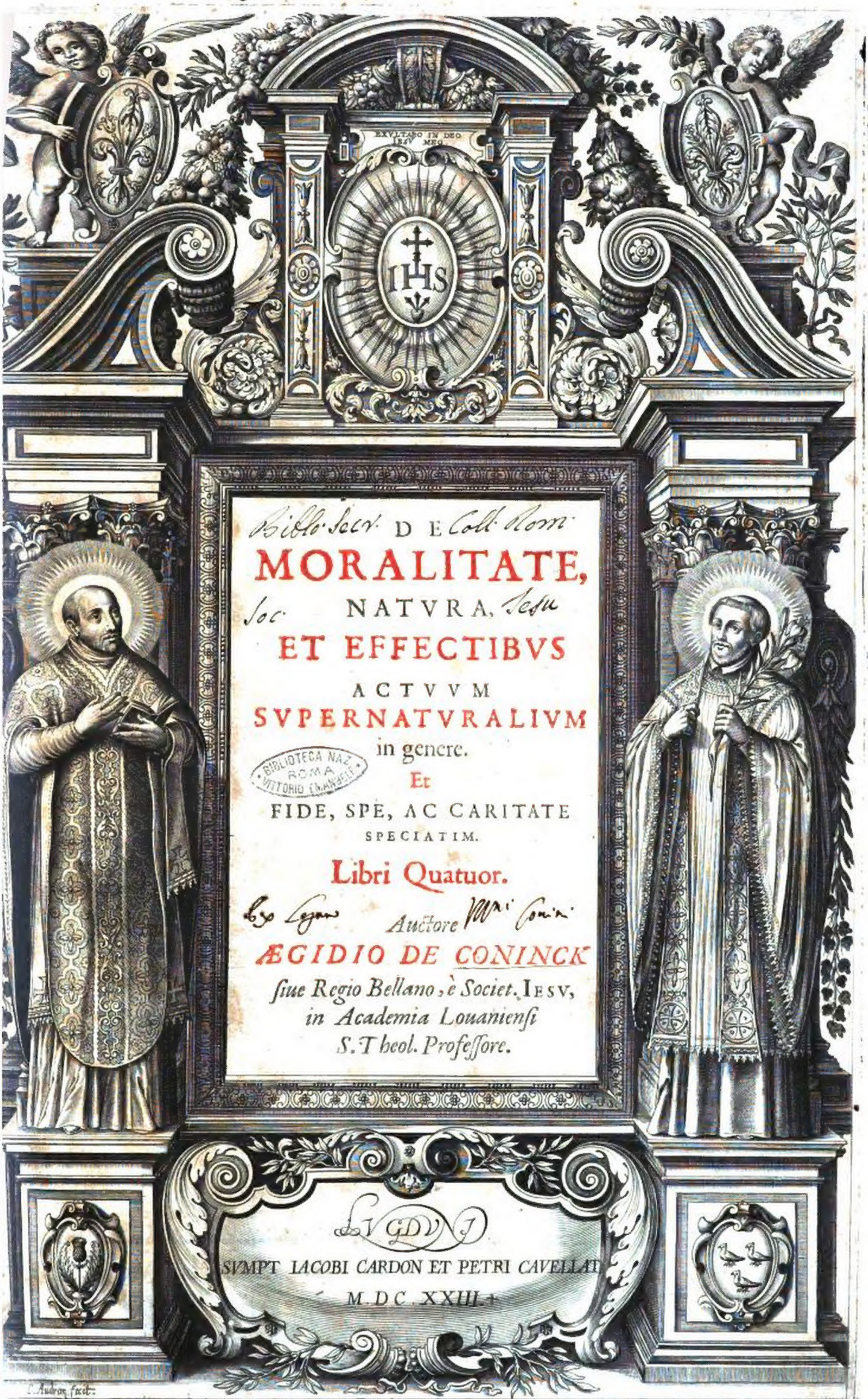
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
9 N 6
12

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

47.6.6.
47
B
6

Digitized by Google

DE MORALITATE, NATVRA, ET EFFECTIBVS ACTVVM SVPERNATVRALIVM in genere.

Et

FIDE, SPE, AC CARITATE SPECIATIM.

Libri Quatuor.

Auctore

ÆGIDIO DE CONINCK

ſiue Regio Bellano, è *Societ.* IESV, *in Academia Louanienſi S. Theol. Profeſſore.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVGDVNI
SVMPT. IACOBI CARDON ET PETRI CAVELLAT.
M.DC.XXIII.

REIPVBLICÆ
BELLANÆ
EIVSQVE TERRITORIO.

PRÆCLARVS ille veſter, æternáque memoria dignus, VIRI Nobilitate, rebus geſtis, prudentiáque ſpectatiſſimi, Reipublicæ ac Territorij Bellani moderatores, in diſciplinas liberales, veram pietatem & Ieſu Societatem affectus, iam pridem ob animum mihi boniſque omnibus obuerſatus, non poteſt non à fideli ciue & patriæ ſuæ perſtudioſo, publicum aliquod exigere acroama. Quare cùm, Maiorum imperio, iſtos de Actibus Supernaturalibus libros in lucem edo, non eſt quòd dubitem Nomini illos veſtro laudique dedicatos, tamquam æternum meritorum omnium conſecrare monumentum. Fuit quidem Vobis, perantiquum, ſibique ſemper conſtans, & à multis iam olim laudatum, virtutis & eruditionis ſtudium: ſed nouo etiamnum & illuſtri adeò comprobatum argumento, vt vel nunc primùm videri poſſit toti orbi claruiſſe. Quippe ne Bellæ veſtræ (quæ vt nomine, ita re Belgiolum eſt) ornamentum aliquod præſidiúmque deeſſet Belgij; Societatem Ieſu, in puerorum ac rudium inſtitutionem, & animarum omnium curam perfectionémque, ſummo conatu & diligentia, toto paſſim orbe, incumbentem, magno ſtudio, labore ac impendio in ditionem vrbémque veſtram acciuiſtis; à qua & pueris in virtute moribúſque inſtructio, & adoleſcentibus in ſolida pietate probitatéque progreſſio, & iuuenibus in fide & virtute conſtantia, & viris matura ſanctáque perfectio, omnis denique ætatis, ſexus, conditionis hominibus ingens animæ bonum, atque æterna demum felicitas, lectionibus, catechiſmis, Sodalitatibus, priuatis monitis, publicis exhortationibus, Confeſſionis & Euchariſtiæ adminiſtratis ritè Sacramentis, quotidie peteretur, acciperetur. à qua pauperes iuxtà ac diuites ſibi præſidium, ignari documentum, dubij conſilium, docti conſortium, afflicti ſolatium, ægri remedium, moribundi vltimum vtillimúmque, quà die, quà nocte obtinerent obſequium. Quod dum iterum iterúmque, vt

 gratiſſi

gratiſſimum & præclariſſimum eſt, mecum ipſe perpendo, & læta memoria recolo; neſcio quid operâ induſtriáque veſtrâ, calamitoſis hiſce & deprauatis temporibus, aut Reipublicæ melius, aut optimis ciuibus iucundius, aut optimorum ciuium optimis liberis vtilius, aut vobis etiam ad honorem æternámque laudem præſtabilius fieri potuiſſet. Nec eſt quòd minùs ſibi viciſſim gratuletur, Vobiſque gratias, quà poteſt, habeat, referátque Societas, fauore ac labore veſtro, Viri ampliſſimi, tam inſignem nacta induſtriæ ſuæ exercendæ campum, vrbem inquam ditionémque veſtram non tam optimarum frugum quàm præclarorum ingeniorum feraciſſimam: tum & illuſtre adeò virtutis ſuæ & æſtimationis teſtimonium, dum tanto eam ſtudio aduocaſtis, aduocatam ciuitate donaſtis, fundis & vectigalibus dotaſtis, ſcholis publicis ornaſtis, nouiſque indies & magnis beneficiis cumulaſtis. Agite porrò, vt cœpiſtis, ſolito amore & beneuolentia, quam in fidem tutelámque veſtram accepiſtis, proſequimini, præſtate ea Reipublicæ veſtræ commoda & ornamenta, quæ ciuibus bono & gaudio, vicinis vrbibus æmulationi, Flandriæ laudi, Belgio honori, totique orbi futura ſint admirationi. Numquam ſanè committet Societas, vt conſilij, laboris ac impendij Vos pœniteat: operam dabit vt liberi veſtri id domi gratis & compendio accipiant, quod olim foris magno ſumptu & diſpendio quæritabant: vt Reſpublica veſtra & fide diuina vigeat, & ſpe floreat, & caritate ſuccreſcat: denique eum conferet Bellæ veſtræ ſplendorem, vt quæ loci amœnitate, terræ fœcunditate, auræ ſalubritate, magnorum virorum natiuitate, maiorum nobilitate iam olim pulcra fuit & bella; nunc ſtudiis etiam cultiſque domi moribus, omníque demum virtute dici poſſit belliſſima. Ita DD. VV. totique Reipublicæ & ſuauiſſimæ patriæ precor apprecor. Louanij die 15. Maij anno 1623.

Illvstr. D. D. Vestrarvm

Humilis in Chriſto ſeruus
Ægidivs de Coninck.

BENE

BENEVOLO LECTORI.

SCRIPTVRVS de Virtutibus Theologicis cœpi mecum attentiùs cogitare, qua hìc methodo commodiſſimè vterer. Et cùm varios, qui de eis noſtro æuo ſcripſerunt Auctores peruoluerem, aduerti eos diſputationes omnino ſimiles ſæpiùs repetendo per ambages ſequi, quæ compendio poterant aſſequi. Exemplo ſit, dum de fide diſputant: inquirunt An actus eius ſit ſupernaturalis? an in ſolo modo? aut etiam in ſubſtantia? An circa idem obiectum formale cum actu naturali verſari poſſit? An aliquem in nobis habitum gignat? An hunc ſolum diuinitus accipiamus infuſum? Aliáque ſimilia, quæ eadem, dum aut ſpem aut caritatem explicant, repetunt. Vt igitur hæc, quæ mihi videbantur incommoda, effugerem ſtatui primò diſputare de his, quæ tribus his virtutibus, atque adeò omnibus actibus ſupernaturalibus ſunt communia: ac deinde ad ea, quæ ſingulis ſunt præcipua, gradum facere. In quatuor ergo libros hoc opus diuiſi. Primò, generatim de Natura actuum ſupernaturalium: Secundo, de Fide: Tertio, de Spe: Quarto, de Caritate diſſero. Rurſum cùm actus naturalis & ſupernaturalis in hoc conueniant, quòd vterque poſſit eſſe humanus, moralis, liber, bonus; exponendum mihi putaui in quibus hæc conſiſtant, vt quantum id poteram aſſequi, actuum ſupernaturalium naturam perfectè explicatam darem. Actionum malitiam, cùm ab hac ſupernaturales penitus ſint immunes, ſolùm obiter data occaſione attigi. Ob eandem rationem de illorum cauſis & effectibus, tam phyſicis, quàm moralibus diſputo; quamuis de illis minùs fortè plenè, quàm pro materiæ exigentia: quia à diſputatione de gratia, quæ præcipua eorum eſt cauſa, quantum vlla ratione potui, toto hoc opere varias ob cauſas abſtinui. Finem his iam impoſuiſſem, niſi quorumdam interrogationi putaſſem occurrendum. Cur ſcilicet aliorum ſecutus exemplum, nihil in ſecundo libro dicam de numero ac auctoritate librorum Canonicorum, de fide habenda Traditionibus ac Conciliis, aliiſque ſimilibus, quæ apud alios in tractatu de fide magnam partem obtinent. Quibus paucis reſpondeo, mihi iam pridem fuiſſe perſuaſum, has difficultates iam nec breuiter pro dignitate, nec paucis eo fructu, qui operæ ſit pretium, explicari libris excuſis poſſe. Cùm enim de iis tam ab aduerſariis, quàm à noſtris, & ingentia & plurima conſcripta ſint volumina, & conſequenter innumeræ propè ab vtraque parte pro ſua ſententia allatæ ſint rationes, & ad has reſponſiones; harum omnium explicationem paucis conari complecti, eſt velle oceanum vaſe concludere. Seligere paucas, quas pro te afferas, aut quibus reſpondeas, eſt opus imperfectum dare, & calumniandi occaſionem, quærentibus hanc obiicere, te ſcilicet ideo eorum argumenta omiſiſſe, quia iis reſpondere non poteras. Sin autem omnia velis proſequi, immenſùm creſcet opus, &

quod vnius libri iuſtam magnitudinem excedat. His adde, grandibus illis voluminibus exiguo emolumento contra hæreticos agi, vt quæ ſæpè magis bibliothecis ornandis, quàm lectorum vtilitati ſeruiant. Nam ea Catholici nonniſi pauci, & ferè qui eorum doctrina minùs indigent, euoluent: ex hæreticis verò ſoli illi, qui in iis quærant, aut quod carpant, aut quo ſuos errores confirment: ea enim illi ſoli aſpicient, qui verbi Miniſtri audire cupiunt, quibus non eſt propoſitum veritatem quærere, ſed noſtra oppugnare, & ſua plauſibiliter auditoribus venditare. Quare vtiliter controuerſias de fide tractare volentibus putarem paruos libellos conſcribendos de ea materia, eáque ratione vt à populo facilè poßint & comparari, & legi, & intelligi: & hoc maximè ſemper vrgeri, quis controuerſiarum eiuſmodi debeat ſtatui iudex, à quo prouocare non liceat, & cuius de re, quæ in dubium vocatur, ſententia ab omnibus clarè poßit cognoſci. quo ſemel habito facile erit aduerſarios certis cancellis concluſos conſtringere: qui ſi abſuerit, quacumque ratione eos prehenderis, inſtar anguillæ lubrici ex omnibus rationum laqueis erepent: aut verboſa declamatione omnem turbantes diſputationis ordinem, tamquam ſepia effuſa caligine ſe inuoluent. Ideóque hoc vnum argumentum præcipuè contra eos in hoc opere tractandum duxi, quod diſp. 12. quantum potui, clarè, & vt à rudioribus etiam poßit capi, confeci. Hæc habui, amice Lector, quorum circa hunc noſtrum laborem ac inſtitutum te monendum putaui. Quo vt tuo bono perfruaris, opto.

IN LIBRVM
R. P. ÆGIDII DE CONINCK
BELLANI.

VNde BELLVS hic, elegante cura,
Et doctâ liber expolitus arte,
Cui Dia Euphroſyne ſuum, ſuúmque
Cæleſtis decus addidit Sophia?
Quamquam nec minio coruſcet index;
Nec pingui illita cedriâ papyrus
Æui obliuia, peſſimáſque blattas,
Fatis rideat & rogo ſuperſtes;
Nec ſtrictæ niueo hinc & inde cornu
Frontes pumice Scyrio niteſcant.
Iſte nam pretium fauoris eſſe
Ornatus leuibus ſolet libellis.
Aſt huic Euphroſyne ſuum, ſuúmque
Cæleſtis decus addidit Sophia.
Quæ ſacrum Attica, quæ Stagira pignus,
Clara Ariſtotelis Stagira cunis,
An Batti domus, an dedit Phalanti?
Agnoſco genium fauentis auræ,
Imbre nectareo fluentis auræ,
Diuûm munera depluentis auræ.
Non hunc Attica, non Stagira miſit,
Non Batti domus, aut domus Phalanti.
Non, vt Iliados ſacra parentem,
In ſeptem labor obſtinatus vrbes
Hunc per iurgia longa partietur.
Nam magnum licet Argos, aut beata
Optet Smyrna ſuum, Rhodóſque dici;
Non tantum tamen auſit arrogare.
Alumnum ſibi BELLA vindicabit,
BELLA Scaldiſdúmque, Palladóſque,
Bacchique, Cereríſue BELLA bellum,
(Ne Campania ſola, fertilíſue
Lites Attica nouerit Deorum)
BELLA Naiadúmque, Oreadúmque,
Pomonæ, Satyríque BELLA bellum,
Floræq́, Charitúmque BELLA bellum.
BELLA te tua, BELLA te CONINGE
Doctis BELLA ſuum imputat LEVACIS.
Hac te, quæ modò grandibus cothurnis
Terris altior, arduæq́ mentis
Acri ſidera permeans volatu,
Diuorum ſacra, ſontibus negata,
Cortinis ſacra condita æuiternis,
Naturâ ingenij ſtupente fœtum,
E ſublimibus eruis tenebris,
Te tua erudiit, CONINGE, BELLA;
Te, quæ CREDERE, quęq; AMARE mōſtras,
Quæ SPERARE, CONINGE, quæ cauere,
Quot demum ſacra lucubrationes
In lucem dare iuſſerit Sophia,
Te tua erudiit, CONINGE, BELLA.
Nec vis abnuere, aut potes CONINGE.
BELLAE candor hic, ingeníque vis eſt,
Quæ viua nihil indigens lucernæ,
Lituræ nihil, indigénſue limæ,
Mutuo ſale condiunt volumen.
Certat gratia. BELLA das alumne,
Alumnus tibi quod decus refundit.
BELLA ſic dare perge ſic alumnis,
Alumni tibi quod decus refundant.

AD BELLAM AVTHORIS PATRIAM
Ode.

QValis remoto celſus in æthere,
Vltrice vindex nube Dieſpiter
Terras nefáſque cùm ſolutis
Hydrochoi ruit omne clauſtris,
Vnus ſacratæ Phocidos, impiæ
Immunis vndæ duplice mons iugo;
Quo Pyrrha ſtaret ſaxeique
Deucalion generis propago:
Sic pulſa vaſtis DIVA penatibus
Sæuo potentum Marte Quiritium
Dum victor ambit Cæſar, orbem
Auſoniis Aquilis maritans,
Victrix in arctum BELGICA conſtitit
Collecta pugnum, quæ viget aureo
Ter bella BELLA nata cælo,
** BELGIOLVM patiens vocari.* [* Bella olim dicta Belgiolum, quod vnicum contra Cæſarem Belgarum perfugiũ. Grammay in Vrbib. Flandr.]
Ad prima fauſti murmura Nominis
Plauſere Diui; non aliter Poli
Contracta quàm dum fraude doctâ
Aſtra breui ſtupuere vitro,
Citóſque paruum tramite non ſuo
Solem iugales flectere, & imparem
Cryſtallino Phœben flagello
Artifices agitare bigas.
Nec læta deërant fatidici Iouis
Oracla, certo carmine poſthumis
Cantata ſeclis, nec perennans
BELGIOLO decus omne BELGII.
Teſtis tuarum Liuius vrbium
a METERE; & orbis Pindarus Attici
Ac Sequanæ ſtupor b STRALESI;
Tuque Themis moderator almæ
Miti refringens ſæuitiem c ROSA;
Curſúque d BOLLI nobilis Indico;

a IAC. MEYER Hiſtor. Fland.
b ROBERT. STRALEN, Græc. litter. Profeſſ. Pariſiis.
c Franc. ROSA Mag. Libell. & Conſi l. Parlam. Mechlin.
d PET. BOLL. Soc. Ieſu à Greg. XIII. in Indias miſſus.

Et

Et a TORREORVM docta longis
Geſta Trium memoranda faſtis.
Et tu vetuſtæ gloria Curiæ,
[b] *GVILELME Flandris Conſus;& inclytæ*
[c] *IVDOCE ſidus Calatrauæ,*
Heſperij columénque regni.
Aſt[d] *NERVIAE nõ immemor INFVLAE,*
AEGIS loquaci Gorgone,prauiam
Secuta cum Diuis Mineruam,
AEGIDIVM, AEGIDIVM reclamet?
Feſta Cytheron voce reciprocat;
MAGNVMq; plectris AEGIDIVM ſonant
Cum Gratiis chorus Dearum
Sicelidum numeroſiorum.
Quid BeLLA ceſſas? Solue ſilentium,

a FRANCIS. IOAN. PHILIP VAND. TORRE variè docti.
b GVILIEL. CORENHVYSE Eques & Præſes Concil. Flandriæ.
c IVDOC. CORTEVVILE Equ. Ord. Calatr. à ſecret. Conc. Sta. & ſecr. Philip II. & Graphiar. Ord. aur. vellet.
d PET. PONTAPLOVRIVS Epiſc. Tornac.

Et IN QVILINVM pectine Delio
PHOEBVM, eruditámque Enthearum
Hanc CARITVM venerare TRIGAM;
Quâ vectus arces ſiderias,nouo
Coruſcus igni trans volat,& ſuper
Molitur audax irreperti
AEGIDIVS noua ſigna curſus:
Quò nec Prometheus,nec vagus Hercules,
Nec ipſe fuluam Iuppiter orbitam,
Sedéſque Saturni peroſus,
Tentet iter Superis negatum.
Hac ſcande felix,quà TVVS inuium
Te BELLA PHOEBVS tollet in æthera,
Polóſque prætervecta,terris
BELGIOLVM renues vocari.

REVERENDO PATRI

ÆGIDIO DE CONINCK

ΥΠΕΡΦΥΣΙΚΑΝΑΚΤΙ.

TErra vale,ſuper aſtra feror,feror alite fauſto,
Hic calor affectat ſidera,Terra vale.
Nec timeo,Icario ne dem noua nomina ponto,
Aut Phaëtontæis,fabula,condar aquis.
Haud mea Dædaleâ nituntur brachia cerâ,
Sed curru,ſolui non metuente,vehor.
AEGIDIVS mihi Martis equi,Cybeléſue leones,
Hoc duce diuinum ſollicitamus iter.
Abripior:quò me, quonam rapit auius ardor?
Vix oculi,quidquam quod tueantur,habent.
Subſidunt turres,& mergi tecta videntur,
Inq; ſuas valles mons fugitiuus abit.
Magnifici reges qui plebem vertice ſupra,
Sunt mihi,Myrmidonum quod fuit ante cohors.
Et nebulæ & circumfuſus frontem occulit imber,
Iam pluuiæ,inuadunt ora loquentis,aquæ.
Fallor,an excuſſa micuit face proximus æther?
Sentio,vicino feruet ab igne caput.
O benè,tranſcendi:iam Phœbo iungimus ora,
Signáque,quæ numero ſunt duodena,patent.
Blanditur nitido Taurúſque & Scorpius aſtro,
Sit licet hic cauda,cornibus ille minax.
Hac cupiet,credo cæli regione morari,
Si quis apud Geminos tertius eſſe volet.
Sed procul à nobis rota,quam violaſſe Prometheus.
Fingitur,& patriis qui iacet vſtus equis.
Altiùs,altiùs,AEGIDIVS rapit,altiùs vrget,
In loca mortali non adeunda pede.
Da veniam Natura,& quæ rerum vltima meta,
Hîc quoque tu nullum,Termine,Numen eris.
O vbi ſum? mens excidit:ambiguo pede nuto:
Parcite,ſi rebus diſſona verba loquor.
Circùm vlulat dolor excruciabilibus lamentis,
Vltimus à terris redditur ille ſonus.
Panchæis liquidus perflatur odoribus æther:
Hos pia thuricremis miſit acerra focis.
Fulmineæque Preces,& vim facientia Vota
A Superis pacem,iuſta per arma,petunt:
Hic clamor:Ianus(qui nempe Patulcius audit)
Clauigera reſeret Belgica templa manu.
Et propè conſpicio de gemmis condita tecta:
Eſt,non nota prius,Numinis illa domus.
Materies operis loquitur:ne plura requiras?
Quæ me ſpectabat porta,ſmaragdus erat.
Hîc mihi tres viſæ nymphæ, quæ prima,vocatur,
Orta quòd à priſco tempore,CANA Fides.
Altera,SPES,ægris mortalibus vna medela,
Quæ miſeris,melius poſt fore ſemper ait.
Tertia,re magis eſt,quàm nomine,cognita virgo:
Soláque,quò reliquis non licet,ire poteſt.
Laxantur valuæ:quid erit? Diua illa ſubintrat,
Quæ,quòd amet, vultu diſſimulare nequit.
Pauliſper tacuit:mox vt data copia,cœpit,
Antè genu Numen deuenerata,loqui.
AEGIDIVS, vox prima fuit;vox vltima,BELLA:
Cætera,pro patria,verba precantis erant.
Finierat:ſimul hoc,cui pangit Muſa,Volumen
Leniter erectâ tollere viſa manu.
Dignus hic eſt,Superi,duplici Liber illitus auro,
Circùm edera & laurus,vináque cedrus,canit.
Annuit is,cuius digitis mortalia pendent,
Signáque diuino plena fauore dedit.
Subſequitur chorus,ante alios acclamat AQVINAS:
Aurato reſonat fornice GRANDE SOPHOS.
Murmur erat,quo non audiuit Achaïa maius
Cùm caueæ ſtrepitus mors tua,corue,fuit.
BELLA ô, BELLA, nouis aſſurge,aſſurge triũphis:
Audiat,& plauſus duplicet Ipra tuos.
Iam Caſtetanis habitans in vallibus echo,
Acceptas voces reddere ſæpe volet.
Quique iacent circùm,naturæ mœnia,montes,
Ad numeros,motâ fronde,cacumen agent:
Et ſua Nobilitas,ter quinque per oppida,latè
Fama quod ignotum non ſinit eſſe,canet.
Si ſtudium Te vis PATRIAE debere CONINGE,
Cum CAELO,hos plauſus,debet & illa Tibi.

AITI

ΑΙΓΙΔΙΩ ΑΝΑΚΤΙ

περὶ τῆς θεολογικῶν ἀρετῆς τριάδος

ΘΕΟΛΟΓΟΥΝΤΙ.

Σε στερεῶς ἀρετῶν ἥρει παρμεῖναι ἀγαθῶν,
 Ναπλόμενον τόσσοις τοῦ Ερέβοιο φόβοις;
ΠΙΣΤΙΣ ἐπὶ παγίως πέδαις χαλκῶσε ποσσὶ,
 Χαλκοβάτης τελέθεις πυθμένα χαλκοῦ ἔχων.
Κύμασιν ἐν τόσσοις, καὶ τόσσαις κόσμοι' ἀέλλαις,
 Οὐκ ἔμεναι κείνων παίγνιον ἤτε γέλων.
Ἄγκυρά τοι δ' ΕΛΠΙΣ, μὴ κύματα νῆα σαλεύει,
 Ηντιν' ἂν ἀῤῥηκτος κ' ἄγκυρα ἠγκυρόει.
Οὔτε τρυφὰς τὰς ἐπιχθονίοις θυμὸν δελεάζειν,
 Θυμοβόροις ποσαπλαῖς ὑψινόων μερόπων.
ΘΕΙΑΓΑΠΗ κορέει φρένα σου, χθὼν οὐδὲν ἀρέσκει
 Τῇ κραδίᾳ, ἥτε μὴ ἄλις ἐστὶ πόλος.
Ταῖς δ' ἀνακῶς ἀρεταῖς κέαρος θ' ὁρμὴν τεν ἀνάπλες,
 Ταῖς δὲ βρότοις ὁρμὴν δὴν ἀνασταμένας.
τοῖο χάριν περὶ τ' ἀνακῶς ΩΝΑΞ μὲν ἔγραψας,
 Ων ἀμέλει ὀψὼν σοὺ ἀνάμεσος ἐοι.
Εὖγε! γὰρ ἐκ ἀπόροι ἔλπιστον ἄπειρα ταμείας,
 Εκ μὲν ἀνακτορίη, τ' ἔκφορ' ἀνακτόρεια.

Τῷ τῆς Φλανδρείας

ΒΕΛΛΙΟΛΩ

τοῦ αὐτέρου πατρίδος

ΣΥΝΗΔΥΣΜΑ.

ΙΩ ΒΕΛΛΙΟΛΟΝ γονὰς σοφιστῶν,
Ιὼ τῶν Χαρίτων τοκὰς τε τριτῶν,
Ιὼ ηὐξόμενον κλέεσσιν Ιώ.
Ουχὶ περὶ οἷα τήμερον παλαιῶν,
Εν σοι γνήσια κελαδεῖτ' ἀοιδῶν;
Ην ἐκ σοῦ Χαρίτων τριὰς περίξει,
Εἰς σε νῦν Χαρίτων τριὰς κ' ἀνίξει
Θάμβεις ΒΕΛΛΙΟΛΟΝ τόσων ἐπαίνων;
Δείξω τὴν πρόφασιν τόσων ἐπαίνων·
Τρίσσας μὲν Χάριτας λέγουσ' ἀοιδοὶ
Τέξεις Ευνομίας, θέωντ' ἄνακτος,
Αγλαΐαν, Θαλείαν, ἔραστ' ἁπάντων,
Τρίτην Ευφροσύνην πόλοιο χαῖρον,
Ηνδε τὴν πρόφασιν τόσων ἐπαίνων.
ΠΙΣΤΙΣ ῥ' Αγλαΐα καλῶς καλεῖται,
Αγλαΐζουσα βροτοῖς, θεοῦ φανοῦσα
Μέλλειν ἄγλαον ἀέρα μὲν πιθεῖσθαι.
ΕΛΠΙΣ τε Θαλία καλῶς καλεῖται,
Ποιοῦσ' ἀθανάτων κέαρ θαλείαις
Θάλλειν, μὴ θανάτων μέλειν θαλειῶν·
Ουχὶ κ' Ευφροσύνη καλῶς καλεῖται
Ευφραίνουσ' ΑΓΑΠΗ φρένας θεουδῶν;
Τοῖς γὰρ πάντοθι θυμός ἐστ' εὔφρων
Οιαπερ εὐφρόσυνος φρένας φλογίζει
Αιεὶν Θειαγάπη, ἀείτε ἐνοικεῖ.
Ταύτας σοι τέτεχεν ῥ' Αναξ ὄνειμα,
Ταύτας σοι ἱεροῖ Αναξ τε ἔργῳ,
Τῶν ὁρμὴν ἀνακῶς ἔθεν κ' ἀνάσσων,
Των ὁρμὴν μέροπας φανῶν πάτειν,
Νήμοις ἔῤῥυ θεοῦ φανῶν φυλάττειν.
Αλλ' οιῶ σὺ πρότερον τέτευξας ἡμῖν,
Εἶτ' ἂν νῦν τέτεχας τραφεὶς τε κόλποις,
Κοσμήτην Χαρίτων τριῶν φέριστον,
Ωι τόσσον κλέος ἔτι σοῦ ἀέξει,
Ουχὶ ΒΕΛΛΙΟΛΟΝ ψαλοῦμαι ὀρθῶς;
Ιὼ ΒΕΛΛΙΟΛΟΝ γονὰς σοφιστῶν,
Ιὼ τῶν Χαρίτων τοκὰς τε τριτῶν,
Ιὼ ηὐξόμενον κλέεσσιν Ιώ.

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS SOCIETATIS IESV, in Prouincia Lugdunenſi.

EGo Ioannes Forerivs Societatis Iesv in Prouincia Lugdunenſi Præpoſitus Prouincialis iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur ne libros ab hominibus noſtræ Societatis compoſitos, abſque Superiorum eius permiſſione imprimant, permitto Iacobo Cardon & Petro Cavellat Lugdunenſibus Bibliopolis, vt opus quod inſcribitur, *De Moralitate, natura, & effectibus actuum ſupernaturalium, Auctore Ægidio de Coninck*, &c. ad ſex proximos annos imprimere ac liberè diuendere poſſint. Datum Lugduni 7. Nouembris 1623.

Ioannes Forerivs.

APPROBATIO.

IOannes Clavdivs Deville, in ſacra Theologia Magiſter, & diuini verbi Prædicator, in ſancti Pauli huiuſce Ciuitatis Canonicus, & in hac Lugdunenſi Diœceſi à Domino Dionyſio Simone de Marquemont, Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Archiepiſcopo Librorum Cenſor deſignatus: fidem facimus nos hunc *Ægidij de Coninck tractatum de Actibus Supernaturalibus*, &c. euoluiſſe; nihilque à Catholica, & Romana fide & probis moribus alienum in eo contineri, imò doctrinam Sanctis Patribus & Doctoribus Chriſtianæ Eccleſiæ conformem & probatam, eruditè (ſic nobis viſum eſt) tradi. Lugduni apud S. Paulum 8. Nouemb. 1623.

Deville.

R. D. D. THOMÆ DE MESCHATIN LA FAYE, huius libri imprimendi facultas.

THomas de Meschatin la Faye, Comes, Canonicus & Camerarius Eccleſiæ Lugdunenſis, & Vicarius Generalis in Archiepiſcopatu Lugdunenſi: Liber qui inſcribitur, *De Moralitate, natura, & effectibus actuum ſupernaturalium, Auctore Ægidio de Coninck* &c. vt in lucem edatur, facultatem concedo. Lugduni die 8. Nouemb. 1623.

Meschatin la Faye.

LIbrvm cui titulus eſt, *De Moralitate, natura, & effectibus*, &c. *Auctore Ægidio de Coninck, ſiue Regio Bellano, è Societate* Iesv, ego Procurator Regius typis demandari conſentio. Lugduni die 18. menſis Auguſti anno Domini 1623.

Pvget.

LIbrvm hunc cui inſcriptio eſt, *De Moralitate, natura, & effectibus actuum ſupernaturalium, Auctore Ægidio de Coninck*, &c. à Iacobo Cardon & Petro Cavellat in lucem dari permittimus, ac ſimul ne quis citra factam ei ab iiſdem poteſtatem denuo excudat, interdicimus. Datum Lugduni die 19. menſis Auguſti 1623.

Dechaponay.

ELENCHVS

Diſputationum, & Dubiorum quæ toto hoc opere continentur.

LIBER PRIMVS.

DISPVTATIO I.

De iis quæ requiruntur vt actio aliqua ſit moralis.

DVBIVM I. *Quæ actio dicatur humana aut moralis?* pag. 1

DVB. II. *In quo præciſè conſiſtat dictus modus procedendi, à quo actio dicitur moralis?* 2

DISPVTATIO II.

De libero arbitrio.

DVB. I. *Quid ſit liberum arbitrium?* 4

DVB. II. *An in nobis ſit libertas à neceſſitate?* 5

DVB. III. *An quod communiter dicitur ad libertatem voluntatis requiri, vt poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, ipſa poſſit agere & non agere, prout libuerit, ſit intelligendum in ſenſu compoſito, an diuiſo?* 7

DVB. IV. *Vtrùm libertas ſit formaliter in intellectu an in ſola voluntate?* 10

DVB. V. *Vtrùm voluntas neceſſariò velit id quod intellectus hîc & nunc iudicat maximè appetendum, aut vehementiùs apprehendit?* 13

DVB. VI. *Vtrùm, quando ad finem efficaciter intentum occurrit vnicum medium vtile, voluntas id neceſſariò eligat, aut ex pluribus occurrentibus id quod apparet vtilius?* 16

DVB. VII. *Vtrùm prædefinitio diuina poſſit conſiſtere cum libertate?* 17

DVB. VIII. *Quæ actio dicatur libera?* 21

DISPVTATIO III.

De bonitate & malitia humanorum actuum.

DVB. I. *In quo conſiſtat bonitas aut malitia humanorum actuum?* 24

DVB. II. *In quo conſiſtat bonitas aut malitia obiectiua?* 27

DVB. III. *Vtrùm actio externa ſecūdùm ſe & prout omnino præſcindit ab actu interno, aut etiam facta ab ignorante ipſius bonitatem aut malitiam, ſit verè moraliter bona vel mala?* 28

DVB. IV. *Vtrùm vt actio voluntatis ſit bona ſiue honeſta, neceſſe ſit vt voluntas expreſſè feratur in obiectum, quia honeſtum eſt?* 36

DVB. V. *Vtrùm bonitas vel malitia formalis in ſolo actu interno intrinſecè & immediatè reperiatur?* 31

DVB. VI. *Quâ ratione actus internus accipiat bonitatem aut malitiā ab externo, aut hic ab illo?* 33

DVB. VII. *Vtrùm actus externus ſuperaddat aliquam bonitatem aut malitiam interno, ita vt vterque ſimul ſint quid melius aut peius quàm ſolus internus?* ibid.

DVB. VIII. *Vtrùm bonitas & malitia moralis ſint differentiæ eſſentiales actuum noſtrorum, prout conſiderantur ſecundùm eſſe naturæ?* 35

DVB. IX. *Vtrùm quando medium aliquod bonum eligitur propter finem extrinſecum bonum, hæc electio habeat duplicem bonitatem, aliam à medio, aliam à fine?* 36

DVB. X. *Vtrùm actus internus voluntatis vnius virtutis, ſi imperetur ab alia virtute, accipiat ab actu imperante aliquam bonitatem?* 38

DVB. XI. *Vtrùm intentio bona aut finis boni vitietur mala electione; aut contrà electio bona mala intentione?* ibid.

DVB. XII. *Vtrùm intentio boni finis minuat malitiam electionis malæ?* 41

DVB. XIII. *Vtrùm electio medij ac opus electum ſint ſemper tam bona quàm ſit ipſa intentio finis?* 42

DVB. XIV. *Quâ ratione bonitas actus interni pendeat à circumſtantiis?* 43

DVB. XV. *Vtrùm omnis actio quæ fit eo tempore, quo ſponte omittitur actus præceptus, ſi ſit incompoſſibilis cum actu præcepto, debeat dici cauſa illius omiſſionis & peccatum?* 46

DVB. XVI. *Quâ ratione vt voluntas noſtra recta ſit ac bene operemur, teneamur eam conformare voluntati diuinæ, idem cum hac volendo, ſiue an teneamur omnia velle quæ Deus vult?* 48

DVB XVII. *An laudabiliter velimus omnia quæ Deus vult?* 50

DISPVTATIO IV.

An dentur actus verè ſupernaturales?

DVB I. *Quid ſit ſupernaturale?* ibid.

DVB. II. *Vtrùm viſio beatifica & amor patriæ ſint in ſua ſubſtantia omnino ſupernaturales?* 53

DVB. III. *Vtrùm actus quibus ad iuſtitiam ac ſalutem peruenimus, ſint ſupernaturales?* 56

DVB. IV. *Quid ſenſerit Pelagius de ſupernaturalitate actuum quibus ad ſalutem pertingimus?* 58

DVB. V. *Quid ſenſerint Semipelagiani de actibus ſupernaturalibus hîc ad ſalutem neceſſariis?* 62

DVB. VI. *Vtrùm aſſenſus theologicus ſit ſupernaturalis, eiùſque habitus infuſus?* 66

DVB. VII. *An dentur actiones morales, conducentes ad ſalutem ſecundùm ſolum modum ſupernaturales?* 68

DISPV

DISPVTATIO V.

De differentia & excellentia actuum ſupernaturalium reſpectu naturalium.

DVB. I. *Vtrum actus perfectior habeat ſemper perfectius obiectum, ſaltem formale?* 70
DVB. II. *Vtrùm omnes actus intellectus aut voluntatis ſpecie diſtincti neceſſariò habeant obiectum formale ſpecie diſtinctum?* 72
DVB. III. *Vtrùm omnis actus in ſubſtantia ſupernaturalis habeat obiectum formale ſpecie diſtinctum ab omni actu ſecundum ſubſtantiã ſuam naturali?* ibid.
DVB. IV. *Vnde actus ſupernaturalis accipiat ſpecificam ſuam differentiam, qua à natura diſtinguitur?* 74
DVB. V. *Qua ratione auxilium ſupernaturale, ſiue habituale ſiue actuale vnà cum potentia concurrat ad productionem actus ſupernaturalis?* 75
DVB. VI. *Vtrùm perfectior potentia cum æquali auxilio perfectiorem actum ſupernaturalem eliciat?* 79

DISPVTATIO VI.

De habitibus ſupernaturalibus.

DVB. I. *Vtrum in iuſtificatione infundantur nobis habitus fidei, ſpei & caritatis ſupernaturales, & quàm certum hoc ſit?* 81
DVB. II. *Vtrùm in iuſtificatione nobis infundantur virtutes morales ſupernaturales?* 85
DVB. III. *An habitus ſupernaturales in nobis creentur?* ibid.
DVB. IV. *Vtrùm omnes virtutes infuſæ nobis infundantur ſimul?* 86
DVB. V. *Qua ratione habitus infuſus ſit ſubiectus ipſi potentiæ ſiue voluntati in operando: ſiue qua ratione ſit in poteſtate voluntatis habitu ſuo vti, aut non vti?* 88
DVB. VI. *An habitus ſupernaturalis conferat ſuo ſubiecto facilitatem operandi?* 89
DVB. VII. *An primus actus caritatis, quo peccator ad Deum conuertitur, procedat ab habitu caritatis, ſimúlque ad eius infuſionem diſponat?* 90
DVB. VIII. *Vtrùm actus caritatis diſponens peccatorem ad habitus infuſionem reliquo tempore, quo infuſo iam habitu durat, effectiuè ab ipſo habitu conſeruetur?* 95

DISPVTATIO VII.

De cauſis habituum ſupernaturalium.

DVB. I. *Vtrùm habitus acquiſiti producantur ab actibus tamquam à ſuis cauſis efficientibus?* 97
DVB. II. *Vtrùm actus in ſubſtantia ſupernaturales effectiuè concurrant ad productionẽ vel augmentum habituum ſupernaturalium?* 99
DVB. III. *Vtrùm actus ſupernaturales producant habitus naturales, ſimiles iis qui per actus naturales circa idem obiectum gignerentur?* 101

DISPVTATIO VIII.

De effectu morali actuum ſupernaturalium ſiue de merito.

DVB. I. *In quo conſiſtat ratio meriti ſiue de condigno ſiue de congruo?* 102
DVB. II. *Vtrùm iuſti hîc ſuis bonis operibus verè de condigno mereantur vitam æternam nobis in cælis promiſſam?* 105
DVB. III. *Qualis ſit, & vnde oriatur hæc operum noſtrorum cum præmio vitæ æternæ condignitas?* 106
DVB IV. *Quæ aliæ conditiones requirantur, vt aliquod opus ſit de condigno meritorium vitæ æternæ?* 108
DVB. V. *Vtrùm per noſtra merita acquiramus verum ius ad vitam æternam, & qua ratione ſiue ex qua virtute Deus obligetur eam nobis dare, & de facto det?* 114
DVB. VI. *Vtrùm poßimus mereri primam gratiam iuſtificantem?* 118
DVB. VII. *Vtrùm per potentiam Dei abſolutam fieri poſſit vt mereamur gratiam abſolutè primam ſiue actualem ſiue habitualem de condigno?* 119
DVB. VIII. *Vtrùm actu contritionis, quo ad Deum conuertimur, mereamur de condigno primam gloriam?* 122
DVB. IX. *Vtrùm per actus habitu remißiores mereamur augmentum gratiæ habitualis, illúdque ſtatim recipiamus?* 123
DVB. X. *Vtrùm elicienti actum meritorium ſemper conferatur augmentum gratiæ primo inſtanti, ac reliquis ſequentibus dum actus durat?* 126
DVB. XI. *Qua ratione difficultas operis augeat ipſius meritum?* 131
DVB. XII. *Vtrùm poßimus mereri perſeuerantiam aut reſuſcitationem à peccato?* 132

LIBER SECVNDVS.

DISPVTATIO IX.

De obiecto fidei.

DVB. I. *Quod ſit ſubiectum ac obiectum materiale fidei?* 134
DVB. II. *Vtrùm obiectum fidei ſit aliquid complexum, ſiue compoſitum?* 135
DVB. III. *Vtrùm Deus quatenus eſt prima veritas, ſit obiectum formale fidei?* 136
DVB. IV. *Vtrùm Deus qua reuelans, atque adeò ipſa reuelatio, pertineant ab obiectum formale fidei?* 137
DVB. V. *Quòd ſit obiectum formale, ſiue immediata ratio formalis ob quam credimus articulos fidei eſſe à Deo reuelatos?* 139
DVB. VI. *Vtrùm reuelatio priuata, an verò publica ſit obiectum formale fidei?* 144
DVB. VII. *Vtrũ aſſenſus fidei nitatur diſcurſu?* 146
DVB. VIII. *Vtrùm cognitio orta per diſcurſum ex euidentia atteſtationis ſit fides, an ſcientia, aliáve cognitio abſolutè euidens?* 147
DVB. IX. *Vtrùm propoſitio quæ per euidentem conſequentiam deducitur ex principiis fidei, ſit de fide, ſiue obiectum fidei?* 149

DISPVTATIO X.

Qua ratione obiectum fidei tam formale quàm materiale ſit neceſſariò verum.

DVB. I.

DVB. I. *Vtrùm Deus per ſe vel per alium poſſit mentiri aut teſtari falſum.* 151
DVB. II. *Vtrùm Deus alicui poſſit infundere aſſenſum falſum, aut habitũ ad hunc inclinãtem?* 154
DVB. III. *Vtrùm Deus poſſit vti oratione aut verbis ambiguis, aut quæ aliud exteriùs ſignificent, quàm ipſe intendat ſignificare? & qua ratione id ſit licitum aut illicitum?* 155
DVB. IV. *An fides poſſit eſſe falſa aut cauſa falſi?* 159

DISPVTATIO XI.
De obſcuritate & euidentia obiecti fidei.

DVB. I. *Vtrùm eadem res poſſit ſimul eſſe credita & euidenter cognita?* 162
DVB. II. *Vtrùm myſteria fidei hîc euidenter cognoſci aut demonſtrari poſſint?* 168
DVB. III. *Vtrùm ea quæ fides Catholica nobis credenda ſupponit, demonſtrentur euidenter credibilia?* 171

DISPVTATIO XII.
De poteſtate Eccleſiæ ac Summi Pontificis in rebus fidei definiendis ac Fidelibus proponendis.

DVB. I. *An Chriſtus contulerit ſancto Petro primatum in totam Eccleſiam?* 175
DVB. II. *Vtrùm Chriſtus hanc dignitatem in ſua Eccleſia voluerit eſſe perpetuam?* 176
DVB. III. *Vtrùm Romanus Pontifex ſit ſucceſſor S. Petri in primatu Eccleſiæ?* 177
DVB. IV. *Vtrùm in vera Eccleſia ſit aliqua regula, ex qua infallibiliter poſſimus res fidei cognoſcere?* 178
DVB. V. *Quis ſit iudex controuerſiarum fidei, cuius iudicio omnes teneamur ſtare?* 179
DVB. VI. *Vtrùm Eccleſia poſſit condere nouum articulum fidei; ſiue vtrùm definiendo aliquam propoſitionem eſſe de fide, poſſit efficere vt iam incipiat verè eſſe de fide quæ antè non fuit?* 184

DISPVTATIO XIII.
De iis quæ actum fidei neceſſariò præcedunt.

DVB. I. *Vtrùm actum fidei neceſſariò præcedat iudicium moraliter certum ac euidens, quo res credenda iudicetur fide diuina tamquam à Deo reuelata credibilis?* 185
DVB. II. *Vtrùm illud iudicium eliciatur ab habitu fidei aut prudentiæ?* 186
DVB. III. *Vtrùm dictum iudicium ſit ſupernaturale?* 187
DVB. IV. *Vtrùm actum fidei neceſſariò debeat præcedere actus voluntatis, quo intellectus applicetur ſiue determinetur vt illum eliciat?* 188
DVB. V. *An voluntas qua aſſenſus fidei immediatè imperatur, ſit ſupernaturalis?* 191
DVB. VI. *An illud imperium voluntatis ſit ſpecialis virtus ab aliis diſtincta, & an requirat particularem habitum infuſum?* 192

DISPVTATIO XIV.
De actu ſiue aſſenſu fidei, iiſque quæ nobis credenda ſunt.

DVB. I. *Quid ſit fides, ſiue aſſenſus fidei?* 196
DVB. II. *Vtrùm aſſenſus fidei theologicæ ſit omnino ſupernaturalis ex obiecto formali?* 197
DVB. III. *Vtrùm aſſenſus fidei theologicæ ſit neceſſariò honeſtus?* 198
DVB. IV. *Vtrùm fides ſit certior quauis cognitione naturali?* 201
DVB. V. *Vtrùm actus fidei ſit meritorius?* 204
DVB. VI. *Qua ratione fides ſit initium noſtræ iuſtitiæ ac ſalutis?* ibid.
DVB. VII. *Qua ratione fides dicatur fundamentum & radix noſtræ iuſtificationis?* 207
DVB. VIII. *Qua ratione fides poſt lapſum Adæ fuerit omni tẽpore ad iuſtificationẽ neceſſaria?* 208
DVB. IX. *Quænam neceſſariò neceſſitate medij explicitè credenda ſint, vt quis poſſit iuſtificari?* 211
DVB. X. *Quæ ſint neceſſariò explicitè credenda ex neceſſitate præcepti?* 221
DVB. XI. *Vtrùm detur ignorantia inuincibilis rerum fidei, & an eas ignorantes poſſint abſolui in confeſſione?* 225
DVB. XII. *Vtrùm omnes actus fidei ſint eiuſdem ſpeciei?* 228
DVB. XIII. *Qualis fides requiratur ad iuſtificationem, & an ad hanc ſola fides ſufficiat?* 229
DVB. XIV. *Vtrùm poſſimus fide diuina credere, aut aliàs omnino certò cognoſcere nos habere fidẽ?* 233

DISPVTATIO XV.
De externa fidei confeſſione.

DVB. I. *Vtrùm externa fidei confeſſio ſit actus virtutis fidei, & an ſit præcepta?* 235
DVB. II. *Vtrùm liceat aliquando negare fidem?* 236
DVB. III. *Vtrùm liceat factis occultare aut diſſimulare veram fidem, aut ſimulare contrariam?* 237
DVB. IV. *Quibus modis obliget præceptum affirmatiuum confeſſionis fidei?* 244
DVB. V. *Quando obliget præceptum affirmatiuum confeſſionis fidei?* 245

DISPVTATIO XVI.
De virtute ſiue habitu fidei.

DVB. I. *Vtrùm habitus fidei ſit in intellectu vt in ſubiecto?* 249
DVB. II. *Vtrùm habitus fidei ſit vnus & ſimplex, ſimul practicus & ſpeculatiuus?* ibid.
DVB. III. *Vtrùm habitus fidei ſit virtus, & qualis?* 251
DVB. IV. *Qua ratione fides informetur ac dependeat in ſui vnitate, infuſione & conſeruatione à caritate?* 252

DISPVTATIO XVII.
De ſubiecto fidei, ſiue de iis quibus ineſt fides.

DVB. I. *Vtrùm angeli in via, & Adam in paradiſo habuerint fidem?* 254
DVB. II. *Vtrùm dæmones aliique damnati habeant veram fidem?* 257
DVB. III. *Vtrùm fides maneat in hæreticis?* 259
DVB. IV. *Vtrùm fides maneat in Beatis, aut in exiſtentibus in Purgatorio?* 260
DVB. V. *Qua ratione fides ſit maior in vno quàm in alio?* ibid.
DVB. VI. *Quibus actibus habitus fidei in nobis augeatur, ſiue intendatur?* 261

DISPVTATIO XVIII.

De infidelitate.

DVB. I. *Quotuplex ſit infidelitas?* 262

DVB. II. *Vtrùm poſsit dari infidelitas ſiue ignorantia inculpabilis omnium omnino myſteriorum fidei?* ibid.

DVB. III. *Vtrùm infidelitas ſit in intellectu vt in ſubiecto?* 265

DVB. IV. *Quænam infidelitas & qua ratione fidem expellat?* ibid.

DVB. V. *Vtrùm infideles poßint exercere aliquos actus moraliter bonos, an verò contrà omnes eorum actiones liberæ ſint peccata?* 268

DVB. VI. *Vtrùm infidelitas bene diſtinguatur in hæreſin, iudaiſmum & paganiſmum; & qua ratione hæc inter ſe diſtinguantur?* 270

DVB. VII. *In quo propriè conſiſtat hæreſis, ſiue quænam requirantur vt aliquis ſit verè hæreticus?* 272

DVB. VIII. *De variis propoſitionum qualificationibus ſiue cenſuris?* 280

DVB. IX. *Vtrùm licitum ſit cum hæretico de fide præſertim publicè diſputare?* 281

DVB. X. *Vtrùm infideles poßint habere dominium in fideles, eóue per Eccleſiam priuari?* 283

DVB. XI. *Vtrùm liceat cum infidelibus communicare, aut eorum libros legere?* 285

DVB. XII. *An infidelium ritus tolerandi ſint: aut ipſi, vt eos deſerant, cogi poßint?* 285

DVB. XIII. *Vtrùm in locis vbi ritus infidelium tolerantur, liceat ipſis vendere ea quibus ſciuntur ad ſuos ritus eſſe abuſuri?* 290

DVB. XIV *Vtrùm infideles per Eccleſiam, aut principes Chriſtianos poßint pœnis corporalibus compelli vt fidem ſuſcipiant?* 292

LIBER TERTIVS.

De Spe, Timore, Deſperatione & Præſumptione.

DISPVTATIO XIX.

De virtute ſpei, eiúſque ſubiecto.

DVB. I. *Vtrùm ſpes ſit actus amoris concupiſcentiæ?* 296

DVB. II. *Quid ſit ſpes, & quod eius obiectum?* 298

DVB. III. *Quod ſit obiectum materiale ſpei, prout eſt virtus theologica?* 301

DVB. IV. *Quod ſit obiectum formale ſpei theologicæ?* 303

DVB. V. *Vtrùm vera ſpe poßimus alteri ſperare beatitudinem?* 305

DVB. VI. *Vtrùm liceat nobis ſperare vitam æternam ex noſtris meritis, atque ita habere in iis fiduciam, ac bene operari ſpe mercedis?* 306

DVB. VII. *Qua ratione ſpes ſit certa?* 308

DVB. VIII. *Vtrùm ſpes ſit prior fide aut caritate, tam tempore quàm perfectione?* 310

DVB. IX. *Qua ratione obligemur ad eliciendum actum ſpei?* 312

APPENDIX AD DVB. IX. *circa quaſdam difficultates hìc diſputari ſolitas.* 313

DVB. X. *Vtrùm ſpes maneat in Beatis?* 315

DVB. XI. *Vtrùm Chriſtus hîc habuerit ſpem, ſicuti habeant animæ in Purgatorio?* 316

DVB. XII. *Vtrùm ſpes maneat in peccatoribus, hæreticis aut damnatis?* 317

DISPVTATIO XX.

De timore, deſperatione & præſumptione.

DVB. I. *Vtrùm timor præſupponat neceſſariò in timente aliquem amorem?* 317

DVB. II. *Vtrùm timor rectè diuidatur in mundanum, ſeruilem, filialem & initialem?* 318

DVB. III. *Vtrùm culpa poßit eſſe immediatum obiectum timoris?* 319

DVB. IV. *Quod ſit obiectum aut quis habitus timoris filialis?* ibid.

DVB. V. *An timor ſeruilis ſit bonus?* 320

DVB. VI. *A quo habitu eliciatur timor ſeruilis?* 322

DVB. VII. *Quis timor dicatur initialis?* 323

DVB. VIII. *Quid ſit timor mundanus?* 324

DVB. IX. *Vtrùm timor maneat in Beatis?* ibid.

DVB. X. *Quid ſit deſperatio?* 325

DVB. XI. *Quale iudicium prærequiratur ad deſperationem?* 327

DVB. XII. *Vtrùm Deus poßit alicui adhuc viuenti reuelare ſuam damnationem?* 328

DVB. XIII. *Vtrùm is cui damnatio eſſet certò reuelata, teneretur adhuc ſalutem ſperare; & an poßit eam deſperare?* 330

DVB. XIV. *Ad quid obligaretur is cui reuelatum eſſet ipſum commiſſurũ aliquod peccatum?* 332

DVB. XV. *Quid ſit præſumptio, & quale peccatum?* 335

LIBER QVARTVS.

De Caritate.

DISPVTATIO XXI.

De habitu caritatis.

DVB. I. *Vtrùm caritas ſit aliquid creatum in anima noſtra?* 336

DVB. II. *Sub qua ratione formali Deus ſit obiectum caritatis?* 338

DVB. III *Vtrùm mutua inter Deum & homines caritas habeat veram rationem amicitiæ?* 339

DVB. IV. *Vtrùm caritas ſit ſpecialis, vna ac ſimplex virtus?* 340

DVB. V. *Vtrùm caritas ſit perfectiſſima inter omnes virtutes?* 342

DVB. VI. *Vtrùm caritas ſit forma reliquarum virtutum, iiſque tribuat eſſe virtutis?* 344

DVB. VII. *Qua ratione caritas diſtinguatur à gratia iuſtificante?* ibid.

DVB. VIII. *Vtrùm caritas ex natura ſua habeat vim expellendi peccatum mortale, & conſtituendi nos amicos ac filios Dei?* 346

APPENDIX AD DVO PRÆCED. DVBIA. 350

DISPVTATIO XXII.

De ſubiecto, incremento, diminutione ac amiſſione caritatis.

DVB. I. *Vtrùm caritas ſit in voluntate?* 355
DVB. II. *Vtrùm caritas in omnibus iuſtis ſit æqualis, in iiſque augeri poſſit?* 356
DVB. III. *Qua ratione caritas in nobis augeatur?* 358
DVB. IV. *Vtrùm per ſingulos actus caritatis tot gradibus habitus augeatur, quot in ipſis actibus continentur?* 363
DVB. V. *Vtrùm caritas in via poſſit ſemper in infinitum augeri?* 365
DVB. VI. *Vtrùm habitus caritatis ſit ſemper intenſior in patria quàm in via?* 366
DVB. VII. *Quot modis caritas poſſit perfici aut dici perfecta?* 369
DVB. VIII. *Vtrùm habitus caritatis per peccata venialia poſſit minui?* 370
DVB. IX. *Vtrùm caritas quouis peccato mortali amittatur?* 373
DVB. X. *Vtrùm peccatum mortale phyſicè & ex natura ſua ita expellat caritatem, vt hæc nulla ratione poſſit cum eo conſiſtere?* 375
DVB. XI. *Vtrùm caritas ſiue gratia habitualis, & peccatum mortale actuale ſint de facto ſimul in eodem inſtanti?* 377

DISPVTATIO XXIII.

De actu caritatis.

DVB. I. *Vtrùm amor, prout eſt actus caritatis, ſit idem quod beneuolentia?* 380
DVB. II. *Vtrùm Deus debeat hìc à nobis immediatè & propter ſe diligi, & an poſſit diligi propter aliud?* 381
DVB. III. *Vtrùm actus caritatis hìc & in patria ſint eiuſdem ſpeciei?* ibid.
DVB. IV. *Vtrùm actus caritatis ſit intenſior in patria quàm in via?* 384

DISPVTATIO XXIV.

De obiectis materialibus caritatis, & obligatione ea diligendi.

DVB. I. *Vtrùm Deus & proximus eadem caritate amentur?* 384
DVB. II. *Qualis Dei dilectio nobis ſit præcepta illo Deut. 6.* Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua? 388
DVB. III. *Quando obliget præceptũ diligendi Deum ſuper omnia?* 389
DVB. IV. *Vtrùm teneamur aliquando amare proximum actu interno?* 392
DVB. V. *Vtrùm & quo iure teneamur diligere inimicos?* 394
DVB. VI. *Qua ratione teneamur diligere inimicos?* 395
DVB. VII. *Vtrùm in veteri lege licuerit odiſſe inimicos?* 398
DVB. VIII. *Vtrùm dilectio inimici ſit actus melior ac maioris meriti, quàm dilectio amici, quando vterque amatur propter Deum?* 401

DSPVTATIO XXV.

De ordine caritatis.

DVB. I. *Qua ratione teneamur Deum ſummè ſiue ſuper omnia alia diligere?* 405
DVB. II. *Vtrùm fieri poſſit, vt quis amet proximum propter Deum intenſiùs quàm ipſum Deum?* 407
DVB. III. *Vtrùm natura nos inclinet ad amandum Deum magis quàm nos ipſos?* 408
DVB. IV. *An debeamus ex caritate magis diligere nos ipſos quàm proximum?* 410
DVB. V. *Qua ratione in bonis ſpiritualibus debeamus nos appretiatiuè & obiectiuè magis diligere quàm proximum?* ibid.
DVB. VI. *Vtrùm in bonis temporalibus, ſiue fortunæ, ſiue corporis teneamur nos ipſos magis diligere quàm proximum?* 415
DVB. VII. *Qua ratione, ſiue quibus caſibus ſalus proximi eſt præferenda ſaluti corporũ noſtri, ita vt hanc pro illa teneamur profundere?* 416
DVB. VIII. *Qua ratione, vnus proximus ſit magis diligendus, quàm alter?* 419
DVB. IX. *Quoſnam & in quibus bonis debeamus præ aliis diligere?* 423

DISPVTATIO XXVI.

De tribus effectibus caritatis internis, gaudio, pace & miſericordia.

DVB. I. *Vtrùm gaudium ſit effectus caritatis, & vera actio voluntatis à caritate diſtincta?* 428
DVB. II. *Vtrùm gaudium de bono Dei ſit particularis virtus diſtincta à caritate?* 429
DVB. III. *Quid ſit pax: & qua ratione ſit effectus caritatis?* 430
DVB. IV. *Quid ſit miſericordia?* 431

DISPVTATIO XXVII.

De duobus prioribus actibus caritatis externis, ſcilicet beneficentia & eleemoſyna?

DVB. I. *Quid ſit beneficentia, & quibus exhibenda?* 433
DVB. II. *Quid ſit eleemoſyna, ſeu cuius virtutis ſit actus?* ibid.
DVB. III. *Vtrùm eleemoſyna rectè diuidatur in ſeptem corporales, & ſeptem ſpirituales?* 435
DVB. IV. *Qua ratione eleemoſyna operetur in dante remiſſionem peccatorum, alióſue effectus ſpirituales?* 436
DVB. V. *Quinam poſſint dare eleemoſynam?* 439
DVB. VI. *Quibus danda ſit eleemoſyna?* 442
DVB. VII. *Vtrùm ſit obligatio dandi eleemoſynam, & qualis?* 444
DVB. VIII. *Quando obliget præceptum dandi eleemoſynam?* 447
DVB. IX. *Vtrùm quando obligat præceptum eleemoſynæ, hæc neceſſariò ſit gratis danda: an verò ſufficiat rem qua proximus indiget, dare mutuo, aut vendere dilata ſolutione?* 453
DVB. X. *Vtrùm in extrema aut graui neceſſitate liceat aliena ſurripere, eáue conſumere ſine obligatione reſtituendi?* 455
DVB. XI. *Vtrùm Eccleſiaſtici ſpecialiter, aut etiam ex iuſtitia obligentur ſuperflua pauperibus erogare?* 457

DVB. XII

DVB. XII. *Vtrùm poſſimus dare eleemoſynam ex iniuſtè acquiſitis?* 462

DISPVTATIO XXVIII.

De tertio opere miſericordiæ externo, ſcilicet de correptione fraterna.

DVB. I. *Cuius virtutis actus ſit correptio fraterna?* 462

DVB. II. *Vtrùm & ex qua virtute obligemur proximum peccantem corripere?* 463

DVB. III. *Quæ peccata teneamur in aliis corripere?* 465

DVB. IV. *Quos peccantes teneamur corrigere?* 467

DVB. V. *Quinam obligentur hoc præcepto?* 469

DVB. VI. *Quando obliget præceptum correptionis fraternæ?* 473

DVB. VII. *Quam diligentiam teneamur adhibere, vt reddamus nos aptos vt alios corrigamus?* 478

DVB. VIII. *Vtrùm ordo à Chriſto Matthæi 18. præſcriptus in fraterna correptione ſit neceſſariò ſeruandus?* 479

DVB. IX. *Qua ratione teſtes adhibendi ſint in correptione fraterna, quando proximus per ſecretam correptionem nequit emendari?* 481

DVB. X. *Vtrùm peccatum proximi ſit aliquando aperiendum Superiori, priuſquam adhibeantur alij teſtes, aut etiam antequam ſecreta monitio ſit præmiſſa?* 483

DVB. XI. *Vtrùm & qua ratione quis poſſit hac ex parte cedere iure quod habet in ſuam famam, dando aliis veniam vt ipſius occulta peccata extra confeſſionem cognita ſtatim Superiori deferant, antequam eum ſecretè moneant?* 487

DVB. XII. *Vtrùm poſſit in aliqua Religione fieri generalis conſtitutio, vt quiuis peccatum alterius extra confeſſionem ad Superiorem deferat, quantumuis peccans credatur ſecreta monitione poſſe corrigi, aut de facto correctus eſſe?* 489

DISPVTATIO XXIX.

De odio Dei ac proximi.

DVB. I. *Quomodo diſtinguantur odium inimicitiæ, & odium abominationis?* 493

DVB. II. *Vtrùm aliquis poſſit Deum odiſſe?* 495

DVB. III. *Vtrùm omne odium proximi ſit peccatum?* 498

DISPVTATIO XXX.

De acedia, inuidia, diſcordia, contentione, ſchiſmate.

DVB. I. *Quid ſit acedia, & quale peccatum?* 500

DVB. II. *Quid ſit inuidia, & quale peccatum?* 501

DVB. III. *Quid ſit diſcordia, & quale peccatū?* 503

DVB. IV. *Quid ſit contentio, & quale peccatum? ibid.*

DVB. V. *Quid ſit ſchiſma, & quale peccatum?* 504

DISPVTATIO XXXI.

De bello.

DVB. I. *Vtrùm bellum ſit aliquando licitum?* 505

DVB. II. *Quænam ſit iuſta cauſa inferendi alteri bellum?* 508

DVB. III. *Cuius ſit indicere bellum?* 512

DVB. IV. *Qua ratione princeps teneatur examinare cauſam belli, ac iudicare an iuſta ſit antequam id indicat?* 513

DVB. V. *Vtrùm liceat militare in bello de cuius iuſtitia dubitatur, aut nullo de hac examine præmiſſo?* 514

DVB. VI. *Quibus liceat in bello iuſto pugnare, ſiue intereſſe?* 515

DVB. VII. *Quis modus ſeruandus ſit in gerendo bello?* 517

DVB. VIII. *Vtrùm repræſaliæ ſiue pignorationes ſint licitæ.* 521

DISPVTATIO XXXII.

De rixa, duello, ſeditione & ſcandalo.

DVB. I. *Quid ſit rixa, & quale peccatum?* 522

DVB. II. *Vtrùm duellum ſemper ſit illicitum? ibid.*

DVB. III. *Quid ſit ſeditio?* 525

DVB. IV. *Quid ſit ſcandalum, & quale peccatum?* 526

DVB. V. *Quid requiratur vt ſcandalum ſit ſpeciale peccatum contra caritatem? ibid.*

DVB. VI. *Vtrùm cum aliquo noſtro incommodo ſpirituali aut temporali teneamur vitare aliorum ſcandalum?* 530

LIBER PRIMVS
DE MORALITATE, NATVRA, & EFFECTIBVS ACTVVM SVPERNATVRALIVM IN GENERE.

DISPVTATIO I.
De iis quæ requiruntur vt actio aliqua ſit moralis.

DVBIVM I.
Quæ actio dicatur humana, aut moralis?

1 Actio hominis & humana quomodo differant.

NOTA Primò, aliud eſſe aliquam actionem eſſe actionem hominis: aliud eam eſſe humanam. Nam omnis actio ab homine exercita dicitur actio hominis, ſola tamen illa eſt humana, quæ homini eſt propria. Sub homine autem hîc etiam angelum comprehendo: quia quod ad rem præſentem ſpectat, eadem vtriuſque eſt ratio.

2 Actio dupliciter homini propria.

Nota Secundò, actionem dupliciter poſſe eſſe homini propriam. Primò, ratione ſuæ ſubſtantiæ ſiue naturæ: ſic intelligere ei dicitur proprium, quia aliis creaturis non conuenit. Secundò, ratione modi, quo à ſua potentia procedit, quatenus nimirum agens eam liberè elicit, ſiue tanquam dominus ſuæ actionis, eámque in ſua poteſtate habens.

3 Nota Tertiò, etſi *mos* ex prima ſua inſtitutione ſit idem quod *conſuetudo*; tamen, præſertim in plurali, communiter ferè accipitur pro illa ſola conſuetudine à qua boni vel mali, laude vel vituperio digni ſumus: qua ratione omnis illa actio poteſt dici moralis, quæ quacumque ratione eſt moraliter bona vel mala, ſiue quæcumque facit mores hominum meliores aut peiores. Durandus autem in 2. d. 38. q. 1. a. 1. & quidam alij volunt actionem dici moralem à *more*, quatenus conſuetudinem ſignificat; quia hæc eſt prima & propria huius vocis *mos* ſignificatio, atque ita ſecundùm illos omnis illa actio propriè dicitur moralis, quæ fit ſecundùm morem communem hominum, ſiue eo modo, quo ſolent communiter homines agere.

Durandus.

4 Iiſdem verbis diuerſi diuerſa ſignificant.

Nota Quartò, diuerſarum ſcientiarum tractatores iiſdem nominibus diuerſimodè vti: nam per *corpus* aliud ſignificat Phyſicus, ſcilicet quamuis ſubſtantiam compoſitam ex materia & forma: aliud Mathematicus, nimirum quantitatem longam, latam & profundam, prout abſtrahit à materia: aliud Iuriſta in materia legum aut contractuum, vt dum dicit aliquid haberi in corpore Iuris; magiſtratum iuſſum adeſſe in corpore; bona aliqua vendita eſſe in corpore. quiſque enim hac voce vtitur, prout eius fini & materiæ explicandæ conuenit.

Qua ratione vera nominũ ſignificatio apud diuerſos auctores inquirẽda ſit.

Ex quo ſequitur, vt ſciamus quid nomen aliquod in hac vel illa materia, ſiue prout ſumitur ab Auctoribus hanc vel illam materiam tractantibus, propriè ſignificet, non eſſe ſpectandum vnde deducatur, ſiue quid vox, à qua deducitur, primò ſignificet: ſed quæ ſignificatio illorum fini explicando maximè congruat, & qua ratione illi communiter illud ſoleant vſurpare.

5 Quæ actio dicenda ſit humana.

CONCLVSIO I. Etſi actio humana apud Phyſicos poſſit dici omnis ea, quæ homini, prout à bruto diſtinguitur, propria eſt, ſiue libera ſit, ſiue non; tamen à Philoſopho morali aut Theologo illa ſola dicitur humana, quæ ſecundo modo ex dictis num. 2. propria eſt homini, ſiue quæ eſt libera. Ita cum Diuo Thoma 1. 2. q. 1. a. 1. in corpore, communiter Theologi. & ratio eſt, quia, cùm ipſi tractent de actionibus humanis non quacunque ratione, ſed quatenus laude vel vituperio dignæ ſunt, & præmium aut pœnam merentur, cúmque hoc illis ſolis conueniat, quæ liberæ ſunt, ſub hac ſola conſideratione eas humanas vocant.

D. Thomas.

6 *Vnde actio dicatur moralis.*

CONCLVSIO II. Actio non dicitur moralis à more quatenus conſuetudinem ſignificat, ſiue quia fit conſueto more operandi. ſed quia ita ab homine procedit, vt, quantum attinet ad rationem ſiue modum procedendi, nata ſit eſſe laude aut vituperio, præmio aut pœnâ digna: atque adeò de facto talis neceſſariò ſit, ſi modò aliquam ratione obiecti aut circumſtantiarum cum recta ratione ſiue natura rationali repugnantiam aut conuenientiam habeat. Quod addo propter actiones indifferentes, quas multi etiam in indiuiduo dari cenſent.

Prior pars probatur, quia aliàs etiam opera brutorum poſſent dici moralia, quia hæc ea conſueto ſibi modo operandi faciunt. Item ante diluuium cùm omnis caro corruperat vias ſuas, & omnis hominis cogitatio prona eſſet ad malum, bonæ hominum actiones non fuiſſent morales; quia, cùm rariſſimæ eſſent, non fiebant conſueto hominum modo operandi. Item ſi alicubi omnes eſſent ſtulti, actiones non liberæ ibi eſſent morales, quia fierent conſueto ibidem more operandi. & ſimiliter in cælo viſio beatifica eſſet actio moralis, quia fit conſueto ibidem more operandi. quod tamen Auctores illius ſententiæ negant, & meritò, quia omnes communiter fatentur ſolas liberas actiones eſſe morales.

7 Dices, non eſſe hic ſpectandum morem operandi qui homini per accidens conuenit, ſed qui ei per ſe conuenit. Sed contra Primò, quia *mos* æquè ac ferè communiùs ſignificat conſuetudinem operandi, quæ per accidens alicubi introducta eſt, quàm quæ per ſe homini conuenit: ergo ſecundùm illam ſententiam ab vtroque more æqualiter debebit actio dici moralis. Secundò, quia inde ſaltem ſequeretur, actiones valde excellentes ac heroicas, quæque omnino extraordinario & ſupernaturali modo fiunt, non eſſe morales, quia non fiunt more conſueto.

Probatur Secundò, quia ad finem, quem ſpectant Philoſophus moralis & Theologus, impertinens eſt an actio fiat conſueto more operandi, necne; ergo ipſi non ideo vocant eam moralem quia hoc modo fit.

8 Secunda pars probatur, quia Philoſophi morales hoc nomen *morale* inuenerunt ac actibus impoſuerunt, vt in iis ſignificet aliquam conditionem communem actibus formaliter bonis ac malis, ſiue laude aut vituperio dignis, quæ proximè ex parte generis requiritur vt ſint ita bonæ vel malæ: atqui hæc conditio eſt dictus modus procedendi à potentia: ergo hic per eſſe morale ſignificatur. Minor dubio ſequenti patebit. Maior probatur. quia ipſi per actum moralem ſignificant genus immediatè commune actibus formaliter bonis & malis; nam actum moralem immediatè diuidunt in bonum, malum, & indifferentem ſecundùm ſpeciem: ergo per actum moralem ſignificant eum, qui habet conditionem communem vtrique actui ex parte proximi generis immediatè requiſitam vt hoc vnà cum differentiis contrahentibus conſtituat actum laude vel vituperio dignum. Sicut quia *eſſe ſenſitiuum* conſtituit corpus animatum vltimò aptum vt cum differentiis contrahentibus conſtituat hominem vel brutum, ideò eſt vera ratio, à qua corpus animatum dicitur animal. Similis autem conditio reſpectu immediati generis actus boni & mali, eſt dictus modus procedendi.

9 Hinc etſi actio ſolùm materialiter bona vel mala ob defectum libertatis (qualia ſunt odium aut amor Dei non libera) habeat aliquod eſſe aliquo modo morale, ſcilicet aliquam repugnantiam aut conuenientiam cum recta ratione, ſiue natura rationali, qua talis eſt, in quibus (vt oſtendam diſp. 5. dub. 1.) conſiſtunt malitia & bonitas moralis materialis: tamen non eſt verè actio moralis, quia illi deeſt modus ille procedendi à potentia neceſſariò requiſitus vt aliqua actio ſit formaliter bona vel mala, ſiue laude aut vituperio digna.

DVBIVM II.

In quo præcisè conſiſtat dictus modus procedendi, à quo actio dicitur moralis?

VT hæc meliùs intelligantur, Nota in noſtra actione quatuor poſſe conſiderari. Primò, ipſius 10 *Quatuor in noſtro actu conſideranda.*
eſſe phyſicum, quatenus eſt quædam qualitas talis ſpeciei: quæ etſi ſecundùm ſe ſit aliquid abſolutum, triplicem tamen reſpectum tranſcendentalem includit. Primò, ad obiectum præſertim formale, à quo habet ſuam ſpeciem. *Omnis noſtra actio dicit triplicem reſpectum.* Alia enim eſt cognitio, qua aliquid cognoſco ob intrinſecam ſuam euidentiam; alia, qua id cognoſco per rationem ei extrinſecam. Item alia eſt volitio, qua aliquid appeto quia honeſtum; alia, qua id appeto quia delectabile. An autem omnis cognitio aut volitio ita habeant ſuam ſpeciem à ſolo obiecto formali, vt omnis volitio quæ habet idem obiectum formale, ſit eiuſdem ſpeciei, dicemus infrà diſp. 5. dub. 2. Secundò, dicit reſpectum ad cauſam producentem, non tamquam ad id, à quo neceſſariò procedit (quia Deus poſſet quamuis noſtram intellectionem, quatenus eſt præcisè talis qualitas, ſe ſolo producere) ſed tamquam ad id, à quo poſtulat procedere, vt modo ſibi connaturali producatur. Et ſic intellectio humana ab intellectu humano, angelica ab angelico, volitio verò à voluntate poſtulat produci. Tertiò, dicit reſpectum ad ſubiectum cui naturaliter poſtulat inhærere; v.g. omnis actio immanens ad potentiam, à qua producitur, quia huic naturaliter poſtulat inhærere. contrà actio tranſiens poſtulat inhærere in ſubiecto diſtincto à potentia producente.

Secundò, in actione conſiderari poteſt, quòd potentia ipſam producendo per eam tendat in aliquod obiectum, hoc cognoſcendo, aut de eo aliquid affirmando, ſiue iudicando, vel ipſum amando. Quæ conditio præcipuè conuenit actibus elicitis à potentia cognitiua aut appetitiua. 11

Tertiò, in actu conſiderari poteſt, quòd ſit liber; in quo autem conſiſtat libertas ipſius actus, dicam infrà diſp. 2. dub. 1.

Quartò, in eo poteſt conſiderari quidam reſpectus ad rationem ſufficienter hic & nunc cognoſcentem bonitatem & malitiam moralem, quæ actui ineſt aut ineſſe poteſt, ita vt eum eliciens habeat cognitionem requiſitam ad meritum aut demeritum. Quem reſpectum aliqui vocant regulabilitatem per rationem.

Satis autem conſtat, ex his quatuor primum & ſecundum ſupponi quidem in actibus moralibus, propriè tamen non pertinere ad eorum eſſe morale, ſed potiùs ad eſſe phyſicum ſeu naturale; nam etiam in actibus brutorum, qui ſunt omnino incapaces omnis eſſe moralis, reperiuntur. Sed difficultas eſt de tertio 12 *Durandus.*
& quarto. Durandus in 2. d. 38. q. 1. art. 1. & quidam alij docent totum hoc eſſe morale actuum conſiſtere præcisè in libertate. Primò, quia actus dicitur moralis à more ſiue conſuetudine, ſiue quia conſueto modo operandi fit: atqui conſuetus modus operandi hominum eſt agere liberè: ergo eſſe actuum morale conſiſtit præcisè in libertate. Secundò, quia D. *D. Thomas.*
Thomas multis locis & alij communiter dicunt eundem actum eſſe liberũ, moralem, & humanum: ergo eſſe morale eſt eſſe liberum. Tertiò, quia multi ſæpe agunt non cogitando an bene vel malè agant, & tamen hi eorum actus ſunt verè morales: ergo illa conſideratio

ſideratio ad hoc non requiritur. Si dicas tales hîc & nunc teneri conſiderare an bene vel malè agant, atque ita eorum actionem dicere reſpectum ad conſiderationem, quæ poteſt & debet ineſſe; illi negant aſſumptum, quia nullibi exſtat tale præceptum, & ſi quod eſſet, poſſet à multis inuincibiliter ignorari, atque ita eorum actiones eſſent morales ſine tali reſpectu.

Moralitas actus non conſiſtit in ſola libertate.

13 Sed hæc ſententia non probatur. Primò, quia repugnat communi conceptui; omnes enim communiter per eſſe morale actuum concipiunt aliquid propriè pertinens ad moralem bonitatem, vel malitiam noſtrorum actuum, & immediatum ad has ordinem dicens: quod non conuenit noſtris actibus præcisè qua liberi ſunt nam præcisè qua tales nullum omnino ordinem habent ad bonitatem aut malitiam moralem: nam poſſum perfectè concipere aliquem actum eſſe perfectè liberum, nullo modo concipiendo eiuſmodi bonitatem aut malitiam, vel vllum ad eas ordinem. Secundò, quia actus moralis immediatè diuiditur in actum bonum & malum tamquam horum immediatum genus, & conſequenter debet habere omnes conditiones requiſitas ad tale genus immediatè conſtituendum. (Voco autem hîc genus immediatum iſtorum actuum, quod immediatè in eos diuiditur, ſiue ſimul diuidatur in aliam immediatam ſpeciem, ſiue non:) atqui hoc ipſi nequit competere præcisè per libertatem ſine reſpectu ad ſupradictam cognitionem: ergo ſine hoc reſpectu nequit eſſe actus moralis. Minor probatur, quia ſine tali reſpectu ad ſufficientem cognitionem bonitatis, vel malitiæ actus nequit eſſe formaliter bonus vel malus: ergo ſine eo non habet omnes conditiones ex parte generis immediati requiſitas ad conſtituendas actiones bonas vel malas, & conſequenter nequit horum eſſe genus immediatum. Sicut, quia corpus animatum ſine ſenſibilitate nequit eſſe homo vel brutum, bene ſequitur illud non eſſe horum genus immediatum; ſed ad hoc præterea requiri vt ſit ſenſibile. Probatur Tertiò, quia ſi per poſſibile aut impoſſibile aliquis haberet ſufficientem cognitionem vt liberè ageret, & tamen inuincibiliter careret omni omnino cognitione boni & mali moralis, ſiue virtutis & vitij (quod quidam putant contingere in pueris primò vſum rationis imperfectè adeptis, aut etiam in multis actionibus amentium) ille haberet actiones verè liberas, non tamen morales: ergo moralitas non conſiſtit in ſola illa libertate.

14 Ad primum argumentum contrarium, negandum eſt aſſumptum, vt patet ex dubio 1.

Ad ſecundum, Reſpondeo eos hoc dicere, quia ſaltem in eorum ac etiam communiore ſententia omnis actus verè liber eſt de facto etiam moralis, quia fit cum ſufficiente cognitione boni & mali moralis ſaltem in confuſo, non autem quòd putent moralitatem actus conſiſtere præcisè in libertate. Ad tertium, nego anteced. nam ſi tales habent ſufficientem vſum rationis ad eliciendos actus morales, hoc ipſo quod aduertunt quid agant ſufficienter vt poſſint verè liberè agere, etiam ſaltem in confuſo concipiunt aliquam rationem boni vel mali moralis; ita vt poſſint conſiderare an ipſorum actus ſit hic & nunc licitus aut illicitus, ſiue an ſit malus nec ne; & conſequenter tenentur hoc conſiderare. Quia nemo ſufficienter aduertens quid agat, licitè aliquid agit, ſi omnino neſciat an ſibi liceat hoc agere: quia ſic temerariè agit exponendo ſe periculo agendi aliquid illicitum: quod facere eſt apertè illicitum. Quod ſi tales non habeant ſufficientem vſum rationis ad eliciendos actus morales, aut ſi hic & nunc careant aduertentia neceſſaria vt agant liberè, palàm eſt eos non elicere actus morales.

Omnis advertens quid agat tenetur conſiderare an licitè agat.

Confirm. quia aliàs ſequeretur fieri poſſe vt aliquis perfectè vtens ratione ſciens liberè blaſphemaret ſine culpa; ſi nimirum nullo modo, ne quidem confuſè aduerteret actionem ſuam eſſe malam: quia vt aliquis culpabiliter peccet, ſui actus malitia debet ei aliquo modo eſſe voluntaria; quod fieri nequit, ſi nullo modo aduertat actionem ſuam eſſe malam, quia omnino incognitum nequit eſſe voluntarium: cùm igitur abſurdum ſit dicere aliquem habentem ſufficientem cognitionem mali moralis habitualem, & cognoſcentem Deum, liberè & ſcienter poſſe eum blaſphemare ſine culpa; neceſſariò dicendum eſt hoc fieri non poſſe ſine aliqua actuali cognitione mali moralis.

Contrà Vaſquez 1.2.qu.73.nu.43. & quidam alij conſtituunt totum eſſe morale actus in illo quarto, voluntque libertatem ſolùm tanquam fundamentum prærequiri, vt actus ſit moralis, ſicut animalitas prærequiritur ad rationalitatem, non tamen hanc intrinſecè conſtituit. Vnde aliqui inferunt, actum externum, etſi non ſit immediatè in ſe liber, ſed tantùm ratione actus voluntatis eum operantis, tamen eſſe immediatè & formaliter in ſe moralem, & conſequenter poſſe eſſe non in ſe formaliter malum. 15 *Vaſquez.*

Sed quidquid ſit de antecedente quod aliquo ſenſu probabiliter defendi poſſet, illud quod aliqui inde inferunt, non videtur verum. Primò, quia eſt contra communem ſententiam, vt infrà oſtendam. Secundo, quia ſi, vt aliquis actus ſecundùm ſe eſſet formaliter moralis, ſufficeret quòd eſſet extrinſecè ſiue mediatè liber in ſua cauſa; quatenus nimirum tam in inchoari quàm in continuari penderet continuò à voluntate liberè agente; poſito caſu quo appetitus bruti ita eſſet in mea poteſtate, vt qua ratione & quantum ac quamdiu vellem poſſem eum incitare ad agendum, & ab agendo comprimere (quod per Dei potentiam fieri poſſet) ſequeretur huius actus eſſe intrinſecè & immediatè formaliter morales & formaliter malos ſi proximo iniuſtè nociui eſſent. Hoc autem eſt apertè falſum. 16

Vt actus ſit formaliter moralis, debet eſſe formaliter liber.

Tertiò, Curiel 1.2.q.18.a.1.dub.1.§ 9. docet *eſſe morale* actuum conſiſtere in habitudine ad obiectum conſideratum ſecundùm rationem communem, quà obiectiuè pertinet ad genus morum. Vbi notat quod, ſicut in actibus eſt aliquod eſſe morale abſtrahens à bonitate & malitia quodque reſpectu horum ſit genus; ita etiam debere conſiderari aliquam ſimilem rationem in obiecto; quæ abſtrahat ab obiectiua bonitate & malitia. Deinde probat ſuam concluſ. Primò, quia *eſſe morale* actus importat modum actus, quatenus eſt actio tendens in obiectum: ergo conſiſtit in habitudine ad obiectum. Secundò, quia tota eſſentia bonitatis actus conſiſtit in habitudine actus ad obiectum: ergo etiam genus ipſius bonitatis, ſiue ipſum eſſe morale. 17 *Curiel.*

Sed hæc ſententia imprimis ſupponit falſum fundamentum, ſcilicet in obiecto reperiri aliquod eſſe morale commune bonitati & malitiæ, & ab vtraque abſtrahens. quod non videtur verum; quia, vt ipſe etiam ibidem docet, obiectum non aliter habet in ſe eſſe morale obiectiuum, quàm quatenus eſt ſubiectum regulæ morum, vt proſequendum aut fugiendum noſtris actibus: atqui prout abſtrahit omnino à bonitate & malitia obiectiua, non eſt ita ſubiectum regulæ morum: ergo vt ſic non pertinet obiectiuè ad genus moris. Sicut, quia ens non eſt obiectum voluntatis, niſi quatenus bonum aut malum, quatenus omnino ab vtroque abſtrahit, nequit eſſe obiectum voluntatis, aut genericum, aut ſpecificum. Argumenta etiam pro illa ſententia allata ſoluuntur facilè. 18

In obiecto non reperitur eſſe morale genericum abſtrahens à bono & malo.

Ad primum, nego antecedens, agendo de modo quem *eſſe morale* primò & omnino intimè & imme- 19

diatè dicit. Vbi Nota, cùm *velle* eſſentialiter dicat vitalem tendentiam potentiæ in obiectum, non minùs intrinſecum dicere ordinem ad potentiam producentem, quàm ad obiectum: nec enim vllo modo poteſt concipi quòd actio ſit tendentia potentiæ ſine intrinſeco ordine ad potentiam. Imò vitalitas dicit præcisè habitudinem ad ſolam potentiam, ſicut etiam libertas. Quare cùm *eſſe morale* conueniat actui præcisè quatenus eſt libera tendentia potentiæ in obiectum cum ſufficienti cognitione boni & mali moralis, etiam neceſſariò dicit habitudinem ad potentiam ipſum ea ratione producentem. Et quamuis dicat certum etiam modum tendendi in obiectum, illam tamen habitudinem dicit magis primò & per ſe, & hanc quaſi conſecutiuè & concomitanter. Quod patet, quia quæuis res conſiſtens in habitudine aliqua ad aliam maximè primò & per ſe dicit habitudinem ad illam à cuius poſitione maximè primò & per ſe pendet: atqui eſſe morale actus in genere maximè primò & per ſe pendet à dicto modo operandi potentiæ, ſcilicet cum libertate & ſufficienti cognitione (his enim poſitis eſt moralis actio, & alterutro deficiente non eſt actio moralis) ergo primò & per ſe dicit habitudinem ad ipſam ſic operantem. Sicut libertas & vitalitas actus etſi connotent etiam ordinem ad obiectum, per ſe tamen & immediatè dicunt ordinem ad ſolam potentiam liberè operantem, & ab hac præcisè habent quòd tales ſint.

Ad ſecundum, nego antecedens; nam hæc bonitas conſiſtit etiam magna ex parte in habitudine ad potentiam liberè operantem, loquendo de bonitate formali, quam ſolam reſpicit actus moralis. nec D. Thomas vllibi contrarium docuit.

20 Ex quibus ſequitur Primò, *eſſe morale* actus non conſiſtere in ſola libertate ſine habitudine ad cognitionem, ſed includere in ſe illum reſpectum ſiue habitudinem ad rationem cognoſcentem bonitatem ac malitiam moralem. Secundò, illud non poſſe formaliter reperiri in aliquo actu, qui non ſit formaliter in ſe liber. Patent hæc ex refutatione vtriuſque ſententiæ contrariæ. Vnde infero Tertiò, cum Zumel 1.p.qu.14.art.13.in append.concl.3. probabilius eſſe vtrâque habitudinem intrinſecè in eſſe morali ipſius actus includi: quia aliàs nulla videtur ratio, cur eſſe morale ſine alterutra in aliquo actu reperiri, aut etiam diſtinctè & perfectè concipi nequeat.

Zumel. Eſſe morale actus includit intrinſecè duplicem habitudinem.

Vbi Nota. Etſi actionem liberè & cum tali cognitione à potentia procedere phyſicè loquendo nihil in ea ponat, ſed ſit mera denominatio extrinſeca: ponit tamen in ea aliquid morale ipſi verè intrinſecum, quòque ipſa actio in ratione moris multum variatur; ſcilicet moralem quandam habitudinem ad potentiam liberè & cum cognitione boni & mali moralis ſufficienti vt poſſit mereri aut peccare, operantem. In qua habitudine ſiue modo procedendi à potentia ita operante ipſius eſſe morale intrinſecè conſiſtit.

Libertas cauſat aliquid morale in ipſo actu.

21 Sequitur Quartò, actum indifferentem verè liberum & elicitum cum ſufficienti cognitione boni & mali moralis, eſſe verè moralem: quia quantum eſt ex modo procedendi à potentia, habet omnem conditionem requiſitam, vt aliquis actus ſit formaliter bonus aut malus, & conſequenter habet conditionem requiſitam ad conſtituendū immediatum genus actus boni & mali, quod eſt actus moralis. Cōfirmatur, quia, vt aliquis actus ſit moralis, nō requiritur, vt ex ſe abſolutè natus ſit efficere operantem bonum vel malum (quia ſic actus moralis intrinſecè diceret actum bonum vel malum, nec eſſet vtriuſque genus abſtrahens à bonitate & malitia) ſed ſufficit quòd ſit natus eum talem efficere quantum eſt ex modo ſuo procedendi à potentia, ſi aliæ conditiones ex parte obiecti requiſitæ non deeſſent: ſiue quòd liberè eliciatur cum directo ordine ad bonitatem aut malitiam cognitam, quatenus eliciens perfectè cognoſcit à ſuo actu hîc & nunc malitiam abeſſe: talis enim actus ad mores ſpectat, quatenus morum malitia per eum vitatur; atque ita rectè dicitur moralis.

Actus indifferẽs habet eſſe morale.

Sequitur Quintò, ſolos actus voluntatis eſſe in ſe immediatè ac intrinſecè formaliter morales, ſicut ſoli ſunt in ſe formaliter & immediatè liberi: reliquos verò ſolùm eſſe morales ratione actus voluntatis, à quo aliquo modo imperantur & informantur, & ita cum eo actum moraliter vnum conſtituunt. 22

Solus actus voluntatis eſt per ſe & intrinſecè moralis.

Sequitur Sextò, cuiuis actui etiam voluntatis conſiderato ſecundùm ſuum eſſe phyſicum, eſſe omnino accidentarium quod habeat aut non habeat eſſe morale, quo denominetur actus moralis: nam idem actus voluntatis poteſt initio eſſe neceſſarius, ſiue non liber ob omnimodum defectum aduertentiæ, & poſtea accedente aduertentia fieri liber & moralis ſine vlla ſui mutatione phyſica: vt infrà fuſiùs docebo. 23

Idem actus poteſt eſſe modò moralis, modò non.

DISPVTATIO II.

De libero arbitrio.

CVM ſecundùm omnes conſtet, vt actus aliqui morales ſint, neceſſariò requiri vt ſint liberi, iique dicantur liberi, qui à potentia libera procedunt; videndum nobis eſt quid ſit libertas, & cui potentiæ formaliter inſit.

DVBIVM I.

Quid ſit liberum arbitrium?

QVidam vt hanc difficultatem expediant multum diſputant de origine huius nominis: & quia *arbitrari*, à quo illud deducunt, ſignificat actum intellectus aliquid ſtatuentis, volunt liberum arbitrium potiſſimùm ſignificare indifferentiam ipſius intellectus, quatenus ex ſe indifferens eſt ad varias rationes, ob quas aliquid poſſit vel appeti vel reiici, ſimul intelligendas. Hanc autem ſententiam maximè ſequuntur, vt ex ea concludant libertatem ipſius voluntatis potiſſimùm deſumi ab hac intellectus indifferentia. Sed hi fruſtra laborant. nam, vt oſtendi diſp.1.num.4. nobis non tam eſt curandum à quo vox aliqua denominetur, aut etiam ad quid ſignificandum ſit primò impoſita, quàm quo ſenſu communi vſu hanc illámve diſciplinam tractantium vſurpetur. Conſtat autem *arbitrium* communi vſu ſignificare tam actum voluntatis quàm intellectus: optimè enim dicimus aliquem omnia agere pro voluntatis ſuæ arbitrio, id eſt placito. Vnde S. Bernardus infrà citandus vtrumque actum ei tribuit: & vt infrà oſtendemus, liberum arbitrium in ſola voluntate formaliter conſiſtit.

Malè inquiritur ſignificatio liberi arbitrij ex eius deriuatione.

Bernard.

Varij autem variè illud definiunt. Clemens (vel ſi quis alius huius libri auctor) l.3. Recognitionum, ait: *Arbitrij poteſtas eſt ſenſus animæ habens virtutem qua poſſit ad quos velit actus inclinari.* *Senſum* autem latiùs capit pro quauis animi potentia; qua ratione actum voluntatis ſolemus etiam ſenſum vocare, vt dum dicimur iniuriam aut beneficium nobis factum magno doloris lætitiæue ſenſu percepiſſe. Auctori verò de Eccleſiæ dogmatibus eſt, *Rationalis voluntas.* Et D. Bernardus ſermone 81. in Cantica de eo ait: *Sicut arbiter in diſcernendo, ita in eligendo liber, vnde & liberum nominatur arbitrium quòd liceat verſari in his pro arbitrio voluntatis.* Alij aliter ipſum definiunt, communiter 2

Clemens. Variæ liberi arbitrij definitiones.

Auctor de Eccl. dogm.

Bernard.

communiter tamen ferè omnes in eo conueniunt, liberum arbitrium ſignificare potentiam ad agendum & non agendum, ſiue qua homo, angelus & Deus ita habent ſuas actiones in ſua poteſtate, vt poſſint agere aut non agere, prout libuerit, vt docet D. Auguſtinus l. 1. Retract. cap. 9. & Method. l. de Lib. arbitr. vbi ait: *Cùm Deus vellet hominem honorare dedit ei poteſtatem qua poſſet agere quod vellet*, &c.

Auguſt. *Methodius.*

3 Vnde Suarez l. 1. de Concurſu cap. 3. num. 2. ait potentiam liberam communiter dici eam, *Quæ poſitis omnibus ad agendum requiſitis poteſt agere & non agere*. Quam definitionem reperit etiam Aluarez l. 12. de Auxiliis, diſp. 115. initio, dicítque eam ſub ea forma non reperiri apud Ariſtot. Lombardum, aut D. Thomam, ſed ſolùm apud aliquos Nominales, & poſſe habere verum ſenſum atque etiam falſum: quæ fuſiùs ibidem explicat. Sed quamuis hæc definitio ſiue deſcriptio iiſdem verbis non reperiatur apud dictos Auctores, aut etiam apud Patres, tamen ex iis quæ libero tribuunt arbitrio, ſatis colligitur, eamque inſinuat apertè Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. & can. 4. vbi libertatem noſtram qua ad Deum conuertimur, in eo ponit, quòd Deo tangente cor noſtrum ſua gratia poſſimus eidem aſſentiri aut diſſentiri ſi velimus. Idem enim eſſe videtur nos poſſe agere & non agere *tangente Deo cor hominis*; &, nos poſſe agere aut non agere *poſitis omnibus ad agendum requiſitis*. Quare non puto vllum Catholicum negare dictam deſcriptionem legitimo ſenſu acceptam eſſe veram. Sed difficultas eſt quo ſenſu dicta ſint accipienda, an ſcilicet in ſenſu compoſito, an verò in diuiſo. de quo agam dubio 3.

Suarez. *Aluarez.* *Ariſtot.* *Lombard.* *D. Thom.* *Nominales.* *Trident.*

D V B I V M II.

An in nobis ſit libertas à neceſſitate?

4 NOta, libertatem variè apud Auctores tam ſacros, quàm profanos ſumi. S. Bernardus l. de libero arbitrio ponit triplicem libertatem. Prima eſt à neceſſitate, per quam actiones noſtras habemus in noſtra poteſtate, iuxta Apoſtolum, 1. ad Corinth. 7. vbi ait: *Non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis*. Secunda à peccato, iuxta illud: *Liberati à peccato ſerui facti eſtis iuſtitiæ*. ad Roman. 6. Tertia à miſeria, ad Roman. 8. *Tunc & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*.

Bernard. Libertas variè ſumitur. *1. ad Corint.* *ad Roman.* *ad Roman.*

5 Commodius ad præſentem difficultatem explicandam, diſtinguunt alij triplicē libertatem. Primò, quatenus opponitur ſeruituti, ſub qua comprehenditur libertas à peccato & miſeria; nam his impliciti ipſis quodāmodo ſeruiunt. Secunda libertas eſt à coactione: qua ratione priuantur libertate, qui vi & quātum poſſunt renitentes trahuntur quò nolunt. Tertia eſt, à neceſſitate: qua ratione dicimur liberè agere, quæ ita agimus, vt in noſtra poteſtate ſit ea non agere, vt oſtendi ſuprà ex 1. ad Corinth. c. 7. & de hac tertia libertate nobis tota hîc eſt quæſtio cum noſtris hæreticis, qui ſecundam quidem libertatem in nobis admittunt, negant autem tertiam; vt patet ex Caluino l. 2. Inſtit. c. 2. §. 6. Primā quidem libertatem verbis affirmant, quatenus dicunt Chriſtum nos à peccatis liberaſſe; reipſa tamen eam negant, dum aiunt peccata poſt remiſſionem in nobis manere, & ſolùm non imputari. item nos neceſſariò in omnibus noſtris operibus peccare, ita vt omnia opera noſtra, quantumuis videantur bona, ſint verè peccata, & quaſi pannus menſtruatæ. quæ ſi vera ſint, neſcio quomodo non ſeruiamus peccato, cùm hoc nihil ſit aliud quàm nos peccatis ſubiectos & infectos eſſe. Sed hæc difficultas huc non ſpectat, ſed ad materiam de iuſtificatione & merito, de qua etiam infrà ex parte agemus.

1. ad Corint. *Caluinus.* Secūdùm hæreticos omnes omnino ter-iiſūt peccatis.

CONCLVSIO. Fide tenēndum eſt nos in agendo eſſe liberos non ſolùm à coactione, ſed etiam à neceſſitate, ita vt abſolutè in noſtra poteſtate ſit multa facere quæ omittimus, & omittere eā quæ facimus. Ita communiter iam omnes Catholici: & patet ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. ſupra citato num. 4. vbi expreſſè docet nos in aliquibus actionibus non habere neceſſitatem; ſed poteſtatem voluntatis noſtræ: quo apertè docet nos ab omni neceſſitate liberos habere in noſtra poteſtate agere aut nō agere prout libuerit. Vnde Ioſue 24. dicitur: *Optio vobis datur, eligite quod vobis placet*. & 2. Regum 24. ait Gad ad Dauid *Trium datur tibi optio, elige vnum quod volueris*. quæ ridiculè dicerentur homini ad vnum neceſſariò determinato. Pulcherrimè hæc explicat Eccleſiaſticus cap. 15. vbi ait: *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui: adiecit mandata & præcepta ſua; ſi volueris mandata ſeruare conſeruabunt te: & in perpetuum fidem placitam facere. Appoſuit tibi aquam & ignem: ad quod volueris porrige manum tuam. ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi*. Quæ nequeūt ſeriò & verè à Deo nobis dici, ſi omnia quæ agimus neceſſariò agimus. Idem communiter docent Patres Nazian. in Apologetico paulò poſt initium. *Arbitrij*, inquit, *libertas parem in vtramque partem motum habet*. Hilarius in pſ. 5. v. 5. *Vnicuique noſtrum libertatem vitæ ſenſúmque permiſit, non neceſſitate in alterutram partē affigens, vt vnumquemque ex natura bonum malúmue eſſe lex cogeret. Sed qui nos per beneuolentiā viendæ beatitudinis ſuæ creaſſet, profectum nobis ad id meritum vitæ innocentis honeſtatem conſtituit. Quid autē honoris ac præmij neceſſitas mereretur, cùm malos nos eſſe vis quædā conſerta non ſineret? voluntati ergo permiſſa bonitas eſt, vt præmium ſibi voluntas bonitatis acquireret, eſſétque nobis æterna huius beatitudinis profectus atque vſus ex merito, nō neceſſitas indiſcreta per legem*. Similia habet in pſal. 118. v. 173. 6

Gaudemus libertate à neceſſitate. *1. Corint. 7.* *Ioſue.* *2. Regum.* *Eccleſiaſt.* *Nazianz.* *Hilarius.*

S. Auguſtinus l. 2. contra Fauſtum c. 5. ait: *Et nos quidem ſub fato ſtellarum nullam hominum geneſim ponimus, vt liberum arbitrium voluntatis, quo vel bene vel malè viuitur, propter iuſtum iudicium Dei ab omni neceſſitatis vinculo vindicemus*. Vbi clarè inſinuat Deum non poſſe nos iuſtè ob benefacta præmiare, & ob malè facta punire, ſi hæc neceſſariò faciamus. quod fusè etiam docet in libris de Libero arbitrio, & l. 1. Retract. c. 9. Idem tandem definiuit Trident. ſeſſ. 6. c. 5. & can. 4. Vnde meritò hæ duæ propoſitiones, ſcilicet: *Quod voluntariè fit, etſi neceſſariò fiat, liberè tamen fit*; &, *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali*. à Pio V. & Gregorio XIII. damnatæ ſunt. Demum probatur clara ratione, quia aliàs non eſſet in nobis alia libertas quàm in amentibus aut etiam in brutis, quæ multa faciunt ſine vlla coactione, ſed omnia ſpontaneè & lubenter; vt quando pabulum comedunt. Quis autem dixerit nos non habere maiorem libertatem, quàm bruta, niſi iuxta ac bruta deſipiat?

S. Auguſt. *Trident.* *Pius V.* *Greg. XIII.*

Obiiciunt hæretici Auguſt. qui Primò, in Enchir. c. 105. ait: *Neque culpanda eſt voluntas, aut voluntas non eſt, aut libera dicenda non eſt, qua beati ſic eſſe volumus, vt eſſe miſeri non ſolùm nolimus, ſed nequaquam prorſus velle poſſimus*. vbi etiam docet Beatos non poſſe velle malum; & tamen non ideo carere libero arbitrio. Secundò, lib. 5. de Ciuit. cap. 10. ait: *Si illa definitur neceſſitas, ſecundùm quam dicimus, Neceſſe eſt vt ita aliquid ſit vel ita fiat, neſcio cur eam timeamus, ne nobis auferat libertatem voluntatis: neque enim & vitam Dei, & præſcientiā Dei ſub neceſſitate ponimus, ſi dicamus neceſſe eſſe Deum ſemper viuere & cuncta præſcire*. Deinde addit ſicut non minuit Dei potētiam quòd non poſſit mori, 7

Auguſt. *Auguſt.*

aut falli,ita non minuere eius libertatem, quòd neceſſe ſit eum ſemper viuere, omniaque futura præſcire. Itē neceſſe eſſe quidquid homo vult,liberó velit arbitrio, & tamen ideo non tolli libertatem. Tertiò,l.de Natura & gratia c.46.ait, *Perquam enim abſurdum eſt,vt ideo dicamus non pertinere ad voluntatem noſtram,quòd beati eſſe volumus,quia id omnino nolle non poſſumus:nec dicere audeamus Deum non voluntatem,ſed neceſſitatem habere iuſtitiæ, quia non poteſt velle peccare.*

Auguſt.

Bernard.

Obiiciunt Secundò, ex D. Bernardo ſerm. 81. in Cantica,vbi ait: *Neſcio quo prauo & miro modo ipſa ſibi voluntas peccato quidem in deterius mutata, neceſſitatem facit;vt neceſſitas cùm voluntaria ſit, excuſare non valeat voluntatem;nec voluntas,cùm ſit illecta,excludere neceſſitatem.* & infrà dicit animam ſimul eſſe ancillam propter neceſſitatem,& liberam propter voluntatem.

8 Pro ſolutione Nota Primò, ſicut poſſumus ſimul habere neceſſitatem circa vnam rem, & libertatem circa aliam,ita nos poſſe circa eandem rem ſecundùm vnam conſiderationem habere neceſſitatem,& ſecundùm aliam, libertatem. v.g. Beati circa viſionem Dei & amorem beatificum neceſſitantur, tamen amorem aliarum rerum liberè eliciunt. Item ſi clara luce nequeo claudere oculos,neceſſariò aliquid video;eſt tamen in mea poteſtate videre hoc vel illud,prout voluero faciem huc illucve conuertere.

Vna conſideratione poſſumus ſimul habere libertatem & neceſſitatem.

9 Nota Secundò,S.Auguſt.in loco citato ex l.de Ciuit.per vitam Dei intelligere non ſolùm vitam quaſi radicalem ſiue habitualem; ſed præcipuè actualem, quæ conſiſtit formaliter in functionibus vitalibus, v.g.in intellectionibus & volitionibus.

Auguſt.

Nota Tertiò, aliquid alicui dici neceſſarium tripliciter. Primò,propriè & abſolutè,quod nulla ratione poteſt vitare;quale reſpectu noſtrûm omnium eſt ſemel mori.Secundò,impropriè, quod valdè difficulter vitari poteſt;qua ratione Scriptura ſæpè dicit eſſe impoſſibile, quod valdè difficulter fieri poteſt. Tertiò,ex ſuppoſitione & in ſenſu compoſito;ſic neceſſariò moueor poſito quòd curram.

Tripliciter nobis aliquid dicitur neceſſarium.

10 Ad primum ergo locum S. Auguſt. Reſpondeo, eum ſolùm velle ex eo quòd voluntas noſtra neceſſitetur circa aliquod obiectum ſub vna ratione, non perdere naturam ſuam aut libertatem circa alia obiecta,aut circa idem ſub alia ratione conſideratum.v.g. Beati nequeunt velle malum, poſſunt tamen res indifferentes liberè velle aut nolle;non poſſumus nolle eſſe beati,poſſumus tamen actu non velle eſſe beati,nullum circa beatitudinem actum eliciendo;ideóque volitio beatitudinis nobis ſolùm eſt libera quoad exercitium,non autem quoad ſpecificationem actus. Vnde etiam patet ſolutio ad tertium locum D. Auguſt. ex libr. de Natura & gratia. nam etſi Deus non poſſit velle iniuſtitiam, poteſt tamen non velle noſtram iuſtitiam;ſicut poteſt non velle nos eſſe:tantùm enim S.Auguſt. ibi vult oſtendere non eſſe abſolutè verum,quod dixerat Pelagius,ſcilicet eum,qui aliqua neceſſitate conſtringitur, priuari omnino libertate: oſtendit enim eum non omnino priuari libertate,ſed tantùm ex parte,ſiue ſub ea ratione,qua neceſſitatur; vnde non dicit ipſius dictum eſſe omnino falſum,ſed aliquam continere quæſtionem; quia nimirum non eſt generatim verum.Aliam ſolutionem adfert Eſtius in 2.d.34. §. 2. Sed hæc magis eſt ex mente D. Auguſtini.

Auguſt.

Volitio beatitudinis ſolùm eſt libera quoad exercitium actus.

Eſtius.

11 Similiter Reſpondeo ad ſecundum locum S. Auguſt.ex l.de Ciuit. ſolùm enim vult ex eo quòd aliquid ſub vna ratione ſiue ex ſuppoſitione ſit neceſſarium, non ſequi illud nulla ratione nobis poſſe eſſe liberum; cùm ſub alia ratione & ſecluſa hypotheſi poſſit eſſe in noſtra poteſtate.Patet exemplis quæ ibi adfert. Primum eſt de vita & præſcientia Dei circa res futuras: nam etſi Deus neceſſariò ſemper viuat, etiam exercendo aliquas functiones vitales, v. g. aliquid intelligendo & amando, multa tamen liberè amat,& videt;v.g.creationem mundi & futuras creaturas, quæ potuiſſet nolle eſſe, & conſequenter non videre: atque ita eius vita quoad exercitium harum functionum non eſt neceſſitati alligata, ſed libera.

Auguſt.

Deus multa liberè vult ac videt.

Secundum exemplum eſt, quòd homo neceſſariò libero arbitrio velit,quidquid vult.Vbi ſolùm eſt neceſſitas ex ſuppoſitione vt in ſenſu compoſito: idem enim eſt ac ſi diceret, poſito quòd homo aliquid velit, neceſſariò id vult libero arbitrio ſiue voluntate, quia non eſt alia potentia,qua id poſſit velle. 12

Ex quibus nullo modo ſequitur, idem ſub eadem ratione nobis poſſe eſſe propriè & ſimpliciter liberum ac neceſſarium.Imò S. Auguſt. ibidem expreſsè contrarium docet. Primò, quia dicto c. 10. docet ea, quæ ita ſunt neceſſaria, vt nullo modo ſint in noſtra poteſtate(qualis,inquit,eſt neceſſitas mortis)non eſſe nobis libera. Secundò, quia docet ex eo quòd Deus neceſſariò viuat & intelligat, non tolli ipſius libertatem, ſicuti ex eo quòd nequeat mori aut falli, non tollitur ipſius omnipotentia. Sicut ergo in ſecunda parte huius ſimilitudinis nullo modo intendit ſignificare Deum habere potentiam, qua poſſit mori aut falli;ſed ſolùm indicat ex eo quòd hæc nō poſſit,non tolli ipſius omnipotentiam:ſic etiam in priori exēplo nullo modo ſignificat viuere ac intelligere Deo ſub ea ratione eſſe libera,ſub quâ ſunt neceſſaria; ſed ſolùm indicat ex eo,quòd hæc ſub vna ratione ſunt ei neceſſaria, non tolli ipſius libertatem circa alia aut etiam circa eadem ſub alia ratione; vt iam oſtendi. Tertiò,quia in fine capitis ex dictis infert, ideo ex eo quòd Deus videat nos peccaturos,non ſequi nos non liberè peccare, quia non ideo ſumus peccaturi, quia Deus videt nos peccaturos,ac ſi diceret, ideo præuiſionem Dei non imponere neceſſitatem noſtris actionibus,quia harum non eſt cauſa:apertè inſinuans eam ſublaturam noſtram libertatem ſi eſſet cauſa cur ageremus.

Auguſt.

13 Secundùm S. Auguſtinum non ideo aliquid facimus quia Deus videt nos id facturos.

Ad locum D.Bernardi Reſpondeo, eum ibi loqui partim de neceſſitate impropriè ſumpta, prout ſignificat magnam difficultatem; partim de neceſſitate ex hypotheſi, quæ in hominis ſit poteſtate, & conſequenter libertatem non tollit. Agit enim de eo, qui conſuetus peccare, grauem ad hoc inclinationem ſentit,atque ita valde difficulter,& non niſi cum magno conatu & labore poteſt abſtinere; atque ita neceſſariò peccat neceſſitate conſequentiæ,poſito quòd nolit hunc conatum adhibere, aut ſi ſolas naturæ vires ſpectes deſtitutas gratia, ſine qua omnia peccata vitare, aut à peccato reſurgere non poteſt. Cui tamen,ſi velit,prout poteſt, diuinæ gratiæ ſtrenuè collaborare, abſolutè poſſibile ſit à peccatis mortalibus abſtinere.Patent hæc Primò:nam ipſe vult talem voluntatem manere liberam in peccando, ad quod tamen, vt oſtendi ſuprà nu.2. ipſe requirit potentiam ad vtrumlibet. Secundò,quia ibidem ait: *Nam quòd anima per ſe ſurgere iam non poteſt,qua per ſe cadere potuit; voluntas cauſa eſt,qua corrupti corporis vitiato ac vitioſo amore langueſcens ac iacens,amorem iuſtitiæ pariter non admittit.* Vbi clarè oſtendit,eam ideo præcisè dici non poſſe ſurgere, quia per ſe id non poteſt, & quia vult adhærere amori vitioſo, ideoque non admittit amorem iuſtitiæ, ſiue gratiam Dei ad iuſtitiam eam excitantem. Vbi clarè inſinuat hanc neceſſitatem tantùm eſſe ex hypotheſi,quæ animæ ſit omnino libera,ſcilicet ſuppoſito illo amore vitioſo,quem non vult,aut ſaltē non niſi valde languidè vult excutere. Vnde infrà ait: *Multum vis,quòd nolle nequeas,nec multùm obluctans.* quaſi dicat,Ideo nequis nolle,quia non multùm

14 *Bernardus.*

Bernardus.

multùm obluctaris, & addit: *Porro vbi voluntas & libertas;* (ſcilicet eſt) *quod tamen dico de naturali* (qua ſcilicet abſolutè in noſtra poteſtate eſt aliquid facere aut omittere) *non de ſpeciali, qua libertate liberauit nos Chriſtus.* quando ſcilicet nos liberauit à peccato, ne ei ſeruiremus. Vbi clarè oſtendit ſe non ponere in tali peccatore neceſſitatem quæ opponitur abſolutæ libertati, ſed ſolùm quæ opponitur libertati ſpeciali, qua homo ab omni peccato grauiore, & vitioſo amore liber, viam mandatorum ſine vllo impedimento currit. Quod confirmatur; quia ipſe Bernardus ibidem fusè docet nos nec mereri, nec demereri, niſi aut faciendo id quod poſſumus omittere, aut omittendo quod poſſumus facere. Obiiciuntur adhuc alia quædam loca, ſed quæ eandem habent ſolutionem.

Bernard.

DVBIVM III.

An quod communiter dicitur ad libertatem voluntatis requiri, vt poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis ipſa poſſit agere & non agere, prout libuerit, ſit intelligendum in ſenſu compoſito, an diuiſo?

15 *Aluarez.* Duplex ſenſus compoſitus ab aliquibus ponitur.

ALuarez lib. 3. de Auxiliis, diſp. 25. n. 19. & l. 9. diſp. 92. n. 5. & 6. & l. 12. diſp. 115. n. 4. ponit duplicem ſenſum cōpoſitum. v. c. cùm dico: *Prædeterminatus à Deo poteſt in ſenſu compoſito non agere.* Secundùm eum poteſt hæc propoſitio habere duplicem ſenſum. Primò, vt fiat compoſitio inter *prædeterminationem & potentiam non agendi*, & hæc dicantur ſimul eſſe in eodem. Secundò, vt fiat compoſitio inter *prædeterminationem* & *non actionem*, & hæc dicantur poſſe eſſe ſimul in eodem: docétque dictam propoſitionem eſſe veram in priore ſenſu, in ſecundo falſam. Et ſimiliter propoſitionem de qua diſputamus docet eſſe veram, in ſenſu compoſito ſi fiat compoſitio inter *prærequiſita ad agendum* & *potentiam non agendi.* (quia ſicut tenebræ non auferunt nec corrumpunt potentiam viſiuam, ita nec dicta prærequiſita tollunt voluntatem, quæ eſt potentia ex ſe indifferens ad agendum & non agendum.) Si verò fiat compoſitio inter *prærequiſita ad agendum* & *non actionem*, quaſi hæc poſſint ſimul in eodem exiſtere, ait eſſe falſam: quia fieri nequit vt ſint ſimul in eodem *prædeterminatio prærequiſita ad agendum* & *non actio.* Atque ita vt dicta deſcriptio liberi arbitrij hoc ſenſu ſit vera, ait neceſſariò intelligendam in ſenſu diuiſo.

16 Vnus tamen ſolus eſt proprius.

Additque ſecundum ſenſum eſſe legitimum, idcoque minùs propriè illos loqui, qui primum vſurpant. Et meritò. nam cum dico: *Exiſtens in tenebris in ſenſu compoſito non poteſt videre*, non volo ſignificare eum amiſiſſe potentiam viſiuam (quis enim in iis verbis hunc ſenſum concipiat?) aut eum non habere potentiam, qua poſſit videre ſi tenebræ auferantur: ſic enim non eſſet ſenſus compoſitus, ſed diuiſus. (nam ſi dicerem, Exiſtens in tenebris poteſt videre in ſenſu diuiſo; nihil aliud ſignificarem, quàm illum habere potentiam, qua poteſt videre ſi tenebræ auferantur) ſed ſignifico eum non poſſe actu videre, quamdiu eſt in tenebris, ita vt viſio & exiſtentia in tenebris ſimul conſiſtant. Nec credo dictam diſtinctionem ſenſus compoſiti aliter vnquam excogitatam, quàm vt poſſint eludi quædam argumenta, quibus alij probant prædeterminationem non poſſe conſiſtere cum libertate.

17 *Aluarez.*

Ex dicta autem doctrina Aluarez ſuprà cum aliis infert, has propoſitiones eſſe veras: *Prædeterminatus poteſt non agere.* item: *Non prædeterminatus poteſt agere.* has tamen eſſe falſas & impoſſibiles: *Prædeterminatus non agit.* item: *Non prædeterminatus agit.* Cuius rationem reddit diſp. 23. n. 32. quia plura requiruntur vt aliquis actu agat, quàm vt poſſit agere. nam exiſtens in tenebris poteſt videre, quia habet potentiam viſiuam: fieri tamen nequit vt actu videat, dum exiſtit in tenebris. hæc ille.

18 Quæ dicantur prærequiſita ad agendum

Pro reſolutione Nota Primò, illa hîc dici prærequiſita ad agendum, quę neceſſariò priùs tempore, vel natura debent poni, quàm potentia exeat in actum: ita vt fieri nequeat vt hæc actu agat, niſi illa ſint priùs natura poſita. v. c. nequeo aliquid actu velle, niſi priùs natura id intelligam; nequeo aliquid actu videre, niſi hoc priùs natura illuminetur.

Quæritur igitur vtrùm ad libertatem requiratur, vt in eo priori, quo hæc omnia intelliguntur poſita; poſſit voluntas non agere, ita vt ſimul conſiſtant illa eſſe poſita & hanc non agere?

19 Quandoque ſunt in poteſtate agentis, quandoq; nō.

Nota Secundò, ita requiſita quandoque eſſe in poteſtate eius, qui debet agere; vt ſi quis habeat feneſtras omnino clauſas, atque ita ſedeat in tenebris, cùm tamen poſſit eas aperire, atque ita lumen admittere. Alias verò eſſe omnino extra eius poteſtatem; vt cùm vincto in loco omnino obſcuro impoſſibile eſt habere lumen: & conſequenter prior poteſt videre ſi velit, ſecùs eſt de ſecundo. Item habens omnia neceſſaria vt actu videat, poteſt non videre, ſi poſſit claudere oculos, ſecùs eſt ſi eos nequeat claudere, vt meritò cum communi hominum ſenſu in vtriſque caſibus docet D. Auguſt. lib. de Natura & gratia c. 47. *Auguſt.*

20 Carens prærequiſitis non eſt potens agere, niſi ſit in eius poteſtate ea habere.

CONCLVSIO I. Vt aliquis dicatur verè poſſe, ſiue potens eſſe aliquid agere, non ſufficit eum habere potentiam actiuam talis rei; ſed requiritur vt etiam habeat omnia neceſſaria ſiue prærequiſita ad agendum; ita vt hæc ei actu ſint præſentia, aut ſaltem ſit in eius poteſtate ea cùm libuerit habere. Patet, quia concluſus in tenebroſo omnino carcere, vbi nullum omnino lumen habere poteſt, etſi habeat potentiam viſiuam optimè conſtitutam, & optimè norit legere; tamen eſt abſolutè hîc & nunc impotens videre & legere, nec in his circunſtantiis poteſt verè dici poſſe videre ac legere; præſertim ea ratione vt horum omiſſio poſſit ei imputari ad culpam. Quis enim non diceret eum inſanè crudelē, qui ita conſtituto præciperet aliquid legere, & non facientem ideo puniret?

21 Quæ requirantur vt quis poſſit non agere.

CONCLVSIO II. Vt quis dicatur abſolutè & verè potens ſiue poſſe non agere, non ſufficit quod poſſet non agere ſi talis aut talis circunſtantia abeſſet; ſed requiritur, vt nulla ei adſit circunſtantia cum qua non poſſit conſiſtere ipſum non agere, aut ſaltem vt abſolutè habeat in ſua poteſtate omnem talem circunſtantiam, prout libuerit, tollere. Patet, quia conſtitutus in loco lucido, & vbi magnus excitatur tumultus, ſi nequeat claudere oculos, aut aures obturare, nequit non videre & audire: quantumuis poſſet vtrumque facere ſi non impediretur claudere oculos, auréſque obturare: & crudeliter inſaniret qui illi præciperet ne videret aut audiret, & non obedientem puniret. Vtramque concluſionem allatis dictis exemplis docet D. Auguſt. lib. de Natura & gratia cap. 45. & 47. Similiter etſi habeamus potentiam, qua poſſimus videre Deum ſi detur nobis lumen beatificum; tamen impoſſibile eſt nobis videre Deum, ſi illud nobis non detur: & ſimiliter impoſſibile nobis eſt eum non videre, ſi illud habeamus. vtrumque tamen eſſet falſum ſi dictæ concluſiones eſſent falſæ. *Auguſt.*

22 *Aluarez.*

Ex quibus patet, id quod dicit Aluarez ſuperiùs, exiſtentem in tenebris poſſe videre, planè repugnare D. Auguſtino, & communi hominum ſenſui; ſi loquatur de eo qui non habet in ſua poteſtate habere lumen: ſi autem loquatur de eo qui habet in ſua poteſtate habere lumen, nihil facit ad rem.

23

Dices, Qui nullum habet impedimentum ne eliga-

tur Epiſcopus, poteſt verè eligi Epiſcopus; etſi non habeat in ſua poteſtate efficere, vt alij ipſum eligant: ergo conſtitutus in tenebris verè poteſt videre, etſi non ſit in eius poteſtate habere lumen. Reſpondeo negando conſequentiam: quia *talem poſſe eligi* nullo modo ſignificat eum habere in ſua poteſtate eligi, ſed alios habere in ſua poteſtate eum eligere: quod verum eſt. Quando autem dico, *Talis poteſt videre* non ſignifico in aliorum poteſtate eſſe vt videat, ſed ipſum habere in ſua poteſtate videre. Quæ maximè locum habent, ſi loquamur de potentia requiſita ad libertatem & meritum aut demeritum; quæ debet eſſe talis, vt quis poſſit dici poſſe agere aut non agere ſi velit, ſiue prout voluerit, ita vt poſſit ob actionem aut omiſſionem puniri: in hoc enim caſu illud etiam Antecedens apertè falſum eſt; ſcilicet talem poſſe eligi, ſi velit: ita vt non electio debeat ei ad meritum aut culpam imputari.

24 Conclvsio III. Ad veram libertatem qualis ad meritum aut demeritum requiritur nō ſufficit, quòd habeamus potentiam ex ſe & vt præſcindit ab iis quæ ipſi ad agendum ſunt neceſſaria, indeterminatam ad agendum ac non agendum; ſed neceſſarium eſt vt poſitis ac ſpectatis omnibus ad agendum prærequiſitis poſſimus agere & non agere. Ita Suarez lib. 1. de concurſu cap. 3. & Molina in ſua concordia diſp. 2. & communiter omnes ij, qui contra hæreticos hoc tempore libertatem voluntatis defendunt. Probatur Primò, quia aliàs noſtra libertas non excluderet neceſſitatem operandi aut non operandi, nec per eam eſſemus ſimpliciter & verè potentes agere & non agere; ſed agens eſſet abſolutè impotens non agere; & non agens abſolutè impotens agere, vt patet ex dictis concluſ. I. & II. in homine concluſo in tenebris habente potentiam viſiuam omnino integram, aut conſtituto in lumine præſciſſis palpebris: quorum ille neceſſariò non videt, hic neceſſariò videt. Probatur Secundò, quia aliàs appetitus bruti eſſet etiam liber; nam ex ſe eſt indeterminatus ad aliquid appetendum, vel non appetendum, & poteſt illud appetere ſi omnia prærequiſita adſint, & non appetere ſi non adſint.

Suarez. Molina.

25 Dices, Ideo brutum non eſt liberum, quia non poteſt concipere obiectum ſub ratione indifferenti ad vtrumque; ſiue ita vt iudicet non eſſe ſibi hîc & nunc neceſſarium id appetere. Reſpondeo Primò, hoc ſolùm oſtendere non eſſe in bruto æqualiter ac in nobis libertatem radicalem, quæ in intellectu conſiſtit, non autem non eſſe in vtriſque æqualem libertatem ſiue indifferentiam formalem, quæ in voluntate conſiſtit, & de qua hîc agimus. Reſpondeo Secundò, quidquid ſit de nomine libertatis (quod aliqui aliter atque aliter, & quandoque latiùs ac minùs propriè ſumunt) ſaltem ſequeretur, appetitum bruti, & voluntatem noſtram æqualiter habere ſuas actiones in ſuâ poteſtate; ſiue æqualiter poſſe prout libuerit, agere aut non agere: quia poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis vtraque potentia poſſet agere, & non poſſet ſimpliciter non agere; & iis non poſitis poſſet non agere, & non poſſet abſolutè agere. Illud autem eſt apertè abſurdum.

26 Conclvsio IV. Dicta concluſio eſt intelligenda in ſenſu compoſito ſecundùm ſenſum explicatum num. 16. & 18. ita videlicet vt poſſit fieri vt voluntas habeat omnia prærequiſita ad agendum, & tamen de facto non agat. Hæc eſt mens Auctorum quos citaui concl. 3. & verba illius concluſionis apertè hunc ſenſum innuunt.

Libertas requirit vt quis ſit potens non agere in ſenſu compoſito.

Probatur, quia aliàs homo poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis non aliter eſſet potens non agere, quàm brutum famelicum ſit potens non appetere propoſitum cibum, aut quàm concluſus in tenebris ſit potens videre, vel impeditus obturare aures ſit potens non audire circumſonantem ſtrepitum. Nam brutum famelicum appetens propoſitum cibum poteſt eum non appetere in ſenſu diuiſo, ſcilicet ſi nō proponatur, aut ſi nullo modo fameat; & ille concluſus eſt potens videre ſi auferantur tenebræ, & alter poteſt non audire ſtrepitum ſi permittatur obturare aures. Item exiſtens in tenebris poteſt videre etiam in ſenſu compoſito, ſecundùm priorem explicationem allatam num. 15. quia ipſe verè habet potentiam viſiuam integram & perfectam. Vnde vlteriùs ex alia ſententia ſequeretur, quòd, ſicut nec brutum famens quia appetit propoſitum cibum, nec concluſus in tenebris quia non videt, merentur vllam pœnam; ita nullum vnquam fore dignum pœna, quia aliquod malum operatur: quia nemo hoc vnquam facit, niſi priùs naturâ ponantur omnia neceſſaria ad agendum, & his poſitis ſecundùm aliam ſententiam non eſt magis potens id non agere, quàm illud brutum ſit potens non appetere cibum, aut ille concluſus ſit potens videre: nam in ſenſu diuiſo & brutum famelicum poteſt non appetere cibum appoſitum, & exiſtens in tenebris poteſt videre. Et ſimiliter hæc etiam poſſunt in ſenſu compoſito ſecundùm priorem explicationem allatam nu. 15.

Dices facientem aliquid prohibitum ideo peccare & fieri dignum pœna, quia ipſe eſt cauſa cur ponantur omnia illa prærequiſita ad agendum: ſicut non legendo Horas peccat, qui ſua culpa caret lumine ad legendum neceſſario. 27

Sed contrà Primò, inde ſequeretur talem non peccare propriè faciendo illud malum, ſed ſolùm non impediendo, quo minùs illa ponerentur: ſicut ſacerdos qui ſua culpa coniectus eſt in tenebroſum carcerem, aut nauigaturus ſponte domi reliquit breuiarium, atque ita ſit impotens legere Horas, etſi peccauerit reddendo ſe impotentem; tamen poſtea non peccat non legendo. vnde ſi eum pœniteat prioris culpæ perſeuerat continuò eſſe in gratia ſine lectione Horarum, & ſiue poſtea diu, ſiue exiguo tempore eas non legat, æquè grauiter peccauit, modò non renouet voluntatem ſiue complacentiam omiſſionis.

Sua culpa factus impotens aliquid facere, non peccat hoc omittendo.

Secundò, explicari nequit, quomodo talis ſit culpabiliter cauſa cur ponantur illa prærequiſita. nam vel fuit eorum cauſa per nudam actus omiſſionem, & tunc ſecundùm eam ſententiam non habuerit omnia neceſſaria ad ponendum actum, quo debuit eorum poſitionem impedire; & conſequenter fieri non potuit, vt ille actus poneretur; vel fuit eorum cauſa per actum poſitiuum, & tunc neceſſariò priùs natura debuit habere omnia ad eum ponendum prærequiſita; & conſequenter dum eum poſuit, fieri non potuit vt eum non poneret, & ita erit eadem ratio huius actus & ſubſequentis. Si dicas eum peccaſſe permittendo vt ea prærequiſita ponerentur aut non ponerentur: petam ſimiliter qua ratione hic peccarit, an actione an omiſſione, & ſic ibitur in infinitum; aut tandem deueniendum erit ad inſtans, in quo poſitis omnibus ad agendum neceſſariis homo potuit in ſenſu compoſito non agere; aut dicendum erit non magis fuiſſe in ipſius poteſtate illud malum non agere, quàm eſſet in mea poteſtate non audire blaſphemias alicuius hæretici, ſi ligatis manibus, & ore obturato cogerer concionanti aſſiſtere: atque ita vtrumque noſtrum æqualiter aut peccaturum aut non peccaturum. 28

Hoc autem argumentum maximè vrget in ſententia eorum, qui dicunt ad omnem actionem neceſſariam eſſe prædeterminationē, cum qua poſita nequit ſimul conſiſtere non actio. Ponamus igitur aliquem primò peccaſſe actione poſitiua, ſequetur eum id non 29

Prædeterminatio pugnat cum poteſtate non agendi.

aliter

aliter potuiſſe vitare, quàm in ſupradicto caſu poſſem non audire illius concionatoris blaſphemias: quia ideo præciſè non poſſem eas non audire, quia nec talis mea præſentia naturaliter poteſt ſimul conſiſtere cum non audientia; nec fuit in mea poteſtate, vt talis mea præſentia non poneretur: atqui ſecundùm illos nec illa prædeterminatio poteſt ſimul conſiſtere cum non actione, nec in illius poteſtate fuit efficere, vt illa prædeterminatio non poneretur: ergo non magis fuit in eius poteſtate eum actum non facere, quàm dicto caſu eſſet in mea poteſtate non audire illas blaſphemias, & conſequenter ille non magis eſſet culpandus ob illam actionem, quàm ego ob hanc auditionem.

Dices, illum potuiſſe vitare eam prædeterminationem. Sed contrà omnes illi qui ponunt eas prædeterminationes, negant nos poſſe efficere ne prædeterminemur ad hoc aut illud faciendum. Secundò, hinc ſequetur contra ſuppoſitionem, primum illius peccatum non fuiſſe illam actionem: ſed negligentiam in vitanda illa prædeterminatione; quia ſicut tenebatur vitare illud peccatum, ita etiam ea cum quibus vitatio peccati non poſſit conſiſtere, qualis eſt illa prædeterminatio.

30 *Trident.* Probatur concluſio Secundò, ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. & can. 4. vbi docet ad libertatem noſtram requiri, vt tangente Deo cor noſtrum ea gratia, cui de facto conſentimus, poſſimus ei diſſentire, eamque abiicere: atqui ad hoc neceſſarium eſt vt gratia prærequiſita ad conſenſum, & conſequenter omnia prærequiſita ad agendum conſiſtant cum negatione conſenſus, ſiue cum actuali diſſenſu: ergo hoc ſecundùm Tridentinum fieri poteſt. Minor probatur, quia gratia Dei præueniens cui conſentimus, vt patet ex Tridentino ſuprà, eſt quædam interna motio & inclinatio voluntatis in bonum, qua Deus nos ad hoc interiùs excitat ac inclinat, ſicut homo ſua adhortatione aut petitione nos exteriùs ad aliquid excitat: ergo ſicut non poſſum hominis petitionem aut ſuaſionem reiicere eiue diſſentire, niſi ſuaſio & diſſenſus ſuo modo ſimul actu ponantur; ita non poſſum illam Dei gratiam ſiue motionem abiicere eique diſſentire, niſi motio & diſſenſus ſimul actu ponantur: & ſicut, ſi hæc non poſſent ſimul conſiſtere, ſcilicet Petrum mihi aliquid ſuadere, & me ei non aſſentiri, nullo modo poſſem ipſius ſuaſioni diſſentire, ita, ſi fieri nequit, vt illa Dei gratia ſimul in me conſiſtat cum diſſenſu, non potero ei diſſentire.

Vt gratiæ diuinæ diſſentiã requiritur vt gratia & diſſenſus ſint ſimul.

31 *Aluarez.* Hic locus Concilij eſt valde difficilis Auctoribus contrariæ ſententiæ: Ideoque variè ei reſpondent; vt oſtendit Aluarez de Auxiliis diſp. 92. Quidam enim volunt Concilium loqui de gratia ſolùm ſufficienti: ſed hos ipſe merito refutat, quia Concilium loquitur de gratia cui de facto conſentimus; quòd ſolùm conuenit efficaci, docétque nos poſſe ei diſſentire. Ipſe autem ibidem §. *Ad ſecundum*, reſpondet Primò, fieri nullo modo poſſe, vt quis actu diſſentiat gratiæ efficaci, quia hoc ſignificat diſſenſum & gratiam efficacem eſſe ſimul: quod ipſe dicit eſſe impoſſibile: habentem tamen gratiam efficacem ait ei poſſe diſſentire: quia potentia diſſentiendi dicit reſpectum non ſolùm ad gratiam, quæ de facto habetur, ſed etiam ad eam quæ haberi poteſt; atque ita poteſt eſſe ſimul cum gratia efficaci. Deinde §. *Ad ſextum*, dicit hanc propoſitionem, *Petrus motus auxilio efficaci poteſt diſſentire*, eſſe veram in ſenſu diuiſo, & falſam in compoſito: ideóque Trident. in priore ſenſu loqui: Deinde ſibi obiicit: Hæc propoſitio, *Petrus motus gratia efficaci poteſt diſſentire*, debet abſolutè eſſe falſa; quia propoſitio de ineſſe, quà illa immediatè regulatur, ſcilicet, *Petrus motus gratia efficaci ei diſſentit*, eſt impoſſibilis. Et reſpondet Secundò, illam propoſitionem eſſe veram: quia, cùm dicimus, *Petrus diſſentit gratiæ efficaci*, non eſt ſenſus quòd diſſentit gratiæ quæ illi actu ineſt, ſed quòd ponat impedimentum gratiæ ſibi à Deo oblatæ. Deinde obiicit ſibi Secundò, Voluntas poteſt diſſentire nõ ſolùm gratiæ efficaci ſibi oblatæ, ſed etiam ei, qua actu mouetur; ergo hæc propoſitio debet eſſe poſſibilis, *Volũtas diſſentit gratiæ qua actu mouetur*. Reſpondétq; Tertiò, hanc propoſitionem, *Voluntas poteſt diſſentire gratiæ efficaci, qua actu mouetur à Deo*, eſſe veram abſolutè loquendo, ſiue in ſenſu diuiſo: non tamen debere regulari per propoſitionem de ineſſe, ſiue per hanc, *Fieri poteſt vt voluntas diſſentiat gratiæ qua mouetur.* quia ſic inuolueret ſenſum compoſitum.

Sed hæ reſponſiones videntur valde difficiles. Primò, nam in priore abſolutè dicitur hanc propoſitionem, *Petrus diſſentit gratiæ efficaci*, eſſe falſam & impoſſibilem; quia ſignificat diſſenſum & gratiam efficacem eſſe ſimul in eodem. quod ipſe putat eſſe omnino impoſſibile. In ſecunda verò eadem propoſitio dicitur eſſe vera; quia poteſt intelligi de gratia non præſenti, ſed ſolum oblata. Quæ ſunt apertè contradictoria. 32

Secundò, quia ratio pro ſecunda reſponſione allata videtur apertè falſa. nam, vt oſtendi ſuprà, hæ propoſitiones ſunt valde diuerſæ: *Voluntas diſſentit gratiæ*, &, *Voluntas ponit impedimentum gratiæ ſibi oblatæ.* ſicut hæ ſunt diuerſæ: *Ego diſſentio petitioni Petri*; &. *Ego impedio ne Petrus petat.* Priores propoſitiones apertè ſignificant gratiam & petitionem de facto poni; ſecundæ ſignificant eas non poni; ſed ſolùm ponendas niſi poneretur impedimentum; atque ita apertè contraria ſignificant. & tamen ſecunda reſponſio ſupponit eas idem ſignificare.

Impediens ne gratia ponatur, ei propriè non diſſentit.

Tertiò, quia ſecunda reſponſio ſupponit nos poſſe impedire ne Deus volens nobis dare gratiam efficacem, aut nos prædeterminare, ex parte ſua nobis hæc offerendo, illud de facto faciat; atque ita nos poſſe Dei voluntatem reddere inefficacem. quod tamen Auctores illius ſententiæ communiter negant, & Aluarez diſp. 105. in reſponſione ad 6. fusè refutat: docens auxilium efficax ac prædeterminans nullo modo pendere à libero noſtro arbitrio. 34 *Aluarez.*

Quartò, quia, etſi hæc reſponſio eſſet vera, nullo modo faceret ad rem. nam Trident. expreſsè docet nos poſſe diſſentire gratiæ efficaci tangente Deo cor hominis, ſiue dum Deus per eam tangit cor: ergo non loquitur de gratia ſolùm oblata, ſed de ea, quæ de facto nobis ineſt, & cui actu conſentimus. 35 *Trident.*

Quintò, quia vltima reſponſio videtur continere implicantiam. Primò, nam hæc duo, *Voluntas poteſt diſſentire gratiæ qua actu mouetur*; &, *Fieri non poteſt vt voluntas actu diſſentiat gratiæ qua mouetur*, videntur apertè contradictoria: quia in priore propoſitione hæc actio, *diſſentire gratiæ quà mouetur*; dicitur voluntati abſolutè & ſimpliciter poſſibilis; in ſecunda verò dicitur impoſſibilis. Secundò, quia dicitur hanc propoſitionem, *Voluntas poteſt diſſentire gratiæ qua mouetur*, eſſe ſimpliciter veram in ſenſu diuiſo, qui ſenſus non poteſt eſſe alius quàm hic, *Voluntas poteſt diſſentire gratiæ qua actu mouetur, ſi ea non moueatur, ſiue ſi gratia abſit.* Auctor enim illius reſponſionis ponit ſenſum diuiſum in eo quòd diſſenſus diuidatur à gratia efficaci, ita ſcilicet vt non ſint ſimul in eodem, quia putat implicare vt ſint ſimul. Eſt ergo illa propoſitio ſimilis huic: *Ioannes poteſt reſpondere tuæ propoſitioni, quam ei proponis in ſenſu diuiſo, ſiue ſi ei nihil proponas.* quæ apertam implicantiam inuoluunt: quia nihil interroganti, reſpondere non poſſum. 36

Sextò, quia dictæ reſponſiones ſemper ſupponunt 37

hanc

hanc propoſitionem, *Homo poteſt diſſentire gratiæ efficaci, qua actu mouetur*; idem ſignificare cum hac, *Homo eo tempore quo mouetur à Deo gratia efficaci, habet potentiam, qua poteſt gratiæ diſſentire, quando ea non mouebitur.* Ac ſi diceres; *Ignarus poteſt reſpondere doctæ quæſtioni, quæ ipſi proponitur*; id eſt, *Ignarus quando ei docta quæſtio proponitur, habet potentiam ei reſpondendi quando ei non proponetur.* quæ communi ſenſui & modo loquendi apertè repugnant. Adde, illum ſenſum nullo modo facere ad propoſitum Tridentini, quod volebat contra hæreticos oſtendere gratiam non tollere libertatem: quod nullo modo feciſſet ſi hanc propoſitionem, *Deo tangente ſua gratia cor hominis, hic ei poteſt diſſentire*, eo ſenſu intellexiſſet.

38 Nam hæretici non negant hominem excitatum Dei gratia retinere potentiam qua poſſit non conſentire gratiæ, quando ea non excitabitur (hoc enim nimis clarum eſt, & aliàs deberemus perpetuò gratiæ aſſentiri) ſed negant fieri poſſe vt homo actu diſſentiat gratiæ, qua à Deo mouetur, quod Concil. contra eos aſſerit, tamquam neceſſarium vt homo liberè conſentiat. Secundùm verò alium ſenſum nullo modo oſtendiſſet hominem liberè gratiæ conſentire. nam etſi per gratiam præſentem libertas reſpectu conſenſus omnino tolleretur; tamen eſſet verum, eum dum gratia Dei excitatur poſſe ei non aſſentiri in ſenſu diuiſo, ſiue eum tunc habere potentiam non aſſentiendi gratiæ quando ea non excitabitur. Sicut hæc veriſſima eſt: *Videns clarè Deum poteſt eum non amare in ſenſu diuiſo*; ſiue, *Talis habet poteſtatem eum non amandi, quando eum non videbit.* Cùm tamen ille omnino neceſſariò & nullo modo liberè amet Deum: præſertim in ſententia S. Thomæ. Poſſent hæc fuſiùs probari ex Patribus, ſed ne longior ſim hoc omittam, vnóque D. Hieronymi loco contentus ero, qui merè loco ex Tridentino iam citato conſonat. ita enim in cap. 49. Iſaiæ poſt initium ait: *Hæc autem vniuerſa dicuntur vt liberum hominis arbitrium monſtraretur, Dei enim vocare eſt, & noſtrum credere: nec ſtatim ſi nos non credimus impoſſibilis Deus eſt; ſed potentiam ſuam noſtro arbitrio derelinquit, vt iuſtè voluntas præmium conſequatur.*

S. Thomas.

Hieron.

39 Obiicies Primò, Nulla creatura indifferens ad agendum & non agendum poteſt ſe determinare ad agendum, ſed debet à Deo ad hoc determinari & applicari; ſed ſecundùm dictam concluſionem homo poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis eſſet adhuc indifferens ad agendum, & non agendum: ergo vt actu ageret deberet præterea à Deo ad hoc determinari. Maior probatur Primò, quia Ariſtoteles 8. Phyſicorum, textu 33. docet nullam creaturam poſſe ſeipſam mouere, niſi priùs moueatur à Deo. Secundò, quia aliàs darentur plura prima principia: nam voluntas eſſet primum principium ſuæ actionis. Nec huic obſtat, quòd voluntas habeat ſuum eſſe à Deo: quia inde tantùm ſequitur, quòd non ſit abſolutè primum principium; non autem quòd non ſit primum principium ſuæ actionis.

Ariſtot.

Secundò, vt quis videat requiritur vt aliquod obiectum illuminatum ei obiiciatur, & vt oculos habeat apertos: atqui his poſitis in ſenſu compoſito non poteſt non videre, & tamen liberè videt: ergo vt quis liberè agat, non requiritur vt poſitis omnibus prærequiſitis poſſit in ſenſu compoſito non agere.

40 Ad primum, nego maiorem: nam ſi hoc eſſet verum, non eſſet in nobis alia poteſtas agendi aut non agendi, quàm ſit in brutis: quæ etiam habent adſolutam poteſtatem agendi, ſi ad hoc determinentur; & non agendi, ſi non determinentur; aut etiam diuerſa & contraria diuerſo tempore agendi, ſi ad ea determinentur.

Creatura libera poteſt ſeipſam determinare ad agendum.

41 Ad primam probationem, nego aſſumptum. Ariſtoteles enim ibi ſolùm docet, corpora inanimata ſemper moueri ab alio, idque vel immediatè, vel mediante alio corpore, vt quando baculo moueo aquam. qua etiam ratione docet generantem mouere corpus graue aut leue à ſe genitum deorſum aut ſurſum, mediante grauitate aut leuitate, quam ei ingenerauit. Vnde etiam ibidem quando aliquis baculo mouet aliud corpus, & hoc mediante aliud, docet initium motus incipere ab homine mouente; apertè inſinuans hoc non eſſe reducendum ad Deum niſi fortè remotè, quatenus indidit homini vim mouendi, & cum noſtris actionibus concurrit.

Ariſtot. Ariſtoteles ſolù docet inanimata neceſſariò ab alio moueri.

Ad ſecundam, nego aſſumptum eiúſque probationem: nam vt aliquid dicatur ſimpliciter, ſiue ſine vllo addito primum principium, requiritur, vt à nullo alio ſit factum, & vt poſſit independenter ab omni alio operari. Quare ex noſtra ſententia ſolùm ſequitur, noſtram voluntatem quarundam actionum eſſe cauſam primam impropriè & ſecundùm quid: quatenus hæ in eam ita debeant referri, vt non poſſint referri in aliam tamquam in veram earum priorem cauſam, ſiue quæ ſit cauſa cur voluntas hîc & nunc eas actiones exerceat: ſicut cùm baculo moueo aquam, ego ſum c[au]ſa cur baculus aquam moueat, atque ita hæc motio [de]bet in me tamquam in priorem cauſam referri. Multas autem noſtras actiones non eſſe ita referendas in Deum, vt in cauſam, neſcio quomodo negari poſſit. Nam aliàs ſequeretur, quando aliquis Deum blaſphemat aut odio habet; tam hoc odium, quàm illam blaſphemiam, ſaltem quatenus ſunt actiones talis ſpeciei, eſſe referenda in Deum tamquam in cauſam: ita vt verè Deus dicatur earum eſſe cauſa, ſiue eſſe cauſa cur homo hîc & nunc eas eliciat. quod non credo aduerſarios vmquam conceſſuros. Quis enim Catholicus facilè admittat hanc propoſitionem: Deus eſt cauſa cur ille impius hîc & nunc blaſphemet. 42

Quid requiratur vt aliquid ſit primum principium.

Non omnes actiones noſtræ poſſunt referri in Deum, vt in earum cauſam.

Ad ſecundam obiectionem, Reſpondeo eam nihil facere ad rem. Primò, quia nos hîc diſputamus quid requiratur vt aliqua actio ſit formaliter libera: illa autem viſio non eſt formaliter in ſe libera, ſed ſolùm in ſua cauſa, ſiue quatenus eſt in poteſtate voluntatis excitare potentiam motiuam vt oculos aperiat aut claudat. Secundò, quia ille videns habet in ſua poteſtate ponere vel non ponere præreqniſita ad videndum; agimus autem hîc de caſu, quo non ſit in noſtra poteſtate ponere præreqniſita ad agendum, v.c. prædeterminationem; nam alij communiter fatentur non eſſe in noſtra poteſtate efficere, vt Deus nos determinet aut non determinet, ſicut eſt in noſtra poteſtate oculos claudere vel aperire. Obiiciunt præterea quædam in quibus tangitur illa difficultas, in quo conſiſtat efficacia gratiæ: de qua hîc ſtatui nihil diſputare, ideóque hæc omitto: præſertim cùm ea ſufficienter explicuerit Suarez lib. 3. de Auxiliis cap. 14. Item quædam quæ ſpectant ad libertatem Chriſti, quæ explicabuntur infrà, n. 111. & 116. 43

Suarez.

DVBIVM IV.

Vtrùm libertas ſit formaliter in intellectu an in ſola voluntate?

DVrandus in 2. diſt. 24. q. 3. docet, libertatem formaliter eſſe in vtraque potentia, principaliùs tamen in intellectu. Primò, quia, ſicut ſe habet cognoſcens ad viuens, ita ſe habet liberum ad cognoſcens; ſed omne cognoſcens eſt viuens, & ſecundùm omne illud, quo cognoſcit, viuit: ergo omne liberum eſt co[gn]oſcens, & ſecùdùm omne illud, quo eſt liberum, cognoſcit. Secundò, quia potentia quæ eſt magis indiffe- 44

Durandus.

indifferens ad oppoſita, eſt magis libera: atqui intellectus eſt magis indifferens ad oppoſita: ergo eſt magis liber. Minor probatur, quia Ariſtoteles 9. Metaphyſ. cap. 2. dicit potentias rationales eſſe ad oppoſita: atqui intellectus eſt magis rationalis: ergo, &c. Tertiò, illa potentia eſt magis libera, quę minùs dependet ab alia: atqui intellectus cùm poſſit ſine voluntate operari, minùs ab hac pendet, quàm hæc ab illo: ergo, &c. Quartò, illa potentia eſt magis libera, per quam primò & per ſe habemus noſtros actus in noſtra poteſtate: atqui talis eſt intellectus: ergo, &c. Quintò, illa potentia eſt principaliùs libera, cuius actus primò & principaliùs ſunt in noſtra poteſtate: ſed talis eſt intellectus: ergo, &c. Minor patet, quia primi actus quos habemus in noſtra poteſtate, ſunt iudicium quo iudicamus hoc medium præ aliis eſſe eligendum, & ipſa electio: atqui iudicium eſt prius electione: ergo illud eſt etiam prius & principalius in noſtra poteſtate.

Ariſtot.

45 Conclvsio I. Libertas radicaliter conſiſtit in intellectu, quatenus propter ſuam amplitudinem poteſt diuerſa ſimul concipere, & eandem rem ſub diuerſis rationibus: v. c. proponendo nobis diuerſa media eligibilia, aut eandem rem quatenus ob vnam rationem poteſt amari, & ob aliam odio haberi: aut ita eam proponendo amandam, vt tamen ſimul iudicet hoc non eſſe omnino neceſſarium. In priore modo fundatur libertas contrarietatis, qua poſſumus eandem rem pro libitu velle, aut nolle ſiue odiſſe: in ſecundo fundatur libertas contradictionis, qua poſſumus eandem rem pro libitu velle; aut non velle; ita tamen vt non poſſimus eam nolle. Sic libere volumus beatitudinem in genere, quam nullo modo poſſumus nolle, ita vt abſolutè nolimus eſſe beati. Ratio horum eſt, quia niſi intellectus poſſet in re aliqua apprehendere rationem boni, voluntas nullo modo poſſet eam amare: & niſi poſſet in ea apprehendere aliquid mali, voluntas eam nullo modo poſſet nolle; vt patet in beatitudine in genere, quam ideò non poſſumus abſolutè nolle ſiue odiſſe, quia non poſſumus in ea apprehendere rationem mali. Item ſi intellectus apprehenderet rem aliquam, vt hîc & nunc neceſſariò omnino appetendam, voluntas non poſſet eam non appetere. Patent hæc in ſomniantibus & amentibus, qui ideo non liberè ſed neceſſario multa appetunt, quia intellectus non poteſt illis obiecta cum ea indifferentia proponere.

Libertas cõſiſtit radicaliter in intellectu.

Quid ſit libertas contrarietatis.

Quid cõtradictionis.

46 Conclvsio II. Formalis libertas eſt immediatè & intrinſecè in ſola voluntate, & in aliis potentiis ſolùm quatenus à voluntate liberè mouentur, & ita extrinſecè per reſpectum ad voluntatem. Ita D. Thomas 1. p. q. 83. a. 3. & 4. & ferè communiter Theologi. Probatur Primò, quia ſola voluntas habet immediatè ſuas actiones in ſua poteſtate, ita vt poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poſſit in ſenſu cõpoſito prout voluerit agere aut non agere: atqui, vt ſuprà oſtendi, hoc eſt neceſſarium ad libertatem: ergo ſola voluntas eſt formaliter libera. Maior probatur de intellectu, (eadémque eſt ratio aliarum potentiarum) quia propoſito ei obiecto vt apertè vero, aut apertè falſo, neceſſariò iudicat id eſſe verum aut falſum, nec poteſt prius iudicare falſum, aut ſecundum verum; imò nec poteſt iudicium ſuum omnino ſuſpendere, vt patet in dæmonibus, qui veritatis euidentia conuicti, velint nolint credunt Deum eſſe: vt dicitur Iacobi 2. & etiam in nobis, qui dum videmus aliquid coram nobis fieri, non poſſumus non iudicare id fieri. Item quando duo probabilia intellectui proponuntur, non poteſt fortiùs, ſiue tamquam veriori aſſentiri ei, quod ipſi apparet minùs probabile: & quando vtraque pars contradictionis ei proponitur vt æquè omnino probabilis, neutri poteſt poſitiuè aſſentiri, & ſtatim atque vna ei apparet magis probabilis, neceſſariò inclinatur etiam in huius aſſenſum, iudicando eam eſſe magis probabilem; quantum ſaltem eſt ex parte ſua: nam imperio voluntatis poteſt tunc in vnam aut alteram partem magis inclinari, eique firmiùs adhærere, quàm ratio per ſe ſuadet. Sed hoc ſolùm oſtendit intellectum eſſe extrinſecè liberum, quatenus ſubeſt voluntati, vel potiùs hominem prout habet voluntatem, liberè intellectu vti.

Sola voluntas eſt intrinſecè formaliter libera. *D. Thom.*

Intellectus neceſſariò aſſentitur veritati clarè propoſitæ. *Iacobus.*

Probatur Secundò, quia libertas eſt perfectio ſimpliciter, vnde etiam in voluntate Dei reperitur, & conſequenter ſi poſſet eſſe formaliter in intellectu, deberet etiam reperiri in intellectu diuino: atqui hoc eſt falſum, quia Deus nullo modo liberè, ſed neceſſariò omne verum intelligit, nec poteſt aliquod obiectum manens immutatum aliter intelligere, quàm illud de facto intelligat: & contrarium non diceret perfectionem, ſed potiùs imperfectionem ipſius intellectus. 47

Libertas eſt perfectio ſimpliciter: reperitur in Deo.

Reſpondet Durandus, hinc ſolùm ſequi diuinum intellectum non eſſe liberum in cognitione ſpeculatiua; ſecùs tamen eſſe in practica. Nam ſicut Deus liberè voluit mundum facere, & has creaturas potiùs, quàm alias: ita liberè iudicauit, mundum eſſe creandum, & has creaturas potiùs eſſe faciendas, quàm alias, cùm potuerit contrarium iudicare.

Durand.

Sed contrà cùm intellectus non poſſit tendere in obiectum niſi ſub ratione veri; item cùm intellectus diuinus nequeat iudicare aliquid eſſe verum, niſi verè à parte rei verum ſit; ſequitur Deum non poſſe iudicare hunc mundum potiùs eſſe creandum quàm alium, niſi id priùs ratione, à parte rei verum ſit. quia Deum iudicare hunc mundum præ alio creandum eſſe, nihil eſt aliud quàm ipſum iudicare, hanc propoſitionem eſſe veram: *Hic mundus præ alio creandus eſt.* atqui hoc ante omnem Dei liberam volitionem, qua ſtatuit hunc mundum præ alio creare, fuit falſum: nulla enim in illo priori erat ratio, cur hic mundus eſſet creandus præ alio: nam quòd hic mundus fuerit de facto præ alio creatus, aut olim creandus, ſola cauſa fuit diuina voluntas, cui id ita liberè placuit: & contrarium fuiſſet verum ſi huic aliter placuiſſet. His adde, ſi ante omnem liberam Dei volitionem fuiſſet verum hunc mundum eſſe creandum præ alio, Deus non potuiſſet aliter iudicare (quia ſic iudicaſſet falſum, quod impoſſibile eſt) atque ita non liberè, ſed neceſſariò illud iudicaſſet: ergo ante omnem liberam volitionem Deus non potuit, præſertim liberè, habere illud iudicium.

Priùs ratione aliquid eſt verum quàm à Deo tale iudicetur.

Sola voluntas Dei libera fuit cauſa cur hic mũdus præ alio fuerit creandus.

Poſt decretum autem voluntatis, quo ſtatuit liberè hunc mundum præ aliis creare, verum fuit hunc mundum præ aliis eſſe creandum, quia Dei voluntas implenda erat, & ſic intellectus hoc potuit iudicare; imò neceſſariò iudicauit ſuppoſito illo decreto. Confirmatur, quia intellectus nihil poteſt iudicare eſſe verum, niſi aliqua ratione ad id moueatur: clarè enim in nobis experimur nos non poſſe pro libitu iudicare aliquid eſſe verum, ſi nulla adſit ratio cur id iudicemus: atqui ante omnem liberam Dei volitionem nulla erat ratio cur hic mundus eſſet præ omnibus aliis poſſibilibus creandus: ergo Deus hoc non potuit iudicare. Minor probatur, quia vel fuiſſet præ aliis creandus, quia hoc erat neceſſarium, ſiue quia aliter fieri non poterat, vel quia erat abſolutè melius hunc creare, quàm alium; vel quia Deus hoc volebat fieri. Duo priora dici nequeunt (quia Deus potuit nullum mundum creare; & hoc relicto creare alium abſolutè meliorem) nec etiam tertium; quia ſic ſupponitur libera Dei volitio, quæ illud iudicium præcedat, & ſic illud iudicium 49

iudicium non præcedit omnem Dei liberam voli-
50 tionem.

Ad primum argum. Durandi, nego maiorem: inde enim ſequeretur, ſicut omnis cognitio eſt actio vitalis, ita omnem actionem liberam eſſe cognitionem: & conſequenter, volitionem aut eſſe cognitionem, aut non eſſe actionem liberam: quorum vtrumque eſt apertè falſum.

Ad ſecundum, nego minorem, nam voluntas poteſt eligere minus bonum relicto meliore: & dum eſt in via, quoduis bonum ſibi clarè propoſitum non amare: intellectus autem nequit iudicare id eſſe verum, quod ipſi apparet minùs verum, aut veritati ſibi clarè propoſitæ non aſſentiri. Vnde ex ſe propriè non eſt indifferens ad oppoſita, præſertim clarè ſibi propoſita, ſed determinatus ad vnum aſſerendum, & alterum negandum. Ad probationem, Reſpondeo Ariſtotelem ibi non dicere potentias rationales habere ſe indifferenter ad oppoſita, ſed eſſe ad oppoſita, quatenus vtrumque oppoſitorum reſpiciunt, vnum approbando, alterum refutando. Adfértque exemplum in medicina: quæ docet qua ratione ſanitas acquiratur, & qua ratione perdatur: loquitúrque non tam de potentiis naturalibus, quàm de artibus.

Intellectus non eſt indifferens ad oppoſita. Ariſtot.

51 Ad tertium, Reſpondeo inde ſolùm ſequi intellectum eſſe magis liberum ab indigentia & defectu, atque ita naturaliter magis perfectum, quàm ſit voluntas; non autem eum eſſe magis liberum à neceſſitate; quia neceſſariò operatur; voluntas autem non neceſſariò, vt iam oſtendi. Item hæc eſt magis libera à ſubiectione, quia poteſt intellectum applicare pro libitu ad diuerſa cogitanda & apprehendenda, atque ita hic ei ſubiectus eſt, non tamen contrà.

Intellectus eſt minus depẽdens quã voluntas: huic tamen ſubiectus.

Ad quartum, nego minorem, loquendo de potentia qua formaliter & immediatè habemus noſtras actiones in noſtra poteſtate: hoc enim competit ſoli voluntati, quia per intellectum ſolùm fundamentaliter & remotè eas habemus in poteſtate.

Sola voluntate habemus noſtras actiones formaliter in noſtra poteſtate.

Ad quintum, nego minorem eiúſque probationem. ſupponit enim tria falſa. Primò, nos non eſſe liberos quoad exercitium actus in appetendo vltimo fine, ſiue vero ſiue falſo: atque ita inordinatè amantem voluptatem tamquam finem ſuum non peccare. Secundò, iudicium, quo iudicamus aliquid præ altero eſſe eligendum, eſſe immediatè liberum: quod iam oſtendi falſum eſſe. Tertiò, primam volitionem liberam eſſe electionem medij non neceſſarij ad finem, atque ita nos non liberè amare finem: quod iam oſtendi falſum eſſe.

52 Nota, quoſdam Theologos qui nobiſcum tenent ſolam voluntatem formaliter eſſe liberam, & intellectum ſolùm radicaliter eſſe liberum, ita tamen ſe explicare vt totam rationem libertatis refundant in indifferentiam intellectus. Docent enim noſtram libertatem totam in eo conſiſtere, quòd intellectus iudicet bonum ad proſequendum voluntati propoſitum non habere neceſſariam connexionem cum bono in communi, ad quod ipſa eſt naturaliter determinata. Atque ita ſecundùm illos quandocumque intellectus proponit voluntati aliquod obiectum cum illa indifferentia, illa reſpectu huius obiecti neceſſariò habet formalem libertatem: ita vt Deus nequeat efficere, vt voluntas bonum ita ſibi propoſitum neceſſariò appetat. Ita cum aliis Aluarez l. 12. de Auxiliis, diſp. 116. n. 3.

Aluarez.

53 Sed hæc ſententia mihi cum aliis viſa eſt ſemper difficilis. Primò, quia indicat nos nõ poſſe liberè velle ea quæ actu ſcimus habere neceſſariam connexionem cum bono in communi. quod tamen non eſt, verum. quia, ſicut liberè volumus bonum in communi, cùm poſſimus id non velle; ita liberè volumus ea, quæ iudicamus cum eo habere neceſſariam connexionem. Secundò, quia, etſi non poſſimus abſolutè nolle beatitudinem ſecundùm ſe, poſſumus tamen nolle ea, quæ ſcimus habere neceſſariam cum ea connexionem. vt patet, cùm aliquis ſtatim moriturus vult non reſtituere bona iniuſtè acquiſita, etiam monitus & credens eam reſtitutionem eſſe neceſſariam ne irrecuperabiliter beatitudinem amittat, & æternum ſit omnino miſer. Tertiò, quia docet, volũtatem naturaliter eſſe determinatam ad amorem boni in communi; quod non eſt verum: nam aliàs non poſſemus illud actu cognitum non amare. Quòd autem non poſſimus illud odiſſe, non fit propter vllam naturalem determinationem voluntatis, ſed quia, cùm in eo non poſſit reperiri vlla ratio mali, deeſt obiectum odij, quod non poteſt reſpicere niſi malum.

Liberè amamus bonũ in communi. Non poſſumus tamen id odiſſe.

Quartò, quia ex ea ſequitur Deum non poſſe hominis aut angeli viatoris voluntatem neceſſitare ad aliquid amandum niſi turbando aut impediendo illorum intellectum, ne poſſit veritatem cernere; quia aliàs ſemper poterunt videre illum amorem non habere neceſſariam connexionem cum aliquo, ad quod amandum naturaliter ſint determinati. Illud autem videtur abſurdum: nam videtur per ſe incredibile Deum non poſſe alicuius viatoris voluntatem, ſine vllo defectu in eius intellectu, tam vehementer allicere ad alicuius virtutis amorem, vt ipſe nequeat reſiſtere; cùm Deus habeat infinitam vim alliciendi, & voluntas finitam vim reſiſtendi: præſertim cùm non poſſit vlla planè ſolida reddi ratio cur Beati neceſſariò ament Deum, quàm quia Deus clarè viſus ita vehementer eos ad ſui amorem allicit, vt voluntas nequeat reſiſtere. Nam quod aliqui aiunt id fieri, quia non poteſt illis occurrere ratio cur velint deſiſtere, non ſatisfacit: nam ſolum probat eos non poſſe poſitiuè velle deſiſtere, non autem eos non poſſe deſiſtere ab amando. nam vt ſolùm non amem, non requiritur vlla ratio me ad hoc mouens, ſed ſufficit mera libertas. Adde Beatos, niſi ea, quam dixi, ratione neceſſitarentur ad amorem, poſſe velle deſiſtere, vt experiantur ſuam libertatem: atque ita iis non defore rationem, ob quam poſſint velle deſiſtere. 54

Deus poteſt immediatè noſtram voluntatem neceſſitare.

Sextò, quia hæc ſententia verè à parte rei (etſi contrarium verbis aſſerat) ponit totam libertatem & indifferentiam in intellectu, vt magis conſtabit dubio 5.

Quare cum Henrico quodlibet. 1. q. 16. Scoto in 2. d. 25. & Suarez lib. 1. de Concurſu, cap. 2. credo indifferentiam ſiue amplitudinem intellectus modo explicatã concluſ. 1. requiri quidem ad libertatem voluntatis, hanc tamen formaliter conſiſtere in intrinſeca facultate, ſiue poteſtate ipſius voluntatis, qua ipſa ita habeat dominium ſuorum actuum, vt poſitis omnibus ad agendum neceſſariis in ſenſu compoſito poſſit agere & non agere. Quia, vt iam oſtendi, poteſt fieri vt cùm illa indifferentia, vel potiùs amplitudine intellectus conſiſtat voluntatem neceſſariò agere, atque ita libertatem tolli. Confirmatur. quia libertas conſiſtit in indifferentia ad oppoſita, intellectus autem, vt oſtendi num. 46. & 50. etſi reſpiciat oppoſita, ex ſe tamen non eſt ad ea indifferens, ſed naturaliter eſt determinatus vt id, quod verius apparet, approbet, alterúmque improbet. Dices, Libertas radicaliter conſiſtit in intellectu: ergo debet ab hoc produci, ſicut arbor à radice. Reſpond. nego conſequentiam. quia ſimilitudo hæc non debet eſſe omnimoda; ſed ad veritatem antecedentis ſufficit, quòd, ſicut arbor, vt viuat, neceſſariò requirit radicem, ita voluntas vt liberè agat, requirat illam amplitudinem intellectus. 55

***Henricus. Scotus. Suarez.* Libertas cõſiſtit in intrinſeca facultate voluntatis.**

***

DVBIVM V.

Vtrùm voluntas neceſſariò velit id quod intellectus hîc & nunc iudicat maximè appetendum, aut vehementiùs apprehendit?

56 *Guilielmus Eſtius.* GVilielmus Eſtius in 2. d. 24. §.3. & quidam alij putant voluntatem nihil poſſe velle, niſi intellectus priùs iudicet id omnibus ſpectatis hîc & nunc eſſe maximè expetibile, ſiue abſolutè amplectendum aut faciendum. eo autem iudicio poſito putant eam nullo modo poſſe id non velle, quod intellectus ita iudicat volendum. Probant id primò, quia voluntas eſt potentia rationalis: ergo ſemper ſequitur rationem. Vnde D. Bernard. lib. de Gratia & libero arbitrio docet voluntatem, etſi non ſemper agat ex ratione, numquam tamen agere ſine ratione. *Bernardus.* Secundò, quia obiectum voluntatis eſt bonum cognitum, & iudicatum tale: atqui, ſi ipſa ferretur in id, quod non iudicatur maximè expetibile, ferretur in bonum non iudicatum tale: ergo illud nequit facere. Minor probatur, quia id quod eſt minus bonum collatum maiori bono, habet rationem mali: ergo non poteſt iudicari bonum. Tertiò, quia àliàs voluntas temerè ferretur in ſuum obiectum. Quartò, quia aliàs poſſet quis peccare ſine errore intellectus: atqui hoc eſt abſurdum, quia Prouerb. 14. dicitur: *Errant qui operantur malum*: ergo, &c. *Prouerb. Ariſtot.* Quintò, quia Ariſtoteles 3. de Anima cap. 9. textu 46. docet, ad motum non ſufficere intellectum ſpeculatiuum rei terribilis, quia non præcipit fugere: ergo ſentit ad volitionem requiri iudicium practicum, ſiue præcipiens actionem.

57 Sed hæc ſententia aliis meritò videtur valdè difficilis. Primò, quia inde ſequeretur neminem peccare niſi ex iudicio hæretico. quod ſic probo, quia ſecundùm illam ſententiam omnis peccans iudicat omnibus conſideratis hîc & nunc melius ſibi eſſe hoc facere, v.g. furari, quàm non facere: atqui hoc eſt contra fidem, quæ docet abſolutè eſſe melius id omittere: ergo omnis peccans habet iudicium hæreticum.

58 *Eſtius.* Reſpondet Eſtius in 2. d. 22. §. 20. ad 5. talem non habere iudicium hæreticum, quia non iudicat ſibi licitum eſſe furari; ſed ſolùm hoc ſibi hîc eſſe faciendum, quod non eſt hæreticum. Sed contrà; Hæc propoſitio: *Hoc mihi hîc & nunc omnibus conſideratis eſt faciendum*, vel ſignificat hoc hîc & nunc eſſe præceptum, vel ſaltem honeſtum; vel eſſe neceſſarium, ac euitari non poſſe; vel abſolutè expedire ſiue eſſe melius, quàm contradictorium; vel demum Quartò ſtatuo ſiue abſolutè volo hoc facere. Siue (quod idem eſt) intellectus iudicat hoc hîc & nunc eſſe faciẽdum, vel quia præceptum, aut honeſtum eſt; vel quia euitari non poteſt; vel quia hîc & nunc melius eſt quàm contradictorium, atque ita abſolutè expedit; vel quia voluntas vult hoc facere: nec enim hîc alia ſignificatio illius propoſitionis, aut ratio illius iudicij videtur poſſe adferri, & iudicium nihil poteſt iudicare ſine aliqua ratione, aut ſaltem ſine imperio voluntatis. Ex dictis autem tria priora repugnant ſanæ doctrinæ. eſt enim contra fidem docere alicui aliquo caſu eſſe præceptum aut honeſtum, vel neceſſarium, vel abſolutè melius peccare, quàm nonpeccare. Si admittant quartum, tunc aliqua volitio præcedet atque imperabit illud iudicium, atque ita ad omnem volitionem non erit neceſſarium tale iudicium.

59 Secundò, quia illa ſententia videtur euertere omnino libertatem voluntatis, quæ exigit, vt voluntas poſitis omnibus ad agendum neceſſariis poſſit pro libitu agere aut non agere, idque in ſenſu compoſito, vt oſtendi dub. 3. concluſ. 4. Atqui ſecundùm illam ſententiam hoc fieri non poſſet: ergo tolleretur libertas. Minor probatur, quia inter neceſſariò prærequiſita, vt voluntas velit, ſecundùm eam ſententiam eſt illud iudicium, quo poſito fieri nequit, vt non velit.

60 *Eſtius.* Eſtius in 2. d. 24. § 4. verſu, *Tertium, ſi* & verſu, *Quæ cùm ita ſint.* Reſpondet ad libertatem voluntatis ſufficere illam indifferentiam intellectus, qua potuit contrarium iudicare, ſi alia ratio ei occurriſſet, & quòd voluntas poſito illo iudicio poſſit in ſenſu diuiſo non velle. Sed contrà Primò, vt oſtendi ſuprà, ad libertatem voluntatis requiritur, vt poſitis ad agendum prærequiſitis poſſit non agere in ſenſu compoſito. Secundò, quia, vt oſtendi n. 46. & 50. intellectus propriè non eſt indifferens ad oppoſita probanda vel improbanda, ſed ex ſe eſt determinatus, vt probet quod ei maximè verum apparet; ideóque id, quod ex ſe antecedenter ad omnem libertatẽ voluntatis iudicat hîc & nunc faciendum eſſe, omnino neceſſariò ita iudicat, & nullo modo liberè. *Iudicium antecedens actũ voluntatis eſt omnino neceſſarium.* Quare ſi voluntas id non poſſit non velle, non magis liberè id appetet, quàm brutum appetat id, quod apprehendit appetendum. Nec refert quòd intellectus poſitis aliis circunſtantiis potuit contrarium iudicare, quia etiam brutum poſitis aliis circumſtantiis potuit contrarium apprehendere, atque ita illud non appetere. Quare illa ſententia videtur nobis omnem tollere libertatem.

61 Reſpondent alij, nos liberè velle, quia hoc iudicium eſt in noſtra poteſtate. Pro quo notant intellectum primò proponere obiectum voluntati cum variis vtrimque rationibus cur appeti aut reiici debeat, atque ita voluntatem inclinari modò in vnam, modò in alteram partem, & in eius poteſtate eſſe ſinere ſe moueri, vel reſiſtere, non quidem poſitiuè (quia ſic aliqua volitio præcederet illud iudicium) ſed merè negatiuè, ſiue purè non ſinendo ſe trahi, ſtatim autem atque ipſa ſinit ſe ab aliqua ratione trahi ad vnam partem, intellectus omiſſa alia inquiſitione iudicat hanc amplectendam, & ſtatim ſequitur electio. Atque ita per hoc præciſè voluntas habet ſuam actionem in ſua poteſtate, quatenus ſuo arbitrio poteſt ſe huc, vel illuc ſinere trahi.

62 Sed contrà Primò, hinc ſequetur voluntatem poſitis ad agendum prærequiſitis, non poſſe in ſenſu compoſito non agere: atque ita nullam ipſius actionem eſſe immediatè in eius poteſtate eique liberam, ſed ſolùm mediatè, quatenus potuit illud iudicium impedire. *Volũtas debet habere ſuas actiones immediatè in ſua poteſtate.* ſicut mediatè ſolùm eſt in mea poteſtate non videre mihi obiecta, quatenus in mea poteſtate eſt claudere aut auertere oculos. Et conſequenter nulla actio voluntatis erit ſecundùm ſe peccatum formale, ſed ſolùm ratione illius negligentiæ, qua non impediuit illud iudicium practicum, quæ ſola erit ſecundùm ſe formaliter peccatum. Sicut ſecundùm communem ſententiam actio externa non eſt formaliter peccatum, niſi ratione actus voluntatis, à quo imperatur. Hæc autem illata ſunt contra communem omnium ſententiam, & apertè abſurda.

63 Secundò, hæc ſententia videtur ſe ipſam euertere: nam voluntatem trahi ad aliquid, ſiue ab aliquo, nihil eſt aliud quàm eam ad eius amorem inclinari, atque ita ſaltem imperfectè & inchoatiuè illud velle iuxta illud D. Auguſt. *Pondus meum amor meus.* *Volũtas nequit ad aliquid trahi ſine vllo actu. Auguſt.* ſi ergo voluntas ante illud iudicium poſſit ita ab obiecto trahi, atque incipere illud velle, ita vt neceſſarium ſit ipſam reſiſtere ne omnino trahatur, ſiue ne omnino & perfectè velit, cur non poterit illud ſtatim abſolutè velle ſine illo iudicio? Item, vt patet ex ſecunda ipſius ratione, illa ſententia docet, nihil poſſe eſſe obiectum voluntatis, aut ab ea appetibile, niſi priùs iudicetur hîc

& nunc eſſe amplectendum. Vnde ſequitur, eam priùs à nullo obiecto potuiſſe trahi, quia nullum obiectum fuit priùs à voluntate appetibile, nec ipſa poteſt trahi niſi ab obiecto appetibili.

64 *Cur voluntas dicatur potentia rationalis.* Rationes etiam pro ea allatæ facilè ſoluuntur. Ad primam, nego conſeq. quia voluntas dicitur potentia rationalis, non quòd ſemper ſequatur id, quod ratio ſiue intellectus dictat ſequendum (quia ſic numquam peccaret contra actuale dictamen rationis) ſed quia nihil poteſt velle, niſi per rationem ſibi propoſitum, vt bonum honeſtum, aut delectabile, aut vtile; & hoc apertè experimur, & docet D. Bernard. (*Bernard.*) ſuprà, vbi docet voluntatem numquam agere ſine ratione, non tamen ſemper agere ex ratione. quibus verbis apertè refutat dictam ſententiam. quia voluntatem non agere ex ratione, nihil eſt aliud, quàm eam non ſequi rationem ſiue iudicium, quo iudicamus hoc aut illud eſſe faciendum aut non faciendum. vnde verbis citatis ſubiûgit: *Ita vt multa faciat per ipſam* (ſcilicet rationem) *contra ipſam, hoc eſt, quaſi per eius miniſterium, contra eius conſilium*, ſiue iudicium. Quòd ſi voluntas, vt altera ſententia vult, ſemper vellet id, quod ratio hîc & nunc iudicat eſſe appetendum, numquam ageret contra eius iudicium, prout S. Bernardus eam ſæpe agere docet. Ad ſecundam, nego minorem. Ad probationem, Reſpondeo, vt ſummum probare tale obiectum non eſſe omni ex parte & abſolutè bonum; ſed hoc non eſt neceſſariû, vt voluntas illud velit, ſed ſufficit quòd habeat in ſe aliquam rationem boni, etſi maiori malo permiſtam: nam aliàs nemo poſſet velle eam delectationem, qua ſcit ſe mereri damnationem: cuius tamen contrarium quotidie fit. Ad tertiam, concedo voluntatem, quoties peccat, temere, id eſt imprudenter, ferri in obiectum: non tamen caſu id facit, ſed ex certa intentione ſcienter, appetens bonum delectabile.

65 *Poteſt quis peccare ſine vero errore intellectus.* Ad quartam, diſtinguo maiorem: ſi enim intelligatur de errore poſitiuo, quo peccans ante omnem volitionem iudicat hoc ſibi faciendum eſſe, vt ſecundùm illam ſententiam intelligitur, nego minorem: quia omnem peccantem peccare ex tali errore ſuprà nu. 57. oſtendi dici non poſſe, & apertè repugnat D. Thomæ (*D. Thom.*) 1. p. q. 63. a. 1. ad 4. vbi docet aliquos peccare ex errore, alios ex ignorãtia, alios ex ſolo defectu conſiderationis. Quod ſi errorem latiùs ſumas, prout hæc omnia complectitur; nego maiorem. Nam ſine neceſſitate illius iudicij poteſt conſiſtere omnem peccantem peccare ex aliqua aut ignorantia, aut inaduertentia, aut defectu conſiderationis, quatenus ipſe ea, quæ ipſum à peccando poſſent auertere, minùs diligenter conſiderat. quod nihil facit ad rem præſentem, quare de eo hîc non diſputo.

66 *Prouerb.* Hoc ſolùm noto, ad hoc probandum malè adferri illud Prouerb. 14. *Errant qui operantur malum*. Sapiens enim ibi ſolùm loquitur de iis, qui dolis & malis artibus per fas & nefas, conantur diuitias ac felicem ſtatum obtinere; quos dicit errare, ſiue falli, quia nequeunt ea ratione peruenire ad id quod prætendunt. vnde hebraicè habetur, חלא יתעו חרשי רע, *nonne errant qui fabricant* (ſiue *meditantur*) *malum*? & ſubiungit: *Miſericordia & veritas meditantibus bonum*. q. d. Qui mala meditantur, vt ſibi viam ad felicitatem ſternant, ad hanc non peruenient, atque ita falluntur, & errant à via ducente ad felicitatem: ad quam tamen Dei miſericordia & veritate ſine fidelitate in ſeruandis promiſſis perueniunt, qui bona meditantur & recta via incedunt. Adde, nos non ſolo intellectu, ſed etiam voluntate errare, dum mala agendo à recta via diſcedimus. (*Nô ſolo intellectu, ſed etiã voluntate erramus.*) Quare etſi velimus eo loco abſolutè ſignificari omnes omnino peccantes errare, nihil iuuabit ad probandum omne peccatum procedere ex aliquo intellectus errore aut ignorantia, quia ille locus poterit intelligi de errore voluntatis: ſed hæc pluribus diſputare ad hunc locum non ſpectat.

Ad quintam, nego conſequentiam. Ariſtoteles enim ibi non diſputat, qualis intellectio requiratur, vt aliquid velimus, ſed quod ſit principium motus localis, & docet non eſſe intellectum, ſiue ſpeculatiuum, ſiue practicum: nam cum vtroque ſtat hominem non moueri; quia poteſt & rem terribilem concipere, & iudicare fugiendam eſſe, & tamen non fugere reſiſtente appetitu. Deinde cap. 10. docet ad motum requiri & intellectum, quo aliquid expetibile per motum acquirendum proponitur, & voluntatem ſiue appetitum applicantem potentiam motiuam ad motum. Quare hic locus potiùs contrarium probat, ſcilicet voluntatem poſito illo iudicio practico poſſe non agere. 67 *Ariſtot.* *Ad motum non ſufficit ſolus actus intellectus.*

Quidam alij apud Fonſecam 6. Metaphyſ. cap. 2. quæſt. 5. ſect. 15. docent voluntatem ex duobus bonis ſibi per intellectum propoſitis poſſe quidem neutrum eligere, non poſſe tamen eligere quod ille minùs conſiderat. Probatur Primò, quia D. Auguſt. lib. 2. de Peccatorum meritis & remiſſ. cap. 17. ait: *Nolunt homines facere quod iuſtum eſt, ſiue quia latet an iuſtum ſit, ſiue quia non delectat. tanto enim vehementiùs quodque volumus, quanto certiùs quàm bonum ſit nouimus, eóque delectamur ardentiùs.* Secundò, quia Ariſtoteles Ethic. 7. cap. 10. docet, incontinentem peccantem non aliter ſcire ac conſiderare malum quod agit, quàm temulentum aut dormientem. Tertiò, quia experimur voluntatem ſemper amplecti bonum, quod intellectus magis conſiderat. 68 *Fonſeca.* *Auguſt.* *Ariſtot.*

Sed nec hæc quidpiam probant. Ad primum, Reſpondeo aut nihil probare, aut probare quod illi negant, ſcilicet nos ſemper velle id quod iudicamus optimum. Nam Auguſtinus non dicit nos id maximè velle quod maximè conſideramus, ſed quod certiùs bonum eſſe nouimus. Tantùm igitur ibi ex eo, quòd communiter ardentiùs id amemus, ſiue ad eius amorem naturaliter magis inclinemur, quòd certiùs ſcimus eſſe bonum, probat ignorantiam boni ſæpe eſſe cauſam cur peccemus, non tamen ſemper. Vnde ibi duplicem reddit cauſam cur aliqui nolint eſſe iuſti, ſcilicet, vel quia ignorant iuſtitiam, aut quia hæc eos non delectat, ſiue quia iis non placet ſequi rationem dictantem quid bonum & iuſtum ſit. vnde ſubdit: *Ignorantia igitur & infirmitas vitia ſunt, quæ impediunt voluntatem ne moueatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abſtinendum: vt autem innoteſcat quod latebat, & ſuaue fiat quod non delectabat, gratiæ Dei eſt, quæ hominum adiuuat voluntates.* Vbi expreſsè docet, quòd non amplectamur iuſtitiam, non ſemper prouenire ex ignorantia aut inconſideratione bonitatis illius; ſed etiam ex infirmitate, ac natiua libertate voluntatis, qua inclinatur, vt velit id, quod ratio deterius iudicat. vbi Auguſtinus apertè ſentit Primò, non omne peccatum venire ex aliqua vera ignorantia. Secundò, ad amplectendum bonum non ſufficere ipſius perfectam ſcientiam ac conſiderationem, niſi id etiam placeat voluntati, ideóque ad hoc (ſicut etiam Mileuit. ca. 4.) non ſolùm requirit illuminationem intellectus, qua bonum perfectè cognoſcatur, ſed etiam gratiam in voluntate, qua illud ipſi placere incipiat. Quare apertè ſtat pro ſententia quam ſtatim adſeremus. 69 *Auguſt.* *Ex duplici capite deficimus à bono.* *Mileuit.*

Ad ſecundum, Reſpondeo Ariſtotelem ibi tantùm velle conſuetudinem peccandi & malum affectum voluntatis communiter obſcurare intellectum. quod nihil facit ad rem præſentem. Adde, ſi ipſius verba accipiantur, vt ſonant, apertè falſum continere, vt etiam aduerſarij fatentur. nam indicarent incontinen- 70 *Ariſtot.*

tinen

tinenter agentem nullo modo aduertere ſe malè agere : ideóque non aliter peccare quàm ſi ebrius eadem faceret. Quare dicendum, Ariſtotelem ſolùm velle incontinenter agentem ratione vehementis paſſionis minùs perfectè conſiderare quid agat, & exteriùs ſe ita gerere ac ſi ignoraret id non eſſe faciendum : quod vltimum de omni peccante dici poteſt. vnde cap. 10. comparat eum ciuitati, quæ bonas habet leges, & quæ agenda ſint bene conſultat ; ſed ea, quæ tam ex legibus, quàm ex conſultatione nouit facienda non exequitur: quam non deficit cognitio, ſed bona & conſtans voluntas.

Ad tertium, Reſpondeo experientiam apertè docere contrarium, vt oſtendam nu. 72.

71 *Poſſumus velle id quod iudicamus minùs bonum, aut etiam fugiendum. Scotus. Henricus. Salas. Vaſquez.*

CONCLVSIO I. Vt voluntas aliquid velit, non eſt neceſſarium, vt intellectus iudicet id abſolutè eſſe appetendum ſiue amplectendum. imò poteſt ſimpliciter velle id, quod intellectus iudicat etiam hîc & nunc abſolutè eſſe fugiendum. Ita Scotus in 2. d. 25. q. vnic. Henricus quodlib. 1. qu. 16. Salas 1. 2. tract. 1. diſp. 5. nu. 20. Patet ex refutatione prioris ſententiæ. Deinde probatur prior pars, quia, vt Vaſquez 1. 2. diſp. 44. c. 2. & diſp. 12. cap. 1. bene docet, ad excitandum ſimplicem amorem alicuius rei ſufficit intellectio merè ſpeculatiua, vt patet in Beatis, qui ſtatim viſa Dei bonitate, ſine vllo alio iudicio eum neceſſariò amant : & ſatis experimur, qui ex conſideratione merè ſpeculatiua alicuius boni delectabilis trahimur ferè inuiti ad id amandum, etſi iudicemus fugiendum eſſe, ita vt opus ſit violentia ne in eius amorē conſentiamus. Qua igitur ratione poſſumus negare illam conſiderationem ſufficere, vt poſſimus illud amare, etiam repugnante iudicio practico? Ex quo etiam patet ſecunda pars, quam etiam apertè docet D. Bernardus citatis num. 56. & 64. vbi expreſsè docet, voluntatem multa agere contra iudicium rationis.

Ad actum voluntatis ſufficit præcedere intellectionē ſpeculatiuā.

Bernard.

72 *Poſſumus velle bonū minùs apprehenſum. Fonſeca. Salas. Auguſt.*

CONCLVSIO II. Voluntas poteſt duobus obiectis ſibi per intellectum propoſitis eligere id, quod hîc & nunc vt appetendum minùs apprehendit. Ita Fonſeca 6. Metaphyſ. cap. 2. q. 5. ſect. 15. n. 68. & Salas 1. 2. tract. 6. diſp. 1. ſect. 5. nu. 58. Patet ex refutatione ſecundæ ſententiæ, & videtur ſententia Auguſtini citati ſuprà n. 68. & 69. qui, vt voluntas aliquid præ alio velit, præter intellectus cognitionem requirit, vt magis placeat. Deinde probatur Primò, quia multi ne virtutem deſerant, eligunt ſubire grauiſſima tormenta ac mortem, quæ tamen, vt mala, eorúmque fugam, vt bonam vehementiſſimè apprehendunt, multóque magis quàm bonitatem iuſtitiæ: quod vel inde patet, quòd ad illorum fugam voluntas vehementiſſimè incitetur, ad amorem verò iuſtitiæ vix trahatur : quare ex mera ſua libertate & Dei gratia vim ſibi infert, vt hanc amplectatur. Secundò, quia, cùm voluntatis libertas contrarietatis in hoc conſiſtat, quòd poſita cognitione ad agendum neceſſaria, ſit in ipſius poteſtate non ſolùm agere & non agere ; ſed etiam hoc vel illud, prout voluerit, eligere ; hæc eius libertas planè euerteretur, ſi ipſa ab aliqua cognitione, aut apprehenſione obiecti ad vnum ita determinaretur, vt non poſſit velle contrarium: quia tunc non eſſet in eius poteſtate eligere quod voluerit ; ſed neceſſariò eligeret id, ad quod per illam cognitionem determinaretur.

73 Dices Primò, Voluntas poterit applicare intellectum, vt rationes contrarij boni meliùs conſideraret, atque ita hoc iudicet expetendum.

Sed contrà, vt velit intellectum ad hoc applicare, debebit ad hoc ab aliquo alio iudicio, quo hoc iudicetur, aut vehementiùs apprehendatur faciendum, determinari, atque ita niſi hoc iudicium priùs ponatur, non erit in eius poteſtate illud velle: & eo poſito non poterit velle contrarium. quare aut negandum eſt voluntatem eſſe immediatè & formaliter in ſe liberam ad contraria, ita vt poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis poſſit vtrumuis eligere; aut neceſſariò dicendum, eam poſſe ſe ipſam immediatè ad hoc vel illud volendum determinare, non obſtante hac vel illa apprehenſionē.

Dices Secundò, Etſi voluntas non poſſit tunc velle bonum minùs apprehenſum, poterit tamen neutrum eligere ; quo caſu intellectus naturaliter incitabitur, vt alias rationes alterius boni magis conſideret, atque ita voluntas hoc poterit velle. Sed hæc ſine fundamento dicuntur. Primò, quia nihil poteſt fingi cur voluntas tunc non poſſit velle bonum minùs conſideratū, quàm quia hoc non conſiſtit cum volitione boni oppoſiti: ſi enim hæc bona eſſent talia, vt poſſent ſimul appeti, illi non negarent quin voluntas in dicto caſu id poſſet facere, nec eſſet ulla ratio id negandi ; & conſequenter non aliter voluntas impedietur ab amore boni minùs conſiderati, quàm quatenus impedietur amore alterius : ergo ſi hunc poſſit omninò à ſe excludere, poterit illum habere. 74

Volūtas nequit impediri ab amore boni cogniti niſi ob amorē boni oppoſiti.

Secundò, quia gratis dicitur, intellectum poſito quòd voluntas tunc nullum bonum eligat, naturaliter inclinandum, vt rationes exquirat cur aliud bonum expetendum ſit. Nam intellectus numquam ex ſe inclinatur ad aliquid cogitandum, niſi aut ad hoc à voluntate applicetur, aut caſu hoc illi occurrat aut ab externo obiecto ad hoc determinetur : atque ita in caſu, quo intellectus minùs apprehenderet bonitatem virtutis, quàm ſuauitatem vitij contrarij, nec aliquid ſponte occurreret quod eum excitaret, vt illud vehementiùs apprehenderet, perget continuò vehementiùs apprehendere ſuauitatem vitij, & voluntas nullo modo poterit velle virtutem amplecti, aut vitium deteſtari. quæ experientiæ, & apertæ veritati, ac libertati voluntatis repugnant. 75

Quomodo intellectus excitetur ad aliqua cogitanda.

Hinc patet libertatem multò magis euerti per imperium intellectus, quod Medina 1. 2. qu. 9. a. 1. ita ad omnem volitionem requirit, vt nec ſine eo voluntas poſſit aliquid velle, nec eo poſito non velle. Atque ita ſecundùm eum intellectus non minùs deſpoticè imperat voluntati, quàm hæc potentiæ motiuæ ; & conſequenter illa non erit magis libera quàm hæc. 76

Medina. Qua ratione imperiū intellectus euertat libertatem.

Diſputant hîc præterea aliqui, an, vt voluntas aliquid velit aut nolit, requiratur vt intellectus iudicet id eſſe bonum aut malum ; an verò ſufficiat ſimplex apprehenſio, qua id ſub ratione boni aut mali apprehendat? Variè autem inter ſe ſentiunt, aliis id affirmantibus, aliis negantibus: vt patet apud Vaſquez 1. 2. diſp. 44. & Salas ibidem tract. 1. diſp. 5. ſect. 2. Sed fortè inter eos maior eſt contentio de verbis, quàm de re ; quæ ſi clarè proponatur, non videtur habere tantam difficultatem, vt patebit ex ſequentibus. 77

Vaſquez. Salas.

Pro huius igitur explicatione Nota Primò, vt voluntas aliquid velit, non ſufficere quamuis obiecti apprehenſionem, ſed neceſſarium eſſe, vt id apprehendatur ſub ratione boni ; & vt id poſitiuè nolit, debere apprehendi ſub ratione mali. quia voluntas nequit velle niſi bonum, aut nolle niſi malum ſaltem apparens ſecundùm rationem explicatam n. 64. 78

Non omnis apprehenſio ſufficit ad volitionem.

Nota Secundò, me dupliciter poſſe aliquid apprehendere, vt bonum: Primò, per meram fictionem intellectus, ita vt ſimul iudicem id verè non eſſe bonum, ſicut chimæram apprehendo compoſitā ex homine & beſtia, quam tamen compoſitionem iudico impoſſibilem. Et certum eſt hanc apprehenſionem non ſufficere, vt aliquid velim, vel nolim. v. g. fingam ea ratione eſſe valde delectabile viuum ardere, numquam hoc ideo potero mihi optare. Secundò, ita vt res verè mihi talis appareat ; & de hac eſt tota difficultas, 79

Dupliciter poſſum aliquid apprehendere, vt bonum.

Quædā apprehēſio nequit eſſe ſine iudicio.

ſed vt dixi, ſolutu facilis: nam in ſuppoſito intellectuali hæc apptehenſio, vel includit in ſe iudicium, vel, quod verius credo, hoc immediatè cauſat, ita vt ſine hoc à parte rei reperiri nequeat. Probatur, quia, cùm intellectus non ſit potentia libera, neceſſariò fertur in id, quod ei tamquam verum apparet: atqui cùm in dicto caſu obiectum ei obiiciatur, vt verè bonum, neceſſariò iudicabit id eſſe bonum.

80 Dices Primò, Hoc ſolùm eſt verum quando res ita apprehenditur eſſe bona, vt nulla occurrat ratio de eo dubitandi: ſecùs eſſe quando eiuſmodi ratio occurrit. Reſpondeo, Vel ratio in contrarium efficit, vt res appareat dubia, & tunc obiectum non apprehenditur, vt verè bonum, ſed vt dubium an bonum ſit. vel eſt talis quæ relinquat bonitatem obiecti verè probabilem, & tunc apprehenditur, vt probabiliter bonum; & in vtroque caſu naturaliter ſequitur ſimile iudicium.

81 Dices Secundò, Quando intellectus ipſa clara veritate non conuincitur, poteſt voluntas ipſius iudicium ſuſpendere. Reſpondeo Primò, Sicut tunc ſuſpendit eius iudicium, ita etiam impedit, ne res apprehendatur, vt verè probabiliter bona. Reſpondeo Secundò, Etſi tunc poſſit efficere ne intellectus abſolutè iudicet eam rem eſſe talem aut talem (quia facit eum apprehendere ſe ferè quædam ignorare, quæ ſi sciret, aliter iudicaret;) tamen nequit impedire ne ipſe iudicet ſpectatis ſolis rationibus, quæ ei hîc & nunc occurrunt rem eſſe probabiliter talem aut talẽ, aut omnino dubiam: vnde patet ſemper aliquod iudicium, cũ eiuſmodi apprehẽſionibus eſſe coniunctum.

Qua ratione voluntas poſſit impedire iudiciũ.

82 Hinc ſequitur Primò, nullam vnquam à parte rei dari volitionem ſine iudicio: quia numquam obiectum poteſt à nobis apprehendi, vt verè bonum, niſi ſimul iudicetur eſſe tale. Quòd ſi tamen poſſet talis apprehenſio haberi ſine iudicio, non video cur obiectum non poſſet à voluntate appeti, quia talis apprehenſio hac in re æquiualeret quodammodo iudicio; nam naturaliter nata eſt hoc in intellectu cauſare; & in brutis, in quibus propriè non eſt iudicium, ſimilis apprehenſio eodem modo excitat appetitum, ſicut in nobis iudicium excitat voluntatem; hoc excepto, quòd hæc liberè velit.

Non datur volitio ſine iudicio.

83 Sequitur Secundò, vt voluntas aliquid velit non requiri cognitionem practicam, ſed ſufficere ſpeculatiuam, qua res ſimpliciter iudicatur bona, etſi non iudicetur hîc & nunc eſſe amanda. Et patet experientia, quia multi rapiuntur ſæpe vehementiſſimè in amorem alicuius boni delectabilis, quod tamen non iudicant eſſe amandum, ſed fugiendum. & ſæpe maximè laboramus, vt poſſimus hoc iudicium ſequi, illam delectationem deteſtando. Quæ apertè eſſent falſa, ſi ſine tali iudicio nihil poſſemus amare.

Ad volendũ nõ requiritur iudiciũ practicum.

DVBIVM VI.

Vtrùm, quando ad finem efficaciter intentum occurrit vnicum medium vtile, voluntas id neceſſariò eligat; aut ex pluribus occurrentibus id, quod apparet vtilius?

84 NOta, quoſdam putare non poſſe vocari electionem, ſed ſolùm acceptationem medij, quando vnicum ad finem vtile occurrit: quia electio neceſſariò eſt inter plura; nam dicit vnum præ alio eligi. Sed hoc non ſatis probat intentum. nam etiam, in dicto caſu fit comparatio inter plura; nam illud medium vtile præponitur aliis inutilibus ad finem. Nec refert quòd media ad finem inutilia non ſint verè & ſimpliciter media; quia electio non neceſſariò dicit vnum medium præ alio vero medio acceptari, ſed vnam rem vtilem ad finem eligi præ aliis, ſiue hæ vtiles ſint ad finem ſiue non. Vnde clarè patet eſſe veram electionem quoties intellectus voluntati res varias proponit, cum aliquo ordine ad finem, ſiue quæ primo ſaltem aſpectu videntur aliquam cum eo habere connexionem; & tandem iudicat vnicum eſſe medium vtile, quod voluntas aliis reiectis acceptat. An verò ſemper requiratur actualis eiuſmodi comparatio, quæſtio eſt de nomine; & quidam non improbabiliter hoc affirmant, electionum ſtrictè ſumendo. ſed communiter latiùs ſumitur, prout eam etiam hîc in priore dubij parte ſumimus. Duplex igitur hîc eſt difficultas.

Electio non reſpicit neceſſariò plura media.

Prima eſt, vtrùm, quando ad finem efficaciter intentum occurrit vnicum medium vtile, & conſequenter neceſſarium ad eum obtinendum, voluntas hoc liberè eligat? Hac in re multi minùs explicatè reſpondent: eo quòd non ſatis diſtinguant inter hæc duo, ſcilicet, fieri non poteſt, vt intentio maneat efficax, & nullum medium eligatur; &, poſita efficaci intentione finis, electio medij eſt neceſſaria ſiue non libera. ita vt ex iis non ſatis intelligas, an talis volitio in ſe verè ſit libera, nec ne. vt videre eſt apud Salas 1. 2. tract. 6. diſp. 1. ſect. 5. Sed ſi res bene inſpiciatur, ſuppoſita vera ratione libertatis ſuprà explicata, non videtur habere difficultatem. quare omiſſis aliorum ſententiis. 85

Salas.

Reſpondeo Primò, Impoſſibile eſt, vt permaneat in nobis efficax intentio finis, & illud medium non eligamus. Ita plurimi Auctores quos citat Salas ſuprà n. 38. & videtur communis ſententia. Et ratio clara eſt, quia intentionem eſſe efficacem eſt ipſam de facto ita mouere voluntatẽ ad electionem alicuius medij vtilis ad finem, vt hæc de facto ſequatur: vnde hoc ipſo, quo voluntas hoc ſuo tempore non eligit, intentio deſinit eſſe efficax, atque ita implicat eam perſeuerare eſſe efficacem, & tamen hoc medium non eligere. 86

Salas.

Intentionẽ efficacem neceſſariò ſequitur electio medij.

Reſpondeo Secundò, Abſolutè tamen eſt in poteſtate voluntatis illud medium non eligere, quia quouis inſtanti poteſt ab intentione deſiſtere, aut efficere, vt illa ſit inefficax, & ſolùm quædam velleitas. Hæc videtur ſententia Vaſquez 1. 2. diſp. 43. cap. 4. nu. 24. & ad 2. 87

Vaſquez.

Reſpondeo Tertiò, talem electionem eſſe immediatè in ſe liberam. Patet, quia poſitis omnibus ad agendum neceſſariis in quouis inſtanti naturæ præcedente electionem voluntas poteſt eam non elicere; ergo liberè eam elicit, iuxta dicta ſuprà dub. 3. 88

Electio eſt immediatè in ſe libera.

Dices: Hinc ſequitur electionem eo caſu non fore immediatè in ſe liberam, ſed tantùm in ſua cauſa, ſcilicet in efficaci intentione, à qua ſola voluntas poteſt immediatè deſiſtere, & conſequenter ab electione. Reſpondeo, nego hoc ſequi, quia illa ſola ſolemus dicere eſſe ſolùm libera in ſua cauſa, quæ hac poſita ita neceſſariò ſequuntur, vt non ſint ampliùs in agẽtis poteſtate; ſicut ſequitur mors alterius ex emiſſione ſagittæ: aut quæ fiunt immediatè, à potentia non libera; ſic non videre obiectum mihi clarè propoſitum non eſt aliter in mea poteſtate, quàm quatenus poſſum aut oculos claudere, aut viſum auertere. Secùs eſt in noſtro caſu: nam electio immediatè procedit à potentia libera, & quamuis voluntas non poſſit continuare efficacem intentionem niſi ſuo tempore ponendo electionem, eſt tamen immediatè in eius poteſtate hanc non ponere ab illa deſiſtendo. 89

Quænã ſint ſolùm mediatè libera.

Ex quo ſequitur, electionem eſſe ſimiliter in ſe formaliter bonam aut malam, & augere meritum, vel demeritum, ſi eius obiectum habeat ſpecialem bonitatem aut malitiam.

Electio immediatè in ſe bona aut mala.

Secunda difficultas eſt, vtrùm intendens efficaciter finem, poſſit eligere medium, quod iudicat ad eum 90

con

Ariſtot. conſequendum minùs vtile? Multi id negant. Primò, quia, vt docet Ariſtoteles 3. Ethic. cap. 3. electio eſt præconſultati, ſiue eius, quod iudicatur præ aliis eligendum: atqui non poſſum iudicare id aliis eſſe præferendum quod credo minùs eſſe vtile: ergo non poſſum hoc eligere. Secundò, quia minùs vtile præcisè qua tale habet rationem mali, ſcilicet priuationem *Conradus.* *Buridanus.* boni: ergo non poteſt eligi. Ita Conradus 1. 2. qu. 12. a. 6. ad 3. Buridan. 3. Ethicor. tract. 1. q. 1. dubio 2. Et, vt conſequenter loquantur, hoc tenere debent, qui dicunt voluntatem neceſſariò ſequi vltimum iudicium practicum intellectus.

Valentia. *Salas.* Contrarium tenent Valentia 1. 2. diſp. 2. q. 8. puncto 3. ad finem, & cum aliis Salas 1. 2. tract. 6. diſp. 1. ſect. 5. nu. 49.

91 Medium poteſt dupliciter eligi. Pro reſolutione Nota, nos dupliciter poſſe moueri, vt vnum medium præ alio eligamus Primò, præcisè ex deſiderio finis, ſiue quia illud vtile eſt ad finem. Secundò, ob alias aliquas cauſas, vt quia facilius, quia alia quædam commoda ſecum habet coniuncta, aut etiam ſimpliciter quia nobis placet.

92 Qui nã neceſſariò eligant mediũ vtiliſſimũ. Conclvsio I. Qui priore modo eligunt, non poſſunt eligere medium, quod ſciunt eſſe minùs vtile. Per ſe patet, quia ſolum deſiderium finis aſſequendi non poteſt eos ad hoc mouere; quia hoc excitat ad perfectiſſimam & ſecuriſſimam finis conſecutionem, & conſequenter ad vtiliſſimum medium eligendum. Et vt ſummum hanc ſolam concluſionem probant argumenta pro priore allata: nec credo ei aliquos contradicere.

Ex quibus patet eos qui non eligunt ſecuriſſimam ſalutis viam, non moueri ſincero deſiderio ſalutis ſuæ, ſed hanc aliis rebus poſtponere.

93 Qui non. Conclvsio II. Secundo modo eligens ſæpe eligit medium minùs vtile. Patet ipſa experientia: plurimi enim cupientes ſalutem animæ, vel corporis, aut aliquam ſcientiam acquirere, eligunt media faciliora, & magis delectabilia, etſi ſciant ea eſſe minùs vtilia.

94 Ad primum argumentum contrarium, nego minorem. Quia, etſi non poſſim iudicare id aliis eſſe præferendum ſpectata præcisè vtilitate ad finem; poſſum tamen hoc iudicare ob alias cauſas. Adde, maiorem eſſe quidem veram in iis, qui prudenter eligunt & cupiunt finem quàm optimo modo conſequi; non eſſe tamen abſolutè neceſſariam, quia poſſum præcisè pro libertate ſine vlla alia cauſa eligere medium minùs vtile.

Ad ſecundum nego conſequentiam: tantùm enim ſequitur, me non poſſe eligere minùs vtile præcisè quia minùs vtile eſt; non tamen ſequitur, me non poſſe illud eligere ob alias cauſas.

DVBIVM VII.

Vtrùm prædefinitio diuina poſſit conſiſtere cum libertate?

95 Non diſputamus hîc vtrùm Deus aliqua noſtra opera prædefiniat, nec ne: hoc enim ad hunc locum non pertinet; ſed vtrùm Deus poſſit noſtra opera ita prædefinire, vt tamen non tollat nobis libertatem. Diſputamus autem hanc quæſtionem ſuppoſita communiore iam & veriore ſententia, quæ docet Deum ab æterno ante omnem liberam volitionem præſcire, quid quauis conditione poſita futurum eſſet. quod ſufficienter probarunt Molina in Concor- *Molina.* dia diſp. 50. Suarez in opuſc. lib. 2. de Scientia Dei, *Suarez.* *Vaſquez.* Vaſquez 1. p. diſp. 67. Quare cùm huius explicatio ad hunc locum non pertineat, nec ea quæ dicturi ſumus ab eius veritate pendeant (ſolùm enim quærimus an ſuppoſita illa præſciẽtia diuina prædefinitio conſiſtat cum noſtra libertate) id hîc vlteriùs non diſputabimus.

Pro reſolutione ergo, Nota Primò, Deum tripliciter poſſe noſtra opera prædefinire Primò, priùs quidem tempore quàm fiant, poſteriùs tamen ratione quàm viderit ea abſolutè futura: ſed hæc prædefinitio eſt minùs propria, & facilè patet eam nullo modo lædere libertatem. 96 Deus noſtra opera tripliciter prædefinire poteſt.

Secundò, ante omnem quidem præuiſionem operis abſolutè futuri, dependenter tamen à ſpeciali præſcientia, qua particulatim præſcit v. g. me hoc facturum, ſi mihi in talibus circumſtantiis talem gratiam dederit: ita vt nullo modo hoc opus prædefiniret, ſi ſciret me illi gratiæ non cooperaturum poſito quòd daretur. Qua ratione implicitè quodammodo & virtualiter omnia noſtra bona opera, quæ ex gratia præueniente fiunt prædefinit: hoc ipſo enim quo ſtatuit nobis dare talem gratiam, cui videt nos, ſi detur, cooperaturos, implicitè vult ac decernit, vt hoc opus faciamus. Et clarum eſt neque hanc prædefinitionem impedire noſtram libertatem; nam ſicut in noſtra poteſtate eſt, non conſentiendo illi gratiæ, efficere, vt Deus numquam viderit nos ei (etiam ſub conditione ſi eam dederit) conſenſuros, ita etiam eſt in noſtra poteſtate efficere, vt Deus numquam prædefiniuerit, vt huic gratiæ conſentiamus, ſiue vt hunc actum faciamus: atque ita cùm hæc prædefinitio ponatur in noſtra poteſtate, nequit nobis neceſſitatem operandi inferre. 97

Tertiò, poteſt intelligi Deum opus meum bonum prædefinire ſuppoſita quidem præſcientia omnium quæ quauis conditione poſita futura ſunt; independenter tamen à quauis particulari præſcientia, qua præſcit me huic, vel illi gratiæ in particulari conſenſurum, adeò, vt ex vi illius prædefinitionis Dei voluntas determinetur ad ſeligendum mihi illam gratiam, cui videt me de facto conſenſurum; ita vt, ſi videret me illi gratiæ, quam de facto daturus eſt, non conſenſurum, decerneret dare aliam, cui videret me conſenſurum: atque ita fiat, vt, ſicut non eſt in mea poteſtate efficere, vt Deus nullam gratiam poſſit reperire, quæ me poſſit ad conſenſum in aliquod opus inflectere, atque adeò efficaciter inflexura ſit ſi detur; ita etiam in mea poteſtate non ſit efficere, vt Deus hanc prædefinitionem non ponat. Qua ratione multi docentes Deum omnes prædeſtinatos, ante præuiſa eorum bona opera elegiſſe ad certum gradum gloriæ, conſequenter putant eorum omnia bona opera ita eſſe prædefinita, adeòque non eſſe in hominis poteſtate efficere, vt non ſint ita electi, aut vt aliquod eorum bonum opus non ſit ita prædefinitum. 98

Tota ergo quæſtio eſt, vtrùm hæc prædefinitio (ſiue de facto detur, ſiue non, de quo hîc non diſputamus) poſſit cum noſtra libertate conſiſtere?

Quidam id negant, quia, vt oſtendi ſuprà, de ratione libertatis eſt, vt voluntas poſitis omnibus prærequiſitis, etiam in ſenſu compoſito, poſſit agere, & non agere: atqui poſita illa prædefinitione voluntas non poteſt non agere: ergo per eam tollitur libertas. 99

Minor probatur, quia quando duo ita ſunt inter ſe connexa, vt impoſſibile ſit ea ſeparare, ſi non ſit in mea poteſtate efficere ne prius ponatur, nullo modo erit in mea poteſtate efficere ne ſecundum ponatur: atqui illa prædefinitio, meumque opus prædefinitum ſunt ita connexa, quia implicat omnino ea ſeparari, ſiue illam prædefinitionem de facto eſſe poſitam, & meum opus de facto non poni: ergo ſi non ſit in mea poteſtate efficere, vt illa prædefinitio non ponatur, neque etiam erit in mea poteſtate efficere ne opus prædefinitum ponatur: quia aliàs eſſet in mea poteſtate illa ſeparare.

100 Dices, hinc tantùm ſequi, poſita illa prædefinitione non eſſe in mea poteſtate non agere in ſenſu compoſito, cum quo conſiſtit me abſolutè poſſe non agere, ſcilicet in ſenſu diuiſo. ſicut poſito quòd Deus viderit me operaturum, impoſſibile eſt me non operari in ſenſu compoſito, cum quo tamen conſiſtit me abſolutè poſſe non operari.

Differentia inter præuiſionē & prædefinitionem operum.

Hæc reſponſio eſſet bona, ſi eſſet in mea poteſtate efficere ſenſum diuiſum, ſiue vt illa prædefinitio non poneretur; ſicut eſt im mea poteſtate efficere, vt Deus numquam præuiderit me hoc vel illud facturum. Sed cùm illud non ſit vllo modo in mea poteſtate, nec hoc exemplum, nec illa reſponſio faciunt ad rem.

101 *Quod ſolùm eſt poſſibile in ſenſu diuiſo, eſt planè impoſſibile reſpectu eius qui nequit hunc ponere.*

Quod vlteriùs probatur, quia me poſita illa prædefinitione non operari ſolùm eſt poſſibile in ſenſu diuiſo, id eſt non poſita ſiue ſublata illa prædefinitione; & alio ſenſu eſt omnino impoſſibile: atqui ſecundùm illos omnino mihi eſt impoſſibile efficere, vt ponatur ſenſus diuiſus, ſiue vt non ſit poſita illa prædefinitio: ergo eſt mihi impoſſibile omnino non operari.

Secundò, quia me poſſe non operari in ſenſu diuiſo eſt me poſſe non operari non poſita illa prædefinitione: ergo ex hoc malè infertur, me poſita illa prædefinitione poſſe non agere, cùm hæc ſint planè contraria.

Tertiò, quia, etſi habens lumen beatificum poſſit non videre Deum in ſenſu diuiſo, ſi ſcilicet ei lumen auferatur, quia tamen ei eſt impoſſibile ponere ſenſum diuiſum, abſolutè eſt ei impoſſibile non videre Deum. quæ fuſius oſtendi ſuprà dub. 3. concl. 4.

102 Dices, eſſe diuerſam rationem; nam lumen beatificum naturaliter determinat intellectum ad videndum Deum; illa autem prædefinitio nihil ponit in voluntate, quod eam prædeterminet ad agendum, ſiue cum quo nequeat conſiſtere non actio, ideóque ille neceſſariò, hic liberè agit. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit: nam illa minor primi ſyllogiſmi non ſumebat libertatem non poſſe conſiſtere: cum eiuſmodi prædefinitione (hoc enim relinquebat inferendum) ſed ſolùm aſſerebat cum illa non poſſe conſiſtere non actionem, & conſequenter nec potentiam non agendi: & hoc ſolùm omnia ſequentia argumenta intendunt probare. quare illa reſponſio neque ad hæc, neque ad illam minorem pertinet.

103 Probatur Quartò, quia, ſi Deus neceſſariò meam actionem ita prædefiniret, adeò vt eſſet omnino impoſſibile, ipſum hanc nō prædefinire, etſi hæc prædefinitio nihil poneret in mea voluntate, quod iam non ponat, & conſequenter non aliter eam determinaret, quàm iam determinet; tamen tunc mihi abſolutè eſſet impoſſibile non agere, vt per ſe patet: ergo etiam iam mihi hoc eſt impoſſibile.

Quòd Deus poſſit prædefinitionē tollere, nō efficit vt mihi ſit magis poſſibile non operari.

Quia quòd Deus poſſit illam prædefinitionem non ponere, efficit quidem vt illi ſit poſſibile me non agere, tamen non efficit vt hoc mihi iam ſit magis poſſibile, quàm in illo caſu eſſet; nam ſecundùm ſententiam ponentium illas prædefinitiones, mihi modò tam eſt impoſſibile efficere ne illa prædefinitio ponatur, quàm illo alio caſu eſſet. Sicut ſi quis concludat me in loco omnino obſcuro, & nullo modo ſit in mea poteſtate efficere vt me relaxet, aut lumen mihi præbeat, etſi ex eo quòd in eius poteſtate ſit me liberare aut lumē mihi præbere, bene ſequatur in eius eſſe poteſtate efficere, vt poſſim videre; nullo modo tamen inde ſequitur, viſionem eſſe magis in mea poteſtate, quàm eſſet ſi illi etiam eſſet impoſſibile me ex illo loco liberare, aut lumen mihi præbere.

104 Deinde illas prædefinitiones tollere libertatem ad opera bona, probatur. Quia non ſolùm eſt mihi impoſſibile, poſito quòd Deus ita prædefinierit aliquod meum bonum opus, id non agere; ſed etiam poſito quòd id non prædefinierit, ſecundùm illorum ſententiam erit mihi impoſſibile illud agere: quia ſi id facerem, ſequeretur me facere plura opera bona, quàm Deus prædefinierit, & conſequenter me mereri maiorem gloriam quàm ſit illa ad quam Deus me elegit.

Quando duo neceſſario cōnexa ſunt, aut vtrumque debet eſſe in mea poteſtate aut neutrum.

Vnde ſic argumentor, quando duo ita ſe habent, vt vnum non poſſit poni ſine altero, ſi hoc non ſit poſitum, nec vllo modo ſit in mea poteſtate efficere, vt ponatur, neque etiam erit in mea poteſtate efficere, vt illud ponatur: atqui ſecundùm illos illa Dei prædefinitio & meum opus bonum ſunt talia, quia ſecundùm illos fieri omnino nequit, vt meum opus bonum de facto ponatur, & non ſit prædefinitum, ſiue vt hæc ſint de facto ſimul, vt meum opus ſit poſitum, & tamen non ſit prædefinitum: ergo ſi nec illa prædefinitio mei operis ſit poſita, nec ſit in mea poteſtate efficere vt ponatur, nec erit in mea poteſtate ponere bonum opus.

Quidam negant maiorem, quia quando paterfamilias ex multis operariis aliquos eligit quos conducit, vt laborent in eius vinea, tunc in horum eſt poteſtate laborando mereri denarium diurnum; & tamen non eſt in eorum poteſtate conduci, ſiue efficere vt conducantur; quod tamen neceſſariò requiritur, vt poſſint mereri mercedem: ergo vt aliquid ſit in mea poteſtate, non eſt opus vt aliud ſit etiam in mea poteſtate ſine quo hoc haberi nequit. 105

Sed hoc exemplum potiùs illam maiorem apertè probat. Pro quo Nota, in illa maiore non dici, non eſſe in noſtra poteſtate facere bona opera, quæ prædefinita ſunt (qui enim illud argumentum pro ſe adferunt aiunt nos non ſolùm poſſe facere opus prædefinitum; ſed etiam nos id non poſſe non facere) ſed dici nos poſita illa ſententia non poſſe facere vllum opus bonum non prædefinitum. Vnde vlteriùs ſic argumentor, ſicut ſe habet illa conductio ad meritum denarij, ſic ſe habet prædefinitio ad opus bonum: ergo ſicut illis, qui nec ſunt conducti, nec poſſunt efficere, vt conducantur, impoſſibile eſt mereri illum denarium; ita illis quorum opus bonum non eſt prædefinitum, impoſſibile eſt hoc facere. Quod autem iam conducti poſſint mereri denarium, nihil facit ad rem: nam, vt iam dixi, illa maior ſolùm loquitur de illis, qui ea re, ſine qua alia poni nequit, carent, & in eorum poteſtate non eſt eam habere ſiue efficere vt ponatur: conducti autem non carent conductione, & cùm eam habeant, nequit dici eos non poſſe eam habere; ſed ſolùm dici poteſt antequam conducerentur non fuiſſe abſolutè in eorum poteſtate conduci, cùm hoc penderet à voluntate conducentis. Quare aliter ad hæc reſpondendum eſt, vt infrà videbimus. 106

Conclvsio. Etſi Deus tertio illo modo ex dictis ſuprà bona noſtra opera prædefiniret, liberè tamen ea faceremus. Hanc tenent omnes ij qui aſſerunt Deum prædeſtinatos elegiſſe ad certum gradum gloriæ ante præuiſa eorum merita, & conſequenter omnia eorum bona opera ita prædefiniuiſſe; & etiam multi ex iis qui dicunt nos eligi ad gloriam poſt præuiſa merita. 107.

Prædefinitiones poſſunt cōſiſtere cum libertate.

Probatur, quia illa voluntas liberè operatur, quæ poſitis omnibus ad operandum neceſſariis eſt intrinſecè indifferens ad agendum aut non agendum, ſiue potens vtrumlibet facere etiam in ſenſu compoſito: atqui in dicto caſu noſtra voluntas reſpectu operis ſui boni eſſet talis: ergo liberè id faceret. Minor probatur, quia illa prædefinitio nihil ponit in voluntate, quod eam ad agendum determinet, aut neceſſitet, imò nihil in ea ponit quod non poneretur ſi nullæ eiuſmodi eſſent prædefinitiones: atqui ſi illæ non eſſent, voluntas

luntas poſitis omnibus ad agendum præ requiſitis iiſdem quæ iam de facto in ea ponuntur, maneret intrinſecè indifferens & potens non agere: ergo etiam poſita illa prædefinitione manet adhuc libera.

108 Nec refert quòd cum illa prædefinitione non poſſit conſiſtere non actio; quia, cùm illa prædefinitio ſit extrinſeca ipſi voluntati, nec per ſe immediatè ad actionem concurrat, non immutat intrinſecum modum operandi ipſius voluntatis, nec impedit quin ſpectatis præciſè iis, quæ voluntati ſunt intrinſeca, aut ad actionem concurrunt, ipſa maneat intrinſecè indifferens & potens agere & non agere. vt autem voluntas liberè agat, non requiritur, vt ipſius non actio poſſit ſimul conſiſtere cum quauis extrinſeca conditione; ſed ſufficit quòd eius non actio poſſit conſiſtere cum omnibus iis, quæ cum voluntate ad agendum concurrunt, atque ita ipſius modum agendi variant. Cum his autem omnibus, vt iam oſtendi, poteſt conſiſtere non actio; quia, vt iam ſuppono, illa prædefinitio nihil ponit in voluntate, quod non poneretur ſi nullæ eiuſmodi prædefinitiones eſſent.

Quid requiratur ad libertatem.

109 Confirmatur Primò, quia voluntatem liberè aut neceſſariò agere ſignificat modum operandi operanti intrinſecum: ergo nihil poteſt efficere, vt ipſa non liberè ſed neceſſariò agat, quod ei omnino extrinſecum eius intrinſecum modum operandi nullo modo variat: atqui illa prædefinitio eſt ei omnino extrinſeca, & intrinſecum eius operandi modum non variat: ergo non efficit, vt neceſſariò, & non liberè operetur.

Liberè agere ſignificat modum operanti intrinſecum.

Confirmatur ſecundò, quia tam diu voluntas poſitis omnibus ad agendum præ requiſitis manet indifferens ad agendum aut non agendum, quàm diu manet ad dicta indeterminata: atqui illa prædefinitio eſt voluntati omnino extrinſeca, & nec per ſe immediatè, nec per aliquid à ſe productum voluntatem ad agendum determinat: ergo relinquit illam indeterminatam ſiue indifferentem ad agendum aut non agendum.

110 Tertiò, quia, ſi angelus omnino ſtatuiſſet efficere, vt aut ſponte aut coactus certo tempore ad certum locum accederem, & ſub ſpecie amici mihi apparens me ad eum locum inuitaret; credénſque eum eſſe hominem, ei ſponte obſequendo ad eum locum accederem, liberè omnino hoc facerem, cùm nihil eſſet quod de facto me neceſſitaret; cùm tamen mihi eſſet impoſſibile abſolutè non accedere; quia, cùm mihi ſit impoſſibile ei vim inferenti reſiſtere, & ipſe ſtatuerit hanc inferre niſi ſponte accedam, impoſſibile mihi eſt abſolutè non accedere. Quia tamen illa voluntas inferendi vim eſt ſolùm conditionata, & de facto nihil operatur, nullo modo immutat meum modum operandi, nec tollit libertatem.

111 Quartò, quia Chriſto fuit abſolutè impoſſibile non obedire Patri imperanti, vt mortem acceptaret, & tamen liberè hanc acceptauit: ergo cum eo quòd aliquis omnibus etiam extrinſecis conſideratis non poſſit abſolutè non agere, bene conſiſtit quòd liberè agat.

112 Dices, Chriſtum ideò liberè acceptaſſe mortem, quia eam non neceſſariò acceptauit, v. g. per actionem obedientiæ, cùm potuerit eam acceptare actu caritatis erga Deum, aut erga genus humanum, aut ex alio fine honeſto. Reſpondeo, hæc etiam probare noſtram concluſionem: quia, etſi tali caſu non poſſem abſolutè non facere actum prædefinitum, v. g. non conſentire gratiæ diuinæ generatim ſumptæ, poſſem tamen non conſentire gratiæ cui de facto conſentio. etſi enim non poſſem reſiſtere omnibus gratiis diuinis copulatim ſumptis, efficiendo, vt Deus non poſſit mihi dare vllam gratiam, cui de facto ſim infallibiliter conſenſurus, ſi eam det; poſſum tamen cuiuis gratiæ in particulari, quæ mihi de facto datur, reſiſtere ſiue non conſentire, etiam in ſenſu compoſito. Vnde ſequitur me huic gratiæ liberè conſentire, & cum his circunſtantiis liberè operari, cùm poſſim etiam poſita illa prædefinitione huic gratiæ non conſentire, & conſequenter cum his circunſtantiis non operari.

Poſſum ſingulis Dei gratiis reſiſtere, non tamen omnibus copulatim ſumptis.

Nec enim illi prædefinitioni repugnat ſi huic gratiæ non conſentiam: nam non fuit prædefinitum, vt huic gratiæ in particulari conſentirem (hoc enim non potuiſſet fieri, niſi dependenter à libero meo arbitrio, iuxta ſecundum modum ſuprà poſitum nu. 97.) ſed vt conſentirem alicui gratiæ in genere; ſiue vt tale opus facerem, v.c. contritionem elicerem, abſtrahendo vtrùm cum hac gratia, an verò cum illa hoc facerem. item abſtrahendo an hanc numero contritionem eliceré, an aliam, quæ rationem meriti non variant. Et ſimile eſſet in caſu, quo angelus iuxta dicta ſuprà ad certum locum me inuitaret: etſi enim eo caſu eſſet mihi impoſſibile ad eum locũ abſolutè non accedere; eſſet mihi tamen poſſibile, non accedere eo modo & ea actione, qua accedo, ſiue ſine vi illata. 113

Ex his patet Primò, ſolutio ad argumenta contraria: ſolùm enim probant mihi eſſe impoſſibile abſolutè non facere opus à Deo ita prædefinitum, non autem probant mihi eſſe impoſſibile id non facere ſpectatis præciſè iis circunſtantiis & gratiis, cum quibus id de facto facio, & eo modo quo id facio; & conſequenter non probant me id non liberè facere. Quod enim in ſuperioribus dubiis ex communiore iam ſententia diximus ac probauimus, ad libertatem voluntatis requiri, vt poſitis omnibus ad agendum præ requiſitis poſſit non agere, hoc intelligendum eſt illis præciſè ſpectatis, ſiue ita vt hæc non impediant, quo minùs poſſit de facto non agere. nam, vt probaui, ad libertatem ſufficit quòd voluntas poſſit abſolutè non agere in iis circunſtantiis, quæ de facto ponuntur, & eo modo, quo de facto agit: nec requiritur, vt poſſit non agere in circunſtantiis, quæ ponerentur ſi non ageret eo modo, quo de facto agit. 114

Qualis poteſtas non agẽdi requiratur ad libertatem.

Patet Secundò, quare ea quæ de facto cum voluntate ad agendum immediatè concurrunt, ſi cum iis nequeat conſiſtere non actio, potiùs tollant libertatem, quàm ea quæ ita cum voluntate non concurrunt; quia ſcilicet illa mutant intrinſecum modum operandi ipſius voluntatis, eámque ad certam actionem determinant, atque ita eius indeterminationem, ſiue indifferentiam, & conſequenter eius libertatem tollunt: ſecùs eſt de his, vt patet ex dictis. 115

Quare ea ſola quæ ad actionem concurrunt impediãt libertatem.

Dices, Hinc ſequitur Chriſtum non obediuiſſe liberè Patri quia ab intrinſeco tam ratione vnionis hypoſtaticæ, quàm ratione luminis beatifici fuit impeccabilis, & conſequenter ei fuit impoſſibile non obedire. 116

Qua ratione Chriſtus fuerit liber in actibus ſibi præceptis, grauis eſt difficultas, de qua varij variè ſentiunt; ſed quia ad hunc locum propriè non ſpectat, tantùm breuiter ea dicam quæ ad hanc difficultatem explicandam neceſſaria ſunt.

Reſpondeo Primò, Chriſtum ratione luminis beatifici ſecundùm communiorem ſententiam fuiſſe intrinſecè determinatũ ad faciendum omnia opera, quæ Pater ei præcipiebat: atque ita non fuiſſe liberum ad exercitiũ operis præcepti in genere ſumpti; non fuiſſe tamen determinatum aut neceſſitatum ad obediendum potiùs hoc opere quàm illo, iuxta dicta nu. 111. atque ita liberè elicuiſſe hoc opus in particulari, quo de facto præceptum impleuit, cùm potuerit illud non elicere, ſcilicet alio opere præceptum implendo.

Qua ratione Chriſtus fuerit liber.

117 *Molina.* Addit Molina 1. parte, qu. 14. a. 13. diſp. 18. memb. 4. §. *Illud deinde*, quòd, ſicut fuit miraculosè factum, quòd Chriſti voluntas non obſtante gaudio beatifico potuerit ſummè triſtari (quod naturaliter eſt omnino impoſſibile) ita diuina virtute fuiſſe factum, vt voluntas eius per viſionem Dei & amorem beatificum non fuerit abſolutè determinata & neceſſitata ad obediendum Patri, vt hac ratione poſſet ei omnino liberè obedire: atque ita ratione viſionis beatificæ non aliter fuiſſe impeccabilem, quàm ratione vnionis hypoſtaticæ, de qua mox dicam. Alij viri docti negant hoc fieri poſſe; non tamen omnino conuincunt id implicare. Sed hæc fuſiùs diſputare non eſt huius loci.

118 Quod ad vnionem hypoſtaticam attinet, quidam putant hanc vi ſua immediatè determinaſſe Chriſti voluntatem ad vitandum omne peccatum, reddendo eam omnino impotentem ad eliciendum vllum actum malum, eámque determinando ad eliciendum omnem actum ei præceptum. Primò, quia *Origenes.* Origen. lib. 2. περὶ ἀρχῶν cap. 6. dicit quòd, ſicut ignis à ferro candenti excludit frigus, ita vnio eum Verbo à natura aſſumpta excluſerit omne peccatum. Secũdo quia, ſicut ad agendum neceſſariò prærequiritur aliqua hypoſtaſis, ita vt impoſſibile ſit naturam agere priuſquam ipſa ſubſiſtat; ita ad peccandum neceſſariò requiritur, vt ſubſiſtat hypoſtaſi, quæ ſit capax peccati. Tertiò, quia peccatum minùs poteſt conſiſtere cum vnione hypoſtatica, quàm curſus cum ſeſſione: atqui ſeſſio per ſe immediatè reddit ſedentem impotentem currere quàm diu ſedet: ergo etiam illa ſimiliter reddit naturam cui ineſt impotentem peccare. Idémque argumentum poteſt fieri de amore beatifico. Quartò, quia aliàs humanitas Chriſti ſolùm eſſet extrinſecè impeccabilis ſaltem ſecluſa viſione beatifica. Quintò, vnio hypoſtatica eſt eſſentialiter ſanctitas, peccatum autem eſt intrinſecè iniquitas: ergo hoc nequit cum illa conſiſtere.

119 *Vnio hypoſtatica nullam habet phyſicã repugnãtiam cũ peccato.* Sed hæc dici nequeunt. Primò, quia vnio hypoſtatica non habet ex ſe phyſicam vllam repugnantiam cum peccatis: ergo nequit naturam per ſe phyſicè determinare ad non peccandum, ita vt eam reddat ad hoc phyſicè abſolutè impotentem. Anteced. patet, quia actus, præſertim ſolo iure poſitiuo prohibitus, ſecundùm omnem ſuam rationem phyſicam eſt omnino idem, ſiue ſit prohibitus, ſiue non: ergo ſi ante prohibitionem non habebat phyſicam repugnantiam cum vnione hypoſtatica, nec poſtea habebit. Item actus præceptus eſt eiuſdem omnino rationis phyſicæ poſt præceptionem & ante eam: ergo ſi ante non habebat neceſſariam connexionem phyſicam cum vnione hypoſtatica; nec poſtea habebit. Conſequentia patet, quia nihil poteſt me phyſicè ad aliquem actum aut omiſſionem per ſe immediatè reddere impotentem, niſi per ſe habeat phyſicam cum iis repugnantiam.

120 Dices; eſſe moralem repugnantiam inter vnionem hypoſtaticam & omne peccatum, & ideò naturam cui ineſt reddere moraliter impotentem ad peccandum.

Sed contrà, vel *moraliter impoſſibile* hîc ſumitur pro eo quod licitè fieri nequit, ſicut in Iure dicimus id non poſſe, quod licitè non poſſumus; & ſic non facit ad rem: quia non probat naturam aſſumptam non poſſe peccare, ſed ſolùm non poſſe licitè peccare. Vel ſumitur pro eo quod fieri quidem poteſt, ſed valde difficulter. Et hoc dici nequit. Primò, quia ſic Chri- *Moralis repugnantia non cauſat phyſicam impotentiã.* ſtus poſſet abſolutè loquendo peccare, licet difficulter. Secundò, quia illa impotentia eſſet etiam phyſica, licet minùs propriè dicta, & non omnino perfecta ſiue abſoluta; atque ita contra eam etiam militant argumenta ſuprà allata. Confirmatur, quia omne peccatum mortale habet moralem repugnantiam cum gratia habituali, imò cum natura rationali; & tamen ideo non eſt homini ea habenti impoſſibile peccare, nec habenti gratiam id eſt difficilius, quàm non habenti, ſi cætera ſint paria.

Probatur Secundò, quia nulla planè eſt ratio quæ illam ſententiam aliquo modo ſuadeat, vt patebit ex refutatione earum, quæ allatæ ſunt. 121

Ad primum, Reſpondeo Primò, ſi illud dictum ſanè intelligatur, ſolùm probare vnionem hypoſtaticam excludere omne peccatum à natura aſſumpta mediante voluntate diuina eiúſque effectibus, iuxta dicenda infrà n. 126. nec enim catholicè poteſt omnimoda ſimilitudo intelligi, vt mox oſtendam.

Reſpondeo ſecundò, ſi ea quæ Origenes ibi dicit, propriè & ex mente ipſius intelligantur, continent apertam hæreſim: ibi enim apertè docet, animam Chriſti fuiſſe creatam antequam aſſumeretur, & per contemplationem diuinitatis ardentiſſimè Deum amaſſe, atque ita perfectiſſimo amore Verbo fuiſſe vnitam, & quaſi totam in Deum tranſmutatam, atque vnum quid cum eo effectam, ſicut ferrum in ardenti fornace vehementer candens igni intimè vnitur, & fit totum quaſi ignis. Et ipſe in hoc amore totam vnionem Verbi cum anima Chriſti conſtituit. Vnde vnionem, qua anima Chriſti fuit vnita Deo, ab ea qua nos ei vnimur, ſolùm diſtinguit in eo, quòd anima Chriſti incomparabiliter perfectiùs & conſtantiùs Deum amauerit, quàm nos, atque ita perfectiſſimè fuerit facta vnus ſpiritus cum Deo, nos autem ſolùm imperfectè. Et ad hoc adfert ſimilitudinem ferri candentis, quod ſolùm accidentaliter vnitur igni. Vnde etiam addit, Deum non potuiſſe immediatè carnem ſibi vnire (quia ſcilicet caro non poterat eum amare) ideóque id feciſſe mediante ipſa mente ſiue anima, quæ primò per amorem vnita Deo, & deinde naturaliter vnita corpori, hoc Deo vniuit. Hæc fuſiùs attuli, vt oſtenderem librum illum Origenis non niſi cautè legendum ac citandum eſſe: vt docet D. Hieron. epiſt. *Hieron.* ad Auitum. vnde in comment. in Iſaiæ c. 18. illum librum vocat impiiſſimum, vt verè eſt. 122 *Origenes.* *Error Origenis circa incarnationem.*

Ad ſecundum, Reſpondeo hypoſtaſim nullo modo per ſe & immediatè requiri, vt natura ſubſtantialis poſſit agere, ſed ſolùm remotè & mediatè, quatenus neceſſaria eſt, vt illa poſſit exiſtere. vnde ſi ipſa (quod multi viri docti putant diuina virtute fieri poſſe) quacumque ratione poſſet ſine illa hypoſtaſi exiſtere, eodem modo ageret ac iam agit. vnde apertè ſequitur, ipſam hypoſtaſim non attingere vllo modo ipſam actionem, nec modum agendi in potentia variare. Quare illa ratio potiùs à nobis facit: nam ſicut hypoſtaſis per ſe immediatè non requiritur ad actionem, ita hanc per ſe immediatè non variat. 123

Ad tertium, nego conſeq. quia ſeſſio per ſe immediatè repugnat curſui, ideóque hunc immediatè impedit. Idémque eſt de amore beatifico, quo voluntas Deum ſuper omnia quantum poteſt diligit; ideóque per eum phyſicè & immediatè neceſſitatur, vt nihil velit quod Deo diſplicet. Secùs eſt de vnione hypoſtatica; quæ ex ſe ſolùm moraliter repugnat peccatis, adeóque per ſe immediatè hæc nequit impedire. His adde, quòd nullum omnino peccatum cum ea poſſit in eodem conſiſtere, eam hoc non habere per ſe immediatè, ſed ratione perſonæ Verbi; quam ita vnit naturæ humanæ, vt omnis huius actio ſit actio ipſius Verbi, cui abſolutè repugnat peccare. vnde ſi dicta vnio ſecundùm omnia ſibi intrinſeca poſſet alicui homini ita ineſſe, vt tamen hic maneret ſuppoſitum diſtinctum à quauis perſona diuina, atque ita eius actio non eſſet verè à parte rei actio Dei non redde 124 *Vnio hypoſtatica ſolũ moraliter repugnat peccato.* *Si poſſet ſeiungi à perſona Verbi, poſſet conſiſtere cum peccato.*

redderet illum omnino impeccabilem,ſed poſſet per abſolutam Dei potentiam conſiſtere in eodem ſimul cum peccato etiam mortali, non minus quàm gratia habitualis. Sed quia illud nullo modo fieri poteſt, etiam hoc nullo modo fieri poteſt.

125 Ad quartum,nego aſſumptum. quia,vt humanitas Chriſti ſit intrinſecè impeccabilis, ſufficit quòd habeat ſibi aliquid intrinſecum, ad quod omnino neceſſariò conſequitur impotentia peccandi, ſiue hoc immediatè,ſiue mediatè, ſiue phyſicè,ſiue moraliter ab illo intrinſeco cauſetur.

Quinta ratio nihil probat contra nos:nec enim negamus vnionem hypoſtaticam reddere naturam aſſumptam impotentem peccare, ſed ſolùm dicimus eam hoc non facere, immediatè per ſe;ſed modo infrà explicando adde, quòd ipſa ſit perfecta ſanctitas, & omnino perfectè naturam aſſumptam ſanctificet, id eam non habere præcisè ratione ſui, ſed ratione perſonæ quam ei vnit.vt dixi in reſponſione ad 4.

126 Qua ratione vnio hypoſtatica impediat peccatum.

Quarè ad difficultatem propoſitam reſpondeo Secundò, vnionem hypoſtaticam per ſe ea præcisè ratione reddere naturam aſſumptam impeccabilem, quia eam ita vnit Verbo, vt illa cum hoc conſtituat vnam perſonam, atque ita homo verè à parte rei ſit Deus,ideóque omnis actio illius naturæ ſit verè actio Dei;atque ita ſi hæc peccaret,Deus verè peccaret,cui tamen omnino repugnat quacumque ratione peccare;atque ita ſicut Deus neceſſitatur non peccare, ita etiam neceſſitatur nullo modo permittere, vt natura ſibi ita vnita aliqua ratione peccet. quod facillimè poteſt conſequi procurando ei eas gratias, & actionum motiua ac circumſtantias,quibus videt eam omne peccatum vitaturam: quod poteſt fieri ſine vlla mutatione intrinſeci modi operandi ipſius voluntatis ad veram libertatem requiſiti, iuxta dicta ſupra de caſu,quo Deus alicuius actiones prædefiniuiſſet.Hæc eſt ſententia Suarez 3.part. tom.1.diſp.33. ſect.2. & videtur etiam D.Epiphanij ab eo citati.

Suarez. D.Epiphan.

127 Qua ratione Deus poſſit aliquem illæſa eius libertate confirmare in gratia.

Ex his demum patet, qua ratione poſſit Deus aliquem viatorem confirmare abſolutè in gratia, ita vt fieri nequeat, vt hic peccet mortaliter aut etiam venialiter, & tamen liberè omnia ſua agat, prouidendo ſcilicet ei omnes eas gratias & agendi occaſiones, ac circunſtantias quibus videt eum certiſſimè omne peccatum vitaturum: hoc ipſo enim quo Deus hoc decreuit facere,tam eſt impoſſibile eum manente hoc decreto peccare, quàm ſit impoſſibile, illud decretum falli.

DVBIVM VIII.

Quæ actio dicatur libera?

128 HÆc quæſtio ex dictis præſertim dubio 1. & 5. facilè ſoluetur; nec ſuppoſitis iis, quæ ibi dicta ſunt,poteſt habere difficultatem.

Quæ actio ſit immediatè libera.

Conclvsio I. Illa ſola actio eſt immediatè libera,quæ procedit à potentia in ſe immediatè ſiue intrinſecè libera,ac liberè hîc & nunc operãte.Eſt communis,nec ſcio hîc vllum diſſentire: quia actum aliquem eſſe immediatè liberum, nihil eſt aliud quàm dicta ratione à tali potentia procedere.

129 Quæ mediatè.

Conclvsio II. Illa actio eſt mediatè libera, quæ immediatè à potentia in ſe non libera ita procedit,vt tamen mediatè pendeat, atque ita aliquo modo procedat à potentia in ſe libera & liberè operante,ac potente impedire ne illa ponatur. Sequitur ex concluſione I.

Sola actio voluntatis eſt immediatè libera.

Hinc ſequitur Primò, ſicut ſola voluntas eſt intrinſecè libera, ita illius ſolius actus eſſe immediatè liberos.

130 Secundò, libertatem propriè & intrinſecè ſolùm eſſe in ipſa potentia liberè operante: in actione verò ſolùm per denominationem extrinſecam à poteſtate & modo operandi ipſius potentiæ,à qua procedit.atque ita ipſum *eſſe liberum* nullam perfectionem phyſicam ponere in ipſo actu; vnde eadem actio in ſe phyſicè æque perfecta & inuariata poteſt modò eſſe libera, modò non, vt ſi initio fiat ſine ſufficienti aduertentia, & poſtea cum ea continuetur. Et amor beatificus etſi nullo modo ſit liber, eſt tamen in ſe perfectiſſimus. Ex ipſa tamen libertate & aduertentia ad bonitatem & malitiam conſurgit in actione aliquod eſſe morale ipſi intrinſecum, vt oſtendi ſuprà diſp.1.dub.2.& 3.

Sola potẽtia eſt propriè ſecundùm ſe libera.

Actio ſecũdùm ſe inuariata modò eſt libera modo non.

Sequitur Tertiò, ſtrictè & propriè loquendo nullam actionem eſſe formaliter intrinſecè liberam:quia hoc ſignificat libertatem,vt formam ei ineſſe. Ad diſtinctionem tamen illarum actionum,quæ ſolùm ſunt mediatè liberæ,per quendam reſpectum ad actionem qua imperantur;atque ita ab ea, ſiue ea mediante, & conſequenter magis extrinſecè libertatem participãt, actiones immediatæ liberæ vſu à multis recepto dicuntur formaliter ac intrinſecè liberæ, minùs tamen propriè, vt dixi. ſed cùm de re conſtet, de modo loquendi non eſt contendendum, quare etiam breuitatis cauſa eum in ſequentibus quandoque vſurpabimus, & ſecundùm receptum iam loquendi vſum actus voluntatis dicemus formaliter liberos. 131

Reſtant nobis hîc ſoluendæ quædam obiectiones, quæ ab aliis contra iam dicta afferuntur, quibus conantur probare libertatem dicere aliquid intrinſecum ipſi actui, atque ita omnem actum liberum intrinſecè & eſſentialiter differre ab omni actu neceſſario ſiue non libero:vnde vlteriùs inferunt fieri non poſſe, vt idem actus ſit ſucceſſiuè modò neceſſarius, modò liber. Quam difficultatem fusè tractat P.Hurtado in tractatu de Anima diſp.15.ſect.6. 132

Hurtad.

Obiiciunt igitur Primò,Illi actus inter ſe eſſentialiter differunt, qui neceſſariò exigunt produci à diuerſis potentiis:atqui actus liber,& non liber ſunt tales:ergo eſſentialiter differunt. Minor probatur Primò, quia nec actus liber poteſt vllo modo produci à potentia non libera,nec actus non liber à potentia libera; v.g. nec volitio,quæ eſt actus liber,poteſt produci ab appetitu ſenſitiuo;nec appetitio ſenſitiua,quæ eſt actio non libera, poteſt produci à voluntate:ergo actio libera & non libera neceſſariò exigunt produci à diuerſis potentiis. Secundò,quia, vt actus ſit liber, debet procedere à potentia hîc & nunc potente operari, & potente non operari: & contrà, vt actus ſit non liber, debet procedere à potentia hîc & nunc non potente non operari: atqui fieri nequit, vt potentia ſecundùm ſe omnino eadem,ſit modò potens non operari,modò impotens non operari;ergo actus liber & non liber nequeunt procedere ab eadem potentia. Vt autem minorem huius ſyllogiſmi probent, notant ſe per potentiam operandi, & non operandi, non intelligere ſolam voluntatem aut habitum ei inhærentem, ſed voluntatem ſimul cum omnibus iis, quæ neceſſaria ſunt, vt ipſa ſit potens hîc & nunc operari; ad quod etiam requiritur cognitio obiecti. Dictam igitur minorem probant, quia in voluntate agente potentia agendi nullo modo diſtinguitur à potentia non agendi:ergo hæc ab illa manente eadem ſeparari nequit.

Obiiciunt Secundò, Diuerſa obiecti cognitio neceſſariò cauſat diuerſam volitionem ipſam conſequentem:atqui, volitio libera, &,non libera neceſſariò ſequuntur diuerſas obiecti cognitiones:ergo inter ſe ſunt neceſſariò diuerſæ. 133

Maior probatur Primò, quia cognitio rationalis qua mouemur,vt aliquid amemus propter finẽ,cauſat amorem

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

amorem diſtinctum ab eo, qui ſequitur cognitionem irrationalem, qua amentes mouentur, vt aliquid ament non propter finem: ergo omnis amor ſequens diſtinctam cognitionem eſt neceſſariò diſtinctus ab eo, qui aliam cognitionem ſequitur; quia non eſt maior ratio in vnò quàm in alio. Secundò, quia amor Dei in patria eſſentialiter diſtinguitur ab amore Dei in via: ergo omnis diuerſa obiecti cognitio cauſat diuerſam volitionem.

134 Obiiciunt Tertiò, Amor honeſtus liber eſt meritorius, & conſequenter obiectum complacentiæ diuinæ: & amor eiuſdem obiecti non liber non eſt meritorius, & conſequenter non eſt obiectum complacentiæ diuinæ: ergo in illo debet eſſe aliquid quod non reperitur in hoc. Item actus malus non liber non meretur pœnam, nec eſt moraliter malus, nec Deo diſplicet: talis verò actus liber meretur pœnam, & eſt moraliter malus, & Deo diſplicet: ergo ille habet aliquid in ſe quod hic non habet.

Nec ſufficit ſi dicas hanc bonitatē aut malitiam illis actibus aduenire à libertate voluntatis tamquam à conditione requiſita, ſicut actibus Chriſti à dignitate perſonæ operantis aduenit infinitus valor. hoc inquam non ſufficit, quia cùm libertas voluntatis ſecundùm ſe moraliter nec bona ſit, nec mala, nequit illis actibus moralem bonitatem aut malitiam tribuere.

135 Sed horum facilis eſt ſolutio, vt ex dicendis patebit: vt tamen ea ſit clarior, Nota Primò, actum voluntatis aut intellectus dupliciter conſiderari poſſe. Primò, quatenus eſt terminus ipſius actionis; ſiue quædam qualitas in voluntate aut intellectu producta. Secundò, quatenus dicit formaliter ipſam actionem: quæ ſecundùm quoſdam identificatur ipſi potentiæ aganti: ſecundùm alios, eſt quidam modus ipſius termini modaliter ab hoc diſtinctus: ſecundùm alios, eſt ipſe terminus prout concipitur in fieri, ſiue vt dependens & egrediens ab ipſa cauſa, atque ita intrinſecè connotans reſpectum ad certam cauſam. Ex quibus communiter omnes inferunt, eandem actionem formaliter ſumptam non poſſe procedere à diuerſis cauſis efficientibus. Atque ita etſi Deus idem omnino verbum mentis, quod iam à meo intellectu producitur, poſſit ſolus producere, id tamen faciet actione diuerſa ab ea, qua ego illud iam produco. Auctores autem illarum obiectionum, volunt ipſum actum liberum, etiam quatenus eſt talis qualitas, intrinſecè diſtingui ab actu non libero. vt patet ex P. Hurtado ſuprà, iuncta ſectione præcedente.

Actus poteſt dupliciter conſiderari.

Quid ſit actio.

Hurtado.

136 Nota Secundò, etſi voluntas noſtra, vt poſſit aliquid velle, neceſſariò prærequirat obiecti cognitionem, quia non poteſt ferri in incognitum; ipſa tamen cognitio non influit in ipſius actum, ſed ſolùm eſt conditio requiſita, vt voluntas poſſit aliquid velle, ſicut approximatio ligni eſt conditio requiſita, vt ignis ipſum poſſit calefacere: vt bene docet Vaſquez 1. 2. diſp. 36. n. 14. & patebit ex dicendis diſp. 4. n. 114. & fatetur Hurtado in 9. diſput. Phyſic. ſect. 5. nu. 52. Ex quo ſequitur, mutata cognitione obiecti non neceſſariò variari cauſam, ſiue potentiam effectiuam, ipſius volitionis. nam poteſt fieri, vt illa cognitione variata, hæc ab eadem voluntate, ac ab eodem habitu procedat. Ex quo patet auctores contrariæ ſententiæ, ſub ipſa potentia operandi malè ea omnia comprehendere, quæ ſunt neceſſaria, vt illa poſſit hic & nunc operari, quia ſic ſub illa deberent comprehendere propoſitionem obiecti, quæ tamen ſe non tenet ex parte potentiæ actiuæ.

Cognitio obiecti non influit in actum voluntatis.

Vaſquez.

Hurtado.

Non omnia neceſſaria ad agendum ſe tenent ex parte potentiæ.

137 Nota Tertiò, ex duplici capite poſſe contingere, vt actus aliquis ſit neceſſarius. Primò, ex eſſentia ipſius actus, qui ex natura ſua poſtulat produci à potentia non libera; quales ſunt omnes actus, qui non producuntur immediatè à voluntate, quæ ſola eſt potentia formaliter libera. Et de his nulla poteſt eſſe difficultas, quin differant eſſentialiter ab omni actu immediatè libero. Secundò, ex aliquo accidente ipſi potentiæ, à qua producuntur, extrinſeco; quales ſunt actus voluntatis, qui ob inſufficientem conſiderationem obiecti, aut ob ſimiles cauſas eliciuntur non liberè: & de his eſt tota difficultas. Simili modo ex duplici capite aliquis actus poteſt non eſſe vitalis. Primò, quia ex ſe ineptus eſt qui à potentia vitaliter operante producatur; qualis eſt generatio ignis. Secundò, quia etſi aptus ſit vt ab eiuſmodi potentia producatur tamen de facto ab ea non producitur: tale eſt verbum mentis à Deo ſolo in nobis productum.

Actus alicuius poteſt dupliciter eſſe non liber.

Ad primam obiectionem, nego minorem; eſt enim apertè falſa, vt patebit ex dicendis, niſi intelligatur de actibus qui eſſentialiter exigunt produci à potentia à voluntate diſtincta: qua ratione nihil facit ad rem. 138

Ad primam probationem, nego ſecundam partem maioris generatim ſumptam: eſt enim ſolùm vera in actibus, qui ideo non ſunt liberi, quia nequeunt à voluntate elici: & ſi intelligatur de aliis actibus, apertè ſumit quod probandum eſt. Ad ſecundam probationem, nego minorem. Primò, quia quòd voluntas ſit modò potens operari ac non operari, modò non ſit potens ad vtrumque, poteſt prouenire ex ſola diuerſitate cognitionis ipſius obiecti. v. c. ponamus me initio aliquod obiectum nullo modo cognoſcere, non potero illud vlla ratione velle. deinde cognoſcam illud ſubitò ſub ſola ratione valde appetibilis, & voluntas in illud tamquam tale ſubitò feratur antequam id aduertam ſufficienter, vt poſſim eius actum cohibere, vt contingit in motibus primò primis, & tunc illud ita appetam, vt non poſſim id non appetere: deinde aduertam me illud obiectum appetere, & cognoſcam in eo aliquid ob quod poſſum ipſum nolle, & nihilominus pergam illud appetere; iam ita illud appetam, vt poſſim id non appetere. hoc caſu ſola diuerſitas cognitionis eſt cauſa cur initio nequeam vllam volitionem circa illud obiectum elicere, & deinde cur ita ſim potens illud velle, vt non poſſim id non velle; & demum cur ſiam potens illud velle & non velle. cùm autem hæc cognitio non pertineat vlla ratione ad potentiam actiuam, ſed ſit conditio ei extrinſeca, vt oſtendi nu. 136. ſequitur apertè per eius variationem potentiam actiuam ſecundùm ſe non variari: atque ita in notabili pro probatione illius minoris allato, malè hæc dicuntur comprehendi ſub potentia actiua.

Secundò, quia, etſi cognitio obiecti qua ad hoc appetendum aliquo modo moueor, effectiuè concurreret ad eiuſdem volitionem, atque ita ſe teneret ex parte potentiæ actiuæ; adhuc in dicto caſu potentia actiua ſine vlla ſua variatione ex impotente non operari, fieret potens non operari. Quia, etſi cognitio tertio loco accedens, qua aduerto & me tale obiectum appetere, & eſſe ſufficientem cauſam cur poſſim nolle illud appetere, conſtituat me ſuo modo potentem id non appetere, tamen nullo modo eſt cauſa cur id pergam appetere; nullo enim modo moueor ad hoc appetendum, quia aduerto me id appetere, aut quia video me id meritò poſſe non appetere; atque ita hæc nullo modo ſunt cauſa cur id appetam; ſed ad hoc me mouet ſola bonitas obiecti priùs apprehenſa, atque ita quidquid ſe tenet ex parte potentiæ actiuæ manet inuariatum: nam tertia illa cognitio nullo modo ſe tenet ex parte potentiæ actiuæ. 139

Quædam cognitio neceſſaria ad libertatem nulla ratione eſt cauſa cur agam.

Ad probationem dictæ minoris, nego antecedens: nam etſi potentia non agendi ſecundùm intrinſeca non

non diſtinguatur à potentia agendi, (quia ſic eadem voluntas eſt potentia agendi, & non agendi) diſtinguuntur tamen ratione conditionum extrinſecè requiſitarum, vt fiat potens agere, & non agere, vt patet ex dictis: atque ita ſine ſua mutatione poteſt fieri modò potens non agere, modò impotens. Sicut ignis per ſolam remotionem aut approximationem obiecti, fit potens aut impotens non agere, ſine vlla ſui mutatione.

140 Ad ſecundam obiectionem, nego maiorem; fallit enim in pluribus caſibus, & generatim quoties accedit aliqua cognitio quæ voluntatem nullo modo mouet ad appetendum obiectum; vt accidit in caſu ſuprà allato, in quo cognitio qua aduerto me illud obiectum appetere, & poſſe non appetere, nullo modo me mouet, vt id pergam appetere; atque ita nullo modo poteſt eſſe cauſa aut ratio cur id appetam.

141 Dices, Etſi illa cognitio non ſit cauſa cur voluntas illud obiectum appetat, eſt tamen cauſa cur illud alio modo appetat, ſcilicet liberè: ergo variat ipſam potentiam, & conſequenter actionem.

Reſpondeo, negando antecedens propriè loquendo: nam cognitio obiecti non efficit propriè voluntatem ſecundùm ſe potentem operari aut non operari, aut potentem liberè operari (hæc enim illa habet ex natura ſua) ſed ſolùm eſt conditio ad hoc requiſita. Sicut approximatio obiecti, aut remotio impedimenti, non efficit propriè ignem in ſe potentem calefacere, nec eſt cauſa cur calefaciat: ſed ſolùm eſt conditio ad hoc requiſita: nec vim calefactiuam ignis aliquo modo immutat. Quòd igitur voluntas dicitur alio modo operari, quando operatur liberè, & alio modo quando operatur non liberè, non innuit aliquam variationem ipſi actioni intrinſecam, ſed ſolam denominationem huic extrinſecam ab abſentia, vel præſentia conditionis requiſitæ, vt voluntas ſit completè potens liberè operari.

142 Ad primam probationem maioris, nego conſequentiam: nam dicta cognitio ideò præciſè eſt ratio cur varietur volitio, quia eſt ratio cur voluntas illud medium appetat propter diſtinctum obiectum formale, ſcilicet propter ſuam vtilitatem ad finem: qua ratione illud non appetit, qui hanc vtilitatem non cognoſcit. quod non contingit in aliis volitionibus, in quibus idem obiectum propter eandem rationem formalem, modò liberè, modò non liberè appetitur.

Contrà obiiciunt aliqui hanc diuerſitatem formalitatum non eſſe in ipſo obiecto, ſed in ipſis cognitionibus. Sed hoc apertè falſum eſt; nam in actione aliqua ſimul iucunda & vtili, reperiuntur & ipſa iucunditas & vtilitas ad finem, quæ nullo modo ſunt in ipſa cognitione, ſed hæc illa ſolùm voluntati repræſentat. Nec refert quòd illa in obiecto eodem modo reperiantur ſiue cognoſcantur, ſiue ignorentur; quia non eodem modo voluntati repræſentantur. Adde, ex dictis ſuprà diuerſam cognitionem etiam in dicto caſu non eſſe propriè cauſam cur varietur volitio; ſed ſolùm eſſe conditionem ad hoc requiſitam, & quidem talem ex qua dicta variatio non ſequatur neceſſariò: nam apprehendens aliquam actionem primò præciſè, vt iucundam, & ita illam appetens, & deinde cognoſcens eam vtilem ad aliquem finem; poteſt pergere eam appetere præciſè propter ſuam iucunditatem, & conſequenter ſine variatione ſuæ actionis.

Diuerſitas formalitatũ ob quas aliquid appetitur, non eſt in cognitione, ſed in obiectò.

Ad ſecundam probationem, nego conſequentiam: eſt enim particularis ratio in viſione beatifica, vt oſtendam diſp. 23. dub. 3.

143 Ad tertiam obiectionem, Reſpondeo illam ſolam probare in actu libero reperiri aliquam rationem moralem, ſcilicet bonitatem, aut malitiam formalem, quæ non reperitur in actu neceſſario; quod fieri poteſt ſine vlla mutatione phyſica ipſius actus. nam etſi libertas ſecundùm ſe non ſit moraliter bona, vel mala, eſt tamen ſufficiens conditio, cur actio quæ priùs ſolùm erat materialiter bona, vel mala, nec imputabilis ad culpam, vel meritum, fiat formaliter bona, vel mala, & meritoria pœnæ aut præmij: nam libertas non efficit, vt actus incipiat moraliter eſſe bonus, vel malus qui antea talis non erat, ſed ſolùm eſt ratio, cur is qui priùs ſolùm erat materialiter talis, fiat talis formaliter. Quare illa obiectio duo falſa ſupponit: Primò, actum non liberum nullo modo eſſe moraliter bonum aut malum; Secundò, eum Deo nec placere, nec diſplicere. Quæ vera non ſunt: nam, vt oſtendam diſp. 3. dub. 3. odium Dei etiam non liberè elicitum eſt actio moraliter mala, Deóque diſplicet; & amor Beatorum in cælo eſt actio moraliter bona, Deóque placet.

Qua ratione libertas immutet bonitatem aut malitiam actus.

Actus non liber poteſt eſſe malus Deóque diſplicere.

Ex his poteſt noſtra ſententia & alterius confutatio vlteriùs confirmari. Ponamus enim aliquem primò nullo modo aduertentem aliquam actionem ſibi eſſe prohibitam, nec de eo vlla ratione cogitantem velle eam exercere, quia iucunda eſt aut vtilis ad commodum temporale; & deinde aduertat eam ſibi eſſe prohibitam, ac ob eandem omnino rationem pergat velle eam exercere: tunc contra alteram ſententiam dabitur aliqua actio manens eadem, priùs non mala formaliter; & poſtea formaliter mala, ac meritoria pœnæ. 144

Dices, fieri non poſſe, vt talis poſt eam aduertentiam priorem actionem continuet. Sed contrà Primò, hoc videtur repugnare experientiæ; nam experimur nos ob acceſſum eiuſmodi cognitionis nullo modo impediri continuare priorem volitionem. quod maximè locum habet in iis, qui conſueuerũt eiuſmodi peccata committere, qui tali aduertentia non aliter mouentur quàm ſi non occurreret. Secundò, quia, vt iam oſtendi, nulla poteſt, vel probabilis adferri ratio cur talis per acceſſum eiuſmodi aduertentiæ fiat impotens continuare eam volitionem, cùm ipſius obiectum pergat voluntati non minùs quàm priùs proponi ſub ratione boni vtilis aut delectabilis, ob quam præciſè priùs expetebatur; nec per eam aduertentiam voluntas neceſſitatur ad vllum actum incompoſſibilem cum priore, quia nullum actum tunc neceſſariò elicit (vnde eſt diuerſa ratio huius caſus, & eius in quo aliquis viator amans Deum ſubitò eleuatur ad claram Dei viſionem, quia ſic neceſſitaretur ad eliciendum actum amoris beatifici.) quare non video vllam apparentem cauſam cur talis nequeat priorem actionem continuare, niſi fingamus Deum ipſi ſubtrahere concurſum.

Et eodem planè modo poſſumus argumentari in caſu poſito nume. 138. quando quis priùs inaduertenter aliquid appetit, & deinde aduertens quid agat, pergit id appetere.

DISPVTATIO III.

De bonitate & malitia humanorum actuum.

NON eſt nobis propoſitum, hîc diſputare omnia quæ hac de re à Theologis in 1. diſputari ſolent, ſed ea ſolùm quæ ad naturam ac qualitatem actuum ſupernaturalium intelligendam neceſſaria ſunt. Quare cùm in actibus ſupernaturalibus non poſſit reperiri vlla moralis malitia, de hac ſolùm diſputabimus, quatenus huius

huius explicatio aliqua ratione eſt neceſſaria ad intelligendam rationem bonitatis moralis, aut quatenus vnius explicatio cum explicatione alterius habet apertam connexionem.

DVBIVM I.

In quo conſiſtat bonitas aut malitia humanorum actuum?

1 Bonitas alia eſt tranſcendentalis.

VT hic clarius procedamus, Nota Primò, duplicem eſſe bonitatem. Prima eſt tranſcendentalis, qua omnis res bona eſt in ſe ſine vllo reſpectu ad aliam, & vnaquæque eo melior, quo perfectiorem habet entitatem. Et hac ratione etiam actus peccaminoſus eſt bonus, & eo melior, quo eſt intenſior: atque ita quandoque eſt melior aliquo actu virtutis ſecundùm ſuam entitatem minùs perfecto. Et huic bonitati ſola priuatio opponitur, eaque ſola dicitur hac ratione mala.

2 Alia reſpectiua.

Secunda eſt reſpectiua, qua aliquid alicui dicitur bonum, & hac ratione eadem res poteſt eſſe vni bona, & alteri mala, & eo peior, quo in ſe eſt perfectior. v.g. calor eſt bonus igni, malus aquæ, & eo peior, quo intenſior. Item moderatus calor bonus eſt animali, nimis intenſus eſt malus, & quo intenſior atque adeò in ſe perfectior, & conſequenter priore modo melior eſt, eo animali eſt magis noxius, & conſequenter peior. Idque non ſolùm quia ipſum priuat neceſſario frigore, vt aliqui putant, ſed per ſe immediatè. Nam temperamentum animali conueniens, non ſolùm conſiſtit in eo, quòd nulla qualitas ei deſit aut in eo minùs intenſa ſit, ſed etiam in iuſta omnium proportione, quæ tam læditur per exceſſum, quàm per defectum, & contrà perficitur non ſolùm poſitione alicuius, quo tollitur defectus; ſed etiam negatione illius, cuius poſitione fieret exceſſus. Hinc ſi Deus poneret in me calorem intenſum, vt mille, & ſimul conſeruaret omnes alias qualitates ad meam ſanitatem requiſitas, ille tamen eſſet mihi malus, eóque cruciaret. Confirmatur Primò, quia, vt per ſe patet, & omnes fatentur, calor & frigus ſibi mutuo formaliter contrariantur ac repugnant: atqui quæ inter ſe pugnant ſibi mutuo hoſtilia ac mala ſunt: ergo calor & frigus ſibi mutuo per ſe immediatè mala ſunt, & non ſolùm ratione alicuius priuationis.

Tēperamentum animalis non ſolū defectu ſed etiā exceſſu læditur.

3 Aliqua nobis ſecūdùm ſe immediatè mala ſūt.

Confirmatur Secundò, quia triſtitia eſt homini mala, non ſolùm quia priuat eum aliquo gaudio, ſed per ſe immediatè: nam aliàs ſomnus ea eſſet peior, quia magis priuat nos omni gaudio. Imò etiamſi (vt in Chriſto accidit) eſſet in homine ſimul triſtitia cum ſummo gaudio hæc tamen eſſet ei mala. Item aliàs non eſſet homini peius triſtari quàm non gaudere; quod apertè falſum eſt.

Dices triſtitiam ideo eſſe homini malam quia priuat eum animi quiete. Sed contrà, hæc animi quies prout diſtinguitur à gaudio, nihil eſt aliud quàm negatio ſiue abſentia triſtitiæ aut ſimilis paſſionis animum inquietantis; ergo ipſa non tollitur immediatè per priuationem, ſed per poſitionem alicuius rei poſitiuæ, ſcilicet affectionis animum inquietantis. ſicut igitur huius negatio eſt homini per ſe bona (quia illa quies, quæ bona eſt, in ea præciſè conſiſtit) ita ipſa per ſe homini mala eſt.

Quies animi conſiſtit ex parte in negatione ſiue abſentia mali.

4 Confirmatur Tertiò, quia, ſi eiuſmodi res ſolùm eſſent homini malæ præciſè, quia illum aliqua re bona priuant, eo eſſent ei peiores, quo pluribus eum rebus priuarent. ſaltem modò relinquerent ei aliquod eſſe, ita vt poſſet adhuc eſſe ſubiectum priuationis: atqui hoc eſt falſum. ergo & illud. Minor probatur quia, ſi pœna inferni priuaret damnatos omni poteſtate aliquid actu intelligendi ac ſentiendi, ita vt non magis quàm truncus poſſent ea, quæ circa illos aguntur percipere, pluribus eos priuaret, quàm modò priuet; & tamen hoc eſſet illis longè melius, & maximè optandum, quia ſic liberarentur omnibus ſuis cruciatibus. Imò, vt apertè dicitur Matth. 26. v. 24. melius iis eſſet omnino non eſſe, quàm eſſe prout iam ſunt. quod ſecundùm aliam ſententiam nequit dici, quia ſecundùm eam ſi non eſſent nullum haberent bonum quod iam non habent, & iam multa habent bona quæ tunc non haberent.

Quædā priuationes quibuſdam expetendæ.

Matth.

Quidam ſimilibus quibuſdam rationibus preſſi, aiunt malum conſiſtere quidem in ſola priuatione, non tamen in priuatione ſolius rei poſitiuæ, ſed etiam in priuatione priuationis ſiue negationis rei noxiæ. cùm enim, vt aiunt, negatio talis rei ſit bona, poteſt concipi per modum rei poſitiuæ, atque ita poterit aliqua ipſius priuatio dari, quæ ſit mala. Sed hoc nihil eſt aliud quàm aliis verbis fateri talem rem ſecundùm ſe alicui eſſe malam, nam cuius negatio per ſe immediatè mihi bona eſt, id mihi debet immediatè ſecundùm ſe eſſe malum; nam negatio rei non ſecundùm ſe, ſed ſolùm ratione alicuius priuationis mihi malæ nequit mihi per ſe immediatè eſſe bona. Item cùm priuatio abſentiæ rei noxiæ nihil ſit aliud, quàm præſentia rei noxiæ, ſi illa præciſè ſecundùm ſe ſit mala etiam preſentia rei noxiæ ſecundùm ſe erit mihi mala. v.c. priuatio negationis doloris nihil eſt aliud quàm præſentia doloris, ſicut priuatio tenebrarum nihil eſt aliud quàm præſentia luminis: cùm igitur ſecundùm illos priuatio negationis doloris ſit mihi ſecundùm ſe immediatè mala, præſentia doloris erit mihi ſecundùm ſe immediatè mala. Item cur negatio ſiue abſentia doloris ſit mihi per ſe immediatè bona, nulla poteſt fingi apparens ratio, niſi quia præſentia doloris eſt mihi per ſe immediatè mala: cùm igitur illi fateantur negationem doloris mihi per ſe immediatè eſſe bonam, implicitè fatentur præſentiam doloris, & conſequenter aliquid poſitiuum mihi per ſe immediatè eſſe malum. 5

Priuatio abſentiæ rei malæ nihil eſt aliud quā huius præſentia.

Conſiſtit autem hæc bonitas in conformitate quadam vnius rei cum altera cui illa bona eſt, & malitia in tali difformitate ſiue repugnantia. Ideo enim moderatus calor eſt bonus animali, quia conformis eius naturali conſtitutioni; immoderatus eidem eſt malus, quia huic eſt difformis & repugnans. Pulchrè hæc docet D. Auguſt. lib. 2. de Moribus Manichæorum cap. 8. vbi oſtendit nullam ſubſtantiam eſſe abſolutè malam: quaſdam tamen aliquibus eſſe malas. v.c. venenum eſt malum homini, ratione diſconuenientiæ quam habet cum natura ipſius quod tamen bonum eſt ſerpenti, cuius naturæ conueniens eſt. vnde infert, illud non eſſe per ſe & ſecundùm ſuam ſubſtantiam abſolutè malum (quia ſic nulli poſſet eſſe bonum) ſed tantùm per accidens eſſe aliquibus malum ratione illius diſconuenientiæ. 6

Auguſt. Nulla ſubſtantia abſolutè mala: quædam tamen aliquibus malæ.

Eſt autem hæc bonitas aut malitia duplex; ſcilicet alia phyſica, quæ conſiſtit in conuenientia, vel diſconuenientia cum re aliqua, quatenus eſt quoddam ens phyſicum; ſic frigus eſt bonum aquæ, calor malus. Alia eſt moralis bonitas, vel malitia, quæ ad mores pertinet, & quantum eſt ex ſe, nata eſt eos bonos, vel malos efficere. ſicut autem ſola natura intellectualis eſt capax bonorum aut malorum morum, ita illi ſoli poteſt aliquid hac ratione eſſe bonum aut malum. Et hac ratione virtus abſolutè eſt bona, peccatum malum. Hinc patet triplicem eſſe bonitatem & malitiam. Primò, tranſcendentalem; Secundò, reſpectiuam phyſicam; Tertiò, moralem. & de hac tertia bonitate ac malitia hic ſolùm agimus. 7

Bonitas reſpectiua duplex.

Soli naturæ intellectuali poteſt aliquid eſſe bonum aut malum moraliter.

Bonitas aut malitia triplex.

Nota

8 Nota Secundò, hanc moralem bonitatem ac malitiam quæ in actionibus noſtris reperitur, eſſe duplicem. Prima, eſt materialis; Secunda, eſt formalis. Prior non requirit libertatem, ideóque æqualiter reperitur in actione externa ac interna, & eſt vtrique intrinſeca. Secunda ſupponit aut etiam includit libertatem, ideóque formaliter reperitur in ſola actione voluntatis, & actioni externæ ſolùm conuenit per denominationem extrinſecam ratione actionis voluntatis, à qua imperatur, & cum qua moraliter cenſetur idem actus. Quæ fuſiùs probabo dub. 3. & 4. hîc autem propriè & præcipuè agimus de priore bonitate ac malitia, quam communiter materialem vocamus, quia accedente perfecta cognitione apta eſt vlteriore bonitate aut malitia informari, vt fit quando aliquis ob inaduertentiam primò elicit actum bonum aut malum non liberè, quem deinde cum cognitione plena liberè continuat. Alij vocant eam malitiam aut bonitatem fundamentalem, quòd ſit proximum fundamentum, ex quo poſita deinde perfecta cognitione reſultat bonitas aut malitia formalis. hîc autem non diſputabo, an formalis ratio peccati dicat aliquam priuationem, quia hoc ad præſentem tractatum non eſt neceſſarium.

Bonitas aut malitia moralis alia materialis, alia formalis.

9 Nota Tertiò, ex iis quæ dixi diſp. 1. dub. 2. in actu conſideranda eſſe, in actibus intellectus & voluntatis bonitatem & malitiam maximè conſiſtere in ſecundo explicato nu. 11. ſcilicet in illa tendentia potentiæ in obiectum: hac enim ratione præcipuè naturam rationalem decent aut dedecent. Nam ſi quis aliquam eiuſmodi actionem poſſet alicubi in vacuo producere, nulla in ea eſſet bonitas moralis vel malitia: quòd ſi autem aliquis me non cooperante actum malum, v. c. odium proximi, in mea voluntate produceret; haberet hæc quidem inde aliquam indecentiam (quia ille actus etiam vt eſt quædam qualitas, voluntati alicuius inhærens ei indecentiam adfert ſicut macula in facie) hæc tamen indecentia nec eſſet vlla ratione peccatum, nec ita notabilis; cùm voluntas per illum actum verè nihil odiſſet: vnde nec haberet verè rationem odij. His poſitis.

Malitia aut bonitas moralis nequeunt eſſe ſine tendentia actus in obiectum.

Difficultas hîc eſt, in quo hæc bonitas aut malitia conſiſtat. Agimus autem præcipuè de bonitate ac malitia, quatenus conueniunt actionibus ſpectato præciſè iure naturæ. nam videtur per ſe ſatis clarum, bonitatem aut malitiam, quæ aliquibus actionibus conuenit ratione legis poſitiuæ, conſiſtere in conformitate aut difformitate cum ea lege.

10 Medina 1. 2. q. 18. a. 2. concl 4. & q. 20. a. 1. Conrad. q. 19. a. 1. ad 3. & alij quos referunt Salas 1. 2. tract. 7. diſp. 2. n. 11. & Vaſquez diſput. 58. c. 1. dicunt hanc bonitatem ac malitiam conſiſtere in conformitate vel difformitate cum iudicio recto; ſiue ideo actionem aliquam eſſe bonam, quia eſt conformis iudicio recto, ſiue quia ea ratione fit, qua rectè ſentientes aut ſaltem ipſe operans prudenter agens iudicat, eam debere fieri: ideò verò eſſe malam, quia contra tale iudicium fit. ita vt iudicium rectum ſit prima cauſa ſiue radix, ex qua naſcitur bonitas aut malitia in actione, quæ ei conformiter aut difformiter fit. ſicut in actionibus ſolo iure poſitiuo prohibitis, ipſa lex eſt prima ratio cur ea actio ſit mala ac illicita. Probant Primò, quia D. Tho. 1. 2. q. 19. a. 3. docet bonitatem actionis pendere à ratione. Secundò, quia omnis ille bene operatur, qui facit id quod omnino iudicat hîc & nunc eſſe bonum; ille verò male operatur, qui facit quod iudicat eſſe malum: ergo bonitas & malitia conſiſtunt in hac conformitate vel difformitate.

Medina. Conradus. Salas. Vaſquez.

D. Thomas.

11 Sed hæc ſententia viſa mihi eſt ſemper valdè difficilis, & carere omni fundamento. Primò, quia repugnat communi ſenſui; quid enim videtur magis abſurdum, quàm aliquod opus ideo præciſè eſſe licitum ac bonum, quia videtur aliquibus, aut etiam omnibus eſſe bonum? ac ſi dicas ideo parietem eſſe album, hominem rationalem, &c. quia omnes iudicant ea eſſe talia. Sæpe quidem cùm manifeſta omnino ratio non obſtat, colligimus propoſitionem aliquam eſſe probabiliter veram; quia multi ſapientes iudicant eam eſſe veram, ſed eorum iudicium nullo modo eſt cauſa cur ſit vera: ſicut viſo fumo colligimus ibi eſſe ignem, fumus tamen nullo modo eſt cauſa cur ignis ibi ſit. Similiter bene colligimus aliquod opus eſſe bonum, quia omnes ſapientes iudicant id eſſe bonum: non eſt tamen ideo bonum, quia illi ita iudicant, ſiue quia eſt conforme illorum iudicio; ſed contrà, ideo illorum iudicium eſt rectum & verum, quia eſt conforme rei iudicatæ, ſiue quia actio, quam iudicant eſſe bonam, verè bona eſt.

Etſi bene colligamus aliquod opus eſſe bonum quia multi indicat eſſe tale: tamen nullo modo eſt tale, quia tale iudicatur.

Secundò, quia, vt aliquis bene operetur circa res ſolo iure poſitiuo præceptas aut prohibitas, eodem modo requiritur vt non faciat contra ſuam cõſcientiam ſiue iudicium, atque in rebus relictis ſoli iuri naturali: atqui comedere v. c. carnes in Quadrageſima, non ideo eſt malum, quia comedens iudicat eſſe malum, ſed quia prohibitum eſt: ergo idem dicendum eſt in aliis actionibus. Tertiò, quia inde ſequeretur numquam dari conſcientiam inuincibiliter errantem, quia hoc ipſo quo operans ſuum opus inuincibiliter iudicaret eſſe bonum, eſſet verè bonum, & ſic conſcientia non erraret. Quartò, quia illis difficillimum eſt coniicere quodnam iudicium debeat dici rectum, vt actio ideo ſit bona, quia illi eſt conformis: vnde illius ſententiæ auctores in diuerſiſſimas ſententias abeunt, vt fuſè oſtendit Vaſquez 1. 2. diſp. 58. c. 1. & 2. 12

Vaſquez.

Quidam dicunt illud iudicium eſſe rectum quod eſt conforme appetitui recto; ſed hi circulum committunt & petunt principium: docent enim appetitum eſſe rectum, quia eſt conformis iudicio recto; & rurſus iudicium eſſe rectum, quia eſt conforme appetitui recto. quod eſt nugari Aliqui alij dicunt illud iudicium eſſe rectum quod eſt conforme iudicio diuino. ſed hîc & falſa redditur ratio cur aliquod iudicium ſit rectum, nec vitatur difficultas. Nam etſi verum ſit omne iudicium eſſe verum ſiue rectum, quod eſt conforme iudicio Dei, quod falli nequit; tamen non ideo eſt verum ſiue rectum, quia eſt conforme diuino. ſed contrà, ideo eſt huic conforme, quia verum eſt. vnde ſi per impoſſibile nullus eſſet Deus, & tamen eſſent homines, eſſent aliqua vera & recta iudicia, & operationes bonæ, & tamen non eſſent conformia iudicio diuino. 13

Non ideo iudicium eſt rectũ, quia conforme diuino.

Deinde ſi petas cur Deus potiùs iudicet dare eleemoſynam eſſe bonum, & adulterari eſſe malum, quàm contrà, certè nulla poteſt reddi ratio, quàm quia illud eſt à parte rei bonum, hoc verò malum: ergo hæc non ideo talia ſunt quia Deus talia iudicat. 14

Reſpondent aliqui, Deum ideo hæc talia iudicare, quia talis eſt ipſius natura: ac ſi dicas ideo hominem eſſe rationalem, brutum irrationale, quia Deus talia eſſe iudicat, & ideo eum iudicare hæc eſſe talia, quia talis eſt ipſius natura. quæ refutatione non eget.

Ob ſimiles difficultates quidam dicunt ideo hoc illudve opus eſſe bonum, quia prudenter hîc & nunc iudicatur eſſe bonum: prudens autem iudicium eſſe, quod nititur probabilibus rationibus, ita vt operans poſſit illud prudenter ſequi. 15

Sed contrà Primò, Hæc apertè repugnant 1. ac 3. argumento allatis num. 11. & 12. Secundò, non ſunt generatim vera; nam acceſſus Iacob ad Liam ab eo prudenter iudicabatur honeſtus, & tamen erat adulterium ac peccatum, licet ſolùm materiale; & conſequenter erat actus verè inhoneſtus, quamuis ei

ob ignorantiam, non imputaretur. vt magis patebit dubio 5.

16 CONCLVSIO I. Bonitas materialis actionis conſiſtit in morali conformitate ſiue conuenientia ipſius actionis cum natura rationali, ſiue intellectuali, qua talis eſt: & malitia in eiuſmodi morali difformitate. Ita Vaſquez 1.2. diſp. 58. n. 9. & diſp. 73. n. 17. Ideo enim actio aliqua eſt bona, quia conueniens eſt vt à tali natura fiat; ita vt hanc deceat illam facere: & ideo eſt mala, quia eſt difformis naturæ rationali, ita vt hanc dedeceat illam facere. Patet Primò, ex refutatione præcedentis ſententiæ: poſito enim quòd bonitas & malitia non conſiſtant in conformitate aut difformitate cum recta ratione; nequit alia ratio aſſignari, in qua conſiſtant, præſertim præſcindendo ab omni lege poſitiua. Secundò, quia præſcindendo ab omnibus aliis, hoc ipſo quo aliqua actio eſt dicta ratione difformis naturæ rationali eſt mala, non phyſicè (quia poteſt operanti phyſicè eſſe conueniens) ergo moraliter; & conſequenter in ea difformitate conſiſtit malitia moralis. Et ſimili omnino ratione hoc ipſo quo actio iuxta dicta eſt conformis naturæ rationali, ei eſt honeſta, & conſequenter moraliter bona. quæ magis ex ſequentibus patebunt. Quando autem aliqua actio eſt mala ſolùm, quia iure poſitiuo eſt prohibita, tunc eius malitia primò & per ſe conſiſtit in repugnantia cum ea lege, & conſequenter in repugnantia cum natura rationali, cui eſt prohibita: nam hæc repugnantia ex illa neceſſariò ſequitur.

Vaſquez.

17 Diſputant autem hìc aliqui, an hæc conformitas aut difformitas ſit relatio realis an rationis. Eſt autem verius eam ſecundùm præciſum ſuum conceptum eſſe quandam formalitatem moralem, quia hic propriè non eſt conuenientia aut repugnantia phyſica, ſed moralis. fundamentaliter tamen includit ipſam actionem; quatenus vitaliter à natura rationali procedit circa tale obiectum: nam ipſa actio vt ſic procedens, eſt immediatè conformis aut difformis naturæ rationali: ſicut imago ſeipſa eſt ſimilis prototypo.

18 CONCLVSIO II. Iudicium operantis ſiue ſpeculatiuum ſiue practicum, numquam eſt per ſe cauſa aut immediata ratio, cur aliqua actio eiuſve obiectum ſint bona vel mala: quamuis aliquando per accidens & remotè horum ſit cauſa. vt infrà patebit.

Iudiciũ ſolũ quandoque per accidens & remotè eſt cauſa cur actio ſit bona aut mala.

Probatur Primò, quia, vt patet ex dictis, actio eſt bona vel mala, quia conformis vel difformis naturæ intellectuali, &, vt oſtendam dub. 2. obiectum eſt bonum vel malum, quatenus eſt aptum vel ineptum, vt natura rationalis tali actione circa ipſum verſetur: atqui quòd ſint talia, non habent, quia iudicantur eſſe talia, ſed ratione naturæ ſuæ aut alicuius moralitatis ſibi connexæ, à qua obiectum quandoque redditur malum, vt dicam n. 35. Probatur minor, quia mentiri, blaſphemare & mœchari, &c. per ſe dedecent naturam rationalem, omniàque vitia ſunt obiectum ineptum vt amentur. Contrà verò credere Deo, dare eleemoſynam, &c. ſunt per ſe conformia naturæ rationali, & omnis virtus eſt obiectum aptum quod decenter ametur: ergo hæc non habent à iudicio operantis.

19 Secundò, quia, quantumuis operans iudicet ſuum mendacium vel adulterium eſſe honeſtum, tamen erit verè inhoneſtum. Item quantumuis aliquis hæreticus credat eſſe malum dare pauperi catholico eleemoſynam, ſi tamen ſine vlla alia mala circumſtantia eam det, hæc externa actio (etſi fortè denominatione extrinſeca, quia procedet à mala voluntate, poterit eſſe inhoneſta) tamen intrinſecè & ſecundùm ſe erit honeſta, vt oſtendam num. 54. ergo dicta non habent hoc à iudicio ſic vel ſic iudicante.

Operãs ſuo iudicio nequit efficere vt externa actio ſit ſecundùm ſe bona aut mala.

20 Et hæc clara ſunt & frequentia in actibus externis, in actibus verò voluntatis rara ſunt, poſſunt tamen quandoque & in his accidere, vt ſi aliquis, quia videt hìc & nunc eſſe neceſſarium reuelare alterius occultum crimen, vt innocens liberetur à morte, credat ſe ad hoc obligari, & tamen quia rudis eſt inuincibiliter putet ſe hoc non poſſe facere ſine peccato: quia tamen credit hoc eſſe minus peccatum, quàm non impedire mortem innocentis non habens quem conſulat, ſtatuit hoc facere tamquam minus malum. hæc electio prudens eſt & bona, cùm tamen talis iudicet ſe eligere peccatum, & in eo peccare. quod cum contraria ſententia nequit conſiſtere; nam ſecundùm eam omnis ea actio eſt mala, quam operans iudicat hìc & nunc eſſe malam. Cùm igitur talis non obſtante eo iudicio, quo putat ſe hìc & nunc teneri illud facere; ſimul tamen iudicet hanc ſuam actionem eſſe malam, facit aliquid quod iudicat eſſe malum, & conſequenter ſecundùm illam ſententiam in illa electione peccat. quod tamen dici nequit: illa enim electio cùm ſit verè prudens (quia prudenter facit qui ex duobus malis quæ ſimul euitare nequit, eligit minus) & ipſe ad eam ponendam obligetur, nequit eſſe mala. quia neque mala electio poteſt eſſe prudens, nec ad eam poſſumus obligari.

Poteſt quis bene operari putans ſe peccare.

Nota tamen, etiamſi illo caſu voluntas eligat id, quod operans iudicat eſſe peccatum, eam tamen in ſua actione non dirigi eo iudicio, ſed alio quo iudicat hominem ex duobus malis quæ ſimul euitare nequit, debere eligere quod credit eſſe minus: atque ita à recto iudicio immediatè dirigitur, & tale iudicium ſemper eſt remota aliqua ratio, cur actus voluntatis ſit bonus, vt patebit ex dicendis. 21

Dices, Qui ob finem honeſtum, v. c. vt in ſe ſedet tentationes, & periculum peccandi vitet, cognoſcit eam, quam falsò quidem ſed inuincibiliter putat eſſe ſuam, honeſtè operatur: atqui hoc prouenit præcisè ratione recti iudicij, quod ipſe habet: ergo hoc eſt cauſa bonitatis huius actionis. 22

Reſpondeo Primò, hæc nullo modo pro aduerſariis facere; nam nullum hìc eſt iudicium rectum quod poſſit dici immediata ratio bonitatis illius actionis. Duplex enim hìc eſt iudicium. Prius ſpeculatiuum, quo talis iudicat hanc eſſe ſuam: & hoc propriè non eſt rectum, ſed falſum, nec immediatè dirigit operationem. Poſſet tamen alia quadam ratione dici rectum in ordine ad praxim, & ad fundandum ſequens iudicium; quatenus nimirum iudicans prudenter & rectè in iudicando procedit, ita vt error, aliáque quæ ex eo ſequuntur, ei non imputentur ad culpam. Secundum iudicium eſt, quo iudicat eſſe honeſtum hìc & nunc velle hanc cognoſcere. & hoc vel eſt verum, & tunc non faciet actionem ſiue obiectum ſuum bonum; ſed ſupponet eſſe bonum, ſiue honeſtum, vt patet ex dictis initio: vel eſt falſum, & tunc non verum ſed falſum iudicium erit cauſa bonæ actionis; imò tunc neceſſariò ſequeretur, actionem eſſe inhoneſtam, aliàs iudicium eſſet verum. 23

Reſpondeo Secundò, talem ex parte operari honeſtè, ex parte non, neutrius autem cauſam eſſe vllum iudicium niſi remotè & per accidens. Pro quo

Nota, duplicem hìc eſſe actionem, ſcilicet, Primò, volitionem hanc cognoſcendi, quia hoc vtile eſt ad vitandum periculum peccati; Secundò, externam copulam. Secunda actio ſecundùm ſe ſpectata eſt fornicatio vel adulterium, & conſequenter inhoneſta. Vnde qui noſſet matrimonium eſſe nullum, non poſſet illum ad talem actum incitare, ſed ſi commodè poſſet teneretur eum impedire. Prior verò actio eſt honeſta, quia abſolutè fertur in obiectum honeſtum. Obiectum enim huius voluntatis non eſt ille actus externus ſecundùm ſe ſpectatus, ſed prout offertur voluntati, 24

voluntati,ſcilicet vt cognitio propriæ vxoris ob finem honeſtum,quæ actio ſub hac ratione præciſè ſpectata eſt abſolutè honeſta, quia conformis naturæ rationali,quatenus talis eſt.

Qua ratione iudicium poſſit eſſe cauſa honeſtatis ipſius actus.

25 Iudicium autem intellectus ſolùm eſt illius honeſtatis aliqua ratione cauſa remota & per accidens. Primò,quatenus ſupponit inuincibilem ignorantiam omnis malitiæ illius actus externi, atque ita efficit vt hæc operanti nullo modo ſit voluntaria. Secundò, quatenus proponit voluntati honeſtatem quæ creditur obiecto ineſſe, quam illa aliàs amare non poſſet, quia non poteſt ferri in incognitum.Et hac ſolùm ratione docet D.Thom.1.2.qu.19.a.3.5.& 6.bonitatem voluntatis pendere à ratione; vt apertè patet ex diſcurſu,quem habet in corpore. Et ſimili ratione illud iudicium eſt cauſa cur actus externus per denominationem extrinſecam, quatenus eſt idem actus in genere moris cum interno,dicatur bonus.

D.Thom.

26 Conclvsio III. Vt aliqua actio ſit formaliter bona vel mala, requiritur libertas. quia aliàs non eſt formaliter actio moralis, atque ita cognitio intellectus, ſicut eſt radicaliter cauſa libertatis, ita etiam ſimiliter eſt cauſa cur actio quæ aliàs tantùm materialiter eſſet bona vel mala,ſit formaliter bona vel mala, & imputetur ad culpam vel meritum.

In quo conſiſtat formalis bonitas, aut malitia actus.

27 Conclvsio IV. Formalis bonitas (quæ, vt oſtendam dub. 4. intrinſecè ſolùm reperitur in actibus voluntatis) conſiſtit in conformitate liberæ tendentiæ voluntatis in obiectum cum natura intellectuali:& malitia in ſimili difformitate.Probatur, quia præciſis omnibus aliis ideò aliquis actus eſt formaliter bonus & laudabilis,quia voluntas per eum liberè aliquid amat aut odit conformiter ſuæ naturæ,quatenus eſt potentia rationalis, ſiue prout decet naturam rationalem illud facere. Quænam autem ad hoc requirantur tam in obiecto & circumſtantiis, quàm in ipſa ratione tendendi, qua potentia tendit in obiectum,patebit ex ſequentibus dubiis.

Idem actus poteſt modò eſſe formaliter bonus, modò non.

Ex dictis autem ſatis patet, bonitatem formalem neceſſariò includere libertatem ipſius actus,cui competit,ſiue reſpectum ad potentiam libere operantem; atque ita ſicut idem actus ſecundùm ſuam ſubſtantiam inuariatus poteſt modò eſſe liber, modò non liber; ita poteſt modò habere hanc bonitatem, modò non habere. Similiter formalis ratio peccati commiſſionis conſiſtit in ſimili difformitate.An autem in ſua formali ratione includat aliquam priuationem,alia eſt quæſtio; quæ ad præſentem materiam, in qua naturam & conditionem bonorum actuum explicare intendimus,non ita neceſſariò ſpectat.

28 Ex his patet Primò, ſolutio argumentorum, quæ pro contraria ſententia initio attuli num.10. Ad primum, Reſpondeo inde nullo modo ſequi quod alij intendunt,vt iam oſtendi n.25. Ad ſecundum, Reſpondeo antecedens non eſſe generatim verum,vt patet ex dictis n.19.& conſequentiam eſſe nullam.quia ex antecedente tantùm ſequitur, illud iudicium eſſe occaſionem cur voluntas bene vel male operetur, vt ſuprà oſtendi.

Quomodo recta ratio ſit regula noſtrorum actuum.

29 Patet Secundò, rectam rationem eatenus eſſe regulam noſtrarum actionum, quatenus oſtendit voluntati quæ actiones bonæ ſint, & quæ malæ, eámque in iis eligendis aut vitandis dirigit. Item quando dicitur eam actionem eſſe bonam, quæ eſt conformis rectæ rationi, non reddi rationem à priori, ſed à poſteriori;ſicut cùm dicimus eam propoſitionem eſſe veram, quam communiter ſapientes dicunt eſſe veram.

Actus internus & externus ſibi mutuo cõmunicãt bonitatem aut malitiam.

30 Patet Tertiò, actum internum & externum ſibi mutuo communicare bonitatem vel malitiam, diuerſa tamen ratione. nam internus ea accipit ab externo tamquam à ſuo obiecto: actus enim voluntatis habent pro ſuo obiecto actus aliarum potentiarum, quos imperant. contrà actus externus habet ab interno quòd ſit formaliter moralis, & conſequenter formaliter bonus vel malus. quæ magis explicabimus dub. 5.

DVBIVM II.

In quo conſiſtat bonitas aut malitia obiectiua.

Medina.

31 Medina 1.2.q.18.a.2.cum multis aliis conſtituit bonitatem obiectiuam in conformitate cum recta ratione, & malitiam in ſimili difformitate. Sed, vt oſtendi dub. 1. hæc ſententia non reddit veram & propriam rationem, quæ conſtituit aliquod obiectum bonum vel malum. nec enim ideo obiectum eſt bonum,quia recta ratio iudicat eſſe tale:ſed contrà,ideò ratio eſt recta, quia iudicat obiectum eſſe bonum, quod verè bonum eſt.Salas igitur 1.2.tractat.7. diſp. 2.ſect.3.n.16.ait eam ſententiam intelligendam eſſe de conformitate fundamenti, qua ſcilicet aliquod obiectum eſt ex ſe aptum vt iudicetur bonum aut malum. ſed hoc nihil eſt aliud, quàm illud obiectum eſſe bonum quod eſt bonum.illud verò malum quod eſt malum. quæ rem non explicant.

Salas.

Ratio cõſtituens obiectiuam bonitatem aut malitiam.

32 Conclvsio I. Bonitas vel malitia obiectiua cuiuſuis rei conſiſtit in aptitudine vel ineptitudine quam res in ſe habet, vt talis aut talis actio circa eam verſetur prout conuenit naturæ intellectuali. v. c. Deus eſt obiectum aptum vt à nobis ametur ac laudetur,ineptum vt odio habeatur vel vituperetur,&c. ideóque illud hominem decet & laudabile eſt, hoc dedecet & vituperabile eſt. Item vita innocentis eſt obiectum aptum vt conſeruetur,ineptum vt à nobis perimatur; virtutes aptæ ſunt vt eas amemus,vitia vt ea deteſtemur.Hanc inſinuat Salas ſuprà n.16.vbi docet, hanc bonitatem conſiſtere in eo quòd obiectum ſit decens ſeu conueniens naturæ rationali in ratione obiecti. & videtur apertè ſententia D. Thomæ 1.2.qu.18.a.2.vbi docet,bonitatem aut malitiam obiecti conſiſtere in eo, quòd aliquod obiectum habeat aut non habeat debitam proportionem ad talem aut talem actionem. hæc autem conformitas non eſt relatio aliqua realis aut rationis; ſed aliquid morale, vt dixi in ſimili,ſuprà n.17.

Salas. *D.Thom.*

Qua ratione aliquid cõſtituatur obiectum actionis.

33 Vbi Nota Primò, obiectum actionis eſſe id circa quod aliqua actio verſatur: quod quandoque eſt res aliqua non operabilis, ſiue talis quæ per noſtram actionem nec fieri debet nec perimi, aut ſecundùm ſua intrinſeca mutari:tale obiectum eſt Deus reſpectu amoris,vxor aliena reſpectu adulterij,&c.quandoque verò eſt aliquid operabile vel tollibile,ſiue quod potentia reſpicit quatenus per actum ſuum poni aut tolli poteſt: ſic actus externi ſunt obiectum actuum voluntatis, quatenus per hos aut imperantur aut odio habentur; & miſeria pauperis eſt obiectum eleemoſynæ, quatenus per hanc tollitur; vita periclitantis ex fame eſt obiectum paſcentis,quatenus ab eo conſeruatur.

Alij dicunt obiectum eleemoſynæ eſſe partim rem ipſam quæ datur, v. c. pecuniam, veſtem, &c. partim perſonam cui datur: ſed hæc ſunt obiecta quaſi materialia & remota. Inopia autem vt tollibilis eſt proximum & quaſi formale obiectum, quod eleemoſyna directè & per ſe ſpectat, & à quo habet quòd hominem deceat, ac laudabilis ſit.nam ideo præciſè illa datio habet quod ſit actus externus eleemoſynæ, & expetenda ac laudabilis, quia eſt apta tollere vel ſaltem minuere eam miſeriam.

Ex quo habeat eleemoſyna quòd ſit laudabilis.

Ineptitudo obiecti in quo conſiſtat.

34 Nota ſecundò,per dictam ineptitudinem intelligi hîc quandã repugnantiam cum ipſa decentia;ex qua ſequitur, naturam intellectualem non poſſe niſi in-

honeſtè circa talem rem tali actione verſari.

35 *Duplex eſt aptitudo aut ineptitudo obiecti.*

Nota Tertiò, dictam aptitudinem vel ineptitudinem quandoque conſiſtere in ipſa re ſecundùm ſe conſiderata: ſic Deus omnéſque virtutes ſunt obiecta apta amari, inepta odio haberi, & contrà vitia ſunt apta vt habeantur odio, inepta vt amentur. Aliàs conſiſtit in re prout ſubeſt alicui accidenti phyſico aut morali ab ea ſeparabili: ſic res mea eſt apta vt à me licitè vſurpetur, aliena inepta; quæ autem modò eſt aliena atque ita inepta vt eam mihi licitè vſurpem, poteſt ſine vlla phyſica ſua mutatione fieri mea, atque ita apta vt eam licitè vſurpem.

36 Nota Quartò, etſi quæuis obiecta ſint apta vt aliqui actus honeſtè circa ea verſentur, & reſpectu aliorum inepta: nam Deus honeſtè amatur, inhoneſtè odio habetur; vitia inhoneſtè amantur, honeſtè odio habentur: atque ita quæuis obiecta aliqua ratione ſunt obiectiuè bona, & alia ratione mala; tamen abſolutè ſola illa dicuntur obiectiuè bona, quæ honeſtè amantur, & obiectiuè mala, quæ honeſtè amari non poſſunt. Quare nec illa poſſunt dici obiectiuè mala, nec hæc obiectiuè bona, niſi addendo reſpectu odij & auerſionis; ſunt enim virtutes obiectum malum ſiue ineptum, vitia verò bonum ſiue aptum vt odio habeantur. hæc enim non ſignificant illas in ſe aliquid malitiæ, aut hæc aliquid bonitatis habere; ſed ſolùm illas malè, hæc bene odio haberi.

Sola ea, quę apta ſunt amari, dicuntur abſolutè obiectiuè bona.

37 Quidam tamen aſſerentes omnem actum voluntatis eſſe proſecutionem & quoddam velle, nec vllum eſſe qui habeat rationem puræ fugæ, dicunt obiectum odij Dei aut virtutum non eſſe ipſum Deum aut virtutes, ſed ipſum non eſſe Dei ac virtutum: ita vt hæc odiſſe nihil ſit aliud, quàm poſitiuè velle ea non eſſe, aut Deo aliquod malum accidere. atque ita ſecundùm eos omne immediatum obiectum mali actus voluntatis erit aliquod malum.

Quidā actus mali verſantur circa obiecta neceſſariò bona.

Sed quidquid hac de re ſit reſpectu actuum voluntatis, hæc nequeunt generatim dici reſpectu actuum externorum. nam dubitans de veracitate Dei aut aliquo articulo fidei, habet hæc pro immediato obiecto ſuæ dubitationis; ſicut fur rem alienam, adulter vxorem alienam, homicida vitam proximi. quę res non ſunt malæ ſecundùm ſe, ſed tantùm reſpectu talium actuum ſunt obiectiuè malæ, modo ſuprà explicato.

38 *Qua ratione actio ab obiecto accipiat bonitatem aut malitiam.*

Conclvsio II. Eatenus noſtræ actiones accipiunt bonitatem vel malitiam ab obiectis, quatenus verſantur circa ea prout, ſiue ſecundùm eam rationem, ſecundùm quam ſunt apta vel inepta, vt honeſtè circa ea operemur modo ſuprà explicato. Dicta enim aptitudo vel repugnantia eſt ratio obiectiua cur illæ actiones bonæ vel malæ ſint. v. c. ideo amor alicuius obiecti eſt honeſtus, quia in illud fertur ſecundùm eam rationem, ſecundùm quam aptum eſt honeſtè amari; alius verò eſt malus, quia circa illud verſatur ſecundùm eam rationem, ſecundùm quam repugnat ipſum honeſtè amari.

DVBIVM III.

Vtrùm actio externa ſecundùm ſe, & prout omnino præſcindit ab actu interno, aut etiam facta ab ignorante ipſius bonitatem aut malitiam, ſit verè moraliter bona aut mala?

39 Qvidam aut quia putant bonitatem & malitiam moralem conſiſtere præciſè in conformitate aut repugnantia cum actuali iudicio recto, aut quia non diſtinguunt inter malitiam moralem & culpam, id abſolutè negant. Ratio eorum eſt, quia nihil poteſt habere rationem peccati, quod non ſit voluntarium: nam, vt D. Auguſtin. ſæpe docet, ſola voluntate peccamus aut meremur: atqui quando malitia actionis omnino ignoratur, nullo modo eſt voluntaria: ergo nequit efficere vt actio aliqua ſit peccatum. *Auguſt.*

Vnde quidam ex his volunt eiuſmodi actionem non aliter dici peccatum, quàm error contra grammaticam aliamve artem dicitur peccatum. Ita videntur ſentire Durandus in 2. d. 36. q. 3. Caiet. 1. 2. q. 20. a. 1. ſub initium, & alij, qui docent leges non obligare ignorantes: ſi enim leges hos non obligant, eorum actio contra legem facta non erit peccatum; quia omne peccatum eſt contra aliquam legem hîc & nunc obligantem. *Durand. Caietan.*

Sed hic modus loquendi ſemper eſt mihi viſus valdè difficilis. Primò, quia eiuſmodi actio habet veram moralem repugnantiam cum natura rationali, ſiue, vt alij volunt, cum recta ratione, quæ nullo modo talem actum ſecundùm ſe poteſt probare, ſed eum omnino improbat: atqui malitia moralis conſiſtit in tali difformitate ſiue repugnantia: ergo ille actus eam in ſe habet. 40

Actio mala ignoranter facta eſt peccatum.

Secundò, quia aliàs liceret mihi ei, qui inuincibiliter ignorat aliquam actionem (v. c. fornicari aut ſe polluere, quando hoc ad ſanitatem conſeruandam eſſet neceſſarium) eſſe illicitam, ſuadere vt eam faciat: atqui hoc eſt apertè falſum, vt omnes fatentur: ergo etiam id, vnde ſequitur. Maior probatur, quia exiſtente rationabili cauſa poſſum alicui ſuadere vt in loquendo peccet contra grammaticam: atqui ſecundùm illos iſta actio in tali homine non eſt aliter peccatum, quàm hæc: ergo eadem ratione potero vtrumque ei ſuadere.

Dices, etſi eiuſmodi actio non ſit peccatum reſpectu ignorantis, eſſe tamen peccatum reſpectu mei cognoſcentis illius malitiam, ideóque me non poſſe eam ipſi ſuadere. Sed contrà, Inde tantùm ſequitur, non licere mihi illam actionem facere; non autem me illicitè illi ignoranti ſuadere vt eam faciat, cùm hic eam poſſit licitè facere: nam licitè alteri ſuadeo actionem, quam ipſe ſine peccato poteſt exercere, etſi illa mihi ſit illicita. v. c. non licet mihi in Quadrageſima comedere carnes, licitè tamen id ſuadeo illi, qui lege id vetante non obligatur, vt, ſi non ſit baptizatus, aut ſi cum eo ſit legitimè diſpenſatum: ergo ſi ita ignorans eius malitiam poſſit verè eam actionem facere ſine vero peccato, potero eam ipſi licitè ſuadere. 41

Rem mihi illicitam licitè ſuadeo ei, qui eam licitè poteſt facere.

Confirmatur: vel enim illa actio eſt ei in his circumſtantiis verè licita, & ſic erit mihi etiam licitum eam ipſi ſuadere; nec enim eſt vlla ratio cur ob bonum finem non poſſim alteri ſuadere rem ipſi hîc & nunc verè licitam: vel non obſtante illa ignorantia erit ei verè illicita, & tunc conſequenter erit etiam moraliter mala. hæc enim ſunt idem, illicitum & moraliter malum. Loquor autem hîc ſpectato præciſè iure naturæ, ſiue quando illa ſuaſio non eſt mihi ſpeciatim iure poſitiuo prohibita. Qua ratione clericis præſertim in ſacris conſtitutis prohibitum eſt ſuadere iudici vt occidat aliquem reum mortis, quem ille legitimè poteſt aut etiam tenetur occidere: idque ob peculiarem illius ſtatus, quem Eccleſia vult ab omni ſanguinis effuſione, quantumuis aliàs licita, longiſſimè abeſſe. 42

Iure poſitiuo illud quandoque prohibetur.

Probatur Secundò, quia illa actio, vt hîc & nunc fit, eſt verè mala (quia aliàs nulla omnino eſſet cauſa cur non poſſem eam ipſi ſuadere:) atqui non eſt mala phyſice (nam phyſicè nec ei, nec alteri vllo modo nocet, ſed prodeſt:) ergo eſt mala moraliter, & conſequenter peccatum. 43

Confirmatur, quia nulla hîc eſt ratio cur illa actio ſit mala, niſi quia repugnat moraliter naturæ rationali, ſiue, vt alij volunt, rectæ rationi; & conſequenter

aſſeren

aſſerendum eſt aut eam verè habere in ſe hanc repugnantiam, aut nullo modo verè eſſe malam: atqui, vt iam oſtendi, dici nequit eam nullo modo eſſe malam, quia ſic poſſem eam alteri ſuadere: item talis repugnantia eſt verè malitia moralis, & conſequenter conſtitutiua peccati: ergo talis actio eſt verè moraliter mala & peccatum.

44 Alij quidam apud Salas tract.7.diſp.6. nu.12. docent, talem actionem non eſſe malam quatenus eſt actio, & conſequenter nec eſſe peccatum, ſed ſolùm eſſe malam obiectiuè, quatenus nemo eam cognoſcens poteſt eam licitè velle.

45 Sed nec hoc videtur rectè dici: nam nulla eſt ratio cur illa actio prout fit ab illo ignorante, ſit mihi obiectiuè mala, ita vt non poſſim velle eum illam ita facere, ipſamque ei ſuadere, niſi quia prout ab ipſo fit, & conſequenter quatenus eſt ipſius actio, repugnat naturæ rationali, ſiue rectæ rationi, & conſequenter eſt moraliter mala: ergo prout ab illo fit, & quatenus ipſius eſt actio, eſt verè moraliter mala. Maior probatur, quia ſi verè à parte rei in illis circumſtantiis licitè ab eo fieret, quantumcumque non poſſet à me licitè fieri, licitè eam illi ob bonum finem ſuaderem; vt patet ex dictis nu.41.& 42. Confirmatur, quia iſta actio non eſt aliter obiectum meæ ſuaſionis, quàm quatenus eſt alterius actio (nihil enim aliud ſuadeo quàm eam actionem ab eo fieri:) ergo ſi ſit moraliter mala quatenus eſt obiectum meæ ſuaſionis, erit etiam moraliter mala quatenus eſt illius actio.

46 Hæc quæſtio poſſet alicui meritò videri magis de nomine, quàm de re. Quidam enim volunt illud ſolum verè dici peccatum quod habet veram rationem culpæ, & homini ad pœnam imputari poteſt; atque ita negant quidquam poſſe eſſe verè peccatum, cuius malitia non ſit operanti verè voluntaria, ita vt poſſit ei imputari. Quia tamen, vt iam oſtendi, ex hoc modo loquendi ſequuntur quædam incommoda, ideo alij diſtinguunt peccatum in materiale & formale. Materiale vocant actionem ex obiecto eiúſque circumſtantiis malam factam ab ignorante inuincibiliter hanc malitiam, quæ ipſi ideo eſt inuoluntaria, & conſequenter nequit imputari ad culpam. Formale verò vocant id, cuius malitia eſt operanti ſaltem indirectè voluntaria. Quam diſtinctionem vt communem videtur ſupponere Curiel 1.2. qu.55.art.3.dubio 3.

Curiel.

47

Aliud eſt excuſari ab obſeruatione legis, aliud verò eſt excuſari à culpa.

Pro reſolutione Nota, longè eſſe aliud, aliquem hîc & nunc aliqua lege ſiue poſitiua ſiue naturali non obligari, ſiue, quod idem eſt, ipſum ab eius obſeruatione verè excuſari: aliud verò aliquem tranſgredientem præcepta legis excuſari à culpa, ſiue tranſgreſſionem legis ei non imputari ad pœnam ſiue culpam. Prius fit per legitimam diſpenſationem, aut omnimodam impotentiam hîc & nunc ſeruandi legem: ſecundum per omnimodam ignorantiam aut inaduertentiam obligationis legis. Hinc is quo cum eſt legitimè diſpenſatum, aut qui omnino eſt impotens obſeruare legem, hanc non obſeruando, nullo modo tranſgreditur legem, nec contra eam vllo modo peccat. ignorans verò legem, eam non obſeruando verè eam tranſgreditur, atque ita aliqua ratione contra eam peccat, licet ſine vera culpa. Vnde priori ex iuſta cauſa poſſum ſuadere vt faciat rem aliàs lege vetitam; nullo tamen modo poſſum hoc ſuadere ſecundo.

48

Ignoranti ſuũ matrimoniũ eſſe inualidum licitè ſuadeo, vt reddat debitũ, non tamen vt petat.

Vnde, ſicut cum communiore ſententia docui to.2.de Sacramentis diſp.8.nu.139. inuincibiliter ignoranti ſuum matrimonium eſſe inualidum, atque ita omnino credenti ſe ſub peccato teneri reddere debitum, ſi ei veritatem, quia eam ex ſola confeſſione noui aut ob alias cauſas non poſſum aperire, licitè ei ſuadeo & quantum poſſum, eum compello vt debitum reddat; quia cùm nequeat id non reddere ſine grauiore peccato & quidem formali, eſt moraliter impotens non reddere, atque ita excuſatur ab obſeruatione legis naturæ prohibentis acceſſum ad non ſuam, quatenus hoc eſt neceſſarium vt debitum reddat. nullo modo tamen poſſum ei ſuadere vt debitum petat, quantumuis ipſe credat hoc ſibi omnino licere; quia cùm ex hac parte poſſit legem ſeruare (nam poteſt abſolutè non petere debitum) non excuſatur ab eius obſeruatione, ſed ſolùm à culpa.

CONCLVSIO. Actio ex obiecto aut circumſtantiis ſuis mala facta ab eo, qui inuincibiliter eius malitiam ignorat, eſt verè moraliter mala ac peccatum materiale, licet ob defectum voluntarij non habeat rationem culpæ, nec poſſit operanti ad pœnam imputari. Hanc ſententiam iam multi tenent, qui diſtinguũt peccatum in materiale & formale. Item quidam apud Salas 1.2.tract.7.diſp.6.nu.12. dum agnoſcunt in tali actione veram malitiam moralem formaliter ineſſe. Eandem neceſſariò tenent ij, qui docent ignorantes verè legibus obligari, etſi earum tranſgreſſio iis non imputetur ad culpam. ita Sotus lib.1. de Iuſtit. qu.1. art.4.concluſ.3. Medina 1.2.q 90.art.4.concluſ.3. & illo articulo apertè inſinuat D.Thomas. Sanchez lib. 9.de Matrimonio diſp.31.num.3. Si enim tales verè obligentur lege, eorum actio contra eam facta eſt vera tranſgreſſio legis, & conſequenter moraliter mala ac peccatum. 49

Salas. Sotus. Medina. D.Thom. Sanchez.

Patet concluſio ex dictis ſuprà, quibus oſtendi eam actionem continere veram repugnantiam cum natura rationali, recta ratione ac lege, & conſequenter eſſe verè malam, moraliter illicitam ac peccatum. Et confirmatur, quia cognitio malitiæ non facit actionem malam, ſed ſupponit eam eſſe malam, & ſolùm eſt conditio requiſita vt malitia ſit voluntaria, & conſequenter imputabilis ad culpam.

Ex dictis ſequitur Primò, peccatum tripliciter ſumi: Primò, generatim & minùs propriè pro quauis actione facta contra præcepta alicuius artis. & hoc modo non continet malitiam moralem. Secundò, ſtrictiùs & propriè pro quauis actione continente malitiam moralem, etſi ob ignorantiam operanti inuoluntaria ſit, qua ratione præſcindit à ratione culpæ. Tertiò, propriiſſimè pro peccato formali & vera culpa. 50

Peccatum tripliciter ſumitur.

Sequitur Secundò, cùm aliquid dicitur eſſe peccatum materiale, illud *materiale* non eſſe particulam alienantem, quia ſolùm ſignificat, illud minùs perfectè participare rationem peccati. 51

Vnde ſequitur Tertiò, diuiſionem peccati in materiale & formale eſſe analogi in analogata, quia, vt oſtendi, ratio peccati à priore minùs perfectè participatur.

Peccatũ analogicè dicitur de materiali & formali.

Vnde ſequitur Quartò, peccatum abſolutè poſitum communiter ſignificare peccatum formale, quia analogum communiter ſumitur pro principaliori ſignificato: præſertim quando diſputatur de peccato in ordine ad vituperium aut pœnam: vnde quandoque dicimus eum qui fecit aliquid quod inuincibiliter ignorauit eſſe peccatum, in eo non peccaſſe, ſcilicet ita vt poſſit ei ad culpam imputari. Ideóque D. Auguſtinus variis locis, aliique Patres ſæpe dicunt nos ſola voluntate peccare, aut bene maleve agere; loquuntur enim de actionibus præciſè, quatenus ad præmium vel pœnam, laudem vel vituperium imputari poſſunt: reliquarum enim actionum, cùm non facerent ad eorum propoſitum, nullam habuerunt rationem. Sic ſæpe dicunt nos id non facere quod non facimus liberè. vnde Mileuit. Arauſic. & D. Auguſt. ſæpe dicunt Deum gratias præuenientes operari in nobis ſine nobis, cùm tamen ſecundùm veriorem ſententiam ſint veri actus vitales intellectus aut voluntatis, atque ita verè phyſicè ad earum productionem concurramus. Item Apoſtolus ad Ro.7. agens de

52

Peccatum abſolutè poſitum ſignificat formale peccatũ.

Auguſt.

Sæpè dicimur nõ facere id quod nõ facimus liberè.

Mileuit. Arauſican. Auguſt. ad Roman.

motibus concupiſcentiæ, ait: *Si autem quod nolo illud facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.* Ex quibus patet ſolutio argumenti propoſiti n.39. maior enim ſolùm eſt vera de peccato formali, & de eo ſolo Auguſt. loquitur.

53 Actio in ſe mala poteſt extrinſeca denominatione eſſe bona.

Sequitur Quintò, quando aliquis ob finem honeſtum facit id, quod inuincibiliter ignorat eſſe malum, ſibique hîc & nunc prohibitum; actionem externam eſſe quidem bonam denominatione extrinſeca, ratione actus interni boni, à quo extrinſecè ſecundùm æſtimationem moralem informatur: intrinſecè verò & ſecundùm ſe ſpectatam eſſe malam, & materiale peccatum (quia eſt vera legis tranſgreſſio naturæ rationali ſiue rectæ rationi contraria ſiue repugnans) atque ita eam ſimpliciter eſſe malam. Vnde nullo modo poſſum tali ſuadere vt eam actionem faciat: imò, præſertim ſi eius Superior ſim, aut aliàs meæ curæ ſpeciatim commiſſus ſit, nec habeam iuſtam cauſam actionem permittendi, teneor eam impedire. Quæ non eſſent vera ſi eſſet ſimpliciter ſiue abſolutè bona aut non mala; quia eiuſmodi actiones non teneor impedire, ſed ob finem honeſtũ poſſum eas ſuadere. Actio tamen voluntatis, qua illa exterior actio imperatur, eſt ſimpliciter bona, vt patet ex dictis dub. 1. n. 24.

54 Actio intrinſecè bona poteſt denominatione extrinſeca eſſe mala.

Sequitur Sextò, actionem externam ex obiecto omnibúſque circumſtantiis, quæ ipſam ſecundùm ſe & prout præſcindit ab actu interno afficiunt, bonam, factam tamen ex malo fine eſſe malam formaliter, forma ſibi extrinſeca ratione volitionis qua imperatur, atque ita moraliter informatur; intrinſecè tamen ſecundùm ſe ſpectatam eſſe moraliter bonam bonitate materiali, quia verè à parte rei eſt actus externus alicuius virtutis, v. c. abſtinentiæ, eleemoſynæ, &c. nulla tamen ratione ad laudem meritumve imputabilis eſt.

DVBIVM IV.

Vtrùm, vt actio voluntatis ſit bona ſiue honeſta, neceſſe ſit vt voluntas expreſsè feratur in obiectum, quia honeſtum eſt?

55 *Medina.*

MEdina 1.2.q.18.a.9. circa medium, & qu. 19. a. 3. §. *Vltimo ſciendum eſt.* cum quibuſdam aliis id negat, putátque vt voluntas, v. c. dandi eleemoſynam, ſit bona, ſufficere vt velim per eam ſubleuare miſeriam pauperis, & non videam vllam circumſtantiam ob quam hoc hîc & nunc poſſit eſſe inhoneſtum, etſi non cogitem eam donationem eſſe conformem rectæ rationi aut naturæ rationali, ſimilémve rationem, in qua conſiſtat formalis ratio honeſtatis. Probat Primò, quia velle promouere honorem Dei, eumve amare, ſunt per ſe actiones bonæ; etſi eliciens non cogitet de earum honeſtate. Secundò, quia aliàs ruſtici vix facerent vllos actus bonos; quia vix vnquam reflectunt ſuper eorum honeſtate. Tertiò, quia, vt actus ſit malus, non eſt neceſſarium vt quis expreſsè velit ipſam malitiam, cùm pauci ita peccent: ergo vt ſit bonus, non eſt neceſſe nos expreſsè velle eius bonitatem.

56 *Vaſquez.* *Ariſtot.*

Vaſquez verò 1.2. diſput. 51. c. 3. & ferè communiter Theologi docent, illud ad bonitatem actus eſſe neceſſarium. Probant id Primò, quia videtur aperta ſententia Ariſtotelis 2. Ethic. c. 4. Secundò, quia, ſicut obiectum voluntatis in genere eſt bonitas in genere, ita obiectum voluntatis honeſtæ eſt bonitas honeſta; ergo ſicut illa in omni volitione neceſſariò expreſsè expetitur; ita hæc in volitione honeſta. Tertiò, quia bonitas conſiſtit in quadam perfectione: ergo vt volitio ſit moraliter bona, debet perfectè in bonum morale tendere: ad quod requiritur vt tendat in illud qua tale eſt. Confirmatur, quia aliàs nulla poſſet reddi ratio, cur velle ſubleuare miſeriam pauperis, vt eum ita inducas vt tibi ſeruiat, non ſit actio honeſta, ſed indifferens: nam hîc verè expetitur actio aliqua externa in ſe bona, ſiue quæ ſit obiectum honeſtum, nec illi volitioni aliquid ad honeſtatem deeſt, niſi quia non fertur in illud obiectum qua honeſtum eſt, ſed ſub alia ratione; quæ cùm nullam malitiam in ſe contineat, non poteſt tali volitioni ex ſe honeſtæ ipſam honeſtatem auferre.

57 Quædã obiecta intrinſecè & neceſſariò sũt honeſta, alia non neceſſariò.

Nota, obiecta voluntatis honeſta eſſe duplicia: quædam enim ita ſunt intrinſecè bona vt non poſſint appeti niſi bene & honeſtè; talis eſt actus fidei & omne bonum Dei, qua tale; vt clariùs oſtendam dubio 7. ſicut contrà omne peccatum quatenus Deo diſplicet, aut ab eo prohibetur, aut punitur, eſt tale, vt ſemper ſit honeſtum id ſub ea ratione odiſſe. Alia verò poſſint & bene & malè appeti; tales ſunt ferè omnes actus externi virtutum, qui bene & malè fieri & appeti poſſunt.

58 Actus volũtatis bonus fertur in obiectum ſub ratione neceſſariò honeſta.

CONCLVSIO. Vt actus voluntatis ſit moraliter bonus, hæc debet expreſsè ferri in obiectum ſub ea ratione, ſub qua non poteſt in illud ferri niſi honeſtè, v. c. amando illud ſub ea ratione, ſub qua neceſſariò honeſtè amatur; aut id odio habendo ſub ea ratione, ſub qua id neceſſariò honeſtè odimus. Probatur Primò, rationibus pro ſecunda ſententia allatis, quæ hoc ſaltem probant, præſertim tertia eiúſque confirmatio. Secundò, quia aliàs ſequeretur actum vitioſum poſſe elici ab habitu virtutis: hoc autem abſurdum eſt: ergo & id vnde ſequitur. Maior probatur, quia omnis habitus naturaliter ac neceſſariò inclinat in ſuum obiectum formale, & concurrit ad actum à potentia, cui ineſt, circa illud elicitum: atqui ſecundùm alios totum obiectum formale habitus virtutis reperitur in actu vitioſo: ergo habitus virtutis poterit ad huius amorem inclinare, eúmque vnà cum potentia producere. v. c. ſecundùm illos totum obiectum formale actus virtutis eleemoſynæ eſt ſubleuare miſeriam pauperis. Sit igitur aliquis habens eum habitum qui initio non aduertens ſibi hîc & nunc illicitum eſſe dare eleemoſynam, incipiat id velle, vt ſubleuet miſeriam pauperis; & deinde aduertens id ſibi prohibitum continuet eandem volitionem; tunc, vt alij etiam fatentur, hîc ſemper erit formaliter eadem volitio, idémque obiectum formale: item ſecundùm illos initio erit actus virtutis, deinde actus vitioſus; ergo eo caſu actus vitioſus elicietur ab habitu virtutis. Nam ſicut ille actus initio ab habitu virtutis elicitur, ita etiam poſtea ab eodem elicietur, cùm phyſicè ſit omnino idem actus. Nec refert quòd varietur moraliter, quia habitus non inclinat ad eſſe morale, ſed ſolùm ad phyſicum: quia habitus non agunt ex ſcientia & liberè, ſed naturaliter omnino & neceſſariò, nec vllo modo diſcernunt an actus ſit moraliter bonus, an non: quia aliàs non concurrerent ad actus non liberos. Illud autem abſurdum eſſe, etſi aliqui videantur negare, tamen communiter conceditur, & videtur per ſe clarum. & probatur,

D. Thomas. *Ariſtot.* *Curiel.*

Quia aliàs ſequeretur, quòd habitus virtutis poſſit gigni ac augeri per actus malos, quia habitus acquiſiti per eoſdem actus gignuntur & augentur, ad quos inclinant ac concurrunt: quare ſi habitus virtutis poſſit producere actum vitioſum, poterit per hunc ſæpiùs frequentatum gigni & augeri. Idem ex D. Thoma & Ariſtotele fusè probat Curiel 1.2. quæſt. 55. art. 3. dub. 2. §. 3.

59 Vt quidam actus ſint boni neceſſariò amatur explicitè

Hinc patet, vt volitio actus externi eleemoſynæ, & ſimilium virtutum ſit moraliter bona, eam debere ferri in obiectum qua honeſtum eſt, ſiue decens creaturam rationalem. Secus tamen eſſe in actibus qui habent obiecta prioris generis ex dictis num. 57. Ratio eſt,

honeſtas obiecti: ſecus eſt de aliis.

tio eſt, quia, vt iam oſtendi, vt actus voluntatis ſit moraliter bonus, debet ferri in obiectum ſub ea ratione, quæ neceſſariò includit honeſtatem: quod prioribus actibus non conuenit, niſi expreſsè ferantur in obiecta, quia honeſta ſunt. Secus eſt de ſecundis actibus; qui cùm ferantur in obiectum ſub ratione eſſentialiter honeſta ſine vlla alia reflexione per ſe feruntur in ipſam honeſtatem, quamuis etiam communiter in iis ipſa honeſtas expreſsè expetatur.

60 Ad primam rationem contrariam, Reſpondeo, eam, ſi vera ſit, ſolùm probare eos actus, qui habent obiecta prioris generis, eſſe bonos, etſi non ametur expreſsè formalis ratio honeſtatis; quod nos etiam concedimus, negamus tamen idem eſſe in aliis.

Sincerè exercens virtutem amat honeſtaté.

Ad ſecundam, nego aſſumptum: quia quicumque ſincera intentione actus aliquos virtutum exercent, communiter in iis amant ipſam honeſtatem: quod vel inde patet, quia communiter exiſtimant ſe aliquid agere dignum laude ac præmio, & gratiam apud Deum inire. Vnde ſi eos roges quare ea opera faciant, reſpondere ſolent, quia hominem probum & Chriſtianum decet ita agere, aut, vt gratiam Dei mereamur, &c. nec ad hoc opus eſt vt cognoſcant, in quo conſiſtat formalis ratio honeſtatis: ſed ſufficit quòd eam actionem apprehendant vt honeſtam, & vt talem expetant.

Ad tertiam, nego conſequentiam: quia longè minus requiritur vt actus ſit malus, quàm vt ſit bonus. nam bonum eſt ex integra cauſa, malum ex quouis defectu. hinc qui rem aliquam, quam credit eſſe illicitam, vult facere, peccat, quacumque ratione & ob quemcumque finem id velit. ſecus eſt in actione bona: nam qui vult bonum ob malum finem, abſolutè peccat; nec vllo modo bene agit.

DVBIVM V.

Vtrùm bonitas vel malitia formalis in ſolo actu interno intrinſecè & immediatè reperiatur?

61 NOta Primò, nos hîc ſolùm agere de actione liberè & cum ſufficiente cognitione bonitatis aut malitiæ ipſius facta. Secundò, ſatis conſtare inter omnes, bonitatem aut malitiam, quam actio exterior habet ex relatione ad finem extrinſecum, aut ex certa conditione voluntatis, à qua imperatur (vt ſi quis alterius rem deſtruat ex odio ipſius, aut ex contemptu faciat contra præcepta Superioris) ſolùm ei extrinſecè conuenire mediante actu interno. Sed difficultas eſt de bonitate & malitia, quam actio habet ex obiecto & circumſtantiis ſibi propriis.

62 Medina. Primò ergo Medina 1.2.quæſt.20.a.3. docet actus intellectus & ſenſus interni eſſe intrinſecè & formaliter bonos aut malos: quia putat hos eſſe immediatè liberos ac voluntarios. ſed hoc fundamentum ſatis refutauit diſp.2.dub.4. Secunda ſententia, etſi concedat actiones externas non eſſe formaliter liberas, nihilominus docet bonitatem & malitiam iis ſecundùm ſe competere, & quidem priùs ratione quàm actui interno. Ita Caietan. 1.2.quæſt.20.art.1. videtur autem loqui de bonitate & malitia formali; nam loquitur de bonitate & malitia, quæ actibus competit quatenus ſunt voluntarij. Tertiò, quidam apud Salas 1.2.tract.7. diſp.6.ſect.2. docent, malitiam, quæ habetur ex obiecto & circumſtantiis, primò & per ſe conuenire actui externo, & hoc mediante conuenire interno, à quo ille imperatur. Pro quo notant Primò, quoſdam actus voluntatis verſari circa obiecta, quæ ipſi non faciunt, vt quoties quis delectatur obiecto malo ſine animo id faciendi, ſiue illud obiectum ſit aliqua actio ſiue non: & cum communi ſententia docent has volitiones habere intrinſecam malitiam immediatè acceptam ab obiecto. Alias verò volitiones habere pro obiecto operationem externam à ſe faciendam, vt, quando quis efficaciter vult furari, fornicari, &c. & aiunt tunc malitiam formalem primò & per ſe conuenire operationi externæ, & hac mediante per denominationem extrinſecam actui interno; ſicut, aiunt, medicina dicitur ſana à ſanitate quam cauſat.

Caiet.

Salas.

63 Notant Secundò, vt aliquis actus ſit formaliter per ſe malus, non requiri vt ſit immediatè liber, ſed ſufficere vt ſit liber mediante alio actu; quia actus non accipit ſuam malitiam aut eſſe morale à libertate, ſed ab obiecto ſuppoſita libertate tamquam conditione neceſſariò requiſita. His poſitis probant ſuam concluſionem. Quia illa actio eſt primò & per ſe immediatè mala quæ primò & per ſe prohibetur: atqui ſola actio exterior ita prohibetur; nã lex diuina & humana propriè prohibent occidere, furari, &c. & mediatè ſolùm ac conſequenter prohibent voluntatem ea faciendi. Item fornicatio per ſe repugnat naturæ rationali & conſecutiuè voluntas fornicandi: ergo illa immediatè ſecundùm ſe mala eſt, & hæc ſolùm conſecutiuè.

64 Confirmatur, quia ideo voluntas fornicandi, furandi, &c. eſt mala, quia fornicari, furari, &c. ſunt mala, non contrà: ergo hæc immediatè ſecundùm ſe mala ſunt, illa ſolùm his mediantibus.

65 Docent Secundò, formalem bonitatem Primò, conuenire ſoli actioni internæ, & hac mediante per denominationem extrinſecam actui externo. Ratio diuerſitatis eſt, quia, vt actus ſit formaliter bonus, potentia debet ferri in obiectum, qua honeſtũ eſt, quod conuenit ſoli actui voluntatis. vt autem actus ſit malus, non eſt opus potentiam ferri in obiectum quia eſt malum, ſed ſufficit quòd feratur in obiectum quod hîc & nunc malum eſt; etſi id non expetat quia malum eſt, ſiue ob rationem formalem intrinſecè malam; quia appetens malam rem ob finem non malum peccat.

66 Sed in his etiam quædam habent difficultatem: nam etſi communiter verùm ſit potentias diſtinctas à voluntate non ferri in obiectum ſub ratione formali intrinſecè honeſta, fallit tamen in actu fidei theologicæ, qui etiam vt eſt actus intellectus, fertur neceſſariò in obiectum qua bonum, ita vt ipſe non poſſit eſſe malus: ſecundùm communiorem ſententiam, & tamen non eſt formaliter bonus. Pro reſolutione,

Volitio efficax dupliciter reſpicit operationẽ externam.

Nota, volitionem efficacem alicuius operationis hanc dupliciter reſpicere. Primò, tamquam obiectum, qua ratione etiam volitio inefficax eam reſpicit. Secundò, tamquam ſuum effectum: atque ita duplici ratione poteſt ex ea bonitatem aut malitiam accipere, vt infrà oſtendam.

67 Soli actus voluntatis ſunt formaliter boni. *Vaſquez. Caietan.*

CONCLVSIO I. Bonitas formalis immediatè ſolùm conuenit actui voluntatis, & hoc mediante aliis actibus per denominationem extrinſecam. Ita Vaſquez 1.2.diſp.73.cap.7. & omnes citandi concluſ.4. eſtque communis excepto Caietano, & paucis aliis, qui putant actus intellectus eſſe formaliter liberos: quos ſuprà refutaui, & clarè patebit ex dicendis concluſ.4.

68 CONCLVSIO II. Volitio efficax externæ operationis malæ habet malitiam formalem ſibi intrinſecam, tum quatenus reſpicit externam operationem vt ſuum obiectum; tum etiam quatenus eam reſpicit vt effectum ſuum. Prior pars patet Primò, quia, vt etiam fatentur Auctores contrariæ ſententiæ, volitio inefficax talis obiecti eſt intrinſecè & immediatè mala præciſè, quia eſt libera volitio talis obiecti mali: atqui volitio efficax non minùs eſt libera volitio talis obiecti mali, quàm inefficax: ergo eſt ſimili ratione mala. Nec video quomodo qui vnum concedit poſſit alte-

rum regnare. Probatur Secundò, quia, vt oſtendi ſuprà. num. 16. actio eſt mala præciſè, quia difformis naturæ rationali, qua talis eſt: atqui libera volitio obiecti mali eſt per ſe immediatè ita difformis naturæ rationali (hanc enim qua talem ſimpliciter dedecet tale obiectum velle:) ergo immediatè in ſe eſt mala, & quidem formaliter, cùm ſit formaliter libera.

69 Secunda pars probatur, quia, ſicut eſt difforme naturæ rationali ſibi complacere in obiecto malo, ita & quidem magis eſt difforme illud ſponte in ſe cauſare: ergo ſicut voluntas, quatenus eſt præciſè complacentia in tali obiecto, per ſe immediatè eſt difformis, naturę rationali, ita etiam eidem eſt difformis quatenus eſt eiuſdem effectiua. Quòd autem eam malitiam non accipiat mediante actu externo, probatur; quia, vt vnus actus communicet alteri malitiam, debet eam priùs in ſe habere: atqui voluntas etiam qua efficax eſt mala priùs natura aut etiam tempore, quàm actus externus ſit, & conſequenter priùs quàm hic actu habeat in ſe malitiam: ergo hic non poteſt illi communicare malitiam.

Maior ab aduerſariis conceditur, & per ſe patet. nam hîc non agimus de communicatione malitiæ per modum obiecti, ſed de communicatione ratione connexionis duorum inter ſe, ſiue qua aliquid dicitur malum, quia habet connexionem cum re actu mala: ſicut actus externus eſt formaliter bonus, quia eſt connexus & formaliter vnus cum actu interno formaliter bono.

70 Minor probatur, quia, ſicut actu efficere rem malam eſt malum, ita etiam efficaciter velle eam efficere, & ita eſſe ex ſe ipſius omnino effectiuum, & quaſi in actu primo eam efficere eſt malum: atqui hoc competit actui interno priùs natura, aut etiam tempore quàm ponatur externa actio. nam actus internus imperans actionem externam ſemper priùs natura, & ſæpe priùs tempore perfectè elicitur antequam hæc ponatur. ergo ille priùs eſt actu malus, quàm hæc ponatur in rerum natura, & cõſequenter priùs quàm hæc ſit actu mala. Et ſimiliter actus voluntatis ab honeſtate obiecti directè & efficaciter volita accipit bonitatem, non ſolùm quatenus eſt volitio talis obiecti, ſed etiam quatenus eſt ipſius effectiuus, quia vt ſic habet ſingularem conformitatem cum natura rationali, & eo maiorẽ quo maioris boni eſt effectiuus.

Eſſe effectiuum mali eſt malum.

Eſſe effectiuum boni eſt bonum.

71 Hinc ſequitur Primò, actum internum etiam qua efficacem longè aliter eſſe malum, qàm medicina ſit ſana: nam hæc ſolùm tropicè dicitur ſana, nec vllam veram ſanitatem, ſed ſolùm vim hanc cauſandi in ſe habet. Actus verò internus qua efficax operationis malæ, habet in ſe veram difformitatem cum natura rationali, & conſequenter veram malitiam.

Actus internus aliter bonitatem à ſuo effectu accipit, quam medicina à ſuo accipiat eſſe ſanam.

72 Sequitur Secundò, medicinam tropicè quidem dici ſanam, non tamen per denominationem extrinſecam à ſanitate, quæ eſt in animali (nam medicina eſt priùs ſana quàm animal) ſed à forma ſibi intrinſeca, ſcilicet à virtute efficiendi ſanitatem. Illam enim eſſe ſanam, nihil eſt aliud, quàm ipſam eſſe effectiuam ſanitatis. ſicut vir generoſus dicitur leo, non à forma quæ eſt in leone, ſed à generoſitate ſibi intrinſeca. Quare Caietanus ſuprà & alij qui contrarium docent, falluntur in modo loquendi, putantes eſſe idem aliquod nomen tropicè transferri ab vna ſignificatione ad aliam; & vnam rem ab alia ſibi extrinſeca denominari.

Medicina nõ dicitur ſana per denominationem extrinſecã.

Caietan.

73 Conclvsio III. Actio externa accipit ab obiecto eiúſque circumſtantiis malitiam ſibi intrinſecam, qua mala eſt non ſolùm obiectiuè, ſed etiam quatenus actio quædam eſt: quia vt ſic eſt difformis naturæ rationali, & conſequenter moraliter mala, etiam prout præſcindit & omnino diſtinguitur ab actu voluntatis, atque adeò independenter ab omni ipſius malitia. Eadémque eſt ratio actionis externæ ex obiecto & circumſtantiis bonæ. hæc tamen malitia & bonitas prout præſcindunt à malitia aut bonitate actus interni, ſolùm ſunt materiales, nec ad culpam aut meritum imputantur. Patent hæc ex dictis ſuprà dub. 3. num. 49. & 54. nec aliud voluit D. Thomas 1. 2. quæſt. 20. ar. 1. Ex quo loco Caietan. & quidam alij malè colligunt actionem externam, prout præſcindit ab interna, habere in ſe verè formalem bonitatem aut malitiam. Sed D. Thomas ſolùm loquitur de malitia materiali.

Qua ratione actio externa accipiat malitiam.

D. Thom. Caietan.

Conclvsio IV. Malitia formalis, à qua actio habet propriè & immediatè rationem culpæ, ſiue quòd operanti ad ignominiam & meritum pœnæ imputetur, ſoli actui voluntatis intrinſecè & immediatè conuenit. aliis verò actibus ſolùm conuenit extrinſecè, ſcilicet ratione actus voluntatis, cum quo moraliter vnum actum conficiunt. Ita Richardus & Bonauentura in 2. diſt. 42. art. 1. quæſt. 1. Durandus ibidem quæſt. 1. Gabriel art. 1. & 2. Scotus quæſt. 4. §. *Ad iſtas quæſtiones.* & eſt ferè communis. Probatur, quia nihil poteſt alicui imputari ad culpam vel demeritum, niſi quatenus eſt liberum & volũtarium: atqui actus externus ſolùm eſt liber & voluntarius per denominationem extrinſecam ratione actus interni; ergo ſimiliter eſt culpabilis & demeritorius. 74

Malitia formalis ſoli actui volũtatis intrinſeca.

Richard. Bonauent. Durand. Gabriel. Scotus.

Nota, nos hîc vocare actum voluntatis non ſolùm verum & realem, ſed etiam interpretatiuum, quo voluntas cenſetur id moraliter velle, quod non impedit, cùm tenetur. Qua ratione externa omiſſio rei debitæ, & fortè aliqui alij actus, quando tenemur eos non elicere, ſic cenſentur voluntaria, ſine vllo reali actu voluntatis. 75

Actus volũtatis alius realis, alius interpretatiuus.

Dices Primò, eſſe voluntarium ſolùm requiri vt conditionem, vt actus ſit formaliter malus; nam cùm eſſe voluntarium non ſit malum, non poteſt actui eſſe ratio cur ſit formaliter malus ſiue culpabilis. 76

Sed contrà, ſicut actus aliàs malus ideo præciſè non imputatur ad culpam, quia non eſt liber, & ſtrictè voluntarius, ſic libera actio mala ideò imputatur, quia eſt libera & ſtrictè voluntaria. Item quamuis agere liberè in genere non habeat rationem mali, tamen liberè agere aliquid mali habet rationem mali, & quidem ſpecialem quæ non reperitur in actione neceſſaria. nam liberè tendere in obiectum malum, ſiue liberè elicere actum malum, longè aliter repugnat naturæ rationali, quàm ſi id fiat non libere; ergo eſſe voluntarium non eſt ſolùm conditio ad illud requiſita, ſed vera illius ratio nec enim hîc eſt vlla ratio cur vna malitia ſit imputabilis, & habeat rationem culpæ, alia non, quàm quia vna eſt voluntaria, alia non. Et ratio à priori eſt, quia, ſicut quòd actio ſit humana aut voluntaria, non habet à ſua ſubſtãtia aut obiecto, ſed à certo modo procedendi à potentia liberè operante, vt oſtendi diſp. 1. num. 2. & 5. ita ſimiliter ab eodem habet rationem culpæ. nam cùm ratio culpæ intrinſecum dicat ordinem ad actionem humanam, cui ſoli poteſt conuenire, etiam intrinſecè in ſe requirit id per quod actio formaliter conſtituitur in eſſe actionis humanæ.

Actus malus ſit culpabilis præciſè quia liber.

Confirmatur, quia aliàs nulla eſſet ratio cur aſſenſus fidei theologicæ, prout eſt præciſè actus intellelectus, non eſſet in ſe & intrinſecè formaliter bonus, cùm feratur directè in obiectum qua honeſtum, ſiue ſub ratione intrinſecè honeſta, non minùs quam amor Dei, atque ita ratio allata num. 65. cur externus actus nequeat intrinſecè eſſe formaliter bonus, hîc ceſſet: ergo ſicut hic actus ideò præciſè non eſt ſecundùm ſe formaliter bonus, quia non eſt ſecundùm ſe formaliter liber, ita actus externi mali ideò præciſè non ſunt ſecundùm ſe formaliter mali, quia non ſunt ſecundùm ſe formaliter liberi. 77

Hinc

78 Hinc patet Primò, eſſe voluntarium ſecundùm ſe ſiue præcisè ſumptum nec eſſe in ſe malum, nec efficere vt actus aliàs non malus fiat malus: & nihilominùs eſſe formalem rationem cur actio mala imputetur ad culpam, quæ aliàs non imputaretur: ſicut etiam eſt formalis ratio cur actio bona alicui imputetur laudi.

Qua ratione actus internus & externus à ſe mutuo malitiam accipiant.

Patet Secundò, actum internum accipere malitiam ab externo tanquam ab obiecto, & quidem à ſe factibili, ſi efficax ſit: & contrà externum ab interno accipere formalem rationem culpæ, ſiue quòd imputabilis ſit.

79 Ex his facilis eſt reſponſio ad argumentum contrarium. Maior enim ſolùm probat actum externum eſſe per ſe malum materialiter, & actum internum accipere ab eo malitiam vt ab obiecto à ſe imperabili: ideo enim hic eſt malus, quia eſt efficax volitio obiecti mali. Cum quo optimè conſiſtit quòd actus externus accipiat ab interno rationem culpæ ſiue malitiæ formalis: ideò enim eſt formaliter malus ſiue culpabilis, quia à voluntate culpabili imperatur. Ex quo vlteriùs patet reſponſio ad confirmationem: ideo enim voluntas furandi eſt mala, quia furari ſecundùm ſe eſt malum obiectiuè & materialiter; non autem quia ſecundùm ſe eſt formaliter malum, aut veram rationem culpæ habet.

DVBIVM VI.

Qua ratione actus internus accipiat bonitatem aut malitiam ab externo; aut hic ab illo?

HÆc difficultas facilè ex dictis poterit colligi, quare paucis eam hîc expediam, ſolùm ea quæ ex dictis in dubiis præcedentibus clarè poſſunt deduci, hîc expreſſiùs ponendo.

Actus internus efficax dupliciter accipit malitiã ab externo.

80 CONCLVSIO I. Actus internus ex ſe efficax accipit malitiam ab opere externo tanquam ab obiecto à ſe factibili; idque duplici ratione. Primò, quatenus eſt complacentia in malo obiecto. Secundò, quatenus ex ſe eſt effectiuus talis obiecti. vtraque enim ratione eſt difformis naturæ rationali qua talis eſt; vtraque autem difformitas ſeu malitia eſt ei intrinſeca. Inefficax autem actus ſolùm priori modo accipit malitiam ab actu externo. Loquor autem de eo, qui eſt ex ſe inefficax, non autem ratione ſolius extrinſeci impedimenti. Et ſimili modo actus internus bonus accipit bonitatem ab externo.

Externus non accipit malitiã ſibi intrinſecã ab interno.

81 CONCLVSIO II. Actus externus non accipit malitiam ſibi intrinſecam (quæ ſolùm materialis eſt) ab actu interno, ſed ex obiecto & obiecti circumſtantiis. Ideo enim propriè hanc malitiam habet, quia cum his circumſtantiis circa tale obiectum verſatur: hinc etiam eam habet etſi actus internus, à quo imperatur, ſit fortè bonus. Eadémque eſt ratio materialis bonitatis. Patet ex dictis dub. 1. concl. 1. & 2. bonitatem verò & malitiam formalem, qua ad laudem aut culpam imputabilis eſt, aut etiam quam habet ex relatione ad finem extrinſecum, accipit ab actu voluntatis per denominationem extrinſecam. patet ex dictis dub. 1.

Malitia obiectiua eſt prior in actu externo: ſecus de formali.

82 Hinc ſequitur malitiam obiectiuam & materialem eſſe priùs ratione in actu externo, non prout eſt in re, ſed prout eſt obiectum factibile; quàm in actu interno: quia in hoc ab illo deriuatur. Contrà malitiam formalem ſemper priùs ratione, & ſæpe priùs tempore eſſe in actu interno, quàm in externo. Eadémque eſt ratio bonitatis.

Malitia obiectiua conuenit actui externo antequam exiſtat: formalis non.

Sequitur Secundò, malitiam materialem reperiri ſuo modo in actione externa etiam quatenus habet ſolùm rationem obiecti factibilis (vt ſic enim habet repugnantiã vt licitè à voluntate appetatur, aut etiam imperetur) formalem verò malitiam ſolùm in eo reperiri, prout exiſtit à parte rei; quia vt ſic ſolùm eſt quid vnum cum actu interno, eiúſque libertatem participat. Eadémque eſt ratio bonitatis actus externi.

DVBIVM VII.

Vtrùm actus externus ſuperaddat aliquam bonitatem aut malitiam interno, ita vt vterque ſimul ſint quid melius aut peius quàm ſolus internus?

83 PRo reſolutione Nota, inter omnes ſatis conuenire, quando actus externus ex ſe nullam habet bonitatem aut malitiam, ſed eam ſolùm habet, quia à voluntate in bonum aut malum finem refertur, eum tunc nullam bonitatem aut malitiam interno per ſe ſuperaddere. Item ſatis inter omnes conſtare, actui interno per ſe inefficaci, ſemper accedere aliquid bonitatis aut malitiæ, per accidens ſiue conſequenter accedente actu externo; quia hoc numquam fit, niſi actus internus fiat efficax, atque ita in ſe aliquid bonitatis aut malitiæ acquirat. nam ceteris paribus volitio efficax ſemper eſt aut peior aut melior inefficaci.

84 Dices, Actus efficax ſuccedens inefficaci eſt neceſſariò diſtinctus à priore: ergo hic nullo modo fit melior per acceſſionem actus externi. Reſpondeo quidquid ſit de antecedente (de quo variè poſſet diſputari) hoc argumentum nihil facere ad rem præſentem: ſolùm enim aſſerimus, dum actus inefficax mutatur in efficacem, ſiue idem ſit numero ſiue non, aliquid bonitatis aut malitiæ in hoc ſtatu reperiri, quod non erat in priore.

85 Quare tota difficultas eſt, quando actus internus eſt ſecundùm ſe perfectè efficax, ita vt externus de facto ex eo ſequatur, aut ſaltem ſequeretur, niſi adeſſet impedimentum; vtrùm tunc externus ſuperaddat interno malitiam aut bonitatem. Alenſis p. 4. q. 77. memb. 3. art. 5. in fine. Scotus quodlib. 18. art. 3. Gregorius in 2. d. 42. & 43. quæ. 1. concluſ. 5. & quidam alij id affirmant. Primò, quia D. Auguſt. 13. de Trinit. cap. 5. ait, *Mala voluntate quiſque miſer efficitur ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis impletur.* Secundò, quia D. Bernard. epiſt. 77. ait eum plus ad cumulum meriti addere, qui martyrium actu ſubit, quàm qui id ſolùm deſiderat. Tertiò, quia actus externus ſecundùm ſe prohibitus & malus eſt: ergo ſuperaddit aliquid malitiæ ipſi interno. Quartò, quia aliàs non teneremur actũ externum confiteri. Quintò, quia plus gratiæ debeo ei, qui mihi actu benefacit, quàm ei, qui ſolùm habet voluntatem benefaciendi. Sextò, quia aliàs ſequeretur, eum, qui vellet dare infinitas eleemoſynas, infinitè mereri; aut eum qui vellet omnia feciſſe quæ fecit S. Paulus, tantum mereri quantum hic meritus eſt. Addunt aliqui contrariam ſententiam fuiſſe vnum ex erroribus Petri Abiliardi; ſed falsò: nam inter eius errores à D. Bernardo aliiſque antiquioribus recenſitos non reperitur, vt bene oſtendit Vaſquez 1. 2. diſp. 76. n. 11.

Alenſis. Scotus. Gregor. Auguſt. Bernard. Pet. Abiliardus. Bernardus. Vaſquez.

86 CONCLVSIO I. Actus externus bonus aut malus ex obiecto, addit interno bonitatem aut malitiam materialem: quia hanc habet omnino diſtinctam à bonitate vel malitia actus interni. vt dixi dub. 1. num. 23. & 24.

87 CONCLVSIO II. Actus externus per ſe nihil bonitatis aut malitiæ formalis, ſiue quæ imputetur ad præmium aut pœnam, ſuperaddit actui interno ſecundùm ſe perfectè efficaci. Eſt ferè cõmunis Scholaſticorum, & plurimorum Patrum. ita D. Thomas 1. 2. quæſt. 20. art. 4. Capreol. in 2. d. 42. quæſt. 1. art. 1. Bonauent. eadem d. a. 1. quæſt. 1. & 2. Gabriel. ibidem q. vn. art. 2. concl. 1. & 2. & ferè communiter alij. Idem

D. Thomas. Capreolus. Bonauent. Gabriel.

expreſsè

Auguſt. expreſsè docet D. Auguſt. epiſtola 49. ad Deogratias quæſt. 4. vbi ait: *In voluntate quippe propria metitur bonus homo bona facta, & in ea metietur ei beatitudo. Itémque in voluntate propria metitur malus homo mala opera, & in ea metietur ei miſeria.* Vbi fuſius pergit docere, ſecundùm bonitatem aut malitiam voluntatis præcisè nos bonos aut malos eſſe, & præmia aut

Chryſoſt. ſupplicia recepturos. Item Chryſoſt. hom. 19. in Matth. *Propter quod*, inquit, *non omnino indiſcretè factum ipſum, ſed voluntatem aut coronat, aut punit.* & infrà: *Non fini operis, ſed voluntati operantis mercedem damnúmue decernit.* Idem etiam docent alij Patres.

Probatur Primò, quia, vt oſtendi dub. 4. concluſ. 1. & 4. actus externus non habet vllam bonitatem aut malitiam formalem ſibi intrinſecam; ſed hæc ſolùm reperitur in actu interno, & per ſolam extrinſecam denominationem conuenit actui externo: ergo hic non poteſt vllam eiuſmodi bonitatem aut malitiam actui interno conferre. ſicut, quia formalis ſanctitas eſt ſolùm intrinſecè in ipſa anima ſancta, in corpore autem ratione animæ; ideo tam perfecta ſanctitas eſt in ſola anima, atque in toto homine.

Secundò, quia actus externus prout diſtinguitur ab interno, nullam omnino habet libertatem, ſed poſito actu interno omnino efficaci, niſi adſit impedimentum, omnino neceſſariò ac naturaliter fit: ergo ſecundùm ſe prout diſtinguitur ab interno, non magis reputatur ad laudem vel vituperium, quàm actus qui in ſomnis fit, cui quis antè ſtudio cauſam dedit.

Tertiò, quia qui accipit rem ſuam quam putat eſſe alienam formaliter tantum peccat atque is qui rem verè alienam accipit, cùm tamen hic committat externum furtum, ille non.

89 *Actus externus eſt cauſa cur internus ſit melior aut peior: idque tripliciter.*

Conclvsio III. Actus externus communiter per accidens eſt cauſa maioris malitiæ aut bonitatis formalis, quatenus eſt cauſa cur internus ſit in ſe melior aut peior. Idque Primò, quia eſt ferè cauſa cur actus internus diutiùs duret, aut ſæpiùs repetatur, dum opus exteriùs perficitur. Secundò, quia ob delectationem aliáque irritamenta, quæ in opere externo occurrunt, actus internus fit communiter intenſior. Tertiò, quia actus internus iunctus externo eſt communiter magis abſolutus & efficacior etiam ſecundùm ſe intrinſecè, quàm eſſet ſine externo. Addit etiam communiter externus actus quædam alia mala

Quæ bona aut mala oriantur ex actu externo.

vel bona. Primò, quia generat maiorem inclinationem ad actus ſimiles, præcipuè quando cum aliqua voluptate aut vtilitate fit. Secundò, quia ſæpe generat ſcandalum, ſi malus ſit, alióſue ad virtutem excitat ſi ſit bonus. Tertiò, per eum cenſuræ incurruntur, damnum proximo infertur, & obligatio reſtituendi contrahitur. Quartò, actus externus bonus quatenus pœnalis, per ſe valet ad ſatisfaciendum, vt oſtendi tomo 2. de Sacramentis diſp. 10. dubio 4. Quintò, in ſuſceptione Sacramentorum ac martyrij, ex opere operato aliquid confert.

90 Ad primum argumentum contra 1. concluſ. Reſpondeo talem eſſe miſeriorem propter iam dicta mala, quæ actus externus adfert. Ad ſecundùm, Re-

Bernard. ſpondeo D. Bernardum hoc dicere quia martyrium ex opere operato auget coronam. Tertium verò ſolùm probat primam noſtram concluſioné. Ad quartum, nego hoc ſequi, quia qua ratione debeamus confiteri peccata pendet ex inſtitutione Chriſti: patet autem ex vſu Eccleſiæ Chriſtum præcepiſſe vt externa peccata confiteremur, idque quia aliter confeſſarius communiter non ſatis poſſet cognoſcere ſtatum pœnitentis, aut quid ei in pœnitentiam aut remedium deberet iniungere, propter ea quæ concluſ. 3. dixi ex actu externo cauſari, aut ſequi.

91 *Qua ratione debeo*

Ad quintum, diſtinguo aſſumptum: nam ſi loquamur de relatione gratiarum ſolùm interna, ſiue de amore benefactoris, hunc quantum ad præſentem rem attinet, æqualiter à parte rei debeo omnibus, qui æqualiter mihi bene volunt. ſi autem loquamur de externa relatione gratiarum, quæ fit rependendo æqualia beneficia, plus debeo ei, qui me reipſa iuuit, quàm ei qui ſolo affectu mihi bene vult. Primò, quia gratitudo exigit vt paria acceptis reddam. Secundò, quia is qui aliquem iuuat communiter id facit cum aliquo ſuo incommodo, labore, vel etiam impendio aut damno; quare gratitudo exigit vt hæc pro viribus compenſemus. Adde, quia aliena erga nos merita ex noſtra maximè indigentia & commodis ſpectamus, ideo nos ſolere nobis perſuadere plurimum nos debere iis, qui potiſſimum in graui neceſſitate plurimum nobis profuerunt, etſi id non tam noſtra quàm ſui gratia, vel etiam ignorantes fecerint. Hinc ſolemus etiam iumentis ſingulariter benefacere, per quæ è graui periculo erepti ſumus; ſecus eſt in Deo, qui cùm nullius egeat, merita ex ſolo affectu metitur.

maiores gratias referre pro actu externo, quã pro interno.

Aliter Deus & aliter homo merita penſant.

Ad ſextum, nego hoc ſequi; quia eiuſmodi voluntates etiam ex parte ſua ſunt omnino inefficaces, & meræ velleitates. quod vel inde patet, quia ſi tales verè efficaciter hæc vellent quantum poſſent ea exſequerentur dando omnem eleemoſynam ſibi quacumque ratione poſſibilem, aut æquali cum D. Paulo amore omnibus viribus pro Chriſto laborando, ac aduerſa quæuis ſubeundo, nec vllis difficultatibus frangerentur. Cùm tamen videamus in illis contrarium accidere. Facile autem eſt eiuſmodi velleitates habere. Sed ſi quis haberet infinitas opes, & poſſet iis infinitè frui, idque diſtinctè cognoſceret, ſicut homines proportionaliter poſſunt, & cognoſcunt ſe poſſe frui pecunia, quam de facto pauperibus largiuntur: neſcio an eſſet vllus qui earum cupiditate non caperetur, aut qui vellet ſe omnibus iis commodis amore Chriſti ſpoliare: nimium enim tantum bonum perfectè cognitum alliceret. 92

Pro quo Nota, bonitatem ac meritum eleemoſynæ, quam ex obiecto, ſecluſo fine extrinſeco habet, non tam conſiſtere in nuda illa largitione pecuniæ, aut alterius rei, quàm in eo quod largiens ſe aliquo commodo priuet: in quo omnis difficultas; & conſequenter omnis ferè ratio virtutis (que ardua ſpectat) ac meriti conſiſtit. Aliàs dum herus per famulum eleemoſynam dat, vterque æqualiter mereretur. Confirmatur, quia donatio rei etiam aliàs optimæ, ſi donanti omnino inutilis, ſit nec nomen virtutis nec veram laudem meretur; vt ſi quis cibos, quos nec abſumere, nec ſeruare, nec vendere, nec iis alia ratione ſibi commoda vti poteſt, pauperi largiatur: qui ſiue multos, ſiue paucos largiatur, eadem eſt difficultas, idémque inde colligitur interior affectus, eadem virtus. Nec enim opus eſt maiore aut in pauperes, aut in miſericordiam, aliámue virtutem, & conſequenter nec meliore affectu, ſiue voluntate, vt talis det multos eiuſmodi cibos quàm vt det paucos. Secus eſt in donatione rei vtilis; nam ſicut maior eſt difficultas priuare ſe re valdè vtili, quàm parum vtili; ita etiam vt illam dones requiritur maior ac conſtantior amor erga virtutem, aut erga accipientem. 93

In quo præcipuè cõſiſtat meritũ eleemoſynæ.

Donãs rem ſibi inutilẽ nõ meretur laudem.

Vnde vlteriùs ſequitur, quod ſi duo eſſent, quorum vnus haberet ſolùm mille aureos, & alter haberet centum millia, & hic certò ſciret exceptis mille aureis reliquos ſibi fore omnino inutiles, ita vt iis nullo modo poſſet frui, aut ſibi aliquod commodum ex iis comparando, aut amicos conciliando, aut alia ratione: vtrique fore æquè facile planè & cõſequenter eiuſdem virtutis opus omnia ſua Dei cauſa pauperibus relinquere; & ſolum internum affectum fore cauſam cur vnus ea relictione plus altero mereretur. 94

Sequitur Secundò, vt quis per impoſſibile dando infinitas eleemoſynas infinitè mereatur, requiri vt 95

poſſit

poſſit iis omnibus infinitè frui, ita vt per illam datio-tionem infinitum commodum ſibi detrahat: item vt ſciat ſe iis ita poſſe frui. aliàs ſicut magnitudine rei donatæ non augetur vllo modo arduitas donationis, ita nec virtus augetur, nec arguitur maior affectus, ſiue perfectior voluntas in donante.

96 Dices, hinc ſequi nos non debere Deo maiores gratias pro magnis beneficiis ab eo acceptis, quàm pro paruis, quia ſine vlla difficultate tam illa quàm hæc confert.

Accipiens beneficium non debet in eo ſolum donātis affectum æſtimare.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Primò, quia Deus maiora beneficia ex maiore beneuolentia confert. Secundò, quia qui accipit beneficia, etſi ea debeat præcipuè penſare ex affectu donantis, tamen non ex hoc ſolo, ſed etiam ex vtilitate quam ex iis percipit; & conſequenter etiam ex maiore ſua indigentia. Aliàs filij ſæpe parentibus à quibus ſine difficultate per nutrices ſunt educati, nullas aut ſaltem valdè exiguas deberent agere gratias; nam parentes eos ſæpe generant, non tam ex amore erga ipſos filios, quàm vt libidinem ſuam expleant, aut ex amore aliquo proprio vt poſteritatem ſuam & nomen propagēt, & ex ſimili affectu eos ſæpe educant. quod vel inde patet, quòd filiis Dei honorem, & animæ ſuæ ſalutem quærentibus, ideóque Religionem ingredientibus, omnibus viribus obſiſtant, malintque eos certiſſimis damnationis periculis exponi, quàm iis commodis, quæ ex ipſis ſperant, priuari. Filius tamen ideo non minùs tenetur ſeipſum omniáque ſua parenti integrè accepta ferre.

Parentes ſæpe non tam ſuos filios quàm ſe in iis amant.

Hìc autem non quærimus qua ratione creſcat beneficium indigenti collatum; ſed qua ratione creſcat bonitas & meritum alicuius operis. quæ, vt patet, longè diuerſa ſunt. nam qui dat eleemoſynam magis indigenti, cæteris paribus maius ei confert beneficium; non tamen facit opus abſolutè melius, ſiue magis meritoriū apud Deum, niſi id meliore affectu faciat.

DVBIVM VIII.

Vtrùm bonitas & malitia moralis ſint differentiæ eſſentiales actuum noſtrorum, prout conſiderantur ſecundùm eſſe naturæ?

97 Nota Primò, ſenſum quæſtionis non eſſe, vtrùm bonitas & malitia ita ſint differentiæ eſſentiales noſtrorum actuum, vt eorum ſint partes eſſentiales conſtituentes eos intra talem ſpeciem phyſicam, hoc enim per ſe patet eſſe falſum: nam cùm bonitas & malitia conſiſtant in morali conuenientia aut repugnantia cum natura rationali aut recta ratione, patet eas non conſtituere intrinſecè eſſentiam actus, ſed hanc conſequi. Nec enim ideo v.c. amor Dei eſt talis ſpeciei, quia conueniens eſt rationali naturæ; ſed ideo eſt conueniens, quia eſt talis ſpeciei: ſicut venenum non ideo eſt talis naturæ quia mihi malum eſt, ſed ideo eſt mihi malum quia eſt talis naturæ.

Malitia & bonitas nequeunt eſſe partes eſſentiales actus phyſici.

Quæritur igitur, vtrùm bonitas & malitia ſint differentiæ eſſentialiter conſequentes naturam iſtorum actuum, ita vt ab hac ſeparari nequeant.

98 Nota Secundò, præcipuam hìc eſſe quæſtionem de actibus voluntatis: nam ſatis conſtat actus externos ſaltem communiter, non eſſe ita intrinſecè ſiue neceſſariò & inſeparabiliter bonos vel malos; cùm idem omnino actus externus poſſit eſſe modò bonus, modò malus, vt omnes fatentur, & patet in celebratione Miſſæ, quæ facta ante Interdictum bona eſt, & poſtea mala.

99 Primò igitur Conradus 1.2.q.18.art.5. cum quibuſdam aliis abſolutè docet, bonitatem & malitiam eſſe differentias eſſentiales actuum voluntatis. Primò, quia, ſicut actus voluntatis ſunt per ſe & eſſentialiter voluntarij, ita per ſe pertinent ad genus moris: ergo per ſe ſunt boni vel mali. Secundò, quia actus intellectus ſunt eſſentialiter veri vel falſi: ergo actus voluntatis ſunt eſſentialiter boni vel mali. Contrà Caietan. 1.2.quæſt.18.art.3. & Bonauent. in 2.d.41. art.1.quæſt.2. & quidam alij, generatim docent bonitatem & malitiam eſſe differentias merè accidentales noſtrorum actuum tam internorum quàm externorum. Probant, quia idem actus etiam internus poteſt ſucceſſiuè eſſe bonus, & non bonus aut etiam malus.

Conradus. *Caietan.* *Bonauent.*

Pro reſolutione Nota Tertiò, ex dictis dub. 1. n. 8. bonitatem & ſimiliter malitiam eſſe duplicem, ſcilicet materialem, quæ non requirit libertatem; & formalem, quæ eam requirit.

Conclvsio I. Bonitas & malitia formales ſolùm ſunt differentiæ accidentales noſtrorum actuum etiam voluntatis, quia eadem volitio poteſt modò eſſe libera, & conſequenter modò formaliter bona vel mala, modò non. Nec credo vllos huic concluſioni contradicere: eſt enim nimis clara, ſuppoſitis iis, quæ dixi diſp. 2. dub. 8. vbi oſtendi actionem propriè ſola denominatione extrinſeca dici liberam, & contrarium refutaui. Vnde vt prima ſententia habeat aliquid probabilitatis, intelligenda eſt ſolùm loqui de actibus propriè humanis, quales ſunt ſoli liberi, & eius Auctores de his ſolis videntur loqui. 100

Ad primum argumentum primæ ſententiæ, Reſpondeo omnem actum voluntatis eſſe quidem eſſentialiter voluntarium imperfectè ſiue ſpontaneum non omnem tamen eſſe perfectè voluntarium ſiue liberum: quia hoc illi per accidens conuenit, & conſequenter etiam formalis bonitas ac malitia, quæ libertatem, ſiue eſſe perfectè voluntarium eſſentialiter ſupponunt, ei per accidens conueniunt. 101

Ad ſecundum, Reſpondeo non omnem actum intellectus eſſe eſſentialiter verum vel falſum: nam omni opinioni hoc per accidens conuenit. nam opinio qua opinor v.c. Petrum hoc feciſſe, ſiue ipſe hoc fecerit, ſiue non fecerit, eſt omnino eadem, & tamen vno caſu eſt vera, & alio falſa. Adde etiam actum intellectus vt ſit verus aut falſus, non pendere ab alio actu ſibi per accidens coniuncto; ſicut volitio, vt ſit formaliter bona vel mala, pendet ab intellectione ſufficiente ad libertatem: quare diuerſa eſt vtrorumque ratio.

Eadem propoſitio potuit eſſe vera quæ iam eſt falſa. *Diuerſitas inter actum volūtatis & intellectus.*

Conclvsio II. Bonitas materialis intrinſecè & eſſentialiter conſequitur eſſentiam actus voluntatis boni, ita vt ab eo ſeparari nequeat. Ita Gabriel in 2.d.41.quæſt.vnic.art.2.concluſ.4. & in 3.d.41.q.1. art.1.lit.L. & Occam quodl. 3. quæſt. 14. Probatur, quia, vt oſtendi dub. 4. vt actio voluntatis ſit bona, neceſſariò debet tendere in obiectum qua honeſtum eſt, ſiue ſub ratione intrinſecè & eſſentialiter honeſta: atqui ita tendere in obiectum eſt per ſe & omnino intrinſecè conueniens naturæ rationali, qua talis eſt, nec vllo modo poteſt non eſſe conueniens, vt mox patebit: ergo omnis talis actio erit intrinſecè & eſſentialiter bona. 102

Gabriel. *Occam.*

Idem ſecundùm probabiliorem ſententiam eſt dicendum de actu fidei theologicæ, qui numquam poteſt eſſe non bonus. Confirmatur, quia aliàs ſequeretur habitum virtutis poſſe concurrere ad producendum actum malum, vt oſtendi dub. 4. n. 58.

Reſpondent aliqui habitū non concurrere ad ſubſtantiam actus, ſed ſolùm ab modum facilitatis & delectabilitatis; cùm verò eo caſu fiat actus repugnante conſcientia, non poterit fieri faciliter & delectabiliter, & conſequenter habitus ad eum non concurret. Sed hinc ſequitur Primò, quòd, quoties aliquis remordente conſcientia peccat, licèt habeat intenſiſſimum circa eum actum habitum, hunc tamen nullo 103

modo

modo concurrrere ad eum actum: quia ſecundùm illam reſponſionem talis non peccat facilè & delectabiliter; atque ita in eo actu nullus eſt eiuſmodi modus, ad quem habitus poſſit concurrere. Sequitur Secundò, etſi quis ſummum habeat habitum acquiſitum alicuius virtutis, hunc tamen nullo modo concurrere ad illius actum, eúmue facilitare, quoties operans ex ſingulari circumſtantia reperit hîc & nunc in eo actu difficultatem; atque ita ſequeretur quòd in vtroque caſu habentes habitum per eiuſmodi actus acquiſitum quantumuis intenſum, non exercerent eoſdem actus faciliùs ac promptiùs, quàm ſi eum habitum non haberent: quæ apertè falſa ſunt: cùm videamus multos contra ſuam conſcientiam magna facilitate ac delectatione peccare: & habentes habitum virtutis faciliùs occurrentes inter operandum difficultates vincere, quàm alios; idque etiam eo caſu quo hi cum notabili difficultate, eas difficultates ſuperant.

104 Dices, Poterit Deus internum virtutis actum aliàs ex ſe abſolutè bonum prohibere, aut fieri poterit vt talis actus ſit cauſa omittendi actum præceptum, cum quo nequit ſimul conſiſtere: ergo tunc erit malus.

Deus nequit prohibere actum voluntatis aliàs abſolutè bonũ.

Reſpondeo Primò, fieri non poſſe vt Deus actum voluntatis ex obiecto aut circumſtantiis honeſtum, atque adeò actum veræ virtutis directè prohibeat; quia, ſicut fieri nequit vt ipſe amet actum vitioſum, eumque fieri velit, ita fieri nequit vt oderit actum internum veræ virtutis, eumque directè vetet fieri, quia hic ſecundùm ſe nihil poteſt habere mali aut incommodi, ob quod poſſit eſſe obiectum odij aut prohibitionis, vt bene docet D. Thom. 1.2. quæſt. 19. a.2. ad 2. Secùs eſt de actibus virtutũ externis ſaltem communiter, qui ſæpe ratione circumſtantiarum poſſunt minùs expedire, atque ita eſſe obiectum iuſtæ prohibitionis.

D. Thomas.

105 Reſpondeo Secundò, poſito caſu quod amor alicuius rei honeſtæ non poſſet ſimul conſiſtere cum alio actu præcepto, atque ita conſequenter & indirectè eſſet mihi, ſiue iure naturæ, ſiue poſitiuo illicitum eum hîc & nunc elicere, fieri nullo modo poſſet vt hoc ſciens eum elicerem propter ſuam honeſtatem. ſicut enim fieri nullo modo poteſt vt medicinam, quam ſcio hîc & nunc nullo modo eſſe ſanam, ſed potiùs noxiam, appetam directè, quatenus ſiue quia ſana eſt; ita impoſſibile eſt vt appetam aliquid quia honeſtum; quod ſcio mihi hîc & nunc eſſe inhoneſtum appetere. Et confirmatur, quia vt actio elicita eo tempore quo omittitur actus præceptus, ideo ſit mala, non ſufficiet quòd ſit incompoſſibilis cum actu præcepto; ſed requiritur vt ſit cauſa illius omiſſionis, ità vt hæc ſaltem implicitè per illam actionem ſit volita; & conſequenter requiritur vt obiectum huius volitionis ſit ex parte inhoneſtum, vt oſtendam dub. 15. Fieri autem nullo modo poteſt, vt ſciens rem inhoneſtam appetam quia honeſta eſt.

Nequeo actu illicito ſciens appetere honeſtatem.

Quòd ſi inuincibiliter ignorarem alterum actum mihi hoc tempore eſſe præceptum, aut hunc cum illo non poſſe conſiſtere, tunc amor illius rei honeſtæ licitè & laudabiliter à me eliceretur; quia cùm non poſſit eſſe malus aut vetitus, niſi quatenus ſcitur eſſe cauſa omiſſionis actus præcepti, hoc ipſo quo omnino neſcitur eſſe cauſa huius omiſſionis, nulla ratione eſt illicitus. Quia, vt cum aliis bene docet Salas 1.2. tract. 13. diſp. 2. ſect. 5. vt actus quem facio eo tempore quo omitto actum præceptum, ſit cauſa huius omiſſionis & peccatum, debeo hunc omittere vt illum faciã; quod fieri nequit ſi nullo modo aduertam me omittere actum præceptum. His adde verius eſſe nullum amorem rei honeſtæ qua talis eſt, poſſe per ſe impedire alium actum præceptum, ſed ſolùm ratione alicuius actus coniuncti, v.c. vehementis meditationis talis honeſtatis, & conatus ad excitandum eiuſdem amorem. vide dicenda infrà, diſp. 14. n. 27.

Salas.

Vnus actus voluntatis honeſtus per ſe non impedit alium.

106 Dices, Fieri poterit vt talis culpabiliter ignoret prohibitionem talis obiecti, atque ita illud apprehendat vt honeſtum, & vt tale amet.

Reſpondeo, vt quis velit efficaciter bonum honeſtum qua tale, non ſufficere quamcumque apprehenſionem honeſtatis (vt oſtendi diſp. 2. n. 79.) ſed requiri talẽ apprehenſionem quæ faciat rem verè apparere honeſtam, ita vt nata ſit cauſare iudicium quo iudicetur eſſe abſolutè honeſta; vt autem ignorantia culpabilis ſit, ac actum peccaminoſum faciat, requiritur vt operans dubitet aut aduertat ſe hîc & nunc habere iuſtam rationem dubitandi, an ſibi liceat hîc & nunc operari, ita vt non poſſit ſibi bona fide perſuadere id ſibi eſſe licitum: nam quamdiu hoc ſibi bona fide perſuadet, non peccat operando. Cum tali autem dubitatione de malitia rei nequit cõſiſtere ſufficiens perſuaſio, qua credam rem eſſe honeſtam, vt eam qua talem præcisè poſſim efficaciter velle, quia honeſtas nequit me allicere vt velim id quod aliquo modo apprehendo vt inhoneſtum, aut etiam vt imprudenter ac perturbatè in aliqua re procedam, quia hac ratione ſe ipſam interimeret. Quare imprudens ac præcipitata rei alicuius electio numquam poteſt prouenire, niſi ex aliqua paſſione ſiue inordinato affectu, qui non excitatur ex præciſa apprehenſione veróque amore honeſtatis, ſed ex apprehẽſione & amore boni conuenientis parti inferiori. Ideo quoties mouemur ad aliquid de cuius malitia dubitamus, non mouemur amore honeſtatis, quantumcumque id nobis perſuadeamus, ſed amore alicuius commodi aut boni delectàbilis.

Vt aliquid appetã quia honeſtum, neceſſariò inuincibiliter ignoro id eſſe illicitum.

Ipſa honeſtas obiecti nequit me impellere vt imprudẽter ipſam appetam.

Inordinatè aliquid appetẽs numquam ad id mouetur vero amore honeſtatis.

107 Hinc patet Primò, eundem actum internum poſſe quidem eſſe modò bonum formaliter, modò non bonum formaliter, ſicut poteſt modò eſſe liber, modò non liber; nullo tamen modo poſſe eſſe primò bonum, & deinde malum, aut etiam indifferentem, vel contrà. Quare argumentum ſecundæ ſententiæ eſt ex parte verum, & probat primam concluſionem; ex parte falſum, quatenus repugnat ſecundæ.

Patet Secundò, qua ratione habitus veræ virtutis ſint eſſentialiter boni, & neceſſariò inclinent ad actum bonum, non quidem qui ſit neceſſariò formaliter bonus (quia habitus per ſe propriè non inclinat vt actus liberè fiat) ſed qui ſit ſaltem materialiter bonus, atque adeò neceſſariò fiat formaliter bonus, hoc ipſo quo liberè fit. Ita Vaſquez 1.2. diſp. 84. n. 13.

Vaſquez.

Conclvsio III. Malitia etiam materialis communiter eſt actibus voluntatis accidentaria, ità vt idem actus poſſit modò eſſe malus, modò non. vt ſi præcisè vt famem pellam, incipiam velle comedere carnes ante prohibitionem, & poſtea pergam eas velle comedere, cùm ſciam id eſſe prohibitum. 108

Hoc tamen non eſt generale. nam quidam ſunt ita mali, vt nequeant vnquam eſſe non mali, ſaltem materialiter; quale eſt odium Dei, & velle peccare, quia malum eſt, aut quia Deo diſplicet: hæc enim intrinſecam malitiam continent, nec vlla circumſtantia cohoneſtari poſſunt. Imò credo eiuſmodi eſſe etiam quædam peccata aliarum potentiarum, v.c. maledicere, malúmue imprecari vero Deo, & fortè præpoſtera libido, &c.

Quidam actus nequeunt eſſe non mali.

D V B I V M IX.

Vtrùm, quando aliquod medium bonum eligitur propter finem extrinſecum bonum, hæc electio habeat duplicem bonitatem, aliam à medio, aliam à fine?

109 NOta primò, hac in re certum eſſe, primò, ſiue medium in ſe bonum ſit, ſiue non modò non ſit malum,

malum, electionem accipere bonitatem ab honeſtate finis intenta. Secundò, quando eligitur medium malum ob malum finem, v.c. homicidium vt poſſis furari, tunc electionem habere duplicem malitiam, ſcilicet homicidij & furti; quia, vt actio voluntatis ex obiecto aut mala circumſtantia contrahat aliquam malitiam, ſufficit quòd ipſa malitia indirectè aut interpretatiuè ſit volita.

110 Dubium autem eſt, quando eligo v.c. exercere temperantiam vt acquiram caſtitatem, an illa electio habeat duplicem bonitatem ſiue honeſtatem, ſcilicet temperantiæ & caſtitatis. Curiel 1.2.q.18.a.6. dub. 1. concluſ. 1. Antonius Perez lect. 1. Exam. p. 4. n 84. & 85. & quidam alij generatim docent, eiuſmodi electionem habere duplicem bonitatem quando ex duplici capite habet conuenientiam cum natura rationali, ſiue recta ratione. Contrà Occam in 3.q.12.a.2. diſput. 3. gradu 4. Almain. in 13.d.23. & alij id generatim negant. Ratio eorum eſt, quia, vt actio voluntatis accipiat honeſtatem ab obiecto, debet hoc expetere propter ſuam honeſtatem: atqui in tali electione non expetitur temperantia propter ſuam honeſtatem; ſed propter honeſtatem caſtitatis: ergo ab hac ſola, & non ab alia, accipit bonitatem.

Curiel. Ant. Perez.

Occam. Almainus.

111 Nota Secundò, aliud eſſe aliquem actum ſpectare ad certam virtutem, & ab ea elici, aliud verò eum habere in ſe formalem honeſtatem illius virtutis: nam amor temperantiæ non liber, verè à temperantia elicitur, & ad eam ſpectat, tamen non habet formalem illius bonitatem. Ratio eſt, quia, quòd actus aliquis ad certam aliquam ſpeciem virtutis ſpectet, habet ratione obiecti ſui formalis, à quo ipſe ſpecificatur: quòd autem habeat honeſtatem ſiue bonitatem moralem talis virtutis, prouenit ei ex ſpeciali decentia & conuenientia quam habet cum natura rationali qua talis eſt, ſiue, vt alij volunt, cum recta ratione. Quare vbicumque ſpecialiter eiuſmodi conuenientia reperitur, ibi reperitur ſpecialis bonitas.

112 Nota tertiò, actum vnius virtutis dupliciter poſſe eſſe vtilem ad aliam acquirendam. Primò, ratione ſui eſſe materialis: ſic temperantia eſt vtilis ad acquirendam caſtitatem, etſi non liberè, aut etiam auaritiæ cauſa exerceatur. Secundò, præciſè ratione ſuæ honeſtatis: ſic actus cuiuſque virtutis eſt vtilis vt Deo placeamus, & aliam virtutem ab eo impetremus, atque ea ratione in hunc finem à nobis poteſt eligi. Sicut enim bonum delectabile etſi ſit expetibile propter ſe, poteſt tamen etiam formaliter & qua tale eſſe vtile ad aliud aliquod bonum obtinendum, aut malum vitandum, & vt tale expeti. v.c. oblectatio in aliquo luſu, ſpectaculo, aut cantu eſt vtilis ad pellendam melancholiam & animi quietem acquirendam, vnde etiam in hunc finem ſæpe prudenter eligitur. Quo caſu non ſolùm eligitur opus delectabile materialiter ſumptum, ſed formaliter & qua tale eſt, quia vt ſic præciſè eſt vtile ad eum finem. Simili modo poteſt opus honeſtum formaliter ſumptum, & qua tale eſſe vtile ad aliud, atque ita eligi, vt patet in exemplo dato: nam actus virtutis non eſt vtilis vt per eum Deo placeamus, aut aliquid à Deo impetremus, niſi quatenus bonus & honeſtus eſt.

Bonum honeſtum aut delectabile, qua tale poteſt eſſe ſimul vtile ad aliud, & ita eligi.

113 Conclvsio I. Quando actus vnius virtutis eligitur propter alteram, electio propriè ſolùm eſt actus illius virtutis quæ intenditur, & ab huius ſolius habitu elicitur. Ita cum communiore ſententia Vaſquez 1.2. diſp. 51. c. 2. Ratio eſt, quia omnis actus ſpecificatur à ſuo obiecto formali, & ad eã virtutem ſpectat cũ qua habet idẽ obiectum formale: atqui illius electionis vltimum obiectũ formale ac ratio mouens eſt honeſtas virtutis intentæ, nullo autem modo honeſtas virtutis electæ, quæ ſolùm eſt obiectum materiale: ergo illa electio ad illam ſolùm pertinet, ab eáque ſola elicitur.

Vaſquez.

114 Conclvsio II. Quando actus virtutis priore modo ex dictis notabili tertio eligitur ad aliam virtutem acquirendam, aut alium quemcumque finem bonum, electio ſolùm habet bonitatem virtutis intentæ, & conſequenter vnicam habet bonitatem. Et in hoc conſentio Auctoribus ſecundæ ſententiæ. Probatur, quia, vt actio voluntatis accipiat bonitatem ab obiecto, debet in hoc ferri ſub ea ratione, qua neceſſariò honeſtũ eſt, ita vt eius honeſtas directè expetatur, vt dixi dub. 4. atqui eo caſu electio non fertur ea ratione in actum virtutis electum ſecundùm ſe conſideratum, hic enim non eligitur qua honeſtus, ſed qua vtilis ad illum finem; qua ratione abſtrahit ab honeſto aut non honeſto ſiue indifferenti, vt patet ex dicto notabili: ergo ab hoc non accipit ſpecialem bonitatem. Ex quo patet ſolutio argumenti pro priore ſententia allati, quatenus contra nos facit: talis enim electio ex vnico ſolo capite habet conuenientiam cum natura rationali ſufficientem ad conſtituendam bonitatem moralem; & conſequenter habet vnicam bonitatem.

Electio quãdoq; habet vnicam bonitatem.

115 Conclvsio III. Quando actus vnius virtutis eligitur ſecundo modo ex dictis n. 112. ad aliam virtutem acquirendam, aliumve finem extrinſecum ſecundùm ſe bonum, electio ex vtroque capite accipit ſpecialem bonitatem, atque ita duplicem. Et in eo caſu conſentio cum Auctoribus primæ ſententiæ relatis n. 110. Probatur Primò, quia, vt oſtendi ſuprà dubio 1. bonitas moralis actus conſiſtit in conuenientia ipſius cum natura rationali qua tali: atqui in ea electione, quatenus eſt præciſè libera electio talis medij, reperitur ſpecialis eiuſmodi conuenientia (quia homini per ſe conueniens eſt appetere honeſtum qua tale) ergo ex eo capite in ea reperitur etiam ſpecialis bonitas. Confirmatur, quia ſi illud medium ſub ea ratione formali ſiue quatenus honeſtum eſt, expeterem propter ſe, non referẽdo illud ad alium finem, volitio mea haberet inde ſingularem conuenientiam cum natura rationali, & conſequenter ſingularẽ honeſtatem: atqui hæc non tollitur per hoc, quòd honeſtas obiecti referatur in alium finem honeſtum, quia hoc nullo modo efficit vt actus ille, etiam præciſè quatenus eſt appetitio talis honeſtatis, minùs hominem deceat: ergo nec impedit quo minùs etiam ex eo præciſè capite habeat aliquam ſpecialem bonitatem. Probatur Secundò, quia, quo eo caſu medium electum eſt melius, eo electio eſt melior: atqui hoc eſſet falſum, ſi hæc non acciperet ſpecialem bonitatem à medio electo: ergo eam ab hoc accipit.

Quandoque duplicem.

116 Negant alij minorem, dicúntque ideo tunc præciſè electionem eſſe meliorem, quia medium electum eſt efficacius ad finem procurandum. Sed contrà, in noſtro caſu ideo præciſè medium eſt efficacius ad finem procurandum, quia ſecundùm ſe & in ratione actus virtuoſi eſt melius, & quidem bonitate abſolutè honeſta in ratione virtutis (hac enim ratione præciſè actio noſtra Deo magis placet, cúmque mouet vt aliquid nobis concedat:) ergo huiuſmodi actus electio accipiet ab eo bonitatem, quatenus in ſe bonus eſt tali vel tali bonitate, ſiue quatenus in ſe habet bonitatem talis vel talis ſpeciei ſiue virtutis. Probatur conſequentia, quia, vt ipſi concedunt, electio accipit bonitatem à medio quatenus hoc eſt efficax ad finem obtinendum, & maiorem bonitatem quatenus illud ad hoc eſt efficacius: atqui in noſtro caſu, vt iam oſtendi, medium electum habet totam ſuam efficaciam ad finem quatenus in ſe continet ſpecialem honeſtatem actus virtuoſi; & conſequenter in eo idem ſunt efficacia ad obtinendum finem & ſpecialis honeſtas: ergo electio tunc accipiet ab eo bonitatem quatenus eſt actio talis aut talis virtutis, & maiorem quatenus eſt actus virtutis perfectioris; & cõſequenter

accipiet ab eo ſpecialem bonitatem diſtinctam à bonitate finis.

117 Secùs hæc ſe habent in caſu 2. concluſionis, in quo medium non ratione maioris honeſtatis, ſed ratione ſuæ naturalis conditionis eſt magis vel minùs efficax ad finem obtinendum. v. c. ieiunium eſt aptum ad cauſandam caſtitatem, non quatenus moraliter bonum eſt, ſed ratione naturæ ſuæ, quatenus tollit ſuperfluitatem humorum, & carnem debilitat; & eo efficaciùs hæc efficit, & conſequenter eſt aptius ad conſequendam caſtitatem, quo in ſe maius ſiue auſterius eſt, etſi fortè ratione alicuius circumſtantiæ, vt quia minùs diſcretè fit, aut ob aliam cauſam, ſit opus in ſe minùs bonum.

118 Dices, Noſter actus virtutis non eſt honeſtus Deo, ſed nobis, & conſequenter vt ſic eſt bonum noſtrum, & ſolùm quoddam bonum Dei quatenus eſt bonum quoddam delectabile reſpectu Dei, qui delectatur in actibus honeſtis, & vt ſic imperatur à caritate: ergo cùm eum volumus quatenus eſt honeſtus, volumus eum non ex amore Dei, & quatenus illi placet, ſed ex amore noſtri. Reſpondeo, negando conſequentiam. Primò, quia, cùm ſimus quædã res Dei, id quod nobis eſt abſolutè bonum præſertim honeſtum qua tale, eſt etiam bonum Dei, eique delectabile, ideóque qua tale ei placet, & ex eius amore appeti poteſt. Sicut equo Iohannis poſſum velle bonum, quatenus eſt bonum equo ex amore Iohannis; quia illud eatenus eſt etiam Iohanni bonum, quatenus eſt equo bonum. Secundò, quia omnis qui perfectè amat aliquam virtutem, delectatur ea non ſolùm in ſe, ſed etiam in alio: atqui Deus perfectiſſimè amat virtutem: ergo hæc eiúſque honeſtas ei placent etiam in alio: & conſequenter poſſum directè & expreſsè eius honeſtatem amare vt Deo placeam. Et confirmatur, quia multi exercent externos actus virtutum vt placeant hominibus, quanto magis eos poſſum exercere vt placeam Deo?

119 Ad argumentum initio pro altera ſententia allatum, Reſpondeo, vt actio voluntatis accipiat bonitatem ab obiecto, non eſt opus vt hoc ita velit propter ſuam bonitatem, vt hanc vlteriùs non referat in alium finem honeſtum: hoc enim nulla ratione probari poteſt; ſed ſolùm requiritur vt voluntas tendat in obiectum qua honeſtum eſt, ſiue ſub ratione intrinſecè honeſta. Illud autem prius ſolùm eſt neceſſarium vt actus à propria illa virtute eliciatur, iuxta dicta concluſ. 1.

DVBIVM X.

Vtrùm actus internus voluntatis vnius virtutis, ſi imperetur ab alia virtute, accipiat ab actu imperante aliquam bonitatem?

120 EXempli cauſa, vt obtineam veniam peccatorum (quæ intentio ad ſpem pertinet) impero mihi actum caritatis. Qua in re certum eſt ipſam electionem medij ſiue volitionem, qua volo elicere actum caritatis vt obtineam veniam, habere ſuam bonitatem à fine. Sed vlteriùs petitur vtrùm etiam ipſe actus caritatis præter propriam bonitatem accipiat aliquam bonitatem ab actu imperante; ſicut externa datio eleemoſynæ accipit bonitatem ab actu ſpei, à quo imperatur. Medina 1.2.qu.18.a.4. id affirmat, idémque ibidem inſinuat Caietan. Primò, quia ideo actus externus accipit bonitatem ab imperante, quia ab eo imperatur ac pendet: atqui eo caſu actus internus imperatur ab alio, & ab eo pendet: ergo ab eo accipit bonitatem. Secundò, quia D. Thomas 1.2.qu.19. a.2. ad 1. docet, bonitatem actus interni, quæ ſumitur ab obiecto, non differre ab ea, quæ eſt ex fine, niſi fortè per accidens, prout finis dependet ex fine, & voluntas ex voluntate: vbi videtur dicere volitionem accipere aliquando bonitatem à fine, diſtinctam ab ea, quam habet ex obiecto.

Medina. Caietan.

D. Thom.

CONCLVSIO. Verius eſt actum voluntatis internum qui tendit præciſè in aliquod obiectum propter proprium ipſius bonum, nullam accipere bonitatem ab actu imperante. Ita Vaſquez 1.2. diſp. 51. c. 5. & eſt ferè communis, & apertè ipſius D. Thomæ 1.2.q.18.a.6. vbi in hoc diſtinguit actum externum ab interno voluntatis, quòd ille poſſit ab hoc moraliter informari, atque ita dum ab eo ad finem extrinſecum ordinatur, ab eodem bonitatem accipere: quod generatim negat de actu voluntatis; & fruſtra à Caiet. aliiſq; reſtringitur quaſi ſolùm loquatur de actu qui ab alio non imperatur. Quia D. Thomas generatim loquitur, & ratio ipſius eſt generalis, ſcilicet intrinſeca differentia actus voluntatis & externorum; quòd hi cùm in ſe non ſint liberi, nec habeant ex ſe formaliter eſſe morale, vtrumque neceſſariò accipiant ab actu voluntatis eos imperante: vnde fit vt cum eo vnum actum in genere moris conſtituant, in quo ipſi ſe habent inſtar materiæ, & volũtatis actus inſtar formæ, vt ait D. Tho. ſuprà. vnde non eſt mirũ ſi ſuam bonitatẽ formalem ab actu voluntatis accipiant; ſicut materia in aliis rebus accipit ſuam perfectionem à forma. Secùs omnino eſt in omni actu voluntatis, qui quantumcumque ab alio imperetur, manet tamen in ſe formaliter liber, & conſequenter habet proprium eſſe formaliter morale, aut etiam bonitatem au malitiam formalem; ideóque ab actu imperante nec informari, nec ſupradicta accipere poteſt. 121

Vaſquez. D. Thom.

Caietan.

D. Thomas.

Cur actus externi potiùs accipiãt bonitatem ab actu imperãte, quã interni.

D. Thom.

Ex quo patet reſponſio ad primum argumentum contrarium; neganda enim eſt maior: nam ideo propriè actus externus accipit bonitatem aut malitiam ab interno eum imperante, quia ab hoc accipit omnem ſuam libertatem, & conſequenter eſſe formaliter morale. 122

Ad ſecundum, Reſpondeo D. Thomam ibi ſolùm velle electionem obiecti ex ſe boni ſuam bonitatem accipere à fine, ſiue ab obiecto formali intentionis, à qua imperatur, & propter cuius finem ſuum obiectum vult, quod ei per accidens eſt, non quatenus eſt talis electio (vt ſic enim ei eſt eſſentiale) ſed quatenus eſt præciſè volitio talis obiecti, quod voluntas propter ſe appetere poſſet, quo caſu volitio ab eo ſolo ſuam bonitatem acciperet.

D. Thom.

Ex his demum ſequitur, non eſſe verum quod aſſerit Medina 1.2.q.18.a.4. actum voluntatis ex obiecto bonum poſſe vitiari, eò quòd imperetur ab alio actu voluntatis malo. hoc enim dici non poſſe patet ex dictis; quia, ſicut actus voluntatis nec accipit libertatem ab actu imperante, nec poteſt ab eo moraliter informari, ita conſequenter nec bonitatem nec malitiam ab eo poteſt accipere.

Medina.

Actus volũtatis ex obiecto ſuo bonus nequit vitiari ab imperãte.

DVBIVM XI.

Vtrùm intentio bona aut finis boni vitietur mala electione; aut contra electio bona mala intentione?

PRima opinio vel potiùs error eſt bonam intentionem omnino excuſare ac bonam reddere mali medij electionem; de qua agam dubio ſequenti. 123

Secunda opinio eſt Almaini tract. 1. moral. c. 11. & tract. 3. c. 18. poſit. 3. vbi docet, intentionem efficacem boni finis tunc eſſe malam quando intendens videt vnicum eſſe medium quo finis poteſt acquiri; idque malum: vt ſi intendens dare eleemoſynam videat ſe 124

Almainus.

eam

eam non poſſe dare niſi ex furto. ſecùs tamen eſſe quando varia occurrunt media, partim mala, partim bona: vt ſi intendens dare eleemoſynam videat ſe eam poſſe dare tam ex ſuo quàm ex furto, & eligat eam dare ex furto. quo caſu ait intentionē eſſe bonam, etſi electio ſit mala: quia hæc non ſequitur neceſſariò ex illa intentione, ſed ex libertate & malitia tale medium eligentis. Et hanc ſententiam ſequuntur Gregor. in 2. d. 38. q. vnic. a. 1. Conrad. 1. 2. q. 19. a. 7. ad 2. Medina ibid. Hic tamen addit, etſi illa intentio quatenus eſt præcisè intentio, ſit bona, quatenus tamen eſt ſimul etiam volitio medij, eam eſſe malam. Sed minùs conſequenter loquitur: nam eadem actio interna nequit ſimul eſſe bona & mala.

Gregor. Conradus. Medina.

125 *Bonauent. Gabriel.*

Tertiò, D. Bonau. in 2. d. 40. a. 1. q. 1. Gabr. ibid. a. 1. not. 2. & ar. 2. concluſ. 3. docent, finem bonum dupliciter poſſe intendi. Primò, ſine vllo ordine ad vllum medium, præſertim determinatum ac malum. Secundò, cum ordine ad medium malum. & priore caſu volunt intentionem eſſe bonam; in ſecundo verò malam; quia implicitè eſt volitio talis medij. Sed etſi hæc ſententia bene intellecta ſit vera, tamen non ſatis explicat præſentem difficultatem. nam in ſecundo caſu intentio eſt mala ratione obiecti ſui, in quod virtute ſiue implicitè fertur, ſcilicet in malum medium: atque ita intentio ex ſe bona non vitiatur à mala electione. quod diſputandum relinquitur.

126 *Salas.*

Quartò, quidam apud Salas 1. 2. tract. 7. diſp. 3. ſect. 11. nu. 148. docent, intentionem ex obiecto bonam poſſe vitiari, & abſolutè reddi malam præcisè, quia eſt cauſa malæ electionis: quia hoc ipſo quo aliqua actio eſt effectiua rei moraliter malæ, eſt mala; vt oſtendi ſuprà n. 70.

127 Dupliciter poſſum intendere finē honeſtum, ſcilicet formaliter, & ſolùm materialiter.

Pro reſolutione Nota, me dupliciter poſſe intendere finem honeſtum. Primò, formaliter, ita vt ipſum intendam propter propriam honeſtatem, ſiue ob rationem formalem neceſſariò honeſtam: quod dub. 4. oſtendi eſſe neceſſarium vt intentio ſit honeſta, ſiue laudabilis. Secundò, materialiter, vt ſi velim pauperi dare eleemoſynam, eiúſve miſeriam ſubleuare, non quia id honeſtum eſt aut hominem decet, aut Deo placet; ſed ob finem aliquem indifferentem aut malum: qualis intentio eſt indifferens aut mala. Ex quo ſequitur longè eſſe aliud nos intendere finem aliquem bonum, aliud verò nos eum intendere intentione ex ſe, ſiue ex obiecto ſuo moraliter bona & honeſta, qualis illa ſola eſt, quæ priore modo tendit in obiectum: quia hæc ſola habet obiectum formaliter honeſtum.

Aliud eſt nos intēdere finem bonum, aliud id fieri intētione bona.

128 Omnis intētio eſt implicita volitio medij.

Nota Secundò, cùm intentio propriè dicta ſignificet voluntatem finis ex parte ſua efficacem, omnem intentionem includere implicitè ſiue virtute volitionem alicuius medij; atque ita ipſum medium ſuo modo eſt partiale obiectum ipſius intentionis: illud enim omne eſt neceſſariò aliqua ratione obiectum noſtræ volitionis quod per eam aliqua ratione verè volumus. Similiter cùm omnis eligens aliquod medium, hoc velit quatenus vtile eſt ad finem, & propter huius bonitatem & conſecutionem, omnis electio neceſſariò eſt implicita volitio ipſius finis, atque ita finis eſt etiam obiectum ipſius electionis, & quidem formale, cùm ſit ratio cur medium eligamus.

Omnis electio eſt implicita volitio finis.

129 Electio neceſſariò reſpicit certū finem.

Hæc tamen inter hos actus eſt differentia, quòd, quia electio numquam ponitur niſi præcedente determinata intentione, quæ neceſſariò fertur in finem aliquo modo determinatum, ſaltem in bonum in communi (quod tunc in ratione obiecti eſt determinatum, quia determinatè expetitur) electio etiam neceſſariò virtute fertur in finem determinatum. Contrà cùm intentio ſemper natura, & ſæpe etiam tempore præcedat electionem, & finis poſſit ſæpe obtineri per varia media, & conſequenter per varias electiones; hinc intentio non dicit neceſſariò ordinem ad certam electionem, aut determinatum medium, ſed ſolùm ad medium aut electionem aliquam in confuſo.

Intentio nō reſpicit neceſſariò certum mediū.

Quia tamen nemo poteſt finem de facto intentum conſequi, niſi certa aliqua media eligendo, & conſequenter per determinatam electionem (quia nulla actio poteſt de facto poni niſi certa & determinata;) hinc quando intentio iam actu cauſat ipſam electionem, ſicut neceſſariò cauſat certam electionem, & circa certum medium, ita etiam neceſſariò implicitè in illa determinatè fertur, eáque ſimili ratione habet pro obiecto: iuxta iam dicta.

Nequit tamen cauſare electionem niſi certum medium reſpiciat.

130 Qua ratione intentio cauſet electionē medij.

Et ratio eſt, quia intentio non aliter cauſat electionem, niſi quatenus inclinat voluntatem vt eam eliciat, nec aliter ita voluntatem inclinat, niſi quatenus eſt volitio ab ea procedens, ſiue quatenus voluntas per eam aliquo modo ipſam electionem vult: nam intentio non inclinat voluntatem ad eligendum medium efficienter, ſiue aliquid in ea producendo, ſed ſe ipſa formaliter. Confirmatur Primò, quia voluntatem per intentionem inclinari in electionem medij in confuſo, eſt ipſam in confuſo electionem velle; ergo eam inclinari in electionem determinatam, eſt ipſam hanc determinatè velle, non quidem expreſsè, ſed implicitè; ſicut qui vult currere implicitè vult mouere pedes. Confirmatur Secundò, quia eiuſmodi inclinatio continet abſolutam repugnantiam cum nolitione talis electionis, ita vt nulla ratione poſſit cum ea conſiſtere: cuius non eſt alia cauſa, quàm quia eſt virtualis eiuſdem volitio; idque non ſolùm interpretatiua & ſecundùm moralem æſtimationem (ſicut volens cauſam vult effectum ei neceſſariò coniunctum) ſed vera & realis. nam aliàs ſicut poſſum efficaciter velle talem cauſam, & ſimul abſolutè deſiderare illum effectum ex ea non ſequi: ita poſſem tali intentione efficaciter inclinari ad hanc electionem, & tamen abſolutè deſiderare eam non ſequi. quæ apertè implicant.

131 Volens primò mediū in cōfuſo, & deinde determinatū, neceſſariò mutat intētionem.

Hinc ſequitur, fieri non poſſe vt aliquis priùs intendat finem conſequi ſine ordine ad certum medium, & deinde intendat eum conſequi per certum medium, niſi intentio aliquo modo in ſe mutetur, variétque obiectum; nam non poſſum rem aliquam velle priùs ſolùm in confuſo, & deinde determinatè in particulari, ſine eiuſmodi volitionis & obiecti variatione.

132 Ex bona intētione nequit ſequi mala electio.

Conclvsio I. Fieri nequit vt ex intentione ex ſe, ſiue ex obiecto ſuo formali verè honeſta; ſiue qua intendo finem honeſtum qua talem, ſequatur mala electio. Probatur Primò, quia ſicut ſe habet concluſio ad antecedens, ita ſe habet electio ad intentionem: atqui ex antecedente vero impoſſibile eſt ſequi malam concluſionem: ergo ex intentione honeſta nequit ſequi mala electio. Secundò, quia cùm intentio non aliter moueat me ad electionem medij, niſi quatenus hoc vtile eſt ad finem (vnde etiam de eſſentia ipſius electionis eſt vt feratur in medium qua vtile ad finem) fieri nullo modo poteſt, vt intentio moueat me ad medium quod ſciam ad finem intentum omnino inutile eſſe, multóque minùs ſi ſciam id eſſe noxium & euerſiuum ipſius finis: atqui medium malum eſt inutile, imò etiam noxium ad acquirendum finem honeſtum qua honeſtus eſt: ergo ex huius intentione nequit ſcienter eligi. Et confirmatur, quia aliàs poſſem ſcienter eligere medicinam ſanitati noxiam præcisè vt ſanitatem acquirerem, & amputationem tibiæ aut compedes vt celeriter currerem. quæ nemo ſanus aſſerat.

133

Dices Primò, Etſi ex vera præmiſſa nequit per ſe ſequi falſa concluſio, poterit tamen ſequi per accidēs, ratione alterius præmiſſæ ei adiunctæ: ergo ſimiliter ex intentione bona poterit ſequi mala electio ratione alterius intentionis malæ ei coniunctæ. Confirmatur exemplo; poteſt enim fieri vt quis ex amore

iuſtitiæ velit ſatisfacere creditoribus, quia tamen ſimul eſt auarus, hæc voluntas per ſe eſſet inefficax; ſed quia ſimul offertur occaſio furandi atque ita nocendi inimico, partim vt huic noceat, partim vt illis ſatisfaciat furatur. vbi eſt duplex intentio, vna bona, altera mala, quarum neutra per ſe, vt ſuppono, eum ad furtum ſufficienter moueret: ergo tunc bona intentio coniuncta alteri malæ mouet ad malam electionem.

134 Ad argumentum Reſpondeo, negando conſequẽtiam. Primò, quia numquam ex aliqua propoſitione ſiue per ſe, ſiue etiam ratione coniunctionis cum altera poteſt ſequi conſequens directè ipſi repugnans, ſiue contradictorium: mala autem electio directè repugnat honeſtæ intentioni; ergo ex ea nullo modo poteſt ſequi. Secundò, quia, vt duæ præmiſſæ conſtituant vnum antecedens, ex quo per bonam conſequentiam concluſio inferatur, non eſt opus vt hæc cum vtraque ſeparatim ſumpta habeat aliquam verã connexionem, ſed ſufficit quòd habeat connexionem cum vtraque ſimul ſumpta; vt patet in hoc ſyllogiſmo, *Omnis homo eſt animal, lapis eſt homo: ergo lapis eſt animal.* in quo conſequens cum maiore ſecundùm ſe ſumpta nullam omnino habet connexionem. Et ratio eſt, quia præmiſſæ ne quidem partialiter & inchoatiuè conficiunt conſequentiam prout ſeparatim ſumuntur, ſed ſolùm prout ſunt coniunctæ & cum omnimoda dependentia inter ſe. Secùs eſt in duabus intentionibus, præſertim non ita ſubordinatis, vt vnius finis ſit vtilis ad acquiſitionem alterius, mouentibus ad electionem eiuſdem medij: quæ ſingulæ per ſe & ſine reſpectu ad alteram, neceſſariò mouent ad electionem eiuſdem medij, & quidem ſub ſpeciali ratione quatenus medium eſt vtile ad proprium finem & non aliter, etſi fortè ſingulæ per ſe ſine alterius acceſſu non moueant ſufficienter ad electionem ponendam: quare vtraque per ſe immediatè & vt diſtincta ab altera debet habere aliquam connexionem cum electione. ſicut cùm duo diuerſa ratione eandem nauem mouent, vnus remigando, alter trahendo, neceſſe eſt vt vterque per ſe immediatè impetum naui imprimat, etſi fortè inſufficientem ad eius motum. hinc ſimul cupiens audire Sacrum in templo, & diligenter ſtudere, numquam vtraque intentione ſimul poterit moueri ad eligendam manſionem in cubiculo, aut itionem ad templum, ſed ſolùm alterutra ad alterutrum mouebitur. Electio autem mala nullo modo poteſt eſſe vtilis ad finem honeſtum, qua talis eſt, cùm eum potiùs euertat. ſicut manſio in cubiculo nequit eſſe vtilis vt eo tempore audias Sacrum in remoto templo. Quare ad confirmationem Reſpondeo, etſi talis poſſit moueri ad furandum, vt ſoluat debita, quatenus hæc ſolutio aliquod commodum annexum habet, aut ob ſimilem finem; numquam tamen ad hoc moueri poterit ob honeſtatem iuſtitiæ, quæ per furtum nullo modo comparatur, ſed euertitur: atque ita caſus ibi poſitus eſt impoſſibilis.

Aliter ſequitur electio ex intentione aliter conſequens ex præmiſſis.

Electio procedens ex duplici intentione neceſſariò cũ vtraque ſeparatim sũpta habet connexionem.

135 Dices Secundò, Qui intendit ſolutionem debiti qua honeſta eſt ſiue ob ſuam honeſtatem, intendit etiam ipſam ſolutionem ſecundùm ſuam ſubſtãtiam: atqui illud furtum ad hanc poteſt eſſe vtile: ergo poterit ex illa intentione eligi. Confirmatur, quia poteſt quis vna actione intendere ſolutionem debiti propter honeſtatem iuſtitiæ, & quia ipſi ex alia parte commoda eſt; atqui furtum ex hac parte poteſt ad illam intentionem eſſe vtile: ergo poterit ex ea eligi.

136 Reſpondeo, quidquid ſit de maiore in confirmatione ſumpta (quam cum D.Thoma 1.2.q.12.a.3.meliùs negâris) nego vtramque conſequentiam: ſcilicet tam obiectionis, quàm confirmationis, quia, cùm per talem intentionem verè intendatur ipſa honeſtas quæ per eam electionem euertitur, ipſa nequit me ad hanc mouere. Quare vt habens eiuſmodi intentionem, eligat furtum, neceſſariò debet priùs deſinere efficaciter intendere illam honeſtatem, ac pergere amare ſolutionem præcisè propter commodum aliquod, aut ob ſimilem finem. Sicut ſi quis intendens ſimul commodè viuere & ſeruire Deo, videret tranſitum ad hæreſim eſſe vtilem ad prius; repugnare tamen ſecundo; non poſſet illum eligere, niſi priùs deſineret efficaciter velle ſeruire Deo. atque ita ex hac intentione neque per ſe, neque per accidens poſſet ad illud medium eligendum moueri.

D. Thom.

Dices Tertiò, Medicina ex vna parte noxia ſanitati, poterit ex alia parte eſſe vtilis: v.c. quædam generantia arthritidem ſunt vtilia contra calculum, & hac ratione ab eo qui vtroque morbo laborat illa medicina poterit ex amore ſanitatis eligi: ergo ſimiliter actio vni particulari honeſtati repugnans, poterit alteri acquirendæ eſſe vtilis, v.c. furtum ad honeſtatem eleemoſynæ, atque ita poterit propter hanc eligi. Reſpondeo, negando conſequentiam, quia illa medicina non habet in ſe formalem & immediatam repugnantiam cum ſanitate, ſed ſolùm ratione alicuius ſui effectus & diſpoſitionis ipſius ſumentis, atque ita non omnino & totaliter eius ſanitati repugnat: quare ratione diuerſorum effectuum quos habet, & ratione diuerſæ diſpoſitionis ipſius ægri poteſt eius ſanitati partim repugnare, partim conducere. Secùs eſt de mala electione, quæ ſicut eſt formaliter & abſolutè in ſe inhoneſta, ita formaliter & abſolutè omni morali honeſtati repugnat. 137

Conclvsio II. Etſi ex intentione finis materialiter honeſti poſſit ſequi mala electio, nulla tamen vnquam intentio finis honeſti propriè loquendo vitiatur per electionem malam, tamquam per ſui circumſtantiam aut effectum ex ſe ſecutum, ita vt ratione huius fiat mala, quæ aliàs ex ſe & obiecto ſuo erat bona aut indifferens, ſiue non mala. ita Salas 1.2. tractat.7.diſp.3.ſect.11.n.147.& videtur aperta ſententia D.Thomæ 1.2.q.19.a.2.vbi docet actum voluntatis ex obiecto bonum non poſſe fieri aliunde malum. Probatur, quia vel illa electio ingreditur aliqua ratione obiectum illius intentionis, & cùm hæc tunc verſetur circa obiectum malum, nullo modo poteſt ex obiecto eſſe bona, aut etiam indifferens (nam omne obiectum quod continet in ſe aliquid abſolutè malum, ſimpliciter in ratione obiecti eſt malum) vel nullo modo ingreditur rationem illius obiecti, & tunc etiam nequit verè ſequi ſiue cauſari ex illa intentione, ſed ad eam ſe omnino per accidens habet, vt oſtendi nu.129. & conſequenter nequit ei tribuere malitiam tamquam illius effectus aut circumſtantia: nam ad hoc requiritur vt aliquo modo per ſe, & non omnino per accidens eam ſequatur. Ex quo ſequitur ſolutio argumenti allati pro quarta ſententia num. 126. quia intentio quæ non eſt mala ex obiecto, nequit eſſe effectiua malæ electionis. 138

Numquam intẽtio propriè vitiatur per electionem.

Salas.

D. Thomas.

Intẽtio nullo modo mala ex obiecto nequit eſſe cauſa malæ electionis.

Vt hæc clariora ſint, Nota aliquem tripliciter poſſe intendere finem ex ſe honeſtum. Primò, cum determinato ordine ad medium malum; vt ſi intendat dare eleemoſynam ex furto, ſaltem implicitè, vt ſi videat ſe non poſſe eam aliter dare. & patet hanc intentionem habere partiale obiectum malum, ſcilicet vſurpationem iniquam rei alienæ. 139

Secundò, ſine vllo determinato ordine etiam implicito ad medium illicitum; vt ſi velit dare eleemoſynam eo tempore quo id honeſtè facere poteſt, nullo modo cogitando de medio illicito ad id vſurpando: & deinde ex auaritia, aliáve occaſione eligat eam dare ex furto. quo caſu prior intentio non fuit mala, ſed ex ea manente omnino eadem & inuariata non ſequitur illa electio, ſed ex alia intentione mala ei ſuccedente, vt oſtendi n.129.& 130.

Tertiò, cum directo ordine ad medium licitum, inten

intendendo dare eleemoſynam ex ſuis, & ex hac intentione multò minùs poteſt ſequi mala electio; ſed vt hæc ſequatur neceſſaria eſt alia intentio.

140 Dices, Etſi ex priore intentione per ſe ſumpta nequeat ſequi talis electio, poterit tamen ex ea ſequi prout erit coniuncta alteri volitioni malæ, ſicut ex propoſitione vera & falſa ſequitur conſequens falſum. Reſpondeo, negando aſſumptum, quia, vt oſtendi nu. 134. numquam ex aliqua intentione, ratione alterius volitionis coniunctæ ſequitur electio, niſi illa etiam ſecundùm ſe, dicat ordinem & inclinet ad eam electionẽ. quo caſu, vt iam oſtendi, intentio quæ priùs non dicebat ordinem ad illud medium, neceſſariò in ſe mutatur, vt poſſit ordinem ad illud dicere.

141 Conclvsio III. Omnis electio medij quantumuis ex ſe boni, ſi fiat ob malum finem, intrinſecè & ex obiecto ſuo eſt abſolutè mala, nec vllo modo bona. Idem dicendum eſt de electione mali medij ob finem bonum ſaltem materialiter (quia, vt dixi, nequit fieri ob finem formaliter bonum.) Ita Vaſquez 1. 2. diſp. 68. initio. Salas tract. 7. diſp. 3. ſect. 11. n. 150. Curiel q. 18. a. 6. concluſ. 2. & 3. Et eſt per ſe clara. quia, vt patet ex dictis, talis electio habet obiectum aut formale aut materiale abſolutè malum, & conſequenter totale eius obiectum ſiue compoſitum ex vtroque eſt abſolutè obiectiuè malum. vt patet ex dictis dubio 2. atqui volitio habens obiectum ita abſolutè malum, eſt abſolutè & ſimpliciter mala: ergo illa electio eſt talis.

Vaſquez. Salas. Curiel.

142 Et ex his eſt facile ſoluere obiecta quæ à quibuſdam contra hanc & ſecundam concluſionem obiiciuntur, quia omnia ſupponunt talem electionem aut intentionem eſſe ex obiecto abſolutè bonam. quod iam oſtendi eſſe falſum.

Actus volũtatis imperatus ob aliquem finem non ſemper eſt electio.

Hoc ſolùm hîc Notandum, quoſdam in hac materia falli, non diſtinguentes hæc duo, *Me vnum actum voluntatis alio actu referre, aut etiam imperare ob finem ei extrinſecum bonum vel malum*; &, *Me eligere aliquod medium ob finem ei extrinſecum ſiue bonum ſiue malum.* Quia in priore caſu actus relatus nullo modo fertur in obiectum actus referentis aut imperantis, ideóque ab eo non accipit intrinſecam vllam bonitatem aut malitiam; nec etiam ab actu imperante accipit bonitatem aut malitiam extrinſecam, quia hoc ſolùm poteſt conuenire actibus externis, vt oſtendi dub. 10. In ſecundo verò caſu illa electio habet pro obiecto formali ipſum finem intentum, & in eum implicitè fertur, ideóque ab eo intrinſecam malitiam accipit, ſi malus ſit; aut bonitatem, ſi tam medium quàm finis bona ſint. ſi tamen medium electum ſit malum cognitum tale, electio nequit vllam bonitatem accipere ex fine (etſi hic per impoſſibile eſſet formaliter honeſtus) quia cùm in ſe mala ſit, omnis bonitatis moralis eſt incapax: quia idem actus nequit eſſe intrinſecè bonus & malus; &, vt ſuprà oſtendi, actus internus non eſt capax bonitatis extrinſecæ.

DVBIVM XII.

Vtrùm intentio boni finis minuat malitiam electionis malæ?

143 AVctor operis imperfecti inter libros Chryſoſt. hom. 19. in illud Matth. 7. *Omnis arbor bona bonos fructus facit*; docet bonam intentionem tollere omnem malitiam electionis medij mali. his verbis: *Nam ex propoſito bono, etiam quod videtur malum, bonum eſt; quia propoſitum bonum malum opus excuſat.* quod pluribus ibi allatis exemplis comprobat. Idem ſentit Caſſianus collatione 17. cap. 17. 18. 19. & ſequentibus, vbi docet, licere ob finem bonum notabilis momenti mentiri.

Auctor operis imperf. Caſſianus.

Intelligendi autem ſunt hi Auctores non de quibuſuis operibus malis, ſed de mendacio officioſo, & ſimilibus operibus, quæ non continent ita grauem repugnantiam cum natura rationali: nam omnino incredibile eſt, eos hoc de idololatria, adulterio, & ſimilibus facinoribus vnquam ſenſiſſe.

Alij, quos citat Almainus tract. 2. Moral. c. 12. diffic. 2. ſenſerunt talem intentionem nullo modo minuere malitiam operis.

Almainus.

Conclvsio I. Intentio boni finis numquam per ſe eſt cauſa cur opus aliàs malum licitè fiat. 144 Hæc concluſio apertè ſequitur ex dictis dub. 11. & patet expreſsè ex Scriptura. Nam Apoſtolus ad Romanos 3. v. 8. ait eos blaſphemare & habere iuſtam damnationem, qui dicunt: *Faciamus mala vt eueniant bona.* vnde Eccli. 34. v. 24. dicitur: *Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui.* Ratio eſt, quia bonũ debet eſſe ex omni parte bonum, & quouis defectu vitiatur: & quia vt oſtendi dub. 11. concluſ. 3. volitio talis operis habet obiectum abſolutè malum, & conſequenter eſt mala.

ad Roman. Eccli.

Dixi, *numquam per ſe eſt cauſa.* Quia quandoque per accidens ratione inuincibilis ignorantiæ operantis, omnino credentis licere aliquando ob finem bonum facere opus aliàs malum, fieri poſſet, vt ita operans omni prorſus culpa vacaret. 145

Bona intẽtio quãdoque per accidens eſt cauſa cur malum medium bene eligatur.

Dices Primò, Matth. 6. dicitur, *Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit*, id eſt ſi intentio fuerit recta & bona, opus quod inde ſequetur erit etiam bonum: ergo intentio boni finis iuſtificat malam electionem. Secundò, licitè occidis inuaſorem quando hoc neceſſarium eſt ad tui defenſionem: ergo bona intentio iuſtificat malam electionem. 146

Matth.

Ad primum, nego conſequentiam: quia Chriſtus ibi loquitur de hypocritis qui faciunt multa opera ex obiecto bona ob vanam gloriam, atque ita ea vitiant, ob malam intentionem. & dicit horum vitam futuram bonam, ſi haberent bonam intentionem. Reſpondeo Secundò, & magis literaliter, Chriſtum ibi ſolùm docere id quod docui ſuprà, ſcilicet malum opus numquam poſſe ſequi ex bona intentione, & conſequenter quamdiu noſtra intentio in ſe recta permanet, futurum vt caueamus ab omni opere prauo, atque ita totum corpus noſtrum, ſiue omnia opera noſtra fore lucida, non quidem ita vt opera aliàs mala ratione bonæ intentionis fiant bona; ſed ita vt bona intẽtio quamdiu perſeuerat, faciat vt quantum in ipſa eſt nulla mala opera faciamus: quia, etſi ex bono fine malè intento poſſit ſequi mala electio, numquam tamen ex intentione ſecundùm ſe recta & bona poteſt ſequi mala electio, vt oſtendi dub. 11. atque ita generatim omnia opera quæ verè fiunt ex bona intentione, ſunt bona; non tamen ea omnia quæ fiunt ex intentione boni finis; quia huius intentio ſæpe eſt mala. 147

Qua ratione bona intẽtio faciat omnia opera bona.

Ad ſecundum, nego conſequentiam: quia tunc occiſio non eſt propriè licita, quia fit bona intentione, ſed quia eſt occiſio iniuſtè inuadentis neceſſaria ad vitæ defenſionem, quæ per ſe & ex obiecto in dictis circumſtantiis licita eſt.

Conclvsio II. Intentio boni finis minuit malitiam malæ electionis. 148 Eſt iam communis. & expreſsè eam docet D. Auguſt. l. contra mendacium cap. 8. vbi ait: *Peior eſt qui concupiſcendo, quàm qui miſerando furatur*, vt ſcilicet det eleemoſynam. Ratio eſt, quia illa intentio reddit malitiam medij electi minùs voluntariam, & conſequenter electionem minùs malam. Idque Primò, quia medium malum quatenus vtile ad bonum finem, induit quamdam ſpeciẽ boni, atque ita ipſius malitia ex parte occultatur, & redditur eligenti

Auguſt.

Qua ratione intentio boni finis minuat malitiam electionis.

minùs voluntaria, quia minùs cognita. Qua ratione fieri poſſet vt eius malitia alicui omnino occultaretur, atque ita illud eligens ob inuincibilem ignorantiam omnino excuſaretur. Et hac ratione probabile eſt quandoque aliquos non peccare officioſè mentiendo, non præciſè ratione bonę intentionis; ſed quia inuincibiliter credunt ſe hîc & nunc ad euitandum graue malum ad hoc teneri. Secundò, quia quando medium malum appetitur ob finem bonum, bonitas finis magis appetitur, quàm malum medium, & eligēs hoc non appetit niſi compulſus quodammodo ex neceſſitate & amore boni finis, atque ita minùs voluntariè id appetit, quàm ſi id propter ſe appeteret.

149 *Auguſt.* Dices Secundò, D. Auguſt. l. 50. homiliarum hom. 7. ſub finem, de furante vt det eleemoſynam, ait: *Si totum det pauperibus, quod abſtulerat, addit potiùs peccatum quàm minuat*; ergo ea intentio non minuit peccatum. Secundò, ſi intentio boni finis minuat peccatum, intentio finis melioris magis minuet: ergo poterit eſſe intentio finis tam boni vt omnem malitiam tollat.

150 Ad primum, nego conſequentiam, quia D. Auguſt. non dicit ipſum furtum eo caſu eſſe peius quàm ſi alio fine fieret (hoc enim falſum eſt, ipſique, vt patet ex dictis, repugnat) ſed ipſam largitionem rei furtiuæ non eſſe bonam, ſed nouum peccatum. quia eſt noua attrectatio rei alienæ inuito domino, quà ipſius recuperatio redditur difficilior. ſicut eſſet etiam nouum peccatum, & quidem peius, ſi fur in alios vſus eandem rem conſumeret.

Ad ſecundum, Reſpondeo meliorem finem per ſe non minuere malitiam electionis, ſed ſolùm aliquando per accidens quatenus magis occultat malitiam medij, aut maius ſui excitat deſiderium, atque ita efficit vt malitia medij ſit minùs voluntaria: quamdiu tamen hanc non omnino occultat, non tollit omnino voluntarium, & conſequenter nec peccatum.

DVBIVM XIII.

Vtrùm electio medij ac opus electum, ſint ſemper tam bona, quàm ſit ipſa intentio finis?

151 *D. Thom.* Hanc difficultatem diſputat D. Thomas 1. 2. qu. 19. art. 8. eamque 4. concluſionibus explicat, quas hîc ſolùm breuiter ponam, & paucis explicabo. Pro earum tamen intelligentia cum ipſo D. Thoma Nota Primò, intentionem poſſe eſſe dupliciter meliorem electione ac opere externo. Primò, ratione obiecti, vt ſi intendas maius bonum quàm poſſis per medium electum conſequi. Secundò, ratione maioris perfectionis intenſiuæ, vt ſi finem intensè ames, & medium remiſsè eligas ac exequaris, ob difficultatem quam in eo reperis.

Intētio poteſt dupliciter eſſe melior electione.

Nota Secundò, electionem habere duplex obiectum, ſcilicet proximum ſiue medium vtile ad finem; & remotum ſiue finem ipſum: nam qui expetit medium quia vtile ad finem, implicitè appetit finem.

Electio habet duplex obiectum.

Nota Tertiò, vnam electionem dupliciter poſſe eſſe meliorem altera. Primò, in ratione phyſica, & efficacia ad finem conſequendum. Secundò, in ratione perfectionis moralis & meriti.

Vna electio poteſt dupliciter eſſe melior alia.

152 Conclvsio I. Bonitas quam habet electio ex obiecto proximo, non ſemper reſpondet bonitati finis intenti. Dupliciter enim poteſt deficere. Primò, quia eligimus medium fini improportionatum: vt ſi intendam exſtruere templum quod conſtaret centies mille aureis, & tantùm vellem dare mille. Et tunc electio opuſque electum nec in ratione meriti, nec in ratione efficaciæ reſpondent fini intento: vt per ſe patet. ſed eo caſu ipſa etiam intentio in ſe inefficax eſt, & ex parte ſolùm quædam velleitas, atque ita nec ipſa reſpondet bonitati finis ſiue obiecti ſui, præſertim quando hic defectus non prouenit ex impedimento extrinſeco, v.c. ex impotentia tantum dandi, aut ſimili. Atque ita hoc caſu propriè loquendo electio non deficit à perfectione ipſius intentionis, ſed ſolùm à perfectione finis intenti. Secundò, quando quis ex parte ſua eligit medium efficax ad finem, ſed executio impeditur: vt ſi mittam ſufficientem pecuniam pro templo extruendo, ſed hæc ab aliis rapiatur. Et tunc etſi electio & executio medij in ratione efficaciæ non omnino reſpondeant fini intento; reſpondent tamen in ratione bonitatis moralis ac meriti: quia talis tantum meretur ac ſi pecunia non fuiſſet intercepta.

Intētio ſępe non reſpondet fini intento.

Conclvsio II. Bonitas tamen quam electio habet ex obiecto remoto, reſpondet bonitati quam intentio habet ex obiecto. Patet, quia hac ratione ipſe finis intentus eſt etiam obiectum electionis, & quidem ex quo hæc præcipuè bonitatem moralem accipit. 153

Conclvsio III. Perfectio intenſiua electionis non ſemper reſpondet perfectioni intenſiuæ intentionis. Quia ſæpe finem feruenter amamus, & tamen eius media ob difficultatem, quam in iis apprehendimus, tepidè amplectimur, ac exequimur. Electio tamen etiam illam bonitatem intentionis ſemper aliquo modo participat. Primò, verè & intrinſecè, quatenus feruentior intentio ſemper eſt cauſa cur voluntas feruentiùs & efficaciùs medium eligat & exequatur, quàm aliàs faceret ſi intentio eſſet remiſſior. 154

Electio ſępe remiſſior intentione.

Electio dupliciter participat bonitatem intentionis.

Secundò, ſecundùm quandam denominationem extrinſecam & communem apprehenſionem, qua intentio finis & electio ac executio medij cenſentur quaſi vnus actus, in quo præcipuum locum & quaſi rationem formæ obtineat intentio, atque ita toti aggregato ſuam bonitatem aut malitiam tribuat. Et hac ratione electio cenſetur aliqua ratione accipere bonitatem aut malitiam ab intentione; ſed, vt dixi, impropriè. nam propriè loquendo ſunt duo omnino diſtincti actus non modò in genere phyſico, ſicut actus internus & externus, verum etiam in genere moris: & conſequenter vnus non habet ſe per modum formæ reſpectu alterius, nec vllam bonitatem aut malitiam ei propriè communicat, iuxta dicta dub. 10. 155

Conclvsio IV. Quandoque perfectio electionis, vel potiùs volitionis imperatæ, & perfectio operis externi habent rationem obiecti reſpectu intentionis ſiue actus imperantis: vt quando volo feruentem actum pœnitentiæ elicere, multa bona facere, &c. & tunc actus imperati non ſemper ſequuntur quantitatem intentionis ſiue actus imperantis; quia ſæpe proponimus multa bona feruenter agere, & tamen pauca, & quidem tepidè facimus. Ratio eſt, tum quia voluntas imperans eſt ſæpe ex parte ſua inefficax, & ex parte ſolùm quædam velleitas, quę occurrentibus in executione difficultatibus ſtatim remittitur ac frangitur. tum etiam quia voluntas noſtra non ſemper habet ſufficientes vires, vt quæuis opera heroica prout vellet operetur: ſed ad hoc requiritur ſingularis Dei gratia. 156

Meliùs ſępe proponimꝰ quam exequamur.

Sæpe proponimus quæ ſupra vires ſunt.

Dices, Ergo tunc in ſecundo caſu tantum quis merebitur, ac ſi ea opera faceret: quia voluntas pro facto reputatur, quando deeſt facultas. Reſpondeo, hoc ſolùm verum eſſe quando voluntas eſt ex ſe perfectè efficax, & aliunde ab opere externo impeditur. Secus autem eſſe quando in ſe imperfecta & inefficax eſt, etſi non ſit tunc in noſtra poteſtate vt ſit perfectior. Quamquam vix credo contingere, vt vnquam tā perfectè amemus virtutem, vt præciſè defectu gratiæ tunc nō poſſimus eam amare perfectiùs; ſed ſemper aliquis defectus eſt ex nobis. nam Deus qui nos 157

Quādo voluntas reputętur pro facto.

Vix vnquā amamus virtutē quantum poſſumus.

ſemper

ſemper cupit in perfectione proficere, ad hoc ex ſua parte non deeſt.

DVBIVM XIV.

Qua ratione bonitas actus interni pendeat à circumſtantiis?

HOc dubium hîc præcipuè proponitur, vt poſſimus cognoſcere, an actus internus ex obiecto bonus poſſit fieri malus ratione alicuius veræ circumſtantiæ; aut an bonitas eius poſſit per eam retinentem veram rationem circumſtantiæ augeri, vel minui.

158 *D. Thomas.* Quid dicatur circumſtãtia actionis.

Vt hæc meliùs intelligantur, Nota Primò, ex D. Thom. 1. 2. quæſt. 7. art. 1. id propriè dici circumſtantiam alicuius actionis humanæ, quod ei ita coniungitur ac aliquam cum ea connexionem habet, vt eam quidem aliquo modo afficiat, eamq́ue aliqua ratione immutet, & tamen non pertineat ad eius eſſentiam ſiue ſubſtantiam, neque intrinſecè vt pars eſſentialis, neque extrinſecè vt obiectum, aliáue ſimilia à quibus actus eſſentialiter pendet. Atque ita omnis circumſtantia ſe habet inſtar accidentis reſpectu actus cuius eſt circumſtantia.

Circũſtantia eſt accidens actionis.

Nota Secundò, aliquid dupliciter poſſe alicui actui accidere. Primò, conſiderato ſecundùm eſſe ſuum naturale. Secundò, conſiderato ſecundùm eſſe morale. & de his ſolis nobis hîc eſt diſputatio, quia aliæ circumſtantiæ non pertinent ad Theologum.

159 Circumſtãtia actionis hanc neceſſariò immutat.

Ex quibus ſequitur Primò, id quod actionem nullo modo afficit, ſiue quod eam neque ſecundùm eſſe naturale, neque ſecundùm eſſe morale immutat, etſi tempore vel loco ei coniunctum ſit, non eſſe tamen propriè ipſius circumſtantiam. vt quòd, dum aliquis dat eleemoſynam, ſol luceat aut non luceat. Item ea quæ immutant quidẽ actionem ſecundùm eſſe ſuum phyſicum, non tamen ſecundùm eſſe moris, non eſſe huius circumſtantias, quatenus conſideratur ſecundùm eſſe morale. vt quòd aliquis alium haſta aut gladio occidat. quare de his hîc nulla nobis eſt quæſtio.

160 Poteſt aliquid ſub vna ratione eſſe actioni eſſentiale, & ſub alia circumſtantia.

Sequitur Secundò, id à quo actus ſubſtantialiter pendet, ita vt eo ab ſente nequeat manere idem ſpecie aut etiam numero actus, non poſſe eſſe propriè ipſius circumſtantiam, ſaltem ſecundùm eam rationem, ſecundùm quam hic ab eo ita pendet. quamuis alia ratione, ſecundùm quam ab eo non pendet, poſſit ei eſſe circumſtantia. quæ infrà exemplis illuſtrabimus.

161 Vnde ſequitur Tertiò, ſæpe contingere vt aliquid alicui actui ſit accidentarium & circumſtantia, quatenus conſideratur ſecundùm eſſe naturæ; quod ei eſt eſſentiale, quatenus conſideratur in eſſe moris, vt quãdo actio ab aliquo extrinſeco primo accipit quòd ſit bona vel mala. Item aliquando quod actioni ſecundùm vnam ſpeciem moralem eſt eſſentiale, ſecundùm aliam ei eſt accidentale.

162 Patet exemplo. furatur quis rem alienam depoſitam in loco ſacro, quæ ſit magni pretij. rem hanc eſſe alienam, aut depoſitam in loco ſacro ſunt accidentaria ipſi acceptioni conſideratæ ſecundùm eſſe naturæ; quia phyſicè eſſet eadem acceptio, etſi hæc abeſſent. Eam autem eſſe alienam, conſtituit eam actionem in ſpecie furti: vt enim hæc acceptio ſit furtum neceſſariò debet eſſe acceptio rei alienæ: atque ita quatenus habet rationem furti, hoc non eſt ei accidentale aut circumſtantia, ſed eſſentiale. Eſt tamen ei ſub ea ratione accidentale, & conſequenter circumſtantia, quòd ea res ſit depoſita in loco ſacro; nam ea acceptio eſſet verè furtum & iniuſtitia, etſi res non eſſet depoſita in loco ſacro. hoc tamen eſt neceſſarium, vt acceptio habeat rationem ſacrilegij, ideóque ei ſub ea ratione eſt eſſentiale. Quòd autem ſit magni pretij, eſt illi accidentarium tam quatenus habet rationem furti, quàm quatenus habet rationem ſacrilegij. atque ita hoc ſimpliciter eſt circumſtantia tam furto, quàm ſacrilegio.

163 Qua ratione circumſtantiæ dẽt primam ſpeciem moralem.

Sequitur Quartò, aliquas circumſtãtias dare actui primam ſpeciem moralem, eæ ſcilicet quæ faciunt vt actio quæ ex obiecto aliàs eſſet indifferens, fiat bona vel mala. v. c. ambulare eſt ex ſe actio indifferens, ſi tamen fiat ob bonum finem, erit actio bona moraliter, & contrà erit mala ſi fiat ob malum finem. Item acceptio alicuius rei ex ſe indifferens eſt, ſi tamen ſit acceptio rei alienæ inuito domino erit furtum. vt autem patet ex dictis, etſi hæc poſſint eſſe circumſtantiæ ipſius actionis quatenus conſideratur ſecundùm eſſe naturæ, non tamen quatenus conſideratur ſecundùm eſſe moris: quia ipſa primam ſpeciem moralem ab ea circumſtantia accipit: atque ita ei eſſentialis eſt. Aliæ verò circumſtantiæ transferunt actionem ad aliam ſpeciem in genere moris vel potiùs ſuperaddunt ei ſecundam ſpeciem: ſic rem furtiuam eſſe depoſitam in loco ſacro, ſuperaddit furto rationem ſacrilegij.

Circumſtãtia quandoque mutat ſpeciẽ, quandoque non.

Quædam verò non transferunt rem ad aliam ſpeciem, ſed ſolùm augent vel minuunt eius bonitatem aut malitiam intra eandem ſpeciem. vt quòd res in eleemoſynam data aut furto accepta, ſit magni vel parui pretij.

164 Quæ circũſtantiæ mutent ſpeciẽ.

Vbi Nota Tertiò, eas circumſtantias ſuperaddere actui nouam ſpeciem bonitatis aut malitiæ, quæ, quia ex ſe habent ſpecialem cõuenientiam aut repugnantiam cum natura rationali ſiue recta ratione, efficiunt vt actui inſit aliqua bonitas aut malitia ſpecie diſtincta ab omni ea, quam priùs ſecluſa ea circumſtantia habebat, ſiue quæ priorem in ſuo conceptu formali non inuoluit.

165 Id fit tripliciter.

Poteſt autem hoc tripliciter fieri. Primò, ita vt actio ſine ea nec eſſet bona nec mala, & tunc dat ei primam ſpeciem moralem: & talis circumſtantia eſt rem, quam accipis, eſſe alienam; vt patet ex dictis.

Secundò, vt actus ſecundùm ſe malus acquirat nouam ſpecie malitiam, quæ priorem non ſupponit, & poteſt ſine ea exiſtere. vt ſi quis fornicetur in templo. hæc actio præter fornicationem continet malitiam ſacrilegij, quatenus per eam locus ſacer violatur: quæ malitia ſpecie diſtinguitur à priore, & poteſt ſine ea eſſe: nam ſi quis in templo ſine iuſta neceſſitate cognoſceret propriam coniugem, eodem modo violaret ſanctitatem loci, & tamen non committeret fornicationem.

Tertiò, vt malitia ex circumſtantia neceſſariò ſupponat in actu aliam malitiam priorem, à qua tamen ſecundùm intrinſecum ſuum conceptum diſtinguitur: talis eſt malitia adulterij vt ſic, quæ conſiſtit in ſpeciali iniuria erga maritum, & contra honorem Sacramenti in Chriſtianis, atque ita ſecundùm ſuum intrinſecum quidem conceptum eſt diſtincta à malitia fornicationis, hanc tamen ſupponit; quia nemo poteſt in ſe admittere malitiam adulterij, ſiue committere illam iniuriam in maritum & Sacramentum, niſi ſimul admittat malitiam fornicationis. Quòd tamen hæ malitæ ſecundùm intrinſecos conceptus ſpecie differant, patet, quia prior eſt præciſè contra caſtitatem, alia eſt contra iuſtitiam & honorem Sacramento debitum. 166

167 Quæ circũſtantiæ non mutent ſpeciem.

Contrà verò illæ circumſtantiæ non mutant ſpeciem moralem ipſius actus, ſed ſolùm eius bonitatem aut malitiam intra eandem ſpeciem augent aut minuunt; quæ quia ex ſe non habent ſpecialem conuenientiam aut repugnantiam cum natura rationali, etiam actui nullam ſpecialem bonitatem aut malitiam tribuunt, quæ in ſuo conceptu differat ab omni alia bonitate aut malitia quam ex obiecto, ſecundùm

ſe conſiderato habet, v.c.rem furto ablatam eſſe magni pretij, non dat actioni ſpecialem malitiam diſtinctam ab iniuſtitia ipſius furti, ſed hanc ſolùm auget, eámque ita intrinſecè includit, vt concipi nequeat vt ab ea diſtincta.

168 Dices, ex dictis num. 159. & 160. ſequi Primò, quantitatem rei furto ablatæ aut in eleemoſynam datæ non eſſe circumſtantiam actus: nam ad eius ſubſtantiam pertinet; alia enim numero eſt acceptio, qua quis accipit 10. aureos, alia qua accipit vnum.

Secundò, ea quæ dant actui ſpeciem moralem bonitatis aut malitiæ, communiter non eſſe veras circumſtantias actionis conſideratæ in eſſe naturali, quia communiter eius eſſe naturale nullo modo immutant, atque ita reſpectu illius habent ſe omnino impertinenter.

169 Ad primum, Reſpondeo quantitatem talis rei poſſe dupliciter variari. Primò, ratione magnitudinis materiæ, vt in exemplo ibi allato. Secundò, præcisè ratione diuerſitatis pretij rei acceptæ aut datæ: ſæpe enim fit vt eadem res modò ſit vilis, modò pretioſa; & tunc patet phyſicè eſſe eandem omnino dationem aut acceptionem, ſiue vilis ſit, ſiue pretioſa; atque ita in hoc caſu res non habet difficultatem.

Qua ratione quantitas rei acceptæ ſit circumſtantia.

170 In priore autem caſu ſi phyſicè & propriè loquamur, non poteſt omnino eſſe eadem numero actio, quando res in parua, & quando in magna quantitate datur aut accipitur, ſed ſemper neceſſariò ſaltem ex parte eſt diuerſa. tamen secũdùm æſtimationem moralem hæc diuerſitas cenſetur accidentalis; quia ſecundùm hanc non tam æſtimatur quantitas rei acceptæ, quàm pretium, ideóque quantitas cenſetur inter circumſtantias non variantes ſpeciem; quia in ordine ad iudicium morale eodem modo ſe habet, & eadem ratione illud variat ac ſi eſſet vera circumſtantia intra eandem ſpeciem, bonitatem aut malitiam augens: ideóque communiter vt talis cenſetur. Et ſimilis ferè eſt ratio in duratione ac intenſione ipſius actus: quamquam hæc magis accidentalis eſt actui; nam actus perſeuerans abſolutè idem ſecundùm ſubſtantiam poteſt eſſe modò remiſſior, modò intenſior: atque ita intenſio & remiſſio poſſunt abſolutè dici veræ circumſtantiæ actus.

171 Ad ſecundum Reſpondeo, etſi eiuſmodi circumſtantiæ non mutent phyſicè actionem ſecundùm eſſe naturæ, hoc ſecundùm ſe variando; tamen mutant illud moraliter, efficiendo vt habeat certum eſſe morale, quod antea non habebat, atque ita illud eſſe naturale actionis verè moraliter afficiunt. ſicut phyſica accidentia ſubſtãtiæ ſuo acceſſu non mutãt hanc ſubſtantialiter, verè tamen eam afficiunt & mutant accidentaliter. Et ſimile eſt de circumſtantiis, quæ actioni habẽti vnam ſpeciem moralem addunt ſecundam, v.c.rem ablatam furto eſſe ſacram non mutat furtum in ſpecie furti, mutat tamen illud furtum efficiendo vt ſit ſimul ſacrilegium.

Qua ratione circumſtantia moralis variet actum.

172 Nota Quartò, ſatis inter omnes conſtare dari veras circumſtantias actionis externæ, tam quæ addant ei nouam ſpeciem bonitatis aut malitiæ, quàm quæ has intra eandem ſpeciem augeant. Sed tota difficultas eſt de actibus voluntatis vtrùm in iis dentur etiam veræ circumſtantiæ, quæ ipſius bonitatem aut malitiam intra eandem ſpeciem aut etiam extra eam varient. Qua de re variæ ſunt ſententiæ.

173 Prima docet, nullam dari veram circumſtantiam actionis voluntatis, ſed omnem variationem quæ in eius bonitate aut malitia reperitur, prouenire ex parte obiecti. Pro hac ſententia communiter citantur Gabr. in 2.d.41.art.2.in probatione concluſ.4.& in 3.d.23.quæſt.1. art.1.lit.L.& M.& Durand.in 2.d.28. quæſt.1.art.3. Sed hi loquuntur ſolùm de actionibus bonis. & in concluſionibus videntur ſolùm intendere nullas dari circumſtantias, quæ dent actioni bonitatem ſpecificam; tamen in probationibus videntur generatim concludere bonitatem actionis internæ non variari niſi ex ſolo obiecto. & fortè ſenſerunt idem contingere in actionibus malis ipſius voluntatis, quia ſi eorum rationes abſolutæ ſumptæ eſſent veræ & efficaces, valerent etiam in actionibus malis.

Gabriel. *Durandus.*

Probatur hæc opinio Primò, quia nihil dat actioni internæ bonitatem aut malitiam, niſi ſit volitum: atqui quidquid eſt volitum, eſt obiectum actus voluntatis: ergo non poteſt eſſe eius circumſtantia: quia obiectum habet ſe eſſentialiter reſpectu actus, circumſtantiæ verò accidentaliter. Confirmatur, quia ſicut ſe habet cognitum ad cognitionem, ita ſe habet volitum ad volitionem: atqui omne cognitum habet rationem obiecti reſpectu cognitionis; & ſi mutetur, hanc ſubſtantialiter variat, ideóque nequit eſſe eius circumſtantia: ergo idem dicendum eſt de quouis volito reſpectu volitionis. 174

Probatur Secundò, quia D.Thomas 1.2.quæſt.19. art.2. docet bonitatem actus voluntatis pendere ex ſolo obiecto.

D. Thom.

Secunda ſententia generatim docet, actui interno conuenire circumſtantias, non ſolùm quæ varient eius bonitatem aut malitiam intra eandem ſpeciem; ſed etiam quæ dent ei certam ſpeciem bonitatis vel malitiæ. Ita Medina 1.2.quæſt.18.art.4. vbi generatim docet omnem circumſtantiam actus externi eſſe etiam circumſtantiam actus interni. 175

Medina.

Probat Primò, quia actus internus & externus ſunt in genere moris eiuſdẽ ſpeciei, imò vnus idémque actus, ergo circumſtantiæ vnius ſunt etiam circumſtantiæ alterius. Secundò, quia valor & meritum operum primò & præcipuè conuenit actui interno: ergo circumſtantiæ quæ augent meritum, ſunt circumſtantiæ actus interni. Tertiò, quia actus interior poteſt imperari ab alio actu interiori: atqui ille tunc accipit ab hoc bonitatem aut malitiam diſtinctam ab ea, quam habet ex obiecto: ergo tunc actus imperans eſt circumſtantia actus imperati.

Sed hæ rationes nihil conuincunt. Ad primam, nego conſequentiam: nam ſicut non obſtante, quòd illi actus ſint idem actus in genere moris, manent tamen ſecundùm ſe & in eſſe naturæ actus abſolutè diſtincti habentes diuerſa omnino obiecta, & diſtinctas eſſentias; ita etiam habent diuerſa accidentia, & quod vni eſt eſſentiale poteſt alteri eſſe accidentale: v. c. vult aliquis ire ad templum vt oret, finis intentus eſt omnino extrinſecus & accidentarius tali actui externo (nam hic eſſet omnino eadem actio, ſi fieret ob alium finem) eſt tamen obiectum formale ipſius volitionis; nec poteſt finis ille mutari, niſi mutetur eſſentialiter dicta volitio. Quod non ſolùm verum eſt de ipſa intentione finis (vt vult Medina ſuprà) ſed etiam de ipſa electione medij: nam hæc fertur in obiectum qua vtile ad talem finem, atque ita habet pro obiecto formali ipſam vtilitatem ad finem, quæ neceſſariò ad diuerſos fines, diuerſa eſt; & conſequenter obiectum formale electionis & ipſa electio ſunt diuerſa, quoties diuerſi fines intenduntur. 176

Ex diuerſo fine non ſolùm intentio ſed etiã electio mutatur. *Medina.*

Ad ſecundam, nego conſequentiam; quia hæ circumſtantiæ poſſunt ſolùm eſſe circumſtantiæ reſpectu actus externi, & pertinere ad obiectum actus interni, vt patet ex fine extrinſeco, ad quem actus externus refertur.

Ad tertiam, nego minorem, ſuprà enim dub. 10. oſtendi non eſſe veram.

Probatur ergo hæc ſententia Quartò, quia quando quis vult furari rem in templo depoſitam præcisè quia ipſi commoda eſt; hanc rem eſſe depoſitam in templo eſt eius volitioni conſideratæ ſecundùm eſſe naturæ omnino accidentale. nam eadem omnino 177

eſſet

eſſet volitio ſi illa res ibi caſu eſſet & non depoſita, aut ſi locus ille non eſſet ſacer: ergo hæc conditio eſt illi volitioni conſideratæ ſecundùm eſſe naturæ vera circumſtantia Conſequentia patet: nā id quod actionem conſideratam ſecundùm eſſe naturæ accidentaliter afficit, mutans eam in genere moris, eſt eius circumſtantia: atqui illud eſt tale reſpectu actus interni: ergo eſt eius circumſtantia.

178 Dices, Talis fur non ſolùm vult accipere eam rem ſecundùm ſe, ſed etiam vult eam circumſtantiam. quia vult accipere rem depoſitam in loco ſacro; atque ita ipſa circumſtantia & violatio loci ſacri ſe tenent ex parte obiecti. Reſpondeo, ipſum ſolùm interpretatiuè velle eam circumſtantiam ſiue violationem loci ſacri, formaliter autem & directè eam nullo modo velle: atque ita ea circumſtantia ſicut ſolùm accidentaliter pertinet ad obiectum illius volitionis, ita etiam ſolùm accidentaliter pertinet ad ipſam volitionem, ſiue hanc ſpectes præcisè ſecundùm rationem ſuam phyſicam, ſiue etiam quatenus habet præcisè rationem furti: vnde etiam ſecundùm vtramque rationem maneret omnino eadem, etſi abeſſet ea circumſtantia, non minùs quàm actus externus maneret idem: ergo reſpectu vtriuſque eſt eodem modo accidentalis, & conſequenter circumſtantia. Confirmatur, quia illa circumſtantia non minùs pertinet ad obiectum actus externi quàm interni: nam ſicut hic eſt volitio acceptionis rei loco ſacro depoſitæ, ita ille eſt acceptio rei loco ſacro depoſitæ: ergo reſpectu vtriuſque eodem modo aut eſt aut non eſt circumſtantia.

179 Et hinc patet ſolutio primi argumenti allati pro prima ſententia. nam vt aliquid det malitiam actioni internæ, ſufficit quòd ſit volitum interpretatiuè, quod ipſi volitioni ſecundùm ſe accidentarium eſt, & conſequenter circumſtantia. Ad confirmationem, nego maiorem: nam nihil poteſt eſſe cognitum niſi cognitio phyſicè & realiter in illud ſaltem implicitè feratur: quod non requiritur vt aliquid poſſit dici quacumque ratione volitum, vt patet in iis quæ ſolùm ſunt volita interpretatiuè & ſecundùm æſtimationem moralem. Adde, etſi, vt aliqua circumſtantia det volitioni ſpeciem malitiæ, neceſſe ſit vt ſit aliquo modo volita, ſecus tamen eſſe de circumſtantiis quæ eius malitiam ſolùm augent aut minuunt intra eandem ſpeciem. vt oſtendam concluſ. 1. Ad auctoritatem D. Thomæ reſpondebo infrà concl. 1.

Differentia inter volitionem & cognitionē.

180 Vt autem hac in re clariùs procedamus, & veritatem eruamus, diſtinguendum eſt primò, inter circumſtantias mutantes ſpeciem, & eas quæ ſolùm augent bonitatem aut malitiam. Quia priores ſe tenent ex parte obiecti, & hoc immediatè afficiunt, ipſam verò volitionem ſolùm mediante obiecto, & quatenus in eo aliqua ratione ſaltem interpretatiuè volitæ ſunt. ſecùs ferè eſt de ſecundis: quare hæ magis propriè dicuntur circumſtantiæ ipſius actionis, quàm illæ.

Differentia inter circūſtātias mutantes ſpeciē, & alias.

Idem diſtinguendum eſt inter actiones bonas & malas: eſt enim inter hæc omnia valdè diuerſa ratio, vt mox patebit.

181 Conclvsio I. Dantur veræ propriæ, & immediatæ circumſtantiæ actus interni tam boni quàm mali, augentes aut minuentes eorum bonitatem aut malitiam. Eſt ferè communis, vt patet ex Vaſquez 1. 2. diſp. 30. num. 3. & diſ. p. 57. cap. 1. & Salas 1. 2. tractat. 4. ſect. 1. Patet, quia intentio & remiſſio actus, maior aut minor libertas, perſonæ operantis dignitas, &c. augent vel minuunt ipſius bonitatem aut malitiam, & tamen non ſunt de ſubſtantia ipſius actus: nam manente actu ſecundùm ſuam ſubſtantiam eodem numero, imò omnino inuariato (vt, ſi ſola dignitas perſonæ mutetur) illa poſſunt variari: ergo ſunt ei accidentaria, & conſequenter circumſtantiæ.

Vaſquez. Salas.

182 Dices, Omnes hæ circumſtantiæ habent rationem obiecti reſpectu actus volūtatis: ergo non ſunt ipſius circumſtantiæ ſaltem immediatæ. Antecedens probatur, quia eliciens v. c. amorem caſtitatis, non ſolùm vult ipſam honeſtatem caſtitatis, ſed etiam vult eam tam intensè aut remiſsè amare; item cum tanta dignitate, aut indignitate ſuæ perſonæ, aliiſque ſimilibus perſonæ aut obiecti circumſtantiis: ergo hæc omnia ſunt ab eo volita, & conſequenter habent rationem obiecti. Confirmatur, quia nihil poteſt augere bonitatem aut malitiam actus, niſi ſit volitum: atqui quidquid eſt volitum, habet rationem obiecti reſpectu volitionis: ergo quidquid huius bonitatem aut malitiam auget, habet rationem obiecti.

Ad argumentum contrarium eiúſque probationem, nego antecedens. Primò, quia videtur per ſe abſurdum dicere intentionem aut remiſſionem ipſius actus, cùm ſint aliquid ipſius actus, habere rationem obiecti reſpectu ipſius actus, atque adeò hunc eſſe obiectum ſui ipſius. Item videtur omnino abſurdum, elicientem amorem caſtitatis habere pro obiecto ſuo etiam partiali dignitatem ſuæ perſonæ, & eodem actu hanc velle. Secundò, quia, etſi eliciens talem actum poſſet aliqua ratione dici velle circumſtantias augentes eius bonitatem, non tamen eam minuentes, v. c. indignitatem ſuæ perſonæ, &c. Tertiò, quia eliciens talem actum ſæpe aut non aduertit quàm intēsè aut remiſsè, aut quàm dignus aut minùs dignus actum eliciat; aut etiam hæc omnino ignorat: ergo ſaltem tunc hæc non poſſunt habere rationem obiecti, quia nihil poteſt eſſe volitum, niſi ſit actu cognitum; & certum eſt etiam eo caſu bonitatem aut meritum ipſius actus augeri aut minui ex illis circumſtantiis. Nam aliàs maximi Sancti, qui ex ſumma humilitate reputant ſe habere minimam gratiam, aut etiam ſe eſſe peccatores, non magis cæteris paribus, ſuis bonis operibus mererētur, quàm ſi reuera tales eſſent quales ſe reputant. Item exiſtens in peccato mortali, qui omnino crederet ſe eſſe in gratia, eliceret actum caſtitatis tam bonum & meritorium, ac ſi eſſet in gratia. Item habens actum valdè intenſum, ſi ſuper hoc non reflecteret, aut etiam quia ex humilitate omnia ſua parui facit, verè crederet ſuum actum eſſe remiſſum, non plus mereretur, quàm ſi verè remiſſus eſſet. Quæ omnia abſurda ſunt. 183

Non omnis circumſtantia actus augēs eius bonitatem aut malitiam, debet eſſe volita.

Ex quibus patet reſponſio ad confirmationem. Maior enim ſolùm eſt vera in circumſtantiis, quæ ſe tenent immediatè ex parte obiecti, ideóque non afficiunt volitionem, niſi quatenus ſaltem interpretatiuè volitæ ſunt.

Dices Secundò, Actus voluntatis ſuper ſe ipſum reflectitur: eodem enim actu quo aliquid volo, etiam volo me hoc velle: ergo ipſe vnà cum circumſtantiis quibus hîc & nunc fit, ſiue quibus ipſe afficitur & aliqua ratione mutatur, habet rationem obiecti reſpectu ſui ipſius; atque ita ſaltem hac ratione omnes eæ circumſtantiæ ſe tenent ex parte obiecti. Reſpondeo Primò, hæc ſaltem non habere locum in iis circumſtantiis, quæ ab operante ignorantur: hæ enim nulla ratione poſſunt ab eo etiam per actum reflexum eſſe volitæ; & tamen, vt iam oſtendi, hæ etiam verè augent vel minuunt bonitatem aut malitiam actus voluntatis. 184

Reſpondeo Secundò, actum voluntatis habere ſuam bonitatem aut malitiam propriè, non prout reflectitur virtute ſuper ſeipſum, ſed prout talis operans per eum directè tendit in tale obiectum; vt ſic autem ſeipſum non habet pro obiecto; & conſequenter hac ratione, atque adeò quatenus habet propriè bonitatem aut malitiam, ſupradicta erunt ei veræ circumſtantiæ.

Actus non habet ſuam bonitatem aut malitiā prout reflectitur ſuper ſe.

Ad auctoritatem D. Thomæ allatam n. 174. varij variè reſpondent, vt patet apud Medinam in eum articulum, 185

D. Thomas. Medina.

Vaſquez. articulum, & Vaſquez diſp. 51. cap. 1. Quibus omiſſis Reſpondeo Primò, D. Thomam ibi non agere de quibuſuis circumſtantiis, ſed ſolùm de iis, quæ mutant ſpeciem: vt patet ex §. *Sed contra*, & reſponſione ad 2. Nullibi igitur negat bonitatem aut malitiam poſſe augeri aut minui per circumſtantias; ſed ſolùm aſſerit, *Bonitatem voluntatis pendere ex eo ſolo, quod per ſe facit bonitatem actus, ſcilicet ex obiecto.* clarè oſtendens ſe loqui de bonitate, qua actus primò & per ſe bonus eſt; non autem de ea, qua eſt minùs vel magis bonus. Reſpondeo Secundò, etſi D. Thomas ibi quandoque per accidens faciat mentionem actionis malæ; tamen nullibi negat huius malitiam pendere à circumſtantiis; loquendo etiam de malitia, mutante ſpeciem. Quare D. Thomas ibi ſolùm docet ſecundam noſtram concluſionem.

186 Dices, D. Thomas ibi diſtinguit actum internum ab externo, docétque huius bonitatem pendere à circumſtantiis, illius autem non: atqui hoc nequit intelligi de bonitate ſpecifica, quia hanc etiam actus externus habet ex ſolo obiecto: ergo debet intelligi de augmento bonitatis. Reſpondeo, nego minorem, eiúſque probationem. nam quando actus externus refertur ad finem extrinſecum, accipit ab hoc bonitatem aut malitiam ſpecificam, & quidem ſæpe eam, qua primò malus eſt vel bonus, vt quando actus ex obiecto indifferens refertur ad finem bonum aut malum: & tamen eo caſu ille finis eiúſque intentio nullo modo ingrediuntur rationem obiecti illius actus externi.

Actus externus poteſt habere primã ſpeciem bonitatis aut malitiæ ex circumſtantiis.

187 CONCLVSIO II. Actus internus numquam accipit primam aut etiam ſpecificam bonitatem ab aliqua circumſtantia, loquendo de vera circumſtantia etiam ipſius ſubiecti, ſiue quæ quacumque ratione ita ſit circumſtantia vt actus ab ea etiam ſecundùm eſſe ſuum naturale eſſentialiter non dependeat, ſiue quæ poſſit abeſſe manente actu eodem, etiam ſecundùm eſſe ſuum naturale. & hoc eſt quod docet D. Thomas dicta quæſt. 19. art. 2. Ratio eſt, quia, vt oſtendi ſuprà dub. 4. & dub. 8. concluſ. 2. vt actus voluntatis ſit bonus, debet expreſsè & directè ferri in obiectum qua bonum, ideóque ſine phyſica ſua mutatione nequit fieri de non bono bonus, aut contrà. Quare nihil poteſt ei tribuere ſpecificam bonitatem, niſi ſit ei aliquo modo eſſentiale; & conſequenter quidquid tribuit ei ſpecificam bonitatem, nequit ei eſſe circumſtantia; quia hæc debet ei eſſe accidentalis.

Circumſtãtia nequit tribuere primã ſpeciem bonitatis.

D. Thom.

188 CONCLVSIO III. Reſpectu actionis voluntatis malæ non ſolùm dantur circumſtantiæ augentes malitiam, ſed etiam ad nouam malitiæ ſpeciẽ eam transferentes. Ita Salas 1. 2. tract. 4. ſect. 1. Patet ex dictis ſuprà num. 177. in 4. probatione ſecundæ ſententiæ. Quia tamen hæ circumſtantiæ quatenus tribuunt actioni talem ſpeciem malitiæ, ſunt interpretatiuè volitæ, eique omnino eſſentiales, ſub ea ratione non ſunt circumſtantiæ. atque ita non ſunt omnino abſolutè circumſtantiæ, ſed ſolùm ex parte, & ſecundùm certam conſiderationem, vt ibidem etiam latiùs oſtendi. Quare alij nolunt eas vocare circumſtantias: ſed eadem ratione debent ſimiles circumſtantias negare etiam in actionibus externis, atque ita contra communem ſententiam tollere omnes circumſtãtias mutantes ſpeciem: nam circũſtantiæ transferentes actum ad certam ſpeciem bonitatis aut malitiæ, non ſunt circumſtantiæ reſpectu actus conſiderati in tali ſpecie; vt oſtendi n. 16.

Tribuit tamen malitiam ſpecificam.

Salas.

Circumſtãtiæ mutantes ſpeciem ſunt ſolùm circumſtantiæ ſecundùm quid.

189 CONCLVSIO IV. Fieri nequit vt actus internus ex obiecto ſuo eſſentiali, ſiue à quo ſpeciem ſuam phyſicam accipit, bonus, fiat ex aliqua circumſtantia malus. Hæc eſt etiam aperta ſententia D. Thomæ dicta quæſt. 19. art. 2. ad 2. vbi eam apertè docet. & ſequitur ex dictis dub. 8. concluſ. 2. vbi oſtendi omni actui interno bono, bonitatem omnino neceſſariò annexam eſſe, ita vt ab eo manente ſecundùm ſpeciem eodẽ ſeparari nequeat. Et confirmatur, quia, vt actus internus ſit bonus, debet ferri in obiectum qua honeſtum; & vt ſit malus, debet ſaltem interpretatiuè ferri in malitiam, ita vt hæc per eum ſit volita: atqui fieri nequit, vt eodem actu ſimul velim eandem rem qua honeſtam, & qua inhoneſtam (hæc enim tam reſpectu ipſius actus, quàm reſpectu ipſius obiecti contrarietatem inuoluunt, ita vt ſimul eidem ineſſe nullo modo poſſint:) ergo fieri nequit vt actus internus ſecundùm ſpeciem ſuam phyſicam ſit honeſtus, & ex circumſtantia malus.

D. Thom.

DVBIVM XV.

Vtrùm omnis actio quæ fit eo tempore, quo ſponte omittitur actus præceptus, ſi ſit incompoſſibilis cum actu præcepto, debeat dici cauſa illius omiſſionis & peccatum?

HÆc difficultas hîc nobis explicanda eſt vt meliùs intelligantur ac firmiùs probentur dicta dub. 8. & 14. ſcilicet actum internum ex obiecto bonum non poſſe vitiari ex circumſtantiis.

Prima ſententia docet, nullum eiuſmodi actum ſi aliàs ex obiecto ſit bonus, eſſe malum præcisè quia fit eo tempore, quo omittitur actus præceptus, ſiue ſit cauſa huius omiſſionis, ſiue non. Pro hac citatur Durand. in 2. d. 35. q. 2. vbi videtur eam inſinuare; tamen verba eius poſſent in bonum ſenſum accipi. & ſententia illa ita generatim intellecta non eſt probabilis. 190

Durandus.

Secunda docet, omnem eiuſmodi actum eſſe cauſam ipſius omiſſionis, & conſequenter peccatum. Ita videtur tenere Capreolus in 2. d. 35. q. 1. art. 3. ad 2. probationem primi argumenti contra Durandum. 191

Capreolus.

Probatur Primò, quia facere aliquem actum tempore prohibito eſt peccatum: atqui eodem præcepto, quo præcipitur aliquis actus certo tempore fieri, prohibetur eodem tempore fieri omnis actus cum actu præcepto incompoſſibilis: ergo ſi talis actus tunc fiat, erit peccatum: quia fiet tempore prohibito. Secundò, quia omnis actio, ex qua neceſſariò ſequitur peccatum, eſt peccatum: atqui ex tali actu neceſſariò ſequitur illa omiſſio, quæ eſt peccatum: ergo ille actus eſt peccatum.

Sed hæc ſententia eſt valdè difficilis. nam hinc ſequitur eum, qui quia imaginatur ſibi in templo non tribui ſatis honeſtum locum, aut ob ſimilem vanam cauſam, ſtatuit primò die Dominica illud non adire, & Sacrum omittere; & deinde ne tempore Sacri vagando per plateas aliis ſcandalo ſit, ſtatuit manere domi, ac ne tempus otioſè transeat, domi orat Deum, aut eleemoſynam largitur pauperibus, aliáue ſimilia opera facit: ſequitur, inquam, talem in his omnibus peccare. quod nimis durum eſt, & ſine ratione dicitur, vt patebit ex ſolutione argumentorum, quæ pro ſecunda ſententia adferuntur. 192

Ad primum igitur argumentum contrarium, nego, minorem vniuerſaliter ſumptam & per ſe loquendo eſſe veram: nam eiuſmodi actus non prohibentur, niſi fortè per accidens, quatenus ſunt cauſa omiſſionis; & conſequenter quando ipſius non ſunt cauſa, nullo modo prohibentur.

Non omnis actus incõpoſſibilis cum actu præcepto, eſt prohibitus.

Ad ſecũdum, nego minorem generatim ſumptam: nam quandoque illa omiſſio nullo modo ſequitur ex illis actibus, ſed potiùs contrà illi actus ſequuntur ex omiſſione tamquam ex occaſione, vt patet in dicto exemplo.

Tertia ſententia inter has media docet, non omnem eiuſmodi actum eſſe peccatum, ſed illum ſolùm, quem 193

quem ſtatuens omittere actum præceptum primò decernit exercere incompoſſibilem actui præcepto. Actum autem latè ſumit prout complectitur etiam ſtationem, ſeſſionem, manſionem domi, & ſimilia. Itaque in dicto exemplo aiunt ſolam manſionem domi eſſe peccatum, reliquas verò actiones poſſe eſſe bonas. Ratio eorum eſt, quia prima illa actio eſt omnino neceſſaria in ſe aut in alia ſimili vt omiſſio poſſit poni, & conſequenter vt voluntas omittendi ſit efficax: fieri enim nequit, vt quis de facto omittat audire Sacrum, niſi ponat aliquem actum illi incompoſſibilem, atque ita huius poſitio eſt executio illius omiſſionis, & conſequenter eſt cauſa illius; ſicut acceptio gladij aut ſimilis inſtrumenti eſt medium neceſſarium, & conſequenter cauſa percuſſionis inimici. Reliquæ verò actiones cùm non ſint neceſſariæ vt omiſſio fieri poſſit, non ſunt ipſius cauſa, & conſequenter nec peccatum. Ita Sayrus in Theſauro Caſuum l. 2. c. 6. n. 11. 12. 13. & quidam alij.

Sayrus.

194 Sed nec hæc ſententia ſatisfacit: nam ſi eius ratio aliquid probaret, probaret omnes omnino illas actiones, quæ tempore illius omiſſionis exercentur, eſſe peccata. Quia ſicut prior illa actio vel alia ei ſimilis eſt neceſſaria vt omiſſio poni poſſit, ita eodem modo reliquæ omnes, aut iis ſimiles neceſſariæ ſunt vt prima actio poſſit poni, & conſequenter vt poſſit poni omiſſio. Nam ſicut nequeo omittere Sacrum niſi aut maneam domi, aut alio eam, ita nequeo manere domi, niſi aut ſedeam aut iaceam aut ſtem; item niſi vigilem aut dormiam, aut ſtudeam aut orem, aut eleemoſynam dem, aut aliam actionem his repugnantem exerceam, aut otioſum me contineam, item niſi manus pedéſque moueam, aut quietos habeam, loquar aut ſileam. Quare aut hæc omnia erunt executio illius omiſſionis, eiúſque cauſa & peccata, aut conſequenter dicendum eſt fieri poſſe vt nihil horum ſit peccatum.

195 Conclvsio I. Actiones quæ fiunt eo tempore, quo actio præcepta omittitur, ſunt peccata. Primò, quando ideo hanc omitto vt illas exerceã. vt ſi omittam Sacrum vt ſtudeam: tunc enim ſtudium eſt cauſa finalis illius omiſſionis. Secundò, quando eas expreſsè ideo facio vt omittam actionem præceptam. vt ſi maneam domi, aut vrbe excedam ne audiam Sacrum: quia hæ actiones aſſumuntur vt media ad malum finem, atque ita expreſſa intentione mala fiunt. & de his actionibus nequit eſſe dubium: omnéſque fatentur eſſe malas.

Quænam actiones tẽpore omiſſionis factæ ſint peccata.

196 Conclvsio II. Quando quis primò abſolutè ſtatuit ob alium finem omittere actum præceptum, & poſtea ob alium omnino finem facit alias actiones etiam actui præcepto incompoſſibiles; hæ non vitiantur ex illa omiſſione, & conſequenter ſi alias bonæ ſint, nihil prohibet, quin bene fiant; niſi omittens per eum actum reddat ſe omnino impotentem implere actum præceptum. vt ſi nauigans ſacerdos proiiciat breuiarium in mare, quod vnicum in naui eſt; aut tempore quo tenetur audire Sacrum aliquis, tam procul recedat à templo, vt ſit ei impoſſibile tempeſtiuè redire vt Sacrum audiat. Tunc enim illa proiectio breuiarij, aut receſſio à tẽplo eſſet peccatum etiam in eo, qui priùs omnino ſtatuiſſet non legere Horas, nec Sacrum audire. Ita Medina 1. 2. q. 71. a. 5. §. *Sed magna eſt quæſtio.* Angles in 2. d. 37. q. 2. diffic. 4. Azor to. 1. Moral. l. 4. c. 3. q. 5. Salas 1. 2. tract. 13. diſp. 2. ſect. 6. & alij.

Medina. Angles. Azor. Salas.

Prior pars probatur, quia talis actus nequit ex illa omiſſione vitiari niſi eius aliquo modo ſit cauſa, vt per ſe patet, & ferè communiter omnes fatentur: atqui in caſu præſenti ille actus nullo modo eſt cauſa omiſſionis: ergo ab ea non vitiatur. Minor patet, quia omiſſio non ſequitur ex hac actione, nec ideo illa ponitur quia hæc poſita eſt, ſed potiùs contrà hæc ex illa ſequitur: ideo enim talis hanc actionem facit quia omittit Sacrum, atque ita omiſſio Sacri eſt potiùs, licet per accidens, cauſa illius actionis.

Confirmatur, quia illa actio nec eſt cauſa finalis illius omiſſionis, quia omiſſio non fit vt actio illa ponatur, vt iam ſuppono: nec etiam effectiua aut quaſi effectiua per modum medij, quia, vt iam ſuppono, illa actio non exercetur vt actus præceptus omittatur, ſicut aſſumitur gladius vt aliquis percutiatur: nec etiam per modum executionis, quia illa omiſſio non conſiſtit in aliquo poſitiuo, ſed in pura non poſitione actus præcepti: ergo nullo modo eſt eius cauſa.

Nec refert quòd non poſſit illa omiſſio poni, niſi ſimul ponatur illa actio, vel alia ſimilis. Quia inde ſolùm ſequitur illi omiſſioni per accidens ratione conditionis ipſius omittentis, cui impoſſibile eſt tũc nullibi eſſe, aut ab omni omnino actione ita latè ſumpta ceſſare, neceſſariò annexam eſſe aliquam eiuſmodi actionem. Vnde non ſequitur eo caſu omiſſionem ſequi ex hac actione, ſed potiùs hanc actionem per accidens neceſſariò ſequi ex illa omiſſione, aut ſaltem ei coniunctam eſſe. Ex quibus patet ſolutio argumenti allati pro tertia ſententia. nam talis actio nullo modo eſt executio omiſſionis, aut ſimilis illi acceptioni gladij, quo alter verberatur. 197

Dixi, *Niſi omittens per eum actum*, &c. quia eodem præcepto quo talis tenetur legere Horas, implicitè vetatur ſe reddere impotentem eas legere, atque ita ſe reddens impotentem contra illud præceptum peccat. præſertim cùm per hoc omnimodam ſibi neceſſitatem imponat exequendi malam voluntatem, ſiue omittendi rem præceptã. quod ſine dubio eſt malum.

Dices, Omnis exercens actum incompoſſibilem actui præcepto eo tempore quo hunc tenetur facere, per illum reddit ſe impotentem hunc facere. v. c. manens tempore Sacri domi reddit ſe impotentem id audire: ergo peccat. Confirmatur, quia, ſicut qui inſtante tempore audiendi Sacri longiùs à templo receſſit quàm vt poſſit tempeſtiuè ad id redire, illo receſſu ſe reddit impotentem audire Sacrum; ita etiam diutiùs manens domi donec nequit tempeſtiuè templum adire, reddit ſe impotentem audire Sacrum: ergo ſicut ille peccat ſuo receſſu, ita hic ſua manſione. 198

Ad obiectionem eiúſque confirmationem, nego antecedens: ſolus enim ille actus me propriè reddit impotentem facere actum præceptum, qui ex ſe me ponit in aliquo ſtatu hîc & nunc repugnante cum impletione præcepti, vt fit, cùm quis proiicit ſuum breuiariũ, ita vt nec illud nec aliud poſſit recuperare. aut quando longiùs recedit à templo, ita vt non poſſit tempeſtiuè redire vt audiat Sacrum. nam per talem proiectionem aut receſſum directè reddit ſibi actum præceptum impoſſibilem. Per has enim actiones ponit ſe in ſtatu incompoſſibili cum impletione præcepti, ita vt non ſit in eius poteſtate eum ſtatum quatenus eſt impedimentum impletionis præcepti, tempeſtiuè tollere. 199

Secus eſt in manente domi dum Sacrum audiendum eſt, quia hic non ponit ſe in nouo ſtatu incompoſſibili cum actu præcepto, ſed ſolùm omittit adhibere media neceſſaria vt poſſit audire Sacrum: atque ita non redditur impotens implere præceptum propriè & formaliter per illam manſionem, ſed partim per lapſum temporis, partim per omiſſionem iſtorum mediorum, ſiue per non itionem ad templum. Vnde hæc omiſſio eſt peccatum, non autem illa manſio formaliter ſumpta.

Nec refert quod ſtudium cui tunc forte incumbit, poſitiuè repugnet auditioni Sacri aut lectioni Horarum, quia cùm in eius poteſtate ſit hoc continuo abrumpere, per hoc non ponit ſe in ſtatu incompoſſibili cum præcepti impletione; ſicut nec is qui ſuum 200

breuiarium

breuiarium deponit tali loco, vnde cùm libuerit poſſit illud recipere. Quia neuter per eiuſmodi actum præciſè reddit ſibi impletionem præcepti difficiliorem, multò minùs impoſſibilem: quod tamen requiritur, vt quis dicatur ſe ponere in ſtatu repugnante cum præcepti impletione.

201 *Omiſſio actus præcepti communiter cõiuncta actui malo, poteſt tamen non eſſe ei coniuncta.*

Ex his patet Primò, etſi communiter libera omiſſio actus præcepti ſit coniuncta cum aliquo actu, qui eius ſit cauſa, & conſequenter peccatum; quia communiter ſponte eum actũ omittentes id faciunt poſitiua volitione, quæ ſine dubio peccatum eſt; & ex amore alicuius actus, qui cum impletione præcepti aut nullo modo, aut difficulter poſſit conſiſtere; ideoque illud omittunt, vt hunc faciant. Tamen abſolutè loquendo poteſt cõtrarium fieri non ſolùm in omiſſione actus interni, ſed etiam externi. vt ſi quis parum curãs præcepta Eccleſiæ, ideoque ſolitus omittere auditionem Sacri, aduertens iam eſſe tempus illud audiendi maneat domi: atque ita illud omittat ſine vlla poſitiua circa illud volitione aut nolitione: nec ob amorem alicuius alterius rei auditioni Sacri incompoſſibilis, ſed quia præcepta Eccleſiæ non curat.

202 Patet Secundò, vt actus internus factus eo tempore quo omittitur alius actus præceptus, ſit huius cauſa, ac ratione illius peccatum; neceſſe eſſe vt per eum expreſsè velim eam omiſſionem, aut ideo omittam actum præceptum vt alium illum actum eliciam, eiue liberiùs inhæream, atque ita per hunc actum implicitè ſaltem velim eam omiſſionem, ſicut volens efficaciter finem implicitè vult medium. Vnde ſequitur, implicare actum internum ex obiecto honeſtum eſſe cauſam omiſſionis actus hîc & nunc præcepti, vt oſtendi dub. 8. n. 105.

Gabriel. Valentia. Vaſquez.

Petes demum, vtrùm actus ſiue internus ſiue externus, qui eſt cauſa omiſſionis actus præcepti, ſit peccatum omiſſionis an commiſſionis? Gabriel in 2. d. 41. art. 3. dub. 3. Valentia 1. 2. diſp. 6. quæſt. 1. puncto 4. & quidam alij aiunt eſſe peccatum commiſſionis. quia conſiſtit in aliquo actu. Contrà Vaſquez 1. 2. diſp. 93. c. 3. docet eſſe peccatum omiſſionis.

203 *Vtrùm actio cauſãs omiſſionẽ ſit peccatũ omiſſionis an commiſſionis.*

Sed dicendum Primò, voluntatem qua explicitè vel implicitè volo illam omiſſionem, metaphyſicè loquendo eſſe peccatum commiſſionis; quia eſt verus realis actus difformis naturæ rationali, in quo conſiſtit ratio peccati commiſſionis. Tamen ſecundùm æſtimationem moralem & in ordine ad cõfeſſionem, poteſt dici peccatum omiſſionis, quia habet eandem ſpecie malitiam cum nuda omiſſione, etſi fortè paulo grauiorem. Ratio eſt, quia, vt illa omiſſio ſit peccatum formale ſiue culpabilis, debet eſſe voluntaria & libera, & conſequenter interpretatiuè volita; quòd autem aliquid ſit volitum expreſsè, aut ſolùm interpretatiuè, non mutat ſpeciem peccati, præſertim quando vtrumque eſt voluntarium in ſe, & non ſolùm in cauſa. Et ad ſummum quod expreſsè eſt volitum, eſt aliquanto grauius peccatum, ſed hic exceſſus non eſt tantus. Eadémque hîc eſt ratio, quando quis ſpõte facit aliquid quo ſit impotẽs implere præceptũ.

204 Dico Secundò, actus externus, qui eſt cauſa finalis ipſius omiſſionis, ſiue ex cuius amore actus præceptus omittitur; habet omnino eandem malitiam cum ipſa omiſſione, ſiue cum volitione ſiue expreſſa, ſiue interpretatiua, qua omiſſio eſt volita. Patet, quia hic ſolùm eſt malus denominatione extrinſeca participata ab illa volitione, qua omiſſio alterutro modo eſt volita.

205 *Sufficit cõfiteri omiſſionẽ actus præcepti. Vaſquez.*

Quare in omnibus his caſibus, niſi aliunde aliquod peccatum contrahatur (vt quia actus interim commiſſus habet ſpecialem malitiam) ſufficiet confiteri ipſam omiſſionem actus præcepti, nec eſt opus addere in quem finem omiſſus ſit, aut an omiſſio expreſsè an ſolùm interpretatiuè ſit volita. Ita Vaſquez ſuprà, & Salas 1. 2. tract. 13. diſp. 2. ſect. 7. & 8. & alij communiter. vide plura tomo meo 2. de Sacramentis diſp. 7. n. 24. Addiderim tamen, quando quis nauigaturus, poſtquam ſtatuit non legere Horas, abiicit breuiarium, illudue ſponte domi relinquit, ex directa intentione ſe reddendi impotentem legere Horas, & vt nequeat poſtea efficaciter mutare voluntatem non legendi; eiuſmodi circumſtantiam valdè augere malitiam peccati, præſertim cùm videatur includere aliquem contemptum erga præceptum Eccleſiæ: atque ita ſaltem omnino conſulendum eſſe, vt hoc in confeſſione exprimatur. *Salas.*

DVBIVM XVI.

Qua ratione, vt voluntas noſtra recta ſit ac bene operemur, teneamur eam conformare voluntati diuinæ, idem cum hac volendo? ſiue, an teneamur omnia velle quæ Deus vult?

206 *D. Thomas.*

D. Thomas 1. 2. q. 19. a. 10. docet, noſtram voluntatem debere ſemper conformari diuinæ in volito formali, ſiue in ratione formali volendi (ita ſcilicet vt ei numquam repugnemus) non tamen in materiali, quatenus ſcilicet poſſumus aliquid ſub vna ratione nolle, quod Deus ſub alia vult.

D. Thom. Voluntas noſtra quatuor modis cõformatur diuinæ.

Pro quorum ac totius dubij explicatione Nota Primò, ex D. Thoma ſuprà, noſtram voluntatem cum diuina poſſe quatuor modis conformari. Primò, in volito materiali, ita ſcilicet vt idem obiectum materiale velimus quod Deus vult. Secundò, in obiecto formali, ſiue volendo aliquid ob eandem rationem ob quam Deus id vult. Tertiò, ita vt velimus id quod Deus vult nos velle, quam D. Thomas vocat conformitatem ſecundùm cauſam efficientem quia nimirum voluntas efficit id quod Deus vult eam efficere ſiue velle. Quartò, in ratione principij quaſi formalis: vt quando volumus aliquid ex habitu caritatis, quæ eſt forma animæ inhærens, & tribuens actibus moralem dignitatem.

207 Conſtat autem inter omnes Primò, vt actio noſtra ſit bona, nos non teneri hoc quarto modo conformare noſtram volũtatem cum diuina: nam poſſumus elicere actus aliarum virtutum, qui à caritate nullo modo eliciuntur, imò eiuſmodi actus poſſunt eſſe in eo qui non habet habitum caritatis; & tamen ſunt actiones verè virtuoſæ & abſolutè bonæ, & in eo qui habet habitum caritatis de condigno meritoriæ vitæ æternæ. Conſtat Secundò, nos non teneri poſitiuè primo aut ſecundo modo velle ea, quæ Deus vult, ſaltẽ per ſe loquẽdo, ſiue niſi aliunde ad hoc obligemur.

Eſt igitur difficultas Primò, an poſſimus poſitiuè nolle quæ Deus vult; aut iis velle contrarium.

Secunda difficultas eſt, vtrùm ſemper teneamur velle ea omnia, quæ Deus vult nos velle. In quibus explicandis variæ ſunt opiniones, quas fusè referunt in 1. 2. Vaſquez diſp. 72. & Salas tract. 7. diſp. 5. ſect. 2. ſed plurimæ ex his magis diſcrepant in modo loquendi, quàm in ipſa re, in qua, ſi bene explicetur, nequit eſſe difficultas. Quare aliorum opinionibus omiſſis, rem ipſam ex maximè communi Doctorum ſenſu explicabo. *Vaſquez. Salas.*

208 *Deus quatuor modis poteſt velle nos aliquid velle.*

Pro quo Nota Secundò, Deum quatuor modis poſſe velle nos aliquid velle. Primò, ſolùm approbando, vt quando volumus aliquid ex ſe quidem bonum, tamen impeditiuum maioris boni. Secundò, conſulendo; qua ratione vult omnes amplecti Euangelica conſilia. Et patet nos ad hæc duo volenda per ſe non obligari, niſi aliunde votum aut præceptum accedat. Tertiò, præcipiendo; & tunc conſtat nos teneri velle id, quod Deus vult nos velle. Quartò, prædefiniendo, vt ſi Deus liberum noſtrũ in aliquam rem cõſenſum ante

ante omnem præuiſionē determinationis noſtræ voluntatis prædefiniat; qua ratione probabiliter conſenſum beatæ Virginis in incarnationem, & fortè pauciſſimos alios actus prædefiniuit. Et tunc eſt difficultas, vtrùm ſciens talem Dei prædefinitionem obligetur in eam poſitiuè conſentire. Addunt aliqui quintum modum, ſcilicet permittendo, ſed impropriè. nam quæ Deus ſolùm permittit, non vult fieri, ſed ſolùm vult non impedire.

Quæ Deus ſolum permittit, non vult fieri.

209 Nota Tertiò, Deum dupliciter quædam velle. Primò, voluntate antecedente & omnino abſoluta; ſic vult omnia quæ ex ſe vult independenter à cauſis ſecundis. & hæc omnia ſunt abſolutè bona. Secundò, voluntate conſequente; qua ratione vult ea, quæ ſolùm vult accepta occaſione ex creaturis, à quibus ad ea volenda impellitur, & quaſi neceſſitatur, quatenus hoc eſt neceſſarium, vt iuſtitia in puniendis delictis, & decens, ac ſemel ab eo decretus in gubernatione totius vniuerſi ordo conſeruentur; quæque aliàs ex ſe nullo modo vellet. Et hac ſola ratione vult pœnas, quas ob peccata noſtra patimur, vt docet Damaſcenus l. 2. de Fide cap. 29. Item quædam ex his vult omnino immutabiliter, v.c. omnes homines ſemel mori, pœnas damnatorum eſſe æternas. Et alia vult mutabiliter & quaſi ſub conditione, ſcilicet niſi hominum pœnitentia, precibus aut etiam induſtria auertantur. ſic vult peccatorem nondum defunctum perpetuò priuare gratia, damnare, &c. Item ſic vult cōmuniter ea, quę ſolùm vult in ſuis cauſis, v.c. tali vel tali tempore eſſe aëris intemperiem ac tempeſtatem, & conſequenter multos mori, ſubmergi, &c. quæ tamen precibus aut etiam induſtria hominum poſſunt auerti. Similiter quædam poſſumus velle abſolutè & ex parte noſtra efficaciter, alia verò ſolùm ſimplici complacentia, aut ſub conditione.

Quædam Deus vult volūtate antecedente, quædam ſolùm conſequēte.

Damaſcen. Deus quedā vult immutabiliter, quedā mutabiliter.

210 Conclvsio I. Quæ Deus vult voluntate antecedente, nullo modo poſſunt nobis licitè diſplicere: quia ſunt ita abſolutè bona, vt non poſſint niſi malæ voluntati diſplicere. Talia ſunt creatio mundi, deſtinatio creaturæ rationalis ad gloriam, &c.

211 Conclvsio II. Quæ Deus vult voluntate ſubſequente, quamquam non poſſint nobis diſplicere ſub ea ratione ſub qua Deus ea vult, exceptis tamen paucis, v.c. Verbi incarnatione, inſtitutione Sacramentorum, & quibuſdam ſimilibus, quæ abſolutè bona ſunt, licitè ſecundùm ſe conſiderata nobis diſplicent. Et hæc eſt propriè concluſio D. Thomæ, & patet exemplo. quia Deus ita vult omnes pœnas quibus peccata punit, quæ aliàs ſecundùm ſe ei diſplicent; ideóque has ſecundùm ſe ſpectatas licitè odimus, atque ita honeſtè dolemus, ſi audiamus aliquem noſtrum amicum pœna temporali, aut etiam æterna ob peccata ſua puniri; & pœnam ſecundùm ſe ſiue præciſè, vt eſt malum illius hominis, auerſamur ac cupimus non eſſe. Illicitè tamen eam auerſamur, quatenus habet rationem iuſtæ punitionis; quia ſic nobis diſpliceret quòd Deus peccata punit, & auerſaremur ipſius iuſtitiam, quod patet eſſe malum.

D. Thom.

212 Dices Deus vult peccatori pœnam qua pœna eſt, & conſequenter quatenus is mala eſt; ergo non poteſt nobis, vt ſic diſplicere. Reſpondeo, nego conſequentiam; quia Deus non vult pœnam ſecundùm ſe conſideratam (qua ratione dixi eam nobis poſſe diſplicere) ſed quatenus eſt coniuncta cum bono iuſtitiæ, & propter bonum iuſtitiæ; & vt ſic, ſiue quatenus eſt iuſta, & exercitium iuſtitiæ, vt hæc ſeruetur, neceſſarium, nobis illicitè diſpliceret.

213 Conclvsio III. Licitè omnia mala, quæ nobis etiam ex voluntate Dei ſcimus impendere, conamur quocumque modo aliàs licito ſiue precibus, ſiue humana induſtria à nobis aliíſque auertere: donec conſtet Deum omnino immutabiliter decreuiſſe ea inferre. Patet quia tam Eccleſia in genere, quàm omnes pij in particulari laudabiliter orant, vt Deus nobis peccata & pœnas iis debitas tam temporales quàm æternas remittat. Item etiam Scriptura hortante medicis cōtra morbos vtimur, omnique induſtria peſtem incurſiones hoſtiles, ignem, naufragia & alia ſimilia conamur à nobis auertere; meritóque arguuntur, qui id non faciunt. Cùm tamen ſciamus nobis hæc ſæpe immitti, aut aliàs in ſuis cauſis eſſe volita à Deo, qui tales cauſas inſtituit, ex quibus ſciebat eiuſmodi mala oritura, eáque cùm facilè poſſet, noluit impedire.

214 Et ratio eſt. Primò, quia ſicuti ad Deum, quatenus eſt vniuerſi gubernator, & communis omnium iudex, ſpectat per ſe primò curare ordinem & curſum vniuerſi, eúmque ſine ſingulari grauique cauſa non immutare; atque etiam omnium peccata punire: ita ad hominem (cuius eſt non ſupradicta, ſed ſuum ſuorúmque bonum curare) ſpectat omnia mala à ſe ac ſuis quacumque ratione licita auertere atque ita ad eum ſpectat, quæ Deus ſub vna ratione vult ſub alia nolle. Secundò, quia, cùm Deus ſupradicta non velit omnino abſolutè hominibus euenire, ſed ſolùm ſub conditione, ſcilicet niſi precibus aut hominum induſtria auertantur; nullo modo repugnat ipſius voluntati, eíue contrariatur qui dictam conditionem conatur ponere, qua poſita Deus non vult ea fieri.

Cur honeſtè auertamus pœnas nobis à Deo immiſſas.

215 Dices, Talis cupit Deum non punire peccata, & conſequenter cupit impedire diuinam iuſtitiam: ergo malè facit. Reſpondeo nego conſequentiam: quia non eſt ſemper & omni modo illicitum velle impedire iuſtitiæ executionem, ſed tunc ſolùm quando volumus eam impedire modo illegitimo, & contra ipſius exigentiam: quia iuſtitia non exigit, vt omnia peccata ſine vlla remiſſione puniantur, ſed ſolùm ſub conditione, niſi aliàs legitima ſatisfactione aut remiſſione debitum pœnæ deleatur.

Quādoque licite impedimus executionem diuinæ iuſtitiæ.

Qua ratione iuſtitia exigat peccata puniri.

216 Conclvsio IV. Quoties nobis conſtat Deum abſolutè aliquid velle, non licet nobis abſolutè id nolle, ſiue ex parte noſtra efficaciter id velle impedire: nam hæc volitio eſſet & omnino ſtolida (quia eſſet volitio rei planè impoſſibilis, ſicut ſi conarer digito cælum tangere) atque etiam impia, quia tali conatu innueremus Dei abſolutam voluntatem poſſe à nobis mutari aut vinci, quod impium eſt. Talis autem fuit voluntas Saulis conantis Dauidem occidere, atque ita impedire ne hic decretum ſibi diuinitus regnum conſequeretur.

217 Hinc patet omnino illicitum eſſe orare pro damnatis, vt ſaluentur, aut etiam mitiùs puniantur, quia pœna æterna omnino immutabiliter iis decreta eſt. Item orare Deum, vt remittat alicui peccata ſine pœnitentia, vt aliquis numquam moriatur, &c.

Quędā illicitè à Deo petimus.

Hinc etiam ſequitur, nos pro omnibus peccatoribus in genere, & ſingulis in particulari quamdiu ſunt in hac vita, licitè & meritoriè orare, vt Deus eos conuertat, & ad hoc omnibus viribus collaborare; nam Deus neminem abſolutè vult damnare, aut à gratia excludere ante præuiſam ipſius mortem in peccato mortali, quam ipſe etiam ex ſe nullo modo cupit, ſed ſolùm permittit.

218 Conclvsio V. Si mihi certò conſtaret Deum meum conſenſum in rem aliquam abſolutè prædefiniuiſſe; Primò, impiè conarer aut vellem eum impedire; quia ſic conarer euertere optimam Dei voluntatem. Secundò, illicitè id mihi diſpliceret; quia ille conſenſus non poteſt eſſe niſi abſolutè bonus. Tertiò, amicitia exigeret, vt omnino ſponte in eum conſenſum propenderem, quia amicitia maximè exigit, vt vnus amicus alterius voluntati quantum commodè poteſt promptè obſequatur. Secluſo tamen præcepto non video hîc vllam ſtrictam obligationem, vt ex me ſponte velim omnino conſentire, aut me ad hoc exci-

Ad quid teneatur cuius actio à Deo eſt præfinita.

excitem. Quia nec talis obligatio oritur ex voluntate Dei,quia ſi vellet me ad hoc obligare,eſſet ei facilè præceptum imponere;nec etiam ex iure naturæ, quia nullum tale hîc reperiri poteſt: ergo nulla talis obligatio eſt.

219 Dices Primò, me ideo teneri ſponte niti in hunc conſenſum, quia niſi conſentiam irrita erit Dei prædefinitio; quod abſurdum eſt. Reſpondeo, omnino impoſſibile eſſe,vt tempore definito non conſentiam, atque ita vanè timeri periculum ne irrita fiat Dei prædefinitio. quare hac de re non debeo eſſe ſollicitus; nec vllo modo opus eſt, vt ad hoc obliger, quia ſine vlla obligatione Deus æquè commodè ac infallibiliter poterit efficere,vt ſtato tempore conſentiam.

Dices Secundò, Hoc ipſo quo Deus eiuſmodi prædefinitionem reuelaret,cenſeretur mihi præcipere,vt conſentirem. Reſpondeo Primò,hoc nihil facere contra nos, quia ſolùm dicimus me tunc non obligandum ſecluſo omni præcepto. Reſpondeo Secundò, nego aſſumptum:quia Deus poſſet eam reuelare alicui alteri,qui ſua ſponte eam mihi indicaret:aut etiam mihi eam ita reuelare,vt ſimul innueret ſe mihi nolle præcipere eum ſenſum.

DVBIVM XVII.

An laudabiliter velimus omnia quæ Deus vult?

220 *Toſtatus.* TOſtatus in 2.caput Ioſue quæſt.38.cum quibuſdam aliis ait,Deum quædam velle quæ nos non poſſumus licitè velle. Quia Deus vult v.c. tuum parentem occidi à latrone. Item vel eum, vel te exiſtentem in peccato mortali, carere gratia, & in eo morientem æternùm damnari. Item Deus vult multas ciuitates funditus euerti omnibus ciuibus occiſis, quæ tu licitè velle non potes: ſed teneris pro viribus impedire.

221 CONCLVSIO. Deus multa vult quæ nobis ſecundùm ſe conſiderata illicite placerent (quia vt ſic nec ipſi Deo placent, nec etiam placere poſſunt) atque adeò caritas ſæpe exigit,vt ea quantum poſſumus conemur impedire:qualia ſunt omnia ferè mala pœnæ, præſertim repugnãtia fini noſtro ſupernaturali.Quòd ſi tamen ea conſideremus ſub ea ratione ſub qua Deus ea vult,ipſa vt ſic laudabiliter volumus. Ita cum aliis
Vaſquez. Vaſquez 1.2.diſp.72.c.5.

Probatur Primò, quia vt ſic conſiderata ſunt formaliter abſolutè honeſta,& expetenda;nã aliàs Deus qui nihil niſi qua abſolutè honeſtum eſt poteſt velle, non poſſet ea velle(ideóque ſuprà oſtendi talia nobis illicitè ſub ea ratione diſplicere) ergo etiam nos honeſtè poſſumus ea ita velle : quia omne honeſtum qua honeſtum laudabiliter appetimus. Secundò,quia Beati,quorum voluntas ſemper eſt rectiſſima, & nobis pro viribus imitanda, laudabiliter volunt omnia, quæ Deus vult: ergo & nos poſſumus ea eadem ratione velle. Nec refert quòd ipſi meliùs quàm nos ſciant in particulari rationes cur Deus talia velit;quia vt nos eadem honeſtè velimus, ſufficit nos in genere ſcire,Deum habere honeſtiſſimas rationes, cur ea velit,& nos ob eaſdem ea velle.

222 Ad argumentum contrarium,Reſpondeo,etſi non poſſim abſolutè velle,vel me, vel alium carere gratia aut damnari, &c. ſed, vt iam dixi,teneat ea pro viribus impedire quamdiu impediri poſſunt;tamen laudabiliter volo,ſiue me,ſiue alium peccatorẽ,qua talem ſiue in ſenſu compoſito carere gratia, & morientem in peccato mortali damnari quatenus hoc & per ſe iuſtum eſt, & vtile ad diuinam iuſtitiam oſtendendam;qua ſola ratione Deus ea vult.

Aliquos autem à latronibus occidi,ciuitates euerti,&c. Deus communiter non vult poſitiuè, ſed vult 223
ſolùm permittere,aut ſolùm vult ſub conditione,ſcilicet niſi licita via impediantur, vt dixi dub.16.concl. 3. Quare nec nos poſſumus ea licitè abſolutè velle. quia caritas poſtulat, vt ea pro viribus impediamus, ſaltem quoties hæc illicitè ab hominibus inferuntur. Quòd ſi nobis certò conſtaret (quod ſine particulari reuelatione fieri nequit) Deum talia abſolutè omnino decreuiſſe fieri, poſſemus eadem ſub eadem ratione velle, & illicitè vellemus ea abſolutè impedire,vt dixi dub.16. concluſ.4. Poſſemus tamen etiam eo caſu in periculo patris aut patriæ, quantum ſine alterius iniuria id fieri poſſet, præſtare ea omnia,quæ aliàs ad id auertendum viderentur vtilia; non quidem ex intentione id verè auertendi(hoc enim ſciremus eſſe impoſſibile) ſed vt oſtenderemus animi affectum & ſtudium in patrem & patriam. Secluſo tamen ſcandalo ad hoc non teneremur, quia ſciremus eſſe inutile.

DISPVTATIO IV.

An dentur actus verè ſupernaturales?

DVBIVM I.

Quid ſit ſupernaturale?

HÆc difficultas primò nobis eſt explicanda, vt poſſimus actuum ac habituum ſupernaturalium naturam conuenienter explicare. Eius autem intellectio admodum vtilis, atque adeò neceſſaria eſt,vt poſſimus varias tã theologicas,quàm etiam philoſophicas materias exponere:ideóque varij variis locis eam attingunt,ſtrictim tamen,nec eam exhauriunt. Quare ſtatui eam hîc quantum potero,totam clarè exponere. 1

Pro quo Nota Primò, tam ex ipſa voce, quàm communi Doctorum conſenſu conſtare,*ſupernaturale* connotare reſpectum quemdam ad aliud : idem enim eſt ac ſupra naturam. cùm autem hoc poſſit variè accipi, difficultas eſt ad quid dicat hunc reſpectum. 2

Scotus q.1.prologi, §.*Ad quæſtionem igitur*.docet, *ſupernaturale* ſolùm dicere reſpectum ad virtutem productiuam,non autem ad ſubiectum:ſiue ideo præciſè aliquid dici ſupernaturale, quia ſuperat vires alicuius agentis; non autem quia eſt ſuprà exigentiam ſubiecti. Probat Primò, quia omnis potentia ſubiecti ad actum ſiue formam aut eſt naturalis, aut violenta, aut neutra; vel potiùs receptio formæ reſpectu ſubiecti, aut eſt naturalis aut violenta, aut neutra: ergo nulla eſt ſupernaturalis. Probat Secundò, ibidem paulò ſuperius. Quia D. Auguſt. lib. 1. de Prædeſt cap. 5. ait, poſſe habere fidem, eſſe naturæ; habere, eſſe gratiæ: ergo habitus fidei prout reſpicit potentiam receptiuam ſiue ſubiectum,non eſt ſupernaturalis. *Scotus.* *Auguſt.*

Communior tamen Theologorum ſententia cum D.Tho.1.p.q.12.a.4.ad 3.docet,virtutes theologicas, ſicut etiam lumen beatificum, & ſimilia accidentia nobis infuſa eſſe ſupernaturalia, etiam reſpectu potentiæ in qua recipiuntur. Ita Caietan.1.p.q.1.art.1. Bañez q.12.a.5.dub 2.ad 2.Vaſq.diſp.44.c.1.& diſp.214.c.2.Turrian. de fide,ſpe & caritate, diſp.46.dub.1.& 2.& alij. Vnde hi Auctores docent ſupernaturale in genere dicere duplicem reſpectum; ſcilicet ad virtutem productiuam,& ad ſubiectum ſuſceptiuum. 3 *D.Thom.* *Caietan.* *Bañez.* *Vaſquez.* *Turrianus.*

Priore

Priore modo aiunt eſſe ſupernaturale, quod ſuperat omnem virtutem agendi, quæ ſit ordinis naturalis, ita vt à nulla creaturâ ordinis naturalis, virtute propria cum ſolo concurſu Dei generali produci poſſit. Secundo modo aiunt dici ſupernaturale, quod eſt ſupra naturalem exigentiam cuiuſuis ſubiecti, ſiue quod nullum ſubiectum naturaliter exigit ſibi infundi.

4 Sed hæc patiuntur difficultatem. Primò, quia hinc ſequetur omne violentum fore ſupernaturale reſpectu ſubiecti patientis, quia hoc illud nullo modo exigit ſibi infundi, ſiue in ſe produci.

Dices Primò, etſi hoc ſecundùm ſe ſpectatum illud non exigat, exigit tamen illud ratione cauſarum efficientium violentiam, ad quarum actionem illius formæ violenter productæ receptio naturaliter conſequitur. Sed contrà Primò, hinc ſolùm ſequitur illud violentum eſſe naturale reſpectu cauſarũ agentium, non autem reſpectu ſubiecti, cui id etiam in his circumſtantiis manet violentum & ipſius naturæ repugnans, & conſequenter hoc illud nullo modo exigit. Secundò, quia ſimili modo Deo volente animæ infundere lumen gloriæ, ipſa ratione illius circumſtantiæ, ſiue cauſæ efficientis exigit illud ſibi infundi: ergo reſpectu ipſius illud lumen non erit in his circumſtantiis ſupernaturale.

5 Dices ſecundò, ſubiectum illud ſolùm dici naturaliter exigere quod in eo per cauſas creatas poteſt produci; non autem illud quod ſolus Deus ei poteſt infundere, qui eſt ſuper omnem naturam ideóque agens ſupernaturale. Sed contrà Primò, iam oſtendi ſubiectum numquam verè poſſe dici exigere aliquod accidens violenter in ſe productum, cùm ipſius productioni quantum poteſt reſiſtat. Secundò, quia inde ſequitur ſupernaturale propriè & præcisè loquendo ſolùm dici reſpectu virtutis productiuæ: quia ſecundùm illam reſponſionem tota ratio ſupernaturalitatis tandem in eo præcisè conſiſtit, quòd aliquid viribus naturæ produci nequeat; atque ita vera erit illa ſententia Scoti.

6 Secundò, ſupradicta patiuntur difficultatem, quia non comprehendunt, nec explicant ſupernaturale generatim ſumptum: nec enim ex iis intelligi poteſt quare concurſus Dei particularis, quo cum cauſa ſecunda concurrit ad effectum ſupernaturalem, ſit potiùs ſupernaturalis, quàm concurſus generalis, quo Deus ad omnes noſtras actiones concurrit. Item quare conſeruatio accidentis extra ſubiectum ſit potiùs ſupernaturalis, quàm eiuſdem conſeruatio in ſubiecto, quando in eo à ſolo Deo conſeruatur; ſicut conſeruatur albedo in pariete. Nec enim priora poſſunt dici ſupernaturalia, reſpectu ſubiecti ea naturaliter non exigentis; quia cùm in nullo ſubiecto recipiantur, non poſſunt vllum ſubiectum ea ratione reſpicere. nec etiam quia ſuperant vim cauſæ creatæ: quia etiam concurſus generalis quo Deus res omnes conſeruat, & cum cauſis ſecundis producit ea omnia quæ hæ producunt, ſuperat omnem vim cauſæ creatæ.

7 Quidam alij dicunt tunc aliquid fieri naturaliter quando fit ſecundùm naturalem rerum ordinem. ſed his tunc laborandum eſt, vt explicent quis ordo dicendus ſit naturalis, quis verò ſupernaturalis. Dices eum ordinem eſſe naturalem, qui à Deo initio fuit inſtitutus, & communiter in rerum productione & conſeruatione ſeruatur. Sed contrà hinc ſequetur, ſi Adam non peccaſſet ſtatum innocentiæ homini futurũ fuiſſe naturalem: quia is fuerat initio à Deo conſtitutus, & fuiſſet communiter cum homine ſeruatus. Item inde ſequeretur, monſtra generari ſupernaturaliter, quia non fiunt ſecundùm illum ordinem. Nec ſufficit dicere ea generari nec ſecundùm ordinem naturæ, nec etiam ſupernaturaliter, ſed ſolùm præter ordinem naturæ. nam inde ſequeretur illam definitionem ordinis naturalis, prout opponitur ſupernaturali, non fuiſſe ſufficientem. nam ordo naturalis, prout opponitur ſupernaturali, debet complecti omnem ordinem non ſupernaturalem: aliàs enim ex eius definitione non poterimus cognoſcere, quid debeat dici ſupernaturale. Si dicas eum ordinem eſſe naturalem, qui ſecundùm naturalem naturæ exigentiam eſt inſtitutus; iterum tibi erit explicandum quæ naturæ exigentia ſit naturalis, quæ non. qua in re conſiſtit tota difficultas, vt iam oſtendi.

Omne non ſupernaturale poteſt dici naturale.

Pro reſolutione Nota Secundò, aliquid poſſe dici ſupernaturale Primò, ſolùm reſpectu particularis alicuius agentis, cuius vires ſuperat. ſic puero ſupernaturale eſt ingens pondus leuare, quod viro eſſet naturale. Secundò, abſolutè, quod omnes creaturæ vires ac exigentiam ſuperat. & de hoc hîc maximè agimus.

Supernaturale aliud ſecundum quid, aliud abſolutè.

Nota Tertiò, aliquid tripliciter poſſe dici alteri naturale, ſiue connaturale. Primo, quia ipſius naturæ 8
conueniens eſt, cui opponitur non ſupernaturale, ſed noxium ſiue naturæ repugnans. ſic frigus eſt aquæ naturale, calor noxius. & hac ratione etiam habitus ſupernaturales poſſunt dici naturales ipſi potentiæ, quia ipſi admodum conueniunt. Secundò, quia creaturæ viribus cum Dei concurſu generali poteſt produci: ſiue per veram efficientiam, qua ratione calor producit calorem; ſiue per quamdam emanationem aut reſultantiam, qua ratione ſecundùm quoſdam potentiæ ab eſſentia, & relationes à fundamentis emanant. Tertiò; id dicitur rebus creatis naturale, quod neceſſariò exigunt, vt poſſint ſecundùm ſe, aut ſecundùm ſuam ſpeciem conſeruari, aut aliquid aliud producere; ſiue ſine quo nullo modo poſſunt aut agere, aut in rerum natura conſeruari, & ſuo modo perpetuari: hoc enim tamquam ſibi omnino neceſſarium dicuntur naturaliter exigere. Qua ratione concurſus Dei generalis eſt rebus omnibus creatis naturalis, quia ſine eo nec exiſtere, nec etiam quidquam agere poſſunt. Et his duobus modis opponitur ſupernaturale, & ex is erit facile hoc definire.

Vnum alteri tripliciter poteſt eſſe naturale.

Quomodo ſupernaturale opponatur naturali.

Conclusio: Illud dicitur abſolutè ſupernaturale, quod creaturis ordinis naturalis (qualis, vt ex di- 9
cendis patebit, eſt omnis ſubſtantia creata, & omne accidens huic ſecundo aut tertio modo ex dictis naturale) nec ſecundo nec tertio modo eſt naturale, ſiue quod nec viribus alicuius creaturæ quæ ſit ordinis naturalis, cum ſolo concurſu Dei generali produci poteſt, nec rebus creatis abſolutè, ſiue generatim, & abſtrahendo ab his & illis circumſtantiis eſt neceſſarium, vt poſſint ſecundùm ſe aut ſecundùm ſuam ſpeciem in rerum natura conſeruari. Hæc apertè ſequuntur ex dictis, & patent, vel ex ipſo nomine *ſupernaturale*, quod ſignificat id quod, eſt abſolutè ſupra naturam; illud autem eſt abſolutè tale. Confirmatur, quia illa definitio complectitur omnia, quæ conſtat eſſe abſolutè ſupernaturalia, & excludit ea omnia, quæ conſtat non eſſe talia. vt patet diſcurrenti per ſingula, & ex dicendis magis apparebit.

Quid ſit ſupernaturale.

Dixi, *quæ ſit ordinis naturalis*. quia, etſi (vt infrà 10
oſtendam) intellectus illuſtratus lumine gloriæ, huius auxilio cum ſolo Dei concurſu generali producat viſionem beatificam, atque ita hic effectus poſſit totali illi cauſæ dici connaturalis, vt docet Bañez 1. p. q. 12. a. 5. dub. 2. ad 3. tamen debet abſolutè dici ſupernaturalis, quia ratione luminis beatifici illa cauſa eſt ſimpliciter ordinis ſupernaturalis: atque ita ille effectus abſolutè omnem vim cauſæ naturalis ſuperat.

Bañez.

Hinc ſequitur Primò, ſupernaturale neceſſariò di- 11
cere aliquem reſpectum ad aliquid reſpectu cuius ſit ſupernaturale, vt communiter etiam ferè omnes fatentur, & ex ipſo nomine patet.

Nulla ſubſtantia eſt ſupernaturalis.

Secundò, nullam ſubſtantiam poſſe dici ſupernaturalem: quia ſubſtantia ex ſe dicit aliquid abſolutum omnino, nec vllum reſpectum connotat. vt patet in nomine Angelus, Homo, &c. ſupernaturale autem dicit aliquid reſpectiuum. Similiter etſi ſubſtantia verè dicitur natura, tamen non poteſt propriè dici naturalis, quia hoc etiam dicit aliquid reſpectiuum, & quod alicui naturale eſt.

Patent hæc clarè diſcurrenti per ſingulas ſubſtantias: v. c. angelus nulli eſt naturalis aut ſupernaturalis; idémque eſt de homine, bruto, &c. hoc autem intelligendum eſt de ſubſtantiis integris & perfectis; nam quæ ſignificantur per modum partis, vt forma, oculus, manus, &c. Item modi ſubſtantiales, vt ſubſiſtentia, vnio hypoſtatica, &c. cùm ex ſe ſignificent reſpectum ad aliud, poſſunt alicui eſſe naturales, aut ſupernaturales.

Ex quo etiam patet, etſi Deus hoc ſenſu poſſit dici ſubſtantia ſupernaturalis, quatenus eſt ſupra omnem naturam creatam aut creabilem, tamen eum non poſſe ita vocari eo ſenſu quo aliqua accidentia, aut actiones dicuntur ſupernaturalia; quia Deus non dicit aliquid reſpectiuum.

12 Actiones & accidentia propriè ſũt ſupernaturalia.

Sequitur Tertiò, *eſſe ſupernaturale*, propriè conuenire actioni (quia hæc expreſsè dicit reſpectum ad virtutem actiuam, cui eſt ſupernaturalis) & accidenti, quia hoc ex ſe dicit reſpectum ad ſubiectum ad cuius perfectionem natura ſua ordinatur. Quædam autem accidentia ſunt cuiuis ſubiecto, atque ita abſolutè ſupernaturalia: quia, vt oſtendam dub. 2. quædam ſunt quæ nec vlli ſubiecto ſunt generatim abſolutè neceſſaria, vt poſſit aut in rerum natura conſeruari aut ſibi proportionata agere, nec viribus vllius creaturæ poſſunt produci: talia ſunt lumen gloriæ, habitus caritatis, &c.

Quædã accidentia ſũt abſolutè ſupernaturalia.

Concurſus Dei generalis cur debeat dici cõnaturalis creaturis. Cur particularis ſit ſupernaturalis.

Quartò, concurſum Dei generalem eſſe creaturis naturalem, quia ſine eo nec conſeruari nec quidquam agere poſſunt: ſecùs eſt de concurſu Dei particulari, quo Deus cum potentia carente habitu infuſo concurrit ad actum ſupernaturalem: quia potentia ſine tali concurſu poteſt abſolutè conſeruari, & aliquid agere, ſcilicet actiones ſibi connaturales producere.

13 Cur accidẽti ſit ſupernaturale cõſeruari extra ſubiectum.

Quintò, conſeruationem accidentis extra ſubiectum ideo præciſè eſſe ſupernaturalem, quia illud nulla virtute creata cum ſolo Dei concurſu generali poteſt ita conſeruari: atque adeò ſi virtute creata cum ſolo Dei concurſu generali poſſet ita conſeruari, ſiue, ſi poſſet eodem influxu conſeruari extra ſubiectum quo conſeruatur in ſubiecto, ſequeretur eius conſeruationem extra ſubiectum non fore ſupernaturalem. Quia cùm hic influxus ſit ei abſolutè neceſſariùs, vt poſſit in rerum natura conſeruari, ei abſolutè eſt connaturalis, atque ita eo caſu poſſet cum ſolo influxu ſibi connaturali extra ſubiectum conſeruari, & conſequenter naturaliter.

Quod autem aliqui dicunt eundem influxum, qui ei eſt connaturalis exiſtenti in ſubiecto, eſſe ei ſupernaturalem exiſtenti extra ſubiectum; ſine fundamento dicunt, cùm, vt patet ex definitione *ſupernaturalis*, nullam poſſint reddere rationem cur idem influxus in vno ſtatu ſit ei magis ſupernaturalis, quàm in alio: aut cur eum in vno ſtatu magis exigat, quàm in alio: vt fuſiùs oſtendi to. 1. de Sacramentis q. 77. art. 1. nu. 19. atque inde meritò intuli opus eſſe ſingulari ac ſupernaturali Dei concurſu, vt accidens ita conſeruetur.

14 Infuſio animæ in corpus cur ſit naturalis.

Sextò, infuſionem animæ rationalis in corpus humanum ad eiuſdem ſuſceptionem vltimò diſpoſitum, etſi ſola Dei animam creantis virtute fieri poſſit, debere tamen dici naturalem: tum quia diſpoſitio illa corporis eam exigit (nam hæc & à natura ad eam ordinatur, ita vt aliàs tam ipſa materiæ eiuſmodi diſpoſitio, quàm vis generatiua in homine omnino fruſtra à natura eſſet inſtituta, & ſine ea conſeruari naturaliter non poteſt) tum etiam quia omnino neceſſaria eſt ad hominum generationem ac ſpeciei conſeruationem, non minùs quàm concurſus Dei generalis.

Septimò, quædam eſſe ſupernaturalia ſecundùm ſubſtantiam, quæ ſcilicet ad creaturarum conſeruationem non ſunt neceſſaria, & ſecundùm ſe ſpectata, ac ſecluſis omnibus circumſtantiis eorum productionem difficiliorem reddentibus, à nulla virtute creata, quæ ſit ordinis naturalis, cum ſolo Dei concurſu generali produci poſſunt. qualia ſunt lumen gloriæ, viſio beatifica, &c. Alia verò ſolùm eſſe ſupernaturalia ſecundùm modum, quæ ſcilicet abſolutè naturali virtute cum Dei concurſu generali fieri poſſunt; non tamen eo modo quo de facto fiunt. qualis eſt productio aut conſeruatio accidentis extra ſubiectum, inſtantanea curatio grauis morbi, &c. quæ vt ſic fiant ſpecialem Dei concurſum requirunt.

Quæ ſunt ſupernaturalia ſecundum ſubſtantiam

Quæ ſecundum modũ.

Octauò, tam ſupernaturale, quàm etiam naturale, prout huic opponitur, generatim ſumpta dicere quadruplicem reſpectum. Primò, ad virtutem productiuam, cui dicitur naturalis omnis effectus, quem cum ſolo Dei concurſu generali poteſt producere; & ille effectus dicitur ſupernaturalis, ad quem producendum neceſſariò requirit ſpecialem Dei concurſum aliúdue auxilium ſupernaturale. Ex quo vlteriùs infertur, etſi ſubſtantia qua talis, nec ſit naturalis, nec ſupernaturalis, quia vt ſic non dicit reſpectum; tamen quatenus ſignificatur nomine effectus, eam alicui eſſe naturalem, aut ſupernaturalem, quia vt ſic dicit reſpectum.

15 Supernaturale ac naturale quadruplicẽ dicunt reſpectum. Quid cuiuis rei debeat dici ſupernaturale aut naturale.

Productio ſubſtantiæ eſt naturalis aut ſupernaturalis, non tamen ipſa ſubſtantia.

Secundò, ad ſubiectum in quo recipitur, cui hac ratione poteſt dici naturalis omnis forma, quæ virtute naturali in ea poteſt produci; propriiſſimè tamen ei dicitur naturalis infuſio formæ, quam ſubiectum, ſiue materia ad eius receptionem vltimò diſpoſita ad ſui aut ſpeciei alicuius conſeruationem naturaliter exigit; iuxta dicta n. 8. Qua ratione infuſio animæ rationalis embryoni vltimò diſpoſito eſt naturalis, vt oſtendi n. 14. Ea verò forma, eiúſque infuſio dicitur ſubiecto ſupernaturalis, quam ita non exigit, quæque virtute naturali in eo produci non poteſt.

Tertiò, ad concauſam: ſic concurſus Dei generalis omnibus cauſis ſecundis eſt connaturalis; particularis verò, quo ad effectum earum virtutem ſuperantem eleuantur, eſt ſupernaturalis.

Quartò, ad terminum: ſic influxus Dei, quo res omnes in ſtatu ipſis connaturali conſeruat, eſt his naturalis; particularis verò influxus, quo quaſdam extra ſtatum ipſis connaturalem, v. c. accidens extra ſubiectum, conſeruat, his eſt ſupernaturalis.

16 Quæ actio ſit ſupernaturalis.

Nonò, ſequitur actionem propriè ac præciſè dici ſupernaturalem, quia ſuperat virtutem agentis, ſiue quia ab agente naturali ſine auxilio ipſi ſupernaturali nequit produci. Atque ita ideo aliquem actum eſſe abſolutè ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſupernaturalem, quia à nullo agente ordinis naturalis cum ſolo Dei concurſu generali poteſt produci. Ideò verò aliquem eſſe ſolùm ſupernaturalem ſecundùm modum, quia ſecundùm ſuam ſubſtantiam, ſi nullum aliunde ſit impedimentum, poteſt ab agente ordinis naturalis cum ſolo concurſu Dei generali produci, non tamen eo modo, quo de facto producitur. talis eſt productio accidentis extra ſubiectum. Patent hæc, quia actio, qua actio, propriè & intrinſecè dicit reſpectum ad virtutem agentis: ergo eatenus propriè dicitur naturalis, quatenus eſt intra virtutem agentis naturalis, ita vt ab eo produci naturaliter poſſit; & eatenus dicitur ſupernaturalis, quatenus eſt ſupra talem virtutem,

tem, ita vt ab ea cum ſolo auxilio naturaliter ei debito, produci nequeat. nec refert quòd actio etiam dicit reſpectum ad terminum ſibi intrinſecum; v.c. productio caloris ad calorem: quia reſpectu huius non poteſt aliter dici ſupernaturalis, quàm quatenus hic in tali ſtatu producitur aut conſeruatur, in quo virtute merè naturali produci aut conſeruari nequit. atque ita tota ratio ſupernaturalitatis tandem refunditur in dictum reſpectum ad cauſam producentem.

17 Addunt his aliqui, habitus per ſe infuſos alia ratione dici ſupernaturales reſpectu potentiæ cui infunduntur, quia nimirum hæc debet eleuari, vt eos poſſit ſuſtentare. Pro quo notant, aliud eſſe formam ſubiecto aut materiæ vniri, aliud verò eam ab hac ſuſtentari: nam anima rationalis vnitur materiæ, & tamen ab ea non ſuſtentatur, quia hoc in forma aliquam dependentiam, ac in ſubiecto aliquam actionem ſignificat. Ideóque volunt ſubiectum naturale debere ſupernaturaliter eleuari, vt poſſit ſuſtentare formam ſupernaturalem: quia aliàs aliquid ſupernaturale dependeret à naturali; quod aiunt abſurdum eſſe.

Quid ſit formam ſuſtétari à ſubiecto.

Sed hæc non videntur poſſe dici. Primò, quia formam aliquam vniri ſubiecto, eámque ab hoc ſuſtentari, non dicit diuerſitatem ex parte ſubiecti, ſed ex parte formæ: hanc enim à ſubiecto ſuſtentari ſolùm dicit eam ita vniri ſubiecto, vt propter ſuam imperfectionem, ſiue quia nequit per ſe ſubſiſtere, nequeat naturaliter exiſtere ſine ea vnione; atque ita exiſtat dependenter ab ea vnione: quare hîc nulla eſt propriè efficientia ex parte ſubiecti. Secundò, quia ſatis apertè repugnant D. Auguſtino loco citato nu. 2. ſi enim potentia, vt fides ab ea recipiatur, ſiue ſuſtentetur indigeat ex parte ſua eleuari, non magis erit naturæ poſſe habere fidem, quàm ſit naturæ poſſe producere actum fidei; quia natura eleuata vtrumque poterit, non eleuata neutrum. Tertiò, quia videtur apertè falſum rem ſupernaturalem non poſſe pendere à re naturali. nam noſtra actio ſupernaturalis producitur immediatè ab auxilio ſupernaturali & potentia naturali, vt oſtendam diſp. 5. dub. 5. ita vt potentia conſiderata ſecundùm vires ſuas naturales ſit cauſa partialis illius actus ſupernaturalis, atque ita hic neceſſariò pendet ab aliquo naturali, & quidem, vt à cauſa efficiente, atque etiam, vt cauſa materiali ſiue ſubiectiua, quia in ea totus recipitur. Quare cum Vaſquez 1. part. diſp. 174. nu. 10. dicendum eſt hanc receptionem ſiue ſuſtentationem habitus ſupernaturalis non aliter eſſe potentiæ ſupernaturalem, quàm quia eam nec naturaliter exigit, nec viribus naturæ acquirere poteſt.

Auguſt. *Vaſquez.*

18 *Scotus.* Ex his eſt facilis reſponſio ad argumenta Scoti. Ad primum, Reſpondeo eam diuiſionem non eſſe plenam, niſi addatur, *aut ſupernaturalis*, vt patet ex dictis nu. 8. Ad ſecundum, Reſpondeo Auguſt. ibi non dicere, nos naturaliter recipere fidem (imò apertè hoc negat dum docet nos eam per gratiam Dei habere) ſed ſolùm nos naturaliter eſſe tales, ſiue habere tales potentias, ſcilicet intellectum & voluntatem, quæ ex ſe naturaliter aptæ ſunt recipere in ſe fidem & caritatem, ſi quis has iis infundat; ſiue ſi quod agens ſiue naturale, ſiue ſupernaturale has in iis producat. Cum quo optimè conſiſtit, quòd harum receptio ſiue infuſio ſit illis potentiis ſupernaturalis, quatenus nec iis naturaliter debita eſt, nec virtute naturali fieri poteſt. Et fortè Scotus nihil aliud voluit, quàm negare id quod docet ſententia relata num. 17. & in eo ſenſu facilè explicari & defendi poſſet.

Auguſt. *Scotus.*

* * *

DVBIVM II.

Vtrùm viſio beatifica & amor patriæ ſint in ſua ſubſtantia omnino ſupernaturales?

19 *Beguardi.* *Clementina.* Beguardi id olim negarunt, vt patet ex quinto eorum errore olim damnato in Concilio Viennenſi, relato Clementina *Ad noſtram*, de hæreticis. quo illi aſſerebant *quòd qualibet intellectualis natura in ſe ipſa naturaliter eſt beata, quódque anima non indiget lumine gloriæ ipſam eleuante ad videndum Deum, & eo beatè fruendum.* Quamuis ſi ipſorum error & intentio ex adiunctis bene conſideretur, ipſi videantur potiùs negaſſe nos poſſe verè intuitiuè videre eſſentiam Dei, aut ſaltē Beatos in cælo eam de facto videre. nam errore quarto apertè docent, nos in hac vita poſſe tam perfectè aſſequi beatitudinem, atque in altera. quare videntur Beatis ſolùm concedere cognitionem quamdam Dei abſtractiuam, qualem hîc habent perfectè contemplatiui, dum intenſa contemplatione toti in Deum feruntur. In eiuſmodi enim contemplatione videntur conſtituiſſe omnem noſtram beatitudinem; vt colligitur ex octauo eorum errore, in quo docent eſſe imperfectionis contemplationem (qua ſcilicet ſecundùm eos beati ſumus) interrumpere, vt Venerabili Sacramento reuerentiam exhibeamus: nec enim videtur credibile eos aſſeruiſſe aliquos hîc ordinariè clarè intueri Deum.

Quid ſenſerint Beguardi de viſione beatifica.

20 Quamuis autem Catholici omnes fateantur, nullam eſſe de facto creaturam, quæ naturaliter poſſit videre Deum; tamen eſt aliquod dubium, an ſaltem diuina virtute poſſit aliqua fieri creatura tam perfecta, quæ ſine auxilio ſupernaturali poſſit videre diuinam eſſentiam.

Pars affirmatiua probatur Primò, quia nihil diuinæ potentiæ eſt negandum, niſi in eo oſtendatur clara implicantia: atqui nulla implicantia adferri poteſt, cur talis creatura Deo ſit impoſſibilis: ergo id non eſt aſſerendum. Secundò, quia intellectui illuſtrato lumine gloriæ, ſiue illi compoſito ex intellectu & lumine beatifico, prout integram vim agendi conſtituit, eſt cónaturale videre Deum. vt cum Caietano & Ferrarienſi docent Vaſquez 1. p. q. 44. c. 2. Bañez 1. p. q. 12. a. 5. dub. 2. ad 3. & alij. & ſequitur ex dictis dub. 1. Atqui Deus poteſt creare aliquem intellectum, qui naturaliter ſit tam perfectus, quàm totum illud compoſitum: ergo hic poterit naturaliter videre Deum. Minor probatur: quia, cùm illud compoſitum, in virtute intelligendi ſit aliquid finitum, & cùm Deus poſſit creare naturam intellectualem, & conſequenter intellectum ſiue vim intelligendi quocumque intellectu dato, ſemper in infinitum non ſolum accidentaliter, ſed etiam ſubſtantialiter & ſpecie perfectiorem; videtur apertè ſequi, ipſum poſſe creare intellectum ſecundùm ſe perfectiorem in virtute intelligendi, quàm ſit totum illud compoſitum. Conſequent. probatur, quia inter vim naturalem intelligendi, v.c. ſupremi angeli de facto creati, & illud compoſitum eſt finita diſtantia: ergo ſi perfectior atque perfectior intellectus creetur, hæc diſtantia paulatim minuetur, & tandem tota exhaurietur, aut etiam ſuperabitur.

Caietan. *Ferrarien.* *Vaſquez.* *Bañez.*

Dices, illud compoſitum ratione luminis beatifici eſſe ſuperioris ordinis, quàm ſit quiuis intellectus creatus, atque ita inter vtrumque eſſe quaſi infinitam diſtantiam; ſicut inter brutum & hominem, & inter hominem & angelum: quare ſicut brutum, quantumcumque perficiatur in ratione cognoſcendi etiam intra diuerſas ſpecies, nūquam tam perfectè intelliget quàm homo, nec homo tam perfectè quàm angelus; ita nec intellectus naturalis vnquam tam perfectè intelliget quàm intellectus illuſtratus lumine gloriæ. 21

22 Sed contrà, Illud compoſitum dicitur ſuperioris ordinis quouis intellectu naturali, vel quia illius obiectum eſt extra latitudinem obiecti intellectus naturalis, ſicut obiectum viſus, eſt extra latitudinem obiecti auditus. vel Secundò, quia intellectus naturalis in ſuo conceptu dicit negationem virtutis agendi, quam illud compoſitum habet, ita vt illi repugnet eam vim habere, ſicut bruto repugnat intelligere. vel Tertiò, quia illud compoſitum eſt agens ſpeciei perfectioris, ſicut angelus reſpectu hominis. Primum & ſecundum dici non poſſunt, quia ſic intellectus naturalis non poſſet eleuari ad videndum Deum, ſicut nec auditus ad videndum, nec brutum ad intelligendum eleuari poſſunt. Tertium autem nihil facit ad rem, quia, etſi illud compoſitum ea ratione ſit ſuperioris ordinis quouis intellectu de facto creato, etiam ille intellectus poſſibilis erit eadem ratione ſuperioris ordinis, quouis intellectu iam creato: atque ita poterit eſſe eiuſdem ordinis cum illo cōpoſito. vnde patet exemplum bruti comparati cum homine nihil facere ad rem, quia omne brutum prorſus caret vi intelligendi, imò cum hac eſſentialem habet repugnantiam: quare quantumuis ſiue intra, ſiue extra eandem ſpeciem perficiatur, numquam in eo poteſt perfici vis intelligendi, quæ in eo non eſt, nec etiam poteſt in eo poni; quia hoc ipſo quo in eo poneretur, deſineret eſſe brutum.

Tripliciter vna res dicitur ſuperioris ordinis reſpectu alterius.

23 Et ſimile eſt de intellectu humano reſpectu angelici, quamdiu ille concipitur ita perfici, vt ſemper maneat in operando dependens à phantaſmatibus & organis corporis; hoc ipſo enim quo ſic dependet, includit repugnantiam cum perfectione intellectus angelici, aut animæ ſeparatæ, quæ conſiſtit in virtute intelligendi dependenter à phantaſmatibus, ita vt poſſit ſpiritualia intueri: quod noſtro intellectui nequit communicari, niſi ita perficiatur, vt tollatur ab eo hæc dependentia. Quod ſi hac ratione ſine termino perficiatur ſiue accidentaliter, ſiue ſubſtantialiter, ſiue intra eandem, ſiue in diuerſa ſpecie (quod aliqua ex dictis rationibus fieri poſſe patet in Chriſto, qui ſecundùm omnes intellexit independenter à phantaſmatibus) tandem æquabit, aut etiam ſuperabit vim intelligendi angelicam. quare hoc exemplum contra dictam obiectionem facit.

24 Vnde patet id, quod multi tamquam axioma ſumunt, ſcilicet res altioris aut perfectioris ſpeciei infinitè diſtare à rebus inferioris ſpeciei, ita vt hæ nequeant vnquam ad perfectionem illarum pertingere; ſolùm eſſe verum quando res inferior in ſua eſſentia includit repugnantiam cum perfectione rei ſuperioris ordinis, vt fit in bruto reſpectu potentiæ intelligendi, qua ab homine ſuperatur; ſecùs autem eſſe in aliis: nam aliàs vis intellectiua humana numquam poſſet ita perfici, vt ſuperaret angelicam. quod falſum eſt: vt patet in virtute intellectiua Chriſti, ac multorum Beatorum, qui res tam naturales quàm ſupernaturales perfectiùs, quàm multi angeli intelligunt. Nec refert quòd id fiat ſupernaturaliter, quia inde ſolùm ſequitur intellectum humanum non poſſe propria virtute ita perfici, vt ſuperet angelicum, non autem quòd nequeat abſolutè ita perfici. quod tamen eſſet neceſſarium, vt illud axioma eſſet vniuerſaliter verum. ſicut verum eſt in potentia cognoſcendi brutorum, quæ nec naturaliter nec ſupernaturaliter poteſt ita perfici, vt æquet potentiam cognitiuam hominis.

An res ſuperioris ordinis infinitè diſtet ab alia.

25 Probatur Tertiò, quia, etſi concedamus cuiuis intellectui impoſſibile eſſe videre Deum ſine lumine gloriæ, tamen poterit creari aliquis intellectus tam perfectus, cui hoc lumen ſit connaturale: nulla enim videtur ratio cur non poſſit creari aliqua ſubſtantia tam perfecta in genere ſubſtantiæ, quàm illud accidens ſit in genere accidentis, & cui conſequenter illud ſit connaturale.

Conclvsio I. Nullus intellectus de facto creatus poteſt ſuis naturalibus viribus videre Deum, atque ita hæc viſio eſt omnibus de facto creatis ſupernaturalis. Eſt communis Catholicorum. Et de intellectu humano eſt expreſsè definitum in Concilio Viennen. citato n. 19. & patet ex Scripturis. Ioann. 1. *Deum nemo vidit vnquam.* vbi non ſolùm ſignificatur id non eſſe factum, ſed etiam naturaliter fieri non poſſe: vnde Apoſtolus 1. Timoth. 6. ait: *Qui lucem habitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit vnquam, ſed nec videre poteſt.* ſcilicet viribus naturæ, & ſine ſingulari Dei auxilio. Vbi etiam apertè innuitur id ſuperare etiam vires naturales angeli: nam aliàs his Deus non eſſet inacceſſibilis; & conſequenter non habitaret lucem abſolutè inacceſſibilem, prout Apoſtolus docet. vnde D. Auguſt. l. 12. de Ciuit. cap. 9. & de Corrept. & gratia cap. 11. expreſsè docet, angelos indiguiſſe gratia & auxilio Dei, vt ad beatitudinem peruenirent. loquitur autem de auxilio ſupernaturali, ſiue naturæ indebito, quia hac in re comparat eos primis hominibus in ſtatu innocentiæ, qui ſine dubio eguerunt auxilio ſupernaturali: illud autem eſſet falſum, ſi potuiſſent naturæ viribus Deum videre. 26

Concil. Vienneſe. *Ioan. 1.* *1. Timoth. 6.* *Auguſt.*

Conclvsio II. Multò verius eſt nullam creaturam eſſe poſſibilem quæ naturæ viribus poſſit videre Dei eſſentiam. Probatur Primò, quia eſt ferè communis omnium Doctorum. Secundò, quia eſt apertè D. Auguſtini, tum locis proximè citatis (vbi etſi loquatur propriè de angelis, qui de facto creati ſunt, tamen ex toto ipſius diſcurſu patet, eum idem ſentire de quauis creatura poſſibili) tum clariſſimè lib. 12. de Ciuit. cap. 1. vbi docet creaturam non ex ſe, ſed ex ſolo Deo poſſe habere ſuam beatitudinem, quia ex nihilo creata eſt; quod cuiuis creaturæ poſſibili æqualiter conuenit, quia nulla poteſt exiſtere niſi ex nihilo creata. Tertiò, apertè colligitur ex Apoſtolo 1. Timoth. 6. vbi abſolutè docet, Deum habitare lucem inacceſſibilem: quod non videtur ſolùm intelligendum reſpectu creaturarum quæ de facto ſunt, ſed etiam reſpectu cuiuſuis poſſibilis. ſi enim aliqua eſſet poſſibilis, quæ ſuis viribus poſſet diuinam illam lucem Deum intuendo accedere, hæc lux non eſſet abſolutè inacceſſibilis, ſed ſolùm reſpectiuè ſiue comparatione eorum, quæ de facto creata ſunt. 27

Auguſt. *1. Timoth. 6.*

Si Deus à creatura naturaliter videri poſſet, non habitaret lucē abſolutè inacceſſibilem.

Nec refert quòd illud compoſitum ex intellectu & lumine beatifico ſit verè creatura, & tamen ei ſit connaturale elicere viſionem beatificam: quia Apoſtolus ſolùm agit de acceſſu creaturæ intellectualis ſecundùm ſe & ſua naturalia conſideratæ: quia ſolùm volebat oſtendere, creaturam non poſſe Deum eiuſque ſecreta videre niſi quatenus ipſe ſe illi oſtenderet, quod facit per lumen gloriæ, aut per reuelationem. 28

Multi hanc concluſionē variis rationibus probant, quæ eam non videntur ſatis probare. Prima eſt, quia, cùm modus operandi atque adeò cognoſcendi ſequatur modum eſſendi, quando modus eſſendi alicuius rei cognitæ excedit modum eſſendi ipſius cognoſcētis, hic illā non poteſt ſuis viribus cognoſcere. quod patet in intellectu humano, qui quia exiſtit in materia, non poteſt naturaliter intueri immaterialia ſiue ſpiritualia. Quare cùm Deus ſit ens à ſe, & eſſentialiter actu exiſtens, & omnis creatura eſſentialiter habeat eſſe ab alio dependens, & quod poteſt non eſſe, hæc nequit ſuis viribus intueri diuinam eſſentiam. Sed ſi hæc aliquid probarent, etiam probarent nos non poſſe eleuari lumine gloriæ ad videndum Deum, niſi hoc nobis tribuat eſſe in ſe ab omni alio in exiſtendo ac operando independens; ſicut intellectus noſter nequit fieri potens intueri ſpiritualia, niſi conſtitua 29

ſtituatur in ſuis operationibus independens à corpore. & aliàs modus exiſtendi in Deo, ſemper erit ſuperioris ordinis, quàm erit modus exiſtendi ipſius creaturæ quantumuis eleuatæ. Simili modo refellitur ratio dicentium creaturam non poſſe naturaliter videre Deum, quia eſſe Dei infinitè excedit eſſe omnis creaturæ poſſibilis. quia ſimiliter excedit eſſe illius compoſiti ex intellectu & lumine gloriæ.

30 Secunda ratio eſt. Quia impoſſibile eſt intellectum eſſe cauſam viſionis, niſi intellectus habeat in ſe obiectum cognitum, vel aliud in quo eminentius continetur: ſed nulla creatura habet Deum ita in ſe: ergo nulla creatura eum ita poteſt videre. Sed nec hæc ratio ſatisfacit, quia cùm Deus ex ſe ſit intimè præſens cuiuis intellectui, quiuis intellectus eum habet ſufficienter per modum obiecti in ſe, vt eum poſſit intueri, ſi aliunde non ſit defectus ex parte virtutis actiuæ ipſius intellectûs. Quod ſi dicas non ſufficere obiectum eſſe localiter præſens niſi informet intellectum per ſe, aut per aliquid quo eminenter continetur; ſequitur, angelum inferiorem non poſſe naturaliter intueri ſuperiorem. quia nihil in ſuo intellectu habet quod illum formaliter aut eminenter contineat. Deinde qui illam rationem adferunt, videntur tenere, ſolum Deum producere viſionem beatificam intellectu ſe merè paſſiuè habente: quod omnino improbabile eſt, vt infrà oſtendam.

Qua ratione obiectũ debeat eſſe præſens intellectui.

31 Tertia ratio eſt. Quia, ſi daretur angelus qui naturaliter poſſet videre Deum, hic eſſet naturaliter ſanctus, & filius Dei: atqui hoc eſt abſurdum, quia omnis creatura ex ſe eſt naturaliter ſerua & mancipium Dei: ergo, &c. Sed in maiore ſumuntur duo, quæ alij meliùs negant. nam, vt oſtendam diſp. 22. dub. 8. probabilius eſt nullam creaturam per vlla dona creata, excepta vnione hypoſtatica, neceſſariò & ſine libera Dei acceptatione, fieri amicam & filiam Dei: nulla enim poteſt oſtendi implicantia, cur Deus non poſſit peccatori, relinquendo eum in peccato mortali, infundere lumen gloriæ; quo eſſentiam diuinam poſſit videre, quamuis id fortè minùs deceret. Quare ſi daretur aliqua creatura quæ haberet intellectum ex ſe ſufficientem ad videndum Deum, etſi eſſet ſine vllo peccato, non tamen eſſet neceſſariò filia Dei, nec haberet vllum propriè ius ad hæreditatem, ſicut iuſti iam habent. Quare Deus poſſet liberrimè ei ſubtrahere concurſum neceſſarium ad ſui viſionem, aliáue ratione eam impedire, nec in hoc faceret vlla ratione contra vllum ius talis creaturæ. Secùs eſt de iis, qui iam ſunt filij Dei adoptiui, contra quorum ius ac fidelitatem iis promiſſam Deus faceret, ſi iis ſine eorum culpa negaret ſui viſionem. Etſi ſecundùm probabilem multorum ſententiam negantium inter Deum & hominem poſſe eſſe veram iuſtitiam, iis non faceret veram iniuriam.

Poteſt quis non filius & ſine iure ad hæreditatẽ eſſe potens videre Deũ.

32 Quarta ratio eſt. Quia talis creatura eſſet naturaliter impeccabilis: atqui hoc eſt abſurdum: ergo, &c. Reſpondeo, maiorem poſſe dupliciter intelligi. Primò, propriè, ita vt talis creatura ex natura ſua præciſè eſſet impeccabilis, ſiue ita vt naturæ ipſius repugnaret peccatum. & hoc ſenſu eſt falſa. nam ſi Deus cum tali non concurreret ad ſui viſionem, aut alia ratione non permitteret ſe ab ea videri, eſſet omnino peccabilis. Secundò, quatenus talis viribus naturę cum concurſu generali poſſet videre Deum ſe non ſubtrahentem eius aſpectui, atque ita reddi per accidens impeccabilis, ratione illius viſionis. quod, qui vellent tenere contrariam ſententiam, negarent eſſe abſurdum, nec id vlla ratione ſatis probari poſſet, præſertim ſi auctoritates Patrum & doctorum ſecludas: his tamen ſatis conforme eſt, nullam creaturam, vel hac ratione poſſe eſſe naturaliter impeccabilem. Qua ratione etiam tertia ratio ſatis probabilis eſt. nec enim credo D. Auguſt. aut vllum ex ſanctis Patribus vnquam conceſſurum, vllam creaturam poſſe creari tam perfectam quæ ſuis viribus cum ſolo concurſu Dei generali poſſet intuendo Deum fieri beata ac impeccabilis, atque ita acquirere hæreditatem, & ſtatum ſolis filiis Dei debitum: quod etiam Scripturæ hæc omnia tribuenti ſoli gratiæ Dei non eſt ſatis conſonum. Quare iis ſatis probatur ſaltem prima concluſio, ſcilicet nullam eſſe creaturam de facto creatam quæ naturaliter potuit videre Deum.

Aliquis dupliciter poteſt eſſe impeccabilis.

Ex qua etiam plus quàm probabiliter infertur ſecunda concluſio: nam nulla poteſt reddi ratio cur angeli, qui toti intellectuales habẽt ex genere ſuo inter creaturas poſſibiles vim intelligendi perfectiſſimam, nequeant ſaltem remiſsè ac perfectè Deum intueri; niſi quia hoc omni intellectui creabili, naturæ viribus eſt impoſſibile: nam quicumque intellectus creabitur, videtur neceſſariò futurus eiuſdem rationis in genere cum creatis, ita vt hos ſolùm perfectione ſaltem ſpecifica ſuperet, ſicut ſuprèmus angelus iam ſuperat infimum. Ex quo ſequitur, ſicut, quidquid vnus angelus iam de facto naturaliter videre poteſt, etiam alter videre poteſt, licèt minùs perfectè: ita angelos creatos poſſe aliqua ratione naturaliter videre, quidquid creabiles naturaliter videre poſſent. 33

Ad primum argumentum contrarium, Reſpondeo maiorem ſolùm eſſe veram, quando ex Scripturis & ſanctorum Patrum dictis non colligitur illud fieri non poſſe. vt fit in re præſenti, adiuncta præſertim valdè probabili ratione à poſteriori à nobis allata num. 33. 34

Ad ſecundum, quidquid ſit de antecedente, nego conſequentiam: quia quòd intellectus ſit improportionatus ad hanc viſionem, non prouenit tantùm ex eius imperfectione, vt argumentum ſupponit; ſed quia, etſi diuina eſſentia, vt abſtractiuè cognoſcibilis ſaltem conceptu confuſo & non quidditatiuo ſit obiectum omnis intellectus; tamen vt intuitiuè viſibilis eſt obiectum omnino improportionatum naturali virtuti cuiuſuis intellectus poſſibilis. ſicut obiectum non illuminatum eſt obiectum improportionatum naturali potentiæ viſiuæ cuiuſuis oculi humani: quod potentiæ viſiuæ bubonis, licet illa ſit imperfectior, eſt proportionatum.

Cur nullus intellectus creatus poſſit naturaliter videre Deum.

Vnde liquet, illam improportionem non prouenire ex ſolo defectu perfectionis potentiæ viſiuæ humanæ: nam aliàs illud obiectum eſſet oculo bubonis magis improportionatum quàm oculo hominis; ſed ex aliis cauſis nobis occultis. Eadémque eſt ratio cuiuſcumque naturalis intellectus reſpectu viſionis diuinæ. Sicut igitur poſſet creari oculus humanus perfectior ac perfectior in infinitum, qui tamen non poſſet videre in meris tenebris: ita poteſt creari intellectus ſemper in infinitum perfectior atque perfectior, qui tamen nequeat intueri diuinam eſſentiam. Item, ſicut quiuis oculus humanus poteſt aliqua qualitate ſibi à Deo indita eleuari, vt videat in tenebris (vt patet in corporeis oculis Beatorum qui non indigent lumine, vt videant) ita quiuis intellectus poteſt eleuari, vt videat Deum. 35

Obiectum improportionatum potẽtiæ perfectiori poteſt eſſe proportionatũ imperfectori.

Ad tertium, Reſpondent aliqui, lumen beatificum ideò nemini poſſe eſſe connaturale, quia eſt quædam participatio ipſius eſſe diuini, ideóque ſupra conditionem omnis ſubſtantiæ creatæ. Sed hoc non ſatisfacit, quia omne eſſe, quod creatura habet, eſt quædam participatio ipſius eſſe Dei, & eo perfectior, quo creatura eſt perfectior. cùm igitur ſubſtantia maximè intellectiua ſit in genere ſuo perfectior accidente, clarè ſequitur, poſſe creari perfectiorem ſubſtantiam quouis accidente, & conſequenter quæ ſit perfectior participatio diuini eſſe. Reſpondeo ergo, ideo præciſè lumen gloriæ non poſſe vlli ſubſtantiæ ſine intel- 36

Cur lumen beatificum nequeat eſſe naturale vlli intellectui.

intellectui eſſe naturale, non ob exceſſum in perfectione, ſiue quia non poteſt creari ſubſtantia, quæ ei in perfectione ſit par; ſed quia nec naturæ viribus illud poteſt acquiri, ſiue quia id nulla vi creata produci poteſt, nec vlli ſubſtantiæ ſiue intellectui eſt neceſſarium; vt poſſit in rerum natura exiſtere aut conſeruari, aut etiam vt poſſit ſimpliciter aliquid agere, prout ei neceſſarius eſt concurſus generalis, ſine quo nihil poteſt agere; ideóque illud lumen nulli ſubſtantiæ poteſt eſſe naturale, vt patet ex dictis dub.1.n.9. Sicut potentia volandi nequit homini eſſe naturalis; eſt tamen aui (quæ eſt longè imperfectior homine) naturalis, quia huius naturam neceſſariò conſequitur, non tamen naturam hominis.

DVBIVM III.

Vtrùm actus quibus ad iuſtitiam ac ſalutem peruenimus, ſint ſupernaturales?

37 PRæter errorem Pelagij, de quo agam dub.4. fuit quidam Doctor neotericus, qui putabat angelos ac primos parentes in paradiſo non indiguiſſe gratia Dei ſiue auxilio ſupernaturali, ad eliciendos actus quibus beatitudinem mererentur: vt patet ex eius propoſitione 24. inter damnatas à Pio V. & Gregorio XIII. quæ ſic habet: *Abſurda eſt eorum ſententia qui dicunt hominem ab initio dono quodam ſupernaturali & gratuito ſuper conditionem naturæ ſuæ fuiſſe exaltatum, vt fide, ſpe & caritate Deum coleret.* Similiáque habet propoſitione 25. & 27. Ex quibus apertè ſequitur, ſecundùm eum actus illos reſpectu primorum parentum non fuiſſe ſupernaturales: nam aliàs ſine auxilio gratuito & ſupernaturali dono non potuiſſent eos elicere. Idémque ſine dubio debuit conſequenter dicere de angelis.

Pius V. Greg. XIII.

38 Secunda opinio eſt Caietan 2.2.qu.171.a.2.§. *Ad horum euidentiam.* vbi docet, actus fidei, ſpei & caritatis ſecundùm ſuam ſubſtantiam eſſe naturales, & tantùm ſecundùm quemdam modum moralem eſſe ſupernaturales, quando meritoriè & laudabiliter eliciuntur. vnde ait, nos eos ſecundùm ſubſtantiam ſuam poſſe viribus naturæ elicere; vt tamen eos eliciamus meritoriè, neceſſarium eſſe, vt procedant ab habitu infuſo, & conſequenter ſupernaturali. Idem ſentit Sotus l.1. de Gratia c.22. ſub finem coroll.2.

Caietan. Sotus.

Tertia opinio eſt eorum qui ſolos actus virtutum theologicarum volunt eſſe ſupernaturales, præſertim in ſubſtantia: quam videntur ſequi ij omnes qui negant dari habitus infuſos virtutum moralium: quos citabo infrà diſp. 6. dub.1. Si hi enim agnoſcerent nos harum virtutum actus ſupernaturales in ſubſtantia elicere, non negarent nobis ad eos eliciendos infundi habitus, quibus reddamur intrinſecè potentes eos elicere.

39 CONCLVSIO I. Actus fidei, ſpei & caritatis, quibus beatitudo nobis promerenda proponitur, ſunt in ſubſtantia ſua ſupernaturales. Ita Molina in ſua Concordia diſp.36.§. *Cum autem.* ſub finem, & Turrian.2.2. diſp. 46. dub.3. & eſt iam communior ſententia Theologorum. Probatur, quia ille actus eſt ſupernaturalis in ſubſtantia, qui ſecundùm ſe præciſè conſideratus, & abſtrahendo ab omni circumſtantia, aut modo eum reddente difficiliorem abſolutè viribus naturæ nequit elici, vt patet ex dictis nu.9. & 16. Atqui dicti actus ſunt tales: ergo ſunt in ſua ſubſtantia ſupernaturales. Minor probatur Primò, ex Scriptura. Ioan.6. vbi Chriſtus fusè docet, nos non poſſe ad ipſum venire, niſi Pater nos traxerit, ſcilicet dando nobis gratias præuenientes, aliáque auxilia ad id neceſſaria: venimus autem ad eum per actus fidei, ſpei & caritatis. Item c.15. expreſsè docet, nos ſine eo, ſiue ſine eius auxilio nihil poſſe facere ſcilicet ad ſalutem pertinens. hinc Apoſtolus ad Rom. ſæpiſſimè docet, fidem eſſe donum Dei, & nos Deum amare per caritatem dono Spiritus ſancti diffuſam in cordibus noſtris. Ex quibus liquidò patet, nos eiuſmodi actus non poſſe elicere ſine Dei ſingulari auxilio.

Molina. Turrianus. Ioan.6. Ioan.15. Roman.

Secundò, ex Conciliis. nam Mileuit.c.4. & Arauſic. II. cap.5. & 6. apertè docent, & initium & profectum fidei eſſe ex diuina gratia, ſine qua nihil in his poſſumus. & Trident. ſeſſ.6. can.3. dicit anathema dicentibus nos ſine adiutorio Dei poſſe credere, ſperare, aut pœnitere ſicut oportet, vt nobis iuſtificationis gratia conferatur. 40

Concil. Mileuit. Concil. Arauſican. Trident.

Et ne dicamus hoc ſolùm poſſe dici de peccatoribus, eò quòd ſuis peccatis impediantur à bene operando; D. Auguſtinus lib. de natura & gratia cap. 26. (cui conſonat Arauſicanum ca.10. & 19.) expreſsè docet, nos non ideò præciſè indigere gratia ad bene operandum, quia peccatis ab eo impedimur; ſed ſimpliciter, & per ſe, & quantumuis ab omni peccato ſimus liberi. & ſubiungit: *Sicut oculus corporis etiam perfectiſſimè ſanus, niſi candore lucis adiutus, non poteſt cernere; ſic homo etiam perfectiſſimè iuſtificatus* (ſcilicet iuxta ſenſum Pelagij, contra quem ibi agit per nudam ablationem omnis omnino peccati; ſine habituum ſupernaturalium infuſione) *niſi æterna luce iuſtitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non poteſt viuere.* vnde tam ipſe quàm Proſper contra Collatorem, aliique Patres ac Concilia ſæpe docent, nos nullum omnino opus ad ſalutem pertinens, poſſe facere ſine gratia. hinc Arauſic.c.20. *Multa* (ait) *in homine bona fiunt, quæ non facit homo* (vt ſunt gratiæ præuenientes, quas Deus dicitur operari in nobis, ſine nobis; quia ad eas non concurrimus liberè & humano modo, ſiue ita vt poſſint nobis aliquo modo tribui) *nulla verò bona facit homo, quæ non Deus præſtet, vt faciat homo.*

Auguſt. Concil. Arauſican. Proſper. Concil. Arauſican.

Cur Deus dicatur gratias præuenientes operari in nobis ſine nobis.

Probatur Tertiò, quia ſi hi actus eſſent ſolùm ſupernaturales ſecundùm aliquem modum, hic vel conſiſteret in aliquo extrinſeco, v.c. in difficultate aliqua, quæ in operando ratione tentationis, aut ſimilis alicuius circumſtantiæ occurreret: vel in aliqua realitate ipſi actui intrinſeca diſtincta tamen ab ipſius ſubſtantia, vel tertiò, in aliquo morali. nihil autem horum dici poteſt: ergo ipſi non ſunt ſolùm ſupernaturales ſecundùm modum. 41

Minor probatur. nam ſi primum dicitur, tunc ablata illa difficultate (vt ſi nulla hîc & nunc occurrat tentatio, aut ſimile impedimentum, aut ſaltem non ita graue) poſſet homo ſine gratia eiuſmodi actus elicere, & ita ſine gratia & adiutorio Dei homo ſaltem cum difficultate poſſet aliqua bona opera facere ad ſalutem pertinentia: atqui hoc eſt falſum, vt patet ex c.20. Arauſic. citato. & Trident. ſeſſ.6. can.2. vbi ex Mileuit. cap.5. & Afric.c.8. dicit anathema ei, qui dixerit, *Ad hoc ſolùm diuinam gratiam per Ieſum Chriſtum dari, vt faciliùs homo iuſtè viuere, ac vitam æternam promereri poſſit; quaſi per liberum arbitrium ſine gratia, vtrumque ſed ægrè tamen & difficulter poſſit.* vbi apertè oſtendit, gratiam Dei ad eiuſmodi opera non ſolùm ratione alicuius extrinſeci, ſed per ſe requiri.

Concil. Arauſican. Trident. Mileuit. African.

Confirmatur Primò, quia ſi gratia Dei ſolùm requireretur, vt talis extrinſeca difficultas tolleretur, ſufficeret ſaltem ſæpe gratia Dei extrinſeca; qua Deus compeſceret dæmonis tentationes, & mediantibus creaturis, ſiue externis obiectis, aut etiam per concionatores nobis ſuam voluntatem, exempla, beneficia, promiſſa bene operantibus præmia, &c. clarè & accommodatè proponeret, & ita in nobis pias aliquas cogitationes excitaret, quibus nos ad eiuſmodi opera exercenda inflammaret: hac enim ratione communiter eiuſmodi extrinſeca difficultas ſufficienter tolleretur: 42

Pelagius. atqui illud eſt falſum;nam Pelagius eiuſmodi gratias admittebat,& tamen eſt damnatus ab Eccleſia,requirente, vt præterea confiteretur gratiam internam, quam Deus immediatè in nobis operatur,quáque vires operandi nobis tribuit. vt patet ex Auguſt. epiſt. *Auguſt.* 95.96.105.107. & toto ferè libro de Gratia Chriſti, præſertim c.9.10.& 13. & magis patebit dub.4.ergo gratia non requiritur ſolùm propter eiuſmodi difficultates, ſed quia eiuſmodi actus ſecundùm ſe noſtras vires naturales ſuperat.

43 Confirmatur Secundò,quia aliàs neque angeli,neque primi parentes in paradiſo ad eiuſmodi actus exercendos, & conſequenter ad merendam beatitudinem eguiſſent gratia;quia ipſi non patiebantur eiuſmodi difficultates,cùm & angeli naturaliter,& primi homines ex Dei prouidentia,rebellione carnis omnino carerent:atqui, vt oſtendam concluſ. ſecunda,hoc eſt falſum:ergo & illud vnde ſequitur.

44 Secundum etiam dici nequit,quia nequit excogitari quis ille modus ſit,niſi fortè dicatur eſſe, aut aliqua intenſio ipſius actus(& hoc dici nequit:quia nulla certa intenſio in his actibus requiritur,quia ad iuſtificationem ſufficit quæuis vera contritio quantumuis remiſſa, modò habeat alia omnia requiſita, vt oſtendi tomo 2. de ſacramentis diſp. 2. dub.7.) aut aliqua facilitas aut delectatio in operando:ſed ad hæc non requiritur ſemper neceſſariò gratia illa interna; ſed ſufficerent communiter habitus acquiſiti,præſertim accedente gratia externa,de qua egi n.42. Adde, ſic gratiam ſolùm fore neceſſariam, vt faciliùs, non autem, vt ſimpliciter poſſemus eiuſmodi opera facere:contra Trident.ſuprà. *Trident.*

45 Nec etiam tertium dici poteſt; quia nequit excogitari,quid ſit illud morale, quo differat actus meritorius à non meritorio, niſi quædam dignitas quam actus accipit ab operante; qua ratione opera Chriſti ob dignitatem perſonæ operantis fuerunt infiniti valoris. Ex quo ſequeretur Primò,omnia opera quibus peccator ſe ad iuſtificationem diſponit, & præſertim fidei & ſpei,cùm fiant à peccatore,atque ita non poſſint eam dignitatem à perſona operantis accipere,non indigere vlla gratia; ſed viribus naturæ fieri poſſe. *Trident.* quod apertè repugnat Trident.ſeſſ.6.cap.5.& can.3. *Arauſic.* Sequeretur Secundò,falſum eſſe quod docet Arauſic. cap.25. & cum eo communiter Patres aliáque Concilia, ſcilicet ideo poſt peccatum Adæ liberum arbitrium non poſſe ſine auxilio gratiæ elicere eos actus, quia per illud debilitatum eſt & attenuatum.Quibus verbis apertè ſignificat nos habere impotentiam phyſicam eliciendi eiuſmodi actus;ſiue potentiam liberi arbitrij verè in ratione potentiæ eliciendi illos actus eſſe imminutam. ſecundùm aliam autem ſententiam non eſſet verè ita imminuta:nam eos actus in ſe tam perfectos produceret quàm antea. Confirmatur, quia, ſi aliquis deponeretur à regia dignitate,& omni nobilitate ſpoliaretur, non ideo poſſet potentia generandi in eo dici attenuata, ſiue imminuta, quia antea poterat gignere filios nobiles & participes regiæ dignitatis,& poſtea id non poſſet: ergo ſimiliter ſi liberum arbitrium poſſet iam actum amoris Dei in ſe tam perfectum producere, quàm ante peccatum Adæ poterat, non deberet dici per hoc attenuatum, præcisè quia non poteſt producere eos cum ea dignitate morali. Sequeretur Tertiò,fruſtra nobis infundi habitus ſupernaturales operatiuos; ſed ſufficere ſi nobis infundatur aliqua qualitas non operatiua, qua iuſtificemur, qualem volunt eſſe gratiam iuſtificantem ij omnes,qui hanc diſtinguunt à caritate. Adde, omnia opera quibus peccator ſe ad iuſtificationem diſponit, præſertim fidei & ſpei, non eſſe verè & propriè meritoria,cùm fiant à peccatore:vnde ſequitur ea non eſſe ſupernaturalia, nec ad ea requiri gratiam, cùm ſecundùm Caietan. ideo præcisè opus aliquod ſit ſupernaturale,quia eſt meritorium. *Caietan.*

Ex quibus etiam confirmatur confutatio reliquorum modorum.nam cùm hi habitus non infundantur nobis,vt poſſimus certo modo operari. v.c. faciliter, delectabiliter, &c. (hæc enim, vt oſtendam diſp.6. dub.6.non conferuntur nobis per habitus ſupernaturales, ſed per acquiſitos, aut per gratias præuenientes)ſed vt ſimpliciter poſſimus operari,ſiue eiuſmodi actus facere, ſequitur apertè hos actus ſecundùm ſe, ſiue ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſuperare noſtras vires naturales, nóſque ideo ad eos exercendos indigere præſidio ſupernaturali. 46

Conclvsio II. Actus fidei, ſpei & caritatis quibus angeli ac primi homines ſalutem meriti ſunt, etiam reſpectu ipſorum erant abſolutè ſupernaturales. Eſt communis & omnino certa. Probatur, quia aliàs potuiſſent eos elicere ſine gratia ſiue auxilio ſupernaturali:atqui hoc eſt falſum:ergo,&c. Minor patet Primò,ex damnatione propoſitionis contrariæ allatæ n.37. Secundò, ex Aug.l. de Corrept. & gratia cap.11.& 12.& l.12. de Ciuit. cap.1. & 9.vbi ſæpiùs apertè docet nec angelum nec hominem in paradiſo ſine gratia Deíque auxilio,potuiſſe ad ſalutem peruenire. loquitur autem de auxilio ordinis ſupernaturalis & naturæ indebito,quia agit contra Pelagianos qui alia auxilia admittebant.Idem apertè de Adamo definit Arauſican.cap.19. 47 *Actus theologici ſunt etiam angelis ſupernaturales.* *Auguſt.* *Arauſic.*

Conclvsio III. Probabilius eſt actus virtutum moralium, quibus iuſti merentur vitam æternam,eſſe in ſua ſubſtantia ſupernaturales. Ita Molina in ſua Concordia,diſp.6.vbi docet omnia media,quibus vitam æternam acquirimus, eſſe abſolutè ſupernaturalia. & quidam apud Vaſquez 1.2. diſp.217.n. 54. & conſequenter loquendo, id debent admittere qui admittunt habitus infuſos virtutum moraliũ,quos citabo diſp.6.dub.2. Probatur concluſio Primò,quia omnia opera meritoria vitæ æternæ neceſſariò procedunt ex gratia,ſiue ex auxilio Dei ſupernaturali:atqui hoc eſſet falſum,niſi in ſua ſubſtantia eſſent ſupernaturalia:ergo ſunt talia. Minor ſatis patet ex probationibus primæ concluſ. quia aliàs nulla eſſet ratio, cur eiuſmodi opera ſine tali gratia numquam poſſent fieri.Maior probatur ex Arauſic.cap.18. vbi dicitur: *Debetur merces bonis operibus ſi fiant,ſed gratia quæ non debetur,præcedit vt fiant.* Item cap.20.dicit nos nulla facere bona (ſcilicet vitæ æternæ meritoria) quæ Deus non præſtat,vt faciamus.& c.7. *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod,quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ cogitare,vt expedit,aut eligere,ſiue ſaluari,id eſt Euangelicæ prædicationi conſentire poſſe confirmat,abſque illuminatione ſpiritus,&c. hæretico fallitur ſpiritu,non intelligens vocem Dei in Euangelio dicentis,Sine me nihil poteſtis facere.*& c.9. *Quoties enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum,vt operemur operatur.*& c.20. *Nulla verò facit homo bona,quæ non Deus præſtet,vt faciat.* Quibus deciſionibus apertè omnia bona opera, quibus vitam æternam meremur comprehenduntur. 48 *Actus virtutũ moraliũ ſunt in ſubſtãtia ſupernaturales.* *Molina.* *Vaſquez.* *Arauſic.*

Ex quibus patet nos indigere diuino auxilio ad facienda opera meritoria vitæ æternæ, non ſolùm ob moralem aliquam dignitatem in iis ad hoc requiſitam,ſed propter operum ipſorum excellentiam, quæ naturales noſtras vires ſuperat. Aliàs non eſſet opus, vt Deus nos in ſingulis ſupernaturali auxilio iuuaret, eáque nobiſcum operaretur, ſed ſufficeret, quòd nos per gratiam habitualem quantumuis non operatiuam in filios adoptaſſet: quo poſito poſſemus opera meritoria per naturæ vigorem, ſiue ſolis naturæ viribus elicere, non minùs quàm alia opera: quod tamen apertè dictis Arauſicani definitionibus repugnat.Ratio autem harum concluſionum eſt: quia omnino decet media eſſe proportionata ſuo fini. cùm igitur finis 49 *Arauſic.* *Actus noſtri debent eſſe in ſubſtãtia ſupernaturales, vt proportionẽtur ſuo fini.*

finis noſter, ſcilicet viſio beatifica, ſit in ſubſtantia ſua omnino ſupernaturalis, planè decet etiam opera noſtra, quibus tamquam mediis eam acquirimus, eſſe etia in ſua ſubſtantia ſupernaturalia. vt bene docet *Molina.* Molina citatus n. 48. Confirmatur, quia probabilior eſt, & iam communior ſententia, iuſtificatis etiam infundi habitus virtutum moralium: atqui, vt in ſimili oſtendi n. 45. & 46. hoc fruſtra fieret, niſi opera ab iis procedentia, ſiue opera moralia bona, quibus cælum meremur, eſſent ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſupernaturalia: ergo dicendum eſt eſſe talia.

50 Dices, Concilia non negant nos abſolutè poſſe eiuſmodi opera elicere ſine gratia, ſed ſolùm nos poſſe ea elicere, vt oportet, ſiue vt expedit ad ſalutem *Arauſic. Trident.* conſequendam. vt patet ex Arauſic. can. 7. & Trident. ſeſſ. 6. can. 3. ergo inſinuant nos poſſe ea viribus naturæ, ſecundùm ſuam ſubſtantiam producere, non tamen eo modo, quo conducunt ad ſalutem. *Quid ſit nos nō poſſe elicere actus virtutum, vt oportet ſine gratia Christi.* Reſpondeo, nego conſequentiam: ſolùm enim innuunt nos viribus naturæ poſſe elicere quædam bona opera ſimilia iis, quibus ſalutem conſequimur; non tamen eiuſdem ordinis ſicut angelus infimus naturæ viribus poteſt quidem intueri aliquod obiectum omnino idem, quod angelus ſupremus intuetur, & ſic elicere viſionem huius viſioni aliqua ratione ſimilem: vt tamen illud intueatur ſicut oportet, vt adæquet huius viſionem, ſiue vt eliciat viſionem huic in perfectione ſubſtantiali æqualem; neceſſariò aliquo auxilio ſupernaturali debet iuuari. Et ſimiliter, vt liberum arbitrium eliciat actionem proportionatam fini omnino ſupernaturali, debet aliquo auxilio ei ſupernaturali iuuari: quia aliàs non poſſet actionem tam perfectam elicere.

51 Quo exemplo noſtræ concluſiones multùm illuſtrantur ac confirmantur: nam, vt patet in dictis angelis, potentia abſolutè & ſecundùm ſuam ſpeciem perfectior producit effectū ſecundùm ſuam ſubſtantiam perfectiorem: atqui potentia cum habitu infuſo eſt potentia abſolutè perfectior & altioris ordinis, quàm ſit potentia merè naturalis: ergo producit effectum ſecundùm ſuam ſubſtantiam perfectiorem & altioris ordinis, & conſequenter ſupernaturalem in ſubſtantia. Quæ magis patebunt diſp. 5. dub. 3. vbi explicabo an actus naturalis & ſupernaturalis neceſſariò differant obiecto formali: & ex ibi dicendis facilè ſoluentur quædam dubia, quæ hîc poſſent obiici: & quo- *D. Thom.* modo D. Thomas 2. 2. q. 171. a. 2. ad 3. dicat eos actus eſſe ſolùm ſupernaturales ſecundùm modum.

52 *Auguſt.* Demum obiicitur hîc nobis auctoritas D. Aug. qui l. 2. de Prædeſtinatione cap. 14. ait, quoſdam habere in ipſo ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem ſi congrua ſuis mentibus, vel audiunt verba, vel ſigna conſpiciunt; & tamen ſi Dei altiore iudicio à maſſa damnationis non ſunt gratiæ prædeſtinatione diſcreti, nec ipſa adhibentur iis dicta, vel facta, per quæ poſſent credere, ſi vtique audirent talia, vel viderent. vbi D. Auguſt. præter naturalem conſtitutionem ipſius intellectus in iſtis, ad credendum non requirit aliam gratiam, quàm merè externam, ſcilicet Euangelij annuntiationem, & confirmationem per miracula: quæ gratia non poteſt efficere, vt actus ſit ſupernaturalis in ſubſtantia, cùm in eum effectiuè non influat.

Quidam hunc locum ita explicant, quaſi Auguſt. velit externa illa auxilia opera hominum aut angelorum nobis ſubminiſtrata ſufficere, vt remotè aliquo modo diſponamur ad conuerſionem. & ita videntur *Cunerus. Driedo.* eum intellexiſſe Cunerus l. de Gratia Chriſti cap. 7. & Driedo l. 1. de Gratia & lib. arbit. cap. 7. vbi docent, per eiuſmodi auxilia conferri homini remotam quamdam ſalutem, & potentiam veniendi ad fidem, quæ tamen alia verè interna gratia debeat adiuuari, vt fides & vera ſalus acquirantur. & ſunt quædam loca D. Aug. quæ huic explicationi fauent. *Auguſt.* Secundò, & meliùs alij intelligunt D. Aug. ibi aliiſque ſimilibus locis ſub illis externis auxiliis ſemper comprehendere internam Dei gratiam, quam præſertim non reſiſtentibus ſemper ſimul interiùs inſpirat, & gratiam adiuuantem, qua cum potentia ad actum ſupernaturalem concurrit. Sed hæc fuſiùs diſputare, ſpectat ad materiam de gratia.

DVBIVM IV.

Quid ſenſerit Pelagius de ſupernaturalitate actuum, quibus ad ſalutem pertingimus?

CVm qualitatem actuum quibus ad ſalutem pertingimus, maximè debeamus diſcere ex iis, quæ Concilia ſanctique Patres contra Pelagianos ac Semipelagianos diſputantes de iis definierunt: item cùm hæc perfectè intelligere nequeamus, niſi priùs intelligamus quid illi ſenſerint, hoc breuiter hîc duxi explicandum. Rurſum cùm, vtrùm & qua ratione aliquis actus ſit ſupernaturalis, non poſſimus iudicare, niſi ex auxiliis ſupernaturalibus ad eum eliciendum neceſſariis, vt intelligamus quid illi ſenſerint de ſupernaturalitate iſtorum actuum priùs explicandum nobis eſt, quid ſenſerint de gratia ad dictos actus eliciendos neceſſaria, quæ hoc & ſequenti dubio explicabimus. non quidem omnes eorum errores proſequendo (hoc enim ad tractatum de gratia ſpectat, à quo quantum fieri poteſt ſtatui abſtinere) ſed eos ſolùm qui ad præſentē materiam explicandam ſpectant. 53

Quorum explicationem eo magis duxi neceſſariam, quòd ex eorum ignoratione videam multos tam in hac quàm in materia de gratia in grauiſſimas difficultates incidere, credentes in iis quædam eſſe damnata quæ verè ſunt catholica. Huic autem errori cauſam dedit, quòd tam Pelagiani quàm Semipelagiani (vt D. Aug. & Proſper ſæpè de iis teſtantur) quo eorum errores magis ſpecioſi, & minùs à Scripturæ definitionibus abhorrentes apparerent, ſæpe obſcurè & ambiguè loquerentur, vt ita plus diuinæ gratiæ viderentur tribuere, quàm reuera tribuebant; vnde quod vno loco pro gratia catholicè aſſerebant, alio ita explicabant, vt totum euerterent. vnde multi quædam eorum dicta ab aliis auulſa per ſe conſiderantes, putant eos omnia alia ſenſiſſe, quàm reuera ſenſerint, atque ita credunt quædam in iis eſſe damnata, de quibus inter eos & Catholicos nulla vmquam fuit controuerſia, aut etiam quæ ipſi numquam ſenſerunt: vt patebit ex dicendis. 54 *Auguſt. D. Proſper. Cur multi errent circa errores Pelagij, & Semipelagianorum.*

Quod autem ad Pelagianos ſpectat, præcipua hîc eſt difficultas, vtrùm ipſi agnouerint veram gratiam internam, quam Deus non mediantibus externis creaturis, v. c. librorum lectione aut concionatoribus, ſed immediatè per ſe nobis inſpirat; quáque liberum arbitrium fiat potens liberè elicere actus ad ſalutem neceſſarios, ad quos eliciendos ex ſuis præciſè viribus eſt impotens. Cuius difficultatis ſolutio, (cùm Pelagianorum ſcripta non extent) ex iis quæ D. Aug. de iis ſcribit, nobis eruenda eſt. Spero autem me ex his talia relaturum, ex quibus res ita clarè pateat, vt nulli veritatis amanti reſtet vlterior ea de re dubitandi locus. 55 *Præcipua difficultas circa ſententiam Pelagianorum. Auguſt.*

Didacus Aluarez l. 1. de Auxiliis diſp. 1. docet Pelagiū eiúſque ſectatores quadrupliciter diuerſis temporibus de gratia ſenſiſſe, aitque eos Primò, omnem gratiam negaſſe. Deinde admiſiſſe gratiam neceſſariam, vt faciliùs Dei mandata ſeruaremus, quæ aliàs viribus naturæ abſolutè poſſemus ſeruare, & hanc gratiam conſtituiſſe in ſola doctrina externa, & Chriſti exem *Dic. Aluarez.*

exemplo, docuiſſeque gratiam ad opera bona omnino neceſſariam eſſe ſolùm liberum arbitrium nobis gratis à Deo datum. Et hæc bene probat ex D.Aug. l.de Hæreſibus hæreſi 88.vbi dicit,Pelagium increpitum à Patribus, quòd nihil gratiæ Dei tribueret, dixiſſe:ad hoc eam dari hominibus,vt quæ facere per liberum iubētur arbitrium,faciliùs poſſint implere per gratiam.Subdit autem Aug. *Dicendo vtique,vt faciliùs poſſint,voluit credi etiamſi difficiliùs, tamen poſſe homines ſine gratia diuina facere iuſſa. Illam verò gratiam Dei,ſine qua nihil poſſumus facere,non eſſe dicunt niſi in libero arbitrio,quod nullis ſuis præcedentibus meritis ab eo accepit noſtra natura,ad hoc tantùm adiuuante ipſo per ſuam legem & doctrinam,vt diſcamus quæ facere & quæ ſperare debeamus.* Ex quibus apertè patet Pelagianos per gratiam quæ dat nobis poſſe facere,intellexiſſe nudā naturam liberi arbitrij:per gratiam verò quæ iuuat ipſum poſſe, ſiue ipſam poſſibilitatem (vt aliàs vocant liberum arbitrium)quæque dat faciliùs poſſe, intellexiſſe nudam propoſitionem mandatorum & promiſſorum Dei.Idem de eo docet Aug.lib.de Gratia Chriſti c.41. vt oſtendam n.64.

Auguſt.

56 Tertiò, ait eum poſtea conuictum aliorum argumentis conceſſiſſe etiam gratiam interiorem requiri ad poſſe bene operari, ſcilicet intellectus illuſtrationem ac voluntatis motionem:ſemper tamen negaſſe gratiam,qua Deus facit nos facere.Probat hæc Primò, ex variis locis D.Aug.l.1.de Gratia Chriſti,vbi cap.7. adfert hæc verba Pelagij: *Adiuuat enim nos Deus per doctrinam & reuelationem ſuam,dum cordis noſtri oculos aperit:dum nobis ne præſentibus occupemur futura demonſtrat: dum diaboli pandit inſidias: dum nos multiformi, & ineffabili dono gratiæ cœleſtis illuminat.* Et ibid. c.10. adfert hæc ipſius verba: *Operatur in nobis* (ſcilicet Deus) *velle quod bonum eſt,velle quod ſanctum eſt: dum nos terrenis cupiditatibus deditos, mutorum more animalium tantùm præſentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine & præmiorum pollicitatione ſuccendit: dum reuelatione ſapientiæ in deſiderium Dei ſtupentem ſuſcitat voluntatem: dum nobis* (*quod tu alibi negare non metuis*) *ſuadet omne quod bonum eſt.*

Auguſt.

57 Probat Secundò, quia D.Aug. alloquens Pelagianos eodem l.c.24.ait: *Legant ergo & intelligāt,intueantur & fateantur,non lege atque doctrina inſonante forinſecus, ſed interna atque occulta mirabili atque ineffabili poteſtate operari Deum in cordibus hominum, non ſolùm veras reuelationes,ſed etiā bonas voluntates.* Vbi Auguſt. ſupponit, admiſiſſe Pelagium Deum operari in nobis veras reuelationes,& ſolùm negaſſe ab eo fieri bonas voluntates. Sed hic locus meo iudicio contrarium probat.nam D.Auguſt.ibi opponit doctrinam ſonantem forinſecus internæ Dei operationi, apertè inſinuans Pelagium illam ſolam admittere, & hanc negare. Nec refert quòd videatur ſupponere,Pelagium fateri Deum in nobis operari veras reuelationes,quia hæ tam poſſunt fieri per externam locutionem,quàm per internam: nam dum alteri ſecreta aliqua pandimus ac explicamus,excitando,adiuuando,&per ſcientiæ communicationem illuminando eius intellectum veras in eo operamur reuelationes; & tamen id facimus per ſolam doctrinam extrinſecus ſonantem. Atque ita ſine conceſſione gratiæ verè internæ facilè potuit Pelagius admittere, Deum in nobis operari veras reuelationes, ſuam nimirum voluntatem, legem ac promiſſa nobis per Prophetas & Scripturas reuelando. Adde, ex dictis D.Aug. verbis,nullo modo neceſſariò colligi Pelagium conceſſiſſe Deum in nobis operari veras reuelationes (hoc enim, vt illa verba in obuio & plano ſenſu vera ſint, nullo modo requiritur) ſed ex dictis D.Auguſt. verbis ſolùm neceſſariò infertur, Deum de facto præter illuminationem intellectus,etiam interna motione cordis operari in nobis bonas voluntates.

58 Quartò,ait diſcipulos Pelagij admiſiſſe, veram internam gratiam eſſe abſolutè neceſſariam, non quidem ad initia bonorum actuum,ſed ad ea perficienda. Probat hoc ex variis locis D.Aug.quibus inducit Pelagianos fatentes nos incipere bona opera, & Deum deinde nos iuuare. vt l.1. contra duas epiſtolas Pelagianorum c.18.& l.2.c.5.& 6.& præſertim cap.8.vbi ait: *Iſti* (ſcilicet Pelagiani) *volunt in homine ab ipſo homine incipere cupiditatem boni,vt huius cœpti meritum gratia ſubſequatur,ſi tamen hoc ſaltem volunt. Pelagius enim faciliùs dicit impleri quod bonum eſt, ſi adiuuet gratia. Quo additamento,id eſt addendo faciliùs,vtique ſignificat hoc ſe ſapere, quòd etſi gratiæ defuerit adiutorium, poteſt, quamquam difficiliùs impleri bonum per liberum arbitrium.* & infrà: *Hoc enim nobis obiiciendum putarunt, quòd inuito & reluctanti homini Deum dicamus inſpirare,non quanticumque boni,ſed ipſius imperfecti cupiditatem.fortaſſis ergo ipſi eo modo ſaltem ſeruant locum gratiæ, vt ſine illa putent hominem poſſe habere boni,ſed imperfecti cupiditatem,perfecti autem non faciliùs per illam poſſe, ſed niſi per illam omnino non poſſe.*

Auguſt.

59 Sed nec hæc loca quidquam probant. Primò,quia dum Auguſt. in priore teſtimonio dicit: *Si tamen hoc ſaltem volunt*; & in ſecundo, *Fortaſſis ergo ipſi,&c.* apertè indicat eſſe dubium an ſenſerint gratiam ea ratione eſſe neceſſariam. Secundò, quia, vt infrà apertis teſtimoniis probabo, quantumuis quandoque admitterent aliquam gratiam, qua voluntas noſtra à Deo iuuetur, ſiue vt faciliùs, ſiue vt abſolutè poſſit bene operari; tamen hanc non volebant eſſe aliam quàm doctrinam nobis extrinſecus per legem, concionatores, exempla Chriſti, aut per ſimiles modos propoſitam. Adde, etſi daremus eos Pelagianos agnouiſſe eiuſmodi gratiam verè internam,inde tamen nullo modo ſequeretur, quod Aluarez intendit, ſcilicet eos agnouiſſe veram internam gratiam qua reddamur verè potentes elicere actus quibus diſponimur ad iuſtitiam. Quia, vt patet ex Mileuit. cap.4.& Arauſic. cap.5. ad hoc non ſolùm eſt neceſſaria illuſtratio intellectus, ſed etiam motio voluntatis, qua Deus hanc immediatè mouet & adiuuat. Ex omnibus autem quæ Aluarez pro ſua ſententia adfert,etſi ſecundūm ipſius ſenſum explicentur,vt ſummum ſequitur, aliquos Pelagianos admiſiſſe, aliquam internam illuſtrationem intellectus à Deo nobis immitti, vt faciliùs aut perfectiùs poſſimus operari: cum quo optimè conſiſtit, eos negaſſe Deum immediatè infundere gratiam ipſi voluntati, qua ipſa fiat potens bene operari,quæque ad bene operandum ſit abſolutè neceſſaria.quod Auguſt. ſemper ab iis exegit:& illi ſemper negarunt.

Aluarez. *Concil. Mileuit.* *Concil. Arauſic.* *Aluarez.*

60 CONCLVSIO I. Pelagius eiúſque diſcipuli nullam omnino agnouerunt gratiam verè internam, ſiue quam nobis Deus immediatè interiùs inſpirat; ſed omnem gratiam ponebant in donis naturæ, externa doctina, exemplis Chriſti, &c. & per hæc ſola dicebant Deum nos illuminare,myſteria ſua reuelare, & ſtupentem noſtram voluntatem excitare;ſicut præceptor in ſcholis,aut concionator è pulpito ſuos auditores illuminat, myſteria Dei reuelat,eos ad pietatem mouet, &c. Patet Primò, quia omnia eorum verba, quibus gratiam exprimunt, ſi bene conſiderentur, verè nihil aliud ſonant, quàm externam doctrinam,vt patet ex iis,quæ Aluarez,vt contrarium probet,ſuprà attulit.

Pelagiani ſolā externam Dei gratiam admiſerunt.

Aluarez.

61 Secundò, quia D. Auguſt. id pluribus locis expreſsè docet,& maximè in libro de Gratia Chriſti, & & epiſtola 107. atque adeò iis ipſis locis ex quibus Aluarez maximè conatur contrarium docere. Nam in dicta epiſtola initio ſæpe teſtatur, Vitalem Pelagianum docuiſſe, Deum non aliter operari in nobis bonam

Auguſt. *Vitalis Pelag.*

bonam voluntatem, ac greſſus noſtros dirigere, quàm proponendo nobis legem & doctrinam per prædicationem Euangelij, & quando nos ei aſſentimur, id naturali libertate facere. & deinde ſubiungit: *Si ergo ita prepararet ac operaretur Deus hominis voluntatem, vt tantummodo legem ſuam atque doctrinam libero eius adhiberet arbitrio, nec vocatione illa alta atque ſecreta ita eius ageret ſenſum, vt eidem legi atque doctrinæ accommodaret aſſenſum; proculdubio ea legere, vel intelligere legendo, vel etiam exponere aut prædicare ſufficeret, nec opus eſſet orare, vt Deus ad fidem ſuam infidelium corda conuerteret.* Vbi ſic argumentatur: Si Deus non aliter præpararet voluntates infidelium, quàm proponendo iis ſuam legem & promiſſa; volentibus eos conuertere ſufficeret ita iis proponere ac explicare Scripturas, vt poſſent eas intelligere, nec eſſet opus rogare Deum, vt eos ad fidem conuerteret. Quæ argumentatio nulla fuiſſet, ſi Pelagiani credidiſſent Deum nobis legentibus aut audientibus Scripturas interiùs immediatè illuminare intellectum, aut excitare voluntatem: nam Auguſtino reſpondiſſent, non ſufficere legere aut prædicare Scripturas; ſed requiri præterea internam illam gratiam, & Deum orandum, vt hanc det.

62 Auguſt. Item l. de Gratia Chriſti cap. 9. *Quid enim, ait, iuuat Pelagium, quia diuerſis verbis tandem rem dicit, vt non intelligatur in lege atque doctrina gratiam conſtituere, qua poſſibilitatem naturæ aſſerit adiuuari?* Ex quibus patet, Pelagium admiſiſſe quidem gratiam adiuuantem, ſed ſolam externam. Patet Secundò, reſponſio ad loca ſuprà pro contraria ſententia allata: nam varia illa verba, quibus Pelagiani aliquando videntur veram gratiam ſignificare, ex eorum ſenſu teſte D. Aug. ſolam externam doctrinam ſignificant.

63 Auguſt. Item cap. 13. ibid. ait: *Hæc gratia ſi doctrina dicenda eſt, certè ſic dicatur, vt altiùs & interiùs eam Deus cum ineffabili ſuauitate credatur infundere, nec ſolùm per eos, qui plantant & rigant extrinſecus* (vt ſcilicet volunt Pelagiani) *ſed etiam per ſeipſum, qui incrementum adminiſtrat occultus.* Sanè ſi Pelagiani conceſſerint Deum non ſolùm per concionatores, libros, & ſimilia obiecta externa, ſed etiam per ſe immediatè ſuam doctrinam nobis interiùs inſpirare, ac intellectum illuminare; iniuriam illis facit D. Aug. qui ſolùm prius illis tribuit, & vt ſecundum etiam fateantur, toties, ac tam importunè, quaſi id pertinaciter negarent, ab iis efflagitat.

64 Auguſt. Item ibidem cap. 41. de Pelagio ait: *Tria illa conſtituit, poſſibilitatem, voluntatem, & actionem* (id eſt, vt Aug. infrà c. 47. explicat, naturam liberi arbitrij, volitionem, & operationem) *& ſolùm poſſibilitatem dicit diuino ſemper adiuuari auxilio, voluntatem autem, & actionem nullo Dei adiutorio æſtimat indigere. ipſum verò auxilium quo poſſibilitatem naturalem perhibet adiuuari, in lege conſtituit atque doctrina, quàm nobis fatetur etiam à S. Spiritu reuelari* (ſcilicet per Scripturas) *propter quod & adorandum eſſe concedit* (ſcilicet vt Scripturas nobis integras conſeruet, nec permittat interire, aut vt infidelibus concionatores, qui Scripturas explicent, deſtinet:) *ſed hoc adiutorium legis atque doctrinæ etiam Propheticis fuiſſe temporibus, adiutorium autem gratiæ, quæ propriè gratia nuncupatur in Chriſti arbitratur eſſe exemplo. quod nihilominus ad doctrinam pertinere perſpicitis, quæ nobis Euangelica prædicatur, vt videlicet tanquā via demonſtrata, quà ambulare debeamus, iā viribus liberi arbitrij, adiutorio nullo vlteriùs indigentes ſufficiamus nobis, ne deficiamus in via: quamuis ipſam viam contendat, & ſola inueniri poſſe natura, ſed faciliùs ſi adiuuet gratia.*

Pelagius gratiam nouo teſtamento propriam ponebat in Chriſti exemplo.

65 Ex quibus patet Primò, cum Pelagiani, teſte Auguſtino, gratiam præcipuam, & Chriſto propriam conſtituerint in ſolo Chriſti exemplo (quam patet non poſſe dici gratiam, ſiue doctrinam nobis intrinſecus inſpiratam) eos multò magis per omnem aliam gratiam, ſolam externam doctrinam intellexiſſe, quibuſcumque nominibus eam erroris ſui occultandi gratia vocarint: vt etiam docet Aug. ca. 9. ſuprà citato n. 62. Patet Secundò, Pelagium etiam ipſam gratiam, quæ datur, vt faciliùs bene operemur, conſtituere in ſola externa doctrina. Auguſt.

66 Patet Tertiò, cur Pelagius conceſſerit gratiam, qua iuuetur poſſibilitas, non tamen eam qua iuuetur volitio, & operatio. & contrà cur Auguſt. ibidem cap. 47. ita ab eo exegerit gratiam qua hæc iuuentur: quia ſcilicet ille admittebat ſolam externam doctrinam, quæ iuuat nos quidem in iis cognoſcendis, quæ facienda ſunt, tamen non influit in ipſam volitionem aut operationem, nec dat voluntati vires, quibus poſſit implere quæ facienda ſunt; ſed hoc fit per gratiam internam & caritatem, quam Spiritus ſanctus diffundit in cordibus noſtris, vt docet Apoſtolus ad Roman. cap. 5. & 7. & Mileuitan. c. 4. & Aug. pluribus locis. quam gratiam Pelagius negabat.

Cur Pelagius admiſerit gratiā quæ iuuaret poſſibilitatē non tamen volitionem aut operationem.

Roman. 5. & 7. Mileuit. Auguſt.

67 CONCLVSIO II. Quæſtio præcipua Catholicis cum Pelagianis fuit, an ad facienda opera pertinentia ad ſalutem, ſufficiat ſola doctrina externa, an verò præterea requiratur gratia, quam Deus immediatè cordibus noſtris inſpiret, quâque intellectus illuminetur, & voluntas confortetur, ac iuuetur in ſua volitione & operatione? quod Catholici aſſerebant, illi negabant. Patet Primò, ex dictis concluſ. 1. Secundò, quia D. Auguſt. ſæpiſſimè illam gratiam quam admittebat Pelagius, opponit gratiæ internæ, quaſi ille hanc nullo modo admitteret, vt patet ex epiſtola 107. ſuprà citata, & epiſtola 95. vbi ait: *Illam confiteatur* (ſcilicet Pelagius) *apertiſſimè gratiam, quàm doctrina Chriſtiana demonſtrat & prædicat eſſe propriam Chriſtianorum, quæ non eſt natura, ſed quà ſaluatur natura, non auribus ſonante doctrina, vel aliquo adiumento viſibili, ſicut plantatur quodammodo & rigatur extrinſecus, ſed ſubminiſtratione ſpiritus & occulta miſericordia, ſicut facit ille qui dat incrementum.* Vbi diſtinguit gratiam extrinſecam ab intrinſeca, docétque Pelagium illam ſolam agnouiſſe, ideóque ab eo exigit, vt veram internam gratiam fateatur nobis eſſe neceſſariam: apertè inſinuans tunc fore, vt Catholici nullam ampliùs ei de gratia Chriſti moueant difficultatem, & conſequenter totam quæſtionem de gratia Chriſti inter eos in hoc puncto conſiſtere, vtrùm ad benè operandum nobis interna gratia ſit neceſſaria, ſine qua bonum opus nec incipere, nec perficere poſſimus. Vnde etiam lib. de Gratia Chriſti cap. 47. expreſsè docet, nullam ſibi cum Pelagio de gratia fore vlteriùs quæſtionem, ſi confiteatur eam gratiam, qua roboretur & iuuetur voluntas, vt velit & faciat id, quod per legem nouit faciendum, iuxta dicta in fine concl. 1.

Quæ fuerit præcipua quæſtio inter Catholicos & Pelagianos.

Auguſt.

Hinc patet eos decipi, qui putant olim Catholicis cum Pelagianis præcipuam fuiſſe quæſtionem non de gratia præueniente, quà datur nobis poſſe bene operari, ſed de gratia huic ſuperaddita, quæ ita datur priùs natura, quàm operemur, vt faciat nos operari, quaſi prior non detur nobis, vt operemur, & vt iuuet nos in operando, ſed ſolùm, vt det poſſe operari. 68

Probant tamen ſuam ſententiam Primò, quia D. Auguſt. epiſtola 107. dicit hanc inter eos eſſe quæſtionem, vtrùm præcedat hæc gratia, an ſubſequatur noſtram volũtatem. *Hoc eſt, vt planiùs, ait, loquar, vtrùm ideo nobis detur quia volumus, an per ipſam etiam Deus efficiat, vt velimus?* Confirmatur, quia ibidem reprehendit Vitalem, docétque eum Eccleſiæ orationi contradicere, eò quòd diceret Deum in nobis ita operari bonam voluntatem, vt ſi velimus fiat; ſi autem nolimus, nihil in nobis valere Dei operationem faciamus. Ergo fuit inter eos quæſtio, vtrùm præter gratiā Auguſt.

quæ

quæ verè dat nobis poſſe bene operari, requiratur alia, quæ faciat nos bene operari. Secundò, quia S. Auguſt. libro de Gratia Chriſti cap. 47. requirit gratiam, qua iuuentur non ſolùm poſſe, ſed etiam volitio & actio. Tertiò, quia fuit inter eos præcipua quæſtio de gratia propria Chriſto: atqui talis non eſt gratia excitans, quæ ſolùm dat nobis poſſe bene operari; quia hæc fuit etiam collata Adamo: ergo de hac non fuit quæſtio, ſed de gratia quæ facit nos operari, quæ eſt propriè gratia Chriſti. Quartò, quia Pelagius reſpuebat gratiam, quia putabat eam tollere libertatem: atqui facilè videbat hoc non conuenire gratiæ excitanti, cum qua ſatis patet conſiſtere libertatem: ergo fuit illis ſolùm quæſtio de gratia, quæ efficaciter facit nos operari.

69 An S. Augu. diſtinguat gratiã quæ dat poſſe ab ea quæ facit nos operari

Sed eos hac in re decipi clarè patet ex dictis. Adde, duplicem illam gratiam actualem præuenientem, quarum altera det ſolùm poſſe, & non iuuat in imperando, altera verò faciat nos velle & operari, numquam fuiſſe ab Auguſtino aſſertam, aut cognitam: etſi enim Auguſtinus eam gratiam quæ facit nos velle & operari, ſæpe diſtinguat ab ea gratia, qua Pelagius dicebat nobis dari poſſe bene operari (quam, vt oſtendi ſuprà ex c. 41. & 47. de Gratia Chriſti, ipſe conſtituebat in ſolo libero arbitrio) nullibi tamen eam diſtinguit à gratia actuali, quam Deus nobis interiùs immediatè confert, quáque voluntatem corroborat, ac vires operandi præbet. Imò lib. de Gratia & libero arbitrio c. 16. & alibi apertè indicat eandem eſſe gratiam quæ nobis dat vires operandi, cum ea quæ facit nos operari. docet enim Deũ facere vt faciamus præbendo vires efficaciſſimas voluntati: quod nihil eſt aliud, quàm ipſum huic dare eam gratiam, qua ita corroboretur vt fiat potens facilè operari. Hanc igitur gratiam ſolùm diſtinguit à natura, quam Pelagius vocabat gratiam, qua datur nobis poſſe. & à doctrina externa, quam ille vocabat gratiam, qua datur faciliùs
Trident. poſſe, vt patet ex dictis concluſ. 1. vnde etiam Trid. ſeſſ. 6. c. 5. & canon. 4. apertè inſinuat eandem eſſe gratiam, qua Deus voluntatem præuenit excitando, & cui iam excitati liberè cooperamur.

70 Ad primum argumentum contrarium, Reſpondeo ibi ſolùm dici Pelagium ſenſiſſe Deum dare nobis gratiam, quia priùs habuimus bonam voluntatem, atque ita ex meritis: Auguſt. verò contrà aſſerere Deum dare gratiam priùs, quàm bene velimus, atque ita ſine meritis. quæ nihil contra nos faciunt. Ad confirmationem, nego aſſumptum. nec enim D. Auguſt. ibi reprehendit Vitalem eò quòd negaret Deum ita in nobis operari aſſenſum, vt non relinqueret in noſtra poteſtate diſſentire, atque ita facere eius operationem
Trident. inefficacem (ſic enim ei Tridentinum ſeſſ. 6. c. 5. apertè repugnaret) ſed quia dicebat Deum ſolùm in nobis operari bonam voluntatem, dando nobis legem, & deinde nos omnino relinquere noſtro arbitrio ſine
Auguſt. Vitalis. alio auxilio. nam Vitalis apud Auguſt. ibidem ad illud Apoſtoli, *Deus operatur in nobis velle & perficere*; reſpondet: *Per legem ſuam, per Scripturas ſuas, Deum operari vt velimus, quas vel legimus, vel audimus; ſed iis conſentire vel non conſentire, ita noſtrum eſt, vt ſi velimus, fiat; ſi autem nolimus, nihil in nobis valere Dei operationem faciamus.* Quæ pro aduerſariis nihil omnino faciunt, ſed noſtram concluſionem clare probant; nam Vitalis ibi apertè negat omnem gratiam præter doctrinam.

71 Ad ſecundum, Reſpondeo id apertè pro nobis facere. quia, vt patet ex dictis concluſ. 1. Auguſt. ibi ſolùm requirit, vt Pelagius præter naturam liberi arbitrij (quam vocat poſſibilitatem, quia putabat nos per eam abſolutè poſſe ſeruare mandata) & præter externam doctrinam (qua Pelagius dicebat liberum arbitrium adiuuari vt faciliùs bene ageret) concedat veram gratiam internam, quæ voluntatem iuuet cùm volumus & operamur: quod dicimus fieri per gratiam excitantem ſecundùm mentem Auguſtini & Tridentini. *Auguſt. Trident.* Agimus autem hîc ſolùm de gratia præueniente, abſtrahendo ab eo an præter eam requiratur aliqua concomitans ab illa diſtincta.

Ad tertium, nego minorem: neque enim vnquam Auguſt. aut vllum Concilium negauit gratiam internam, qua voluntas noſtra redditur verè potens bene operari; eſſe gratiam Chriſti; nec Pelagius vnquam talem gratiam conceſſit, vt ſuprà oſtendi; neque huic aliiſve hæreticis cum Catholicis fuit tunc vlla quæſtio, qua ratione gratia verè ſufficiens ad operandum diſtingueretur ab efficaci (vt volunt aduerſarij;) ſed vtrùm ad omnia opera bona ac ad initium fidei eſſet neceſſaria vera interna gratia, quæ nobis ſine vllo merito detur, & quæ voluntati det vires ad bene operandum, & in eo iuuet, vt patet ex dictis. vnde etiam D. Auguſt. l. de Gratia & lib. arbit. c. 16. ſæpe docet, Deum facere vt aliquid velimus & faciamus, nihil eſſe aliud, quàm ipſum præparare noſtram voluntatem, eique dare efficaciſſimas vires bene operandi, quibus ſcilicet ita confortetur, vt res etiam difficillimas facilè faciat. 72

Videntur autem contrariæ ſententiæ Auctores 73
maximè hîc niti auctoritate D. Auguſtini in c. 10. 11. & 12. lib. de Correptione & gratia, vbi diſtinguit gratiam nobis datam à Chriſto, qua fit vt perſeueremus, à data Adamo in paradiſo, qua potuit perſeuerare, non tamen perſeuerauit. quod illi ita accipiunt, quaſi hæc fuerit cum Pelagianis difficultas, quòd ipſi concederent hanc nobis dari, illam verò negarent. Sed vel ex hoc ipſo loco facilè potuiſſent contrarium colligere, ſi eum diligenter & attentè legiſſent. Primò, quia ibi ſolùm eſt quæſtio de dono perſeuerantiæ, quod dicitur nobis dari, tamen non fuiſſe datum Adæ in paradiſo. Auguſtino autẽ cum Pelagianis fuit quæſtio non tam de dono perſeuerantiæ, quàm de gratia neceſſaria ad ſingula bona opera, vt patet ex pluribus ipſius locis. Quæſtio autem de dono perſeuerantiæ poſtea excitata eſt à Semipelagianis.

Secundò, quia Auguſtinus ibid. c. 10. apertè contrarium docet his verbis: *Hinc exoritur alia quæſtio non ſanè contemnenda.* & infrà: *Quæritur enim à nobis quantum attinet ad hoc donum Dei, quod eſt in bono perſeuerantiæ vſque in finem, quid de primo homine ſentiamus*, &c. vbi apertè docet, occaſione aliarum difficultatum, quas contra Pelagium diſputabat, poſſe quidem moueri, atque adeò aliquos fortè mouiſſe quæſtionem de gratia Adami, qualis fuerit, & an acceperit donum perſeuerantiæ: hanc tamen eſſe diſtinctam à quæſtione quam ipſe contra Pelagium tractabat.

Diſtinguit autem ibidem gratiam Adami à noſtra. 74
Primò, quaſi ab effectu, quòd illa non fecerit eum perſeuerare, hæc autem faciat nos perſeuerare, depẽdenter tamen à libero vtriuſque arbitrio. vt apertè ibidem docet. vnde infert Secundam differentiam, quòd noſtra ſit efficacior; quia ille cum ſua gratia non perſeuerauit, cùm facilè poſſet; nos cum noſtra in ſummis difficultatibus perſeueramus. Tertiò, c. 11. initio inſinuat differentiam maximè intrinſecam, quòd Adam habuerit ſolùm gratiam habitualem, nos autem continuò ferè accipiamus actuales, quibus præcipuè fit vt perſeueremus. verba ipſius ſunt: *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Imo verò habuit magnam, ſed diſparem. Ille in bonis erat, quæ bonitate ſui conditoris acceperat: neque enim ea bona & ille ſuis meritis compararat, in quibus nullum patiebatur malũ; Sancti verò in hac vita, ad quos pertinet liberationis hæc gratia, in malis ſunt, ex quibus clamant ad Deũ. Libera nos à malo. Ille in illis bonis Chriſti morte non eguit: iſtos à reatu & hereditario & proprio illius agni ſanguis abſoluit. Ille nõ opus habebat eo*

***adiutorio, quod implorant iſti, cùm dicunt: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ*, &c.** Deinde fusè pergit oſtendere nobis ob luctam carnis contra ſpiritum frequenti & potentiore gratia opus eſſe, qua ille liber ab illa lucta, aliiſque moleſtiis vt perſeueraret in bono non indigebat.

75 Vbi notandum quod dicit, ***Ille in bonis erat quæ bonitate conditoris ſui acceperat.*** Quia ſcilicet vt lib. 12. de Ciuit. c. 9. de angelis ait: *Deus in eis erat ſimul condens naturam, & largiens gratiam.* vbi apertè indicat ipſum initio ſuæ creationis accepiſſe gratiam habitualem (neque enim hæc poſſunt de actuali gratia, quæ non ſimul ab initio, ſed pro diuerſis occaſionibus diuerſo tempore datur, intelligi) qua poſſet perſeuerare ſi vellet. & deinde his conformiter negat ipſum ad perſeuerandum eguiſſe eo auxilio (actuali ſcilicet) quod quotidie imploramus, & ſine quo nõ poſſumus perſeuerare. vnde conſequẽter inferiùs ait: *Tunc ergo dederat Deus homini bonam voluntatem: in ea quippe eum fecerat rectum. dederat & adiutorium ſine quo in ea non poſſet permanere, ſi vellet.* (ecce quomodo docet hoc totum adiutorium initio creationis datum fuiſſe; quod de gratiis actualibus, quæ ſæpius debent dari, dici nequit) *vt autem vellet, in eius reliquit arbitrio.* & infrà: *Sed quia noluit permanere, profectò eius culpa eſt, cuius meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi*, &c. Vbi hominem creatum in bona voluntate accepto ſemel auxilio ad perſeuerandum neceſſario, ideo dicit ſuo deinde relictum arbitrio, & angelos per idem liberum arbitrium ſtetiſſe, per quod alij ceciderunt: quia Deus donatos ſemel gratia habituali, nullis ampliùs gratiis actualibus ad perſeuerandum excitauit, ſicut nos quotidie excitat, atque ita illos ſibi ſuóque arbitrio relinquit; nos verò facit vincere, quoties vincimus, quia ſcilicet quotidiana ſua gratia nos ad conſenſum impellit, illos non. Poſſunt hæc explicari pulchro exemplo. ponamus enim aliquem principem, qui duos mittat vt occidant duas feras, quarum vna ſit ligata, vt non poſſit lædere niſi volentem, & facillimè poſſit ſuperari: altera verò ſit ſoluta & libera. Détque vtrique arma neceſſaria, vt ſuam feram quiſque ſuperet. ſed miſſum ad priorem ſuæ induſtriæ planè relinquat: ſecundo verò diuerſa conſilia ac modos pugnandi ſuggerendo, ac trepidanti animos addendo, & defatigato vires refocillando, eumque ad pugnam excitando aſſiſtat. Quo caſu etſi vterque vinceret armis à principe acceptis, tamen ille propriè diceretur ſecundum feciſſe vincere, non autem priorem; ſed hunc reliquiſſe ſuæ induſtriæ & arbitrio, quantumuis ligando priùs feram ei fecerit pugnam longè faciliorem quàm ſecundo. Sic Adam pugnauit cum ſenſualitate planè ligata ac domita, nos cum ſoluta & ferociente. Ideóque continuis auxiliis nobis opus eſt, quibus Deus nobis pugnam faciliter & ad eam impellat, atque ita faciat nos vincere. Hæc pluribus explicui, quia video multos in horum capitum intelligentia magnas pati tenebras, & ex illis plurima inferre à veritate ac mente D. Auguſtini penitus aliena. Multas tamen difficultates, quæ commodè hîc potuiſſent tractari, & ſine quarum explicatione res hæc non poteſt plenè intelligi, ſponte omitto; quia nullo modo intendi hîc explicare naturam gratiæ, aut quæ debeat dici ſufficiens, quæ efficax; & quomodo hæc ab illa differat, ſed ſolùm volui explicare difficultatem merè hiſtoricam, ſcilicet quid tam Pelagiani, quàm Semipelagiani de natura ac neceſſitate actuum ſupernaturalium ſenſerint. quod ad præſentem tractatum directè ſpectabat.

Cur angeli ab Auguſtino dicatur potiùs ſtetiſſe libero arbitrio, quam nos.

Cur Deus ſua gratia dicatur nos facere vincere nõ tamẽ Adamũ. Quare nos potiùs egeamus gratiis actualibus, quã Adam.

76 Ad quartum, nego primam partem minoris. nam, etſi hæc concordia gratiæ etiam verè internæ cum noſtra libertate facilis ſit ei, qui gratiæ munus & naturam bene intelligit; eſt tamen difficilis iis, qui illa non capiunt, ſed putant omnino eſſe alia, quàm reuera ſint. vt olim contigit Pelagianis, qui ideo negarunt veram gratiam internam, ne cogerentur negare liberum arbitrium, ſicut noſtri iam hæretici negant liberum arbitrium, ne negent gratiam: ſed vtrique ex craſſa ignorantia, & maligna voluntate id faciunt; Catholici verò quia facilè vident gratiam cum libertate poſſe conſiſtere, vtraque aſſerunt.

Conclvsio III. Pelagiani nullos agnouerunt in hac vita actus ſupernaturales nobis neceſſarios vt ad iuſtitiam diſponamur, aut vitam æternam mereamur. Sequitur ex dictis. quia illi actus non ſunt ſupernaturales, quos poſſumus elicere viribus naturæ ſine vllo ſpeciali diuino auxilio, quo vires noſtræ adiuuentur, & corroborentur ſiue eleuẽtur: atqui, vt patet ex dictis, ſecũdùm illos poſſumus ea ratione ſolis viribus naturę elicere omnes actus nobis vt ad iuſtitiã diſponamur, & vitam æternam mereamur, neceſſarios: ergo ſecundùm illos omnes hi actus non ſunt ſupernaturales. nec video poſitis præcedentibus concluſionibus quid contra hanc poſſit obiici. 77

DVBIVM V.

Quid ſenſerint Semipelagiani de actibus ſupernaturalibus hîc ad ſalutem neceſſariis?

HI, Pelagij damnatione edocti, cautiùs de gratia & libero arbitrio loquuntur, & ſæpe verbis vim & neceſſitatem gratiæ maximè extollunt, & Pelagium eam negantem damnant, cùm tamen in hoc puncto reipſa parum, aut nihil ab eo recedant. Quandoque enim damnantes penitus Pelagium loquuntur omnino catholicè, ad omnem omnino actum conducentem ad ſalutem præuiam gratiam neceſſariam aſſerentes: quod tamen paulò pòſt aliis verbis euertunt. vt Proſper lib. contra Collatorem ex Caſſiani collat. 13. ſæpe oſtendit. vnde factum, vt multi in eorum erroribus recenſendis, & in Conciliis quibus damnati ſunt, explicandis multùm à ſcopo aberrent, multáque tamquam in iis damnata enumerent, de quibus nulla iis vnquam cum Catholicis fuit controuerſia. Quæ omnia facilè ex eorum ſcriptis demonſtrarem, niſi ſtatuiſſem hîc ea ſolùm perſequi, quæ ad actuum ſupernaturalium naturam explicandam pertinent. Quare hîc ſolùm inquiremus qualem gratiam illi crediderint eſſe neceſſariam, vt eos actus poſſimus elicere, quibus ad iuſtitiam diſponimur, & vitam æternam promereremur; vt inde colligamus, an, & qua ratione agnouerint actus noſtros, ad ſalutem neceſſarios, eſſe ſupernaturales. 78

Semipelagianorum fraus.

Proſper.

Didacus Aluarez de Auxiliis diſp. 2. multas & varias eorum de neceſſitate gratiæ ſententias ex Fauſto Regienſi, & Caſſiano recenſet. ſed in iis multæ ſunt, quibus idem omnino dicitur; quædam etiam quæ ad præſentem materiam non pertinent. Quare aliis omiſſis, ex iiſdem paucula ſeligam ad noſtrum ſpectantes propoſitum, & de quibus eſt aliqua difficultas quomodo ab illis intellectæ ſint. 79

Did. Aluar. Fauſtus Regienſ. Caſſian.

Prima propoſitio. ***Liberum arbitrium ſine gratia Dei ad ſalutem ſibi non ſufficit.*** ita Fauſtus l. 1. de Libero arbitrio c. 1. vbi ait: ***Ego arbitror quòd libertas arbitrij ſibi ſola ſufficere ſine præſidio gratiæ non potuerit, etiam antequam illius priuilegium tranſgreſſio violaret. Quo modo verò nunc poteſt ſibi ſola ſufficere, ad cuius arrogantiam dicitur: Quia ſine me nihil poteſtis facere?*** & c. 11. ait: ***Qui verò vel initium operis ſibi præſumit arrogare, vel finem, ad illũ meritò dicitur, Niſi Dominus ædificauerit domum***, &c. Vnde etiam ibid. c. 6. explicans illud 1. ad Corint. 15. *Gratia Dei ſum id, quod ſum*, docet in noſtris bonis operibus primas partes gratiæ tribuendas.

Fauſtus.

1. Cor. 15.

Conſonat

80 *Caſſianus.* Conſonat his Caſſianus collat. 13. c. 3. vbi ait: *Ex quibus manifeſtè colligitur, non ſolùm actuum, verùm etiam cogitationum bonarum ex Deo eſſe principium: qui nobis & initium ſanctæ voluntatis inſpirat, & virtutem atque opportunitatem eorum quæ rectè cupimus, tribuit peragendi: omne enim datum bonum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum. Qui & incipit quæ bona ſunt, & exequitur & conſummat in nobis.* *Proſper.* Quæ referens Proſper lib. contra Coll. *In qua* (inquit) *ſententia ſi auctor ipſius permaneret, Eccleſiaſticam regulam non excederet.*

81 Secundò, docuerunt initium fidei & virtutis eſſe ex nobis, conſummationem ex Deo. *Hilarius. Proſper. Fauſtus.* Ita de iis teſtantur Hilarius & Proſper litteris ad Auguſt. præfixis libro de Prædeſtinatione. Idem inſinuat Fauſtus lib. 1. de Libero arbitrio c. 7. quamuis ibi obſcurè & implicatè loquatur. Sed clariſſimè id docet l. 2. c. 10. vbi lumen rationis vocat ignem à Deo nobis infuſum, qui ab homine cum Dei gratia nutritus operatur fidem & deſiderium promiſſionum. & ſubdit: *Oſtendit itaque gens illa* (ſcilicet Niniuitæ) *ea quæ ſaluti hominis competunt ipſa ordinatione facturæ Deum intra hominem collocaſſe, & ante munera Redemptoris* (id eſt ante gratiam Chriſti) *circa rationabilem creaturam ſemper auctoris dona viguiſſe: à conditore quidem ſummo præſtita per naturam, ſed confirmanda per gratiam. Per gratiam inquam, in cuius tempore præteritorum ſalus erat conſummanda ſeculorum; quia nihil ad perfectum adduxit lex, vel litera, vel natura.* Vbi docet antiquos ante Chriſtum ſine huius gratia per dona naturæ potuiſſe facere quæ erant ſaluti neceſſaria. vnde ibidem docet, Nabuchodonoſorem ſolis naturæ viribus potuiſſe Danielis conſilium amplecti & ſequi. & plura ſimilia habet.

Caſſian. Item Caſſianus collat. 13. c. 12. ait: *Dubitari ergo non poteſt ineſſe quidem omni animæ naturaliter virtutum ſemina beneficio creationis inſerta; ſed niſi hac opitulatione Dei fuerint excitata, ad incrementum perfectionis non poterunt peruenire.* & c. 8. *Qui* (ſcilicet Deus) *cùm in nobis ortum quemdam bonæ voluntatis inſpexerit, illuminat eam confeſtim, & incitat ad ſalutem: incrementum tribuens ei, quam vel ipſe plantauit, vel noſtro conatu viderit emerſiſſe.*

82 *Fauſtus.* Tertiò docuerunt facienti viribus naturæ quod in ſe eſt, Deum dare gratiam. Fauſtus l. 1. c. 13. explicans *ad Rom. 9.* illud ad Rom. 9. *Miſerebor cui voluero* ait: *Ita hæc elocutio intelligenda eſt. Miſerebor cui voluero, id eſt quem iuſtum eſſe cognouero, cuius promptam fidem videro, quem præceptis meis obedire perſpexero, quem meam facere probauero voluntatem.* & c. 16. *Nam Deum quolibet tempore qui quæſiuit inuenit, & qui inueniſſe non viſus eſt, non quæſiuit.* & l. 2. c. 8. *In centurione Cornelio quia præceſſit voluntas gratiam, ideo preuenit & gratia regenerationem.* *Caſſian.* Idem pluribus locis habet Caſſianus, quibus docet Deum expectare noſtras voluntates, & pulſantibus atque clamantibus dare gratiam.

Quia tamen hæc propoſitio: *Facienti viribus naturæ quod in ſe eſt, Deus dat gratiam,* etiam à multis Catholicis aſſeritur; videndum quo ſenſu ab illis aſſerta ſit. multis enim eos minùs cautè legẽtibus videntur docere, noſtros illos conatus qui gratiam præcedunt, hanc nullo modo mereri, ne quidem de congruo, atque ita eos omnino idem ſenſiſſe, quod iam multi Catholici docent. *Fauſtus.* Quia Fauſtus l. 1. c. 17. ait: *Sed ante omnia arrogantiam laboris fugiamus, ne nobis quidquam de eius meritis vindicemus, ne Phariſæum imitari mortifera iactantiæ præſumptione videamur. Nam cùm ille orans indubitanter verum diceret, Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo; euacuauit veri fidem, quia veritati miſcuit vanitatem. non ergo operatio, ſed cordis elatio declinanda eſt.* *Caſſian.* Item Caſſianus collat. 13. c. 16. *Nemo autem æſtimet hæc à nobis ob hoc fuiſſe prolata, vt nitamur aſtruere ſummam ſalutis in noſtræ fidei ditione conſiſtere, ſecundùm quorumdam profanam opinionem, qui totum libero arbitrio deputantes gratiam Dei diſpenſari ſecundùm meritum vniuſcuiuſque definiunt.*

83 *Proponitur triplex difficultas circa ſenſum Semipelagianorum.* Quod igitur ad rem præſentem attinet, triplex hîc eſt difficultas. Prima, vtrùm illi ſenſerint facienti viribus naturæ quod in ſe eſt, ita dari gratiam, vt illius opera ſint verè per ſe cauſa, cur Deus daret gratiam, ſaltem per modum diſpoſitionis. Secunda, vtrùm in operibus viribus naturæ factis agnouerint veram rationem meriti. Tertia, vtrùm agnouerint veram gratiam internam ad exercenda opera quibus ad ſalutem pertingimus neceſſariam. De hac tertia tamen difficultate Auctores non ita agunt: *Cur aliqui circa ſensũ Semipelagianorũſint decepti.* nam ex eo quòd hi damnarent Pelagium, & abſolutè requirerent gratiã, vt voluntas poſſit in virtute perfici & ad finem ſuum pertingere, ſine vlteriore inquiſitione communiter ferè ſupponũt eos agnouiſſe veram internam gratiam ad ſupradicta neceſſariam: ſolúmque negaſſe, eam ſemper eſſe neceſſariam ad initium fidei bonorumve operum. Si quis tamen eorum verba, quibus ſupradictam gratiam (quam dicunt à Deo credentibus, deſiderantibus, petentibus conferri) deſcribunt, attentè conſideret, meritò dubitabit, an aliam gratiam agnouerint, quàm externam, quam ipſe etiam Pelagius concedebat; vt patebit ex dicendis concl. 2.

84 *Aluarez.* Quod ad primam & ſecundam difficultatem attinet; Aluarez diſp. 2. n. 15. & 26. diſp. 49. n. 12. & quidam alij putant eos numquam ſenſiſſe opera viribus naturæ facta poſſe dici veram cauſam cur Deus det gratiam, aut ex ſe conducere ad ſalutem, aut habere vllam rationem meriti. *Fauſtus.* Probant, quia Fauſtus & Caſſian. citati n. 82. expreſsè dicunt opera noſtra viribus naturæ facta non mereri gratiam. *Caſſian.* Item Caſſian. ibid. c. 13. ait: Gratiam Dei ita ſemper adiuuare liberum arbitrium, *vt nonnumquam etiam ab eo quoſdam conatus bonæ voluntatis vel exigat vel expectet; ne penitus dormienti, aut inerti otio diſſoluto, ſua dona conferre videatur: occaſiones tantummodo quærens quibus humanæ ſegnitiei torpore diſcuſſo, non irrationabilis munificentiæ ſuæ largitas videatur, dum eam ſub colore cuiuſdam deſiderij ac laboris impertit: & nihilominus gratia Dei ſemper gratuita perſeueret; dum exiguis quibuſdam paruiſque conatibus tantam immortalitatis gloriam, tanta perennis beatitudinis dona ineſtimabili tribuit largitate.* & infrà: *Quantumlibet ergo eniſa fuerit humana fragilitas, futuræ retributioni par eſſe non poterit; nec ita laboribus diuinam imminuit gratiam, vt non ſemper gratuita perſeueret.*

Vnde Auctores illi inferunt illam multis celebratam ſententiam, *Facienti viribus naturæ quod in ſe eſt, Deus dat gratiam.* quantumuis ipſum *facere quod in ſe eſt* dicatur nullam habere rationem meriti, ſed ſolùm eſſe occaſionem, ſiue conditionem ſine qua non, cur Deus det gratiam; nihilominus in Fauſto & *Arauſican.* Caſſiano eſſe damnatam ab Arauſicano cap. 6. vbi damnantur dicentes nobis ſine gratia Dei credentibus, volentibus, deſiderantibus miſericordiam Dei conferri.

85 Sed quidquid ſit de veritate illius propoſitionis, *Facienti quod in ſe eſt,* &c. de qua hîc nolo diſputare, mihi difficile videtur dicere eam ab Eccleſia vnquam fuiſſe damnatam, cùm plurimi maximi nominis Theologi eam ſemper tenuerint, vt fusè oſtendit Vaſquez 1. p. *Vaſquez. D.Thom.* diſp. 91. c. 10. & apertè eam tenuit D. Thom. q. 14. de *Quid ſenſerit D. Tho. de hac propoſitione, facienti quod in ſe eſt, &c.* Veritate a. 11. ad 1. vbi ait: *Si enim aliquis taliter* (id eſt in ſiluis) *nutritus ductum naturalis rationis ſequeretur in appetitu boni & fuga mali, certiſſimè tenendum eſt, quod Deus ei vel per internã inſpirationem reuelaret ea, quæ ad credendum ſunt neceſſaria: vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, ſicut miſit Petrum ad Cornelium.* Et ad ſecundũ ait: *Quamuis nõ ſit in poteſtate noſtra cognoſcere ea quæ ſunt fidei ex nobis ipſis; tamẽ ſi nos fecerimus quod in nobis eſt, vt ſcilicet ductũ naturalis rationis ſequamur,*

Deus non deficiet nobis ab eo, quod nobis eſt neceſſarium. & q.24.a.1.ad 2. *Gratiam autem qua opera meritoria facit, quamuis homo non poſſit ex libero arbitrio acquirere; poteſt tamen ſe ad gratiam habendam præparare, quæ ei à Deo non denegabitur, ſi fecerit quod in ſe eſt. & ideo nõ eſt omnino extra poteſtatẽ liberi arbitrij opera meritoria agere, quamuis ad hoc per ſe poteſtas liberi arbitrij nõ ſufficiat.*

86 Reſpondent aliqui, D. Thomam ibi agere de faciente quod in ſe eſt, priùs moto gratia præueniente. Sed hoc dici nequit loquendo de gratia ſtrictè ſumpta, & verè interna, de qua contra Pelagiũ fuit diſputatio. Primò, nam D. Thomas ibi loquitur de faciente quod in ſe eſt; ſequendo ductum rationis naturalis: qui autem agit ex gratia præueniente, non ſequitur ductum naturalis rationis, ſed ductum gratiæ eum illuminantis. Secundò, quia aliàs tam eſſet in noſtra poteſtate habere gratiam, & cognoſcere quæ ſunt fidei, quàm ſit facere quod in nobis eſt: quia ſecundùm illam reſponſionem neutrum poſſumus ſine gratia, & certum eſt nos vtrumque per gratiam poſſe. cùm tamen D. Thomas apertè doceat magnum inter hæc eſſe diſcrimen; & ſecundum longè aliter eſſe in poteſtate liberi arbitrij, quàm prius quod docet per ſe non eſſe in poteſtate liberi arbitrij, ſed ſolùm quatenus eſt in eius poteſtate facere quod in ſe eſt: ergo vult hoc immediatè eſſe in poteſtate liberi arbitrij. Vnde etiam q.24. citata, intendens oſtendere qua ratione nulli ſit impoſſibile conſequi gratiam, qua opera meritoria faciat, apertè docet, liberum arbitrium ex ſe quidem non poſſe eam habere; poſſe tamen ad eam ſe præparare, & hac ratione eſſe in eius poteſtate eam habere. Quæ omnino nugatoria ſunt, ſi intelligatur ſolùm velle liberum arbitrium poſſe ſe, non ex ſe, ſed per gratiam ad habendam gratiam præparare. planè ac ſi vellet probare nudum & famelicum poſſe habere cibos & veſtes, ſi velit, quia ſi eas emerit, ſtatim eas habebit; & interim ſupponeret eum nihil habere, vnde eas emeret.

87 Confirmatur, quia in 2.d.28.art.4. expreſsè docet, hominem vt ſe præpararet ad gratiam recipiendam, non indigere alio Dei auxilio quàm concionatoris aut alterius externi obiecti, quo ad huiuſmodi cogitationem & voluntatem excitetur: & huius auxilij indigentiam non aliunde naſci, quàm quia non poſſumus incipere aliquid cogitare niſi priùs ab aliquo extrinſeco ad hoc excitemur. vocat autem illud auxiliũ gratiam, quia ex Dei prouidentia (ſicut etiam creatio, gubernatio, & curſus totius mundi) in ſalutem noſtram ordinatur. cùm autem D. Thomas hoc loco agat de præparatione ad gratiam habitualem; intelligendus omnino eſt de præparatione remota, quatenus nimirum homo agens viribus naturæ quod in ſe eſt, à Deo accipit gratiam, qua ſe proximè ad gratiam habitualem diſponat. Nec his obſtat quod 1.2.q.109. art.6. & q.112.art.3. docet, nos non poſſe nos præparare ad gratiam per liberum arbitrium ſine actuali gratia, quia agit apertè de proxima diſpoſitione ad gratiam habitualem: quam fides docet, ſine gratia haberi non poſſe.

D.Thom.

88 Conclvsio I. Semipelagiani agnouerunt verum meritum in operibus viribus naturæ factis. Ita eorum dicta intellexit Proſper contra Collatorem pluribus locis, & ita ſentiunt ij omnes, qui docent viribus naturæ facienti quod in ſe eſt infallibiliter conferri gratiam: quia hi communiter diſtinguunt ſuam ſententiam à ſententia illorum, quòd illi ſentirent ſe ſuis operibus mereri gratiam, quod hi negant.

Semipelag. agnouerũt verum meritũ in operibus naturalibus. *D. Proſper.*

Fauſtus.

Concluſio autem ex verbis Semipelagianorum probanda eſt. Probatur igitur ex Fauſto, qui l.1. de Libero arbitrio cap. 17. cùm explicuiſſet qua ratione nos Pater trahat ad Filium, tandem ſubdit: *Hoc loco ſollicitius requiratur vtrum quiſque trahi velit, an nolit. ſi non vult abſolutè, attrahentis beneuolentiam non meretur. ſi autem vult, ecce iam cum Deo & hominis conſenſus operatur. nemo, inquit, venit ad me niſi Pater traxerit eum. quomodo attrahentem vides, cur diſſimulas videre venientem? & ideo ſicut gratia eſt quod attrahitur, ita obedientiæ probatur eſſe quod ſequitur. Hæc attrahentis Dei miſericordia ſi dignis datur, aduertis quia iã & ſtudio humanæ vtcũque ſeruitutis impenditur: ſi verò indignis, conſequens eſt, vt etiam improbis non negetur, & euidenti miſeratione bonitas Dei indiſcretè & iuſtis & peccatoribus offeratur. ſed is, quem perſpicis attrahentẽ, requirit omnimodis præcepta ſeruantẽ, vt per quandã voluntatis anſulã comprehendi & attrahi valeat, qui vocatur.* Vbi dum ait, hanc miſericordiã dignis dari, & ſtudio humanæ ſeruitutis impendi, apertè agnoſcit eam dari propter merita. Et l.2. de Libero arbitrio c. 8. fusè docet, Deum data nobis gratis libertate voluntatis, vt vlteriorem gratiam conferat, prærequirere in nobis bonam voluntatem ſiue vſum bonum datæ libertatis. & ſubdit: *Et in centurione Cornelio, quia præceſſit volũtas gratiam, ideo præuenit etiam gratia regenerationem. nihil hic, vt opinor, redolet præſumptionis, cùm & hoc ipſum inceſſabiliter aſſeram, quod Deo ipſam debeam voluntatem. Præſertim cùm in omnibus eius motibus ad opus gratiæ referam vel inchoationis initia vel conſummationis extrema.*

Deinde pergit eadem confirmare ex obſequio Abrahæ, quem propria voluntate, ſine auxilio gratiæ Deum vocantem dicit ſecutum; & ex pugna Iob, quem propria libertate ait hoſti reſtitiſſe, & iunxiſſe magnitudinem cordis cum auxilio protectoris. quo ſcilicet Deus propria libertate pugnãtem ne diabolus hanc ei auferret, impediebat. & ſubdit: *Ac ſic iuſtitia remunerantis deuotionem pugnantis oſtendit.* & infrà de Raab ait: *Hæc etiã in ſalutem cum omni domo ſua fide operante ſuſcipitur? de qua legimus. Fide Raab meretrix non periit cũ incredulis. vnde hic extra legem poſiti accuſantur increduli, niſi quia legẽ naturæ, cui fides iuncta eſt, ſeruare noluerunt? vnde obiicitur incredulitas, niſi quia in promptu fuit credendi facultas? liberi itaque arbitrij ratio facit, vt remuneretur credens, & damnetur incredulus.* Vbi Nota illa verba, *Iuſtitia remunerantis*; & *Vt remuneretur credẽs*; quæ apertè meritũ reſpiciunt. Deinde tam hoc quàm ſequentibus capitibus fusè conatur probare, omnibus ineſſe bene operandi facultatem, qua ad Dei cognitionem, fidem ac gratiam peruenire poſſint. Ex quibus patet, illum iſtorum Sanctorum præclara illa virtutis ac fidei opera in ſacris Literis ita laudata, & in quibus Scriptura verum meritũ agnoſcit, naturæ viribus adſcribere: iiſque nihilominus verum meritum, & quidem de condigno tribuere, dum docet, Deum illorum operum fuiſſe iuſtum remuneratorem: nam iuſta remuneratio ſoli merito, de condigno datur. 89

Conſonat his Caſſianus collat.13.c.11. vbi ait: *Sin verò gratia ſemper inſpirari bona voluntatis principia dixerimus, quid de Zacchæi fide, quid de illius in cruce latronis pietate dicemus? qui deſiderio ſuo vim quandam regnis cæleſtibus inferentes, ſpecialiter vocationis monita præuenerunt.* Potuitne vnquam Caſſianus credere actibus ita in Scriptura laudatis, quibuſque tanta præmia ſunt tributa, nullam ineſſe vim merendi? aut quomodo potuit dicere eas actiones intuliſſe vim regnis cæleſtibus, ſi omnem rationem meriti iis negarit, imò niſi magnam vim merendi iis tribuerit? certè talia nequeunt dici de actione, quæ ſit mera occaſio ſiue cauſa omnino per accidens gratiæ. 90 *Caſſian.*

Idem c.12. cùm fusè conatus eſſet docere, hominem ita à Deo factum, vt poſſet naturaliter bene agere, addit: *Vnde cauendum nobis eſt, ne ita ad Dominum omnia Sanctorum merita referamus; vt nihil niſi id quod malum atque peruerſum eſt, humanæ adſcribamus naturæ.* Item l.6. de Spiritu fornicat. c.18. ait: *Quia & diuerſa ſunt dona, & non omnibus vna gratia Spiritus ſancti tribui* *Caſſian.*

tribuitur, ſed ad quam ſe vnuſquiſque ſtudio vel induſtria ſua dignũ aptumque præbuerit. Denique cùm in omnibus Apoſtolis ſanctis virtus integritatis perfecta fuiſſe credatur, abundantiùs tamen ſcientiæ donum exuberauit in Paulo, quia ſe ad hanc aptum ſolerti ſtudio atque induſtria præparauit. Potuitne clariùs dicere humanæ naturæ aliqua merita ita aſſcribenda eſſe, vt in Deum eiúſque gratiam referenda non ſint, quàm dicendo, *Cauendum nobis, ne omnia Sanctorum merita in Deum referamus?*

91 *Caſſianus.* *Matth. 8.* Probatur concluſio Secundò, quia illi videntur omnino credidiſſe, nulla opera facta ex vera gratia poſſe eſſe laude digna aut meritoria. Quod de Caſſiano clariſſimè patet ex dicta collat. c. 14. vbi agens de fide Centurionis ita à Chriſto laudata Matth. 8. ait: *Nullius enim laudis eſſet ac meriti, ſi id in eo Chriſtus, quod ipſe donauerat prætuliſſet: alioqui dixiſſet, Non dedi tantam fidem in Iſraël.* Vbi eò quòd Chriſtus ita laudat fidem Centurionis, & quia dixit, *Non inueni tantam fidem in Iſraël*, conatur probare eam non fuiſſe donum Dei, nec proceſſiſſe ex gratia, ſed ex ſolo libero arbitrio, quia aliàs non fuiſſet laude digna; & Chriſtus debuiſſet dicere, Non dedi tantam fidem in Iſraël. Hinc etiam c. 13. operibus viribus naturæ præuenientis gratiam Dei factis, docet dari æternam retributionem: & ſic fidei latronis quæ Dei gratiam & vocationem ſecundùm eum præceſſerat, ait promiſſum paradiſum. & Dauidi, quia dixerat *Ego peccaui* (quod ibidem docet propriæ voluntatis ipſius, ſcilicet ſine adiutorio gratiæ, fuiſſe opus) peccata remiſſa eſſe. Quæ clariora fient ex ſolutione obiectorum & concluſione ſequenti.

92 *Fauſtus.* *Auguſt.* Semipelagiani putarũt internã gratiã euertere libertatem. *Caſſian.* *Fauſtus.* *Ioan. 6.* Eadem omnino videntur ſenſiſſe Fauſtus & reliqui Semipelagiani, quia commune omnibus fuit huius erroris principium, ſcilicet veram gratiam internam, qua voluntas interiùs roboratur, & quam D. Auguſtinus cum aliis Catholicis aſſerebat ad opera meritoria eſſe neceſſariam, euertere libertatem. Vnde, vt patet ex Caſſiano ſuprà, inferebant opera ita facta non eſſe laude digna aut meritoria. Hinc etiam Fauſtus l. 1. c. 17. & ſæpe alibi, tacitè culpans ſententiam D. Auguſt. ſæpe pro defenſione gratiæ adferentis illud Ioannis 6. *Nemo venit ad me, niſi Pater meus traxerit illum*; ait impios eſſe qui hoc violenter & duris nexibus fieri putant; & deinde totam rationem trahendi in externa gratia ponit, vt infrà oſtendam. hinc etiam *Fauſtus.* l. 2. c. 8. fidem Raab & Centurionis, Abrahæ in ſequendo Deum promptam voluntatem, & conſtantiam Iob tribuit naturæ viribus, ne aliàs nullius meriti vel laudis ſint. Ex his facile erit ſoluere argumenta contraria, quæ oſtendam noſtram concluſionem apertè probare.

93 *Fauſtus.* Ad locum igitur citatum n. 82. ex l. 1. Fauſti c. 17. Reſpondeo illum ibi nullo modo negare, eiuſmodi opera viribus naturæ facta eſſe verè meritoria apud Deum: ſed ſolùm aſſerere nos non debere de meritis noſtris gloriari inſtar Phariſæi illius, quem merita ſua iactantem non dicit mentitum fuiſſe, ſed indubitanter vera dixiſſe, euacuaſſe tamen veri fidem, quia veritati miſcuit vanitatem; ſcilicet de ſuis meritis gloriando. Vnde ſubdit, *Non ergo operatio* (ſcilicet meritoria & ad ſalutem pertinens) *ſed cordis elatio vitanda.* Reſpondeo Secundò, eum etiam dicere nos non debere nobis noſtra merita tribuere, ſed Deo; quia, vt docet l. 2. 8. ipſam naturam voluntatis & naturale lumen, quibus ea opera facimus, à Deo accepimus, ideóque totum quidquid boni facimus debemus ei adſcribere.

94 *Caſſian.* Ad primum locum Caſſiani citatum n. 82, Reſpondeo eum ibi nullo modo negare, nos operibus ex ſolo libero arbitrio factis aliquid mereri, aut gratiam ob eiuſmodi merita tribui (cùm ibi apertè contrarium aſſerat) ſed ſolùm negare, ſummam noſtræ ſalutis ita totaliter noſtræ fidei tribuendam, aut gratiam Dei ſecundùm merita ita diſpenſari, vt Deus nobis non amplius tribuat quàm mereamur. vnde ſubdit: *Sed abſoluta planè pronunciamus ſententia, etiam exuberare gratiam Dei, & tranſgredi interdum humanæ infidelitatis anguſtias.* Vbi non dicit, gratiam Dei nulla ex parte reſpõdere noſtræ fidei viribus naturæ elicitæ: ſed ſolũ eam etiam exuberare & tranſgredi. Quo ſenſu Theologi dicunt, Deum remunerare noſtra merita ſupra condignum. Additque *Interdum*, vt oſtendat id non ſemper fieri.

Similiter ad ſecundum locum citatum nu. 84. ex ipſius cap. 13. Reſpondeo eum ibi non dicere, nos illis 95 *Caſſian.* conatibus ex libero arbitrio procedentibus nihil omnino mereri; aut Dei gratiam, quæ illis præcedentibus confertur, ideo eſſe gratiam, quia per illos conatus eam nulla ex parte meremur: ſed quia Deus exiguis conatibus tantam gloriam tribuit, quæ noſtra merita incomparabiliter ſuperat. vnde ſententiam ſuam probat ex illo ad Romanos 8. *Roman. 8.* *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Vbi Nota, eum ipſam gratiam, quam ibidem dicit, 96 intuitu talium conatuum conferri, non conſtituere in aliquo auxilio quo voluntas hìc iuuetur ad operandum; ſed in collatione ſanitatis, & remiſſionis peccatorum, & donatione vitæ æternæ, quæ ipſe docet noſtris operibus viribus naturæ factis à Deo tribui. Vnde ad probandam ſuam ſententiam, adfert exemplum Reguli, Ioannis 4. & Paralitici Matth. 9. qui *Ioan. 4.* plus obtinuerunt, quàm ſperabant: & Dauidis 2. Re- *Matth. 9.* gum 12. qui dicendo, *Peccaui*, obtinuit veniam pec- *2. Reg. 12.* catorum. Quare dicendum aut ipſum omnino negaſſe nos noſtris operibus vllo modo mereri vitam æternam, aut fatendum eum in operibus viribus naturæ factis aliquod meritum agnouiſſe. Nec refert quòd ibi eos conatus non vocet merita, ſed ſolùm occaſionem dandi gratiam: quia id facit inuidiæ declinandæ, & erroris ſui magis occultandi cauſa. vnde etiam cùm eſſet quæſtio de gratia præueniente, qua Deus voluntatem hìc iuuat vt bene operetur, ſubitò transfert diſputationem ad munificentiam Dei in remittendis peccatis, & æterna gloria conferenda, vt hac ratione omnia miſcendo & turbando faciliùs lateat.

Ex quibus patet noſtram concluſionem vel ex iis 97 ipſis locis, quæ alij contra nos citant, multùm confirmari. Quare ſæpe mecum miratus ſum viros aliàs doctos hoc non aduertiſſe: atque adeò ſibi perſuaſiſſe ex iis locis contrarium noſtræ concluſionis poſſe probari.

Patet Secundò, iure optimo Proſperum toties ob- *Proſper.* iicere Collatori, ſiue Caſſiano, ipſum docere gratiam Dei dari ex meritis. Item quo ſenſu ab Arauſicano c. *Arauſican.* 6. iuſtiſſimè damnati ſint dicentes, *Sine gratia credentibus & pulſantibus nobis miſericordiam conferri.* Quia illud Concilium maximè fuit congregatum contra Caſſian. & Fauſtum, iiſque adhærentes, quorum ſenſum iam ſatis explicui, quémque ſolùm damnare Concilium intendit.

Conclvsio II. Quantumuis Caſſianus & 98 Fauſtus, erroris ſui occultandi cauſa, ſæpiſſimè gratiæ vim & neceſſitatem deprædicent; tamen videtur probabilius eos nullam veram gratiam quam Deus nobis immediatè interiùs inſpiret, quáque voluntatem corroboret ad opera, quibus nos hìc ad iuſtitiam diſponimus, aut gloriam meremur, neceſſariam agnouiſſe: ſed (ſaltem præter remiſſionem peccatorum) ſolam externam gratiam, quæ in lege, doctrina, gloriæ pollicitatione, gehennæ minitatione, contra diaboli vim aliáſque externas iniurias protectione, aliiſque ſimilibus auxiliis externis conſiſtat, conceſſiſſe.

Semipelagiani negarũt omnem gratiam actualem internam.

Probatur Primò, quia, vt oſtendi ſuprà n. 91. ipſi crede

credebant veram libertatem, & conſequenter veram rationem meriti & actionis laudabilis cum alia gratia non poſſe conſiſtere; hinc omnia Sanctorum facta, quibus in Scripturis laus & meritum tribuitur, aſſcribebant ſoli libero arbitrio, vt oſtendi n.88.89.& 90. ergo ipſi ſentiebant eiuſmodi internam gratiam non eſſe neceſſariam ad exercendos actus meritorios.

99 Probatur Secundò, quia, etſi ſæpè multùm deprædicent neceſſitatem gratiæ, quæ vel præueniat noſtros conatus, ac bona deſideria, vel ea ſequatur ac iuuet, quoties tamen explicant quid per eiuſmodi gratiam intelligant, nihil aliud proferunt, niſi externas illas gratias ſuprà recenſitas, aut etiam ipſum liberum arbitrium & naturale lumen gratis nobis datum: quam ſolam gratiam Fauſtus l.2.de Libero arbitrio c.8. docet, ipſi fidei, qua ad Deum accedimus, aliiſque bonis operibus neceſſariò præponi: & ſic explicat quæ dixerat lib.1.c.1.citatus n.79.

Fauſtus.

Quomodo Semipelag. credebant nos trahi à Deo.

Hinc lib.1.cap.17. ait: *Nemo inquit* (ſcilicet Chriſtus) *venit ad me niſi Pater meus traxerit eum: numquid velut inſenſibilis vel inepta materies, de loco ad locum mouendus eſt & trahendus? ſed aſſiſtenti & vocanti domino famulus manum fidei qua trahatur extendit, & dicit Credo Domine, adiuua incredulitatem meam.* Vbi Primò ſugillat Catholicos, dicentes non ſufficere externam vocationē, ſed præterea requiri vt Deus interiùs immediatè intellectum & voluntatem excitet, & ad ſe trahat: ideóque docet ipſos nos facere ſimiles ligno, quod voce vocantis non attrahitur, ſed opus eſt alia motione immediatè ei impreſſa. Contrà verò ipſe cōparat nos famulo qui vocem domini vocantis audiēs, ſtatim mouetur, & credit ei obediendum eſſe, atque ita fide tamquam extenſa manu apprehēſus quocumque iubentis voluntas eum traxerit, pergit. Hinc inferiùs ſubdit: *Quid eſt autem attrahere, niſi prædicare, niſi Scripturarum conſolationibus excitare, increpationibus deterrere; deſideranda proponere, intentare metuenda; iudicium comminari, præmium polliceri?* Ex quibus clarè patet, eum non aliam Dei nos attrahentis gratiam, quàm illam externam agnoſcere: ſi enim aliam nouiſſet, eam etiam hîc recenſuiſſet. Deinde infrà docet hanc attractionem quandoque dignis dari, & humanę ſeruituti impendi, quandoque etiam indignis.

100 Similiter Caſſianus collat.13.c.13.14.15.16. totam Dei gratiam in eo ponit, quòd Deus per externam vocem vocauit diſcipulos ſuos, quando in terris fuit, aut aliàs abſens per Prophetas, Scripturas, concionatores, ſimiléſque modos aliquem vocet; aut magna bene operantibus promittat ac tribuat; quòd tentationes auertat & moderetur, ne ſupra vires noſtras grauemur; quòd vim dæmonis, ne pro voluntate nos expugnet, cohibeat. Hinc cap.14. deſcribens heroicam illam Iobi contra diabolum pugnam, & in tentationibus patientiam ac conſtantiam, Primò, docet expreſsè ipſum non Dei auxilio, ſed ſuis viribus cum Diabolo congreſſum, eúmque ſuperaſſe. Deinde ſubdit: *Licet etiam gratia Dei non in totum illi defuiſſe credenda ſit, quæ tantam tentatori tentandi tribuit facultatem, quantam & illum reſiſtendi nouerat habere virtutem. non eum ab illius impugnatione ſic protegens, vt nullum virtuti humanæ relinqueret locum* (prout ſcilicet ſecundùm ipſum dicunt Catholici, qui internam gratiam ad victoriam requirunt) *ſed hoc tantùm procurans, ne violentiſſimus inimicus animam eius amentem faciens & impotem ſenſu impari eum atque iniquo certaminis pondere prægrauaret.* Ecce, in quibus ponat omne Dei auxilium in tanta victoria Iobo exhibitum. Similia his ſunt quæ habet cap.13. de Dauidis peccato & pœnitentia. Vbi cùm laudaſſet Dei gratiam, quæ tam facilè tam grauia peccata Dauidi pœnitenti remiſerat, ſubdit: *Quòd igitur homicidium adulterio addidit, liberi vtique arbitrij fuit; quòd autem arguitur per Prophetam, diuinæ dignationis eſt gratia. Rurſum quòd peccatum ſuum humiliatus agnoſcit, propriæ libertatis eſt opus; quòd verò ſub breuiſſimo temporis puncto indulgentiam tantorum criminum promeretur, Domini miſerentis eſt donum.* Cernis quomodo hîc non aliam agnoſcat gratiam in laudatiſſima illa Dauidis pœnitentia, quàm externam Prophetæ admonitionem, & Dei in remittendis peccatis facilitatem; ipſam verò pœnitentiam iuxta ac homicidium libero Dauidis tribuat arbitrio; & conſequenter in vtroque actu æquale Dei agnoſcat auxilium, id eſt omnino nullum.

101 Ex quibus patet, quantumuis Fauſtus, Caſſianus, aliique iis adhærentes verbis ſententiam Pelagij damnarint, & gratiæ vim & neceſſitatem deprædicarint, vt Catholicis perſuaderent ſe longè aliter quàm Pelagianos de gratia ſentire, illúdque fortè Proſpero, Hilario, aliiſque Catholicis ex parte perſuaſerint; tamen re vera aut nihil, aut valdè parum ab illius ſententia diſceſſiſſe: niſi fortè quòd Pelagius docuerit nos viribus naturæ, etiam ſine doctrina legis, Prophetarum & concionatorum, aliaque ſimili externa gratia poſſe peruenire ad ſalutem; & hi id negarint. Ne autem hac ratione viderentur Gentibus quibus Euangelium prædicatum non eſt, reddere ſalutem impoſſibilem, docebant etiam in horum poteſtate eſſe hanc gratiam conſequi, ſi, prout ingenij & naturalis luminis virtute poterant, in Deum crederent, opera bona exercerent, à Deo adiuuari peterent, atque ita manum qua attraherentur Deo porrigerent, vt expreſsè docet Fauſtus l.2.c.8.9.& 10. & inſinuat Caſſianus locis ſuprà citatis.

Semipelagiani ſolis ferè verbis à Pelagio diſcrepant.

Fauſtus. Caſſian.

102 CONCLVSIO III. Probabilius eſt Semipelagianos, præſertim Caſſian. & Fauſtum, non agnouiſſe vllum ex iis actibus, quibus nos ad iuſtitiam diſponimus, & gloriam meremur, eſſe verè ſupernaturalem. Sequitur ex dictis, quia omnis actus ſupernaturalis requirit neceſſariò Principium ſupernaturale: atqui illi, vt patet ex dictis, voluerunt nos omnes eiuſmodi actus poſſe viribus naturæ producere: ergo voluerunt eos non eſſe ſupernaturales.

DVBIVM VI.

Vtrùm aſſenſus theologicus, ſit ſupernaturalis, eiúſque habitus infuſus?

103 NOta Primò, Auctores communiter vocare illam concluſionem theologicam, quæ deducitur ex duabus præmiſſis quæ ſunt de fide, aut ex vna de fide & altera naturali lumine cognita. ſed prior pars huius deſcriptionis habet aliquam difficultatem: quia omnis concluſio, quæ per neceſſariam conſequentiam deducitur ex duabus præmiſſis de fide, neceſſariò continetur ſub alterutra, tamquam particularis ſub generali. ſicut hæc, *Homo eſt ſenſibilis*; continetur ſub hac, *Omne animal eſt ſenſibile*: quare ſi hæc ſit de fide, etiam illa erit de fide (vt patebit ex dicendis diſp.6.n.16.17.18.) & conſequenter non erit propriè concluſio theologica; poterit tamen circa eam haberi aſſenſus theologicus ab eo, qui non aduertens eam eſſe de fide, ei aſſentitur, non quia eſt reuelata, ſed quia ex reuelatis clarè deducitur. Sed quidquid hac de re ſit, inter omnes conſtat, vt aliqua concluſio ſit theologica, neceſſariò ſaltem alterutram præmiſſam debere eſſe de fide. vnde plurimi inferunt, vt aliquis circa concluſionem theologicam eliciat aſſenſum verè theologicum, requiri, vt vel vtramque præmiſſam (ſi vtraque de fide ſit) vel ſaltem alterutram (ſi hæc ſola ſit de fide) vera fide diuina credat: vnde vlteriùs inferunt, aſſenſum verè theologicum nō poſſe reperiri in hæretico. Et hanc ſententiā ſequitur Gilius in 1.p.l.1. tract.

Quæ cōcluſio dicatur theologica.

Gilius.

Turrianus. *Vaſquez.* tract.2.cap.3.num.2.3.& 4.& Turrian. 2.2. diſp.46. dub.10.§.*Et hac opinione.*Contrarium tenet Vaſquez 1.p.d.1.n.9.

104 Eſt igitur hîc difficultas Primò, an,vt quis habeat aſſenſum theologicum,neceſſariò alteri præmiſſarum aſſentiatur fide diuina? Secundò, vtrùm aſſenſus theologicus ſit in ſubſtantia ſua ſupernaturalis? Tenendo enim partem affirmatiuam in priore difficultate hoc videtur aſſerendum. nam ille effectus eſt in ſubſtantia ſupernaturalis, qui neceſſariò producitur à principio effectiuo ſupernaturali:atqui hic eſt talis: ergo eſt ſupernaturalis. Minor patet; nam aſſenſus præmiſſarum,qui hîc neceſſariò eſt ſupernaturalis,influit effectiuè in aſſenſum concluſionis. Tertiò, eſt difficultas vtrùm habitus theologicus ſit ſupernaturalis in ſubſtantia? quidam enim tenentes partem affirmatiuam in ſecunda difficultate, credunt etiam conſequenter hanc partem affirmatiuam eſſe tenendam. ita Heruæus quodl. 5. quæſt. 19. quibus etiam ex parte conſentiunt, qui putant habitum theologicum eſſe eundem cum habitu fidei. Ita Scotus in 5. d.quæſt.1. Aureolus quæſt.1.prologi art.2. §. *In proceſſu verò 2.*

Heruæus. *Scotus.* *Aureolus.*

105 Pro horum autem reſolutione Nota Secundò aſſenſum fidei, quo Catholicus credit v.g. Deum eſſe trinum & vnum, ab eo, quo hæreticus idem credit, etſi ponamus vtrumque ob eamdem rationem formalem id credere(quod an fieri poſſit, Doctores diſputant, & infrà ſuo loco videbimus) dupliciter tamen diſtingui. Primò, quòd prior eliciatur à principio ſupernaturali in ſubſtantia, atque ita ſit in ſubſtantia ſupernaturalis: ſecùs verò ſit in ſecundo. Secundò, quia prior tendit in obiectum modo omnino infallibili,ita vt eum eſſe falſum ſit omnino impoſſibile, non ſolùm ratione obiecti quod nullo modo ſe aliter habere poteſt, ſed etiam ratione modi tendendi, quia nimirum eo modo tendit in obiectum, quo implicat aliquid tendere in obiectū falſum. vt oſtendam infrà diſp.14. dub. 5. ſecus verò eſt in modo aſſentiendi quo hæreticus fertur in obiecta fidei: qui eodem modo credit falſa ac vera; atque ita aſſenſus, quo credit vera obiecta fidei,eſt ex ſe natus tam tendere in obiectum falſum, atque in verum.

Aſſenſus Catholici circa idem obiectum fidei dupliciter differt ab aſſenſu hæretici.

106 Nota Tertiò, etſi in aſſenſu Catholici dicta numquam de facto ſeparentur,ita vt aliquis aſſenſus circa obiecta fidei ſit ſupernaturalis, qui dicto modo omnino infallibili non feratur in obiectum, aut vt aliquis dicto modo feratur in obiectum, qui non ſit ſupernaturalis;tamen abſolutè loquendo ſi Deus vellet,hæc poſſent disiungi. nam ſi Deus creaſſet homines in ſtatu puræ naturæ iiſque quædam ſupernaturalia reuelaſſet ac credenda propoſuiſſet, hi modo omnino infallibili ea credidiſſent, & tamen actu naturali.Idémque dicendum eſſet,ſi Deus in aliquo fideli impediret habitum ſupernaturalem,ne in actum fidei influeret; hic actu verè naturali, modo tamen omnino infallibili res fidei crederet. Quæ fuſius in materia de fide explicabo ac probabo.

107 Nota Quartò, aliquid dupliciter poſſe eſſe principium ſiue cauſam actus intellectus aut voluntatis. Primò, ſolùm proponendo obiectum: qua ratione, qui mihi proponit rem pulchram, eſt cauſa cur eam videam, aut etiam amem. & qui mihi clarè rem aliquam mihi priùs obſcuram explicat, eſt cauſa cur illam intelligam. Secundò, effectiuè in eum influendo: qua ratione tam potentia, quàm habitus ſupernaturalis,ſunt cauſa actus ſupernaturalis.

Aliquid dupliciter poteſt eſſe cauſa alicuius actus.

108 Hinc ſequitur, actum aliquem poſſe dupliciter dici ſupernaturalem. Primò,generatim: qua ratione omnis actus, qui alterutro ex dictis modis neceſſariò pendet à principio ſupernaturali, poteſt dici ſupernaturalis. Secundò, ſtrictiùs: qua ratione ille ſolus actus dicitur ſupernaturalis,qui ex ſe,ſiue ratione ſuæ perfectionis requirit principium effectiuum quo immediatè producatur, ſupernaturale,ſiue quod habeat hîc & nunc vim operandi ſupernaturalem. Et quidem inter omnes conſtat, aſſenſum theologicum eſſe priore modo ſupernaturalem, quia conſtat eum pendere ab aliquo principio ſupernaturali modo reuelato: ſed eadem ratione actus fidei, quo hæreticus credit myſterium Trinitatis,eſt etiam ſupernaturalis, quem tamen communiter Theologi ſolent vocare actum naturalem. Quæſtio igitur hîc eſt, vtrùm aſſenſus theologicus ſit ſecundo modo ſupernaturalis?

Actus dupliciter poteſt dici ſupernaturalis.

Nota Quintò, vt actus hoc ſecundo modo ſit ſupernaturalis, non ſufficere eum quacumque ratione effectiuè produci à principio ſupernaturali: ſed neceſſe eſſe vt hoc principium qua ſupernaturale, ſiue modo ſupernaturali in eum influat. Sicut enim vt aliquis effectus ſit infinitus,non ſufficit quòd producatur à cauſa infinita (nam aliàs omnia à Deo initio creata fuiſſent infinita) ſed requiritur vt hæc infinitè in eum influat. ſic vt aliquis effectus ſit in ſe ſupernaturalis,non ſufficit quòd producatur à cauſa ſupernaturali,ſed requiritur vt hæc in eum influat,qua ſupernaturalis eſt,ſiue modo ſupernaturali,& qui vires naturales ſuperet. Hinc ſi Deus infunderet alicui v.c.artem ſculpendi omnino ſupernaturalem, qua non ſolùm ſubitò fieret potens excellenter ſculpere, ſed etiam poſſet ita ſculpere, vt eum nulla arte naturali poſſent alij imitari. & hic faceret deinde ſtatuam ea ratione & perfectione qua ab aliis naturaliter fieri poteſt; hæc procederet quidem effectiue ab arte ſupernaturali; non eſſet tamen opus in ſe ſupernaturale,ſed verè in ſe naturale, & vt ſummum ſupernaturale per denominationem extrinſecam, quatenus ab arte ſupernaturali procederet. 109

Non omnis effectus cauſæ ſupernaturalis eſt in ſe ſupernaturalis.

Conclvsio I. Vt aliquis eliciat aſſenſum verè & propriè theologicum, non ſufficit eum aſſentiri concluſioni per neceſſariam conſequentiam deductæ ex principiis fidei, ſed neceſſe præterea eſt eum aſſentiri præmiſſis de fide modo omnino infallibili, iuxta dicta n.105. 110

Ad aſſenſū theologicū qualis requiratur aſſenſus præmiſſarum.

Ratio eſt, quia ſicut ſe habet actus veræ ſcientiæ reſpectu aſſenſus principiorum naturalium; ita ſe habet aſſenſus theologicus reſpectu aſſenſus circa præmiſſas de fide: atqui, vt aliquis habeat veram ſcientiam alicuius concluſionis,non ſufficit quòd eam deducat ex veris ipſius principiis,prioribus,& ex ſe euidentibus: ſed neceſſe eſt vt iiſdem aſſenſu euidenti aſſentiatur, vt per ſe patet: ergo ſimiliter vt quis habeat aſſenſum verè theologicum, neceſſe eſt vt præmiſſis de fide,ex quibus deducit concluſionem,aſſentiatur dicto modo ex ſe omnino infallibili. Probatur conſequentia, quia ſicut illud eſt neceſſarium vt aſſenſus concluſionis accipiat ex aſſenſu præmiſſarum euidentiam: ita hoc eſt neceſſarium vt aſſenſus theologicus accipiat ex aſſenſu præmiſſarum veram certitudinem & infallibilitatem:& ſicut prior actus nequit eſſe vera ſcientia, niſi dicta ratione ab aſſenſu præmiſſarum accipiat euidentiam; ita alter aſſenſus nequit eſſe verè theologicus, niſi accipiat ab aſſenſu præmiſſarum illam infallibilitatem.

Hinc ſequitur Primò,hæreticum non poſſe elicere verum & propriè dictum aſſenſum theologicum: quia præmiſſis de fide aſſentitur aſſenſu ex ſe incerto & fallibili. nam eodem modo aſſentitur veris & falſis: atque ita nequit concluſioni aſſentiri aſſenſu ex natura ſua omnino certo & infallibili:ſicut qui aſſentitur principiis naturalibus aſſenſu incerto, nequit habere ſcientiam concluſionis. Illa tamen infallibilitas neceſſaria eſt vt aſſenſus ſit theologicus. 111

Hæreticus nequit elicere verum aſſenſum theologicū.

Sequitur Secundò, omnem elicientem aſſenſum theologicum de facto quidem propter hunc rerum 112

Aſſenſus theologicus ex natura ſua nō requirit aſſenſum ſupernaturalē præmiſſarum.

ordinem aſſentiri præmiſſis de fide aſſenſu ſupernaturali: hoc tamen ex natura ipſius aſſenſus non requiri, vt patet ex dictis num. 106. nam ſi quis in caſibus ibi poſitis aſſentiretur præmiſſis aſſenſu naturali, eliceret circa concluſionem aſſenſum æquè infallibilem ac modò elicimus, & conſequenter eiuſdem omnino rationis.

113 Conclvsio II. Etſi aſſenſus theologicus ſit neceſſariò ſupernaturalis priore modo ex dictis num. 108. quatenus præſupponit alteram ſaltem ex præmiſſis nobis ſupernaturaliter eſſe reuelatam, & ſecundùm præſentem ordinem aſſenſu ſupernaturali creditam; tamen ſtrictè & iuxta ſecundum modum ex ibi dictis loquendo eſt in ſe abſolutè naturalis. Prior pars eſt clara & ferè ab omnibus admittitur. Secundam partem tenet Vaſquez 1.p.diſp.1.num.9. & Gilius 1.p.lib.1. tractatu 2. cap.3. qui quamuis in modo loquendi à nobis nonnihil differat tamen in fine num.5. docet, hunc actum à ſola potentia naturali effectiuè produci: atque ita in re nobiſcum ſentit. Sequitur autem ex dictis. quia, vt oſtendi num.108. vt actus aliquis ſit propriè ſupernaturalis, debet procedere ex vi agente ſupernaturali, modóque ſupernaturali, in eum influente: atqui in eliciente aſſenſum theologicum, præſertim antequam compararit habitum theologicum, nullum tale principium huius aſſenſus poteſt aſſignari: ergo non eſt in ſe ſupernaturalis. Minor probatur, quia hic aſſenſus nec elicitur ab habitu fidei, vt infrà num.118. oſtendam, nec etiam ab actuali auxilio ſupernaturali: quia ſine vllo fundamento fingeretur nobis tale auxiliū dari vt poſſimus eiuſmodi aſſenſus elicere; cùm hoc nulla ratione ad ſalutem ſit neceſſarium, & gratia non datur niſi in ordine ad noſtram ſalutem. vnde etiam non ſcio hoc vllum aſſerere.

Eſt propriè naturalis.

Vaſquez. Gilius.

114 Aſſenſus præmiſſarū non producit effectiuè aſſenſum concluſionis.

Dices eum aſſenſum produci effectiuè ab aſſenſu ſupernaturali præmiſſarum de fide. Reſpondeo Primò, multò verius eſſe aſſenſum præmiſſarum non influere effectiuè in aſſenſum concluſionis, nec hunc aliter cauſare, quàm clarè huius veritatem intellectui proponendo: ſimili ferè modo, atque is, qui propoſitionem mihi obſcuram clarè explicando efficit vt eam intelligam. Probatur, quia cùm intellectus ex ſe habeat ſufficientem virtutem vt obiecto clarè ſibi propoſito aſſentiatur, atque ita ſit ſufficiens principium ſui actus, fruſtra (vt bene in ſimili notat Vaſquez 1.2.diſput.36.num.14.) dicitur priorem actum effectiuè cum eo concurrere ad productionem ſecundi, cùm hoc nulla ratione aut experientia probari poſſit.

Vaſquez.

115 Confirmatur, quia aſſenſus præmiſſarum habet ſe inſtar obiecti formalis reſpectu aſſenſus concluſionis: atqui obiectum non concurrit effectiuè phyſicè ad productionem actus circa ſe eliciti (vt patet ex obiecto voluntatis, quod eodem modo mouet voluntatem ſiue exiſtat, ſiue non:) ergo nec aſſenſus præmiſſarum effectiuè producit aſſenſum concluſionis. Nec refert quòd poſito aſſenſu præmiſſarum ac conſequentiæ neceſſariò ſequatur aſſenſus concluſionis; quia hoc accidit eo quòd intellectus obiecto ſibi clarè propoſito neceſſariò aſſentiatur.

116 Reſpondeo Secundò, etſi aſſenſus circa præmiſſam de fide ſupernaturalis effectiuè concurreret ad aſſenſum concluſionis; hunc tamen non fore ſupernaturalem: quia ille aſſenſus non aliter ad hunc concurreret, quàm ſi eſſet merè naturalis. nam aſſenſus præmiſſarum non aliter concurrit ad aſſenſum concluſionis, quàm quatenus perceptibiliter inclinat intellectum vt huic aſſentiatur: atqui ſiue aſſenſus ſit naturalis, ſiue ſupernaturalis, eodem modo eum in nobis percipimus (nam non poſſumus in nobis vllo modo diſtinguere, an noſter aſſenſus ſit naturalis an ſupernaturalis) & conſequenter eodem modo perceptibiliter intellectum inclinat ad aſſenſum concluſionis: ergo eodem modo ad huius productionem concurrit. Vnde vlteriùs iuxta dicta num.108. ſequitur, eum concurſum actus ſupernaturalis non ſufficere vt aſſenſus concluſionis ſit ſupernaturalis

117 Quando effectus requirens principium ſupernaturale ſit ſupernaturalis.

Dices Secundò, Ille effectus eſt neceſſariò ſupernaturalis in ſua ſubſtantia, qui neceſſariò requirit aliquod principium effectiuum ſupernaturale: atqui hic aſſenſus eſt talis: ergo eſt ſupernaturalis. Reſpondeo, antecedens tantùm eſſe verum, quando actus per ſe requirit tale principium, & quidem modo ſupernaturali influens: vt autem iam oſtendi aſſenſus theologicus nec per ſe requirit tale principium, ſed ſolùm ratione ſtatus ſubiecti ac præſentis Dei ordinationis; nec requirit vt illud modo ſupernaturali in ſe influat.

118 *Vaſquez. Turrian.*

Conclvsio III. Habitus theologicus eſt in ſe naturalis, & actibus noſtris acquiritur, ſicut alij habitus acquiſiti. ita Vaſquez citatus num. 103. & Turrian.2.2.diſp.44.dub.2.§. *Tertiò, ſi habitus.* vbi ait eſſe communem. Sequitur ex dictis; nam ſi aſſenſus theologicus ſit in ſe naturalis, nulla eſt ratio, cur eius habitus ſit ſupernaturalis, nobiſque debeat infundi. His adde, per ſe videri parum veritati conſonum, Deum nobis eum habitum etiam exiſtentibus extra gratiam ſupernaturaliter infundere, cùm hoc nulla ratione ad ſalutem neceſſarium ſit.

119 Aſſenſus theologicus habet obiectū formale omnino diſtinctū ab obiecto actus fidei.

Reſpondent aliqui, habitum theologicum eundem eſſe cum habitu fidei. ſed hoc dici nullo modo poteſt: nam cùm actus fidei habeat obiectum formale penitus diſtinctum ab obiecto formali aſſenſus theologici (nam ille fertur in obiectum præciſè propter auctoritatem Dei reuelantis, hic propter euidentem connexionem concluſionis cum præmiſſis fide aut lumine naturali cognitis) non magis poſſunt habere eundem habitum quàm actus caritatis & ſpei. Adde, ſecundùm illam ſententiam, quicumque haberet habitum fidei maiorem, eum fore maiorem Theologum; & contrà. quæ experimur falſa.

120 Aſſenſus principiorū & cōcluſionis habent diuerſos habitus.

Dices, Idem eſt habitus principiorum & ſcientiæ: ergo idem eſt habitus fidei & Theologiæ. Reſpondeo Primò, nego antecedens: nec enim eſt vlla ratio id affirmandi. Reſpondeo Secundò, etſi hoc in ſcientiis propriè dictis (in quibus tam eſſenſus principiorum quàm concluſionis nituntur naturali euidentia, atque ita ſunt aliquo modo eiuſdem rationis) eſſet verum, ſecus tamen dicendum eſſet in Theologia: nam in hac non ſolùm aſſenſus concluſionis eſt omnino diuerſæ rationis ab aſſenſu fidei, ſed etiā ſæpe aſſenſus præmiſſarum ſunt inter ſe diuerſiſſimæ rationis: nam vna eſt actus fidei, altera euidens cognitio; quæ habent habitus penitus diuerſos, atque ita reſpectu aſſenſus concluſionis nequeunt conſtituere vnum habitum.

121 Habitus theologicus manet in hæretico, non tamen actus.

Ex his demum ſequitur, habitum theologicum poſſe manere in hæretico; in eo tamen nequit elicere verum aſſenſum theologicum ob dicta num. 110. eliciet tamen aſſenſum ei ſimilem. ſicut is qui ex principiis naturalibus non omnino euidenter cognitis deducit concluſionem, huic aſſentitur aſſenſu ſimili ſcientiæ, non tamen vera ſcientia.

DVBIVM VII.

An dentur actiones morales, conducentes ad ſalutem ſecundùm ſolùm modum ſupernaturales

122 Actio varia ratione poteſt eſſe ſupernaturalis ſecūdùm modum.

NOta Primò, actionem aliquam ſecundùm ſubſtantiam naturalem variis modis poſſe ſecundùm modum eſſe ſupernaturalem. Primò, ratione alicuius modi ipſi termino intrinſeci: vt cùm accidens producitur

producitur aut conſeruatur extra ſubiectum: habet enim modum exiſtendi ſupernaturalem, ideóque eius productio ac conſeruatio ſunt ſupernaturales, quia virtute naturali fieri nequeunt. Secundò, ratione modi ſoli ipſi actioni intrinſeci: vt ſi ignis Deo ſingulariter concurrente in ſubiecto frigido produceret intenſum calorem in inſtanti, tota ſupernaturalitas conſiſteret in celeritate productionis. Tertiò, ratione impedimenti aut defectus exiſtentis in virtute actiua operantis: vt ſi quis lippis aut velatis oculis clarè videat, aut ſine habitu facilè & expeditè operetur, aut claudus rectè & celeriter ambulet. Quartò, ratione intentionis operantis, qua ipſa actio ad finem ſupernaturalem dirigitur. ſicut enim actio ſecundùm ſe indifferens facta ex bono fine dicitur bona, ita facta ex fine ſupernaturali dicitur aliquo modo ſupernaturalis per denominationem extrinſecam.

123 Homini, qua rationali connaturale eſt viuere ſecundùm rationem: ad hoc tamen indiget auxilio ob quatuor impedimẽta.

Nota Secundò, ſicut homini, qua animali, naturale eſt viuere vita ſenſitiua, atque appetere quæ huic conueniunt, & fugere contraria; ita eidem qua rationali, naturale eſt viuere ſecundùm rationem, & ſectari virtutem, eáque fugere quæ huic contraria ſunt. Quatuor tamen ſunt quæ hæc ei reddunt valdè difficilia; atque adeò omnino impoſſibile ea ſine interruptione ſiue ſine peccato longo tempore continuare, niſi ab extrinſeco adiuuetur.

Difficulter apprehendimus ſpiritualia, iiſue mouemur.

Primum eſt, dependentia noſtri intellectus à ſenſibus, ſine quorum opera nihil poteſt concipere; vnde fit vt, niſi aliunde iuuetur, ſpiritualia (quia à ſenſibus remota ſunt) valdè tardè, languidè, confusè & obſcurè concipiat, ac voluntati repræſentet. Contrà verò bona ac mala ſenſibilia valde cito, fortiter & viuaciter apprehendit, ac voluntati repræſentat. vnde vlteriùs fit, quòd voluntatem in horum amorem vel odium vehementer conciter, & ad amorem rerum ſpiritualium vix languidè ac tardè trahat.

Imaginatio nobis reddit viã virtutis difficilem.

Secundùm, eſt conditio noſtræ imaginationis, quæ bona ſpiritualia nequit apprehendere, corporalia verò (ſub quibus etiam comprehendo honorem, famam, & ſimilia) facilè & ferè vehementer apprehendat, atque ita concupiſcentiam ad ea appetenda vehementer impellit, ac ſimul humores ac ſpiritus vitales in nobis concitat, quibus concupiſcentia magis inflammatur, & ratio impeditur.

Tertium eſt, connexio partis ſuperioris cum inferiore, qua efficitur vt vnius paſſiones ſiue commotiones in alteram deriuentur. & Quartò, demum hanc difficultatem bene viuendi augent tentationes extrinſecus ortæ ex malo aliorum conſortio, & dæmonis inſtigationibus.

124 Qua ratione ſupradicta reddant viam virtutis difficilem.

Ex quibus fit Primò, quòd intellectus ferè continuò impellatur, vt fortiter apprehendat bona vel mala ſenſibilia in quæ ſenſus vbique incurrunt, eáque imaginationi, & per hanc intellectui continuo ingerunt. atque ita voluntas ad corporalia bona amanda, & mala fugienda ferè continuò importunè concitatur.

Fit Secundò, quòd continua eáque ſumma vigilantia ac contentione opus ſit vt impediamus ne intellectus neglecta boni honeſti conſideratione, totus feratur in conſiderationem alicuius boni delectabilis illiciti per imaginationem ſibi propoſiti, aut ne voluntas à concupiſcentia illecta hoc præ illo amet. hanc autem vigilantiam ac contentionem diu continuare, ita vt homo in tot ac tam variis caſibus ſemper ſibi præſens ſit, ac voluntas continuo niſu concupiſcentiæ inuicta reſiſtat, humanas vires ac induſtriam ſuperat; quare liberum arbitrium niſi diuinitus adiuuetur, infallibiliter ſæpe cadet, nec poterit diu ex rationis præſcripto in nobis agere.

125 Ex quibus ſequitur, hanc difficultatem continuò viuendi ex præſcripto rationis, ſiue omnia vitia fugiendi, prouenire ex ipſa hominis naturali conſtitutione; quia tres priores fontes ex quibus ſuprà oſtendimus eam oriri, homini naturales ſunt. quare hæc difficultas ſaltem ex hac parte, ſiue ex tribus illis prioribus capitibus omnino eadem fuiſſet in ſtatu puræ naturæ, quæ iam eſt ſaltem in iis, qui vitioſis habitibus nondum ſunt infecti. & conſequenter in vtroque ſtatu eadem fuiſſet neceſſitas diuini auxilij ad totam legem naturæ ſeruandam.

Difficultas bene viuendi ex noſtra natura oritur.

Nota Tertiò, hæc auxilia eſſe partim externa, partim interna. Prioris generis ſunt talis gubernatio totius vniuerſi, ex qua conſtet Deum habere rerum omnium prouidentiam, & punire peccata, ac virtutes præmiare: quod vel ex Dei teſtimonio, vel aliunde conſtare poteſt. Item cohibitio dæmonis, ne nos plus tentet, quàm poſſimus ferre. Tertiò, exempla & adhortationes bonorum hominum: bonæ diuinæ aut humanæ leges, quæ nos timore pœnæ & ſpe præmij à vitiis ad virtutes auocent, & ſimilia. Secundi generis ſunt illuſtrationes intellectus, quibus fit vt hic malitiam peccati, & bonum virtutis vehementius apprehendat; item commotiones voluntatis ad vitia fugienda, & virtutes ſectandas, quæ illas intellectus apprehenſiones cõmuniter ſequuntur, niſi inuoluntarie ſit aliquod impedimentum. Non eſt autem (niſi fortè in ordine ad diſpoſitionem ad iuſtificationem, aut meritum gloriæ æternæ) neceſſe, vt hæ illuſtrationes & commotiones ſint ordinis ſupernaturalis, ſed ſufficit quòd ſint ſimiles iis, quas inopinatus & acerbus alicuius peccatoris caſus, aut vehemens & ingenio noſtro accommoda concionatoris oratio in animis noſtris excitare naturaliter ſolent. 116

Nota Quartò, ex dictis ſuprà num. 8. illud dici alicui naturale, ſine quo nullo modo ſecundùm naturæ ſuæ exigentiam eſſe aut conſeruari poteſt; atque ita concurſum Dei generalem ei dici naturalem. Sicut autem homo qua animal, exigit naturaliter ea omnia auxilia, quæ ei ſimpliciter neceſſaria ſunt vt vita animali viuat, ideóque hoc ipſo quo Deus eum talem creauit, ad eum tamquam naturæ auctorem ſpectat, ei ſubminiſtrare auxilia ad illud neceſſaria, ſcilicet concurſum generalem: Ita homo, quatenus eſt rationalis, naturaliter exigit ea auxilia, quæ ei omnino neceſſaria ſunt, vt poſſit ſecundùm rationem viuere, omnia peccata rationi contraria, ſaltem mortalia, vitando; & ad Deum tamquam auctorem naturæ rationalis ſpectat, hæc ei ſubminiſtrare. Quare ſicut illa auxilia ſunt homini connaturalia conſiderato ſecundùm eſſe naturæ, ita hæc ſunt ei ſuo modo connaturalia ſecundùm eſſe rationale, ſiue ſecundùm eſſe moris conſiderato, & quatenus virtutis ac vitij eſt capax. 127

Vnde ſequitur, ſi Deus hominem creaſſet in ſtatu puræ naturæ, iſtiuſmodi auxilia ad viuendum ſecundùm dictamen rationis neceſſaria, ei futura fuiſſe debita, & conſequenter etiam connaturalia, ferè eodem modo atque concurſus generalis ei debitus ac connaturalis eſt. Secus tamen eſt in ſtatu præſenti, in quo nobis ſecundùm modum ſunt ſupernaturalia; præſertim auxilia interna. Idque Primò, quia per peccatum primi parentis facti ſumus omnino indigni omni diuino auxilio; & conſequenter quæcumque eiuſmodi auxilia dantur, dantur nobis indebita, & quidem propter merita Chriſti, atque ita ex cauſa ſupernaturali. Secundò, quia dantur ex fine ſupernaturali, vt ſcilicet iis adiuti bene viuamus, & paulatim ad gratiam ac æternam gloriam perueniamus. 128

Auxilia ad bene viuendum neceſſaria fuiſſẽt homini in ſtatu puræ naturæ cõnaturalia: iam tamen ſunt ſupernaturalia.

Conclvsio I. Actiones iuſtorum externæ, vitæ æternæ meritoriæ ſunt maxima ex parte ſecundùm ſubſtantiam naturales, & ſecundùm modum ſupernaturales. Prior pars patet, quia ſecundùm ſubſtantiam eodem modo fiunt, ac ſi non eſſent meritoriæ, 129

imò

imò ſimiles actiones poſſunt ex malo fine fieri; vt patet in donatione eleemoſynæ, ieiunio, & ſimilibus, quæ patet malè fieri poſſe.

Secunda pars probatur, quia imperantur ex fine ſupernaturali, & à volitione ſupernaturali: nam, vt oſtendam diſp. 8. dub. 4. concluſ. 4. omnis actus internus, vitæ æternæ meritorius, eſt in ſua ſubſtantia ſupernaturalis. Dixi, *maxima ex parte*, &c. Quia fides, operatio miraculorum, & ſimiles quædam actiones externæ ſunt in ſubſtantia ſupernaturales.

130 CONCLVSIO II. Exiſtentes in peccato mortali, tam fideles, quàm infideles ſæpe faciunt aliqua opera etiam interna remotè conducentia ad ſalutem, ſecundùm modum ſolùm ſupernaturalia. Probatur, quia ſecundùm communem Theologorum ſententiam ſæpe faciunt aliqua opera moraliter bona, v.c. volendo dare eleemoſynam, audire concionem, & ſimilia, quæ ſunt cauſa cur Deus iis inſpiret vlteriorem gratiam, qua conuertuntur; atque ita illa opera ipſis ad ſalutem conducunt. Item, Deus ſæpiſſimè priùs ſua gratia etiam interna eos ad eiuſmodi opera facienda excitat. Imò hoc ſemper fit, quoties ea opera ipſis directè, ſiue per ſe ſunt cauſa cur Deus iis vlteriorem gratiam det, quia tunc iis directè & propriè ad ſalutem conducunt. &, vt patet ex Arauſicano can. 3.4.5.6. omnia opera ita ad ſalutem conducentia neceſſariò fiunt ex gratia. Vnde ſequitur, ea ſaltem ſecundùm modum eſſe ſupernaturalia, tum ratione ſui principij, tum ratione finis, in quem ab operante, aut ipſo Deo diriguntur.

Arauſic.

131 Quòd autem eiuſmodi opera ſint ſecundùm ſuam ſubſtantiam naturalia, inde patet, quia cùm nec meritoria ſint vitæ æternæ, nec ab habitu ſupernaturali proficiſcantur, nec ad ſtatum ſupernaturalem hominem transferant, nec habeant obiectum quod virtute naturali nequeamus attingere, nulla eſt ratio cur dicamus ea eſſe in ſubſtantia ſupernaturalia; præſertim facta ab infideli: nam omnes fatentur, primum actum in ſubſtantia ſupernaturalem in nobis eſſe fidem, ſub qua comprehendo volitionem qua hæc imperatur. Nec refert quòd hæc opera neceſſariò procedant à principio ſupernaturali, ſcilicet gratia præueniente; quia hoc principium poteſt eſſe ſolùm ſecundùm modum ſupernaturale iuxta dicta n. 128.

DISPVTATIO V.

De differentia & excellentia actuum ſupernaturalium, reſpectu naturalium.

CVM inter omnes, qui admittunt actus ſupernaturales in ſubſtantia, conſtet, hos neceſſariò eſſentialiter diſtingui à naturalibus, & eſſe his perfectiores; magna tamen difficultas eſt, vnde hi actus hoc primò & per ſe habeant, an ſcilicet ab obiecto; an à principio ſuo effectiuo. Quæ difficultas hîc nobis explicanda eſt, vt poſſimus naturam illorum actuum, & qua ratione circa ſuum obiectum verſentur, agnoſcere.

DVBIVM I.

Vtrùm actus perfectior habeat ſemper perfectius obiectum, ſaltem formale?

1 QVidam id generatim affirmant. Primò, quia actio accipit ſpeciem ab obiecto formali: ergo etiam perfectionem. Secundò, quia ideo actus virtutis theologicæ ſunt aliis perfectiores, quia habent perfectius obiectum. Tertiò, quia ideo ſcientia eſt perfectior opinione, quia habet perfectius medium: atqui medium eſt obiectum formale reſpectu aſſenſus concluſionis: ergo perfectius obiectum cauſat actum perfectiorem. Huius ſententiæ videtur Caietan. 2.2. quæſt. 27. art. 7. vbi probat dilectionem amici eſſe meliorem & perfectiorem dilectione inimici, quia illa habet perfectius obiectum. ſed ipſe ibi agit de perfectione morali, & in ratione meriti, nos autem hîc agimus de perfectione phyſica.

Caietan.

Dicta autem ſententia viſa mihi eſt ſemper valdè difficilis: nam inde ſequeretur Primò, duos habentes inæquales in perfectione potentias, v. c. lippum & acutum habentem viſum, circa idem obiectum præſertim æqualiter propoſitum elicere æquè perfectam viſionem. Secundò, me non poſſe idem obiectum amare modò perfectiùs, modò imperfectiùs, niſi mutetur ratio eius formalis, ſiue niſi id ob rationem formalẽ aliquo modo diuerſam amem. Quæ tamẽ apertè abſurda ſunt: nam, ſicut pro ſola mea libertate poſſum obiectum eodem modo mihi propoſitum modò amare, modò non amare: ita poſſum id modò perfectiùs, modò imperfectiùs amare. Illa autem ſequi, probatur: quia ſi perfectio actus ſit ſumenda à ſola perfectione obiecti, quoties erit omnino idem obiectum, erit eadem actus perfectio: quòd ſi non ſit ſumenda ab eo ſolo, ſed ſimul etiam à perfectione potentiæ, aut maiore ipſius conatu in actum; poterunt hæc tantum in perfectione creſcere, vt circa imperfectius obiectum perfectiorem actum eliciant. 2

Dices, hinc tantùm ſequi, me circa idem obiectum poſſe elicere actionem perfectiorem aut imperfectiorem accidentaliter: illam autem ſententiam eſſe intelligendam de perfectione ſubſtantiali ipſius actus, quæ ſumitur ex ſola diuerſitate ipſius obiecti formalis, à quo illa eſſentialiter pendet. 3

Sed contrà facit, quòd ex dicta ſententia ſequeretur Primò, mathematicas cognitiones inter omnes humanas eſſe imperfectiſſimas, cùm earum obiecta ſint numeri & proportiones, quæ ſunt res nullius fere entitatis, atque adeò imperfectiſſimæ. Item cognitionem quam naturaliter habemus de rebus ſpiritualibus, eſſe inter omnes noſtras cognitiones perfectiſſimam, quia eius obiectum perfectiſſimum eſt. Cùm tamen contrà accidat: nam illæ cognitiones inter omnes non intuitiuas, quas hîc naturaliter habere poſſumus, euidentiſſimæ ac certiſſimæ ſunt; contrà hæ maximè obſcuræ ac in multis incertæ; cùm in cognitione rerum ſpiritualium ferè palpando & coniiciendo procedamus, & ſæpe de iis diſputemus ſicut cæci de coloribus. 4

Circa obiecta perfectiora elicimus ſæpe cognitionẽ minus perfectam.

Nec refert quòd ſecundùm Ariſtotelem præſtet etiam obſcuram habere cognitionem de rebus ſpiritualibus, quàm claram de rebus aliis. Quia inde ſolùm ſequitur, illam cognitionem ob præſtantiam ſui obiecti eſſe nobiliorem, ſiue magis dignam homine, non autem eam eſſe perfectiorem: nam perfectio eſſentialis cognitionis non conſiſtit in eo, quòd ſit nobilis, aut homini valdè expetenda (quæ ſæpe in ſolo aliquo reſpectu extrinſeco, aut in ente morali conſiſtunt) ſed in intrinſeca ipſius entitate, & realibus proprietatibus ei intrinſecis, quales ſunt euidentia & certitudo cognitionis, quæ eam maximè eſſentialiter perficiunt. Similiter in ſacerdote poteſtas abſoluendi & conſecrãdi, & in rege poteſtas regia ſunt ſecũdùm entitatem imperfectiſſimæ, cùm ſint tantùm entia moralia, & tamen ſunt digniores multis rebus phyſicis in ſua entitate ſine comparatione perfectioribus. 5

Nobilitas ſcietiæ valdè differt ab eius perfectione.

Confirmatur, quia clara cognitio malitiæ & diſtinctionis peccatorum eſt perfectior & etiam nobilior multis cognitionibus rerum phyſicarum; cùm tamen illa cognitio habeat obiectum in entitate longè imperfectius & vilius: ergo non ſolùm perfectior, ſed 6

etiam nobilior ſcientia poteſt verſari circa obiectum imperfectius & vilius.

Occam.

Occam igitur quodlib. 2. quæſt. 13. ait dictam opinionem hac ſola ratione eſſe veram; quòd perfectiſſimus actus, qui poteſt haberi circa obiectum perfectius, ſit ſemper perfectior actu perfectiſſimo, qui poteſt haberi circa obiectum imperfectius.

7 Sed ſi hæc intelligantur de actibus elicitis ab eadem potentia (vt videtur etiam Occam intelligere) non eſt generatim vera, vt patet ex exemplis datis; nam actus perfectiſſimus, quem hic elicimus circa res mathematicas, eſt longè perfectior quàm actus perfectiſſimus, quem elicere naturaliter poſſumus circa res ſpirituales. Item cognitio, qua anima ſeparata naturaliter intuitiuè cognoſcit ſuam eſſentiam eam comprehendendo, non eſt imperfectior ea cognitione, qua naturaliter cognoſcit perfectiſſimum angelum, quem præſentem intuetur. Imò cùm prior cognitio verſetur circa obiectum magis proportionatum potentiæ, videtur eſſe perfectior. ſicut etiam inter nos perfectior eſt viſio, qua video lignum mihi clarè propoſitum, quàm qua video ſolem; qui tamen eſt obiectum perfectius ligno.

Potentia elicit actum perfectiorē circa obiecta ſibi magis proportionata, etſi imperfectiora.

8 Conclvsio I. Actus primariò maximè immediatè & per ſe habet ſuam perfectionem à potentia, à qua producitur, & hac mediate ab obiecto. Probatur, quia cùm perfectio actus vel identificetur cum ipſius eſſe, vel hoc immediatè conſequatur, ab eo actus præcipuè & immediatè accipit ſuam perfectionem, à quo accipit ſuum eſſe: ſed eſſe ſuum immediatè accipit à potentia effectiua, & ab obiecto ſolùm quatenus hoc excitat, aut etiam determinat potentiā ad ipſius actus productionem: ergo à potentia accipit præcipuè & immediatè ſuam perfectionem.

Actus ab eodem accipit perfectionem & eſſe.

9 Conclvsio II. Cur vna cognitio aut volitio ſit aliâ perfectior, primò & maximè per ſe eſt cauſa maior perfectio ipſius potentiæ, aut maior ipſius conatus in actum: qua ratione rem viliorem quandoque intenſiore & perfectiore amore amamus, quàm rem meliorem, & angelus ſupremi ordinis rem minùs perfectam perfectiore intellectione cognoſcit, quàm infimus angelus rem longè perfectiorem. Quæ non ſolùm intelligenda ſunt de perfectione accidentali, ſed etiam de perfectione eſſentiali. Sequitur ex prima concluſione. nam cùm actus totam ſuam eſſentiam ac perfectionem habeat immediatè & præcipuè à cauſa efficiente; ille qui producitur à potentia ſiue vi actiua eſſentialiter perfectiore, etiam erit eſſentialiter perfectior: præſertim ſi illa influat quantum poteſt, nec aliunde ſit aliquod impedimentum. Confirmatur, quia ſicut ideo propriè aliqua potentia in ratione potentiæ ſiue virtutis actiuæ eſt aliâ perfectior, quia poteſt præ ea perfectiorem effectum producere; ita illa eſt eſſentialiter in ratione potētiæ perfectior, quæ poteſt effectum eſſentialiter perfectiorem producere; quia aliàs non eſſet perfectior in ratione potentiæ, ſed ſolùm in ratione entis.

Res in entitate perfectior poteſt eſſe imperfectior potentia.

Vbi Nota, aliquid alio poſſe eſſe perfectius in ratione potentiæ ſiue virtutis agendi, quod eo eſt imperfectius in ſua entitate. Nam vis viſiua humana in ſua entitate, ſiue in ratione entis eſt perfectior virtute viſiua aquilæ: nam illa ex parte eſt ſpiritualis, ſcilicet anima humana, aut potentia ei inhærens. Aquila tamen meliùs videt quàm nos, atque ita eius viſus in ratione virtutis agendi eſt perfectior noſtro. Item quædam gemmæ lucidæ ſunt in entitate ſua perfectiores flamma ignis, & tamen in ratione virtutis illuminandi ſunt imperfectiores. Hic igitur aſſero potentiam eſſentialiter perfectiorem in ratione potentiæ, ſi agat quantùm poteſt, nec aliunde impediatur, circa idem obiectum æqualiter ſibi propoſitum producturam effectum eſſentialiter perfectiorem, quàm produceret potentia in ratione potentiæ eſſentialiter imperfectior: quia illam dicta ratione eſſe hac eſſentialiter perfectiorem, nihil eſt aliud, quàm præ hac poſſe talem effectum producere. Cùm igitur intellectus ſupremi angeli in ratione virtutis intelligendi ſit eſſentialiter perfectior intellectu animæ ſeparatæ, circa idem obiectum producet intellectionem eſſentialiter perfectiorē. Vnde vlteriùs ſequitur, quòd talis potentia poſſit etiam circa obiectum minus perfectū, producere perfectiorem actū: v. c. dictus angelus perfectiùs intelligit animā rationalem, quàm hæc illum.

Potentia eſſentialiter perfectior producit actum eſſentialiter perfectiorem.

Secundariò verò illius cauſa eſt maior proportio 10 ipſius obiecti in ratione cognoſcibilis, aut appetibilis, aut etiam deteſtabilis reſpectu talis potentiæ. Quæ proportio quādoque prouenit ex parte obiecti, quod ex ſe eſt magis ac faciliùs cognoſcibile; ſic obiectum magnum & ſufficienter illuminatum eſt magis viſibile, quàm paruum & parum illuminatum. quandoque ex diuerſa propoſitione obiecti; ſic res remota eſt minùs viſibilis quàm propinqua. Quò etiam ſpectat diuerſitas medij, per quod res aliqua cognoſcitur, quæ non cognoſcitur in ſe immediatè, ſed in alio: vt cùm Cæſar videtur in ſua imagine, aut cùm concluſio cognoſcitur ex præmiſſis. in quo caſu illud medium habet ſe etiam per modum obiecti formalis, quatenus eſt ratio mouens ad aſſenſum ſiue cognitionem obiecti: & etiam per modum proponentis, quia proponit obiectum potentiæ vt cognoſcibile: vnde quo hoc medium ipſum obiectum perfectiùs repræſentat, & potentiæ cognoſcitiuæ clariùs obiicit, eo perfectior cognitio ſequitur.

Tertiò, illa proportio aliquando prouenit ex con- 11 ditione ipſius potentiæ. Experimur enim multas res à nobis perfectiùs cognoſci, quæ in ſe tam ſecundùm entitatem, quàm in ratione cognoſcibilis, ſunt longè imperfectiores aliis, quas imperfectiſſimè cognoſcimus. Sic multa alia obiecta videmus perfectiùs quàm ſolem, & corporalia melius intelligimus, quàm ſpiritualia; & quidam capiunt facilius & perfectiùs mathematica, quam metaphyſicalia, alij verò contrà; idque ex ſola diuerſitate ingeniorum.

Hinc patet Primò, obiecti perfectionem ſæpiſſimè eſſe cauſam cur ipſum minùs perfectè intelligamus. Quod etiam in angelis accidit; quoties ipſum obiectum eſt ipſis multò perfectius: tunc enim cùm illud nequeant comprehendere, cognoſcunt illud quadam cognitione non omnino ex omni parte euidenti, cùm ei quædam ignorantia, & quaſi tenebræ quædam admixtæ ſint, quatenus illorum intellectus non ſatis capit ea quæ ipſum excedunt. atque ita illa cognitio eſt minùs perfecta, quàm ſit illa qua ſe ipſos comprehendunt, quæ ex omni parte clara eſt & perfecta. Secus fit in cognitione earum rerum quæ ipſis ſunt imperfectiores, quo enim hæ ſunt perfectiores, eo ſunt eorum ingenio magis proportionatæ, & ſicut magis ſunt cognoſcibiles, ita eas perfectiore cognitione cognoſcunt, ſi cetera paria ſint; loquor autem ſemper de cognitione naturali.

Perfectio obiecti quādoque eſt cauſa cur minùs perfectè cognoſcatur.

Patet Secundò, dictam proportionem non eſſe 12 per ſe & directè cauſam maioris perfectionis ipſius actus, ſed ſolùm indirectè, & quidem ſæpe per accidēs, quatenus eſt occaſio aut conditio requiſita vt potentia perfectiùs in actum influat. quod maximè patet, quando hæc proportio eſt maior & actus perfectior præciſè ratione maioris propinquitatis localis ipſius obiecti, aut quia hoc alia ratione perfectiùs potentiæ obiicitur; aut etiam quia eſt in ſe imperfectius, vt accidit in exemplis allatis, quibus caſibus tota immediata, & per ſe cauſa cur actus ſit perfectior, debet peti ex perfectiore influxu ipſius potentiæ: cùm obiectum perfectius ex ſe potiùs natum ſit cauſare actum imperfectiorem.

Ad

13 Ad primum argumentum contrarium allatum num. 1. nego antecedens generatim eſſe verum de omni ſpecie actionis, vt oſtendam dub. 2. Nego etiam conſequentiam: quia circa obiectum perfectius poteſt verſari actio ſpecie imperfectior ob diuerſitatem potentiarum eos actus elicientium, aut improportionem obiecti perfectioris cum ipſa potentia. ſic ſpiritualia obſcurè, dubiè, & per alienos conceptus cognoſcimus, atque ita cognitione eſſentialiter & ſecundùm ſpeciem imperfectiore, quàm ſit ea qua cognoſcimus multa corporalia per proprios conceptus & omnino euidenter.

Ad ſecundum, nego aſſumptum: ſi quando enim hæ actiones in ſua entitate aliis ſunt perfectiores, hoc prouenit præcipuè ex principio actiuo, vt patet ex dictis. Vnde angelus actu perfectiore naturaliter amat virtutes, quàm nos naturaliter amemus Deum.

Ad tertium, Reſpondeo ſolùm probare ſecundam partem ſecundæ concluſionis.

DVBIVM II.

Vtrùm omnes actus intellectus aut voluntatis ſpecie diſtincti neceſſariò habeant obiectum formale ſpecie diſtinctum?

14 Aliqui id generatim affirmant; quia actus ſpecificantur ab obiecto formali: ergo actus ſpecie diſtincti habent obiecta formalia ſpecie diſtincta. Hanc ſententiam amplectuntur ij, qui ex eo, quòd actus caritatis naturalis & ſupernaturalis differant ſpecie, inferunt neceſſariò etiam differre obiecto formali: quos referam dub. 3. Item qui ex eo, quòd caritas in vita & in patria habeat idem obiectum formale, inferunt vtriuſque actum eſſe eiuſdem ſpeciei.

15 Actus diuerſæ ſpeciei poſſunt habere idem obiectum formale, & ex quo diuerſitas ſpecifica actus contingat. *Hurtado, Lorca.*

Conclvsio. Actus intellectus & voluntatis variant ſpeciem non ſolùm ratione diuerſi obiecti formalis, ſed etiam ratione diuerſi principij effectiui, aut ratione diuerſi modi, quo idem principium effectiuum tendit in idem obiectum. Ita Hurtado in lib. de Anima diſp. 5. ſect. 5. §. 32. & ij qui fatentur actum naturalem & ſupernaturalem differre ſpecie, & tamen poſſe habere idem obiectum formale. quos citabo dub. 3. Huius etiam ſententiæ videtur Lorca 2. 2. d. 12. ad 4. vbi ait ſpecificationem non pendere à ſolo obiecto, ſed etiam à potentia.

Prior pars huius concluſionis ſequitur ex dub. 1. vbi oſtendi potentiam effectiuam eſſentialiter perfectiorem habere etiam effectum eſſentialiter perfectiorem, præſertim quando influit in effectum, quantum poteſt; vnde ſequitur, potentiam in eſſentiali ſpecie altera perfectiorem, effectum ſpecie perfectiorem producere. Quia vnam potentiam in ratione potentiæ eſſe alia perfectiorem ſecundùm eſſentialem ſpeciem, nihil eſt aliud quàm illam habere vim producendi effectum eſſentiali ſpecie perfectiorem. Quod non ſolùm debet intelligi quando ipſa verſatur circa obiectum ſpecie diſtinctum, ſed etiam quando vtraque potentia habet idem obiectum formale: nam in vtroque caſu vna potentia eſt eſſentialiter altera perfectior; & conſequenter perfectiùs agit, ac effectum eſſentialiter perfectiorem producit.

16 Confirmatur, quia ponamus ſummum angelum & infimum naturaliter comprehenſiuè intueri animam rationalem, tunc vterque habebit idem obiectum formale (ſcilicet ipſam eſſentiam animæ ſecundùm ſe immediatè iis obiectam) & cùm vterque videat quidquid in ea videri poteſt (aliàs enim eam non comprehenderent) neuter aliquid videt quod alter non videat: & tamen dubitari nequit quin prioris viſio ſit eſſentialiter perfectior & alterius ſpeciei, quàm ſecundi: nam aliàs poſſemus dubitare an vnius viſio ſit vllo modo perfectior viſione alterius. nam nulla hîc eſt ratio cur dicamus vnam eſſe perfectiorem altera, niſi quia vna procedit à principio eſſentialiter perfectiore, ex quo vel nullam, vel eſſentialem perfectionem maiorem debemus colligere.

Secunda pars probatur, quia amor ſimplicis complacentiæ, qua ſcientia aliqua, aut dignitas v. c. mihi placet, & deſiderium inefficax, quo eam mihi deſidero, & ſpes, qua eam ſpero; habent idem obiectum formale, ſcilicet bonitatem earum rerum, qua mihi bonæ & conuenientes eſſe poſſunt (hæc enim ſola, & nihil aliud in omnibus iis actibus me ad illarum rerũ amorem excitat, vt fuſiùs oſtendam in materia de ſpe:) & tamen ſunt actus diuerſæ ſpeciei, ob ſolam rationem tendendi, qua potentia in ſingulis actibus diuerſimodè in obiectum tendit. 17

Ad rationem contrariam, Reſpondeo antecedens non ita intelligendum, quaſi omnis actus omnem ſuam ſpeciem à ſolo obiecto accipiat; ſed quòd omnes actus, qui habent obiectum formale diſtinctum, ſunt diuerſæ ſpeciei; atque ita neganda eſt conſequentia.

DVBIVM III.

Vtrùm omnis actus in ſubſtantia ſupernaturalis habeat obiectum formale ſpecie diſtinctum ab omni actu ſecundùm ſubſtantiam ſuam naturali?

Nota, ſatis conſtare dari aliquos actus ſupernaturales, qui neceſſariò habeant obiectum formale diſtinctum ab omni actu naturali: quia certum eſt nullam creaturam poſſe Deum naturaliter in ſe intueri, aut per proprium conceptum, & ſicut in ſe eſt intelligere; qui tamen vt ſic eſt obiectum viſionis beatificæ. 18

Quæritur igitur, vtrùm aliqui actus ſecundùm ſubſtantiam ſuam ſupernaturales, poſſint habere idem obiectum formale cum aliquibus actibus ſecundùm ſubſtantiam ſuam naturalibus, v. c. vtrùm amor Dei naturalis & ſupernaturalis poſſint habere idem obiectum formale? Quidam id negant, quia tota perfectio & differentia ſubſtantialis actuum eſt ſumenda ex parte obiecti formalis. ita Curiel. 1. 2. q. 109. art. 1. dub. 3. §. 4. concl. 2. verſ. *Secundò, ex parte vtriuſque.* vbi docet, actum procedentem ſimul à principio naturali & ſupernaturali non fore in ſubſtantia ſupernaturalem ſi obiectum ſit ordinis naturalis & art. 3. in initio, verſ. *Secundò notandum*, & alibi vult dilectionem Dei naturalem & ſupernaturalem neceſſariò diſtingui obiecto formali. Fauent Alexander p. 2. q. 31. memb. 3. & Richard. in 2. d. 3. a. 7. q. 1. ad 1. & alij. ſed dictam eorum rationẽ ſatis in ſuperioribus refutaui. *Curiel. Alexand. Richard.*

19 Conclvsio. Actus naturalis & ſupernaturalis ſecundùm ſubſtantiam non differunt neceſſariò obiecto formali. Hæc eſt aperta ſententia Molinæ in Concordia diſp. 7. præſertim §. *Noſtram ſententiam*, in fine, & diſp. 13. & 14. Vbi fusè docet, nos viribus naturæ poſſe elicere actus fidei, ſpei, & dilectionis Dei, etſi inſufficientes ad ſalutem circa eadem obiecta, circa quæ eiuſmodi actus prout requiritur ad ſalutem per auxilium gratiæ elicimus. docetque eſſe ferè communem ſententiam omnium antiquorum Theologorum. Et diſput. 32. docet actus ſupernaturales, quod tales ſint, habere non à diuerſitate obiecti, ſed à ſingulari Dei auxilio actuali aut habituali, quo producuntur. & diſp. 14. membr. 1. §. *In eadem ſententia*, fusè probat hanc eſſe ſententiam D. Thomæ, qui 2. 2. quæſt. 171. art. 2. ad 3. & alibi ſæpiùs docet dilectionem Dei naturalem & ſupernaturalẽ eſſe eaſdem ſecundùm ſubſtãtiam: quod non videtur vllo modo ita intelligen

D. Thom. Qua ratione D. Tho. dicat amorẽ Dei natura-

lē & ſupernaturalem eſſe ſubſtãtialiter eoſdem.

intelligendum quaſi actus caritatis qua iuſti Deum diligunt ſit ſolùm accidentaliter, ſiue ſecundùm aliquem modum ſupernaturalis (ſicut enim hoc verum non eſt, ita parum eſt credibile D. Thomam hoc ſenſiſſe) ſed quia habent idem obiectum formale, atque ita ſecundùm ſpeciem, quam præcisè ab obiecto accipiunt, inter ſe conueniunt.

20 Probatur Primò, quia, vt oſtendi dub. 1. & 2. etſi duo actus habeant idem obiectum formale, ſi tamen vnus procedat à principio in ratione principij ſiue virtutis effectiuæ eſſentialiter perfectiore, ipſe erit eſſentialiter perfectior: atqui potentia coniuncta habitui aliive auxilio ſecundùm ſubſtantiam ſuam ſupernaturali eſt principium eſſentialiter in ratione principij perfectius ſola potentia naturali: ergo ſi vtraque potentia agat circa idem obiectum formale, illius actus erit ſubſtantialiter perfectior, & conſequenter ſupernaturalis in ſubſtantia. nulla autem eſt ratio cur negemus vtrumque actum poſſe verſari circa idem obiectum. vt magis ex dicendis patebit.

21 Probatur Secundò, quia dilectio qua Deus, propter ſe diligitur, ſiue ſit naturalis, ſiue ſupernaturalis, habet idem obiectum formale, ſcilicet bonitatem Dei, qua in ſe bonus eſt, quæ eſt eadem ſiue quis diligat Deum amore naturali, ſiue ſupernaturali: ergo vterque actus poteſt habere idem formale obiectum. Quidam negant anteced. volúntque Deum eſſe obiectum amoris ſupernaturalis prout eſt auctor rerum ſiue donorum ſupernaturalium; amoris verò naturalis, quatenus eſt auctor rerum naturalium. Sed hæc optimè refutat Scotus in 3. d. 27. §. *Contra primam viam*. Quia etſi hæ conſiderationes ſiue rationes formales poſſint excitare in nobis diuerſos amores concupiſcentiæ, quibus Deum diligimus tamquam nobis bonum, ſiue vt bonum noſtrum; tamen ſunt omnino impertinentes ad diuerſitatem amorum amicitiæ, quibus Deus amatur propter ſe, & qua in ſe bonus eſt. qua ratione omnino abſtrahit ab eo quòd ſit auctor rerum naturalium aut ſupernaturalium; nam qua talis potiùs eſt bonus nobis, quàm in ſe.

Scotus.

Caritas tēdit in Deum nō vt auctorē doni naturalis aut ſupernaturalis, ſed præcisè qua in ſe bonus eſt.

22 Dices, Deum eſſe auctorem iſtorum bonorum non habere rationem obiecti formalis, reſpectu amoris amicitiæ ratione iam dicta, quaſi Deum ideo amaremus vt hæc vel illa nobis conferret (ſic enim pertineret ad amorem concupiſcentiæ) ſed quia illa indicant in Deo diuerſam bonitatem, ob quam dignus eſt amari.

23 Sed contrà Primò, Deus non ſolùm eſt bonus, & amore dignus, ac caritate amandus, quia eſt auctor iſtorum bonorum, ſed etiam ab his abſtrahendo, quia in ſe bonus eſt. hinc etſi per impoſſibile hæc non ab eo, ſed aliunde haberemus, tamen eſſet verè propter ſuam bonitatem amabilis; & caritas ſub hac ratione, ſiue quatenus in ſe præcisè bonus eſt, propriè in eum tendit. nam etſi conſideratione donorum ipſius excitemur ad conſiderationem bonitatis, & amabilitatis ipſius tamen poſtea caritas in eum fertur ſine reſpectu ad dicta, purè ob intrinſecam ipſius bonitatem.

Cōſideratio donorū excitat nos immediatè ad conſiderādam eius bonitatem, & hęc ad eū amandum.

24 Secundò, præcipui Sancti ſæpe excitabantur in amorem Dei ex conſideratione creaturarũ; inde concludentes quàm ipſe in ſe bonus, pulcher & amabilis ſit, qui hæc tam bona, pulchra, & amabilia fecit: atque ita non conſiderabant tunc eum vt auctorem rerum ſupernaturalium: & cùm tunc in feruentiſſimos amoris actus erumperent; incredibile omnino eſt eos ſolùm eliciuiſſe actus amoris naturalis.

25 Tertiò, ponamus aliquem ſine habitu quidem caritatis ſupernaturalis, ita tamen aliàs ex interna aliqua diſpoſitione conſtitutum, vt ex conſideratione bonitatis Dei poſſit facilè in ſe amorem erga eum excitare, ſi ei vt propter ſe amabilis commodè obiiciatur. ac deinde aliquis ei valdè accommodatè ad ipſius ſenſum, proponat quanta Deus ipſum amantibus bona promiſerit, & inde oſtendat quàm in ſe bonus & amabilis ſit; illéque hæc firmiter credat, quacumque demum fide: Deúſque ei ſolùm det auxilia neceſſaria ad amorem in ſubſtantia naturalem eliciendum. Peto vtrùm tunc poterit Deum propter ſe amare? ſanè ego nullo modo video, ſi talis poſſit induci in amorem Dei ex conſideratione donorum ipſius naturalium, quare non poſſit in eum induci ex conſideratione ſupernaturalium. quod ſi concedamus, etiam concedendum erit, Deum vt auctorem rerum ſupernaturalium poſſe amari amore naturali.

Reſpondet ad hæc Curiel 1.2. q. 109. a. 3. dub. 1. §. 3. verſ. *Reſpondetur negando*, &c. talem poſſe quidem habere Deum qua auctorem rerum ſupernaturalium pro obiecto amoris materiali, non tamen pro formali: quia hoc obiectum eſt ſupernaturale, atque ita improportionatum actui naturali. Sed contrà, etſi Deus vt talis ſit obiectum ſupernaturale, Primò, reſpectu conſecutionis, quia nimirum non poſſumus eo viribus naturæ frui, eúmque hac ratione, aut ipſius dona conſequi; Secundò, aliquo modo reſpectu cognitionis, quatenus ſine vlla reuelatione non poteſt vt talis cognoſci; tamen poſita reuelatione poſſum alicui id mihi narranti, viribus naturæ aſſentiri, eúmque vt talem amare. nam reſpectu huius amoris non eſt obiectum ſupernaturale: nulla enim eſt ratio id dicendi. Simili modo etſi clara Dei viſio nequeat à nobis naturaliter obtineri, hoc ipſo tamen, quo quacumque fide credimus eam multis à Deo ſupernaturali ratione conferri, poſſumus naturaliter deſiderare, vt eam nobis ea ratione conferat: quia reſpectu talis amoris non eſt obiectum ſupernaturale. 26

Curiel.

Ob has rationes alij negant nos poſſe amore naturali Deum verè propter ſe diligere. Sed in hoc repugnant communi ſententiæ Theologorum agnoſcentium amorem Dei naturalem. & quamuis fortè nequeamus iam Deum purè propter ſe, ſuper omnia diligere ſine vlla gratia; tamen hoc certum eſt, ad hoc ſufficere gratiam ſecundùm ſubſtantiam naturalem, qualis in ſtatu puræ naturæ ſuffeciſſet; quo caſu ille actus abſolutè fuiſſet naturalis, quia tunc illa gratia fuiſſet verè ordinis naturalis; quia illi ſtatui quaſi annexa ac debita, & ob finem merè naturalem data: iam verò eſt ſupernaturalis ſecundùm modum, quia non datur niſi propter merita Chriſti, & in ordine ad finem ſupernaturalem, ſed hæc intrinſecam ſpeciem actionis non variant: imò cùm eam nobis ob hunc vel illum finem dari ſint reſpectus ipſi gratiæ omnino extrinſeci, eam in ſe phyſicè nullo modo variant, & conſequenter nec variant actum inde procedentem: quamuis vtraque varient aliquo modo moraliter. 27

Idem oſtendi poteſt in actu ſpei, & fortè etiam fidei, vt ſuo loco probabimus. Sed hæc clariſſima ſunt in virtutibus moralibus: ſi enim viribus naturæ poſſum velle caſtè viuere, quia hoc homini honeſtum eſt; quare ſimiliter nō potero id velle, quia homini Chriſtiano honeſtum eſt? qua ratione erit etiam obiectum caſtitatis infuſæ. Item ſi poſſum naturaliter velle ſeruare promiſſa homini, quia fidelitas hoc exigit; ac facere præcepta Superioris, quia obedientia hoc exigit; quare non potero ſimiliter ſeruare promiſſa Deo, & facere præcepta à Deo, quia fidelitas & obedientia Deo debita id exigunt? 28

Dices, D. Thom. 1.2. q. 109. a. 3. ad 1. diſtinguit dilectionem Dei naturalem à ſupernaturali: quòd illa Deum diligat ſuper omnia prout eſt principium & finis naturalis boni; hæc verò prout eſt obiectum beatitudinis: ergo ipſe ſentit has dilectiones neceſſariò diſtingui obiecto formali. 29

D. Thom.

Reſpondeo, nego conſequentiam. quia D. Thomas ibi non diſtinguit eas dilectiones ratione diuerſorum

obiectorum, neque aſſignat iis diuerſa obiecta; ſed diſtinguit eas, quia vna fertur in Deum eminentiore modo, ſiue actu in ſe longè perfectiore, quàm altera; atque vna diligit Deum, prout conuenit diligi auctorem & finem bonorum ſupernaturalium, ſiue amore ad hoc proportionato. Vnde non dicit caritatem diligere Deum prout eſt obiectum amoris ſupernaturalis, *Sed ſecundùm quòd eſt obiectum beatitudinis* (id eſt amore ad huius conſecutionem proportionato) & *ſecundùm quòd homo habet quamdam ſocietatem ſpecialem cum Deo.* id eſt, quatenus eſt per habitum ſupernaturalem eleuatus ad eſſe quoddam diuinum, & factus potens elicere actus ſupernaturales. Vbi ſatis apertè totam differentiam horum actuum refert in diuerſitatem principiorum ſiue cauſarum efficientium; atque ita noſtræ ſententiæ omnino fauet: & ſic fortè multi alij auctores, qui horum actuum obiecta videntur diſtinguere, explicari poſſent. Quod vel ideò faciendum puto, quia ſi eorum verba omnino propriè accipias, non tam definiunt obiectum amoris amicitiæ, quàm concupiſcentiæ ſiue ſpei, vt oſtendi num. 21.

Qua ratione intelligendum quòd Deus amore ſupernaturali diligitur vt auctor rerum ſupernaturalium.

DVBIVM IV.

Vnde actus ſupernaturalis accipiat ſpecificam ſuam differentiam, qua à naturali diſtinguitur.

30 Hoc dubium duplicem poteſt habere ſenſum: poteſt enim intelligi Primò, de intrinſeca ratione formali, à qua actus ſupernaturalis tamquam à forma ſibi intrinſeca habeat quòd ſit eſſentialiter perfectior, adeóque excellentioris ſpeciei, & ſuperioris ordinis, quàm naturalis. Secundò, de cauſa extrinſeca, à qua prouenit quòd ille talem formam habeat, hic autem non & in vtroque ſenſu facilis erit ſolutio ex ſuperioribus dubiis.

31 Reſpondeo igitur Primò, actus ſupernaturalis intrinſecè & formaliter ſpecie differt à naturali, ratione intrinſeci ſui eſſe, & cuiuſdam ſubſtantialis excellentiæ ac perfectionis, qua actu naturali eſſentialiter eſt perfectior; ſicut homo differt à bruto per rationalitatem.

Actus ſupernaturalis per ſua intrinſeca differt à naturali.

32 Reſpondeo Secundò, hæc excellentia, qua actus ſupernaturalis alterum ſuperat, non prouenit ſemper ab obiecto formali, quod ſæpe in vtroque idem eſt, ſed ſæpiſſimè præcisè à principio effectiuo, ſiue ab auxilio ſupernaturali actuali vel habituali; quod vnà cum potentia conſtituit principium effectiuum in ratione virtutis actiuæ eſſentialiter perfectius & altioris ordinis, quàm ſit potentia naturalis ſecundùm ſe, ideóque vnà cum ea effectum eſſentialiter perfectiorem, & altioris ordinis producit, quàm illa ſe ſola produceret. Sequitur ex dictis n. 9. & 10.

Actus habet ſuam ſupernaturalitatem à principio actiuo.

33 Vt autem ſupradicta omnia clariùs intelligantur, præſertim in actibus intellectus (ex quorum analogia poſſumus ratiocinari de actibus voluntatis) Nota actum intellectus eſſe quaſi quamdam viuam picturam, ſiue imaginem rei intellectæ, hanc formaliter repræſentatem, ſicut imago repræſentat ſuum obiectum, ſiue prototypon. atque ita ſic ſe habet obiectum reſpectu actus intellectus, ſicut prototypon reſpectu imaginis. Sicut enim actus intellectus procedit aliquo modo tamquam à cauſa obiectiua & exemplari, à ſuo obiecto, ita eodem modo imago procedit à ſuo prototypo. Item ſicut externa imago habet quidem à prototypo ad cuius ſimilitudinem depicta eſt, quòd ſit imago hominis, aut leonis, aut equi, &c. & hac ratione accipit ab eo ſpeciem: quòd tamen ſit tam perfecta, tam pulchra, &c. habet à præſtantia pictoris, & pulchritudine ac perfectione colorum. vnde ſæpe ſit quòd imago canis ſit abſolutè perfectior & præſtatior imagine Regis, quia illa ab artifice præſtantiore facta fuit. Hinc ſi duo pictores, quorum vnus haberet artem pingendi ſpecie præſtantiorem alio, depingerent eiuſdem rei imaginem quàm poſſent excellentiſſimè, ita vt prior quantũ excelleret artificio pingendi, tanto etiam melioribus vteretur coloribus; clarũ omnino eſt huius imaginem fore ſpecie perfectiorem imagine alterius.

Verbũ mẽtis eſt viua imago rei intellectæ.

Quænam imago accipiat ab obiecto; quæ aliunde.

34 Simili modo intellectio habet quidem ab obiecto formali, quòd ſit intellectio talis aut talis rei, atque hac ratione ab eo accipit aliquam diuerſitatem ſpecificam (intellectio enim hominis & bruti, neceſſariò ſunt diuerſæ ſpecici) tamen quòd ſit multùm aut parum perfecta, habet à principio effectiuo. Certum enim eſt, perfectiorem intellectum perfectiorem intellectionem producere; idque non ſolùm perfectiùs rem intellectam exprimendo, & quaſi perfectiore modo illius lineamenta ducendo, ſicut pictor præſtantior, qui eiſdem cum alio vtens coloribus, perfectiùs tamen prototypon exprimeret; ſed ſicut is qui quanto præſtantiorem habet artem, tanto perfectioribus coloribus vteretur.

Qua ratione intellectio accipiat ſpeciẽ ab obiecto, qua ratione à principio effectiuo. Perfectior intellectus duplici ratione perfectiorem elicit intellectionem.

35 Hæc enim eſt differentia inter imaginem pictoris, & illam quam intellectus conficit, quòd cùm illa conſtet lineamentorum ductione & coloribus, illam quidem pictor ex ſe conficit, hos verò aliunde accipit; atque ita colores non ſemper reſpondent artificio pictoris. Contrà verò intellectio totum omnino ſuum eſſe à potentia intellectiua accipit; atque ita fit, vt quæ procedit à potẽtia perfectiùs agente, ſe tota ſit perfectior, &, vt ita loquar, ſecundùm colores & lineamenta, ſiue ſecundùm entitatem & rationem imaginis.

Differentia inter pictorem & intelligentem.

36 Dices, Effectus ſequitur debiliorem partem ſuæ cauſæ: ergo effectus cauſæ partim naturalis, partim ſupernaturalis, erit ſolùm naturalis, ſicut concluſio ſequens ex propoſitione certa & ſolum probabili, eſt ſolùm probabilis. Reſpondeo, antecedens poſſe dupliciter intelligi. Primò, vt ſolùm dicat eiuſmodi effectum ſemper eſſe minùs perfectum, quàm eſſet ſi cauſa ex omni parti eſſet æquè perfecta: v.c. quando duo leuant aliquod pondus, quorum vnus habet vim agendi vt viginti, alter vt ſex; ſequitur minor effectus, quàm ſi vterque haberet vim agendi vt viginti. & in eo ſenſu antecedens eſt quidem generatim verum, tamen nihil facit ad rem; nam ſolùm probat actum productum à potentia inſtructa habitu ſupernaturali, eſſe minùs perfectum, quàm eſſet ſi ipſa potentia in virtute agendi correſponderet perfectioni ipſius habitus. Ex quo nullo modo ſequitur, eum actum eſſe naturalem, ſiue non eſſe perfectiorem eo quem potentia ſine illo habitu poſſet producere.

Qua ratione effectus ſequatur debiliorẽ partẽ ſuæ cauſæ.

37 Secundò, poteſt intelligi, vt dicat eiuſmodi effectum numquam eſſe perfectiorem, quàm ſit virtus agendi partis debilioris ipſius cauſæ, ſiue ſemper eſſe eiuſdem ordinis cum parte cauſæ debiliore; & in hoc ſenſu facit quidem ad rem, ſed generatim ſumptum eſt apertè falſum. vt patet in exemplo leuantium illud pondus; imò etiam in exemplo habentis quidem perfectam vim motiuam, claudicantis tamen ob diſtortam tibiam; cuius ingreſſus eſt quidem imperfectior, quàm eſſet, ſi tibia eſſet recta: eſt tamen melior quàm eſſet, ſi virtus motiua eſſet tam imperfecta in ſuo genere, quàm tibia ſit in ſuo. Fallit igitur illud antecedens, quoties duæ cauſæ ita vnam integram conſtituunt, vt vna alterius virtutem agendi augeat, ſiue ita vt ſimul conſtituant virtutem agendi perfectiorem, quàm vna ſola per ſe habeat: tunc enim ſemper effectus eſt perfectior, non ſolùm quàm ſit virtus agendi partis inferioris; ſed etiam quàm ſit virtus agendi partis perfectioris: nam ſupradicti non ſolùm leuant pondus vt 20. ſed vt 26.

Quando illud axioma fallat.

38 Illud igitur antecedens ſolùm eſt verum, quando vna

Quãdo nõ.

vna pars cauſæ non adiuuat modo iam dicto vim agendi alterius: vt fit in ſyllogiſmis (in quibus ferè ſolis hoc axioma habet propriè locum) in quibus præmiſſæ non augent mutuam certitudinem, nec conſtituunt vnum antecedens certius, quàm ſit minùs certa propoſitio ſecundùm ſe ſumpta; & conſequenter nec ſimul ſumptæ conſtituunt maiorem vim probandi, quàm ſit infirmioris propoſitionis certitudo ſecundùm ſe ſumpta. atque ita ſolùm ſe mutuo iuuant ad conſtituendam ipſam conſequentiam: quæ per vnam ſolam propoſitionem conſtitui nequit.

Quando illud axioma fallat.

DVBIVM V.

Qua ratione auxilium ſupernaturale, ſiue habituale, ſiue actuale, vnà cum potentia concurrat ad productionem actus ſupernaturalis?

39 *Molina. Suarez.* NOta, nos hîc non agere de illa quæſtione quam tractant Molina in ſua Concordia diſp. 36. & Suarez de Auxiliis l.3.c.4 n.16. ſcilicet vtrùm gratia præueniens, prout ſignificat præciſè illuſtrationem intellectus, aut motionem voluntatis diuinitus immiſſam, immediatè phyſicè influat in actum liberum, ſicut aſſerit Molina: an verò ſolùm inclinet potentiam in actum; opúſque præterea ſit ſingulari Dei influxu ſupplente vicem habitus, quo potentia ad productionem actus eleuetur, vt aſſerit Suarez. Quæ quæſtio ad materiam de gratia ſpectat; nec eius explicatio hîc nobis eſt neceſſaria. Solùm ergo quærimus, vtrùm auxilium diuinum, quo potentia ad producendum actum ſupernaturalem eleuatur, (ſiue hoc conſiſtat in habitu, ſiue in actu vitali non libero, ſiue in aliqua qualitate tranſeunte à ſolo Deo in nobis producta, vt aliqui volunt, ſiue in ſingulari Dei concurſu) & ipſa potentia tamquam cauſæ partiales ipſum actum ſupernaturalem ita producant, vt vtraque pars immediatè in eũ effectiuè influat? Quæ difficultas nobis hîc explicanda fuit, vt ſuprà dicta clariùs poſſint intelligi.

40 *Bañez. Aluarez.* Bañez 1.p.q.12.a.5. dub.2.ad 5. Aluarez de auxiliis diſp. 64. & 85. & quidam alij Thomiſtæ putant actum ſupernaturalem immediatè produci à ſolo habitu aut gratia ſupernaturali, tamquam à principio formali immediatè in actum influente, ita vt potentia ſecundùm ſe, ſiue vi ſua naturali immediatè nullo modo influat, ſed ſolùm mediante auxilio ſupernaturali, ſicut aqua calida rem aliam calefacit mediante calore ſibi inexiſtente; vt ait Bañez ſuprà, vel, vt alij volunt, ſicut ſecundùm multorum ſententiam diſtinguentium potentias ab eſſentia animæ, hæc per illas actus ſuos vitales producit. *Bañez.*

Probatur Primò, quia illi actus ſunt ſe totis ſupernaturales: ergo potentia naturalis nullo modo ſecundùm ſe immediatè poteſt in eos influere. Conſequentia patet, quia potentia ſecundùm ſe eſt omnino improportionata, vt influat in eiuſmodi actum: ergo hoc fieri nequit.

Secundò, quia aliàs perfectior potẽtia cum æquali auxilio produceret perfectiorem actum: atqui hoc eſt falſum (vt patet in viſione beatifica, quam omnes habentes æquale lumen gloriæ æqualem producunt:) ergo etiam id, vnde hoc ſequitur, eſt falſum.

41 Tertiò, quia aliàs actus ſupernaturalis non eſſet totus tribuendus gratiæ, ſed partim huic, partim libero arbitrio; quia produceretur partim ab hoc, partim ab illa; ſicut quando duo trahunt eandem nauem, tractio partim tribuitur vni, partim alteri: atqui illud eſt falſum, nam Patres & Concilia tribuunt totum actum gratiæ, arguúntque Semipelagianos quòd dicerent opera bona partim produci à gratia, partim à libero arbitrio: ergo etiam falſa eſt ea ſententia, ex qua hoc ſequitur. Minor patet ex Auguſtino l.1. de Prædeſtin. ſanct. cap. 2. & 7. vbi reprehendit Semipelagianos quòd actum fidei non tribuerent totum gratiæ, ſed ex parte etiam libero arbitrio. & l.2.c.6. ait: *Tutiores igitur viuimus, ſi totum Deo damus: non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus.* Similia habent alij Patres. *Auguſt.*

42 Ex hac autem ſententia inferunt, fieri non poſſe vt Deus ſine vllo habitu, aliave qualitate voluntati intrinſeca, ſolo ſuo ſingulari concurſu, vnà cum voluntate immediatè producat actum vitalem ſupernaturalem: quia cùm voluntas non poſſit immediatè per ſe in eum influere, Deus deberet eum ſolus immediatè producere; atque ita ille actus non eſſet vitalis; quia non procederet à potentia vitali.

Vt autem faciliùs oppugnent ſententiam eorum qui dicunt auxilium ſupernaturale & potentiam ſimul immediatè influere in actum ſupernaturalem, tamquam duas cauſas partiales, ſicut cùm duo eodem fune trahunt eandem nauim, aiunt eos docere, liberum arbitrium producere vnam partem illius actus; & alteram partem produci à gratia: ſicut dum domus extruitur, alius murum, alius tectum conficit. Itaque ſemper argumentantur, quaſi fieri nequeat vt duæ cauſæ partiales immediatè ad productionem vnius effectus ita concurrant, vt effectus, etſi non totaliter, tamen verè totus procedat à ſingulis, ita vt neutra aliquid in eo producat, quod non producatur etiam ab alia; atque ita illæ cauſæ ſint quidem partiales partialitate cauſæ (quia ſimul vnam integram cauſam conſtituunt) non tamen partialitate effectus; quia non producunt ſingulæ diuerſas huius partes, ſed ſingulæ totum. Hoc enim fieri poſſe vel ex ipſo exemplo quod adferunt, debuiſſent diſcere: quando enim duo eodem fune nauim trahunt, ita ab vtroque ſimul & nauis tota trahitur, & eius motus totus producitur, vt nulla pars ſit aſſignabilis aut nauis, quæ non ab vtroque trahatur; aut motus, quæ non ab vtroque producatur.

Poteſt idem effectus à duabus cauſis ita procedere, vt à ſingulis procedat totus.

43 Similiter quando duæ candelæ producunt idem lumen, hoc ita totum à ſingulis producitur, vt nulla ſit eius pars, quæ ſolùm ab vna producatur. Quod hac ratione clarè demonſtrari poteſt: nam illæ candelæ æqualiter illuminatiuæ in puncto v.c. A, diſtante quatuor pedibus ab vtraque, producent maius lumen, quã vna ſola æqualis virtutis, in æquali diſtantia produceret. Ponamus ergo quòd ſingulæ per ſe in eo pũcto producerent lumen vt 4. & coniunctæ producant vt 5. aut 6. tũc autem nulla erit cauſa cur vnus gradus potiùs producatur ab vna, quàm ab alia, præſertim ſi ſimul tempore accendantur, aut illi loco admoueantur. Ergo lumen ſecundùm omnes ſuos gradus à ſingulis producetur. Idemque eſt quando auxilium ſupernaturale vnà cum potentia producit actum ſupernaturalem: hic enim ita totus ab vtraque cauſa producitur, vt nulla poſſit in eo pars aſſignari, quæ non producatur ab vtraque. Vt Molina, Suarez, aliiq; qui hanc ſententiam tuentur, ſæpe expreſsè docent. Quod illi qui eos oppugnant, non potuerunt non aduertere: ſed id diſſimularunt; quia clarè videbant auctoritates Patrum quas contra eam ſententiam ita exaggerant, nullam contra eam ſic explicatam habere vim.

Lumen productum à duabus cãdelis producitur totum a ſingulis. Actus ſupernaturalis producitur totus à gratia, & totus à potentia. *Molina. Suarez.*

44 Nec refert quòd aliqui ex dictis Auctoribus dicãt liberum arbitrium eſſe cauſam illius actus, quatenus eſt vitalis; gratiam verò eſſe cauſam cur ſit ſupernaturalis: per hoc enim non ſignificant, eum ſecundùm diuerſas partes, à diuerſis cauſis produci (hoc enim ipſi apertè negant) ſed ſolùm indicant diuerſos modos, quibus dictæ cauſæ in eundem effectum influant, ratione quorum effectus diuerſimodè denominatur. Nec dicta eorũ verba ſignificãt diuerſas partes ipſius actus (cùm ipſe ſe toto, & ſecundùm omnẽ

ſui partem ſit & vitalis & ſupernaturalis) ſed ſolùm ſignificant diuerſas rationes, ſub quibus hic actus poſſit conſiderari, & diuerſimodè denominari. Simili modo, vt bene docet Molina in ſua Concord. diſput. 31. §. *Ad tertium*; actio noſtra mala nullo modo habet à Deo quòd ſit actus talis ſpeciei, & tamen habet ab eo concurſu vniuerſali influente, id, quo eſt talis ſpeciei: quia ab eo ita habet omne ſuum eſſe, vt tamen ille nullo modo ſit cauſa cur hæc ſit actio talis ſpeciei. Quæ quia aliqui confundunt, in grauiſſimas difficultates incidunt: ea tamen plurimum diſtingui clariſſimo exemplo poteſt oſtendi. Videmus enim quotidie duas naues eodem vento motu directè contrario moueri: quo caſu totus vtriuſque motus producitur à vento, & hic eſt cauſa totius motus, quatenus eſt quidam motus: quòd tamen illa potiùs moueatur in Occidentem, quàm in Orientem, & altera contrà, ventus nullo modo eſt cauſa, ſed ſolus nauclerus partim motione claui, partim obliquatione veli.

Molina.

Poteſt quis eſſe cauſa totius actionis, etſi non ſit cauſa cur ſit talis ſpeciei.

45 Secunda ſententia hîc eſſe poſſet planè contraria, ſcilicet illum actum immediatè totaliter produci à ſola potentia, ita vt gratia ad eum ſolùm concurrat mediatè, quatenus potentiam corroborando efficit, vt hæc perfectiùs in actum influat; ſicut quidam cibi, aut etiam vehemens alicuius rei apprehenſio ſolent quãdoque ita vires corroborare, vt quis aliquid facilè faciat, quod ei aliàs eſſet impoſſibile. Poteſt autem hæc ſententia probari Primò, quia hæc actio eſt ſecundùm ſe totã vitalis: atqui hoc eſſet falſum, niſi totaliter procederet à potentia vitali: ergo hoc dicendum eſt.

46 Secundò, quia actus ſupernaturalis non ſolùm eſt in ſe perfectior, quàm naturalis, ſed potentia etiã per eum perfectiùs tendit in obiectum: atquì ad hoc requiritur vt ipſa per ſe præcisè perfectiùs influat in ipſum actum: ergo hoc dicẽdum eſt. Minor probatur, quia potentia non tendit per aliquem actum in obiectum niſi eum per ſe immediatè producat (nam ſi Deus in intellectu ſolus aliquem actum produceret, ille per hunc nullo modo intelligeret:) ergo vt perfectiùs per eum tendat in obiectum, non ſufficit hunc ſecundùm ſe eſſe perfectiorem, ſed requiritur vt potentia per ſe immediatè perfectiùs eum producat.

47 Conclvsio. Nec ſola gratia ſiue auxilium ſupernaturale, nec ſola potentia immediatè producit actum ſupernaturalem: ſed vtraque ſimul in eum immediatè effectiuè influit. Ita Molina in Concord. diſp. 36. §. *His ita cõſtitutis*, & Bekanus de Attributis diuinis c. 9. q. 3. n. 5. Probatur Primò, quia apertè colligitur ex Scriptura, quæ docet in iis actibus producendis gratiam collaborare libero arbitrio, & hoc vnà cũ gratia laborare. Sapient. 9. *Mitte eam de cælis ſanctis tuis & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit & mecum laboret*. 1. ad Corinth. 15. ait Apoſtolus: *Gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantiùs illis omnibus laboraui: non ego autem* (ſcilicet ſolus) *ſed gratia Dei mecum*. Vbi expreſsè dicitur nos cum gratia Dei laborare, & gratiam nobiſcum: atqui hoc propriè loquendo eſſet falſum, niſi tam gratia, quàm potentia in actum immediatè influeret: ergo hoc dicendum eſt. Minor patet; quia aliàs vna non laboraret cum alia, ſed per aliam: ſicut aqua non calefacit cum calore, ſed per calorem; nec anima intelligit cum intellectu, ſed per intellectum.

Molina. *Bekanus.* *Sapient.* *1. Cor.*

Aliud eſt agere cum gratia, aliud agere per gratiam.

48 Probatur Secundò, ex Patribus, qui ſimiliter docent, liberum arbitrium vnà cum gratia producere liberum conſenſum. Hinc D. Auguſt. libro de Correpț. & gratia c. 11. & alibi ſæpè, gratiam vocat adiutoriũ, quo voluntas in operando adiuuatur: adiuuamur autẽ ab eo, quo cum ſimul laboramus. Item ad Simplicianum l. 1. qu. 2. *Vt velimus*, ait, *ſuum voluit eſſe & noſtrum: ſuum vocando, noſtrum ſequendo*. & infrà, *Nam ſi propterea tantùm dictum eſt, Non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei; quia voluntas hominis ſola non ſufficit, vt iuſtè rectèque viuamus, niſi adiuuemur miſericordia Dei; poteſt & hoc modo dici: Igitur non miſerentis eſt Dei, ſed volentis eſt hominis: quia miſericordia ſola non ſufficit, niſi conſenſus noſtræ voluntatis addatur*. Deinde docet, ideo prius rectè dici, non tamen ſecundùm; non quia gratia ſola immediatè producit effectum; ſed quia ipſa facit etiam vt velimus; ſiue quia gratia præuenit noſtram bonam voluntatem, non tamen voluntas gratiam. Vbi apertè docet, in hoc opere ſicut gratia iuuat voluntatem, ita gratiam requirere voluntatem, & neutrã ſine alia aliquid poſſe: quæ tamẽ falſa ſunt ſecundùm aliam ſententiam. nam calor inhærens aquæ, hanc non iuuat in producendo calore, ſed ſolus totum producit, nec indiget aqua propriè vt calorem producat, ſed ſolùm vt ei inhæreat.

Auguſt.

Cur bene operari potiùs ſit Dei miſerentis, quàm hominis volẽtis.

Sed pulcherrimè & clariſſimè hæc explicat D. Bernardus lib. de Gratia & libero arbitrio circa finem: vbi explicans locum Apoſtoli ſuprà citatum, inquit, *Non autem ego, ait, Sed gratia Dei mecum: potuit dicere, Per me; ſed quia minus erat, maluit dicere Mecum; præſumens ſe non ſolùm operis eſſe miniſtrum per effectum; ſed etiam operantis quodammodo ſocium per conſenſum*. & infrà: *Si igitur Deus tria hæc* (hoc eſt, bonum cogitare, velle, & perficere) *operatur in nobis, primum profectò ſine nobis, ſecundum nobiſcum, tertium per nos facit*. & infrà: *Ad hoc vtique præueniens* (ſcilicet voluntatem noſtram) *vt iam ſibi deinceps cooperemur: ita tamen quod à ſola gratia cœptum eſt, pariter ab vtroque perficitur: vt mixtim, non ſigillatim; ſimul, non viciſſim per ſingulos profectus operentur: non partim gratia, partim liberum arbitrium, ſed totum ſingula opere indiuiduo peragunt. totum quidem hoc, & totum illa, ſed vt totum in hoc, ita totum ex illa*. 49

Bernard.

Quæ vltima verba addit, vt oſtendat quid in productione liberi conſenſus ſit proprium gratiæ, ſcilicet, quòd totus actus hac ratione ſingulariter ſit ex illa, quatenus ipſa præuenit voluntatem, eámque ad operandum excitat, atque ita primum initium ipſius operis ſumendum eſt à ſola præueniente gratia. Item quid ſit proprium libero arbitrio, quòd ſcilicet totus actus in eo ſolo recipiatur. Quibus verbis Primò, clariſſimè docet noſtram ſententiam, ſcilicet gratiam & volũtatem ſimul operari liberum conſenſum ſe mutuo adiuuando, ita vt voluntas ſit ſocia gratiæ in operando, atque ita ſe iuuent ſicut ſocius ſocium, qui ſine dubio ſimul influunt in effectum tamquam cauſæ partiales. Item docet, effectum poſſe dicto modo ita à duabus cauſis produci, vt tamen totus ſit à ſingulis. Secundò, explicat quid ſibi velint Patres, dum negant opus bonum produci partim à libero arbitrio, & partim à gratia. vt n. 64. clariùs oſtendam. 50

Probatur concluſio contra primam ſententiam, ratione. Primò, quia ſecundum eam, vt etiam Bañez concedit, potentia non aliter concurreret ad productionem actus, quàm aqua, quæ habet in ſe calorem, concurrit ad calefactionem: atqui hæc ſecundum ſe ſolùm materialiter & paſſiuè ſe habet reſpectu productionis caloris: ergo potentia ſimiliter ſe haberet reſpectu productionis illius actus. Conſequens autem & per ſe abſurdum eſt, & videtur apertè ſententia Lutheri damnata à Trident. ſeſſ. 6. c. 5. & can. 4. ergo etiam id vnde hoc ſequitur, eſt abſurdum. 51

Bañez.

Volũtas nõ poteſt dici ſe habere merè materialiter reſpectu actus ſupernaturalis.

Trident.

Minor probatur, quia id dicitur ſe habere merè materialiter reſpectu alicuius actionis, quod nulla ratione in illam per ſe immediatè influit, & principio formali nullam vim agendi confert; ſed ſolùm eatenus ad actionem concurrit, quatenus formam à qua effectus totaliter producitur in ſe ſuſtentat: atqui aqua, quæ habet in ſe calorem, ita ſe habet reſpectu alterius caloris producti: ergo ſe habet merè materialiter.

Quid ſit potentiam ſe habere merè materialiter.

Aluarez

52 *Aluarez.* Aluarez de Auxiliis diſp. 64. n. 6. negat maiorem prioris ſyllogiſmi. & aſſignat duplicem differentiam inter aquam calefacientem & potentiam producentem actum ſupernaturalem. Prima eſt, quòd aqua ex ſe nullam habeat vim producendi calorem ne quidem remotam & radicalem; ſecùs autem eſſe in potentia reſpectu actus ſupernaturalis. Secũda eſt, quòd aqua per calorem non eleuetur ad producendum actum intra latitudinem propriæ actiuitatis, & obiecti proprij; ſecùs autem eſſe in potentia reſpectu actus ſupernaturalis.

53 Sed neutra differentia ſecundùm eam ſententiam poteſt conſiſtere. non prior: nam vel ideo voluntas dicitur habere remotam & radicalem potentiam productiuam actus ſupernaturalis, quia habet verè aliquam potentiam per ſe immediatè effectiuè influendi in illum actum, licet per ſe inſufficientem quæ per gratiam adiuta vnà cum ea immediatè in effectum influat, ſicut nos fieri dicimus. Sed hoc Aluarez cum ſuis negat. Vel dicitur eam vim ita habere, quia poteſt producere aliquam formam, vel ſaltem eam naturaliter requirit, quæ potens ſit talem effectum immediatè producere: ſicut multi aiunt, potentias realiter ab anima diſtinctas naturaliter ex ea manare, quibus ipſa actus vitales producit. Et hoc dici nequit; quia ſic potentia eſſet cauſa ſiue principium gratiæ, & hæc ei eſſet naturalis. Vel demum ideò anima dicitur habere potentiam remotam producendi eos actus, quia Deus poteſt ei infundere gratiam, quæ eſt forma productiua talium actuum: & ſic aqua eodem modo habet potentiam remotam producendi calorem. imò multò maiori ratione: nam aqua poteſt naturaliter acquirere formam productiuam caloris; potentia ſolùm ſupernaturaliter poteſt acquirere formam productiuam actus ſupernaturalis.

54 Secunda etiam differentia nulla eſt: nam actum aliquem eſſe intra latitudinem propriæ actiuitatis alicuius potentiæ, nihil eſt aliud quàm potentiam poſſe eum aut ſe ſola, aut ſaltem cum alterius adiutorio ita producere vt per ſe immediatè in eum influat, aut ſaltem mediante aliquo ſuo effectu, aut connaturali *Aluarez.* inſtrumento. Secundùm Aluarez autem nihil horum dici poteſt, de potentia reſpectu actus ſupernaturalis: nam nec ſecundum, vt per ſe patet: nec etiam prius. nam ſecundùm illum nec potentia magis immediatè influit effectiuè in actum ſupernaturalem, quàm aqua in calorem, nec ex ſe magis eſt effectiua illius, quàm aqua huius. Quòd autem potentia producat illum actum mediante gratia, nihil facit ad rem, quia eodem modo aqua producit calorem mediante calore: ergo vel vtraque cauſa eleuatur ad producendum effectum intra latitudinem ſuæ actiuitatis, vel neutra.

55 Dices, ideo actum ſupernaturalem dici eſſe intra latitudinem actiuitatis ipſius potentiæ, quia hæc poteſt ex ſe circa obiectum illius actus agere. Sed contra Primò, ſic non ipſe actus, ſed ſolùm obiectum erit intra latitudinẽ actiuitatis illius potentiæ. Secundò, quia ſicut potentia poteſt ex ſe circa Deũ producere alium actum: ita etiam aqua poteſt circa id quod calefacta calefacit, ex ſe edere aliam actionem, ſcilicet frigefactionem: ergo hactenus in vtroque eſt paritas.

56 Confirmantur hæc omnia: nam vel potentia in productione illius actus eſt partiale principium formale, vel non. Si prius dicatur, ſequetur contra illam ſententiam, gratiam non eſſe totale principium formale; ſi ſecundum dicatur, ſequitur potentiam ſecundũ ſe eſſe principiũ merè materiale illius actus, atque ita ſe habere merè materialiter ac paſſiuè in eius productione. Probatur ſequela, quia in præſenti caſu, eſſe merum principium materiale alicuius actus, nihil eſt aliud quàm nulla ex parte eſſe eius principium formale: ſicut alicubi eſſe meras tenebras, nihil eſt aliud quàm ibi nihil eſſe lucis. Item aliquem in aliquo actu ex parte ſua ſe habere merè paſſiuè, nihil eſt aliud quàm ipſum ex parte ſua nihil in eo producere.

Hinc probatur concl. Secundò. vel enim potentia 57 ſecundùm ſe, & prout diſtinguitur à gratia, aliquid agit vnà cum gratia, influendo in illum actum; vel nihil omnino agit. Si prius dicatur, noſtra ſententia erit vera, & potentia non ſolùm erit principium materiale illius actus, ſed etiam ex parte formale, & in eum influet virtute ſua naturali, ſiue ea quam ex ſe habet. quod Auctores contrariæ ſententiæ negant. Si ſecundum dicatur, ſequetur ſolam gratiam producere actũ ſupernaturalem, & liberum arbitrium ſecundùm ſe nihil agere, ſed habere ſe merè paſſiuè. ſicut in actionibus ſubſtantiarum materia prima ex parte ſua, & ſecundùm ſe ſumpta, & prout diſtinguitur à forma, nihil omnino agit, ideóque habet ſe merè materialiter & paſſiuè. Illud autem videtur aperta ſententia Lutheri damnata à Trident. ſeſſ. 6. c. 5. & can. 3. *Trident.*

Dices Primò, cum Aluares ſuprà diſp. 85. n. 2. & 7. 58 *Aluarez.* non ſolam gratiam, ſed etiam liberum arbitrium ſimul cum ea effectiuè ad actum ſupernaturalem concurrere, ſolum tamen Deum & gratiam efficere, vt liberum arbitrium cooperetur, non ſolùm dando ei vires quibus fiat proximè potens operari, ipſúmque ad hoc alliciendo, ſed etiam efficiendo ipſum conatum, quo influit in actum, ita vt conatus liberi arbitrij non ſit diſtinctus à conatu gratiæ.

Sed vel ex ſimilibus loquendi modis tam in hac 59 quàm in aliis aliquorum ſententiis ſatis videas eas parũ aut nihil probabilitatis habere, quæ aliter nequant defendi, niſi ita ad obiectiones reſpondendo, vt quid dicatur nequeat intelligi, & vno verbo negetur quod alio aſſeritur. nam potentiam vnà cum gratia efficere ipſum actum, eſt ipſam conatu & influxu partiali proprio in eum influere; aliàs, vt ſuprà dixi, non influet ſimul cum gratia, ſed per gratiam. Item potentiam verè liberè efficere ipſum actum neceſſariò & intrinſecè, dicit ipſam ſeipſam ſaltem partialiter mouere ad agendum; ita vt per gratiam priùs excitata non ſolùm per hanc, ſed ſimul etiam cum hac per ſe immediatè in effectum influat. Quod, ſi Aluarez fieri concedat, ei nobiſcum conueniet; ſi neget, *Aluarez.* fruſtra quærit inuolucra verborum, quibus ſuum ſenſum tegat, vt videatur ſentire potentiam aliter producere actum ſupernaturalem, quàm aqua calorem producat: quia etiam calor inhærens aquæ huic vires calefaciendi tribuit, & efficit omnem conatum, quem aqua ad calefaciendum exhibet, quia non eſt aliud quàm conatus ipſius caloris. Quare omnino eſt impoſſibile me non ſolùm per gratiam, ſed vnà cum ea liberè aliquam actionem producere, niſi eius ſim verè immediata cauſa; ſiue niſi ſim cauſa ſaltem partialis, cur illa à me immediatè procedat. Quibus apertè repugnat ſolam gratiam ita facere vt faciam, vt conatus meus ſiue influxus in effectum nullo modo procedat à me, niſi quatenus procedit à gratia: ſic enim non agerem niſi per gratiam; ſicut aqua calefacit per calorem. Quod quantumuis Aluarez conetur negare, tamen ei cum Bañez fatendum eſt, ſi ſuam ſententiam *Bañez.* velit tueri, vt patet ex dictis.

Dices Secundò, cum Aluarez ſuperiùs, n. 5. Pater 60 *Aluarez.* & Filius ſimul producunt Spiritum ſanctum, & tamen id non faciunt vt duæ cauſæ partiales, aut ex parte ſua diſtincto & partiali influxu: ergo hoc non requiritur, vt duæ cauſæ eundem effectum ſimul producant.

Sed hoc exemplum potiùs à nobis facit, & alteram 61 ſententiam refutat: nam Pater & Filius non ita producunt Spiritum ſanctũ, vt vnus ſolus eum immediatè producat, & alter ſolùm eo mediante, ſicut Aluarez *Aluarez.*

vult voluntatem producere actum ſupernaturalem mediante gratia, quæ ſola immediatè eum producat, ſed vterque æquè immediatè Spiritum ſanctum producit, ſicut nos dicimus gratiam ſimul cum voluntate producere actum ſupernaturalem. hac tamen differentia: quòd Pater & Filius habeant eandem omnino eſſentiam & voluntatem, quæ eſt totale principium formale productionis Spiritus ſancti, & ideò non producunt eum tamquam duo principia, aut ſimpliciter tamquam duo, ſed tamquam vnum principium; quare mirum non eſt quòd non ſint duæ cauſæ partiales. Secùs eſt in voluntate & gratia; nam vtraque eſt potentia actiua diſtincta, atque ita ſunt duæ potentiæ actiuæ; quæ non poſſunt dici ſibi mutuo cooperari, ſimul producendo eũdem effectum, ſi vna ſola eum immediatè producat. Sicut Pater & Filius non poſſent dici ſimul producere Spiritum ſanctum, ſi ſolus Filius eum immediatè produceret. ſed tunc Pater ſolùm produceret Spiritum ſanctum per Filium, ſicut iam eum producit per voluntatem, non autem vnà cum voluntate: & generat Filium per intellectum, non autem vnà cum intellectu.

Quare gratia & volũtas ſint potiùs duæ cauſę partiales, quã Pater & Filius in ſpiratione Spiritus ſancti.

62 Ad primum argumentum prioris ſententiæ allatum n. 40. nego conſequentiam. Ad probationem, Reſpondeo potentiam eſſe quidem omnino improportionatam, vt ſola ſine alio auxilio talem actum producat, aut in eum influat; non autem vt hæc faciat adiuta auxilio ſupernaturali: ſicut habens ſolam potentiam leuandi vt 10. nequit per ſe leuare lapidem ponderantem 100. & habet potentiam ad id improportionatam, habet tamen potentiam proportionatam vt eum cum alio leuet, qui potentiam habet vt 90.

63 Nec refert quòd hic ſolus poſſit illi lapidi aliquem impetum imprimere, licet inſufficientem ad eius leuationem. Item quòd poſſit ſolus leuare pondus vt decem, atque ita facere actionem eiuſdem ſpeciei cum illa. Quæ ſecùs habent in potentia reſpectu actus ſupernaturalis. quia inde ſolùm ſequitur, hunc actum eſſe alterius ſpeciei ſiue ordinis quàm ſit vllus actus, quem potentia per ſe poſſit producere; atque ideo vt eum poſſit producere, debere eleuari ſiue adiuuari aliquo principio altioris ordinis: quod nos libenter concedimus. nullo autem modo inde ſequitur, eam adiutam tali principio non poſſe ſimul cũ eo vnam integram cauſam conſtituere, qua talis actus producatur. nam ſicut illa potentia vt 10. poteſt per ſe producere in eo lapide aliquem impetum imperfectum: ita potentia naturalis poteſt, v. c. circa Deum producere amorem aut cognitionem imperfectam & inferioris ordinis. & ſicut illa poteſt per auxiliũ eiuſdem ordinis eleuari ad actum perfectiorem intra eandem ſpeciem: ita hæc poteſt eleuari per auxilium ſuperioris ordinis ad actum ſuperioris ordinis. Aliud exemplum adferri poteſt in intellectu & ſpecie intelligibili, quorum vtrumque ſecundùm ſe eſt omnino improportionatum ad producendam intellectionem: & vtrumque ſimul ſumptum eſt proportionatum vt eam cum altero producat.

Ad ſecundum, nego maiorem generatim ſumptam: nam aliquando fallit, vt oſtendam dub. 6. vbi eam difficultatem tractabo.

64 Ad tertium, diſtinguo maiorem: vel enim ſolùm dicit actum ſupernaturalem non ita tribuendum eſſe gratiæ, vt nullo modo tribuatur libero arbitrio tamquam veræ ipſius partiali cauſæ, & à cuius influxu & libertate verè pendeat. & hoc ſenſu veriſſima eſt, eámque apertè docent Trident. ſeſſ. 6. c. 5 & can. 4. & Scripturæ ac Patres citati num. 47. 48. &c. Vel dicit actum ſecundùm aliquam ſui partem produci à ſolo libero arbitrio, & ſecundùm aliam à gratia, prout dicebant Semipelagiani, qui volebant nos incipere priùs bene agere, & poſtea à gratia iuuari, atque ita initium & priorem partem boni operis tribuebant ſoli libero arbitrio, & poſteriorem gratiæ. quod hæreticum eſt, nec vllo modo ex noſtra ſententia ſequitur. & hoc ſolùm in Semipelagianis dicti Patres locis ſuprà citatis damnarunt, vt illi ipſi in iiſdem locis apertè docent. Vnde etiam D. Bernard. ſuprà tam ſtudioſè inculcat, gratiam & liberum arbitrium non producere actum ſupernaturalem per partes & viciſſim, ſed ſimul & ſingula totum.

Trident.

Bernard.

Locus autem Auguſtini ex lib. 2. de Prædeſt. c. 6. nihil facit ad rē: quia ibi non agit de vno actu, ſed de ſerie actuum totius vitæ: docétque Deum non ſolùm dare nobis initium vitæ bonæ, ſcilicet fidem & caritatem, qua initio iuſtificamur (prout aliqui videbantur velle) ſed dare etiam nobis donum perſeuerantiæ, ſiue iam iuſtificatis ſæpe ſubminiſtrare auxilia actualia, ſine quibus non poſſemus perſeuerare. vt docet Trident. ſeſſ. 6. c. 22. 65

Auguſt.

Trident.

66 Ad primum argumentum ſecundæ ſententiæ allatum n. 45. nego minorem. nam vt actio tota ſit vitalis, ſufficit quòd tota procedat à potentia vitaliter operante; nec vllo modo requiritur vt ab ea ſola immediatè procedat: nam aliàs ſequeretur, actiones vitales non procedere immediatè à Deo per generalem concurſum.

Ad ſecundum, nego minorem; & ad probationem, nego conſequentiam. Quia potentia vitalis tendit in obiectum non ſolùm per productionem ſui actus, ſed etiam per eiuſdem in ſe receptionem: quare ſicut illa, quo hic eſt perfectior, eo perfectiore forma informatur; ita etiam perfectiùs in obiectum tendit.

Potẽtia vitalis perfectiore actu perfectiùs tẽdit in obiectum, etſi ipſa in eum perfectiùs non influat.

Nec his obſtat, quòd hîc non percipiamus nos aliter tendere in obiectum per actum ſupernaturalem, quàm per naturalem: quia hoc accidit ex eo quòd intellectus noſter in ſuis operationibus hîc multùm pendet à phantaſia, ideóque merè ſpiritualia, & conſequenter eiuſmodi actus non ita clarè percipimus, niſi aut ratione conatus, quo potentia in eos influit; aut ratione maioris claritatis ipſorum actuum, quando hi euidentes ſunt; aut quia per eos potentia in obiectum ſenſibiliter rapitur; aut quia ſpiritus vitales concitantur; aut ex ſimilibus cauſis: quæ cùm in hac vita ſæpe in vtriſque actibus paria ſint, non poſſumus ſatis diſtinguere inter actum naturalem & ſupernaturalem.

67 *Quare hîc nõ percipiamus perfectionẽ actus ſupernaturalis.*

68 Hinc ſequitur Primò, potentiam naturalem in hac vita ex parte ſua communiter non aliter influere in actum ſupernaturalem, quàm in naturalem circa idem obiectum: ſicut cùm duo habentes ſinguli vires vt 50. ſimul leuant pondus vt 100. eodem modo ſinguli in actum influunt, ac ſi ſoli leuarent pondus vt 50.

Potentia ex ſua parte eodẽ modo influit in actũ naturalẽ & ſupernaturalem.

69 Dixi *communiter*, quia ratione gratiæ præuenientis potentia ſæpe vehementiùs in obiectum influit, quàm aliàs influeret. Imo quandoque, quando Deus aliqua ſpiritualia clarè alicuius intellectui obiicit (quod Moſi in monte, D. Paulo in raptu, Beato Patri noſtro in reuelatione myſterij Trinitatis, aliiſque quibuſdam miraculoſè accidit) hîc altiore & perfectiore modo in obiectum influit, quàm aliàs naturaliter influere poſſet ob defectum ſufficientis propoſitionis, & conſequenter proportionis ipſius obiecti reſpectu potentiæ. quo enim aliquod obiectum clariùs proponitur potentiæ cognoſcitiuæ, eo eſt ei magis proportionatum, & hæc perfectiùs in eius cognitionem influit. Idémque multò potiore ratione dicendum eſt de influxu potentiæ in claram viſionem Dei & amorem beatificum, vt oſtendam diſput. 23. dub. 3. n. 18.

Gratia tamẽ præueniens efficit vt potentia vehemẽtiùs, aut altiore modo in obiectũ influat.

70 Sequitur Secundò, vt potentia ad actum ſupernaturalem etiam vitalem eliciendum eleuetur, non eſſe opus hoc fieri per aliquid ei inhærens, ſed ſufficere Deum cum ea immediatè in ipſum actũ ſingulari ac ſuperna

Potẽtia poteſt elicere actũ ſupernaturalem

per auxiliū ſibi extrinſecum.

ſupernaturali concurſu influere. nam vt actus ſit totus vitalis, ſufficit quòd totus potentiæ inhæreat, totúſque ab ea etſi non ſola producatur: quòd autem principium illud ſupernaturale, quo potentia adiuuatur, illi inhæreat, aut non inhæreat, nihil facit ad rem. vnde ſi ſecundùm priorem ſententiam actus immediatè procederet à ſolo auxilio ſupernaturali, ſiue hoc eſſet aliquid potentiæ intrinſecum, ſiue non, actus eſſet abſolutè non vitalis.

DVBIVM VI.

Vtrùm perfectior potentia cum æquali auxilio perfectiorem actum ſupernaturalem eliciat?

71 PRæcipua hîc difficultas eſt de actibus patriæ: nam de actibus huius viæ Auctores hoc non ita tractant: & inter vtroſque actus magna eſt differentia, vt ex dicendis patebit.

Scotus.

Scotus igitur in 4.d.13.quæſt.3.& d.14.quæſt.4. & in 4.d.50. quæſt.6. concluſ.4. & 5. cum ſuis, & quidam alij abſolutè affirmant, perfectiorem potentiam cum æquali habitu ſupernaturali perfectiorem actum elicere. Probant, quia perfectius principium producit perfectiorem effectum: atqui perfectior potentia cum æquali lumine conſtituit perfectius principium: ergo producit perfectiorem effectum.

72 Sed hoc non videtur poſſe dici. quia viſio beata eſt merces meritorum, quæ pro horum magnitudine datur maior; vt omnes Catholici docent, & patet ex Apoſtolo 1.ad Corinth.3. vbi ait: *Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem.* (merita autem hîc accipio paulò latiùs, prout includunt etiam ſuſceptionem Sacramentorum, qua gratia ex opere operato confertur) atqui angelus & homo poſſunt habere æqualia merita: ergo habebunt æqualem beatitudinem ſiue viſionē beatificam. quòd verum non eſſet, ſi ille cum æquali lumine videret perfectiùs Deum: nam cùm angelus habens æqualia merita cum aliquo homine, habeat æqualem cum eo caritatem, & conſequenter æquale lumen gloriæ, ſecundùm illam ſententiam deberet perfectiùs videre Deum.

1. Corinth. Habentes æqualia merita æqualiter videbūt Deum.

73 Reſpondent aliqui, immediatum meritorum præmium eſſe ipſum lumen gloriæ, & hoc æquale conferri æqualibus meritis; quòd autem ſequatur inæqualis viſio, eſſe per accidens ratione perfectioris naturæ, quam gratia non deſtruit. Sed contrà, noſtra beatitudo immediatè conſiſtit in viſione Dei, & hæc vbique promittitur vt merces, quæ eſſentialiter reſpicit merita, non autem naturam, & pro illorum perfectione maior promittitur. Confirm. quia ipſe Deus vt merces laborum nobis promittitur Geneſ.15. v.1. non eſt autem aliter operum noſtrorum merces, niſi quatenus à nobis poſſidetur, quod fit præciſè per viſionem & amorem beatificum: ergo eſt noſtra merces, qua viſus & amatus; & ſicut quo in patria perfectiùs videtur & amatur, eo magis poſſidetur, ita eo maior eſt merces. & conſequenter vt merces reſpondeat meritis, habentes maiora merita debent eum clariùs videre.

Ipſa viſio beatifica eſt propriè merces meritorum.

Geneſ.

74 Reſpondent alij, minus lumen dandum perfectiori naturæ, vt ſic fiat æqualitas in viſione.

Habentibus æqualia merita datur æquale lumen gloriȩ.

Sed nec hoc poteſt dici: quia ſequeretur, etiam tali pro æqualibus meritis hîc dari minorem gratiam, ſiue caritatem. quod dici nequit: nam caritas ſemper eſt maior in eo qui habet maiora merita, & æqualis in habentibus æqualia merita. Lumen autem gloriæ in intenſione reſpondet caritati: alioqui in patria viſio non reſponderet amori. quod eſt falſum.

75 Ob hæc argumenta alij concedunt quidem habentes æquale lumen de facto æqualiter videre Deum, eo quòd Deus intellectus imperfectioris defectum ſingulari concurſu ſuppleat; viſuros tamen inæqualiter niſi Deus hoc faceret.

Quæ ſententia non poteſt tam clarè refutari: diſplicet tamen Primò, quia ſic omnis intellectus inferior intellectu ſupremi angeli indigeret dupliciter eleuari ad ſuam beatitudinem, ſcilicet per lumen gloriæ, & per ſingularem illum concurſum; & ſic per lumen gloriæ non abſolutè, ſed tantùm inchoatiuè eleuaretur ad viſionem Dei ſibi debitam: cùm tamen Concil. Viennenſe dicat abſolutè eum eleuari per lumen gloriæ ad videndum Deum. Secundò, quia ſic per lumen gloriæ fortè ſolus intellectus vnius angeli conſtitueretur intrinſecè potens ad viſionem ſibi debitam, atque ita in aliis lumen gloriæ fruſtra eſſet; quia ſola cauſa cur illud detur eſt, vt intellectus ſit intrinſecè potens ad viſionem ſibi debitam eliciendam, quam aliàs ſine eo per ſingularem Dei concurſum facilè poſſet elicere. Quare ſi vno fortè, aut ſaltem vnica ſpecie angelorum excepta, reliqui omnes vt debitam ſuis meritis gloriam aſſequantur, non obſtante lumine gloriæ, debent præterea ſingulari Dei concurſu ad illud eleuari; fruſtra hoc lumen dabitur, cùm illi ſine eo, per ſingularem Dei concurſum, poſſint ſufficienter eleuari ad viſionem Dei ſibi debitam. 76

Deus non ſupplet defectum intellectus imperfectioris.

Conc. Viennenſe.

Quòd autem eo caſu alij omnes deberent ſingulari illo Dei concurſu ita eleuari, patet: quia, ſicut poſito quòd ſummus angelus habeat merita, & conſequenter lumen gloriæ vt centum, omnes inferiores habentes cum eo æquale lumen, deberent ſingulari concurſu eleuari, vt poſſent tantum videre Deum quantum ille videt cum lumine vt centum: ita qui haberent lumen vt 90. 80. aut 70. deberent eleuari vt tantum viderent Deum, quantum ille cum videret cum ſimili lumine: hi enim proportionaliter debent videre Deum tam perfectè quàm habentes lumen vt 100. ita vt qui ab his tantùm diſtant 10. gradibus in lumine, etiam diſtent ſolùm 10. gradibus in viſione, & ſic conſequenter in aliis. v.c. ponamus perfectiſſimum angelum cum lumine intenſo vt centum elicere viſionem perfectam vt 100. talis cum lumine perfecto vt 80. eliciet viſionem perfectam vt 80. & ſic conſequenter: quare ſecundùm illam ſententiam omnes habentes imperfectiorem intellectum, debebunt ſingulari Dei concurſu eleuari, vt cum lumine vt 100. eliciant viſionem perfectam vt 100. & vt cum lumine vt 80. eliciant viſionem vt 80. & ſic in ceteris. 77

Conclvsio I. Quiuis intellectus cum æquali lumine & æquali Dei cócurſu æqualiter videt Deum. Sequitur ex dictis: nam ex incommodis quæ ex contraria ſententia iam oſtendi ſequi, hæc concluſio ſatis apertè à poſteriori probatur, & eſt D. Thomæ, & communior Doctorum, qui totam rationem diuerſitatis viſionum conſtituunt in diuerſitate luminis. 78

Ratio à priori eſt, quia omnis intellectus creatus eſt ex ſe omnino improportionatus vt videat Deum: idque non ſolùm ob ſubſtantialem perfectionem illius actus, quæ excedit vim productiuam cuiuſuis potentiæ naturalis (qua ratione actus ſupernaturales huius viæ ſunt etiam improportionati potentiis merè naturalibus) ſed etiam ratione modi tendendi ipſius potentiæ in obiectum, quatenus nimirum intuitiuè tendit in diuinam eſſentiam, intelligendo eam per proprium conceptum. qui modus ex ſe & abſtrahendo ab omni alia perfectione adeò ſublimis eſt, vt ſit omnino improportionatus omni naturali potentiæ, ita vt ſine auxilio ſupernaturali nullus quantumcumque perfectus intellectus poſſit vel minimùm Deum videre; quare omnes ex ſe æqualiter ſunt improportionati, atque ita omnem proportionem accipiunt à lumine gloriæ: & conſequenter in omnibus haben-

Omnis intellectus creatus ex ſe eſt æqualiter improportionatus videre Deum.

tibus æquale lumen, eſt æqualis proportio ſiue vis videndi Deum: hæc enim in præſenti ſunt eadé. Quamuis ergo vnus intellectus habens æquale lumen ſit quid perfectius altero in entitate; non tamen in ratione principij ſiue virtutis viſiuæ reſpectu eſſentiæ diuinæ. Ex quo patet ſolutio fundamenti contrarij: nam neganda eſt minor.

79 Secus autem eſt de ſpecie intelligibili, quia cùm hæc non perficiat intellectum in ratione potentiæ, ſed tantùm ſuppleat abſentiam obiecti, poteſt perfectior intellectus cum æquali ſpecie perfectiùs cognoſcere rem abſentem ſpecie illa repræſentatam; ſicut etiam ſine ea videret perfectiùs rem præſentem.

80 CONCLVSIO II. Simili ratione amor beatificus eſt æqualis in omnibus habentibus æqualem habitum caritatis, ſiue in æqualiter videntibus Deum: hæc enim ſemper ſunt coniuncta & ſibi mutuo reſpondent. Hæc eſt eorum Auctorum qui tenent priorem concluſionem. & eadem eſt vtriuſque ratio: quia nimirum potentia etiam per hunc actum ſuppoſita viſione beatifica non ſolùm ratione habitus caritatis, ſed etiam ex parte ſua tendit in Deum modo adeò ſublimi, cui nullius non videntis Deum voluntas naturaliter poteſt eſſe proportionata, vt fuſiùs oſtendam diſp. 23. dub. 3. vbi hinc probabo actum caritatis in patria ſpecie diſtingui ab actu caritatis in via, & quouis eſſentialiter eſſe perfectiorem.

81 *Vnde volũtas fiat proportionata amori beatifico.*

Ex quibus patet, voluntatem hanc proportionem ad tam ſublimem modum amandi Deum, non accipere ex ſolo habitu caritatis (quia aliàs cùm hic ſit idem in via & in patria, etiam modus amandi eſſet vtrobique idem: quod loco citato oſtendam non eſſe verum) ſed præcipuè ex viſione beatifica. vt ibidem oſtendam.

82 CONCLVSIO III. Valdè probabile eſt perfectiorem voluntatem in via cum æquali habitu caritatis (idem eſt de aliis virtutibus in via) perfectiorem actum amoris elicere. Ratio eſt, quia, vt oſtendi n. 68. potentia inſtructa habitu ſupernaturali ex parte ſua communiter hîc eodem modo influit in actum ſupernaturalem ac ſi hic eſſet naturalis, adeò vt in nobis inter vtrumque actum non poſſimus deprehendere vllam differentiam. quare etſi potentia per ſe ſit improportionata tali actui ratione ipſius perfectionis, non eſt tamen ei ita improportionata ſpectata præciſè ratione tendendi in obiectum, atque ita non eſt tã improportionata, quàm eſt improportionata actibus patriæ. Sicut igitur ex parte ſua confert aliquid ad proportionem illius actus, ita etiam ſi in ſe perfectior ſit, confert aliquid ad maiorem perfectionem illius actus.

Potẽtia minus eſt improportionata actibus ſupernaturalibus viæ, quàm patriæ.

83 Dices, Hinc ſequitur, Deum poſſe creare angelum ita perfectum, qui naturaliter, ſine vllo auxilio ſupernaturali poterit elicere actum amoris Dei ſuper omnia, tam perfectum, quàm nos eum elicimus per habitum caritatis. Vnde ſequitur Secundò, talem naturaliter elicitum actum proportionatum ad merendam vitam æternam ſiue viſionem beatificam: quod videtur omnino abſurdum.

84 Reſpondeo Primò, hoc argumentum reddere contrariam ſententiam etiam ſatis probabilem, præſertim in re nobis valdè obſcura, quamque naturali via perfectè cognoſcere non poſſumus. ideóque dixi concluſionem ſolùm eſſe valde probabilem.

85 Reſpondent aliqui Secundò, non videri ita incommodum ſi concedamus Deum poſſe creare angelum, qui ſine auxilio ſupernaturali producat amorem Dei ſecundùm phyſicam entitatem tam perfectum, quàm ſit hic amor noſter ſupernaturalis: nec enim hac in re poteſt à priore aut poſteriore oſtendi vlla implicantia. Ille tamen amor in ratione dignitatis ac perfectionis moralis, & in proportione reſpectu meriti præmij ſupernaturalis nullo modo erit comparandus cum actu caritatis noſtro ſupernaturali: quia hæc proportio & moralis perfectio non tam ex perfectione phyſica ipſius actus, quàm ex ſtatu & dignitate ipſius operantis, Dei ordinatione, & ſimilibus circumſtantiis ſumenda eſt, vt oſtendam diſp. 8. dub. 4. Quare neganda omnino eſt ſecunda conſequentia. Et præter alios ita neceſſariò ſentiunt omnes ij qui docent noſtros actus tantùm eſſe ſupernaturales ſecundùm modum, quos citaui diſp. 4. num. 38.

DISPVTATIO VI.

De habitibus ſupernaturalibus.

DVBIVM I.

Vtrùm in iuſtificatione infundantur nobis habitus fidei, ſpei & caritatis ſupernaturales, & quàm certum hoc ſit?

LVTHERVS, Caluinus eorúmque ſequaces negant, nobis in iuſtificatione quidquam reale infundi, quo verè iuſtificemur, aſſerúntque nos iuſtificari ſola peccati non imputatione, ac extrinſeco Dei fauore atque acceptatione. vt ex eorum ſcriptis docet Bellarm. l. 1. de Gratia & libero arbitrio cap. 3. 1

Lutherus. Caluinus. Bellarm.

Sed hi nec vllo fundamento nituntur, & apertis Scripturis repugnant, quæ docent in iuſtificatione peccata in nobis penitus tolli, & nos ab iis mundari, dealbari, & renouari, cor mundum in nobis creari, caritatem nobis infundi, &c. Pſalmo 102. *Quantum diſtat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates noſtras* Pſalm. 50. *Dele Domine iniquitatem meam.* & infrà: *Mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* & infrà: *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.* Quæ, niſi valdè contortè ea interpretemur, nequeunt intelligi de ſolo Dei extrinſeco fauore (quo nec interiùs dealbamur, nec cor mundum in nobis creatur, nec ſpiritus rectus in nobis innouatur;) ſed apertè ſignificant aliquid nobis à Deo infundi quod nobis inſit, ac nos interiùs immutet. de quo Apoſtolus ad Roman. 5. *Caritas*, inquit, *Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* 2

Nos iuſtificari ſolo extrinſeco Dei fauore ac peccati non imputatione repugnat Scripturis. Pſal. 102. Pſal. 50. Roman. 5.

In quem locum D. Auguſtinus libr. de Spiritu & littera cap. 31. ait: *Caritas quippe Dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos.* Quæ nullo modo poſſunt intelligi de extrinſeco Dei fauore, ſed neceſſariò ſignificant aliquid nobis inhærens, de quo etiam dicitur Iohan. 4. *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Quæ aqua, teſte Iohanne ibidem, ſignificat donum Spiritus ſancti. hoc autem Spiritus Sancti donum nobis in iuſtificatione conferri teſtatur Apoſtolus ad Titum 3. vbi ait: *Saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abunde.* Idem docuerunt vno conſenſu omnes Patres, vt fusè docet Bellarm. ſuprà. Vnde meritò contrarium damnatum eſt à Trident. ſeſſ. 6. c. 7. & can. 11. 3

Auguſt. Iohan. 4. Tit. 3. Bellarm. Trident.

Quare inter omnes Scholaſticos iam omnino certum eſt non ſolùm nos iuſtificari per donum aliquod reale nobis inhærens (quod concedunt eſſe de fide) ſed etiam nobis infundi habitus ſupernaturales fidei, ſpei & caritatis. Quæſtio tamen inter eos eſt, vtrùm hoc ſit de fide: aut an contrarium ſit ſaltem erroneum. Qua in re variæ ſunt ſententiæ. Prima eſt 4

Soti

Sotus.

Soti l.2.de Gratia cap.18.initio,& cap.19. in fine, & quorundam aliorum, qui diſtinguunt tria tempora. docéntque Primò, ante Concilium Viennenſe ſub Clemente V. non fuiſſe ita conſtanter aſſertum à Theologis,eos habitus nobis infundi, nec ab Eccleſia hac de re quidquam fuiſſe decretum. Probant id aliqui ex Innocentio III. c.*Maiores*, de baptiſmo.vbi videtur aſſerere hoc ſuo tempore fuiſſe dubium inter Theologos,& reliquiſſe indefinitum. Secundò, docent in dicto Concilio fuiſſe definitum, probabilius & ſanctorum Patrum ac Theologorum ſententiæ magis conſonum eſſe,eos habitus nobis infundi. Tertiò,docent poſt Trident.non eſſe quidem de fide dari habitus infuſos, eſſe tamen ingentiſſimam (vt ait Sotus)temeritatem id negare.

Innoc. III. c. Maiores.

Sotus.

5 Semper inter Catholicos fuit indubitatum adultis in iuſtificatione infundi habitus.

Sed hi Auctores apertè falluntur in prima & ſecunda aſſertione, dum putant Innocentium dicere fuiſſe dubitatum ſuo tempore, an dicti habitus nobis infundantur, & in Viennenſi fuiſſe definitum partem affirmatiuam vt probabiliorem eſſe eligendam. nam tam Innocentius quàm Concilium apertè tamquam certum & inter Theologos indubitatum ſupponunt, adultis in iuſtificatione infundi dictos habitus, & ſolùm aiunt fuiſſe controuerſum, an etiam paruulis infunderentur. Verba Innocentij ſunt: *Illud verò, quod opponentes inducunt, fidem aut caritatem aliáſque virtutes paruulis, vtpote non conſentientibus, non infundi, à pleriſque non conceditur abſolutè: cùm propter hoc inter Doctores Theologos quæſtio referatur, aliis aſſerentibus per virtutem baptiſmi, paruulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus dimitti peccatum, & infundi virtutes habentibus illas quoad habitum,non quoad vſum, donec perueniant ad ætatem adultam.* Vbi apertè ſupponit,ab omnibus vt certum & indubitatum haberi,adultis vtpote conſentientibus ſuo baptiſmo ac diuinæ vocationi, dictos habitus, dum baptizantur, infundi, ſolúmque eſſe dubium an idem accidat in infantibus.

Innoc. III.

6 *Conc. Viennenſe.*

Similiter Concil. Viennenſe relatum Clementina de ſumma Trinitate, cùm docuiſſet baptiſmum tam paruulis quàm adultis prodeſſe ad ſalutem, diſputari tamen inter Theologos an etiam paruulis in baptiſmo præter culpæ remiſſionem infunderentur virtutes ac gratia informans, ſubiungit: *Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Chriſti (quæ per baptiſmum applicatur pariter omnibus baptizatis) opinionem ſecundam(quæ dicit tam paruulis,quàm adultis conferri in baptiſmo gratiam informantem & virtutes)tamquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam & concordem ſacro approbante Concilio duximus eligendam.* Vbi apertè tamquam indubitatũ ſupponit adultis dictos habitus infundi:& deinde quia efficacia mortis Chriſti generatim tam paruulis, quàm adultis in baptiſmo applicatur,ex eo quòd virtutes infundantur adultis, infert has etiam infundi paruulis (hoc enim ſignificant illa verba,*Nos attendentes*,&c.quibus redditur ratio ſecuturæ deciſionis) illúdque vt magis conſonum Patribus & Theologis eligendum eſſe.

7 Conc.Vienn. æquè certum putauit nobis infundi virtutes, ac infundi gratiã informantem.

Vbi aduerte Primò, Concilium in æquali gradu certitudinis ponere, & quaſi pro eodem habere hæc duo, ſcilicet, *Gratia informans in baptiſmo infunditur*; &, *Virtutes infunduntur*. apertè inſinuans vnum ſine altero nec negari,nec aſſeri poſſe.

Secundò, etſi Concilium non definiat eſſe omnino certum paruulis virtutes in baptiſmo infundi; tamen definire id eſſe probabilius & dictis Sanctorum magis conſonum, & conſequenter contra definitionem illius Concilij peccat,qui contrarium docet eſſe probabilius.

8 Secunda ſententia docet, poſt Tridentinum eſſe de fide, nobis in iuſtificatione infundi donum aliquod reale: tamen non eſſe de fide hoc donum eſſe aliquid habituale ſiue permanens: quia verba Concilij poſſunt intelligi de dono aliquo actuali. Ita Sotus l.2.de Gratia cap.19. circa finem, & quidam alij, qui putant actum caritatis habere ex natura ſua vim expellendi peccatum mortale, eóſque qui eum eliciunt,hoc ipſo,ſine vllo alio,neceſſariò conſtitui formaliter iuſtos,& amicos ac filios Dei: idque non ſolùm dum actus de facto elicitur, ſed etiam cùm iam tranſit: quare etſi nobis in iuſtificatione nihil aliud infunderetur,per eum maneremus habitualiter iuſti, donec peccaremus mortaliter;ſicut peccantes mortaliter manemus habitualiter iniuſti, donec illud nobis remittatur. Putántque ad explicationem Tridentini ſufficere ſi dicamus hunc actum eſſe gratiam, quæ nobis in iuſtificatione infunditur, quaque formaliter iuſtificamur.

Sotus.

Addunt iidem, hoc ſolùm poſſe habere locum in iis qui iuſtificantur per actum contritionis, ſiue caritatis;quia in aliis præter gratiam habitualem nihil poteſt fingi, quod habeat neceſſariam repugnantiam cum peccato, ita vt nequeat cum eo conſiſtere, & quod conſequenter habeat vim nos iuſtificandi. Sed hi Auctores ſupponunt falſum, ſcilicet actum caritatis habere eam vim,vt oſtendam diſp.21.dub.8. 9

Tertia ſententia eſt Curielis 1.2.quæſt.110. art.2. vbi docet Primò,ante Trident.non fuiſſe de fide,nobis in iuſtificatione infundi aliquod reale donum permanens,quia id nec in Scriptura,nec in vllo Concilio fuerat clarè definitum. Addit tamen id ſine magna temeritate non potuiſſe negari propter Concilium Viennenſe, & communem Doctorum ſententiam; quia,vt iam oſtendi, hoc de adultis habebatur ab omnibus omnino certum. 10 *Curiel.*

Docet Secundò,poſt Trident. eſſe de fide,gratiam iuſtificantem eſſe formam creatam exiſtentem intrinſecè & permanenter in anima noſtra,eique inhærentem, aitque in hoc omnes conuenire. Sed hoc vltimum non eſt generatim verum: nam Auctores ſecundæ ſententiæ id negant,aiuntque ad explicationem Concilij ſufficere,ſi admittamus donum aliquod actuale nobis infundi. Priorem partem docet etiam Lorca 2.2.ſect.3.d.3.num,8.in fine & num.15.Malderus 2.2.q.23.art.2.in fine. 11

Lorca. Malderus.

Docet Tertiò, non eſſe tamen de fide dictam formam eſſe habitum, aut qualitatem, aut etiam accidens:quia Concilium hoc ſub dictis verbis non definit, & definitio Concilij tantùm comprehendit ea, quæ eius verba expreſsè ſignificant. Ait tamen eſſe concluſionem theologicam, quia ex iis quæ Concilium definit per euidentem ac neceſſariam conſequentiam deducitur: nam Concilium definit eam gratiam eſſe formam nobis inhærentem: atqui hoc non conuenit niſi ſoli accidenti: ergo illa forma eſt accidens. 12

Sed in priore huius aſſertionis parte non loquitur ſatis conſequenter: nam ex eius probatione ſequitur, non eſſe de fide gratiam eſſe donum permanens: hoc enim non habetur expreſsè in Concilio;ſed ſolùm ex diuerſis circumſtantiis colligitur Concilium de tali dono loqui: & ſimili ratione colligitur ipſum loqui de dono habituali ſiue de habitu. quare vtrumque æqualiter aut eſt,aut non eſt de fide.

Pro reſolutione Nota Primò, aliquas propoſitiones dupliciter poſſe eſſe contrarias aut cõtradictorias. Primò, directè & formaliter ſiue immediatè, quando ſcilicet vna directè aſſerit quod altera negat.vt *Omnis homo eſt animal*;&, *Aliquis homo non eſt animal*. Secundò,ſolùm indirectè & mediatè, vt quando ex vna ſequitur contradictoria alterius.quales ſunt hæ:*Chriſtus eſt verè homo*; &, *Chriſtus non habet voluntatem humanam.* cùm enim omnis verus homo habeat neceſſariò volunta- 13

Aliquæ propoſitiones dupliciter poſſunt eſſe cõtradictoriæ.

voluntatem humanam, ex ſecunda ſequitur contradictoria prioris, ſcilicet, *Chriſtus non eſt verus homo.*

14 Nota Secundò, vt aliqua propoſitio ſit hæretica, non requiri vt directè in propriis terminis ſit à Scriptura aut ab aliquo Concilio damnata; ſed ſufficere quòd formaliter & directè contradicat propoſitioni definitæ, non ſufficit tamen quòd ei indirectè & mediatè contradicat. v.c. ponamus hanc ſolam propoſitionem expreſsè eſſe definitam, *Chriſtus eſt verus homo*; hæc propoſitio nihilominus erit hæretica, *Chriſtus non eſt verus homo.* ſecus tamen eo caſu erit de hac, *Chriſtus non habet voluntatem humanam*: quæ ſolùm erit periculoſa aut erronea. nam ſciens priorem propoſitionem eſſe definitam, poterit ei fide diuina aſſentiri, & tamen hanc negare; ſi credat non eſſe neceſſarium quòd verus homo habeat volútatem humanam: quare vt vltima propoſitio eſſet hæretica, neceſſarium fuit eam in Scripturis aut ab Eccleſia damnari, aut hanc definiri, *Chriſtus habet voluntatem humanam.*

Propoſitio directè cōtradicens propoſitioni definitæ eſt hæretica; ſecus eſt de ea, quæ ſolum indirectè illi cōtradicit.

15 Similiter vt aliqua propoſitio ſit de fide, ſufficit ei directè contradictoriam eſſe ſub anathemate damnatam. v. c. hoc ipſo quo Concilium ita damnat hanc propoſitionem, *Chriſtus non habet voluntatem humanam*; efficit vt hæc ſit de fide, *Chriſtus habet voluntatem humanam.* niſi enim per hoc præcisè quòd illam vt hæreticam damnet, definiret hanc eſſe de fide, ſequeretur quòd poſita præcisè prioris damnatione poſſet ſecunda ſine hæreſi negari: quod falſum eſt.

Directè cōtradictoria propoſitionis damnatæ eſt de fide.

16 Nota Tertiò, vt aliquæ propoſitiones ſint directè contradictoriæ, non requiri vt iiſdem verbis ſibi contradicant: ſed ſufficere quòd immediatè ſignificent contradictoria v.c. huic propoſitioni, *Chriſtus eſt homo*, non ſolùm hæc contradicit, *Chriſtus non eſt homo*: ſed etiam hæc, *Chriſtus non eſt animal rationale.* quia hæc idem ſignificant. Similiter huic, *Omne animal eſt ſenſibile*, hæ duæ directè contradicunt, *Aliquod animal non eſt ſenſibile*; &, *Homo non eſt ſenſibilis.* quia hæc determinatè idem ſignificat, quod altera indeterminatè. Et confirmatur, quia aliàs poſita præcisè definitione huius propoſitionis, *Deus creauit omne animal*; non eſſet hæreticus qui negaret Deum creaſſe hominē, & de facto non eſſet hæreticus qui negaret Deū creaſſe leopardos aut lapides, quia hoc ſub his præcisè terminis nullibi in Scriptura, aut Concilij definitionibus continetur.

Contradictoriæ non requirunt eadē verba.

17 Nota Quartò, ex dictis ſequi, longè eſſe aliud vnam propoſitionem ex alia inferri præcisè ratione ſignificationis vtriuſque, ſiue quia vtraque immediatè idem ſignificat. aliud verò vnam ex alia inferri ratione connexionis, quam res ſignificatæ inter ſe habent. nam, vt iam oſtendi, in priore caſu ex damnatione vnius ſequitur damnatio alterius. v.c. quia Concilium definiens hanc propoſitionem, *Chriſtus eſt verus homo*; virtute damnat hanc, *Chriſtus non eſt verus homo*: conſequenter etiam damnat hanc, *Chriſtus non eſt animal rationale.* ſecus eſt in ſecundo caſu: nam ex eo præcisè quòd damnetur hæc, *Chriſtus non eſt verus homo*; non ſequitur, hanc eſſe hæreticam, *Chriſtus non habet voluntatem humanam.* ſed ad hoc opus fuit particulari damnatione.

Vna propoſitio ex alia poteſt inferri aut ob identitatem ſignificationis, aut ob connexionem ſignificatorum.

18 Ex quibus vlteriùs ſequitur, vt aliqua propoſitio ſit de fide, non requiri vt iiſdem verbis expreſsè ſit definita; ſed ſufficere quòd ſit definita verbis æquiualentibus, ſiue quæ ſecundùm communem vſum, & præſertim ſpectatis circumſtantiis in quibus à Concilio proferuntur, & connexione cum antecedentibus & conſequentibus idem ſignificent: vel ita vt ex vi ſignificationis vnius, omnibus ſupradictis ſpectatis ſecundùm communem loquendi vſum, inferatur ſignificatum alterius, iuxta priorem modum inferendi ex dictis num. 17.

Vt propoſitio aliqua ſit de fide, ſufficit eam definiri verbis æquiualentibus.

Hinc quando Concilium vel Scriptura docet, hominem à Deo eſſe creatum, hoc ipſo docet aliquod animal à Deo eſſe creatum, quia ex vi ſignificationis vnius immediatè infertur ſignificatum alterius. Confirmatur, quia aliàs propoſitionem in Scripturis, aut ab aliquo Concilio definitam verbis Hebræis aut Græcis, ſine hæreſi negaremus propoſitam verbis Latinis, quia ſub his præcisè verbis non eſſet definita: quod cùm abſurdiſſimum ſit omnino dicendum eſt, vt aliqua propoſitio cenſeatur à Concilio definita, ſufficere quòd ſit definita aliis verbis, quæ in his circumſtantiis idem cum ea ſignificant.

Nota Quintò, ſicut ſecundùm regulam Tichonij apud Auguſtinum verba Scripturæ ſunt accipienda in proprio & vſitato ſenſu, quando nullum apertum inde ſequitur abſurdum, nec ex circumſtantiis colligitur contrarium: ita idem dicendum eſſe de verbis Conciliorum, quibus aliquam propoſitionem definiunt. Quod non ſolùm intelligendum eſt de ſenſu in quo eiuſmodi verba aliquando fuerunt olim vſurpata: ſed de ſenſu in quo tunc temporis quando ſit definitio, ea ſolent communiter ab omnibus accipi, præſertim quando prior acceptio iam aut numquam, aut rariſſimè eſt in vſu. Quod patet, quia aliàs vix vnquam poſſet dari aliqua definitio tam expreſſa, quæ ſufficeret vt aliqua propoſitio in certa ſignificatione eſſet de fide. Item aliàs quando Concilia & Patres dicunt eos qui docent nos viribus naturæ poſſe credere vt oportet ad ſalutem, eſſe hoſtes gratiæ Dei, poſſent intelligi quaſi dicerent eos eſſe gratiæ vicinos, quia Hoſtis olim ſignificabat vicinum. 19

Tichonius.
Definitio Concilij in proprio ſenſu accipienda eſt.
Et quidem tūc vſitato, quando definitio editur.

Ex quo vlteriùs ſequitur Primò, vt res aliqua per verba Concilij, præſertim ſecundùm communem vſum accepta, ſignificata cenſeatur ab eo eſſe definita, non requiri vt Concilium dicat ſe ſua verba in eo ſenſu accipere, ſiue ſe per ea intendere eā rem ſignificare, ſed ſufficere quod ex circumſtantiis clarè colligamus verba Concilij in eo ſenſu accipi, aliàs nulla in iis eſſet certa definitio; quia Concilia nullibi definiūt ſe ſua verba in hoc aut illo ſenſu accipere, ſed hoc ex communi vſu & circumſtantiis colligendū relinquūt.

Sequitur Secundò, vt clarè probem eſſe de fide nobis habitualem caritatem infundi ſufficere me clarè oſtendere, verba, quibus Concilium definit nobis infundi caritatem, debere intelligi de caritate habituali; ſiue ea non poſſe commodè intelligi de alia. Item vt probem hoc eſſe probabiliter de fide, ſufficere me probabiliter ſupradicta probare. nam aliàs nihil vnquam poſſemus ex Scripturis aut Conciliis probare eſſe de fide.

Qua ratione probari poſſit aliquid eſſe de fide.

Conclvsio I. Eſt de fide nobis in iuſtificatione infundi formam aliquam intrinſecam ſiue inhærentem: item nobis infundi fidem, ſpem & caritatem. ſiue hæc ab illa forma diſtinguantur, ſiue non; de quo hîc non agimus. Et hæc concluſio eſt certa apud Omnes Catholicos; & habetur expreſsè in Trident. ſeſſ. 6. c. 7. 20

Trident.

Ex quibus ſequitur, fide tenendum eſſe Primò, nobis in iuſtificatione infundi formam aliquam realem: tum quia Cōcilium intendit damnare hæreticos, negantes nos eſſe iuſtos per aliquam formam realem nobis intrinſecam, atque ita Concilium nequit hîc intelligi de ſola forma morali (ſicut ſeſſ. 5. §. 2. vbi docet peccatum originale transfundi in poſteros Adæ) nam aliàs non ſatis damnaret hæreticos huiuſmodi formam realem expreſsè negantes. Tum etiam quia fides, ſpes, & caritas ſignificāt aliquid reale. vnde hoc omnes Catholici fatentur. Secundò, hanc formam non conſiſtere in ſolis gratiis præuenientibus, ſiue actualibus Dei auxiliis, quibus ad actus fidei, ſpei & caritatis eliciendos à Deo excitamur & adiuuamur. Primò, quia Concilum docet, nos per eam formam formaliter iuſtificari: conſtat autem ſecundùm omnes 21

Eſt de fide nobis in iuſtificatione infundi aliquid reale.

Gratia præueniens nequit eſſe forma iuſtificans.

nos

nos non iuſtificari formaliter per dicta auxilia actualia, cùm ipſa præcedant actum contritionis, quo ad iuſtitiam diſponimur, & hæc eundem actû ſequatur.

22 Secundò, quia Concilium expreſsè hanc formam ab illis auxiliis diſtinguit: nam capitulis præcedentibus dixit ab iis ſumi exordium iuſtificationis, hîc verò docet nos hac forma formaliter iuſtificari. Tertiò, quia docet, nobis infundi fidem, ſpem & caritatem, quæ ſecundùm communem modum loquendi nullo modo ſignificant dicta auxilia, ſed actum aut habitum ab iis diſtinctum. vnde etiam hac in re iam conſentiunt omnes Theologi, præter Sotum l. 2. de Gratia cap. 19. paulò ante finem. vbi inſinuat non eſſe contra fidem nobis non aliam gratiam iuſtificantem infundi, præter dicta auxilia; ſed, vt iam oſtendi, verba Concilij apertè contrarium docent.

Sotus.

23 Conclvsio II. Hæc forma, qua Concilium docet nos iuſtificari, nequit intelligi de ſolis actibus fidei, ſpei aut caritatis. De actibus fidei, & ſpei omnes fatentur, & Concilium expreſsè etiam docet, eos per ſe non ſufficere ad noſtram iuſtificationem. De actu caritatis id probatur Primò, quia Concilium docet, eam formam nobis à Deo infundi: atqui hoc propriè nequit dici de actu à nobis liberè elicito: ergo illa forma nequit conſiſtere in tali actu. Minor probatur. quia ſecundùm communem Theologorum modum loquendi (ſecundùm quem, vt oſtendi num. 19. verba Concilij ſunt intelligenda) illa ſola dicuntur nobis infundi, quæ ipſi in nobis non producimus; hinc omnes diſtinguunt habitus infuſos ab acquiſitis, nec vnquam hos vocant infuſos: atqui illum actum nos liberè elicimus; ergo non poteſt propriè dici nobis infundi.

Illa propriè nobis infunduntur, quę ipſi liberè non producimus.

24 Dices, Eccleſia in oratione Dominicæ 5. poſt Pentecoſten rogat Deum vt nobis infundat ſui amoris affectum: ergo liberi actus poſſunt dici nobis à Deo infundi. Reſpondeo Primò, nego cõſequentiam: quia illa verba optimè poſſunt intelligi aut de affectu habituali, quem Eccleſia cupit nobis infundi & in nobis augeri (videtur enim ibi petere aliquod donum non tranſiens, ſed permanens.) aut etiam de gratiis præuenientibus, ſiue ſubitis affectibus, ac piis motibus voluntatis, quibus Deus nos ad ſui amorem excitat; qui cùm nobis liberi non ſint, nobis nullo modo tribuuntur, ideóque à ſolo Deo nobis immitti ac infundi dicuntur. ſecus eſt de amore libero, qui nobis vt veris ac liberis ipſius cauſis partialibus tribuitur.

Actus non liber meliùs dicitur nobis infundi, quàm liber.

Reſpondeo Secundò, etſi Deus metonymicè poſſet dici nobis infundere actum ſui amoris, quatenus infundit nobis gratias quibus ad eum excitamur, & ita fateremur illam orationem hoc modo eſſe intelligendam: tamen inde non ſequitur, verba Concilij ita poſſe intelligi. Quia ille modus loquendi nec proprius, nec communiter vſitatus eſt; verba autem Concilij ſunt propriè & ſecundùm communem modum loquendi intelligenda, niſi aliud cogat; nihil autem hîc poteſt fingi, quo cogamur verba Concilij minùs propriè intelligere.

25 Confirmatur, quia Concilium docet non ſolùm caritatem nobis infundi, ſed nos eam infuſam ſuſcipere, & iuſtificari per ſuſceptionẽ donorum: quæ propriè & vſitato modo loquendi ſignificant nos iſta in nobis non producere, ſed extrinſecus infuſa accipere; nec aliter niſi impropriè & contortè poſſunt intelligi. Cùm igitur ſecundùm aliam ſententiam iuſtificaremur propriè per ſolam & propriam actus caritatis productionem, non poſſemus propriè dici iuſtificari per doni infuſi ſuſceptionem, quia hæc ſecundùm communem ſenſum inter ſe opponuntur.

26 Probatur Secundò, quia Concilium ibidem docet, cauſam efficientem noſtræ iuſtificationis eſſe ipſum Deum, & inſtrumentalem Sacramenta: apertè inſinuans præter ipſum Deum nullam eſſe aliam cauſam efficientem noſtræ iuſtificationis: atqui hoc eſſet falſum, ſi noſtra iuſtitia conſiſteret in actu caritatis, quia, vt Concilium docet ibidem c. 5. & omnes fatentur, homo etiam eſt propriè cauſa efficiens huius actus; & conſequenter iuxta illam ſententiam deberet dici cauſa efficiens ſuæ iuſtificationis: ergo ſecundùm mentem Concilij noſtra iuſtitia ſiue forma nos iuſtificans non conſiſtit in eo actu. Confirmatur, quia Concilium expreſsè docet, baptiſmum eſſe cauſam inſtrumentalem illius formæ quæ nobis in iuſtificatione infunditur; & conſequenter docet, hanc nobis in baptiſmo & per baptiſmum infundi ſiue in nobis cauſari: atqui hoc nequit intelligi de actu caritatis, quia hic nullo modo nobis infunditur per baptiſmum aut in baptiſmo: ergo debet neceſſariò intelligi de caritate habituali.

27 Tertiò, quia Concilium non ſolùm docet, nobis in iuſtificatione infundi aliquod reale donum, ſed etiam nos poſtea per id formaliter non modò nominari, ſed verè eſſe iuſtos: vnde in fine capitis hoc donum vocat ſtolam candidam nobis per Chriſtum donatam, quam iubemur immaculatam ſeruare. quæ apertè ſignificant aliquod donum permanens, nec poſſunt conuenire vni actui, qui ſtatim tranſit: nam aliàs eo tranſacto non eſſemus formaliter iuſti per donum reale nobis intrinſecum.

Confirmatur Primò, quia Concilium ibidem can. 28. definit fidem amiſſa per peccatum gratia non ſemper amitti, & eam quæ remanet poſt peccatum mortale, eſſe veram fidem: quæ nullo modo poſſunt conuenire actui (hic enim nec peccato amittitur, nec idem ante & poſt peccatũ remanet) ſed apertè ſignificant rem aliquam permanentem, & huic ſoli conueniunt: ergo Concilium per gratiam & fidem, quæ docet nobis infundi, & per peccatum mortale partim amitti, partim poſt illud remanere, neceſſariò intelligit rem aliquam permanentem. Confirmatur Secundò, quia can. 24. & 32. docet, noſtra bona opera eſſe cauſam augmẽti gratiæ, & hoc mereri. quod dici nullo modo verè & propriè poſſet, ſi augmentum gratiæ non eſſet aliquid diſtinctum ab ipſis operibus. quia opera non poſſunt dici eſſe cauſa ſui ipſius, aut mereri ſeipſa formalémue ſuum effectũ. Nec refert quòd per peccatum mortale verè dicamur mereri expulſionem gratiæ, quia peccatum mortale non expellit gratiam formaliter, ſed ſolùm meritoriè; & aliàs falſum eſſet nos per illud mereri expulſionem gratiæ.

Trident.

28 Dices, actum caritatis tranſire quidem realiter, manere tamen in nobis ſecundùm quoddam eſſe morale, quo manemus formaliter iuſti: ſicut peccatum mortale ſecundùm ſuum eſſe reale tranſit, manet tamen in nobis moraliter nóſque formaliter reddit peccatores, ratione entis moralis in nobis relicti.

Sed contrà, vel ex eo exemplo ſequitur nos ſecundùm eam ſententiam actu tranſacto non fore formaliter iuſtos per aliquid reale nobis inhærens: nam tranſacto actuali peccato non ſumus formaliter peccatores per aliquid reale, ſed per aliquid morale ex actuali peccato relictum, aut ſecundùm alios per aliquam priuationem. per actum autem tranſactum ſolùm ſumus peccatores effectiuè, quatenus ipſe eſt cauſa peccati habitualis permanentis.

Peccatum tranſactum ſolùm effectiuè cóſtituit nos peccatores.

20 Dices, actum præteritum etſi à parte rei verè deſierit eſſe, tamen ſecundùm æſtimationem moralem cenſeri adhuc in nobis permanere ac inhærere, donec contrario actu reuocetur, atque ita nos per eum conſtitui formaliter peccatores aut iuſtos. Reſpondeo, hanc reſponſionem nullo modo ſuſtineri poſſe. Primò, quia caret omni prorſus fundamento, nec ſatis concipi poteſt, qua ratione actus omnino præteritus in me moraliter maneat, & tamquam forma inhærens me for-

me formaliter iuſtum aut peccatorem conſtituat, niſi ratione alicuius effectus phyſici aut moralis in me relicti. Secundò, quia nimium fauet ac ſimilis eſt ſententiæ hæreticorum dicentium nos per iuſtitiam ſiue opera iuſta ac merita Chriſti eſſe formaliter iuſtos: nam ſicut ſecundùm eam ſententiam non ſolùm opus proprium omnino tranſactum, ſed etiam actus alienus, v. c. peccatum Adami cenſetur poſtea ſecundùm ſe moraliter in nobis manere, nóſque formaliter & intrinſecè peccatores efficere; eadem planè ratione poſſunt hæretici dicere, merita Chriſti cenſeri moraliter nobis inhærere nóſque iuſtos facere. & Spiritum ſanctum ac gratiam nobis in iuſtificatione infundi, nihil eſſe aliud quàm ex imputatione Dei merita Chriſti incipere nobis moraliter inhærere, ac formaliter iuſtos efficere. Cùm igitur Concilium hanc ſententiam damnet, neceſſariò cenſet nos eſſe iuſtos per aliquid nobis inhærens, diſtinctum ab actu præterito, & fieri nullo modo poſſe vt dicta ratione ſimus verè iuſti. Et idem eſt de peccatis; nam ſi dicta ratione poſſimus verè conſtitui peccatores, nulla eſt ratio cur non poſſimus ſimili modo conſtitui iuſti, ex denominatione extrinſeca actus præteriti. Quare omnino dicendum eſt, peccatum habituale nullo modo poſſe dici conſiſtere in illa denominatione extrinſeca ab actu præterito ſed neceſſariò conſiſtere in aliquo morali aut priuatione peccatori intrinſeca.

30 Probatur Quartò, quia, vt etiam aduerſarij fatentur, paruuli, aliique qui ſolùm attriti iuſtificantur ſuſceptione Sacramenti, ſecundùm definitionem Tridentini neceſſariò dicendi ſunt recipere ſibi infuſum donum aliquod permanens, diſtinctum ab omni actu; quia in iis nullus eſt actus, qui vel per vmbram ex mente Concilij habeat rationem gratiæ iuſtificantis: ergo idem dicendum eſt de aliis, tum quia Concilium eodem modo generatim loquitur de forma, qua iuſtificamur: tum etiam quia aliàs qui contriti iuſtificarentur tranſacto actu aliter & imperfectiùs eſſent iuſti quàm alij. quod nemo dixerit.

31 Conclvsio III. Eſt iam de fide formam qua formaliter iuſti ſumus, eſſe qualitatem permanentem, & per modum habitus nobis inhærentem. Ita Bellarm. l. 1. de Gratia cap. 3. §. *Concilium etiam.* Probatur, quia etſi Concilium in ſua definitione non dicat, dictam formam eſſe qualitatem, tamen verbis æquiualentibus hoc expreſſit: atqui, vt oſtendi ſuprà nu. 18. hoc ſufficit vt res aliqua cenſeatur eſſe definita: ergo hæc eſt definita.

Bellarm.

Maior patet, quia ſecundùm communem vſum loquendi per formam nobis infuſam ac inhærentem, intelligimus qualitatem aut ſaltem quantitatem: certum autem eſt Concilium non loqui de quantitate; & verbum *infundi* huic nequit conuenire, quia hæc numquam ſolet infundi: ergo Concilium per illam formam intelligit qualitatem. Secundò, quia dicit nobis infundi caritatem, qua neceſſariò ſecundùm communem vſum loquendi nequit aliud intelligi, quàm qualitas aliqua habitualis aut actualis: iam autem oſtendi non poſſe intelligi actualem: ergo debet intelligi habitualis & permanens. quod clarè etiam confirmatur ex can. 18. ſeſſ. 6. citato num. 27. vbi dum definit gratiam amitti per peccatum mortale, non tamen fidem, ſed hanc in nobis remanere; apertè indicat ſe, dum dicit fidem & caritatem nobis infundi, loqui de re permanente.

32 Conclvsio IV. Probabilius eſt iam eſſe de fide nobis in iuſtificatione infundi veros habitus. ita Valent. 1, 2. diſp. 4. q. 3. puncto 4. citans Gabr. Scotum, Almain. & Vegam. & Peſantius 1. 2. q. 10. ar. 1. diſp. 2. concluſ. 4. Probatur, quia Concilium expreſsè definit nobis infundi fidem, ſpem & caritatem: atqui ſecundùm communem loquendi vſum hæc neceſſariò ſignificant aliquem actum vel habitum: ergo Concilium definit nobis infundi vel actum, vel habitum: atqui, vt iam oſtendi, ipſum nequit intelligi de actu: ergo definit infundi habitum. Confirmatur, quia ſi definiret Deum creaſſe hominem, etiam definiret ipſum creaſſe aliquod animal, quia homo & eſt & ſignificat idem quod aliquod animal, vt oſtendi num. 16. atqui eadem ratione qua homo ſignificat idem quod aliquod animal, caritas quæ non eſt actus, ſiue caritas permanens, ſignificat idem quod aliquis habitus: ergo hoc ipſo quo Concilium definit nobis infundi caritatem permanentem, definit nobis infundi aliquem habitum. His adde, vt oſtendi num. 7. æqualiter ſemper in Eccleſia fuiſſe creditum Deum nobis in iuſtificatione infundere gratiam informantem, ac infundere habitus virtutum, & hæc ſemper pro eodem ſunt habita. vnde etiam Tridentinum hæc inter ſe confundit ac pro eodem habet; quare æqualiter videtur vtrumque definiuiſſe.

Valentia. Gabriel. Scotus. Almainus. Vega. Peſantius.

Trident.

33 Dices, non haberi expreſsè in Concilio nobis infundi habitum, ſed ſolùm ex aliquibus eius dictis inferri: ergo hoc ſolùm eſt concluſio theologica. Reſpondeo, negando conſequentiam: quia hoc non inferimus ratione connexionis quam habet cum re in Concilio definita, ſed ex vi ſignificationis verborum & identitate ſignificati; ſiue quia res vtriſque verbis ſignificata, accipiendo vtraque propriè & ſecundùm vſum communem, & prout id verborum contextus aliæque circumſtantiæ exigunt, eſt eadem. Nam, vt iam oſtendi, dicta Concilij verba ſi propriè accipiantur, in iis circumſtantiis nihil aliud poſſunt ſignificare, quàm caritatem habitualem; quæ eſt verus habitus. qua ratione, vt oſtendi num. 17. & 18. ex eo quòd vna propoſitio ſit de fide, rectè inferimus aliam, quæ idem cum ipſa ſignificat, etiam eſſe de fide.

34 Dices Secundò, Concilium ſolùm intendit damnare hæreticos, docentes nos eſſe formaliter iuſtos ſola iuſtitia Chriſti nobis extrinſeca: ergo ſolùm intendit definire nos eſſe formaliter iuſtos aliqua forma intrinſeca, ſiue hæc ſit actus ſiue habitus. Reſpondeo, negando conſequentiam. Primò, quia hæretici non ſolùm hoc docebant, ſed etiam peruerſè negabant nos eſſe iuſtos per aliquos habitus nobis intrinſecos; & damnabant ſententiam (quæ, vt oſtendi n. 5. ſaltem reſpectu adultorum ſemper fuit communis totius Eccleſiæ) quæ docet nobis infundi habitus fidei, ſpei & caritatis. & conſequenter ſicut Concilium intendit eos damnare, ita intendit etiam hanc ſententiam definire. Secundò, quia ſæpe Concilia in ſuis definitionibus non ſolùm damnant ſententias hæreticorum, ſed ſimul etiam explicant quid circa propoſitam materiam ſentiendum ſit, vt etiam ex verbis ipſius Concilij patet.

35 Obiiciunt aliqui Tertiò, Concilium conſulto abſtinuiſſe nomine habitus, quia nolebat hanc quæſtionem hactenus inter Theologos dubiã, & à Concilio Viennenſi indeciſam relictam definire. Reſpondeo hanc obiectionem parui momenti eſſe. Primò, quia nullo modo probari poteſt totum Concilium conſulto ab eo nomine abſtinuiſſe: cùm longè probabilius ſit eos qui hoc primò dixerunt ſolùm ex priuatis aliquorum dictis id collegiſſe, quorum non erat mentem Concilij explicare. Secundò, quia varias alias ob cauſas potuit Concilium illud nomen omiſiſſe, & præcipuè, quia ſicut definitiones maximè ex Scripturis deducit, ita voluit vti verbis Scripturæ vſitatis, in qua ſæpe dicitur nobis infundi fidem & caritatem; non tamen habitum. Tertio, illa obiectio ſupponit apertè falſum, ſcilicet olim in Eccleſia ſemper fuiſſe dubitatum an nobis in iuſtificatione habitus infundantur. nam, vt oſtendi num. 5.

Conc. Viennenſe.

Eccleſia

Eccleſia partem affirmatiuam in adultis ſemper, vt certam ſuppoſuit. quare nominis illius omiſſio parum curanda eſt, cùm, vt iam oſtendi, ipſa res ſatis ſit expreſſa.

DVBIVM II.

Vtrùm in iuſtificatione nobis infundantur virtutes morales ſupernaturales?

36 *Durand. Scotus.* DVrandus in 3.d.33.q.6. Scotus d.36.q.vnica a.3. poſt medium, & quidam alij id negant. Primò, quia non dantur virtutes morales diſtinctæ ab acquiſitis: atqui hæ ſaltem ordinariè non infunduntur: ergo nullæ ordinariè infunduntur.

Secundò, quia illæ virtutes neque ſunt neceſſariæ ad iuſtificationem; quia hæc poteſt fieri per infuſionem fidei, ſpei & caritatis: nec etiam in ordine ad operationem; quia virtus acquiſita poteſt verſari circa omnia obiecta circa quæ poſſent verſari illæ virtutes infuſæ: ergo illæ virtutes nobis non infunduntur.

37 Tertiò, quia ſi illæ virtutes nobis in iuſtificatione infunderentur, expellerent habitus vitiorum oppoſitorum & darent facilitatem in operando: atqui experientia docet hoc eſſe falſum: nam attritus per Sacramentum iuſtificatus æqualem ferè ſentit inclinationem ad vitia, & difficultatem in exercitio virtutum, atque antea: ergo illæ virtutes ei non infunduntur.

Marſilius. Marſilius verò in 4. qu. 10. art. 1. in 2. parte ante ſolut. argument. concedit quidem virtutes morales nobis infundi; negat tamen has eſſe diſtinctas ab acquiſitis.

38 *D. Thom.* CONCLVSIO. Multò probabilius eſt nobis in iuſtificatione infundi virtutes morales ſupernaturales ſiue infuſas per ſe, qualéſque noſtris actibus non poſſumus acquirere. Ita D. Thomas 1.2. qu. 63. a. 3. & omnes Thomiſtæ; eſtque longè communior ſententia Theologorum: & vel hoc nomine ceteris paribus magis amplectenda.

Ratio autem D. Thomæ eſt optima; quia ſicut homo in iuſtificatione eleuatur ad ſtatum omnino ſupernaturalem, ita conuenit eum reddi intrinſecè potentem ad exercendas actiones illi ſtatui proportionatas, & conſequenter ad actiones ſupernaturales, idque non ſolùm circa Deum, ſed etiam circa obiecta virtutum moralium, quia harum etiam actus debet exercere ſuo ſtatui conuenientes: ergo ſicut neceſſarium fuit ei infundi virtutes theologicas, vt poſſit debitè verſari circa Deum ita neceſſe eſt ei infundi alias virtutes, vt circa harum obiecta debitè & conuenienter ſuo ſtatui verſetur.

39 *Actus meritorij præmij ſupernaturalis debent eſſe ſupernaturales.* Confirmatur, quia, vt oſtendi diſp. 4. num. 48. non meremur augmentum gloriæ, niſi per actus in ſubſtantia ſupernaturales: atqui, vt oſtendam diſput. 8. dub. 4. illud meremur etiam per actus virtutum moralium: ergo eos elicimus ſupernaturales in ſubſtantia, & conſequenter, vt intrinſecè ſimus potentes eos elicere, neceſſe eſt nobis infundi habitus ſupernaturales.

40 Ad primum argumentum contrarium, nego maiorem: nam cùm, vt oſtendi diſp. 5. dub. 3. actus naturalis & ſupernaturalis poſſint habere idem obiectum formale, nulla eſt ratio cur negemus eiuſmodi virtutes ſupernaturales eſſe poſſibiles: &, vt iam oſtendi, eas dari conuenit.

Ad ſecundum argumentum, nego antecedens. ex dictis enim patet, ad perfectam iuſtificationem, qua conſtituimur in ſtatu ſupernaturali ordinato ad beatitudinem ſupernaturalem promerendam, requiri vt conſtituamur intrinſecè potentes elicere actus, non ſolùm theologicos, ſed etiam aliarum virtutum in ſubſtantia ſupernaturales: ad quod neceſſarium eſt, vt infundantur nobis earum habitus ſupernaturales.

Ad tertium, nego maiorem. Quia habitus ſupernaturales, eò quòd non inclinent ſenſibiliter in obiectum, nec propriè & immediatè ſiue per ſe repugnāt vllis habitibus naturalibus, nec dant ſubiecto veram facilitatem in operando, ſed tantùm vim eliciendi actum ſupernaturalem, cùm aliàs non poſſet elicere niſi naturalē, vt fuſiùs oſtendā dub. 6. Et confirmatur, quia aliàs ex eo argumento ſequeretur, nobis non infundi habitus theologicos: quia qui acquiſiuit habitum infidelitatis, deſperationis aut odij Dei, poſtea per attritionem cum Sacramento iuſtificatus communiter ferè eandem inclinationem ſentit in dicta vitia, & difficultatem in exercitio contrariarum virtutum atque antea: & ſi aliquando accidat contrarium, hoc fit ratione gratiarum præuenientium, quæ conuerſo abundantiùs dantur: vnde nulla experientia quis poteſt deprehendere ſibi eos habitus eſſe infuſos. 41

Nota, quoſdam putare noſtram concluſionem eſſe adeò certam, vt contrariam dicant eſſe aut erroneam, aut valdè temerariam. Primò, quia Clementina de ſumma Trinitate ex Concilio Viennenſi definitur, eſſe probabilius, & Sanctorum dictis conformius, nobis in iuſtificatione infundi gratiam & virtutes. Sed hoc nihil facit ad rem: nam Concilium loquitur de virtutibus theologicis, vt patet ex verbis ipſius præcedentibus, & ex cap. *Maiores*, de baptiſmo, & ex Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. vbi de iiſdem virtutibus agens definit nobis infundi fidem, ſpem & caritatem. 42 *Clementin. Conc. Vienenſe.* *c. Maiores. Trident.*

Dices, Concilium Viennenſe ibi docet, probabilius eſſe eas virtutes nobis in baptiſmo infundi, de quibus tunc erat controuerſia inter Theologos: atqui numquam fuit controuerſia de virtutibus theologicis, quas omnes ſemper ſenſerunt nobis infundi: ergo agit ibi de virtutibus moralibus. 43

Reſpondeo, hanc obiectionem procedere, ex opinione eorum qui putant Concilium ibi & Innocentium cap. *Maiores*, de baptiſmo, diſputare an virtutes infundantur adultis: quos ſuprà num. 5. & 6. oſtendi apertè falli, & tam Innocentium quàm Concilium ſolùm ibi diſputare, an eæ virtutes, quas omnes communiter concedebant infundi adultis, dum iuſtificantur, etiam paruulis infunderentur in baptiſmo. Ex quibus noſtra reſponſio confirmatur. Nam Concilium, vt oſtendi, ſolùm agit ibi de virtutibus, quas Theologi omnes concedebant infundi adultis: atqui hæ ſunt ſolùm theologicæ, nam de aliis inter eos erat controuerſia: ergo Concilium agit de ſolis theologicis.

Probant id Secundò, ex quibuſdam locis Scripturæ, Conciliorum & Patrum: ſed ex quibus, vt ſummum poteſt probari, nos actus iſtarum virtutum non poſſe meritoriè aut perſeueranter exercere ſine aliqua gratia. quod nihil facit ad rem. Imò quædam loca ab iis citata habent ſenſum omnino impertinentem ad præſentem materiam, vbi benè oſtendit Curiel 1.2. qu. 63 art. 4. dub. vnico §. 3. ideóque meritò infert, contrariam ſententiam non eſſe dignam vlla cenſura, ſolùmque eſſe multò minùs probabilem. 44 *Curiel.*

DVBIVM III.

An habitus ſupernaturales in nobis creentur?

MVlti olim putarunt, gratiam habitualem propriè in anima creari. Primò, quia nō poteſt dici educi de potētia materiæ, aliàs deberet in ea contineri, & conſequēter non eſſet ſupernaturalis. Secūdo, quia 45

in Scripturis dicitur creari in nobis. Pſalmo 50. *Cor mundum crea in me Deus.* Ad Epheſ. 1. *Creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis.* ita Bonauent. in 2.d.26.qu.4. Richard. ibidem art.1.qu.2. Scotus in 4.d.1. quæſt.5. §. *Contra iſtam opinionem.* Sotus libr.2. de Gratia c.9. & alij.

Pſal. 50. Ad Epheſ. 1. Bonauent. Richard. Scotus. Sotus.

46 *Vaſquez.* Gratia educitur de potentia materiæ. Quid ſit educi de potentia materiæ. Gratia ſolũ continetur in potentia obedie͂tiali materiæ.

Sed vtrumque hoc fundamentum facilè ſoluitur. Ad primum, Reſpondeo cum Vaſquez 1.p.diſp.174. num.10. gratiam verè educi de potentia materiæ ſiuo ſubiecti (quia hoc nihil aliud ſignificat, quàm eam produci dependenter à ſubiecto eam ſuſtentante, quòd ſuprà diſp.4.n.17. oſtendi veriſſimum eſſe:) quia tamen educitur modo omnino ſupernaturali, nec ab vllo agente naturali educi poteſt, non poteſt dici contineri in potentia ipſius naturali, (quia ſic ſignificaretur eam potentiam virtute naturali poſſe educi in actum) ſed in potentia obedientiali: quia ſola virtute diuina in actum reduci poteſt.

47 *D. Thom.*

Ad ſecundum, Reſpondeo cum D. Thoma 1.2. q.110.a.2.ad 3. hoc dici, quia gratia nobis infunditur nullis præcedentibus noſtris meritis, atque ita quodammodo ex nihilo fit ſecundùm moralem æſtimationem; vt ſatis etiam colligitur ex dicto loco Apoſtoli: vbi probat nos per fidem ſaluatos eſſe non ex nobis: nec ex operibus noſtris, quia Dei factura ſumus creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis: quaſi hæc eſſent idem, nos creatos eſſe in operibus bonis, & nos accepiſſe virtutem ea faciendi ſine noſtris meritis.

48 Conclvsio. Gratia iuſtificans aliique habitus ſupernaturales, etſi moraliter & tropicè poſſint dici creari in nobis, quatenus ſine noſtris meritis nobis primò infunduntur, atque ita ſecundùm æſtimationem moralem ex nihilo fiunt, iuxta iam dicta; tamen phyſicè & propriè loquendo non poſſunt dici creari in nobis, ſed produci, ſicut alia accidentia. Ita apertè D. Thomas & Vaſquez ſuprà citati.

D. Thom. Vaſquez.

Sequitur ex dictis, quia ideo alia accidentia dicuntur non creari, quia educuntur ex potentia materiæ, atque ita non producuntur planè ex nihilo: atqui, vt iam oſtendi, hoc etiam conuenit gratiæ, aliiſque habitibus ſupernaturalibus: ergo verè non creantur, nec etiam concreantur magis quàm alia accidentia.

DVBIVM IV.

Vtrùm omnes virtutes infuſæ nobis infundantur ſimul?

Difficultas hæc præcipuè verſatur circa fidem & ſpem, & quæritur vtrùm hæ aliquando infundantur ante caritatem. De virtutibus autem moralibus nulla hîc eſt difficultas: nam quicumque fatentur has nobis infundi, etiam fatentur eas infundi ſimul cum caritate.

49 *Durandus. Bonauent. Richard. Scotus. Gabriel. Vega.*

Prima ſententia docet, fidem & ſpem numquam infundi ante caritatem. Ita Durand. in 3. d.23.q.6. artic.3. Bonauent. ibidem in expoſitione textus lit.F. Richard. art.6.q.3. Scotus d.36.art.4. Gabriel ibid.q. vn.a.2.p,3. Vega l.7.ad ſeſſ 6. Concil.Trident.c.28. & quidam alij.

Probatur Primò, quia aliàs cùm adulti ſemper credant antequam legitimè baptizentur, ſequeretur, fidem numquam iis infundi in baptiſmo: atqui hoc repugnat Concilio Vienn. quod docet probabilius eſſe hanc iis in baptiſmo infundi: ergo illud dici nequit. Secundò, quia Trident. ſeſſ.6. cap.7. docet, nos in iuſtificatione fidem, ſpem, & caritatem ſimul infuſa ſuſcipere: ergo fides non infunditur ante caritatem. Tertiò, quia cùm homo ante iuſtificationem ſit inimicus Dei, non cõuenit ei fidem, quæ eſt magnum Dei donum ac animæ ornamentum, infundi. Quartò, quia aliàs Deus hominem ante iuſtificationem imperfectè ſanaret: quod repugnat Auguſtino lib. de Vera & falſa pœnitentia cap.9 Quintò, quia D. Thomas 1.2. quæſt.62. artic.4. docet, actus fidei & ſpei eſſe priores generatione actu caritatis; habitus tamen ſimul infundi Sextò, quia aliàs ſequeretur, habitus virtutum infuſos non eſſe æquales in omnibus iuſtis.

Trident. Auguſt. D. Thom.

Secunda ſententia docet, quando quis credens quidem ſed tamen ſine ſufficienti diſpoſitione ad iuſtificationem ſuſcipit baptiſmum ipſi infundi habitum fidei ſine caritate; aliàs verò eos habitus ſemper ſimul infundi. ita Sotus l.2.de Gratia c.8. 50

Sotus.

Conclvsio. Multò probabilius eſt infidelibus dum incipiunt conuerti, ac fidei & ſpei actus priùs tempore eliciunt, quàm habeant actum caritatis, aut baptizentur, atque adeò communiter priùs etiam infundi habitum fidei & ſpei, quàm habitum caritatis. Ita Caiet. & Bañez 2.2.q.6.a.2. circa reſponſ. ad 3. Medin.1.2.q.62.art.4. Suarez 3.p.to 3.diſp.28. ſect.3. ſub finem. Salas 1. 2. tractat.11.diſp.5.ſect.3. Vaſquez 1.2.diſp.203. c.9. nu.117. Valentia 22.d.1. q.6.punct.2. Turrian.2.2.diſp.41. dub.9. Lorca ibid. diſp.32. Peſant.q.4.a.7.concl.3.& alij.& videtur apertè ſententia D.Tho.2.2.q.6.art.2.ad 3. vbi apertè admittit, fidem nobis aliquando infundi ante caritatem. Nec refert quòd in præcedentibus videatur aliquando loqui de actu fidei, quia ſub hoc comprehendit etiam habitum fidei: quia hic propriè dicitur nobis infundi. & quæſt. præcedente, nomine virtutis & fidei formatæ & informis, intellexerat habitum: ergo etiam hîc. 51

Caietan. Bañez. Medina. Suarez. Salas. Vaſquez. Valentia. Turrian. Lorca. Peſantius. D. Thom.

Probatur Primò, quia videtur aperta ſententia Trident. ſeſſ.6.c.7. vbi cùm docuiſſet nobis in iuſtificatione infundi fidem, ſpem & caritatem, ſubdit: *nam fides, niſi ad eam ſpes accedat & caritas, neque vnit perfectè cum Chriſto, neque corporis eius viuum membrum efficit. qua ratione veriſſimè dicitur, fidem ſine operibus mortuam & otioſam eſſe.* Vbi apertè ſupponit, fidem quandoque nobis priùs infundi quàm caritatem: agit enim de totali hominis conuerſione & iuſtificatione, qua infidelis conuerſus iuſtificatur per infuſionem fidei, ſpei & caritatis. atque fidem infuſam (de hac enim apertè loquitur) niſi accedat ſpes & caritas, non efficere nos viuum membrum Chriſti, ſed otioſam & mortuam eſſe. quæ incongruè dicerentur, ſi fides numquam nobis infunderetur ante caritatem. 52

Trident.

Dices, Concilium ſolùm inſinuare fidem in peccatore fideli manere ſublata caritate. Sed hoc nullo modo congruit menti aut textui Concilij. nam, vt iam oſtendi, & patet ex tota ſeſſione, Concilium diſputat qua ratione ad iuſtitiam ab infidelitate conuertamur; & quæ in tali iuſtificatione nobis infundantur. & dictis verbis reddit rationem cur non ſufficiat ſolam fidem nobis infundi, ſed neceſſe ſit ſimul infundi caritatem: ergo loquitur, non de conſeruatione fidei in peccante, ſed de eius infuſione in eo qui conuertitur. Nec etiam poteſt intelligi de ſolo actu fidei, quia hic non dicitur nobis propriè infundi, aut nos Chriſto vnire, eiúſque membrum efficere, aut ſine caritate manere otioſus: ſed hæc propriè ſoli habitui conueniunt. 53

Tridentinũ docet conuerſis ab infidelitate infũdi habitũ fidei ante caritatem.

Infundi & manere otioſum non actui, ſed habitui conuenit.

Probatur Secundò, quia videtur aperta ſententia D.Auguſtini l.1.ad Simpl.q.2. ſub initium, vbi ait: *In quibuſdam tanta eſt gratia fidei, quanta non ſufficit ad obtinendum regnum cælorum.* Et hanc ait eſſe catechumenorum habentium fidem ſine caritate. Et infrà: *In quibuſdam verò tanta eſt, vt iam corpori Chriſti, & ſancto Dei templo deputentur.* Et infrà: *Fiunt ergo inchoationes quædam fidei conceptionibus ſimiles; non tamen ſolum concipi, ſed & naſci opus eſt*, &c. Vbi clarè docet, aliquem initio 54

Auguſt.

Habitibus non actibus cõſtituimur formaliter mẽbra Chriſti & templa Dei.

initio ſuæ conuerſionis poſſe habere fidem antequam habeat caritatem quâ viuum Dei templum fiat. Quòd autem non loquatur de ſolis actibus, patet; quia loquitur de ea fide, quâ initio concipimur, & creſcente eius perfectione accedente ſcilicet caritate naſcimur filij Dei, & viuum Chriſti membrum ac templum conſtituimur. quæ non conueniunt actibus tranſeuntibus, ſed habitibus permanentibus.

55 Probatur Tertiò, quia cùm fides & ſpes remaneant in peccatore ſine caritate, & fides poſſit manere ſine ſpe conſtat planè nec fidem à ſpe, nec ſpem à caritate in ſuo eſſe pendere: ergo ſicut ſine caritate conſeruantur, ita etiam ſine ea legitimè diſpoſitis infunduntur: alia autem diſpoſitio non poteſt hîc eſſe neceſſaria, quàm eorum actus. Sicut enim actus caritatis diſponit ad habitum caritatis, ita etiam actus fidei & ſpei diſponunt ad harum habitum.

Dices, fidem & ſpem poſſe quidem conſeruari ſine caritate; non tamen primò produci: quia plura requiruntur ad rei alicuius productionem, quàm ad eius conſeruationem. Reſpondeo, nos etiam plura requirere; nam ad illorum habituum productionem præ requirimus eorum actus, ad conſeruationem verò ſolùm requirimus negationem omnis actus contrarij.

56 Probatur Quartò, quia in fideli peccatore ideò relinquitur habitus fidei & ſpei, quia cùm adhuc verè ſit fidelis, conuenit eum aliquid reale in ſe habere, quo etiam dum nihil agit intrinſecè ſit fidelis, & potens actus fidei exercere: atqui, dum quis ab infidelitate conuerſus priùs quàm habeat actum caritatis verè & ex animo credit, eſt verè fidelis: ergo ſimiliter conuenit ei infundi habitũ fidei; nam aliàs dum actu non credit, non eſſet verè formaliter ac realiter fidelis ſed ſolùm denominatione quadam extrinſeca ab actu præterito. Quare dicendum eſt hos habitus ei infundi præſertim cùm nulla ſit ratio id negandi, vt patebit ex ſolutione argumentorum.

Cur in peccatore fideli debeat eſſe habitus fidei.

57 Ad primum, nego minorem. Concilium enim ſolum docet, eos habitus nobis in baptiſmo infundi, quantum eſt ex vi Sacramenti, ſiue niſi antè nobis infuſi ſint. Vtrùm autem hoc caſu in baptizato hi habitus augeantur, atque ita poſſint dici infundi, videbimus dub. 5.

Ad ſecundum, Reſpondeo Tridentinum ſolùm velle nobis hæc omnia in iuſtificatione infundi ſiue eodem tempore ſiue diuerſo. vnde verbis immediatè ſequẽtibus apertè inſinuat ea non ſemper ſimul tempore infundi, vt oſtendi nu. 52. *Simul* itaque ibi non ſignificat ea ſimul ſiue eodem tempore infundi, ſed neceſſariò ſimul eſſe in eodem, vt quis perfectè iuſtificetur, vt apertè in ſequentibus docet.

Ad tertium, nego aſſumptum. Quia ſecundùm id ſequeretur, eos habitus non debere relinqui in peccatore; quia non magis dedecet eos peccatori infundi, quàm in eo à Deo conſeruari.

Quomodo Deus perfectè ſanet, quos ſanat.

Ad quartum, Reſpondeo Deum, quantum eſt ex parte ſua, ſemper hominem perfectè ſanare, quandoque tamen id non perficere, ob noſtrum defectum. Adde, librum illum non eſſe D. Auguſtini, & eius auctorem ſolùm velle vnum peccatum mortale non remitti ſine alio; atque ita illud nihil facere ad præſentem quæſtionem.

58 Ad quintum, Reſpondeo D. Thomam ibi non agere de prioritate temporis, quæ per accidens inter dictos habitus poteſt intercedere; ſed de prioritate, quæ per ſe & ex natura rei inter eos reperitur; qualis eſt prioritas naturæ. ſolúmque negare vnum habitum eſſe priorem natura altero, ſiue vnum naturaliter ſupponere alterum, ſicut vnus actus ſupponit alterum.

59 Ad ſextum, Reſpondeo nullum eſſe incommodum ſi habitus fidei aut ſpei in quibuſdam iuſtis ſit intenſior aliis habitibus infuſis: neque enim illi habitus horum norma regi debent, cùm ab his in ſuo eſſe ac conſeruari nullo modo dependeant; quare ſicut ſine his poſſunt abſolutè in aliquo eſſe, ita poſſunt his eſſe intenſiores. Quod igitur multi dicunt, omnes habitus infuſos in eodem ſemper eſſe æquè intenſos, intelligendum de habitibus habentibus inter ſe mutuam dependentiam, ita vt vnus numquam ſine alio reperiatur. quales ſunt omnes habitus infuſi virtutum moralium inter ſe & reſpectu caritatis, cum qua ſimul infunduntur, augentur, pereunt.

Soli illi habitus infuſi ſunt ſemper æquales in eodem, qui inter ſe cõnexi ſunt.

60 Ex quibus ſequitur Primò, habitus fidei & ſpei poſſe quidem in eodem eſſe intenſiores aliis habitibus infuſis: numquam tamen eſſe his remiſſiores. Quia cùm hi ab illis ita pendeant, vt ſecundùm Dei conſtitutionem ſine illis nec infundi nec conſeruari queant; nullo modo conuenit aut poſſibile eſt hos illis in eodem eſſe intenſiores. Sed contrà omnino conuenit, vt ſicut primus gradus caritatis neceſſariò præſupponit, aut ſaltem ſimul ſecum requirit primum gradum fidei & ſpei; ita ſecundus gradus caritatis præſupponat aut ſecum requirat ſecundum gradum fidei & ſpei, & ſic deinceps.

Habitus fidei & ſpei poſſunt in eodem eſſe intenſiores aliis habitibus infuſis, non tamen remiſſiores.

61 Sequitur Secundò, in iuſto qui habet habitum caritatis æqualem habitui fidei. per quoſuis actus virtutum æqualiter augeri habitum fidei & reliquarum virtutum: quia tunc nec alij habitus poſſunt magis augeri, quàm habitus fidei, ne ſint hoc intenſiores, nec eſt ratio cur habitus fidei magis augeatur, quàm reliqui. Secùs tamen videtur dicendum de eo qui habet habitum fidei reliquis intenſiorem, ſcilicet hunc eo caſu non intendi per actus aliarum virtutum. Quia tota ratio cur vnius virtutis habitus per actum alterius virtutis intendatur, excepto habitu caritatis, eſt mutua inter eas connexio & dependentia, vt dixi ſuprà, & n. 63. magis explicabo. cùm ergo reliqui habitus eatenus ſolùm ſint connexi habitui fidei, ab eóque dependeant quatenus nequeunt in eodem eſſe intenſiores; nihil impedit eos ſine hoc intendi, quamdiu ſunt eo remiſſiores; & conſequenter habitus fidei eo caſu non neceſſariò intenditur per eorum actus. Idémque proportionaliter dicendum de habitu ſpei, reſpectu caritatis & virtutum moralium.

Habitus fidei in iuſto per alia opera bona quãdoque augetur, quãdoque non.

62 Sequitur Tertiò, habitus fidei & ſpei in peccatore per harum actus augeri, ſine augmento aliarum virtutum quæ tunc non ſunt. nam ſicut illi actus diſponunt ſuum ſubiectum ad primam habituum infuſionem, ita etiam id diſponunt ad eorum augmentum. In iuſtis tamen hi habitus numquam augentur, niſi ſimul augeantur alij habitus infuſi: quia cùm in his actus fidei & ſpei ſint meritorij de condigno, non minùs merentur augmentum caritatis, & conſequenter virtutum moralium, quàm actus aliarum virtutum. vnde vlteriùs probabiliter infertur, habitum fidei per actum fidei æquè intenſum magis augeri in iuſto, quàm in peccatore, quia illius actus ob dignitatẽ operantis eſt moraliter multò melior, & meritorius de condigno, cùm actus peccatoris, vt ſummum ſit meritorius de congruo. quæ infrà in materia de merito fuſiùs probabo.

Habitus fidei & ſpei poſſunt augeri in peccatore ſine augmento aliorum habituum, non tamen in iuſto.

63 Dices, Actus caritatis aut alterius virtutis moralis in iuſto non minùs meretur augmentum habitus fidei in eo qui hunc habet intenſiorem aliis habitibus, quàm in habente eum æquè intenſum: ergo hoc augmentum debet aut vtrique conferri aut neutri. Reſpondeo, antecedens ſolùm eſſe verum de merito directo, & per ſe, qua ratione in neutro talis actus meretur augmentum habitus fidei: ſi autem intelligatur de merito indirecto & per accidens, tunc eſt negandum.

Pro quo Nota, actum virtutis in iuſto directè & per ſe

Actus virtutis in iuſto quædã meretur directè, quædam ſolùm indirectè.

per ſe ſolùm mereri augmentum ſui habitus, ad quod directè tendit, & augmentum præmij eſſentialis, quod eſt propria merces bonorum operum. ad hoc autem eſſentialiter ſpectant lumen gloriæ & gratia iuſtificans ſiue caritas. quare horum augmentum eſt præmium per ſe bonis operibus debitum: hac differentia, quòd augmentum caritatis ſtatim detur, vt infrà oſtendam; lumen autem gloriæ poſt hanc vitam. Augmentum verò reliquarum virtutum per eiuſmodi actum ſolùm meremur indirectè & per accidens, quatenus earum augmentum annexum eſt augmento caritatis, tamquam huius fundamentum aut ornamentum, vt autem patet ex dictis, augmentum fidei tunc ſolùm annexum eſt augmento caritatis, quando aliàs illa eſſet hac minùs intenſa, niſi ſimul cum ea augeretur.

DVBIVM V.

Qua ratione habitus infuſus ſit ſubiectus ipſi potentiæ, ſiue voluntati, in operando: ſiue, qua ratione ſit in poteſtate voluntatis habitu ſuo vti, aut non vti?

64 HAnc quæſtionem Doctores communiter expreſsè non tractant: quia communiter ſupponunt habitum ita ſubiectum eſſe voluntati, vt poſſit eo prout voluerit vti, aut non vti. Sed hæc ſuppoſitio, vt abſolutè vera ſit, aliqua limitatione aut explicatione indiget. Quidam enim eam minùs bene intelligentes ex ea quædam falſa concludunt, vt infrà patebit.

Quædã ſunt immediatè in poteſtate voluntatis quædam ſolùm mediatè.

Nota Primò, aliquid dupliciter poſſe eſſe in poteſtate voluntatis: Primò, immediatè & per ſe: qua ratione ipſius actus eſt in eius poteſtate, ſicut etiam actus potentiæ motiuæ non impeditæ, quam immediatè ad agendum ſuo arbitrio applicat, aut ab eo cohibet. Secundò, ſolùm mediatè & per aliud: qua ratione in noſtra poteſtate eſt obiecta nobis clarè propoſita videre aut non videre, quatenus eſt in noſtra poteſtate claudere aut aperire oculos.

65 *Molina.* Habitus eſt agens omnino neceſſarium.

Nota Secundò, cum Molina in Concordia qu. 14. a. 13. diſp. 44. §. *Vt verò hæc.* habitum eſſe agens nullo modo liberum, ſed naturaliter quantum eſt ex ſe determinatum ad agendum, & ad hoc inclinans; vnde quoties non impeditur, neceſſariò fertur in ſuum obiectum ſibi debitè propoſitum, idque quantum poteſt, ſiue ſecundùm totam ſuam intenſionem, & producendo quantũ in præſentibus circumſtantiis poteſt actum perfectiſſimum. Sicut corpus luminoſum naturaliter eſt ad agendum determinatum, & niſi impediatur quoduis illuminabile ſibi obiectum neceſſariò quantum poteſt illuminat.

66 Habitus per ſe ſine cooperatione potentiæ nihil poteſt agere.

Nota Tertiò, quemuis habitum tam naturalem quàm infuſum eſſe per ſe inſufficientem, vt aliquem actum producat, niſi potentia in qua ſubiectatur ſimul cum eo in ipſum influat: vnde hac non agente nihil omnino poteſt producere, & hac remiſsè agente nequit producere actum intenſum. ſicut, quia quoduis agens creatum in ſua actione pendet à concurſu Dei generali, hoc ceſſante illud nihil omnino agere poteſt. Item quia intellectus in viſione beatifica neceſſariò pendet à lumine gloriæ, illam nulla ex parte producere poteſt, ſi hoc ei non cooperetur: & ſi hoc habeat remiſſum, quantumuis conetur Deum intenſè videre, tamen ſolùm videbit remiſsè, nec vllo modo intenſiùs, quàm ſit ipſum lumen gloriæ. vt oſtendi diſp. 5. dub. 6.

67 Habitus eſt indirectè in poteſtate voluntatis.

CONCLVSIO I. Habitus ſiue infuſus, ſiue acquiſitus, eatenus eſt potentiæ, cui ineſt, in operando ſubiectus, ac in eius poteſtate, quatenus eſt in huius poteſtate agere, vel non agere, vel agere intenſè aut remiſsè. Sequitur apertè ex dictis: nam cùm habitus non poſſit vllo modo agere, niſi potentia etiam ſimul & æquè intenſè agat, ſi hæc habeat in ſua poteſtate agere aut non agere, ac agere remiſsè, vel intenſè prout libuerit, neceſſariò erit in eius poteſtate conſecutiuè efficere, vt habitus agat, aut non agat, & intra ſuam latitudinem agat intenſe aut remiſsè, prout illi libuerit agere aut non agere. Cùm igitur habitus ſiue acquiſiti, ſiue infuſi, in hac vita non neceſſitent potentiam ad agendum, ſed relinquant eam ſuæ naturali libertati; ſi hæc ſit libera, ſequitur, habitum indirectè & conſecutiuè eſſe ei ſubiectum in operando, atque ita in eius poteſtate eſſe efficere, vt habitus operetur aut non operetur, & vt producat actum intenſum aut remiſſum. Et ſic intelligendum eſt commune illud ſuppoſitum, ſcilicet habitum eſſe in poteſtate voluntatis.

CONCLVSIO II. Habitus ſiue acquiſitus, ſiue infuſus, non eſt directè & immediatè in poteſtate voluntatis, ſiue potentiæ cui ineſt. Ita videtur apertè ſentire Molina citatus in notabili 2. & ex dictis clarè ſequitur. Nam cùm habitus ſit agens omnino neceſſarium, & ex ſe perpetuò determinatum ad agendum, hoc ipſo quo ponuntur omnia, vt agat requiſita, omnino neceſſariò agit, nec voluntas hoc poteſt impedire, niſi auferendo aliqua ei, vt poſſit agere neceſſaria; v. c. deſinendo ei proponere ſuum obiectum, aliò auertendo cogitationem, aut nolendo circa eius obiectum agere. Sicut, quia potentia viſiua eſt agens ex ſe omnino neceſſarium voluntas non aliter poteſt eius actionem impedire quàm claudendo oculos, cóſue ab aliquo obiecto auertendo. 68

68 Habitus nõ eſt immediatè in poteſtate voluntatis. *Molina.*

Hinc ſequitur Primò, quoties potentia agit circa aliquod obiectum habitus ſibi inhærentis ſiue naturalis ſiue infuſi, v. c. ob huius obiectum formale aliquid appetendo, aut alicui propoſitioni aſſentiendo, dictum habitum ſemper neceſſariò in eundem actum ſimul cum ea quantum poteſt influere. Quia hoc ipſo quo potentia circa illud obiectum ita agit, ponuntur neceſſariò omnia requiſita, vt habitus agat, quia ad hoc nihil aliud requiritur, quàm vt potentiæ cui ineſt, obiiciatur ipſius obiectum formale, & hæc circa illud operetur. 69

69 Potẽtia agẽs circa obiectum ſui habitus nequit impedire quin hic ſimul agat.

Sequitur Secundò, quoties potentia aliqua habens in ſe habitum infuſum, elicit aliquem actum circa ſiue propter obiectum illius formale, hunc actum neceſſariò eſſe ſupernaturalem. v. c. quoties intellectus aſſentitur propoſitioni reuelatæ, præciſè quia à Deo, reuelata eſt, aut voluntas vult Deo bonum, quia ei bonum eſt, aut efficaciter deſiderat eo frui tamquam vltimo ſuo fine; hi actus ſunt neceſſariò ſupernaturales in ſubſtantia, aut fidei, aut caritatis, aut ſpei in eo qui his habitibus eſt inſtructus. Quia, vt iam oſtendi, in eiuſmodi caſu dicti habitus in ſubſtantia ſupernaturales, neceſſariò in eiuſmodi actus, quantum poſſunt influunt. Item vt oſtendi diſp. 5. n. 9. 20. & 32. actus productus à principio ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturali qua tali ſiue ſupernaturaliter operante, eſt in ſubſtantia ſupernaturalis: ergo dicti actus ſunt neceſſariò in ſubſtantia ſupernaturales, cùm neceſſariò procedant à principio in ſubſtantia ſupernaturali ſupernaturaliter operante. quæ vera ſunt etiam poſito caſu quòd potentia merè naturalis poſſit circa eadem obiecta formalia actus merè naturales elicere: vt ex locis iam citatis apertè ſequitur. Et hæc diligenter notanda ſunt, quia valdè vtilia ſunt ad ſoluendas varias difficultates inter Theologos controuerſas, vt ſuis locis infrà etiam notabimus. 70

70 Habens habitũ ſupernaturalem nequit circa huius obiectũ formale producere actum naturalem.

DVBIVM

DVBIVM VI.

An habitus ſupernaturalis conferat ſuo ſubiecto facilitatem operandi?

71 *Turrian.* Eadem res poteſt dare facultatem & facilitatē operandi.

QVidam apud Turrianum 2.2.diſ.46. d.8. id affirmant. Primò, quia eadem res poteſt alicui conferre abſolutè potentiam agendi, & ſimul facilitatem, ita vt quo perfectior eſt, eo ſuo ſubiecto tribuat maiorem facilitatem: vt patet in ſpeciebus impreſſis, quæ ſimul tribuunt intellectui poteſtatem aliqua intelligendi, ita vt hæc ſine illis non poſſet intelligere;& ſimul tribuunt facilitatem:nam quo ſunt perfectiores, eo intellectus per eas faciliùs intelligit: ergo ſimiliter habitus infuſi non ſolùm dant potentiam ſiue poteſtatem eliciendi actus ſupernaturales, ſed etiam facilitatem,præſertim quando intenſi ſunt. Secūdò, quia qui multis & intēſis actibus acquiſiuerunt ſibi habitum infuſum intenſum,faciliùs eliciunt ipſius actus, quàm alij qui habent habitum minùs intenſum: ergo hoc eſt ſignum quòd habitus infuſi ſaltem intenſi dent facilitatem operandi. Et huius etiam ſententiæ ſunt ij omnes,qui ex eo quòd is, qui poſt magnam ſanctitatem labitur in grauia crimina, in iiſque diu verſatur, ac poſtea per actum remiſſum conuertitur,experiatur magnam difficultatem in exercitio virtutum, colligunt eum per pœnitentiam non recipere omnem gratiam per peccatum amiſſam. de quibus egi tom.2. de Sacramentis diſput.2. dub.20. Sed argumenta pro ea allata nihil conuincunt, & facilè poſſunt ſolui.

Ad primum,nego conſequentiam.nam ex eo quòd hoc fieri poſſit,& in certo caſu fiat, male infertur id ſemper,aut in caſu de quo diſputamus, fieri. Ad ſecundum,nego conſequentiam:quia hæc facilitas non naſcitur ex habitibus infuſis,ſed ex acquiſitis, qui per actus etiam ſupernaturales gignuntur, vt oſtendam diſp.7. dub.3.

72 Habitus ſupernaturalis non facilitat actionē. *Vaſquez.*

CONCLVSIO. Probabilius eſt habitus ſupernaturales, quantumuis intenſos, non conferre potentiæ facilitatem in operando, ita vt ſiue habeat eos intenſos,ſiue remiſſos, cæteris paribus æqualem in operando ſentiat difficultatem, aut facilitatem. Ita Vaſquez 1.2 diſp.83. c.1. & quidam alij apud Turrian. ſuprà. vbi ipſe etiam putat eam eſſe probabilem.

Probant hoc aliqui; quia hi habitus habent ſe inſtar potentiæ, cuius non eſt dare facilitatem operandi,ſed ſolùm dare poteſtatem operandi. Sed hoc argumentum non conuincit;nam,vt patet ex primo argumento contrariæ ſententiæ,id quod dat ſimpliciter poſſe operari, ſæpe præſertim quando creſcit in perfectione,dat etiam facilè poſſe,ſiue facilitatem in operando. hoc igitur argumentum ſolùm probat, fieri poſſe, vt eiuſmodi habitus in ſe perfectior non det maiorem facilitatem operandi:ſiue ex ipſius natura & fine quo datur,non poſſe probari ipſi conferre facilitatem in operando.

73 Probatur igitur Secundò, quia aliàs quicumque haberent eiuſmodi habitus magis intenſos, deberent cæteris paribus in operando experiri maiorem facilitatem, quàm ij qui habent eos minùs intenſos, aut etiam non habent: atqui hoc repugnat apertæ experientiæ: ergo etiam id vnde ſequitur. Minor patet Primò, in iis qui diu tepidè ſine peccato mortali viuunt.& ſæpe Sacramenta frequentant,qui continuò, cùm per horum ſuſceptionem ex opere operato,tum etiam ex bonis operibus,quæ etſi remiſsè tamen ſæpe faciunt,gratiam ac habitus infuſos in ſe augent;& tamen in fine non ſentiunt maiorem facilitatem in exercitio virtutum, quàm initio. Item quando quis dicta ratione, aut etiam per heroicos virtutum actus intenſos habitus infuſos ſibi comparauit, ſi poſtea labatur in peccatum mortale, & diu in eo neglecto omni virtutum exercitio perſeueret, ita vt ferè omnino amiſerit omnes habitus virtutum acquiſitos, & tandem per attritionem,& Sacramenti ſuſceptionem iuſtificetur, hic omnem gratiam amiſſam recipit. vt oſtendi tom.2.de Sacramentis diſp.2. dub.20. atque ita ſtatim habet habitus virtutum valdè intenſos, & nihilominus in exercitio virtutum aut tantam, aut ferè tantam experitur difficultatem atque ante iuſtificationem. Quod patet fore falſum,ſi eiuſmodi habitus conferrent facilitatem in agendo. Nam ſi talis haberet tam intenſos eiuſmodi habitus acquiſitos,facillimè virtutem exerceret.

Tepidè diu viuētes ſine peccato mortali & Sacramenta frequētātes augent habitus infuſos, non tamen facilitatem operandi.

Pœnitens reſtituitur ſemper omnis gratia deperdita non tamen facilitas operandi.

Reſpondent aliqui Primò, ideo tales ſentire hanc difficultatem in exercitio virtutum,quia contraxerunt habitus vitioſos,qui hoc iis reddunt difficile. 74

Sed hoc non ſatisfacit. Primò,quia cùm prior ille de quo egi initio n.73.toto illo tempore,vt ſuppono, abſtineat à peccato mortali, & interim ſæpe, etſi remiſsè,multa opera bona faciat, nulla eſt ratio cur dicamus eum in fine illius temporis neceſſariò habere habitus vitioſos maiores,quàm initio(cùm facilè fieri poſſit, vt ſint æquales, aut etiam minores) & conſequenter non reddunt ei operationem virtutis difficiliorem in fine quàm initio. cùm igitur in fine habitus infuſi in eo ſint longè maiores,& ex nullo alio capite poſſit dici in eo eſſe aucta ſaltem notabiliter difficultas operandi,ſecundùm aliam ſententiam hi deberent ei conferre longè maiorem facilitatem in operando: quod,vt dixi,experimur eſſe falſum.

Secundò,quia clarè patet ſecundum ex dictis non habere habitus vitioſos intenſiores ſtatim poſt conuerſionem,quàm habuerit immediatè ante, & tamen ferè æqualem experitur in opere virtutis difficultatem. & conſequenter cæteris exiſtentibus paribus,eandem experitur difficultatem aut facilitatem in opere virtutum, ſiue hos habitus habeat intenſos, ſiue remiſſos,aut etiam nullos: quod ſecundùm aliam ſententiam eſſet falſum. nam quando duo habent æquale impedimentum reſpectu alicuius operationis,ſi vnus recipiat aliquod adiutorium,quo alter caret, quódque natum eſt eius operationem multùm facilitare, hic longè faciliùs aget, quàm alter qui tali adiutorio caret. Quare cùm ſupradictus immediatè antè conuerſionem habeat habitus vitioſos tam intenſos ac immediatè poſt conuerſionem;ſi habitus infuſi valdè intenſi operationem facilitarent, cùm poſt conuerſionem haberet tantum adiumentum operationem facilitans, quo priùs carebat, & cùm impedimentum agendi ſit æquale, deberet iam longè faciliùs agere, quàm antè.

Reſpondent alij Secundò, ideo tales non ſentire maiorem facilitatem in exercitio virtutum poſt acquiſitos eos habitus,quàm antè;quia eſt difficultas ex parte intellectus, cui deſunt ſpecies neceſſariæ ad exercitium illarum virtutum. 75

Sed contrà Primò, talibus eodem modo hæ ſpecies deſunt antequam habeant dictos habitus tam intenſos, quàm poſtea, & conſequenter par in iis eſt difficultas ex parte intellectus ſiue harum ſpecierum: ergo vera manet noſtra propoſitio,ſcilicet cæteris paribus æqualem in virtutis exercitio experiri difficultatem eum qui hos habitus habet intenſos,& eum qui hos habet remiſſos aut etiam non habet.

Ad virtutū actus ſufficiūt ſpecies requiſitæ ad cognitionē obiecti.

Secundò, quia fruſtra omnino finguntur eiuſmodi ſpecies ad tales actus neceſſariæ præter eas quæ neceſſariæ ſunt ad ſufficientem ſubiecti cognitionem: in talibus autem communiter ſufficiens omnino eſt virtutum cognitio. Fateor quidem vehementem aut aliàs ingenio operantis accommodam honeſtatis ipſius obiecti apprehenſionem, multùm facilitare operationem:

Commoda apprehenſio obiecti multùm facilitat operationem.

tionem: ſed hoc planè per accidens eſt intentioni ipſius habitus infuſi, & ſiue hæc adſit, ſiue abſit, illa quoties adeſt eodem modo operationem circa ſuum obiectum facilitat. Ex quibus omnibus dicta minor clarè probatur.

76 Probatur concluſio Tertiò, quia ſi habitus infuſi facilitarent ipſam operationem, hac ex parte directè contrariarentur habitibus vitioſis quatenus hi hanc operationem reddunt difficiliorem: atque ita hos expellerent, aut ſaltem multùm imminuerent: atqui hoc eſt falſum, vt patet experientia, & communiter omnes fatentur: ergo etiam id vnde ſequitur eſt falſum. Secunda pars maioris probatur: quia, vt aliqua ſimul poſita ſe mutuo interimant, non eſt opus, vt per ſe immediatè ſint contraria, ſed ſufficit quòd habeant proprietates contrarias, ac virtutes agendi inter ſe pugnantes (vt patet in igne & aqua, & ſexcẽtis aliis ſimilibus:) atqui ſecundùm aliam ſententiam, virtus infuſa & habitus vitioſus quando verſantur circa idem obiectum, haberent propriè tales vires agendi contrarias ac inter ſe pugnantes (vt per ſe, & ex priore parte noſtræ maioris patet:) ergo ſe mutuo interimerent.

Vt aliqua ſimul poſita ſe mutuo interimant ſufficit quòd habeãt proprietates contrarias.

77 Quartò, quia ſi eiuſmodi habitus facilitarent operationem virtuoſam, id facerent, vel per ſe immediatè potentiam inclinando ad eiuſmodi operationem, prout habitus voluntatis acquiſiti eam facilitant; vel efficiendo, vt vehementer obiecti bonitatem, vt commodam ac expetendam apprehenderemus: qua ratione commoda oratio ſæpe animos audientium ad aliquod opus valdè inclinat, illúdque in iis facilitat: neutrum autem horum dici poteſt: ergo habitus infuſus non facilitat. Minor probatur, quia ſecundum illud eſſe falſum ex ipſa experientia ſatis patet, & per ſe notum eſt; quia habitus voluntatis numquam in nobis eiuſmodi apprehenſionem excitat, niſi prius per ſe immediatè voluntatem in amorem obiecti inclinando, atque ita efficiendo, vt hoc placeat, & conſequenter efficiendo, vt intellectus hoc, vt expetendum apprehendat; & tandem etiam hac ratione affectus magis in eius amorem excitatur. Illud verò prius illatum in maiore eſſe falſum etiam patet, tum quia aliàs poſſemus in nobis ſentire eiuſmodi inclinationẽ, atque ita deprehendere nos habere habitus infuſos, præſertim quando ſcimus nos non habere acquiſitos: quod tamen experientia docet eſſe falſum; tum etiam quia aliàs habitus infuſus directè contrariaretur habitui vitioſo, eúmque formaliter expelleret. quia habitus acquiſitus virtuoſus ideo præciſè ita contrariatur vitioſo, eúmque formaliter expellit, quia vterque per ſe formaliter ad actus contrarios inclinat. vnde apertè ſequitur, ſi habitus infuſus ſimiliter inclinaret in actum contrarium actui habitus vitioſi, futurum vt hunc eodem modo expelleret: quod tamen omnes fatentur eſſe falſum.

DVBIVM VII.

An primus actus caritatis, quo peccator ad Deum conuertitur, procedat ab habitu caritatis, ſimúlque ad eius infuſionem diſponat?

78 Satis conſtat inter Doctores, habitum caritatis eodem inſtanti temporis, quo eius actus à peccatore elicitur, eidem infundi: ſed eſt difficultas vtrùm habitus caritatis peccatori infundatur priùs natura, quàm ipſe eliciat actum caritatis, atque ita hic etiam primo ſuo inſtanti producatur ab habitu caritatis.

Plurimi ex ſchola S. Thomæ id aſſerunt, volúntque habitum caritatis in genere cauſæ efficientis eſſe priorem natura ipſo actu caritatis quo peccator ſe ad gratiam diſponit; & rurſum hunc in genere cauſæ materialis, tamquam quamdam diſpoſitionem, eſſe priorem natura ſuâ cauſâ efficiente, ſiue habitu à quo producitur.

Præcipua eorum ratio eſt, quia putant hanc eſſe ſententiam D. Thomæ 1.2. quæſt. 113. art. 8. vbi ponit duplicem ordinem naturæ, qui ſeruatur in iuſtificatione impij. Primum ex parte agentis, ſiue quatenus iuſtificatio concipitur fieri à Deo. Secundum ex parte paſſi, ſiue hominis iuſtificati. Secundùm priorem ordinem ponit Primo loco infuſionem gratiæ. Secundo, motum liberi arbitrij in Deum, eum amando. Tertiò, eiuſdem motum in peccatum, id deteſtando. Quarto, remiſſionem peccati. iuxta ſecundum ordinem ponit Primò, liberationem à peccato; Secundò, receptionem gratiæ. *D. Thom.*

Probant deinde ſuam ſententiam Secundò, quia Concil. Arauſicanum & D. Auguſt. ſæpe dicunt gratiam aut caritatem nobis infundi, vt amemus Deum: ergo priùs hæc nobis infunditur, quàm Deũ amemus. *Arauſic. Auguſt.*

Tertiò, quia voluntas nequit vitaliter elicere actum caritatis, niſi priùs natura fiat potens eum elicere: atqui hoc nequit fieri niſi per habitum ei infuſum; nam aliàs ille actus non eſſet vitalis: ergo ille habitus debet ei priùs natura infundi. 79

Quartò, quia fieri poteſt, vt duæ res diuerſo reſpectu ſint ſibi viciſſim priores in diuerſo genere cauſæ, atque ita fieri poteſt, vt diuerſo reſpectu ſint ſibi viciſſim priores ac poſteriores: ergo non eſt negandum hoc fieri in habitu caritatis eiúſque actu. Anteced. probant in materia & forma, quæ viciſſim ſunt ſibi cauſa, & vna eſt viciſſim alterâ prior ac poſterior natura. Item quando ignis aquam calefacit, ex parte ignis agentis prior natura eſt introductio caloris quàm expulſio frigoris, quia ignis introducit calorem, vt expellat frigus; contrà ex parte aquæ patientis prior eſt expulſio ſiue amiſſio frigoris, quàm receptio caloris: ideo enim hæc amittit frigus, vt poſſit recipere calorem: & ſicut ignis per productionem caloris tamquam per medium quoddam expellit frigus; ita aqua per amiſſionem frigoris fit apta, vt recipiat calorem. Illa autem particula, vt, ſemper denotat id, quod poſterius eſt. Item id quod alicui vtile eſt, vt aliquid efficiat aut recipiat, eſt ex parte ipſius prius eo, ad quod eſt vtile; quia medium in executione eſt priùs fine.

Quidam autem, vt hæc meliùs poſſint defendere, notant hos duos ordines numquam debere confundi: atque ita malè quæri, v. c. vtrùm ſit priùs natura Deum peccatori infundere gratiam, an hunc liberari à peccato? dicúntque neutrum horum poſſe dici altero prius. quia prioritas naturæ nihil eſt aliud quàm ordo diuerſorum ad vnum, quare ea quæ dicunt ordinem ad diuerſas cauſas (v. c. vnum ad cauſam efficientem, & alterum ad cauſam materialem) nequeunt inter ſe eſſe priora aut poſteriora: niſi conſiderentur quatenus dicunt ordinem ad vnam cauſam. 80

Sed in hac ſententia mihi & pluribus aliis multa videntur valde difficilia, & quæ videntur apertæ rationi contradicere. vt ex dicendis patebit. 81

Et in primis, vt incipiam ab vltimo, illud notabile videtur merè confictum, vt argumenta pro ea ſententia allata habeant aliquam ſpeciem probabilitatis, & cõtraria poſſint faciliùs eludi: nam aliàs nulla videtur ratione niti, ſed potiùs cum ea aperte pugnare. Primò, quia in eo ſumitur prioritatẽ naturæ nihil eſſe aliud, quàm diuerſorum ordinem ad vnum, quaſi vt inter aliqua duo ſit prioritas & poſterioritas naturæ, neceſſe ſit hæc reſpicere aliquod tertium, ad quod dicant ordinem vnum alio propinquiorem: quod illi videntur, atque adeò neceſſariò debent aſſerere, ſi ſuam ſenten

Prioritas naturæ non dicit neceſſariò ordinẽ plurium ad vnum.

ſententiam velint tueri: quódque infrà oſtendam eſſe falſum. Secundò, in eo aſſeritur, vt inter duo ſit prioritas naturæ, vtrumque debere ſumi aut ex parte cauſæ efficientis, aut ex parte cauſæ materialis, atque ita tenens ſe ex parte huius non poſſe dici prius aut poſterius eo quod reſpicit cauſam efficientem. Hæc autem dici non poſſe probatur. Quia ex iis ſequitur Primò, cauſam efficientem non eſſe priorem ſuo effectu, quia hæc vt ſic conſiderata nullum dicunt ordinem ad aliquod tertium. Secundò, ſolem nec eſſe, nec habere vim illuminandi priùs natura quàm aër ab illo illuminetur, ſiue quàm hîc lumen ab eo recipiat. Nam vnum tenet ſe ex parte cauſæ efficientis, alterum ex parte cauſæ materialis. aër enim illuminatus tenet ſe ex parte cauſæ materialis & paſſi, ſol verò eiúſque vis illuminandi ſunt cauſa efficiens illuminationis; atque ita ſecundùm illos inter hæc nulla poteſt eſſe prioritas naturæ. Supradicta autem ſunt apertè falſa. nam ſecundùm omnes cauſa efficiens eſt prior natura ſuo effectu; & cùm ſol ſit cauſa non ſolùm luminis producti, ſed etiam cur aër illuminetur, ſiué cur hîc lumen in ſe recipiat, (nam ſol non producit lumen extra ſubiectum, quod aër poſtea in ſe recipiat, ſed in ipſo aëre ipſiſque inhærens, vnde hinc dicitur ab illo illuminari ac lumen recipere;) & conſequenter ſol debet priùs natura eſſe, ac habere vim illuminandi, quàm hic ſit illuminatus, aut lumen in ſe receperit.

82 Secundò, difficultatem habet quòd illa ſententia pro fundamento ſumit, duas res poſſe ſibi mutuo eſſe cauſas in diuerſo genere cauſæ, ita vt ſecundùm idem eſſe reale vna ſit alteri cauſa in vno genere cauſæ, atque ita à parte rei prior natura exiſtat; & in altero genere cauſæ ſit ipſius effectus; eáque natura poſterior. hoc enim manifeſtam videtur inuoluere implicantiam, ſcilicet eandem rem ſecundùm idem omnino eſſe, eodem inſtanti naturæ concipi abſolutè exiſtere, & abſolutè non exiſtere. nam rem aliquam aliquid phyſicè cauſare ſupponit eam abſolutè eſſe: & rurſus eam nondum eſſe cauſatam ſuppónit eam pro illo inſtanti abſolutè non eſſe. quæ magis ex dicendis num.90. patebunt; &, vt infrà num.86. & 87. oſtendam, nulla huius rei vel probabilia poſſunt adferri exempla. Finis eſt quidem cauſa ſuorum mediorum, à quibus rurſum cauſatur: ſed ſecundùm eſſe omnino diuerſum, nec his vllo modo eſt prius ſecundùm eſſe quod ab iis cauſatur. nam ſolùm eſt cauſa mediorum ſecundùm ſuum eſſe obiectiuum, & ſecundùm hoc ſolùm eſt prius ſuis mediis; à quibus cauſatur non ſecundùm illud eſſe obiectiuum, ſed ſecundùm ſuum eſſe reale quo poſtea exiſtit; & ſecundùm hoc nullo modo verè à parte rei eſt cauſa mediorum, nec vllatenus exiſtit priùs natura ipſis mediis, per quæ producitur. Contingit quidem ſæpe rem, quam intendimus acquirere, exiſtere ante ipſa media; ſed tunc hæc non cauſant rem illam, ſed ſolùm eius acquiſitionem, quæ nullo modo à parte rei exiſtit ante ipſa media. Argumenta autem præſertim quæ ex ratione pro ea ſententia adferuntur, nihil habent difficultatis cùm apertè falſa ſupponant, vt mox oſtendam.

Duæ res cõſideratæ ſecundùm eſſe actuale nequeunt ſibi mutuo eſſe cauſæ.

Finis ſecundùm diuerſum eſſe cauſat media, & ab iis cauſatur.

83 Ad primum, ex auctoritate D. Thomæ Reſpondeo eum nullibi dicere, gratiam habitualem nobis infundi priùs natura quàm conuertamur, aut contritionem primo inſtanti ab ea produci. ſolùm enim dicit Deum priùs natura quàm conteramur infundere nobis gratiam qua nos moueat ad ſui amorem & ad contritionem; quòd fit per gratiam actualem, non autem per habitualem: nam, vt patet ex dictis dub.6. habitualis gratia propriè nos non mouet aut excitat ad amandum Deum, ſed ſola actualis hoc facit: nam aliàs iuſti continuò deberent ad amorem Dei excitari, cùm continuò in ſe habeant gratiam habitualem. His adde, ſecundùm D. Thomam gratiam habitualem iuſtificantem realiter diſtingui à caritate, nec eſſe habitum operatiuum, nec infundi nobis in ordine ad operationem; ſed vt animam à peccato mundet eámque ornet. vnde etiam ſecundùm eum ineſt immediatè eſſentiæ animæ, non autem potentiis: quare cùm dicit, Deum nos infuſione ſuæ gratiæ mouere ad contritionem, non poteſt intelligi de hac gratia. Nec refert quòd ſimul tempore cùm ea gratia infundatur habitus caritatis. Quia D. Thomas hunc non comprehendit ſub nomine gratiæ iuſtificantis, ſiue nomine eius gratiæ cuius infuſione peccatum remittitur, nec de hoc habitu hîc vllo modo agit. atque adeò hic debet intelligi aut de gratia habituali prout diſtinguitur à caritate (quod iam oſtendi dici non poſſe) aut de gratia actuali.

Sola gratia actualis, nõ autem habitualis nobis datur ante contritionẽ, & ad hanc nos excitat.

D. Thom.

D. Thom.

Contrà verò, quando dicit contritionem eſſe priorem receptione gratiæ, loquitur de habituali, ad quam contritio diſponit. Quòd autem ipſe de vtraque gratia hîc loquatur, præter dicta, vel inde patet, quòd hîc intendat explicare ea omnia quæ per ſe concurrunt ad noſtram iuſtificationem eodem inſtanti, quo fit; inter quæ conſtat vtramque gratiam numerandam eſſe. Et confirmatur, quia aliàs omiſiſſet præcipuam cauſam qua Deus nos primò excitat ad contritionem, & à qua incipit neceſſariò huius motus, quæ ſecundùm omnes eſt neceſſariò gratia actualis. nam etſi concedamus etiam in ſententia D. Thomæ gratiam habitualem debere numerari inter gratias operantes, aut cooperantes; tamen omnino certum eſt eam non eſſe primam gratiam à qua in peccatore incipit motus contritionis, ſed hoc conuenit ſoli gratiæ actuali: vt patet ex Trident. ſeſſ.6.c.5. 84

Conuerſio peccatoris nequit ſumere initiũ à gratia habituali.

Trident.

85

D. Thom.

Dices, D. Thomas hac ratione vtetur vitioſa æquiuocatione cùm de diuerſis gratiis ſub eodem nomine quaſi de vna loquatur. Reſpondeo, nego aſſumptum: nam loquitur de gratia in genere prout comprehendit tam actualem, quàm habitualem, ipſiſque ſecundùm diuerſa inferiora diuerſa attribuit. Quod non quidem explicitè, ſed implicitè ſatis oſtendit, dum deſcribit duplicem ordinem, qui inter concurrentia ad iuſtificationem à peccatis conſiderari poteſt, ſcilicet vnum ex parte agentis; in quo primum locum obtinet datio gratiæ præuenientis, qua Deus voluntatem à peccato ad ſe conuertit, vt omnes fatentur, & docet Trident. ſeſſ.6.c.5. Alterum ex parte paſſi: in quo docet, vltimum locum obtinere ſuſceptionem gratiæ. quod propriè ſoli gratiæ habituali conuenit: nam reſpectu huius homo ſe habet merè paſſiuè: cùm tamen ad productionem gratiæ actualis, etſi non liberè tamen verè concurrat ſecundùm multorum & probabiliorem ſententiam, docentium hanc conſiſtere in interna illuminatione intellectus ac motione voluntatis, qui ſunt quidam actus iſtarum potentiarum. Item hæ gratiæ dantur homini in ordine ad actionem, ſiue vt per eas excitetur ad agendum, atque ita ſe tenent ex parte agentis. gratia verò iuſtificans ſecundùm D. Thomam non eſt actiua, nec datur ad agendum, ſed ad animæ ornamentum, ideóque ſe tenet purè ex parte patiẽtis. quare dum exprimit ſe in priore ordine loqui de iis quæ ſe tenent ex parte agentis, & in ſecundo de iis quæ ſe tenent ex parte patientis, ſatis innuit ſe priùs loqui de gratia actuali, & ſecundò de habituali.

Trident.

Cur gratia actualis ſe teneat ex parte agẽtis & actualis ex parte paſſi.

D. Thom.

Quod confirmatur, vel ex eo quòd D. Thomas doceat, ex parte agentis non modò infuſionem gratiæ, ſed etiam contritionem eſſe priorem remiſſione peccati, item ex parte patientis liberationem à peccato eſſe priorem receptione gratiæ. numquam tamen, vel leuiter inſinuat, liberationem à peccato eſſe priorem contritione; quod ſciebat eſſe falſum, & tamen ex altera

D. Thom.

altera ſententia apertè ſequitur: ſecundùm quam liberatio à peccato eſt prior ſuſceptione gratiæ habitualis; & hæc eſt prior contritione; vnde apertè infertur, contritionem eſſe poſteriorem liberatione à peccato.

Vbi Nota, etſi ex parte Dei infuſio gratiæ habitualis, ac remiſſio peccati; & ex parte hominis huius receptio, & liberatio à peccato ſint à parte rei ſimul natura (vt infrà oſtendam) tamen ſecundùm quamdam conſiderationem & modum noſtrum concipiendi, liberationem à peccato poſſe dici priorem ſuſceptione gratiæ, ſcilicet ſecundùm perfectam iuſtitiæ denominationem, ſiue quatenus ipſa gratiæ ſuſceptio, ſiue informatio habet perfectam rationem iuſtitiæ, quæ & gratiæ ſuſceptionem (quatenus hæc conſideratur, vt diſtincta à peccati ablatione) & ipſam peccati ablationem includit, & ita hanc tamquam ſuam partem quodammodo ſupponit.

86 Ad ſecundum argumentum, Reſpondeo hoc nihil facere ad rem. nam Patres & Concilia agentes contra Pelagianos loquuntur præcipuè de gratia actuali, aut ſaltem de gratia in genere prout eſt neceſſarium principium actuum conducentiū ad vitam æternam: & ſolùm volunt alterutram, ſcilicet actualem, vel habitualem, neceſſariò requiri, vt poſſimus eiuſmodi actus elicere: vnde etiam negant noſtros actus vllo modo præcedere ſuſceptionem eiuſmodi gratiæ. Dicunt autem nobis infundi caritatem, quia priùs quàm amemus infunditur nobis aliquis ſubitus affectus erga Deum, quo ad eum amandum excitamur.

Quo ſenſu Patres dicāt nobis infundi caritatē antequam Deum amemus.

Ad tertium, nego minorem. nam diſp. 5. dub 5. num. 70. oſtendi contrarium abſolutè dicendum eſſe, ſcilicet voluntatem ſine vllo habitu, ſingulari Dei concurſu ſufficienter eleuari, vt poſſit actum caritatis vitaliter producere.

Ad quartum, nego antecedens loquendo de iis, quæ phyſicè ſibi mutuo ſunt cauſæ, ita vt vtrumque viciſſim, prius altero verè à parte rei exiſtat. Ad primam eiuſdem probationem, nego aſſumptum. nam nec forma vllo modo eſt cauſa materiæ, ſiue cur hæc exiſtat, ſed ſolius compoſiti; nec etiam eſt vllo modo prior, ſed ſimpliciter poſterior materia, ſi dependenter ab ea exiſtat.

Forma non eſt cauſa materiæ, ſed compoſiti.

87 Ad ſecundam probationem, nego etiam aſſumptum: nam, vt mox oſtendam, multò veriùs eſt productionem caloris & expulſionem frigoris eſſe ſimul natura, aut ſaltem eadem ratione qua illa dicitur hac prior, etiam receptionem caloris debere dici priorem amiſſione frigoris. Nam ſicut agens expellit frigus ex aqua, quia in ea producit calorem; ita aqua amittit frigus, quia recipit calorem, non contrà. etſi enim vt aqua poſſit in ſe recipere calorem, neceſſarium ſit, vt frigus expellatur; hoc tamen non expellitur niſi per ipſam receptionem caloris, ſiue per calorem receptum: cùm enim calor formaliter expellat frigus, eius receptio, ſiue exiſtentia in ſubiecto eſt cauſa cur frigus expellatur; non tamen contrà: atque ita etſi huius expulſio ad illius receptionem requiratur tamquam quædam conditio, non tamen requiritur prior natura, ſed ſimul: nam debet fieri per ipſam receptionem, atque ita concipi nequit, vt priùs natura facta; quia ſic aut deberet concipi facta per aliud, aut calor receptus deberet concipi formaliter expuliſſe frigus antequam concipiatur exiſtere. quod implicat fieri. Et eodem modo, quo aqua ad receptionem caloris requirit expulſionem ſiue amiſſionem frigoris, etiam ignis eandem requirit ad introductionem caloris: nam ſicut aqua nequit recipere calorem, niſi amittendo frigus, ita ignis nequit illum in aquam introducere, niſi expellendo frigus.

88 Quod autem in eodem argumento dicitur, ignem inducere calorem, vt expellat frigus, & aquam hoc amittere, vt recipiat calorem, eſt apertè falſum: nam ille modus loquendi denotat finem ab agente intentum (ea ſaltem ratione qua agentia naturalia dicuntur etiam agere propter finem) ignis autem nullo modo tamquam finem intendit expulſionem frigoris, ſed introductionem caloris; atque ita potiùs expellit frigus, vt hunc poſſit introducere; & ad hunc finem illa expulſio eſt ei vtilis, imò neceſſaria tamquam conditio requiſita. multò minùs aqua poteſt dici amittere frigus, vt calorem recipiat; quia ipſa nullo modo intendit receptionem caloris, cùm ei ſit violenta, & ad ipſius corruptionem tendens. Nec refert, quòd illa amiſſio ad hanc receptionem ſit vtilis: quia ſimiliter illa receptio eſt vtilis ac neceſſaria ad hanc amiſſionē.

Ignis nō inducit calorē in aquam, vt expellat frigus, ſed hoc expellit, vt illū inducat.

Pro huius difficultatis maiore explicatione, Nota Primò, quando aliquid dicitur alio prius natura, non ſignificari prioritatem in quo (quaſi eſſet aliquod inſtans temporis in quo vnum ſine alio verè exiſteret: hoc enim in iis quæ ſunt ſimul tempore omnino falſum eſt) ſed prioritatem à quo; quia nimirum vnum ſignificatur in ſui productione pendere ab alio tamquam à ſua cauſa, aut ſaltem tamquam à conditione ad ſuam exiſtentiam prærequiſita. Sic lumen productum à candela pendet ab hac, vt à cauſa efficiente, & à ſubiecto, vt à cauſa materiali, & ab huius propinquitate, vt à conditione neceſſariò prærequiſita, vt candela hoc poſſit illuminare. ideóque hæc tria ſunt neceſſariò priora natura ipſo lumine candelæ. Poſſet his adiungi alius modus prioritatis naturæ, quando ſcilicet duo ita cauſantur ab eodem tertio, vt vnum magis per ſe, neceſſariò ac immediatè ab illo cauſetur, quàm alterum: tunc enim illud dicitur hoc prius natura. qua ratione in peccatore contrito priùs natura eſſet deteſtatio peccati infuſione gratiæ, etſi ſolus formalis amor Dei ad hanc diſponeret, quia illa magis per ſe magíſque immediatè ſequitur actum caritatis in peccatore peccatorum ſuorū memore quàm infuſio gratiæ. vt oſtendi tom. 2. de Sacramentis diſp. 2. dub. 6. Sed hæc prioritas naturæ ad explicationem præſentis materiæ non ſpectat: nam hîc ſolùm agimus de illis, quorum vnum eſt alio prius per modum cauſæ aut diſpoſitionis: & conſequenter quatenus hoc ab illo pendet. 89

Quid ſit prioritas naturæ.

Alius modus prioritatis naturæ.

Nota Secundo, vt aliquid verè & abſolutè dicatur altero prius, non ſufficere hoc ab illo quacumque ratione pendere, ita vt ſine illo nequeat exiſtere, ſed ſimul etiam requiri, vt illud non pendeat ab hoc: nam ſi ſit mutua inter ea dependentia, tunc neutrum erit altero prius, ſed erunt ſimul natura. qua ratione correlatiua dicuntur eſſe ſimul natura: quia nimirum inter ea qua talia neceſſariò eſt mutua dependentia; ita vt neutrum ſine altero poſſit exiſtere. Quod ſi inter ea quæ à ſe mutuo pendent in exiſtendo poſſet vnum dici prius natura altero, nulla eſſet ratio cur vnum correlatiuum non poſſet dici prius natura altero, quatenus hoc ab eo pendet tamquam à termino ac conditione ad ſuam exiſtentiam neceſſariò requiſita. Et rurſum, hoc poſſet iterum dici ſimili ratione prius altero; atque ita non deberent dici ſimul natura, ſed viciſſim ſe mutuo priora ac poſteriora; quod repugnat communi ſenſui & modo loquendi Doctorum. 90

Prioritas naturæ requirit dependētiam non mutuam.

Mutua dependētia conſtituit ſimultatem naturæ.

Ratio horum eſt, quia, vt aliquid verè dicatur altero prius natura, debet ita exiſtere, vt poſſit concipi exiſtens eo modo quo exiſtit, non concipiendo alterum exiſtere: ſi enim nequeo concipere hoc exiſtere, niſi concipiendo ſimul alterum exiſtere, cùm hæc tunc ſint conceptu & ratione ſimul, quomodo vnum erit altero natura prius? atqui id quod verè à parte rei exiſtit dependenter ab exiſtentia alterius, nequit concipi exiſtere eo modo quo exiſtit, niſi ſimul conci- 91

Cur mutua dependētia tollat prioritatem naturæ.

concipiatur exiſtentia alterius: ergo nequit hoc eſſe prius natura.

92 Dices poterọ concipere vnum exiſtere, non quatenus dependet ab altero, ſed præcisè quatenus hoc dependet ab illo; ergo hac ratione illud poterit concipi eſſe prius natura quàm hoc. Reſpondeo, nego conſequentiam. Quia tunc non concipiam illud exiſtere eo modo quo exiſtit, ſcilicet dependenter ab altero: & aliàs vnum correlatiuum poſſet eſſe prius natura altero, quatenus concipitur præcisè prout hoc ab illo pendet. Item effectus poſſet dici eſſe ſimul natura cum ſua cauſa. v.c. lumen cum ſole, ſi cõcipiamus illud vt non dependens à ſole, ſed præcisè quatenus eſt quædam res: res enim inter ſe independentes poſſunt eſſe ſimul natura, ſicut ſpecies eiuſdem generis. Vt igitur aliquid verè dicatur altero prius natura, non eſt curandum qua ratione poſſit concipi abſtrahendo ab hoc, vel illo modo exiſtendi, ſed qua ratione poſſit concipi eſſe eo modo, quo de facto exiſtit in rerum natura. Cùm igitur inter ea quæ à ſe mutuo in exiſtendo pendent, neutrum in vllo inſtanti de facto exiſtat independenter ab alio, nulla eſt cauſa cur vnum ſit prius alio, ſed vtrumque debet dici ſimul natura.

93 *Vt aliquid agat, aliúdue in ſe recipiat debet priùs eſſe.* Nota Tertiò, vt aliquid vere à parte rei agat, aut aliquid in ſe recipiat, aut ſubiectum ad formæ ſuſceptionem diſponat debere abſolutè & verè à parte rei exiſtere ſecundùm eam rationem qua agit, ſiue ita, vt ſi agat quatenus eſt à parte rei, neceſſariò exiſtat à parte rei (qua ratione neceſſariò agunt cauſa efficiens, formalis & materialis in rebus phyſicis;) ſi verò agat per modum obiecti (qua ratione finis mouet voluntatem) debet neceſſariò eſſe obiectiuè præſens ipſi potentiæ. vnde etiam voluntas nullo modo poteſt ferri in incognitum, & quæuis res neceſſariò prius natura cognoſcitur quàm appetatur.

94 *Cauſa formalis, efficiens, & diſpoſitiua, causãt ſuos effectus poſteriùs natura ea re, à qua dependent in produci.* Ex quibus ſequitur Primò, cauſam efficientem, formalem, materialem & diſpoſitiuam ſiue diſpoſitionem cauſare ſuos effectus dependẽter ab iis, à quibus dependent in exiſtendo, ſiue à quibus ipſæ aliquo ex dictis modis cauſantur: & conſequenter illæ ſuos effectus cauſant poſteriùs natura quàm hæc exiſtant: quia dictæ cauſæ non cauſant niſi quatenus verè à parte rei exiſtunt; nec exiſtunt niſi dependenter à cauſis ſuis: ergo cauſant dependenter à ſuis cauſis, à quibus ſicut ſuum eſſe, ita etiam vim cauſandi acceperunt. Item vt cauſent ſupponuntur eſſe, & vt ſint ſupponunt ſuas cauſas eſſe: ergo vt cauſent ſupponunt ſuas cauſas verè à parte rei eſſe, ſi vno ex dictis modis ab iis fuerint cauſatæ. ſicut enim, vt calor calefaciat ſupponitur neceſſario eſſe, ita etiam ſupponitur eius ſubiectum eſſe (modo exiſtat dependenter à ſubiecto) & eius cauſam productiuam eſſe, vel fuiſſe.

95 Sequitur Secundò, cauſam efficientem, materialem & formalem reſpectu materiæ ſiue ſui ſubiecti non poſſe ſibi mutuo eſſe cauſas cur primò incipiant exiſtere, etſi cauſa materialis & formalis poſſint ſibi mutuo eſſe cauſæ cur in rerum natura conſeruentur. De cauſa formali patet quia hæc, vt ſuprà dixi, non eſt cauſa cur ſua materia ſiue ſubiectum incipiat primò exiſtere, nec ad eius productionem poteſt vllo modo concurrere: nam non cauſat niſi informando, aut ſimul cum materia aliquid componendo, aut ex ſuo ſubiecto formam ſibi contrariam expellendo; & in omnibus his caſibus ſupponit materiam aut ſubiectum ſuum eſſe. De aliis duabus cauſis etiam patet, quia vt cauſent ſupponuntur eſſe, & conſequenter ſupponunt omnes ſuas cauſas, à quibus ſunt productæ, iam eſſe aut extitiſſe: quare non poſſunt ad earum productionem concurrere, v.c. viſio producitur à potentia viſiua, dico fieri non poſſe, vt viſio diſponat videntem, vt recipiat potentiam viſiuam: quia vt viſio ſit diſpoſitio, debet neceſſariò eſſe, & conſequenter cauſata eſſe à potentia viſiua; atque adeò, vt ſit diſpoſitio, ſupponit potentiam viſiuam tamquam ſuam cauſam iam eſſe.

Sequitur Tertiò, productionem aut receptionem caloris in aqua non eſſe verè à parte rei priorẽ expulſione aut amiſſione frigoris; nec contrà hæc illis eſſe priora: ſed vtraque eſſe ſimul natura quia cum mutua dependentia ponuntur in rerum natura, ac eſſe incipiunt; & conſequenter ſunt ſimul natura. patet ex dictis nume. 90. Quare ſi quando D. Thomas inſinuet vnum eſſe priùs altero, debet commodè explicari, vt ſolùm velit hoc fieri ſecundùm quemdam modum concipiendi, quo poſſumus concipere, v.c. calorem in aqua produci non concipiendo id fieri dependenter ab expulſione frigoris, aut contrà: atque ita poſſumus modo aliquo confuſo concipere vnum priùs altero. Sed inde malè infertur ita à parte rei eſſe, vt iam oſtendi. 96 *Calor non producitur priùs in aqua, quàm frigus expellatur: nec hoc priùs expellitur, quàm ille producatur D. Thom.*

Sequitur Quartò: maiore adhuc ratione eſſe ſimul natura productionem caloris in aqua, ita vt ille producatur huic inhærens, & eiuſdem in hac receptionem. Quia hæc non ſolùm omnino dependenter à ſe mutuo fiunt, ita vt implicet vnum ſine alio eſſe; ſed vnum inuoluitur in intimo conceptu alterius, ita vt vnum ſine altero nequeat concipi: nam calorem inhærere aquæ intrinſecè dicit eum in hac receptum eſſe; & eum incipere huic inhærere eſt incipere ab hac recipi. 97 *Productio caloris eiuſdémque receptio ſunt ſimul natura.*

Dices, hæc dicere diuerſos reſpectus; nam vnum dicit reſpectum ad cauſam efficientem, & aliud ad cauſam materialem. Reſpondeo Primò inde non ſequi, ea non dicere ſimul aliquid ſaltem ex parte omnino idem, atque ita ex parte ſaltem includere ſe mutuò intrinſeco conceptu. Reſpondeo Secundò, Etſi vnum explicitè dicat reſpectum quem alterum non dicit explicitè, tamen vtrumque eoſdem reſpectus dicit implicitè, licet diuerſo ordine. nam ſicut calefacere dicit aliquod agens calefacere, ita calefieri dicit ab aliquo calefieri.

Sequitur Quintò, inter ea, quorum vnum ſe tenet ex parte agentis, & alterum ex parte patientis, vnum alio poſſe eſſe prius natura. Primò, quia ſi, vt iam oſtendi, hæc poſſunt eſſe ſimul natura, nulla eſt ratio cur nequeant etiam inter ſe eſſe priora aut poſteriora natura. Secundò, quia quando vnum ita ſupponit aliud, vt nequeat ſine eo eſſe, ſiue ita, vt de facto hoc ſit illius cauſa, & tamen hoc nullo modo ſupponit illud, certum eſt hoc illo eſſe prius, vt apertè patet ex dictis num. 89. & 90. Atqui duo, quorum vnum ſe tenet ex parte agentis, & alterum ex parte paſſi, poſſunt ſe dicto modo inter ſe habere: ergo vnum ex his poteſt altero eſſe prius natura. Minor probatur: quia aquam in ſe recipere calorem ab igne productum neceſſariò ſupponit ignem eſſe, & habere vim calefaciendi, & hæc ſunt verè cauſa non modo cur calor producatur, ſed etiam cur in aqua recipiatur: & ſecundùm ſe nullo modo hanc receptionem ſupponunt, aut ab ea pendent; cùm tamen vis productiua ſit ex parte agentis, & receptio caloris ex parte patientis. his autem poſitis facile erit propoſitam difficultatem ſoluere. 98

Conclvsio I. Actus caritatis ſiue contritionis primo quo peccator ſe diſponit ad gratiam ſiue caritatem recipiendam inſtanti, nullo modo producitur ab habitu caritatis; ſed à ſola potentia adiuta ſingulari Dei auxilio actuali ſupplente defectum habitus: nec hic priùs natura infunditur, quàm ille eliciatur. Ita Halenſ. 3. p. q 73. memb. 3. Bonau. in 4. d. 17. 1. p. diſt. a. 2. q. 2. Molina in ſua Concordia q. 14. art. 13. diſp. 44. Vega l. 6. in Trident. c. 28. & ſequent. 99 *Halenſis. Bonauent. Molina Vega.*

Sequitur apertè ex dictis, vbi oſtendi id quod ſubie

ſubiectum diſponit ad aliquam formam, nullo modo poſſe ab hac primò produci: nec duas res ſecundùm idem ſuum eſſe reale poſſe ſibi mutuo eſſe cauſas, aut ſe mutuo viciſſim priores natura. Deinde probatur Primò, quia gratia habitualis non poteſt producere contritionem niſi actu ſit, & quidem priùs natura quam ſit contritio, ſicut potentia viſiua eſt neceſſariò priùs natura ſua viſione; & conſequenter in illo priore naturæ contritio nondum eſt; quomodo ergo potuit tunc diſponere ſubiectum ad gratiæ ſuſceptionem? certè hoc non poteſt magis fieri quàm fieri poſſit, vt viſio videntem diſponat ad ſuſceptionem potentiæ viſiuæ.

Reſpondent aliqui contritionem non diſponere ad gratiæ productionem & infuſionem, quæ ſe tenent ex parte agentis, ſed ad eius receptionem, quæ ſe tenet ex parte paſſi: atque ita ſupponere quidem gratiæ productionem & infuſionem, non tamen eius receptionem. Sed vt hæc reſponſio habeat aliquam probabilitatem neceſſariò debet ſupponere quorumdam opinionem dicentium gratiam habitualem priùs natura à Deo produci quàm animæ inhæreat. Quos merito refutat Vaſquez 1. 2. diſp. 111. n. 39. quia gratia non producitur niſi nobis inhærens, atque ita ſimul natura eſt producta, & nobis inhæret. quod multò magis debet intelligi de infuſione gratiæ: nam hæc in intrinſeco ſuo conceptu connotat nos eam recipere; ideóque ſimul omnino natura & cônceptu ſunt gratiam nobis infundi, & nos eam recipere, vt oſtendi n. 97. ideóque qua ratione contritio diſponit ad gratiæ receptionem, eadem diſponit ad eius infuſionem, vt etiam oſtendi num. 87. His adde, voluntatem non agere vnà cum habitu niſi eam priùs naturâ in ſe receperit.

Gratia non eſt priùs quàm nobis inhæreat.

Vaſquez.

100 Probatur Secundò, quia ex contraria ſententia ſequitur Primò, actionem liberam qua talem eſſe natura priorem ſua cauſa efficiente, ſcilicet gratia, à qua procedit. Secundò, diſpoſitionem qua talem eſſe natura poſteriorem forma ſiue gratia habituali ad quam diſponit. Tertiò, eandem rem ſub eadem ratione eſſe eadem gratia priorem & poſteriorem. Quartò, idem ſecundùm idem eſſe reale eſſe cauſam ſuiipſius. Hæc autem ſunt apertè abſurda: ergo etiam id, ex quo ſequuntur, eſt abſurdum.

Prima pars maioris probatur, quia diſpoſitio eſt natura prior gratia habituali ad quam diſponit, vt per ſe patet, & alij etiam concedunt: atqui ſecundùm illos actio libera qua talis, ſcilicet contritio liberè procedens à gratia habituali tamquam à ſua cauſa efficiente, eſt diſpoſitio ad eandem gratiam habitualem, à qua procedit: ergo actio libera, ſcilicet contritio qua talis, ſiue quatenus eſt actio libera, eſt natura prior ſuâ cauſâ, ſcilicet gratia habituali à qua procedit. Item ſecundùm illos diſpoſitio ad gratiam habitualem eſt prior ſua cauſa efficiente; atqui contritio quatenus eſt actio libera, eſt diſpoſitio ad gratiam habitualem: ergo contritio quatenus eſt actio libera, eſt prior ſua cauſa efficiente. Secunda pars probatur, quia contritio quatenus eſt actio libera, procedens à gratia habituali, eſt natura poſterior ipſa gratia habituali, ad quam diſponit: atqui contritio quatenus eſt diſpoſitio ad gratiam habitualem, eſt actio libera ab eadem gratia procedens: ergo contritio quatenus eſt diſpoſitio, eſt poſterior natura gratia habituali ad quam diſponit.

Tertia pars ſequitur apertè ex dictis: quia ſecundùm illam ſententiam contritio quatenus eſt diſpoſitio ad gratiam, eſſet prior eadem gratia, vt probat prius argumentum; & ſimul quatenus eſt talis diſpoſitio, eſſet poſterior eadem gratia, vt probat 2. argumentum.

101 Quidam vt hæc argumenta effugiant, docent contritionem eſſe diſpoſitionem ad gratiam, non quatenus eſt libera actio à gratia & libero arbitrio procedens, ſed præciſè quatenus eſt quædam qualitas voluntati inhærens.

Sed hoc dici nullo modo poteſt. Primò, quia D. Thomas 1. 2. q. 113. a. 4. ad 1. & a. 8. in corpore expreſsè docet, contritionem nos diſponere ad iuſtificationem quatenus eſt motus liberi arbitrij. Secundò, quia repugnat Tridentino ſeſſ. 6. c. 6. vbi docet, nos diſponi ad iuſtificationem dum liberè mouemur in Deum, ſiue per liberam noſtram motionē in Deum: voluntas autem non mouetur liberè in Deum quatenus præciſè recipit in ſe actionem, ſed quatenus eam elicit. nam ſi voluntas aliquam volitionem ita in ſe reciperet, vt tamen eam non produceret, hæc ei nullo modo eſſet voluntaria, nec verè immediatè in ſe libera, ſed vt ſummum mediatè, quatenus fortè in eius poteſtate eſſet eiuſmodi receptionem impedire: qua ratione etiam ſuſceptio gratiæ habitualis eſt ei libera. Omnino autem conſtat contritionem, qua ad gratiam diſponimur, debere nobis in ſe immediatè eſſe liberam. Tertiò, quia aliàs ſequeretur, contritionem nullo modo liberè ab aliquo peccatore elicitam ipſum ſufficienter diſponere ad iuſtitiam. quod apertè videtur repugnare Tridentino ſup. cap. 5. & 6. vbi ad noſtram iuſtificationem abſolutè requirit, vt liberè nos ad eam diſponamus. Item ſeſſ. 14. c. 4. de Sacramento pœnitentiæ ait: ***Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius.*** vbi apertè ſupponit, contritionem impetrare remiſſionem peccatorum, quod ab ea fieri nequit, niſi quatenus eſt actio libera.

D. Thom.

Contritio nos diſponit ad gratiam quatenus eſt libera actio.

Trident.

Dices, dicta loca Tridentini intelligenda eſſe non de contritione perfecta & vero actu caritatis; ſed de contritione imperfecta, ſiue attritione, aliíſque actibus fidei & ſpei hanc præcedentibus. Quia Concilium agit illis locis de diſpoſitionibus requiſitis, vt quis cum Sacramento Baptiſmi aut Pœnitentiæ iuſtificetur, ad quod non eſt neceſſaria perfecta contritio aut actus caritatis, vt Concilium dicto cap. 4. apertè docet. Sed hoc nullo modo ſatisfacit, quia etſi Concilium dictis locis agat de iuſtificatione quæ fit per ea Sacramenta, tamen non agit de ea ſola, ſed generatim de omni omnino iuſtificatione, etiam ea quæ fit ſine Sacramento. Quod patet Primò, quia aliàs nullibi ab eo eſſet definitum quòd iuſtificatio peccatoris extra Sacramentum prærequirat motum liberi arbitrij in Deum, aut quòd fiat per infuſionem gratiæ; cùm enim nullo alio loco hæc definiat, ſi ea dictis locis (ſub quibus comprehendo canones iis capitibus reſpondentes) non definiat, nullibi ea definiet. Secundò, quia dicto cap. 4. dicit motum contritionis omni tempore, & conſequenter etiam eo quod inſtitutionem Baptiſmi ac Pœnitentiæ præceſſit, fuiſſe neceſſarium ad impetrandam remiſſionem peccatorum; quod pro hoc tempore nequit intelligi de contritione imperfecta. quia, vt ibidem inferiùs docet, hæc ſine ſuſceptione Sacramenti, non impetrat remiſſionem peccati. 102

Ex quibus etiam infertur, id quod aliqui dicūt, caritatem peccatori non infundi, quia contritus eſt, ſed vt conteratur, apertè verbis Concilij repugnare: nam hoc dicto cap. 4. apertè docet, peccatorem per contritionem impetrare remiſſionem peccati, & conſequenter gratiæ habitualis ſiue caritatis infuſionem, ſine qua illa remiſſio numquam fit, vt docet Concilium ſeſſ. 6. cap. 7. Fieri autem nequit, vt noſtra contritio impetret infuſionem gratiæ, niſi hæc detur quia conterimur. Adde, dictos Auctores cùm admittant contritionem nos diſponere ad gratiæ infuſionem, & tamen ſimul dicant gratiam nobis non infundi, quia conterimur, ſed vt conteramur, apertè ſibi contradicere. 103

Caritas habitualis infūditur peccatori non vt cōteratur ſed quia cōtritus eſt.

Trident.

cere. Nam cùm omnis diſpoſitio ſit aliquo modo cauſa formæ ad quam diſponit, & cur hæc in ſubiectum introducatur, & hac ratione non habeat ſe per modum finis, ſed per modum medij ad illius infuſionem prærequiſiti; clarum eſt formam non infundi, vt diſpoſitio ponatur (quia ſic diſpoſitio eſſet finis formæ ad quam diſponit) ſed quia illa poſita eſt.

104 Diſpoſitio eſt cauſa nō ſolùm ſuſceptionis, ſed etiam inductionis ipſius formæ.

Dices, diſpoſitionē ſubiecti non eſſe cauſam introductionis formæ, ſed ſolùm ſuſceptionis eiuſdem in ſubiecto, quia hoc aptum & promptum reddit, vt formam facilè ſuſcipiat. Sed hoc dici non poteſt: nam id quod facilitat ſuſceptionem formæ in ſubiecto, etiam facilitat eiuſdem inductionem: & ſicut bona ſubiecti diſpoſitio eſt medium neceſſarium, vt forma poſſit recipi in ſubiecto; ita eſt medium neceſſarium, vt poſſit induci in ſubiectum: quia qua ratione ſine ea diſpoſitione forma nequit recipi in ſubiecto, eadem omnino ſine ea nequit induci.

105 Demum probatur quarta pars illius maioris poſitæ nu. 100. Quia id quod eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa effectus: atqui contritio eſt cauſa gratiæ habitualis, tamquam diſpoſitio ad eam requiſita, & tamquam eam impetrans, vt oſtendi ex Tridentino ſuprà. Item ſecundùm aliam ſententiam eadem contritio eſt effectus eiuſdem gratiæ, quam dicto modo cauſat: ergo eſt cauſa ſui ipſius, atque ita ſe ipſa abſolutè natura prior, tamquam cauſa ſuo effectu: idque ſecundùm idem eſſe reale prout exiſtit à parte rei.

106 Dices, idem fieri in cauſa finali, quia hæc eſt cauſa mediorum, & rurſus media ſunt cauſa ipſius. Item introductio caloris in aquam eſt cauſa formalis expulſionis ſiue amiſſionis frigoris: & hæc rurſum eſt cauſa materialis introductionis caloris, nam diſponit ſubiectum ad huius introductionem.

Reſpondeo, nego aſſumptum pro vtraque parte. nam finis non eſt cauſa mediorum prout exiſtit à parte rei, ſiue ſecundùm eſſe ſuum reale, quo actu exiſtit: ſed ſecundum eſſe obiectiuum & poſſibile; ſecundùm quod non cauſatur à mediis, ſed ab iis ſolùm cauſatur ſecundùm eſſe reale, prout poſtea exiſtit à parte rei. nihil autem eſt incommodi aliquid exiſtere ſecundùm eſſe obiectiuum antequam producatur à parte rei. Similiter expulſio ſiue amiſſio frigoris in aqua non eſt cauſa introductionis caloris, nec aquam ad hanc diſponit (quia ſic deberet eſſe prior ipſa inductione caloris, & conſequenter non cauſari ab ea) ſed eſt conditio neceſſariò concomitans introductionem caloris, & effectus quaſi formalis, non propriè introductionis caloris, ſed ipſius caloris à quo frigus formaliter expellitur; introductio autem caloris ſicut eſt via ad ipſum calorem, ita eſt via ad expulſionem frigoris.

Quomodo ſe habeat expulſio frigoris reſpectu inductionis caloris.

107 Actus habitu intenſior quomodo producatur.

Ex dictis demum patet ſolutio alterius dubij, ſcilicet quando aliquis elicit actum caritatis intenſiorem ſuo habitu, atque ita meretur augmentum habitus, vtrùm tunc illa actio ſecūdùm gradus quibus ſuperat priorem habitum, producatur ab illo augmento ſuperaddito? patet, inquam, reſpondendum eſſe negatiuè; quia cùm ille actus diſponat ſubiectum ad hoc augmentum recipiendū, illúdque de condigno mereatur, atq; ita ſit neceſſariò eo natura prior, nullo modo poteſt ab eo produci. ſed totus actus producitur partim ab habitu priùs exiſtente, partim à ſingulari Dei auxilio vnà cum potentia in dictum actum influente, & defectum intenſioris habitus ſupplente; ſicut totius habitus defectum ſupplet, quando carens habitu actum caritatis elicit.

108 *Turrian.*

Nota quoſdam apud Turrian. 2.2. diſp. 38. dub. 4. putare hac ex parte eſſe diuerſam rationem habitus fidei: aiúntque etiam ſi caritas non poſſit dici peccatori infundi priùs natura quàm conteratur; tamen ſecùs eſſe dicendum de habitu fidei, quem putant infideli conuertenti ſe ad Deum infundi antequam aſſenſum fidei ſupernaturalem eliciat. quia hic priùs natura quàm eliciat hunc aſſenſum, elicit actum fidei humanæ, quo iudicat fidei myſteria eſſe credibilia, & pium affectum voluntatis quo aſſenſus fidei imperatur; quibus ſe ad ſuſcipiendum habitum fidei ſatis diſponit.

Sed nec hoc videtur probabile, quia nullo fundamento nititur. nam illa fides humana ſiue iudicium ad aſſenſum fidei prærequiſitum cùm ſit in ſubſtantia ſua naturale, & verſetur circa obiectum formale omnino diſtinctum ab obiecto fidei, nullo modo diſponit ad habitum fidei in ſubſtantia ſupernaturalem: motus verò voluntatis etſi hanc diſponat ad infuſionem ſui habitus, tamen non diſponit intellectum ad infuſionem habitus intellectualis: & cùm eliciatur à peccatore, non poteſt hunc de condigno mereri.

Habitus fidei non infunditur ante actum fidei.

DVBIVM VIII.

Vtrùm actus caritatis diſponens peccatorem ad habitus infuſionem, reliquo tempore, quo infuſo iam habitu durat, effectiuè ab ipſo habitu conſeruetur?

109 Conſtat in eorū ſententia, qui dicunt eum actum primo inſtanti produci ab ipſo habitu, reſpondendum eſſe affirmatiuè; ſed difficultas procedit in noſtra ſententia, ſiue poſito quòd contritio primo ſuo inſtanti non producatur ab habitu. Quidam enim apud Turrian. 2. 2. diſput. 38. dub. 3. putant eo caſu actum non conſeruari ab ipſo habitu, ſed ab iiſdem cauſis, à quibus antè fuit productus. Quia actus ſiue res producta pendet à potentia productiua, vel per ſuam eſſentiam, ſine actione media diſtincta à termino, vel media actione diſtincta: atqui neutro modo actus poteſt conſeruari ab habitu à quo non eſt productus: ergo, &c. Minor probatur. Quia ſi prius dicatur, tunc ille actus eſſentialiter dependebit à prioribus ſuis cauſis, & conſequenter hæc dependentia non poterit mutari, niſi mutetur ipſe actus. Quòd ſi ſecundum dicatur, tunc ſaltem actus non poterit incipere conſeruari ab illo habitu niſi mutetur actio videtur autem eſſe contra rectam philoſophiam, quòd eadem res ſecundùm idem ſuum eſſe incipiat conſeruari alia actione, corrupta priore, qua producebatur.

Turrian.

110 Sed hic modus philoſophandi videtur mihi in duobus apertè falſi. Primò enim ſupponit eos, qui negant actionem eſſe modum aliquem à parte rei diſtinctum ab agente & termino, dicere rem productam eſſentialiter pendere à ſuis cauſis, à quibus de facto iam producitur, ita vt nequeat omnino eadem ab aliis produci aut conſeruari. quod credo nemini vnquam horum Auctorum in mentem veniſſe: nec potuerunt hoc dicere, niſi diuinam negando potentiam. Quis enim vnquam Catholicus dubitauit an Deus poſſit ſe ſolo idem numero lumen producere, aut conſeruare, quod iam à ſole producitur ac conſeruatur; aut eundē numero equum creare, qui iam ab alio equo generatur? Et ſicut hæc longè diuerſa ſunt: *Potentia viſiua immediatè per ſuam ſubſtantiam ſiue eſſentiam hanc viſionem producit*; &, *Ipſa eſſentialiter eam producit, ita vt ſit de eius eſſentia hanc viſionem producere*: ita etiam hæc ſunt longè diuerſa: *Hæc viſio immediatè per ſuam ſubſtantiam in produci hîc & nunc pendet à potentia viſiua, à qua producitur*; &, *Eſſentialiter ab ea pendet*. & ſecundum poteſt facilè ſeparari à priore: nam etſi res neceſſariò immediatè in ſua ſubſtantia pendeat in produci ab aliqua cauſa; non tamen neceſſariò pendet ab hac, vel illa, ſed ab aliqua in genere; & quod hîc & nunc potiùs

Aliud eſt, aliquid ab alio pendere immediatè per ſuā ſubſtantiam, aliud ipſum eſſentialiter ab eo pendere.

Quæuis res à ſolo Deo eſſentialiter pendet.

potiùs pendeat ſiue producatur ab hac,quàm ab alia, præcipuè prouenit à variis circumſtantiis, ratione quarum poteſt produci potiùs ab hac cauſa, quàm ab alia; quamuis in omnibus circumſtantiis Deus poſſit rem quamuis ſolus producere, & res quæuis ab eo eſſentialiter in produci & conſeruari,ſaltem tamquam à cauſa partiali dependeat:quia implicat aliquam ſine eius concurſu produci.

111 Supponit Secundò, eſſe contra philoſophiam, aut communem rerum curſum ac operandi modum,eandem rem ab aliis cauſis produci, & ab aliis conſeruari,& conſequenter (præſertim ſecundùm ſententiam eorum,qui diſtinguunt actionem modaliter ab agente & termino) alia actione rem produci & alia conſeruari. Quod tamen clarè poteſt oſtendi eſſe vſitatiſſimum,atque adeò neceſſarium,ne cauſarum communis modus operandi inuertatur.Pro quo ſuppono hîc,quod ſuprà diſp.5.nu.42.& 43. ſatis probaui,ſcilicet duas cauſas partiales ſæpe ita concurrere ad eundem numero effectum,vt hic totus à ſingulis producatur,nec ſit in eo aſſignare vllam partem quæ producatur ab vna,& non ab alia. Vbi etiam oſtendi id fieri, quando duæ candelæ producunt ſimul aliquod lumen præſertim in aliquo puncto æqualiter ab vtraque diſtante. Ponamus igitur primò, vnam candelam in puncto A diſtante duobus pedibus producere lumen vt 3. & deinde ei addi alteram candelam æqualiter luminoſam, & æqualiter ab eo puncto diſtantem, quæ ſimul cum ea in puncto producet lumen, v.c. vt 4. vel 5. ita vt totum lumen ſecundùm omnes ſuos gradus ab vtraque producatur. Quo caſu illud lumen ſecundùm priores tres gradus primò producetur ab vna ſola candela,& poſtea producetur ſiue conſeruabitur à duabus,& ſi prior candela auferatur manente ſecunda, tunc totum conſeruabitur à cauſa planè diſtincta à priore. Item,quando aqua calefacta ab vno igne deinde admouetur alteri, calor ab vno productus ab alio conſeruabitur: & conſequenter actione diſtincta præſertim in ſententia diſtinguentium actionem modaliter à termino prout eam diſtinguunt ij contra quos agimus.Innumera autem eiuſmodi exempla quotidie accidunt.

Eadem res poteſt ab vna cauſa produci, & ab alia conſeruari.

112 Dices, eſſe diſtinctum lumen quod initio ab vna candela producebatur,ab eo quod poſtea ab vtraque, aut ab vna ſola producitur. Sed hoc dici nullo modo poteſt. Primò, quia nulla eſt cauſa cur lumen ab vna candela productum adueniente ſecunda corrumpatur: cùm hoc neceſſariò deberet fieri ob defectum, aut ſubiecti,aut cauſæ producentis.quorum neutrum hîc poteſt aſſignari: nam manet idem ſubiectum, & cauſa eadem producens, ſcilicet prior candela, nec per hoc quòd ab altera iuuetur, redditur impotens ſuum effectum conſeruare;ſed fit potens eum magis perficere.Et quamuis in priore exemplo ea reſponſio poſſet habere aliquam apparentiam probabilitatis; patet tamen eam ſecundo exemplo nullo modo conuenire poſſe:nimis enim clarum eſt eſſe eundem calorem,qui primò ab vno igne in aqua producitur, & poſtea per alterum in ea conſeruatur. Quod cùm conſentaneè naturis rerum fiat,nulla poteſt reddi ratio cur ſimili modo non poſſit conſentaneè ſuæ naturæ, actus caritatis primò produci à potentia cum ſingulari Dei concurſu ſupplente defectum habitus, & deinde infuſo habitu ab hoc ſimul cum potentia continuari ſiue conſeruari.

Lumen ab vna candela productum nequit corrumpi acceſſione ſecundæ.

113 CONCLVSIO. Omnino dicendum eſt, etiam poſita ſententia quam dub.7.defendi,habitum poſteriùs natura ipſo actu infuſum, ſequenti tempore vnà cum ipſa potentia eundem effectiuè continuare ſiue conſeruare. Ita Molina in ſua Concordia q.14.art.13. diſp.44. ſub finem,§. *Illud poſtremò*.Probatur Primò, quia,vt iam oſtendi, hoc connaturaliter & ſecundùm cauſarum communem modum operandi fieri poteſt, nec hîc eſt vlla ratio cur id negemus fieri. Secundò, quia, vt oſtendi dub. 5. quoties potentia influit in aliquem actum, habitus ei inhærens neceſſariò etiam in eundem influit,ſi potentia propter ipſius obiectum formale operetur: atqui voluntas in illo poſteriori tempore pergit elicere actum caritatis propter obiectum formale habitus caritatis ſibi inhærentis:ergo hic tunc ſimul cum ea neceſſario in eundem actum influit,niſi à Deo impediatur. quod ſine vllo fundamento fingeretur fieri. Quare tunc Deus deſinit cum potentia ſingulari illo concurſu ſupplente defectum habitus concurrere, cùm hoc iam nullo modo ſit neceſſarium,imò eſſet ſuperfluum:nam potentia ſimul cum ſuo habitu & concurſu Dei generali eſt ſufficiens principium ſui actus.

Molina.

Præſente habitu Deus ſubtrahit ſuum concurſum,quo priùs eius defectū ſupplebat.

Petes, vtrùm tunc actus conſeruetur diſtincta actione ab ea, qua antè fuit productus? Reſpondeo Primò, hanc actionem ſaltem ex parte ſemper eſſe eandem: quia voluntas ex parte ſua in eum ſemper eodem modo influit; & hic ab illa ſemper eodem modo pendet. 114

Reſpondeo Secundò,ſi actio modaliter diſtinguatur ab agente & termino, certum eſſe,actionem qua ille actus poſtea conſeruatur, eſſe ex parte diſtinctam ab ea, qua initio producebatur: quia modus dependentiæ partialis qua actus in fieri dependebat à ſingulari Dei concurſu,omnino eſſe deſinit,& ipſe accipit alium modum dependentiæ ab ipſo habitu:vt fatentur qui hanc ſententiam tenent.

Vtrùm actio mutatis cauſis neceſſariò mutetur.

Reſpondeo Tertiò, idem dicendum ſi actio identificetur ipſi agenti,prout multi volunt:quia ſicut mutatur ex parte ipſum agens, ita ſecundùm hanc ſententiam neceſſariò debet ex parte mutari actio.

Reſpondeo Quartò,Etſi dicamus actionem ſecundùm ſua intrinſeca nullo modo à parte rei diſtingui 115
à ſuo termino,tamen verius eſt,eo caſu dictam actionem ex parte eſſe aliam. Quia etſi res, quæ eſt actio, tunc nullo modo intrinſecè varietur, variatur tamen extrinſecè ratione alicuius reſpectus, quem actio eſſentialiter connotat, & conſequenter mutatur in ratione actionis: ſicut in Deo etſi eadem omnino ſimpliciſſima res ſit idea leonis, & idea hominis; hæ tamen in ratione ideæ diſtinguuntur, & ſunt diuerſæ. Ratio eſt,quia,etſi ſecundùm eam ſententiam res immediatè per ſe dependeat à ſuis cauſis,& hæc dependentia nihil ſit verè à parte rei diſtinctum ab ipſa rei ſubſtantia; tamen hæc dependentia non eſt ipſa res nudè ſecundùm ſe conſiderata(quia alius omnino eſt conceptus actionis, alius verò conceptus ipſius rei) ſed eſt res dependens,ſiue vt inuoluẽs quemdam reſpectum ad cauſam,à qua ipſa producitur aut conſeruatur. Qui reſpectus quatenus concipitur diſtinctus ab ipſa re, nihil propriè dicit reale,ſed denominationem extrinſecam ad ipſum agens,à quo res dependet: ſicut agens,vt habeat rationem agentis,neceſſariò inuoluit quendam reſpectum ad effectum. Quia autem actio qua talis, eſſentialiter illum reſpectum connotat,hoc variato, etiam ipſa neceſſariò variatur. Sicut quia idea in Deo non dicit nudam eſſentiam ſecundùm ſe conſideratam,ſed prout hæc reſpicit rem cuius ipſa eſt idea, ſiue quam repræſentat,ideo ideæ in Deo multiplicantur,ſecundùm varios reſpectus,quos eſſentia ad varias res dicit,eas ita repræſentando.

Quæ autem ex his ſententiis ſit probabilior, aliàs fauente Deo tractabimus, ſed ad præſentem difficultatem eſt impertinens, cùm ſecundùm omnes ſententias noſtra concluſio facilè poſſit defendi.

DISPV

DISPVTATIO VII.

De cauſis habituum ſupernaturalium.

CVm diſputatione præcedente diſputatum ſit, qualis ſit natura habituum ſupernaturalium, ac eorum inter ſe connexio, & qua ratione actus ſupernaturales ab iis producantur: hac diſputatione explicandum eſt, qua ratione ipſi producantur ab actibus ſupernaturalibus, an phyſicè, an verò ſolùm meritoriè. Vt autem quæ hac de re dicenda ſunt, fiant clariora, priùs breuiter explicandum eſt, qua ratione habitus naturales à noſtris actibus producantur.

DVBIVM I.

Vtrùm habitus acquiſiti producantur ab actibus tamquam à ſuis cauſis efficientibus?

1 *Durand.* DVrandus in 3. d. 33. q. 3. lit. I. docet, habitus acquiſitos immediatè effectiuè produci ab ipſa potentia; actus verò ſolùm diſponere potentiam, vt poſſit habitum in ſe producere; ſicut mollities diſponit ceram, vt in ea poſſit imprimi ſigillum.

Mart. de Magiſtris. Buridanus. Eandem ſententiam ex parte tenent Martinus de Magiſtris, & quidam commentator Ariſtotelis, quos citat & ſequitur Buridanus in 2. Ethic. c. 3. q. 1. diſp. 2. Qui dicunt potentiam propriè producere ipſum habitum, & actiones eſſe ſolùm viam ad producendum habitum. *Durandus.* Probat Durandus ſuam ſententiam: quia cauſa æquiuoca alicuius rei non poteſt viciſſim à re eiuſdem ſpeciei produci, quia ipſa debet eſſe perfectior re quam producit: ſed habitus eſt cauſa æquiuoca ipſius actus: ergo nequit ab actibus eiuſdem ſpeciei produci.

2 Ad hoc argumentum quidam reſpondent, habitum acquiſitum non producere efficienter ipſam ſubſtantiam actus, ſed ſolùm quemdam modum facilitatis. Idque probant, quia cùm potentia ſit ſufficiens principium ſui actus, quoad ſubſtantiam fruſtra daretur aliud principium eiuſdem productiuum; fruſtra enim fit per plura quod fieri poteſt per pauciora. Sed tam hæc reſponſio quàm eius probatio mihi ſemper ſunt viſa difficilia. Primò, quia non videtur poſſe concipi aut explicari, quid ſit ille modus in ipſo actu, qui à particulari cauſa debet produci. Item nequit ſufficiens reddi ratio, cur cùm potentia poſſit producere ipſum actum, non poſſit tamen producere hunc modum.

Facilitas operationis non eſt modus ab ea diſtinctus. Secundò, quia quòd aliquid facilè aut difficulter ab aliquo producatur, ſæpe non tam prouenit ex variatione ipſius effectus, quàm ex variatione cauſæ. Nam quando aliquis habens præciſè vires vt ſex, eleuat pondus vt ſex, id toto conatu & difficulter facit; ſi eius vires creſcant vt 12. & leuet illud pondus eadem planè celeritate, id faciliter faciet, non propter vllam varietatem effectus, ſed præciſè propter variationem virtutis efficientis. ſimiliter ſi habenti præciſè vires vt ſex, accedat alius habens vires vt ſex, ſimúlque leuent hoc pondus eadem omnino celeritate, ſecundus facilitabit prioris actionem, non producendo in ipſo effectu aliquem nouum modum, ſed concurrendo ad ſubſtantiam ipſius actus. quia nulla eſt ratio cur ille modus producatur potiùs ab vno quàm ab alio.

3 Tertiò, quia ſicut duæ candelæ in eadem diſtantia producunt lumen perfectius ſiue intenſius, quàm vna vna poteſt producere, ita potentia cum habitu eodem conatu ac ceteris paribus producit in ſe actum perfectiorem: atqui hæc perfectio non eſt modus aliquis, ſed pertinet ad ſubſtantiam ipſius actus (non quidem ita vt qualitas dum intenditur fiat ſubſtantialiter, omnino alia, ſed quòd ſubſtantialiter, ſiue ſecundùm aliquid ad ſuam integralem ſubſtantiam pertinens varietur, ſicut quando homo creſcit.) nam ſicut in lumine, ita etiam in actu, qui intenditur, tertius & quartus gradus non minùs pertinent ad ſubſtantiam rei quæ intenditur, quàm primus aut ſecundus: ergo habitus non concurrit ſolùm ad modum aliquem actionis, ſed ad ipſius ſubſtantiam; præſertim cùm non ſit probabile, potentiam producere vnam partem illius actus, & habitum aliam; ſed ſicut illud lumen ſecundùm omnes ſuas partes producitur ab vtraque candela, ita actus ſecundùm omnes ſuas partes producitur ſimul à potentia & ab habitu. *Habitus cõcurrit ad ſubſtantiam actus producti.*

Et hoc omnino videtur dicendum, niſi velimus negare communem ſententiam, ſcilicet habitum acquiſitũ concurrere effectiuè ad productionem actus; ac dicere ipſum ſolùm eſſe diſpoſitionem ex parte potentiæ requiſitam vt hæc poſſit promptè ac facilè agere, ſicut approximatio obiecti eſt cauſa cùr potentia faciliùs & perfectiùs agat. quod, vt dixi communi ſententiæ repugnat, nec ſufficienter probari poteſt.

4 Ad argumentum tamen Durandi facilè aliter reſponderi poteſt, maiorem ſolùm eſſe veram in cauſis totalibus, in quibus cauſa debet formaliter vel eminenter continere totam perfectionem effectus; ſecùs verò eſſe in cauſis partialibus, in quibus ſingulæ non debent continere totam perfectionem effectus, ſed ſufficit quòd ſimul iunctæ eam contineant. hinc duæ virtutes leuandi vt ſex poſſunt leuare pondus vt 11. vel 12. Etſi autem habitus ſecundùm ſe eſſet imperfectior ipſo actu, ſimul tamen cum potentia conſtitueret aliquid perfectius ipſo actu: non ſolùm in entitate (quod hîc non ſufficit) ſed etiam in ratione virtutis agendi. *Cauſa æquiuoca totalis nequit produci a cauſa eiuſdẽ ſpeciei cũ ſuo effectu, ſecùs eſt de partialibus.*

5 Alia tamen ratione videtur ſupradicta ſententia poſſe probari. Quia ſi ſolus actus eſſet cauſa effectiua habitus; ſequeretur Primò, ipſum producturum habitum, etſi potentia per ipſum verè non ageret, nec hîc ab illa produceretur, ſed ſolùm modo mortuo eidem inhæreret, vt contingeret ſi Deus ſolus eum in potentia produceret hac ſe ſolùm paſſiuè habente. Sequeretur Secundò, quoties actus in ratione entis æquè perfectus in potentia quacumque ratione poneretur, ipſum æquè perfectum producturum habitum, præſertim quoties non impediretur maiore aliqua contraria diſpoſitione: atqui hæc ſunt falſa: ergo etiam illud vnde ſequuntur. Minor probatur Primò, quia habitus debent acquiri operando: in priore autem illo caſu potentia non operaretur. Secundò, experientia docet habitum non tam augeri perfectione ipſius actus ſecundùm ſuam entitatem, quàm magnitudine conatus ipſius potentiæ: quo enim quiſque plus conatur vt aliquem actum perfectè faciat, eo cæteris paribus maiorem in eo poſtea producendo facilitatem acquirit. Docet autem hoc experientia Primò, in iis qui diſcunt ſcribere; ponamus enim magiſtrum habere duos diſcipulos naturaliter æquè aptos ad ſcribendi artem, & vnius apprehenſa manu ſimul cum eo formare perfectos characteres, diſcipulo languidè in id conante; contrà verò alterum per ſe magno conatu formare characteres ad exemplar præceptoris ſibi propoſitum longè imperfectiores illis aliis. Item ponamus vtrumque æqualiter applicare intellectum vt videat quomodo characteres ſint formandi: prior ſine dubio formabit characteres meliores; atque ita manus ipſius motio erit perfectior in ordine ad eos formandos, & tamen ſecundus longè plus proficiet. *Magnitudo conatus plus iuuat ad acquirẽdũ habitũ, quam perfectio actus.*

Imò ſi prior numquam aliter diſceret ſcribere, numquam acquireret habitum benè ſcribendi. Nec refert quòd ars ſcribendi non ſit fortè verus habitus: quia eſt ſaltem aliquid ſimile,& ferè eodem modo acquiritur atque veri habitus.

6 Secundò, ſi duo æqualiter natura ſua ad aliquam virtutem moralem propenſi, eiuſdem quiſque duos vel tres actus elicerent;ita tamen vt vnus propter graues aliquas difficultates quas ob tentationes dæmonis, aut ob ſimilem aliquam cauſam ab extrinſeco prouenientem experiretur, magno conatu actus remiſſos eliceret; alter autem, quia tunc fortè ratione circumſtantiarum nullam in operando ſentiret difficultatem, exiguo conatu actus ſecundùm entitatem paulò perfectiores eliceret:prior ſine dubio maiorem habitum ac facilitatem eliciendi eiuſmodi actus acquireret quàm ſecundus, & ceſſante poſtea ea difficultate multò faciliùs eodem conatu perfectiores actus eliceret.

Tertiò, videmus ſæpe aliquos initio ſuę conuerſionis aut ingreſſionis in Religionem, dum Deus eos multis gratiis præuenit, & ad opera pietatis excitat, magna facilitate & exiguo labore quædam opera excellentia facere, & quandoque feruentes virtutum affectus elicere;& nihilominus longè minùs in virtute proficere aliis, qui magnā vim naturæ ſuæ inferendo toto niſu ad virtutem contēdunt;& tamē quia carēt tam abundantibus gratiis, aut quia alias ob cauſas magnam in exercitio virtutum, ac earum affectibus in ſe excitandis difficultatem ſentiunt, magno conatu & labore eiuſmodi affectus minùs intenſos eliciūt, ac opera ſecundùm entitatem minùs perfecta faciunt. Quòd ſi tamen poſtea vtrique in iiſdem circumſtantiis conſtituantur, hi longè perfectiùs & faciliùs circa eiuſmodi obiecta operantur, quàm illi, qui deſerti poſtea ab illa copioſa gratia, valdè languidè ac remiſsè operantur, & occurrentes difficultates difficillimè ſuperant,& ſæpiùs ab iis vincuntur. Vnde clarè patet, ſecundos,ob maiorem conatum actibus phyſicè ſiue in entitate ſua imperfectioribus, longè maiorem habitum ſibi comparaſſe. Quod videtur fore falſum, ſi habitus produceretur immediatè à ſolis actibus; quia quo hi in entitate ſua eſſent perfectiores,eo perfectiùs operarentur,& conſequenter perfectiorem habitum producerent.

7 Hæ ſimileſque rationes videntur illam ſententiam reddere vtcumque probabilem: vt tamen defendi poſſit,alia ratione explicanda eſt,ita vt actio non cenſeatur eſſe diſpoſitio ad habitus receptionem, ſicut mollities in cera hanc diſponit ad receptionem ſigilli: ſed potiùs vt ſit quædam conditio requiſita ex parte agentis,ſiue potentiæ habitum in ſe producentis,ſicut in brachio proiicientis lapidem neceſſariò requiritur motio,vt poſſit lapidem proiicere. videtur enim operatio potentiæ prærequiſita ad productionem habitus,eodem modo ſe habere ſicut ſe habet motio brachij ad proiectionem lapidis: nam ſicut proiiciens lapidem nequit in hoc producere impetum, niſi priùs moueat brachium,ita potentia nequit in ſe producere habitum, niſi in ſe producat actum, quo in illius obiectum tendat.

Dices, Hinc ſequetur, productionem habitus eſſe actum vitalem. Reſpondeo Primò, ſi quis totum concedat, non facilè poſſe probari hoc eſſe abſurdum, niſi à communi ſenſu eorum qui negant habitum produci immediatè à potentia, qui non conuincit illud eſſe abſurdum. Reſpondeo Secundò, nego hoc ſequi: nam vt aliqua actio ſit vitalis, non ſufficit quòd quacumque ratione à viuente procedat, ſed debet ab eo procedere per ſe & directè qua viuens eſt. productio autem habitus eo caſu non procederet à viuente directè, & per ſe; nam potentia directè & per ſe producit ſolum actum, & in eo caſu ſolùm conſecutiuè, & quaſi præter intentionem habitum produceret: ſicut qui ob alium finem ſe celeriter mouet, producit in ſe calorem. Si quis autem velit contendere, vt actio ſit vitalis, ſufficere quòd immediatè procedat à potentia viuente; erit quæſtio de nomine: & tunc conſequenter poterit productio habitus dici actio vitalis,ſicut nutritio,& ſimilia. Atque hac ratione explicata dicta ſententia poſſet facilè defendi.Quia tamen ſententia ferè communis docet, habitum immediatè produci per actum,non puto facilè ab ea recedendum,cùm bene explicata etiam poſſit facilè defendi. vt ex dicendis patebit.

An productio habitus ſit actio vitalis.

8 Nota igitur Primò,actum vitalem dupliciter poſſe conſiderari: Primò, præcisè quatenus eſt quædam qualitas potentiæ inhærens:qua ratione poſſet à ſolo Deo in ea produci, ita vt ipſa hunc nullo modo perciperet, ſicut habitus infuſi in ea producuntur. Secundò,quatenus ipſam potentiam ſenſibiliter afficit, ipſaque per eum vitaliter tendit in obiectum;ad quod requiritur vt actus ab ea effectiuè procedat.nam ſi ſolus Deus in voluntate produceret amorem alicuius rei,voluntas per eum nullo modo amaret,nec in illud obiectum tenderet.Aliàs enim ſequeretur,eo caſu voluntatem verè aliquid velle per actionem ſibi nullo modo vitalem aut voluntariam;nam actio nequit voluntati eſſe voluntaria aut vitalis,niſi ab ea procedat: illa autem ſunt apertè abſurda.

Potētia nequit velle aut intelligere per actū a ſe non productum

Quidam tenentes contrarium, ſcilicet vt per eiuſmodi actum aliquid velimus ſufficere quòd ipſe voluntati noſtræ inhæreat, reſpondent implicare Deum ſe ſolo producere amorem in voluntate: idque probant argumentis iam allatis.Sed illud non poteſt probabiliter dici. nam nulla vel probabilis ratio adferri poteſt,cur Deus aut nequeat ſolus eiuſmodi qualitatem producere tam bene quàm aliam quamuis creaturam:aut cur nequeat eam producere in voluntate, cùm naturaliter poſtulet huic inhærere.Nec illud ex dictis argumentis vllo modo ſequitur, ſed ſolùm id quod ſuprà ex iis intulimus; ſcilicet quòd voluntas per eiuſmodi actum nullo modo vellet.

9 Nota Secundò, habitum eſſe quoddam veſtigium ipſius actus ab hoc in potentia relictum, ac impreſſum,eamque inclinans in obiectum ipſius actus,vt ſimiles actus eliciat.Sicut enim actus actualiter & trāſeunter formaliter inclinat ac mouet potentiam in ſuum obiectum,ita habitus eſt quædam habitualis inclinatio, potentiam quantum eſt ex parte ſua continuò mouens in idem obiectum, præſertim quando hoc ei obiicitur. Nam experimur quando frequenter aliquos actus circa aliquod obiectum elicuimus, nos paulatim magis & magis ad ſimiles actus exercendos inclinari;& præſente obiecto, quodammodo violenter in id rapi,ita vt debeamus ſæpe nobis vim inferre, vt ab eiuſmodi actibus abſtineamus; ad quos tamen ſæpe ante eiuſmodi contractum habitum nullam ſentiebamus inclinationem. Habet ſe igitur habitus in potentia,quodammodo ſicut plica in charta; quæ eſt veſtigium actualis plicationis:hæc enim in charta ſibi antè reſiſtente relinquit quoddam ſui veſtigium & permanentem inclinationem ad ſimiles plicationes: ita vt charta poſtea valdè facilè eo modo plicetur; atque adeò ſæpe ſponte ſua niſi cohibeatur.

Habitus eſt veſtigium actus,& habitualis potentiæ inclinatio.

10 Dicendum igitur, actum producere immediatè habitum in ipſa potentia,non quatenus conſideratur præcisè vt qualitas ei inhærens, ſed quatenus vitaliter ab ea procedit, eámque ſenſibiliter afficit. hinc quo potentiam magis ſenſibiliter afficit, eámque maiore impetu ac conatu facit tendere in obiectum, eo maiorem in ea habitum producit. Et hoc ſolùm probant argumenta allata n.5.& 6.& exemplum n.7. allatum de ſigillo. vtitur enim potentia ſuo actu vt ſigillo,

Qua ratione actus producat habitum.

ſigillo, vt ſibi eius veſtigium imprimat, ideóque ſicut ſigillo debet priùs imprimi vis vt ceræ ſuum veſtigium imprimat, ſic potentia vt in ſe habitum exprimat, debet priùs ſuo actui quaſi vim imprimere; quod facit dum magno conatu eum elicit. Sicut autem vt actus ſit vitalis, aut ſenſibiliter potentiam afficiat, debet ab ea procedere; ita quo potentia conatu ex parte ſua maiore eum actum elicit, ſicut reddit eum aliquo modo magis ſenſibilem, ita maiorem ei vim addit ad imprimendum ſui veſtigium.

11 *Diuerſitas in productione habitus volũtatis & intellectus.*

Nota Tertiò, hîc aliquam diſtinctionem eſſe ponendam inter actus aut habitus potentiæ intellectiuæ vel apprehenſiuæ, & inter actus voluntatis ſeu potentiæ appetitiuæ: nam, vt iam oſtendi, in his præcipuè gignitur aut augetur habitus per vehementem earum conatum in obiectum; contra verò in prioribus potentiis per claram ac expreſſam rei apprehenſionem, qua clarè ac viuaciter ſibi eam proponunt: quia hac ratione rem apprehenſam ſiue eius apprehenſionem maximè ſibi imprimunt. Cuius vlterior ratio eſt, quia tota difficultas quam intellectus patitur in re aliqua intelligenda, quæque per habitum poteſt tolli, prouenit ex eo quòd non poſſit eam ſibi clarè proponere. hinc quæcumque ei clarè & appoſitè ad ipſius captum proponuntur, facilè intelligit; eáque communiter fortiter ſibi imprimit, ſi non negligenter & per tranſitum, ſed attentè & aliquanto tempore ea conſideret. Secùs eſt in potentiis appetitiuis, in quibus omnis difficultas exercendi aliquem actum ferè naſcitur ex earum inclinatione in contrarium; quæ vehementi contraria inclinatione ſuperari debet; ſicut baculus curuus vehementi inclinatione in contrarium ſuam curuitatem debet amittere, aut contrariam figuram accipere.

Aliunde intellectus, & aliunde volũtas in ſuis actibus difficultatem patiuntur.

DVBIVM II.

Vtrùm actus in ſubſtantia ſupernaturales effectiuè concurrant ad productionem vel augmentum habituum ſupernaturalium.

12 *Habitus infuſi nõ producuntur ab actibus. Trident.*

NOta, inter Doctores ſatis cõſtare eiuſmodi actus effectiuè nec producere nec augere habitus in ſubſtantia ſupernaturales; & de fide, ſpe & caritate, Concilia præſertim Tridentinum ſatis apertè hoc innuunt, dum docent hæc nobis à Deo infundi, nóſque ea nobis à Deo infuſa accipere, & ad eorum receptionem per noſtros actus nos diſponere: vt oſtendi ſuprà diſp. 6. dub. 1. Quibus verbis ſatis apertè inſinuatur, nos ad eorum productionem nõ concurrere effectiuè; ſed per noſtros actus nos ſolùm diſponere. Et aliàs ſequeretur, nos noſipſos effectiuè iuſtificare: nam mediantibus noſtris actibus produceremus in nobis formam iuſtificantem, ſcilicet habitum caritatis. quod repugnat apertè Trident. ſeſſ. 6. c. 7. Vbi apertè inſinuat, ſolum Deum eſſe cauſam efficientem noſtræ iuſtificationis. Et inde inferiùs infert, nos in iuſtificatione fidem, ſpem & caritatem nobis à Deo infuſa accipere; apertè oſtendens nos per hæc iuſtificari: & ſolum Deum ea in nobis efficere. vide plura hac de re dicta diſp. 6. dub. 1. vbi oſtendi, videri eſſe de fide quòd Deus nobis eos habitus infundat. Quare communiter ferè Doctores in hoc conueniunt. Turrianus tamen 2. 2. diſp. 46. dub. 7. tacito nomine citat quoſdam docentes eſſe dubium an ſolus Deus in nobis hos habitus producat, & docentes, contrarium eſſe probabile. Item alios docentes, habitus quidem theologicos nobis à ſolo Deo infundi; habitus verò ſupernaturales virtutum moralium noſtris actibus produci. Sed priores, vt ſuprà oſtendi, ſatis apertè repugnant Tridentino: alij verò ſine vllo fundamento id

Turrian.

aſſerunt: nec enim eſt vlla ratio cur poſteriores habitus (poſito quòd hi ſint ſupernaturales, prout eſſe oſtendi diſp. 6. dub. 2.) poſſint potiùs produci per noſtros actus, quàm priores. Adde, vtroſque, vt infrà oſtendam, etiam cum ipſa ratione pugnare.

Suppoſito igitur, dictos habitus non poſſe produci per noſtros actus, tota difficultas eſt, quare id fieri nequeat: cùm enim videatur eadem proportio inter actus ſupernaturales & habitus ſupernaturales, quæ eſt inter actus naturales & habitus naturales, videntur illi eodem modo poſſe produci à ſuis actibus, ſicut hi à ſuis actibus producuntur. nam ſicut illi habitus ſunt ſuperioris cuiuſdam ac diuini ordinis, ita etiam eorum actus: quare illo non obſtante videtur ſufficiens inter eos eſſe proportio, vt hi habitus poſſint à ſuis actibus produci. Qua de re, vt patet apud Turrian. ſup. & Vaſq. 1. 2. diſp. 79. c. 10. & Valentiam ibid. diſp. 4. q. 3. puncto 4. variæ ſunt ſententiæ: hîc ſolùm vnam atque alteram adferam quæ videtur habere plus probabilitatis. 13

Turrian. Vaſquez. Valentia.

Primò igitur quidam docent, huius rei cauſam eſſe, quia cùm hi habitus ſint quædam formæ ſupernaturales, non continentur in potentia materiæ naturali; ſed debent educi è potentia materiæ ſiue ſubiecti obedientiali. quod à ſolo Deo fieri poteſt. 14

Sed contrà Primò, hinc ſequeretur, habitum ſupernaturalem ſimul cum potentia non poſſe producere actum ſupernaturalem, quia cùm hic ſit forma in ſubſtantia ſupernaturalis, ſecundùm illam ſententiam debet educi è potentia ſubiecti obedientiali, quod à ſolo Deo (vt aiunt) fieri poteſt. Reſpondent aliqui, actum ſupernaturalem immediatè inhærere ipſi habitui, atque ex eius potentia, cui naturalis eſt, educi. Sed hæc reſponſio ſupponit tria falſa. Primò, actum ſupernaturalem immediatè produci à ſolo habitu; quod clarè refutaui diſp. 5. dub. 5. Secundò, contritionem qua peccator ſe ad gratiam diſponit, elici ab habitu caritatis, & hunc ante illam potentiæ infundi; quod ſufficienter refutaui diſp. 6. dub. 7. Tertiò, ſupponit actum immediatè non inhærere potentiæ, ſed ſoli habitui: quod & ſine fundamento dicitur; & ex eo, ac præcedente ſuppoſitione ſequeretur, habitum caritatis recipi in ipſa potentia priùs, quàm ipſa contritio in ea recipiatur: & conſequenter priùs quàm hæc potentiam ad habitus receptionem diſponat. nam antequam diſponat potentiam, debet in ea recipi, ſi autem non inhæreat potentiæ niſi mediante habitu cui immediatè inhæret, hic neceſſariò debet priùs recipi in potentia, quàm actus eo mediante in ea poſſit recipi: diſpoſitionem autem recipi in aliquo ſubiecto poſteriùs natura, quàm in eo recipiatur ipſa forma, ad quam diſponit, apertiſſimè implicat. Ex iiſdem alia etiam abſurda ſequerentur, quæ breuitatis cauſa hic non refero, quia iam dicta ad illius reſponſionis refutationem ſufficiunt.

Actus ſupernaturalis immediatè inhæret potentiæ.

Secundò, contra illam ſententiam facit, quòd, vt oſtendi ſuprà diſp. 4. n. 17. & 18. eiuſmodi habitus ideo præciſè ſunt potentiæ ſupernaturales; quia ipſa nec eos ad ſuam conſeruationem aut naturalem modum agendi neceſſariò requirit, nec poteſt eos acquirere per agens aliquod merè naturale. atque adeò poſito agente ſufficienter potẽte eos producere, eam eſſe naturaliter potentẽ eos recipere, vt apertè etiam docet D. Auguſt. l. de Prædeſtin. c. 1. vbi ait: *Proinde poſſe habere fidem, ſicut poſſe habere caritatem, natura eſt hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere caritatem gratiæ eſt fidelium.* Vbi, vt oſtẽdi locis mox citatis, clarè docet potentiam naturaliter in ſe eos habitus ſine actus ſupernaturales ſuſcipere, poſito quòd ſit aliqua cauſa ſufficiens eos producere. 15

Potẽtia naturaliter eſt apta in ſe recipere habitus ſupernaturales poſito agẽte eos producente. Auguſt.

Secunda ſententia huic affinis docet, ideo actũ ſupernaturalem non poſſe producere habitũ ſupernaturalem 16

turalem, quia potentia debet priùs ſupernaturaliter eleuari ſiue diſponi, quàm poſſit in ſe recipere formam ſupernaturalem: ad habitum autem recipiendum nequit ſufficienter diſponi per actum: quia cùm hic ſit diuerſa qualitas, non diſponit phyſicè ad ipſum habitum recipiendum. nec etiam potentia per priorem gradum habitus diſponitur ad recipiendum. Secundò, quia habitus ſolùm diſponit potentiam in ordine ad actum, non autem ad ſuum incrementum, ſiue ad gradum vlteriorem recipiendum.

17 Sed hæc etiam ſententia ſatis refutatur ex dictis contra primam ſententiam. Deinde contra eam facit Primò, quòd ex ea ſequeretur, quòd potentia carens habitu infuſo excitata ſola gratia præuenienti ſecundùm modum ſupernaturali, cum ſingulari Dei concurſu ſupplente defectum habitus, non poſſet elicere actum ſupernaturalem, quia non eſſet eleuata forma ſupernaturali ad eum ſuſcipiendum: illud autem videtur improbabile: quia clarum eſt, quòd tunc aliquem actum poſſet elicere (nulla enim eſt ratio id negandi) & tamen hic non eſſet naturalis, quia procederet à virtute actiua ſupernaturali, ſcilicet à potentia adiuta tali concurſu, quæ ſine dubio conſtitueret virtutem agendi perfectiorem quàm ſit potentia naturalis, & conſequenter perfectiorem actum eliceret, quàm hæc per ſe poſſet elicere, & conſequenter ſupernaturalem. Quòd ſi concedamus potentiam ſine vlla diſpoſitione ſupernaturali poſſe in ſe aliquam formam ſupernaturalem recipere, nihil eſt cur negemus eam ita poſſe recipere habitum ſupernaturalem. Sequeretur Secundò, habitum non poſſe diſponere voluntatem ad recipiendum in ſe actum ſupernaturalem: quia ſi actus ideo nequit eam diſponere vt ſuſcipiat habitum, quia eſt diuerſa qualitas; nec habitus eam poterit diſponere ad actum, quia etiam eſt diuerſæ qualitas. Adde, communiter omnem diſpoſitionem ad aliquam formam eſſe diuerſæ ſpeciei à forma ad quam diſponit: quare ex eo, quòd actus ſit diuerſæ ſpeciei ab habitu, malè probatur, illum non poſſe potentiam diſponere ad hunc recipiendum.

18 Secundò, contra eam facit, quòd, etſi potentia indigeret diſpoſitione ſupernaturali ad recipiendam in ſe formam ſupernaturalem; tamen cùm actus & habitus ſint eiuſdem ordinis quoad ſupernaturalitatem, & cùm ſit mutua inter ea ſympathia & aliqua connexio, diſpoſitio prærequiſita ad actum videtur omnino ſufficere etiam ad habitum recipiendum. Item diſpoſitio requiſita ad primum gradum omnino ſufficiens erit ad receptionem ſecundi, nec vlla poteſt adferri probabilis ratio cur id negetur, præſertim quando in potentia nulla eſt qualitas vlteriori gradui repugnans, vt in præſenti caſu accidit. Imò primus gradus ſubiectum diſponit ad recipiendum ſecundum, & hic ad tertium, vt docet D. Thom. 2. 2. q. 24. a. 4. in corpore: vbi ait, creſcente caritate hoc ipſo creſcere ſubiecti habilitatem ad vlterius incrementum. *D. Thom.*

19 Tertia ſententia docet, ideo habitus ſupernaturales non poſſe effectiuè produci aut augeri per ſuos actus, quia ſunt perfectiores ſuis actibus: nullum autem imperfectius poteſt producere aut effectiuè perficere aliquid ſe perfectius. Quòd autem tales habitus ſint perfectiores ſuis actibus probant, quia eos effectiuè producunt; quod fieri non poſſet niſi iis eſſent perfectiores. Et hanc ſententiam tenent omnes qui docent, habitus acquiſitos non poſſe effectiuè producere ſuos actus ſecundùm ſubſtantiam; quia res diuerſæ ſpeciei ſiue cauſæ æquiuocæ nequeunt ſe viciſſim effectiuè producere etiam ſecundùm diuerſa indiuidua. Quam ſententiam eiúſque rationem refutaui ſuprà num. 4. vbi oſtendi dicta ſolùm eſſe vera in cauſis totalibus, non autem in partialibus. & nu. 2. vbi oſtendi habitus acquiſitos effectiuè concurrere ad ſubſtantiam ſui actus producendam.

Deinde contra hanc ſententiam facit, quòd, etſi concederemus ob dictam rationem actus ſupernaturales non poſſe producere aut augere habitus, à quibus ſecundùm ſubſtantiam producuntur, tamen non poſſet vlla probabilis reddi ratio, cur non producerent alios habitus dictis quidē imperfectiores, perfectiores tamen iis quos producunt actus naturales, atque ita etiam in ſubſtantia ſupernaturales: hoc enim videtur neceſſariò dicendum, poſito quòd actus poſſint eſſe immediatum principium ſuorum habituum. Quia perfectius principium producit perfectiorem effectum: atqui actus ſupernaturales ſunt principium ſubſtantialiter perfectius, quàm ſint naturales: ergo producunt effectus ſiue habitus ſubſtantialiter perfectiores. 20

Dices Primò, Inauditum eſt dari aliquos habitus medios inter infuſos & acquiſitos: ergo non ſunt tales admittendi. Reſpondeo, nos hîc non quærere, an dentur tales habitus, ſed inueſtigare rationem cur actus ſupernaturales tales non producant, quam illa ſententia non reddit. 21

Dices Secundò, actus non producere habitus niſi ſimiles iis, à quibus producuntur: dicti autem actus non poſſent ab eiuſmodi habitibus produci. Sed contrà, vel hoc ita intelligendum eſt, quòd actus nequeat producere habitum, niſi qui poſſit producere ſimiles actus concurrendo effectiuè ad eorum ſubſtantiam; & hoc dicta ſententia non admittit: quia illius Auctores putant habitus acquiſitos non concurrere effectiuè ad productionem ſubſtantiæ ſuorum actuum, ſed tantùm ad quemdam in iis modum producendum. vel intelligendum eſt, quòd habitus ab actibus producti debeant poſſe cōcurrere ad ſimiles actus producēdos ſolùm quoad modum quemdam facilitatis: & nulla poteſt vel probabilis adferri ratio, cur eiuſmodi habitus medij ſi darentur, non poſſent ita concurrere ad productionem actuum ſupernaturalium.

Vera igitur ratio cur actus ſupernaturales nequeant producere habitus ſupernaturales, petenda eſt ex iis, quæ dixi dub. 1. vbi oſtendi, actum non aliter habere vim producendi habitum, quàm quatenus ſenſibiliter ſiue perceptibiliter afficit potentiam, & quatenus hæc perceptibiliter per eum tendit in obiectum. Quare cùm potentia ex parte ſua non aliter influat in actus ſupernaturales quàm in naturales, nec illi eam ſenſibiliter aliter afficiant quàm hi, ita vt nullo modo poſſimus percipere an producamus actum ſupernaturalem, an verò ſolùm naturalem; ſequitur, actus ſupernaturales non habere maiorem vim producendi habitus, quàm habeant actus naturales: & conſequenter illos non producere perfectiores habitus, quàm hi poſſint producere qui ſunt merè naturales. nam vt aliqua cauſa poſſit producere effectum perfectiorem quàm alia, non ſufficit quòd illa ſit perfectior in entitate, ſed requiritur vt habeat perfectiorem vim agendi: vt autem iam oſtendi, vis agendi in vtriſque actibus eſt par. ex quo principio etiam infrà probabo, tales actus producere habitus eiuſdem rationis cum productis ab actibus naturalibus, & hos etiam pari modo intendere. 22 *Ratio cur actus ſupernaturales non producāt habitus ſupernaturales.*

Ad rationes igitur contrarias propoſitas num. 13. & 20. Reſpondeo actus ſupernaturales in hac vita (de his enim ſolùm hîc agimus) nullam habere proportionem ad producendos habitus ſupernaturales; quia etſi ſint principium ſupernaturale, & eiuſdem ordinis cum ipſis habitibus infuſis in ratione entitatis, non tamen in ratione principij ſiue virtutis agendi, in qua, vt iam oſtendi, ſunt omnino pares actibus naturalibus. 23 *Actus ſupernaturales in virtute producendi habitum ſunt æquales naturalibus.*

Ex dictis apertè ſequitur Primò, actus ſupernaturales 24

Actus non diſponit potentiã phyſycè ad receptionem habitus ſupernaturalis.

rales non diſponere potentiam phyſicè ad recipiendos habitus ſupernaturales; tum quia non videtur poſſe dari eiuſmodi diſpoſitio: nam, vt oſtendi n. 15. & ſequentibus, potentia nulla phyſica diſpoſitione indiget, vt eiuſmodi habitus in ſe recipiat, cùm naturâ ſuâ ad hoc ſit ſatis diſpoſita, nec habeat in ſe quidquam iis phyſicè repugnans; atque ita non magis requirit ad eorum receptionem diſponi, quàm aër ad receptionem luminis. Deinde, etſi poſſet ad eiuſmodi diſpoſitionem phyſicè diſponi, hoc deberet fieri per aliquam ſenſibilem affectionem, vt patet ex dictis dub. 1. Cùm igitur hi actus non aliter ſenſibiliter afficiant potentiam quàm naturales, non poſſunt eam aliter diſponere, quàm hi.

Actus ſupernaturalis ſolùm moraliter concurrit ad productionem habitus ſupernaturalis.

Sequitur Secundò, actus ſupernaturales ſolùm moraliter concurrere ad infuſionem habituum ſupernaturalium, ſcilicet aut per modum diſpoſitionis moralis & meriti de congruo ſiue impetrationis in peccatoribus, & tamquam meritum de condigno in iuſtis.

DVBIVM III.

Vtrùm actus ſupernaturales producant habitus naturales ſimiles iis, qui per actus naturales circa idem obiectum gignerentur.

25

Qvidam id negant. Primò, quia ſequeretur habitum productum per actus ſupernaturales remanere in homine deficiente ad hæreſim. Secundò, quia actus non producunt habitus niſi ſimiles iis, à quibus poſſunt produci aut facilitari: atqui actus ſupernaturales non poſſunt produci aut facilitari ab habitibus naturalibus: ergo illi nequeunt eiuſmodi habitus producere. Tertiò, quia actus ſcientiæ non producit habitum opinionis, ſed ſolùm habitum ſcientiæ: ergo aſſenſus fidei elicitus propter auctoritatem Dei, non gignit habitum credendi propter auctoritatem humanam.

26

Habitus phyſicè productus per actus ſupernaturales poteſt manere in hæretico.

Habitus naturales facilitant potẽtiam in eliciendo cum gratia actus ſupernaturales.

Ad hoc non requiritur, vt hos immediatè efficiant.

Suarez.

Sed hæ rationes facilè ſoluuntur. Ad primam, concedo totum: nullum enim in eo eſt abſurdum. Ad ſecundam, nego minorem, nam etſi habitus naturales per ſe non reddant potentiam idoneam vt ſine auxilio ſupernaturali poſſit actus ſupernaturales elicere; efficiunt tamen vt adiuta eiuſmodi auxilio actuali vel habituali, faciliùs eos eliciat, vt experientia docet: quod fieri poterit, etſi ipſi ad productionem horum actuum effectiuè phyſicè & immediatè non concurrant. Quia ad illud ſufficit quòd potentiam formaliter inclinent ad eliciendum circa obiectum formale illorum actuum aliquem actum abſtrahendo à naturali vel ſupernaturali: hoc ipſo enim quo potentia ita inclinatur, faciliùs eiuſmodi actum elicit, & quidem ſupernaturalem, ſi ad hoc habeat ſufficientes vires ratione habitus ſupernaturalis ſibi inhærentis, aut ſingularis Dei concurſus. Qua ratione Suarez l. 3. de Auxiliis c. 4. num. 16. & multi alij docent, gratias præuenientes facilitare actum ſupernaturalem, & tamen non concurrere phyſicè & effectiuè ad eius productionem. An autem dicti habitus etiam effectiuè immediatè concurrant cum voluntate ad productionem actuum ſupernaturalium, non ità patet. Sed quamuis hoc ita fieri clarè probari non poſſit, poſito tamen quòd ita concurrant ad productionem actuum naturalium, nulla eſt ratio quæ ſatis probet eos ſimili modo non concurrere ad productionem actuum ſupernaturalium: nam cùm potentia ex parte ſuâ ad horum productionem eodem modo concurrat, atque ad actus naturales; non video cur illi habitus non poſſint ſimili ratione cum ea concurrere. Sed, vt iam oſtendi, ad præſens dubium ſoluendum non eſt neceſſarium hoc aſſerere. quare vlteriùs id nõ diſcutio.

Ad tertiam, concedo totum; quia nihil facit ad rem: nam dicta obiectio ſupponit, actum naturalem & ſupernaturalem neceſſariò ſemper differre obiecto formali. quod diſp. 5. dub. 3. oſtendi non eſſe verum.

Conclvsio. Actus ſupernaturales in hac vita generant in nobis habitus naturales ſimiles iis, quos per actus merè naturales circa idem obiectum formale elicitos acquireremus. Ita Molina 1. p. q. 1. a. 3. ſub finem, & Bergomenſis in Concordantiis locorum D. Thom. dub. 697. Prob. Primò, quia, vt iam oſtendi, nulla eſt ratio id negandi. Secundò, quia, vt oſtendi dub. 1. actus producit habitus, quatenus potentia per eum ſenſibiliter mouetur, ſiue fertur in obiectum: atqui, vt oſtendi dub. 2. potentia eodem planè modo ex parte ſua & quantum ad ſenſibilitatem attinet, fertur in obiectum per actum ſupernaturalem ac per naturalem: ergo vterque eodem modo in ea habitum gignit. Patet conſequentia; quia vbi eſt eadem cauſa, ſequitur idem effectus; vt autem patet ex dictis, vterque actus ſecundùm eam rationem, qua actus cauſant habitum, habet ſe eodem modo: & conſequenter eſt eiuſdem virtutis quoad hanc cauſationem. 27

Molina. Bergomenſis.

Tertiò, quia patet experientia, iuſtos, qui ſæpiùs ſe exercent in aliquo actu virtutis ſupernaturalis, acquirere magnam in eius exercitio facilitatem. quod eſt apertum ſignum, eos acquirere habitum naturalem: ergo actus ſupernaturales huiuſmodi habitum gignunt.

Facilitatio actus probat habitũ acquiſitum.

Ad hoc argumentum reſpondent aliqui Primò, habitum illum acquiri per actus naturales, quos habentes habitum ſupernaturalem ſæpe circa eiuſmodi obiecta eliciunt. Sed hoc dici non poſſe patet ex dictis diſp. 6. dub. 5. concl. 2. n. 70. vbi oſtendi, habentem habitum ſupernaturalem neceſſariò ſemper elicere actum ſupernaturalem, quoties circa obiectum illius habitus operatur. His adde, ſi habitus naturales poſſint facilitare actus ſupernaturales, nullam eſſe rationem cur negemus illos per hos produci; ſi verſentur circa idem obiectum formale. 28

Alij reſpondent Secundò, eiuſmodi habitus gigni per actus naturales habentes quidem idem obiectum materiale, non tamen formale. v. c. quando fidelis ſæpe elicit actus fidei, non omnes elicit præciſè propter auctoritatem Dei, ſed ſæpe etiam ob motiua humana, qui actus gignunt habitum eliciendi alios ſimiles. Iſque habitus deinde iuuat ad eliciendos actus fidei diuinæ, ſiue propter auctoritatem Dei: non quidem directè, ſed remouendo prohibens, aut efficiendo, vt res credenda apprehendatur, vt vera.

Sed contrà Primò, etſi huiuſmodi habitus ea ratione poſſet aliquo modo actus fidei diuinæ reddere minùs difficiles, nullo modo tamen poſſet in eos directè inclinare. Experimur autem elicientem ſæpe actus fidei diuinæ, ſentire quamdam inclinationem, vt eoſdem data occaſione propter diuinam auctoritatem eliciat, ſiue vt huic ſtatim toto conatu adhæreat: quod fieri non poteſt niſi per habitum genitum ex actibus elicitis propter diuinam auctoritatem. 29

Secundò, ea reſponſio gratis omnino ſumit, homines, præſertim pios & doctos, eiuſmodi actus ſæpe elicere ob rationes merè humanas: cùm tamen communiter explicitè intendant eos elicere ob auctoritatem Dei. Item ſupponit, eum qui ſæpe eliceret eiuſmodi actus præciſè ob auctoritatem Dei, & numquam ob rationes humanas, nullam acquiſiturum facilitatem eiuſmodi actus eliciendi: cùm tamen contrà videatur longè probabilius talem maiorem acquiſiturum facilitatem & inclinationem ad eiuſmodi actus, quàm ſi ſæpiùs aſſentiretur iiſdem myſteriis propter rationes humanas. Et aliàs ad acquirendam promptitudinem in eliciendis actibus fidei, alia

aliarúmque virtutum theologicarum, præſtaret potiùs circa earum obiecta materialia elicere actus ob diuerſa obiecta formalia, quã propter eorum obiectũ formale proprium: quod apparet planè paradoxum, nec vllo modo ſuadendum in praxi.

30 Tertiò, quia etſi dicta reſponſio poſſet habere aliquam probabilitatem in aſſenſu fidei, non tamen in actu caritatis: nam, vt oſtendi diſp. 5. dub. 3. non poteſt dari ratio ſecundùm quam Deus poſſit amari amore amicitiæ naturali, ob quam non poſſit etiam amari amore ſupernaturali. Idémque planè videtur dicendum de actu ſpei; nam ſecluſa ignorantia, ob quodcumque obiectũ formale poſſum honeſtè ſperare beatitudinem actu naturali, ob eandem rationem poſſum eam ſperare ſpe ſupernaturali, ſi habitum ſpei habeam. vt ſuo loco infrà magis patebit.

Idẽ eſt obiectum caritatis & ſpei naturalis & ſupernaturalis.

Alii reſpondent Tertiò, hoc fieri ratione habitus ſupernaturalis, qui per eiuſmodi actus meritoriè augetur. Sed & hoc refutatum eſt diſp. 6. dub. 6. vbi oſtendi, habitum ſupernaturalem non conferre ſubiecto facilitatem in operando, ſed ſolùm poteſtatem operandi ſupernaturaliter. His adde, eiuſmodi facilitatem manere poſtea in eo, qui per peccatum mortale aut etiam per hæreſim amiſit habitus ſupernaturales.

31 Nota hîc tandem, nos propter connexionem partis ſuperioris cum inferiori, quæcumque hîc intelligimus, quantumuis ſpiritualia ſint, eáque ſub ratione ſpirituali intelligamus, tamẽ ſimul ea modo quodam corporali per phantaſiam apprehendere. vnde etiam ſicut voluntas in ea fertur ſub ea ratione, qua per intellectum ei proponuntur; ita pars inferior appetitiua in ea fertur ſub ea ratione, qua per apprehenſionem ſiue imaginatiuam ei proponuntur. vnde etiam accidit vt quando magno pietatis ſenſu voluntas fertur in Deum, ſentiamus etiam in parte inferiori magnam quandam delectationem: iuxta illud pſalmi 83. *Cor meũ & caro mea exultauerunt in Deum viuum.* Hinc etiam in eadem parte contrahitur quædam inclinatio ad ſimiles apprehenſiones & affectus inde ſequentes, quibus etiam multùm iuuatur & facilitatur voluntas in ſuis actibus etiam ſupernaturalibus eliciendis: tum quia hac ratione aufertur omne impedimentum quod ei ex parte inferiori in ſuis actibus eliciendis ſolet obuenire: tum etiam quia intellectus hac ratione excitatur & iuuatur vt voluntati ſuum obiectum perfectiùs & fortiùs proponat; quod ideo etiam voluntati tunc apparet magis appetẽdum ob inclinationem affectus ſenſitiui in obiectum aliquo modo ſimile corporali modo apprehenſum.

In omnia, quæ intelligimus aut volumus, imaginatio & appetitus ſub modo corporeo feruntur.

Pſal. 83.

Ex actibus partis ſuperioris cõſecutiuè generãtur quædã inclinationes in parte inferiore, ipſam voluntatem facilitantes.

Et poſſent quidem aduerſarii ad tertiam noſtram rationem ſuprà allatam reſpondere, omnem dictam facilitatem ortam ex frequentatione actuum ſupernaturalium oriri ex hac caſa. Sed ſimili ratione deberemus etiam tollere omnes habitus acquiſitos in voluntate; & dicere noſtris actibus nihil aliud gigni, quàm eiuſmodi inclinationem in parte inferiori. Quare ſi cum communi ſententia velimus defendere dari in voluntate habitus acquiſitos, debemus etiam concedere eos gigni per actus ſupernaturales, vt rationes allatæ probant: omnes enim rationes, quæ probant per actus naturales gigni aliquos habitus inclinantes ad eiuſmodi actuum productionem, idem probant de actibus ſupernaturalibus; nam omnes eæ rationes maximè nituntur experientia, quæ in vtriſque eſt omnino eadem.

***

DISPVTATIO VIII.

De effectu morali actuum ſupernaturalium, ſiue de merito.

DVBIVM I.

In quo conſiſtat ratio meriti, ſiue de condigno, ſiue de congruo?

NOTA Primò, Theologos communiter diuidere meritum in meritum de condigno, & meritum de congruo. de quibus nobis hac diſputatione agendum eſt. Vt autem poſteà dicenda clariora ſint, dubio hoc generatim & in cõmuni diſputabo de ratione vtriuſque meriti, & eorum inter ſe diſtinctione; dubiis verò ſequentibus expreſſiùs explicabo omnes conditiones ad meritum de condigno requiſitas, & conſequenter ipſius naturam. 1

Nota Secundò, etſi rebus à libera actione diſtinctis poſſit ineſſe quidam valor, ratione cuius poſſint impropriè dici hoc vel illud mereri, tamen propriè loquendo ratio meriti conuenit ſolis liberis actionibus. vt docet D. Thomas 1. 2. q. 21. a. 3. & a. 4. ad 2. & cum eo communiter Theologi.

Ratio meriti propriè ſolis liberis actibus cõuenit.
D. Thom.

Nota Tertiò, etſi omnis actio bona præciſè qua talis eſt, poſſit aliquo modo dici mereri aliquod præmium, quatenus per hoc ſolùm ſignificatur eam eſſe dignam cui detur præmium; tamen vt propriè & abſolutè id mereatur, neceſſariò dicere ordinem ad aliquem, à quo id mereatur, ſiue qui illud debeat operanti dare: vt docet D. Thom. locis citatis: quia aliquem aliquid verè mereri, ſignificat hoc illi verè deberi; omnes enim concipiunt id nobis deberi quod ſumus meriti, præſertim ſi loquamur de merito de condigno, cui, vt omnes communiter fatentur, neceſſariò reſpondet aliqua merces; quæ ſignificat præmium alicuius labori debitum: fieri autem nequit vt mihi aliquid propriè ſit debitum niſi ab aliquo debeatur. Præcipua igitur difficultas hîc diſputanda eſt, quale debitum merito neceſſariò reſpondeat, ſiue an ad rationem meriti requiratur vt merces ei ſit debita ex iuſtitia, an ex gratitudine, an verò alia ratione. 2

D. Thomas.
Meritum propriè dictum neceſſariò reſpicit debitorẽ præmij.

Primò, igitur quidam docent, ad rationem veri meriti de condigno requiri vt merces ſit ei debita ex iuſtitia. Ita D. Thomas 1. 2. q. 114. a. 1. vbi etiam addit, ideo hominem non poſſe aliquid à Deo ſtrictè loquendo de condigno mereri, quia inter Deum & hominem nequit huiuſmodi iuſtitia intercedere. Idem docent Scotus in 1. d. 17. q. 2. §. *Hic poteſt*, verſ. *Contra rationem meriti.* Gabriel in 2. d. 27. q. 1. art. 2. in probatione 1. concluſ. Caietan. 1. 2. q. 114. art. 1. Ratio eorum eſt, quia merito de condigno debetur merces, quæ reſpicit debitum iuſtitiæ. Auctores autem citati ad rationem veri meri de condigno videntur requirere debitum iuſtitiæ commutatiuæ, excepto D. Thoma, qui videtur loqui de iuſtitia in genere prout abſtrahit à commutatiua & diſtributiua. 3

Quale debitũ ſignatur ex merito.
D. Thom.
Scotus.
Gabriel.
Caietan.

Secundò, alij volunt meritum de condigno neceſſariò reſpicere debitum iuſtitiæ commutatiuæ aut diſtributiuæ. ita Sotus l. 3. de Natura & gratia, c. 7. Hoſius in Confeſſ. Cathol. c. 73. Tapperus in a. 11. Louanienſi, §. *Tertia difficultas.* 4

Sotus.
Hoſius.
Tapperus.

Tertiò, Bonderius apud Vaſquez in 1. 2. diſt. 213. n. 22. docet, meritum de condigno ſaltem neceſſariò reſpicere debitum fidelitatis.

Bonderius
Vaſquez.

Quartò, quidã volunt ad meritum tam de cõdigno quàm

quàm de congruo requiri & ſufficere ſi in alio oriatur debitum ex gratitudine, addúntque eius naturæ omnino repugnare, vt ex eo debitum iuſtitiæ oriatur. Ratio eorum eſt, quia ratio meriti non conſiſtit in valore operis pretio æſtimabili (qualem valorem reſpicit iuſtitia commutatiua) ſed oritur ex bonitate morali ipſorum operum quatenus laude digna ſunt. Vnde etiam inferunt, operarium propriè non mereri ſuo labore ſtipendium quod pro eo recipit, ſed ſolùm lato modo, ſicut merces dicuntur mereri pretium, quo iuſtè venduntur. Ideóque aiunt ſtipendium quod talis operarius recipit, propriè non debere dici mercedem, ſed pretium laboris.

Vt autem hoc probent, notant eſſe per accidens quòd tali operario pro labore detur potiùs pecunia, quàm quiduis aliud: nam ſi ita conuentum eſſet, poſſet ei dari cibus, aut aliqua veſtis, &c. quo caſu quæ darentur non magis haberent rationem pretij quàm ipſe labor: nam ſicut conducens alterius operam, dicitur illa pro hac tamquam pretium ſoluere; ita poteſt dici eā vendere operario, & hic poteſt dici ea labore ſuo emere; atque ita huius labor habebit rationem pretij. Quæ ſunt contra rationem veri meriti, in quo meritum nulla ratione poteſt habere rationem pretij reſpectu eius quod meretur.

5 Dicti autem Doctores in hoc præciſè diſtinguunt meritum de condigno, à merito de congruo: quòd illud abſolutè ſit omnino dignum ſuo præmio; ita vt ei minori præmio nequeat condignè ſatisfieri: hoc verò ſit dignum minore longè præmio quàm de facto recipiat. Addunt tamen totum ei deberi ac dari, ex gratitudine, quæ ſæpe poſtulat, vt beneficio affectus longè plus det quàm acceperit. Vnde vlteriùs inferunt, implicare vt id quod aliquis de congruo meritus eſt, ei gratis ſiue liberaliter detur, quia quod gratis ſiue liberaliter datur, non poteſt eſſe debitum ex gratitudine.

6 Sed hæc vltima ſententia habet multa meo iudicio valdè difficilia. Primò, quia, vt patet ex dictis, repugnat ferè communi ſententiæ requirenti ſtrictius debitum ad rationem meriti de condigno.

Stipēdium operarij propriè dicitur merces.

Luc. 10.
Iacob 5.
Matth. 20.

Secundò, quia etiam repugnat communi hominum conceptui in ſacris Litteris fundato: nam omnes concipiunt operarium verè mereri ſuum ſtipendium, & hoc vocant mercedem, ſicut etiam Scriptura id vocat Luc. 10 verſ. 7. *Dignus eſt operarius mercede ſua.* Iacobi 5. *Ecce, merces operariorum qui meſſuerunt,* &c. Matth. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Quòd autem his locis merces & meritum debeant propriè ſumi, patet Primò, quia non ſolùm tam in Scripturis pluribus locis, quàm communiter ab hominibus abſolutè dicitur merces, ſine vlla omnino additione aut reſtrictione; ſed etiam ex comparatione cum hac mercede & merito operarij tam Scriptura quàm Patres & Doctores ſolent explicare meritum & mercedem regni cæleſtis: vt patet ex parabola patris-familias conducentis operarios pro vinea ſua Matth. 20. & ex iis, qui dictum locum aut ſcriptis aut verbo pro concione explicant. quod incongruè fieret, ſi illa non haberent veram rationem meriti ac mercedis. nec enim per locutiones improprias ſolemus proprias explicare, ſed contrà illas per has; & contrarium incongruè fieret. Secundò, quia nomen meriti ac mercedis videtur primò omnium impoſitum merito operarij & ſtipendio quod accipit; & inde deriuatum ad ſignificandum meritum quo honorem aut ſimilia meremur: ergo illis ea nomina propriè conueniunt: quia nomina non deriuantur à metaphorica ſignificatione ad propriam; ſed potiùs contrà. quare ſi alterutrum ex dictis meritis deberet impropriè ita dici, hoc potiùs conueniret ſecundo quàm priori: verius tamen eſt vtrumque propriè dici meritum, vt vſus communis habet. Antecedens probatur, quia prius meritum notius & familiarius eſt: verba autem primò ſunt impoſita ad ſignificandas res magis notas ac obuias, & deinde deriuata ad ſignificandas minùs notas, minúſue obuias. Confirmatur Primò, quia ij qui aliis ſuam operam elocant, ideo ſemper dicti ſunt mercenarij, quia mercedem merentur ac accipiunt. Secundò, quia, vt docet Varro l. 4. de lingua Latina, & ex eo Vaſquez 1. 2. diſput. 213. c. 6. num. 34. *merces* deriuatur à merendo, & ære, quod operarij ſuo labore merentur: ita vt merces idem ſit ac meritum æs. Ex quo ſecundùm Varronem & Vaſquez neceſſariò dicendum eſt, hoc nomen primò & propriè ſignificare ſtipendium operariorum.

Verba primò impoſita ſunt ad ſignificandas res vulgo magis notas, & deinde deriuata ad ſignificandum minùs notas.
Varro.
Vaſquez.

Tertiò, ex illa ſententia ſequeretur, neminem vmquam poſſe verè mereri præmium ſibi ſub conditione alicuius operis promiſſum, præſertim eo opere, cui præmium promiſſum eſt; nec hoc reſpectu illius habere veram rationē mercedis: hoc autem eſt apertè falſum; quia cùm gloria iuſtorum bonis operibus ſit promiſſa, ſequeretur, ipſos hanc non mereri: ergo etiam illud eſt falſum vnde hoc ſequitur. Maior probatur, quia hoc ipſo quo aliquod præmium ita promiſſum eſt, poſito opere debetur, aut ex iuſtitia, ſi hæc poſſit inter promiſſarium & promittentem exiſtere (promiſſio enim oneroſa impleta conditione inducit obligationem iuſtitiæ;) aut ſaltem ex fidelitate: ſecundùm illam autem ſententiam quidquid alicui operi ita debitum eſt, nequit reſpectu illius habere rationem mercedis. 7

Quartò, ex illa ſequitur, nos nihil verè poſſe mereri à Deo, præſertim per opera ab eo nobis præcepta: 8 quia ſecundùm illam non poſſum aliquid ab alio mereri niſi obligando eum ex gratitudine vt det mihi præmium: ad hoc autem requiritur vt præſtem ei aliquod liberale beneficium. qui enim alteri præſtat aut reddit aliquid ipſi abſolutè debitum, ſicut non confert ei propriè beneficium, ita nec obligat eum ſibi vt gratus ſit, aut vt ex gratitudine aliquid rependat. Quis enim creditor putat ſe accipere beneficium ſi mutuatarius ei reddat rē mutuo acceptā? Aut quis dominus putat ſe ex gratitudine teneri ſuo mācipio aut famulo aliquid ſupra ſtipendium aut conuenientem ſuſtentationem rependere; ſi illi præciſè operas, ad quas obligantur, præſtent? Quare cùm Deus habeat ius exigendi quæuis à nobis officia, idque magis abſolutum, quàm dominus aut creditor habeant ius exigendi ſupradicta; quæcumque ei poſſumus præſtare, & infinities maiora ſunt ei abſolutè debita; & conſequenter hæc ei præſtando, præſertim quando ſuo præcepto ea à nobis exigit, nullum ei præſtamus beneficium, nec poſſumus eum ad vllam gratitudinem obligare. Quæ expreſsè etiam docet Chriſtus Luc. 17. vbi ait: *Quis autem veſtrum habens ſeruum arantem aut paſcentem, qui regreſſo de agro dicat illi, Statim tranſi, recumbe: & non dicat ei, Para quod cœnem, & præcinge te, & miniſtra mihi, donec manducem & bibam: & poſt hæc tu manducabis & bibes? numquid gratiam habet ſeruo illi, quia fecit quæ imperauit? non puto. Sic & vos cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Serui inutiles ſumus* (quibus ſcilicet nulla à Deo debeatur gratia ſiue gratitudo) *quod debuimus facere fecimus.* Vbi clariſſimè docet, & dominum ſeruo & Deum nobis præcepta facientibus ad nullam gratitudinem obligari. Et ſanè per ſe patet, omnino abſurdum eſſe Deum nobis tamquam pro beneficio accepto debere agere aut referre gratias, quòd ei diligenter ſeruiamus.

Deus nequit nobis obligari ex gratitudine.

Luc. 17.

Poteſt quidem ſæpe fieri, vt is qui aliquid ab alio meretur, hunc ſibi ex gratitudine obliget vt det præmium; nec hoc hîc negamus, ſed ſolùm dicimus, hoc

 non

non eſſe neceſſarium ad rationem meriti ſiue de condigno, ſiue de congruo; quod argumenta allata probant.

9 Pro horum explicatione Nota Quartò, vt aliquis mihi aliquid debeat ex iuſtitia, me debere habere ius vt id ab eo exigam, ſiue vt ipſe mihi hoc det. Item poſſe contingere, vt faciam aliquod opus quod ex ſe & ſpectatis aliis omnibus circumſtantiis eſt natum petere mihi tale ius ad aliquam mercedem, & in altero obligationem iuſtitiæ eam mihi dandi, ſi hic eſſet capax eiuſmodi obligationis reſpectu mei; qui tamen hanc de facto non contrahat, quia eius eſt incapax. Exempli cauſa, ſi Petrus alicui homini liberè promittat certam mercedem pro aliquo opere faciendo, & hic accepta conditione hoc faciat, Petrus ei ex iuſtitia obligabitur promiſſam mercedem dare. Quòd ſi tamen ille eſſet mancipium Petri, & poſita veritate illius ſententiæ, quæ docet dominum non poſſe ſuo mancipio ex iuſtitia ad res eiuſmodi obligari; etſi opus ſerui ex ſe aliiſque circumſtantiis ſit hîc & nunc natum parere in promittente obligationem iuſtitiæ; tamen ob rationem dictam eam non pariet, ſed aliquam ei ſimilem, v.c. fidelitatis, quæ à perfecta ratione iuſtitiæ deficiet.

10 Meritũ de cõdigno inducit in alio obligationem aut iuſtitiæ aut fidelitatis.

Conclvsio I. Meritum de condigno neceſſariò debet ex ſe eſſe tale, iiſque circumſtantiis fieri, vt ſit natum inducere obligationem iuſtitiæ commutatiuæ, eamque de facto inducat, ſi is à quo operans præmium meretur, ſit capax talis obligationis reſpectu operantis; aut ſi huius non ſit capax, vt inducat obligationem fidelitatis. Et hac ratione puto primam ſententiam poſſe conciliari cum tertia ex ſuprà recenſitis.

D. Thom.

Probatur Primò, quia, vt patet ex dictis, eſt D. Thomæ & communior. Secundò, quia ſatis conſtat omne meritum de condigno neceſſariò parere aliquam obligationem in præmiante, quia aliàs nec hic deberet ei vllum præmium, nec eſſet ratio cur illud opus poſſet dici ab hoc vllum præmium mereri: atqui præter dictas non poteſt probabiliter dici parere aliam obligationem: ergo pariet vnam ex dictis.

Minor probatur: quia aliàs hæc obligatio deberet aut eſſe gratitudinis aut iuſtitiæ diſtributiuæ (nec enim auctores vllam hîc aliam obligationem agnoſcunt, nec alia poteſt probabiliter aſſignari:) atqui meritum de condigno, vt iam oſtendi, ex ſe non reſpicit obligationem gratitudinis, quod etiam ex dicendis num. 47. magis patebit; nec etiam obligationem iuſtitiæ diſtributiuæ, quia, vt oſtendam dub. 5. hæc communiter non reperitur in datione præmiorum, nec ad meritum vllo modo per ſe requiritur. His adde, vt ibidem oſtendam, omnem obligationem iuſtitiæ diſtributiuæ ſupponere obligationem commutatiuæ; quare ſi meritum poſſit vnam parere, neceſſariò poterit etiam aliam parere.

11 Explicatur ſententia D. Thomæ.

Hinc patet, qua ratione debeat intelligi ſententia D. Thomæ relata num. 3. Quod enim dicit meritum de condigno neceſſariò reſpicere ſiue parere obligationem iuſtitiæ, intelligendum eſt quantum eſt ex ſe, ſiue illud natum eſſe in præmiante parere talẽ obligationem, & de facto eam parere, ſi hic illius ſit capax. Item quod inde infert, ob illius obligationis defectum nos non poſſe à Deo aliquid ſimpliciter & perfectè de condigno mereri, non eſt intelligendum de merito ſecundùm ſe, quaſi noſtrum meritum non habeat veram rationem meriti de condigno: ſed ſecundùm effectum ipſius, quia ſcilicet noſtrum meritum non parit eandem obligationem in Deo, quam pareret in alio homine, qui ei aliquam mercedem promiſiſſet. & hac ratione 1. & 3. ſententia poſſunt facilè conciliari.

12 Conclvsio II. Meritum de congruo in hoc propriè differt à merito de condigno, & conſequenter à ratione veri meriti deficit, quòd non reſpiciat veram mercedem, nec pariat vllam veram obligationem in eo, à quo aliquid meretur; ſed ſolùm reſpiciat quamdam conuenientiam ſiue decentiam, quatenus nimirum hunc decet ita operanti aliquid largiri. Ita expreſsè D. Thomas in 2. d. 27. art. 4. ad 4. vbi addit, remunerantem tale meritum hoc liberaliter facere. Idem inſinuat D. Bonauent. in 4. d. 15. p. 1. diſtinctionis art. 1. quæſt. 5. vbi docet, meritum de congruo comparatum merito de condigno nihil eſſe, quia nimirum nullam inducit in alio veram obligationem.

Differentia inter meritum de cõgruo & de congruo.

D. Thom.

Bonauent.

Probatur Primò, quia nec inducit obligationem iuſtitiæ, vt per ſe patet, & omnes fatentur; nec etiam obligationem fidelitatis, quia ad hanc requiritur promiſſio præmiantis: meritum autem de congruo non requirit eiuſmodi promiſſionem, quia aliàs reſpectu Dei haberet omnino infallibilem ac neceſſarium effectum, ſiue cõſecutionem eius quod meretur. quod tamen non eſt verum, quia poſſumus alteri de congruo mereri gratiam efficacem, etſi ea de facto non ſemper detur. Nec etiam neceſſariò inducit obligationem gratitudinis, quia aliàs, vt ſupra oſtendi, nihil apud Deum poſſemus mereri de congruo, quia Deus non poteſt nobis obligari ex gratitudine. Nulla autem alia vera obligatio hîc videtur poſſe interuenire. & conſequenter ſolùm interuenit dicta conueniẽtia.

Meritũ de cõgruo non ſupponit promiſſionem præmiantis.

Probatur Secundò, quia ſi neceſſariò reſpiceret veram aliquam obligationem, omnino infallibiliter & neceſſariò obtineremus à Deo quidquid ita meremur; quia Deus omni ſuæ obligationi neceſſariò ſatisfacit: illud autem, vt iam oſtendi, non eſt verum.

Dices, Deus etiam neceſſariò facit omne id quod conuenit ſiue decet eum facere: ergo ſi meritum de congruo inducat eiuſmodi decentiam, ſequetur, Deum neceſſariò nobis dare quidquid ita meremur. Reſpondeo, nego antecedens. Quia Deus poteſt habere infinitas cauſas eaſque iuſtiſſimas, ob quas non faciat aliquid quod per ſe ſpectatum & ſecluſis aliis rationibus, vel potiùs ſecluſo libero eius decreto, quo ſtatuit id non facere, omnino deceret eum facere. Secus eſt de vera obligatione, quia cùm nulla ei poſſit occurrere neceſſitas huic ſatisfaciendi, nulla poteſt ei eſſe iuſta cauſa ei non ſatisfaciendi. 13

Deus non facit neceſſariò omne id, quod per ſe ſpectatũ cõuenit eũ facere.

Hinc ſequitur Primò, meritum de congruo non ſupponere vllam promiſſionem prçmij, quia alias neceſſariò ſupponeret obligationem in præmiante. Ei tamẽ non repugnat operãti etiã ſub conditione operis de facto aliquid eſſe promiſſum, modo opus tunc nullo modo neque in totum, neque ex parte ſit rei promiſſæ condignum. Quia tunc ipſum opus nullo modo ex ſe eſt natum inducere eiuſmodi obligationem, ſed ſola promiſſio promittentem obligat, idque ex mera fidelitate: adeò vt tunc & ipſa promiſſio & ipſa impletio ſint actus veræ liberalitatis, vt infrà oſtendam. Secus eſt in merito de condigno, quia hoc ex ſe inducit veram obligationem in præmiante, & quidem iuſtitiæ ſi hic eius ſit capax, vt ſuprà oſtendi: atque ita quod ei rependitur, non poteſt dici gratis dari. 14

Promiſſio præmij merito de congruo nec neceſſaria eſt, nec repugnat.

Sequitur Secundò, meritum de congruo non repugnare neceſſariò gratiæ, & poſſe conſiſtere cum donatione abſolutè liberali ex parte eius qui huius occaſione aliquid tribuit operanti. Ita D. Thomas citatus num. 12. Et probatur Primò, quia id quod datur ſine vlla obligatione, & propter opus rei datæ nulla ex parte condignum, ſimpliciter datur liberaliter: atqui quod datur merito de congruo, poteſt hoc modo dari: ergo poteſt liberaliter dari. Secundò, quia qui ſine ſua culpa ex honeſto ſtatu incidit in grauem paupertatem, ex qua omni modo ſibi conuenienti conatur emergere, & ad hoc humiliter implorat 15

Meritum de cõgruo nõ tollit gratuitã donatiõnẽ præmij.

D. Thom.

opem

opem alicuius diuitis; meretur de congruò ab eo iuuari: & tamen hic eum iuuando exercet opus meræ liberalitatis ac eleemoſynæ. Idem eſt de paupere ſtudioſo bono ingenio multúmque laborante, vt poſſit in ſtudiis ad honorem Dei & Eccleſiæ bonum proficere; qui ſine dubio de congruo meretur iuuari: & tamen qui illum iuuat, abſolutè dicitur gratis & liberaliter id facere.

16 Nec his obſtat, quòd res donanda ſit quandoque alicui operi promiſſa, modo hoc tunc nulla ex parte ſit condignum tali præmio, ſaltem reſpectu promittentis, vt ſi non fiat propriè in huius gratiam, nec in ipſius, ſed potiùs in operantis vtilitatem cedat; vt contingit quando promittitur aliquid tali ſtudioſo: aut ſi valor rei promiſſæ ita ſuperet valorem ipſius operis, vt hic ne quidem ſecundùm aliquotam partem poſſit illi æquiualere; vt contingit quando contrito remittitur peccatum mortale, vt infrà dub. 6. oſtendam. Quia etſi tunc præmium ſit debitum ex fidelitate ratione promiſſionis, quia tamen tunc operans pro ipſo præmio ſecundùm æſtimationem moralem præmianti nihil dat, ſicut ipſa promiſſio præmij verè dicitur gratis ac liberaliter fieri, ita etiam ipſius datio.

Donatio præmij liberaliter promiſſi eſt liberalis.

Quòd ſi valor operis facti in gratiam promittentis præmium huius valori ex aliqua parte præſertim notabili reſpondeat; tunc ſaltem ex parte erit meritum de condigno, & ſolutio præmij erit partim liberalis, partim ex iuſtitia debita.

17 Sequitur Tertiò, meritum de congruo non eſſe ſimpliciter & propriè dictum meritum, ſed ſolùm ſecundùm quid, & cum particula diminuente: quia vero merito debetur merces (hæc enim ſunt correlatiua;) id autem quod tribuitur merito de congruo, non habet rationem veræ mercedis, nec ei datur ex vera obligatione, ſed liberaliter, vt iam oſtendi. Id autem quod tribuitur alicui operi tamquam propriè dicto merito, non poteſt dici gratis ſiue liberaliter tribui, ſed tamquam merces & ex debito, vt teſtatur Apoſtolus ad Romanos 11. vbi ait: *Si autem gratia, iam non ex meritis; alioquin gratia iam non eſſet gratia.*

Meritum de congruo eſt meritum ſecundùm quid.

Rom. 11.

Ex quibus vlterius ſequitur, quòd quoties in Scriptura aut Conciliis alicui operi abſolutè tribuitur ratio meriti, aut dicitur ei merces eſſe debita, illud eſſe intelligendum de merito de condigno, niſi ex adiunctis apertè contrarium colligatur: quia, vt iam oſtendi, meritum de congruo non poteſt dici ſimpliciter ſiue abſolutè meritum, ſed ſolùm cum aliqua particula diminuente: vnde quod ei tribuitur, ſicut abſolutè datur liberaliter, ita poteſt dici tribui immeritò, ſiue ſine meritis. vt etiam oſtendam dub. 6. vbi etiam ſoluam quædam quæ hîc dictis poſſunt obiici.

Meritum ſimpliciter ſumptũ ſignificat meritum de condigno.

DVBIVM II.

Vtrùm iuſti hîc ſuis bonis operibus verè de condigno mereantur vitam æternam nobis in cælis promiſſam?

18 NOſtri temporis hæretici hac in re fuerunt varij & mutabiles. Nam initio bona opera tamquam omnino inutilia & impertinentia ad obtinendam vitam æternam penitus contemnebant. vt ex eorum ſcriptis docet Bellarm. l. 4. de Iuſtific. cap. 1. Poſtea verò quia videbant hoc eſſe nimis abſurdum, niniſque & ſacræ Scripturæ & omni pietati aduerſari, cœperunt mitius loqui, & ſaltem ſimulare ſe aliquantulum bonis operibus tribuere. ſemper tamen negarunt, nos per ea verè mereri vitam æternam. Fundamentum eorum præcipuum eſt Primò, quia putant omnia noſtra opera quantumuis ex obiecto ſuo bona ſecundùm ſe eſſe verè peccata, & ſolùm placere Deo ratione iuſtitiæ Chriſti, qua eorum defectus tegitur. Secundò, quia aiunt contrarium obſcurare merita Chriſti quibus ſolis debemus fidere, & omnia noſtra bona accepta ferre. Quæ fusè ex eorum ſcriptis docet Bellarm. l. 4 de Iuſtific. cap. 1. & 10. & l. 5. cap. 1. in principio, & cap. 5. in obiectione 6. & 8. Qui etiam toto illo libro 5. fuſiſſimè & doctiſſimè hæreticorum errorem confutat. Ego hîc, quantum huius materiæ neceſſitas requirit, breuiter rem omnem complectar, eáque adferam ex quibus & noſtra ſententia clarè probari, & hæreticorum obiectiones refelli poſſint.

Hæreticorũ in ſuis aſſertionibus inconſtantia.

Bellarm.

Bellarm.

Catholici verò omnes fatentur nos per bona noſtra opera mereri vitam æternam. Durandus tamen in 2. d. 27. quæſt. 2. cum quibuſdam aliis putat, nos eam non mereri de condigno, quia opera noſtra non ſunt condigna tanto præmio, nec conſtituunt Deum verè nobis debitorem, qui non reddit nobis vitam æternam ex vero debito, ſed ex liberalitate, propter opera tamen, quæ in nobis ad illam obtinendam requirit, ex quibus Durandus ait nos eam de congruo mereri, aut potiùs merito aliquo medio inter meritum verè condignum & meritum de congruo, ſiue eo, quo peccator contritus meretur remiſſionem peccati mortalis. Vult itaque meritum quo iuſti merentur augmentum gloriæ, eſſe perfectius hoc ſecundo, ſed imperfectius priore; atque ita poſſe dici meritum de condigno ſecundùm quid: non tamen abſolutè & ſimpliciter. 19

Durand.

CONCLVSIO I. Iuſti bonis ſuis operibus verè merentur vitam æternam. Ita Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. & canone 32. Patet clarè ex Scriptura, quæ docet vitam æternam nobis reddendam tamquam mercedem operariis debitam. Matth. 5. *Quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.* & cap. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Atqui hæc ſupponunt verum meritum (nam, vt iam oſtendi, merces tantùm debetur vero merito:) ergo hoc in noſtris bonis operibus reperitur. Reſpondent hæretici, vitam æternam impropriè dici mercedem, quia nimirum Deus eam dat operantibus, non tamen propter eorum opera; ſed propter ſuam promiſſionem. Et probant, quia vita æterna dicitur hæreditas: ergo nequit eſſe merces. 20

Trident.

Matth. 5. & 20.

Sed hæc apertè repugnant Scripturæ, quæ abſolutè vitam æternam vocat mercedem, eamque dicit nobis dari ſecundùm opera ſiue propter opera, & pro horum magnitudine plus minúſque gloriæ nobis tribui. Matth. 16. *Et tunc reddet* (ſcilicet filius hominis) *vnicuique ſecundùm opera eius.* 1. ad Corinth. 3. *Vnuſquiſque propriam mercedem recipiet ſecundùm ſuum laborem.* Apoc. vlt. *Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundùm opera ſua.* Quæ apertè veram mercedem ſignificant, præſertim cùm Matth. 20. hæc merces comparetur mercedi operariorum, quæ vera & propriè dicta eſt merces, & datur abſolutè intuitu operum, ſiue propter opera. 21

Vita æterna eſt propriè merces, & propter opera datur.

Matth. 16.

1. Cor. 3.

Apoc. vlt.

Ad argumentum hæreticorum, nego conſequent. quia filiò paterna bona debentur, vt hæreditas, & tamen hic ſaltem accedente patris promiſſione poſſet ea patri ſeruiendo etiam de condigno mereri. Adde, etſi initium gloriæ nobis debeatur vt filiis, tamen eius augmentum per bona opera purè meremur. Etſi enim omnes Sancti hoc ipſo quo ſunt adoptati in filios Dei, ſint accepturi aliquam gloriam, ſi ſine peccato mortali moriantur: tamen nullo modo acciperent tantam, quantam de facto accipiunt, ſi carerent ſuis meritis.

Idem poteſt eſſe merces & hæreditas.

Initium gloriæ nobis debetur vt hæreditas non tamen eius augmentum.

Idem omnes olim Patres docuerunt, quos fusè citat Bellarm. l. 5. de iuſtif. cap. 4. quòd etiam concedit Caluinus ab eodem citatus, ibidem cap. 11. Sed ait Patres hac in re malè de fide noſtra fuiſſe meritos: quo dicto non ſolùm Patribus, ſed etiam Scripturæ

Bellarm.

Caluinus.

iniurius

iniurius eſt, quæ, vt iam oſtendi, apertè in noſtris operibus agnoſcit meritum.

22 Ad primum argumentum contrarium, nego aſſumptum: eſt enim apertus error dicere omnia noſtra opera eſſe peccata. Hoc enim multis Scripturæ locis repugnat, quæ expreſsè docent nos in quibuſdam operibus non peccare, ſed Dei voluntatem facere. Iob cap.2. dicitur *vir ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam.* & infrà verſ.10. ſicut etiam cap.1. verſ. vlt. poſtquam Scriptura narraſſet quædam facta & dicta Iob, ſubdit: *In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis.* Item Dauid Pſalm.16. ait: *Exaudi Domine iuſtitiam meam.* & infrà: *Igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas.* & Pſalm.25. *Iudica me, Domine quoniam, ego in innocentia mea ingreſſus ſum.* Quæ nullo modo ſine mendacio dici poſſent, ſi illi in omnibus operibus ſuis peccaſſent: nam qui in operibus ſuis omnibus peccat, falsò dicitur in iis non peccare.

Omnia noſtra opera eſſe peccata Scripturæ repugnat.
Iob 2.
Pſal. 16.
Pſal. 25.

Afferunt quidem hæretici pro ſuo errore multa Scripturæ loca, quæ explicat Bellarm. ſuprà l.4.c.20. ſed quæ vt ſummum probant, omnes homines ſæpe peccare ſaltem venialiter. quod nihil facit ad rem præſentem: nam cum eo optimè conſiſtit nos etiam facere aliqua opera bona, quibus aliquid à Deo mereamur. Vnum obiiciunt quod prima facie videtur contra nos facere: quia ſcilicet Iſaiæ 64. dicitur. *Facti ſumus vt immundus omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.* Sed Reſpondeo Iſaiam ibi loqui in perſona impiorum Iudæorum, qui ob ſua peccata erant tradendi Babyloniis: nec tamen loqui de omnibus eorum operibus, ſed ſolùm de ſacrificiis & obſeruatione cæremoniarum legis (quæ tum ibi, tum ſæpe alias in Scriptura vocantur iuſtitiæ) quæ illi Iudæi tunc valdè imperfectè faciebant, ſimul colendo deos alienos, & immiſcendo iis multa contra mandata legis, vt patet ex cap.58. & Malachiæ 1. verſ. 7. ideóque ea polluebant & reddebant immunda ac Deo diſplicentia. Quare ille locus nihil facit contra bona opera iuſtorum.

Bellarm.
Iſaiæ 64.
Cæremoniæ legis in Scriptura dicũtur iuſtitiæ.
Malach. 1.

23 Ad ſecundum, nego etiam aſſumptum: quia potiùs illuſtrat merita Chriſti, quòd nobis meruerit, non ſolùm gratiam qua ad Deum conuerteremur; ſed etiam vt conuerſi in filios Dei eumque ſtatum aſſumeremur, in quo per bona opera poſſemus augmentum gloriæ mereri. Sicut non ſolùm non minuit, nec obſcurat, ſed potiùs illuſtrat Dei potentiam, quòd ipſe non ſolus omnia operetur, ſed creauerit creaturas, quæ valeant etiam aliquid cum ipſius generali concurſu operari. Nam ſicut Deus non ſolùm dedit nobis eſſe, ſed etiam vim operandi: ita etiam Chriſtus non ſolùm meruit nobis adoptionem filiorum, qua regeneramur, & ſpiritualiter incipimus eſſe, ſed etiam meruit nobis vim ſpiritualiter operandi, & merendi augmentum gloriæ. Quare ſicut illud non officit quo minùs omne bonum naturæ debeamus abſolutè & ex integro acceptum ferre Deo creatori; ita nec hoc officit quo minùs debeamus omne bonum noſtrum ſupernaturale ex integro acceptum ferre Chriſto redemptori.

Illuſtrat merita Chriſti quòd nobis meruit vim merendi.
Omne noſtrũ bonum ſupernaturale debemus Chriſto.

24 CONCLVSIO II. Abſolutè dici poteſt nos de condigno bonis noſtris operibus mereri vitam æternam, ſiue gloriæ augmentum. Primò, quia eſt ferè communis omnium Scholaſticorum. Secundò, quia apertè innuitur in Scripturis. Primò, quia dicunt gloriam noſtris operibus reddi tamquam mercedem: hæc autem, vt ſuprà oſtendi, propriè reſpicit ſolum meritum condignum. Secundò, quia docent, bene operantes fieri dignos vita æterna, 2. Theſſ. cap. 1. *Vt digni habeamini regno Dei.* Apoc. 3. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.* Probatur Tertiò, quia alias, vt oſtendi dub.1. num.17. non poſſemus propriè & ſimpliciter dici mereri vitam æternam.

2. Theſſ. 1.
Apoc. 3.

Ad argumentum Durandi, nego aſſumptum: nam dub. ſequenti oſtendam iuſtorum merita eſſe ſufficienter digna tanto præmio. & dub.5. Deum teneri hoc iis reddere.

CONCLVSIO III. Licitè bene operamur ob ſpem 25
æternæ mercedis. Eſt communis Catholicorum contra noſtros hæreticos. Probatur Primò, quia Scriptura ſæpe nos ad bona opera excitat promiſſione æternæ mercedis. Matth.4. *Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cœlorum.* Et cap.6. *Primùm quærite regnum Dei*, &c. Luc.16. iubemur facere amicos, vt mortuos recipiant in æterna tabernacula.

Matth. 4.
Luc. 16.

Secundò, quia ſanctiſſimi ac in Scriptura laudati viri id fecerunt. Dauid enim dè ſe ait Pſalm. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.* Ad Hebræos 11. Moyſes maluit affligi cum populo Dei quàm haberi filius filiæ Pharaonis, quia aſpiciebat in remunerationem, hanc ſcilicet à Deo pro ſuo opere ſperando. Idem docent communiter Patres, vt docet Bellarm. ſuprà cap.8.

Pſal. 118.
ad Hebr. 11.
Bellarm.

Obiiciunt hæretici Primò, operari propter mercedem 26
eſt vile, abiectum & mercenariorum, quos Scriptura Ioannis 10. & Patres paſſim reprehendunt. Secundò, Deus nobis amandus eſt amore amicitiæ, non autem amore concupiſcentiæ: operari autem propter mercedem ſpectat ad amorem concupiſcentiæ.

Ioan. 10.

Ad primum, Reſpondeo Primò, vile & abiectum eſſe operari ſpe ſolius mercedis temporalis, quæ omnino indigna eſt in qua ſpem noſtram ponamus: ſecus eſſe de mercede vitæ æternæ, quæ eſt ſummum bonum & digniſſima in quam tamquam in vltimum noſtrum finem omnes actiones noſtras dirigamus. Scriptura autem Ioannis 10. & Patres tantùm reprehendunt mercenarios qui priorem mercedem ſpectant; ideóque aiunt, eos fugere, ſiue ſtationem ſuam deſerere occurrente vitæ periculo, ne ſcilicet vnà cum vita etiam ſperatam mercedem perdant. Secus fit in iis qui ſperant vitam æternam, qui vt hanc aſſequantur libentiſſimè omnia pericula ſubeunt, quia ſciunt ſe perdendo vitam temporalem non ſolùm non perdere ſperatam mercedem (ſicut qui ſperant mercedem temporalem) ſed ſe eam cumulatiorem in cœlo accepturos; & contrà ſe eam perdituros, ſi pericula fugiendo vitam ſuam cum peccato ſeruent.

Vile eſt ſpectare ſolam mercedem tẽporalem, ſecus de æterna.
Ioan. 10.
Qui mercenarij reprehendantur.
Sperantes vitam æternam Scriptura non vocat mercenarios.

Reſpondeo Secundò, poſſe etiam dici mercenarios, qui ita operantur propter mercedem æternam vt ea non propoſita nollent operari: qui ſine dubio reprehendendi ſunt. Secus eſt de iis, qui ita mercedem ſpectant, vt etiam ea non propoſita ob Dei amorem operari vellent.

Ad ſecundùm; Reſpondeo Deum nobis vtroque amore eſſe amandum: nam alias Chriſtiana ſpes damnanda eſſet; quia per eam amamus Deum amore concupiſcentiæ.

DVBIVM III.

Qualis ſit, & vnde oriatur hæc operum noſtrorum cum præmio vitæ æternæ condignitas?

NOta Primò, opus aliquod ex duplici capite poſſe 27
aliquid mereri. Primò, ratione vtilitatis, quam confert ei cuius cauſa fit: ſic famulorum aliorumque ſubditorum opera eo plus merentur, quo ex ſe vtiliora ſunt dominis, ſiue alias moraliter bona ſint ſiue non: nam mercenarius etiam opere ex aliqua circumſtantia malo in gratiam conducentis facto, meretur

Operis meritũ ex duplici capite ſpectatur.

mercedem

mercedem ſibi promiſſam. Secundò, ratione bonitatis moralis, quam in ſe habent, aut ſimilis alicuius excellentiæ. Sic dicimus virtutem mereri honorem, & in certaminibus quibus præmia propoſita ſunt, qui optimè certauit meretur maximum præmium; etſi eius actio alias nullam vtilitatem adferat.

28 Ex alio capite homines, ex alio Deus merita operum æſtimat.

Ex priore capite homines, quia multis indigent, communiter valorem & meritum operum ſpectant, atque ita prout creſcit cuiuſque operis in cõmunitate indigentia, ita etiam creſcit eius valor; ſicut etiam valor aliarum rerum creſcit ex eo, quòd plures iis multum indigeant, & conſequenter eas expetant. Vnaquæque enim res eo nobis, ceteris paribus, eſt vtilior, quo ea magis indigemus, nam vtilitas eiuſmodi rerum maximè in eo conſiſtit, quòd per eas noſtris neceſſitatibus ſiue indigẽtiæ ſuccurramus. Contra Deus cùm nullius indigeat, valorem operum ſolùm ſpectat ex ſecundo capite; & quidem ex ſola bonitate morali: quare etiam nos de hoc ſolo valore hîc agemus.

29 Opus dupliciter poteſt dici condignum præmio.

Nota Secundò, opus aliquod poſſe dupliciter dici condignum reſpectu alicuius præmij. Primò, quia eius valor per ſe & ſecluſa omni promiſſione eſt abſolutè tantus, quantus eſt valor ipſius præmij, ita vt minore præmio non poſſit ei exactè ſatisfieri. Atque hac ratione condignitas conſiſtit in abſoluta commenſuratione & æqualitate inter valorem operis & præmij. Et talem condignitatem neceſſariò requirit mera ac rigoroſa iuſtitia commutatiua, aut etiam vindicatiua, quando iis nihil omnino liberalitatis aut miſericordiæ admiſcetur: nam ſi in illa præmium excedat valorem operis, miſcetur aliquid liberalitatis aut donationis; in hac ſi pœna ſit minor, quàm ſit malitia peccati, miſcetur aliquid clementiæ; ſi ſit maior, eſt iniuſta, aut ſaltem crudelitas.

Quidam autem putant noſtra bona opera hac ratione eſſe condigna vitæ æternæ, adeóque nos eodem modo per ea mereri æternam gloriam, ſicut per peccatum mortale meremur æternam pœnam. Et ſicut hoc nequit abſolutè puniri quantum meretur, minore pœna, quàm ſit ea qua de facto punitur; ita ſecundùm eos opus bonum hominis iuſti nequit præmiari quantum abſolutè in rigore meretur, niſi eo præmio quod de facto à Deo accipit, ſcilicet vita æterna.

Secundò, hæc condignitas ſolùm conſiſtit in quadam proportione, quam opus in his circumſtantiis habet reſpectu præmij; qua ratione opus aliquod dicitur verè & abſolutè dignum aliquo præmio, quod rigoroſè loquendo ipſius valorem longè excedit. Patet hoc in præmiis in aliqua concertatione propoſitis, quæ ſæpe excedunt valorem operis requiſiti; & tamen qui in eiuſmodi certamine alios ſuperauit, dicitur dignus primo præmio, illúdque condignè meruiſſe.

30 Nota Tertiò, inter has condignitates eſſe differentiam, quòd prior numquam ratione alicuius circumſtantiæ varietur, ita vt opus fiat dignum maiore præmio, niſi ſimul etiam varietur valor operis. v. c. labor diurnus mercenarij qui meretur 10. aſſes, ex nulla circumſtantia fit dignus maiore mercede, niſi ipſius valor in ſe augeatur: qua ratione dicitur eius valor verè augeri, quoties eiuſmodi operæ ſiue laboris eſt vulgo maior indigentia, & paucitas operariorum. Item peccatum quod meretur pœnam vt ſex, nequit ratione circumſtantiarum mereri maiorem pœnam, niſi eius malitia in ſe augeatur. Dicitur autem malitia peccati ita augeri in ordine ad punitionem humanam, quando talis actio eſt communiter nata magis nocere communitati. Hinc leges humanæ communiter magis puniunt peccata quæ reipublicæ magis nocent, etſi ſæpe moraliter ſint minus mala, quàm alia quæ minus puniuntur. Secus tamen hæc ſe habent reſpectu Dei & punitionis æternæ, qua peccatum moraliter peius ſemper grauius punitur.

Aliter Deus, aliter homo ſpectat grauitatẽ peccati in ordine ad puniendum.

31 Dignitas operis reſpectu præmij poteſt variari inuariato intrinſeco valore operis.

Secus eſt in ſecunda condignitate: nam ſi in aliqua concertatione duo principes iiſdem operibus præmia proponant, vnus longè maiora quàm alius: & duo æquali planè opere ac induſtria alios ſuperent, vnus in vno certamine, & alter in altero; eorum opera erunt in ſe eiuſdem valoris, & tamen vnius opus merebitur præmium longè maius, quàm opus alterius, ſolùm quia in huius certamine maius præmium fuit propoſitum. Item olim apud Athenienſes bene de Republica meriti, tota vita nutriebantur publico ſumptu in Prytanæo. Fuerint ergo duo, vnus decrepitus ſenex breui moriturus, & alter iuuenis diu victurus, qui æquali facto hoc præmium meriti acceperint: vterque acceperit ſuo facto condignum præmium, iuuenis tamen longè maius acceperit; nam ſenex fortè ibi vno anno nutritus fuerit, iuuenis verò quinquaginta. In quibus exemplis vnius principis maior in proponendis præmiis liberalitas, & iuuenis maior viuacitas ſunt cauſa, cur aliqui æquali cum aliis facto, fiant digni maiore præmio, cùm tamen ſupradicta non efficiant eorum opera meliora aut maioris in ſe valoris.

Athenieſes nutriebant publico ſũptu bene de Republ. meritos.

32 Conclvsio. Opera noſtra non ſunt condigna vitæ æternæ priore modo ex dictis not. 3. ſed ſolùm ſecundo modo. Ita Bellarm. lib. 5. de Iuſtificatione cap. 14. & videtur aperta ſententia D. Thomæ 1. 2. quæſt. 114. art. 3. vbi expreſsè docet, noſtra opera ſecundùm ſe & ſecluſa Dei ordinatione, non habere ſufficientem condignitatem cum vita æterna; ſed ſolùm quandam proportionem.

Bellarm. D. Thomas.

Prior pars probatur. quia dignitas noſtri operis quantumuis boni, eſt abſolutè finita; præmium verò eſt ipſe Deus, qui eſt bonum abſolutè infinitum. Nec refert quòd Beati eum ſolùm per viſionem finitè intenſam, & hac ratione finitè poſſideant; quia cùm viſio qua æterna ſit etiam infinita, Beati hac ratione eum verè infinitè poſſident, & conſequenter hac ratione poteſt dici præmium verè infinitum. Hinc S. Paulus ad Romanos 8. docet paſſiones noſtras non eſſe condignas ad futuram gloriam & 2. ad Corinth. 4. eſſe *leue & momentaneum quod ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* & Deus Geneſ. 15. ait Abrahæ: *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* oſtendens ſe per ſeipſum, quatenus eſt infinitum quoddam bonum, fore præmium Beatorum, longè excedens valorem ipſorum operum.

Noſtra beatitudo eſt præmium infinitum. *ad Rom. 8. 2. Cor. 4. Geneſ. 15.*

Reſpondent aliqui, iſta ſolùm dici, quia opus noſtrum ſecundùm ſe, & quatenus procedit à libero arbitrio, non eſt condignum tanto præmio; ſecus tamen eſſe ſi ſpectetur prout procedit à gratia & fit à filio, & ſic volunt eſſe omnino æquale præmio. Sed hoc non ſatisfacit, cùm enim ſic opus eſſet abſolutè par ipſi præmio, non poſſet abſolutè dici non eſſe condignum, aut mercedem eſſe magnam nimis, ſiue exceſſiuè magnam. Adde, Scripturam loqui de operibus filiorum & ex gratia factis, idque ſub ea ratione qua talia ſunt, vt patet ad Roman. 8. vbi Apoſtolus immediatè ante docuerat, nobis tamquam filiis gloriam æternam pro noſtris laboribus in hæreditatem ac mercedem promiſſam ac dandam eſſe; & tamen ſubdit, noſtras paſſiones non eſſe condignas præmio, quod iis reddetur.

ad Rom. 8.

33 Conſonant his apertè ſancti Patres Athan. in vita S. Antonij, *Nec vniuerſo*, ait, *orbi renuntiantes dignum aliquid habitaculis cæleſtibus compenſare poſſumus.* & Auguſt. in Pſalm. 93. aliquantulum ante finem, explicans verſum 20. *Numquid adhæret tibi*, &c. *Quanto*, inquit, *labore digna eſt requies, quæ non habet finem? ſi verum vis comparare, & verum iudicare, æterna requies æterno*

Athanaſ. Auguſt.

æterno labore rectè emitur. Verum hoc eſt; ſed noli timere, miſericors eſt Deus. & paulum infrà: *Quia ſempiterna requies eſt, aqua pretium: æterno certè labore digna eſt æterna quies comparari.* Vbi hoc fusè explicat, ac ſubdit immenſam eſſe Dei miſericordiam, ſiuè liberalitatem, qui tantum præmium tantillo labori promittat. Item S. Baſilius in Pſalm. 114. cùm docuiſſet certantibus dari requiem, ſubdit: *Non ſecundùm debitum operum reddita, ſed ſecundùm gratiam munifici Dei.* Item S. Bernardus ſerm. 1. de Annunciatione, *Quid ſunt*, ait, *merita omnia ad tantam gloriam?* Quæ ita abſolutè malè dicerentur, ſi opera noſtra prout fiunt à filio, eſſent verè à parte rei tanti valoris, quanti eſt ipſum præmium: ſicut etſi paſſio Chriſti ſecundùm ſe ſpectata, & abſtrahendo à perſona patientis, non ſit condignè ſatisfactoria pro omnium peccatis tamen quia eſt ita ſatisfactoria quatenus à tali perſona ſuſcipitur, malè omnino negatur eſſe talis. Clariſſimè autem noſtram ſententiam docet S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 10. vbi docet, gloriam cæleſtem dici gratiam, non ſolùm quia donis ſuis Deus dona ſua reddit (id eſt, non ſolùm quia opera quibus eam meremur, fiunt ex gratia, & ita ſunt dona Dei) ſed etiam, *quia tantum ibi gratia diuina retributionis exuberat, vt incomparabiliter atque ineffabiliter omne meritum quantumcumque bona & ex Deo data humanæ voluntatis atque operationis excedat.* vbi dictas aliorum euaſiones apertè excludit.

S. Baſilius. Bernard. S. Fulgentius.

34 Secunda pars probatur Primò, quia gloria æterna proponitur nobis præmium, ſicut brauium currentibus in ſtadio (vt dicitur 1. ad Cor. 9. v. 24. & ad Philipp. 3. v. 14.) Atqui hoc ipſo quo aliqui conſtituuntur vt in ſtadio currant, eorum victoria fit proportionata & digna propoſito præmio, quantumuis alias operis dignitatem ſuperante: ergo etiam ſimiliter noſtra victoria fit proportionata & digna vita æterna. Secundò, quia opera quibus meremur cœlum, cùm fiant ex gratia, ſunt ſupernaturalis ordinis, adeòque hac ratione proportionata præmio ſupernaturali. Tertiò, quia fiunt à filiis, quibus legitimè certantibus non decet proponi aliud præmium, quàm hæreditatem; & quia filius non eiicitur è domo paterna, ſed in ea manet quamdiu viuit, idque ſtatus filij omnino exigit: adeò vt hæreditas ex natura ſua non competat ei ſolùm pro certo tempore, ſed pro tota vita. hinc hoc ipſo quo anima, quæ immortalis eſt, & naturaliter æternum viuit meretur ſibi hæreditatem; etiam meretur vt eam æternum poſſideat: atque ita opera quæ ratione ſtatus ipſius animæ, ſiue ratione filiationis merentur hæreditatem, ratione conditionis & immortalitatis ipſius animæ merentur vt hæc eam æternum poſſideat. Item quia anima natura ſua eſt forma corporis, ne perpetuo ſit extra ſtatum naturalem, opera eius etiam merentur vt corpus ei reunitum immortalitatem accipiat.

1. Cor. 9. Philipp. 3.

Vnde habeat noſtra opera quòd ſint proportionata æterno præmio.

35 Quartò, quatenus fiunt à viuo Chriſti membro, eâque ratione ex ipſius meritis aliquam dignitatem & vim merendi participant, vt docet Trident. ſeſſ. 6. c. 16. & can. 32. ac ſeſſ. 14. c. 8. vbi docet, noſtra opera habere vim ſatisfaciendi ex meritis Chriſti. Quod non ſolùm (vt aliqui putant) verum eſt, quia Chriſtus meruit nobis gratias præuenientes, quibus facimus opera meritoria; ſed etiam quia meruit vt nobis verè pœnitentibus infunderetur gratia habitualis, qua in filios Dei adoptaremur, & vt noſtra opera tantam vim merendi ac ſatisfaciendi haberent. vt apertè inſinuat Trident. ſuprà, vbi non agit de gratia quæ nobis neceſſaria eſt vt faciamus bona opera (de hac enim ſufficienter egerat in ſuperioribus capitibus ſeſſ. 6.) ſed de ea, qua noſtra opera redduntur formaliter digna tanto præmio, & pro pœnis Purgatorij ſatisfactoria. Et aliàs valdè impropriè diceret noſtra opera à Chriſti meritis accipere vim ſatisfaciendi aut merendi, cùm ſecundùm illos ſolùm accipiamus per Chriſti merita vim, qua poſſimus illa facere. quod longè diuerſum eſt. qui enim operario ægroto dat ſanitatem, dat ei vim qua poſſit facere opera denarij diurni meritoria; tamen non dat ipſius operi vim illum merendi. Vnde etiam dicto cap. 8. dicitur noſtra opera à Chriſto Deo Patri offerri, & ab hoc per illum acceptari; quod nequit intelligi præcisè ratione gratiæ præuenientis, quam Chriſtus nobis meruit, ſed eo quòd ipſe noſtris operibus meruerit tantam vim merendi, ideóque à Patre ad tantum præmium acceptentur.

Trident. Qua ratione noſtra merita accipiant dignitatē ex meritis Chriſti.

Ex quibus patet Primò, opera noſtra bona ſuam condignitatem ſiue proportionem cum præmio æterno præcipuè accipere ex ſtatu & conditione operantis; quatenus nimirum fiunt à filio Dei & membro Chriſti, cui omnino decet à patre pro præmio laborum hereditatem proponi. quàm ſemel adeptum ex natura hæreditatis & filiationis, decet in æternum retinere. 36

Cōdignitas noſtrorum operū cū vita æterna præcipue naſcitur ex ſtatu filiationis.

Patet Secundò, hanc condignitatem iuuari & augeri ex Dei ordinatione & promiſſione nobis quaſi in ſtadio certantibus tale præmium proponentis. patet ex not. 3.

Et augetur ex promiſſione Dei.

Patet Tertiò, peccatum mortale longè aliter de condigno mereri pœnam æternam, quàm opus bonum hominis iuſti mereatur vitā æternam. nam peccati malitia eſt omnino æqualis pœnæ æternæ, ita vt nequeat pœna finita temporali cōdignè puniri. quod verum eſſet, etſi animæ natura ſua non viuerent in æternum. hoc enim caſu deberent ob peccatū mortale, aut puniri pœna infinitè intenſa, ſi eſſet poſſibilis, aut ſupra naturam æternum viuæ conſeruari, vt condignè puniri poſſent; ſicut ob hanc cauſam poſt diem iudicij corpora ſupernaturaliter æternum conſeruabuntur. de quo plura dixi to. 2. de Sacram. diſp. 10. dub. 2. Secus eſt, vt iam oſtendi, de opere bono, quod, ſi Deus aliter ſtatuiſſet, poſſet minore longè beatitudine, v.c. quæ non conſiſteret in clara omnino viſione Dei & amore ei reſpondente, de condigno præmiari. aut etiam beatitudine quæ certo tantùm tempore duraret, vt ſi Deus ſtatuiſſet animas ſolùm certo tempore conſeruare in eſſe, & præſertim ſi hæ natura ſua eſſent mortales. Horum ratio à priori eſt diuerſitas vtriuſque meriti, ſcilicet pœnæ & præmij: nam malitia peccati ac meritum pœnæ creſcunt pro magnitudine ſiue dignitate perſonæ offenſæ, cùm contrà meritum præmij ac valor boni operis in ordine ad præmium, ſi in rigore procedatur, potiùs decreſcant ex magnitudine perſonæ, à qua meremur. vt oſtendi tom. 2. de Sacram. diſp. 2. dub. 3. num. 21. & diſp. 10. dub. 2. vbi hæc fuſiùs probaui. Et hac ratione veriſſimum eſt Deum noſtra bona opera præmiare ſupra condignum. 37

Peccatum aliter meretur pœnam quam opus bonū gloriam æternam.

Patet Quartò, hanc propoſitionem: *Sicut opus malum ex natura ſua eſt mortis æternæ meritorium; ſic bonum opus ex natura ſua eſt vitæ æternæ meritorium.* & quaſdam alias ſimiles meritò à duobus Pontificibus damnatas eſſe; cùm ſatis apertè Scripturis & Patribus ac apertæ rationi repugnent: præſertim cùm earum Auctor vellet bona opera eſſe meritoria vitæ æternæ, etſi fierent ab eo, qui nec filius Dei, nec mēbrum Chriſti eſſet. quod apertè repugnat Trident. ſeſſ. 6. c. 16. & can. 32. & Apoſtolo ad Rom. 8. vt patet ex dictis. 38

Trident. ad Rom. 8.

DVBIVM IV.

Quæ aliæ conditiones requirantur, vt aliquod opus ſit de condigno meritorium vitæ æternæ.

Variæ à Doctoribus eiuſmodi conditiones aſſignantur, inter quas quædam ab omnibus admittuntur, 39

admittuntur, aliæ verò ab aliis reiiciuntur. Primò igitur hîc omnes recenſebo, quæ communiter à variis ſolent requiri, deinde oſtendam de quibus inter eos dubitetur,& quid dicendum ſit quantum potero explicabo. Ex quo patet hoc dubio varias difficultates nobis eſſe diſſoluendas,de quibus alij ſigillatim quæſtiones proponunt, commodiùs tamen iudicaui omnes hoc dubio complecti.

40 Vt igitur aliquod opus ſit de condigno meritorium vitæ æternæ, requiritur Primò vt ſit opus moraliter bonum. quia per opus malum aut indifferens nullum à Deo præmium mereri poſſumus: neutrum enim Deo placet,aut in eius obſequiũ refertur. Nam prius neceſſariò Deo diſplicet, eiúſque voluntati repugnat: ſecundum verò hoc ipſo quo in Dei obſequium refertur,deſinit eſſe indifferens,& fit bonum. Et de hac conditione nulla eſt controuerſia.

Secundò, requiritur vt ſit factum à viatore. quia alij omnes ſunt extra ſtatum merendi. Tertiò, vt ſit aliquo modo ſupernaturale, quia aliàs non eſſet proportionatum præmio ſupernaturali.

41 Quartò,vt ſit liberum libertate contradictionis,ita ſcilicet vt in poteſtate facientis ſit illud omittere ſaltem ſpectatis conditionibus quæ de facto ad ipſum concurrũt,ſiue vt ſit ſaltem in poteſtate ipſius id non facere cum iis circumſtantiis,eóque modo quo de facto fit,iuxta dicta ſuprà diſp.2.dub.7.n.108. Et hanc conditionem paucis exceptis communiter omnes requirunt, quia aliàs opus non eſſet formaliter bonum, & conſequenter nec præmio nec pœna dignum. Vnde etiam communiter omnes hanc etiam conditionem in meritis Chriſti requirunt;quamuis diſſentiant in explicanda ratione qua iis competit.

42 Quintò, vt id fiat ab homine iuſto ſiue filio Dei, quia aliàs non habet vllam proportionem cum tali præmio;nam,vt oſtendi ſuprà num.33.bonitas noſtri operis etiam ſupernaturalis eſt abſolutè finita; præmium autem nobis promiſſum eſt verè infinitum, tum ratione rei poſſidendæ,quæ eſt ipſe Deus bonum abſolutè infinitum: tum ratione poſſeſſionis infinitè durantis. Item cùm hoc præmium ſit vera hæreditas, non conuenit id dari niſi filiis, nec opera meri ſerui poſſunt ad id promerendum habere vllam proportionem: ſicut,imò multò magis,ac vilis mancipij ſeruitium nequit habere proportionem, vt mereatur ſucceſſionem in ampliſſimum regnum. Omnis autem homo,quamdiu non eſt filius Dei,reſpectu ipſius Dei ſolùm eſt viliſſimum mancipium. Hanc conditionem omnes admittunt, vt de facto ſaltem neceſſariam: & contrarium à duobus Pontificibus damnatum eſt. Et videtur ita requiri,vt implicet ſine ea vllum opus eſſe vitæ æternæ verè de condigno meritorium, quia aliàs nullam cum tali præmio poteſt habere proportionem,vt iam oſtendi.

Quare meritum vitæ æternæ debeat fieri à filio.

Sextò,vt adſit promiſſio talis præmij.Septimò,aliqui requirunt vt ſit actus elicitus aut imperatus à caritate: plurimi tamen id negant. Reſtat iam vt diſcutiam aliquot difficultates circa has conditiones occurrentes.

43 Difficultas igitur eſt circa ſextam conditionem. Aliqui enim volunt eam non requiri vt opus bonum ſit de condigno meritorium vitæ æternæ, aiúntque eam ſolùm eſſe neceſſariam vt Deus bene operanti teneatur dare præmium ex fidelitate;qui aliàs id ſolùm teneretur dare ex gratitudine, quæ ſtrictam obligationem non inducit.

Probatur Primò,quia promiſſio Dei nullum addit noſtris operibus valorem, quo in ſe meliora aut digniora efficiantur: ergo non eſt neceſſaria, vt habeant veram rationem meriti. Secundò,quia peccatum mortale ſine vlla promiſſione meretur pœnam æternam: ergo etiam opus bonum vitam æternam. Tertiò, quia gratia habitualis per ſe ſine alia vlla Dei acceptatione aut promiſſione reddit nos filios Dei adoptiuos & heredes vitæ æternæ:ergo ſimiliter opera bona à iuſto facta reddunt eum dignum augmento hereditatis. Quartò, quia Chriſtus non indiguit vlla promiſſione vt de condigno nobis mereretur remiſſionem peccatorum, & reſtitutionem iuſtitiæ peccato Adami amiſſæ: ergo promiſſio ad meritum non eſt neceſſaria. Antecedens probatur: quia aliàs peccatum eſſet potentius ad inducendam nobis pœnam æternam, ad quod non indiget vlla promiſſione, quàm Chriſti meritum ad reſtituendam iuſtitiam: illud autem repugnat Patribus, qui docent, donum libertatis fuiſſe potentius, quàm debitum ſeruitutis. Quintò, quia aliàs ſequeretur, Chriſtum non fuiſſe condignè meritum gratiam antiquis Patribus, quia hæc fuit illis data antequam Chriſto fieret vlla promiſſio de ea danda.

Sextò,quia aliàs ſequeretur,iuſtos ignorantes hanc Dei promiſſionem ſuis bonis operibus non mereri vitam æternam, & ſimiliter eos qui tenent per opera habitu remiſſiora nos non mereri augmentum gloriæ,hoc per talia opera verè non mereri;quia non acceptarunt talem Dei promiſſionem.

Septimò,quia qui iubente domino vineæ, aut ſaltem vidente & approbante in ea laborat,meretur denarium diurnum ſine vllo alio pacto: ergo quicumque iuſtus facit aliquod opus bonum, cùm hoc faciat Deo iubente aut ſaltem approbante, ſine alia promiſſione meretur vitam æternam.

Contrà Nominales volunt,opus bonum totaliter, aut ſaltem præcipuè ſuam condignitatem reſpectu vitæ æternæ accipere à promiſſione Dei, & aliàs ad tantum præmium ſecundùm ſe eſſe omnino improportionatum.Ita Gabriel in 1.d.17.q.3.a.3.dub.1.§. *Pro reſolutione illarum*.Occam ibid.q.2.§.*Ideo dico aliter*.Scotus q 2.§.*Hic poteſt dici*,v.*Contra ratio meriti*. *Gabriel. Occam. Scotus.*

Secunda difficultas eſt circa 3.conditionem. Quidam enim putant vt opus de condigno mereatur vitam æternam, ſufficere quòd ſit moraliter bonum, & fiat ab homine iuſto, & ſit ſecundùm modum ſupernaturale,etſi ſecundùm ſubſtantiam ſit naturale.Probant Primò,quia Scriptura Sæpe generatim promittit vitam æternam facientibus opera miſericordiæ:atqui hæc ſæpe fiunt ex motiuo honeſto merè naturali, & conſequenter ſunt ſecundùm ſubſtantiam merè naturalia:ergo opera in ſubſtantia naturalia poſſunt mereri vitam æternam. 44

Secundò,quia Trident.ſeſſ.6.c.10.& 16.& ſeſſ.14. c. 8.generatim docet, iuſtos per bona opera mereri vitam æternam: atqui ipſi faciunt multa bona opera non ſupernaturalia in ſubſtantia: ergo opera bona in ſubſtantia naturalia merentur vitam æternam. *Trident.*

Tertia difficultas eſt circa ſecundam conditionem: vtrùm ſcilicet hæc requiratur ex natura rei,an ex ſola Dei ordinatione.Quidam enim eam putant requiri ex natura rei,ita vt omnis actio non viatoris, quantumuis bona, ſupernaturalis, ac libera, ex natura ſua ratione ſtatus ipſius operantis ſit omnino incapax omnis meriti, præſertim de condigno, adeò vt, etſi Deus tali operi augmentum gloriæ promitteret,id tamen nulla ratione de condigno poſſet mereri. Ratio eorum eſt, quia credunt Dei ordinationem aut promiſſionem eſſe omnino impertinentem ad rationem meriti. Quare cùm conſtet defunctos nihil amplius de condigno à Deo mereri, neceſſariò dicendum eſt eorum ſtatum hoc ex ſua natura habere. 45

CONCLVSIO I. Opera iuſtorum ſupernaturalia non accipiunt ſuam condignitatẽ ſiue proportionem cum præmio totaliter,aut etiam præcipuè à promiſſione ſiue ordinatione Dei,qua ad tale præmium ordinantur: ſed eam longè maxima ex parte habent ex 46

ſed ſolùm in me reſultat obligatio pœnam æternam ſuſtinendi ſi Deus eam infligat; & in Deo ius eam infligendi, ſi velit. Quæ naturaliter conſequuntur violationem diuinæ auctoritatis, quæ peccato violatur.

Ad tertium, nego antecedens: quia, vt oſtendam diſp. 21. dub. 8. gratia habitualis ſiue caritas non habet ex natura ſua, ſed ex ſola Dei ordinatione vim conſtituendi aliquem filium Dei adoptiuum, ſiue heredem vitæ æternæ. Et ſimiliter actus caritatis ex eadem Dei ordinatione ſiue promiſſione habent vim merendi vitam æternam.

51 Ad quartum, nego antecedens: quia, etſi Chriſti opera non indiguerint vlla Dei promiſſione, aut acceptatione, vt in ſe eſſent condigna eo præmio, aut etiam infinities maiore: ea tamen indiguerunt vt Deum obligarent vt nobis tale præmium conferret, & conſequenter vt id abſolutè de condigno mererentur. Confirmatur, quia aliàs ſequeretur, Chriſtum nobis de facto meruiſſe vt omnes homines efficaciter & abſolutè eligerentur ad gloriam, & quidem infinitam: nam ad hoc eius merita fuerunt ſufficientia. Illud autem apertè falſum eſt: nam, etſi Chriſti meritum fuerit abſolutè ſecundùm ſuam dignitatem infinitum, tamen non meruit nobis gratiam aut gloriam niſi abſolutè finitam: nec omnibus abſolutam electionem ad gloriam meruit, ſed iis ſolis, qui de facto id merentur & in gratia moriuntur: quòd autem nobis illa non meruerit, cauſa eſt ſolus defectus promiſſionis. Nam ſi Deus Chriſto eiuſmodi præmium promiſiſſet, hic ſine dubio fuiſſet meritus vt omnes homines de facto ſaluarentur; & conſequenter omnes fuiſſent ſaluati, quia Chriſtus non potuit iuſto meritorum ſuorum præmio priuari. Quare hinc etiam noſtra concluſio apertè conuincitur eſſe vera.

Quòd Chriſtus non meruerit omnibus omnino hominibus efficacē & abſolutā electionem ad gloriam obſtat ſolus defectus promiſſionis ſiue decreti Dei.

52 Dices, Chriſtum ideo iſta nobis non meruiſſe, quia ſua opera ad illum finem non obtulit Patri; quod tamen ad hoc erat neceſſarium. Sed contrà, nulla eſt cauſa cur ad rationem meriti potiùs ex mea parte requiratur vt mea opera offeram Deo ad tale præmium promerendum; quàm ex parte Dei, eiuſdem promiſſio. Imò illa oblatio, ſi qua ratione neceſſaria ſit, nulla alia ratione poteſt requiri, niſi quatenus eſt neceſſaria vt promiſſionem præmiantis acceptem. Vnde etiam promiſſio præmij longè potiore ratione eſt neceſſaria, quàm illa operum oblatio: nam in præmiante eſt neceſſaria expreſſa intentio tale præmium determinatè promittendi; in merente verò vt ſummum eſt neceſſaria confuſa aliqua generalis ac omnino implicita intentio eam promiſſionem acceptandi: nam aliàs qui ignorant nos per quæuis noſtra opera etiam habitu remiſſiora mereri augmentū gratię aut glorię, aut qui contrarium credunt, cùm ſua opera in hūc finem determinatè non offerant, illud nō mererentur.

Qua ratione merens præmiū debeat ſua merita ad hoc offerre.

In promittente præmium debet eſſe magis determinata intentio, quàm in merente.

Confirmatur & explicatur clarè exemplo. Quia, vt aliqui currendo in ſtadio mereantur certum brauium, neceſſarium eſt vt agonotheta certum præmium victoribus determinatè promiſerit: hi tamen id determinatè ex condigno merentur, etſi neſciant, quale præmium propoſitum ſit; imò etſi neſciant aliud præmium fuiſſe propoſitum præter plauſum ſpectatorum. Ad illud enim ſufficit quòd illa præmia fuerint communitati propoſita, & ab ea acceptata, & quòd victores intenderint eadem conditione cum aliis currere.

53 Ad probationem, nego aſſumptum: nam vt medicina dicatur potentior morbo, non eſt neceſſe, quòd ad reſtituendam ſanitatem nihil requirat, quod morbus non requirit ad adferendam mortem (nam aliàs non eſſet opus vt æger medicinam ſumeret) ſed ſufficit quòd ipſa habeat vim expellendi morbum, ſi ægro debitè applicetur. Sic vt Chriſti meritum ſit potentiùs noſtris peccatis, ſufficit quòd habeat ex ſe ſufficientem vim ea tollēdi, modò nobis debitè applicetur, ad quod requiritur Dei promiſſio de nobis danda gratia præueniente, & remiſſione peccatorum, & hoc vt ſummum docent Patres: quamuis ipſi propriè agant de peccato Adami, & ſeruitute quā per ipſū incurrimus.

54 Ad quintum, nego aſſumptum: nam vt Chriſtus antiquis Patribus de condigno meruerit gratiam, ſufficit quòd Deus illis dederit gratiam ob præuiſa merita Chriſti ex pacto futuro facienda. Nam ſi quis daret vinitori indigenti aureum intendens poſtea cum eo paciſci vt colendo ſuam vineam eum mereatur; hic poſtea ex pacto operandò verè illum aureum meretur, idque ex iuſtitia; ad quod meritum patet requiri pactum. Adde, generi humano ſtatim poſt lapſum Adami fuiſſe factam promiſſionem de mittendo Saluatore & danda hominibus gratia ob illius futura merita; quam homines cùm ad ipſos etiam ſpectaret, acceptare poterant, & de facto acceptarunt.

Ad ſextum, patet ſolutio ex reſponſione ad quartum, vbi oſtendi ad rationem meriti ſufficere implicitam acceptationem promiſſionis, quam ignorantes habere poſſunt.

Ad ſeptimum, Reſpondeo antecedens ſolùm eſſe verum quando illa iuſſio aut approbatio habet vim impliciti pacti: vnde multis caſibus fallit: & præſertim quando operans ex alio capite tenetur gratis hortum alterius id petentis aut iubentis colere. Sicut accidit nobis reſpectu Dei, cui ſecluſa promiſſione tenemur in omnibus gratis obtemperare & ſeruire. Quare ſecluſa omni Dei promiſſione, quantumuis homo ſua opera faceret ſpe mercedis, & hanc per illa mereri intenderet, nullo tamen modo Deum ad eam ſibi dandam obligaret, nec ad eam vllum ius acquireret. Sicut quantumuis ſeruus ſuo ſeruitio intendat ſuum dominum obligare vt ſibi aliquod præmium conferat, fruſtra tamen id faciet, ſi hic ei nihil promiſerit; nec hoc caſu quidquam aliàs ſibi indebitum merebitur.

Cur ſecluſa promiſſione non ſufficiat nos intendere noſtris operibus mereri præmium Deumque hoc ſcire.

55 Quod verum eſt etſi ipſe domino ſuo dicat ſe ea intentione hoc vel illud opus facere vt tale præmium mereatur, niſi hic oſtendat ſe id ſub ea conditione acceptare, quo caſu ei implicitè præmium promittere. Ad hoc tamen non ſufficit dominum id audientem tacere: quia cùm habeat ius, vt ſeruus illud opus faciat ſine vlla mercede, non tenetur illam conditionem acceptare. Et conſequenter præciſè tacendo non magis poteſt dici eam acceptare, quàm eam contemnere, ſiue reiicere: iuxta regulam Iuris 44. in 6. vbi dicitur: *Is qui tacet non fatetur*. Ex quo communiter inferunt, tacentem non conſentire in ſuum præiudicium; ſed ſolùm in fauorabilibus, iuxta regulam 43. ibidem. vt fusè docet Sanchez lib. 1. de matrim. diſput. 5. nu. 5. Quare dominus tunc tacens ſolùm cenſetur acceptare illud opus, quatenus ſibi commodum eſt. Adde, ſi vt ſeruus eſſet diligentior, dominus ſignificaret ſe conditionem eam acceptare, ſine animo præmium dandi, aut ſe ad hoc obligandi, peccaret quidem contra veracitatem, tamen nullam faceret ſeruo iniuriam, nec hic acquireret vllum ius ad præmium. quia nullum habebat ius vt dominus illud ſeriò promitteret. Sicut ſi quis ſuo debitori iniuſtè protrahenti ſolutionem, quo eum ad ſoluendum excitaret, aliquid fictè promitteret, accepta ſolutione, ei non teneretur, ſaltem ex iuſtitia aut fidelitate, promiſſum ſoluere.

Quando tacens cenſeatur conſentire, & quādo non.

Sanchez.

Fictè promittens nō obligatur iniuſtè extorquenti promiſſum.

56 Dices Primò, Multa ſunt opera bona, ad quæ non obligamur; qualia ſunt opera conſilij euangelici: ergo hæc faciendo ex ſpe mercedis, hanc ſine vlla promiſſione de condigno merebimur. Secundò, tacitum illud pactum non habet vim promiſſionis, quia non eſt materia iuramenti promiſſorij. Tertiò, quia qui alicuius operam valentem vno aureo conduceret expreſsè medio aureo, teneretur huic ex iuſtitia

dare integrum aureum, & tamen hoc ei non promiſiſſet: ergo hic ſine vlla promiſſione integrum aureum mereretur.

57 Ad primum, nego conſequentiam. Primò, quia etſi Deus de facto ea opera nobis non præcipiat, tamen habet abſolutum ius ea nobis præcipiendi: quare ea faciendo ſub ſpe mercedis non poſſumus Deum obligare vt ea cum illa conditione ſiue cum eo onere acceptet; aut impedire quo minùs iuſtè velit nos ea facere ſine vlla mercede. Secundò, quia etſi ad ea non obligemur ſub vllo peccato, tamen ex gratitudine ob beneficia à Deo accepta ſunt ei aliquo modo etiam debita, quatenus ſi velimus his prout conuenit ſatiſfacere, debemus nos totos omniaque noſtra Deo offerre, omniáque bona quæ poſſimus, eius cauſa facere, cùm etiam hoc faciendo numquam poſſimus ei plenè ſatiſfacere; ſed ſolùm ſecundùm quid, & quantum poteſt à nobis iure exigi.

Gratitudo in Deum multa à nobis exigit, ad quæ abſolutè non obligamur.

Ad ſecundum, nego aſſumptum, eiúſque probationem. nam qui ſciens alterum ſuum hortum colere ſpe mercedis, eius operam cum ea conditione oblatam acceptat, hoc ipſo promittit ei mercedem, &, ſi iuraret ſe eam ita acceptare, ex iuramento obligaretur ei mercedem ſoluere, eodem modo ac ſi id expreſſè iuraſſet.

58 Ad tertium, nego priorem partem antecedentis eſſe generatim veram. nam fallit quoties conducens operam alterius non obligatur ex iuſtitia ipſi pro ea integrum aureum promittere, ſiue quoties habet iuſtam cauſam eam medio pretio conducendi. vt accidit Primò, quando alter ex alio capite tenetur gratis ipſi id exigenti ſuam operam impendere, ſicut nos obligamur Deo. Secundò, quando conducens non indiget opera alterius, eo quòd facilè gratis, aut exiguis expenſis poſſet aliunde ſimilem operam habere, atque ita huius operam magis conducit gratia ipſius locantis, quàm ſui, vt ſcilicet ille habeat occaſionem aliquid lucrandi, qui aliàs magno ſuo incommodo deberet omni lucro carere. Prout etiam accidit in noſtris meritis reſpectu Dei, qui ea magis noſtra, quàm ſua cauſa à nobis fieri cupit. Tertiò, quoties mercenarius ſciẽs & prudens ſine vlla neceſſitate ita alteri ſuam operam elocat: tunc enim alter ei nullam facit iniuriam eam eo pretio conducendo, nec ille tunc plus ſua opera meretur. quòd ſi conducens ſine locantis iniuria non poterat eius operam minore pretio quàm integro aureo conducere (vt ferè fit deficientibus omnibus cauſis ſuprà allatis) tunc tenetur ei integrum aureum perſoluere. Quia cùm tunc non poſſit licitè eius operam conducere niſi promittendo ei integrum aureum, hoc ipſo quo ſciens eam conducit medio aureo, per iniuriam eſt ei cauſa damni, & conſequenter tenetur hoc ei reparare. Ad quod tenetur etiam ratione rei acceptæ, ſi inde factus ſit ditior, & alter non intenderit ſuam operam gratis dare; ſicut is qui aliam rem valentem vno aureo ab ignaro aut coacto vendere, emiſſet medio. Sed hic caſus nullo modo competit meritis noſtris erga Deum, qui poteſt à nobis gratis omnia opera exigere.

Multis caſibus licitè medio pretio alterius operã conducimus.

59 His adde, ne quidem in hoc caſu locantem operam ſtrictè loquendo mereri de condigno integrum aureum: atque ita conſequentiam eſſe nullam. Quia ſi conducens omnino putaſſet eius operam non valere niſi medio aureo, & ex ea aliquo caſu nullam accepiſſet vtilitatem (vt ſi aratum ac ſatum agrum quem ſine illius opera conducens non araſſet, inundantes aquæ omnino reddidiſſent infructiferum) tũc ille nõ teneretur ei pluſquam medium aureum dare. quod eſſet falſum, ſi hic de condigno fuiſſet integrum meritus; nam ſi ei promiſiſſet integrum, teneretur ei integrũ dare, quia tunc fuiſſet de condigno eum meritus. Quare quòd talis conductor teneatur aliquãdo integrum aureum alteri dare, ſtrictè loquendo, non prouenit ratione meriti de condigno; ſed aut ratione damni alteri per iniuriam illati, aut ratione rei acceptæ, ſiue quia ab altero non gratis dante accepit rem ſibi non debitam tanti valentem, quæ in ſuo effectu adhuc apud eum extat, quatenus inde factus eſt ditior. Quod, vt per ſe patet, non includit neceſſariò rationem meriti: nam ſi ea ratione conduxiſſet operam alicuius equi, eodem modo obligaretur, cùm tamen equus non ſit capax veri meriti.

CONCLVSIO IV. Probabilius eſt ad meritum vitæ æternæ requiri actum ſupernaturalem in ſubſtantia. Ita Molina in ſua Concordia diſput. 6. & videtur apertè ſententia D. Thomæ. 12. quæſt. 114. a. 3. vbi docet, noſtros actus ſolùm habere rationem meriti quatenus procedunt à Spiritu ſancto, ſiue à principio ſupernaturali: quod non aliter eſt neceſſarium, quàm quia illi debent eſſe ſupernaturales. vt oſtendi diſp. 4. dub. 3. 60

Molina. D. Thom.

Pro quo Nota Primò, longè probabilius eſſe iuſtis præter virtutes theologicas infundi etiam habitus virtutum moralium. vt ex communiore Theologorum ſententia oſtendi diſp. 6. dub. 2.

Secundò, habitum voluntati inhærentem, cùm ſit agens naturale & neceſſarium, ſemper vna cum ea in actum influere, quoties ipſa producit aliquem actum in quem habitus poteſt influere, ſiue quoties ipſa operatur circa ipſius obiectum formale. vt oſtendi diſp. 6. dub. 5. concluſ. 2.

Tertiò, actus naturales & ſupernaturales poſſe habere idem obiectum formale. vt oſtendi diſput. 5. dub. 3.

Probatur ergo Concluſio Primò, quia aliàs actus noſtri non haberẽt proportionem cum præmio, quod in ſua ſubſtantia eſt omnino ſupernaturale, & altioris ordinis. Nec ſufficit ſi dicas eos ſufficienter habere hanc proportionem hoc ipſo quo fiunt à filio; quia vt filiatio poſſit operibus noſtris tribuere hanc proportionem cum præmio, debent ipſa ex ſe habere aliquam proportionem cum ſtatu filiationis; qui cùm omnino ſit ſupernaturalis, ſola illa opera ſunt illi proportionata & ad illum ſpectantia, quæ ſunt etiam ordinis ſupernaturalis. 61

Cur ad meritũ requiratur actio ſupernaturalis in ſubſtantia.

Probatur Secundò, quia, vt patet ex Ioannis 15. verſ. 5. Arauſicano cap. 6. Trident. ſeſſ. 6. can. 3. non poſſumus naturæ viribus ſine auxilio gratiæ facere vllum opus immediatè conducens ad ſalutem, quale eſt omne opus meritorium vitæ æternæ: atqui huius nulla eſt alia ratio quàm quia talia opera neceſſariò ſunt in ſubſtantia ſupernaturalia: ergo dicendum eſt, omnia opera, quibus meremur vitam æternam, neceſſariò eſſe in ſua ſubſtantia ſupernaturalia. Minor probatur, quia ad opera ſolùm ſecundùm modum ſupernaturalia ſæpe ſufficeret gratia externa, ſiue pia aliqua motio, quam Deus mediantibus creaturis, v. c. concionatoribus, bonis aliorum exemplis, ſubitis ac horrendis aliquorum punitionibus, &c. in nobis excitaret. quod tamen dici non poteſt: quia, vt oſtendi diſput. 4. dub. 4. Pelagiani eiuſmodi gratiam admittebant, & tamen fuerunt ab Eccleſia damnati. vide hac de re plura ſuprà diſput. 4. dub. 3. concl. 3. 62

Ioan. 15. Arauſican. Trident.

Probatur Tertiò, quia omnes actus virtutum moralium, qui ex obiecto ſuo & circumſtantiis ſunt proportionati ad merendam vitam æternam, ſi fiant ab homine iuſto, fiunt ab habente eorum habitus ſupernaturales, atque ita neceſſariò ab his procedunt, iuxta dicta not. 2. & 3. & conſequenter ſunt ſupernaturalia. Confirmatur, quia, cùm dicti habitus nobis infundantur, vt per eos actus meritorios eliciamus; fruſtra id fieret ſi poſſemus mereri vitam æternam per actus ſecundùm ſuam ſubſtantiam merè naturales, quia ad eiuſmodi actus eliciendos non indigemus 63

Omnes actus virtutũ hominis iuſti ſunt ſupernaturales.

Ad actus nõ ſupernaturales in ſubſtantia non indigemus habitu infuſo.

indigemus habitibus infuſis, ſed ad ſummum aliqua gratia præueniente, v.c. pia aliqua cogitatione à Deo in nobis excitata.

Ex his patet reſponſio ad argumenta propoſita pro contraria ſententia numero 44. libenter enim concedimus iuſtos per opera miſericordiæ, ac aliarum virtutum mereri regnum cœlorum: ſed dicimus hæc debere procedere ab habitu aliòve principio ſupernaturali. quod etiam communiter ſaltem in omnibus iuſtorum bonis operibus fit: vt ex dictis patet.

64 CONCLVSIO V. Vt opus ſit meritorium vitæ æternæ, non requiritur vt eliciatur aut imperetur à caritate. ita cum aliis Vaſquez 1.2. diſp. 217. c. 2. & Suarez diſp. 2. de Reuiuiſcentia meritorum ſect. 3. n. 53. Patet Primò, quia Scriptura, & Patres ſæpiſſimè abſolutè docent, opera miſericordiæ aliaque ſimilia mereri vitam æternam: quod falſum eſſet, ſi ſola opera caritatis elicita aut imperata eam mererentur. Quia ſic non eſſet abſolutè verum alia virtutum opera eam mereri; nam ſolùm quandoque & per accidens eam mererentur, quando ſcilicet & quatenus à caritate imperarentur, quod iis omnino per accidens eſt. Probatur Secundò, quia Scriptura ſatis apertè innuit contrarium. Nam Matth. 10. dicitur, recipientem iuſtum in nomine iuſti, aut dantem alicui calicem aquæ frigidæ in nomine diſcipuli, non cariturum mercede. Certè ſi eſſet neceſſe hæc fieri ex caritate in Deum, non ſufficeret ea facere in nomine iuſti aut diſcipuli. Tertiò, quia aliàs pleraque iuſtorum bona opera carerent ſua mercede: quia communiter homines non ſolent operari ex caritate, ſed ex motiuo aliarum virtutum, & ſæpiſſimè ex virtute ſpei, ſiue ex ſpe mercedis; quos tamen ſpes ſecundùm aliam ſententiam confunderet, quia nullam mercedem reciperent. Quartò, quia aliàs qui præciſè ex amore erga fidem Chriſtianam, iuſtitiam, aut caſtitatem eligeret potiùs mori, quã contra has virtutes peccare, & ideo de facto occideretur, nullam ideo à Deo mercedem acciperet: quod apertè eſt abſurdum, & contra communem Eccleſiæ ſenſum; quę ita occiſos vt Martyres colit, & eorum facta vt ſummè heroica ac meritoria ſummis laudibus effert; nec vnquam ſolet inquirere, an hoc fecerint ex affectu caritatis. Qua de re plura dixi tom. 1. de Sacramentis, q. 66. n. 150.

Vaſquez.
Suarez.
Matth. 10.

65 Dices Primò, Matth. 10. dum dicitur, omnem qui reliquerit domum, patrem, aut matrem, &c. accepturum vitam æternam, additur, *propter nomen meum.* vbi inſinuatur, eum hanc non accepturum, quia illa ob alium finem fecerit. Secundò, Matth. 5. dicitur, *Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* ergo ad obtinendam mercedem neceſſe eſt vt diligamus amicos propter Deũ. Tertiò, Matth. 10. vt quis alium recipiendo mereatur vitam æternam, debet eum recipere in nomine Prophetæ, diſcipuli, aut iuſti, id eſt propter Chriſtum, cuius diſcipulus aut Propheta eſt. Quartò, quia, vt dicitur Ioannis 15. & à Tridẽt. ſeſſ. 6. c. 16. vt mereamur debemus manere in Chriſto, & ab eo virtutem accipere, ſicut palmes à vite: illud autem fit per actum caritatis. Quintò, per omne noſtrum meritum, quo meremur augmentum gloriæ, augetur in nobis habitus caritatis: atqui hoc ſolùm poteſt fieri per opera à caritate procedentia: ergo per alia opera non meremur augmentum gloriæ. Sextò, vt opus ſit meritorium, debet referri in finem ſupernaturalem: ergo per actum caritatis.

Matth. 10.
Matth. 5.
Matth. 10.
Ioan. 15.
Trident.

66 Sed hæc omnia argumenta ſolùm probant ſequentem noſtram concluſionem: ſcilicet vt opus ſit meritorium vitæ æternæ, debere aliquo modo referri ad Deum, ſiue ad aliquem finem ſupernaturalem: quod fit quoties aliquod opus aut habet Deum pro obiecto; aut fit ex ſpe mercedis ſupernaturalis, aut ex motiuo aliquo ſpectante ad religionem aut ſtatum hominis Chriſtiani. Omnibus enim his modis fit propter Deum, quatenus omnis eiuſmodi finis ex ſe ad Dei gloriam ordinatur. Et aliàs iuſtus qui ex affectu ſiue amore fidei Chriſtianæ, quia hanc nollet negare, mortem pateretur, niſi ſimul eliceret actum caritatis, nihil mereretur: quod abſurdum eſt.

facit a-
id ob fi

nem aliquo modo ſupernaturalem, facit id propter Chriſtum.

Ex quo patet ſolutio primi & tertij argumenti: ſolùm enim probant, vt deferentes parentes, aut ſuſcipientes diſcipulum Chriſti per hoc aliquid à Deo mereantur, non ſufficere eos hoc facere ob commoda temporalia, aut ſimilem cauſam; ſed requiri vt id faciant aliquo ex dictis finibus: qui enim hos intendit, verè ea propter Chriſtum dicitur facere.

67 Ad ſecundum, Reſpondeo ibi ſolùm dici, non ſufficere nobis ad vitam æternam ſi ſolos amicos diligamus, & interim inimicos oderimus, atque ita peccemus mortaliter. Idémque & nihil aliud docet Apoſtolus 1. ad Corinthios 13. dum dicit neque fidem, neque opera miſericordiæ, &c. nobis prodeſſe poſſe ſine caritate, non quidem actuali, ſed habituali: agit enim de iis qui in ſchiſmate & mutuo odio viuunt; quibus etiam reliqua bona opera docet nihil prodeſſe, quamdiu volunt in ſchiſmate & diſſenſionibus perſiſtere.

1. Cor. 13.
Ad meritũ requiritur caritas non actualis, ſed habitualis, qua in Chriſto manemus.

68 Ad quartum, Reſpondeo ibi ſolùm dici nos nihil poſſe mereri ſine habitu caritatis, quo in Chriſto manemus, & niſi opera noſtra à Chriſto eiúſque gratia virtutem merendi accipiant; quæ conditio non ſolis actibus caritatis, ſed etiam aliis iuſtorum operibus conuenire poteſt. omnia enim opera ſupernaturalia quæ iuſti faciunt, faciunt manentes in Chriſto & virtute ab eo accepta.

Ad quintum, nego minorem: cùm enim habitus infuſi per opera noſtra ſolùm meritoriè augeantur, per quæuis opera meritoria omnes augentur, exceptis habitibus fidei & ſpei, quando hi aliis ſunt intenſiores, iuxta dicta diſp. 6. n. 60. & 61.

Ad ſextum, nego conſequentiam: quia opera noſtra etiam per alios actus præſertim fidei & religionis in talem finem referri poſſunt.

69 CONCLVSIO VI. Probabilius eſt vt opus aliquod ſit meritorium vitæ æternæ, id debere aliquo modo referri in Deum ſaltem indirectè, quatenus fit ex fine ſpectante ad fidem, ſpem, caritatem, religionem, aut ſtatum hominis Chriſtiani.

Probatur Primò, ex argumentis contra 5. concluſ. allatis, præſertim primo & tertio; quæ hanc concluſionem valdè inſinuant. Secundò, quia aliàs opera noſtra nullo modo fiunt in obſequium Dei: atqui vt aliquid ab alio merear, debeo operari in obſequium ipſius (nam operando mea præciſè cauſa nihil ab alio poſſum mereri:) ergo vt opera noſtra à Deo mereantur vitam æternam, debent ob aliquem ex dictis finibus fieri. Tertiò, quia Trident. ſeſſ. 6. c. 16. vt opus ſit meritorium gloriæ, requirit vt in Deo fiat & à virtute à Chriſto accepta: atqui opus cui ſupradicta conditio deeſt, non poteſt ſecundùm mentem Concilij dici hoc modo fieri: ergo non eſt meritorium vitæ æternæ. Minor probatur, quia neque fit propriè propter Deum, eiúſque obſequium, nec fit ex virtute quam Chriſtus in nos vt in ſua membra influit: nam ſicut ſumus ſolùm membra Chriſti, quatenus ſumus Chriſtiani, ita Chriſtus eam virtutem ſolùm influit in opera, quæ facimus vt Chriſtiani: quæ autem illa conditione carent, ea non facimus vt Chriſtiani, ſed vt homines rationales & naturales philoſophi.

Trident.
Sola opera ſupernaturalia fiũt in Chriſto.

70 Dices, Omne opus moraliter bonum cùm ſit ſecundùm legem naturæ, & quoddam bonum naturæ rationalis, qua talis eſt, naturaliter cedit in honorem Dei auctoris vtriuſque: ergo ſufficienter propter eum fit: Reſpondeo, vt per aliquod opus aliquid ab

Vt aliquid ab alio merear, nó ſufficit quòd opus meum præter meã intẽtionem in eius bonum cedat.

alio merear, non ſufficere quòd hoc quacumque ratione in ipſius commodum ſiue honorem cedat, ſed eſt neceſſe vt hoc aliquo modo intendam, aliàs nullo modo id faciam in obſequium ipſius. v. c. quando magna induſtria agendo cauſam meam lucror litem, & ita ſum occaſio cur Petrus, qui ſimilem litem habet, hanc etiam lucretur, huic mea opera prodeſt; quia tamen eam non impendo in gratiam ipſius, per eam ipſi non obſequor, nec ab eo aliquid mereor. Idémque eſt quando aliquis operatur moraliter bene ob finem merè naturalem, nullo modo ſpectando ad Deum, aut quòd ita operari deceat hominem Chriſtianum, aut ſimilem finem: tunc enim non videtur ea actione verè famulari Deo; & conſequenter non meretur ab eo vitam æternam. Et confirmatur, quia tunc homo non operatur vt Chriſtianus, nec eius actio eſt formaliter actio hominis Chriſtiani, & conſequenter non videtur eſſe meritoria, ſaltem vitæ æternæ; ſed vt ſummum alicuius præmij temporalis: quia præmia ſupernaturalia tantum ſunt promiſſa operibus fidelium quà talia ſunt.

71 Dices Secundò, hinc ſequi, plurima opera bona iuſtorum manere ſine mercede, quia multi præſertim rudiores, in operando raró ſpectant eiuſmodi fines.

Fideles vix vmquam faciũt opus verè bonũ non intendendo finẽ aliquo modo ſupernaturalem.

Reſpondeo negando aſſumptum, quia vix vmquam aut fortè numquam fideles faciunt aliquod opus abſolutè bonum, niſi ex aliquo pio affectu, & ſæpiſſimè ex motiuo ſpei, quia nimirum aliquam mercedem à Deo ſperant. Quod vel inde patet, quòd communiter ex iis aliquam fiduciam in Deum ſtatim concipiant; quod non ita naturaliter & ſine alia reflexione communiter accideret, niſi ex ſimili aliquo motiuo agerentur, ita vt actu ſibi eſſent conſcij ſe per ea opera Deo obſequi. Quod multò magis accidit in actibus heroicis, vt quando aliquis occiditur, quia non vult iuſtitiam aut caſtitatem deſerere. Semper enim Chriſtiani tunc reflectunt ad ſuum ſtatum, ſiue quàm dedeceant ea peccata Chriſtianum; aut ad ſupplicia, quæ eiuſmodi peccata merentur: cùm enim tunc videant ſe conſtitutos in termino vitæ, ac debere ſtatim coram Deo comparere, moraliter vix fieri poteſt, vt voluntas bene conſtituta (qualis eſt neceſſariò ea, quę mortem peccato præfert) tunc nullum ad Deum, eiúſque iudicium reſpectum habeat.

72 Cur poſt mortem nequeamus mereri.

CONCLVSIO VII. Quòd opera non viatorum quantumuis aliàs bona, ſupernaturalia, ac libera, non ſint meritoria augmenti gloriæ, prouenit ex ſola Dei ordinatione. Ita Auctores pro 3. concl. citati. Probatur, quia cùm eiuſmodi opera ſint bona, libera, ſupernaturalia, & aliàs ex ſe proportionata tali præmio, nulla poteſt iuſta ratio fingi, cur id nequeant mereri, niſi quia Deus ita ſtatuit, ſiue quia iis deeſt promiſſio quæ ad rationem meriti, vt ſuprà oſtendi, requiritur. Quod maximè videtur clarum in operibus exiſtentium in Purgatorio aut olim in limbo; qui nondum beatitudinem erant adepti, nec omnino poſiti in viæ termino. Quare nulla videtur alia eſſe ratio cur non potuerint maiorem gloriam mereri, quàm defectus promiſſionis & ordinationis diuinæ, ſiue quia Deus eorum actibus nullum præmium promiſit, neque eos vlteriùs quidquam mereri voluit. Confirmatur, quia, vt dicitur 1. ad Corinth. 9. & ad Philipp. 3. hoc tempus eſt nobis conceſſum ad merendum, ſicut certantibus in ſtadio: atqui his ex ſola agonothetæ voluntate præfigitur certum tempus, quo eorum induſtria poſſit mereri præmium, & poſt illud nullo modo eſt eo digna: ergo idem eſt de noſtris operibus reſpectu vitæ æternæ.

1. Cor. 9. Philip. 3.

Hinc ſequitur, cùm peccata natura ſua ſine vlla Dei conſtitutione mereantur pœnam, etiam in inferno facta verè mereri augmentum pœnæ: quamuis Deus ſtatuerit hanc non augere; quia hoc ita conueniebat: ne illi qui ita ſunt extremè miſeri vt ſuam miſeriam nullo modo poſſint aut tollere aut minuere, eam in perpetuum continuò ſine vllo termino augerent; præſertim cùm ob defectum gratiæ impoſſibile ipſis ſit non ſæpe peccare, ſaltem aliquo peccato in genere. & hac etiam ratione eos Deus infra condignum punit.

Damnati ſuis peccatis verè merentur augmentũ pœnę, etſi Deus hoc iis non infligat.

DVBIVM V.

Vtrùm per noſtra merita acquiramus verum ius ad vitam æternam, & qua ratione, ſiue ex qua virtute Deus obligetur eam nobis dare, & de facto det?

PRimò, quidam docent, Deum nullo modo obligari iuſtis pro ſuis meritis dare vitam æternam, nec hos ad illam vllum ius acquirere. Primò, quia is qui alteri aliquid debet, eſt hac ratione eo inferior eíque ſubiectus: atqui Deus nulla ratione poteſt nobis eſſe inferior: ergo nulla ratione poteſt nobis aliquid debere. Secundò, quia ſi haberemus ius ad vitam æternam, eámque Deus obligaretur nobis dare, non poſſet ſine noſtra iniuria eam nobis negare: atqui hoc eſt falſum; quia, etſi Deus priuaret omnes Beatos ſua beatitudine, nullam iis faceret iniuriam: ergo nullum ad eam habemus ius. Hanc tenet Durandus in 2. d. 27. q. 2. 73

Durand.

Alij Secundò volunt Deum nobis nullo modo obligari dare vitam æternam, ſed obligari ſibi ipſi quatenus quod ipſe ordinauit fieri, non poteſt non implere. Ita Medina 1. 2. q. 114. art. 3. Sotus lib. 3. de Gratia c. 7. in reſponſ. ad 2. & videtur inſinuare D. Thom. 1. 2. q. 114. a. 1. Sed hæc ſententia non videtur differre à priore, & iiſdem argumentis nititur. Quidam tamen ex illis, vt Sotus, admittunt iuſtos habere verum ius ad gloriam. in quo à priore ſententia differunt: in hoc tamen parum conſequenter loquuntur, vt infrà magis oſtendam. 74

Medina. Sotus. D. Thom.

Sotus.

Tertia ſententia docet, Deum ex iuſtitia commutatiua nobis obligari dare vitam æternam. Primò, quia meritum de condigno neceſſariò reſpicit debitum iuſtitiæ commutatiuæ in eo, à quo meremur: atqui verè de condigno meremur vt Deus det nobis vitam æternam: ergo hic ad illud obligatur ex iuſtitia commutatiua. Secundò, quia nos habemus verum ius vt Deus det nobis vitam æternam: atqui hoc reſpicit debitum iuſtitiæ: ergo vita æterna ex iuſtitia nobis eſt debita. Tertiò, quia Apoſtolus 2. ad Timotheum 4. ait: *In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* Vbi docet, iuſtis debitam coronam iuſtitiæ, quam reddet iuſtus iudex, apertè inſinuans illam eſſe debitam ex iuſtitia, & Deum eam reddendo exercere actum iuſtitiæ. Confirmatur, quia idem ad Hebræos 6. ait: *Non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri.* Vbi inſinuat, Deum fore iniuſtum ſi obliuiſceretur operis noſtri boni non reddendo ei præmium. Hanc videntur tenere Scotus in 1. diſt. 17. q. 2. §. *Hic poteſt dici*, verſ. *Contrà ratio meriti.* Gabriel in 2. d. 27. q. 1. a. 2. in prob. 1. concluſ. Vbi docent, meritum de condigno neceſſariò reſpicere debitum iuſtitiæ commutatiuæ; & nos de condigno mereri à Deo gloriam. Eandem etiam tenent aliqui recentiores. 75

2. Tim. 4.

Heb. 6.

Scotus. Gabriel.

Quarta ſententia docet, Deum in diſtributione præmiorum exercere iuſtitiam diſtributiuam; quia pro proportione meritorum diuerſis diuerſam gloriã reddit. Ita Sotus citatus num. 74. Idem inſinuant Hoſius in Confeſſione Catholica cap. 73. §. *Cæterùm cùm dixit Paulus.* & Tapperus in art. 11. Louanienſi, & 76

Scotus. Hoſius. Tapperus.

quidam

quidam alij. Quidam autem ex his Auctoribus docent, Deum nullo modo obligari nobis, vt det nobis gloriam. ita Sotus. An autem hac in re conſequenter loquantur, patebit ex dicendis. Vt verò hæc difficultas poſſit clarè explicari primò alia examinanda eſt; ſcilicet in quo conſiſtat ratio iuſtitiæ diſtributiuæ. Cùm enim hoc valdè controuerſum ſit inter Doctores, priùs explicandum eſt, vt poſſimus videre an Deus reddendo noſtris meritis gloriam exerceat iuſtitiam diſtributiuam. *Sotus.*

77 Quâ in re vt clariùs procedamus, notandum eſt ſecundùm communem ſententiam iuſtitiam, vt eſt communis commutatiuæ & diſtributiuæ, ſpectare medium rei, ſiue æqualitatem inter datum & debitum. hoc autē eſt duplex; nam quandoque aliquid eſt debitum ſecundùm proportionem arithmeticam, quę præciſè ſpectat æqualitatem duarum rerum inter ſe ſine reſpectu ad alias, ideóque hæc proportio ſolùm neceſſariò reſpicit duas perſonas, ſcilicet debitorem, & eum cui debetur, ſine reſpectu ad alias. Alias aliquid eſt debitum ſecundùm proportionem geometricam: quæ eſt proportio proportionum, & neceſſariò reſpicit plures perſonas, quibus aliquid debetur; vt talis ſit proportio inter res diſtribuendas, qualis eſt inter perſonas accipientes. v.c. ſint 14. aurei diſtribuendi inter tres ſtudioſos ſecundùm proportionem doctrinæ eorum: inter quos primus ſit duplo doctior ſecundo, & hic duplo doctior tertio. primus debebit habere 8. aureos; ſecūdus 4. tertius 2. Vt ſicut in prioribus reſpectu poſteriorū eſt dupla proportio doctrinæ, ita ſit etiā dupla proportio præmij. Et conſtat quidem iuſtitiam diſtributiuā communiter reſpicere hāc ſecundam proportionē; ſed dubitatur, an hoc ei ſit eſſentiale, & an per hoc propriè à cōmutatiua differat.

Iuſtitia ſpectat mediū rei.

Proportio alia arithmetica, alia geometrica. Vtriuſque deſcriptio.

78 Quidam id negant Primò, quia quando aliquod beneficium confertur digniſſimo, exercetur vera iuſtitia diſtributiua: atqui hîc non reperitur illa proportio geometrica, quia hæc neceſſariò dicit plures recipere aliquod præmium; in eo autem caſu vnicus id recipit: ergo diſtributiua non reſpicit neceſſariò talem proportionem hoc autem argumentum maximè videtur vrgere quando vnicus ſe offert ad illud beneficium accipiendum.

Nec ſatisfacit, ſi dicas etiam hîc reperiri eiuſmodi proportionem inter dignitatem accipientis beneficium, & indignitatem eorum qui id non accipiunt; quatenus ſicut illius dignitas, ſpectatis omnibus circumſtantiis, eſt proportionata beneficio accipiendo, horum verò non eſt proportionata, ita ille accipit beneficium, hi verò non accipiunt. hoc, inquam, non ſatisfacit, quia ſimili modo in omni commutatiua poſſet reperiri eiuſmodi proportio. Nam debens alicui 100. dum ei ſoluit, ideo dat ei centum, quia tantum ei debitum eſt. & aliis nihil dat, quia iis nihil eſt debitum: patet tamen in hoc caſu interuenire ſolam iuſtitiam commutatiuam. Secundò, quia etiam in iuſtitia commutatiua ſæpe reperitur eiuſmodi proportio; vt patet in variis operariis, quorum vnus alio plus meritus eſt, ideóque plus accipit. Et præſertim quando aliquis multa variis debens non poteſt omnibus integrè ſoluere, qui tunc tenetur proportionaliter plus ſoluere illi cui plus debet, & minus ei cui minus debet. Imò etiam in aliis virtutibus hæc proportio reperitur; vt in obſeruantia, qua Superiores honoramus: quo enim quiſque eſt in maiore dignitate, eo maior honor ei debitus eſt.

79 Addunt iidem, iuſtitiam diſtributiuam per hoc propriè differre à commutatiua, quòd hæc reſpiciat ius omnino ſtrictum in eo cui aliquid debitum eſt, & quod ſit vel dominium, vel ei æquiualens; illa verò reſpiciat ius minùs ſtrictum, & quod ſine vera iniuria violari poſſit: nam illi, quibus beneficia aut officia publica conferri debent, antequam iis conferantur, non habent ad ea ſtrictum ius; ſed per collationem aut ſaltem per præſentationem aut nominationem tale ius illis confertur. Vnde fit quòd per violationem iuſtitiæ diſtributiuæ præciſè non incurratur obligatio reſtituendi. Ita quidam apud Rebell. de Obligationibus p. 1. l. 1. d, 3. ſect. 5. Eamque ex parte ſequitur Malder. de Iuſtitia tract. 1. c. 1. dub. 4. *Rebell. Malderus.*

Sed hæc patiuntur graues difficultates. Primò, quia apertè repugnant Ariſtoteli 5. Ethic. cap. 3. & D. Thomæ 2. 2. quæſt. 61. artic. 2. & toti antiquitati, vt fusè docet Vaſquez 1. 2. diſp. 223. cap. 4. à quorum ſententia malè omnino diſceditur, quando nulla vrgens ratio ad id cogit: hîc autem, vt patebit ex ſolutione argumentorum, nulla omnino ratio nos ad hoc vrget. Secundò, quia inde ſequeretur, collationem beneficiorum aut officiorum publicorum communiter non fieri ex iuſtitia diſtributiua, nec poſſe ad eam pertinere. Quia ij quibus ea debent conferri, ſiue quibus legitimè conferuntur, ad illa nullum omnino habent ius: cùm enim non ſint inſtituta in commodum recipientium, ſed ſolius communitatis, nulla apparet ratio, vnde hi ante collationem, aut præſentationem, &c. habeant ius vt illa ipſis conferantur. Quod clariſſimum eſt, quando ij quibus conferenda ſunt, non ſunt membra illius communitatis, cuius illa beneficia aut officia ſunt, vt ſi beneficium alicuius Eccleſiæ cōferatur clerico alterius Eccleſiæ, aut etiam patriæ. Nec enim tunc vlla ratio excogitari poteſt, cur hic habeat ius ad illam collationem, & tamen ſi ſit reliquis omnibus dignior, ex vera iuſtitia diſtributiua ei confertur, niſi particularis ratio obſtet. 80 *Ariſtot. D. Thom. Vaſquez.*

Clerici cōmuniter nullum omnino habēt ius ad beneficia ſibi cōferenda.

Dices, tales omnes habere aliquod ius ad talem collationem, hoc ipſo quo ceteris ſunt digniores quibus beneficium conferatur; eò quòd ius hîc latè ſumatur, vt ſignificet ſolùm illam dignitatem, qua quis præ ceteris dignus eſt cui tale beneficium conferatur. Sed præterquam quod hoc ſine vlla ratione dicitur, contrà facit Primò, quòd repugnet communi conceptui & receptæ ſignificationi illius nominis *Ius.* communiter enim omnes concipiunt hæc vt diſtincta, ſcilicet *aliquem eſſe dignum aliqua re, & eum habere ius præſertim iuſtitiæ* (nā de tali iure illa reſponſio intelligēda eſt, vt faciat ad rem) *vt hæc ei detur.* Secundò, quia ſi dicta eſſent idem, ſequitur Primò, omnem pauperem dignum cui conferatur eleemoſyna, præſertim ſi ceteris ſit dignior, habere ius iuſtitiæ vt ei eleemoſyna detur, & eum qui alteri gratis contulit aliquod beneficium, habere ius iuſtitiæ vt ſimile ei rependatur, quia hic eo dignus eſt: quiſquis enim tibi benè fecit, hoc ipſo dignus eſt, vt ei etiam benefacias. Imò hic longè veroſimiliùs poſſet dici ad hoc habere ius iuſtitiæ, quàm ille clericus ad collationem beneficij. Sequeretur Secundò, actus gratitudinis ac eleemoſynæ, præſertim quando hæc digniori confertur, eſſe actum iuſtitiæ diſtributiuæ, quia redderent aliis id ad quod habent tale ius iuſtitiæ, quale ſecundùm illos diſtributiua habet pro obiecto. hæc autem ſunt apertè abſurda; ergo etiam illa vnde ſequuntur. 81

Tertiò, ſequeretur ex illa ſententia, violationem iuſtitiæ diſtributiuæ per ſe non eſſe peccatum mortale, quia eius obligatio ſolùm naſceretur ex iure alterius impropriè ſumpto, nec vllo modo ſtricto: quale violare per ſe non eſt peccatum mortale, vt patet in faciente contra gratitudinem, quod per ſe non eſt peccatum mortale, niſi ſimul lædatur grauiter caritas, aut ſimilis virtus. Vnde vlteriùs ſequeretur, iuſtitiam diſtributiuam non inducere ſtrictam obligationem, & conſequenter non eſſe veram iuſtitiam, quia omnis obligatio veræ iuſtitiæ eſt ſtricta. Plura contra hanc ſententiam poſſent adferri, ſed hæc eam ſufficienter refutant. 82

83 Quare omnino videtur cum Ariſtotele & S. Thoma ſuprà citatis, & communi antiquorum ſententia dicendum, iuſtitiam diſtributiuam eſſentialiter reſpicere proportionem geometricam; & per hoc diſtingui à commutatiua.

Ariſtot. *D Thomas.* Iuſtitia diſtributiua eſſentialiter reſpicit proportionem geometricam.

Vt autem facilius & hoc intelligatur, & contraria argumenta ſoluantur; Nota Primò, hanc proportionem poſſe dupliciter in aliqua diſtributione aliiſque actibus reperiri. Primò, per ſe, & cum mutuo & neceſſariò accipientium inter ſe reſpectu & ordine; ita ſcilicet vt vnus ideo plus accipiat quia alteri minus eſt debitum, & contrà; v.c. in exemplo ſuprà dato primus ſtudioſus ideo accipit 8. aureos, quia alij ſunt eo tanto indoctiores, minus accepturus ſi alij eſſent doctiores, quantumuis ipſe eſſet tam doctus quàm de facto ſit. & ſimiliter alij accipiunt minus, præcisè quia ille eſt ipſis doctior. Secundò, per accidens, vt quando varij operarij ratione diuerſi laboris ac induſtriæ lucrantur diuerſam mercedem, alius alio maiorem; v.c. vnus 10. alius 15. tertius 20. tunc enim in ſoluenda mercede plus datur ei, qui plus laboris ac induſtriæ adhibuit; ſed ſine vllo reſpectu ſiue neceſſario ordine ad reliquos: nec enim ideo ille accipit 20. quia alij minus laborarunt minúſque recipiunt (quantumuis enim hi tantum laboraſſent, quantum ipſe, tamē ipſe acciperet 20.) & ſimiliter alij non ideò accipiunt ſolùm 15. aut 10. quia alter plus laborauit, ſed præcisè quia ipſi non ſunt plus meriti, ſine vlla dependentia à merito alterius. In ſolo priore caſu eſt vera & propriè dicta diſtributio pecuniæ, & vera proportio geometrica; quia tam hæc proportio quàm diſtributio dicunt quamdam proportionem accipientium inter ſe cum mutuo ordine ac reſpectu. Qui reſpectus cùm non reperiatur in ſecundo caſu, in quo ſingulis datur ſua portio abſolutè & ſine reſpectu ad alium, non eſt vera diſtributio, ſed mercedis ſolutio; nec proportio geometrica, ſed eius ſolùm quædam apparentia.

Proportio geometrica alia per ſe, alia per accidens.

Propriè dicta diſtributio, ac proportio geometrica, quid requirant.

84 Nota Secundò, bona communia ita diſtribuenda eſſe duplicis generis: quædam enim ſunt inſtituta in vtilitatem & commodum ipſorum accipientium, ita vt certis aliquibus, poſita certa conditione, debeant diſtribui in præmium virtutis aut laboris, aut tamquam honorarium dignitatis aut officij quod geſſerunt, aut in leuamen paupertatis, aut quia ſunt pars talis communitatis, cuius illa bona ſunt. Vt cùm aſſignata eſt ſumma pecuniæ diſtribuenda aut ſtudioſis talis collegij, ſecundùm proportionem doctrinæ aut paupertatis: aut magiſtratui alicuius vrbis pro ratione dignitatis cuiuſque, &c. & tunc vnicuique accipientium eſt debita ſua portio ex iuſtitia commutatiua. ideóque malè diſtribuens tenetur reſtituere ei, qui minus quàm debuit accepit.

Violans iuſtitiam diſtributiuam quando & quibus tenetur reſtituere.

85 Alia ſunt propriè & per ſe inſtituta in commodum ſolius communitatis, aut in augmentum diuini cultus. Qualia ſunt beneficia Eccleſiaſtica & officia publica: ad quæ communiter & per ſe loquendo nullum omnino habent ius ij, quibus diſtribuenda ſunt, antequā iis ſint collata, aut ipſi à patronis ad ea ſint præſentati, aut electi, &c. habet tamen communitas ſtrictum ius vt ſui officiales quibus hæc diſtribuenda committit, ea conferant iis qui digniſſimi ſunt, quia bonum commune hoc exigit. Quare hæc malè diſtribuens communiter non tenetur neglectis quidquam reſtituere, quia nullum horum ius violat, nec iis iniuriam facit. Violat tamen ius ipſius communitatis, cui ex iuſtitia commutatiua ratione officij obligatur dicta bene diſtribuere; ideóque tenetur ei ad reſtitutionem, ſi quod damnum inde accipiat. Sicut œconomus alicuius patrisfamilias iuſſus conducere varios operarios pro ſuo domino, ſi, neglectis melioribus conducat ignaros aut ignauos, non tenetur illis neglectis ad vllam reſtitutionem, quantumuis hi ea ratione magnum lucrum perdant; tenetur tamen ſuo domino reſtituere omne damnum quod inde patitur: quia huic ex iuſtitia obligatur optimos conducere. diſtribuens autem nomine communitatis officia publica, omnino ſe habet inſtar illius œconomi, & ij, quibus ea diſtribuenda ſunt, inſtar illorum operariorum. Ex quo multum confirmantur dicta ſuprà num. 80. nam ſicut hi operarij quantumuis aliis digniores nullum habent ius vt ab illo œconomo conducantur, ita nec clerici digniores habent ius vt ipſis beneficia conferantur.

Ex dictis patet Primò, rem ex iuſtitia diſtribuendam debere eſſe certam ac determinatam, & conſequenter finitam, quæque non augeatur ex eo quòd plures ſint magíſque digni qui eam debeant participare: nam alias nequit inter accipientes reperiri ſupradictus reſpectus ac ordo: ita vt vnus ideo accipiat minus, quia alter meretur plus accipere. Si enim creſceret res diſtribuenda pro numero aut dignitate participantium; tum ſemper æquè digni æqualiter acciperent, ſiue eſſent alij iis digniores, ſiue non. 86

Patet Secundò, obligationem iuſtitiæ diſtributiuæ ſemper ſupponere obligationem iuſtitiæ commutatiuæ, qua diſtribuens vel iis, quibus res diſtribuenda eſt, vel ipſi communitati, aut alicui alteri cuius nomine eam debet diſtribuere (iuxta dicta not. 2.) obligatur iuſtam proportionem in diſtributione ſeruare. Quia alias hîc nulla eſſet ſtricta obligatio eam proportionem ſeruandi, & conſequenter nec eſſet vera iuſtitia, quæ neceſſariò ſtrictam obligationem reſpicit. 87

Obligatio iuſtitiæ diſtributiuæ naſcitur ex commutatiua. Iuſtitia neceſſariò reſpicit ſtrictam obligationem.

Patet Tertiò, ducem dantem militi ſiue vni, ſiue pluribus aliquod præmium vltra ſtipēdium, eò quòd fortiter ſe in bello geſſerit, non exercere iuſtitiam diſtributiuam, ſed actum liberalitatis, ſi id det pro iis factis, quibus ſecundùm reipublicæ leges non obligabatur id dare: aut actum iuſtitiæ commutatiuæ, ſi legibus regni aut reipublicæ tale præmium iis factis erat ſtatutum. Tunc enim illi ex condigno id ſunt meriti. niſi fortè ea præmia ſint ſtatuta pro iis ſolis, qui optimè ſe geſſerunt, ita vt quantumuis aliqui ſe ſtrenuè gerant, ea tamen præmia nec accipiant nec mereantur, ſi alij fortè ſe meliùs geſſerint. Alias enim ſi ij qui fortiter egerunt non ideo plus vel minus accipiant, quia alij plus minúſue fortiter egerunt, non recipiunt ea præmia cum dicto reſpectu ad alios; quod tamen ad proportionem geometricam, & conſequenter ad iuſtitiam diſtributiuam omnino neceſſarium eſt. 88

Dux militi bene agenti conferens præmium, quandoque exercet actū liberalitatis, quandoque iuſtitiæ commutatiuæ, quandoque diſtributiuæ.

Patet Quartò reſponſio ad argumenta contraria allata n. 78. 89

Ad primum, Reſpondeo ibi ſeruari hanc proportionem: quia talis accipit hoc beneficium cum reſpectu ad alios non accipientes, quia ſcilicet hi vel minus digni ſunt, vel ſe non offerunt, non accepturus, ſi eſſent digniores qui ſe offerrent. Secus eſt quando quis ſoluit debitum creditori, quia huic tantum ſoluit præcisè quia tantum ei debet, eodem modo ſoluturus etſi alteri plus deberet. & ideo præcisè alteri nihil ſoluit, quia ei nihil debet, ſimiliter non ſoluturus etſi nulli alteri deberet. Quòd ſi pluribus deberet, nec poſſet omnibus integrè ſoluere, ſoluendo ſingulis pro rata debiti, quantum poſſet, tunc ſimul cum iuſtitia cōmutatiua exerceret veram diſtributiuam: quia bona ad quæ illi cōmuniter haberent ius, ipſis proportione geometrica diſtribueret. Ex quo patet ſolutio inſtantiæ ad obiectionem.

In ſolutione debitorū quandoque reperitur diſtributiua.

Ad ſecundum, negandum eſt aſſumptum: nam ſoluens operariis, aut honorans Superiores, id non facit cum mutuo illo reſpectu & dependentia, vt patet ex dictis. Aut ſi debitor aliquando ſuis creditoribus

ſoluat

ſoluat cum dicto reſpectu, tunc ſimul admiſcet iuſtitiam diſtributiuam, vt iam oſtendi. His adde, etſi in aliis virtutibus quandoque eiuſmodi proportio ſeruanda ſit, id tamen iis eſſe per accidens: & tum deficiunt à ratione diſtributiuæ iuſtitiæ ob diuerſã rationé debiti, ſiue quia in iis non reperitur debitũ iuſtitiæ.

In aliis virtutibus poteſt reperiri proportio geometrica ſine iuſtitia diſtributiua.

90 *Deus nobis ſua promiſſione conſtituitur debitor.* *Bellarm. Suarez. Auguſt.*

Conclvsio I. Deus promittendo noſtris bonis operibus præmium æternum, his factis conſtituitur nobis verè præmij debitor, ita vt non ſolùm ſibi, ſed etiam nobis obligetur, id dare. Ita Bellarm. l. 5. de iuſtific. cap. 14. Suarez relect. de libert. diuina diſp. 2. ſect. 2. num. 33. Idem apertè docet D. Auguſtinus ſerm. 16. de verbis Apoſtoli, paulò poſt initium, vbi ait: *In his enim quæ iam habemus, laudemus Deum largitorem: in his quæ nondum habemus, tenemus debitorem. Debitor enim factus eſt nobis, non aliquid à nobis accipiendo, ſed quod ei placuit promittendo.* Deinde fuſiùs oſtendit, nos poſſe exigere à Deo promiſſum præmium, non quia aliquid ei priùs dedimus, ſed quia id ipſe promiſit. Pro eadem plures alios Patres citant Bellarm. & Suarez ſuprà.

Probatur Primò, quia verè de condigno meremur vt Deus det nobis vitam æternam: atqui, vt oſtendi ſuprà num. 8. & 10. hoc ſupponit Deum nobis debere id, quod ita ſumus meriti: ergo Deus hoc nobis verè debet. Secundò, quia vita æterna in Scriptura dicitur merces, & comparatur denario diurno quem operarij merentur, & dicitur reddi tamquam corona iuſtitiæ à iuſto iudice, vt oſtendi ſuprà num. 20. & 75. atqui hæc valdè impropriè dicerentur ſi Deus nullo modo nobis obligaretur dare vitam æternam: ergo dicendum eſt eum aliquo modo ad hoc obligari. Tertiò, clariſſimè id probatur ex cap. 4. ad Roman. vbi dicitur. *Ei autem qui operatur merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum.* vbi agit de mercede à Deo nobis danda pro bonis operibus, & docet eam dari ſecundùm debitum, & quidem excludente gratuitam donationem; quod dici non poſſet, ſi nobis non eſſet verè debita. *Roman. 4.*

91 *Suarez. Bellarm. Auguſt.*

Conclvsio II. Iuſti ſuis meritis acquirunt verum ius ad vitam æternam. Ita Suarez ſuprà n. 42. idemque ſupponit Bellarm. ſuprà, & videtur apertè ſententia D. Auguſtini nu. 90. citati: vbi docet, Deum ita nobis debere promiſſa præmia, vt poſſimus ea ab eo exigere: nos auté poſſe à Deo exigere, eſt nos habere ius ea ab ipſo exigendi. Sequitur etiam apertè ex ibidem dictis. nam concipi nequit quomodo Deus nobis obligetur vt ea nobis det, idque propter noſtra merita, niſi nos habeamus ad ea aliquod ius. Cõfirmatur, quia ſi per noſtra merita non acquireremus verum ius ad vitam æternam; Deus nobis eam tribueret ex mera liberalitate ac gratia: quod enim alicui dono non habenti ad id ius, gratis dono: atqui, vt patet ex Apoſtolo ad Roman. 4. citato num. 90. Deus noſtris meritis mercedem ita dat ex debito, vt non det eam gratis: ergo ad eam habemus verum ius. *Roman. 4.*

92 *...on omnis ...bitor qua ...is eſt in...ior cre...ore. ...nne no...i ius eſt ...gis ipſius, quam ...rum. ...que ſi...la iniu...l nobis ...au-*

Ad primum argumentum contrarium allatum num. 73. nego maiorem generatim ſumptam: nam omnis Superior qua talis ſuis ſubditis obligatur legitimè eos gubernare, & tamen qua Superior non eſt iis inferior. his adde, nos ita habere ius ad vitam æternam, vt tamen illud ipſum ius ſubiectum ſit ipſi Deo, & ſub ipſius dominio, quare ratione illius non poteſt nobis vlla ratione eſſe ſubiectus aut inferior. Ex quo etiam patet ſolutio 2. argumenti: nam cùm ius quod habemus ad vitam æternam ſit multo magis ipſius Dei, quàm noſtrum; ipſe non facit nobis vllam iniuriam id nobis etiam ſine vlla noſtra culpa auferendo, quia aufert nobis id quod ſuum eſt, & quidem magis ſuum quàm noſtrum: ſicut enim vita noſtra, & quidquid ſumus vel habemus, magis eſt ipſius quàm noſtrum; ita illud ius & magis & perfectiùs eſt ipſius Dei, quàm noſtrum. Deus autem auferendo à nobis quod ſuum eſt, nequit nobis facere iniuriam. Etſi enim habeamus ius ad vitam æternam, tamen non habemus ius ne Deus hoc nobis pro ſua voluntate auferat: hoc ipſo enim, quo ipſe habet perfectum omnino ac plenum illius iuris dominiũ, habet etiam ius illud deſtruendi; quare id poteſt ſine noſtra iniuria facere: nemo enim vtendo ſuo iure facit alteri iniuriam. *Vtens ſuo iure non facit iniuriã.*

93 *D. Thomas. Vaſquez.*

Conclvsio III. Obligatio, qua Deus tenetur iuſtis dare gloriam pro meritis, non eſt obligatio iuſtitiæ commutatiuæ propriè dictæ, ſed iuſtitiæ latè ſumptæ, prout includit fidelitatem ac alias ſuas partes potentiales. Hæc eſt D. Thomæ 1. 2. quæſt. 114. art. 1. eãmque fusè defendit Vaſquez ibidem diſput. 224. cap. 2. & ſequentibus, vbi oſtendit eſſe ferè communem. Omiſſis autem variis rationibus, quibus alij probare ſolent inter Deum & hominem non poſſe eſſe propriè dictam iuſtitiam, hac vnica videor mihi concluſionem ſufficienter probare. Quia ſcilicet omnis qui facit contra, ſiue violat obligationem iuſtitiæ commutatiuæ, facit veram iniuriam ei cui ex iuſtitia obligatur eam non violare: atqui Deus nobis inuitis & ſine noſtra culpa negando gloriam, facit contra obligationem qua nobis obligatur eam dare; & tamen nullam nobis facit iniuriam, vt oſtendi num. 92. ergo non obligatur nobis eam dare ex iuſtitia commutatiua. Maior patet; quia facere alicui iniuriam nihil eſt aliud quàm iniuſtè eius inuiti ius violare; quod facit quiſquis ita violat eiuſmodi obligationem. *Cur Deus nequeat nobis obligari ex vera iuſtitia.*

94 *Merita parerent nobis ius iuſtitiæ, ſi Deus poſſet nobis ex iuſtitia obligari.*

Ex dictis ſequitur Primò, noſtra merita ex natura ſua aliiſque circumſtantiis eſſe quidem talia, vt ſint nata nobis parere verum ius iuſtitiæ, ſi reſpicerent perſonam aptam nobis ex iuſtitia obligari; huius tamen defectu parere ius minus perfectum, & inferioris ordinis.

Patet Secundò, reſponſio ad argumenta allata num. 75. pro tertia ſententia. Ad primum, Reſpondeo maiorem fallere in meritis erga Deum, idque ob rationem iam dictam. ob quam in ſecundo argumento etiam neganda eſt minor. Ad tertium, Reſpondeo cum Cornelio Cornelij in illum locum ad Timoth. num. 212. Apoſtolum vitam æternam vocare coronam iuſtitiæ; quia merita, quibus redditur, ex ſe nata ſunt parere ius iuſtitiæ, idque de facto parerent, ſi Deus nobis poſſet ex iuſtitia obligari: & ob eandem cauſam Deus dicitur nobis reddere gloriam vt iuſtus iudex; quia id facit ex virtute valde ſimili iuſtitiæ ſtrictè ſumptè, quæque lato modo iuſtitia in Scriptura vocatur. & ob ſimilem cauſam ad Heb. 6. dicitur non eſſe iniuſtus vt obliuiſcatur operis noſtri: nam Scriptura omnem malitiam ac peccatum vocat iniquitatem, ſiue iniuſtitiam. 1. Ioannis 3. *Omnis qui facit peccatum, iniquitatem facit; & peccatum eſt iniquitas.* Conſonat his D. Auguſtinus in ſerm. 16. de Verbis Apoſtoli, paulò poſt initium, vbi ait: *Bonitas enim eius qui promiſit, dabit, ne in malitiam fides conuertatur: qui autem fallit malus eſt.* Loquitur de Deo ſua promiſſione ſe nobis debitorem conſtituente. *Cornelius. ad Tim. 3.* *Hebr. 6.* *1. Ioan. 3.* *Auguſt.*

95 *Vaſquez.*

Conclvsio IV. Deus reddens iuſtorum meritis præmia, non exercet propriè actum iuſtitiæ diſtributiuæ, ſed ſolùm quamdam eius imaginem, quatenus pro diuerſitate meritorum, diuerſis diuerſam gloriam tribuit. Ita Vaſquez 1. 2. diſp. 224. cap. 4. & ſequentibus. Sequitur apertè ex dictis num. 83. & ſequentibus: vbi oſtendi iuſtitiam diſtributiuam neceſſariò verſari circa proportionem geometricam, ſecundùm quam diuerſis aliqua tribuuntur, aut non tribuuntur cum mutuo inter ſe reſpectu: quod Deus in diſtributione præmiorum nullo modo obſeruat; nam vnicuique dabit tantam gloriam quantam erit meritus

meritus ſine vllo reſpectu ad alios. Nulli enim ideo datur maiorem aut minorem gloriam, quia alij plus minúſue meriti ſunt, ſicut neceſſariò fit in exercitio iuſtitiæ diſtributiuæ.

DVBIVM VI.

Vtrùm poſſimus mereri primam gratiam iuſtificantem?

96 Nullus de facto poteſt mereri primam gratiam.

HAc in re ſatis conſtat inter Catholicos, Primò, nos de facto nullo modo mereri primam gratiam generatim ſumptam tam pro actuali quàm habituali: nam omne opus noſtrum, quacumque ratione meritorium bonorum ſpiritualium debet procedere ex gratia, vt contra Pelagianos & Semipelagianos multis locis docent S. Auguſt. & Concilia Arauſicanum & Mileuitanum. Conſtat Secundò, nos non poſſe de condigno mereri primam gratiam iuſtificantem. quia, vt oſtendi dub. 4. vt aliquid ſupernaturale à Deo de condigno mereamur, neceſſariò requiritur vt ſimus in ſtatu gratiæ.

Auguſt. Arauſic. Mileuit. Non meremur de condigno primam gratiam iuſtificantē.

Duplex igitur reſtat difficultas. Prima, vtrùm ſecundùm præſentem rerum ſtatum poſſimus de congruo mereri primam gratiam iuſtificantem? Secunda, vtrùm per potentiam Dei poſſimus mereri gratiam abſolutè primam tam actualem quàm habitualem? & hanc diſputabimus dub. 7. hîc autem agemus de priore. In qua rurſum inter Catholicos ſatis conſtat, ad hanc gratiam extra martyrium aut vſum Sacramenti ſuſcipiendam, in peccatore prærequiri contritionem ſupernaturalem, ſaltem virtualem, qualis eſt omnis actus veræ caritatis erga Deum. Item hanc contritionem eſſe ſufficientem ac vltimam diſpoſitionem, ad gratiæ habitualis infuſionem, quamque hæc infallibiliter ſequitur. Sed eſt dubium an illa hanc de congruo mereatur. vnde patet, hanc quæſtionem eſſe magis de nomine quàm de re; eſt tamen neceſſariò explicanda, vt quædam Patrum ac Conciliorum loca poſſint intelligi.

Quæſtiones de nomine ſunt aliquando neceſſario tractandæ.

97 *Sotus.* Sotus igitur 1. 2. de Gratia cap. 4. & quidam alij abſolutè negant, nos poſſe vllo modo mereri primam gratiam habitualem. Primò, quia alias non iuſtificaremur gratis, ſed ex operibus: atqui hoc eſt falſum: ergo etiam id vnde ſequitur. Secundò, quia Trident. ſeſſ. 6. cap. 8. docet, nos ideo dici gratis iuſtificari, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem præcedunt, ſiue fides, ſiue opera ipſam iuſtificationis gratiam meretur: ergo hanc de congruo non meremur. Tertiò, quia id, quod datur meritis, habet rationem mercedis; atqui prima gratia iuſtificans ſiue prima iuſtificatio nequit habere rationem mercedis: ergo non datur meritis. Quartò, quia actus diſponentes ad iuſtificationem, & gratia eos præueniens reſpectu gratiæ iuſtificantis ſe habent ſicut motus ad terminum: atqui id quod eſt cauſa termini, eſt etiam cauſa motus: ergo ſi poſſimus mereri primam gratiam iuſtificãtem, poterimus etiam mereri primam gratiam præuenientem. quod apertè falſum eſt.

Trident.

98 CONCLVSIO. Probabilius eſt peccatorem præuentum gratia actuali poſſe de congruo mereri primam gratiam iuſtificantem, ſiue ſuam iuſtificationem, ac peccati remiſſionem. Hanc cum multis aliis fusè defendit Vaſquez 1. 2. diſp. 218. cap. 2. &c. Et pro ea adfert multas ſententias Patrum docentium nos per fidem, & humilem peccati confeſſionem (quatenus ſcilicet hæc includunt debitam illius deteſtationem ſiue contritionem) mereri illius remiſſionem; quod non poteſt intelligi niſi de merito de congruo. Ex quibus etiam quaſdam citabo n. 102. Eandem expreſsè tenet D. Thomas in 2. d. 27. art. 4. ad 4.

Vaſquez. D. Thom. Trident.

Probatur Primò, ex Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. vbi ait: *Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius.* Et infrà ait contritionem caritate perfectam nos Deo reconciliare, ſcilicet impetrando nobis remiſſionem peccati, vt priùs dixerat. vbi apertè docet, contritionem impetrare remiſſionem peccatorum ſiue iuſtificationem; quæ pro eodem habentur: atqui hæc impetratio non fit per veram & formalem orationem, ſed per meritum de congruo: ergo contritus de congruo meretur iuſtificationem. Minor probatur; quia contritio non eſt formaliter oratio, nec per eam quidquam à Deo verè & propriè petimus, ſed ſolùm peccata deteſtamur. quod clariſſimum eſt in eo qui neſciens ſe eſſe in peccato, nec de hoc cogitans elicit actum caritatis, qui eſt virtualis contritio, eóque veniam peccatorũ impetrat: qui nullo modo poteſt propriè dici rogare Deum vt ſibi remittat peccata. His adde, etſi contritus fortè ſimul tempore Deum roget vt ſibi remittat peccata, tamen ipſa contritio ſecundùm ſe non eſt oratio, ſed ſolùm habet hanc coniunctam; cùm tamen Concilium doceat ipſam contritionem impetrare peccati remiſſionem: ergo dicta impetratio debet intelligi fieri per modum meriti de congruo: quia alia ratione commodè intelligi nequit.

Impetrare remiſſionē peccati eſt eam de congruo mereri.

Probatur Secundò, ratione, quia vt aliquid de congruo mereamur, ſolùm requiritur, vt faciamus aliquid quod in his circumſtantiis meritò moueat alterius benignitatem aut liberalitatem, vt illud nobis conferat, ſiue quod ſit tale, vt omnino conueniat benignum ac liberalem eo moueri vt illud nobis det: atqui contritio eſt talis actio reſpectu remiſſionis peccati, ſiue primæ gratiæ iuſtificantis à Deo accipiendæ; quia omnino congruit diuinæ bonitati, vt toto corde ex puro ipſius amore peccata deteſtanti, prout contritus facit, hæc remittat: ergo contritio de congruo meretur peccati remiſſionem. Maior patet ex dictis dub. 1. concluſ. 2. & præſertim num. 15. Nam, vt ibi oſtendi, pauper ſtudioſus ſit ſit bonis moribus ac diligens, ſecundùm communem loquendi modum, meretur potentum auxilium: quod nequit intelligi de alio merito quàm de congruo: nec ob aliam cauſam dicitur id mereri, quam quia omnino decet potentes eum iuuare, ſiue quia eius actio in iis circumſtantiis talis eſt, quæ hos merito ad eum iuuandum moueat. 99

Quid requiratur ad meritum de congruo.

Ad primum argumentum poſitum num. 97. nego maiorem: nam ſecundùm mentem Apoſtoli ad Roman. 3. & Auguſtini, aliorúmque Patrum iuſtificari ex operibus (cui opponitur iuſtificari gratis) is ſolùm dicitur qui iuſtificationem meretur operibus viribus naturæ ſine gratia factis, præſertim de condigno: qua ratione Iudæi putabant ſe per obſeruationem legis viribus naturæ factam mereri vt præ Gentibus à Deo gratiam, fidem, ac iuſtificationem conſequerentur, & eſſent populus peculiaris Dei. 100

Qua ratione iuſtificari ex operibus, & iuſtificari gratis opponatur.

Ad ſecundum, Reſpondent aliqui Concilium ibi per gratiam iuſtificationis intelligere gratiam præuenientem, à qua noſtra iuſtificatio primò incipit; quam patet nos non mereri per fidem aliáue bona opera: quia ipſa hæc omnia præcedit. 101

Sed hæc non videntur eſſe ex mẽte Concilij. Primò, quia, etſi quandoque à Patribus antiquis, & Conciliis gratia iuſtificans ſiue iuſtificationis dicatur generatim omnis illa, quæ ad noſtram iuſtificationem concurrit; tamen Tridentinum more iam communi Doctorum vſu recepto vbique eam ſumit pro gratia, qua formaliter iuſtificamur, vt patet ex can. 3. & 9. nec vllus in eo locus poteſt dari, in quo pateat eam ab hoc Concilio aliter accipi. Secundo, quia Concilium dicto cap. 8. ſicut etiam 7. non agit de gratiis præuenientibus, nec quærit vtrùm hæ dētur ſine meritis; ſed de gratia formaliter iuſtificante, & de ratione qua

Gratia iuſtificans olim latiùs, iam pro ſola gratia formaliter iuſtificante accipitur.

qua nobis hæc confertur ac nos iuſtificat. Tertiò, quia alias Concilium in dicta ratione nihil aliud diceret, quàm peccatorem nullis operibus primam gratiam præuenientem præcedentibus hanc mereri; atque ita ex eo quòd opera quæ iuſtificationem præcedunt, non mereantur gratiam iuſtificationis, malè omnino inferret iuſtificationem nobis gratis conferri, & nos eam non mereri; ſicut ex eo quòd gratiæ præuenientes quibus bene operamur, nobis gratis & ſine meritis dentur, malè infertur, nos non mereri vitam æternam, ſed hanc nobis omnino gratis dari. Quartò, quia can. 9. vbi dicta cap. 8. repetit, & ſub anathemate definit, gratiam iuſtificationis apertè accipit pro ſola gratia formaliter iuſtificante: ergo ſimiliter eam accipit hoc c. 8.

102 Reſpondeo igitur Concilium hîc ſolùm negare, ea opera quæ iuſtificationem præcedunt, eam de condigno mereri: hoc enim ſolùm meritum ſolet abſolutè & propriè vocari meritum, eique ſoli reſpondet merces, quæ repugnat dono abſolutè gratuito. Secus eſt de merito de congruo, quod eſt ſolùm meritum ſecundùm quid, & valdè diminutè, nec ei reſpondet merces, ſed donum gratuitum; vt patet ex dictis dub. 1. num. 15. Quare dum Patres quandoque dicunt peccatores fide, dolore, ac confeſſione peccatorum remiſſionem mereri; meritum latiùs & minus propriè ſumunt: quod etiam communiter inſinuant dicendo illos hanc aliquo modo, aut impetrando mereri. Patet hoc clarè ex D. Auguſt. epiſtola 105. vbi ait: *Poſſunt quidem* (ſcilicet Pelagiani) *dicere remiſſionem peccatorum eſſe gratiam quæ nullis præcedentibus meritis datur: quid enim boni meriti habere poſſunt peccatores? Sed nec ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat: qua fide ille dicebat, Deus propitius eſto mihi peccatori; & deſcendit iuſtificatus, merito fidelis humiliatus* (id eſt humiliationis:) *quoniam qui ſe humiliat exaltabitur.* Vbi Primò, abſolutè docet, remiſſionem peccatorum dari ſine vllis meritis, & peccatorem non poſſe habere merita ſcilicet quæ abſolutè & propriè poſſint dici merita. & tamen poſtea dicit, quando fides eam impetrat, illam non dari ſine aliquo merito, ſcilicet de congruo & ſecundùm quid. Secundùm priorem ſenſum intelligo quod idem dicit præfatione in Pſalm. 31. vbi ait: *Nihil boni feciſti* (ſcilicet quod habeat abſolutam rationem perfectæ virtutis & meriti) *& datur tibi remiſſio peccatorum.* Ex quibus patet ſecundùm S. Auguſtinum, quamuis peccator per contritionem poſſit dici aliquo modo mereri remiſſionem peccati, ſimul tamen poſſe abſolutè negari ipſum hanc mereri.

Auguſt.

Qua ratione Patres quandoque aſſerant, & quandoque negent contritum mereri remiſſionem peccati.

103 Nec his obſtat, quòd Patres ex eo quòd prima gratia gratis detur, videntur inferre nullum omnino meritum etiam de congruo eam poſſe præcedere. quia hoc non colligunt ex eo præcisè, ſed coniunctis aliis Scripturæ locis quibus apertè docetur, nos nihil agere poſſe ad ſalutem pertinens, ſiue hanc per ſe promouens, aut ad eam acquirendam nos diſponens, niſi gratia Dei nos præueniat. Qualis eſt ille locus Iohan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Et 2. ad Corinth. 3. *Non quòd ſufficentes ſimus aliquid cogitare à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Ex quibus S. Auguſtinus & alij Patres rectè contra Pelagianos inferunt, primam gratiam præuenientem ita nobis gratis dari, vt nullum noſtrum opus bonum reſpiciat, cuius intuitu detur: alioquin ſine gratia Dei, & conſequenter ex nobis tamquam ex nobis faceremus aliquid per ſe ad ſalutem conducens. Ex quo vlteriùs ſequitur, nos eam gratiam non poſſe de congruo mereri. His adde, Pelagianos, imò & Semipelagianos (quantumuis hi id negarent) in operibus viribus naturæ factis agnouiſſe verum meritum de condigno reſpectu mercedis ſupernaturalis, etſi Deus ex liberalitate eis maius præmium conferat, quàm in rigore mereantur. & in hoc eius gratiam ponebant, vt oſtendi diſp. 4. dub. 4. & 5. Ideóque meritò Patres inde inferunt, gratiam non fore gratiam, ſi daretur ex operibus aut meritis.

Iohan. 15.
2. Cor. 3.

Auguſt.

Ex his patet ſolutio tertij argumenti. Quia maior ſolùm eſt vera in meritis de condigno. 104

Ad quartum, nego maiorem. Nam gratia præueniens & adiuuans cùm ſint cauſa actionum, quibus mouemur ſiue diſponimur ad iuſtificationem, ſunt potiùs cauſa motus quàm ipſe motus. Atqui etiam in naturalibus etſi tam motus quàm terminus procedant à mouente, tamen forma quæ eſt primum principium motus, ab eo non ſemper procedit, ſed eam communiter aliunde accipit, v. c. à generante, quando ei eſt eſſentialis aut omnino connaturalis: vel ab alio agente; ſicut aqua ab igne accipit calorem quo calefacit. Item verus motus tendens ad formæ productionem ipſi formæ identificatur: actus autem quibus ad gratiam diſponimur, huic nullo modo identificantur. quare non eſt mirum ſi hæc poſſint habere diuerſas cauſas, etſi illa neceſſariò habeant eamdem.

Aliter ſe habet motus ad ſuũ terminũ, quã meritum ad præmium.

DVBIVM VII.

Vtrùm per potentiam Dei abſolutam fieri poſſit, vt mereamur gratiam abſolutè primam, ſiue actualem ſiue habitualem de condigno?

NOta hoc dubium poſſe habere varios ſenſus. 105 Primò, vt quæratur an per opera merè naturalia poſſimus de condigno mereri gratiam ſiue actualem ſiue habitualem? Secundò, vt quæratur vtrùm carentes gratia habituali accepta gratia actuali poſſint elicere actum caritatis, aut ſimilem, qua mereantur ſuam iuſtificationem & adoptionem in filios Dei? Et in neutro ex his ſenſibus dubium hoc procedit; nam ex dictis dub. 4. n. 42. & 60. conſtat fieri non poſſe, vt opus noſtrum ſit condignum eiuſmodi præmiis, niſi ſit ſupernaturale, ac procedat à filio, ſiue viuo Chriſti membro. Et confirmatur, quia alias contriti de condigno mererentur ſuam iuſtificationem: nam cùm hæc contritis à Deo promiſſa ſit, eorum operi nihil deeſſet ad veram rationem meriti de condigno, ſi à tali perſona factum poſſet habere ſufficientem cum præmio proportionem ad meritum de condigno eſſentialiter requiſitam.

Tertiò, ita vt quæratur ſi Deus alicui tam gratiam iuſtificantẽ, quàm actualem ad bene & ſupernaturaliter operandum neceſſariam daret; cum ea conditione, vt pro iis iam iuſtificatus & in filiũ Dei adoptatus certa opera caritatis aliáue faceret, vtrùm hic illam gratiam per hæc opera poſtea de condigno mereretur? Quidam id abſolutè negant. Ita Medina in 3. p. quæſt. 2. art. 11. ad 5. & 6. & quidam alij. Probant autem Primò, quia principium meriti non poteſt cadere ſub meritum, & confirmatur, quia alias poſſet quis mereri ſuam creationem. Secundò, quia media neceſſariò præcedunt acquiſitionem finis: atqui merita reſpectu mercedis habent rationem medij reſpectu finis: ergo illa huius conſecutionem neceſſariò præcedunt, ſaltem in præmiantis præuiſione, ita vt hic illa neceſſariò videat abſolutè futura priuſquam iis poſſit dare mercedem. 106

Medina.

Tertiò, quia alias eadem res in eodẽ genere cauſæ eſſet cauſa ſuæ cauſæ, & conſequenter ſui ipſius: atqui hoc eſt abſurdum: ergo & id vnde ſequitur. Antecedens probatur. quia merita reſpectu mercedis habent rationem cauſæ efficientis, & conſequenter eo caſu efficienter cauſarent eam gratiam, à qua efficienter producerentur.

Quartò,

Quartò, quia alias eadem gratia reſpectu eiuſdem voluntatis eſſet finis (nam merces reſpectu meritorum habet rationem finis) & ſimul eſſet cauſa meritoria ſiue impetratoria finis; nam produceret actus quibus operans eam mercedem ſiue gratiam meretur: hoc autem eſt abſurdũ: ergo & id vnde ſequitur.

Quintò, quia Patres docent, gratiam non poſſe dari ob futura per eam merita, quia ſic gratia non eſſet gratia.

Sextò, quia eadem res non poteſt nobis dari vt aliquid faciamus, & quia illud facturi ſumus: atqui dicta gratia datur nobis vt per eã dicta opera faciamus: ergo nequit dari quia hæc facturi ſumus, & conſequenter nequit eſſe merces horum operum. Maior patet ex D. Auguſtino l. 1. de Prædeſt. c. 17. vbi ex eo quòd ad Epheſios 1. dicitur Deus nos elegiſſe ad dandam nobis gratiam vt eſſemus ſancti, infert Deum nos ad eam non elegiſſe, quia eramus futuri ſancti.

Auguſt.

Septimò, quia alias nulla eſſet ratio cur de facto non mereremur de condigno eiuſmodi gratiam: cùm opera noſtra habeant ſufficientem condignitatem cum illa gratia, & reliquas conditiones ad meritum requiſitas.

107 Pro reſolutione ſuppono Primò, noſtra opera in gratia Dei facta habere ſufficientem dignitatem vt poſſint condignè mereri infuſionem primæ gratiæ, ſi aliæ conditiones ad hoc neceſſariæ adeſſent. Nam cùm habeant ſufficientem dignitatem vt condignè mereantur augmentum gratiæ, & ipſam vitam æternam, nulla eſt ratio cur nequeant habere ſufficientem dignitatem ad condignè merendum infuſionem gratiæ primæ, præſertim ſi hæc concipiatur vt diſtincta à remiſſione peccati mortalis, prout fuit in primis parentibus, qui eã primò acceperunt ſine remiſſione vllius peccati. Nec hac de re inter Doctores eſt quæſtio.

Opera iuſtorum habent in ſe ſuffi ciẽtem condignitatem ad merendam primam gratiam.

108 Suppono Secundò, Deum poſſe alicui dare donum aliquod ſupernaturale ob merita futura tamquam horum mercedem, & operantem per hæc poſſe illud, ſiue illius præcedentem donationem de condigno mereri, quando hæc opera non ſunt producenda per illud donum, ſiue quando illud non eſt futurum principium horum operum, nec ad eorũ productionem vllo modo prærequiſitum. hoc etiã communiter omnes admittunt, & clarè patet in Chriſto: qui de condigno meruit gratiam antiquis Patribus; quæ tamen diu ante Chriſti natiuitatem iis fuit data. Quòd autem eiuſmodi donum priùs detur ipſi operanti, aut alicui alteri, nihil facit ad rem, cùm eodem modo præcedat ipſa opera, quorum intuitu datur.

Donatio præmij poteſt præcedere meritum.

109 Conclusio. Si Deus vellet poſſet abſolutè efficere vt quis de condigno mereretur ſibi donationem primæ gratiæ, idque per opera, quæ ex ea poſtea procederent. Gratiam autem hanc accipio materialiter pro eo dono quod iam vocatur gratia, ſiue tunc deberet dici gratia, ſiue non. Ita Suarez 3. p. tomo 1. diſp. 10. ſect. 4.

Qua ratione fieri poſſet vt quis mereretur primã gratiam.

Suarez.

Probatur Primò, quia, vt patebit ex refutatione obiectorum, nulla hîc probabilis poteſt oſtendi implicãtia, vt patebit ex dicendis & ſolutione obiectorum: ergo hoc diuinæ potentiæ non eſt negandum.

Secundò, quia talis actio reſpectu illius gratiæ poteſt habere omnes conditiones ad meritum de condigno requiſitas: ergo poteſt eam de condigno mereri. Antecedens probatur. Quia, vt patet ex dictis nu. 107. poteſt habere ſufficientem condignitatem cum tali præmio. Item poteſt eſſe actio bona, libera, ſupernaturalis, facta à iuſto ac viatore, cum promiſſione præmij, ac etiam procedere à caritate ſi hoc ſit neceſſarium, quæ ſunt conditiones ad meritum de condigno requiſitæ, iuxta dicta dub. 4. num. 40. & 41. Nec de vlla ex his conditionibus poteſt eſſe dubium, niſi de promiſſione præmij ſiue mercedis. ſed hanc etiam poſſe adeſſe patet, quia poteſt Deus alicui homini exiſtenti extra gratiam promittere ſe daturum ei gratiam habitualem & actualem ſufficientem ad eliciendum actum caritatis, cum obligatione hunc poſtea eliciendi aliaue opera faciendi, & hic poteſt eam promiſſionem ita acceptare, eaque opera poſt gratiam acceptã facere (nulla enim hic poteſt oſtendi vel probabilis implicantia) quo caſu aderit ſufficiens præmij promiſſio, ac reliqua ad meritũ de cõdigno requiſita.

110 Dices, Deum poſſe quidem tali hanc gratiam ita promittere & de facto dare: tamen non poſſe eam promittere aut dare tamquam mercedem illorum operum; quia merces neceſſariò requirit vt detur digno: talis autem antequam ea opera fecerit non eſt dignus ea gratia, quare non poteſt ei tunc dari vt merces; & conſequenter nequit ei promitti tunc danda vt merces.

Sed contrà facit, quòd inde ſequeretur, veram mercedem meritorum numquam vlla ratione poſſe dari antequam merita facta ſint, quia illam accipiens priùs non eſt eam meritus, & conſequenter nec ea dignus eſt. Illud autem apertè eſt falſum, vt patet ex dictis n. 108. Nam ſic Chriſtus non eſſet antiquis Patribus verè de condigno meritus gratiam ac peccatorum remiſſionem.

111 Reſpondent aliqui, merita Chriſti extitiſſe in præuiſione Dei vt abſolutè futura, priùs quàm propter illa data fuerit antiquis gratia; aut etiam antequam Deus habuerit abſolutè voluntatem dandi iis gratiam: ſecus autem eſſe in caſu præſenti; nam cùm noſtra opera debeant fieri per eam gratiam, hæc neceſſariò debet exiſtere priùs natura, quàm illa exiſtant, & ita neceſſariò Deus priùs ratione debet habere voluntatem eam dandi, quàm videat noſtra opera abſolutè futura. Quare in priore caſu, ſiue quando id quod datur non eſt principium operum, hoc poteſt dari iis qui iam digni ſunt in Dei præuiſione, & conſequenter vt merces; quod tamen fieri nequit, quando res donanda debet eſſe principium iſtorum operum: vt patet ex dictis.

112 Sed hæc non ſatisfaciunt: quia qui futurus eſt dignus, nullo modo eſt de facto dignus quando datur ei merces, quare hæc abſolutè datur adhuc indigno ſiue immerito; & ſimiliter Deus ab æterno decernens tali dare eiuſmodi donum, ſimpliciter decernit illud dare nondum merito, ſed ſolùm merituro: & ſicut in vno caſu accipiens præſcitur futurus dignus, ita etiam in altero caſu. Nec refert quòd Deus in vno caſu priuſquam decernat hoc donum conferre, videat opera abſolutè eſſe futura, in alio verò ſolùm cognoſcat eſſe futura ſub conditione, ſcilicet ſi det tali eam gratiã. Tum quia in vtroque caſu dum gratia ſiue merces datur, opera abſolutè ſunt futura, & vt talia videntur. Nam hoc ipſo quo Deus decernit dare gratiam ei quem ſcit operaturum ſi detur, hic abſolutè hæc opera facturus eſt, & Deus hoc abſolutè videt. Tum etiam quia opera præſcita futura ſub conditione, ſi detur talis gratia, poſſunt eodem modo mouere Deum, vt horum intuitu, ſiue quia illa ſcit ita futura, velit hanc dare; ac præſcita abſolutè futura: vt ex dicendis, præſertim nu. 116. magis patebit. Ergo in vtroque caſu eodem modo Deus poterit velle eam gratiam dare, tamquam mercedem futurorum operum, aut in neutro id velle poterit.

Opera ſub conditione futura ac abſolutè futura eodem modo poſſunt mouere voluntatem præmiantis.

113 Vt autem tam dicta, quàm dicenda clariora ſint, Nota Primò, operantem & remunerantẽ modo valdè inter ſe diuerſo reſpicere tam opus meritorium quàm ipſum præmium. Operans enim per ſe cupit & intendit ipſum præmium tamquam finem, & vult opus propter præmium vt medium propter finem. Contra remunerans priùs vult ipſum opus, & propter hoc ipſam remunerationem vt medium propter finem,

Operans reſpicit mercedem vt ſuũ finem, cõtra remunerans intendit per mercedem conſequi illius operationem.

finem, non quidem vltimum, ſed immediatum, & qui ad alium finem communiter referatur. v. c. rex aliquis militibus ſtrenuè pugnantibus promittit certos honores miles hos primò & per ſe appetit, pugnam verò vt medium ad eos conſequendos. Contra verò rex priùs cupit militem ſuum ſtrenuè pugnare, & vt hoc aſſequatur promittit ei honores. hos igitur vult promittere & dare propter pugnam tamquam propter finem immediatum; etſi hanc vlteriùs referat ad obtinendam victoriam & dilatationem ſui regni.

114 *Tam præmiũ quàm operãs poſſunt contrario modo velle tam remunerationem, quàm operationem. Sed tunc ea volunt ſolùm materialiter ſumpta.*

Nec his obſtat quòd operans poſſit aliquando operari præciſè ex amore remunerantis, & vt huic placeat, ſine vllo reſpectu ad præmiũ: & ſimiliter remunerans poſſit ex amore remunerandi ſiue operaturi priùs huic velle præmium quàm merita: quia hoc eſt per accidens, & quaſi præter naturam operis meritorij & mercedis, qua talia ſunt; & tunc tam operantis quàm remunerantis voluntas non reſpicit hæc formaliter ſumpta, ſiue quatenus ſunt opus meritorium ac merces, ſed planè materialiter. v. c. ſit aliquis potens in aliqua republica, qui habet filium quem valdè amat, & cuperet ad honores promoueri, ſed quia eſt vir bonus, nec vellet promouere indignum, promittit ei promotionem ſi bene ſtudeat, ac doctus fiat: & filius qui amat valdè patrem diligenter ſtudet, vt patri placeat, non ita curans promotionem: tunc hic non vult ſuum opus promotionis meritorium formaliter ſumptum, ſiue qua tale eſt, ſed ſolùm materialiter, & quatenus eſt opus gratum patri; nec operatur vt mercenarius, ſed vt filius; quamuis hoc ipſius meritum non minuat, ſed potiùs augeat. Et ſimiliter pater quatenus vult filij promotionem priùs naturâ quàm merita, illam non vult formaliter, vt mercedem & tamquam remunerator; ſed vt pater vult illam, quatenus eſt bona filio. Agimus autem hic de iis, qui tam opus meritorium quàm ipſam mercedem formaliter ſumpta, & quatenus talia ſunt, reſpiciunt ac intendunt.

115 *Deus ferè aliter vult operationẽ & remunerationem quàm homo.*

Quamuis autem ille prior modus volendi dare mercedem operanti clariùs reperiatur in hominibus, qui aliorum opera indigent, ideóque hanc expetunt, & promiſſa mercede eam quodammodo emunt: atque ideò Deus, qui noſtris meritis non indiget, videatur bene operantibus potiùs ſecundo modo velle ac promittere præmia, magis vt iis bene ſit, quàm vt ipſe inde aliquid conſequatur; tamen etiam ipſe noſtra bona propter ſuam externam gloriam expetit, quæ ex iis quodammodo creſcit. hinc pſal. 88. verſ. 8. Deus dicitur glorificari in conſilio iuſtorum. & Matt. 5. dicitur: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Et Prouerb. 16. *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Et quamuis de facto Deus ſolùm ſecundo modo vellet noſtra merita, eorúmque mercedem: tamen ex his ſatis patet quòd abſolutè loquendo poſſit ea velle priore modo, ſcilicet volendo priùs naturâ bona opera, quatenus per ea exterior eius gloria augetur; & deinde iis promittere ac dare mercedem, vt nos ad ea facienda excitet, ſiue vt ea fiant. quod nobis in præſenti materia ſufficit.

Pſal. 88. Matth. 5. Prouerb. 16.

116 *Promittens aut dans mercedem propter opus futurũ id facit, quia videt hoc ſub illa conditione futurum.*

Nota Secundò, eum qui promittit alicuius operi præmium ſiue mercedem, id facere non ſolùm vt hic ea opera faciat, ſed etiam præcipuè, quia videt eum probabiliter hæc facturum ſi merces promittatur; niſi enim hoc ita ſciret, hanc nullo modo promitteret, quia putaret ſe id fruſtra facturum. Quod commune eſt omni eligenti aliquod medium propter finem: ideo enim illud adhibet, quia ſcit ſe hunc aſſecuturum ſi illud adhibeat. atque ita finis & opus meritorium præſcita ſub conditione futura mouent voluntatem ad promiſſionem mecedis & electionem medij. Sicut autem deſiderium operis alieni præuiſi ſub dicta conditione futuri poteſt me mouere vt ei mercedem promittam: ita poteſt me mouere vt de facto eam dem, quando ſcio hoc eſſe neceſſarium, aut valdè vtile, vt alterum moueam ad operandum. Si autem homo poteſt prudenter moueri ad dandam alicui mercedem pro opere futuro, quia videt hoc probabiliter futurum, ſi illam det; nulla poteſt fingi ratio, cur Deus non poſſet ita dare mercedem ob opus, quod certiſſimè ſcit futurum, ſi illam det: quo caſu mouebitur, vt velit hanc dare quia videt opus ſub hac conditione futurum quod aſſumpſi n. 112. in fine, & hîc probandum remiſi.

Probatur iam concluſio Secundò, quia princeps poteſt militi dare arma & equum cum obligatione, vt militando ea poſtea mereatur; qui conditionem poſtea implendo ea de condigno merebitur: atqui tam equus quàm arma ſunt principium, ſiue cauſa operis meritorij: ergo principium meriti abſolutè poteſt cadere ſub meritum, & conſequenter ſimili modo Deus poterit nobis dare gratiam quam poſtea mereamur. 117 *Principium meriti poſſe aliquo caſu cadere ſub meritũ.*

Reſpondent aliqui Primò, in illo caſu non eſſe verum meritum, nec veram mercedem, ſed emptionem quamdam in qua princeps iſte illo equo & armis anticipata ſolutione emit operam militis. Sed hoc iam ſuprà num. 6. refutaui, vbi oſtendi, laborem diurni operarij verè de condigno tamquam veram mercedem mereri denarium diurnum. His adde, tali militi non ſolùm ſuprà dicta, ſed etiam aliquod officium, v. c. centurionis vel tribuni, poſſe cum dicta conditione conferri, quódque ipſe per ſequentia opera diligenter ac induſtriè ſuis militibus imperando, eóſque in pugna dirigendo poterit de condigno mereri: quia princeps hoc illi dabit, quia credit ipſum hoc meriturum ſequentibus operibus, & tamquam horum mercedem. Illud tamen officium eſt principium ſequentium operum, ſicut poteſtas ſacerdotalis eſt morale principium confectionis Sacramenti. Nam ſicut ſacerdos per hanc fit potens conficere Sacramentum, ita miles per illud officium fit potens ſuos milites gubernare, ac in pugna dirigere. 118

Reſpondent alij Secundò, eſſe diuerſam rationẽ inter hæc, eò quòd arma & equus militis ſunt ſolùm partiale principium ſequentium meritorum, atque adeò illud præmium militi potiùs datur propter induſtriam ipſius, quæ præcipua cauſa eſt ſequentium operum. 119

Sed contrà facit Primò, quòd etiam in actibus noſtris ſupernaturalibus liberum arbitrium ſit eorum partialis cauſa, vt oſtendi ſuprà diſp. 5. dub. 5. & conſequẽter gratia ſolùm eſt partiale eorum principium. Nec verum eſt quod obiectio ſumit, illa priora ſolùm dari propter induſtriam ipſius militis, cùm verè dentur propter opera futura probabiliter præuiſa. Ideo enim princeps hæc ei dat, non quia induſtrius eſt, ſed quia ſtrenuè pugnaturus eſt, & propter hanc ipſius operam; nullo modo daturus niſi hanc futuram crederet, cuius operæ ſaltem partiale principium ſunt equus & arma.

Nec refert quòd hæc ſint minùs principale principium, gratia autem ſit magis principale principium noſtrorum meritorum: quia omnia argumenta quæ probant principium magis principale non poſſe cadere ſub meritum, idem probant de minùs principali. Nam etiã hoc datur ob merita ſub conditione futura, & debet in dante priùs eſſe volũtas illud dandi, quàm merita poſſint abſolutè aut videri aut eſſe futura.

Secundò, contrà facit, quòd princeps tali militi ſub conditione futuri meriti non ſolùm poſſit conferre arma & equum, ſed etiam aliquod officium, vt ſuprà dixi. Imò infirmo ac languẽti multis ſumptibus 120

per medicinas inſtaurare vires. Imò etiam ignarum in arte militari curare in ea inſtrui. Quæ omnia hic fideliter & ſtrenuè poſtea militando poterit de condigno mereri, & tamen erunt præcipua cauſa actuum meritoriorum. Ex quibus apertè ſequitur, idem poſſe dici de gratia; quam Deus eò magis poterit nobis dare ob futura per eam merita tamquam horum mercedem, quo certiùs ſcit hæc futura, ſi illam det.

121 Ex quibus patebit ſolutio argumentorum allatorum num. 106.

Cur principiũ ſupernaturale meriti de facto non cadat ſub meritum.

Ad primum, Reſpondeo aſſumptum ſolùm eſſe verum ſecundùm legem Dei ordinariam: qui numquam ſtatuit dare gratiam propter opera futura tamquam eorum præmium: ſed primam ſuam gratiam ſemper merè liberaliter dat.

Cur minùs poſſimus mereri noſtram creationẽ, quã primam gratiam.

Ad confirmationem Reſpondeo Primò, nego conſequentiam. Primò, quia in eo caſu totale meriti principium caderet ſub meritum, in caſu verò concluſionis ſolùm partiale. Secundò, quia Deus cum homine iam creato antequam det ei gratiam, poteſt inire pactum de illa ei danda cum conditione futuri meriti: ſecùs eſt de creatione: nec enim de hac futura cum homine priùs non exiſtente pactum iniri poteſt.

Suarez. Non implicat aliquẽ mereri ſuã creationẽ.

Reſpondeo Secundò, cum Suarez 3. p. to. 1. diſp. 10. ſect. 4. §. *Et hoc ipſum*, concedendo totum. Nulla enim hac in re oſtendi poteſt aperta implicantia. Cùm enim Deus certò videat an homo qui creandus eſt in his, vel illis circumſtantiis, huiuſmodi opera facturus ſit, poteſt velle eum creare, & in iis circumſtantiis ponere, in quibus videt ipſum ea facturum ſi ponatur, idque quia ea facturus eſt, eique in primo inſtanti creationis hoc indicare, & alter hanc conditionem acceptare poteſt, & poſtea implere.

122 Non eſt opus vt medium moraliter ſolùm cauſans finem ante hũc actu exiſtat.

Ad ſecundum, Reſpondeo maiorem ſolùm eſſe veram de mediis quæ phyſicè debent cauſare ſuum finem, non autem de iis quæ moraliter eum cauſant, mouendo alterius voluntatem, vt finem conferat, ſicuti merita faciunt. Tunc enim ſufficit merita priùs exiſtere obiectiuè, ſiue repræſentari intellectui conferentis mercedem, ſiue eſſe præuiſa abſolutè, vel ſub conditione, ſi merces detur, futura, hoc enim ſufficit vt poſſint mouere voluntatem ad dandam mercedem; vt oſtendi n. 112. & 116. Adde, ipſam dationem mercedis ex parte remunerantis habere ſe per modum medij reſpectu meritorum, vt oſtendi n. 113. atque ita hac ratione congruè præcedere ipſa merita.

123 Ad tertium, nego maiorem. Nam merita cauſant voluntatem dandi mercedem, & conſequenter huius dationem, quatenus habent aliquo modo rationem finis reſpectu dationis mercedis ex parte remunerantis. Cauſantur autem à gratia efficienter. Item cauſant dationem mercedis ſiue gratiæ in dicto noſtro caſu ſecundùm ſuum eſſe futurum, quatenus hoc obiectiuè præſens eſt remuneranti: cauſantur autem à gratia ſecundùm eſſe ſuum reale actu exiſtens. Qua ratione eamdem rem eſſe cauſam ſuæ cauſæ nullo modo abſurdum eſt. Nam ſemper & neceſſariò fit in omni cauſa finali, quæ producitur per media quorum eſt cauſa. Ad probationem, nego aſſumptum: nam merita cauſant ſuam mercedem potiùs per modum cauſæ finalis, vt iam oſtendi, præſertim poſito caſu concluſionis noſtræ, in quo id magis clarum eſt.

124 Ad quartum, nego maiorem: quia gratia reſpectu remunerantis non habet rationem finis, vt iam oſtendi, ſed ſolùm reſpectu merentis, à quo non datur; & reſpectu huius merita non habent rationem meriti: nec enim operans à ſe ipſo quidquam meretur, ſed à remunerante. Item gratia non eſt propriè cauſa meritoria: nam ipſa nihil meretur; ſed ſolùm eſt cauſa meriti, ſiue operis meritorij.

Ad quintum, Reſpondeo Patres ſolùm negare gratiam de facto dari ob futura noſtra merita, præſertim præuiſa futura ſub conditione: agunt enim contra Pelagianos qui aſſerebant id de facto fieri. quod Patres refutant. Quia hac ratione Deus deberet omnibus dare maximas gratias & efficaces, quia videt quòd homines multa bona opera facerent, ſi eas daret. Item quia debuiſſet Tyriis & Sidoniis prædicare euangelium, & facere miracula, quæ coram Iudæis fecit: quia videbat eos acturos pœnitentiam in cinere & cilicio, ſi ea feciſſet. Solùm itaque Patres volunt Deum primam ſuam gratiam nobis omnino gratis dare: quia aliàs non eſſet gratia, ſed merces: quod Scripturis repugnat. An autem aliter dari poſſit, non vt gratia, ſed vt merces, ipſi non diſputant. 125

Vbi Nota, etſi in dicto caſu gratia non haberet propriè rationem gratiæ, quatenus hæc vox ſignificat gratuitum donum; quia non daretur gratis, ſed vt merces operum: tamen haberet rationem gratiæ, quatenus hominem gratum Deo redderet, præſertim loquendo de gratia habituali. Item tali donationi ſemper immiſceretur aliquid gratiæ, quatenus Deus liberaliter in ſoluenda mercede præueniret ipſum meritum. Sicut etiam modò in omni noſtro merito interuenit aliqua gratia ſiue liberalis donatio, qua Deus nobis omnino immeritis dat vires merendi: vnde etiam Patres noſtra merita vocant dona Dei.

Ad ſextum, nego maiorem: patet enim eſſe falſum ex dictis num. 112. & 113. Ad probationem, nego aſſumptum. Auguſtinus enim eo loco ſolùm partim ex dicto loco Apoſtoli, ſiue eò quòd à Deo eligamur ad gratiam, vt ſimus ſancti, & partim ex eo quòd Chriſtus Ioannis 15. ait: *Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi*, infert nos non ideo eligi ad gratiam, eámue à Deo accipere, quia priùs fuimus præuiſi credituri per ſolum liberum arbitrium ante gratiæ receptionem, prout Semipelagiani aſſerebant. Cuius etiam rationem reddit, non quod hæc nequeant ſimul conſiſtere nos ad gratiam eligi, vt bene operemur, & quia bene operaturi ſumus; ſed quia ſic nos priùs eligeremus Chriſtum in eum credendo, quàm ipſe nos eligeret, contra verba Chriſti ſuprà citata. Quod longè diuerſum eſt ab eo quod in argumento ſumitur; & contra noſtram concluſionem nihil facit. 126

Ioan. 15.

Ad ſeptimum, nego aſſumptum: nam ad rationem meriti requiritur promiſſio mercedis dandæ intuitu operum. vt oſtendi dub. 4. concluſ. 3. Deus autem primam gratiam non promiſit futuris noſtris operibus, ſed eam dat merè gratis.

Ex dictis infertur, per abſolutam Dei potentiam fieri potuiſſe, vt Chriſtus mereretur aſſumptionem ſuæ humanæ naturæ ad vnionem hypoſtaticam; vt docet etiam Suarez ſuprà citatus: quia Deus potuit humanitatem aſſumere ad vnionem hypoſtaticam propter opera, quæ Chriſtus poſtea eſſet facturus, & cum obligatione ea faciendi, idque ei primo inſtanti incarnationis indicare; qui potuit etiam tunc hanc conditionem acceptare & poſtea implere. Quo caſu naturæ humanæ aſſumptionem verè fuiſſet meritus, vt patet ex dictis: de facto tamen iam non meruit; quia humanitas abſolutè & ſine tali reſpectu ad futura merita fuit ad vnionem aſſumpta vt docet D. Aug. l. 1. de Prædeſt. Sanctorum c. 15. 127

Deo volẽte fieri potuit vt Chriſtus mereretur aſſumptionem ſuæ naturæ ad vnionem hypoſtaticã. *Suarez.*

Auguſt.

DVBIVM VIII.

Vtrùm actu contritionis, quo ad Deum conuertimur, mereamur de condigno primam gloriam?

AGimus hîc de cõtritione qua peccator ad Deum conuerſus ſe diſponit ad iuſtificationem. Et quidem 128

quidem ſatis inter omnes conſtat, quòd per eam de condigno mereatur augmentum gratiæ & gloriæ eo tempore, quo eam poſt primum inſtans, liberè continuat. Sed quærimus vtrùm hic per eam primo inſtanti temporis, quo eam elicit, mereatur de condigno primum gradum gloriæ, ſiue illam partem gloriæ quæ reſpondet illi parti gratiæ habitualis, quam ratione ſuæ contritionis illo inſtanti accepit: ſiue hæc ſit abſolutè initium gloriæ (vt contingit in eo, qui antè numquam fuit iuſtus) ſiue ſit aliquod gloriæ augmentum, vt contingit in eo, qui priùs aliquando iuſtus fuit.

129 *Vega.* Vega de Iuſtificatione q.6. in reſponſ. ad 9. id negat. Primò, quia, vt opus aliquod ſit condignè meritorium vitæ æternæ, debet neceſſariò procedere à gratia iuſtificante: ſed illa contritio pro eo inſtanti ab hac non procedit: ergo non meretur condignè vitam æternam. Secundò, quia non meretur primam gratiam: ergo nec primam gloriam. Tertiò, quia ſicut prima gratia iuſtificans, ita etiam prima gloria ei reſpondens dantur ſine meritis: ergo eam non meremur de condigno. Antecedens probatur, quia, ſicut Apoſtolus ad Romanos 4. dicit: *Si Abraham ex operibus iuſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum.* ita poſſumus dicere, Si Abraham ex operibus beatitudinem adeptus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum. *Rom. 4.*

130 Pro reſolutione Nota, quòd, etſi contritio ſit neceſſariò priùs natura ipſa infuſione gratiæ iuſtificantis, tamen ſimul cum ea eodem inſtanti exiſtit; atque ita eſt etiam opus iuſti, ſiue filij Dei, & vt ſic conſiderata accipit à gratia iuſtificante quandam moralem dignitatem omnino neceſſariam ad meritum gloriæ de condigno: iuxta dicta dub. 3. n. 34. & 35. Vt enim caritas hanc dignitatem noſtris operibus ſupernaturalibus tribuat, non eſt opus, vt ab ea procedant, ſed ſufficit quòd procedant ab habente caritatem. vt oſtendi dub. 4. n. 64.

Contritio ſecundùm eſſe ſuum phyſicũ eſt neceſſariò prior gratia, ad quã diſponit, tamen ſecundùm aliquod eſſe morale eſt ea poſterior.

Ex quibus ſequitur, etſi contritio ſecundùm ſuum eſſe phyſicum pro illo inſtanti non ſit poſterior naturâ ipſa gratia habituali (quia ſecundùm hanc pro illo inſtanti ab ea non pendet) tamen eſſe ea poſteriorem ſecundùm eſſe quoddam morale, ſiue ſecundùm illam dignitatem quam à gratia habituali accipit. Sicut quando in aliquo corpore producitur lumẽ quod eodem inſtanti producit aliud lumen in alio corpore ſibi obiecto: etſi hoc lumen ſecundùm ſuam entitatẽ pro illo inſtanti non poſſit eſſe prius natura illo lumine à quo producitur, tamen eſt prius natura eo, quatenus habet actualem relationẽ ſimilitudinis cum ipſo: nam vtrũque lumen ſimul naturâ habet hanc relationem ſimilitudinis. cùm igitur lumen ſecundo loco productum ſit prius naturâ quàm ſit ſimile lumini producenti, neceſſariò ſequitur quòd prius naturâ debeat eſſe, quàm lumen producens poſſit ei actu eſſe ſimile. Et ratio eſt; quia lumen producens in ratione actualis ſimilitudinis pendet ab actuali exiſtentia luminis à ſe producti (quod clariſſimum eſſet quando non eſſet aliud lumen cui poſſet aliàs eſſe ſimile) hoc tamen in ſua exiſtentia non pendet à ſimilitudine luminis producentis. nam etſi hoc non eſſet producto ſimile, ſi tamen haberet vim hoc producendi, hoc eodem modo exiſteret. Quidquid autem dependet ab altero, ſecundùm eam rationem qua ab eo dependet, eſt eo poſterius naturâ, niſi ſecundùm eandem rationem ſit mutua inter ea dependentia. vt oſtendi diſp. 6. n. 89. & 90.

131 Conclvsio. Probabilius eſt nos per contritionem, qua à peccatis conuertimur, primo inſtanti de condigno mereri primam gloriam, ſiue eam quæ reſpondet ei gratiæ quæ propter contritionem tunc nobis infunditur. Ita Vaſquez 1.2. diſp. 219. cap. 2. & apertè eam inſinuat Suarez diſp. 2. de Reuiuiſc. meritor. ſect. 1. num. 25. *Vaſquez. Suarez.*

Probatur Primo, quia illa contritio in illo poſteriori naturæ quo intelligitur eſſe actio iuſti ſiue filij Dei, iuxta iam dicta habet omnes conditiones neceſſarias ad merendam de condigno primam gloriam: ergo eam ita meretur. Antecedens patet: quia eſt actio filij ac viatoris, bona, ſupernaturalis, libera, &c. qualibus actibus vita æterna à Deo promiſſa eſt. Item cùm dicta gloria nondum ſit data, poteſt cadere ſub meritum: ergo illa actio habet omnes conditiones requiſitas ad hanc de condigno merendam.

Dices, Dicta gloria iam debetur tali tamquam hereditas filio hoc ipſo quo priùs naturâ concipitur iuſtificatus: ergo in poſteriore naturæ eam non poteſt mereri; ſed potiùs merebitur eius augmentum. Reſpondeo negando conſequentiam, quia, vt bene docet Suarez ſuprà, optimè poteſt fieri vt gloriam nobis titulo hereditatis debitam etiam de condigno mereamur; vt etiam patet in Chriſto, qui gloriam corporis & exaltationem ſui nominis ſibi ratione filiationis debita per ſua opera de condigno meruit. vt patet ex Apoſtolo ad Philip. 2. v. 9. Diſtinctam autem gloriam ab ea, quæ reſpondet illi gratiæ, quæ propter illam contritionem primo iſto inſtanti infunditur, non poſſumus pro illo inſtanti mereri: tum quia aliàs eidem actui pro eodem inſtanti daretur duplex gloria, tum etiam quia aut talis deberet per illum actum mereri etiam augmentum gratiæ, aut mereretur plus gloriæ, quàm gratiæ. quæ omnia abſurda ſunt. 132 *Vno titulo nobis debitum poſſumus alio mereri. Suarez.* *Philip. 2. Cur per contritionem non mereamur diſtinctam gloriã ab ea, quæ reſpondet gratiæ acceptæ.*

Probatur Secundò, quia Trident. ſeſſ. 6. c. 32. docet, nos bonis noſtris operibus verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, eiúſque conſecutionem, ac gloriæ augmentum. vbi notandum, ipſum docere nos mereri augmentum gratiæ, non autem ipſam gratiam; & contrà ait, nos non ſolùm mereri gloriæ augmentũ, ſed etiam ipſam vitam æternam eiúſque conſecutionem: planè oſtendens nos non poſſe quidem mereri primam gratiam, ſed ſolùm eius augmentum; contrà verò accidere in gloria, cuius etiam meremur initium, ſiue illius, quæ nobis alio titulo debita eſt, conſecutionem. 133 *Trident.*

Ad primum argumentum poſitum num. 129. nego maiorem: ſufficit enim tale opus fieri ab habente gratiam habitualem. Ad ſecundum, nego conſequentiam: quia prima gratia debet eſſe principium morale illius meriti, & priùs naturâ infundi, quàm ille actus poſſit eſſe meritorius de condigno, vt oſtendi n. 130. ideóque de facto ſecundùm præſentem Dei conſtitutionem nequit cadere ſub meritum. Secùs eſt de prima gloria. Ad tertium, nego antecedens vniuerſaliter eſſe verum: ſolùm enim eſt verum, quando quis iuſtificatur perceptione Sacramenti ſiue contritione. Ad probationem, Reſpondeo illum locũ Apoſtoli nihil facere ad rem. nam ſolùm ibi loquitur de operibus ſine gratia & fide Chriſti factis; & aliàs probaret augmentum gratiæ non dari nobis ex operibus. Agit enim ibi Apoſtolus de fide qua Abraham Geneſis 15. credidit Deo promittenti ei multiplicationem ſeminis ſui: quæ fides dicitur ei reputata in iuſtitiam, non primam, quia iam iuſtus erat, ſed in augmentum iuſtitiæ. 134

DVBIVM IX.

Vtrùm per actus habitu remiſſiores mereamur augmentum gratiæ habitualis, illúdque ſtatim recipiamus?

Prima ſententia abſolutè negat, nos per eiuſmodi actus mereri augmentum gratiæ habitualis aut 135

præmij eſſentialis; aitque nos per eos ſolùm mereri præmium quoddam accidentale, & vt idem præmium eſſentiale aliis noſtris meritis iam debitum, nobis debeatur ac ſuo tempore detur nouo titulo. Ita S. Bonauent. in 2. d. 40. art. 2. q. 3. in corpore & ad 2. & quidam alij, qui probant hanc ſententiam Primò, quia habitus naturales non augentur niſi per actus intenſiores: ergo nec ſupernaturales: videtur enim eadem vtrorumque ratio. Secundò, quia aliàs ſequeretur, quòd homo continuando ſuum actum meritorium continuè reciperet nouam gratiam: atqui hoc eſt abſurdum: ergo, &c. Tertiò, quia inde ſequeretur, quòd homo poſt quemuis actum meritorium à ſe iam iuſto elicitum haberet gratiam intenſiorem quouis actu à ſe priùs elicito, & in fine vitæ intenſiorem gloriam quouis actu à ſe tota vita elicito: hoc autem eſt abſurdum: ergo, & id vnde ſequitur. Quartò, quia Matth. 25. dicitur: *Omni habenti dabitur & abundabit ei autem qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo.* Qui autem operatur minùs intensè ſuo habitu non videtur habere habitum tam intenſum, cùm eo non vtatur niſi remiſsè: ergo ei nihil dabitur. Quintò, quia Apocal. 2. v. 4. reprehenditur grauiter quidam Epiſcopus, quòd caritatem primam reliquiſſet, id eſt, vt illi aiunt, quòd minùs intensè fuerat operatus, quàm priùs operatus fuerat. Sextò, quia Apoc. 3 verſ. 2. Chriſtus grauiter minatur cuidam Epiſcopo, eò quòd non inueniat opera ipſius plena coram Deo, id eſt, eò quòd minùs feruenter operetur. Septimò, quia D. Gregorius 3. p. Paſtoral. admonit. 35. acriter inuehitur in tepidè ac remiſsè operantes. Octauò, quia communiter dicitur, in via Dei non progredi eſt regredi: atqui eliciens actus minùs intenſos non progreditur: ergo regreditur. Nonò, quia remiſsè operantes non experiuntur in ſe augmentum habitus: ergo hoc non accipiunt.

S. Bonau. — *Matth. 25.* — *Apoc. 2.* — *Apoc. 3.* — *Gregor.*

136 Sed ſi hæc argumenta, præſertim vltima, quidquam probarent, non ſolùm probarent nos per actus remiſſos non mereri augmentum gratiæ & gloriæ eſſentialis: ſed nos per eos peccare & in caritate deficere, ac huius diminutionem aliamúe pœnam mereri. quæ apertè abſurda ſunt. Quis enim dicat nos eliciendo actum caritatis habitu remiſſiorem peccare, aut in virtute deficere, aut pœnam mereri, præſertim eo tempore quo non tenemur actu amare Deum? Nam ſicut tunc non ſumus reprehenſibiles, ſi Deum actualiter non amemus, ita multò minùs reprehenſibiles ſumus, ſi eum remiſſo actu amemus; quia hoc eſt melius, quàm eum non amare.

Cur habitus ſupernaturales potiùs quàm naturales actibus remiſſioribus augeantur.

Ad primum, nego conſequentiam: quia habitus naturales ſiue acquiſiti debent phyſicè produci ab ipſis actibus, quare non debet videri mirum ſi non augeantur niſi per actus, intenſiores. imperfectius enim nequit phyſicè producere, aut effectiuè perficere aliquid ſe perfectius: ſecùs eſt de habitibus ſupernaturalibus, ad quos producendos noſtri actus phyſicè nullo modo concurrunt, nec effectiuè, nec diſpoſitiuè: vt oſtendi diſp. 7. dub. 2. ſed ſolùm moraliter, ſiue per modum meriti aut diſpoſitionis moralis, mouendo Deum vt eos phyſicè in nobis producat, vel augeat; ad quod nullo modo requiritur, vt actus noſtri perfectionem ſuorum habituum adæquent: atque ita hi actus remiſſiores ſuis habitibus poſſunt hos meritoriè augere. His adde, antecedens non eſſe omnino certum: nam multi id non improbabiliter negant. vide Vaſquez 1. 2. diſp. 80. n. 6.

Vaſquez.

Ad ſecundum, nego maiorem; nam id quod dicitur ex contraria ſententia ſequi, ſiue verum ſit, ſiue falſum, nullo modo ex ea ſequitur, vt oſtendam dub. 10. vbi etiam diſcutiam qua ratione gratia per durationem actus augeatur.

Ad tertium, nego minorem: nulla enim vel probabilis ratio poteſt adferri, qua id probetur eſſe abſurdum.

Ad quartum, quintum, ſextum, ſeptimum, Reſpondeo ea loca nihil omnino facere ad rem præſentem. nam Matth. 25. ſolùm agitur de eo, qui gratia à Deo accepta nullo modo vtitur, etiam cùm ad hoc ex præcepto tenetur, ideóque peccat mortaliter, ac omni gratia ſpoliatur, iubetúrque in tenebras exteriores ſiue in infernum conijci. Quæ nullo modo conueniunt in eum, qui elicit actum caritatis habitu remiſſiorem: alioquin hic de facto peccaret mortaliter, & mereretur æternam damnationem; quod abſurdiſſimum eſt. Apocal. 2. agitur de Epiſcopo qui deficiebat in debita caritate ſuis ſubditis aliiſque Chriſtianis neceſſariò & ex præcepto exhibenda, omittendo officia, quæ his tenebatur exhibere, atque ita grauiter peccabat: vnde etiam iubetur pœnitentiam agere. Qui autem diligit Deum actu remiſſiore ſuo habitu non peccat, nec ſubtrahit officia aliis ſub peccato debita: aliàs Deum ſuper omnia non amaret; quia peccatum mortale nequit cum actu caritatis conſiſtere. Similiter ibidem capite 3. verſ. 2. apertè agitur de Epiſcopo exiſtente in peccato mortali, quia verſ. 1. ei dicitur: *Scio opera tua, quia nomen habes quòd viuas, & mortuus es.* Qui autem Deum actu caritatis amat, non eſt mortuus, ſed viuit. 137

Matth. 25. — *Apoc. 2.*

D. autem Gregorius ibi reprehendit eos, qui conſueta caritatis officia omnino deſerunt, comparátque eos nauigantibus aduerſo flumine, qui aliquantulum progreſſi à remigando omnino deſiſtunt, atque ita nemine nauem propellente retro rapiuntur. Quæ non conueniunt in eos, qui conſueta caritatis officia continuant, etiam actibus habitu minùs intenſis: qui non deſinũt remigare, & conſequenter nec progredi: imò fieri poteſt, vt actibus tam intenſis & æque feruenter remigent, ſiue ea officia exerceant, & conſequenter æque progrediantur atque antea: atque ita eorum actus ſint habitu remiſſiores, non quia illi remittuntur, ſed quia hic intenditur. Sicut igitur qui æquali aut etiam paulò minore contentione ſemper remigant aut iter faciunt continuò procedunt, ita etiam in caritate ſemper proficiunt, qui conſueta eius exercitia aut æquali aut etiam paulò minore feruore exercent. Ex quibus etiam patet ſolutio octaui argumenti, quod ſimiliter nihil facit ad rem præſentem, quia qui eliciunt actus caritatis habitu remiſſiores non deſinunt in via Dei progredi. Imò hæc duo argumenta potiùs apertè probant contrarium, ſcilicet elicientes eiuſmodi actus debere in caritate proficere, eiúſque augmentum accipere; aliàs ſecundùm ea argumenta deberent retrogredi, & in caritate deficere: quod abſurdum eſt, vt iam oſtendi.

Conſueta caritatis officia continuãtes etſi aliquanto remiſſiùs quàm antea, verè progrediũtur.

Ad nonum, nego conſequentiam: nam, vt oſtendi diſp. 6. dub. 6. habitus ſupernaturales per ſe non facilitant noſtros actus, nec nos ad eos ſenſibiliter inclinant; ideóque non poſſumus vlla experientia cognoſcere an eos in nobis intenſos an remiſſos, aut vllos omnino habeamus.

Alij dicunt, nos per actus remiſſiores habitu mereri augmentum gratiæ & gloriæ. Sed ſicut gloria ſolùm confertur poſt hanc vitam, ita aiunt hoc augmentum gratiæ ſolùm conferri, cùm quis per actum intenſiorẽ ſe ad id recipiendum diſpoſuerit. Quia vt recipiamus augmentum gratiæ, non ſufficit nos id mereri, ſed requiritur, vt ad id recipiendum actu intenſiore diſponamur. nam habitus naturales aliter non augentur; ergo nec ſupernaturales. Hanc ſententiam ſequuntur Caietan. 1. 2. q. 114. a. 8. Bañez 2. 2. q. 24 a. 6. dub. 2. & quidam alij Thomiſtæ. 138

Caietan. Bañez.

Sed hoc fundamentum iam refutatum eſt, & huic ſententiæ nullo modo congruit, nec ipſa ſatis conſequenter 139

quenter loquitur. Nam ponamus aliquem habentem habitum vt 6. elicere 10. actus vt 4. & poſtea vnum vt 8. Peto igitur, vtrum dum hunc eliciet, recipiet augmentum gratiæ correſpondens omnibus illis actibus, v. c. vt 48. ſi pro ſingulis gradibus actionis detur gradus gratiæ, vt multi docent, (de quo infrà diſp. 22. dub. 4. agemus) vel an ſolùm recipiet duos gradus gratiæ: quantum nimirum vltimus actus ſuperabit habitum? Primum ab illis dici nequit, quia repugnat eorum fundamento: nam actus vt 8. non poteſt diſponere ad infuſionem 48. graduum gratiæ: & ſecundùm illos habitus acquiſitus vt ſex per tot ſimiles actus tantùm augetur vt duo ſecundùm exceſſum vltimi actus reſpectu præcedentis habitus. Nec etiam ſecundum dici poteſt, quia ſic non acciperemus augmentum gratiæ correſpondens prioribus actibus, ſed ſolùm correſpondens duobus vltimis gradibus vltimi actus. Hinc ſi duo habeant habitum vt 6. & vnus eliciat primò 10. actus intenſos vt 4. & poſtea vnũ intenſum vt 8. & alter ſolùm eliciat vnum actum intenſum vt 8. tunc vterque acciperet æqualem gratiam. Et hæc videtur omnino mens illorum Doctorum. ideòque ſolùm verbis diſcrepant à priore ſententia: & videntur velle dicere quod reuera non dicunt.

140 His adde, cùm habitus gratiæ ſupernaturaliter nobis à Deo infundatur, & ſit forma accidentalis, nec habeat in nobis præſertim iuſtis quidquam ſibi repugnans, vt nobis quantumcunque intenſè infundatur, nullam in nobis prærequirere veram diſpoſitionem, niſi purè meritoriam, ſiue qua Deus moueatur, vt velit tam intenſum habitum infundere. vt patet in lumine aliiſque ſimilibus qualitatibus non habentibus contrarium, quæ in ſubiecto nullam prærequirunt diſpoſitionem, ſed ſolam applicationem corporis illuminantis, ſiue cauſæ actiuæ. Quare etiam ex illo fundamento planè contrarium illi ſententiæ ſequitur, ſcilicet, nos, omne augmentum gratiæ quod vllis actibus meremur, ſtatim atque eos elicimus accipere, quia ad hoc ſumus ſufficienter diſpoſiti. Nam hoc ipſo quo aliquo opere gratiam meremur, ſufficienter mouemus diuinam voluntatem, vt velit eam nobis infundere, nec alia in nobis diſpoſitio requiritur. Quòd autem gloria quam meremur non detur ſtatim, nihil facit ad rem: nam hoc fit, quia hæc non eſt nobis promiſſa niſi dependenter à finali perſeuerantia & repugnat ſtatui viatoris, quare eius ante mortem ſiue ante finem ſtatus viatoris capaces non ſumus; ſecùs eſt de gratia eiúſque augmento: nam aliàs hanc in hac vita non poſſemus recipere. Probant iidem ſuam ſententiam quibuſdam argumentis ſuprà allatis pro prima ſententia, maximè tribus primis, & vltimo; ſed his iam ſatis eſt reſponſum.

Habitus nobis infundẽdi nullã præ requirunt phyſicã diſpoſitionẽ.

Cur potiùs gratia quã gloria nobis ſtatim, ac eã ſumus meriti, infundatur.

141 Alij docent, nos per actus remiſſiores habitu mereri gloriæ & gratiæ augmentum: ſed vtrumque primùm accipere poſt hanc vitam. Hanc cum aliis tenet Scotus in 4. d. 21. q. 1. §. *in iſta quæſtione*, ſub finem. & d. 22. q. 1. a. 2. circa medium. Mouentur autem præcipuè fundamento ſecundæ ſententiæ, & vltimo argumento primæ ſententiæ, quæ iam ſatis refutaui.

Scotus.

142 Conclusio I. Iuſti per omnia opera ſupernaturalia etiam habitu remiſſiora merentur augmentum gratiæ & gloriæ. Ita Vaſquez 1. 2. diſp. 220. cap. 3. Suarez de Reuiuiſcentia meritorum, diſp. 2. ſect. 3. n. 33.

Vaſquez. Suarez.

Probatur, quia Trident. ſeſſ. 6, cap. 16. & can. 24. & 32. apertè generatim definit, iuſtos per opera bona in Chriſto ſiue per gratiam Chriſti & in eius obſequium facta mereri gratiam & gloriam, ſiue vtriuſque augmentum atqui omnia opera ſupernaturalia hominis iuſti etiamſi ſint habitu remiſſiora, ſunt verè talia: ergo ipſe per ea meretur augmentum gratiæ & gloriæ. Minor probatur; quia ſi eiuſmodi opera, v. c. intenſa vt 6. facta ab habente habitum vt 4. ſint opera facta in Chriſto, nulla poteſt fingi probabilis ratio, cur eadem atque æque intenſa opera facta ab habente habitum, vt 8. non ſint facta in Chriſto. Secundò, quia dicto cap. 16. expreſsè docet, iuſtorum operibus dicto modo in Deo factis nihil deeſſe quo minùs vitam æternam mereantur. & ſimiliter dicto can. 24. & 32. præter dicta nihil in iis requirit, vt mereantur augmentum gratiæ: atqui hoc eſſet falſum, ſi præterea requireretur, vt eſſent intenſiora habitu: ergo hoc non requiritur.

Trident.

Quid ſit opera noſtra fieri in Chriſto.

Reſpondent aliqui, opera remiſſiora mereri quidem gratiam & gloriã, non tamen diſtinctam à priore gratia quam operans iam habet; ſed hanc tunc iis duplici titulo dari. Sed contrà Primò, hoc ſecundùm æſtimationẽ moralem idem eſſet ac ſi nihil mererentur. ſicut ſi is qui ſex diebus laboraret in vinea, quinq; vltimis ſolùm mereretur accipere diuerſo titulo denarium labori primi diei debitum, ab omnibus iudicaretur vltimis diebus gratis & ſine mercede laboraſſe. Secundò, quia hac ratione Concilium falſo diceret eos per eiuſmodi opera mereri augmentum gratiæ & gloriæ: quia hoc neceſſariò ſignificat aliquem gradum à prioribus diſtinctum, iiſque ſuperadditum: vt patet in dicto operario, qui illo caſu nullo modo mereretur augmentum mercedis. 143

Dices, Gloriam nobis debitam titulo hæreditatis poſſumus de condigno mereri: ergo gloriam aut gratiam nobis debitam propter merita præcedentia poſſumus ſecundò mereri per merita ſubſequentia. Secundò, Chriſtus per quoduis ſuum opus nobis meritus eſt totum id quod meritus fuit per omnia ſua opera: & conſequenter rem eamdem ſæpiùs eſt meritus diuerſis operibus ergo ſimiliter nos poſſumus diuerſis operibus eamdem rem ſæpiùs mereri. 144

Reſpondeo Primò, negando conſequentiã vtriuſque argumenti: non quaſi velimus aſſerere omnino implicare nos diuerſis operibus eamdem gloriã ſæpiùs mereri: ſed quia id fieri nequit conuenienter ſecũdùm eum modũ quo de facto gratiam & gloriam meremur. nam etſi res debita ſolo titulo gratuito poſſit non incongruè proponi, vt præmium alicui operi, præſertim quando non conuenit ei operi proponi diſtinctũ præmium (vt accidit in contritione qua quis meretur primam gloriam, iuxta dicta dub. 8. & in Chriſto merente gloriam corporis: nam nos gratis iuſtificamur, & Chriſti humanitas gratis fuit aſſumpta ad eſſe filij Dei; nec illi cõtritioni alia gloria eſſentialis, nec Chriſti meritis alia gloria corporis potuit congruè reſpondere, quàm ea quæ titulo hæreditatis iam erat debita) ſecùs tamen eſt quando præmiũ iam debitũ eſt titulo oneroſo, propter præcedens meritũ, & ſecundo operi poteſt congruè diſtinctum præmium proponi, prout accidit in noſtris meritis reſpectu gratiæ & gloriæ: nam prior gratia & gloria iam ſunt titulo oneroſo nobis debita ob priora merita, & aliis meritis ſequentibus congruè omnino alius gradus gratiæ & gloriæ, vt præmiũ proponi poteſt: & conſequenter omnino dicendum eſt, eum ita proponi, nóſque eum de facto mereri. Et hinc patet conſequentiam prioris argumenti nullam eſſe. 145

Quando cõueniat rem vno titulo debitã, alio merendam proponi, & quãdo non.

Quòd autem etiam ſecundi argumenti conſequentia ſit nulla, patet Primò, quia Chriſti ſequentibus operibus non potuit proponi tamquam præmium promerendum noſtra redemptio diſtincta ab ea, quam prioribus ſuis operibus fuerat meritus. Secundò, quia noſtra redemptio non fuit Chriſto in præmium propoſita, tamquam vno aliquo opere, præſertim quod paſſionem præcederet, abſolutè & independenter à ſequentibus promerenda: ſed vt promerenda omnibus ſuis operibus vſque ad completam paſſionem ſimul ſumptis. Nam etſi quoduis Chriſti opus ratione infiniti ſui valoris fuerit ſufficiens ad totius mundi

Aliter Chriſto ſuis operibus noſtra redemptio, aliter nobis noſtris operibus gratia & gloria proponuntur promerenda.

mundi & infinitorum aliorum redemptionem; tamen Deus noluit eam vllis Chriſti operibus ante eius mortem perfici, idque ob varias cauſas, quæ in materia de Incarnatione ſolent adferri. Quare Deus noſtram redemptionem omnibus Chriſti operibus ſimul ſumptis promerendam propoſuit: non quaſi omnia omnino eius opera fuerint ad eam neceſſaria, ſed ita vt omnibus ſimul vnum idémque præmium fuerit propoſitum.

Secùs planè eſt in noſtris operibus: nam & ſingulis poteſt congruè diſtinctus gradus gratiæ & gloriæ promerendus proponi: & prioribus operibus certus gratiæ & gloriæ gradus promerendus proponitur independenter à ſequentibus. nam ſi iuſtus ſtatim poſt primum opus meritorium moreretur, aut fieret amens, acciperet correſpondentem ei gloriam ſine vllis ſequentibus operibus.

146 Reſpondeo Secundò, etſi Deus congruè poſſet nobis proponere idem præmium variis operibus ac titulis merendum; atque ita fieri poſſet, vt id iuxta aliam ſententiam ita mereremur; tamen ob Concilium Trident. omnino dicendum eſſet, hoc de facto non fieri, quod can. 32. expreſsè docet, nos per opera in Chriſto facta (qualia ſunt omnia opera libera ſupernaturalia, etiam habitu remiſſiora) mereri augmentum gratiæ & gloriæ: quod; vt oſtendi, ſecundùm aliam ſententiam dici non poſſet. Quare ex hoc loco videtur noſtra ſententia ſatis apertè & certò probari.

147 CONCLVSIO II. Iuſtus eliciens actus meritorios augmenti gratiæ hoc ſtatim recipit. Ita auctores citati pro priore concluſione: & probatur, quia cùm huius ſtatim recipiendi abſolutè ſit capax, vt ſuprà n. 146. oſtendi, & ratione ſui actus meritorij ſufficienter ad hoc ſit diſpoſitus nulla eſt cauſa cur eius datio differatur. Et confirmatur, quia vel deberet differri vſque ad mortem, & tunc gratia viæ non reſponderet gratiæ & gloriæ patriæ (quod videtur abſurdum, & ſine vllo fundamento aſſeritur) vel ſolùm differretur donec actum intenſiorem eliceret, & tunc ſi numquam intenſiorem eliceret, careret fructu plurimorum bonorum operum: quod abſurdum eſt, & repugnans Trident. ſuprà. Confirmatur vtraque concluſio: Quia, vt oſtendi ſuprà, contrariæ ſententiæ nullo omnino fundamento nituntur.

DVBIVM X.

Vtrùm elicienti actum meritorium ſemper conferatur augmentum gratiæ primo inſtanti, ac reliquis ſequentibus dum actus durat.

148 HÆc difficultas præcipuè proponitur, vt poſſimus videre qua ratione mereamur augmentum gratiæ aut etiam pœnæ, per continuationẽ actus boni vel mali. Qua in re explicanda multi grauem reperiunt difficultatem, quia cùm continuum ſit diuiſibile in infinitum, adeóque in quouis tempore poſſint aſſignari inſtantia ſyncategorematicè infinita, videtur ſequi, poſito quòd actioni meritoriæ pro primo inſtanti reſpondeat certus gradus augmenti gratiæ, actionem meritoriam durantem aliquo tempore mereri gratiam infinitam. Conſequentia probatur; nam ſicut in primo inſtanti meretur certum augmentum gratiæ, ita in quouis alio toto illo tempore, quo durat, aſſignabili (nulla enim eſt ratio cur potiùs in primo inſtanti certam gratiam mereatur, quàm in quouis alio:) atqui in illo tempore ſunt infinita inſtantia aſſignabilia: ergo ille actus merebitur gratiam infinitam: quod tamen patet manifeſtè eſſe abſurdum. Quare in hac re explicanda ſunt variæ Theologorum ſententiæ.

Primò, aliqui docent, gratiam non augeri primo 149
inſtanti per actum meritorium, niſi hic ſit intenſior ipſo habitu, & tunc habitum eo inſtanti præcisè tantum augeri, quantum ab actu ſuperatur. v. c. habens habitum gratiæ, vt 6. elicit actum intenſum, vt 6. primo inſtanti nullum recipit augmentum gratiæ: ſi verò eliciat intenſum, vt 8. primo inſtanti recipiet duos gradus; reliquis verò inſtantibus nihil, quia in his actus erit æqualis habitui; niſi fortè dum continuatur, ſimul intendatur; tunc enim recipiet augmentum gratiæ ipſi intenſioni reſpondens. Et hanc opinionem tenent illi omnes qui negant nos per actus habitu non intenſiores mereri augmentum gratiæ, aut nos id recipere, antequam per actum intenſiorem ad hoc diſponamur: quos citaui ac refutaui dubio 9. Et præter eos eamdem tenent quidam recentiores, qui etſi teneant nos per actus habitu remiſſiores mereri augmentũ gratiæ; tamen negant nos id mereri, aut primo aut vllo alio inſtanti quo actus elicitur, ſed ſolùm per continuationem totius temporis: mouentur autem ſolo argumento ſuprà allato.

Sed hæc ſententia nec nititur ſufficienti funda- 150
mento, nec dictam difficultatem effugit. Nam etſi in merito gratiæ ea reſponſio poſſet defendi, tamen in merito pœnæ nequit habere locum. Nam certum, eſt peccatem mortaliter quantumuis actu minùs malo multis aliis ſuis peccatis præcedentibus, ſtatim primo inſtanti mereri augmentum pœnæ; vnde ſecundùm illorum fundamentum & modum argumentandi ſequitur, eum ſingulis ſequentibus inſtantibus, quibus actum continuat, etiam tantumdem pœnæ mereri, & conſequenter infinitam, non ſolùm extenſiuè (qua ratione quiuis meretur infinitam quouis peccato mortali) ſed etiam intenſiuè. Antecedens etiam dicti Auctores concedunt: & clarè patet, nam aliàs eſſet melioris conditionis is, qui grauia antea peccata commiſiſſet, quàm qui antea ſolùm leuia aut nulla commiſiſſet peccata mortalia; quia ſi vterque eliceret aliquem actum æquè malum, ſecundus ſtatim primo inſtanti mereretur augmentum pœnæ, eò quòd hic actus (vt ſuppono) eſſet meritorius maioris pœnæ, quàm eſſet tota ea quam antea deberet: prior verò primò inſtanti nihil pœnæ mereretur: & deinde vterque actum ſuum æqualiter continuando æqualem pœnam mereretur: atq; ita minùs malus, præcisè quia minùs malus, per idem peccatum maiorem pœnam merebitur quàm magis malus. Ita aliàs ſequeretur, quòd prior ille ſi eliceret actum vno ſolo inſtanti durantem (quod aduerſarij fieri poſſe concedunt) per eum quantumuis aliàs malum nullam pœnam mereretur. quæ apertè ſunt abſurda. Idem argumentum fieri poteſt, & grauiùs vrget in duobus peccantibus graui peccato veniali æqualiter malo, & æquali tempore durante, quorum vnus priùs vix vllam pœnam in Purgatorio ſoluendam debet, alter verò valdè magnam. Quo caſu ſecundùm illorum modum argumentandi, aut dicendum eſſet vtrumque mereri pœnam infinitã, poſito quòd vterque mereatur augmentum pœnæ primo inſtanti: aut ſi ſolus prior id mereatur, tunc magis malus præcisè quia peior, ob idem peccatum minùs punietur.

Audiui aliquando aliquos ſimili argumento preſ- 151
ſos reſpondentes, omnia omnino peccata, quæ aliquo tempore durant, ex ſe & in rigore mereri pœnam intenſiuè & extenſiuè infinitam: & ex ſola Dei miſericordia ac conſtitutione mereri minorem. Sed ego numquam ſatis potui intelligere quomodo hoc cum ſana fide conſiſtat. nam ſiue poſſint à nobis elici actus durantes vnico ſolùm inſtanti ſiue non, videtur omnino certum, noſtras omnes actiones ſaltem communiter durare aliquo tempore. vnde ſequeretur Primò, nos communiter non committere vlla peccata ex ſua

natura

natura venialia,ſed omnia noſtra peccata eſſe mortalia; ſaltem ex ſe & ſeclusâ Dei miſericordia; nam cùm durent aliquo tempore, ſecundùm illos merentur pœnam æternam, & quidem intenſiuè infinitam; & conſequenter merentur priuationem gloriæ, quia ius ad gloriam cum tali pœna eiúſue merito nequit conſiſtere. Illud autem apertè videtur repugnare Trident. ſeſſ.6.can.25.& ſeſſ.14.c.5.& communi fidelium ſenſui. Sequeretur Secundò, omnia hominum peccata (ſaltem prout communiter à nobis fiunt) ex natura ſua eſſe æqualia, ſiue æqualem mereri punitionem, nimirum ex omni parte infinitam, atque ita committentem leue mendacium, & occidentem parentem æqualem ex natura rei mereri punitionem. qui fuit olim error Stoicorum; non modò ab Eccleſia ab initio damnatus, ſed ab aliis omnibus ſemper exploſus. Et tamen ex dictorum Auctorum principiis hæc videntur apertè ſequi.

152 Secundò, quidam apud Vaſquez 1.2. diſp.54.c.3. docet, elicientem actionem meritoriam primo inſtanti quò hæc elicitur, ſiue ſit intenſior habitu, ſiue non, mereri & accipere certam partem augmenti gratiæ, reliquo verò tempore quo durat, augeri gratiam ſucceſſiuè, ſicut ignis in obiecto ſibi corpore auget calorem; ita vt in nullo inſtanti certa pars gratiæ producatur, ſed ſolùm in parte aliqua temporis, eáque maior vel minor pro magnitudine illius durationis: atque ita ſicut calor ab igne certo tempore continuè auctus, eſt abſolutè finitus; ita etiam gratia aucta per illud meritum eſt abſolutè finita. Ratio eorum eſt, quia in primo inſtanti tota ſubſtantia actus ſimul ponitur, quæ ſecundùm ſe poſtea inuariata durat ſucceſſiuè coëxiſtens noſtro tempori; atque ita ſolùm ſecundùm quemdam modum variatur: quare initio ei reſpondet certum gratiæ augmentum, quod totum ſimul confertur; & poſtea ea gratia quæ eius durationi reſpondet, ſucceſſiuè confertur. Explicant hoc exemplo corporis luminoſi, quod ſubitò productum diſtās v.c. à corpore illuminando 12. pedibus in eo producit initio lumen, vt duo, & deinde paulatim propiùs eidem admotum, hoc ſucceſſiuè auget ad tria, vel quatuor.

153 Sed hæc ſententia patitur difficultatem, quòd ſecundùm eam cæteris paribus videatur plus mereri qui intra quadrantem quinque, vel ſex actus caritatis breuiſſimos elicit, & reliquo tempore ab agendo ceſſat, quàm qui toto illo tempore eiuſmodi actum æquè intenſum continuat. Ponamus enim illi actui primo inſtanti reſpondere gratiam, vt duo, & eius continuationi alios duos gradus aut etiam tres. tunc prior accipiet minimùm 10. aut 12. gradus gratiæ, & ſecundus tantùm 4. aut 5. hoc autem videtur abſurdum; nam videtur difficilius ac præſtantius, & conſequenter magis meritoriū Deum amare actu per vnū quadrantē continuato, quàm tot breues actus amoris elicere, qui ſimul vix ſextā parte illius quadrātis durent. *Melius eſt continuare actum caritatis quàm eum intertempere.*

Dices, vt tot actus elicias intra quadrātem, non eſſe opus aliquo tempore intermedio actum omittere, cùm poſſis eos planè contiguos ſine intermiſſione elicere. Sed hoc non ſatisfacit, quia hîc non quæritur an ſit neceſſe aliquo tempore intermedio ab agendo ceſſare, vt plures actus elicias: ſed vter ex illis duobus in dicto caſu plus mereatur, dicitúrque videri abſurdum, ſi prior plus mereatur: quod tamen ſecundùm illam ſententiam dicendum eſt.

154 Tertiò, alij apud eundem docent, nec primo, nec vlli ex ſequentibus inſtantibus reſpondere certam partem augmenti gratiæ, ſed toti actui eiúſque durationi ſimul ſumptis. Probant, quia nulla noſtra actio poteſt durare ſolo inſtanti: ac inde inferunt, eius meritum non debere ſpectari ex vno inſtanti, ſed ex tota ipſius duratione, & huic ſoli debere reſpondere certum præmium. Antecedens autem probant: quia omnis actio ſpiritualis ſiue voluntatis aut intellectus (de quibus hîc agimus; quia ſola actio voluntatis eſt intrinſecè meritoria) incipit per primū ſui eſſe, & conſequenter in inſtanti, & deſinit per primū ſui non eſſe. Quare ſi duraret vnico inſtanti; duo inſtantia ſe mutuo immediatè ſequerentur, ſcilicet inſtans quo talis res primùm eſt, & inſtans quo primùm non eſt: illud autem eſt abſurdum, quia ſic continuum componeretur ex indiuiſibilibus, quod iam ſuppono eſſe falſum. Poteſt idem confirmari: quia vel eiuſmodi actio producitur ſucceſſiuè, & ſic clarum eſt eam non poſſe durare ſolo inſtanti, quia in inſtanti non datur ſucceſſio: vel producitur tota ſimul, & tunc etiam nequit durare vnico inſtanti, quia tunc deſineret per vltimum ſui eſſe; quia daretur aliquod eſſe vltimum illius durationis: hoc autem fieri nequit, quia implicat vllam rem quæ habet totum eſſe ſimul (idémque ex alio fundamento verum eſt in rebus ſucceſſiuis) deſinere per vltimum ſui eſſe. quia ſic quando duæ formæ ſubſtantiales ſibi mutuo immediatè ſuccedunt, v.c. forma ignis formæ ligni, darentur duo inſtantia immediata, ſcilicet illud, quo prior vltimo eſt, & illud, quo ſecunda primo eſt. nam nec hæ duæ formæ ſunt ſimul in eodem inſtanti, nec vllum tempus inter eas eſt medium. *Nequit dari actio voluntatis aut intellectus ſolo inſtanti durans.*

Reſpondent aliqui, hoc ſolùm eſſe verum in iis formis, quibus deſinentibus aliæ immediatè ſuccedunt: ſecùs autem eſſe in aliis, quibus nulla alia immediatè ſuccedit, quales ſunt actus voluntatis qui deſinere poſſunt per ceſſationem voluntatis ab omni actu. etſi enim hi deſinant per vltimum ſuum eſſe, nullum eiuſmodi incommodum ſequetur. 155

Sed contrà Primò, etſi inde colligamus, priores formas deſinere per primum ſui non eſſe, quia aliàs darentur duo inſtantia immediata; hæc tamen non eſt ratio cur ita de facto deſinant; ſed id fit, quia naturâ ſuâ neceſſariò exigunt ita deſinere. Hinc etſi ex eo quòd ex poſitione alicuius rei ſequatur abſurdum, bene colligamus illam eſſe impoſſibilem; tamen non ideò eſt impoſſibilis, quia hoc incommodum ex ea ſequeretur; ſed ideo hoc incommodum ſequitur, quia illa eſt impoſſibilis: ſicut ex eclipſi lunæ bene colligimus terram intercedere inter ſolem & lunam, non ideo tamen terra intercedit, quia luna eclipſatur, ſed contrà. Quare ex eo, quòd ſequeretur abſurdum, ſi in generatione ſubſtantiæ forma corrupta deſiſtet per vltimum ſui eſſe, bene infero tales formas naturaliter & neceſſariò exigere deſinere per primum ſui non eſſe. Adeóque ſi natura ſua contrarium exigerent, non obſtante eo incommodo alio omnino modo deſinerent; imò illud tunc non eſſet incommodum, ſed naturis rerum conſentaneum: quare aut fatendum, omnes formas permanentes neceſſariò deſinere per primum ſuum non eſſe, aut illud quod infertur non eſſe incommodum. Secundò, quia ſiue eiuſmodi formæ alia ſuccedat, ſiue non, ex eo quòd deſinat per vltimum ſuum eſſe, idem incommodum ſequitur. Quia vel deſinet ſucceſſiuè, & tunc non poterit dari vltimum inſtans quo ſit, quia in ſucceſſione, ſiue in motu nec primum, nec vltimum inſtans ei intrinſecum dari poteſt: quia aliàs in eo inſtanti deberet eſſe ſucceſſio ſiue motus, quod eſt impoſſibile. Et hoc clariſſimè implicat in forma quæ deberet vnico inſtanti durare, quam clarum eſt non poſſe aut incipere, aut deſinere ſucceſſiuè. Vel deſineret tota ſimul, & tunc neceſſariò daretur primum inſtans in quo non eſt, ſcilicet illud quo eſſe deſinit: nam res quæ tota ſimul deſinit, eo inſtanti quo deſinit, non eſt: nam nec in inſtanti, quo tota ſimul eſt, poteſt dici deſinere eſſe (vt per ſe patet) nec in vllo inſtanti poteſt dici partim eſſe, partim non eſſe. Item ſicut primo inſtanti, quo *Non ideo aliquid eſt impoſſibile quia ex eo ſequeretur abſurdum ſed contrà.*

incipit tota ſimul eſſe, neceſſariò eſt, nec poteſt dici non eſſe: ita in inſtanti quo tota ſimul deſinit eſſe, neceſſariò non eſt, nec poteſt dici eſſe. vnde ſequitur, dari primum inſtans, quo non eſt; & conſequenter danda duo inſtantia immediata, ſi daretur vltimum inſtans, quo eſt.

156 Alij tamen hoc fundamentum fusè impugnant. Primò, quia quæuis productio ſubſtantiæ durat ſolo inſtanti: ergo aliqua res poteſt ſolo inſtanti durare. Secundò, quia ſequeretur inde, actiones voluntatis aliquo tempore poſt primum ſuum inſtans non eſſe liberas: hoc autem eſt abſurdum: ergo, &c. Tertiò, quia inde ſequeretur, quemuis peccantem aliquo tempore immediatè poſt primum inſtans ſui actus neceſſariò peccare, & eſſe extra ſtatum gratiæ: hoc autem eſt abſurdum: ergo & id vnde ſequitur. Quartò, quia libertas voluntatis, & conſequenter poteſtas ceſſandi ab actu conſiſtunt in indifferentia voluntatis, & ſufficienti cognitione obiecti: atqui hæc eadem ſunt in primo inſtanti actionis, & omnibus ſequentibus: ergo eodem modo voluntas erit in omnibus libera, & conſequenter potens ceſſare ab actu.

157 *Vaſquez.* Contrà verò id acriter defendit Vaſquez 1. p. diſp. 229. cap. 10. nititúrque priore argumento ex allatis num. 154. Et ſanè argumenta ibi allata videntur id omnino conuincere, poſita communi & probabiliore ſententia, quòd continuum non componatur ex indiuiſibilibus, nec poſſint dari duo inſtantia ſe mutuo immediatè ſequentia. nec argumenta contraria illud ſufficienter confutant.

Ad primum enim diſtinguo maiorem: nam ſi productio ſumatur ſecundùm ſuam realitatem ac ſubſtantiam, cùm hac ratione non differat à re producta, non durat ſolo inſtanti, ſed quamdiu res ipſa durat. ſi autem ſumatur ſecundùm ſuum præciſum conceptum, ſiue prout concipitur diſtingui à rei permanentia; ſic quidem poteſt concipi eſſe ſolo inſtanti, ſed tunc nec à parte rei verè deſinit, nec debet concipi deſinere per ſucceſſionem alicuius formæ contrariæ aut poſitiuæ aut priuatiuæ, quæ incipiat eſſe in aliquo inſtanti ſibi intrinſeco: ſed deſinit per continuationem exiſtentiæ rei productæ, quæ formaliter ſumpta incipit eſſe non per inſtans ſibi intrinſecum, ſed per extrinſecum, ſcilicet per illud quo res primò producitur: quod quidem eſt intrinſecum rei quatenus concipitur produci aut etiam eſſe, eſt tamen ei extrinſecum quatenus concipitur conſeruari, ſiue permanere exiſtens, quia vt ſic conſiderata nullum habet inſtans ſibi intrinſecum à quo incipiat. vnde patet ex dicto argumento nullo modo probari poſſe dari formam aliquam realem, quæ verè à parte rei duret ſolo inſtanti, aut quæ deſinat per inſtans ſibi intrinſecum: ídque non ſolùm quia ex inſtantanea duratione ipſius creationis non poſſunt inferri abſurda, quæ inferuntur ex tali duratione formæ alicuius abſolutæ: ſed præcipuè quia natura formæ abſolutæ ac modus exiſtendi, qui conuenit rebus realibus ſecundùm ſe ac entitatem ſuam ſpectatis, non debent ſpectari ex natura & modo exiſtendi eiuſmodi formalitatum, quæ rebus ſolùm conueniunt ſecundùm quemdam modum concipiendi, aut ſaltem ab iis ſolùm ratione aut virtualiter diſtinguuntur: atque ita non deſinunt poſt primum inſtans abſolutè eſſe, ſed ſolùm ſecundùm quid.

158 Ad ſecundum, nego maiorem. Nam illo ſuppoſito ſolùm ſequitur, eiuſmodi actiones breuiſſimo aliquo tempore non eſſe libertas liberate diſtincta ab ea qua producuntur. Sicut ex eo quòd Deus poſito quòd ab æterno decreuerit in tali tempore mundum creare, non poſſit eum poſtea non creare, aut non velle creare eodem inſtanti quo decreuit eum creare, non ſequitur, ipſum in tempore non liberè mundum creare ac velle creare; ſed ſolùm ſequitur, quòd hæc non faciat libertate diſtincta ab ea, qua primò eum decreuit creare.

Ad tertium, ſimiliter nego maiorem, loquendo de neceſſitate abſolutè ſumpta. ſolùm enim ſequitur, eũ neceſſariò peccare aut potiùs inchoatum peccatum continuare ex ſuppoſitione, quæ poſita eſt in ipſius libertate, ſcilicet poſito quòd talem actum liberè eliciat eodem planè modo quo Deus ex ſuppoſitione & in ſenſu compoſito neceſſariò in tempore creat mundum, poſito quòd eum ſemel decreuerit creare. Nec illud debet videri abſurdum, quando talis per illam continuationem actus non plus demeretur, quàm per primam ipſius productionem. Nec etiam vllum abſurdum eſt hominem, non ſolùm dormientem aut amentem, ſed etiam actu vtentem ratione, ſuppoſito peccato quandoque aliquo breuiſſimo tempore neceſſariò eſſe in ſtatu peccati. Nam quando quis omnino alia cogitat quàm diuina, non eſt in eius poteſtate ſtatim in inſtanti elicere contritionem: nam niſi ſingulari omnino à Deo gratiâ præueniatur (quæ non quouis inſtanti, ſed rarò nobis datur) etiam poſitis auxiliis ſufficientibus, qualia communiter nobis à Deo dantur, debet primò in ſe excitare attentam cogitationem de bonitate Dei & diſplicentia circa peccatum, ac hac ratione ſuam voluntatem ad huius deteſtationem excitare: quod hominibus præſertim carnalibus non ita facilè eſt, vt quouis inſtanti ſine vlla omnino mora id facere poſſint. Imò poſito quòd nequeant dari duo inſtantia ſibi immediata, neceſſariò ſequetur, quemuis peccantem neceſſariò eſſe aliquo tempore in peccato, quia inter actum contritionis & peccatum neceſſariò aliquod tempus intercedit. 159

Homo ſæpe ex ſuppoſitione eſt neceſſariò breuiſſimo tẽpore in peccato.

Ad quartum, nego minorem. Quia non eſt eadem cognitio intellectus: nam in primo inſtanti homo aduertit ſe elicere talem actum; tamen breui illo tempore ſequenti non aduertit ſe eum continuare, ad hoc enim neceſſarium eſſet, vt diſtingueret breuiſſimum illud tempus ab inſtanti. quod ipſe facere non poteſt: nam ſicut poſſunt dari corpora tam parua, vt omnem noſtrum ſenſum omnino fugiant; ita poteſt dari tempus tam breue, vt id non poſſimus diſtinctè cognoſcere, aut ab inſtanti diſtinguere: & conſequenter tantillo tempore elicientes actum non poſſimus diſcernere an ſolo inſtanti, an verò per aliquod tempus eum eliciamus. Vt autem liberè eliciam aliquem actum, non ſolùm eſt neceſſe, vt cognoſcam diſtinctè ipſum obiectum ſub ratione boni & mali, ſed requiritur, vt aduertam me circa illud agere: nam ſi id nullo modo aduertens aliquid appeterem, id nullo modo liberè appeterem, præſertim in ordine ad meritum. vnde etiam alij inferunt, voluntatem breuiſſimo illo tempore, quo actus durat, non eſſe eodem modo liberam, ſicut in eius inchoatione: quia dum eum inchoat priùs natura quàm eum elicit, nullo modo eſt determinata ad eum eliciendum; quando verò dicto tempore eum continuat ſuo actu libero à ſe elicito, ad breuem continuationem determinatur. 160

Datur tempus tã breue quod ab inſtanti nequeamus diſtinguere.

Ex quibus patet, illud fundamentum poſſe ſatis probabiliter defendi, & poſita communi ſentẽtia continuum eſſe diuiſibile in infinitum, nec poſſe dari duo inſtantia ſibi immediata, valdè probabiliter inferri. Quia tamen difficultas de diuiſione continui ſemper mihi viſa eſt inexplicabilis, nec argumenta quæ pro hac, vel illa parte adferuntur, poſſe ſufficienter ſolui; ita ſemper iudicaui communem ſequendam ſententiam, vt tamen nollem vllam ſententiam theologicam in ea fundare: ideóque ſemper fui conatus meas ſententias ita explicare, vt poſſent defendi, ſiue diceres continuum eſſe diuiſibile in infinitum, ſiue non: quod etiam hîc fauente Deo 161

faciam;

faciam; priùs tamen hîc quædam notanda ſunt.

162 Primò, dictam ſententiam tribui Gregorio in 2. d.3.q.1.art.2.ad 4.& Almaino tractatu 1. Moralium, c.9. Sed hi Auctores aliter longè ſentiunt. Nam docent quidem hominem, vel angelum de facto non poſſe ita elicere ſuum actum, vt immediatè poſt primum inſtans ab eo liberè ceſſet; ſed id non aſſerunt ob rationem ſuprà allatam, ſed ob ea quæ attuli in reſponſ. ad 4. argumentum. Et ideò etiam præſertim Gregorius tenent, in continuatione actus non dari ſingulis inſtantibus certum augmentum gratiæ: quamuis inter ſe etiam hac in re nonnihil diſcrepent; nam Almainus vult actum eo tempore, quo primum inſtans immediatè ſequitur, poſſe remitti aut intendi. atque ita ex parte eſſe liberum ac meritorium; quod alter non videtur admittere. Deinde ipſi docent Primò, primo inſtanti quo actus elicitur, ei reſpondere certam partem augmenti gratiæ. Secundò, dum actus continuatur dari plura inſtantia, quibus reſpondet certa pars augmenti gratiæ, in quibus nimirum eſt noua libertas. Tertiò, Gregorius expreſsè docet, diuina virtute fieri poſſe, vt quis eliciat actum merè inſtantaneum, aut tanta cum libertate eum continuet, vt quouis inſtanti eum poſſit abrumpere. Additque talem eo caſu meriturum præmium infinitum. Sed ſiue illud ſit poſſibile, ſiue non, hoc inde non ſequitur. vt infrà oſtendam.

Gregorius. Almainus.

163 Notandum Secundò, etſi dictum fundamentum concedatur, inde tamen non ſequi, quod illi ex eo inferunt, ſcilicet nulli inſtanti quo actus aut primò elicitur, aut deinde continuatur, correſpondere certam partem augmenti gratiæ. Nam in primis inde nullo modo ſequitur, eiuſmodi actum primo inſtanti quo elicitur, non mereri certum gradum gratiæ: cùm enim tunc habeat certam ac determinatam bonitatem ac libertatem, omnéſque conditiones ad meritum requiſitas, nulla eſt ratio cur non reſpondeat ei determinatum præmium. vnde etiam Gregorius & Almainus ei pro tunc determinatum meritum ac præmium tribuunt. Confirmatur, quia ſi per poſſibile aut impoſſibile actus exiſteret vnico inſtanti, mereretur aliquod determinatum præmium: atqui ex eo quòd diutiùs duret, non amittit vim merendi illo primo inſtanti: ergo etiam hoc caſu determinatum præmium mereretur. Maiorem in caſu quo eiuſmodi actus eſſet intenſior ſuo habitu, omnes admittunt: & idem eſſe dicendum in caſu quo eo eſt remiſſior, probaui dub.9. & admittunt etiam ij contra quos diſputamus. Minor etiam per ſe videtur clara; quia nulla apparet ratio cur actus primo ſuo inſtanti reddatur minùs meritorius, præciſè per hoc quòd diutiùs poſtea duret; cùm per hoc nulla ratione reddatur pro primo inſtanti imperfectior.

Secundò, quia etſi ex illo principio poſſit probabiliter inferri, illum actũ breuiſſimo illo tempore quod ſequitur primum inſtans, quóque ſemel elicitus neceſſariò continuatur, pro nullo determinato inſtanti mereri aliquod augmentum gratiæ; nullo tamen modo hoc poteſt inferri pro reliquis inſtantibus, quibus omnino liberè continuatur, ita vt ſimpliciter poſſit abrumpi, imò ita vt voluntas debeat nouum conatum adhibere, vt eum continuet.

164 Tertiò, illa ſententia nequit explicare quando illa gratia conferatur, quæ toti durationi actus reſpondet. nec enim poteſt dici eam paulatim conferri toto tempore quo actus durat, ita vt nulla eius pars conferatur in inſtanti; prout fit dum calor paulatim in frigido producitur. tum quia hoc iam refutatum eſt: tum etiam quia peccatori contrito ſtatim primo inſtanti confertur certa gratia contritioni reſpondens, vt mox oſtendam. quare nulla videtur ratio cur id negemus iuſto. Nec etiam dici poteſt, totam conferri primo inſtanti, quo actus elicitur: tum quia ſic præmium conferretur ſaltem ex parte pro merito futuro, ſcilicet pro futura illius actus continuatione: tum etiam quia tunc principium meriti caderet ſub meritum. nam, vt oſtendi diſp.6. dub.8. habitus qui primo inſtanti, quo actus elicitur, infunditur, poſtea ad eius continuationem effectiuè concurrit. Etſi autem ſupradicta abſoluta Dei potentia fieri poſſint; nemo tamen concedit ea de facto nunc fieri. Nec etiam poteſt dici id augmentum gratiæ infundi in fine ipſius actus, ſiue primo inſtanti quo eſſe deſinit. Primò, quia nulla eſt cauſa cur tam diu differatur. Secundò, quia ſic actus maiore ſua bonitate ſiue longiore ſua duratione eſſet cauſa, cur operans diutiùs augmento gratiæ careret. Tertiò, quando peccator elicit actum amoris Dei, ſtatim primo inſtanti iuſtificatur, vt communiter omnes concedunt, & conſequenter ei infunditur habitus gratiæ: ergo idem dicendum eſt, quando iuſtus eiuſmodi actum elicit; quia aliàs huius actus eſſet inefficacior in obtinenda gratia, quàm actus peccatoris, quia ille tardiùs obtineret gratiam, quàm hic. quod eſt abſurdum.

Dices Primò, peccatorem primo inſtanti quo actum caritatis elicit non iuſtificari per habitum, ſed per ſuum actum. Sed hoc dici nullo modo poteſt. nam, vt oſtendi diſp. 6. dub.1. iam omnino certum eſt & valdè probabiliter de fide, noſtram iuſtificationem de facto ſemper fieri per infuſionem habitus gratiæ ſiue caritatis. vbi etiam, præſertim n.24.25.26. &c. ſatis oſtendi nullo modo dici poſſe, nos formaliter iuſtificari per actum à nobis elicitũ, tum ob alias cauſas, tum etiam quia ſic eſſemus cauſa efficiens noſtræ iuſtificationis, ſicut ſumus vera cauſa efficiens ipſius actus; atque ita falſum eſſet id quod apertè inſinuat Trident. ſeſſ.6.c.7. ſolum Deum eſſe cauſam efficientem noſtræ iuſtificationis. 165

Trident.

Dices Secundò, talem peccatorem tunc non recipere gratiam pro illo actu præciſè; ſed ſolùm gratiam priùs perditam correſpondentem meritis mortificatis. Sed hoc dici nequit, quia inde ſequeretur, peccatorem qui numquam fuit iuſtus, primo inſtanti quo vere conteritur, non recipere gratiam habitualem, & conſequenter, vt iam oſtendi, non iuſtificari; quod abſurdum eſt. Quòd ſi hic præciſè propter illum actum primo inſtanti gratiam recipiat, nulla eſt ratio cur dicamus eum qui aliquando fuit iuſtus, propter eiuſmodi actum præciſè eodem inſtanti non recipere gratiam; & conſequenter diſtinctam ab ea, quæ reſpondet meritis mortificatis.

Pro reſolutione Nota Primò, actum noſtræ voluntatis (qui ſolus intrinſecè eſt formaliter meritorius pręmij aut pœnæ) eſſe quaſi quemdã motum ſiue impetum voluntatis, quo ipſa fertur in ſuum obiectum amatum, aut refugit odio habitum. Secundò, omnem motum localem natura ſua poſtulare aliquam continuationem, ſiue vt aliquo tempore duret; non ſolùm quia neceſſariò eſt ſucceſſiuus, atque ita nequit eſſe in inſtanti; ſed etiam quia mouens, ſiue ſe ipſum, ſiue aliud moueat, imprimit moto aliquem impetum qui naturã ſuã exigit aliquamdiu durare, & quamdiu durat ipſum mobile continuò ad motum continuandum impellit; tamen paulatim minùs & minùs, quia paulatim deficit: exceptis iis corporibus quæ naturaliter ſurſum aut deorſum mouentur, in quibus impetus ſemel impreſſus in ipſo motu quamdiu durat ſemper augetur. Hinc in nobis experimur, quando aliquod membrum mouemus, præſertim paulò vehementiùs, vt illud ſubitò ſiſtamus opus eſſe aliqua violentia, qua eius impetum confringamus. contrà verò, vt motum diutiùs continuemus, nouo ſæpiùs conatu opus eſſe, vt impetum langueſcentem renouemus. 166

Motus ſemel inceptus, ex duplici capite neceſſariò aliquãdiu cõtinuatur.

Quam

167 In quo actus voluntatis differat à motu locali, & in quo ei ſit ſimilis.

Quamuis autem actus voluntatis in eo differat à vero motu, quòd totus ſimul eſſe poſſit, & communiter etiam ita producatur: in hoc tamen cum motu locali conuenit, quòd voluntas per eum ſibi impetum aliquem imprimat, vel potiùs quòd ipſe actus ſit quidam impetus, quo voluntas in ſuum obiectum impellitur, ita tamen vt initio ſit vehementior, & paulatim langueſcat. quare vt eum ſubitò ſiſtas, opus eſt aliquo niſu contrario, contrà verò vt eum diu cõtinues, opus eſt ſæpe nouo conatu, quo eum renoues. Niſi fortè voluntas feratur in aliquod obiectum, quod eam valdè oblectat, ac in ſe rapit; aut fugiat aliquid quod naturaliter valdè horret: tunc enim eiuſmodi actus ſaltem notabili aliquo tempore inſtar motus naturalis ipſa duratione vires capit, ac volũtatem magis impellit. Quiuis tamen amor in hac vita tandẽ longa continuatione langueſcit, ac voluntatẽ fatigat, & per ſe deſinit eam actu impellere, atque adeò omnino deſinit eſſe, niſi voluntas ſe nouo conatu ad eum continuandum excitet. In quouis autem caſu poteſt voluntas, ſi velit, eiuſmodi conatum ſæpe renouare nouo niſu ſe ad actus continuationem aut intenſionem excitando. Idque non ſolùm cùm prior impetus iam langueſcit (quo caſu eiuſmodi conatus eſt neceſſarius ad actus continuationem) ſed etiam tempore medio: idque eo frequentiùs, quo in ſuis operationibus eſt expeditior. vnde angeli æquali tempore ſæpiùs poſſunt hunc impetum renouare, quàm homines.

Actus volũtatis quandoque laborioſè, quãdoque facilè continuatur.

168 Actus dupliciter poteſt eſſe liber ſiue in poteſtate operantis.

Nota Tertiò, aliquam actionem dupliciter poſſe eſſe in mea poteſtate, ſiue mihi liberam. Primò, directè & ſecundùm ſe immediatè, qua ratione eſt in mea poteſtate actus voluntatis, dum eum primùm liberè elicio. Secundò, indirectè ac mediatè, ſiue in ſua cauſa. Qua ratione ſunt in mea poteſtate effectus, qui ex libera mea actione aut omiſſione ſequuntur. Et hac ſola ratione mihi liberum eſt videre ea, quæ apertis meis oculis obiiciuntur. Nec enim aliter poſſum hæc non videre, quàm oculos meos claudendo, aut auertendo, atque ita illa viſio ſolùm eſt mihi libera, ac poteſt imputari quatenus hæc liberè omitto. vt enim aliqua actio ſit ſecundùm ſe formaliter & immediatè meritoria, debet eſſe in ſe directè voluntaria ac libera. aliàs ſolùm eſt meritoria ratione eius actus, per quem eſt libera, vt patet ex dictis diſp. 3. dub. 7.

169 Poſitio honoris aut contumeliæ pluris æſtimatur, quàm eiuſdẽ aliqualis continuatio.

Nota Quartò, quãdo aliquis actus ab aliquo exercitus cedit in alterius iniuriam aut honorem, ſecundùm communem omnium æſtimationem longè aliter in vtramque partem æſtimari ipſum exercitium actus quo hic præcisè concipitur initio poni ſiue produci, abſtrahendo ab ipſa continuatione, quàm æſtimetur ipſa eiuſdem continuatio, prout concipitur diſtincta à prima productione. Etſi enim phyſicè loquendo actus continuatio nihil ſit aliud quàm continua eiuſdem productio: tamen ſecundùm æſtimationem moralem hæc longè differũt. v. c. ſi ut duo qui aliàs æquè irreuerenter ſtent coram ſuo principe cooperto capite: ſed vnus per quadrantem, alius mediam horam. hic æqualem irreuerentiæ actum duplo diutiùs exercuerit, tamen non cenſebitur duplo, ſed ſolùm paulò maiorem iniuriam principi intuliſſe. Item, duo vtantur re aliena inuito domino, vnus duplo diutiùs, hic ſecluſo alio incommodo, vix cenſebitur maiorem iniuriam intuliſſe. Similiter duo aliquo actu aliàs æquali alicui honorem exhibeant, ſed vnus duplo diuturniorem, hic ſecundùm communem æſtimationem non cenſebitur eum duplo plus honoraſſe. Quia, etſi dicti actus multùm inter ſe differant ſecundùm phyſicam conſiderationem; & hac ratione vnus ſit duplus reſpectu alterius: ſecùs tamen eſt ſecundùm æſtimationem moralem in ordine ad honorem aut contumeliam alteri inferendam: qua ratione præcipuè æſtimatur prima poſitio ipſius actus,

Ex dictis ſequitur, voluntatem longè aliter ſe habere ad ſuum actum, quo Deum v. c. hic amat, dum eum initio elicit, quàm tempore immediatè ſequente, quo ſine nouo conatu eum aliquantulum continuat. Nam initio (idémque eſt quoties nouo conatu ſuum impetum renouat) & moraliter & phyſicè loquendo ſeipſam abſolutè impellit, & habet ſe ſimpliciter per modum agentis: at tempore illo medio etſi phyſicè verè agat, tamen ſimul etiam & quidem multò magis priore ſuo impetu rapitur, vnde moraliter loquendo quodammodo magis ac veriùs rapitur quàm agat, cùm difficulter poſſet ab actu deſiſtere. Sicut qui celeri curſu fertur, & vult ſe ſubitò ſiſtere, ratione impetus ſibi impreſſi neceſſariò eum aliquantulum adhuc continuat, minùs vel magis prout impetus fuit vehemens. Quo tempore talis magis dicitur impetu priùs impreſſo rapi, quàm ſe ipſum impellere. 170

Voluntas aliter ſe habet in inchoatione ſui actus, aliter in eiuſdem breui continuatione.

Conclvsio I. Actus bonus etiam habitu remiſſior primo inſtanti quo elicitur, ſi alias omnes conditiones ad meritum de condigno requiſitas habeat, meretur certum augmentum gratiæ, quod operanti etiam ſtatim confertur. Idémque dicendum eſt de quouis inſtanti, quo in eius continuatione voluntas nouo conatu in eum influit, nouum quaſi impetum ſibi imprimendo. Hanc ſententiam apertè docent Gregor. & Almainus citati n. 162. & videtur aperta ſententia Suarez diſp. 2. de Reuiuiſc. merit. ſect. 3. n. 63. &c. 171

Gregor. Almainus Suarez.

Prior pars probatur Primò, quia ſi exiſtens in peccato actum caritatis eliceret æque intenſum atque ille iuſtus elicit, primo inſtanti reciperet gratiam, vt oſtendi n. 164. & 165. ergo etiam iuſtus ſimiliter illo inſtanti certam partem gratiæ recipit; aliàs peccator eodem actu plus gratiæ à Deo conſequeretur quàm iuſtus. quod eſt ab abſurdum.

Probatur Secundò, quia, vt fatentur Auctores pro prima ſententia citati num. 149. ſi talis eliceret actum habitu ſuo intenſiorem, v. c. ſi habens habitum, vt vnum eliceret actum vt 6. ſtatim primo inſtanti acciperet certam partem augmenti gratiæ correſpondentem illi actui, ſaltem quatenus excedit habitum: ergo idem dicendum eſt de habente habitum intenſum vt 10. vel etiam vt 100. eliciente ſimilem actum vt 6. quia aliàs ſanctior eſſet peioris conditionis, & per æqualem actum minùs à Deo mereretur, quàm minùs ſanctus: atque ita eius ſanctitas poneret obicem ipſius meritis. quod abſurdum eſt; cùm potiùs contrà maior operantis ſanctitas efficiat ipſius actum ceteris paribus magis meritorium. Secunda pars apertè ex priore ſequitur: nam cùm voluntas in dictis inſtantibus, quibus nouo conatu ſuum impetum ſiue actum renouat, eum virtualiter de nouo quaſi eliciat, ſuámque libertatem eodem modo exerceat ac in primo inſtanti, nulla eſt ratio cur in his inſtantibus non eodem modo mereatur, atque in primo.

Conclvsio II. Eo tempore quo actus immediatè poſt primum illud inſtans, quaſi naturaliter ſiue ex vi prioris impetus, ſine nouo conatu cõtinuatur iuxta dicta n. 166. & 167. ipſe non meretur ſingulis inſtantibus determinatum augmentum gratiæ: ſed aut nullum omnino tunc augmentum recipit ſi non liberè continuetur (prout eum breui aliquo tempore continuari probabiliter infertur ex dictis n. 154. & 160.) aut pro tempore quo liberè continuatur, ſine nouo eiuſmodi conatu ſolùm auget gratiam ſucceſſiuè. Sicut corpus luminoſum paulatim magis appropinquans corpori illuminato, in hoc auget lumen productum. Sequitur ex dictis num. 169. & 170. vbi oſtendi, voluntatem longè aliter ſe habere reſpectu ſui actus in prima eius productione quàm in huiuſmodi continuatione, in qua ſecundùm moralem 172

æſtima

æſtimationem aliqua ratione magis agitur, quàm agat. Item primam poſitionem actus quo alter honoratur, longè magis cedere in huius honorem, & conſequenter apud eum eſſe magis meritorium, quàm eius continuationem: & conſequenter alia ratione debet reſpondere præmium eius primæ poſitioni, & aliter eius continuationi.

173 Confirmatur, quia in eius prima poſitione eſt particularis difficultas, & ſingulare ac determinatum exercitium libertatis ideóque ſingulare ac determinatum præmium ei debet reſpondere; in reliquis verò inſtantibus ſiue in tempore quo dicto modo continuatur, nulla eſt particularis difficultas, nec ſingulare exercitium libertatis diſtinctum à primo; ſed eiuſdem continuatio, & quaſi quidã effectus. vt oſtendi n. 167. & 170. Ex quo concluſio confirmatur Secundò, quia impetus primo inſtanti voluntati impreſſus eſt tunc cauſa totius continuationis ita ſecutæ: & conſequenter hanc quodammodo virtute continet atque adeò in ſe aliquo modo continet omnem eius bonitatem ac meritum. Quare non eſt mirum ſi longè aliter præmium reſpondeat inchoationi actus, quàm eiuſmodi ipſius continuationi. Omnino tamen ex eiuſmodi continuatione quando libera eſt aliquo modo bonitas actus creſcit ſecundùm moralem æſtimationem; non quidem per inſtantia (quia ſicuti hæc per ſe non augent eius durationem ſiue continuationem, ita nec augent bonitatem) ſed per partes temporis, quæ ſicut neceſſariò ſunt ſucceſſiuæ, ita bonitatem actus, & conſequenter meritum ſucceſſiuè augent. Eademque eſt ratio actus mali in merendo pœnam, quantum ad hanc difficultatem attinet.

Qua ratione bonitas & meritum actionis creſcat in eius continuatione.

174 Ex dictis ſequitur Primò, meritum multùm augeri per eiuſmodi nouos conatus in actum, quibus voluntas eum quaſi nouum elicit, & communiter ferè intendit.

Actus bonus hîc nequit diu cõtinuari ſine nouo voluntatis conatu.

Secundò, actum bonum communiter in hac vita, in qua actus virtutis cum aliqua difficultate exercentur, non poſſe diu, præſertim ſine notabili remiſſione, ſiue eiuſmodi nouo conatu continuari; quia voluntas communiter in huiuſmodi operationibus paulatim flacceſcit, & vim ſibi inferre debet, vt eas continuet, vt experientia docet.

175 Sequitur Tertiò, ſemper meliùs magiſque meritorium cæteris paribus eſſe actum continuare, quàm eum interrũpere ab eo ceſſando. quia medio tẽpore quo ceſſatur, gratia non augetur. Per accidens tamen fieri poteſt, vt quis certo tempore eliciendo tres actus intenſos, vt ſex, breui inter ſingulos interpoſitâ morâ, plus mereatur, quàm alter qui eiuſmodi actum intenſum, vt ſex toto eo tempore continuat, ſi hic eò quòd ob præſentem naturæ diſpoſitionem, aut ob vehementem bonitatis obiecti ab extrinſeco cauſatam apprehenſionem, ſentiat hîc & nunc in eiuſmodi actum magnam procliuitatem, ac facilitatem in eo continuando, ideo eumdem ex vi prioris impulſus primo inſtanti voluntati impreſſi quaſi naturaliter & ſine nouo conatu continuet. Quia, vt patet ex dictis tunc inter vtrumque operantem magna eſt diſparitas. Sed, vt paulò antè oſtendi, valdè rarum eſt quòd poſſimus actus virtutis ſine nouo conatu notabiliter continuare.

Per ſe loquẽdo plus meretur actum continuans, quàm eum interrũpẽs. Quandoq; per accidẽs plus meretur interrũpens actum quàm eum continuãs.

176 Sequitur Quartò, augmentum gratiæ reſpondens actui meritorio, quantumuis longo tempore duranti, ſemper eſſe finitum. quia & inſtantia quibus certa pars augmenti reſpondet, finita ſunt; & id quod ſucceſſiuè reſpondet ipſi tempori inter hæc inſtantia medio eſt etiam finitum; ſicut ipſum tempus finitum eſt, & ſicut calor eodem tempore ſucceſſiuè auctus eſſet finitus.

Qua ratione actioni diu duranti meritum finitum reſpondeat.

Sequitur Quintò, hanc ſententiam poſſe defendi, ſiue dicamus actionem immediatè poſt primum inſtans liberè continuari, ita vt voluntas poſſit immediatè poſt primum inſtans ab ea ceſſare, ſiue dicamus contrarium.

Demum ex dictis patet, quare primo inſtanti quo actus elicitur, & illis, quibus voluntatis conatus renouatur, potiùs reſpondeat certum augmentum gratiæ, quàm aliis quibus ſine eiuſmodi conatu continuatur. Et conſequenter facilè ſoluuntur omnes difficultates, quæ poſſunt opponi.

Quantum autem gratiæ augmentum per ſingulos actus mereamur, dicemus infrà diſp. 22: dub. 4. dum agemus de augmento caritatis.

DVBIVM XI.

Qua ratione difficultas operis augeat ipſius meritum?

NOta Primò, difficultatem alicuius operis boni poſſe ex variis capitibus naſci ac augeri. Primò, ex natura ipſius operis, quod ex ſe abſolutè arduum ac difficile eſt; quale eſt pro virtute grauia pati tormenta, relictâ vitâ ſplendida pauperẽ & humilem amplecti, eligere pro Deo ab omnibus contemni, & hoc dum fit, patienter ferre; & ſimilia. Secundò, ratione naturalis inclinationis, aut alterius conditionis operanti propriæ & non vitioſæ, Sic natura teneri difficiliùs dura patiuntur, & pauperi difficilius eſt dare eleemoſynam. Tertiò, ratione actualis aut habitualis inclinationis vitioſæ ipſius operantis: ſic illi qui vehementer ad aliqua vitia inclinantur, difficiliùs contrarias virtutes exercent. 177

Varia operis difficultas.

Et ſimiliter opus aliquod virtutis poteſt alicui fieri facilius Primò, ratione ſui, ſiue quia in ſe facile eſt. Secundò, ob naturales aut alias indifferentes conditiones operantis, vt ſi in tale opus naturaliter inclinetur. aut ſi ſit diues, facilior ei erit datio eleemoſynæ. Tertiò, ob habitus virtutum acquiſitos.

Ex quibus capitibus actio facilitetur.

Nota Secundò, ſolos actus voluntatis eſſe formaliter & intrinſecè bonos ac meritorios, nec actum externum illis ex ſe efficacibus per ſe vllam bonitatem, & conſequenter nec vllum meritum addere, vt oſtendi diſp. 3. dub. 7. 178

Bonitas & meritum formaliter ſunt in ſolo actu interno.

Vnde ſequitur Primò, illum actum externum eſſe formaliter magis meritorium, qui ab actu voluntatis magis meritorio imperatur ac informatur. Conſtat autem, loquendo de actu voluntatis viatoris, eum eſſe magis meritorium, qui omnibus ſpectatis in ſe eſt moraliter perfectior & melior.

Sequitur Secundò, idem eſſe quærere, qua ratione facilitas aut difficultas operis efficiat actum meliorem, ac quærere, qua ratione efficiat actum internum meliorem ac perfectiorem.

Nota Tertiò, eum actum voluntatis in vnaquaque virtute eſſe meliorem ac perfectiorem, quo bonitas ſiue obiectum formale illius virtutis intenſiuè & appretiatiuè magis amatur. v. c. ille amor Dei eſt perfectior, quo bonitatem Dei vtroque dicto modo magis amo. Idémque dicendum eſt de amore caſtitatis, &c. Præcipuè tamen hæc perfectio creſcit ex maiore appretiatione obiecti formalis. Ille autem formale obiectum ſiue bonitatem aut honeſtatem alicuius virtutis appretiatiuè actualiter magis amat, qui pro hac obtinenda ex vi ſui actus eſt paratus plura ac maiora dare, aut difficiliora pati, aut grauiores labores ſubire. Quæ fuſiùs oſtendam infrà diſput. 21. dub. 5. & diſp. 23. num. 15. 16. 17. & diſput. 24. num. 136. & ſequentibus. 179

Quis actus in quauis virtute ſit melior.

CONCLVSIO I. Propriè & præciſè loquendo difficultas operis numquam per ſe eſt cauſa cur aliqua actio ſit magis meritoria, quàm aliàs eſſet circa idem obiectum elicita; ſed cõtrà ferè eſt cauſa cur ſit minùs 180

Difficultas operis per ſe eius bonitatẽ minuit.

merito

meritoria;& ipſa facilitas eſt cauſa, cur ſit magis meritoria. Probatur, quia, vt oſtendi, meritum actionis augetur ex maiore ipſius perfectione intenſiua aut appretiatiua, aut ſi velis, etiam ex maiore duratione aut libertate: atqui difficultas operis nullo ex his modis poteſt ex ſe eſſe cauſa cur actio voluntatis ſit in ſe perfectior, quàm ſublata illa difficultate eſſet: ſed contrà ſæpiſſimè eſt cauſa cur aliquo ex tribus prioribus modis ſit imperfectior: ergo numquam per ſe eſt cauſa cur actio ſit in ſe magis meritoria, ſed potiùs contrà. Minor probatur, diſcurrendo per ſingulos modos: nam quo opus eſt difficilius, eo minùs eſt natum voluntatẽ in ſui amorem excitare, ſed potiùs natum eſt eam auertere; atque ita ſicut reddit amorem ſui difficiliorem, ita etiam reddit eum lãguidiorem & remiſſiorem. Et cõtrà ſicut facilitas operis per ſe amabilis eſt, ita etiam efficit voluntatem in ſui amorem promptiorem, & conſequenter eius actum intenſiorem. vnde etiam ſequitur, difficultatem operis, quantũ eſt ex ſe, reddere amorẽ ipſius obiecti inconſtantiorem ac minùs diuturnũ, atque ita impedire longiorẽ durationẽ actionis meritoriæ. Similiter ipſa difficultas nequit eſſe cauſa maioris appretiationis, quia hæc ſolùm oritur ex apprehenſione maioris bonitatis ipſius rei amatæ: ideo autem res nec eſt nec apprehenditur melior, quia laborioſa ac difficilis eſt. vnde magnitudo amoris quo rem aliquam magni facimus, ſiue appretiatiuè multùm amamus, eſt quidem cauſa cur eius gratia velimus magnas difficultates ſubire; ſed difficultas in eius acquiſitione ſubeunda, non eſt cauſa, cur eam magis amemus. Quòd etiam difficultas operis non ſit cauſa maioris libertatis ipſius actionis, patet: quia ad hanc operis facilitas aut difficultas planè impertinens eſt.

181 Dices Primò, ea quæ nobis magno labore conſtiterunt, ſolemus pluris facere, quàm alia etiam æquè bona. Secundò, eo res ſolent eſſe cariores quo difficiliùs acquiri poſſunt. Tertiò, multi, qui magno ſunt animo, ſolent eo libentiùs res aliquas aggredi, quo difficiliores ſunt: ergo ipſa difficultas operis ſiue rei alicuius acquirendæ poteſt eſſe cauſa maioris amoris.

Cur aliquãdo magis amemus acquiſitu difficilia.

Reſpondeo, nego conſequentiam. Ad primum antecedens, Reſpondeo hoc fieri; non quia ipſam difficultatem aut laborem amamus, ſed quia amamus nos ipſos, adeóque non libenter videmur fruſtra pro re parua multùm laboraſſe, ideóque eiuſmodi rem pluris facimus ac volumus eam ſaluam eſſe.

Ad ſecundum, Reſpondeo id fieri non quia difficultas acquirendi amatur (nam vellemus hanc abeſſe, quando res acquirenda eſt;) ſed quia tunc aliter eiuſmodi res acquirere non poſſumus niſi magno ſumptu: quo enim rei alicuius acquiſitio eſt difficilior, eo ad eam acquirendam maiore ſumptu opus eſt.

Ad tertium, Reſpondeo tales non amare eam difficultatem per ſe, aut propter ſe, ſed per accidens & propter alium finem, quem aliàs non poſſunt perfectè acquirere; v. c. ob vanam gloriam, vt aliis appareant fortes, patientes ac conſtantes; aut ſi pij ſint, vt corpus ſuum doment & ſpiritui ſubiiciant, vt pro ſuis aliorúmve peccatis ſatisfaciant, &c.

182 Conclvsio II. Difficultas operis quæ naſcitur ex primo aut ſecundo capite ex recenſitis n. 177. ſæpe per accidens eſt cauſa maioris meriti, quia reddit ipſũ opus vtilius ad aliquem finem ob quem aſſumitur; v. c. ad domandam carnem, ad ſatisfaciendum pro peccatis, ad excitandum alios ad pœnitentiam, ad imitandam Chriſti paſſionem; aut vt paſſionum experientia meliùs apprehendamus quantum Chriſtus pro nobis ſit paſſus, item ad exercendam ac acquirendam patientiam ac conſtantiam, &c. Quo autem aliquod medium eſt vtilius ad finem honeſtum aſſequendum, eo eius electio ceteris paribus eſt melior.

Qua ratione difficultas operis ſit per accidens cauſa maioris meriti.

Conclvsio III. Difficultas operis nata ex primo aut ſecundo capite ex dictis, vt poſſit ſuperari ita vt ipſum opus efficaciter appetatur aut exerceatur, exigit in operante perfectiorẽ ac appretiatiuè maiorem amorem ſui obiecti formalis, ſiue finis intenti, quàm aliàs illud opus exigeret, ſi illa difficultas abeſſet. Per ſe patet, quia magis debeo rem aliquam amare, vt velim pro ea multum dare aut laborare, quàm vt velim pro ea parum dare aut laborare. Atque ita communiter ferè perfectior, atque ita magis meritorius eſt amor alicuius obiecti honeſti, quo moueor vt eius cauſa difficile opus aggrediar, quam ille quo moueor vt facile opus aggrediar: quia communiter per illum illud obiectũ appretiatiuè magis amo; vt patet ex dictis. Quamuis abſolutè fieri poſſit vt vnus tãto amore ob finem honeſtum ſuſcipiat opus facile, quàm alter difficile; quia nimirum prior illud opus ſuſcipit eo amore finis honeſti, quo actu eſt paratus difficile opus ſuſcipere, ſi hîc & nunc eſſet neceſſe, aut vtile ad illum finem perfectiùs obtinendum: vt ſi quis pauper ex amore perfectionis Euãgelicæ paruas opes deſerat eo affectu, vt per hunc actu ſit efficaciter paratus maximas deſerere, ſi eas haberet. Sed rarum omnino eſt, vt hic amor finis ſit omnino æqualis in appretiatione ac efficacitate in eo qui facile opus aggreditur, ac in eo qui difficile conſtanter aggreditur. 183

Dicitur itaque difficultas operis ex dictis capitibus nata augere meritum, aut quia reddit ipſum opus vtilius ad finem intentùm, aut quia eſt obiectum exigens amorem finis perfectiorem, eiúſque ſignum.

Conclvsio IV. Difficultas orta ex 3. capite communiter minuit & perfectionem & meritum actionis: quia eſt cauſa cur finis honeſtus minùs perfectè ac conſtanter ametur, & cur opus languidiùs fiat. Poteſt tamen fieri vt quis eiuſmodi vitioſis inclinationibus laborans eas iam ſeriò deteſtetur, ac toto conatu nitatur ſuperare; & tunc quidem eæ inclinationes ſunt ſemper cauſa cur eliciat amorem obiecti honeſti imperfectiorem quàm eliceret ſi eæ abeſſent (quia ipſum multùm impediunt:) tamen ſi eliciat illius amorem æque intenſum & efficacem atque is qui eiuſmodi impedimento non laborat, ceteris paribus illius amor eſt melior; quia cùm actu eum impellat ad maiores difficultates ſuperandas, debet eſſe appretiatiuè maior, iuxta dicta ſuprà. 184

Conclvsio V. Facilitas orta ex 1. capite, & magis orta ex 2. ex recenſitis, nata eſt vna ex parte reddere opus perfectius & magis meritorium, quatenus eius amorem ferè efficit intenſiorẽ & conſtantiorem. Quia tamen eiuſmodi opera non exigunt amorem finis tam perfectũ, quàm opus difficile, ideò ferè procedunt ex amore finis minùs perfecto ac meritorio. Facilitas autem nata ex ſolo tertio capite ſemper omni ex parte reddit opus perfectius ac magis meritorium: quia eſt cauſa cur operans honeſtatem obiecti efficaciùs ac magis appretiatiuè, magiſque intenſiuè & extenſiuè, ſiue conſtantiùs & diutiùs amet: vt per ſe patet, & experientia docet: nec per hanc vlla ex parte operis præſtantia aut vtilitas ad finem minuuntur. 185

Qua ratione facilitas operis id faciat magis meritorium.

DVBIVM XII.

Vtrùm poßimus mereri perſeuerantiam, aut reſuſcitationem à peccato mortali?

NOta perſeuerantiam in bono vſque ad finem vitæ dupliciter poſſe capi. Primò, propriè & ſecundùm ſe, qua ratione nihil eſt aliud quàm fuga ſiue vitatio omnium peccatorum mortalium, ac complexio omnium bonorum operum quæ iuſti virtutem ſequendo, ac peccata fugiendo vſque ad finem vitæ exercent. Qua ratione clarum eſt, eam non cadere, 186

Perſeuerãtia dupliciter accipitur.

ſub

ſub meritum; nec habere rationem præmij, cùm ſit ipſum meritum, quo præmium meremur. Secundò, tropicè pro ſua cauſa ſiue pro gratiis actualibus præuenientibus ac comitantibus, quibus diuinitus adiuti vſque ad finem perſeueramus, & quibus Deus ab æterno vidit nos perſeueraturos, poſito quòd eas nobis daret: & de his quæritur an poſſimus à Deo mereri vt eas nobis det.

187 *D.Thom.*

CONCLVSIO I. Perſeuerantiam etiam ſecundo modo acceptam non poſſumus mereri de condigno. Ita D. Thomas 1.2.q. 114. a. 9. & videtur communis Theologorum. Rationem reddit D. Thomas ſuprà, quia Deus ſua gratia non mouet nos ad perſeuerantiam ita merendam, ſiue (quod idem eſt) quia Deus nulli noſtro operi tamquam præmium eiuſmodi donum promiſit; quod tamen eſſet neceſſarium vt eam de condigno poſſemus mereri, vt oſtendi ſuprà dub.4.concl.3.

Ratio autem cur Deus eiuſmodi præmium noſtris actionibus non promiſerit, eſt quidem primò & præcipuè ipſius beneplacitum, qui ſine dubio potuiſſet aliter facere ſi voluiſſet. Deinde quia id minùs videtur côueniſſe. Nam ſic facto vno aut altero opere cui eiuſmodi donum fuiſſet promiſſum, fuiſſemus ſtatim de noſtra ſalute ſecuri, nec potuiſſemus ex ea decidere. Cùm tamen tota hæc vita ſit nobis data tamquam quædam arena & locus certaminis; ideóque decuerit nos in pugna ita iuuari, vt tamen victoria ſemper etiam pendeat à noſtra voluntate, ſiue vt ſit in noſtra poteſtate eam perdere.

188 *Vaſquez. Auguſt.*

CONCLVSIO II. Poſſumus tamen illud donum perſeuerantiæ à Deo precibus impetrare, ac de congruo mereri. Ita Vaſq. 1.2.q.114. in explicatione a.9. & apertè D. Auguſt. l.2. de Prædeſt. c.6. vbi ait, *Hoc ergo Dei donum* (ſcilicet perſeuerantia) *ſuppliciter emereri poteſt, ſed cùm datum fuerit, amitti non poteſt.* Quia ſcilicet numquam cenſetur perfectè datum, antequam homo de facto vſque ad finem perſeuerauerit; qui tunc ampliùs nequit cadere; vt ipſe ibidem docet.

Qua ratione poſſimus mereri donũ perſeuerantiæ.

Concluſio tamen non ita intelligenda eſt quaſi vno aut altero bono opere vel oratione poſſimus eiuſmodi donum diu ante mortem certò mereri aut impetrare (ſic enim ferè eadem incommoda ſequerentur atque ex merito de condigno) ſed ſolùm ſæpiùs hoc à Deo vſque ad finem vitæ petendo, & acceptis gratiis bene vtêdo, qua ratione maiores nobiſque congruas de congruo meremur accipere. vnde D. Auguſtinus ſuprà c.17. docet, hoc quotidie à Deo poſcendum eſſe, atque adeò à fidelibus peti, dum Deum in oratione Dominica rogant ne inducantur in tentationem, vbi inſinuat, ad illud impetrandum non ſufficere id ſemel aut iterum petere. *Auguſt.*

189 *D.Thom. Vaſquez.*

CONCLVSIO III. Iuſtus non poteſt de condigno à Deo mereri, vt poſt lapſum in peccatum mortale à Deo per gratiam præuenientem reſuſcitetur. Ita D. Thomas 1.2.q.114 art. 7. & Vaſquez ibidem. Ratio eſt, quia per peccatum mortale omne meritum præcedens omnino impeditur ne habeat vllum ampliùs effectum quamdiu illud peccatum manet: vt apertè ſignificatur Ezechielis 18. vbi Deus ait: *Si autem auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, &c. omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur.* Quòd ſi Deus poſtea propter eas conferret ei gratiam qua à peccato reſurgeret, tunc iuſtitiarum ipſius recordaretur. Hinc patet cur opera iuſti per peccatum mortale mortificata poſt eius pœnitentiam poſſint iterum ei valere ad meritum gratiæ & glorię, & tamen nequeant ei priùs impetrare gratiam præuenientem, qua ad pœnitentiam excitetur; quia nimirum in priore caſu obex ſiue impedimentum eorum per alium actum tollitur: quod in ſecundo caſu deberent per ſe tollere, quod facere nequeunt. *Ezech.16.*

Quare iuſt⁹ nequeat mereri ſui reſuſcitationem poſt lapſum.

An autem iuſtus poſſit eiuſmodi ſuam reſuſcitationem mereri de congruo, vide Vaſq. ſuprà. *Vaſquez.*

LIBER SECVNDVS,

DE FIDE.

HACTENVS *prout res exigebat, & hîc fieri potuit, explicui ea quæ ad naturam actuum ſupernaturalium in genere intelligendam neceſſaria duxi: ſequentibus verò tribus libris virtutes theologicas (quæ inter actus ſupernaturales præcipuum locum obtinent) ſpeciatim explicabo. Et primùm hoc libro agam de fide, quam ſpes & caritas vtpote naturâ priorem ſupponunt.*

Vt autem clariùs procedamus, de ipſo nomine pauca nobis præmittenda ſunt: varias enim ſignificationes habet, quas fuſè explicant Gregorius à Valentia, aliíque qui de fide tractant, initio ſui de ea tractatus. mihi pauculas quæ maximè ad rem præſentem ſpectant, attuliſſe ſufficiet. *Valentia.*

Variæ fidei ſignificationes.

Primò, igitur ſignificat tum actum ſiue aſſenſum intellectus quo alteri aliquid affirmanti credimus: tum etiam habitum quo ad eiuſmodi aſſenſum eliciendum inclinamur. De actu ad Hebræos 11. dicitur: Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei. *de habitu autem plurimi intelligunt illud 1. Corinth. 13.* Nunc autem manent fides, ſpes, caritas. *Huc etiam accedit illa ſignificatio, qua tropicè ipſum obiectum fidei vocamus fidem. Ita Athanaſius in ſuo Symbolo:* Hæc eſt autem fides Catholica, *id eſt, res fide credenda. Secundò, ſignificat conſtantiam in ſeruandis promiſſis, & voluntatem à dolo abhorrentem: qua ratione dicimus, aliquem bona maláve fide agere. De vtraque ſignificatione pulchrè D. Auguſtinus l. de Spiritu & littera cap. 30.* Sed aliter, *inquit,* dicimus Non mihi habuit fidem; aliter autem, Non mihi ſeruauit fidem: nam illud eſt, non credidit: illud, non fecit quod dixit. Secundùm hanc fidem, qua credimus, fideles ſumus Deo: ſecundùm illam verò, qua fit quod promittitur, etiam ipſe Deus fidelis eſt nobis. hoc enim eſt quod dicit Apoſtolus: Fidelis Deus, qui vos non permittet tentari ſupra id quod poteſtis.

Hebr. 11. 1. Cor. 13. Athanaſ. Auguſt.

Hæc fides eſt virtus voluntatis;prior verò eſt virtus intellectus, & quidem theologica quatenus per eam diuinæ atteſtationi firmiter aſſentimur. Actus autem quo aſſentimur homini aliquid aſſerenti ſecundùm ſe virtus non eſt; nam omnis virtus intellectus ita neceſſariò tendit in verum vt fallere nequeat:ille verò aſſenſus poteſt eſſe falſus,cùm nitatur medio abſolutè fallibili. Voluntas tamen qua talis aſſenſus prudenter imperatur,poterit eſſe actus virtutis; per ſe enim honeſtum eſt prudenter alicuius teſtimonio credere, quando & quantum ratio id poſtulat. Hîc autem de ſola fide theologica nobis diſputandum eſt.

Fides alia virtus intellectus, alia voluntatis. Fides humana non eſt virtus: poteſt tamen à virtute imperari.

Ex ea autem, quando magna ac firma eſt,naſcitur in viris ſanctis quædam in Deum fiducia,qua ab eo conſtanter ſibi ea omnia, quæ ad ſalutem neceſſaria aut etiam vtilia ſunt,promittunt; & ad ingentia miracula patranda ſæpe excitantur. Eſt autem hæc fiducia virtus ſpei quàm fidei propior:quia tamen ex fide naſcitur,eáque Deo fidimus,fides etiam dicitur. Multique contendunt ſæpiſſimè fidem in Scripturis in hac ſignificatione ſumi,alij probabiliùs aſſerunt aut numquam aut rariſſimè ita accipi. qua de re infrà paucis etiam aliqua dicemus.

Fiducia naſcitur ex fide. Vocatur aliquando fides; magis accedit ad ſpem.

DISPVTATIO IX.

De Obiecto fidei.

DVBIVM I.

Quod ſit ſubiectum ac obiectum materiale fidei?

1 Durand.

Subiectum aliud inhæſionis,aliud attributionis. Quomodo hoc diſtinguatur ab obiecto.

PRO reſolutione Nota cum Durando in Prologum ſentent.q. 5.initio, obiectum ſcientiæ materiale diſtingui ab ipſius ſubiecto (loquimur autem non de ſubiecto inhæſionis, quod conſtat eſſe intellectum,ſed de ſubiecto attributionis.) quòd propriè loquendo obiectum ſcientiæ ſit id,quod ſcitur,ſiue ipſa concluſio,quæ in demonſtratione infertur,ſiue demonſtratur:ſubiectum verò eſt ipſum ſubiectum concluſionis, ſiue id de quo paſſiones aliáve attributa demonſtrantur:v.c. demonſtret aliquis hominem eſſe riſibilem, hæc propoſitio, *Homo eſt riſibilis*,erit obiectum illius ſcientiæ:homo verò erit eiuſdem ſubiectum. Solent autem aliqui id vocare obiectum principale ſiue primarium, quia quæcùmque in ea ſcientia tractantur,ad ipſum ſubiectum eiúſque cognitionem referuntur. Quidam id vocant obiectum quod ſcitur aut creditur:ſed meliùs hoc nomine vocatur ipſa propoſitio quæ ſcitur aut creditur. Subiectum autem propriè dicitur id de quo aliquid ſcitur aut creditur.

Subiectum non eſt id quod creditur,ſed id de quo aliquid creditur aut ſcitur.

2 Durand.

Primò, igitur Durand. ſuprà docet, ſubiectum Theologiæ prout accipitur pro habitu, quo myſteria fidei credimus, ſiue pro ipſa fide, eſſe actum meritorium. Probat Primò, quia id in quauis doctrina eſt ſubiectum; cuius cognitio eſt proximus finis illius doctrinæ: ſed talis in doctrina fidei nobis per Scripturam explicata eſt actus meritorius: ergo hic eſt illius ſubiectum. Minor patet,quia 2.ad Timoth. 3.dicitur: *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum,ad arguendum,ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia; vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.* vbi tota doctrina fidei eò videtur referri, vt ſimus perfecti in opere bono.

2.Tim.3.

2 Secundò,quia id eſt ſubiectum alicuius doctrinæ quod in ea primò & per ſe conſideratur, & ad quod reliqua in ea tractata referuntur;atqui talis in doctrina fidei eſt actus meritorius (tota enim Scriptura etiam quatenus nos inſtruit in cognitione Dei, eò tendit, vt doceat nos, qua ratione bene viuere,& vitam æternam mereri poſſimus:) ergo hic eſt ſubiectum fidei.

3 Secunda opinio docet,Deum eſſe quidem ſubiectum fidei,non tamen ſub ratione deitatis abſolutè ſumpta, ſed ſub ratione ſaluatoris aut glorificatoris. Probatur Primò,quia D.Auguſt.lib. 14. de Trinitate c.1.docet,fidem agere de iis rebus,quibus vitam æternam adipiſcimur, & fidem de rebus æternis eſſe ad hoc neceſſariam:ergo fides agit de Deo, qua ſaluatore & glorificatore.Probatur Secundò,quia obiectum caritatis non eſt Deus abſolutè ſumptus,ſed prout eſt auctor rerum ſupernaturalium: ergo ſimili ratione eſt ſubiectum fidei. Tertiò, quia Apoſtolus ad Hebræos 11. docet, accedentem ad Deum debere credere *quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*; quod ſecundum Apoſtolus videtur addere,vt oſtendat ſub qua ratione Deus ſit primarium ſubiectum fidei. Ita Gregorius q.4.prologi,a.2. Marſilius ibid. q. 2. a. 5. Albertus in 2.d. 1.a.2.qui quamuis loquantur de ſubiecto Theologiæ,tamen idem videntur ſentire de fide;quam ſub Theologia videntur comprehendere.

Auguſt. Hebr.11. Gregor. Marſilius. Albertus.

Tertiò,Caluinus l.2.Inſtit.cap. 4.contendit Chriſtum etiam pertinere ad obiectum primarium fidei; quia Scriptura ſæpiſſime à nobis exigit fidem in Chriſtum. Caluinus.

CONCLVSIO I. Subiectum principale fidei eſt Deus abſolutè ſumptus, ſiue ſub ratione deitatis. ita D.Thomas 1.p.q.1.a.7. Vaſquez ibidem diſp. 10. Caietan.2.2.q.1 a.1.ad 1.dub.Turrian.ibid.diſput.1. dub.1.Valentia ibid.diſp.1.qu.1. puncto 1.Malderus ibidem ſect.2.& ferè communiter alij. 4

D.Thom. Vaſquez. Caietan. Turrian. Valentia. Malderus.

Probatur, quia, vt oſtendi ex Durando n. 1. illud eſt ſubiectum alicuius ſcientiæ quod in præcipuis ipſius concluſionibus habet rationem ſubiecti, & ſimili ratione in doctrina fidei id debet dici ſubiectum, ſiue (vt alij loquuntur) obiectum materiale principale,quod in præcipuis fidei articulis qui primò & per ſe credendi nobis proponuntur, habet rationem ſubiecti: atqui hoc in doctrina fidei eſt Deus qua Deus: ergo vt ſic eſt ſubiectum fidei. Minor probatur: quia articuli qui primò & præcipuè nobis proponuntur credendi,ſunt hi: *Deus eſt. Deus eſt trinus & vnus. Deus creauit omnia. Deus eſt noſter finis,beatitudo,ſaluator,&c. Deus eſt factus homo,* &c. in quibus omnibus Deus eſt ſubiectum.

Nec refert quòd actus quo hæc credimus ſit meritorius,hoc enim nihil facit ad rem: nam hîc ſolùm quærimus quod ſit obiectum illius fidei qua illa credimus: quod patet nullo modo eſſe actum meritorium, ſed Deum. nam in omnibus illis propoſitionibus fidei Deus eſt ſubiectum: in nulla autem earum actus meritorius eſt ſubiectum.

Probatur

5 Probatur Secundò, quia illud eſt ſubiectum alicuius doctrinæ, ad cuius cognitionem reliqua in ea explicata referuntur. vt etiam Durandus & alij fatentur: atqui hoc in doctrina fidei eſt Deus qua Deus: ergò Deus vt ſic eſt ſubiectum fidei. Minor probatur, quia tota doctrina fidei eò refertur, vt cognoſcamus, quis qualis, quantúſque in ſe ſit Deus; & qua ratione eum colere, eique ſeruire debeamus. Sicut enim (vt dicitur Prouerb. 16.) *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus*, vt ſcilicet per ea ſemetipſum ſuámque gloriam ac ſapientiam nobis manifeſtaret (iuxta illud pſalmi 18. *Cæli enarrant gloriam Dei, &c.*) ita ob eamdem cauſam myſteria fidei nobis reuelauit, ac credenda propoſuit.

Prou. 16. Deus ideo omnia creauit ac nobis myſteria fidei reuelauit, vt eum cognoſcamus.

6 Probatur Tertiò, contra ſecundam ſententiam, Quia ſubiectum ſcientiæ alteriúſve doctrinæ non eſt aliqua propoſitio in ea demonſtrata aut docta, ſed id de quo alia demonſtrãtur aut docentur: atqui Deum eſſe glorificatorem aut ſaluatorem ſunt propoſitiones, quæ à fide docentur, & nobis credendæ proponuntur: ergo non ſunt ſubiectum fidei: ſed id huius eſt ſubiectum, quod in illis habet rationem ſubiecti; ſcilicet Deus ſecundùm ſe conſideratus.

Propoſitio nequit eſſe ſubiectum alicuius doctrinæ.

7 Ex his patet reſponſio ad argumenta contraria. Ad primum Durandi, nego minorem. iam enim oſtendi, proximum finem doctrinæ fidei eſſe cognitionem Dei. Ad probationem, Reſpondeo inde ſolùm ſequi, ſacram Scripturam eſſe vtilem vt nos inſtruat in cognitione Dei, ſiue in doctrina fidei ac in cultu Dei, quo eũ per bona opera colimus; itémque ad arguendum eos, qui in his errant. Ex quibus ſequitur, cognitionem Dei eſſe proximũ finem doctrinæ fidei, & cognitionem operis boni eſſe eiuſdem finem ſecundarium; quatenus hæc cognitioni ac cultui Dei deſeruit.

Ad ſecundũ, nego minorem eiúſque probationem, ſecundùm eum ſenſum quo à Durando ſumitur. nam etſi Scriptura vbique id agat, vt nos ad bona opera excitet; tamen hæc ipſa ad vlteriorem finem refert, nimirum ad manifeſtationem diuinæ maieſtatis ac bonitatis, eiúſque gloriam ac cultum; vt iam oſtendi.

8 Ad primum argumentum ſecundæ ſententiæ, Reſpondeo, inde ſolùm ſequi, fidem inter cetera nos docere, qua ratione poſſimus bene viuere, & vitam æternãm conſequi: quod contra nos non facit.

Ad ſecundum, nego antecedens; nam ſuprà diſp. 5. dub. 3. ſatis probaui contrarium.

Ad tertium, nego conſequentiam: nam Apoſtolus ibi ſolùm adfert duo obiecta ſiue propoſitiones fidei, quas incipientes ad Deum conuerti initio debent credere: ſcilicet Deum eſſe, & eſſe remuneratorem; in quibus Deus abſolutè ſumptus eſt ſubiectum: quare hic locus potiùs noſtram ſententiam probat; eúmque adferentes errant, non diſtinguentes obiectum quod creditur, à ſubiecto, ſiue ab obiecto, de quo aliquid creditur.

Ad argumentum Caluini, Reſpondeo id ſolùm probare, Chriſtũ qua Deum eſſe ſubiectum fidei primarium, & qua hominem eſſe ſubiectum ſecundariũ. quod libenter fatemur, imò plurima ſunt alia quæ poſſent dici ſubiecta ſecundaria fidei v. c. B. Virgo, quam credimus eſſe virginem, matrem Dei, &c. Item anima rationalis, quam credimus eſſe immortalem. atque adeò ea omnia, de quibus aliquid fide diuina credimus. Quamuis quia de his pauca credimus, eáque quaſi per accidens propter ſubiectum principale reuelata; hæc non tam videntur debere dici ſubiecta fidei (quæ integrè omnes res reuelatas reſpicit) quàm ſubiecta alicuius particulæ aut propoſitionis fidei.

Aliud eſt ſubiectũ fidei, aliud ſubiectum propoſitionis, quæ de fide eſt.

9 Conclvsio II. Obiectum quod, ſiue materiale noſtræ fidei generatim ſumptum eſt omne id, quod Deus nobis per ſe vel per alios reuelauit. Patet, quia id eſt obiectum materiale fidei, quod fide diuina credimus, ſed omne à Deo reuelatum eſt tale: ergo eſt obiectum materiale fidei. Ex quibus patet, non ſolùm propoſitiones natura ſua neceſſarias; ſed etiam ex ſe contingentes (quales ſunt hæ: *Chriſtus paſſus eſt. Antichriſtus naſcetur*, & ſimiles) hoc ipſo, quo à Deo ſunt reuelatæ, eſſe obiectum fidei: qua etiam ratione fiunt omnino neceſſariæ ac infallibiles.

Obiectum quod ſiue materiale fidei.

Propoſitiones ex natura cõtingentes poſſunt eſſe obiectũ fidei.

Addunt aliqui, omne à Deo reuelabile eſſe obiectum fidei. quia id omne eſt obiectũ fidei, quod poteſt fide diuina à nobis credi: ſed omne à Deo reuelabile poteſt à nobis fide diuina credi: ergo eſt obiectũ fidei. 10

Sed ſi minor huius argumenti propriè intelligatur, quaſi omne à Deo reuelabile ſit actu iam tale, quod poſſit fide diuina credi, falſa eſt: nam vt aliquid ſit tale, non ſufficit quòd poſſit à Deo reuelari, ſed opus eſt vt ſit reuelatum. Sicut igitur vt poſſim aliquod coloratum videre, ſiue vt actu verè ſit obiectum viſibile, non ſufficit quòd à Deo poſſit illuminari, ſed requiritur vt ſit actu illuminatum: aliàs non eſt actu, ſed ſolùm potentia obiectum viſibile: ita etiam vt aliquid non ſolùm potentia, ſed actu ſit obiectum fidei, debet actu eſſe reuelatum.

Non omne reuelabile eſt actu obiectũ fidei.

Diſputant præterea hîc aliqui, vtrùm omnia obiecta fidei æqualiter ad eam pertineant. Sed facilis eſt reſponſio. Dicendum enim eſt hac ratione omnia æqualiter ad fidem pertinere, quatenus omnia ſaltem implicitè æquè firmiter credenda ſunt; atque adeò etiam explicitè, quando ſciuntur à Deo eſſe reuelata, aut ſufficiẽter tamquã à Deo reuelata, nobis ſunt propoſita, ita vt omnis dubitans an res aliqua ſit vera, quantũuis aliàs minimi videatur eſſe momenti, quam ſcit à Deo eſſe reuelatam, aut apertè in Scripturis contineri, aut ab Eccleſia vt talem fidelibus credendam proponi, verè ſit hæreticus, non minùs quàm ſi de alia re maximi momenti dubitaret, quia implicitè negat Deum eſſe infinitè veracem. 11

Vtrũ omnia obiecta fidei æqualiter ad eam pertineant.

Alia tamen ratione quadã minùs principaliter ad fidem pertinent, quatenus non tenemur omnes articulos ſiue propoſitiones fidei æqualiter cognoſcere; & conſequenter nec æqualiter explicitè credere. vt infrà oſtendam.

DVBIVM II.

Vtrùm obiectum fidei ſit aliquid complexum, ſiue compoſitum?

Reſpondet D. Thom. 2. 2. q. 1. a. 2. obiectum fidei eſſe aliquid ſimplex in ſe, quia Deus eſt in ſe ſimpliciſſimus ſine vlla compoſitione; prout tamen à nobis concipitur, eſſe aliquid complexum. quia diuerſa Dei attributa, quæ in Deo res vna & ſimpliciſſima ſunt, nequimus vt talia perfectè concipere, ſed neceſſariò ea concipimus diſtinctis conceptibus, atque ita concipimus ea Deo conuenire per quandam compoſitionem. Pro cuius maiore explicatione, Nota obiectum fidei quadrupliciter poſſe accipi. Primò, pro ipſo ſubiecto fidei ſiue primario ſiue ſecundario. Secundò, pro propoſitione externa qua aliquid de ſubiecto fidei enunciamus. Tertiò, tropicè pro ipſo conceptu mentis, quo obiecta fidei concipimus. Quartò, pro rebus huic conceptui reſpondentibus. 12

D. Thom.

Quæ in Deo ſimplicia ſunt vt cõplexa cõcipimus.

Obiectũ fidei quadrupliciter accipitur.

Reſpondeo igitur Primò, obiectum fidei primo modo acceptum ſi intelligatur de primario, cùm hoc ſit ipſe Deus, eſt res omnino ſimplex; ſi verò accipiatur pro ſecũdario obiecto, eſt quidem res aliquo modo compoſita (quia Chriſtus eſt compoſitus ex anima, corpore & diuinitate) poteſt tamen aliqua ratione dici ſimplex, quia res eſt ſubſtantialiter vna. 13

Reſpondeo Secundò, ſi obiectum accipiatur ſecundo & tertio modo, eſt res aliqua complexa, quia omnis propoſitio cõponitur ex ſubiecto & prędicato; 14

Angeli, ac Beati ſimplici conceptu diuina concipiunt.

& ſimiliter conceptus noſter ei reſpondens. Secùs tamen contingit in conceptibus Beatorũ atque etiam angelorũ, ſaltem circa ea, quæ de natura diuina, eiuſque attributis cognoſcunt: quæ ſine vlla compoſitione concipiunt. quamuis fortè ſecùs ſit in quibuſdam aliis: qua de re non eſt hîc fuſiùs diſputandum.

15 Reſpondeo Tertiò, obiectum fidei quarto modo acceptum quandoque eſſe aliquid ſimplex, quoties ſcilicet credimus aliquid de natura diuina eiuſque attributis: quandoque verò eſſe aliquid compoſitum, vt cùm credimus Deum creaſſe mundum, Chriſtum natum ex virgine, paſſum, &c. Ex quibus patet reſponſionem D. Thomæ intelligendam eſſe de obiecto fidei primo modo accepto, aut ſecundùm priorem partem tertiæ noſtræ reſponſionis.

DVBIVM III.

Vtrùm Deus quatenus eſt prima veritas, ſit obiectum formale fidei?

16 HActenus explicui obiectum materiale fidei, iam formale explicandum eſt: pro quo

Quid ſit obiectum formale.

Nota Primò, obiectum formale dici id quod alicui potentiæ eſt ratio eam mouens vt in obiectum materiale feratur. v.c. æger appetit medicinam: hæc eſt obiectum materiale illius appetitus ſiue id quod appetitur: obiectum verò formale immediatum eſt vtilitas ipſius medicinæ ad ſanitatem recuperandã: hæc enim eſt immediata ratio cur eam appetat. quamuis hanc etiam vlteriùs referat ad ſanitatem acquirendam, quæ eſt tandem vltima ratio, cur medicinam appetat. Item credo aliquid eſſe verum, quia Ioannes id teſtatur; huius teſtimonium eſt ratio cur id credam, & obiectum formale huius aſſenſus.

Obiectũ formale quandoq; eſt intrinſecũ obiecto materiali: aliàs extrinſecũ. Obiectũ formale extrinſecum duplex.

17 Nota Secundò, quædam obiecta intellectus eſſe nobis per ſe euidentia, & in his obiectum formale eſt eorum euidentia; hæc enim nos immediatè mouet ad aſſenſum. Alia verò nobis ſecundũ ſe ſunt ineuidentia, ideóque iis aſſentimur propter aliquod obiectum formale ab iis diſtinctum. Quod rurſum eſt duplex: nam quandoque habet naturalem connexionem cum obiecto materiali, vt accidit quoties cognoſcimus effectus per cauſas, aut cauſas per effectum: atque ita hoc medium eſt aliquo modo intrinſecum rei cognitæ. Aliàs verò eſt omnino extrinſecum obiecto materiali, nec vllam cum eo naturalem habet connexionem. vt accidit quando alicui propoſitioni aſſentior propter teſtimonium alterius.

Obiectũ formale extrinſecũ non eſt res vna.

18 Nota Tertiò, quando cognoſcimus aliqua nobis per ſe euidentia, huius cognitionis obiectum formale eſſe aliquid vnum, eadem ratione qua res cognita eſt vna. Secùs autem eſſe, quando medium eſt diſtinctum à re cognita. v.c. credo aliquid, quia Ioannes id teſtatur; ratio mouens me ad aſſenſum eſt, partim quia ſcio Ioannem eſſe veracem, partim quia ſcio eum hoc dixiſſe; quantumuis enim credam eum eſſe veracem, ſi tamen ignorem eum hoc dixiſſe: aut contrà, ſi ſciam eum hoc dixiſſe, & tamen non credam eum eſſe veracem; ego illud non credam. Item aſſentior alicui concluſioni propter præmiſſas: obiectum formale continet triplicem aſſenſum; ſcilicet maioris, minoris, & conſequentiæ: ſi enim aliquis ex his deſit, non aſſentiar concluſioni.

19 Quadruplex igitur circa obiectũ formale fidei occurrit difficultas: Prima eſt, vtrùm veracitas Dei ſit obiectum formale fidei? Secunda, vtrùm teſtimoniũ Dei ad idem pertineat? Tertia, an teſtimoniũ Eccleſiæ ſit aliquãdo obiectum formale fidei? Quarta, an euidẽtia conſequentiæ ad id pertineat; ſiue an fides nitatur diſcurſu? quæ hoc & ſequentibus dubiis explicabimus.

Igitur circa præſentẽ difficultatem fuit olim error Manichæorum docentium nihil eſſe credendum niſi euidenti ratione cognitum. Sed hic error & abſurdiſſimus eſt (nam ſi in rebus ſecũdùm ſe nobis omnino ignotis credimus hominibus, quare non multò magis credemus Deo?) & euertit planè omnem fidẽ diuinã: nam ſecundùm illam myſteria noſtrę fidei non crederemus, ſed ſciremus. Quare hoc errore exploſo cum Catholica Eccleſia ſupponimus, fidẽ noſtram niti auctoritate diuina, & quærimus ſub qua præciſè ratione Deus nos moueat ad credendum, ſiue ſub qua ratione præciſè ſit obiectum formale noſtræ fidei: vtrum nimirum quatenus eſt ſummè verax, ſiue prima veritas in dicendo: an verò ſub aliqua alia ratione.

Fide credimus aliqua nobis ineuidentia.

Alia igitur opinio aſſerit, Deum non qua veracem, ſed qua Deum, eſſe primum obiectum formale fidei. 20
Primò, quia illud eſt primũ obiectum formale fidei, in quod fides noſtra vltimo reſoluitur: atqui hoc non eſt Deus qua verax, ſed qua Deus: ergo Deus qua Deus, eſt obiectũ formale fidei. Minor probatur, quia quærenti cur Deo credendum ſit; reſpondetur, quia verax eſt: & iterum roganti, cur ſit verax; reſpondetur, quia ſummè ſapiens eſt, & ſummè bonus, ita vt nec falli poſſit nec fallere. rurſum roganti cur ſit ſummè bonus & ſapiẽs; reſpondetur, quia eſt Deus. ergo tandem vltima ratio cur ei credamus eſt, quia eſt Deus. Secundò, quia idem eſt obiectum formale fidei hîc, & viſionis in patria; atqui in patria obiectum viſionis eſt Deus qua Deus: ergo etiam fidei hîc. Citatur pro hac opinione Aureolus apud Capreolum in 3. d. 24. *Aureolus.*

Sed rationes pro ea allatæ nihil omnino probant. 21
Ad primam, nego minorem. ad probationem, nego conſequentiam. Quia aliud eſt ipſam deitatem, ſiue diuinam eſſentiam, noſtro modo concipiendi eſſe cauſam, cur Deus ſit ſummè ſapiens & bonus, & conſequenter ſummè verax; aliud verò eſt illam eſſe cauſam ſiue rationem formalem cur ei credamus: & primum eſt verum, ſecundum verò eſt falſum: ſicut etſi cur hæc aqua v.c. ſit ita frigida cauſa ſit, quòd ſit recèns hauſta ex profundo puteo, tamen valdè ſitiens & per eam refrigerari cupiens non appetit eam, quia ita ex eo puteo hauſta eſt, ſed quia frigida eſt, quo poſito nihil curat vnde illud frigus habeat.

Id quod alicui eſt ratio cur ſit verax, non eſt ratio formalis cur ei credam.

Ad ſecundam, nego maiorem: quia viſio beatifica fertur in rem qua euidenter ſibi propoſitam, ac immediatè tendit in eam prout in ſe eſt, fides verò fertur in rem obſcurè propoſitam per alienum teſtimonium; quare neceſſariò debet habere obiectum formale diſtinctum ab obiecto formali viſionis.

Aliud eſt obiectũ formale fidei; aliud claræ viſionis.

CONCLVSIO. Deus eſt obiectum formale fidei, 22
quatenus eſt prima & omnino infallibilis veritas in dicendo, ſiue quatenus eſt ita verax, vt nullo modo poſſit mentiri aut fallere. ita D. Thom. 2.2. q. 1. a. 1. & cum eo ferè communiter Theologi. Probatur Primò, ex Scripturis. Ioannis c. 1. vbi Euangeliſta volens nobis oſtendere, quàm firmiter verbis Chriſti, cuius doctrinam erat expoſiturus, deberemus credere, ait: *Vidimus eum quaſi vnigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis.* Et deinde verbis Baptiſtæ ſubdit: *De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia; quia lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas* (id eſt veritatis cognitio) *per Ieſum Chriſtum facta eſt,* dum ſcilicet fidem nobis annunciauit. Quod deinde ita docet: *Deum nemo vidit vmquam, vnigenitus filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.* Ac ſi dicat, Sicut gratiã quam à nobis habere non poſſumus, ab eo qui plenus eſt gratia, accipimus: ita cognitionem diuinorum myſteriorum, quam nulla humana induſtria poſſumus aſſequi, ab eo debemus accipere, qui Deum vidit, ei, qui plenus eſt veritate, vtpote Deus ac prima veritas, firmiſſimè credendo. vbi clariſſimè aſſignat Chriſti veracitatem tamquam rationem, qua debemus moueri vt ei credamus. Conſonat his ipſe Chriſtus Ioan. 14. vbi

D.Thom. *Ioan.1.* *Ioan.14.*

vbi volens Apoſtolus oſtendere, qua via ad Patrem eiuſque cognitionem debeant tendere (quod patet fieri per fidem) ait: *Ego ſum via, veritas, & vita; nemo venit ad Patrem, niſi per me.* vbi dicit ſe eſſe hanc viam, quia ex eius narratione cognitionem Patris accepimus: additque ſe eſſe veritatem, vt oſtendat omnino indubitanter ac firmiſſimè ſibi credendum eſſe: eſt etiam vita, quia iuſtus ex fide viuit.

23 Probatur ratione: quia qui non credit Deo, facit eum directè mendacem; idque non alia ratione, quàm quia oſtendit ſe in eo non agnoſcere rationem qua debeat moueri vt ipſi credat, ſcilicet veracitatem, quæ mendacio directè contrariatur: ergo ratio qua directè mouemur vt ei credamus, eſt ipſius veracitas. Confirmatur, quia ideò præciſè credimus alicui homini, quia ſcimus eum ita eſſe veracem, vt numquam aliquid dicturus ſit quod non ſciat certò eſſe verum: quam opinionem ſi de eo habeamus, quantumuis reliqua omnia ipſi deſint, ei tamen credemus; & niſi hanc de eo habeamus opinionem, quantumuis aliàs credamus eum in aliis omnibus eſſe perfectiſſimum, ei tamen non habebimus fidem.

24 Vbi Nota, perfectam omnino veracitatem non ſolùm ſupponere in ſuo ſubiecto voluntatem abhorrentem ab omni mendacio, ita vt quis ſponte nullo modo velit mentiri: ſed etiam perfectam ſapientiam, ita vt falli nequeat. nam etſi ſciamus, aliquem nolle vllo modo mentiri, tamen ſi credamus eum poſſe falli in re quam teſtatur, ei aut nullo modo, aut non ſine aliqua dubitatione ſeu formidine de oppoſito credemus. Quare prima veritas vtrumque in Deo infinitè perfectum ſupponit.

[…]rfecta veracitas duo […]quirit.

Dices, Deus qua prima veritas, eſt obiectum formale fidei: ſed Deus qua Deus, eſt prima veritas: ergo Deus qua Deus, eſt obiectum formale fidei. Reſpondeo negando conſequentiam, quia manifeſtè mutatur medium. Nam in maiore *qua* denotat rationem formalem cur Deus ſit obiectum fidei; in minore non denotat rationem formalem cur Deus ſit prima veritas, ſed rationem quaſi originis, ſiue id quod noſtro modo concipiendi eſt ei cauſa & quaſi principiũ ſiue origo, cur in eo ſit prima veritas. Simile eſt hoc argumentum. Medicina qua expulſiua morbi, eſt obiectum formale amoris ægroti: atqui medicina qua talis eſt ſpeciei, eſt expulſiua morbi: ergo qua talis eſt ſpeciei, eſt obiectum formale illius amoris. vbi conſequens eſt manifeſtè falſum: nam medicina præciſè expetitur quia expulſiua, vnde eodem modo appeteretur, cuiuſcumque eſſet ſpeciei, ſi eodem modo eſſet expulſiua morbi ac ſumptu facilis.

DVBIVM IV.

Vtrùm Deus qua reuelans, atque adeò ipſa reuelatio pertineant ad obiectum formale fidei?

25 IN hac & ſequente difficultate multi minùs explicatè loquuntur, ita vt difficile ſit conijcere quid velint: ideóque à diuerſis citantur pro iis ſententiis, quas fortè numquam tenuerunt; vt ſequenti dubio ex parte patebit. Vt autem clariùs procedamus, Notandum eſt Primò, hîc eſſe difficultatem circa duplicem actum fidei. Primus eſt, quo credimus res reuelatas diſtinctas ab ipſa reuelatione. Secundus, quo credimus ipſam reuelationem, ſiue eas res eſſe à Deo reuelatas. nec enim ſolùm credimus Deum eſſe trinum & vnum, eſſe incarnatum, &c. ſed etiam credimus hæc à Deo eſſe reuelata. hoc autem dubio agimus propriè de priore actu, in ſequenti agemus de ſecundo.

26 Nota Secundò, nos duobus modis poſſe aliquid dicere ſiue affirmare. Primò, ſola mentali dictione, ſine vllo externo iudicio, quo res ad alterius cognitionem

[…]iciter […]imus […]id di-

deferri poſſit. Secundò, ita vt etiam exteriùs noſtram mentem aliquo indicio prodamus. Quæ diſtinctio clara eſt in locutione, qua inter nos vtimur; in locutione autem angelorum res nobis obſcurior eſt, quia neſcimus quo modo inter ſe loquantur. Sed quidquid hac de re ſit, inter omnes conſtat, angelum poſſe aliquid intra ſe cogitare, atque ita ſibi quodammodo loqui, ita vt nullus alius angelus id cognoſcat. Et rurſus eum cùm voluerit, poſſe ſuos conceptus alteri manifeſtare, atque ita ei loqui. & hanc hîc voco externam locutionem, quacumque ratione fiat; priorem verò voco internam.

Nota Tertiò, etſi per priorem locutionem poſſim dici loqui mihi ipſi aut etiam Deo, qui internas noſtras cogitationes inſpicit, tamen non poſſum per eam alteri alicui creaturæ loqui; quia vt alicui loquar, debeo meum conceptum ſiue locutionem ad eum dirigere: ad quod neceſſarium eſt, vt ita eam exprimam vt poſſit ad alterum peruenire, ſiue vt hic poſſit eam percipere. nec enim poſſum dici ei loqui, ad quem ſermonem non dirigo; nec poſſum dici hunc ad illum verè dirigere, ſi quantum eſt ex parte mea id ita non faciam, vt ad eum peruenire poſſit. 27

Quid requiratur vt alteri loquar.

Similiſque etiam eſt ratio in Deo reſpectu noſtri, præſertim viatorum (de quibus hîc ſolùm agimus, quia in his ſolis eſt fides:) cùm enim eius conceptus intueri non poſſimus, debet eos nobis aliquo externo ſigno & conſequenter actione creata prodere, vt poſſimus eos cognoſcere, & conſequenter vt poſſint ad nos dirigi. 28

Deus nequit viatori loqui ſine aliqua actione ſibi externa.

Ex quo patet, locutionem Dei ad nos includere neceſſariò aliquam actionem creatam, qualis qualis illa demum ſit. 29

Dices, Loquimur quandoque hominibus abſentibus, aut etiam rebus inanimatis, quæ noſtrum ſermonem nullo modo poſſunt percipere: ergo vt alicui loquar, non requiritur vt meus ſermo poſſit ad eum peruenire. Reſpondeo, illam locutionem non eſſe veram, ſed tropicam, vel potiùs fictam, ad oſtentationem noſtri affectus, aut ob ſimilem cauſam. fingimus enim illos, quibus loquimur, eſſe præſentes, & res inanimes percipere ea quæ dicimus; & conſequenter fingimus nos iis loqui.

Adde, nos in hoc etiam caſu ſermonem noſtrum, quantum eſt ex parte noſtra, ſufficienter ad eos dirigere, ita vt poſſent eum percipere, niſi aut abſentes eſſent aut ſenſu carerent; atque ita defectus non eſt ex parte noſtra, ſed ex parte eorũ quibus loquimur, ſicut quando ſurdo loquimur. Secùs eſt in locutione merè interna, quæ ex natura ſua talis eſt, vt ab aliis percipi nequeat, atque ita in ea eſt defectus, eíque aliquid deeſt ad veram iſtorum allocutionem requiſitum. 30

Nota Quartò, nos alterius teſtimonio dupliciter moueri poſſe vt aliquid credamus. Primò, ita vt illo per ſe & immediatè moueamur ad rem illam credendam. Secundò, ſolùm mediatè. v. c. Ioannes qui magna apud me eſt auctoritate, mihi dicit haberi in Scripturis Abraham genuiſſe duos filios. Duo hîc credo. Primò, illud haberi in Scriptura; Secundò, id eſſe verum. Ad priorem aſſenſum moueor immediatè auctoritate & teſtimonio Ioannis: ad ſecundum immediatè moueor teſtimonio Scripturæ, & teſtimonio Ioannis ſolùm remotè ac mediante priore aſſenſu. Item teſtimonium Ioannis reſpectu vtriuſque obiecti valdè diſſimiliter ſe habet: nam reſpectu prioris veritas ipſius teſtimonij habet per ſe immediatam ac neceſſariam connexionem cum veritate ipſius obiecti ſiue rei creditæ, ita vt fieri nequeat vt teſtimonium Ioannis ſit verum, ſi illud in Scriptura non habeatur. ſecùs eſt de ſecundo: nam etſi Abraham numquam genuiſſet duos filios, poſito tamen quòd hoc in Scriptura haberetur, teſtimonium Ioannis 31

Dupliciter alterius teſtimonio moueor vt aliquid credam.

eſſet

eſſet verum. Vnde ſequitur, teſtimonium Ioannis reſpectu prioris aſſenſus habere veram rationem medij ſiue obiecti & rationis formalis, qua immediatè moueor ad credendum: in ſecundo verò ſolùm ſe habere per modum proponentis ipſum obiectum formale.

32 *Turrian.* His poſitis tres hîc poſſunt eſſe ſententiæ, quarum tacitis Auctorum nominibus meminit Turrian. 2.2. diſput. 2. dub. 2. Prima negat teſtimonium Dei habere rationem obiecti formalis reſpectu noſtræ fidei: Primò, quia obiectum formale debet eſſe aliquid reale intrinſecum obiecto materiali: atqui teſtimonium Dei reſpectu rerum credendarum non poteſt eſſe tale: ergo nequit eſſe obiectum formale fidei. Secundò, quia fide credimus Deum eſſe primam veritatem: atqui hoc non credimus propter ipſius teſtimonium; quia ſtultum videtur credere aliquem eſſe veracem, quia ipſe hoc dicit: ergo reſpectu huius aſſenſus teſtimonium Dei non eſt obiectum formale. Tertiò, quia fide credimus Deum eſſe: atqui hoc non credimus, quia ipſe dicit; nam ridiculum videtur credere aliquem eſſe ſiue exiſtere, quia ipſe hoc teſtatur. Quamuis enim hoc ipſo quo aliquis dicit ſe exiſtere mouear ad iudicandum hoc eſſe verum, propriè tamen id non credo, quia ipſe hoc dicit, ſed propter rei euidentiam: nam hoc ipſo quo audio aliquem loquentem, clarè ſcio eum eſſe, vnde etiam hoc crederem etſi contrarium diceret.

Confirmatur, quia ignotius non poteſt eſſe ratio cognoſcendi magis notum: atqui notius eſt Deum eſſe (quia hoc lumine naturæ eſt euidens) quàm ſit notum ipſum hoc teſtari, ergo nequeo illud propter hoc credere.

Quartò, credimus, Deum reuelaſſe articulos fidei: atqui hoc non credimus propter aliam reuelationem, quia ſic daretur poceſſus in infinitum: ergo aliquis aſſenſus fidei non habet pro obiecto formali Dei reuelationem.

33 Secūda ſententia docet, internam Dei locutionem eſſe obiectum formale aſſenſus fidei: non tamen externam; quia cùm fides ſit virtus theologica, debet pro obiecto formali habere aliquid increatum. Sed hoc argumentum nullius eſt momenti; quia, vt fides ſit virtus theologica, ſufficit quòd ipſius obiectum ſit ex parte ipſe Deus quatenus ſcilicet includit diuinam veracitatem & locutionem internam.

34 Tertia docet, ipſam reuelationem ſiue teſtificationem eſſe connexionem & vnionem inter obiectum formale & materiale fidei, ſiue inter auctoritatem Dei & rem creditam. nam aliàs huius veritas nullam haberet connexionem cum Dei auctoritate ſiue veracitate, ſi Deus eam non fuiſſet teſtatus, v.c. ſi Deus non fuiſſet teſtatus Antichriſtum venturum, quantumuis ipſe numquam eſſet venturus, ideo tamen Deus non eſſet minùs verax: & qui negaret eum eſſe venturum, nullo modo negaret Deum eſſe veracem. hoc ipſo tamen, quo Deus teſtatus eſt eum eſſe venturum, fieri nequit vt ipſe non veniat, niſi Deus mentiatur. atque ita neceſſaria eſt connexio inter ipſius aduentum futurum & Dei veracitatem.

35 CONCLVSIO I. Veritas prima ſiue Deus quatenus eſt prima veritas reuelans obiecta fidei, eſt huius obiectum formale; ita vt etiam ipſa Dei reuelatio ſiue atteſtatio ingrediatur eius obiectum formale. Eſt ferè communis Theologorum, vt oſtendit Valent. 2.2. diſp. 1. q. 1. puncto 1. & Turrian. ibid. diſp. 2. dub. 2. *Valentia. Turrian.*

Probatur Primò, quia Scriptura paſſim exigit à nobis fidem, iubétque nos credere myſteria fidei quia Deus ea reuelauit ac teſtatus eſt. Hinc S. Ioannes epiſt. 1. c. 5. cùm vrget nos vt credamus, rationem adfert: *Quia ſpiritus eſt qui teſtificatur quoniam Chriſtus eſt veritas.* & quo magis nos excitet, vt omnino firmiter & ſine hæſitatione credamus, ſubdit: *Si teſtimonium hominum ſuſcipimus, teſtimonium Dei maius eſt: quoniam hoc eſt teſtimonium Dei, quod maius eſt.* Ac ſi dicat, ſi teſtimonium hominis nos mouet ad credendū aliquid, multò magis nos mouere debet teſtimoniū Dei, quod infinitè infallibile eſt. Demum addit, *Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe.* quo nimirum ipſe in aſſentiendo tamquam fundamento & ratione formali nitatur. Similiter 1. ad Theſſalon. 2. & alibi credentes dicuntur ſuſcipere verbum Dei, & credere verbo Dei: quia nimirum teſtimonio Dei ad credendum mouentur. *1. Ioan. 5.* *1. Theſſal. 2.*

Probatur Secundò, quia id in aliquo aſſenſu habet rationē obiecti formalis, quod eſt mediū ſiue ratio nos mouens ad aſſenſum; vt patet in aſſenſu concluſionis, in quo euidentia præmiſſarū & conſequentia eſt obiectum formale ipſius aſſenſus, quia eſt ratio ſiue cauſa obiectiua mouens ad aſſenſum: atqui ratio mouens me ad aſſenſum fidei, ſiue diuinæ ſiue humanæ, eſt teſtimonium Dei aut hominis: ideo enim dicta credo, quia aut Deus aut homo ea teſtificatus eſt: ergo ea teſtificatio habet rationem obiecti formalis. 36

Confirmatur, quia multæ res fidei nullam aliam habent rationem cur vt infallibiliter veræ credantur, niſi quia Deus eas teſtatus eſt: v. c. nulla eſt ratio ob quam credam Antichriſtum venturum, niſi quia Deus hoc dixit: ergo tota ratio nos mouens vt eas ita credamus, eſt teſtimonium Dei.

Dices Primò, teſtimonium Dei non eſſe rationem formalem ipſius aſſenſus, ſed ſolùm proponere nobis veritatem ipſius rei, qua deinde ad credendum moueamur. Sed contrà, hac ratione reuelatio aut teſtificatio reſpectu aſſenſus fidei, ac rei creditæ ſe ſolùm haberet, ſicut ſe habet locutio eius qui mihi oſtendit aliquam concluſionem ſequi ex præmiſſis mihi per ſe notis: aut ſicut ſe habet teſtimonium eius qui mihi dicit hoc vel illud haberi in Scriptura, & ita eſt cauſa cur alicui propoſitioni aſſentiar. iuxta dicta n. 31. hoc autem eſt apertè falſum, vt patet tum ex ibidem dictis, tum etiam quia ſic res creditæ deberent aliunde, quàm ex teſtimonio Dei habere quòd ſint neceſſariò & apertè veræ, aut connexæ cum auctoritate diuina; quod tamen falſum eſt: nam multæ res fidei, præſertim futuræ contingentes, nullam ex ſe habent neceſſariam veritatem, cùm poſſint eſſe & non eſſe; multò minùs habent euidentem veritatem: ergo ſecluſo Dei teſtimonio nihil in ſe habent, quod me poſſit mouere vt eas credam. 37 *Teſtimoniū Dei reſpectu fidei nō eſt ſolū propoſitio obiecti.*

Dices Secundò, Etſi eæ res non habeant ex ſe infallibilem aut certam veritatem, eam tamen habent quatenus ſubſunt ſcientiæ Dei: hoc ipſo autem quo Deus dicit eas futuras, ſcio ipſum ſcire eas futuras; & ideo id firmiter credo. 38

Sed contrà, tunc credendo præciſè eas res eſſe veras ſiue futuras, non crederem teſtimonio & verbo Dei, prout Scripturæ citatæ n. 35. teſtantur, ſed ſolùm ſcientiæ Dei: imò propriè huic non crederem (quia credere propriè dicit reſpectum ad aliquod teſtimonium) ſed ex ea à poſteriori colligerem eas res eſſe veras, atque ita ille aſſenſus non eſſet fides; ſed potiùs quædam ſcientia à poſteriori: qua ratione dicemus infrà Beatos in Deo cognoſcere res futuras. *Fides neceſſario reſpicit aliquod teſtimoniū qua tale.*

Dices Tertiò, ſolam Dei veracitatem eſſe cauſam & rationē formalem cur eiuſmodi res ſint infallibiliter veræ ac credibiles teſtimoniū verò Dei ſolùm eſſe vinculum ſiue rationem cur illæ cum Dei veracitate habeant neceſſariam connexionē, & conſequenter propter eam ſunt neceſſariò veræ ac credibiles. 39

Sed contrà, non ſola auctoritas ſiue veracitas Dei me mouet ad credendum, ſed etiam ipſa connexio rerum cum ea veracitate; ideò enim res eas credo quia

quia ei veracitati connexæ ſunt, ſiue quia reuelatæ ſunt: ſicut in ſyllogiſmo non ſolùm euidentia præmiſſarum eſt cauſa aſſenſus concluſionis, ſed etiam euidentia conſequentiæ; ideo enim concluſioni aſſentior, quia video eam ſequi ex præmiſſis, quas ſcio eſſe veras.

40 CONCLVSIO II. Non ſolùm interna Dei locutio ſiue iudicium, quo iudicat rem aliquam eſſe veram ac reuelatam; ſed etiam ipſa externa reuelatio & teſtificatio (quo nomine intelligo quoduis externum ſignum, quo Deus nobis loquitur ac conceptus ſuos aperit) habet rationem obiecti formalis reſpectu aſſenſus fidei. Ita Valentia ſuprà, §. *Sed hinc oritur.* Et probatur, quia ad obiectum formale fidei requiritur vera Dei teſtificatio qua nobis aliquid dicat ac reuelet ſiue teſtetur: atqui, vt oſtendi num. 28. & 29. ſola Dei interna locutio, niſi accedat aliquod externum ſignum quo ipſa ad nos dirigatur, ita vt nobis poſſit innoteſcere, nequit reſpectu noſtri eſſe vera teſtificatio, nec Deus per eam poteſt dici nobis aliquid dicere aut teſtificari: ergo ipſa ſine eo ſigno nequit eſſe formale obiectum fidei; & ſicuti externum illud ſignum vna cum interna locutione ſiue actu intellectus componit integram locutionem, ita vtrumque pertinet ad obiectum formale fidei.

Valent.

Integrum obiectū formale fidei ex quibus conſtet.

Ex quibus omnibus patet, integrum obiectum formale fidei eſſe primam veritatem nobis aliquid actione creata reuelantem, qua talem, ſiue includendo etiam ipſam reuelationem.

41 Ad primum argumentum propoſitum num. 32. Reſpondeo maiorem ſolùm eſſe veram quando aſſentimur alicui rei propter ſuam euidentiam, aut propter euidentem, quam cum rebus apertè veris ex ſe habet, connexionem; ſecus autem eſſe in omni actu fidei, cui eſſentiale eſt vt feratur in obiectum materiale ob alterius auctoritatem: quæ communiter rei creditæ extrinſeca eſt.

42 Ad ſecundùm, nego minorem: nam Deum eſſe veracem non ſolùm ſcimus, ſed etiam propter Dei teſtimonium fide diuina credimus. Ad probationem, Reſpondeo hoc ſolùm eſſe verum quando quis firmiter credit alicui ignoto dicenti ſe eſſe veracem, qui id nullis aliis argumentis probat, ſiue quando nulla alia adeſt iuſta ratio, quæ eum moueat ad id credendum. Secus autem eſſet, ſi vir aliquis, cuius prudentia, grauitas ac probitas mihi eſſent optimè perſpectæ, ita vt prudenter poſſem iudicare ipſum nolle me fallere, ſiue me poſſe ei certò fidere, mihi diceret ſe eſſe ita amantem veritatis, ac naturaliter abhorrentem à mendacio, vt nulla in re vllam ob cauſam vmquam mentiatur, aut mentiri vellet; tūc enim, præſertim ſi ipſe eſſet meus Superior, cui omnem reuerentiam debeo, propter illud ipſius dictum deberem firmiùs credere ipſum ita eſſe veracem, quàm ex vllis fortè aliis circumſtātiis id poſſem colligere, ſiue firmiùs quàm ſecluſo eo teſtimonio id crederem, idque propter honorem & reuerentiam, quam ei ob probitatem & ſuperioritatem debeo: ita vt dubitando an aliqua in re fortè mentiretur, maiorem ei facerem iniuriam poſt illud de ſe teſtimonium, quàm ante.

Prudenter quandoque alicui credimus dicenti ſe eſſe veracem.

Cùm itaque naturæ lumine nobis certò conſtet Deum eſſe ſummè ſapientem & bonum, ita vt ipſius naturæ repugnet aut falli, aut fallere, meritò ei de ſe teſtanti ſe ita eſſe veracem vt omnino implicet ipſum mentiri, credimus, & quidem aſſenſu firmiore quouis alio, quē ob rationes naturales poſſumus elicere: quia fides eſt quauis ſcientia naturali certior; ſummáque, quam Deo debemus, reuerentia exigit, vt ei quiduis de ſe aliáue re teſtanti tanta firmitate credamus.

43 Ad tertium, nego minorem. Ad probationem, Reſpondeo ridiculum quidem eſſe credere, aliquem hominem eſſe præciſè quia ipſe hoc dicit, ita vt noſter aſſenſus ſit verè aſſenſus fidei nitens ipſius teſtimonio; ſecus tamen eſſe in Deo eiuſque teſtimonio. Ratio diuerſitatis eſt, quia teſtimonium hominis non ſolùm non facit obiectum ſuum euidens, ſed eſt etiam fallibile, atque ita eſt medium cognoſcendi longè incertius ac omni modo imperfectius, quàm ſit euidens ratio naturalis: ridiculum autem eſt, imò, vt oſtendam diſp. 11. dub. 1. omnino naturaliter impoſſibile me moueri medio obſcuro & incerto vt aſſentiar alicui rei mihi euidenter & certiſſimè aliunde cognitæ.

Cur potiùs poſſim vera fide credere Deo dicenti ſe eſſe, quā homini.

44 Secus autem eſt in fide diuinà, quæ certitudine omnem naturalem ſcientiam ſuperat, ſicut teſtimonium diuinum certitudine infinitè ſuperat omne medium cognoſcendi merè naturale: quare habita quacumque cognitione hauſta ex ratione humana circa Dei exiſtētiam aliúdue obiectum, meritò adhuc mouemur diuino teſtimonio vt id credamus firmiùs, quàm ſit aſſenſus ille ex ratione naturali ortus. Quare etſi & aliunde & ex hoc ipſo, quo Deus nobis loquitur, ſigno euidenter cognoſcamus ipſum verè exiſtere, tamen meritò voluntas adhuc intellectui imperat vt hoc ipſum propter Dei teſtimoniū firmius credat.

45 Ad confirmationem, diſtinguo maiorem: ſi enim ignotiùs dicitur id omne quod eſt minùs euidens, ſic eam nego. Nam vt aſſentiar alicui propoſitioni propter aliam non eſt opus vt hæc mihi ſit euidentior, ſed ſufficit quòd ſit certius cognita: antecedēs enim mouet me vt aſſentiar conſequenti, præciſè quia ipſum in ſe mihi certò cognitū eſt, ſiue hæc cognitio ſit euidens, ſiue obſcura. Quod vel inde patet, quia concluſiones theologicas etſi ſæpe lumine naturali aliquo modo cognitas, tamen adhuc probamus ex propoſitionibus fidei obſcurè nobis cognitis, & ita firmius iis aſſentimur, quàm propter alias rationes euidentes. Simili igitur ratione obſcura Dei reuelatio poteſt mihi eſſe ratio cur firmius aſſentiar alicui rei alias naturaliter mihi euidenter cognitæ. Si verò id vocetur ignotius, quod cognitione abſolutè imperfectiore eſt cognitum; ſic conceſſa maiore, nego minorem. nam etſi fides qua credo Deum teſtari ſe eſſe, ſit obſcurior cognitione qua naturaliter ſcio eum eſſe; eſt tamen abſolutè certior, atque ita ſaltem aliqua ex parte perfectior.

46 Ad quartum, nego conſequentiam. Quia Deum reuelaſſe articulos fidei credimus propter eandem ipſam reuelationem qua eos reuelauit: ſicut enim lumen non ſolùm eſt ratio cur videam colores, ſed etiam cur ipſum videam, ita reuelatio diuina eſt formalis ratio ſimul credendi tam ipſam reuelationem quàm res per eam reuelatas; vt oſtendā dubio ſequēti.

DVBIVM V.

Quod ſit obiectum formale, ſiue immediata ratio formalis ob quam credimus articulos fidei eſſe à Deo reuelatos?

47 SOlet hæc difficultas ab aliis hoc modo proponi: *Quid ſit in quo fides noſtra vltimò reſoluitur, quodque per ſe creditur vel ſcitur?* v. c. petitur cur credam Deum eſſe trinum & vnum: bene reſpondeo, Quia Deus hoc reuelauit. Quid ſi vlteriùs petatur cur credam Deum hoc reuelaſſe, nō videor poſſe dicere me hoc credere propter Dei reuelationē. nam vel id crederem propter aliam reuelationē, & ſic eſſet progreſſus in infinitum: vel propter eandem ipſam reuelationem, qua Deus reuelauit ſe eſſe trinum & vnum. quod etiam non videtur poſſe dici, quia nihil poteſt eſſe ratio cognoſcendi ſui ipſius, niſi ſit in ſe euidens; Deum autem hoc reuelaſſe non eſt per ſe euidens.

48 Secundò, hæc res patitur difficultatem; quia ad crēdendum Deum hoc reuelaſſe non videor poſſe moueri

ob auctoritatem primæ veritatis, ſicut ea moueor vt credam alia reuelata; nam illud non videtur habere neceſſariam connexionem cum Dei veracitate, ſicut hæc habent. Etſi enim negarem Deum reuelaſſe ſe eſſe vnum & trinum, non facerem eum mendacem, ſicut facerem ſi concederem eum id reuelaſſe, & tamen negarem eſſe verum. Sicut etiam accidit in humanis; nam facio quidem Petrum mendacem ſi negem eſſe verum id quod fateor eum teſtatum eſſe; non facio tamen eum mendacem ſi negem ipſum hoc teſtatum eſſe, niſi conſtet eum teſtari ſe hoc eſſe teſtatum: etſi autem Deus reuelauit ſe eſſe trinũ & vnum, tamen non reuelauit ſe hoc reuelaſſe. Quare manet difficultas, qua ratione credam Deum hoc reuelaſſe.

49 Scotus. Scotus in 3. d. 23. §. *Contrà ſi fides,* & §. *Aliter poteſt poni.* ponit duos modos dicendi. Primus docet, nos hoc credere fide acquiſita, ita nimirum vt ij quibus Deus hoc immediatè reuelauit, hoc crediderint, quia apertè percipiebant Deum hoc ſibi reuelare; nos verò id credamus, quia ipſi dixerunt & ſcripſerunt hoc ſibi à Deo reuelatum eſſe. ita vt horum teſtimonium ſit formalis ratio, cur credamus Deum illa reuelaſſe.

Secundus modus docet, habentem ſolùm fidem acquiſitam tamquam ratione formali niti reuelatione Dei, & ea moueri vt credat v. c. Deum eſſe trinum & vnum; contrà verò niti ac moueri auctoritate & teſtimonio Euangeliſtæ vt credat Deum id reuelaſſe. Secus tamen eſſe in habente fidem infuſam, quæ ſupplet defectum obiecti formalis, & propoſitis ſolùm iis terminis, *Deus eſt trinus & vnus*, ſine reſpectu ad reuelationem immediatè inclinat intellectum vt illud credat. Sicut vt primò incipiamus aſſentiri concluſioni alicuius ſcientiæ, neceſſarium eſt vt actu conſideremus euidentiam præmiſſarum ex quibus deducitur, & ipſius conſequentiæ. poſtea verò acquiſito habitu ſtatim vt concluſio illa nobis proponitur, ſine reflexione ad vllas præmiſſas ei tamquam in ſe nobis euidenti aſſentimur, habitu ſupplente defectum illius obiecti formalis, propter quod ei primò ſumus aſſenſi.

50 Et hoc ſecundum quidem quaſi problematicè Scotus ibi diſputat: vtrum tamen probandum ſit non definit; imò paragrapho ſequenti ponit aliquot argumenta, quæ id clarè refutent.

Primum eſt, quia inde ſequeretur, omnes habentes habitum fidei ſtatim ac iis proponitur aliqua propoſitio, quæ eſt de fide, ei mox aſſenſuros, etſi numquam audierint, aut ſaltem omnino obliti ſint eam à Deo eſſe reuelatam. Secundò, quia inde ſequeretur, aſſenſum fidei non prærequirere imperium voluntatis, & conſequenter non eſſe liberum. Sicut ſi proponatur alicui aliqua propoſitio, cuius habet habitualẽ ſcientiam, ſtatim & neceſſariò ei aſſentitur etſi non recordetur medij per quod eam ſcientiam primò acquiſiuit: vtrumque autem conſequens eſt apertè falſum: nam etſi habeamus habitum fidei, numquam tamen aliquid fide diuina credimus niſi priùs etiam credamus id à Deo eſſe reuelatum, & niſi præcedat imperium voluntatis, quo ille aſſenſus liberè imperetur. nam, vt teſtatur D. Auguſtin. tract. 26. in Iohan. nemo credit niſi volens. Tertiò, refutatur ea opinio, quia ſecundùm eam aſſenſus, quo res fidei credimus, non eſſet verè aſſenſus fidei: nam, vt oſtendi ſuprà num. 36. & 38. aſſenſus fidei ſiue diuinæ ſiue humanæ neceſſariò tamquam obiectum formale reſpicit aliquod teſtimonium, ſicut ſcientia propriè dicta reſpicit demonſtrationem; & hac ratione eſſentialiter ab omni alia cognitione differt. Secundùm illum autem modum dicendi aſſenſus fidei infuſæ non niteretur vllo teſtimonio tamquam obiecto formali, & conſequenter non eſſet vera fides.

August.

51 Medina. Secundò, Michael Medina lib. 5. de Recta in Deum fide cap. 11. diſtinguit inter fidem Apoſtolorum aliorúmque qui immediatè à Deo per reuelationẽ aliòue modo fidem didicerunt: & inter noſtram fidem. Nam illorum fidem vult vltimò niti teſtimonio diuino; & eandem ait eſſe rationem eorum qui tempore Apoſtolorum vixerunt, & ab iis fidem didicerunt, & viderunt miracula quibus Deus teſtabatur fidem, quam annunciabant, eſſe veram. Noſtram verò fidem ait vltimò niti auctoritate Eccleſiæ, quatenus hæc à Spiritu ſancto dirigitur; atque ita eſt infallibilis veritatis, & habet ſuo modo auctoritatem diuinam. cui conſentit Bañez 2. 2. quæſt. 1. art. 1. dub. 4. Itaque ſecundùm eos ſi petas ab aliquo, quare credat Chriſtum eſſe Deum; reſpondebit, Quia Deus hoc reuelauit. Si vlteriùs petas, quare credat Deum hoc reuelaſſe; dicet, Quia Eccleſia à Spiritu ſancto directa hoc me docet. Probat Medina ſuam ſententiam, quia vnaquæque res debet in ea principia reſolui, ex quibus naſcitur: atqui fides Apoſtolorum & Prophetarum primò nata eſt ex reuelatione Dei, noſtra verò nata eſt ex doctrina Eccleſiæ: ergo vtraque debet in dicta principia vltimò reſolui. Bañez.

Additque Bañez ſuprà concl. 4. petenti vlteriùs cur credam, Eccleſiam à Spiritu ſancto ſic dirigi vt errare nequeat, huius rei non poſſe vlteriùs ex parte obiecti vllam rationem reddi à nobis; quia hoc eſt primò creditum reſpectu noſtri; ſed neceſſe eſſe cauſam huius aſſenſus reducere ad teſtimonium Spiritus ſancti inclinantis nos per lumen fidei ad hoc credendum. Atque ita petenti, cur hoc credam, debeo reſpondere, Quia lumen fidei me ad hoc inclinat: vnde infert, fidem noſtram vltimò reduci in ipſum Deum tamquam in primum ſuum auctorem; quatenus hic eſt auctor ipſius habitus fidei, & per eum nobis credenda reuelat. Probat autem ſententiam ſuam Primò, quia Act. 16. dicitur Deus aperuiſſe cor Lydiæ, vt intenderet iis quæ à Paulo dicebantur. Secundò, quia S. Iohannes epiſt. 1. c. 4. ait: *Qui nouit Deũ, audit nos; qui non eſt ex Deo, non audit nos.* Vbi à poſteriori colligit eum qui Eccleſiæ credit, habere fidem à Do infuſam. 52 Bañez. Act. 16. 1. Iohan. 4.

Sed in hac ſententia multa mihi diſplicent: & Primò, illud vltimum dictum Bañez; nam incidit planè in ſententiam ſuprà ex Scoto relatam, ſcilicet habitum fidei ſaltem in aliquibus ſupplere obiectum formale fidei; & iiſdem argumentis refutatur, quibus illud refutaui. 53

Scripturæ autem quibus Bañez ſuam ſententiam probat, nihil faciunt ad rem. nam ex priore ſolùm colligitur Deum nos ſua gratia præuenire intellectum noſtrum illuminando vt meliùs apprehendamus ea, quæ nobis à fidei prædicatoribus dicuntur, & mouendo voluntatem vt ea velimus credere, quod fit per gratiam actualem, non autem per habitualem: idque non ſolùm in fide illius articuli; ſed in fide cuiuſuis alterius articuli, cùm eum primò incipimus credere. In ſecundo autem Apoſtolus ſolùm docet, ſuam doctrinam eſſe verè à Deo, & eos qui ex Deo ſunt, ſiue qui Deo credunt eiúſque ſpiritu aguntur, ſuam etiam doctrinam credere, eóſque qui ſibi non credunt, eſſe hæreticos, & à diabolo, qui eſt ſpiritus erroris, decipi. His adde, quòd ſecundùm ſententiam Bañez deberemus ex interna Dei reuelatione cognoſcere quæ ſit vera Eccleſia, quæ non. Item quinam veram doctrinam nobis adferant, qui non. quod eſt apertè conſtituere priuatum ſpiritum & reuelationem iudicem controuerſiarum fidei, ſiue veræ doctrinæ. quem errorem in noſtris hæreticis dãnamus. Quid ſit Deũ nobis aperire cor ad credendum.

Secundò, ſententia Medinæ improbatur, quia aut non ſatis in vltima ſua principia noſtram fidem reſoluit, aut tandem vltimum eius principium conſtituit cognitionem aliquam naturalem ex notis fidei & per ſenſus hauſtam, au ſupernaturalem ex aliqua diuina 54

diuina illuſtratione acceptam. Docet enim Apoſtolos crediſiſſe Chriſtum eſſe verum Deum, quia Deus hoc iis reuelauit; nos verò hoc credere, quia Eccleſia docet Deum hoc reuelaſſe. Petam igitur vlteriùs, cur ipſe credat Eccleſiam hoc docere, & nihil aliud poterit reſpondere, quàm, Quia ego audio eam hoc docentem.

Item petam vnde ſciat hanc Eccleſiam potiùs eſſe veram Eccleſiam, quàm Eccleſiam Græcorum aut Lutheranorum: ſanè nihil aliud poterit reſpondere, niſi, Quia in Romana Eccleſia video elucere omnes notas, quibus tamquam ciuitas ſupra montem poſita, vera Eccleſia à falſis diſcernitur; illas autem notas externo aliquo ſenſu percipimus. hæc aut his ſimilia reſpondere debebit, niſi fortè recurrat ad internam ſpiritus illuminationem, & hanc vltimum iudicem controuerſiarum conſtituat.

55 Item petam cur illi qui audiebant Chriſtum docentem, & dicentem ſe eſſe Chriſtum & verũ Deum credebant ipſius de ſe teſtimonium eſſe veram diuinam reuelationem & teſtimonium Dei? Dicet, Quia Deus multis miraculis & portentis teſtabatur eius doctrinam eſſe veram (hanc enim rationem reddit Medina ſuprà §. *Ergo in fidei.* cur audientes docentes Apoſtolos debebant credere eorum doctrinam eſſe à Deo.) Sed contrà vlteriùs petam, Vnde illi ſciebant hæc miracila fieri? non poterit aliud verè reſpondere, niſi, Quia id videbant. & ſic ſecundùm illius principia fides reſoluetur in cognitionem ſenſu hauſtam. Item vlteriùs petam, Vnde ſciebant ea eſſe vera miracula, & non illuſiones oculorum, aut ea à Deo & non à dæmone fieri, ſicut Iudæi calumniabantur? Sanè ſi in horum prima cognitione certitudinem fidei requiras, neſcio quo poſſis confugere niſi ad priuatam reuelationem. Argumentum enim Medinæ ſuprà allatum num. 51. aut nihil probat, aut probat fidem noſtram in hæc omnia, tamquam in obiecta formalia eſſe reſoluendam.

56 Aſſenſum fidei præcedit duplex iudicium.

Pro reſolutione Nota Primò, ante omnem aſſenſum fidei diuinæ in credente neceſſariò præcedere duplex iudicium. Primum eſt, quo ipſe iudicet Deum eſſe ſummè veracem, ita vt nequeat vlla ratione mentiri. quod lumine naturæ notum eſt: eſtque hoc iudicium etiam neceſſarium vt credam fide diuina Deum eſſe primam veritatem; quia niſi priùs lumine naturæ ſcirem Deum eſſe infinitè veracem, id de ſe teſtanti tanta firmitate non crederem. Secundum, quo iudicet res ſibi propoſitas eſſo verè firmiſſima fide credibiles, ſiue tales, quas meritò quis credat à Deo eſſe reuelatas, & propter ipſius auctoritatem firmiſſimè credendas. Quod iudicium, etſi ſæpe ſupponat aliquam fidem humanam, qua credimus variis hiſtoriis progreſſum noſtræ fidei narrantibus, aut communi hominum ſenſui, aut prudentium ac ſanctorum virorum teſtimonio de initio & progreſſu fidei nobis multa narrantium, aut dicentium hæc aut illa in Scripturis aut antiquis hiſtoriis haberi, à tota Eccleſia ab initio fuiſſe credita, &c. Etſi, inquam, illud iudicium ferè eiuſmodi fidem ſupponat, non eſt tamen actus fidei, ſed euidens & moraliter aliquo modo certa cognitio, concepta ex euidentia notarum fidei, quæ morali euidentia certò nobis demonſtrant res fidei eſſe tales, quas meritò & prudenter credamus à Deo eſſe reuelatas: vt oſtendam diſp. 13. dub. 1. Quales autem hæ notæ eſſe debeant, vt propter eas res nobis credendas propoſitas, tales iudicemus, infrà explicabo. Quod idem etiam accidit in fide humana; nam vt Petro aliquid affirmanti credam, neceſſe eſt primò vt vel quia audio illum hoc affirmantem, vel ob aliam cauſam iudicem eum hoc dicere, ſecundò vt iudicem eum eſſe virum bonæ fidei & cui hac in re meritò credam.

57 Aliquid dicens ſimul dicit ſe id dicere.

Nota Secundò, quando Petrus v. c. mihi dicit, *Iohannes eſt mortuus*, ipſum non ſolùm mihi ſignificare Iohannem eſſe mortuum, ſed etiam ſe iudicare hoc ita eſſe: ſeque velle hoc mihi indicare, atque adeò ſe id de facto facere: hinc facerem eum mendacem, non ſolùm ſi negarem Iohannem eſſe mortuum; ſed etiam ſi dicerem eum hoc non ſcire, aut contrarium in animo iudicare, aut non intendere mihi hoc indicare, ſed ſolùm id fingere.

58 Aliquid teſtans ſimul teſtatur ſe id teſtari. Credẽs alicui quatuor format iudicia.

Ex quibus patet Primò, eum qui mihi aliquid teſtatur, eadem oratione ſimul implicitè aliquo modo teſtari, ſe hoc mihi verè teſtari.

Patet Secundò, quoties aliquid ob alterius teſtimonium credo, quatuor concurrere iudicia ſaltem virtute diſtincta. Primum, quo iudico eum eſſe veracem, idque vel quia familiariter mihi notus eſt, vel aliam ob cauſam: Secundum, quo, quia eum audio loquentem aut aliam cauſam, iudico eum hoc teſtari: Tertium, quo teſtanti credo eum hoc verè teſtari, ſiue eum id ſeriò & non fictè dicere: Quartum, quo ob eius teſtimonium credo rem eſſe veram.

Nota tamen, hæc omnia iudicia non ſemper realiter inter ſe diſtingui: communiter enim eodem actu, quo iudicamus aliquem nobis aliquid dicere ſiue teſtari, etiam iudicamus eum hoc ſeriò teſtari; niſi fortè aliqua ratio contrarium ſuadeat: poſſum tamen vtrumque diuerſo actu iudicare, & vnum priùs quàm alterum: & quando vtrumque id vno actu credo, hic eſt quaſi virtute duplex. Item vt oſtendam infrà num. 100. poſſum vno eodémque actu credere reuelationem & rem reuelatam, qui tamen etiam virtute ſit duplex.

59 Deus variis modis nobis aliqua reuelat.

Nota Tertiò, Deum variis modis nobis aliquid reuelare ſiue teſtari. Primò, immediatè per ſe, idque vel formando articulatam vocem, quæ res aliquas nobis indicet, ſicut angeli communiter faciunt dum alicui loquuntur, vel quocumque alio ſigno ſuos conceptus nobis indicando. Secundò, miniſterio alicuius angeli per quem alicui aliqua myſteria reuelat, quia hic tunc ſuſtinet immediatè perſonam Dei, & loquitur ac ſi ipſe eſſet Deus, qua ratione Moyſi olim legem veterem reuelauit. Tertiò, mediante aliquo homine qui verbo aut ſcriptura immediatè nomine Dei nobis aliquid denunciat. qua ratione olim per Prophetas Euangeliſtas alióſque auctores S. Scripturæ nobis myſteria fidei reuelauit, quorum verba cenſentur verba ipſius Dei.

60 Eccleſiæ definitio eſt infallibilis veritatis: nõ eſt tamẽ reuelatio diuina, aut Scriptura ſacra, aut Verbũ Dei. *Valentia. D.Thomas.*

Nota Quartò, etſi definitiones Eccleſiæ propter aſſiſtentiam S. Spiritus ſint omninò infallibilis veritatis, ita vt implicet eam aliquid falſi circa fidem definire; & conſequenter ita ab ea definita teneamur tam firmiter credere, atque ea quæ apertè in Scriptura habentur: tamen Deus per eam poſt tempora Apoſtolorum nihil nobis propriè reuelat; ſed tantùm in iam olim reuelatis explicandis & nobis infallibiliter proponendis ei certiſſimè aſſiſtit. vt cum communi ſententia docet Valentia 2.2.d.1. quæſt. 1. puncto 6. & inſinuat D.Thomas 2.2.quæſt.1.art.7. Quare etſi Deus largo modo loquendi poſſit dici per Eccleſiam nobis loqui (ſicut etiam nobis loquitur per alios Superiores, aut concionatores) tamen propriè per eam nobis non loquitur, ſicut nobis loquitur per hagiographos; nec definitio Eccleſiæ eſt propriè verbum Dei, alias eſſet ſacra Scriptura: quod omnes communiter negant.

61 Quomodo Eccleſiæ definitio differat à S. Scriptura.

Quomodo autem Eccleſiæ definitio ſe habeat reſpectu S. Scripturæ; & quomodo rurſus ab ea differat, quoniam quidam in eo explicando laborát, claro aliquo exemplo hîc duxi explicandum. Ponamus igitur Superiorem alicuius Religionis verſatiſſimum in inſtituto & conſuetudinibus ſuæ Religionis habere duos ſubditos in iis etiam benè verſatos, qui de iiſdem

aliquem

aliquem commentariorum ſcribunt, ita tamen vt vnus id faciat iuſſu & nomine ſui Superioris, ſiue vt ille huius nomine poſtea edatur in lucem: qui etiam multa, quæ eum nouit ignorare, ſuggerat aut etiam dictet, in aliis eum illuminet clariùs ea ipſi explicando; & in omnibus ei aſſiſtat, ita vt in nullo puncto permittat eum errare. Alter verò ſuum commentarium nomine quidem ſuo ſcribat, Superiore tamen ſemper ei aſſiſtente, & ne in vllo erret prouidente, ac quædam etiam obſcuriora explicante. Commentarij hi in hoc conueniunt, quòd vterque ob auctoritatem illius Superioris credatur æqualiter vacare omni errore; & quòd, ſi quis fortè error in iis reperiretur, ipſi Superiori imputaretur ac vitio verteretur. In hoc tamen differunt quòd ſecundi commentarius ſubdito propriè tamquam auctori tribuatur, non autem Superiori (quamuis huic tribuendum ſit quòd omni errore careat, & tamquam talis habeatur;) prior verò ipſi Superiori tribuetur tamquam auctori, & ſubdito tamquam inſtrumento. Et ſic ſe habet S. Scriptura quæ eſt verè & propriè verbum Dei, eique vt auctori tribuitur, quia eius nomine ſcripta eſt; ſcriptori autem tribuitur vt inſtrumento Dei. Definitiones verò Eccleſiæ habent ſe inſtar ſecundi commentarij: quia Eccleſia eas ſuo nomine ſcribit, Deo tamen ei aſſiſtente ne erret, & in obſcurioribus eam interiùs illuminante. His poſitis ſit

62 Conclvsio I. Habitus fidei nullo modo poteſt ſupplere defectum obiecti formalis, inclinando intellectum, vt ſine vllo reſpectu ad reuelationem ſiue teſtimonium diuinum, immediatè credat aliquam propoſitionem fidei. Patet ex dictis num. 50. & confirmatur Primò, quia, vt oſtendi ſuprà diſp. 6. dub. 6. habitus ſupernaturales non inclinant potentias ſenſibiliter in ſua obiecta, nec facilitant eorum operationem, ſed ſolùm dant iis poteſtatem producendi actum in ſubſtantia ſupernaturalem: ſenſibilis autem illa inclinatio & facilitatio operationis prouenit aut à gratia præueniente, aut ab habitibus acquiſitis.

Confirmatur Secundò, quia, etſi habitus infuſus fidei ſenſibiliter inclinaret potentiam in ſuos actus, tamen non inclinaret niſi ad eliciendos actus veræ fidei theologicæ, qui, vt oſtendi ſuprà, neceſſariò & eſſentialiter reſpiciunt teſtimonium Dei vt obiectum formale.

63 *Cur lumen beatificum potiùs quã habitus fidei faciat intellectũ ſuo obiecto immediatè aſſentiri.*

Dices, Lumen beatificum efficit vt intellectus rebus fidei immediatè ſine vllo alio medio aſſentiatur: ergo idem hîc faciet lumen fidei, licèt modo imperfectiore. Reſpondeo, nego conſequentiam, quia lumen beaticum facit ſua obiecta intellectui clarè apparere ſicut in ſe ſunt: & conſequenter facit vt intellectus iiſdem propter eorum euidentiam immediatè aſſentiatur.

Secus eſt de habitu fidei, qui relinquit res in ſe obſcuras, & ſolùm tendit in obiectum propter alienum teſtimonium: ſicut etiam habitus fidei humanæ; qui quantumuis augeatur, numquam facit res in ſe clarè apparere, aut vt intellectus iis aliter aſſentiatur quàm propter alteriùs teſtimonium.

64 *Habitus ſcientiæ ſolùm inclinat intellectum vt aſſentiatur cõcluſioni propter præmiſſas.*

Ad primum argumentum, poſitum num. 49. de habitu ſcientiæ, Reſpondeo id pro nobis facere: nam nec hic vmquam inclinat intellectum vt aſſentiatur concluſioni immediatè propter ſe, ſine ordine ad præmiſſas; quia cùm habitus acquiſitus ſit quaſi quoddam veſtigium actuum ex quibus genitus eſt, nihil eſt aliud quàm habitualis quædam inclinatio in obiecta illorum actuum formalia: & conſequenter numquam poteſt in alia obiecta formalia inclinare, aut concurrere ad productionem alicuius actus, qui non habeat idem obiectum formale. & alias habitus ſcientiæ produceret actum qui non eſſet ſcientia: quod fieri nequit. habitu tamen perfectè acquiſito intellectus ſine vlla reflexione in obiecta materialia nobis propoſita fertur tanta facilitate, vt non aduertat ſe eis aſſentiri propter obiectum formale, ſiue propter præmiſſas propter quas initio eis aſſenſus eſt. Imò ſæpe non eſt opus vt expreſsè de his cogitet, ſed ſufficit quòd implicitè & virtute illis moueatur ratione ſpecierum ex præcedentibus actibus relictarum.

Obiectum ſecũdùm ſe priùs obſcurũ frequenti cõſideratione quandoque fit clarum.

Adde, quandoque acceſſu ſcientiæ illuſtrari ingenium, ac frequenti cogitatione fieri vt propoſitio ante nobis in ſe obſcura, poſtea ex ipſis terminis appareat clara, atque ita ei immediatè propter ſuam euidentiam aſſentimur. ſed cùm tunc habeat obiectum formale omnino diſtinctum ab obiecto formali ſcientiæ, non eſt propriè actus ſcientificus, ſed intellectus principij. Secus omnino eſt in actu fidei, cuius obiectum hîc nobis ſemper ſecundùm ſe manet obſcurum. Aut ſi aliquando aliqua eius obiecta lumine naturali fiant cognita, hic omnino per accidens & impertinens eſt ad actum aut habitum fidei, nec huic, ſed naturali ſcientiæ tribuendum eſt.

Conclvsio II. Si Eccleſiam ſumas, prout diſtinguitur à Prophetis, Euangeliſtis, aliiſque ſacræ Scripturæ auctoribus, quantumuis eam conſideres vt infallibiliter directam à Spiritu ſancto; eius tamen teſtimonium numquam poteſt eſſe obiectum formale fidei theologicæ. Hæc concluſio videtur apertè D. Thomæ 2.2. quæſt. 1. a. 1. & ferè communis Theologorum aſſerentium ſolam primam veritatem reuelantem eſſe obiectum formale fidei. Probatur clarè hoc argumento, fides theologica in eo diſtinguitur ab humana, quòd hæc nitatur teſtimonio humano, illa verò ſolo diuino: atqui, vt oſtendi num. 60. & 61. quantumuis Eccleſia in ſuis definitionibus dirigatur infallibili Spiritus ſancti aſſiſtentia, atque ita eius teſtimonium nitatur ſuo modo auctoritate diuina, & ab ea firmitatem accipiat; tamen non eſt verè & propriè teſtimonium ſiue verbum & reuelatio Dei, ſed propriè eſt teſtimonium humanum (ſicut quantumuis ipſa acceperit à Deo poteſtatem ferendi leges, & ab eodem in iis ferendis dirigatur, eius tamen leges propriè non ſunt diuinæ, ſed humanæ:) ergo illud nequit eſſe obiectum formale fidei theologicæ; & conſequenter hæc nequit in illud tamquam in ſuum obiectum formale vltimo reſolui.

65 Teſtimonium Eccleſiæ nũquam eſt obiectũ formale fidei. D.Thomas. Diſtinctio fidei theologicæ & humanæ.

Conclvsio III. Teſtimonium Eccleſiæ, quo aliquid tamquam de fide definit, propter promiſſionem Chriſti ei factam Matth. 16. verſ. 18. & Iohannis 14. verſ. 16. & ob infallibilem aſſiſtentiam Spiritus ſancti, eſt regula omnino infallibilis, ſiue quam omnino implicet falli, rerum credendarum, ſiue qua diſcernantur à Deo reuelata ac nobis credenda, propoſita ab aliis; quaque ideo certiſſimè & ſecuriſſimè nitatur illud iudicium quod fidem neceſſariò præcedit, quoque iudicamus à Deo eſſe reuelata, quæ nobis credenda proponuntur. Hæc à nullo Catholico, vt credo, negatur. nec etiam Bañez & Medina ſuprà citati, huic concluſioni vllo modo contradicunt: ſed aliquid amplius teſtimonio Eccleſiæ tribuunt. quod ſuprà refutaui. quamuis etiam ſatis crediderim ipſos ſolis fortè verbis à nobis diſcrepare, ita vt quamuis aliter loquantur, tamen id ſolùm velint dicere, quod hac concluſione aſſerimus. Nam argumenta illorum nihil aliud probant.

66 Teſtimoniũ Eccleſiæ eſt regula infallibilis rerũ credendarum.

Ad argumentum igitur ex Medina propoſitum num. 51. Reſpondeo fidem reſolui in teſtimonium Eccleſiæ ea ratione, qua ex eo gignitur, ſcilicet tamquam in regulam infallibiliter dirigentem illud iudicium, quod fidei aſſenſum præcedit. Qua ratione etiam tandem reſoluitur in cognitionem per ſenſum hauſtam, quam illud iudicium neceſſariò ſupponit, qua ſcilicet audiendo vel legendo intelligimus Eccleſiam hoc vel illud credendum proponere, idque priùs quàm

67 Qua ratione fides theologica reſoluatur in teſtimonium Eccleſiæ. Qua ratione reſoluatur in cognitionẽ ſenſu hauſtam.

quàm ob eius auctoritatem iudicemus illud fide diuina eſſe credendum.

Eccleſia dupliciter cōſiderari poteſt.

68 Nota, Eccleſiam dupliciter poſſe conſiderari. Primò, prout eſt congregatio hominū toto orbe diſperſorum cōſtans pluribus viris ſumma doctrina ac vitæ ſanctimonia illuſtribus, inter quos plurimi miraculis claruerunt; quæque iam à Chriſti temporibus ſemper in eadem fide ſine vlla vel minima mutatione, maximo inter tam varia ingenia, diuerſaſque nationes conſenſu; inter tot Tyrannorum, Paganorum, hæreticorúmque oppugnationes, conſtantiſſimè per tot ſæcula hactenus perſeuerat. Quod vel ipſum lumen naturæ, præſertim ſumpta experientia ex aliis ſectis, quæ ſtatim in varias diuiſiones abeunt, clarè oſtendit naturaliter ſine vllo ſuperiore auxilio, aut vix aut etiam nullo modo fieri poſſe; nec vlla ratione poſſe contingere in aliqua falſa opinione. Nec enim fieri vllo modo poteſt, vt tot ac tam varij homines, præſertim eruditi, tam concorditer ac conſtanter circa res tam varias aberrent; vt in omnibus falſis opinionibus patet. Et hac ratione Eccleſiæ auctoritas eſt quidem inter res humanas maxima, quæque merito cuiuis prudenti perſuadeat, vt omnem eius doctrinam tamquam omnino indubitatam amplectatur; eſt tamen naturalis & humana.

Diuturnus multorum in falſo cōſenſus eſſe nequit.

69 Secundò, conſiderari poteſt prout infallibiliter à Spiritu ſancto dirigitur. Et quamuis, vt dixi ſuprà, eius etiam vt ſic conſideratæ teſtimonium non ſit propriè diuinum, ſed humanum, participat tamen ſuo modo firmitatem & auctoritatem teſtimonij diuini, quatenus non poſſumus de eius veritate dubitare ſine iniuria Spiritus ſancti ei aſſiſtentis, & Chriſti hanc aſſiſtentiam & immunitatem ab omni errore ei promittentis.

ſine iniuria Spiritus ſan[cti] & Chri[sti] nequi[mus] de Ec[cl]eſiæ teſtimonio dubitare.

Quia tamen de hac Spiritus ſancti aſſiſtentia nobis ſola fide ex Scripturæ teſtimonio conſtat, auctoritas Eccleſiæ hoc modo conſiderata ſolos fideles dirigit, aut eos qui ſaltem Scripturæ credunt. Priore verò modo conſiderata cùm naturalibus argumentis clarè probari poſſit; etiam omnino infidelium iudicium dirigere poteſt.

[A]uctoritate [E]cclesiæ ali[ter] circa res ei dirigū[tur] fideles, [ali]ter infi[del]es.

70 Hinc patet Primò, D. Auguſt. l. contra epiſtolam fundamenti c. 5. meritò dixiſſe, *Euangelio non crederem, niſi Eccleſiæ catholicæ me commoueret auctoritas.* Non quia putabat teſtimonium Eccleſiæ eſſe obiectum formale illius fidei theologicæ, qua inter cetera credo Scripturam eſſe verè verbum Dei: ſed quia ſecluſa Eccleſiæ auctoritate illud iudicium quod neceſſariò actum fidei præcedit, nullum habuiſſet ſufficiens fundamentum iudicandi tam fimiter credendum eſſe Euangelia diuina auctoritate conſcripta eſſe; ſiue diſcernendi inter varios libros, qui à multis tamquam Scriptura ſacra fuerunt expoſiti, quinam ſint legitimi, & qui ſpurij.

[Au]guſt. ... [m]ouemur [auc]toritate [Ec]cleſiæ vt [cre]damus [Eua]ngelio.

Patet Secundò, cur diſputãtes cum hæreticis, exemplo antiquorum Patrum, quibus hoc ſolemniſſimum fuit, ſemper prouocemus eos ad Eccleſiæ auctoritatem: hoc enim facimus, non vt oſtendamus noſtram fidem eius auctoritate vt obiecto formali niti (hoc enim omnino parergon eſſet) ſed vt certiſſima hac nota tamquam lydio lapide probemus quæ fides ſit amplectenda. Qua ratione hæreticos clariſſimè conuincimus: nam & clariſſimè poteſt oſtendi, quam fidem Eccleſia Catholica approbet: & ſiue Scripturæ de ea teſtimonia ſpectes, Matthæi 16. v. 16. vbi Chriſtus teſtatur portas inferi numquam contra eam præualituras; & 1. ad Timoth. 3. vbi dicitur columna & firmamentum veritatis; ſiue conſideres rationem naturalem ſuprà allatam num. 68. eius auctoritas tanta ac tam illuſtris eſt, vt meritò D. Auguſt. epiſt. 117. ad Ianuarium, dicat eſſe inſolentiſſimæ, inſanię contra ea quæ vniuerſa obſeruat Eccleſia diſputare.

...putan... m hæ... s me... d au... atem ...iæ ap... aus.

16.

3.

...n eſt ... au... em ...are.

Conclvsio IV. Id in quod noſtra fides, tamquam obiectum formale vltimò reſoluitur, ſiue obiectum formale propter quod credimus non ſolùm articulos fidei eſſe veros, ſed etiam eos eſſe à Deo reuelatos, eſt teſtimonium primæ veritatis. Hæc eſt apertè ſententia D. Thomæ 2. 2. quæſt. 1. art. 1. Caietani ibid. §. *Ad cuius euidentiam.* & eorum qui abſolutè fatentur obiectum formale fidei eſſe primam veritatem reuelantem vt benè docet Valentia 2. 2. diſp. 1. qu. 1. puncto 1. aſſer. 2. & Turrian. diſp. 2. dub. 9. §. *Vltima ſententia.* Sequitur hæc concluſio clarè ex dictis. nam fide theologica credimus non ſolùm articulos fidei eſſe veros, ſed etiam eos eſſe à Deo reuelatos (eſſet enim verè hæreticus qui hoc negaret:) atqui, vt iam ſæpe oſtendi, fides theologica neceſſariò habet pro obiecto formali teſtimonium Dei, ſicut fides humana teſtimonium hominis: ergo aſſenſus ille quo credimus eos articulos eſſe à Deo reuelatos, habet pro obiecto formali Dei teſtimonium. 71

D. Thomæ. Caietan. Valent. Turrian.

Confirmatur, quia, vt oſtendi num. 57. & 58. quando Deus nobis aliqua reuelat, ſimul etiam implicitè teſtatur ſe ea reuelare: ergo ſicut propter ipſius teſtimonium credimus ea eſſe vera, ita etiam ob idem teſtimonium ſimul credimus ea à Deo eſſe reuelata.

Et hæc quidem clarè probant, nos dicta ita debere credere vt habeamus fidem theologicam. Sed magna reſtat difficultas, quomodo fieri poſſit vt intellectus aſſentiatur huic propoſitioni, *Deus hoc reuelauit,* propter ſe ſiue propter eam ipſam reuelationem, qua Deus hoc reuelauit. hoc enim videtur fieri non poſſe, niſi dicta propoſitio ſit in ſe euidens; omnis enim aſſenſus intellectus videtur neceſſariò niti aut euidentia rei propoſitæ, aut medio aliunde ſibi noto. cùm igitur dicta propoſitio ſit ipſi in ſe obſcura, intellectus non poteſt ei aſſentiri, niſi propter medium extrinſecum. 72

Reſpondeo, illud aſſumptum ſolùm eſſe verum quando intellectus ad aſſenſum determinatur ab obiecto; tunc enim eius aſſenſus neceſſariò tandem debet reſolui in aliquod obiectum formale per ſe notum. Secus autem eſſe, quando determinatur ab ipſa voluntate, quæ poſito ſufficiente fundamento poteſt intellectum determinare vt obiectum aliquod firmiter apprehendat, eique aſſentiatur ea firmitate & ratione, qua ei per ſe aſſentiri non poſſet. vt infrà clariùs oſtendam: & hoc fit in præſenti caſu. Poſita enim ſufficienti rei credendæ propoſitione iuxta dicta n. 56. ita vt intellectus clarè videat hanc rem eſſe talem, quam meritò credat à Deo eſſe reuelatam; voluntas ſtatim ex pio erga primam veritatem affectu mota ipſius reuerentia magno conatu impellit intellectum, vt vehementer apprehendat illius maieſtatem ac auctoritatem, eámque hîc & nunc exigere vt propter eam firmiſſimè credat id quod ſibi tamquam ab ea reuelatum tam euidenter proponitur. atque ita partim illa apprehenſione, partim imperio & impulſu voluntatis, ſine vllo diſcurſu mouetur diuina auctoritate & teſtimonio, vt propter hæc immediatè, & rem reuelatam, & ipſam reuelationem credat; idque firmiùs qum vlli rei naturaliter cognitæ poſſit aſſentiri; ne, ſi quacumque ratione de alterutro dubitet, primæ veritati cuius nomine hæc ei credenda proponuntur, faciat iniuriam. 73

Quando aſſenſus intellectus neceſſariò reſoluatur in medium per ſe notū, quando non.

Qua ratione voluntas determinet intellectum ad aſſenſum fidei.

Dices, Etſi quis faceret Deo iniuriam negando rem, quam ſciret ab eo reuelatam, eſſe veram, non tamen ſi negaret eam à Deo eſſe reuelatam: ſed per hoc ſolùm faceret iniuriam homini, aut etiam Eccleſiæ id aſſerenti. Reſpondeo, facturum etiam Deo iniuriam cuius nomine hoc ei credendum tam euidenter proponitur. Quod exemplo humano clarè explicari poteſt. Si quis enim iuſſu ſiue nomine principis alicui eius ſubdito aliquid nunciet (v. c. alicui guberna 74

Facit Deo iniuriā qui negat eum articulos fidei reuelaſſe.

gubernatori vrbis hoſtes ad eam noctu venturos) cum iis circumſtantiis vt alter non habeat iuſtam occaſionem dubitandi quin princeps verè iuſſerit hoc ſibi nunciari. Si hic non credat hoc eſſe verum aut à principe nunciatum, non ſolùm erit iniurius ipſi nuncio, ſed etiam principi ſuo, cuius reuerentia exigit vt rem illam non tam ob auctoritatem nuncij quàm ob ſuam credat. hinc talis gubernator ſi bene erga ſuum principem ſit affectus, habeatque ſummam opinionem de ipſius prudentia, quòd ſcilicet nihil nunciabit quod non ſit omnino certum; firmiùs longè credet hoſtes venturos quàm id ob ſolam auctoritatem nuncij crederet; & qui alias fortè huic nullo modo crederet ob contraria argumenta quæ habet, tamen ob reuerentiam ſui principis contra iudicium, quod aliunde conceperat, id credet: & quo pluris facit ſuum principem, eo firmiùs hoc credet. Ex quo patet, cum ad credendum non ſolùm rem eſſe veram; ſed etiam principem eam nunciare, moueri immediatè auctoritate principis; alias non crederet ea firmiùs quàm ei perſuaderet auctoritas nunciantis.

75 *Qua ratione auctoritas diuina nos moueat vt credamus Deum aliquid reuelaſſe.*

Simili ergo modo intellectus, poſita ſufficienti rerum fidei propoſitione, ex imperio & applicatione voluntatis, & vehementi apprehenſione reuerentiæ primæ veritati debitæ, & iniuriæ quæ ei fieret ſi rei propoſitæ non crederet, fertur toto conatu in huius aſſenſum, credendo non ſolùm eam eſſe veram, ſed etiam à Deo eſſe reuelatam, idque propter Dei teſtimonium quo ipſe teſtatus eſt non ſolùm res illas eſſe veras, ſed etiam ſe id eſſe teſtatum, iuxta dicta ſuprà num. 57. & 58. Et ex his patet reſponſio ad obiectionem allatam num. 48. Ex dictis enim apertè patet, qua ratione hoc ipſo quo Deus aliquid reuelauit, & nobis credendum legitimè propoſuit, veritas non ſolùm rei reuelatæ, ſed etiam ipſius reuelationis habeat neceſſariam connexionem cum veracitate Dei.

76 Hæc quidem quantum in re obſcura fieri poteſt, adferunt aliquam lucem. Contra dicta tamen reſtat adhuc ſatis difficilis obiectio. videntur enim multi eſſe Chriſtiani ſimplices, qui neſciunt ſe debere credere res fidei præcisè propter Dei reuelantis auctoritatem ſiue teſtimonium: ſed credunt ſimpliciter, quia Eccleſia eas proponit credendas. Imò etiam ſæpe docti dum eliciant actum fidei, non cogitant de diuina auctoritate, ſed ad aliquid credendum ſubitò mouentur, quia id in aliquo Concilio definitum vident, aut ob ſimilem cauſam. Durum autem videtur dicere, hos omnes actus non eſſe fidei theologicæ, ſed aſſenſus merè humanos.

77 *Etiam ſimpliciores credere propter auctoritatē Dei.*

Reſpondeo, eos ſimplices, ſi ſufficienter circa ea quæ credunt ſunt inſtructi, non ſolùm eas res qualicumque ratione credere, ſed credere eas à Deo eſſe reuelatas, & ſub ea ratione eas credere: & ſicut initio priuſquam eas fide diuina credant, mouentur auctoritate Eccleſiæ vt velint eas credere; ita etiam mouentur vt velint eas credere ea ratione, qua Eccleſia eas credendas proponit: hæc autem proponit eas credendas vt à Deo reuelatas: qui autem eas credit vt à Deo reuelatas, patet eum has credere ob diuinam reuelationem. Adde, Deum ſua gratia præueniente eorum intellectum illuſtrare, & iuuare, vt, ſi collaborent, facilè poſſint credere prout oportet.

78 *Cur nō aduertamus nos credere ob Dei auctoritatem. Sæpe multa facimus certa intentionē hāc non aduertētes.*

Nec refert quòd ſæpe tam ipſi quàm etiam docti, dum actu credunt, non videantur ſibi cogitare de reuelatione Dei; hoc enim fit propter aſſuetudinem & facilitatem in credendo, qua fit vt auctoritate Dei moueamur ad credendum ſine reflexione: qua ratione multi ſæpe conſecrant, aliaque ſimilia faciunt cum legitima intentione etiam actuali, qui quia ad eam non reflectunt, videntur ſibi poſtea legitima intentione caruiſſe. Item poſtquam propter teſtimonium alterius hominis aut ſimilem rationem alicui propoſitioni ſæpiùs ſumus aſſenſi poſtea acquiſito habitu eidem aſſentimur non aduertendo nos illo teſtimonio ad hoc moueri; cùm tamen neceſſariò eo implicitè ſaltem moueamur, cùm nihil aliud ſit quo ad illum aſſenſum poſſimus moueri.

Quòd ſi agamus de quibuſdam rudibus malè in fide inſtructis, fateor eos multa quandoque credere fide merè humana propter dictum ſui Paſtoris aut parentis, quos patet non elicere actus fidei theologicæ; nec propterea ſententia vera eſt mutanda, ſed illi meliùs ſunt inſtruendi, vt ſciant non ſolùm illa eſſe vera, ſed etiam à Deo eſſe reuelata. 79

Ex his demum patet, non eſſe vitioſas, nec petere principium has aut ſimiles ſiue argumentationes ſiue reſponſiones: Credendum eſt Eccleſiæ in ſuis definitionibus, quia Deus in Scriptura teſtatur, ſe ei in illis ſemper adſtiturum ne vnquam erret. & rurſum, Credendum eſt hanc eſſe veram Scripturam ſanctam, & verbum Dei; & hunc eſſe legitimum eius ſenſum; quia Eccleſia hoc definit. In priore enim reddimus rationem obiectiuam, ſiue obiectum formale aſſenſus fidei theologicæ: in ſecundo verò oſtendimus quæ ſit infallibilis regula qua nititur & dirigitur illud iudicium quod fidem præcedit, & credenda à non credendis diſcernit. cuius regulæ auctoritas vlteriùs probatur ex ipſa Scriptura apud eos, qui eam eiuſque legitimum ſenſum admittunt; aut ex aliis fidei notis apud eos, qui illam non admittunt. 80

Rectè probamus auctoritatem Eccleſiæ per Scripturam, & cōtra hāc per illam.

DVBIVM VI.

Vtrùm reuelatio priuata, an verò publica ſit obiectum formale fidei?

PRima hîc opinio poſſit eſſe, fidem noſtram tanquam obiecto formali niti priuata reuelatione, quam Deus vnicuique priuatim inſpirat. Hanc videntur ſequi multi huius temporis hæretici, qui iudicem controuerſiarum conſtituunt priuatum ſpiritum vnicuique res fidei reuelantem. Eamque ſaltem magna ex parte neceſſariò ſequuntur qui fidem iuſtificantem, quam præcipuam eſſe volunt, aiunt conſiſtere in aſſenſu, quo quis certò credit remiſſa ſibi eſſe peccata, ſeque iuſtum & filium Dei eſſe quos recenſet Bellarm. l. 3. de Iuſtificatione cap. 3. hæc enim fides non videtur vlla ratione niſi priuata reuelatione poſſe niti. 81

Bellarm.

Videtur autem poſſe probari ex D. Iohanne epiſtola 1. cap. 2. vbi cùm ſuaſiſſet illis, quibus ſcribebat, ne crederent hæreticis, ſubdit: *Et vos vnctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis.* vbi cùm priùs oſtendiſſet quibus non ſit credendum, ſcilicet hæreticis, deinde dictis verbis docet, cui credendum ſit, ſcilicet internæ illi vnctioni ſiue priuatæ ſpiritus reuelationi, quam vult in iis manere, vt ſecundùm eam diſcernant quæ ſint credenda, quæ non. vnde vlteriùs ſubdit: *Et non neceſſe habetis vt aliquis doceat vos: ſed ſed ſicut vnctio eius vos docet de omnibus. & verum eſt, & non eſt mendacium: & ſicut docuit vos; manete in eo, & nunc filioli manete in eo.* Vbi videtur illis præſcribere ſolam illam fidem, quam interna vnctio, ſiue priuata reuelatio eos docet: ergo ſola priuata reuelatio eſt obiectum formale fidei. 82

1. Ioan. 2.

Secunda opinio huic errori planè contraria docet, priuatam reuelationem nullo modo poſſe pertinere ad obiectum formale fidei Catholicæ, ſiue eius fidei, qua reliqua myſteria fidei credimus, atque ita nos non poſſe eadem fide, qua hæc credimus, credere ea quæ Deus fortè nobis priuatim reuelaret. Ita Sotus l. 3. de Gratia cap. 2. in 3. argumento, & Canus l. 12. de Locis theologicis cap. 3. poſt 3. concluſ. Probatur Primò, quia fides Catholica idem eſt quod vniuerſalis, 83

Sotus. Canus.

ergo

ergo ſolùm ſe extendit ad ea quæ generatim omnibus credenda ſunt propoſita. Probatur Secundò, au- ctoritate & ratione D.Thomæ 1.part. quæſt.1. art.8. ad 2. vbi ait, nos non probare noſtram fidem ex reuelationibus quæ priuatis factæ ſunt, quia ipſa his non nititur; ſed ſolùm reuelationibus factis Apoſtolis aliiſque qui canonicos libros ſcripſerunt. vnde 2. 2. q.5. a.3. in corpore ait: *Formale autem obiectum fidei eſt veritas prima, ſecundum quod manifeſtatur in Scripturis & doctrina Eccleſiæ.* Tertiò, quia ratione noſtræ fidei quam ab Apoſtolis & Prophetis accepimus, dicimur ad Epheſ. 2. ſuperædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum: ergo fides noſtra ſolùm poteſt niti reuelatione iis facta.

D.Thom.

84 CONCLVSIO I. Ad obiectum formale fidei noſtræ non requiritur priuata reuelatio, ſed ſufficit illa quæ per Spiritum ſanctum in Prophetis, Apoſtolis, aliiſque hagiographis loquentem generatim toti Eccleſiæ facta eſt. Eſt communis omnium Catholicorum, & certa de fide. Probatur, quia Matthæi & Marci vlt. præcipitur Apoſtolis, vt myſteria fidei prædicẽt omni creaturæ, ea auctoritate, vt qui crediderint ſaluentur, & qui non crediderint mortaliter peccent & damnentur. Vbi apertè ſignificatur reuelationem ipſis factam, & per eos toti orbi annunciatam ac credendam propoſitam, ſine vlla alia priuata reuelatione (cuius hîc nulla fit mentio) ſufficere vt poſſimus prædicta ab Apoſtolis accepta credere ea fide, quæ ad ſalutem requiritur; atque adeò vt ſub pœna damnationis ad hoc teneamur. quæ vera non eſſent, ſi vera fides requireret priuatam illam reuelationem.

85 Probatur Secundò, quia ad Epheſ. 2. fideles dicuntur ſuperædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, non ob aliam cauſam quàm quia noſtra fides nititur reuelatione iis facta, & per eos generatim toti Eccleſiæ.

Ad Epheſ. 2. cur dicamur ſuperædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum.

Tertiò, probatur ex cõmuni ſenſu totius ab initio Eccleſiæ, quæ ſemper ſuã fidem probauit, nõ ex priuatis aliquibus reuelationibus ſingulis factis, ſed ex reuelatione facta Prophetis & Apoſtolis, & per Scripturam ſacrã ac traditionẽ nobis propoſita ac cõmunicata. Vnde D.Cypr. epiſt. 74. ait: *Si in aliquo nutauerit & vacillauerit veritas, ad originem Dominicã, Euangelicam & Apoſtolicam traditionem reuertamur, & inde ſurgat actus noſtri ratio, vnde & ordo & origo ſurrexit.* Quibus ſatis liquet, ſemper fuiſſe Eccleſiæ ſenſum, noſtram fidem niti reuelatione facta Apoſtolis & Prophetis.

S. Cypr.

Quartò, quia aliàs non poſſet eſſe aliqua certa & cõmunis omnibus fides, & conſequenter nec catholica, quia nulli poſſet cõſtare quid alteri eſſet reuelatum: atq; ita quot eſſent homines, tot eſſent de rebus fidei opiniones, prout quiſq; ſomniaret ſibi aliquid eſſe reuelatũ; nec vlli errores ex Scripturis poſſent conuinci, atque ita fides non dirigeretur infallibili aliqua regula, ſed vanis delirantium ſomniis.

86 Ad argumentum poſitũ n.82. Reſp. Apoſtolum ibi ſolùm agere cum iis, qui in fide à ſe aliiſq; Apoſtolis ſatis erant inſtructi: & vnctionẽ quã ibi vult in iis manere, vocat eam fidẽ, quam per Apoſtolorũ prædicationẽ à Deo acceperãt ſiue quã Deus per Apoſtolorũ prędicationẽ iis reuelauerat. Quod patet ex v.24. eiuſdem c. vbi ait: *Et vos quod audiſtis ab initio* (ſcilicet à me, cæteriſq; Apoſtolis vobis fidem annunciantibus) *in vobis permaneat.* vbi idem dicit de eo, quod ipſi ab Apoſtolis audierant, quod infrà dicit de vnctione, vt oſtendat hæc idẽ eſſe. Et hæc ita intelligenda eſſe, vel ex ipſa ratione clarè patet; nam aliàs nec illi quibus tunc ſcribebat Apoſtolus, nec alii fideles, aut etiam Ethnici ad fidẽ conuertẽdi indigerẽt aliquo doctore; imò ipſa Scriptura eſſet fruſtra: quia Deus omnia quę credẽda ſunt, ſufficiẽter vnicuiq; priuatim reuelaret; nec aliquis teneretur alia credere, quàm quæ Deus ei priuatim reuelaſſet: quod apertè eſt abſurdiſſimũ, & cõmuni omnium prudentũ ſenſui ac praxi repugnat.

87 CONCLVSIO II. Priuata reuelatio poteſt eſſe obiectum formale fidei theologicæ, atq; adeò ſi quid alicui priuatim à Deo reueletur, eadẽ fide illud credet, qua iam credit alia myſteria fidei. ita Bellarm. lib. 3. de Iuſtif. c.3. Vega l.9. in Trid. c.3. de Malder 2.2.q.1. a.1. ſect.5. Turria. diſp. 5. dub.1. & cum aliis Sanch. de præceptis l.2.c.7.n.32.

Eadem fide priuatim & publicè reuelata credimus.

Bellarm. Vega. Malderus. Turrian. Sanchez.

Probãt id aliqui; quia Apoſtoli quib. immediatè fuerunt reuelata fidei myſteria, ea fide diuina crediderũt; & ſimiliter B. Virgo ob priuatã reuelationẽ credidit ſe pariturã Chriſtũ; & Maria Magdalena credidit ſibi peccata eſſe remiſſa. Sed hæc non pugnãt contra ſententiam allatã n.83. nam illi Auctores non negãt nos vera fide diuina poſſe credere ea, quæ Deus nobis priuatim reuelat (hoc enim Sotus loco ibi citato apertè aſſerit;) ſed negant hanc fidem fore eiuſdem ſpeciei cum illa, qua credimus alia myſteria fidei, illiuſúe aſſenſum poſſe ab huius habitu elici.

Sotus.

Adde, eos Doctores omnem illam reuelationẽ vocare publicam, & diſtinguere à priuata quæ fit alicui perſonæ publicæ, ita vt per eam Deus velit ipſi reuelata toti Eccleſiæ credenda proponere, quales fuerunt reuelationes factæ Apoſtolis, ac Beatiſſimæ Virgini; quare etiã libenter concedunt eos his reuelationibus eadem fide crediſſe, qua nos iiſdem credimus. Adferuntur præterea alia quædam argumenta, quæ parum probant, ideóque ea omitto.

88 Probatur igitur cõcluſio hoc vno argumento: quia vterq; aſſenſus fidei, tã quo quis credit cõmunia myſteria fidei, quã quo credit priuatim ſibi reuelata (ſi quę Deus ita ei reuelet) nititur immediatè eodẽ obiecto formali: ergo cũ hîc nulla ſit alia probabilis cauſa cur dicamus vnũ actũ ſpecie ab alio diſtingui, dicendum eſt vtrumq; eſſe eiuſdem ſpeciei, & ab eodẽ habitu proficiſci. Conſequẽtia eſt clara. Anteced. probatur, quia vterq; aſſenſus fertur in ſuum obiectũ, immediatè & præcisè propter reuelationẽ ſiue ob teſtimonium primæ veritatis: quòd autẽ vna reuelatio ſit publica, alia priuata, nec variat eã in ratione teſtimonii (quia vtraq; æqualiter eſt teſtimoniũ primæ veritatis) nec in ratione obiecti, quia is cui vtraq; reuelatio facta eſt, neutro aſſenſu credit, quia teſtimonium eſt publicum aut priuatũ, ſed præcisè quia id, quo res credẽda cõfirmatur ſiue aſſeritur, eſt teſtimoniũ Dei.

89 Ad primum argum. poſitũ n. 83. Reſp. fidẽ noſtrã dici Catholicã, propriè prout ſignificat obiectũ fidei, iuxta illud Athanaſii, *Hæc eſt fides catholica.* dicitúrque Catholica ſiue vniuerſalis, non ab aliqua ratione formali, qua noſter aſſenſus nititur, aut à conditione aliqua ſibi eſſentiali aut etiã intrinſeca: ſed quia vniuerſaliter omnibus fidelibus credenda proponitur, & ab omnibus orthodoxis quouis tẽpore iam à Chriſto nato, imò ab initio mũdi fuit explicitè, vel implicitè credita; quæ denominatio ei extrinſeca eſt. Et ſimili denominatione ratione obiecti, quod ab omnibus fidelibus creditur, ipſe habitus fidei quandoque dicitur fides Catholica; aut etiam quia ipſe habitus ſecundùm ſpeciem eſt idem in omnibus fidelibus atque ita vniuerſalis. quæ patet nullo modo mutare ipſius naturã.

Fidem eſſe catholicam eſt denominatio ei extrinſeca.

90 Ad ſecundũ, Reſp. D. Tho. ibi in priore loco non agere de obiecto formali ipſius fidei: ſed ſolũ explicare qua ratione propoſitiones fidei Catholicæ contra hæreticos debeamus probare, nimirũ non ex priuatis reuelationibus, quas ipſi nõ admittũt, ſed ex cõmunibus in Scriptura cõtentis; quæ meritò etiam apud eos magnũ pondus habent. In ſecũdo autẽ loco dicit veritatẽ primam eſſe obiectum formale fidei, ſecundùm quod manifeſtatur in Scripturis ſacris & doctrina Eccleſiæ: nõ quòd velit formale obiectũ fidei noſtræ ad hanc cõditionem tamquam ei eſſentialem reſtringere: ſed partim vt oſtendat obiectum formale fidei non eſſe ſolam primam veritatem ſecundùm ſe conſide-

ratam, ſed includere externam aliquam reuelationem, quæ de facto per Scripturam fit; iuxta dicta dub. 5. partim etiam vt oſtendat Eccleſiæ auctoritatem, non quidem eſſe partiale obiectum formale noſtræ fidei; ſed (vt ſtatim ſubiungit) eſſe infallibilẽ regulam nixã diuina promiſſione & Spiritus ſancti aſſiſtẽtia proponentẽ nobis obiecta fidei: ideóque negantem vnũ articulum in Scriptura contentum, aut ab Eccleſia credendũ propoſitum, implicitè negare auctoritatẽ primæ veritatis & obiectũ formale fidei: & conſequẽter etiã perdere abſolutè fidem, vt ſuo loco oſtendemus.

Ad tertium, Reſpondeo ſolùm probare priorem noſtram concluſionem, ſcilicet fidem Catholicam de facto niti reuelatione facta Apoſtolis; ſed, vt iam reſpondi, hoc planè materiale, & per accidens eſt ipſi obiecto formali, nec hoc eſſẽtialiter vllo modo variat.

91 Demum his poteſt obiici Quartò, cui priuatim fit aliqua reuelatio, clarè cognoſcit hoc ſibi à Deo reuelari, & conſequenter ipſius aſſenſus nititur reuelatione euidenter cognita tamquam obiecto formali: ergo eſt diuerſæ ſpeciei ab aſſenſu, quo credit alia myſteria fidei, qui nititur reuelatione obſcurè cognita. Reſpondeo Primò, ſi hoc argumentum eſſet efficax, probaret fidem Apoſtolorum ac B. Virginis fuiſſe diuerſæ ſpeciei à noſtra. quod patet falſum eſſe. Reſpondeo Secundò, ad ſecundam partem antecedentis: talem aſſenſum niti quidem vt obiecto formali, reuelatione quæ de facto eſt ei euidens, ſiue quam videt euidenter ſibi à Deo fieri; non tamen ea ita niti qua euidens eſt, ſiue ita vt ipſa euidentia ingrediatur rationem obiecti formalis (quia ſic aſſenſus fidei non eſſet certior illa euidentia, & conſequenter non eſſet vera fides diuina, quæ omnem naturalem euidentiam debet ſuperare) ſed hæc habet ſe ſolùm per modum proponentis ipſum obiectum; ſicut definitio Eccleſiæ, aut lectio Scripturæ ſacræ. Sicut igitur quando aliquid in Euangelio lego, euidenter quidem ſcio hoc ibi contineri, & conſequenter ex euidentia notarum fidei, ob conſenſum totius orbis morali euidentia certò ſcio (ſicut v.c. ſcio Iulium Cæſarem fuiſſe) id à Chriſto nobis eſſe reuelatum. & tamen fides qua credo tam hoc eſſe verum, quàm id à Deo eſſe reuelatum, non nititur illa euidentia, ſed immediatè reuelatione Dei credita iuxta dicta dubio 5. ita etiam fides eius cui aliquid priuatim reuelatur, nititur ſola reuelatione; non autem eius euidentia.

DVBIVM VII.

Vtrùm aſſenſus fidei nitatur diſcurſu?

92 SEnſus eſt, vtrùm in aſſenſu fidei, quo credo aliquid quod à Deo reuelatum eſt, explicitè vel ſaltem implicitè fiat eiuſmodi diſcurſus, quo fides nitatur; Quidquid Deus reuelauit eſt verum: atqui Deus hoc reuelauit: ergo eſt verum. Gabr. in 3. d. 23. q. 2. a. 1. poſt verſum *Quartò differunt*, & quidam recentiores id affirmant. Probatur, quia quoties aſſentimur vni rei propter aliam diſtincto actu creditam, ibi eſt verus diſcurſus: atqui in illo aſſenſu fidei credimus rem reuelatam eſſe veram, quia Deus eam reuelauit, idque diſtincto actu ab eo, quo credimus reuelationem: ergo hic eſt verus diſcurſus. Maior patet, quia diſcurrere nihil eſt aliud, quàm vnam rem ex alia deducere, ſiue propter aſſenſum vnius rei aſſentiri alteri, quam video ex ea ſequi. Secundò, quia habitus fidei per ſe reſpicit reuelationẽ, & rem reuelatã conſequenter ratione reuelationis, ergo operatur per diſcurſũ. Tertiò, quia fides humana nititur diſcurſu: ergo etiam diuina.

Gabriel.

93 Nota cum Vaſquez in 1. p. diſp. 222. c. 2. & communi ſententia, ad verum diſcurſum requiri ſaltem duplicem aſſenſum, ſcilicet antecedentis & conſequentis, quorum ille ſit cauſa huius: nam ad diſcurſum requiritur vt ex cognitione rei notæ deducam cognitionem rei ſecundùm ſe ignotæ, aut ſaltem minùs notæ, quàm per illum diſcurſum cognoſcitur: hinc quia Deus res omnes in ſe perfectiſſimè cognoſcit, etſi clarè videat vnam ex alia poſſe deduci, tamen nullo modo eas cognoſcit per diſcurſum.

Vaſquez. Quæ requirantur ad diſcurſum.

Quare Deus non diſcurrat.

Dixi, *Rei ſecundùm ſe ignotæ*, quia non impedit veram rationem diſcurſus, quòd conſequens mihi iam antea innotuerit mediante eodem antecedente, quo iam in diſcurſu vtor.

Secundò requiritur, vt cognoſcatur neceſſitas ſiue bonitas conſequentiæ, ſiue veritatem conſequentis habere connexionem cum veritate antecedentis. Item vt hæc cognitio ſit cauſa cognitionis ſiue aſſenſus conſequentis: in vero enim diſcurſu ideo aſſentior conſequenti, quia video illud ſequi ex antecedente, quod ſcio eſſe verum: quare qua ratione aſſenſus antecedentis eſt cauſa aſſenſus conſequentis, eadem ratione aſſenſus conſequentiæ eiuſdem etiam eſt cauſa. Cauſam autem voco non quidem propriè efficiẽtem, ſed quaſi obiectiuam formalem. aſſenſus enim antecedentis & conſequentiæ inclinant intellectum ad aſſenſum conſequentis; & conſequenter hunc cauſant quatenus ſeipſis ſiſtunt ipſam euidentiam veritatis antecedentis & conſequentiæ intellectui præſentem: ita vt vtraque hæc euidentia iam cognita deinde conſtituat integrum obiectum formale mouens intellectum ad aſſenſum concluſionis. 94

Qua ratione aſſenſus antecedẽtis & cõſequẽtiæ cauſent aſſenſũ conſequentis.

Ex quibus ſequitur malè aliquos reprehendere Suarem, quòd in 3. p. to. 1. diſp. 28. ſect. 2. dicat in diſcurſu aſſenſum conſequentiæ neceſſariò diſtingui ab aſſenſu conſequentis; nam cùm illa debeat eſſe huius cauſa, neceſſariò debet ab eo diſtingui. Et cùm ideo aſſentiar concluſioni quia video eam ſequi ex antecedente, neceſſariò debeo priùs ſaltem naturâ videre eam conſequentiam, & conſequenter alio actu. Confirmatur; quia hi duo aſſenſus habent obiecta formalia non ſolùm omnino diſtincta, ſed etiam diuerſæ rationis; nam aſſentimur conſequentiæ propter intrinſecam ipſius euidentiam: conſequenti verò propter euidentiam præmiſſarum, & claram illius cum his connexionem. vnde patet eſſe actus non ſolùm numero, ſed etiam ſpecie diſtinctos. 95

Suarez. Aſſenſus cõſequentiæ neceſſariò diſtinguitur ab aſſenſu cõſequẽtis, tamquam cauſa ab effectu.

CONCLVSIO. Fides theologica nullo modo nititur diſcurſu: ſed ſine eo immediatè credit rem reuelatam propter reuelationem quidem, tamen ſine vllo reſpectu ad euidentiam ſiue aſſenſum conſequentiæ. Ita Valentia 2. 2. d. 1. q. 1. puncto 2. & Turrian. diſp. 6. dub. 1. Probatur, quia fides eſt certior quauis naturali ſcientia: atqui ſecundũ aliam ſententiam, hoc eſſet falſum: ergo, &c. Maior cõmuniter ab omnibus cõceditur, & infrà eã ex profeſſo probabo. Minor probatur. Quia nullus aſſenſus poteſt eſſe certior ſua ratione formali, qua nititur: atqui ſecundùm aliã ſententiam aſſenſus fidei tãquam ratione formali nititur cognitione naturali bonitatis conſequẽtiæ illius ſyllogiſmi: ergo non poterit hac eſſe certior. Confirmatur. nã in omni alia argumentatione aſſenſus cõcluſionis numquam poteſt eſſe certior aſſenſu conſequentiæ: quantumcumque enim antecedens ſit certiſſimum, tamen, ſi conſequentia ſit dubia aut ſolùm probabilis, aſſenſus concluſionis erit dubius aut ſolùm probabilis. 96

Valentia. Turrian.

Probatur Secũdò, quia aliàs ſequeretur, multos rudes, aut nullũ aut non niſi incertũ ac dubium aſſenſum fidei poſſe elicere; quia ipſi nõ vident bonitatem ac certitudinẽ conſequentiæ, aut ſaltẽ non niſi dubiè & incertò: nec enim ipſi poſſunt vllo modo certò ſcire, qui ſyllogiſmi ſint boni, qui nõ; ſed ferè circa omnem omnino conſequẽtiam, an bona ſit, nec ne dubitant. abſurdiſſimũ autem eſt dicere, tales non credere certa & indubitata fide myſteria noſtræ fidei, cùm multos eorum videamus in fide conſtantiſſimos. 97

Reſpondent aliqui, dictam conſequentiam cognoſci etiam lumine fidei quod in rebus fidei facit infallibiliter cognoſcere neceſſariam omnino connexionem rei reuelatæ cum reuelatione diuina. 98

Sed

Sed contrà, vel lumen fidei facit nos eam connexionem euidenter & in ſe cognoſcere; vel obſcurè, & propter aliud, ſcilicet propter auctoritatem diuinam. Prius dici nequit, quia hoc nullo modo in nobis experimur, cùm tamen euidentiam cuiuſuis aſſenſus clarè poſſimus in nobis notare; tum etiam quia eſt contra naturam fidei, quæ obſcura eſt, nec facit obiectum ſuum clarè cognoſci. Secundum etiam dici nequit; tum quia hæc bonitas conſequentiæ deberet propter auctoritatem Dei reuelantem credi, per alium diſcurſum, & bonitas huius diſcurſus per alium; & ſic in infinitum. Tum etiam quia nulla ratione poteſt probari Deum reuelaſſe, atque ita eſſe de fide hunc ſyllogiſmum eſſe bonum: *Quidquid Deus reuelauit eſt verum: Deus hoc reuelauit: ergo eſt verum.* nullibi enim in tota Scriptura aut vlla Eccleſiæ definitione habetur Deum hoc reuelaſſe. Vel tandem dicendum erit, fide credi dictam conſequentiam eſſe bonam, non tamen propter reuelationem aut auctoritatem duinam, ſed quia lumen fidei hoc docet ſiue demonſtrat, atque ita reuelatio & auctoritas diuina non erit generatim obiectum formale omnis aſſenſus fidei; quod abſurdum eſt. & ſic etiam incidimus in ſententiam refutatam *n.* 57. & 62. His adde, eum qui in dicto ſyllogiſmo crederet, maiorem, minorem & conſequens eſſe vera, & tamen ex ignoratione formæ ſyllogiſticæ, aut aliam ob cauſam negaret illam conſequentiam eſſe certam, non fore hæreticum: ergo non eſt de fide illam eſſe certam & infallibilem.

99 Probatur concluſ. Tertiò, eadem fide propter auctoritatem primæ veritatis, credo Deum reuelaſſe ſe eſſe trinum & vnum, qua credo hoc eſſe verum: atqui non credo illud per eiuſmodi diſcurſũ: ergo nec hoc. Conſequentia patet, quia duo aſſenſus quorum vnus nititur diſcurſu, & alius non, cùm habeant diuerſa obiecta formalia, neceſſariò ſunt diuerſæ ſpeciei. Minor probatur, quia aliàs deberem priùs in antecedẽte aſſentiri huic: *Deus reuelauit ſe hoc reuelaſſe:* idque vel fide diuina, & ſic iretur in infinitum (quia idipſum deberem credere ob aliam reuelationem, & per alium diſcurſum) vel cognitione aliqua humana propter notas fidei, aut auctoritatem hominum id aſſerentium: & ſic tandem tota noſtra fides vltimò niteretur, non auctoritate diuina, ſed eiuſmodi cognitione. quod abſurdiſſimum eſt. Ex quibus patet, aſſenſum theologicum & aſſenſum fidei habere obiecta formalia planè diſtincta: nam prior habet pro obiecto formali aſſenſum vtriuſque præmiſſæ (quarum vna ſæpe eſt naturaliter cognita) & conſequentiæ: ideò enim aſſentior concluſioni theologicæ, quia priùs aſſentior præmiſſis & conſequentiæ. Aſſenſus verò fidei immediatè nititur ſola auctoritate ac teſtimonio Dei, vt obiecto formali. ideóque vterque aſſenſus neceſſariò ſpecie differt, & habet diſtinctos habitus.

100 Ad argumentum poſitum num. 92. Reſpondeo maiorem ſolùm eſſe veram, quando aſſentior vni rei propter aliam, quia video illam ex hac ſequi, ſiue propter neceſſariam aut probabilem vnius ex alia conſequentiam, quod ſuprà oſtendi in aſſenſu fidei non fieri. Adde Primò, etſi poſſimus priùs diſtincto aſſenſu credere reuelationem quàm rem reuelatam, & ſæpe etiam hoc ita fiat in iis qui primùm ad fidem conuertuntur; tamen hoc non eſt neceſſe, nec communiter in fidelibus fit; qui, dum iis res aliqua, vt reuelata ſufficienter proponitur, vno ſimplici actu & rem reuelatam & reuelationem credunt: ſicut vno actu videmus lumen & rem illuminatam.

Credens vnam rem propter aliã quando diſcurrat, & quãdo non.

Reuelatio & res reuelata cõmuniter eodẽ actu creduntur.

101 **Alia diuerſitas inter diſcurſum & fidem.**

Adde Secundò, vt aſſentiar alicui propoſitioni per diſcurſum, non ſufficere quòd ei aſſentiar propter aliam rem diſtincto actu cognitam: ſed debeo ei aſſentiri propter cognitionem illius rei, ita vt ipſa cognitio ſit cauſa obiectiua aſſenſus conſequentis. hoc autem in fide non fit: nec enim credo Deum eſſe trinum, quia credo eum id reuelaſſe, ſed ſimpliciter quia ipſe hoc reuelauit. Quod vel inde patet, quia aliàs non poſſemus credere Deum eſſe, niſi antè crederemus eũ hoc reuelaſſe; atque ita etiam niſi conſequenter priùs crederemus Deũ eſſe. nam hęc propoſitio, *Deus hoc reuelauit,* includit hanc, *Deus eſt*: nam eſt eadem cum hac, *Deus eſt hoc reuelans.* atque ita priùs neceſſariò crederemus Deum eſſe, quàm crederemus eum eſſe. Vt igitur eiuſmodi abſurda euitemus, neceſſariò dicendum eſt, nos non credere Deum eſſe, aliáque reuelata, quia credimus ea eſſe reuelata, ſed immediatè quia reuelata ſunt.

Ex quo etiam patet, me longè aliter aſſentiri propoſitioni de fide propter reuelationem, quàm aſſentiar concluſioni propter euidentiam conſequentiæ; quia cùm concluſioni non aſſentiar propter ſolã euidentiam conſequentiæ, ſed neceſſariò etiam propter euidentiam præmiſſarũ, (qui aſſenſus neceſſariò ſunt diſtincti) non poſſum concluſioni & conſequentiæ eodem actu aſſentiri. Secùs fit in fide, qua immediatè propter reuelationem credo rem reuelatam, atque eodem aſſenſu vtrique aſſentiri poſſum: cùm propter idem omnino medium, vtrique aſſentiar. Demum ex his etiam euidenter probatur noſtra concluſio.

Aliter aſſentior concluſioni ob euidentiam conſequentiæ, aliter propoſitioni de fide ob reuelationem.

Ad ſecundum, nego conſequentiam: quia ex antecedente ſolùm ſequitur, rem reuelatam ſecundùm ſe ſumptam non eſſe obiectum fidei, ſed ſolùm prout ſubſtat reuelationi; cum quo optimè ſtat, fidem ſine vllo diſcurſu in vtrumque ferri, ſicut viſio fertur in rem illuminatam.

Ad tertium, quidquid ſit de antecedente, nego conſequentiam. quia in teſtimonio humano intellectus nititur tamquam obiecto formali aliqua euidentia, tum ipſius atteſtationis, tum veracitatis ipſius atteſtantis, & his determinatur ad aſſenſum conſequentis, nec firmiùs adhæret ſaltem communiter ipſi rei creditæ quàm illa perſuadeant: quare non eſt mirum ſi ibi interueniat aliquis ſaltem virtualis diſcurſus. ſecùs eſt in fide diuina, vbi intellectus, nulla euidentia, ſed ſola auctoritate diuini teſtimonij, vt obiecto formali nititur, & à voluntate determinatur ad aſſenſum rei reuelatæ. 102

Cur in fide humana ſit potiùs diſcurſus quã in diuina.

Dices, hinc ſequi, ſaltem fidem eorum, quibus immediatè facta eſt reuelatio à Deo, quibúſque conſequenter ipſa reuelatio eſt euidens (vt accidit B. Virgini, Prophetis, & præcipuè primo angelo, qui euidenter cognoſcebat obiecta fidei ſibi à Deo reuelari) niti aliquo diſcurſu. Reſpondeo negando conſequentiam: quia eorum fides nullo modo nitebatur ea euidentia (vt oſtendi n. 91.) ſed ſola diuina auctoritate reuelante. Quamuis fuerit in iis ſimul alius aſſenſus merè naturalis, & quædam ſcientia à poſteriori, quæ nitebatur euidentia & diſcurſu, vt oſtendam dubio ſequenti. 103

DVBIVM VIII.

Vtrùm cognitio orta per diſcurſum ex euidentia atteſtationis ſit fides, an ſcientia, aliáve cognitio abſolutè euidens?

EXempli cauſa, angelo præſertim primo in via erat omnino euidens, Deum ſibi reuelare myſterium SS. Trinitatis: clariſſimè enim videbat hanc reuelationem ſibi fieri, nec poſſe fieri ab alio, quàm à Deo; item naturali lumine clarè videbat impoſſibile eſſe Deum mentiri, & conſequenter quidquid ipſe dicebat, eſſe neceſſariò verum. 104

Quæritur igitur, vtrùm hæc cognitio debeat dici fides,

fides,an ſcientia à poſteriore,aut ſaltem cognitio euidens?

105 Prima opinio docet,eiuſmodi cognitionem debere dici abſolutè euidentem & ſcientiam à poſteriori. Hanc citat Durand.in 3.d.23.q.9.littera N.& videtur eam probare Bañez,qui 2.2.q.5.a.1. concl. 2. docet, poſito quòd angelus euidenter ſciuerit myſterium Trinitatis ſibi à Deo reuelari(quod tamen non videtur admittere) etiam à poſteriori euidenter ſciuiſſe hoc eſſe verum.eandem tenet Valentia 2.2.diſp.1. q. 5.puncto 1. & plures alij recentiores. Et probatur, quia hic ſyllogiſmus, *Quidquid Deus reuelat eſt neceſſariò verum: Deus hoc reuelat: ergo eſt neceſſariò verum*; non minùs eſt euidens quàm quæuis alia demonſtratio à poſteriore: ergo non minùs gignit euidentem ſcientiam,quàm hæc. Adferuntur plures aliæ probationes,ſed ferè omnes ad hanc referuntur.

Durandus. *Bañez.* *Valentia.*

106 Secunda opinio docet,talem cognitionem non debere dici ſcientiam à poſteriori,aut abſolutè euidentem:ſed ſolùm euidentem in atteſtante. Hanc docent quidam recentiores apud Turrian. 2.2.q. 1. diſp. 9. dub.3.& tribuitur Caietano 2. 2.q.5.art.1.ſed ibi ſatis obſcurè loquitur,& videtur potiùs in contrarium inclinare. nam docet per talem diſcurſum non acquiri euidentiam rei in ſe, (qua ſcilicet natura ipſius in ſe clarè cognoſcatur;) ſed ſolùm acquiri euidentiam qua veritas rei clarè cognoſcatur in atteſtante ſiue propter atteſtantem: quod verum eſt, & etiam prior opinio fatetur;in hoc tamen à Caietano diſcrepat,quòd hic loco citato admittat eiuſmodi cognitione ve[...] euidenter cognoſci veritatem rei reuelatæ, ſiue q[...] hæc vera ſit; quod tamen Auctores illius ſententiæ negant.

Turrian. *Caiet.*

Probatur hæc opinio, quia ſolùm eſt duplex demonſtratio qua poſſit gigni ſcientia:Prima eſt à priore, qua effectus demonſtratur per cauſam. Secunda à poſteriore, qua demonſtratur cauſa per effectum; ad quam refertur ea qua ex contradictorio concluſionis infertur aliqua contradictio in his quæ habent connexionem ex natura rei cum concluſione. Antiqui enim has ſolas agnouerunt demõſtrationes, nec licet nobis aliàs fingere: atqui dictus ſyllogiſmus neutro ex his modis aliquid demonſtrat:ergo non eſt demonſtratio,& conſequenter non gignit cognitionem euidentem.

107 Tertiò igitur dici poſſet,dictam cognitionem eſſe fidem. Probatur,quia omnis ille aſſenſus ſiue cognitio eſt fides, quæ tamquam medio ſiue ratione formali nititur alterius teſtimonio: atqui dicta cognitio ita nititur teſtimonio Dei;nam reuelatio ſiue teſtimonium Dei eſt medium illius ſyllogiſmi: ergo illa cognitio eſt fides.Et confirmatur, quia etiam fides humana videtur niti tali diſcurſu,ſcilicet hoc: *Quidquid Iohannes,qui eſt vir probus,mihi teſtatur, eſt probabiliter verum:atqui ipſe mihi hoc teſtatur: ergo hoc eſt probabiliter verum.*

108 Pro reſolutione Nota, ſtrictè loquendo hæc duo multùm inter ſe diſtingui, ſcilicet, *Hæc res ſiue quòd Deus ſit trinus & vnus,eſt mihi in ſe euidens:* &, *Euidens eſt mihi, quòd hæc propoſitio, Deus eſt trinus & vnus, ſit vera.* Quibus æquiualent hæ duæ: *Connexio inter dictum ſubiectum & prædicatum mihi in ſe eſt euidens*: &, *Euidens eſt mihi,inter dictum ſubiectum & prædicatum eſſe connexionem, ſiue ea eſſe connexa.* In vtroque enim caſu in priore propoſitione ſi ſtrictè velimus loqui,ſignificatur naturam ſubiecti & prædicati,aut ſaltem naturam & qualitatem connexionis, quæ inter ea eſt,mihi clarè eſſe cognitas, ſiue me clarè ſcire qua ratione prædicatum conueniat ſubiecto,qualiſque inter ea ſit connexio.In ſecunda ſolùm ſignificatur me clarè ſcire eam connexionem inter ea verè à parte rei eſſe.quod poteſt eſſe verum, etſi ignorem qualis ea ſit; atque ita ſecunda propoſitio poteſt eſſe vera etſi prior ſit falſa.

Poſſum euidenter cognoſcere aliquã propoſitionem eſſe veram, etſi ipſa ſecundùm ſe mihi ſit obſcura.

Probatur exemplo. nam ex eo quòd videam magnetem attrahentem ferrũ,clarè colligo & ſcio à poſteriori eum habere in ſe vim id attrahendi,& conſequenter clarè ſcio hanc eſſe veram: *Magnes habet vim attrahendi ferrum*;ignoro tamen qualis ſit hæc vis,aut quomodo hæc attractio fiat. Et conſequenter hæc, *Magnes habet vim attrahendi ferrum*, eſt mihi in ſe ineuidẽs,& ſolùm euidens in effectu.Quod adhuc clarius eſt,quando videmus rem aliquam ex alia aut ſemper aut ferè ſemper ſequi, & ignoramus an id fiat vi aliqua ipſi rei intrinſeca, an verò virtute diuina aut etiam dæmonis,vt contingit in occiſo emittente ſanguinem præſente occiſore: quod nobis euidens eſt fieri, cùm tamen ſit obſcuriſſimum quomodo id fiat; atque adeò euidens eſt, præſentiam occiſoris habere vim cauſandi eam emiſſionem ſanguinis: qualis tamen ſit hæc vis, & vnde eam habeat obſcuriſſimum eſt.

Satis autem conſtat, euidentiam atteſtationis non facere mihi rem in ſe euidentem;& conſequenter angelo in via non fuiſſe abſolutè in ſe euidens Deum eſſe trinum & vnum, neque hoc vllus vmquam aſſeruit. Sed quæritur vtrùm ratione reuelationis quam clarè videbat ſibi fieri,euidenter cognouerit hoc eſſe verum. Quamuis autem inter primam & ſecundam opinionem poſſit alicui videri magis eſſe quæſtio de nomine quàm de re;tamen quia inde magna ex parte pendet alia quæſtio realis,ſcilicet an fides poſſit cõſiſtere cum actuali ſcientia,illa neceſſariò hîc nobis explicanda eſt. Suppono autem hîc quod paucis exceptis omnes concedunt,angelum, præſertim primum, clarè cognouiſſe eam reuelationem ſibi à Deo fieri. quod etiam diſp.11.dub.2.probabo. 109

Conclvsio I.Talis cognitio debet abſolutè dici euidens.ita Auctores primæ ſententiæ. Probatur, quia illa cognitio eſt abſolutè euidens, quæ habetur ex præmiſſis euidentibus,per euidentem conſequentiam:atqui illa cognitio eſt talis(nam,vt hîc ſupponimus, ille angelus euidenter cognoſcit maiorem & minorem eſſe veras,& conſequentiam eſſe bonam:) ergo illa cognitio eſt euidens. 110

Maior probatur Primò, quia euidentia gignit euidentiam,& omnis ille aſſenſus eſt euidens,qui nititur obiecto formali euidenti. (quia per hoc diſtinguitur ab obſcuro:) atqui hic aſſenſus eſt talis (nititur enim tamquam obiecto formali euidenti cognitione antecedentis & conſequentiæ:)ergo eſt euidens. Secundò,quia ideo præciſè in alia demonſtratione, præſertim à poſteriore, aſſenſus concluſionis eſt euidens, quia habetur per euidentem conſequentiam ex præmiſſis euidentibus.

Confirmatur, quia ſecluſo imperio voluntatis nihil conuincit intellectum eúmque neceſſitat ad aſſenſum niſi rei euidentia: atqui intellectus in tali caſu omnino conuincitur, & ſine imperio voluntatis ad aſſenſum concluſionis neceſſitatur: ergo eius veritas eſt ei euidens.

Secluſo imperio volũtatis ſola euidẽtia neceſſitat intellectum.

Dices Primò, hinc non ſequi, eam veritatem ſiue cognitionem eſſe angelo abſolutè euidentem, ſed ſolùm eſſe euidentem in atteſtante.Sed contrà, vel eam veritatem ſolùm eſſe euidentem in atteſtante eſt particula alienans.Sicut cùm imago dicitur homo pictus: ita vt ſignificetur illam veritatem ſolùm eſſe euidentem ipſi atteſtanti,non autem ipſi angelo; & hic ſenſus apertè falſus eſt. nam argumenta allata clarè probant eam veritatẽ ipſi angelo eſſe euidentem. Vel ſolũ ſignificat eam veritatem non eſſe illi angelo in ſe,ſiue per ſe immediatè euidentem;ſed ſolùm ratione ipſius reuelationis; & ſic ea propoſitio eſt quidem vera; ſed inde non ſequitur, eam veritatem non debere 111

abſo

Veritas euidens in atteſtāte poteſt dici abſolutè euidens.

abſolutè dici euidentem angelo. Quia quoties aliquid cognoſco per demonſtrationem à poſteriore; concluſio non eſt mihi euidens in ſe, ſed ſolùm in ſuo effectu, & tamen dicitur mihi abſolutè eſſe euidens, ita vt dicar abſolutè euidenter cognoſcere eam eſſe veram: ergo idem dicendum eſt in alio caſu.

112 Dices Secundò, Deus reuelat illi angelo myſterium Trinitatis obſcurè, quia hic per eam nec myſterium Trinitatis, nec Deum clarè cognoſcit: ergo ipſa reuelatio eſt obſcura, & conſequenter nequit parere claram cognitionem. Reſpondeo, eam reuelationem eatenus dici obſcuram, quatenus non facit angelum videre ſiue cognoſcere rem reuelatam prout in ſe eſt; & hac ratione parit cognitionem obſcuram & ænigmaticam circa ipſam naturam & conditionem rei reuelatæ. Alia tamen ratione dicitur clara, quatenus angelus clarè videt eam ſibi à Deo fieri; & hac ratione parit claram cognitionem veritatis rei reuelatæ, ſiue qua angelus clarè cognoſcit hanc eſſe veram; etſi ignoret qua ratione vera ſit: ſicut videndo ferrum à magnete attrahi clarè cognoſco id ab eo attrahi, etſi ignorem qua ratione id fiat, an immediatè agendo in diſtans, an producendo aliquam qualitatem in medio.

Qua ratione reuelatio facta angelo fuerit obſcura, & qua ratione clara.

113 Ad argumentum contrarium poſitum n. 106. Reſpondeo hanc demonſtrationem eſſe à poſteriore: nam etſi non ſit propriè ab effectu, eſt tamen ei ſimilis, & ad eam reducitur, ſicut ad eam reducitur omnis demonſtratio, quæ fit per reductionem ad impoſſibile, ſiue ad contradictorium eius quod habet cum re demonſtrata apertam & neceſſariam connexionem, & ſi lubet, etiam ſibi intrinſecam: nam etſi res reuelata non habeat intrinſecam connexionem cum reuelatione; tamen diuina reuelatio habet intrinſecam, naturalem ac omnino neceſſariam connexionem cum veritate rei reuelatæ, ita vt ex ipſius natura implicet eam eſſe in rerum natura, & tamen rem reuelatam eſſe falſam: atque ita etſi non ſit mutua, tamen eſt magis eſſentialis inter reuelationem & veritatem rei reuelatæ connexio, quàm inter effectum & cauſam naturalem efficientem; quia hæc poſſunt abſolutè à ſe mutuo ſeparari, omnino autem implicat reuelationem poni ſine veritate rei reuelatæ.

Diuina reuelatio habet naturalem connexionem cū veritate rei reuelatæ.

114 Vt hæc autem ſint clariora, Nota, cum demonſtramus cauſam per effectum, ipſum effectum quatenus eſt præciſè effectus, non eſſe nobis propriè rationem formalem ſeu medium certum cognoſcendi cauſam eiúſque exiſtentiam; nam calor à ſole productus non minùs eſt ipſius effectus, quàm lumen, & tamen ex præſentia talis luminis certò demonſtramus ſiue cognoſcimus præſentiam ſolis; non tamen ex præſentia caloris, quia hic idem perſæpe aliunde poteſt produci, & abſente ſole perſeuerat; ſed ideò præciſè ex aliquibus effectibus clarè demonſtramus præſentiā cauſæ, quia ratione neceſſariæ connexionis & dependentiæ vnius ab altero, exiſtentia effectus eſt euidens ſignum exiſtentiæ cauſæ; & conſequenter quo illa connexio ſeu dependentia eſt magis neceſſaria, eo effectus eſt ſignum magis euidens & infallibile, & ex eo exiſtentia cauſæ certiùs & euidentiùs demonſtratur. Cùm igitur inter reuelationem diuinam & veritatem rei reuelatæ ſit longè euidentior & magis neceſſaria connexio, quàm inter exiſtentiam effectus & exiſtentiam cauſæ creatæ (cùm ille ſine hac abſolutè ſaltem miraculosè poſſit exiſtere) conſequenter ex ipſa reuelatione longè certiùs & euidentiùs demonſtratur veritas rei reuelatæ, quàm exiſtentia vllius cauſæ creatæ poſſit demonſtrari ex effectu.

Cauſa demonſtratur ex effectu præciſè ratione connexionis, quæ inter ea eſt.

Ex reuelatione diuina perfectiùs demonſtratur veritas reuelata quā cauſa ex effectu.

115 Conclvsio II. Dicta cognitio non poteſt dici fides, quia fides nititur tamquam obiecto formali alieno teſtimonio formaliter ſumpto, ſiue quatenus habet præciſè rationem teſtimonij; dicta autem cognitio non nititur teſtimonio Dei formaliter ſumpto, ſiue quatenus præciſè habet rationem teſtimonij; ſed ſolùm quatenus eſt euidēs ſignum veritatis ipſius rei reuelatæ. Sicut quando audio Ioannem mihi dicentem ſe viuere, aſſenſus quo id credo nititur eius dicto, non quatenus eſt teſtimonium aliquod, ſed quatenus eſt euidens ſignum vitæ ipſius: ideóque non eſt fides, ſed ſcientia à poſteriore. quod vel inde patet, quòd ſiue is, qui mihi hoc dicit, habeatur verax, ſiue perpetuò mendax, eodem modo ac æquè firmiter mihi perſuadebo eum viuere. quod falſum eſſet ſi propriè dicta fide hoc crederem: nam hæc numquam firmiter nititur teſtimonio hominis habiti pro mendace. Ex quo patet ſolutio argumenti poſiti n. 107.

Quare dicta cognitio non ſit fides.

Non omnis cognitio nixa alieno teſtimonio eſt fides.

Ad confirmationem Reſpōdeo, etſi fortè fides humana ſaltem communiter nitatur aliquo diſcurſu, tamen nititur etiam ipſo teſtimonio hominis formaliter ſumpto, non autem quatenus eſt certum, aut etiam probabile ſignum veritatis rei teſtatæ ratione connexionis quam cum hac habet, quia ex ſe nullam omnino huiuſmodi connexionem habet, cùm non ſit magis neceſſariò verum, quàm falſum. Simile ferè cum noſtro caſu eſt quando credo Romam eſſe in Italia, quia omnes ferè mortales id teſtantur. cùm enim moraliter impoſſibile ſit omnes illos ea in re falli aut mentiri, ille aſſenſus non eſt propriè fides, ſed quædam ſcientia à poſteriore moraliter certa. 116

Romam eſſe in Italia [illegible] ab ex[illegible] propriè creditur, ſed ſcitur.

DVBIVM IX.

Vtrùm propoſitio quæ per euidentem conſequentiam deducitur ex principiis fidei, ſit de fide, ſiue obiectum fidei?

Quidam affirmant eiuſmodi propoſitionem non quidem omnibus, ſed iis qui clarè vident eam conſequentiam, eſſe de fide, eóſque eam fide diuina credere. Ita Catharinus opuſculo de Certitudine gratiæ, aſſert. 6. Vega lib. 1. in Concil. Trident. c. 39. Canus l. 6. de locis Theolog. c. vlt. ad 10. verſ. *Sed & id poſtremò.* Probatur Primò, quia qui negaret concluſionem quam ita videret clarè deduci ex propoſitionibus reuelatis, eſſet hæreticus: ergo illa eſt de fide. Secundò, quia Eccleſia multa hoc modo ex principiis fidei deducit & proponit credenda, quæ non ſunt in Scripturis aut traditionibus reuelata: ergo eiuſmodi propoſitiones iis qui vident talem conſequentiam ſunt de fide. Tertiò, quia ea quæ legimus in Scriptura aut in Eccleſiæ definitionibus, credimus fide diuina, cùm tamen non ſciamus ea à Deo eſſe reuelata, niſi mediante hoc diſcurſu: Quidquid habetur in Scriptura aut Eccleſiæ definitionibus eſt à Deo reuelatum: hæc ſunt talia: ergo ſunt à Deo reuelata. Cuius minor eſt ſolùm cognita naturali lumine, quia nimirum illa in Scriptura aut Conciliis legimus. Quartò, quia qui videt hoſtiam à ſacerdote conſecratam adorandam offerri, propter hunc ſyllogiſmū: Omnis hoſtia rite conſecrata continet Chriſtū: hæc eſt talis: ergo hæc continet Chriſtum; fide diuina credit Chriſtum in ea verè contineri: quia aliàs non poſſet eam abſolutè, ſed ſolum ſub conditione adorare. Quintò, quia hic eſt bonus ſyllogiſmus: Eſt de fide omnem validè baptizatum ſuſcipere characterem: atqui hic puer eſt validè baptizatus: ergo eſt de fide hunc accepiſſe characterem. vnde vlteriùs infertur propoſitionem deductam ex propoſitione de fide eſſe de fide. 117

Catharin. Vega. Canus.

Nota Primò, hanc ſententiā poſſe habere duplicē ſenſum. Primò, vt velit nos credere tali propoſitioni propter euidentiam ipſius conſequentiæ, qua ex principiis de fide deducitur, ita vt ipſa euidentia conſequentiæ ſit partiale obiectum formale aſſenſus fidei. 118

Et in hoc ſenſu ſatis manet refutata ex dub. 7. vbi oſtẽdi, fidem noſtram nullo modo poſſe ita niti euidentia conſequentiæ, quia aliàs non eſſet certior quàm ſit cognitio illius conſequentiæ; quod tamen falſum eſt. Secundò, vt ipſa euidentia conſequentiæ habeat ſe ſolùm per modum proponentis obiectum fidei; & ſit ſolùm obiectum formale iſtius iudicij, quod aſſenſum fidei præcedit, quóque iudicamus aliqua verè eſſe à Deo reuelata. Sicut dub. 5. concl. 3. dixi de teſtimonio

Vaſquez. Eccleſiæ. Vaſq. autem 1. p. diſp. 5. n. 8. docet Vegam & Canum in ſecundo hoc ſenſu intelligendos eſſe, eóſque in hoc ſenſu infrà impugnabimus.

119 Nota Secundò, dictam ſententiam poſſe intelligi in triplici caſu. Primò, quando aliqua propoſitio euidenter infertur ex duabus de fide, vt contingit in hoc ſyllogiſmo: Omnes quibus Chriſtus dedit poteſtatẽ abſoluẽdi à peccatis, hanc verè habuerũt: atqui Chriſtus contulit eam S. Petro: ergo hic eam habuit. Sed in hoc caſu ſemper ſignificatum concluſionis ſaltem implicitè cõtinetur ſub ſignificato alterius aut vtriuſque præmiſſæ, atque ita neceſſariò eſt ſaltem implicitè reuelatum, v. c. in dicto exemplo ſignificatum concluſionis, ſiue D. Petrum accepiſſe eam poteſtatem, implicitè ſignificatur per minorem: qui enim dicit Chriſtum dediſſe S. Petro hanc poteſtatem, implicitè dicit ſanctum Petrũ hanc accepiſſe, non ſolùm mediante aliqua conſequentia & connexione ſignificatorum inter ſe, ſed ex vi ſignificationis verborum: me enim [illegible] aliquid efficaciter dare ſignificat hunc il[illegible] Secundò, quando concluſio infertur ex vn[illegible] & altera naturaliter cognita, quæ tamen non [illegible]ntingens, ſed neceſſaria, vt in hoc ſyllogiſmo: Omnis homo eſt riſibilis: Chriſtus eſt homo: ergo eſt riſibilis. Tertiò, quando concluſio deducitur ex vna propoſitione de fide, & altera naturaliter nota, contingente tamen. v. c. Omnis legitimè baptizatus recepit gratiam: hic infans eſt talis: ergo recepit gratiam. Auctores autem ſupradicti intelligunt ſuam ſententiam de omnibus his caſibus.

Concluſio poteſt tripliciter deduci ex antecedẽte de fide.

120 Nota Tertiò, duobus modis vnam propoſitionem poſſe inferri ex alia. Primò, immediatè ex vi ſignificationis, ſiue quia illa virtute idem ſignificat quod hæc. v. c. hæc, Omne animal eſt corpus, virtute ſignificat hanc, Homo eſt corpus; quia homo eſt aliquod animal. quare dum hæc ex illa infertur, non infertur propriè vna res ex alia, aut vna propoſitio ex alia omnino diſtincta; quia dictæ propoſitiones etſi verbis, atque ita materialiter differant; tamen formaliter ratione eiuſdem ſignificationis ſunt ſaltem ex parte vna & eadem, quia eandem rem ſignificant (ſcilicet homo eſt corpus.) ſed ex ſignificato generatim ſumpto infertur idem ſpeciatim ſumptum. Secundò, poteſt vna propoſitio ex alia inferri præcisè ratione connexionis inter vtriuſque ſignificatum. v. c. ex hac, Chriſtus eſt verus homo, infertur, ergo eſt riſibilis; non vi ſignificationis, quia prior non ſignificat ſecundam, ſed quia riſibilitas habet cum natura humana neceſſariam connexionem. & de hoc caſu eſt præcipua difficultas.

Vna propoſitio dupliciter ex alia infertur.

121 Conclvsio I. Propoſitio quæ priori modo ex dictis, ſiue immediatè ex vi ſignificationis vtriuſque, infertur ex propoſitione reuelata, eſt de fide. Patet, quia ipſius ſignificatũ eſt etiam verè, etſi aliis verbis à Deo reuelatum: qui enim teſtatur omne animal à Deo eſſe creatum, etiam teſtatur quamuis animalis ſpeciẽ, atque adeò hominem à Deo eſſe creatũ, idque non ſolũ mediante aliqua illatione ſiue conſequentia, ſed immediatè & ſecundũ ſe, licet aliis verbis. Cõfirmatur, quia hæ duæ propoſitiones, *Omne animal eſt à Deo creatum: &, Homo & brutum ſunt à Deo creata* quo ad rem ſignificatam ſunt omnino vna & eadem propoſitio: ergo qui priorem aſſerit, etiam immediatè aſſerit ſecundam. Sicut qui aſſerit hoc eſſe gladiũ, ſimul aſſerit eſſe enſem. vide plura in diſp. 6. dub. 1.

Vbi tamen notandum, euidentiam conſequentiæ in eo caſu non ingredi formale obiectum aſſenſus fidei, ſed ſolùm proponere intellectui ipſam reuelationem ſiue obiectum formale aſſenſus fidei: quare omnis aſſenſus qui nititur euidentia conſequentiæ vt obiecto formali, ſolùm poteſt eſſe aſſenſus theologicus, vt bene notat Valentia 2. 2. d. 1. q. 1. puncto 2. in ſolut. 3. argumenti.

Nullus aſſenſus nitẽs euidentia conſequentiæ eſt fidei. Valentia.

Conclvsio II. Ea quæ ſolùm ſecundo modo deducuntur ex propoſitionibus reuelatis, nõ ſunt de fide; ſed ſolum concluſiones theologicæ. Ita Valent. ſup. Turrian. 2. 2. diſp. 6. dub. 3. Sotus l. 3. de Gratia. c. 3. in 3. argum. Molina 1. p. q. 1. a. 2. d. 1. & alij. Probatur, quia, vt oſtẽdi ſuprà dub. 5. concl. 2. nihil poteſt fide diuina credi niſi ſit à Deo reuelatũ: atqui propoſitio dicto modo ex propoſitionibus reuelatis deducta, nõ eſt à Deo reuelata: ergo nequit fide diuina credi. 122

Valent. Turrian. Sotus. Molina.

Dices, Etſi Deus non reuelauerit eam explicitè & in ſe, reuelauit tamen eam implicitè & in alio ex quo deducitur. 123

Sed etſi hæc reſponſio poſſit alicui fortè videri probabilis, quando aliqua propoſitio apertè deducitur ex duabus de fide, quia tunc per ſe & immediatè ſequitur ex reuelatis, non tamen quando deducitur ex vna de fide & altera naturaliter nota: quia tunc non ſequitur immediatè & per ſe ex propoſitione reuelata, ſed ſolùm mediatè & per accidens, ratione propoſitionis naturaliter cognitæ, quæ à Deo non eſt reuelata: atque ita non poteſt magis à Deo eſſe reuelata quàm hæc ſit reuelata. cùm enim non poſſit participare eſſe reuelatum niſi ratione euidentis conſequentiæ ex reuelatis, nec poſſit hanc conſequentiam habere, niſi ratione propoſitionis non reuelatæ, ſiue hac mediante, ſequitur eam nõ magis participare eſſe reuelatum, quàm hæc id participet. Sicut quando aliqua concluſio ſequitur ex aliqua certa, & alia tantùm probabili, quia certitudinem prioris non poteſt participare, niſi mediante ſecunda, non poteſt hac vllo modo eſſe certior.

Confirmatur Primò, quia aliàs concluſio non habens certitudinem niſi ratione conſequentiæ ex præmiſſis, poſſet eſſe certior altera præmiſſarum: illud autem apertè eſt abſurdum: ergo & id vnde ſequitur. Maior probatur, quia cùm talis concluſio non ſit in ſe reuelata, non poteſt participare certitudinem reuelationis, niſi ratione conſequentiæ, ſiue quia ſequitur ex illis præmiſſis: & tamen ſecundùm aliam ſententiam eſſet de fide, & conſequenter certior ſua præmiſſa, quæ non eſt de fide. Confirmatur, quia aliàs poſſet quis dici eſſe teſtatus id, quod ipſe penitus ignorat, nec vmquam vllo modo fuit ſuſpicatus. v. c. Hortulanus aliquis bene nouit nicotianam, penitus tamen ignorat eam habere vim ſanandi vulnera; mihi verò ſcienti quidem nicotianã habere eam vim, ignoranti tamen qualis herba ſit nicotiana, ipſe certa herba demonſtrata teſtetur eam eſſe nicotianam; quo caſu ſecundùm aliam ſententiam ille mihi teſtaretur hanc herbam habere vim ſanandi vulnera, cùm tamen ipſe hoc penitus ignoret. Item qui mihi teſtaretur omnem accipientem aliquid pro mutuo vltra ſortem, eſſe vſurarium, ſimul teſtaretur Ioannem, qui hoc occultè facit, quem ipſe numquam nouit, neque de eo vmquam aliquid audiuit, eſſe vſurarium. quæ abſurda ſunt. 124

Dices, Qui mihi teſtatur omnem legitimè baptizatum habere characterem, etiã implicitè teſtatur hunc legitimè baptizatũ, v. c. Ioannem, habere characterem. Sicut qui teſtatur omnem hominem eſſe animal. etiam implicitè teſtatur Ioannem eſſe animal. Reſpondeo, talem teſtari quidem hunc baptizatum formaliter ſumptum habere characterem, ſicut tamẽ nec 125

explicitè

explicitè nec implicitè teſtatur Iohannem eſſe baptizatum, & conſequenter nec teſtatur eum eſſe hunc baptizatum, ita nec teſtatur eum habere characterem. vnde bene quidem ſequitur, eſſe de fide hunc baptizatum formaliter ſumptum habere characterem; non tamen ſequitur eſſe de fide Iohannem habere characterem: quia Iohannes non ſignificat hunc baptizatum formaliter ſumptum ſiue qua talem; verè tamen ſignificat hûc hominem formaliter ſumptum, & qua talem; ideoque qui teſtatur omnem hominem eſſe animal, etiam teſtatur Iohannem eſſe animal.

Ad primum argum. poſitum num. 117. nego antecedens: nam contradictorium propoſitionis quæ ſolùm ſecundo modo ex dictis num. 120. deducitur ex reuelatis, ſolùm eſt erroneum, non autem hæreticum.

126 Ad ſecundum, Reſpondeo Eccleſiam multas propoſitiones quæ priore modo ex dictis num. 120. deducuntur ex reuelatis, definire eſſe de fide, & contrarium damnare tamquam hæreticum; numquam tamen ita definire propoſitiones, quæ ſolùm ſecundo modo deducuntur ex reuelatis, ſed ſolùm decernere eas eſſe certas, & earum contradictorium eſſe periculoſum aut erroneũ; vt patet ex variis ipſius circa diuerſas propoſitiones qualificationibus, ſub quibus eas damnat. quare qui eiuſmodi propoſitionem negaret, non eſſet ideo præcisè hæreticus, ſed ſolùm conſecutiuè, quatenus implicitè aſſereret Eccleſiam in ſuis definitionibus errare. Vide Molinam ſuprà, & Lorcam 2.2.d.6.n.14. *Molina. Lorca.*

127 Ad tertium, Reſpondeo noſtram fidem nullo modo niti illa naturali cognitione aut diſcurſu, ſed ſolùm iudicium præcedens fidem iis nititur; taléſque propoſitiones non ſunt de fide, propter talem diſcurſum, ſed quia reuelatæ ſunt; quamuis per illum diſcurſum cognoſcamus eas eſſe reuelatas, & conſequenter illas eſſe de fide.

Ad quartum, nego antecedens: talis enim ſolùm cognitione merè naturali cognoſcit Chriſtum in ea hoſtia eſſe præſentem, & quidem non ita certò, quin poſſit ei ſubeſſe falſum; quia ipſe non eſt omnino certus, quòd conſecrans ſit verus Sacerdos, aut quòd habuerit veram intentionem conſecrandi, cùm hæc ſolùm fide humana credat. Ad confirmationem, nego aſſumptum: vt enim eam hoſtiam abſolutè adoret, ſufficit quòd habeat moralem certitudinem eam eſſe legitimè conſecratam, & conſequenter Chriſtum ibi eſſe præſentem; qualem cognitionem ſufficienter habet ex fide humana quando non occurrit ratio dubitandi de contrario: ſicut is cui ab aliis dicitur hoſtias tali loco poſitas eſſe conſecratas, quas ipſe legitimè adorat, cùm tamen ſola fide humana ſciat eſſe conſecratas. Nec eſt hîc periculum idololatriæ, quia ille nullo modo intendit adorare panem, ſed Chriſtum, quem rationabiliter hîc credit eſſe præſentem. *Vt hoſtiam abſolutè adorem ſufficit quod moraliter certo ſciam eam eſſe conſecratã.*

Ad quintum, nego eum ſyllogiſmum eſſe bonum: nam, vt patet ex dictis num. 125. maior ſolùm eſt vera ſumpta formaliter, ac in ſenſu compoſito; quare ex ea ſolùm poteſt inferri eſſe de fide, hunc habere characterem, poſito quòd ſit baptizatus; ſicut in hoc ſyllogiſmo, Quicumque conſtitutus in clara luce habet viſum bene diſpoſitum & oculos apertos, neceſſariò videt præſentem lucem: atqui Iohannes eſt talis: ergo neceſſariò videt præſentem lucem. conſequens enim apertè eſt falſum, niſi addatur, Poſito quòd oculos habeat apertos, &c. aut in minore addatur. Iohannes eſt neceſſariò talis. nam alias ſi ſit contingenter talis, etiam contingenter videt, ac poteſt non videre.

DISPVTATIO X.

Qua ratione obiectum fidei, tam formale quàm materiale ſit neceſſariò verum.

Hac de re diſputat D. Thom. quæſt. 1. art. 3 vbi docet, fidei non poſſe ſubeſſe falſum quia nititur teſtimonio Dei, qui falſum teſtari nequit. *D. Thom.*

DVBIVM I.

Vtrùm Deus per ſe vel per alium poßit mentiri aut teſtari falſum?

Fvit olim hæreſis Priſcilianiſtarum qui docebant Primò, ob grauem cauſam, v. c. ad ſeruandam vitam, licere mentiri. Secundò, Deum mentiri poſſe, atque per prophetas aliquando fuiſſe mentitum. vt de iis teſtatur D. Auguſt. lib. de Hæreſib. cap. 7. hæreſ. 70. & l. contra mendacium cap. 2. vbi etiam ait, eos docuiſſe, Chriſtum aliquando mentitum fuiſſe. *Non ſe aliter*, inquit, *arbitrantes veracem ſuam oſtendere falſitatem, niſi veritatem dicant eſſe mendacem.* 1 *Priſcilianiſtæ. S. Auguſt.*

Quidam verò Catholici fatentur Deum quidem numquam fuiſſe mentitum, nec de potentia ordinaria mentiri poſſe; de potentia tamen abſo[lutà a]iunt eum poſſe mentiri, quia non videtur v[llam inuolue]re implicantiam: Dei autem omnipotent[iæ non eſſe ne]gandum quod non implicat contradi[ctionem. I]ta Holcot in 2. quæſt. 2. art. 8. & in 3. quæſt. 1. art. 6. Aliacenſ. in 1. quæſt. 12. artic. 3. dub. 3. §. 55. propoſit. 4. Adamus in 3. d. 14. quæſt. 5. dub. 2. in fine Gabr. verò in 3. d. 12. quæſt. 1. art. 3. dub. 1. negat quidem Deum mentiri poſſe (quia hoc ſignificat aliquem dicendo falſum peccare) concedit tamen Deum poſſe dicere falſum, ita tamen vt in eo nullo modo peccet, atque ita nec admittat mendacium. Sed in hoc abutitur & rebus & vocibus. Quare nos hîc pro eodem hæc accipimus mentiri, & ſcienter teſtari falſum. dico *ſcienter*, quia ſicut impoſſibile eſt Deum aliqua ignorare, ita etiã impoſſibile eſt eum ignoranter teſtari falſum. 2 *Holcot. Aliacenſ. Adamus. Gabriel.*

3 Tertiò Nota, Deum quatuor modis poſſe concipi per alios mentiri. Primò propriè, præcipiendo alicui vt ſuo ſiue Dei ipſius nomine, & tamquam à Deo dicta aliqua falſa aliis enunciet; quo caſu Deus & diceretur propriè per talem loqui & mentiri. Secundò, præcipiendo ei vt nomine proprio aliqua falſa dicat. Tertiò, ſine vllo præcepto eum ad hoc directè incitando; ſicut gratia ſua præueniente nos excitat ad opera bona, aut ſimili aliqua ratione. Quartò, producendo in eo habitum mendacij aut apprehenſionem falſam, atque ita exiſtendo ei cauſam cur falſum dicat. Hic propriè agimus de primo modo, nam hîc ſolus propriè ad hanc difficultatem ſpectat: nam aliis modis non niſi impropriè aliquis per alium mentiri dicitur: conſequenter tamen etiam hîc agemus de 2. & 3. modo, de 4. verò agemus dubio 2.

4 Conclvsio I. Deus numquam per ſe fuit mentitus, nec etiam propriè loquendo iuxta primum modum ex dictis per alium imò ſecundùm potentiam ordinariam omnino impoſſibile eſt eum ita mentiri. Hæc eſt de fide, & communis Catholicorum. & contrarium in Priſcilianiſtis damnatum eſt. Probatur, quia alias Scriptura tota, & fides noſtra penitus euerterentur: nàm ſi credamus in Scripturis vel vnum eſſe mendacium; eadem ratione poterimus credere totam eſſe confictam, & fides noſtra erit mera fabula. Item ſi credamus Deum de potentia ordinaria ita potuiſſe mentiri, etiam poterimus credere eum aliquando

fuiſſe mentitum : tum quia nulla erit ratio cur credamus eum de facto id non feciſſe; tum etiam quia potentia Dei ordinaria non aliter diſtinguitur ab abſoluta , quàm quòd illa ſit ſecundùm communem curſum rerum , ac decretum Dei , quo ſtatuit ea aliquando vti,& ita aliquando redigatur in praxim;hæc autem ſit ſupra communem rerum curſum,& contra Dei decretum, quo ſtatuit numquam ea potentia vti. vnde ſequitur Si Deus potentia ordinaria poſſit mentiri,eum aliquando de facto mentitum fuiſſe.

Potentia Dei ordinaria quomodo differat ab abſoluta.

5 Conclvsio II. Omnino impoſſibile eſt Deum etiam de potentia abſoluta per ſe mentiri,aut etiã per alium propriè loquendo iuxta primum modum ex dictis num.3. Eſt iam communis Catholicorum , & vel eſt de fide , vt ego opinor, vel fidei proxima. Ita Valentia 2.2.d.1.quæſt.1.puncto 3.conc.2. Vaſquez art.3.concl.1. Turrian.diſp.3. dub.1. & 2. Probatur Primò,ex Scripturis. quia Num. 23. dicitur , *Non eſt Deus quaſi homo vt mentiatur ; nec vt filius hominis vt mutetur.* & ad Rom.3. *Eſt autem Deus verax ; omnis homo mendax.* Quibus veracitas Dei diſtinguitur à veracitate hominum , eique talis tribuitur qualis nequit in hominibus reperiri;nam dicitur in ea omnino hominibus eſſe diſſimilis.

Valentia. Vaſquez. Turrian. Num. 23.

Rom. 3.

Vbi Nota Primò , in dictis Scripturis non tam agi de actuali mendacio , quàm de potentia mentiendi, ita vt Deus diſtinguatur ab omni homine , non tam quia ipſe numquam fuit actu mentitus , & omnis homo [illegible]ando actu mentiatur (quia alias ibi dicere[illegible]ta eſſet de fide omnem hominem aliq[illegible]mentitum,quod tamen falſum eſt:cùm de[illegible]e ac S. Iohanne Baptiſta , piè credamus eos [illegible]quam fuiſſe mentitos : quod probabiliter etiam aliis quibuſdam accidit.)quàm quia omnis homo ex natura ſua eſt mendax & mutabilis, ita vt poſſit mentiri & mutari,Deus autem neutrum vllo modo poſſit.

Confirmatur quia priori loco ex dictis Deus eodem modo dicitur non poſſe mentiri , ſicut dicitur non poſſe mutari : atqui ipſe natura ſua eſt omnino & abſolutè immutabilis,iuxta illud Iacobi 1. *Apud quem non eſt transmutatio , nec viciſſitudinis obumbratio.* vbi omnis omnino mutabilitas ab eo remouetur : ergo ſimiliter eſt ei omnino impoſſibile mentiri.

Iacobi 1.

7 Confirmatur Secundò , clariſſimè ex Apoſtolo ad Hebræos 6. vbi ait : *In quo abundantiùs volens Deus oſtendere pollicitationis heredibus immobilitatem conſilij interpoſuit iusiurandum : vt per duas res immobiles quibus impoſſibile eſt mentiri Deum fortiſſimum ſolatium haberemus* , &c. Vbi docet Primò , Deum abundantius, id eſt præter omnem neceſſitatem , ſuæ promiſſioni addidiſſe iuramentum , quia nimirum Dei promiſſio per ſe tam erat firma & immobilis ac iuncta iuramento. Docet Secundò , tam Dei promiſſionem quàm iuramentum eſſe duas res immobiles , quibus ſingulis impoſſibile ſit mentiri Deum. Vbi expreſsè docet , abſolutè eſſe impoſſibile Deum mentiri , non ſolùm in iuramento, ſed etiam in ſimplici promiſſione : ideo enim vocat ea duas res immobiles,oſtendens ſingula per ſe immobilia ſiue immutabilia eſſe , ita vt impoſſibile ſit Deum in iis mentiri ea non implendo.

Hebræos 6.

8 Reſpondent aliqui,hæc aliaque eiuſmodi loca intelligenda eſſe de potentia Dei ordinaria. Sed contra Apoſtolus abſolutè dicit Deo eſſe impoſſibile mentiri:atqui hoc non poteſt dici de eo, quod ei,ſolùm eſt impoſſibile de potentia ordinaria(quia alias hæc eſſet vera : Impoſſibile eſt Deo creare alium mundum , quia de potentia ordinaria hoc fieri nequit ; illud tamen eſt apertè falſum , nec catholice dici poteſt:) ergo debet intelligi de potentia abſoluta.

Quod ſolùm eſt impoſſibile ſecũdùm potentiam ordinariã, nequit dici Deo abſolutè impoſſibile.

9 Probatur Secundò , ex Patribus: nam D. Auguſt. l.1.de Symbolo cap.1.ait: *Deus omnipotens eſt: & cùm ſit omnipotens , mori non poteſt , falli non poteſt , mentiri non poteſt , & , quod ait Apoſtolus , negare ſeipſum non poteſt ; quàm multa non poteſt,& omnipotens eſt , & ideo omnipotens,quia iſta non poteſt : nam ſi mori poſſet , non eſſet omnipotens, ſi mentiri , ſi falli,ſi iniquè agere*(ſcilicet poſſet) *non eſſet omnipotens.* Vnde patet , ſecundùm S. Auguſtinum Deo tam eſſe impoſſibile mentiri, quàm mori , quàm falli , quàm iniquè agere , quam non eſſe omnipotentem : & ſi poſſit mentiri, aut aliquid aliud dictorum facere, non fore omnipotẽtem. Quare qui dicunt Deum de potentia abſoluta poſſe mentiri , ſecundùm D. Auguſtin. dicunt eum non eſſe omnipotentem , aut ſaltem fieri poſſe non omnipotentem. Item S. Anſelm. lib. 1. *Cur Deus homo* cap.12.ait: *Non enim ſequitur,ſi Deus vult mentiri, iuſtum eſſe mentiri : ſed potiùs Deum illum non eſſe.* Vbi expreſsè docet, Deum non fore Deum ſi mentiretur, & conſequenter tam eſſe impoſſibile eum mentiri, quàm ipſum non eſſe Deum. Et hic eſt communis omnium Patrum ſenſus , vt citatis eorum verbis fusè docet Valentia 2.2.d.1.puncto 3.

Auguſt.

Anſelmus.

Valentia.

Probatur Tertiò, ratione. Quia ſi Deus poſſet per ſe,vel per alios vlla ratione mentiri , ſequeretur nos non teneri ei in omnibus abſolutè credere,quia ſæpe meritò poſſemus dubitare,an fortè in hoc aut illo caſu eſſet vſus illa poteſtate,& conſequenter non tenerer credere, omnia eſſe vera quæ habentur in ſacra Scriptura. quia in multis poſſem dubitare an fortè in illis aſſerendis Deus non fuiſſet vſus illa poteſtate : atque ita cum Priſcilianiſtis dicerem Deum fuiſſe mentitum in omnibus quæ mihi non arriderent. quæ eſt aperta blaſphemia. 10

Si Deus poſſet vlla ratione mentiri non teneremur ei indubitanter credere.

Dices, Deus teſtatus eſt in Scripturis nihil falſi contineri,ſeque numquam fuiſſe mentitum,ideóque hoc firmiter teneor credere. Sed contra, ſi vlla Dei teſtificatio poteſt eſſe falſa , etiam hæc poterit eſſe falſa : nec enim eſt vlla ratio cur non tam poſſit in hoc teſtimonio mentiri , quàm in quouis alio : ergo ſimili ratione potero dubitare de hoc teſtimonio , ſicut de quouis alio poſſibili. 11

Dices Secundò , Qui dicit regem mentiri facit ei grauem iniuriam ; non tamen is qui dicit eum poſſe mentiri:quia actu mentiri eſt graue vitium dedecens naturam rationalem ; poſſe autem mentiri ſolùm dicit naturalem potentiam & libertatem hoc faciendi: ergo etſi ſit grauis blaſphemia dicere Deum de facto mentitum , inde tamen non ſequitur , eſſe blaſphemiam,dicere,eum poſſe mentiri. 12

Reſpondeo,negando conſequentiam;quia non repugnat creaturæ rationali habere aliquam imperfectionem,qualis eſt hæc,poſſe peccare aut mentiri; ſed hoc eius eſſentiam ſecundùm ſe ſpectatam neceſſariò conſequitur,ideóque in ea non eſt vitium , nec eam dedecet , atque ita dum hoc ei tribuitur , nullum vitium ei tribuitur : ſicut cùm de B. Virgine dico, eam eſſe factam ex nihilo, natura ſua eſſe peccabilem ; aut ſine gratia Dei non potuiſſe omne peccatum vitare, nihil dico quod ei poſſit vitio tribui,eámue dedeceat. Secus eſt de Deo,cuius naturæ eſſentialiter repugnat omnis imperfectio, nec ſine grauiſſimo vitio , quódque eius perfectionem omni modo infinitam,& conſequenter eius diuinitatem planè euerteret, poteſt in eo vlla imperfectio reperiri, qualis eſt,poſſe mentiri ; quare qui hoc ei tribueret, graue vitium ei impingeret , & conſequenter blaſphemaret. 13

Sine iniuria homo dicitur poſſe mentiri aut peccare, nõ tamẽ de facto mentiri aut peccare: vtrumque æquè vitioſè tribuitur Deo.

Confirmatur,quia vel dedecet Deum actu mentiri,ac hoc in eo eſſet vitium ; vel non. Si primum dicatur : ergo omnino ei erit impoſſibile mentiri, quia ipſe nequit in ſe admitttere vllum vitium : ſi ſecundum dicatur,ergo nihil tribuet ei vitioſum aut dedecens , qui dicet eum actu eſſe mentitum : & conſequenter non blaſphemabit , nec erit vlla cauſa cur

non

non poſſit Deo hoc tribui: atque ita nulla erit ratio cur non credam eum de facto fuiſſe aliquando mentitum, atque ita nunoris erit auctoritatis ſacra Scriptura quàm Liuius, totáque fides noſtra erit incerta.

14 Ex quibus patet Primò, apertam videri blaſphemiam, & conſequenter hæreticum, dicere Deum de potentia etiam abſoluta poſſe mentiri; quia tam Scripturæ quàm Patres citati abſolutè teſtantur à diuina natura eſſe alienum poſſe mentiri, ideóque hoc eſſe impoſſibile, & Deum non fore Deum ſi id poſſet. Nec hîc facienda eſt diſtinctio, an teſtetur falſum per ſe an per alium: tum quia æqualiter in vtroque caſu mentiretur, quod graue vitium eſt; tum etiam quia, quando tam Scripturæ quàm Patres negant Deum poſſe mentiri, apertè loquuntur de locutione, qua Deus per Prophetas locutus eſt, vt patet ex Scripturis ſuprà citatis, & Patribus damnantibus Priſcilianiſtas dicentes Deum per Prophetas fuiſſe mentitum. Quare immeritò Canus l. 2. de locis Theolog. art. 3. cùm damnet prius hæreſeos, trepidat idem aſſerere de ſecundo, cùm Scripturæ ex quibus prius damnatur, loquantur de ſecundo.

Æquè repugnat Deo mentiri per alium ac per ſe.

Canus.

Patet Secundò, ſicut apertè implicat Deum non eſſe Deum; ita ex ſententia dictorum Patrum implicare eum mentiri; quia ſi hoc faceret, non eſſet Deus.

15 CONCLVSIO III. Impoſſibile omnino eſt Deum fallere, non ſeruando promiſſa nobis abſolutè facta; aut poſita conditione requiſita eum non implere ea quæ ſub conditione nobis promiſit. Eſt communis Catholicorum, & videtur etiam eſſe de fide. quia Scripturæ citatæ num. 5. & 7. docentes Deo impoſſibile eſſe mentiri, loquuntur apertè de mendacio, quod committeret ſi non ſeruaret promiſſa. Vnde Apoſtolus 2. ad Timoth. 2. de Deo ait: *Ille fidelis permanet; negare ſeipſum non poteſt.* Vbi clarè inſinuat, Deum negaturum ſeipſum (factis nimirum oſtendendo ſe non eſſe abſolutè infinitè veracem, cõſtantem, ac fidelem) ſi promiſſa non ſeruaret; & conſequenter vtrumque eſſe æquè impoſſibile.

2. Tim. 2. Deus mentiendo ſeipſum negaret.

16 CONCLVSIO IV. Impoſſibile eſt Deum alicui præcipere vt mentiatur. Eſt communis & certa inter Catholicos. Ratio eſt, quia mentiri eſt abſolutè malum, nec vllam ob cauſam licitè fieri poteſt, vt fusè docet D. Auguſt. duobus libris contra mendacium conſcriptis. numquam enim poteſt eſſe honeſtum, veritatem, quæ ex ſe abſolutè honeſta eſt, & conſequenter ipſam honeſtatẽ oppugnare, & quantum in ſe eſt euertere: per omne autem mendacium veritas oppugnatur, & quãtum eſt in poteſtate mentiẽtis euertitur. Sicut autem ab infinita bonitate ac veracitate alieniſſimum eſt peccare aut mentiri; ita ab eadem alieniſſimum eſt alterutrum alteri præcipere.

Numquam licet mentiri. *Auguſt.*

17 CONCLVSIO V. Impoſſibile eſt Deum, aliquem directè incitare ſiue impellere ad mentiendum. Probatur, quia alias ipſe ea ratione eſſet verè cauſa mendacij, & conſequenter peccati, quod alter committeret: atqui omnino impoſſibile eſt Deum eſſe cauſam peccati aut mendacij: hoc enim illi bonitati ac veracitati infinitæ penitus repugnat, vt cum Trident. ſeſſ. 6. can. 6. contra hæreticos noſtros communiter docent omnes Catholici: ergo Deus nequit aliquem impellere ad mentiẽdum. Confirmatur, quia Deus vt prima veracitas infinitè odit mendacium: ergo nequit velle id ab aliquo committi; & conſequenter nequit aliquem impellere ſiue incitare vt hoc committat.

Trident.

18 Poteſt tamen Deus alicui ex bona intentione obiicere quædam, ex quibus alter ſua malitia aut imprudentia accipiet occaſionem mentiendi aut aliter peccandi, atque ita indirectè & per accidens eſſe ei occaſio illa faciendi: nequit tamen illud facere ea intẽtione vt hæc fiãt; quia nullo modo poteſt velle hæc fieri.

Deus poteſt alicui per accidẽs eſſe occaſio mẽdacij, nequit tamen hoc intendere.

Sunt autem hæc vera etiam eo caſu, quo alter ob inuincibilem ignorantiam nullam committet culpam ita mentiendo, quia ſaltem committet peccatum materiale, quod Deus non poteſt velle fieri, multóque minus poteſt eſſe directa cauſa cur fiat, ad hoc incitando. Vide dicta diſp. 5. dub. 3. n. 49.

Deus nequit aliquẽ impellere ad materiale peccatũ.

19 Contra dicta obiiciuntur Primò, varia Scripturæ loca; alia in quibus Deus videtur dixiſſe falſa per ſuos Prophetas; alia, quibus videtur dici eum alios per ſe, aut per dæmones decepiſſe; alia, in quibus viri ſancti ipſius inſtinctu videntur fuiſſe mentiti; alia, quæ inter ſe videntur pugnare: quæ ſingula perſequi nimis operoſum eſſet, & à noſtro propoſito alienum. Quare ſolùm aſſignabimus generales quaſdam regulas, quibus eiuſmodi loca minima ex parte poterunt facilè explicari. in reliquis autem poterunt conſuli ſacræ Scripturæ interpretes, quorum propriè eſt eiuſmodi loca ex profeſſo tractare ac explicare.

20 Prima regula ſit. Quando Deus in Scriptura aliquibus aliqua mala euentura prædicit; hæc communiter ſunt comminatoria & ſub conditione intelligenda, ſcilicet niſi illi pœnitentiam egerint, aut precibus dicta mala auerterint. Sic intellige illud Iſaiæ 38. dictum ad Ezechiã, *Morieris tu, & non viues*; cùm tamen precibus impetrarit adhuc vitam 15. annorum. & illud Ionæ 3. *Adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur*, quod propter eorum pœnitentiam eſt reuocatum; & alia eiuſmodi. Qua ratione etiam communiter intelligendæ ſunt promiſſiones, quibus Deus alicui præſertim communitati multa bona felicitatémque in futurum promittit; intelligendæ enim ſunt cum hac conditione, Niſi peccatis veſtris contrarium mereamini.

Iſaias. *Ionas.*

21 Secunda regula: Scriptura ſæpe per hebraiſmum dicit aliquem aliquid facere, aut præcipere vt fiat, quod ipſe ſolùm permittit fieri, aut vt ſummum dat aliquam occaſionem ex qua præter ſuam intentionem id ex alterius malitia nouit futurum. Sic 2. Reg. 16. Dauid ait Deum præcepiſſe Semei vt malediceret Dauid, id eſt ex intentione puniendi Dauidis peccatum hoc ei permiſiſſe, & occaſionem id faciendi ei obieciſſe; quod alias ſine dubio fuiſſet impediturus. Item 3. Regum 22. Deus dæmoni promittenti ſe decepturum Achab ait: *Decipies & præualebis; egredere & fac ita.* id eſt permitto vt id facias, nec volo impedire. ſimiliter infrà Deus dicitur dediſſe ſpiritum mendacem in ore omnium prophetarum Achab. Sic etiam Chriſtus Iohan. 13. ait Iudæ: *Quod facis fac citius.* ſolùm vt oſtendat ſe nolle opponere moram ſuæ paſſioni, ſed deſiderare eam ſtatim impleri, aut etiam cupere eum citiùs egredi cœnaculo, & dare tempus ea diſcipulis communicandi, quæ coram illo nolebat communicare. Simili etiam phraſi D. Auguſt. l. 83. quæſt. q. vltima, concedit Deum aliquando decipere homines per ſpiritus nequam. & l. de Spiritu & littera Deum poſſe mouere homines ad ſenſum falſum, ſcilicet permittendo dæmonibus vt homines decipiant, aut etiam alia intentione iis quædam obiiciendo, ex quibus videt eos decipiendos & ſenſum falſum concepturos.

2. Reg. 16. *3. Reg. 22.* *Iohan. 13.* *Auguſt.*

22 Tertia regula. Quædam in Scriptura ſunt omnino tropicè intelligenda: vt illud Iacobi ad Iſaac Geneſ. 27. *Ego ſum primogenitus tuus Eſau.* quia nimirum erat talis iure & Dei deſtinatione. Adde, non omnia quæ Sancti in Scripturis narrantur dixiſſe, ex Dei inſtinctu dixiſſe, atque ita facilè potuiſſe contingere vt ex aliqua inaduertentia aut timore, aut etiam quia putabant in ſimilibus caſibus ſibi licere aliqua falſa dicere, dixerint aliqua non vera; cùm enim Scriptura teſtetur eos in aliis peccaſſe, non eſt cur ita laboremus eos in omnibus ab omni mendacio excuſare: vt bene etiam notat Turrianus 2. 2. diſp. 3. dub. 2. §. *Circa ſecundùm*, in fine.

Sancti non omnia dixerunt inſtinctu Dei, quæ narrãtur in Scripturis dixiſſe.

Turrian.

Obiicies

23 Obiicies Secundò, multos Patres docere, licere aliquando mentiri ad graue damnum auertendum. Ita enim videntur docuiſſe Hieron. Chryſoſt. Origen. Caſſianus apud Sixtum Senenſem lib. 5. Biblioth. ſacræ annotat. 107. Reſpondeo parum curandam eſſe hac in re auctoritatem Origenis & Caſſiani; quia plures alios habent errores. Hieron. autem & Chryſoſt. videntur impropriè accipere mendacium pro locutione tropica aut alias ambigua, quæ primo aſpectu, ſecluſis circumſtantiis apparet falſa; iis tamen ſpectatis poteſt habere verum ſenſum: quare ipſi ſolum volunt licere quandoque eiuſmodi locutione vti; alias propriè loquendo cùm S. Auguſt. lib. de Mendacio c. 6. & 21. abſolutè dicendum eſt numquam vlla ex cauſa licere mentiri: nam teſte Scriptura Prouerb. 12. *Abominatio eſt Domino labia mendacia.* & Pſalm. 5. de Deo dicitur: *Odiſti omnes qui operantur iniquitatem, & perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Vnde Alexand. III. cap. *Super eo.* de vſuris, docet, ſacram Scripturam prohibere etiam pro vita tuenda mentiri.

Hieron. Chryſoſt. *Auguſt.* *Prouerb. 12. Pſal. 5.* *c. Super eo.*

24 His adde, etſi concederemus ex cauſa iuſta quandoque fieri poſſe vt homo licitè mentiatur, ſecus tamen eſſet dicendum de Deo: tum quia nulla poteſt ei occurrere neceſſitas mentiendi, ſicut homini poſſunt ſæpiſſimè occurrere grauiſſimæ neceſſitates quibus ſe aliter quàm mentiendo, expedire nequit; tum etiam quia ſi Deus aliquo caſu poſſet mentiri, adimeretur ei illa auctoritas primæ veritatis, cui in omnibus debemus indubitanter credere. Si enim ipſe vnquam vlla ex cauſa poſſet mentiri, ſemper poſſemus dubitare an in præſenti ſuo teſtimonio non haberet fortè iuſtam cauſam mentiendi, cùm infinitas habere poſſet quæ nobis eſſent penitus ignotæ; atque ita non teneremur ei in omnibus abſolutè credere.

Etſi homo quandoque licitè mentiretur, non tamē Deus.

Si Deus poſſet aliquo caſu mentiri, non eſſet prima veritas nec ei in omnibus credendum eſſet.

25 Obiicies Tertiò, Fieri poteſt vt aliquis ex inuincibili errore putet aliquid à Deo eſſe reuelatum, quod à parte rei falſum eſt, ſeque teneri illud credere, & aliis nunciare; quo caſu verè tenebitur illud credere, & aliis nunciare, atque ita mentiri: ergo poterit Deus ei præcipere vt hoc faciat.

Reſpondeo negando conſequentiam. quia, etſi talis eo caſu, ne contra conſcientiam peccet, iure naturæ teneatur dicta facere; tamen Deus non poterit hoc ei directè præcipere, quia nulla poteſt Deo occurrere neceſſitas aut iuſta cauſa id faciendi; cùm ſi ipſe velit ei circa dictam rem aliquid præcipere aut reuelare, poſſit ei facillimè aperire veritatem: & præcipere vt hanc credat & enunciet.

Poſſum ex conſcientia erronea ad aliquid obligari, quod Deus mihi nequit præcipere.

DVBIVM II.

Vtrùm Deus poſſit alicui infundere aſſenſum falſum, aut habitum ad hunc inclinantem?

26 PRima opinio docet, id fieri poſſe. Primò, quia nulla oſtendi poteſt implicantia. Secundò, quia Deus poteſt alicui obiicere ſpeciem alicuius hominis, ita vt alter verè putet ſe talem hominem videre, & hac ratione ei eſſe occaſio aſſenſus falſi: ergo poteſt hunc in eo ſolus producere. Tertiò, quia Deus habitum erroris ex actibus acquiſitum poteſt in potentia ſolus conſeruare: ergo poteſt eum in ea ſolus producere. Huius ſententiæ videtur Caietan. in l. 2. Reg. cap. 12. & 16. vbi dicit. Deum poſſe eſſe cauſam mendacij, non vt mendacium eſt, ſed vt pœna eſt. & de habitu erroneo eam tenent quidam apud Turrian. 2. 2. diſp. 3. dub. 4.

Caietan. *Turrian.*

27 Nota, Deum dupliciter poſſe concipi cauſare in aliquo aſſenſum falſum. Primò, ſe ſolo eum producendo in intellectu, quo caſu intellectus per eum nihil intelligeret; ſed haberet ſe modo mortuo.

Deus dupliciter poteſt concipi in aliquo cauſare aſſenſum falſum;

Secundò, ita vt cum intellectu ſpeciali modo ad eius productionem concurrat, eum ad illum determinando, qua ratione in eo cauſat gratias præuenientes, ac ſimiles veras illuſtrationes, quæ etſi phyſicè etiam ab intellectu producantur, tamen quia Deus eſt præcipua earum cauſa, & homo ad eas non concurrit liberè, ſoli Deo tamquam abſolutæ cauſæ tribuuntur, vnde Arauſicanum can. 20. ait Deum in homine multa bona facere, quæ non facit homo, ſcilicet morali modo agendo & liberè, ſiue ita vt homini imputari debeant. *Arauſic.*

Conclvsio I. Impoſſibile eſt Deum in me cauſare aſſenſum falſum ſecundo modo ex iam dictis. Ita Auctores citandi pro 3. concluſ. qui hanc ſupponunt; imò eam etiam videntur ſequi quidam, qui putant Deum poſſe nobis infundere habitum erroris, quia negant inde ſequi eum nobis ita futurum cauſam erroris. Probatur, quia ſicut ſummæ bonitati repugnat, non ſolùm per ſe peccare, ſed etiam eſſe veram cauſam peccati, ſiue cur alius peccet: ita primæ veritati repugnat non ſolùm per ſe mentiri, ſed etiam eſſe verè & directè cauſam erroris ſiue cur alius erret, ſicut eſt ei cauſa veritatis dum ipſum ea ratione impellit ad aſſenſum verum. 28

Conclvsio II. Probabilius eſt Deum ne quidem priore modo ex dictis poſſe in noſtro intellectu aſſenſum falſum producere: quia, etſi intellectus eo caſu nihil per actum illum intelligeret, & conſequenter nulli rei aſſentiretur; atque adeò nec erraret (quia actus ita productus in intellectu nec eſſet propriè & formaliter aſſenſus, & conſequenter nec error, ſed nuda quædam qualitas talis ſpeciei) tamen ille actus eſſet formaliter dedecens tale ſubiectum, & ex ſe natus in falſum inclinare, ac in errorem inducere; quare inconueniens videtur eum actum à prima veritate naturaliter ab omni falſitate alieniſſima in intellectu cauſari, præſertim cum nulla iuſta cauſa videatur eam productionem poſſe exigere. Quamuis autem hæc ratio non conuincat, ideóque contrarium non improbabiliter poſſit defendi; tamen eam ſatis probabiliter probat. 29

Actus in meo intellectu à ſolo Deo productus non eſt propriè aſſenſus, aut diſſenſus.

Conclvsio III. Deus nequit alicui habitum erroris infundere. Ita Medina 1. 2. q. 24. & Vincentius de gratia Chriſti qu. 1. apud Turrian 2. 2. diſp. 3. dub. 4. qui id etiam putat eſſe probabilius. Probatur Primò, quia Deus ea ratione talem directè inclinaret in errorem, & eſſet ei vera cauſa erroris: atqui, vt oſtendi concl. 1. hoc à prima veritate eſt omnino alienum: ergo Deus nequit talem habitū alicui infundere. 30

Medina. Vincentius. Turrian.

Maior patet, quia cùm talis habitus per ſe directè in errorem inclinet, Deus eum infundendo, per eum directè intellectum inclinaret in errorem: atqui qui aliquem directè inclinat ſiue incitat in errorem eſt ei vera cauſa erroris; ſicut is qui impellit aliquem ad peccatum eſt ei directè cauſa peccati: ergo Deus infundendo alicui talem habitum eſſet ei cauſa erroris. Nec refert, quòd ille habitus non producat actum falſum niſi concurrente potentia nec hanc ad agendum neceſſitet, aut etiam quòd non concurrat immediatè ad ſubſtantiam ipſius actus, vt aliqui volunt: quia quidquid his de rebus ſit, vt ille in ſe ſit vitioſus, naturam rationalem dedecens, ac cauſa erroris, ſufficit quòd intellectum ad hunc eliciendum inclinet; vt argumentum probat. Probatur Secundò, quia talis habitus eſt forma dedecens tale ſubiectum, & indigna quam prima veritas per ſe cauſet, ſiue quæ primæ veritati vt cauſæ tribuatur, iuxta dicta concl. 2. ergo omnino dedecet eam à prima veritate in nobis directè produci ſiue cauſari: præſertim cùm nulla poſſit occurrere cauſa quæ Deum meritò moueat ad eiuſmodi habitum in intellectu per ſe producendum; cùm id non poſſit habere finem honeſtum.

31 Ad primum argumentum poſitum n. 26. Reſpondeo in eo oſtendi claram implicantiam, quòd omnino repugnet primæ veritati, eam quacumque ratione directè eſſe cauſam erroris, ſicut repugnat infinitæ bonitati eſſe cauſam malitiæ: vt oſtendi ſuprà.

Ad ſecundum, nego conſeq. quia eſt diſpar ratio: nam in caſu antecedentis Deus non eſt verè cauſa illius erroris, ſed ſolùm occaſio aliqua totúſque error tribuitur homini, qui ex imprudentia aut ignorantia, ex eo quòd videat ſpeciem hominis, malè infert ſe videre hominem: nec enim in eo caſu viſus propriè fallitur, qui ſolùm fertur in obiectum non iudicando quale ſit; ſed fallitur intellectus, qui ex viſione accidentis malè iudicat de ſubiecta ſubſtantia.

32 Ad tertium, nego conſequentiam: quia ille habitus poteſt conſeruari à ſolo Deo concurſu vniuerſali, non poteſt tamen ita à ſolo Deo produci. Sicut igitur dum Deus ad eius productionem concurſu vniuerſali concurrit, atque ita poſſit dici illius cauſa vniuerſalis; tamen non debet ſimpliciter & abſolutè dici illius habitus cauſa, ita vt, quòd ille hîc & nunc producatur, tribuatur Deo vt cauſæ; ſed ipſi homini, qui ad eum concurrit concurſu ex parte ſua determinato: ita quòd ille perſeueret, non debet tribui Deo, ſed homini qui eſt cauſa cur ſit productus.

Cur conſeruatio habitus vitioſi non debeat tribui Deo.

DVBIVM III.

Vtrùm Deus poſſit vti oratione aut verbis ambiguis, aut quæ aliud exteriùs ſignificent, quàm ipſe intendat ſignificare? & qua ratione id ſit licitum aut illicitum?

33 VT faciliùs poſſimus diſputare qua ratione Deus poſſit eiuſmodi oratione vti, primò nobis diſputandum eſt, qua ratione id ſit licitum aut illicitum. Si enim eſſet intrinſecè malum, certum eſſet Deo fore omnino impoſſibile id facere, quia ipſe nullo modo poteſt facere aliquid intrinſecè malum. Vt autem clariùs procedamus, Nota Primò, me variis modis poſſe loqui alio ſenſu, quàm ab auditoribus intelligor.

Variis modis poſſum aliter loqui quàm intelligar.

Primò, vtendo verbis quæ ſecundùm communem loquendi vſum habent duplicem ſenſum ferè æquè communem, vt, *Aio te Æacida Romanos vincere poſſe:* & certum eſt ex aliqua cauſa, etſi non ita magna licere vti tali oratione, etſi ſciam me alio ſenſu intelligendum, quàm ego intendam; præſertim quando inde nullum aliud dãnum ſequitur, quia ego non poſſum eo caſu dici cauſa cur auditores decipiantur, cùm mea verba tam ſint nata generare verum ſenſum quàm falſum: ſed ſi ipſi ea accipiant in ſenſu falſo, hoc ſuæ imprudentiæ imputare debent.

Licitè quandoque vtimur verbis ambiguis.

34 Secundò, vtendo verbis quæ ſecundùm communem & planum ſenſum ſignificent falſum; tamen ſecundùm alium ſenſum etiam vſitatum, licet rariorem, ſunt vera. Sic Matth. 11. & alibi Iohannes Baptiſta, dicitur Elias, ſcilicet officio & functione.

Matth. 11.

Tertiò, vtendo reſtrictione mentali, ſiue vtendo verbis quæ ſecundùm ſe ſumpta, & prout exteriùs proferuntur ſunt falſa; iuncta tamen quibuſdam verbis quæ tecum ſolùm interiùs pronuncias, aut illis ſubintelligis, ſunt vera, vt ſi quis dicat ſe aliquid neſcire, ſubintelligendo vt dicat tibi. & de hac ratione loquendi eſt præcipua difficultas. Quidam enim videntur abſolutè negare eam aliquando licere. Nam Caietan. 2. 2. quæſt. 89. art. 7. & Sotus l. 8. de Iuſtit. quæſt. 1. art. 7. ſub finem, docent ſemper eſſe peccatum, & quidem mortale ſi accedat iuramentum, aliquid ita affirmare vt verba exteriùs prolata ſecundùm ſe ſumpta ſint abſolutè falſa.

Caietan. Sotus.

Alij tamen plurimi tenent aliquando licere vti reſtrictione mentali, etiam adhibito iuramento. Ita Silueſt. verb. *Iuramentum*, 3. quæſt. 2. & verb. *Iuramentum*, 4. quæ. 7. §. *Secundùm.* Angelus v. *Iuramentum*, 5. num. 9. Nauar. cap. 12. num. 8. 9. & 19. Couar. l. 1. Var. reſolut. cap. 2. num. 2. 3. 4. Valentia 2. 2. diſp. 5. q. 13. punct. 2. §. *Nihilominus*, & p. 3. diſp. 7. q. 13. puncto vlt. §. *Quid ſi quis.* Salon 2. 2. quæſt. 69. art. 2. controuerſ. 11. ratione 4. & ad 1. & 5. Suarez tom. 2. de Relig. tract. 4. lib. 3. c. 10. & 11. Leſſius de Iuſt. c. 42. dub. 9. n. 47. Reginaldus l. 18. num. 90. & 91. Toletus l. 4. Summæ cap. 21. num. 9. & cum aliis Sanchez l. 1. de Matrim. diſp. 10. in fine, & de Præcept. l. 3. c. 6. n. 15. 35

Silueſt. Angelus. Nauar. Couar. Valentia. Salon. Suarez. Leſſius. Reginal. Toletus. Sanchez.

Probant id aliqui Primò, quia qui alteri loquitur, non tenetur totam ſuam mentem ei explicare; ſed poteſt ei ſolùm vnam partem explicare, & aliam intus reticere, quod fit in reſtrictione mentali. Nec refert quòd illud, quod profertur ſecundùm ſe ſumptum ſit falſum; quia loquens non intendit illud ſolitariè ſumptum affirmare; ſed poteſt illud velle ſolùm affirmare prout coniunctum eſt verbis quæ tacitè ſubintelligit. Hoc autem fieri poſſe probatur ex D. Gregor. homil. 1. in Ezechiel. cuius prophetia incipit, *Et factum eſt.* quæ verba S. Gregorius explicans ait, eum ita incipere, quia internam orationem cum externa coniungit.

Gregorius.

Probant Secundò, ex c. *Humanæ aures*, 22. q. 5. vbi ex D. Gregorio l. 26. Moral. cap. 7. dicitur: *Humanæ aures talia verba noſtra iudicant, qualia foris ſonant: diuina verò iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Certè nouerit ille qui intentionem & voluntatem alterius variis explicat verbis, quia non debet aliquis verba conſiderare, ſed voluntatē & intentionem: quia non debet intentio verbis deſeruire, ſed verba intentioni.* & infrà: *Si intentio non dicitur deſeruire verbis, ſed verba intentioni; patet quòd Deus non accipit ſic iuramentum ſicut ille cui iuratur: ſed potiùs ſicut qui iurat intelligit.* 36

c. Humanæ.

Probatur Tertiò, exemplo multorum Sanctorum, atque adeò ipſius Chriſti, qui in Scriptura leguntur ſimili reſtrictione vſi Marci 13. Chriſtus diſcipulis interrogantibus quando dies iudicij futurus eſſet, reſpondit, *De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque angeli in cælo, neque filius hominis.* ſcilicet vt legatus & doctor hominum. nam alias certum eſt Chriſtum illum diem noſſe. Item Iohannis 7. cognatis vrgentibus eum vt ad inſtantem diem feſtum aſcenderet Ieruſalem, ait: *Ego non aſcendo ad diem feſtum iſtum.* ſcilicet manifeſtè. nam paulò poſt occultè aſcendit.

Marc. 13. Iohan. 7.

Sed hæc argumenta non conuincunt. Ad primum, Reſpondeo, etſi non tenearis alicui integram tuam mentem aperire, tamen teneris non mentiri: talis autem oratio videtur continere verum mendacium; nam ſecundùm totum quod in ea habet vim ſignificandi, eſt falſa; quia non ſignificat ſecundùm eam partem, quæ intus reticetur, ſed ſolùm ſecundùm eam quæ profertur, ſecundùm quam eſt falſa. 37

Oratio ſolum ſignificat ſecundũ exterius prolata.

Ad illud Gregorij in Ezechielem, Reſpondeo illum non dicere licere alicui aliqua dicere ſecundùm ſe falſa, modò ſint vera prout coniunguntur internæ locutioni: ſed ſolùm Prophetam viſioni internæ & locutioni cum Deo intentum & quaſi abreptum, externam locutionem coniungere cum ea qua cum Deo locutus fuerat, non quidem ita vt externa ſecundùm ſe falſa ſit: ſed ſuo modo loquendi innuendo ſe exteriùs continuare locutionē quam interiùs cum Deo inchoauerat. Faciliùs tamen ad verba Prophetæ reſpondeas, eum loqui more Hebræorum, apud quos littera, ו, ſiue, *&*, non ſemper habet vim coniungendi, ſed varium alium vſum: & ſæpe redundat. vt variis exemplis probari poſſet.

Ad ſecundum, Reſpondeo Primò, ſola priora verba ibi citata vſque ad verſ. *Certè nouerit*, eſſe D. Gregorij; 38

gorij; reliqua verò eſſe Gratiani addentis gloſſam ad verba Gregorij. Reſpondeo Secundò, verba Gregorij nihil facere ad præſentem caſum; nam reprehendit ibi temerarium iudicium Eliu, qui ex eo quòd Iob cap. 31. verſ. 6. dixerat: *Appendat me in ſtatera iuſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam*, infert c. 35. verſ. 1. Iobum ſe facere iuſtiorem Deo. quem D. Gregorius docet malè verba Iobi interpretatum eſſe in alio omnino ſenſu quàm Iob intenderit. Additque humanas aures ſiue homines in verbis aliorum obſcurioribus diiudicandis ſæpe falli, interpretando ea in ſenſu malo & alieno à mente dicentium; Deum tamen qui interiorem intentionem intuetur, numquam falli. Quod etiam Gratiani gloſſa indicat illis verbis: *Certè nouerit*, &c. quibus clarè innuit S. Gregorium ſolùm voluiſſe mentem & ſenſum loquentis non debere colligi ex verbis nudè ſcriptis, ſed ſimul videndum eſſe qua intentione dicantur: quam ex variis circumſtantiis debemus colligere.

Verba ſecũdùm circũſtãtias quibus proferuntur interpretanda ſunt.

Ad tertium, Reſpondeo ſolùm probare ea, quæ dicemus concl. 3. n. 50.

39 Nota Secundò, ex dictis diſp. 9. num. 28. me per verba merè interna non poſſe loqui, niſi mihi aut Deo inſpicienti internas cogitationes: nullo autem modo homini, qui illa non videt; & conſequenter per illa huic nihil dico aut affirmo.

Per verba interna homini loqui nequeo.

Nota Tertiò, ex iis quæ docui tom. 1. de Sacram. q. 60. art. 8. n. 60. & 62. non eſſe in poteſtate alicuius priuati imponere verbis aliquam ſignificationem, nec horum ſignificationem pendere à dicentis intentione: quidquid enim hic intendat, eadem oratio, cum iiſdem externis circumſtantiis prolata, idem ſignificat, quacumque intentione proferatur.

Significatio verborum non pendet à noſtra intentione nec noſtro arbitrio mutari poteſt.

40 Vnde ſequitur Primò, me per ſolam externam locutionem, prout ab interna procedit, alteri homini loqui, eique aliquid dicere. Secundò, hanc ſolam aliquid ſignificare: cùm enim interior non poſſit alicui eſſe ſignum rei ignotæ, nihil poteſt alicui ſignificare; nam ſignificare aliquid alicui, eſt ei eſſe ſiue dare alicuius rei ſignum. teſte autem D. Auguſtino lib. 2. de Doctrina Chriſt. cap. 1. *Signum quædam eſt res præter ſpeciem, quam ſenſibus ingerit faciens aliquid aliud in cognitionem venire.* Et quamuis fortè aliquis contendat, ſaltem lato modo loquendi, me per internam locutionem poſſe aliquid ſignificare mihi ipſi aut Deo; tamen & is modus loquendi minùs proprius eſt, ac contra communem vſum & teſtimonium D. Auguſt. citatum, (quia non poſſum per eiuſmodi locutionem dare aut mihi aut Deo aliquod ſignum, quod me aut Deum faciat in alicuius rei cognitionem venire) & non facit ad præſentem caſum: quia hîc agimus de locutione qua aliquid homini ſignificatur; quod ſoli externæ locutioni poteſt conuenire.

Sola externa oratio aliquid ſignificat.

S. Auguſt.

41 Sequitur Tertiò, meam locutionem eſſe ſignificatiuam præcisè quatenus exterius profertur, quia cùm hac ratione præcisè poſſit ab alio cognoſci, etiam hac præcisè ratione poteſt alteri eſſe ſignum alicuius rei: quia nihil poteſt alicui eſſe ſignum niſi quatenus ab eo poteſt cognoſci.

Locutio ſolũ eſt ſignificatiua quatenus exterius profertur.

Ex quo ſequitur Quartò, locutionem merè internam non poſſe complere ſignificationem locutionis externæ, efficiendo vt hæc plus aut aliud ſignificet, quàm ſine illa ſignificaret. Quia, vt iam oſtendi, verborum ſignificatio nec pendet ab intentione loquentis, nec ab ea immutari poteſt, niſi per adiunctionem alicuius ſigni externi; illa autem locutio merè interior nullam habet rationem ſigni, nec quidquam aliqua ratione ſignificat.

Interna locutio nequit cõplere aut mutare ſignificationem externæ.

42 Sequitur Quintò, etſi locutio interna ſiue conceptus mentis qui per externam locutionem ſignificatur, cum hac vnam integram locutionem componat; nullo modo tamen hoc poteſt dici de locutione merè interna, quæ exterius nullo modo exprimitur. Patet, quia vt duæ locutiones vnam integram componant, debet inter eas eſſe aliqua connexio, vel tamquam inter ſignum & ſignificatum, qualis eſt inter internam & externam, qua illa exprimitur; aut tamquam inter duas orationis externæ partes quæ ſimul vnum integrum ſignum conſtituunt; vel ex eo quòd ſimul per modum integræ orationis ad eumdem diriguntur, vt fit in oratione mentali ad Deũ, quę variis partibus conſtat. nullo autem ex dictis modis locutio merè interna cum externa qua homines alloquimur (de hac enim hîc ſolùm agimus) poteſt vnam orationem componere: quia nec primo modo, quia illa per hanc non exprimitur: nec ſecundo modo, quia nec eſt vllo modo oratio externa, nec vllo modo habet rationem ſigni; nec tertio modo, quia nec ad homines verè dirigitur, nec per eam homines vllo modo alloquimur.

Interna locutio non componit orationem vnam cum externa niſi quatenus exprimitur.

43 Nota Quartò, eandem orationem externam ſæpe ratione diuerſarum circumſtantiarum omnino diuerſa ſignificare. v. c. hæc verba: *Ego te abſoluo ab omni peccato*, aliud ſignificant dicta à confeſſario pœnitenti, ſcilicet remiſſionem peccatorum in foro conſcientiæ & coram Deo: aliud verò dicta à ſummo principe alicui reo petenti veniam, ſcilicet remiſſionem peccatorum in foro ciuili: aliud verò dicta à iudice ei, qui in iudicio oſtendit ſe falsò fuiſſe accuſatum, quo caſu nihil aliud ſignificant quàm, Iudicialiter declaro te, quantum liquet ex allegatis & probatis, eſſe innocentem ſiue purum à criminibus obiectis. Item ſi alicui petenti vt dem ei librum quem conſtat eſſe meum; dicam, *Eſt tuus*, ſignifico me eum ipſi dare: ſi verò dubitanti, & à me petenti cuius talis liber ſit, iiſdem verbis reſponderim, *Eſt tuus*; non ſignifico me eum ipſi dare, ſed eum à parte rei ipſius eſſe. hinc in priore caſu liber vi illius locutionis ex meo fit ipſius: in ſecundo, ſi ipſius non ſit, pergit non eſſe ipſius. quæ fuſiùs explicui tom. 1. de Sacram. q. 66. n. 38. & q. 73. n. 11. & q. 74. n. 14. & tom. 2. d. 4. n. 54.

Eadem oratio ob varias circumſtantias varia ſignificat.

44 Nota Quintò; nos variis modis poſſe obligari ne locutione ambigua ſcienter ſimus cauſa alteri deceptionis ac erroris. Primò, præcisè ex virtute veracitatis: ſicut enim caſtitas aliæque virtutes me obligant, non ſolùm, ne directè alium ad vitia ipſis contraria incitem, ſed etiam vt quantum ſine graui incõmodo fieri poterit, caueam ne ſim ei occaſio in eiuſmodi vitia labendi: ita etiam veracitas me obligat ne ſponte alteri ſim cauſa aut occaſio erroris ſiue falſi conceptus. Quia tamen ceſſante alio incommodo, hoc malum eſt leue; inde fit hanc obligationem eſſe leuem, & facilè ex aliqua cauſa etiam exigua ceſſare.

Variis modis obligamur ne ſimus alicui cauſa erroris.

45 Secundò, ex caritate, & quando ex illo errore decepto notabile aliquod incommodum accideret; & quo malum hoc eſt grauius, eo obligatio non dandi occaſionem tali errori eſt grauior, & grauiorem cauſam requirit vt ceſſet. Tertiò, ratione officij, qua ratione debemus cauere ne errent ij qui ſe nobis inſtruendos tradiderunt, præſertim in iis rebus in quibus inſtruendos ſuſcepimus; & poſſet eſſe obligatio ex iuſtitia, quando laboris pretium accipimus, vt faciunt ludimagiſtri, aut quando alia ratione nobis ſtipendium perſoluitur; qua ratione paſtores tenentur inſtruere ſuos in rebus fidei & in moribus Chriſtianis, quia ideo ſtipendiũ ſiue ſuſtentationem accipiunt.

46 Quartò, ex iuſtitia, vt quando accepto pretio tenemur aliquem inſtruere, iuxta dicta in fine caſus præcedentis, aut quando cum aliquo contrahimus tenemur ex iuſtitia verba noſtra ad contractum ſpectantia eodem cum altero ſenſu intelligere, quando alter alias deciperetur circa ſubſtantiam contractus, inualidè eum ineundo, aut ſi alias aliquod damnum ei immineret. vide Leſſium de Iuſtit. c. 21. n. 86.

Leſſius.

Quintò,

Quintò, ex obedientiâ, vt quando Superiori legitimè interroganti reſpondes: teneris enim reſpondere ad mentem ipſius, niſi graui aliqua cauſa iuſtè excuſeris.

Sextò, ex obligatione particularis alterius virtutis, cui error eius qui decipitur directè vel indirectè contrariatur, vt ſi eſſet in materia fidei; aut alius ex eo inducendus eſſet, vt faciat aliquid contra caſtitatem, iuſtitiam, temperantiam, &c. etiamſi ob inuincibilem ignorantiam hæc ſine culpa facturus ſit: nam tenemur quantum fieri poteſt eiuſmodi peccata etiam materialia in nobis & aliis impedire, multóque magis tenemur alteri non dare occaſionem ea committendi.

ılè da- alteri ſione andi n ma- liter ndo ab- uſta a.

47 CONCLVSIO I. Sponte vti verbis ambiguis quantumuis in aliquo ſenſu veris, ex quibus videmus alium in errorem inducendum; etſi omne aliud incommodum abſit, ſi tamen ſine iuſta cauſa fiat, eſt peccatum veniale contra veracitatem. Hæc eſt apertè ſententia Caiet. 2.2.q.89.a.7. & credo à nemine negari: & apertè ſequitur ex dictis n.44. Et confirmatur, quia talis modus loquendi repugnat directè fini, ad quem locutio inſtituta eſt, & loquendi facultas nobis ab auctore naturæ data eſt; vt ſcilicet mentis conceptus reique veritatem aliis poſſemus aperire: quæ ille modus loquendi obſcurat, cùm neſciat audiens quo ſenſu debeat dicta intelligere; atque ita euertit omnem fructum communis conuerſationis, redditque loquentem ſuſpectum fraudis & mendacij, & cui meritò non facilè fidem habeas: cùm ſæpe poſſis de ipſius mente dubitare, ne fortè alio ſenſu ſua verba intelligat, quàm præ ſe ferat.

tan.

ır nobis a ſit fa- tas lo- ndi.

48 CONCLVSIO II. Exiſtente iuſta cauſa licitè vteris verbis ambiguis etiam in ſenſu minùs obuio, etſi videas auditorem ea malè intellecturum, atque ita decipiendum eſſe. Ita Doctores citati n.35. & eſt communis. Et probatur, quia illo modo loquendi nec mentiris, quia verba tua prout exteriùs proferuntur, in legitimo aliquo ſenſu ſunt vera; nec alteri es propriè cauſa erroris, ſed ſolùm occaſio, quod ob iuſtam cauſam non teneris hîc & nunc euitare; ſicut exiſtente iuſta cauſa non teneris vitare, ne ſis alteri occaſio alterius mali aut etiam peccati. v. c. mulier non tenetur cum notabili incommodo abſtinere publico, ne ſit alicui occaſio lapſus in cogitationes inhoneſtas: nec refert quòd tua verba non ſint vera in ſenſu obuio & magis communi, quia non teneris ea in eo ſenſu accipere aut proferre, ſed cùm adeſt iuſta cauſa ſufficit te iis vti in aliquo vero ſenſu.

49 CONCLVSIO III. Numquam aliquid affirmando aut negando licet vti oratione, quæ ſpectatis omnibus circumſtantiis prout exteriùs profertur, eſt abſolutè falſa, nec poteſt habere verum ſenſum: quamuis iuncta verbis quæ à dicente tacitè ſubintelliguntur, ſit vera; niſi illa ea ratione iiſque circumſtantiis proferatur, vt prudens auditor ex his meritò colligat, verbis exteriùs prolatis aliqua alia ſubintelligi. Ita Sotus & Caiet. quos citaui n.34. Azor. to.1. Moral. l. 11. c. 4. q. 5. in fine. Lopez 1. p. Inſtructorij c.42. verſic. *Item quinon.* & alij apud Sanchez in Præcepta decal. lib.3. c.6. n.12.

Sotus. Caietan. Azor. Lopez. Sanchez.

Probatur, quia aliàs talis oratio eſt abſolutè falſa, nec poteſt habere vllum ſenſum ſiue ſignificationem veram: ergo eſt mendacium, & conſequenter ſemper illicita, quia numquam licet mentiri. Conſequentia clara eſt. Antecedens probatur, quia talis oratio præciſè ſecundùm ſe ſumpta prout exteriùs profertur, eſt abſolutè falſa, nec poteſt habere verum ſenſum (vt iam ſuppono, nam concluſio apertè de tali loquitur) nec etiam poteſt habere verum ſenſum ratione intentionis dicentis, aut orationis merè internæ, quam loquens ei ſubintelligit: quia, vt oſtendi n. 40. 41. & 42. hæc niſi exteriùs aliquo modo exprimatur, non poteſt cum externa oratione vnam eandémque orationem componere, aut eius ſignificationem mutare, aut ſupplere defectum, & conſequenter nec poteſt efficere vt eius ſignificatio ſecundùm ſe falſa ſua acceſſione fiat vera: ergo ipſa nulla ratione poteſt habere veram ſignificationem ſiue ſenſum verum.

Dices, Mentiri eſt contra mentem ire, ſiue intendere aliquid ſignificare quod ſcis eſſe falſum: atqui talis per illa verba exteriùs prolata non intendit ſignificare id quod ſcit eſſe falſum, ſed id quod ſcit eſſe verum: ergo non mentitur. Reſpondeo, negando minorem. quia, vt iam oſtendi, verba exteriùs prolata in his circumſtantiis abſolutè ſine vlla ambiguitate ſignificant id, quod proferens ſcit eſſe falſum, nec vllo modo ſignificant aliquid verum: atqui ipſe ſimpliciter in iis circumſtantiis intendit ea proferre: ergo intendit ſignificare aliquid falſum. quia ſicut me aliquid ſiue verum ſiue falſum de facto verbis ſignificare, nihil eſt aliud, quàm me, præſertim ſcienter per modum aſſerentis proferre verba, quæ ſpectatis omnibus circumſtantiis illud ſine ambiguitate ſignificant: ita me intendere aliquid ſiue verum ſiue falſum ſignificare nihil eſt aliud, quàm me intendere dicto modo proferre verba, quæ id ſine ambiguitate ſignificant. Nec refert quòd ſimul expreſsè intendam, non illud, ſed aliquid aliud ſignificare, quia hæc intentio ſolùm eſt inefficax quædam & omnino impertinens velleitas, ideóque efficacem intentionem non impedit. Sicut qui liberè ac ſciens facit aliquid, directè occiſiuum alterius, hoc ipſo verè ſecundùm moralem æſtimationem, & quoad culpæ imputationem, intendit eum occidere, quantumuis contrarium inefficaciter velit. 50

Quid requiratur ad mendacium.

Scienter falſũ ſignificans intẽdit falſum ſignificare.

Dixi, *niſi ipſa ex ratione,* &c. quia ſæpè fit vt ratione circumſtantiarum alicuius orationis ſignificatio mutetur, (vt oſtendi n. 43.) aut etiam reſtringatur, aut modificetur, eò quòd ex illis ſatis appareat externis verbis aliqua alia ſubintelligi, quæ etſi apertè non exprimantur, tamen ratione circumſtantiarum implicitè inſinuantur, ita vt à prudente ſatis poſſint intelligi; ſaltem modo aliquo confuſo, quatenus videt verbis expreſſis aliqua ſubintelligi, etſi certò nequeat ſcire quænam ea ſint. Atque hac ratione verba ſubintellecta cùm verbis expreſſis connectuntur, vnámque integram orationem perficiunt. v. c. Petrus Catharinæ, quæ publicè habetur virgo & honeſta, promittit matrimonium; ratione ipſius contractus ex communi hominum ſenſu hæ conditiones ſubintelliguntur, Si virgo ſis, aut niſi talis circa te mutatio acciderit quæ meritò me à tuis nuptiis auertat. vide D. Auguſt. l. de Mendacio cap. 2. & 5. Item Petrus interrogatur à iudice an tale crimen fecerit, quod verè fecit, ſed omnino occultè; ſine mendacio reſpondet ſe id non feciſſe: quia cùm iudex ſolùm habeat poteſtatem rogandi de criminibus aliquo modo in iudicio probatis, aut de quibus reus ſufficienter eſt infamatus, cenſetur ſolùm de iis interrogare, nec reus tenetur alia fateri: quare dum negat ſe illud feciſſe, apertè ratione circumſtantiarum ſubintelligitur; Ita vt ſit probabile in iudicio, ſiue vt id tenear tibi fateri. 51

Quid requiratur vt verba ſubintellecta cõnectantur externis.

Qua ratione varia variis orationibus ſubintelligãtur. *Auguſt.*

Item cùm omnis qui me interrogat an aliquid de aliqua re ſciam, id faciat in ordine vt id publicem ſiue ei communicem, meritò ſecundùm mentem ipſius interrogantis, (quam aut hîc & nunc habet, aut dum interrogat habere debet) dicor neſcire id, quod non poſſum ei dicere; atque ita dum dico me id neſcire, ratione circumſtantiarum ſubintelligitur, Ita vt tibi poſſim dicere. Similiter quando aliquis ab iis, ad quos legatus eſt, de aliquibus interrogatur, 52

cenſetur interrogari tamquam legatus; quare ſi ea non ſciat vt legatus,ſiue ſi non habeat commiſſionem de iis agendi, ſine mendacio dicit ſe ea neſcire, quia non ſcit illa ea ratione qua interrogatur,ſiue vt legatus; quamuis alia ratione ea ſciat. Quod maximè verum eſt quando ipſius princeps non cupit ea ab ipſo diuulgari: tunc enim non ſcit ea in ordine ad diuulgationem,& conſequenter nec ea ratione, qua interrogatur.

53 *Marc.13. Ioan. 7.* Qua ratione Chriſtus neſcierit diē iudicij.

Ex his patet Primò, qua ratione vera ſint verba Chriſti Marci 13. & Ioannis 7.citata num.36. priore enim loco verè dicit filium hominis neſcire diem iudicij,quia ipſe eum ignorabat vt legatus Patris ad nos & vt doctor hominum,atque etiam in ordine ad publicationem, quia non habebat commiſſionem eum diem nobis nunciandi, quem Pater vult manere ſecretum; atque ita Chriſtus eum vulgare non poterat. In ſecundo etiam verè dicit ſe non aſcenſurum ad diem feſtum iſtum, ſcilicet ſecundùm mentem & intentionem rogantium, ſiue palàm & cum manifeſtatione ſui ipſius per ſigna & prodigia, prout ipſius cognati rogabant, vt aſcēderet:ad horum enim interrogationem & mentem accommodè reſpondebat: illi enim non curabant de occulta aſcenſione,ſed quærebant talem, qua ſe mundo manifeſtaret, vt patet ex eorum verbis.

Qua ratione Chriſtus dixerit ſe non aſcenſurum ad diem feſtū Joan.7.

54 Qua ratione multa Sanctorum dicta excuſētur à mēdacio *Auguſt.*

Patet Secundò, qua ratione multa Sanctorum dicta quæ in Scriptura cōmemorantur,quæque prima fronte videntur falſa, poſſint à mendacio excuſari: quia nimirum ratione circumſtantiarum patebat,vel aliquid iis ſubintelligi, vel ea myſticè intelligenda eſſe. Qua ratione D.Auguſt. lib. contra Mendacium excuſat factum Iacob, quo Geneſ. 27. obtinuit benedictionem à patre ſuo Iſaac. Quòd ſi quædam ſint, quæ dicto modo nequeant demonſtrari vera, ideò non eſt inferendum nobis ſimilia eſſe licita, quia illa ab iis facta ſunt; cùm non ſit neceſſe nos omnia eorum dicta aut facta, quæ in Scriptura narrantur, Spiritu ſancto vt auctori tribuere, aut ab omni næuo excuſare:vt ex Turriano notaui ſuprà num.22.

Turrian.

55 Patet Tertiò, quod ad rem præſentem pertinet, magnam eſſe differentiam inter reſtrictionem mentalem quæ ex verbis externis ratione circumſtantiarum,in quibus hæc dicuntur, poteſt facilè à prudente notari;& inter eam, quæ ita notari non poteſt. In priore enim verba ſubintellecta aliquo modo virtualiter exteriùs exprimuntur;atque ita cum alia oratione externa vnam integram orationem perficiunt, & illius ſignificationem moderantur.Secùs eſt de ſecunda reſtrictione, cuius verba ſubintellecta ſicut nullo modo exteriùs exprimuntur, ita nulla ratione cum externa oratione vnam orationē componunt,aut eius ſignificationem moderantur.Vnde vlteriùs ſequitur, priorem reſtrictionem aliquando iuſtis de cauſis eſſe licitam,ſecundam verò numquam.

Qualis reſtrictio ſit licita.

56 Interrogatus faciliùs licitè vtitur reſtrictione mentali, quam alius.

Patet Quartò, faciliùs poſſe contingere, vt licitè vtamur reſtrictione mentali, quando interrogati reſpondemus, præſertim ſi interrogemur de re aliqua quam nec tenemur nec ſine notabili incommodo poſſumus interroganti indicare; quàm quando non interroganti aliquid ex nobis dicimus, cùm enim, vt oſtendi nu.51. & 52.reſponſio reſpiciat ipſam interrogationem ac poteſtatem & conditionem interrogantis & interrogati, ipſa facilè ex his aliquam modificationem accipit,ob quam aliquid debeat ei ſubintelligi; quod verbis non exprimitur. Secùs fit in ſecundo caſu;nam in eo non tam facilè occurrunt circumſtantiæ quæ innuant aliquid noſtris verbis ſubintelligi. Adde,quando aliquis interrogatus reſpondet ei cui non tenetur veritatem aperire, cùm ad reſponſionem ab interrogante compellatur,atque ita ponatur in neceſſitate aut ea prodendi quæ vult latere,aut mentiendi,aut obſcurè loquendi, poteſt per modum defenſionis hoc tertium amplecti; & quiuis prudens facilè ſuſpicabitur eum hoc facere,atque ita alter debet ſibi imputare ſi decipiatur.Secùs eſt quando non interrogatus ex ſe aliquid dicit.

Patet Quintò, ſatis rarò contingere vt quis licitè vtatur reſtrictione mentali, verbis expreſſis aliqua ſubintelligendo quæ ſecundùm communem hominum ſenſum non ſolent dictis verbis in ſimilibus circumſtantiis ſubintelligi: nam cùm verba habeant ſuam ſignificationem tam expreſſam quàm implicitam ex communi vſu,rarò contingit ratione circumſtantiarum aliqua verbis expreſſis verè ſubintelligi, atque ita virtute & implicitè per ea ſignificari, quæ communiter in ſimilibus circumſtātiis eiuſmodi verbis non ſolent ſubintelligi, ſiue quæ iis communiter non intelliguntur implicitè ſignificari;quamuis in raris caſibus id aliquando poſſit contingere. 57

Vix licitè ſubintelligitur verbis,quæ hîc & nunc nō ſunt nata iis ſubintelligi.

Vnde vlteriùs ſequitur, eos, qui ſæpiùs præſertim ſine notabili neceſſitate vtuntur eiuſmodi reſtrictionibus,non poſſe excuſari à peccato aut etiam à mendacio,eóſque omnem vſum communis ſermonis peruertere, & familiaris hominum inter ſe conuerſationis fructum omnino euertere, meritóque tales exiſtimari,quibus in nulla re fidem habeas;vt de quibus meritò ſemper dubites an ea reſtrictione vtantur,atque ita aliter loquantur, quàm ſentiant. Nec refert quòd teſtentur ſe iam ſincerè & planè loqui,quia potero dubitare an etiam in his verbis non vtantur reſtrictione. 58

Nota demum, in his concluſionibus præcipuè agi qua ratione liceat vti oratione ambigua aut reſtrictione mentali; ſpectata præcisè obligatione planè loquendi ſiue dictis non vtendi, vt ſatisfiat virtuti veracitatis,iuxta dicta num.44.Quæ obligatio cùm non ſit ita grauis, faciliùs poteſt occurrere iuſta cauſa aliter faciendi, ſiue vtendi oratione ambigua aut reſtrictione mentali, modò iuxta ibidem dicta verba exteriùs prolata poſſint habere verum ſenſum. Accedentibus verò aliis obligationibus enumeratis nu. 45. & 46. difficiliùs occurrit iuſta cauſa quæ reddat talem vſum licitum;poteſt tamen aliquando occurrere;quę eo debet eſſe grauior, quo aliàs obligatio planè & apertè loquendi eſt maior,& quo verus tuæ orationis ſenſus eſt obſcurior minúſque vſitatus. Quando autem hæc talia aut talia ſint ex circumſtantiis prudenti iudicio,iuxta ſuprà dicta ſpectandum eſt. 59

Ex ſuprà allatis quibuſdam principiis aliqui inferunt,eum, qui ex loco peſte infecto diſcedens aliam vrbem,in quam tales prohibentur admitti, ingreſſurus interrogatur à cuſtodibus ad id conſtitutis, an ex tali loco veniat;ſi certò ſciat ſe non eſſe peſte infectū cum iuramento poſſe negare ſe ex illo loco venire; quia cùm talium interrogatio ſolùm eò tendat vt excludant infectos peſte, cenſentur ſolùm interrogare an ita inde veniat vt ſit infectus.Ita Nauar.c.12.n.19. Sed credo contrarium eſſe verum:nam tales cuſtodes ſimpliciter iubentur excludere ciuitate omnes qui ex eo loco veniunt,ſiue infecti ſint,ſiue non;idque iure, quia aliàs admittendo eos qui omnino credunt ſe non eſſe infectos, eſſet periculum ne ſimul admitterent aliquos infectos, atque ita eorum ciuitas inficeretur. Quare quòd hic aut ille inde veniens ſciat certò ſe non eſſe infectum, non probat eum lege non prohiberi ingredi ciuitatem: quia etſi tunc ratio legis videatur ceſſare in particulari, non tamen ceſſat in generalī, ideóque etiam in particulari pergit obligare. Cùm igitur cuſtodes re cognita teneantur talem excludere,quantumuis ſciat ſe non eſſe infectum,immeritò eorum interrogatio ita reſtringitur,vt ſolùm tangat infectos,qui ex eo loco veniunt,aut dubitantes an ſint 60

Nauarr. Qua ratione teneatur reſpondere interrogatus an veniat ex loco infecto peſte.

ſint infecti. His adde, raro contingere quòd venientes ex locis infectis omnino certò ſciant ſe nulla ratione aut in corpore aut in veſtibus eſſe infectos.

Ex his facile erit inferre, qua ratione Deus poſſit verbis ambiguis vti, aut obſcuris. pro quo ſit

61 Qua ratione Deus poſſit vti oratione ambigua aut reſtrictione mentali.

CONCLVSIO IV. Deus poteſt in Scriptura ſacra aliiſque reuelationibus vti verbis obſcuris & oratione ambigua ac tropica, aut etiam ea, cui aliqua tacitè ſubintelliguntur, modò à parte rei prout exteriùs cum ſuis circumſtantiis exprimitur, verum aliquem ſenſum habeat; etſi præuideat aliquos inde ſumpturos cauſam erroris. Eſt certa & patet experientia, quia in Scriptura ſacra plurimæ eiuſmodi locutiones ſunt, ratio eſt, quia, vt patet ex dictis, ſæpe ex iuſta cauſa licitè ac prudenter eiuſmodi locutione vtimur: cùm igitur Deo ſuppetant iuſtiſſimæ cauſæ cur quandoque tali oratione vtatur, meritò id facit, præſertim cum conſtituerit nobis Eccleſiam infallibilem eiuſmodi locutionum interpretem, vnde accidit, vt nemo in re aliqua poſſit decipi, ſi velit Eccleſiam conſulere.

Quare in Scriptura Deus ſit vſus orationibus obſcuris, aut ambiguis.

Cauſæ autem id faciendi inter alias ſunt, ne doctrina ſacra, ſi ita facilis & omnibus etiam rudibus obuia ſit, facilè viloſcat apud imperitiores eoſque qui non guſtant ſpiritualia, qui facilè contemnunt ea, quæ omnes facilè percipiunt, quaſi nihil reconditum in iis lateat. Secundò, vt ſtudium noſtrum in ſenſu Scripturæ inquirendo excitaret. Tertiò, vt auctoritas Eccleſiæ Prælatorum ac Doctorum maior eſſet apud vulgus, dum hoc ita compellitur ab iis doctrinam à Deo reuelatam ediſcere, ac explicationem dubiorum quærere. Quartò, vt infidelibus, in quorum manus libri ſacri ſæpe veniunt, ſacratiora noſtræ fidei myſteria celarentur, quos non expedit hæc ſcire, ne ea irrideant. Quintò, vt quædam, quæ in Scriptura prædicantur futura, quæ non expedit nos perfectè ſcire antequam fiant, eouſque manerent obſcura.

62 CONCLVSIO V. Deus nequit vti aliqua locutione externa, quæ prout exteriùs profertur, nequit habere verum ſenſum, quantumuis iuncta verbis quæ per mentalem reſtrictionem ei ſubintelliguntur, haberet verum ſenſum. Quia, vt patet ex concluſ. 3. talis locutio eſt ſimpliciter falſa & mendacium: at impoſſibile eſt Deum mentiri: ergo impoſſibile eſt eum vti tali oratione. Confirm. quia ſi Deo hoc eſſet poſſibile, poſſemus in omnibus Scripturæ locis dubitare, an fortè Deus non vtatur ibi tali reſtrictione, atque ita nihil in ea poſſet eſſe certi. Nec ſufficeret ſi Deus diceret ſe in tota Scriptura non vti tali reſtrictione mẽtali, aut ſe conſtituiſſe Eccleſiam infallibilem veri ſui ſenſus interpretem; quia poſita ſemel ea poteſtate in Deo poſſemus dubitare an non etiam in his verbis fuiſſet vſus ſimili reſtrictione, & conſequenter ſimiliter poſſemus de eorum ſenſu dubitare. vide dicta ſuprà n. 11.

63 Confirmatur Secundò, quia cùm talis locutio ſecundùm omnem externam apparentiam, & quatenus habet rationem reuelationis ſiue locutionis nobis factæ, non poſſit ſignificare niſi rem falſam, moraliter ex ſe eſſet inductura in falſum iudicium; cùm quiuis ex ea falſum iudicium prudenter eliceret, & conſequenter omnes ex ea falſum ſenſum concipientes, Deus verè deciperet ac in errorem induceret. quod omnino impoſſibile eſt, quia impoſſibile eſt primam veritatem directè inclinare aliquem in errorem, aut eſſe huius cauſam.

Confirmatur Tertiò, quia cùm Deus naturaliter tamquam prima veritas à nobis exigat, vt omnibus eius dictis firmiſſimè credamus ſine vlla dubitatione aut falſitatis ſuſpicione; eius etiam veracitas ac fidelitas exigunt, vt quos vult ſibi ita credere, iiſdem non ſit iuſta occaſio erroris; qualis eſſet ſi tali reſtrictione mentali vteretur: ergo ſicut impoſſibile eſt eum facere contra exigentiam ſuæ veritatis ac fidelitatis, quia ſeipſum negare non poteſt; ita impoſſibile eſt eum tali reſtrictione vti.

Ex quibus patet, fieri non poſſe, vt Deus in reuelatione myſteriorum fidei vtatur aliqua oratione ambigua habente ſenſum obuium falſum, & ſenſum verum ita obſcurum, vt nemo eum poſſit vlla ratione aſſequi, aut conicere eum ſubeſſe, aut illam orationem debere alio ſenſu intelligi quàm in eo qui obuius eſt; quia ſic nobis loquendo moraliter eſſet cauſa erroris iis, quos vult ſeipſos ſibi totos fidere: & daret occaſionem dubitandi de quouis Scripturæ ſenſu. 64

Patet Secundò, etſi poſſet fortè homo quandoque tali oratione licitè vti, Deum tamen non poſſe; quia poteſt homini occurrere neceſſitas id faciendi, non tamen Deo: & talis vſus non habet eadem incommoda in homine, quæ habet in Deo. Faciliùs homo licitè vtetur oratione omnino obſcura quam Deus.

DVBIVM IV.

An fides poſſit eſſe falſa, aut cauſa falſi aſſenſus?

TRiplex hîc eſt difficultas. Prima eſt, vtrùm aſſenſus fidei poſſit eſſe falſus; ſiue vtrùm fide theologica poſſim credere aliquid, quod à parte rei falſum eſt? videtur enim id fieri poſſe. Primò, quia poſſum inuincibiliter putare aliquid quod falſum eſt à Deo eſſe reuelatum, atque ita id propter ipſius auctoritatem credere: atqui hoc caſu aſſenſus ille erit actus fidei theologicæ: ergo aſſenſus fidei theologicæ poteſt eſſe falſus. 65

Minor probatur Primò, quia ille aſſenſus nitetur auctoritate diuina reuelante, quia talis mouebitur ad credendum propter diuinam reuelationem, quàm hîc putat ſubeſſe. Secundò, quia qui aliquid facit, quia inuincibiliter credit ſibi eſſe præceptum, etſi non ſit præceptum, ſed potiùs vetitum, tamen verè exercet actum obedientiæ: ergo ſimiliter qui credit aliquid, quia inuincibiliter putat eſſe à Deo reuelatum, elicit verè actum fidei. Tertiò, quia ſi ille ſit iuſtus verè per talem actum meretur ſicut per alios actus fidei: ergo ille actus procedit à gratia (quia omnis actus meritorius neceſſariò ab ea procedit) & conſequenter eſt actus ſupernaturalis fidei.

Probatur Secundò, id fieri poſſe, quia ſi quis Iudæus paulò ante Chriſti natiuitatem actu crediſſet Chriſtum naſciturum, & continuaſſet hunc actum donec fuiſſet natus, ille actus fuiſſet verè actus fidei diuinæ, & tamen in fine fuiſſet falſus: ergo fieri poteſt vt actu veræ fidei credatur aliquid falſum. Tertiò, quia fides docet hoſtiam conſecratam eſſe adorãdam; fieri tamen poteſt hanc hoſtiam eſſe inualidè conſecratam ob occultum defectum, atque ita verè à parte rei non eſſe adorandam, ſed tantùm putari eſſe talem: quo caſu fides docebit falſum. Quartò, quia prudentia naturalis eſt virtus intellectualis, & tamen poteſt ferri in falſum; quia Iacob prudenter credidit Liam eſſe ſuam vxorem: ergo ſimiliter aſſenſus fidei poteſt ferri in falſum.

Secunda difficultas eſt, vtrùm aſſenſus fidei poſſit eſſe cauſa alterius aſſenſus falſi. videtur enim quòd ſic: quia qui in hoc ſyllogiſmo, *Vbi ſolùm eſt vna hypoſtaſis, ibi eſt ſolùm vna natura: in Chriſto fuit vna ſola hypoſtaſis: ergo in eo fuit vna ſola natura.* putat maiorem eſſe veram (vt Eutychiani putarunt) aſſentitur concluſioni propter præmiſſas: ergo aſſenſus vtriuſque præmiſſæ, & conſequenter aſſenſus fidei eſt cauſa aſſenſus falſi. 66

Quidam apud Bañez 2. 2. q. 1. art. 3. dub. 2. concl. 2. aiunt illo caſu aſſenſum fidei indirectè, aut per accidens eſſe cauſam falſi aſſenſus: quos ipſe refutat; quia cùm omnis cõcurſus fidei ſit à Deo, ſi fides eſſet cauſa 67 Bañez.

cauſa indirecta aut per accidens falſi, Deus etiam ita eſſet cauſa falſi:atqui hoc eſt abſurdum:ergo & illud. Deinde concluſ.4. in fine docet,in dicto caſu aſſenſum fidei eſſe quidem cauſam ſubſtantiæ actus falſi, non tamen poſſe eſſe cauſam etiam per accidens actus falſi; quia falſitas non eſt annexa tali aſſenſui, prout procedit ex præmiſſa de fide, ſed prout procedit ex altera præmiſſa falſa. Sicut, inquit, Deus eſt cauſa actus qui eſt peccatum, non tamen eſt cauſa peccati; ſed ſolùm liberum arbitrium,quia ratio peccati conuenit illi actui,non quatenus procedit à Deo,ſed quatenus procedit à libero hominis arbitrio.

68 Sed hæc vltima non ſatis cohærent. Primò, quia quantumuis dicamus falſitatem diſtingui ab ipſa actus ſubſtantia, & ex hac per accidens ſequi, tamen quicumque erit verè cauſa ipſius ſubſtantiæ actus, erit cauſa ſaltem per accidens ipſius falſitatis. Sicut enim is qui per ſe eſt cauſa alicuius rei, eſt etiam cauſa per ſe eius quod ei & neceſſariò,& per ſe coniunctum eſt, ita etiam eſt cauſa per accidens eius,quod ei per accidens intrinſecè coniunctum eſt; nam ſicut prior eſt cauſa per ſe illius effectus,quia ille per ſe ipſam actionem conſequitur,ita alter eſt huius effectus cauſa per accidens, quia ipſius actionem per accidens conſequitur. Loquor autē de effectu qui immediatè cōſequitur effectum per ſe cauſatum. Confirmatur, quia,vt ibid. fatetur Bañez, qui generat hominem cui per accidēs eſt coniuncta albedo,eſt per accidens cauſa albi;idem autem eſt in caſu aſſenſus falſi, nam ſicut falſitas eſt per accidens coniuncta aſſenſui,ita albedo homini.

69 Secundò,quia poſito quòd præmiſſa de fide ſit vera cauſa aſſenſus falſi quoad ſubſtantiam, verum non eſt hunc eſſe falsū,ſolùm quatenus procedit ab altera præmiſſa,non autem quatenus procedit à præmiſſa de fide. Quia aſſenſus nō dicitur verus aut falſus,quia ex hoc vel illo principio vero aut falſo procedit (hoc enim ad hunc effectum eſt omnino impertinens)ſed quatenus eſt conformis aut difformis obiecto. Atque adeò aſſenſus verus aut falſus qua tales nullo modo reſpiciunt ſua principia, ſed ſolùm obiectum.

Aſſenſus nō dicitur verus aut falſus per reſpectum ad ſua principia; ſed per reſpectum ad obiectū.

70 Similiter quod pro probatione adfertur, Deum verè & ſimpliciter eſſe cauſam actus, qui peccatum eſt,non tamen eſſe cauſam peccati, verum non eſt;& repugnat apertè D.Aug.l.12.Conf.c.11. vbi Deo loquens,ait:*Hoc ſolùm à te non eſt, quod non eſt, motúſque voluntatis à te ad id quod minus eſt; quia talis motus delictum atque peccatum eſt*. Vbi apertè negat,non ſolùm ipſam malitiam, ſed etiam ipſum motum voluntatis quo à Deo receditur,eſſe à Deo, ſiue Deum eius eſſe cauſam. quod falſum eſſet, ſi Deus eſſet verè & ſimpliciter cauſa illius actus quoad ſubſtantiam eius,ſiue quatenus eſt talis ſpeciei phyſicæ:nam quatenus præcisè eſt actus talis ſpeciei phyſicæ,eſt motus voluntatis à Deo ad id quod minus eſt,& quamuis eliceretur à ſtulto eſſet talis;quando enim ſtultus odit Deum ex amore creaturæ,quantumuis id non faciat liberè, nec apprehendat moralem malitiam,tamen eius voluntas mouetur ſiue recedit à Deo,ad id quod minus eſt.

Auguſt.

Hinc meritò Molina in ſua Concord.diſp.31.Bellarm.l.2.de Grat.c.5.& 28.Salas 1.2.tract.13. ſect.2. docent,Deum non poſſe verè & propriè dici cauſam actus mali, etiam ſecundùm ſuam ſubſtantiam, ſiue quatenus eſt præcisè actio talis ſpeciei phyſicæ; ſed ſolùm poſſe dici eius eſſe cauſam vniuerſalem & ſecūdùm quid:aliàs fore abſolutè cauſam peccati:quod fusè ibidem probant:& apertè etiam docet D.Aug.de Spiritu & lit.c.31.vbi negat,Deum eſſe auctorem vel cauſam omnis voluntatis; alioquin ipſum fore cauſam malæ voluntatis ac peccati;vbi apertè docet,ex eo quòd Deus ſimpliciter & ſine adiuncto dicitur cauſa huius voluntatis quæ mala eſt, ſequi eum dici eſſe cauſam peccati.

Molina. Bellarm. Salas.

Deus non eſt ſimpliciter cauſa materialis peccati, ſed tantùm ſecundùm quid.

Auguſt.

71 Tertiò,quia etſi vera eſſet eorum ſententia qui dicunt Deum eſſe quidem cauſam actus qui malus eſt, non tamen ipſius malitiæ, quia hæc ſolùm conſequitur actum,qua liber eſt: & quòd actus ſit liber, non habet quatenus procedit à Deo, ſed quatenus procedit à voluntate creata,tamen hæc non poſſent accommodari præſenti materiæ: nam, vt iam oſtendi,quòd aſſenſus ſit verus aut falſus,non habet quia ab hac vel illa cauſa,hoc vel illo modo procedit,ſed præcisè quia eſt conformis aut difformis obiecto; vnde æqualiter erit falſus,à quacumque cauſa,& quacumque ratione procedat,ſi æqualiter ſit obiecto difformis.

72 Tertia difficultas eſt, vtrùm habitus fidei poſſit effectiuè concurrere ad producendum aſſenſum falſum. videtur enim id fieri poſſe, Primò, quia qui aliquid credit,quia inuincibiliter putat eſſe à Deo reuelatum, habet prō obiecto formali ipſum teſtimonium Dei, quòd putat hîc & nunc obiecto materiali connexum eſſe,& conſequēter fertur in ſuum obiectum ſub eadē ratione formali ſub qua habitus fidei fertur: ergo habitus fidei,qui ipſi ineſt,ſimul cum eo fertur in obiectum:nam cùm habitus ſit ex parte ſua agens neceſſarium, quoties potentia cui ineſt, fertur in ſuum obiectum formale,ſimul cum ea fertur. Secundò,quia vt habitus etiam ſupernaturalis feratur in aliquod obiectum materiale,non eſt neceſſe,vt obiectum formale huic de facto conueniat,ſed ſufficit quòd ei inuincibiliter credatur conuenire:quia quando habens habitum obedientiæ infuſum facit aliquid,quia omnino putat eſſe à Deo præceptum; etſi in hoc erret, tamen ipſius actus procedit etiam ab habitu infuſo: ergo quando habens habitum fidei infuſum aliquid credit, quia inuincibiliter putat id à Deo reuelatum eſſe,hic actus procedit etiam ab habitu infuſo. Tertiò, quia actus fidei elicitus ob vanam gloriam eſt peccatum, & tamen procedit ab habitu infuſo: ergo ſimiliter actus falſus ab eo poterit procedere.

An habitus fidei concurrat ad aſſenſum falſum.

Habitus infuſus fertur in obiectū cui falsò creditur eius ratio formalis coniuncta.

73 Conclvsio I. Improbabile eſt actum fidei theologicæ eſſe falſum. Eſt cōmmunis Theologorum, & omnino certa.& apertè ſupponitur à Trident.ſeſſ. 6.c.9. vbi ait, *Cùm nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poſſit ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei conſecutum eſſe*. Vbi apertè ſupponit aſſenſui fidei diuinæ nō poſſe ſubeſſe falſum. Ratio eſt,quia,vt oſtendi ſuprâ diſp.9. dub.5.concl.2.ſicut fides humana eſſentialiter nititur teſtimonio hominis: ita fides diuina eſſentialiter nititur teſtimonio Dei,& credit aliquid quia Deus id teſtatus eſt: ergo non poſſum per eam aliquid credere niſi quod Deus verè teſtatus eſt,quia aliàs non credam illud quia Deus id teſtatus eſt, ſed quia puto eum id teſtatum eſſe,atque ita meus aſſenſus non erit verè aſſenſus fidei theologicæ,ſed ſolùm putabitur eſſe talis.

Trident.

Cur aſſenſus fidei nequeat eſſe falſus.

74 Confirmatur, quia ſi Petrus mihi aliquid diceret, & ego putarem omnino eum eſſe Ioannem, qui magna apud me eſt auctoritate, ideóque illud crederem quia putarem à Ioanne dictum: hoc caſu putarem quidem me credere Ioanni verè tamen ei non crederem ſed Petro,quia hic,non autem ille mihi aliquid eſſet teſtatus: impoſſibile autem eſt me alicui credere ſi nihil mihi dicat, ergo ſimiliter quando aliquid credo, quia falsò puto à Deo eſſe reuelatum, verè non credo Deo: quia ipſe hoc mihi non teſtatur, ſed ſolùm puto me ei credere, & conſequenter meus aſſenſus non eſt actus fidei theologicæ (quia omni tali actu neceſſariò credo Deo) ſed ſolùm putatur eſſe talis.

Nequeo aut Deo aut homini credere ſi nihil mihi dicat,

75 Hinc patet actum veræ fidei theologicæ eſſe neceſſariò verum, & tam implicare ipſum eſſe falſum, quàm implicat ipſius obiectum ſiue rem à Deo reuelatā eſſe falſam. Quare etſi poſſum quandoq; dubitare an meus aſſenſus ſit ſupernaturalis,& procedat ab habitu infuſo,non poſſum tamen dubitare quin ſit verus

Implicat aſſensū fidei theologicæ eſſe falſum.

Illicitè dubito an ſit verus.

non

non magis quàm poſſum dubitare an eius obiectum ſit verum. Quia hæc duo ſunt idem, aſſenſum meum eſſe verum, & eius obiectum eſſe verum.

6 Ad primum argument. poſitum n. 64. reſpondent aliqui, fieri non poſſe, vt alicui obiectum aliquod falſum ita proponatur, vt prudenter iudicet id à Deo eſſe reuelatum: quia cùm Deus à nobis exigat, vt ita propoſita firmiſſimè credamus, ad eius prouidentiam pertinet non permittere nobis aliquid falſum ita proponi, vt prudēter iudicemus nos id teneri credere. Cùm itaque nihil poſſimus credere fide diuina, niſi prudenter priùs iudicemus id à Deo eſſe reuelatum, ſequitur nos nihil falſum poſſe fide diuina credere. Sed Turrian. hîc diſp. 3. dub. 3. ad 7. & alij meliùs fatentur quidem impoſſibile eſſe aliquid toti Eccleſiæ ita proponi, vt prudenter poſſit credi eſſe à Deo reuelatum, quod etiam infrà magis probabimus; addunt tamē nihil obſtare quo minùs alicui priuato præſertim rudi, qui circa ſimilia nequit tam multùm diſcurrere aut diiudicare aliquid falſum tanquā à Deo reuelatum ita proponatur, vt ratione ignorantiæ inuincibilis prudenter iudicet verè eſſe tale, & ſe teneri id tamquam tale credere; ad hoc enim homini ruſtico, qui non nouit legere, ſufficit quòd Paſtor ei aliquid tamquam reuelatum proponat, dicendo totam Eccleſiā id tamquam à Deo reuelatum credere, & ruſticus nullā habeat iuſtam rationem putandi Paſtorem ſuum mentiri aut falli. Confirmatur, quia ruſticus tali caſu, ex reuerentia erga diuinam auctoritatem credendo verè meretur; ergo in eo actu prudenter procedit; quia per actum imprudentem nequeo mereri: imò ſi imprudenter procederet peccaret. quod apertè abſurdum eſt.

7 Reſpondeo igitur negando minorem: quia etſi ad illum actum eliciendum moueat aliqua ratione auctoritate Dei, (quia moueor ex apprehenſione ipſius & reuerentia erga ipſam) tamen non moueor auctoritate Dei reuelante; ſed falsò putata reuelare; & conſequenter non elicio verum actum fidei theologicæ (qui neceſſariò nititur auctoritate Dei verè à parte rei reuelante) ſed ſolùm putatitium. Ex quo patet ſolutio primæ probationis, quia, vt iam oſtendi, talis aſſenſus non nititur auctoritate Dei verè reuelante, quare falſum eſt eius antecedens.

8 Ad ſecundum, nego conſequentiam, quia actus voluntatis accipiunt bonitatem ac rectitudinem, & conſequenter etiam ſuam veritatem (quæ in his conſiſtit) ab obiecto, non prout eſt à parte rei, ſed prout voluntati per intellectum obiicitur. Secùs eſt de actibus intellectus, qui ſuam rectitudinem ac veritatem accipiunt ab obiecto prout eſt à parte rei. Hinc aſſenſus falſus quantumcumque inuincibilis ſit, ac verus eſſe credatur, eſt tamen ſimpliciter falſus, nec vllo modo verus. His adde, etſi externus illius obedientis actus denominatione extrinſeca ratione actus voluntatis quo extrinſecè informatur, ſit bonus & actus obedientiæ: tamen ſecundùm ſe & intrinſecè eſt actus inobedientiæ & malus. Vide dicta diſp. 3. n. 16. & 49.

...r actus ...tatis ...it ſuā ...tatem ...iecto. ... actus ...ectus ...veri- ...i.

Ad tertium, Reſpondeo actum illius voluntatis quo ob reuerentiam diuinæ auctoritatis ille aſſenſus imperatur, fore actum abſolutè bonum, ſupernaturalem ac meritorium: actum verò intellectus, ſiue aſſenſum ipſum fore actum materialiter malum, falſum & intrinſecè nullo modo bonum aut meritorium, ſed ſolùm denominatione extrinſeca: & prout iam dixi de vtroque actu illius obedientis.

9 Ad ſecundum argumentum poſitum n. 65. multi varia parum probabilia reſpondent. Sed dicendum cum D. Thoma 2. 2. q. 1. a. 3. ad 3. talem eo tempore potuiſſe quidem vera fide credere Chriſtum pro aliquo tempore indeterminato, ſiue iam elapſo, ſiue præſenti, ſiue etiam adhuc futuro, & ab his circumſtantiis abſtrahendo naſciturum fuiſſe; exceptis tamen B. Virgine, Ioſepho & paucis aliis, qui hac de re particularem habebant reuelationem ac cognitionem, nullum circa illud tempus potuiſſe fide diuina credere Chriſtum pro hoc vel illo inſtanti fuiſſe natum aut naſciturum; quia nemo præter dictos ex vlla reuelatione aut etiam probabili argumento hoc poterat colligere. Quare ſi quis modo in argumento propoſito credidiſſet Chriſtum pro eo determinato tempore adhuc eſſe naſciturum, eius aſſenſus non fuiſſet fides diuina, ſed malè fundata opinio initio caſualiter vera, poſtea falſa.

Circa tēpus natiuitatis Christi nemo ſine particulari reuelatione poterat credere Chriſtū iam eſſe natum, aut adhuc naſciturum.

Ad tertium, Reſpondeo fidem docere, Chriſtum eſſe præſentem ſub omni hoſtia rite conſecrata, eamque adorandam eſſe: nihil tamen definire de hac vel illa in particulari. Vide dicta diſp. 9. n. 127. 80

Ad quartum, nego ſecundam partem antecedentis, quia omne iudicium quod eſt verè actus virtutis prudentiæ, eſt etiam verum, etſi quandoque ſupponat aliquod iudicium ſpeculatiuum, quod à parte rei falſum eſt. Vbi Nota prudentiam eſſe virtutem immediatè dirigentem voluntatem in ſuis actibus, & conſequenter eam non conſiſtere in iudicio ſpeculatiuo, ſed in practico: ſemper tamen ſupponit aliquod iudicium ſpeculatiuum, quo res aliqua in ſe talis aut talis iudicatur; ex quo deinde ſequitur iudicium practicum, quo iudicatur ſic, vel ſic circa rem eam eſſe operandum. v. c. in exemplo dato, Iacob iudicabat Liam eſſe vxorem ſuam, hoc iudicium erat ſpeculatiuum, & inde inferebat: Ergo licitè eam maritali affectu cognoſco, & hoc iudicium erat practicum. vt autem hoc ſit verum, non requiritur, vt prius iudicium ſit à parte rei verum; ſed ſufficit quòd rationabiliter credam eſſe verum, etſi à parte rei falſum ſit; vt patet in ſecundo illo iudicio Iacobi, quod à parte rei erat verum (verè enim licebat ei cognoſcere Liam) etſi prius fuerit falſum, prudentia verò conſiſtit in ſecundo iudicio, non autem in priore.

Omnis actus proprius virtuti prudētiæ eſt verus, ſupponit tamen aliquando iudicium falſum.

Prudentia eſt iudiciū practicum, ſupponit tamen ſpeculatiuum.

Dices, Iacob poſitis illis circumſtantiis, prudenter etiam iudicabat Liam eſſe ſuam vxorem; ergo non ſolùm ſecundum, ſed etiam prius iudicium erat prudēs. Reſpondeo, illud iudicium dici prudens, non quòd fuerit verus actus prudentiæ: ſed quia ita eliciebatur, vt eſſet natum fundare verum actum prudentiæ ratione inuincibilis ignorantiæ qua nitebatur.

Non omne iudicium prudens eſt actus prudentiæ.

Concluſio II. Aſſenſus fidei numquam poteſt eſſe verè cauſa aſſenſus falſi. Eſt communis. Et patet: quia cùm ſit eſſētialiter verus, nō poteſt cauſare aſſenſum falſum, aut intellectū in falſum aſſenſū inclinare; quia nihil poteſt eſſe cauſatiuū eius, quod ei eſſentialiter repugnat, ſicut verum qua tale repugnat falſo. Quę ex ſolutione argumenti contrarij magis patebunt. 81

Ad argumentum poſitum n. 66. nego conſequentiam. Quia etſi eo caſu aſſenſus fidei ſit aliquo modo occaſio & conditio ſine qua non illius aſſenſus falſi, & hac ratione intellectus poſſit aliquo modo dici propter eam aſſentiri concluſioni; tamen nullo modo ſimpliciter, ſiue ſine addito poteſt dici cauſa illius aſſenſus falſi, etiam quoad ſubſtantiam ipſius actus. Cuius ratio eſt, quia cùm duæ cauſæ concurrunt ad eundem effectum, illa ſola dicitur huius cauſa, quæ ita ad eum concurrit, vt ex modo quo concurrit, ſit natus ſequi hic effectus.

Vt aliquid ſit propriè cauſa alicuius effectus nō ſufficit quod ad eam cōcurrat.

Secùs eſt de ea quæ ita concurrit; vt ex modo quo concurrit, non ſit magis natus ſequi hic effectus, quàm quiuis alius, aut ita vt potiùs contrarius natus ſit ſequi. v. c. ſi quando ego iaculando dirigo ſagittam directè in ſcopum, Petrus ſcuto exceptam deflectat eam in pectus Ioannis ad latus ſtantis: etſi concurram ad occiſionem Ioannis, quia ego produxi impetum in ſagitta, qua hic occiditur, ac poſſum dici occaſio & conditio ſine qua non, occiſionis ipſius Ioannis: tamen ſimpliciter nullo modo poſſum dici cauſa 82

cauſa illius occiſionis : quia mea ſagittatio præciſè ſpectata, prout à me procedit, non eſt nata deferre ſagittam in pectus Ioannis, ſed in ſcopum ; quòd autem hæc deferatur in pectus Ioannis, hoc habet præciſè ex cooperatione Petri: atque ita ego tali modo ad eam occiſionem concurro, ex quo hæc nullo modo eſt nata ſequi. Et eadē eſt ratio aſſenſus fidei in dicto caſu; hic enim ad aſſenſum falſum eo modo concurrit, ex quo non eſt natus ſequi aſſenſus falſus, ſed verus: quòd autem ſequatur potiùs aſſenſus falſus quàm verus, hoc prouenit ex modo concurrendi præmiſſæ falſæ, ex quo natus eſt ſequi aſſenſus falſus. Atque ita ſolus aſſenſus præmiſſæ falſæ poteſt dici cauſa aſſenſus falſæ concluſionis.

83 Eadem eſt ratio Dei cum homine concurrentis ad actum peccati : cùm enim ſolùm concurrat concurſu vniuerſali & indeterminato, ex modo quo concurrit non magis eſt natus ſequi hic effectus, quàm quiuis alius, & conſequenter Deus nequit ſimpliciter, dici cauſa illius actus, etiam quoad ſubſtantiam, ſiue quatenus eſt præciſè actio talis ſpeciei phyſicæ, ſed ſolus homo eſt ipſius cauſa: Deus autem ſolùm poteſt dici illius cauſa vniuerſalis, & ſecundùm quid. vide Bellar. Molinam & Salas citatos n.70. vbi hæc fuſiùs diſputant.

Bellarm. Molina. Salas.

84 Conclvsio II. Habitus fidei infuſus nequit eſſe cauſa aſſenſus falſi, in eum effectiuè influendo, aut intellectum ad eum inclinando. Ita Bañez 2.2. q.1.a.3.dub.2. Turrian. diſp.3.dub.3. & communiter Theologi.

Bañez. Turrian.

Probatur, quia ſicut virtus voluntatis inclinat eſſentialiter in bonum, ita virtus intellectus inclinat eſſentialiter in verum : & conſequenter ſicut illa nequit eſſe cauſa actus mali, ita hæc nequit eſſe cauſa aſſenſus falſi: atqui habitus fidei eſt virtus intellectus: ergo inclinat eſſentialiter in verum, nec poteſt eſſe cauſa aſſenſus falſi. Secundò, quia ſicut habitus ſcientificus non poteſt producere actum, qui non ſit ſcientia, ſed potiùs error ſcientiæ contrarius ; ita fides nequit influere in actum qui non ſit fides: atqui ille aſſenſus falſus, vt iam oſtendi, non eſt actus fidei, ſed huic potiùs eſt contrarius : ergo habitus fidei nequit eum producere.

Dixi habitum fidei non poſſe eſſe cauſam falſi aſſenſus in eum effectiuè influendo, quia habitus imperatiuus aſſenſus fidei, qui eſt in voluntate, & poteſt etiam dici habitus fidei, poteſt mediante actu voluntatis imperare aſſenſum falſum circa rem, quæ inuincibiliter creditur à Deo eſſe reuelata, atque ita poteſt eſſe huius cauſa remota; ſicut num.78. dixi habitum obedientiæ mediante actu voluntatis poſſe imperare actum prohibitum : ſed hi habitus in eiuſmodi actus effectiuè non influunt, nec ſunt propriè eorum cauſa, niſi per accidens ratione voluntatis ſequentis errorem intellectus.

85 Ad primum argumentum contrarium poſitum n.72. nego antecedens. nam, vt iam oſtendi, num.77. talis aſſenſus non habet verè teſtimonium Dei pro obiecto formali, nec fertur ſub eadem ratione formali in ſuum obiectum, ſub qua fertur verus actus fidei; ſed falſò putatur ita ferri.

Ad ſecundum, nego conſequentiam : eſt enim hîc diuerſa ratio inter actus volūtatis & intellectus. Nam vt actus voluntatis ſit verè & formaliter bonus, non eſt opus vt feratur in obiectum, prout à parte rei eſt; ſed ſufficit quòd feratur rationabiliter in id, prout per intellectum voluntati offertur, ſecùs eſt de actibus intellectus. vide dicta n.78. & 80.

Ad tertium, nego actum fidei theologicæ poſſe elici ob vanam gloriam. adde, etſi poſſet ita elici, eum non fore in ſe & intrinſecè malum, ſed bonum; & ſolùm malum denominatione extrinſeca à mala voluntate (vide dicta num.78. & loca ibi citata) atque ita poſſet ſecundùm ſe elici ab habitu ſupernaturali; ſecus eſt de aſſenſu falſo, qui ſecundùm ſe falſus & vitioſus eſt.

DISPVTATIO XI.

De obſcuritate & euidentia obiecti fidei.

DVBIVM I.

Vtrùm eadem res poſſit ſimul eſſe credita & euidenter cognita?

NOta, rem aliquam variis modis poſſe euidenter cognoſci. Primò, cognitione 1
merè habituali. Secundò, cognitione intuitiua ſupernaturali, qualem habent Beati. Tertiò, cognitione intuitiua naturali, vt quando homo aut angelus actu rem aliquam naturaliter intuetur. Quartò, cognitione abſtractiua actuali, clara omnino & euidenti, qualem habemus, aut circa prima principia, aut ex demonſtratione à priore aut poſteriore, aut ex actuali & perfecta memoria rei clarè viſæ.

Qua in re ſatis inter omnes conuenit Primò, fidem 2
habitualem poſſe conſiſtere cum clara cognitione eiuſdem obiecti, tam actuali quàm habituali; & contrà actum fidei poſſe circa idem obiectum conſiſtere cum ſcientia, habituali huius viæ; quia aliàs ſtatim ac aliquis acquireret ſcientiam habitualem alicuius rei, perderet habitualem fidem circa eandem rem, ita ſaltem vt numquam poſſet circa eam actum fidei elicere, niſi priùs perderet habitualem ſcientiam, quæ ſatis videntur abſurda, & experientiæ repugnare, quantum ſaltem hîc poſſumus aliquo modo probabili experientia cognoſcere nos habere fidem.

Conſtat Secundò, actū fidei naturaliter non conſiſtere cum cognitione beatifica, quia 1. ad Corinth. *1. Cor. 13.*
13. apertè dicitur fidem in patria non manere, ſed ſuccedente clara viſione euacuari. quo ſatis inſinuatur vtrumque hunc actum naturaliter non poſſe ſimul conſiſtere. Multi tamen non ſatis congruam huius rei reddunt rationem : volùntque tantam eſſe repugnantiam horum actuum inter ſe, vt ne quidem per abſolutam Dei potentiam poſſint in eodem ſimul conſiſtere. quæ infrà magis examinabimus. Difficultas igitur hîc eſt Primò, an per diuinam potentiam poſſit actus fidei in eodem conſiſtere cum viſione beatifica circa eandem rem. Secundò, vtrùm actus fidei poſſit aut naturaliter, aut ſaltem per diuinam potentiam conſiſtere cum naturali clarâ cognitione actuali eiuſdem obiecti.

Multi docent id fieri nullo modo poſſe. Ita Magi- 3
ſter in 3.d.23. Albertus diſt.24.art.7. Scotus ibidem q.1.§. *Ad quæſt.* & §. *Sed ſi loquamur.* Richard. ibid. art.1.q.4. & 5. Lorca 2. 2. d.14 & ferè communiter Thomiſtæ, quia putant certò eſſe ſententiam D.Thomæ 2.2.q.1.a.4.& 5. vbi videtur omnino in eam ſententiā inclinare. Sed q.5.a.1. in corpore & ad primum, videtur apertè docere, fidem ſolùm repugnare ſcientiæ quæ habetur in patria, non autem naturali quam admittit in angelo circa eandem rem cum fide ſimul conſtitiſſe. Et ad ſecundum docet, omnem hominis ac angeli cognitionem naturalem, comparatam cognitioni Dei, eſſe obſcuram & quaſi quaſdam tenebras, & hanc obſcuritatem ſufficere ad obiectum fidei. quare tam pro contraria ſententia citari poſſet, & fortè probabiliùs, quàm pro hac.

Magiſter, Albert. Scotus. Richard. Lorca. D. Thom.

Probatur autem hæc ſententia Primò, quia ad 4
Hebræos

Hebræos 11 *fides* dicitur *ſperandarum ſubſtantia rerum & argumentum non apparentium.* ergo non poteſt verſari circa res actu viſas, quia hæ actu apparent. Secundò, quia Patres ſæpe docent, nos credere non ea quæ videmus, ſed ea quæ non videmus. D. Aug. tract. 40. in Ioannem ait: *Quid eſt enim fides niſi credere quod non vides?* & 68. *Fides autẽ à qua eorum, qui Deum viſuri ſunt, quamdiu peregrinantur, corda mundantur, quod non videt credit; nam ſi vides non eſt fides.* & 79. *Neſcio an credere dicendus eſt quiſque quod videt.* Gregor. hom. 26. in Euang. *Nec fides habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum.* Vnde etiam Patres obiicientes ſibi quomodo Ioan. 20. D. Thomas crediderit quia vidit; Reſpondent eum aliud vidiſſe, ſcilicet Chriſtum hominem, aliud credidiſſe, ſcilicet hunc eſſe Deum. Similia habet Chryſoſt. hom. 21. ſuper epiſtolam ad Hebræos, Bernard. epiſt. 190. & alij.

5 Probatur Secundò, quia fides humana, aut etiam opinio nequit conſiſtere cum ſcientia, aliáue clara cognitione: ergo nec fides diuina. Tertiò, quia aſſenſus fidei eſt liber, & intellectus ad eum determinatur per voluntatem; clara autem cognitio eſt neceſſaria & in ea intellectus determinatur ab euidentia obiecti: atqui fieri nequit vt quis eidem rei aſſentiatur ſimul, liberè & neceſſariò, aut vt intellectus determinatus ad aſſentiendum alicui rei ex eius euidentia, poſtea ad idem determinetur à voluntate: ergo dicti aſſenſus nequeunt eſſe ſimul. Quartò, quia obiectum fidei neceſſariò eſt obſcurum, & rei non apparentis, vt patet ex auctoritate Apoſtoli & Patrum ſuprà citatorum: obiectum autem actualis ſcientiæ eſt neceſſariò apparens & euidens: atqui fieri nullo modo poteſt, vt eadem res ſit mihi ſimul obſcura & euidẽs: ergo idem non poteſt ſimul ſciri & credi. Quintò, quia nequeo aliquid ſperare quod habeo præſens; ergo nequeo credere id quod video. Sextò quia obiectum formale obſcurum non poteſt mouere intellectum ad aſſenſum, quando adeſt aliud clarum: atqui obiectum formale ſcientiæ eſt omnino euidens: ergo eo actualiter mouente intellectum hic nequit circa idem obiectum materiale moueri ad aſſenſum ex ratione formali obſcura, qualis eſt ratio formalis fidei, idque ne quidem per diuinam potentiam: nam Deus nequit ſupplere defectum cauſæ formalis.

6 Quamuis autem Auctores citati communiter non explicent, an ſaltem de potentia Dei abſoluta aliquis poſſit rem viſam ſimul credere; tamen eorum quartum, quintum, & præſertim ſextum argumentum videntur probare id abſolutè fieri nulla potentia poſſe. Et ſic eos intelligit Turrian. 2. 2. diſp. 8. dub. 5. §. *Reſtat ſecunda pars.* Imò quidam apud eumdem §. ſequenti docent, etiam intellectum poſitum ſupernaturaliter in duobus locis non poſſe eodem tempore eandem rem credere & ſcire. Et ſanè ſi ſit vera eorum ſententia, corpus poni in diuerſis locis non per reproductionem ſubſtantialem, ſed per ſolam multiplicationem vbi; tam eſt impoſſibile fidem ſimul conſiſtere cum ſcientia, in eodem intellectu poſito in diuerſis locis, ac poſito in vnico loco: nam præciſè per multiplicationem diuerſorum vbi res aliqua non magis fit potens formas aliquas inter ſe repugnantes ſuſcipere, quàm fiat per ſuſceptionem diuerſorum aliorum accidentium, & communiter ferè fatentur Auctores illius ſententiæ; vnde etiam negant corpus poſitum in duobus locis, poſſe in diuerſis locis ſimul ſuſcipere aliquas formas non neceſſariò dependentes à loco, quas non poſſet habere in eodem loco; quamuis nec hac in re ſatis conſequenter loquantur, vt oſtendi tom. 1. de Sacramentis quæſt. 75. art. 4. dub. 3.

Poſita tamen ſententia quam ibidem tamquam veriorem probaui, ſcilicet rem aliquam poni in diuerſis locis, per veram ſui replicationem & ſubſtantialem reproductionem, omnino dicendum eſt, prout huius ſententiæ Auctores etiam omnes fatentur, intellectum ita diuerſis in locis poſitum poſſe ſimul in diuerſo loco ſuſcipere naturaliter formas omnino inter ſe repugnantes; vnde etſi in vno clarè videret Deum, in alio tamen naturaliter crederet, quia intellectus eo caſu æquiualet duobus omnino diſtinctis intellectibus. Quare de hoc caſu hîc non agimus, ſed ſolùm de intellectu non replicato.

7 *Subiectum nequit in ſe de nouo recipere formam quam priùs formaliter aut eminenter continet.*

Pro reſolutione Nota Secundò, cùm finis agentis ſit forma aliqua à ſe producta ſubiectum in quod agit, actuando hoc ſibi aſſimilare, nullum agens poſſe naturaliter vllam formam producere in aliquo ſubiecto, quod iam antè eſt actuatum aliqua forma, quæ formaliter vel eminenter continet omnem perfectionem illius formæ, quam illud agens eſt potens naturaliter producere. Patet hoc experientia; nam calidum vt duo nullo modo poteſt calefacere calidum vt quatuor; item candela nullo modo poteſt illuminare aërem perfectè à ſole illuminatum.

8 Quouſque tamen in ſubiecto nulla eſt forma, quæ dicto modo contineat omnem perfectionem formæ, quam agens poteſt producere, hoc in illud poterit agere, modò ſit aliàs illius formæ producendæ capax quantumuis ſit informatum aliqua forma quæ ex parte contineat perfectionem formæ introducendæ. Idque ita vt illud agens, vel priorem formam perficiat ac intendat (vt fit cùm calidum, vt ſex calefacit calidum, vt duo) vel aliam diſtinctam in eo producat (vt cùm ignis calefacit piper) producit enim calorem diſtinctum & alterius omnino rationis ab eo, quem piper naturaliter habet.

Nota Tertiò, intellectum reſpectu intellectionis ſimul eſſe agens & ſubiectum, nam illam in ſeipſo producit.

9 *Obiecti formalis triplex officiũ.*

Nota Quartò, intellectum nihil poſſe intelligere, niſi ſit aliqua ratio formalis vera aut apparens vera, quæ eum ad intelligendum excitet. Hæc autem habet quaſi triplex munus, vnum reſpectu obiecti materialis, quod ſuo modo quaſi informando reddit tali vel tali ratione cognoſcibile; & ſic habet rationem formæ, & exercet officium cauſæ formalis. Alterum reſpectu intellectus quem ad intelligendum mouet ac excitat, & quando eſt euidens, ad illud etiam determinat. Et ex hac parte ſuo modo participat officium cauſæ efficientis, idque vel verè & realiter phyſicè in ipſam intellectionem per ſe, aut per ſuam ſpeciem influendo, vt plurimi volunt; qui ideò docent nihil poſſe intelligi niſi per ſe aut per ſuam ſpeciem ſit intellectui localiter præſens, quia nihil poteſt agere in diſtans: vel alia aliqua ratione intellectum ad ſui intellectionem excitando, ſicut obiecti bonitas mouet voluntatem, & finis cauſat intentionem. Tertium reſpectu intellectionis cui per modum termini ſpeciem tribuit.

10 *Scientia continet omnẽ perfectionem opinionis aut fidei humanæ.*

Nota Quintò, ſcientiam aliáſque cognitiones omnino certas & euidentes, ſiue ſint intuitiuæ, ſiue abſtractiuæ, cùm fidem humanam & quaſuis opiniones, & certitudine & euidentia planè ſuperent, harum omnem perfectionem aut formaliter aut eminenter perfectè continere. v.c. cùm video meridie ſolem lucere, dicat mihi aliquis me verè id videre, idque multis probabilibus rationibus probet, numquam tamen id ideò certiùs, aut clariùs, aliáve ratione perfectiùs cognoſcam. Contrà verò fides diuina ex parte quidem ratione euidentiæ, à ſcientia in perfectione ſuperatur: ex alia tamen parte ratione certitudinis eam ſuperat, atque ita neutra alterius perfectionem totam omnino continet: vnde vlteriùs ſequitur, intellectum neutra ex dictis cognitionibus tantum perfici, quin accedente altera vlteriùs poſſit perfici.

Fides diuina ſcientiam perfectione partim ſuperat partim ab ea ſuperatur.

11 Conclvsio I. Actus fidei nequit naturaliter conſiſtere circa idem obiectum cum viſione beatifica. Idémque dicendum de ſcientia Beati circa rem, quam videt Deum ſibi reuelare, quam nequit ſimul vera fide credere. Secùs eſt de potentia Dei abſoluta, per quam poteſt fides cum vtraque cognitione conſiſtere.

Prima pars eſt communis Theologorum, & omnino certa, quia apertè colligitur ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 13. vbi expreſsè docet, in patria non futuram fidem, ſed hanc per ipſam claram viſionem tamquam quid imperfectum per perfectum deſtruendã. Cuius non eſt alia cauſa, quàm quia hæc cum clara Dei viſione nequit circa idem obiectum conſiſtere.

1. Corint. 13.

12 Vnde apertè ſequitur ſecunda pars. Nam ſi Beatus poſſet naturaliter eiuſmodi rem fide propriè dicta credere, nihil eſſet cur Apoſtolus abſolutè negaret fidem ibi de facto manere, qua Beati de facto crederẽt futuram reſurrectionem, aliáuę ſimilia, quæ Deus iis futura reuelat. Si enim ipſi hæc ſine nouo miraculo poſſint propriè dicta fide credere, nulla eſt cauſa cur negentur ea de facto ita credere, & conſequenter male abſolutè negatur fidem in patria manere, cùm ſecundùm actum & habitum verè maneat.

Et hanc partem communiter etiam ferè omnes concedunt, loquendo de fide quæ ſit eiuſdem rationis cum ea quam hîc elicimus. Aliqui tamen volunt, Beatum rem ita ſibi reuelatam verè & propriè credere, ſed fide alterius ordinis, quàm ſit noſtra. Ratio eorum eſt, quia cognitio qua alicui propoſitioni aſſentior propter alterius teſtimonium, eſt propriè dicta fides: atqui Beati credunt futuram reſurrectionem propter Dei teſtimonium: ergo propriè dicta fide. Quia tamen veritas obiecti huius fidei eſt iis euidens in atteſtante, ſecundùm eos eſt diuerſæ rationis à noſtra fide. Sed ſuperiùs diſp. 9. dub. 8. oſtendi, talem cognitionem debere potiùs dici ſcientiam à poſteriore, quàm fidem: vbi etiam ſolui rationem pro alia ſententia allatam.

13 Ratio verò vtriuſque partis noſtræ concluſionis eſt; quia vtraque dicta cognitio continet eminenter omnem perfectionem aſſenſus fidei: nam, vt per ſe patet, eum longè ſuperat euidentia; & certitudine eſt ei ex vna parte æqualis, quia æqualiter implicat dictas ſcientias ac fidem diuinam eſſe falſas; & rurſum quia intellectus per dictas ſcientias longè firmiùs ſuo obiecto adhæret quàm per aſſenſum fidei, hic ab illis hac ex parte certitudine ſuperatur: vnde ſequitur iuxta dicta nume. 7. intellectum informatum alterutra ex dictis ſcientiis ſine ſpeciali Dei concurſu non poſſe in ſe circa idem obiectum elicere aſſenſum fidei.

14 Tertia pars probatur. Primò, quia nulla hîc poteſt oſtendi implicantia, vt patebit ex ſolutione argumentorum. Secundò, quia, etſi naturaliter nequeat fieri, vt agens debile agat in paſſum ſe perfectius, aut vt actuatum forma omni ex parte perfectiore, ſuſcipiat aliam minùs perfectam; nulla tamen eſt ratio, cûr id diuina virtute fieri nequeat, quæ poteſt ſupplere defectum cauſæ actiuæ, & reddere ſubiectum capax duarum formarum, quas naturaliter ſimul ſuſcipere non poſſet. nam omnes concedunt calorem & frigus poſſe diuina virtute eſſe in eodem ſubiecto.

15 Conclvsio II. Aſſenſus fidei diuinæ poteſt connaturaliter conſiſtere cum actuali clara cognitione naturali ſiue abſtractiua, ſiue intuitiua circa idem obiectum. Ita Altiſiodor. l. 3. tract. 3. cap. 1. q. 4. Halenſis. 3. p. q. 79. membr. 2. Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 1. puncto 4. §. *Porro his argumentis.* Albert. Magn. in 3. d. 24. a. 9. Suarez in 3. p. tom. 2. diſp. 19. ſect. 2. in fine, Gabr. in 3. d. 24. q. vnic. a. 2. concluſ. 3, & alij. Sequitur apertè ex dictis; nam cùm aſſenſus fidei nec contineat vlla ratione omnem perfectionem, quam continet aſſenſus claræ cognitionis naturalis, nec contrà hic contineat omnem perfectionem illius; neuter ita perficit intellectum quin vlteriùs ab altero poſſit perfici, & conſequenter neuter impedit intellectum quin alterum ſimul poſſit in ſe producere, iuxta dicta nu. 8. & 10.

Altiſiod. Halenſ. Valentia. Albertus. Suarez. Gabriel.

Probatur præterea: quia B. Virgo certiſſima experientia euidenter ſciuit ſe ſine opera viri concepiſſe Chriſtum; Item tam ipſa quàm Apoſtoli certò viderunt Chriſtum facientem miracula, patientem, morientem, poſtea à mortuis ſurrexiſſe; aſcendentem ad cælos, &c. & tamen hæc omnia fide diuina crediderunt: ergo eadem res poteſt ſimul credi & euidenter cognoſci. Quòd autem illi iſtorum myſteriorum habuerint omnino euidentem cognitionem, & per ſe ſatis patet ex Euangelio, & expreſsè de ſe aliiſque Apoſtolis ſæpe teſtatur S. Ioannes, vt ex eius verbis oſtendam n. 64. 16

Secundò, philoſophus Chriſtianus euidenter ex effectis cognoſcit Deum eſſe, & eſſe vnum, & ſua prouidentia omnia gubernare, & res omnes accepiſſe ab eo eſſe; & tamen eadem credit: ergo hæc poſſunt ſimul conſiſtere.

Ad hæc alij variè reſpondent. aliqui enim aiunt philoſophum naturaliter clarè cognoſcentem eſſe vnum Deum non poſſe id credere; atque adeò hoc ſolum eſſe articulum fidei neceſſariò credendum pro iis, qui eius non habent euidentem démonſtrationem; & his ſolùm præcipi hoc credere; aliis verò ſufficere eam cognitionem naturalem. 17

Sed hæc dici non poſſunt. Primò, quia Apoſtolus ad Hebr. 11. generatim docet, impoſſibile eſſe ſine fide placere Deo: & vt oſtendat cuius rei fidem requirat, ſubdit: *Oportet enim accedentem ad Deum credere quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Vbi apertè docet, accedentem ad Deum neceſſariò debere fide diuina credere Deum eſſe. Nec poteſt intelligi hoc ſolùm dici de iis, qui hoc per demonſtrationem non ſciunt; tum quia aliàs falſum eſſet ſine ea fide impoſſibile eſſe placere Deo, cùm ſine ea fide verè poſſet quis Deo placere, habendo illius rei cognitionem naturalem; tum quia Apoſtolus ex eo quòd impoſſibile ſit ſine ea fide placere Deo, infert Enoch cùm Deo placuerit, neceſſariò habuiſſe illam fidem: quæ illatio mala eſſet, ſi ille ſine ea fide potuiſſet placere Deo; præſertim cùm omnino improbabile ſit talem virum de facto caruiſſe illa naturali Dei cognitione. 18

Hebr. 11.

Etiam docti & philoſophi tenetur vera fide credere Deum eſſe.

Reſpondent alij, Apoſtolum ſolùm voluiſſe accedentem ad Deum neceſſariò debere credere, non quidem Deum ſimpliciter eſſe (quia hoc poteſt naturaliter cognoſcere) ſed eum eſſe auctorem rerum ſupernaturalium, quod naturaliter ſciri non poteſt. Ita Canus l. 12. de Locis, c. 4. Sed hoc non ſatisfacit. Primò, quia hæc ſolutio ſine vllo fundamento ex ipſo textu accepto, contra apertam ſignificationem verborum, ſolùm ad eludendum Apoſtoli teſtimonium videtur excogitata; cùm textus apertè & abſolutè dicat oportere credere Deum eſſe. Secundò, quia Apoſtolus ibi apertè docet, duo credenda eſſe, ſcilicet Deum eſſe, & quòd inquirentibus ſe remunerator ſit; in quo ſecundo continetur Deum eſſe auctorem rerum ſupernaturalium: nam ipſe propriè eſt remunerator, quatenus eſt auctor ſupernaturalium: ergo in priore membro ſimpliciter intelligit nos debere credere Deum eſſe, aliàs non diſtingueretur à ſecundo. 19

Canus.

Tenemur ſimpliciter credere Deũ eſſe, & non ſolùm eum eſſe auctoré rerũ ſupernaturaliũ.

Refutatur Secundò reſponſio allata num. 17. quia inde ſequeretur, in philoſophis ad fidem conuerſis initium ſalutis eſſe à naturali cognitione: hoc autem nulla ratione dici poteſt; quia apertè damnatum eſt in Arauſicano: ergo nec id vnde ſequitur dici poteſt. 20

Fides, qua credimus Deum eſſe, eſt fundamentũ omnis pię vitę.

Maior

Maior probatur, quia prima cognitio quæ iuuat, vt ad Deum per alios actus accedamus & ſalutem acquiramus, quæque ad ſalutem maximè eſt neceſſaria, & fundamentum omnis piæ vitæ, eſt ea, qua cognoſcimus Deum eſſe: hac enim cognitione tamquam proponente ſuum obiectum, nititur omnis actus ſpei, caritatis ac religionis; & ſine ea nullo modo poſſunt conſiſtere. Quare vera pietas ſupponit hanc cognitionem, non ſolùm ſicut ſupponit hominem eſſe ac vti ratione (vt quandoque audiui aliquos reſpondentes) ſed tamquam cognitionem qua in ſuis operibus dirigatur, & qua actiones bonæ, vt fundamento nitantur. quare ea cognitio non ſolùm eſt neceſſariò prærequiſita, ſed etiam ex ſe confert ad ſalutem.

1 Tertiò refutatur, quia ex ea ſequeretur, maximos Sanctos, vt B. Virginem & Apoſtolos, non habuiſſe fidem præcipuorum myſteriorum noſtræ redemptionis, vt oſtendi num. 16. in priore argumento, & iis ad ſalutem ſuffeciſſe naturalem cognitionem illorum myſteriorum: illud autem nullo modo videtur poſſe dici; quia nimis clarum eſt iſtorum myſteriorum cognitionem eſſe fundamentum noſtræ ſpei, & medium verè conferens ad ſalutem. quod de cognitione naturali dici nequit.

2 Quartò, quia ſequeretur, angelum, præſertim primum, nihil omnino debuiſſe credere, quia hic, vt oſtendam dub. ſequenti, omnino euidenter cognouit Deum ſibi reuelare myſteria fidei, eúmque nulla ratione poſſe teſtari falſum; & conſequenter à poſteriore euidenter cognouit hæc myſteria eſſe vera, vt oſtendi diſp. 9. dub. 8. ex quo ſecundùm eam ſententiam ſequitur, angelum nec debuiſſe, nec potuiſſe circa ea myſteria elicere actum veræ fidei; ſed poſita reuelatione ei ad ſalutem ex parte intellectus ſuffeciſſe cognitionem merè naturalem, ſiue ſolis naturæ viribus elicitam.

3 Nec refert, quòd angelus non cognouerit ea myſteria clarè in ſe, ſed ſolùm in atteſtante ſiue ratione claræ atteſtationis diuinæ, quia ipſe ea cognouit tali euidentia, quæ pareret maiorem, magíſque infallibilem certitudinem, magíſque ad ſui aſſenſum determinaret intellectum, quàm in nobis faciat vlla euidentia, quam per ſenſum aut experientiam, & demonſtrationes inde ductas poſſimus hîc acquirere: longè enim faciliùs fieri poſſet nos in his omnibus falli, aut de eorum veritate ac certitudine dubitare, quàm angelum falli in dicta notitia ac diſcurſu, aut vllo modo potuiſſe de rerum illarum veritate dubitare. Quod vel inde patet, quia ipſi dæmones, quia euidenter vident res fidei à Deo eſſe reuelatas, & conſequenter eas eſſe veras, hac, inquam, euidentia conuicti, vel inuiti & reluctantes (cùm ex odio Dei libenter, ſi poſſent, ſibi contrarium perſuaderent) coguntur credere ſiue iudicare eas eſſe veras. Quare ſi vlla cognitio humana excludat fidem alicuius obiecti, & ſine ea alicui ad ſalutem ſufficiat, multò magis illa cognitio angelorum debuit in iis excludere fidem, iiſque ad ſalutem ſufficere: hoc autem eſt apertè falſum: ergo & id vnde ſequitur.

...lus ex ...ntia ...tio- ...gno- ...ritatẽ ...riorũ ...uidẽ- quam ...uid- ...natu- ...r co- ...amus.

14 Reſpondent alij Secundò, tam hominem quàm angelos obligari neceſſariò credere etiam ea, quæ naturaliter cognoſcunt, ſed alio tempore, ſiue quando eorum non habent actualem notitiam euidentem, & hanc fidem eſſe iis neceſſariam ad ſalutem.

Sed contrà facit Primò, quia inde ſequitur, angelum primo inſtanti ſuæ creationis meruiſſe ſine fide. quia primo illo inſtanti ſecundùm communem & veram ſententiam meruit, & tamen primo illo inſtanti clariſſimè vidit dicta myſteria ſibi à Deo reuelari, & conſequenter ea eſſe vera: ergo tunc meruit ſine vlla actuali fide; & priùs habuit actum ſpei & caritatis, quàm fidei. Nec ſatisfacit ſi quis dicat angelum primo illo inſtanti non meruiſſe, ſed ſolùm tempore immediatè ſequente; quia cùm ea naturalis cognitio non potuerit, moraliter ſaltem loquendo, durare ſolùm vnico inſtanti, & cùm conſequenter durauerit neceſſariò per aliquod tempus, eadem etiam in hoc caſu erit difficultas.

Secundò, illa reſponſio ſupponit falſum, ſcilicet me poſſe circa veritatem aliquam mihi habitualiter omnino euidenter cognitam elicere aſſenſum fidei, 25 ſine actuali eiuſdem cognitione euidenti; contrarium enim docet experientia. nam etſi tali veritati poſſim actu non aſſentiri, quando de ea nihil cogito, ſtatim tamen ac de ea perfectè cogito (quod neceſſariò fit quoties circa eam elicio actum fidei) ſufficienter intellectui obiicitur, vt poſſit eam cognoſcere, eique aſſentiri per illam claram cognitionem: & cùm non ſit liber, neceſſariò vtrumque facit. Mox enim vt mihi perfectè proponitur hæc propoſitio: *Homo eſt animal*, aut ſimilis, neceſſariò intelligo eſſe veram, & conſequenter ei aſſentior. ſicut enim oculus apertus neceſſariò videt rem illuminatam perfectè ſibi obiectam, ſi habeat ſufficientem vim eam videndi: ita intellectus neceſſariò intelligit veritatem ſibi obiectam, ſi habeat ſufficientem vim eam intelligendi; qualem habet omnis intellectus, reſpectu eius rei cuius habet euidentem cognitionem habitualem. Vnde D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 9. ad 2. docet non aliter eſſe in noſtra poteſtate actu non ſcire ea quorum habemus demonſtrationem ſiue habitualem ſcientiam, quàm quatenus eſt in noſtra poteſtate actu non conſiderare talia obiecta.

Cogitãs de veritate habitualiter ſibi clarè cognita neceſſariò eã actu cognoſcit.

D. Thom.

26 Probatur concluſio Tertiò, quia angelus initio ſuæ creationis non ſolùm fide diuina credidit res ſibi reuelatas eſſe veras, ſed etiam credidit has ſibi à Deo reuelari: atqui vt oſtendam dub. ſequenti, ipſe hoc omnino euidenter per claram experientiam actu cognoſcebat: ergo actualis fides conſiſtit cum euidenti eiuſdem rei actuali cognitione, non ſolùm abſtractiua, ſed etiam experimentali.

Angelus credidit ſibi res fidei à Deo reuelari.

27 Maior probatur, quia fides nititur vt obiecto formali diuina reuelatione non quomodocumque cognita, ſed fide diuina etiam credita, ſiue eodem actu ſiue diuerſo credatur; aliàs enim fides ipſa non eſſet certior cognitione naturali qua cognoſcitur reuelatio facta: nullus enim aſſenſus mihi poteſt eſſe certior quàm mihi ſit certum eius obiectum formale non ſolùm eſſe, ſed etiam eſſe connexum obiecto materiali. v. c. non poſſum vllo modo certius ſcire concluſionem eſſe veram, quàm ſciam præmiſſas eſſe veras, & harum veritatem neceſſariò connexam eſſe cum veritate concluſionis. Item non poſſum ob teſtimonium Ioannis certiùs credere Petrum eſſe mortuum, quàm credam Ioannem hoc teſtatum eſſe: ergo ſimiliter eſt impoſſibile me ob diuinum teſtimonum credere Deum eſſe trinum & vnum aſſenſu certiore, quàm ſit omnis cognitio naturalis, niſi ſimili aſſenſu credam Deum hoc reuelaſſe.

Nequeo credere rem reuelatam quã talem certiùs quã credam reuelationẽ.

28 Probatur Quartò, philoſophus Chriſtianus certiùs nouit Deum eſſe vnum, & ſua prouidentia omnia gubernare, quàm philoſophus Gentilis. Item B. Virgo non minùs certò nouerat ſe ſine opera viri concepiſſe Chriſtum quàm nos id ſciamus: atqui hæc eſſent falſa, ſi actualis fides non conſiſteret cum actuali cognitione euidenti: ergo dicendum eſt hæc poſſe ſimul conſiſtere. Minor patet, quia ſecundùm alios vterque philoſophus haberet ſolam cognitionem naturalem illius rei, & conſequenter æquè certam; & B. Virgo ſolùm naturaliter ſciret ſe virginem concepiſſe: nos autem id fide credimus, quæ cognitione naturali certior eſt.

29 Reſpondet Bañez 2. 2. q. 1. ar. 5. ad 2. philoſophum Chri-

Bañez.

Chriſtianum certiùs illa ſcire quàm Gentilem, propter coniunctionem fidei in eodem ſubiecto, quæ priorem aſſenſum perficit in certitudine. Sed hoc dici non poteſt; niſi dicamus fidem & ſcientiam concurrere ad eundem aſſenſum, qui ſimul ſit fides & ſcientia, & ex vtraque conflatus. quod infrà ex communiore ſententia oſtendam eſſe ſaltem naturaliter impoſſibile. Et concedendo id poſſe fieri, ſequeretur, fidem & ſcientiam actuales poſſe eſſe ſimul, quia ille aſſenſus eſſet ſimul fides & ſcientia; cùm niteretur vtriuſque obiecto formali, & ita ex vtraque conflaretur. Adde, ſi poſſim eandem rem ſimul eodem actu ſcire & credere, nullam videri rationem cur id non poſſim facere diſtinctis actibus. Quod autem addit Bañez talem concluſionem ab eo philoſopho verè non credi, quia deeſt conditio requiſita in obiecto formali, ſine ratione dicitur. Quia ſi ipſe ei obiecto aſſentiatur verè propter teſtimonium diuinum formaliter ſumptum, ſiue quatenus habet rationem teſtimonij, verè etiam credet; nam credere nihil eſt aliud quàm dicto modo alicui rei propter alterius teſtimonium aſſentiri.

Bañez.

Quòd autem ille aſſenſus ſimul ex alia ratione formali ſit euidés, nihil facit ad rem: ſicut enim teſtimonium Dei ibi non impedit veram rationem ſcientiæ, ita nec euidentia impedit veram rationem fidei. His adde, ſi talis non habeat fidem circa illud obiectum, ipſum aſſenſum non poſſe reddi certiorem per fidem circa alia obiecta. Nec enim, quia credo Chriſtum eſſe paſſum, ideò certiùs ſcio hominem eſſe animal, quàm id aliàs ſcirem. Quare Bañez aut debet concedere talem habere fidem circa idem obiectum, aut priorem ſuam reſponſionem euertit.

30 Reſpondent alij, philoſophum Chriſtianum eſſe certiorem de eo obiecto quàm Gentilem; quia ille poterit alio tempore illud credere, quando non habebit eiuſdem actualem ſcientiam. Et ſimili modo dicerent B. Virginem non minùs certò cognouiſſe ſe virginem peperiſſe, quàm nos id cognoſcamus; quia poterat id credere quando id actu non ſciebat per cognitionem naturalem. Sed hæc etiam dici non poſſunt. Quia, vt iam oſtendi, non poſſum aliquid actu credere cuius habeo habitualem ſcientiam, niſi id ſimul actu ſciam. Secundò, quia inde ſequeretur, hoc ipſo quo illis actu dicta obiecta credentibus euidenter actu obiiceretur formalis ratio illius ſciétiæ, quam circa eadem obiecta ſemper habitualiter habent præſentem, cùm tunc his neceſſariò actu ſcientifico aſſentiantur, ipſos neceſſariò ſtatim deſinere ea actu credere, & conſequenter incipere eſſe actualiter de veritate illorum obiectorum minùs certos, quàm ante fuerunt, aut quàm ſunt alij qui actu ea credunt; atque ita euidens rei cognitio contra ſuam naturam, & communem conceptum, in ſuo ſubiecto, certitudinem non ſolùmm non augebit, ſed multùm minuet. quod apertè abſurdum eſt.

31 CONCLVSIO III. Aſſenſus fidei ſecluſo ſpeciali miraculo, & ſecundùm potentiam ordinariam, neceſſariò verſatur circa obiectum aliqua ratione obſcurum. Sequitur ex dictis concluſ. primæ: quia, vt ibi oſtendi, nequeo fide aſſentiri alicui obiecto quod mihi alia cognitione euidenti cognitum eſt, æquali omnino certitudine cum certitudine fidei. atque ita fides neceſſariò verſatur circa obiectum eatenus obſcurum, quatenus credenti non eſt euidens ea certitudo, qua ſcientia à fide exceditur, ſiue quatenus ei obiectum non eſt euidens ea euidentia, quæ tantam certitudinem generet, quæ omnem naturalem euidentiam ſuperat.

Qua ratione fides neceſſariò verſetur circa obiectum obſcurum.

32 Ad primum argumentum poſitum num. 4. Reſpondeo tam Apoſtolum dicto loco, quàm Patres ibi citatos, ſolùm velle officium fidei eſſe, efficere vt certiſſimè credamus ea, quæ nobis ſecundùm ſe euidentia non ſunt; ſiue quæ nobis non apparent, ideóque eam non niti aliqua ratione euidenti, nec efficere, vt res creditæ nobis ſint euidentes, nec etiam verſari circa ea ſola quæ nobis aliunde euidentia ſunt; ſed firmiſſimè credere omnia quæ à Deo reuelata ſunt, præcisè quia reuelata ſunt quantumuis ea nobis in ſe obſcura ſint, & ſecundùm naturales rationes videantur improbabilia. Et hac ratione fides dicitur elenchus, argumentum, ſiue demonſtratio non apparentium, & ſubſtantia rerum ſperandarum. Quia ſicut demonſtratio facit, vt alicui veritati aliàs nobis incognitæ aſſentiamur; ita fides facit nos credere etiam ea, quæ aliàs nobis non apparent eſſe vera; atque ita obiecta ſpei, quæ aliàs, cùm nobis non appareant, reſpectu noſtri ſunt quaſi non exiſtentia & nihil, facit nobis per cognitionem præſentia, & ita in nobis ſubſiſtere, vt ea ſperare poſſimus.

Qua ratione fides ſit argumentũ non apparentium, & ſubſtantia rerum ſperandarum.

Rurſum autem ſicut argumenti ſeu demonſtrationis præcipuum quidem officium eſt facere nos aſſentiri iis, quæ aliàs nobis erant incognita, (argumentatio enim ideo inuenta eſt, ideóque præcipuè ea vtimur, vt nobis, vel aliis perſuadeamus ea; quæ antea non apparebant eſſe vera) & tamen illa non his ſolis faciunt nos aſſentiri, ſed etiam iis, quibus antè minùs firmiter aſſentiebamur; ita etiam fides non ſolùm aliunde non apparentibus, ſed etiam naturaliter cognitis, facit nos aſſentiri firmiùs, quàm iis antea aſſentiebamur. 33

Vbi Nota Apoſtolũ ad Hebræos 10. præſertim in fine, hos pluribus excitare vt in aduerſis habeant patientiam, & vt ſe conſolentur ac ſuſtentent ſpe breui futuræ retributionis; vnde ait, *Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus eſt veniet, & non tardabit.* ſcilicet redditurus laborum præmia. Quia autem hæc erant abſentia nec apparebant; addit: *Iuſtus autem meus ex fide viuit*, ea ſcilicet ſuſtentando ſe in patientia laborum, quibus aliàs oppreſſus à Deo ſe ſubtraheret, & ita viuere deſineret. Deinde vt oſtendat eos non debere deſinere credere & ſperare, quia res promiſſæ abſentes erant, & non apparebant, cap. 11. ſubdit: *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*: non quòd fide ea ſolùm credamus quæ aliàs non apparent vera (hoc enim omnino ad Apoſtoli propoſitum erat impertinens, & repugnat ſequentibus ipſius illuſtris fidei exemplis, quia v. 17. laudat Abraham quòd crediderit Deum poſſe reſuſcitare immolatum Iſaac, quod ipſe naturaliter ſciebat:) ſed quia, vt iam dixi, præcipuum fidei munus ac laus conſiſtit in eo quòd per eam credamus quæ nobis aliunde apparent improbabilia & ſupra rationem naturalem. 34

Hebr. 10.

Hebr. 11.

Similiter Patres citati num. 4. ſolùm volunt nos non debere ea ſola credere quæ videmus, aut ideo aliquid credere quia id videmus; ſimilia enim diſſerebant contra Gentiles & Manichæos, qui volebant nos ſola ea credere quæ ratio naturalis perſuadebat, & quatenus hæc ea perſuadebat, & non aliter; quos Patres refutant. Vtrùm autem vna ratione naturaliter cognita, alia ratione ſimul ob diuinam auctoritatem poſſemus credere, nihil faciebat ad eorum propoſitum, ideóque de iis locis non curabant; quamuis dum inter ea quæ omnibus credenda ſunt enumerant multa, quæ naturaliter poſſumus cognoſcere, ſatis oſtendunt nos naturaliter cognita poſſe ac debere ſimul credere. 35

Quare Patres dicunt nos credere ea, quę non videmus.

Nec refert quòd quandoque videantur abſolutè dicere, nos non credere ea quæ videmus, quia intelligendi ſunt formaliter. quia nimirum ea non credimus ſub ea ratione qua ea videmus, ſiue quia verè non credimus quando iis ſolùm aſſentimur quia ea videmus; vt patet ex fine, ob quem hæc dicebant, 36

Qua ratione Patres dicũt nos nõ credere quę videmus.

ſecun

ſecundùm quem eorum verba ſunt explicanda. Vnde quandoque dicunt eos velle perdere fidem qui credita volunt videre; vt Chryſoſt. hom. 21. in epiſtolam ad Hebræos. quia ſcilicet tales cupiunt iſta videre, vt ea ratione firmiùs iis aſſentiantur, atque ita relicto Dei teſtimonio in ſuo aſſenſu nitantur euidentia rei, & à fide ad ſcientiam tranſeant.

Eandem ob cauſam D. Gregorius hom. 26. in Euangelia dicit fidem non habere meritum vbi humana ratio præbet experimentum. Fidem enim vocat aſſenſum, qui illa ratione naturali nititur: nam aliàs Apoſtoli non meruiſſent credendo Chriſtum eſſe paſſum ac reſurrexiſſe, quia hoc experimento cognouerant.

Simili modo tam S. Gregorius, quàm Auguſtinus aiunt, S. Thomam Ioan. 20. aliud vidiſſe, aliud credidiſſe; innuendo eum non credidiſſe id quod videbat. Alludunt enim ad ea verba Chriſti: *Quia vidiſti me Thoma credidiſti.* & ſolùm volunt docere, eum aſſenſum quo S. Thomas credebat Chriſtum ſurrexiſſe, præciſè quia id videbat, non fuiſſe veram fidem. Verùm autem tunc alio actu id poterat credere, præciſè propter teſtimonium Chriſti, ibi non diſputant.

Ad ſecundum, poſitum num. 5. nego conſequentiam: eſt enim inter ea magna diſparitas, vt patet ex dictis num. 16.

Ad tertium, nego minorem: hæc enim ſolùm eſt vera quando vnico aſſenſu eidem obiecto aſſentimur: atque ita bene probat, eundem aſſenſum non poſſe ſimul eſſe fidei & ſcientiæ: ſecùs tamen eſt quando ob diuerſas rationes formales diuerſis actibus eidem obiecto aſſentimur; vt in noſtro caſu fit, in quo nihil prohibet vnum actum eſſe liberum, & alterum neceſſarium.

Ad quartum, nego maiorem abſolutè ſumptam: ſufficit enim obiectum fidei ea ratione eſſe obſcurum, quatenus per aſſenſum fidei non fit euidens, nec ipſa fides propter euidentiam in id fertur: nec etiam per aliam cognitionem fit euidens ſecundùm ſummam eam certitudinem, quæ in fide reperitur iuxta dicta n. 31. & 32.

Ad quintum, nego conſequentiam, quia ſpes eſt eſſentialiter deſiderium quod neceſſariò & intrinſecè reſpicit obiectum abſens; fides autem non ita reſpicit obiectum abſolutè obſcurum, vt iam oſtendi.

Ad ſextum, nego maiorem: ſolùm enim eſt vera quandoque per accidens, quando ſcilicet ex obiecto formali obſcuro non poteſt ſequi aſſenſus vlla ex parte perfectior aſſenſu claro circa eandem rem tunc actu elicito. quo caſu eò quòd intellectus non poteſt illo obſcuro aſſenſu vlteriùs perfici, ipſe nequit hunc in ſe naturaliter producere, & conſequenter nequit ad id ab obiecto formali obſcuro excitari; ſecùs eſt quando ille obſcurus aſſenſus eſt certior euidenti: tunc enim ſicut intellectus poteſt illo vlteriùs perfici, ita poteſt etiam non obſtante aſſenſu claro eum in ſe producere, & conſequenter non obſtante præſentia obiecti formalis euidentis, obiectum formale illius aſſenſus obſcuri poteſt intellectum ad huius productionem excitare, iuxta dicta num. 7. & 8. Quando verò aſſenſus obſcurus eſt omni modo imperfectior euidenti; tunc etſi, vt dixi, intellectus informatus aſſenſu euidenti nequeat naturaliter aut cùm ſolis auxiliis gratiæ ordinariis in ſe producere illum aſſenſum obſcurum circa idem obiectum materiale, tamen hoc poteſt facere adiutus ſingulari Dei concurſu, ſupplente non quidem defectum cauſæ formalis, quæ hic non deeſt, ſed defectum naturalis capacitatis & virtutis actiuæ ipſius intellectus, vide dicta n. 9.

Ex dictis patet Primò, obſcuritatem abſolutam, ſiue rem creditam eſſe ſimpliciter & abſolutè non viſam aliàue ratione clarè cognitam, nullo modo pertinere ad rationem formalem obiecti fidei, non ſolùm quia illud non poteſt eſſe ratio mouens intellectum ad aſſenſum fidei (nam, vt benè oſtendit Bañez 2. 2. qu. 1. art. 4. dub. 1. obſcuritas non poteſt eſſe intellectui ratio formalis aſſentiendi alicui rei, cùm potiùs impediat aſſenſum) ſed etiam quia non eſt conditio neceſſariò requiſita in obiecto, vt poſſimus id fide diuina credere, prout Bañez ibidem putat. Quia, vt iam oſtendi, obiectum naturaliter viſum aut aliàs clarè cognitum poteſt ſimul actu fide diuina credi. Poteſt tamen obſcuritas ſecundùm quid & cum particula diminuente alia ratione dici pertinere ad obiectum fidei. Primò, quatenus ratio formalis aſſenſus fidei debet eſſe talis quæ ex ſe non cauſet aſſenſum euidentem. Secundò, quia fides naturaliter requirit obiectum quod non ſit cognitum tanta euidentia, quæ gignat certitudinem aliqualem cum certitudine fidei; quia, vt iam oſtendi, ſicut aſſenſus fidei non poteſt intellectum informatum aſſenſu ita euidenti vlla ratione perficere, ita nec poteſt in eo naturaliter produci. Talis tamen euidentia naturaliter nulla dari poteſt. 40

Bañez.

41 Patet Secundò, fidem humanam non poſſe ſimul conſiſtere cum omnino euidenti cognitione ſiue intuitiua ſiue abſtractiua eiuſdem rei. Quia fides humana cùm ſit omni ex parte imperfectior eiuſmodi cognitione, & in ea omni ex parte modo eminentiore contineatur, nequit intellectum hac informatum vlteriùs perficere, & conſequenter nec poteſt in eo naturaliter produci. Idémque dicendum de opinione aliòue aſſenſu ſolùm probabili, quia eſt eadem ratio.

Fides humana nequit conſiſtere cum cognitione euidenti eiuſdē obiecti. Opinio nequit conſiſtere cum cognitione euidenti circa idem.

42 Dices, Habens claram ſcientiam alicuius veritatis, poteſt ſimul concipere aliud medium quod eamdem probabiliter probet, & ſimul videre illam ex hoc probabiliter ſequi: ergo poterit ei etiam propter hoc aſſentiri.

Reſpondeo negando conſequentiam: quia aliud eſt me videre hanc concluſionem probabiliter ſequi ex illo medio, aliud verò me huic concluſioni probabiliter propter illud aſſentiri; & prior aſſenſus cùm ſit circa diuerſum obiectum, poteſt naturaliter in eodem intellectu conſiſtere cum illa ſcientia, ſecùs eſt de ſecundo, vt patet ex dictis. Et quamuis ſecundus aſſenſus ſit natus ſequi ex priore in intellectu aliunde non impedito: ſecùs eſt tamen quando intellectus ratione alteriùs aſſenſus eſt incapax illius ſecundi. vt patet in eo qui propter aliam rationem certò omnino ſibi perſuadet illud conſequens eſſe planè falſum qui quantumuis videat illud ex antecedente illo probabiliter ſequi, ideo tamen nullo modo id putat probabile.

Aliud eſt me videre hoc ex illo medio ſequi, aliud me propter hoc illi aſſentiri.

43 Sequitur Tertiò, fidem humanam poſſe conſiſtere cum opinione circa idem obiectum, quia neutra per ſe ita intellectum perficit, quin ab altera poſſit vlteriùs perfici; quia firmiùs aſſentimur alicui propoſitioni ob auctoritatem & probabilem rationem ſimul ſumpta, quàm propter quoduis eorum ſeparatim. Secùs credo eſſe de fide humana reſpectu diuinæ. Quia id quod hac fide credo, nequeo propter dictum hominis aut certiùs aut euidentiùs cognoſcere. Quod etiam experientia patet: nam etſi millies aliqui homines mihi dicant Deum eſſe trinum & vnum, ob eorum dicta non plus mouebor ad illud credendum, quàm ſi mihi dicerent me viuere; quod ridiculum eſſet dicere me credere propter eorum dicta. Loquor autem de iis rebus, quas apertè ſcio eſſe de fide; nam circa ea, quæ non ſcio certò eſſe de fide; aut dubito quo ſenſu ſint de fide, poſſum aliorum auctoritate moueri

Fides humana circa idē conſiſtit cū opinione.

Non tamē cum fide diuina.

moueri. vt magis credam ea eſſe de fide; aut in tali ſenſu eſſe de fide. Sed tunc ſola fides humana concurrit cum opinione circa idem obiectum, quod tunc partim propter horum auctoritatem, partim propter alias rationes probabiliter mihi perſuadeo eſſe de fide.

44 Teſtimoniũ magnæ multitudinis adfert quandoque euidẽtiam.

Item loquor de fide humana, quæ habet præciſè rationem fidei, non autem de cognitione moraliter euidenti, quæ ex communi ac concordi magnæ multitudinis rem viſam teſtantis teſtimonio cui nemo contradicit gignitur; cùm enim moraliter impoſſibile ſit tale teſtimonium eſſe falſum, ex eo quòd clarè ſciam illam multitudinem hoc ita teſtari, euidenter colligo id eſſe verum. Sic qui Romam numquam viderunt, eam eſſe in Italia non tam credunt quàm ſciunt. Quare cùm hæc cognitio quamdam euidentiam adferat, poteſt intellectum fide diuina informatum adhuc perficere; & conſequenter cum ea naturaliter conſiſtere.

DVBIVM II.

Vtrùm myſteria fidei hîc euidenter cognoſci aut demonſtrari poſſint?

45 VT hoc & ſequenti dubio clariùs procedamus. Nota, ſicut hæc ſunt valdè diuerſa, *Hac res eſt verè probabilis, aut credibilis*; &, *Hac res eſt vera*; ita etiam hęc eſſe valdè diuerſa, *Hac res eſt euidẽter verè probabilis, ſiue credibilis, aut poteſt euidenter demonſtrari verè probabilis, ſiue credibilis*; &, *Hac res eſt euidenter vera, aut poteſt euidenter demonſtrari vera.* Nam poteſt res aliqua à parte rei falſa eſſe verè credibilis ac probabilis; vt ſi duo vel tres fide digni eam aſſerant, aut ipſa probabilibus rationibus probetur, nec vlla ratio appareat quæ doceat eam eſſe falſam; & conſequenter ſi euidens ſit eos teſtes eſſe fide dignos & eam rem teſtari; aut ſi euidẽs ſit eas rationes eſſe probabiles, multóſue viros doctos eam ſententiam tenere, nec ab aliquo vllam rationem adferri quæ ſufficienter probet eam eſſe falſam, erit etiam euidens eam eſſe credibilem, ſiue probabilem, & conſequenter hoc poterit euidenter demonſtrari: cùm tamen, vt ſuppono, ipſa res à parte rei ſit falſa, nec poteſt eſſe euidens nec euidenter demonſtrari quòd ſit vera.

Res falſa poteſt eſſe euidenter credibilis, ac probabilis.

Et hæc quidem clara ſunt in re credibili ſola humana fide, quæ falli poteſt; tamen in re credibili diuina fide videtur contrarium dicendum: nam cùm hæc nulla ratione fallere poſſit, quidquid eſt credibile fide diuina eſt neceſſariò verum; vnde videtur ſequi, id quod eſt euidenter credibile fide diuina, etiam euidenter eſſe verum.

46 Nota igitur Secundò, dupliciter poſſe euidenter cognoſci rem aliquam fide diuina eſſe credibilem. Primò, euidenter videndo Deum eam reuelantem; & hæc cognitio parit euidentem cognitionem non quidem rei reuelatæ in ſe, ſed veritatis ipſius, ſiue quòd ipſa vera ſit. vt oſtendi diſp. 9. dub. 8.

Secundò, ita vt non habeamus euidentiam teſtimonij diuini in ſe, ſed tamen habeamus clara argumenta quæ moraliter certò probant eam rem meritò & prudenter credi à Deo eſſe reuelatam, & propter eius auctoritatem credendam. qua ratione, vt oſtendam dub. 3. myſteria noſtræ fidei ex varijs ipſius notis clarè probãtur eſſe talia, quæ meritò credas à Deo eſſe reuelata.

47 Euidentia credibilitatis quandoque parit euidentiam veritatis, quandoque non.

In priore igitur modo reuelatio diuina in ſe euidenter cognoſcitur, & ex veritate illius cognitionis omnino neceſſariò ſequitur veritas reuelationis & rei reuelatæ, ita euidenter, vt intellectus conuincatur eiq; neceſſariò aſſentiatur; & talis euidens cognitio credibilitatis parit euidentiam veritatis ipſius rei reuelatæ. Secùs eſt in ſecũdo caſu: nam in eo nec videtur reuelatio clarè in ſe, nec probatur iis argumentis quæ ex ſe habeant connexionem omnino euidentem & neceſſariam cum veritate reuelationis, ita vt intellectum omnino conuincat. hinc videmus iis non obſtantibus multos negare myſteria noſtræ fidei eſſe à Deo reuelata, ac vera. Imò, ſecluſa diuina prouidentia, quæ non permittit rem aliquam falſam tam euidentibus ſignis probari à Deo eſſe reuelatam, & fide diuina credendam, omnes notæ fidei non haberent connexionem omnino infallibilem cum ipſius veritate. Cum hoc tamen conſiſtit, quòd eæ notæ faciant myſteria fidei euidenter fide diuina credibilia, quia ad hoc ſufficit, quòd ea ob diuinum teſtimonium eſſe credenda probent ea certitudine & euidentia, quæ moraliter iudicetur certa, quæque meritò prudentem quemque moueat, vt ea ita credat. Ex quo nullo modo ſequitur ea fieri nobis euidenter vera; quia ad hoc requiritur talis euidentia veritatis, quæ intellectum omnino conuincat.

Qua ratione notæ fidei faciant huius obiecta euidenter credibilia.

His poſitis difficultas eſt Primò, vtrùm myſteria fidei omnibus habentibus fidem, vel ſaltem aliquibus ſint clarè & euidenter cognita in ſe, vel in Deo atteſtante. Quò etiam pertinet ea difficultas, vtrùm illa euidenti ratione probari poſſint eſſe vera: nam ſi ita poſſint probari, poterunt etiam euidenter cognoſci eſſe vera. Qua in re ſatis inter omnes conſtat quædam nobis credenda proponi quæ naturaliter probari poſſunt, & à pluribus euidenter cognoſcuntur eſſe vera. Talia ſunt, Deum eſſe, Deum eſſe vnum, animam humanam eſſe immortalem, &c. Item B. Virgo & Apoſtoli quædam myſteria euidenti experientia cognouerunt, vt oſtendi dub. 1. ſed difficultas eſt circa myſterium SS. Trinitatis, incarnationis & ſimilia. Secundò, eſt difficultas vtrùm poſſimus euidenter ſoluere omnes rationes quæ contra myſteria fidei obiiciuntur. Tertiò, vtrùm poſſit euidenter oſtendi, ea eſſe fide diuina, ſiue propter teſtimonium diuinum credenda ſiue credibilia. Agemus hîc de duabus prioribus, dubio verò ſequenti de tertia difficultate. 48

49 Circa primam difficultatem fuit Primò, error Manichæorum, & cuiuſdam Artemonis, qui, teſte Aug. libro de vtilitate credendi, & Euſebio lib. 5. hiſtoriæ ca. vlt. docebant, nihil eſſe credendum quod non poſſet clarè probari ac cognoſci eſſe verum. quos D. Aug. dicto libro fusè refutat.

Error Manichæorum & Artemonis. *Auguſt. Euſebius.*

Secundò, Henricus quodlib. 12. q. 2. docet, eſſe triplex lumen ſupernaturale ſiue infuſum, quo myſteria fidei cognoſcantur. Primum, eſt fidei, quo cognoſcuntur certò, ſed obſcurè. Secundum, eſt lumen gloriæ, quo illa clarè in ſe videntur. Tertium, eſt inter hæc medium, quo illa cognoſcuntur, clarè quidem, non tamen intuitiuè; & hoc vult eſſe in Eccleſiæ Doctoribus; idque probat ex D. Aug. l. 14. de Trinit. c. 1. & tract. 1. in Ioannem.

Henricus. *Auguſt.*

50 Tertia opinio eſt Bañez 2. 2. q. 5. a. 1. & quorumdam aliorum, qui abſolutè negant vllum vnquam purum viatorem, etiam angelum, habuiſſe euidentem cognitionem iſtorum myſteriorum; ita vt etiam negent angelum euidenter cognouiſſe ea myſteria ſibi à Deo fuiſſe reuelata. Ratio illorum eſt, quia aliàs non potuiſſent ea credere, quia fides nequit conſiſtere cum cognitione euidenti. Sed hanc rationem dubio primo iam refutaui.

Bañez.

Alij demum concedunt angelum euidenter cognouiſſe Deum ſibi ea myſteria reuelare, negant tamen inde ſequi ipſum euidenter cognouiſſe ea eſſe vera. quos refutaui diſp. 9. dub. 8.

51 Circa ſecundam difficultatem Durandus in prologo qu. 1. §. *Tertium patet*, docet, nos non poſſe euidenter, ſed ſolùm probabiliter ſoluere argumenta contra eiuſmodi myſteria fidei allata: niſi illa ſolùm peccet in forma, hoc enim euidẽter poſſumus cognoſcere & oſten-

Durand.

oſtendere. ſecus tamen eſſe quando ſumunt propoſitionem falſam directè pugnantem cum myſterio fidei. Vt ſi oppugnans Trinitatem ita argumentetur. Vbicumque eſt diſtinctio perſonarum, ibi eſt diſtinctio naturæ: ſed in Trinitate eſt diſtinctio perſonarũ: ergo etiam naturæ. non poſſumus, inquit, hoc argumentum euidenter refutare; quia ſic deberemus euidenter oſtendere maiorem eſſe falſam; quod fieri nequit, niſi euidenter oſtendamus myſterium Trinitatis eſſe verum. aut ſaltem probabile. quod fieri nequit.

CONCLVSIO I. Certum eſt nos non omnia myſteria noſtræ fidei poſſe euidenter probare eſſe vera; atque ita nos multa teneri credere, quæ nec euidenter cognoſcere, nec clara omnino ratione probare poſſumus. Ita communiter omnes Catholici: & patet
11. apertè ex Scripturis. ad Hebr. 11. vbi dicitur fides eſſe argumentum non apparentium: quod eſſet falſum, ſi ſola nobis clarè apparentia deberemus crede-
13. re. & 1. ad Cor. 13. vbi res fidei dicimur ex parte cognoſcere, & per ſpeculum in ænigmate, quia nimirum myſteria fidei nobis obſcura ſunt, & ſicut ænigmata. Demum clara experientia patet, nos non poſſe clarè cognoſcere, aut rationibus euidentibus probare Deum eſſe trinum & vnum, Chriſtum eſſe incarnatum, &c. & tamen iubemur hæc propter Dei teſtimonium credere.

3 CONCLVSIO II. Angelus, præſertim primus, planè euidenter cognouit myſteria fidei ſibi à Deo reuelari. Ita Caiet. 2. 2. q. 5. art. 1. Valentia diſp. 1. q. 5. puncto 1. Durand. in 3. d. 23. q. 9. lit. N. Lorca 2. 2. q. 5. a. 1. diſp. 29. & alij.

Probatur, quia angelus clarè videbat ſibi dicta myſteria ab aliquo reuelari; item apertè videbat hoc non fieri ab aliqua alia creatura (quia angeli non minùs euidenter, imò multò euidentiùs & certiùs cognoſcunt, vtrùm aliquis alius angelus iis loquatur, & quis hic ſit, quàm nos cognoſcamus quis nobis loquatur:) ergo clarè vidit hoc fieri à Deo.

54 Reſpondet Bañez ſuprà, angelum poſſe facilè euidenter videre quis ſibi loquatur naturali locutione, non tamen quis ſibi loquatur locutione ſupernaturali, eam autem reuelationem fuiſſe ſupernaturalem operationem. Quòd ſi inferas, angelum vel hinc clarè cognouiſſe eam neceſſariò eſſe veram; eò quòd Deus debuerit ſupernaturaliter ad eam concurrere; ipſe id negat, quia, vt ait, actio ſupernaturalis poteſt eſſe mala, & tamen eſſe à Deo quo ad ſubſtantiam, ab homine verò vel angelo quoad malitiam; vt patet, quando quis habens donum miraculorum vtitur eo ad fallendum.

55 Sed hæc non ſatisfaciunt. Primò, quia etſi abſolutè loquendo dicto modo ſupernaturali, atque ita angelo ignorante perſonam reuelantis, potuiſſet aliqua creatura ei falſum reuelare; tamen cùm illud naturaliter non eſſet natum fieri, eo non obſtante poteſt dici angelum euidenter ſciuiſſe eam reuelationem eſſe
iquid ur e- r ſci- n re- ar vt ogni. nulla e poſ falli. à Deo. Probatur, quia quæ nos clarè coram oculis videmus, dicimur euidenter cognoſcere, & quidem ea euidentia, quæ ſecundùm Bañez excludit fidem circa idem obiectum: & tamen non ſolùm virtute Dei ſupernaturali, ſed etiam naturali virtute dæmonis, aut boni alicuius angeli poſſumus decipi in ea viſione, putantes v. c. nos videre hominem & cum eo loqui, cùm videamus & audiamus ſolùm aliquod phantaſma. Quare etſi totum quod Bañez ibi ſumit, concederemus, inde non ſequeretur, angelum non habuiſſe euidentem cognitionem quòd iſta reuelatio eſſet à Deo, ſed ſolùm eum non habuiſſe talem, quam implicaret eſſe falſam. Quod libenter de omni naturali cognitione concedimus, quam ideo dicimus à fide certitudine ſuperari.

Secundò, quia falſum eſt reuelationem falſam, aut operationem ſecundùm ſe, ſiue in ſe malam poſſe eſſe ſupernaturalem; aut Deum poſſe ſingulari concurſu ſupernaturali ad eam concurrere. Quia ſic eſſet verè auctor falſitatis & malitiæ, vt oſtendi diſp. 10. dub. 2.

Ad probationem Bañez, Reſpondeo Primò, eſſe diuerſam rationem; nam illud miraculum, eiúſque operatio, eſſet res ſiue actio in ſe, & ſecundùm ſe ſimpliciter bona, & ſolùm mala denominatione extrinſeca, ratione malæ intentionis, qua in malum finem refertur, atque ideò non dedeceret Deum illius ſecundùm ſe ſumptæ eſſe auctorem; ſicut etiam homo laudabiliter poteſt alicui eſſe auctor faciendi aliquod Licitè alicui ſuadeo rem bonã, quam ſcio eũ mala intẽtione facturum.
opus ſecundùm ſe bonũ, v. c. dandi eleemoſynam, etſi ſciat alium id mala intentione facturum. Secùs eſt de teſtificatione illa ſiue reuelatione falſa; quæ intrinſecè ſiue ſecundùm ſe ſpectata eſt falſa & actio mala: idcóque Deus nequit eſſe ipſius vera & propriè dicta cauſa etiam ſecundùm ſubſtantiam, ſicut nec homo poſſet laudabiliter ita ipſius eſſe cauſa; quia ſimul etiam eſſet cauſa falſitatis. vide dicta diſp. 10. n. 70.

Reſpondeo Secundò, in ea probatione ſumi falſum, ſcilicet aliquem poſſe abuti dono ſupernaturali miraculorum, ad fallendum, ſiue ad teſtificãdam rem falſam. nã quando res aliqua vero miraculo, ſiue operatione aliqua ac ſigno ſupernaturali comprobatur, cùm Deus illius operationis ac ſigni verè ſit auctor, cenſetur ipſe ſecundùm moralem æſtimationem rem illam in cuius teſtimonium miraculum fit, illo ſigno tamquam externo ſuo teſtimonio approbare. Quod apertè teſtatur ipſe Chriſtus Ioan. 5. vbi ait: *Ego habeo teſtimonium maius Ioanne: opera enim, quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea; ipſa opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me.* Quare ſi res vero miraculo confirmata falſa ſit, ipſe Deus verè ſecundùm prudentem æſtimationem cenſebitur rem falſam teſtari: quod Deo impoſſibile eſt. 57 Res falſa nequit miraculo cõprobari. Quæ miraculo probãtur, Deus teſtatur eſſe vera. *Ioan.* 5.

Confirmatur, quia aliàs, quantumuis Prophetæ, Apoſtoli, aliique fidei annunciatores ſe à Deo eſſe miſſos, & ſuam doctrinam eſſe diuinam, apertis ac veris miraculis confirmarent, poſſemus tamen de vtriuſque veritate dubitare, nec vlla miracula, quantumuis conſtaret ea diuina virtute fieri, illa ſufficienter probarent. Quæ repugnant apertè veritati & reuerentiæ primæ veritati debitæ, & communi hominum ſenſui: nec enim vlli vmquam etiam infideles, Iudæi aut Ethnici, quantumuis impij, auſi ſunt illud affirmare. vnde vt poſſent negare Chriſti ac Chriſtianorum doctrinam eſſe veram, calumniabãtur eorum miracula non fieri virtute diuina, ſed dæmonis, apertè admittentes neceſſariò concedendum fore illorum doctrinam eſſe veram, ſi concederetur eorum miracula virtute diuina fieri. Repugnat etiam apertè doctrinæ Chriſti loco ſuprà citato Ioan. 5. vbi docet, Deum per miracula verè teſtari doctrinam in cuius confirmationem fiunt, eſſe veram, ideóque eam ſine vlla dubitatione eſſe acceptandam. vnde infrà c. 10. Iudæis ait: *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi; ſi autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite.* & Lucæ 11. ait: *Porrò ſi in digito Dei eiicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei:* vbi ex eo quòd virtute diuina ſua miracula faceret, tamquam omnino infallibile infert ſuam doctrinam eſſe veram & à Deo. Quæ ſine fundamento dixiſſet & intuliſſet ſi virtute diuina poſſet fieri miraculum ad probandam rem falſam. Quare etſi poſſet concedi miraculum fieri poſſe ex alio fine malo, v. c. ex vana gloria; tamen nullo modo admittendum eſt id poſſe fieri ad probandam rem falſam; vt iam ſatis probaui. 58 *Ioan.* 10. *Luca* 11.

Ex quibus patet Primò, angelum clarè cognouiſſe myſteria fidei ſibi à Deo verè reuelari, idque ea euidentia, quę intellectum omnino conuinceret; & ea 59

certitudine, quæ dubitationē omnem excluderet: atque adeò certiùs & euidentiùs, quàm nos poſſimus hîc aliquid per vllam experientiam cognoſcere. quia multò faciliùs poſſet contingere nos in quauis noſtra experientia falli, quàm angelum falli in illa cognitione. Quod confirmatur, quia dæmones illius reuelationis euidentia ita fuerunt conuicti, & etiam modò conuincuntur, vt velint nolint cogantur credere ſiue iudicare myſteria fidei verè à Deo eſſe reuelata, vt apertè indicat D. Iacobus c. 2. epiſtolæ ſuæ v. 19. Quod non fieret niſi illius certitudo eſſet iis omnino euidens. Nec refert quòd ipſi iam habeant alia ſigna, ex quibus euidenter colligunt myſteria fidei à Deo eſſe reuelata: tum quia ipſi ab initio peccati ſui antequam ea ſigna haberent, numquam potuerunt dubitare quin myſteria fidei eſſent à Deo reuelata (quod enim D. Iacobus ſuprà teſtatur dæmonem credere Deum eſſe, & contremiſcere, ſemper ab initio verum fuit) tum etiam quia poſteriores notæ fidei non fuerunt angelo euidentiores quàm fuerit prima reuelatio; nec enim eſt vllum fundamentum ex quo contrarium colligamus.

Iacob. 2.

60 Patet Secundò, etſi concluſio euidentiùs probetur in primo ſiue ſupremo angelo, tamen idem omnino dicendum eſſe de omnibus aliis. Ita Lorca 2.2.q. 5.a. 1.diſp.29. Tum quia argumenta hactenus allata clarè probant omnes angelos euidenter cognouiſſe myſteria fidei ſibi à Deo reuelari; quia quando aliqua creatura iis loquitur, clarè vident quæ & qualis hæc ſit; atque ita clarè videbant nullam creaturam ſibi ea reuelare. Tum etiam quia aliàs dæmones inferiores etiam iam dubitarent an myſteria fidei ſint reuelata à Deo, & conſequenter an ſint vera. hoc autem apertè eſt falſum, & contra illud Iacobi 2. citatum.

Lorca.

61 Dices, Solus primus angelus accepit reuelationem fidei immediatè à Deo, angeli verò inferiores à ſuperioribus: ergo ille ſolus potuit euidenter cognoſcere illam reuelationem eſſe à Deo. Antecedēs patet ex D. Tho. 1.p.q.106. vbi ex D. Dionyſio c.8. Cæleſtis hierarchiæ docet, ſupremos angelos immediatè illuminari à Deo, & reliquos per ſupremos.

D. Thom.
D. Dionyſ.

Deus initio immediatè reuelauit myſteria fidei omnib' angelis.

Reſpondeo cum Lorca ſuprà negando antecedens. Nam ſecundùm eam ſententiam ſicut ſolus primus angelus accepiſſet immediatè reuelationem à Deo, ita hic ſolos ſibi in perfectione proximos in rebus credēdis inſtruxiſſet, & hi deinde immediatè ſequentes; & ſic conſequenter longo ordine reuelatio perueniſſet ad infimos. vnde ſequeretur, ſolum primum angelum fuiſſe meritum primo inſtanti ſuæ creationis, reliquos verò omnes per aliquantulum ſpatium, breuius vel longiùs, prout magis diſtabant à ſupremo angelo; atque ita pluribus aliis mediantibus debuerunt cognoſcere myſteria fidei, & manſiſſe ſine vlla fide ac cognitione myſteriorum fidei, & conſequenter ſine actu ſpei, caritatis aut vllo alio meritorio. quod repugnat apertè doctrinæ D. Thomæ & communi Theologorum.

62 Id autem ſequi probatur. quia primus angelus debuit priùs accepiſſe à Deo reuelationē, quàm potuerit eam aliis communicare, atque ita non potuit hoc facere eodem inſtanti quo fuit creatus, præſertim ita vt hæc reuelatio mediantibus mediis diuerſis ſibique ſuccedentibus actionibus ad vltimos perueniret (omnino enim inconceptibile eſt quomodo primo illo inſtanti tot actiones in diuerſis angelis, quorum vnus poſt alium inferiorem illuminabat, fuerint factæ.) Et rurſum, cùm non dentur inſtantia immediata, inter eas reuelationes neceſſariò debuiſſet intercedere aliquod ſpatium.

Ad auctoritatem D. Thomæ & D. Dionyſij, Reſpondeo eos non loqui de illuſtratione, qua angeli primò acceperunt reuelationem fidei, ſed de reuelatione aliorum myſteriorum aut rerum ſpectantium ad progreſſum & gubernationem Eccleſiæ ac hominum. Nam agunt de illuſtrationibus quas angeli adhuc quotidie accipiunt.

63 Conclusio III. Angeli poſita illa reuelatione, cognitione verè euidenti & omnino certa naturaliter cognouerunt myſteria fidei eſſe vera. Ita auctores citati pro 2. concluſ. excepto Lorca, quamuis Caiet. nonnihil intricatè loquatur, ideóque à quibuſdam pro contraria ſententia citetur; ſed ſi attentè legatur, noſtram ſententiam clarè tenet. Sequitur hæc concluſio ex concl. 2. & dictis diſp. 9. dub. 8. vbi oſtendi, cognitionem circa res reuelatas per diſcurſum ortam, ex euidenti cognitione reuelationis debere abſolutè dici euidentem.

Hæc tamen cognitio etſi ex parte propoſitionis ipſius obiecti poſſit dici ſupernaturalis, quia reuelatio ipſorum myſteriorum erat ſupernaturalis, ipſa tamen in ſe erat naturalis, & ſimilis ei quam angeli ex aliis rebus naturaliter viſis hauriebant; ideóque poterat cum fide conſiſtere, quia erat hac minùs certa.

64 Conclusio IV. Idem proportionaliter videtur dicendum de B. Virgine, Adamo, Prophetis, & Apoſtolis, quibus particulatim à Deo myſteria fidei reuelata ſunt, ſiue Deus immediatè per ſe, ſiue miniſterio angelorum ea ipſis reuelarit. Ita Caietan. 2.2.q.171. artic. 6. Probatur, quia quacumque ratione Deus ipſis ea myſteria reuelabat, poterat ea ita iis reuelare vt ipſi euidenter cognoſcerent eam reuelationem eſſe à Deo (nulla enim hîc oſtendi poteſt repugnantia:) atqui omnino conueniebat hoc ita fieri: ergo ita factum eſt.

Quibus primò myſteria fidei reuelata ſunt, euidēter cognouerunt ea eſſe à Deo reuelata, & conſequenter vera.
Caietan.

Minor probatur, quia cùm ipſi non ſolùm deberent firmiſſimè credere illa ſibi à Deo eſſe reuelata, ſed etiam hoc toti orbi certiſſimè teſtari; conueniebat omnino eos hoc euidenter ſcire: teſtis enim officium eſt teſtari ea quæ ipſi ſunt euidenter cognita. Confirmatur, quia illi teſtabantur non ſolùm ſe credere res fidei ſibi eſſe reuelatas, ſed etiam ſe hoc certò ſcire. Actor. 4. ait S. Petrus Iudæis: *Non enim poſſumus quæ audiuimus & vidimus, non loqui.* Et Ioannes in ſuo Euangelio c. 19. *Et qui vidit, teſtimonium perhibuit, & ſcimus quia verū eſt teſtimoniū eius, & ille ſcit quia vera dicit.* Et epiſt. 1. initio: *Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt, de verbo vitæ: & vita manifeſtata eſt, & vidimus & teſtamur.* Et initio Apocap. *Qui teſtimonium perhibuit verbo Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti, quæcumque vidit.* Ecce quomodo omnibus illis locis Scriptura inculcet Apoſtolos habuiſſe euidentem cognitionem eorum quæ teſtabantur, vt oſtendat hoc in teſte requiri.

1. Ioan. 19.
1. Ioan. 1.
Apoc. 1.

65 Ex quo vlteriùs ſequitur, eos à poſteriore euidenter collegiſſe res ſibi reuelatas eſſe veras. Confirmatur, quia legimus de quibuſdam, vt de S. Elzeario in ipſius vita apud Surium, & de S. P. N. Ignatio apud Ribadineiram l. 1. cap. 7. eos circa quædam diuina myſteria habuiſſe reuelationes ita euidentes, vt, ſi omnis Scriptura defeciſſet, non potuiſſent tamen de iis dubitare: quanto igitur magis id ſuprà dictis accidiſſe credibile eſt? Sicut tamen Apoſtoli ac Prophetæ intellectus perſpicacia multùm ab angelis ſuperabantur, ita etiam tam ipſam reuelationem, quàm veritatem rei reuelatæ minùs euidenter cognoſcebant; alij tamen aliis euidentiùs dicta intelligebant, prout aut maiore & perſpicaciore erant ingenio, aut clariorem à Deo reuelationem acceperant: omnis enim hæc cognitio vi naturali intellectus ſuppoſita reuelatione eliciebatur iuxta dicta n. 63.

Apoſtoli ac Prophetæ minùs perfectè quàm angeli rerū reuelatarū veritatem viderunt; & alij aliis perfectiùs.

66 Conclusio V. Neque Prophetæ, neque Apoſtoli, aut alij Eccleſiæ Doctores habuerunt aliquod lumen ſupernaturale, quo myſteria noſtræ fidei ſupernaturalia,

naturalia, v. c. Trinitatis, Incarnationis, & ſimilia, euidenter in ſe ſiue quidditatiuè & per proprios conceptus cognoſcerent. Ita Scotus in 3. d. 24. §. *Contra hæc.* Durand. in prolog. q. 2. a. 2. & communiter Doctores. Probatur, quia ſi ipſi habuiſſent talem cognitionem myſteriorum, cùm hæc omnem fidei perfectionem eminenter continuiſſet, ipſi non indiguiſſent fide, nec ſine nouo miraculo potuiſſent actum fidei elicere, vt patet ex dictis dub. 1. n. 7. & 11. atqui certum eſt eos hîc habuiſſe fidem qua dicta myſteria crederent: ergo non habuerunt eiuſmodi ſcientiam.

67 Minor patet. Quia Apoſtolus 1. ad Cor. 13. de ſe 13. aliiſque ait: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate* (id eſt cognitione fidei quæ eſt obſcura; qualia ſolent eſſe ænigmata.) & infrà: *Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus* (id eſt certò quidem, ſed obſcurè, atque ideo imperfectè & ex parte) *cùm autem venerit quod perfectum eſt* (ſcilicet clara cognitio) *euacuabitur quod ex parte eſt*: vbi clarè docet tam ſe, quàm alios ſolùm obſcurè cognouiſſe myſteria fidei (quia etiamſi ratione reuelationis ſibi factæ Apoſtoli aliique Prophetæ à poſteriore clarè colligebant myſteria fidei eſſe vera, tamẽ eorũ quidditas & natura erat iis obſcura.) & præſente clara cognitione, qua ea in ſe cognoſcũtur, fruſtra eſſe cognitionem obſcuram, nec naturaliter poſſe conſiſtere, ideóque euacuandam. Confirmatur, 1. quia idem ad Hebræos 11. de Patriarchis & Prophetis expreſsè teſtatur eos hîc ambulaſſe in fide qua myſteria diuina cognouerunt.

68 *Viri docti eſ fi... den... niũt.* CONCLVSIO VI. Viri pij ac docti, quales fuerunt Eccleſiæ Doctores, longa exercitatione conſiderando conſonantiam vtriuſque teſtamenti, & veritatem omnium propheriarum quæ de Chriſto ac futuro Eccleſiæ ſtatu tanto tempore antè fuerunt prædictæ; item quàm mirabiliter noſtra fides ſit propagata, & quot miraculis comprobata, quanto tot ſæculorum conſenſu conſeruata; has inquam aliáſque fidei notas (quas naturalis ratio clarè docet non poſſe in falſam religionem conuenire, vt oſtendam dub. ſequenti) diligentiùs perpendendo, ex iis illius veritatem tanta certitudine & euidentia colligunt, quæ eorum intellectum quaſi conuincat; ita vt de ea dubitare non poſſint, iuxta illud pſal. 92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.* Et de huiuſmodi ſcientia loquitur D. Auguſt. lib. 14. de Trinitate; dum ait huic tribui *id, quo fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur*: (dum ſcilicet per eiuſmodi rationes infidelibus amplectenda perſuadetur, & contra eorum calumnias defenditur, ac in fidelium mentibus confirmatur) *quæ ſcientia non pollent fideles plurimi, etſi fide polleant plurimùm.* quia ſcilicet ob tarditatem ingenij, aut defectum ſtudij, non habent illas notas ita promptas & perſpectas. Et fortè Henricus citatus n. 49. ſolùm voluit, Apoſtolis & Eccleſiæ Doctoribus tribuendam eam cognitionem, quam hac & 4. concl. iis tribuimus, quamuis ſe minùs commodè explicet.

69 CONCLVSIO VII. Non poſſumus ex ſola ratione, ſiue ſecluſa auctoritate Scripturæ & traditionum, oſtendere omnia argumenta quæ contra fidem obiiciuntur, eſſe euidenter falſa, ſiue continere aliquid euidenter falſum. quia ſic poſſemus euidenter probare omnia myſteria fidei eſſe euidenter vera, aut ſaltem poſſibilia. Nam, vt bene docet Durandus citatus n. 51. non poſſum euidenter oſtendere, hanc propoſitionem: *Vbicumque eſt diſtinctio perſonarum, ibi eſt diſtinctio naturæ*; eſſe falſam, niſi ſimul oſtendam hanc eſſe veram, *Non ſemper ibi eſt diſtinctio naturæ, vbi eſt diſtinctio perſonarum.* & conſequenter niſi euidenter oſtendam, myſterium Trinitatis eſſe verum, aut ſaltem poſſibile. Poſſumus tamen euidenter oſtendere, eiuſmodi omnia argumenta aliquid ſumere, quod non eſt euidenter verum, ſiue quod non poteſt euidenter probari, quódque conſequenter accedente iuſta cauſa meritò negemus eſſe verum, v. c. dicendo dictam propoſitionem ſolùm eſſe veram in naturis finitis & naturaliter exiſtentibus, de quibus ſolis habemus notitiam, ac aliquid certi poſſumus aſſerere; ſecùs autem eſſe in natura infinita; quia ſicut non poſſumus eam naturaliter quidditatiuè ſiue proprio conceptu cognoſcere, ita de modo quo ſubſiſtit, an ſcilicet in vna, an in tribus perſonis, nihil poſſumus naturaliter cognoſcere. Atque ita euidenter omnia argumenta circa fidem allata refutamus, clarè oſtendendo nullum eſſe quod ſufficienter probet intentum. ita Caietan. 1. p. q. 1. a. 8. §. *Circa tertiam.* & Vaſq. diſp. 11. c. 3. *Caiet. Vaſquez.*

DVBIVM III.

Vtrùm ea quæ fides Catholica nobis credenda proponit, demonſtrentur euidenter credibilia?

HOc dubium præcipuè proponitur vt poſſimus clarè videre quænam fides ſiue religio inter varias, quas variæ gentes amplectuntur, ſit præponenda. Quæritur igitur vtrùm euidentibus ſignis aut notis, quæ in ſolam veram religionem poſſint conuenire, poſſit clarè demonſtrari, ſolam fidem Catholicam eſſe, quam vt à Deo reuelatam prudenter amplectaris. Aliter hoc dubium ſolet proponi, ſcilicet: Quæ ſint notæ veræ Chriſti Eccleſiæ: eadem enim eſt quæſtio; nam cùm vera Eccleſia Chriſti eſſe nequeat ſine vera fide, illa inuenta, hæc etiam in ea neceſſariò reperitur. 70

CONCLVSIO I. Omnino tanquam certum ſtatuendum eſt, poſſe clarè demonſtrari quæ ſit vera Chriſti Eccleſia ac recta fides. Eſt communis Catholicorum: & probatur Primò, quia cùm Deus velit nos firmiſſimè & conſtantiſſimè tanquam omnino indubitata credere ea omnia, quæ vera fides credenda proponit, & priuatos æterna ſalute perpetuis pœnis ſubiiciat eos, qui hac deſerta aliam ſequuntur; omnino ad ipſius prouidentiam ſpectat, veram fidem ac Eccleſiam talibus notis inſignire ac ſpectabilem reddere, vt ab omnibus in hoc ſeriò, & ea qua decet diligentia & affectus ſinceritate incumbentibus facilè reperiri poſſit. Aliàs enim ſi Eccleſiam ſuam reliquiſſet obſcuram & omnino inuiſibilem in aliquo angulo deliteſcentem, prout hæretici volunt; meritò homines communiter potuiſſent excuſari, quòd eam non repeyiſſent, nec in eam fuiſſent ingreſſi. 71 *Demonſtrari poteſt quæ ſit vera Eccleſia, & vera fides.* *Ad Deũ omnino ſpectat talem inſtituere Eccleſiam, quæ facilè dignoſci poſſit.*

Probatur Secundò, clarè ex Scripturis. Nam pſal. 92. dicitur: *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.* id eſt, clariſſimè multis argumentis, ſignis ac prodigiis demonſtratum eſt, tuam legem eſſe talem, quam meritò omnes credant à te latam eſſe. Item Dominus Matth. 5. comparat veram Eccleſiam ciuitati ſupra montem poſitæ, quæ abſcondi non poteſt, quia ſcilicet tam illuſtres ſunt veræ Eccleſiæ ac fidei notæ, vt quiuis qui ingenium ad eam cognoſcendam intendit, facilè eam cernat, ſicut ciuitatem excelſo ac illuſtri loco poſitam, eámque ab aliis falſis conuenticulis etiam facilè diſcernat. *Pſal. 92.* *Matth. 5.*

CONCLVSIO II. Notæ quibus vera Chriſti Eccleſia inſignita ab hæreticorum conuenticulis diſcernitur, conueniunt ſoli Eccleſiæ Catholicæ ac Romanæ. Quod vt demonſtrari poſſit, primò ſtatuendum eſt quæ ſint illæ notæ quibus vera Eccleſia à falſa debet dignoſci. De his autem & earum euidentia pulcherrimè ſcripſerunt, ex PP. Euſebius in Præparat. Euangelica. S. Augu. l. contra Epiſtolam fundamenti. 72 *Euſeb. Auguſt.*

Vincent. D. Thom. Scotus. Medina. Valentia. Bellarm. Leſsius. Campian. Boſius.

Vincentius Lirinenſ. in ſuo commonitorio, & alij. Ex Scholaſticis S. Tho. contra Gentes. Scotus in Prologo. Medina l. 2. de Recta in Deum fide. Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 1. puncto 7. & in ſua Analyſi. Bellarm. l. 4. de Eccleſia militante. Leſſius in ſua Conſult. de fide capeſſenda & breuiter ac elegantiſſimè Campianus in 10. ſuis rationibus ad Academicos; & fuſiſſimè Tho. Boſius. & alij, ex quibus eas licebit fusè diſcere. Quare ne in re toties tractata longior ſim, ſolùm vnam atque alteram tantùm hîc breuiter & modo populari proponam, vt qui hæc legunt aliquid promptum habeant quo veram Eccleſiam demonſtrent.

Nota veræ Eccleſiæ.

73 Prima igitur eſt doctrinæ puritas & cum recta ratione in omnibus conformitas, quæ in Eccleſia Catholica reperitur: ſi enim ſpectes ea quæ docet de Deo, omnia talia ſunt, vt in iis nihil poſſit oſtendi aut diuinæ naturæ repugnare, aut Deum dedecere. Contrà verò omnes ſectæ & hæreſes aliquid continent & de Deo affirmant eo indignum, vt patet de Gentilibus, tam antiquis quàm modernis, qui multa fœdiſſima aut ridicula de ſuis diis commenti ſunt; ſicut etiam Iudæi poſtquam à vera fide defecerunt, Deo multa illo indigna tribuunt. Similiter euidentiſſima mendacia de Deo eiúſque prouidentia docuerunt Manichæi, Cataphryges, Montaniſtæ, Turcæ, & ſimiles, ac etiam noſtri temporis hæretici; qui, vt ex eorum ſcriptis optimè oſtendit Bellarm. l. 2. de amiſſione gratiæ c. 3. 4. & 5. faciunt Deum auctorem peccati. Item Caluinus facit Chriſtum minorem Patre, & tantùm non meram creaturam. vt ex eius ſcriptis docet Bellar. in præfatione tract. de Chriſto; vbi plures aliorum præcipuorum huius temporis hæreticorum circa myſteria Trinitatis blaſphemias profert. Item Caluinus & quidam alij hæretici docent, Chriſtum voces deſperationis plenas in cruce emiſiſſe, & mortuum pœnas inferni expertum. vide Campianum ratione 8. vbi eorum verba adfert.

Bellarm.

Campian.

74 Habet quidem fides Catholica multa, quæ ſunt ſupra humanum captum: qualia ſunt quæ credimus de myſterio Trinitatis, Incarnationis, Paſſionis Chriſti, Vener. Euchariſtiæ: ſed quid mirum, aut nos naturam diuinam non poſſe capere, qui ne quidem animæ noſtræ naturam intelligimus: aut Deum multa facere quæ non capimus; cùm etiam nos ipſi multa agamus quæ quomodo fiant nõ ſatis intelligimus? Quid enim homini eſt familiarius quàm videre? & tamen hactenus repertus eſt nemo qui qua ratione hoc fiat ſatis potuerit explicare. Imò Deus nec omnipotẽs, nec immenſus & perfectione omnino infinitus atque adeò nec Deus eſſet, ſi poſſemus eius naturam & potentiam tantillis ingeniis concludere. Rident quidem hæretici tamquã Deo indigna quædam, quæ de Chriſti præſentia in Ven. Sacramento eiúſque ſumptione credimus. Sed ſimili planè modo ac Gentiles & Iudæi rident Chriſti paſſionem.

Deus nõ eſſet Deus, ſi eum poſſemus cõprehendere.

75 Rurſus ſi ea quæ ad mores ſpectant conſideres, verè de Eccleſiæ doctrina dicitur, pſal. 11. *Eloquia Domini eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum.* Quod in ſolam Catholicam conuenit, cùm omnes aliæ ſectæ aliquid permittant, aut etiam laudent, quod eſt apertiſſimè contra rectam rationem, vt videre eſt apud Boſium ſigno 55. vbi id multis exemplis demonſtrat. Hîc duo ſolùm adferam omnibus noſtri temporis hæreticis communia, & quæ apertiſſimè abſurda ſunt. Primò enim fatentur omnes, & rectè, fidem legitimè homini datam ſeruandam eſſe, atque ita eum perfidè facere, qui datam vxori fidem frangit ea deſerta alteram ducendo; & tamen ſimul omnes docent, eos qui per vota caſtitatis aut etiam paupertatis ac obedientiæ ſe Deo obligarunt, conſilia Chriſti ſequendo, ac ſe caſtrando propter regnum cælorum, licitè fidem Deo datam fallere, atque ita licitè in Deum perfidos eſſe. Quod ita apertè cum recta ratione pugnat, vt non ſolùm ab omnibus ſemper Patribus, totáque Eccleſia Catholica ſit damnatum, ſed etiam ab omnibus Gentilibus pro grauiſſimo ſcelere ſit habitum: atque adeò ſemper impios ac ſceleratos reputarunt omnes, qui diis promiſſa non ſoluerent.

Pſal. 11.

Abſurdi hæreticorum errores.

Secundò, quia quando nos eorum errores oppugnamus, nolunt admittere vlla argumenta niſi ex ſola Scriptura, & hanc vnam volunt iudicem omnium controuerſiam fidei; & quia docemus, definitiones Conciliorum eſſe indubitanter credendas, ac Scripturam intelligendam eo ſenſu quo Eccleſia definit eam eſſe intelligendam, dicunt nos impiè facere, & Concilia præponere Scripturæ. Contrà verò cùm ſua conantur ſtabilire, conciliabula conuocant, & multa de fidei dogmatibus ſtatuunt, quæ ab omnibus vt certa & indubitata credi volunt, & ſibi ſubiectos ad hoc quibus poſſunt modis adigunt, nolentes obedire exilio aliíſque grauibus pœnis mulctando; nec vllam à ſuis decretis ad Scripturam appellationem admittũt; vt patet vel ex nuperrimo Batauorum facto in conciliabulo Dordracenſi, multíſque aliis conuenticulis à Germaniæ Proteſtantibus habitis: qua in re non ſolùm contra apertiſſimam rationem agunt (vt oſtendam diſp. 12. dub. 5.) ſed ſeipſos clariſſimè damnant, ſimiléſque ſe oſtendunt fraudulentis mercatoribus vtentibus doloſa ſtatera, & alio pondere dum emunt, alio dum vendunt: quos Deo eſſe abominabiles teſtatur Scriptura Deuter. 25. v. 16. & Prouerb. 11. v. 1. Ex quibus etiam clarè patet, eos nihil aliud quærere quàm fraudibus veritatem occulere ac opprimere, vt ſuos errores pro ea venditent. 76

Hæreticorũ fraus. Deut. 25. Prou. 11.

Ad hæc fortè reſpondebunt, ſe meritò ab aliis exigere vt à ſe definita credant, quia apertè hæc in Scriptura habentur. contrà verò ſe iure damnare Concilia Catholica, quia ea definiunt quæ ſunt contra Scripturam. Sed alij vtrumque negant, aiúntque horum definitiones eſſe ex mente Scripturæ, veſtras verò eidem repugnare: vtris credendum? quis huius litis erit arbiter? ſi enim vllus homo hîc iudex dandus ſit, ſanè nullus aptior generali Eccleſiæ Prælatorum Concilio, qualia fuerũt Nicænum, Epheſinum, Chalcedonenſe, aliquot Conſtantinopolitana, ac Lateranenſia, Viennenſe, Florentinũm, ac demum Tridentinum. Si verò nullorum hominum, ſed ſolius Scripturę canonicæ (vt nobis continuò occlamatis) hac in re arbitrio ſtandum eſt; cur huius officium vobis ſumitis, aſſerendo indubitanter credendum eſſe decreta veſtra ex mente Scripturæ eſſe confecta, omnéſque vt ea recipiant quantum poteſtis cogitis? cur id quod in Conciliis generalibus ac Eccleſia Catholica damnatis, vobis arrogatis? ſanè vel hoc ipſo palam omnibus ipſa luce clarius facitis, vos vti ſtatera doloſa ac vario pondere, Deóque eſſe abominabiles. 77

Secunda nota eſt ſanctitas. Vbi Nota, ex omnibus hiſtoriis experientiáque quotidiana conſtare, in Eccleſia Catholica innumeros omnibus ætatibus vixiſſe viros ſanctiſſimos, quorum ſanctitatem ante & poſt mortem Deus miraculis teſtatus eſt. Aliæ verò omnes ſectæ ne vel vnum poſſunt oſtendere, quem ex eiuſmodi ſignis aut alia euidenti ratione conſtet fuiſſe ſanctum, aut quem communiter omnes etiam aduerſarij fateantur eſſe ſanctum, quales plurimos reperimus in Catholica religione. Nam Hieronymum, Auguſtinum, Ambroſium, Athanaſium, Baſilium, & plures alios ſanctorum Patres non modò Catholici, ſed etiam hæretici fatentur fuiſſe ſanctos; & tamen ex eorum vita & ſcriptis euidenter conſtat non fuiſſe aut Lutheranos, aut Caluiniſtas, aut Anabaptiſtas, aut ſimiles; ſed Catholicos. Nam vt alia taceam, hæretici 78

Sãcti in ſola reperiũtur Catholica.

noſtri vitam Religioſam ac vota caſtitatis maximè deteſtantur: illi autem vel Religioſi fuerunt, vel Religioſæ vitæ laudatores. vide Campianum ratione 5. & 10. Leſſium conſid. 3.

79 Reſpondebunt ipſi fortaſſe, ſe multos Sanctos habere, ac nominabunt nobis Lutherum, Caluinum & ſimiles, quos ipſi ſanctos vocant, ſed ſuo ſolo teſtimonio; nam alij eos homines nefarios reputant. Quærimus autem nobis hîc tales dari, quos non vnius ſolùm, ſed vtriuſque partis teſtimonio conſtet eſſe ſanctos, aut ſaltem teſtimonio ipſius Dei, miraculis eorum ſanctimoniam atteſtantis. Eiuſmodi autē nos damus Catholicos: nam Baſilium, Nazianzenum, Benedictum, Antonium, Bernardum, & ſimiles fuiſſe ſanctos etiā aduerſarij teſtantur: & cùm conſtet eos fuiſſe monachos, non poterunt fuiſſe Lutherani, Caluiniſtæ aut ſimiles monachorū iurati hoſtes; atque ita neceſſariò fatendum eſt fuiſſe noſtros. Adferimus præterea Dominicos, Franciſcos, Ignatios, Xauerios, alióſque innumeros, quos omnes fatentur fuiſſe noſtræ religionis; quos Deus tamen infinitis propè miraculis, ſecum in cœlo beata frui vita quotidie teſtatur.

80 Vnde ſic argumentor, Clarè conſtat, dictos eadem via quam nobis præſcribit Catholica Eccleſia, ad cœlum contendiſſe; item conſtat eos hac via incedendo ad cælum perueniſſe: ergo quicumque cupit ad cælum ſecurè peruenire, meritò eadem cum ipſis via incedit, & ſtultè ingreditur illa, per quam non poteſt probare vllum ad cælum perueniſſe. Priorem partem antecedentis quoad S. Dominicum, S. Franciſcum, &c. etiam aduerſarij admittunt. Secundam verò partem Deus frequentibus miraculis quotidie penè teſtatur. Conſequentia eſt clara.

Sola illa via tutò incedis qua ſcis alios ad optatū finē perueniſſe.

Nec eſt cur mihi obiicias Apoſtolos, quos conſtat iam Deo beatè frui: quia ſicut hos aduerſarij ſibi, ita nos, & quidem longè maiore iure, eos nobis vindicamus. Quærimus autem hîc tales, de quibus apertè conſtet non ſolùm eos cælum iam eſſe ingreſſos, ſed etiam eadem cum iis via inceſſiſſe: qualem nullum vnquam dabunt; ideóque iniquè à nobis exigunt vt eorum veſtigiis inſiſtamus.

81 Huc accedit ipſa experientia; videmus enim quotidie multos ab hæreſi ad Catholicam fidem redeuntes vitam in melius commutare; ferè autem omnes qui à nobis ad illos deficiunt, id agunt, vt liberiùs viuant, & ne vlteriùs teneantur caſtitatem, ieiunia & ſimilia quæ carni grauia ſunt, obſeruare. Teſtantur id innumeri ſacerdotes ac monachi apoſtatæ: qui ſtatim atque ad illorum caſtra peruenerint, nihil habent antiquius quàm vt contra fidem Deo datam inceſtis ſibi nuptiis aliquam copulent, qua cum libidinem ſuam expleant: quaſi id vnum agerent vt palàm omnibus faciant, ſe ideo deſinere militare Chriſto vt veneri ſtipendia faciant. Vnde ſequitur, in ſolam Catholicam fidem conuenire illud pſ. 18. *Lex Domini immaculata conuertens animas.* ſcilicet ab iniuſtitia ad iuſtitiam, à venere ad Chriſtum.

Nullus cō muniter à Catholicis deficit vt melior fiat.

Pſal. 18.

82 Vbi etiam diligenter notandum eſt, plurimas regiones à paganiſmo ad fidem Chriſtianam per Catholicos eſſe conuerſas: nulla autem gens hactenus per hæreticos ad fidem Chriſtianam fuit adducta, ita vt ipſi hæretici primi ad illam gentem, vt eam conuerterét, ſe contulerint. Quod addo propter Gothos, qui primò à Catholicis ad fidem Chriſtianam allecti, poſtea ab Arianis ad arianiſmum inducti ſunt. Vnde etiam tam olim legimus factum, quàm etiam nunc videmus, multos Catholicos ad barbaras Gentes, vt illas ad fidem conuertant, penetrare, nullos verò hæreticos iis conuertendis, ſed ſolis Catholicis peruertendis operam ſuam impendere. Nec enim aut Lutherani aut Caluiniſtæ vel vnam gentem per ſuos à paganiſmo ad fidem Chriſtianam conuerſam recenſere poſſunt. imò nulli ex ipſis hactenus quid ſimile tentarunt. Quo vel vnico clarè oſtendunt ſe non Chriſto, ſed eius hoſtibus militare. vide Leſſium conſid. 5.

Solorū Catholicorum eſt Gētes ad fidem conuertere.

Hæretici ſolis Catholicis peruertendis dant operam.

Huc etiam ſpectat illud Matth. 7. *Omnis arbor bona fructus bonos facit; arbor autem mala malos fructus facit.* Vbi Nota, vt ex vita colentium aliquam fidem colligas, an hæc bona vel mala ſit; non eſſe tantùm ſpectandum an aliqui priuatim inter illos bene vel male viuant, ſed qua ratione communiter viuant. Item an quòd bene vel malè viuant proueniat ex ipſa doctrina aut fide quam ſequuntur, an verò ex particulari aliquorum, qui bene vel malè viuunt, ingenio ſiue inclinatione. Quare maximè ſpectandum eſt vtrùm ipſa fides ſiue doctrina illius fidei ex ſe ſit nata bonos vel malos mores gignere. Fides autem Catholica ex ſe docet ea omnia quæ nos poſſint ad fugam vitiorum exercitiúmque virtutis excitare: v.c. non tantùm nos poſſe mandata Dei obſeruare, ſed etiam ad hoc teneri: laudabile eſſe conſilia Euangelica ſequi: nos bonis operibus augere noſtram gloriam; & contrà peccatis augere ſupplicium: in noſtra poteſtate eſſe cum gratia Dei vitia fugere & bene operari; & conſequenter in cuiuſque poteſtate eſſe, ſi velit gratiæ Dei cooperari, efficere vt ſit inter electos, & ad cælum perueniat. 83

Matth. 7.

Qua ratione mala bonáve fides ex vita ipsā ſectantium debeat dignoſci.

Contrà hæretici docent nos bonis operibus noſtris non mereri gloriam apud Deum; impoſſibile eſſe ſeruare mandata Dei; conſilia Euangelica non eſſe ſequenda; nos non habere liberum arbitrium, ſiue non eſſe in noſtra poteſtate bene vel malè facere. Item Deum ab æterno ſine vllo reſpectu ad futura hominum opera, præciſè ad oſtendendam ſuam miſericordiam ex vna parte, & ſeueritatem in puniendis peccatis ex altera parte, planè abſolutè ſtatuiſſe aliquos ſaluare, aliquos damnare, ita vt in nullius ſit poteſtate bene vel malè viuendo efficere vt potiùs ſit electus ad gloriam quàm deſtinatus ad pœnam. Quæ ſi homines ſemel apprehendant, nihil erit cur à vitiis ad virtutem auocentur. Ad hoc enim maximè nos incitat ſpes præmij, & timor pœnæ. Si igitur quis firmiter credat non eſſe vllo modo in ſua poteſtate efficere vt ſit inter electos, atque ita ſaluetur; aut vt non ſit inter reprobos & damnandus; quomodo aut ſpe illius, aut timore huius poterit excitari vt bene viuat? vide Leſſium ſuprà conſ. 1. & 2. ratione 8. & 9. & Boſium ſigno 50. vſque 58. 84

Tertia nota ſunt miracula diuinitus ſupra omnem vim naturæ edita in teſtimonium noſtræ fidei, quæ variis in locis quotidie adhuc fieri videmus, præſertim in iis omnibus, vbi fides fuit recēns inducta. vnde ſequitur, noſtram fidem eſſe eam, quam *qui crediderint* (vt habetur Marc. vltimo) *eos hæc ſigna ſequentur: dæmonia eiicient*, &c. & quam Apoſtoli *profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* 85

S. Marc.

Cùm contrà hæretici nullo vnquam miraculo, quantumcumque id conati ſint, potuerint ſuam fidem probare. Ex quo clarè patet, eos non annunciare eam fidem, quam Chriſtus promiſit miraculis plantandam ac confirmandam.

Vt autem aduerſarij hanc notam ita claram nobis eripiant, malitioſè calumniatur eiuſmodi ſigna à Catholicis fieri ope dæmonis: ſed hac in re imitantur Iudæos & Gentiles, qui ſimili modo olim calumniabantur miracula Chriſti & Chriſtianorum fieri arte dæmonis. 86

Hæretici imitantur Iudæos.

Quòd autem illa calumnia nullam habeat ſpeciem veritatis, vel inde patet, quòd ferè omnes ij qui hæc miracula patrarunt, fuerint ſumma vitæ innocentia; quales non ſunt ij, qui dæmoni ſunt familiares, eiúſque opera vtuntur. Deinde quia ſpectat ad diui

Miracula Catholicorū non fieri arte dæmonis.

Ad Deum ſpectat non permittere vt falſa doctrina illuſtrib' ſignis cōfirmetur.

diuinam prouidentiam non permittere, falſam doctrinam tam illuſtribus ſignis confirmari, quæ ipſe Deus in Scriptura apertè nobis conſtituit tamquam præcipuas notas, ex quibus cognoſceremus aliquam doctrinam ab eo proficiſci, vt patet ex illo Marci vltimo ſuprà citato.

Hæretici ne quidem probabili miraculo poſsūt ſuam fidem confirmare.

Vnde omnes aliæ ſectæ, quantumcumque id conarentur, numquam vllo miraculo etiam per operam dæmonis potuerunt ſuam hæreſim confirmare, ita ſaltem vt non ſtatim omnibus pateret eos hac in re præſtigiis vti; vt patuit in magis Pharaonis decertantibus cum Moyſe, qui tandem coacti ſunt fateri, ſola opera Moyſis diuina virtute ſiue digito Dei fieri. Item in Elyma certante cum S. Paulo, & Simone Mago certante cum S. Petro; & patebit in Antichriſto certante cum Elia & Enoch.

87 Reſpondent quidam hæretici, facere ſigna & prodigia eſſe ſignum Antichriſti, vt dicitur 2. ad Theſſal. c. 2. v. 9. & Apoc. 13. v. 14.

Reſpondeo, facere ſigna mendacia, ſiue quæ non ſunt vera miracula, ſed præſtigiæ & illuſiones oculorum, eſſe Antichriſti & hæreticorum; non autem facere vera miracula. quia Scriptura, vt iam oſtendi, docet horum patrationem eſſe veram & certam notam rectæ fidei. Omnia autem ſigna quæ Antichriſtus faciet, erunt talia, quæ conſtet arte dæmonis fieri poſſe, & ferè vana & ludicra, qualia à præſtigiatoribus fieri ſolent. Secùs eſt de ſignis quæ à Catholicis fiunt in confirmationem noſtræ fidei, qualia ſunt excitatio mortuorum, illuminatio cæcorum, & ſimilia, quæ dæmon facere nequit. vide Bellarmi. l. 4. de Eccleſia milit. c. 14.

Differentia inter ſigna Antichriſti & Catholicorum.

Bellarm.

88 Quarta nota illuſtriſſima, eſt conſenſus omnium orthodoxorum in noſtram fidem ab orbe condito, & maximè poſt natum Chriſtum vſque in hunc diem; quæ nota euidentiſſimè noſtræ fidei, & quidem ſoli conuenit. Nulla enim eſt hæreſis aliáve ſecta cuius initium non poſſit ex hiſtoriis oſtendi: vnde ſic argumentor: Cùm vnicus ſit Deus, tantùm poteſt eſſe vna vera fides: iuxta illud ad Epheſ. 4. *Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma.* & iuxta illud certiſſimum & receptiſſimum: *Veritas eſt ſimplex & vna, mendacium multiplex.* quare falſæ religiones ſunt plures; vnica ſola poteſt eſſe vera: atqui ſola noſtra fides ab orbe condito hactenus manſit inuariata: ergo ſola eſt vera. Minor probatur: quia poſſumus ſingulis ætatibus ante Chriſtum in populo Iudaico, & poſt illum in omnibus notioribus mundi partibus aliquos deſignare, qui eamdem nobiſcum fidem tenuerunt, nec poſſunt hæretici oſtendere quando vmquam aut inceperit aut variata ſit noſtra fides. quod glorioſus Chriſti Martyr Campianus in ratione ſua 7. clariſſimè demonſtrat. Cùm contrà conſtet quo tempore ſingulæ aliæ ſectæ inceperint, ante quod neminem poſſunt oſtendere, qui idem in omnibus cum ipſis ſenſerit: & ſtatim à ſuo ortu ſingulæ fuerint in varias ſectas diuiſæ; vt ex hiſtoriis & quotidiana experientia poteſt oſtendi.

Solius noſtræ fidei initiū nequit aliud quā à Deo oſtēdi.

Epheſ. 4.

Veritas vna, mendacium multiplex. Sola fides Catholica māſit inuariata.

Campian.

Quare à nobis ſolis ſtat omnium ſæculorum conſenſus, ſtat fidei vnitas, & conſequenter veritas; vnde pulchrè S. Auguſt. contra Epiſtolam fundamenti c. 4. ait: *Tenet me in Eccleſia conſenſus populi atque gentium, tenet auctoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata.*

Auguſt.

89 Hæc nota tam aperta eſt, vt vel ipſi hæretici quandoque vi veritatis victi eam à nobis ſtare fateantur. Hinc Lutherus lib. de Abroganda Miſſa priuata, *Proteſtor*, inquit, *aduerſus eos qui aduerſus me ſunt clamaturi, quòd contra ſtatuta Patrum, contra receptiſſimum vſum docuerim; horum me nihil auditurum.* & Caluinus l. 4. Inſtitut. *Sed enim* (ait de Catholicis) *qui ſic faciunt habent veteris Eccleſiæ exemplum: fateor, verùm in re tanta nil tutius quàm veritatem ipſam ſequi.*

Lutherus.

Caluinus.

Vbi ridiculè quando hoc argumento premuntur, clamant magis Scripturæ credendum eſſe quàm Patribus & toti antiquitati. quaſi ſicut Patres, & tota antiquitas apertè pro nobis faciunt, ita Scriptura clarè pro illis ſtaret; & tantùm eſſet quæſtio vtrùm Scripturæ magis quàm Patribus ſit credendum. Cùm contra tota quæſtio ſit, an in Scriptura explicanda magis ſit credendum omnibus Patribus ac Eccleſiæ Doctoribus viris doctiſſimis & ſanctiſſimis, atque adeò toti antiquitati, quæ ſimul cum Scripturis earumdem explicationem & ſenſum ab Apoſtolis accepit, & poſteris tradidit: an, inquam magis his credendum ſit quàm aliquot apoſtatis & fugitiuis monachis, aut Grammaticis, & id genus hominibus qui nihil præter carnem & ſanguinem ſapiunt, & vt liberiùs poſſent viuere Eccleſiam deſeruerunt. vide Bellarm. l. 4. c. 9. de Eccleſia militante. Plura hâc de re afferri poſſent: ſed quia apud auctores ſuprà citatos facilè reperiri poſſunt, hæc ſufficient.

Abſurda hæreticorū argumenti eluſio.

Bellarm.

Dices. Si credibilitas noſtræ fidei eſſet ita euidens, videtur fieri non poſſe vt tam multi aliàs etiam bono ingenio, eam credibilitatem non videant. 90

Reſpondeo, multos eam videre, qui tamen vt liberiùs ſuis voluptatibus indulgeant, eam non amplectuntur, aut etiam ob dominandi libidinem (vt de Diotrepe teſtatur S. Ioannes in ſua epiſt. 3.) aut vt ex hæreſi nomen aliquod aucupetur, aut propter odium aliquorum Pontificum aut Epiſcoporum (vt videtur Tertulliano & Luthero accidiſſe) Eccleſiæ auctoritatem & doctrinam aſpernantur. Alij verò occæcati amore voluptatum ex priuato affectu nimiùm ſuis ſectis addicti, etiam claram veritatem nequeunt aſpicere: nam in rebus non omnino euidentibus cognitio veritatis multùm pendet ab affectu.

Cur multi veritatē noſtræ fidei aut non videāt, aut ſe videre diſſimulent.

DISPVTATIO XII.

De poteſtate Eccleſiæ, ac Summi Pontificis in rebus fidei definiendis, ac fidelibus proponendis.

VT perfectè ea quæ ad obiectum fidei pertinent explicemus, inquirendum nobis eſt quænam ſit clara regula, ex qua poſſimus infallibiliter cognoſcere quæ ſint obiecta fidei, & quæ non: nam eiuſmodi regula omnino nobis neceſſaria eſt, vt ſine periculo erroris poſſimus credenda à non credendis diſcernere. Cùm autem inter Catholicos qui in rebus controuerſis hanc regulam ſtatuunt iudicium ſiue definitionem Eccleſiæ Summique Pontificis, & inter hæreticos hoc negantes ſit hæc res maximè controuerſa; breuiter hîc nobis aliqua dicenda ſunt de auctoritate ſiue poteſtate Summi Pontificis aut Eccleſiæ circa præſentem materiam. Quia tamen hæc res fuſiſſimè & doctiſſimè à pluribus auctoribus qui paſſim extant tractata eſt, ita vt vix videatur iis quidquam poſſe addi: ideò breuiter eam ſolùm perſtringam, & præcipua quædam adferam fundamenta, ex quibus fides Catholica probari, & hæreſis confutari poſſit, remittendo eos qui plura cupiunt videre, ad eos qui hæc ex profeſſo fuſiùs tractant.

Primùm igitur diſputabimus an in Eccleſia ſit aliquod viſibile caput, ſiue aliquis Chriſti vicarius, cui totius Eccleſiæ gubernatio incumbat. Deinde qua ratione ad ipſum, præſertim vnà cum Concilio generali, ſpectet definire quæ credenda ſint, & quæ non.

DVBIVM

DVBIVM I.

An Chriſtus contulerit ſancto Petro primatum in totam Eccleſiam?

1 CONCLVSIO I. Certa fide tenendum eſt Chriſtum S. Petrum hîc conſtituiſſe ſuum vicarium, & caput totius Eccleſiæ. Eſt communis Catholicorum contra hæreticos huius temporis, qui ferè docent Apoſtolos fuiſſe æquali auctoritate.

Matth. 16. Probatur Primò, ex Scripturis. Matth. 16. vbi Chriſtus laudata Petri confeſſione, mutauit ipſius nomen, & vocauit eum Cephas ſiue Petrum, dicens: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Vbi promiſit ſe Petrum conſtituturum ſecundarium fundamentum Eccleſiæ, cuius ſcilicet auctoritate ipſa poſt Chriſtum nitatur. Chriſtus enim eſt primus lapis, primumque Eccleſiæ fundamentum; quæ duobus modis nititur Chriſto tamquam fundamento. Primò, quatenus ipſius ſanguine redempta omnem vitam gratiæ ac vim merendi ab eo accepit: atque ita tota vita ipſius, omnéſque vitales operationes illius meritis tamquam fundamento, à quo habent quòd ſint, ſubſiſtunt & innituntur. Secundò, quatenus ipſius auctoritate fundatur in fide, & gubernatur in moribus.

Eccleſia dupliciter Chriſto vt fundamento nititur.

Hebraes 9. Quantum ad primam rationem, ad omnem vitam gratiæ ſufficiunt illi merita Chriſti, qui per proprium ſanguinem (vt dicitur ad Hebræos) introiuit ſemel in ſancta æterna redemptione inuenta, & ſemel oblatus eſt ad multorum (id eſt omnium, quantum eſt ex parte ipſius) exhaurienda peccata. Quare, vt ibidem docet Apoſtolus non eſt opus nobis alio redemptore, ſiue qui hoſtias offerat pro redemptione noſtra.

2 Quantum ad ſecundum modum, cùm Chriſtus non eſſet perpetuò nobiſcum humano modo manſurus, nec per ſe illo functurus officio, indigebat vicario, non quidem qui aliam fidem docendo aliud à Chriſto fundamentum poneret (hoc enim 1. ad Corinth. 3. verſ. 11. dicitur fieri non poſſe) ſed qui fidem ac doctrinam Chriſti infallibiliter explicaret, eiúſque leges curaret obſeruari, additiſque aliis legibus ad id neceſſariis vel valdè vtilibus earum obſeruationem ſtabiliret; atque ita ex hac parte ſecundarium & vicarium eſſet Eccleſiæ fundamentum. Hanc igitur poteſtatem & auctoritatem hîc Petro promiſit. Quod clarè confirmatur ex verbis ſequentibus, vbi dicit: *Et tibi dabo claues regni cælorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram,* &c. vbi abſoluta poteſtas in omnem Eccleſiam Petro promittitur, quæ ſit proxima poteſtati ipſius Chriſti. quòd apertè ſignificatur per illa verba: *Et tibi dabo claues regni cælorum.* Vbi diligenter notanda eſt diuerſitas loquendi; qua Chriſtus hîc vtitur promittendo Petro poteſtatem ligandi & abſoluendi; & qua vtitur Iohannis 20. conferendo eam poteſtatem omnibus Apoſtolis. Hîc enim dicitur: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata,* &c. nulla facta mentione clauium: apud Matth. verò, expreſsè promittuntur Petro claues regni cælorum, olim ſignati per domum Dauid. Quo modo loquendi Chriſtus apertè oſtendit ſe Petro promittere poteſtatem proximè ſimilem illi, quam Pater promittit ipſi Chriſto Iſaiæ 22. vbi ait: *Et dabo clauem domus Dauid* (id eſt Eccleſiæ, ſiue regni cælorum: hæc enim idem ſignificant, accipiendo Eccleſiã, prout comprehendit etiam triumphantem) *ſuper humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit qui aperiat.* Item quam S. Iohannes Apoc. 3. ſignificat iam Chriſto à Patre eſſe datam, dum de eo ait: *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clauem Dauid; qui aperit, & nemo claudit,* &c. quibus verbis ſumma & abſoluta poteſtas Chriſto data ſignificatur.

Qua ratione Chriſtus Petrum conſtituerit vicarium fundamentum Eccleſiæ. *1. Corinth. 3.*

3 Aliter Petro, aliter Apoſtolis promittitur & conceditur poteſtas ligandi & ſoluendi. *Iohan. 20.*

Iſaie 22. Qualis poteſtas ſignificetur per claues.

Apoc. 3.

Cùm igitur iiſdem penè verbis & planè æquiualentibus Chriſtus Petro promittat dare claues regni cælorum, quibus hæ ipſi promiſſæ fuerunt à Patre, apertè ſignificat ſe Petro conferre ſimilem poteſtatem; quantùm nimirum puro homini conferri poterat: & conſequenter ſe ei conferre ſummam poteſtatem ſpiritualem ſuper omnes fideles.

Vnde etiam patet, S. Petrum hîc aliter dici fundamentum Eccleſiæ quàm alij Apoſtoli ad Epheſ. 2. dicantur fundamentum, ſuper quo ædificati ſunt fideles. Primò, quia D. Petro ſingulariter nomen Cephas ſiue Petrus impoſitum eſt, quo ſignificatur eum ſingulari modo eſſe petram & Eccleſiæ fundamentum; alias enim non debuiſſet præter cæteros dici Cephas, niſi ſingulari præ ceteris modo fuiſſet Eccleſiæ fundamentum. Dices, Dominus non vocauit eum Petram, ſed Petrum. Reſpondeo, Syriacè dictum fuiſſe Cephas, quod petram ſignificat: interpretem autem vertiſſe Petrum, quia hoc Græcè idem ſignificat quod petra, & nomen maſculinum conuenientiùs viro tribuitur. Poſtea autem vertit, *ſuper hanc petram,* &c. vt oſtendat Dominum Petrum verè vocaſſe petram: quo ſignificaret ipſum eſſe inſtar ſolidæ rupis cuius firmitate niteretur Eccleſia. 4

Epheſ. 2. Aliter S. Petrus, aliter alij Apoſtoli dicuntur fundamentum.

Patet hoc Secundò, quia, quod nulli Apoſtolorum contigit, Chriſtus S. Petro ſingulariter promiſit, quòd ſuper eum ædificaret ſuam Eccleſiam: ergo ſingulari modo hanc ſuper eum ædificauit. niſi velimus Chriſtum hæc vanè & illuſoriè promiſiſſe. Tertiò, quia poſtquam Chriſtus Iohannis 20. dediſſet ſimul omnibus Apoſtolis poteſtatem ligandi & ſoluendi, cap. 21. volens Petro ſingulariter tribuere id, quod ei ſingulariter promiſerat, ſupra illam poteſtatem quam cum aliis iam communem acceperat, contulit illi propriam paſcendi & agnos & oues, ſcilicet plebem & Prælatos. vbi etiam, vt apertiſſimè oſtenderet ſe Petro præ ceteris velle maiorem poteſtatem committere, maiorem ab eo præ ceteris amorem exegit, dicens: *Diligis me plus his?* Præterquam autem quòd hæc loca ex ſe clara ſint confirmantur etiam auctoritate omnium Patrum, quia tam Græci quàm Latini ea ita intellexerunt: quorum verba vide apud Sanderum l. 6. de viſibili monarch. cap. 4. & Bellarm. l. 3. de Pontif. cap. 25. & Canum l. 7. de locis Theologicis, & Pighium l. 3. cap. 3. qui apertè oſtendunt totam antiquitatem ſemper intellexiſſe Petro illis locis fuiſſe collatum primatum ſuper alios Apoſtolos. 5

Sanderus. Bellarm. Canus. Pighius.

Vnde vlteriùs argumentor. Conſtat iam diu hunc fuiſſe Eccleſiæ ſenſum, ſcilicet Petro hunc primatum fuiſſe collatum, nec poteſt oſtendi ex vllis hiſtoriis aut ſcriptoribus, quando hæc opinio poſt tempora Apoſtolorum primò fuerit in Eccleſiam introducta: ergo manauit ex doctrina Chriſti & Apoſtolorum, & hoc certò, & apertè tenendum eſt donec hæretici contrarium clarè probent. Si enim hæc opinio poſt tempora Apoſtolorum cœpiſſet in Eccleſiam induci, cùm hæc res ſit ſummi momenti omnino incredibile eſt nullum futurum fuiſſe ſcriptorem qui hoc notaſſet. Quare contrarium aſſerentes eodem modo faciunt, ac ſi quis diceret Romam non fuiſſe conditam à Romulo, nec habuiſſe initio reges, ſed hæc ab aliquo diu poſt eam conditam fuiſſe conficta; qui ſine dubio non tam refutatione quàm commiſeratione ac helleboro putaretur indigere. 6

Hæretici aſſerentes initio Eccleſiæ non fuiſſe creditum S. Petrũ fuiſſe caput Apoſtolorum, omni fide indigni.

Idem etiam clarè inſinuat S. Matth. cap. 10. vbi numerans nomina Apoſtolorum abſolutè vocat Petrum primum: quod non potuit feciſſe, niſi quia primus erat dignitate; nam vocatione prior illo erat Andreas, qui ipſum Petrum ad Chriſtum adduxerat, vt patet Iohann. 1. 7

Matth. 10.

Confirmatur ex Actis cap. 1. vbi S. Petrus apertè exercuit primatus officium, monens omnes alios vt

digerent aliquem in locum Iudæ; quod niſi ad ipſum ratione officij ſpectaſſet, numquam ipſe qui præ ceteris turpiſſimè ceciderat, auſus fuiſſet ceteris quid eſſet faciendum præſcribere, dicens: *Oportet ergo ex his*, &c. Plura vide apud Sanderum & Bellarminum ſuprà.

Sanderus. Bellarm.

8 Hoc ſolùm hîc addam, quod in ſimilibus argumentis hæreticis ſæpe inculcandum eſt. Certum eſt Chriſtum ſuis Apoſtolis non nudis verbis myſteria fidei tradidiſſe, ſed iis etiam veram illorum intelligentiam aperuiſſe; ac ſimili modo certum eſſe debet, Apoſtolos ſuis ſucceſſoribus nõ ſolùm tradidiſſe nudas Scripturas, ſed etiam harũ verũ ſenſum iis explicuiſſe; alias enim nullo modo ſuo muneri feciſſent ſatis, nec tam fuiſſent Doctores Eccleſiæ quàm librarij. ex quo clarè conſtat hæc omnia loca circa tempora Apoſtolorum fuiſſe ab Eccleſia in vero ſenſu intellecta: atqui, vt clariſſimè docent Pighius, Bellarm. & Sanderus ſuprà citati, tota antiquitas ea loca ſic intellexit, nec poteſt oſtendi quando poſt Apoſtolos inceperint ea ſic intelligi: ergo dicendum eſt Apoſtolos ea ſic explicuiſſe.

Chriſtus Apoſtolis vna cum ſacra doctrina huius etiã ſenſum tradidit. Et ſimiliter Apoſtoli poſteris.

Pighius. Bellarm. Sanderus.

9 Confirmatur, quia ſi aliqua lex in aliqua ciuitate, cui fuiſſet ab initio lata, fuiſſet ab omnibus per multa ſæcula in certo aliquo ſenſu intellecta, cui etiam fauerent verba legis; omnes meritò iudicarent eam in hoc ſenſu primò fuiſſe latam, & contrarium aſſerentes nullo modo eſſent audiendi, ſed vt ridiculi, reiiciendi, donec clarè probarent eum ſenſum repugnare verbis ipſius legis, aut ex teſtimonio eorum qui eam initio explicarunt, apertè oſtẽderent aliam fuiſſe legiſlatoris intentionem. Nihil autem horum poſſunt hæretici pro ſua opinione contra Catholicam ſententiam adferre, ideóque meritò tamquam vani reiiciendi ſunt.

10 Obiicies Primò, Actorum 8. Apoſtoli miſerunt Petrum & Iohannem Samariam: ergo ille non erat illorum caput, quia maior non mittitur à minore.

Reſpondeo Primò, eodem argumento olim Arianos conatos fuiſſe probare Filium eſſe minorem Patre, quia mittitur à Patre. Reſpondeo Secundò, Apoſtolos miſiſſe Petrum non imperando, ſed communi conſilio expediens iudicando vt Petrus iret, quod etiam ipſe Petrus cum aliis iudicabat. ex quo nulla probabili conſequentia infertur eum non fuiſſe aliorum caput.

11 Obiicies Secundò, Cyprianus l. 2. de Vnitate Eccleſiæ ait: *Hoc erant ceteri Apoſtoli quod erat Petrus, pari conſortio prediti honoris & poteſtatis.* Idem ait S. Hieron. l. 10. in Iouinianum, & S. Leo epiſt. ad Anaſtaſium. Confirmatur, quia S. Paulus reſtitit S. Petro in faciem: ergo hic non erat illius Superior.

Cyprian.

Hieron. Leo.

Reſpondeo, illos Patres facere Petrum aliis Apoſtolis parem in munere Apoſtolatus præciſè, quo immediatè à Chriſto ſingulis erat data poteſtas in omnes fideles Marci vlt. & Iohan. 20. Petrum autem ſingularem accepiſſe poteſtatem Iohan. 21. qua conſtituebatur etiam Apoſtolorum Superior, patet ex locis citatis ſuprà, & apertè teſtantur ipſe D. Leo ſerm. de ſua aſſumptione ad Pontificatum, & Chryſoſtomus in hunc locum. Imò etiam ipſe D. Hieronymus eo ipſo loco ſuprà citato id clarè affirmat: dicit enim vnum fuiſſe electum è duodecim, vt conſtituto capite omnis ſchiſmatis tolleretur occaſio.

In quo S. Petrus fuerit par aliis Apoſtolis.

S. Leo. Chryſoſt. Hieron.

Ad confirm. Reſpondeo, etiam inferiori licere aliquando ex caritate admonere ſiue reprehendere Superiorem, præſertim quando peccat cum aliorum ſcandalo, vt teſtatur D. Auguſt. epiſt. 19. ad Hieronym. & S. Gregorius homil. 18. in Ezech. Petrus autem quando à Paulo reprehendebatur, ex imprudentia aliqua faciebat, quæ infirmos in fide ſcandalizabant.

Inferior aliquando licitè admonet Superiorem.

Auguſt. Gregorius.

Obiicies Tertiò, Petrum numquam vllum actum exercuiſſe ſuperioritatis: imò Paulus teſtatur Petrum nihil ſibi contuliſſe, ſed dediſſe dexteram, quod erat ſignum paritatis. Item Paulus dicit Petro creditum fuiſſe Euangelium circumciſionis, ſibi verò Gentium; quare Petrus non videtur habuiſſe curam vniuerſalem totius Eccleſiæ, ſed ſolùm Iudæorum. 12

Reſpondeo, Petrum non ita ſæpe & apertè exercuiſſe officium Superioris, quia non erat neceſſe: omnes enim Apoſtoli ſatis inſtructi erant à Spiritu ſancto, vt poſſent fungi ſuo munere; exercuiſſe tamen id aliquando, vt patet Actorum 1. in electione S. Matthiæ, & Actor. 15. vbi primus dixit ſententiam quam alij omnes ſecuti ſunt, & Actor. 2. vbi tamquam Superior pro omnibus reſpondit; imò ipſe conſtituit Iacobum Minorem Epiſcopum Ieroſolymitanum, vt teſtatur S. Chryſoſtomus in illud Ioann. 21. *Sequere me.* His adde, non omnia ſcripta eſſe quæ Petrus aliique Apoſtoli egerunt, atque ita facilè nobis ignorantibus potuiſſe contingere Petrum ſæpiùs primatus officium exercuiſſe.

S. Petrus rarò quidem, aliquando tamen exercuit officiũ Superioris in Apoſtolos.

Act. 1. & 15.

Chryſoſt.

Dicit autem S. Paulus nihil ſibi à Petro aut Iohanne collatum fuiſſe quod ad doctrinam attinet, quam ipſe à Chriſto ſufficientem acceperat; multum tamen auctoritatis ipſi ex hoc facto acceſſit, quia ipſe dicit ſibi à Petro datam eſſe dexteram tamquam ſignum amicitiæ & communicationis, vt inde probet ſuam doctrinam cum doctrina illorum conuenire, atque ita pariter recipiendam eſſe. Datio autem dexteræ non eſt ſignum paritatis, ſed concordiæ in doctrina, pace, vnitate animorum. Item dicit Petro creditum fuiſſe Euangelium circumciſionis, non quia non habebat poteſtatem in Gentes, cum ipſe Petrus Actor. 15. dicat Deum elegiſſe Gentes audire Euangelium per os ſuum; ſed quia primariam & præcipuam curam Iudæorum conuertendorum communi conſilio Petrus acceperat, tamquam partis præcipuæ ipſius Eccleſiæ, ſicut etiam ipſe Chriſtus ad Rom. 15. v. 8. dicitur miniſter circumciſionis, id eſt euangelizator & doctor Iudæorum. Vnde etiam hinc probari poteſt, Petrum ſucceſſiſſe in officium Chriſti, & fuiſſe Primum inter Apoſtolos. 13

Rom. 15.

DVBIVM II.

Vtrùm Chriſtus hanc dignitatem in ſua Eccleſia voluerit eſſe perpetuam?

CONCLVSIO I. Chriſtus ſuam Eccleſiam ita conſtituit, vt vſque ad finem mundi ſit duratura, ita vt numquam deficiat. Probatur, Matthæi 16. Chriſtus ait S. Petro: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam:* atqui ſi Eccleſia aliquando defeciſſet, portæ inferi præualuiſſent aduerſus eam: ergo ipſa numquam defecit, nec deficiet. 14

Eccleſia numquam deficiet.

Matth. 16.

Probatur Secundò, ex Matth. vlt. vbi cùm Chriſtus iuſſiſſet vt Apoſtoli docerent omnes Gentes fidem & obſeruantiam mandatorum, ſubiungit: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Vbi dum dicit, *vobiſcum ſum*, non ſolos intelligit Apoſtolos, ſed etiam eorum ſucceſſores: quia Apoſtoli non perſeuerarunt vſque ad conſummationem ſeculi. Vnde etiam Chriſtus Iohann. 17. Patri ait: *Non pro iis autem* (ſcilicet Apoſtolis) *rogo tantùm, ſed & pro iis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum ſint; ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint.* Vbi expreſsè dicit ſe rogare Patrem vt omnes per Apoſtolos credituri vnum ſint inter ſe & in ipſo Chriſto ac Patre, ſcilicet per fidem & caritatem. quod Matth. vltimo promittit futurum vſque ad con

Matth. vlt.

Iohan. 17.

ad conſummationem ſeculi. Quare fatendum eſt nullo vmquam tempore veram Eccleſiam defeciſſe in fide, niſi velimus dicere & Chriſtum ibi non fuiſſe exauditum à Patre, & Matth. vltimo falſa promiſiſſe: ſi enim Eccleſia vmquam erraſſet in fide, tunc Chriſtus non fuiſſet cum illa, quia ſicut tunc fuiſſet aliena à fide Chriſti, ita fuiſſet aliena à Chriſto, & ſubiecta diabolo, & portæ inferi præualuiſſent aduerſus eam.
Boſius. vide plura apud Boſium de Signis Eccleſiæ, libro 17. ſigno 77.

15 Sola Eccleſia Catholica à Chriſto hucuſque fuit continuata.

Hinc infertur nullam aliam Eccleſiam præter Catholicam poſſe eſſe veram Chriſti Eccleſiam, quia hæc ſola poteſt oſtendere continuationem ſuæ fidei vſque ad tempora Apoſtolorum, nec ex vllo hiſtorico aut alio antiquiore ſcriptore qui res ſui temporis deſcripſit, poteſt oſtendi quo tempore Eccleſia ſuam fidem mutarit, aut aliqua ex parte nouam ſuſceperit; cùm contrà de ſingulis hæreſibus conſtet quo tempore quóue auctore inceperint, & qui ſtatim contra eam ſe oppoſuerint.
Sanderus. Vt clarè oſtendit Sanderus l. 7. Monarchiæ viſibilis. Nec ſatisfacit quod hæretici ſemper dicunt aliquos fuiſſe qui ſuam fidem colerent à tempore Apoſtolorum, ſed clam & occultè; quia ſic poſſum dicere doctrinam Mahumetis cœpiſſe ab initio mundi, & ſemper fuiſſe aliquos qui eam clam colerent, & tandem Mahumetem primùm eam palam
Campian. nunciaſſe. vide Campianum ratione 3. & 7.

16 Primatus Sũmis Pontificibus perpetuus collatus.

Conclvsio II. Chriſtus etiam voluit primatum Petro collatum in ſucceſſoribus eius in Eccleſia eſſe perpetuum. Eſt de fide cõtra noſtros hæreticos. Probatur Primò, ex verbis Chriſti qui S. Petrum vocauit petram, qua tamquam vicario poſt ipſum Chriſtum fundamento, iuxta dicta ſuprà firmata niteretur ſoliditas & perpetuitas Eccleſiæ: ergo cùm hæc ſit futura perpetua vſque ad diem iudicij, is etiam quo nititur debet eſſe perpetuus, vel per ſe, vel per ſuos ſucceſſores; & conſequenter cùm Petrus ſit mortuus, debuit habere ſucceſſorem in idem officium.

Dices, Petrum manere fundamentum Eccleſiæ, quia inſtruxit eam ſua fide, & per ſuas epiſtolas eam perpetuò pergit inſtruere.

Reſpondeo hoc non ſufficere, ſed neceſſarium eſſe vt aliquis conſtituatur qui præſens perpetuò eam inſtruat, ac infallibiliter & perſpicuè in omnibus in quibus poſſit occurrere dubitatio dirigat; alias Euangeliſtæ, & B. Paulus debuiſſent potiùs dici fundamentum Eccleſiæ, quàm S. Petrus, quia illi longè plura de myſteriis noſtræ fidei ſcripſerunt; cùm tamen contrà S. Petrus ſingulari modo præ ceteris dicatur fundamentum Eccleſiæ, vt ſuprà oſtendi.
S. Leo. hinc D. Leo ſerm. 2. de aſſumptione ſua ait: *Manet diſpoſitio veritatis & in accepta fortitudine Petrus perſeuerat, nec ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula relinquit.* per ſuos ſucceſſores ſcilicet eam gubernando.

Confirmatur, quia, vt ſuprà oſtendi, Chriſtus qui eſt primarium fundamentum & caput Eccleſiæ, quia eam perpetuò per ſe humano modo & viſibiliter præſens non erat recturus, debuit habere vicarium ſucceſſorem: ergo etiam Petrus. nec enim vlla vel probabilis ratio fingi poteſt, cur Chriſtus potiùs debuerit habere ſucceſſorem quàm S. Petrus.

17 Dubia Scripturæ loca intelligi debent prout Apoſtolorũ ſucceſſores ea intellexerunt.

Probatur Secundò, quia ſi dubium eſſet an teſtimonia ſuprà allata ſignificarent Petro eiúſque ſucceſſoribus perpetuum primatus officium eſſe commiſſum; eſſent tamen intelligenda ſicut Apoſtolorum ſucceſſores ea intellexerunt, qui Scripturas & germanum earum ſenſum ab Apoſtolis acceperunt, vt oſtendi ſuprà num. 8. & 9. atqui hi intellexerunt Matth. 16. Petro fuiſſe promiſſum, & Iohan. 21. traditum primatum Eccleſiæ in ſucceſſores deriuandum: ergo ea loca ſic intelligenda ſunt. Minor patet ex teſtimoniis totius antiquitatis, quæ fusè citant Pighius & Sanderus ſuprà, & Bellarm. l. 2. de Pontifice cap. 13. 14. 15. 16. vbi clariſſimè docet, totam antiquitatem hoc ſenſiſſe.

DVBIVM III.

Vtrùm Romanus Pontifex ſit ſucceſſor S. Petri in primatu Eccleſiæ?

18 Cur hæretici negent primatum Pontificis.

OMnes omnino hæretici hoc negant: quia alias ſeipſos ſuámque doctrinam neceſſariò damnarent. Nec enim manifeſtè rei poſſunt aliter eſſe ſalui quàm fugiendo iudicem.

Conclvsio. De fide, quam omnes hactenus fideles à Chriſti tempore profeſſi ſunt, eſt, Romanum Pontificem eſſe verum S. Petri ſucceſſorem in primatu Eccleſiæ. Probatur Primò, ex epiſtolis decretalibus Anacleti, Euariſti, Alexandri I. Sixti I. Aniceti, Eleutherij, Victoris, Sixti II. Stephani, Marcelli, Melchiadis, qui omnes hanc fidem ſuo & teſtimonio & ſanguine fuſo firmarunt, & veri fidei Martyres ſeu teſtes à Chriſto ſunt acceptati. Eorum verba refert Pighius ſuprà lib. 6. c. 6. *Pighius.*

Reſpondent hæretici, eorum epiſtolas eſſe vitiatas. Sed contrà Primò, etſi aliquorum epiſtolæ habeant aliqua quæ non ita videntur certa & probata, tamen multorum epiſtolæ ſunt planè certæ & indubitatæ, nec vel leue continent ſignum, ex quo meritò colligas falſatas eſſe. Secundò, etiam illæ epiſtolæ, de quibus dubitatur an verè ſint iſtorum Pontificum & omnino incorruptæ, tamen valdè antiquæ ſunt, & prioribus etiam ſæculis in Eccleſia receptæ à multis, nec vmquam ab antiquioribus tamquam aliquid fidei repugnans continentes ſunt oppugnatæ; atque ita ſaltem hoc probant, noſtram ſententiam olim prioribus ſæculis in Eccleſia communiter fuiſſe creditam. Vnde vlteriùs infero, euidenter eas in eo puncto tam graui nihil falſi continere. Alias enim certo certiùs aliquis SS. Patrum, qui illis temporibus & plurimi doctiſſimi ac acutiſſimi viuebant, & vigilantiſſimi excubabant, vt omnem falſam doctrinam ſtatim in ſuo ortu oppugnarent, & quantum poſſent opprimerent, etiam eas epiſtolas oppugnaſſet, aut ſaltem eum errorem in iis notaſſet. Quod cùm conſtet neminem feciſſe, clariſſimum eſt ſanctos Patres ab iis in hoc puncto non diſſenſiſſe. 19

Probatur Secundò, ex auctoritate plurimorum 20
Conciliorum generalium, quæ Romanum Pontificem agnouerunt caput totius Eccleſiæ. quæ fusè citat Bellarm. l. 2. de Roman. Pontif. c. 13.

Probatur Tertiò, ex conſenſu omnium ſanctorum Patrum tam Græcorum quàm Latinorum, quos fusè citant Bellarm. & Pighius ſuprà citati, & Sanderus l. 2. Monarchiæ viſibilis. *Bellarm. Pighius. Sanderus.* Adferam hîc trium tantùm teſtimonia quos hæretici aliquando contra nos citant. S. Cyprianus l. 1. epiſt. 3. ait Eccleſiam Romanam *Cyprian.* eſſe Petri cathedram & Eccleſiam triumphantem, vnde vnitas ſacerdotalis exorta ſit, nec aliunde naſci hæreſes, quàm quia non cogitatur vnus in Eccleſia ſacerdos & vnus iudex vice Chriſti. & l. 4. epiſt. 8. Eccleſiam Romanam vocat radicem & matricem Eccleſiæ Catholicæ. Idémque pluribus docet libr. 1. epiſt. 8. & l. de Vnitate Eccleſiæ. Item S. Hieron. epiſt. *Hieron.* 57. ad Damaſum: *A paſtore, inquit, præſidium ouis petit, cum ſucceſſore piſcatoris, & diſcipulo crucis loquor: ego nullum primum niſi Chriſtum ſequens, beatitudinis tuæ, id eſt cathedræ Petri, communione conſocior. Super illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt: ſi quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuio.* Item D. Bernard. l. 2. de Conſideratione ad Eugenium ait: *Bernard.* *Quis*

Quis es? ſacerdos magnus, Summus Pontifex; tu princeps Apoſtolorum, tu heres Apoſtolorum. & infrà: *Tu es cui claues traditæ, cui oues creditæ ſunt; ſunt & alij cæli ianitores gregumque paſtores, ſed tu tanto glorioſius, quanto differentius vtrumque nomen hereditaſti. habent hi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos, tibi vniuerſi crediti ſunt, vni vnus; nec modo ouium, ſed & paſtorum tu vnus omnium es paſtor.*

21 *Gregorius.* Obiicies Primò, D. Gregorium, qui l. 4. epiſt. 32. recuſat dici vniuerſalis Epiſcopus, & vocat hoc nomen profanum: ergo ſentit Romanum Pontificem non eſſe Epiſcopum totius Eccleſiæ.

Dupliciter poteſt quis dici Epiſcopus vniuerſalis. Reſpondeo, dupliciter aliquem poſſe dici Epiſcopum vniuerſalem. Primò, ita vt cæteri non ſint veri Epiſcopi, ſed tantùm eius vicarij, & hoc modo acceptum illud nomen D. Gregor. vocat profanum, vt patet ex eius l. 7. epiſt. 69. ad Euſebium, vbi ait: *Si vnus vniuerſalis eſt, reſtat vt vos Epiſcopi non ſitis.* & l. 7. epiſt. 36. ait: *Si vnus Patriarcha vniuerſalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur.* Secundò, poteſt accipi ita, vt aliquis, quia omnes fideles ipſius curæ commiſſi ſunt, ita dicatur vniuerſalis Epiſcopus, vt tamen alij ſint etiam veri Epiſcopi, & Eccleſiarum principes. Et hoc nomen rectè ita tribui Romano Pontifici numquam contra tot auctoritates negauit Gregorius: noluit tamen eo ſeipſum inſcribere, vt ſuo exemplo Iohannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum hoc ſuperbè ſibi aſſumentem ad ſaniorem mentem reuocaret. Vnde etiam quamuis ſciret illud nomen in hac ſecunda ſignificatione poſſe commodè accipi, & ita hactenus fuiſſe in Eccleſia acceptum, & Romano Pontifici tributum; hîc tamen hoc diſſimulat, illique ſolam priorem ſignificationem tribuit, vt ita nomen hoc odioſum reddat, & ipſum Iohannem ne eo vtatur auertat. Nihilominus D. Gregorius re ipſa diuerſas per orbem Eccleſias ac Epiſcopos dirigendo, ac corrigendo earum errata, ſatis oſtendit ſibi omnium Eccleſiarum curam commiſſam eſſe. Vide Baronium circa tempora D. Gregorij, & Sanderum l. 7. anno 559. in Pontifice Gregorio.

S. Gregorius Epiſcopi vniuerſalis nomine abſtinet iuriſdictione vtitur. *Baronius. Sanderus.*

22 *Carthag. 3. Sanderus.* Obiiciunt hæretici Secũdò, in tertia Synodo Carthaginenſi cautum eſſe ne Romanus Pontifex dicatur vniuerſalis. ſed bene reſpondet Sanderus lib. 1. anno 555. eos hoc malitioſè fingere: nec enim illa verba ſunt Concilij, ſed Gratiani. Concilium enim ibi agit de ſolis Epiſcopis Africanis, & prohibet ne quiſquam illorum ſe vocet vniuerſalem Epiſcopum: de Romano autem Pontifice ibi nihil agit, nec ad ipſum ſpectabat de eo agere. Verba autem quæ illi citant, poſt canonem Cõcilij à Gratiano appoſita ſunt, non tamquam pertinentia ad illud Concilium, ſed tamquam titulus ſequentis canonis.

23 Probatur etiam concluſio ratione. Quia, vt ſuprà oſtendi, primatus Petro traditus debebat perpetuo in Eccleſia perſeuerare, vt eſſet vnus paſtor, & vnum ouile; vt ſicut oues debebant viſibiliter & humano more regi, ita vnus eſſet viſibilis omnium paſtor, qui eas humano more regeret. Cùm igitur Petrus non poſſet perpetuò Eccleſiam viſibiliter regere, neceſſarium erat illud officium ſiue Eccleſiæ primatum deriuari in ſucceſſores. Hoc autem ſemel poſito, clarum eſt hoc Roman. Pontifici tribuendum eſſe; quia nullus eſt alius, cui vel probabiliter poſſit hoc conuenire. Qui plura hac de re volet, inſpiciat Auctores citatos. Queretur fortè aliquis me rem tam amplam tantique momenti ita breuiter & quaſi curſim perſtringere. Cui reſpondeo, me non ſtatuiſſe hanc ex profeſſo diſcutere, ſed ſolùm iis qui meum librum legent aliqua ſuggerere, ex quibus huius difficultatis ſtatum poſſent perſpicere, ac fidem Catholicam contra communes aduerſariorum obiectiones tueri; ac ſimul iis qui luculentiorem eiuſdem tractationem deſiderant, indicare Auctores in quibus eam poſſint videre.

DVBIVM IV.

Vtrùm in vera Eccleſia ſit aliqua regula, ex qua infallibiliter poſſimus res fidei cognoſcere?

CONCLVSIO. In Eccleſia eſt à Deo relictus aliquis iudex ſiue regula infallibilis omnium controuerſiarum fidei. Eſt communis Catholicorum. 24

Probatur Primò, ex Scripturis; Iohan. 14. vbi Chriſtus ait: *Rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis.* vbi à Chriſto promittitur Primò, aliquod donũ quod perpetuò in Eccleſia erat manſurum, illis verbis: *Vt maneat vobiſcum in æternum.* Secundò, promittitur tale donum, ex quo omnis veritas ad religionem & verum Dei cultum pertinens, poſſit cognoſci. quod apertè ſignificatur illis verbis, *Spiritum veritatis:* qui ſcilicet, prout promittitur cap. 16. *Docebit vos omnem veritatem.* Cùm autem Chriſtus multis locis hunc ſpiritum promittat, vbique vocat eum ſpiritum veritatis; vt oſtendat ipſum infallibiliter docturum ſuam Eccleſiam omnem veritatem. Vnde apertè infertur neceſſariò fatendum eſſe in Eccleſia à Deo conſtitutam eſſe aliquam regulam ſiue rationem, ex qua infallibiliter omnis veritas poſſit cognoſci. Si enim in ea nulla ſit talis regula, facillimè fieri poterit vt in multis ad ſalutem neceſſariis erret, atque ita contra promiſſionem Chriſti non habeat ſpiritum veritatis, qui eam omnem veritatem ſcitu neceſſariam doceat. *Iohan. 14.* *Eccleſia ſi errare poſſet non haberet ſpiritum veritatis ſibi à Chriſto promiſſum.*

Probatur deinde ratione. Primò, quia, cùm Deus à nobis exigat vt indubitanter res fidei credamus, debet nobis dare modum quo infallibiliter eas cognoſcamus; alias enim eſſet nobis impoſſibile eas certò & indubitanter omnino credere (patet enim me nil poſſe omnino certò & indubitãter credere quandiu non habeo vllam certam regulam ex qua poſſim cognoſcere illud eſſe credendum.) Atque ita Deus impoſſibilia nobis præciperet. quod abſurdiſſimum eſt. 25 *Deus exigẽs à nobis fidẽ tenetur nobis certam eius cognoſcendæ ſtatuere regulam.*

Secundò, quia, vt patet Matth. 16. vbi docet, portas inferi numquam preualituras contra Eccleſiam, & c. vlt. vbi mittens Apoſtolos ad prædicandam fidem, & Eccleſiam congregandam, ait, *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi;* Chriſtus promiſit ſuam Eccleſiam in eadem fide vſque ad conſummationem ſæculi, perpetuò, integrè, & ſine errore perſeueraturam (ſi enim in fide ſemel erraret, à Chriſto ad perfidiam deficeret, & ita portæ inferi contra eam præualerent, nec Chriſtus cum ea permaneret:) atqui illud fieri non poterat, niſi conſtitueret ei certam regulam, ex qua & quæ eſſent fidei, & quæ ei aduerſarentur, ſine periculo erroris poſſet cognoſcere: ergo dedit ei talem regulam. 26 *Matth. 16.*

Confirm. ex 1. ad Timoth. cap. 3. vbi Eccleſia dicitur columna & firmanentum veritatis: quod non poteſt aliter dici, quàm quia certa aliqua regula ita in fidei veritate dirigitur, vt ab ea aberrare nequeat. Vide plura apud Thomam Waldenſ. l. 2. Doctrinalis fidei cap. 29. & Bellarm. l. 3. de Eccleſia cap. 11. 12. 13. 14. & lib. 3. de Verbi Dei interpretatione cap. 4. Nec enim puto eſſe operæpretium his probandis diutiùs immorari: quia hæc concluſio ſic in genere ſumpta, eſt planè euidens nec ita ab hæreticis impugnatur; ſed difficultas eſt quæ ſit illa regula, ſiue quis à Deo nobis ſit ſtatutus iudex omnium controuerſiarum in rebus fidei occurrentium. Hic igitur nobis quærendus eſt, idque partim ex conditionibus in tali iudice requiſitis, partim ex Scriptura; & Tertiò, ex communi Eccleſiæ Sanctorumque Patrum conſenſu. *1. Tim. 3.* *Thom. Vvaldenſ. Bellarm.*

DVBIVM

DVBIVM V.

Quis ſit iudex controuerſiarum fidei cuius iudicio omnes teneantur ſtare?

17 VT hæc difficultas clarè explicari poſſit, Primò quærendum eſt quæ conditiones in eiuſmodi controuerſiarum de rebus fidei iudice requirantur, vt ex iis quis tandem ille ſit poſſimus cognoſcere.

Hæretici huius temporis eiuſmodi conditiones ponunt tres. Prima eſt, vt certò & infallibiliter veram ſententiam pronunciet; Secunda, vt non liceat ab eo prouocare; Tertia, vt nullo ducatur ſtudio partium. Quis autem ſit hic iudex, cui eæ conditiones conueniant, variæ ſunt illorum ſententiæ.

Libertinorum error. Libertini reiicientes omnem Scripturam & Prælatorum auctoritatem, dicunt eſſe ſpiritum internum nobis veritatem inſpirantem. vnde internam omnem animi motionem, quantumuis prauam, aiunt eſſe motum Spiritus ſancti. *Vvitakerus.* Witakerus autem cum quibuſdam aliis ait, hunc iudicem eſſe Spiritum ſanctum publicè per Scripturas nobis loquentem.

Aliorum error ſolis verbis à Libertinis diſcrepans. Alij ferè hæretici noſtri temporis aiunt eſſe Scripturam intellectam, prout cuique interiùs Spiritus ſanctus intelligendam dictat. Quare tantùm verbis videntur diſcrepare à Libertinis: cùm enim velint Spiritum ſanctum nobis reuelare priuatim interiùs ſenſum Scripturæ, & hac ratione eſſe iudicem controuerſiarum, apertè conſtituunt internam eius reuelationem iudicem omnis cōtrouerſiæ. Atque ita ex hac ſententia eadem ſequuntur incommoda, atque ex ſententia Libertinorum. Nam quidquid alicui libuerit credere, facilè ſibi perſuadebit Spiritum ſanctum ſibi inſpirare hoc in Scripturis contineri, & hunc aut illum Scripturæ locum ſecundùm eum ſenſum eſſe explicandum: atque ita etiam grauiſſimis ſuis ſceleribus, quoties ad ea patranda incitabitur, Spiritum ſanctum finget patronum.

28 Cōditiones in iudice cōtrouerſiarū requiſitæ. Inutilis eſt iudex cuius ſentētia nequeat à partibus clarè cognoſci. CONCLVSIO I. Etſi dictæ conditiones in ſummo iudice requirantur, tamen nullo modo ſufficiunt: ſed præterea requiritur vt ita ſententiam ſuam pronuntiet, vt vtraque pars euidenter videat cui cauſa adiudicetur. Probatur, quia cùm iudex ideo adhibeatur vt inter dubias ſententias ſiue opiniones poſſit dignoſci vtra ſit verior; inutile planè & vanum eſt eius iudicium, ex quo veritas non fiat manifeſtior quàm antè fuerit, ſiue ex quo non poſſit liquidè cognoſci cui parti cauſa ſit adiudicata.

Probatur Secundò, quia alias ipſa Dei interna cognitio, nullo externo actu nobis manifeſtata; aut etiam ipſa veritas ſecundùm ſe nudè ſumpta, quantumuis obſcura poſſet eſſe iudex omnium controuerſiarum; quia nec veritas, nec internum Dei iudicium mentiri, aut à veritate aberrare poteſt; nec ab iis licet prouocare; nec ducuntur ſtudio partium: atque ita habent omnes conditiones, quas hæretici in ſummo iudice requirunt.

29 Confirmatur, quia, ſi alicui reipub. daretur talis iudex, qui ſuam ſententiam ita pronunciaret, vt vtraque pars poſſet eam pro ſe trahere, ſiue explicare, ipſe miſceret omnia litibus & bellis, nec vmquam alicui liti finem imponeret; ſed partes neceſſariò ius in armis ponerent, cùm ex illius ſententia non poſſet vmquam cognoſci à qua parte ſtaret iuſtitia. Quare hæretici perpetuò inter ſe diſſentiant. Hinc etiam videmus hæreticos, qui nolunt alium habere iudicem, quàm qualem ipſi ſuprà deſcripſerunt, perpetuò inter ſe diſſentire, & ſæpius mutare fidem; ac ſectas vix exortas in mille diuerſas diuidi; cùm quiſque putet ſe aliis plus videre, & obſcurum illum iudicem à ſe ſtare clamet: omnes tamen quando ab aliis, præſertim Catholicis, oppugnātur, non alium quàm obſcurum iudicem habere volunt, ne apertè conuincantur docere falſa. Cur hæretici quærant obſcurum iudicem. Cùm enim eorum doctrina ſit mala, lucem fugit, nec ipſi veritatem quærunt; ſed hoc ſolùm agūt vt ſuos errores quacumque ratione tueantur, ac ſi poſſint aliis perſuadeant.

CONCLVSIO II. Spiritus vnicuique priuatim reuelans non poteſt ſtatui iudex controuerſiarum. 30 Cur ſpiritus nequeat eſſe iudex. Probatur Primò, quia deeſt illi quarta conditio: ſi enim inter duas partes inciderit controuerſia de rebus fidei, talis iudex non poteſt eam manifeſtè decidere, cùm neutra pars poſſit ſcire quid alteri priuatim inſpiretur.

Probatur Secundò, quia ſæpe ne ipſi quidem clarè ſcimus vtrùm ea quæ nobis inſpirantur, ſint à ſpiritu veraci, an à mendaci; ergo ex hac inſpiratione non poſſum agnoſcere certò & infallibiliter veritatem. Antecedens probatur ex Scriptura. Quia, vt dicitur 3. Reg. vlt. Deus dedit ſpiritum mendacij in ore omnium Prophetarum Achab. & Iſaiæ 19. Dominus miſcuit iis in medio ſpiritum vertiginis. & c. 29. miſcuit eis ſpiritum ſoporis: qui tamen omnes putabant ſe agi ſpiritu Dei, vt patet ex illis verbis Sedeciæ ad Micheā 3. Reg. vlt. *Mene ergo dimiſit ſpiritus Domini, & locutus eſt tibi?* Item Apoſtolus ad Roman. 11. ait: *Dedit illis Dominus ſpiritum compunctionis, oculos vt non videant, & aures vt non audiant.* ſcilicet veritatem. & 1. ad Timoth. 4. dicit quoſdam diſcedere à fide attendentes ſpiritui erroris & doctrinis dæmoniorū. Quare D. Ioannes epiſt. 1. c. 4. commodè nos monet, *Nolite, inquit, omni ſpiritui credere; ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint.* 1. Ioan. 4. Igitur ſi ipſi debemus probare & diiudicare ſpiritum, non poteſt ipſe noſter eſſe iudex, quia non poſſumus iudicem iudicare; debemus autem probare ſpiritus non noſtro iudicio, quia facilè erraremus, vt patet ex falſis Prophetis Achab: ſed iudicio alicuius iudicis à Deo nobis conſtituti.

Probatur Tertiò, quia ea ratione peruerſiſſimæ doctrinæ, atque etiam ſcelera poſſent defendi, ſi eorum patronus dicat Spiritum ſanctum ſibi ea inſpiraſſe; quis enim poterit oſtendere hoc eſſe falſum, ſi huius rei non ſit alius iudex præter internam inſpirationem? 31 Hinc videmus libertinos nefandiſſima ſcelera, Lutherum, alióſque Apoſtatas ſacrilegas nuptias, adulteria, monaſteriorum compilationes, in proprios principes conſpirationes, & alia huiuſmodi ſcelera ementita Spiritus ſancti auctoritate & inſpiratione approbare. Ad quæ ſcelera ſpiritus priuatus ducat hæreticos.

Obiicies Primò, 2. ad Corinth. 3. dicitur: *Litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat.* ergo non debemus curare literam Scripturæ, ſed ſpiritus inſpirationem. 32 2. Cor. 3.

Reſpondeo hunc locum nihil facere ad rem: nam Apoſtolus per literam intelligit legem ſecundùm ſe ſumptam ſine gratia, eámque dicit occidere; Litera eſt lex ſine gratia. Quare occidat. tum quia prohibendo facit, vt aliqua actio ſit peccatum quæ alias peccatum non eſſet; & tamen per ſe non dat nobis vires, vt poſſimus eam implere: tum etiam quia eſt aliquo modo nobis occaſio tentationis ſecundum illud, *Nitimur in vetitum ſemper.* vt patet ad Roman. 4. Rom. 4. Per ſpiritum autem intelligit gratiam & caritatem, ſeu fidem operantem, per caritatem diffuſam à Spiritu ſancto in cordibus noſtris, quæ efficit vt poſſimus legem implere, iuxta illud ad Roman. 5. *Caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Rom. 5. Vbi redditur ratio qua poſſimus cum gaudio ferre tribulationes, ſperando vitam æternam: quia ſcilicet confortamur caritate nobis infuſa.

Obiicies Secundò, 1. Iohannis 2. dicitur: *Non neceſſe habetis vt aliquis doceat vos.* 1. Iohan. 2. Sed hoc nihil facere ad rem, ſatis oſtendi ſuprà diſp. 9. dub. 6. n. 86.

Obiicies Tertiò, 1. ad Corinth. 2. dicitur ſpiritualis homo omnia diiudicare, & à nemine iudicari. 33 1. Cor. 2.

Reſpondeo Primò, Apoſtolum ibi ponere duo genera

genera rerum;ſcilicet carnalium, quæ ſenſibus percipiũtur;& ſpiritualiũ, quæ ſenſibus percipi nequeunt; & ait homines carnales non capere niſi carnalia, & ſpiritualium dignitatem non intelligere; hominem verò ſpiritualem vtraque intelligere; illa vt fugiat, hæc vt ea ſequatur & amet. Item ſpiritualis homo dicitur à nemine iudicari, quia carnales homines non poſſunt iudicare ſpirituales, cùm ſpiritualia capere non poſſint. Ex quo nullo modo ſequitur, quemuis ſpiritualem hominem per ſe ſine aliorum auxilio poſſe de quibuſuis rebus ſpiritualibus ac Scripturarum ſenſu rectè iudicare;alioqui nullo doctore indigeret, & fruſtra Apoſtolus in inſtruendis Corinthiis aliiſque Chriſtianis laboraſſet.

Qua ratione homo ſpiritualis dicatur omnia iudicare, & à nemine iudicari.

Reſpondeo Secundò, hominem ſpiritualem, qua talem,ſiue quatenus dirigitur à ſpiritu Dei,omnia rectè diiudicare, nec ab vllo meritò reprehendi: quia tamen non ſemper nobis conſtat,an hîc & nunc agamur ſpiritu Dei;cùm multi ſæpe putent ſe agi ſpiritu Dei,qui tamen aguntur malo ſpiritu,vt patet in Prophetis Achab, & in illis Iudæis, quos ad Roman. 1. Paulus teſtatur habuiſſe zelum Dei, ſed non ſecundùm ſcientiam: hinc fit nos alio ſæpe iudice ac directore indigere,à quo infallibiliter poſſimus dirigi.

34 Reſpondeo Tertiò,hominem ſpiritualem,ſiue quatenus agitur ſpiritu Dei, poſſe quidem aliqua ratione iudicare de omnibus, non tamen quouis modo; ſed eo ſolùm quem ei ſpiritus Dei præſcribit;atque adeò in controuerſiis fidei conſulendo eos, quos Deus harum rerum iudices conſtituit.Quod ſi hac via nolit ingredi,non agitur ſpiritu Dei ſed ſuo proprio aut diabolico,nec eſt ſpiritalis,ſed carnalis.

Adde, etſi nobis poſſet conſtare nos agi ſpiritu Dei, hoc tamen non ſufficere vt diſſoluatur controuerſia in rebus fidei inter nos & alios orta, quia his conſtare non poteſt nos agi ſpiritu Dei; quare opus eſt aliquo iudice de quo inter vtramque partem conſtet ipſum agi ſpiritu Dei.

35 Conclvsio III. Scriptura ſacra non eſt ſufficiẽs iudex controuerſiarum fidei, quia deeſt illi quarta conditio. Probatur ex D. Petro epiſtola 2. cap. 1. vbi dicit: *Hoc primum intelligentes quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit; non enim humana voluntate allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu Dei inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.* Vbi Apoſtolus expreſsè oſtendit, non eſſe cuiuſuis explicare Scripturam,ſed eorum qui eam à Deo acceperunt, & horum ſucceſſorum qui ſimul cum Scriptura ipſius ſenſum à prædeceſſoribus ſuis acceperũt. Vnde pulchrè D. Auguſtinus libr. de Vtilitate credendi cap. 14. *Cur,*inquit,*non apud eos potiſſimùm diligentiſſimè requiram quid Chriſtus præceperit, quorum auctoritate permotus Chriſtum aliquid vtile præcepiſſe iam credidis? Tune mihi meliùs expoſiturus es quid ille dixerit, quem fuiſſe aut eſſe non putarem, ſi abs te mihi hoc commendaretur eſſe credendum?* Et infrà: *Quæ igitur iſta dementia eſt?* (qua ſcilicet vos noui homines nobis dicitis:) *Illis*(à quibus ſcilicet Scripturas accepiſtis) *crede Chriſto eſſe credendum, & à nobis diſce quid dixerit. Cur? obſecro te* (ſcilicet illud dicere eſt dementia)*nam ſi illi deficerent, nec me quidquam docere poſſent, multò faciliùs mihi perſuaderem Chriſto non eſſe credendum,quàm de illo quidquam, niſi ab iis per quos credidiſſem, diſcendum.* Vbi apertè ſignificat incredibilem eſſe amentiam diſcere ab Eccleſia (ſcilicet Scripturam ab ea accipiendo) Chriſtum aliqua præcepiſſe, & nolle ab eadem, ſed ab hæreticis hominibus recens exortis, quique Scripturam non niſi ab Eccleſia potuerunt accipere, diſcere eius ſenſum.

Quare Scriptura non ſit ſufficiẽs iudex.

2. Petri 1.

Auguſt.

Dementia eſt ab Eccleſia diſcere Scripturam ſacram eſſe, & ab aliis petere eius explicationem.

36 Probatur Secundò, ex D. Petri epiſt. 2. cap. vlt. vbi loquens de Paulo ait: *Sicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas.* Vbi D. Petrus expreſsè docet,in Scriptura quædam eſſe obſcura,quorum ſenſum non poſſumus ita per nos ſiue propria interpretatione aſſequi,vt dicit loco ſuprà citato:ergo in eiuſmodi locorum interpretatione ipſa Scriptura non poteſt nobis eſſe iudex.

2. Petr. vlt.

Reſpondent hæretici,illa verba, *In quibus*, non referre epiſtolas Pauli,ſed res dictas à Paulo, quia græcè eſt ἐν οἷς in maſculino. Sed hæc tergiuerſatio ridicula eſt;nam quidquid referat ἐν οἷς,cõſtat ex ſequentibus referre aliqua dicta Pauli, quæ ſunt ſacra Scriptura: additur enim, *Quæ indocti deprauant, ſicut & cæteras Scripturas.* Deinde indocti homines non deprauant res dictas à Paulo, ſed ipſa dicta Pauli, ſiue verba Pauli in epiſtolis contenta,hæc peruerſe interpretando:ergo hæc verba obſcura ſunt; quia illi deprauant ea,quæ in Epiſtolis Pauli obſcura ſunt. 37

Probatur Tertiò, euidentiſſimè ex tam incredibili hæreticorum diſſenſione etiam in locis Scripturæ apertiſſimis: quid enim apertius his verbis, *Hoc eſt corpus meum?* & tamen hic locus eſt ipſis ita non clarus,vt ſint ferè centum inter ſe pugnãtes ipſius apud illos explicationes. & ſingularũ ferè auctores ab aliis hæreſeos damnantur. Vnde ex ipſorum ſententia neceſſariò conficitur,vel ipſos omnes ſtupidiſſimos eſſe, qui clariſſimas Scripturas non intelligunt; vel eſſe nequiſſimos, qui eas ita ſponte peruertunt. 38

Hæreticorũ in explicanda Scriptura mira diſſenſio.

Reſpondent Primò,Scripturas claras eſſe, ſed habentibus ſpiritum Dei; atque ita Scripturam per ſe ſumptam non poſſe eſſe iudicem controuerſiarum, ſed intellectam ſecundùm ſenſum,quem vnctio Spiritus interiùs docet. 39

Sed contrà Primò, hac ratione,non Scriptura, ſed Spiritus intus loquens conſtituitur iudex controuerſiarum. Nos enim Scripturam intelligere, ſiue hanc de controuerſiis iudicare prout Spiritus interiùs nos illius ſenſum docet; nihil eſt aliud quàm hunc internum ſpiritum de Scripturæ ſenſu, de quo controuerſia eſt, iudicare; atque ita incidemus in ſententiam Libertinorum, quàm alij, etiam hæretici communiter damnant.

Hæretici nõ Scripturã, ſed ſpiritũ priuatũ faciunt controuerſiarũ iudicem.

Secundò,ſi hæc inſpiratio admittenda ſit, cùm ſit ſecreta nec aliis pateat,potero Scripturam meo arbitrio explicare, & quis me redarguet,ſi ſpiritum hunc mei erroris patronum vocem, prout faciunt omnes hæretici, qui cùm pugnantia doceant, tamen ſe hoc ſpiritu duci iactant.

Reſpondent Secundò,Etſi loca quædam Scripturæ ſecundùm ſe ſumpta ſint obſcura; tamen alibi explicata,aut in textu Græco aut Hebræo clara ſunt; atque ita iis, qui habent cognitionem linguarum, & varia loca Scripturæ conferunt,Scriptura eſt clariſſima. 40

Sed nec hæc reſponſio vllo modo ſatisfacit. Primò, quia quando contingit duo loca eſſe in Scriptura,quę aliquo modo videntur ſibi contradicere,ita vt vnus per alterum commodè interpretandus ſit, v.c. vno loco dicit Chriſtus, *Pater maior me eſt*; & alibi, *Ego & Pater vnum ſumus.* quæſtio eſt inter Arianos & Catholicos vter locus per alium explicandus ſit; ſiue vtrùm ratione ſecundi loci Filium debeamus dicere abſolutè æqualem Patri, & tantùm dici minorem ratione humanitatis; an contrà, ſecundus explicandus ſit per priorem,ita vt dicamus Filium abſolutè eſſe minorem Patre, & metaphoricè dici vnum cum Patre, ſcilicet ratione coniunctionis voluntatis. Quo caſu Ariano dicente ſecundum ſenſum eſſe verum, contrà Catholico defendente priorem explicationem;& vtroque aſſerente Spiritum ſanctum hunc vel illum ſenſum ſibi inſpiraſſe; vtri tandem credendum erit.

Item quando Græcus vel Hebræus textus à Latino diſcordat,poteſt eſſe quæſtio vter ſit corruptus. Quis 41

hîc

hic erit iudex? nec enim vllibi in Scriptura habetur, textum Græcum aut Hebræum non eſſe corruptum aut Latinum corruptum eſſe.

Indocti nullo modo poſſunt vti iudice hæreticorum.

Item qui legere neſciunt, aut etiam varias linguas ignorant, quem tandem iudicem adibunt, vt ſciant quam partem debeant ſequi, an Catholicos an hæreticos, Lutheranos an Caluiniſtas?

Quod enim illi aiunt hos debere ſequi eos, qui Scripturas meliùs interpretantur; non ſatisfacit; quia quæſtio eſt quinam illi ſint, qui Scripturam meliùs interpretantur, an ſcilicet Catholici, an Lutherani, an Caluiniſtæ. Quemnam igitur tales adibunt iudicem, à quo diſcant quinam ex his meliùs Scripturam interpretentur?

Cur hæretici quærant obſcurum iudicem.

Ex quibus patet eos qui eiuſmodi obſcurum iudicem quærunt, qui ita ſententiam proferat, vt ipſi ſoli dicant ſe clarè videre pro quo ſentẽtia feratur, apertè oſtendere ſe lucem fugere, ac manifeſtum iudicium vitare; illúdque ſolum agere vt errores ſuos ita tenebris inuoluant, vt eorum fœditas videri non poſſit.

42 Probatur Quartò, vel Scriptura eſt ita clara & aperta, vt etiam ſtupidi & indocti eam lectam vel auditam ſtatim intelligant, vel ſolùm eſt ita clara, vt docti & in linguis verſati eam facilè intelligant. Primum etiam illorũ confeſſione eſt manifeſtè falſum; & aliàs nullis opus eſſet doctoribus, & fruſtra eſſent hac ex parte omnes concionatores, & Scripturæ interpretes; ſed nuda ipſa Scriptura deberet omnibus proponi vt eam legerent. Si ſecundum dicatur, tunc malè conſultum erit rudioribus; qui cùm Scripturam per ſe intelligere nequeant, hunc iudicem adire non poſſunt, vt ab eo infallibiliter veritatem diſcant.

43 Dices, Conſulant illi viros doctos & in Scripturæ ſtudio verſatos, qui verè ſpiritu Dei aguntur. Sed cùm tam variæ ſint ſectæ, quarum defenſores iactant ſe eſſe in Scripturis explicandis peritiſſimos, & ſe ſpiritu Dei agi, qua tandem ratione illi iudicabunt, qui vera, qui falſa dicant?

Dices, Illorum erit, auditis diuerſis explicationibus meliorem eligere. Sed hoc nihil aliud eſt, quàm illos rudes homines conſtituere iudices doctorum, vt ſcilicet ipſi iudicent quis illorum Scripturam meliùs explicet, & veritatem aſſequatur; quod dementiſſimum eſt.

44 Dices, Apoſtolus 1. ad Corinth. 14. iubet ſingulos per vices prophetare, & reliquos diiudicare. Reſpondeo Apoſtolum loqui de illo tempore, quo multi habebant verum ſpiritum prophetiæ, & de iis, qui ſufficientibus ſignis id demonſtrabant, loquendo ſcilicet variis linguis, prædicendo futura, pandendo ſecreta cordium, &c. quæ in noſtros Nouatores non conueniunt. Deinde iubet communitatem Doctorum & Prophetarum eſſe iudicem doctrinæ ſingulorum, nullo autem modo vult ſingulos ſuo ſtare iudicio, & alios diiudicare: vt volunt hæretici.

1. Cor. 14.

45 Item Apoſtolus non agit ibi de controuerſiis communibus toti Eccleſiæ, nec vult illos de his iudicare; ſed de particularibus difficultatibus, quæ in ſingulis congregationibus occurrebant, & facilè expediri poterant. Quando autem grauiores, præſertim circa res fidei, incidebant difficultates, mittebant aliquos ad Apoſtolos qui hos conſulerent, vt patet in Antiochenis, qui Paulum & Barnabam miſerunt in Ieruſalem conſulere Apoſtolos.

De quibus cõtrouerſiis agat Apoſt. ſuprà.

His demum adde, ſi aliqui ab aliis, quàm ab ipſa Scriptura, debeant fidem ac Scripturæ ſenſum diſcere; omnino clariſſimum eſſe, hos potiùs mittendos ad eos, qui per continuam ſucceſſionem Scripturas, earúmque ſenſum ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus acceperunt, quàm ad eos qui recèns exorti Scripturas, quas ab aliis acceperunt, ſuo ſenſu interpretantur.

Probatur Quintò, ſæpe incidit controuerſia, quæ nullo modo ex Scripturis explicari poteſt; vt quando vocatur in dubium an aliquis liber, v. c. Apocalypſis, epiſtola Iacobi, Cantica, Euangelium Nazareorum, libri Machabæorum, &c. ſint ſacra Scriptura. quod nullo modo niſi per auctoritatem Eccleſiæ conſtare poteſt: ergo Scriptura non eſt ſufficiens iudex controuerſiarum fidei.

Reſpondent Scripturam ſacram ſuo ſapore à profana diſcerni, ſicut dulce ab amaro.

Sed primò, hoc eſt contra experientiam, quia olim etiam inter viros doctiſſimos & ſanctiſſimos, & à mentis palato optimè conſtitutos fuit hac de re controuerſia; quod numquam accidiſſet, ſi ipſo ſapore hæc potuiſſent diſcerni. 47 Secundò, quia, etſi Scriptura ſacra ita poſſet dignoſci, cùm hic ſapor ſit occultus, & quem illi ſoli percipiant, qui habent palatum ad hoc commodè diſpoſitum, poterit quiſque pro libitu mentiri, aut etiam ſibi perſuadere, ſibi hunc librum ſapere, illum non; ſéque habere palatum & ſpiritum bene diſpoſitum ad diſcernendos hos ſapores, alios verò non: vt videmus hæreticos facere. vide Campianum ratione 1. ad Academicos: cuius hîc aliqua verba libet tranſcribere. Ita autem loquitur: *Cur igitur alios alij lancinatis, cùm omnes eodem ſpiritu glorieminì? Caluinianorum ſpiritus recepit ſex epiſtolas, quæ ſpiritui non placent Lutherano; freti tamen vterque Spiritu ſancto. Anabaptiſtæ hiſtoriam Iobi fabulam appellant, Tragicis & Comicis legibus intermixtam. qui ſciunt? Spiritu docente. Caſtalio myſticum illud Salomonis canticum, quod vt paradiſum animæ, vt manna reconditum, vt opiparas in Chriſto delicias Catholici admirantur, nihilo pluris quàm cantilenam de amicula, & cum pediſſequis aulæ colloquium amatorium, venereus furcifer æſtimauit. vnde hauſit? à Spiritu ſancto. In Apoc. Ioannis, cuius omnes apices excelſum aliquid & magnificum ſonare confirmat Hieronymus in epiſtola ad Paulinum, Lutherus & Brentius, & Kemnitius, quiddam neſcio quid difficiles Ariſtarchi deſiderant: eò ſcilicet propendentes, vt exauctoretur. quem percunctati? Spiritum. Quatuor Euangelia feruore præpoſtero Lutherus inter ſe committit, & prioribus tribus epiſtolas Pauli longè præferens, vnicum deinceps Euangelium Ioannis, pulchrum, verum, præcipuum decernit eſſe nominandum. Quippe qui; quod in ipſo fuit, libenter etiam Apoſtolos ſuarum rixarum ſocios adſcripſiſſet. quo doctore? Spiritu. Quin etiam iſte fraterculus non dubitauit Euangelium Lucæ petulanti ſtylo perſtringere. quòd in eo nobis crebriùs bona virtutũ opera commendentur. quem interrogauit? Spiritum. Theodorus Beza verbum illud arcanum ex Lucæ 22. cap. Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo. qui (calix) pro vobis fundetur; auſus eſt vt corruptum vitiatúmque traducere, quòd hæc oratio nullam expoſitionem niſi de vino calicis conuerſo in verum Chriſti ſanguinem patiatur. quis indicauit? Spiritus. Denique cùm omnes credant ſuo quiſque ſpiritui, nomen ſancti Spiritus horribili blaſphemia mentiuntur. Qui ſic agunt nónne ſe produnt, nónne facilè refutantur? nónne in conſeſſu talium virorum, quales eſtis Academici, tenentur, ac minimo negotio conſtringuntur.* Hactenus ille.

Campian.

48 Tandem hæc confirmantur; quia peſſimè gubernaretur illa reſpubl. quæ haberet quidem optimas leges, nullos tamen haberet iudices, qui inter partes litigantes ius dicerent, præter ipſum librum legis ad quem omnes litigantes mitterentur, vt ex eo diſcerent vtra pars haberet ius. Quo facto nullæ vmquam lites terminarentur, niſi alterutra pars alterius aut potentia opprimeretur, aut furori ſponte vel metu grauioris mali cederet. Atqui ſecundùm aduerſarios Deus ſimili omnino ratione ſuam inſtituiſſet Eccleſiam proponendo ei in Scripturis ſacris quid omnes credere, ac qua ratione Deum colere debeant; nullum tamen ei alium ſtatuendo iudicem, à quo

Sicut reſpublica nequit gubernari ſolis legibus ſine viuo iudice, ita nec Eccleſia.

fideles ſolutionem difficultatum occurrentium petere,ac deciſionem controuerſiarum accipere poſſint. Atque ita omnes tam docti quàm indocti,tam fœminæ quàm viri,tam pueri quàm ſenes,etiam qui legere neſciunt, ſi quæ de rebus fidei inter eos controuerſia orta ſit, ſacram Scripturam debebunt conſulere,& ex ea diſcere quid ſentiendum ſit.

49 Si igitur in nullum ſapientem cadere poſſit dicta ratione velle aliquam rempubl.inſtituere,quanto minùs in diuinam ſapientiam cadere potuit ita ſuam inſtituere Eccleſiam,cui omni ex parte optimè proſpectum voluit? Præſertim cùm optimè ſciret tot fore hæreticos,qui rectam fidem conarentur obſcurare, ac praua dogmata inducere: qui nulla vnquam ratione potuiſſent clarè conuinci,& ab omnibus cognoſci, ſi præter Scripturam nullus alius fuiſſet controuerſiarum iudex præcipuè ab iis, qui cùm legere neſciant, hunc iudicem conſulere non poſſunt. Imò hac ratione ſolus textus Hebræus, ac in aliquibus Græcus poterunt eſſe legitimus iudex;nam cæteris textibus poterit obiici quòd malè verſi ſunt:præſertim cùm ſingulæ hæreticorum ſectæ priuatas ferè verſiones habeant,quas ſolas probant. Atque ita nemo poterit iudicem à Chriſto conſtitutum conſulere, qui linguæ Hebraicæ ac Græcæ non ſit peritus. Quem igitur harum imperiti adibunt iudicem, vt cognoſcant vtrùm Caluiniſtæ,an Lutherani, an Mennoniſtæ, an verò Catholici veram fidem ſequantur? Fuſius hæc facilè probari poſſent,ſed credo hæc pro noſtro inſtituto ſufficere.

Hæreticorũ cõtrouerſiarũ iudicem ſoli Græcæ ac Hebrææ linguæ periti conſulere poſſunt.

50 Concluſio IV. Omnino dicendum eſt Chriſtum diſcedentem ex hoc mundo reliquiſſe in ſua Eccleſia aliquem certum & viſibilem iudicem, qui ipſius nomine, & conſequenter infallibiliter & irrefragabili auctoritate nobis res fidei proponeret, & difficultates in iis exortas explicaret, ac controuerſias decideret ita clarè, vt partes liquidò poſſent intelligere cui veritas adiudicaretur, ſiue quid quauis in re credendum eſſet. Ita omnes Catholici, & patet ex dictis.

Qualem iudicem Chriſtus ſuæ Eccleſiæ dederit.

Confirmatur Primò, quia aliàs Chriſtus malè ſuis fidelibus prouidiſſet,nullum eis relinquendo, quem in eiuſmodi difficultatibus poſſent omnino tutò conſulere, & ab eo planè infallibiliter veritatem diſcere. Cùm enim Chriſtus velit nos veritatem fidei omnino indubitanter tenere, debet etiam nobis aliquam rationem tradere, qua eam infallibiliter poſſimus cognoſcere: patet autem ex dictis nullam aliam præter dictam ſupereſſe. Confirmatur Secundò, quia omnis reſpubl.benè conſtituta,quamuis habeat optimas leges, tamen præter eas neceſſariò habet aliquem viuum earum interpretem, & omnium controuerſiarũ iudicem,cuius iudicio omnes debeant ſtare: quod omnes prudentes ita iudicant neceſſarium, vt credant rempublicam aliter nullo modo poſſe ſtare. Cùm igitur Eccleſia ſit reſpubl. optimè & ordinatiſſimè à Chriſto conſtituta,idem de ea dicendum erit. vt patet ex dictis n.48.

51 Concluſio V. Omnino dicendum eſt hoc iudicium à Chriſto commiſſum eſſe iis, qui hîc viſibiliter Eccleſiam ipſius nomine regunt; quales ſunt Epiſcopi,quibus dicitur Actorum 20. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi,in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Et præcipuè ſummus Eccleſiæ Epiſcopus Chriſtique in terris Vicarius, cui in perſona S.Petri Ioannis 20.ſingulariter dicitur, *Paſce oues meas.* vbi totus grex ipſius curæ committitur. Hanc omnes Catholici contra hæreticos ſemper tenuerunt. Et probatur Primò, ex locis iam citatis, vbi dicti iubentur paſcere & regere gregem Chriſti: atqui paſtoris & rectoris præcipuum eſt officium mala paſcua à bonis diſcernere,& ſibi commiſſos ab iis arcere; item lites & controuerſias inter ſubditos ortas dirimere,ius partibus dicere,&c.vt patet ex communi omnium magiſtratuum vſu:ergo Epiſcoporum, & præſertim Romani Pontificis eſt diſcernere, qua doctrina fidei tamquam vera & ſalubri fideles debeant paſci,& à qua tamquam falſa & noxia debeant arceri, & ortas hac de re controuerſias dirimere.

Quis ſit ille iudex.

Act.20.

Quod ſit paſtoris officium.

52 Probatur Secundò,quia cùm,vt ſuprà oſtendi, in Eccleſia præter Scripturas & internum ſpiritum neceſſariò ſit admittendus viuus aliquis controuerſiarum iudex,palàm eſt poteſtatem hanc debere reſidere apud eos, qui ſunt capita Eccleſiæ, ac tenent locum Apoſtolorum quibus Dominus promiſit ſpiritum veritatis,qui permaneret cum iis in æternum:atqui, vt ex communi populorum, omniſque hiſtoriæ totiúſque antiquitatis ſenſu patet,in ſpiritualibus capita Eccleſiæ & ſucceſſores Apoſtolorum ſunt Epiſcopi,& præcipuè Romanus Pontifex:ergo apud hos eſt poteſtas iudicandi de rebus fidei.

53 Probatur Tertiò, quia in veteri teſtamento ſummus ſacerdos cum ſuis erat iudex omnium controuerſiarum legis, cuius definitionem ſine vlla hæſitatione oportebat admittere: ergo idem dicendum eſt in nouo.Conſequentia patet à paritate rationum.Maior probatur ex Deut. 17. vbi dicitur: *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam,lepram & lepram;& iudicum intra portas tuas videris verba variari:ſurge,& aſcende ad locum,quem elegerit Dominus Deus tuus, venieſque ad ſacerdotem Leuitici generis,& ad iudicem,qui fuerit illo tempore,quæréſque ab iis;qui indicabunt tibi iudicij veritatem. & facies quodcumque dixerint qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius:ſequeriſque ſententiam eorum,nec declinabis ad dextram nec ad ſiniſtram.* & poſtea iubet plecti eum morte qui non obedierit.

Deut.17.

54 Dices,Scriptura ſolùm iubet nos his parere quando definiunt ſecundùm legem:ergo antequam cogamur parere, priùs videndum eſt an verè doceant ſecundùm legem. Reſpondeo,Scripturam apertè velle vt inferiores non inquirant, an iudex ſecundùm legem iudicauerit (ſic enim conſtitueret eos iudices ſuorum iudicum, & planè fruſtra eos ad hos mitteret; ſed vult vt ſupponant horum iudicium eſſe legi conforme: ideóque iubet eos abſolutè & ſine vlteriore examine iudicum ſententiam ſequi. Patent hæc clariùs ex textu Hebræo:vbi ſic habetur verſ.11. עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה. Quod ad verbum ſic ſonat: Secundùm legem,quam docebunt te,& ſecundùm iudicium,quod dicent tibi, facies. Patet etiam ex verſione Septuaginta interpretum, quæ ſic habet: *καὶ φυλάξεις σφόδρα ποιῆσαι κατὰ πάντα ὅσα ἂν νομοθετηθῇ σοι κατὰ τὸν νόμον, καὶ κατὰ τὴν κρίσιν ἣν ἂν εἴπωσί σοι ποιήσεις.* id eſt, Et cuſtodies vehementer,ſiue magna diligentia, facere ſecundùm omnia,quæ ſancita fuerint tibi:ſecundùm legem, & ſecundùm iudicium quod dixerint tibi facies.

Ex quibus patet Scripturam nullo modo ſignificare ſubditos tunc ſolùm debere obedire iudici:quando hic iudicat ſecundùm legem,ſed ſemper; atque adeò illos iudicium debere accipere pro lege.

Subiecti debent Superiorũ iudicium pro lege accipere.

Poſſent de hac re propè infinita proferri; ſed hæc ſufficiant;qui plura cupit, videat Sanderum de Viſibili Monarchia Eccleſ.& Albertum Pighium de Hierarchia Eccleſ.præſertim l.7. Boſium l.17. de Notis Eccleſiæ. Reſtat vt breuiter ſoluamus aliquas obiectiones.

Sanderus. Pighius. Boſius.

55 Obiicies Primò, Qui habet auctoritatem definiendi res ſiue obiecta aut articulos fidei,debet habere poteſtatem condendi nouos articulos fidei: ſed hanc nec Pontifex, nec Concilium habent: ergo nec illam habent. Reſpondeo, quidquid ſit de minore, de

de qua inter Doctores eſt controuerſia, an ſcilicet Pontifex aut Concilium poſſit iam definire aliquem nouum articulum eſſe de fide, qui antè à Deo reuelatus non fuerit, atque ita nullo modo fuerit de fide, de quo agam dubio ſequenti; nego maiorem. nam ſupremi infra principem iudices ſine facultate vlteriùs appellandi de controuerſiis legum decernunt, & tamen nouum ius condere nequeunt. Sic poteſt Eccleſia accepiſſe à Deo poteſtatem definiendi quid ſit de fide, ſine poteſtate condendi nouos articulos fidei.

Potens definire qui ſint articuli fidei, non debet poſſe nouos condere.

56 Obiicies Secundò, Nec in Concilia, nec in Pontificem conueniunt conditiones iudicis ſuprà poſitæ: ergo nequeunt eſſe tales iudices.

Reſpondeo, eas his optimè conuenire. Primò, quia non poſſunt falli in definiendo, cùm ex promiſſo Chriſti habeant aſſiſtentem ſibi Spiritum ſanctum, qui eos infallibiliter doceat omnem veritatem ad fidem pertinentem, vt Chriſtus promiſit Ioan. 16. Item cùm Summus Pontifex in perſona B. Petri, vt promittitur Matth. 16. ſit conſtitutus vicarium fundamentum Eccleſiæ, quæ eſt columna & firmamentum veritatis, vt dicitur 1. ad Timoth. 3. fieri nequit vt in definitionibus fidei erret, quia ſic Eccleſia in errorem ſimul cum ipſo rueret: atque ita non eſſet columna veritatis. Ex quo patet dictis primam conditionem iudicis conuenire.

In Pontificẽ ac generale Concilium optimè cõueniunt cõditiones in iudice requiſitæ. *Ioan. 16. Matth. 16. 1. Tim. 3.*

Quòd ſecunda iis etiam conueniat, patet, quia non licet ab iis prouocare; nam Chriſtus Summum Pontificem præſertim cum Concilio conſtituit ſummum controuerſiarum fidei iudicem, vt ſuprà oſtendi; nec vllo modo minorem, ſed potiùs maiorem dedit ei poteſtatem, quàm habuerit ſummus Sacerdos in veteri lege, à quo, vt oſtendi num. 54. nullo modo licebat prouocare.

Tertiò, nec etiam timendum eſt ne ſtudio partium abducantur à veritate; nam etſi quatenus homines ſunt id fieri poſſet, tamen quatenus diriguntur à Spiritu ſancto, eſt penitus impoſſibile: cùm enim hic eos dirigat non in ipſorum, ſed in totius Eccleſiæ commodum: impoſſibile eſt, vt permittat eos ſiue ex ignorantia ſiue ex paſſione errare in iis definiendis, quæ toti Eccleſiæ credenda proponuntur.

Quòd autem Quinta conditio iudicis à nobis n. 28. requiſita dictis apertè conueniat, & per ſe ex ipſa experientia ſatis patet, nec maiore indiget probatione; atque ita clariſſimè ſequitur, omnes conditiones in ſummo controuerſiarum iudice requiſitas dictis conuenire.

57 Obiicies Tertiò, Scripturæ eodem ſpiritu ſunt interpretandæ quo dictatæ ſunt: ergo ex dictamine Spiritus ſancti, qui eas primo dictauit.

Reſpondeo, concedendo totum. Quia quidquid tam Summus Pontifex, quàm legitima Concilia vnà cum eo circa res fidei ac Scripturarum interpretationem, tamquam fide credendum definiunt; id definiunt ex dictamine & directione Spiritus ſancti, qui ex promiſſo Chriſti Ioannis 16. eos per ſe, & nos per eos docet omnem veritatem.

Concilia ex Spiritus S. inſtinctu definiunt res fidei.

Obiicies Quartò, Ad Epheſ. 2. dicitur fideles ædificari ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum: ergo non ædificantur ſupra auctoritatem Papæ aut Concilij. Reſpondeo, dum horum auctoritate nitimur, nos niti fundamẽto Apoſtolorum. quia per eos reuelationes Apoſtolis & Prophetis factas ſimul cum earum ſenſu accipimus; itaque hi nõ ponunt nouum fundamentum, quia non tradunt nobis nouas reuelationes, ſed nos ſuper antiquo ſtabiliunt.

Epheſ. 2.

58 Obiiciunt Quintò, Si in difficultatibus Scripturæ recurrendum ſit ad Papam: ergo ipſe eſt ſupra Scripturam.

Reſpondeo negando conſequentiam. Sicut enim quiuis iudex infra principem habet auctoritatem explicandi leges cum poteſtate obligandi alios, vt ſtent ſuæ ſententiæ; & tamen infra leges eſt: ſimiliter contingit Summo Pontifici. quia ipſe non poteſt abrogare Scripturam, ſed eius ſenſum explicare. Quare cùm hoc argumentum tam fragile ac futile toties tantóque hiatu nobis hæretici obiiciunt, oſtendũt ſe eſſe & ſtupidiſſimos, qui eius imbecillitatem non videant; & ſimul vaniſſimos ac ſuperbiſſimos, qui ſibi ſinguli priuatim ſumunt, quod tamquam grauiſſimum crimen Summo Pontifici totique Eccleſiæ obiiciunt: volunt enim ſinguli ſibi Scripturas interpretantibus haberi indubitatam fidem, & non credentes tamquam hæreticos damnant: atque ita ſecundùm ſuum modum argumentandi ſe ſupra Scripturam conſtituunt.

Etſi Pontifex habeat poteſtatem explicandi Scripturas, eſt tamen infra eas.

Hæreticorũ ſtupiditas ac arrogantia.

59 Obiiciunt Sextò, Pontifices Iudæorum errarunt quando publico concilio definierunt Chriſtum non eſſe Meſſiam: ergo etiam Eccleſia poteſt errare. Reſpondeo negando conſequentiam. Quia prædictum erat, tempore Meſſiæ ab ipſis regnum Dei auferendum, & ipſos excæcandos, vt patet Iſaiæ 6. & 29. & reſtituros Meſſiæ, pſal. 2. At contrà Eccleſiæ dicitur: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Adde, illos hoc non definiiſſe more dogmatico, ſed ita vt conſtaret eos aperta inuidiâ duci.

Cur Synagoga potuerit potiùs errare quã Eccleſia.

Obiiciunt Septimò, Phariſæorum doctrinam à Chriſto tamquam peruerſam ſæpe reprehendi. Reſpondeo Primò, Phariſæos non fuiſſe Pontifices, atque ita non habuiſſe poteſtatem definiendi res fidei. Reſpondeo Secundò, eorum doctrinam non reprehendi in iis, quæ tamquam res fidei aut diuinitus in lege Moyſi præcepta concorditer cum Sacerdotibus & ſummo Pontifice docebant; in quibus Chriſtus eos iubet audiri Matth. 23. ſed in eorum priuatis traditionibus & conſuetudinibus, quæ ad hypocriſim & auaritiam eorum ſpectabant.

60 Obiiciunt Octauò, quaſdam apparentes antilogias in decretis Pontificum ac Conciliorum; ſed diligentiùs rem excutientes facilè eas concordant: quare ſicut Scripturam fatemur numquam erraſſe, etſi in ea appareant hinc inde quaſi quædam antilogiæ, aut ſententiæ, quæ primo aſpectu videntur inter ſe aut cum ratione pugnare; ita nec definitiones Pontificum aut Conciliorum debemus damnare, etſi aliqua eiuſmodi in iis appareant, ſed ſicut illa, ita & hæc debemus commodè interpretari.

Obiiciunt etiam aliquando alia quædam loca Scripturæ; ſed facilis erit reſponſio; ſi, quod certiſſimè hîc probatum eſt, dicamus ea loca, non ex hæreticorum, aut noſtro ſenſu, ſed ex Conciliorum & Pontificis ſententia interpretanda eſſe.

61 Ex dictis infertur hoc argumentum de neceſſitate ſummi iudicis eſſe firmiſſimum, quod euidentiſſimè hæreticos conſtringit; quare exemplo Tertulliani, & omnium veterum maximè vrgendum eſſe, nec antequam ſtatuatur quis ille iudex ſit permittendum, vt res aliò trahatur. Quia niſi in primis decidatur quis ſit iudex controuerſiæ, facile eſt ita omnium argumentorum vim eludere, vel clamoribus, vel calumniis pro reſponſione, (prout hæretici argumentis noſtris preſſi communiter faciunt) obiectis obſcurare, vt nemo vnquam cogi poſſit ad fatendam veritatem: præſertim quando non cogitur in forma & categoricè reſpondere, quod hæretici ſemper fugiunt.

Sicut igitur in rebus ciuilibus, vt poſſit aliquis finis litium reperiri, & is, qui iuſtam habet cauſam, ius ſuum obtinere, neceſſarium omnino eſt, vt præter leges ſit aliquis iudex, qui ſententiam clarè poſſit pronunciare; & partes cogere ſuo ſtare iudicio; ita etiam neceſſariò ſtatuendum eſt in controuerſiis fidei, ſi velimus in hac aliquid eſſe certi, quod omnes

Quibus hæretici ſimiles ſint.

Chriſtiani credant. Quare dum hæretici hunc iudicem auferunt, ſimiliter faciunt ac ſi omnia tribunalia ius litigantibus dicentia auferrent è republica, & iuberent litigantes accedere codicem legum, & ex eo tam diu inter ſe diſputare, donec alterutra pars fateretur ſe victam; quod in æternum non fieret. Sicut ergo hoc abſurdiſſimum eſt in repub. ciuili, ita multò magis in Eccleſia. Item ſicut ſi litigantes in cauſis ciuilibus non vellent alium ſuæ cauſæ iudicem admittere, quàm ipſum Ius ſcriptum, hoc ipſo omnium prudentum iudicio, clarè oſtenderent ſe iniquam cauſam tenere; ita etiam hæretici dum ſolam Scripturam ſacram aut Spiritum ſanctum per Scripturam loquentem iudicem admittunt, apertè oſtendunt ſe iniquam cauſam fouere, eique diffidere, ideóque legitimum iudicium fugere.

Apertè ſuæ cauſæ diffidunt.

DVBIVM VI.

Vtrùm Eccleſia poſſit condere nouum articulum fidei; ſiue, vtrum definiendo aliquam propoſitionem eſſe de fide, poſſit efficere vt iam incipiat verè eſſe de fide quæ antè non fuit.

63 QVidam id affirmant. Primò, quia experientia & communis Catholicorũ conſenſus docent quędam eſſe de fide poſt Concilij generalis definitionem; quæ antea non erant: ergo Eccleſia poteſt efficere vt aliqua de nouo incipiat eſſe de fide. Antecedens patet, quia ante definitionem Concilij Tridentini non erat de fide, iuſtificationem fieri per infuſionem fidei, ſpei & caritatis: iam autem eſt de fide: ergo, &c.

Secundò, quia quædam quæ aliunde non conſtat nobis eſſe reuelata, credimus præcisè propter definitionem Eccleſiæ: ergo Eccleſia ſua definitione efficit vt hæc ſint de fide.

Tertiò, quia Chriſtus teſtatus eſt ea omnia, quæ Eccleſia definiet, eſſe vera & fide diuina credenda: ergo Eccleſia ita aliquid definiendo poteſt efficere vt Chriſtus ſit teſtatus id eſſe verum, & conſequenter vt ſit fide diuina credendum. Antecedens probatur: quia Chriſtus ſæpe teſtatus eſt quòd non permittet Eccleſiam ſuam errare in eiuſmodi definitionibus, & quòd dabit ei ſpiritum veritatis, qui docebit eam omnem veritatem, vt patet ex dictis dub. 4. & 5. atqui hoc ipſo teſtatus eſt omnia eſſe vera quæ ipſa credenda definiet: ergo, &c.

64 Aliqua propoſitio poteſt dupliciter dici eſſe de fide.

Nota, propoſitionem aliquam dupliciter poſſe dici eſſe de fide. Primò, loquendo propriè & formaliter, ita vt idem ſit aliquam propoſitionem eſſe de fide, & eam eſſe obiectum fidei, ſiue eam ex ſe eſſe talem, quę fide diuina credi poſſit ab eo, cui ipſa ſufficienter eſt propoſita. Qua ratione omnis illa propoſitio eſt de fide, quæ à Deo eſt reuelata, ſiue ſciamus eam eſſe reuelatam, ſiue non: ſicut omnia illa ſunt verè à Deo præcepta, quæ ipſe verè præcipit, ſiue id ſciamus, ſiue non.

Secũdò, quaſi cauſaliter, ratione ſcilicet obligationis eam credendi; quæ ex ſufficiẽti eius cognitione in nobis cauſatur, ita vt formaliter peccemus nolendo eam credere, ſiue de ea voluntariè dubitando. Qua ratione illæ ſolæ propoſitiones ſunt de fide quæ nobis ſufficienter ſunt propoſitæ tamquam à Deo reuelatę: atque ita ad hoc præter Dei reuelationem requiritur ſufficiens illarum propoſitio, qua reuelatio nobis ſufficienter innoteſcat. Quare ſecundùm hunc modum loquendi, rem aliquam eſſe de fide nihil eſt aliud, quàm ſufficienter nobis conſtare eam eſſe de fide ſiue à Deo reuelatam, ita vt de ea dubitando peccemus formaliter contra fidem.

Quòd autem ſola priore ratione aliqua propoſitio ſit propriè de fide, ſiue quòd, vt aliqua propoſitio ſit verè & propriè de fide, ſufficiat quòd à Deo ſit reuelata, etſi vulgò ferè ab omnibus id inuincibiliter ignoretur; probatur Primò, quia ſecundùm communem ſenſum aliquam propoſitionem eſſe de fide idem eſt, ac eam ſecundùm ſe & obiectiuè conſideratam participare ſiue habere certitudinem fidei, ita vt ſit in ſe tam certa ac neceſſariò vera quàm fides noſtra vera eſt ac Deus verax, ſiue ita vt fieri nequeat vt ſit falſa, quin Deus ſit mentitus, & fides noſtra ſit falſa, qua credimus neceſſariò eſſe vera ea omnia, quæ Deus teſtatus eſt: atqui talis propoſitio hoc habet præcisè quia à Deo eſt reuelata, (hoc ipſo enim quo à Deo reuelata eſt, quantumuis hoc à nobis ignoretur, habet neceſſariam connexionem cum veracitate Dei, ita vt fieri nequeat vt ſit falſa, quin Deus ſit mentitus, & conſequenter fides noſtra falſa ſit:) ergo per hoc præcisè & propriè aliqua propoſitio conſtituitur de fide, quod à Deo reuelata ſit, præſcindendo ab hoc quòd id nobis ſit vel non ſit cognitum. 65

Quid ſit propoſitionem eſſe de fide.

Per quid aliquid fiat de fide.

66 Secundò, quia aliàs nulla propoſitio, aut ſaltem vix vlla eſſet abſolutè de fide; ſed ſolùm reſpectiuè ſiue reſpectu aliquorum particulari um, qui ſciunt eam à Deo eſſe reuelatam: nam ſi vt aliqua propoſitio ſit de fide, requiritur vt nobis ſit ſufficienter propoſita, adeò vt formaliter peccemus nolendo eam credere, aut negando eam eſſe de fide; ita vt per eiuſmodi cognitionem illa fiat formaliter de fide; nulla propoſitio erit aliter de fide quàm quatenus ita eſt propoſita, & conſequenter ſolùm erit de fide reſpectu eorum quibus erit ita propoſita. quare cùm reſpectu aliarum paucæ ſint propoſitiones fidei omnibus non dico hominibus, ſed Chriſtianis ita propoſitæ, vt formaliter peccent nolendo credere eas à Deo eſſe reuelatas; paucæ omnino erunt abſolutè de fide, & reliquæ, quæ à maxima Chriſtianorum parte ignorantur eſſe tales, erunt ſolùm reſpectiuè & ſecundùm quid de fide.

Tertiò, quia aliàs idem eſſet aliquam propoſitionem eſſe de fide, & nos cognoſcere eam eſſe de fide: atque ita idem eſſet dicere, Scimus hanc propoſitionem eſſe de fide, &, Scimus nos ſcire eam eſſe de fide. quæ videntur abſurda, & à communi ſenſu aliena.

67 Qua ratione Eccleſia efficiat vt propoſitio incipiat eſſe de fide.

CONCLVSIO I. Eccleſia habet poteſtatem efficiendi vt aliqua propoſitio de nouo incipiat ſecundo modo ex dictis n. 64. eſſe de fide, quatenus ſcilicet definiendo eam à Deo eſſe reuelatam, quando id antè non erat ita clarum inter fideles, vt ſaltem omnes docti id ſufficienter poſſent cognoſcere, de nouo efficit vt omnes, qui eius definitionem deinde cognoſcunt, teneantur illam fide credere, ita vt formaliter peccent peccato hæreſeos, de ea liberè dubitando. Hæc eſt certa & communis inter Catholicos, & ſatis patet ex dictis dubio 5.

68 CONCLVSIO II. Propriè loquendo iuxta priorem modum ex dictis n. 64. Eccleſia ſua definitione nequit efficere vt aliqua propoſitio incipiat eſſe de fide, quæ antea non erat. Ita Valentia to. 3. diſp. 1. q. 1. puncto 6. in reſponſ. ad 3. vbi citat Waldenſem, à Caſtro, & Canum. Item Lorca in tract. de fide diſp. 38. n. 9. & 15. eandem ſupponit Malder. 2. 2. q. 11. a. 2. in fine. & videtur aperta ſententia D. Tho. 2. 2. q. 1. a. 7. vbi apertè docet, articulos fidei poſt tempora Apoſtolorum non creuiſſe: quem ipſius interpretes communiter ſequuntur. Creuiſſent autem, ſi Eccleſia ſua definitione efficeret vt aliqui articuli iam eſſent de fide, qui antea non erant.

Valentia. VValdenſis. à Caſtro. Canum. Lorca. Malder. D. Thom.

Et clarè probatur, quia, vt iam oſtendi, per hoc præcisè aliqua propoſitio eſt obiectũ fidei, & conſequenter propriè loquendo de fide, quia à Deo eſt reuelata, ſiue quia Deus teſtatus eſt eam eſſe veram: atqui dum

dum Eccleſia, præſertim poſt tempora Apoſtolorum definit aliquid eſſe de fide, non accipit à Deo nouam aliquam reuelationem, ſed ſolùm definit illud iam antè à Deo eſſe reuelatum; nec Deus per eam teſtatur aliquid eſſe verum, ita vt eius definitio poſſit dici verbum ſeu teſtimonium ipſius Dei: nec etiam fides noſtra poteſt niti definitione ipſius Eccleſiæ, tanquam obiecto formali, vt ſatis probaui diſp. 9. n. 60. & 65. ergo per definitionem Eccleſiæ nihil poteſt incipere de nouo eſſe de fide quod antè non fuit.

Confirmatur, quia vel id quod Eccleſia definit, fuit iam antè à Deo reuelatum, vel non: ſi prius dicatur, ſic neceſſariò fuit de fide priuſquam ab Eccleſia definiatur: ſi non fuit priùs reuelatum, niſi Deus Concilio, & per eius definitionem nobis aliquid de nouo reuelet (quod communiter omnes negant iã ampliùs accidere) non poteſt eſſe de fide, ſiue obiectum fidei diuinæ; quia nihil poteſt eſſe tale, niſi ſit à Deo reuelatum.

69 Ex his facilis erit reſponſio ad argumenta allata n. 63. Ad primum, nego antecedens eiúſque probationem: nam loquendo propriè & iuxta priorem modũ ex dictis n. 64. quidquid eſt de fide poſt Concilij definitionem, etiam fuit ante; quãuis id priùs non ita clarè conſtaret, atque ita communiter non diceretur eſſe de fide. per Concilij autem definitionem talia ſolùm ſecundo modo fiunt de fide: & hoc ſolùm probat argumentum allatum in probatione illius antecedẽtis.

Ad ſecundum, nego antecedens: quia quidquid fide diuina credimus, id immediatè credimus propter Dei reuelationem, & teſtimonium; Eccleſia autem ſolùm ſe habet per modum proponentis obiectum, vt patet ex dictis diſp. 9. dub. 5.

Ad tertiũ, diſtinguo antecedens: nam ſi intelligatur propriè & in ſenſu formali, ſic eſt negandum; ſi autem intelligatur quaſi in ſenſu materiali & indirecto, ſic antecedens eſt verum, ſed neganda eſt conſequentia.

70 Vbi Nota, Deum tripliciter poſſe teſtari ea omnia eſſe vera, quæ Eccleſia definiet credenda. Primò, expreſſè aſſerendo hanc propoſitionem: *Omnia ſunt vera, quæ Eccleſia definiet.* Et hic eſt ſenſus formalis iſtius antecedentis; quia tunc teſtimonium Dei cadit ſuper definienda ab Eccleſia formaliter ſumpta, ſiue quatenus ſubſunt definitioni Eccleſiæ, & definitio Eccleſię eſt cauſa cur res definita ſit à Chriſto aſſerta. Et in hoc ſenſu ſumptum antecedens eſt negandum, nec eſt vllus Scripturæ locus aut ratio, ex quibus colligi poſſit.

Secundò, ita vt abſtrahendo ab Eccleſiæ definitione, & ſine vllo reſpectu ad hanc Deus eaſdem res teſtetur eſſe veras, quas Eccleſia poſtea definit eſſe veras. Et tunc teſtimonium Dei cadit ſuper definita ab Eccleſia merè materialiter ſumpta, nec definitio Eccleſiæ eſt vlla ratione cauſa cur Chriſtus teſtetur illa eſſe vera; ſed ad hoc ſe habet omnino per accidens.

Tertiò, teſtando ſe non permiſſurum vt Eccleſia in vllis ſuis definitionibus circa res fidei erret; ſiue teſtando ſe eam ita directurum, vt numquam definiat aliquid eſſe de fide, niſi reuera ſit tale. quo caſu indirectè & per quamdã conſequentiã ſimul teſtatur omnia eſſe de fide, quæ Eccleſia definit eſſe talia. Sed in hoc caſu Eccleſiæ definitio nullo modo eſt cauſa cur res definita ſit de fide, aut à Deo aſſerta, ſed ſupponit hanc eſſe talem antequam eam definiat. Et in hoc ſecundo & tertio ſenſu ſumptum illud antecedens eſt verũ: & hoc ſolùm probat argumentum pro eo allatum. Sed tunc neganda eſt conſequentia; quia, vt iam oſtendi, ſecundùm hunc ſenſum definitio Eccleſiæ nullo modo eſt cauſa cur res aliqua ſit à Deo aſſerta, aut de fide, prout in conſequente infertur; ſed contrà Eccleſia ea, quæ ita definit, neceſſariò ſupponit iam priùs fuiſſe de fide, ſiue à Deo reuelata.

DISPVTATIO XIII.

De iis, quæ actum fidei neceſſariò præcedunt.

DVBIVM I.

Vtrùm actum fidei neceſſariò præcedat iudicium moraliter certum ac euidens, quo res credenda iudicetur fide diuina tamquam à Deo reuelata credibilis?

NOTA Primò, ex dictis diſp. 11. n. 45. aliud eſſe rem aliquam eſſe euidenter credibilem, aliud verò eam eſſe euidenter veram. hîc igitur quærimus, vtrùm, vt poſſim rem aliquam fide diuina credere, neceſſariò priùs debeat mihi argumentis moraliter certis probari, non quidem eam euidenter eſſe verã, ſed eſſe euidenter credibilem tãquam à Deo reuelatam, ita vt prudenter omnino certò iudicẽ eam verè eſſe talem. 1

Nota Secundò, hanc quæſtionem propriè intelligi de iis, qui primò incipiunt aliquod myſterium fidei credere; vt contingit in iis, qui aut primùm ad fidem conuertuntur, aut quibus aliquid credendum proponitur, quod priùs ignorabant eſſe de fide: nam vt eliciamus actum fidei circa myſteria fidei, quæ iam antea ſæpe actu credidimus, ſufficit ea cognitio, qua initio clarè cognouimus ea myſteria ita eſſe credenda; quæ cognitio in nobis habitualiter perſeuerat, & propoſito obiecto credendo ſtatim excitat intellectum vt id iudicet eſſe credibile. 2

CONCLVSIO. Omnem actum fidei theologicæ neceſſariò præcedit tale iudicium, quo voluntas dirigatur ſiue moueatur vt prudenter applicet intellectum, vt illam rem propter diuinam auctoritatem firmiſſimè credat. Eſt certa & communis Theologorum. 3 *Quale iudicium præcedat fidem.*

Probatur Primò, ex Eccleſ. c. 19. vbi dicitur, *Qui citò credit, leuis eſt corde.* quod vel maximè locum habet in fide diuina, à qua omnis noſtra ſalus, religio ac Dei cultus dependet. Item ex Ioann. 15. vbi dicitur: *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* ſcilicet nolendo credere. Vbi clarè inſinuatur, nos non teneri credere myſteria fidei, niſi euidenter probentur credibilia. *Eccle. 19.* *Ioan. 15.*

Probatur Secundò, quia, cùm aſſenſus fidei theologicæ neceſſariò ſit actus virtutis, debet dirigi prudenti iudicio, quo priùs quàm credamus iudicemus ea myſteria ita eſſe credibilia (omnis enim actus virtutis prudenti iudicio debet dirigi:) atqui eſſet contra prudentem rationem in re tanta velle aliquid indubitanter credere quod non apparet clarè ita credibile: ergo vt aliquid credam fide diuina, debet priùs tale apparere.

Dices, hoc ſolùm probare nos non poſſe actum fidei legitimè ſiue honeſtè elicere ſine eiuſmodi iudicio præcedente; non autem nos ſine eo non poſſe elicere actum fidei vitioſum. Reſpondeo nos hîc ſolùm agere de iis, quæ requiruntur vt quis debitè, præſertim actione ſupernaturali, & prout requiritur ad ſalutem, credat: an autem actus fidei poſſit vitioſè elici, dicam diſp. 14. dub. 3. 4

Probatur Tertiò, quia quamdiu habeo iuſtam rationem dubitandi an ſit omnino certum & infallibile tale quid eſſe verè à Deo reuelatũ, nõ teneor omnino indubitanter credere illud infallibiliter eſſe reuelatũ: *Nihil teneor credere de quo meritò dubito an ſit reuelatum.*

atqui quamdiu res aliqua dicto modo non probatur à Deo eſſe reuelata, poſſum meritò dubitare an ſit omnino certum ac infallibile eam eſſe verè reuelatam: ergo nec teneor, nec poſſum, prudenter velle eam fide diuina credere.

5 Dices Primò, Vt licitè & prudenter aliquem contractum ineam (& idem eſt de aliis virtutibus moralibus) ſufficit me probabiliter iudicare eum eſſe iuſtum, ſiue non illicitum; ergo ſimiliter vt aliquid prudenter fide diuina credam, ſufficit me probabiliter iudicare id à Deo eſſe reuelatum.

Actum honeſtum volũtatis præcedit duplex iudicium.

Reſpondeo negando conſeq. Pro quo Nota, omnem prudentem ſiue honeſtum actum voluntatis circa res agendas præcedere duplex iudicium: vnũ ſpeculatiuum, quo res aliqua iudicatur vera: v. c. contractum illum eſſe iuſtum; & hoc iudicium ſolùm remotè dirigit operationes. Aliud immediatè practicum, quo iudicamus nos in his circumſtantiis poſſe honeſtè hoc vel illud agere. Prius iudicium non debet eſſe omnino certum, ſed ſufficit eſſe probabile, etiamſi ſimul adſit dubitatio aut probabile iudicium de contrario. v. c. quo iudicemus illum contractum probabiliter eſſe iniuſtum. Secundum autem, vt prudenter agam, debet mihi eſſe moraliter certum ſiue euidẽs. Quamdiu enim dubito, an in his circũſtantiis licitè poſſim hîc & nunc talem contractum inire, pecco eum ineundo. In fide autem vtrumque iudicium debet eſſe moraliter euidens & certum. Ratio diuerſitatis eſt, quia hoc ipſo quo aliquis contractus iudicatur probabiliter eſſe iuſtus, verè licitè eum ineo, etſi fortè à parte rei iniuſtus ſit; atque ita probabilis opinio facit aliquid à parte rei mihi hîc & nunc licitum, quod aliàs à parte rei illicitum eſt. Contrà verò probabilis opinio non facit vt aliquid à Deo ſit reuelatum, & conſequenter nec facit vt ſit fide diuina credibile quod verè à parte rei non eſt à Deo reuelatum. Quia, vt oſtendi ſuprà, nihil eſt fide diuina credibile, quod non ſit verè reuelatum à Deo. Item quia non poſſum prudenter, imò nullo modo indubitanter aliquid credere à Deo eſſe reuelatum, de quo probabiliter aliquo modo poſſum dubitare an à Deo reuelatum ſit.

Iudiciũ immediatè dirigẽs honeſtã actionẽ debet moraliter eſſe certum.

6 Diuerſitas fidei aliorũque honeſtorũ actuũ, quãtum ad dicta iudicia.

7 Dices Secundò, Poſſum fide diuina rei reuelatæ firmiùs aſſentiri, quàm vlla euidens ratio poſſit probare eam eſſe reuelatam, idque prudenter ob auctoritatem Dei: ergo ſimiliter potero prudenter ob auctoritatem Dei certiùs & firmiùs iudicare res aliquas eſſe credibiles, quàm vlla argumenta id probent. Reſpondeo negando conſequentiam. Primò, quia licet prudentia doceat me debere firmiſſimè credere ea, quæ euidenter ac moraliter certò video à Deo eſſe reuelata; non tamen docet me debere certò & indubitanter iudicare ea à Deo eſſe reuelata, quæ nulla ratio ſufficienter probat à Deo eſſe reuelata, ſiue de quibus meritò poſſum aliquo modo dubitare an verè reuelata ſint.

Cur poſſim firmiùs credere quã ratio probet, nõ tamẽ ita iudicare rẽ eſſe credibilem.

Secundò, quia fidem præcedit actus voluntatis applicans ac determinans intellectum, vt ita firmiter credat ea, quæ prudenter iudicauit à Deo eſſe reuelata: nullus autem eiuſmodi actus voluntatis præcedit illud iudicium: imò nec prudenter poteſt præcedere, quia deberet dirigi alio prudenti iudicio, & ſic iretur in infinitum: ſed intellectus debet determinari ad illud iudicium ex euidentia rei.

8 Dices Tertiò, Multi ſimplices non poſſunt ita intelligere aut diſcernere euidentiam & certitudinem notarum fidei, & tamen prudenter credunt: ergo hæc euidentia ad fidem non eſt neceſſaria. Reſpondeo eos nihilominus pro ſuo captu debere habere aliquam euidentiam credibilitatis rei credendæ, ita vt nulla rationabilis cauſa de eo dubitandi occurrat: quod facile eſt iis, qui ſufficienter prout tanta res requirit, in rebus fidei inſtructi ſunt, & prout etiam communiter à diligentibus Paſtoribus ſubditi inſtruuntur. Et hoc ſufficit vt tales prudenter myſteria noſtræ fidei credant. Poſſunt autem eiuſmodi euidentem cognitionem facilè habere ex miraculis quæ audiunt ſæpiùs diuerſis locis in confirmationem noſtræ fidei fieri, vel aliquando etiam fieri cernunt, aut in perſonis ſibi notis facta conſpiciunt. Item ex eo, quòd ex doctrina ſuorum Paſtorum, & communi aliorum conſenſu intelligunt, hanc doctrinam ab Eccleſia Catholica vbique teneri, cuius auctoritas ſufficiens eſt, vt prudenter illi credant. Item ex eo, quòd ſatis conſtet viros ſanctiſſimos noſtram fidem tenuiſſe, quod etiam ipſi ex communi omnium fama, & hiſtoriis quas audiuerunt, vel etiam legerunt, facilè poſſunt cognoſcere.

Qualis euidẽtia credibilitatis requiratur in ſimplicioribus.

Nec refert, quòd ipſi has ſimileſque fidei notas, earumque euidentiam non poſſint ita clarè perſpicere, ac viri docti eas perſpiciunt: nam cùm ipſis etiam non tam facilè occurrant rationes dubitandi in contrarium, pauciora & minùs firma requiruntur argumenta vt iis aliquid probetur ſufficienter, vt illud ſibi prudenter perſuadeant eſſe euidenter credibile, quàm requirantur vt aliquid probetur viris doctis, qui faciliùs de argumentorum inefficacia poſſunt dubitare: ideóque vt res aliqua dicatur his euidenter probata, fortiora argumenta requiruntur. Adde, diuinam prouidentiam nũquam deeſſe iis qui ſalutem ſeriò quærunt: atque ita eos ſimplices ſua gratia præuenire, ac intellectum eorum illuſtrare, vt clariùs eiuſmodi rationes apprehendant, quàm aliàs eas per ſe poſſent apprehendere. vnde videmus ſæpe tales firmiùs ac conſtantiùs rebus fidei adhærere, quàm aliquos doctos: adeò vt illis earum credibilitas appareat tam euidens, vt de ea dubitare nequeant, & mirentur aliquos dubitare poſſe. 9

Efficaciora requirũtur argumenta vt aliquid probetur doctis, quam vt indoctis.

Indocti ſæpe præ aliis in rebus fidei illuminantur à Deo,

Quidam apud Lorcam diſp. 16. n. 22. docent, eiuſmodi euidentiam ineſſe cuiuis habenti habitum fidei; quia hic, vt aiunt, facit res fidei nobis euidenter credibiles; atque ita in rudioribus ſupplet defectum rationum: citátque Caiet. 2. 2. q. 1. a. 4. ſed hoc ipſe hoc loco non dicit; ſed planè aliud, vt dub. 2. videbimus. Imò expreſſè negat habitum fidei illis rudioribus reddere myſteria fidei euidenter credibilia, niſi ſufficienter illis priùs probentur. Cuiuſcumque autem illa ſententia ſit, vera non eſt: ſatis enim experimur habitum fidei non efficere in nobis aliquam euidentiam, imò hoc ipſius naturæ repugnat, cùm inclinet in actum obſcurum. 10

Lorca.

Caiet.

Habitus fidei nullam cõfert euidentiam.

DVBIVM II.

Vtrùm illud iudicium eliciatur ab habitu fidei aut prudentiæ?

Prior opinio docet, illud iudicium elici ab habitu fidei, qui nos facit non ſolùm aſſentiri rebus fidei, ſed etiam euidenter videre earum credibilitatem; non quidem omnes, ſed eos qui habent intellectum ſufficienter ad hoc diſpoſitum, ſcilicet per ſufficientem apprehenſionem rationum, quibus credibilitas fidei probatur. Huius ſententiæ videtur Caietan. 2. 2. q. 1. a. 4. Et probatur Primò, quia D. Tho. ibidem ad 3. dicit, fidem facere nos videre res fidei; quod intelligendum videtur de viſione illius credibilitatis. Secundò, quia fides dicitur lumen: ergo facit nos aliquid euidenter cognoſcere; non veritatem rerum fidei, ergo earum credibilitatem; quia huius clara cognitio poteſt cum fide conſiſtere. Tertiò, quia 1. ad Corint. 4. dicitur Deum illuxiſſe *in cordibus noſtris ad illuminationem ſciẽtiæ claritatis*: hoc autẽ fit per fidem: ergo 11

Caiet.

D. Thom.

1. Cor. 4.

ergo hæc dat nobis aliquam euidentiam, ſcilicet credibilitatis rerum fidei.

12 Alij volunt hoc iudicium pertinere ad prudentiam, & ab eius habitu elici, quia ſcilicet dirigit voluntatem in ſua operatione, ſiue in imperio quo actus fidei imperatur.

Pro quo Nota, ex dictis num. 5. & 6. duplex iudicium præcedere illud imperium voluntatis: vnum quo res credenda iudicatur euidenter credibilis; alterum quo eadem iudicatur hîc & nunc credẽda eſſe: agimus autem hîc præcipuè de priore iudicio, tamen conſequenter etiam dicemus aliquid de ſecundo.

13 Conclvsio I. Illud iudicium non pertinet ad habitum fidei; neque ab hoc elicitur. Ita Valent. 2. 2. diſp. 1. q. 2. puncto 4. in fine ad 3. Turrian. diſp. 7. dub. 4. & videtur communis.

Valent. Turrian.

Probatur Primò, quia illud iudicium habet obiectum formale omnino diſtinctum ab obiecto formali fidei, quia illud pro obiecto formali habet euidentiam notarum fidei, hæc verò teſtimonium Dei, nullus autem habitus inclinat ad actum, qui nullo modo tendit in ipſius obiectum formale: ergo habitus fidei non inclinat ad actum illius iudicij, nec eum elicit. Secundò, quia, vt patet ex 1. ad Corinth. 13. & ad Hebræos 11. ac dictis diſp. 11. n. 32. & ſequent. habitus fidei tendit in obiectum qua obſcurum, nec facit id vllo modo euidens: ergo non poteſt eſſe cauſa aſſenſus euidentis, qualis eſt illud iudicium.

1. Cor. 13. Hebr. 11.

14 Ad primum argumentum poſitum n. 11. Reſpondeo, D. Thomam ibi non loqui de illo iudicio, ſed de ipſo aſſenſu fidei, dicitque nos per eum videre res fidei, quatenus omnis cognitio generatim loquendo dicitur viſio. Simili modo fides dicitur lumen, quatenus omnis cognitio dicitur aliquo modo lumen, quatenus per eam aliquid cognoſcimus ſiue clarè, ſiue obſcurè. Et ob eandem cauſam Deus dicitur per fidem illuceſcere in cordibus noſtris, quatenus eum ac ipſam veritatem rerum ad ſalutem pertinentium per fidem verè cognoſcimus, qui ſine ea ſumus in ignoratione veritatis ac in erroribus. & ſicut hæc meritò dicuntur tenebræ & obſcuritas, ita eorum reſpectu cognitio fidei, quantumuis obſcura, dicitur lux & claritas; quia omnis cognitio veritatis reſpectu ignorantiæ eſt quædam lux. Ex quo patet reſponſio ad ſecundum & tertium.

Qua ratione fides dicatur viſio & lumen.

Obſcura cognitio reſpectu ignorãtiæ eſt lux.

15 Conclvsio II. Iudicium quo iudicamus res fidei eſſe euidenter credibiles, non eſt propriè loquendo actus prudentiæ. Ita Turrian. ſupr. Probatur, quia actus prudentiæ propriè dictæ eſt cognitio practica immediatè dirigens voluntatem in ſua operatione, ſiue qua aliquid iudicatur faciendum aut omittendum: illud autem iudicium eſt ſpeculatiuum, & poteſt eſſe in eo qui ob malam voluntatem iudicat res fidei hîc & nunc ſibi non eſſe credendas. Poteſt tamen latiore modo loquendi dici actus prudentiæ, tum quia non temerè, ſed ex iuſta ratione, & prout prudentes decet, id elicimus: tum etiam quia ſaltem remotè honeſtam voluntatis actionem dirigit.

Turrian.

Secundùm autem iudicium quo iudicamus rem propoſitam eſſe fide diuina credendam, cùm immediatè dirigat voluntatem, eſt actus prudentiæ.

16 Conclvsio III. Illud prius iudicium eſt actus ſcientiæ ſpeculatiuæ, licet non propriè dictæ & perfectæ; quia eſt certa & clara cognitio veritatis ſpeculatiuæ, ex euidentibus rationibus à poſteriore deducta. Quia tamen, vt dixi diſp. 11. dub. 3. hæc euidentia non eſt communiter metaphyſica & omnino perfecta, quæ intellectum planè conuincat, ideò illud iudicium à perfecta ratione ſcientiæ deficit.

***

DVBIVM III.

Vtrùm dictum iudicium ſit ſupernaturale?

Varias de hac re opiniones tacitis Auctorum nominibus recitat Turrianus 2. 2. diſp. 46. dub. 4. *Turrian.*

Prima docet, illud iudicium eſſe ſupernaturale in ſubſtantia. Probatur, quia dirigit voluntatem in ſubſtantia ſupernaturalem: ergo eſt in ſubſtantia ſupernaturale. Probatur conſequentia: nam ideo fides neceſſariò præcedit actum ſpei & caritatis; quia cùm hi actus ſint ſupernaturales in ſubſtantia, neceſſariò debent dirigi intellectione in ſubſtantia ſupernaturali: ergo ſimiliter cùm illud iudicium dirigat actum voluntatis in ſubſtantia ſupernaturalẽ, erit etiam in ſubſtantia ſupernaturale. Huius autem ſententiæ Auctores diuerſimodè eam explicant, atque ita poſſunt iterum in duas ſententias diuidi, vt patet apud Turrian. ſuprà. Sed eorum argumentum nihil conuincit; nulla enim eſt ratio cur dicamus omnem volitionem ſupernaturalem in ſubſtantia neceſſariò dirigi aliqua intellectione in ſubſtãtia ſupernaturali. quia, vt oſtendi ſup. diſp. 5. dub. 3. quòd actus voluntatis ſit ſupernaturalis, non habet à ſupernaturalitate obiecti; nec quia obiectum modo ſupernaturali ei proponitur: ſed ab auxilio ſupernaturali, quo potentia eleuatur vt actum producat perfectiorem, quàm naturæ viribus poſſet producere. Quare in dicto argumento nego conſequentiam. Ad probationem, nego aſſumptum: nec enim ſpes & caritas ideò propriè prærequirunt fidem in ſubſtantia ſupernaturalem, quia in ſubſtantia ſupernaturales ſunt, quaſi non poſſent vlla ratione elici niſi tali fide præcedente: nam ſi Deus vellet ſpecialiter concurrere cum homine habente ſolam fidem naturalem myſteriorum fidei, hic poſſet elicere actus ſpei & caritatis ſupernaturales. nulla enim hîc poteſt oſtendi repugnantia. 17

Non omnis volitio in ſubſtantia ſupernaturalis neceſſariò dirigitur cognitione in ſubſtantia ſupernaturali.

Si Deus vellet concurrere; poſſemus elicere actus ſpei & caritatis ex cognitione in ſubſtãtia naturali.

Sed eæ virtutes prærequirunt fidem ſupernaturalem. Primò, quia cùm homo per virtutes theologicas conſtituatur in ſtatu ſupernaturali, omnino conuenit hunc incipere à ſupernaturali actu intellectus; quia hic naturaliter prior eſt actibus voluntatis. Secundò, quia cùm ſpes & caritas firmiſſimè & conſtantiſſimè in Deum ferri debeant naturaliter prærequirunt omnino certam ac conſtantem cognitionem, qua dirigantur; qualis circa myſteria fidei non poteſt eſſe ſaltem in hominibus viatoribus, niſi actus fidei, quia illorum claram cognitionem hîc habere non poſſumus. poſito autem quòd ſtatus noſter in ſubſtantia ſupernaturalis debeat inchoari à fide, hæc etiam debet eſſe in ſubſtantia ſupernaturalis, vt conueniat ſtatui in quo nos conſtituit. Tertiò, ex ordinatione Dei, qui ob dictas rationes non ſtatuit nobis dare auxilia neceſſaria ad dictos actus eliciendos, niſi præceſſerit actus fidei ſupernaturalis. 18

Cur aliæ virtutes ſupernaturales prærequirãt fidem ſupernaturalem.

Alij volunt, hoc iudicium eſſe merè naturale; quia cùm nitatur euidentia notarum fidei, videtur habere obiectum merè naturale: ergo eſt etiam merè naturale. Conſequentia probatur: quia actus accipit ſuam ſupernaturalitatem ab obiecto: ergo habens obiectum naturale erit omnino naturalis. Sed nec hoc argumentum quidquam probat. Quia, vt oſtendi diſp. 5. dub. 3. actus naturalis & ſupernaturalis non diſtinguuntur neceſſariò ex parte obiecti, ſed poſſunt verſari circa idem obiectum formale. 19

Conclvsio. Illud iudicium ſecundùm ſuam ſubſtantiam eſt naturale, & ſupernaturale ſecundùm modum. Prior pars probatur, quia ſi eſſet ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturale, per id formaliter eleuaremur ad ſtatum ſupernaturalem, inchoando vitam ſupernaturalem, atque ita fides non eſſet fundamentum & initium ſtatus ac vitæ ſupernaturalis: quod 20

Sola fides eſt fundamentum ac initium ſtatus noſtri ſupernaturalis. *Auguſt.*

repugnat communi ſententiæ Doctorum, atque etiam Patrum, qui initium vitæ ſupernaturalis conſtituunt in fide. Nam, vt docet D.Auguſt. epiſtola 105. aliquantulum poſt initium, ab ea omnis noſtra iuſtitia ſumit initium.

Secundò, quia ratio cur fides, ſpes, caritas debeant in ſubſtantia eſſe ſupernaturales, præcipua eſt, quia ordinantur ad meritum præmij omnino ſupernaturalis, tamquam media ad finem: ad finem autem ſupernaturalem requiruntur media ſupernaturalia, vt inter ea ſit proportio, vt docet D.Thom. 1. 2.q.114. art.2. *D.Thomas.* Illud autem iudicium non conſtituit nos vllo modo etiam inchoatiuè in ſtatu merendi, neque per ſe meretur, aut ad meritum vitæ æternæ ordinatur: niſi remotè & ratione alterius, quatenus ſcilicet eſt conditio ad fidem prærequiſita. Fides autem etſi ſine caritate non conferat vitam ſpiritalem, ac meritum vitæ æternæ, eſt tamen quædam illorum inchoatio ac fundamentum, vt fuſiùs explicabo dub.6.

22 Secunda pars probatur: quia illud iudicium verſatur circa obiectum materiale ſupernaturale, quod ſine reuelatione diuina nequit cognoſci, atque ita ex parte propoſitionis ipſius obiecti vires naturæ ſuperat. Secundò, quia dirigitur in finem ſupernaturalem, ſcilicet ad dirigendam voluntatem ſupernaturalem imperantem actum fidei. Tertiò, quia etſi poſita reuelatione, & ſufficienti notarum fidei propoſitione poſſit intellectus, ſi nullum adſit impedimentum, eiuſmodi iudicium ſecundùm ſuam ſubſtantiam elicere; tamen propter mobilitatem ingenij humani, & voluntatis ad res terrenas ac fidei contrarias inclinationem, qua intellectus obſcuratur; item ob dæmonis tentationes nos à fide retrahentis, ſemper requiritur aliqua gratia, qua intellectus illuſtretur, vt res fidei meliùs apprehendat, & qua inclinationes voluntatis fidei contrariæ ac dæmonis poteſtas comprimantur: vt intellectus ab his impedimentis liber poſſit firmiter ac conſtanter iudicare ea myſteria ob Dei auctoritatem firmiſſimè eſſe credenda. quod ſine vllo Dei auxilio ſibi omnino derelictus in hoc rerum ſtatu facere non poſſet; nam, vt dicitur Sapientiæ 9. *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam; & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.* varia ſcilicet diſtractione eum impediens ne ad cæleſtia ſeriò cogitanda aſſurgat.

Ex quibus capitibus illud iudiciū ſit neceſſario ſupernaturale.

Sapient.9.

Ad ſupradicta tamen ei ſufficit auxilium diuinum ordinis naturalis: quia ſicut nulla eſt cauſa cur ponamus actum ſupernaturalē in ſubſtantia, ita etiam non requiritur auxilium ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturale; præſertim cùm illud auxilium non tam requiratur vt ſuppleat defectum virium intellectus, eumque immediatè iuuet in eo iudicio eliciendo, quàm vt tollantur extrinſeca impedimenta. Vide dicta diſp.4.dub.7.

23 *Auguſt. Arauſic.* Dices, D.Auguſt.lib.1. de prædeſtin.c.2. & Arauſic. can. 7. videntur requirere idem auxilium ad eliciendum illud iudicium ante voluntatem credendi prærequiſitum, atque ad credendum: ſed ad hoc requiritur auxilium ſupernaturale in ſubſtantia: ergo etiam ad illud. Reſpondeo, nego maiorē: ſolùm enim ad illud requirunt aliquod auxilium diuinum: quale autem illud ſit, non explicant; ſed aliis relinquunt diſputādum. Adde, eos non tam loqui de iudicio ſecundùm ſe præciſè ſumpto, quàm prout includit quodammodo ſiue generat voluntatem credendi & aſſenſum fidei, quæ illud iudicium conſequuntur, quæque Semipelagiani (contra quod ipſi agunt) dicebant nos viribus naturæ ſine gratia habere poſſe. Quod tam Auguſt. quàm ipſum Concilium propriè intendunt damnare: vnde Concilium cùm dixiſſet nos ſine gratia non poſſe cogitare prout expedit aliquod bonum ad ſalutem pertinens, explicans de qua cogitatione loquatur, ſubdit: *Id eſt euangelizantis prædicationi conſentire*, oſtendens ſub illa cogitatione comprehendere aſſenſum fidei.

DVBIVM IV.

Vtrùm actum fidei neceſſariò debeat præcedere actus voluntatis, quo intellectus applicetur ſiue determinetur vt illum eliciat?

Nota, ſicut actus aliquis dupliciter poteſt eſſe liber; Primò, quoad ſpecificationem, quando ſcilicet in noſtra poteſtate eſt non ſolùm talem actum non elicere, ſed etiam elicere ei contrarium: ſic in poteſtate voluntatis eſt rem aliquam diſtinctam à beatitudine ſibi propoſitam amare aut odiſſe, prout voluerit. Secundò, quoad ſolum exercitium: quia ſcil. poſſum quidem aliquem actum non elicere, nequeo tamen elicere actum ei contrarium: ſic in via poſſum non amare beatitudinem, nō poſſum tamen eā odiſſe. Ita etiam motio voluntatis poteſt eſſe dupliciter neceſſaria ad aſſenſum fidei: Primò, quoad ſolum exercitium, ita vt ſine ea intellectus nequeat eum aſſenſum elicere: Secundò, quoad ſpecificationem, ita vt ab illa motione pendeat quòd intellectus res fidei potiùs credat eſſe veras quàm falſas, cùm vtrumque ex diuerſa voluntatis motione poſſet. 24

Nota Secundò, dupliciter poſſe intelligi voluntatem mouere intellectum ad exercitium aut ſpecificationem actus. Primò, ſolùm remotè, quatenus applicat eum vt cogitet de obiecto fidei, ſibique illud proponat ſub ratione credibilis aut non credibilis, ſiue excogitando ſimul rationes, quæ ipſum poſſint mouere ad credendum, aut contrà eas, quæ ipſum moueant ad non credendum. Et fatentur omnes, fidem hac ex parte eſſe liberam ſaltem quoad exercitium, & pendere à motione voluntatis, in cuius poteſtate eſt, ſaltem communiter, applicare intellectum ad has vel illas res aut rationes cogitandas. 25

Volūtas dupliciter poteſt mouere intellectum ad aliquem actum.

Secundò, immediatè & proximè, ita vt propoſito ſufficienter obiecto voluntas intellectum immediatè applicet ac aſſentiendum aut diſſentiendum. & de hac motione eſt tota quæſtio.

Prima opinio abſolutè negat, hanc ſecundam motionem voluntatis ad actum fidei requiri, aut hunc ab illa ſiue in exercitio, ſiue in ſpecificatione pendere: imò ait obiecto fidei ſufficienter propoſito intellectum tam neceſſariò ei aſſentiri, quàm concluſioni, cuius habet demonſtrationem. Pro hac citatur Holcot 1.p.q.1. 26 *Holcot.*

Probatur Primò, quia, vt docet Ariſtot. l.2. alias l.3. de Anima textu 151. *Imaginamur cùm volumus: opinari autem non eſt in noſtra poteſtate.* vbi videtur docere, eſſe quidem in noſtra poteſtate per imaginationem nobis aliquod obiectum repræſentare, tamē non eſſe in noſtra poteſtate obiecto intellectui propoſito aſſentiri aut non aſſentiri. Et cōfirmatur: quia propoſito mihi obiecto euidenter vero, aut probabili, ei aſſentior neceſſariò. Secundò, quia alias poſſem pro libitu alicui propoſitioni ſine vlla ratione aſſentiri aut diſſentire. v.c. huic, Arenæ maris ſunt pares: quod cōſtat eſſe falſum. Tertiò, quia, vt docet D.Thom. 1.2.q. 9.a.1. intellectus mouet voluntatē ad ſpecificationem actus: ergo intellectus in aſſenſu fidei nequit à voluntate moueri, ſaltem ad ſpecificationē actus. Quartò, quia motiuum fidei ſiue teſtimonium Dei fortiùs mouet intellectum quàm motiuum ſcientiæ, quia fides eſt certior ſcientia: atqui motiuum ſcientiæ ſine actu voluntatis per ſe ſufficienter mouet intellectum ad aſſenſum: ergo idem dicendum erit de aſſenſu fidei. Quintò, quia vt aliquid credamus, neceſſariò præcedit *Ariſtot.* *D.Thomas.*

præcedit

præcedit euidens probatio credibilitatis: ergo per hanc intellectus ſufficienter mouetur ad aſſenſum fidei. Sextò, quia alias fides non eſſet initium noſtræ iuſtificationis, ſed ille actus voluntatis.

17 Secunda opinio docet, ante aſſenſum fidei infuſæ prærequiri aſſenſum fidei acquiſitæ, & ad hanc etiam prærequiri aliquam motionem voluntatis; hac tamen fide poſita ait ſine vlla motione voluntatis intellectum ſufficienter ab ipſo obiecto præſenti excitari ad aſſenſum; atque ita intellectum per habitum infuſum poſſe credere, modò voluntas non reſiſtat; etſi illum nullo modo moueat ad aſſenſum. Ita Scotus in 3. diſt. 25. q. 2. *Scotus.*

Quid Scotus intelligat per fidē acquiſitam. Quæ opinio prima fronte videtur à priore diſtingui; ſed ſi exactiùs inſpiciatur, ferè idem dicit. Vbi Nota Primò, Scotum, vt patet ex iis quæ ibidem docet diſt. 23. §. *De prima.* vocare hîc fidem acquiſitam qua credimus myſteria fidei, quia audimus Eccleſiam, aliúmve fide dignum concionatorem ea docere, aut ob alias fidei notas: atque ita ſecundùm eum hæc fides nititur auctoritate aut miraculis eorum, qui nobis fidei myſteria credenda proponunt.

Nota Secundò, Scotum ad hanc fidem acquirendā, prærequirere motum voluntatis, non quo aſſenſus fidei immediatè imperetur, ſed quo intellectus applicetur, vt attendat iis quæ ipſi credenda proponuntur. nam d. 25. citata ait, *Actus credendi eſt ab obiecto præſente ſicut ab efficiente actum; non ſic autem eſt à voluntate: aliter ſi voluntas eſſet cauſa actus credendi, & proponeretur intellectui aſtra eſſe paria, nulla perſuaſione facta* (id eſt ſine vlla probatione) *poſſet voluntas imperare intellectui credere determinatè aſtra eſſe paria & hoc nihil eſt* (id eſt dici nequit) *ſed oportet obiectum habere cauſalitatem ſuper actum: nec volūtas mouet niſi moueat obiectum.* ſcilicet impellendo intellectū vt de illo cogitet, atque ita id habeat præſens. Vbi ſatis apertè docet, voluntatē non imperare intellectui immediatè aſſenſum fidei ſiue infuſæ, ſiue acquiſitæ, nec aliter ad eum concurrere quàm quatenus mediante cogitatione ſiue apprehenſione facit vt obiectum ſit præſens intellectui, vna cum rationibus quibus ad aſſenſum moueatur: ſentitque voluntatem non magis immediatè intellectui imperare aſſenſum fidei, quàm aſſenſum huius propoſitionis, *aſtra ſunt paria.* Ex quibus patet, Scotum in hoc ſolum differre à priore opinione, quod aſſerat intellectum poſſe non aſſentiri rebus fidei ſibi ſufficienter propoſitis, ſi voluntas reſiſtat. & ſic eum intelligit Bañez hîc q. 1. dub. 2. & alij. *Bañez,*

28 Tertia opinio docet, non ſolam fidem theologicam, ſed etiam opinionem & fidem humanam, qua alicui homini credo, indigere motione voluntatis intellectum ad aſſenſum applicante: quia teſtimonium humanum & medium opinatiuum non reddunt obiectum ſuum euidens; atque ita non neceſſitant intellectum ad aſſenſum: quare videtur ad hunc debere vlteriùs neceſſitari ſiue determinari à voluntate. Excipit tamen caſum, quo ob plurimorum concordem conſenſum (quos omnes de ſe mutuo ignorātes conſequenter mentiri moraliter eſt impoſſibile) rei teſtatæ veritas nobis redditur à poſteriore euidēs, ac conuincit intellectum; qua ratione qui Romam numquam viderunt, non tam credūt quàm ſciunt eam eſſe in Italia. Ita Bañez ſuprà conc. 2. & Lorca diſp. 12. n. 8. *Bañez, Lorca.*

29 *Caietan.* Quartò, Caietan. 1. 2. q. 65. a. 4. docet, voluntatem tantam habere poteſtatem in intellectum, vt ſine vlla omnino probatione poſſit ei aliquem aſſenſum imperare; v.c. vt credat aſtra eſſe paria. Probátque Primò, ex 9. Metaphyſicorum c. 2. vbi dicitur potentias rationales ſe habere ad oppoſita. Sed hunc locum Ariſtotelis nihil facere ad præſentem ſimiléſque quæſtiones, ſatis oſtendi diſp. 2. dub. 4. n. 50.

Probat Secundò, quia medicus poteſt eandem artem pro libitu adhibere vt ægrum aut ſanet aut occidat: ergo ſimiliter voluntas poteſt eadem obiecti propoſitione vti, vt moueat intellectum ad aſſenſum, vel ad diſſenſum, prout voluerit. Sed hoc argumentum potiùs contrarium probat; quia medicus nequit ſuam artem applicare ad ſanandum aut occidendum, niſi adhibendo diuerſa media ad hunc vel illum effectum conuenientia; & ſic voluntas nequit determinare intellectum ad aſſenſum alicuius rei, niſi faciendo vt apprehendat rationes, quæ eam ſufficienter ſuadent.

Conclusio I. Ad aſſenſum fidei theologicæ neceſſariò prærequiritur motio voluntatis, qua intellectus ad aſſenſum determinetur. Ita D. Thomas 2. 2. quæſt. 1. art. 4. & cum eo communiter omnes eius diſcipuli, & ferè communiter Theologi quos fusè citat Lorca 2. 2. diſp. 12. 30 *D. Thomas, Lorca.*

Probatur Primò, ex Scriptura, quia ad Rom. 1. v. 5. & Act. 6. v. 7. credentes dicuntur obedire fidei; obedire autem expreſsè ſignificat actum voluntatis. Et quamuis hic actus voluntatis non ſit propriè actus obedientiæ, eſt tamen hac ex parte ei ſimilis, vt dicam dub. 6. Item 2. ad Corinth. 10. v. 5. fideles dicuntur intellectum redigere in captiuitatem in obſequium Chriſti; quibus verbis apertè ſignificatur illum à voluntate quaſi captiuum trahi, in aſſenſum fidei Hinc etiam ad Roman. 10. verſ. 11. dicimur corde credere ad iuſtitiam, cor autem inuoluit actum voluntatis. *Rom. 1. Actor. 6. 1. Cor. 10. Rom. 10.*

31 Secundò, ex Patribus. nam Auguſt. tract. 26. in Iohannem ait: *Multa poteſt facere homo non volens, credere autem non poteſt niſi volens.* Et de Spiritu & lit. cap. 32. *Sed conſequens eſt*, inquit, *paululum quærere vtrùm voluntas, qua illa credimus, etiam ipſa donum Dei ſit.* Vbi apertè docet, nos credere per voluntatem; quod nequit intelligi niſi de voluntate imperante aſſenſum fidei. Item Ambroſius ſuper illud ad Rom. 4. *Ei autem qui operatur, &c. Aut credere*, inquit, *aut non credere voluntatis eſt.* ſcilicet actum fidei imperantis. *Auguſt. Ambroſ.*

Tertiò, ex Arauſicano cap. 5. vbi ait: *Si quis ſicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipſum credulitatis affectum, quo in eum credimus qui iuſtificat impium, &c.* Vbi docet, initium fidei eſſe ipſum credulitatis affectum, quo ſcilicet affectu credimus, vt docet S. Auguſtinus ſuprà. quod aliter nequit intelligi, niſi quia hic affectus imperat fidem: quomodo enim aliter poſſumus per eum affectum credere? *Arauſic. Auguſt.*

Probatur Quartò, quia actus fidei eſt liber: atqui non poteſt eſſe liber ſecundùm ſe ſiue intrinſecè, ſed ſolùm ratione voluntatis, qua imperatur: ergo debet ab hac imperari. Minorem fusè probaui diſp. 2. dub. 4. concl. 2. vbi oſtendi ſolam voluntatem eſſe formaliter liberam. 32

Maior probatur: quia credere, aut non credere imputatur homini ad virtutem aut vitium; hinc Iohan. 20. dicuntur beati qui crediderunt & non viderunt. Et Marci vltimo diſcipulis exprobratur incredulitas Et ad Rom. 10. dicitur, *Corde creditur ad iuſtitiam.* Idem expreſsè docet Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. vbi ait: *Diſponuntur autem ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gratia, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera eſſe quæ diuinitus reuelata, &c.* Item Irenæus l. 4. c. 62. *Non tantùm*, ait, *in operibus; ſed etiam in fide liberum & ſuæ poteſtatis arbitrium homini ſeruauit Deus.* Idem docet S. Ambroſius ſuprà. *Iohan. 20. Marci vlt. Trident. S. Irenæus. Ambroſ.*

Probatur Quintò ratione, quia obiectum fidei formale eſt omnino obſcurum, ſcilicet diuinum teſtimonium non viſum: ergo non poteſt determinare intellectum ad aſſenſum: quia hic nequit determinari ab obiecto niſi euidens ſit, vt patet experientia: ergo debet moueri à voluntate.

Vt hæc clariora ſint, Nota obiectū aliquod reſpectū noſtri 33

Obiectum poteſt ſe tripliciter habere ad intellectum.

noſtri intellectus tripliciter poſſe ſe habere. Primò, ita vt propter euidentem omnino veritatem ipſum penitus conuincat, eique quaſi vim inferat, cui nequeat reſiſtere, eúmque ita neceſſitet aſſentiri. Secundò, ita vt nulla omnino probabilis ratio appareat mouens ad aſſenſum; & tunc ei nequit aſſentiri, quia cùm id nulla ratione ei obiiciatur vt verum, nequit id intelligere vt verum: ſicut voluntas nequit amare id quod ei non obiicitur vt bonum. Tertiò, medio modo; ita vt appareat quidem ratio aliqua aſſentiendi, obſcura tamen & quæ intellectum non conuincat, nec etiam ex ſe ſufficienter eum determinet ad aſſenſum; & tunc indiget determinari à voluntate, quæ eum fortiter applicat, vt illam rationem valdè apprehendat, eâque ad aſſenſum moueatur, & ſic in aſſenſu fidei voluntas mouet intellectum, vt fortiter apprehendat teſtimonium Dei, eóque ad aſſenſum moueatur. vide dicta diſput. 9. num. 73. & 74. Ex quibus patet hanc ſententiam omnino certam eſſe, nec vllo modò negari poſſe.

Intellectus ſine ratione ſaltem probabili nequit moueri ad aſſenſum.

34 Dices Primò, ad hæc omnia ſufficere actum voluntatis quo volo credere res fidei fide humana ob auctoritatem eorum, qui mihi eas annunciant. Sed hoc nullo modo dici poteſt; quia Patres & Concilia dum ad fidem requirunt actum voluntatis, non agunt de fide humana, ſed de theologica. Secundò, quia, vt patet ex Arauſicano citato, ad fidem requiritur affectus voluntatis, qui ſit ſupernaturalis & donum Dei; & quo credentes in eum qui iuſtificat impium, ad regenerationem baptiſmatis perueniunt. quæ non poſſunt conuenire illi fidei acquiſitæ: quia per hanc non peruenimus ad regenerationem. Tertiò, quia, vt patet ex dictis, aſſenſu fidei liberè mouemur in Deum, diſponimur ad iuſtitiam, ac meremur ſi iuſti ſimus; quæ non poſſunt conuenire fidei humanæ, ſed theologicæ. Quartò, quia gratis aſſeritur potiùs requiri vllum actum voluntatis, quo imperetur illa fides humana, quàm quo imperetur fides theologica, cùm vt oſtendi ſuprà, in fide theologica propter obſcuritatem obiecti formalis intellectus nequeat ab hoc determinari ad aſſenſum, ſecus verò eſſe in aſſenſu fidei humanæ oſtendam concl. 4.

35 Dices Secundò, ſufficere illum actum voluntatis quo applicamus intellectum vt cogitet de rebus fidei, & de rationibus quibus moueatur ad aſſenſum. Sed nec hoc vllo modo dici poteſt. Primò, quia ſic fides non eſſet libera niſi valdè remotè & impropriè, ſicut actus ſcientiæ poteſt dici liber, quatenus eſt in mea poteſtate cogitare aut non cogitare de eius obiecto, & conſequenter eum elicere aut non elicere; quod dictis Patrum & Conciliorum repugnat, qui dicunt fidem abſolutè eſſe liberam, cùm tamen contrà actus ſcientiæ potiùs dicatur neceſſarius quàm liber.

Fides non ſolùm remotè, ſicut ſcientia, ſed proximè eſt libera.

Secundò, quia inde ſequeretur, quòd quando nobis myſteria fidei nolentibus annunciarentur, ita vt non poſſemus de iis non cogitare, nos neceſſariò & nolentes poſſemus credere quod repugnat dictis Patrum ſuprà citatis.

Tertiò, quia tunc intellectus deberet determinari ad aſſenſum ab obiecto ſibi propoſito: quod eſt contra 5. rationem ſuprà allatam.

36 Conclvsio II. Voluntas noſtra communiter in aſſenſu fidei determinat intellectum non ſolùm ad exercitium, ſed etiam ad ſpecificationem actus. hâc etiam tenent auctores citati pro priore concluſione. vide Turrian. 2. 2. diſp. 29. dub. 2.

Turrian.

Probatur, quia tunc vna potentia aliam determinat ad ſpecificationem actus, cùm eam ad vtramque partem ex ſe indifferentem mouet, vt potiùs eliciat aſſenſum quàm diſſenſum: atqui hoc accidit communiter in noſtro aſſenſu fidei: ergo voluntas communiter mouet intellectum noſtrum ad ſpecificationem actus.

Minor probatur: quia communiter propoſitis obiectis fidei eſt in noſtra poteſtate non ſolùm iis nón aſſentiri, ſed etiam diſſentire. vt patet experientia in multis, qui obiectis fidei ſibi ſufficienter propoſitis, ita vt teneantur credere, & non credendo peccent, tamen propter malum voluntatis affectum poſitiuè diſcredunt, adhærentes pertinaciter ſuis contrariis erroribus.

Intellectus poteſt articulis fidei ſufficienter ſibi propoſitis diſſentire.

Dixi, voluntas noſtra communiter, &c. Quia credo contrarium accidiſſe in angelis, qui propter euidentiam myſteriorum fidei in atteſtante ita clarè videbant ea eſſe neceſſariò vera, vt nó poſſent iis diſſentire. Idémque contingit quibuſdam hominibus, qui quia ipſis aliqua euidenter reuelata ſunt, aut aliam ob cauſam, habent quandam quaſi euidentiam veritatis noſtræ fidei, ita vt de ea dubitare nequeant. vide dicta diſp. 11. dub. 2. concluſ. 2. 3. 4. 6. liberè tamen hi eliciunt aſſenſum fidei theologicæ, vt ſtatim dicam. 37

Angeli & quidam homines nequeunt diſſentire articulis fidei.

Vbi Nota, alia ratione eſſe in poteſtate voluntatis cohibere intellectum ne aſſentiatur rebus fidei: alia verò efficere vt iis poſitiuè diſſentiat. Illud enim eſt immediatè in eius poteſtate, ſolùm non mouẽdo eum ad aſſenſum: ad hoc verò requiritur vt intellectum applicet, vt excogitet rationes quibus apparenter ei perſuadeatur obiectum fidei eſſe falſum, aut vt eiuſmodi rationes ſponte occurrentes fortiùs apprehendat quàm contrarias: nam intellectus, niſi adſit aliqua ratio, quæ eum ad hoc ſaltem apparenti probabilitate moueat, nequit alicui obiecto aſſentiri aut poſitiuè diſſentire: & conſequenter hoc nullo modo poteſt fieri, quamdiu adſunt rationes certò perſuadentes aſſenſum: quia tunc contrarias nequit apprehendere vt probabiles. 38

Immediatè eſt in poteſtate voluntatis cohibere intellectum ne aſſentiatur rebus fidei, non ita efficere vt diſſentiat.

Conclvsio III. Tametſi angeli, atque etiam quidam homines, quibus immediatè clarè reuelata ſunt myſteria fidei, non potuerint illis diſſentire, atque adeò neceſſariò iudicarint ea eſſe vera, vt oſtendi diſp. 11. dub. 2. tamen liberè elicuerunt aſſenſum fidei theologicæ, ideóque ad hoc eguerunt motione voluntatis, qua intellectus ad exercitium actus determinaretur. Ita Turrian. diſput. 29. dub. 4. & videtur communis ſententia eorum qui tenent primam concluſionem: quia generatim ad aſſenſum fidei requirunt motum voluntatis. Quamuis aliqui eorum negent angelos habuiſſe euidentiam in atteſtante, aut cum hac poſſe conſiſtere fidem. qua de re ſatis egi diſp. 11. Probatur, quia, etſi dictis eſſet euidens res reuelatas eſſe neceſſariò veras quatenus per claram & neceſſariam conſequentiam deducebantur ex reuelatione clarè ipſis cognita: tamen hac ratione nó mouebantur ad aſſenſum fidei theologicæ; ſed per hunc credebant illas immediatè propter teſtimonium Dei, etiam ſimili aſſenſu creditum, idque multo firmiùs quàm vlla euidentia iis dictas res poterat perſuadere. Atque ita intellectu ferebantur in obiectum formale obſcurum, & à quo non poterat ſufficienter ad aſſenſum determinari, ideóque indigebat determinari à voluntate. vide dicta diſp. 11. num. 27. & 31. Et confirmatur. quia cùm tales credendo meruerint, actus eorum debuit fuiſſe liber, quia ad meritum requiritur neceſſariò actus liber: atqui, vt oſtendi diſput. 2. dub. 4. concl. 2. actus intellectus nequit dici liber, niſi quatenus imperatur à libera voluntate: ergo illorum aſſenſus fidei à voluntate imperabatur. 39

Qua ratione in angelis aſſenſus fidei ſit liber.

Turrian.

Conclvsio IV. Aſſenſus fidei humanæ aut opinionis abſolutè non indigent actu voluntatis quo immediatè imperentur, nec communiter ita imperantur; poſſunt tamen affectu voluntatis iuuari, quatenus hæc poteſt mouere intellectum vt fortiùs illas rationes apprehendat, quæ illos aſſenſus perſuadent, eúmque auertere ne conſideret rationes contrarias; aut contrà poteſt efficere vt intellectus has rationes 40

Qua ratione fides humana aut opinio pendeant à voluntate.

magis

magis apprehendat quàm illas, atque ita moueatur ad diſſenſum.

Secunda pars patet experientia, & ab omnibus conceditur. Prior probatur: quia, etſi medium opinionis, aut fidei humanæ non probet ſua obiecta eſſe euidenter vera; tamen clarè probat ea euidenter probabilia; atque ita intellectus ab eius euidentia determinatur vt credat ea eſſe probabilia.

41 Argumentũ euidenter probabile determinat intellectum ad probabilem aſſenſum. Quomodo auctoritas humana faciat ré euidenter probabilem.

Antecedens probatur: quia ſicut ratio euidenter certa facit ſuam concluſionem euidenter certam, ita ratio euidenter probabilis euidenter facit ſuam concluſionem probabilem, ſi nulla ratio contrarium perſuadeat: ergo ſicut quando habeo rationem euidenter certam, concluſio apparet mihi euidenter certa, ita quando habeo rationem euidenter probabilem, concluſio apparet mihi euidenter probabilis: atque ita intellectum ad probabilem aſſenſum determinat. Similiter quando vir aliquis fide dignus mihi dicit ſe ſcire hoc vel illud eſſe verum, clarè video illum hoc teſtari; item ſi nulla occurrat ratio, quæ perſuadeat contrarium, apertè video eius teſtimonium hoc proprobabiliter probare, quia ratio docet me irrationabiliter facturum credendo eum mentiri: ergo apertè video rem ab eo in his circumſtantiis aſſertam, quantum hîc & nunc apparet, eſſe probabiliter veram, atque adeò intellectus ab euidentia obiecti determinatur vt credat eam eſſe probabilem.

42 Differentia inter fidem diuinam & humanam.

Ex his patet Primò, eſſe magnam differentiam inter fidem diuinam ex vna parte, ac fidem humanam & opinionem ex alia parte; quia hæc nituntur ſuis mediis quatenus intellectui euidentia ſunt, nec hic certiùs aſſentitur concluſioni, quàm eam putet per illa euidenter probari. Secus eſt in fide diuina, quæ nititur medio ſiue obiecto formali obſcurè credito; & firmiùs adhæret rei creditæ quàm vlla euidentia eam probet.

Patet Secundò, reſponſio ad argumentum Bañez allatum num. 28. negandum enim eſt aſſumptum: quia, etſi medium opinatiuum ac teſtimonium humanum non efficiant ſuum obiectum euidenter verum; faciunt tamen vt opinanti aut credenti appareat euidenter probabile aut credibile; quod ſufficit vt eum ad aſſenſum probabilem determinet.

43 Differentia inter imaginationem & aſſenſum.

Ad primum argumentum poſitum num. 26. Reſpondeo Ariſtotelem ibi ſolùm docere, nos ſine vlla ratione aut apparentia veritatis poſſe pro libitu quaſuis res nobis tamquam veras imaginatione præſentes ſiſtere, non tamen poſſe ſimili modo credere eas eſſe veras; quia ad hoc requiritur aliqua ratio quæ probet eas eſſe tales. Atque ita illa ratio ſolùm euertit opinionem Caiet. citatam n. 29. nam fides non fertur in obiectum ſine vlla omnino ratione.

Ad ſecundum, nego hoc ſequi: quia ſecundùm noſtram ſententiam fides diuina prærequirit rationes quæ euidenter probent ſua obiecta eſſe verè ita credibilia ſicut ipſa ea credit.

Qua ratione intellectus determinet volũtaté, & contrà ab ea determinetur.

Ad tertium, nego conſequentiam: quia D. Thom. ibi ſolùm docet, intellectum proponendo voluntati aliquod obiectum ſub certa ratione amabile, eſſe cauſam cur ſi velit illud amare, eliciat amorem talis aut talis ſpeciei; quia nimirum actus voluntatis ſpecificatur ab obiecto. cum quo optimè conſiſtit, voluntatem alia ratione determinare intellectum ad ſpecificationem actus, quatenus eſt cauſa cur potiùs moueatur illo obiecto formali ad aſſenſum quàm alio ad diſſenſum, iuxta dicta n. 38.

Ad quartum, nego aſſumptum: nam etſi obiectum formale fidei moueat intellectum vt firmiùs ac certiùs aſſentiatur ſuo obiecto, quàm obiecto ſcientiæ; hoc tamen non prouenit ex ipſius obiecti vehementia in mouendo intellectum, ſed ex maiore infallibilitate ipſius, & ex conſtanti imperio voluntatis, quo efficitur vt intellectus firmiſſimè ſuo obiecto adhæreat, vt fuſiùs dicam diſp. 14. dub. 5.

Ad quintum, nego conſeq. quia intellectus non aſſentitur obiectis fidei propter illas rationes, ſed immediatè propter teſtimonium Dei obſcurè creditum.

Ad ſextum, nego aſſumptum: quia ille actus voluntatis ac habitus ei reſpondens ſunt vna virtus fidei, & nomine fidei intelliguntur, vt oſtendam n. 71. & 72. & diſp. 14. n. 69.

Diſputant hîc præterea aliqui, vtrùm Deus ſine actione voluntatis poſſit per ſe immediatè determinare intellectum vt obiecto fidei ſufficienter ſibi propoſito aſſentiatur. Et ratio dubitandi eſt; quia cùm voluntas moueat intellectum etiam ad ſpecificationem actus, videtur habere rationem cauſæ formalis; Deus autem non poteſt defectum cauſæ formalis per ſe ſupplere. Sed hi auctores apertè errant: nam, vt patet ex dictis, voluntas non determinat intellectum per modum cauſæ vel obiecti formalis, (neque enim ipſa vllo modo ſubit rationem obiecti formalis) ſed per modum cauſæ efficientis (ſicut alias potentias mouet ad hunc actum potiùs faciendum quàm illum) ſcilicet immediatè mouendo intellectum ad vehementem apprehenſionem, & conſequenter ad aſſenſum obiecti formalis fidei, ſibi ſufficienter propoſiti; cùm poſſet eum mouere, vt obiectum formale contrarium fortiùs apprehenderet, eique aſſentiretur, iuxta dicta n. 38. Quare nullo modo videtur dubitandum, quin Deus ſine actu voluntatis intellectum ſimili ratione determinare poſſit. 44

DVBIVM V.

An voluntas, qua aſſenſus fidei immediatè imperatur, ſit ſupernaturalis?

PRima opinio abſolutè docet, ſufficere voluntatem naturalem. Ita Scotus in 3. d. 25. q. 2. §. *Ideo dico.* vbi ait: *Et eſto quòd requiratur motio poſitiua voluntatis* (ſcilicet ad eliciendum aſſenſum fidei) *etiam ſufficit voluntas ad ſic mouendum in puris naturalibus.* 45 Scotus.

Secunda opinio docet, hanc voluntatem ſolùm eſſe ſupernaturalem ſecundùm modum. Ita ſentiunt ij, quos citaui diſp. 4. dub. 3. n. 38. & quidam alij. Probatur Primò; quia illa voluntas dirigitur iudicio ſecundùm ſubſtantiam naturali: ergo eſt etiam ſecundùm ſubſtantiam naturalis. Secundò, quia poteſt quis velle elicere actum fidei ob honeſtatem merè naturalem: ergo poteſt eum velle elicere actu ſecundùm ſubſtantiam naturali. Tertiò, quia nec ex Scriptura, nec ex Patribus poteſt probari eam voluntatem eſſe ſupernaturalem in ſubſtantia. 46

Conclvsio I. Omnino certum eſt hanc voluntatem eſſe aliqua ratione ſupernaturalem. Hæc eſt iam communis, & videtur apertè definita in Concilio Arauſic. c. 5. vbi dicitur: *Si quis ſicut augmentum, ita etiam initium fidei ipſum credulitatis affectum, quo in eum credimus qui iuſtificat impium, & ad regenerationem baptiſmatis peruenimus, non per gratiæ donum, id eſt per inſpirationem Spiritus ſancti corrigentem voluntatem noſtram ab infidelitate ad fidẽ, ab impietate ad impietatẽ, & naturaliter nobis ineſſe dicit: Apoſtolicis dogmatibus contrarius approbatur.* Vbi abſolutè definitur, nos non poſſe naturaliter & ſine auxilio gratiæ habere eum affectum credulitatis, quo voluntas ab infidelitate ad fidem conuertitur, ipſum ſcilicet fidei aſſenſum intellectui imperando. Quæ apertè falſa eſſent, ſi hæc voluntas poſſet naturæ viribus elici. 47 Arauſic.

Conclvsio II. Hæc voluntas eſt ſupernaturalis in ſua ſubſtantia. Ita Suarez in 3. p. tom. 1. q. 7. a. 3. in commentario. Molina in ſua Concordia diſp. 8. ſub finem. vbi ideo ad hanc voluntatem requirit particularem 48 Suarez. Molina.

larem habitum in voluntate: ideóque eiuſdem videntur ſententiæ ij omnes, qui hunc habitum ponunt, quos citabo dub. 7. Probatur Primò, omnibus iis rationibus, quibus diſp. 4. dub. 3. probaui, actus fidei, ſpei & caritatis eſſe ſupernaturales in ſubſtantia: nam illæ idem de hoc actu probant. nam Concilia & Patres ad hunc actum abſolutè & ſimpliciter requirunt gratiam, docéntque naturaliter, ſiue per ſolas naturæ vires nobis ineſſe non poſſe, vt patet ex Arauſicano citato. nec requirunt hanc gratiam ad eum actum per accidens ſolùm ratione extrinſecæ alicuius difficultatis, ſed per ſe & eodem modo quo eam requirunt ad aſſenſum fidei. vt patet ex eorum verbis.

49 Item, vt ibidem oſtendi, & docet D. Thom. 1. 2. q. 114. art. 2. ideo actus noſtri, quibus meremur vitam æternam, debent eſſe ſupernaturales in ſubſtantia, vt media ſint fini proportionata: atqui dicta actio voluntatis in homine iuſto eſt verè meritoria vitæ æternæ; imò quòd aſſenſus fidei ſit meritorius, ſolùm habet quatenus ab ea voluntate imperatur quæ per ſe meritoria eſt: ergò non minùs debet eſſe ſupernaturalis in ſubſtátia, quàm ipſa fides. Item ſicut per aſſenſum fidei homo ſecundùm intellectum eleuatur ad ſtatum ſupernaturalem, ita etiam per illum actum eleuatur ſecundùm voluntatem: ergo vterque eſt eodem modo etiam ſupernaturalis. Et eodem modo omnia argumenta, quibus loco citato probauimus virtutes theologicas eſſe in ſubſtantia ſupernaturales, poſſunt huic concluſioni accommodari; nam eam æqualiter probant.

D. Thomas. Aſſenſus fidei ſolũ eſt meritorius quatenus à voluntate imperatur.

50 Probatur Secundò, quia ſi hæc voluntas ſolùm eſſet ſupernaturalis ſecundùm modum, ad eam eliciendam ſufficeret illuſtratio intellectus, nec requireretur præterea diſtincta gratia in voluntate: atqui hoc eſt falſum: ergo & illud.

Maior probatur: quia poſita illa ſola illuſtratione intellectus, actus eum ſequens, & per modum proponentis obiectum & dirigentis voluntatem ab ea cauſatus, ſufficienter eſſet ſecundùm modum ſupernaturalis. Item illa illuſtratio efficiendo vt intellectus apprehenderet eſſe honeſtum & neceſſarium, ſiue valdè vtile myſteria fidei credere, ſufficienter voluntatem incitaret vt vellet ea credere, & vt ſuperaret omnem difficultatem, quæ alias in credendo occurreret. quod vel inde patet, quia experientia docet pro diuerſa obiecti apprehenſione aliquam volitionem voluntati eſſe facilem, aut difficilem: atque adeò in rebus naturalibus ſæpe videmus alterius commoda oratione oſtendentis rem aliquam eſſe valdè vtilem, nec ita difficilem, alicuius voluntatem ita mutari ac roborari, vt ſine difficultate eligat & aggrediatur id, quod priùs ob contrariam apprehenſionem nullo modo ſibi videbatur poſſe eligere aut aggredi. Quis igitur neget Deum poſſe ſua illuſtratione efficere, vt intellectus tali ratione apprehendat obiectum fidei ac voluntati proponat, qua ipſa ſine repugnantia excitetur vt velit per intellectum eidem aſſentiri.

Commoda apprehẽſio obiecti facilitat actum voluntatis.

Quo caſu, ſi ille actus, vt ſit talis, qualis ad aſſenſum fidei theologicæ requiritur, non debeat ſecundùm ſubſtantiam eſſe ſupernaturalis, nulla poteſt excogitari ratio, cur ſine vlteriore auxilio gratiæ voluntas nequeat eum elicere.

51 Minor probatur Primò, quia Arauſicanum ſuprà expreſsè & ſpeciatim dicit, nos ad illum affectum ſiue actum voluntatis eliciendum indigere gratia, eámque non vocat illuſtrationem intellectus, ſed inſpirationem Spiritus ſancti corrigentem ipſam voluntatem, apertè oſtendens hanc inſpirationem ab illa illuſtratione diſtingui.

Arauſic. Ad eliciendum actum quo fides imperatur, requiritur gratia diſtincta ab illuſtratione intellectus.

Probatur Secundò, quia Mileuitan. c. 4. eoſdem errores refutans, quos refutat Arauſicanum, expreſsè diſtinguit gratiam requiſitam ad illuſtrationem intellectus, qua veritas ſiue quid præceptum atque agendum ſit prout oportet cognoſcitur, ab ea qua voluntas ad id agendum incitatur ac roboratur. & vtramque gratiam generatim requirit ad omne præceptum, prout ad ſalutem expedit, implendum. Cùm igitur dum quis credit rebus fidei ſibi ſufficienter propoſitis, impleat fidei præceptum actu ſupernaturali, & prout expedit ad ſalutem (nam ille actus eſt aut conuerſionis ac ſalutis initium in recens conuerſis, aut cauſa augmenti in iis qui ſunt in gratia) ſequitur, eum ſecundùm definitionem Concilij indigere gratia non ſolùm in intellectu, ſed etiam in voluntate.

Mileuit.

Confirmatur ex Auguſt. l. de Gratia Chriſti cap. 11. 12. 13. (ex quo hæc Concilia ſuas definitiones contra Pelagianos & Semipelagianos præcipuè ſumpſerunt) vbi ipſe vtramque hanc gratiam diſtinguit, & ad fidem ac alia bona opera requirit: atque ita dici nequit alterutram ſufficere. *Auguſt.*

Dices, Tam Concilium Mileuitanum, quàm Auguſt. illam gratiam quam præter illuſtrationem intellectus requirunt, vocant caritatem: ergo ſolùm requirunt diſtinctam gratiam in voluntate, ad actus caritatis. Reſpondeo, illa expreſsè generatim requirere hãc gratiam ad implenda præcepta, inter quæ vnum, & quidem ex præcipuis, eſt præceptum fidei; faciunt autem mentionem caritatis, ad quam conſtat nos indigere gratia, vt ab exemplo probent inſtitutum; aut etiam generatim omnem volũtatem, qua præceptum aliquod ex pio in Deum affectu implemus, vocant caritatem; iuxta illud Chriſti Iohann. 14. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit.* Item quatenus omnis pius erga aliquem affectus generatim dicitur amor ſiue caritas; actus autem fidei ex pio erga Deum ſiue primam veritatem affectu imperatur. 52

Iohan. 14. Omnis pius in Deũ affectus poteſt generali ratione dici caritas.

Ad primum argumentum poſitum num. 46. nego conſeq. Quia per ſe loquendo, non eſt neceſſarium vt voluntas ſupernaturalis dirigatur intellectione ſupernaturali; vide dicta num. 18. Ad ſecundum, nego antecedens: quiſquis enim elicit verum actum fidei, vult per hunc adhærere primæ veritati cuius auctoritate mouetur, quod in ſe honeſtum eſt, atque ita non mouetur honeſtate merè naturali: nam veracitas & teſtimonium Dei ſunt ſupra naturam creatam. Quod ſi auctores illius argumenti vocent obiectum naturale id omne quod naturali amore poteſt amari, ſic fateor illam honeſtatem poſſe dici naturalem: ſed ſic neganda eſt conſequentia; quia, vt oſtendi ſuprà diſput. 5. dub. 3. actus naturalis & ſupernaturalis poſſunt verſari circa idem obiectum. Quare ex illo argumento ſolùm ſequitur, ex affectu naturali poſſe imperari fidem naturalem; nullo tamen modo ſequitur, illum affectum, quo de facto imperamus actum fidei ad ſalutem requiſitum, non eſſe in ſua ſubſtantia ſupernaturalem. Ad tertiũ, patet ex dictis, ſatis enim oſtendi ex Patribus & Conciliis colligi, hunc actum eſſe ſupernaturalem in ſubſtantia: maximè adiunctis rationibus, quibus probamus actus fidei & caritatis eſſe in ſubſtantia ſupernaturales. 53

DVBIVM VI.

An illud imperium voluntatis ſit ſpecialis virtus ab aliis diſtincta, & an requirat particularem habitum infuſum?

PRimò, quidam recentiores apud Turrianum diſp. 37. dub. 4. docent, hunc actum non pertinere ad aliquam particularem virtutem. Primò, quia antiquiores Theologi non videntur hîc aliquam particularem virtutem agnouiſſe. Secundò, quia cùm S. Thomas ſæpe faciat mentionem huius actus, numquam docet eum ad particularem virtutem pertinere: imò 2. 2. quæſt. 4. art. 7. vbi docet, fidem eſſe primam virtutem, 54

Turrian.

D. Thom.

virtutem, cùm in quinto argumento ſibi obieciſſet in actu fidei actum voluntatis, quem perficit caritas, præcedere actum intellectus, & conſequenter habitum caritatis debere præcedere habitum fidei, reſpondet, actum voluntatis præexigi ad fidem, non tamen præexigi actum caritate informatum. Quæ reſponſio non fuiſſet ſufficiens, ſi putaſſet illum actum voluntatis pertinere ad particularem virtutem: debuiſſet enim hoc explicare. Confirmatur, quia D.Thomas ibid.art.5.docet informem fidem non eſſe perfectam virtutem; quia, etſi habeat perfectionem debitam ex parte intellectus, non tamen ex parte voluntatis: ergo ſentit huic non ineſſe habitum. Tertiò, quia ex contraria ſententia ſequeretur, actum reflexum, quo quis vult elicere actum internum, v. c. temperantiæ aut ſimilem; item actum, quo quis vult elicere actum prudentiæ pertinere ad particulares virtutes: hoc autem eſt abſurdum: ergo & illud vnde ſequitur. Quartò, ad amandum honeſtum in genere, non datur peculiaris virtus: ergo nec ad volendum elicere actum fidei. Quintò, quia ad imperandam fidem humanam non datur peculiaris virtus aut habitus in voluntate: ergo nec ad imperandam fidem theologicam ſiue ſupernaturalem. Sextò, quia intellectio ſiue cognitio non habet ex ſe peculiarem honeſtatem, nec eſt per ſe expetenda; ſed ſolùm quatenus eſt vtilis ad aliquem alium finem honeſtum: atqui aſſenſus fidei eſt quædam cognitio: ergo non habet ex ſe peculiarem honeſtatem.

55 Secunda opinio docet, hunc actum pertinere ad obedientiam. Primò, quia dum credimus, dicimur obedire fidei, & captiuare intellectum in obſequium Chriſti, Actor.6.v.7.ad Rom.1.v.5.& 2.ad Corinth. 10.v.5.

Actor.6. Roman.1. 2.Corint.10. D.Thom.

Secundò, quia D.Tho.2.2.q.4.a.7.cùm in ſecundo argumento obieciſſet ſibi aſſenſum fidei prouenire à voluntate obediendi Deo, in reſponſione id non negat: & conſequenter videtur id admittere.

Alij volunt hunc actum pertinere ad virtutem ſtudioſitatis, cuius eſt moderari appetitum ſciendi. Alij eam referunt ad virtutem religionis, quos citat Turrianus ſuprà.

Turrian.

Vtautem hæc poſſimus definire, priùs nobis diſputandum eſt, an ipſe aſſenſus fidei contineat in ſe particularem honeſtatem, ſicut ieiunium, eleemoſyna, ſimiléſque externi actus virtutum propriam ſiue ſpecialem honeſtatem continent.

56 CONCLVSIO I. Omnino dicendum eſt, aſſenſum fidei continere in ſe particularem honeſtatem, ſicut alij actus externi virtutum eam continent; ob quam honeſtè & laudabiliter poteſt per ſe expeti. Ita Bañez 2.2.q.1.a.4.dub.2. concluſ.1. vbi ait actum fidei formatum caritate eſſe meritorium, non ſolùm ab extrinſeco, ſiue ratione relationis ad finem honeſtum extrinſecum; ſicut actus ſcientiæ poteſt eſſe meritorius; ſed ab intrinſeco & ex proprio obiecto. Quod dici nequit, niſi ex proprio obiecto ſit honeſtus. Eamdem tenent Auctores ſecundæ & tertiæ ſententiæ, omnéſque quos citabo concl. vltima.

Bañez.

Probatur Primò, quia ille actus qui per ſe laudabilis eſt, per ſe etiam eſt honeſtus & expetendus: atqui aſſenſus fidei theologicæ eſt talis: ergo per ſe eſt honeſtus. Maior eſt clara, quia nihil poteſt per ſe eſſe laude dignum, quod ſecundùm ſe non eſt honeſtum. Minor probatur, quia fides ſæpiſſime in Scriptura ſingulariter laudatur; Matth.8.& Luc.7.Chriſtus miratur & laudat fidem Centurionis; & Matth. 15.laudat fidem mulieris Cananææ; Actor.6.v.6.laudatur in S.Stephano, quòd fuerit plenus fide. Item ad Hebræos 11. Apoſtolus totum caput inſumit in laudanda fide antiquorum Patrum. Et ſimiliter Patres paſſim ſupradictorum fidem miris laudibus efferunt:

Matth.8. Luca 7. Matth.15. Actor.6. Hebr.11.

ergo fides eſt ſecundùm ſe laudabilis. Item quod alicui reputatur ad meritum & iuſtitiam, debet eſſe honeſtum: atqui illud conuenit fidei: ergo & hoc. Minor patet, cùm alibi ſæpius, tum expreſsè Geneſ.5. & ad Roman.4. vbi dicitur: *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam.*

Idémque ſæpius docet D. Auguſt. tum alibi, tum in epiſt. 105. aliquanto poſt initium; vbi ait, *Sed nec ipſa remiſſio peccatorum ſine merito eſt, ſi fides hanc impetrat: neque enim nullum eſt fidei meritum*, &c. & infrà: *Reſtat igitur, vt ipſam fidem vnde omnis iuſtitia ſumit exordium*, &c. Et deinde docet, fidem debere dici gratuitum Dei donum, nec poſſe præcedere gratiam, ſed eam neceſſariò ſequi, quia aliàs gratia daretur ex meritis. Additque etiam ipſam fidem, cùm ſit meritoria, inter bona opera computandam eſſe. 57 *Auguſt.*

Vbi Nota, D. Auguſt. ibi refutare eos qui diſtinguentes fidem ab aliis operibus bonis, fatebantur ad hæc omnia neceſſariò prærequiri gratiam; hanc tamen dari credentibus proprio arbitrio; atque ita fidem præcedere omnem gratiam. In quo errore ipſe etiam Auguſtinus aliquando fuerat ante ſacerdotium: vt patet ex cap. 3. lib. 1. de Prædeſt. Quare cùm hîc fidei tribuit meritum, vocátque eam opus bonum & initium iuſtitiæ, accipit fidem prout diſtinguitur ab omni alio opere bono, & conſequenter ipſam fidem ſecundùm ſe vult eſſe opus bonum & meritorium, aut de condigno aut de congruo, ſecundùm ſtatum operantis.

Dices, hæc omnia dici de fide ratione affectus honeſti, quo imperatur & in finem honeſtum refertur. Sed contra Primò, Per illum affectum, vel imperatur aſſenſus fidei propter honeſtatem ſibi intrinſecam, ſicut per temperantiam imperatur ieiunium; & ſic erit intrinſecè & propria honeſtate honeſtus: vel ſolùm appeti poteſt propter finem extrinſecum honeſtum; & ſic fides non magis erit laudabilis, meritoria, aut reputabilis ad iuſtitiam, quàm ambulatio, aut matheſis, ſimiliſue ſcientia. quod apertè Scripturæ, Patrúmque teſtimoniis repugnat, qui longè aliter eam laudant, quàm poſſit matheſis iure laudari. 58

Secundò, quia inde ſequeretur, ex eo quòd aliquod opus in Scripturis multùm laudetur, ac nobis commendetur ac ſuadeatur, nos non poſſe colligere illud ſecundùm ſe eſſe honeſtum; ſed ſolùm ex ſe eſſe indifferens, ſiue non malum, atque ita tale, quod ad honeſtum finem poſſit referri: hoc autem apertè abſurdum eſt: ergo & id vnde ſequitur. 59

Ex eo quòd aliquod opus in Scripturis laudetur, rectè colligitur ſecundùm ſe eſſe bonum.

Maior patet, quia ſecundùm illam reſponſionem ex eo quòd fides ita laudetur, non colligitur eam ſecundùm ſe eſſe honeſtam ac opus bonum; ſed ſolùm quòd poſſit referri ad finem honeſtum, & ſic denominatione extrinſeca eſſe honeſtam: quod omni operi externo ex ſe indifferenti conuenit. Minor probatur, quia ex eo quòd voluntaria paupertas & perpetua caſtitas in Euangelio laudentur ac commendentur, optimè omnes Catholici contra noſtros hæreticos colligunt ea habere propriam honeſtatem, ſiue ea ſecundùm ſe eſſe honeſta & expetẽda; quæ tamen collectio ſecundùm aliam ſententiam eſſet falſa, nec ex Euangelio magis poſſemus probare dicta opera ſecundùm ſe eſſe bona & honeſta, quàm ambulationem ſecundùm ſe eſſe bonam; quia etiam hæc relata ad finem bonum eſt bona.

Tertiò, quia D.Aug. ſuprà docens fidem eſſe opus bonum & meritorium, ac initium iuſtitiæ, expreſsè loquitur de fide, prout diſtinguitur ab aliis operibus bonis, tam internis quàm externis, vt patet ex dictis; quod tamen eſſet falſum ſecundùm aliam ſententiam: quia ſecundùm eam fides ſecundùm ſe ſumpta non eſſet opus bonum; ſed ſolùm ratione alterius actus boni; quo ad finem extrinſecum honeſtum refertur. 60

61 Vbi Nota, quando actio externa habet propriam honeſtatem & propter eam expetitur, tunc actum internum & externum ſimpliciter pertinere ad eamdem virtutem, & conſtituere actum ſimpliciter & abſolutè vnum in ratione virtutis; vnde etiam externus actus tunc dicitur meritorius & honeſtus ſimpliciter & ſub proprio nomine, & quatenus ab omni alio opere diſtinguitur. v.c. impero mihi actum externũ temperantiæ ex virtute temperantiæ; etſi hic actus externus non ſit formaliter honeſtus & meritorius, niſi ratione actus interni; tamen ſecundùm ſe, & quatenus eſt actus temperantiæ, & ab omni opere alio bono diſtinctus, dicitur ſimpliciter & abſolutè meritorius ac honeſtus. ſecùs autem eſt quando externus actus imperatur ob finem honeſtum extrinſecum, ſiue ſecundùm ſe ſit honeſtus, ſiue non. Vt ſi imperé mihi actum externũ temperantiæ, aut aliquam itionem ex virtute religionis, ſiue vt poſſim meliùs ieiunus aut in templo orare. tunc enim hi actus non ſunt propriè meritorij & honeſti, quatenus ſunt actus temperantiæ aut itio, & diſtincti ab alio opere bono; ſed quatenus ſunt actus religionis: & conſequenter ratione operis boni diſtincti ab opere temperantiæ & ambulationis, ſiue itionis.

Quando actus externus pertineat ad eãdem virtutem cũ interno, & ſit ſimpliciter actus virtutis, & quando non.

62 Idémque ſecundùm aliam ſententiam dicendum eſſet de actu fidei. nam ſecundùm eam fides ſolùm eſſet honeſta & meritoria ratione alterius operis ad diſtinctam omnino virtutem pertinentis: v.c. ratione actus ſpei, caritatis, religionis, aut alterius virtutis à quo imperaretur. & conſequenter non eſſet bonus quatenus eſt actus fidei, nec eam eliciens propriè mereretur per actum fidei, ſed per actum religionis, aut caritatis, &c. nec credens eſſet abſolutè laudandus propter fidem, ſiue quia credit; ſed propter actum religionis aut caritatis, ſiue quia credit ex affectu caritatis aut religionis. Sicut vadens ad templum orandi cauſa, non laudatur propriè quia ambulat, ſed quia orandi cauſa ambulat, nec propriè & per ſe laudatur in eo ambulatio, ſed deſiderium orandi.

63 Secundùm noſtram verò ſententiam voluntas imperat aſſenſum fidei propter propriam honeſtatem, & ita vterque actus, tam voluntatis quàm intellectus, eſt ſimpliciter vna virtus & actus fidei: & vterque qua actus fidei; eſt honeſtus & meritorius. hinc Patres & Concilia, (& ex eorum imitatione communiter etiam Theologi) vtrumque actum vocant actum fidei, & dicunt nos per vtrumque actum credere. vt expreſsè patet ex Arauſicano citato n.47. vbi ait, *Ipſum credulitatis affectum, quo in eum credimus*, &c. oſtendens nos ipſo affectu credere. Similiter Auguſt. de Spiritu & lit. cap. 32. *Sed conſequens eſt paululum quærere vtrùm voluntas, qua illa credimus, etiam ipſa donum Dei ſit.* Quæ omnia falſa eſſent ſecundùm aliam ſententiam: nam ſicut actus religionis imperans ambulationem aut ieiunium, non poteſt dici ambulatio aut actus temperantiæ; ita actus alterius virtutis imperans aſſenſum fidei ob finem huic extrinſecum, nequit dici actus fidei.

Patres & Concilia actũ voluntatis vocãt fidem, dicuntq; nos per eum credere, quia fidem imperat.
Arauſic.
Auguſt.

64 Probatur concluſ. Secundò, quia id, quod per ſe directè ad honorem Dei ſpectat, per ſe eſt honeſtum & laudabile: atqui aſſenſus fidei eſt talis: ergo per ſe eſt honeſtus & laudabilis. Maior clara eſt; quia ſicut non poteſt non eſſe honeſtum honorare Deum, ita non poteſt non eſſe honeſtum id, quod per ſe & directè eſt honoratiuum Dei. Minor probatur, quia per aſſenſum fidei ſubiicio abſolutè meum iudicium auctoritati Dei, eius teſtimonio firmiſſimè adhærendo, atque ita implicitè teſtor eum eſſe primam veritatem, cuius teſtimonio plus debeas credere, quàm vlli euidentiæ, quæ naturaliter haberi poſſit: quod per ſe patet ad honorem Dei ſpectare, ſicut ad honorem alicuius hominis per ſe ſpectat, ſi ipſius teſtimonio plus credam, quàm teſtimoniis multorum aliorum, aut etiam proprio meo iudicio. Et confirmatur: quia ſicut per ſe honeſtum eſt laudare Deum, ita etiam per ſe honeſtum eſt explicitè dicere ſiue teſtari Deum eſſe primam veritatem cui firmiſſimè in omnibus debeas credere; quia hæc eſt laudare Deum: ergo ſimiliter per ſe honeſtum eſt implicitè id teſtari, prout facit qui aſſenſum fidei elicit.

Probatur Tertiò, quia ſicut per ſe & intrinſecè 65
homini honeſtum eſt ſubiicere ſuam voluntatem diuinæ, huic contra propriam inclinationem obediendo; ita eidem per ſe & intrinſecè honeſtum eſt ſubiicere ſuum iudicium diuino, Dei teſtimonio firmiſſimè contra propriam inclinationem credendo, atque ita intellectum in obſequium fidei captiuare. Item ſicut per ſe homini honeſtum eſt per voluntatem ſummo bono firmiter adhærere, ita eidem per ſe honeſtum eſt ſummæ veritati per intellectum firmiſſimè adhærere; eſt enim par in vtroq; ratio: atqui per aſſenſum fidei Dei iudicio ac teſtimonio meum intellectum ita ſubiicio, & ſummæ veritati firmiſſimè adhæreo: ergo talis aſſenſus per ſe & intrinſecè eſt honeſtus.

Dices, hinc ſolùm ſequi, aſſenſum fidei eſſe hone- 66
ſtum, quatenus elicitur, vt per eum noſtrum intellectum ſubiiciamus diuinæ auctoritati, ac primæ veritati firmiſſimè adhæreamus, ſecùs autem eſſe de eo aſſenſu quatenus eſt præcisè quædam cognitio; quod alij ſolùm contendunt. Confirm. quia, vt dicitur Iacobi 2. dæmones habent fidem: ergo hæc non eſt actus virtutis. *Iac. 2.*

Reſpondeo, vt aſſenſus fidei ſit in ſe intrinſecè honeſtus, non eſt opus quòd ſit honeſtus quatenus eſt quædam cognitio in genere (nam nec actus caritatis eſt honeſtus quatenus eſt quædam volitio in genere) ſed ſufficit quòd ſit honeſtus quatenus eſt cognitio talis ſpeciei, qua dicta ratione intellectum diuinæ auctoritati ſubiicimus, ac primæ veritati firmiſſimè adhæremus; quod fides ex ſe ac intrinſeca ſua ratione habet. Ad confirm. Reſp. dæmones non habere fidem propriè dictam: vt oſtendam diſp.27. dub.2.

Ex his patet hanc concluſionem eſſe omnino euidentem & certam; nec eam negari poſſe, niſi improbemus communem modum loquendi Theologorum, Patrum, Conciliorum, ac ipſius Scripturæ, vt patet ex dictis. atque adeò non video quomodo contrarium poſſit rationabiliter defendi, præſertim cùm nullo nitatur fundamento, vt patebit in ſolutione argumenti ſexti; vnde etiam non memini me videre auctorem impreſſum qui eam neget, quamuis quidam aliqua parum ei conſona doceant. hac autem concluſione poſita reliquæ videntur euidenter ſequi.

CONCLVSIO II. Actus voluntatis quo aſſen- 67
ſus fidei propter ſe, ſiue ſine vlla relatione ad finem extrinſecum imperatur, habet ſpecialem honeſtatem. hanc tenent Bañez & Auctores citandi pro 6. concluſ. *Bañez.* & ſequitur apertè ex concluſ. 1. Quia omnis actus voluntatis, qui fertur in obiectum ſpecialiter honeſtum, qua tale eſt ſiue propter ſe, habet ſpecialem honeſtatem: atqui actus voluntatis quo aſſenſus fidei propter ſe imperatur, eſt talis: ergo habet ſpecialem honeſtatem. Maior clara eſt, quia, vt docet D.Thom. *D. Thom.* 1.2.q.18.a.2. & cum eo communiter Theologi, actus morales accipiunt ſpeciem bonitatis aut malitiæ ab obiectis. Minor etiam apertè ſequitur ex concluſ. prima. Quia cùm aſſenſus fidei habeat ſpecialem honeſtatem, quatenus per eum firmiſſimè adhæremus primæ veritati, ſubiiciendo ei noſtrum iudicium; voluntas quæ eum, vt talem propter ſe imperat, neceſſariò fertur in eum qua ſpecialiter honeſtum.

CONCLVSIO III. Hic actus voluntatis non eſt pro- 68
priè ſtudioſitas, nec ad hanc virtutem propriè pertinet.

Studioſitatis officiũ.

net. Probatur, quia ſtudioſitatis eſt moderari appetitum diſcendi, ne vel nimius ſit, vel nimis remiſſus; ſed per eum actum voluntatis non moderamur appetitum diſcendi res fidei, nec etiam per eum cupimus has moderatè aut etiam ſimpliciter diſcere: ſed hic actus ſupponit nos iam ſufficienter res fidei didiciſſe, inclinátque intellectum, vt iis ſufficienter per ſtudium cognitis immediatè ob Dei teſtimonium aſſentiatur. Quare ſtudioſitas ſolùm moderatur appetitum diſcendi myſteria fidei, vel ea legendo vel ab aliis audiendo, aut notas fidei examinando, ne in his nimij aut nimis remiſſi ſimus.

69 Dices, Voluntas poteſt peccare, aut nimis leuiter imperando aſſenſum fidei ſine ſufficienti euidentia credibilitatis obiecti, aut nimis tardè eum imperando poſita ſufficienti euidentia credibilitatis: ergo virtus ſtudioſitatis debet illud imperium moderari. Reſpondeo negando conſequentiam, quia in neutro ex dictis caſibus voluntas peccabit contra ſtudioſitatem, ſed contra prudentiam: cuius eſt dirigere voluntatem ne nimis leuis aut tarda ſit in credendo; & conſequenter peccabit contra virtutem fidei, quæ nos obligat, vt prudenter credamus, & conſequenter nec nimis leuiter, nec nimis tardè. Potuit tamen antè peccaſſe contra ſtudioſitatem nimia negligentia in rebus fidei addiſcendis; ſed hoc peccatum eſt diſtinctum ab eo, quod committit nimis leuiter vel nimis tardè credendo. Sic is qui nimis leuiter credit rem aliquam eſſe ſuam, & vt talem eam conſumit, cùm ſit aliena, potuit antea peccaſſe contra ſtudioſitatem negligendo veritatem addiſcere; præcisè tamen ita credendo peccat ſolùm immediatè contra prudentiam, & conſequenter contra iuſtitiam, quatenus imprudens ille aſſenſus eſt cauſa actus iniuſti. Idémque etiam eſt in materiis ſpeculatiuis: nam qui nimis leuiter aſſentitur alicui opinioni, non peccat contra ſtudioſitatem; imò fieri poteſt, vt ſufficiens & quantum ſtudioſitas exigit ſtudium veritati cognoſcendæ adhibuerit, & non potuerit tamen eam cognoſcere, aut ſufficientes rationes reperire ad prudenter ſiue rationabiliter aſſentiendum illi opinioni, cui imprudenter ſiue irrationabiliter aſſentitur.

Citiùs, aut tardiùs quã debeat credens peccat propriè cõtra prudentiam ac virtutẽ fidei. Communiter tamen prius peccauit contra ſtudioſitatem.

70 Conclvsio IV. Hic actus non eſt propriè actus religionis, aut obedientiæ: quia religio fertur in actum externum, quatenus hic eſt quædam atteſtatio honoris Deo debiti, ſiue exhibitio cultus Deo debiti. Item obedientia vult aliquem actum, quia præceptus eſt; dicta autem voluntas non imperat aſſenſum fidei, quia eſt atteſtatio ſiue exhibitio cultus Deo debiti, aut quatenus eſt impletio præcepti; ſiue vt cultum Deo debitum exhibeat, aut præceptum impleat: ſed vt primæ veritati adhæreat, idque propter propriam honeſtatem, quæ in hoc reperitur.

Quare illa volũtas nõ ſit religio, aut obedientia.

Nec refert, quòd hac ratione ſuo facto implicitè teſtetur Deo ſummam hac in parte reuerentiam deberi, eiúſque præceptum impleat: quia hinc ſolùm ſequitur, hunc actum eſſe materialiter actum religionis & obedientiæ: ſiue eum aptum eſſe, qui ex virtute religionis aut obedientiæ imperetur. vide D.Thom. 2.2. q.4.a.7.ad 3.

D. Thom.

Eſt tamen hic actus vicinus virtuti religionis & obedientiæ. quia & per ſe cedit in cultum & honorem Dei, & eſt quædam implicita huius atteſtatio; & ſicut per obedientiam ſubiicimus noſtram voluntatem voluntati alterius, ita per fidem ſubiicimus noſtrum intellectum alterius intellectui ſiue iudicio. hinc etiam Scriptura, vt patet ex dictis n. 30. dicit nos per eum actum voluntatis obedire fidei. & quidam eam vocant obedientiam fidei.

Illud imperium eſt ſimile religioni & obedientiæ.

71 Conclvsio V. Dictus actus voluntatis pertinet ad ſpecialem virtutem diſtinctam ab omni virtute alia morali. Patet, quia, vt iam oſtendi, fertur in obiectum ſub ſpeciali ratione honeſta, diſtincta ab omni formali obiecto reliquarum virtutum moralium. Et quamuis, quia non fertur immediatè in Deum vt in obiectum, ſed in ipſum aſſenſum fidei, ſecundùm ſe ſpectatus non ſit virtus theologica: tamen quia per ſe neceſſariò coniunctus eſt cum aſſenſu fidei, & honeſtatem huic intrinſecam reſpicit, cúmque tamquam moralis quædam forma in genere moris informat, ac ei rationem liberi & meriti tribuit: ideò vnus cum eo cenſetur actus, ac eadem virtus; & ideò etiam à Scriptura, Cõciliis, Patribus, & antiquioribus Theologis nomine actus fidei intelligitur ac appellatur, ac tamquam ad virtutem fidei ſpectans recenſetur.

Actus imperans aſſenſum fidei cẽſetur cum hoc vnus ac idem actus, & ſub nomine fidei cõprehẽditur.

Vnde etiam D. Bonauentura mox citandus, & quidam antiqui Theologi apud eum, vtrumque habitum tam quo elicitur actus intellectus, quàm quo elicitur actus voluntatis, dicunt eſſe vnum eumdémque habitum, qui ſit in vtraque potentia. non quòd hunc habitum phyſicè loquendo velint eſſe vnum ac omnino ſimplicem (hoc enim claræ rationi, & eorum intentioni ac etiam contextui, & exemplis quæ adferunt apertè repugnat, vt patet apud D. Bonauent.) ſed quia moraliter & in ratione abſolutæ virtutis eſt vnus idémque habitus, iuxta iam dicta. 72

S. Bonau. Qua ratione antiqui Theologi dixerint habitum quo aſſenſus fidei elicitur, & quo imperatur, eſſe vnum.

Conclvsio VI. Ad imperandum aſſenſum fidei datur in voluntate ſpecialis habitus infuſus. Hanc apertè tenet Richard. in 3.d.23.art.6.q.1. dicens eſſe multorũ ſententiã. verba eius ſunt: *Dicunt enim multi, quòd ad hoc quòd intellectus eliciat actum fidei informem, non tantùm requiritur habitus exiſtens in ipſo, ipſum determinans ad actum credendi eliciendum; ſed etiam aliquis habitus informis in voluntate ipſam determinans ad prædictum actum imperandum.* Quam ſententiã ibi deinde approbat. Eandem apertè tenet S. Bonauent. ibid. a.1.q.2. dicens eſſe multorum doctorum clericorum, licet ipſe obſcuriùs loquatur, dicens eumdem fidei habitum ſimul eſſe in voluntate & intellectu. Sed quomodo intelligendus ſit explicui n. 72. Idem docet Alexander Alenſis p.3.q.78.memb.3. vbi citans verba Hugonis à S. Victore l.1. de Sacramento fidei, p.10. cap.3. docet, fidem ſecundùm ſubſtantiam eſſe in affectu, ſecundùm materiam in cogitatione. Vbi vtcrq; præcipuam rationem fidei, & quatenus habet rationem virtutis, ponit in voluntate atque Alexander multorum eſſe hanc ſententiam. Idem docet Molina in ſua Concord. diſp.8. Suarez 3.p.tom.1.qu.7. in explicatione a.3. Lorca 2.2. diſp.25. Valentia ibid. diſp.1. q.1. puncto 4. dub.1. in reſponſ. ad 3. argumentum. Medina de Recta in Deũ fide l.4.c.1. quamuis hi duo vltimi dicant hunc habitum eſſe virtutis obedientiæ, aut prudentiæ, quare in hoc à nobis diſſentiunt. Eandem concluſionem nobiſcũ tenent multi recentiores. 73

Richard. Bonauent. Halenſ. Hugo. Molina. Suarez. Lorca. Valentia. Medina.

Eadem omnino videtur ſententia D. Thom. qui 2.2.q.4. art.2. expreſsè docet, ex eo quòd actus fidei procedat tam à voluntate imperante quàm ab intellectu eum eliciente, neceſſarium eſſe ad hoc ponere in vtraque potentia aliquem habitum: & videtur hîc apertè loqui de habitu ſpeciali, & ab aliis diſtincto, prout eum etiam intellexit Scot. in 3.d.25.q.2. nec vnquam alibi hoc negat, aut hunc habitum cum caritate confundit; quamuis aliquibus locis minùs explicitè loquendo dederit aliquibus occaſionem id de eo ſuſpicandi. Sed cùm hoc loco, vbi rem ex profeſſo tractat, expreſsè dicat ipſam fidem ex ſe aliquem habitum requirere tam in voluntate quàm in intellectu, apertéque inſinuet, ſicut requiritur particularis habitus in intellectu, ita etiam particularem requiri in voluntate; ſicubi alibi ex occaſione huius rei mentionem faciens obſcuriùs loquatur, hæc verba potiùs per ſuprà citata explicanda ſunt, quàm contrà. Ex quibus patet, hunc habitum non eſſe veteribus incognitum à recentioribus excogitatum. 74

D. Thom. Scotus.

Dices, antiquos requiſiuiſſe quidem aliquem habitum in voluntate imperantem actum fidei, non tamen diſtinctum ab habitibus aliarum virtutum. Sed hoc dici nequit: quia Auctores citati vocant eum habitum fidei, vt Bonauentura; ac determinantem voluntatem ad imperandum aſſenſum fidei, vt Richard. quod nequit conuenire habitibus aliarum virtutum, quæ non determinant ſiue inclinant voluntatem niſi ad eliciendos actus ſibi proprios. Item dicunt habitum eſſe infuſum, & manere informem in peccatore, vt patet ex Scoto & Richardo; quod ſecundùm omnes conuenit ſoli habitui fidei & ſpei. quare ad imperandum actum fidei aut prærequirunt habitum ſpei, quod eorum verbis non congruit, nec videtur probabile; aut aliquem habitum particulariter pertinentem ad fidem: prout nos dicimus.

75 Probatur concluſ. vna clara & firma ratione ipſius D. Thomæ loco iam citato: quia quando aliquis actus pendet à duabus potentiis, quarum vtraque eſt naturaliter impotens ad eum eliciendum, neceſſe eſt, vt vtraque perficiatur ſiue eleuetur ſupernaturaliter vt fiat potens eum elicere: atqui in præſenti caſu tam voluntas eſt naturaliter impotẽs, vt eliciat actum imperantem aſſenſum fidei diuinæ, quàm intellectus ſit impotens hunc elicere: ergo ſicut hic indiget perfici habitu infuſo, vt fiat intrinſecè potens elicere ſuum actum, ita etiam illa indiget infuſo habitu, vt ab intrinſeco ſit potens elicere ſuum actum. Minor patet ex dictis dub. 5. vbi oſtendi illud imperium eſſe in ſubſtantia ſupernaturale. Quòd autem hic habitus debeat eſſe virtus ſpecialis ac diſtinctus ab aliis habitibus voluntatis, patet ex dictis. quia, vt iam oſtendi, eius actus eſt ſpecialis virtus, & ipſe fertur in obiectum formale diſtinctum ab omni obiecto formali aliarum virtutum voluntatis. Ex quibus ſecundùm communem ſententiam ſequitur, ipſum eſſe ſpecialem virtutem: quia virtus ab obiecto ſuo formali ſumit ſpeciem.

76 Confirmatur, quia fides manet in peccatore etiam de ſalute deſperante, in quo alij habitus infuſi non manent: & conſequenter ſicut habitus intellectus, ita etiam habitus voluntatis manere debet, vt peccator fidelis ſit intrinſecè potens elicere actum fidei: nulla eſt enim ratio cur dicamus talem potiùs debere manere ſecundùm intellectum intrinſecè potentem elicere actum fidei, quàm ſecundùm voluntatem. Si autem concedatur talem manere etiam ſecundùm voluntatem intrinſecè potentem elicere actum fidei, neceſſariò dicendum eſt eum retinere habitum proprium fidei in voluntate, præſertim ſi amiſerit habitum ſpei: quia nullus alius habitus infuſus in eo remanet.

Poſſent hæc pluribus probari, ſed poſita veritate concluſionis 1. & 2. ſiue quòd ille actus voluntatis ſit ſpecialis virtus, & in ſubſtantia ſupernaturalis, clarè ſequitur, ad eum eliciendum pónendum eſſe habitum ſpecialem infuſum in voluntate, à quo eliciatur: quæ magis patebunt ex ſolutione obiectorum.

77 Ad primum argumentum poſitum n. 54. nego aſſumptum: eſt enim apertè falſum, vt patet ex dictis.

Ad ſecundum, nego aſſumptum; nam, vt oſtendi num. 74. ipſe ſatis apertè docuit noſtram ſententiam. Ad rationem allatam ex 2. 2. q. 4. nego ex dictis ſequi, eius reſponſionem fore inſufficientem: nam cùm argumentum ſolùm probaret caritatem debere præcedere habitum fidei, ad D. Thom. propoſitum ſufficiebat oſtendere hoc non ſequi; an autem alius aliquis habitus infuſus deberet poni in voluntate prius quàm in intellectu, non erat opus ibi expreſsè dicere; quia ad ſolutionem argumenti non erat neceſſarium, cùm ſanctus Doctor ibi ſolùm vellet docere, nullum habitum infuſum præcedere habitum fidei, ſub quo comprehendit dictum habitum voluntatis, quem antiquiores communiter vocant habitum fidei. Ad confirm. nego conſequentiam. nam ibi non agit de habitu requiſito ad imperandum aſſenſum fidei; ſed de requiſito, vt ille poſſit dirigi in Deum tamquam in vltimum finem, ſiue vt actus fidei poſſit habere ſtatum perfectæ virtutis, & eſſe meritorius vitæ æternæ.

Ad tertium, nego vtramque partem maioris; quia ad eliciendum actum reflexum ſufficit habitus, quo elicitur actus directus, ſi vterque ob eandem honeſtatem eliciatur: ſi alter autem eliciatur ob aliam honeſtatem, tunc ſufficiet habitus virtutis, ad quam hæc honeſtas ſpectat, quia ille erit actus huius virtutis. vt, cùm volo elicere actum temperantiæ, vt placeam Deo, illa volitio eſt actus caritatis. Similiter cùm volo elicere actum prudentiæ, illa voluntas ſpectat ad virtutem circa cuius materiam actus prudentiæ verſatur, cùm huius honeſtas ſit ea ipſa honeſtas, ob quam ille actus prudentiæ eſt expetendus: cùm enim actus veræ prudentiæ ſemper verſetur circa materiam particularem alicuius virtutis, ad quam debitè appetendam naturâ ſuâ ordinatur, ſemper participat honeſtatem illius virtutis, & propter eam eſt intrinſecè honeſtè appetibilis. 78

Cur voluntas eliciẽs actum prudentiæ non ſit ſpecialis virtus.

Ad quartum, quidquid ſit de anteced. nego conſequ. Quia qui negant requiri particularem habitum ad volendum honeſtum in genere, ideò id negant, quia in eo non reperitur particularis difficultas. In præſenti verò caſu cùm hic actus habeat ſpecialem honeſtatem, ideóque ſpecialis ſit virtus, & in ſubſtantia ſua ſupernaturalis, habet ſingularem difficultatem, ſuperantem voluntatis vires, ideóque ſpeciali habitu indiget. 79

Ad quintum, nego conſequentiam: quia, vt oſtendi dub. 4. concl. 4. fides humana non indiget actu voluntatis, quo imperetur, nec eſt in ſubſtantia ſupernaturalis: cùm in vtroque contrarium dicendum ſit de fide theologica.

Ad ſextũ, Reſpondeo Primò, etſi aliæ cognitiones non haberent peculiarem honeſtatem, id tamen falſum fore in actu fidei, vt oſtendi concl. 1. Reſpondeo Secundò, multas etiam alias cognitiones, præſertim practicas, & quibus ea quæ ad Deum & præcipua myſteria fidei ſpectant, naturali cognitione ſciuntur, eſſe etiam intrinſecè honeſtas: per ſe enim honeſtum & expetendum eſt hæc ſcire; nec video qua probabilitate hoc poſſit negari. Sed non eſt opus hæc pluribus probare; ſolùm addam hîc auctoritatem S. Auguſtini, qui lib. de Bono coniugali cap. 9. initio expreſsè docet ſapientiam propter ſe expetendam eſſe, & doctrinam (qua nimirum docemur) expetendam propter ſapientiam. ſi autem ſapientia propter ſe expetenda ſit, patet ex ſe eſſe honeſtam, quia ſola honeſta merentur propter ſe expeti.

Multæ cognitiones habent ſpecialem honeſtatem.

Auguſt. *Sapientia per ſe expetenda.*

DISPVTATIO XIV.

De actu ſiue aſſenſu fidei, iiſque quæ nobis credenda ſunt.

DVBIVM I.

Quid ſit fides, ſiue aſſenſus fidei?

D. Thomas 2. 2. q. 2. a. 1. & q. 4. art. 1. adfert duas fidei definitiones: vnam ex D. Auguſt. lib. 1. de Prædeſt. cap. 2. vbi ait: *Quamquam & ipſum credere nihil aliud eſt, quàm cum aſſenſione cogitare.* Secundã ſumit ex Apoſtolo ad Hebræos 11. vbi dicitur: *Eſt autem fides ſperãdarum ſubſtantia rerum argumentũ non apparẽtium.* Quas fidei definitiones ſiue deſcriptiones 1

D. Thom. Auguſt.

Hebr. 11.

S. Tho

S.Thom. locis citatis fusè explicat,docétque priorem conuenire ipſi actui,vt etiam per ſe patet. Secundam verò attribuit ipſi habitui. Sed etiam hæc deſcriptio ſatis ipſi actui tam intellectus quàm voluntatis conuenit: nam res ſperandæ in nobis ſubſiſtunt, ſiue ſiſtuntur nobis quaſi præſentes, ita vt à nobis ſperari poſſint ratione actualis fidei, & voluntas imperans aſſenſum fidei, loco argumenti ſiue claræ demonſtrationis determinat intellectum, vt rebus non apparentibus aſſentiatur. habitus autem dicta facit, quatenus mediante vtroque actu res ſperandas nobis præſentes ſiſtit;& facit vt iis firmiter adhæreamus. vide dicta diſp.11.n.32.vbi dicta verba Apoſtoli fuſiùs explicui.

2 Clariùs actus fidei definiri ita poteſt: credere eſt alicui aſſertioni propter alterius teſtimonium aſſentiri. Qua ratione complectitur tam fidem humanam, qua aliquid credimus propter teſtimonium hominis; quàm diuinam, qua aliquid ita credimus ob teſtimonium Dei,ita vt fides noſtra hoc & præciſè & vltimò nitatur: iuxta dicta diſp.9. dub.4. & 5.Poſita autem hac definitione primùm nobis diſputandum eſſet qua ratione aſſenſus fidei ſit ſupernaturalis;ſed hanc difficultatem ſatis explicui diſp.4. dub. 3. vbi oſtendi eum eſſe ſupernaturalem in ſubſtantia;quare ad alias difficultates explicandas iam pergam.

Fidei definitio.

DVBIVM II.

Vtrùm aſſenſus fidei theologicæ ſit omnino ſupernaturalis ex obiecto formali?

3 VT ſenſus huius dubij clariùs intelligatur; Nota Primò, ſatis inter omnes conſtare, nos non poſſe naturæ viribus ſine vlla Dei reuelatione cognoſcere myſterium Trinitatis,Incarnationis, aliáque ſimilia; atque ita hac ex parte fidem horum myſteriorum eſſe ſupernaturalem ex parte obiecti, quatenus hoc viribus naturæ ſine Dei reuelatione non poſſumus cognoſcere.qua ratione etiam Pelagiani concedebant fidem eſſe ſupra naturam,& nos ad eam indigere gratia, ſcilicet ipſa Dei reuelatione, vt oſtendi ſuprà diſp.4.dub.4.

4 Nota Secundò,ſatis conſtare, nos poſita Dei reuelatione propter hominum aliquorum auctoritatem id teſtantium, aut quia videmus totam antiquitatem aliquid crediſſe,aut ob alias notas fidei,aut rationes nobis euidentes, poſſe naturaliter credere rem aliquam à Deo eſſe reuelatam, & conſequenter eam eſſe veram. Atque adeò ſatis conſtat, nos naturaliter poſſe credere myſteria fidei propter Dei teſtimonium ex notis fidei aut aliorum atteſtatione cognitum,ita vt noſtra fides tandem vltimò nitatur auctoritate illorum hominum, aut cognitione euidenti ex notis fidei accepta hoc enim aperta docet experientia in hæreticis,qui ſaltem hac ratione multa vera myſteria fidei credunt propter Dei teſtimonium.Sed tota difficultas eſt, vtrùm poſita Dei reuelatione poſſimus myſteriis fidei ſufficienter nobis propoſitis, viribus naturæ aſſentiri præciſè propter Dei teſtimonium, ita vt fides noſtra hoc vltimò nitatur.

Qua ratione poſſimus naturaliter credere res fidei.

In quo cõſiſtat difficultas.

5 Quidam,quos citaui diſp.5.dub.3.docentes actum ſupernaturalem in ſubſtantia neceſſariò differre obiecto formali ab actu naturali, id negant fieri poſſe. Primò,quia aſſenſus fidei eſt in ſubſtantia ſupernaturalis: ergo debet habere formale obiectum omnino ſupernaturale, & omnino diſtinctum ab obiecto actus naturalis;quia,cùm actus ſpecificentur ab obiectis, actus naturalis & ſupernaturalis debent habere diuerſa obiecta formalia. Sed hanc rationem loco iam citato refutaui,vbi oſtendi vtrumque actum poſſe habere idem obiectum formale. Mouentur Secundò, quia intellectus nequit naturaliter aſſentiri alicui propoſitioni, niſi habeat ſufficientem rationem qua ad hoc moueatur:atqui auctoritas diuina obſcurè reuelans ſecundùm ſe præciſè ſumpta non eſt talis ratio: ergo intellectus nequit naturaliter propter hanc præciſè ſumptam alicui propoſitioni aſſentiri; ſed ad hoc indiget aliquo auxilio ſupernaturali.

Reſpondeo negando minorem:nam etſi auctoritas diuina obſcurè reuelans non ſit ratio ſufficiens, vt ſine imperio voluntatis intellectum determinet ad aſſenſum;ſi tamen ſit alicui ſufficienter per notas fidei propoſita ac probata, ita vt appareat euidenter credibilis,iuxta dicta diſp.13.dub.1.eſt ſufficiens, vt accedente voluntatis imperio, intellectum ad aſſenſum moueat.vt infrà magis patebit. 6

CONCLVSIO I.Verius eſt nos naturaliter poſſe aſſentiri myſteriis fidei præciſè propter diuinam auctoritatem obſcurè reuelantem, atque adeò propter idem obiectum formale,propter quod aſſenſu ſupernaturali iis aſſentimur:ſi, modò ea priùs nobis ſufficienter ſint propoſita, ita euidenter appareant credibilia,prout diſp.13.dub.1. dixi requiri,vt iiſdem fide diuina poſſimus aſſentiri. Ita Sotus lib. 2. de Gratia c.8. vbi fidem credentis ſine gratia, ab ea,quæ procedit ex gratia,ſolùm diſtinguit in eo, quòd hæc neceſſariò ſit firmior.& Molina in ſua Concord.diſp.8.vbi plures alios citat. Et hanc ſententiam neceſſariò tenent omnes ij,qui docent fidem theologicam tantùm eſſe ſupernaturalem ſecundùm modum: qui conſequenter debent fateri eam non diſtingui obiecto formali,à fide naturali,aliàs neceſſariò ſpecie diſtingueretur.inter quos eſt Caiet.2.2.q.171.a.2.& alij. 7

Fides naturalis & ſupernaturalis poſſunt habere idẽ obiectum formale.

Sotus.

Molina.

Caietan.

8 Probatur Primò,quia,vt iam oſtendi, nulla eſt ratio qua probetur id fieri non poſſe.

Prob.Secundò,quia ſicut volũtas poteſt efficere,vt aliquas rationes aliàs leuis momenti intellectus vehementiùs apprehendat, & iis moueatur vt aliquid firmiter credat eſſe verum; ita poteſt efficere, vt vehementer apprehendat auctoritatem Dei, & nos teneri firmiſſimè credere ea omnia, quæ prudenter iudicamus ab eo eſſe reuelata, & ita hunc mouere vt hæc propter eam firmiter credat. nulla enim hîc videtur ratio, cur hoc negetur; præſertim ſi talis non ſit malè erga res fidei affectus, & nullam patiatur hîc & nunc tentationem contra articulum fidei ſibi credendum propoſitum,Confirm. quia, vt oſtendi diſput. 9. numero 74. poſſum aliquid credere immediatè propter teſtimonium humanum obſcurè creditum, ita vt fides mea hoc vltimò nitatur: ergo poſſum ſimiliter aliquid credere propter teſtimonium Dei;nec enim eſt vlla ratio cur ceteris paribus non poſſim tam moueri ad aſſenſum teſtimonio Dei, quàm hominis.

Probatur Tertiò, quia hæreticus credit Deum eſſe trinum præciſè quia Deus hoc reuelauit: atqui hoc ipſe credit fide merè naturali,& conſequenter naturæ viribus:ergo hoc fieri poteſt. Minorem etiam aduerſarij communiter concedunt;ſed negant maiorem, & aiunt hæreticum non credere illud propter diuinam reuelationem, ita vt eius fides hac vltimò nitatur;ſed ob alia aliqua argumenta, quibus ſibi perſuadet hoc à Deo reuelatum eſſe, quibus eius fides vltimò nititur. 9

Hæretici etiam quædam credũt præciſè propter auctoritatẽ Dei.

Sed contrà, Talis firmiùs credit illud myſterium eſſe à Deo reuelatum, quàm vlla argumenta humana hoc ei perſuadeant. quia talis ſæpe eſt paratus negare potiùs alias veritates, quæ ipſi euidentiores apparent quàm illud myſterium eſſe à Deo reuelatum,quod tamen ei eſt minùs euidens:ergo credit hoc immediatè propter auctoritatem diuinam:quia hæc ſola poteſt ei eſſe ſufficiens ratio hoc tam firmiter credendi.

10 Dices, eum hoc tam firmiter credere propter argumenta humana quia voluntas facit intellectum his tam firmiter adhærere. Sed contrà, Si voluntas poſſit efficere, vt intellectus illud myſterium tam firmiter credat propter rationes humanas, cùm tamen nulla ratio ſuadeat id tam firmiter propter eas rationes eſſe credendum; cur non poterit id ita credere præcisè propter diuinam auctoritatem, cùm aperta ratio ſuadeat id ita eſſe credendum?

11 Confirmatur, quia talis ſæpe propter aliquas occurrentes rationes quæ ei apparent euidentiores illis, quæ probant illud myſterium à Deo eſſe reuelatum, & videntur probare illud myſterium eſſe impoſſibile; patitur in intellectu difficultates in credendo, & tamen ex imperio voluntatis perſiſtit in fide iſtius myſterij: ergo ad hoc mouetur præcisè propter auctoritatem Dei reuelantis. Quia cùm rationes quæ probāt huius myſterij credibilitatem, appareant ei minùs euidentes, quàm contrariæ; nulla poteſt eſſe ratio cur illis magis moueatur ad aſſenſum, quàm his ad diſſenſum. Item cùm voluntas non magis moueatur illis rationibus, quàm his; nulla eſt ratio, ſi diuinam auctoritatem amoueas, cur intellectum potiùs impellat, vt illis magis moueatur quàm his. Imò hoc efficere nequit, niſi ſimul efficiat, vt illas apprehendat eſſe euidentiores aut firmiores quàm has, cùm tamen in noſtro caſu contrarium fiat: nam cùm hic propter rationes fidei repugnantes patiatur in intellectu difficultatem in aſſentiendo, ſignum eſt eum intellectu magis apprehendere rationes contrarias fidei, & has ſecundùm ſe ſumptas, & ſecluſa diuina auctoritate apparere ipſi firmiores iis, quibus veritas fidei probatur.

12 Quòd autem eiuſmodi rationes fidei contrariæ ſæpe occurrant hæreticis credentibus aliqua vera myſteria fidei, patet, quia Catholicis ſæpe occurrunt, & quidem cum tanta apparentia euidentis veritatis, vt nullis rationibus contrariis, ſiue quæ veritatem fidei probent, poſſint earum vim ſiſtere, & efficere vt intellectus plus his quàm illis moueatur; ſed coguntur ad diuinam auctoritatem recurrere, eiúſque apprehenſione, vt proprium iudicium abnegent ſeſe inducere. Quarè igitur negemus hoc idem hæreticis ſæpe contingere?

13 Probatur Quartò, quia poteſt naturalis aſſenſus fidei vltimò niti vt obiecto formali reuelatione diuina falsò putata ſubeſſe alicui propoſitioni: ergo poteſt etiam ita niti vera reuelatione. Patet conſequentia, quia non poteſt oſtendi maior difficultas in vno actu quàm in alio, nec vlla eſt cauſa cur vnum potiùs negemus quàm alium.

Catholici quādoque aliqua credunt propter auctoritatem Dei actu naturali.

Antecedens probatur, quia vt oſtendi diſp. 10. nu. 76. & 78. fieri poteſt, vt Catholicus inuincibiliter iudicet rem aliquam falſam à Deo eſſe reuelatam, atque ita prudenter iudicet eam ſibi, propter Dei teſtimonium putatum hìc & nunc ſubeſſe, credendam: & conſequenter fieri poteſt, vt voluntas intellectui imperet, vt eam ita credat: quo caſu hic aſſenſus erit ſecundùm ſe merè naturalis (quia, vt oſtendi loco iam citato, habitus fidei aut gratia nequeunt concurrere ad aſſenſum falſum) & tamen nitetur tamquam obiecto formali, teſtimonio Dei putatiuo, ſicut vera fides nititur teſtimonio Dei verò (nam voluntas ex habitu ſupernaturali & per imperium verè meritorium & ſupernaturale, eodem modo imperabit hunc aſſenſum, quo imperat alios, & intellectus eodem modo ex parte ſua obediet ei in hoc imperio, ſicut in aliis:) ergo aſſenſus fidei naturalis poteſt vltimò niti tamquam obiecto formali teſtimonio Dei putatiuo, & conſequenter etiam vero teſtimonio niti poterit.

14 Nec refert quòd dictus aſſenſus non ſit futurus verus aſſenſus fidei; ſed ſolùm putatitius, vt oſtendi dubio ſuprà citato; quia, vt iam oſtendi, ſiue hic aſſenſus ſit verus aſſenſus fidei, ſiue non, eadem difficultas eſt in eo eliciendo; & conſequenter eodem modo vterque naturæ viribus fieri poteſt, aut non poteſt.

15 Nec etiam refert quòd ille actus imperetur ab actu voluntatis ſupernaturali: quia dato ſemel quòd ille aſſenſus ſecundùm ſe poſſit eſſe naturalis, facile erit probare eum poſſe imperari à voluntate naturali: nam cùm ratio naturalis doceat obiectum illius voluntatis ſiue imperij eſſe per ſe expetendum (nam lumine naturæ clariſſimum eſt eſſe honeſtum & expetendum, ita propter Dei teſtimonium credere alicui propoſitioni, quam prudenter iudico à Deo eſſe reuelatam:) nulla eſt ratio cur voluntas, præſertim ſi nulla in contrarium tentatione pulſetur, non poſſit velle ita Dei teſtimonio credere, ſaltem in ſententia eorum, qui docent nos naturaliter poſſe elicere aliquas actiones moraliter bonas.

16 Confirmatur, quia, vt dixi diſp. 7. dub. 3. per actus ſupernaturales acquirimus habitum naturalem inclinantem potentiam ad eiuſdem generis actus circa idem obiectum formale eliciendos. Ponamus igitur aliquem Catholicum qui veris fidei actibus intenſum eiuſmodi habitum acquiſiuit, fieri hæreticum diſcredendo vni alicui articulo fidei; hic amittet ſtatim omnem habitum infuſum; retinebit tamen acquiſitum: hic propoſitis ſibi veris fidei myſteriis, quæ adhuc credet, ab vtroque habitu acquiſito tam voluntatis quàm intellectus inclinabitur, vt ea ita credat, ſicut ea ante hæreſim credebat. item cùm ad hæc credenda moueatur veris fidei notis, vt quia videt ea apertè haberi in Scripturis, ac à tota antiquitate apertè eſſe credita, prudenter ad ea credenda procedit: ergo poterit ea velle credere, atque adeò credet ob eadem motiua, ob quæ ea credebat ante hæreſim, nulla enim apparet ratio hoc negandi. Et tamen cùm careat habitibus infuſis, tam ipſius actus intellectus, quàm voluntatis, erunt naturales, niſi Deus ſingulari gratiæ concurſu defectum habitus ſuppleat. quod nulla ratio nos cogit dicere: imò multò videtur verius tales numquam actus fidei ſupernaturales elicere, donec ab hæreſi conuertantur.

17 Nota demum hactenus dicta maximè habere locum in iis, qui aut illa quæ iam iis proponuntur, aut ſaltem alia ſimilia priùs vera fide crediderunt; atque ita habent aliquem credendi habitum, ſiue inclinationem, vt teſtimonio Dei obſcurè reuelanti credant. Nam in iis, qui primò ab infidelitate ad fidem conuertuntur, propter graues difficultates quæ in noua fide contra inolitas inclinationes acceptanda occurrunt, videtur ſemper requiri aliquod auxilium veræ gratiæ, vt intellectus ſufficienter res fidei apprehendat, & voluntas velit eas credere purè propter teſtimonium Dei, ſiue ex ſincero erga primam veritatem affectu. Quamquam non ſit opus, vt ea auxilia ſint ſecundùm ſubſtantiam ſupernaturalia, niſi vt actus fidei ſit in ſubſtantia ſupernaturalis, & ſufficiens ad inchoandam iuſtificationem. Sed hæc fuſiùs diſputare pertinet ad materiam de gratia. nobis autem ad præſens inſtitutum ſufficit aſſenſum fidei non eſſe ratione ſui obiecti formalis præcisè ſpectati neceſſariò ſupernaturalem in ſubſtantia.

DVBIVM III.

Vtrùm aſſenſus fidei theologicæ ſit neceſſariò honeſtus?

18 Docuimus ſuprà diſputat. 13. dubio 6. aſſenſum fidei theologicæ eſſe ex obiecto ſuo abſolutè honeſtum; iam verò quæritur an ſit eſſentialiter

tialiter honeſtus, ita vt nulla ratione poſſit eſſe vitioſus?

Actus dupliciter vitiari poteſt. Pro quo Nota, actum externum ex obiecto honeſtum dupliciter poſſe vitiari. Primò, intrinſecè ſiue ſecundùm ſe ratione alicuius circumſtantiæ, quæ efficit vt ipſe hîc & nunc in ſe ſit illicitus: vt ſi audias Sacrum quando teneris aliis intendere, aut quando tibi prohibitum eſt, vt tempore interdicti. Secundò, præciſè ratione intentionis, qua imperatur: vt ſi quis det eleëmoſynam ex vana gloria.

19 Mouetur hîc igitur difficultas Primò, vtrùm ipſum imperium, quo aſſenſus fidei imperatur, etſi ex ſe & ſuo obiecto ſit honeſtum; poſſit tamen vitiari eò quòd imperetur ex alia mala voluntate. Quidam enim aſſerunt actum voluntatis ex obiecto bonum poſſe vitiari ex mala voluntate eam imperante. Sed hos ſatis refutaui diſp. 3. dub 10. vbi oſtendi actum voluntatis imperatum non accipere vllam bonitatem aut malitiam ab actu imperante. *Actus volũtatis imperatus non accipit bonitatem aut malitiã ab imperante.*

20 *Caietan. Medina. D.Thom.* Secundò, vtrùm ipſe aſſenſus fidei ſupernaturalis poſſit imperari ab actu voluntatis malo, v.c. ex vana gloria, atque ita fieri malus. Caietanus enim 2.2. quæſt.5.art.2. id affirmat, & probabilius putat Medina 1.2.q.56.a.3. Probant Primò, quia D.Thomas loco iam citato docet, nos poſſe virtutibus intellectualibus non bene vti fides autem eſt virtus intellectualis: ergo ſecundùm D.Thomam poſſumus ea malè vti. Item ibid. q.65.a.4. docet, fidem poſſe eſſe ſine prudentia infuſa; & 2.2.quæſt.47.art.13. ad 2. docet, fidem poſſe eſſe ſine reliquis virtutibus, non tamen prudentiam; quia hæc in ſua operatione dicit ordinem ad appetitum rectum, fides verò non: ergo fides poteſt eſſe ſine appetitu recto, & conſequenter poteſt imperari à praua voluntate.

Auguſt. Probatur Secundò, quia, vt docet D.Auguſt. capi 17. de Catechizandis rudibus: multi fiunt Chriſtiani ob commoda temporalia; aut ex alia praua voluntate, & ex ſimili voluntate validè ſuſcipiunt baptiſmum: ergo ex ſimili voluntate credunt. Tertiò, quia poteſt quis vti dono prophetiæ aut miraculorum ex mala voluntate: ergo poteſt etiam credere ex ſimili affectu. Quartò, quia nulla poteſt aſſignari ratio cur potiùs poſſimus abuti reliquis habitibus ſpeculatiuis quàm habitu fidei.

21 *Turrian.* Tertia difficultas eſt, vtrùm aſſenſus fidei ſupernaturalis poſſit vitiari ex aliquibus circumſtantiis. Quidam apud Turr. 2.2.diſp.33.dub.2. id aſſerunt. Primò, quia Deus poteſt alicui prohibere ne actum fidei eliciat, quo caſu ſi eum eliciat, hic erit in ſe malus. Secundò, quia poteſt is aſſenſus eſſe nociuus ſanitati, aut impeditiuus alterius operis præcepti. Tertiò, quia poteſt quis imprudenter hunc actum elicere ante ſufficientem rei credendæ propoſitionem.

22 Quarta difficultas eſt, vtrùm aſſenſus fidei naturalis, qua quis iuxta dicta dub.2. credit præciſè propter Dei teſtimonium, poſſit aut ex circumſtantiis vitiari, aut à mala voluntate imperari; pars enim affirmatiua videtur probari poſſe argumentis n.21. allatis.

Quintò tandem quæri poteſt, vtrùm quis poſſit actu vitioſo credere myſteria diuina ob auctoritatem rationéſque humanas?

23 *Bañez. Vaſquez. Turrian. Arauſic.* Conclusio I. Aſſenſus fidei ſupernaturalis nullo modo poteſt imperari à mala volũtate. Ita Bañez 2.2.qu.4.art.5.dub.2. Vaſquez 1.2.diſp.54.c.3. Turr. 2.2. diſp.33. dub.1. & alij. & videtur omnino certa. Probatur, quia Arauſic.c.5. apertè docet, voluntatem qua fides ſupernaturalis imperatur neceſſario procedere à gratia: atqui impoſſibile eſt actum voluntatis malum procedere à gratia: ergo ille actus voluntatis imperans fidem nequit eſſe malus. Minor prob. quia Deus eſt abſolutè & ſimpliciter cauſa omnis actus procedentis à gratia, & quidem magis principalis, & cui ipſe actus præcipuè, vt cauſæ tribuitur: atqui Deus nullo modo poteſt ea ratione eſſe cauſa actus ſecundùm ſe mali, ſiue qui ex ſe, & non ſolùm denominatione extrinſeca eſt malus, qualis eſſet ille actus voluntatis: ergo talis actus voluntatis non poteſt procedere ex gratia. Minor huius ſyllogiſmi probatur, quia per ſe videtur abſurdum Deum eſſe cauſam cur hic & nunc actus eiuſmodi à me fiat ſiue eliciatur, quem ſine peccato nequeo elicere, quia ſic eſſet cauſa peccati: vt docet D.Auguſt l. de Spiritu & lit. cap. 31. vbi docet, Deum non eſſe cauſam omnis actus voluntatis: quia aliàs eſſet cauſa peccati. & l.12. Confeſſ. cap. 11. docet, motum voluntatis malum non eſſe à Deo, quia hic motus peccatum eſt. quæ magis confirmabuntur concl. 4. *Actus malus nequit procedere à gratia. Auguſt.*

Ad primum argumentum poſitum n.20. Reſpondeo D.Tho. 1. loco ibi citato, ab illis habitibus intellectualibus, quibus poſſumus malè vti, expreſsè excipere actum fidei, vnde ipſe apertè pro nobis facit. 24

Ad ſecundum eius locum, Reſpondeo etiam ſpem poſſe eſſe ſine prudentia infuſa; & tamen inde non ſequi eius actum poſſe eſſe malum; quare hic locus nihil facit ad rem. Ad tertium locum, Reſpondeo eum ibi loqui de voluntate ſiue affectu imperante actum fidei, quem ſemper computat pro eodem actu cum ipſa fide, nec vllo modo velle hunc poſſe eſſe non pium; ſed in hoc ſolo diſtinguere fidem à prudentia, quòd huius proprium ſit dirigere voluntatem in bonis operibus aliarum virtutum. ideóque requirit voluntatem erga omnes virtutes bene affectam, & conſequenter vnà cum habitibus aliarum virtutum perditur; ſecùs autem eſt in fide, cuius eſt proprium inhærere primæ veritati ab hac reuelata credendo, ideóque non habet neceſſarium ordinem ſiue connexionem cum affectu recto circa obiecta aliarum virtutum. *Cur habitus fidei potiùs maneat ſine aliis virtutibus, quàm habitus prudentiæ.*

Ad ſecundum, nego conſeq. quia ſine vera fide poſſumus ſuſcipere baptiſmum, & exteriùs velle videri Chriſtiani ſiue Chriſtianam fidem profiteri: quod ſolùm vult Auguſt. poſſe fieri ob dictas ibidem intentiones.

Ad tertium, quidquid ſit de antecedente, nego conſeq. quia voluntas vtendi dono prophetiæ aut miraculorum non eſt neceſſariò ſupernaturalis, ſicut actus voluntatis, quo fides imperatur; ideóque non ita repugnat illam eſſe malam, ſicut repugnat hanc eſſe malam. Externa autem patratio miraculi eſt ſecundùm ſe bona, ſicut etiam prædictio rei futuræ ex dono prophetiæ, & in dicto caſu eſſent ſolùm mala denominatione extrinſeca, ratione voluntatis à qua imperantur; dictus autem actus voluntatis eſſet ſecundùm ſe malus. vide dicta ſuprà diſp.3. dub.3. in fine. *Cur prophetia poſſit potiùs imperari à mala voluntate quam fides.*

Ad quartum, nego aſſumpt. quia, vt iam oſtendi, voluntas imperans actum fidei eſt neceſſariò ſupernaturalis, & conſequenter bona; ſecùs eſt de voluntate vtendi aliis habitibus ſpeculatiuis.

Conclusio II. Fieri nequit vt quis eliciat aſſenſum fidei ſupernaturalem ex aliqua circumſtantia, aut aliunde in ſe malum. Ita Auctores pro 1. concl. citati. Probatur Primò, quia hic aſſenſus neceſſariò procedit ex gratia: ergo nequit ſecundùm ſe eſſe malus, vt patet ex dictis concl. 1. Secundò, quia aliàs voluntas cum eliciendi haberet malum obiectum, & conſequenter eſſet mala: quod iam oſtendi fieri non poſſe. 25

Dices, Talis poterit ignorare eum aſſenſum eſſe hîc & nunc ſibi illicitum: atque ita ex bona voluntate eum velle elicere. Reſpondeo, etſi fortè ratione aliquarum circumſtantiarum aliquando fieri poſſit vt alicui ſit illicitum conari ad eliciendum actum fidei, in dicto tamen caſu fieri non poſſe, vt tali ſit illicitum 26

eum elicere, ita vt eius productio ſit vel materiale peccatum. Vbi Nota cum P. Vaſquez 1. 2. diſp. 53. cap. 4. ſub finem, actum fidei numquam ſecundùm ſe poſſe, aut à Deo prohiberi, aut aliter reddi illicitum, ſed vt ſummum poſſe alicui hîc & nunc fieri illicitum eum elicere per accidens, ratione alicuius adiuncti, vt quia ratione vehementioris cogitationis circa obiecta fidei eſſet periculum lædendi ſanitatem aut quia volens eum elicere per eiuſmodi contentionem fortè impediretur ab aliquo præcepto implendo, v. c. à ſufficienti attentione in audiendis confeſſionibus, &c. quo caſu ipſe actus fidei propriè non erit prohibitus, ſed ſolùm illa vehemens cogitatio ei coniuncta, qua ſiue bene, ſiue malè poſita actus fidei erit licitus. Sicut ſi alicui illicitum eſſet audire Sacrum eò quòd nequeat ſine periculo vitæ per plateas incedere, & conſequenter nec templum adire; talis etſi peccaret adeundo templum, poſita tamen illa aditione non peccaret audiendo Sacrum.

Vaſquez.

Actus fidei nequit ſecũdùm ſe eſſe illicitus.

27 Dices, Poſito caſu quòd aliquis non poſſet ſine tali periculo adire templum, poſſet Superior ei prohibere non ſolùm acceſſum ad templum, ſed etiam immediatè ipſam Sacri auditionem: ergo ſimiliter Deus poſſet ei cui ratione coniunctæ illius attentionis eſſet periculum lædendi ſanitatem, aut omittendi actum præceptũ, abſolutè prohibere pro eo tempore elicere actũ fidei, ita vt talis immediatè peccet præciſè eliciendo actum fidei. Reſpondeo negando conſeq. Pro quo Nota, eſſe magnam hac ex parte differentiam inter actum fidei & auditionem Sacri: nam cùm hæc non coniungat nos immediatè cum Deo, nec ad hanc coniunctionem ſit medium abſolutè neceſſarium, non habet tantam in ſe bonitatem, vt quouis tempore ſecundùm ſe ſpectata, & prout abſtrahit ab omni incõmodo, quod ex ea ſequi poſſit, ſit ita expetibilis, vt eius contradictorium ratione alicuius circumſtantiæ non ſit melius; vt patet tempore interdicti, quo extra omne periculum incommodi, quod ex auditione Sacri ſequi poſſet, hæc ſecundùm ſe fidelibus prohibetur, ita vt eius omiſſio ſecundùm ſe cenſeatur vtilis ad finem honeſtum, ideóque expetenda, atque ita hæc ſecundùm ſe præcipi poteſt, & auditio Sacri vetari.

Faciliùs poteſt prohiberi auditio Sacri, quàm aſſenſus fidei.

28 Secùs eſt in actu fidei; qui cùm nos per ſe immediatè faciat Deo vt primæ veritati inhærere, & ſit neceſſarium medium vt poſſimus ei ſpe aut amore inhærere, ita in ſe eſt honeſtus & expetibilis, vt eius omiſſio nullo caſu ſecundùm ſe ſiue abſtrahendo ab eo, quòd ſit neceſſaria ad vitandum maius incommodum, poſſit eſſe expetibilis, aut ad finem honeſtum vtilis: ideóque nec hæc ſecundùm ſe poteſt honeſtè præcipi, nec actus fidei prohiberi, niſi quatenus hîc ratione adiunctorum aliquo modo aduertitur eſſe cauſa notabilis alicuius incommodi; & conſequenter numquam ſecundùm ſe poteſt prohiberi ei, qui nulla ratione aduertit tale incommodum ex eo conſequi. Vide etiam dicta diſp. 3. n. 104. & 105.

Omiſſio actus fidei numquam ſecũdùm ſe eſt expetibilis, aut præceptibilis.

29 Hinc patet reſponſio ad argumenta poſita nu. 21. Ad primum & ſecundum, Reſpondeo fieri non poſſe vt actus fidei aut ſecundùm ſe prohibeatur, aut vlla ratione eliciatur, quando aduertitur ratione circumſtantiarum vlla ratione eſſe prohibitus. Ad tertium, nego aſſumptum: quia, vt oſtendi, actus fidei neceſſariò imperatur à voluntate honeſta quæ neceſſariò dirigitur prudenti iudicio.

30 Conclvsio III. Si aliunde non implicaret aſſenſum fidei ſupernaturalem imperari à mala voluntate, ex eo præciſè quòd Deus ſpeciali concurſu ſiue auxilio gratiæ ad eum concurrat, atque ita ſit abſolutè, & quidem magis principalis ipſius cauſa, nullum orietur impedimentum, quin ab homine ex mala intentione poſſet imperari, atque ita denominatione extrinſeca eſſe malus. Ita expreſsè in ſimili docet Bañez 2. 2. q. 5. a. 1. in reſponſ. ad 1. §. *Et ſi quis*, &c.

Prob. quia, cùm ille aſſenſus ſecundùm omnia ſibi intrinſeca, etiam ſpectatis circumſtantiis, quæ ipſius intrinſecam bonitatem afficere ſiue mutare poſſunt, ſit honeſtus, & ſolùm inhoneſtus denominatione extrinſeca, ratione malæ voluntatis, qua imperatur; Deus, qui tunc nullo modo eſſet verè cauſa illius malæ voluntatis, nullo etiam modo eſſet verè cauſa illius actus qua malus eſſet, ſiue quatenus haberet ſibi connexam malitiam; ſed is ſolus huius ita eſſet cauſa, qui eſſet cauſa illius malæ voluntatis. Confirm. quia poſſum honeſtè alicui ſuadere vt faciat aliquod opus ex ſe ac circumſtantiis aliis bonum, eúmque in eo perficiendo iuuare. v. c. in danda eleemoſyna, aut ſanando ægroto, etſi ſciam eum hæc mala intentione facturum, modò non ſim ei cauſa cur hæc mala intentione faciat, & hoc caſu nullo modo poſſum cenſeri cauſa alicuius actionis malæ, qua mala eſt; cùm tamen ſpeciali ratione concurram ad actionem ab alio mala voluntate imperatam. Et ſimile eſſet in Deo eo caſu concurrente ſpeciali concurſu ad productionem illius actus fidei à mala voluntate imperati.

Licitè concurro ad actum, quem alius mala voluntate facit.

Conclvsio IV. Aſſenſus fidei etiam naturalis ſi præciſè tamquam obiecto formali nitatur Dei teſtimonio, nequit imperari à praua voluntate. 31

Probatur Primò, quia tali aſſenſu intellectus immediatè inhæret ipſi primæ veritati reuelanti per actũ internum ſoli Deo ſecundùm ſe notum; quod nequit eſſe vtile, imò nec ab eo qui aliquo modo nouit qualis hic actus ſit, nequit concipi tamquam vtile ad finem prauum: ergo voluntas nequit hunc actum tamquam medium vtile ad finem prauum eligere.

Aſſenſus fidei nequit eſſe vtilis ad malum finem.

Secùs eſt de actu ſiue profeſſione fidei externa, quæ ab hominibus videri, & in eorum gratiam ex prauo affectu exerceri poteſt. Quamuis autem hæc ratio ſeiuncta ab aliis, non ſit ita generalis, quin poſſit metaphyſicus aliquis caſus fingi in quo nihil probet; tamen valet in caſibus, qui moraliter accidere poſſunt, & coniuncta aliis generatim videtur probare.

Probatur Secundò, quia, vt oſtendi diſp. 13. n. 33. & diſp. 9. nu. 73. & 74. intellectus ad talem aſſenſum nequit moueri ab euidentia ipſius obiecti, nec eſt in voluntatis poteſtate quacumque ratione pro libitu intellectum ad hunc aliúmue aſſenſum efficaciter applicare: ſed vt imperet ei efficaciter eiuſmodi aſſenſum fidei, neceſſarium eſt quòd eum applicet, vt vehementer apprehendat auctoritatem primæ veritatis ac reuerentiam hac in parte ei debitam: item vt apprehendat hanc exigere, vt rem ſufficienter tamquam à Deo reuelatam ſibi propoſitam præciſè propter eius teſtimonium credat. Cùm autem intellectus non deſpoticè (ſicut potentia motiua) ſed ciuiliter voluntati pareat, vt hæc illum inducat, vt fortiter apprehendat diuinæ reuelationi propter ſe præciſè credendum eſſe, debet voluntas primæ veritati ſecundùm ſe actualiter bene affici: per actum autem quo aſſenſum fidei refert ad malum finem, nullo modo afficitur bene erga primam veritatem, ſed erga illum finem, in quem refert aſſenſum fidei; & conſequenter facit, vt intellectus hunc magis apprehendat, quàm reuerentiam primæ veritati debitam. 32

Voluntas nequit intellectui imperare aſſenſum niſi in certis circumſtãtiis.

Vbi Nota, ob connexionem potentiarum inter ſe intellectum naturaliter vehementer apprehendere ea, ergà quæ voluntas vehementer afficitur, idque ſub ea ratione qua hæc illis afficitur: hinc ſi aliquis alium multùm reuereatur ac amet, facilè inclinatur, vt eius dictis credat. Quamuis autem hac in re aliquid efficiat habitualis affectio voluntatis, maximè tamen valet actualis. Et hac ratione voluntas ex vehemente pio affectu erga primam veritatem ac reuerentiam ei debitam inclinat intellectum, vt eandem vehementer apprehendat; eique ſupra omnem rationem credat.

credat. Ex quo apertè ſequitur, illum affectum voluntatis, ex quo eiuſmodi apprehenſio & aſſenſus intellectus nata ſunt ſequi, debere eſſe talem, qua voluntas bene ergo primam veritatem ac reuerentiam ei debitam afficitur: qualis nequit eſſe mala intentio.

33 Ex quibus patet, etſi fieri poſſet, quòd aliquis ex errore ſeriò apprehenderet vtile ſibi eſſe elicere aſſenſum fidei, propter finem malum; ex tali tamen affectu non poſſe immediatè ſequi verum aſſenſum fidei, qui vltimò Dei reuelatione nitatur. Et ex his etiam confirmatur prima concluſio, & prior ratio huius concluſionis.

Patet Secundò, hunc aſſenſum neceſſariò etiam prærequirere prudens iudicium circa obiecti credibilitatem aliáſque actus circumſtantias; quia honeſta voluntas, à qua neceſſariò imperatur, eiuſmodi iudicium, vt eo dirigatur, requirit.

34 Conclvsio V. Nihil prohibet quo minùs voluntas mala applicet intellectum, vt aliqua diuina myſteria credat ob auctoritatem humanam aut alias ſimiles rationes: ſicut enim hic aſſenſus (vt oſtendi diſp. 13. dub. 4. concl. 4.) non neceſſariò prærequirit aliquod imperium voluntatis, ita non neceſſariò pendet à voluntate bona; ſed poteſt ex voluntate imprudente aut alia ratione mala ſequi. Quia tamen hic actus aut vix aut fortè nullo modo poteſt elici ob malum finem, vix videtur poſſe imperari à voluntate alia ratione mala, quàm quia in eo imprudenter procedit.

DVBIVM IV.

Vtrùm fides ſit certior quauis cognitione naturali?

35 *Durandus.* DVrandus in 3. d. 23. q. 7. id abſolutè negat. Quia nihil poteſt eſſe certius ea cognitione, qua cognoſco totum eſſe maius ſua parte, aut quidlibet eſſe vel non eſſe: ergo fides nequit eſſe certior quauis cognitione naturali. Secundò, ille aſſenſus eſt certior, quo intellectus firmiùs adhæret obiecto: atqui intellectus firmiùs adhæret obiecto per ſcientiam, quàm per fidem: ergo illa eſt certior. Tertiò, ille aſſenſus eſt certior, qui admittit minus dubitationis, ſed talis eſt ſcientia reſpectu fidei: ergo illa eſt certior. Quartò, quia aſſenſus quo aſſentior huic, Chriſtus eſt homo; vel, non eſt homo; eſt certior illo quo aſſentior huic, Chriſtus eſt homo; quia impoſſibile eſt hunc eſſe verum, quin ille ſit verus; non tamen contrà: atqui aſſenſus ille eſt cognitio naturalis: ergo aliqua cognitio naturalis eſt certior fide.

36 *Caietan. Lorca.* Caiet. verò 2. 2. qu. 4. a. 8. & Lorca ibidem diſp. 28. docent, fidem ex ſe, & ſpectata eius ratione formali, qua quis mouetur ad credendum, eſſe certiorem quauis cognitione naturali: quia magis impoſſibile eſt Deum teſtari falſum, quàm quoduis medium cognitionis naturalis nos fallere. tamen eſſe incertiorem ſcientia quoad nos; quia propter imperfectionem noſtram fit, quòd obiectum formale fidei non cauſet in nobis cognitionem tam certam quàm ex ſe natum ſit cauſare. *D. Thom.* Probant ſuam ſententiam auctoritate D. Tho. qui 2. 2. q. 4. a. 8. docet fidem ex ſe eſſe certiorem ſcientia; eſſe tamen incertiorem ex parte ſubiecti. Arguúntque Durandum quòd hanc ſententiam malè interpretetur, vt eam faciliùs oppugnet.

37 *Bañez, Durand.* Sed, vt bene notat Bañez in dictum articulum, ipſi malè intelligunt D. Thomam; ſicut etiam Durandus malè quidem putauit S. Thomam eandem, quam ipſi defendunt, opinionem tenere; bene tamen hanc oppugnauit. Quia hæc opinio non diſtinguit certitudinem materialem, ſiue obiectiuam, qua aliqua propoſitio dicitur certa, aut aliquod medium dicitur certum, eò quòd illa ratione ſuæ euidentiæ, & hoc ratione ſuæ infallibilitatis nata ſint cauſare certam cognitionem; à certitudine formali, qua aſſenſus aliquis dicitur certus: quæ tamen valdè diſtinguuntur, & inter ſe ſeparari poſſunt: nam poſſum dubio aſſenſu aſſentiri alicui propoſitioni certæ, & quidem per medium ex ſe certiſſimum ac omnino infallibile; ſi huius vim non ſatis cognoſcam. v. c. aliquis non credat Eccleſiam in ſuis definitionibus habere infallibilem Spiritus ſancti aſſiſtentiam; & quia audit eam aliquid docere tanquam de fide, putet eſſe probabile id eſſe de fide, ita tamen vt ob alias rationes putet contrarium eſſe probabilius: talis rei certiſſimæ per medium infallibile aſſentietur, & tamē ipſius aſſenſus erit abſolutè dubius & incertus, cùm ipſe per eum dubitanter aſſentiatur. Quare Durandus bene docuit, fieri quidem poſſe, vt propoſitio, quæ ſecundùm ſe eſt certior alia, ſit hac incertior quoad nos; fieri tamen nullo modo poſſe, vt aſſenſus ſecundùm ſe certior, ſit incertior quoad nos: quia aſſenſus ſolùm dicitur certus aut incertus quoad nos, ſiue quatenus per eum certò aut incertò alicui obiecto aſſentiamur: quare non poteſt in eo diſtingui duplex certitudo, ſcilicet ſecundùm ſe, & quoad nos, ſicut fit in propoſitionibus.

Alia ratione propoſitio dicitur certa, alia verò aſſenſus.

Durand.

In propoſitione eſt duplex certitudo; alia ſecundùm ſe, alia quoad nos, non tamen in aſſenſu.

38 *Bañez.* Bañez verò ſuprà aliter D. Thomam explicat, ſcilicet ipſum docere fidem non eſſe certiorem ſcientiâ ex parte ſubiecti; quia ſi intellectus ſpectetur ſecundùm ſe, ſiue deſtitutus habitu ſupernaturali, minùs certò aſſentietur obiectis fidei, quàm naturaliter cognitis: informatum tamen habitu ſupernaturali ait certiùs aſſentiri rebus fidei, quàm naturaliter cognitis; atque ita ſecundùm eum fides ſupernaturalis eſt certior ſcientia, non tamen naturalis; & illius certitudo, ſaltem quatenus ſuperat certitudinem ſcientiæ, præcisè prouenit ab habitu ſupernaturali.

39 *Habitus fidei nō reddit meum aſſenſum certum.* Sed nec hæc ſententia ſatisfacit. Primò, quia non explicat qua ratione hic habitus efficiat meum aſſenſum certiorem aſſenſu ſcientiæ, cùm nec reddat mihi obiectum euidentius, quàm aliàs ſit (huic enim habitui eſſentiale eſt non reddere obiectum euidens) nec determinat intellectum vt firmiùs ſuo obiecto adhæreat, quàm naturaliter euidenter cognitis adhæreat, cùm non obſtante illo habitu ſit mihi liberum obiecto fidei diſſentire.

40 Dices, Aſſenſus ſupernaturalis nullo modo poteſt eſſe falſus: ergo eum habens eſt omnino certus de ipſius veritate. Reſpondeo negando conſequ. quia cùm talis, vt oſtendam dub. 14. non poſſit certò ſcire ſe habere fidem ſupernaturalem, non videtur certiùs aſſentiri ſuo obiecto per fidem ſupernaturalem, quàm per naturalem: nam vt certò alicui rei aſſentiar, non ſufficit quòd aſſenſus meus ſit neceſſariò verus, nec poſſit eſſe falſus, ſed videtur requiri, vt ſim certus, ſiue vt certò ſciam meum aſſenſum eſſe neceſſariò verum. nam qui fide merè humana ob dictum alicuius hominis credit Deum eſſe trinum, habet aſſenſum qui nullo modo poteſt eſſe falſus, & tamen per eum non ſcit certò Deum eſſe trinum, ſed fallibiliter ac infirmiter, quia ipſi non eſt certum ſuum aſſenſum neceſſariò eſſe verum.

Vt meus aſſenſus ſit certus, non ſufficit quòd ſit neceſſariò verus.

Secundò, dicta ſententia non ſatisfacit, quia ſecundùm eam aſſenſus fidei naturalis elicitus propter diuinum teſtimonium, nullo vnquam caſu poſſet eſſe certior ſcientiâ. quod infrà oſtendam non eſſe verum.

41 *Bañez.* Vt autem hanc difficultatem ſoluamus, priùs videndum eſt quis aſſenſus ſit dicendus certus, ſiue in quo conſiſtat certitudo noſtri aſſenſus. Bañez 2. 2. qu. 4. a. 8. hanc ita definit: *Certitudo eſt firma adhæſio intellectus circa aliquod obiectum verum.* vbi bene docet Primò, vt aſſenſus ſit certus eum neceſſariò debere eſſe verum; nam aliàs hæretici firmiter adhærentes ſuis erroribus, de iis eſſent certi.

Deinde obiicit ſibi ex hac definitione ſequi, eum, qui

qui ob rationem fallibilem, quam putat eſſe certam, firmiter obiecto vero adhæret, fore certum. quod tamen falſum eſſe patet. Reſpondet autem ſuam definitionem intelligendam eſſe formaliter, ſcilicet, *quod certitudo ſit firma adhæſio intellectus ad obiectum verum ſecundùm firmam & ſtabilem rationem veritatis.*

42 Sed hæc definitio etiam ſic explicata patitur difficultatem; quia ex ea videtur ſequi, hæreticos, ſaltem quoſdam, tam certo aſſenſu credere aliquos veros fidei articulos, atque nos eos credimus; quia quidam eos credunt propter idem obiectum formale, ſcilicet, quia Deus eos reuelauit, vt oſtendi ſuprà n. 8. Item ſequeretur, eum, qui propter rationem quidem neceſſariam, quam tamen ipſe non perfectè cognoſceret eſſe neceſſariam, aſſentiretur alicui obiecto omnino firmiter, eſſe abſolutè certum: quod tamen non videtur verum; cùm tendat in obiectum modo fallibili. v. c. ignorans quæ ſit vera ratio cur luna patiatur eclipſim, firmiter ex aliqua apprehenſione fallibili ſibi perſuaſerit, quoties luna eclipſatur terram eſſe mediam inter ipſam & ſolem, & deinde videns eam eclipſari colligat terram ita eſſe mediam, & hoc firmiter ſibi perſuadeat: talis ob rationem formalem omnino certam, ſcilicet quia luna eclipſatur, firmiter credit terram eſſe mediam inter ipſam & ſolem, & tamen ipſius aſſenſus non eſt verè certus; quia procedit modo planè fallibili.

43 Dices, definitionem debere intelligi de eo, qui aliquid cognoſcit per obiectum formale, formaliter certum, ſiue de cuius certitudine ipſe certus ſit, ita vt ipſi conſtet ſe non falli: ſed hoc eſt quod nos contendimus, ſcilicet dictam definitionem non ſatis explicare rationem aſſenſus certi: quia vlteriùs reſtat explicandum, quando quis dicatur aliquid tali ratione cognoſcere. quod quidem facile eſt in aſſenſu euidenti: nam hoc ipſo quo quis verè euidenter aliquid cognoſcit, certus eſt ſe in ea cognitione non falli; ſed eſt difficile id explicare in aſſenſu fidei, nec hoc ex illa definitione ſufficienter poteſt colligi: vt magis patebit ex dicendis.

Aſſenſus euidens eſt neceſſariò certus.

44 *Definitio certitudinis formalis. Ad eã quatuor requiruntur.*

Meliùs igitur definieris certitudinem formalem eſſe firmitatem aſſenſus omnino infallibilis, ſiue qua intellectus alicui obiecto cognito firmiter & modo in ſe omnino infallibili adhæret. Ad quod requiritur Primò, vt ipſe aſſenſus ſit verus; neque enim poſſum aſſenſu falſo aliquid certò cognoſcere, cùm id reuera non cognoſcam, ſed circa illud errem. vnde ſequitur, eo ceteris paribus aliquem aſſenſum eſſe certiorem, quo magis neceſſariò eſt verus.

Secundò, vt modus cognoſcendi ſit infallibilis, ſiue vt intellectus eo modo tendat in obiectum, qui nequit reperiri, niſi in aſſenſu vero. Quare quando aliquid cognoſco per aliquod medium, vt aſſenſus ſit certus requiritur Primò, vt hoc medium habeat neceſſariam connexionem cum veritate obiecti; (quia medium non neceſſarium nequit gignere aſſenſum certum.) Secundò, vt modus eo vtendi ſit infallibilis.

45 *Cur nullus aſſenſus fidei in hæreticis ſit certus.*

Hinc quantumuis fortè hæretici credant aliqua vera fidei myſteria præcisè propter Dei teſtimonium, & conſequenter propter medium omnino neceſſarium infallibile, & quamuis firmiſſimo aſſenſu ea credant; tamen eorum aſſenſus non eſt verè & propriè certus; quia modo fallibili eo medio vtuntur. Nam cùm ipſi negent in Eccleſia eſſe poteſtatem infallibiliter res fidei proponendi, aliaſque veras ac infallibiles fidei notas, quibus neceſſariò nititur illud iudicium quod voluntatem credendi neceſſariò præcedit; & contrà in eo iudicio ſequantur notas fallibiles (quod vel inde patet, quia ſecundùm eaſdem notas non ſolùm vera, ſed etiam falſa credenda indicant;) ipſi conſequenter vtuntur diuino teſtimonio modo planè fallibili; ex quo contingit eos hoc applicare rebus tam falſis, quàm veris.

Tertiò requiritur, vt hic modus aſſentiendi ſit ipſi aſſentienti infallibilis, ita ſcilicet vt ipſe verè cognoſcat ſuum modum cognoſcendi eſſe infallibilem. Nam aliàs ille aſſenſus ſolùm erit materialiter certus, non autem formaliter, ita vt aſſentiens poſſit ratione ipſius dici certò cognoſcere ſuum obiectum. v. c. ſi Deus mecum ſpeciali ratione ſupernaturali concurreret ad aſſenſum fidei humanæ, qua alicui homini fallibili crederem, etſi eo caſu meus aſſenſus ratione modi tendendi in obiectum, ſiue quia ſupernaturali ratione, & ex ſpeciali Dei concurſu tenderet in obiectum, eſſet neceſſariò verus & infallibilis (quia, vt oſtendi diſp. 10. dub. 4. aſſenſus ſupernaturalis nequit eſſe falſus, nec Deus poteſt ad aſſenſum falſum ſpeciali ſiue ſupernaturali ratione concurrere) ſi tamen ego, qui eum elicio, neſcirem Deum ea ratione mecum concurrere, non eſſem propriè certior rem à me creditam eſſe veram, quàm ſi actu merè naturali eam crederem: quia vtroque caſu ſimul cum ipſo aſſenſu æqualiter poſſet conſiſtere formido de oppoſito. 46

Quartò, requiritur vt aſſenſus ſit firmus, ſiue vt aſſentiens per illum firmiter ſuo obiecto adhæreat, 47 ita ſcilicet vt aut nullo modo, aut non niſi difficulter valdè poſſit ab eo aſſenſu dimoueri. Poteſt autem hæc firmitas dupliciter contingere. Primò, ratione euidentiæ ipſius obiecti, ſiue veræ, ſiue apparentis, qua intellectus neceſſitatur ad aſſenſum; nec poteſt permanente illa euidentia, ſiue niſi ratio fortior in contrarium occurrat, ab eo dimoueri. Secundò, ratione affectus & imperij ipſius voluntatis fortiter & conſtanter applicantis intellectum, vt veritatem illius aſſenſus, & certitudinem ipſius obiecti formalis vehementer apprehendat, atque ita toto conatu in aſſenſum feratur, prout fit in aſſenſu fidei.

Dupliciter contingit aſſenſum eſſe firmũ.

48 *Fides abſolutè certior ſcientiâ.*

Conclusio I. Aſſenſus fidei theologicæ quo Catholici credunt myſteria fidei, eſt ſimpliciter & abſolutè certior quauis cognitione naturali. Eſt iam ferè communis Doctorum & videtur apertè ſententia D. Thom. 2. 2. q. 5. a. 8. ſub finem corporis. vbi dicit, fidem eſſe ſimpliciter certiorem ſcientia, & ſolùm incertiorem ſecundùm quid: prout infrà explicabo. Probatur ex definitione ſuprà data, & conditionibus ad certitudinem requiſitis, quæ omnes magis conueniunt aſſenſui fidei, quàm ſcientiæ: ergo illa eſt hac certior. quod de ſingulis ita probo.

Nam quod ad primam conditionem attinet, ſatis patet ex dictis diſp. 10. dub. 4. omnino implicare aſſenſum fidei eſſe falſum: adeò vt faciliùs contingeret quemuis aſſenſum ſcientiæ naturalis fallere, quàm aſſenſum fidei eſſe falſum. nec enim vllum ſcientiæ obiectum extra ipſum Deum eſt tam neceſſariò verum, quàm à Deo reuelata vt ſic, ſiue quatenus reuelata ſint neceſſariò vera.

Dices, Nihil poteſt magis neceſſariò eſſe verum quàm quod implicat eſſe falſum: atqui implicat concluſionem demonſtrationis eſſe falſam: ergo à Deo reuelatata non ſunt magis neceſſariò vera, quàm ſit illa concluſio. Reſpondeo. Primò, negando minorem generatim ſumptam: nam diuina potentia fieri poteſt, vt terra ſit media inter ſolem & lunam, & tamen ipſa non eclipſetur. item vt hæc eclipſetur, etſi terra non ſit media inter eam & ſolem; atque ita duæ concluſiones demonſtrationis erunt falſæ. Reſpondeo Secundò, inter ea quæ implicant vnum alio poſſe magis implicare: nam implicat longum præcisè ſex pedes, ſine vlla ſua extenſione, & manentem eodem loco, pertingere ad rem diſtantem 20. pedibus, quamdiu hæc tantum diſtat; magis tamen implicat eum pertingere ad rem diſtantem mille pedibus; quare

Vna implicantia poteſt eſſe maior alia.

magis

magis neceſſarium eſt eum non poſſe pertingere ad hanc, quàm ad priorem. quia etſi per impoſſibile poſſet pertingere ad priorem; nondum tamen poſſet pertingere ad ſecundam. Et hac ratione quaſi infinities magis implicat Deum mentiri, quàm vllam noſtram cognitionem naturalem fallere.

Infinities magis implicat Deũ mẽtiri, quã ſcientiam fallere.

49 Quod ad ſecundam conditionem attinet, fides tam ex parte medij, quàm modi eo vtendi eſt infallibilior omni ſcientia. De medio patet, quia, vt oſtendi diſp. 10. dub. 1. tam impoſſibile eſt teſtimonium Dei eſſe falſum, quàm Deum non eſſe Deum; quare nullum medium alicuius ſcientiæ naturalis eſt tam neceſſariò verum, & connexum cum veritate conſequentis, quàm teſtimonium Dei; quo medio ſiue obiecto formali fides nititur. Similiter modus quo fides hoc medio vtitur, ſiue quo nititur, eſt omnino infallibilis: quia iudicium quod aſſenſum fidei præcedit illis notis ſiue rationibus nititur, quas, non quidem ſecundùm ſe ſumptas, ſed prout ſubſunt diuinæ prouidentiæ, magis implicat fallere quàm implicet fallere vllam aliam cognitionem merè naturalem.

Omnino implicat notas fidei fallere.

50 Quod patet Primò, quia cùm Deus à nobis exigat, vt ea, quæ nobis per Eccleſiã credenda proponit, firmiſſimè & omnino indubitanter credamus, adeò vt potiùs abnegemus omnem rationem naturalem, quatenus fidei videtur repugnare, quàm à fide recedamus; ad ipſum omnino pertinet ea nobis eo modo proponere, qui ſit certiſſimus & omnino infallibilis. Secundò, quia cùm Deus nobis eas notas aſſignet, vt per eas cognoſcamus quæ debeamus credere; ſi hæ vlla ratione fallerent, Deus moraliter loquendo nos falleret, ac teſtaretur falſum. quod omnino eſt impoſſibile. Tertiò, quia ipſe promiſit ſe Eccleſiæ ſuæ perpetuò aſtiturum, ne hac in re erret; & daturum ei ſpiritum, qui doceat eam omnem veritatem. quæ falſa eſſent, ſi poſſet illa falli in diſcernendis & proponendis rebus fidei.

51 Dices, fieri poteſt vt alicui proponatur res aliqua falſa tamquam à Deo reuelata, ita probabiliter, vt prudenter iudicet à Deo eſſe reuelatam, & tamquam talem credat, vt dictum eſt ſuprà diſp. 10. num. 76. ergo poterunt hæ notæ fidei fallere. Reſpondeo, nego conſequ. quia, vt loco citato dixi, etſi alicui particulari poſſit aliqua res tamquam à Deo reuelata ita proponi, vt ipſe ratione inuincibilis ignorantiæ prudenter poſſit, atque adeò teneatur credere à Deo eſſe reuelatam; tamen impoſſibile eſt eam ita proponi aut generatim toti Eccleſiæ, aut etiam ſpeciatim alicui in particulari, vt verè ſufficienter probetur à Deo eſſe reuelata, ſiue ita vt probetur verè iis notis, quibus credibilitatem noſtræ fidei ſolemus probare. Quare is cui dicto modo probatur res falſa à Deo eſſe reuelata, decipitur, non à veris notis fidei, ſed à vanis rationibus, quas putat eſſe ſufficientes notas fidei. Nec refert quòd ipſe prudenter velit hic & nunc credere, quia hoc non oritur ex eo quòd res illa verè à parte rei ſit ei ſufficienter propoſita, tamquam à Deo reuelata; ſed ratione ſimplicitatis ipſius & inuincibilis ignorantiæ, quæ efficit, vt aliquis actus ſit prudens, qui aliàs eſſet imprudens.

Nemo poteſt veris fidei notis in errorem induci, ſed ſolùm iis, quas ſibi perſuadet eſſe notas fidei.

52 Ex parte tertiæ conditionis aſſenſus fidei in Catholicis eſt omnino certus: quia euidenter cognoſcimus iis, quæ Eccleſia nobis proponit credenda, conuenire eas notas, quæ ſufficienter probent ea eſſe fide diuina credenda; atque ita hac etiam ex parte clarè cognoſcimus nos modo infallibili res fidei credere. Similiter patet, quartam conditionem conuenire aſſenſui fidei; quia Catholicus ita firmiter fidei adhæret, vt paratus ſit potiùs omnem rationem naturalem abnegare, quàm ab ea diſcedere. vt patet in myſterio Trinitatis & Euchariſtiæ; vbi contra omnẽ naturalem experientiam, credimus accidentia eſſe ſine ſubiecto.

Hinc patet Primò, maiorem firmitatem adhæſionis per ſe non ſemper arguere maiorem certitudinem aſſenſus: quia poſſumus opinioni falſæ firmiſſimè adhærere. Item quamuis fieri poſſit, vt hæreticus fortè firmiùs credat vera fidei myſteria quàm Catholicus, qui eſt parum conſtanti voluntate; tamen ob defectum ſecundæ conditionis illius aſſenſus eſt ſemper incertior, quàm ſit aſſenſus huius. 53

Aſſenſus incertus poteſt eſſe firmior certo.

Patet Secundò, aſſenſum neceſſarium non ſemper eſſe certiorem libero, quia quando inuincibiliter puto me rei falſæ habere euidentem demonſtrationem, neceſſariò ei aſſentior, & tamen aſſenſu falſo, & conſequenter omnino incerto. Imò nec ille ſemper eſt firmior hoc; quia ſi priùs inuincibiliter putarem me habere alicuius rei demonſtrationem, neceſſariò ei aſſentirer, ſi tamen poſtea mihi omnino ſiue verè, ſiue falsò videatur repugnare myſteriis fidei, ne hæc negem ab illo aſſenſu recedam: quare firmiùs adhæreo his quàm illi. 54

Aſſenſus liber poteſt eſſe certior neceſſario: Imò etiam firmior.

Patet Tertiò, ſi Deus alicui Catholico ſubtraheret habitum ſupernaturalem fidei, aut impediret ne influeret in ipſius aſſenſum fidei, & ille ex habitu acquiſito ob teſtimonium Dei aſſentiretur alicui myſterio fidei, quod ſciret ab Eccleſia Catholica credi, huius aſſenſum etſi naturalem, fore tamen certiorem quauis alia cognitione naturali; quia verſaretur circa obiectum magis neceſſariò verum, & per medium magis neceſſarium, ac modo omnino infallibili, directus, nimirum infallibili auctoritate Eccleſiæ; & euidenter ſciret ſe in hoc aſſenſu ita dirigi, & conſequenter ſe falli non poſſe; & potiùs eſſet paratus ab omni alia cognitione, quàm à fide recedere; & conſequenter illi obiecto credito firmiùs adhæreret, quàm vllis aliis naturaliter cognitis: atque ita omnes conditiones ad certitudinem requiſitæ ei aſſenſui perfectiùs conuenirent quàm ſcientiis naturalibus. 55

Fieri poteſt vt aſſenſus fidei naturalis, ſit certior ſciẽtia.

Patet Quartò, viſionem beatificam eſſe certiorem aſſenſu fidei, quia ex parte obiecti tam formalis quàm materialis, ac modo tendendi in obiectum, non minùs implicat eam eſſe falſam quàm implicet fidem eſſe falſam: & præterea eſt ſine comparatione firmior aſſenſu fidei; quia intellectus illuſtratus lumine gloriæ nulla omnino ratione ab ea cognitione ſiue aſſenſu dimoueri poteſt. 56

Viſio beatifica certior fide.

Pro ſolutione argumentorum tandem Nota, etſi fieri nullo modo poſſit vt vera ſcientia aut cognitio aliàs verè euidens ſit falſa; (quia aliàs nec eſſet ſcientia, nec euidens cognitio, ſed error) ſi tamen ſpectemus præciſè modum quo intellectus per eiuſmodi naturales cognitiones tendit in ſuum obiectum, abſolutè fieri poteſt vt fallatur: atque ita fieri poteſt vt ea cognitio, quæ nobis videtur euidentiſſima & certiſſima ſcientia, ſit à parte rei error. verbi cauſa, vnus verè videat Petrum, & alter videat phantaſma, quod Petrum perfectiſſimè refert; vterque, quod attinet ad modum tendendi in obiectum, ſiue cognoſcendi obiectum, habebit cognitionem æqualiter certam & euidentem; ſcilicet per viſionem, aut etiam ſi lubet audiendo tam Petri quàm phantaſmatis locutionem: & tamen vnius cognitio erit falſa. 57

Modus quo ſciẽtia tendit in obiectum, nõ eſt omnino infallibilis.

Quando igitur dicimus nullam eſſe naturalem cognitionem aut demonſtrationem tam certam ac euidentem, vt omnino implicet eam falli; non dicimus aliquem aſſenſum aut modum cognoſcendi poſſe ſimul eſſe verè euidentem cognitionem, aut veram demonſtrationem, & tamen eſſe falſum (quia ſic eadem res eſſet vera & falſa;) ſed ſolùm dicimus nos nullius rei poſſe naturaliter habere cognitionem tam euidentem, vt ex modo cognoſcendi præciſè implicet nos falli: ſiue, vt fieri nequeat vt modo cognoſcendi, ſaltem quantum diſcernere poſſumus, omnino ſimili feramur in rem falſam: atque ita numquam ſumus 58

omnino

omnino certi nullo modo fieri poſſe nos in eiuſmodi cognitione falli.

59 Quod confirm. quia philoſophi Gentiles, qui numquam de myſterio Trinitatis alquid audiuerant, ex eo axiomate, *Quæcumque ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*, videbantur ſibi tam euidenter inferre, fieri non poſſe, vt tres perſonæ eſſent realiter vnus idémque Deus nulla ratione à parte rei à deitate diſtinctæ, & tamen inter ſe realiter diſtinguerentur: quàm ex eo quòd Petrus & Paulus inter ſe realiter diſtinguantur, euidenter inferimus eos non identificari eidem numero humanitati: & illi tam facilè quàuis aliam cognitionem negaſſent, quàm illam illationem; & tamen nobis conſtat, illos fuiſſe deceptos. Ex quo meritò infero, nullum naturalem modum cognoſcendi eſſe tam certum, vt omnino implicet eum fallere, & conſequenter quiuis modus cognoſcendi naturalis eſt incertior modo cognoſcendi per fidem, quem implicat fallere.

60 Ad primum argumentum poſitum n. 55. nego antecedens; patet enim ex dictis, fidei cognitionem eſſe certiorem.

Ad ſecundum, nego minorem: nam ex dictis numero 52. & 54. patet, eam eſſe falſam. adde, maiorem non eſſe vniuerſaliter veram, vt patet ex dictis num. 53.

Ad tertium, diſtinguo antecedens: ſi enim loquamur de vera dubitatione, qua quis verè dicatur de re aliqua dubitare; ſic conceſſa maiore nego minorem; fides enim nullo modo poteſt conſiſtere cum tali dubitatione, ſi autem intelligatur de inuoluntariis quibuſdam dubitationis motibus, ſic nego maiorem: hi enim non ſemper arguunt minorem certitudinem aſſenſus, ſed ſolùm minorem obiecti euidentiam, aut plures rationes in apparentia euidentes in contrarium occurrere. Sicut ingentem aliquam ac ramoſam & altam ventiſque expoſitam arborem magis ab his agitari, quàm virgultum aliquod humili loco, quò ventus vix pertingit, conſitum, aut etiam ſi lubet illam tempeſtate euelli, dum hoc immotum manet; non arguit illam minùs firmiter terræ adhærere, aut faciliùs quàm hoc moueri & eradicari poſſe, ſed illam maiori vi oppugnari.

Motus dubitationis non ſemper arguunt incertitudinē.

Ad quartum, nego maiorem. Ad probationem, Reſpondeo hanc ſolùm probare eam diſiunctiuam eſſe veriorem, vtraque parte abſolutè aſſerta, ſi ſpectetur ſecundùm ſuam naturam; non autem ſi ſpectetur prout ſubeſt diuinæ reuelationi. qua ratione nequit eſſe certior: res enim à Deo reuelata qua talis, ita eſt in ſummo gradu neceſſariò vera ac infallibilis, vt infallibilior, magiſque neceſſaria eſſe nequeat.

Res fidei ſūt in ſummo gradu neceſſariò veræ.

61 Ad auctoritatem D. Thom. allatam n. 36. Reſpondeo eum ſolùm velle aſſenſum fidei ex parte ſubiecti ſibi proprij, ſcilicet intellectus ſecundùm ſe ſumpti, non eſſe tam certum quàm ſit ſcientia; quia intellectus per ſe & ſine imperio voluntatis ei non ita firmiter adhæret. Deinde addit, fidem eſſe etiam ſecundùm quid minùs certam quoad nos, non quia per fidem minùs firmiter, aut minùs certò adhæreamus obiecto quàm per ſcientiam; ſed tum quia eſt in noſtra poteſtate diſcedere à fide, non autem ita eſt in noſtra poteſtate diſcedere à ſcientia; atque ita ſecundùm quid, ſiue ſecundùm quamdam conſiderationem aſſenſus fidei eſt minùs firmus ſiue immobilis: tum etiam quia vitio atque inconſtantia aliquorum accidit, vt à fide de facto dimoueantur, atque ita minùs ei adhæreant quàm ſcientiæ. Inde tamen non ſequitur, fidei aſſenſum non eſſe ex ſe, & generatim loquendo certiorem ſcientiâ etiam quoad nos, ſiue ita vt verè per eum certiùs aſſentiamur rebus creditis: ſed ſolùm eum in quibuſdam particularibus perſonis ac circumſtantiis illarum vitio eſſe minùs firmum, atque ita ſecundùm quid minùs certum.

D. Thom.

Qua ratione fides dicatur minùs certa ex parte ſubiecti.

DVBIVM V.

Vtrùm actus fidei ſit meritorius?

62 Hanc quæſtionem tractat D. Thom. 2. 2. q. 2. art. 9. & reſpondet affirmatiuè: accipit autem actum fidei prout complectitur etiam actum voluntatis, quo aſſenſus fidei immediatè imperatur: quia, vt dixi ſuprà, vterque actus ad virtutem fidei pertinet, & pro actu moraliter vno accipi ſolet, ſicut actus internus & externus aliarum virtutum. Et ſiue moueatur difficultas de vtroque actu ſimul ſumpto, ſiue de ſingulis per ſe ſumptis; facile eſt eam definire ex dictis partim diſp. 8. dub. 4. vbi explicui quænam ſint neceſſaria vt actus aliquis ſit meritorius: partim diſp. 4. dub. 3. & diſp. 13. dub. 4. 5. 6. vbi oſtendi, actum fidei eſſe ſupernaturalem in ſubſtantia & intrinſecè honeſtum: totam tamen rationem libertatis, & conſequenter bonitatis formalis, accipere ab actu voluntatis, quo aſſenſus fidei imperatur. Quare paucis rem totam concludam.

D. Thom.

63 Conclvsio I. Actus voluntatis quo aſſenſus fidei ſupernaturalis imperatur, eſt formaliter meritorius de condigno vitæ æternæ, ſi fiat ab homine iuſto. Eſt communis & certa; quia, vt patet ex locis iam citatis, eſt actus formaliter liber, honeſtus, ſupernaturalis, ac reliquas omnes conditiones ad meritum de condigno requiſitas habet.

64 Conclvsio II. Aſſenſus fidei ſupernaturalis ſecundùm ſe ſumptus non eſt formaliter meritorius: quia non eſt formaliter liber. Sicut tamen habet intrinſecam honeſtatem materialem ſiue obiectiuam, ita coniunctus actui interno eſt ſimpliciter meritorius, ſicut alij actus externi virtutum iuncti actibus internis, fiunt ſimiliter boni & meritorij.

65 Conclvsio III. Actus fidei integrè ſumptus, prout vtrumque actum complectitur, ſcilicet intellectus & voluntatis, elicitus ab homine peccatore, de congruo per modum diſpoſitionis aut impetrationis eſt meritorius infuſionis habitus fidei, ſi eliciens hunc nondum habeat; aut augmenti eiuſdem, ſi eum priùs habuerit: atque etiam aliquarum gratiarum præuenientium ad vlteriorem conuerſionem conducentium. cùm enim hic actus ſit ſimpliciter & formaliter honeſtus & ſupernaturalis, ideóque procedat ex gratia, quæ à Deo homini in eum finem datur, vt homo ſe ad vlteriorem in ordine ad ſalutem conuerſionem & perfectionem diſponat; nulla eſt ratio cur negemus peccatorē per eiuſmodi actum ad ſuprà dicta diſponi, & congruere vt Deus propter illum det huic gratiam neceſſariam, vt vlteriùs conuerti poſſit: præſertim ſi fidem ſuam eo referat, vt hanc à Deo impetret, & conſequenter hanc de congruo mereatur iuxta dicta diſp. 8. dub. 1. vbi explicui quæ requirantur ad meritum de congruo; & oſtendi quomodo in peccatore reperiatur, & contrarias rationes ſolui. vide etiam dicta diſp. 6. dub. 4. vbi oſtendi habitum fidei infundi peccatori, in eóque per actus fidei augeri ante habitum caritatis.

Quæ mereatur fides peccatoris.

DVBIVM VI.

Qua ratione fides ſit initium noſtræ iuſtitiæ ac ſalutis?

66 Fidem eſſe noſtræ ſalutis & iuſtitiæ initium apertè docet Tridentinum ſeſſ. 6. c. 8. & D. Aug. cùm pluribus aliis locis, tum epiſt. 105. vbi ait: *Reſtat igitur vt ipſam fidem, vnde omnis iuſtitia ſumit initium*, &c. Quare

Trident. Auguſt.

Quare omnes concedunt hoc aliquo ſenſu eſſe verum;mouent tamen difficultatem Primò, an hoc intelligendum ſit de fide actuali, an verò de habituali: Secundò,an fides ita debeat dici initium noſtræ ſalutis, vt nulla opera bona etiam ex præuenienti gratia facta eam poſſint præcedere,quæ operanti vlteriorem gratiam qua ad fidem perueniat, impetrent, aut de congruo mereantur, cúmve ad fidem ſuſcipiendam diſponant.

67 *Molina.* Circa prius dubium Molina in ſua Concord. diſp. 44. §. *Deinde Concilium*.docet,Trident.ſup.intelligendum eſſe de fide habituali : quia Concilium ibidem dicit fidem eſſe fundamentum & radicem omnis iuſtificationis, & ſine qua impoſſibile eſt placere Deo: quare debet etiam eſſe fundamentum iuſtificationis paruulorum baptizatorum, qui placent Deo, & tamen non habent fidem actualem:ergo Concilium loquitur de fide habituali:dicitur autem fides habitualis initium noſtræ ſalutis, quia, vt docet ibidem Concil. c. 7.per eam incipimus imperfectè inhærere ac vniri Chriſto, qui eſt vita & ſalus noſtra, & à quo nobis vnito omnis vita & ſalus in nos deriuatur.

68 *Vaſquez. Turrian.* Contra Vaſquez 1.2.diſp.210.c.7.n.52. Turrian. 2.2.diſp.41.dub.5. & quidam alij volunt Concilium loqui de actu fidei.Primò, quia Concilium ibi explicat,quo ſenſu Apoſtolus ad Rom.3.dicat nos iuſtificari per fidem,& quidem gratis, docétque prius dici, quia fides eſt initium iuſtificationis noſtræ:ſecundum verò,*quia nihil eorum quæ iuſtificationem antecedunt,ſiue fides,ſiue opera, ipſam iuſtificationis gratiam promeretur*:ergo loquitur de iuſtificatione adultorum,quibus ſolis opera & merita conuenire poſſunt; & de fide actuali,de qua ſola poſſet eſſe ſuſpicio meriti. Secundò,quia c.5.& 6. vbi agit de diſpoſitionibus ad iuſtificationem requiſitis, loquitur de iuſtificatione adultorum:ergo etiam hîc. Tertiò,quia Concilium loquitur in ſenſu Patrum : atqui hi dum dicunt fidem eſſe initium noſtræ iuſtificationis, agunt de fide actuali: ergo etiam Concilium.

69 *Fides tã actualis quã habitualis ſuo modo eſt initium noſtrę iuſtificationis.* Sed dicendum eſt,Concilium poſſe commodè intelligi de vtraque fide, ſiue de fide in genere prout vtramque complectitur, & ſic vtramque ſententiam commodè acceptam eſſe veram.vtraque enim fides in ſuo ordine eſt initium noſtræ iuſtificationis. Nam ſi agamus de principio formali noſtræ iuſtificationis, ſiue quo formaliter incipimus iuſtificari : hoc eſt neceſſariò fides habitualis(quia formaliter nõ per actus, ſed per infuſos nobis habitus iuſtificamur; vt docet ibid.Concilium c.7.)qua ſicut imperfectè incipimus vniri Chriſto,ita etiam incipimus iuſtificari. Contrà ſi agamus de principio actuali iuſtificationis,ſiue de diſpoſitione ex noſtra parte ad iuſtificationem prærequiſita,fides actualis dicenda eſt initium noſtræ iuſtificationis,quia per hanc primò ad iuſtificationem incipimus diſponi.Item ſicut Concil. c. 5. & 7. agit de iuſtificatione adultorum & diſpoſitione ad hanc prærequiſita:ita c.7.agit de iuſtificatione formali tam infantium quàm adultorum.Nec argumenta hinc inde pro vtraque ſententia allata aliud probant, quàm vtramque ſententiam commodo ſenſu eſſe veram,& Concil.de vtraque fide in diuerſo ſenſu poſſe intelligi. Vbi Nota, dum actus fidei dicitur initium ſalutis noſtræ,ſub fide etiam comprehendi voluntatem credendi,quia,vt oſtendi diſp. 13.n. 71.Concilia & Patres per actum fidei vtrumque actum,ſcilicet tam voluntatis quàm intellectus,intelligunt.

70 *Turrian.* Circa ſecundam difficultatem quidam apud Turrianum 2. 2. diſp. 41. dub. 6. abſolutè negant vllum opus etiam ex gratia præueniente factum poſſe mereri etiam de congruo,aut impetrare gratiam præuenientem,qua à Deo excitemur ad fidem : aut nos tali opere ad fidem vllo modo poſſe diſponi.Et hanc ſententiam neceſſariò ſequuntur ij omnes, qui negant infideles poſſe facere vlla opera bona,quos citabimus infrà diſp.18.dub.5.

Probatur Primò, quia aliàs fides non eſſet initium noſtræ ſalutis;nam cùm iſta opera ad ſalutem conducerent,ſalus verè ab iis inciperet.

Secundò,quia aliàs contra id,quod docet Apoſtolus ad Rom.3.homo non magis iuſtificaretur ex fide, quàm ex operibus:nam,vt docet Trident.ſuprà, ideo dicimur iuſtificari ex fide,quia hæc eſt iuſtitiæ noſtræ initium;opera autem illa cùm ad iuſtitiam conducerent,etiam eſſent iuſtitiæ initium.

Tertiò,quia S.Auguſtinus epiſt. 105. & alibi docet,fidem nobis à Deo dari ſine præcedentibus meritis,vbi ait:*Quoniam inde* (ſcilicet à fide) *incipiunt bona quæcumque ſunt merita*.& infrà.*Opera quippe bona*, inquit,*fiunt ab homine,fides autem fit in homine, ſine qua illa à nullo fiunt homine*. Atqui hæc eſſent falſa,ſi fidem poſſent præcedere aliqua opera, quibus de congruo mereremur vocari ad fidem:tum enim hæc daretur nobis ex illis meritis, & merita bona fierent ab aliquo homine ſine fide. *Auguſt.*

Quartò, quia aliàs ſequeretur, hominem ſine fide poſſe placere Deo : quia cùm talia operando Deum moueret vt ſibi daret gratiam,deberet in iis operibus Deo placere.

Plurimi tamen Theologi contrarium docent,ſcilicet infidelem poſſe ex præueniente Dei gratiá facere aliqua opera bona,quibus vlteriorem gratiam qua ad fidem pertingat impetret,& ad hanc ſuſcipiendam ſe diſponat;atque ita aliqua ratione eam de congruo mereatur.Ita Vaſquez 1.2.diſp.190.n.132.Turrian.2.2. diſp.41.dub.6.Imò quidam apud Leſſium l. de Grat. effic. c. 10. & in appendice ad idem caput. & apud Vaſq.1.p.diſp.91.præſertim c.6.& 10.videntur operibus viribus naturæ factis tribuere aliquam diſpoſitionem ad gratiam. 71 *Vaſquez. Turrian. Leſſius.*

Sed quidquid de hac re ſit,conſtat ſaltem communem ferè eſſe omnium Theologorum ſententiam; Deum infideli per acceptam gratiam præuenientem facienti quod in ſe eſt,ſiue bene vtenti gratia iam accepta,dare maiorem gratiam, qua poſſit ad fidem & ſalutem peruenire; ita vt prior bonus vſus gratiæ ſit aliqua ratione cauſa cur altera detur.Ex quo ſequitur, prioris gratiæ bonum vſum aliquo modo aut mereri, aut impetrare ſecundam,ac operantem ad hanc ſuſcipiendam diſponere; neque enim eſt alia ratio qua poſſit aliquo modo dici huius eſſe cauſa.

Pro reſolutione Nota Primò,certum omnino eſſe, infideles,ſaltem ex auxilio gratiæ, poſſe facere aliqua opera moraliter bona,vt pluribus oſtendam diſp. 18. dub.5. 72 *Infideles poſſunt aliqua bona opera facere.*

Secundò, Deum neminem ſaltem adultum ac ratione vtentem ita in hac vita deſerere, quin det ei ſufficientia gratiæ auxilia, quibus poſſit paulatim ad ſalutem peruenire, ſi iis prout poteſt & tenetur collaboret.vt fusè docet Vaſquez 1.p.diſp 97.c. 3. citatis pluribus auctoribus, ac claris Scripturis oſtendi to.1.de Sacram.diſp.2.dub. 1. Ex quo ſequitur, infideles ſæpe huiuſmodi gratiam accipere, qua ſi velint poſſint bene agere. *Vaſquez.*

Nota Tertiò, Deum poſt lapſum Adami omnem gratiam quam homini ad bene operandum dat, dare intuitu meritorum Chriſti,ſiue propter Chriſti merita, eáque intentione vt iuſtè operemur, ac ad iuſtitiam & ſalutem perueniamus.Hinc Patres diſputantes contra Pelagianos, qui creationem, qua gratis à Deo creati ſumus, vocabant gratiam ad bene operandum neceſſariam, ſæpiſſime diſtinguunt gratiam creatoris, qua dona naturæ accepimus, à gratia Chriſti, quæ ob Chriſti merita nobis ad bene operandum datur.Vnde etiam D.Auguſtin.epiſt.105.ait: 73 *Deus dat nobis ſuam gratiã vt ea bene vtẽdo acquiramus ſalutem.* *Auguſt.*

Non iſtam gratiam commendat Apoſtolus qua creati ſumus vt homines eſſemus; ſed qua iuſtificati ſumus vt iuſti homines eſſemus. Iſta enim eſt gratia per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Etenim Chriſtus non pro nullis, vt homines conderentur; ſed pro impiis mortuus eſt, vt iuſtificarentur. Vbi apertè docet, ſicut Chriſtus mortuus eſt vt impij iuſtificarentur, ita gratiam quæ impiis à Deo propter Chriſtum datur, iis dari vt per eam iuſtificentur, ſiue vt bene operando ad iuſtitiam perueniant. loquitur enim de gratia, qua excitamur, & adiuuamur, vt bene operemur.

74 His poſitis Reſpondeo Primò, abſolutè dicendum eſſe, infidelem excitatum diuina gratia poſſe aliqua opera bona facere, quibus ad maiores gratias, per quas ad fidem conuerti poſſit, à Deo ſuſcipiendas diſponatur, quáſque de facto impetret ſi illa faciat.

Probatur, quia, vt iam oſtendi, Deus propter Chriſti merita dat omnibus adultis, & conſequenter etiam infidelibus, ſufficientes gratias, vt, ſi velint iis collaborare, poſſint ad ſalutem paulatim peruenire: item illi etiam ante ſuſceptam fidem poſſunt illis gratiis adiuti aliqua opera bona facere, v. c. dare multas eleemoſynas, exercere iuſtitiam, &c. Item ex dictis patet, Deum priorem illam gratiam dare propter merita Chriſti, ea intentione vt illi infideles illa opera faciendo paulatim ad fidem ac ſalutem perueniant. quod omnino fruſtra fieret, ſi illa opera ad hunc finem nihil iuuarent, nec poteſt videri quomodo iuuent, ſi operantem nullo modo meliùs diſponant ad gratias vlteriores ad conuerſionem neceſſarias recipiendas, nec has vllo modo à Deo impetrent. Sicut fruſtra aliquis princeps alicui pauperi ſumptus ad ſtudendum neceſſarios ſuppeditaret ea intentione vt eum poſtea promoueret ad aliquod officium, ſi hic bene ſtudendo, nec poſſet fieri aptior ad illud officium ſuſcipiendum, nec etiam poſſet impetrare vt princeps hoc ei iam docto conferret.

Nec ſufficit ſi dicas ea opera ſolùm eſſe conditiones, ſine quibus Deus non daret eas gratias, ſicut auditio concionis etiam ex curioſitate (vt videtur S. Auguſtino contigiſſe) eſt quandoque occaſio cur Deus alicui det gratiam, qua conuertitur. hoc inquam non ſatisfacit: quia hoc ſolùm habet locum in actionibus externis neceſſariis vt quis diſcat quæ ſibi credenda aut facienda ſunt, aut hæc in memoriam reuocet, & firmiùs ſibi imprimat. quia Deus non vult hæc ſemper homini per ſe ſine creaturarum cooperatione inſpirare. Secùs eſt de aliis piis operibus, quæ cum eiuſmodi inſpirationibus aut mentis illuſtrationibus non habent connexionem. quæ magis ex dicendis patebunt.

75 Reſpondeo Secundò, vtrùm talis debeat dici per eiuſmodi opera mereri vlteriorem gratiam qua ad fidem perueniat, eſſe quæſtionem de nomine; verius tamen eſſe id poſſe dici. quia, vt oſtendi diſp.8.dub.1. vt aliquis per aliquod opus aliquid à Deo de congruo mereatur, ſufficit quòd opus ſit tale, vt omnino conueniat Deum illud facienti hoc dare, & ad hoc de facto dandum propter illud moueatur, ſiue vt ideò hoc det, quia illud fit. Dicta autem opera reſpectu illius gratiæ ſunt talia: ergo hanc de congruo merentur. Minor probatur, quia, cùm Deus det illi infideli priorem gratiam, vt ea bene vtenti conferat maiorem, omnino conuenit vt illud facienti hanc det; aliàs fruſtra priorem ea intentione daret. vnde etſi illud opus per ſe ſpectatum non ſit fortè tale, quod habeat aliquam congruitatem propter quam omnino conueniat Deũ hanc gratiam dare, ſiue propter quam Deus meritò moueatur vt hanc det: atque ita ſi fieret ex meris naturæ viribus, eam congruitatem non haberet; eam tamen habet quatenùs procedit à gratia dicta intentione data, vt probat argumentum iam allatum.

Ad primum argumentum poſitum n.70. aliqui reſpondent fidem dici initium ſalutis, ſiue iuſtitiæ, quia eſt initium neceſſarium noſtræ ſalutis, ſiue quia fides eſt primum opus ad iuſtificationem adultorum omnino neceſſarium, ita vt ſine ea nullus iuſtificari poſſit. Secùs eſſe aiunt de aliis illis operibus fidem præcedentibus, ſine quibus multi de facto iuſtificantur, qui ſubitò ex ſuis ſceleribus ad fidem vocantur.

Sed hæc reſponſio patitur difficultatem; nam Patres 76
& Concilia abſolutè & ſine reſtrictione dicunt fidem eſſe initium noſtræ iuſtitiæ, ſiue iuſtificationis: atqui ſecundùm illam reſponſionem, in adultis, (de quibus ſecundùm illos Patres & Concilia agunt) fides non eſſet abſolutè, imò nec communiter quidem initium iuſtitiæ ac ſalutis noſtræ; quia in infidelium conuerſione fidem communiter præcederent aliqua alia bona opera, à quibus iuſtitia inciperet: nam hi rariſſimè conuertuntur, quin priùs ex gratia præuenienti fecerint aliqua alia bona opera, propter quæ Deus dedit iis eam gratiam, qua ſunt conuerſi ad fidem, & ſine quibus ſæpiſſime hanc non daret: atque ita etſi non omnino generatim, tamen in dictis perſonis illa opera non ſolùm ſunt initiũ iuſtitiæ, ſed ſunt etiam neceſſarium ipſius initium, cùm ſine illis hanc non haberent.

Reſpondeo igitur, quando Concilia & Patres aiunt 77
fidem eſſe initium omnis noſtræ iuſtitiæ ac iuſtificationis, eos loqui non de quauis iuſtitia, ſiue prout etiam in ſtatu naturæ potuiſſet reperiri, ſed de iuſtitia Chriſtiana ſiue ſupernaturali, quæ conſiſtit in actibus ſiue habitibus ſtatui ſupernaturali proportionatis, & conſequenter in ſubſtantia ſupernaturalibus: inter omnes autem actus aut habitus in ſubſtantia ſupernaturales fides eſt prima, atque ita eſt propriè & abſolutè initium noſtræ iuſtitiæ: quia ante illam nullus datur aut habitus aut actus in ſubſtantia ſupernaturalis. Quare etſi noſtra iuſtificatio poſſit quandoque dici extrinſecè quodammodo incipere à dictis operibus, tanquam à remotis diſpoſitionibus prærequiſitis, atque ita hæc poſſint dici initia extrinſeca, & ſecundùm quid noſtræ iuſtificationis; tamen abſolutè & propriè loquendo fides ſola eſt illius initium, quia ab hac ſola intrinſecè incipit.

Qua ratione omnis noſtra iuſtitia incipiat à fide.

Ante fidem non datur actus in ſubſtãtia ſupernaturalis.

Hæc eadem eſt ratio, cur Patres dicant omne opus 78
bonum in nobis incipere à fide, & ſine hac nullum poſſe eſſe in nobis actum meritorium. loquuntur enim de actu, qui poſſit ex parte ſua verè & propriè eſſe meritorius, ſiue cui poſſit conuenire ratio meriti propriè dicti, & prout Scripturæ de eo loquuntur, cui ſcilicet debetur merces & corona iuſtitiæ, atque ita quod ei redditur, non poteſt dici gratis dari, vt docet Apoſtolus 2. ad Timoth.4. vbi ait: *In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* & ad Rom. 4. *Ei autem qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam; ſed ſecundùm debitum.* & c. 11. *Si autem gratia, iam non ex operibus; alioqui gratia iam non eſt gratia.* Meritum autem de congruo ſolùm eſt meritum impropriè dictum, & ſecundùm quid; quia id quod ei redditur, poteſt abſolutè dici dari gratis. Patent hæc clarè ex Tridentino ſeſſ.6.c.8. ſuprà citato, vbi explicans cur Scriptura & Patres dicant nos gratis iuſtificari, non obſtante eo, quòd in iuſtificatione adultorum fides & deteſtatio peccatorum, aliæque actiones quas c. 6. enumerarat, prærequirantur, quibus illi ad iuſtificationem diſponũtur, ait: *Gratis autem iuſtificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem antecedunt, ſiue fides, ſiue opera, ipſam iuſtificationis gratiam promeretur.* Quod deinde probat ex verbis citatis ex 11. ad Rom. hoc autem eſſet falſum, ſi non intelligeretur de meritò de condigno. Nam contriti ſecundùm communiorem ſententiam merentur iuſtificationem ſuam de congruo.

Cur omne opus bonũ dicatur incipere à fide.

2.Timot.4.

Rom.4.

Rom.11.

Meritum de congruo eſt ſolùm meritum ſecundùm quid.

Trident.

Nec ſatisfacit quod aliqui dicunt, Concilium per 79
iuſtifica-

iuſtificationem & gratiam iuſtificationis intelligere non ſolam infuſionem gratiæ habitualis, qua formaliter iuſtificamur, ſed totam ſeriem gratiarum quæ ad iuſtificationem concurrunt, & quibus ad iuſtificationem diſponimur. quam ſeriem nulla merita etiam de congruo præcedunt. hoc inquam non ſatisfacit; quia Concilium apertè loquitur de iuſtificatione & gratia iuſtificationis, quam fides aliáque opera ſequentia fidem præcedunt: quæ ſolùm præcedunt infuſionem gratiæ iuſtificantis. vide dicta diſp. 8. dub. 6. n. 101.

80 Dices, Hinc ſequetur, ſecundùm modum loquendi Patrum, actum fidei informis non poſſe dici meritorium, quia non meretur de condigno: illud autem videtur repugnare D. Auguſt. qui epiſt. 105. & tract. 44. in Ioan. docet publicanum adhuc peccatorem ſua fide meruiſſe remiſſionem peccatorum. Reſpondeo, quidquid ſit de his locis D. Augu. de quibus ſatis egi diſp. 8. dub. 8. n. 102. nego illud ſequi, quia actus fidei eſt in ſubſtantia ſupernaturalis, & conſequenter ex ſe meritorius de condigno, & quòd in peccatore non ſit ita meritorius, per accidens eſt ratione ipſius ſtatus operantis; ideóque Patres conſiderantes quid illi actui ſecundùm ſe conuenire poteſt, tribuunt ei rationem meriti. Secùs eſt de actibus præcedentibus ipſam fidem, qui quia ſecundùm ſuam ſubſtantiam ſunt naturales, ex ſe nullam habent proportionem cum præmio omnino ſupernaturali; atque ita per ſe inepti ſunt ad veram rationem meriti. Et ob eandem cauſam, D. Auguſt. pluribus locis negat in infidelibus poſſe reperiri vllum actum bonum, aut virtutis, vt oſtendam diſp. 18. dub. 5.

Auguſt.

Quare act' fidei informis, potiùs dicatur abſolutè meritorius, quã actus eum præcedẽtes.

Ad ſecundum, nego aſſumptum: ſatis enim iam oſtendi quòd fides longè aliter ſit initium iuſtificationis noſtræ, quàm dicta opera ipſam præcedentia, atque ita meritò dici iuſtificationem eſſe ex fide, non autem ex operibus eam præcedentibus.

81 Ad tertium, aliqui reſpondent, D. Auguſt. ſolùm velle opera quæ ante fidem fiunt merè viribus naturæ, non poſſe eſſe vlla ratione meritoria; non tamen id negare de operibus factis ex gratia. ſed hoc nullum omnino habet fundamentum in verbis S. Auguſtini, iiſque apertam vim facit; nam ea ratione ſolùm debuiſſet dicere nullum opus poſſe eſſe meritorium ante acceptam gratiam, & falsò dixiſſet nullum poſſe eſſe tale ante fidem. Quare iuxta dicta ſuprà, reſpondeo Auguſtinum loqui de operibus, quæ, quantum eſt ex ſe, poſſunt eſſe meritoria de condigno (quæ ſola poſſunt propriè dici meritoria, ſiue habere vim merendi) qualia nulla ſunt ex iis quæ præcedunt fidem, vt iam oſtendi.

Ad quartum, nego aſſumptum, ſolùm enim ſequitur, aliquod opus hominis infidelis poſſe placere Deo: cum quo optimè conſiſtit operantem Deo abſolutè diſplicere: ſicut actus fidei in peccatore placet Deo, cùm tamen eum eliciens abſolutè diſpliceat.

Poteſt opus placere Deo etſi operans diſpliceat.

82 Dices, D. Thom. 2. 2. qu. 10. art. 4. ad 3. ait, Cornelium Centurionem dum faceret eleemoſynam aliaq; opera bona, quæ Actorum 10. in eo laudantur, non fuiſſe infidelem; quia aliàs eius opera non placuiſſent Deo, cui ſine fide nemo poteſt placere. Reſpondeo D. Thomam ibi non velle nullam actionem infidelis poſſe vlla ratione placere Deo; ſed ſolùm negat eius opera poſſe placere Deo ea ratione, qua Act. 10. Cornelij actiones dicuntur placuiſſe Deo; ita ſcil. vt ratione ipſarum ipſe vocetur vir religioſus & timens Deũ, ſiue ita, vt ratione ipſarum ipſe operans etiam placeat Deo, prout Cornelius placuit. Quod vel inde patet, quia probat operationem Cornelij non potuiſſe placere Deo ſine fide, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo; quod, vt iam oſtendi, non probat, nullã actionem infidelis poſſe placere Deo, ſed ſolùm ipſam perſonam ſine fide non poſſe placere Deo.

D. Thom.
Actor. 10.

Coninck de act. ſupernat.

DVBIVM VII.

Qua ratione fides dicatur fundamentum & radix noſtræ iuſtificationis?

HOc dubium proponitur, vt intelligatur locus Trident. ſeſſ. 6. c. 8. vbi docet S. Paulum ad Rom. 3. ideo dicere nos iuſtificari per fidem, quia *fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamẽtum ac radix omnis iuſtificationis.* Bañez 2. 2. q. 4. a. 7. dub. 2. totam comparationem fidei cum fundamento & radice in eo conſtituit, quòd, ſicut radix & fundamentum ſunt origine prima pars totius ædificij aut arboris, ita fides ſit origine prima pars ædificij ſpiritualis; vnde ait fidem informem non poſſe in eo comparari fundamẽto & radici, quaſi ipſa ſuſtentet ac connectat reliquas ædificij ſpiritalis partes, ſicut facit fundamentum domus materialis, aut quaſi fructificet ſicut radix arboris: hæc enim vult ſoli caritati conuenire. nam ad Galat 5. & alibi fides dicitur operari per caritatem: & ad Epheſ. 5. Apoſtolus optat vt fideles ſint in caritate fundati & radicati. Addit verò Bañez hoc diligenter à Catholicis obſeruandum, ne cum Luthero conſentiant, docente fidem, ſi vera ſit, ſtatim ex ſe fructificare ſpem & caritatem. Tandémque concluſ. 4. docet, fidem informem poſſe dici fundamentum ſecundùm potentiam & aptitudinem quaſi materialem reſpectu ædificij Chriſtiani. 83

Trident.
Rom. 3.
Bañez.
Galat. 5.
Epheſ. 5.

Vaſquez verò 1. 2. diſp. 210. c. 7. putat dictam opinionem nonnihil detrahere ipſi virtuti fidei, docétque Primò, ſicut fundamentum domus materialis, dum hæc incipit paulatim exurgere, etiam antequam tectum imponatur, verè exercet rationem fundamenti ſuſtinendo partes parietum ſibi impoſitas: ita antequam caritas tamquam tectum domus ſpiritalis imponatur, dum homo iuxta Tridẽt. ſeſſ. 6. c. 6. paulatim per actus fidei, timoris, ſpei, &c. ad iuſtificationem diſponitur, fidem per harum partium ſpiritalis ædificij ſuſtentationem exercere actu officium fundamenti. 84

Vaſquez.
Trident.
Fides ante infuſam caritatẽ incipit exercere officiũ fundamenti.

Docet Secundò, etſi, vt fides actu exerceat rationem fundamenti reſpectu totius ædificij, neceſſarium ſit adeſſe caritatem, ſine qua illud nequit eſſe perfectum; ipſam tamen non ab hac, ſed à ſe habere vim ſuſtentandi ædificij; ſicut etiam accidit in fundamento domus naturalis, quod nequit completum ædificium actu ſuſtentare, niſi tectum ſit impoſitũ. Sicut tamen hoc non habet propriè rationem fundamenti, & vim reliqua ſuſtentandi à tecto, ſed ex ſe; ita ait fidem in ædificio ſpiritali, non habere eiuſmodi vim à caritate ſed à ſe, quia aliàs verè non haberet rationem fundamenti, nec poſſet propriè & abſolutè vocari fundamentum. Quia cùm nullam haberet vim ſuſtentandi ædificium, nec hoc verè ſuſtentaret (in quo tamen eſſentialiter conſiſtit ratio fundamenti) niſi ratione caritatis ſibi adiunctæ, ipſa ſecundùm ſe non poſſet verè & propriè dici fundamentum: cùm tamen à Trident. ſuprà, & ſæpiſſimè à Patribus abſolutè vocetur fundamentum, eique officium fundamenti tribuatur. 85

Fides à ſe, nõ autem à caritate, habet quòd ſit apta vt ſit fundamentum.

Docet Tertiò, ſicut radix non ſolùm ſuſtentat arborem, ſed ei etiam ſuccum ſubminiſtrat, quo folia & fructum producit; ita fidem non eſſe ſolùm fundamentum mortuum, vt contingit in fundamento domus, ſed eſſe fundamentũ viuum inſtar radicis: nam non ſolùm ſuper eam ædificatur domus ſpiritalis, ſed etiam exercet officium radicis, dum ipſa ſperanda ac amãda nobis proponit, varias ac pias affectiones timoris, ſpei, aliáſque ſimiles tamquam ſuccum aliquem in nobis excitat, ex quo fructus caritatis pullulat. Vnde S. Iudas in ſua epiſtola pulchrè vocat hæreticos arbores autumnales, bis mortuas & eradicatas. 86

S. Iudas.

87 *Vaſquez.* Pro quo Notat Vaſquez ſuprà c. 6. arbores in fine autumni, dum fructus & folia ex quibus apparebat eorum vita, amittunt, quodammodo mori; mortuis enim arboribus planè ſimiles ſunt, & quamuis in radice vitam aliquam retineant, hæc tamen nō apparet, & cùm nec fructum nec folia proferant, otioſæ, & pro eo tempore inutiles ſunt: atque ita hæc eſt quaſi prima mors arboris: cui ſimiles ſunt peccatores fideles, in quibus fides eſt otioſa; ideòque mortua dicitur. Secunda mors arboris eſt quando eradicatur, aut cùm radix ipſa in ſe moritur: cui ſimiles ſunt hæretici; ideòque à S. Iuda ſuprà dicuntur non ſolùm arbores autumnales, ſed etiam bis mortuæ. Quæ Vaſquez ſuprà ingenioſè deducit, & ex Patribus probat. Nec hæc ſententia habet vllam connexionem cum ſententia Lutheri, qui docet, veram fidem non poſſe ſeparari à caritate, quod Vaſq. cum omnibus Catholicis damnat, nec ex ſententia iam relata vllo modo ſequitur.

Peccator fidelis eſt ſimilis arbori autumnali hæreticus eradicatæ. *Vaſquez.*

88 Et hæc ſententia Vaſquez ingenioſa eſt, & vim virtutis fidei, & qua ratione ſit fundamentum & radix, bene explicat. vt tamen meliùs intelligatur, vlteriùs notandum eſt, quòd, etſi caritas eatenus reſpectu fidei habeat rationem fructus, quatenus ex fide proponente voluntati Deum vt caritate amabilem pullulat, tamen alia etiam ratione eſt vita non ſolū animæ ipſius, ſed etiam fidei aliarúmque virtutum, quæ ſunt in anima. Primò, quatenus animam Chriſto perfectè vnit, in quo vita ipſius conſiſtit, & conſequenter tam eam, quàm ea quæ in ipſa ſunt, facit viuere. Secundò, quia fidem & ſpem aliáſque virtutes excitat ad bene operandum, & fructus vitæ proferendos, iuxta illud D. Gregorij hom. 30. in Euang. *Numquam eſt Dei amor otioſus; operatur etenim magna, ſi eſt; ſi verò operari renuit, amor non eſt.* Vnde etiam pulcherrimè Apoſtolus 1. ad Corinth. 13. *Caritas,* inquit, *patiens eſt, benigna eſt, caritas non æmulatur,* &c. & infrà: *Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* vbi caritati tribuit vim & functionem fidei, ſpei, aliarúmque omnium virtutum, quia has omnes ad operandum excitat, atque ita facit eas viuere. Tertiò, caritas dicitur vita virtutum, quia facit vt earum opera ſint meritoria vitæ æternæ, & conſequenter vt ſint fructuoſa & viua, quę antea erant infructuoſa, atq; ita mortua. Et ob has cauſas ad Gala. 5. fides dicitur operari per caritatē. Demū caritas omnia ſuſtinendo aduerſa, & animam fortiter Deo vniendo, efficit vt virtutes fortiùs in anima radicentur & conſtantius permaneant: atque hac ratione eſt etiam fundamentum & radix omnium virtutum, & in ea dicimur fundari & radicari, vt dicitur ad Epheſ. 5. Adde, alia ratione omnes virtutes dici radicari & fundari in caritate, quatenus omnes virtutes morales ſupernaturales vnà cum caritate animæ infunduntur, & cum eadem tolluntur. Et ob hanc cauſam S. Thom. 2.2. q. 4. a. 7. docet, caritatem connectere fidem cum reliquis ædificij partibus, ſiue virtutibus, & illam ſine hac non habere completam rationem fundamenti.

Qua ratione caritas eſt vita animæ & virtutum.

Gregor. Amor numquā otioſus

89 *1. Cor. 13.*

Galat. 5.

Qua ratione fūdemur ac radicemur in caritate. *Epheſ. 5.*

D. Thom.

DVBIVM VIII.

Qua ratione fides poſt lapſum Adæ fuerit omni tempore ad iuſtificationem neceſſaria?

90 Nota, cùm hîc agamus de neceſſitate fidei ad iuſtificationem à peccato, hanc quęſtionem ſolùm habere locum in tempore quod lapſum Adæ fuit ſecutum: quia antè nulli erant qui à peccato poterant reſurgere. qua ratione autem Adamo in paradiſo & angelis fides fuerit neceſſaria, agam diſp. 17. dub. 1.

Fides dupliciter ſupernaturalis.

Nota Secundò, tam fidem quàm aliam cognitionem dupliciter poſſe eſſe ſupernaturalem. Primò, ſolùm ex parte obiecti, quia ſcilicet hoc ſine diuina reuelatione nequit cognoſci. Secundò, ex parte principij, quatenus elicitur ex principio ſupernaturali, nec poteſt viribus naturæ elici.

Nota Tertiò, dupliciter aliquid dici neceſſarium. 91 Primò, neceſſitate medij, ſine quo iuſtitia obtineri omnino non poteſt, ſaltem ſecundùm Dei legem ordinariam. qua ratione aliqua pœnitentia ſaltem virtualis eſt neceſſaria ad remiſſionem omnis peccati actualis. Secūdò, ſolùm neceſſitate præcepti. ſic adultis ſecundùm aliquos baptiſmus actu ſuſceptus eſt neceſſarius ad iuſtificationem: quam tamen per contritionem obtinere poteſt is qui baptizari nequit. Sicut autem inuincibilis ignorantia aut impotentia excuſat ab obligatione præcepti, ſic etiam hanc neceſſitatem tollit, ita ſaltem vt non noceat non ponenti rem præceptam. Secùs eſt de priore neceſſitate, quam nulla impotentia aut ignorantia tollit. vt patet in paruulis, qui extra caſum martyrij, ſine baptiſmo etiam in caſu, quo ille tam iis, quàm parentibus omnino impoſſibilis eſt, nullo modo ſaluari poſſunt.

Neceſſitas alia medij alia præcepti.

Olim Manichæi, vt teſtatur D. Auguſtin. l. de Vtilitate credendi c. 1. docuerunt nihil eſſe credendum 92 *Auguſt.* quod non poſſit naturali lumine clarè demonſtrari, atque ita volebant nullam fidem ex parte obiecti aut principij ſupernaturalem eſſe ad ſalutem neceſſariam. Cui errori aliqua ex parte nonnihil aliquando fauit Soto, qui l. 2. de Natur. & gratia c. 2. in 1. edit. vt ipſe *Soto.* in 2. edit. (in qua ſuam ſententiam corrigit) teſtatur, docuit fidem in lege naturæ non fuiſſe neceſſariam ad iuſtificationem, ſed ſuffeciſſe naturalem de Deo cognitionem cum Dei præueniente gratia, qua voluntas ad contritionem excitaretur. Et videtur poſſe probari, quia per talem cognitionem poteſt homini ſufficienter Deus obiici vt amandus ſuper omnia, & ſimiliter peccatum vt Deo ſummè diſplicens, & ideo ſummè deteſtandum: ergo voluntas ea ſola cognitione poſita adiuncta Dei gratia poteſt Deum ſufficienter amare; & peccatum deteſtari; & conſequenter iuſtificari.

Secundò, Vega lib. 6. in Trident. c. 21. docet, igno- 93 rantem inuincibiliter quidquam nobis à Deo eſſe re- *Vega.* uelatum, poſſe naturaliter cognoſcere Deum ſuper omnia amandum; & peccatum, quia ei diſplicet, deteſtandum; atque ita poſſe hoc deteſtari, & iuſtificari: nec videtur ad hoc vllam gratiam requirere. Atque ita docet fidem, ad iuſtificationem ſolùm eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti.

Probat Primò, quia Apoſtolus ad Rom. 2. cum di- *Rom. 2.* xiſſet, non auditores, ſed factores legis iuſtificandos, ait: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt: eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex.* Vbi docet, Gentes, id eſt infideles, ſeruare omnem legem, & conſequenter tanquam factores legis iuſtificari. Secundò, quia aliàs qui inuincibiliter fidem noſtram ignorant, non haberent ſufficientia media ad ſalutem, & quantumuis bene viuendo conarentur ſalutem aſſequi, hæc tamen eſſet iis omnino impoſſibilis. quod abſurdum eſt. Quod autem aliqui dicunt, ſi tales, quantum in ipſis eſt, laborarent vt bene viuerent, ac omnia peccata vitarent, Deum procuraturum vt ad cognitionem fidei venirent; ait Vega ſine fun- *Vega.* damento dici, quia Deus non ſolet facere miracula.

Alij quidam apud Turrian. 2.2. diſp. 25. dub. 3. pla- 94 nè in alio extremo docent, fidem in eo, qui non habet *Turrian.* cognitionem ſupernaturalem rerum fidei, eſſe ita neceſſariam ad eliciendum amorem Dei ſuper omnia, aut contritionem, vt hæ actiones per nullam Dei potentiam poſſint ab illo ſine fide præuia elici.

Probant Primò, quia Apoſtolus ad Hebr. 11. abſo- *Hebr. 11.* lutè dicit eſſe impoſſibile ſine fide placere Deo: quod nō videtur fore verum, ſi hoc ſolū eſſet impoſſibile ex Dei decreto, præſertim cùm de hoc non cōſtet nobis.

Secun

Secundò, quia volitio ſupernaturalis eſſentialiter præ-requirit cognitionem ſupernaturalem, & omnis cognitio naturalis eſt planè improportionata ad volitionem ſupernaturalem: ergo, ſicut per nullam potētiam fieri poteſt, vt quis velit rem omnino incognitam, ita fieri nequit, vt velit aliquid volitione ſupernaturali ſola cognitione naturali cognitum. Tertiò, quia actus ſpei eſſentialiter prærequirit actum fidei ſupernaturalis: atqui ille actus eſt neceſſaria diſpoſitio ad iuſtificationem, nec poteſt elici actus caritatis niſi actus ſpei aut præcedat aut ſequatur (quia cum actus caritatis virtute includat propoſitum vitandi in poſterum omnia peccata mortalia, neceſſariò excitat ſpem veniæ:) ergo ſine fide nequit haberi ex parte voluntatis diſpoſitio neceſſaria ad iuſtificationem.

Maior prob. quia cùm ſpes debeat eſſe firmiſſima, nequit ipſa niti ſola fide humana quæ incerta & infirma eſt, nec etiā poteſt niti cognitione naturali euidenti, quia hæc de promiſſione Dei haberi nequit.

95 CONCLVSIO I. Fides fuit omni tempore medium ad ſalutem neceſſarium. Ita cum D. Tho. 2.2.q. 2.a.3. cōmuniter Theologi, & eſt omnino certa, &, vt ait Bañez 2.2.q.2.a.8.dub.1. aut eſt de fide, aut fidei proxima. vnde etiam Canus releċt. de Sacram. p. 2.q. 2.concl. 1. dicit contrarium eſſe erroneum. Prob. ex Apoſtolo ad Hebr. 11. vbi abſolutè docet, ſine fide impoſſibile eſſe placere Deo: & expreſsè loquitur etiam de iis, qui vixerunt in lege naturæ: illud autem foret falſum, ſi fides non eſſet medium neceſſarium ad iuſtitiam, qua placemus Deo. quod patet, quia quoties adeſſet inuincibilis ignorantia rerum fidei; poſſet quis ſine ea placere Deo; atque ita hoc non eſſet impoſſibile. Similiter Marci vlt. dicitur: *Qui verò non crediderit, condemnabitur.* Et Ioan. 3. *Qui autem non crediderit, iam iudicatus eſt.* vbi Chriſtus quaſi rem omnino claram & indubitatam docet, infidelem ita eſſe in ſtatu damnationis, ac ſi de facto iam eſſet damnatus.

D. Thom. *Bañez.* *Canus.* *Hebr. 11.* *Marci vlt.* *Ioan. 3.*

96 Dices, hæc loca poſſe explicari de neceſſitate præcepti, atque ita ordinariè & extra caſum inuincibilis ignorantiæ habere locum; quia ibi etiam dicitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* & tamen baptiſmus ſolū videtur neceſſarius neceſſitate præcepti, quia quando hic impoſſibilis eſt, poteſt quis ſine eo per cōtritionē ſaluari.

97 Reſpondeo; quidquid ſit de hac quæſtione, an baptiſmus debeat dici neceſſarius neceſſitate medij, an ſolùm præcepti (de qua ſatis egi to. 1. de Sacramentis q. 68. a. 1. dub. 2.) magnam hac in re eſſe differentiam inter baptiſmum & fidem. Primò, quia cùm ſine fide non poſſimus hîc cognoſcere ea, quæ omnino decet hominem ad filiationem Dei, & æternam beatitudinem deſtinatum cognoſcere, quæque non poteſt ſine indecentia & inconuenientia ignorare; fides ex natura rei eſt medium aliquo modo neceſſarium ad iuſtificationem & ſalutem peccatoris; ita vt quamuis Deus abſolutè poſſit peccatorem ſine fide iuſtificare & ſaluare, tamen id minùs conuenienter fieret. Quod ſic probo, quia hominem vtentem ratione non conuenit à peccatis iuſtificari, & in amicitiam Dei recipi, niſi hoc expetat, & de peccatis doleat, ſaltem virtualiter Deum ſuper omnia amando: ad quod omnino neceſſarium eſt vt ipſe priùs cognoſcat Deum eſſe ſummè bonum, & paratum eum in gratiam & amicitiam accipere: quod ſecundum ſine reuelatione Dei nequit cognoſcere.

Aliter fides neceſſaria eſt, quàm baptiſmus.

98 Dices, Etſi homo non poſſit naturaliter ſine Dei reuelatione cognoſcere Deum eſſe paratum eum in amicum & regni heredem accipere, poteſt tamen naturaliter cognoſcere Deum eſſe ſummè bonum, & ſuper omnia amandum, & ſaltem cum auxilio gratiæ eum ita amare, & conſequenter poterit ſe conuenienter ad iuſtificationem diſponere. Item poterit Deus ei clarè reuelare præcipua myſteria fidei: quo caſu ipſe ea ſine propriè dicta fide clara cognitione à poſteriore cognoſcet eſſe vera, iuxta dicta diſp. 9. dub. 8. & conſequenter non indigebit fide vt ſe conuenienter diſponat ad iuſtificationem.

Reſpondeo negando vtroque caſu conſequentiam. 99
Quia iuſtificatio & aſſumptio hominis in filium Dei, eſt res omnino ſupernaturalis, ideóque vt voluntas ad eam conuenienter diſponatur, requiritur horum deſiderium, ſiue actus ſpei & amoris Dei; ac peccati deteſtatio ſaltem virtualis; requiruntur hi inquam actus, non qualeſcumque, ſed liberi & ſupernaturales: vt media ſint proportionata fini. & ſimiliter in intellectu requiritur cognitio, non qualiſcūque ſed tali fini atque actibus voluntatis proportionata, qualis eſt ſola fides ſupernaturalis, vt homo ea ratione, tam intellectu quàm voluntate liberè in Deum tendat, & firmiſſimè prout res tanta exigit, primæ veritati, & ſummæ bonitati adhæreat.

Cùm igitur ex dictis pateat, actum fidei ad dictum finem eſſe medium ex natura rei conuenientiſſimum, atque adeò ſaltem ad bene eſſe, & vt iuſtificatio conuenienti modo fiat neceſſarium: & contrà cùm baptiſmus ex ſe ac ex natura rei nullam cum iuſtificatione proportionem habeat, ſed ex ſola Dei inſtitutione ſit medium ad hanc conueniens. item cùm conſtet, verba Scripturæ ſecundùm diuerſitatem materiæ in quam cadunt, diuerſimodè & accommodatè rebus de quibus agitur eſſe intelligenda; manifeſtè ſequitur, verba Scripturæ quæ abſolutè docent fidē eſſe neceſſariam ad iuſtificationem, intelligenda eſſe de neceſſitate medij, etſi ſimilia planè verba in materia baptiſmi ſolùm intelligerentur de neceſſitate præcepti. 100

Verba Scripturæ ratione materiæ, de qua agūt ſæpe diuerſimodè ſunt intelligēda.

Secundò, inter fidem & baptiſmum magna hac in parte differentia eſt ex parte verborum Scripturæ. nam ad Hebr. 11. abſolutè dicitur impoſſibile eſſe ſine fide placere Deo, quod nullibi ita abſolutè dicitur de baptiſmo. nam quod Ioan. 3. dicitur: *Niſi quis renatus fuerit*, &c. facilè mitiorem explicationem admittit, & poteſt intelligi de neceſſitate præcepti. Quod exēplis facilè poteſt probari. Nam verè alicui dico, Niſi die Dominico Sacrum audieris, peccabis mortaliter: malè tamen ei dicerem, Impoſſibile eſt te non audire Sacrum quin pecces mortaliter. 101

Heb. 11. *Ioan. 3.*

Item Scriptura ſæpe innuit aliquem poſſe ſaluari, & conſequenter iuſtificari ſine baptiſmo. nam apertè docet omnes Martyres ſaluandos, non requirens in iis baptiſmum: item dicit omnes verè amantes Deum aut dolentes de peccatis à Deo diligi, & accipere remiſſionem peccati. Prouerb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Ioan. 14. *Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum.* & 1. Ioann. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo eſt.* & Ezechielis 18. & 33. generatim promittitur omnibus verè pœnitentibus remiſſio peccati; nec his locis, etiam in nouo teſtamento, vlla fit mentio baptiſmi. Nec refert quòd etiam non fiat mentio fidei: quia actus caritatis & pœnitentiæ nequeunt, vt iam oſtendi, conuenienter fieri ſine fide, nec Deus dat gratiam ad eos eliciendos neceſſariam aliis quàm fidelibus, atque ita Scriptura ſupponit elicientes eos actus habere fidem; hi tamen actus facilè fiunt ſine baptiſmo; quando hic haberi non poteſt; nec Scriptura poteſt dici ſupponere eos, qui hos actus eliciunt, eſſe baptizatos. Tertiò, ex Actor. 10. apertè colligitur Cornelium fuiſſe iuſtificatum ante baptiſmum: nam dicitur vir religioſus & timens Deum, & cum tota domo ſua ante baptiſmum accepiſſe Spiritum ſanctum, qui non datur niſi aut iuſtificatis, aut ſimul cum iuſtificatione: vnde apertè ſequitur, eius omnes domeſticos fuiſſe ante baptiſmum iuſtificatos.

Prouerb. 8. *Ioan. 14.* *1. Ioan. 4.* *Ezech 18. & 33.* *Actor. 10.*

102 Nullibi autem Scriptura vel leuiter inſinuat aliquem aliquando fuiſſe iuſtificatum, aut potuiſſe iuſtificari ſine fide: imò Apoſtolus ad Hebr. 11. ex eo quòd Enoch placuerit Deo, tâquam neceſſariò conſequens infert, eum habuiſſe fidem, apertè oſtendens nullum vmquam ſine fide Deo placuiſſe, idque quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Quę vera non eſſent, ſi fides ad iuſtificationem ſolùm eſſet neceſſaria neceſſitate præcepti, quia tunc inuincibilis ignorantia ab ea neceſſitate excuſaret, atque ita inuincibiliter ignorans res fidei poſſet ſine fide placere Deo, vt vult Vega: & Apoſtolus ex eo quòd Enoch placuit Deo, malè inferret, eum habuiſſe fidem, maléque etiam probaret conſequentiam, ex eo quòd ſine fide ſit impoſſibile placere Deo. Ex quibus omnibus patet, Scripturam longè aliter requirere fidem vt neceſſariam ad iuſtificationem, quàm baptiſmum.

Hebr. 11. *Vega.*

103 Idem probatur ex Conciliis: nam Trident. ſeſſ. 6. c. 7. vocat baptiſmum Sacramentum fidei, *ſine qua nulli vmquam contigit iuſtificatio*. Et ne fortè quis dicat, nullum quidem de facto fuiſſe iuſtificatum ſine fide, inde tamen non inferri id fieri non poſſe, c. 8. ex Apoſtolo docet ſine fide impoſſibile eſſe placere Deo, aut ad conſortium filiorum Dei peruenire, ſiue iuſtificari. Idem apertè docet Arauſicanum c. 8. & probat ex illo Ioannis 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum.* Qualia numquam aut Scriptura aut Concilia dicunt de iis, quæ ſolùm ſunt neceſſaria neceſſitate præcepti: cùm tam Eccleſia quàm Scriptura doceat, multos ſine baptiſmo iuſtificari, qui tamen in noua lege maximè præceptus eſt.

Trident. *Arauſican.* *Ioan. 6.*

104 Ad primum argumentum poſitum n. 93. Reſpondeo Apoſtolum ibi nullo modo docere, aliquos ſine fide totam legem, etiam naturæ, ſeruaſſe aut iuſtificatos fuiſſe. Sed ſi ibi loquatur, vt multi volunt, de gentibus infidelibus, dicendum eſt eum non velle has totam legem naturæ ſeruaſſe, ſed ſolùm aliqua eius præcepta ſeruaſſe: nam cùm dicat eas gentes naturaliter ſeruare quæ legis ſunt, ſi loqueretur de obſeruatione totius legis, ſequeretur, eas viribus naturæ totam legem naturæ ſeruaſſe. quod Pelagianum eſt, damnatum à Mileuitano c. 4. & 5. & ab Auguſtino locis pluribus. Imò apertè repugnat ipſi Apoſtolo, qui ibidem c. 1. dicit gentes ante fidem Chriſti maximis ſceleribus fuiſſe implicatas. Et ne fortè quis credat hoc non eſſe accipiendum de omnibus omnino gentibus; c. 3. ait, *Cauſati enim ſumus Iudæos & Græcos* (id eſt gentes) *omnes ſub peccato eſſe; ſicut ſcriptum eſt: Quia non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens, non eſt requirens Deum: omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.* Vbi expreſsè docet, omnes infideles nemine excepto ad peccata declinaſſe. Alij verò, & fortè meliùs, illum locum Pauli intelligunt de gentibus fidelibus, qui dicuntur naturaliter, id eſt ſine lege ſcripta (opponit enim ibi Apoſtolus naturaliter non gratiæ aut fidei, ſed legi ſcriptæ, in qua Iudæi gloriabantur) obſeruaſſe mandata naturæ; atque ita ſibi fuiſſe lex. Vide Vaſquez in paraphraſi iſtius loci.

Mileuit. *Auguſt.* Qua ratione gẽtes dicãtur naturaliter facere ea, quæ legis ſunt. *Vaſquez.*

105 Ad ſecundum, nego aſſumptum quia ſi tales cum auxiliis gratiæ quæ Deus certis temporibus ſecundùm ſuum beneplacitum iis ſufficientia ſuppeditat, conarentur quantum moraliter poſſunt, bene viuere & peccata vitare; Deus ipſos pergeret vlteriùs adiuuare, eáque iis media ſiue per angelos, ſiue per homines ſubminiſtraret, quibus ad fidem, & ita ad iuſtitiam peruenirent. quod non aſſeritur ſine fundamento; ſed apertè colligitur Primò, ex Scriptura, quæ ſæpiùs docet, Deum non cupere mortem peccatoris, ſed velle omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et rurſum alibi docet, id fieri non poſſe ſine fide. vnde inferimus Deum (qui, vt dicitur Ioan. 1. illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quantum ſcilicet eſt ex parte ſua, ſiue ita vt per ipſum non ſtet quo minùs aliquis illuminetur) tales ſua fide illuminaturum, qui ex parte ſua impedimentum non ponunt, ſed quantum poſſunt ad hoc ſe diſponunt. Quod poteſt facere vel per miraculum, ſi ei placuerit, vel etiam ſine miraculo, res ita diſponendo, vt illi tandem fidei prædicatores audiant. Secundò, id colligimus ex variis hiſtoriis, quibus partim in Scriptura, Actor. 8. & 10. partim apud alios ſcriptores narratur Deum ſæpe extraordinario aut etiam miraculoſo modo procuraſſe, vt tales fidei prædicationem audirent.

Ioan. 1.

106 CONCLVSIO II. Ad iuſtificationem neceſſaria eſt fides ſupernaturalis ex parte obiecti, ſiue quæ feratur in obiectum, quod ſolo naturæ lumine, ſine diuina reuelatione cognoſci nequeat. Eſt communis Catholicorum. Et probatur Primò, quia fides theologica neceſſariò nititur obiecto formali ſupernaturali, ſcilicet teſtimonio ſiue reuelatione Dei. Secundò, quia, vt docet Apoſtolus ad Hebræos 11. vt placeamus Deo, neceſſaria eſt fides qua credamus Deum eſſe remuneratorem iis qui ipſum inquirunt. Quod (vt patet ex variis locis, totóque contextu illius capitis) intelligendum eſt de remuneratione ſupernaturali quam fideles poſt hanc vitam ſperant; de qua ex Iſaiæ 64. 1. ad Corinth. 2. dicitur, *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* Vbi apertè ſignificatur, hanc remunerationem non poſſe naturaliter cognoſci.

Hebr. 11. *1. Cor. 2.*

Confirmatur, quia Apoſtolus loco ſuprà citato docet, impoſſibile eſſe placere Deo ſine fide; de qua antè dixerat, eam eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum, & argumentum non apparentium, quę ſcilicet poſt mortem accepturi ſumus, & hîc cognoſcere naturaliter non poſſumus: vnde ibidem, præſertim v. 15. docet, omnes ſanctos, qui olim in fide excelluerunt, deſeruiſſe terrena & præſentia, vt cæleſtia, & à cognitione noſtra remota conſequerentur.

107 CONCLVSIO III. Fides ad iuſtitiam neceſſaria debet eſſe ſupernaturalis ex parte ſui principij, ſiue proficiſci ab auxilio Dei ſupernaturali. Eſt etiam communis Doctorum, & apertè definita in Trident. ſeſſ. 6. can. 3. vbi dicitur anathema ei, qui dicit nos viribus naturæ ſine Dei auxilio poſſe credere, ſperare, &c. prout requiritur ad iuſtificationem. Idem definitur in Arauſic. c. 5. & ſæpiſſimè docet S. Auguſtinus contra Pelagianos; & apertè habetur Ioan. 6. vbi dicitur, *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Vbi Chriſtus agit de acceſſu per fidem, vt apertè patet ex adiunctis.

Trident. *Arauſic.* *Auguſt.* *Ioan. 6.*

108 CONCLVSIO IV. Per abſolutam Dei potentiam fieri poteſt, vt quis ſine fide ſupernaturali ex ſola cognitione naturali (qua naturæ lumine cognoſcit Deũ ſuper omnia amandum;) & ex fide humana (qua credit viris fide dignis, à quibus audiuit Deum contritis remittere peccata, & bene viuentibus promittere vitã æternam) per auxiliũ Dei ſpeciale, quo voluntas eius adiuuetur, veros actus ſpei, caritatis ac contritionis ſupernaturales eliciat, ac ita ſe ad iuſtificationem diſponat. Ita plures viri docti, quos tacito nomine citat Turrian. 2. 2. q. 25. dub. 3. Et eandem, vt conſequenter loquantur, neceſſariò tenent ij, qui docent actum ſupernaturalem & naturalem poſſe verſari circa idem obiectum formale, quos citaui diſp. 5. dub. 3.

Turrian.

Probatur Primò, quia nulla vel apparens poteſt oſtendi implicantia ob quam id fieri nequeat, vt patebit ex ſolutione argumentorum: ergo hoc non eſt diuinæ potentiæ negandum.

Secundò, quia, vt patet in hæreticis, poteſt quis, præter

præſertim poſita Dei reuelatione, naturali cognitione, ſiue fide humana cognoſcere ſiue credere Deum eſſe ſummè diligendum, peccata eſſe deteſtanda, & vitam æternam nobis bene operantibus promiſſam, idque planè conſtanter ac firmiter, præſertim ſi eius voluntas diuina gratia adiuuetur. Item poterit voluntas eius ea cognitione excitari vt Deum tanti boni fontem aliquo modo diligat, & peccatum oderit, ac illa bona à Deo ſperet (nam videmus aliquos hæreticos ſine fide ſupernaturali, firmiter dicta credere, & ſibi æternam ſalutem fimiter promittere:) quare ſi Deus ſpecialiter cum eius voluntate concurrat, illi actus erunt perfecti & ſupernaturales.

109 Tertiò, quia ideò præciſè actus intellectus eſt abſolutè prærequiſitus ad volendum, quia voluntas nequit ferri in obiectum, niſi perceptibiliter ei proponatur: atqui ſiue obiectum aliquod voluntati proponatur fide naturali ſiue ſupernaturali, æqualiter eſt nobis perceptibile, & æqualiter voluntas eo mouetur: ergo ſi ex parte ſua æquale habeat auxilium, æquales in vtroque caſu actus poterit elicere.

Actus intellectus naturalis & ſupernaturalis reddunt obiectũ voluntati æqualiter appetibile.

Minor probatur: quia alias ex diuerſa perceptione obiecti, ac motione volũtatis poſſemus ipſa experientia percipere nos habere fidem ſupernaturalem; & hũc actum clarè diſtinguere à fide naturali, quod experimur eſſe falſum. Quare quòd fides aut cognitio naturalis dicitur improportionata ad eliciendũ actum voluntatis ſupernaturalem, non eſt intelligendum ei deeſſe proportionem phyſicè & ex natura rei neceſſariò requiſitam: ſed accipiendum eſt de proportione moraliter, & ad decentem conuenientiam requiſita, quia ſcilicet, vt dixi n. 99. omnino conuenit, vt homo ad finem ſupernaturalem tendat actibus tam ex parte intellectus quàm voluntatis ſupernaturalibus: ideoque Deus firmiter ſtatuit ne hoc aliter ſufficienter ad ſalutem obtinendam fiat; nec enim eſt vlla ratio quæ aliud probet.

Intellectio naturalis ſolùm ſecundũ moralem rationẽ eſt improportionata volitioni ſupernaturali.

110 Ad primum argumentum poſitum n. 94. nego aſſumptum; nam ad veritatem illius dicti ſufficit ſine fide placere Deo eſſe impoſſibile ex decreto Dei quod ſufficienter ex Scripturis colligimus, vt patet ex dictis.

Ad ſecundum, nego antecedens: vt patet ex dictis n. præcedenti.

Ad tertium, nego maiorem. Ad prob. nego aſſumptum: nam vt firmiter aliquid ſperem, non eſt omnino neceſſarium vt id planè infallibiliter ſiue modo omnino infallibili cognoſcam: ſed ſufficit quòd id firmiſſimè credam, vt patet in hæreticis, qui firmiſſimè ſibi promittunt vitam æternam, quam tamen modo ex ſe fallibili cognoſcunt. Nec refert, quòd hæc ſpes ſit falſa: quia hoc non ſit, eò quòd eorum cognitio ſit ex ſe fallibilis, ſed quia fundamentum, quo eorum ſpes nititur, eſt falſum. In caſu autem concluſionis noſtræ etſi fundamentum illius ſpei fortè cognitione fallibili cognoſceretur, tamen ipſum in ſe eſſet veriſſimum ac certiſſimum. Adde, ſi talis crederet Deum nobis illa promiſiſſe, quia clarè videt Eccleſiam hoc docere, eius cognitionem fore omnino certam; nam niteretur Eccleſiæ doctrina euidenter cognita, quæ fallere non poteſt.

DVBIVM IX.

Quænam neceſſariò neceſſitate medij explicitè credenda ſint, vt quis poſſit iuſtificari?

111 DÈ iis, quæ neceſſariò nobis credenda ſunt agit D. Thom. 2. 2. q. 2. a. 4. 5. 6. 7. 8. docétque nos teneri explicitè credere ea, per quæ efficimur beati, ſcilicet tam obiectiuè (qualia ſunt ea ad quæ neceſſariò terminatur viſio beatifica) quàm effectiuè (qualia ſunt merita Chriſti & gratia Dei:) ſed ipſe non agit illis articulis de illis ſolis, quæ neceſſariò neceſſitate medij credenda ſunt, ſed etiam de iis, quæ ex præcepto credenda ſunt; nos autem hîc agimus de ſolis prioribus; de aliis autem dubio ſequenti agemus.

D. Thom.

Vt autem diſtinctiùs procedamus, Notandum eſt Primò, nos id explicitè credere, quod ſecundùm ſe diſtinctè cognitum particulatim credimus: implicitè verò credimus id, quod ſecundùm ſe nobis ignotum, aut ſaltem non creditum virtute continetur in alia propoſitione, quam diſtinctè credimus, v. c. qui expreſsè credit omnia eſſe vera, quæ credit Eccleſia Catholica, implicitè credit Deum eſſe trinum & vnum, Chriſtum eſſe incarnatum, &c. etſi hæc fortè ignoret; item ſecundùm eos, qui dicunt actum fidei non poſſe conſiſtere cum actu ſcientiæ circa idem obiectum, qui per naturalem demonſtrationem ſcit Deum eſſe, & credit eum factum eſſe hominem implicitè credit eum eſſe, cùm tamen id explicitè & ſecundùm ſe nequeat credere. 112

Quæ dicamur explicitè credere quæ implicitè.

Nota Secundò, nos hîc de iis non agere, qui numquam vſi ſunt ratione; nec etiam quærere quænam iuſti teneantur credere, vt poſſint in iuſtitia perſeuerare. Iuſtis enim ad hoc nullus actus fidei propriè eſt neceſſarius neceſſitate medij, niſi fortè per accidens, quatenus ſine eo non poſſent aliquod præceptum hîc & nunc obligans implere. Quare etſi iuſtus nullum vmquam actum fidei eliciat, ſi in eo contra nullum præceptum peccet, non oberit ei quo minus in iuſtitia perſeueret. Quamuis ſi diu vtens ratione viuat, fieri nequeat quin aliquo præcepto per ſe aut per accidens ad varios actus fidei eliciendos obligetur; excuſabitur tamen in iis, quæ inuincibiliter ignorabit. 113

Iuſtus vt in iuſtitia perſeueret, actus fidei ſolum eſt neceſſarius neceſſitate præcepti.

Similiter non agimus propriè de eo qui in fide ſufficienter eſt inſtructus circa omnia myſteria neceſſariò credenda, quæque aliquando actu explicito credidit, & retinet circa ea fidem habitualem, & ſolam caritatem amiſit; nam cùm hic habeat habitum fidei, ac moraliter loquendo cenſeatur adhuc perſeuerare in actuali fide, quã ſemel habuit, nec vmquam reuocauit, ex parte intellectus eſt ſufficienter in Deum conuerſus, (ſicut tom. 1. de Sacram. q. 64. art. 8. dub. 5. dixi de eo qui habuit aliquando ſufficientem diſpoſitionem ad ſuſceptionem Sacramenti, & poſtea ante illius reuocationem, in amentia baptizatur, aliúdue Sacramentum ſuſcipit) & noua conuerſio in Deum per actum fidei eatenus in eo vt iuſtificetur ſolùm requiritur, quatenus hic neceſſarius eſt vt voluntas eos actus eliciat qui ei hîc & nunc ad iuſtificationem neceſſarij ſunt. Quare cùm fieri poſſit, vt talis ſi ſit immemor ſui peccati, ſubitò excitetur ad actum caritatis, atque ita iuſtificetur (vt oſtendi tom. 2. de Sacramentis, diſp. 2. dub. 6.) ſolus ille actus fidei tunc erit ei neceſſarius qui alicui iuſto neceſſarius eſt vt actum caritatis eliciat. Ita Lorca 2. 2. diſp. 22. n. 15. 114

Quæ fides neceſſaria ſit peccatori fideli ad iuſtificationẽ.

Lorca.

Propriè igitur ſolùm hîc agimus de homine adulto vtente ratione, qui habitu fidei caret, aut myſteria fidei ad ſalutem neceſſaria numquam explicitè credidit, & quærimus qualis fides explicita ſit ei ad ſalutem neceſſaria?

Nota Tertiò, omiſſo ſtatu hominis in paradiſo (de quo agemus diſp. 17. dub. 1.) triplicem alium hîc poſſe conſiderari. Primò, quem habuit homo poſt lapſum in lege naturæ. Secundò, quem habuit ſub lege veteri. Tertiò, quem habuit ſub lege gratiæ: de ſingulis enim ſunt diuerſæ aliquorum ſententiæ. 115

Nota Quartò, exceptis quibuſdam, quos citaui n. 92. & 93. Doctores ferè communiter admittere, tali homini ad iuſtificationem neceſſitate medij quouis tempore fuiſſe neceſſarium explicitè credere, aut alia ſaltem ratione ſufficienter cognoſcere ea quæ neceſſariò cognoſcenda ſunt, vt poſſimus Deum verò cultu latriæ, ſiue tamquam Deum colere, & veram

Quænam omnes neceſſariò credenda admittant.

beatitudinem ab eo ſperare. Quia ſine huiuſmodi cognitione fieri ſaltem connaturaliter nequit, vt noſtra voluntas ſe verè à peccato in Deum conuertat, prout decet eam conuerti, vt à peccatis liberemur, & in filios ac heredes Dei acceptemur; quæ conuerſio ſicut eſt medium naturaliter neceſſarium vt peccator conuenienti modo in filium Dei aſſumatur, ita ex decreto Dei eſt medium ad hoc abſolutè neceſſarium; iuxta dicta num. 100. Quod etiam clarè patet ex Apoſtolo ad Hebræos 11. vbi docet, impoſſibile eſſe ſine fide placere Deo, quia accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quod inquirentibus eum remunerator ſit; ſcilicet illa remuneratione, quam, vt docuit initio capitis, ab eo ſperamus, quæ eſt vita æterna.

Hebr. 11.

116 Hinc ſequitur, eſſe neceſſarium neceſſitate medij vt credat Primò, Deum eſſe verè Deum: item eum eſſe vnum, increatum & omnipotentem: quia alias non crederet eum verè eſſe Deum, ſed aliquid aliud, quod Deus non eſt. Secundò, Deum eſſe principium ſeu creatorem totius vniuerſi: quia alias nec haberet dignam de Deo exiſtimationem, ſi eum quaſi in alienum domicilium in hunc mundum introductum crederet; nec poſſet eum vera latria adorare; quia per hanc teſtamur Deum tamquam rerum omnium primum principium, ſummum habere in omnia dominium ac poteſtatem. Tertiò, Deum habere rerum omnium prouidentiam: quia alias nec poſſet incitari vt ad eum tamquam ad ſuum ſeruatorem ac protectorem confugeret, aut vt ei pro acceptis beneficiis gratias competenter ageret; quia non conciperet hæc ex Dei beneficio ſibi prouenire; imò nec dignum Deo de Deo haberet conceptum, quia non conciperet eum vt rectorem & gubernatorem mundi, aut talem, quem debeat colere, eiúſue gratiam expetere: nam ſi Deus non habet rerum noſtrarum prouidentiam, parum curat quid agamus, aut an eum colamus necne; imò Deus hæc nequidem conſideraret, cùm hæc conſiderare & curare ſit pars ſiue actus prouidentiæ & gubernationis circa vniuerſum.

117 Quartò, Deo virtutem placere & vitia eſſe odio, & conſequenter eum eſſe vindicem peccatorum & remuneratorem bonorum operum: quia alias nequit concipere quomodo bene gubernet vniuerſum ſiue hunc mundum, niſi concipiat eum punire peccata, & præmia bonis operibus reddere. Item niſi credat Deo diſplicere vitia, & virtutes placere, nequit talē de Deo habere cognitionem, quæ ipſum à vitiis ad virtutem conuertat, ſiue quæ in ipſo ſit nata excitare contritionem, aut etiam attritionem. Nec enim poſſum odiſſe vitia, quia Deo diſplicent, aut quia ipſe ea punit, niſi credam Deum ea odiſſe ac punire: vt autem à peccato iuſtificet neceſſe eſt me de peccatis conteri, aut ſaltem atteri cum ſuſceptione Sacramenti; & cōſequenter neceſſe eſt me habere talem circa Deum & peccata fidem, quæ in me nata ſit excitare contritionem aut attritionem. Nam ſicut in voluntate ad iuſtificationem neceſſaria eſt neceſſitate medij contritio aut attritio cum Sacramento; ita ad eamdem in intellectu neceſſaria eſt fides, quæ dictos affectus nata ſit excitare.

118 Dices Primò, Poteſt fieri vt talis non cogitet de ſuis peccatis, & excitetur in Dei amorem ex ſola cognitione bonitatis ipſius, & ſic iuſtificetur. Reſpondeo, ad iuſtificationem non ſufficere qualemcumque amorem Dei, ſed debere eſſe talem, qui contineat virtute contritionem, ſiue qui naturaliter & neceſſariò excitet contritionem in eo, qui memor eſt ſe eſſe in peccato: nam aliàs in adulto poſſet eſſe remiſſio peccati ſine vlla omnino etiam virtuali contritione, aut dolore de peccato. quod eſt contra apertā doctrinam Concilij Trident. ſeſſ. 14. c. 4. de Sacramento pœnitentiæ. Talis autem amor Dei virtute continens contritionem nequit eſſe in eo, qui omnino ignorat peccata Deo diſplicere. Quamuis enim is, qui habitualiter ſcit Deum ſummè odiſſe peccata poſſit excitare in ſe verum actum caritatis, qui virtualiter ſit contritio, etſi nihil omnino actu cogitet de peccatis, ſiue an hæc Deo diſpliceant: ſecus tamen eſt de eo, qui hoc ignorat; quia alter actu ſic eſt affectus, tam intellectu quàm voluntate, vt ſi ei occurreret cogitatio peccati, ſtatim conciperet id Deo diſplicere & vt tale deteſtaretur; ſecus eſt de eo qui hoc ignorat: quare alterius amor continet virtute contritionem, huius autem non.

Qualis amor Dei requiratur ad iuſtificationem.
Trident.

Nec refert quòd hic fortè Deo ſingulariter concurrente poſſit ex amore Dei in voluntate ita eſſe affectus, vt ſtatim ſummè odiſſet peccatum ſi ſciret id Deo diſplicere. Quia hinc ſolùm ſequitur, talem habiturum virtualem contritionem ſi haberet ſufficientem de Deo cognitionem; ſiue niſi eſſet ille defectus in intellectu; ex quo conſequenter ſequitur aliquis defectus in voluntate. Adde, nos hîc non quærere quid de potentia Dei abſoluta fieri poſſit, ſed quid conueniat fieri, atque ita de potentia Dei ordinaria fieri poſſit: ex dictis autem ſatis patet minus conuenire, atque ita ſecundùm Dei præſens decretum fieri non poſſe vt Deus ei peccata remittat, qui ne virtualiter quidem de iis dolet. vnde etiam vlteriùs ſequitur, non conuenire Deum carenti fide ad talem dolorem omnino neceſſaria dare eiuſmodi auxilia, quibus ipſum ſuper omnia amet; & conſequenter fieri non poſſe, vt ea fide carens eliciat verum actum caritatis Dei. 119

Dices Secundò, vt docet Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. vt quis iuſtificetur per Sacramentum, ſufficit attritio concepta ex conſideratione turpitudinis peccati: atqui poterit aliquis hanc turpitudinem ſufficienter concipere, eámque deteſtari, etſi ignoret eam Deo diſplicere: ergo cum hac ignorantia poterit ſufficienter atteri, vt per Sacramentum iuſtificetur. 120 *Trident.*

Reſpondeo negando minorem: quia cùm Concilium ibi loquatur de attritione ſupernaturali (nam naturalis nequit eſſe diſpoſitio ad iuſtitiam etiam per Sacramentum acquirendam.) non debet intelligi loqui de quauis conſideratione turpitudinis peccati; ſed de ea, quæ fit cum aliquo reſpectu ad Deum, ſiue qua Deus offendatur, ſiue qua conſiderem peccatum eſſe valdè turpe quod Deum ita grauiter offendit. Nam loquitur de conſideratione turpitudinis peccati, quæ mouet peccatorem non ſolùm ad huius deteſtationem, ſed etiam ad deſiderium veniæ & reconciliationis cum Deo, quia requirit attritionem coniunctam cum ſpe veniæ: talis autem conſideratio nequit eſſe in eo, qui ignorat Deum peccatis offendi; nam ſpes veniæ ſupponit offenſam; nec poſſum ſperare veniam ab eo, quem non offendi.

Non omnis deteſtatio turpitudinis peccati ſufficienter diſponit ad ſuſceptionē Sacramēti.

His adde Primò, fieri non poſſe vt dignam de Deo opinionem habeam, imò vt verè credam eum eſſe Deum, & tamen abſolutè ignorem ipſum peccatis offendi; quia non offendi peccatis, ſiue hæc non odiſſe nimis apertè repugnat illi ſummæ bonitati. Hinc nulla natio tam barbara reperitur, quæ Deum eſſe fateatur, & tamen ignoret eum peccatis offendi; quantumuis multi credant eum quibuſdam actionibus non offendi, quæ verè peccata ſunt, quia non putant has eſſe peccata. 121

Non concipit Deum verè eſſe Deum, qui ignorat eū offendi pec. catis.

Adde Secundò, hoc ipſo quo Apoſtolus ſuprà docet, accedentem ad Deum debere credere Deum eſſe remuneratorem inquirentibus eum, ſcilicet per bona opera, ſimul apertè docere eum teneri credere Deum virtuti præmium reddere, & conſequenter punire vitia: hæc enim coniuncta ſunt & ad eumdem pertinent.

Eiuſdem eſt punire peccata, & remunerari virtutem.

Quintò, debet explicitè credere animam eſſe immortalem, 122

mortalem,& poſt hanc vitam pro meritis accepturam præmia vel ſupplicia. Patet,quia Apoſtolus ſuprà docet, accedentem ad Deum debere credere quod inquirentibus ipſum remunerator ſit, loquitúrque de remuneratione æterna, quam poſt hanc vitam expectamus, vt patet ex initio capitis & verſ. 15. vt etiam ſuprà oſtendi:niſi autem quis credat animam eſſe immortalem, & poſt hanc vitam ſupereſſe aliam.in qua Deus pro meritis præmia aut ſupplicia reddit,ipſe ſatis nequit intelligere, quomodo Deus reddat præmia virtuti, & ſupplicia peccatis, cùm hoc in hac vita ſæpiſſimè non faciat; nam videmus hîc ſæpiſſimè bonos affligi,& malos omnibus commodis affluere.

123 Sextò, debet explicitè credere ſe non poſſe ſuis viribus à miſeriis erui,& æterna illa præmia conſequi; hoc enim omnino neceſſe eſt vt cum requiſita demiſſione animíque ſubiectione, & conuenienti in Deum fiducia ſine præſumptione, ad eius amicitiam & æterna præmia aſpiret,& conſequẽter,vt ſufficienter à peccatis ad Deum tamquam ad ſuum iuſtificatorem & patrem conuertatur: neque enim ſufficienter eſt diſpoſitus vt conuenienter tanta bona à Deo recipiat,qui hæc ab eo nullo modo ſperat accipere;nec ea à Deo ſperare poteſt,qui putat ſe ea non Dei auxilio, ſed ſuis viribus debere aſſequi. Neque etiam debitè quis poteſt erga Deum,vt ſuum iuſtificatorem, affici, qui eum talem eſſe ignorat.quare vt adultus conuenienter ad iuſtificationem diſponatur,omnino neceſſarium eſt, vt ſciat ſe ad hoc aliquo Dei auxilio indigere;etſi non teneatur diſtinctè ſcire quale hoc auxilium ſit.quæ magis patebunt ex dicendis concl.2.3.4. His autem poſitis quadruplex hîc occurrit difficultas.

Prima difficultas eſt, vtrùm ij, qui aliqua ex ſuprà dictis,v.c.Deum eſſe vnum,eſſe creatorem & gubernatorem vniuerſi,&c.per naturalẽ demonſtrationem ſciunt,teneantur eadem fide theologica credere.

124 *D.Thomas.* D.Thomas 2.2.q.2.a.4. in corpore docet, nos debere fide credere etiam ea quæ naturaliter poſſumus per demonſtrationem cognoſcere. Primò, quia alias nimis tardè & poſt multa ſtudia ea cognoſceremus. Secundò,quia alias multi rudiores aut qui numquam ſtuduerunt,qui conſequenter non poſſunt dictorum habere veram demonſtrationem, aut vim eiuſmodi demonſtrationis clarè cognoſcere, non poſſent habere ſufficientem cognitionem rerum fidei. Tertiò, vt certiùs eas res poſſimus cognoſcere: quia ea,quibus tota noſtra ſpes & religio nititur,debemus certiſſimo cognoſcere; omnis autem noſtra cognitio naturalis, præſertim circa res diuinas, eſt magna ex parte fallibilis & erroribus obnoxia. vt patet in antiquis philoſophis, qui circa Deum eiúſque prouidentiam ac potentiam habuerunt varios errores, & minus firmi ac conſtantes in ſuis opinionibus fuerunt. Quæ ratio cùm generalis ſit,& ſpectet directè eos,qui naturaliter aliqua de Deo clarè ſciunt,apertè concludit etiam hos teneri hæc credere. Contrà tamen videtur facere quod idem ibidem docet in reſponſ.ad 2.vbi ait: ***Dicendum quòd de eodem non poteſt eſſe ſcientia & fides apud eundem,ſed id,quod eſt ab vno ſcitum, poteſt eſſe ab alio creditum.*** Vbi videtur negare, nos poſſe fide credere ea,quæ naturaliter clarè ſcimus. Quare mens D. Thomæ nonnihil obſcura eſt. ideóque varij eum variè interpretantur,vt patet apud Turrian.2.2. diſput. 26.dub. 1. ego verò credo æquius eſſe ea quæ habet in dicta reſponſ. interpretari ſecundùm ea quæ habet in corpore, quàm contra; cùm & ratio & Scriptura illi interpretationi magis faueant, vt patet ex dictis diſp.11.dub.1.& ex dicendis infrà concluſ.1. patebit. *Turrian.*

125 Quidam verò putantes ſcientiam nullo modo poſſe conſiſtere cum fide circa idem obiectum, conſequenter putant nos nullo modo teneri, imò nec poſſe, vera fide credere ea, quorum habemus claram demonſtrationem; quorum fundamenta retuli & refutaui diſp.11.dubio 1.

Alij volunt, nos talia poſſe, atque adeò teneri credere,non quidem eodem tempore,quo habemus circa ea actum ſcientiæ,ſed alio tempore.

Sed hoc etiam loco citato n.24.& 25. refutaui. Et inde ſequeretur, philoſophum Gentilem,qui haberet actu cognitionem claram, quòd Deus ſit vnus & rerum omnium creator ac gubernator non poſſe pro eo tempore vllo modo conuerti ad fidem: quia aut deberet tunc ſimul circa eamdem rem habere fidem & ſcientiam, aut conuerti ſine fide iſtarum rerum: quòd illi vtrumque negant. Omnino autem videtur abſurdum dicere aliquem reddi ineptum vt conuertatur præcisè quia naturaliter clarè cognoſcit Deum eſſe rerum omnium opificem ac gubernatorem; cùm hoc potiùs ad eius conuerſionem iuuet: palam enim eſt talem eſſe aptiorem qui conuertatur,quàm ſi eſſet omnino atheus.

Nec ſufficit, quod aliqui reſpondent talem poſſe tunc expellere illum actum ſcientiæ, & ita credere. Primò,quia, vt oſtendi loco citato n.25. fieri nequit vt habens claram cognitionem alicuius obiecti hanc expellat, quamdiu de eo obiecto diſtinctè cogitat: qui autem vult aliquid credere, debet de eo diſtinctè cogitare,Secundò,quia tunc talis cognitio ſecundùm ſe honeſta & expetenda, & qua S. Auguſt. l. 14. de Trinit. c.1. docet fidem gigni, nutriri & confirmari, directè obeſſet fidei, & tali homini eſſet noxia, & conuerſionis impedimentum.quæ abſurda ſunt. *Auguſt.*

126 Tertiò,alij docent,talem poſſe & teneri dicta credere, non quidem explicitè & diſtinctè ſecundùm ſe (quia hoc putant eſſe impoſſibile) ſed implicitè & in alio: v. c. talis credendo Deum eſſe remuneratorem ſiue largitorem præmiorum ſupernaturalium, & iuſtificatorem(quæ homo naturaliter nequit cognoſcere,)ſimul implicitè credit eum eſſe. Ita videtur ſentire Lorca 2.2.diſp.14.n.13. *Lorca.*

Nequeo id credere implicitè, quod ſecluſa ignorãtia nequeo crẽdere explicitè.

Sed nec hæc reſponſio ſatisfacit. Primò, quia non poſſum dici verè & propriè credere implicitè & in alio, quod ſecluſa omni ignorantia non poſſum credere explicitè & in ſe.Sicut,etſi ex eo quod homo ſit riſibilis neceſſariò inferatur eum eſſe animal rationale; tamen,ſi hoc non poſſum ſecundùm ſe ſcire actu verè ſcientifico, neque potero hoc ſcire vero actu ſcientifico in alio.quia ſicut vt aliquid ſit in ſe diſtinctè ſcibile,debet in ſe diſtinctè eſſe demonſtrabile,ita vt aliquid ſit ſcibile in alio, debet eſſe demonſtrabile in alio:hominem autem eſſe animal rationale, non eſt vllo modo demonſtrabile per illam demonſtrationem, qua demonſtro & ſcio hominem eſſe riſibilem; & per conſequens nec eſt ſcibile per illam demonſtrationem. Quare qui ſcit hominem eſſe riſibilem, per illum actum propriè non ſcit eum eſſe animal rationale;ſed ſupponit hoc alio actu cognitum.& ſimiliter ſi is qui actu euidenter ſcit Deum eſſe,non poſſit diſtinctè credere eum eſſe, nec poterit id implicitè credere per eum actũ,quo credit eum eſſe iuſtificatorem;ſed hic actus ſupponit alium actum,quo cognoſcet eum eſſe, & per illum actum ſolùm credet hoc attributum ei conuenire.

127 Confirmatur, quia in hac propoſitione, *Petrus laborat febri*, non minùs implicitè continetur hæc, *Petrus eſt* ſiue *viuit*; quàm in hac, *Deus eſt iuſtificator*, contineatur hæc, *Deus eſt*.& tamen quando Petrus credit medico dicenti eum laborare febri, non credit ei ſiue propter dictum ipſius, ſe eſſe aut viuere (ridiculum enim eſt dicere, Petrum credere, & conſequenter cognoſcere ſe viuere,quia medicus dicit eum ægrotare)ſed illa cognitione aliunde ſuppoſita credit ſibi febrim ineſſe: ergo ſimiliter dicendum eſt de eo, qui

qui propter actualem ſciētiam nequit credere Deum eſſe, quòd ſcilicet hoc nequeat implicitè credere.

128 Secundò, dicta reſponſio non ſatisfacit; quia ex eâ ſequitur Primò, aut ad iuſtificationem hominis infidelis, non requiri tamquam medium neceſſarium explicitam cognitionem, qua cognoſcat Deum eſſe, aut ad eam ſufficere ac diſponere cognitionem huius obiecti merè naturalem; vtrumque autem videtur apertè abſurdum: ergo & id vnde ſequitur. Maior probatur, quia ſecundùm illam reſponſionem talis nullo modo haberet explicitam fidem quia crederet diſtinctè Deum eſſe; ſed explicitè id ſolùm cognoſceret cognitione merè naturali. item cùm talis, vt ſuppono, tunc iuſtificetur, & conſequenter neceſſariò habeat omnia media ad iuſtificationem neceſſaria; apertè ſequitur, ad iuſtificationem aut non requiri tamquam medium neceſſarium explicitam illius obiecti cognitionem, aut ſufficiens medium eſſe cognitionem Dei merè naturalem. Minor probatur: quia communiter omnes docent, explicitè & diſtinctè cognoſcere Deum eſſe medium neceſſarium ad iuſtificationem. Item; dicere cognitionem merè naturalem poſſe eſſe medium neceſſarium aut conducens ad ſalutem, apertè repugnat Mileuit. c. 4. & Arauſic. c. 5.

Mileuit.
Arauſic.

129 Secundò, ſequeretur, tali homini non eſſe ad iuſtificationem neceſſarium, credere Deum eſſe rerum omnium creatorem ſi hoc clarè ſciret: quia hoc non ita continetur in aliis propoſitionibus, quas neceſſitate medij tenemur credere vt iuſtificemur: poſſet enim quis reliquas omnes firmiter credere, ſiue ſibi perſuadere eſſe veras, negando Deum eſſe rerum omnium conditorem: quare qui has omnes credit non neceſſariò implicitè credit illam: vt autem iam ſuprà oſtendi, nemo poteſt iuſtificari niſi credat Deum eſſe rerum omnium creatorem; nec poteſt dici ſufficere hoc ſcire cognitione naturali, quia hæc nequit eſſe medium neceſſarium aut conducens ad ſalutem.

Secunda difficultas eſt, vtrùm ante Chriſtum natum, tam ſub lege naturali quàm ſub lege Moyſis neceſſarium fuerit explicitè credere Chriſtum ſiue Meſſiam venturum, vt nos à peccatis liberaret?

Veteres tripliciter potuerunt credere venturum Meſſiã.

130 Vt ſenſus difficultatis clariùs intelligatur, Nota antiquos tripliciter potuiſſe credere, venturum Meſſiam, & nos à peccatis liberaturum. Primò, omnino implicitè & in confuſo, ſolùm credendo Deum nos liberaturum à miſeriis ac peccatis, & ad finem ac beatitudinem perducturum, iis mediis, quæ prouidentia ipſius optima iudicaret; inter quæ media cùm præcipua eſſent natiuitas, merita ac paſſio Chriſti, qui illa credebant, implicitè etiam hæc credebant.

Secundò, credendo explicitè venturum Meſſiam, ſiue aliquem à Deo mittendum, qui eſſet mediator inter homines & Deũ, & nos huic reconciliaret, modo ipſi noto; abſtrahendo ab hoc vel illo modo in particulari; & an ille futurus eſſet Deus & homo, an verò purus homo.

Tertiò, explicitè credendo Chriſtum futurum Deum & hominem, & ſua morte nos à peccatis liberaturum. Inter quos modos ſecundus eſt medius, & reſpectu prioris poteſt dici fides explicita Meſſiæ, ſiue mediatoris venturi; reſpectu verò tertij eſt fides implicita Chriſti ac paſſionis eius.

131 Omiſſa igitur opinione Vegæ refutata dubio præcedenti, qui putabat non eſſe neceſſarium neceſſitate medij aliquid credere;

Prima opinio docet, ante Chriſtum natum non fuiſſe neceſſarium quidquam de eo venturo explicitè credere, ſed ſuffeciſſe explicitè credere Deum eſſe noſtrum iuſtificatorem, nóſque liberaturum modo ſibi cognito; in qua fide continetur implicita fides venturi Chriſti. Ita Durand. in 3. d. 25. q. 1. Richard. ibidem a. 3. q. 2. Bañez 2. 2. q. 2. a. 8. dub. 1. concluſ. 3. §. *Ad tertij argumenti.* & dub. 2. in fine concluſ. 2. & 3. Ratio huius opinionis eſt. Primò, quia Apoſtolus ad Hebr. cap. 11. non videtur aliam fidem requirere. Secundò, quia hæc fides eſt ſufficiens vt quis poſſit per actum contritionis ad Deum conuerti, & in ea ſufficienter videtur implicitè contineri fides Chriſti. Tertiò, quia alias plurimis Gentilibus, quibus non fuit reuelatus Meſſias, fuiſſet impoſſibilis ſalus.

Durand.
Richard.
Baiñ.
Hebr. 11.

132 Secunda ſententia docet, priorem ſententiam ſaltem fuiſſe veram pro tempore legis naturæ; ſecus tamen fuiſſe tempore legis Moyſis. Ita Alenſis 3. p. qu. 69. membr. 3. art. 1. & 2. Prior pars probari poteſt tertia ratione allata pro priori ſententia. Secunda autem probatur: quia tempore legis Moyſis fuit aduentus Meſſiæ apertè reuelatus, & omnibus credendus propoſitus.

Alenſ.

133 Tertia ſententia docet, omni tempore fuiſſe neceſſarium explicitè credere, non ſolùm Chriſtũ venturum, ſed etiam eum fore verum Deum & hominem, & morte ſua nos redempturum. Ita quidam apud Bañez 2. 2. q. 2. art. 8. dub. 2. concl. 5. Eamdem opinionem tenuit quidam olim tempore S. Bernardi, qui putabat omnes veteres iuſtos ea omnia quæ fides docet de Chriſto, tam explicitè crediſſe futura, quàm nos credimus facta, quem ipſe epiſtola 77. fusè refutat. Dicta autem ſentētia videtur maximè niti auctoritate D. Auguſtini, qui ſæpius docet, quouis tempore fuiſſe neceſſarium ad iuſtificationem credere Chriſti diuinitatem, natiuitatem, & mortem: cuius verba infrà referemus, & oſtendemus ea debere intelligi de fide implicita iſtorum myſteriorum.

Bañez.
Bernardus.

Quarta demum ſententia, quàm infrà probabo, docet, neceſſarium iis fuiſſe credere explicitè Meſſiam venturum, iuxta ſecundum modum explicatum num. 130.

Tertia difficultas eſt, vtrùm poſt Chriſtum natum, ac ſufficientem Euangelij promulgationem neceſſitate medij ad iuſtificationem ſit neceſſarium explicitè credere Chriſtum eſſe verum Deum & hominem, noſque ſua morte redemiſſe, ac à mortuis reſurrexiſſe?

134 Multi id abſolutè affirmant; ita cum quibuſdam recentioribus Lorca 2. 2. diſp. 22. n. 4. & Carthuſ. in 3. q. 1. §. *Præterea ad fidem.* & Peſantius 2. 2. q. 2. art. 7. dub. 1. concl. 6. Malderus ibidem, Valentia diſp. 1. q. 2. puncto 4. Sanchez in præcepta lib. 2. c. 2. & alij. Ex antiquis autem citantur pro eadem ſententia Primò, Magiſter in 3. d. 25. vbi §. 1. quærit an olim ad ſalutem ſuffecerit credere quòd Deus ſit, & ſit remunerator ſperantium in ſe. & ſubdit: *Nam tempore gratiæ conſtat certiſſimè, hoc non ſufficere; oportet enim vniuerſa credi, quæ in Symbolis continentur.* quæ in ſequentibus patagraphis etiam ſæpius ſupponit. Sed hoc aut nihil probat, aut nimium. nam ſi intelligatur de neceſſitate medij, & fide explicita, eſt apertè falſum: nam multa in Symbolis continentur, ſine quorum explicita fide poteſt obtineri ſalus ab iis qui ea inuincibiliter ignorant. Vt quòd Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedat, &c. Quare Magiſter videtur intelligendus de fide implicita, aut potiùs de neceſſitate præcepti. & ſic verba citata nihil probant.

Lorca.
Carthuſ.
Peſantius.
Malder.
Valentia.
Sanchez.
Magiſter.

135 Secundò, citatur Bonauent. ibidem a. 1. q. 3. vbi ait iam omnes Chriſtianos teneri credere Deum eſſe trinum & vnum, Chriſti natiuitatem, paſſionem, & reſurrectionem: & peccatorum remiſſionem. & ſubdit, *Ab horum cognitione & notitia nullus ratione vtens excipitur, nec ignorantia excuſatur; quia non poteſt eſſe talis ignorantia ſine negligentia & contemptu.* Item Scotus ibidẽ q. 1. §. *Sed poſito.* vbi in fine ait, quemlibet etiam rudem teneri aliquando explicitè credere *quæ ſunt groſſa ad capiendum: ſicut quòd Chriſtus natus eſt & paſſus, & alia quæ pertinent ad redemptionem.*

Bonauent.

Sed

136 Sed vterque loquitur apertè de neceſſitate præcepti,& de iis, qui inter Chriſtianos viuunt. Quod ex D. Bonauent. patet; quia ait ideo nullum ab illorum neceſſaria cognitione excipi,quia nemo ea poteſt ſine negligentia & contemptu ignorare,quod probat,quia hæc non ſolùm ex concionibus, ſed etiam ex Eccleſiæ vſu (quo ſcilicet feſtis annuis celebrat dicta myſteria) & conſuetudine ſignandi ſe cruce in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quiuis poteſt diſcere. Quæ patet ſolis iis conuenire qui inter Catholicos verſantur; nullo autem modo remotis barbaris, qui numquam de iis rebus audiuerũt. Item cùm dicat,eos ideò non excuſari,quia nequeunt ea ſine culpa ignorare,patet eum non loqui de iis, qui hæc numquam audiuerunt, ideóque ea inuincibiliter ignorant; & conſequenter non loquitur de neceſſitate medij, à qua nulla impotentia excuſat.

137 Idem probatur de Scoto,quia ſicut ibi dicit rudiores teneri dicta explicitè credere, ita docet, doctos teneri omnes fidei articulos explicitè credere. Secundò, quia paulò antè dixerat rudiores non teneri explicitè credere illa quæ ſubtilia ſunt, quæque non ita poſſunt capere; quia Deus nullum obligat ad impoſſibile. Ex quibus patet Primò, eum non loqui de neceſſitate medij,quæ non diſtinguit inter rudes & doctos,nec tollitur per impoſſibilitatem. Secundò, eum non velle eos teneri dicta credere, qui de iis nihil vnquam audire potuerunt, quia docet neminem teneri ad impoſſibile. His adde Scotum ibidem expreſsè docere, non omnes teneri habere explicitam & diſtinctam fidem Trinitatis; vnde conſequenter neceſſariò dicendum eſt, non omnes teneri credere diſtinctè myſterium incarnationis; quia ad hoc neceſſarium eſt credere ſecundam perſonam eſſe diſtinctam à prima & tertia,& eſſe ſolam incarnatam, quod ſine explicita fide Trinitatis fieri nequit. Quare Scotus videtur omnino fuiſſe in contraria ſententia.

138 Gabriel. Tertiò,citatur Gabriel in 3.d.25.quæſt.vnica concluſ.3.& 4. ſed ibi nihil de hac re definit, ſed in concluſ.3.remittit ſe ad concluſ.5.vbi idem omnino docet, quod Scotus ſuprà. quare potiùs pro contraria ſententia facit.

Alenſis. Quartò, citatur Alenſis 3.p. quæſt.82. membr.3. art.1.ſed ipſe non ſatis ſe explicat,an loquatur de neceſſitate medij an præcepti. Demum citatur D.Thom. (D.Thomas.) 2.2. quæſt.2. art.7. vbi in corpore docet, iam omnes teneri explicitè credere myſterium incarnationis & Trinitatis. Sed loquitur de neceſſitate præcepti: nam in reſponſione ad 3. expreſsè docet, in iis qui habent eorum inuincibilem ignorantiam,ſufficere fidem implicitam.

139 Marci vlt. Probatur autem hæc ſententia. Primò, ex Scripturis,& quidem Primò, ex illo Marci vltimo: *Prædicate Euangelium omni creaturæ. qui crediderit & baptizatus fuerit,ſaluus erit; qui vero non crediderit,condemnabitur.* Bernard. Quem locum explicans D. Bernardus epiſtola 77. docet ibi dici damnandum qui non crediderit, non verò eum qui non fuerit baptizatus; quia fides (ſcilicet viua & caritate informata, de qua ibi loquitur Bernard.) quandoque ſola ſufficit ad ſalutem, ſine ea verò nihil ſufficit. Quare, teſte D. Bernardo, dicto loco Marci agitur de fide neceſſaria neceſſitate medij, & tamen agitur de fide explicita Trinitatis & incarnationis,quam Apoſtoli iubebantur prædicare: ergo hæc eſt neceſſaria neceſſitate medij.

1. Cor. 3. Secundò, quia Apoſtolus 1.ad Corinth. 3. docet, Chriſtum eſſe neceſſarium fundamentum, ſuper quo ſolo & nullo alio poſſit ædificium ſpirituale ædificari: hoc autem fit per fidem:ergo,&c.

Rom. 10. Tertiò,ad Roman. 10. dicitur, *Hoc eſt verbum fidei quod prædicamus: quoniam ſi credideris in Dominum Ieſum Chriſtum, & ore tuo confitearis, & in corde tuo credideris, quòd Deus ſuſcitauit eum à mortuis, ſaluus eris.* vbi ad ſalutem requiritur expreſſa fides mortis & reſurrectionis Chriſti.

Quartò, Iohann. 3. dicitur, *Qui credit in illum* Iohan. 3. (Chriſtum) *non iudicatur;qui autem non credit, iam iudicatus eſt; quia non credit in nomine Filij Dei vnigeniti* Vbi expreſsè dicitur omnes manere in damnationis ſententia qui non credunt in Chriſtum. Et quòd loquatur de fide explicita, patet, quia comparat ibi ſe mortémque ſuam cum exaltatione ſerpentis in deſerto, docétque ſicut morſi à ſerpentibus illius aſpectu ſanabantur, ita nos habere ſalutem, ſiue ſanari à peccatis ex fide ipſius Chriſti exaltati in cruce: atqui vt læſi à ſerpentibus ſanarentur, debebant æneum ſerpentem explicitè intueri: ergo vt ſanemur à peccato,debemus explicitè in Chriſtum crucifixum credere.

Quintò,quia Iohann. 17. dicitur, *Hæc eſt autem vita* Iohan. 17. *æterna*, (id eſt vera & neceſſaria via ad vitam æternam) *vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* vbi cognitio Chriſti dicitur eodem modo via ad vitam æternam,ſicut cognitio Dei: atqui hæc neceſſariò debet eſſe explicita: ergo & illa. Adferuntur plura alia loca, ſed quæ ſolùm probent, aut nos non potuiſſe ſaluari ſine meritis & amore Chriſti,aut horum fidem implicitam eſſe neceſſariam, aut loquuntur de neceſſitate præcepti: atque ita iam allata maximè videntur vrgere.

Probatur Secundò,ex Patribus:quia S. Auguſt.lib. 140 de Corrept.& gratia cap.7. ait: *Si enim, ſicut veritas* Auguſt. *loquitur, nemo liberatur à damnatione, quæ facta eſt per Adam, niſi per fidem Ieſu Chriſti;& tamen ab hac damnatione non ſe liberabunt,qui dicere poterunt ſe non audiuiſſe Euangelium Chriſti,* &c. Vbi apertè docet,neminem, quantumuis non potuerit audire Euangelium, poſſe damnationem euadere ſine fide Chriſti; vnde infrà docet, non eſſe dubium quin Deus omnibus prædeſtinatis procuret prædicari Euangelium ſine cuius fide nequeunt ſaluari, vnde etiam l.1. de Prædeſt.cap.7.de Cornelio ait: *Cuius accepta eleemoſynæ,& auditæ orationes antequam credidiſſet in Chriſtum; nec tamen ſine aliqua fide donabat,& orabat; nam quomodo inuocaret, in quem non crediderat? ſed ſi poſſet ſine fide Chriſti eſſe ſaluus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apoſtolus Petrus.* Similia habet multis aliis locis. Similiter Chryſoſtomus hom. de fide & lege Chryſoſt. naturæ tom.3. in fine docet, ſicut hominibus primò opus eſt vt præcedat vita,& ſic nutriantur; ita neceſſarium eſſe vt præcedat vitam æternam ſpes in Chriſtum. Vbi etiam docet, Cornelium Centurionem non potuiſſe ſaluari, niſi audiuiſſet à S. Petro fidem Chriſti, & opera eius priùs fuiſſe mortua, eo quòd non procederent ex fide. Item Irenæus lib.3.cap.21. S. Irenæus. *Ignorantes,ait, eum qui ex virgine eſt Emmanuelem,priuantur munere eius quod eſt vita æterna.* Item Bernardus Bernard. epiſt.77.docet fidem in Chriſtum magis neceſſariam eſſe ad ſalutem quàm baptiſmum: ergo illa eſt neceſſaria neceſſitate medij.

Probatur Tertiò, quia in Symbolo Athanaſij, in 141 quo myſterium Trinitatis & incarnationis explicitè Athanaſ. traditur,dicitur: *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit.* Item c.*firmiter*,de ſumma Trinitate.& Extrauag. *Vnam* c.Firmiter. *ſanctam*,de maioritate & obedientia.dicitur Eccleſiam extr. Vnam. Catholicam eſſe vnam, extra quam non eſt ſalus; patet autem fidem Eccleſiæ Catholicæ, eſſe fidem explicitam Trinitatis & Incarnationis.

Probatur Quartò ratione. Primò, quia baptiſmus 142 in quo fit explicita profeſſio Trinitatis, eſt neceſſarius neceſſitate medij:ergo in adultis ſimiliter eſt neceſſaria fides explicita Trinitatis, & conſequenter Incarnationis:quia eſt eadẽ vtriuſque ratio. Confirmatur Primò,

Primò,quia paruulis eſt neceſſaria fides explicita Trinitatis expreſſa in baptiſmo re ſuſcepto: ergo etiam adultis; quia incredibile eſt in adultis fidem minorem requiri, quàm in paruulis. Confirmatur Secundò,quia in Sacramento,quo iam paruuli iuſtificantur, requiritur magis explicita proteſtatio fidei Trinitatis, quàm olim requirebatur in eo, quo iuſtificabantur ante legem gratiæ: ergo in iuſtificatione adulti etiam fides magis explicita requiritur.

Secundò, quia nemo iam poteſt ſaluari niſi Chriſtianus: atqui ſine fide explicita Chriſti, nemo eſt Chriſtianus, (quia in hoc differt Chriſtianus à Iudæo, quòd ille habet fidem explicitam Chriſti, hic ſolùm implicitam:) ergo nemo poteſt ſaluari ſine fide explicita Chriſti.

Canus. Banez. à Caſtro.

143 Canus verò relect. de Sacramentis in communi p. 2.q.2.concluſ.3.& Bañez 2.2.q.2.art.8.dub.vlt.concluſ.1.& 2.& à Caſtro lib. 2. de Lege pœnali cap.14. docent fidem implicitam Incarnationis ac mortis Chriſti ſufficere quidem ad iuſtificationem, non tamen ad ingrediendum vitam æternam. Probant præcipuè: quia Cornelius Actor. 10. ante fidem explicitam Chriſti fuit iuſtificatus,& tamen non potuit ſine ea ſaluari; quod probant ex teſtimoniis Auguſt. & Chryſoſt. allatis n.140.

Actor.10.

144 Quarta difficultas eſt circa myſterium Trinitatis: circa quod ferè eædem ſunt ſententiæ,ac circa myſterium Incarnationis: qui enim circa hoc requirunt fidem explicitam,etiam circa illud ſimilem requirunt; & neceſſariò vnum ex altero ſequitur. Quia ego nequeo explicitè credere ſolùm Filiũ inter diuinas perſonas eſſe incarnatum,& ſimul cum aliis perſonis eſſe vnum verum & propriè dictum Deum, niſi credam tres perſonas inter ſe diſtinctas in ratione perſonæ, eſſe vnum Deum. Item non eſt ratio cur iam teneat explicitè credere myſterium Trinitatis,niſi vt poſſim explicitè credere myſteriũ Incarnationis. Vnde etiam myſterium Trinitatis primùm cœpit vulgo credendum proponi poſt Chriſti incarnationem, quo tempore hoc myſterium fuit ſaltem neceſſitate præcepti ab omnibus neceſſariò explicitè credendum.

Cur poſt Chriſtũ primò inceperit proponi myſterium Trinitatis explicitè credendum.

145 Conclvsio I. Omnino dicendum eſt,fidem ſupernaturalem etiam eorũm quæ poſſumus naturaliter cognoſcere,(v.c.Deum eſſe vnum, eſſe creatorem & gubernatorem vniuerſi; habere rerum humanarum prouidentiam, animam humanam eſſe immortalem) eſſe medium neceſſarium ad ſalutem. Hanc concluſ. tenent omnes,qui docent fidem poſſe conſiſtere cum ſcientia;& quidam etiam alij, vt patet apud Turrian. 2.2.diſput.26. dub.1. Sequitur apertè ex dictis ſuprà n.125.& ſequentibus, & diſp.11. dub.1. vbi fundamenta contrariæ ſententiæ refutaui, & ex illo Apoſtoli ad Hebræos 11. *Accedentem enim ad Deum oportet credere quia eſt*,oſtendi clarè conuinci,quãuis,etiam qui hoc naturaliter cognoſcit, deberet id credere.

Turrian. *Hebr.11.*

146 Et hîc breuiter confirmo: quia iſtarum rerum cognitio non ſolùm (prout aliqui contrariæ ſententiæ auctores volunt) præſupponitur iuſtificationi quaſi per accidens, ſicut eidem præſupponitur hominem eſſe natum aut creatum à Deo;ſed eſt medium per ſe conducens, atque adeò neceſſariò requiſitum ad ſalutem,vt patet tum ex eo ad Hebræos 11. *Accedentem enim ad Deum oportet credere quia eſt.* Vbi hæc fides tamquam medium neceſſarium & ſine quo nequeo accedere ad Deum,requiritur. Tum quia tota religio Chriſtiana tamquam primo ſuo fundamento,ſine quo nequeat ſubſiſtere, nititur, ac in ſuis actionibus dirigitur iſtarum rerum cognitione. Vt enim Deum amem, neceſſariò dirigor illa cognitione,qua cognoſco illum eſſe.Item vt eum cultu latriæ tamquam primum rerum omnium principium venerer, neceſſariò dirigor ea cognitione, qua cognoſco eum eſſe tale principium. Rurſum vt eum timeam, aut aliquid ab eo ſperem,neceſſariò dirigor cognitione,qua ſcio eum habere rerum omnium prouidentiam. ergo horum cognitio eſt verum ac omnino neceſſarium medium,ad eliciendas eiuſmodi actiones, quibus ad iuſtitiam diſponimur, & fundamentum quo religio noſtra nititur. Vnde ſic argumentor, vel ſufficit ad iuſtificationem illa cognoſcere cognitione naturali, & tunc cognitio naturalis erit initium ſalutis, & medium ad eam conducens; quod apertè à Mileuit. & Arauſic. in Pelagianis damnatum eſt: vel non ſufficit illa ita cognoſcere, ſed neceſſarium eſt ea fide ſupernaturali credere; & tunc vera eſt noſtra concluſio.

Cognitio, qua cognoſcimus Deũ eſſe, & nos gubernare, eſt medium neceſſariũ & fundamẽtum noſtræ ſalutis.

Mileuit. Arauſic.

Nec ſufficit dicere,ea credere eſſe neceſſarium non ſecundùm ſe, ſed prout implicitè continentur in alio obiecto ſupernaturali. quia hoc iam refutaui n.126.

Conclvsio II. Poſt lapſum Adami ſemper fuit ad ſalutem neceſſarium medium explicitè credere venturum aliquem mediatorem, cuius meritis poſſemus à Deo gratiam,& miſericordiam, ac demum ſalutem conſequi. Ita Magiſter in 3.diſtinct.25.& cum eo maxima pars Theologorum, quos fusè citat & ſequitur Lorca 2.2.diſputatione 21.numero 4. Probatur Primò, ex Scriptura:quia Actorum 4. cùm S.Petrus reprehendiſſet principes populi,quòd Chriſtum reprobaſſent, nec voluiſſent in eum credere, ſubdit: *Et non eſt in aliquo alio ſalus. Nec enim aliud nomen datum eſt ſub cælo hominibus, in quo* (ſcilicet credendo) *oporteat nos ſaluos fieri.* Vbi apertè oſtendit neceſſariam omnino eſſe fidem in Chriſtum,vt quis poſſit ſaluari. Nec poteſt intelligi ſolùm de tempore futuro, ſiue quòd fuit poſt Chriſtum, quia Petrus generatim loquitur: & aliàs ſequeretur, aliquando aliquos in alio nomine fuiſſe ſaluatos. quod abſurdum eſt. 147

Quæ fides fuerit neceſſaria in lege naturæ & Moyſis.

Magiſter. *Lorca.* *Actor. 4.*

Clariora hæc ſunt apud Apoſtolum ad Romanos 148
3. Vbi cùm generatim docuiſſet, omnes antiquos fuiſſe ſub peccato, nec per legẽ potuiſſe ſaluari, deinde oſtendens qua ratione iuſtificati fuerint, quicumque fuerunt iuſtificati ſubdit: *Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum;non enim eſt diſtinctio. Omnes enim peccauerunt; & egent gloria Dei: iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem poſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius.* & infrà: *Vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificans eum qui eſt ex fide Ieſu Chriſti.* Vbi generatim docet,ſicut omnes peccauerunt, & gloria ſiue gratia & redemptione Chriſti egent, ita omnes iuſtificari per fidem in Chriſtum. Sicut igitur illud generatim omnibus hominibus poſt lapſum Adami conuenit, ita etiam hoc.

Rom. 3.

Idem apertè docet ad Galat. 3. vbi ait: *Cognoſcite ergo, quia qui ex fide ſunt, ij ſunt filij Abrahæ. Prouidens autem Scriptura,quia ex fide iuſtificat Gentes Deus, prænunciauit Abrahæ; Quia benedicentur in te omnes generationes.* Vbi docet,Gentes iuſtificari illa fide,quæ nititur illa promiſſione facta Abrahæ. Et paulò poſt oſtendens,quæ ſit illa promiſſio,ait: *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius.non dixit, & ſeminibus, quaſi in multis;ſed quaſi in vno, Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.* Vbi apertè oſtendit, omnes gentes antiquitus ex fide Chriſti iuſtificatas fuiſſe; & ideò Scripturam dixiſſe omnes gentes in ſemine Abrahæ benedicendas; vt oſtenderet cuius meritis ac fide eſſent benedicendæ; vnde infrà ſubdit,legem non potuiſſe conferre ſalutem, & Scripturam omnia concluſiſſe ſub peccato (id eſt, oſtendiſſe omnes eſſe peccatores, & egere gloria Dei, vt dicitur ad Romanos 3.) *Vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.* Vbi apertè docet, ſicut omnes fuerunt in peccato, ita omnes accepiſſe iuſtitiam & benedictionem ex fide Chriſti, 149

Galat. 3.

quicum

1.Cor.10. quicumque illam acceperunt. Vnde etiam 1. ad Corinth. 10. docet, omnes antiquos eamdem ſpiritalem eſcam manducaſſe, & eumdem potum bibiſſe de ſpiritali petra, quæ erat Chriſtus. quod nequit aliter intelligi niſi de manducatione & potatione per fidem in Chriſtum.

150 Ioan. 3. Idem apertè probatur ex Ioannis 3. vbi Chriſtus ait: *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ita exaltari oportet filium hominis* (ſcilicet moriendo in cruce) *vt omnis qui credit in ipſum, non pereat.* Vbi comparat ſuam crucifixionem cum exaltatione illius ſerpentis; quia ſicut hic fuit exaltatus in deſerto, vt poſſent ſanari qui à ſerpentibus erant læſi, ita Chriſtus fuit crucifixus, vt poſſent ſanari qui aſtutia ſerpentis in paradiſo peccatum originale contraxerant; & ſicut æneus ſerpens nullum ſanabat niſi in ſe aſpicientem, ita Chriſtus ſolùm ſanat in ſe credentes. hoc enim apertè ſignificant iſta verba, *Vt omnis qui credit in ipſum non pereat.* Vnde infrà ſubdit: *Qui credit in eum non iudicatur; qui autem non credit, iam iudicatus eſt* (id eſt manet in antiqua damnatione iam olim per peccatum originale, aliáve contracta) *quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei.* Id eſt, ſicut olim omnes in deſerto læſi à ſerpentibus, qui aſpiciebant ſerpentem æneum ſanabantur, qui autem eum non aſpiciebant neceſſariò moriebantur, quia eum non aſpiciebant: ita omnes diaboli arte infecti peccato, vt ſanentur, ſiue ne pereant, debent neceſſariò credere in Chriſtum crucifixum.

Cõparatio Chriſti cum ſerpente æneo.

Fides Chriſti adultis omnibus neceſſaria eſt, quibus paſſio eſt neceſſaria.

Ex quibus patet, quòd ſicut Chriſtus fuit exaltatus in cruce, non ſolùm vt poſteri, ſed etiam vt præcedentes ſiue Iudæi, ſiue Gẽtiles poſſent liberari à peccato, nec vllus omninò ſine eius morte potuit liberari, ita nemo potuerit liberari ſine eius fide. Quæ ſemper intellige de vtentibus ratione, quia infantibus fides actualis non eſt neceſſaria.

151 Probatur Secundò, ex Patribus citatis ſuprà n. 140. qui apertè docent neminem vmquam potuiſſe liberari à peccato, aut ſaluari ſine fide Chriſti, &, vt patet ex eorum contextu, generatim loquuntur de omnibus qui peccato Adami infecti fuerunt.

Auguſt. Addam hîc clariſſimum locum D. Auguſtini ex lib. 2. de Gratia Chriſti, ſiue de peccato originali cap. 24. Vbi poſtquam citaſſet illud Actorum 4. *Non enim eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri*; addit: *Itaque ſine iſta fide, hoc eſt ſine fide vnius mediatoris Dei & hominum, hominis Chriſti Ieſu, ſine fide inquam reſurrectionis eius, quam Deus hominibus definiuit, quæ vtique ſine incarnatione eius ac morte non poteſt veraciter credi. Sine fide ergo incarnationis & mortis & reſurrectionis Chriſti, nec antiquos iuſtos vt iuſti eſſent à peccatis potuiſſe mundari, & Dei gratia iuſtificari, veritas Chriſtiana non dubitat: ſiue in iis iuſtis quos ſancta Scriptura commemorat, ſiue in iis iuſtis, quos quidem illa non commemorat, ſed tamen fuiſſe credendi ſunt; vel ante diluuium, vel inde vſque ad datam legem, vel ipſius legis tempore, non ſolùm in filiis Iſraël, ſicut fuerunt Prophetæ, ſed etiam extra eumdem populum, ſicut fuit Iob.*

152 Item lib. 18. de Ciuitate cap. 47. agens de iis, qui olim ex Gentibus ſaluati ſunt, ait, *Quod nemini conceſſum fuiſſe credendum eſt, niſi cui diuinitus reuelatus vnus mediator Dei & hominum homo, Chriſtus Ieſus, qui venturus in carne, ſic antiquis ſanctis prænunciabatur, quemadmodum veniſſe nobis nunciatus eſt; vt vna eadémque fides per ipſum, omnes in Dei ciuitatem, in domum Dei, in Dei templum prædeſtinatos perducat ad Deum.*

Item lib. de Natura & gratia c. 44. *Ea quippe*, inquit, *fides iuſtos ſanauit antiquos, quæ ſanat, & nos, id eſt mediatoris Dei & hominum hominis Ieſu Chriſti, fides ſanguinis eius, fides crucis eius, fides mortis & reſurrectionis eius.*

In his autem duobus teſtimoniis notandum eſt, eum dicere Chriſtum, omnibus iis qui olim ſalui facti ſunt neceſſariò fuiſſe reuelatum, quo ſignificatur eos particularem & aliquo modo diſtinctam de eo, ſaltem ſub nomine mediatoris, habuiſſe fidem. Aliàs ſi tantùm credidiſſent Deum eos ſaluaturum modis ſibi cognitis, ſine particulari cognitione mediatoris venturi, non poſſet verè & propriè dici iis Chriſtus eſſe reuelatus venturus, cùm hac ratione non potuiſſent vllo modo coniicere an eſſet venturus necne. Item notandum, quòd dicit eamdem fuiſſe eorum fidem de Chriſto ac noſtram, & fuiſſe ſic illis reuelatum venturum, ſicut nobis reuelatus eſt veniſſe. Quibus verbis ſignificat eamdem fidem vtriſque neceſſitate medij fuiſſe neceſſariam. 153

Probatur Tertiò, ratione, non quidem ex natura rei omnino eſſe impoſſibile aliquem aliter, ſi Deus vellet, iuſtificari; ſed quòd omnino conuenerit Deum non velle aliquem aliter iuſtificari. Quia ex pluribus Scripturæ locis conſtat neminem poſſe iuſtificari, niſi per merita Chriſti, & niſi hic in eum, tamquam caput in membra, & vitis in palmites, ſuam gratiam influat ſiue deriuet, vt conſtat ex Tridentino ſeſſione 6. c. 16. & ex Ioannis 15. Vbi dicitur neminem poſſe facere fructum pertinentem ad ſalutem, niſi ſit ac manſerit in Chriſto vt palmes in vite, & aliàs proiiciendum eſſe foras ad comburendum: atqui qui in Chriſtum non credit, nequit eſſe membrum ipſius, aut tamquam palmes in eo manere: ergo ſine ea fide nequit facere fructum ſalutis aut iuſtificari. Minor probatur: quia Ioannis 6. dicimur per fidem venire ad Chriſtum; & in Tridentino ſeſſione 6. c. 7. dicimur per fidem incipere vniri Chriſto: atqui nõ poſſumus tamquam palmites eſſe aut manere in Chriſto, niſi priùs ad eum acceſſerimus, eíque cœperimus vniri: ergo antequam in Chriſtum credamus, non poſſumus in eo eſſe ac manere tamquam palmites in vite. 154

Nemo iuſtificatur niſi meritis & influxu Chriſti. Trident. Ioan. 15.

Sine fide in Chriſtum nemo poteſt eſſe mẽbrum aut palmes Chriſti. Ioan. 6.

Secundò, quia ſicut Deus eſt cauſa vniuerſalis effectiua noſtræ iuſtificationis & ſalutis, ita Chriſtus reſpectu omnium omnino hominum eſt eiuſdem cauſa vniuerſalis meritoria, vt docet Tridentinum ſeſſione 6. c. 7. ergo ſicut nemo poteſt iuſtificari aut Deo placere, niſi per fidem acceſſerit ad Deum, vt docet Apoſtolus ad Hebræos 11. ita nemo poteſt iuſtificari, niſi per fidem accedat ad Chriſtum, in eum credendo. Videtur enim omnino eadem conuenientia ac neceſſitas. Vnde etiam D. Auguſtinus locis ſuprà citatis, & alibi, ex eo quòd nemo poteſt ſaluari ſine meritis Chriſti, infert neminem poſſe ſaluari ſine fide Chriſti. Hinc etiam libr. de Natura & gratia c. 2. cùm docuiſſet ſi fieri potuiſſet, vt qui de Chriſto nihil audiuiſſet, ſine eius fide credendo in Deum creatorem rectè ac iuſtè viueret, fieri etiam potuiſſe vt ſine fide Chriſti ſaluaretur, ſubdit: *Quod ſi fieri potuit aut poteſt, hoc & ego dico, quod de lege dixit Apoſtolus; Ergo Chriſtus gratis mortuus eſt.* & infrà: *Si autem non gratis Chriſtus mortuus eſt; ergo omnis humana natura iuſtificari & redimi ab ira Dei iuſtiſſima, hoc eſt à vindicta, nullo modo poteſt, niſi per fidem & Sacramentum ſanguinis Chriſti.* Vbi omnino pro eodem habet aliquem poſſe iuſtificari ſine fide Chriſti, & poſſe iuſtificari ſine gratia ac meritis Chriſti.

Chriſtus eſt vniuerſalis cauſa meritoria noſtræ ſalutis. Trident. Hebr. 11. Auguſt.

Dices, iam dicta ſufficienter quidem probare, neminem poſſe ſaluari aut iuſtificari ſine fide Chriſti, non tamen probare requiri fidem explicitam in Chriſtum, ſiue in mediatorem: nam qui credit in Deum iuſtificatorem & ſaluatorem; ſiue qui credit ſe diuino auxilio modo Deo cognito ſibi conferendo eſſe ſaluandum, implicitè credit in Chriſtum, per quem Deus ipſi id auxilium collaturus eſt; & hoc modo poſſunt omnia dicta loca explicari. Confirmatur:

quia ſi ea loca debeant intelligi de fide explicita, tunc nimiùm probabunt, ſcilicet omnes antiquos neceſſariò debuiſſe credere Chriſtum pro peccatis noſtris moriturum ac reſurrecturum; hoc enim docent omnia teſtimonia D. Auguſtini.

157 Reſpondeo, nego aſſumptum: nam qui dicto modo ſolùm implicitè & confuſè credit in Chriſtum, non magis credit in Chriſtum, quàm credat tempore legis nouæ futura ſeptem Sacramenta, quibus gratia conferatur, & baptiſmum & confeſſionem inſtituenda, vt per ea remittantur peccata; aut quàm credat futuros duodecim Apoſtolos, quorum opera Deus omnes gentes vocet ad fidem & iuſtitiam. idémque eſt de ſimilibus mediis, quibus Deus noſtram ſalutem operatus eſt; quia hæc omnia continentur ſub generali illa Dei prouidentia, qua modis ſibi cognitis noſtram ſalutem voluit operari. Clariſſimè autem patet tam ex Scripturis, quàm ex Patribus ſuprà citatis requirentibus ſpecialiter fidem in Chriſtum, hanc longè aliter requiri, quàm requiratur fides aliorum iſtorum mediorum: nequit autem concipi quomodo hæc fides in Chriſtum ſit ſpecialiter neceſſaria, niſi neceſſaria ſit fides explicita mediatoris.

Nō quæuis implicita fides mediatoris poteſt dici fides in Chriſtum.

158 Ad confirmationem, nego aſſumptum: quia tam Auguſtinus quàm Scripturæ ſolùm requirunt vt hæc ſpeciali ratione, & magis particulatim quàm alia multa myſteria fidei credamus: quod fit dum modo dicto explicitè credimus in mediatorem, qui nos ſuis meritis, modo Deo cognito à miſeriis liberabit. quo caſu directè & ſpecialiter, etſi modo obſcuro & in confuſo, credimus eius mortem & reſurrectionem: quia hic fuit modus, quo nos liberauit. Quod etiam apertè inſinuat D. Auguſtinus epiſtola 49. quæſtione 2. vbi ait, *Itaque ab exordio generis humani, quicumque in eum crediderunt, eúmque vtcumque intellexerunt*, &c. Quibus vltimis verbis videtur inſinuare hæc myſteria non debuiſſe neceſſariò explicitè ab omnibus cognoſci; & quamuis fortè alius ſit huius loci ſenſus, hic tamen etiam eſt probabilis, aut ſaltem ex alio probabiliter infertur.

Auguſt.

159 Dices Secundò, Chriſtus venturus non fuit ab initio omnibus reuelatus; nam videtur primùm Abrahæ fuiſſe facta promiſſio venturi Chriſti; vt videtur colligi ex c. 3. ad Galatas, citato ſuprà n. 149. ergo fides explicita mediatoris non fuit ſemper medium neceſſarium ad ſalutem.

Galat. 3.

Reſpondeo, nego antecedens: nam certum eſt ſtatim ab initio Adamo poſt lapſum fuiſſe reuelatum venturum Meſſiam. vt patet vel ex illo Geneſis 3. *Et ipſa conteret caput tuum.* Vbi prædicitur Beatam Virginem pariendo Chriſtum contrituram caput diaboli: in Hebræo habetur, *Et ipſum* (ſcilicet ſemen mulieris) *conteret caput tuum.* Vbi (vt teſtatur D. Leo ſermone 2. de natiuitate Chriſti ſub initium) promittitur Chriſtus ex Eua naſciturus, qui ſerpentis, ſiue diaboli, caput conterat, eum ſua morte ſuperando. Nulli autem poteſt eſſe dubium quin Adam hæc poſteris tradiderit. Item teſtatur S. Iudas in ſua epiſtola Enoch ſeptimum ab Adam prophetaſſe de Chriſto, eiúſque aduentu ad iudicium. Et quamuis fortè liber ex quo hoc S. Iudas deſcripſit, non fuerit canonicus, tamen de fide eſt ea eſſe vera quæ ipſe ex illo citat; quia aliàs ipſe ſcripſiſſet falſa, quod ſine hæreſi dici nequit.

Chriſtus ſtatim poſt lapſum promiſſus.

Geneſ. 3.

D. Leo.

S. Iudas.

Ad confirmationem, Reſpondeo in illo c. 3. ad Galatas ſolùm inſinuari Abrahamum fuiſſe primum cui multiplicatis iam hominibus poſt diluuium fuit facta promiſſio quòd Chriſtus ex eius ſemine naſceretur. Similiter Noë de eadem re ſuos poſteros inſtruxit; vnde vt patet ex hiſtoria Iob c. 19. etiam alij, qui non erant Iudæi, habuerunt cognitionem mediatoris venturi. Item Sibyllæ multa de Chriſto prædixerunt. Atque ita, quantum eſt ex parte Dei, huius rei notitia ſufficienter fuit hominibus reuelata. Quòd ſi verò aliquibus fuit incognita, ſuis peccatis id imputent, quibus diuinam illuſtrationem impediuerunt. nam ſi cum gratiæ diuinæ auxilio, prout poterant & tenebantur, elaboraſſent, vt bene viuerent, & neceſſaria ad ſalutem cognoſcerent, Deus eos vlteriùs illuminaſſet, donec ad veram fidem perueniſſent.

Etiam non Iudæi olim habuerunt cognitionē mediatoris.

Dices Tertiò, Ad eliciendum verum actum caritatis ac contritionis, ſufficit credere Deum eſſe vnum, creatorem totius vniuerſi, & habere rerum humanarum prouidentiam, nóſque ab eo peccatorum veniam ac beatitudinem debere ſperare: ergo qui hæc ſola credit, poterit elicere actum caritatis ac contritionis, & ita iuſtificari. Reſpondeo hoc ſolùm probare, ex natura rei fidem explicitam mediatoris non eſſe abſolutè neceſſariam, vt peccator poſſit iuſtificari, ſicut nec meritum ſiue ſatisfactio Chriſti fuit ad hoc abſolutè neceſſaria, quia Deus ſine his potuiſſet abſolutè nobis dare gratiam ex mera ſua liberalitate, qua poſſemus de peccatis conteri, & deinde contritis peccata remittere. Sicut tamen magis conueniens fuit hæc fieri mediantibus meritis & ſatisfactione Chriſti, vt hac ratione diuinæ iuſtitiæ ſatisfieret: ita etiam conuenientius fuit nemini remitti peccata ſine fide in Chriſtum, ob dicta ſuprà num. 154. & 155. Ideóque ſicut Deus abſolutè ſtatuit nemini dare gratiam, qua poſſit conuerti, niſi per merita Chriſti: ita abſolutè ſtatuit nemini infideli dare gratiā ſufficientem vt poſſit elicere actum caritatis aut contritionis, niſi priùs excitauerit eum ad fidem in Chriſtum; & & quamdiu hanc non habet, illam gratiam ei non dat: & conſequenter ipſe nequit ſupradictos actus elicere. Ex quibus patet reſponſio ad argumenta poſita numero 151. 160

Cur nemo poſſit cōteri ſine fide Chriſti.

Conclvsio III. Ante Chriſti aduentum non erat neceſſarium ad iuſtificationem neceſſitate medij explicitè credere aut myſterium Trinitatis, aut Chriſtum futurum verè Deum & hominem, aut ſua morte nos liberaturum à peccatis. Hæc eſt communis Theologorum cum Magiſtro in 3. d. 25. §. 2. & D. Thom. 2. 2. q. 2. a. 7. in corpore. vbi docent, minores ſiue ſimpliciores non debuiſſe neceſſariò ſupradicta explicitè credere. Et eſt aperta ſententia D. Bernardi epiſt. 77. vbi contrariam ſententiam fuſè refutat. 161

Magiſter. D. Thom.

Bernard.

Probatur, quia, etſi antiquis fuerit obſcurè myſterium Trinitatis, incarnationis, & mortis Chriſti prænunciatum; non fuit tamen illis explicitè & apertè credendum propoſitum, niſi fortè quibuſdam à Deo ſpecialiter illuminatis, reliquis verò nullo modo ante aduentum Chriſti ſufficienter explicabatur, vt poſſent id explicitè cognoſcere; atque ita nemo eorum id vnquam explicitè cognouit ſine ſpeciali aliqua Dei reuelatione, aut ſingulari mentis in Scripturis intelligendis illuſtratione; vt docet D. Bernardus ſuprà. Quod vel inde patet, quòd tempore etiam Chriſti non modò vulgus Iudæorum, ſed etiam ſacerdotes & legis doctores, & boni ac pij ignorarint Chriſtum fore verè Deum, ac ſua morte nos liberaturum à peccatis: vt patet Ioannis 3. vbi hæc debuerunt Nicodemo legis doctori ſpeciatim explicari, vt poſſet ea ſcire: & adhuc vix ea capere poterat.

Myſterium Trinitatis olim paucis fuit explicitè reuelatū.

Bernard.

Ioan. 3.

Probatur Secundò, ex Scripturis. Ad Epheſios 3. verſ. 5. dicitur myſterium Chriſti, ſiue incarnationis & mortis ipſius non fuiſſe agnitum ſuperioribus ſæculis, ſicut reuelatum fuit Apoſtolis. Et verſ. 9. dicit Apoſtolus, ſibi commiſſum eſſe Gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo. Sacramentum autem ibi vocat ſecretum 162

Epheſ. 3.

in

incarnationis & paſſionis filij Dei; quod ita etiam ipſis Iudæis erat ignotum, vt illud prædicantes eſſent Iudæis ſcandalum, & Gentibus ſtultitia; vt dicitur 1. ad Corinth. 1. verſ. 23. Item ad Coloſſ. 1. ait Paulus ſibi commiſſam diſpenſationem annunciandi myſterium (ſcilicet incarnationis & paſſionis Chriſti, vt patet ex contextu) quod abſconditum fuit à ſeculis & generationibus; nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis eius. Quæ verè dici non poſſent, ſi hæc myſteria fuiſſent in lege antiqua ſufficienter reuelata, & omnibus credenda propoſita, ita vt omnes potuiſſent illa explicitè credere. Quare cùm nemo obligetur ad impoſſibile, ſequitur ne quidem neceſſitate præcepti homines fuiſſe tunc communiter obligatos ſupradicta explicitè credere.

1. Cor. 1.
Coloſſ. 1.

Antiquis nō erat præcepta explicita fides incarnationis.

163 CONCLVSIO VI. Etſi ſententia allata n. 134. ſit probabilis, tum propter auctoritatem Doctorum qui eam tenent, tum etiam propter probabiles rationes; tamen contraria non eſt minùs probabilis, ſcilicet etiam in lege gratiæ non eſſe neceſſitate medij neceſſarium ad iuſtificationem vt quis explicitè credat myſterium incarnationis, ſiue ſecundam perſonam fuiſſe incarnatam, & Chriſtum fuiſſe verum Deum & hominem, & pro nobis in cruce mortuum ac reſurrexiſſe: atque adeò ſufficere vt hæc implicitè credat, credendo explicitè eum eſſe mediatorem & ſaluatorem noſtrum. Ita Richard. in 3. d. 25. a. 4. q. 1. Vega lib. 6. in Trident. cap. 20. Sotus in 4. d. 5. quæſt. 1. art. 2. Corduba lib. 2. quæſt. 4. propoſit. 3. Michaël Medina lib. 4. de Recta in Deum fide cap. 10. Henriquez lib. 4. de Sacramentis cap. 21. §. 2. vbi etiam alios citat. Suarez in 3. p. tomo 4. diſput. 4. ſect. 2. nu. 17. in fine. Emmanuel Sà v. Fides, num. 1. Turrianus 2. 2. diſp. 27. dub. 7. Vbi ait idem docuiſſe Vaſquez. Inſinuat eam apertè D. Thomas 2. 2. quæſt. 2. art. 7. ad 3. Nec refert quòd Sotus, Corduba & Medina ſuprà dicant fidem explicitam eſſe neceſſariam neceſſitate medij, quia ſtatim ſubdunt ab hac tamen neceſſitate excuſare inuincibilem ignorantiam; atque ita expreſſè oſtendunt ſe reipſa nobiſcum ſentire, etſi minùs commodè loquantur. Eandem tenent Bañez, Canus & Caſtro, citati n. 143. etſi malè plus requirant ad ſalutem, quàm ad iuſtificationem. Pro eadem etiam citari poſſent Scotus & Gabriel, quos n. 137. & 138. oſtendi magis huic ſententiæ fauere quàm contrariæ. Eamdem tenent multi recentiores apud Turrian. ſuprà & Lorcam 2. 2. diſp. 22. n. 1.

Fides explicita incarnationis nō eſt iam neceſſarium mediū iuſtificationis.
Richard.
Vega.
Sotus.
Corduba.
Medina.
Henriq.
Suarez.
Sà.
Turrian.
Vaſquez.
D. Thom.
Bañez.
Canus.
Caſtro.
Scotus.
Gabriel.

1ɓ4 Probatur hæc ſententia. Primò, quia videtur communior Theologorum. Secundò, quia quando Patres agunt de fide abſolutè neceſſaria ad ſalutem, & ſine qua nullo caſu poteſt adultus iuſtificari, non diſtinguunt inter fidem veterum & noſtram: vt facilè eſt videre ex locis pro contraria ſententia citatis, & magis patebit in ſolutione argumentorum: atqui, vt conſtat ex dictis, non erat antiquis maior fides neceſſaria neceſſitate medij; ergo nec iam maior eſt neceſſaria. Tertiò, quia hæc neceſſitas, cùm grauiſſima ſit, non debet induci ſine euidenti ratione; nec ad eam probandam aliquæ congruentiæ ſufficiunt: atqui, vt patebit ex ſolutione argumentorum, nulla talis ratio poteſt adduci; ergo non eſt aſſerenda. Quartò, tota ratio, quantum nos poſſumus conijcere, cur Deus voluerit fidem in Chriſtum eſſe medium abſolutè neceſſarium ad ſalutem, eſt quia nemo poteſt iuſtificari ſine meritis Chriſti, & gratia per eum accepta, & conſequenter niſi ſit membrum eius; & Patres, præſertim Auguſtinus, ſemper hanc rationem adferunt, cur fides Chriſti ſit neceſſaria, vt oſtendi n. 154. & 155. atqui eodem planè modo antiqui per merita & gratiam Chriſti iuſtificati ſunt, & fuerunt eius membra, ſicut nos: ergo ex neceſſitate medij, debuerunt tam explicitè in eum credere, ac nos; quæ enim fides ſuffecit vt tunc potuerint fieri Chriſti membra etiam iam ſufficit.

Eadē ratio neceſſitatis fidei explicitè fuit in antiquis & in nobis.

Dices, eſſe diuerſam rationem, quia iam Chriſtus eſt magis explicitè nobis reuelatus, quàm fuerit antiquis: ergo iam debemus magis explicitè in eum credere. Reſpondeo inde ſolùm probari fidem magis explicitam eſſe iam neceſſariam neceſſitate præcepti, à qua excuſat inuincibilis ignorantia. nam loquendo de neceſſitate medij, à qua nulla quantumuis inuincibilis ignorantia excuſat, eiuſmodi neceſſitas nullo modo poteſt probari ex eo quòd hoc myſterium iam ſit pluribus hominibus magis explicitè reuelatum. Inde enim ſolùm probari poteſt eam fidem explicitam iam eſſe neceſſariam iis, quibus hoc myſterium magis explicitè reuelatum eſt, aut qui potuerunt id magis explicitè cognoſcere: ſecus autem eſt de iis qui id non potuerunt magis explicitè cognoſcere; nam reſpectu horum ſe habet ac ſi non eſſet magis explicitè reuelatum Nam quòd aliis ſit magis explicitè reuelatum, ad ipſos, quibus de facto non eſt ita reuelatum, non ſpectat, ſicut quòd olim Prophetis myſterium incarnationis fuit explicitè reuelatum, nullam id explicitè credendi neceſſitatem inducebat aliis, quibus non erat ita reuelatum. Cùm igitur neceſſitas medij æqualiter ſpectet ad omnes, hæc ex illo argumento nequit probari; ſed ſolùm maior neceſſitas præcepti. 165

Magis explicita reuelatio ſolū inducit maiorem neceſſitatem præcepti.

Confirmatur: quia aliàs dicendum eſſet, Iudæos, quibus in lege erat magis explicitè Chriſtus reuelatus quàm aliis Gentibus, neceſſitate medij debuiſſe habere magis explicitam fidem Chriſti, quàm Gentes; & inter hos poſteriores magis explicitam, quàm anteriores; quia his per Prophetas, & præſertim per Dauidem in pluribus pſalmis, & per Iſaiam & Ieremiam, Chriſtus eiúſque natiuitas ac mors erant longè magis explicitè reuelata. nam pſal. 21. paſſio Chriſti tota valdè explicitè deſcribitur. illud autem ab omnibus communiter reiicitur. quare conſequenter dicendum eſt magis explicitam reuelationem ſolùm inducere maiorem neceſſitatem præcepti, non autem medij. 166

Ad primum argumentum poſitum n. 139. Reſpondeo illum locum D. Marci nihil facere ad rem, quia ſolùm loquitur de iis quibus Euangelium erat prædicatum, quique ideò nequeunt habere eius ignorantiam inuincibilem, & conſequenter peccant non credendo. 167

Ad auctoritatem D. Bernardi, Reſpondeo eum ibi videri docere fidem eſſe neceſſariam neceſſitate medij; ſed non explicare quàm hæc fides debeat eſſe explicita, atque ita facilè poteſt intelligi iuxta noſtram concluſionem, nec enim habet vllum verbum, quod nos cogat eum aliter intelligere. & quamuis ſuam ſententiam confirmet ex loco D. Marci citato; tamen non docet abſolutè hunc eſſe loci illius ſenſum, ſed ſolùm ſuam ſententiam poſſe probabiliter ex illo colligi: nam dicit fortè ideo Saluatorem ea ratione ibi locutum, vt ſciremus nos aliquando poſſe ſaluari ſine baptiſmo, numquam tamen ſine fide.

Ad loca D. Pauli ad Corinthios, & Romanos, Reſpondeo inde ſolùm probari aliquam fidem, ſaltem implicitam, in Chriſtum eſſe omnibus omnino neceſſariam neceſſitate medij (nam etiam antiquis Chriſti fides fuit fundamentum ſuper quod debuerunt neceſſariò ædificare, & iis, quibus ſufficienter myſteria illa annunciata ſunt, ex præcepto neceſſariam eſſe fidem eorum explicitam..

Ad locum Ioannis 3. Reſpondeo Chriſtum ibi loqui etiam de antiquis Patribus, & docere omnibus omnino ad ſalutem neceſſarium eſſe ac fuiſſe credere in nomine vnigeniti filij Dei, & mortem ipſius. 168

quia ſi ea loca debeant intelligi de fide explicita, tunc nimiùm probabunt, ſcilicet omnes antiquos neceſſariò debuiſſe credere Chriſtum pro peccatis noſtris moriturum ac reſurrecturum; hoc enim docent omnia teſtimonia D. Auguſtini.

157 Nō quæuis implicita fides mediatoris poteſt dici fides in Chriſtum.

Reſpondeo, nego aſſumptum: nam qui dicto modo ſolùm implicitè & confusè credit in Chriſtum, non magis credit in Chriſtum, quàm credat tempore legis nouæ futura ſeptem Sacramenta, quibus gratia conferatur; & baptiſmum & confeſſionem inſtituenda, vt per ea remittantur peccata; aut quàm credat futuros duodecim Apoſtolos, quorum opera Deus omnes gentes vocet ad fidem & iuſtitiam. idémque eſt de ſimilibus mediis, quibus Deus noſtram ſalutem operatus eſt; quia hæc omnia continentur ſub generali illa Dei prouidentia, qua modis ſibi cognitis noſtram ſalutem voluit operari. Clariſſimè autem patet tam ex Scripturis, quàm ex Patribus ſuprà citatis requirentibus ſpecialiter fidem in Chriſtum, hanc longè aliter requiri, quàm requiratur fides aliorum iſtorum mediorum: nequit autem concipi quomodo hæc fides in Chriſtum ſit ſpecialiter neceſſaria, niſi neceſſaria ſit fides explicita mediatoris.

158 Ad confirmationem, nego aſſumptum: quia tam Auguſtinus quàm Scripturæ ſolùm requirunt vt hæc ſpeciali ratione, & magis particulatim quàm alia multa myſteria fidei credamus: quod fit dum modo dicto explicitè credimus in mediatorem, qui nos ſuis meritis, modo Deo cognito à miſeriis liberabit. quo caſu directè & ſpecialiter, etſi modo obſcuro & in confuſo, credimus eius mortem & reſurrectionem: quia hic fuit modus, quo nos liberauit. Quod etiam apertè inſinuat D. Auguſtinus epiſtola 49. quæſtione 2. vbi ait, *Itaque ab exordio generis humani, quicumque in eum crediderunt, eúmque vtcumque intellexerunt*, &c. Quibus vltimis verbis videtur inſinuare hæc myſteria non debuiſſe neceſſariò explicitè ab omnibus cognoſci; & quamuis fortè alius ſit huius loci ſenſus, hic tamen etiam eſt probabilis, aut ſaltem ex alio probabiliter infertur.

Auguſt.

159 Dices Secundò, Chriſtus venturus non fuit ab initio omnibus reuelatus; nam videtur primùm Abrahæ fuiſſe facta promiſſio venturi Chriſti; vt videtur colligi ex c. 3. ad Galatas, citato ſuprà n. 149. ergo fides explicita mediatoris non fuit ſemper medium neceſſarium ad ſalutem.

Galat. 3.

Chriſtus ſtatim poſt lapſum promiſſus.

Reſpondeo, nego antecedens: nam certum eſt ſtatim ab initio Adamo poſt lapſum fuiſſe reuelatum venturum Meſſiam. vt patet vel ex illo Geneſis 3. *Et ipſa conteret caput tuum.* Vbi prædicitur Beatam Virginem pariendo Chriſtum contrituram caput diaboli: in Hebræo habetur, *Et ipſum* (ſcilicet ſemen mulieris) *conteret caput tuum.* Vbi (vt teſtatur D. Leo ſermone 2. de natiuitate Chriſti ſub initium) promittitur Chriſtus ex Eua naſciturus, qui ſerpentis, ſiue diaboli, caput conterat, eum ſua morte ſuperando. Nulli autem poteſt eſſe dubium quin Adam hæc poſteris tradiderit. Item teſtatur S. Iudas in ſua epiſtola Enoch ſeptimum ab Adam prophetaſſe de Chriſto, eiúſque aduentu ad iudicium. Et quamuis fortè liber ex quo hoc S. Iudas deſcripſit, non fuerit canonicus, tamen de fide eſt ea eſſe vera quæ ipſe ex illo citat; quia aliàs ipſe ſcripſiſſet falſa, quod ſine hæreſi dici nequit.

Geneſ. 3.

D. Leo.

S. Iudas.

Ad confirmationem, Reſpondeo in illo c. 3. ad Galatas ſolùm inſinuari Abrahamum fuiſſe primum cui multiplicatis iam hominibus poſt diluuium fuit facta promiſſio quòd Chriſtus ex eius ſemine naſceretur. Similiter Noë de eadem re ſuos poſteros inſtruxit; vnde vt patet ex hiſtoria Iob c. 19. etiam alij, qui non erant Iudæi, habuerunt cognitionem mediatoris venturi. Item Sibyllæ multa de Chriſto prædixerunt. Atque ita, quantum eſt ex parte Dei, huius rei notitia ſufficienter fuit hominibus reuelata. Quòd ſi verò aliquibus fuit incognita, ſuis peccatis id imputent, quibus diuinam illuſtrationem impediuerunt. nam ſi cum gratiæ diuinæ auxilio, prout poterant & tenebantur, elaboraſſent, vt bene viuerent, & neceſſaria ad ſalutem cognoſcerent, Deus eos vlteriùs illuminaſſet, donec ad veram fidem perueniſſent.

Etiam non Iudæi olim habuerunt cognitionē mediatoris.

Dices Tertiò, Ad eliciendum verum actum caritatis ac contritionis, ſufficit credere Deum eſſe vnum, creatorem totius vniuerſi, & habere rerum humanarum prouidentiam, nóſque ab eo peccatorum veniam ac beatitudinem debere ſperare: ergo qui hæc ſola credit, poterit elicere actum caritatis ac contritionis, & ita iuſtificari. Reſpondeo hoc ſolùm probare, ex natura rei fidem explicitam mediatoris non eſſe abſolutè neceſſariam, vt peccator poſſit iuſtificari, ſicut nec meritum ſiue ſatisfactio Chriſti fuit ad hoc abſolutè neceſſaria, quia Deus ſine his potuiſſet abſolutè nobis dare gratiam ex mera ſua liberalitate, qua poſſemus de peccatis conteri, & deinde contritis peccata remittere. Sicut tamen magis conueniens fuit hæc fieri mediantibus meritis & ſatisfactione Chriſti, vt hac ratione diuinæ iuſtitiæ ſatisfieret: ita etiam conuenientius fuit nemini remitti peccata ſine fide in Chriſtum, ob dicta ſuprà num. 154. & 155. Ideóque ſicut Deus abſolutè ſtatuit nemini dare gratiam, qua poſſit conuerti, niſi per merita Chriſti: ita abſolutè ſtatuit nemini infideli dare gratiā ſufficientem vt poſſit elicere actum caritatis aut contritionis, niſi priùs excitauerit eum ad fidem in Chriſtum; & & quamdiu hanc non habet, illam gratiam ei non dat: & conſequenter ipſe nequit ſupradictos actus elicere. Ex quibus patet reſponſio ad argumenta poſita numero 131. 160

Cur nemo poſſit cōteri ſine fide Chriſti.

Conclvsio III. Ante Chriſti aduentum non erat neceſſarium ad iuſtificationem neceſſitate medij explicitè credere aut myſterium Trinitatis, aut Chriſtum futurum verè Deum & hominem, aut ſua morte nos liberaturum à peccatis. Hæc eſt communis Theologorum cum Magiſtro in 3. d. 25. §. 2. & D. Thom. 2. 2. q. 2. a. 7. in corpore. vbi docent, minores ſiue ſimpliciores non debuiſſe neceſſariò ſupradicta explicitè credere. Et eſt aperta ſententia D. Bernardi epiſt. 77. vbi contrariam ſententiam fusè refutat. 161

Magiſter. D. Thom.

Bernard.

Probatur, quia, etſi antiquis fuerit obſcurè myſterium Trinitatis, incarnationis, & mortis Chriſti prænunciatum; non fuit tamen illis explicitè & apertè credendum propoſitum, niſi fortè quibuſdam à Deo ſpecialiter illuminatis, reliquis verò nullo modo ante aduentum Chriſti ſufficienter explicabatur, vt poſſent id explicitè cognoſcere; atque ita nemo eorum id vmquam explicitè cognouit ſine ſpeciali aliqua Dei reuelatione, aut ſingulari mentis in Scripturis intelligendis illuſtratione; vt docet D. Bernardus ſuprà. Quod vel inde patet, quòd tempore etiam Chriſti non modò vulgus Iudæorum, ſed etiam ſacerdotes & legis doctores, & boni ac pij ignorarint Chriſtum fore verè Deum, ac ſua morte nos liberaturum à peccatis: vt patet Ioannis 3. vbi hæc debuerunt Nicodemo legis doctori ſpeciatim explicari, vt poſſet ea ſcire: & adhuc vix ea capere poterat.

Myſterium Trinitatis olim paucis fuit explicitè reuelatū.

Bernard.

Ioan. 3.

Probatur Secundò, ex Scripturis. Ad Epheſios 3. verſ. 3. dicitur myſterium Chriſti, ſiue incarnationis & mortis ipſius non fuiſſe agnitum ſuperioribus ſæculis, ſicut reuelatum fuit Apoſtolis. Et verſ. 9. dicit Apoſtolus, ſibi commiſſum eſſe Gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo. Sacramentum autem ibi vocat ſecretum 162

Epheſ. 3.

in

incarnationis & paſſionis filij Dei; quod ita etiam ipſis Iudæis erat ignotum, vt illud prædicantes eſſent Iudæis ſcandalum, & Gentibus ſtultitia; vt dicitur 1. ad Corinth. 1. verſ. 23. Item ad Coloſſ. 1. ait Paulus ſibi commiſſam diſpenſationem annunciandi myſterium (ſcilicet incarnationis & paſſionis Chriſti, vt patet ex contextu) quod abſconditum fuit à ſeculis & generationibus; nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis eius. Quæ verè dici non poſſent, ſi hæc myſteria fuiſſent in lege antiqua ſufficienter reuelata, & omnibus credenda propoſita, ita vt omnes potuiſſent illa explicitè credere. Quare cùm nemo obligetur ad impoſſibile, ſequitur ne quidem neceſſitate præcepti homines fuiſſe tunc communiter obligatos ſupradicta explicitè credere.

1. Cor. 1. Coloſſ. 1.

Antiquis nõ erat præcepta explicita fides incarnationis.

163 CONCLVSIO VI. Etſi ſententia allata n. 134. ſit probabilis, tum propter auctoritatem Doctorum qui eam tenent, tum etiam propter probabiles rationes; tamen contraria non eſt minùs probabilis, ſcilicet etiam in lege gratiæ non eſſe neceſſitate medij neceſſarium ad iuſtificationem vt quis explicitè credat myſterium incarnationis, ſiue ſecundam perſonam fuiſſe incarnatam, & Chriſtum fuiſſe verum Deum & hominem, & pro nobis in cruce mortuum ac reſurrexiſſe: atque adeò ſufficere vt hæc implicitè credat, credendo explicitè eum eſſe mediatorem & ſaluatorem noſtrum. Ita Richard. in 3. d. 25. a. 4. q. 1. Vega lib. 6. in Trident. cap. 20. Sotus in 4. d. 5. quæſt. 1. art. 2. Corduba lib. 2. quæſt. 4. propoſit. 3. Michaël Medina lib. 4. de Recta in Deum fide cap. 10. Henriquez lib. 4. de Sacramentis cap. 21. §. 2. vbi etiam alios citat. Suarez in 3. p. tomo 4. diſput. 4. ſect. 2. nu. 17. in fine. Emmanuel Sà v. Fides, num. 1. Turrianus 2. 2. diſp. 27. dub. 7. Vbi ait idem docuiſſe Vaſquez. Inſinuat eam apertè D. Thomas 2. 2. quæſt. 2. art. 7. ad 3. Nec refert quòd Sotus, Corduba & Medina ſuprà dicant fidem explicitam eſſe neceſſariam neceſſitate medij, quia ſtatim ſubdunt ab hac tamen neceſſitate excuſare inuincibilem ignorantiam; atque ita expreſsè oſtendunt ſe reipſa nobiſcum ſentire, etſi minùs commodè loquantur. Eandem tenent Bañez, Canus & Caſtro, citati n. 143. etſi malè plus requirant ad ſalutem, quàm ad iuſtificationem. Pro eadem etiam citari poſſent Scotus & Gabriel, quos n. 137. & 138. oſtendi magis huic ſententiæ fauere quàm contrariæ. Eandem tenent multi recentiores apud Turrian. ſuprà & Lorcam 2. 2. diſp. 22. n. 1.

Fides explicita incarnationis nõ eſt iam neceſſarium mediũ iuſtificationis.

Richard. Vega. Sotus. Corduba. Medina. Henriq. Suarez. Sà. Turrian. Vaſquez. D. Thom.

Bañez. Canus. Caſtro. Scotus. Gabriel.

164 Probatur hæc ſententia. Primò, quia videtur communior Theologorum. Secundò, quia quando Patres agunt de fide abſolutè neceſſaria ad ſalutem, & ſine qua nullo caſu poteſt adultus iuſtificari, non diſtinguunt inter fidem veterum & noſtram: vt facilè eſt videre ex locis pro contraria ſententia citatis, & magis patebit in ſolutione argumentorum: atqui, vt conſtat ex dictis, non erat antiquis maior fides neceſſaria neceſſitate medij; ergo nec iam maior eſt neceſſaria. Tertiò, quia hæc neceſſitas, cùm grauiſſima ſit, non debet induci ſine euidenti ratione; nec ad eam probandam aliquæ congruentiæ ſufficiunt: atqui, vt patebit ex ſolutione argumentorum, nulla talis ratio poteſt adduci; ergo non eſt aſſerenda. Quartò, tota ratio, quantum nos poſſumus conijcere, cur Deus voluerit fidem in Chriſtum eſſe medium abſolutè neceſſarium ad ſalutem, eſt quia nemo poteſt iuſtificari ſine meritis Chriſti, & gratia per eum accepta, & conſequenter niſi ſit membrum eius; & Patres, præſertim Auguſtinus, ſemper hanc rationem adferunt, cur fides Chriſti ſit neceſſaria, vt oſtendi n. 154. & 155. atqui eodem planè modo antiqui per merita & gratiam Chriſti iuſtificati ſunt, & fuerunt eius membra, ſicut nos: ergo ex neceſſitate medij, debuerunt tam explicitè in eum credere, ac nos; quæ enim fides ſuffecit vt tunc potuerint fieri Chriſti membra etiam iam ſufficit.

Eadẽ ratio neceſſitatis fidei explicitè fuit in antiquis & in nobis.

Dices, eſſe diuerſam rationem, quia iam Chriſtus eſt magis explicitè nobis reuelatus, quàm fuerit antiquis: ergo iam debemus magis explicitè in eum credere. Reſpondeo inde ſolùm probari fidem magis explicitam eſſe iam neceſſariam neceſſitate præcepti, à qua excuſat inuincibilis ignorantia. nam loquendo de neceſſitate medij, à qua nulla quantumuis inuincibilis ignorantia excuſat, eiuſmodi neceſſitas nullo modo poteſt probari ex eo quòd hoc myſterium iam ſit pluribus hominibus magis explicitè reuelatum. Inde enim ſolùm probari poteſt eam fidem explicitam iam eſſe neceſſariam iis, quibus hoc myſterium magis explicitè reuelatum eſt, aut qui potuerunt id magis explicitè cognoſcere: ſecus autem eſt de iis qui id non potuerunt magis explicitè cognoſcere; nam reſpectu horum ſe habet ac ſi non eſſet magis explicitè reuelatum Nam quòd aliis ſit magis explicitè reuelatum, ad ipſos, quibus de facto non eſt ita reuelatum, non ſpectat, ſicut quòd olim Prophetis myſterium incarnationis fuit explicitè reuelatum, nullam id explicitè credendi neceſſitatem inducebat aliis, quibus non erat ita reuelatum. Cùm igitur neceſſitas medij æqualiter ſpectet ad omnes, hæc ex illo argumento nequit probari; ſed ſolùm maior neceſſitas præcepti. 165

Magis explicita reuelatio ſolũ inducit maiorem neceſſitatem præcepti.

Confirmatur: quia aliàs dicendum eſſet, Iudæos, quibus in lege erat magis explicitè Chriſtus reuelatus quàm aliis Gentibus, neceſſitate medij debuiſſe habere magis explicitam fidem Chriſti, quàm Gentes; & inter hos poſteriores magis explicitam, quàm anteriores; quia his per Prophetas, & præſertim per Dauidem in pluribus pſalmis, & per Iſaiam & Ieremiam, Chriſtus eiúſque natiuitas ac mors erant longè magis explicitè reuelata, nam pſal. 21. paſſio Chriſti tota valdè explicitè deſcribitur. illud autem ab omnibus communiter reiicitur. quare conſequenter dicendum eſt magis explicitam reuelationem ſolùm inducere maiorem neceſſitatem præcepti, non autem medij. 166

Ad primum argumentum poſitum n. 139. Reſpondeo illum locum D. Marci nihil facere ad rem, quia ſolùm loquitur de iis quibus Euangelium erat prædicatum, quíque ideò nequeunt habere eius ignorantiam inuincibilem, & conſequenter peccant non credendo. 167

Ad auctoritatem D. Bernardi, Reſpondeo eum ibi videri docere fidem eſſe neceſſariam neceſſitate medij; ſed non explicare quàm hæc fides debeat eſſe explicita, atque ita facilè poteſt intelligi iuxta noſtram concluſionem, nec enim habet vllum verbum, quod nos cogat aliter intelligere. & quamuis ſuam ſententiam confirmet ex loco D. Marci citato; tamen non docet abſolutè hunc eſſe loci illius ſenſum, ſed ſolùm ſuam ſententiam poſſe probabiliter ex illo colligi: nam dicit fortè ideo Saluatorem ea ratione ibi locutum, vt ſciremus nos aliquando poſſe ſaluari ſine baptiſmo, numquam tamen ſine fide.

Ad loca D. Pauli ad Corinthios, & Romanos, Reſpondeo inde ſolùm probari aliquam fidem, ſaltem implicitam, in Chriſtum eſſe omnibus omnino neceſſariam neceſſitate medij (nam etiam antiquis Chriſti fides fuit fundamentum ſuper quod debuerunt neceſſariò ædificare, & iis, quibus ſufficienter myſteria illa annunciata ſunt, ex præcepto neceſſariam eſſe fidem eorum explicitam.

Ad locum Ioannis 3. Reſpondeo Chriſtum ibi loqui etiam de antiquis Patribus, & docere omnibus omnino ad ſalutem neceſſarium eſſe ac fuiſſe credere in nomine vnigeniti filij Dei, & mortem ipſius. 168

Quare hic locus non poteſt intelligi de fide illorum myſteriorum explicita, niſi velimus hanc antiquis etiam fuiſſe neceſſariam. Ad probationem contrariam ibi adiunctam, Reſpondeo eam potiùs pro nobis facere: nam etſi vt læſi in deſerto ſanarentur, neceſſarium fuerit eos aliquo modo explicitè ſerpentem æneum oculis videre; non tamen erat neceſſe eos videre eum omnino diſtinctè, ita vt poſſent diſtinctè cognoſcere ipſius materiam & formam: nam aliàs non ſuffeciſſet eum eminus videre, atque ita plurimi, qui fortè ob multitudinem, aut ob defectum temporis aut virium non potuiſſent propiùs accedere, debuiſſent neceſſariò mori. quod videtur incredibile. Et ſimiliter omnes infecti peccato vt ſanentur debent explicitè credere in Chriſtum mediatorem; atque ita aliquo modo credere etiam eius natiuitatem & mortem; tamen non eſt abſolutè neceſſe vt hæc diſtinctè intelligant.

Idem Reſpondeo ad locum allatum ex Ioannis 17. nam fides in Deum & Chriſtum mittendum fuit etiam antiquis via neceſſaria ad vitam æternam. Quod confirmatur: quia, ſi ibi fuiſſet requiſita fides omnino explicita, vt alij volunt, debuiſſet etiam fieri mentio Spiritus ſancti: nam ſecundùm eos neceſſaria eſt cognitio explicita myſterij Trinitatis.

169 Ad loca ex S. Auguſtino citata num. 140. Reſpondeo eum omnibus locis, quibus docet fidem Chriſti neceſſariam eſſe ad ſalutem, ita vt nulla ignorantia excuſet, eamdem fidem requirere in antiquis ac in nobis: vt facilè patebit loca citata inſpicientibus, & clarè oſtendi ſuprà num. 153. tam ex ipſius verbis quàm ex ratione, qua ſuam ſententiam probat, quia ſcilicet omnibus ſemper fuit neceſſaria gratia Chriſti, quæ fuit æqualiter neceſſaria antiquis & nobis.

170 *August.* Dices, D. Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum c. 14. & epiſt. 49. q. 2. docet, fidem veterum fuiſſe magis occultam & variis adumbrationibus velatam, noſtram verò eſſe magis apertam & explicitam: ergo vult nobis ad iuſtificationem magis explicitam fidem eſſe neceſſariam, quàm illis.

Reſpondeo, negando conſequentiam: nam dictis locis non diſputat quid illis aut nobis fuerit neceſſariò credendum ad ſalutem; ſed qua ratione fuerit eadem fides & religio in vetere & noua lege: docétque noſtram fidem eſſe eamdem cum fide antiquorum; illius tamen myſteria nobis clariùs eſſe reuelata, quàm illis. quòd autem ipſi myſterium incarnationis aut paſſionis Chriſti minùs explicitè debuerint credere vt poſſent iuſtificari, quàm nos, ibi nec dicit nec inſinuat: imò contra Fauſtum loco citato potiùs contrarium inſinuat, dum ait: *Ex qua* (ſcilicet reuelatione fidei) *licet adhuc operta & abſcondita, munere tamen pietatis intellecta etiam tunc ipſi viuebant.* Vbi inſinuat eos fidei myſteria etſi velatè ſibi reuelata, tamen fidei lumine & pietatis ſtudio ſatis intellexiſſe.

171 Nec obeſt, quòd dicta epiſt. 49. dicat antiquos vtcumque Chriſtum intellexiſſe; quia vt ſummum inde colligitur illos communiter myſteria fidei minùs clarè & diſtinctè intellexiſſe, quàm iam intelliguntur; quòd autem iam maior ſiue diſtinctior cognitio ſit ad ſalutem neceſſaria, nec ibi, nec vllibi inſinuat. Adde, illud *vtcumque* poſſe aliter, & fortè magis ex mente S. Auguſtini & accommodatiùs contextui intelligi, vt non ſignificet imperfectionem intellectionis, ſed varium modum ſiue rationem intelligendi, quæ tunc in diuerſis fuit, quia aliqui myſteria fidei intellexerunt per immediatam reuelationem, alij ex figuris legis, alij ex traditione, &c.

172 Ad ea autem quæ ipſe lib. 1. de Prædeſtinatione cap. 7. docet de Cornelio, ſi ipſe ſenſerit Cornelium ante prædicationem Petri verè non fuiſſe iuſtum; dicendum eſt ipſum putaſſe Cornelium priùs ne quidem implicitam habuiſſe fidem Chriſti; atque ideò non potuiſſe iuſtificari. Quid autem de Cornelio ſenſerit, mihi non eſt omnino clarè compertum, nec ex iis verbis poteſt clarè colligi. Nam tract. 13. in Ioannem, & lib. 4. contra Donatiſtas c. 21. & alibi, ſimili modo videtur dicere neminem quantumuis caritate feruentem, poſſe iuſtificari, aut à peccatis liberari ante baptiſmum reipſa ſuſceptum: quod tamen, prout verba ſonant, nequit ſanè intelligi, & ipſi S. Auguſtino apertè repugnat. Vide quæ dixi tomo 1. de Sacramentis quæſt. 68. num. 32. Et eodem modo reſpondendum eſt ad locum Chryſoſtomi, qui apertè videtur ſupponere Cornelium ſolùm habuiſſe naturalem Dei cognitionem: hanc enim tota illa homilia cum fide Chriſti comparat, & ſine hac inſufficientem dicit.

Locus citatus ex Irenæo nihil facit ad rem. Loquitur enim ſolùm de hæreticis, nolentibus credere myſterium incarnationis ſufficienter ſibi propoſitum.

Ad D. Bernard. reſpondi n. 167.

Ad argumenta allata n. 141. Reſpondeo ea ſolùm probare nos teneri ea omnia ſaltem implicitè credere, aut etiam explicitè quando ſufficienter nobis propoſita ſunt, ita vt ſcienter non adhæreamus contrariis erroribus: nam aliàs probarent omnes teneri explicitè credere Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio, & reliqua omnia quæ in Symbolo Athanaſij continentur; nam de his omnibus ibi dicitur, *Hæc eſt fides Catholica*, &c. imò probarent omnes neceſſitate medij debere explicitè credere omnia quæ docet fides Catholica, quia explicita horum omnium fides eſt fides Catholica. hæc autem apertè abſurda ſunt. 173

Ad primum argumentum ex ratione poſitum n. 142. nego conſequentiam: ſi enim aliquid probaret, ſequeretur, nullam omnino etiam implicitam fidem incarnationis eſſe medium ad iuſtitiam neceſſarium; nam in baptiſmo nulla huius neceſſariò fit profeſſio, ſed ſolius Trinitatis. Quare quòd in eo hæc profeſſio fiat, ex particulari Dei inſtituto fit, ob cauſas, quæ in materia de baptiſmo explicari ſolent, nec ad alios caſus extra baptiſmum trahendum eſt; niſi in iis probetur particulare Dei decretum. 174

Ad primam confirmationem, nego antecedens: quia paruuli in baptiſmo nihil explicitè credūt per ſe, nec etiam neceſſariò per ſuos parentes aut baptizantes, quia hi poſſunt eſſe infideles, vt oſtendi in materia de baptiſmo. *Vt infantes ritè baptizētur, nec per ſe, nec per alios aliquid neceſſariò credūt*

Ad ſecundam confirmationem, neganda eſt conſequentia. vt patet ex dictis.

Ad ſecundum argumentum, nego minorem eiuſque probationem. nam ſi loquamur de Iudæo fideli, in hoc quod ad fidem attinet, differt à Chriſtiano, quòd ille præciſè credat Chriſtum olim fuiſſe naſciturum, hic verò credit eum iam natum eſſe. & aliàs ſequeretur, Prophetas qui explicitè crediderunt myſterium incarnationis, non fuiſſe Iudæos, ſed Chriſtianos. à Iudæo autem infideli diſtinguimur, quia ipſe non credit Chriſtum natum eſſe, & myſterium Trinitatis negat: nos autem vtrumque credimus. *Differentia inter fidem Chriſtiani & fidelis olim Iudæi.*

Conclvsio V. Loquendo de neceſſitate medij, præciſè non requiritur maior, ſiue magis explicita fides ad perueniendum ad regnum cælorum, quàm requiritur ad iuſtificationem. Eſt communis Theologorum, paucis ſuprà citatis exceptis. 175

Trident. Probatur Primò, ex Trident. ſeſſ. 6. c. 16. vbi dicitur: *Nihil ipſis iuſtificatis amplius deeſſe credendum eſt, quo minus plenè illis quidem operibus, quæ in Deo ſunt facta, diuinæ legi pro huius vitæ ſtatu ſatisfeciſſe, & vitā æternam ſuo etiam tempore, ſi tamē in gratia deceſſerint, conſequendam, verè promeruiſſe cenſeantur.* Vbi apertè docet, iuſtifi

iuſtificatis in gratia decedentibus nihil deeſſe, quo minùs vitam æternam conſequantur. quod falſum eſſet, ſi aliqui decedentes iuſtificati poſſent cælo perpetuò excludi.

Nec refert quòd Concilium ibid. dicat, tales etiam cenſeri plenè legi diuinæ ſatisfeciſſe; quia hoc intelligendum eſt, quantum nimirum hoc fieri potuit; ita ſcilicet, vt nullum præceptum culpabiliter omiſerint. Ita autem credentes nullum præceptum fidei culpabiliter omittunt, alioqui non iuſtificarentur.

176 *Auguſt.* Probatur Secundò, quia eſt aperta ſententia D. Auguſtini l. de Natura & gratia c. 2. vbi docet, ſi fieri poſſet, vt quis impleret legem naturæ & perficeret iuſtitiam abſque fide ſanguinis Chriſti, eò quòd inuincibiliter Chriſtum ignoraret, eum debere eſſe ſecurum de regno cælorum. & addit: *Non enim iniuſtus Deus, qui iuſtos fraudet mercede iuſtitiæ: ſi iis non eſt annunciatum ſacramentum diuinitatis & humanitatis Chriſti, quod manifeſtatum eſt in carne.* Quæ apertè eſſent falſa, ſi quis verè iuſtus ob inuincibilem ignorantiam myſterij incarnationis, aut alterius articuli fidei poſſet excludi cælo: quia talis nullo modo poſſet eſſe ſecurus de præmio.

177 Probatur Tertiò, quia talis eſt verè filius Dei, & conſequenter heres Dei, ac habens ius ad regnum cælorum: ergo ſi ſine peccato mortali moriatur, Deus dabit ei hæreditatem ſiue gloriam cæleſtem; quia ipſe numquam negabit nobis ius noſtrum, aut fallet fidem, qua hereditatem promiſit filiis. vt docet *Trident.* Trident. ſeſſ. 6. c. 16. Antecedens expreſsè habetur *1. Ioan. 4.* 1. Ioannis 4. vbi dicitur, *Caritas ex Deo eſt*, & infrà, *Deus caritas eſt; & qui manet in caritate, in Deo manet; & Deus in eo.* *Rom. 5.* Item ad Rom. 5. de omnibus iuſtis dicitur, quòd ſpes eos non confundat; *Quia caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* vnde iiſdem c. 8. dicitur: *Sed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater; ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei; ſi autem filij, & heredes,* &c. Omnes autem iuſti habent in ſe caritatem, Deúmque diligunt, & ſpiritu Dei aguntur, & conſequenter ex Deo nati ſunt, ac filij ac hæredes Dei, nec ſpes poteſt eos confundere, aut hereditas promiſſa deficere, ſi ſine peccato mortali moriantur.

178 Dices, tales habituros quidem regnum cœlorum ſi ſine peccato mortali moriantur; fieri tamen non poſſe vt ita moriantur, quia ſi ſe conſeruent à peccato mortali, Deus iis reliqua myſteria fidei reuelabit.

Sed hoc ſine fundamento dicitur, præſertim cùm fieri poſſit, vt quis cum tali fide iam iam moriturus conteratur; & ſtatim moriatur. Quòd autem Deus eo caſu ipſius vitam miraculosè prolongabit, donec myſteria fidei exactiùs didicerit, ſine vlla ratione dicitur.

179 Ad argumentum de Cornelio quod contrà obiiciebatur, Reſpondeo Primò, ſi ille fuerit verè iuſtificatus ante aduentum Chriſti, ipſum ſine dubio iturum fuiſſe ad cælum, ſi tunc fuiſſet mortuus. Nec hoc vmquam D. Auguſt. negaſſet, ad cuius verba reſpondi ſuprà n. 172.

Cornelius fuit iuſtus ante S. Petri ad eum aduentum. Reſpondeo Secundò, veriùs videri eum priùs fuiſſe iuſtificatum (vt etiam communior tenet opinio) quia in Scriptura eodem c. 10. dicitur vir religioſus & timens Deum. quod de peccatoribus Scriptura numquam dicit: habuit ergo ille fidem implicitam Chriſti, quam ex Iudæis didicerat; miſſus tamen eſt ad eum Petrus vt eum pleniùs in fide inſtrueret, ne hanc tandem ex ignorantia vincibili ignoraret, atque ita iuſtitiam & cælum perderet. Et hac fortè ſola ratione D. Auguſtinus voluit ei Petri concionem fuiſſe neceſſariam.

180 Conclvsio VI. Idem dicendum eſt de fide Trinitatis, ac de fide incarnationis; nam quicumque Doctores huius exigunt explicitam fidem ad iuſtificationem, id faciunt quia myſterium incarnationis nequit explicitè & diſtinctè credi, ſine explicita fide Trinitatis; & quicumque illam non requirunt, nec hanc requirunt. Quod vel inde etiam colligitur, quia myſterium Trinitatis tum primùm incepit palàm omnibus proponi credendum, quando myſterium incarnationis erat ita ſaltem ex neceſſitate præcepti credendum. *Myſterium Trinitatis & incarnationis æqualiter explicitè credenda ſunt.*

DVBIVM X.

Quæ ſint neceſſariò explicitè credenda ex neceßitate præcepti?

Nota Primò, nos dupliciter poſſe ex præcepto diuino aut naturali obligari aliqua explicitè credere. Primò per ſe, & quatenus Chriſtiani ſumus: qualia ſunt ea omnia ſine quorum fide non poſſumus fungi officio hominis Chriſtiani, ſiue prout decet Chriſtianum viuere. & conſtat hæc ab omnibus Chriſtianis neceſſariò eſſe credenda, quia omnes tenentur Chriſtiano more viuere, & Chriſtiani hominis officio fungi. Secundò, ratione particularis alicuius officij, quo quis fungitur, aut ratione alterius actionis quam hîc & nunc vult aut etiam tenetur exercere; quia conſtat quemuis obligari vt habeat cognitionem neceſſariam, vt poſſit conuenienter obire munus, quo fungitur: cùm autem in diuerſis ſint huiuſmodi actiones aut officia diuerſa, conſtat in diuerſis etiam diuerſam cognitionem requiri. 181 *Obligamur quædã credere per ſe, quędam per accidens.* *Diuerſi ad diuerſa credenda obligantur.*

Solent igitur Doctores hac de re diſputantes tres claſſes hominum conſtituere; ſcilicet maiorum, mediorum, & infimorum. Per priores intelligunt Epiſcopos, & ſimiles Prælatos, quibus incumbit ipſam Eccleſiam regere, & ipſos etiam Paſtores docere. Per ſecundos intelligunt Paſtores, concionatores, & ſimiles, quibus incumbit plebem in rebus fidei inſtruere. Per tertios intelligunt reliquam plebem. 182 *Homines maiores, medij, & infimi*

Nota Secundò, Doctores ferè communiter in hac quæſtione non tam quærere quid ſinguli teneantur explicitè credere actu fidei propriè dicto (nam multa enumerant etiam inter ea, quæ omnes tenentur ſcire, quæ non tenentur propriè fide diuina credere: qualia ſunt præcepta Eccleſiæ) ſed quid teneantur quatenus fideles ſunt explicitè ſcire, ſiue ea fide diuina credant, ſiue aliter cognoſcant. 183

Nota Tertiò, duplicem poſſe hîc diſputari difficultatem. Primò, an circa res fidei ſufficienter à nobis cognitas teneamur aliquando elicere verum actum fidei, & quando? Secundò, quænam obiecta fidei, aut aliàs Chriſtiano homini neceſſariò cognita teneamur explicitè cognoſcere, vt poſſimus circa ea actum fidei dum neceſſe erit elicere, aut eorum cognitione alia ratione in functionibus Chriſtiani hominis vti; & conſequenter quam diligentiam teneamur in iis addiſcendis adhibere? Qua in re præcipua difficultas eſt circa tertium genus hominum ex numeratis n. 182. 184

Omiſſa igitur hæreſi quorumdam ſectariorũ, quos citat Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 2. puncto 6. qui docent ſufficere credere in verum Deum & Chriſtum; imò, vt alij quidam, in ſolum Deum, atque adeò quaſuis ſectas credentes vnũ Deum poſſe in ſua fide ſaluari: fuit etiam error quorumdam Iuriſtarum, quos citat Sanchius l. 2. in præcepta c. 3. docentium ſufficere rudioribus explicitè generatim credere quod credit Eccleſia, atque ita omnes articulos fidei implicitè credere. Sed hos ſatis refutaui dub. 9. vbi oſtendi neceſſariò quædam explicitè credenda eſſe. vnde hanc opinionem alij Doctores erroneam aut etiam hæreticam 185 *Valent.* *Sanchius.*

vocant, quia, vt patet ex dictis, apertis Scripturis, & Patrum ſententiis repugnat.

186 Præter hos igitur Sanchez ſuprà tres recitat Catholicorum ſententias, circas articulos fidei quos omnes explicitè ſcire teneantur. Quarum Prima docet, omnes teneri ſcire articulos fidei contentos in Symbolo Apoſtolorum. Secunda docet, omnes teneri explicitè credere omnes eos articulos, quos Eccleſia ſolemnizat, ſiue quos per ſolemnia feſta celebrat. Tertia docet, omnes teneri credere quatuordecim articulos fidei, qui in catechiſmo pueris addiſcendi proponuntur. Auctores harum ſententiarum, etſi diuerſi diuerſi modè ſuam ſententiam proferãt, tamen quod ad rem attinet, ferè in omnibus conſentiunt, exceptis paucis articulis, ſcilicet de circumciſione, & præſentatione Chriſti in templo in purificatione B. Virginis, & de aduentu Spiritus ſancti in diſcipulos, quos Lorca 2. 2. diſp. 23. num. 12. ab omnibus credendos affirmat; Sanchez verò ſuprà negat.

Sanchez. Tres circa ea, quæ teneamur explicitè ſcire aut credere, ſententiæ.

Lorca.

187 Conclvsio I. Omnes ex neceſſitate præcepti tenentur explicitè ſcire ea omnia quæ ſunt explicitè credenda neceſſitate medij. Hæc eſt communis & certa. quia cùm horum cognitio ſit maximè neceſſaria ad ſalutem, etiam eſt maximè præcepta.

188 Conclvsio II. Tenentur omnes præterea ſcire eos articulos qui in Symbolo Apoſtolorum continentur, ſaltem quoad eorum ſubſtantiam, & quatenus à rudioribus communiter concipi poſſunt. Ita Sairus in claui regia. l. 2. c. 9. Valentia 2. 2. diſput. 1. q. 2. puncto 3. concl. 2. & puncto 4. ſub finem, §. *Sed probabilior*. & Malderus ibidem q. 2. a. 7. concl. vlt. Probatur Primò, quia Apoſtoli diſceſſuri in diuerſas mũdi partes hoc Symbolum compoſuerunt, vt id iuxta præceptum Chriſti Marci vlt. docerent omnem creaturam ſiue omnes homines, antequam eos baptizarent: ergo omnes homines id tenentur diſcere, aliàs illi fruſtra id tenerentur docere.

Omnes tenentur ſcire Symbolum Apoſtol. Sairus. Valent. Malder.

Probatur Secundò, ex praxi Eccleſiæ, quæ hos articulos omnibus credendos proponit, & ſuis miniſtris præcipit vt eos rudes doceant, vt patet ex c. *Deus qui*. de pœnitentijs & remiſſ. vbi Pontifex præcipit Clericis Liuonienſibus vt ſubditos ſollicitè doceant orationem Dominicam & Symbolum Apoſtolorum. hinc etiam Eccleſia præcipit ne vlli adulti ad baptiſmum admittãtur qui eos ignorent. vt patet ex c. *Ante viginti dies*, 54. c. *Baptizandos*, 57. c. *Non liceat*, 58. de cõſecrat. diſt. 4. ideoque ibidem, c. *Symbolum*, 55. præcipitur vt id octo diebus ante Paſcha competenter in eccleſia prædicetur. Idemq; docet D. Auguſtinus l. 8. Confeſſ. c. 2. Ex quibus clarè patet, omnes Chriſtianos teneri hos articulos ſcire. Et ratio eſt, quia in iis præcipua fidei myſteria, quæ ad diuinitatem ac Chriſti humanitatem, & noſtram redemptionem, iuſtificationem ac beatitudinem pertinent, continentur.

c. Deus qui,

c. Ante. c. Baptizandos. c. Nõ liceat. c. Symbolũ. Auguſt.

Dixi, omnes teneri dictos articulos ſcire quoad ſubſtantiam, &c. quia non tenentur omnes ita ſtrictè eos ſcire quoad eorum circumſtantias etiam in Symbolo expreſſas, aut quoad ſubtiliores & proprios conceptus, aut minùs obuium ſenſum. Hinc multi aſſerunt non omnes teneri explicitè ſcire Chriſtum paſſum eſſe ſub Pilato, aut qua ratione dicatur ſedere ad dexteram Dei: aut in Deo eſſe vnam eſſentiam & tres perſonas, & in Chriſto duas naturas & vnam perſonam (hæc enim vix docti ſatis concipiunt;) ſed ſufficere rudioribus ſcire Chriſtum verè eſſe Deum & hominem, & verè paſſum eſſe & mortuum in cruce, ac ad cælos aſcẽdiſſe, item Patrem & Filium ac Spiritum ſanctum eſſe verè vnum Deum. ſiue Patrem eſſe verè Deum; & Filium eſſe verè Deum, ac Spiritum ſanctum eſſe verè Deum, & tamen tantùm eſſe vnum Deum. ſiue ſufficere quòd interroganti an Pater ſit Deus, & an Filius ſit Deus, & an Spiritus ſanctus ſit Deus, & an ſint plures dij quàm vnus, poſſint ad ſingula diſtinctè reſpondere; etſi neſciant diſtinctè reſpondere quando præcisè interrogantur quot ſint perſonæ in Deo. vide Vaſquez 1. 2. diſp. 121. c. 2. & Sanchez in Præcepta l. 2. c. 3. n. 17.

Nõ omnes tenẽtur ſcire contenta in Symbolo quoad circumſtantias & ſubtiles ſenſus.

Quænam rudioribus ſufficiant; & quomodo Symbolum docendi.

Vaſquez. Sanchez.

189 Vbi etiam n. 7. docet, rudiores abſolutè non teneri diſtinctè credere Sanctorũ communionem, quia huius rei cognitio non videtur ita neceſſaria ſcitu, & videtur habere maiorem ſubtilitatem, cùm etiam docti diſputent in quibus rebus hæc communio conſiſtat.

Tenentur tamen omnes diſtinctè credere Eccleſiam Catholicam, ſiue vnicam eſſe fidelium congregationem, quæ ſub vno in terris capite vnam fidem ac religionem colit, extra quam non eſt ſalus. Hoc enim omnino eſt neceſſarium, vt ſciant cui fidelium cœtui adhærere, & quas ſectas fugere debeant: & vt veros paſtores à lupis poſſint diſtinguere. Item neceſſarium eſt vt credant Chriſtum eſſe natum ſine viri opera ex B. Virgine, atque ita hanc perpetuò manſiſſe virginẽ.

Omnes tenentur ſcire ſolã Catholicã eſſe verã Eccleſiam.

Itẽ Chriſtũ natum ex virgine tali permanẽte.

190 Quod autem attinet ad circumciſionem, & præſentationem Chriſti in templo, & Spiritus ſancti deſcenſum in Apoſtolos, credo omnes Catholicos teneri hæc explicitè ſcire. per ſe enim indecens eſt hæc ita in Eccleſia celebrari, & à Catholico ignorari. Quia tamen horum cognitio non eſt per ſe neceſſaria ad vitam rectè & prout decet Catholicum inſtituẽdam, & ſine ea primaria noſtræ fidei obiecta explicitè credi, & ſufficienter cognoſci poſſunt, puto hanc obligationem non eſſe ita ſtrictam; atque ita per ſe non eſſe peccatum mortale hæc ignorare. & ſic fortè poſſunt conciliari auctores citati n. 186. Nullo autem modo puto communi populo neceſſarium eſſe explicitè credere Spiritum ſanctum procedere ex Patre & Filio, aut alia ſimilia quæ ipſi capere non poſſunt.

Circũciſio & præſentatio Chriſti, ac miſſio Spiritus ſãcti explicitè credenda. Videtur tamen hæc obligatio minus ſtricta.

Proceſſio Sp. ſancti à Patre & Filio à rudioribus poteſt ſolùm implicitè credi.

191 Conclvsio III. Tenentur etiam omnes explicitè ſcire ſaltem tria Sacramenta, ſcilicet Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam; ita vt ſciant ſub ſecundo Chriſtum Deum & hominem verè ac integrè contineri, & in eo adorandum eſſe, ac à communicantibus verè ſumi, omnéſque fideles adultos obligari id ſuo tempore ſuſcipere vt cibum animæ ſpiritualem. hæc enim cognitio ad huius Sacramenti conuenientem ſuſceptionem eſt neceſſaria. Item Baptiſmum ac Pœnitentiam ſuſcipi in remiſſionem peccatorum; illum neceſſariò ſemel ab omnibus, hanc à relapſis in peccatum mortale. ita Henriq. l. 6. de Sacramentis c. 28. n. 2. Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 2. puncto 5. poſt 2. concluſ. dub. 1. Sanchez in Præcept. l. 2. c. 3. n. 9. vbi addunt, reliqua Sacramenta teneri explicitè ſcire eos ſolos, qui ea volunt ſuſcipere.

Omnes tenentur ſaltẽ tria Sacramenta ſcire.

Henriq. Valentia. Sanchez.

192 Crediderim tamen, omnes teneri ſaltem in genere ſcire eſſe ſeptem Eccleſiæ Sacramenta, quia hoc facilè ſciri poteſt, & pueri hoc paſſim docentur; & ipſa ſunt ex præcipuis ſalutis noſtræ remediis. Nec refert quòd non teneamur omnia ſuſcipere, nec omnes omnia ſuſcipiant; quia hæc cognitio non ordinatur ſolùm ad eorum ſuſceptionem, ſed etiam vt cognoſcamus quanto beneficio Deus ea Eccleſiæ ſuæ reliquerit, quantúmque à Deo bonum per ea in nos manet. nam aliàs cùm baptiſmum communiter omnes infantes ſuſcipiant, & vix vlli adulti; hi communiter non tenerentur ſcire hunc eſſe verum Sacramentum. Crediderim tamen hanc obligationem non eſſe ita ſtrictam reſpectu eorum, qui dicta Sacramenta numquam ſunt ſuſcepturi: quare hi ea ignorantes facilè à grauiori peccato poterunt excuſari. & ita intelligo Auctores ſuprà citatos.

Omnes tenentur ſcire eſſe ſeptem Sacramẽta.

193 Conclvsio IV. Tenentur etiam omnes ſcire orationem Dominicam, & præcepta decalogi, eáque præcepta Eccleſiæ quæ ab omnibus obſeruanda ſunt, v. c. de celebrandis feſtis, audiendo Sacro, annua confeſſione & communione, &c. Eſt communis

Quæ præceptorũ cognitio neceſſaria ſit.

Docto

Doctorum. Et ratio eſt, quia in illa docemur ea, quæ debemus à Deo petere & ſperare; in his ea, quæ debemus agere, aut vitare: ita vt ſine illorum cognitione, nec rectè Deum orare, nec bene viuere poſſimus.

194 *An omnes teneantur ſupradicta verbo tenus ediſcere.* CONCLVSIO V. Etſi omnino deceat omnes ita ſcire Symbolum Apoſtolorum, orationem Dominicam, & decem præcepta, vt poſſint ea memoriter recitare iiſdem verbis, quibus in Eccleſia omnibus ediſcenda proponuntur, atque adeò ſaltem ſub veniali omnes ad hoc communiter obligentur; tamen nec hoc ſufficit, nec ad id eſt omnibus ſtricta obligatio. ſed neceſſarium eſt ad vitandum peccatum mortale, ac etiam ſufficit illorum ſenſum ſcire, ita vt ad ſingula interrogantibus quis poſſit diſtinctè reſpondere. Ita cum communiore ſententia Sanchez ſuprà n. 16. *Sanchez.*

Tenentur illa intelligere, nec ſufficit ea poſſe recitare lingua ignota. Ex quibus patet, non ſufficere quòd quis dicta poſſit recitare aliqua lingua ſibi ignota, v.c. Latina quam non intelligit: & conſequenter qui linguam Latinam non intelligunt, debent ea ediſcere in lingua vernacula, aliàue iis cognita: ſingulàque iis debent ita explicari, vt ea pro ſuo captu intelligant.

195 Hinc ſequitur Primò, pueros ſtatim atque ad vſum rationis venerint, teneri hæc diſcere, & prout poſſunt intelligere; & parentes alióſque, qui eorum curam habent, teneri eos hæc docere: ſicut etiam Parochi aliíque, quibus incumbit cura alios inſtruendi, tenentur hæc docere eos, qui eorum curæ commiſſi ſunt: aut in concionibus aut catechiſmis hæc iis ſæpiùs data occaſione explicare; eóſque docere quanta in ſingulis ſit obligatio hæc ſciendi, ac in parentibus hæc ſuos filios, alióſque ſubditos docendi. Ac in his rebus explicandis & inculcandis, præſertim in pagis ac etiam in oppidis in quibus rudiores ſunt, ſæpe lōgè vtilius conciones inſumerentur, quàm in explicatione Euangelij, & quibuſdam rebus ſubtilioribus adferendis, quas auditores vix concipiunt. *In concionibus vtiliſſimè catechiſtica tractantur.* Quod autem dixi pueros hæc ſtatim teneri diſcere, hoc intelligendum eſt moraliter, & prout occaſio & oportunitas ſeſe offeret; quæ in aliis atque aliis maior aut minor eſt, ſicut etiam capacitas diſcendi. Et conſequenter tam in iis qui tenentur ea diſcere, quàm in iis qui tenentur ea docere, erit maior aut minor culpa, ſi dicta diutius, quàm par ſit, ab aliquibus ignorentur.

196 *Quæ Parochi & ſimiles teneantur explicitè ſcire.* CONCLVSIO VI. Parochi, concionatores, confeſſarij, ac ſimiles quibus incumbit cura alios in rebus fidei ac morum inſtruendi, non ſolùm tenentur ſupradicta explicitè ſcire, ſed ea ita ſcire vt poſſint ea ceteris explicare, & difficultates, quæ communiter in iis poſſunt hominibus plebeiis occurrere, exponere. Item tenentur ſcire ac poſſe explicare, quando, & qua ratione Sacramenta percipienda ſint, & quis fructus ex eorum perceptione accipiatur. Item qua ratione Sacrum, aliáque diuina officia decenter audienda ſint; aliáque ſimilia, quæ ad Chriſtiani hominis officium ſpectant. Quia, vt iam oſtendi, & docet Tridentinum ſeſſ. 5. cap. 2. de reform. & ſeſſ. 24. cap. 5. de reform. ipſi tenentur ſuprà dicta ſibi commiſſis explicare; quod ſine dicta ſcientia fieri non poteſt. *Trident.* Qualis autem ſcientia tam in Parochis quàm in aliis requiratur vt poſſint confeſſiones audire, explicui tom. 2. de Sacram. diſp. 8. dub. 16.

197 Vbi Nota, omnino conuenire quidem Parochum eſſe verſatum in controuerſiis, & poſſe articulos fidei contra oppugnantes defendere; imò in locis hæreſi infectis, aut vicinis ipſis hæreticis, vbi alias eſſet periculum ſubditis ne ab illis peruerterentur, ſi viderent Paſtorem ſuum non poſſe illorum argumenta ſoluere, eſſet omnino neceſſarium illum ad hoc habere ſufficientem ſcientiam. tamen extra hos caſus, abſolutè loquendo, hoc neceſſarium non eſt, quia per ſe loquendo, ſicut ipſe non eſt iudex controuerſiarum fidei, ita non tenetur has omnes controuerſias poſſe explicare, & fidem contra oppugnantes tueri; ſed ſufficit eum ſufficienter ſcire ea, quæ ſuis tenetur explicare, ita vt ſine periculo erroris id poſſit ſecurè facere. in grauioribus autem difficultatibus poteſt ad Epiſcopum recurrere. Ita Durand. in 3. d. 25. q. 1. lit. K. & ex eo Lorca 2.2. diſp. 23. num. 7. *Durand. Lorca.* Et inſinuant etiam alij Doctores, dum dicunt, Epiſcoporum eſſe fidem contra impugnantes poſſe defendere.

CONCLVSIO VII. Epiſcopi tenentur non ſolùm omnes fidei articulos explicitè ſcire, ſed eos etiam poſſe explicare, ac contra oppugnantes defendere. Ita Durand. & Lorca ſuprà, & videtur communis. 198 *Durand. Lorca.*

Probatur Primò, ex Apoſtolo ad Titum 1. vbi ait Epiſcopum debere eſſe *amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt fidelem ſermonem: vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere.* *Titum 1.* Græcè eſt ἐλέγχειν, id eſt argumentis conuincere. Et 1. Timoth. 3. dicit Epiſcopum debere eſſe doctorem, id eſt ſufficienti doctrina inſtructum, vt poſſit omnes ſuos ſubditos docere. ad quod pertinet argumenta contraria refutare. *1. Timoth. 3.*

Secundò, ex Carthaginenſi IV. cap. 1. vbi ordinandus Epiſcopus iubetur examinari an ſit literatus, in lege Domini inſtructus, in Scripturarum ſenſibus cautus, in dogmatibus exercitatus, &c. *Carthag. 4.* Quæ non ob aliam cauſam in eo requiruntur, quàm vt poſſit doctrinam fidei alios ſecurè docere, controuerſias in ea ortas diſſoluere, eámque contra oppugnantes defendere.

Tertiò probatur ratione; quia Epiſcopi in Conciliis tenentur de controuerſiis fidei iudicare: ergo tenentur eas bene intelligere. 199 Item ipſi ſunt Paſtores populi, & quidem ſupremi in ſuo ordine: ergo tenentur non ſolùm oues paſcere, ſed etiā contra lupos ſiue hæreticos defendere, horum argumenta diſſoluendo.

Quartò, quia ipſi ſunt ſucceſſores Apoſtolorum, qui Matth. 5. dicuntur ſal terræ, & lux mundi: ergo ad eos ſpectat tenebras, quas hæretici ſuis argutiis ac ſophiſmatibus fidei offundunt, doctrinæ ſuæ luce diſpellere; &, vt ait D. Auguſtinus l. 1. de ſerm. Domini c. 6. explicans dictum locum Matth. ſuprà, ipſi conſtituti ſunt vt per eos auferatur aliorum error; quod fieri nequit niſi argumenta fidei contraria diſſoluendo. *Matth. 5. Auguſt.*

Demum cùm certum ſit aliquos debere eſſe in Eccleſia qui poſſint fidem contra impugnantes defendere, clarum eſt id maximè ad Epiſcopos pertinere: nā, vt dicitur in loco ex Matthæo ſuprà, *ſi ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur?* id eſt, vt notat S. Auguſt. ſuprà, ſi Epiſcopi per quos alij condiendi ſunt, & in ſana doctrina erudiendi ac conſeruandi, inſcitia infatuentur, quo tamdem ſale, ſiue cuius doctrina, ipſi condientur, & in ſanæ doctrinæ ſoliditate conſeruabuntur, cùm ipſi conſtituti ſint vt per eos alij in ſana doctrina conſeruentur ac defendantur? vide plura hac de re in D. Chryſoſt. lib. 4. de Sacerdotio ſub finem, S. Leone epiſt. 23. ac S. Gregorio in Paſtorali p. 2. c. vltimo. *Chryſoſt. S. Leo. Gregorius.*

Dices, non eſſe opus vt Epiſcopus ſupradicta per ſe faciat, ſed ſufficere vt ea faciat per ſuos Theologos & concionatores. 200 *Inconueniēs eſt Epiſcopū non poſſe per ſe ſibi ſubditos erudire.* Sed contrà facit, quòd omnino inconueniens ſit lucem mundi non poſſe per ſe lucere, ſed debere ab aliis lumen mutuari. vnde etiam Trident. ſeſſ. 5. cap. 2. de reform. & ſeſſ. 24. c. 4. de reform. exigit ab Epiſcopis vt per ſe populum doceant, niſi legitimè ſint impediti. *Trident.* Item Lateranenſe ſub Innoc. III. cap. 10. quamuis permittat Epiſcopis vt propter morbos aut legitimas occupationes per alios populum erudiant; tamen dicit omnino intolerandum eſſe, ſi id faciant ob defectum ſcientiæ. *Lateranenſ.*

Nota tamen Primò, cum Lorca ſuprà, non eſſe opus Epiſcopum ſemper eſſe tam doctum, vt ex tempore poſſit ad eiuſmodi controuerſias, præſertim difficiliores, reſpondere: ſed ſufficere quòd falſam doctrinam 201 *Lorca. Non eſt neceſſe vt Epiſcopus poſ-*

ſit ex tempore omnibus dubiis reſpondere.

ctrinam à vera poſſit dignoſcere,& grauiores obortas difficultates adhibito ſtudio, aut etiam aliis conſultis diiudicare ac diſſoluere: quamuis enim tunc aliorum opera vtatur in iis difficultatibus diſcutiendis, dum tamen per ſe de iis diiudicat,per ſe etiam lucet.

202 Variæ conditiones in Epiſcopo requiſitæ.

Nota Secundò, etſi dicta ſcientia in Epiſcopo per ſe requiratur, tamen non requiritur ſola, ſed cum ea requiruntur multa alia, non minus, imò magis neceſſaria ad munus Epiſcopale ritè obeundum, v.c.magna in gubernando dexteritas ac prudentia, & apud ſuos auctoritas, aut etiam apud alios, contra quorum potentiam ſubditi defendendi ſunt. vnde etiam quandoque requiritur ſecularis potentia præſertim quando Eccleſiæ imminet periculum à vicinis hæreticis,qui eam conantur opprimere,aut eius bona inuadere,aut iura minuere,ideóque aliquando neceſſarium eſt Eccleſiam habere aliquem Epiſcopum potentem, & ſecularibus Principibus ſanguine coniunctum,vt hac ratione inſidiantium inimicorum potentiæ poſſit reſiſtere.

203 Quãdoque minus eruditi,quia in aliis excellunt, vtiliores ſunt Epiſcopi. Minus periculosè gubernat minus doctus, quàm minus prudẽs.

Hinc cùm ſæpe contingat has conditiones non reperiri in viris valde eruditis, neceſſe ſæpe eſt minus eruditos aſſumere in Epiſcopos, qui aliis illis conditionibus Eccleſiæ magis neceſſariis, defectum eruditionis ſupplent. Præſertim cùm longè minus ſit incõueniens Epiſcopum minus eruditum aut eloquentem debere per alios ſuos ſubditos docere;quàm minus prudentem per ſe non poſſe regere:nam cùm homini innatum ſit ſibi perſuadere ſe ſatis prudentem eſſe, & ſua conſilia eſſe optima, qui in regendo eſt minus prudens facillimè grauiſſimas turbas excitabit, & grauiſſima cauſabit incommoda, quibus poſtea difficillimè poterit mederi.

204 Ex quibus patet, ſubditos ſæpe malè facere damnantes aut Prælatos ſuos quaſi eo munere indignos eo quòd ſibi videantur minus docti, aut etiam eos, qui relictis quandoque doctioribus minus doctos promouent; quia poſſunt facilè habere alias cauſas iuſtiſſimas cur hoc faciant.

Ad quid teneatur Epiſcopus minus doctus.

Quicumque tamen talis in Epiſcopum aſſumptus eſt, tenetur quantum ſine graui incommodo poteſt dare operam vt ſufficientem doctrinam acquirat, qualem in Epiſcopo requiri diximus. Et magnatum filij,qui ad eiuſmodi dignitates aſpirant, tenentur dum iuuenes ſunt, diligenter ſtudiis incumbendo quantum poſſunt elaborare, vt eiuſmodi ſcientiam acquirant.

205 Quando teneamur actum fidei elicere. *Azor. Sanchez. Valentia.*

Circa aliam quæſtionem propoſitam num. 184. quando ſcilicet teneamur verum actum fidei elicere; Azor.l.8.Moral.cap.7.quæſt.6.Sanchez l.2.in præcepta c.1.Valentia 2.2.diſp.1.q.2.puncto 5.ſub finem, ponunt has regulas.

Infideles tenẽtur rebus ſibi ſufficiẽter propoſitis ſtatim aſſentiri.

Regula prima,is qui res fidei ignorat, vt ſunt infideles,ſiue Gentiles,ſiue hæretici,aut etiam fideles qui in rebus fidei non ſunt ſufficienter inſtructi, ſtatim atque iis articuli fidei ſufficienter proponuntur vt credibiles, iuxta dicta diſp.11.dub.1.tenẽtur circa ea aſſenſum fidei elicere: quia ſi præceptum fidei vmquam obliget, tunc maximè videtur obligare.

206 Cur peccẽt differendo.

Adde Primò, infidelem non ſolùm omni ex parte tam voluntatis,quàm intellectus,eſſe à Deo alienum, & nullo modo ipſius aut Eccleſiæ membrum: ſed etiam profiteri religionem veræ fidei contrariam; atque ita ſtare à parte eorũ,qui Deum veràmque fidem oppugnant.Quare ſicut ſi miles,aut ſubditus alicuius regis in caſtris hoſtium eſſet aſcriptus,ſiue ex malitia, ſiue etiam ex inuincibili errore,ſtatim veritate cognita, dataque cõmoditate teneretur caſtra hoſtium deſerere,ſeque aliis ſui legitimi principis ſubditis adiungere, atque adeò id differendo pergeret hoſtibus fauere, ac regem ſuum oppugnare, ideóque grauiter contra eum peccaret: ita etiam infidelis peccat differendo credere agnitam veritatem.

Adde Secundò,etſi metaphyſicè fieri poſſit vt quis circa obiectum fidei ita ſibi propoſitum habeat ſe 207
merè negatiuè eidem neque aſſentiendo, neque diſſentiendo, nec etiam de eius veritate dubitando; tamen moraliter loquendo hoc difficulter fieri poteſt; præſertim in iis rebus ex quarum fide videmus noſtram ſalutẽ pendere:nec videtur poſſe occurrere ratio cur iis differamus aſſentiri, niſi quia de iis aliquo modo dubitamus,aut ea contemnimus.Quare infidelis qui alicui fidei articulo ſibi ſufficienter ad credendum propoſito voluntariè differt aſſentiri, aut de eo verè dubitat, aut ſaltem moraliter quodãmodo ſignificat ſe de eo dubitare eúmue contemnere. quæ ſine graui erga primam veritatem irreuerentia fieri nequeunt. Quare hæc ratio habet etiam locum in baptizatis res fidei ignorantibus; qui ſtatim atque ſufficienter cognoſcunt rem ſibi propoſitam eſſe ex iis quæ neceſſariò explicitè fide diuina ſunt credendæ, tenentur eã ita credere,ſiue ad hoc ex parte ſua conari: quod ſi faciunt, Deus ſua gratia non deerit vt hoc ita credere poſſint.

Differens aſſentiri rebus fidei ſufficiẽter propoſitis, innuit ſe de iis dubitare.

Dices Primò, Quando mihi ſufficienter proponitur res aliqua tamquam à Deo reuelata, quam alias 208
non teneor explicitè credere aut ſcire à Deo eſſe reuelatam: etſi non poſſim tunc de eius veritate ſine graui peccato dubitare;tamen non teneor ei poſitiuè aſſentiri, ſed poſſum cohibere omnem circa eam aſſenſum; & hoc faciendo non oſtendam me de ea dubitare,eámue contemnere: ergo idem dicendũ erit in iis quæ ab omnibus neceſſariò explicitè credẽda ſunt.

Secundò, exiſtens in peccato mortali non tenetur ſtatim ac commodè poteſt conteri: ergo nec infidelis tenetur ſtatim ac commodè poteſt credere.

Tertiò,non baptizatus poſtquam cognouit baptiſmum ſibi eſſe abſolutè neceſſarium,etſi habeat commoditatem ſtatim ſuſcipiendi,poteſt tamen ſine peccato eum aliquantulum differre: ergo idem dicendum de aſſenſu fidei.

Ad primum,nego conſequentiam.quia in caſu an- 209
tecedentis ſicut ſine vlla fidei iniuria poſſem nolle illam veritatem indagare,ita poſſem apprehendere eius cognitionem nihil ad me pertinere, & vt talem eam in medio relinquere: ſecus eſt in caſu conſequentis; cùm enim illius veritatem planè tenear cognoſcere, non poſſum iam oblatã ſine fidei iniuria reſpuere,aut tamquam ad me nõ pertinentem relinquere, ideoque & hoc faciendo interpretatiuè cenſebor aut eam contemnere,aut de ea dubitare, cùm non poſſit eſſe alia ratio cur eius aſſenſum reiiciam.

Ad ſecundum, nego conſequentiam. Primò, quia 210
peccator fidelis non eſt ita totaliter à Deo auerſus, nec cenſetur contra Deum ſeu primam veritatem militare ſicut infidelis. Secundò,quia in eliciendo vero actu contritionis, aut in confitendo ſæpe eſt magna difficultas,atque ita peccator ex huius horrore poteſt differre conuerſionem;in eliciendo autem aſſenſu fidei,poſita eiuſdem ſufficienti propoſitione, ſiue poſito quòd quis clarè videat rem propoſitam omnino fide diuina eſſe credibilem, ita vt nullum dubium contrarium occurrat,nulla vlterior eſt difficultas:nam in aſſenſu fidei tota difficultas eſt in ſuperandis contrariis dubitationibus.quare poſito quòd aut nulla occurrat dubitatio,aut quòd intellectus ex imperio voluntatis eas conſtanter reiiciat, in ipſo præciſè aſſenſu nulla eſt difficultas,& conſequenter nulla poteſt eſſe cauſa differendi aſſenſum. Poſito autem quòd adhuc animus fluctuet,& de veritate ſibi propoſita dubitet, hoc ipſo committitur peccatum infidelitatis;quia dubitare de veritate fidei ſufficienter propoſita, eſt peccatum infidelitatis.

Dices,cum aſſenſum habere difficultatem etiam in 211
eo qui de eius veritate non dubitat,quia adfert ſecum

neceſſi

neceſſitatem mutandi vitam, & à moribus infidelium tranſeundi ad conſuetudinem viuendi more fidelium. Reſpondeo Primò, hoc non poſſe habere locum in fideli ignorante adhuc res fidei, qui non debet tranſire ad alium viuendi ritum. Reſpondeo Secundò; aſſenſum internum fidei præciſè ad nullum viuendi ritum obligare, ad quem is qui eum elicit antè non fuerat obligatus: nam ad peccata contra ius naturæ vitanda talis eodem modo obligatur ſiue credat, ſiue non credat: ad alias verò leges Chriſtianorum obſeruandas ſolùm tenetur poſt baptiſmum. Quòd ſi differat fidem amplecti, quia docet quædam eſſe peccata contra ius naturæ, quæ ipſius fides docet eſſe licita, tunc differt credere ex affectu peccati, & conſequenter cum peccato.

212 Ad tertium, nego conſequentiam: quia fieri poteſt quòd ſit aliquod incommodum in ſuſcipiendo baptiſmo, aut quòd ſperetur paulò poſt cum maiore fructu poſſe ſuſcipi; ſecus autem eſt in aſſenſu interiore. Quòd ſi autem nulla iuſta cauſa ſit differendi baptiſmum, cum aliquo peccato differtur maiore aut minore, prout erit longa dilatio, ſicut dixi tom. 1. de Sacram. q. 68. artic. 3. dub. 1.

213 *Bañez.* *Ad quid teneatur infidelis, cui res fidei proponuntur.* Nota Primò, cum Bañez 2. 2. q. 10. art. 1. dub. 3. infidelem qui antea de ſua religione non dubitauit, non teneri ſtatim atque aliquem audit annunciantem ſibi Euangelium ei credere: ſed requiri vt ille iis rationibus huic ſua dicta probet, vt ſatis apertè videat, aut ſaltem, niſi mala voluntas obſtaret, facilè videre poſſet, religionem ſibi iam propoſitam eſſe meliorem ſua: ſtatim tamen atque incipit dubitare, aut de veritate alterius religionis, aut de falſitate ſuæ, tenetur omni modo veritatem inquirere. vt fuſiùs dicam diſp. 18. dub. 3.

Sanchez. Nota Secundò, cum Sanchez ſuprà cap. 3. in baptiſatis ignorantibus quidem quæ credẽda ſint, non habentibus tamen vllam opinionem iis contrariam, etſi poſſit ſæpe eſſe aliqua negligentia in fidei myſteriis addiſcendis, tamen vix vnquã contingere vt peccent non credẽdo res fidei ſufficienter ſibi propoſitas; quia reſpectu huius aſſenſus nullam habet repugnantiam, aut aliquid quod poſſit eos ab eo retardare; ideóque ſibi ſufficienter propoſitis ſtatim aſſentiuntur. aut ita ſe habent vt ſaltem bona fide putent ſe iis ſufficienter aſſentiri: etſi ſæpe initio, præſertim in pueris, ſit ſola fides humana.

214 *Regula II. Tenemur elicere actũ fidei vt vincamus tentationem cõtrariam.* Regula ſecunda. Tenetur quis quandoque elicere actum fidei, quando grauem contra fidem patitur tentationem, quam putat ſe aliter non poſſe ſuperare. Per ſe patet, quia ſicut tenetur cauere peccatum contra fidem, ita ad hoc tenetur adhibere tale medium, quod putat hîc & nunc eſſe neceſſarium. Sed quamuis ſæpe patientibus eiuſmodi tentationes ſit valde vtile elicere firmum actum fidei, tamen raro à parte rei id eſt omnino neceſſarium, cùm diuertendo alio cogitationem poſſint eam tentationem ſuperare, & quandoque faciliùs: ex erronea tamen conſcientia qua putant eſſe neceſſarium elicere actum fidei, quandoque aliqui poſſunt ad hoc obligari. Bene tamen notat

Sanchius. Quid ſcrupuloſis ſuadendum. Sanchius ſuprà hanc regulam non conuenire ſcrupuloſis, qui ſæpe apprehendunt ſe pati dubitationes in fide, atque etiam iis conſentire; & quo magis iis conantur reſiſtere eo magis vexantur. quibus omnino ſuadendum eſt, vt credant falſas eſſe imaginationes, eáſque tamquam ſomnia contemnant; nam nullus eſt alius modus eos liberandi.

215 *Regula III.* Tertiò, tenetur quis per accidens elicere actum fidei quando credit id eſſe neceſſarium vt vincat aliquam tentationem contra aliam virtutem. eſtque eadem ratio quæ in caſu præcedenti: niſi quòd hîc difficilius poſſit contingere, vt verè à parte rei & ſecluſa falſa imaginatione ſit vera neceſſitas. Notátque bene Sanchius tunc omittentem actum fidei, ſolùm peccaturum contra virtutem, contra quam peccandi periculo per illam omiſſionem aut verè aut ſaltem ſecundùm ſuam opinionem exponitur.

Quartò, tenetur peccator elicere actum fidei quãdo tenetur conteri, quia hoc ſine fide, qua actu credat Deum paratum eſſe ſibi remittere peccata, fieri non poteſt, ſaltem communiter, & ſecundùm ordinaria Dei auxilia: niſi enim quis ſperet à Deo veniam peccatorum, non mouetur ad efficacem eorum deteſtationem; ad eiuſmodi autem ſpem non excitatur niſi per fidem. vnde Trident. ſeſſ. 6. c. 6. inter diſpoſitiones ad remiſſionem peccatorũ neceſſarias requirit actum fidei & ſpei. Quidam tamen putant ſufficere actum fidei virtualem: ſed minus bene: nam, vt bene notauit Suarez in 3. p. tom. 3. diſp. 28. ſect. 2. §. *Dices quamuis.* etſi poſſit dari vnus actus fidei qui virtualiter ſiue implicitè contineat alium; nullus tamen in hac vita datur actus à fide diſtinctus, qui actum fidei virtualiter contineat, cùm hic ſit primus actus ſupernaturalis. 216 *Regula IV. Qui tenetur conteri, tenetur elicere actum fidei.* *Triden.* *Suarez.* *Nullus hic datur actus à fide diſtinctus, qui hanc virtute cõtineat.*

Quintò, tenetur quis per accidens elicere actum fidei, quoties obligatur exercere aliquẽ alium actum, quem ſine actuali fide debitè exercere nequit, vt cùm tenemur aut etiam ſponte volumus communicare, aut aliud Sacramentum ſuſcipere: tenemur enim tunc velle illud dignè ſuſcipere, & conſequenter credere eſſe verum Sacramentum, & præſertim in ſuſceptione venerabilis Sacramenti tenemur credere Chriſtum in eo eſſe præſentem. Item quando tenemur coram tyranno fidem confiteri, quia niſi actu credamus fidem noſtram eſſe veram, vix eam conſtanter poterimus profiteri. 217 *Regula V.*

Sextò, aliqui aiunt, nos teneri elicere actum fidei in hora mortis, & aliquoties per vitam. Alij autem negant id eſſe eſſe neceſſarium, niſi occurrente aliqua alia neceſſitate ex cauſis iam narratis. Sed quamuis hæc ſpeculatiuè poſſent in vtramque partem diſputari, quoad praxim tamen nequit eſſe difficultas: nam ratione actuum ſpei ac caritatis, aliorúmque quos tam inſtante morte quàm ſæpe alias per vitam tenemur elicere, conſtat nos ſæpius teneri elicere actus fidei, quibus præcepto eos eliciendi, ſi quod ſit, ſatisfacimus. 218 *Regula VI.*

DVBIVM XI.

Vtrùm detur ignorantia inuincibilis rerum fidei, & an eas ignorantes poſſint abſolui in confeſſione.

TRiplex hîc eſt difficultas. Prima, an in infidelibus aut nutritis inter infideles poſſit eſſe inuincibilis ignorantia rerum fidei? Secunda, vtrum eiuſmodi ignorantia poſſit reperiri in iis, qui inter fideles nutriti ſunt? Tertia, qua ratione confeſſarius ſe debeat gerere cum iis, qui res fidei vincibiliter aut inuincibiliter ignorant? Non agimus autem hîc de ignorantia vnius Dei & ſimilium, quæ lumine naturæ maximè nota ſunt (de quibus agam diſp. 18.) ſed ſolùm in genere quærimus an aliqui poſſint inuincibiliter ignorare aliquas res fidei, ad ſalutem ſcitu neceſſarias. *Triplex difficultas.*

Circa duas priores difficultates quidam abſolutè docent, nec in fidelibus, nec in infidelibus poſſe dari ignorantiam inuincibilem earum rerum, quarum cognitio eſt ad ſalutem neceſſaria. Ita Bonauent. in 3. d. 25. art. 1. q. 2. ad vlt. & q. 3. ad penult. Adrian. quodlib. 2. q. 1. ſine argumentis, ad ſecundum. 219 *Bonauent.* *Adrian.*

Probatur Primò, quia, cùm Deus omni facienti quod in ſe eſt, det gratiam; omnes, ſi velint facere quod in ſe eſt, poſſunt habere gratiam ad fidem neceſſariam & conſequenter ipſam fidem: ergo in nullo poteſt eſſe ignorantia inuincibilis rerũ fidei ſcitu neceſſariarum.

Secundò,

Secundò, quia alias ſequeretur, alicui ſalutem eſſe impoſſibilem.

Tertiò, ponamus aliquem adultum infidelem cum tali ignorantia mori, antequam peccarit mortaliter; nullus ei locus aſſignari poterit. Quia nec limbus puerorum, nam hic locus non eſt pro adultis: neque infernus, quia non merebitur pœnam ſenſus.

Rom. 10. Quartò, quia Apoſtolus ad Roman. 10. inſinuat, myſteria noſtræ fidei ſcitu neceſſaria omnibus ſufficienter eſſe annunciata, vt poſſint ea credere ſi velint: ait enim, *Sed numquid non audierunt? & quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

Quintò, quia omnes ignorantes res fidei à Deo puniuntur, ergo in eo peccant. Antecedens probatur: quia Pſal. 78. dicitur: *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non nouerunt.* & 2. ad Theſſal. 1. v. 8. dicuntur puniendi in die iudicij qui non nouerunt Deum. & 1. ad Corinth. 14. dicitur, *Si quis autem ignorat, ignorabitur.* Et Luc. 12. dicitur quod ſeruus qui non cognouit voluntatem domini ſui, vapulabit paucis.

Pſal. 78. 2. Theſſ. 1. 1. Cor. 14. Luc. 12.

220 Alij tenent, ſaltem inter fideles non poſſe eſſe inuincibilem ignorantiam rerum fidei, quas omnes tenentur explicitè credere. Ita Gabr. in 3. diſt. 25. ar. 2. poſt 5. conc. Durand. ibid. q. 1.

Gabriel. Durand.

Probatur, quia verſantes inter fideles res illas facillimè ex cōcionatoribus, qui ſatis frequentes apud fideles ſunt, poſſunt diſcere; aut ex ipſis feſtis quæ vident in Eccleſia celebrari, cognoſcere, & habent vbique ad manum quos poſſint conſulere.

221 Sed communior & verior ſententia eſt, in vtriſque poſſe dari ignorantiam inuincibilem. Ita Vaſqu. 1. 2. diſp. 121. c. 2. Nauarr. in Manuali c. 11. num. 22. Azor tom. 1. Moral. c. 6. q. 6. Sairus in claui regia l. 2. c. 9. n. 15. Sanchez in Præcepta l. 2. c. 3. n. 20. Peſantius 2. 2. q. 10. art. 1. diſp. 4. vbi, etſi agat propriè de infidelibus, eius tamen rationes de vtriſque probant. Probatur, quia Iohan. 15. dicitur: *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent* (ſcil. infidelitatis) *nūc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Vbi Chriſtus apertè inſinuat, Iudæos non fuiſſe peccaturos non credendo in Chriſtum, ſi iis non fuiſſet annunciatus, vt docet D. Auguſt. tract. 86. in Iohannem explicans hunc locum, vbi etiā expreſsè docet, eos, qui nihil vnquam de fide audierūt, non peccare non credendo, & in hoc habere iuſtam excuſationē: atqui multi ſunt in extrema barbarie, qui nihil vnquam de fide audierunt, & ſimiliter ſunt quandoque quidam ruſtici inter Chriſtianos, qui de quibuſdam fidei articulis, quos omnes tenentur explicitè ſcire, nihil vnquam audierunt, nec iis venit vnquam ſuſpicio in mentem fortè tales aliquos articulos eſſe ſibi credendos: ergo ſine culpa eos ignorant. Confirm. quia contrarium videtur apertè damnatum à duobus Pontificibus, qui hanc propoſitionem, (quæ eſt 64.) damnarunt: *Infidelitas purè negatiua in his, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.*

Datur inuincibilis ignorantia rerum fidei. Vaſquez. Nauarr. Azor. Sairus. Sanchez. Peſantius. Iohan. 15. Auguſt.

222 Pro horum autem maiore intelligentia Nota, Primò, aliud eſſe me teneri aliquid facere; aliud verò me culpabiliter peccare illud omittendo. v. c. omnes Catholici non legitimè impediti, tenentur diebus feſtis audire Sacrum, & tamen inuincibiliter ignorans iam eſſe diem feſtum, id non audiendo excuſatur à culpa. vide dicta diſp. 3. n. 47.

Aliud eſt me non teneri aliquid facere, aliud me excuſari à culpa id omittendo.

223 Nota Secundò, vt aliquid mihi imputetur ad culpam, id debere mihi aliquo modo eſſe voluntarium, non ſolùm ſecundùm ſuam rationem phyſicam, ſed etiam quatenus habet rationem malitiæ: vt communiter omnes fatentur, & omnino certum eſt; quia nemo poteſt peccare ſaltem culpabiliter, niſi aliquo modo voluntariè, vt ſæpiùs S. Auguſt. & ex eo communiter Theologi docent.

Auguſt.

Item nihil poſſe eſſe voluntarium, niſi ſit aliquo modo cognitum, vt docet D. Thom. 1. 2. q. 6. art. 8. & cum eo cōmuniter Theologi. Hinc etſi Iacob quando primò cognouit Liam, ſciuerit ſe cognoſcere aliquam fœminam, ideóque hic actus vt ſic fuerit ei voluntarius; quia tamen nullo modo ſciebat ſe cognoſcere non ſuam, ſeque committere adulterium, ſibi illicitum, hic actus qua talis ei nullo modo erat voluntarius, & conſequenter nec culpabilis.

Thomas. Nullum incognitū eſt voluntariū.

Nota Tertiò, vt carentia alicuius rei dicatur mihi voluntaria, non ſufficere quòd hoc vel illud faciendo potuerim illam acquirere; ſed neceſſe eſſe me aliquo modo ſciuiſſe hoc vel illud facere eſſe medium idoneum ad illam rem acquirendam. Quare poſito quòd hoc omnino ignorem, etſi illud volūtariè atque etiam cum peccato omittam, nihilominus carentia illius rei non erit mihi voluntaria & culpabilis. v. c. aliquis ob illatum iniuſtè alteri damnum ei ſit obligatus aliquot aureos reſtituere, & non habeat vnde reſtituat; hic tenetur quantum ſine notabili incommodo poteſt, quærere media quibus illos aureos reſtituat. Ponamus autem illum die feſto culpabiliter omiſiſſe Sacrum, quod ſi audiuiſſet, fuiſſet ei oblata occaſio, facilè & iuſtè lucrandi tantum pecuniæ, quātum obligatur reſtituere. Tali caſu ille peccabit quidem contra præceptum Eccleſiæ non adeundo templum, & conſequenter omittendo illud medium conſequendi pecuniam ſibi neceſſariam materialiter ſumptum, ſiue omittendo acceſſum ad templum, qui erat medium conſequendi eam pecuniam, quia tamen penitus ignorauit hoc eſſe tale medium, nec hoc vlla ratione potuit ſuſpicari; non peccabit culpabiliter omittendo illud medium formaliter ſumptum, ſiue quatenus præciſè erat medium conſequendi pecuniam: nec ob illius omiſſionem carentia pecuniæ poteſt ei vllo modo dici voluntaria. Et ſimile etiam eſt in exemplo Iacobi, cui ad vitandum illud adulterium erat neceſſarium noſſe illam perſonam, quam parabat cognoſcere: & potuiſſet abſolutè eam cognitionē habere ſi diligētius in eam inquiſiuiſſet; ſed quia nullo modo veniebat ei in mentem hîc poſſe ſubeſſe fraudem, aut periculum cognoſcendi non ſuam, illa ignorantia erat ei abſolutè inuincibilis & inculpabilis. 224

Quid requiratur vt rei alicuius carentia mihi ſit voluntaria.

Ex his probatur concl. 2. quia plurimi Gentiles, v. c. olim nati in Iaponia & America, numquam audiuerunt quidquam de myſteriis noſtræ fidei; nec vnquam venit illis in mentem eiuſmodi fidem eſſe, aut eſſe poſſe: imò plurimi inter illos ſimpliciores numquam vllo modo ſuſpicati ſunt eſſe vllam aliam veram fidem præter ſuam. quare quamuis abſolutè cum gratia Dei quantum poterant bene viuendo potuiſſent ad cognitionem veritatis diuino auxilio peruenire; tamen nullo modo potuerunt vnquam ſuſpicari hoc ad illud eſſe medium neceſſarium; atque ita hæc ignorantia fuit illis omnino inuincibilis. 225

Similiter multi ruſtici ſtatim atque incipiunt ratione vti, applicantur paſcendis pecoribus, & rarò permittuntur templum adire, & rariſſimè mittuntur ad conciones; atque ita nec in templo quidquam de rebus fidei audiunt, nec domi ab heris aut parentibus in rebus fidei inſtruuntur; ideóque etiam nullam ſuſpicionem habent aliquid ſibi circa fidei myſteria neceſſariò diſcendum eſſe. Quamuis igitur hi interrogando aliquando ſuos Parochos aut alios in fide inſtructos, aut faciendo quandoque maiorem diligentiam vt poſſent conciones aut catechiſmos audire, poſſent ſufficienter in fide inſtrui; quia tamen omnino ignorant, hoc ad illum finem eſſe neceſſarium, nequeunt ex huius deſiderio ad illud faciendum excitari: atque ita hæc ignorantia manet illis inuoluntaria ſiue inuincibilis. 226

Ad primum argumentum contrarium poſitum 227
num.

num. 219. nego conſeq. quia plurimi penitus ignorāt eiuſmodi medium ad hunc finem eſſe neceſſarium.

Ad ſecundum, nego aſſumptum; quia hoc ſolùm ſequeretur, ſi faciendo quod in ſe eſt vt bene viuerent, ac omnia peccata vitarent, non poſſent veritatem aſſequi.

Ad tertium, Reſpondeo poſito illo caſu, ſiue ſit poſſibilis, ſiue non, talem iturum ad limbum puerorũ. Nec refert quòd hic locus dicitur ſolis pueris deputatus; quia hoc fit eo quòd cōmuniter ſupponatur nullum adultum de facto cum ſolo peccato originali è vita diſcedere, quia communiter omnes docent, neminem ſine gratia habituali poſſe notabili aliquo tēpore omnē legem naturæ ſeruare. Quòd ſi fortè contingeret aliquem ſtatim poſt adeptum vſum rationis, antequam grauiùs peccaret, mori, inter pueros cōputandus eſſet: præſertim cùm diuerſitas illa locorũ non tam reſpiciat diuerſitatem ætatis quàm culparum.

Cur limbus dicatur ſolis pueris deputatus.

228 Ad quartum, reſpondet Vaſquez 1.2.q.121.cap.3. Apoſtolum ibi loqui de annunciatione per cælos facta, quatenus ex eorum mirabili ſtructura, continua circũuolutione & ſiderum ornatu homines poſſunt naturaliter Deum eiuſque, potentiam ac prouidentiam cognoſcere, atque ita hac cognitione cum gratia Dei bene vtendo ad fidei cognitionem paulatim venire. Quę expoſitio probari poteſt, quia pſal. 18. quem Apoſtolus ibi citat, in eo ſenſu loquitur; & hoc modo expoſitus locus Apoſtoli ſolùm probat nulli adulto denegari gratiam, qua abſolutè poſſit ſenſim ad fidem peruenire. Quòd ſi quis velit Apoſtolum illum pſalmum myſticè intelligere & citare pro annunciatione Euangelij per Apoſtolos alióſque viros Apoſtolicos facta; dicendum eſt Apoſtolum ſolùm loqui de orbe Romano imperio ſubiecto, aut ſaltem cōmuniter cognito, in cuius præcipuis partibus tunc Euangelium annunciatum fuerat: aut etiam propheticè prædicere futurum vt in toto orbe fides aliquando annuncietur. Inde tamen nullo modo ſequitur, ſingulos ſufficiēter Euangelij annunciationem audiſſe: quia vt iam oſtendi, etiam in locis vbi Euangelium prædicatur, poſſunt aliqui eius doctrinam maxima ex parte inuincibiliter ignorare; quanto magis id potuit olim fieri in locis vbi Euangelium numquam fuerat annunciatum.

Vaſquez.

Ad quintum, Reſpondeo omnibus illis locis agi de iis qui laborant ignorantia vincibili: nam in duobus prioribus agitur de iis, qui derelicto cultu veri Dei colunt idola, aliiſque grauibus peccatis contra ius naturæ ſe ſcienter immergunt innocentes perſequendo; vt patet in loco ex epi. ad Theſſal. in 3. loco ex epiſtola ad Cor. Apoſtolus agit contra eos, qui ipſius mandata non obſeruabant, ſimulantes ſe ea ignorare; aut nolentes credere ſe iis obligari; vt patet ex verſu præcedente, ſcilicet 37. vbi iis inculcat vt diligēter attendant iis quæ ipſis præſcibit, & cogitent eſſe mandata non hominis, ſed Dei. Ad locum S. Lucæ, Reſpondeo ibi non dici ſimpliciter eum vapulaturum, qui ignorat voluntatem domini ſui, ſed additur, *& digna plagis fecerit.* agit igitur de eo, qui ſciebat aliquo modo ſe malè agere, aut ſaltem id facilè ſcire poterat: etſi fortè non crederet, id ita domino diſpliciturum.

229 Hinc patet Primò, vt alicui hæc ignorantia ſit culpabilis, debuiſſe ei aliquando veniſſe in mentem, ſaltem in confuſo, ſiue in genere, talem aliquam cognitionem ſibi ad ſalutem eſſe neceſſariam, aut ſe teneri vt eam acquirat diligenter Deum orare eique ſeruire, ac peccata fugere, vel templum adire, aut conciones aut catechiſmos audire, &c. aut vt volentes eum docere, aut iubentes vt diſcendi cauſa templum adeat, audire noluerit. Alias ſicut nullius obligationis poteſt habere cognitionem; ita eius violatio nequit ei eſſe voluntaria.

Quid requiratur vt ignorantia ſit culpabilis.

Patet Secundò, inter ruſticos ſæpius parentes aut heros eſſe magis accuſandos, qui non curant vt filij aut iuniores famuli ſcitu neceſſaria diſcāt, quàm ipſos adoleſcentes hæc ignorantes; quia ſæpe magis eſt illorum culpa, quàm horum. Imò præ vtriſque quandoque accuſandi ſunt Paſtores, aut ſimiles quorum eſt illos inſtruere, qui pro cōcionibus ſæpius neſcio quas materias ſuis minus accommodatas explicant, & doctrinam neceſſariam omittunt, nec ſufficienter parentibus & heris exponunt, quantum obligentur curare vt eorum domeſtici in fide bene inſtruantur. Quæ ſi ſæpe iis pro concione bene explicarentur ac inculcarentur, minor hac in re eſſet defectus.

Obligati ruſticos res fidei ignorātes docere præ his culpandi ſunt.

230 Patet Tertiò, eos qui inter infideles enutriti ignorant neceſſaria ad ſalutem, ſtatim atque audiuerunt aliquid de myſteriis noſtræ fidei, ita ſiue cum iis circumſtantiis ac rationibus vt meritò poſſint ſuſpicari ea fortè eſſe vera; aut quando occurrit ratio cur meritò dubitent an ſua religio ſit vera; teneri ſeriò adhibere diligentiam vt cognoſcant veritatem, adhibendo ea media quæ ad hoc credunt eſſe neceſſaria. Atque adeò ſi illa ſuſpicio ſit vehemens, ſiue ſi adſit grauis valdè cauſa dicta ſuſpicandi, tenentur ad illam diligentiam adhibendam etiam cum periculo vitæ. Probatur, quia cũ agatur in re grauiſſima de honore Dei, & æterna ſalute perdenda vel acquirenda, tenentur his alia omnia poſtponere. Si enim tenear exponere vitam periculo pro ſalute alterius, qui aliter nequit ſaluari, quanto magis id teneor facere pro mea ſalute.

Ad quid obligentur infideles.

Patet Quartò, omnes Turcas, Iudæos ac hæreticos, prudentiores laborare iam communiter ignorantia vincibili: quia ſi diligenter huic rei intendant, habent ſufficientes rationes de ſua religione dubitandi. Ideoque ipſi etiam cum periculo vitæ tenentur veritatem ſeriò inquirere.

Prudentiores omnes Iudæi, Turcæ & hæretici laborāt ignorantia vincibili.

231 Circa tertiam difficultatem qua ratione ſcilicet debeat confeſſarius ſe cum iis qui dicta ignorant gerere; Reſpondent quidam apud Sanchium l.2. de Præcept. c.3. n.21. eum, quando quid ſimile ſuſpicatur teneri pœnitentem in rebus fidei examinare; quia quoties confeſſarius deprehendit pœnitentem per ſe non integrè confiteri, debet illum examinare circa peccata, quæ putat eum omittere. Addúntque eum deprehenſum in tali ignorantia non debere abſolui, quia eſt in peccato mortali. Sed melius ibidem Sanchius ſecutus Azor tomo 1. Moral. c.8. q. vlt. docet, talibus non eſſe negandam abſolutionem; quia ſæpe fieri poteſt eos vſque laboraſſe ignorantia inuincibili; aut ſi culpabili laborarint admonendi ſunt vt de hac culpa, ſicut de aliis doleant, & proponant in poſterum debitam diligentiam adhibere vt ea diſcant: atque ita abſoluendos eſſe. Quòd ſi ſæpius moniti in eadem negligentia perſiſterent, tunc agendum cum iis ſicut cum illis qui ſæpius in eadem peccata labuntur.

Obligatio confeſſarij circa ignorantes.

Sanchius.

Azor.

Addit confeſſarium optimè facturum tunc ante abſolutionem eos ignorantes inſtruendo in præcipuis fidei myſteriis. ſcilicet docendo eos tantùm eſſe vnum Deum, & tamen Patrem eſſe verè Deum, Filium eſſe verè Deum, Spiritum ſanctum eſſe verè Deum, nec tamen eſſe plures Deos. Item Filiũ pro nobis factum hominem, mortuũ, ac reſurrexiſſe, ad cælos aſcendiſſe, & tandem venturum ad iudicium vt reddat præmia iuſtis, ſcilicet vitã æternam, & malis æterna ſupplicia. Item eum eſſe verè præſentem in Venerabili Sacramento, & quomodo oporteat confiteri ac communicare. Circa præcepta verò decalogi docet, non eſſe cōmuniter laborandum; quia vix ſunt qui neſciant non eſſe furandum, fornicandum, peierandum, &c. Excipe caſum quo confeſſarius deprehenderet pœnitentem ex his aliqua ignorare: quod in deſideriis impudicis, & iocoſis mendaciis iuramento affirmatis facilè contingit, quæ multi neſciunt eſſe peccata mortalia. 232

Quod conſilium ſine dubio optimum eſt quando 233

confeſſa

confeſſario integrum eſt ei inſtructioni vacare; ſed quia ſæpe aliorum confeſſionibus impedito non eſt ita integrum vni tantum temporis impendere, communiter ſufficit eos grauiter monere vt dicta ab aliis diſcant, & id promittentes abſolui poſſunt; niſi ignorarent ſcitu neceſſaria neceſſitate medij ad iuſtificationem: tunc enim in his ante abſolutionem rudi modo inſtruendi ſunt, ita vt ſaltem prout à confeſſario proponuntur ea credant; etſi minus exactè ea concipiant.

DVBIVM XII.

Vtrum omnes actus fidei ſint eiuſdem ſpeciei?

234 HOc dubium hîc tractandum eſt ad explicandas quaſdam difficultates, quæ oriuntur ex variis modis loquendi Scripturæ. ex quibus partim hæretici, partim etiam Catholici ſumpſerunt occaſionem variè fidem vſurpandi eiuſque actus diſtinguendi. Item quidam putant fidem, quæ nititur reuelatione priuata, eſſe diuerſæ ſpeciei ab ea, quæ nititur reuelatione facta toti Eccleſiæ. Quos refutaui diſp.9.dub.6. concluſ.2. Alij putant aſſenſum fidei practicum diſtingui ſpecie à ſpeculatiuo. Quos commodius refutabo infrà diſp.16.dub.2.concl.6.vbi probabo omnes aſſenſus fidei theologicæ, eo quòd habeant idem obiectum formale, eſſe eiuſdem ſpeciei. Hic verò ſolùm intendo explicare quoſdam modos loquendi Scripturæ, in quibus fides videtur variè accipi.

Primò itaque multi diſtinguunt fidem, quatenus per eam in Scriptura dicimur credere Deo, Deum, & in Deum. Vnde D.Thom.2.2.quæſt.2.artic.2.docet, nos dici credere Deum, quatenus credimus eum eſſe: credere verò Deo, quatenus aliquid credimus ob ipſius teſtificationem: & demum credere in Deum, quatenus voluntas actum fidei refert in Deum tamquam in finem. Atque ita ait hæc tria conuenire eidem actui. Primum, quatenus reſpicit Deum vt obiectum materiale. Secundum, quatenus reſpicit Deum vt obiectum formale. Tertium, quatenus reſpicit Deum vt finem in quem voluntas credentis, qua aſſenſus fidei imperatur, tendit. vnde hoc tertium propriè ſolùm conuenit fidei imperatæ ab actu caritatis, & quatenus hunc actum includit, qui propriè fertur in Deum, vt in finem. Vnde etiam D. Auguſtinus, qui huius diſtinctionis primus meminit, tractatu 29. in Iohan. ait: *Quid eſt credere in Deum? credendo amare, credendo in eum ire, & eius membris incorporari.* Vnde infert Primò, peccatores poſſe quidē credere Deum, & Deo, non tamen in Deum: quia, hi amando non tendunt in Deum: omnes verò qui credunt in Deum, etiam credere Deum & Deo. Infert Secundò, nos licitè & res alias & aliis hominibus credere, in ſolum tamen Deum licitè credere: quia hic ſolus eſt noſter verus vltimus finis.

D. Thom.

Quomodo diſtinguantur credere Deum Deo & in Deum.

Auguſt.

235 Quæ quidem à parte rei vera ſunt, ſed phraſi Scripturæ minus conſona, quæ tria dicta pro eodem accipit. Hebræi enim caſibus carent, & quamuis per diuerſos articulos diuerſos caſus ſæpe exprimant, tamen hos ſæpe etiam confundunt. vt vel ex dicendis patebit. Item verbis intelligendi, videndi, tangendi, ſæpe ſolùm elegantiæ cauſa apponunt litteram ב. quæ ſignificat, *in*. Sic Pſalm.105.verſ.5. dicitur, *Ad videndum in bonitate electorum tuorum.* pro, *ad videndum bonitatem.* Et 1. Regum 16.verſ.16. vbi Latina habent, *Scientem pſallere cithara*, Hebræa habent מנגן בכנור pulſantem in cithara, id eſt citharam. Item Exodi 14.verſ. vltim. vbi Latina habent, *Et crediderunt* (ſcilicet filij Iſraël) *Domino & Moyſi ſeruo eius*, Hebræa habent, ביהוה ובמשה in Dominum & in Moyſen. Hinc Apoſtolus ad Romanos 4.verſ.3.& 5.

Quomodo Hebræi defectum caſuum ſuppleant.

Pſal.105.

1.Reg.16.

apertè pro eodem ſumit, credere Deo, & in Deum. Et ad Philemonem verſ. 5. dicit ſe audiuiſſe fidem ipſius, quam habebat *in Domino Ieſu & in omnes ſanctos.* vbi *habere fidem in*, conſtruitur modo cum datiuo, modo cum accuſatiuo, & ſignificat credere Domino & ſanctis. Similiter S.Iohan.epiſtola 1.cap.5.ait: *Qui non credit filio, mendacem facit eum, quia non credit in teſtimonium, quod teſtificatus eſt Deus de filio ſuo.* Et in ſuo Euangelio cap.12. docet, multos principes credidiſſe in Chriſtum, qui tamen diligebant magis gloriam hominum quàm Dei, & ideo non audebant eum palam confiteri, & conſequenter manebant in peccatis.

Philem.5.

1.Iohan.5.

236 Ex quibus patet Scripturam tam de peccatoribus quàm de iuſtis dicere, quòd credant in Deum. Item nos ſecundùm modum loquendi Scripturæ non tantùm in Deum, ſed etiam in Dei teſtimoniū, ac in ſanctos, ac Dei ſeruos credere. Quare ſecūdùm eam credere alicui & credere in aliquem idem ſignificant.

Secundùm Scripturam etiam peccatores credūt in Deū.

Simili etiam modo loquuntur aliqui Patres. Nam Chryſoſt.homil.52.in Matth.ait: *Nihil prodeſt, ſi credas in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, niſi rectè vixeris.* Et D. Hieron. in maioribus commentariis in epiſt.ad Philem. vt explicet locum ſuprà ex hac epiſtola citatum, adfert locum ſuprà citatum ex Exodo, additque: *Vna atque eadem credulitas in Moyſen refertur, & in Deum, vt populus qui credebat in Deum, æquè credidiſſe dicatur in ſeruum.* Deinde explicat, qua ratione, qui credunt in Deum, etiam credant in ſanctos eius, dum credunt vera eſſe quæ de his ſcripta ſunt. vbi apertè pro eodem accipit credere in ſanctos, & credere ſanctos eſſe tales, quales in Scriptura deſcribuntur. Multi tamen, adducti auctoritate S.Auguſtini, & quia proprietati Latinæ linguæ conſonantius eſt, tria dicta cum D.Thom. modo ſupradicto diſtinguunt. Ideóque etiam in Symbolo dicimus nos credere in Deum Patrem, Filium & Spiritum ſanctum, non autem in Eccleſiam, ſed Eccleſiam.

Chryſoſt.

Hieron.

237 Secundò, eſt difficultas, vtrùm ſit eadem fides Catholica, & miraculorum? quàm fusè tractat Vaſquez 1.2.diſp.209.c.4. Et Primò, diſtinguit fidem in Catholicam qua credimus myſteria fidei toti Eccleſiæ reuelata: & in priuatam. Quam rurſum tripliciter diuidit. Prima eſt, qua quis credit aliquid ſibi priuatim à Deo reuelatum. Secunda, qua quis credit Deum per ſe facturum hîc & nunc miraculum, & dicitur fides miraculorum. Tertia, qua quis credit ſe à Deo obtenturum quæ petit, & dicitur fides promiſſionis.

Vaſquez.

Fides miraculorum & promiſſionis.

238 Deinde diſp.210.cap.4.eos, qui dicunt hos omnes aſſenſus eſſe eiuſdem ſpeciei, aut ab eodem habitu elici, fusè refutat. Primò, quia hi tres actus habent diuerſum obiectum formale: nam primus nititur immediatè reuelatione diuina, vt obiecto formali, ſecus eſt de aliis actibus. Nam iis, qui hos eliciūt non eſt reuelatum Deum facturum per eos miracula, aut hîc & nunc facturum ea quæ petunt. Secundò, quia etſi hi non crederent Deum facturum per eos miracula, aut daturum ea quæ petunt, non eſſent hæretici: ſecus eſt ſi non crederent ea eſſe vera, quæ Deus ſiue iis, ſiue Eccleſiæ reuelauit.

239 Et quidē hac in re credo omnino certum eſſe primum illum aſſenſum fidei priuatæ eſſe eiuſdem omnino ſpeciei cum fide Catholica, quia nititur eodem obiecto formali, vt oſtendi diſput.9.dub.6.concluſ.2. Item duos aſſenſus alios ſecundùm ſe ſumptos eſſe omnino diuerſæ ſpeciei à priore, nec ab eodem habitu elici; vt bene probat Vaſquez. Sed credo etiam alios Auctores numquam voluiſſe docere, hos duos actus eſſe eiuſdem ſpeciei cum fide theologica, ſi præcisè ſecundùm ſe ſiue metapyſicè conſiderentur: nam dictos duos actus ſic conſideratos nolunt vocari propriè fidem, ſed fiduciam, & aiunt magis ad voluntatem

tatem quàm ad intellectum ſpectare. Quare dum eos confundunt cum fide theologica, ſolùm volunt eos naſci ex perfectione & firmitate fidei theologicæ, ideóque in Scripturis per hanc tamquam moraliter eundem cum ea actum ſignificari. vnde etiam contendunt, fidem quæ in Scripturis laudatur, ſemper accipi pro theologica, quod alij negant, quare tota res redit ad quæſtionem de nomine.

DVBIVM XIII.

Qualis fides requiratur ad iuſtificationem, & an ad hanc ſola fides ſufficiat?

240 Bellarm. Quadruplex hæreticorũ fides. HÆc difficultas eſt cũ hæreticis noſtris, qui, vt ex eorum ſcriptis docet Bellar. l. 1. de iuſtificatione cap. 4. quadruplicem ponunt fidem. Primam, qua credimus omnia myſteria fidei: quam vocant hiſtoricam. Secundam vocant fidem miraculorum, de qua aiunt loqui Apoſtolum 1. ad Cor. 13. vbi ait, *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam*, &c. Tertiam vocant fidem promiſſorum, quam aiunt eſſe duplicem. Vnam qua generatim credimus Deum ex parte ſua impleturum, quæ nobis promiſit circa remiſſionem peccatorum, vt cùm Marci vlt. dixit; *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Alteram, qua quiſque credit in ſe ea promiſſa eſſe completa, ſiue peccata ſibi in particulari eſſe remiſſa. Et hanc fidem vbique deprædicant, & per hanc ſolam aiunt nos iuſtificari; quatenus per eam apprehendimus iuſtitiam Chriſti, eámque nobis appropriamus, atq; ita per eam ſumus iuſti. vnde inferunt ſine hac fide neminem poſſe eſſe iuſtum; cúmque qui eam habet neceſſariò eſſe iuſtum nec poſſe eſſe non iuſtum: atque ita aiunt, hanc ſolam fidem homini ad iuſtitiam ſufficere.

(Margin: 1. Corint. 13. — Marci vlt.)

241 Et quidem hanc fidem eſſe concedendam probant: quia Spiritus ſanctus vnicuique iuſto particulatim teſtatur ipſum eſſe filium Dei: ergo hic poteſt hoc credere. Antecedens patet ex c. 8. ad Roman. vbi dicitur. *Ipſe enim Spiritus* (ſcilicet ſanctus) *teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei.* vnde etiam infrà Apoſtolus ait: *Certus enim ſum, quia neque mors, neque vita, neque angeli, &c. poterunt nos ſeparare à caritate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* Ad quod requiritur, quòd ſit certus, & ſe, & eos, quos alloquitur, eſſe in caritate ſiue in gratia Dei.

(Margin: Rom. 8.)

242 Hanc autem fidem ſufficere ad iuſtitiam probant. Primò, quia Scriptura ſæpè iuſtitiam ita tribuit fidei, vt præter eam nihil aliud requirat. Lucæ 7. v. vlt. dicitur Magdalenæ, *Fides tua te ſaluam fecit.* idem dicitur c. 8. mulieri fluxum ſanguinis patienti. & Iairo dicitur, *Noli timere, ſed crede tantum, & ſalua erit*, ſcilicet filia tua. Ioann. 3. dicitur Chriſtus debere exaltari in cruce, *vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* vnde etiam c. 1. dicitur: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.* Actor. 13. v. 39. *In hoc omnis qui credit iuſtificatur.* Ad Rom. 5. v. 1. *Iuſtificati ergo per fidem*, &c.

(Margin: Luc. 7. & 8. — Ioan. 3. — Act. 13. — Rom. 5.)

Secundò, quia Scriptura docet nos gratis iuſtificari. Ad Rom. 3. dicimur *iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiationem, per fidem*, &c. ergo ſine vllis meritis, ſola fide, qua apprehendimus Chriſti iuſtitiam ſiue merita, iuſtificamur.

(Margin: Rom. 3.)

Tertiò, quia Scriptura ſæpe docet nos iuſtificari per fidem ſine operibus. Ad Epheſ. 2. *Gratia eſtis ſaluati per fidem, non ex operibus.* Ad Galat. 2. *Scientes quòd non iuſtificatur homo ex operibus legis.* Ad Rom. 3. *Arbitramur enim hominem iuſtificari per fidem ſine operibus legis.* Et cap. 4. *Ei verò, qui non operatur, credenti verò in eum qui iuſtificat impiũ, reputatur fides eius ad iuſtitiam.*

(Margin: Epheſ. 2. — Galat. 2. — Rom. 3. & 4.)

243 Demum adferunt varia loca Patrum, quibus conantur ſuum errorem confirmare. quæ referunt & explicant Bellarm. l. 1. de Iuſtiſ. c. 25. & Vaſquez 1. 2. diſp. 110. c. 1. & 9. quibus etiam locis dictum errorem doctiſſimè refutant; quod etiam multi alij qui omnium manibus teruntur, ſufficienter fecerunt. quare hîc ſolùm breuiter ponemus quædam fundamenta, ex quibus ille error facilè conuelli & Catholica fides ſtabiliri poſſit.

(Margin: Bellarm. Vaſquez.)

CONCLVSIO I. Hæreticum eſt dicere hominem ſola fide iuſtificari, ita vt nihil aliud ex parte ipſius iuſtificandi requiratur, quàm ipſa fides. Ita Trid. ſeſſ. 6. can. 9. Et tenuerunt ſemper omnes Catholici. 244

(Margin: Non iuſtificamur ſola fide. — Trident.)

Probatur Primò, quia Scriptura expreſſis verbis pluribus locis contrarium docet. Matth. 7. Chriſtus ait: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum. Sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum.* Deinde dicit, in die iudicij multos à regno cælorum excludendos, qui multas virtutes ac miracula in nomine Chriſti fecerunt, quia non fecerunt voluntatem Patris; & tamen clarum eſt hos habuiſſe fidem: nam aliàs nec Chriſtum vocarent Dominum, ipſius miſericordiam inuocando, nec in nomine eius miracula ac virtutes operarentur. Quæ autem ſit illa voluntas Patris, quam neceſſariò facere oportet, vt intremus in regnum cælorum, apertè docet ibid. cap. 17. vbi interroganti quid eſſet neceſſarium, vt poſſet in vitam ingredi, ait, *Si autem vis ad vitam ingredi ſerua mandata*, ſcilicet decalogi, vt Chriſtus ibid. explicat. Et cap. 25. docet eos excludendos à regno cælorum, qui non fecerunt opera miſericordiæ; quando ſcilicet hæc potuerunt, & tenebantur facere.

(Margin: Matth. 7. — Matth. 17. — Matth. 25.)

Item S. Ioannes epiſtola 1. cap. 3. & 4. fuſiſſimè docet, nos per caritatem Deo placere, & ex eo naſci ac ipſius filios eſſe: & omnes, qui non habent caritatem, qua Deum & proximum ament, manere in morte & eſſe alienos à Deo. Qualis autem hæc caritas eſſe debeat, explicat c. 3. v. 17. vbi ait: *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo* (ſcilicet non adiuuando eum) *quomodo manet caritas Dei in eo? filioli mei non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate.* Hinc etiam Apoſtolus 1. Corinth. 13. docet nec fidem, nec quidquam aliud nobis poſſe prodeſſe ſine caritate. Et Iacobus in epiſtola ſua c. 2. fusè docet, fidem ſine operibus eſſe mortuam, nec poſſe iuſtificare. Ex quibus aliiſque ſimilibus locis, patet ſolam fidem ad iuſtitiam non ſufficere: aliàs enim qui eam ſolam haberet ſine operibus & ſine caritate, non eſſet nihil, nec maneret in morte: ſed eſſet iuſtus, filius Dei, & poſſet ingredi in regnum cælorum. 245

(Margin: 1. Ioan. 3. 4. — 1. Cor. 13. — Iac. 2.)

Reſpondent hæretici Primò, quando Scriptura docet fidem non ſufficere ad iuſtitiam, eam loqui de fide hiſtorica, qua credimus myſteria fidei, non autem de fide promiſſionum, qua quiſque in particulari credit ſibi remiſſa eſſe peccata. Sed contrà, prætérquam quòd hæc fides contra omnem veritatem fingatur, ſi ea daretur, & nos ſola iuſtificaret, malè diceret Scriptura fidem ſine caritate nihil eſſe, nihil prodeſſe, mortuam eſſe, &c. ſed deberet dicere fidem hiſtoricam nihil eſſe, non prodeſſe, &c. ſine illa particulari fide promiſſionis. Item malè præter fidem requireret caritatem, & opera miſericordiæ, & obſeruationem mandatorum: quia hæc ſunt diſtincta ab illa fide promiſſionum. Sicut ſi dicerem, Ad bene concionandum præter doctrinam requiritur etiam eloquentia, aut, illa ſine hac nihil eſt, nihil prodeſt, eſt quid mortuum, &c. falſum dicerem, ſi ſine eloquentia ad bene concionandum ſufficeret doctrina grammaticalis aut philoſophica. Ergo ſimiliter falſum dicit Scriptura, dum fidem ſine caritate & operibus docet eſſe mortuam aut nihil prodeſſe, 246

& præter illam hæc ad ingrediendum regnum cælorum neceſſariò requirit; ſi vlla fides, quæcumque illa ſit quæ ab his diſtinguitur, ad iuſtitiam & ſalutem ſufficiat.

247 Reſpondent Secundò, caritatem & opera à Scriptura requiri, non quòd fides per ſe non ſufficiat ad ſalutem, ſi ſola daretur, ſed quia illa ſunt ſigna veræ fidei, & quia fides ſine iis eſſe nequit.

Sed contrà Primò, ſine omni fundamento fingitur neminem poſſe habere fidem veram ſine caritate & obſeruatione mandatorum. nam ſiue ſpectemus veram fidem, quam nos Catholicam vocamus, ſiue falſam, quam illi vocant priuatam fidem promiſſionum, nihil obeſt quin aliquis verè credat omnia quæ docet fides eſſe vera, & tamen hæreat in peccatis; vt quotidiana docet experientia. Item nihil obeſt, quin aliquis ex quadam præſumptione credat ſibi omnia peccata eſſe remiſſa, & ſimul maneat in peccatis ſuis: vt patet in noſtris hæreticis, qui cùm diuerſiſſima de fide ſentiant, & ſe mutuo hæreſeos damnent, atque ita neceſſariò alterutri in peccatis ſint, tamen omnes credunt propter Chriſtum ſibi remiſſa eſſe peccata, atque ita ſaltem eorum aliqui ſine caritate & iuſtificatione habent illam particularem fidem.

248 *Ioan. 12.* Secundò, illa reſponſio repugnat apertè Scripturæ, quæ Ioannis 12. apertè docet, multos ex principibus credidiſſe in Chriſtum, & tamen non habuiſſe caritatem, quia magis diligebant gloriam hominum quàm Dei. Quod autem aliqui dicunt, eos non habuiſſe veram fidem; apertè repugnat Scripturæ, quæ eodem modo de eorum fide loquitur, ſicut de fide aliorum, quos eo capite docet habuiſſe veram & viuam fidem: dicens vtroſque credidiſſe in Chriſtum. Fuſiùs hæc tam ex Scripturis, quàm Patribus docet *Bellarm.* Bellarm. l. 1. de Iuſtific. c. 15.

249 Tertiò, illa reſponſio nullo modo poteſt quadrare Scripturis ſuprà citatis: nam ſecundùm eam S. Iacob. non deberet dicere fidem ſine operibus otioſam eſſe, ſed eſſe non poſſe. ſicut homo ſine anima non eſt otioſus, ſed omnino non eſt homo. Apoſtolus autem ibid. apertè inſinuat, carentes operibus poſſe habere veram fidem, ſed otioſam ſiue infructuoſam: vocâtque mortuam, non ſicut homo ſine anima dicitur mortuus, ſed ſicut corpus ſine anima dicitur mortuum, quòd tamen manet verum corpus.

250 *1. Cor. 13.* Similiter falsò diceret Apoſtolus 1. ad Corint. 13. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil ſum.* Nam ponamus vinum non poſſe habere bonum ſaporem atque alias bonas vini qualitates, niſi habeat etiam bonum odorem; etſi eo caſu bonus odor ſit neceſſarium ſignum bonitatis vini, tamen falsò diceremus, etſi vinum habeat optimum ſaporem, & alias vini qualitates optimas; tamen, ſi nullum habeat odorem, nihil, ſiue nullius valoris & bonitatis eſt. Nam ſi aliquod vinum ſiue per poſſibile, ſiue per impoſſibile haberet dictas qualitates optimas ſine vllo odore, ſine dubio eſſet valdè bonum, & magni valoris. Et ſimiliter ſi fides per ſe, vt diſtinguitur à caritate & operibus, nos iuſtificaret, ita vt quicumque eam haberet neceſſariò eſſet iuſtus, quantumuis fides à caritate ſeparari non poſſet; tamen falsò diceretur, Si haberem omnem fidem & caterem caritate, nihil eſſem; cùm contrarium eſſet veriſſimum, ſcilicet, Si haberem omnem fidem, etſi non haberem caritatem (ſiue id fieri poſſit, ſiue non) eſſem verè iuſtus, & conſequenter eſſem aliquid, & fides mihi prodeſſet. ſicut etſi ſine oculis nequeam videre, & conſequenter nec legere: tamen hæc eſt veriſſima, Si poſſem ſine oculis clarè ac perfectè videre, poſſem ſine iis legere.

251 CONCLVSIO II. Etſi fides Catholica ſiue qua credimus myſterium Trinitatis, incarnationis, & reliqua nobis à Deo reuelata eſſe vera, ſit neceſſaria ad iuſtificationem, & verè dicamur ea iuſtificari inchoatiuè, quatenus eſt initium noſtræ iuſtificationis, iuxtà dicta ſuprà dub. 7. tamen hæc ſine vllo fundamento finguntur conuenire illi fidei, qua hæretici credunt ſibi remiſſa eſſe peccata. Sola fides qua credimus myſteria à Deo reuelata, eſt initiũ iuſtificationis.

Probatur, quia cùm Scriptura faciens mentionem fidei iuſtificantis ſiue neceſſariæ ad ſalutem, explicat quam fidem requirat, ſemper oſtendit ſe non loqui de illa fide qua credimus nobis remiſſa eſſe peccata, ſed de ea qua credimus aliquod myſterium fidei; nec illam aliam fidem vllibi requirit: ergo illa ſine fundamento fingitur: præſertim ab hæreticis; qui nihil extra Scripturam credendum volunt.

Antecedens probatur Primò, ex cap. 11. ad Hebr. 252 *Heb. 11.* vbi cùm Apoſtolus docuiſſet, impoſſibile eſſe ſine fide placere Deo, ſubdit; *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* vbi plurima alia enumerans quæ Sancti credendo placuerunt Deo, ſemper recenſet ea, quæ creduntur ea fide quam illi vocant hiſtoricam, aut iis ſimilia: nullam autem facit mentionem vllius, qui crediderit ſibi remiſſa eſſe peccata. Similiter ad Roman. 4. & Geneſ. *Rom. 4.* 15. Scriptura docet, fidem Abrahæ ipſi fuiſſe reputatam ad iuſtitiam, non qua credidit ſibi remiſſa eſſe peccata, ſed qua credidit Deum multiplicaturum ſuum ſemen. *Geneſ. 15.* Sic Lucæ 8. verſ. 48. dicitur mulieri, *fides tua te ſaluam fecit*; qua ſcilicet credidit Chriſtum ſe poſſe ſanare, non autem ſibi remiſſa eſſe peccata. *Luc. 8.* Et v. 50. iubetur Iairus credere filiam ſuam à Chriſto excitandam, non autem ſibi remiſſa eſſe peccata. Et cap. 7. verſ. 9. Chriſtus miratur fidem Centurionis, dicitque ſe non reperiſſe tantam in Iſrael, qua ſcilicet ipſe credebat Chriſtum etiam abſentem poſſe ſuum ſeruum ſanare. Item Matth. 16. verſ. 17. *Matth. 16.* Chriſtus laudat fidem S. Petri, cúmque propter eam vocat beatum, qua ipſe credidit Chriſtum eſſe filium Dei viui, non autem ſibi remiſſa eſſe peccata. Idémque eſt de aliis locis, in quibus fides laudatur aut exigitur. Sed clariſſimus locus eſt Ioannis 17. vbi Chriſtus ait: *Ioan. 17.* *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* vbi vitam æternam vocat fidem qua ad vitam æternam perducimur, & conſequenter qua inchoatiuè iuſtificamur, eámque conſtituit in cognitione ſiue fide, qua credimus Deum & Chriſtum eſſe. vide plura apud Bellarm. lib. 1. de *Bellarm.* Iuſtific. cap. 8.

Quamuis autem in Scriptura multis locis dicatur 253 ad ſalutem eſſe neceſſarium, vt credamus Chriſtum veniſſe in hunc mundum, & mortuum eſſe, vt per eius mortem acciperemus remiſſionem peccatorum, & nos ſine huius meritis ac fide iuſtificari non poſſe; item omnes qui fide viua, ſiue per dilectionem operante (vt infrà oſtendemus) hæc credunt, iuſtificari; tamen ſicut (ſi paucos in Scriptura à iuſtitia & caritate in Deum laudatos excipias) nullibi eſt reuelatum hunc, vel illum in particulari habere hanc fidem viuam: ita à nullo in particulari requiritur, vt credat ſe eam habere, aut ſibi remiſſa eſſe peccata; imò ſine particulari reuelatione hoc nullo modo credere poteſt. Nullibi a Scripturis iubemur credere nobis remiſſa eſſe peccata. Quare hæretici apertè ſibi contradicunt: dum dicunt nihil eſſe credendum quod non habetur in Scriptura, & tamen aiunt Petrum aut Paulum v. c. teneri credere ſibi remiſſa eſſe peccata, quod nullibi habetur in Scriptura. Hæreticorũ antilogia.

CONCLVSIO III. Quemque in particulari 254 vera fide diuina credere remiſſa ſibi eſſe peccata, eáque fide iuſtificari, planè impoſſibile eſt, & contradictionem quamdam inuoluit. Hæreticorũ fides contradictionẽ inuoluit.

Probatur Primò, quia nihil poſſum credere fide diuina, niſi Deus hoc reuelauerit, vt oſtendi diſput. 9. dub.

dub.5.concluſ.2.atqui Deus nullibi reuelauit remiſſa mihi eſſe peccata: ergo nequeo hoc vera fide diuina credere. Minor patet, quia ſecundùm aduerſarios nihil credendum eſt, quod non habetur in ſacra Scriptura; hoc autē nullibi habetur in ſacra Scriptura. Etſi enim hæc ſæpe doceat, verè pœnitentibus, aut fide viua, quæ per dilectionem operatur in Deum, credentibus remitti peccata; nullibi tamen docet me ita pœnitere, aut credere, aut mihi remiſſa eſſe peccata. Neceſſe eſt itaque fateantur hæretici, aut aliquid fide diuina credendum eſſe quod non habetur in Scriptura, aut hoc non eſſe credendum.

255 Probatur Secundò, quia impoſſibile eſt talem fidem eſſe veram, & per eam remitti peccata: ergo eſt omnino falſa & commentitia. Anteced. probatur: quia vt fides, qua credo mihi remiſſa eſſe peccata, ſit vera, neceſſarium eſt peccata mihi eſſe remiſſa priuſquam id credam, ſicut vt aſſenſu vero credam Chriſtum eſſe paſſum, debet priùs eſſe paſſus quàm id credam. Contra verò, vt hæc fides ſit cauſa remiſſionis peccati, neceſſe eſt me priùs credere quàm peccata remittantur: nam cauſa debet eſſe prior effectu, præſertim ſecundùm aduerſarios, qui dicunt hanc fidem non eſſe cauſam formalem noſtræ iuſtificationis, ſed eſſe quaſi inſtrumentum quo apprehendimus iuſtitiam Chriſti, qua formaliter iuſtificamur. Sicut igitur inſtrumentum quo parieti applico albedinem, & ipſa applicatio neceſſariò debent eſſe priùs quàm paries per ea ſit dealbatus: ita ſecundùm eorum ſententiam fides, qua apprehendimus, nobíſque applicamus iuſtitiam Chriſti, debet eſſe prior quàm Chriſti iuſtitia ſit nobis applicata, & conſequenter priuſquam peccata nobis ſint remiſſa. Quæ apertè contradicunt prioribus.

256 Confirmatur: quia eiuſmodi fides reſpectu iuſtificationis ſe haberet eodem modo, atque vehemens apprehenſio, qua ſanus quis apprehenderet ſe ægrotare, atque ita ſimul ipſum morbum apprehenderet ac ſibi cauſaret, ſe haberet reſpectu huius morbi. Nam ſicut ſecundùm illos peccator credēdo ſibi remiſſa eſſe peccata, ſeque eſſe iuſtum, hac fide tamquam quadam manu ſiue inſtrumento apprehendit iuſtitiam Chriſti, qua formaliter iuſtificatur; ita ille ſanus apprehendendo ſe ægrotare, hac apprehenſione acquirit ſibi morbum, quo verè ægrotat: ergo ſicut huius apprehenſio eſt falſa, nec poteſt eſſe cauſa cur ſanus ægrotet, niſi ſit falſa (nam ſi eſſet vera, apprehendens deberet priùs ægrotare quàm id apprehendat, & conſequenter apprehenſio non eſſet cauſa cur priùs ſanus iam ægrotaret) ita etiam illa fides neceſſariò eſt falſa, nec poteſt eſſe cauſa cur peccator iuſtificetur, niſi ſit falſa. Atque ita ſicut ille per falſam apprehenſionem ægrotat, ita hæretici noſtri per falſam fidem iuſtificantur, qui per veram quam non habent, iuſtificari non poſſunt: vnde etiam vt fiat illis ſecundùm fidem ſuam, falſò iuſtificantur.

Hæreticorū fides neceſſariò eſt falſa.

257 Pro ſolutione obiectorum Nota Primò, Apoſtolum in epiſtolis ad Rom. & ad Gal. maximè laborare, vt duos errores Iudæorum refutet. Prior erat, quo ſibi perſuadebant ſibi propter obſeruationem legis veteris deberi ſingularem Dei fauorem & gratiam, qua in peculiarem Dei populum à Chriſto eligerentur; ſeque ſuis operibus eſſe meritos, vt Deus eos à peccatis aliiſque miſeriis per Chriſtum liberaret. Vt Apoſtolus ad Rom. prioribus capitibus ſæpe inſinuat. Secundus erat, quo putabant etiam conuerſis ad fidem Chriſti neceſſariam eſſe obſeruationem legis veteris. vt patet Actor. 15. verſ. 1. & 5. & c. 21. verſ. 20. & 21. & ex epiſtola ad Galatas. Igitur vt Apoſtolus hos errores refutet, in epiſtolis ad Roman. & ad Galatas ſæpe docet & multis probat, nulla opera ſine fide Chriſti poſſe prodeſſe ad ſalutem, eóſque nullis eiuſmodi operibus potuiſſe mereri gratiam, qua ad fidem vocarentur, & à peccatis liberarentur, ſed Deum hanc nobis gratis ſine meritis noſtris concedere. Item docet, legem per ſe inutilem eſſe, & non poſſe conferre vires quibus ipſam impleamus; ſed has nobis à Deo gratis conferri propter merita Chriſti. Tertiò docet, veteris legis vim & obligationem duraſſe ſolùm vſque ad Chriſtum, iam verò adueniente lege gratiæ omnino deſiiſſe obligare, vt patet ex c. 7. ad Roman. initio, & tota epiſtola ad Galat. præſertim c. 4. initio.

Quis ſit ſcopus Apoſtoli in epiſtolis ad Rom. & ad Galat.

Ex quibus patet, dum fidem opponit operibus, & dicit eam ſine his iuſtificare, ipſum loqui de operibus veteris legis, aut aliis ſine gratia & fide Chriſti factis. Hinc ad Rom. 11. docet reliquias Iſrael ex electione gratiæ ſaluas factas eſſe, additque; *Si autem ex gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia.* Et ad Philippenſ. 3. cùm enumeraſſet qua ratione ipſe octauo die circumciſus, & ſecundùm legem enutritus in eius ſtudio & æmulatione ſupra alios profeciſſet, ſubiungit, ſe hæc omnia poſt conuerſionem vt ſtercora contempſiſſe, *Vt*, inquit, *Chriſtum lucrifaciam, & inueniar in illo non habens meam iuſtitiam, quæ ex lege eſt* (quam ſcilicet priùs ex æmulatione legis ſine fide, imò contra fidem Chriſti, mihi videbar comparaſſe) *ſed illam quæ ex fide eſt Ieſu Chriſti.* 258

Apoſtolus per opera quæ opponit fidei intelligit ſola opera legis, aut alia ſine gratia facta.. *Roman.* 11. *Philip.* 3.

Nota Secundò, Scripturam Hebræa phraſi, ſæpe initium ſiue viam, qua ad finem aliquem tenditur, vocare nomine ipſius finis. Sic in Euangelio ſæpiſſime præſens Eccleſiæ ſtatus dicitur regnum cælorum, quia eſt quædam inchoatio & via ad regnum cælorum. Et Ioannis 17. verſ. 3. cognitio ſiue fides veri Dei ac Chriſti dicitur vita æterna; quia eſt via ad vitam æternam. Et ſimili ratione fides dicitur iuſtificare, quia eſt via ad iuſtificationem, eiúſque initium, ſiue inchoata quædam iuſtificatio. Item quia fides eſt initium & radix ſpei ac caritatis. vt oſtendi ſuprà dub. 7. ideò ſæpe in Scriptura accipitur prout complectitur ſpem & caritatem. Hinc S. Ioannes epiſtola 1. cùm cap. 3. & 4. fusè docuiſſet, nos per caritatem ex Deo naſci eiuſq; filios conſtitui, & ſine ea manere in morte; c. 5. initio ait: *Omnis qui credit quoniam Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt.* & deinde pergit pluribus commendare modò caritatem, modò fidem, oſtendens ſe loqui de his, prout ſimul coniunguntur: nam fides ſine caritate nihil prodeſt. vt ipſe c. 3. & 4. apertè inſinuat; & clarè docet Apoſtolus 1. ad Corinth. 13. Hinc etiam Apoſtolus ad Galatas 5. volens oſtendere quam fidem intelligat, dum tam ibi quàm alibi toties dicit nos fide iuſtificari, ait: *Nam in Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium; ſed fides quæ per caritatem operatur.* Et ex his erit facile ſoluere argumenta contraria. 259

Scriptura ſæpe viam vocat nomine finis. *Ioan.* 17.

Cur Scriptura noſtram iuſtificationem modò fidei modò caritati tribuat. 1. *Ioan.* 5. 1. *Corint.* 13. *Galat.* 5.

Ad primum argumentum poſitum num. 241. nego antecedens. Ad probationem & auctoritatem Pauli, varij variè reſpondent, ſed, ſi ſpectemus Apoſtoli intentionem & contextum, loca ibi citata non habent difficultatem. Nam cùm Apoſtolus ibi alloquatur omnes Chriſtianos Romanos, inter quos ſine dubio erant multi peccatores, & poſtea damnandi, non potuit generatim dicere, ſe omnino certum eſſe quod nihil poſſet eos ſeparare à caritate Dei, aut iis præcipere, vt fide crederent ſe omnes eſſe iuſtos. 260

Vt igitur eius mens clariùs pareat, Nota Apoſtolum initio capitis 8. ad Roman. diſtinguere triplicis generis homines, quorum aliqui viuunt ſub lege ſeruitutis, ſiue veteri, ex timore pœnæ operantes, tamquam ſerui; & hanc legem tam hîc quàm cap. 7. ait infirmam, nec poſſe dare veram libertatem. Alij viuunt ſecundùm carnem; ideóque ſpiritu mortui ſunt, & ſpiritu Dei carent. Tertij viuunt ſub lege gratiæ & ſpiritu Chriſti ac Dei, qui eſt ſpiritus, non timoris, ſed amoris; ideóq; amore aguntur ad bene operandū, nec 261

ſunt ſerui, ſed filij Dei. quod ita probat: *Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſimus filij Dei.* Quatenus nimirum nos excitat, vt Deum non iam tamquam Dominum exercituum ſicut antiqui, ſeruiliter timeamus, ſed tamquam patrem filialiter amemus, & Patris nomine compellemus. Vnde patet, Apoſtolum non intendere hîc definire, omnes fideles Romanos eſſe iuſtos, aut ſingulos hoc debere de ſe credere; ſed ſolùm omnes iuſtos eſſe filios Dei, & Spiritum hoc teſtari, non per ſingulare aliquod teſtimonium, quod ſingulis exhibeat, ſed quatenus in Scripturis generatim teſtatur Deum eſſe patrem iuſtorum, & iuſtos omnes excitat, vt Deum vocent patrem. Atque ita in eo ſiue eius auctoritate nixi clamamus, Abba Pater.

Qua ratione Spiritus S. teſtetur, nos eſſe filios Dei.

262 Notandum Secundò, cùm Apoſtolus verſ. 14. dixiſſet eos eſſe filios Dei, qui ſpiritu Dei aguntur, verſ. 15. ſubdit: *Non enim accepiſtis*, &c. quaſi ſupponens omnes Romanos fideles accepiſſe ſpiritum Dei, ſiue agi ſpiritu Dei. non quòd crederet omnes eſſe tales, aut vellet ſingulos hoc de ſe credere (nam ad Philip. 2. v. 12. iubet nos de ſalute noſtra eſſe ſollicitos. & hîc verſ. 9. apertè inſinuat non eſſe certum nos agi ſpiritu Dei) ſed partim quia omnino credebat multos inter eos eſſe in gratia Dei & iuſtos, ideóque (vt alibi ſæpe) à maiori parte omnes tales denominat; hoc tamen non eſſe certum oſtendit verſ. 9. dum ait: *Vos autem in carne non eſtis; ſed in ſpiritu; ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis.* Quod non adderet, ſi vellet eos fide credere ſpiritum Dei in ipſis habitare. Quare ſicut hoc verſu primò abſolutè dicit: *Vos in carne non eſtis* (quia nimirum ex bono affectu hoc de iis ſperabat) ita quia hoc non erat certum, ſubdit: *Si tamen ſpiritus Dei habitat in vobis.* Et ſimiliter cùm infrà dicit: *Accepiſtis enim ſpiritum*, &c. eamdem conditionem ſubintelligit. Nec enim ibi intendit deſcribere, quales Romani tunc de facto eſſent, ſed quales ex profeſſione ſua eſſe deberent. Similiter etiam ait Spiritum teſtari ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei: non abſolutè, ſed poſito, quòd ſecundùm noſtram profeſſionem viuamus. Quia Spiritus hoc non aliter teſtatur, quàm quatenus iubet omnes iuſtos Deum vocare patrem; loquendo de atteſtatione infallibili, de qua Paulus hîc loquitur. Nam ſi loquamur de teſtificatione ſolùm probabili, alia eſt ratio, vt infrà oſtendam.

Philip. 2.

Quo ſenſu Apoſtolus dicat Romanos fideles accepiſſe Spiritum S.

263 Ad ſecundum locum reſpondent multi, *certus ſum*, valere idem quod probabiliter credo; Græcum enim πέπεισμαι ſignificat perſuaſum habeo. Sed verius credo id hîc pro abſoluta certitudine accipi. Nam Paulus ibi non docet, ſe credere neminem eorum vmquam ſua culpa à caritate Dei eſſe ſeparandum, vt illi putant, ſed Deum numquam nos ex ſua parte ſua caritate, gratia ac protectione deſtituturum. nec vllam eſſe creaturam quæ nos poſſit à Deo ſeparare, niſi nos ſponte ab eo diſcedamus. hortatur enim ibi fideles, vt fortiter pro Deo omnia aduerſa ſuſtineant, nec vllas calumnias, falſas accuſationes aut hominum, vel angelorum, vim aut tormenta timeant, cùm nihil horum illis poſſit obeſſe, aut à Deo ac ſperata felicitate ſeparare. Cùm contrà dicta omnia fortiter ea pro Deo ſuſtinentibus ſint profutura: quia diligentibus Deum hæc omnia cooperantur in bonum. Quod probat, quia Deus *quos præſciuit* (id eſt præcipue dilexit) *prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui*. ſcilicet hîc in paſſionibus ſuſtinendis, vt poſtea ſint ei ſimiles in gloria. Secundò, quia *ſi Deus pro nobis, quis contra nos?* & cùm Deus ſit qui iuſtificat pios, quis aduerſus eos accuſabit? id eſt, quæ calumniæ iis poterunt nocere? præſertim cùm Chriſtus pro iis mortuus ſit ac interpellet. Vnde infert nullas anguſtias aut perſecutiones fore ita potentes, vt nos ſeparent à caritate Dei quæ eſt in Chriſto, ſiue qua Deus nos diligit propter Chriſtũ, & ita protegit ac confortat, vt hæc omnia facilè ſuperemus, nihilque nos poſſit vincere niſi velimus, atq; ita nihil nos ſeparabit à Deo, niſi nos ſponte ſeparemus. Nec enim Apoſt. hic vult docere, iuſtos nõ poſſe cadere in peccata (hoc enim non excitaret eos, vt aduerſa patienter ferrent, ſed potiùs vt vana confidentia ſuper Dei miſericordia nixi languidè in iis tolerandis agerent, aut etiam iis cederent credentes ſe non poſſe à beatitudine excidere) ſed eos non poſſe inuitos à Dei gratia ac felicitate excidere; nec Deum permiſſurum, vt ſuprà vires affligantur, ſed cum afflictionibus aucturum gratiam eos fortificantem: præcipuè cùm nos hîc affligi non ſit ſignum minoris, ſed potiùs maioris amoris Dei in nos. quod probat exemplo Chriſti, qui maxima paſſus eſt, ſicut & omnes illi, qui Deo maximè placuerunt.

Explicatio illius loci ad Rom. *Certus ſum*, &c.

Nos hic affligi eſt ſignum amoris Dei erga nos.

Ad primum argumentum allatum num. 242. Reſpondeo loca ibi citata, aliáque ſimilia ſalutem tribuere fidei, non quaſi eam ſe ſola operetur; ſed quia ipſa huius eſt initium, & quatenus eſt radix ſpei & caritatis, atque ita hæc quodammodo includit; ſiue quatenus per caritatem operatur, vt docet Apoſtolus ad Galat. 5. Adde, ſimili etiam ratione ſalutem tribui timori & ſpei; vt docet Bellarm. ſuprà c. 13. Imò etiam eleemoſynæ; nam Tob. 4. dicitur, *Quoniam eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat.* & Daniel. cap. 4. verſ. 24. ait Nabuchodonoſori, *Peccata tua eleemoſynis redime.* & Lucæ 11. v. 41. Chriſtus ait Phariſæis, *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Vbi liberatio à peccato & morte, & peccati redemptio ac mundatio tribuuntur eleemoſynæ, nec fit mentio fidei aut alterius operis. Ergo ſecundùm argumentationem hæreticorum, ſequitur, eleemoſynam ſine fide & caritate liberare & mundare à peccatis. 264

Qua ratione ſalus tribuatur fidei.

Galat. 5. *Bellarm.* *Tob. 4.* *Daniel. 4.* *Luca 11.*

Ad ſecundum, Reſpondeo Primò, cum Trident. ſeſſ. 6. c. 8. nos dici gratis iuſtificari, quia nullis præcedentibus meritis iuſtificationis gratiã meremur. Nam etſi gratia Dei præuenti, poſſimus nos per fidem & contritionem ad iuſtificationem diſponere, hanc tamen non poſſumus propriè ſiue de condigno mereri.

Trident. Cur dicamur gratis iuſtificari.

Reſpondeo Secundò, id etiam dici, quia primam gratiam, qua ad iuſtificationem diſponimur, nullis præcedentibus operibus vlla ratione poſſumus mereri.

Ad tertium, varij variè Reſpondent. Quidam enim docent, Apoſtolum ſolùm ibi reiicere opera legis, tamquam ad iuſtificationem iam inutilia. Alij verò volunt eum loqui de operibus viribus naturæ ſine gratia factis. Alij cum D. Auguſt. lib. 83. quæſtionum, q. 76. aiunt Apoſtolum loqui de operibus fidem præcedentibus, quia hæc nos iuſtificare non poſſunt, nec iuſtificatio ab iis vllo modo propriè poteſt ſumere initium, vt oſtendi ſuprà nu. 77. & 78. atque ita eum conciliant cum cap. 2. D. Iacobi, quòd hic loquatur de operibus fidem ſequentibus. Quæ explicationes omnes ſatis commodæ ſunt, & ex mente Apoſtoli, vt patet ex dictis n. 257. & 258. 265

Qua ratione dicamur iuſtificari ſine operibus. *Auguſt.*

Ad auctoritatem Patrum citatam n. 243. generatim Reſpondeo Primò, eos, dum dicunt nos fide iuſtificari, loqui de fide viua, quæ per dilectionem operatur, iuxta iam dicta, vt facilè ex eorum ſcriptis patet. Secundò, multos ex illis ſolùm dicere fidem ſine obſeruatione veteris legis nobis ſufficere ad ſalutem. Alios verò dicere fidem quandoque viuam, ſiue coniunctam cum interna caritate, ſiue aliis externis operibus, ſufficere ad ſalutem, quando ob breuitatem vitæ non eſt facultas alia opera exercendi, vt contigit in Latrone, cuius exemplum adferunt. Ita S. Chryſoſt. hom. de fide & lege naturæ. Alij dicentes, ſolam fidem Catholicam poſſe ſaluare aut ſufficere 266

Chryſoſt.

ad ſa

ad ſalutem; non diſtinguunt eam à caritate, aut aliis operibus, nec intendunt dicere illam ſine his ſufficere ad ſalutem, ſed diſtinguunt illam à falſis opinionibus hæreticorum, dicúntque illam ſolam poſſe ſaluare, aut ſufficere ad ſalutem; quia præter eam nulla alia ſaluare, aut ad ſalutem vlla ratione ſufficere poteſt. vide plura apud Bellar. & Vaſquez citatos n. 243. *Bellarm. Vaſquez.*

DVBIVM XIV.

Vtrum poßimus fide diuina credere, aut aliàs omnino certò cognoſcere nos habere fidem?

267 *Vaſquez.* VArias hac de re ſententias adfert Vaſquez 1. 2. diſp. 201. c. 1. & 2.

Prima docet, nos poſſe euidenter ſcire, aut ſaltem cognitione omnino certa, & cui nequit ſubeſſe falſum, cognoſcere nos habere actum fidei diuinæ. Addunt tamen nos non poſſe omnino certò ſcire, hunc actum procedere ex habitu, quia hoc occultum eſt. Hanc tenent quidam moderni apud Vaſquez, & præterea Vega lib. 9. in Trident. cap. 37. item nos certò poſſe cognoſcere nos habere fidem, docet Sotus l. 3. de Gratia c. 10. in 8. rat. & Bañez 2. 2. q. 6. a. 1. *Vega. Sotus. Bañez.*

Probatur autem Primò, auctoritate D. Aug. qui lib. 13. de Trinit. c. 1. dicit habentem fidem hanc in ſe videre, & certiſſima ſcientia tenere. & D. Thom. 1. 2. q. 112. a. 5. ad 2. vbi ait: *Quicumque habet ſcientiam ac fidem certus eſt ſe eam habere.* *Auguſt. D. Thom.*

268 *2. Cor. vlt.* Probant Secundò, quia 2. ad Corinth. c. vlt. dicitur: *Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide, ipſi probate.* ſcilicet probatione infallibili.

Tertiò, quia quiuis Chriſtianus eſt paratus potiùs quiduis negare, quàm ſuam fidem: ergo habet ſummam certitudinem, ſe habere veram fidem.

Quartò, quia, ſi Chriſtianus non haberet de ſua fide perfectam certitudinem, poſſet dubitare an fidei ſuæ poſſet ſubeſſe falſum. quod abſurdum eſt.

Quintò, quia, ſi poſſet quis dubitare an haberet veram fidem diuinam, poſſet etiam dubitare an ſit Chriſtianus: atqui hoc eſt falſum: ergo & illud.

Sextò, quia fidelis experitur ſe firmiſſimè credere myſterium Trinitatis: atqui hoc nequit facere niſi ob reuelationem diuinam: ergo experitur ſe hoc credere fide diuina.

Septimò, qui aliquid ſcit eadem ſcientia ſcit ſe ſcire: ergo qui aliquid credit fide diuina, eadem fide credit ſe credere.

Octauò, quia nemo fidelis petit ſibi à Deo dari fidem: ergo certò ſupponit ſe eam habere.

269 Secunda ſententia, diſtinguit duplicem fidem in quouis fideli. Prima eſt, qua credit concionatori aut Eccleſiæ proponenti ſibi rem fidei; & hæc eſt fides humana. Secunda, qua eaſdem res credit fide diuina immediatè ob auctoritatem Dei. Deinde docet Primò, fidelem ita debere credere ſe habere fidem Catholicam neceſſariam ad ſalutem, ſiue humanam, ſiue diuinam, vt de ea dubitare non poſſit. Quia manifeſtè experitur ſe credere omnia, quæ Eccleſia credenda proponit, & ſcit hanc fidem eſſe Catholicam.

Secundò, quemuis fidelem euidenter ſcire ſe habere hanc fidem. Tertiò, eum euidenter ſcire ſe illa credere ob auctoritatem concionatoris, aut Eccleſiæ ea proponentis. hoc enim clarè in ſe experitur. Quartò, omnem fidelem teneri credere hanc fidem, etiam vt nititur auctoritate proponentis, eſſe donum gratiæ: quod probant ex Concilio Arauſicano II. cap. 5. & 7. Sed hoc nihil facit ad rem præſentem; nam ſolùm loquitur de fide diuina ſiue qua myſterium fidei credimus prout oportet ad iuſtificationem, docétque tam hanc, quàm eius initium ſiue credulitatis affectum eſſe ex gratia. Quintò, quemuis eadem certitudine ac fide, qua credit myſteria fidei, debere credere ſe habere fidem diuinam; qua ea credat immediatè ob auctoritatem Dei. *Arauſic.*

Probant, quia fide Catholica certum eſt quemuis hoc ipſo, quo myſteria noſtræ fidei ſibi propoſita prudenter credit, eſſe fidelem, & habere fidem neceſſariam ad ſalutem: quia habenti fidem nixam auctoritate proponentis infallibiliter ſtatim datur fides diuina, nec vllo modo dici poteſt Deum habenti priorem fidem, negare ſecundam. Confirmatur: quia, cùm talis firmiſſimè credat omnia myſteria fidei, etiam eadem fide credit ſibi ex parte intellectus nihil neceſſarium ad ſalutem deeſſe: ergo ſimiliter credit ſe habere fidem diuinam: quia fides docet hanc eſſe neceſſariam ad ſalutem. Et huic ſententiæ, quatenus docet nos fide diuina credere nos habere veram fidem, ſuffragatur Caiet. 1. 2. q. 112. art. 5. In ea autem quædam ſunt clara, quædam videntur mihi apertæ rationi repugnare; vt infrà oſtendam. *Caietan.*

Tertia docet, quemuis poſſe ſcire ſe aliqua fide credere myſteria fidei, tamen non poſſe omnino & metaphyſicè eſſe certum ſe ea credere fide diuina. Ita Durandus in 1. d. 17. q. 4. ad 2. Richard. in 3. d. 23. in expoſitione textus. & quidam alij. Quæ ſententia præ ceteris videtur probanda, vt patebit ex dicendis. 270 *Durandus. Richard.*

CONCLVSIO I. Quiuis poteſt certò cognoſcere ſe aliqua fide diuina, vel humana credere myſteria noſtræ fidei. Et hoc apertè & nihil aliud docent D. Aug. & D. Thom. ſuprà citati nu. 267. & eorum ratio hoc ſolùm probat. Nam apertè poſſumus in nobis videre, ſiue clara experientia cognoſcere, nos huic vel illi obiecto aſſentiri, vt per ſe patet. Item poſſumus clarè experiri nos ad illum aſſenſum non moueri obiecti euidentia (cùm apertè nobis conſtet hoc nobis in ſe eſſe incuidens) aut alia etiam clara ratione; ſed ſola auctoritate illud aſſerentium: præſertim abſtrahendo an moueamur immediatè ſola auctoritate Dei, an verò eorum, qui nobis fidem annunciant. 271 *Auguſt. D. Thom.*

CONCLVSIO II. Sine particulari reuelatione nemo poteſt fide diuina credere ſe habere fidem myſteriorum fidei, ſiue ſe hæc verè credere, ſiue fide diuina, ſiue humana. Ratio eſt clara, quia cùm fides diuina neceſſariò nitatur teſtimonio Dei, fieri nequit vt aliquid fide diuina credam, niſi Deus hoc reuelauerit ſiue teſtatus ſit: atqui ipſe nullibi teſtatus eſt, me hunc vel illum articulum credere: ergo non poſſum hoc fide diuina credere. Hanc concluſionem neceſſariò tenent ij omnes, qui docent concluſionem ductam ex præmiſſa de fide, & altera naturaliter cognita non poſſe fide diuina credi; quos citaui diſp. 9. nu. 122. vbi id etiam ſufficienter probaui.

Auctores autem qui contrarium tenent, falluntur non diſtinguendo inter hæc duo: *Credo fide diuina obiectum mei aſſenſus* (quò v. c. aſſentior Deum eſſe trinũ & vnum) *eſſe verum.* &, *Credo fide diuina me illud verè credere.* Prior propoſitio eſt vera, ſecunda falſa. Ratio diuerſitatis eſt clara; quia nimirum obiectum mei aſſenſus eſſe verum à Deo eſt reuelatũ; atque ita poteſt à me fide diuina credi. me autem hoc verè credere ſiue fide duina, ſiue humana, nullibi reuelatum eſt; quare cùm ei nullo modo conueniat obiectum formale fidei diuinæ, fieri nequit vt id fide diuina credam. 272 *Fide diuina credo obiectũ meæ fidei eſſe verum, nõ tamen me habere fidem.*

CONCLVSIO III. Etſi fidelis ſine ſpeciali reuelatione morali certitudine, quæ excludat omnem veram dubitationem, poſſit cognoſcere ſe habere fidem diuinam; nequit tamen id ſcire omnino euidenter, aut ea cognitione cui omnino repugnet ſubeſſe falſum. Hæc videtur mens Auctorum quartæ ſententiæ, & ita docet Valentia tom. 2. diſp. 8. q. 4. puncto 4. §. *Sextò ſi vel maximè,* &c. 273 *Valentia.*

Prior pars eſt communis; & vel inde patet; quia vt communiter Scholaſtici docent, & ſolet probari

in materia de gratia, ex variis experientiis & coniecturis poſſumus moraliter certò cognoſcere nos eſſe in gratia: ergo multò magis poſſumus cognoſcere nos habere fidem diuinam. Quia gratia iuſtificans hanc ſupponit, eámque faciliùs quàm illam in nobis deprehendimus.

Quæ cognitio dicatur moraliter certa.

Vbi Nota, vt aliqua noſtra cognitio poſſit dici moraliter certa, & ſufficiẽs vt meritò à nobis excludat omnem veram dubitationem, non requiri, vt ſit omnino infallibilis, aut etiam vt credamus eam eſſe talem: ſed ſufficere quòd nitatur talibus rationibus, quas videmus difficulter poſſe fallere; nec vlla probabilis ratio occurrat, ob quam meritò credamus nos hîc & nunc in iis falli. Sic ſine vlla dubitatione credimus hoſtiam, quam ipſi conſecrauimus, eſſe legitimè conſecratam; cùm tamen fieri poſſit, vt non ſimus veri ſacerdotes, ob defectum Epiſcopi nos ordinantis, atque ita illa hoſtia non ſit verè à parte rei conſecrata.

274 Secunda pars probatur Primò, quia, etſi certò experiamur nos credere fidei myſteria, tamen non ita certò experimur nos ea credere immediatè ob auctoritatem Dei reuelantis, ita vt Deum ea reuelaſſe credamus, non propter auctoritatem hominis aut Eccleſiæ ea proponentis, ſimiléſue rationes; ſed præcisè ob auctoritatem Dei hoc atteſtantis, prout neceſſarium eſt, vt credamus aliquid fide diuina. Illud autem (ſcilicet nos myſteria fidei credere præcisè propter auctoritatem Dei) non poſſe à nobis naturaliter ita certò cognoſci, vt nullo modo poſſimus in eo decipi, vel inde patet, quòd ſæpe in eiuſmodi actibus intellectus aut voluntatis moueamur aliquibus occultis rationibus, quas non ita poſſumus deprehendere.

Non poſſumus omnino infallibiliter ſcire nos credere præcisè ob Dei teſtimonium.

275 Confirmatur Primò, quia communiter hæretici aut Iudæi omnino ſibi perſuadent ſe credere myſteria ſuæ fidei præcisè ob auctoritatem Dei reuelantis, cùm tamen, aut omnes (prout multi volunt) aut ſaltem multi ex iis, vt ea credant, moueantur rationibus merè humanis.

Secundò, quia, vt habeamus dictam fidem, non ſolùm requiritur actus intellectus, ſed etiam pius motus voluntatis, quo ille imperetur, de quo, ſicut etiam de aliis piis actibus voluntatis, non poſſumus omnino certò ſcire an ſit talis, qualis neceſſariò requiritur ad fidem diuinam.

276 Tertio, quia fides neceſſaria ad ſalutem debet non ſolùm immediatè niti ſola auctoritate Dei, ſed eſſe etiam in ſubſtantia ſua ſupernaturalis; nullo autem modo poſſumus naturaliter omnino euidenter, aut alia cognitione planè infallibili cognoſcere actionem, quàm hîc & nunc elicimus, eſſe in ſua ſubſtantia ſupernaturalem. Nam, etſi demus nos non poſſe ſine aliqua gratia aſſentiri myſteriis fidei præcisè ob auctoritatem Dei, tamen longè verius eſt ad hoc non requiri gratiam in ſubſtantia ſupernaturalem; quia hæc ſolùm requiritur, vt actus ſit talis, qualis requiritur ad meritum de condigno; aut vt per eum conſtituamur in ſtatu ſupernaturali; aut diſponamur ad iuſtificationem; nam in ſtatu puræ naturæ homo per auxilium ordinis naturalis, potuiſſet ſimili modo aſſentiri reuelatis à Deo, iuxta dicta diſp. 4. num. 128.

Non poſſumus certò ſcire noſtrũ aſſenſum eſſe ſupernaturalem.

Quamuis autem Deus ex parte ſua numquam deficiat nobis dare gratiam, qua credamus res fidei, vt oportet ad ſalutem conſequendam, ſi nihil ex noſtra parte deſit; tamen nobis nequit certò conſtare nihil ex noſtra parte deeſſe. Sicut nequit nobis conſtare nihil ex noſtra parte deeſſe cur Deus non det nobis gratiam efficacem ad contritionem, aut ad actum caritatis. Quare ſicut ex eo, quòd Deus facienti quod in ſe eſt, ſiue bene vtenti gratiis præcedentibus ſemper infallibiliter det gratias requiſitas, vt poſſit ad iuſtitiam peruenire, non poſſumus euidenter cognoſcere nos eſſe in gratia, ſiue nos habere veram contritionem aut gratiam efficacem: ita ex ſimili argumento non poſſumus certò concludere nos habere fidem in ſubſtantia ſupernaturalem. Quia in neutro caſu poſſumus clarè omnino ſcire, nihil ex parte noſtra ad eiuſmodi effectus requiſitum deeſſe.

Certum eſt Deum non negare nobis ſuã gratiam, ſi ex noſtra parte nõ ſit defectus; tamẽ non poſſumus certò ſcire nos nõ deficere.

Ad primum argumentum contrarium poſitum n. 267. Reſpondeo id ſolùm probare priorem partem noſtræ concluſionis, vt patet ex dictis. 277

Ad ſecundum, Reſpondeo Apoſtolum ibi loqui de probatione quæ moralem certitudinem inducat; atque ita ſolùm probare priorem partem huius concluſionis.

Ad tertium & quartum, Reſpondeo ſolùm probare fidelem eſſe certum de veritate obiecti ſuæ fidei, aut etiam eum eſſe certum ſe hoc aliqua fide in genere firmiter credere; non autem eum eſſe certum ſe hoc credere fide diuina.

Ad quintum, Reſpondeo Primò, id nihil facere contra nos: nam fatemur nos poſſe cognoſcere nos habere fidem diuinam ea certitudine quæ excludat omnem dubitationem. Reſpondeo Secundo, ſi me eſſe Chriſtianum ſolùm ſignificet me verè credere ea quæ fides Chriſtiana docet, nec vllis opinionibus fidei repugnantibus voluntariè adhærere (prout vulgò accipitur) ſic poſſum omnino certò ſcire, me eſſe talem, vt patet ex prima concluſione. Si autem ſignificet me præterea habere fidem in ſubſtantia ſupernaturalem; id ſolùm poſſum ſcire certitudine morali excludente quidem omnem veram dubitationem, non tamen omnino infallibili, iuxta dicta concl. 3.

An poſſimus certò ſcire nos eſſe Chriſtianos.

Ad ſextum, Reſpondeo Primo, nego minorem: quia etiam hæretici firmiter credunt myſteria ſuæ fidei, & tamen non ſemper ea credunt præcisè ob auctoritatem Dei. 278

Reſpondeo Secundò, nego conſequentiam: quia, vt patet ex dictis, poſſum fide in ſubſtantia naturali credere aliquem articulum præcisè ob teſtimonium Dei.

Ad ſeptimum, nego conſequentiam: quia cùm ſcientia ſit euidens, reflectit ſe virtualiter ſupra ſe; ſecùs eſt de actu fidei. Imò in hoc id experimur eſſe planè falſum & impoſſibile, etiam in fide humana. Nam cùm credo Paulo mihi aliquid dicenti, certò quidem ſcio me ei credere, hoc tamen (ſcilicet me ei credere) nullo modo credo, imò nec credere poſſum; quia ad hoc eſſet neceſſarium mihi aliquem teſtari me Paulo credere. Hinc patet quid dicendum ſit de pronunciatis tertiæ ſententiæ.

Quare potiùs ſciam me ſcire, quam credã me credere.

Ad primum enim dicendum, fidelem hoc poſſe certò ſcire; non tamen propriè credere, quia nemo ei teſtatur ipſum talem aſſenſum in ſe habere. Secundum & tertium probant ſolùm primam noſtram concluſionem.

Quartum nullo fundamento nititur, vt id referendo etiam notaui: nec enim vlla ſufficienti ratione probatur me ſine vlla gratia non poſſe concionatori aut Euangeliſtis narrantibus Chriſtum eſſe paſſum, aut talia docuiſſe, &c. credere; ſicut poſſum aliis hiſtoricis credere referentibus geſta Romanorum. Et contrarium videtur claræ experientiæ repugnare. Nam hæretici multa fidei myſteria prudenter credunt, quia vident ea apertè contineri in Scripturis, aut ab Eccleſia perpetuò ab initio tradita, idq; ſine vlla gratia, cùm illorum fides ſit naturalis, nec ad ſalutem conducat. 279

Quintum, vt patet ex concl. 2. aliiſque ſupradictis, eſt omnino impoſſibile ſine particulari Dei reuelatione. 280

Ad eius probationem, nego aſſumptum. nec enim eſt vlla ratio, quæ probet inter vtrumque dictum aſſenſum eſſe neceſſariam connexionem, aut ſecundum à priore ſeparari non poſſe; nam etſi Deus habenti

prio

priorem aſſenſum ex parte ſua offerat gratiam, qua ipſe poſſit ſecundum elicere, tamen cum ad hoc non neceſſitat: ſed hic poteſt liberè ſecundum aſſenſum ex negligentia, voluntatis tepiditate, aut alia ratione non elicere. Et patet in hæreticis, qui, vt iam dixi, ob Eccleſiæ, antiquorum aut Scripturæ auctoritatem credunt quædam myſteria fidei priori aſſenſu; cùm tamen etiam ſecundùm Auctores illius ſententiæ non habeant ſecundum.

281 Nec refert, quòd hæreticus non credat omnia fidei myſteria. Quia nec Catholicus habens priorem aſſenſum ſemper actu credit omnia fidei myſteria; & fieri poteſt vt, dum hæreticus dictum aſſenſum circa vnum articulum elicit, nulli alteri actu diſſentiat, aliúdue fidei impedimentum ponat. habitualis autem eius diſpoſitio, cùm nihil ponat in re, aut nullum huic rei ponit impedimentum, aut ſi impedimentum ponat, ſaltem hoc exemplum oſtendit hos duos aſſenſus non eſſe ita neceſſariò connexos, vt ob noſtrum aliquem defectum nequeant diſiungi.

Adde, quòd, etſi concederemus eos aſſenſus non poſſe diſiungi, ſolùm ſequeretur talem certò ſcire ſe habere fidem, non autem ipſum hoc fide diuina ſiue ſupernaturali credere: vt patet ex dictis.

Ad confirmationem, nego aſſumptum: nullo enim fundamento nititur, &, vt patet ex dictis, repugnat apertè rationi; cùm enim nobis reuelatum non ſit, nihil ex parte noſtri intellectus ad ſalutem neceſſarium nobis deeſſe, quomodo id poſſumus fide diuina credere?

DISPVTATIO XV.

De externa fidei confeßione.

DVBIVM I.

Vtrùm externa fidei confeßio ſit actus virtutis fidei; & an ſit præcepta?

1 RATIO dubitandi eſt Primò, quia vt aliquis actus ſit proprius alicuius virtutis, debet ab ea elici: atqui externa fidei confeſſio non elicitur à virtute fidei: ergo non eſt actus virtutis fidei. Minor probatur: quia neque elicitur ab ea phyſicè, vt per ſe patet, quia virtus ſiue habitus fidei eſt in intellectu, confeſſio autem eſt in potentia externa. Neque etiam moraliter (quatenus nimirum actus externus eo quòd ab interno moraliter informetur, cenſetur cum hoc moraliter idem, atque ita ab eadem potentia elici) quia cùm actus intellectus non ſit in ſe formaliter liber, aut bonus, nequit tribuere formalem libertatem aut bonitatem externæ confeſſioni; & conſequenter nequit cum hoc conſtituere actum moraliter vnum. Secundò, quia te exteriùs profiteri fidem, quam interiùs credis, pertinet ad virtutem veracitatis (ſicut alias res exteriùs eloqui, ſicut intus eas intelligis, ad veracitatem pertinet:) ergo non pertinet ad virtutem fidei.

2 CONCLVSIO I. Omnino dicendum eſt, externam fidei confeſſionem per ſe pertinere ad virtutem fidei, ſiue eſſe actum proprium virtutis fidei: ſicut actus externus temperanitæ, eſt actus virtutis temperantiæ. Ita D. Thomas 2.2. q.3. a.1. & cum eo communiter Theologi.

Externa fidei cõfeſſio eſt actus virtutis fidei. D. Thom.

Probatur Primò, ratione D. Thomæ, quia externa fidei confeſſio habet ex ſe eumdem finem ſiue honeſtatem, quam habet interior fidei aſſenſus: qua enim ratione per ſe honeſtum eſt credere myſteria fidei propter Dei auctoritatem, eadem ratione honeſtum eſt ea exteriùs, vt talia profiteri. Sicut igitur ideo actus externus & internus temperantiæ ad eandem virtutem pertinent, quia habent eamdem intrinſecam honeſtatem, ille obiectiuam, hic formalem: ita etiam actus internus & externa confeſſio fidei. Confirmatur Primò, quia omnis actus externus per ſe ad illam virtutem ſpectat, quæ per ſe ad eum propter ſuam propriam honeſtatem expetendum ſiue exercendum inclinat: atqui habitus fidei, tam intellectus, quàm præſertim is qui eſt in voluntate, per ſe inclinat ad externam confeſſionem fidei, propter ſe, ſiue propter huius intrinſecam honeſtatem expetendam & exercendam: ergo hæc pertinet ad virtutem fidei. Confirmatur Secundò, quia externa negatio fidei per ſe, etiam facta ex timore ſine interna abnegatione, contrariatur fidei, & eſt actus externus infidelitatis: ergo externa confeſſio pertinet ad virtutem fidei, & eſt actus externus fidei.

Actus externus & internus habentes eãdem honeſtatem ſibi intrinſecã ad eamdem virtutem pertinent.

3 Probatur Secundò, quia internus fidei aſſenſus, & externa eiuſdem confeſſio ſunt moraliter vnus actus non ratione eiuſdem libertatis, ſicut actus internus imperans & externus imperatus (quia neuter in ſe habet libertatem) ſed Primò, quia externa confeſſio eſt quaſi vicaria interni aſſenſus, & ipſius locum ſubit; ſicut omnis externa locutio eſt vicaria interni conceptus: quia enim hic nequit hominibus ſecundùm ſe oſtendi, ſiue proponi, ideo externa locutio illius loco prodit, vt ipſe in hac videatur. ſicut igitur princeps, eiúſque vicarius, quatenus hic illius perſonam agit ac abſentiã ſupplet, ſunt quodammodo vna perſona, ita vtraque illa actio. Secundò, quia, vt verba externa habeant veram rationem locutionis, debent ab interno actu intellectus dirigi: hinc verba prolata ab eo, qui nullo modo intelligit quid agat, non habent veram rationem locutionis, ſicut nec verba à pſittaco prolata: atque ita interna intellectio eſt quaſi anima, ſeu forma externæ locutionis, ideóque cum hac vnum actum componit.

Qua ratione externa fidei cõfeſſio & internus aſſenſus ſint idẽ actus.

Interna intellectio eſt quaſi forma ac anima externæ locutionis.

4 Pro ſolutione argumentorum Nota aliud eſſe aliquam actionem ab hac aut illa virtute elici; aliud verò eam ad hanc vel illam virtutẽ pertinere; nam illud ad hoc nullo modo eſt neceſſariũ. Nam quando quis moderatè ieiunat ex amore caſtitatis, externa illa actio ſecundùm ſe, & ſecundùm intrinſecam ſuam honeſtatem eſt verè actus temperantiæ, & ſolum denominatione extrinſeca eſt actus caſtitatis: & tamen eo caſu nullo modo elicitur ab habitu ſiue virtute temperantiæ.

Actus honeſtus non ſẽper elicitur ab ea virtute ad quam ex ſe pertinet.

5 Ad primum igitur argumentum contrarium, nego maiorem: iam enim oſtendi hoc non eſſe neceſſarium, vt aliquis actus ad certam virtutem pertineat. Vtrùm autem hæc externa confeſſio debeat dici elici à virtute fidei, an ſolùm imperari, quæſtio eſt de nomine. & ſanè ſi actus externi aliarum virtutum debeant dici elici à virtute ad quam pertinent, eo quòd huius habitus ad eos per ſe inclinet, atque ita mediante alia potentia eos eliciat; patet apertè ex dictis idem dicendum eſſe de confeſſione fidei, quæ etiam ab actu voluntatis aſſenſum fidei imperante, & ad fidem pertinente, bonitatem formalem accipit, atque ita ab ea moraliter informatur; & præterea alia etiam ratione iuxta dicta eſt moraliter vnus actus cum aſſenſu fidei interno. Quare neganda eſt etiam maior illius argumenti, eiúſque probatio. Cenſetur enim externa confeſſio moraliter elici ab interno habitu fidei quatenus moraliter componit vnum actum cum interno aſſenſu, & quatenus internus habitus, præſertim voluntatis, ad eam inclinat, iuxta dicta.

Ad ſecundum, nego conſequentiam: quia eadem externa actio poteſt ad diuerſas virtutes pertinere, quando habet in ſe diuerſam honeſtatem obiectiuam,

Externa actio ob diuerſam honeſtatem ad diuerſas virtutes pertinet.

6 ſicut in dicta confeſſione accidit, vt patet ex dictis.

Præceptum confeſſionis fidei aliud negatiuũ, aliud affirmatiuum, fides negatur tã factis quàm verbis;

CONCLVSIO II. Eſt duplex præceptum confeſſionis fidei: vnum negatiuum, quo iubemur non negare fidem, alterum affirmatiuum, quo iubemur eam aliquando exteriùs confiteri.

Verbis variis modis negatur.

Vbi nota, fidem poſſe negari Primò, verbis; Secundò, factis, ſiue aliquid faciendo quo videris veram fidem negare, aut falſam profiteri. Verbis autem fidem negat, non ſolùm is, qui negat eam eſſe veram, aut aliquem eius articulum eſſe verum, ſed etiam qui dicit aliquem eius articulum non eſſe firmiſſimè credendum; aut qui negat ſe eſſe Chriſtianum. Item qui dicit fidem Catholicæ repugnantem eſſe veram, aut probabilem, aut ſe illius eſſe ſectatorem. v.c. dicendo ſe eſſe Lutheranum, Caluiniſtam, &c.

Quinã factis eam negent.

Factis verò eam negat, qui facto aliquo oſtendit ſe falſæ alicuius fidei eſſe cultorem, v.c. adolendo thus idolis, adeundo cœnam Caluiniſticam, &c. quæ fuſiùs ſequentibus dubiis explicabimus.

DVBIVM II.

Vtrùm liceat aliquando negare fidem?

7 Sampſæorũ error.

Euſeb. Epiphan. Auguſt.

Priſcilianiſtarum error.

FVerunt olim quidam hæretici Sampſæi, aut Helceſeitæ dicti, qui dicebant tempore perſecutionis ad ſeruandam vitam licere exteriùs negare fidem, modo intus eam integram ſeruares; vt teſtatur Euſebius lib.6. Hiſtor. c.31. & Epiphanius hæreſi 19. Quos imitati ſunt Priſcilianiſtæ, teſte D. Auguſtino libr. de hæreſ. hæreſi 70. quorum fertur fuiſſe commune axioma.

Iura, periura, ſecretum prodere noli.

8 Numquam licet negare fidem.

CONCLVSIO I. Certa fide tenendum eſt numquam etiam ob metum mortis licere exteriùs negare fidem, quantumuis interiùs eam integram ſerues. Eſt communis Catholicorum: & habetur clarè in Scripturis. nam Matth. 10. cùm Chriſtus dixiſſet non eſſe timendos homines ſiue tyrannos fideles perſequentes, qui ſolùm corpus occidere poſſunt; ſubdit: *Omnis ergo, qui me confitebitur coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis eſt: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis eſt.* Idem dicitur Lucæ 12. verſ.8. Et c.9. dicitur: *Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere* (ſcilicet negando fidem ne à tyranno occidatur) *perdet eam,* mortaliter ſcilicet peccando. atque ita eam damnando. & rationem infrà ſubiungit: *Nam qui me erubuerit & ſermones meos, hunc filius hominis erubeſcet cùm venerit in maieſtate ſua:* in die nimirum iudicij, negando ſe eum noſſe coram Patre & angelis, ſicut alter negauit ſe eum noſſe, ſiue ſe tenere eius fidem coram hominibus. Patet etiam ex geſtis omnium Martyrum, qui maluerunt omnia tormenta perpeti, quàm vel leuiter negare fidem. Et ex perpetuo Eccleſiæ iudicio, quæ ſemper iudicauit maximum eſſe crimen metu mortis negare fidem, & eos, qui hoc fecerant, non niſi poſt longam pœnitentiam ad communionem ſolebat recipere.

Matth. 10.

Lucæ 12. & 9.

9 Qui negat ſe Chriſtianũ, Catholicum, &c. negat fidem.

CONCLVSIO II. Non ſolùm is peccat mortaliter qui ob metum mortis, aliámue cauſam, aut fidem ſimpliciter aut aliquem eius articulum, negat: ſed etiam qui negat, ſe eſſe Chriſtianum aut Catholicum, aut etiam Papiſtam apud noſtros hæreticos, qui per Papiſtas intelligunt Catholicos ſiue Romano Pontifici communicantes, eúmque caput Eccleſiæ agnoſcentes. Item qui negat ſe ſcire an fides Catholica ſit vera, aut neceſſaria ad ſalutem. Ita communiter omnes Catholici. Patet clarè ex facto S. Petri, qui ſolùm negauit ſe Chriſtum noſſe, ſeu ſe eſſe eius diſcipulum; & tamẽ grauiſſimè peccauit, & dicitur ter negaſſe Chriſtum. Et ratio eſt, quia qui ſuprà dicta negat, implicitè negat ſe credere fidem Chriſti au Catholicam eſſe veram, ac ad ſalutem neceſſariam, & conſequenter indicat eam aut eſſe falſam, aut non neceſſariam ad ſalutem aut ſaltem non eſſe certò veram ac neceſſariam atque ita implicitè fidem negat. Vnde omnes ſemper Catholici reputarunt tales verè negaſſe fidem. Idem iudicium eſt de eo, qui diceret ſe eſſe Iudæum, Mahometanum, Caluiniſtam. &c. quia qui has ſectas fidei Catholicæ contrarias profitetur, implicitè fidem Catholicam negat.

Excipiunt hîc communiter Auctores caſum, quo gens aliqua bellum gereret cum Chriſtianis, aut eos aliàs grauiſſimè odiſſet, non cauſa fidei, ſed ob cauſas aliquas ciuiles, vt v.c. quia grauibus damnis ab iis eſſet affecta, atque ita per Chriſtianum aut Catholicum non intelligeret cultorem talis fidei quàm ipſa non curat, ſed hominem talis nationis, à qua iniuria affecta eſt: tunc enim aiunt eum qui in manus talium incidit, & rogatur an Chriſtianus ſit atque id negat, non negare fidem, nec contra huius confeſſionem peccare, quia nomen *Chriſtianus* in his circumſtantiis ſolùm ſignificat hominem talis nationis; quare ille ſolùm negat ſe eſſe talis nationis. Idem eſſet quando princeps aliquis, aut reſpublica Catholica ob res merè ciuiles bellum cum Pontifice gereret, & omnes in cauſa illius belli adhærentes Papæ vocarent Papiſtas non ratione fidei, aut ſubiectionis in ſpiritualibus, ſed ratione adhæſionis in hoc bello: tunc enim incidens in milites hoſtes Papæ ſine periculo fidei poteſt negare ſe eſſe Papiſtam. Vide Sanchez in Præcepta l.2. c.4. num.8. 10

Vno caſu licitè te negas Chriſtianum.

Sanchez.

Vbi etiam num.10. cum aliis bene docet, eum, qui interrogatus ab hæreticis, an ſit clericus, ſacerdos, aut Religioſus id negat non peccare contra fidem: quia cùm laici ſint verè Catholici, nullo modo negat ſe eſſe Chriſtianum aut Catholicum. quare ſi in eo mentiatur, ſolùm eſt mendacium officioſum, atque adeò nec eſt mendacium ſi vtatur legitimè reſtrictione mentali. 11

Negans ſe ſacerdotem aut Religioſum nõ negat fidem.

Et hæc quidem certa ſunt inter omnes Catholicos: eſt tamen aliqua difficultas, vtrùm poſſit quis verbis ambiguis, quæ poſſunt alium ſenſum verum habere, aut cum reſtrictione mentali negare ſe eſſe Chriſtianum, aut dicere ſe eſſe Mahometanum, Caluiniſtam, &c. Videtur enim id licitè fieri. Primò, quia 4. Regum 10. Iehu vt deciperet ſacerdotes Baal, dixit ſe velle colere Baal pluſquam Achab fecerat, & tamen ibid. paulò infrà laudatur, quòd ſtudioſè egerit quod rectum erat in conſpectu Domini. Secundò. quia talis verè non negat fidem, ſed ſolùm aliis ex imprudentia videtur negare fidem. nam ſuprà diſp. 10. dub.3. n.51. dixit eos, qui in aliis rebus commodè, vtuntur reſtrictione mentali, verè non mentiri, ideóque id ſæpe licere idem dicendum eſt in materia fidei. Tertiò, quia in theatris agens perſonam Apoſtatæ licitè ſimulat ſe negare fidem: ergo id aliquando licet. Quartò, quia vtendo cæremoniis & veſtibus infidelium licitè aliquando factis ſimulamus falſam fidem: ergo etiam licitè etiam ſimulamus verbis. Ideóque hanc ſententiam tenet Adrianus in 4. in tract. de Baptiſmo q.1. a.1. in reſponſione ad 5. paulò ante §. *Contra primam partem.* 12

An interrogatus de fide poſſit ambiguè reſpondere.

4. Reg. 10.

Adrian.

Pro ſolutione Nota nos dupliciter poſſe verbis aut factis ſimulare nos fidem negare: Primò, verè & propriè, ita vt adſtantes poſſint habere occaſionem abſolutè credendi nos verè fidem negare. Secundò, apertè ſimulatoriè, ſiue ita, vt omnes apertè videant te non ſeriò, ſed ſolùm ioco id facere, aut te ſolùm velle repræſentare id facientes; vt fit in theatris: aut quando quis vtitur quibuſdam verbis ambiguis, quæ ſecundùm vnum ſenſum etiam maximè obuium ſignificant quidem negationem fidei, tamen id ita facit, 13

Dupliciter poſſumus ſimulare nos negare fidem.

vt om

vt omnes aduertant ipſum iis verbis in alio ſenſu vti: ita vt nemo poſſit ſuſpicari eum id facere animo aſſerendi hæreſim. & de hoc caſu hîc non agimus, quia tales nullo ſenſu poſſunt dici negare, au videri negare fidem; ſed agimus de caſu quo quis ſaltem quoad apparentiam externam, & præſentium apprehenſionem videtur verè negare fidem.

14 *Negare fidem etiam quoad ſolam externam apparentiam eſt illicitum. Valentia. Sanchez. Peſantius.*

CONCLVSIO III. Nullo modo licet, aut cum reſtrictione mentali, aut verbis ambiguis, etiam quoad apparentiam ſolùm externam negare fidem, aut hæreſim aſſerere, ita vt præſentes apprehendant te verè & ſeriò ea facere. Ita Valentia 2.2. diſp.1.q.5. puncto 2.dub.4. Sanchez l.2.de Præcept.cap.4.n.14. Peſantius 2.2.qu.3 art.2.diſp.1.concl.2. vbi dicit eſſe communem. Probatur, quia præceptum confeſſionis non ſolùm obligat nos ne verè negemus fidem, aut ne aſſeramus hæreſim aliquam eſſe veram, ſed etiam ne id faciamus quoad externam apparentiam, ſiue ita vt adſtantes omnino credant nos verè ac ſeriò iſta facere, ſiue ne ita agamus, vt cenſeamur velle exteriùs videri negaſſe fidem: atqui dicto caſu talis id facit: ergo peccat contra præceptum confeſſionis fidei. Minor patet. Maior probatur Primò, quia aliàs coram tyranno ob metum mortis verè exteriùs negare fidem, modò in animo retineretur, non eſſet peccatum mortale, ſed ſolùm mendacium officioſum: quia in quauis re alia metu mortis ita negare veritatem etiam in re grauiſſima & coram iudice non legitimè interrogante (qualis eſt ille tyrannus) modò abſit iniurioſum nocumentum tertij, ſolùm eſt peccatum veniale; & conſequenter ſecundùm aliam ſententiam idem eſſet dicendum in verè exteriùs negante fidem: quod tamen catholicè dici nequit.

15 Dices, ideo verè exteriùs negare fidem eſſe peccatum mortale, quia multum detrahitur honori Dei & veræ fidei, dum hæc falſa, & conſequenter ille mendax aſſeritur, ſicut eſt peccatum mortale etiam coram iudice illegitimè interrogante metu mortis imponere alteri falſum crimen.

Reſpondeo hæc pro nobis facere, atque ita probare dictam maiorem. Quia non ſolùm eſt peccatum mortale, ſiue coram tyranno in iudicio, ſiue etiam extra cum vero mendacio imponere alteri falſum crimen: ſed etiam cum reſtrictione mentali, aut verbis ambiguis id ſecundùm ſolam quandam apparentiam ita facere, vt præſentibus verè videaris id de eo aſſerere; nam ſicut æqualiter noceo proximo, ſiue per mendacium, ſiue verbis ambiguis & cum reſtrictione mentali perſuadeam aliis illum commiſiſſe tale crimen: ita etiam æqualem ei infero iniuriam, atque adeò æqualiter pecco contra iuſtitiam: ergo ſimiliter ſiue vero mendacio, ſiue per verba ambigua, aut per reſtrictionem mentalem, perſuadeam adſtantibus me verè negare fidem, aut hæreſim aſſerere, æqualiter honori Dei, ac fidei detraho, & conſequenter æqualem his iniuriam infero.

Æque peccat contra iuſtitiã qui verbis ambiguis alterius famam lædit ac qui apertis.

16 Probatur Tertiò, quia aliàs non eſſent omnino certò condemnandi, qui metu mortis coram tyrannis fidem negant, quia omnes deberemus præſumere eos id facere cum reſtrictione mentali, aut ea verba ſolùm materialiter proferre, ſine intentione quidquam ſignificandi: quia niſi de contrario conſtet, tenemur factum proximi præſertim in tanta neceſſitate conſtituti, in optimam partem interpretari: atqui illud eſt falſum; nam tota ſemper Eccleſia id facientes ſine vlla dubitatione tãquam grauiſſimi ſceleris reos damnauit: ergo etiam id ex quo ſequitur eſt falſum. Et confirmatur: quia aliàs Chriſtiani olim facilè potuiſſent, atque adeò debuiſſent inſtrui, vt dicta ratione coram tyrannis ſimularent ſe negare fidem; atque ita facilè euaſiſſent omnia pericula. quod tamen eſt contra ſenſum & vſum totius Eccleſiæ.

Dices, ideo non licere eo caſu ſimulare negationem fidei, quia quoties quis à publica poteſtate interrogatur de fide, aut iubetur fidem negare, obligat præceptum affirmatiuum confitendi fidem. Sed contrà Primò, hoc generatim non eſt verum, vt infrà oſtendam: imò rarò accidit me tunc teneri poſitiuè confiteri fidem, niſi quatenus hoc eſt neceſſarium ne præſentibus videar eam negaſſe. quare aut hoc debet concedi abſolutè eſſe malum, aut illa obligatio rariſſima erit. Secundò, quia ſecundùm eam reſponſionem qui negaſſent coram tyranno fidem, niſi conſtaret eos hoc ex animo feciſſe, non deberent cenſeri grauiùs peccaſſe, quàm ij, qui ſolùm non confitentur fidem, quando tenentur; quod tamen eſt contra communem Catholicorum ſententiam. 17

18 *Quinam olim dicti ſint libellatici.*

Probatur Quartò, quia olim libellatici (ita dicti ſunt qui vt ſine vera fidei abnegatione euitarent pericula vitæ & fortunarum, clàm data præſidi pecunia accipiebant ab eo libellum quo ipſe teſtabatur eos immolaſſe idolis) grauiſſimè ſemper à Patribus, totâque Eccleſia accuſati ſunt, eo ſolo nomine quod voluiſſent aliis videri ſacrificaſſe. Ex quo patet ſemper in Eccleſia fuiſſe exiſtimatum graue crimen facere aliquid, quo videaris aliis fidem abnegaſſe.

Grauiter à Patribus reprehenſi. Aliquid facere ex quo velis videri negaſſe fidẽ ſemper fuit habitũ graue crimen.

Ad primum argumentum poſitum num.12. Reſpondeo, Iehu in eo grauiter peccaſſe, ſicut etiam in eo quòd non receſſerit à peccatis Ieroboam, vt ibidem dicitur. Nec Scriptura laudat totum ipſius factum: ſed ſolùm quòd ſtudioſè egerit, ſiue perfecerit id quod Dominus ei præceperat, delendo nimirum totam domum Achab, & falſos prophetas Baal: nam aliàs Scriptura etiã laudaſſet non ſolùm quòd ſimularit ſe velle colere Baal, ſed etiam quòd iuſſerit, vt ſacerdotes ipſius offerrent ei holocauſtum; quod etſi bono fine fecerit, tamen cùm ſciret eos id ſeriò & cum vera idololatria facturos, patet hoc fuiſſe abſolutè illicitum, nec potuiſſe à Scriptura laudari. Quare factum Iehu nullo modo excuſari poteſt, niſi fortè ignorantia, qua omnino putabat hæc ob finem bonum cere; quæ in viro militari, & parum in rebus diuinis inſtructo facilè potuit eſſe tolerabilis, & fortè ideo à Scriptura non reprehenditur. 19

Factũ Iehu ſola ignorãtia excuſari poteſt.

Ad ſecundum, nego conſequentiam. Nam non ſolùm eſt illicitum verè negare fidem, ſed etiam id facere quoad externam apparentiam, ita vt aliis verè videaris eam negare; ſecùs autem eſt in aliis materiis. 20

Ad tertium, nego conſequentiam: quia in caſu antecedentis nullo modo verè ſimulatur negatio fidei, ſed ſolùm repræſentatur, quæ valdè ſunt diuerſa, vt patet ex dictis. Ad quartum, patebit reſponſio ex dubiis ſequentibus.

DVBIVM III.

Vtrùm liceat factis occultare aut diſſimulare veram fidem, aut ſimulare contrariam?

NOta Primò, eum propriè factis ſimulare falſam fidem, qui aliquid facit quod hîc & nunc præſentibus natum eſt ſignificare ipſum colere, ſiue profiteri illam fidem; vt ſi quis immolet idolis, aut curet ſe à Iudæis aut Turcis circumcidi. Suam verò fidem ſolùm diſſimulat, ſiue poſitiuè occultat; qui facit aliquid ex quo ipſius fides ſiue religio ita occultatur, vt alij nequeant colligere eum eſſe Chriſtianum ſiue Catholicum; quod tamen non ſit natum præſentibus indicare eum colere aliam religionem, aut non eſſe Catholicum. Loquimur autem hoc toto dubio de iis ſolis, qui hæc ſeriò agunt, aut ſaltem ita vt aliis videantur ea ſeriò agere, non autem de iis qui hæc ſolùm in theatris repræſentant. Item agimus hîc ſolùm in caſu, quo aliàs confeſſio fidei non obligat. Quærimus itaq; hic 21

Quis facto dicatur alienam fidem ſimulare, quis verò ſuam diſſimulare.

hîc ſolùm quid liceat,aut non liceat ſpectato præcisè præcepto vetante negationem fidei.

22 Nota Secundò,hæc poſſe fieri dupliciter: Primò, aliqua actione,v c.exercendo aliquas cæremonias falſæ religionis, adeundo templa hæreticorum, comedendo carnes die prohibito.&c.Secundò,vſu veſtium quibus vtuntur cultores falſæ religionis.

23 *Signa falſæ religionis ſunt duplicia.* Nota Tertiò, tam has actiones quàm veſtes eſſe duplicis generis. Quædam enim non habent alium vſum,ſaltem in quem ſoleant vſurpari, quàm exercitium aut ſignificationem falſæ religionis,atque adeò inſtitutæ ſunt ad deferendum alicui falſum cultum. qualia ſunt adolere thus idolo,geſtare veſtes, quibus ſacrificuli,dum impiis ſacris operantur,vtuntur. Aliæ verò habent alium vſum, nec ſunt inſtitutæ ad deferendum alicui falſum cultum. qualia ſunt comedere carnes die prohibito:quod communiter etiam ab hæreticis non fit,vt ſignificetur falſa religio, ſed vt ſatis fiat gulæ.Item ferre veſtes,quibus aliquæ nationes infideles communiter veſtiuntur.

24 Nota Quartò, has ſecundi generis veſtes, rurſum eſſe quadruplices. Primi generis ſunt, quæ quidem propriæ ſunt genti alicui infideli, tamen nullo modo aſſumuntur in ſignum religionis, ſed ad nationis diſtinctionem;ita vt ferrentur etiam ab ea gente etſi ad fidem conuerteretur. quales ſunt veſtes quas Turcæ vulgò gerunt. Secundi generis ſunt quæ præcipuè quidem aſſumuntur ob neceſſitatem naturæ, v. c. ad arcendum frigus,& nuditatem tegendam, tamen ſimul etiam ratione formæ ſignificant aliquo modo geſtantem eſſe cultorem talis aut talis religionis.quales ſunt veſtes quas communiter gerunt, ſiue falſæ, ſiue veræ religionis ſacerdotes aut Religioſi, vtentes habitu diſtincto à plebeio. Tertij generis ſunt, quæ ob rationem aliquam politicam præſcribuntur iis,qui certam aliquam religionem colunt, non quidem vt eas geſtando ſuam religionem profiteantur,ſed vt ab aliis quibuſcum habitant,quique eam non colunt,diſtinguantur,eo quòd hoc Reipublicæ expediat.Qualis Romæ eſt pileus flauus, quo Iudæi ab aliis diſtinguuntur. Quarti generis ſunt,quæ directè ſunt inſtitutæ non ob rationem politicam,ſed ad profitendam fidem. vt ſi aliquis princeps infidelis præciperet ſuis ſubditis, vt omnes qui inter eos ſunt Mahometani ferrent veſtem talis coloris ac formæ, ad teſtandum ſe eſſe cultores Mahometis.

25 Prima igitur hîc difficultas eſt, vtrùm liceat aliquando ſimulare falſam religionem vtendo aliquibus ipſius cæremoniis, quibus illa in cultu ſibi proprio vtitur.

Adrian. Adrianus ſuprà citatus nu.12. videtur aſſerere id abſolutè licere,quoties non eſt ſcandalum,nec vrget fidei confeſſio.Probat Primò, rationibus loco citato allatis.Secundò,exemplo Naaman,qui 4.Regum c.5. *4. Reg. 5.* ſanatus ab Eliſeo à lepra, & ita conuerſus ad veram fidem, petiit vt poſſet adorante domino ſuo in templo Remnon ſimul cum eo adorare. quod ei Eliſeus *Hieron.* conceſſit.Tertiò,quia S.Hieronymus in epiſtolam ad Galatas videtur id aſſerere.

26 Alij volunt licere ſaltem vti eiuſmodi cæremoniis,non quidem quatenus ſunt cæremoniæ illius religionis(hoc enim aiunt eſſe peccatum) ſed ob alium finem. Adferúntque exemplum Abaſſinorum, qui ſuos filios circũcidunt,non vt obſeruent legem veterem, ſed vt hac ratione Chriſtum imitentur. Aiúntque illud vel hac intentione,vel mortificationis cauſa licitè fieri poſſe.Ita Medina 1.2.qu.103.a.4.Caiet. 3.p.q.37.a.1. Lorca 2.2.q.6.diſp.24.n.7. *Medina, Caietan, Lorca.*

Probatur Primò, rationibus allatis pro ſententia Adriani. Secundò, quia Apoſtoli ſæpe vſi ſunt eiuſmodi cæremoniis, etiam poſt promulgationem legis nouæ,quando earum vſus erat omnino illicitus.Nam Paulus Actor.16.verſ.3. Timotheum circumcidit;& cap.21.cum aliis purificatus templum intrauit, aliaſque cæremonias legis obſeruauit.Tertiò,quia Abaſſini iam vtuntur circumciſione, nec in eo damnantur ab Eccleſia,nec coguntur eam deſerere.Quartò,quia cauſa mortificationis licitè nos etiam aculeatis flagellis vſque ad ſanguinis effuſionem flagellamus: ergo ob ſimilem cauſam licitè quis ſe circumcidit. *Act.16.& 21.*

Addítque Lorca n.9.id verum eſſe etiamſi hæc ita fiant, vt videntes credant nos illas cæremonias formaliter vſurpare, quatenus ſunt cæremoniæ illius religionis. Quia, inquit, hæc eſt ſimulatio,aut potiùs diſſimulatio, quam Patres citati probant. Atque ita videtur apertè priorem ſententiam Adriani docere. Addit tamen nu.8.triplicem limitationem. Primò,vt actiones tales ſint vt ratio cultus ab iis ſeparari poſſit: ideóque damnat adorationem externam coram idolo factam cum iis circumſtantiis, quibus nata eſt ſignificare eiuſdem internam adorationem.Secundò,vt abſit ſcandalum.Tertiò,vt illo vſu nec obſcuretur confeſſio fidei,quando hæc obligat,nec ex circumſtantiis cenſeri poſſit fides negari. 27 *Lorca.*

Sed vt omittam hîc inquiſitionem veritatis huius opinionis de qua infrà agam, hic diſcurſus continet aliqua parum cohærentia.Primò,nam illa vltima limitatio videtur apertè repugnare iis quæ docet nu.9. & retuli num.27. initio. Quomodo enim fieri poteſt, vt exerceam eas cæremonias ita,ſiue cum talibus circumſtantiis,vt adſtantibus videar eas formaliter exercere, & in cultum illius religionis, & ita aliquo modo ſimulem falſam religionem; & tamen id faciam ita, vt ab iis non cenſear falſam religionem profiteri, & conſequenter nec cenſear veram negare: cùm hæc communiter ab hominibus pro eodem reputentur, ſcilicet me feriò vſurpare cæremonias talis religionis, præſertim formaliter & qua tales ſunt,& me eam exteriùs profiteri? Secundò,quia Lorca cum aliis dicit, nos non poſſe illas cæremonias exercere quatenus ſunt cæremoniæ illius legis;& tamen ſententiam ſuam probat ex facto Apoſtolorum vſurpantium cæremonias legis veteris;qui tamen vſurpabant eas formaliter, ſiue vt cæremonias legis veteris, vt fuſiùs oſtendam infrà num.43. 28

Secunda difficultas eſt, an Catholicis verſantibus in locis hæreticorum, & inter hæreticos, ne ab illis cum graui ſuo periculo deprehendantur eſſe Catholici, liceat veſci carnibus iis diebus, quibus hoc ab Eccleſia prohibitum eſt? Valentia 1.2.diſp.7.qu.5. puncto 6. caſ.4. ait id non licere, quando eiuſmodi comeſtio eſſet ſignum hæreſeos.Quod verum eſt;ſed petitur an hoc ſit ſemper tale ſignum,aut quando ſit, & quando non.Sanchez verò de Præcept.lib.2. cap. 4. num.25. cum Azor, ait id in tali periculo licere, niſi ſit periculum ſcandali,aut contemptus religionis noſtræ, aut niſi auctoritate publica tentetur comedentis religio. 29 *Valentia.* *Sanchez. Azor.*

Tertia difficultas eſt, vtrùm Catholicis habitantibus inter hæreticos liceat adire eorum conciones. Qua in re certum eſt id non licere, quando adeſt periculum peruerſionis; vt ſi quis non ſit ita firmus in fide:aut quando hoc nequit fieri niſi communicando cum iis in cæremoniis,aut ſaltem ſi ſit periculum cum iis ita communicandi:ſed quæritur an id liceat quando hæc abſunt,& illud ſine ſcandalo fieri poteſt? 30

Et præcipua difficultas eſt,quando princeps hæreticus ſub graui pœna præcipit omnibus ſubditis, vt hæreticorum templa adeant,ac aliis eorum officiis interſint.Quidam enim putant etiam tunc licere iis intereſſe, modò ea frequentans proteſtetur ſe id facere præcisè, vt ſuo principi obediat, ſeque nullo modo intendere ea ratione cum hæreticis communicare. Ratio eorum eſt, quia tunc hæc templi frequentatio 31

nec

nec poteſt eſſe ſignum profeſſionis, aut probationis illius fidei, nec etiam eſt communicatio, aut ſignum communicationis cum hæreticis (quia per illã proteſtationem hæc omnia ſufficienter tolluntur) ſed ſolùm eſt ciuilis obedientia erga principem: ergo eſt licita, & confirmatur facto Naaman qui ex iuſſu ſui regis ita frequentabat templum Remnon, idque licitè.

32 Quarta difficultas eſt, an liceat aliquando ob grauem neceſſitatem veſci idolothytis. Quidam apud
Lorca. Lorcam 2.2.diſp.24. nu.6. videntur aſſerere id numquam licere, etiamſi aliàs moriendum ſit fame, & ab-
1.Cor.10. ſit omne ſcandalum. Primò, quia Apoſtolus 1.ad Corinth.10. id dicit eſſe illicitum iis, qui ſciunt eſſe ido-
Auguſt. lothyta. Secundò, quia S. Auguſt epiſtola 154. interrogatus an in extrema ex fame neceſſitate liceat iis veſci, reſpondit, Si certum eſt eſſe idolothytum, meliùs Chriſtiana virtute reſpuitur. Vnde aiunt vulgò dici, ſatius eſſe fame mori quàm idolothytis veſci. Ipſe autem n.11. reſpondet, illa ab Apoſtolo & Auguſtino dici, quia olim id fuerat Apoſtolico præcepto prohibitum, quod vſque ad Auguſtini tempora durabat, iam autem eſſe deſiit.

33 *Quibus infidelium veſtibus liceat vti.* Quinta difficultas eſt, vtrùm ad vitandum graue periculum liceat aliquando vti veſtibus infidelium. Qua in re omnes ſatis conſentiunt, licere quandoque ad graue periculum vitandum vti veſtibus primi generis ex recenſitis n.24. quia cùm hæ nullo modo ſint inſtitutæ ad ſignificandam falſam religionem, eas ex iuſta cauſa geſtans non poteſt per hoc vllo modo dici aut videri profiteri falſam religionem. Sed difficultas eſt de aliis veſtibus ibidem recenſitis. Quidam enim generaliter negant vmquam licere eas geſtare. Quia illas geſtans hoc ipſo ſignificat ſe eſſe profeſſorem illius religionis: nam ſicut hæc verba, *ſum Mahometanus*, ſignificant ea ſeriò pronunciantem eſſe talem; ita geſtatio illarum veſtium ſignificat geſtantem eſſe Mahometanum. Nec refert quòd fortè initio non ſint directè inſtitutæ ad fidem profitendam, ſed ob vſum politicum; quia ſufficit quòd iam ex con-
Caietan. ſuetudine eam ſignificationem obtineant. Ita Caiet.
Antonin. in ſumma, v. *Habitus*, in fin. S. Antonin. par.2. tit.12.
Syluest. cap.6. ſub finem, Sylueſter v. *Apoſtaſia*, qu.1. nu.4.
Angelus. Angelus v. *Infidelitas*, nu.9. Nauarrus cap.11. nu.27.
Nauarr. & alij quidam.

34 Alij verò docent, ſaltem omnino eſſe illicitum vti veſtibus quarti generis, ſcilicet inſtitutis ad fidem profitendam, quia has gerere eſt apertè ſignificare ſe profiteri talem fidem. Nam cùm hæ veſtes ita ſint directè inſtitutæ ad ſignificandam profeſſionem falſæ fidei, ſicut verba ſunt inſtituta ad rem aliquam ſignificandam; earum geſtatio non minùs ſignificat profeſſionem falſæ fidei, quàm ſi quis id verbis exprimeret. Confirmatur, quia infideles eas geſtando peccant contra fidem, eo quòd hoc ipſo cenſeantur falſam fidem profiteri: ergo idem dicendum de fidelibus eaſdem geſtantibus; nec enim eſt vlla ratio, cur his magis liceat illas geſtare, quam illis.

35 *Sanchez.* Contrà verò quidam apud Sanchez lib.2. de Præcept. c.4. n.10. generatim docet, omnibus his veſtibus (exceptis iis, quæ ſunt inſtitutæ ad immediatè deferendum aliquem cultum falſis diis) licere vti ad vitandum mortis periculum, quando ſcandalum, aliaque ſimilia incommoda abſunt. Quia cùm hæc geſtatio habeat alium vſum, nec princeps ſuo inſtituto, nec conſuetudo Gentilium eas ferentium efficere poſſunt, vt ſemper ſignificet profeſſionem falſæ fidei.

36 Sexta difficultas eſt, vtrum quando aliquis princeps ſtatueret, vt omnes Chriſtiani ſibi ſubditi ferrent certum ſignum, ad vitandum graue periculum lice-
Caietan. ret illud omittere? Caietan. 2.2. qu.3. art.1. reſpondet id licere quando illud ſignum eſt inſtitutum ob ſolum finem politicum; ſecùs tamen eſſe quando eſt inſtitutum ad profitendam fidem: niſi fortè illa lex aut recepta non ſit, aut communiter non obſeruetur. Ratio eius eſt, quia princeps per illam legem ſingulos interrogat circa ſuam fidem: atqui omnis fidelis à principe de fide interrogatus tenetur eam profiteri, quod eo caſu fit geſtatione talis ſigni: ergo fideles illius loci ad hoc tenentur.

Vt autem ad hæc diſtinctiùs reſpondeamus, Nota 37
dupliciter poſſe contingere, vt ex omiſſione talis veſtis aut ſigni mihi incumbat periculum. Primò, ſi infideles inuadant vrbem in qua ſum intendentes omnes qui non ſunt ipſorum religionis, ſiue non habentes illam veſtem, occidere. Aut quando princeps infidelis hoc ſubitò in aliqua vrbe fieri præcipit, iubétque omnes non habentes tale ſignum occidere. Secundò, quando ex aliqua cauſa vellem tranſire per terras infidelium, aut inter eos commorari, & id ſine graui periculo facere non poſſem, ſi agnoſcerer Chriſtianus.

Conclvsio I. Certum omnino eſt nullam 38 *Numquam licitè falsã religionem ſimulas.*
ob cauſam licere propriè ſimulare profeſſionem falſæ religionis. Hanc concluſionem ſub his terminis omnes communiter admittunt; etiam ij, quos citaui n.26. quamuis aliis verbis contrariũ aſſerant, vt mox oſtendam. Et patet clarè ex dictis dub.2. concl.3. vbi oſtendi abſolutè eſſe illicitum, non ſolùm verè negare fidem veram, aut profiteri falſam: ſed etiam id verè ſimulare, quia vtroque caſu vera & grauis iniuria veræ fidei ac Deo irrogatur. Nihil autem refert vtrùm hæc ſimulatio fiat verbis an factis: ſicut nihil refert an verbis, an factis alium falſi criminis inſimules.

Conclvsio II. Nullo modo licet ob vllum fi- 39 *Illicitè vteris cæremoniis falſæ religionis.*
nem vti cæremoniis propriis falſæ religioni; niſi fortè eo modo iis vtaris, vt apertè appareat te iis non vti, vt cæremoniis, aut in ordine ad aliquem cultum aut religionem; ſicut iis vtuntur qui agunt in theatris, aut ſicut vteretur circumciſione is, cui ea eſſet neceſſaria ad ſanitatem recuperandam; qui tamen caſus fingi faciliùs poteſt, quàm accidere. Ita Turrian. 2.2. *Turrian.*
diſput.35. dub.5. Valentia diſput.1. qu.3. puncto 2. *Valentia.*
dub.4. Sanchez de Præcept. lib.2. cap.4. num.14. Vaſ- *Sanchez.*
quez 1.2. diſp.181. nu.19. & 77. vbi docet eſſe com- *Vaſquez.*
munem ſententiam Patrum & Doctorum, obſeruationem cæremoniarum Iudaicarum eſſe mortiferam poſt Euangelij ſufficientem promulgationem, & abſurdiſſimè dici Eccleſiam iam poſſe præcipere circumciſionem, aut ſimiles cæremonias legis veteris.

Probatur Primò: quia, vt oſtendi dub.2. concluſ.4. 40
non ſolùm eſt illicitum verè abnegare fidem veram, aut falſam religionem profiteri: ſed etiam eſt illicitum id facere ſecundùm externam apparentiam, ita vt præſentibus videaris eam abnegare: atqui qui vtitur cæremoniis falſæ religionis ea ratione, vt adſtantibus videatur iis vti vt cæremoniis, ſiue in ordine ad aliquem cultum, quoad externam apparentiam profitetur falſam religionem: ergo illicitè illud facit.

Nec refert, quòd dictus vſus poſſit habere aliam 41
ſignificationem, & quòd adſtantes ex ignorantia aut imprudentia colligant iis vtentem eo vſu potiùs ſignificare falſam profeſſionem, quàm aliquid aliud: quia etiam verba ambigua poſſunt aliud ſignificare quàm profeſſionem falſæ religionis, & tamen non licet iis etiam in ea ſignificatione ita vti, vt adſtantibus ex ignorantia aut imprudentia videaris per ea falſam religionem verè profiteri, vt loco citato oſtendi: ergo idem dicendum eſt de eiuſmodi vſu cæremoniarum. Et confirmatur, quia aliàs liceret tibi tempore perſecutionis Gentilium publicè coram idolo orare, & thus incendere, ac propoſita ibidem idolothyta comedere, modò orationem tuam ſecretò dirigeres ad verũ Deum eum orando, ac in eius honorem

thus

thus incendendo, ac idolothyta comederes præciſè vt famem pelleres. Præſertim quando nemine te circa fidem interrogante, aut vt dicta in honorem idoli faceres incitante, præceptum affirmatiuum fidei non vrgeret, atque ita omnibus facilè eſſet effugere omnē ſuſpicionē chriſtianiſmi,& conſequēter periculū perſecutionis:illud autē apertiſſimè falſum ac erroneū eſt.

42 *Initio legis gratiæ vſus veterū cæremoniarum erat indifferens.*

CONCLVSIO III. Etſi poſt promulgationē Euangelij in Pentecoſte factam mortuæ fuerint cæremoniæ veteris legis, quatenus nullus ad earum vſum ampliùs obligabatur, niſi fortè vitandi ſcandali cauſa, aut pro aliquo tempore ex præcepto Apoſtolico lato Act.15.tamen præſertim conuerſis ex Iudæis, earum vſus erat adhuc aliquamdiu licitus, idque vt lex vetus non ſtatim tamquam mala damnaretur,ſed paulatim abrogaretur:cùm enim illæ cæremoniæ non fuerint inſtitutæ ad aliquem falſum, ſed ad verum cultum Deo exhibendum,conueniebat omnino eas non ſtatim penitus damnari tamquam malas,ſed aliquamdiu adhuc tolerari, quatenus præciſè erant cæremoniæ in Dei cultum inſtitutæ, præſcindendo ab eo quòd eſſent futurorum ſignificatiuæ;idque donec legem veterem iam omnino completam,ac in poſterum inutilem eſſe omnibus clarè probaretur.Ita ex D.Aug. S.Thomas 1.2.q.103.art.4.ad 1.& cum eo communiter Sholaſtici,paucis exceptis. *D. Thom.*

Probatur apertè exemplo ipſorum Apoſtolorum, qui eas initio obſeruarunt. Nam S.Petrus Actor.10. v.14.renuit comedere lege prohibita. & c.16.v.3. S. Paulus circumcidit Timotheum.& c.21. v.26.obſeruat leges purificationis Iudaicæ,& curat pro ſe & ſuis ſacrificia offerri. quæ ſine dubio ipſe numquam feciſſet,ſi ea tunc fuiſſent illicita. *Act.10. Act.16. Act.21.*

43 Dices, Apoſtolos ea tunc feciſſe, non quatenus erant cæremoniæ legis,ſed merè materialiter ea vſurpaſſe ad vitandum ſcandalum.

Sed contrà eſt Primò,quòd dicto c.21.v.20. S.Iacobus, aliíque ſeniores ſiue præcipui inter Chriſtianos dicant S.Paulo:*Vides frater quot millia ſunt in Iudæis qui crediderunt, & omnes æmulatores ſunt legis.* Deinde dicunt hos in Paulo ſcandalizari,eo quòd audierint eum docere diſceſſionem à lege Moyſis,&Iudæos conuerſos non debere ſecundùm legem circumcidere filios ſuos.Deinde ſuadent ei vt facto contrarium probet, & cum aliis quatuor qui habebant votum nazareorum, caput radat, aliáſque illius voti cæremonias obſeruet,ac ſacrificia pro ſe offerri curet, prout præſcribitur Numer. 6.v. 18. Et ſubditur: *Et ſcient omnes quia quæ de te audierunt, falſa ſunt ſed ambulas & ipſe ſecundùm legem.* Quorum conſilium S. Paulus ſecutus eſt:vt ibidem narratur. *Numer. 6. Act.21.*

44 Ex quibus ſic argumentor,Iſti Iudæi conuerſi erāt æmulatores legis: ergo eiuſmodi cæremonias legis obſeruabant formaliter,& vt cæremonias legis,& tamen in hoc non reprehendebantur ab Apoſtolis;imò S. Iacobus eorum Epiſcopus ſimul cum iis eas cæremonias obſeruabat. Item ſuaſerunt S. Paulo vt eas cæremonias ita obſeruaret, vt oſtenderet ſe ſecundùm legem ambulare, & non docere diſceſſionem à lege, ſiue huius obſeruationem eſſe illicitam; quibus hic acquieuit, vt ſuo facto oſtenderet ſe iſta non docere:ergo ſenſit illius obſeruationem non eſſe illicitam.aliàs enim debuiſſet illius obſeruationis ſuaſoribus non acquieſcere;ſed palàm oſtendere ſe id docere,& meritò docere. Tertiò, curauit pro ſe offerri ſacrificium, aut ſaltem habuit intentionem id faciendi, niſi fuiſſet à tumultuantibus Iudæis ipſum comprehendentibus impeditus; hoc autem nullo modo potuit aliter vſurpari niſi, vt cæremonia legis,& clariſſimum eſt eos, qui fuiſſent id oblaturi, tali ratione id fuiſſe facturos. & conſequenter ſi hoc fuiſſet illicitum,peccaſſet S. Paulus illos inducendo,vt pro ſe ſacrificium offerrent:ſicut iam ſine dubio peccaret,qui Iudæum ad aliquid ſimile induceret.

Secundò, contra eam reſponſionem facit,quòd ſi tunc fuiſſet illicitum eas cæremonias, vt tales vſurpare,Apoſtolus pernicioſè ſimulaſſet ſe eas ita obſeruare:nam cùm, vt patet ex dictis, eas obſeruarit ea intentione, ſaltem quantum exteriùs aparere poterat, vt aliis ſuo facto perſuaderet obſeruationem legis eſſe licitam,ſeque non docere contrarium, alios in pernicioſum errorem induxiſſet: quia ex ipſius exemplo potuiſſent meritò credere id eſſe licitum. Dicta autem ſine magna tanti Apoſtoli iniuria non poſſumus de eo ſuſpicari. Quæ fusè etiam ex hoc aliiſque locis probat D.Aug.epiſt.19.ad D.Hieron. 45 *Auguſt.*

Ad primum argumentum poſitum n. 25. reſponſum eſt n.19.& 20.Ad ſecundum,Reſpōdeo exemplum Naaman nihil facere ad rem:nam ipſe non flectebat ibi genua quaſi honorans idolum Remnon, neque hoc vllo modo etiam quoad externam apparentiam ſimulabat: ſed ſolùm flectebat genua in obſequium ſui regis,vt ſcilicet hic inter adorādum poſſet illo commodiùs niti,vt apertè loco citato inſinuatur.vnde in iſto loco adorare reſpectu Naaman non ſignificat deferre cultum,ſed incuruare ſe, ſiue inflectere:nam Naaman ſolùm petit vt rege ingreſſo templum & ſuper eum innitente ipſe poſſit in templo adorare,ſiue ſe inflectere,nimirum vt rex ei commodiùs innitatur:hoc enim propriè ſignificat Hæbræum השתחוה , id eſt incuruauit ſe. quod noſter interpres communiter vertit *adorare*,quia adorantes incuruant ſe.Nullum ergo falſum cultum Naaman ibi ſimulauit,ſed ſolùm debitum obſequium ſuo regi exhibuit. Quòd autem id exhiberet in templo, vel extra templum,hoc erat per accidens. 46 *Naaman poſt cōuerſionem nec verè nec ſimulatoriè adorabat idola.*

Ad tertium,Reſpondeo aut D.Hieron.benignè interpretandum, vt quidam conantur facere, aut cum D.Auguſt.epiſt.19.ab eo recedendum eſſe. *Auguſt.*

Ad primum argumentum poſitum n. 26. iam reſponſum eſt.Ad ſecundum,Reſpondeo initio licuiſſe vti illis cæremoniis, vt iam oſtendi: modò autem id nullo modo licere.Ad tertium,nego aſſumptum:nam Eccleſia Catholica hoc in Abaſſinis numquam probauit,ſed ſemper damnauit,ſicut etiam eorum ſchiſma, & alias hæreſes damnat. Qua de re vide noſtrum Godinium de Abaſſinorum rebus à c. 27. vſque ad 32.Quòd autem tam alij quidam quàm Lorca contendunt id licitè fieri ad imitandum Chriſtum, aut mortificationem carnis,ſicut in hunc finem multi laudabiliter ſe flagellant; ſine fundamento dicitur, & contra ſenſum totius Eccleſiæ, quæ poſt promulgatum ſufficienter Euangelium,quando in ea iam deſiit omnis diſtinctio inter Iudæum & Græcum, circumcidentes ſe ſemper habuit pro Iudæis, Mahumetanis, aut hæreticis;& baptizatos id facientes tamquam apoſtatas puniuit: quod immeritò faceret, ſi id ad imitationem Chriſti,aut ad mortificationem liceret. Item malè Apoſtolus ad Galatas 5.dixiſſet:*Ego autem Paulus dico vobis,quoniam ſi circumcidamini,Chriſtus vobis nihil proderit.* nam vt ſummum debuiſſet dicere: Si obſerueris circumciſionem, quaſi adhuc neceſſariam ad ſalutem, aut vt cæremoniam legis adhuc obligantis,Chriſtus vobis nihil proderit. 47 *Eccleſia nūquā probauit quòd Abaſſini ſuos filios circūcidāt. Godinius. Galat.5.*

Confirmatur,quia ſi liceret ſe circumcidere ad imitationem Chriſti,ſimili ratione ob eundē finem etiam liceret ritu Iudaico immolare & comedere agnum paſchalem,atque ita totam legem veterem obſeruare; quia Chriſtus hoc fecit.quod abſurdiſſimum eſt. 48

Adde, Abaſſinos circumcidendo ſuos infantes non imitari Chriſtum qui neminem circumcidit, ſed octauo die ſponte circumciſionem ſuſcepit. Quare nec maiores ſuos infantes circumcidendo Chriſtum imitantur, (quia hac ratione ipſi non ſuſcipiunt

circum

circumciſionem) nec etiam infantes eum imitantur patiendo circumciſionem, quia non ſponte, ſed inuiti ac reluctantes circumciduntur. Imò neutri hac in re Chriſtum imitari poſſunt; quia nec magni octauo die, nec parui ſponte circumcidi poſſunt.

49 Ad quartum, Reſpondeo Primò, hoc ſaltem non poſſe habere locum in circumciſione infantium, qui mortificationis incapaces ſunt.

Nō quæuis corporis mortificatio licita.

Reſpondeo Secundò, non quamuis mortificationem licitè aſſumi, ſed eam ſolam quæ ad corpus domandum vtilis eſt, nec tamen illud aliqua ſui parte minuit, nec nimiùm valetudinem affligit. Aliàs laudabile eſſet aures ſibi aut nares mortificationis cauſa præſcindere. quod abſurdiſſimum eſt. Idémque eſt de circumciſione, qua etiam pars aliqua corporis abſcinditur. Adde, eam ad mortificationem eſſe inutilem: nam excepto fortè tempore illo quo dolor eius perſeuerat, nec corpus affligit, nec domat; nec ſicut flagellatio ſæpiùs repeti poteſt.

50 Conclvsio IV. Catholici verſantes inter hæreticos, ad vitandum graue periculum die prohibito licitè veſcuntur carnibus, quando exiſtentibus cum aliis, qui eos ignorant eſſe Catholicos, eæ apponuntur ſine vlla omnino mentione prohibitionis Eccleſiæ. Secùs autem eſt Primò, quando quis ab omnibus præſentibus ſcitur eſſe Catholicus. Secundò, quando ſolùm adeſt periculum irriſionis; aut quando quis ſine notabili periculo neceſſitatem edendi poteſt aliqua induſtria euitare, v. c. prætexendo debilitatem ſtomachi non ferentis eſum carnium, aut aliquam ſimilem cauſam. Tertiò, quando ex ea comeſtione orietur ſcandalum, vt ſi alij putantes aliquem à fide defeciſſe, ad idem incitarentur. Quartò, quando alij Catholicos inuitant, aut ſe mutuo hortantur ad eas comedendas, aut in contemptum præcepti Eccleſiæ, aut vt oſtendant ſe non eſſe Catholicos, aut ſe non curare præcepta Eccleſiæ; aut dicendo, Videamus an aliquis inter nos ſit Papiſta, qui non audeat comedere carnes, &c. Et hanc puto eſſe mentem Auctorum quos citaui n. 29.

Licitè quādoque ad vitandum periculū edimus cibos prohibitos. Quādoque id illicitè fit.

Prima pars probatur: quia tali caſu comedens carnes nec peccat contra præceptum Eccleſiæ, quod in tanto periculo non obligat; nec etiam contra præceptum aut confeſſionem fidei quaſi hanc ſuo facto videatur negare: nam illa comeſtio nec ex natura ſua, nec etiam ex hominum inſtituto eſt ſignum profeſſionis falſæ religionis, aut negationis veræ: vt per ſe patet (quia aliàs ſi quis Catholicus ſolus, aut ratione morbi, aut vt ſatisfaceret gulæ, comederet carnes die prohibito, peccaret contra confeſſionem fidei: quod apertè falſum eſt.) nec etiam eſt tale ſignum ratione circumſtantiarum, quia nullæ hîc adſunt quæ eam ad hoc ſignificandum poſſint determinare.

51 Nec obeſt quòd fortè aliqui ex eius facto ſuſpicabuntur eum non eſſe Catholicum, quia nec ipſe tenetur hanc ſuſpicionem (quæ non eſt tanti momenti) cum tanto ſuo periculo euitare: nec ipſa, quamdiu interiùs in animo manet, poteſt hanc comeſtionem afficere, aut eam determinare, ad ſignificandam defectionem à fide. Ad hoc enim requiritur aliqua circumſtantia externa eam comeſtionem afficiens, vt in ſimili oſtendi diſp. 10. n. 41. & 42.

52 Secunda pars probatur, quantum ad primum & ſecundum caſum: quia tunc nulla eſt ſufficiens cauſa faciendi contra Eccleſiæ præceptum. Nam irriſio illa eſt parui momenti & contemnenda, vel potiùs vt glorioſa pro Deo appetenda. Item quando quis ab omnibus noſcitur eſſe Catholicus, nullum ei ex illa abſtinentia præcisè poteſt imminere periculū. Non tamen ſufficeret vt tenereris ab eo eſu abſtinere, quòd vnus aut alter à quibus tibi non imminet periculum, ſciret te eſſe Catholicum, modò ab aliis qui id neſciunt ex ea abſtinentia immineat periculum. niſi fortè ſit periculum grauis ſcandali, de quo mox dicam.

Probatur tertius caſus: quia mea comeſtio tunc cederet in graue religionis noſtræ, ac animarum detrimentum, quod teneor etiam cum graui meo periculo vitare. vt communiter omnes fatentur: Sed hoc maximè locū habet in perſonis magnæ auctoritatis, quorum exemplo multi in vtramque partem mouentur: ad quod etiam neceſſe eſt vt eorum factum ſit publicandum, quia aliàs nequit parere ſcandalum. Quare quando tales verſantur inter omnino ignotos, nequit eſſe periculum talis ſcandali. 53

Quartus caſus probatur: quia tunc illa comeſtio à circumſtantiis determinatur ad ſignificandam aut defectionem à fide & obedientia Eccleſiæ, aut profeſſionem contrariæ fidei.

Vt autem hic vltimus caſus, & prior pars noſtræ concluſionis clariora ſint; Notanda eſt doctrina Apoſtoli 1. ad Corinth. 10. vbi interrogatus an liceret comedere idolothyta, cùm c. 8. v. 1. 4. & 7. docuiſſet idolum nihil eſſe, nec poſſe reddere cibos ſibi immolatos immundos, niſi iis, qui putant eorum comeſtionem cedere in honorem idoli, qui conſequenter ea comeſtione polluuntur: ideóque propter horum conſcientiam ait non eſſe comedenda idolothyta in iis circumſtantiis, in quibus his ea comeſtio poſſit videri ſignum honoris idolo exhibiti. Deinde c. 10. v. 27. ait: *Si quis vocat vos infidelium* (ſcilicet ad conuiuium) *& vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Si quis autem dixerit, Hoc immolatum eſt idolis, nolite manducare propter illum qui indicauit, & propter conſcientiam: conſcientiam dico non tuam, ſed alterius.* Quibus clarè docet, comedere idolothyta in communi menſa inſtar aliorum ciborum, ſine reflexione exteriùs oſtenſa ad hoc quòd ſint idolothyta, ſiue quando nemo facit mentionem quòd ſint idolothyta, nullo modo eſſe ſignum honoris idolo exhibiti, ideóque id licitè fieri; ſecùs tamen eſſe quando aliquis dicit eſſe idolothyta: quia hac ratione tacitè innuit ea comedi in honorem idoli, aut etiam alios ad hoc ita faciendum inuitat; ideóque ex tunc comedens aſtantibus videtur ea ſecundùm mentem inuitantis, ſiue in honorem idoli comedere. cùm enim ea in re obſequatur inuitanti, etiam ipſius intentioni videtur inſeruire: atque ita illa comeſtio reſpectu aſtantium eſt ſignum honoris idolo exhibiti; & ideo addit Apoſtolus: *Conſcientiam autem dico, non tuam, ſed alterius.* Ac ſi dicat; Illa comeſtio mala eſt, non quia tu in honorem idoli comedis, ſed quia aſtantibus id ita videris facere, ſiue quia tua comeſtio in his circumſtantiis eſt illis apparens ſignum talis intentionis. Et ſimilis omnino eſt ratio in caſu primo & vltimo noſtræ concluſionis. Quæ doctrina etiam valdè notanda eſt propter ea quæ infrà dicemus, & ad ſoluendos varios caſus, qui circa ſimiles materias accidere poſſent.

54

1. Cor. 10.

Quando licitè comedantur idolothyta.

Quādo illicitè.

Conclvsio V. Catholicum adire conciones hæreticorum per ſe, non eſt ſignum profeſſionis falſæ fidei; nam ob varios alios fines id fieri poteſt; & in quibuſdam locis vbi Catholici hæreticis permiſti habitant, multi etiam noti Catholici quandoque eas conciones adeunt ſine vlla ſuſpicione hæreſeos. vnde etiam infertur, id ob iuſtam cauſam, quando abeſt omne periculum peruerſionis ac ſcandali, licitè fieri poſſe. Ita Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 2. puncto 2. dub. 4. in fine. Azor tom. 1. Moral. l. 8. c. 27. q. 5. Sanchez l. 2. de Præceptis c. 4. n. 26. vbi tamen meritò requirit grauem aliquam cauſam, vt id licitè fiat; quæ vix videtur poſſe eſſe alia, quàm vt concionatoris falſa doctrina & impoſturæ poſſint clariùs deprehendi, & refutari. Quare indoctis vix vnquam eiuſmodi iuſta cauſa videtur poſſe accidere, niſi cùm famuli coguntur ſuos dominos 55

An licitè audiamus conciones hæreticorū.

Valentia. Azor. Sanchez.

Ex ſola curioſitate hæreticorũ cõciones malè adeuntur.

dominos conciones adeuntes honoris præciſè & obſequij cauſa comitari. vnde etiam Sanchez ſuprà ſatis apertè improbat eos, qui ex ſola curioſitate eas adeunt; nec ego eos vnquam probare potui.

56 Quãdo peccent eas adeuntes.

Conclvsio VI. Talis autem acceſſus eſſet ſignum ſaltem alicuius communicationis ſiue conſenſus cum hæreticis qua tales ſunt Primò, quando quis adeundo conciones ſimul cum hæreticis in eorum cæremoniis communicaret, v.c. cum iis ſimul canendo pſalmos, aut aliter communiter orando. Hæc enim ſemper habita ſunt tamquam notæ communicationis in fide.

Secundò, quando quis id faceret vt concionatori gratificaretur, eúmve honoraret; hoc enim apertè eſſet ipſius actionibus fauere, eíque auctoritatem in malo addere.

57 Principi, iubẽti frequẽtare conciones hæreticas illicitè obeditur.

Tertiò, quando princeps aut magiſtratus hæreticus præcipit omnibus ſubditis vt conciones hæreticas adeant: cùm enim hac ratione ipſi concionatores multitudine auditorum honorentur, iiſque ea ratione auctoritas accreſcat, & conſequenter eorum doctrina etiam maiorem auctoritatem habeat; patet eiuſmodi populi ad concionem confluxum cedere in fauorem hæreſeos, & fidei Catholicæ iniuriam. Item cùm princeps hæreticus in illum finem hunc acceſſum præcipiat, qui ei obediunt, eidem fini & conſequenter hæreſi ſuo facto fauent, idque hoc externo ſigno profitentur. Iuxta dicta in ſimili n. 54.

58 Nec refert quòd Catholici eas conciones adeuntes proteſtentur ſe id facere non vt hæreſi vlla ratione faueant, ſed ſolùm vt principi ciuilem obedientiam exhibeant; quia facto ſuo contrarium oſtendunt, vt iam probaui, & hoc ipſo quo intendunt hac in re principi obedire, implicitè ſimul intendunt finem à principe intentum promouere, & conſequenter hæreſi fauere, vt iam oſtendi.

59 Idémque dicendum eſſet, etſi ipſe princeps in ſuo edicto expreſsè diceret ſe hac in re nihil aliud exigere quàm ciuilem obedientiam, nec vllo modo velle quemquam cogere vt à fide ſua deficiat; quia ipſe facto, vt iam oſtendi, contrarium facit; nec hoc præceptum poteſt eſſe ciuile, aut immediatè ob finem merè ciuilem præcipi, ſed immediatus ipſius finis non poteſt eſſe alius quàm iam dictus, aut etiam peior, vt ſcilicet Catholici in externis illis ritibus ſe hæreticis conforment, & hac ratione paulatim peruertantur. Nec enim fieri poteſt vt paſſim Catholici eas conciones frequentent, & paulatim non peruertantur ſaltem magna ex parte. Quamuis autem quibuſdam in fide firmioribus hac ex parte non ſit periculum; tamen ſuo exemplo alios minùs firmos vt templum adeant inducendo, aut eos in hoc confirmando ſunt iis ſcandalo, & cauſa ruinæ. Atque ita, vt

1. Cor. 8.

in ſimili ait Apoſtolus 1. ad Corinth. 8. v. 11. perit infirmus in eorum exemplo, propter quem Chriſtus mortuus eſt.

Quæ confirmantur etiam auctoritate Sanctiſſ. Domini noſtri Pauli V. qui conſultus an liceret Anglis Catholicis eiuſmodi edicto ſui regis obedire, expreſsè definiuit id nullo modo licere, vt patet ex bulla ante aliquot annos ab eo ſuper hac re edita.

60 Ex his patet Primò, in Anglia eos, qui vt edicto regis pareant templa hæreticorum adeunt, meritò tam à Catholicis quàm ab hæreticis cenſeri à fide, ſaltem ex parte & quoad apparentiam externam, defeciſſe, atque ita contra præceptum non negandi fidem ſuo externo facto peccaſſe.

61 An liceat precibus hæreticorum intereſſe.

Patet Secundò, omnino illicitum eſſe adire templa hæreticorum aut aliorum infidelium, dum alia ſua officia ſiue preces celebrant, atque his ita intereſſe vt cum iis in his exteriùs participes, v. c. ſimul cum iis orando, aliáque ſaltem quoad externam apparentiam faciendo, quæ alij, qui verè cum iis in religione communicant, faciunt: quia hæc ſunt verè externa ſigna communicationis cum ipſis in fide; nam ſunt vera externa communicatio cum ipſis in iis cæremoniis, quibus exteriùs ſuam fidem profitentur. Quod clariùs adhuc patet, quando id fit iubente hæretico principe aut magiſtratu, vt patet ex dictis.

Secùs eſt quando quis merè materialiter iis intereſt, ita ſcilicet exteriùs ſe gerendo, vt apertè appareat eum cum aliis in iis cæremoniis non communicare, vt ſi ea ſpectet ſine vllo ſigno reuerentiæ, nec vllo modo eorum ritibus ſecundùm aliorum laicorum morem ſe accommodando, ſed planè omnino ſe habendo ac ſi ſpectaret aliquam comœdiam. 62

Et hac ratione 4. Reg. 5. Naaman licitè vnà cum ſuo rege intererat ſacrilegis ſacrificiis, his nullam reuerentiam exhibẽdo, ſed ſolùm regi ſuo debitum obſequium præſtando. Eademque ratione famuli Catholici ſuos dominos hæreticos, & ancillæ ſuas dominas ad templa hæreticorum comitari poſſunt; quando id ſine graui incommodo effugere non poſſunt; ita ſcilicet in his ſe gerendo, vt ſolùm dominis ſuis, non autem hæreticorum ritibus reuerentiam exhibere videantur. Ita Peſantius 2. 2. q. 3. art. 2. diſp. 1. q. 3. & Sanchez in Præcepta l. 2. c. 4. n. 26. in medio. & Malderus 2. 2. q. 3. art. 2. membr. 3. Vbi etiam bene notat, licere Catholicis in locis hæreticorum habitantibus amicitiæ cauſa adire eorum conuiuia nuptialia, iiſque bene precari, etſi more hæretico contrahant, atque adeò intereſſe ipſi contractui. Et ſimili modo licitè comitantur eorum funera, ſimiliáque amicitiæ officia ipſis in eiuſmodi rebus præſtant: modò hæc ita faciant, vt in cæremoniis & precibus cũ iis non communicent, ſed ea tamquam nihil ad ſe pertinentia, & quaſi actionem profanam ſpectent. Docuit hæc olim pulchrè Tertullianus lib. de Idololatria cap. 16. & 17. vbi ait: *Circa officia verò* (quæ ſcilicet Chriſtiani Gentilibus exhibent) *communium ſolemnitatum, vt togæ puræ, vt ſponſalium, vt nuptialium, vt nominalium, nullum putem periculum obſeruari de ſtatu idololatriæ, quæ interuenit. cauſæ enim ſunt conſiderandæ, quibus præſtatur officium*: id eſt, cùm res ad quas honorandas vocor, ſint licitæ, eas mea præſentia honorãdo non pecco. Deinde paulò inferiùs ſibi obiicit: *Sed his accommodantur ſacrificia*, id eſt, in his ſolemnitatibus ſacrificia adhibentur; quibus Chriſtiani vocati debebunt intereſſe; & reſpondet, *Si in vocatu, nec in ſacrificiis ſit titulus officij, & opera mea expunctio, quid tum? ſi libet.* ſcilicet adire: id eſt, ſi meam operam ac officium ſolùm amicus exigat, & ego exhibeam, vt vocatus ad nuptias, aut ſimilem ſolemnitatem hanc honorem, non autem vt ſacrificiis communicem; nihil ad me ſpectat quòd ipſi ſacrificent, ſi libeat mihi ſolemnitati officij cauſa intereſſe; ſubdit, *Vtinam quidem nec videre poſſimus, quæ facere nobis nefas eſt. Sed quoniam ita malis circumdedit ſæculum idololatria, licebit adeſſe in quibuſdam, quæ nos homini, non idolo officioſos habent. Planè ad ſacerdotium & ſacrificium vocatus non ibo (proprium enim idoli officium eſt) ſed neque conſilio, neque ſumptu, aliáve opera eiuſmodi fungar. Si propter ſacrificium vocatus aſſiſtam, ero particeps idololatriæ; ſi me alia cauſa coniungit ſacrificanti, ero tantùm ſpectator ſacrificij.* Deinde pergit docere, famulos poſſe ſuis dominis ſacrificantibus aſſiſtere, & ciuilia exhibere miniſteria; nullo tamen modo poſſe ipſi ſacrificio vllam ſuam operam impendere. Quæ fuſiùs citare volui, quia ſupradicta omnia non ſolùm auctoritate, ſed etiam ratione pulchrè confirmant.

4. Reg. 5.

Qua ratione liceat famulis hæreticos dominos ad templa hæreticorum comitari.

Peſantius.
Sanchez.
Malder.

Licitè Catholici adeũt cõuiuia nuptialia hæreticorũ & funera comitantur.

Tertull.

63 Coram Miniſtris hæreticis illicitè contrahuntur matrimonia.

Patet Tertiò, nullo modo licere Catholicis degentibus inter hæreticos, iuxta præceptũ magiſtratus hæretici, contrahere matrimonia coram Miniſtris hæreticis; quantumuis priùs aut poſtea ritu Catholico coram

Malderus. coram ſacerdote contrahant. Ita Malderus ſuprà. & probatur: quia cùm magiſtratus id præcipiat, vt contrahentes hac ratione agnoſcant eum Miniſtrum tanquam legitimum veræ Eccleſiæ Miniſtrum, & ſe aliis in ritu contrahendi matrimonia conforment, hoc ipſo quo Catholici magiſtratui hac in re obediunt, externo facto profitentur ſe ea facere, quæ magiſtratus intendit: quod patet repugnare profeſſioni fidei. Secundò, quia illi contractus coram Miniſtris celebrantur cum certis quibuſdam ritibus hæreticis propriis, in quibus contrahentes neceſſariò cum iis communicant, cùm circa ipſos, & eorum cauſa exhibeantur: quod, vt patet ex dictis, illicitum eſt.

Licitè contrahuntur, aut potiùs declarantur contracta coram magiſtratu hæretico. Secùs eſt de iis, qui ſolùm coram magiſtratu ciuili contrahunt, aut teſtantur ſe contraxiſſe, modò etiam ritu Catholico priùs vel poſtea contrahant, quia illud ſolùm in finem politicum exigitur, vt ſcilicet publicè conſtet quinam ſint coniuges.

64 Patet Quartò, reſponſio ad 4. difficultatem poſitam n. 32. dicendum enim eſt manducare idolothyta per ſe non eſſe malum, ſed ſolùm quando eſt ſignum cultus ipſis idolis exhibiti, aut participationis ex ſacrificiis illorum; vt ſi comedantur publicè in idolio ſiue in loco ſacrificij, aut cum iis qui teſtantur ſe ea comedere in honorem idoli, aut ad ita comedendum expreſsè vel tacitè inuitant. Patet ex auctoritate & explicatione Apoſtoli allata n. 54. Ad auctoritatem D. Auguſtini, reſpondeo illum loqui de idolothytis poſitis in idolio, de quibus ex circumſtantiis clarè conſtat eſſe idolothyta: quod neſcio quî fieri poſſit, niſi adſint qui id aſſerant, cùm, vt ipſe ibidem etiam argumentatur, fieri poſſit vt illi cibi eò ob aliam cauſam allati ſint. Quare D. Auguſtinus loquitur in caſu quo illa comeſtio ſit ſignum participationis ipſius ſacrificij, & honoris idolo exhibiti. Quia tamen fieri poſſet vt ille homo omnino ſolus ibi eſſet, atque ita illa comeſtio reſpectu nullius eſſet verè tale ſignum, ideo D. Auguſt. non dicit abſolutè eam eſſe malam, ſed eam meliùs Chriſtiana virtute reſpui, quia ſcilicet facilè fieri poſſet vt alij occulti adeſſent, aut ſuperuenirent, atque eſſet periculum ne comeſtio illa aliis eſſet ſignum peruerſi cultus. *Lorca.* Lorca autem ſuprà dicit Auguſtini reſponſionem eſſe nimis duram, ſed facilè, vt iam oſtendi, poteſt ita explicari vt dura non ſit.

65 Veſtibus idolorũ ſacrificiis deſtinatis illicitè vteris. Conclvsio VII. Ob nullum periculum licet vti veſtibus directè, & per ſe deſtinatis ad cultum falſum, quales ſunt, quibus idololatræ inter ſacrificandum ex inſtituto vtuntur. Quia ex communi hominum vſu & æſtimatione illa geſtatio eſt determinata ad ſignificandum talem cultum. Et hæc eſt communis Doctorum ſententia, vt patet ex Bañez 2. 2. q. 3. a. 2. dub. 2. concluſ. 4. Peſantio diſp. 1. q. 5. Turrian. diſp. 35. dub. 4. Sanchez de præcept. l. 2. c. 4. n. 21. *Bañez, Peſantius. Turrian. Sanchez.*

Contrà verò omnes communiter fatentur, ex rationabili cauſa licere aliquando geſtare veſtes primi generis ex recenſitis n. 24. quia cũ hæ nec directè, nec indirectè ſint inſtitutæ ad profitendam falſam fidem; nequeunt huius eſſe ſignum, niſi fortè ratione aliquarum circumſtantiarum. vt ſi fortè in aliquo loco inter Turcas, vbi multi degunt Chriſtiani, qui omnes vtuntur veſte diſtincta à Turcica, aliquis notus antè Chriſtianus ſine vlla alia apparentia iuſtæ cauſæ publicè inciperet geſtare habitum Turcicum; tali enim facto in iis circumſtantiis daret vulgò omnibus iuſtam cauſam ſuſpicandi eum inclinare in turciſmum, cùm non poſſent aliam cauſam excogitare, cur illud faceret. *Quando licitè aut illicitè vtaris veſtibus Turcicis.*

66 Conclvsio VIII. Ad vitandum graue periculum licitè quandoque vtimur veſtibus ſecundi aut tertij generis ex recenſitis n. 24. vt ſi infideles ſubitò inuaderent Chriſtianos, aliquo loco inter eos, aut etiam alibi habitantes, ea intentione vt hos omnes interficerent: tunc enim poſſet quis ſimilem veſtem ſibi aſſumere, vt hoc modo ab iis non poſſet agnoſci, atque ita eorum manus euaderet. Ita Azor tom. 1. lib. 8. Moral. c. 24. q. 4. Turrian. Peſant. Bañez concl. 2. & Sanchez n. 19. citati n. 65. cum multis aliis quos hic citat. *Azor. Turrian. Peſant. Bañez, Sanchez.*

Probant id aliqui Primò, quia cùm iſtæ veſtes ſolùm ex inſtituto, aut conſuetudine habeant vim ſignificandi geſtantem profiteri talem religionem, & natura ſua habeant alium vſum, ſunt ex ſe indifferentes ad hoc vel illud ſignificandum; atque ita eorum geſtatio non eſt neceſſariò ſignum falſæ religionis. Secùs autem aiunt eſſe in verbis, quæ cùm ſolùm ſint inuenta ad ſignificandum, ſunt abſolutè determinata ad rem certam ſignificandam, v. c. in præſenti materia ad ſignificandam profeſſionem veræ aut falſæ fidei. Secundò, quia ſi illa geſtatio eſſet profeſſio falſæ fidei, infideles eas veſtes geſtantes hoc ipſo peccarent, & conſequenter illicitè hoc ipſis præciperetur. quod conſtat eſſe falſum; nam Romæ ipſe Pontifex præcipit Iudæis vt geſtent pileum flauum, quo tales eſſe cognoſcantur.

Sed hæc vel nimium probant aut nihil: nam ſi primum aliquid probaret, probaret etiam licere tegere ſuam religionem vtendo verbis ambiguis, quæ nata ſunt ſignificare proferentem eſſe Turcam atque etiam aliquid aliud indifferens, idque etiam eo caſu, quo audientes ea acciperent in priore ſenſu. quod n. 14. ex communi ſententia oſtendi eſſe falſum. Idem probaret ſecundum argumentum: nam princeps Chriſtianus habens in ſuo exercitu diuerſæ religionis homines vtentes omnes iiſdem veſtibus, poteſt iuſtas ob cauſas, v. c. vt ſciat qua ratione quibuſque debeat fidere, omnibus præcipere, vt ſinguli palàm dicant quam ſectam profiteantur, atque ita vt vnus dicat ſe eſſe Mahometanum, alter Iudæum, alter Lutheranum, &c. vnde ſecundùm illorum modum argumentandi, ſic argumentor: Ille princeps licitè hoc illis præcipit, ergo illi non peccant dicendo ſe eſſe Mahometanos, Iudæos, &c. ergo etiam Catholicus vt vitet pericula, poteſt ſaltem cum reſtrictione mentali dicere ſe eſſe talem, ita vt id dicendo non peccaret contra confeſſionem fidei. 67

Vt igitur probemus concluſionem, recolenda ſunt dicta ſuprà diſp. 10. n. 51. vbi oſtendi eadem verba ſæpe ratione diuerſarum circumſtantiarum alia atque alia ſignificare. Quod multò magis habet locum in aliis ſignis, præſertim iis, quæ diuerſum vſum habere poſſunt. Reſpondeo igitur, etſi geſtatio talium veſtium aliàs ſignificet geſtantem profiteri talem aut talem fidem: id tamen nullo modo in his circumſtantiis ſignificat, ſed ſolam intentionem latendi. Hinc etſi in caſu concluſionis, dum infidelibus omnibus videntibus quòd aliquis Chriſtianus tali veſte indutus paulatim ſe ſubduceret, ſiue inde diſcederet, poſſit contingere vt eorum nemini occurrat eum fortè eſſe Chriſtianum, quia ſuper hac re non reflectunt; tamen ſi ſuſpicarentur eum fortè eſſe vnum ex Chriſtianis, aut ſuper hoc reflecterent, aut nullus aut vix vllus ex multis millibus ob illam veſtem ſuſpicaretur eum deſiiſſe eſſe Chriſtianum; ſed cogitarent eum cupere ea ratione latere, & mortem effugere: ſecùs eſſet ſi coram iis abnegaret fidem, aut diceret ſe iam eſſe, aut velle eſſe Turcam aut Iudæum; omnes enim tunc conciperent eum ſaltem timoris cauſa fidem ſuam negare. Ex quibus patet diſtinctio inter verba, & geſtationem eiuſmodi veſtium, & conſequenter reſponſio ad argumentum contrarium poſitum n. 33. Nam in eiuſmodi caſibus verba immediatè inſeruiunt ad diſſimulandam propriam fidem aut alienam ſimulandam; veſtes verò præciſè ad occultandam perſonam. 68

69 *Vtrùm Turca iuſſus dicere cuius religionis ſit; peccet dicẽdo ſe eſſe Turcam.*

Sed petes, qua ratione excuſari poſſint à peccato illi infideles, qui in caſu poſito n. 67. principi, aut etiã alteri interroganti cuius ſectæ ſint, reſpondent ſe eſſe Turcas, Lutheranos, &c. Omnino enim videtur dicendum, eos non peccare id dicendo; nam aliàs nemo id illis licitè præciperet, eóſve inuitaret vt dicerent cuius ſectæ ſint; nam illicitè vrgeo aliquem vt faciat id, quod facere licitè non poteſt.

Reſpondeo, eos eo facto non peccare quia cùm ab iis non petatur vt fidem ſuam profiteantur, eámque aſſerant, ſed vt præcisè veritatem manifeſtam circa ſeipſos & ſtatum ſuum faciant: idque eodem omnino modo ſicut ſi eam de ſtatu ſiue fide alterius manifeſtarent ſi interrogarentur, cuius religionis hic ſit; ipſi ſimpliciter reſpondendo ſe eſſe Iudæos, &c. non cenſentur id facere vt fidem ſuam profiteantur, aut hanc veram eſſe aſſerant, ſed præcisè vt veritatem de ſe teſtentur, ſicut eam de alio interroganti teſtarentur: quare etſi peccent eam fidem ſectando, tamen poſito quòd eam ſectentur, non peccant illud præcisè ex dicta intentione dicendo, ſicut non peccaret qui diceret ſe eſſe vſurarium.

70 *An peccent Iudæi ferentes pileum flauum.*

Simili modo Iudæi Romæ ferentes pileum flauum in eo non peccant, ſi id faciant præcisè vt obediant Pontifici: nam hic illud non præcipit vt ipſi ea geſtatione ſuam fidem profiteantur, ſed vt ij qui ſunt iſtius fidei ab aliis diſtinguantur. Quamuis igitur Iudæi peccent tenendo falſam fidem, poſito tamen quòd eam teneant non peccant geſtando dicta intentione eum pileum.

71 Secùs eſſet ſi Chriſtianus ita interroganti reſponderet ſe eſſe Iudæum, aut ſine iuſta cauſa illum pileum ferret vt putaretur eſſe Iudæus; quia cùm non poſſet id facere ob alium finem ſaltem quoad externam apparentiam, niſi vt crederetur eſſe Iudæus, illis verbis, eóve facto ſignificaret ſe eſſe talem, aut ſaltem ſe velle videri talem: atque ita quoad externam ſaltem apparentiam fidem negaret. quod eſt abſolutè malum.

72 *Azor. Sanchius.*

Conclvsio IX. Non eſt improbabile in caſu in concluſ. 8. expreſſo aliòve omnino ſimili licere etiam vti veſtibus quarti generis ex recenſitis n. 24. ita Azor to. 1. Moral. l. 8. cap. 27. q. 4. in fine. & Sanchez l. 2. de Præcep. c. 4. n. 20. & patet ex dictis, quia, vt iam oſtendi, vſus illius rei in tali caſu nequit eſſe ſignum profeſſionis illius.

73 Bene tamen notat Sanchez ibidem iuncto n. 27. nulla ratione ob vlla pericula vitanda fore licitũ ferre tale ſignum, ſiue veſtem, quando princeps non ſolùm Mahometanis, ſed omnibus ſuis ſubditis aut in regno ſuo degentibus, cuiuſcumque fidei eſſent, præciperet talem veſtem, aut tale ſignum ferre, ad teſtandum ſe eſſe cultores Mahometis. Ratio diuerſitatis eſt, quia cùm in priore caſu ille princeps præcipiens ſolis Turcis vſum talis veſtis, nullo modo ſuo edicto præciperet vt Chriſtiani ſuam fidem negarent, aut quid ſimile tali ſigno teſtarentur, nec etiam quiſquam Chriſtianus periclitaretur præcisè quia hoc non ferret; illud in dicto caſu aſſumere non eſſet ſignum abnegationis fidei, ſed deſiderij latendi; ſecùs eſſet in ſecundo caſu, quia quicumque viderent tunc aliquem Chriſtianum hoc ſignum aſſumentem, ſtatim crederent eum hoc facere, vt hac ratione regis voluntati ſatisfaceret, & ita mortem effugeret. vide dicta nu. 54. & 57.

74 Nota Secundò, non ſemper licere vti his veſtibus quando licet vti veſtibus 2. & 3. generis ex recenſitis n. 24. quia cùm veſtes 2. & 3. generis non ſint per ſe inſtitutæ ad ſignificandam directè profeſſionem fidei; faciliùs poſſunt occurrere circumſtantiæ, in quibus hanc non ſignificent. Quare ſaltem ob Doctorum auctoritatem non eſt omnino improbabile eum cui ob graues valdè cauſas neceſſariò eſſet tranſeundum per terras infidelium, aut in iis aliquandiu commorandum, nec poſſet hoc tutò facere niſi aſſumptis eiuſmodi veſtibus, id licitè facere. hoc enim tenent quidam viri docti, & apertè inſinuant Bañez & Sanchez ſuprà citati n. 19. & 22. & quidam alij. Secùs tamen omninò eſt dicendum de veſtibus quarti generis; & credo dictos auctores de his idem mecum ſentire. Imò cum Maldero 2. 2. q. 3. a. 2. memb. 3. concl. 3. credo longè verius eſſe in eo caſu eſſe illicitum vti veſtibus ſecundi generis, ex dictis n. 24. quia hæ ſaltem ſecundariè inſtitutæ ſunt ad ſignificandum directè cultum, ſiue profeſſionem falſæ fidei. & quamuis ratione circumſtantiarum hæc ſignificatio omnino tollatur in caſu propoſito in concluſ. 8. aut ſimilibus: ſecùs tamen videtur in caſu præſenti, eíque ſimilibus Nec refert quòd ſæcularis in ſimili caſu licitè vtatur veſtibus veri Religioſi, quia ipſe licitè cupit videri Religioſus, nemo tamen licitè cupit videri cultor falſæ religionis. Hinc etiam ſæcularis ex iuſta cauſa poſſet in vero ſenſu licitè vti verbis ambiguis, quibus alij intelligerent eum ſignificare ſe eſſe verè Religioſum, illicitè tamen ita ſignificaret ſe eſſe ſacerdotem idolorum.

Bañez. Sanchez.

Malder.

Quare potiùs liceat aſſumere veſtes Religioſi Chriſtiani quàm idololatræ.

Nota Tertiò, in his omnibus caſibus cauendum eſſe ſcandalum; quod facilè accideret quando quis vteretur eiuſmodi ſignis coram eis, qui ipſum norunt, & ignorantes cauſam ob quam id licitè faceret, putarent eum negaſſe fidem, eiúſque auctoritate ad hanc negandam incitarentur, aut ſaltem ad eiuſmodi ſignis illicito modo vtendum. 75

Conclvsio X. Quando princeps infidelis ſtatuit vt Chriſtiani in ipſius terris degentes gerant certum ſignum quo tales agnoſcantur, ſiue id faciat ob finem politicum, ſiue ob alium, licitè ad vitandum graue periculum eiuſmodi ſigni geſtatio omittitur à Chriſtianis, tam indigenis, quàm aliis quibus illac tranſeundum eſt. Ita Auctores citati pro concluſ. 8. & patet ex dictis, quia ille princeps nullam habet poteſtatem præſcribendi mihi certum modum, quo in tali caſu teneat profiteri meam fidem, quare omiſſio illius ſigni in tali caſu nullo modo eſt ſignum abnegationis fidei. Et confirmatur: quia aliàs poſſet ea ratione tyrannus ſtatim deprehendere omnes Chriſtianos in ipſius terris degentes, eóſque occidere, & ita fidem penitus exſtinguere. quod eſſet grauiſſimum incommodum. 76

Ad argumentum Caietani poſitum n. 36. nego maiorem: nulla enim hîc eſt fidei interrogatio, ad quam fidelis teneatur reſpondere.

DVBIVM IV.

Quibus modis obliget præceptum affirmatiuum confeßionis fidei?

NOta hoc præceptum dupliciter poſſe nos obligare. Primò per ſe, ſiue ratione ipſius fidei, quæ hîc & nunc confeſſionem ſui externam poſtulat, ne ipſius honor detrimentum patiatur. Secundò, quaſi per accidens ratione alicuius alterius virtutis. Ponemus autem hîc breuiter varios caſus vtriuſque huius obligationis, & ſequenti dubio quaſdam difficultates circa eas occurrentes examinabimus. 77

Conclvsio I. Fides obligat ratione ſui ad confeſſionem. Primò, quando quis recèns admittitur in Eccleſiam; cùm enim homines nequeant videre internam fidem, talis viſibili Eccleſiæ conſtanti ex hominibus non modò interna fide, ſed etiam externa eius confeſſione debet vniri. Deinde hæc vnio nequit fieri inter homines & humano modo niſi per externum aliquod ſignum: tale autem ſignum neceſſariò debet eſſe confeſſio fidei ſaltem implicita; imò ea 78

Quibus caſibus fides per ſe nos obliget vt eam profiteamur.

ea ipſa petitio qua quis petit admitti ad Eccleſiam ſiue communionem fidelium eſt quædam implicita confeſſio fidei. nam hoc ipſo quo oſtendo me velle Eccleſiæ vniri, declaro me eius fidem credere, atque ita hanc exteriùs profiteor. Hinc baptiſmus à Triden. ſeſſ. 6. c. 7. dicitur Sacramentum fidei, quia in eo fidem profitemur; vnde etiam Eccleſia ſemper iuſſit eos, qui ipſam adulti volunt ingredi, explicitè fidei articulos profiteri.

Trident. Baptiſmus Sacramētū fidei.

79 Secundò, quando quis alios tenetur in fide inſtruere: hoc enim fieri nequit niſi ipſe eā profiteatur. Quomodo enim potero perſuadere vt hoc vel illud credas, niſi oſtendam me id credere.

Tertiò, quando alicuius externa confeſſio eſt neceſſaria, vel valdè vtilis ad aliquorum vel conuerſionem ad fidem, vel in eadem vacillantium confirmationem. Quod maximè accidit quando quis eſt magna auctoritate apud aliquos infideles aut minùs firmos in fide, præſertim ſi hi aliàs crederentur fidem metu tormentorum, aut ſimilem ob cauſam negaturi: talis autem tunc tenetur profiteri fidem non tantùm ratione caritatis, qua tenetur aliorum ſaluti conſulere, ſed etiam ratione virtutis fidei, cuius honor exigit vt eam non modò in nobis, ſed etiam in aliis quantum poſſumus promoueamus. ſicut virtus v. c. caſtitatis, non modò obligat me, vt caſtè viuam, ſed etiam vt quantum poſſum peccata luxuriæ in aliis impediam. Ex quo patet etſi alij teneantur ex præcepto negatiuo non negare fidem; tamen me ex præcepto affirmatiuo eo caſu teneri ad confeſſionem fidei; quia hanc omittendo pecco, non per actum poſitiuum, ſed per omiſſionem actus præcepti neceſſarij ad fidei conſeruationem.

Fidei honor exigit vt eā etiā in aliis promoueamus.

80 Quartò, quando aliqui coram nobis fidem irrident aut blaſphemant, tenemur eam profiteri, vel oſtendendo palàm nos eam magnifacere, vel eos etiam reprehendendo, ſi ſine periculo id facere poſſimus. Idque etiam locum habet, quamuis non ſperetur emendatio aliorum: quia per eam increpationem & fidei profeſſionem eius honor ab aliis læſus aliquo modo reſtituitur; ſicut ſi audiens alicui detrahentes, hunc laudarem, eóſque mendacij arguerem, illi famam reſtituerem. Quòd ſi illi putentur emendandi, teneor etiam ad eam confeſſionem vt in iis fidem conſeruem iuxta tertium caſum, aut etiam ex præcepto correptionis fraternæ.

Blaſphemātes teneor corripere etiā ſine ſpe emendationis, niſi timeam grauius malum

Quintò, quandocumque non confitendo viderer moraliter negare fidem: ſed tunc propriè obligor pręcepto negatiuo.

81 Sextò, ad fidei confeſſionem iure poſitiuo ex præcepto Trident. ſeſſ. 24. c. 12. de reform. & ſeſſ. 25. c. 2. de reform. tenentur Primò, prouiſi de beneficiis, quibus animarū cura annexa eſt, adeóque omnes Epiſcopi, Paſtores, & ſimiles. Secundò, admiſſi ad canonicatus, aut dignitates in Eccleſiis cathedralibus: qui omnes tenentur coram perſonis ibi præſcriptis ex certa formula profeſſionem fidei facere. Tertiò, ex proprio motu Pij V. qui incipit, *In ſacroſancta*; Doctores, Magiſtri, Regentes, aliique ſiue clerici, ſiue laici, qui in publicis Academiis, Vniuerſitatibus, aut alibi cuiuſuis facultatis, lectoris, ſiue Profeſſoris ordinariam aut extraordinariam cathedram obtinere aut retinere volunt, tenentur ſimiliter fidem profiteri. quæ doctè explicat Sanchez l. 2. de Præceptis c. 5.

Trident. Beneficiati & quidā alij tenentur ad fidei profeſſionem.

Sanchez.

82 Conclvsio II. Ratione aliarum virtutum confeſſio fidei obligat; Primò, ratione religionis, quotieſcumque vel audiendo Sacrum, vel Sacramenta ſuſcipiendo, vel Venerabilem Euchariſtiam comitando, vel tranſeuntem honorando, vel aliis de cauſis tenemur Deo aliquem externum cultum exhibere. Quia hæc exhibitio eſt implicita quædam fidei confeſſio. Secundò, ratione caritatis, quando illa confeſſio eſt neceſſaria ad proximi inſtructionem, conuerſionem, vel in fide & pietate confirmationem. quæ obligatio in Prælatis & Paſtoribus oritur etiam ex virtute iuſtitiæ. Quanto autem cum periculo ad hæc obligemur, dicemus infrà.

DVBIVM V.

Quando obliget præceptum affirmatiuum confeſſionis fidei?

HÆc difficultas præcipuè proponitur, vt ſciamus qua ratione obligemur tempore perſecutionis, aut quando aliàs ſumus in conſortio hæreticorum, fidem confiteri; præſertim ſi nos de fide noſtra interrogent; & quando ſit peccatum tunc eam tacendo, aut ſimili ratione occultare.

Vbi Nota Primò, nos variis modis poſſe noſtram fidem occultare. Primò, merè negatiuè, ſiue præcisè eam non confitendo; Secundò, nos ipſos occultando vt reperiri non poſſimus, aut aliò fugiendo; Tertiò, ſi interrogati taceamus; Quartò, ſi ambiguè vel aliàs nihil ad rem pertinentia reſpondeamus; Quintò, vtendo veſtibus, aut aliis ſignis infidelium. Sed de hac re ſatis egi dub. 3. quare omiſſo quinto modo de reliquis hîc agemus. 83

Variis modis fidem occultare poſſumus.

Nota Secundò, D. Thom. 2. 2. q. 3. a. 2. docere, confeſſionem non eſſe ſemper neceſſariam, ſed tūc quando per eius omiſſionem *ſubtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendenda, putà ſi aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem; vel quòd fides non eſſet vera; vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide.* Vbi videtur aſſignare tres caſus, in quibus interrogatus circa ſuam fidem tacendo peccaret. Primus, quando ideo alij putarent eum non habere fidem; Secundus, quando alij ideo putarent fidem non eſſe veram; Tertius, quando alij ideo à fide auerterentur: vt fieri poſſet quando ita interrogatus eſſet magna auctoritate, & alij crederent eum hoc facere, quia nequit fidem defendere, aut quia timet puniri propter eam, & ita redderentur aut dubij in fide, aut timidiores in eius confeſſione. 84

D. Thom.

Sed hæc doctrina videtur habere aliquam difficultatem: Primò, quia primus caſus non videtur verus: nam ſecluſo omni alio incommodo, quòd aliqui credant me non eſſe Catholicum, non videtur tanti momenti, vt id cum graui meo periculo tenear euitare; aliàs enim nūquam liceret diſſimulare fidem, aut eius occultandæ cauſa inter infideles eorum habitu vti, quia inde accidit multos putare talem non eſſe fidelē; quod tamen dub. 3. oſtendimus ſæpe eſſe licitum. 85

Bañez igitur ibidem dub. 1. concluſ. 3. & quidam alij docent, doctrinam D. Thomæ intelligendam eſſe, quando quis interrogatur à poteſtate publica, v. c. à principe, eiúſve præfecto aut magiſtratu etiamſi id aliàs ſecreto fiat: putántque nos tunc ſemper teneri apertè fidem confiteri Quia tunc videtur honor fidei exigere vt eam confiteamur, & tacendo videmur eam erubeſcere contra prohibitionem Chriſti Lucæ 9. minantis ſe eos negaturum coram Patre ſuo, qui ipſum erubuerint confiteri coram hominibus. Et confirmatur, quia præceptūm affirmatiuum confitendi fidem aliquando obligat; ergo maximè in dictó caſu. Alij tamen volunt hoc ſolùm eſſe verum quando quis ita interrogatur publicè; quia quòd vnus aliquis, etiam princeps, putet me, præſertim priuatum hominem, non eſſe fidelem, non videtur tanti eſſe momenti, quia inde honor fidei parum aut nihil videtur minui; ſecùs aiunt eſſe quando multi id putant. 86

Bañez.

Sed hæc etiam reſponſio eſt difficilis: nam quòd 87

Nō ſemper tenemur euitare ne a lijs etiā principes, putēt nos eſſe infideles.

etiam princeps cum omnibus ſuis putet aliquem priuatum hominem eſſe fidelem, aut infidelem, non videtur ſemper tantum promotioni ſiue honori fidei poſſe prodeſſe, aut obeſſe, vt ideò teneat cum periculo vitæ eam poſitiuè confiteri. Confirmatur, quia aliàs quoties aliquis ſciret illos putare ſe eſſe infidelem, teneretur etiam non interrogatus ſuam fidem coram eis profiteri: atqui hoc eſt apertè falſum, & contra exemplum S. Sebaſtiani, & aliorum Chriſtianorum, qui olim in aulis tyrannorum habitabant, & ab iis, totáque eorum familia, imò communiter ab omnibus infidelibus putabantur eſſe cultores deorum; nec tamen ideò fidem ſuam coram iis profitebantur, nec in hoc ab aliis vmquam reprehenſi ſunt. Maior autem probatur, quia ſi interrogatus vel ideò præciſè teneatur confiteri fidem, ne credatur infidelis, cùm tam credatur eſſe infidelis ante interrogationem quàm poſtea, eodem modo tenebitur eam confiteri priùs ac poſtea.

88 Ad argumentum Bañez, Reſpondeo eſſe alios caſus in quibus præceptum confeſſionis fidei obligat (vt patet ex dictis dub. 4. & infrà oſtendemus) in quibus eam erubeſcere eſt contra præceptum Chriſti. quare ille locus Lucæ non conuincit præceptum confeſſionis fidei, per ſe loquendo, ſiue excluſis aliis incommodis, ſemper obligare quoties coram tyranno interrogamur.

89

Error Tertulliani & Montaniſtarum.

Secunda difficultas eſt vtrùm tempore perſecutionis liceat fugere? Olim Tertullianus cum ſuis Montaniſtis, & quidam alij hæretici docebant, eſſe abſolutè illicitum fugere tempore perſecutionis. Sed omnes Catholici ſemper docuerunt communiter licere fugere tempore perſecutionis, quamuis quibuſdam perſonis id in quibuſdam caſibus ſit illicitum, quos infrà explicabimus.

90 Tertia difficultas eſt, an, quando interrogatus à tyranno tacet, debeat cenſeri moraliter ſiue interpretatiuè negaſſe fidem? Quidam hîc eodem modo diſtinguunt inter eum, qui à priuato interrogatur, & eū qui interrogatur publica auctoritate: & putant hunc cenſeri negare fidem ſi taceat; ſecùs tamen eſſe de priore.

91 Sed ego hac in re non poſſum videre diſcrimen; nam qui interroganti an Chriſtianus ſit (ſiue interrogans publica auctoritate fungatur, ſiue priuatus ſit) reſpondet, Quid ad te? non dicam tibi; aut quid ſimile; vel etiam omnino tacet, non tam videtur illud negare, quàm interrogantis auctoritatem contemnere, & ſignificare eum non habere ius talia interrogandi. Quare cùm hac ratione apertè ſignificet ſe in rebus fidei non eſſe infideli magiſtratui ſubiectum, potiùs ſignificat ſe non conſentire cum eo in fide, quàm contrà. Item cùm ſciat magiſtratum odiſſe chriſtianiſmum, & ſe poſſe ei placere negando ſe eſſe Chriſtianum, & contrà faciendo ſine vllo temporali commodo incurrere illius indignationem, & periculum grauis mali; ſi verè non eſſet Chriſtianus, nulla ei eſſet cauſa cur ſtatim non negaret ſe eſſe talem: quare contrarium faciendo videtur apertè innuere ſe eſſe Chriſtianum, aut ſaltem id nullo modo negare.

Nolés interrogāti an ſit Chriſtianus reſpondere potiùs videtur cōfiteri fidem quàm negare.

92 Conclvsio I. Non ſemper teneor tempore perſecutionis confiteri fidem, aut me prodere tyrannis: imò teneor aliquando me non prodere. Eſt certa, & communis Catholicorum.

D.Thom.

Prior pars patet: quia, vt docet D. Thomas 2.2.q.3. art. 2. cùm præceptum confeſſionis fidei ſit affirmatiuum, non obligat pro ſemper, ſiue vt quouis tempore fidem profiteat; ſed ſolùm quando Deo aut fidei debitus honor, aut proximi vtilitas id exigunt, quæ id non exigunt quouis tempore, etiam in perſecutione.

Valent. Sanchius. Non quiuis

Vbi Nota cum Valentia 2. 2. diſputat. 1. quæſt. 3. puncto 2. dub. 1. & Sanchez de Præcept. libr. 2. c. 4. num. 3. vt teneat ad confeſſionem fidei non ſufficere quòd aliquis Dei honor, aut proximi vtilitas inde ſperetur (quia non teneor ſemper & quocumque modo illa promouere) ſed requiri vt ea ſint tanti momenti, vt ea hîc & nunc cum tanto meo periculo tenear procurare: vt quando mea confeſſio eſt neceſſaria vt multi ad fidem conuertantur, aut in ea conſeruentur.

Dei honor aut proximi vtilitas obligat me vt fidem profitear.

Vnde quod ait Sanchez ſuprà n. 5. cum quibuſdam aliis, Catholicum videntem infideles conculcantes imagines, aliiſque iniuriis fidem afficientes, teneri eam ſua confeſſione tueri, intelligendum eſt, quando ea ratione id poterit impedire, aut alios in fide confirmare, aut ſaltem quando ſine graui periculo ſuo læſum fidei honorem aliqua ratione poterit reparare. iuxta dicta n. 80. ſecùs autem eſt, quando nihil horum ſperatur: quia tunc ſine profectu ſe periculis exponeret. 93

An teneat cōculcantes imagines reprehendere.

Addit Peſantius 2. 2. q. 3. a. 2. d. 1. concluſ. 2. §. *Dixi initio*, Paſtorem tempore perſecutionis non poſſe latere, ſed teneri publicè fidem profiteri etiam cum vitæ periculo, quia aliàs oriretur ſcandalum. Idémque docet de viro priuato, quando hic ſolus in aliqua vrbe eſſet doctus. Sed hoc, vt ſonat, verum non eſt; quia talis potiùs tenetur ſe occultare, vt ſecretò poſſit alios in fide inſtruere & confirmare; vt mox dicam; nec inde vllum poteſt oriri iuſtum ſcandalum, ſed magna vtilitas. 94

Peſantius.

Secunda pars probatur Primò, quia cùm non poſſim me prodere fidem publicè confitendo, niſi cum graui vitæ periculo, non poſſum id facere, niſi inde notabilis proximi ſpiritualis vtilitas, aut Dei honor ſperentur; aliàs enim vitam prodigerem, quam tamen teneor conſeruare. Item mea interfectio fieret cum graui proximi ſcelere ac iniuria in fidem ac Deum, quæ niſi ingenti aliunde emolumento compenſentur, teneor prout commodè poſſum vitare: atqui ſæpe accidere poteſt, vt ex mea confeſſione nulla aliorum vtilitas, & exiguus aliàs Dei honor ſperetur, vt ſi ſim inter aliquot nebulones, aut etiam in ditione alicuius tyranni, qui intelligentes me fidem confitentem ſtatim clàm interficerent: ergo vt dicta incommoda vitem, teneor tunc quantum commodè poſſum, fidem meam licitis modis occultare. 95

Cur peccet temere ſuā fidem corā tyranno cōfitens.

Caſus quibꝰ quis tenetur ſuā fidē occultare, etſi paſtor ſit.

Secundò, quia fieri poteſt quòd manendo in vita longè magis fidem, Dei cultum, aliorúmque ſalutem ſim promoturus, quàm ſi pro eius confeſſione morerer. Imò fieri poteſt, vt mea vita neceſſaria ſit ad aliorum ſalutem, vt ſi in aliqua vrbe ſim vnicus ſacerdos, aut talis ad quem ſolum alij in ſuis difficultatibus poſſint recurrere; aut ſi ratione ſtatus & officij mei, quod licitè adminiſtro, poſſim multa mala, quæ aliàs Catholicis inferrentur, impedire; quibus ſolatiis mea confeſſione, & morte inde ſequente eos priuarem: tunc enim ipſe honor fidei, & caritas proximi obligant me vt quantum licitè poſſum, vitam conſeruem, ideóque fidem meam aut etiam meipſum occultem. 96

Tertiò, quia ſæpe poteſt eſſe probabile periculum, fore vt mea publica confeſſione ſponte oblata grauiter tyrannus irritetur, & atrociùs in Catholicos deſæuiat: & ſic per eam eſſem aliis cauſa grauis mali, & multis fortaſſe etiam lapſus, ſiue negationis fidei; quæ ſine dubio vitare teneor. Et in his caſibus valet illud Chriſti Matth. 7. *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi diſrumpant vos.* 97

Matth.10.

Quintò, quia ſæpe meritò etiam poſſum timere de mea inconſtantia, ne fortè tormentis, eorúmve metu victus fidem negem; & ideo tunc tenebor me non temerè periculis obiicere.

Con

98 CONCLVSIO II. Per ſe loquendo, & ſi aliud notabile incommdum inde non ſequatur, licitum eſt tempore perſecutionis fugere, aut alia ratione ſe occultare. Eſt communis Doctorum imò totius Eccleſiæ ſenſus.

Matth.10. Probatur clarè ex Scripturis. Primò, Matth.10. dicitur, *Cum autem perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam.* Quod non ſolùm de Apoſtolis intelligendum eſt, vt vult Tertullian. ſed etiam de omnibus fidelibus: nam antecedentia & conſequentia illius loci non minus in alios fideles, quàm in Apoſtolos conueniunt; imò quædam in alios fideles optimè, nullo tamen modo in Apoſtolos conuenire poſſunt. vt quod immediatè ante dicitur: *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent filij in parentes, & morte eos afficient.* quæ nullo modo Apoſtolis conueniunt.

99 *3.Reg.18. & 19.* Probatur Secundò, exemplo omnium Sanctorum, tam antiqui, quàm noui teſtamenti. Nam 3.Reg.18. centum Prophetæ fugientes ſæuientem Iezabel latuerunt apud Abdiam. & c.19. ipſe Elias eiuſdem tyrannidem fugit. Item 2. ad Corinth. 11. S. Paulus ne Damaſci comprehenderetur, in ſporta noctu per murum demiſſus captiuitatem effugit. Item Actor.12. S. Petrus iam captus ab Herode diuinitus liberatus eius manus effugit. Imò ipſe Chriſtus, qui tamen virtute ſua poterat omnem ſæuientium vim comprimere, vt nobis daret exemplum, maluit eam fugiendo declinare. Sic Matt.2.v.14. fugit in Ægyptū, & c.4.v.12. audiens mortem Iohannis ſecedit in Galilæam. & Iohan. 8.v.vltimo, fugiens Iudæos volentes eum lapidare ſe abſcondit, & c.10.v.40. abit trans Iordanem; & c.11. v.54. quia Iudæi quærebant eum interficere, *Iam non in palam ambulabat apud Iudæos, ſed abiit in regionem iuxta deſertum in ciuitatem quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.*

2.Cor.11. Actor.12. Matth.2. & 4. Iohan.10. & 11.

100 Fugiēs perſecutionem implicitè fidem confitetur. Probatur Tertiò, ratione: quia fugiens perſecutionem nullo modo negat fidem, ſed tantùm eam expreſsè non confitetur, ad quod non ſemper tenetur. Imò implicitè quodammodo ipſo ſuo facto eam confitetur, dum oſtendit ſibi eam eſſe tanti, vt malit patriam deſerere, quàm eam negare.

101 Fuga aliquādo præcepta. Ex quibus patet, tempore perſecutionis fugam ſæpe non ſolùm eſſe licitam, ſed etiam aliquādo præceptam, vt quando vita noſtra eſt neceſſaria ad proximorum & Eccleſiæ vtilitatem, quam etiam abſentes procurare poſſimus. Aut quando ex mea manſione meritò timetur tyrannus exacerbandus, & grauiorem perſecutionem excitaturus, aut etiam quando timeo ne tormentis victus fidem abnegem.

102 Et hæc quidem ſatis clara ſunt in priuatis hominibus, quorum præſentia ad aliorum ſalutem non eſt ita neceſſaria. Sed tota difficultas eſt in Epiſcopis, Paſtoribus, aliiſque ſimilibus, qui ex officio tenentur ſuarum ouium ſaluti proſpicere eaſque in periculis non deſerere. Et quæri poteſt vtrùm etiam his tempore perſecutionis fugere liceat. Hanc autem difficultatem pulchrè tractat D. Auguſt. epiſt. 180. ex qua ponam duas ſequentes concluſiones. *Auguſt.*

103 Quādoque etiam Paſtores licitè fugiunt. CONCLVSIO III. Quandoque etiam ipſis Epiſcopis aliiſque Paſtoribus licitum eſt fugere tempore perſecutionis. Primò, quando tyrannus ipſos ſolos perſequitur, & reliquos ſacerdotes ac plebem permittit pacificè ſua agere; vt contigit tempore Athanaſij. Ratio eſt, quia tunc ſine notabili incommodo fugere poſſunt, idque ſæpe expedit ne ſua præſentia tyrannum grauius exacerbent. Secundò, quando eorum vita eſt valdè neceſſaria Eccleſiæ Dei, cui multum poſſunt prodeſſe, aut quando aliæ rationabiles cauſæ fugam ſuadent; & abſentes per alios, qui parati ſunt manere, poſſunt ſufficienter plebi ſuæ proſpicere. Tunc enim etiam in generali totius cleri & plebis perſecutione poſſunt, atque etiam quandoque tenentur fugere. Ita D. Auguſtinus ſuprà, & patet ex locis ſuprà ex Scriptura citatis, quæ loquuntur de Prælatis & Paſtoribus; atque adeò Apoſtoli, & ipſe Chriſtus Prælati & Paſtores erant, & tamen in ſimilibus caſibus fugerunt. *Auguſt.*

CONCLVSIO IV. Tam Epiſcopus, quàm quiuis alius, cui incumbit aliorum ſalutem procurare, illicitè fugit, quando eius præſentia eſt neceſſaria ſaluti ſubditorum, vt ſi hi eo fugiente omni Paſtore, aut alio qui vicem eius ageret, eſſent deſtituendi; vt fieret quando talis ſolus ibi eſſet ſacerdos, aut alij ſacerdotes eſſent inſufficientes vt ſine eo munia omnia paſtoralia obire poſſent, aut eius exemplo eſſent etiam fugituri: aut etiam quando magnum ſcandalum aut turbatio ex eius fuga timeretur. Probatur ex Scriptura, quæ Iohan.10.v.11. & 12. docet in ſimilibus caſibus boni paſtoris eſſe ponere animam ſuam pro ouibus & fugientes vocat mercenarios. Et S. Iohannes epiſt.1.cap.3. ait nos debere animam noſtram ponere pro fratribus, quia Chriſtus ſuam pro nobis poſuit. 104 Quādo non liceat Paſtoribus fugere. *Iohan.10. 1. Iohan.3.*

Probatur Secundò, ratione quia tantam fidei iacturam quæ ex aliorum à fide defectione ſequeretur, tenetur quiſque fidelis etiam propria morte auertere quia in eo conſiſtit ingens Dei honor, quem caritas Dei præcipit nos vitæ propriæ præponere.

Item quia ex caritate erga proximum tenemur huius ſalutem ſpiritualem in tanta, & præſertim communi neceſſitate, propriæ vitæ præponere; vt docet locus citatus ex epiſtola S. Iohannis. Quod maximè locum habet in Paſtore, à quo oues deſertæ omnium luporum morſibus patent, atque ita in ſumma neceſſitate conſtituuntur. Quare Paſtores etiam ratione officij tenentur ex iuſtitia ſuos in tali caſu non deſerere, ſicut nauclerus in periculo naufragij, quamdiu eſt vlla ſpes quòd poterit ſuis vectoribus eſſe auxilio, tenetur ex iuſtitia eos non deſerere. Quæ pulchrè docet Nicolaus Papa relatus c. *Sciſcitaris*, q.1. & D. Auguſtinus epiſt.180. ſuprà citata. 105 *c. Sciſcitaris. Auguſt.*

Vbi cum eo Nota Primò, quando non eſt omnino clarum vtrùm expediat, an verò illicitum ſit, Epiſcopum, aliúmue Paſtorem hîc & nunc fugere perſecutionem, optimum eſſe vt hac in re non ſuo, ſed aliorum regatur arbitrio, quia ſic erit minus periculi ne proprio amore decipiatur; & minor longè erit occaſio ſcandali, ſi ſciatur illum ex ſe paratum remanere, aliorum ſuaſu diſcedere. 106 Quæ regulæ ſeruandæ ſint quando dubitatur an aliquis debeat fugere.

Secundò, quando inter diuerſos ſacerdotes (quos omnino expediret partim manere, ne plebs deſtituatur; & partim etiam diſcedere, ne fortè totus Clerus ſimul comprehendatur & occidatur) orietur dubium qui deberent diſcedere, qui manere, nec poſſet hoc communi conſilio ſatis definiri, id ſorte finiendum eſſe.

Tertiò, quando Paſtor poteſt inter ſuos ſubditos occultè latere, eum non poſſe fugere, quia tunc poteſt ſine periculo ſuis auxilio eſſe: atque ita non eſt cauſa cur eos deſerat. Ita autem latere ſemper ei licet, quoties alias ei imminet periculum, quia hac ratione ſuos non deſerit. 107

His adde Quartò, quando alterius non Paſtoris, præſentia ſimili modo eſſet ſaluti aliorum neceſſaria, ita vt eo abſente multi grauibus periculis atque incommodis ſpiritualibus eſſent exponendi, præſertim ſi eſſent omni Sacramentorum vſu priuandi, cum etiam cum periculo vitæ teneri non fugere; quia etiam eum honor fidei, & caritas Dei ac proximi in tali caſu obligant animam ſuam pro fratribus ponere, vt probant argumenta ex ratione, & ex epiſtola S. Iohannis ſuprà allata. Quādoque etiam non Paſtor tenetur cum periculo vitæ non fugere.

CONCLVSIO V. Interrogatus de fide ſiue auctoritate publica, ſiue priuata nullo modo licitè poteſt 108

Illicitè ita reſpōdes vt videaris negaſſe fidem.

vtendo reſtrictione mentali aut verbis ambiguis ita reſpondere, vt præſentibus videatur fidem negaſſe. Patet ex dictis ſuprà dub.2. concluſ.3.

Dices, Tyrannus non habet ius me interrogandi de fide; ergo non teneor illi clarè reſpondere. Reſpondeo, hinc ſolùm probari me non teneri ei reſpondere: non autem me poſſe ita ei reſpondere, vt videar negare fidem; quia reuerentia Deo ac fidei debita me obligat vt omnem eius etiam apparentem negationem vitem; vt loco citato ſatis probaui.

109 Conclvsio VI. Interrogatus an ſit Chriſtianus, ſiue publica ſiue priuata auctoritate id fiat, per ſe loquendo, non tenetur reſpondere, quoties interrogans non habet ius eum hac de re interrogandi; vt communiter fit, quando infideles Chriſtianos talia interrogant. Ita Lorca 2.2. diſp.24. num. 21. & 22. & alij, & patet ex dictis num. 85. & 87. Et confirmatur: quia ſi ita interrogatus poſſet fugiendo euitare reſponſionem, id licitè faceret; quare etiam non poterit manens coram tyranno reſponſionem declinare, ſi aliud malum non ſequatur?

Lorca.

110 Conclvsio VII. Communiter tamen per accidens ita interrogatus auctoritate publica tenetur reſpondere, & fidem confiteri. Quia taciturnitas nullo modo ei prodeſſet, quia cùm interrogans poſſit tunc eum tormentis compellere ad reſpondendum, nullo modo erit ipſius reciturnitate contentus; imò tamquam contemptus, per eam magis exacerbabitur, atque ita grauius in illum deſæuiet, præſertim ſi durius reſpondeat, dicendo, Non dicam, aut, quid ad te? atque ita ſic reſpondens maiores turbas concitabit, & incommoda ſibi aut etiam aliis accerſet, animum tyranni in omnes fideles tamquam ipſius contemptores concitando; quæ quiſque fidelis tenetur vitare. & ſic intellecta multorum ſententia dicentium interrogatum publicè de fide teneri eam confiteri, eſt vera.

111 Conclvsio VIII. Interrogatum etiam publica auctoritate, an ſit Chriſtianus, tacere, non eſt ſignum eum fidem negare. Ita Lorca ſuprà, & patet ex dictis num.91. Quandoque tamen ratione circumſtantiarum eiuſmodi taciturnitas eſt tale ſignum, & conſequenter peccatum contra præceptum negatiuum confeſſionis fidei. Et ſic intellige D. Thomam citatum num.84. quia tunc propriè alicuius taciturnitas eſt cauſa cur putetur non habere fidem, aut fidem non eſſe veram, quando ille tacendo interpretatiuè cenſetur negare ſe eſſe Chriſtianum, aut fidem Chriſtianam eſſe veram. & ſic eius doctrina clara eſt.

Taciturnitas non eſt ſignum negationis, niſi aliquādo per accidēs. *Lorca. D. Thom.*

112 Cenſetur autem eiuſmodi taciturnitas eſſe tacita fidei negatio, Primò, quando multi ſimul interrogantur an ſint Chriſtiani, & aliis multis id negantibus, aut dicentibus ſe paratos negare fidem pauci aliquot inter eos tacent, quo facto videntur tacitè eorum reſponſionem approbare, & tamquam ſuam acceptare. Secundò, quando feſtinanter multi rogantur an parati ſint negare fidem, & quibuſdam id negantibus, aliiſque annuentibus aliqui tacent, atque ita inter eos qui ſunt parati negare in catalogum referuntur. Tertiò, quando iudici interroganti an ſis paratus negare veram fidem, aut falſam ſuſcipere, alius pro te tacente reſpondet te paratum eſſe, nec contradicis; hoc enim videtur fuiſſe olim crimen libellaticorum quorumdam, qui per ſe non negabant fidem, ſed ſolùm permittebant vt alij pro iis teſtarentur ipſos negaſſe fidem, vt num.117. & 118. oſtendam. Imò hoc etiam inter priuatos factum poſſet habere rationem tacitæ negationis fidei, præſertim ſi nullum ſignum indignationis oſtendas. Idem in aliis ſimilibus caſibus poteſt contingere, qui vna generali regula comprehendi non poſſunt, ſed prudenti iudicio ex circumſtantiis ſpectandi ſunt.

Quando taceēs cenſeatur negare fidem.

Notandum eſt demum, ſemper fuiſſe licitum tempore perſecutionis data pecunia à Præſidibus impetrare ne quis ad ſacrificandum, aut fidem negandam compellatur, vt contra Tertullianum hoc in Catholicis reprehendentem bene probat Baronius anno 205.num.17. Et ſimili ratione licitum eſſet precibus, aut alia ratione eiuſmodi abnegationem etiam coram publico magiſtratu à ſe amoliri; & conſequenter interrogatus à magiſtratibus infidelibus circa res fidei, poteſt eos rogare ne cogant eum ad talia reſpondere, modo id ita faciat vt nullo modo innuat ſe de fidei veritate dubitare; hoc enim non eſt negare fidem, ſed potius eam tacitè confiteri: ita enim agens apertè inſinuat ſe credere fidem noſtram eſſe veram; id tamen ne magiſtratuum iram in ſe concitet, non libenter publicè confiteri, ad quod non ſemper tenemur. 113

Licitè das tyranno pecuniam ne cogaris profiteri falſam religionem. *Baron.*

Quandoque tamen propter ſcandalum, aut periculum aſſiſtentium id poſſet eſſe illicitum. Vt ſi multi interrogarentur circa fidem, aliis quidem eminus ſpectantibus, non tamen quid diceretur audientibus, & quicumque eam non negarent coniicerentur in carceres; tunc tali deprecatione dimiſſus putaretur ab omnibus negaſſe fidem: atque ita eiuſmodi eius modus agēdi eſſet aliis pro ſigno negationis. quod ille teneretur euitare; quia etſi ſæpe licitè nos ita geramus vt alij nequeāt cognoſcere an ſimus fideles necne; tamen interrogati de fide non poſſumus ita reſpondere, vt aliis communiter videamur eam negaſſe. Item quando interrogatus eſſet magna apud alios auctoritate, atque ita alij videntes eum non confitentem expreſsè & conſtanter, ſed deprecari ne circa fidem interrogetur, multi redderentur timidiores, cum præſenti periculo negandi; tunc horum ſalus etiam cum periculo vitæ è periculis in quibus alias conſtitueretur publica & conſtanti cōfeſſione eruenda eſſet. 114

Quādoque per accidēs illicitè deprecaris ne cogaris fidē profiteri.

Vt autem dicta meliùs intelligantur & confirmentur, definiendum nobis eſt breuiter, quinam olim dicti ſint libellatici. Quidam igitur apud Baron. anno 253. num.20. putarunt eos dictos fuiſſe libellaticos, qui pecuniam dabant magiſtratibus ne compellerentur ſacrificare aut fidem negare. Quos ipſe meritò ibi refutat; quia illud ſemper fuit in Eccleſia exiſtimatum eſſe licitum: libellatici verò ſemper fuerunt accuſati tamquam rei grauis criminis. 115

Baron. Quinam dicti ſint libellatici.

Ipſe verò ibidem num.21. docet, libellaticos dictos eos, qui gerentes magiſtratum ſecretò per ſe vel alios adeuntes dicebant ſe Chriſtum negare; & interim pecunia impetrabant ne publicè cogerentur negare fidem. & dato à magiſtratu libello ab vlteriore vexatione reddebantur immunes. Probat ſententiam Primò, ex epiſtola Cleri Romani ad Cyprianum, quæ eſt 31. inter huius epiſtolas; vbi dicitur: *Sententiam noſtram dilucida expoſitione protulimus aduerſus eos, qui ſeipſos infideles illicita nefariorum libellorum profeſſione prodiderant, quaſi euaſuri irretientes illos diaboli laqueos viderentur, quo non minus quàm ſi ad nefarias aras acceßiſſent, hoc ipſo quo ipſum conteſtati fuerant* (ſcilicet ſe acceſſiſſe ad aras, ad hoc enim hæc verba neceſſariò referenda ſunt) *tenerentur: ſed etiam aduerſus illos, qui acta feciſſent* (id eſt qui curarant ſibi à magiſtratu dari libellum, quo tanquam actu aliquo publico ille teſtaretur ipſos ſacrificaſſe) *licet præſentes cùm fierent non eſſent, cùm præſentiam ſuam vtique vt ſic ſcriberentur mandando feciſſent*, &c. Secundò, ex libro Cypriani de Lapſis, vbi paulo poſt medium ait, *Nec ſibi quo minus agant pœnitentiam blandiantur, qui etſi nefandis ſacrificiis manus non polluerunt, libellis tamen conſcientiam proſtituerunt. Et illa profeſſio denegantis* (ſcilicet fidem) *conteſtatio eſt Chriſtiani quod fuerat abnuentis. Feciſſe ſe dixit, quod alius faciendo commiſit.* 116

Cyprian.

Cyprian.

Contra

117 *Malder.* Contra verò Malderus 2. 2. quæſt. 3. art. 2. membro 2. docet illos numquam negaſſe fidem, ſed tantùm impetraſſe libellos quibus magiſtratus teſtaretur ipſos ſacrificaſſe.

Probat ex epiſtola Cypriani 52. ad Antonianum, vbi libellaticum ita loquentem facit: *Ad magiſtratum veni, vel alio eunte mandaui Chriſtianum me eſſe, ſacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me venire non poſſe, dare me ob hoc præmium, ne quod non licet faciam.* Item ex epiſtola Cleri Romani ad Cyprianum ſuprà citata, vbi dicitur, *Qui vult videri propoſitis aduerſus Euangelium vel edictis vel legibus ſatisfeciſſe, hoc ipſo iam paruit, quod videri paruiſſe ſe voluit.*

118 Sed dicendum eſt vtriuſque ſententiam in diuerſis fuiſſe veram; nam loca quæ ſuperius attuli, pro Baronio ſatis innuunt, quoſdam aliquando negaſſe verè fidem, ſaltem per alios: hoc enim apertè innuunt illa verba Cleri Romani ad Cyprianum: *Hoc ipſo quo ipſum conteſtati fuerant*; vt ſuprà expoſui. Item illa Cypriani ex libro de Lapſis; *Et illa profeſſio denegantis*, &c. *Et feciſſe ſe dixit, quod alius faciendo commiſit.*

Contra verò, aliquos nullo modo verè negaſſe fidem, ſed ſolùm accepiſſe libellum, quo magiſtratus teſtabatur eos illud feciſſe, probant loca quæ Malderus pro ſe adfert: præſertim cùm ille libellaticus apud Cyprianum expreſsè teſtetur paulò ante verba ſuprà citata, & etiam paulò poſt, ſe omnino putaſſe, in eo ſuo facto nihil illicitum à ſe committi. quod nulla veritatis apparentia aut putare aut dicere potuiſſet, ſi verè coram magiſtratu, quantumuis alias ſecretò, Chriſtum negaſſet: nimis enim compertum ſemper omnibus Catholicis fuit hoc eſſe illicitum.

119 Deinde hanc diſtinctionem apertè innuit prior locus ex epiſtola Cleri Romani ſuprà allatus, qui apertè diſtinguit duplicis generis libellaticos, & priores dicit teſtatos fuiſſe ſe ſacrificaſſe, ideóque ait eos non minus peccaſſe, quàm ſi id reipſa feciſſent. Alios verò ait ſolùm acta feciſſe, aut fieri mandaſſe. Acta autem vocant librum in quem referebantur ea, quæ in iudicio coram magiſtratibus fuerant acta: dicebantur autem illi facere, aut mandare fieri acta, qui magiſtratum pecunia corruptum inducebant, vt eiuſmodi libellum conſcriberet, in quo ipſi dicerentur coram magiſtratu vocati ſacrificaſſe, ac Imperatorum mandatis paruiſſe, cùm tamen nihil horum fuiſſet factum. Imò ipſi magiſtratus vt pecuniam acciperent videntur aliquando aliis eiuſmodi libellos ſponte obtuliſſe, eóſque vt eos peterent inuitaſſe; vt apertè innuit ille libellaticus apud Cyprianum epiſt. 52. vbi reddens cauſam cur acceperit libellum ait: *Cùm occaſio libelli fuiſſet oblata* (ſcilicet à magiſtratu) *quem nec ipſum acciperem niſi oſtenſa fuiſſet occaſio.*

Cyprian. Qui dicantur feciſſe acta.

Cyprian.

DISPVTATIO XVI.

De virtute ſiue habitu fidei.

HAc de re multa dixi diſput. 6. vbi egi de habitibus ſupernaturalibus in genere, & conſequenter etiam de hoc habitu, quatenus cum aliis in ratione habitus conuenit. Item diſput. 13. artic. 6. concluſ. 6. oſtendi fidem requirere particularem habitum in voluntate. Quare hîc ſolùm tractabimus ea, quæ habitui fidei, quo ipſe aſſenſus fidei, elicitur, particularia ſunt.

***

DVBIVM I.

Vtrùm habitus fidei ſit in intellectu vt in ſubiecto?

DIuus Thomas 2. 2. q. 4. art. 2. docet habitum fidei, quo ipſe aſſenſus fidei elicitur, eſſe in intellectu, vt in ſubiecto; requirere tamen alium habitum in voluntate, quo elicitur ille actus voluntatis, à quo aſſenſus fidei imperatur. Quamuis autem circa ſecundum hunc habitum aliqua ſit inter Theologos difficultas, de qua ſatis egi diſp. 13. dub. 6. tamen de priore nullum inter Catholicos eſt dubium. Solùm eſt aliqua difficultas cum noſtris hæreticis, qui cùm fidem, quæ eſt initium ſalutis, velint conſiſtere, non in aliquo aſſenſu intellectus, ſed in quadam fiducia, quæ eſt actus voluntatis: docent, virtutem fidei eſſe in voluntate, non autem in intellectu. Probant autè ex illo ad Romanos 10. *Corde creditur ad iuſtitiam.* quæ verba Caluinus explicans, docet fidei ſedem non in cerebro eſſe, ſed in corde: & nomen cordis eo loco pro ſerio & ſincero affectu ſumi. 1

D. Thom.

Rom. 10. Caluinus.

Sed omiſſis iis, quæ dixi diſp. 14. dubio 13. concl. 2. & 3. vbi eorum particularem illam fidem ac fiduciam fusè refutaui, hæc opinio vel ex hoc ipſo Apoſtoli loco falſa conuincitur: reddit enim ibi rationem eorum, quæ verſu præcedente dixerat, vbi ait: *Quia ſi confitearis in ore tuo Dominum Ieſum Chriſtum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris: corde enim*, &c. Vbi apertè docet, fidem illam qua corde creditur ad iuſtitiam, eſſe eam, qua credimus Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis; quod patet fieri, non per affectum voluntatis, ſed per aſſenſum intellectus. Dicit itaque Apoſtolus, nos corde credere; quia fides inuoluit neceſſariò actum voluntatis, quo imperatur actus intellectus, & omnis fidei libertas, & conſequenter meritum ab actu voluntatis prouenit, vt oſtendi diſp. 13. dub. 4. 2

Cur dicamur corde credere.

DVBIVM II.

Vtrùm habitus fidei ſit vnus & ſimplex, ſimul practicus, & ſpeculatiuus?

NOta, ſatis conſtare, poſito quòd detur aliquis particularis habitus in voluntate, neceſſariò concedendum eſſe duplicem fidei habitum; vnum in intellectu, & aliũ in voluntate: ſed hîc ſolùm quærimus, an habitus fidei qui ponitur in intellectu ſit vnicus & ſimplex, an verò multiplex ac compoſitus: hunc enim habitum non poſſe conſiſtere in ſimplici aliqua qualitate, videtur probari. 3

Primò, quia alij habitus intellectuales non conſiſtunt in ſimplici habitu; multi enim, quos citat, & ſequitur Hurtado tractatu de Anima, diſp. 16. ſect. 2. docent habitum ſcientiæ nihil eſſe aliud, quàm varias ſpecies, quæ certo ordine res cognoſcibiles ita repræſentant, vt intellectus clarè earum inter ſe connexionem videat. Quod videtur etiam poſſe probari, quia omnis difficultas quam habemus in rebus cognoſcendis, videtur inde oriri, quòd non poſſimus eas ſufficienter apprehendere, atque ita clarè intellectui proponere, vt earum natura ac inter ſe connexio ei clarè appareat. Hinc ſtatim atque hæc ei ab aliquo clarè proponuntur ea intelligit. Quod clara experientia videtur poſſe probari. nam quædam res minus apertè ſiue clarè nobis propoſitæ videntur omnino incredibiles; quas tamen poſtea per aliquam claram demonſtrationem nobis apertè propoſitas clariſſimè cognoſcimus. quod maximè apparet in demonſtrationibus mathematicis circa figurarum proportiones. Quæ cognitio tamdiu manet, quamdiu manet viua apprehenſio 4

Hurtado. An ſcientia ſit ordo ſpecierum.

Difficultas intelligendi naſcitur ex defectu claræ apprehẽſionis obiecti.

henſio illius demonſtrationis, qua res cognita nobis fuit clarè propoſita, eáque deficiente ſtatim etiam deficit cognitio. Confirmatur, quia intellectus in ſe bene diſpoſitus non eſt minus proportionatus ad cognoſcendum ſuum obiectum clarè ſibi propoſitum, quàm oculus ad cognoſcendum ſuum obiectum: atqui oculus bene diſpoſitus vt perfectè videat ſuum obiectum, ſolùm indiget clara ipſius propoſitione ſiue ſpeciebus id ſibi clarè proponentibus: ergo ſimiliter intellectus bene naturaliter diſpoſitus ad cognoſcendum ſuum obiectum ſolis indiget ſpeciebus, quibus illud ſibi clarè proponatur.

5 *Vaſquez.* Probatur Secundò, quia etſi concedamus habitus ſcientificos ac ſimiles ſecundùm ſe eſſe ſimplices qualitates diſtinctas à ſpeciebus, quòd fusè probat Vaſquez 1. 2. diſ. 78. c. 2. tamen per ſe non ſufficiunt ad intelligendum, ſed neceſſariò requirunt ſpecies ſibi proportionatas, quibus obiectum intellectui proponatur: ergo ſimiliter actus fidei, cùm ſit in ſubſtantia ſupernaturalis, præter habitum requiret ſpecies ſibi proportionatas, & in ſubſtantia ſupernaturales.

6 Tertiò, quia omnis cognitio imprimit intellectui aut memoriæ aliquam ſpeciem rei cognitæ quaſi quoddam ſui veſtigium, quæ poſtea ad eiuſdem rei cognitionem repetẽdam iuuat: ergo ſimilem ſpeciem imprimet aſſenſus fidei, & quidem ſupernaturalem in ſubſtantia: nam cùm ipſe ſit ſupernaturalis in ſubſtantia, ſpecies in ſubſtantia naturalis nequit ei eſſe proportionata, & conſequenter nec verum ipſius veſtigium. Vnde vlterius ſequitur eos ſaltem, qui ſæpius actus fidei elicuerunt, habere duplicem habitum ſupernaturalem, ad aſſenſum fidei concurrentem.

7 *2. Cor. 4.* *1. Petr. 2.* Quartò, quia præter habitum fidei videtur nobis infundi aliquod lumen; Scriptura enim ſæpe teſtatur credentibus aliquod lumen infundi. nam 2. ad Corinth. 4. dicitur, ***Deus qui dixit de tenebris lumen ſplendeſcere, illuxit in cordibus noſtris ad illuminationem ſcientiæ.*** Et 1. Petri 2. dicitur, ***Qui vos vocauit de tenebris in admirabile lumen ſuum***: atqui ipſe habitus fidei nequit dici lumen, cùm non adferat claritatem, ſed inclinet ad actum obſcurum: ergo debet nobis infundi aliud lumen.

8 Quintò, quia fide non ſolùm credimus obiecta ſpeculatiua, ſed etiam practica: ergo debet habere duplicem habitum; quia cognitio practica & ſpeculatiua, eſſentialiter inter ſe tamquam diuerſæ ſpecies diſtinguuntur, & conſequenter nequeunt elici ab eodem habitu.

9 *Habitus ſcientifici duplici modo augentur, & quaſi ex partibus componuntur.* *Vaſquez.* Sextò, quia habitus ſcientifici, aliíque ſimiles non ſolùm admittunt quandam quaſi cõpoſitionem, quatenus per diuerſos gradus, ſiue homogenios, ſiue heterogenios inter ſe vnitos intenduntur: ſed etiã quatenus ſimili quodam modo ad diuerſa obiecta extenduntur per ſimile ſui augmentum, vt fusè probat Vaſquez 1. 2. diſp. 80. cap. 3. ergo ſimile augmentum erit admittendum in habitu fidei, & conſequenter quædam compoſitio. Ob hæc argumenta variæ ſunt circa hanc difficultatem ſententiæ.

10 *Turrian.* Primò, igitur quidam apud Turrian. 2. 2. diſp. 38. cap. 5. præter habitum fidei putant nobis infundi ſpecies ſupernaturales. Alij verò ibidem putant ſaltem per actus fidei tales ſpecies in nobis gigni. Alij verò putant nobis præter eas ſpecies & habitum fidei infundi quoddam lumen ſupernaturale.

11 *Durand.* *Antiqui ſub Theologia comprehendunt fidem.* Secundò, quidam apud Durandum q. 5. in prologum videntur ſentire fidem ſolùm eſſe ſpeculatiuam, nam ſentiunt Theologiam ſolùm eſſe ſpeculatiuam. Antiquiores autem communiter ſub Theologia ſimul comprehendunt fidem. Ipſe verò ibidem ſentit, Theologiam, qua credimus articulos fidei (quæ ſine dubio eſt ipſa fides) eſſe abſolutè practicam, quia putat ipſius præcipuum ſubiectum attributionis eſſe actum meritorium, quod fundamentum refutaui diſp. 9. dub. 1. Idem ſentit Scotus q. 4. in prolog. §. ***Ad quæſtionem.*** Probat, quia omnis cognitio mouens affectum voluntatis eſt practica: atqui fides etiam quatenus per eam credimus ea quæ nobis de Deo, eiúſque natura reuelata ſunt, mouet affectum voluntatis, quia incitat nos ad Deum amandum ac colendum: ergo etiam qua talis eſt practica. *Scotus.*

Caietanus verò 2. 2. q. 4. art. 2. ſentit fidem nec eſſe formaliter practicam nec ſpeculatiuam: ſed eminenter vtramque rationem continere; quia alias non poſſet eſſe vnus ſimplex habitus. *Caietan.*

Conclvsio I. Habitus fidei nobis infuſus eſt qualitas quædã diſtincta à ſpeciebus intellectualibus. Eſt communis DD. & certa. Quia illæ ſpecies propriè ad hoc iuuant, vt obiecta poſſint à nobis apprehendi, aut etiam perfectiùs apprehendi, quàm alias apprehẽdi poſſent: atqui habitus fidei non efficit vt eius obiecta perfectiùs apprehendamus, ſed vt aſſenſum ſupernaturalem poſſimus elicere: ergo eſt diſtinctus à ſpeciebus intelligibilibus. Minor probatur, quia apertè experimur nos ratione illius non apprehendere obiecta fidei perfectiùs, quàm alias ſine illo per ſpecies naturaliter acquiſitas poſſimus ea apprehendere: hinc hæretici, qui fidei habitu carent, ea tam perfectè apprehendunt, imò etiam perfectiùs ſi docti ſint & bono ingenio, quàm rudes Catholici. 12 *Curhab... fidei ne... ſariò diſ... guatur à ... ciebus.*

Conclvsio II. Præter habitum fidei non infunduntur nobis aliquæ ſpecies intellectuales ſupernaturales. ita cum communi ſententia Turrianus ſuprà. Probatur, quia eiuſmodi ſpecies, vt patet ex dictis, propriè ad hoc iuuarẽt vt obiecta fidei poſſemus clariùs apprehendere: vt autem iam oſtendi, fides non efficit vt eius obiecta clariùs aut perfectiùs apprehendamus, quã per ſpecies naturaliter acquiſitas poſſimus ea apprehendere (nam alias poſſemus clarè experiri nos habere fidem ſupernaturalem, quod tamen conſtat eſſe falſum:) ſed ſolùm efficit vt poſſimus aſſenſum ſupernaturalem elicere, ad quod ſufficit habitus ſupernaturalis cum ſpeciebus acquiſitis. Excitat quidem Deus nos aliquando, præſertim dum quis initio ad fidem conuertitur, vt obiecta fidei, & rationes quæ eorum credibilitatem probant, fortiùs, & noſtro ingenio accommodatiùs apprehendamus, quàm ea aliàs apprehenderemus: ſed ad hoc non requiruntur nouæ ſpecies; ſed ſufficit intellectum applicari vt per ſpecies naturaliter acquiſitas dicta vehemẽtiùs apprehendat: nam etiam per imperium voluntatis, aut per alterius orationem, qua commodè res fidei nobis explicat, intellectus poteſt ad ſimilem apprehenſionem excitari. 13 *Turrian.* *Sine no... ſpeciebus poſſumus aliquod ... iectum me... liùs appr... hendere.*

Conclvsio III. Præter habitum fidei non eſt opus alio lumine nobis infuſo. Eſt etiam communis: & patet, quia nulla eſt ratio quare illud lumen requiratur, niſi vt clariùs obiecta fidei intelligamus: atqui, vt iam oſtendi, fides non efficit vt eius obiecta clariùs intelligamus; ergo non continet tale lumen. dicitur autem in Scripturis, & aliàs ſæpè lumen, Deúſque dicitur fideles illuminare, Primò, quatenus efficit vt aſſentiamur obiectis fidei, atque ita ea cognoſcamus, omnis enim cognitio dicitur lumen. Secundò, quatenus Deus per gratias ſuas præuenientes excitat intellectum noſtrum vt perfectiùs apprehendamus rationes fidem ſuadentes, & impedit paſſiones quæ intellectum aliàs obſcurarent, & à fide auerterent. Tertiò, etiam quatenus Deus nobis obiecta fidei reuelauit, quæ aliàs naturaliter non poſſemus cognoſcere. Ex quibus patet ſolutio quarti argumenti allati num. 7. 14 *Cur fi... dicatur l... men.*

Conclvsio IV. Actus fidei ſupernaturales non alias ſpecies impreſſas in memoria relinquunt, quàm relinquerent ſi eſſent merè naturales circa idem obiectum. Memoriam autem hîc voco ipſam vim reminiſcendi, ſiue eam animæ potentiam cui imprimuntur ſpecies 15 *Actus ... ralis & ſu... pernatura... lis, æqual... imprimu... ſpecies.*

ſpecies illæ rememoratiuæ; ſiue hæc diſtinguatur ab intellectu,ſiue non. quod ad præſentem quæſtionem non ſpectat. Probatur,quia actus noſtri, ſiue intellectus,ſiue voluntatis non aliter imprimunt ſui ſpeciem in memoria, quàm quatenus à nobis perceptibiliter eliciuntur,ita ſcilicet, vt percipiamus nos eos elicere. quod vel inde patet,quia quo magis vel minus percipimus nos elicere aliquem actum, eo hic magis vel minus imprimit ſui ſpeciem in memoria. Hinc quando valde diſtracti aliquem actum elicimus, poſtea nullam ipſius habemus memoriam.Cùm igitur actus ſupernaturales in nobis non aliter percipiamus;quàm eos perciperemus ſi eſſent merè naturales, ita vt eos qua ſupernaturales ſunt,ſiue eorũ ſupernaturalitatem nullo modo percipiamus;apertè ſequitur,eos qua ſupernaturales ſunt non imprimere nobis ſpeciem, ſed ſolùm quatenus ſunt naturales,& conſequenter planè ſimilem ei,quam actus naturales nobis imprimunt.

16 Conclvsio V. Habitus fidei eſt formaliter ſpeculatiuus & practicus, quia elicit aliquas cognitiones formaliter ſpeculatiuas, & alias formaliter practicas. Ita Turrianus 2.2.diſp.38.dub.6. Lorca diſp.26. Peſant.q.4.a.2. in fine, & eſt apertè S. Thomæ ibidem. Probatur,quia aſſenſus,quo credimus Deum eſſe trinum & vnum,Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio per voluntatem, Filium à ſolo Patre per intellectum, &c. ſunt cognitiones merè ſpeculatiuæ, quia nullo modo immediatè dirigunt operationes voluntatis. Contrà aſſenſus quo credimus Deum eſſe ſuper omnia amandum & colendum, & ſimilia, eſt verè & formaliter practicus, quia voluntatem immediatè in ſua operatione dirigit.

Turrian. Lorca. Peſantius. D. Thom.

17 Nota cum Vaſquez 1.p.diſp.8.c.5.n.23. Turrian. ſuprà,& aliis multis, quos citant, vt aliqua cognitio ſit practica, non ſufficere quòd ipſa nata ſit excitare affectum aliquem in voluntate,quia ſic omnis omnino cognitio eſſet practica,nec daretur vlla ſcientia aut cognitio ſpeculatiua:nam omnis cognitio eſt nata excitare aut amorem aut odium obiecti ſui;ſpem,aut timorem;aut ſaltem aliquam delectationẽ,aut tædium; vel alium ſimilem affectum.Quare vt aliqua cognitio ſit practica,præterea requiritur, quòd immediatè reſpiciat ipſam operationem, oſtendendo qua ratione aliquid bene vel malè fieri poſſit,ſiue quid agendum, aut fugiendum ſit; & hac ratione ipſam voluntatem immediatè dirigat. Quæ nullo modo conueniunt aſſenſui,quo credo Deum eſſe trinum, aliáue ſimilia; quare eiuſmodi aſſenſus eſt merè ſpeculatiuus. Ex quo patet reſponſio ad argumentum Scoti allatum n.11.neganda enim eſt maior.

Vaſquez. Quid requiratur vt cognitio ſit practica.

18 Conclvsio VI. Vnicus eſt habitus fidei, quo elicimus omnes aſſenſus fidei,ſiue ſpeculatiuos, ſiue practicos. Eſt communis DD.Et probatur clarè ratione, quam adfert D. Th. 2.2.qu.4.a.6.quia quidquid credimus fide theologica, credimus immediatè propter idem omnino obiectum formale,ſcilicet propter auctoritatem Dei reuelantem; & conſequenter per eoſdem ſpecie actus,& per eũdem habitum infuſum. Quia nulla hîc alia poteſt occurrere ratio, cur dicamus hæc fieri per diuerſum habitum, aut per actus ſpecie diſtinctos.quod magis patebit ex ſolutione argumenti contrarij. Probant id etiam aliqui, quia ad Epheſ.4.dicitur,*Vnus Dominus, Vna fides,vnum,baptiſma*. Sed Apoſtolus ibi ſolùm voluit docere, fidem omnium fideliũ ea ratione eſſe vnam,quatenus omnes eoſdem articulos fidei credimus, idque propter Dei atteſtationem:vtrùm autem hoc vno aut pluribus habitibus fieret, non ita ibi curauit; ex eo tamen quòd doceat nos omnes eadem, & propter eandem Dei atteſtationem credere,bene infertur nos omnes eadem ſpecie fide credere;ob rationem iam allatam.

D. Thom.

Epheſ. 4.

19 Conclvsio VII. Etſi ſit valdè probabile habitus ſcientificos,præſertim naturales non ſolùm componi ex diuerſis gradibus eos intendentibus,ſed etiam per diuerſas quaſi partes extendi ad diuerſas concluſiones, vt docet Vaſquez citatus nu. 9. tamen hoc ſecundum nullo modo poteſt dici de habitu fidei;atque adeò hic nullo modo eſt compoſitus: niſi velis dici compoſitum, quatenus conſtat ex diuerſis gradibus, quibus intenditur. Et hæc eſt etiam communis Doctorum.Ratio autem diuerſitatis inter hunc habitum & alios ſcientificos, præſertim naturales, eſt Primò, quia hi comparantur ex actibus, & ſunt horum quaſi quoddam veſtigium: ſicut igitur hi ſunt diuerſi, ita etiam diuerſum ſui veſtigium intellectui imprimunt. Secundò, quia, etſi diuerſæ concluſiones poſſint ex eodem principio deduci; tamen ſingulæ diuerſimodè ex eo deducuntur, & per aliam atque aliam conſequentiam: atque ita etiam diuerſam habent cum illo principio connexionem,& diuerſimodè ex eo cognoſcuntur, & propter rationem formalem ex parte diuerſam: ſicut enim ipſa connexio concluſionis cum antecedente eſt ex parte ratio cur huic aſſentiamur; ita eſt etiam partiale obiectum formale huius aſſenſus. Contrà accidit in habitu fidei;qui non generatur per actus, nec horum eſt veſtigium; ſed à Deo nobis infunditur, & habet ſe per modum potentiæ. Sicut igitur eſt eadem omnino potentia,qua eliciuntur varij actus ſcientifici,ita idem omnino eſt habitus, quo eliciuntur omnes aſſenſus fidei.

Vaſquez. Habitus fidei nullo modo eſt compoſitus niſi ratione graduũ intenſionis.

Cur habitus fidei ſit ſimplicior habitu ſcientifico.

Item omnes propoſitiones reuelatæ eandem planè habent cum prima veritate connexionem, & conſequenter idem obiectum formale.Nec his obeſt quòd fortè per diuerſas externas reuelationes ſint reuelatæ; quia hoc hac in re ſe habet merè materialiter & per accidens, & intellectus dum iis per fidem aſſentitur, nullo modo apprehendit aut notat hanc diuerſitatem: ſicut notat diuerſitatem conſequentiæ, dum diuerſis concluſionibus aſſentitur; quia dum his ſingulis aſſentitur diſtinctè in particulari, earum connexionem cum ſuo principio apprehendit & ponderat; contrà verò intellectus in aſſenſu fidei non cogitat qua reuelatione hæc propoſitio in particulari ſit reuelata (nam hoc vt ſummum poteſt aliquo modo ſpectare ad iudicium præuium actui fidei, quo res propoſita iudicatur eſſe credenda) ſed ſolùm quòd reuelata ſit, atque ita omnis aſſenſus fidei theologicæ habet ſimpliciter & omni ex parte idem obiectum formale. 20

Ad primum argumentum poſitum nu.4. Reſpondeo, quidquid ſit de habitibus acquiſitis qui ſunt veſtigia quædam actuum, & reddunt ſua obiecta intellectui clara, aliud omnino dicendum eſſe de habitu fidei infuſo,in quem hæc nullo modo conueniunt,vt patet ex dictis. 21

Ad ſecundum,tertium,& quartum, patet reſponſio ex ſecunda,tertia & quarta concluſione;vbi illa argumenta ex contrariis principiis ſatis refutaui.

Ad quintum,nego conſequentiam: quia valdè diuerſa eſt ratio inter ſcientias naturales,quæ deducunt concluſiones ex principiis intrinſecis, quæ nequeunt eſſe eadem reſpectu concluſionis practicæ & ſpeculatiuæ;& inter fidem,quæ pro obiecto formali habet principium rei creditæ omnino extrinſecum, & omnino idem in omni ſuo aſſenſu,vt oſtendi:quare non eſt mirum ſi idem ſpecie habitus fidei poſſit ſimul eſſe practicus & ſpeculatiuus, cùm tamen id in ſcientiis acquiſitis fieri nequeat.

Cur habitus fidei potius quàm ſcientificus poſſit ſimul eſſe practicus & ſpeculatiuus.

Ad ſextum,patet reſponſio ex concl.7.

DVBIVM III.

Vtrùm habitus fidei ſit virtus, & qualis?

Poteſt hæc difficultas intelligi tam de habitu fidei qui eſt in voluntate, quàm de eo qui eſt in intellectu. 22

lectu: Et quidem ſi id intelligamus de priore, poſito quòd talis aliquis particularis habitus detur, prout dari docui diſp. 13. dub. 6. concluſ. 6. dubitari nequit quin hic habitus ſit vera virtus; poſſet tamen dubitari an ſit theologica an moralis, de quo mox breuiter aliquid dicemus. Sed præcipua hîc difficultas eſt, an fides quæ eſt in intellectu, ſit vera virtus.

23 *Durand.* Durandus in 3. d. 23. q. 6. docet, fidem poſſe dici virtutem largo modo, quatenus virtus ſignificat omnem habitum laudabilem inclinantem ad bonum: non tamen ſtrictè & propriè; quia virtus ſic accepta ſignificat habitum ponentem potentiam in vltimo perfectionis debitæ ſuo actui: atqui fidei, cùm ſit obſcura, hoc non conuenit, nam eius actus poteſt vlteriùs perfici per claram ſcientiam: ergo fides non eſt propriè virtus. Videtur autem Durandus eam definitionem ſumpſiſſe ex Ariſtotele 7. Phyſic. c. 3. text. 17. (*Ariſtot.*) vbi, vt multi putant, ipſe definit virtutem, quòd ſit diſpoſitio perfecti ad optimum. Sed falluntur: nam Ariſtoteles ibi non definit virtutem moralem aut intellectualē, ſed fortitudinē ſiue robur, & pulchritudinem. Videtur autem ſententia Durandi poſſe confirmari, Primò, ex Ariſt. 6. Ethic. c. 4. (*Ariſtot.*) vbi enumerans virtutes intellectuales nullam facit mentionem fidei. Secundò, ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 13. (*1. Cor. 13.*) vbi docet, fidem eſſe imperfectam, ideóque deſtruendam in patria, cùm venerit quod perfectum eſt: atqui virtus non continet imperfectionem: ergo fides non eſt virtus.

24 *Caietan. Malè diſtinguitur virtus intellectus à virtute intellectuali.* Caietanus verò 2. 2. q. 4. art. 5. docet, fidem non eſſe quidem virtutem intellectualem, eſſe tamen virtutem intellectus. Vbi ſine fundamento inter hæc diſtinguit: niſi fortè ad priorem partem aſſerendam motus fuerit auctoritate Ariſtotelis non numerantis fidem inter virtutes intellectuales; & ad ſecundam partem ne recederet à D. Thoma dicto articulo docente fidem eſſe virtutem intellectus.

Alij volunt fidem formatam eſſe virtutem, non tamen informem.

25 Conclusio I. Habitus fidei infuſus voluntati eſt vera virtus, non tamen theologica; ſed moralis. Hanc tenent omnes, qui hunc habitum admittunt; quos citaui diſp. 13. dub. 6. concl. 6.

Prior pars probatur, quia eſt habitus inclinans voluntatem, ſiue ex ſe tendens in actum neceſſariò bonum; vt patet ex ibidem dictis; nec quidquam habet imperfectionis, cur à definitione veræ virtutis debeat excludi.

Secunda & tertia pars probantur: quia ille habitus non habet pro obiecto ſuo immediato Deum, ſed ipſum aſſenſum fidei: ſicut religio habet pro obiecto ſuo ipſum actum, quo Deus colitur, atque ita ille ſimili modo atque hæc eſt verè virtus moralis.

26 Conclusio II. Habitus fidei qui eſt in intellectu, eſt vera, & propriè dicta virtus intellectualis. Ita (*Lorca. Turrian.*) Lorca 2. 2. q. 4. a. 5. in explicatione artic. num. 2. Turrian. diſp. 40. dub. 1. & alij.

Ariſtot. Quid requiratur ad virtutē intellectualem. Probatur, quia, vt colligitur ex Ariſtotele 6. Ethic. cap. 3. ille habitus intellectus habet veram rationem virtutis intellectualis, qui inclinat intellectum neceſſariò in bonum intellectus, ſiue in verum, ita vt nullo modo poſſit tendere in falſum: atqui habitus fidei eſt talis, vt patet ex dictis diſp. 10. dub. 4. ergo eſt vera virtus intellectualis. Confirmatur, quia ſicut ille habitus voluntatis eſt vera virtus, qui ita inclinat voluntatem in bonum honeſtum, vt non poſſit tendere in non honeſtum: ita ille habitus intellectus eſt vera virtus intellectus, qui hunc ita inclinat in ſuum bonum ſcilicet in verum, vt nullo modo poſſit inclinare in falſum: atqui habitus fidei eſt talis: ergo eſt vera virtus intellectualis.

27 Ad argumentum Durandi, quidquid ſit de maiore, nego minorem: nam fides tribuit intellectui perfectiſſimam cognitionem circa Deum & res diuinas, quæ ei in hac vita ſit debita, ſiue conueniens in via, in qua conuenit eum ambulare per fidem, ſiue cognitionem obſcuram, vt hac ratione mereatur viſionem in patria. Vt autem illa definitio Durandi ſit probabilis, non debet intelligi de ſumma perfectione potentiæ quacumque ratione etiā ſupernaturali poſſibili (quia talis non poteſt dici debita potentiæ, & alias nulla præſertim in hac vita eſſet virtus intellectualis, quia nulla eſt hîc cognitio, quæ non ſit imperfecta reſpectu cognitionis patriæ) ſed de ſumma perfectione ipſi potentiæ ſecundùm ſuum ſtatum debita. qua ratione fides eſt perfectiſſima cognitio, quam hîc de Deo, & rebus diuinis conuenientem noſtro ſtatui habere poſſumus; quia longè certiùs dicta cognoſcimus per fidem, quàm per vllam cognitionem, quam hîc poſſimus quacumque ratione acquirere.

Ad primam confirmationem, Reſpondeo non eſſe mirum ſi Ariſtoteles non recenſeat fidem inter virtutes intellectus, quia ipſe ſolùm agnouit fidem humanam, quæ fallibilis eſt, & conſequenter non eſt virtus intellectus. 28 *Cur Ariſto. non numeret fidē inter virtutes intellectus.*

Ad ſecundam, Reſpondeo inde ſolùm ſequi, fidem non habere omnem perfectionem in ratione cognitionis, quam intellectus ſupernaturaliter habere poteſt; atque ita eſſe imperfectam reſpectu cognitionis patriæ; quod non impedit quo minus ſit vera virtus intellectus, vt iam oſtendi.

Conclusio III. Si conſideremus rationem virtutis ſecūdùm intrinſeca, eique eſſentialia, vterque dictus habitus habet veram rationem perfectæ virtutis, etiamſi informis ſit, ſiue ſeparatus à caritate; caret tamen aliqua perfectione, ipſi quidem virtuti ſecundùm eſſentiam ſuam conſideratæ extrinſeca, ei tamen debita vt habeat ſtatum conuenientem virtuti, atque ita vt habeat rationem omnino perfectæ virtutis. Ita Auctores citati pro ſecunda concluſ. Et hæc videtur omnino mens D. Thomæ 2. 2. q. 4. a. 5. 29 *Fides informis eſt virtus intrinſecè perfecta. Non habet tamen ſtatum virtuti conuenientem. D. Thom.*

Prior pars probatur: quia fidei etiam ſeparatæ à caritate conuenit omnis ratio virtutis ſuprà explicata, nec ipſe habitus, eiúſue actus per acceſſum caritatis intrinſecè perficiuntur.

Secunda pars probatur: quia, vt fusè docet D. Auguſtinus lib. 4. contra Iulianum c. 3. nulla virtus habet rationem & ſtatum perfectæ virtutis, niſi poſſit eſſe fructuoſa, ſiue meritoria vitæ æternæ; alias enim ſicut eius opera, ita etiam ipſa virtus dicitur mortua, ſicut arbor, quæ nec fructus nec folia profert, dicitur mortua, vt oſtendi diſp. 14. n. 87. Vnde D. Auguſtinus loco iam citato accipiens virtutem ſtrictè pro virtute viua, & quæ habeat rationem perfectæ virtutis, contendit nullam poſſe reperiri perfectam ac veram virtutem niſi in iuſto. quem in modo loquendi ſequitur ex parte D. Thom. loco citato. 30 *Auguſt. Auguſt. D. Thom.*

DVBIVM IV.

Qua ratione fides informetur ac dependeat in ſui vnitate, infuſione & conſeruatione à caritate?

Qvadruplex hîc eſt difficultas. Primò, qua ratione caritas informet fidem? Secundò, an fides poſſit conſeruari ſine caritate? Tertiò, an eadem ſit fides formata, & informis? Quartò, an aliquando infundatur ſine caritate? 31

Circa primam difficultatem Richardus in 3. d. 23. art. 5. q. 1. videtur docere, caritatem non ſolùm moraliter, ſed etiam phyſicè informare fidem. Primò, quia quando duo principia inter ſe ſubordinata ſunt in eodem ſubiecto, & ad eamdem actionem concurrunt, vnum alterum perficit: atqui fides & caritas ſunt tales: ergo 32 *Richard.*

ergo hæc illam perficit. Secundò, quia voluntas eſt in anima mediante intellectu: ergo caritas eſt in eadem mediante fide, & conſequenter illa hanc phyſicè informat. Sed ipſe ſatis obſcurè loquitur, & videtur ſolùm velle habitum caritatis perficere habitum fidei, hunc adiuuando vt faciliùs & perfectiùs operetur, ſicut multi homines iuncti ſe mutuò iuuant. Cuiuſcumque autem ea opinio ſit, eſt contra communem ſententiam Scholaſticorum, & rationes illius nullius ſunt momenti.

Ad primum Reſpondeo, vt maior ſit vera, eam debere intelligi de principiis ordinatis immediatè ad eumdem actum, & quorum vnum mediante altero inſit ipſi ſubiecto, qualia ſunt habitus & potentia in ſententia eorum, qui potentias realiter diſtinguunt ab ipſa anima: fides autem & caritas nullo modo ſunt eiuſmodi principia; nam vnaquæque ordinatur ad diſtinctum, ſibique proprium actum.

Ad ſecundum, nego antecedens: eſt enim apertè falſum.

33 Circa ſecundam difficultatem hæretici noſtri multis contendunt, veram fidem non poſſe eſſe ſine caritate; quorum fundamenta retuli & refutaui diſp. 14. dub. 13. præſertim n. 247.

34 Circa tertiã, Alenſis 3. p. q. 64. in 6. putat fidem formatam & informem eſſe diſtinctos habitus. Quod probabile etiam putat Magiſter in 3. d. 23. §. *Si verò.* Probatur Primò, quia, vt dicitur 1. ad Corinth. 13. *Cùm venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod imperfectum eſt:* ſed fides informis eſt imperfecta reſpectu formatæ: ergo hac veniente illa euacuatur. Secundò, quia vna & eadem res nequit eſſe mortua & viua: atqui, vt dicitur Iacobi 2. fides informis eſt mortua, formata verò eſt viua: ergo vtraque nequit eſſe vna & eadem.

Alenſ. *Magiſter.* *1. Cor. 13.* *Iacob. 2.*

35 Circa quartam, etſi omnes Catholici doceant fidem ſemel infuſam remanere amiſſa caritate, tamen quidam putant eam nũquam infundi ante caritatem. Ita Bonauent. in 3. d. 23. in expoſition. text. dubio 6. & in 4. d. 14. 1. parte diſtinctionis, a. 2. q. 3. Durandus in 3. d. 23. q. 6. Richardus ibidem a. 5. & 6. q. 3. Occam d. 25. Scotus d. 36. in fine. quorum rationes attuli diſp. 6. dub. 4.

Bonauent. *Durandus.* *Richard.* *Occam.* *Scotus.*

Alij docent, tunc ſolùm fidem infundi ante caritatem, quando adultus verè quidem credens, ſine legitima tamen diſpoſitione ad iuſtificationem baptizatur. Ita Sotus l. 2. de Natura & gratia c. 8. *Sotus.*

36 Conclvsio I. Caritas nullo modo informat fidem phyſicè eam intrinſecè perficiendo (quia ſic fides deberet eſſe ſubiectum caritatis, quod per ſe apparet abſurdum;) ſed ſolùm extrinſecè, & ratione quadam morali. Primò, quatenus ipſius actus dirigit in ſuum finem. Secundò, quatenus ipſum credentem efficit filium Dei, & conſequenter Primò quidem ipſi ſubiecto, deinde hoc mediante ipſius actibus tribuit moralem quandam dignitatem, redditque eos meritorios vitæ æternæ. Ita D. Tho. 2. 2 q. 4. a. 3. & communiter Theologi. quæ fuſiùs oſtendi diſp. 8. dub. 4.

Qua ratione caritas ſit forma fidei. *D. Thom.*

37 Conclvsio II. Certa fide tenendum eſt, fidem non amitti per omne peccatum mortale, eámque poſſe manere ſine caritate ſiue gratia iuſtificante. Ita expreſsè definit Trident. ſeſſ. 6. can. 28. quod etiam ſatis probaui diſp. 14. dub. 13. præſertim n. 247. eámque clarè docet S. Auguſt. lib. 15. de Trinitate c. 18. vbi ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 13. pulchrè docet, fidem nihil prodeſſe ſine caritate. & tandem ſubiungit; *Ita vt ipſam fidem non faciat vtilem niſi caritas. Sine caritate quippe fides poteſt quidem eſſe, ſed non & prodeſſe.*

Trident. *Auguſt.* *1. Cor. 13.*

Idem communiter docent alij Patres, explicantes parabolam decem virginum allatam à Chriſto Matth. 25. vbi per virgines fatuas intelligunt habentes veram fidem ſine caritate. Vide Valentiam 2. 2. diſp. 1. q. 4. puncto 4. & Bellarm. l. 1. de Iuſtif. c. 15. qui hæc fuſiùs tractant, & Patrum ſententias citant.

Matth. 25. *Valent.* *Bellarm.*

Contra hanc concluſionem hæretici varia obiiciũt. 38
Primò, quia Scripturæ videntur negare veram fidem poſſe eſſe ſine caritate. Nam Apoſtolus 1. ad Timoth. 1. ait: *Finis autem præcepti eſt caritas, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.* Vbi inſinuat fidem ſine caritate eſſe fictam. vnde c. 5. dicit eum, qui ſuorum domeſticorum curam non habet, fidem negaſſe. Item S. Ioan. epiſt. 1. c. 2. ait, *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt.*

1. Tim. 1. *1. Tim. 5.* *1. Ioan. 2.*

Secundò, ex Patribus qui ſimili modo loquuntur. Nam S. Cyprian. lib. de Simplicitate Prælat. ait: *Quid dicis te habere fidem, ſi præcepta Chriſti facere non vis?* Item S. Hieron. in prologo ſuper Threnos Ierem. docet, animam peccatricem perdere omnia ſua ornamenta: ergo etiam fidem. & in epiſt. ad Galat. c. 5. explicans illud, *Sed fides quæ per caritatem operatur,* ait, abcedente caritate ſtatim abcedere & fidem. Item D. Greg. hom. 29. in Euangelia, *Vera fides eſt,* inquit, *quando id, quod credimus, moribus & vita confirmatur.* Similia habet Beda explicans c. 2. Iacobi. Vnde etiam alij Patres ſæpe imitati S. Iacobum c. 2. aiunt fidem peccatorum eſſe fidem dæmoniorum.

Cyprian. *Hieron.* *Gregor.* *Beda.*

Pro reſolutione Nota, fidem dupliciter poſſe dici veram, ſiue germanam. Primò, ſecundùm ſua intrinſeca & eſſentialia præcisè. Secundò, ratione ſui finis, & effectus, quem nata eſt producere, ita vt illa fides dicatur vera, quæ his coniuncta eſt; & ita per fructus quos profert, probatur hominibus eſſe vera, ita vt dicatur vera quæ non ſolùm verè talis eſt, ſed etiam exteriùs oſtenditur eſſe talis. 39

Fides dupliciter poteſt dici vera fides.

Et ſimiliter poteſt dupliciter dici falſa, ſiue ficta & adulterata. Primò, ſecundùm ſuam ſubſtantiam, ſiue eſſentialia, qualis eſt fides hæreticorum. Secundò, quia caret ſuo fine, & effectu, ſcilicet caritate ac bonis operibus: quæ ex fide tamquam ex radice nata ſunt pullulare. Atque ita ob hunc defectum hominibus apparet non eſſe vera, aut ſaltem non probatur eſſe vera fides.

Item dupliciter poteſt quis negare fidem. Primò, verè & realiter negando aliquem fidei articulum, aut falſam fidem profitendo. Secundò, quoad externam apparentiam, ita viuendo ac ſi non haberet fidem. Sic Apoſt. ad Titum cap. 1. dicit quoſdam dicere ſe noſſe Deum, & tamen id factis negare; quia nimirum ita viuunt ac ſi nec Deus, nec cælum, nec infernus eſſet. & clariùs 1. ad Timoth. 5. docet, eum qui ſuorum domeſticorum curam non habet, fidem negaſſe, & eſſe infideli deteriorem. Quæ vltima dum addit, oſtendit eum verè non eſſe infidelem, quia apertè eum ab infideli diſtinguit; ſi autem verè negaſſet fidem, eámve amiſiſſet, eſſet verè infidelis. Dicit itaque eum negaſſe fidem, quoad externam quandam apparentiam, quia ſcilicet ita agit ac ſi eſſet infidelis. Sic ſolemus etiam communiter dicere oriundum ex Belgio, Hiſpania, Italia aut Francia, qui induit mores omnino alienos à moribus ſuæ patriæ, non eſſe ampliùs verum Belgam, aut verum Hiſpanum, &c. 40

Dupliciter aliquis dicitur negare fidem. *Titum 1.* *1. Tim. 5.*

Nota Tertiò, verba Video, noſco, &c. in Scriptura dupliciter ſumi. Primò, propriè prout cõmuniter ſumuntur. Secundò, impropriè, vt idẽ ſignificent, quod *amo*, vel *approbo*, aut *diligenter curo.* Sic pſal. 1. v. vlt. Deus dicitur noſſe viam iuſtorum, id eſt approbare & dirigere. & ad Rom. 8. *Quos præſciuit,* id eſt ſingulariter amauit, *hos & prædeſtinauit.* Et contrà dicitur non nouiſſe ea, quæ improbat. ſic Habac. 1. Deo dicitur, *Mundi ſunt oculi tui ne videas* (id eſt ne approbes) *malũ; & reſpicere ad iniquitatẽ nõ poteris.* & Matt. 7. v. 27. Dominus ait de improbis: *Et tunc confitebor iis, quia nunquã noui vos.* & c. 25. v. 12. fatuis virginibus in die iudicij Dominus dicet: *Amen dico vobis, quia neſcio vos.* 41

Cognoſcere & videre in Scriptura ſæpe ſignificat approbare & curare. *Pſalm. 1.* *Rom. 8.* *Habac. 1.* *Matth. 7.* *Matth. 25.*

42 *Fides infructifera dicitur ficta.* Ad locum igitur Apoſtoli ad Timoth. Reſpondeo, ibi dici fidem non fictam, quæ verum fidei fructum profert, & quæ hunc non profert inſinuatur non eſſe omnino vera & germana fides, ſed quodammodo ficta, iuxta dicta n. 39.

Ad ſecundum locum ex c. 5. reſponſum eſt n. 40.

Qua ratione peccator dicatur non noſſe Deũ. Ad locum ex epiſt. S. Ioannis, Reſpondeo talem dici mentiri: Primò, quia factis oſtendit ſe non credere Deum eſſe, aut ſe non credere Deum eſſe vindicem malorum. Secundò, quia talis verè etiam non nouit Deum, iuxta ſenſum Scripturæ explicatum n. 41. quia ſcilicet non amat Deum, nec Dei honor & obedientia ei debita ipſi curæ ſunt.

43 Ad locum S. Cypriani, Reſpondeo eum non negare tales habere fidem, ſed reprehendere eos iactantes ſe habere fidem, cùm tamen ita viuant, ac ſi eam non haberent; atque ita neganti eos verè credere nequeant id probare.

Ad primum locum S. Hieron. Reſpondeo eum videri loqui de eo qui à fide apoſtatat. Ad ſecundum, Reſpondeo eum dicere abcedente caritate abcedere ſtatim fidem. Primò, quia qui caritate carent facilè etiam amittunt fidem. Secundò, quia hi perdunt ſtatim fidem, quoad finem, & fructum ipſum fidei, atque ita fides non manet in iis perfecta, & quoad externam apparentiam omnino perit, iuxta dicta n. 40. Et ſimili etiam modo poſſet prior locus intelligi. Similiter etiã intelligendus eſt locus allatus ex D. Gregorio, vt vel ex ipſius verbis patet. & ſimili ratione intelligendus Beda. Ad locum autem S. Iacobi, & aliorum Patrum, comparantium fidem peccatorum cum fide dæmonum, Reſpondeo eos vtramque fidem ſolùm in eo comparare, quòd vtraque ſterilis & infructuoſa ſit, ac quamdiu manet talis, ſit inutilis ad ſalutem; licet quoad eſſentialia vna ab altera plurimùm diſtinguatur. Qua ratione autem argumentum D. Iacobi eo loco vim ſuam habeat, etſi in dæmonibus non ſit vera fides, dicam diſp. 17. dub. 2.

44 Conclvsio III. Fides informis & formata eſt idem numero habitus. Eſt iam communis, & ſequitur ex prima concl. Quia cùm caritas ſolùm extrinſecè & ſecundùm rationem moralem informet fidem; hæc ab ea ſecundùm ſuum eſſe phyſicum non pendet, nec ea abcedente intrinſecè mutatur. Confirmatur: quia *Trident.* Triden. ſeſſ. 6. can. 18. definit fidem pereunte caritate remanere, ac eſſe veram fidem; quod propriè loquendo verum non eſſet, ſi non maneret eadem; quia ſic prior fides propriè non maneret, ſed huic alia ſuccederet.

45 Ad primum argumentum Alenſis poſitum n. 34. nego minorem intellectam in ſenſu maioris, quæ agit de caſu quo res intrinſecè & eſſentialiter perfectior ſuccedit imperfectiori: quod hîc non fit; nam fides formata non eſt intrinſecè perfectior informi. Adde, fidem formatam non ſuperuenire ſiue ſuccedere informi, cùm eadem omnino priùs & poſtea maneat.

Ad ſecundum, nego maiorem: nam idem corpus eſt viuum & mortuum, vt oſtendi to. 1. de Sacram. q. 76. n. 14. Adde, etſi ea, quæ viuunt phyſicè per formam ſibi intrinſecam non manerent eadem viua & mortua, tamen hoc non haberet locum in præſenti caſu, quia caritas eſt forma extrinſeca fidei.

Conclvsio IV. Habitus fidei etiam extra ſuſceptionem baptiſmi ſæpe homini infunditur ante caritatem: quoties ſcilicet quis ad fidem conuertitur per verum actum fidei ſupernaturalem, antequam ſufficienter diſponatur ad iuſtificationem: quod communiter fit in iis qui adulti ad fidem conuertuntur. Ita *Peſantius. Lorca. Turrian. Valent. Bañez. Caietan. D. Thom.* Peſantius 2.2. q. 4. a. 7. concl. 3. Lorca ſect. 1. diſp. 32. Turrian. diſp. 41. dub. 9. Valentia diſp. 1. q. 6. puncto 2. Bañez q. 6. a. 2. Caiet. ibid. vbi eandem videtur expreſsè docere D. Thom. in reſponſ. ad 3. Vbi apertè docet, fidem aliquando infundi ante caritatem: & quamuis in præcedentibus videatur loqui de actu; tamen videtur etiam loqui de habitu, quia hic propriè infunditur, non autem ille. Eandem docent Suarez 3. p. to. 3. diſp. 28. ſect. 3. & Vaſqu. 1.2. diſp. 203. n. 117. quam etiam fusè probaui ſuprà diſp. 6. dub. 4. *Suarez. Vaſquez.*

DISPVTATIO XVII.

De ſubiecto fidei, ſiue de iis, quibus ineſt fides.

EX dictis ſatis conſtat, omnibus viatoribus poſt lapſum neceſſariam eſſe fidem, vt poſſint iuſtificari, aut in iuſtitia perſeuerare. ſed eſt difficultas circa angelos viatores, Adamum in paradiſo, damnatos, hæreticos, ac Beatos, & exiſtentes in Purgatorio, an ſcilicet hi habeant fidem. Quam ſequentibus dubiis explicabimus.

DVBIVM I.

Vtrùm angeli in via, & Adam in paradiſo habuerint fidem?

PRima opinio docet in neutris fuiſſe fidem, ſed vtroſque habuiſſe cognitionem aliquam excellentiorem & mediam inter hanc & viſionem beatificam. 1
Hanc reſpectu Adami videtur ſecutus Magiſter in 2. d. 23. §. 4. Eidẽ videtur fauere Hugo de S. Victore lib. 1. de Sacram. p. 5. c. 14. & p. 6. c. 14. Et ratio eſſe poteſt, quia fides habet cognitionem obſcuram, qualem non decuit eſſe in illo ſtatu, quẽ decebat habere intellectũ ab omni obſcuritate clarum. Sed D. Thom. 2.2. q. 5. a. 1. benignè Hugonem interpretatur, quaſi ſolùm voluerit eos habuiſſe clariorem cognitionem rerum diuinarum, quàm nos habeamus, talem tamen quæ cum fide poterat conſiſtere. Et valdè veroſimile eſt ipſum ſolùm voluiſſe eos habuiſſe claram rerum fidei reuelationem, qua hæ fuerint iis claræ in atteſtante, ſiue cognitione à poſteriore, prout dixi diſp. 9. dub. 8. & diſp. 11. dub. 1. & 2. vbi etiam oſtendi, hanc cognitionem poſſe conſiſtere cum fide. *Magiſter. Hugo Victorinus. D. Thom.*

Secunda opinio docet, ſaltem angelos in via non habuiſſe fidem. Hanc tamquam probabilem tenet Durandus in 3. d. 23. q. 9. a. 3. Quia angeli habuerunt euidentiam rerum reuelatarũ in atteſtante, & conſequẽter clarè cognouerunt eas eſſe veras; vnde vlteriùs infert eos non habuiſſe earum fidem. Sed ad hoc argumentum ſatis reſponſum eſt diſp. 11. dub. 1. Eandem opinionem videtur tenuiſſe Ludou. Viues in cõment. in c. 9. lib. 11. de Ciuit. ex alio tamen capite, quia videtur putaſſe angelos ſanctos ab initio ſemper vidiſſe clarè Deũ. Cuius etiam opinionis aliqui putant fuiſſe D. Auguſt. l. 4. de Geneſi ad lit. c. 22. vbi videtur docere, angelos ſtatim initio vidiſſe omnes creaturas in Verbo, antequam eas viderent in ſe. 2 *Durand. Viues. Auguſt.*

Sed certum omnino eſt D. Auguſt. ſenſiſſe angelos bonos ſtatim initio creationis ſuæ non vidiſſe clarè Deum, nec perfectè, ſed ſolùm inchoatè fuiſſe beatos; quatenus in felici valdè ſtatu ita creati erant, vt facilè poſſent ad perfectam beatitudinem peruenire. Nam ſæpe docet, eos potuiſſe cadere, & omnino liberè in bono perſeueraſſe: atque ita in bono perſeuerantes perfectam beatitudinem fuiſſe promeritos. Imò ſæpe inſinuat angelos malos ante lapſum non habuiſſe minorem gratiam, quàm bonos; quamuis aliquibus locis de eo dubitet. Primo enim libr. 3

de

de Correptione & gratia c. 11. cùm docuiſſet, angelo malo fuiſſe datum ſufficiens adiutoriũ, quo poſſet perſeuerare in bono ſi vellet, ſubdit: *Sed quia noluit permanere, profectò eius culpa eſt, cuius meritum fuiſſet ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi; & huius manſionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam ſcilicet beatitudinis plenitudinẽ, qua iis certiſſimum ſit ſemper ſe in illa manſuros.* Vbi apertè inſinuat, initio vtriuſque angeli æqualem fuiſſe conditionem, & vnum tam liberè perſeueraſſe, quàm alter ceciderit, ideóque illum meruiſſe perfectam beatitudinem, à qua cadere non poſſet; & conſequenter innuit angelum bonum initio non fuiſſe certum de ſua perſeuerantia. Quæ nullo modo dici poſſent ſi angelus bonus initio vidiſſet intuitiuè Deum, quia tunc nullo modo cadere potuiſſet (quia clara Dei viſio reddit hominem intrinſecè impeccabilem) nec potuiſſet ſuam beatitudinem mereri, quia iam habuiſſet, & fuiſſet non in via, ſed in termino.

4 Item lib. 11. de Ciuit. c. 13. cùm docuiſſet, angelos bonos iam eſſe certos de æternitate ſuæ felicitatis, angelos verò malos numquam potuiſſe eſſe certos ſe non lapſuros, vt prius membrum confirmet, ſubdit: *Aut ſi durum videtur quando facti ſunt angeli, alios credere ita factos vt non acciperent præſcientiam vel perſeuerantiæ, vel caſus ſui; alios verò ita factos vt veritate certiſſima æternitatem ſuæ beatitudinis noſſent: ſed æqualis felicitatis omnes ab initio creati ſunt: & ita fuerunt, donec iſti, qui nunc mali ſunt, ab illo bonitatis lumine ſua voluntate cecidiſſent: proculdubio multò eſt durius nunc putare angelos ſanctos æternæ ſuæ beatitudinis incertos*, &c. Vbi apertè inſinuat, eſſe ſaltem probabilius vtrumque angelum initio fuiſſe æqualis beatitudinis, & æquè de ſua perſeuerantia incertũ, & contrarium dicere eſſe durũ: etſi minùs durum ſit, quàm dicere angelos beatos iam eſſe incertos de æternitate ſuæ beatitudinis. Item l. 12. c. 9. tamquam probabile dicit vtrumque angelum initio æqualiter in gratia creatum eſſe.

5 *Auguſt.* Quidam igitur putant D. Auguſtinum his locis reuocaſſe quæ in lib. 4. in Geneſ. ſuprà citato docuerat: ſed hoc non eſt probabile; quia lib. 11. de Ciuit. c. 9. doctrinam ibi traditam videtur apertè approbare. Reſpondeo igitur, D. Auguſt. dum docet angelos initio creationis mundi vidiſſe priùs res omnes in Verbo, quàm in ſeipſis, aut loqui de viſione quam habuerunt poſtquam iam adepti ſunt beatitudinem, antequã res aliæ crearentur; quod facilè fieri potuit, ſi breui valdè ſpatio fuerunt in via, vt valdè probabile eſt: vel eum loqui de cognitione, quã angeli initio ſuæ creationis antequam res aliæ crearẽtur, eáſve in ſeipſis videre poſſent, à Deo acceperunt, per ſpecies ſibi infuſas, ſiue per cognitionem habitualem à Deo ſibi infuſam, qua res omnes, modúmque quo à Deo procederent & penderent, clariùs cognouerunt, & Deũ etiam in iis, quàm ex earum reali exiſtentia ſibi obiecta eadẽ poſtea per ſe, ſiue ſecluſa illa Dei illuſtratione potuiſſent cognoſcere; qua ratione etiam ipſum Adamum initio ſimilem cognitionem, licet imperfectiorem, à Deo accepiſſe communiter omnes fatentur.

6 *Qua ratione S. Augu. dicat angelos prius omnia vidiſſe in Verbo, quam in ſe.* Dicit autem angelos eas omnes res vidiſſe in Verbo, quia eas cognouerunt per illuminationem & ſciẽtiam à Verbo, quod eſt ſapientia Patris, acceptam. Vt autem D. Auguſtini mentem ita interpreter, moueor Primò, quia ipſe D. Auguſtinus dicto c. 22. apertè docet, angelos has cognitiones creaturarum non accepiſſe omnes ſimul, ſed vnam poſt aliam cum aliquo interuallo, & ita diſtinguit ſex dies creationis rerum, per ſex interualla, quibus eas angeli priùs in Verbo, deinde in ſe viderunt; ea autem quæ Beati vident in Verbo, omnia ſimul vident, nec vnum poſt aliud. Secundò, quia ipſe D. Auguſtinus lib. 11. de Ciuit. c. 9. ita apertè ſeipſum explicat. vbi per illud Geneſ. 1. *Dixit Deus, Fiat lux*, &c. intelligit creationem angelorum, & hos dicit lucem & diem, ob participationem æterni luminis, quam à Sapientia Dei, quæ eſt Dei Verbum, acceperunt. Deinde id probans, ſubiungit: *Lumen quippe verum, quod illuminat omnem hominem in hunc mundum venientem, hoc illuminat omnem angelum mundum, vt ſit lux, non in ſeipſo, ſed in Deo: à quo ſi auertatur angelus fit immundus, ſicut ſunt omnes qui vocantur immundi ſpiritus, nec iam lux in Domino, ſed in ſeipſis tenebræ, priuati participatione lucis æternæ.* Vbi apertè oſtendit, angelum dici diem & lucem, per illuminationem quam à Verbo habuit in via, & potuit amittere, ſicut diabolus eam amiſit. Agit autem apertè de illa illuminatione & luce, quam dicto c. 22. in Geneſ. vocat cognitionem matutinam, ſiue cognitionem in Verbo, per quam ſingulorum dierum lucem ſiue manè intelligit fieri. Nec refert quòd aliis locis per cognitionem matutinam intelligat veram cognitionem creaturarum in Verbo: quia alia ratione & ſecundùm alium angelorum ſtatum ibi loquitur, quàm locis iam citatis. *Gen. 1.*

Eſt præterea difficultas, qualem ſiue cuius obiecti fidem angeli, & Adam initio habuerunt. Et quidẽ inter omnes conſtat, eos explicitè cognouiſſe omnia myſteria ſpectantia ad diuinitatem & beatitudinem; quæ nos credimus. Sed difficultas eſt, vtrùm habuerint explicitam fidem myſterij incarnationis. 7 *Quarũ rerũ fidẽ angelus & Adam in via habuerint.*

Prima igitur opinio docet, tam angelum, quàm Adamum ſtatim initio ſuæ creationis habuiſſe fidem explicitam incarnationis. Et hanc ſententiam neceſſariò ſequuntur ij omnes qui docent Chriſtum fuiſſe incarnandum, etſi Adam non peccaſſet, & tam angelos, quàm primum hominem omnem ſuam iuſtitiam accepiſſe ex meritis Chriſti: nam ex meritis Chriſti nemo iuſtificatur, niſi per fidem Chriſti, vt oſtendi diſp. 14. dub. 9. non videtur autem credibile eos ſolùm implicitam fidem habuiſſe illius myſterij. Et hanc ſententiam apertè docet Suarez in 3. p. to. 1. q. 1. in explicatione a. 3. §. *Secundò explicandum.* 8 *Suarez.*

Secunda docet, Adamum initio ſuæ creationis non habuiſſe fidem incarnationis Chriſti, ſed eam habuiſſe poſt ſomnum à Deo ei immiſſum, in quo ei Deus hoc myſterium reuelauit. Ita Turrian. 2. 2. diſp. 27. dub. 1. Vaſq. 3. p. to. 1. diſp. 12. c. vlt. Priorem partem probãt, quia Adam non accepit ſuam iuſtitiam ex meritis Chriſti; ergo nec ex fide Chriſti; quia nulla videtur ratio cur dicamus ei neceſſariam fuiſſe fidem Chriſti, niſi quia eius meritis debuit iuſtificari. Quare cùm eadem ratio ſit in angelis, qui ſecundùm illos non fuerunt iuſtificati ex meritis Chriſti, idem ſecundùm illos de his videtur dicendum. 9 *Turrian. Vaſquez.*

Secundam partem probant, quia illud quod dixit Adam Geneſ. 2. cùm euigilans è ſomno vidit Euam, *Quãobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem*, &c. Apoſtolus ad Epheſ. 5. docet dictum de Chriſto & Eccleſia. Vnde multi Patres docent, tũc Adamum illis verbis propheta ſſe de incarnatione Chriſti, & Eccleſiæ ex eius latere formatione. Quare hæc debuerũt ei ibi fuiſſe reuelata. Negant tamen ij Auctores Adamo fuiſſe reuelatam paſſionem Chriſti, eumque venturum vt nos à peccato redimeret; quia ſic debuiſſet ei reuelari futurus ipſius lapſus. quod nõ videtur probabile fuiſſe factum, hoc enim nimiam ei triſtitiam inieciſſet. 10 *Geneſ. 2.* *Epheſ. 5.*

Tertia ſententia docet, Adamo tunc non fuiſſe explicitè reuelatum myſterium incarnationis, ſed tantùm in figura, quatenus nimirum efformatio Euæ ex latere ipſius dormientis fuit figura efformationis Eccleſiæ ex latere Chriſti mortui in cruce. Et illa verba quibus dicebat hominẽ relicto patre & matre adhæſurum vxori, ſignificabant amorem Chriſti erga Eccle- 11

ſiam,& vnionem eius cum humana natura. Nam relicto cæleſti Patre deſcendit in terras accepturus humanam naturam, & relicta matre ſua ſynagoga congregauit ſibi Eccleſiam ex Gentibus. Hæc itaque ſecundùm eos Adam cognouit,& prophetauit in figura & myſticè. Sicut Iacob Gen. 17. tegēdo manus &colla hœdinis pellibus, & dicendo ſe eſſe Eſau, figura fuit Chriſti aſſumentis naturam humanam, & ſimul tanquā hœdinas pelles noſtra peccata, vt pro iis ſatisfaceret Patri:atque ita ille hæc myſticè prophetauit,etſi tunc non ſatis intellexerit, quid ſuo illo facto ſignificaretur. Ita Leſſius lib. de Prædeſt Chriſti,ſect. 2. n. 26. quod variis ibi rationibus probat;præcipua autem eſt, quia,vt patet ex ipſius facto, & Patres etiam docent, Adam ibi non tantùm præfigurauit & prophetauit futuram incarnationem,ſed etiam efformationē Eccleſiæ ex latere Chriſti,ac infidelitatem Iudæorum,ob quam erant deſerendi. Quæ communiter omnes docent Adamum nullo modo explicitè cognouiſſe, quia debuiſſet aliàs præſciuiſſe ſuum lapſum. Cùm igitur neceſſariò concedendum ſit Adamum præcipuum ſignificatum huius prophetiæ ac figuræ ſolum cognouiſſe valdè implicitè in quodam ænigmate, omnino idem videtur dicendum de alio ipſius ſignificato,ſcilicet de myſterio incarnationis;nec eſt magis abſurdum concedere ei cognitonem & fidem ita implicitam circa vnam partem illius myſterij,quàm circa aliam.

Gen. 27.

Leſſius.

12 Pro reſolutione ſuppono Primò,omnino,eſſe certum,nec à Catholico negari poſſe Adamum habuiſſe aliqua dona ſupernaturalia ac auxilia,ſine quibus non poterat facere opera vitæ æternæ meritoria, ac in bono perſeuerare:idémque dicendum eſſe de angelis, vt oſtendi diſp. 4. dub. 3. hæc autem dona non fuiſſe ſolùm actualia, ſed etiam habitualia videtur omnino certum eſſe: nam aliàs nos perfectiùs iuſtificaremur quàm illi, quia nos iuſtificamur per dona ſupernaturalia habitualia,atque ita per veram iuſtitiam nobis inhærentem & ſupernaturalē permanenter iuſti ſumus, illi autem ſolùm fuiſſent iuſti per dona tranſeuntia, aut per fauorem Dei extrinſecum,aut per extrinſecam denominationem,& ens morale relicta poſt actus bonos:quæ iuſtitia eſt longè imperfectior priore.

Tam Adam quā angeli habuerunt auxilia ſupernaturalia habitualia, quibus opera meritoria exercebant.

13 Conclvsio I. Omnino dicendum eſt, Adamum in paradiſo habuiſſe veram fidem tam actualem,quàm habitualem. Ita omnes Auctores ſuprà citati,& Peſant. 2. 2. q. 5. a. 3. diſp. 1. concl. 3. Lorca diſp. 29. n. 4. & D. Thom. q. 5. a. 1. & communiter cum eo Theologi.

Adam habuit veram fidem.
Peſantius.
Lorca.
D. Thom.
Auguſt.

Probatur Primò, ex D. Aug. lib. 14. de Ciuit. c. 17. vbi ait, primos parentes poſt peccatum cognouiſſe ſe nudos, quia perdiderunt gratiam qua priùs fiebat ne eorum nuditas eſſet pudenda;& ſubdit: *Hoc itaque cognouerunt, quod felicius ignorarent, ſi Deo credentes & obedientes non committerent, quod eos cogeret experiri infidelitas & inobediētia quid nocerent.* Vbi apertè docet, eos debuiſſe Deo credere, & non credendo peccaſſe peccato infidelitatis,& ita gratiam fidei amiſiſſe. Clariùs S. Ambroſius lib. 5. epiſt. 35. de Adamo ait: *Agnoſcis te eſſe nudum, quia bona indumenta fidei perdidiſti.* Item S. Proſper ad excerpta Genuenſium in reſponſ. ad 3. dub. ait: *Quid eſt autem, quod eidem natura* (ſcilicet primorum parentum) *ſolam fidem non vult eſſe præceptam, quam niſi amiſiſſet* (ſcilicet Adam, aut natura humana in Adam) *cæteris omnibus bonis non careret? Credendo enim Adam diabolo, non credidit Deo*, &c. Vbi cùm illi apertè doceāt, Adamum fuiſſe obligatum credere;& non credendo fidem amiſiſſe, apertè ſupponunt eum habuiſſe fidem habitualem, quam amitteret,& qua priùs poterat credere:& cùm accuſent eum præciſè in hoc puncto, quòd non crediderit Deo dicenti eum moriturum ſi comederet ex ligno vetito, apertè ſupponunt eum in reliquis Deo credidiſſe.

Ambroſ.

Proſper.

14 Probatur Secundò, quia Apoſtolus ad Hebr. 11. abſolutè & generatim dicit, impoſſibile eſſe ſine fide placere Deo;& accedentem ad Deum debere credere hunc eſſe, ac merita remunerare: cùm igitur Adam initio placuerit Deo,& viator fuerit, atque ita ad eum debuerit accedere, neceſſariò dicendum eſt eum habuiſſe fidem: quia nulla eſt omnino ratio eum excipiendi à generali illa Apoſtoli regula.

Hebr. 11.

Probatur Tertiò, quia Adam nullo modo poterat naturaliter cognoſcere myſterium Trinitatis, futuram beatitudinem,& ſimilia: cùm igitur certum ſit eum hæc cognouiſſe, debuit ea cognouiſſe vel clarè in ſe intuendo,vel ex reuelatione diuina. Prius dici nequit, quia ſic non fuiſſet in via, ſed beatus in patria,& omninò impeccabilis:ergo ſecundum dicendum eſt. Vnde vlteriùs infero, ergo vel ea cognouit ſola cognitione à poſteriore, quatenus clarè videbat ea ſibi reuelari, indéque certò inferebat ea eſſe vera, vel per veram fidem:prius dici nequit, quia ſic habuiſſet ſolùm cognitionem rerum fidei in ſua ſubſtantia naturalem,& conſequenter imperfectiorem noſtra,& omnino improportionatam ſtatui ſupernaturali, in quo tunc erat,& præmio quod ei merendum proponebatur: ergo ſecundum dicendum eſt, ſcilicet eum habuiſſe veram fidem.

Dices, eum potuiſſe habere cognitionem ſupernaturalem iſtorum myſteriorum euidentem, abſtractiuam tamen:quatenus nimirum lumine ſupernaturali illuſtratus clarè videbat ea ſibi à Deo reuelari, ſéque ea clariùs concipere, quàm naturaliter ea poſſet concipere; atque ita eodem lumine clarè videbat ea neceſſariò debere eſſe vera;nulla enim poteſt reddi ratio,cur hoc fieri non potuerit. 15

Reſpondeo, etſi hoc non implicet fieri, gratis tamen omnino fingitur factum: imò hoc omnino eſt improbabile:quia ſic nullo modo liberè, ſed omnino neceſſariò fuiſſet aſſenſus Deo ea ſibi reuelanti, & conſequenter non potuiſſet ea credendo vlla ratione mereri. quod videtur omnino abſurdum.

Conclvsio II. Videtur omnino certum etiam angelos habuiſſe veram fidem. Hanc etiam tenent Auctores citati prima concl. Probatur, quia ipſi debuerunt etiam credere quædam quæ non poterant naturaliter cognoſcere,vt myſterium Trinitatis,& futuram beatitudinem:ergo per veram fidem ea crediderunt:quia,vt iam oſtendi,nulla alia cognitio eorum ſtatui erat aptior,vt per eam poſſent ad beatitudinem merendo tendere. Item cùm ipſi Deo placuerint, & ad eum debuerint accedere,neceſſaria iis erat fides,vt patet ex Apoſt. ad Hebr. 11. Nec refert quòd ibi videatur loqui de ſolis hominibus,quia eius ratio etiam in angelos conuenit. 16

Angeli ambularunt per fidem.

Hebr. 11.

Dices, Fides ſolùm conuenit iis, qui peregrinantur à Domino,vt docet Apoſt. 2. ad Cor. 5. atqui,vt docet D. Auguſt. lib. 11. de Ciuit. c. 9. angeli boni numquam ſunt peregrinati à Domino: ergo non habuerunt fidem. 17

2. Cor. 5.
Auguſt.

Reſpondeo, negando minorem ad ſenſum Apoſtoli:nam ipſe ibi apertè docet, omnes peregrinari à Domino,& ambulare per fidem,qui non vident clarè Deum:atqui nec Adam nec angelus in paradiſo viderunt clarè Deum: ergo ſecundùm Apoſtolum ſunt peregrinati per fidem.

Angeli in via peregrinabantur à Domino.

Et confirmatur, quia non fuerunt propriè in patria;nam aliàs fuiſſent in termino,& non in via:quod abſolutè falſum eſt; quia fuerunt veri viatores tendentes ad patriam:ergo fuerunt etiam peregrini:quia ſecundùm Apoſtolum & rei veritatem omnes ſunt peregrini, qui non ſunt in patria, ſed eam inquirunt, vt patet ex loco citato ex epiſt. ad Corint.& ex 11. ad Hebr. v. 13. & 14. Quare hæc vtramque noſtram concluſionem apertè confirmant.

Ad auctoritatem S. Auguſtini, Reſpondeo eum 18

S. Auguſtin.

ſtrictiùs

dicet accipi peregrinati, quā Apoſtolus. ſtrictiùs ibi ſumere nomen peregrini, quàm Apoſtolus, ſolóſque veros exules vocare peregrinos, ſiue eos ſolos, qui ob culpam è loco, in quo erant conditi, in hanc vallem miſeriarum, tamquam in exilium miſſi ſunt: quales non fuerunt angeli boni, nec homines in paradiſo.

19 CONCLVSIO III. Etſi longè verius ſit Verbum numquam incarnandum fuiſſe, ſi Adam non peccaſſet; tamen hoc non obſtante cùm Deus præuiſo ab æterno peccato Adami ſtatuerit vt Verbum ſuo tempore carnem aſſumeret; potuit ipſe hoc myſterium angelo, ac primo homini ſtatim initio ſuæ creationis, aut etiam tempore illius ſomni, quem Adamo immiſit, reuelare, idque præciſè quatenus continebat Chriſtum futurum verum Deum & hominem, & caput omniũ Beatorum, celato myſterio paſſionis ac redemptionis. Nulla enim hîc poteſt oſtendi implicantia, & potuit Deus id velle, vt Chriſtus futurus ſtatim ab illis honoraretur. Vtrùm autem Deus hoc de facto ita fecerit, non poteſt nobis certò conſtare. Et quamuis rationes quas pro ſe adferunt Auctores tertiæ ſententiæ allatę n. 11. ſint valdè probabiles, tamen nō ita conuincunt, quin tam prima quàm ſecunda ſententia poſſint etiam probabiliter defendi: etſi ſecluſa Doctorum auctoritate minùs firmo nitantur fundamento.

DVBIVM II.

Vtrùm dæmones, aliíque damnati habeant veram fidem?

20 *Magiſter. Durand.* MAgiſter in 3. d. 23. §. 4. videtur in dæmonibus agnoſcere fidem ſimilem ei, quam habent mali Chriſtiani. Item Durand. ibid. q. 9. docet, damnatos, qui habuerunt fidem in via habere eandem etiam in inferno: atque etiam dæmones eam habere, ſi eam habuerint in via; an verò eam in via habuerint ipſe dubitat.

Probatur Primò, quia nec eam amiſerunt ratione infidelitatis, quia non omnes hoc peccato peccarunt: nec ratione ſtatus, quia hic nullam habet cum fide repugnantiam. Secundò, quia fides videtur relinquēda in fidelibus in peccato morientibus, vt hac ratione *Iacob. 2.* diſtinguantur ab infidelibus. Tertiò, quia S. Iacob. c. 2. ex eo quòd dæmones habeant fidem, & tamen iis non proſit ad ſalutem, probat etiam nobis fidem ſine caritate & operibus non prodeſſe ad ſalutem: ergo ſentit dæmones habere veram fidem ſimilem ei quam peccatores habent, aliàs eius argumentum eſſet nullum: nam ex eo quòd fides impropriè dicta non proſit dæmonibus ſine caritate, non ſequitur quòd fides propriè dicta hominibus nequeat ſine caritate prodeſſe. Et confirmatur, quia Patres imitantes S. Iacobũ ſæpe comparant fidem peccatorum fidei dæmonum.

21 *Bañez.* Bañez verò 2. 2. q. 5. a. 2. dub. 2. docet, damnatos habere fidem acquiſitam, qua credant myſteria fidei, & hanc eſſe quodammodo liberam, quodammodo coactam, ſicut ei, qui vt euadat naufragium, proiicit ſuas merces in mare, ipſa proiectio eſt quodammodo libera, & quodammodo coacta ſiue inuoluntaria. Sed ſi hoc exemplum eſſet huic rei accommodum, probaret fidem dæmonum eſſe abſolutè liberam, & ſolùm inuoluntariam ſecundùm quid, quia illa proiectio eſt *D. Thom. Lorca.* talis, vt docet D. Tho. 1. 2. q. 6. a. 6. Eandem opinionem ſequitur Lorca 2. 2. diſp. 30. n. 7. vbi ait, dæmonum fidem dici quodammodo coactam, non quia aliquid credunt, quod nollent credere: ſed quia credunt id quod nollent eſſe verum. Sed ſimili ratione poſſet dici coactus peccare is, qui facit aliquid quod dolet eſſe peccatum, & omninò vellet id non eſſe tale, ſiue ſe id licitè facere poſſe.

22 CONCLVSIO I. Fides infuſa ſeu ſupernaturalis ſecundùm habitum nullo modo manet in damnatis. Eſt communis Theologorum. Et Bañez ſuprà dub. 1. putat contrarium eſſe temerarium.

Coninck de act. ſupernat.

Probatur Primò, quia cùm damnati non ſolùm ſint indigni omnibus Dei beneficiis ac donis ſupernaturalibus, ſed etiam ſint eo ſtatu, in quo virtutes infuſæ nequeunt vllo modo habere ſuum finem, ad quem à Deo deſtinantur, ſcilicet iuſtificationem, & peruentionem ad beatitudinem, nulla eſt ratio cur dicamus Deum has in iis ampliùs conſeruare. *Virtutes infuſæ in damnatis eſſent omnino inutiles.*

23 *Dānati ſtatim eliciunt actum incōpoſſibilem cum actu fidei.* Secundò, quia habitus infuſi ſtatim tolluntur in iis, qui habent actus eis, ſiue eorum actibus ita contrarios, vt ſimul cum his nequeant conſiſtere; quales ſtatim habent omnes damnati ſaltem ex parte voluntatis: cùm enim habeant voluntatē à Deo omninò auerſam, ſtatim eliciunt actum contrarium piæ illi voluntati, qua fides neceſſariò imperatur, quia cuperent, quantũ eſt ex parte ſua, ſi poſſent nulla in re Deo credere, & omnem reuerentiã hac ex parte primæ veritati debitam ei abnegare. Quare etſi aliàs retinerent habitum fidei, tamen ratione huius actus eo priuarētur, quatenus conſiſtit in volũtate, & conſequenter etiam quatenus conſiſtit in intellectu, quia vnus habitus numquam ſine alio infunditur, aut conſeruatur.

Tertiò, quia cùm, vt mox oſtendam, numquam poſſint elicere verum actus fidei theologicæ, ille habitus in iis fruſtra maneret.

24 *Dānati nulla ratione poſſunt elicere actum fidei theologicæ etiam naturalem.* CONCLVSIO II. Damnati nequeunt elicere verum actum fidei theologicæ, non ſolùm ſupernaturalem, ſed etiam naturalem, quo ſcilicet aliquid credant immediatè & præciſè propter auctoritatem Dei id reuelantis, prout ſuperiùs diſp. 9. dub. 4. & 5. dixi nos credere articulos fidei. Eſt etiam communis, præſertim ſecundùm primam partem.

Prior pars probatur, quia carent habitu ſupernaturali, aliáque gratia neceſſaria ad eliciendum actum ſupernaturalem: ergo hunc nequeunt elicere.

25 Secunda pars prob. quia omnis eiuſmodi actus fidei ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis, neceſſariò pendet à pia motione voluntatis, ſine qua nequit elici, vt oſtendi diſp. 13 dub. 4. atqui cùm eorum voluntas ſit obſtinata in malo, & omnino à Deo auerſa, ſine ſumma difficultate fieri nequit vt concipiant piam voluntatem erga Deum, quem ita oderunt: cùm enim hac ratione contra ſuam in Dei odium vehementiſſimam inclinationem deberent ſumma contentione niti in reuerentiam primæ veritatis, actus hic eſſet difficilior, quàm vt ſolis naturæ viribus ſine Dei auxilio eum poſſent elicere; illud autem auxilium eis numquam datur.

26 *Habēt fidē impropriè dictam.* CONCLVSIO III. Habent tamen fidem aliquam impropriè dictam, præſertim dæmones, quatenus aſſentiuntur myſteriis fidei propter euidentiam rationum, quibus eorum intellectus conuincitur. Ita D. Thom. 2. 2. q. 5. a. 2. & ferè communiter Scholaſtici. Probatur, quia vident apertè ſe à Deo eſſe damnatos, ac puniri, idque propter ſua peccata: atque ita compelluntur credere Deum eſſe, ac peccata in inferno punire.

Item dæmones in via clariſſimè viderunt Deum ſibi myſteria fidei reuelare, & conſequenter ea eſſe vera: vt oſtendi diſp. 11. dub. 2. concl. 2. quam ſcientiam ipſi iam adhuc retinent.

Item ex conſideratione omnium notarum fidei, huius credibilitas, atque adeò etiam veritas ita clarè illis obiicitur, vt intellectus eorum planè cōuincatur. Nam ſi, vt oſtendi diſp. 11. dub. 2. concl. 6. quandoque viri docti in hac vita ex illarũ conſideratione ita conuincantur, vt de veritate noſtræ fidei nequeant dubitare; quanto magis conuincitur intellectus dæmonis, qui plurima, quæ nos ſolùm ex auditu percipimus, per ſe vidit, aut etiam in ſe eſt expertus, & longè clariùs

ac altiùs notas fidei penetrat, quàm nos eas poſſimus penetrare. Eiuſmodi autem aſſenſum non eſſe propriè dictam fidem, ſed potiùs ſcientiam à poſteriore, oſtendi diſp. 9. dub. 8.

27 *Dæmon neceſſariò & inuitus aſſentitur rebus fidei. Vaſquez. Turrian. D.Thom.*

CONCLVSIO IV. Hic aſſenſus non eſt dæmoni vllo modo liber quoad ſpecificationem, imò nec quoad exercitium, quoties obiecta fidei ita ei obiiciuntur, vt non poſſit de iis non cogitare: quare ad eum eliciendum nullus præreq uiritur actus voluntatis. Ita Vaſquez 1. p. diſp. 219. n. 6. & Turr. 2. 2. diſp. 43. dub. 3. §. *Sed contrariam.* Et eſt apertè D.Thom. 2. 2. qu. 5. ar. 2. ad 2. vbi docet, dæmones cogi ad credendum ex perſpicacitate intellectus: & ad tertiũ docet, eos euidentia notarum fidei compelli ad credendum, idque contra voluntatem, ſiue ita vt hoc ipſis diſpliceat. Nec his obeſt quòd in reſponſione ad 1. dicat eorum fidem eſſe quodammodo coactam: quia hoc non dicit quòd putet eam ex parte eſſe liberam, vt vult Bañez ſuprà. Sed quia non eſt verè & propriè loquendo coacta: nam cùm hic aſſenſus procedat ab intrinſeco, in eo nequit eſſe propriè dicta coactio, quæ ſignificat vim extrinſecus illatam paſſo non cooperante. Hæc concluſio ſequitur apertè ex dictis cõcluſione tertia, vbi oſtendi hanc veritatem dæmonibus clariſſimè obiici; ſicut autem oculus apertus neceſſariò videt rem ſibi clarè obiectam: ita etiam intellectus veritati clarè ſibi propoſitæ neceſſariò aſſentitur, quia non eſt potentia libera, nec ſuos actus habet in ſua poteſtate; nam hoc ſoli voluntati immediatè conuenit.

28 *Fides peccatoris tripliciter differt à fide dæmonum.*

Ex dictis ſequitur, fidem peccatoris fidelis tripliciter diſtingui à fide damnatorum. Primò, quia illa eſt in ſubſtantia ſupernaturalis, hæc non. Secundò, quòd illa pro immediato ſuo obiecto formali habeat præcisè diuinam auctoritatem reuelantem, & nullo modo nitatur diſcurſu, ideóque eſt vera & propriè dicta fides; hæc verò fit cùm diſcurſu, & tamquam obiecto formali, ſaltem partiali & proximo nititur immediatè ipſa euidentia conſecutionis, ſiue connexionis conſequentis cũ antecedente. Ideò enim damnatus aſſentitur alicui propoſitioni de fide, quia clarè videt eius veritatem, ex teſtimonio Dei clarè ſibi cognito, aut ex aliis fidei notis ſibi clarè cognitis euidenter ſequi, atque ita eius aſſenſus non eſt propriè dicta fides, ſed potiùs ſcientia à poſteriore; vt dixi diſp. 9. dub. 8. Tertiò, quia prior fides neceſſariò pẽdet à libero actu volũtatis, ideóq; libera eſt; hęc verò eſt omnino neceſſaria, vt ſuprà oſtendi, nec pendet ab actu voluntatis, niſi quandoque remotè: quatenus aliquando eſt in poteſtate dæmonis de quibuſdam fidei myſteriis non cogitare. ſed hoc non eſt generale; nam ſæpe nullo modo efficere poteſt, vt de quibuſdam non cogitet, quando ei nimis clarè ex aliqua occaſione obiiciuntur: imò de quibuſdam etiam voluntate repugnante ſemper neceſſariò cogitat, iiſque aſſentitur, v. c. quòd propter ſua peccata à Deo puniatur; quódque ipſius manum ſiue punitionem nullo modo poſſit effugere, & ſimilibus.

Qua ratione dæmõ liberè aut neceſſariò aſſentiatur rebus fidei.

29 Ad primum argumentum poſitum n. 20. Reſpondeo fidem in iis ſtatim à morte aut damnatione perire, Deo ſubtrahentẽ ei concurſum: idque tum ratione ſtatus, cui tale donum omnino inconueniens, inutile & otioſum eſt; tum etiam ratione malæ voluntatis aſſenſui fidei repugnantis: vt oſtendi concl. 1.

Ad ſecundum, nego aſſumptum; tum quia hæc diſtinctio non eſt ita neceſſaria, vt ideo tantum Dei donum in damnatis debeat perpetuò conſeruari: tum etiam quia alia ratione poterunt facilè diſtingui, ſcilicet aut per characterem, ſi baptizati ſint, aut aliàs per peccata infidelitatis, quæ alij commiſerunt.

30 *Variæ explicationes illius Iacobi 2. dæmones credũt, &c.*

Ad tertium; reſpondent multi Apoſtolum non comparare ibi fidem peccatoris, cum fide dæmonis in omnibus: ſed in eo ſolũ, quòd vtraque ſit infructuoſa & inutilis ad ſalutem, quamdiu illa manet ſine caritate. Quæ quidem vera ſunt, ſed non ſatisfaciunt argumento, nec oſtendunt quomodo hoc ſuppoſito argumentum Apoſtoli ſit bonum.

Lorca igitur 2. 2. diſp. 30. n. 8. reſpondet argumentum valere, quia cùm vtraque fides ſit verè inſufficiens ad ſalutem, bene Apoſtolus arguit à ſimili, ex inſufficientia vnius inferendo inſufficientiam alterius; quia etſi peccatoris fides ſit altera melior, tamen non poteſt dici ſufficere ad ſalutem. *Lorca.*

Sed ſecundùm hanc reſponſionem argumentum Apoſtoli ſupponeret tam fidem peccatoris quàm dæmonis eſſe inutilem ad ſalutem, licet illa ſit minùs inutilis; & deinde à ſimili ex eo quòd dæmonis fides ſit inutilis ad ſalutem, probaret fidem peccatoris etiam eſſe inutilem, atque ita apertè ſupponeret id, quod probãdum eſt, ſcilicet fidem peccatoris quãdiu deeſt caritas eſſe inutilem ſiue inſufficientem ad ſalutem.

Pro reſolutione Nota ex dictis diſp. 14. dub. 7. 31
caritatem ex fide, ſicut folia & fructus ex radice arboris, pullulare: atque ita ſicut hæc dicuntur vita arboris, quia ſunt ſignum vitæ arboris, & earum productio eſt actus vitalis, atque ita actualis quædam vita ipſius arboris; ita opera caritatis ſunt ſignum vitæ fidei, & quædam vitalis ipſius actio. Vnde ſicut ex eo, quòd videamus arborem nec fructus, nec folia proferentem, colligimus eam eſſe mortuam: ita S. Iacobus c. 2. verſ. 17. ex eo quòd fides nullos bonorum operum fructus proferat, bene infert eam eſſe mortuam. Deinde v. 18. id confirmans ait: *Tu fidem habes, & ego opera; oſtende mihi fidem tuam ſine operibus, & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam.* ac ſi diceret, Tu potes quidem dicere te habere fidem viuam: ſed non potes id ex actionibus vitalibus probare. Deinde rurſum ſibi obiicit: *Tu credis quoniam vnus eſt Deus*; id eſt, dices mihi, Ipſo actu fidei, quo credo Deum eſſe, vitaliter in eum tendo: ergo habeo viuam fidem. Et reſpondet: *Bene facis: & dæmones credunt, & contremiſcunt.* ac ſi diceret, bene quidem facis credendo, & habes inde initium vitæ, ſed hoc non ſufficit vt probes te habere vitam, quamdiu non profers fructus vitæ, ſcilicet opera bona: nam ſicut quantumuis fides dæmonum tendat etiam in Deum, quem eſſe credunt & contremiſcunt, & hac ratione videatur habere vitã, tamen ex eo quòd non proferat bona opera, quæ ſunt ſigna vitæ, bene colligimus eam eſſe mortuam & otioſam; ita ex eo, quòd tua fides etiam non proferat bona opera, ſimiliter bene colligimus eam eſſe otioſam & mortuam: quamuis enim vtraque fides multùm differat ſecundùm ſua intrinſeca, tamen in eo vna alteri ſimilis eſt, quòd neutra exerceat actiones vitales proferendo bona opera; vt per ſe patet, & ipſe Apoſtolus in præcedentibus de fide peccatoris probauit. Cum igitur precisa ac totalis ratio, cur fides dæmonis (ſiue aliàs ſit propriè dicta fides, ſiue non, quod ad rem præſentem impertinẽs eſt) dicatur otioſa ac mortua, ſit quòd ipſa diſiuncta à caritate nequeat proferre fructus ſiue opera vitæ: ex eo quòd fides peccatoris ſimiliter tales fructus proferre nequeat, bene infert Apoſtolus eam ſimiliter eſſe otioſam, ac mortuam. Sicut etſi corpus hominis ſit longè perfectius corpore vermis, tamen ex eo quòd neutrum exerceat actiones vitales, æqualiter colligimus vtrumque eſſe mortuum. Atque ita optimum eſt argumentum Apoſtoli.

Vera explicatio illius loci. Iacob. 2.

Quare in tertio argumento ſuprà allato, nego antecedens: quia Apoſtolus ibi ex eo quòd dæmonum fides non ſufficiat ad ſalutem nullo modo directè & immediatè intendit probare fidem peccatoris non ſufficere ad ſalutem, prout in illo argumento ſumitur. Sed ſolùm ex eo quòd dæmonum fides ſine operibus eſt otioſa, infert fidem peccatoris ſimiliter carentem operibus bonis, ſimiliter eſſe otioſam ſiue mortuam.

Ex

Ex quo relinquit inferendum eam non prodeſſe ad ſalutem: quod etiam verſu ſequenti probat.

In quo Patres comparent fidem peccatoris cum fide dæmonis.

Ad confirmationem, Reſpondeo Patres fidem peccatoris cum fide dæmonis ſolùm in hoc comparare, quòd vtraque ſit mortua, & inutilis ad ſalutem, quamdiu ille manet in peccatis; imitantur enim apertè modum loquendi ac argumentandi ipſius Apoſtoli.

DVBIVM III.

Vtrùm fides maneat in hæreticis?

32 Ex ignorantia diſſentientes vni articulo fidei alioquin eumdem implicitè credunt.

SAtis conſtat, diſſentientes vni articulo fidei, non perdere ſtatim fidem acquiſitam circa alios articulos. Item conſtat, eos qui ex ignorantia inuincibili diſſentiunt alicui articulo fidei non perdere fidem infuſam: quia eum ipſum articulum pergunt implicitè credere, quatenus explicitè credunt omnia quæ Eccleſia docet eſſe vera, & à Deo reuelata. Sed difficultas eſt, vtrùm fidelis qui voluntariè diſſentit alicui articulo, quem non ignorat eſſe de fide, perdat ſtatim fidem infuſam circa alios omnes fidei articulos? Durandus in 3. d. 23. q. 9. art. 1 id negat. Primò, quia talis pergit eodem modo credere reliquos articulos, ſicut antè: ergo retinet circa hos fidem. Secundò, quia poſſum perdere habitus acquiſitos, v. c. ſcientiam circa vnum obiectum, & eos retinere circa alia: ergo idem dicendum eſt de habitu infuſo. — *Durand.*

33 CONCLVSIO. Certum eſt in hæreticis non manere fidem infuſam, ſiue fideles qui voluntariè diſſentiunt vni articulo ſtatim amittere fidem infuſam circa omnes alios. Ita D. Thom. 2. 2. q. 5. a. 3. & cum eo communiter ferè omnes Theologi. — *D. Thom.*

Probatur Primò, ex 1. ad Timoth. 1. vbi in fine dicitur hæreticos naufragari, ſiue naufragium feciſſe circa fidem: qua phraſi ſignificatur eos hanc abſolutè perdidiſſe. Vnde Chryſoſt. hom. 5. in eam epiſtolam dictum locum explicans, docet: ſicut is, qui naufragium fecit amiſſis omnibus nudus euadit; ita eum qui ex fide excidit, nihil ſibi ex Dei donis ac virtutibus ampliùs retinere. Cùm igitur iuxta Apoſtolum omnis hæreticus fidei naufragium faciat, ſequitur, eum nec fidem, nec alias virtutes ampliùs retinere. — *1. Timoth. 1.* *Chryſoſt.*

34 Probatur Secundò, ex Trident. ſeſſ. 6. c. 15. vbi ait: *Aſſerendum eſt non modo infidelitate, per quam & ipſa fides amittitur; ſed etiam quocumque alio peccato mortali, quamuis non amittatur fides acceptam iuſtificationis gratiam amitti.* Vbi apertè docet, fidem amitti per infidelitatem, idque ſicut gratia iuſtificans amittitur per quoduis peccatum mortale: atqui omnis hæreſis eſt vera infidelitas; item per omne peccatum mortale gratia iuſtificans penitus amittitur: ergo etiam fides per quamuis hæreſim penitus amittitur. — *Trident.*

35 Conſtituimur propriè fideles per habitũ fidei.

Probatur Tertiò, quia alias hæreticus errans circa vnicum articulum maneret verè fidelis: nam retineret ipſum habitum fidei, quo propriè conſtituimur fideles, vt patet in infantibus baptizatis, qui verè fideles ſunt, etſi actũ fidei numquam habuerint, nec habere poſſint. Item talis alios articulos fidei vera fide ſupernaturali crederet, atque ita etiam ex hac parte poſſet abſolutè dici fidelis, ſicut debet abſolutè dici Mathematicus, qui pauculas cõcluſiones Mathematicas ignorat, aut circa eas errat, quãdo alias bene callet.

36 Durandus ſuprà concedit totum; aitque non eſſe abſurdum ſi aliquis dicatur ſecundùm habitum, & alios actus fidelis, qui circa vnum aut alterum actum eſt infidelis. — *Durand.*

Hæreticus nequit dici verè fidelis.

Sed hoc dici nullo modo poteſt: quia inde ſequeretur, talem manere verum membrum Eccleſiæ, quæ eſt congregatio omnium fidelium, & conſequenter omnes fideles ſunt membrum huius congregationis ſiue Eccleſiæ, ſecluſa ſaltem excommunicatione. Illud autem apertè abſurdum eſt, cùm conſtet hæreticos etiam præſcindendo ab omni excommunicatione ab Eccleſia alienos eſſe.

Confirmatur ex Apoſtolo 2. ad Corinth. 6. v. 14. vbi docet, fideles non debere ducere iugum ſiue contrahere matrimonia cum infidelibus, quia non poteſt eſſe participatio iuſtitiæ cum iniuſtitia, luci cum tenebris, Chriſto cum Belial, fideli cum infideli, &, vt ait Cyprian. lib. 4. epiſt. 3. ad Cornel. in fine, *Nulla ſocietas fidei cum perfidia eſſe poteſt.* atqui ſecundùm ſententiam Durandi in eodem Eccleſiæ corpore eſſet hæreticus cum Catholico, fide inter ſe tamquam membra colligati, & in eadem anima eſſent fides, & hæreſis ſiue perfidia conſociatæ, & conſequenter eſſet participatio & ſocietas luci cum tenebris, iniquitati cum iuſtitia, fidei cum perfidia. — *2. Cor. 6.* *Cyprian.*

Huius concluſionis rationem quidam reddunt, quia qui volũtariè diſſentit alicui articulo fidei, quem Eccleſia omnibus credendum proponit, recedit ab infallibili regula proponente nobis obiecta fidei, eamque ſuo facto iudicat eſſe fallibilem; & conſequenter non retinet infallibilem regulam proponentem res credendas, atque ita alios articulos nequit credere ob teſtimonium Dei nobis per Eccleſiam infallibiliter propoſitum: ſed ſolùm eos credit ſequendo ſuum proprium iudicium, quod fallibile eſt; & conſequenter non credit illos vera fide. 37

Sed hoc non ſatisfacit, quia etſi aſſenſum fidei, vt oſtendi diſp. 13. dub. 1. neceſſariò præcedat prudens iudicium quo res credenda iudicatur euidenter credibilis, idque communiter & ſecuriſſimè nitatur auctoritate Eccleſiæ tamquam infallibili omnino regula; tamen hæc non eſt ſola regula, qua iudicium illud ſecurè poſſit niti: nam iudicium quo iudicamus nobis credendum eſſe Eccleſiam habere infallibilem omnino auctoritatem proponendi res fidei, debet aliis notis, ſiue alio fundamento niti. Nam cùm hæc infallibilitas auctoritatis Eccleſiæ non ſit mihi per ſe euidens, vt iudicem auctoritatem Eccleſiæ eſſe omnino infallibilem, debeo hoc ex aliis notis cognoſcere. Et tamen hoc iudicium nititur ſufficienti regula qua dirigatur. Ex quo patet actum veræ fidei poſſe dirigi alia regula, quàm auctoritate Eccleſiæ. Item fieri poteſt, vt aliquid alicui priuatim reueletur ſufficienter, vt teneatur illud credere: quæ fides, & iudicium eam præcedẽs nulla ratione nituntur auctoritate Eccleſiæ: ergo qui habet eiuſmodi priuatam reuelationem, retinebit circa hanc, eiúſque obiectum fidem infuſam, etſi diſſentiat alicui articulo ab Eccleſia ſibi propoſito, & contrà diſſentiens priuatæ reuelationi etiam cùm ei tenetur credere, poterit aſſentiri articulis ab Eccleſia propoſitis, quia ab hac regula non receſſit. — 38 Iudiciũ præcedens actũ fidei nõ nititur neceſſariò auctoritate Eccleſiæ.

Ob hæc argumenta quidam admittunt hæc illata; ſed omnino abſurda ſunt, & euidenter pugnant cum argumentis ſuprà allatis, & cum aperta veritate, vt ſtatim oſtendam.

Tota igitur huius concluſionis ratio eſt, quia fides infuſa non conſtat diuerſis partibus, quibus ad diuerſa obiecta extendatur, ſicut contingit in habitibus acquiſitis; ſed hæc ex parte eſt res omnino ſimplex, vt oſtendi diſput. 16. dub. 2. concluſ. 7. & conſequenter nequit ex parte, ſiue quatenus ſpectat vnum obiectum amitti, & ex parte alia, ſiue quatenus ſpectat alia obiecta retineri, prout contingit in habitibus acquiſitis: atqui qui diſſentit vnico articulo fidei ſufficienter ſibi propoſito, ita vt teneatur eum credere, (ſiue hic ſit toti Eccleſiæ reuelatus, ſiue ei ſoli priuatim) verè amittit fidem infuſam circa eum articulum: ergo etiam amittit eam circa alios articulos. — 39 Cur diſſentiens vni articulo amittat fidẽ circa alios.

Conſequentia clara eſt. Minorem etiam Durandus admittit; & probatur, quia talis circa eum articulum admittit actum directè moraliter repugnãtem

fidei

fidei infuſæ, non minus quàm omne peccatum mortale repugnat caritati: ergo propter illum actum amittit fidem infuſam circa illum articulum, & conſequenter circa alios omnes, ſicut peccans mortaliter amittit caritatem. vide quæ dicam diſp. 18. dub. 4.

40 Ad Primum argumentum Durandi poſitum n. 32. nego anteced. nam talis priùs credebat alios articulos fidei aſſenſu ſupernaturali in ſubſtantia, poſt hæreſim autem ſolùm credit eos aſſenſu naturali. An autem eos poſſit credere propter idem obiectum formale, vide dicta diſp. 14. dub. 2.

Ad ſecundum, nego conſequentiam: patet enim diuerſam eſſe rationem in habitu fidei qui omnino ſimplex eſt, & in aliis ſcientiis, quæ per diuerſas partes, ad diuerſas concluſiones extenduntur. Vtrùm autem habitus theologicus, eiúſue actus maneat in hæretico, dixi diſp. 4. dub. 6. in fine.

DVBIVM IV.

Vtrùm fides maneat in Beatis aut in exiſtentibus in Purgatorio?

41 TErtull. l. de Patientia cap. 12. Irenæus l. 2. contra hæreſes c. 47. explicans illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 13. *Nunc autem manent, fides, ſpes, caritas*, & Photius in eundem locum videntur ſentire fidem manere in patria; tamen Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 5. puncto 2. & quidam alij conantur eos in vero ſenſu explicare, vt non velint veram fidem ibi remanere, ſed cognitionem ei aliquo modo ſimilem. Quidam etiam Scholaſtici putant fidem verè manere in patria, non quidem circa illa obiecta quæ Beati ibi intuentur, ſed circa alia, quæ Deus iis reuelat futura. Hæc enim non vident in ſe, ſed ſolùm propter auctoritatem Dei reuelantis ea credunt: ergo per veram fidem.

Tertull. Irenæus. 1. Cor. 13. Photius. Valentia.

42 Conclvsio I. Actus fidei non manet in Beatis. Eſt ferè communis Theologorum, & videtur apertè ſententia Apoſtoli 1. ad Corinth. 13. vbi caritatem comparans cum fide, aliíſque donis ſupernaturalibus, de illa tãquam aliquid ſingulare prædicat quòd nunquam excidat, ſiue quòd etiam in patria perſeueret. & cùm oſtendiſſet quomodo per fidem hîc imperfectè, & ex parte, ac in ænigmate cognoſcamus, ſubdit: *Cùm autem venerit quod perfectum eſt* (nimirum clara & perfecta cognitio patriæ) *euacuabitur quod ex parte eſt*, ſcilicet imperfecta fidei cognitio. Item 2. ad Corinth. c. 5. docet, nos hîc peregrinari à Domino, quia per fidem ambulamus, & non per ſpeciem, id eſt non per claram viſionem: ideóque nos cupere peregrinari à corpore, ſiue hoc corpore per mortem exui, vt præſentes ſimus Domino eum clarè intuendo. Vbi apertè hæc duo opponit, fidem claræ viſioni, & docet nos tamdiu peregrinari à Domino, quamdiu per fidem ambulamus; & conſequenter deſituram fidem ſtatim ac deſinemus peregrinari à Domino. Vide dicta diſp. 11. dub. 1. concl. 1. vbi rationem huius concluſionis reddidi, ex qua patet ſolutio argumenti contrarij.

1. Cor. 13.

2. Cor. 5.

43 Conclvsio II. Non manet in Beatis habitus fidei. Eſt etiam ferè communis Theologorum. Et ratio eſt, quia eſſet ibi fruſtra, cùm numquam poſſet exire in actum: & intellectus longè meliùs in ordine ad cognitionem rerum diuinarum omni ratione perficitur per lumen beatificum, quàm per fidem poſſet perfici; ideóque illo veniente, Deo ſubtrahente concurſum hæc euacuatur, quia fruſtra conſeruaretur, etiam ſecũdùm habitum voluntatis, quia hic non habet vſum niſi vt eliciat actum imperantem aſſenſum fidei.

44 Conclvsio III. Manet fides in animabus exiſtentibus in Purgatorio. Ita Malderus 2. 2. q. 5. art. 2. dub. 3. Et videtur communis. Et ratio eſt, quia cùm illæ nondum clarè Deum videant, verè adhuc peregrinantur à Domino, & conſequenter ambulant per fidem; & cùm nondum iis aduenerit quod perfectum eſt nondum in iis debuit euacuari quod erat ex parte, vt apertè colligitur ex locis Apoſtoli citatis n. 42.

Malder.

DVBIVM V.

Qua ratione fides ſit maior in vno, quàm in alio.

DIuus Thomas 2. 2. q. 5. art. 4. reſpondet fidem poſſe eſſe maiorem in vno quàm in alio. Primò, ex parte obiecti materialis, quia qui habet maiorem cognitionem rerum fidei, plura explicitè credit, quàm alius qui habet minorem earumdem cognitionẽ. His adde, quoſdam ſimpliciter plura credere quàm alij, non ſolùm explicitè, ſed etiam implicitè credant. v. c. nunc credimus Cornelium Act. 10. miſiſſe nuncios, qui quærerent S. Petrum; illúmque ab hoc poſtea in fide inſtructum, & deinde baptizatum fuiſſe, & alia ſimilia particularia quæ Apoſtoli egerunt; quæ antiquis Patribus neque explicitè, neque implicitè fuerunt reuelata, vnde ipſi ea nullo modo potuerunt credere fide diuina; quia hac nihil poſſumus credere quod reuelatũ non ſit. Item quædã interdum aliquibus in particulari reuelãtur, quæ circa eorum ſtatum particularem pertinent, quæ antea nullo modo fuerunt reuelata, & conſequenter non potuerunt fide diuina credi. 45

D. Thom.

Quidam fideles & explicitè & implicitè plura credunt quàm alij.

Actor. 10.

Secundò, docet fidem poſſe eſſe maiorem ex parte ſubiecti, idque ruſum dupliciter. Primò, ex parte ipſius intellectus, *propter maiorem certitudinem & firmitatem*. Secundò, ex parte voluntatis, *propter maiorem promptitudinem, ſeu deuotionem aut confidentiam*. 46

Circa quæ apparet quædã difficultas. Nam cùm fides noſtra nitatur teſtimonio primæ veritatis omnino infallibili, idque firmiſſimè, ita vt nihil credam ſimiùs, videtur fides non poſſe eſſe certior in vno, quàm in altero. Sed reſpondeo, hinc ſolùm probari, fidem non poſſe certiorẽ eſſe in vno quàm in alio, quãtum eſt ex parte obiecti formalis. Item ex parte ſubiecti (modo ſit vera fides theologica) neceſſariò eſſe firmiorem quouis alio aſſenſu naturali; cum hoc tamen optimè conſiſtit, quòd vnus aliis firmiùs fidei myſteria vera fide theologica credat. Nam qui promptè & immobiliter obiectis fidei adhæret, firmiùs ea credit, quã is qui difficulter & mobiliter iiſdem adhæret; ita vt accedente tentatione facile poſſit à ſua fide dimoueri. Sicut etſi omnes qui Deum vero actu caritatis amant, eum ament ſuper omnia, tamen vnus eum etiam appretiatiuè magis alio amat, vt infrà ſuo loco oſtendam: ita quamuis omnes iis, quæ vera fide diuina credimus, firmiùs aſſentiamur, quam alia ratione cognitis, tamen fieri poteſt vt vnus alio firmiùs iiſdem aſſentiatur. Poſito autem quòd vnus alio firmiùs articulos fidei credat, etiam ceteris paribus eoſdem certiùs credit; quia quo aſſenſus eſt firmior, eo ceteris paribus eſt certior: ſicut quo eſt infirmior, eo ceteris paribus eſt incertior. vide dicta diſp. 14. dub. 4. n. 44. &c.

Fides in vno eſt firmior, atque ita certior quã in alio.

Ex his patet variis modis poſſe contingere fidem eſſe perfectiorem in vno, quàm in alio. Primò, intenſiuè, quia is qui plures & intenſiores fidei actus elicuit, habet habitum intenſiorem. Secundò, extenſiuè, quia nimirum vnus plura credit, quàm alius, iuxta dicta ſuprà. Tertiò, ratione maioris firmitatis ac certitudinis, iuxta dicta n. 47. Quartò, ratione maioris promptitudinis ac facilitatis exeundi in actum. Prouenit autem hæc maior firmitas ac promptitudo Primò, ex clariore rerum fidei propoſitione, aut apprehenſione, qua quis ſiue ex ingenij inclinatione, ſiue ratione maioris & frequẽtioris meditationis, aut etiam ex diuina gratia & illuſtratione clariùs & perfectiùs obiecta fidei 47

Fides variis modis eſt in vno perfectior, quã in alio.

Vnde oritur maior facilitas ac firmitas aſſenſus fidei

fidei vt credibilia, ac notas ſuæ rationes eorum credibilitatem perſuadentes apprehendit, atque ita faciliùs & firmiùs iis adhæret. Secundò, eo quòd alicui pauciores difficultates credendi, ſiue rationes, quibus fides poſſit impugnari, occurrant. Quæ cauſa ſæpe naſcitur ex priore: quo enim aliquis clarius apprehendit res fidei vt credibiles, eo minus turbatur rationibus ei in ſpeciē contrariis, aut etiam hæ minus ei occurrunt.

Alias etiam prouenit ex ſimplicitate ipſius credentis, ſiue quia hic nequit apprehendere ſubtilitatem aut vim rationum, quæ ſecundùm apparentiam fidei repugnant, atque ita iis non turbatur, aut etiam ei numquam occurrunt; præcipuè tamen hæc proueniunt ex gratia Dei nos cuſtodientis ac impedientis ne nimium eiuſmodi rationibus turbemur.

48 Tertiò, hæc facilitas prouenit ratione maioris habitus acquiſiti; hi enim habitus non ſolùm per actus naturales, ſed etiam per ſupernaturales acquiruntur, & vtroſque facilitant.

Quartò, ratione maioris feruoris ipſius voluntatis: hæc enim bene & feruidè affecta erga Deum & reuerentiam primæ veritati debitam, facilè efficit, vt intellectus vehementer apprehendat tãquam certiſſimè & ſine vlla vlteriore inquiſitione conſtantiſſimè credēda ea, quæ vt à Deo reuelata nobis Eccleſia proponit: qua apprehenſione poſita facilè iis aſſentitur. Et hanc fidē ſolet conſequi magna in Deum fiducia, ſiue ſpes quæuis ad ſalutem pertinentia ab eo conſequēdi.

Item hæc ſolet ſæpe vocari fides miraculorum; ac de ea videtur locutus Dominus Matth. 17. vbi diſcipulis ait: *Amen dico vobis ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi hinc illuc, & tranſibit.* Exigit enim ab iis fidem feruidam & coniunctam cum magna fiducia, ſicut granum ſinapi calidum & efficax eſt.

Matth. 17. Quæ dicatur fides miraculorum.

Quintò, demum fides redditur perfectior ratione caritatis eam moraliter informantis, à qua eius actus accipiunt dignitatem moralem, & quòd ſint de condigno meritorij vitæ æternæ.

49 Ex his facile eſt reſpondere ad illam difficultatem, quam hîc aliqui proponunt, an fides poſſit minui? Dicendum enim eſt habitum fidei ſecundùm perfectionem ſuam intrinſecam ſiue phyſicam, ſiue ſecundùm intenſionem non poſſe minui. quia per actum hæreſeos tota tollitur. Item alij actus ei non contrariantur ſecundùm perfectionem phyſicam, ſiue intenſionem, ſed ſolùm ſecundùm perfectionem extrinſecam aut moralem, adeóque per hos non minuitur in priore perfectione, ſed ſolùm in ſecunda, quatenus nimirum homo amiſſa per peccatum mortale gratia, nequit amplius elicere actus fidei meritorios, & redditur etiam ſæpe minus promptus & conſtans in credendo, nec habet illam fiduciam, quæ ſolet ex fide formata naſci.

Vtrum fides poſſit minui.

DVBIVM VI.

Quibus actibus habitus fidei in nobis augeatur, ſiue intendatur?

50 HAc in re inter omnes conſtat, habitum fidei intendi per actus fidei ipſo habitu intenſiores, quando hi eliciuntur à ſubiecto exiſtente in gratia: nulla enim poteſt eſſe ratio hoc negandi. Sed difficultas eſt Primò, an augeatur per actus fidei informis; Secundò, an augeatur per actus fidei habitu remiſſiores; Tertiò, an augeatur per actus aliarum virtutum. Agimus autem hîc ſolùm de augmento ſecundùm intenſionem.

51 Circa primam difficultatem videtur abſolutè dicendum eum per tales actus non augeri, quia habitus virtutum ſupernaturalium non augentur in nobis niſi meritoriè, ſaltem extra ſuſceptionem Sacramenti: atqui tales actus in peccatore non ſunt meritorij: ergo per eos fides non augetur. Et hanc ſententiam neceſſariò ſequuntur ij omnes, qui negant fidem vnquam infundi ante caritatem, quos citaui diſp. 6. dub. 4. num. 49.

Sed tenendo ſententiam quam ibidem n. 51. tamquam veriorem amplexus ſum, dicendum eſt hunc habitum intendi etiam per actus fidei informes, ſaltem quando hi ſunt intenſiores habitu: quia ſicut primus actus fidei per modum diſpoſitionis aut meriti de congruo poteſt eſſe cauſa cur Deus peccatori primò infundat habitū fidei; ita ſequentes actus, præſertim ſi habitu ſint intenſiores, ſimili modo poſſunt eſſe cauſa cur Deus peccatori infundat augmētum illius habitus ſecundùm intenſionem: poſito enim priore nulla eſt ratio negandi ſecundum: quare quicumque tenent prius, neceſſariò tenent ſecundum, & nominatim Bañez 2. 2. q. 5. art. 4. in 3. concl. & in fine dubij. Valentia ibidem puncto 4. in fine. Turrian. diſp. 45. dub. 1. Lorca. diſp. 32. in fine. 52

52 Fides intenditur etiam per actus fidei informes.

Bañez. Valentia. Turrian. Lorca.

Ad argumentum contrarium, Reſpondeo habitus ſupernaturales noſtris actibus poſſe augeri non ſolùm ex merito de condigno, ſed etiam per modum diſpoſitionis aut meriti de congruo, quando ij habitus poſſunt manere in peccatore. patet ex dictis.

Circa ſecundam difficultatem ij omnes qui docent gratiam habitualem in iuſto non augeri per actus habitu remiſſiores, conſequenter idem dicent de habitu fidei: eſt enim eadem ratio. Sed ſicut diſp. 8. dub. 9. oſtendi multo verius eſſe gratiam habitualem in iuſtis augeri per actus ea remiſſiores: ita ſimiliter dicendum eſt habitum fidei augeri per actum ſe remiſſiorem, quando hic à iuſto elicitur: nam in iuſto non ſolùm caritas, ſed etiam fidei actus meretur augmentum habitus, nec eſt ratio hoc negandi: nec puto vllum ex iis qui prius concedunt, negaturum ſecundum. An verò habitus fidei etiam in peccatore augeatur per actus remiſſiores, maius eſt dubium. Cum Turriano tamen ſuprà puto, probabilius eſſe eum per tales actus augeri, per modum moralis diſpoſitionis, aut meriti de congruo; præſertim cùm non ſit improbabile etiam habitus acquiſitos augeri per actus ipſis remiſſiores: ſæpius enim eiuſmodi actus exercentes experimur in nobis gigni maiorem facilitatem & inclinationem ad eoſdem producendos. 53

Fides in iuſto intenditur actu habitu remiſſiore.

Idem probabile eſt fieri in peccatore.

Circa tertiam difficultatem res eſt ſatis dubia, quia pro neutra parte habemus ſatis certa fundamenta. Turrian. ſuprà citans Aragonium, negat fidem per eiuſmodi actus augeri: quia alia eſt ratio fidei & gratiæ habitualis, quæ per omnes eiuſmodi actus augetur, eo quòd per ſingulos eorum homo fiat Deo actualiter gratior, atque ita meretur gratiæ augmentum: per eos tamen nōn fit magis fidelis, atque ita non meretur fidei augmentum. Confirmari poteſt: quia cùm caritas maneat in patria, & ei, non autem propriè fidei, reſpondeat viſio beatifica, in qua fundamentaliter conſiſtit tota noſtra beatitudo (erit enim ibi beatior, non qui hîc habuerit intenſiorem fidem, ſed qui habuerit hîc maiorem caritatem) ſicut iuſtus per quoſuis actus ſupernaturales bonos meretur maiorem beatitudinem; ita etiam neceſſariò meretur augmentum caritatis, & conſequenter aliarum virtutum moralium, quæ in ſui infuſione, conſeruatione, & augmento cum caritate neceſſariò connexæ ſunt. Secus eſt in fide quæ in patria non manet, nec cum caritate neceſſariam habet connexionem, atque ita non neceſſariò ſimul cum ea augetur. 54

Turrian.

Et ob dicta argumenta hæc ſententia eſt valdè probabilis in iuſto habente habitum fidei intenſiorem habitu caritatis. Secus tamen eſt dicendum in eo qui non habet i llum hoc intenſiorem: quia alias fieri poſſet,

Habitus fidei augetur per actus aliarum virtutum, quã-

do non eſt his inteſior, alias non

poſſet, vt quis tandem haberet alios habitus infuſos intenſiores habitu fidei, quod videtur abſurdum. Nam ſicut alij habitus infuſi tã in produci, quàm in conſeruari ex Dei ſtatuto neceſſariò dependent ab habitu fidei. ita etiam videntur omnino ab eodem dependere in ſuo augmento; atque ita non poſſe eo in eodem eſſe intenſiores. Vide dicta diſp. 6. dub. 4. n. 60. & 61.

DISPVTATIO XVIII.

De infidelitate.

DVBIVM I.

Quotuplex ſit infidelitas?

1 QVIDAM ponunt triplicem infidelitatem. Primò, merè negatiuam, quam volunt eſſe in iis, qui res fidei ad ſalutem neceſſarias inuincibiliter ignorant. Secundò, priuatiuã, quam ponunt in iis qui culpabiliter res fidei ignorant. Tertiò, poſitiuam, quando quis poſitiuè errat contra fidem, credendo aliquid ei contrarium, aut negando eam eſſe veram.

2 Quæ diſtinctio quod ad rem attinet, eſt vera, ſed prima infidelitas impropriè dicitur merè negatiua; cùm ſit ignorantia obiecti debiti cognoſci, ac negatio fidei debitæ ineſſe. Cùm enim ea fides ſit illis neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medij vel præcepti, ſine dubio eſt iis debita ineſſe, & ipſi ad eam acquirendam obligantur, etſi ob inuincibilem ignorãtiam eam non inquirendo à culpa excuſentur, vt dixi diſp. 14. n. 221. Cùm igitur omnis negatio rei debitæ ineſſe ſit vera priuatio, hæc infidelitas debet etiam dici priuatiua. Quare ſi aliqua infidelitas ſit dicenda merè negatiua, hæc debet reſpicere fidem nullo modo debitam ineſſe; qualis reſpectu antiquorum fuit fides explicita Trinitatis, quam communiter ſaltem non tenebantur explicitè credere. Sed cùm eiuſmodi ignorantia ſubiectum ſuum non efficiat vllo modo propriè infidele, nequit propriè dici infidelitas.

Nulla datur infidelitas merè negatiua.

3 Hinc infertur Primò, propriè loquendo infidelitatem immediatè diuidi in priuatiuam & poſitiuam. Item vtramque poſſe eſſe vel culpabilem ſiue vincibilem, aut etiam inculpabilem ſiue inuincibilem. Nam ſicut aliquis poteſt inuincibiliter ignorare aliquem articulum fidei, quem tenetur credere, ita poteſt inuincibiliter putare aliquid, quod à parte rei falſum aut etiam hæreticum eſt, verè à Deo eſſe reuelatum, ac ſibi tamquam tale credendum eſſe. Quando autem ignorantia rerum fidei debeat dici inuincibilis, & quando vincibilis dixi diſp. 14. n. 223. &c.

Omnis infidelitas aut priuatiua, aut poſitiua. Vtraque poteſt eſſe inculpabilis.

4 Rurſum infidelitas priuatiua alia eſt abſolutè talis, quæ ſcilicet conſiſtit in priuatione, & actus & habitus fidei; & hac laborans dicitur ſimpliciter infidelis. Alia verò conſiſtit in priuatione ſolius actus, & ſolùm eſt infidelitas ſecundùm quid; quia ab ea non dicimur abſolutè infideles, ſed ſolùm ſecundùm quid. Talis autem infidelitas eſt, quando aliquis fidelis aut culpabiliter ignorat ea, quæ tenetur explicitè credere, ideóque hæc non credit explicitè: aut quando in fide alias ſufficienter inſtructus, non elicit actum fidei, quando ad id tenetur. Quando autem peccetur non eliciendo actum fidei, aut negligẽdo diſcere res fidei, dixi diſp. 14. num. 205. & ſequentibus, & num. 223. & ſequentibus.

Infidelitas priuatiua duplex.

5 Nota quemuis ſufficienter propoſito ſibi aliquo articulo fidei, quem antea non credidit, ita vt teneatur eum iam credere, quadrupliciter poſſe ſe habere. Primò, credendo eum non eſſe verum; Secũdò, de eo dubitando; Tertiò, abſolutè & poſitiuè, nolendo ei credere: ita tamen vt nec poſitiuè ei diſſentiat, nec de eo dubitet; Quartò, habendo ſe merè negatiuè, ſiue nullum circa eum actum voluntatis aut intellectus eliciendo. Et in duobus prioribus modis eſt apertè infidelitas poſitiua, in quarto verò eſt apertè infidelitas priuatiua, quia cùm nullus hîc actus eliciatur, non poteſt eſſe niſi priuatio. Difficultas autem eſt de tertio modo, an ſit infidelitas poſitiua, an priuatiua. Sed dicendum eſt eſſe poſitiuam, tum quia illa nolitio poſitiuè directè repugnat pio illi affectui, quo fides neceſſariò imperatur, quique cenſetur moraliter vnus actus cum aſſenſu fidei, & ita communiter comprehenditur nomine fidei: tum etiam quia hoc ipſo quo illa volitio poſitiuè directè contrariatur illi affectui, à quo aſſenſus fidei neceſſariò pendet, etiam indirectè poſitiuè contrariatur ipſi aſſenſui fidei. ſicut qui diu me poſitiuè impedit ne reſpirem, poſitiuè impedit ne pergam viuere, & poſitiuè meæ vitæ contrariatur.

Aliquis quadrupliciter poteſt ſe habere circa articulũ, quem non credit.

Nolens credere articulo ſibi propoſito, eſt poſitiuè infidelis.

DVBIVM II.

Vtrùm poſſit dari infidelitas ſiue ignorantia inculpabilis omnium omnino myſteriorum fidei?

SVprà diſp. 14. dub. 11. oſtendi in genere poſſe dari ignorantiam aliquarum rerum, quarum fides eſt ad ſalutem neceſſaria, etiam neceſſitate medij: earum ſcilicet, quarum cognitio nequit haberi ſine Dei reuelatione: nunc autem quærimus vtrùm fieri poſſit vt quis etiam alia myſteria fidei, quæ poſſunt naturali lumine cognoſci, poſſit inuincibiliter ignorare; aut ſi ea naturaliter aliquo modo cognoſcat poſſit ſine noua culpa ea non credere fide diuina, ſiue ſupernaturali. Præcipua autem difficultas eſt de fide vnius Dei, ac prouidentiæ ipſius, qua res humanas gubernat, ac peccatis offenditur, eaque punit. 6

Eſt igitur hîc difficultas. Primò, vtrùm aliquis adultus ratione vtens (de his enim ſolis hîc agimus) poſſit inuincibiliter ignorare eſſe aliquem Deum, aut eum habere rerum noſtrarum prouidentiam, aut peccatis noſtris offendi. Videtur enim id fieri poſſe. Primò, quia, etſi Deus poſſit cognoſci ex ſuis effectibus, ſiue ex creaturis, tamen ad hoc videtur opus magno ingenio ac ſtudio: quare rudiores ſi numquam de eo quidquam audiuerint, poterunt eum inuincibiliter ignorare, aut ſaltem neſcire eum res noſtras curare. Secundò, quia multi etiam magno ingenio, & in ſtudiis verſati, & qui ab aliis ſuprà dicta ſæpe audiuerunt, perſuadent ſibi ea eſſe falſa: quod fieri non poſſet ſi ea in ſe eſſent adeò perſpicua, vt nemo ea poſſet penitus ignorare. Tertiò, quia non magis per ſe clarum eſt, quòd ſit aliquis verus Deus, qui res noſtras curat, quã ſit clarum falſos illos Gentilium deos, præſertim crocodilos, ſerpentes, & ſimilia monſtra, non eſſe veros deos: atqui multi inuincibiliter putarunt hæc eſſe veros deos (quia alias ea tanto ſtudio, tantiſque impenſis non coluiſſent:) ergo ſimiliter poterunt inuincibiliter ignorare eſſe aliquem verum Deum. 7

Secunda opinio poteſt eſſe his planè contraria, ſcil. in adulto nullo modo poſſe eſſe inuincibilẽ ignorantiam veri Dei, aut prouidentiæ ipſius, aut inuincibilem errorem circa falſos deos, hos putando eſſe veros deos: & hanc opinionem neceſſariò ſequuntur ij, qui putant non dari ignorantiam inuincibilem earum rerum, quarum fides ad ſalutem eſt neceſſaria, quos citaui diſp. 14. dub. 11. n. 219. Et præter argumenta pro ea ibi allata, probatur Primò, quia ad Roman. 1. de Gentibus idololatris dicitur, quòd meritò à Deo puniãtur: *Quia quod notum eſt Dei* (id eſt cognitio Dei) 8

Rom. 1.

mani

manifeſtum eſt in illis: Deus enim illis manifeſtauit. Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas: ita vt ſint inexcuſabiles. Vbi clarè docet, neminem ab hac cognitione excuſari.

Pſal. 18. Secundò, quia Pſal. 18. dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamētum. Non ſunt loquelæ, neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines terræ verba eorum.* Vbi docet, cælos ac ſidera ita Dei maieſtatem & virtutem omnibus annunciare, vt nemo ſit ad quem eorum vox ſiue doctrina non perueniat. Tertiò, quia Sapient. 13. 14. & 15. Baruch. 6. & Iſaiæ 44. fuſiſſimè & grauiſſimè culpantur, ac demonſtrantur inexcuſabiles, qui relicto cultu veri Dei, falſos deos colunt: ergo nulli eorum ſunt excuſabiles. *Sapient. 13. 14. 15. Baruch 6. Iſaia 44.*

9 Quartò, quia experimur nobis naturaliter eſſe inditos quoſdam ſtimulos, quibus ad agnoſcendum & timendum Deum incitamur; ita vt grauibus peccatis obnoxij, quantumcumque ea ſint ſecreta, nec timeant ne ab hominibus puniantur, tamen intus ſemper ſint inquieti, & punitionem horreant; & quantumcumque conentur hos conſcientiæ motus penitus extinguere, & ſibi certò perſuadere nullū eſſe Deum, qui ſcelera puniat; tamen id numquam poſſunt ita aſſequi, vt planè quieti eiuſmodi ſtimulis non agitentur. Vnde etiam nullæ fuerunt vmquā nationes tam rudes ac barbaræ, quæ non habuerint aliquod numen, quod colerent, quódque timerent ſuis peccatis offendere. Nec his obſtat quòd multæ gentes colant falſos deos, quia hoc faciunt temerè, & ſine diligenti examine: nam ſi adhiberent tantam diligentiam, quantam rei magnitudo requirit ad inquirendam veritatem, facilè, præſertim Dei adiuuante gratia poſſent videre, eos, quos colunt, non eſſe deos. Quod vel inde patet, quia ij ipſi ſemper ſuis diis aliqua adſcribunt, quæ euidentiſſimè cum vera deitate pugnant, vnde etiam in Scripturis ſuprà citatis dicuntur planè inexcuſabiles.

10 Secunda difficultas eſt, vtrùm illi qui naturaliter agnoſcunt eſſe vnum Deum habentem prouidentiam rerum humanarum, ſemper peccent, ſi id fide ſupernaturali non credant. Quidam apud Bañez 2. 2. q. 10. art. 1. dub. 1. §. *Sequitur ſecundò.* id videntur aſſerere. Et poteſt probari Primò, quia eiuſmodi fides eſt etiam talibus neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medij, & abſolutè ab omnibus haberi poteſt; quia ſi illi, qui eam non habent, non ponerent impedimentum gratiæ, quam Deus ex parte ſua omnibus offert, facilè poſſent illis rebus fide diuina aſſentiri: ergo tales peccant iis ita non aſſentiendo. *Bañez.*

Secundò, quia cui concionator fidem ſufficienter annunciat, vt poſſit ei credere, peccat ſi ei non credat fide diuina: atqui, vt ait D. Auguſtinus l. 15. de Trinit. cap. 4. non ſolùm diuinorum librorum auctoritas, aut Euangelij præcones, ſed omnis creatura nobis creatorem noſtrum, eiúſque prouidentiam annunciat. Quod maximè verum eſt, ſi iungamus Dei internam illuſtrationem, quam ſuo tempore non deſinit omnibus immittere, qua eos ad talem ſui cognitionem, qualis ad ſalutem requiritur, excitat: ergo omnes, qui hac cognitione ſiue fide carent, hoc ipſo grauiter peccant. *Auguſt. Omnis creatura nobis Deum eiuſque prouidentiam annunciat.*

Tertiò, quia Scripturæ num. 8. allatæ, & præſertim Sap. cap. 13. arguunt idololatras, non ſolùm quia idola coluerunt pro Deo, ſed etiam quia non habuerunt talem Dei cognitionem, qualis ad ſalutem requiritur. Sapiens enim ait: *Vani ſunt autem omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei, & de his quæ videntur bona non potuerunt intelligere eum qui eſt, neque operibus attendentes agnouerunt quis eſſet artifex:* atqui ſcientia Dei quam in nobis requirit, eſt ipſa fides, ſine qua omnis alia noſtra cognitio hîc inutilis eſt; vnde etiam de ea ſcientia cap. 15. ait: *Noſſe enim te conſummata iuſtitia eſt,* (id eſt via ad eam iuſtitiam) *& ſcire iuſtitiam & virtutem tuam radix eſt immortalitatis:* ergo Sapiens ibi arguit eos omnes, qui non habuerunt fidem diuinam vnius veri Dei. *Sap. 13.* *Sap. 15.*

11 Contrarium tamen tenet Bañez ſuprà: nam docet illos idololatras adorando plures deos peccare quidem contra ius & lumen naturæ, quæ docent id eſſe illicitum, non tamen peccare contra fidem ſi de ea nihil audierint. quod falſum eſſet ſi peccarent non credendo fide diuina contrarium: quare ipſe debet tenere eos non peccare in eo præciſè quòd non credunt fide diuina eſſe vnum Deum. *Bañez.*

12 Conclvsio I. Eſſe aliquem Deum qui res humanas gubernat, quémque ideo tenemur colere & reuereri, poteſt quidem ab iis, qui hoc numquam audierunt, aliquantulo tempore dum primò incipiunt vti ratione, inuincibiliter ignorari, non tamen notabiliter longo tempore. Hæc videtur aperta ſententia Vaſquez 1. 2. diſput. 122. num. 3. & Sanchij libr. 1. de Præceptis cap. 16. num. 33. & Peſantij 2. 2. q. 10. art. 1. diſp. 4. concluſ. 2. vbi hanc concluſionem docent de præceptis decalogi, inter quæ primum eſt de agnoſcendo & colendo Deum. *Poteſt quis breui tempore, non tamen longo Deum inuincibiliter ignorare. Vaſquez. Sanchez. Peſantius.*

Prior pars probatur, quia, etſi poſſit ex creaturis cognoſci Deum eſſe, & res noſtras gubernare; tamen hoc non eſt ita cuiuis obuium ac facile, quin aliquo ſerio ſtudio ac ingenij contentione ad hoc opus ſit; quare facilè fieri poteſt, vt homini rudi hac de re nihil audienti, cùm primùm ad vſum rationis peruenerit, aliquo tempore nulla ea de re incidat cogitatio, ſaltem ita vehemens ac efficax, vt eum ſufficienter excitet, vt ſeriò de ea cogitet; nam pueri vix vmquam per ſe ſerias cogitationes ſuſcipiunt.

13 Dices, Hinc ſequitur talibus pro eo tempore eſſe impoſſibile iuſtificari, quia hoc fieri nequit ſine fide vnius Dei. Reſpondeo negando conſequentiam: quia etſi Deus talibus non inſpiret quouis tēpore tales illuſtrationes, aut internos inſtinctus, qui immediatè ſufficiant ad Dei cognitionem ex creaturis conſequendam tamen numquam deſinit iis ſuis tēporibus, prout iudicat expedire, dare aliquos inſtinctus, quibus incitantur ad vitanda ea, quæ ſciunt eſſe mala; quibus ſi benè vterentur, daret iis gratiam vlteriorem, qua tandem ſufficientem Dei cognitionem acquirerent, & ad iuſtitiam peruenirent: ex illo igitur vt ſummum ſequitur, non eſſe quouis inſtanti, aut etiam intra exiguum tempus immediatè in omnium poteſtate contritionem elicere, aut alia ratione ad iuſtificationem ſe diſponere. Quod nihil abſurdi continet, quia inde nullo modo ſequitur non eſſe abſolutè & moraliter, ac ſecundùm communem modum loquendi in cuiuſuis ratione vtentis poteſtate peruenire ad iuſtitiam, ſi velit auxiliis à Deo ipſi ſubminiſtratis bene vti. Nec etiam hinc ſequitur, illis de quibus in concluſione agimus, ignorantiam rerum fidei imputari ad culpam, eò quòd ferè aliqua eorum culpa accidat quòd eiuſmodi cognitione careant: quia quamuis peccent non bene vtendo gratia quam Deus de facto iis dat, ſiue faciendo ea quæ ſciunt eſſe mala, atque ita maiorem Dei gratiam, qua ſenſim ad fidem peruenire poſſent, impediant; tamen quia neſciunt ſe hanc ea ratione impedire, huius carentia non eſt iis ad culpam imputabilis. *Tali tamen non eſt impoſſibilis ſalus.*

14 Secunda pars probatur rationibus allatis pro 2. opinione n. 8. & 9. & cōfirmatur, quia, etſi fortè Deus eiúſque prouidentia non ita clarè ac euidenter in creaturis eluceat, vt quiuis quantumuis rudis poſſit ea ex his certò cognoſcere; tamen creaturæ dant facilè cuiuis aliquam anſam ſuſpicandi eſſe aliquem Deum omnia gubernantē; præſertim cùm naturaliter ſit *Creaturæ facilè cuiuis iniiciūt aliquam ſuſpicionem Dei.*

ſit nobis aliqua inclinatio ab auctore naturæ indita, quæ nos ſæpe excitat ad iudicandum aliquod eſſe numen, à quo res omnes pendeant & gubernentur; vt probat 4. argumentum allatum numer.9. quem naturalem inſtinctum Deus etiam ſua gratia ac interna illuſtratione ſolet iuuare, ita vt nũquam aliquem diu relinquat ſine aliqua eiuſmodi cognitione; habita autem ſemel eiuſmodi cognitione cùm res hæc grauiſſima ſit ſtatim homo obligatur ſeriò ingenium ſuũ intendere vt poſſit veritatem cognoſcere: quod ſi faciat, Deus eum vlteriùs iuuabit. Quia tamẽ, vt dixi, in pueris qui recẽter ad vſum rationis peruenerunt, eo quòd illa ætas præſertim in rudioribus ſit naturaliter minùs capax vt ex ſe ſine alterius inſtructione ſerias cogitationes ſuſcipiat, naturales illi inſtinctus ad Deum ſeriò inquirendum tenues ſunt, & facilè aliis cogitationibus ita obruuntur, vt illi hos vix aduertant, aut ſuper eos non reflectant, ſicut nec circa vllam aliam ſeriam cogitationem: ideóque vt ad talem cogitationem ſeriò ſuſcipiendam efficaciter excitarentur, opus eſt ſingulari Dei illuſtratione, quam ipſe non ſemper dat: hinc facilè fieri poteſt vt breui tempore eiuſmodi cognitione inculpabiliter careant.

Habens aliquam Dei ſuſpicionẽ tenetur ſtatim ſeriò de eo inquireſe.

15 Nota, Peſantium ſuprà putare, aliquos poſſe etiam longo tempore inuincibiliter putare Deum non eſſe aliquid diſtinctum à cælo, aut ſole: quia multi philoſophi id putarunt, quanto magis rudiores id credent, qui ſpiritualia aut diſtincta ab iis quæ ſenſu percipiũt concipere nequeunt? Sed hoc videtur repugnare Sapientiæ 13. vbi de iis, qui ſolem vt Deum adorant, dicitur eos eſſe quidem minus inexcuſabiles, quàm eos qui lapides adorant, ſed tamen iis nullo modo ignoſcendum eſſe, nec poſſe abſolutè excuſari: *Si enim tantum potuerunt ſcire, vt poſſent æſtimare ſæculum: quomodo huius Dominum non faciliùs inuenerunt?* Quare etſi fortaſſe hi aliquandiu poſſint inuincibili ignorantia laborare, credendo aliorum auctoritati, dicentium ſolem eſſe Deum; id tamen non poteſt eſſe diuturnum. Nam etſi fortè aliqui rudes & ſimplices, atque ita facilè aliis credentes, ſi ſibi omnino relinquerentur, poſſent fortè tota vita ſua inuincibiliter credere ſolem eſſe Deum, quia ſuos principes & ſacerdotes audiunt id docẽtes: ſecus tamen dicendum eſt, ſi ſpectemus Dei prouidentiam omnes homines occultis quibuſdam inſtinctibus ad veri Dei cognitionem trahentem, quos ſi ſequerentur, & prout iis impelluntur veritatem diligenter quærerent, eam Dei auxilio facilè reperirent; vt etiam Peſant. ſuprà in fine illius concluſionis docet.

Sap.13.

Ignorantia credentium ſolem eſſe Deum nequit diu eſſe inuincibilis.

Peſantius.

16 Ex his facilè erit reſpondere ad argumenta contraria: nam ferè alterutram partem noſtræ concluſionis probant. Ad primum poſitum n.7. Reſpondeo id ſolùm probare, tales homines non poſſe ſubitò veram Dei cognitionem aſſequi, ſed opus iis eſſe diligenti aliqua conſideratione ac inquiſitione. Item eos per ſe non poſſe omnino certam eiuſmodi cognitionem aſſequi: cum quo optimè id ſtat, quod nos aſſeruimus & probauimus, ſcilicet eos non poſſe diu eſſe ſine aliqua Dei ſuſpicione, aut etiam probabili aliqua cognitione; qua habita ſtatim ſumma diligentia tenentur veritatem inquirere. Quod ſi fecerint, Deus, qui ipſos ad huiuſmodi inquiſitionem excitat, eos etiam iuuabit vt poſſint veritatem certò aſſequi.

Quare aliqui ſiant athei.

Ad ſecundum, reſpondeo hoc non prouenire ex rei obſcuritate ac cognitionis difficultate, ſed ex eorum prauitate, quæ eos occæcat, & quia, vt meliùs poſſint ſuis cupiditatibus indulgere, optarent Deum nullum eſſe, id ſibi quantum poſſunt perſuadent. Quamuis, vt ſuprà dixi, id ſibi numquam ita perſuadeant, vt omnem ſcrupulum ſiue dubitationem ſibi poſſint eximere.

Numquam ſunt ſine ſcrupulo.

17 Ad tertium, nego maiorem loquendo de claritate reſpectu noſtri, ſiue in ordine ad inuincibilem ignorantiam: nam, etſi per ſe loquendo, ſit æquè manifeſtum falſos illos Gentilium deos non eſſe veros deos, quàm ſit euidens verum aliquem Deum eſſe; tamen per accidens illud faciliùs à rudioribus poteſt ignorari. Quia homo naturaliter magis inclinatur ac incitatur, vt credat eſſe aliquem Deum, quàm vt credat illos falſos deos, non eſſe veros deos: vnde fit vt hoc faciliùs omnino ignoret. Quod experientia etiam ſuadet; longè enim plures videmus firmiter credere aliquod idolum eſſe Deum, quàm ſint qui firmiter credant nullum omnino eſſe Deum.

Facilius eſt credere falſos deos eſſe verè deos, quàm nullũ Deum eſſe.

Reſpondeo Secundò, nego minorem: nam, vt patet ex argumentis allatis num.8. videtur fieri non poſſe, vt quis notabili tẽpore inuincibiliter credat ligna, lapides, crocodilos, & ſimilia eſſe verè deos: nam Scripturæ ibi citatæ abſolutè dicunt tales eſſe inexcuſabiles: quod non eſſet ita generatim verum, ſi aliqui id credentes laborarent diu ignorantia omnino inuincibili, quia hæc ſimpliciter excuſat à culpa. Dictæ tamen Scripturæ non ſunt ita intelligendæ, quaſi non poſſit fieri vt peruenientes ad vſum rationis, breui tempore eiuſmodi veritatem penitus ignorent: nam de hoc caſu Scriptura non agit, ſed apertè agit contra eos, qui poſt perfectum rationis vſum in iis erroribus perſeuerant; prout faciebant illæ gentes, quas ibidem taxauit.

Ex his etiam patet reſponſio ad argumenta poſita num. 8. quatenus contra nos videntur facere: ſolùm enim probant aliquem vtentem perfectè ratione non poſſe diu eiuſmodi inuincibili ignorantia laborare: quod nos etiam aſſeruimus.

Conclvsio II. Non ſolùm illi laborant infidelitate culpabili, qui diu omnino ignorant eſſe aliquem 18
verum Deum qui res noſtras curat, ſed etiam ij qui id dubitanter credunt; res enim tanti momenti, ſummúſque honor Deo debitus omnino exigunt vt ſtatim ac aliquo modo nobis perſuademus, aut etiam ſuſpicamur eſſe talem Deum, veritatem diligentiſſimè inquiramus, eique cognitæ firmiſſimè adhæreamus, parati potiùs omnia pati quàm eam negare. Vnde omnes vtentes perfectè ratione iudicamus atheos, ac impios eos eſſe qui de ea vel leuiter dubitant.

Dubitantes de Deo culpabiliter ſunt infideles.

Conclvsio III. Qui quantum poteſt firmiſſimè 19
ſibi perſuadet Deum eſſe, ac habere prouidentiam rerum humanarum, etſi ſine fide ſupernaturali nequeat iuſtificari, tamen ex eo præciſè quòd fortè ea careat, non peccat niſi ſciat eam ſibi eſſe ad ſalutem neceſſariam, ſeque ea carere, ac negligat adhibere ea media quæ nouit ad eam acquirendam eſſe neceſſaria: vt contingit in iis qui ſaltem valdè probabiliter ſciunt ſolam noſtram fidem eſſe veram, & tamen ob reſpectus humanos, nec eam exteriùs profitentur, nec ſeriò animum applicant vt interiùs ei ſeriò adhæreant. Illi autem qui numquam de noſtra fide quidquam audierunt, cùm nullo modo poſſint ſuſpicari eiuſmodi fidem ſupernaturalem ſibi eſſe neceſſariam, aut ſe eam conſequi poſſe, quantumuis aliis ſuis peccatis ſint cauſa, cur Deus iis non infundat fidem, eóſue interiùs magis illuminet, atque hac ratione poſſint dici ſua culpa ea carere; tamen non peccant per hoc præciſè quòd ea careant, ſiue quòd eam non acquirant: quia ſicut hoc iis eſt omnino ignotum, ita etiam eſt iis inuoluntarium.

Poſſunt aliqui inculpabiliter carere fide theologica.

Et in hoc ſenſu puto eſſe veram ſententiam Bañez citatam num.11. quamuis ipſe plus videatur aſſerere, ſcilicet tales ſua idololatria non peccare contra virtutem fidei: quod non videtur dici poſſe, nam apertè peccant contra eam virtutem, quæ nos obligat ad veram de Deo cognitionem habendam, & ad reſpuenda ea omnia, quæ illi cognitioni aduerſantur: hæc autem virtus eſt ipſa fides. Nec eos excuſat quòd ignorent

nos

nos teneri fide diuina credere vnum ſolum Deum eſſe colendum, quia ſufficit eos facilè poſſe ſcire, nos teneri hoc aliqua fide ſiue cognitione nobis firmiter perſuadere.

20 Ad primum argumentum poſitum num. 10. nego conſequentiam: tales enim quando nihil omnino de neceſſitate fidei audiuerunt, excuſantur à culpa per ignorantiam, vt iam oſtendi. vide etiam dicta diſp. 14. num. 224.

Ad ſecundum, reſpondeo, ſi is cui aliquis annunciat myſteria fidei hæc crederet ea ratione, qua ea per gratiam quam de facto habet, credere poteſt, etſi hic actus non eſſet ſupernaturalis in ſubſtantia, & conſequenter nec ſufficiens ad ſalutem, ipſe non peccaret per hoc præciſè quòd ea non crederet fide ſupernaturali. Nec refert quòd fortè ob alia ſua peccata careat gratia ad fidem ſupernaturalem requiſita; ſi enim ipſe omnino ignoret hanc gratiam ſibi eſſe neceſſariam, aut ſe eam peccatis ſuis impedire, tota hæc carentia eſt ei inuoluntaria; atque ita in hoc caſu maior illius argumenti eſt falſa.

21 Quia tamen iis, quibus homines expreſsè fidem annunciant, iiſdem ſolent etiam annunciare qua ratione debeant credere, ſcilicet propter Dei auctoritatem, & quòd ad hoc indigeant diuina gratia, quæ hominum peccatis impeditur; fieri communiter non poteſt, vt eiuſmodi conciones audientes laborent ex hac parte aliqua ignorantia inuincibili: imò numquam accidit vt ipſi ex parte ſua conētur verè credere prout concionator annunciat eſſe credendum, & prout verè in eo caſu tenentur, ſcilicet præciſè propter teſtimonium Dei, quin Deus, qui nobis ex parte ſua numquam deeſt, iis ſufficientem gratiam impertiatur, vt fide ſupernaturali credant. Secùs autē eſt in iis, quibus Deus ſolùm annunciatur per irrationabiles creaturas, quæ non exprimunt qua ratione ipſi debeant credere, aut quòd indigeant gratia ſupernaturali: quare hi facilè poſſunt hoc ignorare. Credo tamen eos, qui non habent huius rei veram fidem diuinam, ea communiter carere ex aliqua ſua culpa contra fidem: vt quia culpabiliter adhærent alicui alteri errori fidei contrario; aut quia non conantur ea ſinceritate & firmitate credere Deum eiuſque prouidentiam, atque ipſi per præſens Dei auxilium id poſſent ac tenentur facere: nam ſi facerent hac ex parte quod in ſe eſt, Deus iis non deeſſet. Et hoc vt ſummum probant Scripturæ allatæ in 3. argumento; & fortè Auctores illius opinionis nihil aliud volunt.

DVBIVM III.

Vtrùm infidelitas ſit in intellectu vt in ſubiecto?

22 HOc dubium breuiter hîc ſoluendum eſt, vt faciliùs infrà dicenda intelligantur. Ad hoc autem D. Thomas 2.2. qu. 10. art. 2. reſpondet, infidelitatem eſſe in intellectu ſicut in proximo ſubiecto, in voluntate autem ſicut in mouente intellectum ad infidelitatem. ſicut etiam fides eſt in intellectu prout mouetur à voluntate. Quare ſicut actus voluntatis vnà cum aſſenſu fidei quem imperat, eſt moraliter vnus actus, cuius tota formalis libertas, & conſequēter tota ratio formalis bonitatis & meriti conſiſtit in actu voluntatis: ita etiam actus infidelitatis oritur ex actu voluntatis, & actu intellectus, (aut ſi conſiſtat in mera priuatione, componitur ex priuatione vtriuſque actus vel habitus) totaque ratio formalis peccati & demeriti conſiſtit in actu voluntatis, ſaltem interpretatiuo, quo infidelitas intellectus eſt voluntaria.

D. Thom.

Infidelitas culpabilis eſt partim in intellectu, partim à volūtate.

23 Dices, Quando aliquis voluntariè dubitat de aliquo articulo fidei ſufficienter ſibi propoſito, vt poſſit eum credere: item quando aliquis habens claram demonſtrationem alicuius articuli fidei, in voluntate ita eſt actualiter affectus, vt illum articulum quantumuis ſufficienter ſibi propoſitum, vt eum fide diuina credat, nollet tamen ita credere, niſi haberet illam demonſtrationem; vterque peccat peccato infidelitatis ſine vllo errore, aut priuatione actus intellectus, præſertim quando dicta fiunt eo tempore, quo illi non tenentur elicere actum fidei. ergo infidelitas non ſemper conſiſtit in intellectu vt in ſubiecto.

Reſpondeo, nego ſecundam partem antecedentis: nam tam ille qui voluntariè dubitat de articulo fidei ſufficienter ſibi propoſito, quàm is qui ſtatuit eundem non credere, niſi haberet claram eiuſdē demonſtrationem, habent verè iudicium prauum in intellectu contrarium fidei: nam prior iudicat illum articulum eſſe dubium, ſiue non eſſe omnino certum. hoc ipſo enim quo de aliqua re dubitamus, iudicamus eam eſſe dubiam, ſaltem reſpectu noſtri, ſiue nos non habere ſufficientem rationem eam firmiter credendi: tale autem iudicium reſpectu articuli fidei mihi ſufficienter propoſiti apertè contrariatur virtuti fidei, quæ me tunc obligat, vt iudicem illum articulum firmiſſimè credendum eſſe, aut ſaltem vt non iudicem contrarium.

Dubitās de aliqua re iudicat eam eſſe dubiā.

Secundus autem iudicat illum articulum non eſſe ſibi credendum immediatè propter auctoritatem Dei: 24 nam hoc ipſo quo actualiter eſt ita affectus, vt nollet illi articulo aſſentiri, niſi haberet eam demonſtrationem, actu vult ei non credere niſi propter eam demonſtrationem, ſaltem tamquam propter obiectum formale partiale; & conſequenter vult ei non credere, præciſè & immediatè propter Dei teſtimonium. quod ſine dicto iudicio facere non poſſet. Niſi enim intellectus iudicet aliquid eſſe faciendum, aut omittendum ſaltem implicitè, ſcilicet iudicando eſſe bonum ſiue commodum id facere aut omittere, voluntas (quæ non poteſt ferri niſi in aliquod bonum, ſaltem vtile aut delectabile iudicatum tale) non poteſt id poſitiuè velle facere aut omittere. Quare vt voluntas poſitiuè ſtatuat alicui articulo fidei ſufficienter propoſito numquam credere immediatè ob auctoritatem diuinam, intellectus debet priùs iudicare ex aliquo capite eſſe bonum eum numquam ita credere, ſcilicet quia iudicat aut eum non eſſe à Deo reuelatum, aut Deo reuelanti non eſſe credendū, ſiue Deum non eſſe dignum fide, (quæ iudicia continent apertum errorem contra fidem) aut ſibi ob aliquem finem eſſe vtile numquam Deo credere, ſaltem in illa materia; quod iudicium, præſertim quando efficax ac deliberatum eſt, apertè repugnat aſſenſui fidei, qui cum eo non poteſt conſiſtere, continètque implicitum contemptum auctoritatis Dei, ac fidei. ſicut qui iudicat ſibi violandum eſſe præceptum Dei ob lucrum, aut ſimilem cauſam implicitè, & ſecundùm moralem conſiderationem contemnit Dei præceptum, ei præferendo lucrum: ſicut cenſeretur contemnere aliquem principem, qui ipſi plebeium præponeret.

DVBIVM IV.

Quænam infidelitas, & qua ratione fidem expellat?

HAc in re ſatis conſtat Primò, fidem non expelli per quoduis peccatum contra virtutem fidei: 25 nam qui legendo libros hæreticos exponit ſe periculo peruerſionis peccat contra fidem, & tamen eam non amittit. Secundò, eam non expelli per ſolam infidelitatem ſecundùm quid, ſiue quæ conſiſtit in mera priuatione etiam voluntaria actus fidei, quem quis

Non quiuis peccās contra fidē, hāc amittit.

tenetur elicere: aliàs enim qui culpabiliter aliqua myſteria fidei ignoraret, perderet fidem, quod cõſtat eſſe falſum. Tertiò, errorem contra fidem hanc non expellere quamdiu verè procedit ex ignorantia, quantumuis vincibili, quamdiu adeſt ſincera voluntas credendi contrarium ſtatim ac ſufficienter conſtabit id eſſe credendum, ſiue id tanquam tale ab Eccleſia proponi; quia talis error cùm non ſit pertinax, non facit errantem hæreticum, vt oſtendam dubio 7.

Error verè procedẽs ex ignorantia etiam culpabili non deſtruit fidem.

26 Ex quo infertur, vt infidelitas aliqua fidem expellat, requiri Primò, vt ſit poſitiua, quia merè priuatiua eam non expellit. Secundò, vt fidei ita repugnet, vt cum eius actu circa idem obiectum nequeat conſiſtere: quamdiu enim ipſi ita non repugnat, ſicut poteſt conſiſtere cum eius actu, ita multò magis cum eius habitu. Tertiò, vt ſit ſufficienter voluntaria, de quo agam dub. 7.

Quæ requiratur vt infidelitas expellat fidẽ.

Poteſt autem eiuſmodi infidelitas eſſe quadruplex. Primò, quando quis credit aliquem articulum fidei eſſe falſum, quem ſcit à Catholicis credi, aut qui aliàs ei ſufficienter eſt propoſitus vt poſſit eum vera fide credere. Secundò, quando quis aliquid credit, quod ſcit à Catholicis, ſiue ab Eccleſia tamquam fidei repugnans damnari; quia tunc fidem implicitè negat. Tertiò, quando quis voluntariè dubitat de aliquo articulo fidei ſibi ſufficienter propoſito. Quartò, quando aliquis ſecum deliberatè ſtatuit numquam credere articulos noſtræ fidei, aut omnes, aut aliquos; quantumuis ob euidentiam rationum ſiue notarum, quibus fidei veritas ei probatur, illis articulis poſitiuè non diſſentiat iudicando eos non eſſe veros. Sed hoc vix poteſt contingere, niſi in eo qui Deum omnino auerſatur, vt fit in damnatis.

Quadruplex infidelitas fidem expellit.

27 Hi autem omnes actus ita directè cum fide theologica pugnant, vt cum ea, ſiue cum eius actu etiam implicito circa idem obiectum nequeant conſiſtere. quod de tribus primis actibus clarum eſt. Nam fieri nequit vt ſciens credam aut aliquid eſſe falſum, aut id quod ſcio ei repugnare eſſe verum, aut etiam de eo dubitem, & ſimul firmiter credam id eſſe verum. Item elicientes dictos actus interpretatiuè ſiue ſecundùm æſtimationem moralem faciunt Deum mendacem, vt oſtendi diſput. 9. num. 56. & 74. atque ita euertunt quodammodo obiectum formale fidei. Eliciens autem quartum actum nullo modo poteſt ſimul habere voluntatem credendi eos omnes articulos fidei præcisè propter auctoritatem Dei, à qua tamen aſſenſus fidei neceſſariò dependent. vnde vlteriùs ſequitur, aſſenſum fidei nullo modo poſſe ſimul cum eiuſmodi voluntate circa eos articulos conſiſtere.

28 Dices, Qui aliquem ex tribus prioribus actibus elicit, non negat expreſsè hanc propoſitionem, *Quidquid Deus reuelauit eſt verum, & propter eius teſtimonium firmiſſimè credendum*: ergo dum illos elicit poterit hanc ſimul explicitè credere, præcisè propter Dei teſtimonium, & conſequenter implicitè credet illam propoſitionem circa quam errat. Confirmatur, quia fides implicita poteſt circa idem obiectum conſiſtere cum errore ex ignorantia etiam vincibili profecto, vt ſuprà dictum eſt: atqui dictos actus eliciens errat ex aliqua ignorantia, quia ideo dictum articulum non credit, quia putat à Deo non eſſe reuelatum: ergo poteſt circa eundem ſimul cum tali actu habere implicitam fidem.

29 Ad argumentum, nego conſequentiam, ſi loquamur de fide quæ ſit vera virtus theologica: nam, etſi talis fortè poſſit aliqua ratione illam propoſitionem, aut etiam aliam quam fatetur à Deo eſſe reuelatam, credere, quia à Deo reuelata eſt (qua de re ſatis dixi diſput. 14. dub. 2.) tamen hic actus non feretur in ſuũ obiectum modo omnino infallibili, vt oſtendam nu. 32. Nec procedet ex pio & omnino ſincero affectu erga primam veritatem, qualis neceſſariò requiritur ad imperandum verum actum virtutis fidei theologicæ; quo ſcilicet voluntas ita intellectum ſubijcit primæ veritati, vt hic paratus ſit credere quidquid ei tamquam à Deo reuelatum ſufficienter ad credendum proponitur qualem affectum nullo modo habere poſſunt qui ita errant: nam ſi eſſent dicto modo erga primam veritatem affecti, crederent etiam illum articulum circa quem errant, cùm ijs ſit ſufficienter propoſitus. vnde etiam ſequitur, eos habere etiam aliquem defectum immediatè ſiue intrinſecè in ſuo aſſenſu intellectus. quia ſicut ipſe actus voluntatis quo iſti volunt credere Deo reuelanti, non extẽdit ſe ſimpliciter ad generatim credenda ea omnia, quæ à Deo nobis reuelata ſunt, ſed ſolùm ad ea credenda, quæ ipſi tamquam à Deo reuelata probauerunt: ita etiam intellectus ab illa voluntate neceſſariò pendens non credit illam propoſitionem, *Quidquid Deus reuelauit, eſt verum*, omnino generatim, ſed cum aliqua virtuali limitatione ad ea, quæ ſuo iudicio credenda probauerit.

Ad confirmationem, nego maiorem generatim 30
ſumptam: nam etſi fides poſſit conſiſtere cum aliquo errore ſibi contrario orto ex ignorantia, non tamen poteſt conſiſtere cum quouis eiuſmodi errore, & ex quauis ignorantia profecto.

Pro quo Nota, me dupliciter poſſe aliquid vincibiliter ignorare. Primò, propriè, quando ſcilicet hîc & nunc verè non adeſt mihi ſufficiens ratio cognoſcendi veritatem, ſiue cùm ignoro veritatem mihi inſufficienter propoſitam vt poſſim eam cognoſcere, etſi id mea culpa fiat, quia nolo eam prout debeo inquirere. Et hæc ignorantia poteſt conſiſtere cum abſoluta voluntate aſſentiendi ipſi veritati, quandocumque mihi ſufficienter proponetur. quod etiam poteſt contingere in ignorantia affectata, vt oſtendam dub. 7. concl. 5.

Dupliciter poſſum aliquid vincibiliter ignorare.

Secundò, minùs propriè, quando ſcilicet ipſa veri- 31
tas eſt mihi ſufficienter propoſita, ita vt facilè poſſem eam cognoſcere, ſi ad hoc vellem conſiderationem intendere: ſed ex affectu erga errorem contrarium id negligo, aut etiam poſitiuè nolo facere. Et tunc potiùs erro ex defectu conſiderationis, & ex praua voluntate, quàm ex vera ignorantia, quæ requirit in intellectu carentiam ſpecierum, quæ cognitionẽ poſſunt gignere; aliàs poſſemus dici ignorare ea, quæ habitualiter ſcimus, quando de iis actu non cogitamus; præſertim ſi ex illa inconſideratione circa ea erremus. Quando autem obiectum aliquod fidei ita alicui eſt propoſitum, vt teneatur illud credere, non deſunt ei ſpecies, ex quibus poſſet veram cognitionem elicere, ſi vellet ijs attentè vti, ſed ſolùm deeſt ſufficiens conſideratio.

Ad maiorem igitur confirmationis iſtius, Reſpondeo fidem poſſe conſiſtere cum errore nato ex ignorantia, quæ cauſatur ex defectu ſufficientis propoſitionis obiecti credendi, ſiue hic defectus ſit erranti voluntarius, ſiue non: ſecus tamen eſſe de errore nato ex ignorantia obiecti ſufficienter ad credendum propoſiti. Qui enim hanc habet, non tam ignorat illud eſſe credendum, quàm id ſcire non vult. quæ magis adhuc patebunt ex dicendis.

Cum quali errore ex ignorantia nato poſſit aut nõ poſſit fides cõſiſtere.

Ex his patet Primò, quomodo intelligendum ſit 32
quod docent D. Thom. 2. 2. quæſt. 5. art. 3. Valentia ibidem diſput. 1. quæſt. 5. puncto 3. & quidam alij, ſcilicet hæreticum errantem circa vnum articulum non poſſe retinere fidem circa alios, quia tollit ſibi quodammodo obiectum formale fidei, ſiue efficit vt hoc apud eum non vigeat: hoc enim fit Primò, quia, vt dixi diſputat. 9. numer. 56. talis interpretatiuè facit Deum mendacem, atque ita quantum eſt in ſe, tollit primam veritatem. Secundò, quia ratione illius praui affectus

D. Thom. Valentia.

Qua ratione hæreticus ſibi tollat obiectũ formale fidei.

affectus voluntatis intellectus efficitur non paratus in omnibus quãtum ratio poſtulat ſe auctoritati Dei ſubiicere,eáque ratione ſiue ea regula, quam ipſa veritas præſcripſit,in credendo dirigi:ſed in hoc ſequitur proprium iudicium, ac prauum voluntatis affectum,atque ita non eſt aptus infallibiliter primæ veritati adhærere: ideóque etiam veros articulos quos credit,modo fallibili credit,& hac ex parte obiectum formale fidei deſerit,non adhærendo ei,prout exigit, illúdque in ipſo ſuum vigorem amittit. vide dicta diſp.14.n.49.& 52.

33 *Diſſentiens pertinaciter vni articulo fit inhabilis, vt credat reliquos.* Patet Secundò, qua ratione dicti omnes actus directè pugnent cum vero actu fidei, non ſolùm circa idem obiectum,ſed etiam circa omnia credenda,reddendo eum qui eos elicit omnino inhabilem ad verum actum fidei eliciendum,quamdiu illis erroribus adhæret. Quia nimirum directè tollunt voluntatem integrè & abſolutè ſubiiciendi intellectum primæ veritati,& infallibili ipſius in aſſenſu fidei directioni; atque ita reddunt intellectum ineptum,vt infallibiliter primæ veritati immediatè propter ſeipſam adhæreat.Et hac ratione hic error differt ab errore eorum, qui errant circa obiecta fidei nondum ſibi ſufficienter ad credẽdum propoſita;quòd hi retineant rectum erga primam veritatem affectum, & ſaltem implicitè verè credant omnia myſteria fidei,etiam ea circa quæ ita errant:ſecùs in vtroq; eſt in aliis,vt patet ex dictis.

34 *An hæreſis expellat habitum fidei phyſicè.* His poſitis eſt difficultas, qua ratione illi actus recenſiti n.26.expellant habitum fidei,an ſcilicet phyſicè propter repugnantiam,quam cum eo habent,ita vt naturaliter ſimul cum eo nequeant conſiſtere; an ſolùm demeritoriè, ſiue ex voluntate Dei ſubtrahentis ſuum concurſum? Quidam aſſerunt omnem actum hæreſeos priore modo expellere fidem.Ita Caiet.2.2. q.5.a.3.Bañez ibid.& alij. *Caietan. Banez.* Probatur Primò,quia omnis eliciens talem actum ſibi tollit obiectum formale fidei, ſcilicet primam veritatem nobis res fidei per miniſterium Eccleſiæ reuelantem:atqui qui tollit ſibi obiectum formale alicuius habitus, tollit ſibi ipſum habitum,quia hic ſine ſuo obiecto formali à quo ſpeciem accipit, eſſe nequit:ergo eliciens tales actus tollit ſibi habitum fidei.

Secundò, quia omnis hæreticus deſerit infallibilem propoſitionem Eccleſiæ,circa articulos fidei: atqui qui hoc facit,non habet obiecta fidei ſibi applicata per propoſitionem Eccleſiæ:ergo non poteſt circa ea habere fidem.

Tertiò,quia aliàs dicendum eſſet, quòd fides per hæreſim tantùm tolleretur demeritoriè,& ex Dei voluntate ſiue decreto: atqui hoc dici nequit: ergo dicendum eſt quòd tollatur naturaliter ratione phyſicæ oppoſitionis cum actu hæreſeos.Minor probatur,quia aliàs habitus fidei deberet multò magis tolli per odiũ Dei,quia hoc eſt grauius peccatum,quàm ſit hæreſis. Item deberet potiùs tolli in eo,qui verè interiùs credens omnia noſtræ fidei myſteria eſſe vera, tamen ex ambitione aut ſimili cauſa multis hæreſim perſuadet, quàm in eo, qui in veram hæreſim internam ab aliis ſeductus incidit;quia hic minùs peccat contra fidem, quàm ille:atqui illa ſunt falſa: ergo etiam falſum eſt id ex quo ſequuntur.

35 *Hæreſis ſolum moraliter expellit fidem.* CONCLVSIO. Dicti actus non tollunt habitum fidei ex natura rei, ſed ſolùm aut demeritoriè, aut ratione cuiuſdam diſpoſitionis, actibus veræ fidei repugnantis,reddẽdo nimirum ſuum ſubiectum ineptum ad habendam veram fidem actualem, iuxta dicta n.26.& 32.atque ita mouendo Deum,vt concurſum ſuum habitui ſubtrahat,qui ſtatuit eum in ſimilibus non conſeruare. Ita Scotus in 3.diſtin.23. quæſt. vnica §. *Ad primum*, verſu *Ad aliud*. Gabriel ibid.q.2. a.3.dub.2.Suarez in 3.p.to.3.qu.63. in explicatione a.5.§. *Quartus ſenſus*.Malder.2.2.qu.5.a.3.in reſponſ. *Scotus. Gabriel. Suarez. Malder.* *Coninck de act. ſupernat.* ad 1.& ad 4.Lorca ſect.1.diſp.33.nu.9.iuncta ſect.5. diſp.22.n.8.& 9.& alij cum iis. *Lorca.*

Probatur Primò,quia actus hæreſeos, aut alterius infidelitatis neque per ſe formaliter & immediatè poteſt expellere habitum fidei, neque etiam effectiuè, ſiue generando in nobis aliquem habitum habitui fidei repugnantem,qua ratione expelluntur habitus acquiſiti per actus contrarios,ergo nullo modo poſſunt eum natura ſua,ac phyſicè expellere. Prior pars antecedentis probatur,quia actus non contrariantur per ſe formaliter & immediatè habitibus,ſed ſolùm ratione habitus à ſe producti,vt communiter omnes fatentur. Secunda pars probatur,quia habitus naturales non repugnãt infuſis,ſed poſſunt cum iis in eodem ſubiecto ſimul conſiſtere etiam in gradu intenſo,vt patet in eo qui poſtquam intenſos habitus infuſos fidei,ſpei,caritatis,aliarúmque virtutum meritis ſuis acquiſiuit,labitur in grauiſſima peccata infidelitatis, deſperationis, &c.diúque in iis perſeuerans intenſos eorum habitus acquirit, & poſtea ſubitò per attritionem cum Sacramento, & actus fidei & ſpei remiſſos iuſtificatur:qui, vt oſtendi to.2.de Sacram. diſp.2.dub.20.recipit omnes habitus infuſos in eodem gradu quo eos antè amiſit, cum aliquo gratiæ augmento; & tamen, vt patet experientia, habitus vitiorum acquiſitos, ferè æquè intenſos retinet: atque ita eo caſu in gradu intenſo habet habitus infuſos virtutum,& acquiſitos vitiorum contrariorum. 36 *Actus non cõtrariãtur formaliter habitibus. Habitus naturales non repugnant infuſis.*

Secundò,quia alias habitus fidei intenſus non poſſet corrumpi per vnicum actum remiſſum infidelitatis, vt patet in aliis habitibus, qui phyſicè per actus contrarios corrumpuntur:illud autem apertè eſt falſum;ergo & id vnde ſequitur.

Tertiò,quia contraria ſentẽtia nullo probabili fundamento nititur, vt patebit ex ſolutione obiectorum.

Ad primum argumentum poſitum n.34. Reſpondeo Primò, in maiori ſupponi falſum, ſcilicet obiectum formale fidei eſſe primam veritatem reuelantem myſteria fidei per miniſterium Eccleſiæ;nam Eccleſiæ auctoritas ac teſtimonium nullo modo conſtituunt obiectum formale fidei, nec Deus modò nobis per eam quidquam de nouo reuelat:ſed priùs reuelata nobis infallibiliter explicat, ac credenda proponit,& poſſum fide theologica multa credere ſine reſpectu ad propoſitionem aut auctoritatem Eccleſiæ,vt ſi quæ mihi alia ratione ſufficienter ſunt propoſita,aut etiam priuatim reuelata. vide dicta diſp. 9. n.65. Reſpondeo Secundò,nego minorem: nam habitus nec conſtituitur nec pendet intrinſecè ex obiecto ſuo formali, ſed ſolùm ratione ſuorum actuum, ſiue vt poſſit hos elicere. nam aliàs qui profundè dormit, aut vi morbi omni ratione & ſenſu deſtituitur,perderet ſtatim omnes ſuos habitus, quia non retinet eorum obiectum formale,cùm de eo nullo modo poſſit cogitare.Patet tamen tales nullo modo perdere ſuos habitus,ſed ſolùm non poſſe pro eo tempore iis vti. Item ſequeretur, eum qui ob aliquam turbationem & defectum rationis, aut alia ex cauſa inculpabiliter crederet Deum poſſe aliquando mentiri, ſtatim amiſſurum habitum fidei, quia tolleret ſibi eius obiectum formale;illud autem omnino abſurdum eſt. 37 *Habitus per ſe immediatè in conſeruari non pẽdet à ſuo obiecto formali.*

Ad ſecundum, Reſpondeo Primò, nego conſequentiam, quia talis ſi aliud non obeſſet, poſſet ſibi obiectum fidei alia ratione applicare ob alias fidei notas iudicando id eſſe credibile, atque ita illud credere.Reſpõdeo Secundò,id vt ſummum probare,talem dum in ſua opinione perſiſtit, reddere ſibi impoſſibilem omnem verum actum fidei theologicæ. quod ob dicta ſuprà libenter concedimus,ſed inde non ſequitur,eum amittere habitum fidei,quia ipſius error non repugnat habitui fidei,ſed ſoli actui. 38

Ad tertium,nego minorem,eiúſque probationem: nam

Vt peccatū mereatur ablationem alicuius habitus infuſi, non tam ſpectatur eius grauitas quā repugnantia cum illius actibus.

nam vt aliquis actus mereatur ablationem habitus fidei, aut etiam alterius habitus infuſi, in eo non tam ſpectatur grauitas malitiæ ipſius, quàm directa cum actibus illius habitus repugnantia, ita vt homo per eum voluntariè ſe conſtituat in eo ſtatu, in quo nequit actus illius habitus elicere. quod reſpectu habitus fidei fit per omnem & ſolum actum infidelitatis, iuxta dicta ſuprà. Et ideo etiam quia actus ſpei nequit elici ſine fide, hinc ſpes non ſolùm per deſperationē, ſed etiam per infidelitatem perditur. & caritas amittitur per omne peccatum mortale, quia actus caritatis nequit conſiſtere cum vllo actuali peccato mortali; quia aliàs deberet quis ſimul amare Deum ſuper omnia, & aliquid aliud ſupra Deum: nam qui peccat mortaliter, aliquid amicitiæ Dei præfert; atque ita illud amat præ Deo: apertè autem implicat me ſimul actualiter amare Deum ſupra omnia, & aliquid aliud ſupra eum. Quæ clariùs patebunt ex dicendis diſp. 25. dub. 1.

Cur ſpes per infidelitatem & caritas per omne peccatū mortale perdatur.

DVBIVM V.

Vtrùm infideles poßint exercere aliquos actus moraliter bonos, an verò contrà omnes eorum actiones liberæ ſint peccata?

39 NOta nos hîc non quærere, vtrùm aliquod opus verè moraliter bonum, & ex nulla circumſtantia malum fieri poſſit ſine gratia, hoc enim ad 1. 2. pertinet; ſed an tale opus fieri poſſit, atque adeò de facto aliquando fiat ab homine infideli, ſiue id fiat ex auxilio gratiæ, aut ſine illo.

Bellarm.

Multi ex noſtris hæreticis (quos citat Bellarm. lib. 5. de gratia & libero arbr. cap. 4. quibuſque ex parte aliqui aliquando Catholici aſſenſerunt) putarunt infideles, aut etiam omnes exiſtentes in peccato mortali, nullam poſſe facere actionem moraliter bonam, ſed omnem eorum actionem eſſe verum peccatum. Primò, quia Iſaiæ cap. 1. & 66. Deus dicit incenſum & ſacrificia malorum Iudæorum ſibi eſſe abominationem, ſeque ea odiſſe, & offerentes bouem ſibi eodem loco eſſe ac mactantes canem ac carnem ſuillam; quæ prohibita erant offerri. Item Matth. 7. dicitur arborem malam non poſſe bonos fructus facere; & ad Roman. 14. *Omne autem quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Ad Titum 1. *Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum.* Ad Heb. 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*: ergo ſine fide nulla poſſunt fieri opera, quæ Deo placeant, & conſequenter nec bona. Secundò, quia D. Auguſt. variis locis, & præſertim lib. 4. contra Iulian. c. 3. fusè docet, omnes actiones Gentilium, quantumuis videantur laudabiles, fuiſſe peccata ac vitia. Eundem ſequuntur Fulgentius lib. de Incarn. c. 25. & Proſper l. 1. de Vocat. gent. c. 7. Tertiò, quia, vt dicitur Luc. 11. cuius oculus, id eſt intentio, eſt nequam, totum eius corpus, id eſt opera omnia ipſius, erunt nequam & tenebroſa: atqui intentio infidelis in omnibus operibus eſt nequam; nam cùm ſe & ſua omnia ſemel obtulerit ad honorem idoli, donec eam intentionem reuocet, cenſetur omnia ſua facere in honorem idoli.

Iſaiæ 1. & 66.
Matth. 7.
Rom. 14.
Titum 1.
Hebr. 11.
Auguſt.
Fulgentius.
Proſper.
Lucæ 11.

40 CONCLVSIO. Certum omnino eſt exiſtentem in peccato, aut etiam infidelem poſſe exercere aliquam veram virtutem moralem, quæ in ſe nullo modo ſit verè mala ac vitioſa. Probatur Primò, quia eſt communis omnium Theologorum Secundò, quia hæc propoſitio quæ eſt 25. inter damnatas: *Omnia infidelium opera ſunt peccata, & philoſophorum virtutes ſunt vitia*, eſt damnata à duobus Pontificibus; quæ tamen ſecundùm ſententiam negantium opera indifferentia in indiuiduo eſſet neceſſariò vera, ſi ipſi non poſſent facere opus aliquod verè moraliter bonum. Quidam dictam propoſitionem aliter referunt, ſcilicet hoc modo: *Ad pelagianiſmum reiicienda eſt illa ſententia, Omnia opera infidelium ſunt peccata*, &c. dicúntque in quibuſdam Bullæ exemplaribus ita haberi. Sed eſt aperta menda. Nam, vt patet ex aliis ſententiis ibidem damnatis, præſertim 22. 27. & 36. & libro ipſius Auctoris de virtutibus impiorum cap. 4. & 5. fuit clara illius Auctoris ſententia, omnia infidelium opera eſſe peccata. Quare illa verba, *Ad pelagianiſmum reiicienda eſt illa ſententia*, ad priorem propoſitionem referuntur. Sic enim habet Bulla: *A vanis & otioſis hominibus ſecundùm inſipientiam philoſophorum excogitata eſt illa ſententia, Hominē ab initio ſic conſtitutum, vt per dona naturæ ſuperaddita fuerit largitate conditoris ſublimatus, & in Dei filium adoptatus: & ad pelagianiſmum reiicienda eſt illa ſententia*; ſequitúrque, *Omnia infidelium*, &c. Idem ex lib. Auctoris de prima hominis iuſtitia c. 8. ex quo hæc ſententia ſumpta eſt, clariſſimè patet.

Tertiò, quia infideles ſæpe quibuſdam ſuis operibus Deum ad miſericordiam ſibi exhibendam aut aliqua dona conferenda excitarunt. Exod. 1. quia obſtetrices timuerunt Deum (ſcilicet nolendo ſecundùm præceptum regis interficere infantes Hebræorum) ædificauit eis domos, id eſt dedit eis magnam poſteritatem. Item 3. Reg. 21. & Ionæ 3. Deus placatus pœnitentia Achab & Niniuitarum merita ſupplicia diſtulit. Hinc Daniel c. 4. ſuadet Nabuchodonoſori, vt peccata ſua eleemoſynis redimat: ergo opera illa infidelium erant bona, quia aliàs Deo non placuiſſent, nec iis fuiſſet motus, vt operātibus aliqua bona conferret.

41 Infideles ſæpe ſuis operibus aliqua à Deo impetrant.
Exod. 1.
3. Reg. 21.
Ionæ 3.
Daniel 4.

Quartò, quia nulla poteſt aſſignari ratio cur infidelis non poſſit, vel ex inſtinctu naturæ, vel ex Dei præueniente gratia aliqua bona opera facere. Imò, vt docet D. Aug. de Spiritu & littera c. 27. difficillimum eſt aliquem eſſe tam malum, vt nulla vmquam bona opera faciat.

Auguſt.
Difficulter aliquis eſt tam malus vt nihil boni faciat.
42

Ad locum Iſaiæ, Reſpondeo ibi ſacrificia ac ſolemnitates Iudæorum dici Deo odibilia, & abominationes, non ex ſe, ſed ratione intentionis offerentium, & circumſtantiarum in quibus fiebant. Quia ſcilicet Iudæi putabant ea ſibi ſufficere ad iuſtitiam, & vt Deum ſibi ſeruarent placatum, quantumcumque aliàs grauiſſimis ſceleribus ſe inquinarent; atque ita eorum fiducia in peccatis perſeuerabant, ac ſi per illa ſufficienter mundarentur, ita vt perſeuerantibus ea offerre nulla peccata deberent ad culpam aut pœnam à Deo imputari. vnde Deus ſubiungit, ſe eos ſacrificantes & orantes non auditurum, quia manus eorum plenæ erant ſanguine; iubétque eos priùs animum mundare à vitiis, ſi velint exaudiri.

Ad locum Matth. Reſpondeo Chriſtum ibi vocare arborem malā hæreticos ac falſos doctores, & ſolùm docere ex eorum doctrina non poſſe naſci bonos fructus, ſiue per eam mores non poſſe corrigi, ſed peruerti; atque ita eorum opera non quidem neceſſariò omnia, ſed maxima ex parte eſſe mala: & ſi quæ bona ſint, illa non naſci ex illa doctrina, ſed aliunde. Similiter cap. 12. ait, arborem, id eſt hominem inuidum (de tali enim ibi loquitur: nam agit cōtra Iudæos ſua miracula ex inuidia calumniantes) non poſſe facere fructum bonum, id eſt, non poſſe aliqua bona dicere aut facere proximo, ſed ſemper malè de eo loqui: non quòd hoc ſit omnino neceſſarium, ſed quia vix vmquam aliter fit vnde rationem reddit; *Quia ex abundantia cordis os loquitur.* quod communiter accidit, non tamen neceſſariò ſemper.

Qua ratione arbor mala in Euangelio dicatur nō poſſe facere fructus bonos.

Ad locum Pauli ad Roman. Reſpondeo fidem ibi accipi pro conſcientia, & dicitur fieri ſine fide, quod fit contra conſcientiam opinantem aliquid eſſe peccatum. Et clarum quidem eſt eiuſmodi factum con

Sine fide fieri dicitur quod cōtra conſcientiam fit.

contra conſcientiam eſſe peccatum. ſed hoc nihil contra nos facit.

43 Quomodo mundis dicatur omnia munda eſſe & immundis immunda.

Ad locum ex epiſtola ad Titum, Reſpondeo Apoſtolum ibi nihil aliud velle, quàm Chriſtianos habentes mundas conſcientias non coinquinari comedendo cibos lege veteri prohibitos, prout quidam hæretici conabantur iis perſuadere; & contrà illis hæreticis coinquinatam & peruerſam habentibus conſcientiam, nullos cibos eſſe mundos, quia omnes ſumunt cum diſcrimine à lege præſcripto, & cum intentione hanc tamquam obligantem obſeruandi, & eius obſeruationem aliis perſuadendi, & ita omnium ciborum eſu ob malam illam intentionem coinquinantur: de his enim ſolis ibi Apoſtolus agit, vt patet ex textu.

44 Ad locum ex epiſtola ad Hebr. Reſpondeo ſolùm probare hominem ſine fide non poſſe placere Deo, quia infidelitas ineſt homini quamdiu non credit, atque ita eum inficit; non tamen ineſt ſingulis eius operibus, atque ita non inficit ſingula.

Ad Auguſtinum, reſpondent aliqui eum dicere omnia opera infidelium eſſe peccata, quia communiter talia ſunt, eò quòd ex mala intentione fiunt, etiamſi aliquando contrarium accidat, vt ſcilicet aliquod opus bene faciant: quia tamen hoc rarum eſt, non æſtimatur.

Sed hoc non ſatisfacit. Primò, quia S. Auguſt locis citatis ſæpe abſolutè dicit nullam omnino poſſe eſſe virtutem ſine fide, & omnia opera infidelium eſſe peccata; idque probat non quia difficile iis eſt habere bonam intentionem, ſed quia Apoſtolus docet, omne quod non eſt ex fide eſſe peccatum (putat enim fidem ibi accipi pro fide theologica) certum autem eſt nullum infidelis opus eſſe ex fide theologica. vnde dicto capite ſub finem ait: *Per hoc diſce eum qui non facit opera bona intentione fidei bona, hoc eſt eius quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus, quod illis velut membris, operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt plenum nigredine peccatorum.* Quæ notanda ſunt, quia inde ſenſum Auguſtini infrà colligemus.

Auguſt.

45 Secundò, quia ibidem ſuperiùs cùm docuiſſet non eſſe veras virtutes quæ exercentur vt ſeruiatur auaritiæ aut commodis temporalibus, ſiue quæ propter hęc fiunt, ſubdit: *Quæ autem nulli rei ſeruire volunt* (id eſt, quæ non ob alium finem, ſed ob intrinſecam honeſtatem exercentur) *neque ipſæ veræ ſunt; veræ quippe virtutes Deo ſeruiunt*, &c. Item lib. 19. de Ciuit. c. 25. *Nam licet, ait, à quibuſdam tunc veræ & honeſtæ putentur eſſe virtutes, cùm ad ſeipſas referuntur, nec propter aliud expetuntur; etiam tunc inflatæ ac ſuperbæ, ideóque non virtutes, ſed vitia iudicandæ ſunt.* Vbi apertè dicit, virtutes etiam ob intrinſecam bonitatem exercitas eſſe vitia. & rationem ſubdit: *Quia id neceſſario ſupra hominem eſt, quod nos facit beatè viuere.* quæ notanda ſunt ob infrà dicenda.

46 Pro reſolutione Nota Primò, Iulianum, alióſque Pelagianos putaſſe hominibus naturaliter ineſſe vim faciendi opera bona, quæque haberent non ſolùm rationem veræ virtutis moralis, ſed etiam vim merendi vitam æternam. vt oſtendi diſp. 4. dub. 4. vnde S. Auguſtino aliiſque negantibus nos ſine gratia poſſe eiuſmodi opera facere, ſolebant obiicere opera Ethnicorum, quos aiebant omni gratia deſtitutos perfectas virtutes exercuiſſe, vt probarent Chriſtianos ſine gratia poſſe exercere opera veræ virtutis, & quidem, vt dixi, meritoria vitæ æternæ; cùm hi haberent veram fidem, quam ſolam putabant Ethnicis deeſſe, quo minùs per ſua opera vitam æternam conſequerentur. Atque ita volebant horum opera ex ſe habere ſufficientem vim merendi vitam æternam, ſi ea facientes propter infidelitatem non fuiſſent huius conſequēdæ incapaces. Vnde D. Auguſtinus lib. 4. contra Iulianum

Auguſt.

cap. 3. eius hæc verba refert: *Cunctarum origo virtutum in rationali animo ſita eſt, & affectus omnes, per quos aut fructuoſè* (ſcilicet ad merendam beatitudinem) *aut ſteriliter boni ſumus.* Et infrà: *Horum igitur affectuum vis cùm inſit homini naturaliter, non tamen ad vnum finem in omnibus properat, ſed pro iudicio volūtatis cuius nutui ſeruiunt, aut ad æterna aut ad temporalia diriguntur.*

Nota Secundò, eos aſſeruiſſe in Ethnicis non ſolùm fuiſſe aliquos ſingulares actus virtutum, ſed virtutes ita iis infuiſſe, vt ab iis deberent abſolutè dici iuſti, adeò vt Iulianus voluerit Scipionem, Fabricium, & ſimiles fuiſſe verè iuſtos, ideóque eos non eſſe in damnatione æterna. Verba eius apud Auguſt. ſuprà ſunt: *Erūne ergo* (ſcilicet Fabricius, Scipio, Camillus,) *in damnatione æterna, in quibus erat vera iuſtitia?* Cui Auguſt. reſpondet. *O vocem impudentia maiore præcipitem! non erat inquam in eis vera iuſtitia, quia non actibus, ſed finibus penſantur officia.* 47

47 Iulianus putauit Scipionem & ſimiles non eſſe damnatos; ſed iuſtos.

Patres negātes nos ſine fide aut gratia poſſe aliquid boni facere, id negant ſecundùm ſenſū Pelagianorum.

Nota Tertiò, Auguſtinum, alióſque Patres contra eos diſputantes eiuſmodi propoſitiones, *Sine gratia, fide, aut caritate poſſumus exercere virtutes*, ſecundùm illorum ſenſum accepiſſe & negaſſe.

Reſpondeo igitur, quando Auguſt. aliique Patres contra dictos hæreticos diſputantes negant aliquem ſine fide aut caritate poſſe facere aliqua opera veræ virtutis, eos non negare ea opera ſecundùm ſe præciſè ſumpta poſſe eſſe ex obiecto & circumſtantiis verè bona (hoc enim ipſi apertè quandoque aſſerunt) ſed ſolùm negare ea habere perfectam rationem virtutis, ita vt operans ab iis abſolutè poſſit dici iuſtus, ac Deo placere, ac beatus eſſe, aut damnationem euadere. 48

48 Quo ſenſu Patres negent nos ſine fide poſſe actus bonos exercere.

Patet Primò, quia intendunt illud negare in ſenſu Pelagianorum, eo ſenſu hoc aſſerentium. Secundò, quia Auguſt. dicto cap. id probat Primò, quia animus infidelis fornicatur à Deo: ergo in eo non poteſt eſſe vera continentia. Secundò, *Abſit, inquit, vt in aliquo ſit vera virtus, niſi fuerit iuſtus; abſit autem vt iuſtus verè ſit, niſi viuat ex fide.* ac ſi dicat, infidelis non eſt iuſtus; ergo non eſt in eo vera virtus. Probat Tertiò, quia, etſi Ethnici bene definirent virtutem quòd ſit habitus naturæ modo ac rationi conſentaneus; tamen neſcierunt quid ſit conſentaneum liberandæ ac beatificandæ naturæ mortalium, quod per ſolum Chriſtum fieri poteſt, ideóq; iuſtus ex fide viuit. Vnde infert iuſtum per hoc omnibus virtutibus rectè ſapienterq; viuere, quia fideliter viuit, ſiue quia fidem in Chriſtum habet. Ac ſubdit: *Si ergo ad conſequēdam veram beatitudinē, quam nobis immortalem fides, quæ in Chriſto eſt vera, promittit, nihil proſint homini virtutes, nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes.* Et ſub finem capitis ait: *Aut certè quando ſaltem concedis opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non tamen eos ad ſalutem regnúmque perducere; ſcito nos illud* (id eſt eam rem) *bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, ſine Dei gratia, quæ datur per vnum mediatorem Dei & hominum, nemini poſſe conferri, per quod ſolùm homo poteſt ad æternum Dei donum regnúmque perduci*, &c. Vbi docet, ſolum illud opus poſſe dici verè bonum & opus virtutis quod conducit ad vitam æternam. Quibus etiam conſonant ſuprà citata ex l. 19. c. 25. de Ciuit.

Auguſt.

Probat ſuam ſententiam Quartò, quia ſi infidelis faceret opera verè bona, eſſet arbor bona, ac placeret Deo: atqui hoc eſt falſum, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Vbi etiam addit ideo opera infidelis eſſe mala, quia ea infideliter ac ſtulta & infideli voluntate facit. Quod non poteſt poſitiuè intelligi, quaſi ipſe omnia faciat ob finem repugnantem fidei: hoc enim per ſe patet eſſe falſum, & ab Auguſtino nullo modo intenditur, cùm, vt patet ex dictis, agat etiam de iis actibus quibus virtus non refertur ad alium finē, ſed exercetur ob ſuā intrinſecam honeſtatē, debet 49

igitur intelligi negatiuè, aut materialiter, quia ſcilicet infidelis non facit ea ex fide ac voluntate fideli, ſed voluntate quæ in ſe mala ac infidelis eſt.

50 *Quare Auguſtinus velit nulla opera infidelium eſſe bona, ſed omnia eſſe peccata.*

Ex quibus omnibus clarè patet, D. Auguſt. opera infidelium, omniúmque iniuſtorum, etiamſi ex obiecto & circumſtantiis honeſta ſint, ac propter ſuam honeſtatem expetantur, negare tamen eſſe verè bona & virtutes, quia non fiunt à volũtate abſolutè bona, atque ita vt operans poſſit abſolutè dici bonus; nec proſunt ad beatitudinem obtinendam. Item vocat ea mala ac peccata. Primò, quatenus quidquid aliquem defectum patitur poteſt dici malum ac peccatum: hi autem actus in hoc deficiunt, quòd fiant à voluntate in ſe non bona, ſed mala propter infidelitatem, atque ita non omnino perfectè, ſed aliquo modo malè fiunt. Secundò, quia opera, quantumuis in ſe bona, quæ fiunt à voluntate peccatis inquinata, & in ſua inquinatione permanente, ab hac quodammodo inquinantur; ſicut contrà quæ fiunt à voluntate caritate informata, ab hac exornantur. Ita apertè docet ſub finem capitis, vbi ait: *Diſce eum qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur, totum illud corpus, quod illis velut membris, operibus conſtat tenebroſum eſſe, hoc eſt plenum nigredine peccatorum.* Vbi alludens ad Matth. 6. v. 23. comparat intentionem ſiue voluntatem qua operamur oculo, & omnia noſtra opera vni corpori, quaſi varia eius membra, atque hæc omnia neceſſariò eſſe tenebroſa, quantumuis aliàs ſecundùm ſe videantur eſſe pulchra, ſi voluntas lumine fidei per caritatem operantis deſtituta cæca & tenebroſa ſit. Et eumdem loquendi modum quidam alij Patres eius ſectatores ſequuntur. Eadem etiam opera vocant mendacia, quia cùm talia appareant quæ hominem iuſtum ac Deo placentem efficiant, & hoc verè non faciant, quodammodo mentiuntur.

Cur Patres opera bona infidelium vocent mendacia.

51 Ad vltimum argumentum Reſpondeo; quidquid ſit de maiore, ſiue de ſenſu illius loci citati ex S. Luca, nego minorem. Nam non omnes infideles ſunt idololatræ, vt patet in Iudæis & hæreticis. Secundò quia non omnes idololatræ omnes ſuas actiones ad honorem idoli obtulerunt: multi enim hac de re numquam cogitarunt. Tertiò, quia, etſi hoc ſemel feciſſent, tamen non ſufficeret, vt omnes eorum actiones ſequentes cenſerentur ea intentione fieri; ſicut vt omnes noſtræ actiones verè cenſeantur fieri ex caritate, non ſufficit quòd ſemel intenderimus eas omnes ita facere.

DVBIVM VI.

Vtrùm infidelitas bene diſtinguatur in hæreſim, iudaiſmum & paganiſmum; & qua ratione hæc inter ſe diſtinguantur?

52 *D. Thom.*

D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 5. reſpondet eam rectè ita diuidi, idque probat, quia infidelitas conſiſtit in eo quòd quis renititur fidei (ſcilicet contrarium ei credendo.) quod tripliciter fieri poteſt. Nam infidelis vel renititur Chriſtianæ fidei nullo modo ſuſceptæ, & ſic eſt paganus; vel renititur fidei ſuſceptæ in figuris, & ſic eſt Iudæus, (Iudæi enim dum legem, eiúſque cæremonias ac Prophetas ſuſcipiunt, in quibus tamquam in figura noſtra fides continetur & prædicitur, etiam noſtram fidem in figura ſuſcipiunt;) vel tertiò renititur fidei in clara manifeſtatione, ſiue ſecundùm ſe ſuſceptæ, & ſic eſt hæreticus.

Iudæi noſtram fidem in figura ſuſcipiunt & profitetur.

53 Eſt igitur hîc difficultas Primò, quia illa diuiſio non videtur continere omnem infidelitatem. Primò, nam turciſmus non videtur ad vllam ex dictis pertinere, cùm ex omnibus aliquid credat. Secundò, quia dubitans de fide ad nullam ex his videtur pertinere. Tertiò, quia olim inter Iudæos quidam à fide errabant, quibus nulla ex dictis ſpeciebus conueniebat. Quartò, quia infidelitas philoſophorum Gentilium qui vnum Deum ex lumine naturæ admittebant, videtur debere diſtingui ab infidelitate eorum qui falſos deos colunt, aut etiam putant nullum eſſe Deum. Quintò, quia apoſtaſia eſt infidelitas, & ſub nulla ex his ſpeciebus continetur.

Sed dicendum eſt eam diuiſionem eſſe ſufficientem, quatenus directè continet omnes ſpecies infidelitatis, quæ hoc ſtatu rerum eſſe poſſunt; & quæ olim eſſe potuerunt, ad aliquam ex dictis poſſunt reduci.

Ad primum, Reſpondeo turciſmum ad paganiſmum pertinere, quia Turcæ nullo modo fidem Chriſtianam ſuſcipiunt; & quamuis quædam credant, quæ aut nos credimus, aut Iudæi credunt, ea tamen non credunt, vt à Chriſto dicta aut quatenus ad noſtram aut Iudæorum fidem pertinent, ſed quatenus à Mahomete dicta & probata ſunt. 54

Ad ſecundum, Reſpondeo dubitationem in fide non pertinere ad certam ſpeciem infidelitatis, ſed potiùs eſſe inſtar generis reſpectu omnium: nam qui dubitat ſimpliciter an tota noſtra fides ſit falſa, fit Paganus; qui verò dubitat an iudaiſmus verior ſit quàm noſtra fides, fit Iudæus: qui verò de paucis articulis dubitat reliquos credens, fit hæreticus. Idémque dicendum de apoſtaſia, prout enim apoſtata, vel omnino, vel ex parte à fide deficit, fit aut Paganus, aut Iudæus, aut hæreticus. ex quo patet ſolutio quinti argumenti.

Vbi Nota, apoſtaſiam propriè ſignificare receſſum ſiue abſiſtentiam ab aliquo, à verbo ἀφίςημι, id eſt abſiſto: ſumitur autem communiter pro receſſu à Deo. D. autem Thomas infrà q. 12. art. 1. docet, id tribus modis fieri poſſe. Primò, deſerendo obſeruationem mandatorum Dei, ſiue eius amicitiam; & ſic omnis peccãs mortaliter apoſtatat à Deo. Secundò, deſerendo Ordinem ſacrum quem quis ſuſcepit, aut Religionem quam profeſſus eſt. Tertiò, deſerendo fidem Catholicam; rarò autem in prima ſignificatione ſumitur, ſæpius in ſecunda, præſertim quando aliquis Religionem quam profeſſus eſt deſerit; propriiſſimè autem ſumitur in tertia: qui enim fidem deſerit omnino à Deo deficit, præſertim ſi eam omnino deſerat, tranſeundo ad Iudæos vel Turcas, ſiue Gentiles. & hos communiter ſolemus abſolutè vocare apoſtatas, diſtinguendo eos ab hæreticis, etiam iis, qui à fide defecerunt, quantumuis hi etiam verè apoſtatæ ſint. 55

Apoſtaſia quid ſit. *D. Thom.*

Ad tertium, Reſpondeo illorum infidelitatem non pertinere ad præſentem fidei ſtatum, atque ita non pertinere etiam directè ad hanc diuiſionem: reduci tamen ad hæreſim, quia illi deficiebant à fide quam pergebant quoad apparentiam profiteri, ſiue quam proteſtabantur ſe integrè profiteri; nam profitebantur ſe eſſe veros Iudæos, ſeque ſequi fidem traditam olim Moſi. In eiuſmodi autem defectione conſiſtit propriè hæreſis, vt infrà oſtendam. 56

Ad quartum, Reſpondeo vtrorumque infidelitatem tantùm materialiter & quoad maiorem aut minorem extenſionem diſtingui, ſicut infidelitas hæreticorum, quorum vnus plures articulos fidei negat quàm alter. Nam vtrique illi gentiles abſolutè à fide Chriſtiana totaliter recedunt, quantumuis aliqui in quibuſdam obiectis materialibus ei poſitiuè non repugnent, v. c. admittendo vnum eſſe Deum, & ſimilia; hæc tamen non credunt tamquam Chriſtiani, ſiue ob teſtimonium Chriſti etiam quoad externam apparentiam & profeſſionem: nullo enim modo profitentur ſe Chriſtianos eſſe. 57

Secundò, eſt difficultas in verbis D. Thomæ, præſertim in tertio membro, in quo ad hæreſim videtur requirere, vt quis deficiat à fide quam ſemel verè 58

ſuſce-

ſuſcepit,& aſſerere omnem qui ita deficit eſſe verè & propriè hæreticum,tametſi Iudæus aut Turca fiat. Et ita eum intelligunt Bañez & Caiet. 2. 2. qu. 10. a. 5. & probant,quia ſi talis ſit verè baptizatus manet Eccleſiæ ſubiectus, & poteſt tamquam hæreticus puniri: ergo eſt propriè hæreticus; ſed hæc conſequentia nulla eſt, quia omnis apoſtata ab Eccleſia ita puniri poteſt.

Bañez. Caietan.

59 *Lorca.* Lorca igitur ibidem num. 4. dicit hunc ſenſum D. Thomæ indignum eſſe. Et ſanè hic modus loquendi repugnat Primò, communi omnium ſenſui:nec enim ſolemus vocare tales hæreticos,ſed Turcas,aut Iudęos & verè tales ſunt, non minùs quàm alij qui numquam fuerunt Chriſtiani;nam vtrique eamdem omnino fidem profitentur:à fidei autem profeſſione dicitur quis Iudæus,Turca, aut hæreticus, & vt talis ſit omnino impertinens eſt, quòd antè fuerit Chriſtianus necne: ſicut vt aliquis iam ſit verè Catholicus, ſufficit quòd fidem Catholicam integrè verè credat ac profiteatur,& omnino impertinens eſt an ſemper talis fuerit,an verò aliquando fuerit Iudæus,Turca vel hæreticus.

Vt aliquis ſit Iudæus, Paganus aut hæreticus, ſpectãdũ eſt præſens eius fides, eáque quam antè profitebatur eſt impertinens.

Confirmatur, quia filij hæreticorum numquam baptizati, qui iam adulti parentum ſequuntur fidem, ſunt veri hæretici, etſi fidem Catholicam numquam vlla ratione aut ſuceperint, aut profeſſi ſint. Nam olim Manichæi quantumuis non baptizarentur, tamen à Patribus ſunt ſimpliciter dicti hæretici: & iam Anabaptiſtæ etiam ante baptiſmum, quem valdè adulti ſæpe ſuſcipiunt, ſimpliciter ſolent dici hæretici. Item ſi aliquis Turca aut Iudæus fieret Lutheranus,fieret verè hæreticus,cùm tamen numquam fuiſſet Catholicus.

60 *D. Thom.* Secundò, ille ſenſus repugnat apertè ipſi D. Tho. qu. 12. art. 1. ad 3. vbi docet, apoſtaſiam non ſumere ſpeciem ratione termini à quo receditur, ſed ratione termini ad quem tenditur,ſiue in quo ſiſtitur. Cuius ratio eſt, quia etſi apoſtaſia dicat determinatũ terminum à quo(nam omnis apoſtata à fide Catholica deficit) tamen non dicit determinatum terminum ad quem:nam poteſt Catholicus deficere,vel ad hæreticos,vel ad Iudæos,vel ad Paganos) ideóque ipſe docet apoſtaſiam non dicere determinatam ſpeciem infidelitatis; ſed circumſtantiam aggrauantem, quæ poteſt cuius infidelitati conuenire. quod ſecundùm alios falſum eſſet, ſecundùm quos omnis apoſtaſia à fide eſſet hæreſis,vt etiam Bañez ibid. admittit.

61 Probatur Tertiò,quia tam Scripturæ quàm Patres vt aliquis ſit hæreticus,requirunt vt profiteatur ſe eſſe Chriſtianum.nam Matth. 7. Chriſtus deſcribens hæreticos vocat eos falſos prophetas venientes ſub veſtimentis ouium; quia ſcilicet exteriùs profitentur ſe docere fidem Chriſti,vt docet D. Hieron. in hunc locum. Item Apoſt. 2. ad Timoth. 3. deſcribens hæreticos,ait eos habere ſpeciem veritatis (quia ſcilicet exteriùs fidem Chriſti profitentur)& virtutem eius abnegare. Hinc D. Ambroſ. lib. 7. in Lucam, *Nemo*, ait, *hæreticorum Chriſti nomen negat*. & D. Gregor. lib. 20 Moral. c. 9. docet, hæreticos ſub nomine Chriſti contra Chriſtum militare. Ex quibus clarè patet baptizatum abnegantem Chriſtum, eiúſque fidem non incidere in hæreſim,ſed in iudaiſmum aut paganiſmum.

Non eſt hæreticus qui non profitetur ſe Chriſtianum. Matth. 7. Hieron. 2. Tim. 3. Ambroſ. Gregor.

62 *Lorca. Malder.* Reſpondeo igitur cum Lorca ſuprà, & Maldero ibidem, D. Thomam dicere eos reniti fidei ſuſceptæ, qui negant aliquem articulum illius fidei, quam actu ſuſcipiunt ac profitentur; ſicut hæretici & Iudæi faciunt, qui vel expreſsè (vt hæretici) vel implicitè & in figura (vt Iudæi) profitentur Chriſtianam fidem eſſe veram eámque ſuſcipiunt,& tamen aliquos ipſius articulos negant.

Qua ratione diſtinguantur ſpecies infidelitatis.

Sunt igitur ex mente D. Thomæ & communi ſenſu hac ratione tres illæ ſpecies infidelitatis diſtinguendæ; quòd paganiſmus ita recedat à fide Chriſtiana, vt eam nullo modo profiteatur; iudaiſmus ita, vt eam profiteatur in figura, in ſe tamen eam neget;hæreſis verò eam in ſe profitetur, quoſdam tamen eius articulos negat. Quòd autem infidelis fuerit aliquando Catholicus,& iam ſit apoſtata,grauat quidem eius infidelitatem,non tamen mutat ſpeciem.

Tertiò,eſt difficultas, vtrùm dicta diuiſio ſit generis in veras ſpecies. Caietan. & Bañez ſuprà id affirmant. Quia qui fornicatur poſt profeſſionem caſtitatis,aut contractum matrimonium, committit peccatum alterius ſpeciei quàm is qui voto & matrimonio ſolutus fornicatur: ergo ſimiliter qui renititur fidei, quam ſemel profeſſus eſt, alterius ſpeciei infidelitatem committit,quàm alius. 63 *Caietan. Bañez.*

Sed hæc ratio peccat Primò, quia ſupponit dictas infidelitates per hoc diſtingui quòd aliquis deficiat à fide quam antea ſuſceperat, aut ab ea quam non ſuſceperat;quam refutaui. Secundò, quia ſupponit ſuſcipientem baptiſmum emittere verum votum ſeruandi fidem Catholicam,imò ſupponit Iudæum idem votum emittere implicitè (aliàs exemplum peccantis contra emiſſum à ſe votum caſtitatis nihil faceret ad rem;)illud tamen non eſt verum:nam cùm pueri baptizantur,aut à Iudæis circumciduntur, omnino ſunt incapaces emittendi voti. Nec ſufficit dicere eos emittere votum per alios, qui eos offerunt baptizandos aut circumcidendos; quia obligatio voti eſt omnino perſonalis,nec vllum ligare poteſt ſine ipſius proprio conſenſu;puer autem baptizatus aut circumciſus nec tunc nec aliàs in illud votum conſenſit, cùm illud numquam ipſi venerit in mentem, præſertim quando ante vſum rationis ad aliam religionem transfertur & in ea educatur, vt contingit quando pueri Chriſtianorum à Turcis rapiuntur & circumciduntur, aut in filiis hæreticorum. 64

Votum nullum ligat ſine proprio conſenſu.

Tertiò,quia,etſi admittamus tale votum,id tamen non inducet diuerſam ſpeciem infidelitatis,prout hæc opponitur fidei Catholicæ, ſed diſtinctum peccatum contra votum;ſiue peccatum infidelitatis, prout opponitur fidelitati in ſeruandis promiſſis: qua ratione etiam fornicatio contra votum, aut à coniugato facta in ratione luxuriæ eſt eiuſdem ſpeciei cum fornicatione ſoluti;ſed habet aliam ſpeciem peccati ſibi annexam contra virtutem religionis in priore caſu, aut contra iuſtitiam & reuerentiam Sacramento debitam quando fit à coniugato. 65

Dictam tamen opinionem ſequitur etiam Malderus ſuprà, eámque probat. Quia infidelitas non eſt ſpectanda ex eo quòd ſimpliciter fidei contradicat (nam aliàs Chriſtianus qui ex ignorantia inuincibili alicui fidei articulo contradiceret fieret infidelis) ſed ex eo quòd contradicat fidei per prædicationem propoſitæ:qui autem vna ratione contradicit fidei,quam alia ratione ſuſcipit ſiue profitetur,renititur fidei aliter ſibi propoſitæ,quàm is qui contradicit fidei numquam à ſe ſuſceptæ:ergo ille committit diuerſam ſpeciem infidelitatem: ſicut qui fornicatur contra votum caſtitatis, committit fornicationem alterius ſpeciei. Confirmatur, quia, vt dicitur ad Galat. 5. omnis qui ſe circumcidit fit debitor vniuerſæ legis ſeruandæ: ergo omnis qui aliqua ratione profitetur fidem, ſingulariter obligatur eam totam credere. 66 *Malder.* *Galat. 5.*

Sed nec hoc argumentum quidquam probat; nam Primò, minor eſt falſa: nam Turcæ aut Iudæo longo tempore inter Chriſtianos conuerſanti poteſt noſtra fides tam eſſe propoſita ac nota quàm hæretico, imò ſæpe magis. Item ſiue Chriſtianus deficiat ad hæreſim, ſiue ad iudaiſmum, ſiue ad turciſmum,renititur fidei eodem modo ſibi prædicatæ: & tamen non incidit in eandem infidelitatem, vt etiam Malderus fatetur. Secundò, neganda eſt conſequentia: quia ex antece- 67 *Malder.*

dente ſolùm ſequitur quòd vnus grauiùs altero peccet: ſicut quando duo in eandem hæreſim incidunt, quorum vnus longè maiorem fidei cognitionem habet quàm alter, prior deficit à fide aliter ſibi propoſita ac cognita, & tamen non committit infidelitatem diuerſæ ſpeciei, ſed grauiorem.

Exemplum autem de fornicante contra votum caſtitatis nihil facit ad rem, tum quia in fidei profeſſione non reperitur tale votum; tum etiam quia, etſi hîc eſſet tale votum, tamen non adderet infidelitati nouam malitiam contra fidem, ſed contra virtutem fidelitatis in ſeruandis Deo promiſſis.

68 Ad confirmationem Reſpondeo Primò, ſi aliquid probaret omnem infidelitatem baptizati eſſe eiuſdem rationis, quia baptiſmus propriè reſpondet circumciſioni; & per eum eiuſmodi obligatio maximè contrahitur.

Reſpondeo Secundò, Apoſtolum ad Galatas nōn velle omnem ſe circumcidentem verè obligari obſeruare omnem legem veterem; (hoc enim apertè cum veritate, & Apoſtoli doctrina tota illa epiſtola pugnat; & aliàs Iudæi baptizati aut Chriſtiani facti tenerentur totam legem Moſis obſeruare; quod abſurdiſſimum eſt;) ſed ſolùm velle eos ad hoc obligari ex conſcientia erronea, ſiue ex falſa ſuppoſitione, qua putabant ſe obligari circumcidi: nam poſito quòd lex eos obligaret ad circumciſionem, etiam obligaret ad integram ſui obſeruationem.

69
Lorca.
Turrian.

Quare cum Lorca ſuprà n.8.& Turriano diſp.50. dub.4.& aliis reſpondeo eam diuiſionem non eſſe generis in ſpecies propriè dictas, ſed lato modo, & ſecundùm quandam moralem æſtimationem ac ſimilitudinem cum veris ſpeciebus; quia, vt oſtendi, nullum eſt fundamentum dicendi contrarium.

Qua ratione diuerſæ infidelitates cōtineāt diſtincta ſpecie peccata in cōfeſſione explicanda.

Nota tamen, cùm omnis negatio fidei contineat aliquam blaſphemiam in Deum & fidem, prout diuerſi articuli negantur, ita committi diuerſas blaſphemias etiā ſpecie differentes, & grauiores aut leuiores, prout articuli, qui directè negātur, magis minúſue ad Dei diuinitatem, & honorem ſpectant. v.c. qui negat Chriſtum aut ſecundam perſonam eſſe verè Deum, grauiùs blaſphemat, & peccato alterius ſpeciei, quàm qui ſolùm dicit non eſſe ſeptem Sacramenta, aut non eſſe Purgatorium, quia illud longè alia ratione Deo eſt iniurioſum. Quare cùm dictæ ſpecies infidelitatis diuerſos fidei articulos negent, in confeſſione explicandæ ſunt, quando quis poſt baptiſmum in eas incidit. Imò idem dicendum quando quis in diuerſas hæreſes, aut in diuerſum paganiſmum incidit: grauius enim eſt Chriſtianum fieri omnino atheum, aut colere idola, quàm abnegata ſolùm fide Chriſtiana pergere colere vnum Deum.

70
Quænā infidelitas ſit aliis peior.
D. Thom.

Quartò, demum hîc eſt difficultas, quænam ex dictis infidelitatibus ſit peior. D.Thom. 2.2.q.10.art.6. reſpondet infidelitatem dupliciter poſſe conſiderari. Primò, ex modo renitendi fidei; Secundò, ex parte materiæ ſiue articulorum quos negat. Docétque ex priore capite peſſimam eſſe hæreſim: quia renititur fidei ſuſceptæ, ſiue ei quam ipſe hæreticus profitetur. Et hac etiam ex parte docet, iudaiſmum peiorem eſſe paganiſmo. Cōtrà verò ex ſecūdo capite docet, paganiſmum eſſe peſſimum, quia plurimos articulos fidei negat, & ſecundo loco iudaiſmum, tertio hæreſim.

Hæreſis peſſima infidelitas.
Chryſoſt.

Denique addit hæreſim abſolutè debere dici peſſimam infidelitatem. Aſtipulatur his D.Chryſoſt. hom. 50.ad populum Antioch. paulò poſt initium, vbi loquens de iis, qui dicunt ſe Chriſtianos, & tamen negāt futuram vitam, ait: *Numquam talem Chriſtianum dicam, ſed potiùs Gentilibus peiorem.* Idem aliqui etiam

Auguſt.

probant ex S.Aug.lib.21.de Ciuit.cap.25.vbi ait, *Cùm peior vtique ſit deſertor fidei, & ex deſertore oppugnator eius effectus, quàm ille qui numquam deſeruit* (ſcilicet fidem) *quam nunquam ſuſcepit.* Sed hic locus non probat directè intentum: nam D.Aug. ibi non comparat hæreticum Pagano, ſed hæreticum qui aliquando fuit Catholicus, cum alio hæretico qui numquam fuit Catholicus. Ratio tamen eius generatim probat, hæreticum à fide apoſtatā, peiorē eſſe Pagano non apoſtata.

Dicta tamen ſententia probatur. Primò, quia maiorem nobis facit iniuriam, qui ſimulans ſe nobis amicum nos oppugnat, quam qui apertè fatetur ſe nobis eſſe hoſtem. Item qui exteriùs profitetur ſe militem alicuius principis, & ſub eius ſignis latitans, eum tamen oppugnat, ipſiúſque arma in ipſum conatur conuertere, multò grauiùs in eum peccat, quàm apertus hoſtis: atqui hæretici profitendo Chriſti nomen, doctrinam eius ac amicitiam exteriùs ſimulant, eiúſque militiam profitentur, & interim occultè ſacris Scripturis, quæ Chriſti arma ac ſigna ſunt, abutuntur ad Chriſtum, eiúſque fidem oppugnandam: atque ita, vt docet D.Gregor.lib.20.Moral.c.9. ſub Chriſti nomine contra Chriſtum militant: ergo grauiùs in eum peccant, quàm ij qui apertè fatentur ſe non eſſe Chriſtianos. Vnde etiam in eos optimè conuenit illa querela Dauidis in perſona Chriſti pſal.54. *Quoniam ſi inimicus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique; & ſi is qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo. Tu verò homo vnanimis*, &c.

71
Qua ratione hæretici ſint peiores aliis infidelibus.
Gregor.
Pſal.54.

72 Secundò, quia cùm hæretici continuò ſacram Scripturam voluant, & myſteria fidei ſcrutentur, & eorum veram cognitionem profiteantur, eorum error in fide eſt communiter magis voluntarius ac inexcuſabilis, quia errant in re, quam dicunt ſibi perfectè notam; & aliis verbis expreſsè negant id, quod aliis implicitè profitentur eſſe verum: nam dum fatentur totam Chriſti doctrinam eſſe veram, implicitè etiam fatentur eam eſſe veram quam negant. Et hanc rationem inſinuat D.Chryſoſt. ſuprà, vbi cùm dixiſſet talem eſſe infideli peiorem, ſubdit: *In quo? in hoc quòd Chriſtum putans eſſe Deum ei non credit tamquam Deo. Impietas enim illa,* (ſcilicet Paganorum) *quandam habet conſequentiam* (id eſt, non ita vno modo negat, quod alio concedit) *qui namque Chriſtum Deum eſſe non credit, hunc nec illi credere neceſſe eſt; hæc autem impietas* (ſcilicet hæreticorum) *neque conſequentiā habet, Deum confiteri, & in his quæ dicit, eum fide dignum non cenſere.*

Chryſoſt.

73 Tertiò, quia hæretici communiter ferè ſunt à fide apoſtatæ, quia vel aliquando fuerunt ſimpliciter Catholici, vel ſaltem communiter baptizati ſunt, atque ita in militiam Chriſti, vt veri eius milites inſcripti verum militiæ Chriſtianæ ſignum ſiue ſacramentum ſuſceperunt; quare à fide contra ſuſceptum ſacramentum deficiētes, longè peiores ſunt aliis qui numquam fidei ſacramentum ſuſceperunt: vt docent non modò D.Aug.lib.21.de Ciuit. c.25. ſuprà citatus, ſed etiam D.Petr.epiſt.2.c.2.vbi de iis ait: *Facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus; melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum reuerti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato.*

Auguſt.
1. Petr.2.

Hæc vltima tamen ratio, atque etiam magna ex parte ſecunda conuenit etiam in eos, qui à noſtra fide ad Iudæos aut Turcas deficiunt, quare hi cæteris paribus peiores ſunt hæreticis; quia magis à Deo deficiunt.

DVBIVM VII.

In quo propriè conſiſtat hæreſis, ſiue quænam requirantur, vt aliquis ſit verè hæreticus?

74
Quid hæreſis apud profanos ſignificet.

NOta nomen hæreſis ex ſua prima origine ſiue inſtitutione ſignificare electionem, à verbo αἱρέομαι, id eſt eligo. Vnde deinde deriuatum eſt ad ſignifican

ficandam quamuis opinionem in quauis diſciplina, quam aliqui ſibi ſequendam eligebant; quæ dicebatur ſecta, quia eam aliqui ſequebantur, & hæreſis, eo quòd hi eam ſibi ſequendam præ aliis eligebant: qua ratione olim alia fuit ſecta ſiue hæreſis Peripateticorum, alia Stoicorum, &c. Sed apud Eccleſiaſticos ſcriptores hæreſis ferè in malam partem accipitur pro errore in fide, quem aliqui ſectandum ſibi diligunt. Quare fides Catholica ex duplici capite nequit dici hæreſis, Primò, quia non continet errorem. Secundo, quia in ea non eligimus quid nobis ſit ſequendum ſiue credendum (prout hæretici faciunt qui ſuo iudicio ſibi deligunt quæ credant aut non credant) ſed ea credimus quæ Deus nobis per Eccleſiam proponit credenda. Hîc igitur de hæreſi in hac vltima ſignificatione accepta diſputamus; quam varij variè definiūt, & quæ conditiones ad eam requirantur inter ſe diſſentiunt: de quibus nobis etiam diſputandum eſt. Prius tamen ponemus eas conditiones, de quibus inter omnes conuenit, aut quas iam ſuprà oſtendi ad hæreſim requiri, aut non requiri; & deinde eas explicabimus, de quibus dubitatur.

Quid apud Eccleſiaſticos.

75 Conſtat igitur inter omnes Primò, ad hæreſim requiri aliquem errorem in fide; vt patet ex dictis & communi hominum ſenſu: eos enim ſolos vocamus iam hæreticos, qui in fide errant. Secundò, hunc errorem debere aliquo modo eſſe voluntarium, ſiue vincibilem: nam qui inuincibiliter errat, nec fidem amittit, nec hæreticus dici poteſt, vt ex dicendis etiam clariùs conſtabit. Et ratio eſt, quia ſicut fides non conſiſtit in ſolo intellectu, ſed etiam in voluntate (volentes enim credimus:) ita hæreſis ei oppoſita etiam ex parte in voluntate conſiſtit, dicitque errorem voluntarium.

Quæ requirantur ad hæreſim.

76 Tertiò, hunc errorem debere eſſe pertinacem: nemo enim eſt verè hæreticus niſi in ſuo errore ſit pertinax. Patet Primò, ex D. Aug. qui Epiſt. 162. initio explicans illud Apoſtoli ad Titum 3. *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt eiuſmodi*; ait: *Sed qui ſententiam ſuam quamuis falſam atque peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt* &c. *parati corrigi cùm inuenerint* (ſcilicet veritatem) *nequaquam ſunt inter hæreticos computandi.* Item contra Manichæos citatus c. *Qui in Eccleſia.* 24. q. 3. ait: *Qui in Eccleſia morbidum aliquid prauúmque quid ſapiunt, ſi correcti vt ſanum rectúmque ſapiant, reſiſtant contumaciter, ſuáque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſunt.* In quibus locis ad hæreſim apertè requirit pertinaciā, non paratam corrigi. Item lib. 4. de Baptiſ. contra Donatiſtas c. 16. docet, ex errore credentem idem cum Photino tum primùm eſſe hæreticum, cùm manifeſtata ſibi doctrina Catholicæ fidei maluerit reſiſtere, & illud quod tenebat elegerit. Idem apertè docet Concilium Viennenſe relatum Clement. 1. de ſumma Trinit. §. 2. vbi docet eos eſſe hæreticos, qui pertinaciter contradicunt ibid. definitis.

Auguſt. *Titum.* 3. c. *Qui in Eccleſia.* *Concil. Viennenſ.*

77 Vbi Nota, quoſdam docere pertinaciam quidem requiri, vt aliquis ſit hæreticus: non tamen ad hæreſim. Sed hi abutuntur voce, non diſtinguentes hæreſim obiectiuam aut materialem à formali; illa poteſt eſſe in fideli inuincibiliter errante; hæc ſolùm in hæretico.

Pertinacia requiritur ad hæreſim formalem.

Requirunt præterea aliqui vt aliquis dicatur hæreticus, vt ſit baptizatus, aut ſaltem aliquando rectam fidem tenuerit: & omnem baptizatum contra fidem pertinaciter errantem volunt eſſe hæreticum, quantumuis totaliter à fide deficiat, & fiat Iudæus aut Turca. Sed vtramque partem refutaui ſuprà nu. 59. & 61. vbi oſtendi, vt aliquis errans contra fidem ſit hæreticus, & non potiùs Iudæus aut Paganus requiri vt non recedat totaliter à fide Chriſtiana, ſed Chriſtum confiteatur. & eſſe impertinens an aliquando veram fidem habuerit, vel baptizatus ſit, nec ne.

78 His poſitis, difficultas eſt Primò, in quo hæc pertinacia conſiſtat, ſiue qualis debeat eſſe, vt ad hæreſim ſufficiat?

Quæ requirantur, vt quis ſit pertinax in errore.

Vbi Nota, cum Vaſquez 1. 2. diſp. 126. n. 6. Valentia 2. 2. diſp. 1. qu. 11. puncto 1. diffic. 4. ad 2. & Sanchez l. 2. de Præcept. cap. 7. n. 3. 4. &c vbi alios multos citat, ad hanc pertinaciam non requiri, quòd quis velit directè obſiſtere auctoritati veræ Eccleſiæ fidem proponentis, vt patebit ex dicendis n. 118. aut quòd nolit credere id, quod certò nouit eſſe verum, ſiue de fide, aut à Deo reuelatum, aut à vera Chriſti Eccleſia credi: ſic enim aut nulli, aut vix vlli eſſent verè hæretici; nam communiter omnes putant id quod negant, eſſe falſum, & contra veram fidem, nec eſſe à Deo reuelatum, eámque Eccleſiam quæ hoc docet, non eſſe veram Eccleſiam. Sed ſufficere eos ſcire eam doctrinam; quam negant, doceri ab ea Eccleſia, quam tenentur ſcire eſſe veram Eccleſiam; aut quòd negent doctrinam ſibi aliàs ſufficienter propoſitam, vt teneantur eam credere.

Vaſquez. *Valentia.* *Sanchez.*

79 Vnde patet ab hac pertinacia non excuſari eos, qui parati ſunt credere, poſtquam ſufficientibus rationibus, quæ eorum intellectum omnino conuincant, iis fuerit probatum eam doctrinam eſſe de fide. Quia vt teneamur aliquid credere, non eſt opus vt hoc ita nobis probetur eſſe de fide, vt intellectus omnino conuincatur, ſed ſufficit id nobis ita proponi ac probari vt non poſſimus prudenter de eo dubitare. Ita Vaſq. ſuprà n. 9. & cum aliis Sanchez n. 6.

Vaſquez. *Sanchez.*

80 Eſt igitur hîc tota difficultas, vtrùm ad hanc pertinaciam ſufficiat errare contra fidem ex ignorantia vincibili, qua quis ignorat aliquid ab Eccleſia Catholica doceri.

Quidam id aſſerunt. Primò, quia in aliis omnibus peccatis ea, quæ committuntur ex ignorantia craſſa, ſunt eiuſdē ſpeciei cum iis quæ committuntur ſcienter. & qui ex tali ignorantia committit homicidium aut adulterium, eſt verus homicida aut adulter: ergo idem dicendum de hæreſi, ſiue errore contra fidem. Secundò, quia D. Aug. epiſt. 162. docet, errantem contra fidem non eſſe hæreticum, ſi diligenter veritatem inquirat: ergo cenſet eum eſſe hæreticum, qui eam non inquirit. Tertiò, quia talis peccat vera infidelitate, & amittit fidem, vt docet Trid. ſeſſ. 6. cap. 15. ergo vel peccat hæreſi, vel paganiſmo, &c. Quartò, quia aliàs ſequeretur, natos ex hæreticis in Germania & Anglia, ſequentes parentum doctrinam, non eſſe hæreticos, quia errant ex tali ignorantia. Ita Sotus in 4. d. 22. q. 2. a. 3. poſt 5. concl. caſu 1. & Lorca 2. 2. q. 11. diſp. 41. n. 15.

Auguſt. *Trident.* *Sotus.* *Lorca.*

81 Canus verò lib. 12. de Locis Theolog. cap. 8. verſu, *Illud deinde conſectarium eſt*; Petrus Nauarra de Reſtit. lib. 2. c. 4. p. 2. dub. 8. n. 208. & quidam alij volunt errantem contra fidem ex ignorantia affectata eſſe verè hæreticum. Primò, quia hæc ignorantia non minuit, ſed auget peccatum: ergo ſi is, qui ſcienter credit aliquid contrà fidem ſit hæreticus, etiam alter erit hæreticus. Secundò, quia talis errat ex electione, nec eſt paratus corrigi: ergo eſt hæreticus.

Canus. *Nauarr.*

Alij verò abſolutè negant talem eſſe hæreticum. ita Arragon. 2. 2. q. 11. art. 2. verſu, *Ad hæc argumenta.* Bañez ibid. verſu, *Sed quæret quis.* Azor to. 1. Moral. l. 1. c. 14. q. 9. Sairus in claui regia, l. 2. c. 9. n. 34.

Arragon. *Bañez.* *Azor.* *Sairus.*

82 Secundò, eſt difficultas, vtrùm dubitans de aliquo articulo fidei ſit hæreticus? Qua in re certum omnino eſt, eum qui inuoluntariè dubitat propter inuincibilem ignorantiam, aut quia inuitus tales dubitationis motus patitur, nullo modo eſſe hæreticum imò non peccare ſi illa ignorantia ſit omnino inuincibilis, aut ſi illis dubitationibus quantum tenetur reſiſtat.

An dubitās de fide ſit hæreticus.

Vbi

Sanchez. Quid dicēdum de patientibus motus dubitationis cōtra fidem, in quibus putant ſe peccare. Quid illis ſuadēdum.

Vbi Nota cum Sanchez l.2.de præcept. cap.7.pro ſcrupuloſis, eum qui patitur tales motus non poſſe eſſe hæreticum,quandiu iudicat ſe ob tales motus eſſe hæreticum,quia hoc ipſo iudicat rem circa quam illos motus patitur eſſe de fide. Quare tales non ſunt iudicandi peccare quādiu illi motus ipſis ſunt moleſti, ſiue quamdiu ægrè ferunt ſe eos pati. Meliùs autem faciunt eos penitus contēnendo,quàm multùm contra eos diſputando aut obluctando : quia hac ratione magis augerent ſcrupulos,imò dubitationes magis ſibi moleſtas redderent.Horum autem ratio eſt,quia tales verè de fide non dubitant,ſed imaginantur ſe dubitare ex eo,quòd quædam rationes contra fidem iis occurrāt, quas imaginationes quo fortiùs apprehendunt tāquam illicitas,eáſque conantur refellere,eo magis illis turbantur,& ſic plures,ac ſæpius eas patiuntur.

83 Difficultas igitur procedit in iis,qui voluntariè dubitant circa articulum ſufficienter ſibi propoſitum,ita vt teneantur eum fide diuina credere.

Quidam autem negant talem eſſe hæreticum.Quia hæreticus eſt, qui opinionem fidei contrariam eligit, ſiue ſequitur, vt docent D. Aug.lib. de vtilitate credendi cap. 1. & D. Hieron.in c. 5.ad Galat. & in c. 3. ad Titum : atqui dubitans nullam opinionem eligit aut ſequitur,ſed inter vtramque hæret : ergo non eſt hæreticus. Secundò,quia ſicut fides dicit poſitiuum aſſenſum, ita hæreſis dicit poſitiuum errorem & diſſenſum:dubius autem hæret medius,nec diſſentiens, nec aſſentiens.Tertiò,quia hæreſis contrariatur fidei, nō ſolùm qua certa eſt,ſed etiā qua vera eſt;dubitatio autem ſolùm ei contrariatur qua certa : ergo dubitatio in rebus fidei non eſt hæreſis.Ita Canus lib.12.de Locis c.9.verſu,*Controuerſantur autem*.& Malder.2.2. q.11.a.2.memb.2.§.*Reſpondeo dubium*,&c.

Auguſt. Hieron. Canus. Malder.

84 Alij dicunt aliquem dupliciter poſſe dubitare de fide. Primò,ita vt ſolùm dubitet hærendo pendulus inter aſſenſum & diſſenſum. Secundò,per actum reflexum ſupra ſuam dubitationem , iudicando obiectum fidei eſſe à parte rei dubium. Et priorem aiunt quidem peccare contra fidem,non tamen eſſe hæreticum.Secundum verò aiunt eſſe hæreticum,quia ſupra dubitationem addit iudicium erroneum,quo iudicat res fidei eſſe dubias. Et hanc etiam ſententiam amplectitur Malderus ſuprà,memb.4 §.*Nota tamen*. vbi etiam addit priorem eſſe verè infidelem & fidem amittere, licet non ſit hæreticus.

Malder.

85 Sed hæc ſententia mihi videtur difficilis. Primò, quia vel vult illum dubitantem ſolùm conſiderare obiectum fidei , & rationes quæ poſſunt mouere ad aſſenſum aut diſſenſum , ita vt præterea nullum poſitiuum actum eliciat iudicando illud eſſe falſum , aut verum, aut dubium , ſiue tale quod non poſſit certò credi ; vel vult illum præter illam conſiderationem aliquod iudicium elicere. Si prius dicatur , talis verè non dubitat:nam circa rem mihi certiſſimam ſine vlla dubitatione poſſum conſiderare varias rationes, quibus poſſit oppugnari,nihil de iis iudicando.Item talis nullo modo peccaret contra fidem, niſi fortè pro illo inſtāti teneretur elicere aſſenſum fidei;quo caſu peccaret præciſè contra præceptum fidei affirmatiuum, idque non quia de ea re dubitaret, ſed ſolùm quia non eliceret actum præceptum,nec per hoc fieret verè infidelis,aut fidem amitteret,prout illi volunt.

Si ſecundum dicatur, neceſſariò debet illi obiecto, vel aſſentiri,vel diſſentire,ſaltem opinando, vel iudicare eſſe omnino dubium ſiue incertum;nec enim video quod hîc poſſit eſſe aliud iudicium.

86 Secundò,quia iſti illud iudicium quo res propoſita iudicatur eſſe dubia,vocant actum reflexum.quod videtur non eſſe verum : nam actus reflexus dicitur ille,quo potentia reflectitur ſupra ſuum actum.v.c. ſi voluntas velit ſe velle, ſi intellectus iudicet ſe intelligere,dubitare, aſſentiri, &c. atque ita actus reflexus habet pro obiecto non rem circa quam dubitatur,ſed ipſam dubitationem. Iudicium autem , quo iudico rem aliquam eſſe dubiam, habet pro obiecto rem ipſam de qua dubitatur. Vt autem eſſet actus reflexus, deberem iudicare me dubitare, non autem rem eſſe dubiam.

Quid ſit actus reflexus.

Ex quibus patet,*aliquem de re aliqua dubitare*, non dicere eum nullum omnino circa eam aſſenſum aut diſſenſum elicere ; ſed eum ſolùm non elicere talem quo iudicet eam eſſe veram aut falſam. Iudicans autem rem ſibi propoſitam eſſe dubiam , ſiue talem cui non poſſit determinatè aſſentiri aut diſſentire , hæret adhuc pendulus ſiue dubius inter aſſenſum & diſſenſum circa rei veritatem , & ideò propriiſſimè dicitur dubitare. Atque ita dubitare non eſt propriè omne omnino continere iudicium , ſed iudicare rem eſſe dubiam ; ideóque continere aſſenſum ac diſſenſum circa eius veritatem. 87

Dubitans aliquem aſſenſum elicit.

Malderus ſuprà membr.2. §. *Obiicitur tertiò*, mouet aliud dubium , vtrùm is qui opinaretur aliquem articulum fidei ſufficienter ſibi propoſitum eſſe verum,ſit hæreticus?Reſpondet autem,talem,ſi in opinione illa ſit pertinax;peccare quidem contra præceptum fidei ; tamen non eſſe propriè hæreticum , quia non errat contra fidem : nam etſi non iudicet obiectum fidei eſſe omnino certum ; dicit tamen eſſe verum,& conſequenter idem dicit quod fides, etſi alio modo ac minùs conuenienti. Sicut qui opinatur rem ſcibilem, non errat contra ſcientiam, ſed eius perfectionem non aſſequitur. 88

Malder.

Sed hæc etiam ſententia habet difficultatem. Nam ita opinans,vel ſimul explicitè aut implicitè iudicat illud obiectum non eſſe omnino certum ſiue firmiſſimè credendum,vel ſolùm aſſenſu infirmo iudicat illud obiectum eſſe verum,nullo modo etiam implicitè iudicando id non eſſe omnino certum , & fide diuina credendum. Si prius dicatur,talis verè poſitiuo iudicio errat contra fidem ſufficienter ſibi propoſitam,& eſt hæreticus:ſi ſecundum dicatur, non apparet quare talis peccet,præſertim peccato infidelitatis. Nam poſita eorum ſententia,qui docent fidem diuinam poſſe conſiſtere circa idem obiectum cum opinione , qui ob diuerſa media circa idem obiectum vtrumque actum ſimul eliceret,nullo modo peccaret, imò eo caſu præcepto fidei affirmatiuo ſi quod obligaret,ſatisfaceret. 89

Dices Primò,ita opinantem ſine fidei aſſenſu coniuncto peccare, quia non elicit actum fidei , quando ad hoc tenetur;aut quia ſtatuit numquam illud obiectum fide diuina credere. 90

Sed tunc talis non peccabit , quia habebit illam opinionem, ſed præciſè quia carebit actu fidei quem hic & nunc tenetur elicere , aut quia habebit illam peruerſam voluntatem ; & eodem modo peccaret, etiamſi illum opinatiuum aſſenſum non haberet , atque ita hic erit planè impertinens.

Dices Secundò , Ille hoc modo opinando deficit à vero aſſenſu fidei , atque ita peccat in actu exercito, ſiue errore practico , non ſpeculatiuo. Sed ſi talis aſſenſus nullo modo etiam implicitè dicat illud obiectum non eſſe omnino certum , non video quomodo talis poſſit dici errare contra fidem ſiue errore practico,ſiue ſpeculatiuo : niſi dicas eum omnem practicè, ſiue in praxi ita errare,qui non attingit perfectionem fidei , ſiue qui elicit actum minùs perfectum, quàm ſit fides.Sed hoc etiam dici nequit ; quia niſi talis tunc careat actu fidei, quem tenetur elicere, nulla eſt ratio cur peccet. Nam aliàs qui circa obiecta fidei eliceret actum ſcientificum etiam peccaret , quia etiam hic actus deficit à perfectione actus fidei : illud autem eſt falſum : nam quamuis ille poſſet peccare nolendo elicere 91

elicere verum actum fidei, aut in perpetuum, aut quando ad hoc tenetur, tamen non peccaret præciſè eliciendo illum actum ſcientificum; vt omnes fatentur.

92 Dices Tertiò, Ita opinans peccat, quia circa obiectum fidei elicit actum incompoſſibilem cum actu fidei. Sed nec hoc ſatisfacit. Primò, quia multi dicunt actum fidei poſſe conſiſtere cum actu opinionis circa idem obiectum. quare talis in eorum ſententia non peccabit. Secundò, quia velle elicere aſſenſum verum incompoſſibilem cum actu fidei, etiam circa obiectum fidei mihi ad credendum ſufficienter propoſitum, eo tempore quo non teneor elicere actum fidei, non eſt peccatum; aliàs ſecundùm eorum ſententiam, qui dicunt ſcientiam non poſſe conſiſtere cum fide, nullus poſſet elicere actum ſcientificum circa obiecta, quæ ſcit eſſe de fide: ergo me velle elicere eiuſmodi aſſenſum opinatiuum, circa obiectum quod ſcio eſſe de fide, quando non teneor elicere actum fidei, non erit peccatum, & conſequenter in eo eliciendo non poterit tunc eſſe pertinacia, quia hæc dicit reniſum ſiue reſiſtentiam contra aliquam obligationem.

93 *Pertinacia ad hæreſim requiſita.* Conclvsio I. Pertinacia ad hæreſim requiſita conſiſtit in aliqua diſpoſitione voluntatis ita repugnante pio illi affectui, à quo fides neceſſariò dependet ac imperatur, vt cum hoc nequeat conſiſtere. Hæc videtur communis ſententia, & apertè ipſius Auguſtini citati nu.76. vbi ad hæreſim requirit vt errans nō ſit paratus corrigi, ſed verum oſtendenti contumaciter reſiſtat. quod apertè indicat talem voluntatis diſpoſitionem; nam quicunque hanc diſpoſitionem habet non eſt paratus corrigi, & veritatem docenti, ipſique veritati ſufficienter propoſitæ contumaciter reſiſtit. Item quicumque hæc facit neceſſariò habet illam voluntatis diſpoſitionem: niſi enim hanc haberet, non reſiſteret. Ex quibus apertè infertur ſecūdùm D. Auguſtinū præter iudicium erroneum ad hæreſim ex parte voluntatis requiri ac ſufficere eiuſmodi diſpoſitionem. quæ magis ex dicendis patebunt. *Auguſt.*

94 Conclvs. II. Ad hanc contumaciam non ſufficit voluntatis diſpoſitio merè habitualis, qua quis ita habitualiter eſt diſpoſitus, vt nollet ab aliquo errore diſcedere, etſi ſciret eum repugnare doctrinæ Eccleſiæ, modò illa numquam in actum ſecundum prodierit. Ita Vaſquez 1.2. diſp. 126. nu.8. & ex eo Turrian. 2.2. diſput. 55. dub. 2. §. *Item ex doctrina.* ſub finem *Vaſquez. Turrian.*

Probatur, quia ſi quis inuincibiliter putaret aliquam propoſitionem hæreticam eſſe veram, eique ob certas rationes ita vehementer adhæreret, vt, quãuis oſtenderetur ei clarè Eccleſiam contrarium credere, nollet mutare ſententiam; & tamen quia inuincibiliter ſibi perſuadet ſe in ea ſentire cum Eccleſia, ſimul omnino indubitanter crederet, eam fidem quam Eccleſia Catholica docet, eſſe veram, ita vt numquam actu habuerit vllum propoſitum non recedendi à ſua ſententia, poſito quòd ſciret Eccleſiã contrarium docere; talis verè nec eſſet hæreticus, nec pertinax; & ille error cùm inuincibiliter ignoraretur eſſe talis, eſſet ei omnino non voluntarius, & conſequenter nec culpabilis, quia nihil non voluntarium poteſt eſſe culpabile. Ratio eſt, quia talis diſpoſitio quamdiu eſt merè habitualis, & coniuncta cum illa ignorantia, optimè conſiſtit cum actuali propoſito, ſiue cum pio affectu, quo quis ſtatuit credere omnia, quæ Deus nobis per Eccleſiam, aliàue ratione credenda proponit: atque ita talis poteſt vera fide implicitè credere etiam articulum, in quo errat.

95 *Voluntas merè habitualis quã-* Confirmatur, quia qui putãs occidere feram adhibita omni diligentia, ad quam tenetur, ne hominem occidat, iaculatur, & caſu occidit inimicum, de quo tunc nullo modo cogitabat, quem tamen ita oderat, vt ſi de eo cogitaſſet, & ſciuiſſet ſe eum hoc ictu poſſe occidere id feciſſet, nullo modo illo actu peccat; vt cum cõmuniore ſentētia bene docet Leſſius de Iuſtitia c.7. dub. 9. quia talis occiſio eſt omnino non voluntaria, & actu conſiſtit cum vera voluntate hîc & nunc nemini nocendi; & illa voluntas habitualis quãdiu non influit in actum, nullo modo eum deprauat: ergo idem dicendum eſt de ita errante, *diu non influit in actũ, hunc non deprauat. Leſſius*

Conclvs. III. Non requiritur tamen ad hæreſim, vt voluntas verè & phyſicè vllum actum eliciat, quo error ei ſit voluntarius, ſed ſufficit quod ei ſit interpretatiuè voluntarius. Hæc etiam videtur communis, & clarè patet. Nam ſecundùm omnes quicunq; actu credit aliquem errorem, quem ſcit eſſe contra doctrinam Eccleſiæ, committit veram hæreſim, & conſequenter eſt in errore pertinax; & tamen hoc poteſt fieri ſine vllo phyſico actu voluntatis: nam vt quis alicui propoſitioni aſſentiatur propter rationes, quæ ei apparent euidentes, nullo modo opus eſt vt poſitiuè id velit; ſed ſufficit quòd voluntas intellectum non auertat ab eo aſſenſu: quando autem voluntas tenetur intellectum auertere ab aliquo aſſenſu, hoc ipſo quo id omittit cenſetur interpretatiuè eũ velle; eique in genere moris & quoad imputationem ad culpam eſt eodem modo voluntarius, ac ſi eum phyſico actu vellet. 96 *Interpretatiuè volumus quod non impedimus cum tenemur.*

Ratio concluſionis eſt, quia talis voluntatis diſpoſitio, ſiue volitio interpretatiua nequit vllo modo conſiſtere cum pio affectu credendi omnia ſufficienter vt à Deo reuelata ſibi propoſita, & reſpuendi contraria: nam huic affectui directè repugnat voluntas ſiue realis, ſiue interpretatiua credendi aliquid, quod intellectui illius hominis ſufficienter oſtenditur fidei repugnare.

Conclvsio IV. Errans contra fidem ex ignorãtia craſſa mortaliter quidem peccat; quamdiu tamen hæc eſt verè antecedens, ſiue cauſa illius erroris, adeò vt cognita veritate, ſiue poſito quòd hęc ei ſufficiēter proponeretur paratus ſit eam credere; ille non ſit hæreticus. ita Nauarrus cap. 11. n.2. Azor tom.1. Moral. lib. 1. cap. 14. qu. 9. Henriquez lib. 13. de Sacrament. cap. 17. num. 3. in comment. lit. Z. Petrus Nauarra de Reſtitutione lib.2. cap.4. p.2. dubio 8. n.201. Vaſquez 1.2. diſput. 126. cap.2. Malderus 2.2. quæſt. 11. art.2. memb.4. Bañez ibidem. & Turrianus diſput. 55. dubio 2. Sayro in claui regia lib.2. cap.9. num.34. & alij plurimi. Sequitur ex concluſione prima. vbi ex D. Auguſtino, & communi ſentētia oſtēdi ad hæreſim requiri in voluntate pertinaciam, ſiue talem diſpoſitionem quæ ita repugnet pio illi affectui, quo fides imperatur, vt cum hoc nullo modo poſſit conſiſtere. Dictus autem non habet talem diſpoſitionem in voluntate, vt patet: quia aliàs non eſſet paratus credere poſita ſufficiente fidei propoſitione. 97 *Nauarr. Azor. Henriquez. Petr. Nauarra. Vaſquez. Malderus. Bañez. Turrian. Sayro.*

Probatur Secundò, quia omnis actualis hæreſis ſiue infidelitas conſiſtit in eo, quòd quis negando articulum fidei ita ſibi propoſitum, vt teneatur eum credere, aut ſaltem ſine temeritate nequeat dubitare an ſit à Deo reuelatus, faciat Deum mendacem: atqui errans circa articulum nondum ſibi ſufficienter propoſitum, quantumuis id eius culpa contigerit, non negat articulum quem hîc & nunc, ſiue in his circumſtantiis teneatur credere, aut de quo ſine temeritate nequeat dubitare, an ſit à Deo reuelatus: ergo non peccat vera hæreſi aut infidelitate.

Probatur Tertiò, quia, vt oſtendi dubio 4. vt quis fidem amittat, debet actualiter ita eſſe affectus circa aliquem fidei articulum, vt eum ne quidem implicitè poſſit credere, quamdiu illa affectio durat: nam quamdiu aliquis omnes articulos fidei implicitè verè credit, non habet diſpoſitionem actui fidei repugnantem 98

gnantem, & conſequenter eius habitum non amittit, vt ibidem oſtendi: atqui talis non habet eiuſmodi affectionem, ſed implicitè adhuc tam illum articulum circa quem errat, quàm omnes alios vera fide credit, verè credendo omnia quæ Deus nobis reuelauit, ſiue per Eccleſiam credenda propoſuit: ergo non amittit fidem, & conſequenter non fit hæreticus.

Cur ignorātia craſſa potiùs excuſet ab hæreſi quam ab homicidio. Ex his patet cur ex ignorantia vincibili aliquem occidens fiat verè homicida, & ex ſimili ignorantia errans circa fidem non fiat hæreticus; quia ſcilicet ad verum homicidium perpetrandum non requiritur in voluntate pertinacia, ſicut requiritur ad hæreſim.

99 Ad primum igitur argumentum poſitum num. 80. neganda eſt conſequentia, vt patet ex iam dictis. Ad ſecundum, nego conſequentiam: nam etiamſi Auguſtinus illo loco dicat eum non eſſe hæreticum, qui diligenter veritatem inquirit; non tamen dicit eum ſolum non eſſe hæreticum, ſiue omnes alios contra fidem errantes eſſe hæreticos; & aliis locis citatis num. 76. apertè contrarium docet. Nam docet eos errantes non eſſe hæreticos, qui manifeſtata ſibi veritate parati ſunt ei credere, quales ſunt etiam ij, qui ex vincibili ignorantia errant.

Ad tertium, nego antecedens: nam cùm talis error procedat ex ignorantia, eſt ſecundùm ſe inuoluntarius, & ſolùm voluntarius in cauſa, ſiue in illa negligentia: ideóque non eſt vera infidelitas, quam ſanctus Thomas in hæreſim, iudaiſmum & paganiſmum diuidit, & per quam Tridentinum docet fidem amitti: nam hoc ſolùm competit illi errori qui ratione prauæ voluntatis, à qua procedit, ita repugnat actui veræ fidei, vt cum eo nullo modo poſſit conſiſtere: qualis non eſt error procedens ex ignorantia, vt iam oſtendi.

Ad quartum, nego hoc ſequi: nam cùm tales ſciant ſe credere contraria iis, quæ Eccleſia Catholica docet, errant contra fidem ſufficienter ſibi propoſitam, atque ita ſecundùm dicta ſunt hæretici. Nec refert quòd ignorent ſe errare contra veram fidem, aut Eccleſiam Catholicam eſſe veram Eccleſiam, quia, vt oſtendi numero 78. hæc ignorantia non excuſat ab hæreſi.

100 CONCLVSIO V. Errans ex ignorantia affectata, quamdiu hæc eſt verè antecedens, ſiue cauſa ipſius erroris, ita vt ille poſita ſufficienti fidei propoſitione ſit paratus credere, non fit hæreticus. ita Auctores citati num. 81. in fine. & præterea Vaſquez, Turrianus, Malderus citati numero 97. & Sanchez de Præceptis lib. 2. cap. 7. num. 23. Hi tamen addunt quamdam limitationem: aiunt enim talem non fieri hæreticum quando affectat eam ignorantiam affectu alicuius vitij non repugnantis fidei; vt ſi quis vt liberiùs poſſit exercere vſuras cupiat ignorare id eſſe illicitum, ideóque negligat veritatem inquirere, paratus tamen illud credere, ſi ſciret Eccleſiam docere id eſſe illicitum: ſecùs aiunt de eo, qui ideo cupit ignorare quid Eccleſia de aliquo articulo fidei doceat, quia vult abſolutè ſuo errori adhærere, aut quia paruipendit quid Eccleſia doceat. Sed etſi hoc verum ſit, tamen hæc limitatio non videtur neceſſariò concluſioni addenda: nam tales non errant ex ignorantia verè antecedente, nec ſunt parati credere poſita ſufficienti fidei propoſitione. Si enim hac poſita eſſent parati credere, non paruipenderent Eccleſiæ auctoritatem; ſed magni eam facerent, cùm propter eam eſſent parati ſuum errorem deſerere. Quare quòd tales ſint hæretici, non repugnat noſtræ concluſioni. Nec puto Auctores citatos numero 81. in fine aliud velle.

Vaſquez. Turrian. Malder. Sanchez.

101 Ratio concluſionis eſt, quia talis verè non eſt pertinax, & verè credit omnia quæ Deus nobis per Eccleſiam, aut alia ratione credenda proponit, atque adeò implicitè credit etiam ipſum articulum, circa quem errat, & conſequenter non eſt hæreticus: quia hæreticus nullo modo verè credit articulos circa quos errat, imò nullos omnino credit fide diuina.

Ex his ſequitur, ad hæreſim non ſufficere aliquem errare circa concluſionem merè theologicam, quantumuis euidenter ex principiis fidei deductam. Quia talis non errat in fide, nec hanc negat, ſed aut principium aliquod naturale, aut conſequentiam illius argumenti. Quanquam quando hæc ſunt omnino euidentia, quia talis præſumitur non hæc negare, ſed principium fidei, in foro externo præſumatur hæreticus.

Errās circa concluſionē theologicam non eſt hæreticus. Sæpe tamē talis præſumitur.

CONCLVSIO VI. Voluntariè dubitans de aliquo articulo fidei ſufficienter ei ad credendum propoſito eſt verus hæreticus. ita Caietan. 2. 2. quæſt. 11. art. 2. in reſponſione ad 3. ſub finem. Gabriel in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. art. 1. not. 3. Valentia 2. 2. diſp. 1. qu. 11. puncto 1. diffic. 2. Azor tom. 1. Moral. lib. 8. cap. 9. quæſt. 5. Silueſter verb. *Hæreſis*, 1. qu. 3. Toletus lib. 4. Summæ cap. 4. in fine. Angelus verb. *Hæreticus*, initio. Caſtro lib. 1. aduerſus hæreſes cap. 10. & lib. 1. de Iuſta hæreticorum punitione cap. 9. reg. 1. in fine. Lorca 2. 2. diſp. 42 nu. 5. & alij plurimi apud Sanchez de Præcept. lib. 2. cap. 7. nu. 11. 102

Caietan. Gabriel. Valent. Azor. Silueſt. Toletus. Angelus. Caſtro. Lorca. Sanchez.

Probatur Primò, ex cap. 1. de hæreticis, vbi dubius in fide dicitur eſſe infidelis. Et ex Concilio Viennenſi relato Clementina de ſumma Trinitate §. *Porro*, vbi docet doctrinam vertentem in dubium an anima rationalis ſit forma humani corporis, eſſe inimicam Catholicæ fidei, eique pertinaciter adhærentem eſſe cenſendum hæreticum.

Concil. Viennenſ.

Idem docet Concil. Lateran. ſub Leone X. ſeſſ. 8. de aſſerentibus aut in dubium vertentibus an anima rationalis ſit immortalis, & diuerſa in ſingulis hominibus.

Concil. Lateran.

Reſpondent aliqui, illud cap. 1. de hæreticis poſſe intelligi de infidelitate negatiua. Sed hoc dici nequit Primò, quia ſi talis non fiat verè hæreticus, non eſt cur fidem amittat, & conſequenter nec eſt ratio cur fiat infidelis. Secundò, quia alia Iura ea ratione nequeunt explicari. 103

Dices Secundò, illa Iura debere intelligi quoad forum externum, in quo tales præſumuntur eſſe hæretici. Sed cùm illa Concilia non ſolùm ipſum dubitantem, ſed etiam ipſam doctrinam ſiue dubitationem tamquam inimicam fidei damnent, nequeunt intelligi de ſola præſumptione; quia etſi homo poſſit præſumi hæreticus, qui verè non eſt, eo quòd præſumatur aliter ſentire quàm clarè exprimat, ipſa tamen doctrina nequit meritò præſumi talis, niſi verè talis ſit; niſi fortè quando obſcura eſt ac ſenſum hæreticum habere poteſt, qualis non eſt illa de qua agitur.

Probatur deinde clara ratione, quia, vt oſtendi nu. 85. & 87. dubitans de aliqua propoſitione verè iudicat eam eſſe dubiam: atqui voluntariè iudicans aliquem articulum fidei eſſe dubium voluntariè habet errorem fidei repugnantem, atque adeò ſi ille articulus ſit ei ſufficienter propoſitus, eſt verè hæreticus, vt etiam aduerſarij fatentur: ergo voluntariè dubitans de articulo fidei ſufficienter ſibi propoſito eſt hæreticus. 104

Ex his patet reſponſio ad argumenta allata num. 83. patet enim dubitantem in fide habere errorem poſitiuum veritati fidei repugnantem, quæ docet non ſolùm eum articulum eſſe verum, ſed etiam eſſe certiſſimum.

CONCLVSIO VII. Qui alicui articulo fidei ſufficienter ſibi propoſito aſſentitur ſolo aſſenſu opinatiuo, eſt infidelis ſiue hæreticus. Ita Azor tomo 1. Moralium lib. 8. cap. 9. quæſt. 6. Caſtro lib. 1. aduerſus hære- 105

Azor. Caſtro.

Aragon. Lorca. Auguſt. hæreſes cap. 16. initio. Aragon 2.2.q.11.art.2.dub.2. Lorca ibidem diſp. 42. num. 7. & alij. Et videtur aperta ſententia D. Auguſt. lib. 8. de Trinitate c. 5. vbi loquens de B. Virgine ait: *Itaque hîc ſalua fide licet dicere, Fortè talem habebat faciem, fortè non talem: fortè autem de Virgine natus eſt Chriſtus, nemo ſalua fide Chriſtiana dixerit.* Vbi apertè docet, eſſe contra fidem, ſiue hæreticum, dicere ſiue iudicare Chriſtum fortè eſſe natum de Virgine: atqui id opinari nihil eſt aliud quàm iudicare id fortè ita eſſe: ergo id ita opinari eſt hæreticum.

106 Tripliciter poſſum aliquid opinari. Pro quo Nota Primò, tripliciter poſſe concipi me articulo fidei opinatiuo aſſenſu aſſentiri. Primò ſpectata præciſè aliqua ratione probabili mihi ſola pro eius veritate probanda occurrente. Secundò præciſè propter Dei reuelationem ſiue teſtimonium, fatendo nimirum rem eſſe à Deo reuelatam, & ſimul ſolùm opinando eam eſſe veram; & hoc non videtur fieri poſſe, niſi aut credam ſolùm eſſe probabile Deum eam reuelaſſe, aut credam eum fortè eſſe mentitum. quod ſecundum eſt apertè impium. Tertiò, vt ſpectatis omnibus notis fidei quibus mihi ille articulus tamquam à Deo reuelatus ſufficienter, vt eum fide diuina credam, proponitur, ſolo aſſenſu opinatiuo ſiue quo iudico eum eſſe probabilem, eidem aſſentiar.

Non agimus hîc autem de primo caſu, qui non poteſt habere locum, quando articulus fidei eſt mihi ſufficienter propoſitus, quia tunc non proponitur credendus ob rationem ſolùm probabilem: ſed agimus de ſecundo, & præcipuè de tertio caſu, qui maximè poteſt accidere in praxi, & prior pars ſecundi caſus ad hunc reducitur, ſi ille articulus ſit opinanti ſufficienter propoſitus; ſi non ſit ſufficienter propoſitus, ad præſentem quæſtionem non ſpectat.

107 Cõtingens & probabile dupliciter ſumuntur. Nota Secundò, ſicut *aliquid eſſe contingens* ſiue *contingere eſſe*, poteſt dupliciter accipi. Primò generatim, ſiue largo modo, vt idem ſit quod *id eſſe poſſibile*, & ſic poteſt dici tam de eo quòd neceſſariò eſt, quàm de eo quod contingenter eſt, & poteſt non eſſe. Secundò ſpeciatim & propriè, pro eo ſolo quod ita eſt vt poſſit etiam non eſſe. Sic etiam probabile poteſt ſumi Primò, generatim tam pro eo quod eſt omnino certum, quàm pro eo quod non eſt certum. Secundò, ſpeciatim & propriè, pro eo quòd non eſt certò verum aut falſum; & ſic ſumptum fundat aſſenſum opinatiuum. Priore autem modo ſumptum etiam conuenit obiecto fidei aut ſcientiæ; nam ſciens cùm iudicet ſuum obiectum eſſe certum, etiam iudicat illud dicto modo eſſe probabile. Sed minùs propriè minúſque vſitate ita ſumitur, & ſolet communiter ſecundo modo ſumi; & ſic de eo hîc loquimur. Quod certum eſt non dicitur propriè probabile. Atque ita propriè loquendo iudicare aliquod obiectum eſſe probabile, eſt iudicare illud non eſſe certò verum aut falſum, ſed ſolùm probabiliter eſſe verum, ſiue ita eſſe verum, vt tamen fieri poſſit vt ſit falſum: ſicut iudicare rem aliquam eſſe contingentem eſt iudicare eam poſſe eſſe, & non eſſe.

108 Ex triplici capite poteſt contingere aſſenſū ſolùm eſſe opinatiuū. Nota Tertiò, tripliciter poſſe contingere meum aſſenſum ſolùm eſſe opinatiuum. Primò, præciſè ex parte, ſiue ex defectu ipſius obiecti, quia ſcilicet hoc eſt fallibile, atque ita quantumuis huic firmiſſimè aſſentiar, aſſenſus tamen neceſſariò erit fallibilis. Secundò, præciſè ex parte mea; quando obiecto formali omnino infallibili infirmiter aſſentior, ſolùm iudicando illud eſſe probabile. Aſſenſu opinatiuo ſiue ſolùm probabili alicui rei aſſentiri eſt iudicare eā eſſe probabilē. Sicut enim me alicui rei aſſentiri ex parte mea omnino certò, nihil eſt aliud quàm me iudicare eam eſſe certò veram: ita me ei aſſentiri aſſenſu ex parte mea ſolùm probabili, nihil eſt aliud quàm me iudicare eam eſſe probabilem. Tertiò, ex parte vtriuſque, quando ob rationem ſolùm probabilem iudico aliquid eſſe probabile. Agimus autem hîc de ſolo ſecundo caſu: nam obiectum fidei nullo modo poteſt ex ſe eſſe cauſa cur aſſenſus qui circa id verſatur ſit ſolùm probabilis. Siue enim ſpectes Dei reuelationem, ſiue ipſas notas fidei, v.c. auctoritatem Eccleſiæ aliquid mihi credendum proponentis, hæc nulla ratione poſſunt fallere, atque adeò in ſe certiſſima ſunt. Quare ſi alicui articulo fidei ſufficienter mihi propoſito aſſenſu ſolùm probabili aſſentiar; cùm hic defectus nequeat prouenire ex parte obiecti, debet prouenire ex parte mea quia ſcilicet non aſſentior obiecto tam firmiter quàm ipſum poſtulat.

Nota Quartò, has propoſitiones multùm diſtingui, *Iudico illud eſſe probabile ſpectata præciſè ea ratione, qua mihi nunc probatur* & *Iudico illud abſolutè, ſiue ſecundùm ſe eſſe probabile.* Prior enim ſolùm ſignificat me iudicare illam rationem per ſe conſideratam eſſe probabilem, & ſi nihil aliud obſit probabiliter ſuadere illud eſſe verum: ſecunda verò ſignificat me iudicare ipſam rem, quæ dicta ratione probatur, ſecundùm ſe abſolutè eſſe probabilem. Vnde etiam patet dicta iudicia verſari circa obiecta planè diſtincta; hinc etiam fit quòd prius iudicium poſſim elicere circa propoſitionem, quam aliunde actualiter omnino certò ſcio eſſe neceſſariò veram, aut etiam falſam: ſecus eſt de ſecundo. Fieri enim nequit vt iudicem aliquid eſſe probabile (ſumendo hoc verbum ſtrictè & propriè iuxta dicta num. 107.) quod actu certò ſcio, aut eſſe falſum (vt per ſe patet) aut etiam neceſſariò eſſe verum. Nam ſicut propriè & ſtrictè loquendo hoc ipſo quo iudico rem aliquam eſſe contingentem, ſimul etiam iudico eam non neceſſariò exiſtere: ita etiam propriè ac ſtrictè loquendo hoc ipſo quo iudico propoſitionem aliquam eſſe probabilem, iudico eam non eſſe neceſſariò veram: quia propriè & ſtrictè loquendo hæc idem ſunt. 109

Contra verò contingere poteſt, vt pro aliqua propoſitione habeam ex vna parte rationes, quæ mihi videntur omnino certò ac euidenter probare eius veritatem, ita vt nullo modo videam quomodo poſſit iis ſatisfieri: & ſimul ex altera parte occurrant aliæ, quæ mihi videantur æquè certè ac euidenter probare eam eſſe falſam. Quo caſu iudicabo eam rem conſideratam præciſè prout ſubeſt prioribus rationibus eſſe certò veram: & contra prout ſubeſt præciſè poſterioribus eſſe certò falſam; ſecundùm ſe tamen, ſiue abſolutè loquendo, eſſe dubiam, ſiue tam eius veritatem, quàm falſitatē eſſe probabilem. Quia hoc nihil eſt aliud quàm me iudicare priores rationes eſſe, aut ſaltem mihi apparere tales, quæ omnino conuincerent illius propoſitionis veritatem, ſi nihil huic aliunde obſtaret: & poſteriores ſimili ratione probare eius falſitatem: vtraſque autem ſimul ſumptas mutuam vim eneruare, atque ita relinquere rem dubiam, ſiue in vtramque partem probabilem.

Quamdiu autem iudico dictas rationes æqualiter probare hinc illius veritatem, & inde illius falſitatem, nec alia ratio occurrit cur his potiùs adhæream quàm illis, fieri nullo modo poteſt vt dictam propoſitionem abſolutè iudicem eſſe veram: aut contrà eam eſſe falſam. Aut vt iudicem eam ſpectatam præciſè prout ſubeſt prioribus rationibus eſſe ſtrictè loquendo probabilem, quia hoc eſſet iudicare priores rationes ſecundùm ſe ſumptas eam ſolùm probabiliter probare. quod nequeo iudicare, quamdiu iudico eas ſecundùm ſe præciſè ſumptas eam certò probare. 110 Fieri nequit vt quod certò ſcio eſſe verum, iudicem ſolùm eſſe probabile.

Hinc ſequitur Primò, fieri non poſſe vt rem aliquam quam habitualiter ſcio omnino eſſe certam, ob aliquam rationem eam probabiliter ſuadentem, iudicem à parte rei eſſe ſtrictè loquendo probabilem, ſiue eam eſſe ſolùm probabilem (hæc enim, vt ſuprà

ſuprà oſtendi, eadem ſunt) niſi fortè pro illo tempore nullo modo mihi occurrat eam eſſe certam (quod fortè fieri poſſet, quando illa certitudo non eſt mihi ita clara ac perfectè cognita.) Quia ſi hoc mihi occurrat, cùm tunc neceſſariò iudicem eam eſſe certam, fieri nequit vt ſimul iudicem eam ſolùm eſſe probabilem: quia tunc ſimul iudicarem eam eſſe certam, & non eſſe certam; & conſequenter iudicarem contradictoria eſſe ſimul vera.

Dices, Poteſto tunc iudicare eam eſſe probabilem & ſuſpendere iudicum de eius certitudine, ſiue nullum actum circa hanc elicere, prout proponitur ſub ea ratione, qua ſcio eam certò probari. Reſpondeo hoc fieri non poſſe. Quia cùm intellectus non ſit liber, fieri nequit vt circa obiecti veritatem clarè ſibi propoſitam nullum eliciat iudicium. Nam ſicut fieri nequit vt oculus apertus ac ſanus non videat obiectum ſibi clarè propoſitum, ita intellectus nequit non intelligere veritatem ſibi omnino clarè propoſitam (qua ratione neceſſariò ei proponitur obiectum ab eo habitualiter certò cognitum, quoties ei proponitur ſub ea ratione, qua illud certò nouit) ipſum autem hanc ita intelligere, nihil eſt aliud quàm ipſum iudicare rem eſſe certò veram.

111 Sequitur Secundò, quando mihi res aliqua proponitur ſub certa aliqua ratione credenda, verbi cauſa Pelagium eſſe hæreticum, quia ſanctus Auguſtinus hoc dicit, etſi fieri poſſit vt tunc iudicem illud eſſe probabile, prout præciſè ſubeſt illi rationi interim abſtrahendo, ſiue non iudicando, an verè à parte rei ſit certum, an ſolùm probabile; verum an falſum; tamen fieri non poſſe vt iudicem illud ſecundùm ſe, ſiue à parte rei eſſe propriè probabile, & ſimul abſtraham an ſit certum, an ſolùm probabile. Ratio eſt, quia in priore caſu meum iudicium, & abſtractio iudicij verſantur circa diuerſa obiecta, in ſecundo verò verſarentur circa idem obiectum; fieri autem nullo modo poteſt vt ſimul iudicem aliquid eſſe propriè probabile, & abſtraham, ſiue non iudicem an ſit ſolùm probabile, ſiue non omnino certum; quia, vt iam ſæpiùs dixi, hæc propriè loquendo planè ſunt eadem, me iudicare aliquid eſſe probabile, & me iudicare id eſſe ſolùm probabile, ſiue non eſſe omnino certum.

112 Dices, Eminus videns aliquid moueri poſſum iudicare illud eſſe animal, abſtrahendo an ſit homo, an brutum: ergo poſſum iudicare aliquid eſſe verum, abſtrahendo an ſit certò verum, an ſolùm probabiliter. Reſpondeo nego conſequentiam: antecedens enim potiùs contrarium probat. nam etſi videndo aliquid eminus moueri, poſſim iudicare id eſſe animal, abſtrahendo an ſit homo, an brutum; non poſſum tamen id ita iudicare quin apprehendam illud mihi apparere tamquam incertum an ſit homo, an brutum, ſiue quin apprehendam illud mihi apparere vt incertum quale in ſe ſit. Et ſimiliter, etſi aliquid poſſit mihi ita obiici, vt non iudicem an in ſe ſit neceſſariò verum, an non; tamen vt ſufficienter obiiciatur in ordine ad ferendum aliquod de eo iudicium, debet mihi obiici vel tamquam certum, vel tamquam incertum an ſit tale.

113 Ex his patet Primò, clara ratio noſtræ concluſionis; nam vel iudico articulum fidei mihi ſufficienter propoſitum, omnibus ſpectatis, ſiue verè à parte rei eſſe certum, & ſic non erit actus opinionis, ſed aſſenſus omnino ſiue omni ex parte firmus ac certus, atque adeò vel ſcientiæ vel fidei; aut iudico eum omnibus ſpectatis ſolùm eſſe probabilem, & conſequenter non eſſe omnino certum, ſed fortè non verum; & hoc iudicium apertè repugnat fidei.

Item vel intellectus adhæret illi obiecto aſſenſu omnino certo, & ſic non erit opinio: vel incerto, & tunc, cùm hæc incertitudo non poſſit prouenire ex parte obiecti, quod omnino certum & infallibile eſt, debebit neceſſariò prouenire ex parte ipſius aſſenſus ſiue intellectus elicientis aſſenſum ex parte ſua incertum: quod nihil eſt aliud quàm ipſum iudicare obiectum non eſſe omnino certũ. Nam ſicut intellectum ex parte ſua certò ac firmiter adhærere alicui obiecto nihil eſt aliud quàm eum iudicare hoc eſſe certum: ita eum eidem adhærere aſſenſu ex parte ſua incerto, ſiue infirmo, nihil eſt aliud quàm eum iudicare id eſſe incertum, ſiue non omnino certum.

Dices, hæc ſolùm procedere in eo qui poſitiuè incertus eſt, non autem in eo qui ſolùm priuatiuè 114
incertus eſt: nam ad hoc ſolùm videtur requiri vt ipſius iudicium non ſit ita certum.

Sed etſi hoc fieri poſſit, quando hæc incertitudo prouenit præciſè ex parte ipſius obiecti formalis, ſiue quando hoc non eſt infallibile, tamen quando obiectum formale eſt omnino infallibile, prout in noſtro caſu contingit (nam tam notæ fidei, quàm reuelatio diuina per eas propoſita omnino infallibiliter ſuum obiectum credendum proponunt) & tota incertitudo prouenit ex parte ſolius intellectus incerto ſiue infirmo aſſenſu obiecto adhærentis: illud dici non poteſt, nam eo caſu nulla poteſt fingi ratio, cur intellectus infirmo ac incerto modo feratur in obiectum, niſi quia iudicat illud prout hîc & nunc proponitur, non eſſe omnino certum. Confirmatur, quia (loquendo de firmitate proueniente præciſè ex parte intellectus, & ſecluſo imperio voluntatis) intellectum alicui rei firmiter aſſentiri, nihil eſt aliud quàm ipſum iudicare hanc certò eſſe veram: ergo illum infirmiter huic aſſentiri, nihil eſt aliud quàm ipſum iudicare hanc non eſſe, aut ſaltem ſibi non ſatis probari eſſe omninò certam: nec poteſt probabiliter quidquam aliud fingi, quod ea verba ſignificent. Vnde infero vlteriùs intellectum hoc ipſo quo infirmo aſſenſu articulum fidei ſibi ſufficienter propoſitum iudicat eſſe verum, implicitè iudicare eum eſſe incertum: aut ſaltem notas fidei quibus ipſi credendus ſuadetur, non facere eius certam fidem: & conſequenter, ſi ſciat illum ab Eccleſia doceri tamquam articulum fidei, implicitè iudicabit eam in hoc fortè falli.

Hoc ipſo quo intellectus alicui obiecto infirmo aſſenſu aſſentitur, iudicat id eſſe incertum.

Patet Secundò, ſolutio argumenti allati num. 88. 115
Iam enim ſatis oſtendi eum, qui propriè opinatur circa veritatem alicuius articuli fidei, iudicando eum à parte rei eſſe probabilem, implicitè iudicare eiuſmodi articulum non eſſe omnino certum, atque ita errare circa fidem: & conſequenter eam amittere, ſi ille articulus ei ſit ſufficienter ad credendum propoſitus. Idémque eſt dicendum de eo, qui obiectum ſcibile opinatur eſſe verum, ſcilicet ipſum errare contra eam ſcientiam, implicitè iudicando eius obiectum eſſe incertum. Quod clariſſimum eſt, quando ei talis obiecti veritas per veram demonſtrationem probatur: tunc enim iudicando eam eſſe probabilem, tam circa illius obiectum formale, quàm circa materiale errat. Secùs in vtroque caſu eſt quando iudicat eiuſmodi obiecta eſſe probabilia, non prout ſunt à parte rei ſiue in ſe ſpectata; ſed ſpectata præciſè quatenus ſubſunt alicui rationi probabili, vt oſtendi num. 109.

Patet Tertiò, vt aliquis ſit hæreticus tria requiri. 116
Primò, vt confiteatur Chriſtum, ſiue vt velit haberi Chriſtianus; nam, vt oſtendi ſuprà numer. 59. qui abſolutè negat Chriſtum, non eſt hæreticus, ſed Iudæus aut Paganus. Secundò, vt in aliquo erret contra fidem. Tertiò vt ſit in errore pertinax. Atque ita hæreticus definiri poteſt; Credens in Chriſtum, & pertinaciter errans in aliquo articulo fidei.

Vt aliquis ſit hæreticus tria requiruntur.

Hæretici definitio.

Lorca

117 *Lorca.* Lorca tamen 2.2. quæſt. 11. diſp. 36. num. 2. & 4. requirit præterea Primò, vt talis erret contra articulum fidei quem Eccleſia Catholica docet ſiue credit, vnde ait, eum qui aliquid ſibi priuatim à Deo ſufficienter reuelatum, ita vt teneretur illud credere, negaret, non fore hæreticum, ſed temerarium.

Secundò, vt ſit manifeſtum articulum contra quem errat ab Eccleſia credi. Hinc ait propoſitionem contrariam alicui propoſitioni quæ verè à Deo reuelata eſt, ſed obſcurè; ita vt non poſſit dici clarè ac manifeſtè ab Eccleſia doceri ſiue credi, non eſſe hæreticam, ſed ſolùm erroneam. probátque ex Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. vbi ait, aſſertiones Wiclephi *alias eſſe notoriè hæreticas, alias erroneas*, &c. vbi ipſe notat Concilium non dixiſſe alias eſſe notoriè erroneas; quia error notorius contra fidem eſt hæreſis, vnde etiam diſput. 40. n. 7. & 8. infert, propoſitionem repugnantem alicui articulo fidei nondum omnino manifeſtato, ita vt de eo multi dubitent, ante Eccleſiæ definitionem eſſe erroneam, poſtea verò hæreticam. *Concil. Conſtant.*

118 Negans propoſitionem ſibi à Deo priuatim reuelatam eſt hæreticus. *Azor. Vega. Catharin. Sanchez.* Sed quod ad priorem conditionem attinet, puto eam nullo modo requiri, atque adeò eum qui negaret propoſitionem ſibi à Deo priuatim ita reuelatam, vt non poſſit prudenter dubitare quin ea reuelatio ſit à Deo, fore verè hæreticum. Ita Azor tom. 1. Moral. l. 8. c. 9. q. 4. Vega l. 9. de Iuſtificatione c. 3. Catharin. in Apologia de certitudine gratiæ c. vlt. & cum aliis Sanchez lib. 2. de Præcept. cap. 7. n. 31. & Auctores quos citaui diſp. 9. n. 87. tenentes nos tali reuelationi eadem fide credere, qua credimus alios fidei articulos, neceſſariò etiam hîc mecum ſentiunt. Et probatur Primò, quia, vt ibidem oſtendi, eadem planè fide, tam ex parte voluntatis quàm intellectus, ac aſſenſu eiuſdem omnino ſpeciei ac rationis quoad omnia intrinſeca credimus reuelata nobis priuatim, quo credimus ea quæ docet Eccleſia Catholica; ergo ſimiliter eiuſdem rationis eſt error, quo contra vtraque erramus. Conſequentia probatur, quia vitia, quæ eidem virtuti eadem ratione opponuntur, ſunt eiuſdem rationis: vterque autem hic error eidem virtuti fidei eodem modo opponitur, quia vtroque eodem modo, & æquè voluntariè reſiſtitur primæ veritati reuelanti, cui nos fides iubet credere: ergo vterque eſt eiuſdem rationis.

119 Probatur Secundò, quia ſicut fidei bonitas non conſiſtit in eo, quòd credens ſubiiciat ſe auctoritati Eccleſiæ eiúe obediat (hoc enim non facit propriè per actum fidei, ſed vt ſummum per iudicium fidei præuium, quo propter Eccleſiæ auctoritatem iudicat aliquid eſſe credendum; nam aſſenſus fidei nullo modo auctoritate Eccleſiæ, ſed ſola diuina nititur) ſed quòd ſubiiciat ſe ſponte, ſiue voluntariè auctoritati primæ veritatis ei firmiſſimè adhærendo. ſic etiam malitia erroris contra fidem, quatenus habet rationem infidelitatis, non conſiſtit in eo, quòd quis ſit contumax contra Eccleſiam, eiúſve auctoritatem contemnat (quia ſic peccat propriè non contra fidem, ſed contra obedientiam ac reuerentiam Eccleſiæ debitam;) ſed quòd voluntariè reſiſtat auctoritati primæ veritatis, ac implicitè faciat eam mendacem: atqui vterque errans eodem modo, ac æquè voluntariè reſiſtit primæ veritati; ac eam facit mendacem: ergo vterque error habet eandem malitiam contra fidem, ſiue infidelitatis.

Probatur Tertiò, quia talis habet voluntatem ac intellectum affecta praua diſpoſitione directè repugnante actui fidei, pióque affectui, quo hic imperatur, ita vt nequeat implicitè credere omnia quæ Deus reuelauit: ergo amittit fidem, & poſitiuè ac directè eſt infidelis; nam, vt oſtendi ſuprà dub. 4. fides per omnem eiuſmodi actum ita ſibi repugnantem amittitur: vnde vlteriùs ſequitur, eum neceſſariò fieri, aut hæreticum, ſi adhuc pergit Chriſtum confiteri; aut Iudæum vel Paganum, ſi hunc neget.

Dubitant tamen hîc aliqui ex iis, qui cenſent talem eſſe hæreticum, an etiam incurrat omnes pœnas per Eccleſiam in hæreticos conſtitutas. Azor ſuprà id negat; quia Eccleſia ſolùm punit eos, qui negant ea quæ ipſa omnibus credenda proponit: quod talis non facit. Sanchez verò ſuprà cum aliis affirmat eum eas incurrere. Quia implicitè & interpretatiuè, ſiue ſecundùm moralem æſtimationem negat Deum eſſe ſummè veracem, eique in omnibus credendum eſſe; quod repugnat fidei, quàm Eccleſia omnibus credendam proponit. Quare puto hanc ſententiam eſſe probabiliorem, ſi hic error in actum externum prodeat. 120 An negans ſibi priuatim reuelata incurrat pœnas hæreticis ſtatutas. *Azor. Sanchez.*

Ex dictis etiam facilè poterit colligi quid dicendum ſit ad ſecundum à Lorca ad hæreſim requiſitum. In quo dicendum eſt Primò, propoſitionem à Deo verè Eccleſiæ reuelatam, licet obſcuriùs, ita vt pauci eius ſenſum percipiant, ideóque contrarium ſentientes in Eccleſia tolerentur, eſſe verè de fide: atque adeò dũ Eccleſia eam poſtea data occaſione definit, nõ efficere eam de fide, ſed ſolùm declarare eam eſſe de fide, vt cum multis aliis fatetur ipſe Lorca diſp. 38. n. 9. & 15. & ſequitur ex dictis diſp. 9. dub. 5. vbi oſtendi aliquam propoſitionem conſtitui obiectum fidei, non per Eccleſiæ definitionem, ſed per ſolum diuinum teſtimonium. Quare ſi propriè loquendo dicamus eam propoſitionem eſſe de fide, quæ eſt verè obiectum fidei, ſiue talis quæ habeat omnes conditiones ex parte ſua neceſſarias, vt poſſit atque adeò debeat fide diuina credi ab iis, quibus ſufficienter cognita eſt; omnis omnino propoſitio nobis à Deo reuelata debet abſolutè dici de fide. 121 *Lorca.*

Quare quod aliqui dicunt, eas ſolas propoſitiones eſſe de fide, quæ ita clarè nobis propoſitæ ſunt, vt non poſſimus ſine peccato infidelitatis de iis dubitare; in eo minùs propriè loquuntur, non diſtinguentes inter hæc duo, ſcilicet, *Aliquid eſſe de fide*; &, *Eſſe manifeſtè de fide*. & ita confundentes hæc duo, *Aliquid eſſe de fide*; &, *Nos teneri hoc credere*. Quæ ſi eſſent eadem, pauciſſima eſſent abſolutè de fide, nimirum ea ſola quæ omnes tenentur credere; & reliqua ſolùm eſſent de fide reſpectiuè, ſiue reſpectu eorum qui tenentur ea explicitè credere. Quæ valdè pauca ſunt reſpectu eorum quæ communiter omnes fatemur abſolutè debere dici eſſe de fide. vide dicta diſp. 12. dub. 6. n. 66. 122

Secundò, ſi quis eiuſmodi propoſitioni ſufficienter ſibi cognitæ, ita vt non poſſet prudenter dubitare quin ſit à Deo reuelata, diſſentiret, eſſet verè hæreticus, quia pertinaciter erraret in fide, & interpretatiuè faceret Deum mendacem, vt oſtendi in ſimili n. 119. 123

Vnde ſequitur, dicendum Tertiò, propoſitionem ſuprà dictæ contradictoriam propriè loquendo debere dici hæreticam. Probatur, quia, vt docet ipſe Lorca diſp. 38. n. 14. illa propoſitio debet dici hæretica, quæ quantum eſt ex ſe, eſt nata eſſe obiectum hæreſis, ſiue credentem conſtituere hæreticum, quamuis per accidens ratione ignorantiæ eam credens poſſit non eſſe hæreticus: atqui dicta propoſitio eſt talis, vt patet ex dictis num. 123. ergo eſt hæretica. Confirmatur ex Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. vbi dicit multas propoſitiones Wiclephi eſſe notoriè hæreticas, quibus verbis apertè innuit aliquas propoſitiones poſſe eſſe hæreticas non notoriè, ſiue ita eſſe hæreticas, vt hoc non ſit omnino manifeſtum; quia aliàs ſi omnes propoſitiones hæreticæ, eſſent neceſſariò notoriè tales, fruſtra tamquam aliquid ſingulare hoc de aliquibus diceret. Non addidit autem eam vocem *notoriè* ſingulis 124 Omnis propoſitio directè contradicens propoſitioni reuelatæ, eſt hæretica. *Lorca. Concil. Conſtant.*

ſingulis qualificationibus,tum quia initio poſita ſufficienter poterat ad omnes ſequentes referri , tum etiam quia magis clarum ac manifeſtum eſt,quæ propoſitio ſit hæretica , quàm quæ ſit erronea. Ex quibus patet,argumentum Lorcæ poſitum n.117.pro nobis facere. Quare huius ſententiæ ſunt Caſtro lib. 1. de Iuſta hæret.punit.cap.1. Turrecr.l.4.Summæ p. 2.cap.3.Gabriel in 4.d.23.q.2.a.1. Couarr.lib.3. var. reſol.cap.1.

Caſtro Turrecrem. Gabriel. Couarruu.

DVBIVM VIII.

De variis propoſitionum qualificationibus, ſiue cenſuris?

125 NOta,propoſitiones aliqua ratione directè aut indirectè fidei contrarias aut nociuas in variis gradibus conſtitui, prout minùs vel magis ei aduerſantur.atque ita variis nominibus notari , quibus earum qualitas,qua fidei aduerſantur,ſignificatur;ideóque dicuntur per ea nomina qualificari.

Quædam enim dicuntur hæreticæ,quædam erroneæ,quædam hæreſim ſapientes , quædam ſuſpectæ, quædam hæreſi proximæ , quædam malè ſonantes, piaſúe aures offendentes,quædam temerariæ. Occaſio autem horum nominum eſt deſumpta ex Concilio Conſtantienſi ſeſſ.8.vbi dictis nominibus notantur propoſitiones Iohannis Hus:de quibus variè Auctores diſputant , vt explicent quibus propoſitionibus ſingula hæc nomina propriè conueniant. Et valdè inter ſe diſſentiunt,dum vnus eas hoc modo definit,alius alio , vt videre eſt apud Canum lib.12. de Locis Theol.cap.11.Caiet.2.2.q.11.a.1. Bañez ibid.a. 2. Caſtro ſuprà,& Turrecrem.c.10.Silueſt.verbo *hæreſis* q.1. Lorcam 2.2.q 11.diſp.40. Turrian. diſp.55. dub.3.Sed quia hæ quæſtiones ſunt ferè de nomine, nec tanti momenti , breuiter hîc ſolùm declarabo, quid nobis videatur probabilius : qui fuſiùs hæc diſputata cupit videre,dictos Auctores conſulat.

Canus. Caiet. Banez. Caſtro. Turrecrem. Silueſter. Lorca. Turrian.

Propoſitio hæretica, Iudaica,Pagana,athea.

126 Igitur propoſitio hæretica propriè loquendo eſt quæ articulum aliquem fidei , ſiue hic ſit manifeſtè talis,ſiue non manifeſtè,ita negat , eiúe directè contradicit,vt tamen non tollat omnino fidem Chriſtianam,ſiue vt illius aſſenſus poſſit conſiſtere cum huius profeſſione. Et ſimili modo Iudaica eſt,qua ita Chriſtus negatur,vt tamen lex vetus admittatur. Pagana verò, qua ita tam fides Iudaica quàm Chriſtiana negantur , vt tamen non negetur eſſe aliquem Deum. Athea demum , qua Deus abſolutè ſaltem implicitè negatur.Patet ex dictis, quia illa propoſitio , dicitur hæretica,Iudaica,&c.cui aliquis fidelis voluntariè ſiue pertinaciter aſſentiens, fit hæreticus, aut Iudæus, &c.atqui propoſitiones illæ ſunt tales:ergo,&c.

127 Caiet.& Bañez ſuprà,volunt dictas propoſitiones non debere dici abſolutè tales , ſed tantùm quando animo hæretico,aut Iudaico,&c. proferuntur, atque ita eas propoſitiones prolatas ab ignorante non eſſe tales. Probant Primò, quia hæreſis nequit eſſe ſine pertinacia:atqui propoſitio prolata ab ignorante nō habet pertinaciam : ergo non eſt hæreſis. Secundò, quia ſicut qui credit falſum eſt falſus,& qui fornicationem admittit,eſt fornicator, ita qui credit hæreſin eſt hæreticus:atqui is,qui ignoranter credit propoſitionem aliàs hæreticam, non eſt hæreticus : ergo talis propoſitio in eo non eſt hæretica. Tertiò, quia aliàs propoſitio hæretica non differret ab erronea. Quartò,quia aliàs propoſitio,quæ ſemel eſt hæretica,ſemper eſſet hæretica , & ſic nullæ eſſent nouæ hæreſes. Quintò,quia hæc propoſitio,*Chriſtus non eſt mortuus*, iam eſt hæretica, & tamen non fuit talis ante Chriſti mortem:ergo propoſitio ſemel hæretica,non eſt ſemper talis pro quouis tempore.

Sed hæ obiectiones ſupponunt falſum , ſcilicet hæreſin propriè & formaliter ſumptam, quæ ſignificat pertinax iudicium intellectus fidei contrarium, idem eſſe cum propoſitione hæretica , quæ ſignificat ſolùm obiectum illius iudicij:quæ ſi diſtinguas , illas facilè ſolues.Eiuſmodi tamen propoſitio quandoque tropicè dicitur hæreſis , ſicut fidei obiectum dicitur fides. 128

Ad primum igitur , concedo totum accipiendo hæreſin propriè;ſi autem accipiatur pro obiecto hæreſeos , ſiue pro propoſitione hæretica , nego maiorem.Ad ſecundum , nego maiorem : nam vt quis ſit fornicator, vel falſus ſiue deceptus, non requiritur pertinacia,ſicut requiritur vt quis ſit hæreticus. Adde,fornicationem ſignificare actionem malam , propoſitionem verò hæreticam ſolùm ſignificare obiectum actionis malæ.

Ad tertium, nego aſſumptum:nam ex dicendis ſatis patebit eas aliter differre. 129

Ad quartum,reſpondeo propoſitionem ſemel hæreticam manere perpetuò hæreticam,non tamen neceſſariò ſemper fuiſſe hæreticam : quia antè quàm Deus eius contradictorium teſtaretur eſſe verum,ſicut hoc non fuit de fide , ita nec illa fuit hæretica. Quamuis autem poſt tempora Apoſtolorum ſicut nullæ propoſitiones incipiunt recenter eſſe de fide, ita nullæ incipiunt eſſe hæreticæ(Excipio caſus quibus Deus aliqua quibuſdam priuatim reuelat;) poſſunt tamen incipere nouæ hæreſes,dum aliqui recenter incipiunt errare circa fidem ſibi ſufficienter propoſitam credentes propoſitionem hæreticam eſſe veram.

Propoſitio hæretica manet perpetuò talis: non tamen fuit neceſſariò ſemper hæretica.

Ad quintum , concedo totum : quia tunc contradictorium illius propoſitionis nondum erat reuelatum.Adde,hanc propoſitionem, *Chriſtus non eſt mortuus*,iam prolatam , & prolatam ante bis mille annos non eſſe formaliter eandem, cùm habeat diſtinctam omnino ſignificationem. Nam iam prolata ſignificat, Chriſtum ante hoc tempus nō fuiſſe mortuum; priùs verò prolata ſignificabat eum non fuiſſe mortuum pro eo tempore,ſiue ante bis mille annos; quæ valdè diuerſa ſunt,& vnum verum,aliud falſum.

Propoſitio diuerſo tēpore prolata,eſt formaliter diuerſa.

Propoſitio erronea , & errori proxima.

Lorca 2.2.quæſt.11.diſp.40.refutatis variis opinionibus priorem definit eſſe eam,*quæ directè quidem doctrinæ fidei aduerſatur , ſed non manifeſtè & notoriè.* ſed ſuprà n.124. oſtendi talem propoſitionem meliùs dici hæreticam. Quare cum Maldero 2.2. q.11.art.2. membr.5.ad 3.Turrian.diſput.55.dub.3.§. *Item Cano*,& aliis credo erroneam dici , quæ directè contradicit non ipſi fidei , ſed concluſioni euidenter ex principiis fidei deductæ.Sicut errori proxima dicitur ea,quæ ita contradicit concluſioni probabiliſſimè ex principiis fidei deductæ. 130

Lorca. Malderus. Turrian.

Propoſitio hæreſim ſapiens.

Hæc à Lorca ſuprà num.10,non malè definitur eſſe ea,quæ non continet propriè errorem in fide , videtur tamen eum ſupponere,ſiue ex eo naſci ; & eſt probabile argumentum eam proferentem errare in fide.Quare etiam poſſet dici ſuſpecta de hæreſi, quia proferentem reddit ſuſpectum,vt innuit Lorca ſuprà n.12.Talem autem ait eſſe hanc;*Stultum & inutile eſt Venerab.Sacramētum ſolemni pompa in ſupplicationibus circumferre.* Hæc enim videtur ſupponere Chriſtum non eſſe verè in eo Sacramento præſentem : & eum qui illam tenet meritò ſuſpicamur etiam hāc tenere. 131

Lorca.

Propoſitio

Propoſitio hæreſi proxima.

132 *Lorca.* Lorca ſuprà n.11. hanc docet, eſſe eam, quam ſuprà vocauimus erroneam, & non malè ſic etiam vocari poteſt: nam ſicut propoſitio quæ apertè deducitur ex principiis fidei, quia habet certitudinem proximam certitudini fidei, poteſt non incommodè dici proxima fidei; ita propoſitio ei contradictoria videtur poſſe dici proxima hæreſi. Si tamen vim illius nominis, & communem vſum (qui has duas propoſitiones diſtinguit) penitiùs inſpicias, meliùs dicas, cùm aliqua propoſitio dicitur proxima fidei aut hæreſi, non tam ſignificari qualis in ſe ſit, quàm qualis appareat. Atque ita communiter dicitur proxima fidei, quæ probabiliter, etſi non certò probatur eſſe de fide, ſiue verè à Deo reuelata ſit, ſiue non. Qua ratione fieri poteſt vt quandoque verè à parte rei ſit à Deo reuelata, atque ita ſit de fide. Et huic contradictoria eſt proxima hæreſi, ſiue à parte rei ſit verè hæretica, ſiue non.

Propoſitio malè ſonans, aut temeraria

133 Prior ex his dicitur, quæ ſenſu magis obuio & vſitato ſignificat errorem contra fidem, poteſt tamen habere ſenſum verum & Catholicum. Ita cum aliis *Lorca.* Lorca ſuprà n.15. aitque talem eſſe hanc: *Pernicioſum eſt ditare clerum.* Temeraria ab omnibus communiter dicitur, quæ in rebus ad fidem aliquo modo aut etiam ad bonos mores pertinentibus ſine ſufficiente fundamento contra communem Doctorum ſententiam aſſeritur.

134 *An Eccleſia poſſit errare in propoſitionum qualificatione.* Diſputant hîc præterea Doctores, an Eccleſia definiendo aliquam propoſitionem eſſe erroneam, aut ſapientem hæreſim, aut temerariam, &c. poſſit in eo errare.

Bañez. Malder. Turrian. Bañez verò 2.2. q.11. a.2. in fine docet, eſſe erroneum, aut errori proximum, dicere Eccleſiam in eo poſſe errare; Malderus ibid. membr.5. in fine dicit id eſſe hæreticum; Turrian. autem diſp.55. dub.5. dicit eſſe valdè certum eam non poſſe in ea definitione errare. Mihi cum Maldero valdè probabile eſt, eſſe *1. Timoth. 3. Iohan. 14. & 16.* de fide eam non poſſe errare; quia 1. ad Tim. 3. Eccleſia dicitur *columna & firmamentum veritatis.* & Iohan. 14. & 16. promittitur ei ſpiritus veritatis, ſiue perpetua aſſiſtentia Spiritus ſancti, qui doceat eam omnem veritatem. Quod videtur non ſolùm intelligendum de rebus quæ propriè ſunt de fide, ſed etiam de iis quæ ad fidem aliquo modo pertinent, quales ſunt illarum ſententiarum qualificationes, quarum aſſertio fidem aliquo modo labefactare poſſet.

135 *Malder. Bañez.* Addunt tamen Malderus & Bañez ſuprà, minùs peccare ſiue errare eum qui aſſerit propoſitionem aliquam eſſe veram aut probabilem, quam Eccleſia definit eſſe erroneam aut temerariam, &c. quàm eum qui dicit Eccleſiam in ea definitione errare. Cuius ipſi diuerſas rationes reddunt: ſed vera ratio eſt, quia prior directè dicit Eccleſiam in ſua definitione errare, atque ita poſito quòd ſit de fide Eccleſiam in ea errare non poſſe, aſſerit propoſitionem verè hæreticam; alter verò ſolùm aſſerit id, ex quo per euidentem conſequentiam ſequitur Eccleſiam errare: atque ita non aſſerit hæreſim; quia etſi ſit de fide Eccleſiam in ea definitione non errare, tamen res definita non eſt de fide, quia non eſt à Deo reuelata. Nam aliàs Eccleſia non deberet definire contrà ſentientes errare, aut temere agere, &c. ſed eſſe hæreticos, quia negarent articulum fidei. vide dicta diſputat. 9. dub. 5. & diſputation. 12. dub. 6.

DVBIVM IX.

Vtrùm licitum ſit cum hæreticis de fide præſertim publicè diſputare.

Qvidam ex Patribus ita de eiuſmodi diſputationibus loquuntur, ac ſi penitus fugiēdæ nec vmquam vſurpandæ eſſent, nam Tertul. de Præſcript. c. 16. putat eas ab Apoſtolo ad Titum 3. prohiberi, his verbis, *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt qui huiuſmodi eſt.* Vbi notat, Apoſtolum non dicere, Poſt vnam diſputationem, ſed Poſt vnam correptionem, ſiue admonitionem, aitque: *Fides noſtra obſequium Apoſtolo debet prohibenti quæſtiones inire, nouis vocibus aures accommodare, hæreticum poſt vnam correptionem conuenire, non poſt diſputationem. Adeò interdixit diſputationem,* &c. Similia habent quidam alij, quibus conſonat illud Apoſtoli 2. ad Timoth. 2. *Noli verbis contendere. ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium;* vbi loquitur de contentione ſiue diſputatione ineunda cum hæreticis circa res fidei. Idem multi alij Patres inſinuant. 136 *Tertull. Titum 3. 2. Tim. 2.*

Ratio huius eſt quam reddit Apoſtolus ſuprà ad Titum 3. his verbis: *Sciens quia ſubuerſus eſt qui huiuſmodi eſt.* ac ſi dicat, Pro certo debes tibi perſuadere, tales ita eſſe obſtinatos, vt rationibus ad mentem reduci nequeant: vnde non tam attendunt quid pro vera fide dicas, & quàm firmiter eam probes, quàm qua ratione tua argumenta poſſint eludere aut ea irridendo, aut quacumque ratione iis contraria obiiciendo, vt auditorum mentes à veritate auertant, iiſque victoriam obtinuiſſe videantur. Quare bene de iis D. Auguſt. lib. 3. contra Fauſtum, cap. 12. *Non enim,* ait, *diſputare amant hæretici, ſed quoquo modo ſuperare impudentiſſima pertinacia.* vnde etiam ipſa experientia ſatis docet, ex eiuſmodi diſputationibus rarò aliquem fructum percipi. 137 *Titum 3. Auguſt.*

Contra hæc tamen faciunt exempla, tam Apoſtolorum quàm plurium aliorum Sanctorum, quos legimus cum hæreticis de fide tam verbis, quàm ſcriptis diſputaſſe. Nam Actor. 6. & 7. S. Stephanus publicè cum Iudæis diſputat, & S. Paulus Act. 9. diſputat cum Iudæis & Græcis. Et ad Titum 1. exigit vt Epiſcopus ſit ita doctus, vt poſſit contradicentes, ſiue fidem ipſam impugnantes arguere, græcè ἐλέγχειν, argumentis ſiue diſputando conuincere. Atque adeò etiam ipſe Chriſtus Ioan. 8. cum Phariſæis diſputat. Hos imitati ſancti Patres ſæpius cum hæreticis diſputarunt, vt patet tam ex geſtis quàm ſcriptis D. Auguſtini, Hieronymi, & aliorum. Imò etiam ex variis Conciliis, v. c. Niceno I. & II. Conſtantinop. III. Conſtantienſi, Lugdunenſi, Florentino, in quibus publicè cum hæreticis diſputatum fuit, idque magno cum fructu. 138 *Act. 6. & 7. Actor. 9. Titum 1. Ioan. 8.*

Igitur D. Thomas 2.2. q.10. a.7. & cum eo communiter alij Doctores docent, aliquando cum infidelibus de fide diſputandum eſſe, quando ſcilicet certæ adſunt conditiones. Quales ſunt, vt in diſputante ſit bona intentio propugnandi veram fidem, & errores confutandi, & ad vtrumque ſufficiens doctrina. Item vt auditores ſint tales, qui putantur ex ea diſputatione aliquem fructum & nullum damnū percepturi. vnde bene monet D. Thomas non eſſe facilè diſputandum de fide coram ſimplicioribus, qui faciliùs capiunt argumenta contraria, quàm eorum ſolutionem; præſertim ſi hi numquam audiuerint argumenta contra fidem obiici, quia tunc eorū auditione ſolùm poſſunt turbari. Secùs tamen eſt quando ipſis ab hæreticis eiuſmodi argumenta priùs propoſita ſunt, quibus incipiunt moueri, & in fide inquietari: tunc enim neceſſariò coram iis ſoluenda ſunt, ne fides 139 *D. Thom. Quibus circumſtantiis licitè cum hæreticis diſputetur. D. Thomas. Coram ſimplicibus nō eſt facilè diſputandū de fide.*

Gregorius. des in iis periclitetur. Hinc D.Gregor. in Paſtorali p.2.c.4. initio, *Sicut*, inquit, *incauta locutio in errorem pertrahit: ita indiſcretum ſilentium eos qui erudiri poterant, in errore relinquit.*

140 Vnde etiam inferunt hanc diſputationem eſſe illicitam, Primò, quando defendens fidem, non eſt ſufficiens vt argumenta contraria clarè ſoluat; tunc enim diſputatio ferè cedit in contemptum fidei, & periculum peruerſionis audientium; qui putant eum meliorem tueri cauſam, qui ſuam fidem plauſibiliùs defendit.

141 Vbi Nota: vt quis hac ex parte ſit idoneus qui præſertim coram aliis minùs doctis de fide cum hæreticis diſputet, non ſufficere quòd ſit verè doctus, & argumenta ſibi obiecta ſatis intelligat, ac poſſit ſoluere; ſed requiritur vt poſſit ea ita ſoluere vt audientes etiam rudes ſolutionem facilè capiant. Vnde ad eiuſmodi diſputationes coram populo ineundas, ſæpe aptior eſt mediocriter doctus, & in ſimilibus rebus vtcumque verſatus, qui clarè ac populariter differere, ac ſe explicare poteſt, quàm alius valdè doctus qui non habet eam gratiam ſe explicandi.

Popularis ſæpe commodiùs cum hæreticis diſputat quam doctus.

142 Secundò, inferunt eam diſputationem eſſe illicitam quando diſputans non intendit fidem defendere, ſed diſputando inquirere an vera ſit; quia talis de fide dubitat, atque adeò hæreticus, aut alia ratione infidelis eſt, vt oſtendi ſuprà num. 100. atque ita cùm eiuſmodi diſputatio procedat ex affectu hæretico, mala eſt.

Vbi etiam bene notant hoc intelligendum eſſe de iis, quibus fides ſufficienter eſt propoſita, ita vt teneantur eam credere. Qua ratione non ſolùm lex diuina, ſed etiam Imperatoria Martiani, l. *Nemo*, C. de ſumma Trinitate, vetat in dubium diſputando vocare ea, quæ à Concilio generali definita ſunt: in quam legem grauiter peccaſſe Kemnitium reuocando in dubium definitiones Tridentini, bene oſtendit Valentia 2.2.diſp.1.q.10.puncto 4. Secus autem eſt de eo, cui fides non eſt ſufficienter propoſita, & diſputat de ea veritatis inquirendæ cauſa, paratus hanc ſatis probatam amplecti. Imò etſi hæretici malè faciant dubitando de fide, quam ſciunt à Catholica Eccleſia credi; tamen poſita hac dubitatione, quando eam ob quædam argumenta non poſſunt ita ſtatim expellere; non malè, ſed bene faciũt rationes, ob quas dubitant, viris doctis exponendo vt ab iis inſtruantur; modò iis pertinaciter non inhæreant, ſed habita rationabili earum ſolutione parati ſint credere. Hoc autem iis licere patet, quia humanitus loquendo non eſt alius modus, quo poſſint omnino conuerti, & in vera fide ſtabiliri. Imò tales hoc ipſo quodicta intentione veritatem inquirunt, iam deſinunt eſſe verè hæretici, vt patet ex D.Auguſtino citato n.76.

l. Nemo.

Valentia.

143 Ex quibus patet duplex eſſe genus hominum, quo cum nobis poſſit eſſe de fide diſputatio. Primò eorum, qui de fide dubitantes veritatem inquirunt, aut ſaltem ex ignorantia errant, & parati ſunt credere, ſi veritas iis ſufficienter probetur, ita vt nequeant de ea vlteriùs ſine pertinacia dubitare, & tunc cum his omnino diſputandum eſſe iis qui ad hoc idonei ſunt, docet D.Gregor. citat. n.139. Secundò, eorum qui in ſuo ſunt errore pertinaces, & ex malitia errant. & cum his non eſſe diſputandum docent Apoſtolus, & Patres citati n.136. quia id nullo fructu fieret. Excipe tamen caſum quo id eſſet neceſſarium vt ab iis decepti ab errore reuocarentur, aut vt alij quos inceperunt peruertere, in fide continerentur.

Gregorius.

144 In qua diſputatione hoc obſeruandum eſt, vt ipſi quantum fieri poteſt, cogantur reſpondere in forma & directè ad quæſtiones propoſitas, nec permittantur alio diuagari, donec interrogationi propoſitæ ſit ſatisfactum; ad quod vtiliſſimum eſſet, ſi deligeretur aliquis æquus iudex, qui eos ad hoc cogeret. Item inſtanter vrgeantur argumentis allatis diſp.12. dub.5. aliiſue ſimilibus, vt fateantur non poſſe cauſam fidei inter hæreticos, & Catholicos ſufficienter decidi, niſi admittatur à Chriſto ſtatutus aliquis iudex, qui infallibiliter & clarè ſententiam proferat. Quòd ſi aliquem alium admittant præter Scripturam ſacram, clarum eſt hunc non poſſe eſſe alium quàm Eccleſiam, præſertim in generali Concilio congregatam; & ſic vicimus: ſi autem obſtinatè negent alium iudicem præter Scripturam & internũ ſpiritum à Chriſto nobis in hac cauſa datum eſſe, tunc primò populari modo dicta argumenta ſunt vrgenda. Deinde vrgendi vt aliquem locum controuerſum ex ſacra Scriptura ita probent, vt clarè videamus Scripturam dicere id quod ipſi volunt. Ad quod non ſufficit aliqua loca apparentia adferre, ſed vrgendi ſunt vt oſtẽdant hunc eſſe illorum locorum ſenſum. quod numquam vlla ratione facient. V.c. dicunt nos nihil debere credere quod non ſit expreſſum in Scriptura ſacra, iubeantur hoc probare. adferent quidem aliqua loca quibus probent nos nihil debere addere ſacræ Scripturæ, vel potiùs nihil eſſe addẽdum certis quibuſdam ipſius libris, v.c. Apocalypſi: vt ibidem dicitur c.vltimo in fine; aut quibus Iudæi prohibentur in ſuis ſacrificiis adhibere alios ritus, pręter illos quos Deus per Moyſen illis præſcripſit, aliaúe ſimilia. ſed nullibi oſtendent eſſe prohibitum ne quid credamus præter ea, quæ in ſacra Scriptura habentur; ſed ſolùm ne credamus contraria iis quæ Apoſtoli nos docuerunt: hæc autem omnia eſſe in Scripturis comprehenſa, nullibi habetur.

Quæ ſeruanda in diſputatione cum hæreticis.

Nota demum c. *Quicumque*, §. *Inhibemus quoque*, de hæreticis, in 6. ſub pœna excommunicationis ferendæ, prohiberi omnibus laicis (quales ſunt omnes ij, qui non gaudent priuilegio clericali; imò etiam Religioſi qui non ad ſtudia, ſed ad opera domeſtica deſtinantur) ne cum hæreticis de fide diſputent. Quamuis autem hæc lex lata ſit, quia laici communiter indocti ſunt, & ad eiuſmodi diſputationes inidonei; tamen obligat etiam doctos. nam etſi in his videatur ceſſare ratio legis, tamen verè non omnino ceſſat: nam ſi doctis permitteretur hæc diſputatio, quiuis putaret ſe ſatis doctum eſſe, atque ita non vitaretur periculum ne minùs idonei cum hæreticis diſputarent, & lex redderetur inutilis; ideóque id vniuerſaliter omnibus prohibet. 145

c. Quicumque. Prohibẽtur laici etiam docti cum hæreticis de fide diſputare.

Caietanus autem 2.2.q.10.a.7. & alij cum eo limitant hanc legem, vt intelligatur ſolùm de diſputatione quam vocat formalem, quando ſcilicet agitur ſeriò ad conuincendos eos qui in fide errant. Non autem de diſputatione ſolùm materiali, qua aliqui ſolius exercitij cauſa, vt fit in ſcholis, de fide diſputant, ſicut diſputarent de quauis re alia ipſis clariſſima. 146

Caiet.

Secundò, Valentia 2.2.diſp.1.q.10.p.4. & cum eo alij, eandem limitat, vt non habeat locum in caſu neceſſitatis, aut notabilis & euidentis vtilitatis, vt quando aliquis hæreticus coram aliis multa contra fidem diceret, cum periculo ne alij peruerterentur, aut in hæreſi confirmarentur, & Catholicos tamquam non potentes contradicere, deſpicerent, & abſentibus clericis ad id idoneis, adeſſet laicus qui commodè poſſet eundem clarè refellere, & fidem confirmare: tunc enim ille iure naturæ tenetur honorem Dei ac fidei defendere, alióſque à periculo eripere. quare nulla ratione eſt mens illius legis eum ab hoc prohibere. 147

Valentia. In neceſſitate laicus licitè de fide diſputat.

Addunt iidẽ, quia in locis vbi hæretici miſtim cum Catholicis habitãt, crebróque inter ſe verſantur, eiuſmodi caſus ſæpiſſime accidit, in his eam legem contrario vſu ſublatam eſſe: nam videmus Prælatis non contradicentibus eiuſmodi diſputationes paſſim ab iis qui idonei ſunt ſuſcipi; & hoc propter occurrẽtes neceſſã 148

neceſſarias occaſiones cõmodè impediri non poteſt. Nihilominùs tamen iure naturæ tenetur ab ea abſtinere qui ad eam inidonei ſunt; aut etiam vbi vident eam cum fructu non poſſe à ſe hîc & nunc ſuſcipi.

DVBIVM X.

Vtrùm infideles poßint habere dominium in fideles, eoúe per Eccleſiam priuari?

149 NOta Primò, dominium hominis in hominem eſſe duplex, ſcilicet deſpoticum, quale habet dominus in ſua mancipia; & politicũ, quale habet rex in omnes ſuos ſubditos: & de vtroque hîc eſt quæſtio.

Dominium aliud deſpoticum, aliud politicum.

Nota Secundò, ſatis inter omnes conſtare, infideles non eſſe iure naturæ incapaces dominij in fideles: nulla enim vel probabili ratione illud aſſeri poſſet. ſed quæſtio eſt vtrùm iure humano, eo priuati ſint, aut priuari poſſint.

Infideles triplicis generis.

Nota Tertiò, infideles alios eſſe baptizatos, quales ſunt hæretici & apoſtatæ, de quibus agemus dub. 14. concl. 1. alios non baptizatos, ſubiectos tamen principibus Chriſtianis; alios demum nec baptizatos, nec principibus Chriſtianis ſubiectos. Et de his eſt præcipua difficultas, vtrùm Eccleſia poſſit eos priuare dominio ſiue politico, ſiue deſpotico, quod habent in fideles.

150 Lorca 2.2.q.10.a.10. & Bañez ibid. ſub finem §. *Quarta concl.* & quidam alij, docent, Eccleſiam abſolutè poſſe eiuſmodi infideles ſpoliare dominio, quod habent in fideles, etſi id ad vitanda ſcandala de facto non faciat. Probatur Primò, quia 1. ad Corinth. *6.* v. 1. Apoſtolus reprehendit fideles quòd vocent alios fideles in iudicium apud iudices infideles: ergo Apoſtolus priuat hos iudices iuriſdictione, quá habebant in eos fideles. Secundò, quia periculoſum & indecẽs eſt fidelem ſeruire infideli: ergo Eccleſia nomine Dei poteſt hunc illius dominio priuare, quia hoc expedit tum ſaluti fidelis, tum honori ipſius fidei: ſicut princeps poteſt ob bonum publicum ſubditum aliquem priuare ſuis bonis. Cõfirmatur, quia iure Eccleſiaſtico fidelis coniux poteſt deſerere infidelem nolentem conuerti: ergo multò magis poterit ſeruus eodẽ iure deſerere dominum infidelem, ſi Eccleſia hoc ſtatuat. Tertiò, quia Matth. 17. filij ſunt liberi à tributo: ergo cùm omnes fideles ſint filij Dei, aut de facto ſunt liberi à ſubiectione infidelium, aut ſaltem poſſunt ab ea per Eccleſiam liberari, quatenus hoc expedit vt in ſua adoptione ſiue in ſua fide perſeuerent. Confirmatur, quia Chriſtiani in Scriptura dicuntur liberi: ergo non ſunt ſerui infidelium. Quartò, quia infideles ſuis peccatis merentur priuari vita: ergo multò magis merentur priuari ſuo dominio in fideles.

Lorca. Banez. 1. Cor. 6. Matth. 17.

151 Sed hæc nulla ratione probant intentum. Ad primum, reſpondeo ſi quidquam probaret, etiam probaret omnes fideles à tempore Apoſtolorum à iuriſdictione magiſtratuũ infidelium fuiſſe exemptos: quod apertiſſimè falſum eſt. Reprehendit igitur Apoſtolus ibidem Corinthios, quòd indecorè contrà quam fraterna caritas exigebat, alter alterum in ius vocaret, idque coram infidelibus, qui hac ratione poterant ſcandalizari videntes Chriſtianos ita inter ſe contendere, & alterum alteri iniuriam facere. Docétque eos potiùs debere pati iniuriam, quàm hoc facere. Ex quo nullo modo ſequitur id quod infertur.

152 Ad ſecundum, reſpondeo Primò, nego antecedens, intelligendo illud generatim & per ſe, ac de periculo graui. Nam quando dominus permittit ſeruo liberè viuere ſecundùm religionem Chriſtianam, nullum huic ex eo ſeruitio tanti momenti imminet periculum, vt propterea dominus poſſit re ſua priuari; cùm ſeruus ſi bonæ voluntatis ſit, per Dei gratiam facilè poſſit omne eiuſmodi periculum, ſi quod ipſi ex ea ſubiectione immineat, ſuperare. Confirm. quia quando ſeruus habitat apud dominum fidelem quidem, cuius tamen tota familia eſt peruerſis moribus, maius ſalutis periculum ei hinc imminet, quàm ſi habitaret apud dominum infidelem, qui aliàs eſſet moribus probis; & tamen illo caſu non licet ei fugere, ſi dominus non conetur eum iniurioſè aut magna importunitate ad peccatum pertrahere: ergo nec in hoc. Quod autem ſpectat ad indecentiam, ſeruum Chriſtianum ſeruire domino infideli non magis eſt contra dignitatem fidei, quàm ſit contra dignitatem virtutis & filiorum Dei, ſeruum iuſtum & filium Dei ſeruire domino fideli, nequam & mancipio diaboli: ſed vtrumque Chriſtianæ humilitati eſt conſonum.

Reſpondeo Secundò, nego conſequentiam: nam vel illud periculũ, illáque indecentia ſunt tanti momenti, vt ſufficiant vt ſeruus poſſit ſua auctoritate à domino ſuo fugere, ſicut id poteſt quando dominus eum iniurioſè conatur ad peccatum pertrahere: & tunc auctoritate Eccleſiæ opus non eſt. vel non ſunt tanti momenti, vt ad illud ſufficiant, & tunc nec etiã ſufficiunt vt Eccleſia propter ea poſſit dominum ſuo mancipio priuare, quia hanc poteſtatem nec habet iure naturæ aut gentium, cùm ille Eccleſiæ non ſit ſubiectus; nec etiam diuino: nullo enim indicio probari poteſt Eccleſiæ eiuſmodi poteſtatem à Deo eſſe collatam. nam ſiue ſpectemus Scripturas, ſiue Concilia ac canones, nihil in his reperiemus, quo vel probabiliter inſinuent Chriſtianos ſubditos infidelibus dominis (ſaltem quando hi non ſunt viciſſim ſubiecti principibus Chriſtianis) aut debere aut poſſe per Eccleſiam ab eiuſmodi ſubiectione liberari. Sed contrà tam Scriptura, quàm canones ſæpius innuunt nullam eiuſmodi poteſtatem in Eccleſia eſſe; dum ita ſubiectis grauiter præcipiunt, vt ſuis dominis diligenter obediant, ídque non ſolùm ita vt ad oculum ſeruiant, timore pœnæ aut ſcandali; ſed quia in conſcientia ad hoc verè obligantur. 153

Quod autem adfertur exemplum principis politici, qui exigente id bono publico poteſt aliquem ſibi ſubditum priuare ſuis bonis: ſolùm probat Eccleſiam ac Chriſtianos principes poſſe infideles ſibi ſubiectos ſpoliare ſuis mancipiis Chriſtianis, quia hoc ad honorem fidei expedit. quod etiam de facto faciunt. Et contrà, ſicut reſpublica politica nullo modo poteſt aliquem ſibi non ſubditum, nec membrum ſuum, ſpoliare ſuis bonis, quantumuis id publico bono valdè expediat: ita nec Eccleſia poteſt vllo modo ſuis bonis ſpoliare eos, qui nec ipſi ſunt membra Eccleſiæ, nec ei vllo modo ſubiecti, quantumuis illud ad bonum ſpirituale Chriſtianorum ſit conueniens. vnde tam illud exemplum reip. politicæ, quàm ei conſona Eccleſiæ conſuetudo pro nobis faciunt. Ad confirmationem, nego antecedens: quòd enim coniux conuerſus poſſit deſerere infidelem pertinacem in ſua infidelitate, conceſſum eſt iure diuino, nullo autem modo Eccleſiaſtico, quod circa diſſolutionem matrimonij conſummati nihil omnino poteſt, vt ex 1. ad Cor. 7. oſtendi tom. 2. de Sacramentis diſp. 26. dub. 5. n. 58. & *66.* 154

Nemo ſibi non ſubditum licitè ob peccata ſua punit.

Ad tertium, reſpondeo Primò, ſi illud quidquam probaret, probaret omnes Chriſtianos de facto eſſe liberos ab omni ſubiectione ac tributo præſtandis, non ſolùm principibus infidelibus, ſed etiam Chriſtianis, quia regum filij nulli tributum præſtant. Quare ex illo loco ſolùm probatur, Chriſtum filium Dei naturalem, atque adeò totius mundi & ipſorum etiam regum altiore quadam ratione dominum, non fuiſſe olim obligatum præſtare iis vllum tributum. 155

Ad confirmationem, Reſpondeo Chriſtianos in

Christiani ſunt liberi non à ſubiectione, ſed à peccato. 1.Pet.2.

Scriptura dici liberos à peccato, non autem à ſubiectione humana; nam hoc eſſet accipere libertatem in velamentum malitiæ, vt dicitur 1.Petri 2.

Ad quartum, concedo totum; ſed inde non ſequitur, eos his poſſe priuari per Eccleſiam, aut etiam per principes Chriſtianos, quia ipſi nec his, nec Eccleſiæ vllo modo ſunt ſubiecti: nemo autem quantumuis id meritus poteſt bonorum priuatione puniri, niſi à Superiore ſuo.

156 *Malderus.* Secundò, Malder. 2.2. quæſt. 10. art. 10. concluſ. 3. & 4. docet, eiuſmodi infideles per Eccleſiam poſſe ſpoliari ſuis mancipiis, aliiſque ſubditis Chriſtianis, quando his ex illa ſubiectione periculum peruerſionis imminet (loquitur autem etiam in caſu quo illud periculum non oritur ex iniuria ipſius domini infidelis) ſecus autem ait eſſe quando tale periculum iis non imminet. Additque, quia communiter tale periculum iis de facto verè imminet, ac ſaltem meritò in poſterum timeri poteſt, Eccleſiam eos communiter poſſe à dominorum ſubiectione liberare; quia ad eam ſpectat proſpicere ſuis ſubditis de mediis ad ſalutem neceſſariis, & contraria pericula ab iis amouere. Sed ad hoc iam reſpondi num. 153. & 154. vbi oſtendi Eccleſiam dicta non poſſe facere cum iniuria alterius. Vt autem hæc clariùs poſſint reſolui, ponam primò aliquot concluſiones quas Catholici omnes admittunt, & deinde quæ controuerſa ſunt reſoluam.

157 CONCLVSIO I. Infideles non ſubditi Chriſtianis dominium iuriſdictionis in Chriſtianos iam acquiſitum licitè retinent. Eſt communis Doctorum cum D. Thoma 2.2. quæſt. 10. a. 10. Patet, quia Chriſtus Matth. 22. iubet reddi Cæſari, quæ ſunt Cæſaris; & Apoſtolus ad Rom. 13. dicit principum infidelium (qui tunc regnabant) poteſtatem eſſe à Deo, & qui eis reſiſtit, reſiſtere Deo; & fideles neceſſariò iis parere, non tantùm propter iram, ſiue ob metum pœnæ, ſed etiam propter conſcientiam, ſiue quia in conſcientia, & coram Deo ad hoc obligabantur. quæ vera non eſſent ſi illi non fuiſſent veri Superiores iſtorum Chriſtianorum. *D.Thom. Matth 22. Rom.13.*

158 CONCLVSIO II. Infideles ob Eccleſiæ prohibitionem non poſſunt inter Chriſtianos publicis officiis præfici, nec principes Chriſtiani poſſunt iis conferre iuriſdictionem in Chriſtianos ſibi ſubiectos. Hæc etiam eſt communis Doctorum, cum D. Thoma ſuprà. Habetur expreſsè cap. *Cùm ſit nimis*, de Iudæis & Saracenis. vbi Innocentius III. præcipit eos per Conciliũ prouinciale grauiter argui qui Iudæos aut Paganos publicis officiis præfecerint: & Chriſtianos omnes abſtinere à communione illius infidelis, donec illud officium dimiſerit, & per illud acquiſita in pauperes Chriſtianos diſtribuerit. Ratio eſt, quia hoc cedit in iniuriam & contemptum fidei, & eſt ſubditis periculoſum. Quia, etſi infideles in ſuis terris fidelibus ad fidem conuerſis, ſicut etiam aliis eorum ciuibus infidelibus præeſſe non cedat in iniuriam aut contemptum fidei aut fidelium; ſecùs tamen eſt, ſi hoc fiat inter Chriſtianos: quia cùm hoc caſu illi Chriſtianorum iudicio & opera Chriſtianis præficiantur, tacitè indicatur inter Chriſtianos non reperiri aptos ad illa officia adminiſtranda, aut ſaltem non tam aptos quàm ſunt infideles. Sic externos in aliena patria ſubeſſe indigenis non eſt his ignominioſum aut durum: ſecùs eſt ſi externis alicubi publica magiſtratuum officia committantur: hoc enim indigenis durum & aliquo modo ignominioſum communiter reputatur. *c. Cùm ſit nimis.* *Cur potiùs cedat in cõtemptum fidei infidelẽ fidelibus præfici inter Chriſtianos, quàm inter infideles.*

159 CONCLVSIO III. Infideles Chriſtianis non ſubiecti poſſunt præeſſe Chriſtianis, & habere mancipia Chriſtiana: nec hæc poſſunt ab iis fugere, ſi aliàs iuſtè à dominis poſſideantur. Ita etiam D. Thomas ſuprà, & alij communiter. *D.Thomas.*

Probatur ex 1.Petri 2. v. 18. vbi ſerui iubentur parere dominis etiam dyſcolis ac Gentilibus, vt patet ex verſu 13. vbi iubet Chriſtianos ſubeſſe omni humanæ creaturæ, regibus, ducibus, &c. qui tunc erant Gentiles: & ſubdit, vt ſerui etiam pareant dominis. Probatur Secundò, ex cap. *Si quis ſeruum*, 17. quæſt. 4. quod deſumptum eſt ex Concilio Gangrenſi, vbi iubetur grauiſſimè argui, qui ſuaſerit ſeruo fugam ſub prætextu religionis; & ei dicitur anathema. *1.Petr.2.* *c. Si quis ſeruum.*

CONCLVSIO IV. Eccleſia non poteſt tales priuare ſuo dominio, quod habent in mãcipia Chriſtiana, aut alios fideles, quamdiu nec ſeruis ob fidem moleſti ſunt, nec in Chriſtianos iniurij. Ita Durand. in 2. d. 44. quæſt. 3. art. 2. Turrian. 2.2. diſp. 52. dub. 1. Sotus in 4. d. 5. q. 1. a. 10. & alij. Probatur, quia Eccleſia nec iure naturæ habet hanc poteſtatem, nec à Deo hæc vllibi ei legitur conceſſa: quare numquam tali poteſtate vſa eſt, imò, vt patet ex dictis concl. 3. ſemper definiuit ſubiectos dominis infidelibus teneri iis obedire, nec poſſe ab iis fugere, ſi mancipia ſint. Confirmatur, quia, vt ſuprà oſtendi, contraria ſententia nullo fundamẽto nititur. Nec his obſtat Bulla Alexandri VI. qua regibus Caſtellæ ſubiecit Indos Occidentales, quia per eam non tranſtulit horum regna aut dominia in Caſtellanos, ſed his ſolùm dedit iis prædicatores fidei in ea regna mittendi, aut etiam aliqua ex iis ſibi acquirendi, modò id aliàs licitè fieret. vt cum aliis docet Bellarm. lib. 5. de Pontific. cap. 2. Vnde, vt refert Bañez 22. quæſt. 10. art. 10. dub. 4. concluſ. 5. ad 3. obiect. Paulus III. in quadam Bulla definiuit Indos infideles eſſe veros dominos ſuarum rerum, nec poſſe iis ſpoliari, ſcilicet niſi per iniuriam darent iuſtam cauſam ob quam ſpoliarentur. 160 *Durand. Turrian. Sotus.* *Bellarm. Bañez.*

Dixi, *quandiu nec ſeruis ſunt moleſti ob fidem*, &c. quia hi aliàs poſſent fugere: nam in hoc iniuriã paterentur; & ſic etiam licitè fugerent à dominis Chriſtianis, ſi vellet eos ad peccatum pertrahere. Item ſi ij infideles eſſent iniurii in Chriſtianos, tunc per modũ compenſationis poſſent Chriſtiani ab iis fugere: & ſic Turcarum mancipia licitè fugiunt, & poſſet Eccleſia iis fugam ſi commodè fieri poſſet, præcipere. 161 *Turcica mancipia Chriſtiana licitè fugiunt.*

CONCLVSIO V. Eccleſia, ac principes Chriſtiani licitè ſtatuerunt ne vllus infidelis Chriſtianis ſubiectus habeat ſeruum ſeu mancipium Chriſtianum. Eſt communis. Patet ex l. *Hac valitura*, C. de Iudæis & Cælicolis: vbi Iudæi priuantur iuriſdictione in Chriſtianos, & prohibentur vlla ratione ad ſimilem iuriſdictionem admitti. & l. *Deo nobis*, C. de Epiſcopis & clericis, ſtatuitur, vt, ſi quis Iudæus, Paganus, vel hæreticus habeat ſeruum Chriſtianũ, hic fiat ſtatim liber & c. *Nulli Iudæo*, de Iudæis & Saracenis, ſtatuitur, vt, ſi quis Iudæus vel Saracenus ſeruum emerit infidelem mercaturæ cauſa, qui poſtea vult baptizari, niſi intra tres menſes venalem exponat, hic fiat ſine pretio liber; & ſimiliter is, qui ſeruitij cauſa emptus, aut vernacula eſt. 162 *l. Hac valitura.* *l. Deo nobis.* *c. Nulli Iudæo.*

Ratio legis eſt, quia hoc expedit dignitati & promotioni fidei Catholicæ: ſicut autem principes ob vtilitatem reipublicæ poſſunt aliquando ſubditos ſuis rebus priuare, & dominia ab inuitis transferre, (vt patet in tribut is, & præſcriptione) ita idem poſſunt ob vtilitatem fidei.

Huc accedit, quòd hæc ſubiectio ſæpe eſt coniuncta cum periculo peruerſionis ſerui, aut cum iniuria fidei, vt patet ex cap. *Etſi Iudæos*, de Iudæis & Saracenis: vbi ideo præcipitur ne Chriſtiani Iudæis famulentur, aut ſuos filios lactandos dent. 163 *c. Etſi Iudæos.*

Nota, Iudæos hoc capite non dici vera mancipia Chriſtianorum, vt aliqui putant, quia aliàs eorum bona licitè à Chriſtianis caperentur, quia bona ſerui ſunt domini: quod tamen c. *Sicut Iudæi*, eodem titulo, ſub *c. Sicut Iudæi.*

Qua ratione Iudæi dicantur ſerui Chriſtianorum.

ſub pœna excommunicationis vetatur. Dicuntur igitur ibi ſerui Chriſtianorum, quia vbique alienis principibus, tamquam ſubditi ſeruiunt.

DVBIVM XI.

Vtrùm liceat cum infidelibus communicare, aut eorum libros legere?

164 NOta Primò, hanc communicationem poſſe videri illicitam, ex duplici capite. Primò, iure naturæ; Secundò, iure Eccleſiaſtico.

Communicare cum infidelibus in ſacris eſt iure naturali illicitum.

Nota Secundò, nos triplicem cum infidelibus poſſe habere communicationem. Primò, in ſacris. Et quidem iure naturæ & diuino eſt nobis illicitum propriè cum iis in ſacris communicare, ita ſcilicet vt ipſorum ſacrificiorũ, aliorúmve rituum ſimus aliquo modo participes: nam hoc eſſet ſaltem, quoad actum externum, falſum cultum ſiue religionem profiteri. Ex iuſta tamen cauſa licitè quandoque eorum ſacris poſſumus ita intereſſe, vt nulla ratione cum iis participemus ſiue communicemus in ſacris. vide dicta diſp.15.dub.3.concluſ.2.5.6.

An infideles poſſint noſtris ſacris intereſſe.

Similiter infidelibus non debet permitti vt noſtris ſacris, & præſertim ſacrificio interſint, quia hoc minùs decet; ideoque in Eccleſia inſtitutum eſt officium Ianitorum vt eos excludant. Excipe tamen caſum, quo ex eorum admiſſione ſperaretur fructus, ſiue eorum conuerſio: tunc enim admitti poſſent, niſi nominatim eſſent excommunicati; hi enim nullo modo permittendi ſunt noſtris ſacris ita intereſſe, vt cum iis videamur communicare. vide quæ dixi tom.2. de Sacram.diſp.14.dub.7.

165 Qua ratione illicitum ſit cum infidelibus communicare in matrimoniis rebuſue ciuilibus.

Secunda communicatio poſſet eſſe in matrimoniis. Et hæc cum infidelibus baptizatis validè quidẽ contrahuntur, communiter tamen illicitè ob grauia incommoda, quæ ex iis nata ſunt ſequi. cum non baptizatis etiam inualidè contrahuntur. Quæ fuſiùs oſtendi tom.2.de Sacram.diſ.31.dub.3.

Tertia poteſt eſſe in rebus ciuilibus. Et in his iure Eccleſiaſtico nobis eſt generatim prohibita omnis communicatio cum iis ſolis qui ſunt nominatim excommunicati, niſi ſit aliqua neceſſitas, aut magna vtilitas: de quibus ſufficienter egi tom.2.de Sacram. diſp.14.dub.2.& ſequentibus; & dubio 12.oſtendi quibus caſibus liceat cum iis communicare, & dubio 14.quale peccatum ſit in caſibus prohibitis cum iis communicare.

c.Iudæi. c. Ad hæc.

Præterea multi Auctores docent iure Eccleſiaſtico Chriſtianis ſpecialiter prohibitum eſſe familiaritatem habere cum Iudæis. probant ex c. *Iudæi*, 5.& cap. *Ad hæc*, 8.& cap.finali, de Iudæis & Saracenis, Indéque inferunt decem caſus in quibus prohibitum ſit Chriſtianis cum Iudæis communicare. Aiunt igitur prohibitum nobis eſſe Primò, cum iis habitare; Secundò, eorum azymis veſci, etſi ſeparatim ab iis ſiue domi tuæ iis veſcaris; Tertiò, iis medicis vti; Quartò, ab iis medicinas accipere: multi tamen excipiunt caſum neceſſitatis, vt ſi alij medici deſunt, aut non ſunt tam periti, & morbus eſt periculoſus. Item aiunt hæc intelligenda eſſe, ita vt non liceat à Iudæis ita accipere medicinas vt ipſi eas applicent; licere tamen eaſdem ab iis emere, aut gratis donatas accipere, modò ab iis nobis immediatè non applicentur. Alij tamen etiam volunt hoc prohiberi. Quintò, ſimul cum iis lauari in balneo; Sextò, eos ad conuiuia inuitare, aut eorum conuiuia accedere; Septimò, Chriſtianas obſtetrices aut nutrices eorum liberos in ipſorum domibus nutrire; Octauò, iis famulari; Nonò, iis ſeruitutis vinculo ſubiici; Decimò, illis prohibetur publicis officiis inter Chriſtianos fungi. De his autem duobus vltimis caſibus ſatis dictum eſt dub.10.

Circa explicationem autem horum caſuum variæ ſunt ſententiæ, dum alij latiùs, alij ſtrictiùs eos interpretantur, vt videre eſt apud Silueſtrum, Armillam, Angelum, Tabienam, Roſellam v. *Iudæus*. Azor tomo 1. Moral.l.8. cap.22. Sanchez lib.2. de Præcept. cap.31. & alios. Quæ hîc ſpeciatim diſputare omitto: nam maxima ex parte debili, aut etiam nullo nituntur fundamento, vt mox oſtendam. 166

Silueſter. Armilla. Angelus. Tabiena. Roſella. Azor. Sanchez.

In primis igitur quod dicunt c. *Adhæc*, & c. finali, de Iudæis, prohiberi nobis habere cum iis familiaritatem, ita generatim dictum verum non eſt. Nam ibi ſolùm prohibetur illa familiaritas, quæ cõtinet Chriſtiani ſeruitutem, aut diuturnam in famulatu ſubiectionem. Quæ iuſtiſſimè prohibentur, tum quia hæc ſubiectio eſt indigna Chriſtiano in terris Chriſtianorum: tum etiam quia, cùm omnis ſubiectio ingeneret ſubiecti animo quamdam reuerentiam erga Superiorẽ, nata eſt ſubiectorum animos facilè ad religionem Superioris inclinare. Quæ ratio locum non habet in alia familiaritate, præſertim qua Iudæus Chriſtiano ſeruitute aut famulatu ſubiicitur. quare aliqui malè ex iis Iuribus concludunt non licere Chriſtiano habere ſeruum Iudæum, quia hoc ibi nullo modo prohibetur. Quare extra caſus dictis capitulis, aliiſque Iuribus expreſſos, cum D.Thoma 2.2.q.10.a.9. Silueſtro v. *Iudæus* num.2.& aliis, puto tunc Chriſtianis ſolùm prohibitam eſſe familiarem cum Iudæis conuerſationem, quando inde ipſis imminet aliquod periculum peruerſionis, aut adeſt ſcandalum. quo caſu iure naturæ illicita eſt. 167

c.Ad hæc. Chriſtianis prohibetur cum Iudæis familiaritas quæ eos his ſubiiciat, aut periculoſa eſt.

D.Thomas. Silueſter.

Deinde, quinque primos caſus probant ex c. *Nullus*, 28.quæſt.1. quod deſumptum eſt ex canone 11. Concilij Trullani. Sed hi canones non ſunt ipſius VI. Synodi, vt multi putant, ſed alicuius conciliabuli, diu poſt eam Synodum priuata quorumdam Epiſcoporum auctoritate illegitimè habiti: vnde etiam nũquam à Romana Eccleſia fuerunt recepti, præſertim cùm hanc in pluribus damnent, & apertos errores contineant, atque ita nullius auctoritatis ſunt. vt oſtẽdi tomo 2.de Sacramentis diſp.20. dub.9. num.89. Quare non eſt opus nos in his caſibus fuſiùs explicandis diutius inhærere. Primum tamen caſum aliqui etiam probant ex cap. *Adhæc*, de Iudæis. Sed, vt iam oſtendi, ibi ſolùm prohibetur ea cohabitatio cum Iudæis, quæ continet diuturnam Chriſtiani in famulatu ſubiectionem. Chriſtianis tamen vti medico Iudæo aut Pagano ſiue Saraceno grauiter prohibet Gregorius XIII. conſtitutione edita anno 1581. quæ incipit, *Aliàs piæ mem.* eſtque 28. ipſius in Bullario. Excuſat tamen grauis neceſſitas, ſicut ab aliis Eccleſiæ præceptis. 168

c.Nullus. Trullani canones nõ ſunt recepti ab Eccleſia Romana. c.Adhæc. An liceat vti medico Iudæo aut Saraceno.

Quod autem ad vſum azymi ſpectat, certum eſt eſſe graue peccatum eo vti tanquam cæremonia legis veteris, ſiue vt hæc obſeruetur. Ceterùm aliàs comedere panem azymum ſine vllo ſimili reſpectu, neſcio cur ſit peccatum, cùm inter Chriſtianos etiam ſæpe vſurpetur: & aliàs non liceret comedere panem conſecrationi præparatum, quia hic azymus eſt.

An liceat vti azymis.

Quare Auctores illius canonis de non edendo azymo Iudæorum mihi nonnihil ſuſpecti ſunt, quòd cum ſicut alios quoſdam in odium Latinorum ediderint, vt ſugillarent noſtram conſuetudinem conſecrandi panem azymum, quam deinde illorum poſteri in Eccleſia Latina apertè damnarunt.

Sextum caſum probant ex can.4. Concilij Agathenſis, vbi Chriſtianis prohibetur adire Iudæorum conuiuia, eoſue ad ſua vocare, eò quòd ipſi vt immundos reiiciant cibos quibus Chriſtiani veſcuntur, atque ita inferiores incipiant eſſe Chriſtiani Iudæis, ſi nos iis quæ illi nobis apponunt vtamur, illi verò à nobis oblata contemnant. id eſt, ſecundùm Silueſtrum v. *Iudæus*, numer.2. dicto 2. ne nos videamur 169

Silueſter.

mur

mur iis minùs ſancti, dum minùs quàm ipſi abſtinemus. Sed alius horum verborum eſt ſenſus, ne ſcilicet videamur nos iis hac in re tamquam inferiores cedere, nóſque aliqua in re iis ſubmittere, comedendo quæ nobis apponunt, atque ita eorum modum agendi quodammodo probando, cùm contrà illi noſtrum improbent, reiiciendo quæ iis apponimus.

Roſella.
Angel.
Tabiena.
Armilla.
Azor.

Quare Roſella v. *Iudaus*, 1. num. 1. Angelus ibidem. Tabiena quæſt. 1. num. 2. Armilla n. 4. Azor tomo 1. Moral, libr. 8. cap. 22. quæſt. 3. docent hanc prohibitionem non habere locum, vbi non eſt talis ciborum diſcretio, ſiue periculum eiuſmodi contempus ac ſcandali. Alij volunt hanc prohibitionem etiam in eo caſu habere locum, quia in omni conuiuio exercetur magna familiaritas inter conuiuas, quæ generatim Chriſtianis cum Iudæis prohibita eſt; ſed, vt ſuprà oſtendi, hoc non probant. Quare hac in re putarem ſeruandam receptam vbique conſuetudinem, præſertim cùm illa prohibitio ſit Concilij particularis, quod alibi ſolùm obligat quatenus eſt moribus receptum.

170 c. Adhæc.

Septimus caſus expreſsè habetur cap. *Adhæc*, 8. de Iudæis. Aliqui autem volunt Chriſtianis etiam prohiberi ne domi ſuæ Iudæorum filios nutriẽdos ſuſcipiant. Sed difficulter id ex illo aut vllo alio textu, aut ſufficienti ratione probant. nã dictum caput expreſsè ſolùm prohibet ne Chriſtianæ nutriant filios Iudæorum in eorum domibus. Nec videtur eſſe eadem ratio earum quæ domi ſuæ eorum filios lactandos ſuſcipiunt; nam hæ non ſubmittunt ſe tamquam famulas Iudæorum ſeruitio; quæ ratio dicto cap. adfertur, cur non liceat Chriſtianis in domibus Iudæorum horum filios lactare, ſiue educare. Nec refert quòd etiam in alio caſu aliqua cum Iudæis familiaritas contrahatur, quia, vt iam oſtendi, non omnis familiaritas cum iis nobis eſt interdicta; quia aliàs non liceret cum iis miſcere colloquia, aut eorum officinas emendi cauſa frequentare, quia hinc etiam naſcitur aliqua familiaritas. Et ita dictum capitulum intelligunt Abbas ibidem n. 2. & Cardinalis ibidem.

Qua ratione Chriſtianis liceat aut non liceat Iudæorum proles nutrire.

Abbas.
Cardinalis.

171 Hinc etiam octauum caſum quo prohibetur famulatus, quidam ibidem intelligunt de famulatu propriè dicto, quo aliqui pro mercede ſe Iudæorum ſeruitio mancipant, quod propriè fit quando aliquis in eorum domibus tamquam famulus habitat, aut continuò operatur: quia Ius expreſsè hunc ſolum famulatum prohibet. Ita Hoſtienſis dicto cap. *Adhæc*, n. 1. & Iohannes Andreas ibidem num. 2. Vnde ſequitur ſecundùm eos non eſſe Chriſtianis prohibitum alia ratione elocare Iudæis ſuam operam, v. c. operando pro iis quotidie in ſuis propriis domibus, aut extruẽdo iis domum, &c. quia tales operæ non ſunt propriè famuli, accipiendo hoc nomen ſtrictè, & prout communiter accipi ſolet, & prout videtur ibi à Iure accipi. vtramque autem hanc limitationem puto probabilem in locis vbi cõſuetudo ſic ius interpretatur.

Hoſtienſ.
Iohan. Andreas.

Nonum autem & decimum caſum ſatis explicui dub. 10.

172 Silueſter. c. Sanè. c. Si quis Epiſcopus.

Demum Silueſter ſuprà dicto 6. & quidam alij docent, nobis non licere aliquid legare Iudæis aut Paganis. Probant ex cap. *Sane*, 24. quæſt. 2. & cap. *Si quis Epiſcopus*, 5. de hæreticis. Sed in priore ſolùm dicitur nobis non licere communicare mortuis, quibus non communicauimus viuis. quod nihil facit ad rem præſentem, aut ſi faciat probat contrarium: quòd nimirum ſicut non prohibetur nobis in vita dare aliquid Iudæis, ita nec legare. In ſecundo verò ſolùm prohibetur ne quis Epiſcopus non conſanguineos aut conſanguineos hęreticos aut Paganos heredes inſtituat. Atque ita ſi aliquid in præſenti probaret, etiam probaret nulli Chriſtiano licere aliquid legare non conſanguineo. At l. 1. C. de Iudæis, decernitur inualidum eſſe legatum factum vniuerſitati Iudæorum. In aliis verò caſibus credo ſeruandam receptam vbique conſuetudinem.

Iure verò naturæ in rebus ciuilibus prohibitum eſt cum infidelibus communicare quoties poteſt inde aliquod periculum probabiliter timeri, quod ſimplicioribus præſertim, imò omnibus qui parum firmi in fide ſunt, ex frequenti cum iis communicatione poteſt facilè imminere; & præſertim cum hæreticis, qui verborum lenociniis, & quidquid in Catholicorum doctrina aut vita ſaltem ſecũdùm externam aliquam apparentiam videtur minùs plauſibile carpendo, continuò quauis data occaſione conãtur aliorum animos à vera fide auertere, & in animos eorũ etiam non aduertentium paulatim irrepunt, & aliquid praui dogmatis ingenerant. Nam vt dicitur 2. ad Timot. 2. *ſermo eorum vt cancer ſerpit*. vnde & Apoſtolus ibidem ac alibi, atque etiam communiter Patres ſuadent & vrgent, vt eorum familiaritatem vitemus, quantumuis videamur nobis firmi in fide. Hinc Cyprianus lib. 1. epiſto. 3. aliàs 55. ad Cornel. in fine, *Declinent* inquit, *de cetero fortiter, & euitent dilectiſſimi fratres noſtri verba & colloquia eorum, quorum ſermo vt cancer ſerpit*. & infrà: *Nulla cum talibus commercia copulẽtur, nulla cum malis conuiuia aut colloquia miſceantur, ſimúſque ab iis tam ſeparati, quàm ſunt illi de Eccleſia profugi*. Hinc etiam B. Antonius, vt in eius vita narrat S. Athanaſius, numquam hæreticis vel amica verba eſt largitus; niſi quatenus hæc ad eorum conuerſionem conducerent. Et ſuis moriens hoc vnicè commendauit, vt ſchiſmaticorum & hæreticorum venena vitarent, ſuúmque in eos odium ſectarentur; addens, *Scitis quòd nullus mihi, nec pacificus quidem ſermo cum iis aliquando fuerit*. Similia de Apoſtolis narrat Irenæus lib. 3. cap. 3. docens eos ſummoperè cauiſſe, ne vel verbo cum hæreticis communicarent. Quod omnibus qui eorum conuerſionem ſua conuerſatione non ſperant procurare, imitandum eſt, vt illi ea ratione erubeſcant, ſuámque turpitudinem videant. 173

Periculoſa cum hæreticis conuerſatio.

2. Timot. 2.

Cyprian.

S. Athanaſ.

Irenæus.

Quod autem ad ſecundam difficultatem attinet circa lectionem librorum infidelium, dicendum eſt Primò, hanc omnibus iure naturæ eſſe prohibitam, quibus inde imminet aliquod peruerſionis periculum. Patet, quia clarum eſt vnumquemque iure naturæ teneri hoc euitare. Sed ſi loquamur de peruerſione in religione, hoc periculum non videtur communiter notabile, niſi in lectione librorum hæreticorum, aut etiam Iudæorum ac Maurorum. quare horum lectio ſingulariter prohibita eſt. 174

Dicendum Secundò, iure Eccleſiaſtico omnibus etiam doctis & firmis in fide prohibitum eſſe legere libros hæreticorum, eoſúe apud ſe ſeruare, ſine ſpeciali venia Sedis Apoſtolicæ, idque ſub pœna excommunicationis. Patet Primò, ex Bulla cœnæ, vbi ſub pœna excõmunicationis reſeruatæ Pontifici, omnibus prohibetur, ne legant, aut apud ſe ſeruent libros hæreticorum hæreſim continentes, aut de religione ex profeſſo tractantes. Circa quam prohibitionem multa doctè notarunt Suarez tom. 5. in 3. part. diſp. 21. ſect. 2. num. 10. & fuſiſſimè Sanchez de Præcept. lib. 2. cap. 10. num. 20. & ſequentibus. ex quibus pauca adferam. 175

Lectio librorum hæreticorum prohibita.

Suarez.

Sanchez.

Notandum igitur Primò, vt quis hanc excommunicationem incurrat, quatuor requiri conditiones. Prima eſt, vt ij libri ſint alicuius hęretici. quare legentes libros Catholicorum in quibus refutandi cauſa inſerti ſunt errores hæreticorum, etiamſi id faciant vt eorum errores cognoſcant; hanc pœnam non incurrunt: ſicut nec ij qui legunt librum Catholici, in quo ſunt aliqui errores contra fidem per ignorantiam admiſſi, aut etiam praua hæreticorum ſcholia; quia eiuſmodi non ſunt libri hæreticorum. Limitat 176

Quinam incurrant excommunicationem ob lectionẽ librorum prohibitorum.

v ltimam

vltimam partem Suarez, niſi ea ſcholia eſſent tam ampla, vt liber ex iis maxima parte conſtaret; tunc enim ratione horum videtur poſſe dici verè liber hæretici, à parte ſcilicet potiore: & quamuis alij hanc limitationem reiiciant, mihi tamen ob dictam rationem videtur admittenda.

177 Secunda conditio eſt, vt liber ille vel tractet de religione (quales ſunt qui tractant de controuerſiis in fide, aut ex profeſſo noſtram religionem oppugnant, aut contrariam ſtabiliunt, aut ſacras Litteras, aut partem Theologiæ explicant, aut de cultu Sanctorum aut imaginum, & ſimilibus diſputant) vel ſi de alia re tractet, hæreſim contineat, quare quicumque legit librum hæretici de religione tractantem, etſi hæreſim non contineat, aut tractantem de alia materia, ſi vel vnam hæreſim contineat, etſi non legat eam partem quæ hæreſim continet, dictam pœnam incurret. Ita Auctores citati.

178 Tertia conditio eſt, vt hi libri ſcienter legantur, ſeruentur, aut imprimantur: quare ab hac cenſura excuſat ignorantia etiam craſſa. Incurrunt autem hac cenſuram ij, qui eiuſmodi libros apud ſe ſcienter ſeruant, etſi id faciant ſine animo eos vnquam legendi, vt patet ex verbis Bullæ. Excipit tamen Sanchez eos, qui eos aliquanto tempore bona fide retinent, vt data commoditate eos inquiſitoribus tradant. Item num. 48. ab hac cenſura excipit eos, qui alium eos libros legentem audiunt, etiam eo caſu quo hunc rogarunt vt legeret, quia verè eos non legunt. Et verba pœnalia ſtrictè accipienda ſunt. Quod non eſt omnino improbabile, & certum puto, quando audiens non eſt cauſa lectionis.

Quarta conditio eſt, vt id fiat ſine legitima facultate, quam ſolus Pontifex (niſi id alicui ſpeciatim conceſſerit) dare poteſt.

179 Nota Secundò, in indice librorum prohibitorum regula ſecunda, nos prohiberi præterea ſub pœna excommunicationis ſine legitima facultate legere libros hæreſiarcharum, de quacumque materia ſcripti ſint. Aliorum verò hæreticorum libros non tractantes de religione, nec hæreſim continentes, tunc permitti, quando à legitima poteſtate approbati ſunt. In quo indice varij etiam libri continentes aliqua fidei Catholicæ aduerſantia, ſub pœna excommunicationis prohibentur legi, quidam verò permittuntur poſtquam purgati ſunt. Hæc tamen excommunicatio non eſt reſeruata.

Sanchez. Notat præterea Sanchez ſuprà numer. 31. ob paruitatem materiæ ab his pœnis excuſari qui legeret ſolam vnam paginam etiam libri in folio impreſſi, vbi plures etiam particulares caſus circa hanc materiam notat.

180 Dicendum Tertiò, contra noſtros hæreticos hanc legem Eccleſiæ eſſe iuſtiſſimam, quia ipſius eſt auertere quantum fieri poteſt omne periculum peruerſionis à ſuis ſubditis, quod ex tali lectione grauiſſimum plurimis impendet, vt docet experientia, & multorum ex ea lapſus. Quamuis autem plurimi ſint, quibus ex eiuſmodi lectione nullum periculum impendet, quia nimirum docti, prudentes ac firmi ſunt in fide, tamen vt illud periculum efficaciter auerteretur, debuit ea lectio generatim omnibus prohiberi, & relinqui ſolius Eccleſiæ ſiue Pontificis iudicio, quibus ea deberet permitti. Nam ſi ſolùm fuiſſet prohibita iis quibus inde periculum imminet, & cuiuſque arbitrio fuiſſet relictum, vt iudicaret an ſibi periculum immineat, lex poſitiua nihil ſuperaddidiſſet naturali, & ita fuiſſet fruſtra, nec illud periculum ſufficienter ex parte ſua impediuiſſet; nam maxima pars eorum quibus ea lectio perículoſiſſima eſt, iudicaſſet ſe ab eo periculo longiſſimè abeſſe (nam facilè de nobis magna præſumimus) & ita ſecurè ve-

Cur eiuſmodi lectio omnibus generatim interdicta ſit.

mena hauſiſſet. vide quæ hac de re in ſimili dixi tom. 2. de Sacram. diſp. 16. num. [illegible]

181 Probatur Secundò, ex antiquiſſima Eccleſiæ & Chriſtianorum principum conſuetudine. Nam Actorum 19. multi qui fuerant curioſa ſectati (legendo ſcilicet libros magicos, aut alios prauam doctrinam continentes) libros ſuos combuſſerunt, qui tamen erant magni pretij, vt ibidem dicitur, & inſinuatur id factum iuſſu Apoſtolorum. Item Concilium Nicenum iuſſit comburi libros Arij, vt teſtatur Nicephorus lib. 8. cap. 18. Idémque ſub grauiſſimis pœnis ſtatuit Conſtantinus Magnus. Vide Baron. anno 325. Item Theodoſius & Valentinianus l. *Damnato*, 6. C. de hæreticis & Manichæis, §. *Nec verò*, iuſſerunt comburi omnes libros Neſtorij. Et Valentinianus ac Martianus ibidem, l. *Quicumque*, 8. §. *Nec vlli*, ſub pœna deportationis in inſulam prohibuerunt libros Neſtorij aut Eutychetis legi aut ſeruari. Vide plura hac de re apud A caſtro lib. 2. de Lege pœnali, & Bellarminum lib. 3. de Laicis cap. 20.

Act. 19. Nicephorus. Baron. l. Damnato. l. Quicumque. A caſtro. Bellarm.

182 Obiiciunt hæretici 1. ad Theſſalon. 5. dicitur, *Omnia probate; quod bonum eſt tenete*: ergo licitè legimus hæreticorum libros, vt probemus ſi quæ in iis bona ſunt. Confirmatur Primò, exemplo D. Hieronymi, qui ex hoc loco probat ſuam conſuetudinem legendi libros hæreticorum. Secundò, exemplo Dionyſij Alexandrini, qui teſte Euſebio lib. 7. hiſtoriæ cap. 6. reprehenſus quòd legeret libros hæreticorum, reſpondit ſibi in viſione dictum fuiſſe, Lege omnia quæ ad manus tuas venerint, valebis enim omnia expendere & examinare. Similiter Theophilus Alexandrinus reprehenſus quòd legeret libros Origenis, quos ipſe cum aliis damnaſſet, reſpondit ſe ex iis velut ex quodam prato bonos flores colligere, & quæ ſpinoſa ac aculeata erant præterire.

1. Theſſ. 5. S. Hieron. Euſebius.

183 Reſpondeo Apoſtolum ibi loqui ſolùm de prophetiis nondum damnatis, ſiue quæ nondum erant examinatæ quales eſſent: nos autem agimus de libris hæreticorum iam ab Eccleſia damnatorum. Item Apoſtolus vult illud iudicium eſſe non alicuius priuati, ſed ipſius Eccleſiæ, ad quam ſcribit, ſiue ipſorum Præſulum Eccleſiæ. quare hic locus nihil contra non facit.

Ad primam & ſecundam confirmationem, reſpondeo tunc temporis non omnes hæreticorum libros fuiſſe generali omnino lege prohibitos, ſed tantùm certos, nunc autem omnes prohibiti ſunt. His adde Primò, vel illis exemplis ſatis conſtare fuiſſe tunc temporis in Eccleſia conſuetudinem communiter receptam, etſi fortè non ita ſtrictè omnes omnino obligantem; abſtinendi prorſus ab omni lectione librorum hæreticorum: aliàs dicti viri non fuiſſent reprehenſi, quòd eos libros legerent. vnde etiam Dionyſius Alexandrinus ante cæleſtem iuſſionem non fuit auſus eos legere. Adde Secundò, dictos viros fuiſſe in Eccleſia valdè eminentes, quibus ideò tunc meritò eiuſmodi lectio fuerit ſpeciatim permiſſa, iuxta canon. 16. Concilij IV. Carthagin. vbi Epiſcopis permittitur vt libros hæreticorum neceſſitate id exigente, verbi cauſa, vt eorum errores refutent, legant; qua ratione etiam modò id multis ſpeciatim à Pontifice permittitur.

Carthagin. IV.

DVBIVM XII.

An infidelium ritus tolerandi ſint: aut ipſi, vt eos deſerant, cogi poſſint?

184 NOta infideles triplicis eſſe generis: quidã enim ſunt baptizati, quales ſunt omnes apoſtatæ à fide,

à fide, ſiue ſint Iudæi ſiue Gentiles. Alij verò non ſunt baptizati, ſunt tamen ſubiecti principibus Chriſtianis. Alij demum nec baptizati, nec his vllo modo ſunt ſubiecti: & circa hos eſt præcipua difficultas, vtrum Eccleſia, aut principes Chriſtiani poſſint eos cogere vt vitent peccata contraria legi naturæ, & conſequenter ritus huic repugnantes, v.c. idololatriam, & ſimiles.

Quidam affirmant hanc poteſtatem eſſe in Eccleſia, & Chriſtianos principes, præſertim accedente auctoritate Pontificis, poſſe reges idololatras, contra ius naturæ peccantes punire, ac ſi opus ſit, vi ac armis ſuis regnis expellere, eáque occupare. ita Maior in 2.diſtinct.44.quæſt.3. Antonin. 3.p.tit.22. Abbas in c. *Quid ſuper his*, de voto. Hoſtienſis ibi. Syluester v. *Papa* q.7. qui omnes docent, infideles peccantes contra clarum ius naturæ poſſe per Pontificem aut Imperatorem puniri. vnde vlterius ſequitur, eos, ſi corrigi nolint, poſſe regnis ſui priuari. Idémque expreſsè etiam habet Antonius Franciſcus de Doctoribus in notis ad Abbatem ſuprà.

Maior. Antonin. Abbas. Hoſtienſis. Syluester.

Anton. Franciſc.

185 *Eccleſ.10.*

Probant Primò, quia Eccleſiaſtici 10. dicitur: *Regnum à gente in gentem transfertur propter iniuſtitias, & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos.* vbi Scriptura docet, aliquos propter dicta peccata amittere ſua regna, eáque ab aliis legitimè occupari. Confirmatur exemplo Iſraelitarum, qui plurimas gentes propter eorum idololatriam deleuerunt, & eorum terras poſſederunt. Secundò, quia D. Cyprianus in ſua Exhortatione ad martyrium cap.5. cum oſtendiſſet Deum in veteri lege præcepiſſe idololatras interfici, ſubdit: *Quòd ſi ante aduentum Chriſti circa Deum colendum, & idola ſpernenda hæc præcepta ſeruata ſunt, quanto magis poſt aduentum Chriſti ſeruanda ſunt?* Tertiò, quia D. Greg. lib.1. Reg. epiſt.73. laudat Gennadium Exarchum Africæ, quòd contra infideles bellum gerens fidem dilataret. Quartò, quia licitè infertur alicui genti bellum ad vlciſcendas iniurias alicui homini illatas: ergo multò magis id licet ad vlciſcendas iniurias Deo illatas. Quintò, quia Alexander VI. ſubiecit regibus Caſtellæ omnes Indos Occidentales vt eos debellarent. Sextò, quia aliàs grauiſſima iſtorum Gentilium ſcelera non poſſent ab vllo homine puniri: quod videtur abſurdum & contra debitum diuinæ prouidentiæ ordinem.

Cyprian.

Gregorius.

186 CONCLVSIO I. Ritus infidelium baptizatorum contrarij ritibus Eccleſiæ, nullo modo tolerandi, ſed omni ratione extirpandi ſunt, quando id commodè fieri poteſt. Hæc eſt communis & certa, & patet ex pœnis, quæ iure Eccleſiaſtico ac ciuili hæreticis aliiſque apoſtatis imponuntur. vnde etiam cap. *Ad abolendam*, de hæreticis, ſub grauibus pœnis præcipitur ducibus ac magiſtratibus Chriſtianis vt Eccleſiam omni ratione iuuent in hæreticis extirpandis. Ratio eſt, quia cùm hi ratione baptiſmi Eccleſiæ ſint ſubiecti eiuſque curæ ſingulariter commiſſi, ad hanc ſpeciatim pertinet eos errantes ad fidem & veritatem reducere, & iniuriam quam Chriſto eiúſque corpori inferunt impedire: & conſequenter ad hoc omni ratione ſibi moraliter poſſibili faciendum obligatur. Confirmatur, quia quiuis iure naturæ & diuino obligatur ſibi ſubiectos quantum poteſt à peccando, & præſertim ab iniuria Deo ac noſtræ fidei inferenda, arcere: atqui infideles exercendo nefarios ſuos ritus grauiter peccant, Deóque ac veræ fidei iniuriam inferunt: ergo quando ipſi Eccleſiæ ſunt ſubiecti, hæc eos ab his quantum poteſt tenetur arcere.

c. Ad abolendam.

187 CONCLVSIO II. Principes Chriſtiani poſſunt infidelibus ſibi ſubiectis prohibere peccata externa, quæ ſunt contra legem naturæ; & deinde eos qui ea admittunt punire. Eſt communis, & patet ex praxi, & clara ratione: nam ſi poſſint hæc aliis ſuis ſubditis prohibere, cur non etiam infidelibus, qui non minus iis ſunt ſubditi, quàm alij? Item principes infideles ſuis ſubditis infidelibus laudabiliter eiuſmodi peccata prohibent, & facta puniunt, cur igitur id nequeant facere principes fideles?

Ex quo patet, Chriſtianos principes poſſe infidelibus ſibi ſubditis prohibere omnem cultum falſorum deorum, diuinationes, magiam, ac ſimiles ſuperſtitiones, quia hæc apertè repugnant legi naturæ. vnde etiam Conſtantinus, alijque primi Imperatores Chriſtiani iuſſerunt ſtatim ac commodè potuerunt, claudi templa idolorum, ac omnia eorum ſacrificia ceſſare.

Nota tamen cum Bañez 2.2.quæſt.10.a.10.dub.2. concluſ.3. principem debere priùs prohibere eiuſmodi peccata quàm ea puniat. Quia reſpublica ciuilis (cuius locum princeps obtinet) non habet poteſtatem puniendi peccata, niſi quatenus hoc eſt neceſſarium vt ſe ac ſtatum ſuum integrum conſeruet, ideóque ea ſola punire poteſt, quæ ipſam, eiúſue ſtatum, ac tranquillitatem aliqua ratione turbant. quod clarè patet ex fine quo tam ipſa, quàm poteſtas legiſlatiua & punitiua in ea inſtitutæ ſunt: ſcilicet vt homines in vnum corpus congregati, mutuiſque inter ſe ſocietate ac auxiliis ſubnixi poſſint commodiùs humano more viuere, & omnia ſibi noxia propulſare. ad quod vtraque dicta poteſtas fuit neceſſaria; ita tamen vt modo quo fieri poſſet ſuauiſſimo, & humanis moribus accommodato exerceretur; ad quod requiritur vt priùs peccata prohibeat quàm puniat: tum quia hoc ſuauius eſt, dum monitio, qua alij à peccatis deterreantur, præcedit punitionem: tum etiam quia peccata quæ ab ea nullo modo ſunt prohibita non cenſentur ipſius auctoritatem ac tranquillitatem lædere, niſi eam directè, vi aut dolo impugnent; & conſequenter non videtur ea meritò punire, quia poteſtas punitiua ei conceſſa eſt, vt poſſit ſe illæſam conſeruare, ad quod neceſſe eſt, vt eos à quibus læditur puniat. 188

Bañez.

Reſpubl. ciuilis ea ſola peccata punire poteſt, quæ ipſius pacem bonúmque regimen aliquo modo turbant.

Confirmatur Primò, quia communi hominum ſenſu reſpubl. cenſetur permittere ea peccata, quæ non prohibet, & conſequenter non cenſetur ea poſſe punire. Item omnes cenſent, ſe iniuſtè ab aliquo lædi niſi priùs eum aliqua ratione læſerint; nec quiſquam cenſet ſe alterum lædere faciendo ea quæ non prohibet. Tertiò, quia communis vſus hoc docet: nam reſpublica non ſolet punire peccata quæ non prohibet, v.c. fornicationem & ſimilia. 189

CONCLVSIO III. Ritus infidelium non baptizatorum, ſubiectorum tamen Chriſtianis principibus tunc poſſunt tolerari quando nihil continent apertè contrarium iuri naturæ: ſecùs eſt de iis, qui continent aliquid iuri naturæ euidenter contrarium. Hinc D. Thom. 2.2.q.10.a.11. & cum eo communiter Doctores docent, ritus Iudæorum à Chriſtianis poſſe tolerari, quamdiu exercentur ſine iniuria fidei noſtræ, vt etiam patet ex cap. 3. & 7. de Iudæis, & praxi Eccleſiæ. Aliorum verò infidelium ritus docent non debere tolerari, quando ſine graui incommodo tolli poſſunt. Cuius rationem D. Thomas cum aliis reddit, quia Iudæorum ritus, cùm fidem noſtram in figura exprimant, hanc multùm confirmant, atque ita notabilem vtilitatem nobis adferunt. Secùs eſt de ritibus aliorum infidelium qui nihil vtilitatis habent. Cui adde rationem in concluſione poſitam, quia ſcilicet ritus Paganorum ferè continent aliquid apertè repugnans iuri naturæ, ideóque à magiſtratibus ciuilibus prohiberi & puniri poſſunt, iuxta dicta concluſ.2. Secùs eſt de ritibus Iudæorum, qui nihil continent rectæ rationi apertè contrarium, aliàs à Deo non potuiſſent inſtitui. 190

D. Thom.

Cur Iudæorum ritus magis quàm aliorum infidelium tolerentur.

Dices

191 Dices Primò, illi ritus continent proteſtationem falſæ religionis: ergo repugnant legi naturæ. Secundò, exercentes illos proteſtantur Meſſiam nondum veniſſe, ſed adhuc venturum eſſe, & conſequenter proteſtantur Chriſtum non eſſe verè Meſſiam; quæ eſt magna blaſphemia in noſtram fidem: ergo eiuſmodi ritus fidei noſtræ ſunt apertè iniurij, & conſequenter omnino tollendi.

192 Ad primum, nego antecedens loquendo per ſe & directè; nam illi ritus directè & per ſe ſunt inſtituti ab ipſo Deo, & in veri Dei honorem ac cultum, quem etiam per ſe & directè ſignificant etiam poſt Chriſti aduentum: nam aliàs Apoſtoli poſt Chriſti paſſionem Actor. 21. eos illicitè vſurpaſſent. Indirectè tamen & conſequenter ſunt proteſtatio falſæ religionis, quatenus eorum exercitio ſignificatur obſeruationem legis veteris adhuc obligare, aut ſaltem eſſe licitam, Deúmque adhuc verè & religioſè illis ritibus coli. quod iam eſt quidem falſum, non tamen eſt propriè contra legem naturalem; ſed contra legem fidei, quæ ſupernaturalis eſt, & ſola fide cognoſcitur; ideóque de illa iudicare non pertinet ad principem ſecularem, ſed ad Eccleſiam, cui illi infideles non ſunt ſubiecti. Quod verum eſt etiam de infidelibus habitantibus in terris Pontificis; quia etſi hi ei ſint ſubiecti vt principi ſæculari, non tamen vt Pontifici, & capiti Eccleſiæ. Quare ad eum nec tamquam ad principem ſæcularem, nec tamquam ad Pontificem pertinet eiuſmodi ritus impedire, eorum exercitium puniendo.

193
Exercitium ritus Iudaici non neceſſariò ſignificat Meſſiam nondum veniſſe.

Ad ſecundum, nego aſſumptum. Illorum enim exercitium ſignificat quidem fidem in Meſſiam, qui olim, quando illud erat præceptum, erat venturus; non tamen neceſſariò ſignificat eum modò adhuc eſſe venturum; ſiue nondum veniſſe. Aliàs Apoſtolus Actor. 21. iis vtens negaſſet Chriſtum veniſſe, & conſequenter negaſſet fidem. quod dicere magna eſſet in tantum Apoſtolum blaſphemia. Nec refert quòd Iudæi intendant ſignificare ſe adhuc exſpectare Meſſiam, quia hoc illis ritibus per accidens eſt.

194
Principes Chriſtiani ſolùm per accidens ob incõmoda quæ aliàs timentur, Iudaicos ritus licitè prohibent.

Ex quibus patet, principes Chriſtianos non poſſe propriè directè & per ſe impedire ne Iudæi ſuis ritibus vtantur, quia cùm ipſi nequeant iudicare de fide, aut ex ſua auctoritate aliquid circa eam ſtatuere; nequeunt etiam prohibere aliquem ritum viuendi præciſè quia veræ fidei aliquo modo aduerſatur, quando aliàs nihil continet contra ius naturæ. Per accidens tamen poſſunt id prohibere, quatenus hoc poteſt cedere in damnum reipublicæ ratione malitiæ Iudæorum, qui communiter ſeditioſi, & peſſimè in Chriſtianos affecti ſunt, ideóque permittere eos ſuo ritu liberè viuere, ſæpe reipublicæ periculoſum eſt; vt vſus multis locis docuit. Hinc multis locis id eis penitus interdicitur; & in locis vbi tolerantur, prohibentur nouas ſynagogas exſtruere, aut ſuas ampliores facere, ne nimiùm creſcant ac inſoleſcant. vt patet ex c. 3. & 7. *de Iudæis*.

195 Conclvsio IV. Quando principes non poſſunt eiuſmodi ritus omnino prohibere, eorumúe exercitium impedire, ſine grauioribus incommodis, ob infidelium potentiam, quorum rebellio timetur, licitè eos tolerant. Hæc eſt apertè ſententia D. Thomæ ſuprà, & communis, & patet ex praxi; nam videmus piiſſimos ac laudatiſſimos principes ob hanc cauſam multorum infidelium, atque adeò etiam hæreticorum, ritus quandoque toleraſſe. Et ratio eſt, quia, etſi numquam ſint facienda mala, vt eueniant bona, aut vt grauiora mala impediantur; tamen illa ſæpe licitè & prudenter ob hunc finem tolerantur; quia prudenter quis ex duobus malis eligit minus, quando vtrumque vitare nequit, & ob Chriſtianæ reipubl. ſalutem imprudenter quis conaretur eiuſmodi mala cum manifeſto periculo eam euertendi tollere. Quod etiam Chriſtus apertè docet Matth. 13. vbi prohibet euelli zizania cum periculo eradicandi ſimul triticum. *Matth.* 13.

196 Conclvsio V. Principes fideles nec ſua, nec Eccleſiæ auctoritate poſſunt punire infideles non baptizatos, ſibíque temporaliter non ſubiectos, ob idololatriam, aliaúe peccata contra legem naturæ ab iis commiſſa: nec etiam vi ſiue armis eos impedire ne ea faciant, quamdiu ipſis Chriſtianis nullam vim iniurioſè inferunt, nec in vitam innocentium iniuſtè deſæuiunt, eos diis ſuis immolando, aut ſimili modo. Ita Bañez ſuprà dubio vlt. concl. 2. Victoria de iure belli relect. 2. Soto in 4. d. 5. art. 10. Couar. regul. *Peccatum*, p. 2. §. 10. n. 2. Valentia 2. 2. diſp. 1. q. 10. p. 7. Turrianus diſp. 52. dub. 2. & alij.

Quid principes Chriſtiani poſſint circa infideles ſibi non ſubiectos.

Bañez. *Victoria.* *Sotus.* *Couar.* *Valentia.* *Turrian.*

Ratio eſt clara, quia poteſtas coactiua & punitiua ſolùm competunt Superiori nec poſſunt licitè exerceri niſi in ſubditos. Dicti autem infideles nullo modo ſunt ſubditi Chriſtianis principibus, aut etiam Eccleſiæ, & conſequenter ab his puniri nequeunt.

Non poſſumus punire niſi ſubiectos, quibus aliquid poſſumus præcipere.

Secundò, quia, vt oſtendi num. 188. nemo poteſt punire aut vi ad aliquid cogere eum, cui nihil poteſt præcipere aut prohibere: atqui nec Eccleſia, nec principes Chriſtiani poſſunt illis infidelibus quidquam præcipere aut prohibere, quia hoc requirit ſuperioritatem: ergo non poſſunt eos punire, eóſque vi ad aliquid cogere.

Dixi, *quamdiu ipſi*, &c. Quia ſi aut Chriſtianis inferrent iniuriam, aut priùs illatam continuarent eorum terras iniuſtè occupatas poſſidendo, vt faciunt Turcæ; patet Chriſtianos tunc poſſe vim vi repellere, & ſibi iniuſtè ablata recuperare, ſi ad hoc vires iis ſuppetant. 197

Item ſi aliis innocentibus iniuſtè vim inferant, poſſunt Chriſtiani ab hac inferenda eos cohibere, etſi ad hoc neceſſarium ſit, eos vi & armis inuadere: quia non ſolùm à ſe, ſed etiam ab aliis innocentibus iure naturæ licet vim illatam repellere, modò ſaltem is, qui eam patitur hoc petat. Quod addo, quia cùm ius vim vi repellendi per ſe ei ſoli immediatè conueniat qui illam iniuſtè patitur, aut ſaltem vel huius, vel eam inferentis eſt Superior, illicitè illud mihi vſurpo, niſi ab aliquo horum id mihi committatur. Dicti autem non poſſunt cenſeri id mihi committere, quando oſtendunt ſe nullo modo petere vt id faciã. Sicut nequeo validè alterius nomine aliquid aliud agere, ſi ipſe nolit me hoc eius nomine agere. Quæ maximè vera ſunt quando dicti licitè nolunt, vt me ſuis rebus immiſceam. Cenſetur autem hoc petere qui deſinit vim repellere præciſè quia ad hoc impotens eſt, aliàs omnino eam repulſurus. Quales cenſentur innocentes, præſertim pueri, quos barbari ſuis diis immolant. quare Chriſtiani, quando vires ad hoc ſuppetunt, poſſunt eos vi & armis ab eiuſmodi ſacrificiis cohibere, eos ſi opus ſit regnis ſuis priuando. Ita Auctores in concl. citati.

Vim vi licitè repellimus & à nobis, & ab aliis innocentibus quando hi hoc petunt.

Nota tamen Chriſtianos hæc non poſſe facere per modum punitionis, ſed præciſè per modum iuſtæ defenſionis innocentium. Quare non poſſunt ea facere ob peccata omnino præterita, & conſequenter nec erga eos, qui iam ab injuria inferenda aut continuanda omnino ceſſant. Non cenſentur autem ceſſare quamdiu iniuriam exteriùs illatam non reparant quantum poſſunt & tenentur. 198

Ad primum argumentum poſitum nu. 185. Reſpondeo illum locum Scripturæ nihil facere ad rem; nam ibi ſolùm ſignificatur quid Deo id ad vindicandum hominum peccata permittente de facto ſæpe fiat; an autem iuſtè, an iniuſtè fiat, ibi non dicitur. Adde, ibi agi de peccatis iniuſtitiæ, & iniuriis 199

aliis illatis, ob quas qui eas paſſi ſunt ſæpe iuſtè aliena regna inuadunt, vt iam dixi. Ad confirmationem, Reſpondeo Iſraelitas id feciſſe ex peculiari Dei conceſſione ac præcepto, qui cùm ſit dominus omnium poteſt cuiuis dare poteſtatem alios occidendi, eorúmque bona inuadendi.

200 Ad ſecundum, Reſpondeo D. Cyprianum ibi ſolùm agere de apoſtatis, qui à fide ad idololatriã deficiunt, aitque in veteri teſtamento iuſſos à Deo ſeuerè puniri, per legitimos tamen ſuos Superiores; ac denunciat in lege noua non minùs ſeuerè à Deo puniendos eos qui à Chriſto deficiunt. quare hic locus nihil facit ad rem.

Ad tertium, Reſpondeo illum Gennadium pugnaſſe contra infideles, & maximè hæreticos Vvandalos, & alios qui iniuſtè aut à Romano Imperio defecerant, aut eius terras inuaſerant. Quare ille locus nihil facit contra nos.

201 Ad quartum, nego antecedens propriè loquendo. nam, vt oſtendi nu. 196. & 198. non licet alicui propriè punire iniurias alteri homini illatas, niſi ſit inferentis Superior. Sed ſolùm licet illum cogere vt ab iniuria inferenda aut continuanda deſiſtat, iam illatas reparando; idque ſolùm eo caſu quo læſus petit hoc fieri, ſecùs autem eſſe ſi id non cupiat fieri, præſertim cùm ipſe potens eſſet ſeipſum ab omni iniuria vendicare; vt in Deo contingit, qui ſine dubio ſuas iniurias facillimè cũ ei placuerit poteſt vlciſci, omnéſque ab iis inferendis vel vno verbo cõpeſcere. Quare nemo alius poteſt eas vlciſci, aut eas inferentes vi comprimere, niſi Deus id ei commiſerit, prout commiſit olim Iſraelitis reſpectu Cananæorum, & generatim Superioribus reſpectu ſuorum ſubditorum. Chriſtianis verò principibus, aut etiam Pontifici reſpectu infidelium iis non ſubditorum hoc negotium nullibi commiſit; quare id iis illicitum eſt, niſi aliunde adſint iuſtæ cauſæ belli.

202 Ad quintum, reſpondi ſuprà num. 160.

Ad ſextum, nego maiorem: nam qui inter illos ſunt Superiores, poſſunt & tenentur punire ſcelera inferiorum, atque adeò ipſa reſpubl. ſcelera ipſorum regum, quando ea hoc exigunt, poteſt punire, ſi horum ſit aliqua ratione Superior, aut ſaltem eos ab his exercendis modo conuenienti cohibere. Quòd ſi hi ſuo deſint officio, ob malitiam, inſcitiam aut impotentiam, ideò Chriſtiani nullum acquirunt ius eos puniendi. Sicut ſi aliquis ſupremus inter ſuos Chriſtianus princeps in ſua republ. multa aperta ſcelera impunita relinqueret, & Pontifex etiam diſſimularet, modò aliis non inferat iniuriam, alij reges propterea non acquirerent ius eius regnum inuadendi; & contrarium ſtatuere eſſet omnia bellis miſcere, & cuiuis potentiori dare cauſam alios calumniandi, quaſi impunè apud eos multa ſcelera committerentur, atque ita aſſerendi ſe habere ius eos inuadendi. His adde, nihil videri abſurdi, ſi dicamus aliquos eſſe ſupremos in terra principes, quorum ſcelera nullus mortalis poteſt propriè punire, ſufficit enim Deum eiuſmodi ſcelerum eſſe vindicem, ac tales ab aliis cohiberi poſſe ne iniuriam aliis inferant.

DVBIVM XIII.

Vtrùm in locis vbi ritus infidelium tolerantur, liceat ipſis vendere ea quibus ſciuntur ad ſuos ritus eſſe abuſuri?

203 *D.Thom.* D. Thom. 2.2. quæſt. 169. art. 2. ad 4. diſputans vtrùm liceat conficere aut vendere ea, quibus alios ſcimus malè vſuros, docet Primò, numquam licere eiuſmodi res vendere ea intentione, vt alter eis malè vtatur; quod per ſe clarum eſt, quia illum malum vſum intendere per ſe malum eſt. Docet Secundò, quando abeſt eiuſmodi intentio in vendẽte, tunc venditionem licere, quando huiuſmodi res ſunt ex ſe indifferentes ad malum vel bonum vſum; qua ratione licitè conficitur & venditur mundus muliebris, etſi multæ eo abutantur, aut agnus quem infidelis immolabit: ſecùs autem eſſe de iis rebus, quæ ex ſe quodammodo deſtinatæ & determinatæ ſunt ad vſum malum, qualia ſunt idola, veſtes ſacerdotales idololatrarum, & ſimilia.

Silueſter verò verb. *Infidelitas*, quæſt. 4. & quidam alij hanc diſtinctionem non admittunt: nam cùm illæ res non ſint natura ſua ita determinatæ ad vſum malum, quin abſolutè poſſimus iis bene vti, v. c. ad oſtentationem artificij aut antiquitatis, aut peregrini vſus, &c. (in quos ſæpe vſus Chriſtiani ſine vlla culpa Gentilium antiqua idola, aliáſue res ſimiles ſibi comparant) non poſſunt ex hominum deſtinatione ita fieri malæ, vt earum venditio ſit in omni caſu mala; nam aliàs ne quidem Chriſtiano in vſus iam dictos liceret eas vendere. 204 *Silueſt.*

Confirmatur, quia vtræque res ex natura ſua ſunt indifferentes ad bonum vel malum vſum, vt iam oſtenſum eſt; & ſicut poſteriores ſunt deſtinatæ ad malum vſum ex voluntate idololatrarum, qui eas primò repererunt, ita res priores ſunt deſtinatæ ad malum vſum ex voluntate ementis; ergo eadem vtrarumque eſt ratio. Quare illi putant ſolùm eſſe diſtinguendum an vendens ſciat res emi ad malum vſum, an verò id ignoret, aut ſaltem de eo dubitet: & in ſecundo caſu aiunt vtraſque licitè vendi: in priori verò caſu aiunt tunc eas licitè vendi, quando adeſt grauis cauſa, vt ſi quis ſine graui incommodo non poſſet eas non vendere, quia hic tunc non tenetur cum tanto ſuo incommodo alterius peccatum impedire: ſecùs verò eſſe quando eiuſmodi cauſa abeſt, tunc enim volunt vtraſque illicitè vendi.

Alij volunt ſententiam Silueſtri eſſe veram in venditione rerum prioris generis, ſiue quæ ex ſe habent vſum indifferentem: ſecùs verò eſſe in rebus ſecundi generis, quas volunt numquam licitè vendi, niſi conſtet eas non peti in malum vſum. Ita Malderus 2.2. quæſt. 10. art. 9. 205 *Malder.*

Alij demum abſolutè aiunt eiuſmodi venditionem eſſe illicitam, quando ſciuntur illa emi ob malum finem, quia hic ea tunc vendens alterius peccato cooperatur. Ita Roſella verb. *Iudæus*, 2. in fine. Armilla verb. *Infidelitas*, num. 7. Iohannes Medina Codice de Reſtit. quæſt. 30. cauſa 1. §. *Dicendum.* *Roſella. Armilla. Iohan. Medina.*

Nota Primò, eiuſmodi venditionem, etſi ſine mala intentione fiat, tamen ex duplici capite poſſe fieri illicitam. Primò, quatenus cenſetur quædam cooperatio ad illum malum vſum, ſiue quatenus vendens hoc ſuo actu cenſetur alterius peccato cooperari. Secundò, quatenus tenemur ex caritate aliena peccata quantum commodè poſſumus impedire. Et ex hoc præciſè capite tunc mea venditio ſolùm poteſt eſſe mala, quando, niſi ego eiuſmodi rem ipſi venderem, alter eam aliunde aut non poſſet, aut nollet ſibi comparare; atque ita cogeretur à ſuo peccato perpetrando abſtinere. Agimus autem hîc propriè de priore capite, ex occaſione tamen agemus etiam breuiter de ſecundo. 206 *Vẽditio rei qua emens abutetur, ex duplici capite poteſt eſſe mala.*

Nota Secundò, ex dictis diſput. 3. num. 53. & 54. actionem externam dupliciter poſſe eſſe malam. Primò, intrinſecè ſiue ſecundùm ſe, & quatenus abſtrahit ab intentione qua imperatur. Secũdò, ſola denominatione extrinſeca ratione malæ intentionis, qua imperatur, vt ſi quis det eleemoſynam ob vanã gloriam: quo caſu ipſa externa datio ſecundùm ſe eſt intrinſecè bona, & ſola denominatione extrinſeca eſt mala. 207 *Actio externa quandoque in ſe, aliàs ſolùm denominatione extrinſeca eſt mala.*

mala. Quando autem actio externa eſt ſolùm ſecundo modo mala, ſicut eam exercens per eam præciſè ſecundùm ſe ſpectatam non peccat, ſed ſolùm quia eam mala intentione facit; ſic qui ei bona intentione cooperatur, non peccat, quia non cooperatur vllo modo actioni malæ qua mala eſt. Patet in famulo iuſſu domini dante eleemoſynam per quam dominus intendit vanam gloriam. Item cupit aliquis ædificare domum vt eam meretricibus locet, qui eum bona intentione iuuant ædificare non peccant, etſi ſciant ipſius malam intentionem, niſi fortè nolendo eum iuuare poſſent & tenerentur ipſius malum finem impedire; aut niſi externa ædificatio cum iis circumſtantiis fieret, vt ex iis apertè pateret eam domũ in talem finem ædificari; tunc enim ipſa ædificatio ſecundùm ſe ratione illarum circumſtantiarum eſſet mala, & non ſolùm ratione malæ intentionis: niſi fortè ob alias iuſtas cauſas excuſaretur. nam ſicut magiſtratus ob iuſtas cauſas poteſt permittere meretrices, & aſſignare illis certa loca, in quibus habitent: ita ob eaſdem poteſt quis iis domos ædificare, non quidem vt illæ in iis peccent, ſed vt euitentur grauiora incommoda, quæ aliàs ſequerentur.

208 *Actio quadruplex.*

Nota Tertiò, quaſdam actiones eſſe ita malas, vt nulla ratione poſſint bene fieri, vt eſt odium Dei, ſodomia, & ſimilia. Alias rurſum eſſe ita bonas vt nequeant malè fieri, vt eſt amor Dei, aſſenſus fidei theologicæ, &c. Tertiò, alias eſſe ex ratione ſui obiecti ita bonas aut ſaltem indifferentes, vt tamen ratione circumſtantiarum vitiari poſſint, quales ſunt dare eleemoſynam, ambulare, &c. Quartò, alias ex ſe ita natas eſſe malè fieri, vt tamen ex aliqua circumſtantia poſſint honeſtari: quales ſunt permiſſio meretricum, adolere thus coram idolo, quod in theatro ſolùm repræſentandi cauſa bene fieri poteſt. Sicut igitur actiones tertij generis vt ſint illicitæ indigent aliqua circumſtantia eas vitiante, ita actiones quarti generis vt ſint licitæ indigent aliqua circumſtantia eas cohoneſtante.

209 *Quandoque actio ſolùm mala ratione ſui finis, fit ſecundùm ſe mala.*

Nota Quartò, actiones quæ non ſunt malæ niſi ratione finis mali ad quem referuntur, tunc ſecundùm ſe & prout diſtinguuntur à mala intentione operantis fieri malas, quando fiunt ea ratione qua natæ ſunt ſignificare eiuſmodi malam intentionem, ſiue in eam ordinari; atque ita tunc malæ ſunt, etſi bona intentione fiant. v. c. incendere thus coram idolo malum eſt, quia eſt ſignum intentionis honorandi idolum, adeóque honoratiuum idoli: quare quantumuis occulta intentione bona fiat, ſi tamen exteriùs ea ratione fiat, qua natum eſt ſignificare eiuſmodi intentionem, eſt malum.

210 *Quædam actiones ex prima ſui inſtitutione & communi vſu, aliæ ſolum priuata intentione ad malum deſtinantur.*

Nota Quintò, quaſdam actiones habere eiuſmodi ſignificationem ex ſui inſtitutione, ac communi hominum vſu, qualis eſt incenſio thuris coram idolo: item confectio vel emptio veſtium ſacerdotum idolorum, aut etiam confectio ipſius idoli. Et huius generis ſunt omnes eæ quæ aut natura ſua, aut ex hominum communi arbitrio & vſu ad finem malum deſtinantur. Aliæ verò ex natura ſua & communi vſu indifferentes accipiunt eiuſmodi ſignificationem ex circumſtantiis, cum quibus hîc & nunc fiunt: vt ſi quis furibundus & inimicis ſuis minitans emat gladium, aut etiam expreſsè dicens ſe eum emere vt aliquem occidat; hæc emptio eo caſu ratione circumſtantiarum eſt ſignificatiua talis intentionis, ideóque ſecundùm ſe mala, etiam prout ab interna intentione præſcindit. Priores verò actiones ſemper ſunt ſignificatiuæ talis intentionis, niſi contrarium ex circumſtantiis conſtet: quia communiter ab omnibus intelliguntur illa intentione fieri, niſi aliunde contrarium conſtet; id autem res quæuis eſt nata ſignificare, quod communiter intelligitur ſignificare. Poſteriores verò tunc ſolùm ſunt ſignificatiuæ illius intentionis quando eæ circumſtantiæ adſunt, quibus ad hanc ſignificandam determinantur.

211 Conclvsio I. Illicitum eſt vendere infidelibus eas res, quæ ex ſui inſtitutione, ac communi vſu ſunt deſtinatæ ad idololatriam, aut ſuperſtitioſas cæremonias exercendas: & maiore ratione illicitum eſt iis petentibus eiuſmodi res conficere, v. c. idola, vel idolia, veſtes ſacerdotales, ſynagogas, &c. Ita D. Thomas ſuprà, & communiter Doctores paucis exceptis: & patet clarè ex dictis, quia talium rerum petitio præſertim ab infideli facta apertè eſt ſignificatiua malæ intentionis, à qua procedit, idque tam ex parte materiæ ſiue rei emendæ aut conficiendæ, quæ in talem finem eſt deſtinata, quàm ex parte perſonæ ementis, quæ cùm colat falſam religionem, in cuius cultum ſiue vſum res illa inſtituta eſt, hoc ipſo quo eam emit profitetur ſe eam in talem vſum emere; atque ita implicitè per eam ipſam emptionem ſuam religionem profitetur: & conſequenter ipſa externa emptio ſecundùm ſe & prout diſtinguitur ab interna ementis intentione, eſt mala. Vnde vlteriùs infertur ipſam venditionem etiam eſſe malam, quia eſt immediata cooperatio ad malam actionem. Quod multò magis habet locum in confectione talium rerum petente infideli facta, vt infrà patebit.

D. Thom.

Secùs autem eſt quando eiuſmodi res venduntur Chriſtianis, quos patet eas non emere ob malum finem, atque ita tam emptio, quàm venditio ratione circumſtantiarum deſinunt eſſe ſignificatiuæ malæ intentionis, & conſequenter etiam deſinunt eſſe malæ, vt patet ex dictis num. 208.

212 *Vtrùm vt ſerues vitam licitè Gētili vendas idolum.*

Poſſet hîc dubitari an eiuſmodi rerum venditio infideli facta ſit ita mala, vt ne quidem ad vitandum periculum mortis ſit licita. Et videtur reſpondendum affirmatiuè: nam hæc videtur communior Doctorum ſententia: quia communiter abſolutè docent, talem venditionem eſſe illicitam, nec excipiunt caſum neceſſitatis.

Valentia. Silueſt.

Valentia tamen 2. 2. diſp. 1. qu. 10. puncto 6. cum Silueſtro ſuprà docet eam venditionem in tali caſu licere. quod non eſt improbabile: nam cùm hæc venditio ex ſe & prout proficiſcitur à vendente, non cedat in honorem aut cultum falſæ religionis, ſed ſolùm quatenus vendens per eam videtur conſentire & cooperari malæ alterius emptioni ac intentioni; extrema neceſſitas videtur eum excuſare & efficere ne illa venditio ſecundùm moralem æſtimationem cenſeatur hîc & nunc vllo modo fieri in talem finem, aut eſſe cooperatio alterius malitiæ, ſed ſolùm medium euadendi præſens periculum.

Confirmatur, quia qui furi dat inſtrumenta quibus alienam domum eſt effracturus; aut furioſo paranti alterum occidere dat gladium, quo facinus perpetraturus eſt, non minùs videntur horum malæ voluntati cooperari, quàm ille qui Ethnico vendit idolum: & tamen ſi illi id faciant, quia aliter mortem nequeunt euadere, ratione huius circumſtantiæ non cenſentur aliorum nequitiæ moraliter cooperari, & excuſantur ab omni culpa: ergo idem videtur dicendum de vendente idolum, ne aliàs occidatur. Et fortè D. Thomas aliíque abſolutè docentes talem venditionem eſſe illicitam, hunc caſum non negant, quia facilè poſſunt intelligi, eam per ſe eſſe illicitam, niſi ex huiuſmodi circumſtantiis excuſetur.

213 *Sculpere Gentili petenti idolũ nullo caſu licet.*

Hoc tamen non auderem concedere in ædificatione idolij, vel confectione idoli, aut veſtis ſacerdotalis ad petitionem infidelis facta. Quia hæ actiones non ſolùm ratione cooperationis cum alterius mala actione, ſed ex ſe prout in his circumſtantiis ſpectantur, cedunt in honorem falſi cultus, & ſunt implicita quædam huius profeſſio.

Confirmatur Primò, quia illa conficiens agit vt inſtrumentum illius qui petit ea fieri, & ex ipſius motione: quare cùm hic per illam actionem abſolutè colat idolum, & profiteatur ſuam falſam religionem, idem videtur dicendum de ipſius inſtrumento, ſiue de conficiente illam veſtem, illudúe idolum.

Confirmatur Secundò, quia legimus multos olim ſculptores maluiſſe grauiſſima tormenta perpeti, quàm Imperatorum Gentilium idola ſculpere. Item *Theodor.* Theodoretus lib. 3. hiſtoriæ cap. 5. refert, Marcum Arethuſæ Epiſcopum maluiſſe quæuis tormenta pati, quàm cooperari ad refectionem cuiuſdam idolij, quod ipſe deſtruxerat. Ex quo colligitur eos ſenſiſſe illud abſolutè fuiſſe illicitum. Et eſt magna differentia inter hunc caſum & priorem; nam qui ad alterius petitionem aliquid conficit, huic aliquo modo inſeruit ac famulatur: ſecùs eſt de vendente alicui alteri, (nec enim mercator dicitur famulari ementi ſuas merces, ſicut operarius dicitur famulari ei qui eius operam conduxit.) quare prior agit vt inſtrumentum alterius, ſecùs eſt de ſecundo.

214 CONCLVSIO II. Per ſe loquendo licitum eſt infideli vendere res ex ſe, & communi ſuo vſu indifferentes, etſi ſcias eum his ad falſum cultum vſurum; v.c. licitè illi vendo agnum, quem ſcio ab eo immolandum. Ita apertè D. Thom. ſuprà, & Caiet. ibidem, & quæſt. 10. art. 4. & Nauar. in Enchirid. cap. 20. nu. 16. in genere explicans quando ſit licitum vendere res quibus emptor creditur abuſurus. Angelus verb. *Infidelitas*, num. 1. Lorca 2. 2. quæſt. 10. a. 9. num. 5. & alij. Et ſequitur apertè ex dictis num. 210. Ex quibus patet, eam infidelis emptionem, cùm ſit rei indifferentis per ſe, & vt abſtrahit ab intentione ementis, non eſſe malam, niſi ab aliqua circumſtantia vitietur, & conſequenter venditor ei licitè bona intentione cooperatur, vt patet ex dictis num. 207. ex quibus etiam patet reſponſio ad argumenta contraria poſita nu. 204. Ex his enim patet apertum eſſe diſcrimen inter dictas venditiones, nam emptio rerum ex communi vſu deſtinatarum ad falſum cultum per ſe eſt ſignificatiua falſi cultus, ac ideò mala, & conſequenter etiam earum venditio eſt mala: ſecùs autem eſt de venditione rerum indifferentium. vnde etiam fit quòd vt illa venditio ſit licita requiratur aliqua circumſtantia eam cohoneſtans; & contrà quòd hæc ſit licita niſi aliqua circumſtantia vitietur, iuxta dicta num. 210.

D. Thomas. Caietan. Nauar. Angelus. Lorca.

215 Dixi, *per ſe*, &c. Quia per accidens fieri poteſt vt talis venditio ſit illicita. Primò, quando fieret iuxta idolium, in quo ſacrificia offeruntur, aut ſimilibus circumſtantiis, ex quibus apertè pateret eas res emi ad vſum falſi cultus, quia tunc ratione harum emptio determinaretur ad ſignificandum affectum falſi cultus, atque ita eſſet proteſtatio falſi cultus; cui vendens illicitè cooperaretur.

Secundò, quando emens expreſsè diceret ſe ea velle emere in talem finem: tunc enim emptio coniuncta iis circumſtantiis, expreſsè eſſet ſignificatiua cultus falſi, & conſequenter alter vendendo ei illicitè cooperaretur, & cenſeretur in eundem finem vendere. Vide dicta in ſimili diſp. 15. num. 54.

216 Tertiò, quando quis non vendendo crederet ſe alterius peccatum ſiue falſum cultum externum omnino impediturum, eò quòd non poſſet alibi eiuſmodi res venales repetire. tunc enim, ſi ſine notabili ſuo damno poſſet, teneretur non vendere; quia tenemur proximi peccata, maximè quæ directè cedunt in iniuriam Dei & fidei, impedire quantū ſine notabili incommodo poſſumus. Secùs eſſet ſi graue inde ſibi timeret incommodum, ſi nollet vendere, v. c. verbera ab infidelibus ſibi inferenda, aut direptionem bonorum, aut etiam ne ipſi alios emptores magna ex parte ab eius officina auerterent, ita vt in poſterum vix aliquid poſſet lucrari, aut ſimilia; tunc enim cum tanto ſuo damno non teneretur alienum peccatum impedire.

Ex his patet, qua ratione ſit licitum aut illicitum conficere aut vendere res aliquas quibus emptores creduntur ad peccandum abuſuri, v.c. veſtes quibus abutentur ad ſuperbiam aut luxuriem; arma quibus vtentur in bello iniuſto, aut aliquem iniuſtè occident, &c. 217

Dicendum enim eſt Primò, non licere eiuſmodi res vendere quæ communiter ſolent in malum vſum peti, niſi nobis conſtet hîc & nunc non peti in malum vſum. Hinc pharmacopolæ prohibentur paſſim omnibus vendere venena.

Quando licitè aut illicitè vēdas ea, quibus emptor ad peccandum vſurus eſt.

Secundò, licere bona intentione conficere & vendere res ex ſe ac communi vſu indifferentes ad bonum vel malum vſum, etſi ſciam ementem aliquando iis ad malum abuſurum, modò venditio atque emptio ita fiant, vt ex iis, earúmve circumſtantiis non poſſit hîc & nunc colligi ille malus vſus futurus, ſiue mala ementis intentio. ſecùs verò eſſe quando emptio cum iis circumſtantiis fit, ex quibus exteriùs apparet mala ementis intentio. Hinc illicitè iam furenti & minitanti alteri necem vendo gladium. Item illicitè defero arma ad caſtra eorum qui iniquum bellum gerunt, aut etiam iam apertè ad illud proficiſcentibus illicitè ea vendo. Secùs eſſet ſi aliquibus meam officinam omnibus patentem inſtar aliorum accedentibus ea venderem, quos ex aliquibus aliis ſignis coniicerem velle ad bellum iniuſtum proficiſci, aut aliquando aliquos occiſuros. tunc enim his, ſicut aliis licitè ea vendo. niſi fortè non vendendo poſſem eorum peccatum vel abſolutè vel magna ex parte impedire: tunc enim ſi ſine notabili meo incommodo poſſem ea non vendere, ad hoc tenerer. 218

Quòd ſi non poſſem ea non vendere ſine tali incommodo, tunc videndum eſt, an malum, quod non vendendo impedirem, ſit tanti momenti, vt ad illud euitandum tenear illud incommodmm pati; vel contrà, an ſit leuius, quàm vt tenear illud cum tanto meo incommodo impedire. In ſecundo enim caſu licitè talem rem vendo vt incommodum vitem, ſecùs eſt in priore. Quæ etiam locum habent in venditione rerum ex ſe indifferentium, quæ communiter ad malum finem petuntur (vt ſunt venena & ſimilia) aut in iis circumſtantiis petuntur, ex quibus patet eas ad malum vſum peti. Sequuntur hæc apertè ex dictis, eáque apertè docent D. Thom. 2. 2. qu. 169. art. 2. ad 4. Nauar. ca. 20. n. 16. & 23. n. 90. Leſſius de Iuſtitia cap. 9. dub. 18. & alij citati nu. 214. Hinc Leſſius ſuprà docet, Chriſtianos in triremibus Turcarum metu verberum ac mortis coactos remigare, id licitè facere, nec teneri reſarcire damna quæ illi Chriſtianis inferunt, niſi quis (quod rarò accidit) abſtinendo poſſet impedire quo minùs Chriſtiana claſſis euertatur, aut vrbs capiatur, aut ſimile aliquod graue publicum malum accidat: tunc enim, quamdiu eſt probabilis ſpes illud impediendi, tenetur etiam cum certo vitæ ſuæ periculo à remigando abſtinere. 219

D. Thom. Nauar. Leſſius.

DVBIVM XIV.

Vtrùm infideles per Eccleſiam, aut principes Chriſtianos poſſint pœnis corporalibus compelli vt fidem ſuſcipiant?

POteſt hæc quæſtio intelligi Primò, de infidelibus baptizatis; Secundò, de non baptizatis, ſubiectis tamen principibus Chriſtianis; Tertiò, de nec baptizatis, 220

baptizatis, nec ſubiectis Chriſtianis principibus. Præcipua autem difficultas eſt de ſecundis.

Scotus. Scotus igitur in 4.d.4.q.9.docet, infideles ſecundi generis licitè compelli ad fidem. Primò, quia hoc poteſt cedere in magnum fidei bonum; nam etſi tales initio fortè fictè conuerterentur, tamen eorum poſteri fierent veri fideles. Secundò, quia tales iure diuino tenentur ſuſcipere fidem: ergo ad hoc ab Eccleſia poſſunt compelli. Tertiò, quia Toletanum IV. ca.55. laudat factum Sizibuti regis, qui compulit Iudæos ſuſcipere fidem Chriſti, qui ideo ibidem vocatur religioſiſſimus princeps. *Tolet. IV.*

221 Secunda ſententia docet, hoc ſaltem eſſe licitum ſpectato præciſè iure naturæ ac diuino, quamuis iure Eccleſiaſtico ſit prohibitum; & ſic Lorca 2.2.q.10. diſp. 36. intelligit ſententiam Scoti, eámque putat probabilem; & præter argumenta iam allata probat eam. Quartò, quia Conſtantinus & Theodoſius ſuis legibus, quas etiam ſancti Patres laudarunt, prohibuerunt Paganis exercitiũ ſuæ religionis: atqui cùm illi non poſſent eſſe ſine vlla religione, hoc ipſo eos cogebant ad religionem Catholicã: ergo hoc licuit. Quintò, quia l. *Cælicolarum*, C. de Iudæis & Cælicolis, Cœlicolæ, qui videntur fuiſſe Pagani, iubentur iiſdẽ cum hæreticis pœnis adſtringi, niſi ad veram fidem conuertantur. Sextò, l. *Qui poſt ſanctum*. C. de Paganis, §. *Si verò*, iubentur confiſcari bona Paganorum, qui nolunt baptizari. Septimò, Manichæi, qui non erant baptizati, eiſdem cum hæreticis pœnis adſtringuntur. Octauò, quia D. Greg. li.3. epiſt.26. præcipit Epiſcopo Calaritano, vt ruſticos ſibi ſubiectos infideles tanto pondere penſionis premat, vt eo compellantur ad fidem. Nonò, quia D. Auguſt. epiſt.48. & 50. fusè docet, hæreticos poſſe compelli ad fidem; & omnia argumenta quibus hoc probat, ſimiliter probant Ethnicos poſſe ita compelli. quale eſt illud, quòd Deus multos, & inter cæteros S. Paulum terroribus ad fidem compulerit: ergo vtrique eodem modo ad fidem compelli poſſunt. Decimò, quia hæretici legitimè compelluntur ad fidem: ergo etiam alij. Vndecimò, quia Lucæ 14. Chriſtus nobis præcipit, non ſolùm vt infideles inuitemus ad cœnam ſiue conuiuium, ſed etiam vt compellamus eos intrare. *Lorca.* l. Cœlicolarum. *l.* Qui poſt ſanctum. *Gregor.* *Auguſt.* *Luca 14.*

222 Tertiò, Malderus 2.2.q.10.art. 8. poſt 4. concluſ. docet Primò, omnes eos qui fatentur ſe eſſe Chriſtianos, etiamſi baptizati non ſint, poſſe cogi ad veram fidẽ. Quia hoc ipſo quo ſe Chriſtianos profitentur, tenentur veram fidem Chriſtianam ſuſcipere. Secundò, filios Chriſtianorum, qui baptizati non ſunt, poſſe compelli ad baptiſmum quamdiu ſunt ſub patria poteſtate; eos verò qui ſunt iam extra poteſtatem patris, docet non quidem pœna mortis; ſed exilio, aut moderato carcere poſſe ad fidem compelli, ne aliis ſcandalo ſint. Probátque ex cap.19. Concilij IV. Aurelianenſis. vbi præcipitur vt Iudæus, qui ſuum mancipium ex Chriſtianis natum parentibus ſpe libertatis induxerit ad iudaiſmum, ſuo priuetur mancipio, & manumiſſio ipſi mancipio non proſit, qui deficiendo ad iudaiſmum indignum ſe fecit libertate. quam ſententiam videtur etiam tenere Lorca ſuprà num.15. *Malder.* *Aurelian. IV.* *Lorca.*

223 Conclvsio I. Certum omnino eſt omnes baptizatos à vera fide ad falſam deficientes poſſe pœnis, quantum commodè fieri poteſt, compelli vt relictis erroribus ad veram fidem conuertantur. Hæc eſt communis omnium Catholicorum, & fusè eam docet D. Auguſt. epiſtola 48. & 50. contra Donatiſtas. Et patet ex antiquiſſima conſuetudine Eccleſiæ: quæ tam iure Eccleſiaſtico, quàm ciuili grauiſſimas ſemper in hæreticos pœnas ſtatuit: vt patet ex Codice, titulo de hæreticis. Et pro ea apertiſſima ſtat ratio. Nam iure naturæ omnium gentium conſenſu & vſu clariſſimum eſt Imperatorem habere ius eos, qui dicto ſibi ſacramento, ac militari ſigno ſuſcepto ad hoſtes transfugiunt, pœnis compellendi vt ad caſtra redeant: atqui quicumque baptizatur ſuſcepto militari Chriſti ac Eccleſiæ ſigno ac ſacramento ingreditur caſtra Eccleſiæ, eiuſque membrum ac ſubditus efficitur: ergo ſi ad hoſtes Eccleſiæ per falſam fidem deficiat, hæc habet ius eum etiam grauibus pœnis propoſitis compellendi vt ad caſtra redeat. *Auguſt.*

Qui plura hac de re vult videat D. Auguſt. epiſtola 48. & 50. & Alfonſum A caſtro de Iuſta punitione hæreticorum: nec enim eſt opus in re clara diutiùs inhærere. *Auguſt. Caſtro.*

Duo ſolùm notanda ſunt. Primum, hæreticos verbis quidem negare aliquos ad fidem eſſe cogendos, & vocare Catholicos hæreticos punientes tyrannos: reipſa tamen & factis idem approbare, vt patet in Anglia, aliiſque locis in quibus exercitium fidei Catholicæ ſeueriſſimis legibus & ſuppliciis tanquam crimen læſæ maieſtatis punitur, omneſque ſub grauiſſimis pœnis præcipiuntur templa hæreticorum adire. Idémque de Donatiſtis docet D. Auguſtinus ſuprà. Hæreticorũ fraudes & calumniæ, & in verbis factiſque diſſenſio. 222 *Auguſt.*

Secundum, etiam eos qui per iniuriam ad baptiſmum compulſi ſunt poſſe compelli vt veram fidem profiteantur, vt patet ex Toletan. IV. can.55. & Eccleſiæ praxi. Ratio eſt, quia tales verè Chriſti Sacramentum ac characterem ſuſcipiunt, ac fiunt ſubditi Eccleſiæ: quare meritò eos compellit ne cum Chriſti ac Sacramenti iniuria ad Chriſti hoſtes transfugiant. Confirmatur quia Eccleſia ſolùm compellit eos ad id, ad quod iure naturæ & diuino, etiam ante baptiſmum tenebãtur; & ad quod etiam ante baptiſmum potuiſſet eos compellere ſi fuiſſent ei ſubditi: cùm igitur per Sacramenti ſuſceptionem fiant verè ſubditi Eccleſiæ, hæc licitè eos compellit ea præſtare, ad quæ iure naturæ & diuino tenentur. 224 *Toletan. IV.* Qua ratione iniuſtè compulſos ad baptiſmum Eccleſia iuſtè cõpellat ſeruare fidem Catholicã.

Conclvsio II. Infideles qui nec baptizati ſunt, nec aliàs Chriſtianis principibus ſubiecti, nequeunt licitè vi vel armis compelli vt noſtram fidem ſuſcipiant, vel eius prædicationem audiant; nec poſſunt rebus ſuis priuari præciſè quia illa nolunt facere. Ita omnes Auctores citati dub.12. concl.5. & ex ibidem dictis apertè ſequitur: ſi enim illi nequeant compelli vt ritus ſuos deſerant, multo minùs poſſunt compelli vt fidem iis repugnantem ſuſcipiant, eiuſúe prædicationem audiant. Et ratio eſt, quam ibi adduximus, quia ſcilicet nec Eccleſia, nec principes Chriſtiani habent in eos iuriſdictionem, ſine qua illa compulſio licitè fieri nequit. 225

Conclvsio III. Poſſunt tamen dicti infideles (ſi id aliàs commodè fieri poſſit) compelli ne eos qui fidem apud eos prædicant, aut eam volunt ſuſcipere, iniurioſè impediant, aut aliàs eos contumeliis aut iniuriis fidei cauſa afficiant. Ita D. Tho. 2.2.q.10.a.8. & ibid. Caiet. Lorca, Bañez art.10. dub. vlt. concl.1. & communiter alij. Probatur, quia vt patet Matth. & Marci vlt. Eccleſia à Chriſto accepit poteſtatem prædicandi Euangelium omnibus gentibus per vniuerſum mundum; & conſequenter ei fit grauis iniuria, dum vi, aut ſimilibus iniuſtis modis impeditur, ne officium ſibi commiſſum per ſuos prædicatores exequatur. Vnde vlteriùs ſequitur, eam poſſe eiuſmodi vim & iniurias vi repellere, & ad hoc principum Chriſtianorum opem implorare, vt hi armis ac bello eiuſmodi iniuriam inferentes comprimant. 226 *D. Thom. Caietan. Lorca. Bañez. Matt. vlt. Marci vlt.* Infideles iniuria impediunt Catholicos ne apud eos fidem annũciente, aut ne ſui eam ſuſcipiant.

Similiter qui vi, contumeliis, bonorum direptionibus, aliiſúe ſimilibus iniuſtis modis impediũt ne fidem liberè ſuſcipiant, patiuntur innocẽter grauem iniuriam coniunctam cum iniuria fidei & Eccleſiæ; cuius ius violatur, non ſolùm ſi ipſius prædicatores 227

impediantur ne fidem annuncient, ſed etiam ſi alij impediantur ne eam ſuſcipiant: ſicut iniuriam facit pauperi, non ſolùm qui eum iniuſtè impedit ne eleemoſynam petat, ſed etiam qui alios vi aut dolo impedit ne petenti dent eleemoſynam. Quare principes Chriſtiani poſſunt tam Eccleſiæ, quàm illis qui impediuntur conuerti, poſcentibus opem ferre, eámque iniuriam vi ac armis propulſare, alióſque ab ea inferenda comprimere, atque reſiſtentes iuſto bello ſibi ſubiugare.

228 Notandum tamen Primò, antequam eiuſmodi vis gentibus inferatur, priùs iis quantum fieri poteſt claris rationibus oſtendendum eſſe ipſos facere iniuriam fidei cócionatoribus, aliiſque eam ſuſcipere volentibus, hos dicta ratione impediendo, & quantum fieri poteſt omnes modos tentandos eſſe vt res pacificè tranſigatur: tum quia hoc noſtræ fidei honori ac progreſſui magis expedit: tum etiam quia extrema illa ac dura belli remedia non ſunt adhibenda, niſi quando clarè conſtat ſine illis nihil poſſe proficí.

Cum gentibus iniurioſè impediétibus Euangelij prædicationem priùs ratione, quam vi agendum.

229 Secundò, etſi in caſu quo infideles nullis rationibus poſſint inflecti vt ab eiuſmodi iniuria inferenda deſiſtant, non ſit per ſe loquendo illicitum iis bellum inferre, quo eorũ inſolentia comprimatur; id tamen rarò expedire, propter graues turbationes & incommoda, quæ inde naſcerentur; atque etiam quia ea ratione infidelium animi grauiter à fide abalienarẽtur; quia numquam ſibi perſuadebunt ſe iuſte bello peti, atque ita fidei profectus multùm retardabitur. Vnde etiam videmus eos, qui olim etiam tempore Imperatorũ Chriſtianorum apud exteras gentes fidem propagarunt, hanc multa patientia, atque etiam ſanguinis effuſione potiùs propagaſſe quàm armis. quod aliis etiam imitandum eſt; niſi in caſu particulari euidens ratio contrarium ſuadeat. Vt ſi magna pars alicuius regni ad fidem conuerſa, aut eius audiendi cupida, contra perſecutorum iniurias aliena auxilia aduocaret: aliiſue ſimilibus caſibus.

230 Tertiò, ad eiuſmodi bella inferenda non ſufficere, quòd infideles eos qui conuerti volunt, precibus, promiſſis, ſuaſionibus, aliiſque ſimilibus modis ab ea mente auertant: quia hoc modo non faciunt iis iniuriam: ſicut non facit mihi iniuriam qui alicui ſuadet ne mihi beneficium conferat, modò non vtatur vi, aut iniurioſo dolo, aut famæ detractione, &c. Similiter nec illud ſufficit, quòd rex infidelis non promoueat ad dignitates aut magiſtratus eos qui conuertuntur, quia in hoc his propriè non facit iniuriã, cùm non teneatur eos promouere: præſertim cùm poſſit ſibi ad hoc videri duci iuſta ratione, iudicando ſibi ſuæquo reip. magis expedire vt ij ad regimen promoueantur qui eandem ſecum fidem tenent, quia hoc videtur ad maiorem concordiam expedire. nec refert quòd in hoc iudicio erret: quia in hoc à ſuis iudicari non poteſt, quia ipſius iudices non ſunt, nec tenetur horum iudicio magiſtratus creare.

231 CONCLVSIO IV. Nec Eccleſia, nec principes Chriſtiani ſiue ſua, ſiue Eccleſiæ auctoritate poſſunt infideles non baptizatos ſibi temporaliter ſubiectos, directè vi, pœnis, bonorum direptione, ſimilibúſque modis compellere vt fidem noſtram, aut baptiſmum ſuſcipiant. Ita D. Thom. 2.2. q. 10. art. 8. Caiet. Peſant. Turr. ibid. Valentia punct. 6. Bañez art. 10. dub. 1. Durand. in 4. d. 4. q. 6. Palud. ibid. art. 3. & plurimi alij quos ipſi citant, ita vt poſſit dici communis.

D. Thomas. Caietan. Peſantius. Turrian. Valentia. Bañez. Durandus. Paludan.

Probatur Primò, ex c. *Sicut Iudæi*, de Iudæis & Saracenis, & Concil. Tolet. IV. c. 55. vbi expreſsè vetantur tales ita ad fidem compelli. Nec ſatisfacit dicere inde ſolùm probari id eſſe illicitũ iure Eccleſiaſtico, quia ratio quam Concilium adfert, apertè oſtendit id ideo prohiberi, quia ex ſe illicitum eſt, & contra inſtitutionem Chriſti: qui Matth. 10. & Lucæ 9. mittens Apoſtolos ad prædicandum Euangeliũm, præcepit vt auditores doctrina, miraculis, patientia, & benefactis ad fidem allicerent, non tamen cogerent: vnde iuſſit eos incedere ſine virga (quæ ſignificat poteſtatem punitiuam, ſiue coactiuam) & tanquam agnos inter lupos. Quæ explicans D. Ambroſ. l. 7. in c. 10. Lucæ, §. *Nolite portare ſacculum*, ait, *Non virgas in manu iubentur tollere Apoſtoli; ſic enim ſcribendum Matthæus putauit. Quid eſt virga niſi præferendæ poteſtatis inſigne, & vlciſcendi inſtrumentum doloris? Ergo humilis Domini: in humilitate etenim iudicium eius ſublatum eſt; humilis inquam Domini præceptum diſcipuli eius humilitatis officiis exequuntur: eos enim mittit ad ſeminandam fidem, qui non cogerent, ſed docerent: nec vim poteſtatis exercerent, ſed doctrinam humilitatis attollerent.* Vbi apertè docet Chriſtum ſuis non conceſſiſſe poteſtatem quemquam cogendi ad fidem.

c. Sicut Iudæi. *Matth. 10. Lucæ 9.* *Ambroſ.*

Probatur Secundò, ex perpetuo Eccleſiæ vſu, quæ numquam eiuſmodi coactione vſa eſt, nec eam principibus Chriſtianis præcepit, ſed potiùs prohibuit. quod apertum eſt ſignum, id ex ſe, ſiue ex Chriſti inſtitutione eſſe illicitum: & non ſolùm propter accidentaria aliqua incommoda, quæ inde poſſent ſequi. nam aliàs incredibile eſt quòd tanto tempore numquam accidiſſet caſus, in quo Eccleſia iudicaſſet vtendum ea poteſtate coactiua erga infideles, ſi aut ipſa, aut principes Chriſtiani eam à Chriſto accepiſſent, aut aliunde habuiſſent. 232

Probatur Tertiò, aperta ratione, quia eiuſmodi infideles nec Eccleſiæ, nec principibus in hac re ſunt ſubiecti: ergo nec hi, nec illa poſſunt eos ita cogere ad fidem; quia coactio vt licitè fiat neceſſariò ſupponit iuriſdictionem in cogente. Quòd autem tales non ſint ſubiecti Eccleſiæ, docet apertè Trid. ſeſſ. 14. cap. 2. vbi dicit Eccleſiam non poſſe de iis iudicare; probátque ex 1. ad Corinth. 5. vbi Apoſtolus ait, *Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt iudicare?* Omnes autem non baptizati ſunt foris, ſiue extra Eccleſiam, vt ibidem docet Concilium. 233

Trident. *1. Cor. 5.*

Quòd autem nec principibus ſuis ſæcularibus illi hac in re ſint ſubiecti, patet, quia ad hos non ſpectat iudicare de rebus fidei ac religionis, aut de iis aliquid præcipere; vt patet tam ex inſtitutione veteris quàm nouæ legis, in quibus Deus totam hanc poteſtatem ad Eccleſiam, ſiue ad ſacerdotes voluit pertinere, & maximè in nouo. Et ratio huius aperta eſt: nam cùm res fidei ſint ſupernaturales, nec lumine naturæ, ſed ſola Dei reuelatione poſſint cognoſci: item cùm certiſſimò, & ſine vlla dubitatione debeant credi; non poteſt de his iudicare, aut aliquid credendum nobis præcipere, niſi is, qui infallibili omnino diuina aſſiſtentia in eo dirigitur: aliàs omnes exponerentur grauiſſimis errandi periculis; illa autem aſſiſtentia ſoli Eccleſiæ, & nullo modo ſæcularibus principibus aut promiſſa aut conceſſa eſt. 234

Ad principes ſæculares non ſpectat iudicare de rebus fidei.

Dices, hinc ſolùm ſequi, principes non poſſe iudicare de rebus fidei controuerſis, non autem eos non poſſe ſuos ſubditos compellere vt eam fidem ſequantur, quam Eccleſia iam iudicauit eſſe veram & ſequendam. 235

Sed contrà Primò, per ſe apparet inconueniens aliquem in ea re habere poteſtatem coactiuam, in qua non habet iudicatiuam, ſiue eum poſſe ſua auctoritate mihi aliquid præcipere, de quo non poteſt iudicare. Poteſt quidem conuenienter fieri vt quis ex auctoritate alterius præcipiat id, de quo nequit iudicare; qua ratione iudices ſæculares auctoritate Eccleſiæ compellunt hæreticos ad rectam fidem: ſed hoc inconuenienter fieret ab eo, qui propria authoritate præciperet aut cogeret. principes autem ſæculares non poſſunt hæc facere auctoritate Eccleſiæ, quæ eam non habet.

Non aliena auctoritate licitè præcipis id, de quo nequis iudicare.

Secun

236 Secundò, contrà facit,& eſt quartum argumentum. Quia poteſtas Principum ſecularium eſt tota politica,& naturalis; nec poteſt eſſe maior,quàm ſit ea, quæ ipſi Reipublicæ ex ſui inſtitutione poteſt competere. Quàre ſicut hæc ſolùm inſtituta eſt ad naturalem finem, ita ei, eiúſque Principibus ſolùm poteſt competere poteſtas naturali fini accommodata:fides autem,ac religio Chriſtiana ſunt omnino ſupernaturalia, ideóque nec ad illum finem, nec ad illam poteſtatem ſpectat quemquam ſua auctoritate ad fidem amplectendam cogere. Confirmatur, quia eamdem poteſtatem circa ſuos ſubditos habet Princeps Gentilis, atque Chriſtianus: atqui abſurdum omnino eſt dicere, Gentilem ſua auctoritate poſſe alicui præcipere, eúmve cogere, vt ſequatur fidem Chriſtianam: ergo idem dicendum eſt de Principe Chriſtiano. Poſſet fortè dici hoc eſſe verum ſpectato præcisè iure naturæ ex Reipublicæ inſtitutione exurgente: Principem tamen Chriſtianum hac in re aliquid poſſe ex authoritate, & conceſſione Dei. Sed cùm hæc conceſſio nullo argumento probetur, faciliùs negatur, quàm aſſeratur.

Principibus ſecularibus ſolùm competit poteſtas naturali fini accommodata.

237 Probant id prætereà aliqui: quia cùm moraliter ferè certum ſit tales indignè, & ſacrilegè ſuſcepturos baptiſmum, ſi ad eum cogerentur; qui eos cogeret eum ſuſcipere, impelleret eos committere ſacrilegium:quod illicitum eſt.Sed hoc nihil probat: nam aliàs ſequeretur,hæreticos non poſſe compelli, vt abiurata hæreſi Sacramenta frequentent, cùm ſimili modo omnino probabile ſit eos hoc ſacrilegè facturos. Item, ſubditum non poſſe exigere à ſuo Paſtore Sacramenta, quando ſcit eum hæc indignè collaturum:quæ abſurda ſunt. Quare dicendum eſt licere mihi ex iuſta cauſa compellere ſubditum, vt aliquid faciat,quod bene facere poteſt,etiamſi ſciam eum hoc malè facturum.

238 Dixi Principes non poſſe directè cogere ſuos ſubditos infideles non baptizatos ad fidem Chriſtianam ſuſcipiendam. Quia indirectè quibuſdam modis aliàs licitis id facere poſſent. Primò, prohibendo ijs omne exercitium ſuæ religionis,quatenùs id aut natum eſt Rempublicam turbare, aut quia contrariatur iuri naturæ,iuxta dicta dubio 12.quod faciendo aliqua ratione incitant eos ad veram religionem capeſſendam,dum ijs auferunt ea,quæ ipſos priùs impediebant. Secundò, non permittendo ijs aliàs fungi vllis publicis officijs; quia ad hæc non tenentur eos admittere, qui ſua infidelitate ſe iis indignos reddunt. Tertiò,negando ijs ea priuilegia, quæ alijs ex gratia concedunt; quia ſine iniuſtitia poſſunt hæc non omnibus concedere, præſertim iuſta exiſtente cauſa. Quartò,tributa, aliáque onera, quæ iuſtè ijs poſſunt imponere, ab ijs ſtrictiùs exigendo.

Infideles poſſunt à ſuis Superiorib' indirectè ad fidem compelli.

239 Et ſic D.Gregorius citatus num. 221. argumento 8. voluit Epiſcopum Calaritanum ſuos ruſticos cogere ad fidem, imponendo ijs grauiores penſiones, quàm ab alijs ruſticis Chriſtianis exigebat: ita tamen, vt non excederet limites iuſtitiæ.

Gregorius.

Vbi Nota,eos ruſticos videri fuiſſe adſcriptitios, ſiue glebæ addictos, qui erant ferè ſerui, & perpetuò cogebantur in domini vtilitatem eamdem villam colere, & in alijs ruſticanis officijs eidem inſeruire:quare cùm eſſent ſemiſerui,faciliùs poterant grauioribus oneribus ſine iniuſtitia premi,vel ſaltem ſupra alios, qui fideles erant, quibuſcum Eccleſia humaniùs ſolebat agere.

240 CONCLVSIO V. Eodem modo infideles poſſunt cogi, aut non cogi ad audiendam prædicationem Euangelij,quo poſſunt cogi ad ſuſcipiendam fidem. Ita ferè omnes citati pro quarta concluſione. Et ratio eſt, quia eadem eſt ratio finis, & mediorum, auditio autem Euangelij eſt medium ad fidem.Et hac ratione Pontifices Romæ compellunt Iudæos, vt aliquando audiant prædicationem fidei, nolendo ijs aliter concedere habitationem in Vrbe, quam non tenentur ijs concedere.

Ad primum argumentum poſitum num. 220. Reſpondeo Primò, nego aſſumptum: quia nullo modo poteſt cedere in honorem fidei, aliquos eam metu,& ſimulatè ſuſcipere;ſed potiùs eam omnino dedecet,aliquos ad eam metu cogi,quaſi alia ratione prudentibus perſuaderi non poſſet. Quod autem dicitur, poſteros talium tandem ſeriò conuertendos,omnino incertum eſt,cùm videamus ſæpè contrarium fieri:nam in quibuſdam locis multi poſteri Iudæorum, qui ita ad fidem conuerſi ſunt, poſt aliquot ſecula adhuc interiùs perfidiam occultè fouent. Reſpondeo Secundò, etſi poſſet hoc eſſe vtile, tamen eſſet illicitum ob defectum poteſtatis, vt iam oſtendi. 241

Ad ſecundum, nego conſequentiam: quia deeſt hominibus poteſtas tales cogendi.

Ad tertium, nego aſſumptum: Concilium enim vocat illum Regem religioſiſſimum, non ob illud factum, ſed ob ipſius egregiam fidem, & alia facta pietatis.

Ad quartum poſitum num. 221. Reſpondeo,hoc vt ſummum probat, illos infideles poſſe aliquo modo indirectè compelli ad fidem veram, iuxta dicta num.228.nullo autem modo probat,eos poſſe verè,ac propriè compelli. Nec illi Imperatores cogebant Gentiles nolentes religionem Chriſtianam ſuſcipere, ſine vlla religione viuere; quia permittebant illis, vt priuatim vnum Deum modis licitis colerent,& quod vellent interius crederent. 242

Ad quintum, Reſpondeo illos Cælicolas fuiſſe verè baptizatos,vt patet ex D. Auguſtino epiſt. 163. circa finem. Reſpondeo Secundò, tam hos hæreticos, quàm Manichæos, ac Samaritanos, alióſque ſimiles,etſi fortè non fuerint baptizati,multis tamen rationibus propter turbas, quas excitabant, & ob aperta contra ius naturæ ſcelera, quæ admittebant, meritò potuiſſe grauibus pœnis plecti, quas Imperator poterat illis minari ſub conditione, niſi conuerterentur, atque ita eos indirectè ad fidem compellere,iuxta dicta num.228.

Cælicolæ fuerunt baptizati. *Auguſtin.*

Et ſimiliter ad ſextum, Reſpondeo, illis legibus ſolùm prohiberi Paganis acceſſum ad honores, ad quos Imperator non tenebatur illos admittere; aut ſi quæ aliæ pœnæ, vt exilij, aut confiſcationis bonorum,ijs imponantur, dicendum id non fieri præcisè ob infidelitatem,ſed ob alia crimina, vt iam de hæreticis dixi: niſi velimus Imperatorem in ijs legibus, indiſcreto zelo aliquid plus, quàm iuſtè poterat, ſibi ſumpſiſſe, ſicut fecit olim Sizibutus Rex Hiſpaniæ,compellendo Iudæos ad fidem.

Ad ſeptimum, patet ex iam dictis in reſponſ. ad quintum.Et ad octauum,ex dictis num.239. 243

Ad nonum, Reſpondeo, D. Auguſtinum illa epiſtola apertè tenere noſtram ſententiam, dum illud Lucæ 14. *Compelle intrare*, vult de ſolis hæreticis,ac ſchiſmaticis intelligi,qui baptizati,ac Eccleſiæ ſubditi ſunt. Idémque præcisè probant eius argumenta ſumpta ab exemplo Dei compellentis aliquos ad fidem, quia hic compellit ſolos ſibi hac in re ſubiectos.

Lucæ 14.

Ad decimum, Reſpondeo, ſolos hæreticos baptizatos legitimè compelli ad fidem, ſicut etiam alios infideles baptizatos: ſecùs eſſe de non baptizatis, quia illi ſunt ſubditi Eccleſiæ, hi non.

Ad vndecimum, Reſpondeo, illum locum aut cum D. Auguſtino epiſt. 50. intelligendum eſſe de compulſione hæreticorum baptizatorum,aut (quod

Auguſtin.

verius eſt, ibi agi de illa ſola compulſione, quæ fit vehementia, & claritate doctrinæ, inſtando opportunè, importunè, arguendo, obſecrando, increpando; iuxta monitum Apoſtoli 2. ad Timoth. 4. *2.Timoth 4.*

Ex dictis tandem patet, nullos non baptizatos poſſe ad fidem aliquibus pœnis aliàs iniuſtis compelli, aut puniri præcisè quia nolunt fidem, aut baptiſmum ſuſcipere; etſi aliàs profiteantur ſe eſſe Chriſtianos, aut ſint filij Chriſtianorum. Quia quantumuis ij ad hæc ſuſcipienda teneantur, nequeunt tamen ad hoc compelli, niſi ab habente in eos iuriſdictionem, quam nec Eccleſia, nec Principes in huiuſmodi homines in hac parte habent, vt iam oſtendi. Et ſicut qui profitentur ſe eſſe Chriſtianos, tenentur iure diuino veram Chriſti fidem ſequi: ita etiam quiuis infideles, quibus ea eſt ſufficienter propoſita, tenentur eandem ſuſcipere. Nec contra hæc facit Concilium Aurelianenſe quartum citatum num. 222. quia nullo modo docet, talem natum ex Chriſtianis, etſi baptizatus non ſit, poſſe puniri quia non ſit Chriſtianus, ſed ſolùm eam manumiſſionem in punitionem vtriuſque debere auctoritate Principum decerni irritam: quod fieri iuſtè potuit, nam expedit omnino Reipublicæ Chriſtianæ, Iudæos eam ſua impietate, ac varijs ſceleribus, ac coniurationibus ſæpe turbantes, eiuſmodi legibus, ac pœnis comprimi, ne numero, & audacia nimium creſcant.

LIBER TERTIVS,

DE SPE, TIMORE, DESPERATIONE, ET PRÆSVMPTIONE.

E*XPLICATA natura Fidei, ad ſecundam virtutem theologicam exponendam tranſimus. In cuius nominis explicatione nihil eſt, cur multum immorer: nam etſi quandoque accipiatur pro timore, iuxta illud Didonis apud Poëtam,*

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem; *Virgilius.*

Conſtat tamen ſpem communiter ſignificare motum voluntatis in bonum concupitum, præſertim cùm virtutem theologicam ſignificat, de qua hoc libro diſputandum eſt: ita tamen vt quæ libro 1. de virtutibus ſupernaturalibus dixi, huic ſpeciatim relinquam applicanda, ne ſæpiùs eadem cogar repetere.

DISPVTATIO XIX.

De virtute Spei, eiúſque ſubiecto.

DVBIVM I.

Vtrùm Spes ſit actus amoris concupiſcentiæ?

1 NOTA Primò, etſi olim videantur aliqui dubitaſſe, an Spes ſit actus potentiæ intellectiuæ, & an ſit actus diſtinctus à Fide, & Caritate, vt videtur poſſe colligi ex D.Thoma 1.2. quæſt.40.art.2.& Scoto in 3. diſt. 26. quæſt. vnica, §. *In iſta quæſtione*: tamen iam inter omnes ſatis conſtat, Spem eſſe aut actum, aut habitum voluntatis diſtinctum à Fide, & Caritate. Quod vltimum apertè patet ex 1.ad Corinth.13.vbi Apoſtolus eam expreſsè à Fide, & Caritate diſtinguit; videtur tamen poſſe eſſe aliqua difficultas, vtrùm ſit actus amoris amicitiæ, an concupiſcentiæ: vt autem tam hæc difficultas quàm ipſa natura Spei poſſit meliùs explicari, primò hîc videndum eſt, qua ratione diſtinguatur amor beneuolentiæ, ſiue amicitiæ, ab amore concupiſcentiæ.

D.Thomas. Scotus. Spes eſt actus voluntatis à Fide, & Charitate diſtinctus. *1.Cor. 13.*

2 Quidam hæc diſtinguunt, quòd ille ſit amor amicitiæ, quo rem aliquam amamus propter ſe: & ille ſit amor concupiſcentiæ, quo aliquid amamus propter aliud.

Sed hæc nullo modo dici poſſunt. Primò, quia ſic amor amicitiæ nihil eſſet aliud, quàm intentio finis; & amor concupiſcentiæ nihil eſſet aliud, quàm electio medij: quæ ſunt contra communem conceptum. Secundò, quia ſic omnis intentio finis eſſet amor amicitiæ; quod apertè falſum eſt: nam aliàs voluptates, & ſimilia amarentur amore amicitiæ; quod planè abſurdum eſt: nam amicitia non reperitur niſi inter perſonas, vt patet Primò ex communi hominum conceptu: nec enim dicimur fouere amicitias cum brutis, aut rebus inanimis. Secundò, quia, vt docet Ariſtoteles 8. Ethicor. cap. 4. & cum eo communiter alij tam Philoſophi, quàm Theologi, amicitia dicit mutuum amorem, qui eſſe non poteſt niſi inter vtentes ratione. Vnde etiam D.Gregorius homilia 17. in Euangelia, in illud Lucæ 10. *Deſignauit Dominus & alios ſeptuagintaduos, & miſit eos binos ante faciem ſuam*, docet caritatem non poſſe conſiſtere inter pauciores, quàm duos; nec quemquam ad ſeipſum caritatem habere poſſe. 3

Amicitia nequit conſiſtere niſi inter perſonas. *Ariſtoteles.* *Gregorius.* Charitas neceſſariò eſt inter duas perſonas diſtinctas.

Tertiò, quia aliàs Spes eſſet vera amicitia erga Deum: nam per eam amamus Deum vt noſtram beatitudinem, tamquam vltimum noſtrum finem: & conſequenter non eſſet virtus diſtincta à Caritate;

1.*Cor.*13. ritate; quod repugnat Apoſtolo 1. ad Corinth. 13. Quartò, quia apertè repugnat ſignificationi ipſius nominis: nam amor beneuolentiæ ſignificat affectum, quo alicui bene volumus; qui autem amat voluptatem tamquam ſuum finem, non vult huic bene eſſe, ſed ſibi; quare nequit dici, quòd amet illam amore beneuolentiæ.

3 *Vaſquez.* Vaſquez verò 1.2. diſput. 1. cap. 3. & diſput. 11. cap. 5. num. 26. docet omnem amorem, quo nobis, aut alijs bene volumus, continere duplicem reſpectum: vnum, ad rem, quam nobis, vel alijs optamus; & hac ratione ait illum habere rationem amoris concupiſcentiæ: alterum, ad perſonam, cui bene volumus; & hac ratione ait eum habere rationem amoris amicitiæ. Vnde infert, in quouis eiuſmodi actu vtrumque amorem, ſcilicet tam amicitiæ, quàm concupiſcentiæ diuerſo reſpectu contineri. *Lorca.* Idem docet Lorca 2.2. ſect. 2. diſput. 6. num. 18. vnde in dubio, quod ponit poſt diſputationem ſecundam, num. 7. putat actum, quo quis optat ſibi bonum, eſſe verum actum amicitiæ.

4 Sed etſi omnis eiuſmodi actus, quatenùs præcisè reſpicit bonum, quod aut nobis, aut alteri optamus, poſſit aliqua ratione dici amor concupiſcentiæ: & ſimiliter quatenùs reſpicit præcisè perſonam, cui bene volumus, poſſit ſemper aliquo modo, & ſecundùm quid dici amor beneuolentiæ (quia verè alicui per eum bene volumus) tamen formaliter, & propriè loquendo, illa non ſunt generatim vera, vt ex dicendis patebit. Deinde, ſecundùm hunc modum philoſophandi amaremus noſipſos vero amore amicitiæ, & ſpes eſſet verus amor amicitiæ; quæ repugnant apertè ſancto Gregorio, & Ariſtoteli, citatis num. 3.

His adde Primò, ſecundùm illam ſententiam amorem concupiſcentiæ non diſtingui ab amore amicitiæ verè à parte rei, ſed ſolùm ſecundùm quaſdam præciſiones rationis; item vtrumque, hunc actum non diſtingui ſecundùm vllam rationem formalem ex parte obiecti petitam: quæ non videntur conſona communi conceptui.

5 Adde Secundò, propriè loquendo, vt aliquis actus ſit amor beneuolentiæ, nullo modo ſufficere, quòd per eum alicui bene velimus: nam dum equo noſtro damus pabulum, vt ipſi inde bene ſit, verè ipſi bene volumus; & tamen ex communi omnium ſententia hic actus non eſt amor beneuolentiæ, ſiue amicitiæ, quæ ad bruta eſſe nequit: nec refert, quòd illud bonum equi noſtri, ſiue quòd optemus ei bene eſſe, vlteriùs referamus in noſtrum commodum. Primò, quia cùm hoc non obſit, quin verè equo bene velimus, ſi omnis amor, quo alicui bene volumus, eſſet propriè amor beneuolentiæ, etiam ille amor deberet eſſe amor beneuolentiæ. Secundò, quia ſæpe fit, vt aliquis equum ſuum iam ſenem, ac inutilem, ob præcedentia commoda ab eo accepta, pergat nutrire, ac bene habere, atque ita ei bene velle: qui amor non refertur vlteriùs in alicuius commodum, & tamen non eſt verè amor amicitiæ, & conſequenter nec beneuolentiæ, niſi impropriè, & lato modo loquendi.

Ad amorem beneuolentiæ non ſufficit, quòd alicui bene velimus.

Dices, hunc amorem ideò præcisè non eſſe beneuolentiæ, ſiue amicitiæ, quia amor amicitiæ neceſſariò reſpicit perſonam. Sed hoc non ſatisfacit, quia ſaltem inde ſequeretur, quando quis cupit ſuo mancipio bene eſſe, vt plus ſeruitij ab eo poſſit accipere, ipſum hoc amare amore amicitiæ, quia alicui perſonæ bene vult.

6 Pro reſolutione Nota Primò, nos longè alia ratione amare alios, & alia noſipſos: nunquam enim alios verè amamus, niſi priùs in ijs apprehendamus bonum aliquod amabile, ſiue hoc ſit bonum honeſtum, ſiue ſolùm nobis delectabile, ſiue verum, ſiue ſolùm apparens, propter quod eos iudicamus dignos amore, ac beneuolentia: (eos enim, in quibus nihil tale apprehendimus, nunquam ita amamus) & prout ob illud bonum eos iudicamus plus, minúſve dignos amore, ita plus, minúſve eos amamus, vt ipſa experientia docet. Vt autem noſipſos amemus, naturaliter omnino inclinamur, ita vt non ſit opus, vt in nobis apprehendamus aliquod eiuſmodi bonum, quo reddamur nobis amabiles; ſed ſine eiuſmodi conſideratione naturali impetu ferimur in amorem noſtri, omne bonum nobis optando, præcisè quia nobis bonum eſt. Hinc etiam vnuſquiſque ſeipſum amat, quantumuis ſciat ſe omni amore penitùs indignum eſſe, vt patet in damnatis. Confirmatur, quia, vt patet experientia, in alijs amandis ſæpe patimur graues difficultates, poſſumúſque abſolutè eos odiſſe, iiſque velle malum, præcisè quia illis malum eſt: noſipſos autem ſine vlla difficultate amamus, nec poſſumus nos abſolutè odiſſe, aut velle nobis malum, præcisè quia nobis malum eſt: vnde etiam vlteriùs fit, vt ſit neceſſarius aliquis habitus beneuolentiæ erga alios, vt eos facilè amemus; qui nullo modo requiritur, vt noſipſos ita amemus. Nec refert, quòd quandoque nolimus nobis quædam bona, præcisè quia iudicamus nos ijs eſſe indignos: nam hoc non fit, quia nos minùs amamus, aut quia minùs bene nobis volumus; ſed quia tunc illa bona nobis apprehendimus improportionata, ac inconuenientia, atque ita aliqua ratione eſſe nobis mala. Vnde etiam ſtatim ac apprehendimus hanc inconuenientiam abeſſe, inclinamur ad ea appetenda. Et ſimili etiam ratione poſſumus nobis velle aliqua mala ſub ratione boni, v. c. vt per ea caſtigentur noſtra peccata, atque ita Deo ſatisfiat; quod vt bonum apprehendimus. Nec ea voluntas vllo modo procedit ex odio noſtri, ſed ex amore Dei, aut iuſtitiæ, aut etiam ex amore noſtri, quando apprehendimus illam ſatisfactionem etiam nobis eſſe bonam.

Aliter alios amamus, quàm nos.

Nota Secundò, eiuſmodi bonum, quo alius nobis redditur amabilis, quandoque eſſe tale cum aliquo reſpectu ad nos, ita vt ipſius bonum apprehendamus noſtrum, aut cum noſtro coniunctum: & ſic amamus bonum noſtrorum ſeruorum, quia hi nobis vtiles ſunt; aut apprehendimus id coniunctum cum bono parentum, vel filiorum, aliorúmve propinquorum; quia propter coniunctionem, quam cum ijs habemus, ipſorum bonum eſt quodammodo noſtrum: & hoc ipſo actu, quo eos ita amamus, magis amamus nos, quàm ipſos, quia totus hic amor ex amore noſtri oritur, & commodum noſtrum vltimò reſpicit. 7

Aliàs verò eiuſmodi bonum, ob quod alius amatur, nullo modo cum bono noſtro coniunctum eſt, aut ſaltem nullo modo amatur, qua tale; ſed ſecundùm ſe præcisè, & per ſe placet, & ratione ipſius placet ipſa perſona, ac iudicatur digna, quæ per ſe, & propter ſe ametur: ita vt velimus ei bonum, præcisè quia ipſi bonum eſt, nullo modo hoc vlteriùs in noſtrum, aut alterius bonum referendo; & hic eſt propriè amor amicitiæ, vt ex dicendis magis patebit. 8

Item, hoc bonum aliquando poteſt eſſe omnino idem cum ipſa eſſentia perſonæ amatæ; vt ſi aliquem ames, quia homo rationalis eſt ad imaginem Dei creatus. Aliàs eſt aliquod accidens inhærens perſonæ, v. c. bonitas virtutis, ſcientia, &c. Aliàs verò oritur ex denominatione extrinſeca, vt ſi amem aliquem, quia Chriſti ſanguine redemptus eſt. Sed qualecumque hoc bonum ſit, generat ſemper in ipſa perſona moralem quamdam dignitatem, quæ concipiatur tamquam conſtituens aliquid vnum cum ipſa perſona, & eam in ſe, & propter ſe reddit amabilem. 9

Hinc

Aliter meum, aliter amici bonum amo.

10 Hinc ſequitur Primò, quando mihi opto aliquod bonum, quia mihi bonum eſt, meum amorem longè aliter ferri in hoc bonum, quàm feratur in ſimile bonum, quod opto amico, præcisè quia ipſi bonum eſt: nam in priore caſu tota, ac vltima omnino ratio formalis appetendi illud bonum eſt intrinſeca ipſius bonitas, qua mihi bona eſt: nam, vt oſtendi num. 6. non appeto illud propter aliquam aliam bonitatem, aut dignitatem, quæ in me reperitur, aut apparet. Secùs omnino eſt in ſecundo caſu, in quo vltima ratio, cur illud bonum Petro deſidero, eſt bonitas, ob quam ipſum Petrum amo: nam ſicut Petrum nullo modo amarem, niſi priùs apprehenderem, ac amarem in eo aliquod bonum, quo ipſe fiat dignus amore; ita quantumuis illam rem iudicarem ei bonam, nunquam tamen illam ipſi optarem, niſi priùs eum propter aliam ipſius bonitatem amarem. Quod vel inde patet, quia alijs tale bonum ſimiliter non opto, quantumuis ſciam id his non minùs, aut etiam magis bonum fore, quàm Petro. Cuius nulla eſt alia ratio, quàm quia in Petro apprehendo, ac amo aliquid, quod in alijs non ita apprehendo, ſaltem actu: quod bonum eſt vltima ratio, cur Petrum amem, illúdque bonum ei velim.

11 Sequitur Secundò, quando mihi aliquod bonum volo, præcisè quia mihi bonum eſt, totale obiectum formale mei amoris eſſe bonitatem rei concupitæ, erga quam præcisè, & ſecundùm ſe ſpectatam non poteſt verſari amor amicitiæ, ita vt in eam vltimò terminetur. Contrà verò, quando volo amico aliquod bonum, præcisè quia ipſi bonum eſt, vltimam, ac præcipuam rationem formalem huius amoris eſſe ipſam bonitatem, ſiue dignitatem ipſius perſonæ, ſiue ipſam perſonam, quatenùs eſt digna amari (hæc enim omnino idem ſunt) in quam amicitia vltimò terminari poteſt. Cùm igitur actus morales præcipuè ſuam ſpeciem ſumant ab obiecto formali, in quod vltimò terminantur (vt patet in electione medij, quæ ſuam ſpeciem magis ſumit à bonitate finis, in quem refertur, quàm ab ipſa bonitate medij) ſequitur amorem, quo mihi opto aliquod bonum, debere ſumere ſuam præcipuam ſpeciem non ab obiecto cui, ſiue à perſona, cui illud opto; ſed ab obiecto, quod appetitur, cuius bonitas eſt vltima amoris illius ratio formalis. Contrà verò, amorem, quo amico opto bonum, debere ſumere ſuam præcipuam ſpeciem ab obiecto cui, ſiue à bonitate, ac dignitate perſonæ, cui illud opto; quia hæc eſt vltima ratio formalis illud optandi.

Cur amor, quo amico volo bonum ſit potiùs amor beneuolentiæ, quàm is, quo mihi volo bonum.

12 Ex quo vlterius infertur priorem amorem eſſe præcisè amorem concupiſcentiæ. Alium verò, etſi ſecundùm quamdam formalitatem, ac præciſionem, quatenùs præcisè reſpicit bonum concupitum, poſſit aliquo modo dici amor concupiſcentiæ; ſecundùm præcipuam tamen ſuam ſpeciem, & abſolutè loquendo, debere dici amorem amicitiæ ab vltima ſua ratione formali.

13 Ex quibus ſequitur Tertiò, amorem amicitiæ per hoc propriè, ac generatim differre ab amore concupiſcentiæ, quòd hic pro vltimo obiecto ſuo formali habeat bonitatem rei concupitæ: ille verò bonitatem, ſiue dignitatem perſonæ amatæ, ſiue eius, cui aliquod bonum volumus.

Vera diſtinctio inter amorem amicitiæ, & concupiſcentiæ.

Eiuſdem virtutis actu opto amico diuerſa bona, præcisè quia ipſi bona, non tamen mihi.

Ex quo etiam fit, quòd actus, quibus diuerſa omnino bona opto amico, præcipuè quia ipſi bona ſunt, pertineant ad eamdem virtutem, & ſint eiuſdem ſpeciei, præſertim moralis: nam ſunt omnes actus caritatis, ſi ea opto Deo; aut amicitiæ virtutis moralis, ſi homini, quem honeſtè amo, ea opto. Cuius tamen contrarium accidit in actibus, quibus mihi aliquid opto, præcisè quia mihi bonum eſt; qui variant ſuam ſpeciem, & honeſtatem ratione diuerſæ bonitatis, quam mihi propter ſe opto: nam ſecundùm rationem tam phyſicam, quàm moralem, ſunt diuerſæ omnino ſpeciei actus, quibus mihi ita opto ſcientiam, & quibus mihi opto honeſtatem alicuius virtutis, &c. Quorum ratio eſt, quia in priore caſu omnes illi actus habent idem obiectum formale, ſcilicet bonitatem, ſiue dignitatem perſonæ, quà digna eſt amari; ſecùs eſt in ſecundo: nam pro diuerſitate obiecti boni, quod mihi propter ſe concupiſco, variatur obiectum formale mei actus, cùm ipſa bonitas intenta ſit vltima ratio formalis mei actus. Et hinc infrà num. 58. rationem reddemus, cur actus, quo mihi opto beatitudinem, præcisè quia mihi bona eſt, ſit potiùs virtus theologica, quàm is, quo eam opto alteri, præcisè quia huic bona eſt.

Sequitur Quartò, Spem eſſe propriè amorem concupiſcentiæ, quia per ipſam propriè nobis aliquod bonum optamus, & alijs non aliter quàm quatenùs nobis aliqua ratione coniuncti ſunt, ita vt eorum bonum cenſeatur ſimul etiam noſtrum, vt docet D. Auguſtinus in Enchiridio, cap. 8. & ex eo D. Thomas 2.2. quæſt. 17. art. 3. quamuis enim alteri aliquando optemus aliquod bonum, cum quadam ipſius exſpectatione, atque ita lato modo dicamur illud ſperare etiam eo caſu, quo hoc ipſi optamus, præcisè quatenùs ipſi bonum eſt; tamen non eſt tunc propriè ſpes, ſed quidam amor amicitiæ aliqua ex parte ſimilis ſpei. 14

Cur ſpes ſit amor concupiſcentiæ.

Auguſtinus.

D. Thomas.

DVBIVM II.

Quid ſit Spes, & quod eius obiectum?

NOta Primò, nos hîc agere de Spe generatim ſumpta, prout abſtrahit à virtute theologica, ac morali. 15

Nota Secundò, ſatis conſtare ex dictis dub. 1. Spem eſſe actum amoris concupiſcentiæ, & quoddam deſiderium boni abſentis, vt omnes communiter fatentur; ſed cùm etiam ſatis conſtet, non omne tale deſiderium eſſe ſpem (nam deſideramus aliquando etiam quæ ſcimus eſſe impoſſibilia, quæ tamen non ſperamus) hîc quæritur, quale deſiderium requiratur ad rationem ſpei.

Prima ſententia docet, ſpem nihil eſſe aliud quàm deſiderium efficax boni futuri, ſiue poſſibilis; hanc inſinuat Gabriel in 3. diſput. 26. quæſt. vnica, art. 1. & eidem videtur fauere Scotus ibidem. Poteſt autem probari Primò, auctoritate D. Auguſtini, qui in Enchiridio, cap. 8. dicit ſpem eſſe deſiderium boni futuri pertinentis ad ſperantem. Secundò, ex communi modo loquendi; quia quicumque bonum futurum efficaciter deſiderat, dicitur illud ſperare. Tertiò, quia ſi huic aliquid obſtaret, eſſet eo quòd obiectum ſpei ſit ſolùm bonum arduum: atqui hoc non eſt verum, nam ſpes ſolùm fertur in bonum, aliquid autem eſſe arduum non habet rationem boni, & conſequenter non poteſt pertinere ad obiectum ſpei. 16

Gabriel.

Scotus.

Auguſtinus.

Contrà, D. Thomas 1.2. quæſt. 40. art. 1. diſtinguit ſpem à deſiderio boni futuri, quòd hoc non verſetur neceſſariò circa bonum arduum, ideóque reperiatur in potentia concupiſcibili; ſpes verò ſemper ſpectet bonum arduum, ideóque ſolùm reperiatur in iraſcibili; vbi vt aliquid ſit obiectum ſpei, requirit in eo quatuor conditiones. Primò, vt ſit bonum; nam non ſperamus propriè mala: hinc etiam non ſufficit id eſſe quacumque ratione bonum, ſed debet eſſe bonum ipſi ſperanti, vel ſaltem vt tale apprehendi. Secundò, quòd ſit futurum, ſiue abſens; nam bonum præſens non ſperamus, ſed de eo gaudemus. Tertiò, quòd ſit arduum, ſiue cum difficul- 17

D. Thomas.

difficultate adipiſcibile, quia res minimas, & faciles, quas ſtatim habere eſt in noſtra poteſtate, non dicimur ſperare. Quartò, vt ſit nobis poſſibile illud adipiſci, ſiue vt apprehendamus illud eſſe tale: nam quæ credimus nobis impoſſibilia, non ſperamus, ſed deſperamus. Hanc ſententiam communiter ſchola D. Thomæ ſequitur. Sed magna difficultas eſt, qua ratione dicta pertineant ad obiectum ſpei. Item, quid intelligatur per *arduum*.

18 Quidam apud Turrianum 2.2. diſput. 60. dub. 1. putant ipſum *eſſe arduum* ingredi formalem rationem obiecti ſpei; per illud tamen non intelligunt bonum acquiſitu difficile, ſed quod noſtris viribus, ſine alterius auxilio non poſſumus aſſequi.

D. Thomas.

Probant Primò, quia S. Thomas loco ſuprà citato docet, ſpem neceſſariò reſpicere bonum arduum, quia quæ facilè, & mox in noſtra poteſtate habemus, non dicimur ſperare. Secundò, quia idem 2.2. quæſt. 17. art. 5. diſtinguit ſpem à magnanimitate, quòd hæc tendat in bonum arduum, ſperans aliquid, quod eſt ſuæ poteſtatis: ſpes verò, prout eſt virtus theologica, reſpiciat arduum alterius auxilio aſſequendum; vnde hi volunt *arduum* ſic ſumptum ingredi rationem formalem obiecti ſpei, & hanc ea ratione diſtingui à deſiderio, aut etiam à magnanimitate.

D. Thomas.

19 Sed hæc explicatio ardui eſt omnino aliena à mente D. Thomæ. Primò, quia 1. 2. quæſt. 40. art. 1. ſuprà citato expreſsè ſumit pro eodem obiectum ſpei eſſe bonum arduum, & eſſe difficile acquiſitu. Secundò, quia 1. 2. quæſt. 42. art. 3. ad 2. ait, *Spes eſt de bonis, quæ poteſt quis adipiſci; poteſt autem aliquis adipiſci bonum vel per ſe, vel per alium: & ideò poteſt eſſe ſpes de actu virtutis, qui eſt in noſtra poteſtate conſtitutus.* vbi apertè dictæ opinioni contradicit. Et clarè etiam eidem contradicit communis loquendi modus: tum quia vſitatiſſimè dicimur aliqua ſperare, quæ noſtrâ operâ acquirenda ſunt; tum etiam quia nunquam aliquod bonum ſolemus vocare arduum, præcisè quia id alieno auxilio debemus conſequi: quia ſæpe fieri poteſt, vt faciliſſimum ſit nobis illius voluntatem inflectere, vt operam ſuam nobis in eo bono acquirendo præſtet, atque ita illud facilè acquiramus. Sed communiter per bonum arduum intelligimus acquiſitu difficile, cuiuſcumque operâ acquirendum ſit.

20 Loca autem ex D. Thoma citata nihil faciunt ad rem: nam in primo non dicit nos non ſperare ea, quæ noſtrâ operâ poſſumus acquirere; ſed nos non ſperare ea, quæ minima, & facilè mox in noſtra poteſtate ſunt, qualia etiam poſſunt eſſe, quæ alienâ operâ nobis acquirenda ſunt, vt iam oſtendi.

Ad ſecundum, Reſpondeo eum ibi potiùs à nobis facere: nam expreſsè dicit magnanimum ſperare aliquid, quod eſt in ſua poteſtate; quod ſecundùm alios eſſet falſum. Reſpondeo Secundò, D. Thomam ibi non diſtinguere generatim ſpem à magnanimitate, ſed ſolùm dare rationem, cur ſpes, prout eſt virtus theologica, non ſit virtus moralis, ſiue naturalis; quia ſcilicet ſpectat bonum, quod noſtris viribus ſine Dei ope non poſſumus acquirere: ideóque vt ipſa hoc debitè, ac efficaciter proſequatur, debemus auxilio Dei ſupernaturali in ea elicienda iuuari.

21 Pro reſolutione Nota Primò, nos dupliciter poſſe loqui de ſpe. Primò, prout dicit veram virtutem ſiue theologicam, ſiue moralem. Secundò, eam ſumendo generaliùs pro quouis actu ſiue bono, ſiue malo, quo aliquid propriè ſperamus; qua ratione multi inordinatè voluptates, aut honores ſperant.

22 Nota Secundò, omnem efficacem intentionem alicuius boni (cùm ſit implicita volitio mediorum ad illud acquirendum neceſſariorum) habere duplex obiectum. Vnum primarium, quod expreſsè, & per ſe intenditur, qui eſt ipſe finis. Aliud ſecundarium, ſcilicet ipſa media ad finem acquirendum neceſſaria, quæ eadem illa intentione implicitè appetuntur. Cùm igitur ſpes ſit efficax intentio, ſiue deſiderium alicuius finis, ſimiliter habet pro obiecto ſuo primario, ac per ſe, & propter ſe intento ipſum finem ſiue bonum, quod ſperans deſiderat conſequi; pro ſecundario verò media neceſſaria, aut etiam vtilia ad illud bonum conſequendum.

CONCLVSIO I. Obiectum materiale ſpei primarium eſt aliquod bonum propter ſe appetibile, quale eſt bonum honeſtum, aut delectabile; ſecundarium verò ſunt omnia media ad eiuſmodi bonum acquirendum neceſſaria, aut etiam vtilia: quare hæc omnia ſperare poſſumus, patet ex dictis num. 22. 23

CONCLVSIO II. Vt aliquid ſit obiectum ſpei, requiritur Primò, vt ſit bonum ipſi ſperanti, quia ſpes eſt amor concupiſcentiæ, qui ſolùm fertur in bonum amantis. Secundò, vt non ſit præſens, ſiue iam poſſeſſum ab ipſo ſperante: nam ſicut gaudium eſt quidam affectus animi in re acquiſita quieſcentis, ita ſpes eſt quædam proſecutio boni acquirendi. Tertiò, vt ſit, vel ſaltem apprehendatur poſſibile acquiri: patent hæc ex dictis num. 14. & 17. & ferè communiter ab omnibus conceduntur. Quartò, vt ſpes habeat rationem virtutis, neceſſariò fertur in bonum arduum, ſiue acquiſitu difficile: patet, quia virtus ſpectat ardua, & ad res omnino faciles nulla virtute opus eſt, præſertim vt quis ſibi aliquod bonum optet: ad hoc enim facilè, & cum delectatione faciendum, abundè ſufficit naturalis inclinatio, quando hoc bonum eſt omnibus ſpectatis acquiſitu facile. Et hoc ſolùm credo intendere D. Thomam citatum num. 17. agit enim ſolùm de ſpe, quatenùs habet rationem virtutis. 24

Virtus neceſſariò verſatur circa ardua.

An autem abſolutè ad omnem omnino actum ſpei propriè dictæ requiratur, vt verſetur circa bonum arduum, eſt quæſtio de nomine ad rem præſentem parum neceſſaria; & cuius vtraque pars poſſet facilè defendi: communi tamen præſertim Doctorum conceptui videtur conformior pars affirmatiua, tum quia ſpes videtur ſignificare quamdam luctam, ac vehementem conatum, aut ſaltem inquietudinem animi proſequentis bonum intentum, vnde dicitur ſpes dilata affligere animam; quæ non cadunt in eum, qui cupit aliquod bonum, quod ſine vllo labore poteſt acquirere. Secundò, quia quæ ita facilè, cùm volumus, poſſumus habere, aut omnino certò ſine labore habituri ſumus, reputamus quaſi præſentia; cùm vel ratione certæ præſcientiæ, aut poteſtatis ea facilè, cùm libuerit, acquirendi, ſint quodammodo virtute, & ſecundùm moralem æſtimationem præſentia. 25

Omnis ſpes verſatur circa ardua.

CONCLVSIO III. Obiectum formale ſpei reſpectu obiecti materialis primarij, ſiue finis intenti, eſt ſola huius bonitas, qua ipſi ſperanti bonus eſt (dico autem hîc id bonum eſſe ſperanti, quod bonum ei erit, quando habebit) reſpectu verò obiecti ſecundarij, ſiue mediorum, obiectum formale immediatum ſpei eſt ſola eorum vtilitas, qua vtilia ſunt ad bonum per ſe ſperatum obtinendum, aut ſaltem perfectiùs obtinendum, aut poſſidendum. Probatur, quia illud eſt ſolum obiectum formale actus voluntatis aliquid appetentis, quod eam mouet ad hoc appetendum: atqui ſola ſuprà dicta mouent voluntatem ad rem ſperatam appetendam (nam ijs præcisè poſitis mouebitur, vt hanc appetat, & ijs ſublatis non mouebitur:) ergo ſola dicta habent rationem obiecti formalis ſpei. 26

Obiectum formale ſpei eſt ſola bonitas, aut vtilitas rei ſperatæ.

Probatur

17 Probatur Secundò, quia id, quod nullo modo mouet voluntatem ad rem ſperatam appetendam, nequit eſſe ratio hanc appetendi, & conſequenter nec obiectum formale ſpei: atqui tres poſteriores conditiones poſitæ num. 24. nullo modo mouent voluntatem, vt rem ſperatam appetat; ſed ſolùm ſunt conditiones requiſitæ, vt eam hoc, vel illo modo appetat: ergo non ſunt obiectum formale ſpei. Minor probatur, diſcurrendo per ſingulas. Primò enim abſentia boni ſperati cùm dicat priuationem boni, ſcilicet poſſeſſionis rei ſperatæ, non habet rationem boni, ſed mali: ergo non poteſt mouere voluntatem, vt ipſam, vel aliquid propter ipſam amet Et confirmatur, quia ſperans omni modo cupit illam abſentiam rei ſperatæ non eſſe, eámque odit, quia cupit bonum ſperatum ſibi adeſſe, dolétque id abeſſe: ergo nullo modo illam abſentiam amat, nec hæc poteſt ei eſſe ratio aliud amandi.

18 Similiter, etſi non poſſim aliquid ſeriò, & efficaciter deſiderare, niſi credam id eſſe poſſibile; atque ita rem deſideratam eſſe poſſibilem ſit conditio neceſſariò requiſita, vt poſſit eſſe obiectum ſpei, tamen nullo modo eſt ratio formalis eam appetendi: nec enim moueor ad eam appetendam, quia poſſibilis eſt, ſed quia bona eſt: hinc etiam ſæpe appetimus ea, quæ ſcimus nobis eſſe impoſſibilia: ſic damnati appetunt liberationem à pœna, ac Deum non eſſe; quæ ſciunt impoſſibilia eſſe. Item, quamuis placeat nobis rem deſideratam eſſe poſſibilem, tamen non amamus eam, quia poſſibilis eſt, ſed contrà quia hanc amamus, ideò amamus eius poſſibilitatem; atque ita bonitas rei eſt nobis ratio amandi eius poſſibilitatem, non contrà: His adde, cùm rei poſſibilitas ſit præſens, nos eam nullo modo ſperare, ſed de ea gaudere; atque ita nullo modo eſt obiectum ſpei.

D. Thomas. Idem clarè patet de quarta conditione: nam per ſe patet, & teſtatur ipſe D. Thomas 1. 2. quæſt. 23. art. 2. in corpore, & quæſt. 25. art. 3. ad 2. aliquid eſſe arduum, ſiue difficulter acquiſibile, non habere rationem boni, nec excitare voluntatem ad illud appetendum, ſed potiùs ab eo appetendo deterrere, præſertim loquendo de appetitu efficaci: faciliùs enim efficaciter appetimus ea, quæ facilè poſſumus acquirere; eáque, quæ habere cupimus, optamus eſſe acquiſitu facilia, & nobis diſplicet, quòd difficulter acquiri poſſunt.

29 Dices Primò, Magnanimi, ac gloriæ cupidi ſæpe aliqua aggrediuntur, quia difficilia ſunt, aliàs ea non aggreſſuri: ergo ipſa difficultas poteſt eſſe ratio aliquid appetendi. Reſpondeo, negando antecedens, ſecundùm ſenſum præſentis quæſtionis: nec enim hîc agimus de quacumque difficultate acquirendi rem appetitam, ſed de ea, qua ipſa ſit difficilis appetenti. Dicti autem nullo modo mouentur, vt talia aggrediantur, quia hoc ipſis difficile eſt, nec hanc difficultatem amant, ſed cuperent eam omnino abeſſe; & ſe ſine vlla difficultate ea poſſe conficere; ſed quia communiter alijs difficilia ſunt, aut ſaltem apparent. Quod inde patet, quia tales tali aggreſſione oſtentationem virium, aut induſtriæ, vel conſtantiæ ſuæ intendunt, & inde apud alios gloriam aucupari, quam eodem modo, immò magis aſſequerentur, ſi ipſi facilè dicta conficerent, modò alijs apparerent difficilia.

Qua ratione magnanimi appetant difficultatem obiecti.

30 Dices Secundò, Qui vehementer amant Deum, aut dolent de peccatis, ſuſcipiunt aliqua ſibi difficilia pro Deo, aut pro ſatisfactione pro peccatis facienda, vel patienda; idque, quia ſibi difficilia ſunt: ergo operis difficultas poteſt eſſe ratio illud appetendi. Reſpondeo, hoc ſolùm probare difficultatem obiecti poſſe aliquando per accidens, & ratione boni alicuius ſibi adiuncti eſſe cauſam, cur aliquod medium appetatur, quatenùs nimirum efficit illud vtiliùs, & efficacius ad finem intentum conſequendum; vt patet in exemplo dato, in quo finis intentus eſt oſtenſio, ſiue probatio amoris in Deum, aut ſatisfactio pro peccatis, aut quid ſimile: ad quod eligitur aliquod opus maximè vtile, & conſequenter pœnale, ac laborioſum, quia hoc iudicatur maximè vtile ad illos fines; & hæc vtilitas eſt per ſe immediata ratio appetendi illud opus difficile, & ipſa difficultas ſolùm remotè, & per accidens; vel hæc potiùs eſt quędam cōditio, ſine qua illud opus, ſicut eſſet minùs vtile ad finem intentum, ita etiam minùs appeteretur.

Arduitas quandoque per accidens habet rationem obiecti appetibilis.

Ex quo patet illud argumentum nihil contra nos facere, tum quia nullo modo probat difficultatem poſſe vlla ratione eſſe cauſam appetendi obiectum præcipuum ſpei, ſiue rem per ſe, & propter ſe ſperatam, de qua tamen hîc præcipuè agimus; tum etiam quia ipſa difficultas nunquam eſt per ſe ratio formalis appetendi, ſiue ſperandi etiam ipſa media, ſiue obiecta ſecundaria ſpei.

Dices Tertiò, Cùm actus ſpei eſſentialiter, ac ſpecie differat ab amore gaudij, aut ſimplicis complacentiæ circa eamdem rem; hi actus neceſſariò debent reſpicere diuerſa obiecta formalia: atqui hoc fieri nequit, ſi ſpes pro obiecto formali habeat ſolam bonitatem rei ſperatæ, quatenùs eſt bona ſperanti: ergo hoc non eſt dicendum. 31

Reſpondeo, negando maiorem: nam actus habentes omnino idem obiectum formale, poſſunt differre ſpecie, ob diuerſum modum tendendi in illud: etſi enim omnes actus habentes diuerſum obiectum formale differant ſpecie, non tamen hi ſoli, vt oſtendi diſput. 5. dubio 2.

Actus ſpecie diſtincti poſſunt habere idem obiectum formale.

Dices Quartò, Hinc ſequetur, omnem actum ſpei eſſe eiuſdem ſpeciei, quantum eſt ex parte obiecti, quia habebit idem obiectum formale, ſcilicet eſſe nobis bonum. Reſpondeo, negando aſſumptum, quia obiectum formale ſpei non eſt eſſe nobis bonum in abſtracto, & confusè ſumptū, ſed ipſa bonitas rei ſperatæ, qua nobis bona eſt; quæ eſt diuerſa in diuerſis rebus non ſolùm materialiter, ſed etiam formaliter: nam alia ratione eſt Deus nobis bonus, alia verò res creatæ. Item alia ratione nobis bonum honeſtum eſt bonum, alia verò bonum ſolùm delectabile.

Non omnis ſpes habet idem obiectum formale.

Ex dictis ſequitur Primò, quando res ſperata eſt neceſſariò obtinenda per alterius operam, hanc nullo modo ingredi rationem formalem obiecti ſpei, præſertim primarij; quia rem ſperatam nullo modo appeto, quia alterius opera mihi conſequenda eſt, (nam eam eodem modo appeterem, etſi meis viribus poſſem eam aſſequi, & fortè intenſiùs eam appeterem;) ſed contrà bonitas rei ſperatæ eſt ratio me vltimò mouens, vt alterius auxilium appetam, quatenùs eſt vtile ad illam conſequendam; & hæc vtilitas eſt immediata ratio formalis appetendi illud auxilium: vnde patet, hoc auxilium pertinere ad obiectum ſecundarium ipſius ſpei. 32

Alienum auxilium non eſt obiectum formale ſpei.

Sequitur Secundò, nos propriè dicta ſpe ſperare non ſolùm ea, quæ per alios obtinenda ſunt; ſed etiam ea, quæ noſtris viribus acquirere poſſumus: tum quia, vt oſtendi num. 19. hæc eſt ſententia D. Thomæ; tum etiam quia contrarium nullo probabili fundamento nititur, & communi modo loquendi, ac conceptui repugnat. 33

Speramus etiam ea, quæ per nos poſſumus acquirere.

Sequitur Tertiò, nos ſperare in Deo, vel in aliquo homine, nihil eſſe aliud, quàm nos ſperare à Deo, vel ab homine auxilium neceſſarium, aut ſaltem vtile ad finem intentum obtinendum; vnde vlteriùs ſequitur, quando agitur de ſpe vltimi noſtri finis, nos illicitè ſperare in homine, aliâve creatura tamquam in cauſa principali, aut per ſe ſufficiente nobis illum finem conferre: hoc enim ſolus Deus 34

Quid ſit ſperare in Deo, vel homine.

Qua ratione licitè ſperemus in homine.

Deus poteſt, licitè tamen ſperare in Sanctis tamquam in cauſis ſecundarijs, & per ſe quidem inſufficientibus illum finem conferre, potentibus autem nos ſuis precibus, aliáve ratione ad eum acquirendum adiuuare; vide D. Thom. 2. 2. quæſt. 17. art. 4. Quando autem ſolùm agitur de re temporali, quæ in hominum poteſtate eſt, obtinenda, licitè abſolutè hanc ab homine ſperamus; modò id non faciamus, ita vt Deum negligamus, aut credamus nos illo non indigere, &c.

D. Thomas.

35 *Quid ſpes ſuperaddat deſiderio efficaci.* Sequitur Quartò, omnem ſpem eſſe deſiderium efficax, non tamen contrà: nam ſpes huic ſuperaddit, quòd neceſſariò reſpiciat arduum; & conſequenter intrinſecè connotat quamdam conſtantiam, ac firmitudinem animi bonum ſperatum proſequentis: ita vt hic, quantum eſt ex vi actus, aut habitus ſpei, ſit paratus conſtanter bonum difficile proſequi. Quæ non competunt cuiuis deſiderio efficaci, nam poſſumus efficaciter deſiderare bonum facile: omne tamen deſiderium efficax boni ardui habet rationem ſpei, quia habet omnes conditiones ad ſpem requiſitas.

36 *Spei definitio.* Sequitur Quintò, ſpem eſſe deſiderium efficax, & conſtans proprij boni abſentis, poſſibilis, ac ardui; vt tamen habeat rationem virtutis, addendum eſt, & honeſti: nam virtus neceſſariò verſatur circa obiectum honeſtum. *Cur in Deo nequeat eſſe ſpes.* Vnde vlteriùs infertur, ſpem nulla ratione poſſe eſſe in Deo, tum quia omne ſuum bonum habet neceſſariò præſens, nec quidquam poteſt concupiſcere, quo ſit beatior: omnia enim bona Deo externa, etſi aliqua ratione poſſint dici bonum Dei, tamen ſicut illis nullo modo aut indiget, aut beatior fieri poteſt, ita non ſunt bonum ab eo ſua cauſa deſiderabile; tum etiam quia cùm Deus omnia eiuſmodi bona facillimè poſſit habere præſentia, nullo modo reſpectu ipſius habent rationem ardui, & conſequenter nec poſſunt eſſe obiectum ſpei.

37 *Spes eſt vera virtus.* Sequitur Sextò, ſpem poſſe habere veram, & propriè dictam rationem virtutis, quia poteſt conuenienter ferri in bonum honeſtum, qua tale (poſſum enim mihi ſperare bonum virtutis, remiſſionem peccati, gratiam iuſtificantem, beatitudinem æternam, &c. eáque eo modo obtinenda, quo honeſtè obtineri poſſunt, quæ haud dubiè honeſta ſunt;) atqui actus, qui ita fertur in bonum honeſtum, ac arduum, eſt actus virtutis: ergo ſpes poteſt eſſe vera virtus.

Dices, Ad virtutem ſpectat optimè diſponere ſuum ſubiectum; atqui ſpes hoc non facit, quia ſupponit imperfectionem in ſuo ſubiecto, ſcilicet carentiam rei ſperatæ: ergo non eſt vera, & propriè dicta virtus. *Virtus non omni modo optimè diſponit ſubiectum.* Reſpondeo ad maiorem, virtutem non debere quacumque ratione ſuum ſubiectum optimè diſponere, ſed ſolùm ſecundùm præſentem ipſius ſtatum, & ſecundùm certam quamdam rationem; & ſic etiam ſpes optimè diſponit voluntatem in ordine ad obiectum abſens, & ſecundùm præſentem ſubiecti ſtatum. Vide dicta de fide, diſput. 16. num. 27.

38 *Qua ratione ſpes requirat magnanimitatem, & audaciam, & ab ijs differat.* Sequitur Septimò, ſpem, vt poſſit eſſe diuturna, & verè conſtans, indigere communiter magnanimitate, & audacia, ne frangatur rei difficultate, aut periculis deterreatur. Item ab ijſdem differre, quòd ſpes, etſi verſetur circa obiectum arduum, tamen propriè, & directè non tendit in illud, qua arduum eſt, ſed qua bonum ſperanti. Magnanimitas verò directè reſpicit arduitatem, non qua appetibilem (quia ex ſe talis non eſt) ſed qua ſuperabilem: ipſius enim propriè eſt impedimenta bono ſperato occurrentia amouere, & difficultates ſuperare. Audacia autem directè reſpicit pericula, quæ, vt finis intentus obtineatur, ſubeunda ſunt, & animum ad hæc prudenter aggredienda obfirmat.

Demum ex his patet reſponſio ad argumenta allata num. 16. Ad primum reſpondeo, Auguſtinum, alióſque Patres dicere ſpem eſſe deſiderium alicuius boni, quia verè eſt tale; non tamen aſſerere, omne tale deſiderium eſſe ſpem: nec enim ijs locis propoſuerant ſibi omnem rationem ſpei explicare. 39

Ad ſecundum Reſpondeo, nos in communi loquendi modo verba non ſemper ſtrictè ſumere; latiore autem loquendi modo omne eiuſmodi deſiderium poteſt dici ſpes.

Ad tertium Reſpondeo, id ſolùm probare, arduitatem non poſſe eſſe obiectum ſpei, aut per ſe à ſperante appeti: quod libenter concedimus. Sed inde non ſequitur, eam non requiri tamquam quamdam conditionem, vt aliquid ſit propriè obiectum ſpei.

DVBIVM III.

Quod ſit obiectum materiale ſpei, prout eſt virtus theologica?

Dvrandus in 3. diſput. 26. quæſt. 2. docet, obiectum primarium, & immediatum ſpei eſſe ſolam viſionem, ac fruitionem Dei, ſiue beatitudinem noſtram formalem; Deum verò ſolum eſſe obiectum ſpei mediatum. 40 *Durandus.*

Probatur Primò, quia ſpes eſt amor concupiſcentiæ; atqui Deus ſecundùm ſe non poteſt eſſe immediatum obiectum amoris concupiſcentiæ, ſed ſolùm amicitiæ: ergo nequit eſſe obiectum immediatum ſpei. Minor probatur Primò, quia quæ amamus amore concupiſcentiæ, amamus propter aliud, ſcilicet propter noſipſos: atqui Deus, cùm ſit vltimus finis omnium, nequit honeſtè amari propter aliud: ergo nequit eſſe obiectum ſpei. Secundò, quia quæ differunt à nobis ſuppoſito, nequeunt ſecundùm ſe immediatè eſſe noſtrum bonum, ſed ſolùm ratione alicuius ſui effectus, verbi cauſa, ignis non eſt immediatum bonum frigentis, ſed ſolùm ratione caloris à ſe producti; item vinum non eſt immediatum bonum bibentis, ſed ſolùm ratione ſaporis, quo bibentem bene afficit: atqui Deus differt à nobis ſuppoſito, ergo nequit eſſe immediatum noſtrum bonum, & conſequenter nec immediatum obiectum ſpei.

Secundò, quia obiectum ſpei debet eſſe aliquid futurum; atqui Deus non eſt futurus, ſed præſens: ergo non eſt obiectum ſpei.

Tertiò, triſtitia, & delectatio, & conſequenter ſpes verſantur circa idem obiectum; atqui triſtitia nequit eſſe immediatè de Deo: ergo nec delectatio, aut ſpes.

Quartò, quia operationes noſtræ ſunt cauſa delectationis, atqui nonniſi obiectiuæ; ergo ſolæ ſunt obiectum delectationis, ac ſpei.

Secunda opinio in altero extremo docet, ſolum Deum eſſe obiectum principale noſtræ ſpei, Primò, quia aliàs primarium obiectum ſpei eſſet aliquid diſtinctum à Deo; & ſic ſpes non eſſet abſolutè virtus theologica, ſed ſolùm ex parte, quatenùs verſatur circa Deum. Secundò, quia cognitio obiecti non habet rationem obiecti, ſed eſt ſolùm conditio prærequiſita ad amorem obiecti: viſio autem Dei eſt ſolùm cognitio obiecti ſpei, ergo non eſt obiectum ſpei. Pro hac ſententia citatur Caietanus 2. 2. quæſt. 17. art. 2. & 5. vbi videtur ei fauere, ſed eam expreſsè non habet. Citat pro eadem Turrianus 2. 2. diſput. 60. dubio 3. quoſdam alios recentiores Thomiſtas. 41 *Caietanus.* *Turrianus.*

42 Res, & poſſeſſio rei per modum vnius appetuntur.

Pro reſolutione, Nota Primò, quando aliquam rem nobis deſideramus, nos non ſolùm petere, vt ipſa exiſtat, ſed vt eam poſſideamus, eáque vtamur, vel fruamur; ita vt illud deſiderium nec feratur in rem, prout conſideratur ſeparata à ſui poſſeſſione, ac fruitione; nec in hæc, prout conſiderantur ſeparata à re; ſed in vtraque ſimul ſumpta tamquam in vnicum obiectum, & quidem in ratione obiecti omnino indiuiſibile: verbi cauſa, frigens non petit calorem à ſe ſeparatum exiſtere, nec etiam huius inhærentiam à calore ſeparatam; ſed appetit calorem ſibi inhærentem: ita vt nec calor reſpectu ipſius deſiderij habeat vllam rationem obiecti etiam partialis, prout concipitur ſeparatus ab inhærentia, nec hæc, prout concipitur ſeparata à calore; adeóque illius appetitus immediatè in vtrumque fertur tamquam in obiectum omnino vnum.

43 Cognitio tripliciter ſe habet reſpectu obiecti appetitus.

Nota Secundò, cognitionem reſpectu obiecti appetitus tripliciter poſſe ſe habere. Primò, vt ſit mera propoſitio ipſius obiecti; ſic reſpectu beatitudinis ſe habet fides, qua credimus eam à Deo iuſtis eſſe promiſſam. Secundò, tamquam totale obiectum ipſius appetitus; ſic ſe habet cognitio curſus ſiderum, & ſimilium rerum: nec enim has res appetimus, ſed earum præciſè cognitionem. Tertiò, tamquam id, quo obiectum deſideratum debemus poſſidere, eóque frui; ſic deſideramus videre pulchra, ac viridia prata, quorum viſu recreamur, iiſque quodammodo fruimur; item ſic cupimus audire pulchram muſicam: & in his caſibus ex viſione, & re viſa; & ex auditione, & muſica, fit vnum immediatum obiectum noſtri appetitus, iuxta dicta num. 42. Et ſic ſe habent viſio beatifica, ac delectatio eam conſequens reſpectu Dei: per hos enim actus Deum tamquam bonum noſtrum poſſidemus, eóque fruimur.

44 Deus, eiúſque viſio ſunt vnum obiectum ſpei.

Conclvsio I. Tam Deus, quàm eius clara viſio, ac fruitio, conſtituunt vnum, ac immediatum obiectum noſtræ ſpei, prout eſt virtus theologica. Eſt ferè communis Doctorum, & apertè ipſius D. Thomæ 2. 2. quæſt. 17. art. 2. in corpore, vbi docet, Deum, eiúſque fruitionem eſſe obiectum noſtræ ſpei.

D. Thomas.

Geneſ. 15.

Probatur Primò, ex Scripturis, quia Geneſis 15. Deus ait Abrahamo: *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis*; vbi Deus expreſsè docet, ſe eſſe mercedem noſtram, ſiue bonorum noſtrorum operum; atqui idem eſt obiectum noſtræ ſpei, & merces operum: ergo, &c. vnde etiam D. Auguſtinus lib. 22. de Ciuit. cap. vlt. ait: *Premium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit, & qui ſeipſum, quo melius, aut maius nihil poſſit eſſe, promiſit.* Item ad Romanos 5. verſ. 2. dicimur gloriari in ſpe gloriæ, ſiue qua gloriam (id eſt, viſionem beatificam) ſperamus. Similia habentur ad Coloſſenſ. cap. 1. verſ. 27.

Auguſtin.

Roman. 5.

Coloſſenſ. 1.

45 Probatur Secundò, quia, vt iam oſtendi, res ſperata, eiúſque poſſeſſio, ac fruitio conſtituunt vnum immediatum, ac indiuiſibile obiectum noſtræ ſpei; atqui talia ſunt, Deus, eiúſque viſio, ac fruitio: ergo hæc conſtituunt vnum immediatum obiectum noſtræ ſpei. Tertiò, quia id, quod eſt immediatè noſtra beatitudo, ſiue bonum nos beatificans, eſt immediatè obiectum noſtræ ſpei; atqui talis eſt Deus, vt viſus, ac amatus in cælo à Beatis, (quia nec viſio nos beat, niſi quatenùs per eam poſſidemus Deum; nec Deus, niſi quatenùs viſus eſt:) ergo vtrumque ſimul eſt obiectum noſtræ ſpei. Quartò, quia, niſi ſpes noſtra haberet Deum pro immediato ſuo obiecto, non eſſet virtus theologica, ſed ſolùm moralis; ſicut religio, quæ habet Deum pro obiecto mediato: atqui illud eſt falſum, ergo & id, vnde ſequitur. Quintò, quia contrariæ ſententiæ nullo nituntur fundamento, vt mox oſtendam, ſoluendo earum argumenta.

Ad primum poſitum num. 40. nego minorem. 46
Ad primam probationem, nego maiorem, ſi propriè intelligatur, ita vt, *propter*, ſignificet relationem medij ad finem, prout in minore ſumitur: nec enim omnia, quæ nobis concupiſcimus, referimus ad nos tamquam ad finem; & aliàs ſequeretur, beatitudinem formalem, ſiue ipſam fruitionem non amari à nobis tamquam vltimum noſtrum finem, quia amamus eam amore concupiſcentiæ. Lato tamen modo loquendi poſſet maior admitti, ſi illud, *propter nos*, ſignificet idem, quod tamquam noſtrum bonum, ſiue in commodum noſtrum; qua ratione, dum concupiſcimus noſtram beatitudinem, concupiſcimus eam propter nos, ſed tunc neganda eſt minor: nam, vt iam oſtendi, nullo modo repugnat vltimum finem ſic amari. Quando igitur Deum concupiſcimus, appetimus quidem eum nobis, non tamen tamquam fini, ſiue quaſi nos eſſemus finis ipſius Dei, ſed appetimus eum tamquam finem noſtrum.

Ad ſecundam probationem, nego maiorem eſſe generatim veram, vt patet vel ex ſecundo exemplo ibi allato: nam vinum eſt immediatum bonum ipſius ſitientis, quia dum potatur per ſe immediatè, ipſius ſitim leuat, ipſúmque recreat; ſicut muſica audita, & res pulchra viſa per ſe immediatè recreant audientem, ac videntem. Et ſimiliter Deus viſus eſt immediatum noſtrum bonum, vide dicta num. 42. & 43.

Ad ſecundum, Reſpondeo, obiectum ſpei non debere eſſe abſolutè, & ſecundùm ſe futurum, ſed ſolùm ſub ea ratione, ſub qua ſperatur. Deus autem, etſi ſecundùm ſe iam exiſtat vbique præſens, non tamen eſt nobis de facto clarè viſus; eſt autem obiectum ſpei, prout à nobis videndus eſt, ſiue prout concipitur coniunctus cum viſione futura. 47

Ad tertium, nego maiorem. Nam delectatio, ſiue gaudium, & conſequenter ſpes habent pro obiecto aliquod bonum; triſtitia verò aliquod malum: quæ inter ſe diſtincta ſunt, nec eidem ſub eadem ratione conuenire poſſunt. Deus autem ſecundùm ſe poteſt eſſe nobis bonus, non autem malus, ſed ſolùm ratione alicuius effectus.

Ad quartum, Reſpondeo Primò, id ad ſummum probare aliquas operationes noſtras poſſe eſſe obiectum noſtræ delectationis; quod non negamus: nam cum hoc optimè conſiſtit, etiam aliquas res eſſe immediatum obiectum noſtræ delectationis, vt iam oſtendi. Reſpondeo Secundò, minorem non eſſe vniuerſaliter veram: nam quædam operationes ſunt formalis cauſa noſtræ delectationis, nam ipſa noſtra delectatio, ſiue gaudium de re aliqua perceptum eſt vera noſtra actio, & ſimul eſt ipſa forma, qua delectamur, ſiue nos bene afficiens.

Ad primum argumentum poſitum num. 41. nego Primò ſecundam partem aſſumpti: nam vt ſpes ſit virtus theologica, ſufficit quòd immediatum ipſius obiectum primarium ſit ipſe Deus: nullo autem modo eſt opus, vt ipſe ſolus ita ſit ipſius obiectum. Reſpondeo Secundò, viſionem Dei non debere concipi tamquam quid in ratione obiecti diſtinctum à Deo viſo, vt oſtendi num. 42. atque ita ipſam viſionem Dei eſſe obiectum ſpei, nihil eſſe aliud, quàm Deum viſum eiuſdem eſſe obiectum. 48

Ad ſecundum, nego maiorem generatim eſſe veram: nam fallit, quoties cognitio obiecti eſt ſimul eiuſdem poſſeſſio, aut quoties aliàs ipſa cognitio eſt per ſe appetibilis, vt oſtendi num. 43.

Conclvsio II. Obiectum ſpei ſecundarium ſunt omnia media nobis neceſſaria ad Deum conſe- 49 Obiectum ſpei ſecundarium.

conſequendum, ac poſſidendum, aut etiam ad perfectiùs, aut conuenientiùs eum poſſidendum, eoque fruendum. Qualia ſunt, gratia iuſtificans, aliáque diuina auxilia nobis neceſſaria ad beatitudinem adipiſcendam: item lumen beatificum, ſine quo Deum videre non poſſumus, aliique habitus ad fruendum Deo nobis neceſſarij. Item beatitudo corporis; quia etſi tota noſtra beatitudo eſſentialis conſiſtat in ſola viſione, ac fruitione Dei; tamen beatitudo corporis, aliáque ſimilia ad beatitudinem accidentalem ſpectantia efficiunt, vt totus homo Deo meliùs, & conuenientiùs fruatur. Vide dicta num. 24. vbi redditur ratio concluſionis.

D V B I V M IV.

Quod ſit obiectum formale ſpei theologicæ?

50 PRima ſententia docet, ſicut teſtimonium Dei, ſiue authoritas Dei reuelans eſt obiectum formale fidei; ita auxilium omnipotentiæ Dei nobis ad conſequendam beatitudinem neceſſarium, ſiue omnipotentiam, & benignitatem, ac fidelitatem Dei nobis eiuſmodi auxilia promittentem, & ſubminiſtrantem, eſſe obiectum formale ſpei. Ita quidam apud Turrianum 2. 2. diſput. 6. dubio 2.

Turrianus. D. Thomas.

Probatur Primò, auctoritate D. Thomæ, qui in quæſtionibus diſputatis, quæſt. de Spe, art. 1. docet, quòd ſicut obiectum formale fidei eſt prima veritas, cui creditur; ita obiectum formale ſpei ſit diuinum auxilium, propter quod ſperatur: ſimilia habet etiam alijs locis. Secundò, quia ab omnipotenti Deo promittente poſſumus ſperare aliquod bonum creatum, ſicut primæ veritati teſtificanti poſſumus credere de veritate aliqua creata: ergo omnipotentia Dei promittens eſt ſufficiens obiectum formale ſpei. Confirmatur, quia ſicut veritas prima eſt ſufficiens ratio ſpecificatiua actus fidei; ita omnipotentia Dei dicto modo eſt ſufficiens ratio ſpecificatiua actus ſpei: ergo vel illa ſola eſt obiectum formale ſpei theologicæ, vel dabitur quarta virtus theologica. Tertiò, quia ſi bonitas, qua Deus eſt nobis bonus, eſſet obiectum formale ſpei, non poſſemus ſpe theologica aliquod bonum creatum ſperare à Deo, niſi eodem actu ſperaremus ipſam beatitudinem; atqui hoc eſt falſum, ergo & illud. Quartò, quia aliàs ſequeretur, ſpem non eſſe virtutem theologicam, quia pro formali ſuo obiecto haberet aliquid creatum, ſcilicet eſſe mihi bonum. Et confirmatur, quia actus, quo ſpero proximo beatitudinem, præciſè quia huic bona eſt, non eſt virtus theologica; ergo idem dicendum eſt de actu, quo eam mihi ſpero, præciſè quia mihi bona eſt.

51 *Lorca.* Lorca verò 2. 2. ſect. 2. diſput. 3. membro 1. ponit duplex obiectum formale ſpei theologicæ: vnum, quod ſperamus, ſcilicet ipſam bonitatem Dei, qua nobis bonus eſt: & id, in quo ſperamus, ſcilicet Deum, qua omnipotentem, & fidelem in promiſſis.

Probat Primò, auctoritate D. Thomæ, qui loco ſuprà citato ponit duplex obiectum ſpei: ſcilicet ipſam beatitudinem, quam ſperamus; & auxilium Dei, à quo eam ſperamus. Secundò, quia id omne poteſt dici obiectum formale alicuius actus, quod ad ipſius ſpecificationem, ac eſſentialem diſtinctionem conducit; atqui id, in quo ſperatur, eſt tale, (quia eſt medium, cui ſpes innititur, & motus etiam ſpecificatur à medio:) ergo hoc pertinet ad obiectum formale ſpei. Tertiò, hæc pars probari poteſt, quia per hoc differt ſpes noſtra à Pelagiana, quòd noſtra nitatur auxilio diuino, Pelagiana verò proprijs viribus ſperantis: ergo auxilium diuinum pertinet ad formale illius obiectum.

CONCLVSIO. Obiectum proprium formale ſpei theologicæ eſt ſola bonitas Dei clarè viſi, ſiue beatitudo noſtra iam obiectiua, quatenus formalis, quatenus nobis bona eſt. Hæc videtur ſententia Scoti in 3. diſput. 26. quæſt. vnica, §. *Ad quæſtionem*, vbi agens de obiecto formali ſpei theologicæ ſolius meminit illius bonitatis. Eamdem tenent Gabriel ibidem art. 1. Suarez in tertiam partem, tomo 1. quæſt. 7. in commentario, art. 4. Bañez 2. 2. quæſt. 17. art. 5. §. *Caietanus &c.* verſ. *Nota ſecundò*, vbi docet, ſpem reſpicere Deum, quatenus eſt noſtra beatitudo tamquam obiectum principale, & auxilium diuinum tamquam medium ad conſecutionem ſperati tamquam neceſſariū. Quamuis paulò inferiùs quædam dicat his parum conſona. Eamdem plures recentiores tenent. 52

Obiectum ſpei theologicæ. Scotus. Gabriel. Suarez. Bañez.

Sequitur clarè ex dictis dubio 2. concluſ. 3. vbi oſtendi id ſolùm eſſe obiectum formale actus voluntatis quod eam mouet ad rem aliquam appetendam, aut fugiendam; & conſequenter non poſſe eſſe eius obiectum formale id, quod eam nullo modo ita mouet; atqui bonitas noſtræ beatitudinis nos mouet, vt eam appetamus; auxilium verò diuinum, vel etiam Deus, qua omnipotens, & fidelis in promiſſis, nullo modo nos ita mouet ad appetendam beatitudinem: ergo hæc non poſſunt eſſe obiectum formale noſtræ ſpei, ſed ſola bonitas ipſius beatitudinis. Prior pars minoris per ſe patet: nam clarum eſt, beatitudinem, qua nobis bona eſt, hoc ipſo, & præſcindendo ab omnibus alijs, mouere voluntatem ad ſui deſiderium; quia bonum per ſe appetibile eſt. Quamuis autem hoc deſiderium nequeat eſſe efficax, niſi apprehendatur beatitudo poſſibilis, ad quod neceſſarium eſt diuinū auxilium, nec etiam poſſit habere rationem ſpei, niſi obiectum eius ſit arduum; tamen hæc non ingrediuntur rationem obiecti formalis, ſed ſolùm ſunt conditiones requiſitæ, vt obiectum poſſit tali ratione appeti, vt patet ex dictis num. 28. & mox etiam oſtendam.

Secunda pars probatur, quia, etſi Dei auxilium, ſiue omnipotentia Dei parata mihi dare ſufficiens auxilium, ſit omnino neceſſaria, vt beatitudo mihi ſit poſſibilis, & vt poſſim eam prudenter, ac conſtanter ſperare; hæc tamen non habent ſe per modum finis, ſed inſtar mediorum: (ſunt enim hæc media neceſſaria, vt poſſimus beatitudinem, prout oportet, ſperare, ac conſequi;) atqui media non ſunt ratio appetendi finem: (nec enim appetimus finem propter media, ſed contrà; id autem eſt ratio, ſiue obiectum formale aliud appetendi, propter quod hoc appetimus:) ergo Dei omnipotentia, vt parata nobis conferre illud auxilium, nequit eſſe formalis ratio mouens voluntatem ad appetendam beatitudinem, ſed ſolùm quædam conditio requiſita, vt poſſimus illam, prout oportet, ſperare, ſicut etiam cognitio beatitudinis eſt talis conditio. Poſſent hæc facilè pluribus confirmari, ſed hæc ratio videtur mihi ſufficiens, nec poteſt euerti, niſi quis probet vel auxilium Dei non habere rationem medij, reſpectu beatitudinis conſequendæ, vel medium poſſe eſſe obiectum formale appetendi finem; quorum vtrumque apertè eſt abſurdum: quæ clariora adhuc fient ex ſolutione obiectorum. 53

Dices, diuinum auxilium non poſſe quidem eſſe rationem formalem, cur appetam beatitudinem; ſed poſſe eſſe rationem formalem, cur eam ſperem. Sed contrà, omnis ſpes eſt intrinſecè quædam appetitio, ac deſiderium rei futuræ, ſiue abſentis; & ſperare nihil eſt aliud, quàm certo quodam modo aliquid appetere, ſiue deſiderare: ergo nihil poteſt me tamquam ratio formalis mouere, vt aliquid ſperem, quod nequit me mouere, vt illud appetam, ſiue deſiderem; ſicut nihil poteſt mihi eſſe formalis 54

ratio aliquid ſciendi, quod nequit mihi eſſe ratio formalis illud cognoſcendi; eſt enim horum eadem ratio; nam ſicut ſe habet ſcientia ad cognitionem, ita ſe habet ſpes ad appetitionem, ſiue deſiderium.

55 Ad primum argumentum poſitum num. 50. Reſpondeo Primò, verba D. Thomæ non poſſe vllo modo ſumi in ſenſu omnino proprio: nam aliàs probarent, quòd ſicut prima veritas eſt ratio formalis nos mouens ad credendum à Deo reuelata; ita auxilium diuinum eſſet ratio formalis nos mouens ad appetendam, ac ſperandam beatitudinem. Vnde ſequeretur, quòd ſicut res reuelatas ideò credimus, quia Deus eas teſtatus eſt, ſiue propter primam veritatem eas teſtantem, nec vllo modo hanc credimus propter illas; ita appetamus beatitudinem propter diuinum auxilium, & hoc non appetamus propter illam; quod tamen apertè falſum eſt, & contrarium verum: clarum enim eſt me appetere, ac ſperare diuinum auxilium propter beatitudinem obtinendam, tamquam medium propter finem, & bonitatem finis eſſe rationem formalem appetendi media, non contrà.

56 Reſpondeo Secundò, S. Thomam illis locis eſſe intelligendum ſecundùm ea, quæ docet 2. 2. quæſt. 17. art. 2. vbi docet ſpem tendere in Deum, innitendo eius auxilio ad eum conſequendum, adeóque in eum tendere, non quatenùs viribus naturæ, ſed præcisè quatenùs per auxilium ſupernaturale obtineri poteſt; ſiue non quatenùs naturaliter cognoſci, & amari poteſt, ſed quatenùs per lumen gloriæ, & amorem beatificum poteſt clarè videri, & amari. Atque ita vult auxilium diuinum dupliciter pertinere ad obiectum ſpei. Primò, quatenùs eſt medium neceſſarium ad obtinendam beatitudinem; qua ratione eſt obiectum ſecundarium ſpei, iuxta dicta dubio 2. concluſ. 2. Secundò, quatenùs diuina promiſſio tam ipſius beatitudinis, quàm huius auxilij, ſiue mediorum omnium ad obtinendam beatitudinem neceſſariorum, eſt conditio neceſſariò requiſita, vt poſſimus eam conuenienter ſperare: nam ſicut ſine eo auxilio nequimus beatitudinem vllo modo obtinere, ita nequimus eam conuenienter ſperare. Immò nunquam veniſſet nobis in mentem eam ſperare, niſi Deus eam promiſiſſet: nam, vt dicitur 1. ad Corinth. 2. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt eum.* Et hac ratione promiſſio illius auxilij pertinet ad obiectum formale ſpei, tamquam ratio nobis illud approximans, & proponens: ſicut cognitio obiecti formalis poteſt dici ad hoc pertinere, ſcilicet extrinſecè. Comparat itaque D. Thomas auxilium diuinum, ſiue Deum nobis hoc promittentem, & conferentem, cum prima veritate res fidei reuelante. Primò, quòd ſicut præcipua credenda non poſſumus ſine Dei reuelatione cognoſcere; ita ea, quæ ſperamus, non poſſemus ſine Dei auxilio, ac promiſſione vllo modo ſperare, aut ſcire ſperanda. Secundò, quòd ſicut ex eo, quòd ſine Dei reuelatione non poſſimus cognoſcere res credendas, ſequitur has eſſe omnino ſupernaturales; ita ex eo, quòd ſine Dei auxilio nequeamus conſequi beatitudinem, ſequitur hanc eſſe bonum infinitum, & omnino diuinum. Atque hac ratione probat ſpem eſſe virtutem theologicam, 2. 2. quæſt. 17. art. 5. & diſtinguit à magnanimitate, in reſponſione ad 4. Quòd autem D. Thomas ſenſerit obiectum formale ſpei propriè eſſe ipſam beatitudinem, qua nobis bona eſt, clarè patet ex 2. 2. quæſt. 18. art. 2. vbi docet, eam ab hac tamquam ab obiecto accipere ſpeciem; quod neceſſariò debet intelligi de obiecto formali, cùm materiale non det ſpeciem.

D.Thomas.

Qua ratione Dei promiſſio, & auxilium pertineant ad obiectum ſpei.

1.Corinth.2.

D.Thomas.

D.Thomas.

57 Ad ſecundum, nego conſequentiam: quia in antecedente non dicitur, quòd omnipotentia Dei promittens reſpectu meæ ſpei ſe habeat eodem modo, atque ſe habet veritas prima teſtificans reſpectu meæ fidei; (hic enim ſenſus & improprius eſt, & antecedens in eo ſenſu ſumptum apertè petit principium, ac falſum eſt) ſed ſolùm quòd non minùs poſſim à Deo aliquid ſperare, quàm ei credere: quod veriſſimum eſt, ſed conſequens hinc nullo modo ſequitur. Ad confirmationem, nego antecedens: apertè enim ſumit id, quod probandum eſt.

58 Ad tertium, diſtinguo maiorem: nam ſi dicat, ex noſtra ſententia ſequi me non poſſe ſpe theologica aliquid creatum à Deo ſperare, niſi eodem actu explicitè ſperem beatitudinem, ſic non eſt vera: ſi verò intelligatur de implicita ſpe beatitudinis, ſic veriſſima eſt. Quoties enim ſperamus aliquid merè creatum à Deo, verbi cauſa, ſanitatem, diuitias, &c. vel ſperamus id tamquam medium conducens ad veram beatitudinem conſequendam, & ſic eodem actu implicitè ſperamus ipſam beatitudinem, quia electio medij eſt implicita volitio finis: vel ſperamus id ſine vllo ordine ad beatitudinem, & quantumuis id tunc ſperemus obtinere à Deo, non eſt ſpes theologica. Quod vel inde patet, quia aliàs qui nihil vnquam audiuiſſet de myſterijs noſtræ fidei, nec crederet noſtram beatitudinem conſiſtere in viſione, aut fruitione Dei, poſſet habere veram ſpem theologicam, ſaltem ordinis naturalis, aut etiam ſupernaturalem, ſi Deus ſufficienter cum eius voluntate concurreret, quia lumine naturæ poſſet cognoſcere eiuſmodi res à Deo poſſe peti, ac ſperari, prout Ethnici id cognouerunt: illud autem videtur omnino abſurdum.

Quouis actu ſpei theologicæ ſaltem implicitè ſperamus beatitudinem.

Ad quartum, nego aſſumptum, eiúſque probationem: nam eſſe mihi bonum præcisè, & in abſtracto ſumptum, non eſt obiectum formale ſpei, ſed ipſa bonitas Dei, qua mihi bona, quæ eſt ipſe Deus. Secùs eſt, quando beatitudinem opto proximo, præcisè qua ipſi bona eſt; quia tunc vltima ratio formalis mouens voluntatem meam ad illum actum eſt bonitas perſonæ amatæ. Vide dicta ſuprà num. 13. & 31. ex quo patet reſponſio ad confirm.

59 Ad primum argumentum poſitum num. 51. ex auctoritate ſancti Thomæ iam reſponſum eſt.

Ad ſecundum, nego maiorem: nam aliàs ſequeretur, cognitionem obiecti pertinere ad obiectum formale actus voluntatis, cùm ad hunc ſit eſſentialiter requiſita, & prout obiectum ſub varijs rationibus, verbi cauſa, ſub ratione medij, vel finis, &c. expetendum proponitur, voluntas illud actu diuerſæ ſpeciei expetit. Item ſequeretur, abſentiam obiecti amati eſſe obiectum formale actus ſpei, quia ad huius ſpecificationem neceſſariò requiritur: nam non poſſum ſperare bonum, niſi abſens ſit; illud autem etiam Lorca fatetur non eſſe verum.

Non omne concurrens ad ſpecificationem actus pertinet ad eius obiectum formale.

Lorca.

Reſpondeo Secundò, negando minorem, eiúſque probationem: nam aliàs inde ſequeretur Primò, quando duo intendunt conſequi eoſdem honores, ob eumdem omnino finem, ſi vnus intenderet eos conſequi ſuâ induſtriâ, alius alienâ operâ, vtriuſque intentionem fore diuerſæ ſpeciei. Item, cùm ſperemus conſequi æternam gloriam partim ex proprijs meritis per gratiam Dei factis, partim ex opere operato per ſuſceptionem Sacramentorum, ſequeretur nos hoc facere per actus ſpei diuerſæ ſpeciei; quia hi actus reſpiciunt diuerſa media: vnde vlteriùs ſequeretur, non omnes actus ſpei theologicæ eſſe eiuſdem ſpeciei; quæ ſunt apertè abſurda, & præſertim ſecundum.

60 Ad tertium, nego conſequentiam: quia ſimiliter ſpes noſtra differt à ſpe Lutheranorum, quòd nos ſpere

nos ſperemus gloriam ex meritis noſtris gratia Dei factis, ipſi verò ſine vllis ſuis meritis; & tamen merita noſtra non ſunt obiectum formale noſtræ ſpei. Quorum ratio eſt, quia non quidquid eſt cauſa, cur duo actus inter ſe differant ſpecie, habet ſe per modum obiecti formalis, vt patet ex reſponſione ad 2. & ex dictis diſput. 5. dubio 2. & 3.

61 Hinc patet Primò, ſpem eſſe veram virtutem theologicam, quia habet pro immediato ſuo obiecto tam materiali, quàm formali ipſum Deum, quatenùs eſt noſtra beatitudo: & reliqua omnia, quæ ſperamus, ſperamus in ordine ad Deum, ſiue quatenùs ſunt neceſſaria, aut ſaltem conducunt, vt poſſimus Deum poſſidere, aut ſaltem perfectiùs, & conuenientiùs poſſidere.

Cur ſpes ſit virtus theologica.

Secundò, eam diſtingui à reliquis virtutibus theologicis, quia caritas fertur in Deum, quatenùs in ſe bonus eſt; & fides, quatenùs eſt prima veritas; ſpes verò, quatenùs eſt bonum noſtrum.

Tertiò, omne deſiderium æternæ beatitudinis, ſi in hanc conuenienter, & efficaciter feratur, eſſe veram ſpem theologicam; quia, vt oſtendi num. 35. deſiderium efficax boni ardui non diſtinguitur à ſpe.

DVBIVM V.

Vtrùm vera ſpe poſſimus alteri ſperare beatitudinem.

62 HÆc difficultas poterat videri ſufficienter explicata dubio 1. num. 14. ex quo eius ſolutio clarè ſequitur; quia tamen aliqui hanc fusè tractant, & varias difficultates objiciunt, breuiter hìc explicandam duxi. Hanc fusè tractant Turrianus 2. 2. diſput. 60. dubio 4. & Lorca ſect. 2. diſput. 2. in dubio; qui varios pro vtraque parte citant. Et ipſe Turrianus vtramque partem putat probabilem, Lorca verò tenet affirmatiuam. Et quamuis, ne videatur à D. Thoma recedere, num. 3. vt vera ſpe alteri beatitudinem ſperemus, requirat, vt ratione alicuius cum hoc coniunctionis apprehendamus huius bonum tamquam noſtrum; tamen in ſuis probationibus, præſertim tertia, apertè contrarium indicat; & aliàs non contradiceret alteri ſententiæ, quam vult refutare: nam nemo dubitat, quin poſſimus alteri ſperare bonum, quando hoc apprehendimus tamquam noſtrum: quia hac ratione non tam illi, quàm nobis appetimus aliquod bonum; ſicut cùm quis optat ſanitatem ſuo mancipio, aut equo, magis ſibi, quàm his, optat aliquod bonum. Quare, vt hæc difficultas habeat locum, explicanda eſt de actu, quo efficaciter deſideramus alteri beatitudinem, præcisè quatenùs ipſi bona eſt, vtrùm ſcilicet hic actus ſit vera ſpes.

Turrianus.
Lorca.

63 Et pars affirmatiua probatur Primò, quia D. Auguſtinus ſerm. 11. de verbis Domini, circa medium dicit, de nullius ſalute, dum viuit, eſſe deſperandum; ergo ſentit nos poſſe ſperare ſalutem alienam. Secundò, quia eadem caritate amamus proximum, & noſipſos, & eadem fide credimus ſpectantia ad proximum, & ad nos: ergo eadem ſpe ſperamus ipſius bonum, & noſtrum. Tertiò, quia actus, quo ſperamus beatitudinem proximi, eſt actus virtutis; atqui non eſt actus caritatis; (quia aliàs exiſtentes in peccato mortali non poſſent alteri ſperare ſalutem) nec etiam alterius virtutis: ergo eſt actus ſpei. Quartò, quia actus, quo ſperamus alteri beatitudinem, eſt eiuſdem rationis cum eo, quo eam nobis ſperamus. Primò, quoad ſubſtantiam: nam eodem modo eſt conatus in bonum arduum. Secundò, ex parte boni ſperati, quod vtrobique idem eſt. Tertiò, ex parte rationis ſperandi, & eius, in quo ſperatur, ſcilicet Dei ſupernaturaliter adiuuantis: ergo nulla eſt inter eos actus eſſentialis differentia; nam quòd beatitudinem tibi, aut mihi ſperem, eſt accidentale, nec pertinet ad rationem obiecti. Quintò, quia qui ſine iuſta cauſa deſperat de ſalute proximi, peccat contra aliquam virtutem; atqui non contra aliam, quàm contra ſpem: ergo talis deſperatio contrariatur veræ ſpei, & conſequenter actus ei contrarius eſt vera ſpes.

Auguſtin.

CONCLVSIO. Etſi ex vera ſpe poſſim alteri ſperare beatitudinem, quatenùs per hanc mea beatitudo poteſt aliquo modo accidentaliter augeri, quia ſic implicitè meam beatitudinem ſpero; tamen nequeo ex vera ſpe ei ſperare beatitudinem, quatenùs præcisè eſt ipſi bona. Hæc eſt apertè ſententia D. Thomæ, & D. Auguſtini in Enchiridio, cap. 8. vbi ait: *Spes autem nonniſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibetur.* Eamdem docet Vaſquez in 3. part. tomo 1. diſput. 43. cap. 2. num. 6. & 7. 64

D. Thomas.
Auguſtin.
Vaſquez.

Probatur Primò, quia ſpes eſt actus amoris concupiſcentiæ, & conſequenter tendit in bonum, quatenùs eſt bonum ſperantis; atqui beatitudo proximi, quatenùs huic præcisè bona eſt, non eſt bonum meum: ergo actus, quo hanc ei deſidero, præcisè qua ipſi bona eſt, non eſt actus veræ ſpei.

Prior pars maioris ſequitur ex dictis dubio 2. & eſt communis Theologorum, & vel inde patet, quia aliàs ſi ſpes poſſet eſſe actus amoris beneuolentiæ, ſpes theologica poſſet eſſe actus caritatis erga Deum; quod patet falſum eſſe.

Secunda pars etiam patet ex dictis dubio 1. vbi oſtendi amorem concupiſcentiæ per hoc eſſentialiter differre ab amore amicitiæ, quia per illum cupimus nobis aliquod bonum, quatenùs nobis bonum eſt; per hunc alteri, quatenùs huic bonum eſt.

Probatur Secundò, quia Deus eſt obiectum ſpei, quatenus eſt beatitudo noſtra, ita vt formalis ratio obiecti ſpei ſit ipſa bonitas Dei, qua nobis bonus eſt, vt oſtendi dubio 4. ergo non poſſumus vero actu ſpei ſperare beatitudinem alterius, niſi quatenùs aliquo modo eſt beatitudo noſtra, ſiue quatenùs noſtram beatitudinem aliqua ratione promouet: nam aliàs non conuenit ei obiectum formale ſpei. 65

Tertiò, quia actus, quo volo alteri beatitudinem, qua ipſi bona eſt, eſt actus beneuolentiæ erga hunc, vt patet ex dictis dubio 1. ergo nequit eſſe actus amoris concupiſcentiæ, (quia hi amores eſſentialiter diſtinguuntur, vt dubio 1. oſtendi) & conſequenter nequit eſſe actus veræ ſpei.

Ad primum argumentum poſitum num. 63. Reſpondeo, D. Auguſtinum ibi deſperationem latiùs ſumere: qua ratione etiam poſſumus dici ſperare omne bonum futurum ſiue noſtrum, ſiue alienum; ſicut fide latiùs ſumpta dicimur credere etiam ea, quibus ob ſolam eorum euidentiam aſſentimur. 66

Ad ſecundum, concedo totum, poſito quòd vterque actus poſitus in conſequente habeat idem obiectum formale, ſicut habent actus poſiti in antecedente; ſed ad illud neceſſarium eſt, vt ſperem beatitudinem proximi, quatenùs eſt bonum meum, ſiue meam beatitudinem promouens. Nam quando eam ſpero, quatenùs eſt præcisè bona ipſi proximo, tunc pro obiecto ſuo formali, in quod vltimò fertur, habet bonitatem ipſius proximi, ob quam eum æſtimo amore dignum, & ex beneuolentia amo; & conſequenter ille actus habet obiectum formale diſtinctum ab eo, quod habet ſpes, qua mihi beatitudinem ſpero, vt patet ex dictis dubio 1. num. 10. & 11.

Ad tertium, nego minorem: talis enim actus eſt actus caritatis, non quidem virtutis theologicæ, 67

ſed moralis: dari enim verum amorem amicitiæ erga proximum, qui ſit ſolùm virtus moralis, oſtendam diſput. 24. dubio 1.

Ad quartum, nego antecedens, & probationem conſequentiæ: nam ex eo, quòd mihi, aut proximo beatitudinem ſperem, variatur obiectum formale ſpei, vt oſtendi ſuprà num. 10. & 11. & conſequenter vterque actus eſt diuerſæ ſpeciei, & tam ex parte obiecti formalis, quàm in ſubſtantia ſua diſtinctus.

68 Ad quintum, nego minorem. Vbi Nota, ex varijs capitibus poſſe contingere, vt deſperem de ſalute proximi. Primò, quia iudico Deum non daturum ei ſufficiens auxilium, quo poſſit à peccatis ſuis conuerti: & hoc iudicium continet errorem contrarium bonitati, & benignitati Dei, quatenùs ſtatuit omnibus, dum in hac vita ſunt, & ratione vtuntur, dare ſufficiens auxilium ad ſalutem: & reuerentia diuinæ bonitati debita exigit, vt ita de eo ſentiamus; quare qui contrarium ſentit, contra hanc reuerentiam facit.

Qua ratione peccet deſperans ſalutem proximi.

Secundò, ex eo, quòd omnino certò iudicemus proximum ex ſua negligentia, aut malitia nunquam facturum ea, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem: & quando deeſt ſufficiens ratio hoc ita iudicandi (quæ in hac vita vix poteſt adeſſe citra Dei reuelationem) eſt iudicium temerarium contra caritatem proximi, aut etiam contra iuſtitiam; ſicut eſſet, etiamſi temerè iudicarem eum aliquando graue peccatum feciſſe, eúmve perfidum eſſe, aut quid ſimile.

Tertiò, poteſt quis primò ex odio proximi optare eum nunquam fieri ſaluum, & deinde ſibi perſuadere eum de facto nunquam futurum ſaluum, atque ita eius ſalutem deſperare. Quamuis tunc impropriè dicetur huius ſalutem deſperare, ſed potiùs huius damnationem ſperare, quia hanc vt ſibi bonam apprehendet.

69 Ex quo ſequitur Primò, falſum eſſe id, quod ſupponit Lorca ſuprà num. 8. ſcilicet, neminem poſſe deſperare de ſua ſalute, aut proximi, niſi iudicet Deum ex parte ſua non eſſe paratum dare ſibi, aut alteri ſufficiens auxilium ad acquirendam ſalutem. Poteſt enim fieri, quòd firmiter credam Deum ex parte ſua dare omnibus ſufficiens auxilium ad ſalutem, & ſimul firmiter iudicem aliquem ex ſua culpa eo non vſurum ad ſalutem, atque ita de eius ſalute deſperem, aut vt ex amore voluptatum ſtatuam eo non vti, & ita meam ſalutem deſperem.

Lorca. Deſperatio non ſemper ſupponit iudicium de defectu diuini auxilij.

70 Sequitur Secundò, fieri poſſe, vt ſperem etiam ſpe theologica meam ſalutem, & deſperem de ſalute proximi; vt ſi temerè firmiter iudicem ipſum ſua culpa malè vſurum gratia Dei, qua, ſi vellet, ad ſalutem peruenire poſſet: eiuſmodi enim iudicium, & conſequenter deſperatio id conſequens nullam habet repugnantiam cum ſpe de ſalute mea; & conſequenter nulla eſt ratio, cur nequeat cum vera ſpe de ſalute mea exiſtere.

Deſperans alienam ſalutem poteſt ſuam ſperare.

DVBIVM VI.

Vtrùm liceat nobis ſperare vitam æternam ex noſtris meritis, atque ita in iis habere fiduciam, ac bene operari ſpe mercedis?

71 HÆretici noſtri temporis, vt refert Bellarminus lib. 5. de Iuſtificatione, cap. 7. id abſolutè negant. Primò, quia putant omnia noſtra bona opera eſſe peccata, nóſque non poſſe per ea mereri vitam æternam. Secundò, quia Scriptura vbique reprehendit eos, qui in ſuis viribus, aut virtute confidunt. Iudith 9. verſ. 9. reprehenduntur gloriantes in ſuis viribus, & Pſalm. 48. verſ. 7. *qui confidunt in virtute ſua.* Lucæ 18. reprehenditur Phariſæus confidens in ſuis meritis. 2. Corinth. 1. ait Apoſtolus: *Vt non ſimus confidentes in nobis, ſed in Deo.* Tertiò, quia Scriptura Ioan. 10. reprehendit mercenarios: atqui qui operatur ſpe mercedis, eſt mercenarius, ergo reprehendendus. Vnde etiam S. Bernardus lib. de diligendo Deo, *Non enim*, ait, *ſine præmio diligitur Deus, etſi abſque præmij intuitu diligendus ſit: vacua namque vera caritas eſſe non poteſt, nec tamen mercenaria eſt.*

Bellarmin. Error hæreticorum. *Iudith 9. Pſalm. 48. Lucæ 18. 2. Cor. 1. Ioan. 10. Bernard.*

CONCLVSIO I. Licitè facimus bona opera ſpe mercedis æternæ. Eſt de fide, definita contra hæreticos noſtros à Tridentino, ſeſſ. 6. cap. 11. in fine, & can. 31. vbi ait: *Si quis dixerit iuſtificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema ſit.* 72

Tridentin.

Probatur Primò, quia Scriptura ſæpiſſimè ſpe mercedis nos excitat ad bene operandum; hinc tam Moyſes, vel potiùs Deus per Moyſen, in veteri Teſtamento, quàm Chriſtus in nouo, dum legem ſuam auditoribus proponerent, hos ad illius obſeruationem ſpe mercedis excitarunt. Deuteronom. 12. verſ. 28. *Obſerua, & audi omnia, quæ ego præcipio tibi, vt bene ſit tibi, & filijs tuis poſt te in ſempiternum.* Et cap. 28. initio: *Si autem audieris vocem Domini Dei tui, vt facias, atque cuſtodias omnia mandata eius, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus, &c.* Similia habet cap. 30. verſ. 9. & verſ. 15. ait: *Conſidera, quòd hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam, & bonum:* (quæ ſcilicet poſſis conſequi ſeruando mandata Dei, vt patet ex præcedentibus;) *& è contrario mortem, & malum,* (quæ ſcilicet incurres negligendo mandata) *vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius.*

Deuteron. 12. & 28. & 30.

Similiter Matth. 4. verſ. 17. dicitur: *Exinde cœpit Ieſus prædicare, & dicere, Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cælorum.* Item Lucæ 16. verſ. 9. hortatur nos, vt demus eleemoſynas, & ita faciamus nobis amicos, qui, cùm defecerimus, recipiant nos in æterna tabernacula. Et Matth. 6. verſ. 1. 4. 6. & 17. iubet nos in dando eleemoſynam, & orando non quærere gloriam humanam; ſed ea ita facere, vt habeamus mercedem à Deo. Hinc etiam in Apocalypſi toto cap. 2. & 3. hortans varios Epiſcopos, ac Eccleſias ad bene viuendum, ſemper in fine cuiuſque exhortationis iubet eos attendere ad mercedem, quam promittit bene operantibus: *Qui habet,* inquit, *aurem audiendi, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs: Vincenti dabo edere de ligno vitæ.* Et cap. vlt. cùm verſ. 11. dixiſſet: *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc, & ſanctus ſanctificetur adhuc;* ſubdit: *Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundùm opera ſua.* Ac ſi dicat: Ideò etiam iuſtus debet moueri, vt iuſtificetur adhuc, bene ſcilicet operando, quia citò à me mercedem accipiet. Item Apoſtolus ad Galatas 6. ait: *Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes.* Et ad Coloſſenſ. 3. *Quodcumque facitis, ex animo operamini, ſicut Domino & non hominibus, ſcientes quòd à Domino accipietis retributionem hereditatis.* Vbi nos apertè ſpe mercedis excitat ad bene operandum. Quæ ſine dubio non bene fierent, ſi non liceret nobis operari ſpe mercedis.

Matth. 4. Lucæ 16. Matth. 6. Apocalypſ. 2. & 3. Apocalypſ. vlt. Galat. 6. Coloſſenſ. 3.

Probatur Secundò, quia viri in Scriptura laudatiſſimi operati ſunt ſpe mercedis à Deo accipiendæ: nam Dauid Pſalm. 118. verſ. 112. de ſe ait: *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.* Hebræa habent, לְעוֹלָם עֵקֶב in æternum merces: id eſt, quia in æternum erit merces; vt patet ex Pſalm. 18. verſ. 12. vbi idem de ſe ait: *Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea,* (ſcilicet mandata tua) *in cuſtodiendis illis retributio multa:* Hebraïcè, עֵקֶב רָב merces multa, ſiue quia merces multa promiſſa eſt cuſtodientibus mandata tua. 73

Pſalm. 118. Pſalm. 18.

Similiter

Hebr.11. Similiter Apoſtolus ad Hebræos 11. verſ. 8. & 9. docet, Abrahamum fide deſeruiſſe ſuam terram, & habitaſſe in aliena, & v. 10. huius cauſam reddens, ait: *Exſpectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor eſt Deus.* ſcilicet vitam æternam, vt patet ex v.14. Item v.24. & 25. docet Moyſen negaſſe ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, & elegiſſe cum populo Dei affligi, & cauſam ſubdit: *Aſpiciebat enim in remunerationem*: ac ſi apertè dicat, Ideo illa fecit quia exſpectabat à Deo mercedem. Similia multa paſſim habent Patres, quos fusè citat Bellarm. lib. 5. de Iuſtificatione c.8. *Bellarm.*

74 Probatur Tertiò, ratione. Quia licitum ac honeſtum eſt à Deo ſperare ea, quæ ipſe nobis promittit, idque ea ratione, qua hæc nobis promittit: atqui, vt patet ex dictis tam hìc, quàm diſput.8. dubio 2. Deus nobis bene operantibus promittit vitam æternam, tamquam mercedem noſtrorum operum: ergo licitè ac honeſtè hanc à Deo ſperamus: & conſequenter licitè ac honeſtè bona opera illa intentione facimus, vt vitam æternam à Deo conſequamur. Confirmatur, quia honeſtum ac optimum eſt homini ſuum vltimum finem, ſiue æternam beatitudinem conſequi: ergo honeſtè illam intendit conſequi, & ad hoc media conuenientia eligit: atqui bene operans propter ſpem vitæ æternæ, illud facit; ergo honeſtè facit.

75 Conclvsio II. Licitè ac honeſtè ſpem aliquam ac fiduciam ex bonis operibus, quæ ſcimus nos feciſſe, concipimus. Primò, quia hoc nihil eſt aliud quã iudicare nos illa opera rectè feciſſe (quod valdè probabiliter, & ſæpe quaſi moraliter certò ſcire poſſumus) & ideo exſpectare promiſſum à Deo præmium, quæ nihil continent illicitum. Secundò, quia viri in Scriptura laudati id fecerunt: hinc Dauid *Pſal.16.* Pſal. 16. ait: *Exaudi Domine iuſtitiam meam, intende deprecationem meam*: acſi diceret, Reſpice in meam iuſtitiam, & ideo me exaudi. Vnde ſubdit: *De vultu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui videant æquitates; probaſti cor meum, & viſitaſti nocte, igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas.* quibus verbis reddit cauſam cur ſperet à Deo exaudiri, & contra inimicos defendi; vnde etiam in fine ſubdit: *Ego autem in iuſtitia apparebo conſpectui tuo, ſatiabor cum apparuerit gloria tua.* Item Pſalm. 131. *Memento*, ait, *Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius, ſicut iurauit Domino*, *Pſal.131.* &c. vbi ex bonorum operum conſcientia concipit fiduciam à Deo ſperandi promiſſa. Item Ezechias Iſaiæ *Iſaia 38.* 38. deprecans Dominum pro prolongatione vitæ ait: *Obſecro Domine, memento quæſo quomodo ambulauerim coram te, in veritate & corde perfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis fecerim*: vbi ſperat exaudiri propter ſua benefacta; & quòd ea in re bene fecerit, vel inde patet, quòd fuerit à Deo exauditus. Item Apo- *1.Timoth.4.* ſtolus 2. ad Timoth.4. *Bonum*, inquit, *certamen certaui, curſum conſummaui fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* vbi apertè oſtendit, ſe ex meritis ſuis concipere ſpem accipiendi mercedem.

76 Conſonat his illud Tobiæ 4. *Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna omnibus facientibus eam.* *Tob.4.* Et ad Roman.5. *Tribulatio patientiam operatur, patien-* *Rom.5.* *tia autem probationem, probatio verò ſpem.* Et 1. ad Ti- *1. Timoth.3.* moth. 3. *Qui enim bene adminiſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent & multam fiduciam in fide.*

Qua ratione ſpes gignatur ex meritis. Ex quibus patet, qua ratione ſpes gignatur, & creſcat, ex meritis: non quidem ita quaſi merita præcedant omnem ſpem (nam merita nequeunt eſſe ſine caritate, nec hæc ſine ſpe) ſed quia ſpes perfecta, & qua animus fiducialiter ſine anxio timore in Deo conquieſcit, ex meritis naſcitur, vt patet ex teſtimoniis & exemplis allatis.

Nota tamen, vt eiuſmodi fiducia licita ac tuta ſit, 77
debere eſſe coniunctam cum magna humilitate, & abeſſe ab omni ſuperbia ac præſumptione. Ideóque hìc tria præcipuè cauenda ſunt. Primò, ne confidamus in noſtris meritis, quaſi ea ex nobis, ac ſine gratia Dei habeamus, quod Pelagianum eſt: & ſic Iudith.9. & Pſal.48. verſ.7. & 2. ad Corinth. 1. reprehenduntur ij qui in ſua virtute ita confidunt, quaſi ſine Dei auxilio aliquid poſſent. *Qualis debeat eſſe ſpes concepta ex meritis: & quæ ei cauenda.* *Iudith.9.* *Pſal.48.* *2. Cor.1.* Quò etiam ex parte ſpectat, ne putemus noſtra opera, quantumuis ex gratia Dei facta, habere ex ſe, & ſecluſa omni Dei promiſſione vim hunc nobis obligandi, ac debitorem reddendi, ita vt ipſe debeat nobis ob illa habere gratias, quaſi aliquid à nobis accepiſſet. vnde Lucæ 17. Chriſtus *Luca 17.* nos admonens ait: *Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Serui inutiles ſumus, quod debuimus facere fecimus.*

Secundò, ne nos propter noſtra merita præferamus aliis, eóſue contemnamus, vt faciebat Phariſæus Lucæ 18. Ideóque tum ob hunc, tum etiam ob prio- *Luca 18.* rem defectum eius fiducia reprehenditur. Tertiò, ne omnino certò & indubitanter præſumamus nos eſſe iuſtos, ac bona habere merita, cùm ſine ſpeciali reuelatione nemo poſſit omnino certò ſcire, an odio an amore dignus ſit, vt dicitur Eccleſiaſtæ 9. v.1. & *Eccleſ.9.* docet Trident. ſeſſ. 6. cap. 9. Vnde Dauid Pſalm.2. *Trident.* *Pſal.2.* bene nos monet, dicens, *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Et Apoſtolus ad Philip- *Philipp.2.* penſes 2. *Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini.*

Ad primum argumentum poſitum numer. 71. 78
Reſpondeo hoc fundamentum eſſe apertè falſum, & rationi ac Scripturæ repugnans, vt oſtendi diſp.8. dub. 2.

Ad ſecundum reſpondi n.77. vbi oſtendi tales reprehendi, quia eorum fiducia laborabat aliquo defectu, ex ibidem recenſitis.

Ad tertium, Reſpondeo tam à Scriptura quàm à *Qui dicendi ſint mercenarij.* Patribus, illos ſolos dici mercenarios, & reprehendi, qui ita mercedem in operando reſpiciunt, vt ea non poſita nollent vllo modo operari, ſiue qui magis diligunt mercedem, quàm ipſum Deum; adeò vt ſint parati potiùs deſerere Deum, quàm proprium commodum. Ideóque lupis venientibus, ſiue exurgente perſecutione, ne aliquid mali patiantur, ſibi commiſſa deſerunt: vnde tam Scripturæ, quàm Patres ſolos illos reprehendunt, qui reſpiciunt mercedem temporalem, quia huius ſolius dilectio poteſt nos à Deo, eiúſque mandatis implendis auertere. Illi verò qui propter mercedem æternam Deo ita ſeruiunt, vt tamen ſint ſimul parati ex puro ipſius amore ei ſeruire, nullibi in Scriptura reprehenduntur, ſed laudantur, vt ſuprà oſtendi.

Et ſic etiam intellige Trident. quod ſeſſ.6. cap.11. 79
in fine probat eos, qui dum ſe excitant ad Deo ſer- *Trident.* uiendum, *cum hoc, vt in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam.* Vbi non vult nos ſemper dum operamur ſpe mercedis æternæ, neceſſariò debere explicitè & præcipuè intendere Dei gloriam (nam ſic ſemper teneremur operari ex virtute caritatis) ſed nos debere ita noſtrum opus ſpe mercedis facere, vt ſimul cedat in honorem Dei, atque ita hunc indirectè intendere, & ſaltem habitualiter eſſe ita comparatos, vt vbi opus eſſet, pro ſolo Dei honore vellemus bene operari.

Ad locum ſancti Bernardi reſpondeo, eum ſolùm velle illum qui operatur propter mercedem non operari ex charitate, quæ in Deum fertur, ſine vllo reſpectu ad mercedem: atque adeò operantem ſpe mercedis minùs perfectè operari, quàm ſi operaretur ex pura caritate Dei, ad quod nos ibi hortatur. Sentit igitur eſſe quidem minùs perfectum operari

rari propter mercedem, non tamen eſſe illicitum.

80 Poſſet hic aliud dubium moueri, an licitum ſit à Deo ſperare aliquam mercedem temporalem, eique propter hanc ſeruire? Qua in re certum eſt Primò, id licere, quando illud bonum temporale non petitur propter ſe, ſed tamquam vtile ad meliùs operandum ſuam vel alienam ſalutem, & in ordine ad hunc finem: quia tunc maximè & vltimè attenditur ac ſperatur ſalus æterna noſtra, vel aliena. Secundò, eſſe illicitum ita ſeruire Deo ob mercedem aliquam temporalem, vt niſi hac propoſita nollemus ei ſeruire, aut ita vt negligamus mercedem æternam, ſiue ita vt præter illam, nullam à Deo vmquam ſperemus, ſiue ita vt omnes noſtras actiones ad eam præcisè acquirendam dirigamus: quia tunc in eiuſmodi re conſtituimus vltimum finem noſtræ vitæ: quod patet eſſe graue peccatum contra virtutem ſpei.

An licitè à Deo ſperemus mercedem temporalem.

81 Tota igitur difficultas eſt vtrùm poſſimus licitè aliquas actiones alioqui bonas facere, aliqua Dei præcepta ſeruando, aut aliquot Sacra audiendo, &c. præcisè in illum finem vt aliquid temporale nullo modo malum à Deo obtineamus: ita quidem vt dictos actus ad nullum alium finem referamus: interim tamen habitualiter ſimus parati etiam ſine tali ſpe Deo ſeruire, quantum & qua ratione ad id obligamur, quamuis illos actus ad quos iam non obligamur ſine ſpe illius mercedis non faceremus. Videtur enim id eſſe illicitum. Primò, quia mercenarium & ſeruile eſt Deo ſeruire ob rem merè temporalem. Secundò, quia ſic rem meliorem, v.c. orationem aut alium actum virtutis, ordinamus tanquam medium ad obtinendam rem viliorem: quod videtur eſſe contra rectam rationem, quæ dictat contrarium faciendum eſſe, ſcilicet rem viliorem ordinandam eſſe ad meliorem.

82 Sed dicendum eſt, id quidem eſſe minùs perfectum, per ſe tamen loquendo, & niſi aliunde vitietur non eſſe illicitum. Probatur Primò, quia per ſe loquendo, & ſecluſis aliis malis circumſtantiis licitè à Deo ſpero per obſeruationem mandatorum ipſius, obtinere ea quæ ipſe illa obſeruantibus promittit: atqui, vt patet ex dictis num. 72. obſeruantibus mandata promittit non ſolùm ſpiritualia, ſed etiam temporalia bona: ergo ſine peccato poteſt quis hæc ita à Deo ſperare, ſiue mandata ipſius obſeruare, alioſue actus bonos facere, vt hæc à Deo obtineat.

Dices, Deus illa bona Iudæis promiſit, non vt in iis ſiſterent ſuam intentionem, ſed vt iis vterentur in bonum ſuum ſpirituale. Sed hoc non obeſt, quia, etſi Deus hoc intenderit, tamen abſolutè iis ea bona promiſit, nec eos obligauit vt in ſingulis ſuis actionibus, quibus ea à Deo ſperabant, admiſcerent eiuſmodi intentionem. Confirmatur, quia & ſæpe promiſit, & de facto contulit, bona temporalia facientibus actiones bonas præcisè vt eiuſmodi bona ab ipſo obtinerent, etiam ſine ſpe æternæ vitæ. Quod patet Primò, quia Exodi 1. dicuntur obſtetrices à Pharaone iuſſæ occidere filios Hebræorum timuiſſe Dominum, & id noluiſſe facere, ideóque Deum iis benefeciſſe, ac illis ædificaſſe domos, id eſt, dediſſe iis poſteritatem. Cùm autem illæ eſſent Gentiles, & ſummum aliquo modo vnum Deum cognouerint, non videntur à Deo ſperaſſe aliam mercedem quàm temporalem. Item 3. Reg. 21. cùm Achas terrefactus metu pœnarum, quas Elias ei ob occiſum Naboth denunciarat, triſtis incederet, & ſacco & cinere coopertus ieiunaret; Deus ideo diſtulit ei inferre malum, quod minatus fuerat: cùm tamen ille maneret in ſua idololatria, nec ſperaret alteram vitam. Similiter Daniel cap. 4. ſuadet Nabuchodonoſori vt peccata ſua, id eſt pœnas ipſi pro peccatis denunciatas, redimeret eleemoſynis; quod videtur etiam feciſſe, & ideo dilationem pœnæ per annum obtinuiſſe, donec iterum in ſuperbiam relaberetur: cùm tamen ſaltem pro eo tempore ipſe non videatur vmquam ab idololatria receſſiſſe, aut vitam æternam ſperaſſe. Idem videtur dicendum de Niniuitis Ionæ 3. Cùm igitur dicti ſeruierint in aliquibus actionibus Deo præcisè propter ſpem mercedis temporalis, & hanc per eiuſmodi actiones à Deo obtinuerint, omnino dicendum eſt eas actiones non fuiſſe vllo modo illicitas; nam aliàs iis Deum non prouocaſſent ad conferendam ſperatam mercedem, ſed ad inferendam pœnam.

Exodi 1.

3. Reg. 21.

Daniel 4.

Ion. 3.

83 Probatur Secundò, quia poſſum optare eiuſmodi aliqua bona ob finem honeſtum, tamen ſine ordine ad vitam æternam, ſiue de hac nihil omnino cogitando (quid enim hoc implicat?) & conſequenter hanc tunc nullo modo actu ſperando, aut intendendo: quo caſu illud meum deſiderium erit licitum: nulla enim eſt ratio cur ſit illicitum, cùm tendat in obiectum non malum ob finem honeſtum. vnde ſequitur, quòd potero ea bona ob eum finem à Deo petere (nulla enim eſt ratio cur licitè nequeam à Deo petere ea quæ licitè mihi opto) & conſequenter potero aliquod opus bonum exercere, quo Deum moueam vt ea mihi det.

84 Ad Primum argumentum poſitum num. 81. Reſpondeo hoc ſolùm probare eſſe illicitum Deo ita ſeruire propter mercedem temporalem, vt hanc tibi proponas tamquam ſimpliciter finem tuum vltimum, ſiue vt vltimum finem totius tuæ vitæ & omnium actionum tuarum in ea conſtituas. Secùs verò eſſe quando eam tibi ſolùm proponis tamquam finem vnius aut alterius actionis; interim actu vel habitu ſperans vitam æternam, & paratus ſine vlla mercede Dei mandata ſeruare: quo caſu etſi illud ſit minùs perfectum, tamen non indicat animum merè ſeruilem ac mercenarium.

Ad ſecundùm, reſpondeo tunc ſolùm eſſe inordinatum aſſumere rem digniorem tamquam medium ad acquirendam viliorem, quando illud fit cum omnimodo interitu rei melioris, quæ aliàs poſſet conſeruari, vt ſi vitam tuam perimas ad obtinenda bona temporalia. Secùs tamen eſſe quando res melior quæ ſeruari poterat non interimitur pro acquiſitione rei vilioris: nam aliàs contra rectam rationem facerent, qui pro mercede docerent alios aliquam ſcientiam, quia vtuntur ſua ſcientia ac potentiis animæ ad comparandam mercedem temporalem, qua illæ ſunt longè præſtantiores. Et huic ſimile eſt quando iuxta dicta ſeruimus Deo pro mercede temporali.

Quando ſit inordinatū aſſumere mediū melius ſuo fine, ob quem eligitur.

85 Nec refert quòd tunc actu, quo poſſemus maius bonum acquirere, ſcilicet augmentum gloriæ, vtamur ad acquirendum minus bonum: quia etſi hoc minùs prudenter, minúſque perfectè fiat, non eſt tamen contra rationem aut vllam obligationem, quia non tenemur noſtris actibus ſemper vti modo perfectiſſimo, aut ob finem vltimum: alioqui peccaremus quoties non operaremur ex motiuo caritatis, & quàm poſſumus intenſiſſimè; quia quoties inter operandum hoc non facimus, vtimur noſtris potentiis ac actibus minùs perfectè, quam poſſemus iis vti ſi vellemus.

DVBIVM VII.

Qua ratione ſpes ſit certa?

86 NOta Primò, inter omnes ſatis conſtare ſpem noſtram aliqua ratione dici certam: ſed eſt aliqua difficultas qua ratione debeat dici certa.

Nota

Actus volũtatis metaphoricè dicũtur certi.

Nota Secundò, certitudinem propriè conuenire actibus intellectus, & per metaphoram tribui actibus voluntatis, præſertim iis, quibus finem acquirendum intendimus, quatenus his aliquo modo conueniunt conditiones ad certitudinem actus intellectus requiſitæ.

Nota Tertiò, ex dictis diſp. 14. n. 44. & ſequentibus vt aliquis aſſenſus ſit certus, quatuor requiri. Primò, vt eius obiectum ſit verum; Secundò, vt modo infallibili in illud tendat; Tertiò, vt intelligens cognoſcat ſe modo infallibili in illud tendere; Quartò, vt firmiter obiecto adhæreat.

Quæ requirantur vt actus voluntatis ſit certus.

87 Quibus in actu voluntatis, quo hæc finem acquirendum intendit, quatuor conditiones poſſunt reſpondere. Primò, ſi eius obiectum verè habeat eam bonitatem, ob quam intenditur, & quidem poſſibilem ab intendente acquiri: nam aliàs eius intentio, ſiue ſpes eſſet inanis & falſa. Secundò, ſi voluntas modo infallibili proſequatur finem, aſſumendo ad hunc obtinendum media ex ſe omnino efficacia, iiſque modo infallibili de facto vtendo. Nam ſi quis tendat ad rem ſperatam per media minùs efficacia, aut efficacibus malè vtatur, ſpes eius non poteſt eſſe omnino certa. Tertiò, ſi voluntas tendat in finem intentum tamquam omnino certò & infallibiliter euenturum: ad quod requiritur quòd ſperans certò ſibi perſuadeat ſe finem per ea media de facto infallibiliter adepturum. Quartò, ſi voluntas firmiter omnino ac conſtanter ſtatuat finem proſequi, ita vt ſit parata potiùs quiduis agere aut pati, quàm ab ea intentione dimoueri.

88 Quæritur hîc igitur Primò, verùm, vt ſpes noſtra dicatur certa, debeat habere omnes dictas conditiones in eo gradu in quo deſcriptæ ſunt. Secundò, vtrùm ſpes noſtra, qua ſperamus beatitudinem, eas de facto habeat?

Trident. Quidam noſtri temporis hæretici, vt colligitur ex Trident. ſeſſ. 6. c. 12. putant vnumquemque fidelem debere omnino certa ac infallibili fide ſibi perſuadere ſe eſſe ex numero prædeſtinatorum. Primò, quia putant quemque debere fide infallibili credere ſibi peccata eſſe remiſſa, ſéque eſſe Dei filium propter merita Chriſti: aiúntque eos tali fide iuſtificari, quotquot adulti de facto iuſtificantur. Secundò,
Roman. 8. quia Apoſt. ad Rom. 8. loquens in perſona fidelium dicit ſe certum eſſe quòd nulla res nos poterit ſeparare à caritate Dei.

89 Eccleſ. 11. Philipp. 2. Sed hic error apertè repugnat multis locis Scripturæ; quæ Eccleſiaſtæ 11. docet, neminem hîc ſcire, an odio an amore dignus ſit. & ad Philipp. 2. v. 12. iubet nos cum metu & tremore operari noſtram ſalutem: quod fruſtra fieret, ſi fide infallibili deberemus credere nos ſine dubio futuros ſaluos; tunc enim ea de re non poſſemus dubitare.

Primum verò ipſius fundamentum ſatis refutaui diſp. 14. dub. 13. vbi oſtendi illud repugnare Scripturis, & implicantiam inuoluere, vbi etiam n. 265. reſpondi ad locum Apoſtoli ad Rom.

90 Lorca. D. Thom. Contrà Lorca 1. 2. ſect. 2. diſp. 11. num. 7. putat tertiam conditionem repugnare ſpei, nóſq; non poſſe verè ſperare rem, quam omnino certò ſcimus nos adepturos. Ducitur auctoritate D. Thomæ, quem putat eſſe huius ſententiæ; quia 1. 2. quæſt. 67. art. 4. ad 3. docet, nos non ſperare bonum cuius iam habemus cauſam ineuitabilem præſentem, eò quòd hoc tunc reſpectu noſtri non habeat rationem ardui. Sed hoc nihil facit ad rem: nam D. Thom. ibi ſolùm docet, ſpem non verſari circa rem cuius neceſſaria cauſa iam nobis ita eſt præſens, vt illa ex hac ſine noſtro labore neceſſariò ſit ſecutura; qualis eſt futura beatitudo coporis in Beatis, quam ideo non vult in his habere rationem ardui, aut eſſe obiectum ſpei, quia ipſi eam ſine vllo ſuo labore neceſſariò ſunt aſſecuturi.

Aliàs verò cum ſentire nos poſſe ſperare ea quæ 91
ſcimus omnino certò futura, modò cum labore ac difficultate ſint acquirenda; patet, quia in 3. parte q. 7. art. 4. docet, Chriſtum ſperaſſe futuram beatitudinem ſui corporis, quam tamen omninò certò & euidenter ſciebat futuram. Nec vlla eſt ratio cur dicamus nos non poſſe talia ſperare, cùm ſint obiectum nobis bonum ac arduum, quatenus cum difficultate acquirenda ſunt. Item ſunt obiectum futurum ſiue abſens, quia quantumuis certò ac neceſſariò ſint futura, tamen non ſunt actu præſentia, ſed futura. Ac tandem ſunt poſſibilia acquiri; atque adeò habent omnes conditiones in obiecto ſpei requiſitas, vt ex communi ſententia oſtendi num. 24. Quare hanc ſententiam tenet Suarez 3. p. tom. 1. in explicatione a. 7. q. 15. Vaſquez in 1. p. diſp. 43. cap. 1. & Malder. 2. 2. q. 18. art. 4. memb. 3. Confirmatur, quia, vt fatetur Lorca ſuprà, quamuis nonnihil dubius, & alij communiter, in animabus exiſtentibus in Purgatorio eſt vera ſpes beatitudinis, quam tamen ſciunt ſe certò adepturas. Suarez. Vaſquez. Malder. Lorca.

Nec ſatisfacit quod reſpondet Lorca hanc earum cognitionem eſſe obſcuram, atque ita æquiualere 92
cognitioni contingenti. Tum quia fides eſt cognitio obſcura, nulla tamen ratione poteſt dici cognitio incerta, cùm omnem naturalem ſcientiam ſuperet certitudine, vt oſtendi diſp. 14. dub. 4. Tum etiam quia animæ exiſtentes in Purgatorio cognitione euidenti à poſteriore ex ſententia ſibi in particulari iudicio data, aliiſque variis & certiſſimis ſignis cognoſcunt ſe certò beatitudinem adepturas, ſicut diſp. 17. n. 26. oſtendi dæmones habere euidentem cognitionem veritatis noſtræ fidei.

Conclusio I. Illa ſola ſpes eſt omni ex parte 93
perfectè certa, quæ dictas quatuor conditiones habet, quia ſi quæ conditio deſit, hac ex parte ſpes aliquo modo ſit minùs certa. Talis autem fuit ſpes Chriſti reſpectu futuræ beatitudinis corporis ſui, dum hîc mortalis vixit. talis etiam eſt ſpes exiſtentium in Purgatorio; hi enim ita proſequuntur ſuam beatitudinem, vt ab ea iam aberrare nequeant, idque ipſis clarè conſtat, vt iam oſtendi. Item talis videtur fuiſſe ſpes Beatiſſimæ Virginis, & eorum omnium qui confirmati in gratia ſingularem de prædeſtinatione ſua habuerunt reuelationem. Hi enim omnes clarè ſciuerunt ſe via omnino infallibili ad certam beatitudinem tendere: nam etſi ſecundùm ſe conſiderati poterant ab hac aberrare, non tamen prout ſuberant illi reuelationi.

Chriſtus ſperauit beatitudinem ſui corporis ſpe omni ex parte certiſſima.

Conclusio II. Vt noſtra ſpes ſit verè Chri- 94
ſtiana ac virtus theologica, neceſſariò debet habere primam conditionem, & vltimam. Nam obiectum huius ſpei eſt veriſſima beatitudo, & nobis per auxilium Dei certiſſimè poſſibilis, vt ex multis Scripturæ locis conſtat, nec hac de re vllus Catholicus dubitat. Item vt habeamus veram ſpem Chriſtianam, neceſſe eſt vt ita intendamus ſiue ſperemus beatitudinem, vt pro ea conſequenda, quantum eſt ex vi huius ſpei, ſimus parati quiduis ad eam conſequendam neceſſarium agere aut pati; qui affectus neceſſariò includitur in voluntate obſeruandi omnia mandata Dei ſub mortali obligantia. Qui autem ſperaret ſine eiuſmodi voluntate, aut ſine obſeruatione mandatorum fieri beatus, non tam ſperaret, quàm præſumeret.

Qua ex parte ſpes noſtra ſit omnino certa.

Item neceſſariò debet habere primam partem ſe- 95
cundæ conditionis: debemus enim ſperare beatitudinem non ſpe Pelagiana aut Lutherana, ſed ſpe Chriſtiana & Catholica, ſcilicet conſequendam per bona opera auxilio Dei, ſiue per gratiam Chriſti facta.

facta. Ex parte harum conditionum ſpes noſtra eſt omnino certa, idéoque Apoſtolus 2. ad Timoth. 1. dicit, *Scio enim cui credidi, & certus ſum quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem*, & ad Roman. 5. v. 5. dicitur, *Spes autem non confundit*. & ad Hebr. 6. v. 19. ſpes dicitur anchora animæ, tuta & firma, incedens vſque ad interiora velaminis; id eſt ad claram Dei viſionem; quia ſcilicet per eam anima noſtra tutiſſimè & firmiſſimè adhæret deſiderio videndi Deum, ita vt nullis tentationum fluctibus ſe patiatur à tanto bono proſequendo dimoueri, vel ſaltem ita vt habeat firmum propoſitum illi ita adhærendi.

1. Tim. 1. *Roman. 5.* *Hebr. 6.*

96 Secundam verò partem ſecundæ conditionis multi quidem viri ſancti habent, qui omnia peccata mortalia penitus vitant, atque ita ſine errore ad cælũ contendunt. Hoc tamen non eſt omnino neceſſarium vt quis habeat veram ſpem. Nam multi Catholici incidunt in grauia peccata, & in iis quandoque etiam vitam finiunt; qui tamen vſque ad extremum retinent veram ſpem, ſaltem habitualem: & ſæpe eliciunt actualem, quia ſperant per gratiam Dei, quæ iis non deeſt, à peccatis conuerti, & ita beatitudinem obtinere per media ad hoc ordinata, & quidem cum vero ſæpe ac ſerio propoſito amplectendi ea media, ſed cuius effectus propter mutabilitatem voluntatis, exurgentes tentationes, ac ſæcularia deſideria impeditur: atque ita mediis ad finem intentum neceſſariis malè vtuntur, eáque ex parte omnino negligunt.

Qua ratione noſtra ſpes ſit ex parte incerta.

Et tum ob hanc cauſam, tum etiam quia ſtatus animæ noſtræ nobis ſæpe eſt obſcurus, adeò vt nequeamus certò ſcire nos eſſe in ſtatu gratiæ, & multò minùs poſſumus ſcire nos in gratia vſque ad finem perſeueraturos, aut in ea deceſſuros. Ob has inquam cauſas nemo ſine ſpeciali Dei reuelatione in hac vita poteſt perfectè habere tertiam conditionem ad certitudinem ſpei ſuprà requiſitam, & hac ex parte ſpes noſtra ſecluſa illa Dei reuelatione neceſſariò eſt ſemper aliquo modo incerta. Idéoque etiam Trident. ſeſſ. 6. ca. 13. docet, neminem (ſcilicet ſine eiuſmodi reuelatione) debere ſibi abſoluta certitudine perſeuerantiam polliceri, etſi quiſque firmiſſimam ſpem debeat in diuino auxilio collocare.

Trident.

97 Eſt tamen hæc incertitudo in aliis atque aliis maior aut minor, pro diuerſo eorum ſtatu & diligentia, quam in conſequenda ſalute adhibent. Quo enim quis ſequitur eum vitæ ſtatum, in quo habet plures peccandi occaſiones, eo eius ſpes hac in parte cæteris paribus eſt incertior. Idémque dicendum de iis, qui plura peccata committunt, & pauciora bona opera faciunt.

Quorũdam ſpes certior quàm aliorum.

Contrà verò quo quis ſequitur ſtatum vitæ magis ſecurum, ſiue in quo habet pauciores occaſiones peccandi, & plures bene operandi, (qualis eſt ſtatus Religioſorum;) item quo quis diligentiùs vitat peccata, & plura ac meliora bona opera facit; eo ſpem ſuam hac ex parte magis firmam ac certam facit: hæc enim magnam & ſolidam in anima fiduciam gignunt, vt patet ex dictis ſuprà dubio 5. concluſ. 2. Idéoque Apoſtolus Petrus in epiſtola 2. ca. 1. v. 10. nos iubet ſatagere, vt per bona opera certam noſtram vocationem & electionem faciamus. Quò etiam pertinet illud ſancti Ioan. epiſt. 1. cap. 4. *Perfecta caritas foras mittit timorem*. Quia qui perfectè Deum amant, ac omnia peccata quanta poſſunt diligentia fugiunt, multáque bona opera faciunt; ex his aliiſque argumentis magna probabilitate & quadam morali certitudine colligunt, ſe eſſe in ſtatu gratiæ, ſéque in eâ valdè probabiliter perſeueraturos; vnde etſi non omnem formidinem damnationis abiiciant (quia ſciunt ſe non eſſe omnino certos de ſuo ſtatu aut perſeuerantia;) tamen ideo anxiè non torquentur, & magis ſatagunt quomodo magis & magis placeant Deo, quàm quomodo damnationem effugiant.

2. Petr. 1. *1. Ioan. 4.*

DVBIVM VIII.

Vtrùm ſpes ſit prior fide aut caritate, tam tempore, quàm perfectione?

98 D. Thomas 2. 2. quæſt. 17. art. 7. docet, fidem neceſſariò præcedere ſpem: & art. 8. docet, ſpem eſſe ordine generationis priorem caritate, perfectione tamen poſteriorem. Quæ etiam communiter à Theologis acceptantur, niſi quòd Magiſter videatur diſſentire in ſecundo dicto: vt infrà oſtendam. Sunt tamen aliqua dubia hîc breuiter ſoluenda.

D. Thom. *Magiſter.*

Primum eſt, vtrùm actus ſpei ex natura ſua ita neceſſariò prærequirat actum fidei, aut ſaltem aliquam cognitionem in ſubſtantia ſupernaturalem, vt nulla ratione poſſit aliter elici. Quidam enim id affirmant, quia obiectum ſpei eſt beatitudo vt cognita modo ſupernaturali: ergo eiuſmodi cognitio ex natura rei neceſſariò præcedit actum ſpei. Antecedens probatur Primò, quia aliàs obiectum ſpei ſupernaturalis non differret ab obiecto ſpei naturalis: nam beatitudinem cognitam fide humana poſſumus actu naturali ſperare etiam à Deo, ſi eam apprehendamus vt poſſibilem. Secundò, quia ſpes noſtra ſupernaturalis debet omnino eſſe firma ac certa, ita vt nullo modo dubitemus quin Deus ex parte ſua non deerit, tum in dando nobis ſufficientem gratiam vt poſſimus in bonis operibus perſeuerare, ſi velimus ei ex noſtra parte prout poſſumus cooperari, tum etiam in bene viuentibus conferendo vitam æternam: atqui fieri nequit vt ſpes habeat hanc firmitatem, niſi eam præcedat fides ſupernaturalis: ergo hoc eſt omnino neceſſarium.

99 Secundò, dubitatur, vtrùm ſpes poſſit tempore præcedere caritatem. Videtur id fieri non poſſe. Primò, quia ſpes nequit eſſe ſine meritis, quia ſperare beatitudinem ſine meritis eſt præſumptio: merita autem nequeunt eſſe ſine caritate. Secundò, quia D. Auguſt. in Enchiridio docet, ſpem non poſſe eſſe ſine amore. nec ſufficit dicere eum loqui de amore imperfecto ſiue concupiſcentiæ: quia immediatè antè dixit, fidem non prodeſſe ſine amore; quod videtur intelligendum de amore caritatis, ſine quo fides non prodeſt. Hinc Magiſter in 3. diſt. 26. initio ait caritatem natura præire ſpem.

Auguſt. *Magiſter.*

100 Tertiò, poteſt dubitari, vtrùm ſpes perfectior ſit fide: videtur enim hæc eſſe perfectior. Primò, quia actus intellectus ſunt perfectiores actibus voluntatis. Secundò, quia videtur eſſe perfectius, magíſque ad Dei gloriam pertinere, ſi ei tamquam primæ veritati firmiſſimè adhæreamus, quod fit per fidem; quàm ſi eum tamquam noſtrum bonum nobis optemus, quod fit per ſpem. Tertiò, quia fides duplicem habitum & actum continet, ſcilicet intellectus & voluntatis: ergo ſaltem ratione vtriuſque ſimul ſumpti erit perfectior ſpe.

Quarta difficultas eſt, vtrùm habitus fidei & ſpei aliquando infundantur ante caritatem; ſed hanc ſufficienter explicui diſp. 6. dubio 4. vbi oſtendi partem affirmatiuam eſſe probabiliorem.

101 CONCLVSIO I. Etſi, ſicut naturaliter cognitio obiecti neceſſariò præcedit eiuſdem amorem, ita omnino conueniat cognitionem ſupernaturalem præcedere amorem ſupernaturalem; idéoque Deus carentibus fide non det ſufficientia auxilia ad eliciendum actum ſpei ſupernaturalem; tamen inter hæc nulla eſt ex natura rei neceſſaria connexio; ſed ſi Deus cum habente firmam fidem naturalem circa

Fides ex ſolo decreto Dei neceſſariò præcedit ſpem.

noſtram

noſtram beatitudinem ſufficienter concurreret, hic poſſet eam actu ſupernatuli ſperare. Hæc eſt aperta ſententia eorum qui dicunt ſpem naturalem & ſupernaturalem poſſe verſari circa idem omnino obiectum formale, quos citaui diſp.5. dub.3. Hoc enim ſemel poſito apertè ſequitur, voluntatem ſupernaturali Dei auxilio ſufficienter inſtructam circa obiectum ſpei naturaliter cognitum, elicituram actum ſupernaturalem; quia, vt ibidem oſtendi, actus in ſua perfectione ſequitur perfectionem virtutis agentis: cùm igitur voluntas eo caſu habeat virtutem agendi ſupernaturalem, eliciet actum ſupernaturalem, ſiue in ſua ſubſtantia perfectiorem, quàm ſolis viribus naturæ poſſet elicere. quæ omnia clariora fient ex ſolutionibus obiectorum.

102 Ad argumentum poſitum num.98. nego antecedens: nam modus cognoſcendi beatitudinem nulla ratione ſpectat ad obiectum formale ſpei. Ad primam probationem, concedo totum: nullum enim in hoc eſt abſurdum, vt oſtendi diſp.5. dubio 3. Ad ſecundam, nego minorem: nam poteſt quis naturali fide ſibi firmiter & ſine vlla dubitatione perſuadere ea, quæ de beatitudine nobis à Deo promiſſa ſunt, eſſe veriſſima (vt patet in hæreticis, inter quos multi ſunt parati potiùs mori, quàm hæc negare) & conſequenter accedente præſertim diuino auxilio, talis poterit ea firmiter ſperare, & quidem actu ſupernaturali, ſi ad hoc habeat auxilium ſufficiens.

103 Conclvsio II. Actus ſpei poteſt tempore præcedere caritatem. Eſt communis Theologorum, & colligitur apertè ex Trident. ſeſſ.6. c.6. vbi ſpem ponit inter diſpoſitiones præcedentes iuſtificationem ſiue infuſionem caritatis. & cap.7. docet, fidem & ſpem non vnire nos perfectè Chriſto, niſi accedat caritas. Vbi expreſsè inſinuat tam ſpem quàm fidem præcedere aliquando caritatē. Et quamuis loquatur præcipuè de habitu iſtarum virtutum, tamen inde colligitur idem neceſſariò eſſe dicendum de actibus. Nam adultis numquam infunditur habitus fidei aut ſpei, niſi harum actus elicuerint.

Trident.

104 Confirmatur, quia adulti qui iuſtificantur ſuſceptione Sacramenti, neceſſariò priùs quàm Sacramentum ſuſcipiant, eliciunt actum ſpei, quo ſperant reconciliationem cum Deo, & ferè communiter liberationem à pœnis æternis: & cùm hæc ſperent in ordine ad conſequendam vitam æternam; hanc etiam ſaltem implicitè ſperant, imò communiter explicitè: valdè enim probabile eſt, aut nullum, aut vix vllum adultū peccatorem bene diſpoſitum accedere ad ſuſceptionem Sacramenti, quin actu explicito intendat iterum adoptari in filium Dei; & conſequenter in heredem vitæ æternæ, cùm hæc ſint intimè connexa cum euitatione pœnæ æternæ, & reconciliatione cum Deo.

105 Ad primum argumentum poſitum n.99. Reſpondeo ſpem non reſpicere neceſſariò merita præcedentia, ſed vel hæc, vel futura: nam ſufficit ſperantem habere voluntatem ponendi merita, vel ſaltem ſuſceptionem Sacramenti, quæ his æquiualet.

Ad ſecundum, Reſpondeo S. Auguſtinum loqui de amore in genere, prout abſtrahit à caritate & ſpe, quæ etiam eſt amor Dei, quatenus hic eſt bonum noſtrum Aut ſi loquatur de vera caritate, dicendum eſt ſpem non poſſe eſſe ſine caritate, aut tunc ſimul habita, aut ſaltem quam ſperans intendit conſequi: nam omnis legitimè ſperans beatitudinem, neceſſariò aut habet caritatem, aut eam cupit habere.

106 Conclvsio III. Actus ſpei eſt abſolutè & ſimpliciter perfectior fide, ſiue in hac ſpectes actum intellectus, ſiue voluntatis, aut etiam vtrumque ſimul. De actu voluntatis præcedente aſſenſum fidei, probatur, quia hic ſecundùm ſe non eſt virtus theologica, ſpes verò eſt ſimpliciter virtus theologica: ſecundùm communem autem ſententiam virtus theologica eſt aliis perfectior.

De aſſenſu fidei probatur Primò, quia hic ſecundùm ſe, & ſecluſo actu voluntatis, non eſt formaliter liber aut bonus moraliter, ſicut actus ſpei. Secundò, quia aſſenſus fidei continet in ſe eſſentialiter quandam imperfectionem, ſcilicet obſcuritatem; eſt enim in ſe eſſentialiter obſcurus, ſiue non clarus ac euidens. Spes autem connotat quidem aliquam imperfectionem in ſuo ſubiecto, ſcilicet carentiam rei ſperatæ; tamen non dicit vllam imperfectionem ſibi intrinſecam, ſed modo perfectiſſimo verſatur circa obiectum abſens. 107

Fides dicit imperfectionem ſibi magis intrinſecam quàm ſpes.

Dices, Fides etiam verſatur modo perfectiſſimo circa obiectum obſcurè propoſitum: ergo eadem eſt vtriuſque ratio. Reſpondeo negando conſequentiam: quia obiectum obſcurè proponi eſt imperfectio ipſius actus, quo cognoſcitur, quia obiectum per hunc intellectui proponitur, ſiue præſens ſiſtitur. Obiectum autem amatum eſſe abſens non eſt imperfectio amoris (quia non debet per hunc, ſed per intellectionem nobis ſiſti præſens) ſed ſolùm eſt imperfectio amantis.

Tertiò, quia ſpes nos propiùs & perfectiùs coniungit Deo, quàm fides: nam fides Deum ſolùm obſcurè, & quaſi eminus nobis apprehendendum oſtendit: ſpes verò eum proſequitur, atque ita per hanc ad Deum propiùs accedimus. Item ſicut per fidem adhæremus Deo vt primæ veritati, ita per ſpem ei adhæremus vt ſummè fideli in promittendo. 108

Spes nos magis coniungit Deo, quàm fides.

Quartò, quia ſpes efficaciùs & magis extenſiuè facit nos adhærere Deo, quàm fides; quia illa reſpicit omnia media ad ſalutem neceſſaria, & inclinat voluntatem vt ea efficaciter proſequatur, atque ita variis modis, & quaſi vniuerſaliter nos vnit Deo, etiam per ipſam fidem, quia etiam ad hanc conſeruandam nos inclinat: fides autem vnico modo nos Deo coniungit. Ex quo etiam ſequitur, ſpem efficaciùs & generaliùs procurare ea quæ ſpectant ad Dei honorem, quàm fidem; nam illa inclinat voluntatem vt omnia peccata, præſertim mortalia, vitet, & bona opera exerceat.

Quintò, quia ſpes per ſe eſt firma adhæſio ad Deum, & conſtans eiuſdem poſſidendi proſecutio: aſſenſus autem fidei ſuam firmitatem habet ab actu voluntatis. 109

Quòd etiam ſit perfectior vtroque actu ſimul, patet Primò, ex ſecunda, tertia & quarta ratione, quæ hoc ſatis probant. Secundò, quia duo actus ſimul non faciunt quid intenſiuè perfectius, quàm ſit ſingulorum perfectio ſecundùm ſe; ſed ſolùm quid extenſiuè perfectius.

Conclvsio IV. Habitus ſpei eſt abſolutè perfectior habitu fidei, tam eo qui eſt in intellectu, quàm eo qui eſt in voluntate. Patet Primò, ex rationibus iam allatis: nam ſi actus ſit perfectior, etiam habitus erit perfectior: nam perfectior habitus poteſt producere actus perfectiores. Secundò, quia habitus ſpei nullam omnino connotat imperfectionem, nec in ſuo actu, nec etiam in ſubiecto: vnde etiam manet in patria, & elicit ibi actus gaudii circa Deum viſum, vt oſtendam dubio 9. Secùs eſt de habitu fidei, qui ſolùm reſpicit actus fidei, ideóque, ſicut hi, imperfectionem connotat, nec manet in patria, vt oſtendi diſp.17. dub.4. 110

Ad primum argumentum poſitum numer. 100. Reſpondeo, vt aſſumptum ſit verum, intelligendum eſſe, non de quouis actu intellectus, reſpectu cuiuſuis actus voluntatis (quia ſic fides eſſet perfectior caritate) ſed de actu perfectiſſimo intellectus (qualis eſt viſio beatifica inter actus ſupernaturales, aut 111

Non quiuis actus intellectus eſt perfectior quouis actu voluntatis.

aut clara naturalis ſcientia, reſpectu actuum naturalium) quem non eſt improbabile eſſe phyſicè perfectiorem quouis actu voluntatis eiuſdem ſecum ordinis: talis autem non eſt fides. Adde, actum voluntatis ſemper eſſe ſaltem moraliter meliorem actu intellectus.

Ad ſecundum, nego aſſumptum, loquendo de deſiderio efficaci, vt patet ex quarto noſtro argumento ſuprà allato.

Ad tertium, nego conſequentiam, vt patet ex dictis in fine concluſionis tertiæ.

DVBIVM. IX.

Qua ratione obligemur ad eliciendum actum ſpei.

112 Satis inter omnes conſtat, nos aliquando obligari ad eliciendum actum ſpei, quia Scriptura hoc multis locis apertè innuit: nam Apoſtolus 1. ad Timoth. 6. ait: *Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo.* Hinc 1. Paralip. 10. in fine, inter cetera peccata ob quæ Saul fuit à Deo reprobatus, numeratur illud quòd non ſperauerit in Domino. & Sapientiæ 2. v. 22. inter cetera obiicitur impiis quòd non ſperauerint mercedem iuſtitiæ.

1. Tim. 6. 1. Paralip. 10. Sap. 2.

113 Ratio horum eſt, quia ſpes eſt medium omnino neceſſarium ad vitam rectè inſtituendam: nam ſpectata noſtra fragilitate & inclinatione in amorem proprium, moraliter & ſecundùm humanum agendi modum fieri nequit, vt ſine vlla ſpe mercedis ſiue boni à Deo adipiſcendi ſeriò & conſtanter proponamus cum tantis difficultatibus virtutem ſequi, & peccata omnia fugere. Et quamuis ex ſingulari Dei auxilio fieri poſſit, vt quis ſine vllo reſpectu ad bonum proprium purè ex Dei amore eiuſmodi propoſitum firmiter concipiat; tamen illud extraordinarium eſt, nec tale auxilium niſi fortè rariſſimè datur, præſertim iis qui in via Dei non ſunt valdè perfecti. Hinc Sapientiæ 1. v. 27. & 28. dicitur: *Timor Domini expellit peccatum, nam qui ſine timore eſt non poterit iuſtificari.* Timor autem & ſpes ab eodem habitu proficiſcuntur, vt infrà oſtendam. & ille niſi adſit ſpes euadendi malum impendens, & adipiſcendi bonum quod timemus amittere, nullam habet vim nos excitandi ad virtutem.

Neceſſitas ſpei ab bene viuendum. Sap. 1.

Tota difficultas eſt, quibus temporibus obligemur elicere actum ſpei. Qua de re varij variè ſentiunt, vt videre eſt apud Lorcam 2. 2. ſect. 2. diſput. 18. quorum opinionibus breuitatis cauſa omiſſis, paucis rem expediam, quia in re ipſa non eſt tanta difficultas, aut ſi quæ ſit facilè explicabitur ex iis quæ infrà diſput. 24. dub. 3. dicam de tempore, quo obligamur elicere actum caritatis.

Lorca.

114 Conclvsio. Tenemur elicere actum ſpei, quando peruenimus ad vſum rationis, non quidem primo omnino inſtanti, aut etiam exiguo tempore hunc proximè ſequente (hoc enim ſine fundamento aſſereretur, vt facilè patebit ex dicendis diſp. 24. du. 3.) ſed ita vt illum tunc non valdè diu differamus, poſtquam habemus ſufficientem ad hoc ipſius Dei eiúſque prouidentiæ, ac rei ſperandæ cognitionem, ſine qua eiuſmodi actum nequimus elicere. Maximè autem tales hæc obligatio tunc vrget, quando iis occurrit ſeria cogitatio circa finem, quem debent ſibi totius vitæ proponere, ſua omnia in eum dirigendo. Ratio huius eſt, quia, vt oſtendi num. 113. vix fieri poteſt vt quis concipiat ſerium ac conſtans propoſitum bene viuendi, niſi eiuſmodi ſpem concipiat. Clarum autem eſt, nos in tali tempore ac circumſtantiis teneri concipere propoſitum bene viuendi, quia aliàs fieri nequit, vt de facto bene viuamus.

Quando teneamur elicere actum ſpei.

Ex quo vlterius ſequitur, nos ſæpius per vitam teneri actum ſpei elicere, quoties nimirum tenemur elicere eiuſmodi propoſitum, præſertim ſi tunc non habeamus actualem caritatem. Patet etiam ex loco ſuprà citato ex Eccleſiaſtico, qui docet nos ſine timore (& eadem eſt ratio ſpei) non poſſe iuſtificari, id eſt, in iuſtitia, ac ſine peccato perſeuerare, vt patet ex priore ipſius ibidem dicto. Quoties autem hoc præceptum præſertim ſub mortali obliget, non poteſt certa aſſignari regula, & in diuerſis poteſt ſæpius aut rariùs obligare, prout magis vel minùs indigent frequentatione eiuſmodi propoſiti, vt à peccatis abſtineant. 115

Præterea ad actum ſpei obligamur, quoties obligamur elicere attritionem aut contritionem, quia aut vix aut fortè etiam nullo modo ſine ſingulari omnino & extraordinario Dei concurſu fieri poteſt, vt eos actus eliciamus ſine ſpe reconciliationis cum Deo. Hinc etiam, quia quoties ſuſcipimus Sacramentum Pœnitentiæ debemus habere intentionem reconciliandi nos Deo, debemus etiam neceſſario elicere actum ſpei. 116

Item hæc obligatio vrget quoties tenemur, aut etiam ſponte volumus aliquid ad ſalutem pertinens à Deo petere, quia hoc nequimus debitè facere ſine ſpe id obtinendi. Demum hæc obligatio maximè vrget in fine vitæ, cùm ob tentationes tunc ingruentes, tum etiam quia tunc maximè debemus intentionem eò dirigere, quò nobis migrandum eſt. 117

APPENDIX AD DVBIVM IX.

Circa quaſdam difficultates hîc diſputari ſolitas.

Diſputant alij hîc præterea. Primò, vtrùm actus ſpei ſit ſupernaturalis in ſubſtantia, & eius habitus infuſus. Sed hac de re ſatis dixi diſp. 4. dub. 3. & diſp. 6. dub. 1. vbi oſtendi, ad vtrumque eſſe affirmatiuè reſpondendum. Item vtrùm actus in ſua ſubſtantia naturalis verſari poſſit circa idem obiectum formale cum ſpe in ſubſtantia ſupernaturali. Sed diſp. 5. dub. 3. oſtendi id fieri poſſe. Tertiò, vtrùm actus ſpei ſit neceſſariò honeſtus: an verò ex circumſtantia aut malo fine vitiari poſſit. Sed huius eſt facilis ſolutio ex dictis diſp. 3. dub. 8. & 9. vbi oſtendi actum voluntatis ex obiecto formali bonum non poſſe vitiari ex circumſtantiis aut fine extrinſeco: nec eundẽ actum voluntatis poſſe eſſe modò bonum, modò malum, niſi varietur eius obiectum formale, & ſpecies phyſica. Ex quibus ſequitur, actum ſpei theologicæ neceſſariò eſſe bonum, nec poſſe vitiari. 118

Actus ſpei eſt ſupernaturalis, eius que habitus infuſus.

119

Actus ſpei neceſſariò bonus.

Dices, Poſſum deſiderare Deo frui ob malum finem, aut ad eius fruitionem peruenire per mala media: ergo ſpes poterit vitiari. Reſpondeo, quidquid ſit de antecedente, nego conſequentiam; quia in vtroque caſu mutabitur obiectum formale ſpei. De priore per ſe patet, quia tunc malus ille finis erit obiectum formale illius deſiderij. De ſecundo probatur, quia bonitas alicuius finis nequit me mouere vt eam intendam acquirere per media, quæ ſcio, aut facilè hîc & nunc ſcire poſſum ipſius acquiſitioni repugnare, vt oſtendi dub. 9. citato. Quare cùm omne peccatum directè repugnet acquiſitioni ipſius Dei, quatenus eſt noſtra beatitudo, fieri nequit, vt verum & ſincerum ſiue purum deſiderium poſſidendi Deum moueat voluntatem ad aliquod peccatum; ſed omnis intentio qua moueor ad peccandum, neceſſariò reſpicit aliquod aliud bonum, quod inordinatè appetitur, vt locis citatis in aliis ſimilibus fuſiùs oſtendi.

Honeſtas intenta nequit me mouere ad mala media eligenda.

Quartò, vtrùm habitus ſpei creſcat per actus ſpei informis, 120

informis, aut per quoſuis actus alterius virtutis meritorios. Quam difficultatem explicui diſp. 6. dub. 4. n. 59. 60. 61.

Quintò, quando adultus carens habitu ſpei elicit primò actum ſpei, vtrùm hic primo inſtanti producatur ab ipſo habitu, ad quem vltimo diſponit. Sed diſp. 6. dub. 7. oſtendi id implicare contradictionem.

Quare his iam omiſſis pergemus ſequentibus dubiis diſputare de ſubiecto ſpei, in quibus tamen agendum erit de modo quo ſpes in damnatis corrumpitur; qua ratione autem corrumpatur per deſperationem oſtendemus diſp. ſequenti, n. 149.

121 Antequam autem circa hanc materiam dubia hîc tractanda proponam, notandum eſt in 1. 2. q. 40. a. 1. & 2. à multis diſputari vtrùm ſpes ſit in potentia iraſcibili, an verò in concupiſcibili; & S. Thom. ibidem a. 1. videtur ſupponere eam eſſe in iraſcibili, eò quòd reſpiciat obiectum arduum, quod ſpectat ad iraſcibilem. Sed quamuis hoc poſſit diſputari ac dici de ſpe, prout paſſionem quandam ſignificat verſantem circa bona ſenſibilia, aut quatenus etiam ſignificat quendam habitum eiuſmodi paſſionis moderatiuum; tamen loquendo de ſpe theologica, cùm hæc reſpiciat obiectum per ſenſum nullo modo perceptibile, certum eſt non poſſe eſſe in parte inferiore animi, ſed neceſſariò ſubiectari in parte animi ſuperiore & conſequenter in voluntate; cùm ſit virtus potentiæ appetitiuæ, non autem intellectiuæ, vt patet ex dictis. Hinc etiam D. Thom. 2. 2. q. 18. art. 1. docet ſpem neceſſariò ſubiectari in voluntate.

D. Thom.

Spes theologica in ſola voluntate ſubiectatur.

D. Thom.

Hoc igitur ſuppoſito ſolùm hîc reſtat diſputandum, in quibus perſonis reperiatur ſpes theologica, tam ſecundùm habitum, quàm ſecundùm actum.

Rurſum cùm ſatis conſtet ſpem non poſſe reperiri in Deo, cui nihil poteſt vlla ratione eſſe arduum; ſolùm hîc agemus de creaturis, & ſimul etiam de Chriſto, quia cùm ſit ſimul Deus & homo, & fuerit comprehenſor & viator, de eo ſingularis eſt difficultas. Et quamuis ordo dignitatis poſtulet vt primò omnium agamus de Chriſto; tamen ratio claritatis exigit vt primùm agamus de aliis Beatis.

DVBIVM X.

Vtrùm ſpes maneat in Beatis?

122 Poteſt hæc difficultas intelligi tam de actu, quàm de habitu ſpei; de vtroque enim ſunt diuerſæ Theologorum ſententiæ.

Prima abſolutè negat ſpem manere in Beatis, tam ſecundùm habitum, quàm ſecundùm actum. Et hanc videntur tenere multi antiqui Theologi, eique videtur fauere D. Thom. 2. 2. q. 18. a. 2. ſed eam clarè non exprimit, & facilè poſſet explicari vt ſolùm loquatur de actu; aut, etſi loquatur de habitu, tamen non neget generatim hunc remanere, ſed ſolùm neget eum ibi habere vllo modo ratione ſpei. Eam autem fusè defendit Lorca 2. 2. ſect. 2. diſp. 7.

D. Thom.

Lorca.

123 Probatur Primò, ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 13. v. 8. vbi tamquam aliquid ſingulare ait de caritate, quòd numquam excidat, ſiue quòd permaneat in patria. & v. vltimo: *Nunc autem manent, fides, ſpes, caritas; tria hæc: maior autem horum eſt caritas.* vbi videtur apertè inſinuare, ſpem & fidem in patria euacuandas, & ideo his maiorem eſſe caritatem, eò quòd, vt ſuprà dixit, numquam excidat. Vnde etiam Patres ex hoc loco communiter docent, fidem & ſpem non manere in patria.

1. Cor. 13.

Nec ſatisfacit, ſi dicas eos loqui de ſolo actu; quia ipſi loquuntur de ſpe, ſicut Theologi iam de ea loquuntur, qui per eam intelligunt tam habitum quàm actum.

Coninck de act. ſupernat.

Probatur Secundò, quia ſpes eſſentialiter requirit verſari circa obiectum abſens; nam, vt dicitur ad Roman. 8. *Spes quæ videtur non eſt ſpes; nam quod videt quis, quid ſperat?* Cùm igitur Beati iam Deum ſibi præſentem poſſideant, nequeunt eum ſperare: ergo nequeunt habere actum ſpei theologicæ, quæ neceſſariò verſatur circa Deum. Vnde vlteriùs infertur, eos non habere habitum ſpei: quia hic maneret otioſus.

Rom. 8.

Secundò, quidam apud Vaſquez 1. p. diſput. 84. c. 1. docent, Beatos retinere habitum ſpei, & elicere etiam aliquos veros actus ſpei circa aliqua obiecta eius ſecundaria. 124

Vaſquez.

Probant Primò, quia ipſi ſperant beatitudinem ſui corporis. Secundò, quia ipſi ſperant beatitudinem aliis hominibus: ergo habent verum actum ſpei theologicæ. Ad prius argumentum aliqui reſpondent, hunc actum non verſari circa Deum, & conſequenter non eſſe ſpem theologicam. Sed hoc non ſatisfacit; nam etſi hic actus explicitè & immediatè ſolùm verſetur circa beatitudinem corporis, tamen implicitè ac mediatè verſatur etiam circa Deum. Nam Beati hanc beatitudinem corporis non deſiderant ſolùm propter ſuam intrinſecam bonitatem, ſed etiam quatenus per eam accidentaliter etiam perficitur beatitudo animæ, & Deus aliquo modo perfectiùs poſſidetur; tum quia ſic integer homo ſecundum animam, etiam corpus (quatenus hoc poſſeſſionis huius eſt capax) Deum poſſidet; tum etiam quia cùm beatitudo corporis omnino conueniat illi animæ ſtatui, hæc modo ſuo ſtatui minùs conuenienti Deum poſſidet, quamdiu beatitudine corporis caret: atque ita hæc beatitudo corporis etiam ſuo modo eſt neceſſaria, vt anima modo ſibi conuenienti, & omni ex parte perfecto Deum poſſideat. Quare ipſa hanc ſub hac ratione ſperando etiam ſperat perfectionem poſſeſſionis Dei, & conſequenter elicit actum virtutis theologicæ.

Tertiò, quidam docent, Beatos elicere veros actus ſpei circa beatitudinem ſui corporis & ſalutem aliorum, carere tamen habitu ſpei. Priorem partem probant, quia Beati dicta ſperant tamquam obtinenda à Deo: atqui obiectum formale ſpei theologicæ in hoc conſiſtit, quòd ſperemus aliquid à Deo: ergo dicti actus in Beatis ſunt veri actus ſpei theologicæ. Poſteriorem partem probant, quia cùm poſt finem iudicij Beati nullos eiuſmodi actus ampliùs habituri ſint, habitus ſpei tunc in eis eſſet futurus otioſus, quare tunc ſaltem videtur omnino tollendus: vnde inferunt probabiliùs dici eum ſtatim initio ſuæ beatitudinis iis tolli. 125

Pro reſolutione Nota, ex dictis ſuprà dub. 4. obiectum formale ſpei eſſe propriè bonitatem ipſius Dei, prout poteſt clarè à nobis videri, ſiue ipſam beatitudinem tam obiectiuam quàm formalem, quatenus nobis bona eſt. Item vt circa hanc poſſim verſari vero actu ſpei neceſſariò quidem requiri vt ipſa ſit abſens, & poſſibilis ac difficilis acquiri, hæc tamen non ingredi rationem obiecti formalis ipſius ſpei; ſicut nec auxilium Dei ad beatitudinem acquirendam nobis neceſſarium eam ingreditur, vt ibidem fuſiùs oſtendi. 126

Ex quo ſequitur Primò, me propter idem omnino obiectum formale, ſcilicet ob bonitatem beatitudinis qua mihi bona eſt, poſſe hanc abſentem primò inefficaciter deſiderare, ac deinde ſperare, & de ea poſtea habita gaudere: cùm enim omnes hi actus ſint actus amoris concupiſcentiæ, omnes circa beatitudinem ſub dicta ratione verſantur, vt fatetur etiam Lorca ſuprà diſp. 6. & probat eſſe ſententiam D. Thomæ. 127

Deſiderium, ſpes, gaudiũ habẽt idem obiectum formale.

Sequitur Secundò, omnes hos actus, quantumuis 128

 inter

inter ſe ſpecie differant, poſſe elici ab eodem habitu, vt expreſsè docet Scotus in 3.diſt.31.q.vn.§. *Sed adhuc reſtat*. præſertim ſi loquamur de habitu infuſo. qui ſe habet per modum potentiæ: quare ſicut non producitur ab actibus, ita nulla eſt ratio cur ex eo præciſè, quòd hi varientur, debeat ipſe in ſe variari: aut cur inſtar potentiæ naturalis nequeat elicere actus diuerſæ ſpeciei, modò omnes habeāt idē obiectum formale, à quo ſolo vidētur ſuam diuerſitatem ac diſtinctionem ſpecificam neceſſariò accipere.

Scotus.

Habitus infuſus manēs idem habet diuerſos actus.

129 Dices, hinc ſequi eum, qui ex odio Dei deſideraret perpetuò carere ipſius viſione, eliciturum actum contrarium habitui ſpei, eiúſque habitum perditurum: atqui hoc eſt falſum: ergo & illud. Reſpondeo negando minorem: clarum enim videtur talem perditurum habitum ſpei, non minùs quàm per quamuis deſperationem: tum quia eiuſmodi deſiderium per ſe non minùs repugnat actui ſpei, quàm deſperatio (omnino enim implicat actum ſpei cum tali deſiderio conſiſtere) & conſequenter eodem modo repugnat habitui ſpei, & meretur eius deſtructionem (quia noſtri actus non aliter poſſunt repugnare habitibus infuſis, eóſque demeritoriè expellere, quàm quatenus repugnant eorum actibus, vt oſtendi diſp.18.dub.4.) tum etiam quia talis virtute elicit actum deſperationis, ſcilicet nolitionem proſecutionis beatitudinis, qualis nolitio, eſt propriè deſperatio, vt oſtendam diſp.ſequenti. Adde, verius eſſe fieri non poſſe vt is qui aliquo modo intelligit quid ſit videre Deum, directè optet numquam videre Deum: quod patet in ipſis damnatis, qui grauiſſimè Deum oderunt, & tamen deſiderant eum videre. vide dicenda diſp.20.n.70.& 71.

Optans nūquā videre Deum perdit habitum ſpei.

Cognoſcēs Deum nequit directè nolle eum videre.

130 CONCLVSIO I. Beati in cælo nullum habent ampliùs verum actum ſpei theologicæ. Hæc eſt D. Thomæ, & Scoti ſuprà, & ferè communis Theologorum. Et videtur apertè colligi ex Apoſtolo citato num. 123. vbi apertè inſinuat ſpem non manere in patria; vnde etiam communiter Patres hoc aſſerunt. Et quamuis potiſſimùm loquantur de ſpe, quatenus per eam ſperamus viſionem Dei, tamen videntur generatim loqui de omni actu ſpei theologicæ: nec eſt vlla ratio cur eorum dicta reſtringamus, vt ex dicendis patebit.

D. Thom. Scotus.

Cur Beati nequeant ſperare.

Probatur Secundò, quia ipſi nec poſſunt ſperare Dei viſionem, quia hanc iam ſibi præſentem habent: nec beatitudinem ſui corporis, aut quidquam aliud quoquo modo ad perfectionem ſuæ beatitudinis pertinens: quia etſi aliquid horum poſſit iis eſſe abſens, cùm tamen hæc omnia ſine vllo ſuo labore ſint aliquando certiſſimò habituri, idque euidenter ſciāt; eorum acquiſitio nequit iis eſſe ardua, & conſequenter reſpectu eorum nequit eſſe obiectum virtutis ſpei, quæ neceſſariò reſpicit bonum arduum, vt cum D.Tho. oſtendi ſuprà dub.2. vbi etiam refutaui ſententiam quorundam docentium arduum, prout requiritur ad obiectum ſpei, conſiſtere in hoc præciſè, quòd res ſperata acquirenda ſit alieno auxilio. Ex quo etiam patet reſponſio ad argumenta pro ſecunda & tertia ſententia ſuprà allata, quatenus huic concluſioni repugnat. Adde, deſiderium, quo Beati aliis deſiderant beatitudinem, eſſe communiter actum amoris amicitiæ, vt patet ex dictis dub. 1.

131 CONCLVSIO II. Probabilius eſt in Beatis manere eundem habitum infuſum, quo hîc actus ſpei elicimus. Ita expreſsè Scotus ſuprà. vbi cùm docuiſſet eundem habitum poſſe elicere diuerſos ſpecie actus, in fine §. ſubdit: *Concedo igitur quòd bene poſſet eſſe vnus habitus tendens in ipſum Deum, vt eſt bonum commodum, & non oportet illum euacuari*, ſcilicet in patria, vt patet ex adiunctis. Quare quòd §. præcedente videtur dicere habitum ſpei non manere in patria, debet intelligi ſecundùm quod habet rationem ſpei, vt infrà dicam: aut poſito quòd habitus ſpei non habeat alium actum quàm ſperare; de quo ibi nondum diſputauerat. Eandem expreſsè docet Suarez tom.1. in 3.partem q.7. in explicatione art.4. & quidam alij recentiores.

Scotus. Suarez.

Probatur, quia, vt oſtendi n.128. hic habitus non ſolùm inclinat ad actum ſpei, ſed etiam ad actum ſimplicis deſiderij boni abſentis; & ad gaudendum de bono præſenti, & hos actus poteſt elicere non minùs quàm actum ſpei. Quare cùm Beati in cælo gaudeant de Deo viſo, quatenus eſt ipſis bonus; & deſiderent beatitudinem ſuorum corporum, vt ea ratione Deum aliquo modo perfectiùs poſſideant, iuxta dicta n.124. ille habitus in iis non erit otioſus, etiam poſt reſurrectionem, quia tunc priorem actum ſemper elicient; imò erit iis omnino neceſſarius, vt ſint intrinſecè potentes hos actus ſupernaturales & ſuo ſtatui conuenientes elicere.

Reſpondent aliqui, illud Beatorum gaudium de Deo quatenus eſt eorum bonum, non habere obiectum ſupernaturale, & conſequenter non eſſe actum ſupernaturalem. ſed hoc nullius eſt momenti; nā, vt oſtendi diſp.5.dub.3. actus naturalis & ſupernaturalis poſſūnt habere idem obiectū formale. Quare nullo modo videtur dubitandum quin Beati illos actus eliciant in ſubſtantia ſupernaturales; eorum enim ſtatui eſſet omnino inconueniens ſi non poſſent de ſua beatitudine aliter gaudere, quam actu naturali: nam ſic imperfectiore actu Beati in cælo amarent ſuam beatitudinem præſentem, quàm eandem amarint abſentem, hîc eam ſperando actu in ſubſtantia ſua ſupernaturali. 132

Lorca verò ſuprà num.13. Reſpondet Primò, dici poſſe voluntatem Beati per alia dona ſupernaturalia ſufficienter eleuari vt eos actus ſupernaturales producat. Sed hoc dici nequit, quia alia dona ſupernaturalia non ſunt principia elicitiua eiuſmodi actuum. 133

Lorca.

Reſpondet Secundò, eiuſmodi actus elici ab habitu caritatis. Pro quo notat omnem actum amoris concupiſcentiæ, quatenus reſpicit perſonam, cui aliquod bonum concupiſcimus, eſſe amorem amicitiæ: atque ita dum nobis concupiſcimus aliquod bonum, hunc actum quatenus reſpicit nos, eſſe amorem amicitiæ. Et deinde ſubdit Primò, quando amamus beatitudinem præciſè quatenus eſt nobis bona, eſſe amorem ſimplicis beneuolentiæ; ſi autem eam amemus propter Deum, eſſe actum veræ caritatis in Deum. Secundò, nos hîc non poſſe habere continuò actus caritatis in Deum, ideóque indigere diſtincto habitu, quo beatitudinem ſperemus præciſè quatenus eſt bonum noſtrum. Secùs fore in patria, vbi voluntas noſtra abſorpta in Deum nihil poterit amare niſi propter Deum: atque ita & noſtram & aliorum beatitudinem ibi continuò amabimus propter Deum ex affectu caritatis, & conſequenter non erit opus habitu amoris concupiſcentiæ.

Sed nec hæc vllo modo ſatisfaciunt. Primò, quia falſum eſt actum, quo mihi aliquod bonum opto, qua mihi bonum, aut eſſe, aut inuoluere in ſe amorem amicitiæ, vt oſtendi dub. 1. Deinde quia, ſiue hoc ſit verum, ſiue falſum, omnino impertinenter ad rem noſtram adfertur; nam ſiue ille actus poſſit dici amicitia erga nos ipſos, ſiue non, certum eſt non eſſe amicitiā erga Deū; nec poſſe elici ab habitu caritatis, vt Lorca etiam ibidem fatetur: vnde etiam docet, eum hîc elici ab habitu à caritate diſtincto. Quare illud notabile, ſiue ſit verum, ſiue falſum, nihil facit ad præſentem difficultatem. 134

Lorca.

Tertiò, quia, etſi Beati in cœlo continuò tam ſuā, quàm aliorum beatitudinem actu caritatis ament 135

propter

Beati amāt ſuam beatitudinem etiam quaſi ſibi bonam.

propter Deum tamquam bonum quoddam ipſius; ideò tamen non eſt negandum ipſos ſuam beatitudinem etiam amare propter ſe & tamquam ſuum bonum ac vltimum finem,& de ea iam adepta gaudere. Cùm enim eiuſmodi amor & gaudium eum conſequens ſint honeſtiſſima, ac naturæ rationali maximè connaturalia, nec quidquam imperfectionis aut indecentiæ contineant; nulla poteſt vel probabilis adferri ratio,cur Beati hos actus ibi non eliciant. Quòd autem gaudium illud ſi tale, per ſe patet, quia eſt de obiecto omni ex parte honeſto: habet enim idem obiectum formale cum ſpe theologica, quam fide conſtat eſſe actum honeſtum. Item naturam rationalem in vltimo ſuo fine iam adepto conquieſcere,ſiue de eo gaudere eſt ipſi maximè connaturale,& vltima ipſius perfectio omni iam imperfectione, quatenus ipſi poſſibile eſt,carens. vnde vlteriùs ſequitur, Beatis naturaliter omnino eſſe impoſſibile ab huiuſmodi gaudio ceſſare, non minùs quàm ab actu caritatis in Deum:eſt enim vtriuſque eadem ratio.

Bonum voluntati propoſitū hanc naturaliter in ſui amorem rapit.

156 Vbi Nota,bonum quoduis voluntati noſtræ clarè propoſitum, præſertim ſi in eo,eiúſque amore nulla appareat ratio mali,eam naturaliter allicere ac rapere in ſui amorem,iuxta illud: *Trahit ſua quemque voluptas*;idque eo vehementiùs,quo maius eſt magiſq; apprehenditur. vnde experimur nos ſæpè ab aliquo bono creato ita trahi,vt debeamus voluntati vim inferre,vt eam ab eius amore cohibeamus, atque adeò ſæpe omni noſtro conatu hoc vix poſſumus conſequi:imò quandoque nullo modo poſſumus impedire quin voluntas aliquos imperfectos & indeliberatos amoris affectus circa illud bonum eliciat. Rurſum cùm voluntas noſtra habeat finitam vim reſiſtendi tali tractioni,ſequitur hanc poſſe tantum creſcere, vt illa ipſi nequeat reſiſtere, ſed neceſſariò in boni propoſiti amorem feratur. Quod vel inde patet, quia aliàs poſſemus naturæ viribus cuiuis tentationi quantumuis vehementi ſine auxilio gratiæ reſiſtere. quod patet eſſe falſum. Cùm igitur Deus clarè viſus ſit bonum omnino infinitum carens omni omnino malo, infinitè voluntatem ad ſui amorē allicit, & conſequenter fortiùs quàm vt poſſit reſiſtere:atque ita hæc omnino neceſſariò in eius amorē fertur. Quod verum eſt tam de amore concupiſcentiæ, quā amicitiæ:Deus enim vtroque modo,ſiue tam quatenus in ſe bonus & caritate amandus eſt, quàm quatenus nobis bonus, & amore concupiſcentiæ amandus eſt, eſt bonum omnino infinitum carens omni malo; & vtroque modo Beatos ad ſui amorem infinitè rapit, & conſequenter vtroque amorē eum neceſſariò amant quantum poſſunt. Quare cùm hi actus ſint omnino inter ſe diſtincti,& habeant obiecta formalia planè diſtincta, non poſſunt ab eodem habitu elici; & aliàs in hac vita non eſſet opus diſtinguere habitum caritatis ab habitu ſpei: vnde ſequitur,aut vnum illorum debere elici à ſola naturali potentia voluntatis, quod ſuprà oſtendi eſſe inconueniens, & Lorca etiam negat; aut fatendum eſt in Beatis ad eos eliciendos dari diſtinctos habitus.

Cur Beati neceſſariò amant Deū.

Lorca.

Potētia poteſt ſimul elicere plures actus ſibi non ſubordinatos.

137 Dices, Fieri nequit vt vna potentia ſimul eliciat duos actus ſibi non ſubordinatos: atqui dicti amores ſunt tales: ergo voluntas nequit eos ſimul elicere. Reſpondeo, negando antecedens; repugnat enim apertè experientiæ; nam ſæpe ſimul videmus res valdè diuerſas, & diuerſorum hominum actiones, & de ſingulis diuerſa intelligimus: quæ intellectiones ſunt diſtincti actus, & inter ſe non ſubordinati. Item aliàs ſequeretur, Beatos continuò intuentes Deum, nullas res extra Deum poſſe in ſe videre aut intelligere, quia hoc debet fieri actu diſtincto à viſione Dei: illud autem eſt apertè falſum.

Conclvsio III. Dictus tamen habitus in Beatis non habet ampliùs rationem ſpei,nec propriè poteſt ibi dici ſpes aut etiam virtus ſpei. Patet,quia ille habitus eatenus propriè habet rationem ſpei,quatenus ſuum ſubiectum reddit potens elicere actum ſpei, & ad hunc inclinat:atqui,vt oſtendi concl.1.Beati in cælo nequeunt habere actum ſpei theologicæ, & conſequenter ille habitus non reddit eos ampliùs ad hoc potentes, nec ipſos ad hoc inclinat; ergo in iis non habet ampliùs rationem virtutis ſpei. Et hac ratione tam Apoſtolus 1.ad Cor.13.quàm Patres dicunt ſpem non permanere in patria, quia ibi nihil remanet quod habeat veram rationem ſpei. Et ſic etiam poteſt intelligi D.Thom.2.2.q.18. art.2.dum negat virtutem ſpei manere in Beatis. 138

In Beatis nulla ratione eſt propriè ſpes.

1.Cor.13.

D.Thom.

Ex quo patet reſponſio ad primum argumentum poſitum n.123. Ad ſecundum, nego ſecundam conſequentiam, quia habitus ille in Beatis habet alium actum,quem eliciat, ſcilicet gaudium de beatitudine adepta, qui eſt longè excellentior ſpe, & præcipuus actus illius habitus. Item ab eodem elicitur deſiderium,quo Beati deſiderant beatitudinem corpori; ſui,vt hac ratione aliquo modo accidentali perfectiùs Deo fruantur, iuxta dicta n. 124. Hoc tamen deſiderium non habet rationem ſpei, quia non verſatur circa arduum. Idémque dici poteſt de deſiderio,quo deſiderant ſalutem aliorum, quatenus hæc etiam ad propriam ipſorum accidentalem quandam beatitudinem ſpectat, quæ ex multorum ſocietate augetur. Quamuis enim aliorum beatitudinem præcipuè optent ex caritate in Deum & proximum;hoc tamen non obſtat quin ſimul eandem ex dicto etiam fine deſiderent. 139

DVBIVM XI.

Vtrùm Chriſtus hic habuerit ſpem, eamúe habeant animæ in Purgatorio?

MEdina in 3.p.qu.7. art.4. negat Chriſtum habuiſſe virtutem ſiue habitum ſpei, aut verum actum ſpei theologicæ. Idem ſentit Lorca 2.2.ſect.2. diſp.7. in fine. Probat hoc Medina Primò, quia vbi deeſt primarium obiectum alicuius virtutis, ibi nequit illa virtus reperiri: atqui primarium obiectum ſpei theologicæ eſt Deus abſens:ergo cùm Chriſtus ab initio ſemper viderit Deum, non potuit habere virtutem ſpei. Secundò,quia cùm anima Chriſti ab initio habuerit beatitudinem eſſentialem,ex qua ſuo tempore naturaliter & neceſſariò debebat fluere beatitudo corporis, hæc reſpectu Chriſti non poterat habere rationem ardui, & conſequenter non potuit eſſe obiectum ſpei. Tertiò,idem probat Lorca diſp. 9.num.7.quia obiectum ſpei debet aliquo modo eſſe contingens reſpectu ſperantis; vnde quod quis certò omnino nouit futurum, nequit hoc propriè ſperare: Chriſtus autem ſciebat certò ſuam beatitudinem futuram: vnde ibidem num.8.ſatis inclinat vt neget animas in Purgatorio habere veram ſpem. Volunt itaque illi actum quo Chriſtus deſiderabat gloriam ſui corporis, non fuiſſe veram ſpem, & fuiſſe elicitum ab habitu caritatis, aut à fruitione beatifica, ſecundùm Medinam. ſed hoc ſecundum ſine vlla probabilitate dicitur; nam fruitio beatifica nequit nobis eſſe principium elicitiuum talis deſiderij,cùm non ſit principium vllo modo effectiuum, ſed actus à voluntate elicitus. 140

Medina.

Lorca.

Lorca

Conclvsio I. Chriſtus ante mortem deſiderando beatitudinem ſui corporis elicuit verum actum ſpei. Ita Suar.in 3.p.to.1.q.7.in explicatione art.4.& Vaſquez ibid.diſ.43.c.2.& apertè D.Th.in eodem a. in corpore,& ad 2. vbi expreſsè admittit, Chriſtum 141

Suarez.

Vaſquez.

D.Thom.

circa beatitudinem ſui corporis elicuiſſe actum ſpei. Quòd autem loquatur de actu ſpei propriè dicto, patet tum quia hoc deſideriũ abſolutè vocat actum ſpei; tum etiam quia in reſponſ.ad 3. illud deſiderium, quo Chriſtus deſiderabat conſummationem Eccleſiæ, negat fuiſſe veram & propriè dictam ſpem; quod ſine dubio etiam feciſſet de priore deſiderio, ſi putaſſet non fuiſſe veram ſpem.

Probatur concluſ. quia beatitudo corporis reſpectu Chriſti tunc habebat omnes conditiones ad obiectum ſpei requiſitas: ergo poterat ab eo vero actu ſpei ſperari. Conſequentia patet. Antecedens probatur, quia illa erat bonum futurum ipſius Chriſti, vt per ſe patet. Item poterat qua talis, ſiue qua bona Chriſto, ab eo honeſtè appeti, vt etiam per ſe patet. Tertiò, erat etiam acquiſitu poſſibilis, vt per ſe patet. Quartò, erat etiam acquiſitu ardua; nam *oportebat Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam*; vt dicitur Lucæ vlt. Quod non poteſt intelligi de gloria, ſiue beatitudine animæ, quam ab initio habuerat, ſed de gloria corporis per reſurrectionem acquirenda. In illis autem conſiſtunt omnes conditiones requiſitæ ad obiectum propriè dictæ ſpei, vt omnes fatentur. *Luc. vlt.*

142 Ex quo patet Primò, etſi ratione beatitudinis animæ beatitudo corporis non minùs, imò multò magis fuerit Chriſto tunc debita, quàm iam ſit debita animabus beatis, tamen eam longè aliter his obiici, ſcilicet ſine vllo labore acquirendam, quàm tunc fuerit obiecta Chriſto, ſcilicet magno labore acquirenda; ideóque reſpectu huius potuit eſſe obiectum propriè dictæ ſpei, non tamen reſpectu illarum. *Quare Chriſtus potiùs quàm alij Beati potuit ſperare ſuã beatitudinem.*

Patet Secundò, Chriſtum ſimiliter propriè dicta ſpe ſperaſſe exaltationem ſui nominis, quia hæc erat etiam bonum futurum arduum, paſſione ſcilicet & obedientia vſque ad mortem acquirendum, vt dicitur ad Philip. 2. *Philip. 2.*

143 Conclvsio II. Actus quo Chriſtus ſperauit gloriam ſui corporis, poteſt dici vera ſpes theologica. Ita Suarez & Vaſquez ſuprà. Sequitur ex dictis num. 124. vbi oſtendi tam Chriſtum, quàm animas beatas deſiderare beatitudinem corporis tanquam quoddam medium fruendi aliquo modo perfectiùs Deo, & conſequenter eodem actu implicitè deſiderant eo modo perfectiùs Deo frui; atque ita ille actus habet Deum pro ſuo vltimo obiecto, ſicut electio medij habet pro vltimo ſuo obiecto bonitatem finis intenti: ſicut igitur medium & finis eadem virtute amantur, ita beatitudo animæ & corporis, quatenus per hanc illa aliquo modo perficitur, eadem etiam virtute amantur. *Suarez. Vaſquez.*

Dixi, id poſſe ita dici; quia ſi quis vellet contendere illum ſolum actum propriè dici theologicum, qui Deum habet pro immediato ſuo obiecto, explicitè & directè in ipſum tendendo, etſi hoc nequeat clarè probari, tamen non poſſet etiam omninò clarè refutari; & tota res erit quæſtio de nomine.

144 Ad primum argumentum poſitum num. 140. nego conſequentiam: quia vt Deus ſit obiectum ſpei, non debet omni ratione eſſe abſens ſperanti; ſed ſufficit quòd ſit abſens ſub ea ratione, qua ſperatur; erat autem Chriſto tunc abſens quatenus poſſibilis ſuo modo poſſideri per beatitudinem corporis, iuxta dicta ſuprà.

Ad ſecundum, nego aſſumptum: nam, vt patet ex dictis, beatitudo corporis erat Chriſto verè acquiſitu difficilis. Adde, falſum etiam ſumi, ſcilicet eam naturaliter manare ex beatitudine animæ; alioqui debuiſſet violentè à Deo tanto tempore in Chriſto vſque ad eius paſſionem impediri, ne ita emanaret. Sed hæc aliò ſpectant.

Ad tertium, neganda eſt maior, vt patet ex dictis ſuprà num. 90.

Conclvsio III. Chriſtus etiam habuit verum habitum ſpei. Ita Suarez ſuprà, & ſequitur ex dictis: nam, vt oſtendi dub. 9 concl. 2. hic habitus manet in Beatis, & hi per eum eliciunt gaudium beatificum, quo gaudent de beatitudine ſua, quatenus ipſis bona eſt. Et quamuis in aliis Beatis ob dicta ibidem concluſ. 3. ille habitus non habeat ampliùs rationem ſpei, tamen in Chriſto videtur eam ante paſſionem adhuc habuiſſe, quia per eam adhuc verum actum ſpei elicuit, vt vt iam oſtendi. 145 *Suarez.*

Conclvsio IV. Animæ in Purgatorio eliciunt veros actus ſpei theologicæ circa ſuam beatitudinem. Ita D. Th. 2. 2. q. 18. a. 3. in fine corporis; & videtur communis. Et ratio eſt clara, quia cùm beatitudo iis adhuc ſit abſens, & acquirenda per paſſionem ignis Purgatorij, ac grauiſſimos cruciatus, reſpectu earum habet rationem boni abſentis & ardui, & conſequenter poteſt ab iis propriè ſperari. 146 *D. Thom.*

Quòd etiam habeant habitum ſpei, ſatis patet ex dictis: nam cùm hic habitus maneat in Beatis, nulla eſt ratio cur non ſit in exiſtentibus in Purgatorio.

DVBIVM XII.

Vtrùm ſpes maneat in peccatoribus, hæreticis aut damnatis?

Conclvsio I. Certum eſt habitum ſpei non amitti quouis peccato mortali, atque ita eum poſſe manere in peccatoribus ſine caritate. Probatur Primò, quia eſt communis Theologorum. Secundò, quia apertè colligitur ex Trid. ſeſſ. 6. c. 7. vbi docet fidem & ſpem non vnire nos perfectè Chriſto niſi acceſſerit caritas: vbi apertè ſupponit illos habitus poſſe eſſe ſine caritate. Et quòd loquatur de habitu ſpei, oſtendi diſp. 6. dub. 1. vbi etiam dub. 4. oſtẽdi habitum ſpei adultis ſæpe infundi ante caritatem, quod non fieret ſi ille ſine hac eſſe non poſſet. 147 *Trident.*

Conclvsio II. Habitus ſpei non remanet in hæreticis. Eſt etiam certa & communis. Probatur, quia, vt oſtendi diſp. 14. dub. 7. & expreſsè habetur in Trident. ſeſſ. 6. c. 8. fides eſt initium, fundamentum, ac radix noſtræ ſalutis, ſiue totius noſtri ſtatus ſupernaturalis. Quare ſicut ſublato fundamento totum ædificium neceſſariò corruit; ita ſublata fide (niſi aliud fundamentum, ſcilicet viſio beatifica, ei ſuccedat) totus noſter ſtatus ſupernaturalis, conſtans habitibus infuſis neceſſariò perit. 148 *Trident.*

Quamuis autem hæc dependentia ſpei & caritatis à fide, ſit earũ naturæ ac ſtatui noſtro ſupernaturali valdè cõueniens; tamen ex natura rei non eſt neceſſaria, & ſi Deus vellet caritas & ſpes poſſent ſine fide in hæreticis conſeruari: quia nulla poteſt adferri probabilis ratio, cur inter eas virtutes ſit ea naturalis dependentia; præſertim cùm, vt oſtendi dub. 7. ſi Deus cum habente ſolam cognitionem naturalem rerum fidei ſingulariter cõcurreret, hic poſſet actum ſpei & caritatis ſupernaturalem elicere. Quare, quòd ſpes pereat pereunte fide, ſolùm fit, quia Deus ei ſubtrahit ſuum concurſum. 149 *Spes & caritas pereũte fide pereunt præciſè quia Deus eas deſinit conſeruare.*

Conclvsio III. Omnes damnati carent habitu ſpei. Patet, quia, vt oſtendi diſp. 17. dub. 2. damnati carent omnino fide ſupernaturali: ergo etiam ſpe, quæ, vt iam oſtendi, illam ſupponit. Secundò, quia damnati ſciunt ſibi ſalutem eſſe omnino impoſſibilẽ atque ita nequeunt vllum actum ſpei theologicæ elicere, multò minùs poſſunt de ſua beatitudine gaudere prout faciunt Beati; quare habitus ſpei in iis eſſet omnino fruſtra, ideóque iis aufertur. Nec refert quòd poſſint deſiderare eſſe beati; quia cùm hoc 150

hoc deſiderium ſit omnino inefficax, & ſolùm quædam velleitas, non pertinet ad aliquam virtutem, vt ad id opus ſit aut conueniat in damnatis manere habitum ſpei, præſertim cùm tantum Dei donum ac animæ ornamentum eorum ſtatui ſit inconueniens.

DISPVTATIO XX.

De timore, deſperatione & præſumptione.

DVBIVM I.

Vtrùm omnis timor præſupponat neceſſariò in timente aliquem amorem?

1 Nota, ſicut amor, deſiderium & gaudium verſantur circa bonum, ipſum proſequendo, aut ei adhærendo, ac in eo adepto quieſcendo: ita deteſtationem, ſiue odium, timorem ac triſtitiam verſari circa aliquod malum, hoc auerſando ac fugiendo; nam timor eſt quædam fuga mali imminentis, & triſtitia eſt quædam animi luctà cum malo præſente.

Item ſicut deſiderium & gaudium ſupponunt in nobis quendam amorem complacentiæ, circa rem quam deſideramus abſentem, aut de qua gaudemus adepta; ita timor & triſtitia ſupponunt deteſtationem ſiue odium rei, quam timemus, aut de qua triſtamur: quæ enim nullo modo odimus, nec imminentia timemus, nec de præſentibus triſtamur.

Timor & triſtitia ſupponunt odium.

2 Quæſtio itaque eſt, vtrùm vt poſſimus aliquod malum deteſtari aut timere, neceſſarium ſit vt ſaltem priùs natura aliquod bonum, cui illud contrariatur, amauerimus?

Quidam id negant. Primò, quia ipſum malum per ſe, ſiue ſecundùm ſe eſt odibile ac deteſtabile: ergo potero illud odiſſe, & conſequenter, ſi apprehendam futurum, timere ſine vllo actu amoris: Conſequentia probatur, quia vt potentia exeat in actum ſufficit quòd obiectum ſit ei ſufficienter propoſitum, & ipſa ex ſua parte habeat ſufficientes vires vt eliciat actum: atqui voluntas ex parte ſua habet ſufficientes vires vt deteſtetur malum: item malum deteſtabile poteſt ei ſecundùm ſe immediatè tamquam tale ſufficienter proponi: ergo voluntas poteſt illud immediatè ſecundùm ſe odiſſe, ſine vllo actu amoris. Secundò, quia fieri poteſt, vt mihi res aliqua proponatur vt mala ſine vlla cogitatione boni contrarij: ergo tunc potero illam odiſſe, hoc nullo modo amando. Et huius ſententiæ videtur Gabriel in 4. d.14. quæſt.1. art.2. concluſ.5. & quidam alij docentes peccatorem per contritionem poſſe iuſtificari, ſine vllo expreſſo actu caritatis: quare neceſſariò ſupponunt contritionem poſſe haberi ſine actu caritatis, ſiue nos poſſe deteſtari peccatum quatenus diſplicet ac contrariatur bonitati diuinæ, hanc non amando.

Gabriel.

Conclvsio. Omnino videtur dicendum voluntatem nullo modo poſſe aliquod malum odiſſe aut timere, niſi priùs ſaltem natura amet bonum ei contrarium. Ita expreſsè D.Thom. 1.2.q.43.art.1. vbi docet, amorem eſſe cauſam timoris; & ad primum docet, timorem per ſe reſpicere malum contrarium bono amato, & ita per ſe naſci ex amore; & q.113.ar.8. in fine corporis docet, voluntatem neceſſariò priùs natura amare Deum, quàm deteſtetur peccatum propter Deum. quem ſequuntur eius interpretes in dictum locum, & videtur communior Theologorum ſententia.

Omne odiũ ſupponit amorem. D.Thom.

Probatur Primò, quia videtur apertè ſententia D. Auguſtini lib.83. quæſtionum qu. 33. initio, vbi ait: *Nulli dubium eſt non aliam eſſe metuendi cauſam, niſi ne id quod amamus, aut adeptum amittamus, aut non adipiſcamur ſperatum.* Quæ apertè eſſent falſa, ſi timor poſſet eſſe ſine vllo amore. Cùm ergo dicat illa nulli eſſe dubia, ſupponit hoc apertè eſſe falſum. Per id autem quod amamus aut ſperamus intelligit non ſolùm bonum poſitiuum realiter à nobis diſtinctum, ſed etiam ipſam integritatem, & bonam diſpoſitionem noſtræ naturæ, ad quam requiritur abſentia mali ipſi repugnantis.

Auguſt.

Probatur Secundò, quia ſicut ſe habet intellectus reſpectu veri & falſi, ita ſe habet voluntas reſpectu boni & mali: atqui omnis cognitio falſi neceſſariò præſupponit cognitionem alicuius veri; fieri enim nullo modo poteſt vt cognoſcam v. c. hanc eſſe falſam, Homo eſt brutum; niſi priùs aliquo modo cognoſcam quid ſit homo, & quid ſit brutum: ergo ſimiliter deteſtatio cuiuſuis mali neceſſariò præſupponit amorem alicuius boni, ipſi malo contrarij. 4

Omnis cognitio falſi ſupponit cognitionẽ veri.

Probatur Tertiò, experientia; nam experimur nos ſolùm odiſſe ac timere malum earum rerum quas amamus; & quo aliquas magis amamus, eo earum malum magis odimus ac timemus: & contrà eo hoc minùs timemus, quo illas minùs amamus, ſi modò cetera paria ſint, & quas nullo modo amamus, earum malum nullo modo timemus aut deteſtamur. Hinc intereritum v.c. muſcæ, nec præſentem deteſtamur, nec futurum timemus, cùm tamen ei ſit maximum malum. ſimiliter ob pœnas æternas dæmonum ideo præciſè non dolemus, quia eos non amamus: idémque eſt de rebus ceteris. Quorum omnium nulla alia poteſt reddi ratio, quàm quia omnis mali deteſtatio neceſſariò præſupponit amorem boni contrarij.

Quæ nullo modo amamus, eorum malum nec odimus nec timemus.

Dices, Sæpe multi deteſtantur perfidiam erga ſuos inimicos commiſſam, quorum tamen bonum non amant: ergo poſſumus deteſtari aliquod malum nullo modo amando bonum ei contrarium. Reſpondeo, negando conſequentiam, quia tales non deteſtãtur eam perfidiam quatenus eſt mala ſuis inimicis (nam aliàs alia eorum mala ſimiliter deteſtarentur) ſed quatenus eſt contraria virtuti fidelitatis, quã ipſi amant, quámque ſi nullo modo amarent, nec illam perfidiam deteſtarentur; ſed potiùs amarent, & quantum commodè poſſent procurarent. 5

Ad primum argumentum poſitum num.2. diſtinguo antecedens. Nam vel ita intelligitur quaſi malum ſecundùm ſe præciſè ſumptum ſine vllo reſpectu contrarietatis ad bonum amatum, poſſit alicui eſſe odibile: & hoc eſt falſum, nam aliàs interitus rei malæ, v.c. actus peccaminoſi, aut habitus vitioſi, eſſet ſecundùm ſe odibilis, etiam maximè deteſtanti vitia: quia talis interitus eſt malus illi actui ac habitui: illud autem eſt apertè falſum. Si autem intelligatur de malo prout includit eiuſmodi contrarietatem cum bono amato, ſic nego conſequentiam: ex eo enim potiùs contrarium ſequitur, ſcilicet quòd ſicut vt malum ſit abſolutè & in confuſo obiectum odibile, neceſſariò dicit reſpectum contrarietatis ad bonum amabile in genere, & vt huic particulari ſit odibile neceſſariò dicit talem reſpectum ad bonum huic amabile; ita vt ego hoc de facto oderim, debet dicere eiuſmodi reſpectum ad bonum à me de facto amatum; & conſequenter præſupponit in me amorem illius boni. 6

Ad probationem, Reſpondeo ſecundam partem minoris eſſe negandam, ſi velit ipſum malum ſecundùm ſe ſine vllo reſpectu contrarietatis ad bonum amatũ poſſe ſufficienter voluntati proponi, vt ipſum deteſtetur: nam quantumuis voluntati proponatur aliquod malum, numquam ei proponetur tamquam 7

obiectum hic & nunc ei odibile, niſi ipſi proponatur vt contrarium bono ab ea amato. Sicut medium quantumuis apprehendatur vtile ad aliquem finem, numquam ſufficienter proponitur voluntati vt hîc & nunc ipſi propter eum finem eligibile, niſi ipſa hunc finem priùs amet.

Ad ſecundum, nego antecedens, præſertim loquendo de malo prout poteſt eſſe obiectum odij: nã vt tale numquam poteſt concipi niſi quatenus concipitur contrarium alicui bono amabili: nec poteſt concipi vt mihi hîc & nunc odibile, niſi concipiatur contrarium bono à me amato. Ex quibus clarè confirmatur noſtra concluſio.

DVBIVM II.

Vtrùm timor rectè diuidatur in mundanum, ſeruilem, filialem, & initialem?

8 *Magiſter. D. Thom. Auguſt.* HAnc diuiſionem primus inueniſſe videtur Magiſter in 3. diſt. 34. quem ſecutus eſt D. Thom. 2.2.q.19.a.2.& deinde reliqui Theologi. Priores tres partes huius diuiſionis videntur ex D. Auguſtino ſumptæ, qui variis locis facit mentionem timoris ſeruilis & filialis: & præſertim tractatu 9. in epiſt. 1. S. Ioannis: vbi hos duos timores diſtinguit, quòd prior metuit propriè pœnam, & ideo vitat culpam, ſecundus verò propriè metuit ſeparari ab amicitia Dei, & ideò vitat culpam. *Diſtinctio timoris ſeruilis à filiali.* Deinde comparat eos timori duarum mulierum, quarum vna vitat adulterium præcisè quia timet à marito puniri; altera verò id vitat ex amore in maritum, quo impellitur vt turpitudinem ei contrariam fugiat, quæ propriè caſta dicitur. Et ex huius comparatione timor filialis à S. Auguſtino ibidem dicitur caſtus, quia anima per eum timet à ſponſo ſuo Chriſto per peccatum ſeparari.

9 *Quis timor dicatur mũdanus.* Mundanus autem, ſiue humanus timor dicitur, quo aliqui ita timent mala temporalia, confuſionem, & ſimilia, vt, quo ea vitent, eligant peccare contra Deum: atque hic timor conuertit à Deo ad peccatum; cùm contrà timor Dei conuertat nos à peccato ad Deum. Vtrumque hunc timorem nobis deſcribit Chriſtus Lucæ 12. *Luca 12.* & priorem iubet nos vitare, ac ſecundum amplecti; dum ait: *Ne terreamini ab his qui occidunt corpus*, &c. & infrà: *Timete eum qui poſtquam occiderit corpus habet poteſtatem mittendi in gehennam.*

10 *Magiſter.* Timoris initialis apud Patres non eſt expreſſa mentio, cum tamen ponendi occaſionem ſumpſit Magiſter, ex eo quòd Pſalm. 110. v. 10. & Prouerb. 1. v. 7. & alibi timor dicatur initium ſiue principium ſapientiæ. Quæ loca Magiſter ſuprà §. *Sciendum tamen*; vult poſſe intelligi tam de timore ſeruili, quatenus hic inducit ſapientiam ſiue caritatem, ſed cum ea non manet, atque ita eſt extrinſecum principium ſapientiæ: quàm etiam de timore filiali imperfecto, quem ait eſſe ſapientiam ſiue caritatem inchoatam; quique communiter dici ſolet timor initialis.

11 *Qua ratione timor in Scriptura dicatur initium ſapientiæ.* Quamuis autem hæc non malè dicantur, difficulter tamen aptantur dictis Scripturæ locis, quæ per initium ſiue principium ſapientiæ, non intelligunt ſapientiam inchoatam, ſed ipſum culmen ac ſummitatem ſapientiæ. Patet ex Eccleſiaſtici 1. *Eccleſ. 1.* vbi v. 16. dicitur, *Initium ſapientiæ timor Domini.* & deinde v. 20. *Plenitudo ſapientiæ eſt timere Deum.* vbi diuerſis verbis idem explicatur. Quidam vt hæc concilient, volunt in vno loco agi de timore ſeruili, aut ſaltem initiali; in alio de filiali; ſed hoc non habet fundamentum in Scriptura, quæ generatim timorem Domini vbique ſummis laudibus prædicat, & in eo ſummam ſapientiam conſtituit. vnde ibidem v. 22. timor Domini dicitur *corona ſapientiæ.* Et Scriptura videtur loqui maximè de timore pœnarum: nam agit de timore, quem Deus vbique in Scripturis Iudæis incutiebat, & quo eos ad ſeruanda mandata compellebat, qui erat timor pœnarum; vt patet Exodi 20. v. 20. *Exod. 20.* & ex toto cantico Moyſis, Deut. 32. *Deut. 32.* multiſque aliis locis veteris teſtamenti. & ex Apoſtolo ad Roman. 8. v. 15. *Rom. 8.* vbi docet Deum veteres rexiſſe ſpiritu timoris.

Nota igitur, pro initio ſiue principio, in Pſal. 110. & Prouerb. 1. Hebraicè haberi רֵאשִׁית, quod venit à ראש, quod caput, ducem & principem ſignificat, & conſequenter רֵאשִׁית ſignificat non ſolùm initium, ſed etiam id quod primum & principium eſt in quaque re: & in hac ſignificatione timor Domini dicitur initium ſiue principium ſapientiæ, comparatione facta ad omnem induſtriam & ſapientiam humanam, quæ ſine timore Dei vana & inutilis eſt: atque ita qui nouit timere Deum, & eius obſeruare mandata, ſapientior eſt omnibus aliis qui hæc ignorant. Patent hæc ex Prouerb. c. 31. *Prouerb. 31.* vbi cùm Sapiens fusè laudaſſet prudentiam mulieris fortis, tandem ſubdit: *Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo, mulier timens Dominum ipſa laudabitur.*

D. Thomas verò 2.2.q.19.a.2. in corpore, illius diſtinctionis rationem dat, 12 quia obiectum timoris eſt malum, propter quod homo aliquãdo recedit à Deo, & ſic eſt timor mundanus: quandoque verò, quia timet ſe ob peccata à Deo puniendum, ab his ad Deum conuertitur, & eſt timor ſeruilis: aliàs verò timet ipſam culpam quatenus Deo diſplicet, & eſt timor filialis: quandoque contingit vt quis habens adhuc caritatem imperfectam ſimul timeat & culpam & pœnam, & tum eſt timor initialis.

Notat autem D. Thomas ſuprà ad 2. hîc non omnem timorem diuidi, 13 *D. Thom.* ſed eum ſolùm qui inducit ad bonum, aut malum morale: non autem illum, qui ſine horum reſpectu ſolùm vitat malum naturale. Sed etiam poſita hac limitatione hæc diuiſio non videtur ſufficiens. Quia timor, quo quis timet peccatum præcisè quia turpe eſt ac hominem dedecet, abducit à malo morali, & conſequenter inducit ad bonum virtutis, & tamen ſub nullo horum membrorum continetur.

Lorca 2.2. ſect. 2. diſp. 10. n. 19. ait hunc timorem *Lorca.* pertinere ad ſeruilem; quia qui odit aut timet peccatum propter intrinſecam ſuam turpitudinem timet illud tamquam malum proprium, ideóque ex amore concupiſcentiæ, ex quo proficiſcitur timor ſeruilis.

Sed contrà hæc facit Primò, quòd odiſſe pecca- 14 tum præcisè propter ſuam turpitudinem non eſt ſeruile, ſed omnino liberale: hoc enim maximè decet liberum hominem. Secundò, quia ita odiſſe peccatum propriè prouenit ex amore virtutis ac honeſtatis cui illud repugnat, v.c. ita odiſſe iniuſtitiam prouenit ex amore iuſtitiæ. *Amor virtutis non eſt amor concupiſcentiæ.* Qualis amor non eſt neceſſariò amor concupiſcentiæ: nam per hunc nihil amamus niſi quatenus nobis bonum eſt, vt oſtendi dub. 1. Amor autem virtutis inclinat nos vt eam amemus tam in aliis quàm in nobis, & ſine reſpectu ad proprium commodum.

Reſpondeo ergo eiuſmodi peccati timorem, per ſe, ſiue ex præciſa ſua ratione ad nullum ex dictis membris pertinere: per accidens tamen ratione ſubiecti in quo eſt, poſſe reduci ad timorem ſeruilem ſi ſit in peccatore, quia tunc non eſt timor filij, ſed meri ſerui; vel ad filialem ſi ſit in iuſto; ſicut timor initialis dicitur quodammodo miſtus ex vtroque ratione ſubiecti in quo eſt.

Diſputatur hîc præterea qualis ſit hæc diuiſio. 15 *Bañez.* Bañez enim 2.2.q.19.a.2. in commentario docet eſſe analogi in analogata. Quia malum culpæ, quod

eſt malum

eſt malum ſimpliciter; & malum pœnæ, quod eſt ſolùm malum ſecundùm quid; ſunt ſolùm analogicè mala: ergo timor ſeruilis, qui reſpicit malum pœnæ, & timor filialis, qui reſpicit malum culpæ, dicuntur analogicè timor.

16 Sed in hoc argumento nec antecedens eſt verum, nec conſequentia bona: malum enim pœnæ præſertim æternæ, & ipſa priuatio viſionis beatificæ ſunt abſolutè, & ſimpliciter mala reſpectu ipſius patientis: nec enim pœna æterna tam damni, quàm ſenſus eſt vlla ratione bona ipſis damnatis.

Pœna æterna eſt propriè, & abſolutè mala patienti.

Nec refert, quòd dicta pœna poſſit habere bonum finem, ſcilicet punitionem peccati, & in hunc à Deo aſſumatur, & impijs infligatur; tum quia, vt aliquid ſit ſimpliciter malum, non eſt opus vt ſit malum ſecundùm omnem ſui partem, ac conſiderationem, ita vt nullo modo poſſit habere aliquam rationem boni; ſed ſufficit, quòd eum, cui dicitur eſſe malum, ſimpliciter, & abſolutè malè afficiat, nec vllam habeat rationem, ob quam ab hoc poſſit eligi; qualis eſt pœna æterna reſpectu eorum, qui eam timent: quare cùm hi eam timeant, præciſè quatenùs ſibi mala eſt, eam timent, quatenùs abſolutè, & ſimpliciter mala eſt.

Quid debeat dici alicui eſſe abſolutè malum.

17 Item, quamuis antecedens eſſet verum, conſequentia tamen eſſet nulla; quia ex eo, quòd duorum actuum obiecta ſint analoga, aut æquiuoca, nullo modo ſequitur, ipſos etiam actus eſſe tales: nam cùm quis videt hominem viuum, & pictum, aut vtrumque amat, aut vtroque delectatur, obiecta iſtorum actuum ſunt æquiuocè homo; & tamen vtraque viſio eſt vniuocè viſio, & vterque amor vniuocè eſt amor, & vtraque delectatio eſt vniuocè delectatio. Et ſimiliter, quamuis malum culpæ, & malum pœnæ dicerentur analogicè mala; tamen timor, quo vtraque timentur, poſſet eſſe vniuocè timor.

Actus vniuoci poſſunt verſari circa obiecta æquiuoca.

18 Dices, Etſi viſio abſolutè ſumpta dicatur vniuocè de viſione hominis viui, & viſione hominis picti; tamen viſio hominis dicitur æquiuocè de vtraque. Reſpondeo, hoc ideò fieri, quia viſio hominis non ſignificat ſolos actus verſantes circa vtrumque obiectum, ſed ſimul etiam ipſa obiecta viſa, quæ æquiuocè dicuntur homo; cum quo optimè conſiſtit, quòd vterque actus vniuocè participet rationem viſionis: quod nos ſolùm contendimus, & inde inferimus, etſi malum culpæ, & pœnæ eſſent analogicè malum, tamen vtriuſque timorem fore vniuocè timorem.

Quare credo hoc diuiſum vniuocè conuenire ſuis membris diuidentibus. Vtrùm autem reſpectu timoris filialis, ſeruilis, & mundani habeat veram rationem immediati generis diſputari poſſet; ſed difficulter hoc paucis ſufficienter fieri poſſet, nec puto eſſe operæpretium his diu immorari, cùm ad explicationem præſentis materiæ non ſint neceſſaria. Hoc ſolùm hîc addo, timorem filialem, & initialem nullo modo poſſe conſtituere duas ſpecies timoris, cùm non diſtinguantur eſſentialiter.

DVBIVM III.

Vtrùm culpa poſſit eſſe obiectum immediatum timoris?

19 Durandus. DVrandus in 3. diſt. 34. quæſt. 4. docet, culpam ſecundùm ſe non poſſe eſſe immediatum obiectum timoris, ſed ſolùm ratione pœnæ adiunctæ. Quia timor pœnæ auertit nos à culpa, & imperat huius fugam: ergo fuga culpæ non eſt actus elicitus timoris, ſed ab eo imperatus. Sed hoc argumentum vt ſummum probat culpam non eſſe immediatum, ac primum obiectum timoris ſeruilis, quo præciſè ipſam pœnam primò immediatè timemus, & ipſam culpam ſolùm ratione pœnæ ſibi annexæ.

Huic ſententiæ videtur etiam fauere D. Thomas 1. 2. quæſt. 42. art. 3. vbi ex alio fundamento videtur inferre, culpam ſecundùm ſe non poſſe eſſe obiectum timoris: quia timor reſpicit malum arduum, & quod difficulter poteſt vitari; culpa autem, cùm ſit voluntaria, & conſequenter cùm in noſtra poteſtate ſit eam aut committere, aut vitare, non poteſt eſſe tale malum. Sed in 2. 2. quæſt. 19. art. 2. videtur apertè admittere, culpam eſſe obiectum timoris filialis; quia tamen ibidem ſe remittit ad dicta priore loco, apparet eius ſententia nonnihil difficilis. D. Thomas.

Nota, nos præter ipſam pœnam, quam peccatum meretur, in hoc poſſe tria conſiderare. Primò, quòd ſit actus aliquis delectabilis, aut vtilis ad aliquem finem, qua ratione à peccante appetitur, & voluntariè elicitur; & ſic eſt ei directè, & per ſe voluntarium. Secundò, quatenùs habet coniunctam malitiam moralem, & offenſam Dei, & vt ſic ſaltem communiter non eſt directè, & per ſe voluntarium, ſed potiùs inuoluntarium; (nam peccans vellet hæc abeſſe, & ſe poſſe actum illum exercere licitè, & ſine offenſa Dei) ſed ſolùm eſt voluntarium indirectè, & interpretatiuè, quatenùs ſcilicet admittens voluntariè eum actum, cui ſcit dicta eſſe neceſſariò connexa, cenſetur etiam illa velle. Tertiò, quòd ob noſtram fragilitatem, & ingruentes tentationes difficulter poſſit vitari: & hac ratione eſt communiter omnino inuoluntarium. 20

Tria in peccato conſiderari poſſunt.

CONCLVSIO. Peccatum ſecundùm primam rationem præciſè ſumptum nequit eſſe obiectum timoris, quia vt ſic non habet rationem inuoluntarij, aut mali ardui. Si autem conſideretur ſecundùm ſecundam, & tertiam rationem, poteſt abſolutè, & ſimpliciter eſſe obiectum timoris. Quia vt ſic eſt malum, & quidem grauiſſimum, atque etiam arduum, quia vitatu difficile, vt per ſe, & experientia patet. Nec hoc caſu timentur ſolæ tentationes inducentes ad peccandum, ſed præcipuè ipſum peccatum, quatenùs propter illas redditur difficulter vitabile. Nam cùm non timeamus ipſas tentationes, niſi propter ipſum peccatum, (niſi enim timeremus per ipſas induci in peccatum, eas non timeremus) ſequitur, nos multo magis timere ipſum peccatum. 21

Qua ratione peccatum ſit obiectum timoris.

Nec refert, quòd illa malitia, & offenſa Dei ſint peccanti indirectè voluntaria, quia etiam ipſa pœna illi eſt ſimili modo voluntaria: nam non committendo ipſum actum malum eodem modo vtraque poteſt vitare. Et hac ratione poteſt D. Thomas explicari, vt ſcilicet ſolùm velit peccatum ſecundùm primam rationem ex dictis non poſſe eſſe obiectum timoris: nam contra hîc dicta argumentum ipſius nihil probat.

DVBIVM IV.

Quod ſit obiectum, aut quis habitus timoris filialis?

DVrandus in 3. diſt. 34. quæſt. 4. putat timorem filialem in hoc præciſè differre à ſeruili, quòd hic pro obiecto habeat pœnam ſenſus, ille pœnam damni. Sed in eo apertè fallitur, quia ſic vterque timor eſſet ſeruilis: nam ſeruorum propriè eſt timere præciſè pœnam, ideóque peccatum fugere; vtraque autem pœna, eſt verè pœna. Confirmatur, quia timor pœnæ damni poteſt eſſe in peccatore, & conſiſtere cum perſeuerantia peccati: nam talis timor ſolùm generat attritionem, quæ ſine Sacramento non delet peccatum mortale. Timor autem 22 Durandus.

filialis nequit eſſe niſi in eo, qui aut eſt iam filius, aut per eum fit filius, tamquam per vltimam diſpoſitionem ad gratiam, quia habet neceſſariò coniunctam contritionem, aut actum caritatis, vt infrà oſtendam.

23 CONCLVSIO I. Obiectum materiale timoris filialis eſt ipſa culpa. Patet ex dictis dubio 3. vbi oſtendi, hanc ſecundùm ſe poſſe eſſe immediatum obiectum timoris. Obiectum verò formale eſt hanc ipſam contrariari bonitati, ac amicitiæ Dei, Deóque diſplicere. Ideò enim iuſtus propriè odit, ac timet peccatum; quia hoc Deo diſplicet, eiúſque bonitati, ac amicitiæ contrariatur. Hæc eſt ſententia D. Thomæ ſuprà, & communis Theologorum. Ratio eſt, quia proprium eſt filij timere diſplicere patri, non tam ob pœnam, aut aliquod proprium incommodum, quod ſibi inde metuit, quàm ex naturali amore erga patrem, quo impellitur, vt timeat, ac vitet omnia ea, quæ patris voluntati contrariantur, eive diſplicent.

D. Thomas.

24 CONCLVSIO II. Hic timor in iuſtis elicitur ab habitu caritatis. Ita Turrianus 2. 2. diſput. 63. & vt conſequenter loquantur, tenere debent Auctores mox citandi. Probatur Primò, quia, vt docent D. Thomas 1. 2. quæſt. 13. art. 5. ad 1. & cum Durando, Alexandro, & Caietano Suarez in 3. part. tomo 4. diſput. 2. ſect. 2. num. 1. eiuſdem virtutis, ſiue habitus eſt inclinare voluntatem ad obiectum bonum proſequendum, & ad vitandum malum ipſi contrarium: vt enim patet experientia, hoc ipſo, quo rem alienam amo, inclinor ad deteſtandum, & repellendum quidquid ei contrariatur. Secundò, quia eadem virtus, ſiue habitus nos inclinat ad intentionem finis, & ad electionem medij, & vterque actus ab eodem habitu producitur: atqui fuga mali contrarij eſt medium neceſſarium ad obtinendum, vel conſeruandum bonum amatum; qua ratione fuga peccati eſt medium neceſſarium ad conſeruandam amicitiam Dei: ergo eadem virtus, ſcilicet caritas Dei, me inclinat ad amandum Deum, eiúſque amicitiam conſeruandam, & ad timendum, ac fugiendum peccatum, quatenùs ei contrariatur. Habent autem hæc maximè locum in habitibus infuſis, qui non generantur ex noſtris actibus, nec ſunt horum veſtigia, ſed habent ſe per modum potentiæ, quæ ſecundùm ſe eadem ad plures actus ſpecie diſtinctos extenditur.

Turrianus. *D. Thomas.* *Suarez.*

Idem habitus nos inclinat ad amandum bonum, & fugiendum malum cõtrarium.

25 Hinc ſequitur Primò, timorem filialem neceſſariò præſupponere verum actum caritatis in Deum; quia, vt oſtendi dubio 1. omnis fuga mali neceſſariò præſupponit amorem boni contrarij.

Timor filialis præſupponit actũ caritatis.

Secundò, nos hoc timore timere Deum, non tamquam obiectum, quod fugiamus, (ſic enim propriè timemus ipſam culpam, ac ipſum diſplicere Deo, ſiue diſplicentiam Dei) ſed tamquam id, cui timemus diſplicere.

Tertiò, aucta in nobis caritate, hunc etiam timorem in nobis augeri; quia quo magis Deum amamus, eo magis odimus, & refugimus ipſius offenſam, vt dicit D. Thomas 2. 2. quæſt. 19. art. 10. Quia tamen tunc faciliùs vitamus ipſa peccata, horum fuga redditur nobis minùs ardua, & ex hac parte minuitur aliquo modo timor, quatenùs reſpicit malum, qua imminens, & quatenùs vt ſic connotat quamdam anxietatem mentis illud refugientis, quæ aucta caritate, & facilitate vitandi peccata, minuitur, vt fuſiùs exponam infrà num. 28.

Timor filialis aucta caritate augetur, & ſecũdùm quid minuitur. *D. Thomas.*

DVBIVM V.

An timor ſeruilis ſit bonus?

26 LVtherus varijs locis, vt ex eius ſcriptis oſtendit Bellarminus lib. 2. de Pœnitentia, cap. 17. docuit, timorem ſeruilem eſſe malum. Primò, quia facit hominem ita vitare peccatum, vt tamen retineat voluntatem peccandi conditionatam, ſi nimirum poſſet id impunè facere; atqui hoc eſt hypocriticum, & malum: ergo, &c. Secundò, quia deteſtans culpam propter pœnam, plus hanc deteſtatur, quàm culpam; atqui hoc eſt malum: ergo timor ille eſt malus. Tertiò, quia ille timor ordinat maius bonum ad obtinendum minus, ſcilicet fugam culpæ ad euitandam pœnam; atqui hoc eſt inordinatum: ergo ille timor eſt malus. Quartò, quia nemo poteſt aliquid odiſſe, cuius contrarium priùs non amauerit, & conſequenter nemo poteſt verè odiſſe culpam, niſi priùs amet virtutem oppoſitam: atqui qui timet culpam propter pœnam, non amat virtutem oppoſitam culpæ: ergo hanc verè non timet, & conſequenter ille timor nequit eſſe bonus. Quintò, quia fugere pœnam reſpicit naturæ commodum, & proficiſcitur ex amore proprio; atqui hoc non habet rationem virtutis: ergo nec ille timor.

Bellarmin. Error Lutheri.

Nota Primò, ſicut timor filialis ita dicitur, quia proprium eſt filiorum moueri ad fugiendam offenſam patris, ex huius amore, ac reuerentia; ita amorem ſeruilem ita dici, quia ſeruorum proprium eſt fugere culpam ex ſolo metu pœnæ, ita vt ad hoc nullo modo moueantur ex amore ſui domini: nam ſi ad illud moueantur ex amore ſui domini, iam hoc non agunt vt ſerui. 27

Cur aliquis timor dicatur filialis, & alius ſeruilis.

Ex quo ſequitur, timorem ſeruilem, ſi ſtrictè, & propriè ſumatur, duo includere: vnum ſibi intrinſecum, ſcilicet refugere culpam propter malum pœnæ ei connexum; alterum ſibi extrinſecum, quòd ſcilicet eius ſubiectum ſolùm timeat culpam propter pœnam; ita vt nec actu, nec habitu eam timeat propter amorem, ac reuerentiam erga perſonam, quæ culpa offenditur. Et in hoc propriè conſiſtit eius ſeruilitas: nam, vt patet ex dictis, proprium eſt ſeruorum hac ratione timere culpam. Aliàs enim ita timere culpam propter pœnam, vt ſimul eam timeas propter amorem, & reuerentiam erga perſonam per culpam offendendam, etiam filijs conuenit. Hîc autem quæritur, vtrùm timor ſeruilis conſideratus præciſè ſecundùm ſua intrinſeca ſit bonus, ac laudabilis: nam ſatis conſtat, ipſam ſeruilitatem, ſiue abſentiam timoris filialis eſſe malam: eſt enim priuatio actus, aut habitus boni, quæ non poteſt non eſſe mala.

Timor ſeruilis duo includit.

Seruilitas ei extrinſeca.

In quo conſiſtat eius ſeruilitas.

Nota Secundò, me dupliciter poſſe deteſtari, ſiue timere culpam propter pœnam. Primò, vt ſimul habeam aliquem affectum erga illam, ita vt vellem eam committere, ſi non timerem pœnam, aut ſi id impunè poſſem facere. Secundò, ita vt timor pœnæ ſit quidem cauſa etiam, ſine qua non, cur timeam, ac deteſter culpam, ita tamen vt cauſet in me abſolutam deteſtationem, ac timorem culpæ, ita vt eam nullo modo amem, ſed penitùs, & omninò deteſter. Fieri enim poſſe, vt aliquid ſit mihi cauſa, ſine qua non, cur oderim aliud, & tamen ſimul hoc abſolutè omnino ſecundùm ſe deteſter: Patet in odio inimici: videmus enim multos ex aliquo facto hominis ſibi priùs amiciſſimi tale in eum odium concipere, vt nulla ratione erga eum ampliùs benè afficiantur, ſed omnibus modis eius deſtructionem quærant. Et ſimili modo fieri poteſt, vt is, qui aliqua vitia priùs multùm amabat, ex conſideratione pœnæ, quam merentur, concipiat abſolutum eorum odium. 28

Deteſtamur culpã propter pœnam, quandoque abſolutè, quandoque ſecũdùm quid.

Nota Tertiò, malum pœnæ, quo moueor ad timendum culpam poſſe eſſe duplex: poſſum enim timere illud mihi inferendum à Deo, ſiue illud malum ſit pœna damni, ſiue pœna ſenſus, ſiue etiam quodcumque aliud malum; vel etiam ab homine, ſi ſit malum temporale, quod ab homine 29

Poſſum ob culpam timere puniri vel à Deo, vel ab homine.

inferri

inferri poteſt. Agimus autem hîc præcipuè de timore pœnæ inferendæ à Deo.

30 CONCLVSIO I. Timor pœnæ à Deo inferendæ mouens me ad abſolutam deteſtationem culpæ; ſiue timor, quo abſolutè timeo, ac refugio culpam propter pœnam, quà à Deo punienda eſt, ſi committatur, eſt abſolutè bonus, ac honeſtus. Eſt communis Catholicorum, & videtur definita in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. vbi docet, attritionem, qua deteſtamur peccata propter metum pœnæ æternæ, eſſe donum Dei, & fieri ex impulſu Spiritus ſancti. Quod etiam apertè colligitur ex Apoſtolo ad Romanos 8. vbi fidelibus ait: *Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum.* vbi diſtinguit timorem proprium Iudæorum, quo ipſi in lege veteri timebant Deum, ſcilicet timore pœnæ, & tamquam ſerui; à timore, quo nos in lege gratiæ debemus timere, & revereri Deum, ſcilicet ex amore tamquam filij. Et apertè inſinuat, Iudæos olim à Deo accepiſſe ſpiritum timoris ſeruilis, ſiue affectum illius timoris ijs à Deo fuiſſe infuſum.

Tridentin. *Roman. 8.* Iudæi à Deo acceperunt ſpiritum timoris ſeruilis, nos autem filialis.

31 Probatur Secundò, quia Scriptura multis locis nos ad hunc timorem concipiendum excitat, eúmque præcipit, ac oſtendit fuiſſe in viris laudatis; atqui hoc non faceret, niſi ille eſſet honeſtus: ergo id dicendum eſt. Maior patet, quia Lucæ 12. verſ. 5. cùm Chriſtus dixiſſet non eſſe timendos homines, qui ſolùm corpus poſſunt occidere, ſubdit: *Oſtendam autem vobis quem timeatis; timete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam.* Vbi apertè docet, Deum ideò eſſe timendum, ne nos mittat in gehennam, ſiue nos debere moueri metu gehennæ ad non negandam fidem. Hinc etiam Matth. 10. verſ. 33. dicit ſe negaturum coram Patre ſuo eum, à quo negatus fuerit coram hominibus, vt eiuſmodi metu nos deterreat, ne ipſum negemus. Hinc etiam Prouerb. 1. v. 6. & c. 9. v. 10. & c. 14. v. 17. timor Domini dicitur initium ſapientiæ, & fons vitæ; & tam ibi, quàm in libro Sapientiæ, ac Eccleſiaſtico ſæpiſſimè laudatur, & grauiter arguuntur, qui eo carent, & dicuntur non poſſe euadere peccata. Quibus tamen locis, vt oſtendi num. 11. agitur præcipuè de timore pœnæ à Deo infligendæ. Vnde etiam Dauid Pſalm. 118. v. 120. ait Deo: *Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui.* Et Iob c. 9. v. 28. *Verebar,* inquit, *omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti.*

Luc. 12. *Matth. 10.* *Prouerb. 1. & 9. & 14.* *Pſalm. 118.* *Iob 9.*

32 Probatur Tertiò ratione, quia talis timor tendit in obiectum modo omni ex parte honeſtum: ergo eſt honeſtus. Antecedens probatur, quia tendit in peccatum, hoc refugiendo (quod ſine dubio non poteſt nonniſi honeſtum eſſe) idque propter pœnam à Deo peccantibus inferendam; quod etiam eſſe honeſtum patet, quia ita timens mouetur ratione formali, quæ ex ſe omnino nata eſt ad ſola honeſta nos incitare: nam cùm conſtet Deum non poſſe infligere pœnam, niſi propter peccata, eiuſmodi pœnæ timor nequit nos incitare niſi ad fugienda peccata, & ad ſectandas virtutes, & conſequenter nonniſi ad actum honeſtum. Sicut autem id, quod ex ſe natum eſt incitare ſolùm ad malum, eſt per ſe malum; ita quod ex ſe natum eſt excitare ad ſolum bonum, ac honeſtum, ex ſe bonum eſt.

Timor Dei non poteſt nos incitare niſi ad honeſtum, ideóque honeſtus eſt.

33 Vbi Nota, etſi hanc pœnam eſſe inferendam à Deo, non ſit propriè ratio formalis, cur timeatur, (nam eodem modo, ſiue æqualiter à nobis timeretur, ſi à quocumque alio æqualis pœna nobis immineret) eſſe tamen aliquam conditionem ipſius obiecti, quâ fit, vt ſit natum nos ad ſola honeſta incitare: quia per ſe conſtat ſolas actiones honeſtas, ac omiſſionem peccatorum poſſe eſſe media vtilia eam pœnam euitandi.

Ex quibus patet Primò, metum pœnæ à Deo inferendæ, quamdiu eſt coniunctus cum ſpe eam euadendi, non poſſe nos excitare ad vllum actum, qui non ſit honeſtus, ſaltem in apprehenſione metuentis, ſiue quem hic non apprehendit ſibi hîc, & nunc eſſe honeſtum; quia nulli alij actus poſſunt eſſe vtiles ad eiuſmodi pœnam vitandam. Illi tamen, qui omnino deſperant eam pœnam euadere, poſſunt per eam excitari ad odium Dei, vt patet in damnatis. 34

Patet Secundò, eiuſmodi metum per ſe non poſſe eſſe nimium, quia quo eſt maior, eo nos magis excitat ad mala vitanda, & honeſta amplexanda, quæ patet eſſe bona. Per accidens tamen ratione quorumdam effectuum, qui ex eo quandoque ob diſpoſitionem, ac defectum metuentis gignuntur, poteſt eſſe nimius; vt ſæpe accidit in quibuſdam timidis, ac ſcrupuloſis, qui ex eiuſmodi timore vrgentur continua quadam anxietate, ac ſcrupulis, quibus in ſuis operibus, ac progreſſu virtutum multùm impediuntur. 35

Timor Dei etiam ſeruilis nequit eſſe nimius, niſi per accidens.

Dices, Fieri poteſt, vt quis ex ignorantia putet Deum velle ipſum committere aliquod peccatum. Item fieri poteſt, vt quis nimiùm timens pœnas inferni, habeat voluntatem conditionalem potiùs peccandi, quàm illas patiendi; poſito quòd illud eſſet neceſſarium, vt eas vitaret: ergo eiuſmodi timor poteſt aliquem excitare ad peccandum. Reſpondeo, negando conſequentiam; quia in priore caſu talis aut concipiet eiuſmodi actum, quantumuis aliàs malum ratione illius voluntatis, ſiue præcepti Dei, ſibi hîc, & nunc eſſe licitum; aut ipſum præcipientem non eſſe verè Deum, ſed vnum ex malis genijs, quos Gentiles aliquando abuſiuè vocant Deos: qua ratione referebant inter Deos quidquid habebat aliquid, quod ipſis apparebat homine excellentius. In ſecundo verò caſu talis tunc non conſiderat eas pœnas vt inferendas à vero Deo (qua ratione, vt iam oſtendi, nequit peccatum formaliter ſumptum, ſiue qua tale eſt, conſiderari vt medium ad eas vitandas vtile) ſed concipit eas ſecundùm ſe præciſè ſpectatas, abſtrahendo à quo ſunt inferendæ; vt ſic autem conſideratæ poſſunt mouere ad peccandum: ſed hoc non facit contra concluſionem. 36

CONCLVSIO II. Eiuſmodi timor eſt actus veræ virtutis. Ita Suarez in 3. part. tomo 4. diſput. 5. ſect. 2. num. 10. Sequitur ex dictis, quia actus, qui liberè fertur in obiectum arduum, ac honeſtum, qua tale, eſt actus veræ virtutis; atqui ille timor eſt talis, vt patet ex dictis: ergo eſt honeſtus. 37 *Suarez.*

Contrarium ſentit Bañez 2. 2. quæſt. 19. art. 6. Quia hic timor minuitur creſcente caritate; atqui hoc nequit conuenire veræ virtuti: ergo ille non eſt vera virtus. Probari poteſt Secundò, quia ille timor dicit imperfectionem quamdam, ideóque nec eſt in Beatis, nec fuit in Chriſto: ergo non eſt vera virtus. Tertiò, quia naturale, & conſequenter facile eſt homini timere pœnas: ergo timoris obiectum non eſt arduum, nec ipſe vera virtus. Quartò, quia poteſt quis metu pœnæ impelli tam ad malum, quàm ad bonum. *Bañez.*

Pro horum ſolutione, Nota, ſicut in actu ſpei tria reperiuntur. Primò, quòd ſit quidam amor boni ſperati. Secundò, quòd ſit quædam efficax eiuſdem proſecutio. Tertiò, quòd ex apprehenſione boni futuri gignat in anima quoddam gaudium, iuxta illud ad Romanos 12. verſ. 12. *Spe gaudentes:* quod gaudium eo magis creſcit, quo bonum ſperatum apprehenditur certiùs futurum: ita etiam in timore tria ſimiliter reperiri. Primò, auerſionem, ſiue odium mali futuri. Secundò, efficacem eiuſdem fugam tamquam mali ardui, ac vitatu difficilis. Tertiò, quòd gignat in animo quamdam anxietatem, quæ augetur, 38

In ſpe, ac timore tria ſunt diſtinguenda. *Roman. 12.*

augetur, aut minuitur, prout malum futurum magis, aut minùs apprehenditur imminere. Sicut autem virtus ſpei præcipuè conſiſtit in ſecundo, ita timor peccati ſecundum ſuam ſubſtantiam, & prout habet rationem virtutis, præcipuè conſiſtit in ſecundo: inde enim habet præcipuè ſuam honeſtatem, quòd ſit efficax peccati fuga. Ex communi tamen vſu loquendi (quo timorem ferè in vitijs, aut ſaltem in defectibus ſolemus numerare) ille actus præcipuè dicitur timor à tertia illa conditione; ideóque prout hæc conditio in eo augetur, aut minuitur, communiter dicitur ipſe timor augeri, vel minui.

Timor qua virtus ſecundùm ſua intrinſeca præcipuè conſiſtit in efficaci fuga peccati.

39 Ad primum igitur, Reſpondeo dictum actum creſcente caritate non minui ſecundùm ſuam ſubſtantiam, & quatenùs habet rationem virtutis; ſed potiùs augeri: quia cùm ſimul cum caritate augeatur ſpes, & amor beatitudinis, augetur etiam efficax fuga peccati, non ſolùm quatenùs hoc aduerſatur amicitiæ Dei, ſed etiam quatenùs aduerſatur ipſi beatitudini ſperatæ. Solùm itaque minuitur, quatenùs connotat, ac gignit in anima dictam anxietatem; quod nullo modo obſtat, quominùs ſecundùm ſe ſit vera virtus.

Timor creſcente caritate creſcit ſecundùm intrinſeca, & ſecundùm effectum minuitur.

Ad ſecundum, nego conſequentiam; quia etiam ſpes dicit aliquam imperfectionem ſui ſubiecti, ſcilicet hoc carere re ſperata: & fides intrinſecè dicit obſcuritatem, & nihilominùs eſt vera virtus.

Ad tertium, Reſpondeo antecedens ſolùm eſſe verum de timore aliquo inefficaci, qui verè non eſt virtus; ſecùs tamen eſſe de timore pœnarum inferni efficaciter ad omnia peccata, præſertim mortalia, vitanda nos impellente: quod eſſe difficile ſatis probat ipſa experientia.

Ad quartum, Reſpondeo hoc non eſſe verum de metu pœnæ, quæ concipitur à Deo infligenda, vt patet ex dictis.

40 CONCLVSIO III. Metus pœnæ excitans ad fugam peccati, habens ſimul coniunctam voluntatem peccandi, ſi poſſet impunè fieri, non eſt quidem actus veræ virtutis, cùm non contineat abſolutum peccati odium, nec ſufficienter ſit efficax, & fortis, prout requiritur ad actus virtutis; eſt tamen ſecundùm ſua intrinſeca non malus, ſed potiùs aliquo modo bonus, quia aliquo modo auertit à peccato, licèt non omnino efficaciter; nec ſecundùm ſe dicit vllum affectum malum, aut reſpectum ad malam circumſtantiam, ſed præcisè fugam peccati ob timorem pœnæ. Et confirmatur, quia melius eſt eiuſmodi timorem ſecundùm ſe præcisè conſideratum habere, quàm eo omnino carere; quia ſic homo ſine vllo fræno in peccatum rueret. Affectus tamen ille peccandi, ſi impunè fieri poſſet, iſti timori coniunctus eſt malus, vt per ſe patet.

41 Ad primum argumentum poſitum num. 26. Reſpondeo Primò, hoc nihil facere contra timorem poſitum in prima concluſione, qui tollit omnem affectum erga peccatum etiam conditionatum, vt oſtendi. Reſpondeo Secundò, illud ſolùm probare illum alterum timorem eſſe malum, quatenùs habet eum affectum peccandi ſibi coniunctum, non autem eum eſſe malum ſecundùm ſe.

Ad ſecundum, nego minorem generatim ſumptam: tunc enim ſolùm eſt vera, quando quis ita timet pœnam, vt ſit paratus peccare ad eam vitandam; quod locum non habet in timore, quo timemus pœnam nobis à Deo infligendam, vt patet ex dictis num. 35. Aliàs enim non tenemur ſemper magis timere culpam, quàm pœnam; nec prohibemur aliquo actu timere pœnam magis, quàm aut illo, aut alio actu tunc temporis timeamus culpam. Nam aliàs illicitum eſſet timere pœnam, niſi ſimul etiam timeremus culpam: quod falſum eſt.

Ad tertium, nego minorem. Illud enim tunc ſolùm eſt malum, quando maius bonum deſtruitur ad obtinendum minus, ſicut fit, quando quis peccat, vt vitet pœnam. Vide dicta diſput. 19. dubio 5. num. 84. 42

Ad quartum, Reſpondeo maiorem tunc ſolùm eſſe veram, quando quis aliquid odit propter ſe; ſecùs autem eſſe, quando id odit propter aliud: tunc enim ſufficit, eum priùs amare bonum contrarium illi malo, propter quod illud alterum odit; verbi cauſa, in præſenti caſu, timens culpam propter pœnam, debet priùs amare proprium ſuum bonum, cui pœna contrariatur, & hanc ideò odiſſe, ita vt propter eam oderit culpam; ſic poteſt quis odiſſe cibos dulces, quia contrarij ſunt eius ſanitati, etſi nunquam amauerit amaritudinem ijs contrariam.

Ad quintum, nego maiorem generatim ſumptam; fallit enim, quando eiuſmodi fuga, aut amor proprij commodi excitant hominem efficaciter ad omnimodam fugam vitiorum, & ad virtutis proſecutionem: nam aliàs actus ſpei non eſſet virtus, quia reſpicit commodum ſperantis.

DVBIVM VI.

A quo habitu eliciatur timor ſeruilis?

AGimus hîc ſolùm de timore ſeruili, de quo egi dubio 5. concluſ. 1. & 2. non autem de eo, de quo egi ibidem concluſ. 3. nam cùm hic difficultatem non habeat, non indiget particulari habitu; quamuis fortè ex frequentatione eiuſmodi actuum poſſit aliquis habitus gigni. Bañez igitur 2. 2. quæſt. 19. art. 6. putat probabilius eſſe hunc actum nullum habere habitum, à quo eliciatur. Quia hic habitus non poteſt eſſe infuſus, nam timor ſeruilis manet in peccatore, in quo præter fidem, & ſpem non manent vlli habitus infuſi. Nec etiam poteſt eſſe acquiſitus, quia eiuſmodi timor ſupponit fidem, quam non ſupponunt vlli habitus acquiſiti. Durandus verò in 3. diſt. 34. quæſt. 4. docet, eiuſmodi timorem habere aliquem habitum, qui maneat etiam cum caritate; an autem hic ſit diſtinctus ab habitu ſpei, expreſsè non docet. 43

Bañez.

Durandus.

Turrianus autem 2. 2. diſput. 63. & Malderus ibidem, quæſt. 19. art. 4. in fine. Lorca ibidem, diſput. 14. num. 6. Suarez in 3. part. tomo 4. diſput. 5. ſect. 2. num. 10. docent eum elici ab habitu ſpei. Quæ ſententia vera eſt, ſi loquatur de timore pœnæ æternæ, ſiue damni, ſiue ſenſus, aut etiam pœnæ Purgatorij: & apertè de ſolo harum pœnarum timore eam intelligit Suarez ſuprà. Sequitur apertè ex dictis ſuprà num. 24. nam, vt ibi oſtendi, eadem virtus voluntatem inclinat ad amandum aliquod bonum, & ad fugiendum malum ei contrarium; atqui dictæ pœnæ contrariantur ſperatæ à nobis beatitudini, quatenùs eius conſecutionem aut in perpetuum, aut ſaltem ad tempus impediunt, adeóque cum ea nequeunt conſiſtere: ergo eadem virtus, quæ voluntatem inclinat ad illam amandam, eamdem inclinat, vt has pœnas fugiat, ac ſibi impendentes timeat. Et conſequenter iuxta ibidem dicta, vterque actus ab eodem habitu, præſertim infuſo, elicitur. 44

Turrianus. Malderus. Lorca. Suarez.

Timor ſeruilis elicitur ab habitu ſpei. *Suarez.*

Quòd ſi intelligatur etiam de metu pœnæ temporalis, quæ in hac vita à Deo pro peccatis ſæpe infligitur, ac loquatur de habitu ſpei theologicæ; non eſt vera, niſi hæc timeatur expreſsè, quatenùs apprehenditur fore impedimentum in progreſſu ſpirituali; quia aliter ipſa non opponitur noſtræ beatitudini, & conſequenter timor eius non cauſatur ab amore beatitudinis, ſed ex amore boni noſtri naturalis, atque adeò ab eodem omnino principio procedit. 45

procedit. Sicut autem etiam bona naturæ, quæ talia poſſumus honeſtè à Deo ſperare, vt oſtendi diſput. 19. dubio 5. num. 82. ita poſſumus honeſtè timere mala illis contraria, tamquam à Deo nobis peccantibus inferenda; & hic timor habet veram rationem virtutis, ſi nos efficaciter ad veram peccatorum deteſtationem, ac fugam incitet, iuxta dicta ſuprà num. 38. Ex quo ſequitur, hunc actum poſſe habere particularem habitum acquiſitum, vel infuſum inſtar aliarum virtutum moralium.

46 Dices, Pœna ſenſus tam inferni, quàm Purgatorij, etiam contrariatur bono noſtro naturali, non minùs quàm alia mala temporalia: ergo eius timor, ſimiliter atque timor horum procedit ex amore boni noſtri naturalis, niſi expreſsè timeatur, quatenùs contrariatur bono ſupernaturali. Reſpondeo, negando conſequentiam; quia pœna inferni, ac Purgatorij per ſe directè impedit conſecutionem beatitudinis, atque ita directè, & per ſe ei contrariatur, & conſequenter eius fuga per ſe ſpectat ad virtutem ſpei, & eſt quædam implicita proſecutio beatitudinis, præſertim cùm adulti nequeant poſt hanc vitam illas pœnas effugere, niſi beatitudinem conſequendo. Secùs eſt de timore pœnæ temporalis huius vitæ, quæ ex ſe non contrariatur noſtræ beatitudini, ſed eam communiter magis promouet, ſubtrahendo nobis facultatem peccandi, & compellendo nos ad Deum confugere. Illud ergo argumentum ſolùm probat, illum timorem poſſe procedere ex amore boni naturalis, quando ea pœna expreſsè timetur, quatenùs huic bono contrariatur: cum quo optimè conſiſtit noſtra concluſio.

47 *An timor pœnæ æternæ ſit virtus theologica? Lorca.*

Dubitatur hîc præterea, vtrùm timor actualis pœnæ æternæ ſit ſecundùm ſe virtus theologica, & non ſolùm ratione habitus, à quo procedit. Lorca ſuprà num. 7. id negat. Et probari poteſt, quia vt actus virtutis ſit theologicus, debet immediatè verſari circa Deum; quod non competit illi timori, qui non reſpicit Deum niſi indirectè, quatenùs per eum timetur pœna à Deo infligenda, & impeditiua conſecutionis beatitudinis.

Aliqui alij volunt illum ſimpliciter eſſe actum theologicum, quia putant obiectum formale illius actus eſſe omnipotentiam ipſius Dei illam pœnam infligentis; ſicut ijdem aiunt obiectum formale ſpei eſſe omnipotentiam Dei beatitudinem nobis liberaliter promittentis, & auxilia ad hanc conſequendam ſubminiſtrantis. Sed ſi hoc argumentum aliquid probaret, etiam probaret ſpem bonorum merè temporalium à Deo percipiendorum, ac timorem pœnæ merè temporalis à Deo infligendæ, eſſe actum theologicum: quæ per ſe apparent falſa. Ideóque ſuprà num. 33. & diſput. 19. num. 53. oſtendi dictas rationes nec conſtituere, nec propriè ingredi obiectum formale ſpei, vel timoris, ſed id ſolùm tamquam quaſdam circumſtantias afficere, eáque ratione efficere, vt voluntas aliter in illud tendat, quàm aliàs tenderet.

48 *Timor pœnæ damni eſt per ſe actus theologicus.*

Igitur ad dubitationem Reſpondeo Primò, ſi loquamur de metu pœnæ damni, probabilius eſſe hunc actum eſſe theologicum; quia etſi indirectè, & in obliquo, tamen explicitè tendit in ipſam beatitudinem, qua timens priuari metuit; atque ita eſt eadem ratio huius actus, & ſpei, qua Chriſtus ſperauit beatitudinem ſui corporis: de quo dixi diſput. 19. n. 143.

49 *Secùs eſt de timore pœnæ ſenſus.*

Reſpondeo Secundò, ſi loquamur de metu pœnæ ſenſus, etſi poſſit aliquo modo dici actus theologicus; tum quia producitur ab actu theologico, tum etiam quia aliquo modo ſaltem indirectè, & remotè reſpicit beatitudinem, remouendo eius obſtacula: tamen meliùs negatur eſſe actus theologicus, præſertim quando hæc pœna non timetur explicitè, quia contrariatur beatitudini; quia tunc timor non reſpicit beatitudinem, niſi per quamdam conſecutionem, & ſecundùm moralem æſtimationem. Nec refert, quòd producatur ab habitu theologico, quia hic etiam poteſt influere in actus ſecundùm ſe non theologicos, quatenùs inclinat non ſolùm ad ſui obiecti conſecutionem, ſed etiam ad amotionem impedimentorum, vt notat Lorca ſuprà num. 7.

Habitus theologicus poteſt elicere actum non theologicum. Lorca.

50 *Timor ſeruilis manet cum caritate, non tamen eius ſeruilitas.*

Demùm, ex dictis tam hoc, quàm præcedente dubio patet, tam actum, quàm habitum timoris ſeruilis manere in nobis ſimul cum caritate eumdem omnino ſecundùm ſubſtantiam, quamuis eius ſeruilitas non maneat, vt patet ex dictis num. 27. Item, creſcente caritate eius habitum creſcere, atque adeò etiam eius actum ſecundùm id omne, quod in eo habet propriè rationem virtutis; quamuis ſecundùm id, quod ratio timoris in eo connotat, atque ita ſecundùm propriam rationem timoris, creſcente caritate minuatur, iuxta dicta num. 38.

DVBIVM VII.

Quis timor dicatur initialis?

51 *Durandus.*

DVrandus in 3. diſt. 34. quæſt. 4. putat timorem initialem diſtingui ſpecie à timore filiali, & ſeruili; quia ſecundùm eum timor filialis habet pro obiecto formali pœnam damni, & ſeruilis pœnam ſenſus; initialis verò vtramque pœnam ſimul ſumptam, atque ita differt obiecto formali, & conſequenter ſpecie ab alijs duobus timoribus. Sed, vt oſtendi ſuprà dubio 4. Durandus apertè fallitur in ſuis principijs: nam tam pœna damni, quàm pœna ſenſus, quando timentur vt malum noſtrum, pertinent ad obiectum timoris ſeruilis; & timor filialis propriè timet culpam, quatenùs diſplicet Deo; & pœnam damni ſolùm, quatenùs impedit caritatem in Deum. Cùm igitur, vt patet ex dictis dubio 4. 5. & 6. timor filialis habeat pro obiecto culpam, præcisè quatenùs diſplicet Deo; eiúſque quoddam eſt malũ, & ſeruilis ipſam pœnam, quatenùs nobis mala eſt, illéque procedat ex amore amicitiæ erga Deum, hic ex amore noſtri: fieri omnino nequit, vt vnus ſpecie, ac numero actus habeat obiectum formale conflatum ex obiectis formalibus vtriuſque illius amoris: nam ſic idem actus eſſet amor amicitiæ erga Deum, & amor proprius noſtri, & pertineret ad diſtincta genera, vt patet ex dictis diſput. 19. dubio 1.

Obiectum formale timoris filialis nequit cum obiecto timoris ſeruilis conſtituere vnum obiectum formale.

52 *D. Thomas. Timor ſeruilis poteſt dici initialis, quatenùs nos ad filialem inducit. Tridentin. Auguſtin.*

Pro reſolutione Nota cum D.Thoma 2. 2. quæſt. 19. art. 8. timorem initialem ſic dici, quòd ſit initium timoris filialis, ſiue caritatis; hoc autem initium poteſt eſſe duplex. Primò, extrinſecum; qua ratione diſpoſitio ad formam etiam remota dicitur initium ipſius formæ: & hac ratione timor ſeruilis poteſt dici timor initialis, quia, vt docet Tridentinum ſeſſ. 6. ca. 6. paulatim nos diſponit ad caritatem, & dilectionem Dei. Vnde D. Auguſtinus tract. 9. in epiſt. 1. S. Ioannis, comparat timorem ſeruilem ſetæ, qua filum inducitur, & ferro Medici aperientis vlcus, vt ſanitas acquiratur; quia ſcilicet per illum inducitur caritas.

53 Aliàs initium rei dicitur id, quod ipſi intrinſecum eſt; ſic caritas imperfecta eſt initium caritatis perfectæ. Et hac ratione timor filialis adhuc imperfectus dicitur timor initialis, reſpectu timoris filialis perfecti: & in hoc ſenſu communiter ferè accipitur timor initialis. Itaque timor initialis in priore ſenſu nihil eſt aliud, quàm timor ſeruilis, prout diſponit nos ad caritatem ſuſcipiendam. In ſecundo ſenſu eſt ſubſtantialiter idem cum timore filiali, ſolùmque in eo connotat quamdam imperfectionem, qualis in rebus incipientibus eſſe ſolet, quæ paulatim ad per

ad perfectionem ducuntur. Item, connotat in ſuo ſubiecto frequentes motus timoris ſeruilis, cum quadam anxietate, quæ paulatim creſcente caritate minuitur, iuxta dicta num. 50. Et hac ratione quandoque dicitur, timorem initialem conflari ex filiali, & ſeruili; non quòd intrinſecè vtroque conſtet, ſed quòd connotet hunc ſecum coniunctum in eodem ſubiecto.

Qua ratione timor initialis dicatur conflari ex ſeruili, & filiali.

54

Cur non detur timor ſeruilis initialis.

Petes, cur, ſicut datur timor filialis initialis, ita ſimiliter non detur timor ſeruilis initialis? Reſpondeo rationem eſſe, quia timor filialis initio eſt minor, etiam in ratione timoris filialis, & creſcente caritate creſcit; timor verò ſeruilis, qua talis eſt initio maior, & eius ſeruilitas accedente caritate tollitur, & hac creſcente anxietas, quam connotat, minuitur; atque ita ipſe decreſcit, quatenùs habet rationem timoris ſeruilis.

DVBIVM VIII.

Quid ſit timor mundanus?

55 CONCLVSIO I. Timor mundanus eſt, quo ita timemus miſerias huius vitæ, vt ad eas vitandas ſimus parati peccare; ſicut amor mundanus eſt, quo ita amamus commoda temporalia, vt ad ea aſſequenda ſimus parati peccare. De hoc timore ait Iſaias cap. 8. *Timorem eius ne timeatis, neque paueatis, Dominum exercituum ipſum ſanctificate; ipſe timor veſter, & ipſe terror veſter.* Et D. Petrus epiſt. 1. cap. 3. *Timorem autem eorum ne timeatis.* Et Chriſtus Lucæ 12. *Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus.* Et de amore hoc ait Ioannes epiſt. 1. cap. 2. *Si quis diligit mundum, non eſt caritas Dei in eo.* Et in Euangelio, cap. 12. arguit Phariſæos, quia diligebant magis gloriam hominum, quàm Dei.

Iſaiæ 8. 1. Petr. 3. Luc. 12. 1. Ioan. 2. Ioan. 12.

56 CONCLVSIO II. Hic timor, vel amor non ſunt mali ex obiecto, ſeu quia tendunt in tale obiectum, ſed quia inordinatè in id tendunt. Probatur prior pars, quia vt ſic ſunt naturales affectus, qui poſſunt eſſe boni, vel mali: naturale enim eſt homini fugere naturæ incommoda, & amare ei commoda, quia naturaliter noſipſos amamus. Probatur ſecunda pars, quia hæc inordinata tendentia eſt implicita volitio peccati, quod apprehenditur vt neceſſarium medium aſſequendi commodi, vel vitandæ miſeriæ; ſicut omnis efficax volitio finis eſt implicita volitio medij neceſſarij: vnde tales affectus in genere moris habent eamdem numero malitiam cum peccato, ad quod inclinant, verbi cauſa, amor pecuniæ, ob quam paratus es peierare, habet malitiam periurij.

Qua ratione timor, & amor mundani ſint mali.

DVBIVM IX.

Vtrùm timor maneat in Beatis?

57 HAc in re certum eſt, timorem mundanum nullo modo remanere in Beatis, quia vitioſus eſt; in Beatis autem nullum poteſt eſſe vitium. Item, timorem ſeruilem in ijs non remanere, quia cùm omnino certò ſciant nullam ſibi pœnam ampliùs poſſe imminere, nullam timere poſſunt. Idque non ſolùm quatenùs timor connotat aliquam anxietatem animi fugientis imminens malum, ſed etiam quatenùs præciſè dicit huius efficacem fugam, aut conatum ad eius fugam, quia hæc neceſſariò reſpiciunt malum poſſibile euenire, ac niſi fugiatur, probabiliter euenturum, ſicut ſpes neceſſariò reſpicit bonum poſſibile acquiri: quare ſicut hæc nequit verſari circa bonum, quod certò ſcitur omnino impoſſibile acquiri; ita timor nequit verſari circa malum, quod certò ſcitur nullo modo poſſe euenire. Quare cùm reſpectu Beatorum nullum ſit tale malum, non poteſt in ijs eſſe timor ſeruilis. Nec refert, quòd in ijs permaneat habitus, quo hìc elicuerunt timorem ſeruilem; quia cùm ibi eius actus ſit ipſis impoſſibilis, ille ibi nullam omnino habet rationem timoris. Ex quibus videtur etiam ſequi, in Beatis non remanere actum timoris filialis, quia cùm ſciant ſibi omnino eſſe impoſſibile peccare, nequeunt peccatum apprehendere, vt malum ſibi vllo modo imminens, aut vitatu difficile, & conſequenter nec poſſunt illud timere.

Timor mundanus, & ſeruilis nequeunt eſſe in Beatis.

Contrà tamen videtur omnino certum, in ijs reperiri aliquem actum timoris, quo Deum verè timent: nam Iſaiæ 11. de Chriſto dicitur: *Et replebit eum ſpiritus timoris Domini.* Et Pſalm. 18. dicitur: *Timor Domini ſanctus, permanens in ſeculum ſeculi.* Et quamuis aliqui hunc locum explicent, quòd timor Domini maneat in Beatis ſecundùm effectum; planior tamen, & literæ conformior eſt ſenſus, ſi timor intelligatur ſecundùm ſe manere. Confirmatur, quia S. Bernardus epiſt. 190. refert inter errores Abailardi, quòd negauerit in Chriſto fuiſſe ſpiritum timoris Domini, ac timorem caſtum in Beatis futurum. Quare Theologi, excepto Durando, communiter concedunt, timorem Domini manere in Beatis. Qualis autem hic timor ſit, variæ inter eos ſunt ſententiæ, vt patet apud Vaſquez in 3. part. tom. 1. diſp. 44. cap. 2. Suarez ibidem diſput. 20. ſect. 2. Bañez 2. 2. quæſt. 19. art. 11. Caietanum, Turrianum, & Lorcam ibidem. 58

Iſaiæ 11. Pſalm. 18. Bernardus. Vaſquez. Suarez. Bañez. Caietanus. Turrianus. Lorca.

Nota ex dictis ſuprà num. 38. timorem omnino ſtrictè, & completè ſumptum, dicere Primò, auerſationem alicuius mali, aut ſaltem hanc ſupponere. 59 Secundò, eiuſdem fugam. Tertiò, connotare quamdam anxietatem animi fugientis malum: & ſaltem vt illa fuga habeat rationem virtutis, malum debere apprehendi arduum, ac vitatu difficile. Sed hæc vltima non ſunt abſolutè de intrinſeca ratione cuiuſuis timoris: nam quamuis ſtrictè loquendo communiter dicamur non timere ea, quibus hæ conditiones deſunt, tamen etiam vſitato modo loquendi dicimur ſæpe quædam timere, quibus eæ conditiones non conueniunt, vt ex dicendis patebit.

Nota Secundò, etſi vt aliquod malum cum aliquo conatu fugiamus, communiter requiratur, vt apprehendamus id tamquam nobis imminens, & ſuperuenturum, niſi caueatur; tamen hoc non eſt abſolutè neceſſarium: nam ſæpe experimur, quando aliquod graue malum vehementer apprehendimus, nos illud cum quodam horrore refugere, quantumuis ſciamus id nobis nullo modo poſſe imminere. Patet hoc, cùm ex alta turri per feneſtram deſpicimus profundum præcipitium; quantumuis enim ſciamus nos non poſſe cadere, tamen ipſum caſum refugimus, ac horremus. Idémque multis accidit, quando inſpiciunt horrendam aliquam belluam cauea incluſam. Ex quo patet, vt quis ſecundùm communem etiam loquendi modum dicatur aliquid timere, non eſſe omnino neceſſarium, vt illud apprehendat hìc, & nunc ſibi imminere, ac vitatu difficile. Nam ita illud præcipitium, aut belluam ſpectantes dicuntur hæc horrere, ac timere, quantumuis ſciant ſibi inde nihil mali poſſe imminere. 60

Poſſumus refugere malum non apprehenſum imminere.

Nota Tertiò, nos cum quodam pauore refugere non ſolùm ea, quæ nobis ſunt mala, ſed etiam ea, 61 quæ ob ſuam ingentem excellentiam nobis ſunt valdè improportionata, quorum ideò acceſſum tamquam nobis improportionatum, ac inconuenientem refugimus. Sic pauperes conſpectum, ac acceſſum Principum refugiunt, & quando id neceſſe eſt, cum quadam trepidatione, & timore eos accedunt, quantumuis nihil mali ſibi ab ijs metuant. Sic S. Petrus Lucæ 5. cùm vidiſſet ſe Chriſti virtute tot piſces

Excellentia rei optimæ excitat ſui horrorem. Lucæ 5.

piſces cepiſſe, *procidit ad genua Ieſu, dicens: Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine*: timens nimirum tam excellentis Prophetæ præſentiam, non quòd aliquid mali ab eo ſibi metueret; ſed quia apprehendebat ſe indignum, vt coram eo conſiſteret. Et ibidem inferiùs, cùm homines vidiſſent paralyticum ſanatum, *repleti ſunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.* Item cap. 7. reſuſcitato viduæ filio, *accepit omnes timor, & magnificabant Deum.* Hinc etiam S. Gregorius lib. 17. Moral. cap. 17. aliàs 15. explicans illud Iob, cap. 26. *Columnæ cœli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius*; in fine capitis ait: *Ipſe virtutes cœleſtium, quæ hunc ſine ceſſatione conſpiciunt, in ipſa ſui contemplatione contremiſcunt, & pauent ad nutum eius. Sed idem tremor, ne ijs pœnalis ſit, non timoris eſt,* (ſcilicet quo malum aliquod impendens timeant) *ſed admirationis.* Hinc etiam apud prophanos horror ſæpe venerationem ſignificat, vt notat Seruius in illud Virgilij Æneidos 1. verſ. 169.

Lucæ 7. Gregorius. Virgilius.

Horrentiq́; atrum nemus imminet vmbra.

Item lib. 7. verſ. 173.

Horrendum ſiluis, & relligione parentum.

Vnde etiam lib. 6. v. 10. Sibyllam vocat horrendam.

62 In Beatis duplex timor. Ex quibus patet, duplicem timorem reperiri poſſe in Beatis. Primò, filialem, qui reſpicit immediatè ipſa peccata tamquam malum contrarium diuinæ bonitati. Cùm enim ipſi Deum ſummè ament, eiúſque bonitatem quodammodo infinities magis æſtiment, quàm nos eam poſſimus æſtimare; conſequenter malitiam peccati vt Deo contrariam, quaſi infinities magis apprehendunt, quàm vllus viator eam poſſit apprehendere; hinc quantumuis certò ſciant ſibi nullum peccandi periculum imminere, tamen ipſum peccatum non ſolùm vehementiſſimè deteſtantur, ſed cum quodam etiam horrore refugiunt, iuxta explicata num. 61. Et quamuis hic actus non reſpiciat malum imminens, aut vitatu difficile, ideóque nec anxietatem cauſet, nec conſtantiam, aut fortem conatum in voluntate requirat ad peccati fugam; atque ita non ſit talis timor, qualem Ariſtoteles definit, & qualem ſuprà diximus debere hic in nobis eſſe timorem peccati, ſiue filialem, ſiue ſeruilem, vt habeat rationem virtutis: tamen ſecundùm vſitatum etiam loquendi modum verè dicitur timor, cùm ea, quæ timori ſeclusis imperfectionibus ipſius ſubiecti conuenire poſſunt, ipſi conueniant.

63 Dices, Hinc ſequetur, in Beatis etiam reperiri timorem ſeruilem, ſaltem ſecundùm ſuam ſubſtantiam; quia ſimiliter poterunt apprehendere pœnam damni tamquam grauiſſimum malum vt quod contrariatur maximo bono, ſcilicet viſioni Dei, quam vehementiſſimè etiam amant. Reſpondeo, negando conſequentiam; quia cùm Beati ſine comparatione ament Deum appretiatiuè pluſquàm ſeipſos, longè aliter apprehendunt malum culpæ, quàm malum pœnæ; ideóque ex illius apprehenſione mouentur quodam horrore, non tamen ex apprehenſione huius, præſertim cùm de ſe, ſuiſque bonis planè ſecuri, de ſolis bonis diuinis ſint ſolliciti.

Cur in Beatis nequeat eſſe timor ſeruilis.

64 Timor reuerentialis in Beatis. Secundus timor in Beatis eſt reuerentialis, qui naſcitur partim ex vehementi apprehenſione maieſtatis Dei, quæ eos excitat ad ſummam ipſius venerationem; partim ex apprehenſione ſuæ propriæ vilitatis, quæ eos excitat ad ſui deſpicientiam, & profundam humilitatem: vnde fit, vt acceſſum familiarem ad Deum apprehendant vt ſibi minùs conuenientem, atque ita eum quodammodo refugiant, & cum quodam tremore ei aſſiſtant. Non quidem qui gignat in ijs aliquam anxietatem, aut perturbationem, (hæc enim ab eo ſtatu longiſſimè abſunt) ſed qui naturaliter conſequitur illam apprehenſionem, & venerationem maieſtatis diuinæ; iuxta dicta num. 62. Quare hic actus poteſt produci vel ab habitu religionis, qui inclinat ad Dei venerationem; aut ab habitu humilitatis, prout ille ſequitur diuerſam conſiderationem. *A quo habitu procedat.*

Coninck de act. ſupernatur.

DVBIVM X.

Quid ſit deſperatio?

65 *Almainus.* Almainus tract. 1. Moralium, cap. de Spe, ſub finem, putat deſperationem poſſe conſiſtere aut in ſolo actu intellectus, quo quis liberè, & firmiter iudicat ſe non eſſe ſaluandum; aut in ſolo actu voluntatis, quo non vult ſaluari, etſi credat ſe de facto ſaluandum.

66 *Turrianus.* Quidam alij apud Turrianum 2. 2. diſput. 64. dubio 1. docent Primò, ad deſperationem non ſufficere actum voluntatis, quo quis non vult beatitudinem, niſi iudicet ſe eam non conſequuturum. Quia ſpes neceſſariò requirit iudicium, quo iudicamus nos conſequuturos beatitudinem: ergo deſperatio requirit iudicium, quo iudico me eam non conſequuturum. Confirmatur, quia velle beatitudinem, quam non credis te aſſequuturum, non eſt ſpes: ergo nolle beatitudinem, quam credis te aſſequuturum, non eſt deſperatio.

67 Docent Secundò, ad deſperationem ſufficere ſolùm iudicium intellectus, quo quis liberè, & imprudenter iudicat ſe non ſaluandum; videntur autem loqui de iudicio, quo id omnino firmiter iudicat. Probant, quia tale iudicium aufert obiectum ſpei, ac rationem eius formalem, & reddit iudicantem impotentem ſperare; ergo eſt peccatum poſitiuè contrarium ſpei: vnde vlteriùs inferunt eſſe peccatum deſperationis, addúntque in hoc ſolo conſiſtere veram deſperationem, non autem in actu voluntatis.

68 *Non omne peccatum contrarium ſpei eſt deſperatio.* Sed hoc argumentum nihil probat, nam ſecunda illatio eſt apertè nulla. Optimè enim hæc conſiſtunt, aliquod peccatum eſſe poſitiuè contrarium ſpei, & tamen non eſſe deſperationem: nam aliàs præſumptio eſſet deſperatio. Item certum eſt, eum, qui poſitiuè vult nunquam ſperare, peccare poſitiuè contra ſpem, & tamen ſecundùm illos Auctores per hunc præciſè actum non deſperat. Tertiò, quia qui poſitiuè vult nunquam credere Deo, peccat poſitiuè contra fidem, etſi nullum habeat iudicium fidei repugnans; & tamen talis non elicit actum infidelitatis: ergo ſimiliter poteſt quis poſitiuè peccare contra ſpem, non eliciendo actum deſperationis.

Similiter in argumento pro priore parte allato, nego conſequentiam. Nam ſimili ratione ex eo, quòd ad fidem neceſſaria ſit voluntas, qua quis vult aliquid credere, præciſè quia à Deo reuelatum eſt, probares ad infidelitatem neceſſariam eſſe voluntatem, qua quis non vult Deo ita credere. Quod tamen non eſt verum: nam qui negat aliquem articulum, quem ſcit ab Eccleſia credi, eſt hæreticus, quantumuis habeat actu voluntatem credendi omnia, quæ Deus reuelauit. Ad confirmationem, Reſpondeo eam nihil facere ad rem: nam etſi concedatur, deſperationem non poſſe conſiſtere cum iudicio, quo iudico me omnino conſequuturum beatitudinem; inde non ſequitur eam requirere iudicium, quo iudico me eam omnino non conſequuturum: datur enim medium, vt oſtendi num. 79.

69 *Deſperatio eſt actus voluntatis. D. Thomas. Caietan. Valentia. Lorca.* Communior autem Theologorum ſententia eſt, deſperationem formaliter conſiſtere in actu voluntatis. Ita D. Thomas 1. 2. quæſt. 40. art. 2. Caietanus ibidem. Valentia diſput. 3. quæſt. 7. puncto 2. Lorca 2. 2. ſect. 2. diſput. 16. & alij, qui omnes conſtituunt deſperationem in quodam receſſu à beatitudine, ſiue bono ſperando. Eſt tamen difficultas

communiter non ſatis explicata, qualis hic receſſus ſit. Multi enim videntur dicere eum conſiſtere in poſitiua nolitione beatitudinis.

70 Sed hoc habet magnam difficultatem: videtur enim fieri non poſſe, vt quis poſitiuè nolit eſſe beatus, cùm ad hoc ſit neceſſarium, vt in beatitudine concipiat aliquam rationem mali, quæ in ea nequit concipi, cùm ipſa eſſentialiter includat abſentiam omnis mali. Hinc etiam ipſi damnati, quantumuis oderint Deum, tamen deſiderant eſſe beati.

Beatitudinem nemo poteſt odiſſe.

71 Dices Primò, Etſi quis beatitudinem formaliter, aut in genere ſumptam nequeat odiſſe, poterit tamen ex ignorantia in ipſa Dei viſione concipere aliquid mali, ideóque eam nolle. Sed contrà Primò, videtur valdè difficile, eum, qui aliquo modo ſcit quid ſit Deus, aut quid ſit eum videre, poſſe iudicare ſibi eſſe malum, eum clarè videre. Quid enim mali poteſt in eo concipi? Hinc Vaſquez 1.2. diſput. 39. num. 7. expreſsè docet, fieri nullo modo poſſe, vt quis nolit eſſe beatus, aut non videre Deum. Secundò, etſi concedamus, aliquos ex ſtupida ignorantia iudicare viſionem Dei ſibi eſſe malam, non poterunt tamen eam propriè deſperare; quia ea ſola deſperamus, quæ nobis deſideramus: (nemo enim propriè dicitur deſperare ſe fore miſerum) qui autem iudicant beatitudinem ſibi eſſe malam, adeóque eam nolunt, eam non deſiderant.

Vaſquez.

72 Nec ſatisfacit dicere, quòd beatitudo poſſit concipi partim bona, partim mala, & ita partim deſiderari, partim odio haberi; quia inde non ſequitur, quòd poſſimus eam ſimul abſolutè odiſſe, & deſiderare: ſed ſolùm, quòd poſſimus in ea aliquid odiſſe, & aliquid amare. Nam ſi iudicemus nobis eſſe bonum eam etiam coniunctam illi malo habere, & ita eam abſolutè deſideremus, non poſſumus ſimul abſolutè nolle eam habere; ſed tunc ſolùm poſſumus deſiderare illud malum ab ea abeſſe. Quòd ſi iudicemus melius nobis eſſe ea carere, quàm habere coniunctam cum eo malo, & ita eam abſolutè nolimus habere, tunc non poſſumus ſimul eam abſolutè deſiderare.

73 His adde, ſaltem pauciſſimos eſſe, qui ex ſimili ignorantia poſſint concipere beatitudinem ſibi eſſe malam, aut eam aliquid mali in ſe continere, ita vt poſſint eam poſitiuè ideò nolle habere; plurimos verò deſperare, qui ea ignorantia non laborant: vnde ſequitur, deſperationem non poſſe conſiſtere in eiuſmodi nolitione.

Dices Secundò, Multi concipiunt beatitudinem vt valdè difficilem, aut etiam impoſſibilem ſibi ad acquirendum, & hac ratione ſibi malam; atque ita eam nolunt, & deſperant. Reſpondeo, quòd beatitudo concipiatur vt difficilis, vel impoſſibilis acquiſitu, non efficere, vt ipſa iudicetur in ſe mala, aut minùs deſiderabilis; nec hoc poteſt eſſe ratio, cur eam vllo modo oderimus, aut nolimus. Vnde etiam damnati, quantumuis ſciant eam ſibi eſſe impoſſibilem, tamen eam maximè deſiderant: ſed ſolùm efficit, vt non ametur efficaciter, ſiue vt eius proſecutio iudicetur inutilis, aut mala, ideóque odio habeatur. Quæ multùm inter ſe diſtinguuntur; ſæpe enim fit, vt rem aliquam vehementer deſideremus, & tamen nolimus eam vllo modo proſequi, aut etiam vt eius proſecutionem tamquam nimis difficilem, aut omnino inutilem, aut etiam alijs bonis ardentiùs à nobis amatis contrariam oderimus. Et hanc omnes deſperantes immediatè, ac directè nolunt, & ſolùm mediatè ab ipſa beatitudine recedunt, eámque aliquo modo fugiunt; non quidem eam ſecundùm ſe abſolutè nolendo, ſed nolendo eam efficaciter proſequi, & fugiendo media, quibus ad eam accedendum eſt. Et ſic intellige D. Thomam ſuprà docentem, deſperationem eſſe receſſum à beatitudine. Vt autem hæc ſint clariora,

Poſſumus aliquid amare, cuius proſecutionem odimus.

Qua ratione deſperans recedat à beatitudine.

Nota Primò, deſperationem (vt patet ex ipſo nomine, & communi ſenſu) ſignificare quamdam poſitiuam, & omnimodam defectionem à ſpe, ſiue actum directè, & immediatè repugnantem ipſi ſpei, quo omnino ab ea deficimus: quamdiu enim aliquis non omnino deficit à ſpe, non dicitur abſolutè deſperare. Sicut igitur ſpes (vt oſtendi diſput. 19. num. 36.) formaliter conſiſtit in efficaci deſiderio boni amati, ſiue in actu voluntatis, quo hoc bonum efficaciter proſequitur; ita deſperatio formaliter conſiſtit in actu, quo quis poſitiuè, directè, ac immediatè ab illius boni proſecutione penitùs diſcedit. Confirmatur, quia cùm deſperatio ſignificet actum directè, ac immediatè contrariantem ipſi ſpei: item, cùm eiuſmodi defectio ipſi ſpei inter omnes actus maximè directè, & immediatè contrarietur, optimè in eo formalis ratio deſperationis conſtituitur. 74

Quid deſperatio ſignificet.

In quo conſiſtat.

Nota Secundò, nos tam ab externa, ſiue corporali, quàm ab interna, ſiue ſpirituali rei alicuius proſecutione tripliciter poſſe deficere. Primò, merè negatiuè, verbi cauſa, quieſcendo nonnihil in itinere, quo ad locum deſtinatum tendimus; aut non eliciendo, ſiue nolendo elicere actum ſpei, quando ad hoc non tenemur. Secundò, ex itinere noſtro deflectendo, aut nonnihil retrocedendo, cum voluntate tamen poſteà illud proſequendi. Item, non eliciendo actum ſpei, quando ad hoc tenemur, aut etiam poſitiuè, nolendo tunc elicere actum ſpei, ita tamen vt habeamus voluntatem poſteà redeundi ad proſecutionem boni ſperandi. Qua ratione etiam poſſumus dici vel retrocedere, vel ſaltem à ſpe noſtra deflectere per omne peccatum mortale. Tertiò, proſecutionem noſtri itineris, aut boni ſperandi penitùs deſerendo. Et hac ſola ratione dicimur noſtram proſecutionem, ſiue profectionem abſolutè deſerere, ſiue ab ea omnino deficere. Secùs eſt in prioribus duobus modis: nam in primo modo non poſſumus propriè dici deſerere noſtram proſecutionem, ſed ſolùm ab ea actu continuanda nonnihil ceſſare. In ſecundo verò, aliquo quidem modo noſtram proſecutionem deſerimus, & ab ea verè deficimus, non tamen omnino: nam ratione propoſiti eam poſteà reſumendi, ipſam aliqua ex parte ſecundùm moralem æſtimationem continuamus. Et confirmatur, quia aliàs omnis, qui peccat mortaliter, deberet dici omnino abijcere, ſiue deſerere ſpem beatitudinis, quia in huius proſecutione retrocedit; illud autem eſt abſurdum, quia ſic omnis peccans mortaliter perderet habitum ſpei. 75

Tripliciter deficimus à rei alicuius proſecutione.

Ex his ſequitur Primò, deſperationem non poſſe conſiſtere in actu intellectus, quo quis firmiter iudicat rem deſideratam ſibi eſſe acquiſitu impoſſibilem, aut ſe eam non conſequuturum; quia hic actus non contrariatur directè, & immediatè ipſi ſpei, ſed ſolùm indirectè, quatenùs repugnat actui, quem ſpes neceſſariò ſupponit, ſcilicet iudicio, quo quis iudicat ſe poſſe rem deſideratam conſequi: quare ſi per impoſſibile fieret, vt quis habens prius iudicium, ſimul iudicaret ſe poſſe rem deſideratam conſequi, & probabiliter conſequuturum, poſſet hic habere verum actum ſpei, nec vllo modo poſſet dici deſperare: quæ eſſent falſa, ſi deſperatio conſiſteret formaliter in illo iudicio: nam deſperatio formaliter, & per ſe immediatè repugnat ſpei, ſicut odium amori; & quicumque habet in ſe formalem actum deſperationis, verè dicitur deſperare, quantumuis per impoſſibile ſimul habeat actum ſpei; ſicut ſi quis ſimul reſpectu eiuſdem rei eliceret odium, & amorem, diceretur verè ſimul eam rem odiſſe, & amare. 76

Deſperatio non conſiſtit in actu intellectus.

Qui tamen eiuſmodi iudicia circa beatitudinem liberè

liberè eliceret, eo quòd culpabiliter redderet ſibi actum ſpei omnino impoſſibilem, eius habitum infuſum perderet, vt patet ex dictis diſput. 19. dubio 11.

77 Sequitur Secundò, deſperationem non conſiſtere in directa, & expreſſa nolitione ipſius beatitudinis, aliòve voluntatis actu, quo quis hanc directè, & immediatè ſecundùm ſe fugiat, ſiue oderit; quia, vt oſtendi num. 70. eiuſmodi actus aut vix, aut fortè nullo modo poteſt ab homine elici, cùm tamen conſtet multos deſperare. Item cum deſperatione poteſt conſiſtere abſolutum deſiderium beatitudinis; quod eſſet falſum, ſi illa conſiſteret in expreſſa nolitione beatitudinis, cum qua non conſiſtit illud deſiderium.

Deſperatio non eſt nolitio beatitudinis.

Sequitur Tertiò, eam non conſiſtere in prima, aut ſecunda defectione à ſpe ex recenſitis num. 75. quia cum his poteſt conſiſtere vera ſpes, ſicut cum alijs peccatis mortalibus; atque adeò infertur eam conſiſtere in tertia defectione, quia hæc abſolutè, directè, ac immediatè contrariatur actui ſpei.

78 Sequitur Quartò, reſolutio propoſiti dubij, ſcilicet deſperationem formaliter conſiſtere in actu voluntatis, quo expreſsè ſtatuimus nunquam ampliùs proſequi, ſiue ſperare beatitudinem, aliámve rem ſperandam; quia huic actui propriè conueniunt quæ oſtendi ſuprà ad deſperationem requiri.

Quid ſit deſperatio.

79 Dices, Eiuſmodi nolitio non opponitur directè, & immediatè ipſi actui ſpei: ergo non eſt deſperatio. Antecedens probatur, quia vt vnus actus directè alteri opponatur, debet vterque verſari circa idem obiectum; quod hîc non contingit: nam ſpes ſolùm eſt volitio beatitudinis; dicta autem nolitio non eſt nolitio beatitudinis, ſed proſecutionis ipſius beatitudinis.

Ad argumentum, nego antecedens. Ad probationem, nego minorem: actus enim ſpei eſt etiam volitio ipſius proſecutionis beatitudinis; non ſolùm quia omnis volitio libera virtute ſupra ſeipſam reflectitur; adeò vt omnis, qui liberè vult, velit ſe velle; ſed etiam quia efficax intentio finis eſt implicita volitio medij neceſſarij: ſpes autem eſt efficax intentio beatitudinis, & huius proſecutio, ſiue ipſe actus ſpei eſt medium neceſſarium ad eam obtinendam. Quare duo ſupradicti actus per ſe directè dicunt quamdam repugnantiam, vt in eodem ſubiecto ſimul conſiſtant.

80 Sequitur Quintò, deſperationem reſpicere duplex obiectum; ſcilicet rem ſperandam, verbi cauſa, beatitudinem, & huius proſecutionem: reſpectu prioris habet rationem deſperationis, reſpectu ſecundi habet rationem nolitionis: nam, vt oſtendi ſuprà, deſperans beatitudinem hanc nullo modo propriè, ac directè auerſatur, ſed deſiderat; ipſam verò proſecutionem non deſperat, ſed non vult, ſiue eam auerſatur.

Deſperat propriè beatitudinem, qui eius proſecutionem non vult.

81 Sequitur Sextò, vt quis deſperet non eſſe neceſſarium, vt ipſe iudicet ſalutem, aliámve rem deſideratam ſibi eſſe impoſſibilem, aut ſe eam non conſequuturum: poteſt enim quis nullum eiuſmodi iudicium eliciendo, ſed ſolùm apprehendendo beatitudinis proſecutionem valdè difficilem, aut contrariam ſuis voluptatibus, quas perditè amat, & non vult deſerere, abſolutè ſecum ſtatuere nolle eam ampliùs proſequi, ſed ſe totum voluptatibus immergere; quo caſu deſperabit. Quare quod multi dicunt, deſperationem ſupponere iudicium, quo quis iudicet conſecutionem rei amatæ ſibi eſſe impoſſibilem; vt verum ſit, impoſſibile debet accipi pro valdè difficili, vt ſæpe etiam in Scriptura accipitur: tale autem apprehenditur id, quod non poſſumus conſequi, niſi deſerendo ea, quæ valdè amamus: ab his enim videmur nobis non poſſe auelli.

Non omnis deſperans iudicat beatitudinem ſibi eſſe impoſſibilem, aut ſe eam non obtenturum.

82 Nota tandem, etſi, vt iam oſtendi, deſperatio propriè, & formaliter conſiſtat in ſolo dicto actu voluntatis, eam tamen neceſſariò connotare abſentiam alicuius actus intellectus, ſcilicet iudicij, quo quis iudicat ſe rem amatam conſequuturum; quia qui haberet tale iudicium, etſi eam rem omnino nollet proſequi, tamen eam propriè non deſperaret. Similiter ſpes formaliter quidem conſiſtit in ſolo actu voluntatis, intrinſecè tamen connotat aliquem actum intellectus, quo res amata iudicatur ſaltem probabiliter conſequenda: qui enim nullo modo crederet ſe rem amatam aliquando conſequuturum, etſi per poſſibile, vel impoſſibile haberet efficax illius deſiderium; tamen hoc non haberet rationem ſpei, nec ipſe poſſet dici rem illam propriè ſperare; quamuis nec eam propriè deſperaret, vt patet ex dictis num. 76.

Deſperatio neceſſariò connotat abſentiam alicuius iudicij.

DVBIVM XI.

Quale iudicium prærequiratur ad deſperationem?

83 HÆc difficultas præcipuè proponitur Primò, vt videamus, an deſperatio poſſit eſſe ſine hæreſi: nam cùm ſaltem ſecundùm multorum ſententiam ſit hæreticum credere nobis ſalutem eſſe impoſſibilem, & deſperatio videatur ſupponere tale iudicium; videtur ſupponere iudicium hæreticum. Secundò, vt ſciamus quod ſit obiectum formale deſperationis. Quas difficultates varij ſatis perplexè tractant, vt videre eſt apud Turrianum 2. 2. diſput. 64. dubio 1. & 2. & Bañez, ac Lorcam ibidem, quæſt. 20. art. 1. & 2. Sed ex dictis dubio 10. facilis eſt horum ſolutio.

Turrianus. Bañez. Lorca.

84 CONCLVSIO I. Etſi deſperatio quandoque proueniat ex eo, quòd quis iudicet ſalutem ſibi eſſe impoſſibilem; tamen hoc non eſt neceſſarium, ſed ſufficit, quòd apprehendat ſe nunquam de facto futurum ſaluum, quantumuis iudicet ſe poſſe ſaluari, ac etiam de facto ſaluum fore, ſi diligenter gratiæ Dei coöperaretur. Item ſufficit, quòd apprehendat ſeriam proſecutionem ſalutis ob prauas ſuas inclinationes ſibi eſſe valdè difficilem, aut contrariam ſuis voluptatibus, quas perditè amat, nec vult deſerere: ſingula enim hæc iudicia ſunt nata aliquem excitare, vt nolit ampliùs beatitudinem proſequi: & patet duo poſteriora non eſſe hæretica, immò poſſunt de facto eſſe vera, & ſæpe talia ſunt.

85 CONCLVSIO II. Obiectum formale, ſiue ratio mouens ad deſperationem, quandoque eſt apparens inutilitas ſpei, ſiue quòd quis iudicans conſecutionem beatitudinis ſibi eſſe impoſſibilem, aut ſe, quidquid agat, nunquam eam conſequuturum, apprehendat eius proſecutionem ſibi omnino eſſe inutilem, ideóque eam auerſetur. Aliàs eſt ipſa difficultas, quam quis in proſecutione beatitudinis experitur, nimiúmque apprehendit. Aut etiam contrarietas, quam hæc proſecutio habet cum voluptatibus, quas ipſe amat.

Obiectum formale deſperationis.

86 Ex quibus ſequitur Primò, deſperationem poſſe naſci ex amore variorum peccatorum, quibus quis nimis afficitur; ſæpe tamen naſci aut ex infidelitate, qua quis credit ſua peccata eſſe maiora miſericordiâ, & bonitate Dei; aut ex puſillanimitate, aut acedia, quando hominem tædet tot difficultates in proſecutione beatitudinis occurrentes ſuperare. Vide D. Thomam 2. 2. quæſt. 20. art. 4.

D. Thomas.

87 Sequitur Secundò, deſperationem ex natura ſua eſſe grauius peccatum, quàm ſint peccata contra virtutes morales, quia repugnat virtuti theologicæ, & magis à Deo auertit. Eſſe tamen leuius odio Dei,

Quantum ſit peccatum.

quod directè aduerſatur bonitati Dei, & grauiſſimam ei infert iniuriam. Item, eſſe leuius infidelitate, quia hæc directè auertit nos à veracitate Dei, & hunc facit mendacem, adeóque Deo valdè iniurioſa eſt. Deſperatio autem non auertit nos directè à Deo: nam vt oſtendi num. 70. & 74. deſperans non auerſatur ipſam beatitudinem ſecundùm ſe, ſed hanc deſiderat, & ſolùm auerſatur eius proſecutionem; quare illa non ita directè nos auertit à Deo, ſicut odium Dei, & infidelitas nos ab eo auertunt. Eſt tamen communiter periculoſior ipſa infidelitate, & cauſa plurium peccatorum, iuxta illud ad Epheſios 4. *Deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis in auaritiam.* Ac ſi diceret: Deſperantes futura bona, omnem beatitudinem in voluptatibus conſtituerunt, ideóque inexplebiliter eas concupierunt, ſicut auari pecunias. *Epheſ. 4.*

DVBIVM XII.

Vtrùm Deus poſſit alicui adhuc viuenti reuelare ſuam damnationem?

88 *Bonauent. Altiſiodor.* Bonauentura in 1. diſt. vlt. in explicatione textus, & Altiſiodor. lib. 3. tract. 5. cap. 6. quæſt. 5. paulò ante finem, id negant. Quia talis eſſet perplexus, nam ſimul teneretur ſperare beatitudinem, ob præceptum ſpei; eámque nolle, quia deberet ſe conformare diuinæ voluntati, volenti eum abſolutè damnare. Secundò, poteſt probari, quia videtur repugnare diuinæ bonitati, conſtituere hominem viatorem in eo ſtatu, in quo nequeat vlteriùs tendere in ſuum finem. Tertiò, quia eiuſmodi reuelatio nullius boni, & multorum malorum eſſet cauſa.

89 Nota, hanc reuelationem poſſe concipi tripliciter fieri. Primò, merè comminatoriè, ſiue ſub conditione, niſi peccator ſe emendauerit. Sic Ioannis 8. verſ. 21. & 24. Chriſtus ait Iudæis, *In peccatis veſtris moriemini.* hoc enim comminando dixit. Secundò, ita vt Deus abſolutè alicui prædicat ipſum damnandum, ita tamen vt ipſe id ſolùm accipiat comminatoriè dictum: qua ratione S. Petro fuit reuelatum futurum ipſius peccatum. Tertiò, ita vt is, cui fit reuelatio, perfectè intelligat eam aſſertoriè, & abſolutè fieri, nec vllam conditionem ſubintelligi. Et de hac ſola reuelatione difficultas procedit: nam ſecundo modo, & multo magis primo modo poſſe alicui ſuam damnationem reuelari Altiſiodor. ſuprà concedit. *Ioan. 8.* *Altiſiodor.*

90 Conclvsio I. Poſito præſenti Dei decreto, quo ſtatuit omnibus hominibus hanc vitam tamquam quoddam ſtadium, in quo ad ſalutis brauium contendere poſſint, atque adeò quo decreuit nulli, quamdiu ratione vtitur, hunc curſum reddere impoſſibilem, fieri nequit, vt ipſe alicui iuxta tertium modum ex dictis ſuam damnationem reuelet; quia, vt oſtendam dubio ſequenti, per eiuſmodi reuelationem homini ſpes, & conſequenter ſeria ſalutis proſecutio redditur omnino impoſſibilis. Eſt communis ſententia, quia omnes fatentur hanc reuelationem non poſſe fieri ſecundùm potentiam Dei ordinariam. Vnde etiam communiter inferunt, ſi cui eiuſmodi reuelatio fieret, eam fore intelligendam ſolùm comminatoriè fieri, niſi fortè omnino clarè conſtaret eam abſolutè aſſertoriè fieri: quod, vt iam dixi, hoc rerum ſtatu fieri nequit.

91 Conclvsio II. Deus ſecluſo tali decreto ex abſoluta potentia poſſet alicui peccatori ſuam damnationem iuxta tertium illum modum reuelare. Ita D. Thomas quæſt. 23. de veritate, art. 8 ad 2. Valentia 2. 2. diſput. 3. q. 4. puncto 1. Bañez ibidem, q. 22. art. 1. dubio 3. Turrianus diſput. 65. dubio 2. Lorca ſect. 2. diſp. 18. Vaſquez 1. 2. diſp. 72. num. 15. *D. Thomas. Valentia. Bañez. Turrianus. Lorca. Vaſquez.*

Probatur Primò, quia eiuſmodi reuelatio ſecundùm ſe non eſt intrinſecè mala, ſed ſolùm poteſt eſſe mala, ratione incommodorum, quæ ex ea ſequerentur; atqui hæc non ſunt tanta, quin Deus ijs neglectis poſſet ob iuſtam cauſam illam reuelationem velle, vt patebit ex ſolutione obiectorum: ergo poteſt Deus abſolutè eiuſmodi reuelationem velle.

Probatur Secundò, quia Deus potuiſſet primum hominem ita creare, vt, ſi peccaret, nollet ei vnquam dare gratiam, qua à peccato reſurgeret, idque ei clarè intimare; quo caſu ille non minùs potuiſſet labi, quàm iam lapſus eſt; poſt lapſum autem clarè cognouiſſet ſe infallibiliter perpetuò damnandum eſſe: ergo Deus poſſet ſimili modo alicui peccatori id iam abſolutè denunciare, ſi nullum ipſius decretum obſtaret.

Ad primum argumentum poſitum num. 88. nego aſſumptum; quia talis nec teneretur poſitiuè ſperare beatitudinem, nec etiam eam nolle; ſed poſſet ſe habere merè negatiuè reſpectu ipſius. 92

Ad ſecundum, Reſpondeo, id ſepoſito ipſius præſenti decreto bonitati diuinæ non repugnare, quando adſunt iuſtæ cauſæ id faciendi; verbi cauſa, ad punienda grauiſſima alicuius peccata, & terrorem cæteris incutiendum, quibus eiuſmodi reuelatio innoteſceret. Confirmatur, quia ob ſimilem cauſam Deus iuſtè reuelat damnatis ipſorum damnationem fore æternam, ſine vllo remedio ſalutis: & tamen hinc ipſi accipiunt occaſionem infinita peccata patrandi, non minùs quàm is, cui hîc ſua damnatio eſſet ita reuelata: ſolúmque hoc intereſt diſcrimen, quòd illi nequeant augere vlteriùs damnationem ſuam, eiuſmodi autem homo adhuc eam poſſet augere. Sed hoc non eſt tanti momenti, quin ob graues cauſas poſſet negligi. Ex quo patet reſponſio ad tertium, negandum enim eſt aſſumptum: nam talis reuelatio poteſt eſſe cauſa boni, ſcilicet exercitij, & oſtenſionis diuinæ iuſtitiæ, vt alij à peccatis deterreantur. Eiuſmodi tamen homo deſineret ex parte eſſe viator, quia non poſſet ampliùs contendere ad ſuum finem.

Dixi, eiuſmodi reuelationem poſſe fieri alicui peccatori, quia videtur ſatis probabile ſecùs eſſe dicendum de iuſto: videtur enim omnino repugnare diuinæ bonitati hominem ſibi amicum, ac filium adoptiuum, cui ſecundùm præſentem ſtatum debita eſt æterna gloria, præter ſuum meritum conſtituere extra omnem ſpem ſalutis, & in morali quadam neceſſitate ab ea excidendi in perpetuam damnationem, prout fieret per eiuſmodi reuelationem; quia per hanc tali homini redderetur ſeria ſalutis proſecutio moraliter impoſſibilis, vt patebit ex dubijs ſequentibus, ſine qua tamen nequimus ipſam ſalutem conſequi: vnde eiuſmodi reuelatio homini viatori facta habet locum grauiſſimæ pœnæ, quam iuſtus non meretur: quæ magis confirmabuntur num. 96. 93 *Probabile eſt iuſto non poſſe ſuam damnationem abſolutè reuelari.*

Dices Primò, Verum eſt iam de multis exiſtentibus in gratia dicere, quòd in mortali peccato morientur, ideóque damnabuntur, idque Deus certò præuidet futurum: ergo poterit ijs hanc veritatem reuelare. Secundò, talis homo fuiſſet lapſurus in peccatum mortale, & ob id damnandus, etiamſi Deus hoc ei non reuelaſſet: ergo Deus per ſuam reuelationem non eſt ei cauſa peccandi, aut damnationis. Tertiò, legimus de multis Sanctis, qui dicebant, quòd vellent Deum ſummè amare, eique accuratiſſimè ſeruire, etſi ſcirent ſe perpetuò damnandos: ergo is, cui Deus ſuam damnationem ita reuelaſſet, poſſet adhuc amare Deum ſuper omnia, eique diligenter ſeruire; & conſequenter proſecutio ſalutis non redderetur ei impoſſibilis. 94

Ad primum,

95 Ad primum, nego conſequentiam; quia non omnis veritatis reuelatio eſt conueniens, aut licita, vt patet in reuelatione occulti criminis alieni. Eiuſmodi autem reuelatio videtur omnino inconueniens ob grauiſſima incommoda, quæ ſecum adfert, quæ homini immerito, ſibique caro infligere, videtur omnino repugnare diuinæ bonitati, præſertim ſi id fiat ſine graui aliqua, ac neceſſaria cauſa; qualis Deo in hoc caſu non videtur poſſe occurrere: nam omnia bona, quæ ex eiuſmodi reuelatione prouenire poſſent, Deus infinitis alijs modis ſine vlla difficultate, aut incommodo procurare poſſet. Secùs hæc ſe habent reſpectu peccatoris; quia vt ei fiat eiuſmodi reuelatio, ſufficit, quòd poſſit eſſe iuſtiſſima punitio peccatorum ab eo iam commiſſorum, poteritque expedire ea ſic puniri.

96 *Damaſcen.* Confirmatur, quia, vt docet S. Damaſcenus lib. 2. Fidei orthodoxæ, cap. 29. circa medium, & ſub finem, Deus voluntate antecedente, & ex ſe ſolùm vult ea, quæ nobis abſolutè bona ſunt, qualia ſunt etiam temporalia incommoda, quæ nobis ſunt occaſio merendi maiorem gloriam. Ea verò, quæ nobis abſolutè mala ſunt, & præſertim ſi ex ſe cauſent deſperationem, aut damnationem, nullo modo vult ex ſe, ſeu voluntate antecedente; ſed ſolùm ob cauſam à nobis priùs datam, ſiue ob noſtra peccata, & voluntate hæc conſequente: atqui eiuſmodi reuelatio ſimpliciter eſt mala ei, cui fit, quia adimit ei omnem poteſtatem ſperandi, & eſt ei grauiſſima occaſio deſperandi, ac incidendi in grauia peccata; nec poteſt ipſi id quidquam prodeſſe: ergo Deus nequit eam alicui facere, niſi accepta occaſione ex ipſius peccatis, quibus eam ſibi fieri ſit meritus. Ex quibus noſtra ſententia clarè confirmatur.

97 Ad ſecundum, nego conſequentiam. Nam ſi videam aliquem certò patraturum aliquod ſcelus, & deinde eum, vt hoc perpetret, multis adhorter, & vehementer inflammem, ſum ei verè cauſa, cur faciat illud opus, quod aliàs erat facturus, mihique imputabitur. Deus autem per talem reuelationem eiuſmodi hominem excitaret, vt negligentiùs ſalutem ſuam procuraret, ac peccata vitaret; immò conſtitueret eum in eo ſtatu, in quo ei difficillimum omnino eſſet ſeriò peccata fugere, vt magis patebit ex dicendis dubio 13. atque ita eum quodammodo excitaret ad committenda ea peccata, ob quæ eſſet damnandus; non quidem per modum ſuadentis, ſed per modum proponentis alicui aliquod obiectum, quo ſcit eum grauiter excitandum ad peccandum. His adde, eum hominem per eiuſmodi reuelationem excitandum non ſolùm ad committenda ea peccata, quæ aliàs fuiſſet facturus, ſed etiam ad multa alia: vix enim moraliter fieri poteſt, quin is, qui nullam ſperat ſalutem, & ſcit ſe æternùm damnandum, non committat multa peccata.

98 Dices, Hinc ſequetur, Deum reuelantem peccatori ſuam damnationem, ſimiliter fore cauſam peccatorum, quæ ipſe ea occaſione facturus eſt. Reſpondeo, nego hoc ſequi; quia eorum, quæ ex noſtra aliqua actione ſequuntur per accidens, ac præter intentionem noſtram, tunc ſolùm dicimur eſſe cauſa, quando ne ea ſequantur, tenemur noſtram actionem omittere; cùm autem Deus habeat iuſtiſſimam cauſam illi peccatori reuelandi ſuam damnationem, non tenetur hoc omittere ob peccata, quæ inde videt ſequutura. Quare cùm hæc ex ea reuelatione nòn ſequantur per ſe, ſed ratione malæ voluntatis illius peccatoris, nec etiam à Deo vlla ratione intendantur; ipſe nequit eorum dici cauſa, ſed ſolùm poteſt dici ijs dediſſe occaſionem aliquam: quod ſæpe ob iuſtam cauſam licitè, & honeſtè fit. Secùs eſt de reuelatione iuſto facta; quia, vt oſtendi, huius non videtur poſſe eſſe iuſta cauſa. His adde, peccatorem dediſſe ſponte iuſtam cauſam talis reuelationis, atque ita ſibi imputare debere mala, quæ inde ſequuntur; ſecùs autem eſſe in iuſto, qui eam non meruit.

Cur peccatori potiùs, quàm iuſto ſua damnatio reuelari poteſt.

Hæc dixi ſolùm, vt oſtendam vtramque conſequentiam tam argumenti, quàm obiectionis ad ſolutionem non valere; non autem quòd putem Deum reuelando iuſto ſuam damnationem futurum verè cauſam peccatorum, quæ hic ideò poſteà faceret, eáque Deo imputari poſſe: hoc enim ex dictis meis non ſequitur: nam ad hoc requireretur Deum abſolutè obligari eam reuelationem omittere, ne eius occaſione ea peccata committantur: nam vt dicar verè cauſa eorum, quæ ex mea actione per accidens, & præter meam intentionem ſequuntur, neceſſe eſt me abſolutè obligari illam omittere, ne hæc ſequantur. Non video autem quomodo ſufficienter poſſit probari, Deum abſolutè obligari alicui iuſto non reuelare ſuam futuram damnationem, præcisè ne hic ea occaſione eiuſmodi peccata committat. Nec præſenti meæ intentioni vllo modo eſt neceſſarium hoc probare, aut aſſerere; ſed mihi ſufficit oſtendere, eiuſmodi reuelationem, ex qua eiuſmodi mala nata ſunt ſequi, nullo modo conuenire diuinæ bonitati; eiúſque, quem erga iuſtos habet, amori: nam nequit Deus ea facere, quæ non conuenit à tanta bonitate fieri. 99

Ad tertium, Reſpondeo Primò, nego priorem conſequentiam: ſiue enim conſequens ſit verum, ſiue falſum, ex illo antecedente malè infertur: longè enim alia eſt ratio hominis apprehendentis Deum ſibi in æternum fore de facto beneuolum, alia verò eius, qui certò ſcit ſe à Deo in æternum ſeparandum, eúmque habiturum inimicum: illi enim longè eſt facilius amare Deum ſuper omnia, quàm huic: & conſequenter longè facilius eſt illi habere firmam eiuſmodi voluntatem, Vellem Deo perpetuò ſeruire, etſi ſciam me damnandum; quàm ſit huic habere hanc, Cupio Deo conſtanter ſeruire, quantumuis certò ſciam me ab eo damnandum: eiuſmodi enim ſcientia iam præſens efficit, vt longè aliter apprehendamus eum, eiúſque ſeruitium, à quo ſcimus tam ingens, ac perpetuum malum nobis imminere; quàm ea apprehenderemus, ſi putaremus id de facto nobis non imminere. Quare ex eo, quòd prior poſſet eiuſmodi actus elicere, non ſequitur, ſecundum poſſe ſimiles elicere. 100

His adde Primò, longè facilius eſſe vnum aliquem eiuſmodi actum elicere, quàm diu diligenter Deo ſeruire, ac omnia peccata vitare; quare etſi is, cui ſua damnatio eſſet reuelata, poſſet facere prius, tamen inde non ſequitur eum poſſe facere ſecundum. Quamuis non dicamus tali homini hæc cum Dei gratia fore abſolutè impoſſibilia, ſed nobis ſufficit, quòd ei eſſent valdè difficilia, & quodammodo moraliter, & ſecundùm humanum agendi modum impoſſibilia. 101

Adde Secundò, vt quis ſeriò omnino, ac firmiter, ſiue ex parte ſua verè efficaciter eiuſmodi propoſitum eliciat, Vellem Deum ſuper omnia amare, eique perpetuò ſeruire, etſi ſcirem me damnandum; requiri valdè abundantem gratiam, (qualem communiter non habent homines damnandi) & ſincerum, ac à proprio amore valdè liberum in Deum affectum. Vnde eos, qui huiuſmodi affectum habent, Deus ſingulariter amat, ideóque eius bonitati ſingulariter repugnat, eiuſmodi homines per talem reuelationem in eas miſerias conjicere.

Ad argumentum igitur, Reſpondeo Secundò, etſi prior conſequentia concedatur, ſecundam tamen negandam eſſe, loquendo de eo, quod homini

moraliter, & ſecundùm humanum modum agendi cum ordinaria Dei gratia debet dici poſſibile. Item, quamuis totum concedatur, inde tamen non ſequi, Deum poſſe alicui iuſto ſuam damnationem reuelare; quia, vt iam oſtendi, hoc ex alijs capitibus repugnat.

DVBIVM XIII.

Vtrùm is, cui ſua damnatio eſſet certò reuelata, teneretur adhuc ſalutem ſperare, & an poſſit eam deſperare?

102 *Lorca.* LOrca 2.2. ſect. 2. diſput. 18. refert tres hac de re ſententias. Prima docet, talem adhuc teneri ſperare beatitudinem, & conſequenter non poſſe eam deſperare. Primò, quia cùm tali non negentur auxilia ad ſalutem ſufficientia, ſalus adhuc ei manet poſſibilis: ergo tenetur eam ſperare. Secundò, quia talis non liberatur ab obſeruatione aliorũ præceptorum: ergo nec liberatur ab obſeruatione præcepti ſpei.

Sed hæc nihil probant. Ad primum, quidquid ſit de antecedente, nego conſequentiam; quia vt poſſim aliquid verè ſperare, non ſufficit, quòd iudicem id eſſe poſſibile; ſed requiritur prætereà, vt poſſim id apprehendere tamquam ſaltem probabiliter futurum: talis autem non poteſt apprehendere beatitudinem vt probabiliter ſibi futuram; quare nec poſſet, nec teneretur eam ſperare. Ad ſecundum, nego conſequentiam; quia per eam reuelationem reliqua præcepta non redderentur ei obſeruatu impoſſibilia: ſecùs eſt de præcepto affirmatiuo ſpei.

103 Secunda docet, talem non teneri ſperare beatitudinem, quia hoc ei iam eſt impoſſibile; non poſſe tamen eam deſperare, eo quòd hoc ſit intrinſecè malum. Hanc partem probat Primò, quia deſperatio derogat miſericordiæ diuinæ, quaſi hîc, & nunc non poſſet, aut nollet hominem ſaluare. Secundò, quia non poſſumus licitè nolle beatitudinem; atqui hoc ſemper ſit per deſperationem: ergo hæc eſt ſemper illicita. Tertiò, quia talis non neceſſitatur ad deſperandum, ergo hoc ei eſt illicitum. Quartò, quia fieri poteſt, vt quis damnetur propter ſolum peccatũ deſperationis, quo caſu ſi Deus hoc ei reuelaret, ipſe deſperando peccaret, (quia aliàs non poſſet ob deſperationem damnari:) ergo is, cui eſt reuelata ſua damnatio, illicitè deſperat ſalutem. Quintò, quia cui reuelatum eſſet ipſum commiſſurum certum aliquod peccatum, teneretur laborare, quantum poſſet, ad hoc euitandum, nec poſſet de hoc deſperare: ergo nec alter poſſet deſperare de ſua beatitudine. Sextò, quia ſalus reproborum non magis poteſt conſiſtere cum eorum reprobatione ſiue negatiua, ſiue poſitiua, quàm cum eiuſmodi reuelatione; atqui illa non efficit, vt illi licitè deſperent: ergo nec hæc id efficiet. Probatur conſequentia, quia aliàs ſola ignorantia, qua reprobi ignorant futuram ſuam damnationem, eſſet cauſa, cur ipſi non poſſent deſperare.

Tertia ſententia, quam infrà probabo, docet, talem licitè etiam deſperaturum ſuam ſalutem.

104 *Lorca.* His verò Lorca ſubijcit ſuam, qua tertiam, & primam ex parte probat, & ex parte improbat. Docet Primò, talem poſſe deſperare ſuam ſalutem vt futuram, quia certò ſcit eam non eſſe futuram; non poſſe tamen eam deſperare vt poſſibilem, ſed teneri eam ſic ſperare, quia per eiuſmodi reuelationem nihil detrahitur poſſibilitati ipſius beatitudinis, ſed hæc ei manet tam poſſibilis, quàm antè. Confirmatur, quia talis tenetur à Deo ſperare omnia auxilia neceſſaria ad vitanda omnia peccata mortalia, & ad faciendum opera ad ſalutem neceſſaria, & ſperare hæc opera vt poſſibilia: ergo tenetur etiam ſperare beatitudinem vt poſſibilem.

105 Sed hæc minùs bene, minùſque conſequenter dicuntur; quia non ſperamus beatitudinem nobis eſſe poſſibilem, ſed certò ſcimus, & ſecundùm multorum ſententiam fide crêdimus, eam nobis eſſe poſſibilem: quod etiam ſatis apertè dicitur Eccleſiaſtici 15. verſ. 17. & 18. vbi Deus dicitur coram nobis appoſuiſſe ignem, & aquam, vitam, & mortem, vt ex his quod voluerimus apprehendamus. Solùm igitur ſperamus beatitudinem vt futuram. His adde, verum non eſſe per eiuſmodi reuelationem beatitudinem non fieri minùs poſſibilem: cùm enim ſeria proſecutio beatitudinis eo caſu reddatur tali homini per eam reuelationem moraliter impoſſibilis, vt dixi dubio 12. etiam ipſa beatitudo redditur ei quodammodo moraliter impoſſibilis: quæ infrà magis probabo.

Non ſperamus beatitudinem vt poſsibilem, ſed vt futuram.

Eccli. 15.

CONCLVSIO I. Is, cui ſua damnatio eſt certò reuelata, ita vt certò ſciat eam reuelationem non eſſe comminatoriam, ſed abſolutè aſſertoriam, nullo modo poteſt ſperare ſuam beatitudinem. Hanc ſaltem excepto Lorca, apertè docent Auctores citati num. 91. & eſt ferè communis. Et probatur Primò, quia ſpes fertur in bonum deſideratum, non ſolùm tamquam in bonum poſſibile acquiri, ſed tamquam in bonum ſaltem probabiliter acquirendum; atqui is, qui certò omnino ſcit ſe illud bonum nunquam acquiſiturum, qualis eſt is, qui habet eiuſmodi reuelationem, nequit in illud ita ferri: ergo talis nullo modo poteſt eiuſmodi bonum ſperare. Minor patet: maior probatur; quia ſpes non eſt qualecumque deſiderium alicuius boni, ſed verè efficax, & ſeria eiuſdem proſecutio, & conſequenter efficaciter inclinans voluntatem, vt eligat media ad illius actualem conſecutionem vtilia, qua talia ſunt: atqui is, qui nullo modo credit eſſe probabile ſe bonum deſideratum conſequuturum, nequit ſeriò intendere ipſius conſecutionem, aut iudicare vlla media ad hanc actu obtinendam eſſe verè vtilia (quia nullum medium apprehendi poteſt vtile ad finis conſecutionem, per quod certò omnino ſcimus nos illum non conſequuturos; nam per hoc præcisè aliquod medium eſt hîc, & nunc vtile ad finem conſequendum, quia finis per ipſum de facto conſequendus eſt:) ergo ad ſpem requiritur, vt iudicemus bonum deſideratum probabiliter nobis euenturum, & ipſa in hoc tamquam tale fertur. 106

Vt aliquid ſperem, debeo id apprehendere vt probabiliter futurum.

Probatur Secundò, quia, vt aliquid ſperem, ſecundùm omnes neceſſarium eſt, vt id apprehendam tamquam poſſibile acquiri, adeò vt certò impoſſibilium nulla omnino poſſit eſſe ſpes; atqui hoc ideò ſolùm requiritur, quia vt aliquid ſperem, neceſſarium eſt, vt id apprehendam tamquam ſaltem probabiliter futurum: ergo ſine tali apprehenſione nihil poſſum ſperare; qui autem nouit ſe certò damnandum, nequit beatitudinem apprehendere vt probabiliter ſibi futuram, atque ita nequit eam ſperare. Minor probatur, quia ſpes, ſiue efficax intentio non fertur in boni poſſibilitatem, ſed in eius actualem acquiſitionem: hanc enim præcisè intendimus, non autem illam; verbi cauſa, æger ſperat, ac intendit acquiſitionem ſanitatis, non autem ipſius nudam poſſibilitatem, nec eam vllo modo curat, niſi quatenùs neceſſaria eſt ad eius actualem acquiſitionem; ergo ad ſpem ideò præcisè eſt neceſſaria apprehenſio poſſibilitatis boni ſperati, vt hoc poſſit apprehendi ſaltem probabiliter conſequendum. 107

Ex his ſequitur, eum, cui ita eſſet reuelata ſua damnatio, nullo modo obligari ad ſperandam ſuam ſalutem, quia nemo obligatur ad impoſſibile. Immò non immeritò poſſet alicui videri talem peccaturum, ſeriò conando elicere actum ſpei circa ſuam ſalutem, ſiue eam ſperando; quia hoc ipſo aut verè à parte rei iudicaret ſaltem probabiliter ſe non eſſe damnandum, 108

Cui ita eſſet reuelata ſua damnatio, illicitè conaretur ſperare ſalutem.

damnandum non obſtante illa reuelatione, & conſequenter iudicaret reuelationem diuinam poſſe fallere,& probabiliter fore falſam: aut ſaltem talis conaretur hoc ſibi perſuadere,& ita ſe gereret ac ſi hoc crederet,& in actu exercito oſtenderet ſe hoc credere. quæ patet eſſe illicita: nam ea facere idem eſſet ac iudicare Deum probabiliter in ea reuelatione eſſe mentitum,aut ſaltem eſſet ipſo actu oſtẽdere, ac virtualiter dicere Deum fortè eſſe mentitum. Loquor autem de eo qui certò omninò credit eam reuelationem ſibi à Deo eſſe abſolutè & aſſertoriè factam.

109 Conclvsio II. Cui talis facta eſſet reuelatio licitè poſitiuè deſperaret, non quidem iudicando beatitudinem non eſſe expetendam, aut ob defectum miſericordiæ Dei ſibi eſſe impoſſibilem, ſed iudicando ſe eam certò numquam aſſecuturum, & conſequenter eius proſecutionem ſibi ad eam aſſequendã eſſe inutilem, ideóque eam poſitiuè nolendo: in quo, vt ſuprà dixi, conſiſtit ratio deſperationis. Ita Auctores citati n.91. excepto fortè Lorca. Probatur, quia qui nullo modo obligatur aliquem actum vnquam elicere, poteſt velle eum numquam elicere. v.c. quia non obligor procurare ſalutem damnatorum, poſſum poſitiuè nollè eam procurare: atqui, vt patet ex dictis, talis nullo modo obligatur vnquam ſperare beatitudinem; ergo poteſt poſitiuè nolle eam ſperare, in quo (vt oſtendi dub. 10. n.78.) conſiſtit formalis ratio deſperationis. Confirmatur, quia talis actus ſpei circa beatitudinem non ſolùm non eſt præceptus, ſed etiam illicitus, vt oſtendi ſuprà: ergo poteſt nolle eum vnquam elicere.

Licitè nolo eum actum elicere, quẽ numquam teneor elicere.

110 Conclvsio III. Talis tamen illicitè beatitudinem contemneret aut auerſaretur; tum quia ipſa eſt obiectum omni ex parte abſolutè bonum ac honeſtum, nec aliquid habet ob quod meritò poſſimus eã contemnere vel auerſari: tum etiam quia, cùm beatitudo noſtra cõſiſtat in poſſeſſione ac fruitione ipſius Dei, qui ipſam contemnit ac auerſatur, implicitè contemnit ac auerſatur ipſum Deũ. quod patet eſſe graue peccatum. Adde, etiã tali fore impoſſibile ipſam beatitudinem directè auerſari ſeu abſolutè nolle eam habere: quia nullam in ea poſſet apprehendere rationẽ mali: vnde etiam damnati, quantumuis ſciant eam ſibi eſſe impoſſibilem, tamen eam deſiderant. vide dicta n.70.71.& 75. Poteſt tamen fieri vt quis implicitè beatitudinem contemnat, non quidem eam abſolutè auerſando, ſed ei præponẽdo voluptates carnales, aut quid ſimile, prout multi peccatores faciunt.

111 Conclvsio IV. Talis ſine peccato non poſſet abſolutè velle ſuam damnationem cum omnibus conditionibus, quæ eam de facto comitantur, quia vt ſic ſecum adfert infinita peccata quæ damnati perpetuò committunt. Poſſet tamen eam velle ſecundùm quid, & ſub ea ratione præcisè qua Deus eam vellet, ſcilicet quatenus dicit præcisè iuſtam punitionem peccatorum, & continet honeſtatem iuſtitiæ: licitè enim hac ratione conformaret ſuam voluntatem diuinæ. Vide dicta ſuprà diſp.5.dub.17.

Qua ratione licitè aut illicitè velle ſuam dãnationem.

112 Ad primum argumentum poſitum nu.103. nego aſſumptũ. Primò. quia vt quis deſperet, non eſt opus vt iudicet ſalutem ſibi eſſe impoſſibilem, aut Deum nolle ex parte ſua eum ſaluare,& ad hoc auxilia ſufficientia dare: ſed ſufficit quòd iudicet ſe ob ſuũ defectum ſalutem de facto non conſecuturũ. Secundò, quia Deus ſine vllo defectu ſuæ bonitatis aut miſericordiæ poſſet alicui homini adhuc viuenti ob grauia ipſius peccata nolle dare ſufficientia auxilia vt à peccatis reſurgat, idq; ei reuelare (prout de facto id cõtingit in damnatis) quo caſu talis ſine vlla derogatione aut iniuria miſericordiæ diuinæ iudicaret ſalutem ſibi eſſe impoſſibilem,& vt talem eam deſperaret.

Deus poſſet alicui adhuc viuenti nolle dare media neceſſaria vt à peccatis reſurgeret.

Ad ſecundum, nego minorẽ loquendo de propriè dicta & directa nolitione; vide dicta n.70.& 110.

Ad tertium, nego conſequentiam: multa enim nobis ſunt licita, ad quæ non neceſſitamur.

Ad quartum, Reſpondeo id ſupponere falſum, ſcilicet Deum poſſe alicui aſſertoriè & clarè reuelare ipſum damnandum ob peccatum deſperationis: hoc enim implicat; quia poſita tali reuelatione damnationis deſperatio ſalutis nequit eſſe peccatum.

Ad quintum, Reſpondebo dub.14.

113 Ad ſextum, nego conſequentiam, quia reprobatio quamdiu reprobo non eſt cognita, non impedit quo minùs poſſit iudicare ſalutem non ſolùm ſibi eſſe poſſibilem, ſed etiam probabiliter à ſe conſequendã: quod iudicium ad ſpem eſt omnino neceſſariò prærequiſitum, vt ſuprà ſæpe oſtendi. reuelatio verò dãnationis efficit tale iudicium homini omnino impoſſibile,& conſequenter etiam reddit ſpem ei impoſſibilem,& deſperationem licitam, iuxta dicta concl. 1. & 2. Ad probationem conſequentiæ, nego aſſumptũ: nã propria cauſa cur illi illicitè deſperarent, eſt quia & poſſunt & tenentur beatitudinem apprehendere vt ſibi poſſibilem, atque etiam futuram ſi velint ex parte ſua requiſita adhibere, & conſequenter etiam & poſſunt & tenentur eã ſperare. Illa autẽ ignorantia ſiue non reuelatio ſuæ reprobationis ſolùm eſt conditio requiſita, vt poſſint eiuſmodi iudicium elicere.

Cur reuelatio futuræ dãnationis potiùs reddat ſpẽ impoſſibilem quã reprobatio.

114 Sed inſtabis, Spes reproborum non ſolùm videtur ſupponere eiuſmodi ignorantiam reprobationis ſuæ, ſed etiam falſum iudicium, quo iudicant in ſua eſſe poteſtate cum ea gratia, quam Deus iis ex parte ſua paratus eſt dare, atque adeò niſi eam impediant de facto daturus eſt, efficere vt ſint inter electos: niſi enim quis credat ſe aut de facto eſſe electum ad gloriam, aut cum gratia Dei ſibi danda eſſe in ſua poteſtate efficere vt ſit electus, nequit iudicare ſibi eſſe poſſibile beatitudinem conſequi, quia nemo poteſt eſſe beatus, niſi ſit electus.

115 Nec ſufficit, ſi dicas Deum tali dare ſufficientem gratiam, vt poſſit benè viuere, ac ſalutem conſequi, & conſequenter ei eſſe poſſibile hanc conſequi, etſi numquam eam conſequetur. hoc inquam non ſufficit. Primò, quia vt ſalutem conſequamur non ſufficit gratia ſolùm ſufficiens, ſed omnino eſt neceſſaria gratia efficax (fieri enim nullo modo poteſt vt quis de facto bene viuat & ſalutem conſequatur, niſi habeat gratiam efficacem:) atqui non eſt in reprobi poteſtate habere gratiam efficacem, præſertim reſpectu finalis perſeuerantiæ: ergo nõ eſt in eius poteſtate perſeuerare in finem,& de facto ſalutem cõſequi.

116 Secundò, quia videtur omnino gratis & ſine fundamento dici talibus dari gratiam verè ſufficientem vt ſalutem de facto conſequantur: quia vt aliquis dicatur habere auxilium abſolutè vereque ſufficiens ad ſalutem conſequendam, non ſufficit illud eſſe tale, per quod aliquis in genere conſideratus, & abſtrahendo à particularibus circumſtantiis poſſit ſalutem conſequi: ſed requiritur tale auxilium, per quod poſitis etiam iis circumſtantiis, in quibus homo de facto poſitus eſt, quáſque nequit tollere, ipſe ſalutem poſſit conſequi: atqui non videtur verum iis qui non ſunt electi dari tale auxilium: ergo non datur iis auxilium verè ſufficiens ad ſalutem. Minor probatur, quia non electis poſitis in his circumſtantiis, ſiue poſito quòd ſint non electi, in ſenſu compoſito eſt impoſſibile de facto ſalutem conſequi, quia impoſſibile eſt aliquem ſaluari & non eſſe electum: ergo non habent auxiliũ ſibi verè ſufficiens ad ſalutem in his circumſtantiis de facto conſequendam. Nec ſufficit dicere quòd poſſint ſalutem cõſequi in ſenſu diuiſo, ſiue poſito quòd non ſint non electi, ſiue reprobi; quia non eſt vllo modo in eorum poteſtate tollere ſenſum compoſitum, aut ponere diuiſum, ſiue efficere

cere vt non ſint non electi; quia vt ſimus electi aut non electi, non pendet à nobis.

117 Confirmatur Primò, quia qui habet in ſe aliquam conditionem omnino repugnantē acquiſitioni alicuius finis, ſi ei ſit omnino impoſſibile eam à ſe tollere, erit etiam ipſi impoſſibile hunc finem conſequi. v.c. quia ſeſſio repugnat ſtationi, ſi mihi ſit impoſſibile tollere à me ſeſſionem, erit mihi etiam impoſſibile ſtare: atqui non electio ita repugnat æternæ ſaluti, vt ſit impoſſibile aliquem ſimul eſſe non electū & ſaluari: ergo cùm omnibus reprobis impoſſibile ſit tollere à ſe non electionem, ſiue efficere vt non ſint non electi, etiam erit ipſis impoſſibile efficere vt de facto ſaluentur: nam efficiendo vt de facto ſaluentur, aut deberent à ſe tollere non electionem, aut efficere vt manentes non electi de facto ſaluarentur. Nec refert quòd Deus poſſit eos eligere, quia inde ſolùm ſequitur, quòd Deo ſit poſſibile eos ſaluare, non autem quòd ſit in eorum poteſtate ſaluari.

118 Confirmatur Secundò, quia poſito quòd ſit impoſſibile aliquem lucrari denarium diurnum operando in vinea patrisfamilias, niſi ſit ad hoc conductus; optimè ſequitur ei, qui nec de facto conductus eſt, nec vllo modo poteſt efficere vt conducatur, eſſe omnino impoſſibile lucrari denarium: ergo ſimiliter cùm ſit omnino impoſſibile aliquem ſimul non eſſe electum, & tamen de facto ſaluari, optimè infertur, ei qui nec eſt electus, nec vllo modo poteſt efficere vt eligatur, eſſe omnino impoſſibile efficere vt de facto ſaluetur. Cùm igitur omnes præſciti nec ſint electi, nec poſſint efficere vt eligatur, aut vt fuerint ab æterno electi, abſolutè erit iis impoſſibile ſaluari; & conſequenter dum iudicant ſibi eſſe poſſibile ſalutem conſequi, falluntur, & tota eorum ſpes nititur falſo iudicio, atque adeò falſa eſt & illuſoria.

119 Reſpondeo has omnes obiectiones ſolùm premere eos qui tenent electionem ad gloriam fieri ante præuiſa merita, & independenter ab his: eos autē qui cum S. Aug. l. 1. ad Simplicianum q. 2. tenent electionem ad gloriam fieri poſt præuiſa merita, facilè reſpondent eſſe in poteſtate reproborum cum gratia Dei efficere, vt ab æterno fuerint electi ad gloriam, & conſequenter iis eſſe poſſibile ſalutem conſequi: atque ita eorū ſpes nititur vero iudicio, ſcilicet ſalutem conſequi in ſua eſſe poteſtate, atq; adeò ſe eam conſecuturos, ſi voluerint gratiæ Dei collaborare.

August.

D V B I V M XIV.

Ad quid obligaretur is, cui reuelatum eſſet ipſum commiſſurum aliquod peccatum?

120 NOta Primò, ſatis conſtare Deum poſſe alicui reuelare ſolùm comminatoriè ipſum peccaturum mortaliter etiam intra certum tempus, & certo peccato. Item Deum poſſe hoc ei reuelare abſolutè aſſertoriè, modò alter id apprehendat ſolùm comminatoriè dictum, aut ſtatim ſit obliturus totius reuelationis; prout videtur contigiſſe S. Petro, qui reuelationem Chriſti de triplici negatione initio intellexit ſolùm comminatoriè factam, ideóq; ea non obſtante credebat ſe ob nulla pericula Chriſtum negaturum: videtúrq; paulò pòſt eius fuiſſe omnino oblitus, donec poſt tertiam negationem audiuit gallum cantantem, cúmque Chriſtus reſpexit, quo tempore Euangeliſtæ dicūt eum recordatum prædictionis Chriſti.

Qua ratione Deus poſſit alicui reuelare ſuum futurū peccatum.

121 Item ſatis conſtat, eum cui hac ſolùm ratione eſſet reuelatum futurum ſuum peccatum, eodem modo poſſe illud vitare, & ad hoc obligari, ac ſi nulla eiuſmodi reuelatio ei eſſet facta; nā eiuſmodi reuelatio optimè poteſt conſiſtere cum iudicio, quo talis iudicet ſe valdè probabiliter illud peccatum abſolutè vitaturum, & cōſequenter cum vera huius euitationis ſpe: vnde illa reuelatio non magis eum incitaret ad peccandum, eiúe tolleret poteſtatem vitandi peccatum, quàm Dei præſcientia circa futurum peccatū.

Tota igitur difficultas hîc eſt in caſu, quo Deus clarè ei reuelaret ipſum mortaliter peccaturum; ita vt ipſe apertè videret id abſolutè affirmari, eiúſque reuelationis maneret memor.

Plurimi autem ſine vlla diſtinctione aſſerunt talē poſita eiuſmodi reuelatione fore nihilominus potentem illud peccatum euitare, & conſequenter ad hoc abſolutè obligandum, vt patet apud Turrianum 2. 2. diſp. 65. in fine. & Lorcam ſect. 2. diſp. 18. num. 11. 122

Turrian. Lorca.

Et probatur Primò, quia non obſtante ea reuelatione ipſe haberet auxilium ſufficiens ad vitandum illud peccatum: ergo poſſet hoc vitare. Secundò, quia ſi cui hac ratione eſſet reuelatum ſuum futurum opus meritorium, ipſe nihilominus hoc liberè eliceret: ergo idem dicendum eſt de peccato ita reuelato. Tertiò, quia Chriſtus ab initio ſuæ incarnationis certiſſimè præſciuit omnes ſuos actus futuros, & tamen eos liberè elicuit. Quartò, quia præſcientia Dei de futuro peccato non impedit huius libertatem: ergo nec talis reuelatio. Quintò, quia eiuſmodi reuelatio præſupponit futurum peccatum: nam hoc ideo homini reuelatur, quia eſt futurum, non contrà; atque ita reuelatio non eſt cauſa futuri peccati, ſed hoc potiùs eſt cauſa reuelationis.

Hæc tamen ſententia generaliter ſumpta patitur graues obiectiones. Primò, quia, vt patet ex dub. 12. tali homini erit omnino impoſſibile ſperare euitationem talis peccati, vnde eam poterit abſolutè deſperare. Ex quo videtur vlteriùs ſequi, ipſum non poſſe concipere ſeriam, & ex parte ſua efficacem voluntatē vitandi illud peccatum, quia hæc non videtur poſſe eſſe circa ea, quę penitus deſperamus, & certò ſcimus nullo modo futura. ſine eiuſmodi autem voluntate non videtur fieri poſſe vt vitemus peccata. 123

Secundò, quia talis nullo modo poſſet ſeriò conari euitare illud peccatum, aut tentationibus ad id impellentibus reſiſtere, aliáue media ad id euitandum neceſſaria adhibere: atqui ſine his impoſſibile eſt vitare peccatum: ergo tali homini vitatio illius peccati fieret omnio impoſſibilis. 124

Maior probatur, quia talis conatus ac reſiſtentia, ac mediorum adhibitio ſcirentur eſſe omnino inutilia ad euitandum illud peccatum, quia ſiue ea adhiberet, ſiue non, nihilominus peccatum non euitaretur; quia eius actualis euitatio nequit cum ea prædictione conſiſtere, ídque ille apertè ſciret: atqui voluntas nequit eligere ſiue appetere tamquam medium vtile ad aliquem finem id quod ſcitur ad hunc obtinendum eſſe hîc & nunc omnino inutile (v. c. fieri nequit vt appetam aliquam medicinam ad obtinendum ſanitatem, per quam ſcio me eam nullo modo obtenturum:) ergo fieri nequit vt talis eiuſmodi conatus ac media adhibeat ad euitandum peccatum, quod omnino certò ſcit ſe non euitaturum.

Nequeo ob aliquem finem ſeriò eligere medium, quo certò ſcio me eum nō adepturum.

Minor probatur, quia quando voluntas noſtra graui tentatione ad peccandum impellitur, neceſſarium omnino eſt vt magno conatu, & vim nobis inferendo ei reſiſtamus, aliàs omnino certò in peccatum lapſuri: vnde etiam communiter omnes Theologi docent, voluntatem noſtram per ſe, niſi adjuuetur Dei auxilio, non habere ſufficientes vires, vt eiuſmodi tentationibus reſiſtat: atque adeò fieri non poſſe vt ſibi derelicta non conſentiat. Quæ falſa eſſent, ſi nullo conatu aut viribus opus eſſet ad non conſentiendum.

Tertiò, quia, etſi talis poſſet abſolutè loquendo illum conatum aliáque media adhibere ad euitandū illud peccatum, videtur tamen ad hoc non obligari; 125

quia

Ad vitandū peccatū nō teneor aſſumere media, quæ ſcio ad hoc eſſe inutilia.

quia non obligamur eiuſmodi media adhibere ad euitandum peccatum, niſi quatenus ſunt ad hoc vtilia: ſicut etſi aliàs tenear ad conſeruandam aut meam aut proximi vitam, & conſequenter ad adhibenda media ad id neceſſaria; tamen nullo modo teneor ea media adhibere per quæ ſcio mortem nullo modo auertendam aut retardandam: cùm igitur talis certò ſciat peccatum per eiuſmodi media nullo modo impediendum, non tenebitur illa adhibere. Vnde vlteriùs videtur ſequi, eum tunc non obligandum ad vitandum illud peccatum; quia qui nullo modo obligatur conari ad vitandum peccatum, videtur conſequenter non obligari ad id vitandum, cùm nequeat hoc vitare niſi ad hoc conetur.

Deus poteſt alicui ſextupliciter reuelare ſuum peccatū certò futurum.

126 Pro reſolutione Nota Primò, hanc reuelationem ſextupliciter fieri poſſe. Primò, ita vt Deus ſolùm alicui reueletin genere ipſum ante mortem, aut intra longum tempus peccaturum mortaliter, nullum certum peccatum exprimendo. Secundò, exprimendo certum peccatum, quod ante mortem, aut intra aliquot annos commiſſurus ſit. Tertiò, reuelando ei ipſum intra breue tempus, v. c. intra vnam alterámue horam peccaturum mortaliter. Quartò, exprimendo certum peccatum, quo intra hoc tempus peccaturus eſt. Quintò, exprimendo breuiſſimū, & quod nobis videatur indiuiſibile tempus determinatum, quo peccaturus eſt. Sextò exprimendo ſimul peccatum, quod eo tempore commiſſurus eſt

127 Nota Secundò, nos dupliciter nos poſſe habere circa aliquem actū ſiue licitum, ſiue illicitum (idémque eſt de omiſſione actus) qui reuelatur à nobis eliciendus. Primò, ita vt erga eum eliciendum, aut nullam, aut quaſi nullam ſentiamus inclinationem, ſed potiùs inclinationem contrariam; adeò vt non ſit nobis difficile ab eo abſtinere, nec ad hoc opus ſit vt nobis inferamus aliquam vim: ſed potiùs contrà opus ſit aliquo labore, vt voluntatem inducamus vt eū eliciat. Secundò, ita vt ſentiamus nos vehementer trahi ad eum ponendum, adeò vt opus ſit, vt inferamus nobis aliquam vim vt ab eo abſtineamus, vt fit quando quis ad aliquod peccatum patrandum vehementiùs tentatur.

Quæ reuelationes futuri peccati non impediant libertatem.

128 Conclvsio I. Quando alicui reuelatur primo modo ex dictis n. 126. ſuum peccatum futurum, nulla ei inijcitur neceſſitas id patrandi, nec libertas eius impeditur. Per ſe patet, quia vitatio cuiuſuis peccati in particulari poteſt cum ea reuelatione conſiſtere; imò cum ea conſiſtere poteſt euitatio omnium omnino peccatorum mortalium, pro quouis tempore determinato. Nullum enim poteſt aſſignari tempus determinatum, in quo ſtante veritate reuelationis & in ſenſu compoſito ipſe non poſſit omni peccato mortali abſtinere. Quare nullo modo neceſſitatur vt apprehendat peccatum pro aliquo determinato tempore ineuitabile, atque ita poteſt pro quocumque tempore determinato ſperare ipſius euitationem, & ad hanc ſeriò conari.

129 Conclvsio II. Idem dicendum in caſu quo alicui ſecundo modo ex dictis eſſet ſuum futurum peccatū reuelatum: hoc enim etiam apertè probat ratio ſecunda pro prima concl. allata. Solùm hic poteſt eſſe aliqua difficultas, quando alicui eſſet reuelatum ipſum intra certum tempus, v. c. intra biennium, commiſſurum certum peccatum mortale, & hoc iam ferè expiraſſet antequam hoc peccatum committeret, ita vt ſolùm reſtaret ei media hora vel quadrans. Sed hanc difficultatem explicabo concl. 4. eſt enim eadem ratio huius caſus & illius: hæc tamen difficultas minùs vrget quando non reuelatur peccatum determinatum, vt oſtendam concl. 3.

130 Conclvsio III. Quando alicui reuelatur aliquod tempus determinatum non ita longum, v. c. vnius aut alterius horæ, intra quod peccaturus eſt mortaliter, ſine expreſſione determinati peccati, huius euitatio redditur quidem ei notabiliter difficilior; manet tamen ei vera libertas, & peccatum quod committit, abſolutè liberè committit. Prior pars patet, quia, ſicut ſpes euadendi abſolutè omne peccatum excitat animum ad ſuperandas difficultates quæ in eo vitando occurrunt: ita etiam ſublatio huius ſpei animum minuit, & conſequenter ſicut in priore caſu facilitatur euitatio peccati, ita in ſecundo redditur difficilior: præſertim ſi grauis tentatio ad id patrandum inſurgat. Secunda pars patebit ex concl. 4.

Conclvsio IV. Quando reuelatur alicui determinatum peccatum intra breue tempus ab eo committendum, difficilior adhuc redditur huius euitatio, ſi tentatio exurgat, vt per ſe patet, & ex dictis concl. 3. tamen non tollitur ei omnino libertas: quia, etſi cū veritate reuelationis nequeat conſiſtere ipſum hoc peccatum intra illud tempus non committere; poteſt tamen cum ea conſiſtere ipſum hoc non committere eo inſtanti quo ipſum committit: quare poteſt apprehēdere ac ſperare ſe non obſtante ea reuelatione tam hoc inſtanti, quàm quouis alio determinato, & ſeparatim ſumpto, hoc peccatum euitaturum, & ad hoc ſeriò conari; atque ita quocūque inſtanti illud committet, liberè id committet. Ex quo patet ipſum multò magis liberè peccaturum, ſi peccatum committendum non ſit ei determinatè reuelatum. 131

Quòd ſi ipſe ſe contineat à peccando ferè vſque ad finem illius temporis, ita vt tam exigua pars ſuperſit, quæ homini poſſit videri indiuiſibilis, ipſéque hoc clarè aduertat, erit eadem ipſius ratio, atque eius de quo agam concl. 5. & 6.

Conclvsio V. Is, cui quinto modo ex dictis n. 126. ſuum futurum peccatum eſt reuelatum, nihilominùs tenebitur quoduis peccatum in particulari vitare: quia non obſtante ea reuelatione hoc & ſperare, & facere poterit, & conſequenter quodcumque committet, liberè committet, quia hoc in particulari vitare poterat, & conſequenter in eo peccabit. 132

Et hæc concluſio ſecundùm omnem ſui partem eſt ſatis clara, quando talis committit aliquod peccatum præciſè quia hîc & nunc ad id tentatur, & ſine comparatione ad alia grauiora, quæ ipſi tunc committenda occurrunt. Habet tamen grauem difficultatem, quando ipſi varia quæ poſſit committere occurrunt; & quia apprehendit fieri nō poſſe vt omnia euitet, determinat ſe ad committendum id quod putat eſſe inter omnia minimum. Etſi enim talis tunc liberè hoc committat, videtur tamen in eo non peccare, ſed prudenter agere: nam quando quis videt ſibi hîc & nunc ex varijs malis occurrentibus vnum neceſſariò eſſe ſubeundum, eò quòd omnia vitare non poſſit, prudenter eligit minus. Quod non ſolùm habet locum in malis pœnæ, ſed etiam in actionibus ſecundùm ſe malis, vt oſtendi diſp. 3. n. 20. 133

Non potens omnia mala euadere prudēter eligit minus.

Dices, hoc ſolùm eſſe verum quando alicui abſolutè eſt impoſſibile vitare omnia illa peccata: ſecùs autem eſſe de eo qui abſolutè poteſt omnia illa peccata vitare, prout accidit in eo cui talis reuelatio facta eſt. Sed contrà Primò, cùm talis graui tentatione ad peccandum impulſus nequeat ei reſiſtere ſine graui conatu & labore: item cùm nequeat hunc ſeriò adhibere quando apprehendit eum non profuturum ad vitanda omnia peccata; valdè difficile eſt concipere quomodo tali ſit verè & humano modo poſſibile vitare omnia peccata; vt probat argumentum allatum num. 124. 134

Secundò, quia, etſi tali eſſet abſolutè poſſibile eo caſu vitare omnia omnino peccata mortalia, in iis tamen circumſtantiis & animi perturbatione conſtitutus vix humanitus loquēdo poteſt id concipere ſibi

poſſibi

poſſibile, cùm clarè videat illud non poſſe de facto conſiſtere cum veritate illius prædictionis. Vt autem talis eo caſu prudenter eligat minimum peccatū inter omnia occurrentia, ſufficit quòd ipſe inuincibiliter ſibi perſuadeat, ſibi hìc & nunc eſſe impoſſibile omnia vitare; quantumuis fortè ſecluſa ea apprehēſione id non ſit impoſſibile. Fateor me huic argumento non poſſe inuenire ſufficientem ſolutionem, quæ ei clarè ſatisfaciat. Quia tamen ex altera parte videtur à recta ratione abhorrere, talem ita operando non peccare; poſſet dici eum ideò in ea electione peccare, quia imprudenter apprehendit eam eſſe neceſſariam vt grauiora peccata vitet.

135 Conclvsio VI. Si Deus alicui clarè reuelaret ipſum determinato inſtanti, ſiue certo tempore breuiſſimo, quod inſtar inſtantis apprehendimus, certum peccatum commiſſurum, ita vt ipſe hoc dum tempus illud adeſſet perfectè apprehenderet, & grauiter ad id committendum tentaretur, ita vt ſine graui labore non poſſet tentationi reſiſtere, etſi talis tunc liberè intenſiùs, aut minùs intensè peccaret; tamen non ſatis video quomodo poſſit verè dici abſolutè eſſe in ipſius poteſtate illud peccatum vitare. Probant hoc argumenta allata n. 123. & 124. Cùm enim tali ſit impoſſibile concipere ſeriam omnino voluntatem euitandi illud peccatum, & ad hoc ex parte ſua efficaciter conari, eò quòd ſciat ſe fruſtra in eo vitando laboraturum; valdè difficile eſt videre quomodo tunc in eius ſit poteſtate illi tentationi non ſuccumbere. præſertim cùm humano more, aut vix aut fortè nullo modo fieri poſſit vt talis concipiat ſibi eſſe verè poſſibile tale peccatum hic & nunc de facto euitare; ea autem quæ apprehendimus nobis impoſſibilia, non poſſumus ſeriò & ex parte noſtra efficaciter velle: vt cum communi ſententia docet Vaſquez 1.2. diſp. 42. c. 4. Vnde ſequitur, iſtum non poſſe ſeriò ac ex parte ſua efficaciter velle illud peccatum euitare, cùm tamen ſine eiuſmodi voluntate ei ſit impoſſibile id euitare. *Vaſquez.*

136 Dices, Etſi poſita illa reuelatione in ſenſu compoſito non poſſit fieri vt talis de facto non faciat illud peccatum; hoc eſt tamen poſſibile in ſenſu diuiſo: ergo talis poterit hoc abſolutè tanquam tale apprehendere. Reſpondeo, nego conſequentiam; quia talis nequit in hoc caſu concipere ſenſum diuiſum eſſe poſſibilem: nam ſic deberet concipere aut reuelationem non eſſe ſibi factam; aut in ſua poteſtate eſſe efficere, vt facta non ſit, quorum vtrumque ei eſt impoſſibile, cùm certò ſciat eſſe factam, & ſciat impoſſibile eſſe, vt id quod iam factum eſt, non ſit factum.

137 Hinc patet Primò, longè aliam hac ex parte eſſe rationem præſcientiæ Dei, qua ipſe præſcit meum peccatum tali inſtanti futurum; & reuelationis, qua id mihi reuelat: nam etſi vitatio peccati cum neutra poſſit ſimul actu conſiſtere, tamen cùm illa nihil omnino in me cauſet, nullo modo immutat meam operationem, aut modum agendi: reuelatio verò cùm cauſet in me apprehenſionem, qua apprehendo impoſſibile me de facto euitare peccatum, tollit mihi poteſtatem ſeriò, & ex parte mea efficaciter volendi & procurandi euitationem peccati, & conſequenter reddit mihi hanc impoſſibilem: quia, vt iam ſæpe oſtendi, nequeo vrgente tentatione vitare peccatum niſi id ſeriò velim ac coner.

Diuerſitas inter præſcientiā Dei de peccato futuro & eiuſdem reuelationē.

138 Patet Secundò; etſi ipſa reuelatio ſupponat futurum peccatum, & conſequenter non ſit cauſa cur ſit abſolutè futurum; eam nihilominus eſſe cauſam cur ipſum neceſſariò, aut ſaltem ineuitabiliter futurum ſit, non quidem per ſe immediatè, ſed mediante illo iudicio, quod cauſat de ineuitabili futuritione peccati, quo tollitur omnis poteſtas ſperandi euitationem peccati, & ad eam ſeriò conandi.

Eiuſmodi reuelatio nō eſt quidem cauſa cur quis peccet, ſed cur ineuitabiliter peccet.

Ex quibus patet Tertiò, Reſponſio ad 4. & 5. argumentum poſitum n. 122. Ad quartum, igitur neganda eſt conſequentia, vt iam oſtendi. Ad quintum, concedo reuelationem non eſſe propriè cauſam cur peccatum futurum ſit; cum hoc tamen conſiſtere quòd ſit cauſa cur omnino ineuitabiliter futurum ſit, vt iam oſtendi. Reliquorum ſolutio patebit ex concl. ſequenti.

Dices, hæc videri contra communem ſententiam Doctorum, qui dicunt hominem eo caſu liberè peccaturum, nec per reuelationem verè ad peccatum neceſſitandum. Reſpondeo, Doctores qui hac de re tractant, communiter ſolùm generatim dicere, eum cui futurum ſuum peccatum eſſet reuelatum, nihilominus obligandum hoc vitare, & liberè id facturum; facilè tamen eos poſſe intelligi in caſibus quinque priorum concluſionum: nam non loquuntur diſtinctè de caſu ſextæ concluſionis. Imò D. Thomas qu. 23. de Veritate a. 8. ad 2. apertè huic concluſioni fauet. vbi docet Deum de potentia ordinaria non poſſe alicui ſuam damnationem futuram reuelare, *quia talis reuelatio cogeret eum deſperare.* Ex quo apertè ſequitur, quòd reuelatio futuri peccati in caſu huius concluſionis cogeret, ſiue neceſſitaret hominem peccare. 139 *D.Thom.*

Dixi in concluſione, me non ſatis videre quomodo eſſet verè in poteſtate talis hominis non peccare; quia non ſtatui hìc quidquam hac de re definire, ſed propoſitis vtrimque argumentis rem aliis definiendam relinquere.

Conclvsio VII. Quando alicui reuelaretur futurus ſuus actus, ad quem eliciendum hìc & nunc aut nullo modo, aut valdè parum inclinaretur, ita vt nullam omnino vim deberet ſibi adhibere vt eum omittat, non obſtante quacumque ex dictis reuelationibus eum liberè eliceret: quod multò magis habet locum in actibus ad quos eliciendos voluntas non ſolùm nullam ſentit inclinationem, ſed contrà ſentit magnam inclinationem in contrarium. Hæc videtur communis Doctorum: nam communiter omnes docent, Chriſtum non obſtante præſcientia, qua ab initio omnes ſuos futuros actus cum omnibus ſuis circumſtantiis præſciuit, nihilominus eos liberè elicuiſſe. Ratio eſt, quia eiuſmodi præſcientia ſiue reuelatio per ſe non neceſſitat, imò nec inclinat voluntatem ad agendum: ſed ſolùm per accidens, quatenus efficit vt homo apprehendat euitationem alicuius actus ſibi impoſſibilem, ſiue ipſum actum ſibi omnino eſſe ineuitabilem, & conſequenter impedit eum ne vehementi inclinationi in eum actum poſſit reſiſtere. Quare ſi eius voluntas in eum actum nullo modo inclinetur, eiuſmodi præſcientia nullam ei agendi neceſſitatem adferet. 140

Ex dictis ſequitur Primò, fieri non poſſe vt Deus ſexto modo ex dictis nu. 126. alicui reuelet futurum ipſius actum quem ſine peccato elicere nequit, ſaltē eo caſu, quo videt eum notabiliter ad eum eliciendum, ex aliqua tentatione, aut naturæ infirmitate inclinandum: quia ſic moraliter neceſſitaret eum ad peccandum, quod diuinæ bonitati repugnat. 141

Qua ratione Deus nequeat alicui reuelare ſuū futurū peccatum.

Sequitur Secundò, ſaltem valdè probabile eſſe Deum nec tertio, nec quarto, nec quinto modo ex dictis poſſe alicui eiuſmodi ſuum actum futurum reuelare, quando videt eum ita ad eum eliciendum inclinandum. Ratio eſt, quia, etſi tunc nō tolleret illi homini omnino libertatem circa illum actum, quia maneret in eius poteſtate eum actum in quouis inſtanti determinato illius temporis non committere, iuxta tertium & quartum modum, aut hunc actum in particulari omittere iuxta quintum modum; tamen per dictam reuelationem videtur illi reddi impoſſibile ſeriò conari ad euitandum toto illo tempore 142

abſolutè

abſolutè omne peccatum, & conſequenter etiam redditur ei difficillima & ferè impoſſibilis euitatio illius peccati. videtur autem repugnare diuinæ bonitati hominem adhuc viuentem in talibus circumſtantiis conſtituere.

Secùs videtur dicendum de primo & ſecundo modo, quia his non ita minuitur hominis libertas; quamuis hi etiam parum ſint conuenientes ſuaui modo agendi quo Deus erga nos vtitur.

DVBIVM XV.

Quid ſit præſumptio, & quale peccatum?

143 D.Thom. DE hac tractat D. Tho. 2. 2. q. 21. vbi docet, præſumptionem eſſe duplicem; vnam qua quis præſumit ſe propriis viribus, ſine Dei ſupernaturali auxilio poſſe beatitudinem obtinere, prout faciebant olim Pelagiani; qui negabant Chriſti gratiam homini eſſe neceſſariam ad bene viuendum & beatitudinem merendam. Aliam verò, qua quis præſumit ſe ſine pœnitentia & meritis ſola Dei miſericordia ac liberalitate veniam peccatorum & beatitudinem obtenturum, prout faciunt Lutherani.

Duplex præſumptio: alia Pelagiana, alia Lutherana.

144 Vtraque autem eſt valdè graue peccatum Primò, quia vtraque præſupponit iudiciũ hæreticum. Prior ſcilicet hominem ſine gratia Dei ſupernaturali propriis viribus poſſe legem implere, & beatitudinem mereri. Secunda verò nos ſine pœnitentia & meritis poſſe obtinere peccatorum veniam & cæleſtem gloriam. quæ apertè repugnant dogmatis fidei. Secundò, quia prior multùm detrahit dignitati cæleſtis illius beatitudinis, dum reputat eam talem, quam operibus viribus naturæ factis poſſimus promereri. Secunda verò multùm derogat iuſtitiæ Dei, quæ exigit vt peccata non maneant impunita, nec ſine pœnitentia condonentur, & vt cæleſtis gloria merentibus detur. Eſt autem hæc ſecunda multò periculoſior quàm prior, quia tollit omnino timorem Dei, & omne frænum quo homo à peccatis, præſertim occultis, poſſit reuocari, atque ita ei eſt occaſio ſequendi in omnibus ſuas cupiditates.

Vtraque eſt graue peccatum ſupponitque iudicium hæreticum.

Lutherana periculoſior.

145 Poteſt his addi tertia præſumptio, qua quis ſtatuit in peccatis perſeuerare quamdiu bene valet, ſperans ſe in fine vitæ obtenturum à Deo gratiam, qua conuertatur & ſalutem obtineat. Atque ita nimiùm de Dei miſericordia præſumit, itáque ad peccandum abutitur; vnde patet hanc etiam eſſe & graue peccatum & valdè periculoſam.

Tertia præſumptio.

146 Diſputãt autem hîc præterea, an per præſumptionem perdatur habitus ſpei. Qua in re certum eſt hũc amitti per primam & ſecundam præſumptionẽ, quia præſupponunt iudicium hæreticum, quo fides amittitur, & conſequenter etiam ſpes. Probabilius tamen eſt eum non perdi per tertiam: quia nullum habet actum ita repugnantem actui ſpei, vt cum eo nequeat conſiſtere. Ita Bañez & Turrian. 2. 2. q. 21. a. 2.

An præſumptio tollat habitũ ſpei.

Bañez. Turrian.

147 Addit Bañez: *At verò cùm quis ita præſumit quòd eſt prædeſtinatus, & ſine termino vult peccare; probabile eſt quòd amittat ſpem infuſam, quia deſtruit rationem formalem interpretatiuè: non enim requiritur actus deſperandi tam expreſſus, ſicut error ad infidelitatem.* Turrianus verò ſuprà putat nec per hanc, nec per aliam præſumptionem auferri habitum ſpei, niſi ſimul adſit actus infidelitatis. Quia aliàs præſumptio non aufert obiectum formale ſpei, ſed ſolùm aliquid à Deo ſperat alia ratione quàm ſit promiſſum; ſicut ſi quis imprudenter crederet aliquid tamquam à Deo reuelatum, quod ab eo non eſt reuelatum, non amitteret habitum fidei; modo aliàs nihil afferat fidei repugnans.

148 Sed hæc maiore diſcuſſione indigent. Nam in primis in exemplo dato, non video quomodo quis poſſit ſine errore in fide præſumere ſe prædeſtinatum & ſaluandum, quantumuis vſque ad finem vitæ perſeueret in peccatis; hoc ipſo enim credit ſe ſine pœnitentia ſaluandum. qui eſt apertus error in fide.

Secundò, etſi veriùs credam id quod Turrianus dicit, actum præſumptionis præcisè & formaliter ſumptũ non repugnare ſufficienter actui ſpei, vt per eum, ſi abeſſet error in fide, amitteretur habitus ſpei, vt probat ſimile à Turriano allatum, & ſtatim clariùs oſtendam; tamen in exemplo à Bañez allato puto cum ipſa præſumptione eſſe alium actum voluntatis coniunctum, qui ita repugnet cum ſpe, vt per eum eius habitus tolleretur, etiamſi abeſſet error contra fidem. Turrian.

Pro quo Nota Primò, ex dictis diſp. 18. dub. 4. n. 26. & 35. habitus infuſos fidei & ſpei, (eſt enim vtriuſque eadem ratio, imò etiam ipſius caritatis, vt oſtendam infrà diſp. 21. dub. 8.) non expelli quidem phyſicè per actus ſibi cõtrarios, ſed ſolùm demeritoriè; nihilominus habitum fidei & ſpei non amitti per quoſuis actus, quacumque ratione his virtutibus cõtrarios, ſed per eos ſolos qui ita ipſis repugnẽt, vt non poſſint ſimul cum earum actibus vlla ratione conſiſtere. Quare vt quis ſine infidelitate per aliquem actum amittat habitum ſpei, requiritur, vt ille ſit formale peccatum (aliàs enim nequit mereri amiſſionẽ illius habitus) atq; vt ita repugnet actui ſpei, vt cum hoc nullo modo poſſit ſimul in eodem conſiſtere. Qualis eſt omnis deſperatio; fieri enim nequit, vt eãdem rem ſimul ſperem & deſperem. Item iudicium quo voluntariè iudico beatitudinem mihi eſſe impoſſibilem, aut me eam de facto numquam aſſecuturũ, quia cum tali iudicio nequit conſiſtere actus ſpei. 149

Quæ requiratur in aliquo actu vt expellat habitum ſpei.

Nota Secundò, eum qui præſumit ſe eſſe prædeſtinatum & ſaluandum, etiam ſine pœnitentia & meritis, ideóque ſtatuit vſque ad mortem perſeuerare in peccatis, præter iudicium erroneum, quo iudicat ſe ita ſaluandum, habere duos actus voluntatis. Primus, quo exſpectat beatitudinem ſibi dandam etiam ſine vlla pœnitentia & meritis. Secundus, quo ſtatuit vſque ad mortem in peccatis ſuis perſeuerare. Præſumptio autem conſiſtit præcisè in priore actu; nec habet abſolutam repugnantiam cum actu ſpei: is enim qui talem actum haberet, poſſet ſimul velle agere pœnitentiam & exercere bona opera, vt hac ratione certiùs & perfectiùs beatitudinem aſſequeretur: atque ita poſſet elicere verum actum ſpei, poſito quòd illo iudicio erroneo non amitteret fidem, aut poſito quòd ſpes theologica poſſet eſſe ſine fide: nulla enim poteſt oſtendi implicantia cur actus dicti ſimul conſiſtere non poſſent. Et ex hac parte puto ſententiam Turriani eſſe veram. 150

Secundus verò actus non eſt propriè præſumptio, ſed hanc conſequitur, & vterq; actus poteſt ab altero ſeparari. videtur tamen continere ſaltem implicitam ac virtualem deſperationem; nam, vt oſtẽdi dub. 10. deſperatio propriè eſt actus voluntatis, quo quis ſtatuit numquam ampliùs proſequi beatitudinem. Qui autem ſtatuit vſque ad mortem ſine pœnitentia in peccatis perſeuerare, implicitè ac virtute ſtatuit numquam proſequi beatitudinem; ergo implicitè ac virtualiter deſperat. Minor probatur; nam proſecutio beatitudinis conſiſtit in efficaci intentione beatitudinis, & conſequenter in voluntate adhibendi media ad eam obtinendam neceſſaria, qualia in peccatore ſunt deſiſtentia à peccando, & pœnitentia: atqui talis habet expreſſam voluntatem numquam pœnitendi, aut peccata deſerendi: ergo implicitè & virtute habet voluntatem numquam proſequendi beatitudinem. Atque ita videtur hoc actu perdendus habitus ſpei, etſi nulla hæreſis præcederet. Et hoc ſatis eſt probabile. 151

Statuens vſque ad mortem perſeuerare in peccatis implicitè deſperat.

LIBER

LIBER QVARTVS,

DE CARITATE,

PRÆFATIO.

EXplicata ſuperioribus libris natura fidei ac ſpei, hoc tandem libro ipſa natura caritatis explicanda. Vt hoc autem plenius agamus, primò de ipſo nomine & ſignificatione caritatis nobis dicendum eſt. Multi hoc nomen à Græco χάρις deducentes, volunt ſcribi per ch, nimirum charitas. & multorum vſu receptum eſt, vt ita iam plerumque ſcribatur. Aiunt iidem hac ratione diſtingui caritatem, qua annona dicitur cara, ab ea qua Deum hominéſque diligimus. Sed his obſtat diuerſa nominis Græci & Latini ſignificatio. nam χάρις non ſignificat amorem, ſed gratiam: & χαρίεις gratioſum, non autem carum ſiue dilectum ſignificat. Quare creditu videtur difficile charitas Græcum eſſe, cùm apud Græcos in illa ſignificatione nullum verbum ſimile reperiatur. Verba autem quæ Latini à Græcis mutuantur, ſuam ſignificationem retinere ſolent. Alij igitur, qui hoc tempore maximè orthographiæ ſtudent, vtrumque nomen iiſdem literis ſcribunt, vel potiùs eodem nomine tam annonæ pretium, quàm dilectionem ſignificari docent, tamquam inter ſe connexa, & quorum vnum ex altero ſequatur. Nam cùm & ea quæ magni pretij ſunt, nobis cara eſſe ſiue à nobis amari ſoleant, & ſimiliter quæ amamus magno pretio ſoleamus æſtimare, meritò vtraq; tanquam communiter eadem eodē vocabulo exprimimus. His igitur, quòd hæc deductio ex re nata facilis ac prona ſit, libentiùs ſubſcribo.

Hactenus de voce, quod autem ad ſignificationem attinet, variè de hac varij ſcribunt; ſed quod ad rem præſentem ſpectat, etſi caritas generatim idem ſignificet quod amor, atque adeò etiam aliquando in
Iudith 9. vitio ponatur, vt Iudith 9. vbi ipſa à Deo petens vt Holofernes eius amore capiatur, ait, Et percuties eum ex labiis caritatis meæ; communiter tamen in bonum accipitur, & quidem apud Patres ac Theologos, atque adeò etiam in Scripturis, præſertim noui teſtamenti, pro virtute theologica, qua Deum propter ſe, & alia propter Deum diligimus; de qua hæc tota nobis eſt diſputatio.

Diſtinctio inter amorem, dilectionē, caritatem & amicitiam. Vbi hoc præterea notandum, plurimos inter hæc quatuor, ſcilicet, amorem, dilectionem, caritatem, & amicitiam ita diſtinguere, vt Amor ſit quid commune his omnibus, & tam actui quàm habitui conueniat, Dilectio verò actum ſignificet ſiue bonum ſiue malum, Caritas verò amorem honeſtum habitualem vel actualem, atque adeò & veram amicitiam, quæ ſemper mutuum amorem ſignificat. Amicitia tamen latiùs patet: nam etiam inter homines tam malos quàm bonos reperitur; caritas verò ſolet pro ea ſola amicitia accipi, quæ inter hominem & Deum intercedit, aut ſaltem qua homines propter
D.Thom. Deum amamus. Tractat autem D.Thomas de caritate virtutibúſque ei annexis, vitiiſq; oppoſitis 2.2. q.23. vſque ad 46. cuius ordinem in iis explicandis quàm proximè poterimus ſequemur, quamuis in aliquibus nonnihil ab eo deflectemus.

DISPVTATIO XXI.

De habitu caritatis.

DVBIVM PRIMVM.

Vtrum caritas ſit aliquid creatum in anima noſtra.

1 Magiſter. HÆc difficultas præcipuè diſputatur propter Magiſtrum, qui deceptus ex quibuſdam locis D.Aug. malè intellectis, putauit caritatem qua Deum diligimus, ſiue qua actus dilectionis Dei in nobis producitur, eſſe ipſum Spiritum ſanctum.

Sed hæc opinio non ſolùm communi ſententiæ Theologorum, ſed apertè ipſis Scripturis & Concilijs repugnat. Primò, quia ad
Rom.5. Tam Spiritus S. quam ſolis lux malè dicuntur diffūdi niſi ratione ſuorum effectuum. Rom. 5. dicitur: *Caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctū.* Si enim caritas ſit ipſe Spiritus ſanctus, malè dicitur per Spiritum ſanctum diffundi, ſicut per lucem ſolis nō diffunditur ipſa lux ſolis, ſed lumen ab hac luce productū. Etſi enim lux poſſit dici ſe ipſam diffundere, & ſimiliter Spiritus poſſit dici diffundi in corda noſtra ratione effectuum, quos producunt, illa in aëre, hic in noſtris cordibus: tamen lux non dicitur per ſeipſam ſiue ſecundùm ſe diffundi: & ſimiliter Spiritus ſanctus non dicitur per ſe ſiue ſecundùm ſe diffundi. Secundò, quia Apoſt. 1. ad Cor. 12. vocat cari- 1.Cor.12.
tatem aliáſque virtutes chariſmata & dona Dei & Spiritus ſancti, non diſtinguens inter hoc donum, ſiue inter caritatem & alia dona, inſinuans vtraque creata eſſe & à Deo diſtincta. Et c. 13. connumerat caritatem cum fide & ſpe quaſi eiuſdem ordinis, atq; nos habere fidem & caritatem, nihil inter hæc, quod ad rem præſentem attinet, diſtinguendo. Tertiò, Arauſ.
Arauſicanum cap. 25. ſimiliter dicit Spiritum ſanctum caritatem diffundere in cordibus noſtris, clarè oſtendens hanc eſſe illius effectum.

Reſpon

2 *Magiſter.* Reſpondet Magiſter eam diffundi à Spiritu ſancto, quando hic producit in nobis actum caritatis. Sed hoc dici nequit. Primò, quia Concilium loquitur de dono quod præcedit ipſum actum, & per quod ſimus potentes elicere iſtum actum. Secundò, quia Concilium eodem modo loquitur de dono fidei & caritatis. Tertiò, quia dicit nos non poſſe diligere Deum, vel credere ſicut oportet, quia liberum arbitrium peccato Adæ eſt attenuatum: eſt autem attenuatum, non amiſſione actus, ſed rei permanentis, ſcilicet habitus fidei & caritatis. Quartò, quia infrà dicit nos illud auxilium quod confirmat liberum arbitrium, recipere in baptiſmo, in quo conferuntur dona habitualia, non autem ipſi actus. Quintò, quia *Trident.* Tridentinum ſeſſ. 4. cap. 7. definit in iuſtificatione infundi caritatem nobis inhærentem: quod nullo modo dici poteſt de Spiritu ſancto, qui nullo modo nobis inhæret, nec etiam de ipſis actibus, quia Concilium loquitur ibi de re permanente & qua permanenter iuſti ſumus. Sextò, quia S. Auguſtinus, cu-
3 *Auguſt.* ius ferè ſola auctoritate Magiſter nititur, lib. de Spiritu & litera cap. 31. dicit nos inde caritatem habere, vnde habemus fidem, ſcilicet à Spiritu ſancto, qui eam diffundit in cordibus noſtris. & addit: *Caritas quippe Dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua nos ipſe diligit, ſed qua nos facit dilectores ſuos: ſicut dicitur iuſtitia Dei, qua iuſti eius munere efficimur; & Domini ſalus, qua nos ſaluos facit; & fides Ieſu Chriſti, qua nos fideles facit.* Vbi apertè oſtendit, caritatem, qua nos diligimus Deum, eſſe diſtinctam ab ea qua ipſe nos diligit, & illam non minùs quàm fidem & iuſtitiam nobis inhærere.

4 *Magiſter.* Reſpondet Magiſter ibi non dici diuerſam eſſe caritatem, qua nos Deum diligimus ab ea qua nos Deus diligit, ſed eandem diuerſis rationibus dici caritatem Dei & noſtram. Sed contrà eodem modo dicendum eſſet, eandem eſſe iuſtitiam noſtram & Dei, fidem noſtram & Dei, &c. quia hæc eodem modo di-
Auguſt. ſtinguit S. Auguſtinus. Plures Patrum auctoritates
Valentia. affert Valentia hîc puncto 1.

Probatur Septimò, quia caritas dicitur in aliis eſſe, in aliis non eſſe; in aliis eſſe maior, in aliis minor; in aliis creſcere, in aliis corrumpi. quæ non conueniunt Spiritui ſancto, qui vbique idem & immutabilis eſt.

5 Dices, Spiritum ſanctum in ſe immutabilem dici in nobis creſcere vel corrumpi, &c. ſicut in ſe ſemper æquè magnus dicitur in nobis magnificari: quia ſcilicet etſi Spiritus ſanctus ſit in omnibus, non tamen omnes dicuntur eum habere in ſe; quia aliàs etiam bruta eum haberent. & ſic ſpiritus Eliæ dicitur duplex fuiſſe in Eliſeo.

Spiritus S. ſolum ratione donorum eſt, creſcit, minuitur, &c. in vno potius quam in alio.

Sed hæc reſponſio petit principium; hoc enim eſt quod petitur, quare in nobis dicatur creſcere aut corrumpi, in vno eſſe maior quàm in alio, eſſe in homine, & non in bruto. Huius enim nulla poteſt alia reddi ratio, quàm quia Spiritus ſanctus, ſiue caritas increata per ſua dona ſeu per caritatem creatam eſt in aliquibus, & in aliis non; in homine, & non in bruto. ſicut lux ſolis dicitur ibi non eſſe, vbi lumen ſuum non diffundit; ibi magis eſſe, vbi maius lumen diffundit: ſic Spiritus ſanctus dicitur magis in nobis eſſe, ſiue creſcere quando maiorem caritatem nobis infundit. Simili modo Deus dicitur in nobis magnificari, cùm ipſius dona in nobis magnificantur & illuſtrantur; vnde etiam externa eius gloria augetur. Item ſpiritus Eliæ dicitur duplex fuiſſe in Eliſeo, quia dona ipſius in hoc duplicata fuerunt quoad externa miracula ſeu gratiam miraculorum; vt aliqui volunt. Aliàs, vt iam dixi, intelligi nequit cur Spiritus ſanctus magis dicatur eſſe in vno quàm in alio, ſi nihil operetur in vno quod non operatur in alio: quod ſecundùm Magiſtrum accideret in iuſto & peccatore, quoties vterque dormiret; tunc enim neuter præ altero aut habitu, aut actu Deum diligeret.

Dices Primò, 1. Iohannis 4. Deus dicitur caritas. vnde S. Auguſtinus lib. 15. de Trinit. cap. 17. ait Deum non ita dici caritatem, vt dicitur ſpes, vel patientia noſtra, quia ſcilicet hæc nobis dat. *Sed ita,* inquit, *dictum eſt Deus eſt caritas, ſicut dictum eſt, Deus eſt ſpiritus.* ſcilicet eſſentialiter & in ſe. Confirmatur, quia S. Iohannes ſuprà, vt excitet nos ad deſiderandam & acquirendam caritatem, dicit Deum eſſe caritatem, & eum qui manet in caritate, manere in Deo. vnde S. Auguſt. l. 8. de Trinit. c. 7. videtur dicere ipſam fraternam dilectionem eſſe ipſum Deum. nam, vt probet diligentem proximum etiam diligere ipſum Deum, ait, *Qui proximum diligit, conſequens eſt vt ipſe præcipuè dilectionem diligat. Deus autem dilectio eſt.* Et infrà: *Nemo,* inquit, *dicat, Non noui quid diligam: diligat fratrem, & diliget eandem dilectionem: magis enim nouit dilectionem qua diligit, quàm fratrem quem diligit. Ecce iam poteſt notiorem Deum habere, quàm fratrem.* 1. Iohan. 4 Auguſt. Iohan. Auguſt.

Reſpondeo, Deum verè & eſſentialiter eſſe caritatem, vt S. Auguſtinus ſuprà bene ex Scriptura docet: non tamen eſſe eam, qua nos eum diligimus, ſed qua ipſe nos diligit. Sicut eſt eſſentialiter iuſtitia, non qua nos iuſti ſumus, ſed qua ipſe iuſtus eſt. Ad confirmationem, Reſpondeo S. Iohannem nos ibi hortari ad caritatem obtinendam, quam dicit eſſe Deum, vt oſtendat quanta res ſit caritas quæ etiam in Deo reperitur, atque adeò Deus dicitur: non tamen dicit eandem eſſe caritatem in Deo & in nobis. Simili modo Salomon Prouerb. 8. vt nos incitet ad quærendam ſapientiam, multis laudat ſapientiam increatam, & indiſtinctè ſæpe modò de creata, modò de increata loquitur, quaſi vtraque eſſet vna ac eadem; quia ſcilicet illa eſt participatio quædam huius. Et ſimili modo loquendi S. Auguſtinus ſuprà caritatem creatam & increatam confundit, quia illa eſt huius participatio, vt bene aduertit S. Thomas hîc ad 1. Aliàs S. Auguſtinum vtramque caritatem verè inter ſe diſtinguere, patet ex loco ſuprà citato, ex cap. 31. de Spiritu & litera, & ex epiſtola eius 29. ad S. Hieron. Vbi definiens caritatem creatam, *Virtus eſt,* inquit, *caritas, qua id, quod diligendum eſt, diligitur.* Docétque dū hîc viuimus, eam in nobis poſſe augeri. 6 *Deus eſſentialiter eſt caritas, non tamen ea, qua nos diligimus eum.* Prou. 8. D. Thomas.

Dices Secundò, Nulla creatura eſt infinitæ virtutis; ſed caritas delet peccata, vnit nos Deo, eiúſque filios efficit, quæ ſunt infinitæ virtutis: ergo caritas non eſt aliquid creatum.

Reſpondet D. Thomas caritatem operari formaliter; efficaciam autem formæ attendi ſecundùm virtutem agentis, qui eam producit. Vnde ex eo quòd caritas iuſtificat, intelligimus infinitam virtutem Dei eam producentis. Quam reſponſionem multis & perplexis verbis conatur hîc explicare Caietanus. Sed dicendum eſt S. Thomam nihil aliud velle, quàm caritatem non delere peccatum phyſicè; ſiue eam, quòd deleat peccatum, & nos filios Dei conſtituat, non habere ex natura ſua; ſed ex ordinatione Dei, qui dum eam nobis infundit, peccatum delet, & nos in heredes ac filios adoptat. Qui effectus etſi ſint aliquo modo infiniti, non tamen arguunt infinitam vim caritatis ſaltem phyſicam, quia ab ea phyſicè non fiunt, ſed vt ſummum moraliter, ſiue virtute quadam morali, quæ tanta in ea eſſe poteſt, quantam Deus illi vult tribuere. 7 *Caiet.* *Qua ratione caritas, etſi finita, peccata deleat, & nos filios Dei conſtituat.*

Nota contra Bañez, Deum hîc poſſe per ſe ſupplere omnem cauſalitatem efficientem ipſius caritatis, & immediatè per ſe cum voluntate noſtra concurrere ad productionem amoris ſupernaturalis: nulla enim hîc poteſt oſtendi implicantia; & cùm ille actus tunc etiam procederet ab ipſa voluntate tamquam à cauſa eius partiali, ſicut etiam nunc procedit 8

quando ab anima ſimul & caritate producitur, non minùs eo caſu eſſet vitalis, quàm ſit iam. vide dicta ſuprà diſp.5.dub.5.

DVBIVM II.

Sub qua ratione formali Deus ſit obiectũ caritatis?

D.Thomas.

9 HOc dubium hîc oritur ex eo, quòd D.Thomas 2.2.q.23.art.4. in corpore dicat, bonum diuinum eſſe obiectum caritatis, quatenus eſt obiectum beatitudinis. Quidam enim ex hoc loco & ex prima ſecundæ quæſt.109.art.3. ad primum conantur probare, caritatem naturalem & ſupernaturalem ita diſtingui obiectis, quòd illa tantùm feratur in Deum qua auctorem & finem rerum naturalium, hæc verò in auctorem ſupernaturalium. Ratio eorum eſt, quia cùm hi amores differant ſpecie, debent etiam differre obiecto formali; nec videtur alia differentia poſſe aſſignari.

Scotus. Gabriel.

10 CONCLVSIO I. Deus non eſt ſolùm obiectum caritatis, quatenus eſt auctor rerum ſupernaturalium. Ita Scotus in 3.diſt.23.q.vnica, §. *Quantum ad iſtum articulum*. Gabriel ibidem a.3.dub.3.concl.1.& alij.

Probatur, quia vel illud Quatenus habet ſe per modum finis, ita vt Deum ideo amemus vt ſit, ſiue quia cupimus eum nobis eſſe principium ſiue auctorem ſupernaturalium:& hoc dici nequit, quia vt ſic eſt obiectum amoris concupiſcentiæ & ſpei. Vel Secundò, habet ſe per modum reſtringentis, ita vt hanc ſolam in eo virtutem ſiue perfectionem amemus: ſicut amor caſtitatis inſtigat nos vt amemus aliquem præciſè quia caſtus eſt. Sed nec hoc dici poteſt; quia ſic non poſſemus caritate amare Deum qua ſibi & in ſe bonus eſt, ſine reſpectu ad nos, nec etiam velle ipſi ſuam beatitudinem; quia vt ſic non eſt auctor noſtræ beatitudinis aliorumúe donorum ſupernaturalium; cùm tamen ſub dicta ratione Sancti, & præſertim Beati in cælo, Deum ex caritate maximè ament; ita vt magis gaudeant Deum in ſe eſſe beatum, quàm ipſum nobis eſſe cauſam beatitudinis. Vel Tertiò, illud Quatenus dicit motiuum huius amoris: ſicut ſi amarem Iohannem, quia doctus eſt, aliàs eum non amaturus; poſito tamen quòd doctus ſit; eum ſimpliciter & ſecundùm omnem rationem amem. Sed nec hoc dici poteſt, quia Deus in ſe amandus eſt, ita vt amaretur, etſi nulli vmquam vellet eſſe cauſa æternæ beatitudinis aliorúmve donorum ſupernaturalium, & Sancti ita eum amant ex vera caritate, vt etiam vellent eum maximè amare, etſi ſcirent nec ſe, nec vllos alios vmquam ad ſtatum aliquem ſupernaturalem eleuandos eſſe.

11 Probatur Secundò, quia ſi aliquis audiret Deum in ſe eſſe tam bonum, vt homini ſtatuerit dare æternam vitam, idque fide naturali crederet, etſi non haberet caritatem ſupernaturalem, poſſet ſine dubio amore naturali ita Deum amare, ſicut poteſt amare aliquem hominem bonum & munificum, aut etiam ipſum Deum qua auctorem rerum naturalium: ergo Deus illo modo conſideratus etiam eſt obiectum amoris naturalis: & conſequenter nulla eſt ratio cur dicta ratione diſtinguamus amorem Dei naturalem à ſupernaturali.

Scotus. Gabriel. D.Thomas.

12 CONCLVSIO II. Obiectum formale caritatis eſt bonitas Dei, qua in ſe infinitè bonus & perfectus eſt ſecundùm omnem rationem entis. Ita Scotus & Gabriel ſuprà: & inſinuat aperte D.Thomas 2.2.q.23.art.5. ad 2. vbi negat ex diuerſis beneficiis in Deo oriri diuerſas rationes formales amandi eum per caritatem, quia caritate Deus diligitur propter ſeipſum; nam *vna ſola ratio diligendi attenditur principaliter à caritate, ſcilicet diuina bonitas, quæ eſt eius ſubſtantia.* Et art.6. in corpore ait, caritatem attingere Deum, vt in ipſo ſiſtat, non autem vt ex eo aliquid boni nobis proueniat. Et ita intelligendum eſt, quòd hîc dicit Deum eſſe obiectum caritatis, quatenus eſt obiectum beatitudinis: quia ſcilicet caritas non fertur in Deum, vt dicit ordinem ad nos, ſeu vt conſideratur cum aliqua reſtrictione, ſed quatenus habet in ſe infinitam perfectionem in omni genere entis; vt ſic enim eſt obiectum viſionis beatificæ: nam in cælo videbimus eum ſicuti eſt, vt dicitur 1. Iohan.3. & ita etiam D.Thomam explicat Caietanus.

1.Iohan.3. Caietan.

Probatur, quia caritas attingit Deum quatenus perfectiſſimè & maximè bonus eſt: ſed melior & perfectior eſt in ſe, quàm quatenus dicit ordinem ad creaturas: ergo caritas eum ſub illa ratione attingit. 13

Deus eſt perfectior ſpectatus ſecundùm ſe, quàm quatenus dicit ordinem ad nos.

Maior eſt D.Thomæ art.6. vbi etiam inde probat caritatem eſſe virtutem perfectiſſimam. Minor probatur, quia in ſe ſpectatus eſt omnimodè immenſus in omni perfectione & bonitate: quatenus autem dicit ordinem ad creaturas tamquam earum auctor aut principium, finito quodam modo ſe habet: quia effectus omnes ipſius, ſiue dona tam gratiæ quàm naturæ ſunt finita, præſertim ſecundùm ſuam rationem phyſicam.

Probatur Secundò, quia cùm caritas ſit amor amicitiæ, per eam volumus Deo bonum præciſè qua ipſi bonum, & conſequenter qua maximè ipſi bonum eſt: atqui ipſe propriè & maximè ſibi bonus eſt, non quatenus eſt noſtra beatitudo, aut nobis auctor alicuius boni; ſed quatenus eſt ſua beatitudo, in ſe infinitè perfectus: ergo vt ſic eum caritate amamus. 14

Dices, D.Auguſtinus l.1. Soliloquiorum cap.6. circa finem, dicit nos per caritatem deſiderare Dei conſpectum: ergo caritas fertur in Deum quatenus eſt noſtra beatitudo. Reſpondeo nego conſeq. nam D.Auguſtinus non vult nos caritate amare Dei conſpectum quatenus per eum beamur; ſed quatenus per eum Deum nobis præſentem ſiſtimus; atque ita eum perfectiùs amamus, illique totaliter coniungimur; ad quæ caritas maximè inclinat. 15

Auguſt.

Qua ratione caritate deſideramus noſtrã beatitudinem.

Dices Secundò, Omnis inclinatio, qualis eſt etiam amor, ſequitur aliquam formam ſeu naturam; ſed natura non inclinat niſi in ſeipſam aut in id, in quo tamquam in principio aut effectu aut ſimili continetur: ergo amor numquam inclinat in alium, niſi in eo natura amantis aliquo ex modis iam dictis contineatur, & conſequenter amor naturalis non poteſt ferri in Deum, niſi vt in auctorem naturæ; nec ſupernaturalis amor, niſi vt in auctorem rerum ſupernaturalium. 16

Reſpondeo Primò, maiorem propriè eſſe veram in ſola inclinatione naturali, quæ vnicuique rei inſita eſt ad ſui conſeruationem & perfectionem: & de ſimili etiam inclinatione intelligenda eſt minor: ſecùs autem eſt de amore, quem liberè elicimus, præſertim ſi ſit amor amicitiæ, qui ita fertur in alterum, vt non reſpiciat vlla ratione bonum ipſius amantis. 17

Solus amor naturalis ſiue non liber, fertur in id ſolum quod ſibi naturaliter coniunctũ; ſecùs eſt de libero ſeu rationali.

Confirmatur Primò, quia aliàs angelus non poſſet naturali amore diligere hominem, quia eius natura nullo modo ex dictis, in homine reperitur. Secundò, quia aliàs nullus amor aliquem inclinaret vt vellet pro amico, filio, aut parente mori: item omnis amor naturalis ſiue non ſupernaturalis inclinaret nos, vt quo aliquis nobis maximè ſanguine iunctus eſt, eo ipſum maximè amaremus, & omnes non ſanguine iunctos æqualiter amaremus. quæ patet apertè falſa eſſe: nam ſæpè amicos externos magis amamus, quàm conſanguineos, & ſæpè alij pro aliis parati ſunt mori. Quòd autem hæc ſequerētur probatur; quia ſi amor ſemper neceſſariò inclinaret in id ſolum, in quo reperitur natura amātis, magis ſemper inclinaret in id, in quo illa magis reperitur: atqui magis reperitur in amante, quàm in vllo alio; item in conſanguineis, quàm

quàm extraneis: ergo illos ſemper præ his amaret.

18 Reſpondeo Secundò, etſi caritas non inclinaret ad aliquem amandum, in quo ipſa ſeu eius principium non reperitur aliquo ex dictis modis; non tamen poſſet dici eam ſolùm inclinare ad illum amandum præciſè ſub ea ſola ratione: quia aliàs non inclinaret ad amandum Deum qua auctorem fidei aut ſpei; quia vt ſic, non eſt auctor caritatis. Nec ſufficit ſi dicas caritatem ideo inclinare ad amandum Deum qua auctorem fidei & ſpei, quia ipſa has virtutes præſupponit in ſuo ſubiecto: nam eadem ratione præſupponit ipſam naturam, ſine qua eſſe non poteſt, & conſequenter etiam amabit Deum vt auctorem naturæ.

19 *D. Thomas.* Qua ratione dicatur caritatem amare Deũ vt auctorem ſupernaturalium; & naturam vt auctorem naturaliũ.

Petes, quid ergo ſibi velit D. Thomas, dum 1. 2. quæſt. 109. artic. 3. ad 1. ait naturam diligere Deum qua auctorem naturæ, caritatem verò qua obiectum beatitudinis. Reſpondeo D. Thomam ſolùm velle amorem naturalem debere eſſe talem, qui reſpondeat beneficiis naturalibus: ſupernaturalem verò debere eſſe talem qui reſpondeat beneficiis ſupernaturalibus, & ſit proportionatus fini ſupernaturali. quam proportionem propriè non tam habet ab obiecto, quàm à ſuo principio ſupernaturali, à quo habet quòd amorem naturalem perfectione ſuperet. Et hoc D. Thomam velle patet, quia dicit ibidem caritatem amare Deum eminentiùs, quàm natura eum amet; quia autem obſcurum erat in quo conſiſteret illa eminentia, nec poterat facilè oſtendi ex principiis intrinſecis, explicat illud ex diuerſo vtriuſque amoris fine, cui vterque debet proportionari.

DVBIVM III.

Vtrùm mutua inter Deum & homines caritas habeat veram rationem amicitiæ?

20 *D. Thomas.*

CONCLVSIO. Mutua inter Deum omnéſque iuſtos caritas habet rationem veræ amicitiæ. ita D. Thomas 2. 2. q. 23. a. 1. & communiter Doctores: eſtque omnino certa.

Sap. 7. Pſal. 138. Iohan. 11. & 15.

Probatur Primò, ex Scriptura; quia hæc iuſtos ſæpiſſimè vocat amicos Dei. Sap. 7. v. 14. ſapientia dicitur nos facere participes amicitiæ Dei. Pſal. 138. dicitur, *Nimis honorati ſunt amici tui Deus.* Iohan. 11. Chriſtus Lazarum vocat amicum. & cap. 15. v. 14. ait Apoſtolis; *Vos amici mei eſtis ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.* & v. 15. *Vos autem dixi amicos,* &c. Similia habentur pluribus aliis locis.

21 Dices, hæc impropriè accipienda eſſe, quia Scriptura etiam vocat nos filios Dei, palmites, oues, &c. quæ tamen metaphoricè accipienda ſunt. Reſpondeo, nego aſſumptum. Ad probationem, Reſpondeo nos etiam eſſe verè filios Dei, iuxta illud 1. Ioan. 3. *Cariſſimi videte qualem caritatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur & ſimus.* vnde etiam teſte Apoſtolo ad Roman. 8. verè ſumus hæredes Dei. Nec refert quòd ſolùm ſimus filij adoptiui, quia etiam hi verè filij ſunt. Palmites verò & oues dicimur metaphoricè: quia hæc propriè ſumpta in nos conuenire non poſſunt: nullum autem eſt inconueniens quin propriè poſſimus dici amici Dei, vt ex dicendis patebit. Quare cùm Scriptura nos vocet amicos Dei, id propriè intelligendum eſt. Nam verba Scripturæ propriè intelligenda ſunt, quando nullũ apertè abſurdum inde ſequitur, iuxta S. Auguſtinum l. 3. de Doctrina Chriſtiana cap. 10. & 11.

1. Iohan. 3. Rom. 8. Verè & propriè dicimur amici & filij Dei. *Auguſt.*

22 Amicitiæ definitio.

Probatur Secundò, ex conditionibus requiſitis ad amicitiam. Eſt igitur amicitia mutuus quidam beneuolentiæ amor in communione quadam & honeſtate fundatus. Vbi quinque ad eam requiruntur conditiones.

Quinq. conditiones ad eã requiſitæ. I. Conditio.

Prima eſt, vt ſit amor beneuolentiæ, ſiue quo alteri volumus bonum quia ipſi bonum eſt, ſiue vt ipſi, non autem vt nobis bene ſit. Hinc quæ amamus vt nobis commoda, v.c. ſeruos, equos, &c. non amamus amore amicitiæ. Caritate autem amamus bonum Dei præciſè qua ipſius bonum eſt ſine reſpectu ad noſtrum commodum, ſiue bonum. iuxta illud Apoſtoli; *Caritas non quærit quæ ſua ſunt.* Simili modo Deus vult nobis beatitudinem quatenus nobis bona eſt, nõ autem quia ipſe nobis indiget, iuxta illud Pſ. 15. *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* *Pſalm. 15.*

23 Non obeſt perfectæ amicitiæ, quòd Deus referat noſtram beatitudinem in ſuã gloriam.

Nec refert quòd Deus etiam referat beatitudinem noſtram ad gloriam ſuam: quia hoc non facit quia ea indiget, aut quaſi inde vtilitatem accipiat; ſed quia cùm ipſe naturaliter ſit finis omnium rerum, quidquid bonum eſt natura ſua in Deum refertur, & conſequenter beatitudo noſtra hoc ipſo quo bona & honeſta eſt, naturaliter refertur in Dei gloriam: quare quòd Deus eam ita referat, non obeſt perfectæ amicitiæ. Sicut nec obeſt amicitiæ meæ cum Ioanne, ſi hanc appetam propter intrinſecam ſuam honeſtatem, & conſequenter propter Deũ: quia hoc honeſtæ amicitiæ naturale & intrinſecum eſt ita in Deum referri.

Honeſtæ amicitiæ naturale eſt vltimò referri in Deum. *Leſſius. Turrian.* Alio actu amo amicũ, & alio mihi opto eius amicitiam.

Vbi cum P. Leſſio de Iuſtit. c. 36. dub. 3. n. 23. & Turrian. 2. 2. diſp. 66. dub. 2. §. *Tandem circa tertium,* Nota, ſicut in nobis eſt duplex actus: alter, quo volumus amico bonum, quia ipſi bonum eſt; alter, quo eius amicitiam expetimus nobis propter ſuam honeſtatem, eámque vlteriùs ad Dei honorem referimus: quorum prior eſt verus amor amicitiæ erga amicum; ſecundus verò non: ita in Deo actum, quo nobis vult bonum quatenus nobis eſt bonum, eſſe virtute diſtinctum ab actu quo hoc refert ad ſuam gloriam: atque ita ibi ſunt virtute quodammodo duo actus, quorum prior propriè habet rationem amicitiæ erga nos.

24 II. Conditio

Secunda conditio eſt, vt amor ſit mutuus: quæ conditio clara eſt in caritate, quia & nos amamus Deum, & ipſe diligentes ſe diligit. Ob defectum huius conditionis, amor quo amamus inimicos reſpectu ipſorum, non habet rationem amicitiæ, quia non eſt mutuus amor, cùm ipſi nos non ament; habet tamen rationem amicitiæ reſpectu Dei, ſi ipſos propter Deum amemus.

Amor inimici ſolùm habet rationẽ amicitiæ reſpectu Dei, propter quem illum amamus.

25 III. Cõditio *Ariſtot.*

Tertia conditio eſt, vt hic amor vtrimque ſit cognitus: nam, vt ait Ariſtoteles 8. Ethic. cap. 4. amicitia eſt redamatio non latens. Et ratio eſt, quia aliàs non eſſet propriè mutuus amor, quia vnus alteri non reſponderet, nec ſe mutuo reſpicerent, ſed fortuitò concurrerent, nec vnus amans alterum amaret vt amicum. Hæc autem conditio etiam reperitur in caritate. nam fide nobis conſtat Primò, Deum in genere amare omnes homines, & quantum eſt ex parte ſua cupere omnes ſaluos fieri; nam, vt dicitur Iohan. 3. *Sic enim Deus dilexit mundum vt daret vnigenitum filium ſuum, vt omnis qui credit non pereat.* Secundò, fide conſtat Deum in particulari nos diligere, ſi eum verè diligamus, vt ipſe teſtatur Prouerb. 8. *Ego diligentes me diligo.* & Pſalm. 145. *Dominus diligit iuſtos.* Tertiò, etſi non ſciamus abſolutè vtrùm Deus nos in particulari diligat, quia non ſcimus certò vtrùm verè eũ diligamus; tamẽ & hoc, & cõſequenter illud poſſumus; ex multis ſignis probabiliter cognoſcere: quod ſufficit ad amicitiam: quia nec aliter quàm ex probabilibus ſignis poſſumus cognoſcere nos ab homine amico diligi.

Iohan. 3. Prouerb. 8. Pſal. 145.

26 IV. Cõditio. *Ariſtot.*

Quarta conditio eſt, vt amicitia ſit fundata in alicuius rei communione, qua amantes reddantur inter ſe aliquo modo ſimiles. vt docet Ariſtoteles 8. Ethic. c. 7. Et hæc etiam reperitur inter iuſtum & Deum, prout inter eos reperiri poteſt: nam, vt dicitur 2. Petri 1. ipſe pretioſa nobis promiſſa donauit, quibus diuinæ naturæ conſortes efficimur. Hinc etſi inter *2. Pet. 1*

Inter hominẽ in ſtatu naturali & Deum non potuiſſet eſſe vera amicitia.

hominem in puta natura conditum & Deum potuiſſet eſſe mutuus amor, tamen non fuiſſet perfecta amicitia: quia non fuiſſet eiuſmodi in aliquo bono communicatio, qua homo ſupra conditionem ſerui ad aliquam Dei ſimilitudinem, ſiue ad participationem eiuſdem aliquo modo ſtatus & felicitatis fuiſſet eleuatus. Ob quam cauſam nec inter ſeruum & dominum poteſt eſſe vera amicitia, niſi ille eleuetur ad aliquam conditionem, qua conſtituatur ſupra ſtatum ſerui.

Deus ſua gratia nos eleuat ſupra conditionem ſerui.

Deus autem per infuſionem caritatis nos adoptando in filios & heredes, eleuat nos ſuprà conditionem ſerui ad ſtatum libertatis, & participationem eiuſdem beatitudinis, quatenus hæc nobis communicari poteſt.

27 Dices, Ariſtoteles ſuprà dicit non poſſe eſſe amicitiam cum regibus, aut cum Deo, propter inæqualitatem conditionis: cui conſonat etiam illud Poëtæ:

Non bene conueniunt, nec in vna ſede morantur
Maieſtas & amor.

Qualis amicitia poſſit eſſe inter regem & ſubditum. *Ariſtot.*

Reſpondeo inter regem & ſubditum non poſſe eſſe amicitiam æqualitatis, qualis eſt inter pares; poſſe tamen eſſe amicitiam ſupereminentiæ ſeu excellentiæ, vt etiam fatetur Ariſtoteles ſuprà cap. 7. & 12. Inter Deum autem & hominem poſſe eſſe veram amicitiã, Philoſophi non ita cognouerunt: quia ignorabant hominẽ per dona ſupernaturalia poſſe eleuari ad ſtatum quẽdam diuinum; quod diximus neceſſariũ eſſe vt ſit perfecta amicitia inter nos & Deum.

28 Dices Secundò, Inter Deũ & hominẽ etiã eleuatũ per dona ſupernaturalia eſt infinities maior inæqualitas quàm inter regem & viliſſimũ mancipiũ: ſed inter hos nequit eſſe vera amicitia: ergò nec inter illos.

Quare potiùs poſſit eſſe amicitia inter Deum & iuſtũ, quam inter regem & mancipium.

Reſpondeo, nego conſeq. quia, etſi inter deum & hominem ita eleuatum ſit maior inæqualitas in natura & perfectione; non tamen in participatione eiuſdem ſtatus, ſiue conditionis ac beatitudinis: quia mancipium ſecundùm ſe dicit omnimodam ſubiectionem & vilitatem, nec vlla ratione in felicitate cum rege participat: rex verò dicit ſuperioritatem & ſupereminentiam. Et eadem eſt ratio hominis etiam iuſti reſpectu Dei quatenus ille eſt quædam creatura & ſeruus Dei: ſed quatenus ratione donorum ſupernaturalium habet quandam cum Deo vnionem & participationem diuinæ naturæ, fitque filius & heres Dei, & conſequenter particeps eiuſdem beatitudinis; dicit quandam æqualitatem cum Deo, qualis ſcilicet inter eos eſſe poteſt, ſecundùm illud pſalm. 81: *Ego dixi, dij eſtis, & filij Excelſi omnes.* Et ſimile eſſet in mãcipio ſi à rege eleuaretur ad ſtatũ nobilium. *Pſalm. 81.*

V. Cõditio. Quinta conditio eſt, vt amicitia ſit honeſta: quæ clariſſimè reperitur in caritate.

29 Probatur concluſio Tertiò, ex effectibus amicitiæ, qui etiam in hac amicitia inter Deum & hominem perfectè reperiuntur.

Amicitiæ effectus. *Auguſt.*

Primus eſt vnio animorum; vnde amici vnanimes dicuntur. Hinc D. Auguſt. lib. 4. Confeſſ. c. 4. dicit ſe olim miratum fuiſſe ſe adhuc viuere mortuo amico, quocum ſibi videbatur vnicũ habere animum: vnde etiã illud Horatij de Virgilio, *Et ſerues animi dimidium mei*. Hinc etiam amici omnimodam inter ſe vnionem quærunt: Primò, in conuictu; Secundò, in omni communicatione conſiliorum; Tertiò, in iudiciis & volũtate, vt quoad fieri poteſt, præſertim in rebus magni momenti, idem ſentiãt, idem velint, idem nolint. Quæ perfectiſſimè conueniunt caritati. Primò, quia, vt dicitur 1. Cor. 6. *Qui adhæret Domino vnus ſpiritus eſt*, ſcilicet cum Deo. & Chriſtus Iohannis 17. rogans Patrem pro credentibus ait: *Vt ſint vnũ ſicut & nos vnum ſumus: ego in eis, & tu in me; vt ſint conſummati in vnum.* Vnde accidit Primò, quòd Deus & homo iuſtus continuò appetant mutuum conuictum & conuerſationem, atque adeò intimam inter ſe coniunctionem. *1. Cor. 6. Iohan. 17.*

Hinc Eccli. 14. ſapientia de iuſtis ait: *Qui edunt me adhuc eſurient, & qui bibunt me adhuc ſitient*: quo ſignificatur inſatiabilis iuſtorum affectus, quo ſicut eſurientes & ſitientes, cibum & potum ardenter expetunt; ita ipſi continuò deſiderant haurire & intra ſe condere diuinam ſapientiam. Et rurſus ſimilem ſuum erga iuſtos affectum exprimit Dei Sapientia Prouerb. 8. vbi ait, *Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum*, Et Iohan. 14. *Si quis*, inquit Chriſtus, *diligit me ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Et Apoc. 3. *Si quis audierit vocẽ meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad eum, & cœnabo cũ eo, & ipſe mecum.* *Eccli. 14. Prouerb. 8. Iohan. 14. Apoc. 3.*

Secundò, eſt ſumma inter eos conſiliorum communicatio. Iohan. 14. ait Chriſtus, *Non dicam vos ſeruos, ſed amicos, quia omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Et pſal. 61. v. 9. hortatur nos Pſalmiſta vt effundamus coram Deo corda noſtra; non quidem vt Deum aliquid doceamus cui omnia aperta ſunt, ſed conſilij vel ſolatij capiendi cauſa. 30 *Iohan. 14. Pſalm. 61.*

Tertiò, eſt ſumma iudiciorum & voluntatum vnio: nam iuſti in omnibus iudicium ſuum ſubiiciunt Deo & continuò dicunt ad eum. *Fiat voluntas tua.* Et rurſum Deus ſe quantum expedit homini accommodat: &, vt dicitur pſalm. 144. voluntatem timentium ſe facit. Vnde Chriſtus Iohan. 14. ait: *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* quod ſæpè etiam in rebus minimis facit, vt patet ex Sanctorum exemplis. *Pſalm. 144. Iohan. 14.*

Secundus effectus eſt ecſtaſis quædam, vt docet D. Dionyſ. c. 4. de Diuin. nominibus: ita vt amantis animus transferatur in amatum, iuxta illud vulgare, *Anima eſt magis vbi amat, quàm vbi animat.* & illud Chriſti Matth. 7. *Vbi eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum erit.* Hinc fit amantem pro amico magis eſſe ſollicitum, quàm pro ſe: vnde pulchrè D. Dionyſ. ſuprà ait, Deum ecſtaſim quandã paſſum eſſe, dum exinaniuit ſemetipſum, & ad noſtram naturam tranſlatus factus eſt homo. Vnde etiam Deus ſummam iuſtorum curam habet. Hinc iuſti pſalm. 16. ad eum clamant. *Cuſtodi me vt pupillam oculi.* Et Zachar. 2. ait Deus: *Qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Vnde etiam ipſe animam ſuam pro nobis poſuit. & tempore paſſionis quaſi ſui oblitus in domo Caiphæ Petrum reſpexit; & in cruce matrem Iohanni, & hunc illi commendauit; latroni paradiſum promiſit, pro tortoribus ſuis orauit, & noſtram ſalutem ſitiuit, hominum vicem magis quàm ſuam ſollicitus. Rurſus, vt habetur ad Coloſ. 3. iuſtorum vita abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. ipſique cum Paulo ad Galat. 2. clamant; *Viuo ego, iam non ego, viuit autem in me Chriſtus.* Inde etiam factum eſt vt Martyres & Sancti omnes pleni illa caritate, quæ non quærit quæ ſua ſunt, contemnentes ſua commoda, ſemper ſolam Dei gloriam quæſierint. Vnde rectè ſponſa Cant. 2. ait: *Dilectus meus mihi* (ſcilicet curæ eſt) *& ego illi*. ac ſi diceret, Neuter ſui, ſed vterque amati curam gerit. 31 *D. Dionyſ. Matth. 7. Dionyſ. Pſalm. 16. Zachar. 2. Coloſſ. 3. Gal. 2. Cant. 2.*

Tertius effectus eſt mutua confidentia, quæ maxima eſt inter Deum & iuſtos: nam hi ſe totos committunt diuinæ prouidentiæ, iuxta illud pſal. 54. *Iacta ſuper Dominum curam tuam*, &c. Et rurſus Deus ſe & omnia ſua iuſtis credit, vt patet vel ex ipſo Ven. Sacramento, in quo ſeipſum nobis quotidie dat. 32 *Pſalm. 54.*

Hæc quidem hîc aliquo modo fiunt, ſed in multis minus perfectè; in cælo autem erunt omnibus modis abſolutiſſima.

DVBIVM IV.

Vtrùm caritas ſit ſpecialis, vna ac ſimplex virtus.

HAnc difficultatem tractat D. Thomas 2. 2. q. 23. a. 3. 4. 5. & reſponſio affirmatiua tam apud eum ibidem 33 *D. Thom.*

ibidem, quàm apud omnes ferè alios eſt certa: & ſatis clarè ſequitur ex dictis; tamen hoc dubium hîc proponendum fuit, vt ſolueremus quaſdam obiectiones. Poteſt autem intelligi tam de caritate acquiſita, quàm de infuſa.

Ariſtoteles. Ratio igitur dubitandi eſt Primò, quia, vt cum Ariſtotele communiter Philoſophi docent, virtus efficit vt facilè & delectabiliter operemur: atqui multi habentes caritatem non operantur delectabiliter, ſed ſæpè cùm occurrit caſus quo debent Deum amare ſupra aliquod bonum creatum, circa quod valdè afficiuntur, reperiunt in eo difficultatem: ergo caritas non eſt virtus.

34 Reſpondent aliqui hoc prouenire per accidens ob extrinſeca impedimenta, ſiue ob habitus vitioſos, qui nos ſæpè impediunt ne facilè & delectabiliter operemur. Sed hoc non ſatisfacit, quia ſpectat ad habitus virtutum eiuſmodi impedimenta tollere, aut ſaltem minuere, & vires animo addere, quibus ea facilè ſuperet, præſertim quando illi intenſi ſunt: atqui experimur contrarium, quia qui diu ſine peccato mortali Sacramenta tepidè frequentant; multùm augent habitum caritatis, & tamen ſemper experiuntur ferè eandem difficultatem vt Deum ex caritate ament ſuper omnes res creatas.

35 Secundò ratio dubitandi eſt, quia caritate amamus non ſolùm Deum, ſed etiam multa alia, v.c. proximum & omnia ad noſtram ac aliorum ſalutem ſpectantia: ergo caritas non eſt vna virtus.

Tertiò, quia in caritate conſiſtit impletio legis. *Iohan.14.* vnde Iohan. 14. Chriſtus ait: *Qui diligit me ſermones meos ſeruabit:* atqui impletio legis continet exercitium multarum virtutum, ergo caritas non eſt vna virtus.

Quartò, vni virtuti vnum vitium opponitur: ſed caritati opponuntur omnia peccata mortalia: ergo non non eſt vna virtus.

Quintò, quia ad ſuperandam diſtinctam difficultatem quæ in operando occurrit, requiritur diſtincta virtus, aut vt prior extendatur per additionem alicuius partis: atqui ſæpè in exercendis actibus caritatis occurrit diſtincta difficultas: ergo ad eam ſuperādam requiritur diſtincta aliqua pars habitui caritatis ſuperaddita, & conſequenter caritas non erit virtus ſimplex.

36 *Habitus poteſt ex duplicibus partibus componi.* Pro reſolutione Nota ex dictis diſp. 16. nu. 9. habitum aliquem dupliciter poſſe componi ex aliquibus partibus. Primò, tamquam ex diuerſis gradibus eum intendentibus: & certum eſt habitum caritatis hoc modo eſſe compoſitum. Secundò, tamquam ex partibus, quibus ad diuerſa obiecta extenditur; ſicut in ſcientiis acquiſitis accidit, quarum habitus ex diuerſis quodammodo partibus componuntur, per quas diuerſas concluſiones reſpiciunt, nóſque ad eas intelligendas facilitant. *Vaſquez.* vt cum Vaſquez oſtendi diſp. 16. n. 9. & 19. & de hac compoſitione eſt tota hîc difficultas.

37 Conclvsio I. Caritas Dei tam infuſa quàm acquiſita eſt vera virtus. Eſt communis DD. has duas caritates admittentium. Probatur, quia verſatur circa obiectum arduum & honeſtum, ſcilicet Deum ſuper omnia dilectum, ídque ratione ac modo honeſtiſſimo ſiue optimo, quatenus amat Deum propter intrinſecam ſuam bonitatem: quod honeſtiſſimum & perfectiſſimum eſt, vt infrà magis patebit. *Virtutis definitio.* Item caritas eſt bona qualitas mentis, qua ita rectè viuitur, vt nemo ea poſſit abuti. qua ratione communiter virtus definitur, quódque caritati clariſſimè conuenit.

38 *D. Thomas.* Conclvsio II. Caritas infuſa eſt ſimpliciter ſpecialis & vna ſpecie virtus. Ita cum D. Thoma initio citato communiter DD. & patet ex dictis dub. 2. vbi oſtendi eam habere ſpeciale obiectum formale; ſcilicet bonitatem Dei, qua in ſe bonus eſt ſine reſpectu ad nos; qua ratione diſtinguitur à virtute fidei, quæ adhæret Deo quatenus eſt prima veritas reuelans; & à ſpe, qua Deum amamus quatenus eſt quoddam bonum noſtrum. Magis adhuc diſtinguitur à virtutibus moralibus. quia hæ non habent Deum pro obiecto formali. Quòd autem caritas ſit vna ſpecie virtus, patet; quia circa omnia ſua obiecta verſatur ob idem obiectum formale, ſcilicet ob bonitatem Dei. Quidquid enim caritate theologica amamus, hoc amamus quatenus eſt quoddam bonum Dei, ſiue ad Dei honorem ſpectans, idque propter eandem Dei bonitatem. Omnis autem habitus infuſus, qui habet idem obiectum ſpecie, eſt idem ſpecie: cùm nulla ſit ratio cur eum in diuerſas ſpecies diuidamus.

Conclvsio III. Etſi hic habitus componatur ex diuerſis gradibus ipſum intendentibus, tamen non componitur ex diuerſis partibus extenſiuis, ſiue quibus ad diuerſa obiecta extendatur. Eſt etiam communis: & ratio eſt, quia habere diuerſas eiuſmodi partes ſolùm competit habitibus acquiſitis, qui ex actibus ipſis generantur, & horum ſunt veſtigia: idque tantùm quando hi actus habent obiecta formalia aliqua ex parte diſtincta, aut diuerſimodè in ſua obiecta tendunt. vide dicta diſp. 16. n. 19. caritas autē theologica in omnia ſua obiecta ob eandem omnino rationem formalem, ſcilicet Dei bonitatem, qua in ſe bonus eſt, fertur, idque eodem modo, ſcilicet amando Deum propter ſe. 39

Conclvsio IV. Habitus caritatis acquiſitus diſtinguitur ſpecie ab habitu caritatis infuſo. Patet, quia hic eſt in ſua ſubſtantia omnino ſupernaturalis & habet ſe per modum potentiæ; ille verò ſecundùm ſubſtantiam eſt naturalis & per noſtros actus productus. vide dicta diſp. 6. dub. 1. & 6. 40

Vtrùm autem habitus caritatis acquiſitus ſit omnino ſimplex; an verò conſtet partibus heterogeniis, quibus ad diuerſa obiecta extendatur, non eſt ita clarum; & ob 5. argumentum ſuprà allatum, videtur ſatis probabiliter poſſe defendi eum habere tales partes. Quanquam nec hoc ſit neceſſarium: nam cùm communiter tota hæc operandi difficultas oriatur ex apprehenſione aut contrarietate, quam eiuſmodi actus habent cum parte ſenſitiua; vt illa tollatur, non eſt opus vt varietur habitus in ſe, ſed ſufficit per variam exercitationem aut vehementem apprehenſionem bonitatis iſtorum actuum in imaginatione ac appetitu ſenſitiuo gigni aliquam diſpoſitionem, qua eiuſmodi actus facilitentur, vt oſtendam diſp. 22. dub. 1. 41

Ad primum argumentum initio poſitum, Reſpondeo hoc ſolùm conuenire habitibus acquiſitis, non autem infuſis, quia hi non dant facilitatem operandi, ſed ſolùm potentiam operandi ſupernaturaliter. vt oſtendi diſp. 6. dub. 6. caritas autem acquiſita quando aut nulla reperit impedimenta contraria, aut eſt ita perfecta, vt poſſit hæc omnino comprimere, efficit vt delectabiliter operemur. Quanquam quia verſatur circa materias omnium virtutum, quatenus omnium virtutum actus imperat, vt illud perfectè faciat, aliarum etiam virtutum ſæpè auxilio indigeat; aut ſaltem eam habens vt ſemper facilè & delectabiliter operetur, debet circa variarum virtutum materias frequentes actus elicuiſſe quibus difficultates circa has ſpeciatim occurentes ſuperarit, atque ita iuxta iam dicta in imaginatione & appetitu ſenſitiuo aliquam diſpoſitionem facilitātem generarit. quamuis quando eiuſmodi habitus caritatis ſunt valdè intenſi, alium omnem defectum facile ſuppleant, excitando in homine ardens deſiderium quæuis dura pro Chriſto patiendi. 42 *Caritas vt facilè operetur indiget ſæpè auxilio aliarū virtutum.*

Ad ſecundum & tertium, nego conſeq. Nam ex iis argumentis ſolùm ſequitur, caritatem neceſſariò 43

verſari circa variarum virtutum materias ac obiecta materialia: ſed cùm hoc faciat ob eandem omnino rationem formalem, eſt vnica planè ac ſimplex virtus; vt iam oſtendi.

Ad quartum, nego maiorem: nam ſicut vni veritati multi errores directè aut indirectè opponuntur, ita vni virtuti opponuntur multa vitia; & præſertim caritati, quæ cùm directè amet bonum Dei qua tale, omnia vitia quæ huic aduerſantur neceſſariò etiam aduerſantur caritati.

Ad quintum, nego maiorem; præſertim ſi intelligatur de habitibus infuſis. Quare hoc argumentum ſolùm probat ea quæ dixi in fine concl. 4. & in reſponſ. ad 1.

DVBIVM V.

Vtrùm caritas ſit perfectiſſima inter omnes virtutes?

44 *D. Thom.* DIuus Thomas 2. 2. q. 23. art. 6. & communiter Doctores reſpondent affirmatiuè, & res tum per ſe, tum ex ipſis Scripturis, vt infrà oſtendam, clara eſt. Putaui tamen hîc clariùs explicandum, in quo conſiſtat hæc maior perfectio, atque adeò generatim vnde alicuius virtutis ſiue actus perfectio deſumēda ſit. Quidam enim putāt eum actum ſemper eſſe perfectiorē, qui habet melius ſiue perfectius obiectum.

45 Actus habens melius obiectum non ſemper eſt melior. Sed hoc videtur valdè difficile; nam qui vult ſuſcipere aut venerari Vener. Sacramentum, habet melius obiectum ſuæ volitionis, quàm is qui efficaciter vult omnia potiùs perpeti tormenta, quàm peccare contra caſtitatem, idque præciſè ex amore huius virtutis; & tamen huius actus communiter eſt melior magiſque meritorius, quàm actus alterius. Item actus difficilior circa idem obiectum eſt melior; cuius ratio hîc quæritur, nec ex illa doctrina ſufficienter colligitur.

Quærimus hîc igitur generalem rationem ex qua actus bonitas deſumenda ſit.

46 Actus bonitas alia phyſica, alia moralis. Vtriuſque differentia. Pro quo Nota Primò, perfectionem ſiue bonitatem actus eſſe duplicem. Aliam ſcilicet ſecundùm entitatem phyſicam, aliam verò ſecundùm eſſe moris; quæ valdè inter ſe diſtinguuntur. Prior enim ferè oritur ex perfectione ſui principij (nam perfectius principium circa obiectum æqualiter ſibi propoſitum ferè elicit actum perfectiorem) & abſtrahit omnino ab omni libertate.

Secunda verò eſſentialiter requirit libertatem, & quandoque augetur ratione circumſtantiarum quæ actum in entitate imperfectiorem reddunt: nam ratione difficultatis ſæpè augetur moralis bonitas actus, ex qua eius phyſica perfectio minuitur. Hinc etiamſi homo aut angelus eſſent creati in puris naturalibus, eorum actus intellectuales, præſertim euidentes, eſſent ſecundùm entitatem phyſicam perfectiores actibus voluntatis, quia illi elicerentur à potentia perfectiore; & tamen actus voluntatis haberent ex ſe bonitatem moralem, illi verò non, niſi fortè extrinſecam & ab his participatam. vnde etiam actus voluntatis boni faciunt operantem bonum. ſecùs eſt de actibus intellectus, quantumcumque etiam ſint perfecti; vt patet in dæmonibus, qui habent actus intellectus valdè perfectos, & tamen abſolutè & omni ex parte nequam ſunt.

Actus voluntatis boni faciunt hominem bonum, non tamē actus intellectus.

47 *D. Thomas.* Res eo perfectior quo ſuæ regulæ cōformior. Regula perfectionis rerum eſt duplex. Nota Secundò, cum D. Thoma ſuprà, eo rem quamque eſſe perfectiorem, quo ſuæ regulæ eſt magis conformis. Poteſt autem hæc regula duplex cogitari. Prima eſt ipſe finis, ad quem res aliqua ordinatur, cui vnaquæque res eo eſt conformior, quo ei conſequendo eſt accommodatior. verbi cauſa, finis calcei eſt commoditas pedis in eius vſu; quo igitur ille huic eſt accommodatior, eo eſt melior: finis equi eſt equitatio, aut vectio, aliúſve labor homini impenſus; quo igitur ille his vſibus eſt accommodatior, eo eſt melior. Item finis ſerui qua talis, eſt vt voluntati domini in omnibus rebus licitis obſequatur; ideóque eo ſeruus eſt melior, quo hoc exactiùs facit.

Alia perfectionis regula ſiue menſura in vnoquoque rerum ordine eſt id, quod in eo ordine perfectiſſimum, ſimpliciſſimum ac præſtantiſſimum eſt; vt ex Ariſtotele docet D. Thomas 1. p. quæſt. 10. art. 6. quo enim vnaquæque res præ aliis ad huius perfectionem magis accedit, eo eſt perfectior; hinc quia Deus omnem perfectionem in ſe continet, eo vnaquæque res creata eſt perfectior, quo ad Dei perfectionem magis accedit. 48 *Ariſtotel. D. Thomas.*

Nota Secundò, cum D. Thoma initio citato duplicem eſſe regulam noſtræ voluntatis, ſiue humanorum actuum, ſcilicet diuinam voluntatem, & rectam rationem, vel potiùs ipſam naturam rationalem qua talem, ſiue qua capacem boni ac honeſtatis moralis: iuxta dicta ſuprà diſp. 3. dub. 1. nam ipſa recta ratio non eſt regula obligans voluntatem, aut eius actibus honeſtatem conferens, ſed illam ſolùm dirigens; vt ibidem oſtendi. 49 *D. Thomas.* Duplex regula noſtrorum actuum.

Inter has autem regulas præcipua eſt ipſa voluntas diuina; tum quia eſt regula vniuerſalior; nam obligat nos ad omnia, ad quæ obligat nos ius naturæ, & præterea ad quædam alia: tum etiam, quia ex duplici capite eſt regula noſtræ voluntatis. Primò, quatenus Deus eſt abſolutus dominus noſtræ voluntatis & nos ipſius mancipia ſumus: hinc enim fit vt ipſius beneplacitum ſit abſoluta regula cui noſtra voluntas debet ſe in omnibus conformare volendo omnia quæ ipſe vult eam velle. Secundò, quia ipſius voluntas eſt in omnibus rectiſſima ac perfectiſſima, & conſequenter eo quæque voluntas creata eſt perfectior, quo maximè ad eam accedit ſe ei conformando, ſiue in omnibus volendo id quod illa vult hanc velle: omniáque volendo aut nolendo ob eandem rationem, ob quam Deus ea vult aut non vult, ſiue quatenus placent aut diſplicent Deo. 50 Voluntas Dei ex duplici capite eſt regula noſtræ voluntatis.

CONCLVSIO I. Eo aliqua virtus eiúſve actio eſt perfectior ſiue moraliter melior, quo voluntatem generaliùs & perfectiùs ſubiicit ac conformat voluntati diuinæ. 51 Patet ex dictis, quia eo eſt præcipuæ ſuæ regulæ conformior. Quibus adde, cùm omnis actionis noſtræ honeſtas Deo placeat, hoc ipſo quo noſtra voluntas eſt conformior diuinæ, eo ipſam etiam eſſe conformiorem naturæ rationali, ſiue ipſi exigentiæ naturæ rationalis, quatenus à nobis exigit honeſtatem actionum: atque ita etiam naturali ac intrinſecæ ſuæ regulæ eſt conformior.

Hinc ſequitur, ceteris paribus eam volitionem eſſe meliorem Primò, quæ vniuerſaliùs ſiue circa plura ſubiecta explicitè vel implicitè voluntatem noſtram ſubiicit diuinæ. 52 Quæ voluntas ſit optima. v.c. meliorem eſſe voluntatem qua ſtatuo amplecti multas virtutes, quàm qua vnam ex his ſolùm ſtatuo amplecti. item eam qua ſtatuo non ſolùm exequi præcepta, ſed etiam ſequi conſilia Euangelica quàm qua ſtatuo ſolùm exequi præcepta. Secundò, quæ efficaciùs noſtram voluntatem ſubiicit diuinæ: ſic voluntas boni efficax eſt melior inefficaci. Tertiò, quæ efficaciter verſatur circa obiectum honeſtum difficilius. Cur voluntas obiecti honeſti difficilioris ſit melior. quia hæc ex ſe eſt efficacior & implicitè generalior ea quæ verſatur circa obiectum facilius: nam voluntas quæ mouetur vt propter Deum exequatur opus difficile, ex vi præſentis ſuæ conſtitutionis etiam moueretur ad exequendum opus facilius, ſi eadem ratio id poſtularet. ſecùs eſt de voluntate aggrediendi opus facilius; hæc enim ex vi illius præſentis conſtitutionis

non

non moueretur ad volendum opus difficilius, eadem ratione id poſtulante; ſed opus eſſet maiore conatu. v. c. qui ne Deum offendat ſtatuit pati mortem, ex vi illius voluntatis eſſet paratus leuius malum ſubire: non tamen contrà is qui paratus eſt ſubire malum leuius pro Deo, eſt paratus pro eo mori. Quartò, quæ eſt intenſior: nam hæc ex ſe nata eſt voluntatem efficaciùs in pluribus Deo ſubiicere. Quintò, quæ habet motiuum magis generale: quia quantum eſt ex ſe, generaliùs, ſiue in pluribus voluntatem Deo ſubiicit. Sextò, quæ magis purè propter Deum ipſamúe honeſtatem elicitur.

53 Dixi, *ceteris paribus*, &c. quia fieri poteſt vt volitio, v.c. quæ generaliùs, aut in opere difficiliore voluntatem Deo ſubiicit, ſit alia imperfectior, quia inefficaciter illud facit, aut minùs purè propter Deum ipſamúe honeſtatem elicitur. Ex quibus ſequitur, actum virtutis ex genere ſuo imperfectioris poſſe ob ſimilem aliquam circumſtantiam fieri meliorem actu virtutis ex genere ſuo perfectioris: vt patet quando ille eſt languidus & inefficax; hic verò feruens & efficax.

Actus virtutis ſecundùm ſpeciẽ imperfectior, poteſt in indiuiduo eſſe altero perfectior.

54 Conclusio II. Actus caritatis inter virtutum actus eſt in genere moris ex genere ſuo perfectiſſimus ſiue optimus. Hæc eſt D. Thomæ ſuprà, ac communis, & videtur de fide: nam Matth. 22. præceptum caritatis dicitur primum & maximum mandatum, à quo reliqua omnia pendent. Ad Rom. 13. dilectio dicitur plenitudo legis, & totius legis impletionem in ſe continere. & 1. ad Timoth. 1. caritas dicitur finis præcepti; quaſi omne præceptum ad caritatem tendat. Quibus verbis clarè oſtenditur caritatem virtutum omnium perfectionem in ſe eminenter continere. Item Apoſtolus 1. ad Corinth. 12. & 13. comparat eam cum maximis virtutibus Deique donis, aliſque omnibus præfert, dicitque reliqua omnia ſine ea nihil prodeſſe.

D. Thomas. Matth. 22. Rom. 13. 1. Timoth. 1. 1. Cor. 12. & 13.

55 Sequitur etiam apertè ex dictis: nam caritas perfectiſſimè & vniuerſaliſſimè voluntatem Deo atque adeò ipſi honeſtati ſubiicit ac conformat in omnibus quæ Deo placent, & conſequenter circa omnium virtutum obiecta, cùm omnia Deo placeant. Reliquæ autem virtutes, præſertim morales, in particulari ſolùm materia voluntatem noſtram diuinæ ipſique honeſtati conformant. Spes verò aliquo quidem modo generaliter noſtram voluntatem ſubiicit diuinæ, quia omnes virtutum actus iuuant ad ipſius finem, ſcilicet ad merendam ac obtinendam gloriam æternam; minùs tamen generaliter eam ſubiicit Deo, quàm caritas, quæ ex ſe parata eſt omnia eiuſmodi opera facere, etiam ſi nullum inde præmium aliúdve commodum operanti eueniret. vnde etiam, vt ſuprà ex Scripturis oſtendi, caritas impletionem totius legis omnéſque virtutes eminenter continet. Deinde caritas modo puriſſimo merè propter Deum ſine admiſtione amoris proprij voluntatem Deo ſubiicit: ſpes autem eſt amor concupiſcentiæ, & quærit bonũ ipſius ſperantis. Hinc etiam fit vt ſoli caritati à Deo tributum ſit, vt peccata mortalia expellat, nóſque filios ac heredes Dei conſtituat.

Cur caritas ſit reliquis perfectior.

Caritas impletionem legis omneſque virtutes continet, quia generaliſſimè voluntatem Deo ſubiicit. Cur ſola caritas peccata expellat.

56 Conclusio III. Caritas inter omnes virtutes huius vitæ tam intellectus quàm volũtatis eſt perfectiſſima, etiam ſecundùm entitatem ſiue perfectionem phyſicam. Credo hanc etiam eſſe communem Theologorum, etſi non omnes eam ita exprimant: & neceſſariò eam tenent Scotus omnéſque eius diſcipuli, qui docent etiam in patria omnium actuum ſecundùm entitatem perfectiſſimum eſſe actum dilectionis Dei; & conſequenter ſecundùm eos etiam eius habitus debet in entitate ſua ceteris eſſe perfectior. eámque apertè docet Richard, in 4. diſt. 49. art. 1. quæſt. 7. Supplementum Gabriel. & Maior. ibid. quęſt. 1. Henricus quodl. 1. quæſt. 14. Ægidius quodl. 13. q. 19. Videtúrque apertè ſententia D. Thom. 22. quæſt. 23. art. 6. vbi docet caritatem eſſe perfectiſſimam inter omnes virtutes viæ, quod apertè intelligit etiam de perfectione phyſica, vt patet ex reſponſione ad 1. Quem ſequitur Caiet. ibidem, atque etiam Lorca diſp. 9. variáſque pro ea adfert rationes ſed quæ, etſi non ſint improbabiles, tamen indigent multa explicatione & confirmatione, vt aliquid probēt: quare iis omiſſis aliã hîc adferã quæ mihi videtur firmior.

Caritas etiã phyſicè eſt perfectiſſima virtutũ. Scotus. Richard. Supplem. Gabriel. Maior. Henricus. Ægidius. D. Thomas. Caietan. Lorca.

Probatur igitur, quia Deus accommodando ſe naturis rerum ſolet inſtituere omnia media proportionata ſuo fini: hinc quia dona naturæ actúſque naturales non ſunt proportionata fini ſupernaturali, ad quem homo creatus eſt, Deus huic infundit habitus ſupernaturales, quibus ſit potens elicere actus ſupernaturales tanto fini proportionatos. cùm igitur caritas inter omnes virtutes viæ habeat finem ſiue obiectum nobiliſſimum ac excellentiſſimum, ſcilicet ipſum Deum vt in ſe bonus eſt, illúdque nobiliſſimo modo attingat, vt iam oſtendi; dubium eſſe non poteſt, quin Deus habitum caritatis ceteris habitibus fecerit excellentiorem, vt poſſit actum in ſua entitate perfectiorem, & tali obiecto, quantum hîc fieri poteſt, proportionatum elicere. 57

Confirmatur, quia hinc ſaltem apertè ſequitur, actus caritatis eſſe phyſicè perfectiores actibus virtutum moralium, quæ circa obiectum creatum verſantur. Quòd autem etiam ſint perfectiores actibus fidei & ſpei, vel inde patet, quòd hi imperfectionem quandam aut inuoluant aut ſaltem connotent; quia actus fidei eſt obſcurus, & ſpes tendit in obiectum abſens prout abſens eſt, nec poteſt cõſiſtere cum eius præſentia. Et quamuis hoc non dicat immediatam aliquam imperfectionem in ipſo actu ſpei, ſed ſolùm in ipſo ſubiecto, in quo propriè eſt carentia beatitudinis; inde tamen conſurgit in actu aliqua negatio perfectionis, quatenus voluntas nequit tam perfectè tendere in obiectum ſub ea ratione. vnde etiam vterque actus propter ſuam imperfectionem euacuandus eſt in patria, vt dicitur 1. ad Corinth. 13. Secùs eſt de actu caritatis. 58

1. Cor. 13.

Dices Primò, Etiam caritas viæ tendit in Deum abſentem: ergo dicit etiam aliquam imperfectionem. Reſpondeo, nego conſequentiam: quia, etſi caritas hîc tendat in obiectum abſens, tamen non tendit in id qua abſens eſt, neque ex ſe dicit abſentiam obiecti, ſicut actus ſpei: quare poteſt perfectiore modo tendere in Deum, quàm ſpes. 59

Dices Secundò, Potentia perfectior elicit actus perfectiores: atqui intellectus eſt potentia perfectior voluntate: ergo elicit actus perfectiores. Reſpondeo hoc ſolùm probare, actus intellectus naturales eſſe perfectiores actibus voluntatis. Nam, vt iam oſtendi, voluntas habens habitum caritatis eſt potentia perfectior intellectu habente habitum fidei, & conſequenter actus caritatis eſt perfectior actu fidei.

Dixi, actum caritatis eſſe perfectiſſimum inter actus viæ; quia valdè probabile eſt in patria viſionem beatificam eſſe in entitate ſua phyſica perfectiorem actu caritatis: quia attingit Deum vt in ſe eſt modo perfectiſſimo qui creaturis poſſibilis ſit: & ideo facit nos quaſi diuinos ac Deo ſimiles, iuxta illud 1. Iohan. 3. *Similes ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt.* quia nimirum ille actus, quantum à creatura fieri poteſt, Deum perfectiſſimè in nobis exprimit, & efficit nos participes diuinæ beatitudinis: quare videtur perfectior quouis actu voluntatis; præſertim cùm ſit communior & probabilior ſententia, actus intellectus ex genere ſuo eſſe perfectiores actibus voluntatis. 60

1. Iohan. 3.

DVBIVM VI.

Vtrùm caritas ſit forma reliquarum virtutum, iiſq; tribuat eſſe virtutis?

61 HÆc difficultas facilè explicari poteſt ex iis quæ dixi diſp. 16. dub. 3. & 4. Vbi explicui qua ratione caritas ſit forma fidei; & vtrùm fides ſine caritate habeat veram rationem virtutis: eſt enim eadem ratio fidei & reliquarum virtutum, niſi quòd virtutes morales infuſæ ſecundùm habitum numquam ſint ſine caritate; nam ſimul cum hac infunduntur & pereunt. poſſunt tamen ſine caritate manere habitus acquiſiti virtutum moralium, atque etiam earũ actus ſupernaturales, ſi fiant ex gratia actuali. Omiſſis igitur variis ſententiis quas ibidem retuli,

62 *Qua ratione caritas ſit forma aliarum virtutum. Actus aliarum virtutũ ex ſe diriguntur in finem caritatis.*

Reſpondeo Primò, caritas dicitur forma reliquarum virtutum, Primò, quia caritas dirigit omnes actus aliarum virtutum in ſuum finem, idque non ſolùm per accidens ratione intentionis operantis (qua ratione quæuis virtus in finem alterius referri poteſt) ſed quodammodo ex natura rei, quatenus omnium virtutum actus natura ſua placent Deo, ac in ipſius honorem cedunt, atque ita quoddam ipſius bonum ſunt, ideóque operantem reddunt ſuo modo gratum Deo: vnde ſequitur, eos tendere in finem ipſius caritatis, qui eſt procurare bonum Dei, eique placere. ita D. Thom. 2. 1. q. 23. art. 8. *D. Thomas.*

Caritas tribuit aliis virtutibus quòd ſint meritoriæ.

Secundò, & quidem magis propriè, caritas eſt forma reliquarum virtutum, quatenus earum actibus tribuit quandam moralem dignitatem, & eſſe meritorium, atque ita moraliter eas informat. vide dicta diſp. 16. dub. 4. concl. 5.

63 Reſpondeo Secundò, reliquæ virtutes per ſe & prout concipiuntur diſtinctæ à caritate, habent veram rationem virtutis ſecundùm ea quæ virtuti eſſentialia ſunt. Quia ſunt verè bonæ qualitates mentis, quibus homo bene viuit, nec iis poteſt abuti. Non habent tamen ſtatum virtutis omnino perfectum ſine caritate, quia ſunt infructuoſæ ac mortuæ, quatenus non poſſunt operantem reddere viuum, nec fructum æternæ vitæ referunt: ſed hoc totum habent à caritate. vide dicta diſp. 16. dub. 3. concl. 3. & Lorcam 2. 2. ſect. 3. diſp. 10. *Lorca.*

64 *Quid requiratur ad actum veræ virtutis.*

Dices, Sine caritate nemo abſolutè bene viuit, quia qui ea caret, manet in peccato: ergo ſine ea nulla eſt vera virtus. Reſpondeo, nego conſequentiam: quia, vt aliquis actus ſit actus veræ virtutis, non eſt neceſſe vt operans per eum ita abſolutè benè viuat, vt fiat abſolutè bonus: ſed ſufficit vt præciſè ſecundùm eum actum bene viuat, ita vt in eo ſit laudandus. Aliàs ſi Deus ſtatueret peccatori alicui elicienti actum caritatis non remittere peccata (quod abſolutè loquendo fieri poſſet) ſequeretur, nec actum caritatis eſſe veram virtutem; atque adeò quòd iam ſit vera virtus habere ab illo Dei decreto, ſine quo peccatorem ipſum elicientem non efficeret abſolutè bonum; ſed peccatorem, & abſolutè malũ relinqueret.

DVBIVM VII.

Qua ratione caritas diſtinguatur à gratia iuſtificante?

65 *Trident.* SVppono hîc ex Trident. ſeſſ. 6. c. 7. & communi Doctorum ſententia, nos formaliter iuſtificari per aliquam qualitatem nobis à Deo infuſam ac inhærentem, quam gratiam iuſtificantem communiter vocant. Et quæſtio noſtra hîc eſt, vtrùm hæc ſit ipſa caritas, an verò aliqua alia qualitas realiter ab ea reliquiſque virtutibus diſtincta. Conuenit autem inter omnes Doctores, ſi hæc gratia ſit aliqua virtus, eſſe ipſam caritatem; quia nulla eſt alia virtus, cui munus illius gratiæ poſſit meliùs conuenire quàm caritati.

Igitur D. Thom. 1. 2. q. 110. a. 3. & cum eo plurimi alij quos citat & ſequitur Curiel, in dicto art. docent, gratiam iuſtificantem eſſe qualitatem realiter diſtinctam à caritate reliquiſque virtutibus; & reſpectu harum ſe habere ſicut ſe habet eſſentia animæ aut angeli reſpectu ſuarum potentiarum: aiúntque illam gratiam non inhærere alicui potentiæ, ſed immediatè eſſentiæ ipſius animæ, eámque ad eſſe diuinũ eleuare, ac conſtituere participẽ diuinæ naturæ, atque ita reddere aptã vt per habitus ſupernaturales tamquam per ſuas potẽtias Deum intelligat ac amet. 66 *D. Thomas. Curiel.*

Auctores autem huius ſententiæ ſupponunt animæ potentias, ſcilicet intellectum ac voluntatem, realiter diſtingui ab eſſentia ipſius animæ. Deinde probant ſuam ſententiam. Primò, quia in naturalibus id quod dat nobis eſſe naturale, v. c. eſſentia animæ, diſtinguitur à potentiis, quæ dant nobis proximè poſſe operari; ergo ſimiliter in ſupernaturalibus gratia, quæ dat nobis eſſe ſupernaturale, debet diſtingui à virtutibus, quæ dãt nobis poſſe ſupernaturaliter operari; & illa debet ab his ſupponi, iiſque eſſe natura prior; ſicut natura ſupponitur à potẽtiis, iiſq; eſt prior. 67

Secundò, quia Concilium Viennenſe relatum Clement. vnica de ſumma Trinitate docet, probabilius eſſe pueris baptizatis infundi gratiam & virtutes. Item Trident. ſeſſ. 6. c. 7. docet, iuſtificationem fieri per ſuſceptionem gratiæ & donorum: & can. 11. damnat eos, qui dicunt nos iuſtificari per ſolam non imputationem peccati excluſa gratia & caritate, quæ nobis infunditur: ergo dicta Concilia ſentiunt gratiam à virtutibus diſtingui. *Concil. Viennenſe. Trident.*

Tertiò, quia gratia iuſtificans eſſentialiter repugnat peccato mortali habituali, quod caritati non conuenit, quæ per abſolutam Dei potentiam poteſt cum peccato mortali conſiſtere. Sed hæ rationes nihil probant.

Ad primam, Reſpondeo antecedens eſſe incertum: nam Scotus in 2. diſt. 16. quem tota ipſius ſchola, plurimique alij ſequuntur, fusè refutat omnia fundamenta illius ſententiæ, & probat potentias non diſtingui realiter ab ipſa anima. & Dandinus l. 2. de Anima digreſſ. 14. oſtendit hanc ſententiam eſſe valdè conformem Ariſtoteli, qui ſæpè potentias vocat partes animæ; quia nempe ſunt ipſa anima incompletè & quaſi partialiter concepta. quod nullo modo dici poſſet, ſi ipſæ eſſent accidentia realiter ab anima diſtincta. Deinde præter rationes quas ipſi adferunt, hæc ſententia poteſt probari Primò, quia ſecundùm aliam ſententiam anima non influeret vllo modo immediatè in vllum actum, ſed ſolùm mediante aliquo accidente, v. c. intellectu à ſe realiter diſtincto, à quo ſolo totus actus immediatè produceretur; atque ita illa reſpectu huius ſolùm haberet ſe materialiter, quatenus ſuſtentat in ſe ipſum intellectum; ſicut aqua ſe habet reſpectu caloris producti à calore, quem in ſe habet; vt fusè oſtendi in ſimili diſp. 5. dub. 5. n. 51. Atque ita talis actus reſpectu ipſius animæ non eſſet verè vitalis. nam vt aliqua actio ſit mihi vitalis, non ſufficit, quòd producatur per aliquod accidens mihi inhærens; ſed requiritur vt ego per me immediatè ad eius productionem concurram; nam aliàs dum ego calens, corpus vicinum calefacio, hæc actio eſſet vitalis. 68 *Scotus. Vtrùm potentiæ animæ ab ea diſtinguantur. Dandinus. Quid requiratur vt actio ſit vitalis.*

Dices, intellectionem non produci à ſolo intellectu, ſed ipſam animam etiam per ſe immediatè in eam influere. Sed contrà Primò, hoc directè repugnat fundamento illius ſententiæ, quæ ideò docet intellectum debere eſſe accidẽs, quia ſubſtantia nequit ſecundùm ſe eſſe actiua; & aliàs nulla vel probabilis eſt neceſſitas dicendi intellectum eſſe accidens.

Secundò,

Secundò, inde ſequeretur, illud accidens ſimul cum ſubſtantia animæ conſtituere integrã cauſam ipſius intellectionis: ſicut lumen gloriæ ſimul cum noſtro intellectu conſtituit integram cauſam viſionis beatificæ: atque ita noſter intellectus erit aliquid compoſitum ex ſubſtantia & accidente. Imò cùm ipſa anima ſola intelligat, non autem illud accidens, ipſa ſola qua potens intelligere, erit intellectus; & illud accidens non magis erit intellectus ſiue potentia intelligendi, quàm lumen gloriæ ſit potentia viſiua Dei; quod verè non eſt tale, ſed ſolùm eſt id, quod reddit intellectum potentem videre Deum. Quæ apertè dictam ſententiam euertunt.

Secundò, vel intellectus producitur ab ipſa anima, vel à ſolo Deo illi infunditur. Prius dici nequit, quia tunc anima haberet per ſe immediatè potentiam ſiue vim aliquid producendi, quod alij negant, & hoc conceſſo nulla eſſet cauſa cur non tam facilè poſſet producere intellectionem, quàm intellectum. Secundùm etiam dici nequit, quia tunc anima non eſſet per ſe & eſſentialiter rationalis, ſiue potens ratiocinari ac intelligere, ſed tantùm per accidens ſibi infuſum; ſicut anima beata non per ſe, ſed per accidens eſt potens videre Deum.

70 Dices, Ideo anima dicitur eſſentialiter potens intelligere, non tamen videre Deum; quia naturaliter poſtulat habere intellectum, non autem lumen gloriæ, ſed hoc ſupernaturaliter ei infunditur. Sed contrà, vel illud ita poſtulat vt Deus nõ poſſit eam creare ſine intellectu: & hoc dici nequit, quia tunc intellectus non diſtingueretur ab ea realiter: nec enim vllo modo videtur poſſe dici Deum non poſſe creare & conſeruare ſubſtantiam animæ ſine omni accidente realiter ab ea diſtincto, cùm poſſit eiuſmodi accidentia conſeruare ſine ſubſtantia, à qua tamen magis dependent, quàm ſubſtantia ab iis. Vel rurſus ita anima poſtulat intellectum, vt poſſit ſine eo creari & conſeruari, & tunc non erit ei eſſentiale eſſe intellectiuã ſiue habere potentiam intelligendi, quia hæc poterit ab ea ſeparari: ſed ſolùm erit ei eſſentiale poſſe habere potentiam intellectiuam, qua ratione etiam eſt ei eſſentiale poſſe habere lumẽ gloriæ: fieri enim nullo modo poteſt vt creetur aliqua anima rationalis, quæ non ſit capax luminis gloriæ à Deo ſibi infundendi.

71 Imò ſecundùm illam ſententiam ne quidem dici poterit animam ita naturaliter poſtulare habere intellectum, vt ſit ei futurum violentũ ſi hic ei non infundatur: quia violentum dicitur quod eſt contra naturalem aliquam inclinationem poſitiuè repugnantem alicui actui aut priuationi; vt quando proiicitur aut detinetur corpus graue ſurſum: quæ violentia ſupponit in paſſo potentiam producendi actum contrarium actioni aut priuationi quam patitur: qualis potentia, vt iam ſupponimus, non eſt in anima reſpectu intellectus, quem ipſa in ſe producere non poteſt, ſicut corpus graue poteſt in ſe producere motum deorſum. Aut ſaltem violenta rei alicuius carentia ſupponit rem ea carentem interituram, niſi quaſi violenter & ſupra naturam conſeruaretur: ſicut accidens annihilato ſubiecto, neceſſariò interit. Atqui non eſt credibile eſſentiam animæ ita pendere ab accidente realiter à ſe diſtincto, vt naturaliter ſit annihilanda ſi Deus hoc ab ea auferat.

72 Confirmatur, ſi intellectus differret realiter ab eſſentia animæ, ſequeretur corpori habere quantitatẽ, & aquæ quòd ſit frigida, eſſe tam eſſentiale; imò magis, quàm ſit animæ eam eſſe intellectiuam, quia illis eſt magis violentum & contra naturam carere quantitate ac frigore, quàm eſſet animæ carere intellectu, ſi hic realiter ab ea diſtingueretur: nam cùm anima in ſe ſit incorruptibilis, eo caſu non exigeret intellectũ ad ſui conſeruationem, aut vt poſſet naturaliter exiſtere; ſed tantùm in ordine ad operationem, ſicut iam requirit concurſum Dei generalẽ, aut diſpoſitionem organorum, dum eſt in corpore. Corpus autem nequit ſine quãtitate naturaliter exiſtere, ſicut nec aquã ſine frigore diu conſeruari. Apertè tamen abſurdum eſt dicere animam rationalem nõ magis eſſentialiter eſſe intellectiuam, quàm corpus ſit eſſentialiter quantum, aut aqua frigida: quia abſurdè aqua diceretur eſſentialiter frigida, aut corpus eſſentialiter quantum. Nec minùs abſurdè anima rationalis diceretur accidentaliter intellectiua, ſiue potens intelligere.

Anima rationalis lõgè aliter eſt intellectiua, quam corpus ſit quantum.

73 Sed quidquid hac de re ſit, quam non eſt opus hîc definire, Reſpondeo Secundò, nego conſeq. quia ratio cur alij diſtinguant potentias à natura, eſt quia ſubſtantia non eſt ſecundùm ſe operatiua: quod nequit conuenire illi eſſe quod nobis dat gratia iuſtificans, quod non eſt ſubſtantiale, ſed accidentale; eſſe autem accidentale ſecundum omnes per ſe poteſt eſſe operatiuum, & aliàs in omni accidente deberet diſtingui potentia operandi à natura, quod apertè abſurdum eſt. Ex quo ſequitur, accidens operatiuum poſſe nobis dare primum eſſe ſupernaturale.

74 Dices cum Curiel ſuprà §.2. v. *Confirmatur*, hæc bene probare non eſſe abſolutè neceſſarium vt nobis infundatur aliqua gratia iuſtificans diſtincta à caritate aliiſque virtutibus, quæ reſpectu harum ſe habeat ſicut natura ſe habet reſpectu potentiarum; nam ſi ſolæ virtutes nobis infunderentur, poſſemus eodem modo credere, ſperare, amare, &c. ſicut iam facimus: negari tamen non poſſe, quin poſſit nobis infundi gratia diſtincta à virtutibus, quæ reſpectu harum ſe habeat tamquam natura reſpectu potentiarum. ergo dicendum eſt hoc ita fieri, quia naturis rerum conuenientius eſt.

Curiel.

75 Sed contrà, vel illa gratia reſpectu virtutum dicitur ſe habere per modum naturæ reſpectu potentiarum, quia illas ſuſtentat ſicut natura potentias; vel quia per eas operatur ſicut natura per potentias (hi enim duo modi ſunt proprij naturæ reſpectu potentiarum ſuarum, poſito quòd hæ ab ea realiter differant:) neutrum autem horum dici poteſt: quia cùm illa qualitas ſit accidens immediatè inhærens eſſentiæ animæ, non poteſt eſſe ſubiectum virtutum, quę inhærent immediatè potentiis realiter ſecũdum illam ſententiam ab eſſentia animæ diſtinctis. Nec etiam ſecundum dici poteſt, quia tunc illa gratia per virtutes crederet, ſperaret, amaret, &c. ſicut natura per potentias intelligit, vult, &c. illud autem planè abſurdum eſt, imò fieri nullo modo poteſt, niſi illæ virtutes inhæreant gratiæ: quare non videtur poſſe dari talis gratia quæ reſpectu virtutum habeat ſe inſtar naturæ reſpectu potentiarum.

Gratia nullo modo poteſt dici operari per virtutes à ſe diſtinctas.

76 Dices, eam gratiam dici ſe habere inſtar naturæ reſpectu virtutum, quia naturam animæ eleuat ad eſſe ſupernaturale, redditque eam proportionatam vt recipiat habitus, ac per eos operetur, atque ita ab his ſupponitur, ſicut natura à potentiis.

Sed contrà Primò, ſic non haberet ſe per modum naturæ, ſed per modum diſpoſitionis; huius enim eſt proprium reddere naturam ſiue ſubiectum aptum & proportionatum ad recipiendam formam inducendam, eâque bene vtendum. Secundò, inde ſequeretur, virtutes non poſſe in nobis, ſaltem modo ſibi connaturali, & ſine nouo miraculo exiſtere aut operari ſine illa gratia. quod apertè falſum eſt: nam, vt oſtendi diſp.6. fides & ſpes nec in infuſione, nec in conſeruatione aut operatione pendent ab illa gratia, & ſi caritas nobis ſine illa gratia infunderetur, tam naturaliter exiſteret ac operaretur ac modò facit. Ex quibus ſatis patet, non ſatis poſſe explicari aut etiam concipi, qua ratione poſſit dari gratia quæ reſpectu virtutum ſe habeat inſtar naturæ reſpectu potentiarum,

Gratia non reddit naturam aptã vt recipiat virtutes, aut per eas operetur.

tiarum,atque ita totum fundamentum huius ſententiæ corruit.

Ad ſecundum,nego conſequentiam:quia ex prioribus duobus teſtimoniis vt ſummum poteſt colligi in iuſtificatione nobis infundi aliqua dona & virtutes diſtinctas à gratia, v.c.fidem, ſpem, ac virtutes morales; cum quo optimè conſiſtit gratiam non diſtingui à caritate.

Tertium teſtimonium potius contrarium probat: nam ibi non dicitur, excluſa gratia & caritate, *quæ nobis infundatur*,ſed,*quæ nobis infundatur & inhæreat.* Quibus verbis clarè oſtenditur, gratiam & caritatem ibi confundi & pro eodem ſumi,ac & ſumi pro ſiue. vnde etiam ſuprà cap. 7. gratia iuſtificans & caritas omnino pro eodem ſumuntur, vt infrà oſtendam.

Tridentinũ gratiam & caritatem pro eodem ſumit.

78 Reſpondeo Secundò, Concilia quandoque dicta nominare quaſi diſtincta,vt oſtendant ſe nolle damnare ſententiam Scholaſticorum illa diſtinguentium.

Ad tertium, nego aſſumptum.& ſi gratia deberet ita repugnare peccato, potiùs id tribuerem caritati, quàm vlli alteri qualitati; quia maior eſt apparentia quòd caritas habeat eiuſmodi repugnantiam cum peccato, quàm quòd vlla alia qualitas, quæ nobis in via confertur, eam habeat.

79 CONCLVS. Probabilius eſt gratiam iuſtificantem non diſtingui ab habitu caritatis. Ita Scotus cum omnibus ſuis in 2.d.27.q.1.Durand.d.26.q.1.Gabriel ibidem q.vnica,a.2.concluſ.4.Richard.a.1.q.1.§.*Qui vult.*& a.4. Mayro in 1.diſt.17.Maior.q.2.§.*Dubitatur an*.Henric. quodl.4.q.10.ſub finem. Marſil.l.2.q.17. ar.1.concluſ.2.Vega l.7.in Trident.c.25.Bellarm.l.1. de gratia & lib. arb.c.6.& plurimi alij recentiores.

Scotus. Durand. Gabriel. Richard. Mayro. Maior. Henric. Marſil. Vega. Bellarm.

80 Prob.Primò, quia vt patet ex refutatione contrariæ ſententiæ, nulla eſt ratio cur hæc diſtinguamus. Imò illa ſententia videtur ſupponere aliquid parum probabile, ſcilicet dari gratiam quæ reſpectu virtutum habeat ſe per modum naturæ reſpectu potentiarum:quod,vt oſtendi, vix poteſt concipi fieri poſſe,præſertim cùm fides & ſpes de facto ſine ea gratia in peccatoribus maneant,iiſque ſæpè ante iuſtificationem infundãtur ac actus ſuos cõnaturaliter,eliciant.

Secundò, quia omnia ea quæ ſecundum Scholaſticos & Concilia conueniunt gratiæ iuſtificanti;v.c. per eam Spiritum ſanctum nobis dari,eam nos facere filios ac heredes Dei, facere vt Deo inhæreamus & vniamur,in eo maneamus & ipſe in nobis,&c.hæc inquam omnia Scriptura & Patres vbique tribuunt caritati. 1.Iohan.4. *Omnis qui diligit ex Deo eſt.* Ad Rom.5. dicimur gloriari in ſpe gloriæ filiorum Dei, & ſpem non confundere, *Quia caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis* & alibi ſæpè in ſacra Scriptura ſimilia habentur. Item S.Auguſtinus ſæpè docet, ſolam caritatem diſtinguere inter filios Dei & gehennæ: quod proprium eſt gratiæ iuſtificantis.

1.Iohan.4. Rom.5. Auguſt.

81 Prob.Secundò,quia Tridentinum ſeſſ.6.c.7. cùm dixiſſet vnicam eſſe cauſam formalem noſtræ iuſtificationis,paulò inferiùs docet,nos iuſtificari dum caritas diffunditur in cordibus noſtris, inſinuans hanc eſſe illam gratiam, quæ eſt forma noſtræ iuſtificationis.Et inferiùs:*In ipſa,inquit,iuſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Ieſum Chriſtum cui inſeritur,fidem,ſpem & caritatem. Nã fides, niſi ſpes accedat & caritas, neque vnit perfectè cum Chriſto,neque viuum corporis eius membrum efficit.* Vbi ſanè videtur intendere omnia numerare quæ nos formaliter iuſtificant, & tamen nullam facit mentionem gratiæ diſtinctæ à caritate ſed id quod priùs vocauit gratiam,poſtea vocat caritatem, apertè inſinuans ſe hæc non diſtinguere. Et quamuis,vt dixi, Concilium non intenderit hæc definire, tamen ſatis inſinuat,quæ fuerit ſua mens.

Trident.

Reſpondent aliqui, Concilia & Scripturas ita loqui, quia loquuntur de caritate quatenus ſignificat perfectam cum Deo amicitiam, quæ dicit amorem noſtri erga Deum, qui eſt caritas; & amorem Dei in nos,qui eſt ipſa gratia à caritate diſtincta. 81

Sed præterquam quòd hæc reponſio, ſine vlla neceſſitate aut fundamento in ipſis reperto,torqueat verba Conciliorum ad alienam ſignificationem; apertè ſumit quod probandum erat, ſcilicet gratiam à caritate diſtingui. quod ſuprà oſtendi nulla firma ratione niti.Adde, etiam verum non eſſe quod ſumitur, ſcilicet gratiam nobis inhærentem eſſe amorem Dei in nos; nam hic amor eſt actus formalis in Deo, & gratia ſolùm eſt ipſius effectus ac obiectum: & Scripturæ vtrumque hunc actum amoris, ſcilicet Dei erga nos, & noſtrum erga Deum, ſæpè diſtinguunt:vt patet Iohan.14.vbi dicitur:*Si quis diligit me diligetur à patre meo*,nec vnquam amorem quo Deus nos amat confundunt cum iis quæ nobis inſunt.

Gratia iuſtificans non poteſt dici amor Dei erga nos. Iohan.14.

Probatur demum ratione; quia gratia iuſtificans eſt vita ſpiritalis animæ noſtræ, hæc autem conſiſtit in eo,quòd Deo vniamur, eique inhæreamus: atqui hoc in hac vita inchoatiuè fit per fidem & ſpem, & perfectè per ſolam caritatem, vt apertè docet Trident.ſuprà citatum: ergo in hac conſiſtit gratia iuſtificans.

Eſſe vitam animæ ſoli virtuti actiuæ conuenit. Trident.

Dices, hinc ſequi ipſum actum caritatis debere dici gratiam iuſtificantem, quia per eum vitaliter inhæremus Deo. 83

Reſpondeo nego id ſequi,quia vita & gratia iuſtificans dicunt eſſe aliquod permanens; actus autem eſt aliquid tranſiens, quare non tam eſt vita quàm vſus ac actus ipſius vitæ;ſicut in viuentibus ipſa anima eſt vita,actio vitalis eſt vſus vitæ.

DVBIVM VIII.

Vtrùm caritas ex natura ſua habeat vim expellendi peccatum mortale, & conſtituendi nos amicos ac filios Dei?

QVidam id affirmant volúntque caritatem ſiue gratiam iuſtificantem (quæ iam pro eodem ſumo)ex ſua natura tanquam cauſam formalem eodem modo à nobis expellere peccatum habituale & conſtituere nos amicos & heredes Dei, ſicut lumen expellit tenebras à corpore cui ineſt, redditque hoc illuminatum:atque adeò ſicut nullo modo fieri poteſt, vt lumen alicui corpori inhæreat, & tamen non expellat ab eo tenebras, efficiátque id illuminatum;ita aiunt nulla potentia fieri poſſe vt alicui inſit caritas ſimul cum peccato mortali habituali, aut vt eum cui ineſt,non efficiat amicum & filium Dei.Ita Aureolus in 1.d.17.q.1.a.2.Capreol.ibid.a.3.Caiet.2.2.q.24.a. 12.Bañez ibid.& Lorca ſect 3.diſp.22.n.3.in fine. & 1.2.ſect.6 diſp.36.& multi recentiores. 84

Aureol. Capreol. Caietan. Banes. Lorca.

Prob.Primò,quia,vt docet Trident.ſeſſ.6.c.7.vnica eſt cauſa iuſtificationis noſtræ, ſcilicet gratia iuſtificans ſiue caritas nobis inhærens:atqui hoc eſſet falſum, ſi hæc non expelleret formaliter peccatum ex natura ſua, ſed poſſet cum eo conſiſtere (quia tunc ad noſtram iuſtificationem præter caritatem requireretur extrinſecus fauor Dei remittentis nobis peccata, quo tamquam forma extrinſeca iuſtificaremur:) ergo dicendum eſt caritatem ita expellere peccatum. 85

Triden.

Secundò,quia caritas eſt formalis cauſa, qua conſtituimur iuſti,amici ac filij Dei,& digni vita æterna. Item per peccatum mortale conſtituimur formaliter iniuſti,inimici Dei ac digni æterna damnatione:ergo hæc nullo modo poſſunt ſimul conſiſtere in eodem. 86

Probatur conſequentia,quia implicat cauſam formalem alicui ineſſe, & non tribuere ei ſuũ effectum formalem.

formalem, v. c. albedinem non facere ſuum ſubiectum album, & ſimiliter iuſtitiam non facere ſuum ſubiectum iuſtum, aut peccatum mortale non facere hominem iniuſtum. Item implicat eundem ſimul eſſe iuſtum & iniuſtum; amicum & inimicum Dei; dignum æterna gloria & æterna damnatione: ergo implicat dictas formas ſimul in eodem eſſe.

87 Tertiò, quia ſecundùm aliam ſententiam iuſtitia nobis intrinſeca, ſiue qua nobis inhærente intrinſecè iuſtificamur, eſſet imperfecta & inſufficiens ad perfectam iuſtificationem; nam ad hanc præter gratiam iuſtificantem requireretur aliquis extrinſecus fauor Dei remittentis peccata, quo ex parte iuſtificaremur: atqui hoc eſt falſum: ergo & illud.

Confirmatur, quia alia ſententia videtur coincidere cum ſententia Kemnitij & Buceri, qui docebant nos habere quidem aliquam iuſtitiam nobis inhærentem, per ſe tamen imperfectam, & quæ non poſſet nos ſufficienter iuſtificare ſine extrinſeco Dei fauore ac iuſtitia Christi nobis imputata. Quibus ex parte conſentiunt Pighius in 2. ſua controuerſia de iuſtificatione, & Canonici Colonienſes in ſuo Antididagmate, tit. de iuſtific. Quos omnes videtur apertè damnare Trident. ſuprà, dum dicit cauſam formalem noſtræ iuſtificationis eſſe vnicam, ſcilicet gratiam iuſtificantem nobis inhærentem. Videtur autem addidiſſe *vnicam*, vt excludat illam duplicem formam iuſtificantem, quam alia ſententia conſtituit.

Pighius. Concil. Colon. Trident.

88 Quartò, quia tam Scriptura ad Coloſſ. 1. v. 12. quàm Trident. ſup. initio capitis docet, iuſtificationem impij conſiſtere in interiore renouatione, qua homo transfertur à tenebris in lucem, à ſtatu peccati ad iuſtitiam, & ex iniuſto fit iuſtus; quibus ſignificat eam continere quaſi duos motus partiales inter ſe neceſſariò connexos, ſiue qui habeant terminos directè oppoſitos: atqui ſecundùm aliam ſententiam hæc iuſtificatio fieret per duas mutationes omnino diſtinctas, nec inter ſe neceſſariò connexas; nam remiſſio peccati poſſet fieri ſine infuſione gratiæ, & hæc ſine remiſſione peccati: ergo hæc ſententia non eſt aſſerenda.

Coloſſ. 1. Trident.

Quintò, quia per caritatem homo conſtituitur formaliter conuerſus ad Deum, per peccatum verò mortale formaliter auerſus: atqui idem nequit eſſe ſimul auerſus à Deo, & ad eum conuerſus: ergo habens caritatem nequit eſſe in peccato mortali.

Sextò, quia poteſt dari aliqua qualitas natura ſua formaliter expellens peccatum, & cum eo omnino incompoſſibilis; vt patet in lumine beatifico & vnione hypoſtatica: ergo nulla eſt cauſa cur negemus gratiam habitualem eſſe talem.

89 Pro reſolutione Nota Primò, ex dictis dub. 3. n. 24. amicitiam inter nos & Deum formaliter ſumptã inuoluere in ſe duplicem amorem, ſcilicet eum, quo Deus amat nos, & ipſe fit amicus nobis; & eum, quo nos amamus Deum, & ſimus ipſi amici. vt enim patet inter homines, poſſum alicui eſſe amicus eum amando, etſi ipſe non ſit amicus mihi, vt ſi me oderit, aut ſaltem non amet; quo caſu non erit inter nos vera amicitia.

Amicitia duplicem amorem inuoluit.

90 Nota Secundò, aliud eſſe, in me reperiri obiectum dignum, quod aliquis amet aut odio habeat, aliud verò, me de facto ab eo amari aut odio haberi: nec enim ſemper omnia amamus, quæ nobis apparent digna amore; nec odimus ea, quæ odio digna ſunt: & quamuis concederemus Deum neceſſariò amare omnia, quæ amore ſunt digna, & odiſſe digna odio; tamen neceſſariò fatendum eſt dicta valdè inter ſe diſtingui: nam illi actus ſunt formaliter in Deo; eorum verò obiecta ſunt in nobis. Item longè eſſe aliud Deum me amare etiã aliquo amore beneuolentiæ; & me eſſe eius filium, ac heredem æternæ beatitudinis:

Aliud eſt me eſſe dignum amore; aliud me de facto amari.

Aliud eſt me amari à Deo, aliud me eſſe eius filium.

nam in ſtatu puræ naturæ, potuiſſet Deus nos aliquo amore beneuolentiæ proſequi volendo nobis multa naturalia aut etiam quædã ſupernaturalia bona, nullo modo interim nos adoptando in filios aut heredes.

Hinc ſequitur, nec caritatem ſiue gratiam habitualem eſſe formaliter amicitiam Dei erga nos; nec peccatum eſſe formaliter inimicitiam Dei erga nos: ſiue nos per dicta non conſtitui formaliter amicos aut inimicos Dei. Patet, quia amicitia & inimicitia ſiue amor beneuolentiæ & odium Dei erga nos (quibus ipſe formaliter nobis amicus aut inimicus conſtituitur) ſunt actus Deo intrinſeci, gratia verò habitualis ac peccatum ſunt ſolùm obiecta illorum actuum, vt patet ex iam dictis, & pluribus oſtendi tom. 2. de Sacrament. diſp. 2. n. 24 & 96. 91

Nec gratia eſt formaliter amicitia Dei in nos, nec peccatũ odium.

Nota Tertiò, quaſdam formas reſpectu ſui ſubiecti habere duplicem effectum formalem, quorum priorem primò & immediatè hoc ipſo quo ſubiecto inſunt neceſſariò & independenter ab omni alio conferunt; ſecundum verò conferunt mediante priore & ferè dependenter ab aliquo alio, non tamquam cauſa formali, ſed tamquam conditione neceſſariò requiſita. Hinc prior effectus omnino inſeparabilis eſt à formæ in ſubiecto inhæſione; ſecùs eſt de ſecundo. Exempla ſunt, lumen tamquam cauſa formalis efficit ſuum ſubiectum illuminatum & viſibile: prius omnino independenter ab omni alio, ideóque omnino inſeparabiliter: ſecundum dependenter à ſpecierum diffuſione; cui ſi Deus ſuum concurſum ſubtraxerit, corpus illuminatum erit inuiſibile. Item verbum mentis eſt vnica cauſa formalis, qua intellectus conſtituitur & informatus eo verbo, & intelligens: ad hunc tamen effectum neceſſariò requiritur vt intellectus illud verbum, vt cauſa ſaltem partialis producat; aliàs per illud quantumuis ſibi inhærens nihil intelliget; ideóque hic ſecundus effectus eſt ſeparabilis à ſua cauſa formali, poſito quòd Deus ſolus ſine influxu mei intellectus in hoc producat verbum mentis. 92

Quædam formæ habent duplicem effectũ formalem.

Vnus eſt inſeparabilis, alter ſeparabilis.

Item in ſtatu puræ naturæ homo fuiſſet formaliter iuſtus per iuſtitiam habitualem acquiſitam; ad hunc tamen effectum fuiſſet neceſſaria abſentia omnis actualis iniuſtitiæ: hinc etſi quis habuiſſet dictum habitum intenſiſſimum, ſi tamen ſciens iniuſtè retinuiſſet aliquid alienum, non fuiſſet iuſtus, ſed abſolutè iniuſtus. 93

Item per habitum acquiſitum amicitiæ erga Petrum conſtituor formaliter ei amicus, & ad eum conuerſus: ponamus igitur me hunc habitum habere intenſiſſimum, & ſimul tamen ex recenti nata occaſione odiſſe Petrum non obſtante eo habitu (qui vnico actu non deſtruitur) non ero ei amicus, nec ad eum conuerſus, ſed ei inimicus & ab eo auerſus. Idémque eſſet ſi Deus in aliquo eliciente formalem actum infidelitatis conſeruaret habitum fidei, qui eſt vnica cauſa formalis qua aliquis conſtituitur fidelis; talis non eſſet fidelis, ſed abſolutè infidelis.

Similì planè modo etſi caritas ſit vera iuſtitia ex ſe nata reddere hominem iuſtum & conuerſum ad Deum eique amicum; tamen ſi ſiue per poſſibile, ſiue per impoſſibile, eſſet ſimul in eodem cum voluntario odio Dei, hic nec eſſet iuſtus, nec conuerſus ad Deum eique amicus, ſed iniuſtus, auerſus à Deo eique inimicus. 94

Horum autem ratio eſt clara, quia aliquem eſſe iuſtum dicit neceſſariò abſentiam omnis iniuſtitiæ: quæ cùm ſit pura negatio, non poteſt nobis formaliter tribui per aliquid poſitiuum, ſed vt ſummum poteſt neceſſariò conſequi aliquam formam poſitiuam.

Eſſe iuſtum præter formam poſitiuam dicit negationẽ iniuſtitiæ.

Conclvsio I. Gratia habitualis ſiue caritas eſt vnica cauſa formalis, qua conſtituimur ſupernaturaliter iuſti: & poſita abſentia omnis peccati mortalis 95

talis neceſſariò ſuum ſubiectum iuſtum conſtituit ſine vlla alia Dei acceptatione, aut fauore extrinſeco. Hanc puto iam à nullo Catholico negari, & videtur apertè definita à Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. Eam tamen peccati abſentiam ad hoc requiri patet ex dictis; & ipſum Concilium ibidem apertè inſinuat, vt patebit infrà.

Trident.

96 CONCLVS. II. Suppoſito decreto quo Deus ſtatuit nemini infundere caritatem, quin ſimul acceptet eum in amicum, & adoptet in filium, fieri nequit vt hæc alicui inſit, quin ſimul ſit amicus & filius Dei; ſecluſo tamen eo decreto Deus abſolutè poſſet eam alicui infundere non acceptando eum in amicum, nec adoptando eum in filium aut heredem.

Prior pars per ſe patet, quia illud decretum nequit fallere, ſiue irritum & inefficax reddi. Secundam partem tenent omnes Auctores citandi concl. 3. cui neceſſariò connexa eſt.

97 Probatur autem Primò, quia aliàs ſequeretur, Deum ex natura rei & vi ipſius gratiæ aut naturali voluntatis ſuæ determinatione, neceſſitari ad amandum amore beneuolentiæ ſiue amicitiæ omnem eum qui habet in ſe caritatem, ſicut neceſſitatur vt amet ſeipſum: atqui hoc eſt falſum: ergo & illud vnde ſequitur. Maior probatur, quia niſi Deus ad talem amandum omnino neceſſitetur, fieri poterit id quod nos aſſerimus, ſcilicet quòd Deus habentem in ſe caritatem non amet, & conſequenter quòd hic non ſit ipſius amicus, quia hæc amicitia ſine tali amore nequit conſiſtere, vt iam oſtendi.

Minor probatur Primò, quia ſecundùm communiorem ſententiam Deus ſepoſito omni decreto ſe ſolùm amat neceſſariò, reliqua omnia liberè. Secundò, quia aliàs Deus talem hominem neceſſariò conſeruaret, nec poſſet eum deſtruere, præſertim ſine vllo ipſius demerito, quia neceſſariò vellet ei bene eſſe, & conſequenter eum eſſe, ſine quo ei bene eſſe nequit; ſicut quia ſeipſum neceſſariò amat, neceſſariò vult ſe eſſe. Illud autem apertè falſum eſt; cùm certiſſimum ſit ſepoſito omni contrario decreto ac promiſſione Deum liberrimè eiuſmodi hominem conſeruare in eſſe, & poſſe eum nolle ampliùs eſſe ac velle deſtruere.

98 Dices Primò, Deum velle alicui ineſſe ſiue in eo conſeruare habitum caritatis, eſt velle ei illud bonum, & conſequenter eum amare: ergo ipſe nequit velle in aliquo conſeruare habitum caritatis, niſi eum amet. Reſpondeo Deum velle in aliquo conſeruare eum habitum, arguere quidem ipſum hunc aliqua ratione amare; non tamen amore beneuolentiæ aut ſaltem veræ amicitiæ: ad quam non ſufficit quacumque ratione alicui velle aliquod bonum (nam etiam is qui dat equo ſuo pabulum, vult ei bonum, eumque amat;) ſed requiritur vt ei ex amore beneuolentiæ velit abſolutè bene eſſe, cum reliquis conditionibus d. 3. ad veram amicitiam requiſitis: ex eo autem quòd Deus velit alicui aliquod bonum ineſſe, non ſequitur quòd eum dicta ratione amet. nam dum fideli peccatori vult ineſſe fidem & ſpem, vult ei aliquod bonum, & tamen non habet eum amicum, ſed abſolutè eum odit, & vult ei pœnam æternam.

Ad amicitiã non ſufficit velle alicui aliquod bonum.

99 Dices Secundò, Deus Chriſtum neceſſariò amat, & tamen abſolutè loquendo liberè eius humanitatem conſeruat, & ſepoſito contrario decreto poſſet velle deſinere eam cõſeruare: ergo ex eo, quòd Deus neceſſariò amet habentem caritatem, non ſequitur quòd nequeat velle deſinere eum conſeruare.

Reſpondeo nego conſeq. ſequitur enim potiùs contrarium, ſcilicet, ſicut Deus quia neceſſariò amat Chriſtum ſiue perſonam Chriſti; nequit vllo modo velle eam non eſſe; ſic ſi neceſſariò amet perſonam habentem caritatem, ipſum non poſſe velle eam non eſſe: ſicut enim implicat me abſolutè velle alicui ſimpliciter bene eſſe, & ſimul velle eum non eſſe (niſi fortè hoc eſſet neceſſarium ne ſummè ſit miſer, qua ratione damnati cupiunt non eſſe. quod in præſenti caſu locum habere nequit:) ita etiam implicat me neceſſariò velle ei abſolutè bene eſſe, & tamen non neceſſariò velle eum eſſe. humanitatem autem Chriſti ſecundùm ſe Deus non amat neceſſariò, ideóque poteſt velle eam non eſſe.

Implicat me abſolutè velle alicui bene eſſe, & ſimul velle eum non eſſe.

Dices Tertiò, Sicut perſona Chriſti eſt ratio amandi humanitatem eius, ita caritas eſt ratio amandi habentem eam: ergo ſicut humanitas Chriſti ſecundùm ſe non neceſſariò amatur à Deo; ita etiam poſita altera ſententia habens caritatem ſecundùm ſe non neceſſariò à Deo amatur, & hic poterit velle eum deſinere eſſe. 100

Reſpondeo Primò, nego conſeq. quia amor amicitiæ fertur directè & immediatè in perſonam amicam, & huic vult abſolutè bene eſſe; habens autem caritatem eſt perſona amica Deo, non autem humanitas Chriſti, quia hæc non eſt perſona: quare in eo caſu habens caritatem non cum hac, ſed cum perſona Chriſti deberet conferri. Reſpondeo Secundò, ex dicto noſtro argumento iuncta hac obiectione ſalt̃em ſequi, Deum neceſſariò amare ipſam caritatem in homine exiſtentem, ſicut neceſſariò amat perſonam Chriſti; & conſequenter non poſſe velle illam deſinere eſſe: ſicut non poteſt velle perſonam Chriſti non eſſe. illud autem apertè abſurdum eſt: nam poteſt Deus velle caritatem nobis inhærentem ſimul nobiſcum deſinere eſſe.

Probatur concluſ. Tertiò, quia nequeo eſſe filius Dei adoptiuus, niſi Deus adoptet me in ſuum filium ac heredem, & ita conferat mihi ius ad hereditatem: atqui nulla omnino videtur ratio, cur dicamus caritatem ex natura ſua habere illam vim conferendi nobis tale ius, aut eam poſſe Deum neceſſitare, vt omni illi cui ipſa ineſt conferat tale ius, cúmque in filium adoptet: ergo ſecluſo omni Dei decreto fieri poteſt vt quis habeat in ſe caritatem, & tamen non ſit filius Dei. Confirmatur, quia nulla datur qualitas quæ ex natura ſua habeat vim conſtituẽdi omnem cui ineſt, filium regis terreni, aut hunc neceſſitandi vt illum in filium adoptet: ergo nec poteſt dari aliqua qualitas, quæ ex ſe ſit potens conſtituere aliquem filium Dei, aut Deum neceſſitare vt illum in filium adoptet. Vnde nullum omnino video fundamentum quo ſufficienter poſſit probari, Deum non poſſe alicui infundere caritatem, quin eum in filium adoptet. Quare contrarium puto fore veriſſimum, etiamſi caritas haberet ex natura ſua vim expellendi peccatum mortale: nec enim video cur aliquis non poſſit eſſe verè iuſtus, etiam iuſtitia ſupernaturali, & tamen non eſſe filius Dei; cùm inter hæc ex natura rei nulla ſit connexio. 101

CONCLVSIO III. Multò verius eſt inter caritatem ſiue gratiam iuſtificantem & peccatum mortale habituale, ſecluſa omni Dei extrinſeca ordinatione, nullam ex natura rei eſſe repugnantiam, ob quam nequeant ſimul in eodem exiſtere. Ita Scotus in 4. d. 16. q. 2. §. *Reſpondeo*, in tertio ſuo argumento. & cum eo communiter Scotiſtæ. Gabr. d. 14. quæſt. 1. a. 2. poſt 5. concl. Occam q. 5. lit. E. Richard. in 3. d. 31. a. 1. q. 1. in 3. modo opinandi. Suarez in 3. parte tom. 4. diſp. 9. n. 8. Et eandem, ſi conſequenter velint loqui, neceſſariò tenent omnes ij, qui docent peccatum mortale ſolùm demeritoriè expellere caritatem, quos citabo diſp. 22. dub. 10. concl. 2. & cum iis multi recentiores. 102

Scotus. *Gabriel.* *Occam.* *Richardus.* *Suarez.*

Probatur Primò, quia, vt oſtendam ex refutatione contrariorum argumentorum, nulla eſt ratio id aſſerendi. Secundò, quia bonitas finita nequit vi ſua expellere malitiam infinitam: atqui, vt oſtendi tom. 2. 103

de

de Sacram. diſp. 10. dub. 2. malitia peccati mortalis eſt infinita; bonitas verò gratiæ habitualis eſt finita: ergo hæc nequit eam ex natura ſua expellere. Tertiò, quia peccatum actuale non expellit phyſicè caritatem, ſed ſi Deus vellet poſſet cum ea ſimul in eodem conſiſtere: vt oſtendam diſp. 22. dub. 9. ergo caritas poſſet etiam conſiſtere cum peccato habituali, ſi Deus vellet; quia peccatum habituale nec peius eſt, nec habet maiorem repugnantiam cum caritate, quàm peccatum actuale. Quartò, quia nequit oſtendi in quo conſiſtat hæc repugnantia inter peccatum habituale & caritatem.

104 Reſpondent aliqui peccatum mortale habituale formaliter conſiſtere in priuatione caritatis ſiue gratiæ habitualis, atque ita ei priuatiuè repugnare. Alij dicunt peccatum habituale conſiſtere in habituali auerſione à Deo; nam, cùm homo peccans mortaliter actu ſe auertat à Deo, cenſetur manere auerſus, donec hoc ſufficienter retractet; per caritatem autem ad Deum conuertitur, actúmque priorem retractat. Tertiò, alij dicunt peccatum mortale eſſe inimicitias erga Deum, caritatem verò amicitiam; vnde inferunt dicta contradictoriè opponi.

105 In quouis peccatore eſt ſolùm vnica priuatio gratiæ.

Sed hæ reſponſiones non ſatisfaciunt: nam ex prima ſequeretur Primò, peccatum mortale non continere infinitam malitiam, cùm formaliter eſſet priuatio finiti boni. Secundò, peccata omnia mortalia habitualia eſſe eiuſdem omnino ſpeciei, imò omnia in eodem eſſe vnicum numero peccatum, quia priuabunt vnica planè forma, & conſequenter vnica erunt priuatio; & ſicut omnes peccatores æqualiter priuantur omni omnino gratia habituali, ita æqualiter erunt maculati & peccatores: ſicut occiſus vno vulnere & occiſus mille lethalibus vulneribus, æqualiter ſunt occiſi & priuati vita; & in ſecundo eſt vnica vitæ priuatio.

106 Reſpondent aliqui, peccatum habituale non conſiſtere in nuda priuatione gratiæ, ſed cum reſpectu ad ſuas cauſas ſiue ad conuerſiones indebitas ad creaturas, quarum contactu anima ſordidatur; ſicut res nitida magis ac magis ſordeſcit contactu rerum ſordidarum.

Sed contrà, vel illa conuerſio per ſe immediatè maculat animam, & conſtituit peccatum habituale, vel ſolùm præcisè ratione priuationis gratiæ. Si prius dicatur, tunc peccatum habituale non conſiſtet in priuatione gratiæ, ſed in poſitiua macula inducta per illos actus; & hi non ideo maculabunt animam, quia priuant eam gratia; ſed quia eam ex ſe maculant, ideo ipſam ſuo nitore & ſanctitate priuabunt: ſicut qui ſæpiùs tangit ſordida ideo ſuo nitore priuatur quia his poſitiuè ſordidatur; non autem contrà. quod tamen illi auctores negant. Si ſecundum dicatur, tunc omnes peccatores æqualiter erunt maculati; quia æqualiter erunt priuati gratia, iuxta iam dicta. Plura hac de re dixi tom. 2. de Sacram. diſp. 2. n. 86.

107 Receptio gratiæ non eſt voluntaria ad Deũ conuerſio, aut peccati retractatio, ideoque huic non contrariatur. Maior eſt repugnãtia inter actualem caritatem & peccatũ, quàm inter habitualem.

Secunda etiam reſponſio allata n. 204. non ſatiſfacit. Primò, quia peccatum mortale non conſiſtit in quacúmque auerſione, ſed in voluntaria auerſione à Deo; receptio autem gratiæ habitualis, cùm ad eam ſecundùm ſe ſpectatam habeamus nos merè paſſiuè, præſertim ſi fiat ſine vlla noſtra diſpoſitione præuia, non poteſt in nobis eſſe voluntaria ad Deum conuerſio; multò minùs per eam retractamus peccatum priùs commiſſum: quare cum caritate alicui præſertim merè paſſiuè ſe habenti infuſa poteſt in eodem conſiſtere peccatum non retractatum, & dicta interpretatiua ſiue habitualis à Deo auerſio. Secundò, quia aliàs ſequeretur, per actum contritionis multò magis omne peccatum mortale formaliter & neceſſariò ex natura rei deleri, quia per hunc longè magis ad Deum conuertimur & peccatum retractamus, quàm per receptionem habitus caritatis nobis infuſi: illud autem eſſe falſum ſatis oſtendi ſuprà diſp. 6. dub. 1. concl. 2. & tom. 2. de Sacram. diſp. 2. dub. 3.

Tertiam etiam reſponſionem non ſufficere patet ex dictis n. 91. vbi oſtendi nec peccatum formaliter eſſe inimicitias, nec caritatem eſſe amicitiam Dei erga nos; ſed vtrumque eſſe obiectum formale odij aut amoris Dei erga nos. 108

Trident.

Probatur concl. Quartò, quia eſt conformior Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. vbi ſatis apertè eam inſinuat, dum expreſsè diſtinguit remiſſionem peccati ab infuſione gratiæ; ait enim initio: *Quæ* (ſcilicet iuſtificatio) *non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio*, &c. & infrà, *Vnde in ipſa iuſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo*, &c. Vbi remiſſionem peccatorum & infuſionem gratiæ ponit tamquam diſtinctas partes integrantes iuſtificationem peccatoris. Et ex his erit facilis ſolutio argumentorum contrariæ ſententiæ.

Infuſio gratiæ & remiſſio peccati ſecundùm Tridentinum ſunt partes integrantes iuſtificationem.

Ad primum, nego minorem eiúſque probationem: nam, vt patet ex dictis n. 92. & 94. abſentia ſiue remiſſio peccatorum non requiritur tamquam forma nos iuſtificans; ſed tamquam conditio requiſita vt caritas nos poſſit iuſtificare, ſiue formaliter iuſtos efficere. Similiter etſi tam ad remiſſionem peccati, quàm ad infuſionem caritatis neceſſariò requiratur aliquis fauor Dei nobis extrinſecus; tamen nullo modo eſt cauſa formalis noſtræ iuſtificationis, ſed potiùs efficiens: eſt enim actus internus Dei nobis peccata remittentis, & gratiam infundentis. 109

Nec remiſſio peccati, nec fauor Dei ſunt cauſa formalis noſtræ iuſtificationis.

Ad ſecundum, nego antecedens formaliter & præcisè loquendo ſecundùm omnia eſſe verum: nam caritas ex natura ſua eſt quidem formalis cauſa iuſtificans ſuum ſubiectum, modò careat omnino peccato. Item poſito decreto Dei, quo ſtatuit omni peccatori hoc ipſo quo gratiam habitualem ei infundit, remittere omnia peccata mortalia, eúmque in filium adoptare, gratia neceſſariò habet moralem quandam vim ſibi ex eo Dei decreto annexam delendi peccatum, & nos formaliter conſtituendi filios Dei & dignos cælo: & illius infuſio eſt peccatorum remiſſio, & peccatoris in filium Dei adoptio, quatenus eſt externa actio internæ voluntatis Dei remittentis peccata, & nos in filios adoptantis: ſicut purpurei pilei impoſitio à Pontifice facta, eſt aſſumptio ad Cardinalatum eius cui imponitur. hanc tamen vim non habet caritas ſiue gratia habitualis ex natura ſua, vt oſtendi concl. 2. & 3. Quare per eam præcisè ſecundùm ſuam phyſicam entitatem conſideratam non conſtituimur formaliter filij Dei digni vita æterna, &c. ſed ſolùm ratione illius virtutis moralis illi ex decreto Dei annexæ. Ex quibus etiam patet, caritatem non ita ex natura ſua conſtituere nos iuſtos, amicos ac filios Dei; ſicut albedo conſtituit albos. Quia nos eſſe albos non connotat negationem ſiue abſentiam alicuius rei, aut aliquem actum ſeu conditionem albedini inhærenti extrinſecam, & ab ea ſeparabilem: ſicut nos eſſe iuſtos, & amicos ac filios Dei connotat abſentiam peccati & actum Dei nos amantis & adoptantis; quæ à caritate nobis inhærente ſeparabilia ſunt. 110

Caritas ſolũ eſt cauſa formalis cur ſimus filij Dei quatenus habet perfectionem quandam moralem ſibi ex decreto Dei annexam.

Caritas non eadem omnino ratione cõſtituit nos iuſtos ac filios Dei, ſicut albedo cõſtituit albũ.

Ad tertium, nego maiorem. Ad probationem, Reſpondeo eum fauorem non requiri vt cauſam formalem, ſed vt efficientem noſtræ iuſtificationis, vt patet ex dictis; quod omnes neceſſariò concedunt, qui fatentur nos gratis iuſtificari. Ad confirmationem, Reſpondeo eos qui hanc nobis obiiciunt, aut non ſatis bona fide agere, aut non ſatis intellexiſſe ſententiam Kemnitij & Buceri. hi enim non agnoſcebant vllam gratiam habitualem, qua iuſtificamur; ſed per iuſtitiam nobis inhærentem intelligebant noſtras actiones bonas: quas vocabant iuſtitiam imperfectam, 111

Error Kemnitij & Buceri.

fectam, non quia non habent ex ſe perfectam & ſufficientem vim nos emundandi à peccatis ſine fauore Dei ea remittentis (vt alij nobis in argumento obiiciunt) ſed quia putabant omnes noſtras actiones, quãtumuis ex obiecto bonas, eſſe verè immundas inſtar panni menſtruatæ, & ſecundùm ſe ac ſecluſo Dei earum immunditiam diſſimulantis fauore eſſe vera peccata: vt patet ex eorum ſcriptis: & docet Bellarm. l.4. de Iuſtific. cap.10. & Vaſquez 1.2. diſp.212. c.1. & patet etiam ex Trident. ſeſſ.6. can.25. vbi eorum error damnatur. Ad quem errorem imprudenter ſiue minùs cautè multùm acceſſerunt Canonici Colonienſes, & Pighius citati n.87. vt facilè patebit eos legenti; ideóque eorum ſententia Catholicis communiter improbatur. Cum horum autem ac eorum hæreticorum, qui docent nos ſolo Dei extrinſeco fauore formaliter iuſtificari, opinionibus noſtra ſententia nihil commune habet; cùm dicamus nos ſola gratia habituali nihil in ſe immundum, aut quod non habeat veram rationem iuſtitiæ continente formaliter iuſtificari, vt patet ex dictis. Quare etiam illarum opinionum damnatio nihil ad nos ſpectat.

Bellarm. Vaſquez. Trident.

112 Remiſſio peccati & acquiſitio formæ iuſtificantis ex ſolo Dei decreto neceſſariò cõnexæ ſunt.

Ad quartum, concedo peccatoris iuſtificationem conſiſtere in dicta renouatione, quæ duos quaſi partiales motus contineat, ſcilicet receſſum à peccato, vel potiùs huius remiſſionem, & acquiſitionem ſtatus iuſtitiæ. Item hos motus ex Dei decreto eſſe neceſſariò connexos nec poſſe diſiungi, nego tamen eos ex natura rei ita neceſſariò eſſe connexos: nam Deus poſſet abſolutè alicui remittere peccatum mortale non infundendo ei gratiam ſiue iuſtitiam. vt oſtendi tom.2. de Sacram. diſp.2. dub.10. & apertè ſequitur ex iam dictis. Quamuis autem peccator nequeat trãſferri à peccato ad iuſtitiam, niſi hoc ei remittatur (quia eſſe iuſtum, vt iam oſtendi, includit abſentiam peccati mortalis) tamen ſi Deus vellet, poſſet ei infundere gratiam habitualem non remittendo ei peccata: quare ſpectando ſolam rei naturam hi duo motus, ſcilicet infuſio gratiæ, & remiſſio peccati ex hac parte non habent neceſſariam connexionem: vt patet ex dictis, & probat Scotus citatus n.102. nec cõtrariũ aut à Tridentino, aut à Scripturis vllibi inſinuatur.

Scotus.

113 Ad quintum, Reſpondeo caritatem quantum eſt ex ſe conſtituere hominem conuerſum ad Deum; ſecluſo tamen Dei decreto non ſemper & neceſſariò id abſolutè facere; quia poteſt abſolutè loquendo per peccatum ab eo impediri. vide dicta n.93.

Non implicat lumen beatificum eſſe in peccatore.

Ad ſextum, nego antecedens & priorem partem probationis: quia nulla poteſt oſtendi implicantia cur lumen beatificum non poſſet in eodem exiſtere cum peccato mortali, præſertim ſi Deus ſubtraheret eius ſubiecto concurſum ſuum, aut alia ratione id impediret ne videret diuinam eſſentiam. Imò quamuis minùs deceat peccatorem videre clarè Deum, nullam tamen video ex natura rei implicantiam cur hoc abſolutè fieri nequeat.

114 Ad ſecundam partem, Reſpondeo Primò, vnionem hypoſtaticam non eſſe qualitatem, ſed modum ſubſtantialem: quare nihil facit ad rem præſentem.

Vnio hypoſtatica ſolũ mediatè repugnat peccato.

Reſpondeo Secundò, illam ſecundùm ſe præciſè ſumptam nullam habere immediatam repugnantiam cum peccato; ſed ſolùm mediatè quatenus naturam cui ineſt vnit perſonæ diuinæ in vnitate perſonæ, ita vt omnis illius paſſio aut actio ſit neceſſariò paſſio aut actio Dei, quem implicat peccare, aut eſſe in peccato. Vnde ſi vlla ratione fieri poſſet vt illa vnio alicui ineſſet qui non eſſet perſona diuina, nulla eſſet implicantia cur cum peccato nequiret conſiſtere.

115 Reſpondeo Tertiò, ſi hæc aliquid probarent, etiam probarent habentem gratiam habitualem non poſſe vllo modo peccare mortaliter, niſi eam priùs tempore perderet; ſicut habens vnionem hypoſtaticam nequit vllo modo peccare, niſi eam priùs tempore perdat, idémque eſt de habente lumen beatificum. quare hæc potiùs pro nobis faciunt, & ex eo quòd habens gratiam poſſit peccare, probatur hanc ex natura ſua non repugnare phyſicè peccato.

APPENDIX AD DVO PRÆCEDENTIA DVBIA.

CVm hæc abſoluiſſem, incidi in quendam auctorem virum omni ex parte eruditiſſimum, qui etſi nobiſcum conſentiat gratiam iuſtificantem, per abſolutam Dei potentiam poſſe ſimul in eodem conſiſtere cum peccato mortali; tamẽ in quibuſdam aliis diſſentit, quæ putaui hîc adferenda, & quatenus noſtris aduerſantur, refutanda. 116

Docet itaque Primò, gratiam iuſtificantem diſtingui realiter à caritate reliquíſque virtutibus, & reſpectu harum ſe habere, ſicut ſe habet natura reſpectu potentiarum: quas ipſe ſupponit eſſe accidentia realiter ab illa diſtincta. Præter rationes autem quas pro ea ſententia attuli ſuprà n.67. probat eam Primò, quia, ſicut dantur aliquæ qualitates (ſcilicet lumen gloriæ & habitus caritatis,) quibus ſupernaturaliter participamus Dei intellectum & voluntatem, quatenus per illa efficimur immediatè potentes videre, Deũ, cúmque ſupernaturaliter amare: ita poteſt dari aliqua qualitas qua immediatè efficiamur participes naturæ diuinæ, prout ratione diſtinguitur à potentiis: nulla enim hîc poteſt oſtendi implicantia, cùm natura diuina non ſit minùs participabilis, quàm potentiæ: ergo dicendum eſt de facto dari aliquam talem qualitatem, quæ in nobis reſpectu virtutum infuſarum ſe habeat inſtar naturæ reſpectu potentiarum. 117

Probat Secundò, quia, vt dicitur 2. Petri 1. v.4. in iuſtificatione donantur nobis pretioſa dona, quibus efficimur diuinæ conſortes naturæ: atqui hoc non fit per habitus infuſos; quia per hos non naturæ, ſed potẽtiis aſſimilamur; ergo datur nobis alia qualitas, qua participemus immediatè ipſam naturam diuinam. *2. Petr. 1.*

Probat Tertiò, quia dum iuſtificamur regeneramur: atqui generatio non terminatur ad potentias, ſed ad naturam: ergo gratia iuſtificans renouat immediatè noſtram naturam efficiendo eam quodammodo diuinam. Adfert præterea quaſdam auctoritates Patrum, ſed quæ, vt ipſe etiam auctor fatetur, non conuincunt, & facillimè poſſunt ſolui, ideóque eas hîc omitto.

Docet Secundò, gratiam iuſtificantem ex natura ſua repugnare peccato mortali, illúdque formaliter expellere, ſicut calor expellit frigus; hac tamen differentia, quòd hæc repugnent inter ſe phyſicè, illa ſolùm moraliter. Probat id præcipuè, quia Tridentinum ſeſſ.5. §.5. docet, per Ieſu Chriſti gratiam, quæ in baptiſmo confertur, remitti reatum peccati originalis: quod aliter nequit intelligi, quàm quia hic formaliter per illam deletur ſiue expellitur. 118 *Trident.*

Nec his ait obſtare, quòd per Dei potentiam peccatum mortale & gratia iuſtificans poſſint ſimul in eodem conſiſtere: nam Deus poteſt etiam calorem & frigus in eodem conſeruare: & ſicut, vt ex aqua expellatur frigus, non ſufficit quòd in eam introducatur calor, ſed etiam requiritur vt Deus ſubtrahendo ſuum concurſum deſinat illud conſeruare, ita vt gratia expellat peccatum habituale, requiritur vt Deus hoc remittat.

Docet Tertiò, gratiam iuſtificantem natura ſua nos efficere filios Dei adoptiuos, nobíſque tribuere ius ad beatitudinem. 119

Deus eſt pater omnis creaturæ, ſingulariter tamen hominum & angelorum.

Pro quo Notat Primò, Deum poſſe aliquo modo dici patrem omnis creaturæ, ea ratione qua ſolemus auctores vocare patres ſuorum librorum: homines

tamen

tamen ac angelos ſpecialiter dici filios Dei, quia ſingulariter ad imaginem Dei creati ſunt.

Notat Secundò, hominem hoc ipſo quo eſt rationalis eſſe naturaliter capacem alicuius cognitionis Dei, & conſequenter naturalis beatitudinis quæ in ea cognitione conſiſtit; atque adeò ad hanc habere aliquod ius.

Notat Tertiò, gratiam iuſtificantem reſpectu habituum infuſorum,& ipſius luminis gloriæ ſe habere inſtar naturæ reſpectu intellectus & voluntatis;atque ita ſicut natura eſt in nobis primum principium intelligendi, quia eſt principium ipſius intellectus, & cum eo ſimul intellectionem producit, iuxta dicta n. 69. ita gratiam iuſtificantem eſſe primum principium viſionis & amoris Dei, quatenus eſt ſaltem morale principium luminis gloriæ ac aliorum habituum infuſorum, & vnà cum his influit in viſionem & amorem Dei. Vnde infert, ſicut hoc ipſo quo habemus naturam rationalem,debetur nobis intellectus,& cognitio naturalis Dei, ac naturalis beatitudo; ita hoc ipſo quo habemus gratiam iuſtificantem, nos habere ius ad lumen gloriæ ac viſionem Dei,quæ eſt noſtra beatitudo,Deique poſſeſſio ac hereditas.

120 His poſitis, ſuam ſententiam probat Primò, quia nos eſſe filios Dei adoptiuos nihil eſt aliud quàm nos eſſe modo ſupernaturali ſimiles Deo in natura,quantum hoc fieri poteſt, & habere ius ad hereditatem: atqui,vt patet ex dictis, vtrumque ex natura ſua nobis præſtat gratia iuſtificans: ergo ex natura ſua facit nos filios Dei.

Coloſſ. 1.

Secundò, quia Apoſtolus ad Coloſſenſes 1. iubet nos agere gratias Deo Patri, *qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine;qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ.* Ex quo loco Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 3. colligit deſcriptionem noſtræ iuſtificationis, docétque nos eadem gratia, qua eripimur è poteſtate tenebrarum, transferri in regnum filij Dei,non quidem actu poſſeſſum, ſed poſſidendum: ergo gratia iuſtificans natura ſua tribuit nobis ius ad hanc poſſeſſionem.

Trident.

Rom. 8.

Tertiò,quia Apoſtolus ad Romanos 8. ait, *Quicumque ſpiritu Dei aguntur, ij ſunt filij Dei:* atqui ij omnes aguntur ſpiritu Dei,qui habent in ſe habitantem Spiritum ſanctum;item hic habitat in nobis per gratiam iuſtificantem, vt ibidem dicitur:ergo quicumque habet in ſe gratiam iuſtificantem,hic eſt filius Dei. Sed quamuis hæc acutè ab eo auctore inuenta ſpecioſè proponantur, tamen, quantum ego poſſum iudicare, non ſatis probant quod intendunt: & quædam continent, quæ mihi videntur parum probabilia: quod facilè oſtendam ad ſingula reſpondendo.

121 Ad primam igitur rationem pro primo dicto allatam n. 117. Reſpondeo Primò,eam ſupponere fundamentum valdè incertum, ſcilicet eſſentiam animæ diſtingui realiter à ſuis potentiis: cuius contrarium probabilius eſt, vt oſtendi ſuprà n. 68. Reſpondeo Secundò, etſi,poſito quòd eſſentia animæ diſtinguatur realiter à ſuis potentiis;item poſito quòd eſſentia diuina in intrinſeco ſuo conceptu non includat intellectum & voluntatem, ſed ſecundùm præciſum ſuum conceptum dicat aliquid ab his ratione diſtinctum; etſi inquam his poſitis fortè non implicet dari aliquam qualitatem, quæ immediatè infundatur ac inhæreat animæ noſtræ, eámque transferat ad eſſe quoddam ſupernaturale,quo aliquo modo participet immediatè ipſum eſſe diuinum; tamen omnino implicat dari eiuſmodi qualitatem,quæ reſpectu virtutũ infuſarum ſe habeat inſtar naturæ reſpectu ſuarum potentiarum, qualem illa ſententia docet eſſe gratiam iuſtificantem.quæ ſatis oſtendi ſuprà n. 73.

122 His adde,ipſum auctorem,contra quem hîc diſputamus,alibi docere tamquam omnino certum,eſſentiam diuinam in ſuo intrinſeco conceptu includere intellectum ac voluntatem,reliquáque attributa poſitiua. Quod etiam verius exiſtimo. & de intellectu hîc breuiter,&,vt mihi videtur,clarè probabo.

tom. 2. metaphyſ. diſp. 30. ſect. 6. n. 5.

Eſſentia diuina in intrinſeco ſuo conceptu includit voluntatem ac intellectum, reliquáque attributa.

Pro quo Nota Primò, ſicut eſſentia hominis aut angeli qua talis in ſuo præciſè conceptu non dicit nudum aliquod eſſe (quia ſic non differret ab eſſentia bruti aut lapidis) ſed dicit aliquod eſſe rationale aut intellectiuum ſiue potens intelligere: ita multò magis eſſentia diuina qua talis in intrinſeco ſuo conceptu dicit aliquod eſſe intellectiuum ſiue potens intelligere:hæc enim idem ſignificant.

123

Eſſentia hominis, angeli ac Dei dicit eſſe quoddã intellectiuum.

Nota Secundò,poſito quòd eſſentia angeli diſtinguatur à ſuis potentiis, ipſam in ſuo præciſo conceptu dicere eſſe intellectiuum in ratione intellectiui imperfectum & incompletum, quódque ex ſe exigat in ratione intellectiui vlteriùs perfici per potentiam intellectiuam. Sicut quia intellectus creatus ſine lumine gloriæ, ſolùm eſt remotè & incompletè potens videre Deum, ſecundùm ſe ſolùm eſt remotè & incompletè viſiuus Dei.

124

Si eſſentia non includeret in ſe intellectum, ſecundùm ſe eſſet ſolùm imperfectè & remotè intellectiua.

Et ſimili ratione ſi eſſentia diuina qua talis in ſuo præciſè conceptu non includat intellectum, erit ſecundùm ſe præciſè in ratione eſſe intellectiui imperfecta & incompleta,exigens perfici per intellectum à ſe ratione diſtinctum. Atque ita eſſentia diuina ſecundùm ſuum præciſum conceptum erit in aliquo ſibi eſſentiali (quale eſt eſſe intellectiuum) imperfecta & incompleta, quod apertè abſurdum eſt. Cùm enim omne eſſe diuinum ſit in ſuo genere neceſſariò infinitè perfectum, implicat aliquod eſſe diuinum Deo omnino eſſentiale, eſſe in ſuo conceptu intrinſeco imperfectum ac incompletum: quia hæc apertè repugnant,ſcilicet eſſentiam diuinam ſecundùm eandem rationem eſſe incompletam,& infinitè perfectã. Ex quibus patet quòd,etſi eſſentia hominis aut angeli non includeret in intrinſeco ſuo conceptu intellectum,contrarium tamen dicendum foret de eſſentia Dei: quia illa poteſt dicere aliquid intrinſecè imperfectum, & exigens vlteriùs perfici; ſecùs eſt de hac.

Eſſentia diuina nequit eſſe intrinſecè incompleta.

Simili planè ratione facilè probarem, ipſam voluntatem diuinam eſſe de intrinſeco conceptu eſſentiæ: nam Deus non minùs eſt eſſentialiter potens ſeipſum amare,quàm ſeipſum intelligere. Et quamuis ipſa volitio ſupponat intellectionem,tamen nulla eſt ratio, cur etiam ſecundùm noſtrum modum concipiendi voluntas ſupponat intellectum. quæ facilè pluribus probarem ſi eſſent huius loci. 125

Volitio ſupponit intellectionem, non tamen voluntas intellectum.

Ex quibus ſequitur Primò, eſſentiam diuinam etiam præciſiſſimè conceptam nullo modo ſe habere per modum principij aut radicis reſpectu intellectus & voluntatis;ſed vtraque in ſuo intrinſeco conceptu includere: atque adeò intellectum diuinum nihil eſſe aliud quàm ipſam eſſentiam qua potentem intelligere: & voluntatem eſſe eandem eſſentiam qua potentem velle.

126

Eſſentia diuina nullo modo habet ſe per modum radicis reſpectu intellectus & voluntatis.

Sequitur Secundò,nullam animæ noſtræ poſſe infundi qualitatem,qua ipſa eleuetur ad participationẽ naturæ diuinæ, præciſè quatenus hæc ab intellectu & voluntate ratione, ſiue ſecundùm intrinſecum ſuum conceptum diſtinguitur, & reſpectu horum ſe habet per modum radicis:quia ad hoc eſſet neceſſarium eſſentiam ſiue naturam diuinam ita ab intellectu & voluntate diſtingui, & reſpectu eorum ſe eo modo habere. Et ſic ſatisfit primo argumento.

127

Ad ſecundum, nego minorem: nam cùm, vt iam oſtendi, eſſentia diuina intrinſecè & eſſentialiter ſit potentia intelligendi,& amandi ſeipſam, eam maximè participamus per habitus, quibus ſumus potentes Deum ſupernaturaliter cognoſcere & amare. Vnde S. Iohannes epiſtolæ 1. c. 3. n. 2. docet, nos in altera

128

Eſſentiam diuinã qua talem maximè participamus per lumen gloriæ & habitum caritatis.

1. Iohan. 3.

vita perfectè futuros ſimiles Deo, quia videbimus eum ſicuti eſt, apertè ſignificans nos quantum fieri poteſt fieri Deo ſimillimos per potentiam eum clarè videndi, eiuſque viſionem.

129 Ad tertium, nego minorem: nam cùm potentiæ non diſtinguantur à natura, hoc ipſo quo generatio terminatur ad naturam, etiam immediatè terminatur ad potentias. Adde, noſtram regenerationem ſupernaturalem non eſſe omnio ſimilem naturali, ſed ab hac multum differre; & præſertim in eo, quòd hæc conferat ſimpliciter eſſe; illa verò ſolùm eſſe ſupernaturale, quod, vt iam ſatis oſtendi, conſiſtit præcipuè in potentia ſupernaturaliter operandi: quare etſi generatio naturalis terminaretur immediatè ad ſolam naturam (vt fieret ſi hæc differret à potentiis) tamen ſupernaturalis deberet immediatè terminari ad potentias.

Generatio ſupernaturalis quâ ſimus filij Dei, terminatur immediatè ad potentias.

130 Quod attinet ad ſecundum dictum poſitum n. 118. in eo quædam, prout ego iudicare poſſum, ſunt clarè vera. Scilicet Primò, gratiam iuſtificantem non habere vllam phyſicam repugnantiam cum peccato, quod ille Auctor fusè & doctè probat, & patet ex dictis ſuprà hoc dub.8. Secundò, inter gratiam iuſtificantem & peccatum mortale eſſe quandam repugnantiam moralem. Primò, quia gratia reddit nos quantum eſt ex ſe, ſiue ſi nihil aliud obſtet, iuſtos, Deo amabiles, aptóſque qui in Dei amicos ac filios adoptemur. Contrà, peccatum mortale efficit nos iniuſtos, Deo odibiles, indignos omnino diuina amicitia, & dignos æternis pœnis. Secundò, quia admodum dedecet rem tam diuinam viliſſimo peccati mancipio conferri, aut in eo conſeruari: ſicuti dedeceret ſordidiſſimã ſuem pretioſis veſtibus ornari. His tamen non obſtãtibus poſſet Deus habere iuſtiſſimas cauſas cur vellet gratiam in peccatore conſeruare.

Inter gratiã & peccatum eſt repugnantia nõ phyſica, ſed moralis.

131 Duo autem in eodem dicto videntur mihi valdè difficilia. Primò, quòd ille Auctor dicat eam repugnantiam eſſe talem, vt illa duo ſe mutuo naturaliter expellant, non minùs quàm calor & frigus ſe mutuo expellant. hoc enim nulla firma ratione probari poteſt: & ſi eſſet verum, ſequeretur, nulla potentia fieri poſſe vt peccatum mortale & gratia eſſent ſimul in eodem: vt ex dicendis patebit. Secundò, quòd dicit quando calor producitur in aqua frigus non expellendum, niſi Deus ſubtraheret ſuum concurſum ad eius conſeruationem neceſſarium. Quod priùs nobis hîc refutandum eſt, vt deinde clariùs alterum impugnemus.

132 Vt autem diſtinctiùs procedamus, Notandum eſt nos hîc non negare, quin Deus poſſit frigus & calorem etiam in gradu intenſo ſimul in eodem ſubiecto conſeruare (hoc enim puto nullo modo negari poſſe;) ſed ſolùm aſſerimus hoc fieri non poſſe eodem influxu, quo hæc ſeparatim ſiue in diſtinctis ſubiectis conſeruari poſſent; atque adeò vt frigus conſeruetur in ſubiecto calido, opus eſſe potentiore Dei influxu, quàm ſit opus vt conſeruetur abſente calore. Sicut nemo negare poteſt, quin Deus abſente ſole poſſit eius lumen ſolus in aëre conſeruare: omnes tamen fatentur id fieri non poſſe, niſi Deus ex parte ſua potentiùs ſiue maiore influxu in illud influat, quàm priùs influeret dum illud vnà cum ſole conſeruabat. Dictus autẽ Auctor cum quibuſdã aliis videtur aſſerere, frigus eodẽ Dei influxu poſſe cõſeruari ſimul cũ calore, quo ſeparatim conſeruari poſſet.

Calor & frigus poſſunt in gradu intenſo ſimul in eodem à Deo conſeruari, ad hoc tamen opus eſt maiore influxu.

133 Probatur hæc aſſertio Primò, quia aliàs calor & frigus naturaliter poſſent ſimul exiſtere in eodẽ ſubiecto etiam in gradu intenſo: hoc autem eſt apertè falſum: ergo & illud vnde hoc ſequitur. Minor communiter admittitur; maior probatur: quia, vt oſtendi ſuprà diſp.4, dub.1. illa res debet dici naturaliter cõſeruari, quæ conſeruatur ſolo influxu Dei ipſi cõnaturali, qualis (vt dicto loco oſtendi) eſt is omnis, qui abſolutè eſt neceſſarius, vt res poſſint, abſtrahẽdo ab his & illis circũſtantiis, in ſuo eſſe conſeruari: atqui ſecundùm aliam ſententiam, frigus adueniente calore poſſet in ſubiecto cõſeruari eodem omnino influxu, qui eſt neceſſarius vt ipſum in vllis aliis circũſtantiis conſeruari poſſit, & conſequenter influxu ſibi connaturali, ergo omnino naturaliter conſeruaretur.

Dices Primò, ideo conſeruationem frigoris in eo caſu eſſe ſupernaturalem ſaltem ſecundùm modum, quia ille influxus Dei non eſt ei debitus, neque hunc naturaliter exigit in his circumſtantiis. 134

Sed contrà, frigus naturaliter eiuſmodi influxum exigere, & hunc ei naturaliter eſſe debitum, nihil eſt aliud, quàm hunc aut ſaltem huic æquiualentem ei in omnibus circumſtantiis eſſe neceſſarium, vt poſſit in rerum natura conſeruari, prout loco iam citato explicui: atqui influxus quo frigus ſimul cum calore eo caſu in eodem ſubiecto conſeruaretur, eſſet talis, quia ſine eo, eiúe æquiualenti nullo modo in vllis circumſtantiis in rerum natura conſeruari poteſt: ergo eum naturaliter exigit, eíque connaturaliter debitus eſt.

Dices Secundò, ideo hunc influxum non eſſe ei debitum, quia calor introducendus exigit vt frigus ex eo ſubiecto expellatur. 135

Sed hoc non ſatisfacit. Primò, quia frigus non debet curare quid calor exigat, nec ideò aliquid deſinit ei eſſe connaturale quia calor contrarium exigit; quia aliàs quoties aliquod corpus quantumuis magnum, denſum ac intenſè frigidum admoueretur exiguo igni etiam vtcumque remotè, ſequeretur non eſſe connaturale ei frigori in eo corpore à Deo conſeruari, quia calor ab eo igne introducendus exigit vt frigus expellatur: hoc autem patet apertè eſſe falſum: niſi dicamus eiuſmodi frigus eo caſu ſupernaturaliter in illo corpore conſeruari; nam id de facto conſeruari quotidiana experientia docet.

Secundò, quia inde ſequitur, nullum corpus frigidum (idémque eſt de aliis paſſiuis) ex natura rei habere maiorem aut minorem vim reſiſtendi corpori calefactiuo, quàm hoc habeat vim illud calefaciendi; ſed quòd vnum ſuperet aliud, hoc prouenire præcisè ex voluntate Dei ſubtrahentis, aut non ſubtrahentis ſuum influxum ad conſeruationem frigoris neceſſarium. Nam ſi inter duo corpora actu æquè frigida vnum natura ſua frigidum ſit & denſum, & cõſequenter ſecundùm communem ſententiam & experientiam habens magnam vim reſiſtendi calori introducendo; & alterum rarum, & natura ſua indifferens ad frigus & calorem; ſi, inquam, hęc ponamus æque remota iuxta duo corpora æquè calefactiua, ſecundùm illam ſententiam ſequetur, vtrumque corpus frigidum cum eodem Dei auxilio, ſcilicet æquali omnino influxu, æqualiter reſtiturum corpori calefacienti, nec in vno potiùs, quàm in altero frigus corrumpendum. Nam ſi Deus in vtrũque frigus conſeruandum pergat æqualiter influere, eodem ſcilicet modo, quo influebat antequam admouerentur calefactiua, vtrumque conſeruabitur illæſum: ſi in alterutrum deſinat ita influere, hoc ſolùm corrumpetur. Ex quo apertè ſequitur, vtrumque illud corpus ex natura ſua habiturum æqualem vim reſiſtendi contrario; quia illa apertè habent æqualem vim reſiſtendi quæ cum æquali auxilio æqualiter poſſunt aut non poſſunt æqualiter impugnantibus reſiſtere. 136

Item inde ſequetur, calefactiuum denſum ac intenſè calidum, non habere maiorem vim expellendi frigus ex alio corpore, quàm habeat calefactiuũ minùs denſum & minùs calidũ: quia ſi vtrumq; æqualiter apponatur diuerſo corpori frigido ex ſe æqualiter apto reſiſtere calefactiuo; ſi Deus æqualiter 137

ex

ex parte ſua pergat influere vtrique frigori conſeruando, vtrumque calefactiuum æqualiter neutrum corrumpet: ſi autem Deus alteri ſuum influxum ſubtrahit, hoc ſolùm corrumpetur, ſiue ſit appoſitum minùs intenſè calido, ſiue alteri. Quæ apertè repugnant communi ſenſui & experientiæ.

138 Ex quibus etiam patet, nullo modo ſatisfacere quorumdam ad noſtrum argumentũ reſponſionem, qua dicunt tunc naturam exigere vt Deus frigori v. c. ſubtrahat influxum ad eius conſeruationem neceſſarium, quando calefactiuum appoſitum habet maiorem vim calefaciendi, quàm frigidum habeat vim reſiſtendi, quia, vt iam oſtendi, ſecundùm eam ſententiam, quoduis frigidum cum æquali Dei auxilio, ſcilicet influxu ad eius conſeruationem quouis loco & tempore neceſſario, habet æqualem vim cuiuis calefactiuo reſiſtendi. Quare quòd vnum præ altero reſiſtat, non eſt tribuendum maiori ipſius virtuti reſiſtendi, aut minori virtuti agentis, aut exigentiæ naturæ minùs aut magis poſtulantis Dei conſeruationem: ſed ſoli voluntati Dei volentis vnum præ altero conſeruare.

139 Contra reſponſionem allatam n. 135. facit Secundò, quòd ex illa ſententia ſequatur, calorem eadem omnino virtute agendi poſſe produci in ſubiecto manente frigido, qua poſſet produci, ſi frigus ex eo expelleretur. Patet, quia frigus non magis repugnat calori producendo in ſubiecto, quàm iam in eo producto, vt per ſe patet: ergo ſi calor eodem influxu poſſit in ſubiecto conſeruari præſente frigore, quo poterat conſeruari eo abſente; eodem influxu poterit in eo produci, manente frigore, quo poterat produci eo expulſo. Et conſequenter calefactiuum nullo modo exiget vt Deus deſinat conſeruare frigus in ſubiecto, vt poſſit in eo producere calorem: quia ſiue maneat frigus, ſiue non, æqualiter poterit producere calorem.

140 Dices, ideò ignem non poſſe in ſubiecto producere calorem manente frigore, quia Deus non vult cum eo ad hoc concurrere. Sed hoc & ſine fundamento dicitur, & omnino parergon eſt. Quia inde non ſequeretur, ignem vi naturali cum ſolo concurſu generali non poſſe ſubiectum manente in eo frigore calefacere (prout eum ſecundùm illam ſententiam, facere poſſe contendimus;) ſed ſolùm ſequetur, eum id facere non poſſe ob decretum Dei negantis ei ſuum concurſum aliàs omni agenti neceſſarium vt agat.

141 Probatur noſtra aſſertio Secundò, quia ſi vacuum cacabum ſuſpendas ſupra ignem, & paululùm calefactum ſubitò impleas frigidiſſima aqua, ſtatim per frigus ab aqua in cacabo productum corrumpitur omnis color in eo prius productus. quod apertè eſſet falſum, ſi idem influxus, ſiue eadem actiua virtus eodem modo ex parte ſua influens ſufficeret ad conſeruandum calorem præſente frigore, qui ſufficiebat eo abſente. Nam manet hîc eadẽ virtus ignis eodem modo ex parte ſua applicata ad conſeruandũ calorẽ, & hoc conans, & quantum poteſt ex parte ſua ſiue in actu primo influens, & tamen ille non conſeruatur.

142 Dices, hoc fieri quia Deus eo caſu ſubtrahit igni ſuum concurſum, ſine quo nequit illum calorem conſeruare, ne calor & frigus ſint ſimul in eodem contra naturæ exigentiam. Sed hoc non ſatisfacit: quid enim eſſet incommodi ſi calor & frigus eſſent ſimul in eodem, ob quod euitandum Deus debeat eſſe ſolicitus, ac igni conanti agere ſuum concurſum ſubtrahere? Et ſanè ſi frigus eodem influxu poſſit conſeruari præſente & abſente calore, non magis exigit huius expulſionem, quàm dulcedo exigat expulſionem albedinis, vt ponatur in lacte, quod iam ſuprà ſatis probaui.

Adde, eo modo reſpondendi euerti omne argumentum ex experientia ſumptum, eóque admiſſo nulla experientia probari poterit, vnam rem habere præ alia aliquam vim agendi, ſed facilè poterit defẽdi omnes habere æqualẽ, & quòd vna præ alia aliquid de facto agat, inde præciſè prouenire, quòd Deus cũ vna concurrat, & non cum alia, idque naturas rerum exigere, ne aut nihil agant, aut quæuis agat quidlibet. quod eſſet magnum incommodum: nec vlteriorem hîc rationem eſſe inquirendam. Sed de eiuſmodi reſponſionibus plura adferam infrà diſp. 22. n. 46. 143

Probatur Tertiò, quia aliàs ſequeretur, non magis ex natura rei repugnare calorem & frigus in gradu intenſo eſſe ſimul in eodem ſubiecto, quàm repugnet albedinem & dulcedinem eſſe ſimul: & illa ex natura rei & ſepoſito omni Dei decreto non magis ſe mutuo expellere, quàm hæc. quæ apertè abſurda ſunt. 144

Prior pars probatur, quia aliàs illa difficiliùs poſſent ſimul in eodem conſeruari, quàm hæc (vbi enim eſt maior repugnantia, ibi difficilior eſt effectus:); hoc autem repugnat illi ſententiæ: nam quæ difficiliùs conſeruari aut produci poſſunt, nequeunt æquali influxu ſiue virtute actiua æqualiter ex parte ſua influente conſeruari. Hinc ſi calor difficiliùs poſſet conſeruari in ſubiecto, in quo ſimul eſſet frigus, quàm in alio, virtus agendi quæ ſufficeret præciſè ad eum conſeruandum in non frigido, non ſufficeret eum conſeruare in frigido. cuius non eſt alia ratio, quàm quia ad hoc requiritur potentior influxus, quàm ad illud.

Secunda pars probatur, quia calor non expelleret frigus, niſi quia Deus eo præſente ſubtraheret ſuum influxum huius conſeruationi neceſſarium; quòd ſi non faceret, eodem modo manerent ſimul ſicut albedo & dulcedo: & ſi Deus ſimiliter ſtatueret præſente albedine deſinere conſeruare dulcedinem, illa hanc ſimiliter expelleret. 145

Ex his ſequitur Primò, vt calor adueniente frigore expellatur è ſubiecto, non eſſe opus vt Deus ſubtrahat ei ſuum influxum quo ipſum priùs conſeruabat; ſed ſolùm requiri ne potentiore, & omnino ſupernaturali influxu (qualis ad illius conſeruationem eo caſu requiritur) in ipſum influat, quo poſito ipſe neceſſariò præſente ſuo contrario expellitur ſiue corrumpitur. 146 *Vt calor expellat frigus non eſt opus Deum ſubtrahere ſuum concurſum.*

Dices, Impoſſibile eſt Deum pergere in rem aliquam influere, & hanc deſinere eſſe, quia influxus Dei huic identificatur: ergo vt hæc deſinat eſſe, neceſſe eſt Deum deſinere in eam influere. 147

Reſpondeo, diſtinguo antecedens; nam ſi intelligatur de influxu Dei in actu ſecundo, ſic verum eſt, & neganda eſt conſequentia, quia in ea ſignificatur ideo rem deſinere eſſe, quia Deus deſinit in eam influere; cùm contrà ideo Deus deſinat in eam ita influere, quia ob alias cauſas ipſa eſſe deſinit, nec eodẽ modo influendi conſeruari vlteriùs poteſt. Vt clarè patet quando calor priùs conſeruabatur ab agente naturali; quod adueniente potentiore frigefaciente, ideo præciſè deſinit calorem conſeruare, quia eum in his circumſtantiis vlteriùs conſeruare nequit. *Deus deſinit in rem aliquam influere, eámue conſeruare, quia hæc ob aliã cauſam eſſe deſinit: non contrà.*

Si verò intelligatur de influxu Dei in actu primo (qua ratione nihil eſt aliud quàm potentia diuina hîc & nunc ex ſe parata influere, & quantum eſt ex parte ſua actu influens niſi aliunde impediatur) ſic nego antecedens: nam fieri poteſt vt cauſa aliqua hac ratione in effectum conſeruandum pergat influere, & tamen hic eſſe deſinat: vt apertè patet in caſu allato num. 141. in quo ignis cacabo ſubiectus conatur quantum poteſt conſeruare calorem in eo à ſe productum, atque ita in actu primo, ſiue quantum eſt ex parte ſua, pergit in eum influere eúmque conſer- 148

conſeruare: & ille nihilominus corrumpitur præciſè quia in eo caſu non poterat conſeruari eodem influxu, quo priùs. Et hoc modo hîc accipimus influxum, quando diſputamus vtrùm frigus adueniente calore poſſit conſeruari eodem influxu, quo priùs.

149 Dices, hæc quidem eſſe vera in cauſis creatis ſeu limitatæ virtutis, quæ à contrario agente ſuperari poſſunt: ſecùs tamen eſſe in virtute agendi infinita, quæ ſuperari nequit. Reſpondeo, hanc obiectionem ſolùm habere locum quando virtus agendi infinita infinitè ſe applicat ad agendum: ſecùs autem eſſe quando ſe finito modo applicat: tunc enim quamdiu ſtatuit ſe non aliter applicare, poteſt ab agente finitæ virtutis ſuperari. Sicut habens vim agendi vt mille, ſi totam applicet, nequit ſuperari à vi agendi vt centum; ſecùs ſi eam ſolùm applicet vt quinquaginta, quo caſu poteſt ab altero ſuperari eodem modo, ac ſi ſolùm haberet vim vt quinquaginta. Deus autem extra caſus miraculoſos, limitatè ſuam vim agendi applicat rebus conſeruandis, & præciſè quantum eſt neceſſarium vt poſſint conſeruari quamdiu non impugnantur à contrario habente maiorem vim impugnandi, quàm ipſæ habeant reſiſtendi. Atque adeò communiter eodem modo agit ac ſi haberet vim agendi ad hoc limitatam: quamuis quandoque miraculosè contrarium faciat, ſed tunc agit modo ſupernaturali.

150 Sequitur Secundò, id quod hîc præcipuè intendimus, ſcilicet gratiam iuſtificantem (poſito quòd Deo volente poſſit ſimul cum peccato mortali conſiſtere) non habere tantam repugnantiam, ſiue phyſicam, ſiue moralem cum peccato mortali, nec tantam vim hoc expellendi, quantam habet calor reſpectu frigoris; quia, vt iam oſtendi, ille huic ita repugnat, vt hoc eo præſente nequeat in eodem conſeruari ſine influxu Dei ſupernaturali. idémque omnino dicendum eſſet de peccato reſpectu gratiæ, ſi hæc æqualiter inter ſe repugnarent; & conſequenter nulla ratione fieri poſſet, vt ſimul eſſent in eodem: quia Deus nequit peccatum modo ſupernaturali conſeruare: imò hoc nullo modo à Deo immediatè conſeruari poteſt.

Imò vlteriùs ſequeretur fore vt iuſtus Deo pergente in eo conſeruare gratiam iuſtificantem nullo modo poſſet peccare mortaliter: quia Deo pergente in frigido conſeruare frigus (prout influxu ſupernaturali id facere poteſt) nullum agens naturale poterit in eo producere calorem.

151 Quare dicendum eſt gratiam iuſtificantem ex natura ſua, & ſecluſo omni diuino decreto, quo Deus annexuit ei moralem quandam vim conſtituendi nos filios & amicos Dei (ſiue hæc vis ſit aliquid morale gratiæ intrinſecum, ſiue ſolùm denominatio extrinſeca à voluntate diuina ſtatuente omnes aſſumere in amicos & filios quibus illa inhæret) habere quidem moralem aliquam repugnantiam cum peccato mortali, non tamen talem vt nequeant naturaliter ſimul conſiſtere, aut vt vno præſente alterum nequeat eſſe ſimul in eodem, niſi ſupernaturaliter conſeruetur. & conſequenter non habent naturalem vim ſe mutuò expellendi, ſicut frigus habet vim expellendi calorem.

152 Qualem repugnantiã inter ſe habeat gratia & peccatũ. Habent igitur illa ex natura ſua ſimilem repugnantiam, atque habent dignitas epiſcopalis, & ſcurriles mores ac grauia & publica peccata; quæ dedecet omnino eſſe in eodem, habéntque inter ſe contrarios effectus: nam illa reddit ſuum ſubiectum dignum omni amore ac veneratione, hæc verò dignum odio & contemptu. Et ſimili ratione gratia iuſtificans efficit nos dignos amore, aptóſque qui in amicos & filios Dei aſſumamur; ideóque omnino dedecet eam eſſe ſimul in eodem cum peccato mortali, quod ſuum ſubiectum efficit dignum odio, & ineptum quod aſſumatur in amicum aut filium Dei, niſi priùs tollatur.

Et ex his facile erit ſoluere argumentum allatum ex Trident. ſuprà num. 118. Nam etſi concederemus Concilium ibi docere, peccatum originale deleri per gratiam habitualem tamquam per formam ſibi contrariam; tamen inde nullo modo ſequeretur, gratiam habere hanc vim ex ſua natura, ſed ſufficeret quòd eam haberet ratione virtutis illius moralis ex decreto Dei ei annexæ; iuxta dicta n. *96*. 110. & 151. nam hac ratione poſſet verè dici delere peccata, ſicut Sacramenta verè dicuntur effectiuè delere peccata, & conferre gratiam, etſi hanc vim habeant ex ſolo Dei decreto ſibi annexam. Nec Concilia vllibi vel leuiter inſinuant gratiam habere eiuſmodi vim ex ſua natura. ſed Tridentinum potiùs inſinuat contrarium ſeſſ. 6. c. 7. vbi initio, & in medio diſtinguit remiſſionem peccati ab infuſione gratiæ, tamquam duas actiones ex natura ſua diſtinctas, vt oſtendi ſuprà n. 108. Item can. 11. docet, noſtram iuſtificationem non conſiſtere in ſola remiſſione peccatorum excluſa gratiæ infuſione: & gratiam qua iuſtificamur, non eſſe tantùm fauorem Dei nobis extrinſecum. Vbi apertè inſinuat remiſſionem peccatorum eſſe actionem Dei ex natura ſua diſtinctam ab infuſione gratiæ; & gratiam qua iuſtificamur præter infuſionem gratiæ continere aliquem alium Dei fauorem, ſcilicet remiſſionem peccati. aliàs malè diceret eam non eſſe tantùm fauorem Dei. Vnde etiam ipſe Auctor, contra quem hîc diſputamus, expreſsè docet, remiſſionem peccati eſſe peculiare Dei beneficium & actum diſtinctum ab infuſione gratiæ: idque probat ex dictis locis Tridentini. Quæ non video quomodo poſſint eſſe vera, ſi gratia natura ſua expellat peccatum, ſicut calor frigus. nam calefaciens frigentem, eadem actione expellit frigus & inducit calorem: nec expulſio frigoris eſt diſtinctum beneficium ab eo, quo confert calorem. 153 *Trident.* *l. 7. de Grat. c. 4. n. 7. & c. 11. n. 13. & 15.*

154 His adde, in dicto loco Concilij *gratiam* non neceſſariò ſignificare ſolam gratiam habitualem, (hoc enim ex nullo firmo fundamento probari poteſt) ſed poſſe accipi pro quouis dono per merita Chriſti nobis in baptiſmo collato, qua ratione ipſa remiſſio peccati, prout abſtrahit ab infuſione gratiæ, optimè dicitur gratia Chriſti, vt docet S. Auguſt. epiſt. 105. Item quod idem Auctor ſumit *per* neceſſariò ſignificare cauſam formalem, verum non eſt. Nam optimè dicimus peccata nobis remitti per miſericordiam Dei; & Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 3. dicit nos renaſci, ſiue renaſcentiam nobis tribui per merita Chriſti; in quibus locutionibus patet *per* non ſignificare cauſam formalem. Imò ſi Tridentinum priore loco vellet ſignificare, gratiam iuſtificantem eſſe cauſam formalem deletionis peccati, non deberet dici peccata per eam remitti, ſed deleri aut expelli: nam remiſſio peccati non ſignificat cauſationem formæ nobis inhærentis, ſed liberum actum Dei peccata nobis remittentis; vt per ſe patet, & ille etiam Auctor locis ſuprà citatis docet. Vnde etſi Concilium ibidem c. 7. doceat, gratiam nobis inhærentem eſſe cauſam formalem noſtræ iuſtificationis, nullibi tamen docet, eam eſſe cauſam formalem remiſſionis peccati. *Auguſt.* *Trident.* Etſi peccatum poſſit dici expelli per gratiam iuſtificantẽ; minùs tamẽ commodè dicitur per eam remitti.

Adfert idem Auctor quædam alia loca Tridentini & ſacræ Scripturæ, ſed quæ parum vrgent, & ex iam dictis facilè explicari poſſunt; ideóque ne longior ſim, ea omitto.

155 Qua ratione poſſit gratia iuſtificans dici natura ſua expellere peccatum. Notandum tamen, latiore quodam modo ſignificandi poſſe dici gratiam iuſtificantem natura ſua expellere peccatum habituale, quatenus ſcilicet ex natura ſua quodammodo exigit, vt Deus remittat peccatum

catum ei, cui ipſa infunditur: tum quia eſt contra dignitatem tanti doni eſſe in homine peccatis infecto: tum quia per peccatum omnino impediuntur eius effectus, qui eam naturaliter conſequuntur, quales ſunt reddere nos dignos amore Dei, & aptos qui in filios & amicos Dei adoptemur: atque ita mouet quodammodo Deum vt ipſam nunquam relinquat ſimul cum peccato in eodem, ſed hoc remittat omni illi, cui illam infundit; & ſic mediante voluntate, ſiue liberali condonatione Dei hoc expellit, tamquam forma ei moraliter repugnans. Sicut ſi quis promotus ad epiſcopatum, & aduertens quantum huic dignitati priores ſui mali mores repugnent, hos illius intuitu corrigeret; dignitas epiſcopalis bene diceretur hos ab eo expuliſſe.

Et fortè dictus Auctor nihil aliud voluit: nam omnem repugnantiam gratiæ & peccati ferè refert in ea, in quibus iam dixi ipſa inter ſe contrariari. & vt conſequenter loquatur nihil aliud potuit velle, vt patet ex dictis n.153. ſub finem. Quamuis etiam ſi hoc ſolùm voluit, malè videatur comparaſſe repugnantiam gratiæ & peccati cum repugnantia caloris & frigoris, maléque dixiſſe illa ſimili modo ſe expellere moraliter, ſicut hæc ſe expellunt phyſicè: vt patet ex dictis.

156 In tertio dicto reperio difficultatem Primò in notabili ſecundo, vbi dicitur hominem hoc ipſo quo rationalis eſt eſſe capacem beatitudinis naturalis, & ad hanc habere ius. Nam vel dicitur illius capax actiuè, ita vt eam naturæ viribus poſſit aſſequi. Et hoc dici nequit Primò, quia homo ſolis naturæ viribus, ſine Dei reuelatione valdè exiguam, obſcuram & imperfectam de Deo cognitionem poteſt acquirere, præſertim ſi rudior ſit. Secundò, quia, etſi cum auxilio Dei ſtatui naturæ aliquo modo connaturali poſſet homo abſolutè vitare omnia grauiora peccata, iuxta dicta diſp.4. dub.7. n.127. & 128. tamen ſine ſpeciali ac omnino ſupernaturali Dei auxilio id non poſſet ſine graui difficultate ac magno labore aſſequi; nec poſſet cauere quin ſæpè incideret in multa peccata venialia. Tertiò, quia homo naturaliter eſt ſubiectus multis morbis, aliiſque corporis miſeriis ac ipſi morti, quæ naturæ viribus nullo modo vitare poteſt. Quæ omnia apertè repugnant beatitudini, quæ omnem præſertim grauem excludit miſeriam, & requirit operationem perfectam, facilem & delectabilem.

Homo non eſt naturaliter capax beatitudinis etiam eius quæ hic haberi poſſit.

Quòd ſi ſolùm dicatur paſſiuè capax beatitudinis, quatenus poteſt à Deo ad eam eleuari, hoc nihil facit ad rem, quia ſic etiam eſt capax beatitudinis ſupernaturalis.

157 Ex quibus ſequitur Primò nullam veram beatitudinem poſſe homini eſſe naturalem, quia nullam poteſt ſolis naturæ viribus conſequi. vt ſatis etiam inſinuat D.Thomas 1.2. tota q.2. vbi oſtendit in nullis rebus, quas in hac vita poſſimus conſequi, beatitudinem poſſe conſiſtere.

Nulla vera beatitudo eſt homini naturalis.

D.Thom.

158 Sequitur Secundò, nos naturaliter non poſſe habere ius ad vllam veram beatitudinem, quia nec poſſumus habere ius ſtrictè ſumptum, quia ſic Deus teneretur eam nobis dare; ſicut ratione ſuæ promiſſionis iam tenetur eam dare morientibus in gratia: nec etiam ius latè ſumptum, qua ratione poſſumus aliquo modo dici habere ius ad concurſum Dei naturalem, aliáque nobis connaturalia; quia, vt iam oſtendi, nulla vera beatitudo poteſt nobis eſſe propriè naturalis, ita vt ſolis naturæ viribus ſine alio Dei beneficio poſſimus eam conſequi.

Ad nullam veram beatitudinem habemus naturaliter ius.

159 Sequitur Tertiò, nos naturaliter multò minùs habere ad beatitudinem tale ius quod ſufficiat vt conſtituat nos filios Dei: quia illud ſolum ius ad hereditatem conſtituit filium, cuius virtute poteſt quis conſequi hereditatem ſine vllo nouo beneficio; vt patet in filiis tam naturalibus quàm adoptiuis. Hinc etſi ſumma ſit gratia quòd Deus nos adoptet in filios, tamen poſito quòd in ſtatu filij moriamur, beatitudo nobis confertur, non vt noua gratia, ſed vt merces nobis debita.

Quale ius ad hæreditatē competat filio.

Nec refert quòd Deus in gratia morientes, tamquam ſummus omnium dominus poſſit ſine vlla eorum iniuria priuare beatitudine; quia ſimili modo poteſt iuſtos ſine eorum culpa priuare iure quod habent ad gloriam; quòd tamen hoc non faciat, non eſt nouum beneficium, ſed ſolùm non ablatio prioris beneficij.

Secundò, habeo difficultatem in 3. notabili, quia in eo ſupponitur naturam diſtingui à ſuis potentiis, 160
& cum his influere in actus ab his elicitos; & gratiam iuſtificantem reſpectu virtutum infuſarum ac ipſius luminis gloriæ ſe habere inſtar naturæ reſpectu potentiarum. quæ in ſuperioribus ſatis refutaui, atque ita corruunt quæ ſuper illa ædificantur ſiue ex iis inferuntur. Adde, hæc etiam, ſi propriè ſumantur, apertè repugnare alteri ipſius Auctoris doctrinæ, vt infrà oſtendam.

Ad primum argumentum pro ea ſententia allatum 161
n.110. nego minorem. Nam illa gratia conſiderata præciſè ſecundùm ſuam naturam, & ſecluſo omni Dei decreto ſuo ſubiecto nullum confert verum ius ad gloriam, quale requiritur vt quis ſit propriè filius Dei. patet ex dictis, & magis ex dicendis patebit.

Ad ſecundum, Reſpondeo, ex eo antecedente vt ſummum probari, gratiam iuſtificantem nos conſtituere filios Dei ratione virtutis moralis ei diuino decreto annexæ, iuxta dicta n.96. & 151. Idémque dicendum de tertio argumento: nam eo ſolùm probatur nos per gratiam Dei, aut per caritatem nobis infuſam fieri filios Dei, quòd autem hæc hanc vim habeat ex ſua natura, & non ex libera Dei voluntate, ibi ne vel leuiter inſinuatur.

Poteſt tamen dici gratiam iuſtificantem nos na- 162
tura ſua remotè conſtituere amicos & filios Dei, quatenus nos reddit proximè aptos & aliquo modo dignos, qui in amicos & filios Dei adoptemur. Et fortè Auctor ille nihil aliud voluit: nam l.7. de Gratia c.4. ex profeſſo docet, Deum poſſe alicui infundere gratiam iuſtificantem, & tamen eum non adoptare in amicum & filium; & ad hoc præter gratiæ ipſius infuſionem requiri actualem Dei adoptationem, quæ ſit beneficium diſtinctum ab infuſione gratiæ. Agítque apertè etiam de eo, qui nullum in ſe habet peccatum, quo ille effectus gratiæ poſſit impediri. Quæ quomodo ſint vera non video, ſi gratia iuſtificans ex natura ſua nos conſtituat verè amicos & filios Dei. nobíſque verum ius ad hereditatem tribuat.

Gratia iuſtificans natura ſua conſtituit nos remotè filios Dei.

DISPVTATIO XXII.

De ſubiecto, incremento, diminutione ac amiſſione caritatis.

DVBIVM I.

Vtrùm caritas ſit in voluntate?

HOc dubium nec difficultatem, nec ſen- 1
tentiarum diuerſitatem habet: communiter enim omnes cum D.Thoma 2.2. q.24. a.1. docent, caritatem eſſe in voluntate vt in ſubiecto. & ratio clara eſt: nam cùm ſit habitualis amor, nequit eſſe in potentia cognoſcitiua,

D.Thom.

ſed

ſed neceſſariò debet eſſe in potentia appetitiua, cuius ſolius eſt amare. Item cùm verſetur circa obiectum omnino ſpirituale,ſcilicet circa ipſam Dei bonitatem qua in ſe bonus eſt, quæ nullo ſenſu percipi poteſt, ſed ſolo intellectu, nequit eſſe in appetitu ſenſitiuo, qui ſolùm verſatur circa bona ſenſu perceptibilia. Quare reſtat vt ſit in voluntate,quæ verſatur circa bona quæ intellectu percipiuntur, eique proponuntur.

2 *Quæcũque intelligimus etiam modo corporeo imaginamur.* *Actui volũtatis ſemper correſpondet aliquis actus in appetitu ſenſitiuo.* *Ex actibus voluntatis naſcitur in appetitu quædã inclinatio.*

Quare hoc ſolùm hîc eſt Notandum, quòd, ſicut cùm circa res etiam ſpirituales ſolóque intellectu perceptibiles verſamur, ſiue per fidem, ſiue per cognitionem naturalem,ſemper rem intellectam ſimul modo aliquo corporeo imaginamur: ita etiam ipſi actui voluntatis,quo hæc in obiecta intellecta fertur, ſemper coniunctus eſt aliquis actus appetitus ſenſitiui ei correſpondens eodem modo, quo imaginatio reſpondet intellectioni, quo appetitus fertur in obiecta etiam ſpiritualia per modum rei corporeæ ſibi repræſentata. Vnde etiam contingit ex frequentatione actuum caritatis naſci in appetitu ſenſitiuo aliquam inclinationem ad appetenda eadem obiecta repræſentata per modum boni ſenſibilis:quę reſpondet ipſi habitui caritatis, ipſúmque in ſuis actibus facilitat,& homini ſenſibilem delectationem tribuit: atque ita diligentium Deum non modò cor ſiue voluntas, ſed etiam caro exultat in Deum viuum: vt dicitur Pſalm.83. Vide dicta diſp.7. dub.1. num. 10.& 11.

DVBIVM II.

Vtrùm caritas in omnibus iuſtis ſit æqualis, in iiſque augeri poſſit?

3 *D.Thoma.*

TRactatur hoc dubium à D.Thoma eiúſque interpretibus tam 2.2.q.24.a.4. quàm 1.2.q.112. a.4. vbi diſputant an gratia iuſtificans ſit æqualis in omnibus: eſt enim eadem vtriuſque ratio. nam aut caritas non diſtinguitur à gratia iuſtificante, vt dixi diſp.21. dub.7. aut ſaltem vtraque qualitas eſt in eodem pro eodem tempore ſemper æquè intenſa; vt omnes fatentur. Quare eadem omnino quo ad rem præſentem eſt quæſtio, vtrùm gratia iuſtificans, aut iuſtitia habitualis, aut ſanctitas, aut caritas poſſit in diuerſis eſſe inæqualis, aut etiam in eodem creſcere.

4 *Error Iouiniani.* *Hieron.* *Error Luth. & Caluin.*

Fuit igitur olim error Iouiniani, ſicut omnia peccata, ita omnia opera bona eſſe æqualis malitiæ, aut bonitatis,omnéſque iuſtos æqualiter iuſtos eſſe.vt teſtatur D.Hieron. l.2. contra eum conſcripto. Hanc quoad iuſtitiam habitualem ſequuntur noſtri hæretici, tam Lutherani quàm Caluiniſtæ; qui negant omnem iuſtitiam nobis intrinſecam, volúntque nos ſolùm eſſe iuſtos extrinſeca iuſtitia Chriſti ſiue Dei nobis imputata,ac per fidem apprehenſa. Aliqui quidem ex iis videntur concedere alios aliis habere maiorem actualem iuſtitiam, fidem, ſpem & caritatem; negant tamen hominem per hos actus vllo modo iuſtificari; cùm ſentiant omnes eiuſmodi actus quantumuis ex obiecto bonos eſſe peccata:atque ita conſequenter aiunt nos per illos nec formaliter, nec per modum meriti iuſtificari poſſe, habitus autem infuſos penitus negant. Eandem ſententiam aliqua ex parte neceſſariò tenet Magiſter in 1.d.17.de caritate habituali.nam docet hanc nihil eſſe aliud quàm Spiritum ſanctum, vnde vult hanc in nobis non aliter creſcere quàm ratione actuum;cuius fundamentum ſuprà refutaui. *Magiſter.*

5 CONCLVSIO I. Eſt de fide inter homines iuſtos alium alio iuſtiorem eſſe ſiue ſanctiorem,& iuſtitiam ſiue gratiam iuſtificantem poſſe in nobis hîc creſcere. Ita communiter Catholici contra hæreticos.Et docet Trident.ſeſſ.6.can.24.& 32. vbi definit iuſtitiam ſiue gratiam iuſtificantem per bona opera in iuſtis augeri. Et patet apertè ex Scripturis: nam Apoc. vlt. dicitur, *Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc.*& 2.ad Corinth.9. Apoſtolus promittit dantibus eleemoſynam: *Et augebit*(ſcilicet Deus)*incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ.* Item Eccleſiaſtici 18.dicitur: *Non impediaris orare ſemper, & ne verearis vſque ad mortem iuſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum.*Ac ſi dicat,Nulla difficultas aut tædium te deterreat à continuo exercitio bonorum operum, quo vſque ad mortem continuò in iuſtitia creſcas,quia æterna merces promiſſa bene operantibus eſt ingens, & ſuperabundans omnis operæ ac laboris pretium.Ex quo patet hanc lectionem eſſe meliorem Græca,quæ habet, *Ne expectes vſque ad mortem iuſtificari*: quæ niſi explicetur ſecundùm lectionem Latinam,non ſatis quadrat cum illa ratione ſubiuncta: *Quoniam merces*, &c. Poſſent hæc pluribus confirmari niſi res eſſet nimis clara, & fundamenta aduerſariorum nullius momenti, & ſuprà ſatis à nobis refutata in materia de merito,vbi ſatis oſtendi noſtra bona opera non eſſe peccata, & nos per ea verè mereri aliquod præmium apud Deum. Qui plura cupit videat Bellarm.l.5. de Iuſtific.c.16. & Vegam l. 1.in Trident.c.2.& ſequent. *Trident.* *Apoc.vlt.* *2.Cor.9.* *Eccli.18.* *Bellarm.* *Vega.*

Vnicum tamen videtur hîc argumentum alicuius momenti poſſe obiici. Quia nimirum Matth.20.dicitur paterfamilias, qui varios operarios in ſuam vineam diuerſis temporibus miſerat, veſperi omnibus dediſſe eandem mercedem, ſcilicet denarium diurnum:ergo ſimiliter Deus in die iudicij omnibus dabit æqualem gloriam, & conſequenter hîc omnes ſunt æquè ſancti. 6 *Matth.20.*

Etſi omnes ſemper Orthodoxi negarint conſequentiam huius argumenti,eò quòd apertè repugnet ſanæ doctrinæ atque ipſi Scripturæ, cum aliis locis, tum clariſſimè 2.ad Cor.9.vbi dicitur: *Qui parcè ſeminat,parcè & metet; & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.*vbi clarè oſtenditur eum maius in altera vita accepturum præmium, qui hîc magis pro Deo laborauit.& epiſt.1.c.15. dicitur, quòd, ſicut alia eſt claritas ſolis, alia ſtellarum, & ſicut vna ſtella eſt alia clarior, ita etiam erit in reſurrectione mortuorum, in qua nimirum vnus alium claritate & magnitudine gloriæ ſuperabit. *2.Cor.9.* *1.Cor.15.*

Vt autem oſtendant illud conſequens non ſequi ex antecedente,tam antiqui, quàm recentiores variè ad illud reſpondent, quorum ſententias refert Vaſq. 1.p.diſp.47. c.3. & deinde c.4. probabiliorem illius Chriſti parabolæ explicationem ex Ianſenio profert: ſcilicet Chriſtum ibi ſolùm velle ſignificare ſe ſuo arbitrio ſuas gratias diſtribuere, quibus fit vt in nouiſſimo die ij qui putabantur futuri primi, fiant nouiſſimi,& contrà;eò quòd ij,qui hominibus videbantur plus laboraſſe pro Deo, verè pro eo non laborauerint, ſed ſibi ſiue pro ſe, omnia in ſuum commodum, & temporalem ſuam laudem referendo: & contrà ibi apparebit, aliquos plus laboraſſe, qui hîc minùs pro Deo laboraſſe credebantur. Patet autem in hoc nullam fieri alicui iniuriam,cùm Deus ſua dona prout voluerit diſtribuat. 7 *Vaſquez.*

Pro quo benè Notat Primò, vt parabolas explicemus, primò omnium ſpectandum eſſe ſcopum ad quem adferuntur, & deinde ex parabolis ea eſſe aſſumenda & applicanda, quæ ſcopo deſeruiunt, & eo modo quo deſeruiunt: reliqua verò tamquam emblemata & ſolius ornatus cauſa ac vt parabola eſſet accommodatior rebus quæ communiter accidere poſſunt, adiecta, in applicatione eſſe omittenda. 8 *In parabolis explicãdis primò ſpectandus earum ſcopus.* *In iis non omnia applicanda.*

Notat

9 Notat Secundò, finem, quem Chriſtus in hac parabola intendit, eſſe probare multos, qui videbantur futuri primi in regno cælorum, futuros nouiſſimos, & contrà, idque ſine vlla iniuſtitia. vnde quod in parabola dicitur omnes operarios accepiſſe eundem denarium, ait non ſignificare omnes in cælo accepturos idem præmium, ſed ſolùm adferri vt probetur, quòd, ſicut ille paterfamilias ſine vlla iniuſtitia inæqualiter operantibus dedit æquale præmium, ita ſine vlla iniuſtitia futurum, vt nouiſſimi ſint primi in regno cælorum, & contrà, quantumuis hoc in oculis noſtris videatur mirabile & dignum murmuratione. Hunc autem ſolùm eſſe finem illius parabolæ probat Primò, quia cap. 19. v. vlt. immediatè ante hanc parabolam Chriſtus ait: *Multi autem erunt primi nouiſſimi; & nouiſſimi primi.* Deinde in fine dictæ parabolæ ſubiungit, *Sic erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi.*

Matth. 19.

10 Notat Tertiò, per eos, qui in regno cælorum dicuntur futuri nouiſſimi, non ſignificari eos qui ibi minima præmia accepturi ſunt, ſed eos qui à regno excludendi ſunt. quia ſtatim poſt dicta verba Chriſtus ſubiungit: *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Dicuntur igitur nouiſſimi, qui nouiſſimè ſiue clauſa iam ianua veniunt & petunt ſibi aperiri; vt de virginibus fatuis dicitur Matth. 25. v. 11. Patet hoc ex Lucæ 13. vbi Chriſtus primò hortatur nos vt contendamus intrare cælum per anguſtam portam, quia poſtquam paterfamilias clauſerit ianuam, omnes poſtea venientes excludentur. Deinde ſubdit multos ab Oriente & Occidente venturos, qui recumbent in regno cælorum cum Patriarchis & Prophetis; & interim filios regni ſiue Iudæos, qui primi videbantur admittendi, excludendos foris. & tandem concludit: *Et ecce ſunt nouiſſimi, qui erant primi; & ſunt primi, qui erant nouiſſimi.* vbi Chriſtus apertè oſtendit ſe per primos intelligere omnes ſaluandos, per nouiſſimos damnandos.

Qui dicantur in regno cælorum futuri nouiſſimi.

Matth. 25. Luca 13.

11 Et hæc quidem explicatio multa acutè & ad verum Scripturæ ſenſum explicat; ſed non videtur tamen omnino ſatisfacere. Primò, quia non explicat quinam dicantur vocati ſummo manè, & qui hora vndecima. nam dicere per illos ſignificari omnes reprobos, per hos omnes electos, videtur omnino abſurdum eſſe; cùm de multis electis nequeat dari ratio cur debeant dici fuiſſe vocati hora vndecima, præſertim de iis qui in veteri teſtamento à prima ætate Deo ſeruierunt, vt Iacob, Ioſeph, Samuel, & ſimiles. Deinde cùm ipſa parabola videatur facere vim in eo, quòd omnes illi operarij eundem denarium acceperint; videtur nonnihil durum dicere hoc nihil facere ad rem, ſed tantùm emblematis cauſa allatum eſſe: & tamen ex illa ſententia hoc videtur ſequi; nam non explicat quomodo hoc ſcopo conueniat.

12 Notandum igitur Quartò, Chriſtum eo loco non intendere facere comparationem inter ſingulos particulares homines ſiue electos, ſiue non electos; aut etiam generatim inter omnes electos ac non electos, quaſi per eos, quos hìc dicit in die iudicij futuros primos, intelligeret omnes ſaluandos; & per eos, quos dicit futuros nouiſſimos, intelligeret omnes damnandos. nam ſic omnes damnandi deberent fuiſſe primi ſiue ſummo manè vocati, & tuliſſe pondus & æſtum diei, & contrà electi deberent omnes fuiſſe ſerò vocati. Quod nullo commodo ſenſu dici poteſt; nam nec omnes electi vocati ſunt in fine mundi, cùm Abel, Abraham, & ſimiles ſint inter electos: nec etiam omnes reprobi vocati ſunt initio mundi, vt ſic per manè & ſerò poſſit initium & finis mundi intelligi. Similiter per manè & ſerò non poteſt intelligi initium & finis vitæ, quaſi omnes reprobi ſint in iuuentute vocati à Deo, & electi in ſenectute, quia, etſi aliquibus electis ac reprobis hoc poſſit conuenire; tamen hi pauci ſunt reſpectu aliorum: nam inter reprobos longè maxima pars à iuuentute nequam fuit, nec vnquam etiam quoad externam ſpeciem ita Deo ſeruiuit, vt poſſit videri inter primos operarios in vinea Chriſti laboraſſe; iiſque, quibus contrarium accidit, reſpectu aliorum ita ſunt pauci, vt vix numero videantur digni. Et contrà plurimi electi magnam vitæ partem ita etiam exterius Deo ſeruierunt, vt pateret eos à Deo vocatos in vinea Domini laborare. Quare non poteſt hac ratione ita abſolutè dici primos ſiue primò vocatos, eóſque qui ſiue verè, ſiue quoad apparentiam in vinea Domini laborando tulerunt pondus diei & æſtus, futuros nouiſſimos, & contrà; cùm contrarium communiter accidat.

Quid Chriſtus in ea parabola intenderit.

Confirmatur, quia qui Lucæ 13. dicuntur expelli foras, & ex primis fieri nouiſſimi, Matth 8. v. 12. vocantur filij regni: nulla autem apparet ratio cur reprobi præſertim ita generatim præ electis dicantur filij regni, ſi fiat comparatio inter particulares homines; aut generatim inter electos & reprobos. 13

Luca 13. Matth. 8.

Quare credo hìc ſolùm fieri comparationem inter Iudæos & Gentes, quorum illi optimè præ his generatim dicuntur filij regni; tum quia ipſi erant populus peculiaris Dei, & ſingulariter iis erat facta promiſſio Meſſiæ ac regni Dei; tum etiam ob cauſas quas commemorat Apoſtolus ad Romanos 3. Item optimè ij dicuntur ex primis facti nouiſſimi, & contrà Gentiles ex nouiſſimis primi, & tota parabola hac ratione optimè explicatur, vt infrà oſtendam.

Iudæi præ Gentibus primi vocati & filij regni dicuntur.

Rom. 3.

Nota Quintò, quòd, ſicut, quia Eccleſia hìc in terris eſt congregatio hominum tendentium ad regnum cælorum, & aliquod eius initium, ideò ſæpè in Scripturis dicitur regnum cælorum; ita etiam vocatio ad fidem, gratia Dei, atque ipſa fides ſæpè dicuntur vita æterna, quia ſunt via ad vitam æternam. atque ita ipſum medium quo acquirimus præmium, vocatur nomine præmij. Iohannis 17. v. 3. *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* vbi fides in Deum & Chriſtum dicitur vita æterna. Item ad Rom. 6. v. 23. *Gratia autem Dei vita æterna*, &c. 14

Gratia vocationis ad fidem & fides dicuntur regnum Dei.

Iohan. 17. Rom. 6.

Reſpondeo igitur, per eos, qui ſummo manè, hora tertia & nona in vinea Domini conducti laborarunt, intelligi Iudæos, aliúmque omnem fidelem populum qui ab initio mundi partim ante legem, partim poſt, vſque ad Chriſtum ad veram Eccleſiam pertinuit. Per eos autem qui vndecima hora cœperunt laborare, intelligi Gentiles, qui vſque ad Chriſti mortem infideles, atque ita tota propè die otioſi permanſerunt; deinde vltima mundi ætate fideles facti laborare cœperunt. 15

Rurſum per denarium diurnum credo intelligi partim ipſam æternam beatitudinem Sanctis omnibus in fine ſæculi reddendam; partim etiam ipſam Chriſti redemptionem, quæ ab initio omnibus fidelibus promiſſa fuit, & in hac vltima mundi ætate quaſi in fine diei exhibita; ideóque tum ob hanc, tum quia eſt medium neceſſarium ad conſequendum præmium laborantibus promiſſum, & huius radix, comparatur denario diurno in præmium laboris promiſſo.

Item hic denarius, quatenus ſignificat æternam beatitudinem, dicitur dari iam peractis totius diei laboribus: item vnus idémque denarius dicitur omnibus primùm promitti, deinde etiam offerri; quia eadem Chriſti redemptio fuit omnibus fidelibus æqualiter promiſſa, & ex parte Chriſti pro omnibus oblata. 16

Qua ratione idem omnibus denarius detur.

Demum vltimò vocati ad laborem primi recipiant præmium, quia tempore legis nouæ reiectis Iudæis 17

Qua ratione ſit verũ accidentis eſſe,eſt in-eſſe. faciente. nam illud axioma, *Accidentis eſſe eſt ineſſe*, vel ita intelligitur quaſi accidens ſecundùm ſe nihil ſit aliud quàm ſua inhærentia, & ab hac omnino indiſtinctum ac inſeparabile (prout intelligendum eſt vt faciat ad rem) & ſic apertè eſt falſum: nam fide conſtat accidens poſſe exiſtere extra ſubiectum, & conſequenter ſeparatum ab omni inhærentia. Vel ita intelligitur vt ſolùm velit accidens non poſſe naturaliter exiſtere niſi inhærendo alicui ſubiecto; & ſic nihil facit ad rem: nam cum hoc optimè conſiſtit, ipſius eſſentiam ſiue ipſum accidens ſecundùm ſe eſſe diſtinctum à ſua inhærentia, & aliud omnino eſſe ipſum ſecundùm ſe perfici, aliud verò ipſius inhærentiam perfici; ſicut aliud eſt ipſum ſecundùm ſe fieri, aliud verò ipſius inhærentiam fieri: & hæc optimè poſſunt inter ſe ſeparari, vt ſi Deus creet accidens extra omne ſubiectum,ac id ſenſim intendat; quo caſu nec fiet,nec perficietur aliquod ipſius ineſſe; & tamen ipſum ſecundùm ſe & fiet & perficietur,ſiue intendetur.

Accidens poteſt fieri & intendi, etſi eius inhærentia nec fiat,nec intendatur.

24 Ex quibus apertè ſequitur, quòd,ſicut accidentis eſſe ſiue eſſentia, verè diſtinguitur & ſeparari poteſt à ſua inhærentia: ita, præſertim formaliter loquendo,aliud omnino ſit accidens ſecundùm ſe perfici ſiue intendi, aliud verò ipſius inhærentiam perfici. Et quamquam naturaliter illud numquam poſſit perfici, quin hæc etiam perficiatur: tamen hæc formaliter diſtincta ſunt, & ſeparari poſſunt, vt patet in accidente exiſtente extra ſubiectum: & conſequenter formaliter loquendo accidens non perficitur per hoc præciſè quòd eius inhærentia perficiatur, ſiue per maiorem radicationem in ſubiecto. Et credo D. Thom. nihil aliud velle, quàm hæc naturaliter non poſſe ſeparari, ſiue accidens non poſſe intendi per additionem alicuius entitatis, quæ ex potentia ſubiecti non educatur: nam, vt iam oſtendi, eius præcipuum fundamentum nihil aliud probat.

D.Thom.

25 Ex his patet ſolutio primi argumenti allati num. 21. Ad ſecundum, Reſpondeo gradum additum eſſe eiuſdem ſpeciei cum præcedente; componere tamen cum eo idem numero accidens; & ſic non ſequi, duo accidentia eiuſdem ſpeciei eſſe in eodem ſubiecto.

Gradus gradui additus non conſtituit nouum accidens.

Ad tertium, Reſpondeo illud axioma intelligendum eſſe de additione alicuius prædicati eſſentialis, quæ fieri nequit ſine variatione eſſentiæ: non autem de additione perfectionis non eſſentialis.

Ad quartum, Reſpondeo Ariſtotelem ibi ſolùm dicere, dum calor intenditur, nullam ſubiecti partem fieri calidam, quæ antè non erat calida; ſed eandem partem fieri magis calidam. quod libenter fatemur.

Quomodo intendatur motus.

Ad quintum,Reſpondeo, ſi motus accipiatur pro ipſo impetu qui moto imprimitur, nego antecedens; hic enim intenditur, ſicut aliæ qualitates per additionem alicuius entitatis realis. ſi autem accipiatur præciſè pro continua acquiſitione noui loci, quæ illum impetum conſequitur,ſic nego conſequentiam; quia aut motus ſic acceptus nihil omnino eſt reale diſtinctum etiam formaliter ab ipſo impetu ad quem conſequitur; aut vt ſummum, eſt aliquis modus in ipſo moto, qui propriè in ſe non intenditur, per intenſionem ipſius motus, ſed ſolùm alius atque alius breuiore tempore acquiritur. quare non eſt mirum ſi non perficiatur, ſiue intendatur per additionem alicuius diſtinctæ entitatis: ſecùs eſt de qualitate, quæ eſt ens reale realiter ab aliis diſtinctum, & dum intenditur in ſe perficitur.

26 Secunda ſententia eſt Durandi in 1. diſt. 17. quæſt.7. vbi contendit qualitatem intendi per noui gradus acquiſitionem, qui priore ſit perfectior; ita tamen vt hoc accedente prior perdatur, ſicut corpus quod mouetur acquiſito vno Vbi, perdit aliud: atque ita docet, qualitatem, dum intenditur, manere vnam non ſecundùm ſuarum partium permanentiam, ſed ſecundùm continuationem, ſicut motus manet vnus.

Durand.

Probat Primò,quia in omni motu terminus à quo perditur accedente termino ad quem: ſed intenſio qualitatis eſt quidam motus, & gradus remiſſior eſt terminus à quo, & gradus intenſior eſt terminus ad quem:ergo hoc adueniente ille perditur.

Secundò, quia, ſi vterque gradus maneret ſimul, ſequeretur,duas formas eiuſdem ſpeciei poſſe manere ſimul in eodem ſubiecto.

Tertiò, quia in omni mutatione formæ variantur, & ſolùm ſubiectum manet idem:atqui intenſio eſt quædam mutatio: ergo in ea ſolùm ſubiectum manet idem.

Quartò,quia vel agens intendens formam producit aliquid diuerſum à priore, & ſic non manebit eadem forma, quæ erat priùs:vel non producit aliquid diuerſum, & ſic nulla fiet variatio, & conſequenter nec fiet intenſio.

Quintò, quia motus incompoſſibiles habent terminos incompoſſibiles: atqui intenſio & remiſſio ſunt motus incompoſſibiles:ergo eorum termini,ſcilicet qualitas intenſa & remiſſa, ſunt incompoſſibiles,& nequeunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto.

Hanc ſententiam fusè refutant Vaſquez 1.2.diſp. 82.c.4.& Suarez in Metaphyſ.tom.2.diſp.46.ſect.2. Vnicum argumentum contra eam hîc adferam,quod meo iudicio apertè conuincit eam eſſe falſam; nam ex ea ſequeretur, nullam qualitatem per agens contrarium poſſe ſucceſſiuè remitti:nam ſecundùm eam ſicut intenſio fit per acquiſitionem gradus perfectioris,& amiſſionem gradus præcedentis,ita remiſſio deberet fieri per perditionem gradus perfectioris, & acquiſitionem imperfectioris; quod in caſu dicto fieri nullo modo poſſet; quia nullum eſſet agens, quod gradum remiſſiorem produceret. v.c. ponatur aqua calida vt quinque in loco frigido, illa ſecundùm Durandum non habet in ſe primum, ſecundum, tertium aut quartum gradum caloris, ſed præciſè quintum.dum hic igitur per remiſſionem perit, peto quod agens ibi producat quartum gradum, & hoc pereunte tertium. certè cum hoc nequeat fieri niſi ab aliquo vicino calido, quod hîc nullum eſt,nullo modo fieri poterit, & conſequenter ea aqua non ſucceſſiuè,ſed in inſtanti debebit omnem calorem perdere:quod apertè repugnat experientiæ. 27

Vaſquez. Suarez.

Dices,eum gradum produci aut à Deo, ne omnis calor in inſtanti pereat, aut à quinto gradu caloris iam pereunte. 28

Sed neutrum probabiliter dici poteſt: nam prius ſine vllo fundamento fingitur, nec enim vllum eſſet incommodum calorem in aqua in momento perire, ſicut lux in aëre abſente luminoſo ſubitò perit, atque ita aquam in inſtanti fieri frigidam: nam frigus poſſet in inſtanti produci niſi obſiſteret contrarius calor,nec eſt vlla ratio cur Deus hoc debeat impedire producto calore minùs intenſo, qui ſuccedat gradui pereunti. Secundum etiam dici nequit, quia vel quintus gradus producit quartum dum adhuc exiſtit, & ſic vterque gradus erit ſimul,quod negat Durandus. vel dum iam eſſe deſiit, & hoc fieri nequit. quia nihil poteſt phyſicè agere dum non eſt.

Nullũ eſſet incommodum calorẽ in inſtanti perire,ſi frigefactiuum haberet ſufficientẽ ad hoc virtutem. Gradus qui perit nequit alium producere.

Ad primum argumentum poſitum num.26. Reſpondeo maiorem ſolùm eſſe veram de termino à quo formaliter ſumpto, ſcilicet quatenus includit priuationem termini ad quem (quæ in omni alteratione ac generatione propriè ac formaliter loquendo eſt terminus à quo) aut cum eo neceſſariam connexionem 29

ſecundus, &c. ergo ſimiliter in qualitate ſi vna pars aliam ſolo tempore, non autem ordine perfectionis ſuperet, nulla eſt ratio cur in ratione gradus vna ſit prior altera; cùm in hoc non ſit attendenda prioritas temporis, ſed prioritas ſiue eminentia in perfectione: ſicut in gradibus quibus altior locus aſcenditur, vt vnus ſit primus, alter ſecundus, attenditur ſola eminentia loci. vnde apertè ſequitur, ſecundùm aliam ſententiam illas partes qualitatis verè non conſtituere inter ſe ordinem graduum, ſed aggregatum per accidens, ſicut lapides temere eodem loco congeſtos.

Vt gradus intenſionis dicatur primus aut ſecũdus, ſolus ordo perfectionis debet attendi.

36 Dices Secundò, ideo partem caloris poſteriùs productam habere rationem ſecundi gradus, quia perficit priorem. Sed contrà, nulla eſt ratio cur pars poſteriùs producta potiùs perficiat priorem quàm cõtrà, cùm vna non magis eleuet alteram ad aliquod eſſe perfectius, quàm ab ea eleuetur; quòd enim vna priùs, altera poſteriùs producatur, eſt iis planè per accidens: nam ex ſe hunc ordinem ſecundùm illam ſententiam non exigunt; & poſtquam vtraque pars iam eſt producta, hoc nullam omnino inter eas differentiam ponit; ſicut nec inter lapides temere congeſtos, quòd vnus ponatur priùs, & alter poſtea. Confirmatur, quia ſecundùm illam ſententiã quando qualitas intenſa tota producitur in inſtanti, prout accidit in productione luminis, nullus tunc eſſet gradus primus aut poſtremus, ſed omnes omnino eſſent æquales, atque ita ſolùm eſſet vnus gradus, aut potiùs nullus; quia inter partes illius qualitatis nullus omnino eſſet ordo, nec vllum omnino fundamentum vllum inter eas ordinem fingendi: cùm igitur gradus dicant inter ſe aliquem ordinem, nullus ibi poſſet eſſe gradus, & conſequenter nec intenſio. quæ apertè falſa ſunt.

37 Probatur Secundò, quia ſecundùm illam ſententiam nulla eſſet cauſa cur calidum vt duo v. c. non poſſit in alio calido vt duo adhuc alios duos gradus caloris producere; nam cùm hoc ſit adhuc capax duorum graduum caloris ſimilium iis quos alterum calidum poteſt producere, nulla eſt ratio cur hoc non tam poſſit eos producere in calido vt duo quàm in non calido; cùm calidum vt duo ſit magis diſpoſitum ad recipiendum illos duos gradus caloris, quàm omnino non calidum. quod patet, quia calidum vt quatuor tertium & quartum gradum faciliùs producet in calido vt duo, quàm in non calido.

38 Dices, id fieri, quia agens ſolùm intendit effectum ſibi aſſimilare, ideóque non agit in id, quod iam reperit ſibi ſimile: calidum autem vt duo eſt iam ſimile alteri calido vt duo. Reſpondeo, hunc modum argumentandi manifeſtè errare, non diſtinguendo inter hæc, *naturam intendere aliquid ſibi aſſimilare*; &, *eam præciſè intendere vt aliquid ſibi ſit ſimile*. Prius ſanè intellectum verum eſt, vt mox oſtendam; ſecundum eſt falſum: nam aliàs quoties agens reperiret aliquid ſibi ſimile, aut ſaltem quoties rem aliquam ſibi ſimilem produxiſſet, quaſi obtento perfectè omni ſuo fine deſineret in res alias agere, nec conaretur eas ſibi aſſimilare. quod patet eſſe falſum. Quare dicendum eſt rebus creatis virtutem agendi datam eſſe, non vt res alia ipſis ſimilis quacumque ratione exiſtat; ſed vt ſeipſas quantum poſſent cuiuis alteri rei communicarent, atque ita in variis ſuis effectibus ſuum eſſe quantum poſſent perpetuarent. Vnumquodque igitur agens primò & per ſe intendit ſeipſum alteri communicare, ſiue aliquid ſibi ſimile in eo producere, atque ita conſequenter intendit illud ſibi aſſimilare, non tã vt paſſum ſit ſibi ſimile, quàm vt ſeipſum huic communicet; quod agens directè & per ſe intendit: aſſimilationem verò ſolùm conſequenter, quatenus ex priore neceſſariò ſequitur. Quare calidum v.c. vt quatuor quantumuis in plurimis ſubiectis vt quatuor reperiat ſuam formam productam; tamen quamdiu reperit aliquid ſibi approximatum quod ſit capax alicuius gradus caloris, quem poteſt producere, hunc in eo producit. Cùm igitur calidum vt quatuor ſecundùm aliam ſententiam ſit adhuc capax alicuius gradus caloris, quem poteſt calidum vt quatuor producere; ſequitur vnum calidum vt quatuor poſſe adhuc producere calorem in alio calido vt quatuor; atque ita duo calida vt quatuor poterunt ſe mutuo intendere vſque ad octo. quod apertè falſum eſt.

Agens non intẽdit præciſè vt alia res ſibi ſit ſimilis, ſed vt eam ſibi aſſimilet, ſiue vt ſuam ei naturã cõmunicet.

Agens primò & per ſe intendit ſui communicationem, aſſimilationem conſecutiuè.

Probatur Tertiò, ponamus vno loco aliquod corpus calidum vt octo, & Deum alio loco ponere octo calida vt vnum, penetratiuè omnino in eodem loco: & deinde vtriuſque caloribus in ſuo eſſe conſeruatis ſubtrahere omne ſubiectum: Peto, an hoc caſu illi poſteriores gradus caloris æquiualebunt illi priori calori vt octo, conſtituendo calorem verè intenſum vt octo potentem producere alium calorem intenſum vt octo. Si affirmes, ſequitur apertum abſurdum, ſcilicet octo illos calores habere octies maiorem vim agendi poſitos extra ſubiectum quàm habebant priùs dum eſſent in ſuis ſubiectis: nam priùs ſolùm poterant producere calorem vt vnum, poſtea verò producerent calorem vt octo: apertè autem videtur abſurdum, calorem tantum perfici in virtute agendi per hoc præciſè, quòd careat ſubiecto. 39

Si verò dicas hos octo gradus ſolùm producturos calorem vt vnum; reddenda erit ratio, cur hi octo gradus caloris tanto minorem habeant vim agendi præ illis qui fuerunt in eodem ſubiecto; cùm inter eos in perfectione nulla poſſit aſſignari differentia: ſunt enim ſecundùm ſe omnino eiuſdem naturæ & perfectionis, & æqualiter inter ſe loco vniti; & quòd priùs fuerint in eodem, aut in diuerſis ſubiectis, eſt denominatio iis iam planè extrinſeca, cùm nullum in iis effectum relinquat. 40

Dices Primò, priores octo gradus inter ſe habere aliquam vnionem, ideóque ſimul conſtituere aliquid vnum perfectius, quàm ſinguli ſint per ſe; ſecùs eſſe de ſecundis gradibus, qui ſicut non conſtituunt aliquid vnum, ita nec conſtituunt aliquid perfectius. Sed contrà facit Primò, quòd nequeat explicari qualis ſit iſta vnio, & quare potiùs reperiatur inter hos gradus, quàm inter illos: aut quare hi ſe mutuo magis perficiant, quàm illi, cùm omnes ſint eiuſdem naturæ & rationis, & ex ſe æqualiter apti vt ſe mutuò perficiant, ſibíque vniantur. Etſi enim cur vni magis ſe mutuo perficiant quàm alij, aliqua apparens fortè ratio videatur poſſe afferri quando priores ſunt in eodem ſubiecto, reliqui in diuerſis: tamen quando vtrique ponuntur extra ſubiectum, & omnes illi ſimiliter atque hi ſimul in eodem loco penetratiuè ſe habentes; neſcio quænam vel apparens hîc poſſit adferri ratio, cur illi potiùs ſe mutuo perficiant, vnúmque calorem conſtituant, quàm hi. Secundò, contra eam reſponſionem facit, quia, etſi concedamus priores gradus aliter inter ſe vniri, quàm ſecundos; tamen non videtur veroſimile, illam ſolam diuerſitatem vnionis poſſe adeò variare virtutem agendi, vt priores hanc octuplo maiorem habeant quàm poſteriores. 41

Dices fortè Secundò, octo illa corpora calida vt vnum poſita penetratiuè ſimul in eodem loco, productura calorem vt octo, ſi ſolũ ſint calida, & nullũ habeant in ſe frigus; vt contingeret in lumine, ſi penetratiuè ſimul ponerentur octo corpora lucida vt vnum, quæ tunc producerent lumẽ vt octo. Sed hoc repugnat apertè ſuppoſito alterius ſententiæ, ſcilicet vnumquodque ſua actione ſolùm intendere paſſum ſibi aſſimilare, quo poſito deſinit agere. nam illa 42

illa octo lucida, cùm eſſent ſolùm lucida vt vnum, vt paſſum ſibi aſſimilarent, tãtùm deberent illud facere lucidum vt vnum; ſicut facerent ſi eſſent ſolùm iuxta ſe poſita: nam aliàs augendo ipſius lucem, non tam illud ſibi aſſimilarent, quã facerent diſſimile. Itẽ inde ſequeretur, quòd octo calores intenſi vt vnum poſſent producere in octo diuerſis ſubiectis octo calores intenſos vt octo, atque ita effectus eſſent octies perfectiores ſuis cauſis. quod apertè abſurdum eſt.

43 Probatur Quartò, quia ſecundùm aliam ſententiam non apparet qua ratione qualitas poſſit ſenſim remitti per introductionem formæ contrariæ, v. c. quomodo calor vt octo remittatur vno gradu per introductionem vnus gradus frigoris: cùm enim ſecundùm illam ſententiam hic gradus frigoris æqualiter repugnet omnibus gradibus caloris expellendi, nulla eſt ratio cur potiùs vnum expellat quàm alium; & conſequenter vel omnes expellet vel nullum. quorum vtrumque apertè falſum eſt.

44 Reſpondent aliqui Primò, illum gradum primò expelli, qui vltimò fuit inductus, ſicut in diſſolutione domus illa pars primò tollitur, quæ vltimò fuit poſita. Sed hoc exemplum nihil facit ad rem; &, ſi ad rem faceret, probaret apertè contrarium. Prius patet: nam quòd in diſſolutione domus primò conuellamus ſummitatem tecti, non fit quia hæc pars eſt vltimò poſita, ſed quia ordine ſuprema eſt, aliiſque innititur, ita vt aliis ſublatis nullo modo poſſit conſiſtere, ſed neceſſariò corruit ac frangitur. Secùs eſt in illis gradibus caloris, quorum vltimus ſecundùm illam ſententiam non innititur neceſſariò prioribus, ſed poteſt his ſublatis naturaliter conſiſtere: nec hi gradus vllum dicunt inter ſe naturalem ordinem, niſi extrinſecum & per accidens ratione prioritatis productionis, qui nihil facit ad rem præſentem.

45 Quòd autem hoc exemplum potiùs contrarium probet, patet, quia tunc ſolùm in domus diſſolutione incipimus à tecto, quando volumus materiam ex qua constructa eſt, ſeruare integram, aliàs volentes aliquam domum euertere ſæpè à fundamentis incipiunt, quibus deſtructis tota ſtatim corruit; & ſic ſæpiſſimè cauſæ naturales, v. c. inundatio fluminum, terræ motus, & ſimilia, primò euertunt fundamenta, & ſic domum deſtruunt, quia non curant in ea quidquam ſeruare integrum. Quare ſi exemplum faciat ad rem, cùm agens naturale intendens introducere frigus in ſubiectum calidum intendat totum calorẽ quàm poteſt citiſſimè omnino deſtruere, ita vt nihil ex eo remaneat, vt poſſit faciliùs ſuam formam inducere, deberet potiùs ſtatim tollere primum gradum, vt reliqui omnes corruerent, atque ita ſtatim tolleretur omne impedimentum formæ introducendæ.

His adde, ſecundùm illam reſponſionem ſaltem qualitatem in inſtanti productam non poſſe ita paulatim remitti; quia tunc inter ipſius gradus nullus omnino poteſt aſſignari ordo, & conſequenter nec ratio, cur remiſſio incipiat potiùs ab hoc gradu quàm ab alio.

46 Reſpondent igitur alij Secundò, Deum in eiuſmodi caſibus determinare certum gradum à quo incipiat fieri remiſſio. Sed hoc eſt miſerum pro philoſopho refugiũ, quod euertit omnem rationem argumentandi ab experientia. Si enim ſemel incipiamus ea, quæ apertè experimur fieri, negare fieri ex exigentia & vi ac modo naturali agendi cauſarum naturalium, eáque tribuere ſingulari Dei voluntati ac operationi res varias determinanti vt hoc vel illo modo fiant; facile erit aperta hac via vlteriùs progredi, & negare ignem ex ſe habere vim expellendi frigus ex aqua: ac aſſerere frigus in aqua igni apposita

Transferẽtes determinationem actionũ cauſarum creatarum in Deum omnem rationem philoſophandi euertunt.

paulatim deſinere, præcisè quia Deus ei ſubtrahit ſuum concurſum; aliàs aut ignem nihil acturum, aut frigus & calorem naturaliter ſimul futura in eodem ſubiecto: ideóque ne hoc fiat Deum ſuum concurſum frigori ſubtrahere. Hoc autem gradu facto, negabo ignem potiùs eſſe calidum quàm frigidum, aut habere vllam vim producendi calorem; dicámque Deum ad ipſius præſentiam producere calorem in obiectis ei appoſitis. & quis me tandem per vllam experientiam aut rationem refutabit? Et ſanè quidam vt ſuam philoſophiam hac ratione faciliteut, multáſque difficultates fugiant, procul hac via progreſſi ſunt: quos impreſſis theſibus publicè audiui defendentes, non aliam ob cauſam nos impediri quo minùs tam facilè craſſiſſimum murum, quàm liquidum aërem penetremus; quàm quia Deus volentibus illum penetrare concurſum denegat. Conſequenter etiam poterant dicere (& credo etiam tenuiſſe quantum memini) quòd non tam facilè poſſimus videre per corpus opacum quàm per diaphanum, in tenebris quàm in luce; quòd nequeamus inſtar auium volare, &c. non tam fieri ob defectum naturalis facultatis quàm quia Deus nobis concurſum ad ea denegat. Quidni hi procedant vlteriùs, aſſerántque nobis quo minùs oculis corporeis naturaliter intueamur ſpiritũ; bruto quo minùs intelligat; glaciei quo minùs calefaciat; igni quo minùs frigefaciat, ſolum Dei deeſſe concurſum? qua tandem experientia aut ratione talia aſſerentes conuinces? neganti ſolẽ lucere, qua tandem alia luce ſuum errorem oſtendes? Iudicaui hæc breuiter (quæ fortè Deo dante aliàs ex profeſſo proſequar) data occaſione indicanda, vt omnes videant ad quæ præcipitia eiuſmodi viæ ducant.

In noſtra ſententia facilè hac difficultate nos expedimus: nam ſecundùm hanc poſteriores gradus ex natura ſua ita ſupponũt priores, vt nõ magis poſſint ſine iis conſiſtere, quàm tectum ſine fundamento. Item cùm poſteriores ſint perfectiores minùs ſecum compatiuntur vllam formam ſibi contrariam. vnde etiam accidit Primò (vt aperta etiam docet experientia) quòd gradus intenſi ſiue poſteriores, præſertim in ſubiectis in quibus non inſunt naturaliter, difficiliùs & producantur & conſeruentur, quàm gradus remiſſi, ſiue priores: quia quæuis res extra locum ſuum ſiue ſubiectum naturale, faciliùs conſiſtit in infimo gradu perfectionis, quàm in ſummo, quia hic longè faciliùs læditur quàm ille. 47

Cur dum qualitas remittitur ſuperiores gradus primò pereant.

Accidit Secundò, quòd primus gradus frigoris non ſit incompoſſibilis primo gradui caloris, ſed ſolùm octauo, & hunc, non autem alios expellat; quia ſolus gradus octauus calorem in ſumma ſua naturali perfectione conſtituit, ideóque huic ſoli quæuis forma contraria quantumuis remiſſa repugnat, non autem aliis gradibus, ideóque etiam ille ante hos expellitur.

Solus gradus perfectiſſimus omni gradui formæ contrariæ repugnat.

Ad primum argumentum contrarium poſitum n. 33. negandum eſt anteced. vt patet ex dictis. 48

Ad ſecundum, nego minorem: quia illi actus cùm ſolùm meritoriè gratiam augeant nullum dicunt ordinem ad hos potiùs gradus, quàm ad illos. Hoc tamen notandum, quia poſteriores perfectiores ſunt prioribus, priores actus ceteris paribus mereri plures gradus augmenti gratiæ, quàm poſteriores, vt dub. 4. dicemus.

Ad tertium, nego minorem. Ad probationem, nego maiorem: fallit enim in rebus, quæ poſſunt ſyncategorematicè in infinitum diuidi. Quia aliàs ne quidem ſecundùm alteram ſententiam poſſet vllus calor ſucceſſiuè intendi. nam omnis intenſio qua talis ſupponit aliquem calorem productum; & quæuis ipſius determinata pars ſupponit vnam aliam ſe remiſſiorem, v. c. intenſio vt vnum intenſionem vnius

vnius medij gradus, & hæc intenſionem medietatis medij gradus, & ſic in infinitum. Item ſequeretur, nullam poſſe dari progreſſionem aut receſſum localem ab aliqua re; quia quæuis determinata horum pars ſupponit aliam minorem; nec poteſt dari determinata pars qua non ſit minor, à qua priùs inceperit receſſus: vnde ſimiliter inferes eam numquam incepiſſe, nec dari vllum motum, ne detur progreſſus in infinitum.

49 Ad quartum, nego maiorem, eiúſque probationem. quia inde ſequeretur, etiam ſecundùm aliam ſententiam, calorem vt duo differre ſpecie à calore vt vnum; quia ille ab hoc magis differt, quàm à calore vt duo. Item hominem magnum differre ſpecie à paruo; quia plus ab hoc differt, quàm à magno. Item lineam trium pedum differre ſpecie à linea duorum pedum; quia illa plus differt ab hac, quàm à linea trium pedum. Quæ omnia abſurda ſunt. Vt igitur aliqua inter ſe dicantur ſpecie differre, non ſufficit quòd differant perfectione; ſed requiritur vt habeant eſſentiam omnino diuerſæ rationis; quam ex proprietatibus aut effectibus colligimus, quando ſcilicet hæc non ſolùm ſe mutuo perfectione aliqua ſuperant, ſed ſunt inter ſe omnino diuerſæ ac repugnantis rationis: quod tunc maximè accidit, quando vnus effectus nequit ad alterius perfectionem proficiendo peruenire ſiue perduci, & perfectior priorem deſtruit. Gradus autem inferior non eſt naturæ omnino diuerſæ & repugnantis cum gradu ſuperiore; ſed natus eſt ab eo perfici, & aliquid abſolutè vnum cum eo conficere, atque ita ad eius perfectionem pertingere. Quamuis autem non poſſimus tam præciſè ac clarè definire, ac oſtendere quænam differant ſpecie, & quæ ſolo numero; vt ita omnibus clarè oſtendamus quænam hoc vel illo modo differant; & quare potiùs hæc quàm illa: quia naturæ omnes ac differentiæ rerum non ſunt nobis ita perſpectæ; tamen ideò à communi ſenſu & modo loquendi non eſt recedendum, nec abſurda ſuprà allata ſunt admittenda.

Non omnia quæ aliqua ratione plus quàm ſolo numero differant, ſpecie differũt.

Quid requiratur vt aliqua inter ſe ſpecie differant.

Ad quintum, nego anteced. nam nihil poteſt dici alterum eminenter continere, quando ab hoc in exiſtendo & operando neceſſariò dependet; gradus autem poſterior ita dependet à priore, ſine quo, ſaltem naturaliter, nullo modo poteſt exiſtere. Et quamuis fortè virtute diuina poſſit ſupernaturaliter exiſtere ſine priore, non poſſet tam perfectè & modo ſibi connaturali operari.

50 Ad ſextum, Reſpondeo hoc argumentum tam illos premere quàm nos, quia etiam ipſi fatentur, & clara experientia docet, multa lumina remiſſa vicina alicui corpori, quod ſimul omnia illuminant, non poſſe in eo producere lumen intenſius eo, quod intenſiſſimum eſt in illuminantibus. Quare dicendum, illud lumen ita intenſum produci immediatè à ſole aliòve corpore luminoſo, quo ſpeculum illuminatur, quódque lumen perfectius in ſe continet: ſpeculum autem ſolùm eſſe conditionem requiſitam vt vis actiua ſolis aut alterius lucis tali puncto ita fortiter applicetur, prout requiritur vt in tali diſtantia tantum lumen producat, quantum in aliis locis non producit, quia iis ita non applicatur. Quamuis negandum non ſit, lumen receptum in ſpeculo vt cauſam partialem etiam effectiuè concurrere ad productionem illius luminis: quia nihil vetat cauſam partialem producere effectum ſe perfectiorem, quando iuuatur ab alia perfectiore ipſo effectu.

DVBIVM IV.

Vtrùm per ſingulos actus caritatis tot gradibus habitus augeatur, quot in ipſis actibus continentur?

SEnſus quæſtionis eſt, vtrùm eliciens, v. c. actum caritatis vt 6. recipiat ſex gradus augmenti ipſius habitus; & eliciens actum tam intenſum atque eſt ſuus habitus, duplicet ſuum habitum: ita vt poſtea habeat duplo maiorem quàm antè habebat? hanc autem quæſtionem communiter Doctores non ita diſtinctè tractant, ſed aut alterutram partem ſupponũt aut confundunt cum illa quæſtione; vtrùm habitus caritatis augeatur per quoſuis actus caritatis quantumuis remiſſos, an verò ſolùm per actus habitu intenſiores. vt patet apud Turrian. 2. 2. diſp. 68. dub. 3. Vaſq. 1. 2. diſp. 220. Suar. in 3. p. tom. 2. diſp. 18. ſect. 4. &c. Quæ tamen difficultates ſunt valdè diuerſæ: nam etſi dicamus habentem habitum vt 100. eliciendo actum caritatis vt ſex, mereri ac ſtatim recipere augmentum habitus caritatis, non eſt tamen neceſſe nos dicere eum recipere augmentum ſex graduum: nam vt illa ſententia ſit vera, ſufficit eum accipere vnum gradum augmenti, aut etiam decimam partem vnius gradus. Nam, vt docet Suarez ſuprà, etſi per alios actus virtutum mereamur augmentum caritatis, illúdque ſtatim recipiamus; non tamen per actum vt ſex recipimus ſex gradus caritatis, ſed pauciores, vt etiam fatentur ij, qui dicunt nos per actum caritatis vt 6. augere habitum vt 6. Et ratio eſt clara, quia cùm actus caritatis ſit melior magiſque meritorius quàm actus aliarum virtutum; non debet per hos tantum augeri habitus caritatis, quantum per illum. 51

Turrian. Vaſquez. Suarez. Suarez.

Quidam igitur docent, per quoſuis actus caritatis augeri habitum caritatis tot gradibus quot habent ipſi actus, & conſequenter per actum intenſum vt ſex, eum ſemper augeri ſex gradibus. Probatur Primò, quia Deus nobis numquam in dilectione cedit, ſed ſaltem tantum nos diligit quantum nos diligimus ipſum; ergo cùm eius dilectio ſit efficax, diligenti ipſum v. c. vt ſex ſemper infundit habitum gratiæ ſiue caritatis vt 6. Secundò, quia Deus peccatori qui primùm iam conuertitur, per actum dilectionis vt ſex infundit ſtatim habitum vt ſex: ergo ſimiliter iuſto elicienti actum caritatis vt ſex ſtatim infunditur augmentum habitus vt ſex: nec enim vllo modo videtur probabile iuſtum ob actum caritatis æquè intenſum recipere pauciores gradus gratiæ, quàm recipiat peccator. Antec. probatur: quia aliàs ſi talis poſt illum actum ſtatim moreretur, ſequeretur, eum intenſiùs amaſſe Deum in via, quàm amet in patria; quia cùm in patria non haberet habitum intenſum vt 6. non poſſet Deum amare vt 6. illud autem eſt abſurdum: ergo & id vnde ſequitur. 52

Alij verò contrà generatim docent, per actum, v. c. vt ſex, numquam acquiri ſex gradus habitus. Ita Malder. 2. 2. q. 24. a. 4. dub. 3. concl. 4. & quidam alij. 53 *Malder.*

Probat id Malderus, quia incredibile eſt nos ita in immenſum habitualem gratiam in nobis augere poſſe, prout ex contraria ſententia ſequitur nos id poſſe: quod etiam videtur minùs conforme ſacræ Scripturæ, quæ Matth. 25. ſignificat ſeruum induſtriè agentem poſt multum temporis ſolùm duplicaſſe ſuum talentum: & Lucæ 8. terra optima toto anno, ſiue homo optimus toto vitæ tempore ſolùm fert fructum centuplum. ſecundùm aliam autem ſententiam ſingulis actibus poſſemus duplicare noſtrum talentum, atque ita toto tempore noſtræ vitæ, non ſolùm ferre fructum centuplum, ſed ad multas myriades millionum eum multiplicare, eliciendo ſemper actus caritatis habitui æquales. *Matth. 25. Lucæ 8.*

54 Probant id quidam alij Secundò, quia tunc ſolùm dicitur habitus augeri ſecundùm proportionem actuum quando actus reſpondent habitui in perfectione: noſtri autem actus caritatis propter imperfectionem noſtri ſtatus, ſemper hîc à nobis eliciuntur longè imperfectiores, quàm perfectio ipſius habitus requirat, idque etiam eo caſu, quo actus elicitur tam intenſus, quàm ſit ipſe habitus. Quod probant, quia actus caritatis in patria æqualis in intenſione cum actibus quos hîc elicimus, erit ſubſtantialiter his longè perfectior. Quod puto eſſe veriſſimum, vt magis oſtendam diſp. 23. dub. 3. Sed reſtat explicandum in quo hæc maior perfectio conſiſtat, quod loco iam citato faciam, & hîc num. 57. paucis etiam indicabo.

Actus caritatis in via non reſpondent perfectioni habitus.

55 Hoc igitur ſuppoſito, inde bene infertur pauciores gradus habitus eſſe abunde condignum præmium plurium graduum actus intenſioris, quem hîc poſſimus elicere. Ex quo etiam patet ſolutio primi argumenti poſiti numer. 52. neganda enim eſt conſequentia. quia vt Deus nobis non cedat in amore, ſufficit quòd amantibus donet præmium eorum amori in dignitate reſpondens: tale autem, vt iam oſtendi, eſt habitus gratiæ ſiue caritatis, præſertim quatenus confert ius ad gloriam, etſi longè ſit remiſſior ipſo actu.

Vt Deus abundè de condigno remuneretur actus caritatis, non eſt opus vt infundat habitum eis æqualem in intenſione.

Ad ſecundum, facilè negari poteſt antecedens: & ad probationem dicendum eiuſmodi caſus eſſe metaphyſicos, & qui fortè numquam contingent. ideóque non videri abſurdum ſi eo poſito aliquis intenſiùs amauerit Deum hîc, quàm amet in patria: cum hoc enim optimè conſiſtit ipſum in patria amare Deum ſine comparatione perfectiùs quàm eum hîc amauerit. vt oſtendam diſp. 23. dub. 3.

56. Pro reſolutione Nota Primò, quod ad rem præſentem ſpectat, quadrupliciter fieri poſſe vt aliquis eliciat actum caritatis. Primò, antequam vnquam fuerit iuſtificatus, ita vt per eum iam primùm iuſtificetur. Secundò, poſt perditam ſemel gratiam iuſtificantem, ita vt per eum iam ſecundò aut tertiò iuſtificetur; quo caſu, vt oſtendi tom. 2. de Sacram. diſp. 2. dub. 20. ipſe recuperat omnem gratiam habitualem per prius peccatum deperditam. Tertiò, quando exiſtens in gratia elicit actũ caritatis habitui in intẽſione æqualem aut inferiorem. Quartò, quando talis adiutus ſpeciali auxilio elicit actum caritatis habitu intenſiorem: & in omnibus his caſibus videtur diuerſimodè loquendum.

Eliciẽs actũ caritatis poteſt ſe quadrupliciter habere.

57 Nota Secundò, actum caritatis habere duplicem perfectionem ſibi intrinſecam. Primò, ratione ſuæ intenſionis: quo enim eſt intenſior, eo ceteris paribus eſt perfectior. Secundò, ratione maioris appretiationis: quo enim Deũ amo appretiatiuè magis, eo meus actus eſt perfectior. Qui enim amat Deum appretiatiuè magis, ita vt ex vi illius actus ſit paratus longè maiora ac difficiliora pro Deo ſuſcipere, v. c. ſtrictiſſimam Religionem ingredi, martyrium pati, &c. longè perfectiùs eũ amat, quàm is qui eum amat appretiatiuè minùs, ita vt ex vi ſui actus ſolùm ſit paratus, ſeruare mandata & leuia quædam ſubire: quantumuis vterque Deum æquè intenſè amet. Hoc autem fieri poſſe, & has duas perfectiones inter ſe multùm diſtingui, & ſecundam eſſe magis principalẽ, ac dignitatem actus ex ea magis creſcere quàm ex priore, oſtendam diſp. 23. dub. 3. His poteſt addi Tertia actus perfectio, quæ conſiſtit in quadam morali dignitate, quã ipſe accipit ab ipſa dignitate perſonæ operantis: quo enim hæc eſt ſanctior, eo ipſius actus eſt melior. Ex quibus patet, ex triplici capite fieri poſſe, vt eliciens actum caritatis non recipiat tot gradus augmenti habitus, quot habet ipſius actus. Primò, ob indignitatem operantis, vt ſi hic ſit peccator. Secundò, quia eius actus eſt exiguus in appretiatione. Tertiò, quia gradus quos deberet recipere ſunt perfectiores quàm ſint gradus ipſius actus. vt ſi habens habitum intenſum vt 100. eliciat actum intenſum vt 6. tunc enim gradus addendus habitui eſt perfectior quouis gradu ipſius actus: iuxta dicta dub. 3.

Actus caritatis habet duplicẽ perfectionem.

Quis amet appretiatiuè magis.

Tertia actus dignitas ex dignitate perſonæ accepta.

Ex triplici capite poteſt actus deficere a perfectione habitus recipiendi æquali intenſione.

Conclusio. Multò probabilius eſt elicientem actum caritatis numquam pro eo præciſè recipere tot gradus gratiæ habitualis, quot actus ipſe habet; vt ſi hic ſit intenſus vt ſex, verius eſt elicientem non recipere ſex gradus gratiæ: ſed pauciores. Probatur Primò, quia vel talis iam primùm iuſtificatur, & cũ eius actus tunc careat dignitate illa quam habet actus iuſti; apertè patet illum non debere recipere tantum præmium, quantum reciperet iuſtus, ſi ſimilem actũ eliceret: atqui ſecundùm omnes hic vt ſummum reciperet ſex gradus gratiæ, etiam ſecundùm eam ſententiam, quæ docet omnes gradus ipſius habitus eſſe æqualis perfectionis: ergo ille recipit pauciores. Vel eliciens eum actum iam erat iuſtus, & tunc cùm gradus, quos deberet de nouo recipere, ſint intenſiores, & conſequenter perfectiores iis quos actus habet, iuxta dicta dub. 3. apertè ſequitur, paucos gradus infundendos in dignitate & perfectione reſpondere pluribus gradibus ipſius actus: idque eo magis, quo gradus infundendi ſunt intenſiores, ſiue quo habitus augendus eſt intenſior ipſo actu elicito. 58

Numquam pro actu, v. c. vt ſex recipimus ſex gradus habitus infuſi.

Prob. Secundò, quia ſi eliciens actum vt ſex reciperet ſex gradus gratiæ, ſequeretur, alium qui eliceret etiam actum intenſum vt ſex, ſed duplo perfectiorem in appretiatione, recepturum 12. gradus gratiæ, quia hic actus eſſet illo verè duplo perfectior: hoc autem videtur communi ſententiæ repugnare, quia communiter omnes negant nos per noſtros actus mereri plures gradus gratiæ, quàm ipſi in ſe habent; præſertim abſtrahendo ab eorum diuturna continuatione, de qua hîc non agimus: nam loquimur de augmento quod quis recipit ſtatim initio ſui actus. Cùm igitur hîc numquam eliciamus actum caritatis appretiatiuè tam perfectum, quin poſſit elici perfectior; ſequitur, nos numquam pro eo recipere tot gradus gratiæ, quot ipſe in ſe habet.

Hinc ſequitur Primò, quando quis elicit actum caritatis quo iam primò iuſtificatur, ipſum ex duplici capite recipere pauciores gradus gratiæ quàm habeat ipſius actus. ſcilicet Primò, quia eius actus nullam accipit dignitatem ab eliciente, quia elicitur à peccatore; Secundò, quia non eſt appretiatiuè tam perfectus, quàm eſſe poſſet, & habitus caritatis poſtulat. 59

Sequitur Secundò, peccatorem, qui antè fuit iuſtus, elicientem actum caritatis ex triplici capite recipere pauciores gradus gratiæ habitualis, quàm actus eius habet. Primò, ob indignitatem elicientis; Secundò, ob defectum ſufficientis appretiationis ipſius actus; Tertiò, quia, cùm talis recipiat omnem gratiam priùs perditam, vt oſtendi tom. 2. de Sacram. diſp. 2. dub. 20. gradus gratiæ quos recipit præciſè ratione illius actus caritatis ſunt intenſiores, & conſequenter perfectiores iis gradibus, quos actus in ſe continet.

Sequitur Tertiò, iuſtum elicientem actum caritatis non intenſiorem ipſo habitu, ex duplici capite recipere pauciores gradus gratiæ, quàm actus ipſius in ſe continet: Primò, ob defectum ſufficientis appretiationis; Secundò, quia gradus infundendi ſunt perfectiores gradibus ipſius actus. 60

Sequitur Quartò, quo quis habet habitum intenſiorem, ſi eliciat actum hoc minùs intenſum, eo ceteris paribus pauciores recipere gradus gratiæ. v. c. Petrus habeat caritatem intenſam vt 100. & Paulus vt 20. & vterque eliciat actum caritatis vt 10. appretiatiuè æquè perfectum, hic plures gradus gratiæ accipiet

accipiet quàm ille; quia gradus gratiæ infundendi Petro ſunt longè perfectiores infundendis Paulo; atque ita pauci æquiualent pluribus.

61 Dices, Sicut poſteriores gradus gratiæ ſunt perfectiores & maioris valoris, quàm priores: ita etiam actus habentis maiorem gratiam habitualem ceteris paribus eſt magis meritorios: ergo ſi habens vnum gradum gratiæ eliciendo actum caritatis vt 10. v. ca. recipit ſex gradus gratiæ aut circiter: habens gratiam vt 20. aut 100. eliciens ſimilem actum recipiet etiam tot gradus augmenti gratiæ.

Reſpondeo, nego conſeq. quia, etſi valor actionis meritoriæ creſcat ratione dignitatis ſiue maioris ſanctitatis ipſius operantis; hinc tamen longè minùs creſcit, quàm ſit exceſſus valoris graduum ſuperiorum reſpectu inferiorum: quare illud argumentum ſolùm probat habentem gratiam vt 20. eliciendo actum caritatis vt 10. mereri augmentum gratiæ quod aliquanto pluris valeat, quàm valeat augmentum gratiæ quod ob ſimilem actum recipit is qui ſolùm habebat gratiam vt vnum; non autem quòd recipiat æquè multos gradus gratiæ.

62 Sequitur Quintò, iuſtum elicientem actum caritatis intenſiorem ſuo habitu (quod auxilio gratiæ actualis prçuenientis & concomitantis facere poteſt) pro illis gradibus, quibus actus ſuperat habitum, ex vnico ſolùm capite recipere pauciores gradus gratiæ habitualis, quam actus in ſe contineat: ſcilicet ob defectum ſufficientis appretiationis: pro reliquis verò ex duplici capite, ſcilicet quia in ipſo actu gradus remiſſiores ipſis gradibus infundendis & in intenſione & in appretiatione requiſita ſunt imperfectiores. vnde ſi habens habitum caritatis vt ſex eliceret actum caritatis vt 10. qui eſſet appretiatiuè tam perfectus quàm habitus poſtulat (quod in hac vita fieri nequit) pro ſupremis quatuor gradibus reciperet quatuor gradus gratiæ, & augeret ſuum habitum vſque ad 10. pro reliquis verò gradibus non reciperet ſex alios gradus gratiæ, ſed multò minùs, v. c. tres; & ſic vniuerſum reciperet ſeptem nouos gradus gratiæ, quorum tres ſupremi æquiualerent in dignitate ac perfectione ſex infimis.

DVBIVM V.

Vtrùm caritas in via poſſit ſemper in infinitum augeri?

DVplex hîc eſt difficultas. Prima, vtrùm poſſimus in hac vita tantam acquirere caritatem, vt ſecundùm legem Dei ordinariam vlteriùs augeri nequeat? Secunda, vtrùm poſſit dari caritas finita, tam intenſa, quæ vlteriùs à Deo intendi nequeat?

63 Circa priorem fuit olim error Beguardorum docentium nos poſſe in hac vita peruenire ad tantam caritatem, vt ampliùs augeri non poſſit. Ita refertur Clement. *Ad noſtrum*, de hæreticis.

Error Beguardorũ.
Clement.

Ratio eorum erat, quia aliàs poſſemus acquirere tantam caritatem, quantam habuit Chriſtus: cùm enim inter caritatem noſtram & Chriſti hominis ſit finita diſtantia, noſtra poſſet in tantum creſcere, vt huius perfectionem attingeret.

Auguſt.

Videtur Secundò, probari poſſe auctoritate S. Auguſt. qui in Enchiridio c. 121. ait: *Minuetur autem cupiditas caritate creſcente: donec veniat hîc ad tantam magnitudinem, qua maior eſſe non poſſit.* Item l. 1. Retract. c. 7. explicans id, quod dixerat l. de Moribus Eccleſiæ c. 25. ait: *Quod autem dixi eum ipſum, quem cognoſcere volumus, hoc eſt Deum, prius plena caritate diligamus: meliùs diceretur Sincera, quàm Plena: ne fortè putaretur caritatem Dei, non futuram eſſe maiorem, quando videbimus facie ad faciem. Sic itaque hoc accipiatur tamquam Plena dicta ſit, qua maior eſſe non poſſit, quamdiu ambulamus per fidem.* Vbi videtur dicere, caritatem hîc poſſe eſſe tantam, vt nequeat ampliùs creſcere.

64 Sed hic error apertè repugnat Scripturis; quæ, vt oſtendi ſuprà n. 5. docent nos vſque ad mortẽ mereri & magis iuſtificari poſſe. Hinc Apoſtolus cum iam plurimum in caritate profeciſſet ad Philip. 3. v. 12. dicit ſe nondum eſſe perfectum, ita nimirũ vt vlteriùs nequeat perfici, ideóque ſubiungit ſe ea quæ retro ſunt obliuiſcendo ſemper ad anteriora ſe extendere, conando vlteriùs proficere. Vnde meritò in Concil. Vienn. relato Clement. ſuprà citata ille error damnatur. argumenta etiã pro eo allata facilè ſoluuntur.

Philip. 3.

65 Ad primum, Reſpondeo illud ſolum probare nos continenter bene viuendo poſſe tandem acquirere caritatem tam intenſam quàm fuit caritas Chriſti, ſi ſatis longo tempore, multis nimirum annorum millibus viueremus, aut valdè magnis & extraordinariis diuinæ gratiæ auxiliis præueniremur. Tam breui autem vitæ tempore, & per auxilia, quæ de facto accipimus, nec Chriſti, nec B. Virginis, imò nec quorũdam Sanctorum, qui ſingulari Dei priuilegio ſingularibus auxiliis ad ingentem ac extraordinariam ſanctitatem peruenerũt, caritatem vllo modo æquare poſſumus. Sicut, etſi limax quãdiu viuit poſſit ſemper vlteriùs repere, ita vt numquam tam procul poſſit repſiſſe, quin poſſit adhuc vlteriùs repere, tamen tota ſua vita nullo modo poteſt repere ad 100. milliaria, aut etiam tam procul quàm aquila paucis diebus poſſit volare; ſed quantumuis tota vita continenter repat, tamen in fine ab vtroque termino longiſſimè aberit.

Numquam ad Chriſti, B. Virginis, ac quorũdã Sanctorum gratiã peruenire poſſumus.

66 Ad ſecundum, Reſpondeo D. Auguſt. ibi non loqui de intenſione aut perfectione habitus caritatis ſecundũ ſe, ſed de perfectione caritatis quoad oſtenſionem ſiue exhibitionem externi operis; quando nimirum per eam omnia propter Deum cõtemnimus, atque adeò ipſam vitam libenter pro fide ac iuſtitia moriendo, quod eſt maximum amoris ſignum, quod hîc exhibere poſſumus, iuxta illud Chriſti Ioan. 15. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*: quem locum D. Aug. citat in ſuo Enchiridio, dicto c. 121. vt ea, quæ inde citauimus probet. Aliàs verò nos dum hîc ſumus ſemper poſſe in ſanctitate, & conſequenter in caritate proficere, ipſe apertè docet ſerm. 15. de verbis Apoſtoli ſub finẽ. vbi explicans illud Apoſtoli ad Philip. 3. *Ad ea verò quæ ſunt priora extendẽs meipſum*; fusè docet, nos ſemper poſſe in ſanctitate proficere. & tandem ſubiungit: *Si autem dixeris Sufficit, periſti; ſemper adde, ſemper ambula, ſemper profice, noli in via remanere*, &c. clarè oſtendens nos hîc ſemper adhuc poſſe proficere.

Ioan. 15.
Auguſt.
Philip. 3.

67 Circa ſecundam difficultatem variæ ſunt ſententiæ Theologorum, duæ tamẽ præcipuæ. Prior docet, poſſe dari caritatem finitam tam perfectam, vt per abſolutam Dei potentiam nequeat vlteriùs intendi, aut dari vlla alia, quæ ſit illa perfectior. Ita Durand. in 3. d. 13. q. 2. Scot. ibid. §. *Ad quæſt.* & §. *Ad argumenta iſtarum*. Palud. q. 1. Richard. a. 1. q. 2. Bonauent. in 1. d. 17. p. 2. a. 1. q. 4. & alij. Differunt tamen hi inter ſe, quia tres vltimi docent, quòd caritas aliæúe qualitates non poſſint in infinitum intendi, non prouenire ex parte ipſarum; ſed ſolùm ex parte ſubiecti: quia, cùm hoc ſit finitæ capacitatis, non poteſt capere qualitatem in infinitum ſemper intenſiorem. Scotus verò, & quidam alij volunt hoc prouenire ex parte ipſius caritatis; quia tam hæc, quàm quæuis alia qualitas eſſentialiter exigit certum limitem ſuæ intenſionis, vltra quem nulla potentia poſſit intendi.

Durand. Scotus. Paludan. Richard. S. Bonau.

68 Probatur autem hæc ſententia. Primò, quia Ariſtoteles 8. Phyſic textu 62. & 74. docet, motum alterationis non poſſe procedere in infinitum, ſed neceſſariò habere certum terminum, & l. 2. de Anima c. 4.

Ariſtot.

textu 41. ait: *Omnium natura conſtantium eſt finis & ratio tam magnitudinis, quàm accretionis.* Prob. Secundò, quia Deus videt diſtinctè omnes gratias quas poteſt creare: atqui inter has aliqua eſt perfectiſſima, qua non poteſt dari perfectior: ergo datur gratia perfectiſſima creabilis: quæ cùm non queat eſſe infinita, debet aliqua finita talis dari. Tertiò, quia Deus poteſt creare perfectiſſimam gratiam, quam creare poteſt: atqui hæc neceſſariò debet eſſe aliqua determinata: ergo poteſt dari gratia determinata, qua nequit dari perfectior. Quartò, quia quæuis creatura quatenus eſt ſuſceptiua alicuius qualitatis, eſt finitæ capacitatis (videmus enim quaſuis res deſtrui, ſi iis inſit aliqua qualitas intenſior, quàm capere poſſint:) ergo cuiuis rei poteſt ineſſe tam intenſa aliqua qualitas, vt maiorem capere non poſſit: nec Deus poteſt hanc capacitatem augere, quia nequit rerum naturas mutare.

69 Sed hæ rationes non ſatis probant intentum. Ad primam, Reſpondeo loca illa ex Ariſtotele citata nihil facere ad rem: tum quia Ariſtoteles ibi ſolùm agit de effectibus naturalibus à cauſis naturalibus & finitis producibilibus; qui conſequenter neceſſariò ſunt finiti & determinatæ perfectionis: ex quo nullo modo ſequitur, idem eſſe dicendum de effectibus à Deo producendis: tum etiam quia priore loco agit ſolum de alteratione tendente ad generationem & corruptionem rerum, quæ ſicut ad ſui generationem aut conſeruationem determinatam requirunt qualitatum intenſionem, ita determinata alteratione aut generantur aut corrumpuntur. caritatis autem intenſio nec ad generationem, nec ad corruptionem tendit, quare alia eſt huius & illarum ratio. In ſecundo verò loco ſolùm agit de rebus animatis quæ requirunt certam corporis organizationem, & conſequenter etiam certam quantitatem. De inanimatis verò docet hæc poſſe infinitùm augeri, ſi noua ſemper materia aggeratur. ſic ignem docet in infinitum poſſe creſcere, ſi continuò plura ligna ei apponantur. vt per ſe etiam manifeſtum eſt.

70 Ad ſecundum & tertium argumentum Reſpondeo Primò, ea vt ſummum probare poſſe creari aliquam qualitatem infinitam, quod propriè non facit ad præſentem quæſtionem. Reſpondeo Secundò, ad ſecundum, nego minorem; nam ſicut inter caritates creabiles nullus datur finis, nec vlla vltima; ita nec datur perfectiſſima. atque ita nec Deus inter eas videt perfectiſſimam, ſicut nec inter partes in quas continuum poteſt diuidi, videt minimam.

Inter qualitates creabiles nō datur perfectiſſima.

Ad tertium, nego maiorem: quia nulla eſt caritas poſſibilis tam perfecta, qua Deus non poſſit facere perfectiorem; nec hoc aliquam imperfectionem in diuina potentia arguit: ſed omnino infinitam perfectionem, quæ numquam poteſt exhauriri, aut habere effectum vlla ratione ſibi adæquatum, ſiue in quo debeat ſiſtere, non valendo perfectiorem producere. ſicut igitur fieri nequit vt Deus creet tot homines, quot creare poteſt, aut vt diuidat continuum in tot partes, in quot id diuidi poteſt, ita vt nequeat plures homines creare, aut continuum vlterius diuidere (quia illæ partes deberent eſſe indiuiſibiles, atque ita continuum componeretur ex indiuiſibilibus, quod communiter omnes fatentur eſſe abſurdum:) ita fieri nequit, vt creet caritatem tam perfectam, qua nequeat creare perfectiorem.

Dei potētia nec exhauriri nec effectum ſibi adæquatum habere poteſt.

71 Ad quartum, Reſpondeo maiorem ſolùm eſſe veram reſpectu qualitatum, quas corpora ad ſui conſeruationem in certa proportione exigunt, & quarũ nimia intenſione læduntur; ſecùs verò eſſe de qualitatibus quæ nullo modo ſua ſubiecta lædunt, ſed merè perficiunt, eò quòd nullam habeant repugnantiam cum vlla diſpoſitione ipſi ſubiecto connaturali; quare reſpectu huiuſmodi qualitatis ſubiectũ eſt ex ſe capax cuiuſcumque intenſionis ſi ei à Deo infundatur. Idemque credo in aliis qualitatibus diuina virtute fieri poſſe: ſicut enim Deus poteſt corpora damnatorum perpetuò ſeruare incorrupta in mediis maximiſque ardoribus, imò ſummè in ſe ardentia, atque adeò talibus affecta qualitatibus, ſub quibus naturaliter nequidem momento temporis poſſunt integra conſiſtere; ita poſſet eadem conſeruare maioribus ac maioribus caloribus affecta abſque vllo termino. Et confirmatur, quia aliàs ſequeretur, hominem diu hîc viuendo poſſe tandem tam multum peccare, vt Deus non poſſet eum in inferno condignè punire, quia non poſſet ei ſine ſubito ipſius interitu infligi pœna vlla tam intenſa, ac peccata ipſius exigerent.

Virtutes infuſæ nulla ſua intenſione ſubiecto poſſunt vlla ratione obeſſe.

Deus poteſt ſubiectũ cū quouis calore ſeruare integrum.

Alij abſolutè docent, non poſſe dari tantam caritatem, quin Deus poſſit eam magis & magis in infinitum intendere. Ita D. Tho. 2. 2. q. 24. Bañez ibid. dub. 2. & ferè communiter D. Thom. interpretes. Nec refert quòd D. Tho. 3. p. q. 7. a. 12. videatur docere, humanitatem Chriſti fuiſſe finitæ capacitatis reſpectu gratiæ, & recepiſſe tantam, quantam poterat capere; quia loquitur de capacitate & potentia non abſolutè ſumpta, ſed prout ſuberat ordinationi Dei, qui ſtatuerat ei dare tantam gratiam, & non maiorem. Idem docet Gabriel in 1. diſt. 17. q. 8. a. 1. concl. 3. & 5. Occam q. 8. Capreol. in 3. d. 13. art. 3. ad 3. Aureolus. Vaſq. 3. p. diſp. 47. c. 3. Suar. ibid. to. 1. diſp. 22. ſect. 2. Turrian. 2. 2. diſp. 68. dub. 6. & alij. Et hanc etiam puto probabiliorem: varij autem variè eam probant. Sed præcipuè probanda eſt, quia, vt patet ex ſolutione argumentorum contrariorum, nulla poteſt vel apparens oſtendi implicantia in eiuſmodi augmento: vnde bene infertur hoc non eſſe negandum diuinæ potentiæ. deinde quia aliàs ſequeretur, hominem aut angelum valdè diu exiſtendo in via poſſe tandem mereri maiorem aut gratiam aut pœnam, quàm Deus poſſet ei rependere. quod videtur omnino abſurdum. 72

D. Thom. Bañez.

Gabriel. Occam. Capreol. Aureol. Vaſquez. Suarez. Turrian.

DVBIVM VI.

Vtrùm habitus caritatis ſit ſemper intenſior in patria quàm in via?

NOta Primò, habitum caritatis dupliciter poſſe perfici. Primò, intrinſecè & ſecundùm ſe ratione maioris intenſionis. Secundò, extrinſecè ratione ſtatus ſui ſubiecti, ob quem habitus fit inamiſſibilis, & continuum longéque perfectiorem actum habeat, quàm aliàs habere poſſet. Agimus hîc ſolùm de priore perfectione. de ſecunda dicturi dubio ſequenti. 73

Nota Secundò, hanc quæſtionem poſſe dupliciter intelligi. Primò, faciendo comparationem ad idem ſubiectum; ſiue quærendo an in eodem ſubiecto habitus caritatis in patria ſit intenſior quàm in via. Secundò, vtrùm in diuerſis ſubiectis poſſit hîc eſſe intenſior, quàm in cælo? ſed ſolutio ſecundi pendet à ſolutione prioris.

Lorca 2. 2. ſect. 3. diſp. 18. num. 7. docet, quemuis Sanctum ſtatim initio ſuæ beatitudinis accipere tantum augmentum habitus caritatis, vt hæc in quouis minimo Sancto ſuperet caritatem cuiuſuis viatoris: excepta fortè caritate, quam hîc habuit B. Virgo. Probat Primò, auctoritate S. Thomæ, qui 1. p. q. 117. art. 2. ad 3. & 1. 2. q. 67. art. 6. ad 3. & 3. p. q. 34. art. 4. docet, caritatem minimi Beati eſſe perfectiorem quauis caritate viæ. 74

Lorca. D. Thom.

Secundò, quia D. Auguſtinus ſæpiſſimè docet, caritatem in patria eſſe maiorem, quàm in via. nam l. 2. contra Aduerſarium legis & Prophet. loquens de beatis angelis ait: *Quilibet in eis minor maior eſt vtique quolibet*

Auguſt.

quolibet Sancto, & iuſto portante corpus, quod corrumpitur, & aggrauat animum. Item lib. 1. Retract. cap. 7. docet, caritatem hîc non poſſe eſſe plenam, quia in patria erit maior: verba citaui ſuprà num. 63. Similia habet lib. de Perfectione iuſtitiæ, ratiocin. 17. & in Enchiridio, cap. 121. & alibi.

75 Probatur Tertiò, ex Scripturis. Primò, quia Chriſtus Matth. 11. cùm dixiſſet, inter natos mulierum non ſurrexiſſe maiorem Ioanne Baptiſta, ſubdit: *Qui autem minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo.* in quem locum D. Hieronymus refutans eos, qui per minorem intelligunt Chriſtum, qui erat Ioanne ætate minor, & dignitate maior, ait: *Nos autem ſimpliciter intelligimus, quòd omnis Sanctus, qui iam cum Deo eſt, maior ſit illo, qui adhuc conſiſtit in prælio.*

Matth. 11.

Hieronym.

Probatur Quartò, quia Scriptura comparat caritatem, ſiue ſanctitatem, quam hîc habemus, cum luce auroræ, & ætate puerili; ſanctitatem verò patriæ cum luce claræ diei, & ætate virili. Prouerb. 4. *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem* Et 1. Corinth. 13. *Cùm eſſem paruulus* (ait Apoſtolus) *loquebar vt paruulus, ſapiebam vt paruulus; quando autem factus ſum vir, euacuaui quæ erant paruuli.* Deinde applicans ſimilitudinem vitæ huic, & futuræ, ſubdit: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum.*

Prouerb. 4.

1. Cor. 13.

76 Quintò, quia quanto Deus perfectiùs cognoſcitur, tanto magis voluntatem excitat ad ſui amorem; atqui in patria ſine comparatione perfectiùs cognoſcitur, quàm in via: ergo tanto magis excitat voluntatem ad ſui amorem, & conſequenter hæc indiget maiore habitu, vt talem amorem poſſit elicere.

Sextò, cùm Deus ſit obiectum amoris ſupra naturam, quanto clariùs cognoſcitur, tanto ampliùs excedit naturam: ergo voluntas tanto maiore auxilio indiget, vt eum congruè amet.

77 Sed hæc argumenta dictam ſententiam nullo modo probant. Ad primum, Reſpondeo D. Thomam nullibi, vel leuiter ſignificare nobis initio beatitudinis conferri maiorem habitum caritatis quàm hîc habuerimus; ſed ſolùm caritatem patriæ propter perfectiorem ſtatum ſubiecti, & actum diuerſæ omnino rationis, ac ordinis ſuperioris eſſe perfectiorem caritate viæ, non in intenſione, ſed in alio genere perfectionis, vt etiam ex eo oſtendam diſput. 23. dubio 3. & hoc ſolùm probant loca citata ex 1. 2. & ex 3. part. nam prior dicit caritatem patriæ ſuperare caritatem viæ, non ob maiorem intenſionem, ſed quia eſt coniuncta cum viſione, ex qua cauſatur perfectior actus, quàm hîc poſſit cauſari. Similiter in 3. part. ſolùm dicit gratiam viatoris habere minorem menſuram reſpectu gratiæ comprehenſoris, quia deficit ab ipſius perfectione, quia ſcilicet caret clara Dei viſione. Vbi per gratiam non intelligit ſolam caritatem, aut gratiam ſanctificantem, ſed ea omnia, quæ hominem ad ſtatum ſupernaturalem eleuant: aliàs ipſius argumentum eſſet nullum, ſed apertè ſumeret id, quod erat probandum. Locus autem citatus ex 1. part. nihil omnino facit ad rem: nec enim propriè ibi agit de maioritate in caritate, ſed in cognitione neceſſaria, vt vnus alterum inſtruat; dicitque homines quoſdam ſanctos non actu, ſed virtute hac ratione eſſe quibuſdam Angelis maiores, quatenùs habent caritatem, quæ meretur maiorem beatitudinem, ſiue clariorem Dei viſionem, quam tamen de facto adhuc non habent.

78 Ad ſecundum, Reſpondeo D. Auguſtinum illis omnibus locis non tam loqui de habitu caritatis, quàm de actu; ponitque exceſſum caritatis patriæ non in maiore intenſione (hoc enim nullibi, vel leuiter inſinuat) ſed in eo, quòd beatus ita tota mente, virtute, ac affectu in Deum, continuo amore feratur, vt hunc non diuidat in res vllas alias, quarum amor poſſet quacumque ratione actualem Dei amorem minuere, eiúſve puritatem aliquo peccato veniali, aliâve inordinatione offuſcare: prout nobis hîc contingit, qui varijs cupiditatibus, & minùs ordinatis erga res alias affectibus impedimur, quominùs omnino purè, & perfectè, ſiue ex integro affectu poſſimus toto animo Deum amare. Hinc lib. de Perfectione iuſtitiæ, ratiocinatione 17. docet, nos in cælo amaturos Deum ex tota mente, & affectu, hîc autem id fieri non poſſe; & in eo conſtituit exceſſum caritatis patriæ ſupra eam, quæ eſt in via; verba eius ſunt: *Caritas autem, quæ in his tribus maior eſt, non auferatur, ſed augeatur, & impleatur contemplata quod credebat, & quod ſperabat indepta:* (ecce quomodo cauſam augmenti caritatis non ponat in intenſione habitus, ſed in coniunctione cum clara Dei viſione, ex qua fit, vt perfectiùs Deum amet.) *In qua plenitudine caritatis præceptum illud implebitur, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Nam cùm eſt adhuc aliquid concupiſcentiæ, quod vel continendo frenetur, non omnimodè ex tota anima diligitur Deus* Item in Enchiridio, cap. 121. ait: *Ibi autem quis explicet, quanta caritas erit, vbi cupiditas, quam vel coërcendo ſuperet, nulla erit: quando ſumma ſanitas erit, quando contentio mortis nulla erit?* Vbi ponit magnitudinem caritatis in excluſione omnis contrarij affectus. Quibus etiam apertè conſonat locus citatus num. 63. ex lib. 1. Retract.

Cur hîc noſtra caritas ſit imperfecta.

S. Auguſtinus ponit magnitudinem caritatis in excluſione contrarij affectus.

Ad tertium, omiſſis varijs illius loci apud Matth. cap. 11. explicationibus. Reſpondeo Chriſtum dicere, quemuis Beatum eſſe maiorem S. Ioanne Baptiſta adhuc viatore; tum quia, vt iam dixi, perfectiore actu Deum amat; tum quia longè perfectiorem de Deo, rebúſque diuinis habet cognitionem; de vtriuſque enim potentiæ, ſcilicet tam intellectus, quàm voluntatis, perfectione ibi agitur; & in vtriuſque perfectione minimus Beatus ſuperat quemuis viatorem; quia perfectiùs perfectiſſimo ſuo obiecto, & primæ regulæ adhæret, ac conformatur: in quo conſiſtit noſtra perfectio. Vide dicta diſput. 21. dubio 5. & dicenda diſput. 23. dubio 3. Ex quo patet reſponſio ad auctoritatem D. Hieronymi.

79 Qua ratione minimus beatus ſit maior quouis viatore.

Ad quartum, Reſpondeo Primò, priorem locum ſolùm probare iuſtos hîc vſque ad finem vitæ ſemper in iuſtitia creſcere; ſecundum verò, nos in cælo longè perfectiorem habituros cognitionem rerum diuinarum, quàm hîc habeamus: de hac enim ſola ibi Apoſtolus agit, quæ nihil contra nos faciunt. 80

Reſpondeo Secundò, meritò etiam poſſe dici caritatem viæ ſe habere reſpectu caritatis patriæ, ſicut ſe habent aurora & puerilis ætas, reſpectu claræ diei & virilis ætatis, ob perfectionem, quam iam dixi eam in patria acquirere, quámque infrà diſput. 23. dubio 3. magis explicabo; quæ non conſiſtit propriè in maiore intenſione, ſed in ratione longè diuerſa.

Ad quintum, & ſextum, Reſpondeo Primò, ſi aliquid probarent, probarent caritatem patriæ debere eſſe altioris ordinis, & alterius ſpeciei, quàm ſit in via, & hac quaſi infinities perfectiorem: ſicut cognitio patriæ eſt alterius ſpeciei, & infinities perfectior cognitione viæ. Item probarent habitum caritatis minimi Beati debere eſſe perfectiorem habitu caritatis, quam habuit beatiſſima Virgo in fine vitæ; quia illius cognitio eſt incomparabiliter perfectior, & altioris ordinis, quàm hîc fuerit cognitio beatiſſimæ Virginis, quæ etiam in vitæ fine per fidem Deum cognouit. 81

Reſpondeo Secundò, ad quintum, nego conſequentiam; quia, vt infrà oſtendam, ſine incremento habitus voluntas ibi poteſt perfectiùs amare Deum, quàm hîc. Ad ſextum, nego antecedens: quanto enim Deus magis cognoſcitur, eo faciliùs à voluntate amatur, & conſequenter etiam eum amare eo minùs eſt ſupra vires eum cognoſcentis, & voluntas ad hoc minore auxilio indiget.

82 CONCLVSIO I. Non videtur vllo modo probabile, habitum caritatis minimi Beati eſſe intenſiorem maxima caritate, quam hîc habuit vllus viator, etiam excepta B. Virgine. Hanc à fortiore tenent Auctores citandi concluſ. 2. Probatur Primò, quia, vt iam oſtendi, contraria ſententia nullo fundamento nititur. Secundò, quia ex alia ſententia videtur ſequi apertum abſurdum. Quod ſic probo. Quia multi ſunt Sancti, qui in fine vitæ ſuæ intenſione caritatis millies millies, & ampliùs aliquos alios ſuperarunt, verbi cauſa, infantes, qui olim ſtatim à circumciſione, aut iam ſtatim à baptiſmo ſuſcepto, aut etiam adultos, qui paulò poſt actum remiſſum contritionis, quo primùm fuerunt iuſtificati, cum exiguis meritis mortui ſunt. His enim ſi compares quoſdam Sanctos, qui longiſſimo vitæ ſpatio continenter in ſumma ſanctitate vixerunt, & plurima pro Deo paſſi ſunt, ac plurimos, & feruentiſſimos caritatis actus elicuerunt, ac ſæpiſſimè Sacramenta cum ingenti deuotione frequentarunt; nullum videtur dubium, quin vbi priores habuerint vnum gradum meritorum, aut gratiæ, hi habuerint aliquot milliones. Atque adeò ſecundùm aliam ſententiam, cùm illorum caritas in patria debeat ſine comparatione eſſe intenſior horum caritate in via, illis poſt mortem debebunt minimùm aliquot milliones graduum gratiæ conferri ſupra illum vnum gradum, quem hîc habuerint: quod & per ſe parum credibile eſt, & videtur Scripturæ repugnare, vt oſtendam concluſ. ſequenti; & ex eo manifeſtum ſequitur abſurdum, vt mox oſtendam.

Quidam Sancti, hîc alios millies millies in caritate ſuperant.

83 Peto enim vtrùm omnibus Sanctis poſt hanc vitam æqualiter dentur tot gradus gratiæ ſupra eam, quam in vita habuerunt; an verò proportionaliter ſecundùm merita, vt qui hîc habuerit ſex gradus, ſextuplo plures poſt hanc vitam recipiat, quàm is, qui hîc tantùm vnum gradum habuerit; & ſic proportionaliter in ceteris: vtrumlibet autem dixeris, ſequetur apertè abſurdum. Si enim dixeris prius, ſequetur eum, qui hîc altero fuerit centuplo, aut etiam millecuplo ſanctior, in cælo valdè parum fore beatiorem: nam tantùm habebit centum, aut ſummùm mille gradus caritatis, & conſequenter etiam luminis beatifici, ſiue gloriæ, (nam habitus caritatis, & lumen beatificum in Beatis ſemper ſunt in eodem Beato æquè intenſa) plures altero; quod in tot millionibus valdè exiguum eſt: ſi enim eſſent hîc duo homines, quorum vterque haberet ſex milliones aureorum, etſi alter eorum haberet prætereà adhuc centum, aut mille aureos, hic non poſſet dici notabiliter altero ditior, immò ſecundùm communem loquendi modum vterque diceretur æquè diues. Et ſimile in dicto caſu eſſet de illis duobus Beatis; quod abſurdiſſimum eſt, & repugnans communi omnium Catholicorum ſenſui.

84 Quòd ſi ſecundum dicatur, ſequetur, nos pro actu, quo hîc meremur caritatis, ſiue gratiæ augmentum vt ſex, recepturos in cælo viginti, vel triginta milliones graduum luminis beatifici; atque ita pauciſſimis actibus, nec multùm intenſis, aut Sacramentorum receptione augendam gloriam in immenſum; quæ ſunt contra communem conceptum, & nihil habent probabilitatis. Nam cùm vel vnus gradus gloriæ tanti æſtimandus ſit, vt, ſi Deus in rigore nobiſcum ageret, abundantiſſimè ſufficeret remunerandis maximis meritis, quam habet probabilitatem tantam, támque immenſam gloriæ intenſionem, quibuſuis etiam remiſſis actibus conferri? Item, cùm plurimis nimis largi videantur, qui aſſerunt, ſingulis actuum caritatis intenſionis gradibus tribui vnum gradum habitus, aut ſaltem ei æquiualens, quando hic eſt intenſior ipſo actu; qua tandem probabilitate tribuemus ei tam immenſum exceſſum augmenti? quæ etiam clariora fient ex probatione concluſionis ſequentis.

In rigore agendo, & ſepoſito Dei decreto vnus gradus gloriæ maximis meritis remunerandis ſufficeret.

85 CONCLVSIO II. Multò probabilius, & vt puto, certum eſt, nemini vllum augmentum gratiæ, ſiue caritatis poſt hanc vitam de nouo conferri; atque ita caritatis habitum, quem quis, dum moritur, habet, eſſe æqualem quoad intenſionem ei, quem poſteà habet Beatus. Ita Suarez de Reuiuiſcentia meritor. diſput. 2. ſect. 3. num. 50. in fine, & tomo 4. in 3. part. diſput. 47. ſect. 2. num. 5. in fine, vbi docet, contrarium carere omni fundamento, & eſſe parum conſonum Scripturis. Malderus 2. 2. quæſt. 24. art. 7. dubio 4. concluſ. 3. vbi citat Almainum, Scotum, & Flau. Hanc etiam ſententiam apertè docet Caietanus 2. 2. quæſt. 24. art. 7. §. *Ad cuius euidentiam.* & Bañez ibidem, dubio 3. vbi obſcurè quidem loquuntur, tamen ſi attentè legantur, facilè patebit eos docere, caritatem patriæ in hoc ſolo ſuperare caritatem viæ, quòd ibi ratione clarioris propoſitionis ipſius obiecti, ſit nata elicere perfectiorem actum, vt apertè patet ex ijs, quæ dicit Bañez ibi §. *Sed tamen mihi.*

Morientes hîc, & Beati æqualem habent habitum caritatis.

Suarez. Malderus. Almainus. Scotus. Flau. Caietanus. Bañez.

Probatur Primò, quia, vt iam oſtendi, nullum eſt fundamentum dicendi contrarium. Secundò, quia vel noſtris actibus hîc meremur ſaltem de congruo illud augmentum, ac ex Dei ordinatione debitum eſt ſuſceptioni Sacramentorum, quæ hîc ſuſcipimus; vel contrà ex mera Dei liberalitate initio beatitudinis nobis confertur. Si prius dicatur, nulla eſt ratio, cur non ſtatim conferatur, cum non minùs hîc ſimus capaces illius augmenti, quàm reliquorum graduum caritatis, quos hîc ſtatim accipimus. Si ſecundum dicatur, ſequitur, nos poſt hanc vitam non recipere, prout hîc geſſimus, ſed ſine comparatione amplius, contra illud Apoſtoli 2. ad Corinthios 5. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Item, quia dicta ratione retributio gloriæ longè maxima ex parte non eſſet corona iuſtitiæ, ſed gratuita donatio; contra illud 2. ad Timoth. 4. *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.*

Poſt hanc vitam nihil gratiæ ex liberalitate Dei accipimus.

2. Corinth. 5.

2. Timoth. 4.

Vrgent hæc autem eo magis, quia ſi vlla ſit ratio dicendi nobis, poſt hanc vitam dari aliquod augmentum habitus caritatis ſupra id, quod ſumus hîc meriti; illud debebit eſſe ſine vlla comparatione longè maius omni caritate, quam hîc pro noſtris meritis, ac Sacramentorum ſuſceptione ſuſcepimus; vt patet ex rationibus, quas Lorca ſuprà pro ſe adfert: ſi hoc autem ſemel concedamus, ſequetur, noſtram gloriam vix minima ſui parte eſſe coronam iuſtitiæ, aut reſpondere ijs, quæ hîc gerimus in corpore; ſed ferè totam, immò ſecundùm communem loquendi modum, qui parum pro nihilo reputat, abſolutè totam eſſe gratuitum Dei donum; ſicut ſi merito vnum aureum dares decem millia, non cenſereris dare mercedem, ſed gratuitum omnino donum. Illud autem non ſatis conſonat Scripturis iam citatis, ſed ſatis apertè ijs repugnat. 86

Lorca.

87 Nec his obſtat, quòd Deus communiter dicatur noſtra opera remunerare ſupra condignum: nam inde non ſequitur, eum aliquem gradum gratiæ nobis poſt hanc vitam, aut ſupra eam, quam ex ipſius conſtitu

Qua ratione Deus noſtra opera remuneret ſupra condignum.

conſtitutione per noſtra opera mereamur conferre; ſed eam gloriam, quam noſtris bonis operibus in præmium promiſit, & quam conſequenter per hæc meremur, longè excedere ipſum valorem operum ſecundùm ſe, & ſecluſa Dei promiſſione ſpectatorum; vt fuſiùs oſtendi ſuprà diſput. 8. dubio 3. & 4.

Multi viatores habent caritatem intẽſiorem, quam aliqui Beati.

88 Conclvsio III. Multi in hac vita habent habitum caritatis longè intenſiorem habitu multorum Beatorum. Sequitur apertè ex concluſ. 2. Nam certum eſt, multos hîc in via habere caritatem longè intenſiorem, quàm multi iuſti, præſertim infantes, qui ſtatim poſt baptiſmum moriuntur, habeant in fine vitæ; cùm igitur hi non habeant intenſiorem habitum in cælo, quàm hîc habuerint in fine vitæ, apertè ſequitur, multos hîc in vita habere habitum intenſiorem, quàm illi habeant in cælo.

89 Nota demùm, quoſdam concedentes habitum caritatis in eodem non eſſe intenſiorem in patria, quàm fuerit in fine vitæ ipſius; tamen aſſerere, actum ibi fore longè intenſiorem, quàm hîc poſſit à nobis elici; atque adeò videntur inſinuare fore intenſiorem ipſo habitu: ita Malderus ſuprà in 4. argumento, & idem videntur innuere Bañez, & Caietanus ſuprà citati, quamuis obſcurè, & intricatè loquantur.

Malderus. Bañez. Caietanus.

Probatur hæc ſententia, quia idem oculus æqualiter in ſe diſpoſitus clariùs videt obiectum clarè propoſitum, quàm obſcurè propoſitum: ergo ſimiliter voluntas cum æquali habitu caritatis poterit intenſiùs amare Deum clarè viſum, quàm per fidem cognitum; quia Deus clarè viſus longè magis excitat voluntatem ad ſui amorem, quàm ſola fide cognitus.

Amor patriæ non eſt intenſior habitu ſuo.

90 Sed hæc ratio non probat, actum caritatis in patria eſſe intenſiorem, quàm fuerit ipſius habitus hîc in via; ſed vt ſummùm videtur probare, actum hîc in via nunquam poſſe eſſe tam intenſum, quàm ſit ipſe habitus: ſicut oculus obiectum obſcurè, aut remotè ſibi propoſitum videt imperfectiùs, quàm ſit vis ipſius videndi; quantumuis tamen hoc ei clarè, ac commodè proponatur, nunquam id videt intenſiùs, ſiue perfectiùs, quàm ſit ipſius vis videndi.

Poteſt hîc elici amor Dei habitui æqualis.

An autem voluntas hîc nequeat amare Deum tam intensè, quàm ſit ipſius habitus, etſi diſputari poſſit; non video tamen cauſam, quæ ſatis probet eam hoc non poſſe, præſertim quando habitus eſt valdè remiſſus: nam, etſi obſcuritas propoſitionis obiecti cauſet aliquam aliam imperfectionem in ipſo amore, vt oſtendam diſput. 23. dubio 3. tamen non neceſſariò cauſat minorem intenſionem, cùm Deus etiam ſola fide cognitus poſſit ex parte ſua ſufficienter excitare voluntatem, ſaltem ad remiſſum aliquem amorem: & aliàs ſequeretur, nullum, etſi haberet intenſum habitum, poſſe amare Deum intensè vt quinque, vel ſex: nam ſi habens ſolùm habitum vt ſex, ob defectum propoſitionis obiecti, nequeat amare Deum vt ſex, nec etiam habens habitum vt centum, id poterit; cùm ſit eadem obiecti propoſitio in vtroque: & quamuis intenſior habitus det voluntati poteſtatem intenſiùs amandi poſita ſufficienti propoſitione obiecti; huius tamen defectum non ſupplet. Sed hac de re dicemus plura infrà diſput. 23. dubio 4.

DVBIVM VII.

Quot modis caritas poſſit perfici, aut dici perfecta?

91 Præter perfectionem intenſionis, qua habitus caritatis ſecundùm ſe, & intrinsecè perficitur, de qua dubijs præcedentibus egimus; varijs alijs modis poteſt perfici ratione ſtatus, cognitionis, aut variarum affectionum ipſius ſubiecti, quæ non tam efficiunt, vt ipſe habitus caritatis ſit in ſe perfectior, quàm vt actum perfectiorem eliciat.

D. Thomas 2. 2. quæſt. 24. art. 8. docet, caritatem quadrupliciter poſſe dici perfectam. Primò igitur illa abſolutè omnibus modis eſt perfectiſſima, qua Deus amatur, quantum eſt amabilis; ſed hæc vni Deo conuenire poteſt: omnino enim implicat vllam creaturam tantum amare Deum, quantum eſt dignus amari; ſicut implicat eum à creatura tantum cognoſci, quantum cognoſcibilis eſt. Secundò, illa caritas dicitur perfecta, qua creatura aliqua continuo actu tantum amat Deum, quantum ipſa poteſt eum amare; & hæc ſolis, & omnibus Beatis conuenit. Tertiò, qua, etſi non continenter, tamen quantum humana fragilitas fert, homo Deum amat, quantum fieri poteſt, cor ſuum ab alijs rebus abſtrahendo, vt totaliter in Dei amorem feratur; & hæc caritas reperitur in ijs ſolis, qui perfectionem toto corde ſequuntur. Quartò, qua homo ita Deum amat, vt nihil ipſius amicitiæ præponat, ſiue vt nullo modo velit eum mortaliter offendere; & hæc caritas eſt communis omnibus iuſtis.

D. Thomas. Caritas quadrupliciter dicitur perfecta. Implicat creaturam tãtum amare Deum, quantum amabilis eſt. Caritas Beatorum, Perfectorum viatorum, Communis iuſtorum.

92 Et ſecundùm hanc diſtinctionem variæ Scripturæ intelligendæ, & conciliandæ ſunt: nam ratione quarti modi perfectionis dicitur 1. Ioannis 2. *Qui autem ſeruat verbum eius,* (omnia ſcilicet Dei mandata) *verè in hoc caritas Dei perfecta eſt.* Ob tertium verò modum perfectionis Matth. 19. ſeruanti omnia mandata quaſi adhuc imperfecto dicitur: *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende quæ habes, & da pauperibus.* vt ſcilicet ita expeditus omni affectu rerum terrenarum totum affectum in Deum transferas. Rurſum S. Paulus ad Philippenſes 3. verſ. 8. omnia propter Deum reliquerat, & vt ſtercora arbitratus fuerat, & tamen quia adhuc ei deerat perfectio, quam expectamus in patria, verſ. 12. ait: *Non quòd iam acceperim, aut iam perfectus ſim; ſequor autem, ſi quo modo comprehendam, in quo & comprehenſus ſum.* vt ſcilicet comprehendat ipſum brauium ſupernæ vocationis; vt docet verſ. 14. per quod adueniente quod perfectum eſt, euacuabitur quod imperfectum eſt, cùm cognoſcemus Deum, ſicut & cogniti ſumus, vt dicitur 1. ad Corinthios 13.

1. Ioan. 2. Matth. 19. Philippenſ. 3. 1. Cor. 13.

93 Alia ratione hæ perfectiones caritatis poſſunt diſtingui, vt vna dicatur alia perfectior. Primò, ratione maioris intenſionis. Secundò, ratione maioris appretiationis, qua ſcilicet voluntas ita fertur in Deum, vt eum rebus alijs præponat, has propter eum deſerendo; hanc autem poſſe eſſe maiorem in vno iuſto, quàm in alio, patet, quia qui propter Deum non ſolùm deſerit omnia peccata mortalia, (quod neceſſariò omnes iuſti faciunt, ſi iuſti permanere velint) ſed etiam quantum fieri poteſt, omnia venialia, ita vt hæc nunquam deliberatè admittat; appretiatiuè eum magis amat, quàm qui ſolùm propter eum vult deſerere peccata mortalia. Item is, qui non ſolùm illicitas, ſed etiam licitas voluptates propter Deum deſerit, magis eum amat, quàm qui ſolùm illicitas propter eum deſerit: quæ perfectio multùm differt ab intenſiua, vt oſtendam diſput. 23. dubio 3.

Quibus alijs modis vna caritas ſit alia perfectior. Qua ratione vnus præ alio amet Deum appretiatiuè magis.

94 Tertiò, ratione maioris extenſionis: etſi enim, vt bene docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 24. art. 4. ad 1. quiuis habitus caritatis natus ſit extendi ad amanda omnia obiecta propter Deum amabilia, tamen de facto non ſemper ita actu extenditur, præſertim ſi loquamur de vero, & efficaci amore: nam qui paupertatem, perpetuam caſtitatem, & obedientiam propter Deum amant, & amplectuntur, & optant pro eo multa pati, ac terrenorum omnium amore nudi nudum Chriſtum ſequuntur, plura propter Deum amant, quàm qui ſola peccata mortalia fugientes omnia incommoda fugiunt, & commoda

D. Thomas. Vnus plura propter Deum amat, quàm alius.

commoda ſequuntur,quantum licitè poſſunt. Vnde meritò etiam de iuſtis dicitur illud D. Auguſtini lib. 10. Confeſſ. cap. 29. *Minùs te* (ſcilicet Deum) *amat , qui tecum aliquid amat , quod non propter te amat*. tam enim appretiatiuè, quàm extenſiuè hic minùs amat Deum, quàm is, qui omnia propter Deum contemnit, quæ ad proficiendum in eius amore non conducunt; vt patet ex iam dictis. Idem alijs verbis docet in Enchiridio, cap. 121. vbi ait: *Minuetur autem cupiditas caritate creſcente, donec veniat hic ad tantam magnitudinem, qua maior eſſe non poſſit.* & infrà: *Ibi autem* (ſcilicet in patria) *quis explicet quanta caritas erit, vbi cupiditas, quam vel coërcendo ſuperet, nulla erit?* Vbi creſcente caritate docet minui cupiditatem, ſiue amorem rerum temporalium. Et rurſum ex huius diminutione creſcere caritatem; quia loquendo de ijs, quæ non amamus propter Deum, quo pauciora alia præter Deum amamus, eo magis amamus Deum; & quo plura ex ijs amamus, eo minùs Deum amamus. Loquitur autem S. Auguſtinus de iuſtis, in quibus ſolis poteſt creſcere caritas. Eòdem pertinet illud D. Gregorij homil. 30. in Euangel. *Tanto quiſque à ſuperno amore disiungitur, quanto inferiùs delectatur.* Et hæc eſt ratio, cur maximi Sancti ſe ita priuarint omnibus rebus terrenis, quæ eos aliqua ratione poſſent oblectare; vt nimirum eorum mens harum amore penitùs libera tota in Deum ferretur. Quartò, ratione maioris feruoris, & conſtantiæ: ex quibus fit, vt prompti alacriter & conſtanter quæuis incommoda propter Deum feramus, & grandia quæque, ac difficilia aggrediamur.

Auguſtin.

Minùs amat Deum, qui præter eum alia amat, non propter Deum.

Gregorius.

Cur Sancti ſe priuent omni terrena oblectatione.

95 Secunda ex his perfectionibus ferè naſcitur ex perfecta Dei cognitione, & viua, fortique apprehenſione bonitatis ipſius, qua fit vt hanc primò ipſo intellectu, & deinde voluntate magni æſtimemus, & alia præ ea contemnamus.

Qua ratione amor Dei in nobis perficiatur.

Ex quo ſequitur tertia perfectio, & conſequenter quarta: nam qui Deum, eiúſque amicitiam magni æſtimat, facilè præ ea reliqua contemnit, & trahitur in amorem eorum omnium, quæ ad illam conſeruandam, & augendam conducunt. Vnde naſcitur quædam promptitudo, & conſtantia in rebus arduis aggrediendis, & perficiendis. Tres autem hæ perfectiones multùm iuuantur acquiſitione habituum naturalium aliarum virtutum, quibus habitus vitioſi, & conſequenter inordinata cupiditas (quæ antè caritatem impediebant) minuuntur.

Ex his demùm ſequitur, ſola prima perfectione habitum caritatis intrinſecè perfici, alijs verò ſolum extrinſecè; actum verò omnibus intrinſecè perfici.

DVBIVM VIII.

Vtrùm habitus caritatis per peccata venialia poſſit minui?

96 SAtis inter omnes, vel ipſa experientia id nos docente conſtat Primò, per peccata venialia minui perfectionem habitus caritatis extrinſecam, atque adeò intrinſecam perfectionem actuum ipſius, quatenùs hi per appretiationem, extenſionem, feruorem, ac conſtantiam redduntur imperfectiores: qui enim peccat venialiter, amat aliquid præter Deum, & non propter Deum, vt oſtendi ſuprà ex D. Auguſtino; & conſequenter minùs amat Deum. Item, talis amat aliquid inordinatè, ídque ſæpe faciendo generat in ſe vitioſum habitum, ac amorem inordinatum, ſiue cupiditatem, qua ſecundùm modos iam dictos impeditur, ac minuitur caritas.

Perfectio actuum caritatis peccatis venialibus minuitur.

Conſtat Secundò, per abſolutam Dei potentiam fieri poſſe, vt habitus caritatis per peccata venialia in nobis etiam ſecundùm intenſionem minuatur: nulla enim apparens poteſt oſtendi ratio, cur, ſicut Deus poteſt intendere caritatem, ita non poſſet eam minuere, deſinendo vltimos ipſius gradus conſeruare in ijs, qui venialiter peccant. Quare tota difficultas eſt, vtrùm id de facto ita fiat.

Deo id ita ſtatuente poſſet habitus caritatis per peccata venialia remitti.

Gloſſa in cap. *Tres ſunt*. de Pœnitentia, diſt. 1. id aſſerit: quam ſententiam ſequitur Dionyſius Carthuſianus in 1. diſt. 17. quæſt. 9. & probabilem putat Victoria Relect. de augmento caritatis, part. 2. eámque fusè problematicè defendit Altiſiodor. lib. 3. Summæ, tract. 5. cap. 5. Et tandem paulò ante finem partem affirmatiuam dicit eſſe probabiliorem, quamuis ſubdat contrarium etiam dici poſſe. Eidem ſententiæ videtur fauere Richardus in 1. diſt. 17. quæſt. vlt. nam etſi contrariam ſententiam dicat eſſe veram, tamen omnia argumenta pro ea allata conatur ſoluere; quo facto innuit non eſſe certam. 97

Gloſſ. *Dionyſ. Carthuſ.* *Victoria.* *Altiſiodor.* *Richardus.*

Probatur Primò, ex auctoritate: nam Apocalypſ. 2. accuſatur Epiſcopus Epheſinus, quòd primam caritatem reliquerit; & iubetur eſſe memor vnde exciderit; quod videtur intelligendum de defectione, & caſu ab intenſione caritatis: nam ille non videtur excidiſſe omnino ex gratia. Item Eccleſiaſtici 19. dicitur: *Qui ſpernit modica, paulatim decidet.* ſcilicet ex gratia Dei, quia per illa peccata paulatim priuatur. Hinc D. Auguſtinus ſerm. 41. de Sanctis, paulò ante medium, ſuadet, vt dando eleemoſynas, ac parcendo alijs, qui in nos peccarunt, redimamus peccata venialia, quæ quotidie committimus: *Ne fortè* inquit, *ſimul collecta cumulum faciant, & demergant animam.* & epiſt. 108. ſub finem dicit nos quotidie tundendo pectus petere nobis dimitti peccata, *quæ humanæ fragilitati, quamuis parua, tamen crebra ſubrepunt: quæ ſi collecta contra nos fuerint; ita nos grauabunt, & oppriment, ſicut vnum aliquod grande peccatum. Quid enim intereſt ad naufragium, vtrùm vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur; an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam, & per negligentiam derelicta, atque contempta impleat nauim, atque ſubmergat?* Similia habet concione 3. in Pſalm. 118. & tract. 12. in Euangel. Ioannis, ſub finem, & tract. 1. in eius epiſtolam, circa medium: *Sed iſta*, inquit, *leuia, quæ dicimus, noli contemnere: ſi contemnis, quando appendis; expaueſce, quando numeras: leuia multa faciunt vnum grande. multæ guttæ implent flumen, multa grana faciũt maſſam.* Item S. Gregorius part. 3. Paſtor. admon. 34. agens de illis, qui facilè committunt peccata venialia, ait: *Facta enim ſua ſi deſpiciunt timere, dum penſant; debent formidare, cùm numerant: altos quippe gurgites fluminum paruæ, ſed innumeræ implent guttæ pluuiarum; & hoc agit ſentina latenter excreſcens, quod patenter procella ſæuiens.* Item S. Bernardus ſerm. 1. de Conuerſ. S. Pauli: *Nemo*, ait, *dicat in corde ſuo: Leuia ſunt iſta, non curo corrigere: non eſt magnum, ſi in his maneo venialibus, minimiſq́ peccatis: hæc eſt enim, dilectiſſimi, impœnitentia; hæc blaſphemia in Spiritum ſanctum, blaſphemia irremiſſibilis.* Sed hic locus propriè non facit ad præſentem difficultatem, & per auxeſim dictus intelligendus eſt: nam aliàs probaret, vnicam voluntatem non vitandi peccata venialia eſſe graue peccatum mortale, & blaſphemiam in Spiritum ſanctum: ſolùm igitur vult verum Religioſum, & amantem ſpiritualis ſui profectus ab eiuſmodi voluntate tamquam à blaſphemia debere abhorrere, ob graue periculum, quod continet.

Apocalypſ. 2. *Eccli. 19.* *Auguſtin.* *Gregorius.* *Bernardus.*

Probatur Secundò, ratione. Primò, quia peccatum veniale eſt malum culpæ; ergo adimit aliquod bonum gratuitum, & conſequenter aliquid ex caritate. Secundò, ſecundùm intenſionem motus caritatis attenditur intenſio caritatis: ſed veniale minuit intenſionem motus caritatis: (experimur enim nos poſt 98

multa

multa peccata venialia lãguidiùs,& remiſſiùs Deum amare:) ergo etiam minuit intenſionem habitus caritatis. Tertiò,quia actus peccati venialis minuit intenſionem actus caritatis: ergo habitus peccati venialis minuet habitum caritatis. Quartò, quia peccata venialia minuunt feruorem caritatis:ergo multiplicata poterunt eum totum extinguere,& conſequenter etiam ipſam caritatem, quæ ſine vllo feruore eſſe nequit. Quintò, quia iuſtus poſt aliquot peccata venialia commiſſa, & nondum remiſſa, minùs à Deo amatur, quàm anteà; atqui hoc nequit fieri,niſi in eo minuatur caritas:quia omnes habentes æqualem caritatem,æqualiter à Deo amantur: ergo per illa peccata in eo minuta eſt caritas. Confirmatur, quia amicitia inter homines minuitur per leuia peccata, ergo etiam inter hominem & Deum.

Objicit Altiſiodorenſis plura alia, ſed quæ leuioris momenti ſunt.

99 CONCLVSIO. Omnino dicendum eſt, peccata venialia non minuere intenſionem habitus caritatis. Ita D.Thomas 2.2.quæſt.24.art.10. & ferè communiter ipſius interpretes, aliique Scholaſtici in 1.diſt.17.

D.Thomas. Scholaſtici.

Probatur Primò, argumento D.Thomæ ſuprà, quia peccata venialia nec poſſunt phyſicè minuere intenſionem habitus caritatis, quia ei phyſicè non contrariantur:actus enim non contrariantur phyſicè habitibus, niſi ratione habitus, quem producunt; & habitus naturales,ſiue acquiſiti non contrariantur infuſis,nec eos expellunt, cùm poſſint ſimul in eodem etiam in gradu intenſo exiſtere,vt patet in eo, qui poſt acquiſitam magnam ſanctitatem labitur in multa peccata,quibus acquirit intenſos habitus prauos, ac deinde per attritionem cum Sacramento iuſtificatur;qui recipit omnem gratiam deperditam, & ſimul cum ea retinet prauos habitus acquiſitos. Nec etiam poſſunt eam minuere meritoriè, quia Deus parua peccata non punit tam graui pœna,ſcilicet amiſſione partis gratiæ habitualis,ſiue caritatis. Quòd enim hæc pœna eſſet valdè grauis,probatur, quia homo per eam amitteret partem æternæ beatitudinis, atque adeò in omnem æternitatem eſſet minùs beatus; quod damnum omnino inæſtimabile eſt, & quodammodo infinitum. Nec ſatisfacit, quòd poſſimus per pœnitentiam, aliáque bona opera facilè mereri tantum gratiæ, quantum per ea peccata perdidimus; quia ſi illam gratiam non perdidiſſemus, factis his operibus haberemus plus gratiæ, & beatitudinis, quàm vnquam habebimus poſita illa perditione: atque ita poſita ea ſententia hoc damnum ſemper in æternum manebit.

Habitus acquiſiti non contrariantur infuſis.

Perdere vel exiguã partem habitus caritatis eſt grauiſſimũ malum.

100 Probatur Secundò, quia aliàs ſequeretur Primò, nos in Purgatorio nullo modo poſſe ſatiſpati pro peccatis venialibus hîc commiſſis. Nam per omnia ſupplicia, quæ ibi tolerantur, nullo modo augetur caritas, aut acceptatio ad beatitudinem; atque ita poſt ea omnia tolerata debemus adhuc propter peccata venialia perpetuò puniri priuatione alicuius partis beatitudinis; quod per ſe apparet omnino abſurdum: nam omnes fatentur, peccata venialia ſaltem in iuſtis non puniri in æternum.

Sequeretur Secundò, caritatem per peccata venialia poſſe totam deleri: nam cùm omnis noſtra caritas ſit finitè intenſa,ſi per peccata venialia aliqua pars ei tollatur, poterit tandem per multa peccata omnino tolli, cùm eiuſmodi partes finitas habeat, immò per vnum peccatum veniale tota tandem tolletur. Ponamus enim, per quodque peccatum veniale malum vt vnum tolli, verbi cauſa decimam partem vnius gradus gratiæ, tunc habens vnicum gradum per nouem talia peccata amittet nouem partes illius gratiæ, & per decimum totam ſuam gratiam; atque ita ille propter vnum peccatum veniale priuabitur gratia Dei, omni vita ſpirituali, & æterna beatitudine; quæ apertè abſurda ſunt:nam ſi talis ſtatim poſt illud peccatum moreretur, deberet propter illud æternùm puniri pœna damni, atque adeò eſſe inter damnatos.Immò ſecũdùm multorum ſententiam,quæ docet,exiſtentes extra gratiam nunquam pro peccatis venialibus nondum remiſſis poſſe ſatiſpati;ſequeretur, talem pro ſolo peccato veniali in æternũ puniri pœna ſẽſus:quæ apertè abſurda sũt.

Reſpondet Richardus citatus num.97.tunc illud peccatum fore mortale, eo quòd priuaret hominem omni gratia,& vita animæ.Sed hoc nullo modo dici poteſt, quia inde ſequeretur, omnia omnino iuſtorum peccata, quæ ſaltem aduertenter committunt, eſſe mortalia; quia cùm neſciant, an habeant maiorem gratiam, quàm per eiuſmodi peccatum tolli poſſit, & fortè à parte rei verè non habeant maiorem, quoduis committendo voluntariè exponerent ſe periculo amittendi omnem gratiam, & conſequenter voluntariè exponerent ſe periculo hoc actu peccandi mortaliter; quod eſt peccatum mortale. Immò ſequeretur, omne peccatum hominis iuſti ex natura ſua eſſe peccatum mortale,& tantùm per accidens eſſe veniale. Primò, quia omne illius peccatum erit mortale, niſi excuſetur inaduertentia, qua non aduertat, quòd ſe exponat periculo peccandi mortaliter.Secundò,quia omne eiuſmodi peccatum ex ſe habebit ſufficientem vim occidendi animam, niſi contingat eam habere maiorem gratiam, quàm tale peccatum poſſit totam ſimul tollere. Vtrumque autem eſt ipſi peccato per accidens.Illud autem illatum eſt erroneum,aut ſaltem temerarium, quia repugnat communi doctrinæ non ſolùm Scholaſticorum,ſed etiam Patrum, qui agnoſcunt, aliqua peccata ex natura ſua leuia,ſiue venialia, vt patet ex eorum verbis in locis citatis num.97. 101

Richardus.

Altiſiodorenſis ſuprà aliter reſpondet, ſcilicet per peccata venialia aliàs æqualia non tolli ſemper æqualem partem gratiæ,ſed ſemper minorem,& minorem,prout caritas in peccante eſt minor,& minor; atque ita cùm quæuis caritas non minùs, quàm continuum, poſſit in infinitum diuidi, nunquam per peccata venialia tota tollitur. Huius autem duplex redditur ratio. Prima, quia peccata venialia aliàs ex obiecto, aliiſque circumſtantijs æqualia, commiſſa ab eo, qui habet minorem gratiam, cùm hic peccando ſit magis ingratus Deo, ſunt grauiora, atque ita maiorem merentur pœnam. Secunda, quia habenti ſolùm duos gradus gratiæ tanta eſt pœna, ſi vnus gradus ei auferatur, quanta eſt pœna habenti centum,ſi ei auferantur quinquaginta;ſicut pauper habens ſolùm duos aureos, magis læditur ablatione vnius, quàm diues lædatur ablatione quinquaginta aureorum. 102

Altiſiodor.

Sed nec hæc reſponſio poteſt ſubſiſtere, quia inde ſequeretur, quo quis eſt ſanctior, ipſum proportionaliter per quoduis peccatum veniale tanto plus gratiæ amittere; atque ita ſi is,qui habet ſolùm duos gradus caritatis, per mendacium officioſum amittat, verbi cauſa medium gradum gratiæ, is qui haberet quater mille gradus, per ſimile peccatum amitteret mille gradus, & per peccatum duplo grauius bis mille; atque ita aliquoties ſimilia iterando ferè omnem ſuam gratiam amitteret. Contrà verò, quando iam aſſueuiſſet peccare venialiter, atque ita ferè omnem gratiam perdidiſſet, per grauiſſima, & plurima peccata venialia vix aliquid gratiæ perderet: quæ abſurdiſſima ſunt ob nimiam inter pœnas & peccata imparitatem. 103

Rationes etiam, quibus hæc reſponſio nititur, nullius ſunt momenti. Ad priorem,nego eam generaliter 104

Peccata inaduertenter facta non continent ingratitudinem, nec ſunt maiora in ſanctioribus.

taliter eſſe veram. Primò, quia peccata, quæ fiunt ex aliqua ſurreptione, ſiue non omnino deliberatè, non continent propriè ingratitudinem, nec maiora ſunt in Sanctis, quàm in alijs; ſed ſæpiùs minora: quia cùm hi ea magis conentur vitare, quàm alij, cenſentur his minùs voluntaria. Secundò, quia ſecundùm eam ſequeretur, illum, qui habuiſſet magnam caritatem, eámque ſecundùm ſententiam aliorum multis peccatis venialibus ferè totam perdidiſſet, per poſteriora peccata minùs fore ingratum, minúſque demeriturum, quàm per priora; quod abſurdiſſimum eſt, quia non ideò Deus fit in eum minùs beneficus, aut ipſe Deo minùs obligatus, quia gratiam à Deo acceptam prodegit.

Reſpondeo Secundò, etſi totum, quod ſumitur, concederemus, nullo modo probaret intentum: tum quia illa circumſtantia non eſt tanti momenti, vt tam incomparabiliter variet malitiam, ac meritum peccati, quantum ad veritatem illius ſententiæ requireretur, ſecundùm quam tandem poſteriora peccata reſpectu priorum vix milleſimam partem pœnæ mererentur; tum etiam quia poſteriora peccata ex alijs circumſtantijs poſſent tantum aggrauari, vt priorum malitiam longè ſuperarent.

105

Qui pluribus gratiæ gradibus priuatur, plus punitur, etſi plures adhuc retineat.

Ad ſecundam, Reſpondeo Primò, nego aſſumptum: nam cui plus gratiæ aufertur, plus damni etiam patitur, præſertim quando vterque adhuc aliquid gratiæ retinet, aut eſt in ſtatu, in quo eam recuperare poteſt. Alia autem eſt ratio in ijs, qui perdunt pecuniam, quæ non eſt per ſe expetenda, ſed ſolùm ratione indigentiæ noſtræ, quia ſcilicet ſine ea non poſſumus commodè vitam ſuſtentare, ad quam ſubleuandam eſt neceſſaria; & pauper difficiliùs eam recuperat, quàm diues: quare hic paruæ pecuniæ amiſſione plus læditur, quàm diues amiſſione magnæ. Caritas autem per ſe expetenda eſt, præſertim quatenùs eſt ſemen gloriæ, & ſiue quis habeat magnam, ſiue paruam gratiam habitualem, æquali facilitate vitam ſpiritualem ſuſtentat, modò æquales habeat gratias præuenientes, quibus à tentationibus defendatur, & ad virtutem excitetur; ac tandem in gratia morientibus nulla reſtat in vita ſpirituali conſeruanda difficultas. His adde, vnum gradum gratiæ facilè per contritionem, aut attritionem cum Sacramento à quouis recuperari poſſe, ſecùs autem eſſe de damno multorum millium graduum: atque ita ex hac parte hoc damnum eſt ſine comparatione grauius.

106

In proportione pœnæ cum peccato non reſpicitur incõmodum, quod per accidens ex ea ſequitur.

Reſpondeo Secundò, hoc argumentum nihil facere ad rem, quia in infligenda pœna non tam reſpicitur, quantum per accidens alicuius boni ablatio ſit nocitura patienti, quàm quanta ipſa pœna per ſe ſit, ſiue quanti boni ſit priuatiua, & quam proportionem habeat cum peccato commiſſo. Aliàs pro ijſdem peccatis deberent diuerſæ mulctæ pecuniariæ indici; aliæ pauperibus, aliæ diuitibus, eæque pro conditione cuiuſuis peccantis deberent variari: quod abſurdum eſt, & contra communem legum praxim.

107 Tertiò, igitur alij reſpondent, quantitatem gratiæ, quæ tollitur per peccatum veniale, eſſe tam paruam, vt omnia peccata venialia, quæ tota vita hominis fieri poſſunt, non ſufficiant, vt alicuius gratiam omnino tollant.

Sed nec hæc reſponſio ſatisfacit, tum quia ſine vllo fundamento illud diuinat, præcisè vt fugiat vim argumenti; tum etiam, quia, ſi minimum peccatum veniale aliquam certam partem gratiæ auferat, cùm ſine comparatione alijs alia ſint maiora, & quis notabili temporis ſpatio poſſet multa millia peccatorum venialium committere; item cùm multi iuſti habeant valdè exiguam gratiam habitualem, omnino videtur incredibile, illa nunquam in hac vita poſſe tantum multiplicari, tótque ab ea gratia tales particulas demere, vt eam omnino tollant.

Eodem argumento refutatur quarta reſponſio, quæ dicit, iuſtum diu peccantem venialiter contrahere inclinationem peccandi mortaliter; atque 108
ita antequàm totam gratiam perdat per peccata venialia, ſemper peccare mortaliter.

Item quinta, quæ docet, iuſtum nunquam committere tot peccata venialia, quæ ſufficiant tollere omnem ipſius gratiam, quin interim aliquos actus bonos eliciendo mereatur augmentum gratiæ, quo deperditam reſtauret. Hæc, inquam, ex iam dictis facilè refutantur; nam præterquàm quòd merè effugij cauſa ſine fundamento diuinentur, videntur experientiæ repugnare. Videmus enim ſæpe aliquos ob timorem gehennæ peccata mortalia diligenter fugere, & tamen ex aliqua inclinatione erga bona ſenſibilia multa, & grauia peccata venialia etiam tempore non ita magno, verbi cauſa ſpatio aliquot dierum committere, quo nec peccant mortaliter (quod ſæpe in talibus contingit) nec vllum notabile, immò fortè nullum opus meritorium faciunt; qui ſi habeant exiguam gratiam habitualem (quod facilè in talibus contingit, præſertim ſi recenter ad fidem conuerſi ſunt) iuxta dicta omnem omnino gratiam perdent.

Sexta reſponſio dicit, per peccata venialia ſemper remitti caritatem, niſi peruentum iam ſit ad 109
vltimum ipſius gradum, qui per nulla peccata venialia tolli poteſt; quia illius deſtructio cùm abſolutè priuaret hominem amicitia Dei, & vita ſpirituali, eſſet ſine comparatione maior pœna priuatione omnium graduum ſuperiorum; & conſequenter nequit reſpondere meritis peccatorum venialium. Sed nec hæc reſponſio ſatisfacit, tum quia ſine fundamento ad fugiendam vim argumenti excogitata eſt; tum etiam ſatis refutata eſt dictis num. 105. & 106. vbi oſtendi Primò, pœnæ, quæ in priuatione conſiſtit, magnitudinem non eſſe ſpectandam ex damno, ſiue incommodo, quod punitus per accidens ex ea patitur, ſed præcisè ex magnitudine boni, quo priuat. Secundò, quia quando bonum aliquod eſt recuperabile, (vt in præſenti fit) non ſolùm pœnæ magnitudinem, ſed etiam incommoditatem puniti præcipuè ſpectandam eſſe, ex magnitudine boni ablati, & difficultate id recuperandi: quare ſi ob peccata venialia Petro habenti mille gradus gratiæ nongenti auferantur, & Paulo vnicus, quem habebat; ille longè maiorem pœnam, maiúſque damnum, ac incommodum patietur, quàm hic; quia priuabitur longè maiore bono, & quod difficiliùs poterit recuperare; cùm hic vnica contritione, aut attritione cum Sacramento ſtatim perditam gratiam recuperare poſſit, ille verò non, niſi magnis, ac diuturnis laboribus.

Si quis per peccatum veniale perderet gratiam, non fieret Deo inimicus.

Dices, ideò Paulum pati maius damnum, quia 110
redditur inimicus Deo. Reſpondeo, Paulum eo caſu deſinere quidem eſſe amicum Dei, tamen non fieri ei inimicum: ad hoc enim requiritur, vt committat aliquod peccatum graue, ſiue ex ſe mortale, quod inimicitiam Dei mereatur; quale non eſſet illud veniale: quod cùm non contineret veram iniuriam in Deum, non tolleret per ſe amicitiam inter Paulum & Deum, ſed ſolùm per accidens, quatenùs fundamentum amicitiæ, ſcilicet gratiam habitualem, ob ſuam debilitatem tolleret. Atque ita poſito illo caſu talis ſolùm fieret non amicus Dei, ſicut eſſet homo creatus in puris naturalibus, qui peccaret venialiter.

Dices Secundò, Paulus deſineret omnino eſſe 111
amicus Dei, Petrus non: ergo Paulus plus damni pateretur,

pateretur quàm Petrus. Reſpondeo nego conſeq. quia Petrus perderet nongentos gradus amicitiæ Dei, Paulus ſolùm vnum. Illa autem conſequentia ſolùm eſſet bona, quando ex perditione omnimoda amicitiæ Dei, aliud grauiſſimum incommodum ſequeretur(ſicut ſequitur ex perditione vnius panis ad ſuſtentationem vitæ mihi omnino neceſſarij : quia eam ſequitur mea mors) vel ſaltem quando amicitia Dei perderetur omnino irrecuperabiliter ; quod in dicto caſu non fieret.

112 Ad argumenta poſita n.97. generatim Reſpondeo ea ſolùm probare quæ dicta ſunt dub. 6. ſcilicet peccata venialia minuere perfectionem extrinſecam habitus caritatis,minuendo ipſius feruorem & conſtantiam in operando,& actualem extenſionem:atque ita efficere vt actus rariores & abſolutè minùs perfectos eliciat.Item hæc frequentata paulatim peccantem diſponere ad peccandum mortaliter. Quia dum minuunt extrinſecam illam perfectionem caritatis efficiunt hominem minùs dignum ac aptum vt frequentes à Deo gratias præuenientes recipiat, reddúntque eum magis inclinatum ad amorem rerum temporalium,& ad parui facienda peccata etiam grauiora, vt pulchrè docet S.Gregorius citandus n. 114. & conſequenter efficiunt eum magis pronum ad peccandum mortaliter. & hac ratione non quidem per ſe immediatè, ſed ratione peccati mortalis, quod dicta ratione ſæpiſſimè cauſant, animam occidunt. Igitur frequentantes peccata venialia per ea paulatim decidunt à dicta caritatis perfectione, & ratione peccati mortalis,quod illa ſæpiſſimè ſequitur,etiam decidunt ab amicitia Dei.

Qua ratione peccata venialia inferãt mortẽ diſponendo ad mortale.

Gregor.

113 Et quidem loca Scripturæ ibi citata, & quædam alia,quæ nobis poſſunt obiici, facilè hunc ſenſum admittere, ſatis clarum eſt ea legenti.Loca verò Patrum apparent paulò difficiliora, & primo aſpectu videntur plus velle dicere, præſertim quæ peccata venialia comparant multis guttis aut arenis implentibus ac mergentibus nauim : ſed modo iam dicto ea eſſe intelligenda, quòd ſcilicet nos mergant & occidant, non per ſe, ſed ratione peccati mortalis quod ea ferè communiter ſequitur, patet Primò, quia aliàs illi Patres docerent, nos ob ſola peccata venialia poſſe excidere omni gratia Dei, & mereri æternam mortem & damnationem.quod, vt oſtendi n.100.& 101. eſt abſurdiſſimum, & non ſatis conſonum fidei; & communiter ferè etiam negatur ab iis qui contrariam ſententiam tuentur.Imò ipſe etiam S.Auguſtin. ſerm.41.de Sanctis id expreſsè negat.vbi enumeratis plurimis peccatis, quæ quotidie etiam iuſti committunt, ſubdit : *Quibus peccatis licèt occidi animam non credimus, ita tamen eam velut quibuſdam puſtulis & horrenda ſcabie replentia deformem faciunt,vt eam ad amplexus illius ſponſi cæleſtis ; aut vix aut cum grandi confuſione venire permittant.*

Auguſt.

Gregor.

114 Secundò,quia ipſi Patres ſic ſe explicant. nam D. Gregorius loco ſuprà citato, cùm dixiſſet animam multis leuibus peccatis ſicut nauim multis guttis ſenſim obrui, explicans quomodo hoc fiat, paulò infrà ſubdit:*Vnde ſit plerumque vt mens aſſueta malis leuioribus nec grauiora perhorreſcat,atque ad quandam auctoritatem nequitiæ per culpas nutrita perueniat. & tanto in maioribus contemnat pertimeſcere,quanto in minimis didicit non timendo peccare.*Item l.10.Moral.c. 9. ait : *Ex vanitate ergo,vt ſuperius dictum eſt, ad iniquitatem ducimur,cùm priùs per leuia delicta diffluimus, vt vſu cuncta leuigante nequaquam poſt committere etiam grauiora timeamus.*Simili modo Patres ſæpe dicunt in via ſpirituali non progredi,eſſe regredi, non quòd hæc ſint formaliter eadem, ſed quia communiter coniuncta ſunt.Nam qui non conatur proficere,in feruore caritatis deficit.

Gregor.

Qua ratione dicatur in via ſpirituali regredi,qui non progreditur.

Ad primum argumentum ex ratione poſitum n.98. 115
Reſpondeo ſolùm probare per peccata venialia minui perfectionem extrinſecam habitus caritatis, iuxta iam dicta.

Ad ſecundum, nego maiorem vniuerſaliter eſſe veram:nam habens intenſam caritatem poteſt ea remiſsè vti,ob defectum voluntatis,aut ob impedimenta ex vitioſis habitibus aut aliunde orta.

Ad tertium, nego conſequentiam : quia tam actus quàm habitus vitioſi aliquo modo repugnant feruori & facilitati in operando ipſius caritatis,& cõſequenter eam impediunt ne actus intenſos eliciat : habitus autem vitioſi nulla ratione repugnant intenſioni habitus caritatis. ſic etiamſi diuerſarum ſcientiarum actus ſe mutuò impediant,ita vt nequeant tam perfectè elici ſimul, quàm ſeparatim;habitus tamen nullo modo mutuam perfectionem impediunt.

Ad quartum, nego Primò conſequentiam ; quia 116
peccata venialia non minuunt feruorem caritatis,immediatè per ſe aliquid ipſi caritati ſecundùm ſe detrahendo,ſed ſolùm generando vitioſos habitus, quibus minuuntur habitus virtutum acquiſiti,& impeditur naturalis inclinatio in bonum & frequentia gratiarum actualium. ſicut tamen illa numquam tollunt omnino naturam, ita nec naturalem noſtram in bonum inclinationem, nec efficiunt ne Deus omnino deſinat nos ſuis gratiis præuenire, & conſequenter nec tollunt omnem feruorem caritatis. Reſpondeo Secundò, ſecundam conſequentiam eſſe etiam nullam,quia caritas poteſt eſſe ſine vllo feruore,vt patet in ſtultis & paruis pueris.

Ad quintum, nego minorem abſolutè generatim 117
ſumptam,quia inter habentes æqualem caritatem habitualem poteſt Deus habenti pauciora peccata venialia velle dare maiores gratias præuenientes,& hac ratione eum magis amare quàm alterum. quòd ſi tamen per amorem Dei intelligamus ſolam acceptationem ad gloriam, ſic maior eſt falſa.Ad confirmationem,nego conſequentiam,ſi loquamur de amicitia Dei ſecundùm eſſentialia ſua, quæ conſiſtit in dignitate hominis, & acceptatione Dei qua eum acceptat ad gloriam. Minuitur tamen ſecundùm feruorem ex parte hominis qui poſt eiuſmodi peccata, quãdiu non reſipiſcit,minùs feruidè Deum amat : minuitur etiam ex parte Dei quantum ad voluntatem conferendi particularia aliqua beneficia in hac vita,quæ à Deo pauciora communiter recipiunt, qui plura peccata etiam venialia committunt. Ratio autem diuerſitatis inter amicitiam humanam & diuinam eſt,quia cùm homines mutabiles ſint, eorum amicitia facilè ob res paruas,imò ob ſolam amantium à ſe mutuo abſentiam minuitur,niſi continuis officiis foueatur : ſecùs eſt de amicitia Dei,quæ continuò eadem permanet, niſi per peccatum mortale reſcindatur.

Qua ratione Deus amet aut nõ amet æqualiter habẽtes æqualẽ caritatem.

Diuerſitas inter amicitiã diuinam & humanã quoad dimi nutionem.

DVBIVM IX.

Vtrum caritas quouis peccato mortali amittatur?

HAnc difficultatẽ tractat. D.Tho.2.2. q.24.a.11. 118
& 12.vbi duos errores confutat.Quidam enim aliquando exiſtimarunt veram caritatem ſemel habitam numquam poſſe amitti ; atque ita quotquot ſunt extra caritatem,eam numquam habuiſſe, quantumuis eam hominibus viſi ſint habuiſſe.

D.Thom.

Ita olim ſenſit Iouinianus teſte D. Hieron. lib. 1. contra eum ſcripto c.2.&lib. 2.c. 1. Eundem ſecutus eſt Caluin.lib.3.Inſtit.c.2.§. 11. vbi docet, fidem & iuſtitiam propriam eſſe electorum, ſemélque habitam nunquam amitti. Ad hunc errorem acceſſerunt olim Beguardi,qui,vt patet ex Clement. *Ad noſtrum.* de

Error Iouiniani & Caluini. *Hieron. Caluin.*

Clem. Ad noſtram.

de hæreticis,putabant aliquos ad tantam caritatis perfectionem poſſe peruenire, vt fierent impeccabiles, atque ita caritatem amittere non poſſent.

Ioan.10. 1.Ioan.2. 1.Ioan.3. Cantic.8. Ioan.4. Rom.8. 1.Cor.13.

119 Probant Caluin.& Iouinian.ſuum errorem ex quibuſdã Scripturæ locis.Primò,quia Ioan. 10. Chriſtus ait de ſuis ouibus, *Et non peribunt in æternum,& nemo rapiet eas de manu mea.* Secundò,quia 1.Ioan.2.de deficientibus ad hæreſim dicitur, *Si fuiſſent ex nobis,manſiſſent vtique nobiſcum.* Vbi ex eo, quòd illi non perſeuerarint inter fideles & ſeruos Chriſti,Apoſtolus colligit eos non fuiſſe verè fideles.Tertiò,quia 1.Ioann. 3.dicitur: *Omnis qui natus eſt ex Deo peccatum non facit:quoniam ſemen ipſius in eo manet;& non poteſt peccare,quoniam ex Deo natus eſt.* Quartò,quia Cantic.8.dicitur: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, neque flumina obruent illam.* Quintò,quia Ioan.4. dicitur: *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Sextò,quia ad Rom.8. dicitur: *Certus ſum enim,quia neque mors,neque vita,&c. poterit nos ſeparare à caritate Dei.* Septimò, quia 1. ad Corinth.13.dicitur: *Caritas numquam excidit.*

Trident. Vega.

120 Secundus error eſt quorumdam noſtri temporis hæreticorum putantium caritatem ſolo peccato infidelitatis amitti,quos damnat Trident.ſeſſ. 6. c. 15. & can.27. Ad quos ſatis acceſſerunt quidam alij; quos videtur D.Tho. ſuprà a. 12.impugnare,qui putarunt caritatem ſolùm amitti per plura peccata mortalia, aut quando aliquis effrenè ſe peccatis dat. de quibus Vega l.14.in Trident.c.1.

Trident.

121 Conclvsio I.Fide certum eſt caritatem ſiue verã iuſtitiam ſemel habitam poſſe amitti.Ita ſentiunt omnes Catholici cum Trident.ſeſſ.6.can.23.

Ezech.18.

Probatur Primò,quia Ezechiel. 18. dicitur: *Cùm auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua,& fecerit iniquitatem,morietur in illa.* Vbi apertè ſupponitur, iuſtum poſſe ſe auertere à ſua iuſtitia ad iniquitatem & in hac perire. Quibus verbis non ſolùm Caluinus damnatur, ſed etiam Petrus Martyr,qui docuit iuſtum poſſe quidem amittere ſuam iuſtitiam,non tamen ita, vt eam numquam recuperet,ſiue ita vt in ſua iniquitate pereat.

Luca 8.

Secundò,Lucæ 8.de quibuſdam in quos tanquam in petram ſemen verbi Dei cecidit dicitur; *Qui cùm audierint,cum gaudio ſuſcipiunt verbum, & hi radices non habent,qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Ecce ibi apertè dicitur, à talibus verbũ Dei ſuſcipi,& in iis per fidem creſcere,quod ſine vita fieri nequit, & poſtea areſcere ſiue emori.

Ioan.15. Auguſt. Bellarm.

122 Tertiò,Ioan.15. Chriſtus hortatur ſuos diſcipulos vt in ſe maneant,pergendo eum diligere eiúſque mãdata ſeruare;eo quòd aliàs fructum ferre nequeant.& ſubdit: *Si quis in me non manſerit, mittetur foras, ſicut palmes,*(ſcilicet à vite præciſus) *& areſcet, & colligent eum,& in ignem mittent & ardet.* Vbi apertè oſtendit, eum qui priùs in ſe ſicut palmes in vite natus fuit & vixit per fidem & caritatem, poſſe in eo non manere excidendo à caritate, & in æternum perire miſſus in ignem æternum. Quæ directè pugnant contra Caluinum & Martyrem. Ratio horum eſt, quia, etſi caritas ac Dei gratia nos excitent vt peccatis abſtinentes maneamus in Chriſto; tamen non neceſſitant nos, ſed liberum nobis relinquunt arbitrium, quo à Deo ad peccatum poſſimus auerti.vt bene notat D.Auguſt.in locum Ioannis iam citatum, tractat. 81. Poſſent hæc pluribus Scripturæ ac Patrum teſtimoniis probari; ſed dicta ſufficiunt, cùm clariſſima ſint; præſertim cùm apertè conſtet eum ſemper fuiſſe totius ſenſum Eccleſiæ,& eos qui contrarium ſenſerunt, ſemper habitos fuiſſe hæreticos. qui plura vult legat Bellar. lib.3. de iuſtificat.c.14.

Trident.

123 Ad loca Scripturæ n.119. contra nos citata, Reſpondeo Primò, generatim ea omnia ſolùm probare caritatem Deique gratiam,ſiue actualia auxilia ei coniuncta,quæ Deus ſuis fidelibus perpetuò ſuis temporibus ſufficienter ſuppeditat, ex ſe eſſe talia, quæ hominem ad omnem virtutem excitent,& ab omni peccato præſeruent,ita vt poſſit numquam peccare mortaliter,aut à Deo ſeparari, ſi ei velit conſtanter adhærere,eiúſque gratiæ collaborare,prout poteſt. Atque adeò ſi peccet hoc non prouenire ex parte caritatis aut gratiæ,aut ex aliquo horum defectu,ſed ex libera hominis voluntate ſe à Deo auertentis; ita vt homo priùs ſemper deſerat Deum,quàm ab eo deſeratur,vt docet Trident.ſeſſ.6.c.11. quod facilè reſpondendo ad ſingula oſtendam.

Nemo eos inuitos poteſt à Chriſto diſiũgere, poſſunt tamen ſpõte ab eo diſcedere.

124 Reſpondeo igitur Secundò, in primo loco Ioannis 10.in 2 parte explicari priorem,ſcilicet Chriſtum ſuas oues ſua gratia ita fouere,& contra omnes lupos defendere, vt nemo eas inuitas poſſit ab eo abripere ſiue auertere; adeò vt quantum eſt ex parte Dei & ipſius gratiæ,ſint in æternum,ſi velint, victuræ; hinc tamen nullo modo ſequitur, eas non poſſe ſponte à Chriſto diſcedere. Sicut ex eo,quòd aliquis ſit in loco ita munito, vt hoſtis non poſſit eum inde vi abſtrahere,non ſequitur, eum non poſſe,ſi velit,ſe per muros præcipitem dare,atque in manus hoſtium ac mortem incurrere.

Explicatio illius ad Rom.8. *Certus ſum,* &c. 1.Corint.10. Rom.11.

125 Idémque omnino eſt ſenſus illius ad Rom.8. *Certus ſum,*&c. Apoſtolus enim ibi nullo modo intendit docere,fideles aut omnes, aut etiam eos, quibus tunc ſcribebat,ita in gratia eſſe confirmatos, vt nullus eorum poſſit ſua culpa ab ea excidere: hoc enim nec contextui,nec ipſius propoſito quadrat; & repugnat iis quæ dicit 1.ad Corinth.c.10.verſ.12. *Qui ſe exiſtimat ſtare,videat ne cadat.*& ad Rom.c.11.verſ.20. *Tu autem fide ſtas,noli altum ſapere,ſed time.* ſcilicet ne cadas. Quorſum autem timeant caſum ſi à Deo ſeparari aut cadere nequeant? Solùm igitur intendit docere, nullum aut hominem aut angelum aut tormentum malúmve,quòd hi nobis poſſent inferre, habere tantam vim, vt poſſit nos à caritate, qua Deus nos propter Chriſtum complectitur ac fouet, inuitos ſeparare, ſiue de manu ac protectione eius abripere, quamdiu nos ab ea ſponte non diſcedimus. Hortatur enim ibi fideles, vt fortiter pro Deo omnia aduerſa ſuſtineant,nec vllas calumnias,falſas accuſationes,aut hominum vel angelorum vim aut tormenta pertimeſcant;eo quod nihil horum protegente eos Deo, ipſos poſſit à caritate Dei ac ſperata ab eo felicitate ſeparare. Cùm potiùs contrà hæc omnia fortiter ea pro Deo ſuſtinentibus ſint profutura;quia diligentibus Deum hæc omnia cooperantur in bonum,vt dixit ſuprà verſ.28.quod etiam probat. *Nam quos præſciuit*(id eſt præcipuè dilexit:ſcire enim hîc,vt in multis aliis Scripturæ locis,ſumitur pro diligere) *& prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui.* hîc ſcilicet in paſſionibus ſuſtinendis,vt poſtea ſint ei ſimiles in gratia.Vbi oſtendit, quòd hîc multa patiamur, non eſſe ſignum nos derelictos eſſe à Deo, ſed potiùs contrà inde clarè probari nos magis eſſe dilectos;vtpote quos vult magis eſſe ſimiles dilectiſſimo ſuo filio. Deinde probat ſuum intentum Secundò, quia *ſi Deus pro nobis,quis contra nos?* & infrà. *Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Deus eſt,qui iuſtificat*(id eſt iuſtos nos oſtendit contra calũniatores) *quis eſt,qui condemnet?* id eſt, quæ calumniæ poterunt nobis nocere, ac nos reos facere? Ac ſi dicat:Nolite multum curare quòd homines infideles vos iniuſtè accuſent tanquam impios, grauiſſimiſque calumniis vos vbique infament,ac conentur opprimere;nihil enim horum apud Deum, cui veſtra innocentia nota eſt,& qui in die iudicij vos corã omni mũdo iuſtos oſtendet,vobis nocere poterit,aut efficere vt minùs vos amet aut beet: præſertim cùm Chriſtus, qui pro nobis mortuus eſt, & pro quo iſta patimini,ſedeat ad dexterã Dei pro nobis interpellãs.

Scire ſæpe ſumitur in Scriptura pro diligere.

Nos hîc multa pati, nõ eſt ſignũ deſertionis, ſed dilectionis Dei.

Deinde

Deinde ſubiungit: *Quis ergo nos ſeparabit*, &c. Hæc in ſenſu iam explicato dicta poterant meritò Romanos aliósque fideles ad toleranda omnia aduerſa (quod Apoſtolus ibi intendebat) excitare: cùm contrà ſi dixiſſet eos non poſſe gratiam Dei vllis peccatis amittere; hoc eos potiùs ad negligentiam, & ad quærenda quacumque ratione perſecutionis effugia, & conſequenter ad negandam fidem excitaſſet; cùm ſibi perſuaſiſſent, quidquid agerent ſe à Dei gratia non poſſe excidere. Alij aliter hunc locum explicant, ſed hic ſenſus mihi cum P. Vaſq. 1.2. diſp. 200. c. 10. viſus eſt magis literalis & propoſito Apoſtoli conformior. *Vaſquez.*

126 Ad ſecundum locum ex 1. Ioannis 2. Reſpondent aliqui Apoſtolum ibi per illa verba, *Non erant ex nobis, etſi fuiſſent ex nobis*, &c. ſolùm velle illos non fuiſſe ex numero prædeſtinatorum. Sed hæc reſponſio mihi videtur difficilis; quia ſupponit S. Ioannem ſciuiſſe, ac in ſua epiſtola apertè docuiſſe, eos omnes fideles, ad quos eam ſcribebat, fuiſſe prædeſtinatos: quod parum habet probabilitatis. Cũ enim ibi ſcribat ad omnes fideles illius Eccleſiæ, vel potiùs ad omnes fideles illarum Eccleſiarum, quarum facit mentionem tribus primis capitibus ſuæ Apocalypſeos, qui maximo erant numero, omnino videtur incredibile eos omnes, qui tunc erant verè fideles, aut ſaltem eos omnes, qui non erant futuri hæretici, fuiſſe prædeſtinatos; cùm tamen ſatis conſtet tam ex Apocalypſi, quàm ex hac ipſa epiſtola multos inter eos fuiſſe obnoxios grauibus peccatis, in quibus probabiliter erant perſeueraturi. His adde, minùs adhuc videri credibile, S. Ioanni fuiſſe reuelatum eos fuiſſe prædeſtinatos; eúmque hoc nomine Dei fuiſſe teſtatum: & conſequenter illos fide diuina hoc debuiſſe credere; atque adeò futuros fuiſſe hæreticos ſi de ſua prædeſtinatione dubitaſſent.

127 Reſpondeo igitur S. Ioannem ex hæreſi, ad quam illi defecerant, quæ negabat Chriſtum eſſe verum Deum, & multa à doctrina Chriſti valdè abhorrentia continebat; item ex modo & circumſtantiis ipſius defectionis, tamquam valdè & moraliter euidens inferre eos nũquam verè & ex animo ipſi Chriſto ipſiúſque doctrinæ perfectè adhæſiſſe. Non quòd generaliter certum ſit, aut etiam probabile, eum qui ad hæreſim deficit numquam habuiſſe veram fidem (hoc enim apertè falſum eſt, & aliis Scripturæ locis repugnat) ſed quia in iis circumſtantiis ea conſequentia erat moraliter euidens. Cùm enim illi de doctrina Chriſti nihil potuerint cognoſcere niſi per Apoſtolos, ſi vmquam verè ex animo ob eorum prædicationem credidiſſent Chriſtum eſſe verum Deum, eáque omnia quæ Apoſtoli de eo docebant, eſſe vera, & certiſſima fide credenda; omnino incredibile eſt eos tam citò ſine vlla noua ratione, qua poſſent ad hoc moueri, omnino contraria docturos fuiſſe, arguendo hæreſeos ipſos Apoſtolos magiſtros ſuos adhuc viuẽtes, eò quòd hi in doctrina, quam ab initio iis tradiderant, perſiſterent. Alia eſt ratio ſubſequentium hæreticorum, qui Apoſtolos non damnabant, ſed eorum doctrinam malè interpretabantur, cuius ſenſum à defunctis iam petere non poterant.

Aliquẽ fieri hæreticum non eſt ſemper probabile ſignum eũ nũquam fuiſſe fidelẽ.

128 Ad tertium, variè varij reſpondent, vt docet Bellarminus lib. 3. de Iuſtific. c. 15. ſed ij probabiliſſimè, qui dicunt Apoſtolum loqui in ſenſu compoſito, ſcilicet habentem caritatem non peccare, quantum eſt ex parte caritatis, & manendo in caritate. Vult enim ibi oſtendere, qua ratione poſſimus cognòſcere qui ſint in caritate, & qui non ſint; & dat hæc ſigna, quòd ij qui peccant non ſint in caritate, quia per peccata eam perdunt, atque ita exiſtentes in caritate, ſcilicet permanenter, ſiue manendo in ea, peccare non poſſint; quia peccando ab ea exciderent. *Bellar.*

129 Ad quartum, Reſpondeo illo loco Canticorum ſolùm dici caritatem iunctam aliis auxiliis diuinis quę eam comitari ſolent, eſſe ſufficientem vt omnes tentationes ſuperet, ſi eis velimus cooperari, vt dixi n. 122. Idem dicendum de quinto loco. nam illo Ioan. 4. ſolùm ſignificatur gratiam Dei ex ſe hominem inſtigare, vt relictis omnibus rerum terrenarum cupiditatibus ſoli Deo inhæreat, eóque ſatietur; illóſque hoc conſequi, qui toto affectu hanc gratiam hauriunt, eiuſque inſtinctum ſequuntur.

Ad ſextum, reſpondi n. 123. Ad ſeptimum, Reſpondeo Apoſtolum nullo modo ibi dicere, caritatem hîc non poſſe perdi per peccatum mortale: ſed ſolùm eam non euacuari per viſionem beatificam, ſicut fides & ſpes euacuantur: aliàs ipſe doceret, caritatem hîc poſſe manere ſine fide & ſpe. quod abſurdiſſimum eſt.

Conclvsio II. Caritas expellitur per quoduis peccatum mortale. Eſt cõmunis omnium Catholicorum, & apertè definita à Tridentino ſeſſione 6. c. 15. & canone 27. vbi id bene probat ex 1. ad Corinth. 6. verſ. 10. Vbi dicitur, nec fornicatores, nec molles, nec adulatores, nec fures, &c. regnum Dei poſſeſſuros: quod eſſet falſum, ſi illi per eiuſmodi peccata non perderent caritatem. Omnis enim qui vel ſemel fornicatur, aut furatur, aut adulterium committit, eſt vel fornicator, vel fur, vel adulter; quantumuis retineat fidem, & conſequenter, niſi pœnitentiam egerit, non poſſidebit regnum Dei, quod, vt iam dixi, eſſet falſum ſi tales per illa peccata non perderent caritatem. Et ratio eſt, quia, ſicut per quoduis vulnus lethale homo viuens occiditur corporaliter; ita per quoduis peccatum mortale occiditur ſpiritualiter (nam aliàs hoc peccatum non eſſet mortale) & conſequenter amittit caritatem, quæ eſt vita animæ. 130 *Trident.* *1. Cor. 6.*

DVBIVM X.

Vtrùm peccatum mortale phyſicè & ex natura ſua ita expellat caritatem, vt hæc nulla ratione poßit cum eo conſiſtere?

Qvidam abſolutè affirmant fieri nullo modo poſſe, vt Deus conſeruet gratiam ſiue caritatem in eo qui mortaliter peccat. Hanc tenent omnes, qui docent gratiam ſiue caritatem nullo modo poſſe conſiſtere cum peccato mortali habituali, quos citaui diſp. 21. dubio 8. initio, præter Lorcam, qui etſi doceat implicare, vt gratia habitualis conſiſtat cum peccato habituali; tamen putat eam nihilominus poſſe conſiſtere cum peccato mortali actuali, ſi Deus eam in peccante vellet conſeruare: quo caſu ait talem nullam peccati maculam contracturum, ſed manſurum iuſtum. 131 *Lorca.*

Probant autem alij illi Auctores ſuam ſententiam iiſdem rationibus, quibus probant impoſſibile eſſe caritatem ſimul in eodem conſiſtere cum peccato habituali; quia ſcilicet caritas eſt formaliter amicitia Dei, conuerſio ad Deum, iuſtitia, &c. peccatum verò eſt inimicitia cum Deo, auerſio à Deo, iniuſtitia, &c. quæ ſimul in eodem eſſe nequeunt. quæ dicto dubio 8. ſatis refutaui. & poſitis quæ ibidem dixi, ſolutio huius difficultatis eſt facilis.

Conclvsio I. Peccatum mortale expellit gratiam ſeu caritatem propriè demeritoriè. Ita D. Thomas 2.2. quæſt. 24. a. 10. & 12. in corpore. & Auctores citandi concluſione 2. Probatur, quia cùm contineat grauiſſimam in Deum offenſam, atque veram iniuriam, meretur abſolutam reſciſſionem amicitiæ, ac odium ipſius Dei, & æternam damnationem, & conſequenter ablationem ipſius caritatis, qua homo conſtituitur dignus amore ac amicitia Dei, atque adeò ipſius filius, & hæres æternæ gloriæ. Etſi enim hæc 132 *D. Thom.*

dignitas ac filiatio ſit annexa caritati ex ſolo Dei decreto; eſt tamen ei de facto inſeparabiliter annexa, vt oſtendi dicto dub. 8. concl. 1. Atque ita quicumque meretur ampliùs non eſſe filius Dei etiam meretur priuari caritate.

133 CONCLVSIO II. Peccatum mortale actuale non habet ex natura rei repugnantiam cum habitu caritatis, qua eam neceſſariò expellat: quare ſi Deus vellet, poſſet in peccante mortaliter caritatem conſeruare. Ita Auctores citati diſp. 21. dub. 8. concl. 3. & præterea Bonauent. in 3. d. 31. ar. 1. q. 1. Durandus in 1. d. 17. q. 10. Paludan. in 3. d. 31. q. 1. art. 3. Conradus 1. 2. q. 21. a. 4. Henriq. quodl. 5. quæſt. 23. Almain. tract. 2. Moral. c. 5. Lorca 2. 2. ſect. 3. diſp. 22. vbi docet eam eſſe ferè communem omnium antiquorum ſententiam. Malderus 2. 2. quæſt. 24. a. 12. concl. 5. & plurimi recentiores. eamque apertè inſinuat D. Thom. ibidem in corpore, vt infrà oſtendam.

Bonauent. Durandus. Paludan. Conrad. Henriq. Almainus. Lorca. Malder. D. Thom.

Probatur Primò, ex dictis diſp. 21. dub. 8. vbi refutaui omnes rationes, quibus alij probant caritatem non poſſe vlla potentia in eodem cum peccato mortali conſiſtere.

134 Probatur Secundò, quia ratio formalis peccati actualis (ſecundùm quam ſolùm, vt omnes fatentur, poteſt aliquam habere repugnantiam cum caritate) conſiſtit aut in aliqua formalitate merè morali, aut in priuatione actualis bonitatis ſiue rectitudinis debitæ ineſſe: atqui neutra ratione poteſt habere repugnantiam phyſicam cum caritate: ergo nullam eiuſmodi repugnantiam cum ea habet. Minor probatur, quia formalitas moralis, cùm non ſit aliquid phyſicum, nequit cum ente phyſico habere phyſicam repugnantiam. Item dicta priuatio nec contrariè poteſt opponi caritati, vt per ſe patet; nec etiam priuatiuè, quia hoc modo ſola priuatio caritatis opponitur caritati, qualis ſecundùm omnes non eſt formalis ratio peccati actualis.

Formalitas moralis cũ ente phyſico nequit habere phyſicã repugnantiam.

135 Reſpondent aliqui Primò, peccatum actuale expellere caritatem, quatenus illud eſt quædam iniuſtitia & auerſio à Deo; hæc verò quædam iuſtitia & conuerſio ad Deum, quæ ſimul in eodem eſſe nequeunt. Sed hoc ſatis refutaui diſp. 21. dub. 8. n. 92. 93. & 113. Reſpondent Secundò, illud repugnare caritati mediatè, quatenus neceſſariò in nobis cauſat priuationem gratiæ ſiue caritatis, in qua conſiſtit peccatum habituale, atque ita neceſſariò illam expellit; ſicut qui cauſat alicubi tenebras, neceſſariò expellit lumen.

136 Sed contrà. Hoc argumentum ſupponit Primò, peccatum habituale conſiſtere in priuatione gratiæ habitualis, quod ſatis refutaui diſp. 21. n. 105. Secundò, me poſſe immediatè cauſare priuationem alicuius rei, ſiue hanc deſtruere aut expellere ponendo immediatè ipſius priuationem. quod apertè implicat, quia nulla poteſt dari actio immediatè tendens ad priuationem alicuius rei; ſed vt ponam alicuius formæ priuationem, debeo primò & immediatè deſtruere vel expellere ipſam formam, vel producendo formam ei repugnantem, qua formaliter expellatur, vel ſubtrahendo concurſum ad eius conſeruationem neceſſarium, aut impediendo cauſam, à qua neceſſariò conſeruatur, ita vt eam vlteriùs conſeruare nequeat. v. c. vt ponam in aliquo ſubiecto priuationem caloris, neceſſarium eſt vt producam in eo frigus, aut vt impediam ne cauſa, à qua calor neceſſariò conſeruabatur, poſſit eum vlteriùs conſeruare. Item vt ponam alicubi tenebras, neceſſarium eſt vt corpus luminoſum aut extinguam aut amoueam, aut vt impedimentum ipſi obiiciam, ita vt in eo loco ampliùs nequeat lucere. Quare ſimiliter vt quis ponat in aliquo priuationem gratiæ, neceſſarium omnino eſt vt aliquo ex dictis modis gratiam expellat, ſcilicet aut producendo aliquam formam ei repugnantem, aut impediendo immediatè Deum, ne gratiam conſeruet; & ſic ſolùm conſecutiuè poterit ponere priuationem gratiæ.

Nulla datur actio immediatè tẽdens in priuationem, vnde hæc ſolùm conſecutiuè poni poteſt.

Peccatum autem nullo ex dictis modis deſtruere phyſicè caritatem clarè patet. nam nec producit aliquam realem formam phyſicè repugnantem caritati; nulla enim talis vel apparenter poteſt fingi, præſertim in peccato omiſſionis; nec etiam tollit cauſam conſeruantem caritatem, quia hæc eſt ſolus Deus; nec etiam opponit Deo phyſicum aliquod impedimentum, quo in gratiæ conſeruatione ita impediatur, vt eam vlteriùs nequeat conſeruare, ſicut opponimus impedimentum ſoli, dum claudimus feneſtras. Illud enim fieri non poſſe etiam clarè patet: tum quia hîc nulla talis phyſica entitas poteſt fingi (quia, vt omnes fatentur, quidquid eſt in peccato mortali phyſicum, poteſt cum caritate conſiſtere) tum etiam quia aliàs ſequeretur, virtutem diuinam vinci vi aliqua creata, eáque compelli ab aliqua actione, ſcilicet ab vlteriore gratiæ conſeruatione, deſiſtere, ſicut occluſione feneſtræ ſuperatur vis illuminatiua ſolis, & compellitur deſiſtere ab illuminatione cubiculi. Illud autem abſurdiſſimum eſt, nec puto vllum id in terminis auſurum admittere. 137

In peccato nulla eſt forma caritati phyſicè repugnans.

Ex quibus patet Primò, dicere peccatum expellere ex ſua natura caritatem, ſiue gratiam habitualem, producendo immediatè in anima eiuſdem priuationem: idem eſſe ac ſi diceres aliquem poſſe meridie expellere aliquo loco lumen nullum corpus ſoli obiiciendo, ſed præciſè ibidem tenebras ponendo ſiue producendo. quod apertè abſurdum eſt. 138

Patet Secundò, bene dixiſſe Lorcam 2. 2. ſect. 3. diſp. 22. n. 5. etſi lumen verè formaliter expellat tenebras; non tamen contrà dici poſſe tenebras expellere lumen. quia ſcilicet poteſt dari actio immediatè tendens ad productionem luminis, quo tenebræ expellantur; nulla tamen poteſt dari actio, qua immediatè tenebræ producantur: ſed omnis actio qua tenebræ induci poſſunt, primò tendit in deſtructionem luminis, impediendo cauſam ipſum conſeruantem, & tantùm conſecutiuè ad poſitionem tenebrarum; vnde ad productionem aut deſtructionem luminis conſecutiuè ſe habet ablatio aut poſitio tenebrarum, non contrà; ita ſcilicet vt tenebræ dicantur expelli aut poni, quia lumen producitur aut tollitur; non tamen contrà lumen poteſt dici aut produci aut expelli, quia tenebræ ponuntur aut tolluntur. quia, etſi extinctio luminis ſit cauſa tenebrarum, hæ tamen nullo modo poſſunt eſſe cauſa extinctionis luminis. 139

Lorca. Lumen expellit tenebras, hæ tamen nõ expellunt lumen.

Vnde ipſe ibidem n. 6. & 14. infert Primò, etiam poſito quod peccatum habituale (prout ipſe putat à parte rei fieri) conſiſtat formaliter in priuatione gratiæ habitualis, nihilominùs hanc non habere immediatam & formalem repugnantiam cum peccato actuali, nec hoc ex natura ſua habere vim illam expellendi; niſi mediatè per modum meriti & moralis impedimenti, quo Deus (vt infrà dicam) ratione alicuius indecentiæ, quæ contingeret ſi gratia ſine iuſta cauſa conſeruaretur in peccatore, & præcipuè ratione ſui decreti, quo ſtatuit eam in hoc non conſeruare, quodammodo impeditur ne eam in peccatore conſeruet; ſicut occluſio feneſtræ impedit ſolem ne lumen in cubiculo conſeruet: ſicut tamen non obſtante hac occluſione Deus poſſet facere, vt ſol pergeret cubiculum illuminare; ita etiam non obſtante peccato actuali, poſſet conſeruare gratiam in peccante. 140

Infert Secundò, ſi Deus ea ratione gratiam ſiue caritatem in peccante mortaliter conſeruaret, hunc non contracturum peccatum habituale, ſed permanſurum verè iuſtum & amicum Dei, eodem modo 141

atque

atque is qui per ſolam attritionem cum Sacramento iuſtificatur, eſt verè amicus Dei; aut ſicut eſſet is, cui Deus poſt peccatum mortale ſine vlla eius pœnitentia gratiam iuſtificantem infunderet.

142 Quæ illationes ſunt bonæ, poſito quòd peccatum mortale habituale conſiſtat formaliter in priuatione gratiæ habitualis, & quòd hæc ita neceſſariò hominem iuſtificet, vt fieri nequeat, quin eam habens ſit iuſtus & amicus Dei. Sed ex aperta abſurditate huius conſequentis debuiſſet colligere falſitatem illius antecedentis ſiue ſuppoſiti, ſcilicet peccatum habituale conſiſtere formaliter in illa priuatione, &c. Apertiſſimè enim abſurdum eſt hominem grauiſſima peccata odij Dei, deſperationis, & infidelitatis committentem, perſeuerare iuſtum, amicum Dei, dignum cælò, &c. Quare ſi caritas natura ſua haberet vim hominem quocumque caſu iuſtificandi, ita vt implicaret eum cui ineſt non eſſe de facto iuſtum & amicum Dei; putarem apertè ac optimè inferri, Deum non poſſe eam conſeruare in peccante mortaliter: vel potiùs nullo modo fieri poſſe vt is qui eam habet, peccet mortaliter; ſicut fieri nequit, vt natura vnita hypoſtaticè perſonæ diuinæ vlla ratione peccet. Quod cum experientia doceat eſſe falſum, videor mihi inde bene colligere falſitatem illius ſuppoſiti.

Si peccatū non poſſet cōſiſtere cū gratia, habēs gratiam non poſſet peccare.

143 *D.Thom.* His demum aliqui obiiciunt auctoritatem D. Thomæ, qui 2.2.q.24.art.10.docet, peccatum mortale deſtruere gratiam, non tantùm demeritoriè, ſed etiam effectiuè, quia omne peccatum mortale contrariatur caritati. Sed D. Thomam ibi nullo modo pro illis, ſed potiùs pro nobis facere, patet Primò, quia ipſe non dicit peccatum formaliter expellere caritatem, prout illi aſſerunt, ſed effectiuè. Secundò, quia ibidem tam art. 11. quàm 12. expreſsè docet, peccatum expellere gratiam demeritoriè. Tertiò, quia dicto art. 11. ex eo quòd à ſolo Deo poſſit produci, infert quòd diminutio aut ablatio ſiue deſtructio gratię non poſſit fieri niſi à Deo ſubtrahente gratiam in pœnam peccati. Quæ verè & propriè dici nequeunt, ſi peccatum formaliter expellat gratiam, ſicut frigus calorem aut habitus vitioſus habitum virtutis: malè enim dicerem, hominem hunc habitum demeritoriè deſtruere, cúmque perire Deo eum ſubtrahente in pœnam peccati: vt enim pereat, ſufficit induci habitum vitioſum quo formaliter expellatur: nec opus eſt Deum ipſum ſubtrahere. Conantur aliqui huic argumento reſpondere; ſed inſufficienter, vt facilè patebit eos legenti: quare non putaui operæpretium iis refutandis immorari.

Si peccatū expelleret gratiam formaliter non expelleret eam demeritoriè.

144 *D.Thom.* Tertiò, quia ipſe D.Thom. a.12. explicat quomodo peccatum contrarietur caritati, eámque effectiuè expellat, non immediatè per ſe formaliter, nec inducendo immediatè formam aut priuationem ei repugnantem, vt alij volunt. Sed quia *caritas ſtatim deſinit eſſe in anima per hoc, quòd aliquod obſtaculum ponitur influentia caritatis à Deo in animam.* quale autem hoc obſtaculum ſit, & quomodo peccatum contrarietur caritati pergit explicare his verbis: *Manifeſtum eſt autem quòd per quodlibet mortale peccatum, quod diuinis præceptis contrariatur, ponitur prædictæ infuſioni obſtaculum; quia ex hoc ipſo, quòd homo eligendo præfert peccatum diuinæ amicitiæ, quæ requirit vt Dei voluntatem ſequamur, conſequens eſt vt ſtatim per vnum actum peccati mortalis habitus caritatis perdatur.*

145 *D.Thom.* Ex quibus patet Primò, D.Thom. omnem contrarietatem peccati mortalis cum caritate in eo conſtituere, quòd caritas nos inclinet ad conſeruandam Dei amicitiam, quæ exigit vt eius mandata ſeruemus; & quòd hæc per peccatum mortale violentur. quam contrarietatem patet ſolùm eſſe moralem, non autem phyſicam.

In quo D. Tho. cōſtituat contrarietatē peccati cum gratia.

Secundò, eum ſentire peccatum hac ſolùm ratione effectiuè expellere caritatem, quatenus efficiendo hominem indignum habitu caritatis, obiicit Deo impedimentum, ne eam ampliùs in eo conſeruet: idque tum ratione decreti diuini, quo ſtatuit eam non conſeruare niſi in amico, & conſequenter in nullo peccante mortaliter: tum etiam quia non decet tantum Dei donum ac animæ ornamentum in peccatore conſeruari. ſicut reo læſæ maieſtatis non decet relinqui vſum eorum ornamentorum, quæ ſolis amicis regis ſolent concedi. hæc tamen indecentia non eſt tanta, quin Deus ſecluſo ſuo decreto poſſet plurimas habere cauſas, ob quas decenter caritatem in peccatore conſeruaret.

Qua ratione peccatū effectiuè expellat gratiā ſecundū D.Thom.

DVBIVM XI.

Vtrùm caritas, ſiue gratia habitualis, & peccatum mortale actuale ſint de facto ſimul in eodem inſtanti?

Lorca 1.2.ſect.6.diſput. 40. vt meliùs oſtenderet peccatum mortale actuale non habere phyſicam repugnantiam cum gratia habituali, docuit ea de facto in eodem inſtanti eſſe ſimul. Quam opinionem cùm quidam tamquam parum conſonam fidei grauiùs notaſſent, ipſe 2.2.ſect. 3. diſp. 22. in appendice eam fusè defendit. Probátque eam, quia prius eſt hominem peccare mortaliter, quàm priuari gratia: ergo peccatum mortale & gratia ſunt ſimul in eodem inſtanti. Antecedens probatur Primò, quia Trident. ſeſſ. 6. c. 11. docet, Deum iuſtos ſua gratiâ non deſerere; niſi ab iis priùs deſeratur. Secundò, quia, vt omnes fatentur, peccatum demeritoriè deſtruit gratiam, Deo hanc in illius pœnam ſubtrahente: atqui peccatum debet eſſe prius ipſa pœna: ergo prius eſt peccatum eſſe factum ſaltem quoad internum cōſenſum, quàm gratiam tolli. Conſequentia primi argumenti probatur: quia in illo priori naturæ, quo concipitur peccatum fieri ſiue conſummari, gratia adhuc eſt: ergo eſt ſimul cum peccato. 146 *Lorca.*

147 Deinde partim explicando ſuam ſententiam, partim reſpondendo quibuſdam obiectionibus, Primò n.27. docet, gratiam habitualem coëxiſtere ſimul cum peccato actuali, eodem inſtanti temporis non continui & materialis, ſed diſcreti & ſpiritualis. *Ita vt inſtans conſummationis peccati actualis* (loquitur autem de interno conſenſu) *ſit vltimum inſtans illius actus, & ſimul etiam ſit vltimum eſſe gratiæ habitualis: ſequens verò inſtans immediatum ſit primum inſtans peccati habitualis, & primum non eſſe gratiæ.* Deinde n.30. docet, etſi duo inſtantia temporis continui nequeant ſibi mutuo immediatè ſuccedere, ſecùs tamen eſſe in inſtantibus diſcretis. & n.31. & 32. docet, duobus illis inſtātibus diſcretis reſpondere vnicum inſtans temporis continui, in quo gratia ſimul eſt, & non eſt. nec hoc inuoluere contradictionem, quia illud inſtans temporis continui eſt ſolùm menſura extrinſeca illius actus & priuationis: menſura autem eorum intrinſeca eſt inſtans diſcretum, reſpectu cuius non ſunt ſimul in eodem inſtanti. Deinde n. 33. hæc explicat exemplo aquæ tangentis durum planum, quorum extimæ ſuperficies, etſi inter ſe diſtinctæ, tamen ſunt ſimul in eodem indiuiſibili.

148 Sed hæc inuoluunt multa apertè abſurda ac falſa, atque adeò directè contradictoria. nam Primò, n.27. dicit non eſſe concedendum gratiam & peccatum actuale coëxiſtere ſimul in eodem inſtanti temporis continui, ſed in eodem inſtanti temporis diſcreti. & tamen num. 31. & 32. docet, gratiam & priuationem ipſius (in qua ſecundùm eum conſiſtit peccatum habi

habituale) eſſe ſimul in eodem inſtanti temporis continui. Quare peccatum actuale quod eſt prius natura peccato habituali, erit ſimul cum gratia in eodem inſtanti temporis continui, quòd ſuprà negauit.

149 Secundò, quia n. 27. & 32. docet durationem & coëxiſtentiam rerum ſpiritualium, qua dicuntur eſſe aut non eſſe ſimul, metiendam eſſe ſecundùm inſtantia temporis, non continui, ſed diſcreti. quod infrà oſtendam eſſe omnino abſurdum.

Tertiò, n. 27. docet, gratiam deſinere eſſe per vltimum ſui eſſe, ſiue dari aliquod inſtans vltimum ipſius eſſe gratiæ, cùm tamẽ communiter omnes philoſophi doceant omnes res deſinentes neceſſariò deſinere per primum ſui non eſſe, ne aliàs dentur duo inſtantia ſibi immediatè ſuccedentia. Nec huic difficultati Lorca ſatisfacit, dicendo ſe loqui de inſtantibus diſcretis, quorum vnum poteſt alteri immediate ſuccedere: quia cùm hæc patiantur quamdam durationis latitudinem, & quidem ſæpe valdè magnam, vt infrà oſtendam; per ea non poſſumus oſtendere quando præciſè res aliqua incipiat, aut deſinat eſſe, aut quæ res poſſint aut non poſſint ſimul tempore eſſe.

150 Quartò, quia docet, inſtans, quo interiùs conſummatur peccatum mortale, eſſe vltimum inſtans illius actus. Quod apertè abſurdè dicitur: nam ſi loquamur de inſtanti temporis, cùm ille actus incipiat eſſe, & conſequenter eſſe peccatum mortale in inſtanti, & neceſſariò aliquo tempore duret, inſtans quo conſummatur in eſſe peccati mortalis, non eſt vltimum, ſed primum ipſius eſſe. Si verò loquamur de inſtantibus diſcretis, tunc ſi ille actus maneat toto tempore, quo eſt inuariatus, vnicum habet inſtans, quod non eſt magis vltimum, quàm primum, & propriè nec vltimum nec primum: ſi verò eò quòd intendatur aut remittatur, varietur (vt ſæpe in noſtris actibus fit) tunc illud inſtans, quo conſummatur in eſſe peccati, eſt neceſſariò primum & nullo modo vltimum.

Conſummatur peccatũ internũ in eſſe peccati non vltimo ſed primo inſtãti ipſi⁹ actus.

151 Quintò, docet inſtantia diſcreta ſibi mutuò ſuccedentia non facere quid maius, quia indiuiſibile additum indiuiſibili non facit maius, ideóque ea poſſe eſſe ſimul in eodem inſtanti noſtri temporis. vnde ſequitur, tempus diſcretum, quod componitur ex inſtantibus diſcretis, nõ eſſe maius vno ex ſuis inſtantibus & poſſe totum ſimul exiſtere in vno inſtanti noſtri temporis. quæ apertè abſurda ſunt, ſatíſque inſinuãt ſuum Auctorem non ſatis intellexiſſe quid ſit inſtans diſcretum, & quare dicatur indiuiſibile.

Idem poteſt eſſe & non eſſe intra vnum inſtãs diſcretũ, nõ tamẽ in eodẽ inſtanti tẽporis continui.

Sextò, quia docet eandem gratiam eodem inſtanti temporis continui poſſe ſimul eſſe & non eſſe, non tamen in eodem inſtanti diſcreto. quæ apertam contradictionem inuoluunt, & longè faciliùs poſſet concipi gratiam eſſe, & non eſſe in eodem inſtanti temporis diſcreti, quàm in eodem inſtanti temporis continui: vt ex dicendis patebit.

152 Vt autem hæc clariùs intelligantur, Nota Primò, ſicut (vt oſtendi to. 1. de Sacram. q. 75. a. 5. dub. 1. n. 70.) datur duplex locus, ſcilicet vnus realis & extrinſecus, qui eſt ſuperficies corporis ambientis locatum; alius verò intrinſecus non realis, qui nihil eſt aliud quàm ipſum ſpatium intra illam ſuperficiem contentum, quod totum à locato occupatur, & manet idem quantumcumque corpus ambiens mutetur. Simili modo etiam datur duplex tempus: aliud enim eſt reale, quod nihil eſt aliud, quàm ipſe motus rei mobilis, aliáve res, prout habet prius & poſterius, ſiue prout ſucceſſiuè durat: tempus autem ſic ſumptum diuiditur in continuum & diſcretum. Aliud verò eſt non reale, quod nihil eſt aliud quàm ipſa mora qua motus aliæve res durant.

Sicut datur duplex locus, ita datur duplex tẽpus, vnũ reale & alterum non reale.

153 Sicut autem præcipuæ loci proprietates, vt quòd ex ſe omnino immobilis & inuariabilis ſit, conueniunt primò & per ſe illi ſpatio, loco verò reali aut nullo modo, aut non niſi quatenus dicit neceſſarium ordinem ad tale ſpatium: ita proprietates temporis (vt quod nec tardum ſit, nec velox, & neceſſariò ſemper æquabile, & vnũ ac idem vbique) primò & per ſe cõueniunt illi moræ; nam quiuis motus eſt velox aut tardus, & vnus alio modò velocior, modò tardior: nã etſi motus eiuſdẽ cæli ſit ſemper æquè velox, tamen ſemper eſt velox, &, ſi Deus vellet, poſſet eſſe velocior aut etiam omnino ſiſti; vt contigit tempore Iosue, & fiet poſt diem iudicij. Item ſicut varij variarum rerum ſunt motus, ita tempus reale iis identificatum neceſſariò varium & multiplex eſt. Quamuis omne tempus dicatur etiam aliquo modo vnum ratione illius moræ, ſiue temporis non realis, quod vbique eſt vnum, ad quod tempus reale dicit neceſſarium ordinem.

Præcipuæ loci & temporis proprietates cõueniũt ſolis nõ realibus.

Tẽpus reale ſecundũ ſe variũ eſt, & ſolũ eſt vnũ ratione tẽporis non realis.

154 Nota Secundò, ideo propriè motum aliámve rem dici parũ vel multum ſiue diu duraſſe; quia coëxſtitit paruæ aut magnæ tali moræ, ſiue magno aut paruo tempori nõ reali; non autem quia coëxſtitit paruo aut magno motui: nec etiam ipſe motus, quia magnus aut paruus eſt, ideo dicitur plus minúſve duraſſe. v. c. eo tempore, quo index horologij mouetur per ſpatium vnius pedis, ſol mouetur per multa millia milliarium, atque ita hic motus ſine comparatione maior eſt illo, & tamẽ vterque æquè diu durauit; cuius nulla alia eſt ratio, quã quia vterque æquali eiuſmodi moræ coëxſtitit. Idémque eſt de rebus permanentibus tam ſpiritualibus quàm corporalibus; quæ prout maiori vel minori tali moræ coëxſtiterunt, ita plus vel minùs dicuntur duraſſe. quod eſſet verum etſi nullus omnino motus eſſet. Nam Deus ante creationem mundi omnémque motum infinito ſpatio durauit; & poſt diem iudicij cælum ſine omni motu in infinitum durabit.

Duratio rerum per ſe menſuratur tẽpore non reali.

155 Nota Tertiò, cum Suarez to. 2. Metaphyſ. diſp. 50. ſect. 7. n. 8. ſicut tempus reale corporale eſt motus rei corporalis: ita tempus ſpirituale eſſe motum rei ſpiritualis continuò ſucceſſiuum. vt fit quando angelus localiter mouetur, aut qualitas aliqua ſpiritualis continuò aliquamdiu intenditur.

Suarez.

Tẽpus reale ſpirituale eſt motus ſpiritualis.

156 Nota Quartò, cum eodem ſuprà n. 9. præter tẽpus continuum, de quo iam diximus, Auctores aſſignare aliud tempus diſcretum, quod conficitur ex inſtantibus diſcretis. vbi etiam ex communi ſententia docet, inſtans diſcretum dici durationem alicuius rei, quæ tota ſimul & immutata finito temporis ſpatio exiſtit, ſiue hoc ſit paruum, ſiue magnum, & ſiue res illa ſit corporalis, ſiue ſpiritualis. Dicitur autem hæc duratio inſtans, quia ſicut inſtans temporis continui, eſt totum ſimul, ita res illa, & conſequenter eius duratio, quæ ei identificatur, eſt tota ſimul, nec habet partem poſt partem, ſicut habet motus; & hac etiam ratione dicitur indiuiſibilis. Qua etiam ratione æternitas & æuum angeli dicuntur durationes indiuiſibiles.

Inſtans diſcretũ quid ſit.

Cur dicatur inſtãs, & indiuiſibile.

157 Quia tamen iſtiuſmodi duratio, vt habeat rationem durationis, neceſſariò dicit coëxiſtentiam & reſpectum ad aliquod tempus continuum reale, aut non reale (nã ſi ſolùm per vnum inſtans temporis continui exiſteret, non poſſet dici duraſſe, quia hoc aliquã moram ſignificat; ſicut ratione huius ipſa res in ſe inuariata permanens dicitur plus minúſve duraſſe, prout maiori aut minori eiuſmodi tempori coëxſtitit: ita ob eandem rationem ipſius duratio dicitur maior aut minor, & vna res duplo aut triplo plus ſiue diutiùs alia duraſſe. vnde patet, eam durationem hac ratione poſſe aliquo modo dici diuiſibilem, quatenus coëxiſtit tempori diuiſibili. Eiuſmodi autem inſtantia diſcreta ſibi mutuo ſuccedentia, ſiue in rebus ſpiritualibus, ſiue in corporalibus, conſtituunt tempus diſcretum, ſic dictum, quòd ipſius partes non habeant inter ſe neceſſariam cõnexionem & vniformitatem, ideóque etiam illæ partes dicuntur inſtantia diſcreta.

Vt aliquid duret debet tẽpori continuo coëxiſtere; & quidẽ longiori vt diutiùs duret.

Qua ratione duratio inſtãtis diſcreti ſit diuiſibilis.

Tẽpus diſcretũ quid ſit.

Nota

158 *Quid ſit aliquid exiſtere in tēpore aut inſtāti ſiue continuo, ſiue diſcreto.*

Nota Quintò, ſicut aliquid exiſtere in aliquo tempore, nihil eſt aliud quàm coëxiſtere huic tempori, ſiue exiſtere dum hoc tempus exiſtit ſiue durat; ita aliquid exiſtere in aliquo inſtanti nihil eſt aliud quàm id exiſtere dum hoc inſtans exiſtit. Quare aliquid exiſtere in aliquo inſtanti diſcreto (ſi ita loqui liceat) nihil aliud poteſt ſignificare, quàm illud exiſtere dum hoc inſtans exiſtit ſiue durat, ſiue illud huic coëxiſtere. Item ſicut vt aliquid verè dicatur exiſtere in aliqua hora, ſufficit quòd exiſtat in aliqua parte illius horæ ſiue initio, ſiue in fine: ita vt aliquid dicatur exiſtere in aliquo inſtanti diſcreto, ſufficit quòd exiſtat in aliqua parte temporis, quo hoc inſtans durat: hoc enim apertè ſufficit vt dicatur ei coëxiſtere.

159 *Duratio cuiuſque rei dicit aliquid intrinſecum, & aliquid extrinſecum.*

Hinc ſequitur Primò, durationem cuiuſque rei dicere duo, vnum ei omnino intrinſecum, ſcilicet eſſentiam rei durantis; alterum ex parte extrinſecum ſcilicet coëxiſtentiam & reſpectum ad aliquod temporis ſpatium, ſiue ad moram ſuprà dictam, quæ rei duranti extrinſeca eſt, quamuis ille reſpectus ſiue coëxiſtentia cum dicta mora ſit de intrinſeco conceptu ipſius durationis, qua talis eſt. vt oſtendi n. 156.

160 *Rerum duratio habet duplicem quantitatē.*

Sequitur Secundò, durationem cuiuſque rei habere duplicem quantitatem. quarum vna conſiſtit in perfectione, aut in extenſione locali ipſius rei aut motus durantis: ſic rei perfectioris perfectior eſt duratio; & ſicut motus extenſus per milliare dicitur longior eo qui extenditur ſolum per ſex pedes; ita eius duratio poteſt aliquo modo dici longior, quamuis minus propriè. Altera conſiſtit in coëxiſtentia cum maiore aut minore mora ſiue ſpatio temporis, à qua propriè aliquid dicitur parum aut multum durare, & conſequenter ab eadem eius duratio propriè dicitur longior aut breuior, maior aut minor. Siue enim res aliqua ſecundùm ſe ſit multum aut parum perfecta, magna vel parua, longa aut breuis, ſiue corporalis ſiue ſpiritualis, ideo propriè non dicitur plus minúſue duraſſe: ſed præciſè ex eo, quòd paruo vel magno temporis ſiue illius moræ ſpatio coëxſtiterit. Hinc ſi ſol duplo celeriùs moueretur, quàm iam de facto mouetur, eodem illius moræ ſiue temporis ſpatio, quo iam ſemel cælum circumit, bis idem circumiret, atque adeò duos dies & duas noctes conficeret; & qui tunc toto illo ſpatio exſtitiſſet, duobus diebus & duabus noctibus exſtitiſſet, & tamen non exſtitiſſet diutiùs eo qui iam vna die ac nocte exiſtit: quia tunc duo dies non durarent diutiùs quàm vnus iam duret.

Vnde res dicatur parū aut multum duraſſe.

161 *Tēpus non reale eſt per ſe, & reale ſolùm per accidēs mēſura durationis.*

Sequitur Tertiò, connaturalem menſuram durationis cuiuſque rei creatæ (ſiue hæc ſpiritualis ſit, ſiue corporalis; ſiue ſucceſſiua, ſiue permanens) ex cuius comparatione ſiue commenſuratione propriè ac per ſe debeat cognoſci quandiu res quæuis durauerit, eſſe dictam moram ſiue ſpatium temporis. Patet, quia, cùm ideò præciſè res aliqua dicatur tamdiu duraſſe quia tantæ moræ ſiue ſpatio temporis coëxſtitit: hoc ipſo quo ſcimus quantæ moræ coëxſtiterit exactè ſcimus quantum durarit; nec aliter id poſſumus cognoſcere: planè eodem modo ſicut cognoſcimus longitudinem panni per hoc, quòd ſcimus eum tot vlnis coëxtendi. Quare ſi illam moram ſecundùm ſe poſſemus exactè diſtinctéque cognoſcere, non eſſet nobis opus alia durationis menſura; quia tamen eam in ſe non poſſumus ita diſtinctè cognoſcere, neceſſariæ nobis ſunt aliæ menſuræ, v. c. motus ſolis, horologij, clepſydræ, &c. quibus metimur primò ipſam moram ſiue ſpatium temporis elapſi, & hac iam cognita metimur durationem rei ei coëxiſtentis.

162 *Vt aliqua ſint ſimul non ſufficit ea coëxiſtere eodē inſtāti diſcreto.*

Sequitur Quartò, vt aliqua dicantur verè coëxſtitiſſe ſimul, nullo modo ſufficere quòd exſtiterint in eodem inſtanti diſcreto. quia, vt iam oſtendi nu. 156. eiuſmodi inſtantia ſolùm ſunt indiuiſibilia, & tota ſimul ratione ſuæ entitatis, quæ ſemper eſt tota ſimul; ratione verò ſuæ coëxiſtentiæ cum tempore continuo eorum duratio habet magnam extenſionem, & diuerſis rebus ſibi inuicem ſuccedentibus coëxiſtit: & hac ratione poſſunt aliquo modo dici habere partes ſuæ durationis. Ponamus igitur quòd tale inſtans duret ſex horis, ſex diuerſæ res ſingulis horis poterūt ita coëxiſtere vni illi iſtanti diſcreto, vt tamen ſibi mutuo nullo modo coëxiſtant, ſiue ita vt nulla cum altera ſimul exiſtat; ſicut res omnes quantumuis inter ſe ſpatio tēporis diſtantes exiſtunt in vno indiuiſibili inſtanti æternitatis: ex quo tamen nullo modo ſequitur, eas omnes ſimul exiſtere.

163 *Contradictoriæ reſpiciunt idem inſtans non diſcretum, ſed temporis continui.*

Sequitur Quintò, vt negatio & affirmatio eiuſdem rei, ſiue ſpiritualis ea ſit, ſiue corporalis, ſint verè contradictoriæ, non ſufficere quòd reſpiciant idem inſtās diſcretum; ſed requiri & ſufficere, quòd reſpiciant idem inſtans temporis continui. Patet, quia habeat v. c. S. Michaël vnicam cogitationem, quæ inuariata duret integra hora, ipſa conſtituet vnicum inſtans diſcretum, & interim decem actus amoris Dei interiecta inter ſingulos aliqua mora eliciam: quo caſu decies in eodem inſtanti diſcreto, ſiue dum durat idem inſtans diſcretum in Michaële, in me erit negatio & affirmatio eiuſdem rei ſpiritualis ſcilicet actus amoris Dei; & decies de me erit verum dicere quòd amem, & quòd non amem; penitus tamen implicat eandem rem eſſe, & non eſſe in eodem inſtanti temporis continui. Ratio eſt, quia cùm hoc inſtans non habeat durationem vllo modo extenſam, eſt omni ratione indiuiſibile, ideóque quæ ei abſolutè coëxiſtunt, ſunt neceſſariò abſolutè ſimul; ſecus eſt in iis quæ coëxiſtunt inſtanti diſcreto, vt patet ex dictis.

164 *Inſtans diſcretum alteri ſuccedens facit aliquid maius.*

Implicat idem eſſe & non eſſe eodem inſtanti temporis continui.

Sequitur Sextò, apertè abſurda ac falſa eſſe quæ ex Lorca retuli num. 146. Primò, *inſtans diſcretum immediatè alteri inſtanti diſcreto ſuccedens non facere quid maius, ſiue non conſtituere maiorem durationem, atque adeò vtrique ſolùm reſpondere vnicum inſtans noſtri temporis*: cùm iam oſtenderim, quoduis inſtans diſcretum neceſſariò durare per aliquod tempus. Secundò, *vt negatio affirmatio eiuſdem rei ſpiritualis ſint contradictoriæ, debere reſpicere idem inſtans diſcretum; & eandem rem poſſe ſimul eſſe, & non eſſe in eodem inſtanti noſtri temporis.* Quod autem pro ſe adfert de ſuperficie aquæ ſimul eodem indiuiſibili loco exiſtentis cum ſuperficie corporis ſolidi, nihil facit ad rem. Quia cùm vtraque hæc ſuperficies ſecundùm craſſitiem ſit omnino indiuiſibilis, nec vllam extenſionem admittat, nullam habet repugnantiam, quo minus ſit ſimul in eodem loco ſecundùm craſſitiem indiuiſibili. Secus eſt de illis inſtantibus diſcretis ſibi ſuccedentibus, quorum duratio admittit extenſionem. Secus etiam eſt de eiuſdem rei ſpiritualis negatione & affirmatione, quæ inter ſe veram habent oppoſitionem, ideóque non poſſunt ſimul de eodem reſpectu eiuſdem inſtantis verè enunciari.

165 Conclvsio. Gratia habitualis ſiue caritas & peccatum mortale numquam ſunt de facto in eodem inſtanti noſtri temporis ſimul in eodem: quare eodem inſtanti, quo iuſtus peccatum mortale committit, caritas abſolutè in eo non eſt, nec poteſt abſolutè verè dici in eo inſtanti in eo eſſe. Hæc videtur communis ſententia Theologorum, qui communiter ſupponunt dicta non poſſe de facto exiſtere ſimul: & ſolùm diſputant vnde hoc oriatur.

Probatur Primò, quia oppoſita de lege ordinaria nequeunt eſſe ſimul in eodem: atqui caritas & peccatum mortale ſiue actuale ſiue habituale ſunt, ſaltem ex decreto Dei, oppoſita: ergo de lege ordinaria nequeunt eſſe ſimul in eodem. Minor probatur, quia peccatum etiam actuale eſt vera iniquitas & iniuſtitia, & per ſe formaliter conſtituit hominem iniuſtum, Deo odibilem, & dignum pœna æterna. Caritas verò

ſaltem ex decreto Dei eſt vera iuſtitia, & formaliter conſtituit hominem neceſſariò iuſtum, Deo amabilem, Dei filium, & dignum vita æterna; ita vt poſito illo Dei decreto fieri nequeat vt habens in ſe caritatem non ſit iuſtus, Dei amicus ac filius, & dignus vita æterna: hæc autem reſpectu illorum priorum apertam oppoſitionem atque adeò cõtradictionem inuoluunt: ergo caritas & peccatum mortale ſunt oppoſita, & omnino inter ſe de facto incompoſſibilia, nec ſimul poſſunt eſſe in eodem.

166 *Omnis res neceſſariò deſinit per primum ſui non eſſe.* Probatur Secundò, quia caritas (ſicut etiam aliæ res) neceſſariò deſinit per primum ſui non eſſe, atque adeò in eodem inſtanti, quo deſinit, abſolutè non eſt: atqui eodem inſtanti, quo fit peccatum mortale, caritas deſinit eſſe, vt etiam Lorca fatetur, quia docet eodem inſtanti incipere priuationem gratiæ: ergo caritas eodem inſtanti non eſt. Maior probatur, quia, ſi caritas non deſineret per primum ſui non eſſe, ſed per vltimum ſui eſſe, tunc deberet dari vltimum inſtans, quo verum eſſet dicere Gratia iam eſt, & toto tempore ſequenti non erit. Item cùm priuatio caritatis incipiat in inſtanti per primum ſui eſſe, nec vllum tempus ſit inter hanc & gratiam medium; ſequeretur, aut dari duo inſtantia noſtri temporis immediatè ſibi ſuccedentia, aut caritatem eiuſdémque priuationem eodem inſtanti eſſe ſimul in eodem ſubiecto; atque ita caritatem ſimul eſſe & non eſſe. quæ apertè abſurda ſunt.

Lorca. Reſpondet quidem Lorca ſuprà num. 31. gratiam in eodem inſtanti noſtri temporis poſſe in eodem eſſe ſimul cum ſui priuatione, ſiue ſimul eſſe & non eſſe. Sed iam ſatis oſtendi hoc inuoluere implicantiam: & vel inde oſtenditur falſa eſſe eius ſententia, quæ aliter nequit defendi.

167 Ad argumentum poſitum num. 146. Reſpondeo antecedens ſolùm eſſe verum de prioritate naturæ, nec eius probationes aliud probare. Ex quo nullo modo ſequitur, caritatem & peccatum eſſe ſimul in eodem pro eodem inſtanti, aut caritatem in eodem inſtanti temporis, quo peccatum eſt, adhuc verè eſſe. ſicut ex eo quòd ſol fuerit prior natura ſua luce, quam in eodem inſtanti, quo fuit creatus, produxit; non ſequitur, hanc eodem inſtanti quo ſol fuit creatus, non fuiſſe; aliàs non ſolùm res ſpiritualis, ſed etiam corporalis eodem inſtanti temporis continui eſſet, & non eſſet: quod etiam Lorca fatetur apertè implicare. quare conſequentia illius argumenti apertè falſa eſt, niſi antecedens intelligatur de prioritate temporis; qua ratione intellectum eſt apertè falſum.

168 *Inſtãtia naturæ non ſunt partes inſtantis temporis.* Ad probationem conſeq. Reſpondeo illam ſupponere falſam quorundam imaginationem: qui ex eo quòd audiant in eodem inſtanti temporis aſſignari varia inſtantia, & prioritates naturæ, colligunt illud inſtans in hæc tamquam in ſuas partes diuidi: in quarum priori poſſit aliquid verè eſſe, quod in poſteriore non ſit. ſed hi apertè falluntur, cùm illud ſit omnino indiuiſibile. *Quid ſignificent varia inſtãtia naturæ, quibus vnum dicitur altero prius.* Varia igitur illa inſtantia naturæ nullo modo ſignificant partes inſtantis temporis, ſed ſolùm diuerſos reſpectus quos inter ſe habent duæ tréſue res, quæ in eodem inſtanti temporis incipiunt eſſe. Itaque cauſam eſſe priorem natura ſuo effectu, & hunc non exiſtere in illo priori quo illa concipitur eſſe prior, non ſignificat à parte rei eſſe aliquod inſtans, aut partem inſtantis in qua cauſa verè à parte rei ſit, & effectus non ſit: ita vt verè dicatur Iam cauſa eſt, & effectus verè à parte rei non eſt; aut cauſa & negatio effectus ſint ſimul; ſed ſolùm ſignificat hunc exiſtere dependenter ab illa, & illam independenter ab hoc. Quare effectũ in illo priori naturæ nondum eſſe, non ſignificat eum in illo inſtanti temporis pro aliqua eius parte abſolutè non eſſe, ſed ſolùm eum non eſſe independenter à ſua cauſa.

Quare vt ad argumentum reſpondeam in forma, 169
nego conſeq. quia gratiam adhuc eſſe in illo priori naturæ, non ſignificat eam abſolutè tunc eſſe, ſed adhuc eſſe ſecundùm quid; & ſecundùm quendam noſtrum modum concipiendi. ſicut ex eo quòd Æthiops ſit albus ſecundùm dentes nõ ſequitur eum eſſe abſolutè album. & ex eo quòd attributa in Deo diſtinguantur virtualiter, aut, vt alij volunt, ratione cum fundamento in re, non ſequitur ea à parte rei verè inter ſe diſtingui. Et ſimili modo argumentandi probaremus lucem & tenebras eodem inſtanti eſſe ſimul in eodem aëre, quando in loco tenebroſo in inſtanti producitur corpus luminoſum, quod eodem inſtanti ibidem producit lumen. tunc enim neceſſariò priùs natura producitur corpus luminoſum, quàm ipſum lumen ab hoc producatur; & conſequenter illud producitur priùs natura quàm tenebræ per lumen expellantur. Vnde ſequitur in illo priori lumen nondum eſſe productum, & conſequenter adhuc eſſe negationem luminis ſiue tenebras: atque ita ſecundùm illum modum argumentandi inferretur, lucem & tenebras in eodem aëre pro eodem temporis inſtanti eſſe ſimul. quod apertè falſum eſt. Igitur tenebras adhuc eſſe in illo priore naturæ, quo corpus luminoſum producitur ante lumen, non ſignificat illas in illo inſtanti temporis verè adhuc eſſe; ſed ſolùm eas deſinere eſſe dependenter à productione illius corporis ac luminis ab eo producti. Et ſimiliter caritatem adhuc eſſe in eo priore naturæ quo peccatum fit, non ſignificat eam tunc abſolutè eſſe, ſed eam deſinere eſſe dependenter à poſitione peccati.

DISPVTATIO XXIII.

De actu caritatis.

Divvs Thom. 2. 2. poſtquam q. 23. & 24. diſputaſſet de habitu caritatis, eiuſque ſubiecto, incremen. ac amiſſione (quæ nos duabus præcedentibus diſputationibus explicuimus) q. 25. & 26. agit de obiectis caritatis materialibus, & de ordine, quo hæc amanda ſint. Sed quia in his explicandis ſæpe agendum eſt de caritate actuali, putaui hanc priùs nobis explicandã eſſe, vt deinde alia faciliùs explicemus. *D. Thom.*

DVBIVM I.

Vtrùm amor prout eſt actus caritatis, ſit idem quod beneuolentia?

Diuus Tho. 2. 2. q. 27. a. 2. docet hæc ita diſtingui, 1
quòd amor amicitiæ ſupra beneuolentiam ſuperaddat quandam vnionem affectus erga amatum; ita vt amor tendat in amatum tamquam in aliquid ſui, & ad ſe pertinens, ſiue tamquam ad alterum ſe; nam, vt oſtendi diſp. 21. n. 29. amicitia efficit ex duobus quodammodo vnum, ita vt alter alterum amet tamquam ſeipſum; nec à ſe diſtinctum. Beneuolentia autem ſolùm dicit ſimplicem affectum erga alium, quo ei aliquod bonum volumus: quod fieri poteſt ſine vlla erga eum amicitia, aut vero amore, quo eum cui bene volumus, abſolutè ſecundùm ſe amemus. Nam ſi quis videat hiſtrionem in theatro præ ceteris bene agentem, optat ei præmium optimè agenti propoſitum, atque ita bene ei vult, etſi fortè eum alias, quia homo vilis & ſcurrilis eſt, deteſtetur. *D. Thom. Quomodo differat beneuolentia ab amicitia.*

Ex quo etiam ſequuntur aliæ differentiæ, quas D. 2
Thom. ſuprà ex Ariſtotele l. 9. Ethic. c. 4. & 5. adfert. *D. Thom. Ariſtot.*
Primò, quòd beneuolentia ſæpe ſubitò ex aliqua cauſa

non

non magni momenti oriatur, vt patet in caſu allato: amor verò amicitiæ non niſi ex longa conſuetudine, aut ſaltem ex cauſa aliqua graui, quæque nata ſit vehementer alterius affectum in ſe rapere. Secundò, quòd amor ſit firmior & diuturnior, quàm beneuolentia. hæc differentia ſequitur ex priore. Vnde etiam ſequitur Tertiò, beneuolentiam eſſe principium amoris, quatenus hic ex crebro continuato affectu beneuolentiæ naſcitur. Vnde ſequitur Quartò, omnem amorem amicitiæ includere in ſe beneuolentiam; non tamen contrà: quemcumque enim amamus, bene ei volumus; non tamen contrà: vt patet in exemplo hiſtrionis ſuprà allato.

Amicitia includit beneuolentiam, non cõtrà.

DVBIVM II.

Vtrùm Deus debeat hîc à nobis immediatè & propter ſe diligi, & an poſſit diligi propter aliud?

3 D. Thom.

NOta Primò, cum D. Thoma 2.2.q.27.art.3. particulam *propter* hîc poſſe quadrupliciter accipi. Primò, vt ſignificet cauſam finalem, qua ratione diligimus medicinam propter ſanitatem. Secundò, vt ſignificet cauſam formalem obiectiuam, qua ratione diligimus aliquem propter ſuam virtutem & bonitatem. Tertiò, vt ſignificet cauſam efficientem ipſius rei amatæ, qua ratione, inquit, aliquos amamus quia ſunt filij talis patris. Quartò, vt ſignificet aliquid, quod nos diſponit ad alium diligendum, & reſpectu amoris habet ſe tamquam occaſio & motiuum remotum ipſius: qua ratione beneficia ab aliquo accepta ſunt cauſa cur primò ei bene afficiamur, ac deinde eius bonitatem attentiùs conſiderantes, incipiamus eum propter hanc diligere.

4 D. Thom.

Docet autem D. Thom. dicto art. 3. & 4. nos primo, ſecundo & tertio modo poſſe & debere Deum in hac vita immediatè in ſe & propter ſe diligere, quia ipſe eſt vltimus noſter rerúmque omnium finis, & eſſentialiter infinita bonitas, & omnis bonitatis creatæ cauſa exemplaris & efficiens: quare non ipſe propter alia, ſed contrà omnia alia bona propter ipſum diligenda ſunt. Nec his obſtat quòd non poſſimus hîc Deum immediatè in ſe cognoſcere, ſed tantùm mediantibus creaturis: quia, etſi nõ poſſimus aliquid amare, niſi cognitũ, tamen non eſt neceſſe vt modus amãdi in omnibus ſequatur modum cognoſcendi: nam quos numquam videmus ex ſola aliorum relatione cognoſcimus, & tamen eos non propter horum relationem, ſed propter ſuam virtutem immediatè amamus. Quarto verò modo ait nos amare Deum propter ſua beneficia, quia hæc communiter ſunt nobis occaſio & incitatio cur incipiamus bene erga Deum affici, & ipſius bonitatem conſiderare, atque ita eum vera caritate propter ſeipſum amare.

Modus amandi non ſemper ſequitur modum cognoſcendi.

5 Nota Secundò, alia ratione *propter* poſſe ſignificare cauſam finalem & efficientem non rei amatæ, ſed ipſius amoris, denotando alium actum, à quo amor imperatur, & hac ratione ſaltem moraliter cauſatur, vt ſi quis ex amore caſtitatis imperet ſibi amorem tẽperantiæ, tunc amor caſtitatis eſt cauſa amoris temperantiæ, & temperantia amatur propter caſtitatem.

Lorca.

Eſt autem difficultas vtrùm hac ratione Deus poſſit propter aliquid aliud amari, ita vt amor huius rei, illius amorem imperet. Lorca 2.2. ſect. 3. diſp. 30. concedit actum amoris Dei poſſe quidem dicto modo cauſari ab actu ſpei, aut alterius virtutis: ait tamen eo caſu nec hunc actum fore efficacem cauſam illius amoris Dei (quia actus reflexus nequit efficaciter imperare actum proprium voluntatis) nec eius obiectum fore cauſam finalem illius amoris Dei; quia tunc Deus non amaretur propter ſe, ſed propter aliud.

Sed in hoc ſecundo apertè fallitur; nam hæc ſunt valdè diſtincta, me referre meum actum in aliquem finem diſtinctum, & me in eum referre ipſum obiectum mei actus: v. c. aliud longè eſt me elicere verum actum caritatis, quia ſcio hunc eſſe vtilem ad augendam beatitudinẽ meam: aliud verò, me amare Deum quatenus eſt mea beatitudo, aut quia ab eo expecto beatitudinem: in priore enim caſu bonitas Dei, qua in ſe eſt bonus, eſt obiectum formale illius amoris, quo ipſum amo; in ſecundo caſu obiectum formale illius amoris eſt bonitas Dei, qua mihi bonus eſt. 6

Poſſum aliquid amare propter ſe, & tamẽ eius amorem referre in aliũ finem.

Vbi Nota Tertiò, in priore caſu interuenire tres actus. Primus, eſt deſiderium ſiue intentio augmenti beatitudinis. Secundus, eſt volitio ſiue electio medij, qua eligo ipſum actum caritatis, quatenus vtilis eſt ad augendam beatitudinem. Tertius, eſt actus caritatis, quo amo Deum immediatè quia in ſe bonus eſt: vbi duo priores actus ſunt actus ſpei, tertius eſt actus caritatis. Primus imperat ſecundum, & hic tertium. Aliud exemplum quotidianum eſt, quando quis deſiderans obtinere remiſſionem peccatorum eligit ad hunc finem actum caritatis ſiue contritionis. quo caſu apertè patet, verum actum caritatis (qualis neceſſariò eſt contritio) eligi propter alium finem. 7

Quòd autem illa electio ſit vera cauſa illius actus caritatis, ſimili modo, quo intentio eſt cauſa electionis, patet, quia ſicut intentio formaliter ſiue tamquam forma ei inhærens inclinat voluntatem vt eligat media, ita ea electio eam inclinat vt eliciat actum, qui iudicatur vtilis ad finem intentum obtinendum (in quo conſiſtit omnis ratio qua vnus actus voluntatis imperat & cauſat alium:) atqui illud ſufficit vt intentio ſit verè cauſa electionis: ergo etiam ſufficit vt electio ſit verè cauſa illius actus voluntatis, qui eligitur. Et confirmatur, quia quando voluntas intendens finem applicat intellectum vt excogitet media ad illum vtilia, intentio non eſt aliter cauſa huius intellectionis, quàm quatenus formaliter mouet voluntatem vt intellectum applicet ad eam eliciendam, & nihilominus dicitur vera eius cauſa, & hæc intellectio verè exercetur propter illum finem: ergo cùm ſimili modo illa electio, qua quis eligit elicere actum caritatis, vt obtineat remiſſionem peccati, moueat voluntatem vt eliciat actum caritatis, ipſa erit vera huius cauſa & hic vere elicietur propter illius finem. Et hac ratione Deum vero actu caritatis poſſe amari propter mercedem æternam, quatenus *propter* reſpicit ſiue denotat non obiectum formale ipſius amoris quo Deus amatur, aut finem rei amatæ, ſed finem ad quem ipſe amor Dei ab amante refertur; expreſsè docet D. Thom. in 3. d. 29. qu. 1. art. 4. in corpore. & Durand. ibid. q. 3. lit. F. ſiue in 2. parte concluſ. quos etiã refert Lorca ſuprà n. 11. ſed eos aliter omnino explicat, putátq; D. Th. 2.2. q. 27. a. 3. quæ ibi docuerat reuocaſſe. ſed eius mentem non eſt aſſecutus, vt facilè patebit legenti. Vtrùm autem poſſimus Deum amare ſiue ſeruire propter mercedem æternam vel temporalem, ita vt hæc ſit obiectum formale illius actus, quo volumus Deum amare ſiue ſeruire, pertinet ad tractatum de ſpe, & explicui diſp. 19. dub. 5. 8

Qua ratione vnus actus voluntatis imperet ſiue cauſet alium.

Qua ratione Deus actu caritatis poſſit amari propter vitam æternam.

D. Thom.

Durand.

Lorca.

D. Thom.

DVBIVM III

Vtrùm actus caritatis hîc & in patria ſint eiuſdem ſpeciei?

QVidam affirmant, hos actus eſſe ſimpliciter eiuſdem ſpeciei, & ſolùm differre accidentaliter, quia ſcilicet actus caritatis in patria eſt neceſſarius, & perpetuò ſine interruptione cum ſumma facilitate & voluptate elicitur, cùm hîc ſit liber & neceſſariò ſæpe 9

ſæpe interrumpatur. Addunt alij, ibi ſemper eſſe ſine comparatione intenſiorem. de quo agemus infrà. Ita Bañez 2.2. quæſt. 24. art. 8. Medina 3. p. quæſt. 19. ar 3. & 4. quæſt. 2. ſub finem Lorca 2. 2. ſect. 3. diſput. 18. num. 4. & quidam alij; qui pro ſe citant Dionyſ. Carthuſ. in 1. d. 17. quæſt. 8. ſed ibi potiùs videtur dicere contrarium, ait enim: *Quoniam caritas viæ & patriæ in ſubſtantia ſua omnino eiuſdem eſt rationis, non autem operatio eius, quæ eſt dilectio, quia dilectio ſequitur cognitionem, propter quod aliud ac altius genus cognitionis inducit aliud genus dilectionis.* Vbi apertè docet, illam dilectionem in ſua ſubſtantia eſſe alterius rationis ab hac: atque ita apertè docet, habitum caritatis hîc & in patria eſſe eiuſdem rationis ſecundùm ſubſtantiam, actum verò diuerſæ.

Bañez. Medina. Lorca. Dionyſ. Carthuſ.

Probatur verò illorum ſententia. Primò, quia Apoſtolus 1. ad Cor. 13. docet caritatem manere in patria: atqui hoc eſſet falſum, niſi eius actus vtrobique eſſet eiuſdem ſpeciei: ergo hoc eſt neceſſariò dicẽdum.

1. Cor. 13.

Probatur Secundò, quia actus ſpecificatur ab obiectis: atqui vtrobique manet idem obiectum formale: ergo etiam idem actus.

10 Sed hæ rationes non ſatis probant intentum. Ad primam Reſpondeo Primò, Apoſtolum facilè poſſe intelligi de habitu caritatis, qui manet omnino idem in patria.

Qua ratione actus caritatis maneat in patria.

Reſpondeo Secundò, & fortè meliùs, Apoſtolum etiam loqui de ipſo actu caritatis, quem dicit numquam excidere, & conſequenter manere in patria; non quia manet omnino idem etiam ſecundùm ſpeciem, ſed quia tam in patria quàm hîc vero & propriè dicto actu caritatis Deum amamus; atque ita verus actus caritatis ibi manet, ſiue ſit eiuſdem ſpeciei ſiue diuerſæ quod ad propoſitum Apoſtoli non ſpectabat: qui ſolùm volebat oſtendere caritatem eſſe excellentiorem fide & ſpe, quia hæ ex ſe dicunt aliquam imperfectionem, aut in modo tendendi in obiectum, aut ſaltem in ſuo ſubiecto: nam fides tendit neceſſariò in obiectum modo obſcuro, & ſpes in obiectum abſens, ſiue quo ſperans caret; qui modi tendendi ſunt iis ita eſſentiales, vt aliter nequeant habere rationem fidei aut ſpei, ſiue ita vt hi actus nequeant vlla ratione aliter elici, vt ſuprà ſuis locis oſtendi. Secus eſt de caritate, cuius actus ex ſe nullam imperfectionem dicit, aut connotat; ideóque in patria, vbi abeſt omnis imperfectio, verus actus caritatis reperitur.

11 Vbi Nota, ſacram Scripturam, quando rem aliquam laudandam ſuſcipit, vt nos ad eius amorem excitet, laudare eam in genere ſumptam, & prout abſtrahit ab hac vel illa ſpecie; adeò vt ſæpe de rebus diuerſiſſimis & non ſolùm ſpecie, ſed etiam toto genere differentibus, atque adeò de creatis & increatis, eo quòd in proprietate eiuſdem nominis & aliqua analogia inter ſe conueniant, tamquam de omnino iiſdem loquatur. ſic Salomon Prouerb. 8. vt nos excitet ad amorem ſapientiæ, laudat ſapientiam in genere, & miſtim loquitur modò de creata, modò de increata, quaſi eſſet eadem res. Et ſimili modo S. Iohan. epiſt. 1. c. 4. loquitur de caritate creata & increata. Quem etiam loquendi modum D. Auguſtinus quibuſdam locis imitatur, ita vt Magiſter ex iis acceperit occaſionem putandi non aliam nobis ineſſe caritatem, quàm ipſum Spiritum ſanctum. Vt oſtendi diſp. 21. n. 5. & 6. Et ſimili modo Apoſtolus 1. ad Cor. 13. loquitur de actu caritatis in via & in patria, vtrumque tamquam vnum recenſendo.

Scriptura ſolet res laudãdas generatim ſumere, prout abſtrahunt à particularibus rationibus.

Prouerb. 8.

1. Iohan. 4.

Auguſt.

1. Cor. 13.

12 Confirmatur, quia Apoſtolus inſinuat ideò caritatem manere in patria, quia caret imperfectione; cùm tamen ad Philipp. 3. agens de ſua in Deum caritate, qua propter Chriſtum terrena omnia deſeruerat & arbitrabatur vt ſtercora, & cupiebat configurari morti eius, ſiue pro ipſo mori & crucifigi; dicit tamen ſe nondum perfectum eſſe, ſcilicet in caritate, ſed continuò contendere vt conſequatur perfectionem caritatis, quam expectabat in cælo. vbi clarè oſtendit, omnem noſtrum amorem hîc eſſe imperfectum. Et ſanè per ſe patet, etiam perfectiſſimos hîc modo aliquo imperfecto Deum amare, vt infrà magis declarabo. Hinc D. Auguſt. lib. de Perfect. iuſtitiæ ratiocin. 17. cuius verba citaui diſp. 22. n. 78. docet, nos hîc ob imperfectionem caritatis non poſſe implere illud præceptum, *Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo*, &c.

Philip. 3.

Auguſt.

Ad ſecundam, Reſpondeo actus noſtros accipere quidem ſpeciem ab obiectis formalibus, non tamen ab his ſolis, vt oſtendi diſp. 5. dub. 2. quare neganda eſt conſequent.

Alij igitur docent, hos actus eſſe diuerſæ ſpeciei. Ita Peſant. 2. 2. q. 24. art. 12. diſp. 1. concl. 3. Caietan. 1. p. quæſt. 82. ar. 2. in fine Ferrar. 3. contra Gentes cap. 62. Dionyſ. citatus n. 9. Capreol. & Almain. citati à Torres 2. 2. diſput. 77. dub. 6. & videtur apertè ſententia D. Thomæ 2. 2. q. 24. art. 7. ad 3. vbi docet, actum caritatis viæ non poſſe pertingere ad perfectionem caritatis patriæ, quia ſunt diuerſæ rationis, ſicut linea & ſuperficies. quæ malè dicerentur, ſi ſecundùm ſubſtantiam eſſent omnino eiuſdem rationis. 13

Peſantius. Caietan. Ferrar. D. Dionyſ. Capreol. Almain. Torres. D. Thom.

Probatur Primò, quia, vt patet Matth. 11. v. 11. vbi dicitur minimus in regno cælorum eſſe maior Iohanne Baptiſta; & ex multis locis D. Auguſtini relatis dub. 6. caritas minimi Beati in cælo eſt perfectior caritate cuiuſuis viatoris: atqui hoc nequit intelligi de ſola maiore intenſione: ergo debet intelligi de maiore perfectione ſpecifica ſiue eſſentiali.

Matth. 11.

Ad hoc argumentum alij variè reſpondent, prout quiſque diuerſimodè ſentit de ratione, qua actus caritatis in cælo ſit perfectior quàm in via: quorum reſponſiones breuitatis cauſa omitto, quia mea ſententia à firmitate huius argumenti non pendet, quamuis ex eo non improbabiliter inferatur.

Probatur Secundò, quia amor viæ habet rationem meriti, amor beatificus rationem præmij: ergo ſunt diuerſæ ſpeciei: quia actus eiuſdem ordinis ſiue ſpeciei non videtur poſſe habere rationem meriti & præmij. 14 Tertiò, quia amor patriæ habet effectum longè altioris ordinis, & diuerſæ rationis ab omni effectu caritatis in via: nam gaudium, quod ex illo naſcitur, eſt incomparabiliter perfectius & altioris ordinis ſupra omne gaudium quod hîc poſſit haberi in via: ergo ille amor eſt diuerſæ ſpeciei ab hoc: quia ex diuerſitate effectuũ colligitur diuerſitas cauſæ. Nec refert quòd illud gaudium naſcatur etiã ex viſione beatifica, quia non naſcitur ex hac niſi mediante amore, præſertim ſi loquamur de gaudio quod Beati concipiunt, non ex ſua beatitudine, ſed ex beatitudine ipſius Dei; quod procedit propriè ex amore amicitiæ erga Deum. Quartò, quia cognitio altioris ordinis inducit amorem altioris ordinis: atqui cognitio patriæ eſt altioris ordinis: ergo, &c. Sed vt hæc ratio firma ſit, indiget maiore explicatione.

Vt autem hæc difficultas faciliùs poſſit explicari, repetenda hîc ſunt quædam, quæ dixi tom. 2. de Sacram. diſp. 2. dub. 7. n. 64. vbi oſtendi Primò, amorem tam naturalem quàm ſupernaturalem poſſe habere duplicem perfectionem ſibi intrinſecam, qua vnus alterum ſuperet, ſcilicet vel ratione maioris intenſionis, vel ratione maioris appretiationis. Secundò, priorem perfectionẽ ſæpiſſimè naſci ex maiore aliqua naturali inclinatione aut ſympathia partis inferioris erga rem amatam, aliáue amantis diſpoſitione: vnde etiam ea ferè intenſiùs amamus quæ ſenſibus percipimus, aut quibus iam diu aſſueuimus, quàm alia quæ meliora iudicamus. Secundam verò communiter naſci ex aliquo iudicio ſiue recto, ſiue peruerſo, quo aliquod obiectum hîc & nunc pluris æſtimamus. Et hoc modo 15

Amoris perfectio alia eſt intẽſiua, alia appretiatiua.

Vnde vtraque naſcatur.

commu-

communiter magis amamus ea, quæ hîc & nunc iudicamus meliora; quamuis voluntas ex innata ſibi libertate, poſſit quandoque facere contrarium.

16 Oſtendi Tertiò, nos ſæpe minus intensè amare ea quæ appretiatiuè amamus magis; eo quòd etſi hæc iudicemus præſtantiora, tamen erga illa ob rationes ſuprà allatas naturaliter magis inclinamur; atque ita maiore impetu in eorum amorem ferimur, ex quo naſcitur maior intenſio ipſius actus. Sic mater ob continuam cum minore filio familiaritatem & oblectationem, quam ex eius præſentia percipit, ſolet hūc amare intenſiùs, cùm tamē maiorem appretiatiuè magis amet. Cuius manifeſtum ſignum eſt, quòd quoduis incommodum minoris filij longè magis ſentiat, quàm incommodum maioris: ſi tamen alteruter deberet mori, mallet minorem mori, quàm maiorem. Similiter multi viri probi mallent vxorem, liberos, & vitam amittere, quàm peccare mortaliter; atque ita Deum appretiatiuè præ illis amant: ſi tamen contingat eos ex infirmitate peccare mortaliter, non ſentiunt in ſe tam vehementem dolorem ac animi commotionem, nec poſſunt ita lacrymari, ſicut facerent ſi vxorem & liberos perderent; vnde colligitur quòd hos intenſiùs ament: quia intenſus amor in voluntate, cùm hanc naturaliter valdè concitet in rem amatam, conſequenter ſimul ſecum rapit partem inferiorem, atque ita dolorem & lachrymas ciet.

Vnde fiat quòd ſæpe amemus minus intensè ea quæ appretiatiuè amamus magis.

Reſpondent aliqui hinc ſolùm ſequi tales maiore affectu appetitus ſenſitiui proſequi vxores & filios quàm Deum: non autem maiore affectu voluntatis. ita Scotus in 3. diſt. 27. §. *De primo dicto*. Sed hoc non ſatisfacit, quia cùm voluntas & appetitus ſenſitiuus ſint inter ſe connexa, & illa naturaliter ſequatur huius impetū niſi ſe cohibeat: ſequitur eam niſi ſe cohibeat, vehementiùs ſiue maiore impetu etiam ferri in ea, in quæ ille vehementiùs fertur, & conſequenter etiam in caſibus prædictis voluntatem vehementiùs amare ea quæ minus amat appretiatiuè. Confirmatur, quia Beati æquè intensè amant Deum & proximum: & tamen Deum amant incomparabiliter magis appretiatiuè. Cùm igitur ex his clarè conſtet nos poſſe duas res æquè intensè amare, quarum alteram ſine comparatione amamus magis appretiatiuè; nulla poteſt adferri ratio, cur non poſſimus eam amare intenſiùs, quam amamus minùs appretiatiuè.

Scotus.

Beati æquè intensè amant Deum & proximum.

17 Oſtendi Quartò, perfectionem appretiatiuam eſſe magis principalem magiſque ſubſtantialem ipſi actui, non ſolùm conſiderato in genere moris, ſed etiam ſecundùm entitatem phyſicam. nam idem actus reſpectu eiuſdem obiecti eodem modo propoſiti, ſolùm ratione diuerſæ diſpoſitionis aut conatus ipſius elicientis, poteſt intendi ac remitti; quod ſignum eſt hanc perfectionem non eſſe ſubſtantialem, ſed abſolutè accidentalem ipſi actui, cui modo adeſſe, modo abeſſe poteſt. Contrà verò non videtur fieri poſſe, vt eodem actu aliquid amem, modo perfectiùs, modo imperfectiùs appretiatiuè; tum quia hæc variatio vix fieri poteſt, niſi in obiecto aliquid apprehendatur, quod antè non apprehendebatur, vel contrà; tum etiam quia non fit additione aut detractione alicuius gradus aut partis ipſius actus, prout fit intenſio aut remiſſio, ſed mutatione totius actus. Nam cùm aliquid appretiatiuè magis amo quàm antea, toto actu aliter in illud tendo quàm antea; atque ita actus ſe toto videtur neceſſariò mutari, cùm nulla ſit ratio cur eum potiùs dicamus mutari ſecundùm vnam partem, quàm ſecundùm aliam.

Perfectio appretiatiua eſt principalior magiſque ſubſtantialis ipſi actui.

Neque eodem actu aliquid modo minus, modo magis appretiatiuè amare.

18 Conclvsio I. Actus caritatis in quouis Beato eſt appretiatiuè, & conſequenter iuxta dicta n. 17. ſubſtantialiter perfectior quouis actu cuiuſuis viatoris.

Quiuis Beatus ſine comparatione appretiatiuè magis amat Deum quàm vllus viator eum amare poſſit.

Probat. Primò, quia quiuis Beatus Deum eiúſque bonitatem, & quàm ipſo ſupra omne aliud bonum quod quacumque ratione excogitari poſſit, ſit infinitè magis deſiderabilis & amabilis, incomparabiliter clariùs cognoſcit, ac conſequenter perfectiùs æſtimat, quàm vlla creatura poſſibilis Deum eiúſque bonitatem hîc in via cognoſcere aut æſtimare poſſit: cùm igitur ibi perfectio amoris exactè ſequatur perfectionem intellectionis, ſequitur quemuis Beatum Deum incomparabiliter appretiatiuè magis ſiue perfectiùs amare, quàm vllus viator eum poſſit amare.

Prob. Secundò, à poſteriore. Quia quiuis Beatus ex vi ſui amoris quo in Deum fertur, efficaciter determinatur ad omnia alia bona ac mala præ vnius Dei voluntate ac beneplacito ita contemnenda, vt impoſſibile ei ſit aliquod peccatum etiam veniale committere, aut aliquod bonum quantumuis grande contra Dei beneplacitum, vel leuiter appetere; adeò vt ſi videret id fore ad maiorem Dei gloriam eique placere, vt grauiſſima mala ſuſtineret, idque ſine vllo alio fructu, id promptiſſimè eligeret, ac omnibus commodis præponeret; eáque conſtantiſſimè & lubentiſſimè etiam longiſſimo tempore perferret, modo ille amor in eo ſemper duraret. Quod patet ſuperare amorem cuiuſuis viatoris, quo cùm peccatum veniale poteſt conſiſtere; nec ita promptam & conſtantem eius voluntatem in malis grauibus Dei cauſa acceptandis ac perferendis, ac in tentationibus vincendis efficit, vt hæc efficaciter & conſtanter ſine actualibus & quidem magnis ac ſpecialibus Dei auxiliis appetere ac perferre poſſit. Vnde etiam D. Auguſt. citatus diſp. 22. num. 78. docet, caritatem hîc non eſſe perfectam, nec hominem hîc poſſe amare Deum ex toto corde, & ex tota virtute, quia numquam hîc caret omni cupiditate, ſed hoc futurum in cælo.

Auguſt.

Nec eſt quòd mihi hic aliquis obiiciat Adamum in paradiſo, aut B. Virginem, qui caruerunt omni inordinata cupiditate, quia hoc non accidit iis præcisè ratione caritatis, quam habebant; ſed ratione ſingularium auxiliorum, quibus à Deo cuſtodiebantur, ſiue hæc fuerint actualia, ſiue habitualia, de quibus hic non diſputo. 19

Adde, Adamum his omnibus non obſtantibus in peccatum lapſum eſſe: quod Beatis impoſſibile eſt: Poſſunt hæc aliquo modo exemplo declarari; ponamus enim puerum trium aut quatuor annorum habere gemmam pretioſiſſimam, quæ multis aureorū millibus æſtimetur: quantumuis ei dicas illam pluris valere omnibus crepundiis aliíſque puerilibus oblectationibus, variíſque rationibus ipſi illius valorem perſuadeas; ipſe tamen numquam poterit hunc ſatis concipere, illámue vel milleſima ex parte tanti æſtimare, quanti eam peritus gemmarius æſtimat; quare nec illius adipiſcendi cauſa, niſi difficillimè, puerilia oblectamenta contemnet. Mihi autem omnino perſuadeo, æſtimationem quam Beati de Deo habent in cælo longè adhuc magis ſuperare eam quam hîc de eo habemus, ſicut eorum de Deo cognitio noſtram magis ſuperat; ita ſcilicet vt cognitio & æſtimatio illius gemmæ, quam habet gemmarius, longè minùs ſuperet cognitionem & æſtimationem quam habet ille puer; quàm cognitio & æſtimatio Dei in Beatis ſuperet eam quā hîc illuminatiſſimus habeat. Quod vel inde patet, quòd ſine ſpeciali Dei gratia nullum alicuius momenti ſine graui difficultate pro ipſius amore poſſimus conſtanter aut bonum deſerere, aut malùm pati: quod tamen Beatis eſſet facillimum.

Dices, Amamus hîc Deum appretiatiuè ſuper omnia: ergo fieri non poteſt vt Beati eum appretiatiuè magis ament. Reſpondeo negando conſequentiam: nam, vt oſtendam diſp. 24. dub. 8. n. 149. fieri poteſt vt inter duos amantes Deum appretiatiuè ſuper omnia, vnus eum appretiatiuè magis amet quàm alius.

Conclvsio II. Hæc differentia inter vtrumque 20

actum

actum videtur eſſe ſpecifica, prout docent Auctores citati n.14. Probatur Primò, quia, vt iam oſtendi, perfectio appretiatiua amoris ſequitur perfectionem appretiatiuam ipſius cognitionis: atqui hæc in Beatis eſt altioris ordinis, & ſpeciei perfectioris appretiatione cuiuſuis cognitionis, quam hîc de Deo habere poſſimus: ergo ſimiliter appretiatio amoris erit in iis altioris ordinis, & perfectioris ſpeciei.

Secundò, quia quando duo ita inter ſe ſe habent, vt, quantumuis vnum in ſuo ordine perficiatur, numquam poſſit pertingere ad perfectionem alterius, bene colligimus vnum eſſe altioris ordinis ſiue perfectioris ſpeciei: atqui dicti amores ita inter ſe ſe habent; nam, vt oſtendi, quantumuis amor viæ hîc perficiatur, numquam perueniet ad perfectionem amoris patriæ: ergo hic eſt altioris ordinis. Et hac ratione quiuis beatus eſt maior quouis viatore, vt dixi diſp.22.num.79.

DVBIVM IV.

Vtrùm actus caritatis ſit intenſior in patria, quàm in via?

21 POteſt hæc difficultas intelligi reſpectu eiuſdem, ſiue an in eodem ſemper actus caritatis ſit intenſior in patria quàm in via; Secundò, reſpectu diuerſorum, ſiue an minimus Beatus habeat intenſiorem actum caritatis quouis viatore. Præter eos, qui putant habitum caritatis in minimo Beato eſſe intenſiorem habitu cuiuſuis viatoris, excepta ſaltem B. Virgine (quos citaui & refutaui diſp.22.dub.6.) quidam quos citaui eodem dubio num. 89. idem ſentientes nobiſcum de habitu, videntur ſentire actum in vtroque ſenſu ibi fore intenſiorem, atque adeò hunc fore multò intenſiorem ipſo habitu.

Probant Primò, quia obiectum caritatis ſine comparatione ibi erit perfectiùs applicatum potentiæ: ergo hæc illud intenſiùs amabit. Sed hoc argumentum loco citato ſatis refutaui. Secundò, quia conſtat caritatem longè fore perfectiorem in patria, quàm hîc: atqui hoc nequit intelligi de habitu: ergo debet intelligi de actu: ergo hîc ibi debet eſſe intenſior. Sed ſecunda hæc conſequentia neganda eſt: nam, vt patet ex dubio præcedenti, alia ratione ſine maiore intenſione actus poteſt eſſe perfectior in patria, quàm hîc.

22 CONCLVSIO I. Actus caritatis in eodem ferè ſemper eſt intenſior in patria quàm hic. Hæc eſt communis Theologorum. Et eius ratio eſt clara; quia cùm per quemuis actum caritatis augeam habitum, ferè ſemper poſt actum elicitum habeo intenſiorem habitum, quàm fuerit ipſe actus, vt patet ex dictis diſp. 22. dub. 4. cùm igitur in cælo actus ſemper ſit tam intenſus quàm habitus, ſequitur actum ibi in eodem fore ferè ſemper intenſiorem quàm hîc. His adde, eos præſertim, qui habent intenſum valde habitum, raro hîc elicere actus ei æquales.

23 Dixi, *ferè ſemper*, &c. quia poſſet fortè dari caſus, in quo aliquis tam intenſum haberet actum caritatis hîc, quàm in cælo: nam ſi quis infidelis primò iuſtificaretur per actum caritatis, & ſtatim moreretur, ita vt non reciperet intenſiorem habitum quàm fuerit ipſe actus; tunc in cælo non haberet actum intenſiorem quàm in via habuiſſet. Imò ſi poneretur ille caſus, fieri poſſet quòd aliquis intenſiùs amaſſet Deum hîc, quàm amaret in patria: quia, vt oſtendi diſp.22. dub.4. probabilius eſt talem non accepturum habitum tam intenſum quàm eſſet ipſius actus. Sed credo hunc caſum facilè poſſe fingi, non tamen ita facilè contingere, Deo res noſtras aliter diſponente. Nec his obeſt quòd aliqui credant nos in cælo elicituros actus intenſiores ipſo habitu, quia contrarium eſt multò probabilius, & videtur communior Theologorum ſenſus, cúmque vt talem ſupponit Suarez diſp.2. de Reuiuiſcent. meritorum ſect.3.n.50. Et ratio eſt, quia actus non poteſt eſſe perfectior ipſa potentia: cùm igitur habitus caritatis reſpectu amoris beatifici habeat ſe per modum potentiæ, Beatus non poterit elicere perfectiorem actum ipſo habitu. Et confirmatur, quia ſicut habitus caritatis in intenſione ibi correſpondet lumini gloriæ, ita actus caritatis reſpondet viſioni beatificæ: atqui hæc viſio non eſt intenſior lumine gloriæ: ergo nec actus caritatis eſt intenſior ſuo habitu.

Poſito vno caſu idem habuiſſet hîc actum caritatis intenſiorem quam habeat in cælo.

Suarez.

24 CONCLVSIO II. Multò probabilius eſt aliquos hîc in terris habere actus caritatis longè intenſiores quàm habeant multi Beati. Sequitur apertè ex dictis: nam, vt oſtendi ſup. diſp. 22. dub.6. concl.2. Beati in cælis non habent intenſiorem habitualem caritatem quàm habuerint hîc in terris; cùm igitur hîc multi habuerint caritatem parum intenſam vt infantes qui ſtatim à baptiſmo moriuntur; & contrà cùm multi Sancti hîc eliciant actus caritatis valdè intenſos, ſequitur hos hîc elicere actus intenſiores, quàm illi ibi eliciant: & ſuppoſitis ſuprà dictis, nullum eſt argumentum, quod contrarium probet. Et qui contrarium tenuerunt ferè fuerunt decepti, quòd non diſtinguerent inter perfectionem caritatis appretiatiuam & intenſiuam.

Diſputant hîc præterea aliqui vtrùm actus amoris Dei poſſit vitiari. ſed id fieri non poſſe, ſatis patet ex dictis diſp.4.dub.3.

DISPVTATIO XXIV.

De obiectis materialibus caritatis, & obligatione ea diligendi.

DISP.21. dub. 2. egi de obiecto formali ipſius caritatis, & oſtendi id eſſe ipſam Dei bonitatem, qua in ſe infinitè bonus eſt. iam verò agam de obiecto materiali, ſiue de iis, quæ propter Deum diligenda ſunt: nam ipſum propter ſeipſum diligendum eſſe dicto dubio ſatis oſtendi. Quænam autem illa ſint quæ ex caritate diligenda ſunt, fusè explicat D.Thom.2.2. q.25. & generatim dici poteſt omnem creaturam rationalem capacem æternæ gloriæ, ſiue quæ nondum æternæ damnationi addicta eſt, ſic debere diligi, ita vt illi hanc gloriam optemus, & quantum in nobis eſt procuremus. Additque D. Thom. etiam creaturas quaſdam irrationales ex caritate diligi, quatenus ad noſtram beatitudinem aut Dei gloriam conferunt; hæc tamen nequeunt diligi amore amicitiæ, quia eius incapaces ſunt. quare etſi amor, quo eas Deo aut proximo optamus, reſpectu horum habeat rationem amicitiæ; non tamen reſpectu illarum. Quæ ſatis clara ſunt, & ſolùm ſunt quædam difficultates circa modum & obligationem illa diligendi, quas ſequentibus dubiis explicabimus.

D. Thom.

DVBIVM I.

Vtrùm Deus & proximus eadem caritate amentur?

TRiplex hîc eſt difficultas. Prima, vtrùm habitualis caritas quatenus ſe extendit ad amorem Dei & proximi, ſit vna ſimplex virtus. Videtur enim non eſſe: Primò, quia alius eſt habitus, quo cognoſcuntur principia, & alius, quo cognoſcitur concluſio: ergo ſimiliter diuerſa eſt caritas qua amatur Deus, ab ea qua proximus amatur. Secundò, quia cultus Dei & cultus 1

Sancto

Sanctorum proficiſcuntur à diuerſis habitibus: ergo etiam amor Dei & proximi.

Secunda difficultas eſt, vtrùm actus amoris Dei & proximi, quando hic amatur purè propter Deum, ſint eiuſdem ſpeciei. Videtur enim quòd ſic: Primò, quia habent idem obiectum formale, ſcilicet bonitatem Dei; Secundò, quia actus fidei quo credo Deum eſſe trinum, & alius quo credo fuiſſe duodecim Apoſtolos, ſunt eiuſdem ſpeciei: ergo ſimiliter actus caritatis in Deum & proximum.

Tertia difficultas eſt, vtrùm amor, quo amo proximum propter Deum, reſpectu proximi habeat veram rationem amicitiæ. Quidam id affirmant, quia iuſti ex caritate volunt ſibi mutuo beatitudinem, quatenus eis bona eſt, & quantum poſſunt vnus alteri eam procurat: ergo ipſi amant ſe amore amicitiæ. Ita Bañez 2. 2. q. 25. a. 5. *Bañez.*

2 *Proximus poteſt quadrupliciter amari.* Nota, proximum quadrupliciter amari poſſe, ſcilicet tripliciter cum aliquo reſpectu ad Deum, & quartò ſine eiuſmodi reſpectu. Primò igitur proximus amari poteſt quatenus eſt quædam res & bonum extrinſecum ipſius Dei ad eius gloriam ſpectans; ſicut amatur medium propter finem, & mancipium amici propter amicum, ſiue quia huic vtile eſt. Cùm enim hominum bonitas, iuſtitia & beatitudo cedant etiam in honorem Dei, quatenus eius perfectio & bonitas ex illis magis innoteſcunt; ſequitur, illa eſſe vtilia ad Dei excellentiam ac bonitatem oſtendendam, atque adeò ad illius honorem promouendum: vnde illa ob gloriam & bonum quoddam Dei extrinſecum poſſumus amare.

Secundò, quatenus diuina bonitas à proximo participatur, eúmque afficit, & in eo elucet, atque ita eum amabilem reddit. Et hac ratione ferè eodem modo amamus proximum, præſertim iuſtum, propter Deum, quo amamus filios aut fratres amici propter amicum, quia iuſtus eſt verè filius Dei. Peccatores autem etiam hoc modo amamus, quia, etſi actu non ſint filij Dei, tamen ſunt tales potentia, & quantum eſt ex Dei antecedente voluntate & deſtinatione, qui ideò eos creauit & redemit, vt filij Dei ſint, & in hunc finem ex parte ſua ſufficientem iis gratiam confert, qua tales eſſe poſſint, ſi velint.

4 Tertiò, poſſumus moueri ad aliquem amandum quia à Deo amatur, ſiue amore ſpeciali, quo iuſtos amat; ſiue generali, quo omnes homines vult ſaluos fieri, idque tanto affectu, vt in hunc finem ſanguinem ſuum fuderit. Amicitia enim ſicut efficit amicos vnanimes ſiue vnius voluntatis, vt dixi diſp. 21. n. 29. ita efficit vt quidquid vnus amat, alter etiam amet: quod videmus etiam inter homines fieri: nam eos, quos videmus amari ab eo quem valdè amamus, ideo etiam amamus, etſi aliàs eos auerſaremur; vt notat D. Thom. 2. 2. quæſt. 25. a. 8. in fine corporis. *Amicitia nos inducit vt amemus quidquid amicus amat.* *D. Thomas.*

5 *Amor amici dupliciter me mouet vt amẽ eos, quos ipſe amat, ſcilicet vel immediatè vel mediatè.* Poteſt autem hoc duobus modis fieri. Primò, ita vt amor Dei immediatè voluntatem meam inclinet vt proximum amem non reſpiciendo an ipſe ſecundùm ſe ſit dignus amore necne, ſed præcisè quia ſcio Deo, qui tantum eum amat, placere vt eum etiam amem. Et hic amor ad primum modum ſpectat: nam ſic amo proximum quatenus eſt quoddam bonum Dei ſiue Deo carum, & ideo ei volo bonum, quia hoc placet Deo, & ita in eius bonum cedit. Secundò, ita vt amor Dei immediatè moueat meam apprehenſionem vt apprehendam proximum dignum amore: ſicut enim amor efficit vt amicum magni faciam, ita etiam efficit vt magni faciam ac digna amore æſtimem ea quæ Ipſe magni facit & amat: quare cùm verè Deum amans videat eum tanti homines facere, vt velit eos adoptare in filios, & ad hoc efficiendum voluerit pro iis mori; non poteſt fieri quin magni eos faciat, ac conſequenter amet. Et hic modus amandi à prioribus omnino diſtinguitur.

Quartò, poſſum proximum amare præcisè propter intrinſecam ſuam bonitatem, ſiue naturalem ſiue ſupernaturalem, ſine reſpectu ad alia: qua ratione communiter amicos ſolemus amare. 6

His poſſet addi quintus modus, quo diligimus proximum præcisè quia Deus hoc præcipit, ſiue vt ſatisfaciamus præceptis Dei: ſed patet hunc actum nullo modo habere rationem caritatis, ſed obedientiæ.

CONCLVSIO I. Eadem caritas vt eſt virtus theologica, nos tribus prioribus modis inclinat ad amorem proximi; duóſque primos actus immediatè per ſe elicit: tertius autem poteſt ab habitu diſtincto elici. Hæc eſt communis Doctorum, etſi hos modos non ita exactè diſtinguant. 7 *Deus & proximus quandoque eodem, quandoque diſtincto habitu amantur.*

De primo modo probatur: quia idem habitus inclinat ad amorem finis & mediorum, & vtrumque actum immediatè elicit: atqui dictus amor proximi reſpectu amoris Dei habet ſe tanquam amor medij reſpectu amoris finis: ergo vterque ab eodem habitu elicitur.

Maiorem omnes concedunt, quia vterque actus ad eandem virtutem pertinet, & efficax intentio finis virtute continet electionem medij. Minor probatur, quia, ſicut eligens amat medium quatenus eſt vtile ad obtinendum finem, ita amans dicto modo proximum optat ei bonum quatenus hoc eſt vtile ad Dei gloriam ac bonum promouendum. Probatur Secundò, quia caritas Dei inclinat nos ad optandum & procurandum omne bonum Dei: atqui bonum proximi eſt dicta ratione aliquod bonum Dei: ergo caritas Dei inclinat nos ad id amandum.

De ſecundo probatur; quia virtus inclinans ad amorem alicuius boni, inclinat ad illud amandum vbicumque illud reperiat, ſiue in proprio ſubiecto ſiue in alio: atqui bonitas Dei reperitur in omni proximo noſtro, eúmque afficit ac amabilem reddit, iuxta modos dictos num. 3. ergo caritas Dei inclinat vt eum hoc modo amemus. Confirmatur inductione, quia amor caſtitatis inclinat ſuum ſubiectum ad amandum omnes caſtos qua tales; & amor iuſtitiæ ad amandos omnes iuſtos; reuerentia in Chriſtum ad honorandum ipſius vicarium, ac imagines; amor amici ad amandum eius filios; amor naturalis noſtri inducit parentes vt ament ſeipſos in filiis: & vtrique actus ab eodem habitu producuntur: ergo ſimiliter caritas Dei inclinat ad talem amorem proximi eúmque producit. 8

Confirmatur concluſio Secundò, tam de hoc amore quàm de præcedente. Quia actus, qui habent idem obiectum formale vltimum, ſiue quo primò & per ſe potentia ad agendum mouetur, producuntur ab eodem habitu, ſi vterque ſit naturalis aut ſupernaturalis, vt patet in electione medij & intentione finis: atqui dicti amores proximi habent eo modo idem obiectum formale cum amore ipſius Dei, ſcilicet bonitatem Dei: ergo producuntur ab eodem habitu.

Quòd autem Dei caritas nos tertio modo inclinet ad amorem proximi, per ſe patet; quia ad hoc inclinat primò & per ſe nos inclinando ad amandum Deum, & conſecutiuè ad amandos eos quos Deus amat, iuxta modum explicatum num. 5. Quòd autem tunc amor proximi non neceſſariò eliciatur ab habitu caritatis theologicæ, patet; quia etſi poſſim tunc in proximo conſiderare rationes eum amandi in primo & ſecundo modo explicatas, tamen hoc non eſt neceſſarium, ſed poſſum etiam concipere rationes eum amandi concl. 5. explicandas, atque ita eũ amare 9

amore omnino diſtincto à charitate theologica.

10 Conclvsio II. Caritas quatenus nos his tribus modis inclinat ad amandum Deum & proximum, eſt qualitas omnino ſimplex, nec habet partes heterogeneas. Hæc videtur communis etiam ſententia Theologorum, quia dicunt nos Deum & proximum eadem caritate diligere, ſicut eadem fide credimus omnia myſteria fidei, vt patet ex D. Thom. 2.2. quæſtione 24. articulo 5. Turriano diſputatione 73. dub. 3. & aliis S. Thomæ interpretibus in eum locum.

D. Thomas. Turrian. Habitus infuſi non habent partes heterogeneas extenſiuas.

Probatur primò, quia, vt oſtendi diſputatione 16. numero 19. habere partes heterogeneas extenſiuas ad diuerſa obiecta, proprium eſt habitibus acquiſitis, qui ex actibus generantur, & ſunt quoddam eorum veſtigium; nullóque modo conuenit habitibus infuſis, qui ſe habent per modum potentiæ; atque ita ſicut hæc omnino vna & ſimplex poteſt ſe extendere ad diuerſos actus, ita etiam habitus infuſus.

11 Partes heterogeneæ alicuius habitus nec acquiruntur, nec perduntur omnes ſimul.

Probatur Secundò, quia quando aliquis habitus habet partes eiuſmodi heterogeneas, non omnes acquiruntur ſimul, ſed vna poſt alias, idque per actus diuerſos & ſibi mutuo ſuccedentes; & ſimiliter vna pars poteſt tolli per obliuionem, aut deteſtationem vnius partialis obiecti, aut ſimili ratione manente altera: vt patet experientia in ſcientiis acquiſitis, ſimilibúſque habitibus; caritas autem tam Dei quàm proximi neceſſariò ſimul infunditur, nec vna poteſt tolli manente altera: nam, vt S. Iohan. epiſt. 1. c. 3. & 4. ſæpiùs inculcat, nemo poteſt amare Deum, niſi etiam amet proximum.

1. Iohan. 3. & 4.

Ad primum argumentum propoſitum n. 1. nego conſequentiam tum ob dicta in prima ratione huius concluſionis; tum etiam quia intellectus principiorum, & ſcientia concluſionis, habẽt obiecta formalia longè magis diſtincta, quàm habeant amor Dei & amor proximi propter Deum; qui ſe habent ſicut intentio & electio, vt infrà dicam.

Ad ſecundum, Reſpondeo id ſolùm probare quartam noſtram concluſionem.

12 Obiicies Primò, Vbi in diuerſo actu reperitur noua difficultas, ibi ad eam ſuperandam debet dari nouus habitus, aut prior per partem heterogeneam extendi: atqui in amando proximo reperitur noua difficultas; nam exiſtentes in caritate ſæpè experiuntur graues difficultates in amando proximo, à quo læſi ſunt: ergo ad hoc requiritur nouus habitus, aut ſaltem extenſio præcedentis. Reſpondeo maiorem ſolùm eſſe veram in habitibus acquiſitis, quorum proprium eſt facilitare ipſos actus; & conſequenter minuere occurrentes difficultates: ſecùs autem eſſe in habitibus infuſis, qui non dantur ad facilitandum actum (vt oſtendi diſp. 6. dub. 6.) ſed præciſè vt poſſimus elicere actum ſupernaturalem: quare habent ſe per modum potentiæ, quæ eſt vna & ſimplex reſpectu omnium ſuorum actuum.

In ſolis habitibus acquiſitis requiritur nouus habitus occurrente noua difficultate.

13 His adde, etiam in habitibus acquiſitis tunc ſolùm habitum debere augeri per partem heterogeneam, quando difficultas quæ in ſecundo actu reperitur, naſcitur ab intrinſeca ratione ipſius actus, vt contingit in cognitionibus diuerſarum concluſionum vnius ſcientiæ. Secùs autem eſſe quando illa difficultas ſolùm naſcitur ab extrinſeco; tunc enim ad hanc ſuperandam non debet prior habitus extendi, ſed alterius virtutis habitus debet acquiri. verbi cauſa, vt aliquis ſit liberalis & miſericors in pauperes, omnis difficultas, quæ naſcitur ex nimio amore pecuniarum, debet tolli per virtutem liberalitatis: ſi verò aliunde naſcatur difficultas, vt ſi ad dandas eleemoſynas requiratur vt quis parcè viuat & lautitiis abſtineat; hæc difficultas non debet tolli per extenſionem habitus liberalitatis, ſed per virtutẽ temperantiæ: idémque eſt in aliis ſimilibus. Qui autem in ſe eſt bene diſpoſitus ad amandum Deum, nullam habet difficultatem vt amet proximum propter Deum, ſpectando præciſè hunc actum ſecundùm ſe: ab extrinſeco tamen, vt quia à proximo grauiter læſus eſt, aut ob ſimiles cauſas poteſt naſci difficultas; ſed hæc per habitus acquiſitos præſertim patientiæ, aut per vehementem ac ſeriam apprehenſionem paſſionis ac patientiæ ipſius Chriſti in cruce pro ſuis tortoribus tanto affectu orantis, aut per alias Dei gratias præuenientes facilitanda eſt.

Noua actus difficultas quandoque eodé, quandoque diſtincto habitu ſuperatur.

Obiicies Secundò, Si vnus ſe ſæpè exerceat in contemplando & amando Deo in ſe, alter verò in amando proximum propter Deum, hic acquiret facilitatem maiorem amandi proximum propter Deum, ille amandi Deum in ſe: ergo ad hos actus dantur diuerſi habitus.

Reſpondeo negando conſequentiam, præſertim 14
loquendo de habitibus infuſis; quia, vt iam dixi, hi non dantur ad facilitandum actum. quare hoc argumentum vt ſummum probat, habitum acquiſitum per diuerſas partes heterogeneas extendi ad hos actus. Quamquam nec hoc ſatis probet, ſi loquamur præciſè de habitu voluntatis; quia illa diuerſa facilitas in vtroque ſæpè non prouenit ex diuerſitate huius habitus, ſed ex diuerſa diſpoſitione partis inferioris, ſcilicet imaginatiuæ & concupiſcibilis. Nam, vt dixi diſp. 22. dub. 1. ex frequenti Dei contemplatione in imaginatiua naſcitur quædam facilitas, eum ſub modo corporeo apprehendendi, & in appetitu ſenſitiuo quædam inclinatio in eum vt ſic apprehenſum tendendi; quibus actus voluntatis multum facilitatur. Cùm igitur aliter apprehendamus Deum vt amabilem in ſe, aliter in proximo; ſequitur ex frequentatione alterutrius actus naſci diuerſam apprehenſionem in imaginatiua, & inclinationem in appetitiua; & conſequenter diuerſam facilitatem in voluntate. Hinc videmus eos, qui ſæpè & diligenter ſe exercent in ſibi repræſentando ac contemplando Chriſto crucifixo, aut iacente in præſepio, aut veniente ad iudicium, viſa eiuſmodi imagine ſtatim excitari ad ſimiles affectus, quales in meditando ſenſerunt. Ex quibus etiam vtilitas tum eiuſmodi exercitij, tum etiam vſus imaginum clarè probatur.

Vt facilè aut difficulter amemus Deum aut proximum, ſæpè facit diſpoſitio partis inferioris.

Conclvsio III. Actus, quo primo modo 15
amo proximum propter Deum, eſt diuerſæ ſpeciei ab eo quo amo Deum in ſe. Ita Lorca 2.2. ſect. 3. diſp. 24. n. 12. vbi ait eos eſſentialiter differre, & clariùs diſp. 26. num. 9. & alij. Probatur, quia hic amor proximi reſpectu amoris Dei in ſe, habet ſe ſicut electio medij reſpectu intentionis finis: atqui hi actus ſunt diuerſæ ſpeciei: ergo & illi. Minor probatur, nam intentio pro ſuo obiecto formali immediatè habet bonitatem ipſius finis; electio verò vtilitatem medij ad finem, & ſolùm mediatè bonitatem ipſius finis: eligens enim aliquod medium immediatè illud amat quia vtile eſt ad finem acquirendum, & hoc actu præciſè ſolùm implicitè & conſecutiuè amat bonitatem finis in ſe conſideratam: dictæ autem rationes formales ſunt abſolutè diuerſæ. Et ſimili modo amor quo dicto modo amo proximum propter Deum, pro ſuo obiecto formali immediatè habet bonitatem proximi quatenus vtilis eſt ad gloriam Dei promouendam, ſiue hanc ipſam vtilitatem; & bonitas Dei in ſe ſpectata hoc præciſè actu ſolùm implicitè & conſecutiuè amatur. Ex quo etiam patet maior noſtri ſyllogiſmi. Cùm igitur actus habentes diuerſa obiecta formalia ſint neceſſariò diuerſæ ſpeciei, apertè ſequitur, dictos actus eſſe diuerſæ ſpeciei. 16

Lorca. Intentio finis & electio medij habent obiecta formalia immediata diſtincta.

Nec his obſtat quòd D. Thom. 2.2. q. 25. a. 1. dicat dictos

D. Thom.

dictos amores eſſe eiuſdem ſpeciei; quia hoc intelligendum eſt ſecundùm rationem quam adfert, ſcilicet quatenus habent idem obiectum formale. quare cùm, ſicut iam oſtendi, hic amor proximi non habeat idem obiectum formale immediatum cum amore Dei in ſe; nec etiam habebit eandem ſpeciem proximam, ſed ſolùm remotam, aut in genere moris & bonitatis. Adde, D.Thomam propriè non loqui de primo modo amandi proximum, ſed de ſecundo, vt patet ex eius reſponſionibus ad argumenta.

Ad primum argumentum contrarium poſitum n.1. negandum eſt aſſumptum, vt patet ex dictis.

Ad ſecundum, nego conſequentiam. quia omnes aſſenſus fidei theologicæ habent omnino idem obiectum formale: ſecùs eſt de dictis actibus, vt iam oſtendi.

17 CONCLVSIO IV. Amor quo proximus amatur ſecundo modo propter Deum, etſi fortè non differat ſpecie ab amore, quo Deus in ſe amatur (quia vterque hic actus videtur habere idem obiectum formale immediatum ſolùm diuerſimodè conſideratum) tamen eſt ſubſtantialiter diuerſus & inferioris gradus. Et hoc ſaltem modo vera eſt ſententia Lorcæ ſuprà, qui quoad hanc diſtinctionem comparat hanc dilectionem proximi priori. Prior pars prob. quia videtur eſſe D.Thomæ 2.2.q.25.a.1.in corpore. Secunda probatur Primò, quia, vt oſtendi ſuprà diſp. 23.dub.3.numer.17. perfectio appretiatiua eſt actui ſubſtantialis, ideóque hæc variari nequit niſi varietur eius ſubſtantia: atqui amor quo amamus Deum in ſe, eſt appretiatiuè longè perfectior amore, quo eum amamus in proximo, ſiue quo amamus proximum propter Deum: ergo ille eſt ſubſtantialiter longè perfectior. Minor probatur, quia bonitas Dei in ſe conſiderata, longè eſt maior & perfectior, quàm prout conſideratur in proximo; & longè etiam aliter eam apprehendimus in Deo, quàm in proximo: ergo amor quo amamus Deum in ſe, eſt appretiatiuè maior eo, quo amamus eum in proximo.

D.Thom.

18 Confirm. quia hoc ſecundo modo ſimiliter amamus Deum in proximo, ſicut eum honoramus in ſuo vicario aut in Sanctis: atqui excellentiore cultu honoramus eum in ſe quàm in ſuo vicario aut in Sanctis: ergo perfectiore amore amamus eum in ſe quàm in proximo. Maior patet, quia ſicut ideo honoramus Deum in vicario & Sanctis, quia eius maieſtas in his elucet & tamquam præſens apprehenditur, ita dicto modo amamus eum in proximo, quia eius bonitas in his elucet; & ſicut maiore cultu eum proſequimur in iis in quibus eius maieſtas magis elucet, ita maiore amore eum proſequimur in iis in quibus eius bonitas magis elucet. Nec his obſtat quod docet D.Thom. 2.2.q.25. art.1. ad 2. & q.81.a.4. ad 3. vbi ait, proximum poſſe quidem amari eadem caritate, qua amatur Deus, non tamen coli eodem cultu. Quia loquitur de cultu latriæ externo, qui ſoli Deo adhiberi poteſt; quia hic per ſe ſimpliciter fertur in obiectum præſens cui defertur, nec poteſt in ſuo obiecto abſtrahere diuerſas ratione formales ſecundùm quas diuerſimodè in illud feratur, prout fit in actibus internis. Nullibi autem D. Thom. negat nos interno actu poſſe Deum colere in ſuis vicariis aut Sanctis; ſicut poſſumus eum in his amare. Alij alias explicationes adferunt, vt patet apud Turrian. 2.2. diſp.73.dub.2. ſed quæ minùs ſatisfaciunt.

D.Thom.

Cur potiùs eodem cultu interno quam externo colamus Deum in ſe & in ſuo vicario.

Turrian.

19 CONCLVSIO V. Actus, quo quarto modo amo proximum, nullo modo elicitur à virtute theologica; ſed ab habitu virtutis moralis infuſæ: quæ caritas ſeu amicitia proximi dici poteſt. Ita Vaſquez in 3.part.tom.1.diſp.98.cap.2. Turrian. ſuprà, & Leſſius de Iuſtit.cap.36.num.23. & apertè ipſe D.Thom. 2.2.p.103.a.3.ad 2. vbi docet, quòd ſicut Sancti ob propriam excellentiam coluntur cultu diſtincto à latria: ita proximum ob proprias ſibique intrinſecas perfectiones amari virtute diſtincta à caritate theologica.

Vaſquez. *Turrian.* *Leſſius.* *D.Thom.*

Per ſe etiam patet, quia, cùm hic amor habeat diſtinctum omnino obiectum à virtute theologica, neceſſariò debet à diſtincta virtute proficiſci, quia habitus nequit ferri extra ſuum obiectum formale. Quamuis autem hac ratione præcipuè amemus iuſtos, poſſumus tamen etiam ita amare peccatores, quatenus homines ſunt ad Dei imaginem creati, & ad beatitudinem ex parte Dei deſtinati.

CONCLVSIO VI. Quartus hic amor eſt verus amor amicitiæ ſiue beneuolentiæ erga proximum. Primus verò nullo modo eſt amor amicitiæ erga proximum, ſed ſolùm erga Deum. Ita Auctores citati num.19. 20

Quis amor proximi habeat rationem amicitiæ erga eũ, & quis nõ. Poſſum amare amicitiæ eum, cui mecum nõ intercedit vera amicitia.

Prior pars per ſe clara eſt; quia ſic amamus proximum propter ſuam bonitatem, & optamus ei bonum quatenus ei bonum eſt, in eo ſiſtendo: quod eſt proprium amoris amicitiæ. Nec refert quòd fortè proximus non redamet nos, quia hoc non obeſt quin amor, quantum eſt ex parte noſtra, ſit verus amor amicitiæ, etſi ob defectum alterius partis non ſit inter nos abſolutè vera amicitia; quæ mutuum amorem requirit.

Secunda pars probatur, quia amicitia requirit vt amico velimus bonum præciſè quia ipſi bonum eſt: atqui dicto amore optamus proximo bonum, non tam qua ipſi bonum, quàm quatenus eſt Deo bonum: ſicut famulis amici optamus bonum quatenus hoc cedit in bonum amici: ergo ſicut hic amor non habet rationem amicitiæ reſpectu famulorum, ſed ſolùm reſpectu domini, ita nec ille habet rationem amicitiæ reſpectu proximi, ſed ſolùm reſpectu Dei. 21

CONCLVSIO VII. Etſi ſecundus amor habeat maiorem ſpeciem amicitiæ erga proximum, atque ita poſſit latiore modo talis dici, tamen ſtrictè loquendo ſolùm habet veram rationem amicitiæ erga Deum. Hic etiam eſt ſenſus Auctorum quos citaui n.19. quia in ſolo quarto amore aiunt eſſe veram amicitiam erga proximum. 22

Prior pars probatur, quia, cùm proximus à tali amante conſideretur quaſi aliquid vnum cum Deo, amor eius vt habens rationem amicitiæ videtur etiam terminari ad ipſum proximum.

Secunda pars probatur, quia vt ſit verus amor amicitiæ, debeo proximo velle bonum, aut præciſè, aut ſaltem præcipuè quia ei bonum eſt: atqui in dicto caſu non volo proximo bonum, aut præciſè, aut ſaltem præcipuè quia ei bonum eſt; ſed præcipuè amo Dei bonum qua tale, cùm tota ratio cur illi velim bonum, ſit ipſe Deus, cui eodem actu magis illud ipſum bonum volo, quàm ipſi proximo; ſicut eo actu magis amo Deum quàm proximum.

Ex his patet Primò, nullum amorem, qui ſit actus virtutis theologicæ, habere veram rationem amicitiæ erga proximum; ſed ſolùm erga Deum, cui per omnem eiuſmodi actum primò & præcipuè bonum volumus, proximo autem ſolùm quatenus hoc ſimul eſt bonum Dei. Ita Auctores citati humer.19. atque adeò etiam ipſe D.Thom. vbi ait: *Non enim per caritatem diligimus in proximo, niſi Deum.* ſcilicet quatenus eſt virtus theologica, & habet rationem amicitiæ. nam quatenus habet rationem amoris concupiſcentiæ, certum eſt nos etiam diligere proximum eiuſque bonum. 23

Nullus actus virtutis theologicæ habet rationem amicitiæ erga proximum.

Patet Secundò, tertium actum amoris, ſi tendat in proximum priore modo ex dictis n.5. proficiſci ex virtute theologica, & ſolùm habere rationem 24

amicitiæ erga Deum; quia eſt eiuſdem rationis cum primo actu. Si verò ſecundo modo tendat in proximum, ſcilicet mediante conſideratione bonitatis ei propriæ & propter hanc, tunc non eſt virtus theologica, ſed moralis, & vera amicitia erga proximum: quia eſt eiuſdem rationis cum quarto actu.

DVBIVM II.

Qualis Dei dilectio nobis ſit præcepta illo Deuter. 6. **Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua?**

25 Dvplex hîc eſt difficultas: Primò, circa intelligentiam iſtorum verborum, deinde an hoc præceptum in hac vita impleri poſſit.

Lorca. Circa primum quidam quos tacito nomine citat Lorca 2.2. ſect. 3. diſp. 57. putarunt nullum omnino eſſe ſpeciale præceptum diligendi Deum actu interno, ſed illo ſimilibúſque præceptis ſolùm nobis præcipi vt impleamus Dei mandata in decalogo contenta. Videtur autem hoc poſſe probari Primò, ex *Iohan. 14.* Scriptura, quia Chriſtus Iohann. 14. explicans quid ſit diligere Deum ait: *Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.* Secundò, quia D. Bernardus *Bernard.* ſerm. 50. in Cantica, explicans illa verba: *Ordinauit in me caritatem: Eſt,* inquit, *caritas in actu, eſt & in affectu: & de illa quidem, quæ operis eſt, puto datam legem eſſe hominibus, mandatumque formatum: nam in affectu quis ita habeat, vt mandatur? Ergo illa mandatur vt meritum, iſta vt præmium datur.* & infrà: *Quomodo ergo iubenda fuit, quæ implenda nullo modo erat?* Quæ fusè pergit diſputare oſtendendo illud præceptum Deuter. 6. non poſſe hîc perfectè impleri; atque ita per illud oſtendi quid in altera vita futurum ſit.

26 Secunda ſententia ita illud præceptum explicat, vt velit illis verbis non ſolùm internum amoris actum ſpeciatim præcipi: ſed etiam per ſingula membra diuerſa ſiue diuerſam amoris circumſtantiam præcipi: ita vt per *cor*, quod in nobis eſt principium vitæ, ſignificetur voluntas, quæ eſt principium omnium liberarum actionum: per *mentem* verò (quæ Marci 12. v. 30. præcedentibus additur) ſignificetur intellectus; per *animam* verò appetitus inferior: per *fortitudinem* ſiue *virtutem* vis executiua ſiue exteriùs operatiua. Atque ita dicto loco nobis præcipitur, vt ita Deum amemus, vt tota noſtra voluntas ſiue intentio feratur in Deum; & intellectus, vis appetitiua, ac exterior operatio omni ex parte Deo ſubdantur, & ſecundùm voluntatem eius regulentur. ita D. Thom. 2.2. q. 44. a. 5. Vbi alias varias ſanctorum Patrum explicationes adfert, ſed quæ cum dicta magna ex parte in ſenſu conueniunt.

Quid cor, mens, anima, virtus, in præcepto caritatis ſignificent.
Marc. 12.
D. Thom.

27 Circa ſecundam difficultatem D. Auguſt. l. de Perfectione iuſtitiæ ratiocinatione 17. videtur ſentire hoc præceptum hîc impleri non poſſe, ſed ſolùm in altera vita; quia cùm non poſſimus omnino carere omni peccato veniali ac inordinato amore, non videmur Deum poſſe diligere ex toto omnino affectu, prout ibi præcipitur. Verba eius ſunt: *In qua plenitudine caritatis* (quæ ſcilicet erit in patria) *præceptum illud implebitur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Nam cùm adhuc aliquid eſt carnalis concupiſcentiæ, quod vel continendo frenetur, non omnino ex tota anima diligitur Deus,* &c. Eum etiam ſequitur D. Bernardus citatus n. 25.

Auguſt.
Bernard.

28 Conclvsio I. Datur ſpeciale præceptum diligendi Deum actu interno. Probatur Primò, quia eſt communis ſenſus Doctorum id tamquam omnino indubitatum aſſerentium: vt patet apud D. Thom. 2.2. q. 44. a. 1. quem ibi omnes ipſius interpretes ſequuntur. Scot. in 3. d. 27. q. vnica a. 3. §. *Quantum ad* 2. Durand. in 3. d. 37. q. 1 ad 3. Valentia 2.2. diſp. 3. q 19. puncto 1. Sanchez de Præcept. l. 2. c. 35. Turrian. 2.2. diſp. 97. dub. 1. Lorca ſect. 3. diſp. 47. vbi plurimos alios citat. Secundò, quia Scriptura ſæpiſſimè nobis inculcat Deum neceſſariò ſuper omnia diligendum eſſe, vt Deuter 6. Matth. 22. & alibi. & quòd loquatur de obligatione ſiue præcepto diſtincto à ceteris præceptis decalogi, patet ex Matth. 22. vbi hoc præceptum vocatur primum & maximum; quod propriè non eſſet verum, ſi non eſſet diſtinctum à ceteris. Pro quo Nota, illud mandatum dici primum, non quia primo loco ponitur, ſed quia primò & maximè per ſe præceptum eſt, adeò vt reliqua omnia præcepta dentur, vt hoc omni ex parte perfectè impleatur. atque ita impletio illius præcepti eſt finis reliquorum omnium. vt dicitur 1. ad Timoth. 1. *Finis autem præcepti eſt caritas de corde puro,* &c.

D. Thomas. Scotus. Durand. Valentia. Sanchez. Turrian. Lorca.
Deuter. 6. Matth 22.
Præceptum caritatis dicitur primum, id eſt, præcipuum.
1. Tim. 1.

Ex quo probatur concluſ. Tertiò, qui obligatur ad media, multò magis obligatur ponere finem, ſi hoc ſit in ipſius poteſtate. v. c. ſi in poteſtate venatoris ſit non ſolùm proſequi feram, ſed etiam eam capere; ſi obligetur eam proſequi, multò magis obligatur eam capere: ergo cùm obligemur ſeruare alia præcepta, vt dilectio Dei in nobis ſit & conſeruetur, multò magis obligamur habere ipſam Dei dilectionem, cùm hæc per Dei gratiam ſit in noſtra poteſtate. 29

Probatur Quartò, quia dilectio Dei habet ſpecialem honeſtatem, quæ inter omnes virtutes maximè deceat naturam rationalem, & maximè ad Dei gloriam ſpectat: ergo cùm aliquarum aliarum virtutum actus nobis ſint præcepti, (vt de actu fidei & religionis omnes fatentur) multò magis nobis erit præceptus actus caritatis. Confirmat. quia aliquis pater, qui valdè amat ſuum filium, & hoc maximis in eum collatis beneficiis continenter teſtatur, ab hoc non ſolùm exigit vt omnia ipſius præcepta exteriùs obſeruet, ſed etiam, & quidem præcipuè, vt eum interiùs verè amet. vnde ſi actus noſtri interni hominum oculis paterent, talis pater putaret ſe maxima iniuria affici, ſi videret ſe à filio interiùs numquam amari; & omnes huic hoc maximo vitio verterent. Quanto igitur magis Deus, cui noſtra interiora patent, & qui plus quouis patre nos amat, maioribúſque beneficiis proſequitur, à nobis exigit internum amoris affectum?

Ad primum argumentum poſitum num. 25. Reſpondeo Chriſtum ibi non explicare in quo formaliter conſiſtat amor Dei nobis præceptus; ſed oſtendere Primò, ſolum amorem Dei inefficacem ſiue qui nos non impellit efficaciter ad ſeruanda mandata, non ſufficere ad impletionem præcepti caritatis, cùm non ſit vera caritas. Secundò, obſeruationem omnium aliorum mandatorum eſſe ſignum interni & veri amoris, cùm ſine hoc nequeat conſiſtere: qui enim Deum verè non amant, facilè ac frequenter in alia peccata incidunt. 30

Ad ſecundum, Reſpondeo D. Bernardum non diſtinguere ibi actum internum amoris contra externam obſeruationem mandatorum, ſed diſtinguere duplicem actum internum caritatis. Alterum, quo ſuauiter toto affectu Deo ita inhæremus, vt animus ſui rerúmque omnium aliarum quaſi omnino oblitus, cum ſumma dulcedine totaliter in Deum feratur. Alterũ, quo ad opera externa, vt proximo ſuccurramus, impellimur. hanc caritatem vocat actualem, quia ad agendum impellit; illam affectuoſam, quia tota ſiſtit in interno affectu. Secundam docet habere rationem 31

Quẽ amorem S. Bernardus vocet actualẽ, quem affectuoſum.

rationem meriti: priorem verò habere rationem mercedis, ideóque propriè pertinere ad patriam, ibíque ſolùm perfectè reperiri, quamuis hîc quandoque in contemplatione prægustanda detur. Vnde infrà cùm diſtinxiſſet triplicem amoris affectionem, ſcilicet in eam quam caro gignit, & quam ratio regit, & quam condit ſapientia, ſubdit, *Prima quidem dulcis, ſed turpis; ſecunda ſicca, ſed fortis; vltima, pinguis & ſuauis. Igitur per ſecundam opera fiunt* (ſiue imperantur) *& in ipſa caritas ſedet non illa affectuoſa, quæ ſale ſapientiæ condita pingueſcens magnam importat menti multitudinem dulcedinis Domini; ſed quædam potiùs actualis: quæ etſi nondum dulci amore ſuauiter reficit, amore tamen amoris ipſius* (ſcilicet omnino perfecti, quo animus totaliter in Deum rapiatur) *vehementer accendit.* & infrà: *Opere diligamus & veritate: quo videlicet moueamur ad bene operandum, magis quodam viuidæ virtutis impulſu, quam ſapidæ illius caritatis affectu.* Vbi apertè duplicem illum actum internum, vt ſuprà dixi, diſtinguit.

Communiter igitur, vt dixi, Doctores conſentiunt nobis eſſe præceptum vt actu interno caritatis Deum diligamus; ſed inter eos aliqua eſt difficultas, vtrùm hoc intelligendum ſit de amore naturali, an de ſupernaturali, an verò de vtroque. Quidam autem volunt id intelligi de ſolo amore ſupernaturali: alij verò de vtroque: alij volunt Chriſtianis præceptum amorem ſupernaturalem, alij naturalem, prout videre eſt apud Bañez 2. 2. quæſt. 44. art. 1. dub. 1. & Turrian. diſp. 97. dub. 1. Videntur autem Doctores præcipuè hanc quæſtionem mouere, quia putant has dilectiones diſtingui obiecto formali, & vnam ferri in Deum, quà auctorem rerum ſupernaturaliū, aliam verò quà auctorem rerum naturalium: & hoc ſuppoſito meritò hæc difficultas mouetur. Sed cùm diſp. 5. dub. 3. oſtenderim dilectionem Dei naturalem & ſupernaturalem non differre neceſſariò obiecto formali, & vtroque poſſe amari Deum vt auctorem tam rerum ſupernaturalium, quàm naturalium: Item cùm diſput. 6. dub. 5. oſtenderim, habentem habitum ſupernaturalem, ſi circa eius obiectum formale operetur, ſemper producere actum ſupernaturalem: non videtur res vlteriùs poſſe eſſe dubia, ſuppoſita veritate eorum quæ ibi docui.

Bañez. Turrian.

32 Dicendum itaque, cùm præceptum diligendi Deum oriatur ex iure naturæ, obligare omnem ſufficienter vtentem ratione, vt Deum diligat vero actu amoris beneuolentiæ, & conſequenter propter intrinſecam ſuam bonitatem qua in ſe infinitè bonus & amabilis eſt; iuxta dicta diſput. 21. dub. 2. abſtrahendo tamen an hic amor futurus ſit naturalis, an ſupernaturalis. Etſi enim Deus præcipuè intendat vt amemus eum amore ſupernaturali, cùm ad hoc nobis gratiam tam præuenientem, quàm habitualem largiatur; tamen ad hoc propriè nullo præcepto directè obligamur. Quod patet, quia non poſſumus vllo modo in nobis diſtinguere amorem Dei naturalem à ſupernaturali, aut ſcire an hoc vel illo Deum amemus; quod tamen videretur neceſſarium ſi obligaremur eum alterutro determinatè amare. Secundò, quia, etſi in noſtra poteſtate ſit, ſaltem habita gratia præueniente ad hoc neceſſaria, Deum ſuper omnia diligere; tamen non eſt in noſtra poteſtate efficere, vt hic actus ſit potiùs ſupernaturalis quàm naturalis, vel contrà; ſed poſito quòd habeamus ſufficientia auxilia ſiue habitualia, ſiue actualia ad eliciendum actum ſupernaturalem, ille actus erit ſupernaturalis, & contrà erit naturalis ſi illa auxilia nobis deſint, quantumuis conemur elicere ſupernaturalem.

Lege naturæ tenemur Deum diligere propter intrinſecam ſuam bonitatem, abſtrahendo an amor ſit naturalis an ſupernaturalis.

Nō obligamur ad actū amoris ſupernaturalem, niſi aliquo modo indirectè.

Non eſt in noſtra poteſtate elicere potiùs actum ſupernaturalem, quàm naturalem.

Solùm igitur indirectè poſſumus obligari vt eliciamus actum ſupernaturalem, quatenus omnes obligamur vt quantum cum Dei gratia poſſumus, elaboremus vt ſimus in ſtatu gratiæ: quo poſito hoc ipſo quo elicimus actum caritatis, neceſſariò eliciemus ſupernaturalem, vt oſtendi ſuprà.

Conclvsio II. Etſi illud Deut. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. ſenſu accommodatitio bene explicet D. Thom. citatus n. 26, tamen ſi ſpectemus præcisè ſenſum litteralem, & modum loquendi Hebræorum & Scripturæ, illa verba: *Ex toto corde & ex tota anima*, &c. videntur omnino idem ſignificare, ſcilicet nos ita debere amare Deum, vt affectum noſtrum non diuidamus in alia, aliquid appretiatiuè ſupra eum aut contra eius voluntatem amando, atque adeò vt ſimus parati potiùs omnia cariſſima etiam ipſam vitam deſerere, quàm ipſius præcepta violare. Ita Cornelius Cornelij in dictum locum Deut. & Vaſq. 1. 2. diſp. 194. c. 3. in fine. 33

Deut. 6. Quis ſit ſenſus illius loci, Diliges Dominum Deum, &c. D. Thomas.

Cornel. Cornelij. Vaſquez.

Vbi Nota, quando Scriptura vult aliquid fortiter aſſerere aut inculcare, id variis verbis idem ſignificantibus repetere. Sic 4. Regum c. 20. Iſaias ait Ezechiæ: *Præcipe domui tuæ, morieris enim tu, & non viues.* Pſalm. 6. *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.* Pſalm. 60. *Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* & alibi ſæpiùs. Et ſimili modo dicto loco Deut. 6. ſæpiùs idem aliis verbis repetitur, vt fortiùs inculcetur.

Scriptura variis verbis idem ſignificat vt fortiùs inculcet. 4. Reg. 20. Pſalm. 6. Pſalm. 50.

Conclvsio III. Abſolutè dicendum eſt, nos in hac vita poſſe Deum cum ipſius gratia amare prout præcipitur Deut. 6. Probatur Primò, quia Trident. ſeſſ. 6. can. 18. dicit anathema iis, qui dixerint præcepta Dei etiam iuſtis eſſe obſeruatu impoſſibilia: atqui illud eſt verum Dei præceptum: ergo poteſt impleri. Secundò, quia Chriſtus Lucæ 10. legiſperitum interrogantem quid faciendo obtineret vitam æternam, remiſit ad legem, & ex ea recitanti dictum præceptum, ait; *Rectè reſpondiſti, hoc fac, & viues.* Vbi apertè oſtendit impletionem illius præcepti eſſe poſſibilem, & neceſſariam ad obtinendam vitam æternam. Item Deuter. 30. v. 2. vt filij Iſraël poſt peccatum poſſent à Deo miſericordiam obtinere, expreſſè exigitur vt ad eum reuertantur, eique obediant ex toto corde & ex tota anima; quæ fruſtra docerentur ſi hoc eſſet impoſſibile. & v. 6. dicitur: *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo & in tota anima tua, vt poſſis viuere.* Vbi apertè dicitur hoc præceptum hîc implendum eſſe à filiis Iſraël, & hoc eſſe neceſſarium vt poſſint hîc viuere, ſiue ne Deus eos diſperdat. 34

Poſſumus hic implere præceptum amādi Deū. Trident. Luc. 10. Deut. 30.

Vbi Nota, hæc verba *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*, &c poſſe dupliciter accipi. Primò, in ſenſu omnino rigoroſo & ſtricto, ita ſcilicet vt totus noſter affectus continenter feratur in Deum, adeò vt nulla ex parte vel minimùm ab eo deuiet, aliquid aliud inordinatè amando; quod in hac vita fieri nequit, ſaltem ſine ſpecialiſſima Dei gratia. & ſic illa verba intellexerunt D. Auguſt. & D. Bernardus citati n. 17. Secundò, vt dicantur Deum ex toto corde diligere, qui eum appretiatiuè diligunt ſuper omnia, ita nimirum vt ſint parati pro ipſius amore potiùs omnia perdere, quàm eum præſertim mortaliter offendere. & hic eſt ſenſus illius præcepti, & ſic impleri hîc poteſt. Poſſet hîc diſputari an teneamur Deum diligere ſuper omnia intenſiuè, ſed de hoc meliùs agemus diſp. ſequenti. 35

Duplici ſenſu Deus poteſt dici amari ex toto corde. Auguſt. Bernard.

DVBIVM III.

Quando obliget præceptum diligendi Deum ſuper omnia?

Vix vlla eſt difficultas theologica, præſertim moralis ſiue practica, in qua explicanda tot 36

támque variæ ſunt Doctorum ſententiæ; adeò enim hæc res eſt obſcura, vt facilius ſit ferè quaſuis in ea ſententias refutare, quàm aliquam certam firmiter ſtabilire. Quare varias aliorum ſententias hîc proferemus & expendemus, vt lector poſſit aliquo modo diſcernere quænam ad veritatem videatur propiùs accedere.

D. Thom.

37 Primò igitur S. Thom. 1. 2. quæſt. 89. art. 6. quem tota ferè eius ſchola ſequitur, docet, quemuis hominem ſtatim ac ad vſum rationis peruenit, ita vt ſit potens peccare, teneri hoc præcepto Deum ſuper omnia diligere.

Probatur Primò, quia homo ſtatim ac peruenit ad vſum rationis, tenetur ſe conuertere ad vltimum ſuum finem ad quem omnes ſuas actiones dirigat: atqui hoc fit per dilectionem Dei ſuper omnia: ergo ad hanc tunc tenetur. Maior probatur, quia quod in lapide eſt grauitas neceſſitans eum vt tendat ad ſuum finem, ſcilicet ad centrum terræ, hoc in homine eſt obligatio tendendi ad ſuum finem: atqui lapis ſtatim ac generatus eſt, ſublato omni impedimento tendit ad ſuum finem: ergo ſimiliter homo ſtatim ac natus eſt, ſublato omni impedimento, quod ei initio ineſt ob defectum rationis, tenetur ſe conuertere ad Deum.

38 Secundò, quia aliàs fieri poſſet vt quis exiſtens in peccato originali, veniénſque ad vſum rationis, aliquamdiu viueret ſine peccato mortali, & priùs peccaret venialiter, quàm mortaliter; & ita moreretur: atqui hoc eſt abſurdum: ergo & id vnde ſequitur.

Innoc. III.

Minor probatur Primò, quia Innocent. III. c. *Maiores*, de baptiſ. §. *Sed adhuc*, docet, adultis dormientibus non poſſe per baptiſmum remitti peccatum originale, quia hoc nequit remitti ſine mortali: ergo ſentit hoc non poſſe in adultis reperiri ſine mortali.

Concil. Florent.

Probatur Secundò, quia Concilium Florent. ait: *Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato vel ſolo originali diſcedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus cruciandas.* Vbi, nullam facit mentionem eorum, qui diſcedunt cum ſolo peccato originali & veniali: ergo ſentit nullos tales eſſe.

Tertiò, quia nullus pro his poſſet aſſignari locus: nam nec limbus puerorum, quia ibi non puniuntur peccata actualia; nec etiam locus damnatorum ob peccata mortalia, quia ipſi non commiſiſſent peccatum mortale: & nullus tertius locus damnatorum datur.

Nullo argumento ſatis probatur, nos primo inſtāti quo vtimur ratione teneri nos conuertere ad Deum.

39 Sed hæc argumenta non ſatis probant intentum. Ad primum, nego maiorem. Ad eius probationem, Reſpondeo maiorem eius nullo niti fundamento, & videri apertè falſam: quia aliàs ſequeretur, hominem obligari vt quoties non impeditur continuo actu amoris tendat in Deum, donec ei in cælo vniatur; ſicut lapis quoties non impeditur, continuò quantum poteſt tendit ad centrum terræ, donec eò perueniat.

His adde, etſi vtriuſque argumenti maior eſſet vera, ſolùm probaret nos ſtatim ac habemus vſum rationis, debere elicere actum ſpei, & amare Deum tamquam bonum noſtrum: hac enim ratione Deus eſt noſter vltimus finis & obiectum ſpei, & lapis tendit ad centrum tamquam ad bonum ſuum.

Sanchez.

40 Ad ſecundum, multi apud Sanch. de Præcept. l. 2. c. 35. n. 7. negant ſecundam partem maioris. nam, etſi concedant fieri poſſe vt exiſtens in peccato originali peccet priùs venialiter, quàm mortaliter, aiunt tamen pertinere ad diuinam prouidentiam non permittere vt talis in eo ſtatu moriatur: quod etſi videatur ſolum inuentum ad ſoluendam dictam difficultatem; tamen probabilius dicitur, quàm illud, quod alij per illud argumentum conantur probare. Cum aliis tamen credo probabilius, abſolutè fieri poſſe, vt aliquis cum ſolo peccato originali & veniali è vita diſcedat. & hoc cum aliis probabile putat Suar. tom. 4. in 3. p. diſp. 11. n. 18. Atque ita nego minorem illius argumenti.

Fieri poteſt vt quis moriatur habens ſolum peccatum originale cum actuali veniali. *Suarez.*

Ad primam probationem, nego conſeq. quia Pontifex non reddit ibi omnino generalem rationem cur adulto, qui baptiſmum numquam petiit, per hūc dormienti collatum nequeat remitti peccatum originale: ſed ſolùm reſpondet ad caſum qui communiter ſolet accidere, & quem ſibi expreſsè ſoluendum propoſuerat: Cur ſcilicet in eo, qui ſimul habet peccatum originale iunctum peccato mortali actuali, illud nequeat remitti per baptiſmum homini dormienti nec vllo modo pœnitenti collatum. Ad quod optimè reſpondet id fieri non poſſe, quia ſecundùm præſens Dei decretum vnum ex dictis peccatis nequit remitti ſine altero.

Ad ſecundam probat. nego conſeq. quia Concilium non ſtatuerat ibi enumerare omnes caſus qui 41
poterant hac in re accidere, cùm hoc nullo modo faceret ad rem; vnde nec ibi facit mentionem eorum qui diſcedunt è vita cum peccato actuali mortali & veniali, aut cum peccato originali & actuali mortali. & tamen inde non licet inferre tales nullos eſſe. Ideò igitur Concilium facit mentionem duorum caſuum, quia ſolùm faciebant ad ipſius propoſitum: nam ſolùm intendebat oſtendere, vtrumque peccatum tam originale quàm actuale mortale, per ſe ſufficere ad æternam damnationem.

Ad tertium, Reſpondeo cum Suarez ſuprà tales futuros cum reliquis qui habent ſolum peccatum originale, in limbo, paſſuros tamen particularem aliquam pœnam; aut æternam valdè leuem, v. c. perpetuam aliquam diſplicentiam ſui, aut confuſionem ex apparenti illa in ſe macula, aut temporalem grauiorem, iuxta ea quæ dixi tom. 2. de Sacram. diſput. 10. dub. 6. *Suarez.*

His adde, etſi concederemus omnes ſtatim ac incipiunt vti ratione, teneri Deum amare ſuper omnia; 42
inde tamen non ſequi, nullum exiſtentem in peccato originali poſſe priùs peccare venialiter, quàm mortaliter. quia cùm hæc obligatio communiter ab incipientibus vti ratione inuincibiliter ignoretur, præſertim inter barbaros; ratione huius ignorantiæ, aut etiam omnimodæ inaduertentiæ, venientes ad vſum rationis non elicientes actum caritatis, communiter excuſabuntur à peccato, præſertim mortali, & ita priùs poterunt peccare venialiter quàm mortaliter.

Secunda ſententia docet, adultos obligari ſingulis 43
diebus Dominicis & feſtis elicere actum caritatis, quia hoc videtur præſcribi dum iubemur dies feſtos ſanctificare. Ita Scot. in 3. d. 27. q. vn. ad 3. §. *Quantum ad ſecundum.* & alij. Sed hoc alij communiter reiiciunt, quia fundamento caret. nam per præceptum ſanctificandi feſta ſolùm nobis præcipitur abſtinentia ab opere ſeruili, & aliquis actus latriæ, v. c. auditio Sacri, idque iure Eccleſiaſtico: dicta autem fieri poſſunt ſine actu caritatis. *Scotus.*

Alij Tertiò, docent hoc præcepto obligari adul- 44
tos, quando ſuſcipiunt baptiſmum, vt hac ratione profiteantur ſe Deo omnino ſubiectos eſſe. Sed alij id reiiciunt, tum quia ad baptiſmum ritè ſuſcipiendum ſufficit attritio; vt etiam oſtendi tom. 1. de Sacram. q. 62. a. 1. dub. 2. n. 31. tum quia etiam per ipſam baptiſmi ſuſceptionem ſatis teſtamur noſtram fidem & ſubiectionem reſpectu Dei.

Quartò, alij putant hoc præceptum obligare: Pri- 45
mò, quoties magnum aliquod beneficium à Deo accipimus; Secundò, quando audimus aliquos blaſphemantes, aliamúe iniuriam Deo inferentes; Tertiò, quando

quando opus aliquod valdè difficile aut magni momenti aggrediendum eſt; Quartò, quando grauem patimur tentationem. Sed alij hos caſus reiiciunt vt carentes fundamento. Nam primus ſolùm requirit actionem gratiarum: ſecundus verò, vt talem Dei iniuriam quantum poſſumus impediamus: tertius autem, vt Dei auxilium imploremus: & quartus, vt repræſentando nobis pœnas inferni aut ſimilia affectum tentationi repugnantem in nobis excitemus: quæ omnia ſine actu caritatis fieri poſſunt. His adde, ſi in dictis caſibus præceptum caritatis obligaret, id ſolùm fore per accidens, nos autem hîc quærimus, quando per ſe obliget.

46 *Turrian.* Quintò, ob has difficultates quidam apud Turrian. 2.2. diſp.97. dub.2. §. *Propter difficultatem.* putant hoc præceptum ſolùm obligare in periculo vitæ. Sed alij hoc refutant, quia cum amor Dei ſuper omnia conducat ad vitam rectè inſtituendam, ſi vnquam per ſe obliget, potiùs debet obligare in initio vitæ, quam in fine. Quare aliqui apud Sanch. de Præceptis l.2.cap.35. ſub finem putant eos, qui in fine vitæ poſſunt ſuſcipere Sacramentum Pœnitentiæ, non teneri elicere actum caritatis, quia alia ratione poſſunt ad mortem ſe munire. Alios quoſdam caſus prætereа referunt Turrian. & Sanchez locis ſuprà citatis. Ex quibus omnibus videas quàm hæc res apud Auctores ſit dubia. Pro cuius reſolutione *Sanchez.*

47 Nota, nos dupliciter poſſe obligari ad eliciendum actum caritatis. Primò, per ſe ſiue ſpectata præcisè bonitate illius actus & obligatione quam habemus eum eliciendi. Secundò, per accidens, eò quòd occurrat obligatio alterius præcepti, cui non poſſumus ſatisfacere niſi eliciamus actum caritatis, vt patebit ex dicendis. *Poſſumus obligari ad actum caritatis aut per ſe aut per accidens.*

48 Conclvsio I. Non tenemur elicere actum caritatis ſtatim ac peruenimus ad vſum rationis. Ita Vaſq. 1.2. diſp.146. c.2. Azor to.1. Moral. l.4. c.10. q.6. Turrian. 2.2. diſp.97. dub.2. & cum aliis Sanch. de Præcept. l.2. c.35. n.7. *Vaſquez. Azor. Turrian. Sanchez.*

Probatur Primò, quia, vt oſtendi num.39. contrarium caret ſufficienti fundamento, ſine quo tamen tam grauis obligatio inducenda non eſt. Secundò, quia eiuſmodi obligatio communiter ab omnibus Chriſtianis ignoratur, exceptis iis qui de ea in ſcholis diſputari audiunt: ſi autem talis obligatio eſſet, omnes Paſtores tenerentur eam ſæpiſſimè ſuis ſubditis, & parentes ſuis liberis ſtatim atque aliquis vſus rationis in iis apparet, imò etiam ante hunc vſum inculcare; vt primo inſtanti vſus rationis eam poſſent implere. Quæ ſunt contra praxim Eccleſiæ, imò fieri nequeunt, quia pueri nequeunt talia doceri, antequam ad vſum rationis perueniant: poſtquam verò ad eum peruenerint, iam tranſiit illud tempus, quo primò ad eliciendum actum caritatis obligantur, antequam hac de re poſſint inſtrui. *Si eſſet lex nos obligans primo inſtāti vſus rationis ad actum caritatis, eius obſeruatio eſſet impoſſibilis.*

49 Ex quo probatur Tertiò, quia nec pueri ante primum inſtans vſus rationis poſſunt ſufficienter doceri quomodo Deum ex caritate debeant diligere, nec id etiam per ſe ſine vllo doctore ſtatim in primo inſtanti vſus rationis ſcire, cùm & tunc & aliquamdiu pòſt vix poſſint ſpiritualia vllo modo apprehendere: vnde ſequitur, eos ſine ſingulari valdè Dei illuſtratione, quæ communiter iis non datur, tunc non poſſe Deum vero actu caritatis diligere, & conſequenter nec ad hoc obligari.

Quæ vera ſunt non ſolùm accipiendo illud inſtans metaphyſicè, prout quidā id accipiunt, ſed etiam pro notabili aliquo tempore, v.c. aliquot horarum aut etiam dierum; quia pueri in illa ætate vix poſſunt ſufficienter apprehendere quid ſit Deum præcisè propter intrinſecam ſuam bonitatem ſuper omnia diligere, ita vt poſſint verum actum caritatis elicere: ad hoc enim videtur requiri ingenium aliquo modo maturum, quale non habent pueri in primo vſu rationis; ſaltem communiter loquendo. Quare cùm eiuſmodi actus ipſis pro eo tempore ſit ſaltem valdè difficilis, & moraliter impoſſibilis, non videtur conuenire ſuaui diſpoſitioni diuinæ prouidentiæ eos pro tunc ad eum eliciendum obligare.

Conclvsio II. Valdè probabile eſt, tunc nos per ſe incipere obligari vt eliciamus actum caritatis erga Deum, cùm primùm habemus ſufficientem ipſius Dei cognitionem, vt poſſimus eiuſmodi actum elicere: qua nimirum ſiue fide diuina, ſiue alia ratione cognoſcamus ipſum eſſe in ſe infinitè bonum ac amabilem, & nos omnia ab eo habere, totóſque ab eo pendere, omniáque noſtra ei debere, aliáque eiuſmodi, quæ nos ad eius amorem poſſunt excitare. Ita Valent. 2.2. diſp.3. q.19. puncto 1. §. *Primus caſus eſt.* Cùm enim hic amor maximè à nobis exigatur, vt eo incitemur vt Deo ex vero affectu filiali ſeruiamus, eíque in omnibus conemur placere, nullo modo poſſumus huic noſtro officio ſatisfacere, ſi eum actū in finem vitæ differamus; quare recta ratio omnino exigit vt eum circa initium vitæ noſtræ eliciamus. cùm autem, vt oſtendi concluſ.1. vix poſſimus eum citiùs elicere ob defectum cognitionis, & ingenij immaturitatem: videtur tempus iam dictum aptiſſimum, quo illa obligatio incipiet. 50 *Quando incipiat caritas Dei nos per ſe obligare ad ſuum actū.* *Valentia.*

Hoc tamen non puto ita intelligendum, quaſi peccemus mortaliter niſi tunc ſtatim eiuſmodi actum eliciamus (hoc enim ſatis graue eſſet, nec ſufficienti ratione probari poteſt) ſed vt ſecluſa omni ignorantia & inaduertentia, ſine graui peccato nequeamus eum valdè diu differre. quanto autem tempore poſſimus eum differre ſine peccato mortali, non poſſumus ita præcisè dicere: crediderim tamen omnino peccaturum mortaliter qui eum ad aliquot annos differret, aut fortè etiam qui vltra annum, ſecluſa, vt dixi, inaduertentia. *Habita ſufficienti Dei cognitione peccamus mortaliter ſi valdè diu differamus elicere actū caritatis; nō tamen, ſi non ita diu.*

Conclvsio III. Tenemur per ſe elicere actum caritatis circa articulum mortis. Ita Valentia ſuprà caſu 7. Quod non ſolùm intelligendum eſt, quando non habemus copiam confeſſarij, & conſcij nobis ſumus peccati mortalis (quo caſu res omnino certa eſt, quia ſine actu caritatis nequimus elicere contritionem; ad quod tamen tunc, ne aliàs damnemur, obligamur) ſed etiam ſi ſacramentaliter confeſſi ſumus. Ratio eſt Primò, quia, etſi ſatis certum ſit ad effectum Sacramenti Pœnitentiæ ſufficere attritionem; tamen non ſumus ſemper ſatis certi nos habere veram attritionem: & qui in illis circumſtantiis quando agitur de æterna ſalute irrecuperabiliter perdenda, ita tepidus eſt, vt ſciens ſolùm velit atteri, nec conetur ad verum actum caritatis & contritionis, facilè exponet ſe periculo non habendi veram attritionem; quare tunc nitendum eſt ad ſumma, vt media obtineamus, quia via tunc ſecuriſſima eligenda eſt. 51 *Valentia.* *Inſtante morte nitēdum ad ſumma & ſecuriſſima.*

52 Secundò, quia cùm tunc grauiſſima inſtent certamina, omnibus modis homo tenetur ſe contra ea parare: nam ſi tunc cadat æternùm peribit: & quamuis non eliciendo actum caritatis, abſolutè loquendo aliis mediis, v.c. meditatione inſtantis mortis, & ſecuturæ æternitatis, ac excitando in ſe ſpem æternæ felicitatis ac timorem inferni, aut ſimili ratione poſſit eas tentationes ſuperare & victor euadere; tamen ſi tepidè hac in re agat, exponet ſe grauiſſimo periculo æternæ damnationis: quod in eo caſu omnibus modis tenetur vitare, & viam quantum poteſt ſecuriſſimā eligere, omnibus quibus poteſt modis ſe Deo ſuo perfectiſſimè vniendo, quod fit per actus caritatis. Adde, hos actus eſſe vtiliſſimos ad impetrandam diuinam gratiam, tunc homini maximè neceſſariam.

53 CONCLVSIO IV. Valdè probabile eſt hominem diu viuentem extra dictos caſus adhuc ſæpiùs per ſe teneri elicere actum caritatis; ita vt grauiter peccet ſi ſciens ſponte ſiue aduertenter id valdè diu differat. Hic etiam videtur ferè communis ſenſus Doctorum paucis exceptis; & quamuis non poſſit præciſè definiri tempus intra quod talis ſub mortali tenetur actum caritatis elicere; tamen videtur omnino mortaliter peccaturus, ſi illud ad tres aut quatuor annos ſponte differat. Probatur Primò, quia ſecundùm moralem æſtimationem videtur includere quendam contemptum diuinæ amicitiæ, ſi quis infinitam bonitatem à qua ita amatur, tanto tempore ſponte negligat redamare. Secundò, quia qui ita negligens eſt in amando Deo, vix fieri poteſt vt diuinam amicitiam tanti faciat, eámque ita colat ac contendat conſeruare, ſicuti tenetur & omnino neceſſarium eſt ne ea excidat: qui enim tam tepidè Deo ſeruit, facilè data occaſione eius cultum deſerit.

54 *Quando teneamur per accidens elicere actum caritatis.*

CONCLVSIO V. Extra hos caſus ſæpè poteſt contingere, vt homo per accidens teneatur elicere actum caritatis. Primò, quoties tenetur conteri, vt ſi conſcius ſibi peccati mortalis teneatur ſolemniter adminiſtrare aliquod Sacramentum, nec poſſit conſiteri: aliiſque caſibus, quos retuli tom. 2. de Sacram. diſp. 3. dub. 3. initio. Ratio eſt, quia, vt ibidem reſpondi diſp. 2. dub. 6. concluſ. 1. fieri nequit vt peccator eliciat veram contritionem ſine formali actu caritatis. Secundò, quoties quis credit id hîc & nunc eſſe neceſſarium ad vincendam aliquam grauem tentationem; aut vt ſufficienter animum comparet ad aggrediendum aliquod opus heroicum, quod iam aggredi tenetur, aut ſimiles ob cauſas. Probatur Primò, quia, etſi eum tunc elicere actum caritatis non eſſet verè à parte rei medium hîc & nunc neceſſarium ad illos fines obtinendos; tamen hoc ipſo quo ille putat id ita eſſe neceſſarium, ad illud obligatur, quamdiu in ea opinione manet, ne aliàs peccet contra conſcientiam.

55 Secundò, quia ſæpè poteſt contingere, vt illud ſit verè medium neceſſarium ad dictos fines obtinendos: idque vel ob eius diſpoſitionem, qui aliis viis non ſit fortaſſe ſufficienter excitandus vt tentationem ſuperet aut opus illud conſtanter aggrediatur, vel etiam quia alia via non eſt à Deo impetraturus eas gratias, quibus indiget vt eos fines de facto obtineat. Etſi enim Deus nobis in neceſſitate non deſit ſuam gratiam ſubminiſtrando, tamen ſæpè vt det nobis gratias maiores, & quas videt habituras effectum, requirit vt eas certis rationibus conemur impetrare: quas ſi ex negligentia omittamus, dat nobis minores, quibus etſi abſolutè poſſemus hoc vel illud perficere; tamen non niſi difficillimè id ita poſſemus. ideóque non ſumus de facto perfecturi.

DVBIVM IV.

Vtrùm teneamur aliquando amare proximum actu interno?

56 NOta nos dupliciter poſſe ad hoc obligari. Primò, præciſè ex virtute caritatis. Secundò, ex alia particulari virtute, v. c. ex pietate aut gratitudine. Et ſatis clarum eſt, nos hac ratione obligari quandoque vt alios amemus aliquo actu interno. Quia inhumanum omnino & contra pietatem parentibus debitam videtur, ſi filius ſuos parentes nullo vnquam vero amoris affectu proſequatur. Hinc Apoſtolus ad Rom. 1. inter alia grauiſſima vitia, quibus olim Gentiles laborabant, vocat eos *ſine affectione*, græcè ἀστόργους, quod iuncto α. priuatiuo deſcendit à στοργὴ, quod propriè ſignificat amorem filiorum in parentes: atque ita ἄστοργος dicitur qui hoc amore caret. Et ſimili ratione is, qui valdè ab alio amatur, & ab eo magna beneficia accepit, videtur ex gratitudine obligari non ſolùm vt exteriùs ſe gratum oſtendat, ſed etiam vt interno affectu eum amet; hoc enim exigit illa beneuolentia, qua alter eum proſequitur. Confirmatur, quia ſi illi ſcirent ſe ab his verè interiùs non amari, ægerrimè id ferrent, & æſtimarent id cedere in ſui contemptum, idque ſecundùm commune omnium iudicium, meritò facerent: quod verum non eſſet, ſi illi non tenerentur eos ita amare.

Inhumanè agit filius numquam interno actu parentes amando.

Rom. 1.

Ex gratitudine obligamur magnum benefactorem amare.

Quantum autem & quoties tam filij parentes, quàm beneficiati ſuos benefactores teneantur interno amore proſequi, non eſt facile definire, niſi quod in genere dici poteſt Primò, hîc multò grauiorem eſſe obligationem filij erga parentem; quàm beneficiati erga benefactorem, ob varias cauſas quas adferam diſput. ſequenti dub. 9. Secundò, quando abeſt omne odium & animi auerſio, & filius parenti, & beneficiatus benefactori exteriùs omnia officia iis debita præſtant, non eſſe multùm laborandum de interno affectu, quia in hoc caſu moraliter vix fieri poteſt, vt hic ſaltem notabiliter deſit. 57

Et ex his proportionaliter poteſt colligi quem affectum inferiores debeant ſuis Superioribus, vxores maritis, &c. aut etiam contrà parentes ſuis filiis, Superiores ſuis inferioribus, mariti vxoribus, &c. hæc enim ſpectanda ſunt maximè ex officiis, quæ ſibi mutuo tenentur præſtare, de quibus agemus diſp. ſequenti. hîc autem ſolùm agimus de priore obligatione, quæ oritur præciſè ex virtute caritatis.

Illi igitur, qui, vt oſtendi num. 25. putant non eſſe ſpecialem obligationem diligendi Deum actu interno; multò magis id dicunt de dilectione proximi, atque adeò ſecundùm eos caritas per ſe ſolùm nos obligat Primò, ad abſtinendum ab omni proximi odio, aliiſque rebus quæ ei poſſunt aliqua ratione nocere, & Secundò, vt occurrente neceſſitate aliáque occaſione exhibeamus ei externa officia, quæ ei ex caritate tenemur exhibere. Ad internum verò affectum non aliter nos obligat, quàm quatenus hic eſt neceſſarius vt illa exhibeamus: ad quod non eſt neceſſarius vllus verus actus caritatis erga proximum, cùm ex aliis pluribus finibus non malis poſſimus ea proximo exhibere. 58

Prob. Primò, quia Chriſtus Matth. 7. explicans qua ratione debeamus proximum diligere, ait: *Omnia ergo quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis: hæc eſt enim lex & Prophetæ.* Ac ſi dicat, Hoc faciendo implebitis totam legem circa dilectionem proximi. vnde D. Bernard. ſerm. 50. in Cantica, ait: *An non denique ſatis tibi eſſe iudices ad implendum iſtud de proximi dilectione mandatum, ſi id perfectè obſerues in quo omni homini rectè de lege naturæ præſcribitur: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: & item illud, Quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis?* 59 *Matth. 7.*

Bernard.

Secundò, quia S. Iohan. epiſt. 1. c. 3. explicans qua ratione debeamus proximum diligere, ait: *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habentem, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo caritas Dei manet in eo? Filioli mei non diligamus verbo, neque lingua; ſed opere & veritate.* Quibus locis tam Scriptura, quàm S. Bernardus totam obligationem diligendi proximum & veram rationem caritatis ponunt in externo opere. 60 *1. Iohan. 3.*

Nec refert quòd S. Bernardus verbis ſuprà recitatis ſubiungat: *Neque hoc dico vt ſine affectione ſimus, &c.* quia videtur loqui de affectione in Deum, aut de ea, quæ neceſſaria eſt, vt opera externa faciamus: vt patet ex ſequentibus.

Tertiò, quia ſpectando præciſè præceptum caritatis, 61

Caritatis ſolum imperat dilectionē proximi quatenus in eius bonum cedit.

tatis,non tenemur aliquem diligere, niſi quatenus id in ipſius bonum aliquo modo cedit (nulla enim videtur ratio cur alicui teneat amorem aliudúe officiũ impendere,ſi id nullo modo in ipſius bonum cedat:) atqui,etſi amor merè internus poſſit aliquo modo cedere in bonum & cultum Dei,qui eum immediatè in ſe intuetur ; non videtur tamen poſſe cedere in bonum hominis , niſi ratione actus externi ; quia ſolùm ratione huius & nullo modo ſecundùm ſe præciſè poteſt ab homine percipi:ergo non aliter teneor proximum amare, quàm quatenus id eſt neceſſarium ad exhibendos ei actus externos ipſi debitos.

62 Confirm. Primò, quia nec teneor amore interno amare omnes homines in confuſo ; hoc enim videtur inutile , quia non poſſum præſtare aliqua beneficia ſaltem quæ ſint magni momenti hominibus in genere ſumptis:neque etiam teneor ita ſingulos amare in particulari, quia hoc eſt impoſſibile:neque etiam ſpeciatim aliquos in particulari, quia nulla eſt ratio cur hos potiùs quam illos teneat ita amare : niſi fortè,vt dixi num.56. ad id obliger ex aliqua particulari virtute : de quo caſu hîc non agimus. Quare etſi parentibus & quibuſdam aliis ex pietate aut gratitudine tenear exhibere etiam internum affectum, quia nimirum hic eſt communiter neceſſarius, vt debitè iis exhibeam particularia officia , quæ iis debeo; tamen ſecùs videtur de aliis hominibus , quibus non teneor exhibere particularia officia, niſi fortè per accidens ratione occurrentis neceſſitatis , quo caſu ea ex alia virtute poſſum facilè exhibere.

S.Iohan. D.Thom. Confirmatur Secundò,quia, vt inſinuat S.Iohannes citatus n.60.& docet D.Th.2.2.q.25.a.8.non tenemur ex virtute caritatis proximum particulari affectu diligere, niſi ratione occurrentis neceſſitatis;& conſequenter quatenus hæc id exigit:atqui huic poteſt occurri per externam beneficentiam ſine actu interno caritatis:ergo hic non eſt neceſſarius.

63 Communior tamen Doctorum ſententia eſt , nos etiam ex caritate teneri diligere proximum , vt patet ex Auctoribus citatis ſuprà num.25. qui id ferè omnes ibidem aut expreſsè docent , aut clarè inſinuant. Matth.22. Et probant Primò , quia Chriſtus cùm Matth.22. attuliſſet primum mandatum , ſcilicet , *Diliges Dominum Deum tuum,* &c. ſubiunxit: *Secundum autem eſt ſimile huic , Diliges proximum tuum ſicut teipſum :* atqui Deum tenemur diligere actu interno:ergo etiam proximum. Iohan.15. Et Iohannis 15. ait : *Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem,ſicut dilexi vos:*atqui ipſe nos dilexit vero actu caritatis interno:ergo etiam ſic debemus nos mutuò diligere. 1.Iohan.4. Similiter S.Iohannes epiſtola 1. cap.4. ait : *Hoc mandatum habemus à Deo , vt qui diligit Deum,diligat & fratrem ſuum,* ſcilicet ſimili caritate. Auguſt. Confirm. quia D.Auguſt. l.8.de Trinitate c.7. apertè docet, nos eadem caritate diligere Deum & proximum:quod verum non eſſet , ſi vna eſſet ſolùm externa,alia interna.

64 Sed hæc argumenta non videntur id quod intendunt ſatis euincere. Ad loca enim Scripturæ facilè reſponderi poſſet,in illis ſolùm probari eſſe verum præceptum,quo iubemur diligere proximum;& hoc eſſe ſimile illi præcepto , quo iubemur diligere Deum: quia ſcilicet vtrumque eſt iuris naturæ & diuini , & virtute continet omnia officia erga Deum & proximum exhibenda:ex quo non ſequitur,erga Deum & proximum ſimilem dilectionem præcipi ; ſed ſolùm erga vtroſque eam dilectionem præcipi , quæ viriſque conuenit , & ad bonum iis conueniens procurandum eſt neceſſaria:iuxta dicta n.61.

Ad Auguſtinum Reſpondeo , ſi aliquid probaret, probaret eandem eſſe dilectionem qua diligimus proximum,& qua Deus nos diligit:ſolùm itaque vult has tres dilectiones, ſcilicet Dei erga nos,& noſtram erga Deum & proximum,conuenire in genere, & in confuſo in ratione dilectionis,vt dixi diſp.21.n.6.

Pro reſolutione Nota ex dictis dub.1. me dupliciter poſſe diligere proximum. 65 Primò, amore diſtincto ab eo quo diligo Deum,& qui habeat veram rationem amicitiæ erga proximum. Secundò , eodem amore quo diligo Deum , quíque reſpectu Dei ſit amor amicitiæ,reſpectu proximi amor concupiſcentiæ. Quod rurſum dupliciter fieri poteſt. Primò,vt amor meus explicitè ſe extendat ad proximum , vt cùm explicitè opto ei beatitudinem aliaúe bona ad hanc conducentia,quatenus hæc conducunt ad gloriam Dei,& ſunt quoddam bonum ipſius Dei.Secundò , vt meus amor ſolùm implicitè proximum reſpiciat;hoc ipſo enim,quo Deum ſuper omnia amo, eique in genere omne bonum opto,& in omnibus placere, & ipſi placita pro viribus procurare cupio , implicitè opto proximo ſalutem æternam, aliáque bona ad hanc conſequendam ei neceſſaria , & exhibeo me paratum vt data occaſione ea procurem , quatenus hæc ſunt etiam quoddam bonum Dei eique placent. & hac ratione omnis vera & efficax dilectio Dei eſt etiam vera dilectio proximi.

Conclvsio I. Tenemur proximum vltimo modo aliquando ex caritate vero interno actu diligere. 66 Patet,quia,vt oſtendi dub.præcedent. tenemur aliquando actu interno diligere Deum : omnis autem vera dilectio Dei eſt dicto modo etiam dilectio proximi.

Tenemur proximum actu interno diligere: non tamen diſtincto ab eo,quo Deũ diligimus.

Conclvsio II. Spectata præciſè virtute caritatis valdè probabile eſt nos non teneri per ſe vnquam vero actu caritatis interno diligere proximum, 67 niſi eo modo quem in prima concluſ. explicui : aliis verò duobus modis ſuprà n.65.recenſitis ſolùm obligamur quandoque per accidens diligere proximum, quatenus id quandoque eſt neceſſarium vt aliqua bona ei procuremus.Ita Scotus in 3.diſt.30.§. *Quantum ad hoc.* circa medium : vbi docet nos non teneri explicitè diligere proximum.& Lorca 2.2.ſect.3.diſp. 58.n.10. & videtur aperta ſententia D.Thomæ 2.2. q.25.a.8.in corpore. Vbi ait nos ex caritate non obligari ſpeciali motu dilectionis amare inimicum , ſed ſufficere nos animo ita paratos eſſe, vt eum ſpecialiter diligamus,quando neceſſitas occurrit:quod ſufficienter fit per dictum actum dilectionis Dei. Quantum autem eſt præciſè ex virtute caritatis,non tenemur aliter diligere alios proximos , quàm inimicos, niſi in iis occurrat ſpecialis ratio diligendi.

Scotus. Lorca. D.Thom.

Ex virtute caritatis præciſè non tenemur aliter diligere non inimicos, quàm inimicos.

Prior pars concl. probatur Primò, argumentis allatis n.59.& ſeqq. quæ hanc ſententiam videntur ſatis clarè probare, nec militant vllo modo contra noſtram primam concluſionem.

Secundò , quia omnia loca Scripturæ ac Patrum, 68 quæ præcipiunt aut docent præceptam eſſe dilectionem proximi, poſſunt intelligi de hac implicita dilectione , quatenus efficaciter mouet noſtram voluntatem vt proximo data occaſione externa amoris ſigna exhibeamus. vt patet ex dictis n.59.60. & 64. imò dicta loca videntur expreſsè de hac dilectione loqui;nam eam omnino confundunt cum dilectione Dei,& tanquam ſecundùm ſe ab ea omnino inſeparabilem , & ſolùm diſtinctam ratione actuum externorum,qui immediatè circa proximum verſantur,vt patet ex dictis locis citatis,& ex toto c.3.& 4.epiſt.1. S.Iohannis.

Tertiò , quia , vt oſtendi n.61. & colligitur ex D. Thoma citato n.67. amor proximi nobis ſolùm præcipitur quatenus eſt neceſſarius vt efficiat animum noſtrum paratum vt ei in omni neceſſitate ſuccurramus , ipſiúſque bonum data occaſione promoueamus:atqui hoc ſufficienter fit per ipſius amorem iam explicatum:ergo hic ſufficit.

Secunda

69 *Qua ratione per accidens ſit neceſſaria diſtincta dilectio proximi.*

Secunda pars probatur. Quia cùm ſæpè ſit neceſſarium, vt ei aliqua bona procuremus, etiam neceſſarium eſt vt ea ipſi velimus; & quamuis per ſe loquendo non ſit communiter neceſſarium vt ea ipſi velimus ex virtute caritatis erga ipſum aut erga Deum, cùm poſſimus ea ipſi velle ex alia virtute; tamen in multis actionibus id vix modo connaturali fieri poteſt, niſi ex aliquo amore amicitiæ erga Deum vel proximum; vt cùm tenemur pro ipſius ſalute æterna orare, præſertim pro iis, qui nobis coniuncti non ſunt. Ad hæc enim aliáque ſimilia caritatis externa opera exercenda, vix poſſumus efficaciter excitari niſi ex explicito proximi amore, quo eum vel propter Deum vel propter ſe amamus. Ex alio etiam capite quandoque eiuſmodi amoris actus poſſet omnino eſſe neceſſarius, ſcilicet ratione alicuius difficultatis quæ in exercendis eiuſmodi operibus ſæpè occurrit ex aliqua auerſione erga proximum, aut inordinato noſtri amore, præſertim quando cum aliquo noſtro incommodo ea exercenda ſunt, quo caſu fieri poteſt vt non poſſimus aliter ſufficienter nos excitare vt proximo procuremus ea bona, quæ ei tenemur procurare; niſi in nobis priùs excitando aliquem explicitum erga eum amorem.

DVBIVM V.

Vtrùm & quo iure teneamur diligere inimicos?

70 *D. Thomas.*

D. Thomas 2.2.q.25.a.8. & 9. docet Primò, nos debere amare inimicos non quatenus ſunt nobis inimici ſiue à nobis auerſi (quia ſic amaremus eorum peccatum) ſed quatenus ſunt homines eiuſdem nobiſcum naturæ & eiuſdem gloriæ capaces, ſicut alios proximos amamus. Secundò, docet, nos communiter & per ſe loquendo non teneri eos ſingulari beneuolentiæ affectu proſequi, nullo tamen modo poſſe eos excludere à generali affectu ac beneficiis, quibus generatim omnes alios homines aut aliquam communitatem, cuius ipſi ſunt pars, proſequimur. Docet Tertiò, nos quibuſdam circumſtantiis teneri ſingularia iis beneficia exhibere. Quæ vt clariora ſint tria nobis hîc explicanda reſtant. Primum, quo iure teneamur diligere inimicos; Secundum, quomodo teneamur eos diligere; Tertium, an in lege veteri fuerit licitum odiſſe inimicos. Hîc agemus de ſolo primo; de aliis, dubiis ſequentibus.

71 *Magiſter.*

Quidam igitur apud Magiſtrum in 3.d.3. circa finem putant ſolis perfectis eſſe præceptum diligere inimicos; minùs perfectis verò id ſolùm eſſe in conſilio, atque adeò hos ſolùm teneri diligere eos à quibus nihil mali paſſi ſunt, & inimicos non odiſſe. Mouentur præcipuè quibuſdam verbis D. Auguſtini in Enchiridio cap. 73. infrà citandis. Sed hi nullo modo loquuntur conſequenter: nam etſi perfecti multa faciant, quæ non faciunt, imò nec facere poſſunt imperfecti, quamdiu manent tales; tamen ſecluſo omni voto ſimiliúe particulari obligatione, illi non obligantur ad plura quàm hi: nec D. Auguſtinus loco citato bis quidquam contrarium vllo modo inſinuat.

Auguſt.

Perfecti nõ obligantur ad plura, quam imperfecti. *Auguſt.*

72 Conclvsio. In omni lege, ſcilicet euangelica, veteri, & naturæ, nobis præcepta eſt dilectio inimicorum. Eſt certa & communis omnium Theologorum. De lege Euangelica probatur: quia Chriſtus Matth. 5. ait; *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos,* &c. Quæ verba etſi ex parte contineant ſolum conſilium, quatenus nos inuitant vt etiam extra caſum neceſſitatis quacumque data occaſione inimicos ſingulari beneuolentia proſequamur; tamen ſimul etiam continent verum præceptum diligendi inimicum, iuxta modum dubio ſeq. explicandum. Hoc autem probatur 73
Primò, quia Chriſtus ſubdit, *Vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt.* inſinuans nos aliàs, ſiue nolentes diligere inimicos non futuros filios Dei; quia ſcilicet grauiter peccabimus. Secundò, quia ibidem dixerat, *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* & deinde ſubdens in quibus deberet abundare, inter cetera præcipit dilectionem inimicorum. Tertiò, quia, etſi ibi probet dilectionem amicorum, tamen docet eos qui ſolos amicos diligunt, non habituros maius præmium quàm Ethnici & publicani habeant, qui ſanè vita æterna carebunt.

Matth. 5.

Probatur de lege veteri, quia Exodi 23. dicitur: *Si occurreris boui inimici tui aut aſino erranti, reduc ad eum; ſi videris aſinum odientis te, non pertranſibis, ſed ſubleuabis cum eo.* & Prouerb. 25. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum.* quibus locis cùm præcipiatur effectus amoris, haud dubiè amor etiam præcipitur, id eſt, voluntas, qua volumus inimico tale bonum, ſine qua hic effectus eſſe non poteſt. 74

Exod. 23. *Prou. 25.*

De lege naturæ probatur, quia Chriſtus Lucæ 6. vt probet inimicos eſſe diligendos, adfert illud præceptum naturæ: *Prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter.* Ex quo axiomate naturæ lumine euidenter cognito, clarè probat diligendos eſſe omnes homines, etiam inimicos; nam nemo eſt qui non cuperet amari etiam ab eo, cui ipſe nocuit. 75

Lucæ 6.

Secundò, quia multi Gentiles hoc viderunt: nam Plato in Critone expreſsè docet non licere referre iniuriam. Et Plutarchus in libro de Vtilitate ex inimicis capienda ait, grauiſſima pœna dignos qui beneficentiam inimicis collatam vituperant.

Plato. *Plutarch.*

Tertiò, lumine naturæ certum eſt proximum eſſe diligendum: atqui etiam inimicus eſt proximus: ergo, &c. Minor probatur Primò, quia ipſe eſt eiuſdem nobiſcum naturæ, & eiuſdem gloriæ capax. Secundò, quia Lucæ 10. Samaritanus vocatur proximus Iudæi lapſi in latrones, cùm tamen illi eſſent mutuo inimici.

Inimicus nobis eſt proximus. *Lucæ 10.*

Dices Primò, Si ſit præceptum legis naturæ: ergo viribus naturæ impleri poteſt. Reſpondeo, nego conſeq. quia certum eſt nos totam legem naturæ, ſine gratia Dei implere non poſſe; quare etſi fortè poſſit naturæ viribus aliquis amor haberi erga eum qui nobis eſt iniurius, non tamen efficax & conſtans. 76

Non omnis lex naturæ poteſt naturæ viribus impleri.

Dices Secundò, Illud videtur eſſe contra naturam, quia omnes res naturaliter auerſantur nociua, vt patet in brutis, & etiam in nobis, qui viſo inimico mox naturaliter concitamur ad iram. Reſpondeo id fieri, quia vis æſtimatiua in brutis & pars animæ inferior in nobis, cùm non poſſint apprehendere honeſtatem in amore inimici, ſola ſibi contraria apprehendunt, & ita ſtatim commouentur. Rationis verò eſt diſcernere amanda à fugiendis, & odiſſe in homine peccatum, & amare imaginem Dei. 77

Dices Tertiò, S. Auguſt. in Enchir. c. 73. ait, dilectionem inimicorum non ſpectare ad omnes, ad quos ſpectat dicere, *Dimitte nobis debita noſtra:* cùm enim ſit opus perfectiſſimum; ad ſolos perfectos videtur ſpectare. Reſpondeo S. Auguſt. ibi loqui de ſingulari beneficentia, quam perfecti oſtendunt inimicis. ait enim magnificentiſſimæ bonitatis eſſe vt tuum quoque inimicum diligas, & ei qui tibi malum vult, & ſi poteſt facit, tu bonum ſemper velis faciáſque. Ad vitandum autem peccatum, ſiue ad implendum præceptum de dilectione inimici, non eſt neceſſarium vt ſemper inimico faciamus bonum, vt infrà oſtendam, ſed ſufficit nos id facere in certis circumſtantiis. 78

Auguſt.

DVBIVM

DVBIVM VI.

Qua ratione teneamur diligere inimicos?

79 HOc dubium triplicem continet difficultatem. Prima eſt, an liceat aliquando odiſſe inimicum? Qua in re per ſe clarum & certum eſt, licere odiſſe inimicum formaliter ſumptum, ſiue qua inimicum. quia hoc nihil eſt aliud quàm odiſſe ipſius inimicitiam erga nos, quod bonum eſt: nam hac ratione non odimus ipſam perſonam, ſed potiùs bene ei volumus, dum auerſamur ipſius malum, illúdque ab eo abeſſe cupimus; ſicut dum odimus morbum amici noſtri, aut nos ipſos qua peccatores, ſiue peccata noſtra; tam amicum quàm nos veriſſimè amamus; & potiùs haberemus nos odio, ſi nos hac ratione non odiſſemus.

Licitè odimus inimicum quatalem præcisè.

80 *D. Thomas.* Sic D. Thom. 2. 2. q. 25. a. 6. docet, nos debere odiſſe peccatores qua tales. & a. 7. docet, peccatores quantumuis ſibi videantur ſe amare, tamen ſecundùm effectum & veritatem potiùs ſe odiſſe, dum ſua peccata in ſe amant. Quo ſenſu etiam ipſe Chriſtus Lucæ 14. docet, eos qui ad ipſum veniunt debere odiſſe patrem & matrem, atque adeò omnes ſuos propinquos: non quidem ſecundùm ſe ſumptos (ſic enim eos præcipimur diligere) ſed quatenus nos impediunt, quo minùs ad Chriſtum accedamus, ſiue quatenus, vt alio loco ait, domeſtici noſtri ſunt inimici noſtri; quatenus ſcilicet nos auertunt à cultu Dei.

Luc. 14.

Qua ratione iubeamur odiſſe propinquos.

Difficultas igitur eſt Primò, vtrùm aliquando liceat odiſſe eum qui nobis eſt inimicus? Secunda difficultas eſt, an teneamur aliquando inimicos actu interno diligere? Qua de re Auctores ferè eodem modo ſentiunt, ſicut de dilectione proximi, quia etiam inimicus eſt verè noſter proximus. quare ex dictis dub. 4. hæc difficultas facilè poteſt colligi. Tertia difficultas verſatur circa officia caritatis externa, quæ tenemur inimicis exhibere, quam ſequentibus concluſionibus explicabimus.

81 CONCLVSIO I. Numquam licet inimicum ſiue eum qui nobis inimicus eſt, abſolutè odiſſe odio omnino propriè ſumpto ſiue odio inimicitiæ. Loquendo tamen per ſe numquam eſt abſolutè neceſſarium inimicum ſpeciali actu interno diligere.

Prima pars eſt communis, & prob. quia abſolutum odium fertur in perſonam, & vult illi malum qua malum eſt. quod illicitum eſſe docet. S. Thom. ſuprà: & ratio apertè euincit: nam illud nullam poteſt habere honeſtam aut legitimam rationem.

Leuit. 19. 1. Iohan. 2. Probatur Secundò, ex Scriptura, quia Leuit. 19. & 1. Iohan. 2. expreſsè prohibetur odium erga fratrem; ſed etiam inimicus intelligitur ibi noſter frater, quia ibi vocatur frater quicumque eſt eiuſdem nobiſcum naturæ: ergo ibi prohibemur odiſſe inimicum. Confirmatur, quia dub. 5. oſtendi nos teneri diligere inimicos: atqui hoc non conſiſtit cum eorum odio: ergo hoc nobis eſt illicitum.

Non omne odium inimici eſt malum. Dixi, *odio inimicitiæ*, &c. quia odiſſe aliquem odio abominationis eum ſolùm qua nobis malum auerſando, non ſemper & omni caſu malum eſt, vt oſtendam diſp. 29. dub. 3. vbi etiam explicabo quando & qua ratione hoc aliquando ſit licitum.

82 *Tenemur aliis remittere iniurias. Matth. 19.* Hinc ſequitur, quemque teneri in corde ſuo remittere iniuriam ab alio acceptam etiam non petenti. vnde Chriſtus dicit Matth. 19. nos tradendos à Deo tortoribus, niſi ex corde remiſerimus fratribus noſtris iniurias ab iis acceptas. Quod loquendo de interna remiſſione intelligendum eſt, etiam priuſquam alter id petat, vel etiam deſinat nocere. quia hoc nihil eſt aliud, quàm non ſuſcipere odium ega illum, aut deponere ſuſceptum, quod ſemper ad ſalutem eſt neceſſarium. vt docet Lorca 2. 2. ſect. 3. diſp. 25. n. 33. Silueſt. v. *Iniuria*. q. 5. Nauar. c. 14. n. 25. & expreſsè patet ex eo Leuit. 19. *Non oderis fratrem tuum in corde.* vbi agitur de nondum deſiſtente ab iniuria, vel ſaltem non ſatisfaciente. nam ſubditur: *Sed publicè argue illum.* ſcilicet, per fraternam correptionem, non vt te vindices, ſed vt ipſe emendetur. ideóque additur: *Ne habeas peccatum ſuper illum.* vnde patet error Antonij Burgenſis & Bartoli in l. *Si tibi*. §. 1. ff. de iniuria, qui putant nos non teneri remittere iniuriam non petenti.

Lorca. Silueſter. Nauarr. Leuit. 19. Bartol.

83 Nota, numquam licere proximo quantumuis inimico imprecari aliquod malum qua ipſi malum eſt: ſed bene quatenus illud malum habet rationem boni, vt ſi imprecer alicui graui peccatori morbum aut ſimilem aduerſitatem, quando credo hanc fore valdè vtilem ad ipſius conuerſionem. Hinc quando Sancti in Scriptura videntur imprecari peccatoribus vel inimicis ſuis aliqua mala; quatuor modis poſſunt intelligi, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 83. a. 8.

D. Thomas. Quo ſenſu Sancti aliquando imprecentur ſuis inimicis mala.

Primò, vt per modum imprecationis mala futura prædicant; non autem reuera imprecentur. Secundò, vt temporalia iis mala imprecentur, quatenus per ea corrigantur: iuxta illud Pſalm. 82. *Imple, facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Tertiò, vt non tam peccatores cupiant euerti, quàm eorum peccata. Quartò, ita vt conformando ſe diuinæ iuſtitiæ, cupiant hanc vindictam exerceri in iis, quos Deus incorrigibiles nouit, idque propter bonum iuſtitiæ, & correctionem aliorum, & vt ea ratione aliis deſinant nocere, & peccando ſuam pœnam augere.

Pſalm. 82.

84 *D. Thomas.* Secunda pars concluſionis expreſsè docetur à D. Thom. 2. 2. q. 25. a. 8. in corpore: vbi ait non eſſe neceſſe ſpeciali motu dilectionis moueri erga inimicum, quo ſcilicet illum in particulari diligamus; quia nec alios quidem tenemur in particulari diligere; cùm impoſſibile ſit omnes homines ita diligere, nec per ſe ſit ratio cur vnum magis ita teneamur diligere, quàm alium. Idem docet Caiet. ibidem.

Caietan.

Probatur Secundò ex S. Auguſtino ſuprà, vbi dicit ita amare inimicos non eſſe omnium, ſed ſufficere, vt vbi ratio id poſtulat, oſtendamus illis ſigna beneuolentiæ, v. c. remittendo etiam exteriùs iis offenſam quando petunt veniam, &c.

Probatur Tertiò, quia interna dilectio erga proximum tantùm eſt præcepta, quatenùs eſt neceſſaria ad eius bonum procurandum; ſed non eſt ad hoc ſemper aut per ſe neceſſaria, ſed tantùm quatenus data occaſione eſt neceſſaria ad actu externo ipſi ſubueniendum: ergo vt ſic tantùm eſt præcepta. vide dicta ſuprà n. 61.

Dixi, *per ſe*, quia per accidens eſt aliquando etiam neceſſarium vt eum actu interno diligamus, quando aliter non poſſemus ſuperare affectum odij, aut oſtendere ei ſigna beneuolentiæ neceſſaria.

85 CONCLVSIO III. Ex genere ſuo eſt peccatum mortale ſine alia cauſa iuſta inimicum excludere à generali affectu, vel beneficiis, quibus ceteros homines, aut communitatem, qua ipſe continetur, proſequimur. Ita S. Thom. ſuprà a. 9. in corpore, vbi dicit contrarium eſſe de neceſſitate ſalutis. & ibi Bañez, Lorca, & communiter D. Thomæ interpretes. Iohannes Benedicti in Summa ſua l. 3. c. 12. §. 9. Aſtexanus l. 2. t. 62. q. 3. §. *Numquid tenemur.* Pelbartus in 3. v. *Caritas*. 6. §. 57. n. 1. Baptiſta Tronamala v. *Caritas*, num. 6.

D. Thom. Bañez. Lorca. Io. Bened. Aſtexanus. Pelbartus. Tronamala. Matth. 5.

Probatur, quia Matth. 5. Chriſtus docet, vt intremus cælum & ſimus filij Dei, neceſſe eſſe ita diligere inimicos noſtros, vt Deus ſuos; qui eos non excludit à communi affectu quo ante præuiſam mortem in peccato mortali vult omnes homines, quantum eſt ex parte ſua, ſaluos fieri, & participes eſſe meritorum

torum Chriſti. Nec etiam excludit eos à communibus beneficiis quæ præſtat generi humano, qui ſolem facit oriri & pluuiam deſcendere ſuper iuſtos & iniuſtos.

Nolle alicui bonum qua ei bonum eſt eũ odiſſe.

Probatur Secundò, quia velle inimicum ab eiuſmodi beneficiis excludere, eſſet expreſsè ipſum odiſſe. Eiuſdem enim affectus eſt nolle alicui bonum qua bonum, & velle illi malum qua malum; qui autem inimicum ſine alia cauſa ſiue præcisè quia inimicus eſt, excludit à beneficiis quæ communiter ſiue generatim communitati, in qua inimicus continetur, impertit, hoc ipſo poſitiuè non vult ei bonum qua ei bonum: nam eo caſu ideo præcisè vult ei bonum qua ei bonum non dare, vt careat, ſiue ne ei proſit. Addit Bañez ſuprà dub. 3. talem etiam peccare contra iuſtitiam diſtributiuam; ſed hoc verum non eſt, quia illa ſolùm habet locum in diſtributione bonorum, ad quæ communitas habet aliquod ius, qualia hæc non ſunt; quia ſupponimus hic beneficia merè gratuita conferri.

Bañez.

Vnde patet Primò, ex genere ſuo eſſe peccatum mortale, cùm quis orat pro ſalute alicuius communitatis, inimicum excludere, nolendo eum eſſe participem boni quod aliis precamur: quia hoc faciendo volumus eum carere eo bono præcisè quia ei bonum eſt, qui eſt actus odij. Et hac ſaltem ratione Matthæi 5. iubemur orare pro perſequentibus nos. Secundò, quando quis dat eleemoſynam generatim pauperibus alicuius communitatis, excludere inimicos, ſtatuendo ne eius ſint participes. Tertiò, quando multos nominatim ſalutans de induſtria ſolos inimicos inter eos exiſtentes omittit. & alia eiuſmodi. Ratio eſt, quia talis exceptio eſt moraliter actus odij, & apertum grauis odij ſignum, & quod proximum communiter grauiter ad odium prouocat. Quare eodem præcepto prohibetur, quo prohibetur nobis ne externa ſigna odij erga proximum oſtendamus, aut ei demus occaſiones quibus meritò grauiter nobis offendatur.

Matth. 5. Excludere aliquem à generali beneficio eſt actus externus odij.

87 Quibus caſibus licitè inimicum excludis à generali beneficio.

Dixi, *ſine alia iuſta cauſa.* quia ſi hæc adſit, illa facere non eſt peccatum; modò abſit ſcandalum. Hinc ſi eſſent decem captiui inter quos quinque eſſent tibi inimici, ſi timeres ne non impetrares ſalutem omnibus; poſſes tantùm pro amicis rogare, modò aliorum excluſio ita fieret, vt nec eſſet ſignum odij, nec ab eo procederet.

Eadem eſt ratio, quando non poſſum toti communitati dare eleemoſynam, tunc ſeruatis dictis circumſtantiis licitè eam do iis ſolis, qui me non læſerunt. Item ſi negando inimicis eleemoſynam ſperem per hoc eos emendandos, licitè eos excludo, etiamſi aliàs ſufficiens eſſet eleemoſyna pro omnibus; quia hæc excluſio eſt iis bona. Si tamen hæc excluſio ratione circumſtantiarum eſſet moraliter euidens ſignum odij, ita vt ſine ſcandalo non poſſet vnus præ alio omitti, tunc eleemoſyna aut ſalus impetrata eſſet forte diuidenda: quod quandò & qua ratione faciendum ſit, ex circumſtantiis prudenti iudicio ſpectandum eſt. Sed vix fieri poteſt vt eiuſmodi inimicorum excluſio poſſit eſſe apta ad eorum conuerſionem, & tamen ſimul eſſe ſcandaloſa, præſertim ſi excludens palàm reddat rationem cur excludat inimicos; oſtendátque ſe paratum eos iuuare, modò velint ſe emendare.

88 Dixi, *ex genere ſuo eſſe mortale*: quia ob materiæ leuitatem poſſet eſſe veniale, vt quando in eleemoſyna diſtribuenda, aut communi ſalutatione nullo aut leui ſcandalo & ex parua auerſione animi inimici omitterentur.

Quando talis excluſio ſit iudicanda mortalis.

Vbi Nota, vt iudicemus an hæc excluſio ſit peccatum mortale an ſolùm veniale, non tam eſſe ſpectandum an bonum à quo inimicum excludimus, ſit magni momenti an parui; quàm vtrum ex magna aut parua auerſione fiat, & an in his circumſtantiis natum ſit multùm an parum alios offendere: talis enim excluſio non tam eſt peccatum quia inimico non datur hoc vel illud bonum, quàm quia procedit ex odio, eiuſùe eſt ſignum, & nata grauiter aliorum animos offendere.

Dices, Poſſum ſine peccato hæc beneficia omittere erga totam communitatem: ergo etiam erga aliquam eius partem. Reſpondeo te poſſe ea ita omittere erga totam communitatem, quando hoc nec procedit ex odio, nec eius eſt ſignum: & eodem modo licitè ea omittis erga ſolam eius partem: ſed hoc vulgò illicitum eſt, quia vel procedit ex odio, vel eſt eius ſignum.

Conclvsio IV. Non tenemur communiter inimicis ſingularia ſigna beneuolentiæ oſtendere: tenemur tamen ſemper ad id eſſe parati, idque de facto facere, quando neceſſitas & ratio id poſtulabunt. Ita D. Thom. ſuprà art. 9. & cum eo communiter ipſius interpretes aliique Theologi. Richardus in 3 d. 30. q. 1. a. 1. Valentia 2. 2. d. 3. quæſt. 3. p. 2. Lorca ſect. 3. diſp. 15. membr. 3. Iohannes Benedict. l. 3. Summæ cap. 12. §. 9. & eſt expreſsè S. Auguſt. in Enchiridio c. 73. vbi ait nos non teneri ſemper benefacere inimicis, paratos tamen debere eſſe remittere iis offenſam id petentibus. 89

Qualis inimici dilectio ſit præcepta. *D. Thomas. Richard. Valentia. Lorca. Io. Bened. Auguſt.*

Prima pars patet, quia non tenemur plus inimicos diligere, quàm alios; atqui aliis non tenemur ſemper oſtendere particularia ſigna beneuolentiæ: ergo nec inimicis. Probatur Secundò, quia Chriſtus Matth. 5. tantùm præcipit ne ſubtrahamus illis generalia beneficia, vt patet ex beneficiis Dei in nos, quæ adfert vt imitemur. Probatur Tertiò, quia præceptum dilectionis eſt affirmatiuum, & ideò non obligat ad ſemper, ſed pro occaſione data. *Matth. 5.*

Secunda pars probatur, quia cùm ſit præceptum diligendi inimicum, idque non verbo & lingua tantùm, ſed opere & veritate, vt ait S. Iohannes epiſtola 1. cap. 3. certùm eſt quòd obliget aliquando, & debeat opere impleri: impletur autem per ſigna externa amoris & beneuolentiæ: atqui debemus ſemper eſſe parati ſatisfacere obligationibus occurrentibus, & de facto ſatisfacere quando de facto occurrent: ergo debemus ſemper eſſe parati inimicos ita diligere. 90 *1. Iohan. 3.*

Ex dictis ſequitur Primò, nos non teneri abſolutè occurrentes inimicos ſalutare, aut eos alloqui, aut in familiaritatem admittere, quia hæc ſunt ſigna particularia, quæ non omnibus communiter ſolemus exhibere. Si tamen tales eſſent circumſtantiæ vt eos non ſalutare eſſet ſignum odij, eremur eos ſalutare. Tale autem ſignum eſt Pri quando alter nos ſalutat vel alloquitur; niſi forte eſſent perſonæ valdè diſpares, quarum dignior communiter non ſolet aliam reſalutare. Secundò, quando conditio alterius ex more patriæ requirit vt alterum etiam non ſalutatus ſalutet; qualis communiter eſt conditio inferioris reſpectu Superioris. Vide Valentiam 2. 2. diſp. 3. q. 3. puncto 2. Bañez q. 25. a. 9. dub. 3. Lorcam diſp. 25. n. 28. & Nauar. c. 14. n. 25. 91

An teneamur occurrentes nobis inimicos ſalutare. *Valentia. Bañez. Lorca. Nauar.*

Idem videtur dicendum quando publicæ eorum eſſent inimicitiæ quia tunc poſſet facile parere ſcandalum, cùm omiſſio ſalutationis videretur eſſe ſignũ odij, maximè in locis vbi bi occurrentes ſolent ſe mutuo ſalutare. Etſi enim iuſmodi locis aut circumſtantiis occurrentes non ſalutare vel non reſalutare, in aliis tantùm eſſet ſignum ruſticitatis cõtra vrbanitatem, ideóque leue peccatum; tamen in inimicis, quorum inimicitiæ ita notæ ſunt, eſſet ſignum odij, & contra caritatem: atque ita facilè poſſet eſſe graue peccatum, ob grauem aliorum offenſionem. 92

Dixi,

Dixi, *nos abſolutè non teneri*, &c. quia, etſi omittere eiuſmodi ſigna beneuolentiæ non ſit omnino contra caritatem, eſt tamen præter officium hominis Chriſtiani, eique aliquo modo repugnat, cuius eſt non tantùm alios non lædere, ſed etiam fouere caritatem: immò per talem omiſſionem communiter, etſi non grauiter, tamen aliquo modo læditur caritas. Vnde etſi ob multorum fragilitatem, & grauem difficultatem, quam hac in re experiuntur, ſæpe non expediat Confeſſarium ſuis pœnitentibus abſolutè præcipere, vt extra caſus iam dictos ſuis inimicis eiuſmodi ſigna beneuolentiæ exhibeant; tamen ad ea exhibenda valdè ſunt hortandi, tum quia hoc Chriſtianum valdè decet, tum etiam quia ea eſt optima ratio auerſos animos perfectè reconciliandi.

93 Quibus caſibus teneamur inimicis ſingularia amoris ſigna oſtendere. *Ioannes Benedicti. Aſtexanus. Bonauent. Roſa aurea. Roſella.*

Sequitur Secundò, nos multis caſibus teneri exhibere particularia ſigna amicitiæ ipſis inimicis. Primò, quando inimicus petit veniam, tenemur ei non tantùm ex corde omnem offenſam remittere, ſed id etiam externo aliquo ſigno oſtendere; quia id tunc omittere eſſet moraliter euidens ſignum odij, & alterum ad odium incitaret. Ita Ioannes Benedicti, & Aſtexanus ſuprà. Bonauentura in 3. diſt. 30. quæſt. 2. circa literam. Roſa aurea lib. 3. verbo *Caritas*. §. 57. num. 6. Roſella verbo *Caritas*. num. 7.

94 Qua ratione Superior offenſus debeat ſe gerere erga petentem veniam.

Nota tamen Primò, Superiores aliquando ad hoc non obligari, quando ſcilicet oſtenſio illa perſeuerantis offenſi animi iudicatur neceſſaria, vt ſubditus petens veniam magis apprehendat grauitatem culpæ, eámque poſteà fugiat. Ita Dauid diu noluit Abſalonem admittere in conſpectum ſuum. Cauendum tamen Superiori, ne id videatur facere ex odio; quare dum hoc facit, ſimul debet oſtendere ſe id agere magis ex amore ipſius ſubditi, vt eum perfectè corrigat, quàm ex aliqua ab eo auerſione. Item cauendum, ne ſubditus nimis exaſperetur. Ratio autem diuerſitatis hac in re inter Superiores, & alios eſt, quòd Superioris ſit non tantùm fraternè peccantem admonere, & ita ad pœnitentiam inducere, quod ad quemuis proximum pertinet; ſed etiam eius peccatum punire: quare in Superiore oſtenſio illa offenſi adhuc animi poteſt eſſe ſignum non tam odij erga ſubditum, quàm amoris iuſtitiæ; ſecùs eſt in alijs.

95 Non ſemper tenemur remittere ſatisfactionem; aut debitam pœnam.

Nota Secundò, etſi teneamur remittere offenſam, nos tamen non teneri remittere reparationem damni, ſatisfactionem pro iniurijs, vel debitam pœnam; ſed poſſe hæc per poteſtatem legitimam exigere, modò id non fiat ex cupiditate vindictæ. Immò quandoque non poſſumus hæc omnia remittere, nam Iudex non poteſt ſemper remittere debitam reo pœnam, nec paterfamilias pecuniam ſibi debitam neceſſariam ad familiæ ſuſtentationem, nec quiſquam reſtitutionem ſuæ famæ; quando ea remiſſio in alterius damnum cederet. Ita Ioannes Benedicti, Aſtexanus, & Pelbartus ſuprà, & Richardus quæſt. 2. in corpore.

Ioannes Benedicti. Aſtexanus. Pelbartus. Richardus.

96 Cauendus rigor in exigenda ſatisfactione.

Cauendum tamen, ne in exigenda ſatisfactione ſimus nimis rigidi, præſertim quando non agitur de damno reparando, ſed tantùm de ſatisfactione pro aliqua iniuria, quæ ſine alio damno facta eſt; in qua re ferè habet locum illud vulgatum, *Summum ius, ſumma iniuria*. Quare cùm in omni ſatisfactione, quæ eſt in noſtra poteſtate, tum maximè in hac valdè Chriſtianum eſt, & Deo gratum, nos omnem ſatisfactionem remittere: vnde Matth. 18. ſeruus rigidiùs, & duriùs, quàm caritas poſtulat, exigens ſolutionem à conſeruo, meritus eſt, vt dominus donationem debiti reuocaret. Vbi licèt Scriptura videatur loqui de debito pecuniæ, & poſſit etiam de illo intelligi; quando proximus extra grauem creditoris neceſſitatem cum magno ſuo detrimento cogitur ſubitò ſoluere; tamen hic locus præcipuè agit de remiſſione iniuriæ, & conſequenter de remiſſione ſatisfactionis debitæ, prout caritas, & ratio poſtulant.

Matth. 18.

97 Secundus caſus, quo teneor inimico oſtendere ſigna beneuolentiæ, eſt, quando paruo meo incommodo poſſum notabile ipſius malum animæ, corporis, vel fortunarum auertere. Ita iubemur Exodi 23. leuare aſinum inimici iacentem ſub onere, & Prouerbior. 25. eſurientem inimicum cibare. Vnde patet contra Scotum in 3. diſt. 3. art. 2. paulò ante §. *Ad primum*. hæc in Scriptura præcepta eſſe.

Exod. 23. Prou. 25. Scotus.

98 Tertius caſus eſt, quando per illa ſigna multùm promouendum eſt bonum ſpirituale proximi, vt ſi eum comiter compellando, vel ad amicitiam, menſámve inuitando, crederem me poſſe eum abſtrahere à grauibus peccatis, verbi cauſa ab odio in me perpetuo, peſſimorum hominum conſortio, infidelitate, &c. in quibus fortè aliàs tota vita maneret. Ratio eſt, quia Deus vnicuique mandauit de proximo ſuo; & ſi tenemur, cùm poſſumus, promouere bonum proximi temporale, multò magis tenemur promouere ſpirituale.

Quartus caſus eſt, quando omiſſio horum ſignorum pareret ſcandalum, vt ſi ob circumſtantias putaretur eſſe ſignum odij: de quo ſuprà ſatis dixi.

99 Vter prior teneatur petere veniam. *Ioannes Benedicti. Nauarrus.*

Petes, Quando duo offenderunt ſe mutuò, vter teneatur primò petere veniam? Reſpondeo, ceteris paribus ad hoc teneri eum, qui primò offendit; aliàs eum, qui notabiliter grauiorem iniuriam intulit. Ita Ioannes Benedicti ſuprà, Nauarrus cap. 14. num. 25.

100 An pœnitens cogendus, vt petat veniam ab offenſo. *Silueſter.*

Petes Secundò, vtrùm is, qui intulit iniuriam, non poſſit abſolui, ſi paratus non ſit petere veniam, aut, vt ratio poſtulat, ſatisfacere? Reſpondeo non poſſe, ſi iniuriam paſſus id omnino exigat. Ita Silueſter verbo *Iniuria*. quæſt. 5. Ratio eſt, quia qui læſit, omnino ad hoc tenetur, nec alter tenetur ſatisfactionem remittere; cenſetur tamen eam remittere, ſi, cùm facilè poſſit, eam non exigat, & amicè compellatus ſimiliter familiariter compellat; aut ſimili ratione ita ſe gerat, vt videatur ſatisfactionem aut omnino remittere, aut parum curare. [illegible]re in his circumſtantijs pœnitens non eſt cogendus, vt alteri ſatisfactionem offerat. Vide Silueſtrum ſuprà, quæſt. 8.

101 Nota Tertiò, quando ſatisfactio eſſet valdè difficilis, vt ſi læſus exigeret, vt alter publicè in induſio, aut alio aliquo modo infami veniam peteret, lædentem ad hoc non teneri, niſi ſententia Iudicis cogatur: nimis enim durum eſt ſponte ſimilia ſubire.

102 Vtrùm læſus poſſit exigere, vt lædens puniatur.

Petes Tertiò, Vtrùm læſus poſſit petere à Iudice, vt lædens pœna legibus ſtatuta puniatur, etſi hoc non ſit neceſſarium, aut etiam nullo modo vtile, vt reparetur damnum, quod ipſe paſſus eſt; verbi cauſa occidit aliquis Petri filium, damnum eſt irreparabile, & occiſor dolet ſe feciſſe, & veniam petit: quæritur, an Petrus nihilominùs in conſcientia poſſit eum accuſare, & petere à Iudice, vt fiat iuſtitia?

Quidam ſentiunt me tunc non poſſe talem accuſare, aut petere, vt Iudex eum puniat. Primò, quia videtur contra caritatem alterum tanto malo afficere ſine vlla neceſſitate, quæ hìc non videtur occurrere. Secundò, quia petitio punitionis videtur tunc continere deſiderium vindictæ, quod homini illicitum eſt. Tertiò, quia Chriſtus Matth. 18. iubet, vt peccantem fratrem primò ſecretò moneamus, & tunc ſolùm deferamus eum ad Eccleſiam, quando non vult nos audire: ergo quando vult ſe aliter emendare, illicitè accuſatur. Citatur pro hac ſententia Silueſter verbo *Caritas*. quæſt. 6. ſed ibi ſolùm dicit nos non teneri remittere actionem iniuriarũ, quando is, qui læſit, nõ eſt paratus ſatisfacere; an autẽ teneamur eam remittere parato, quantum poteſt ſatisfacere,

Matth. 18. Silueſter.

ibi non dicit. Fauet tamen huic opinioni verb. *Accuſatio*, quæſt. 3. vbi docet non licere procedere ad accuſationem, niſi is, qui peccauit, priuatim admonitus nolit ſe emendare. In eamdem ſentétiam valdè inclinat Petrus Nauarra lib. 2. de Reſtit. c. 4. n. 256.

Petr. Nauarra.

103 Alij volunt tali abſolutè licere petere à Iudice punitionem rei, non quidem ex cupiditate vindictæ, ſed ex amore iuſtitiæ. Quia ſicut Reſpublica habet ius, vt peccata puniantur, ideóque Iudices ad hoc conſtituit, & obligat: ſic quilibet, quatenùs eſt pars Reipublicæ, id licitè etiã exigit, quia videtur ad Reipublicæ bonũ pertinere, vt delicta puniantur, vt hac ratione alij ab ijs cõmittendis deterreantur. Et hanc ſententiam dicit communiorem Lorca 2. 2. ſect. 3. diſp. 25. n. 33. & eidem fauent Nauarra cap. 18. n. 30. citans Adrianũ, & Soto de tegendo ſecreto, membro 2. q. 5. concl. 4. & q. 3. cócl. 4. qui dicunt nos licitè ex amore iuſtitiæ, aut ob ſimilem finem honeſtũ accuſare peccantem, non præmiſſa ſecreta monitione, ſiue non curando, an aliter poſſit emendari.

Lorca. *Nauarra.* *Adrianus.* *Soto.*

104 Lorca verò ſuprà fatetur in rigore talem accuſationem, & petitionem punitionis eſſe licitam, nec abſolutè condemnandum eum, qui eam exigit: addit tamen id eſſe periculoſum, quia rarò fit ſine odio, & cupiditate vindictæ; raróſque ait eſſe, qui ex puro amore iuſtitiæ id faciant: citátque pro ea etiam Cordubam.

Læſis communiter ſuadendum, ne lædentis punitionem exigant; ad hoc tamen non ſunt cogendi.

Et hanc ſententiam puto communiter eſſe veram, ideóque communiter læſis valdè ſuadendum, ne eos, à quibus læſi ſunt, accuſent, quando id ad reparationem damni accepti non eſt neceſſarium. Ei tamen qui nollet huic conſilio acquieſcere, ſed omnino vellet punitionem criminis à Iudice legitimè exigere, modò proteſtaretur ſe id non facere cupiditate vindictæ, nullo modo neganda eſt abſolutio; quia abſolutè id poteſt licitè facere.

105

Quãdoque non eſt ſuadenda remiſſio pœnæ.

Immò quando agitur de homicidijs, ſimilibúſque criminibus Reipublicæ valdè nociuis (niſi circumſtantiæ in particulari caſu aliud ſuadeant) præſertim in locis, vbi ſæpe eiuſmodi crimina committuntur: non putarem læſum vrgendum, vt accuſationem remittat, ſed ſolùm ne ex cupiditate vindictæ eam aſſumat. Quia valdè nociuum eſt Reipublicæ eiuſmodi crimina manere impunita; nam hac ratione cum magno Reipublicæ damno, & animarum pernicie (quia ſubita occiſio ferè fit cum certo periculo æternæ damnationis ipſius occiſi, præſertim in pugna) homines audaciùs ſpe impunitatis talia committunt; niſi autem pars punitionem à Iudice exigat, aut ſi eam ex parte ſua remittat, rei facilè impunitatem obtinent. Et credo Auctores ſuprà citatos huic ſententiæ ſic explicatæ conſenſuros; quia ferè omnes docent licitam eſſe eiuſmodi exactionem punitionis, quando ea Reipublicæ valdè expedit; quod oſtendi in dicto caſu fieri.

DVBIVM VII.

Vtrùm in veteri lege licuerit odiſſe inimicos?

106 Dubium hoc præcipuè proponitur, vt intelligamus illum locum Matth. 5. *Audiſtis, quia dictum eſt: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* hic enim locus videtur apertè pugnare cum dictis dubio 5. vbi oſtendi, lege veteri, & naturæ præceptam eſſe dilectionem inimici; cùm tamen hic dicatur in lege veteri fuiſſe dictum, vt Iudæi haberent inimicos ſuos odio. Difficultas itaque eſt Primò, vtrùm illa verba, *Et odio habebis inimicum tuum,* verè fuerint in lege dicta Iudæis, an verò ab ijs ſint peruersè legi addita, aut imperitè ex ea deducta. Secundò, poſito quòd explicitè, aut implicitè habeantur in lege, quomodo ſint intelligenda.

Matth. 5.

Scotus igitur in 3. diſt. 30. quæſt. vnica, §. *Ad primum.* Lyranus in dictum locum Matthæi. Ianſenius in ſua Concordia, cap. 40. Lorca 2. 2. ſect. 3. diſp. 25. num. 13. & quidam alij volunt illa verba, *Et odiõ habebis inimicum tuum*, nulla ratione in veteri Teſtamento contineri; ſed eſſe falſam gloſſam Scribarum, qui ex eo, quòd Leuit. 19. iubemur diligere amicum, à cõtrario ſenſu inferebant inimicos odio habendos: quod etiam tamquam probabile defendũt Malderus 2. 2. q. 25. art. 9. & Bañez ibid. dubio 1. ad 2. Pro eadem ſententia Lorca ſuprà citat Rupertũ lib. 4. in Matth. ſed ibi hac de re nihil dicit, ſed lib. 5. paulò ante medium explicans dicta verba Matth. 5. apertè docet contrarium: nam ibi primò ait eſſe *legis permiſſum, Odies inimicum tuũ.* & paulò infrà ſubdit: *Quare ergo lex dicit, Et odies inimicum tuum? nónne ipſa eiuſdem vox eſt, cuius eſt Euangelium?* & reſpondet legem tunc non præcepiſſe dilectionem inimicorum propter imperfectionem Iudæorum. Ex quibus apertè patet, ipſum putaſſe dicta verba verè fuiſſe verba legis, non præcipientis, ſed permittentis. Dicta autem opinio præcipuè probatur Primò, quia dicta verba nullibi in tota Scriptura reperiuntur, nec Chriſtus eo loco dicit, *Scriptum eſt*, ſed, *Dictum eſt*, ſcilicet à Scribis legem malè interpretantibus. Probatur Secundò, quia odium inimicorum eſt intrinſecè malum: ergo à lege nec præcipi, nec permitti potuit. 107

Scotus. *Lyranus.* *Ianſenius.* *Lorca.* *Leuit. 19.* *Malderus.* *Bañez.* *Lorca.* *Rupertus.*

Dices, illud permitti à lege non approbante tamquam licitũ; ſed diſſimulante, & relinquente in hac vita impunitum: ſed hoc non ſatisfacit, quia inde ſequeretur, non omnia peccata mortalia per legem antiquam fuiſſe prohibita, atque ita ad ingrediendum regnum cælorum non ſuffeciſſe ſeruare omnia legis mandata, cùm tamen Matth. 19. iuueni petenti, quid faciendo obtineret vitam æternam, Chriſtus reſpondeat, vt ſeruet mandata, tamquam id ſufficiat. Tertiò, quia aliàs ſequeretur, Chriſtum correxiſſe legem veterem tamquam imperfectam, quæ videtur ſententia Fauſti, quam D. Auguſtin. lib. 19. cõtra eum, cap. 18. 19. &c. fusè refutat. Quartò, quia ſequeretur, Chriſtum præter præcepta Sacramentorum, aliqua alia moralia præcepta legi veteri addidiſſe: quod eſt contra communem Theologorum ſentẽtiam. Addunt quædam alia argumenta, ſed quæ cum his ferè coincidunt. 108

Auguſtin.

Secunda ſententia docet; dicta verba ſaltem implicitè, ſiue æquiualenter contineri in veteri lege: hanc fuſiſſimè defendunt Salmeron tomo 5. tract. 42. & Maldonatus in cap. 5. Matth. num. 21. Probatur hæc ſententia præcipuè Primò, quia omnia alia, de quibus Chriſtus ibi ait: *Audiſtis quia dictum eſt, &c.* reperiuntur in veteri lege; ergo etiam illud, *Odio habebis inimicum tuum.* quia Chriſtus eodem modo de hoc loquitur, ſicuti de alijs ibidem relatis. 109

Salmeron. *Maldonat.*

Probatur Secundò, quia quibuſdam Scripturæ locis videtur Iudæis præcipi eiuſmodi odiũ: nam Deuteron. 23. cùm Scriptura præcepiſſet, ne Moabitæ & Ammonitæ in æternum intrarent in Eccleſiam Domini, eo quòd noluiſſent cũ pane, & aqua occurrere populo egredienti ex Ægypto, ſed contra eum conduxiſſent Balaam, vt ei malediceret, ſubdit: *Non facies cum ijs pacem, nec quæres eis bona omnibus diebus vitæ tuæ.* vbi Iudæis videtur præcipi, vt eos oderint. Similiter Exod. 34. præcipitur Iudæis, ne cum Chananæis, ac Iebuzæis vllum vnquam fœdus ineant, ſed eos penitùs extirpent: quæ videntur aperta ſigna odij. Vnde etiam Eccleſiaſticus cap. 50. apertè profitetur ſe odiſſe gentes populo Iudaico inimicas, nam ait: *Duas gentes odit anima mea, tertia autem non eſt gens,* (id eſt, non meretur nomen gentis) *quam oderim, qui ſedent in monte Seir,* (id eſt, Idumæi) *& Philiſthijm, & ſtultus populus, qui habitat in Sichimis,* id eſt, Samaritani. Certè niſi Eccleſiaſticus credidiſſet eſſe laudabile 110

Deuter. 23. *Exod. 34.* *Eccli. 50.*

laudabile eas gentes odiſſe,non ita prædicaret ſuum in eas odium.

Probatur Tertiò,quia eſt cõmunis ſentẽtia omniũ Patrum , & inter ceteros apertè ita ſentiunt Origenes homil. in dictum loc. in Matth.. D.Epiphanius hæreſi 33.Hilarius can.4.in Matth Gregorius homil. 38.in Euangel.ſub initium. D. Auguſtinus lib. 1. de ſerm.Domini in monte,longè poſt medium,vbi ait: *Nec quod in lege dictum eſt,Oderis inimicum tuum, vox iubentis iuſto accipienda eſt,ſed permittentis infirmo.*

Origenes. Epiphan. Hilarius. Gregorius. Auguſtin.

111 Ad hanc auctoritatem Reſpondet Lorca,Auguſtinum poſteà mutaſſe ſuam ſententiam in lib.19.cõtra Fauſtum,ſed apertè fallitur:nam ibidem cap.24.ait: *Ea quippe regula & hoc ſoluitur, doceturq́; non eſſe contrariũ,quod in antiqua ſcriptum eſt.Oderis inimicũ tuum; & in Euãgelio.Diligite inimicos veſtros:quòd vnuſquiſq́; iniquus homo,in quantũ iniquus eſt,odio habendus eſt,in quantũ homo eſt,diligendus eſt.* Vbi apertè admittit illud in lege veteri eſſe ſcriptum,licèt id alio modo explicet : de quo hîc non quæritur. Quam ſententiam,& explicationem ſequitur D.Thomas 1. 2. quæſt.107. art.2.ad 2. vbi apertè cum Auguſtino admittit illud in lege veteri haberi , quamuis fuerit à Scribis malè intellectum. Priorem verò eius interpretationem ſequitur Rupertus citatus ſuprà num.107 Ex quibus patet , fuiſſe communem Patrum ſententiam , ea verba in lege antiqua contineri.

Lorca. D.Thomas. Rupertus.

112 Eſt tamẽ inter eos magna diſcrepantia,quomodo ea verba ſint intelligenda:nam D.Auguſtinus ſuprà adfert duas explicationes,& in priore ait odiũ inimici ſolùm fuiſſe permiſsũ Iudæis;quam interpretationem ſequitur Rupertus ſuprà,& antè docuerat S.Hilarius can.4.in Matth:ſub finem,vbi ait: *Amari enim lex proximum exigebat , & in inimicum licentiam odij dabat:diligi verò inimicos fides præcipit.* Sed hæc explicatio magnam habet difficultatem,vt patet ex dictis num. 108. niſi intelligatur de odio minùs propriè dicto,iuxta dicenda infrà concluſ.4.

Auguſtin. Rupertus. S.Hilarius.

113 In ſecũda explicatione ait Iudæis fuiſſe præceptum amare inimicos qua homines,& eos odiſſe qua peccatores;quam interpretationem ſequitur D.Thomas 1.2. q.107. art.2. ad 2. Sed nec hæc interpretatio ſatisfacit , nam ſic lex Chriſti nihil perfectionis ſuperadderet legi veteri : nam diligere inimicum qua hominem , eúmque odiſſe qua peccatorem, cùm nihil ſit aliud,quàm odiſſe eius peccata, eſt opus abſolutè bonum, & in lege noua præceptum. Illud tamen apertè videtur contra dictum Ipſum Matth. 5. vbi Chriſtus ſuum dictum , ſcilicet , *Diligite inimicos veſtros,* &c. tamquam aliquid perfectius, ſiue continens abundantiorem iuſtitiam,opponit dicto legis, *Odio habebis inimicum.* Alij per inimicum intelligunt diabolum;ſed hoc dici nequit, quia etiam modò iubemur eum nullo modo diligere, aut ei benefacere.

D.Thomas.

114 Salmeron verò,& Maldonatus ſuprà pro horum explicatione notant,nos duplicem poſſe habere inimicum, Primò, ciuilem, qualis poteſt dici is, qui in rebus ciuilibus nobis nocet , aut aduerſatur. Alium verò,ſecundùm legem , & quaſi ſpiritualem. Quales reſpectu Iudæorum erant olim habitatores terræ Chanaan,aliique vicini idololatræ,ac omnibus vitijs inquinati,quibuſcũ Iudæi prohibebantur vllam amicitiam inire , & potiùs iubebantur eos auerſari , & quantum poterant,penitùs de terra delere. Idque ob periculum,quod ipſis ab illis gentibus imminebat,ne ab ijs ad idololatriam,aliáque vitia ſectanda inducerentur,vt dicitur Exodi 34.v.16.& 3 Regum 11.v.2. & exemplo Salomonis,ac aliorum ſæpiſſimè patuit.

Salmeron. Maldonat. Alius nobis eſt inimicus ciuilis, alius ſpiritualis.

Exod. 34. 3.Reg. 11.

De his igitur inimicis illi volunt intelligi dictum in veteri lege, *Et oderis inimicum tuum,* de priore verò inimico aiunt data fuiſſe præcepta eum diligendi citata ſuprà num.74.

Comment. de act. ſupernatur.

115 Chriſtus verò etiam eiuſmodi odium inimicorum ſuſtulit , apud quem, vt dicitur ad Rom. 11. iam non eſt ampliùs diſtinctio Iudæi, & Græci , ſiue Gentilis;vnde etiam Actor.10. Petrus,aliique iam fideles prohibentur à ſerpentibus , aliiſque animalibus,quæ apud Iudæos erant immunda,id eſt, à Gentibus idololatris,& prophanis, abhorrere : & contrà iubentur Marci vlt. per vniuerſum mundum omni creaturæ prædicare Euangelium , nec vllam gentem quantumuis peccatricem,& legi,ac populo Dei inimicam auerſari, aut ab ingreſſu Eccleſiæ excludere, (prout Iudæi iubebantur excludere Ammonitas) ſed omnes vera caritate complecti , & omni modo, quo poſſunt, ad fidem inuitare. Et hac ratione aiunt illi , Chriſtum etiam hac in parte legem antiquam correxiſſe,non tamquam malam,vt calumniabantur Manichæi , ſed tamquam minùs perfectam , aliquid perfectionis ei addendo.

Roman. 11. Act. 10. Marc. vlt.

116 Hanc explicationem apertè docet D. Gregorius homil. 38. in Euangel. paulò poſt initium , vbi ait: *Cum in lege ſcriptum ſit, Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum ; accepta tunc iuſtis licentia fuerat , vt Dei inimicos, ſuóſque aduerſarios quanta poſſent virtute comprimerent,eóſque aure* (aliàs ore) *gladij ferirent. Quod in nouo proculdubio Teſtamento compeſcitur, cùm per ſemetipſum Veritas prædicat dicens: Diligite inimicos veſtros , benefacite his , qui oderunt vos.* Deinde pergit ex dictis oſtendere,quomodo lex,ſiue doctrina , qua paſcuntur iuſti noui Teſtamenti , vtpote cæleſtis,ſit perfectior lege, qua paſcebantur iuſti veteris Teſtamenti , vtpote terrena ; & conſequenter illi etiam his ſunt perfectiores.

D.Gregorius.

Hæc ſententia ſic explicata ſatis probabilis eſt , vt omnes tamen difficultates euadat , maiore adhuc explicatione indiget.Prior etiam quædam vera continet , & adhibita quadam explicatione , ac moderatione , cum ſecunda conciliari poteſt , cum qua fortè plus verbis, quàm reipſa diſſidet.

117 Nota igitur Primò , odium eſſe duplex : ſcilicet inimicitiæ , quo alicui volumus malum , qua ei malum eſt : & abominationis, qua aliquid auerſamur tamquam nobis malum , & cupimus procul à nobis abeſſe,aut etiam omnino deſtructum eſſe.Prius verſatur circa ſolas perſonas;ſecundum verò primò, & per ſe circa res à perſonis diſtinctas,& ratione harum etiam circa perſonas , quibus illæ inſunt ; ita vt has non quidem propter ſe, ſed præciſè propter vitia, tamen etiam abſolutè ſecundùm ſe abominemur. Prius odium eſt intrinſecè malum , ſecundum verò quandoque licitum , vt pluribus oſtendam infrà diſput.29. dubio 3.

Odiũ aliud inimicitiæ, aliud abominationis.

Nota Secundò,vtrumque odium poſſe dupliciter accipi. Primò , propriè pro actu interno. Secundò, pro ſolo actu externo , quo ſcilicet ita nos erga aliquem gerimus , ac ſi eum odiſſemus ; quod quandoque ſine vero interno odio fieri poteſt. Simili phraſi Deus Ezechiel. 33. verſ. 13. dicitur tradere obliuioni omnes iuſtitias iuſti peccantis , quia nimirum ſic gerit ſe erga eum, ac ſi illarum eſſet oblitus. Et Geneſ. 8. dicitur recordatus Noë , quaſi antè fuiſſet ipſius oblitus.

Odiũ aliud internum , aliud externum.

Ezech. 33. Geneſ. 8.

118 Nota Tertiò , aliquid dupliciter poſſe contineri in aliqua lege.Primò , expreſsè. Et ſatis clarum eſt, dicta verba, *Et odio habebis inimicum tuum,* non fuiſſe hac ratione contenta in veteri lege. Secundò,implicitè, & æquiualenter ; & de hoc modo continendi eſt tota quæſtio. Item , poſſunt verba aliqua ſecundùm vnum ſenſum verè in lege contineri , & ſecundùm alium ſenſum peruerſum , quo ab alijs intelliguntur, ipſi legi contrariari.

119 Nota Quartò , legem aliquam varijs modis poſſe corrigi. Primò, per legem omnino contrariam , qua

Lex varijs modis poteſt corrigi.

prior tamquam mala, aut inutilis abrogetur: qua ratione Manichæi blaſphemabant legem veterem à Chriſto fuiſſe correctam, quos D. Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum, cap. 18. & ſequentibus meritò refutat, nec vllus Catholicus ijs hac in parte conſentit. *Auguſtin.*

Secundò, inducendo quædam præcepta, quæ præſenti Reip. ſtatui ſunt magis accommoda, quæque, etſi literæ ipſius prioris legis aliquo modo contrarientur, tamen intētioni legiſlatoris maximè accommoda ſunt; v. c. præceptor puero incipienti diſcere ſcribere præcipiat, vt nihil ſcribat, quin priùs ſtilo plūbeo ducat rectam lineam, quam in ſcribendo ſequatur, vt ita aſſueſcat ea, quæ ſcribit, in recta linea collocare: & deinde poſtquam profecit, prohibeat illi dicto modo ſcribere, vt aſſueſcat etiā ſine illis lineis literas recto ordine collocare. Clarum eſt eiuſmodi præceptorem non præcipere formaliter cōtraria, nec prius præceptum per ſecundum propriè corrigere, ſed id potiùs per hoc explicare, oſtendendo illud fuiſſe temporale ratione indigentiæ ſtatus illius pueri tunc illi conueniens; quod iam proficienti minùs conueniret. Idémque eſt de Medico pro diuerſo ſtatu ægri, huic diuerſa præcipiente.

120 Tertiò, addendo ei aliqua, quæ ei nullo modo verè repugnant, ſed eam potiùs perficiunt, eam explicando, aut ad perfectiorem ipſius explicationem iuuando. Qua ratione D. Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum, cap. 22. in fine, & cap. 23. & 24. docet, Chriſtum Matth. 25. emendaſſe legem veterem. *Auguſtin.*

Quartò, poteſt lex aliqua dici indirectè corrigi, vel potiùs abrogari, quando inducitur omninò nouus ſtatus Reipub. ac vetus, pro quo ſolo lex erat lata, planè tollitur; & ſatis inter omnes Catholicos conſtat, Chriſtum hac ratione legem veterem abrogaſſe quoad ceremonialia, & iudicialia, quia quoad hæc illa lex ſolùm erat lata pro populo Iudaico, idque vſque ad Chriſti paſſionem, aut ſaltem vſque ad promulgationem legis nouæ in Pentecoſte: quo tempore lex vetus quoad ſuprà dicta deſijt omnino obligare, vt docet Apoſtolus ad Romanos 7. initio, & ad Hebræos 8. in fine. Vbi hoc notandum eſt, ſolo primo modo ex dictis legem propriè dici corrigi, alijs modis impropriè. *Roman. 7. Hebr. 8.*

121 Conclvsio I. Certum omnino eſt Primò, Chriſtum non correxiſſe legem primo modo ex dictis, quia fide conſtat eam fuiſſe bonam, & Deo Authore latam, qui nequit eſſe Author rei malæ. Secūdò, eam quarto modo à Chriſto fuiſſe correctam, ſiue abrogatam quoad ceremonialia, & præcepta poſitiua, iudiciaria, illi populo particularia; patet ex dictis, & omnes fatentur. Tertiò, eam tertio modo à Chriſto Matth. 5. fuiſſe emendatam, aut potiùs adimpletam: hoc fusè probat S. Auguſtinus citatus num. 120. & per ſe patet. Nam clarum eſt, Chriſtum illa præcepta, *Non occides*, & *Non concupiſces*, ibi clariùs explicuiſſe, quàm antè fuerant explicata, oſtendendo ijs etiam vetari odium, ac concupiſcentiam merè internam; quæ cùm ſint iure naturæ vetita, patet etiam in lege veteri fuiſſe vetita: etſi Iudæi communiter non ita clarè viderint ea in lege vetari, aut ſaltem non ita grauiter vetari, vt inducerent damnationem. Deinde Chriſtus ibi docuit, multa exhibenda eſſe ijs, à quibus læſi ſumus; quæ etſi non ſemper ſint in præcepto, tamen caritas ea ſuadet, & obſeruata iuuant ad perfectiorem legis naturæ obſeruationem. Nec puto hæc ſic explicata ab vllo negari. *Matth. 5. Auguſtin.*

122 Conclvsio II. Chriſtus etiam ſecundo modo correxit, vel potiùs adimpleuit legem veterem. Et de hoc modo præcipuè loquuntur Salmeron, & Maldonatus ſuprà; & eſt aperta ſentētia Ruperti, S. Hilarij, & S. Gregorij, quos citaui num. 115. & 116. atque adeò etiam ipſius S. Auguſtini lib. 1. de ſerm. Domini in monte: hi enim apertè docent, odium inimicorum olim Iudæis ob eorum infirmitatem fuiſſe permiſſum, & in Euangelio maiorem perfectionem à nobis exigente prohibitum. Nec S. Auguſtinus hac ex parte mutauit ſententiam (vt putat Lorca) nam in lib. 19. contra Fauſtum, cap. 19. apertè idem inſinuat, vt oſtendam num. 128. & 129. *Salmeron. Maldonat. Rupertus. Hilarius. Gregorius. Auguſtin. Lorca.*

Patet concluſio clarè ex eo, quòd in lege antiqua fuerit permiſſa pluralitas vxorum, quas vnus ſimul validè ducebat, vt patet ex cap. *Gaudemus.* de diuortijs; & exemplo Patriarcharum, qui ſimul plures habebant vxores. Item, in ea validè poterat vxor ex iuſta cauſa dimitti, ita vt vinculum matrimonij ſolueretur, & hæc validè alteri nuberet, vt patet ex Deuteronomij 24. initio: quorum vtrumque iam illicitè, & inualidè fieret. Quæ pluribus oſtendi tomo 2. de Sacrament. diſput. 26. dubio 1. & 2. vbi etiam oſtendi vtrumque ſepoſita Dei ſingulari conceſſione, eſſe contra ius naturæ; & nihilominùs ea poſita vtrumque licere ſine vlla vera diſpenſatione in lege naturæ: ſicut ſibi vſurpare rem alienam inuito domino, eſt contra ius naturæ, quod tamen eo id concedente ſit licitum. *In lege veteri licitè plures vxores ſimul ducebantur, & ex iuſta cauſa matrimonij vinculum ſoluebatur, vtrumque iam iure naturæ illicitum. Deuter. 24.*

Conclvsio III. Dicta verba, *Et odio habebis inimicum tuū*, non ſunt explicitè verba legis veteris, quia in ea nullibi repetiuntur. Nec Iudæis vnquam per legem explicitè, aut implicitè fuit permiſſum vero odio inimicitiæ aliquos particulares inimicos, aut etiam gentes proſequi; quia hoc intrinſecè malum eſt, nec vlla fuit cauſa hoc ijs permittendi; nec etiam fuit ijs permiſſum, & multo minùs præceptum, generatim omnes inimicos, aut etiam gentes idololatras odio abominationis proſequi, ita vt non ſolùm eorum vitia, ſed etiam perſonas licitè odiſſent. Patet, quia, vt oſtendi num. 74. lex apertè præcipiebat particularibus inimicis exhibere ſigna beneuolentiæ, quæ non conſiſtunt cum eiuſmodi odio. Et Deuteronomij 24. verſ. 7. Iſraëlitæ expreſsè prohibentur abominari Idumæos, & Ægyptios, qui tamen tunc erant idololatræ. 123 *Odium inimici propriè dictum nunquam licuit. Deuter. 24.*

Conclvsio IV. Iudæis fuit præceptum odium abominationis ſaltem externum erga quaſdam gentes ipſis inimicas ſecundùm legem. Patet ex dictis n. 110. vbi oſtendi eis fuiſſe præceptum cum quibuſdam nullam vnquam pacem inire, nec ijs quærere bona, ſed potiùs quantum poſſent eas penitùs extirpare; qui ſunt externi actus odij abominationis, cuius etiam rationem reddidi num. 114. 124 *Quale inimicorum odium Iudæis, aut præceptum, aut permiſſum fuit.*

Internum tamen eiuſmodi odium non fuit illis præceptum, quia non fuit neceſſarium, cùm ſine eo ex alio fine honeſto illi actus externi potuerint exerceri. Non eſt tamen improbabile ijs fuiſſe permiſſum: nam cùm abſolutè poſſit licitè etiam ergà aliquas perſonas haberi, vt oſtendam diſput. 29. dubio 3. & cùm hominibus non ita perfectis ſit valdè difficile illos actus diu exercere ſine interno tali odio, non eſt ratio, cur dicamus hoc ijs fuiſſe vetitum. Et ſic poſſunt commodè intelligi multi Patres dicentes Iudæis aliquod inimicorum odium fuiſſe non præceptum, ſed permiſſum. 125

Conclvsio V. Chriſtus Matth. 5. verſ. 44. his verbis, *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros.* ex parte immutat legem veterem modo iam dicto præcipientem aliquod odium erga certas gentes, non tamquam malam, inutilem, aut abſolutè imperfectam; ſed tamquam ſtatui Eccleſiæ, quam iam paulatim formabat, minùs conuenientem, ad quam à ſuis diſcipulis volebat omnes omnino gentes inuitari cùm Euangelij prædicatione, tum maximè caritatis oſtenſione. Et hanc ſatis probant argumenta allata num. 110. & ſequentibus, dictáque num. 114. & 115. & eſt aperta ſententia 126

Salmeronis,& Maldonati,& Patrum, quos ſuprà pro eorum ſententia allegaui. Nec argumenta pro prima ſententia allata num. 107. quidquam contra eam probant, vt mox patebit.

127 Ad primum, Reſpondeo ſolùm probare ea verba non haberi explicitè in lege veteri, non autem ea non haberi ſecundùm aliquem ſenſum implicitè, vt iam probaui.

Ad ſecundum, Reſpondeo antecedens ſolùm eſſe verum de odio inimicitiæ, atque ita ſolùm probare ſecundam partem concluſ. 3.

128 Ad tertium, Reſpondeo ſolùm probare priorem partem primæ noſtræ cõcluſionis, quam ſolam S. Auguſtinus cõtra Fauſtũ defendit; qui, vt patet ex initio illius libri,& toto diſcurſu, docebat, Chriſtũ omnino ſoluiſſe legem per Moyſen datam populo Hebræo tamquam malam,& adimpleuiſſe legem datam prioribus Patribus, verbi cauſa Adamo, Abel, Enoch,&c. Nam Auguſtinum ibi admiſiſſe Chriſtum ſecundo, & tertio modo ex ſuprà dictis correxiſſe, vel potiùs adimpleſſe legem veterem, patet ex cap. 22. in fine, vbi ait, Chriſtum veniſſe legem adimplere. *Nouis his videlicet additamentis, quæ vel ad expoſitionem pertinent propoſitarum antiquarum ſententiarũ, vel ad conſeruationem, non ad impletionem*; ſcilicet ſecundùm modum, quem fingebant Manichæi; quaſi lex non Moyſis, ſed prioribus Patribus data fuiſſet adimpleta. Verba citata aliqui aliter legunt, ſed mendosè, quia carent ſenſu. Et clariùs ex cap. 26. in fine, vbi ait: *Sed vt potius quod nunc agitur explicem, ſi Chriſtus, vbi quibuſdam antiquis ſententijs propoſitis adiunxit: Ego autem dico vobis, neque primorum virorum* (ſcilicet Abel, Enoch, &c.) *legem hoc verborum additamento adimpleuit, neque illam, quæ per Moyſen data eſt, quaſi contrariorum oppoſitione deſtruxit, ſed potiùs omnia ex Hebræorum lege commemorata* (Nota hæc vltima verba, quibus S. Auguſtinus ſignificat Chriſtum per illa verba, *dictum eſt*, intellexiſſe dicta in lege) *ita commendauit, vt quidquid ex perſona ſua inſuper loqueretur, vel ad expoſitionem requirendam valeret, ſi quid illa obſcurè poſuiſſet; vel ad tutiùs obſeruandum, quod illa voluiſſet*; id eſt, quod lex intenderat: ita ſcilicet, vt etſi verba Chriſti aliquo modo aduerſarentur verbis legis, fauerent tamen eius intentioni, iuxta dicta num. 119 in ſecundo modo corrigendi legem: quod clariùs adhuc indicat cap. 19. in

129 fine, vbi ait: *Nos enim dicimus etiam hæc, quæ iſti putant ſoluiſſe Chriſtum, velut contraria referendo, & tunc pro tempore fuiſſe bene inſtituta, & nunc à Chriſto non ſoluta, ſed adimpleta.* Vbi Nota illa verba, *tunc pro tẽpore fuiſſe bene inſtituta*, quibus apertè ſignificat, quædam ex ijs, quæ Chriſtus ibi ex lege veteri citat, ſolùm fuiſſe inſtituta pro tẽpore illius legis, ideóque alijs præceptis legi nouæ magis conuenientibus fuiſſe à Chriſto adimpleta,& ita ſecũdùm modum à nobis iam dictum correcta, non tamquam mala, ſed tamquam pro hoc rerum ſtatu minùs vtilia, & ipſius etiam antiquæ legis (quæ Iudæos inſtar pædagogi, vt dicitur ad Galatas 4. ad Euangelium adducebat) intentioni iam minùs conducentia. Quare Chriſtus ſuis additamentis eam adimpleuit, efficiendo vt tutiùs obſeruaretur, ac obtineretur id, quod illa volebat, ſiue intendebat, vt dixit cap. 26. ſuprà citato. *Galat. 4.*

130 Ad quartum, nego id ſequi. Quia quidquid Chriſtus ibi veteri legi addidit, poſito hoc nouo Eccleſiæ ſtatu eſt legis naturæ, vt de odio inimicorum olim ex parte Iudæis permiſſo, aut etiam præcepto, & iam per Chriſtum prohibito, patet ex dictis: nam poſito quòd Chriſtus velit omnibus gentibus ſuam patere Eccleſiam, contra ius naturæ eſſet aliquam velle ab ea excludere. Idem de matrimonij diſſolutione,& polygamia oſtendi tomo 2. de Sacramentis, diſput. 26. dubio 2.

Conclvsio VI. Chriſtus dicto cap. 5. Matth. non ſolùm legem veterem dictis modis correxit, ſed potiùs adimpleuit; ſed præcipuè videtur correxiſſe peruerſas Scribarum interpretationes, qui ex eo, quòd Exodi 34. & Deuteron. 23. ijs aliquod odium erga certas gentes aut permitteretur, aut etiam præciperetur, iuxta dicta concluſ. 4. videntur intuliſſe inimicos ſimpliciter odio habendos eſſe. Item ex eo, quod Exodi 21. verſ. 23. præcipitur Iudicibus, qua ratione debeant punire eos, qui pugnando alios lædunt, vt ſcilicet hi reddant animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente; videntur Iudæi collegiſſe licere hæc ex cupiditate vindictæ expetere: quod Chriſtus ſuprà corrigit. Ita expreſsè D. Auguſtinus ſuprà cap. 23. 24. 25. & ſic intellecta prior ſententia vera eſt, modò non excludat ſenſum pro ſecunda ſententia explicatum concluſ. 1. 2. & 5. 131 *Matth. 5.* *Exodi 34.* *Deuter. 23.* *Exodi 21.* *Auguſtin.*

Argumenta autem allata num. 109 pro ſecunda ſententia, etſi probent concluſ. 2. & 5. tamen contra hanc nihil faciunt, vt per ſe patet. In quibus hæc ſola eſt difficultas, quomodo Eccleſiaſticus cap. 50. dicat ſe odiſſe Idumæos, cùm tamen Deuter. 23. Iudæi prohibeantur hos odiſſe. Reſpondeo Primò, hoc Iudæis fuiſſe prohibitum pro illo tempore, quo iſti Iudæis non ita aduerſabantur; Eccleſiaſticum autem eos odiſſe, ſiue abominatum fuiſſe eo tempore, quo ipſi erant in ſe nequiſſimi,& infenſiſſimi Iudæis. Reſpondeo Secundò,& fortè meliùs, eum poſſe intelligi de odio, quo oderat non tam gentem, quàm eorum grauiſſima ſcelera: hoc enim odium homini ita ſancto,& à Deo illuſtrato magis conueniebat. 132 *Deuter. 23.*

DVBIVM VIII.

Vtrùm dilectio inimici ſit actus melior, ac maioris meriti, quàm dilectio amici, quando vterque amatur propter Deum?

Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 27. art. 7. docet, amorem amici ex vna parte eſſe meliorem. Primò, quia habet melius obiectum, nobiſque magis coniunctum: nam amicus eſt melior, nobiſque magis coniunctus, quàm inimicus. Secundò, quia cùm amicus ſit magis amabilis, quàm inimicus, illius amor eſt feruentior,& conſequenter melior. 133 *D. Thomas.*

Ex altera verò parte docet, dilectionem inimici eſſe meliorem, quia hæc elicitur puriùs propter Deum: nam ſolus Deus poteſt eſſe cauſa dilectionis inimici; ad amandum verò amicum ferè ob alias etiam rationes mouemur. Secundò, quia in amore inimici eſt fortior dilectio Dei, vtpote quæ diligentem impellit ad opus difficilius. Vter autem amor ſit abſolutè melior, ibi non definit; quare à diuerſis Auctoribus pro vtraque parte citatur.

Qua in re ſatis conſtat poſſe fieri, vt amor amici ſit melior amore inimici, ſi ille ſit longè intenſior,& ex ſe efficax ad bonum amici, quantum amans poteſt procurandum; hic verò ex ſe ſit inefficax, & valdè remiſſus: ſicut contrà hic ſecundùm omnes erit melior, ſi ſit longè intenſior. Quæritur igitur, quando vnus efficaciter propter Deum vult aliquod bonum ſuo amico,& alter æquè intensè propter Deum efficaciter vult ſimile bonum inimico, vter amor ſit melior. 134

Caietanus 2. 2. quæſt. 27. art. 7. Bañez ibidem, dubio 2. Lorca ſect. 3. diſput. 31. & quidam alij putant dilectionem amici eſſe meliorem. 135 *Caietanus.* *Bañez.* *Lorca.*

Probatur Primò, quia ille actus eſt melior, qui habet melius obiectum; atqui amor amici habet melius obiectum, non ſolùm materiale, ſed etiam formale; quia amicus habet in ſe maiorem bonitatem,

& coniunctionem nobiſcum; quæ ſunt rationes eum diligendi: ergo huius amor eſt melior. Secundò, quia quoduis agens perfectiùs agit circa obiectum ſibi meliùs applicatum; atqui amicus eſt obiectum caritati magis applicatum, vt eum amet: ergo hæc illum perfectiùs amabit. Quod Lorca ait intelligendum eſſe non tam ratione maioris intenſionis ipſius actus, quàm ratione maioris appretiationis; quia amicum amamus magis appretiatiuè. Tertiò, quia amor magis debitus eſt melior, nam voluntas per eum magis conformatur legi, & rationi; atqui amor amici eſt magis debitus, ergo eſt melior. Quartò, odium amici eſt peius odio inimici, ergo illius amor eſt melior. Quintò, quia aliàs ſequeretur, dilectionem inimici eſſe meliorem dilectione parentum, aut ſuipſius; atqui hoc eſt falſum: ergo & illud, vnde ſequitur.

136 *Quis actus optimus.*

Pro reſolutione Nota Primò, ex dictis diſput. 21. dubio 5. eo actum alicuius virtutis eſſe meliorem, quo voluntatem actualiter efficaciùs, perfectiùs, & generaliùs, ſiue reſpectu plurium obiectorum ſubijcit, ac conformat voluntati diuinæ. Item ex dictis diſput. 23. num. 17. eo actum caritatis eſſe & phyſicè, & moraliter, ceteris paribus perfectiorem, quo per eum Deum appretiatiuè magis amamus; & hinc longè magis æſtimandam eſſe actus perfectionem, quàm ex maiore intenſione, niſi hic exceſſus eſſet valdè magnus. Cuius ratio eſt, quia quo amor Dei eſt appretiatiuè maior, eo vniuerſaliùs, & ceteris paribus perfectiùs noſtram voluntatem diuinæ ſubijcit, & conformat: nam hoc ipſo, quo aliquem pluris facimus, ſiue appretiatiuè magis amamus, eo ex vi illius actus ſumus parati plura ipſius cauſa facere, ſiue in pluribus ipſius voluntati inſeruire; in quo conſiſtit conformitas voluntatis noſtræ cum voluntate amati.

Amor appretiatiuè maior eſt melior.

Nota Secundò, nos hîc non agere de amore, quo ſiue amicus, ſiue inimicus amatur implicitè ab omni eo, qui amat Deum ſuper omnia, iuxta dicta dubio 4. num. 65. ſed de amore, quo illi explicitè amantur propter Deum.

137 *Amor obiecti materialis ſupponit amorem obiecti formalis, quando hoc ab illo diſtinguitur.*

Nota Tertiò, omnem amorem, quo amamus vnum propter aliud, neceſſariò ſupponere amorem eius rei, propter quam aliam amamus, verbi cauſa niſi priùs amem ſanitatem, non potero amare medicinam propter ſanitatem; & ſimiliter niſi priùs amem Deum, non potero amare proximum propter Deum; quia tunc amor Dei debet me actu impellere, vt amem proximum propter Deum: hinc eiuſmodi amor proximi non ſolùm eſt implicitè amor ipſius Dei, ſed neceſſariò habet explicitum Dei amorem ſibi coniunctum, quo voluntas priùs naturâ amat Deum in ſe, quàm proximum propter Deum: vt enim intentio finis actu cauſet electionem medij, debet actu eſſe & quidem priùs naturâ ipſâ electione medij. Hæc videtur aperta ſententia D. Thomæ 2. 2. quæſt. 27. art. 8. vbi ait, dilectionem proximi propter Deum includere dilectionem ipſius Dei; ideóque dicit illam eſſe perfectiorem ea dilectione, qua Deus ſolus in ſe diligitur. Vnde patet, quando dicit dilectionem proximi propter Deum includere dilectionem Dei, hoc non debere intelligi de ſola implicita Dei dilectione; quia hæc nequit eſſe melior dilectione, qua Deus explicitè in ſe diligitur; ergo debet intelligi de dilectione explicita, iuxta dicta.

D. Thomas.

Confirmatur, quia quando amo medium propter finem, debeo ad illius amorem excitari per ipſam bonitatem ipſius finis; atqui hæc non excitat me ad amorem medij, niſi mediante amore ſui: ergo priùs me excitat ad amorem ſui, atque ita priùs amo finem, quàm medium.

Ex quo ſequitur Primò, omnem, qui amat medium propter finem, habere duplicem amorem ipſius finis. Primò, quo amat finem explicitè in ſe. Secundò, quo eum amat implicitè per amorem ipſius medij. Qui enim aliquid amat quatenùs vtile ad aliud obtinendum, eodem amore etiam implicitè amat id, quod cupit per aliud obtinere; & quidem magis, quàm ipſum medium, cùm hoc non cupiat, niſi vt alterum habeat. 138

Omnis eligens aliquod medium, habet duplicem amorem finis.

Sequitur Secundò, amorem medij dicere duplicem reſpectum, ſcilicet ad medium, & ad finem, & ſic etiam virtute eſſe duplicem. Eſt enim explicitè amor medij, & implicitè amor ipſius finis.

Amor medij eſt virtute duplex.

Nota Quartò, non quemuis amorem finis ſufficere, vt me efficaciter moueat ad quæuis media eligenda, ſiue amanda, etiamſi ſciam hæc ad illum obtinendum eſſe neceſſaria: nam fieri poteſt, vt quis amet verbi cauſa aliquam dignitatem, ita quidem vt ad eam obtinendam ſit paratus ire ad quinquaginta milliaria, & expendere centum aureos, non tamen amplius; quo caſu amor illius finis non eſt ſufficiens, vt amantem impellat, vt conficiat quingenta milliaria, & expendat mille aureos, quantumuis ſciat hæc eſſe neceſſaria, vt illam dignitatem obtineat, & in eius poteſtate ſit ea facere, ſi velit. 139

Non quiuis amor finis efficaciter impellit ad quoduis vtile medium eligendum.

Ex quo ſequitur Primò, eum, qui ita amat illam dignitatem, vt de facto ad eam obtinendam conficiat quingenta milliaria, & expendat mille aureos, longè perfectiùs, & appretiatiuè magis eam amare, quàm prior eam amet. 140

Sequitur Secundò, hunc ſecundum non ſolùm per ipſam intentionem finis, ſed etiam per ipſam electionem medij implicitè appretiatiuè magis amare eum finem, quàm prior eum amet; quia ſicut etiam per eum actum verè eum implicitè amat, ita tanto ampliùs eum amat, quanto plus laboris, & impenſarum ipſius cauſa cupit inſumere. 141

Nota Quintò, longè eſſe aliud me habitualiter ita eſſe diſpoſitum, vt occurrente hac, vel illa occaſione hoc, vel illud facerem; aliud verò me actualiter, ſiue ex vi præſentis alicuius actus ita eſſe diſpoſitum. Cum priore enim diſpoſitione poteſt conſiſtere aliquis actus, qui nullo modo poteſt conſiſtere cum ſecunda. Nam poteſt fieri, vt aliquis ſit habitualiter ita inclinatus in aliquod peccatum, vt, ſi daretur talis, aut talis occaſio, ſine dubio eſſet in illud lapſurus; aut etiam, ſi hoc ei iam occurreret, eſſet in eo ſibi complaciturus: & tamen ſi ipſi nihil de eo cogitanti congruè proponatur Deus vt ſummè amabilis, & quòd ei peccata ſummè diſplicent; poterit perſeuerante ea habituali inclinatione elicere actum caritatis, & generatim deteſtari omnia peccata, & conſequenter implicitè, & in confuſo etiam illud peccatum, in quod habitualiter ita inclinatur. Secùs eſt de eo, qui actualiter circa aliquod peccatum mortale ita affectus eſt, qui durante eiuſmodi affectu nequit elicere actum caritatis Dei, aut contritionis; quia ſimul actu idem peccatum deteſtaretur, & amaret, & haberet voluntatem fugiendi omnia peccata mortalia, & aliquod committendi: quæ apertè implicant. 142

Diſpoſitio actualis ſæpe eſt valdè difformis ab habituali.

Nota Sextò, longè eſſe facilius amare Deum ſuper omnia in confuſo conſiderata, quàm ita eum amare, conſiderando quædam, erga quæ multùm afficimur in particulari, præſertim quando præſens adeſt neceſſitas aut ea pro Deo deſerendi, aut mortaliter peccandi. Item, quando non adeſt eiuſmodi neceſſitas, nec occurrit de ijs particularis cogitatio, aut ſaltem nulla fit cum his expreſsè comparatio, ſufficere priorem amorem Dei ſuper omnia ad verum actum caritatis, atque adeò ad iuſtificationem. Patet ex dictis num. præcedenti. Et confirmatur, quia 143

Faciliùs amatur Deus ſuper omnia in confuſo, quàm ſi ſingula ſpeciatim conſideres.

aliàs

aliàs nemo poſſet elicere actum caritatis, niſi eo ita redderetur in amore Dei firmus, vt ſi ſtatim occurreret neceſſitas grauiſſima patiendi aut peccandi mortaliter, illud præ hoc eligeret: quod conſtat eſſe falſum. Plura hac de re dixi tom. 2. de Sacram. diſp. 2. num. 69.

144 Electio in appretiatione finis non ſemper aſſequitur perfectione intentionis.

Nota Septimò, longè eſſe aliud me eligere aliquod medium ex magno amore finis, aliud verò hoc medium ex ſe exigere vt eligatur ex tanto amore ipſius finis. v.c. fieri poteſt vt quis aliquam gemmam tanti faciat, vt eſſet paratus pro ea dare mille aureos, ſi aliter eam habere non poſſet; tamen quia vendens ... exigit pro ea niſi decem, de facto tantùm vult decem pro ea dare. Quo caſu electio huius medij, ſiue voluntas eam emendi per ſe ſolùm requirit procedere ex amore finis ſiue poſſeſſionis gemmæ hanc appretiante decem aureis; quamuis per accidens procedat ex amore illam appretiante mille aureis: hinc ſi alius eam ſolùm æſtimaret decem aureis, ita vt hos vellet pro ea dare, non tamen amplius; præſcindendo à diuerſitate intentionum, fieri poſſet vt vterque eodem modo eam emeret, ſcilicet volendo hîc & nunc pro ea dare præcisè decem aureos. Nam etſi prior plus pro ea vellet dare, ſi eſſet neceſſarium, tamen de facto non vult dare niſi decem. quare eo caſu vterque per hanc præcisè electionem medij, ſiue per hanc volitionem tantum pro ea dandi, æquè appretiatiuè eam amat.

145 Medium quandoque amatur purè propter finem, aliàs ex parte propter ſe.

Nota Octauò, me dupliciter poſſe amare aliquod medium. Primò, præcisè qua vtile ad finem; Secundò, ſimul etiam propter aliquam bonitatem ei propriam, ſiue qua per ſe & propter ſe redditur amabile: v.c. duo in gratiam & commodum Petri conficiũt aliquod iter, vnus valdè facile & iucundum, & quod vel delectationis cauſa lubens conficeret; ideóque valdè lubens & promptus id conficit. Alter verò conficit iter valdè laborioſum, & plenũ periculis, quódque in ſe nihil habet oblectationis, ideóque cum magno tædio id facit. Prior amat illud iter non ſolùm propter Petrum, ſed etiam propter ſuam iucunditatem: ſecundus verò illud amat præcisè propter Petrum ſiue qua vtile Petro. Et quamuis prior fortè longè magis amet ſuum iter, quàm ſecundus ſuum; tamen hic volendo ſuſcipere hoc iter longè magis amat Petrum, quàm prior. qui fortè nullo modo vellet pro Petro aliud illud iter ſuſcipere. Imò etſi prior ſuum iter conſideratum tam qua vtile Petro, quàm qua ſibi iucundum, fortè etiam appretiatiuè magis amet, quàm Petrus ſuum: tamen hic ſuum iter præcisè qua vtile Petro, & propter Petrum magis amat, quàm alter ſuum præcisè qua vtile Petro, quia hic ſuum iter, ſi eſſet ſolùm vtile Petro, nollet cum tanta moleſtia ſuſcipere, cum quanta alter ſuſcipit ſuum præcisè qua Petro vtile.

Quãdoque magis amãs ipſum mediũ, minùs amat ipſam vtilitatem medij.

146 Nota Nonò. Etſi communiter is, qui nobis eſt inimicus nos auerſando ac lædendo ſit ſimul peccator; tamen non ſimiliter is, qui nobis eſt amicus, nobíſque benefacit, neceſſariò eſt etiam communiter iuſtus; nam etiam cum iis quos ſcimus eſſe peccatores, poteſt nobis honeſta amicitia intercedere, ſi illi nos ament propter virtutem aut ſimilem honeſtam cauſam, & nos eos propter Deum: atque adeò poterit hic amicus eſſe maior peccator eo qui mihi eſt inimicus. Imò abſolutè loquendo, fieri poterit vt hic ſit iuſtus, vt ſi ex ignorantia inuincibili putet me eſſe impium, ſibíque valdè noxium, atque ita me auerſetur mihíque noceat; credens hoc ſibi eſſe neceſſarium vt ſe indemnem conſeruet, ideóque hoc ſibi eſſe licitum.

Quãdoque amicus eſt iniuſtus, & inimicus iuſtus.

147 Variis modis poſſum aliquos amare.

Nota Decimò, me variis modis poſſe amare tam amicum, quàm inimicum. Primò, ita vnum amando vt ſimul alterum oderim, aut prout ſub mortali teneor non amem; & hic amor non poteſt eſſe actus veræ caritatis Dei, quia hic nequit cum peccato mortali conſiſtere, quare de eo hîc non agimus. Secundò, amando alterutrum ex vera caritate eo tempore & modo quo hîc & nunc teneor eum amare. Tertiò, ita alterutrum amando quando eum non teneor amare.

Ex his ſequitur Primò, non omnem actum caritatis quo explicitè aut ſolum Deum in ſe amo, aut etiã amicum propter Deum, ita me diſponere vt amarem etiam inimicum propter Deum, ſi hoc tanquam præceptum hîc & nunc occurreret. Patet ex dictis num. 139. nam poſſet ille amor eſſe tam infirmus, vt quamuis ſufficeret ad amandum amicum, quod facile eſt; non tamen ſufficeret ad amandum inimicum, quia hoc longè difficilius eſt. 148

Non omnis amor Dei eſt efficax amor inimici.

Sequitur Secundò, fieri poſſe vt inter duos amantes Deum verè ſuper omnia vnus eum appretiatiuè magis amet quàm alter. Quia ſicut is amat rem aliquam appretiatiuè magis, qui ex vi illius amoris eſt paratus plus pro ea ſoluere: ita is alium appretiatiuè plus amat, qui ex vi ſui amoris eſt efficaciter paratus plura ac difficiliora eius cauſa facere, eáue de facto facit, vt patet ex dictis n. 140. & 145. atqui fieri poteſt vt inter duos amantes Deum ſuper omnia, vnus ex vi ſui actus ſit paratus plura & difficiliora Dei cauſa facere quàm alter, vt patet ex dictis nu. 143. & 144. & clariſſimè etiam poteſt oſtendi in duobus ita elicientibus actum caritatis, vt vnus proponat ſolùm ſeruare omnia præcepta, alter verò ſtatuat etiam amplecti conſilia, & aſperrimam vitam ducere, & cupiat quauis occaſione data multa pro Chriſto pati; qui ſine dubio pluris æſtimat Deum eiúſque beneplacitum, quàm prior. Confirm. ex dictis diſp. 23. dub. 3. vbi oſtendi Beatos in patria ſine comparatione amare Deum appretiatiuè magis, quàm vllus hîc eum poſſit amare in via. 149

Vnus amãs Deum ſuper omnia appretiatiuè eum amat præ alio.

Sequitur Tertiò, amantem inimicum propter Deum, quantum eſt ex vi illius amoris, appretiatiuè magis amare Deum, quàm amantem amicum propter Deum. Quia prior opus longè difficilius propter Deum aggreditur; & quod ſecundus fortè nollet propter Deum aggredi, ſi ei proponeretur, aut ſaltem id non vult quantum eſt ex vi illius actus. Patet ex dictis n. 144. & 145. 150

Amans inimicum propter Deum, hunc appretiatiuè magis amat, quam amãs amicum.

Dices, Amans Deum ſuper omnia amat eum ſummè appretiatiuè: ergo nemo poteſt eum appretiatiuè magis amare. 151

Reſpondeo nego conſeq. quia talis dicitur Deum ſummè amare, non facta comparatione cum actibus quibus alij Deum amant, aut quibus etiam ipſe poſſet Deum amare, quaſi ad illud requiratur vt tantum Deum appretiatiuè amet, quantum vel ipſe, vel alij eum amare poſſunt (qua ratione ſolus Deus ſeipſum appretiatiuè ſuper omnia ſiue ſummè amat;) ſed facta præcisè comparatione ad alias res ab ipſo eo tempore amatas, ita ſcilicet vt tunc nihil de facto amet tantum quantum amat Deum, ac ſaltem implicitè ſtatuat potiùs omnia deſerere, quàm Deum mortaliter offendere.

Qid præciſe requiratur ad amorem Dei ſuper omnia.

Sequitur Quartò, longè eſſe aliud quærere; vtrùm ſit melius diligere meliorem, quàm minùs bonum; & vtrùm ſit melius diligere amicum, quàm inimicum: quia hic poteſt eſſe melior illo. vt patet ex dictis num. 146. 152

CONCLVSIO I. Etſi abſolutè loquendo amor amici poſſit procedere ab actuali caritate Dei tam perfecta, quàm amor inimici; hic tamen per ſe loquendo exigit procedere à perfectiore caritate Dei actuali, quáque Deus ſecundùm ſe appretiatiuè magis ametur, & communiter etiam à tali procedit. Eſt expreſsè D. Thom. 2. 2. q. 27. art. 7. in corpore, vbi ait: 153

Amor inimici exigit procedere à maiore amore Dei.

D. Thom.

Tanto ergo fortior oſtenditur diuina dilectio, quanto propter ipſam difficiliora implemus: ſicut & virtus ignis tanto eſt fortior, quanto comburere poteſt materiam minus combuſtibilem. Vbi per dilectionem fortiorem non debet intelligi magis intenſa (hoc enim nullo modo eſt neceſſarium) ſed maior appretiatiuè: vt patet ex dictis. Quare D. Thomas ibi apertè noſtram ſententiam docet; quæ etiam clarè ſequitur ex dictis num. 144. vbi ſufficienter oſtendi, electionem medij difficilioris per ſe exigere amorem finis appretiatiuè maiorem, à quo cauſetur.

D. Thom.

154 Conclvsio II. Dilectio inimici propter Deum ceteris paribus eſt in ſe perfectior dilectione amici. Ita Durand. in 3. d. 30. qu. 2. Carthuſ. ibid. q. 1. citans Albertum. Bonau. art. 1. q. 6. Richard art. 1. qu. 3. quem aliqui malè pro contraria ſententia citant. Malderus 2. 2. quæſt. 27. art. 7. & videtur expreſſè ſententia D. Thomæ ibid. Quia docet hanc dilectionem procedere ex perfectiore caritate erga Deum, & habere obiectum formale perfectius, ſiue perfectiorem rationem diligendi. Prob. Primò, ex Scripturis, quæ vbique tanquam actum perfectiſſimum extollunt dilectionem inimici. vt Matth. 5. v. 44. & 45. ad Rom. 5. v. 6. & idem paſſim docent Patres. Auguſtinus in Enchirid. c. 73. ait: *Minus enim magnum eſt erga eum eſſe beneuolum, ſiue etiam beneficum, qui tibi nihil mali fecit; illud multò grandius & magnificentiſſimæ bonitatis eſt, vt tuum etiam inimicum diligas*, &c. Deinde ſubiungit, prius eſſe omnium iuſtorum, ſecundum ſolùm perfectorum: quia etſi omnes elicientes actum caritatis neceſſariò diligant inimicos implicitè, & in confuſo; tamen non neceſſariò eos diligunt expreſſè & particulari affectu: de quo amore hîc ſolùm agimus. Imò plurimi ſunt iuſti, quibus ſi occurreret hîc & nunc neceſſitas ita diligendi ſuos inimicos, difficultate rei victi à caritate deficerent. Idem communiter dicunt alij Patres.

Durand. Carthuſ. Bonauent. Richardus. Malderus. D. Thom. Matth. 5. Rom. 5. Auguſt.

155 Prob. Secundò à priore. Quia ea dilectio eſt perfectior, magiſque meritoria, qua Deus magis appretiatiuè diligitur, vt patet ex dictis numer. 136. atqui ceteris paribus propter Deum diligens inimicum eo actu appretiatiuè magis diligit Deum, quàm diligens amicum propter Deum, vt patet ex dictis nu. 140. ergo illa dilectio eſt perfectior magiſque meritoria.

156 Dixi, *ceteris paribus*, &c. Quia qui ex caritate Dei exponit vitam ſuam præſenti periculo pro ſalute ſpirituali amici, hoc actu magis appretiatiuè Deum diligit, quàm qui propter Deum vult inimico dare paruam eleemoſynam. Quare quando hæc non ſunt paria, videndum eſt in vtra actione ſit maior difficultas; & inde ſpectandum vtra dilectio ſit perfectior. Loquor autem de difficultate operis, quæ naſcitur, non ex imperfectione operantis, ſed ex ipſo obiecto, aliiſque circumſtantiis, præſertim operanti extrinſecis iuxta dicta diſp. 8. dub. 11.

157 Ex dictis ſequitur Primò, caritatem Dei, qua moueor ad amandum inimicum, ceteris paribus eſſe etiam phyſicè perfectiorem caritate qua moueor ad amandum amicum; quia, vt oſtendi diſp. 23. numer. 17. non ſolùm moralis, ſed etiam phyſica perfectio amoris præcipuè ſpectatur ex maiore appretiatione.

158 Secundò, amorem inimici propter Deum eſſe moraliter meliorem amore amici etiam notabiliter intenſiore; modò cetera ſint paria: iuxta dicta num. 156. Ratio eſt, quia, vt oſtendi ſuprà, perfectio ac meritum amoris longè magis creſcit ex maiore appretiatione ipſius Dei, quàm ex intenſione actus. Et confirmatur; quia ſit vnus, qui intenſo affectu recitet in honorem Dei aliquam orationem, erga quam valdè afficitur; & alter, qui propter Deum exponat ſuam vitam certo periculo, actu tamen remiſſo ob difficultatem quam ſentit; quis neget hunc amorem ob maiorem appretiationem ipſius Dei, eſſe meliorem priore longè intenſiore? Præſertim cùm is qui priorem elicit, ſi daretur neceſſitas eliciendi ſecundum, fortè in eo deficeret. Idémque eſt de amore intenſiore amici reſpectu amoris inimici remiſſioris quidem, ſed longè difficilioris, ideóque tanto magis Deum appretiantis. Confirmatur, quia in prioribus actibus maior intenſio non prouenit vllo modo ex amore maiore etiam intenſiuè erga Deum ſecundùm ſe conſideratum; ſed ex maiore affectu erga rem quam propter Deum amamus. Ex quo perfectio actus longè minùs creſcit, quàm ex perfectione amoris quatenus reſpicit præcisè Deum.

Ad primum argumentum poſitum nu. 135. nego maiorem etiam loquendo de obiecto formali; præſertim quando agimus de amore, quo vna res amatur ſiue eligitur propter aliam, in quo obiectum formale immediatum rei electæ eſt ipſius vtilitas ad conſequendam rem propter ſe amatam. Maiorem enim in hoc ſenſu eſſe falſam patet ex Marci 12. v. 42. vbi vidua pauper mittens duo minuta in gazophylacium dicitur plus dediſſe, ſiue actum meliorem feciſſe iis qui multo plus pecuniæ dederant; cùm tamen horum datio haberet obiectum etiam formale immediatum melius: nam quo pretium rei datæ ad promouendum Dei cultum eſt maius, eo illa res data eſt magis promotiua cultus Dei; & conſequenter eſt obiectum formaliter melius vt eligatur ad promouendum cultum Dei. Et ratio eſt, quia, vt iam dixi, perfectio actus interni præcipuè ſpectatur ex maiore appretiatione rei, quæ propter ſe amatur: vidua autem illa cùm ad promotionem cultus Dei faceret rem ſibi difficiliorem, hunc præ aliis magis appretiabatur. Et ſimiliter qui propter Deum bene facit ſuo inimico, quod difficile eſt, in hoc actu magis Deum appretiatur, quàm is qui propter Deum bene facit amico, quod ipſi facile eſt. His adde, amicum non ſemper eſſe obiectum melius, vt dixi n. 146. & conſequenter minorem illius argumenti non eſſe generatim veram. 159

Actus habẽs melius obiectum nõ eſt ſemper melior. Marci 12.

Ad ſecundum, Reſpondeo id ſolùm probare nos intenſiùs & appretiatiuè magis amare amicum ſecundùm ſe ſpectatum, quàm inimicum: non autem nos amando amicum hoc ipſo appretiatiuè amare perfectiùs ipſum Deum; ex quo tamen præcipuè meritum actus ſpectandum eſt: vt ſatis patet ex iam dictis. 160

Ad tertium, nego maiorem eiúſque probationem: ex ea enim ſequeretur, eum qui die feſto audit Sacrum plus mereri eo qui vouet caſtitatem aut ingreſſum Religionis, quia ille facit actum magis debitum. Quamuis enim omittens Sacrum, quando ad id tenetur, magis peccet, & magis ſit difformis voluntati Dei, quàm is qui illa ſponte non vouet, quia hic nullo modo peccat, nec eſt difformis voluntati Dei præſertim præcipienti; tamen ſupra dicta vouens hoc actu magis ſe ſubiicit & conformat voluntati Dei, quàm is qui die feſto audit Sacrum. Nam ille ex vi illius affectus eſſet paratiſſimus audire Sacrum, ſi occurreret præceptum; hic verò ex vi illius voluntatis, qua ſtatuit audire Sacrum, nullo modo eſt paratus vouere caſtitatem aut ingreſſum Religionis. Ex quo etiam patet reſponſio ad quartum, neganda enim eſt conſequentia. 161

Actus magis debitus non ſemper eſt melior.

Omiſſio actus minùs boni eſt peior omiſſione actus melioris, ſi ille ſit magis debitus.

Ad quintum, nego minorem. Nam etſi longè magis obligemur amare parentes; tamen diligere inimicum propter Deum eſt perfectius; quia virtute quodammodo continet dilectionem parentum: nam vi ſua conſtituit diligentem paratum multò magis diligere parentes, quando occurret occaſio: cùm 162

contra

contra diligens parentes propter Deum, non fit ex vi illius actus efficaciter paratus diligere inimicos. Et ob hanc cauſam Chriſtus Matth. 5. ait: *Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habetis? nonne & publicani hoc faciunt?* vbi oſtendit, amorem parentum & amicorum ex ſe eſſe imperfectum, & poſſe etiam reperiri in peccatoribus: quod verum eſt etiam quando amamus eos propter Deum, quia poteſt hoc fieri, etſi non amemus Deum ſuper omnia; nam fieri poteſt, vt quis propter Deum velit amare amicos, & nullo modo velit amare inimicos. Cùm contrà fieri nequeat, vt quis amet inimicos propter Deum, & non ſit paratus propter eum amare amicos, ideoque Chriſtus ibi docet, hunc amorem ſolum eſſe filiorum Dei, ſiue amantium Deum ſuper omnia.

Matth. 5.

Amare inimicos propter Deum ſolùm eſt iuſtorū: amare ita amicos etiam iniuſti poſſunt.

DISPVTATIO XXV.

De ordine caritatis.

D. Thom.

POſtquam D. Thom. qu. 25. explicuiſſet quæ obiecta debeamus per caritatem diligere; deinde quæſt. 26. diſputat quo ordine debeamus vnumquodque diligere. Conſiſtit autem hic ordo in eo, quòd Deum, propter quem cetera diligenda ſunt, diligamus ſuper omnia, & inter reliqua ea diligamus magis ſiue præ aliis, quæ cum Deo aut nobiſcum maiorem coniunctionem habent, aut ad quorum dilectionem maiorem aliunde obligationem habemus. Quæ ſequentibus dubiis ſigillatim explicanda ſunt.

Quis ordo in charitate ſeruandus.

DVBIVM I.

Qua ratione teneamur Deum ſummè ſiue ſuper alia omnia diligere?

1 SAtis conſtat, Deum ſummè ſiue ſuper omnia diligendum eſſe. Hoc enim non ſolùm naturalis ratio (quæ docet ſummum bonum, à quo omnia alia bona originem habent & pendent, ſummè eſſe diligendum) ſed etiam Scripturæ clariſſimè docent. Quia Deuter. 6. iubemur diligere Deum ex tota anima, ex toto corde, & ex tota fortitudine; quod mandatum Matth. 22. dicitur primum & maximum, id eſt primò & maximè nos obligans. Vnde etiam Matth. 10. v. 37. & ſequentibus, iubemur Deum diligere ſupra patrem & matrem, atque adeò ſupra nos; ita vt Chriſtus Lucæ 14. v. 26. dicat: *Si quis vult venire ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam* (hæc ſcilicet omnia quando opus eſt pro Deo deſerendo) *non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Vbi expreſsè dicitur, vt ſimus diſcipuli Chriſti nos debere eum diligere ſupra ea omnia, quæ hîc habemus cariſſima. Solùm igitur eſt quæſtio qua ratione teneamur Deum præ aliis omnibus diligere: Eademque eſt difficultas in aliis, quorum vnum præ alio tenemur diligere.

Deut. 6. *Matth. 22.* *Matth. 10.* *Luca 14.*

2 Pro huius explicatione communiter Doctores notant nos tripliciter poſſe vnam rem præ alia amare, Primò, obiectiuè optando ei maius bonum, quàm aliis: & conſtat hac ratione nos teneri Deum ſupra alia omnia diligere, quia cùm ei ſoli poſſit competere beatitudo omni ex parte infinita, hanc ei ſoli poſſumus ſeriò optare; & ſicut non poſſumus velle eſſe plures deos, ita nec poſſumus velle alios eſſe æquales Deo in poteſtate, maieſtate ac beatitate. Secundò, intenſiuè, ſcilicet maiore feruore vnum quàm alio diligendo. Tertiò, appretiatiuè, vnum alteri præferendo, quem modum diligendi Scotus in 3. d. 27. §. *De primo dico.* vocat extenſiuè maiorem, quia nimirum ad plura bona extenditur; nam ei quem appretiatiuè magis amamus plura bona volumus. Addit tamen Deum per eiuſmodi amorem ſupra alia omnia appretiari. Et hos duos modos multi ex veteribus confundunt, & vtrumque vocant intenſiuè maiorem, vt patet ex D. Th. ſuprà a. 7. vbi docet nobis magis coniunctos intenſiuè magis eſſe diligendos; quod intelligendum eſt de dilectione maiore appretiatiuè, vt ex dicendis patebit. Quod ad rem tamen attinet ipſe hos duos amores ſatis diſtinguit in 4. d. 17. quæſt. 2. art. 5. ad 4. vbi docet, hominem etiam bene erga Deum diſpoſitum quandoque vehementiùs horrere pœnam quàm culpam (quod prouenit ex amore magis intenſo ſuipſius) & tamen malle pati pœnam quàm admittere culpam: quod indicat amorem Dei appretiatiuè maiorem. Addunt alij Quartum modum quo vnum fortiùs ſiue firmiùs, quàm aliud diligo. Sed in eo explicando non ſatis eum diſtinguunt à tertio modo. Eſt igitur hîc difficultas, vtro ex his duobus poſterioribus modis teneamur Deum diligere ſuper omnia: & in quo formalis ratio huius amoris conſiſtat.

Amor vnus poteſt tripliciter eſſe maior altero.

Scotus.

Appretiatio nem amoris Scotus extenſionem, S. Thomas cum aliis intenſionem vocat.

Prima ſententia docet, nos debere Deum diligere ſummè intenſiuè, ſiue tam intenſè quàm poſſumus, Ita videtur ſentire Adrianus in 4. quæſt. 2. de pœnitentia, & quodlib. 5. art. 3. vbi ad remiſſionem peccati ſaltem extra Sacramentum videtur requirere, vt de eo doleamus propter Deum tam intenſè quàm poſſumus: eadem autem eſt ratio actus caritatis. Nec refert quòd ibidem ad 3. dicat minimam contritionem ad remiſſionem peccati ſufficere: quia addit, non tamen ſufficere minimum motum diſplicentiæ, quia hic poteſt eſſe tam exiguus, quòd non mereatur caritate informari: loquitur autem de magnitudine intenſiua, vt patet ex argumēto cui reſpondet. Eidem ſententiæ fauet Scotus ſuprà, nam ait nos Deum debere diligere & extenſiuè ſiue appretiatiuè, & intenſiuè ſuper omnia. Videntur autem id ſentire Primò, quia aliàs non amamus Deum ex tota virtute, niſi amemus eum tam intenſè quàm poſſumus. Secundò, quia non videmur poſſe aliquid amare appretiatiuè magis, niſi etiam id amemus intenſiuè magis. Sed has rationes ſatis refutaui ſuprà: priorem quidem diſp. 24. dub. 2. num. 33. vbi oſtendi, ſecundùm modum loquendi Scripturæ amare Deum ex tota virtute, & ex toto corde, ſiue ex toto animo, omnino idem eſſe, & tunc fieri quando ita eum amamus, vt ſimus parati pro eo alia omnia deſerere. Secundam verò refutaui diſp. 23. n. 16. vbi apertè oſtendi, dictos modos amandi poſſe inter ſe ſeparari. 3

Adrianus.

Scotus.

Hæc igitur ſententia non videtur probabilis. Primò, quia, vt iam oſtendi, nullo nititur fundamento. Secundò, quia vel vult ad verum actum caritatis requiri vt amemus Deum tam intenſè, quàm à nobis hîc vlla ratione amari poteſt: vel vt amemus eum tam intenſè quàm abſolutè poſſumus eum amare hîc & nunc, ſiue ſpectatis auxiliis quæ de facto habemus. Prius dici nequit, quia valdè probabile eſt, nullum hîc poſſe elici actum caritatis tam intenſum, quin cum Dei ſingulari auxilio poſſit hîc dari intenſior: & ſaltem excepto Chriſto certum eſt nullum hominem tam intenſè Deum amare, quin ab alio homine poſſet amari intenſiùs: aliàs ſequeretur, talem amare Deum tam intenſè, quàm Chriſtus eum amauit. quod apertè eſt falſum. Quare ſi illa ſententia in hoc ſenſu eſſet vera, ſequeretur, nullum purum viatorem hîc amaſſe Deum ſuper omnia. Secundum etiam dici nequit; quia ſequeretur, cum 4

qui

qui haberet hîc & nunc ſolùm auxilia ſufficientia ad amandum Deum intensè vt duo, ita eum propter ſe amando elicere actum veræ caritatis; & eum qui Deum ita amaret intensè vt 100. ſi haberet ſufficientia auxilia ad amandum eum vt 101. non habere verum actum caritatis. quod per ſe abſurdum eſt.

5 Secunda ſententia docet, ad actum veræ caritatis requiri vt amemus Deum intenſiùs, quàm rem vllam aliam amemus; ſiue ita vt nihil amemus tam intensè quàm Deum. Ita agens de contritione docet Petrus Soto lect. 14. de pœnit. in fine, & lect. 15. §. *Ceterùm.* vbi tamen ſuam ſententiam ita explicat, vt eam planè deſtruat.

Pet. Soto.

Sed nec hæc ſententia videtur probabilis; nam inde ſequeretur Primò, Petrum amantem Deum propter ſe vt vnum, & ita dolentem de peccatis, quia Deo diſplicent; ſi interim de nulla alia re cogitaret, habiturum actum veræ caritatis & iuſtificandum: Ioannem verò ita amantem Deum & dolentem de peccatis vt 100 ſi ſimul tam intensè doleret de damnatione ſui patris, quem moraliter certò ſciret mortuum eſſe in peccato mortali, nec habiturum actum veræ caritatis, nec iuſtificandum. quod apparet apertè abſurdum: cùm Ioannes ita dolendo de damnatione patris etiam laudabiliter agat. Sed hæc clariùs ex dicendis patebunt.

6 Tertiò, quidam putant, amorem Dei ſuper omnia in hoc præcisè conſiſtere, vt velimus Deo bonum, aut de eius bono gaudeamus præcisè quia ei bonum eſt: nec aliud requiri, opúſve eſſe vt quis ſecum ſtatuat potiùs quiduis pati quàm peccare mortaliter, ſiue potiùs alia omnia deſerere quàm Deum: quamuis hoc dicant eſſe bonum, & ſignum veri amoris. Illud autem *ſuper omnia*, quod denotat quandam comparationem, aiunt non debere referri ad quæcumque alia bona quæ diligimus, ſed ſolùm ad ea quæ diuinæ voluntati ita contraria ſunt, vt ſine peccato mortali fieri nequeant. Addúntque ſecundum ex priore ſequi, ſiue volentem Deo bonum præcisè quia ipſi bonum eſt, non poſſe ſimul habere affectum erga aliquod peccatum mortale, quia amor amicitiæ ita fertur in amatum, vt grauem eius offenſam ſecum non patiatur.

7 Sed hæc etiam ſententia patitur difficultatem. Primò, quia inde ſequitur, nos quemuis amicum amare ſuper omnia; quoties volumus ei bonum qua ei bonum eſt, ſiue ex amore beneuolentiæ ergà eum. Quod patet eſſe falſum, quia poſſum alicui etiam ex vero amore amicitiæ velle aliquod bonum, & tamen ſimul magis amare vitam parentis aut meam quàm illius, ſtatuendo in neceſſitate meam & parentis vitam præponere vitæ illius.

Nos aliquē amare amore amicitiæ, & amare eū ſuper omnia nō ſunt idē.

Secundò, quia ſecundùm eam omnes & ſingulos etiam licitè poſſemus ſimpliciter ſuper omnia amare; quia licitè amamus eos amore amicitiæ, atque etiam ſuper omnia quæ honeſtæ eorum amicitiæ aduerſantur: illud autem eſt abſurdum: ergo & id vnde ſequitur.

8 Nota Primò, ex dictis diſp. 23. nu. 15. & diſp. 24. dub. 8. nos amare vnum magis appretiatiuè quàm aliud, nihil eſſe aliud quàm nos illud actu ipſo voluntatis pluris facere, ita ſcilicet vt ex vi illius amoris ita affecti ſimus, vt quando occurreret neceſſitas mallemus perdere ſecundum quàm prius: ſicut enim intellectus tunc vnum præ alio appretiatur quando illud iudicat eſſe melius, & præ hoc eligendum; ita voluntas ſuo modo id magis appretiatur, quod præ altero eligit, & ſaluum eſſe vult.

Quid ſit aliquē appretiatiuè ſuper omnia amare.

9 Ex quo patet duplex notabilis valdè differentia inter amorem intenſiuè maiorem, & amorem appretiatiuè maiorem. Prior, quòd hic dicat neceſſariò aliquam comparationem inter duo ex quibus vnum tanquam carius alteri præfertur: ſecùs eſt in priore amore. Nam vt amem Petrum intenſiùs quàm Paulum, non eſt opus vt faciam vllam inter hos comparationem, aut vt vnum alteri præponam, ſed ſufficit quòd abſolutè amem Petrum intensè vt ſex, & Paulum ſolùm vt quinque, nullo modo eos aliter inter ſe conferendo, aut illum huic præponendo. Imò fieri poteſt vt eum quem minùs intensè amo, actu alteri præponam amando eum magis appretiatiuè: vt oſtendi diſp. 23. n. 16.

Duplex differentia inter appretiationem & intēſionem amoris.

Secunda differentia eſt, quòd eum, quem appretiatiuè minùs amo, in actu exercito oſtendo me minoris facere quàm alterum: ſicut cùm oblatis mihi duabus rebus vt alteram eligam, hoc ipſo quo vnam eligo, oſtendo me alteram minoris facere: ſecùs eſt in amore intenſiuè minore; nam, vt oſtendi ſuprà, poſſum eum quem pluris facio minùs intensè amare. vnde vlteriùs ſequitur, me ſine vllo Dei contemptu aut vilipenſione poſſe aliquem hominem intenſiùs amare quàm ipſum Deum; ſine ipſius tamen contemptu nequeo aliquem amare magis appretiatiuè. 10

Sine Dei cōtemptu aliū amo intenſius; non tamē appretiatiuè magis.

Nota Secundò, me amando Deum appretiatiuè ſuper omnia poſſe tripliciter hanc comparationem facere ad omnes creaturas. Primò, explicitè & ſigillatim eum præferendo rebus mihi cariſſimis, v.c. expreſsè proponendo parentes, ac omnia bona, & famam, & vitam, ſi neceſſe ſit, perdere, ac grauiſſima tormenta ſuſtinere potiùs quàm vnquam mortaliter peccare. Secundò, explicitè Deum præponendo rebus omnibus in genere & confusè conceptis, v.c. proponendo potiùs omnia deſerere quàm Deum mortaliter offendere, nihil tamen in particulari cogitando. Tertiò, omnino implicitè concipiendo ſerium propoſitum Deo in omnibus ſemper placendi, aut omnia peccata mortalia vitandi, aut hæc generatim omnia deteſtando, præcisè quia ei diſplicent, aut etiam ſimpliciter Deum propter ſe amando eo beneuolentiæ affectu, ex quo ſtatim ſequeretur tale propoſitum ſi de eo eliciendo cogitarem. 11

Poſſum tripliciter Deū amare appretiatiuè ſupra creaturas.

CONCLVSIO I. Tenemur diligere Deum ſuper omnia obiectiuè & appretiatiuè. Eſt communis Doctorum; & omnino certa. Prior pars patet ex dictis nu. 2. Secunda patet etiam ex dictis n. 8. 9. & 10. vbi oſtendi, me neceſſariò eum pluris facere quem appretiatiuè magis amo, & eum minoris facio quem appretiatiuè minùs amo, & conſequenter æqualiter eos æſtimo, quos æqualiter appretiatiuè amo: atqui impium eſt aliquem pluris aut etiam æqualiter æſtimare, atque ipſum Deum, ſiue hunc non pluris facere quàm res creatas: ergo teneor Deum appretiatiuè amare ſuper omnia. 12

Qua ratione Deus ſit neceſſariò ſummè amandus.

Vbi Nota, ad peccandum contra hoc præceptum nihil referre ſiue aliquid amemus amore amicitiæ, an verò amore concupiſcentiæ ſupra Deum: nam qui amat pecunias ſupra Deum, amat ſolùm amore concupiſcentiæ, & tamen peccat contra hoc præceptum.

CONCLVSIO II. Tenemur Deum amare appretiatiuè non ſolùm ſuper omnia, quæ eius voluntati ſiue amicitiæ aduerſantur, ſed ſimpliciter ſuper omnia ab eo diſtincta. Hæc paucis exceptis videtur etiā communis & omnino certa, & clarè ſequitur ex dictis n. 7. & 12. Quia ſcilicet aliàs poſſemus aliquem æqualiter cum Deo appretiatiuè amare, & conſequenter tanti facere ac ipſum Deum. quod apertè abſurdum eſt. Hoc autem aliàs ſecuturum probatur, quia ſi non tenemur Deum amare appretiatiuè ſuper omnes omnino res, nihil prohibet quo minùs potero rem aliquam æquè ac ipſum Deum appretiatiuè amare. Sicut quia non teneor Deum intenſiuè amare ſuper omnia, licitè aliqua amo tam intensè quàm Deum, vt infrà oſtendam. 13

Ex

Actus caritatis inuoluit aliquam comparatio nem Dei ad creaturas.

Ex quibus patet actum veræ caritatis neceſſariò ferri in Deum cum vera comparatione ſaltem implicita ad res à Deo diſtinctas; ita vt Deus in amore & æſtimatione his omnibus præponatur, iuxta aliquem ex modis explicatis n. 11.

14 CONCLVSIO III. Nullo iure iubemur Deum amare ſupra omnia intenſiuè. Ita Valentia 2. 2. diſp. 3. q. 4. punct. 1. Medina Cod. de pœnitent. tract. 1. q. 5. Vega l. 17. in Trid. c. 24. Soto in 4. d. 17. q. 2. art. 4. Henriquez l. 4. de Sacram. c. 27. n. 2. Suarez tom. 4. diſp. 4. ſect. 4. n. 4. & 9. Vaſquez 1. 2. diſp. 194. cap. 3. Turr. 2. 2. diſp. 74. dub. 1. Lorca ibid. ſect 3. diſp. 26. Mald. q. 26. art. 2. & communiter alij.

Valentia. Medina. Vega. Soto. Henriquez. Suarez. Vaſquez. Turrian. Lorca. Malderus.

Probatur Primò, ex dictis num. 5. vbi contrariam ſententiam refutaui. Secundò, quia aliàs qui nunquam elicuiſſet amorem Dei niſi vt ſex, peccaret amando ſuam aut parentis ſalutem vt ſeptem ex amore ſpei, aut pietatis erga parentem. quod planè abſurdum eſt, cùm hi actus honeſtum habeant obiectum & ſint veri actus virtutis.

15 Dices, talem non peccaturum, quia ſuam aut parentis ſalutem tam intensè amat; ſed quia non amat Deum intenſiùs. Sed contrà Primò, eodē præcepto, quo iubeor Deum amare ſupra omnia, prohibeor alia amare ſupra Deum, vt patet ex illo Matth. 10. *Qui amat patrem aut matrē plus quàm me, non eſt me dignus*. Secundò, quia talis tunc eodem inſtanti, quo parentis ſalutem amat, teneretur Deum amare intenſiùs quàm ſuam aut parentis ſalutem, ne ſcilicet peccaret Deū non amando ſuper omnia. illud autem apertè abſurdum eſt; tum quia nulla poteſt dari probabilis ratio cur tunc præcisè teneatur elicere amorem Dei tam intenſum, cùm ne quidem obligetur tunc actu amare Deum: tum quia ſic deberemus perpetuò eſſe ſoliciti ne amaremus aliquid intenſiùs quàm Deum, imò creatum aliquod amando vel mediocriter intensè, exponeremus nos ſæpe periculo peccandi. Nam cùm ſæpe non poſſimus facilè diſcernere, vtram rem amemus intenſiùs, communiter exponeremus nos periculo amandi aliquid tam intensè quàm ipſum Deū, aut ſaltem communiter poſſemus de eo dubitare: atq; ita ſemper deberemus eſſe anxij. quæ abſurda ſunt.

Matth. 10.

16 Dices, Simili modo non poſſumus ſcire an Deum amemus appretiatiuè ſuper omnia: ergo ex alia ſententia eadem ſequuntur incommoda. Antec. prob. quia aliàs poſſemus ſcire an ſimus in gratia.

Facilè aduertimus an aliquid amemus appretiatiuè ſupra Deum, non tamen an intenſiuè.

Reſpondeo, nego antec. quia longè faciliùs & certiùs poſſumus cognoſcere an amemus Deum ſupra omnia appretiatiuè, quàm an amemus eum intenſiùs quàm res alias. Primò, faciendo expreſſam comparationem, vel cùm omnibus rebus in confuſo, vel cum maximè caris in particulari, & examinando nos an ſimus parati has omnes pro Deo deſerere. Secundò, per ipſam experientiam, quando de facto deſerimus ea ad quorum amorem nos ſentimus trahi, ne Deum offendamus. Ex quibus, etſi non omnino infallibiliter, tamen probabiliter poſſumus cognoſcere nos Deum amare ſupra omnia appretiatiuè, & conſequenter ſimili modo poſſumus ſcire nos eſſe in gratia.

17 CONCLVSIO IV. Non ſolùm non eſt peccatum; ſed etiam honeſtum ac laudabile amare proximum ac res alias propter Deum, aut ex alio fine honeſto tam intensè quàm ipſum Deum. Hæc videtur ſententia omnium, quos ſuprà citaui pro concl. 3. & ex ea ſequitur. Et probatur, quia Beati, qui omnia honeſtiſſimè agunt, tam intensè amant proximum quàm Deum, quia vtroſque ex tota latitudine ſui habitus, ſiue tam intensè eos amant ex caritate, quàm eſt intenſus eorum habitus caritatis; & conſequenter æquè intensè.

Honeſtè, alia amamus tam intensè quam Deū.

Secundò, quia cùm amor proximi aut alterius rei honeſtæ ob finem honeſtum ſit intrinſecè honeſtus, quo erit intenſior, eo erit honeſtior; quare cùm, vt oſtendi, nulla ſit obligatio amandi Deum intenſiùs quàm res alias, erit honeſtum has ob finem honeſtum tam intensè amare quàm ipſum Deum. Ex quo vlteriùs ſequitur, quòd, etſi me amare rē honeſtam ob finē honeſtum intenſiùs quàm amē Deum, connotet in me imperfectionem aliquam amoris diuini, quatenus hic non eſt tam perfectus quàm conueniret; tamen in eo nullo modo pecco, & amor meus erga proximum eo caſu eſt perfectior & melior, quam eſſet ſi eſſet minùs intenſus: quia intensè ferri in obiectum honeſtum, eſt perfectius quam in id ferri minùs intensè.

Ratio à priore harum omnium concluſionum, ſiue cur nunquam liceat aliquid magis vel etiam æquè appretiatiuè amare atque ipſum Deum; & tamen liceat aliqua amare tam intensè, aut etiam intenſiùs, eſt, quia prius nequit fieri niſi pluris, vel ſaltem tanti æſtimemus rem creatam, quàm ipſum Deum; quod ſemper malum eſt: ſecùs eſt de ſecundo; vt patet ex dictis num. 8. & 10. 18

Cur potiùs liceat aliquid præ Deo amare magis intēſiuè, quàm appretiatiuè.

CONCLVSIO V. Ad actum veræ caritatis, quo abſolutè & ſecundùm exigentiam Scripturarum, ac ſufficienter ad iuſtificationem amemus Deum ſupra omnia, non requiritur vlla certa intenſio, ſed amor Dei quantumuis remiſſus poteſt eſſe talis. Ita cum aliis expreſsè Suarez citatus n. 14. & videtur ſententia omnium quos ibi citaui: & apertè ex dictis ſequitur. Nam cùm non teneamur amare Deum tam intensè quàm res alias, nulla eſt ratio, cur ad verum actum caritatis requiratur certa intenſio. 19

Actus caritatis nō requirit certā intēſionem.

Suarez.

DVBIVM II.

Vtrùm fieri poßit, vt quis amet proximum propter Deum intenſiùs quàm ipſum Deum?

NOn quærimus hîc vtrùm hoc ſit licitum, de quo egimus dub. præced. nec etiam vtrùm propter alia motiua poſſim amare proximum intenſiùs, quàm Deum: hoc enim conſtat fieri poſſe. nec etiam vtrùm poſſimus aliquem amare purè propter Deum appretiatiuè magis quàm Deum: conſtat enim hoc fieri non poſſe; nam patet fieri non poſſe, vt medium amem purè propter finem, & tamen illud pluris faciam quàm ipſum finem; ſiue vt malim carere fine quàm medio, v. c. ſanitate quàm medicina, quam non amo niſi propter ſanitatem. Secùs eſſet ſi eam etiam amarem quia dulcis eſt, aut ob ſimilem cauſam. Solùm igitur quærimus an ſiue licitè ſiue illicitè fieri poſſit, vt amemus proximum purè propter Deum intenſiùs quàm ipſum Deum. 20

Malderus 2. 2. qu. 26. art. 2. affirmat id fieri poſſe. Prob. Primò, quia propter idem obiectum formale æqualiter à duobus participatum poſſum vnum amare intenſiùs altero. v. c. vnum fratrem meum intenſiùs altero præcisè quia meus frater eſt: ergo ſimiliter poſſum propter eandem rationem formalem amare intenſiùs aliquod obiectum alio, etſi hoc illam magis participet quàm prius; v. c. propter bonitatem Dei poſſum amare proximum intenſiùs quàm Deum. Secundò, quia habens caritatem vt ſex poteſt Deum amare ſolùm vt duo: ergo poterit tunc proximum amare vt ſex: nulla enim eſt ratio cur tunc id non poſſit. cùm habeat ad hoc habitum ſufficientem. 21

Malderus.

Sed hæ rationes non ſatis probant intentum. Alij enim ad primam facilè negabunt antecedens, dicéntque eo caſu me fratrem magis dilectum non amaturum ſolùm præcisè quia frater eſt; ſed ſimul ob aliquas alias rationes, quæ in altero fratre non reperiun- 22

reperiuntur. vel meliùs reſpondebunt hoc argumentum nihil facere ad rem;quia non quærimus hîc vtrùm inter duos poſſim minùs intensè amare eum qui æqualiter vel magis participat rationem obiecti formalis;ſed vtrùm poſſim aliquid amare intenſiùs, quam amem ipſam rationem formalem,ob quam illud amo, nam quærimus an poſſimus amare proximum purè propter Deum intenſiùs quàm ipſum Deum,quo caſu hic,qua in ſe bonus eſt ratio formalis amandi proximum : quod valdè diuerſum eſt ab altero. Ad ſecundam,nego conſequentiam;quia,etſi talis poſſit Deum amare ſolùm vt duo,nequit tamen eo amore impelli vt proximum amet vt ſex, ſed ad hoc opus eſt vt priùs amet Deum vt ſex , quia cauſa nequit eſſe perfectior ſuo effectu : vt autem dixi ſuprà diſp.24.dub.8. n.137. amor Dei in nobis cauſat amorem proximi propter Deum.

23 Bañez verò ibid.negat id fieri poſſe. Primò, quia omnis habitus fortiùs inclinat in obiectum formale quàm in materiale. Secundò, quia homo per actum caritatis aſſimilatur Spiritui ſancto; ergo intenſiùs diligit Deum quàm proximum , ſicut Spiritus ſanctus eum intenſiùs diligit. Tertiò,quia intenſio actus caritatis mediante habitu eſt à Spiritu ſancto : atqui hic nequit magis inclinare in hominem , quàm in Deum:ergo fieri nequit vt per illum habitum homo diligatur intenſiùs quàm Deus. Quartò, quia perfectiùs aſſentimur præmiſſis quam concluſioni propter præmiſſas:ergo intenſiùs amamus Deum,quam proximum propter Deum.

24 Sed tria priora argumenta nihil probant. Ad primum,Reſpondeo inde non ſequi,me obiectum formale ſemper amare intenſiùs , quia non cogor ſemper ſequi omnem habitus inclinationem: nam habens habitum intenſum poteſt remiſsè operari. Ad ſecundum,nego conſeq.tum quia per actum caritatis non aſſimilamur in omnibus Spiritui ſancto:tum etiam quia falſum eſt Spiritum ſanctum amare intenſiùs Deum,quàm nos,quia vtroſque eodem amore omnino infinitè intenſo diligit,& Deum ſiue ſeipſum ſolùm appretiatiuè magis diligit. Ad tertium, Reſpondeo hoc ſolùm probare non poſſe prouenire ex parte habitus , quòd intenſiùs amem proximum quàm Deum, non autem id non poſſe prouenire ex parte voluntatis liberè ſe applicantis vt proximum intenſiùs amet,quàm Deum. Quartum habet plus probabilitatis, ſed tamen nec hoc ſatis conuincit intentum,quia videtur nimium probare, ſcilicet nos non poſſe amare proximum propter Deum tam intensè quàm ipſum Deum,ſicut non poſſumus tam perfectè aſſentiri concluſioni propter præmiſſas,atque ipſis præmiſſis. Quare dicendum eſt id ſolùm probare me non poſſe amare proximum tam perfectè ſiue æquè appretiatiuè (in quo amoris perfectio præcipuè conſiſtit) propter Deum atque ipſum Deum.

25 Omiſſis igitur his rationibus, hæc ſententia poteſt probari Primò , quia potentia naturaliter & vehementiùs fertur in obiectum quod eam hîc & nunc magis ad agendum mouet : atqui obiectum formale ſiue bonitas Dei magis mouet voluntatem ad amorem ſui quàm ad amorem proximi:ergo voluntas affecta caritate naturaliter ſiue ſpectata naturali totius illius compoſiti inclinatione, magis feretur in amorem Dei , quàm in amorem proximi propter Deum. Nec refert quòd voluntas ob libertatem ſuam poſſit non ſequi ſuam inclinationem, & vehementiùs amare id in quod aliàs minùs inclinatur;quia hoc facere non poteſt niſi habeat ad hoc aliquod motiuum.Sicut enim homo nihil poteſt amare,niſi in eo concipiat rationem boni:ita nihil poteſt amare intenſiùs ad hoc expreſsè conando, niſi concipiat hîc & nunc ſibi eſſe bonum illud intenſiùs amare. Etſi autem poſſim concipere vt bonum amare tam proximum quàm Deum quantum poſſum,& ita vtrumque æquè intensè amare , vt contingit in Beatis : tamen non poſſum concipere vt bonum non amare Deum tam intensè quàm proximum;& conſequenter non poſſum ad hoc conari, ſpectata præciſa ratione formali caritatis , ſiue niſi ex alia ratione formali ad hoc inciter.

Voluntas naturaliter vehementiùs inclinatur in amorem obiecti formalis quàm materialis.

Prob.Secundò,quia cùm bonitas diuina non moueat me ad amandum proximum niſi mediante amore ſui,vt dixi diſp.24.dub.8. n.137. videtur ſatis difficile,vt ipſa moueat me ad amandum intenſiùs proximum quàm ipſa in ſe ametur : ſiue vt amor ipſius cauſet in me amorem proximi ſe maiorem , cùm effectus nequeat eſſe perfectior ſua cauſa. Loquor autem quando ex ſolo amore Dei moueor ad amandum proximũ:quo caſu amor Dei eſt in ſuo genere ſiue in ratione cauſæ formaliter voluntatem incitantis ſola cauſa amoris proximi. 26

Dices , Fieri poteſt, vt quis ſe ſæpe exercuerit in amando proximum propter Deum, & ſic contraxerit habitum acquiſitum eum ita amandi, à quo incitetur ad eum ita amandum : atque ita fiat vt non ſolus actualis amor Dei eum moueat ad amorem proximi , & hic amor ei ſit facilior & conſequenter intenſior,quàm amor Dei in ſe. 27

Reſpondeo , Fieri nequit vt quis exerceat ſe in amando proximo purè propter Deum , quin ſimul exerceat ſe in amando Deo propter ſe, atque ita neceſſariò contrahet ſimilem habitum, eandémque facultatem reſpectu vtriuſque. Quòd ſi aſſueuerit amare proximum non purè propter Deum, ſed ſimul etiam propter aliquas alias rationes (ſicut ferè communiter fit quando amamus nobis amicos, aut ſaltem non omnino extraneos) tunc contrahet habitum eum amandi non purè propter Deum,& non niſi aliquam vim ſibi inferendo poterit eum aliter amare : nam ſemper ille habitus ad eadem motiua inclinabit.

Nequeo amare proximũ propter Deum niſi amem Deũ ſecundũ ſe.

Ex his patet probabilius eſſe, nos nunquam amare proximum purè propter Deum intenſiùs quàm ipſum Deum , ac conſequenter quando illum amamus intenſiùs , nos eum non amare purè propter Deum , ſed ſimul propter aliqua alia motiua ; quæ poſſunt etiam eſſe honeſta , & efficere actum meritorium. 28

DVBIVM III.

Vtrùm natura nos inclinet ad amandum Deum magis quàm nos ipſos?

NOta Primò , nos hîc non quærere vtrùm poſſimus naturaliter ſiue ſolis naturæ viribus amare Deum ſupra nos ipſos : hoc enim ad 1. 2. ſpectat, ſed vtrùm natura nos inclinet ad eum magis amandum , quàm nos ipſos , ſiue hic amor eliciendus ſit ſolis naturæ viribus,ſiue per auxilium gratiæ, à quo hîc abſtrahimus. D.Thom.2.2.q.26.a.3. id affirmat: quem ibid. Caiet. Bañez & reliqui ipſius interpretes ſequuntur. Eandem tenent Turr. Lorca , Malderus in dictum art.& eſt longè communior ſententia.Fauent eidem Scot.in 3.d.27.§. *Iſtis igitur.*& Durand. diſt.29.q.2. vbi tamen propriè id non aſſerit , ſed ſolùm nos naturaliter ad hoc obligari. 29

D.Thom. Caiet. Bañez. Turrian. Lorca. Malder. Scotus. Durand.

Prob. Primò, quia quæuis pars magis inclinat in bonum totius,quàm in ſuum particulare,vt patet in brachio,quod cum ſuo periculo naturaliter ſe exponit ferientis gladio,vt impediat ne caput feriatur; & in aqua aſcendente ſurſum ob bonum vniuerſi, ne detur vacuum;atqui Deus habet ſe per modũ totius, 30

homo

verò per modum partis: ergo homo naturaliter magis inclinatur ad amandum Deum, quàm ſeipſum. Secundò, quia vitioſum eſt magis amare ſe, quàm Deum: ergo natura in hoc non inclinat; quia aliàs eſſet ex ſe vitioſa & mala.

Bonauent. Gabriel. Altiſiod.

Secunda ſententia docet, nos naturaliter magis inclinari vt amemus nos ipſos, quàm Deum. Ita Bonauent. in 3.d.29.art.1.q.2.ad 1. Gabriel ibid.q.vnic. a.1.not.3. Altiſiod.l.3.tract.5.cap.3.q.1. ſub finem.& quidam alij.

Prob. Primò, quia, cùm amor fundetur ſuper vnione, magis inclinat ad amanda magis vnita: atqui magis ſumus vniti nobis quàm Deo: ergo natura nos magis inclinat ad amandum nos, quàm ipſum Deum. Secundò, quia homo naturaliter magis amat filium tanquam aliquid ſui, quàm parentem: ergo etiam magis ſe quàm Deum. Tertiò, quia appetitus ſenſitiuus in nobis inclinat naturaliter in bonum contrarium rationi: ergo non omnis amor naturaliter nos inclinat ad amandum Deum. Quartò, quia quando tyrannus minatur mortem, niſi negemus Deum, natura magis inclinat ad fugiendam mortem, quàm ad non negandum Deum: ergo ipſa magis inclinat in amorem ſui quàm Dei.

31 Sed quamuis hæ ſententiæ verbis inter ſe diſcrepent, tamen, ſi Auctorum earum mentem magis quàm verba conſideres (paucis ſaltem exceptis, qui rigidiùs loquuntur) videntur reipſa non ita pugnare, quin in bono ſenſu conciliari poſſint.

Quid ſit inclinatio naturalis.

Pro quo Nota Secundò, inclinationem naturalem nihil eſſe aliud quàm ipſam naturam quatenus propoſito aliquo obiecto facilè mouetur ad hoc proſequendum vel fugiendum. Itaque naturam inclinare ad aliquid amandum, eſt ipſam facilè moueri, vt hoc ſibi propoſitum amet.

32 Nota Tertiò, aliud eſſe naturam magis ſiue faciliùs, citiùs ac vehementiùs inclinare ad amandum ſe quàm Deum: aliud verò ipſam inclinare, vt appretiatiuè magis amet ſe quàm Deum, ſiue vt ſe præferat Deo. Videntur autem Auctores primæ ſententiæ loqui in ſecundo ſenſu, & Auctores ſecundæ ſententiæ in primo ſenſu: & ita poſſe conciliari.

Inclinatio voluntatis duplex.

Nota Quartò, inclinationem noſtræ voluntatis eſſe duplicem. Prior inclinat ſimpliciter in bonum propoſitum ſine vllo reſpectu ad circumſtantias. Secunda inclinat immediatè ad ſequendam rectam rationem, & hac mediante in bonum propoſitum cum reſpectu ad circumſtantias. Priore voluntas inclinatur quatenus eſt potentia naturalis, ſeu potiùs animalis: ſecunda quatenus eſt potentia rationalis, ideóque hæc eſt propria naturæ rationali: prior verò ei eſt communis cum brutis. Et hinc fit quòd ſemper ſentiamus in nobis pugnam aliquam, quoties ex vna parte proponitur nobis bonum honeſtum, & ex altera bonum delectabile honeſtati contrarium, quorum alterum deſerendum eſt: eo quod tunc priore inclinatione incitemur ad ſecundum bonum delectabile, à quo ſecunda inclinatio nos auertit.

33 Conclvsio I. Natura rationalis non inclinat ad amandum ſe magis appretiatiuè quàm Deum, ſed potiùs contrà. Ita Auctores primæ ſententiæ. Prob. Primò, quia neque natura inclinat nos priore inclinatione ad amandum ſe præ Deo (quia hæc inclinatio fertur aut in ſe aut in Deú ſine reſpectu ad aliud; amor autem appretiatiuè maior connotat reſpectum ad aliud) neque etiam ſecunda inclinatione, quia hæc inclinat ad ſequendam rectam rationem; quæ dictat Deum ſuper omnia diligendum eſſe.

Ex quibus patet ſecunda pars, ſcilicet naturá rationalé qua talem inclinare ad amandú Deú præ ſe; quia cùm ſecúda inclinatio ſit ei propria, quò hæc inclinat, eò natura rationalis dicitur abſolutè inclinare.

Confirm. Primò, quia aliàs Deus malè inſtituiſſet 34
noſtram naturam. Nam ſimpliciter malum eſt appretiatiuè amare creaturam præ Deo, ad quod illa inclinaret. Secundò, quia aliàs eſſet peccatum ſequi perfectiſſimam inclinationem naturæ. quod videtur apertè abſurdum.

Vbi Nota, magnam hac ex parte eſſe differentiam inter hanc inclinationem, & inter illam, qua natura ſimpliciter inclinat in amorem alicuius boni ſine alio reſpectu. Quia inclinatio, quæ fertur ad amandum nos ipſos appretiatiuè ſupra Deum, fertur in malum qua malum eſt. Secùs eſt de abſoluta illa inclinatione, quia hæc abſolutè fertur in bonum ſiue in commodum naturæ, abſtrahendo à licito vel illicito, & conſequenter ex ſe non fertur in malum, qua malum eſt. Quare etſi appetitus ſenſitiuus feratur in bonum aliquod ſenſibile, quod propter circumſtantias hîc & nunc illicitum eſt appetere; tamen non dicitur inclinari contra rationem, quia non inclinat in illud quatenus talibus circumſtantiis affectum eſt, ſed ſimpliciter quatenus eſt bonum naturæ ſine alio reſpectu. Ideóque homini data eſt ratio, qua hunc appetitum dirigat. Idémque eſt in voluntate, quæ ex ſe, & niſi dirigatur à ratione, naturali impetu fertur in bonum ſibi propoſitum ſine alio reſpectu: hac tamen differentia, quòd hæc cùm ſit libera, poſſit ſuum appetitum cohibere; ſi tamen hunc non cohibeat, ſæpe vehementiſſimè fertur in bonum illicitum, non quidem qua illicitum, ſed qua delectabile.

Cur appetitus ſenſitiuus non inclinet propriè contra rationē ſiue in malum.

Confirmatur Tertiò, quia recta ratio apertè docet, nos debere Deum appretiatiuè magis diligere quàm nos ipſos: atqui natura ſecunda illa inclinatione nos inclinat ad ſequendam rectam rationem: ergo ad amandum Deum ſupra nos ipſos.

Conclvsio II. Prior illa inclinatio eſt vehe- 35
mentior quàm ſecunda; & ita natura vehementiùs inclinat in amorem ſui, quàm in amorem Dei. Et hoc ſolùm videntur velle Auctores ſecundæ ſententiæ: nec credo id alios negare, niſi fortè paucos, qui non ſatis conſiderantes diſtinctionem datam notab. 3. putant id neceſſariò negari ad defendendam priorem noſtram concluſionem.

Vnde naſcatur in nobis difficultas purè in omnibus amādi Deum.

Hæc concluſio vel ex ipſa experientia ſatis probatur: nam quotidie experimur nos ex nobis ipſis, & niſi auxilio gratiæ adiuuemur, vehementiùs inclinari in amorem noſtri, quàm in amorem Dei: & hinc naſcitur omnis difficultas ſincerè amandi Deum, atque etiam ferè omnis rebellio carnis contra ſpiritum, imò etſi hæc omnino, omniſque eius motus eſſent planè compreſſa & ſubiecta imperio voluntatis, adhuc eſſet difficultas ſincerè planè Deum in omnibus præ ſe amandi: nam etiam eo caſu homo ſolis naturæ viribus non poſſet diu in omni caſu omnem legem ſeruare, & conſtanter malle grauiſſima omnia perpeti quàm Deum offendere. Cuius nulla alia eſt ratio, quàm quia voluntas naturaliter vehementiùs inclinatur in bonum ſuum, quàm in bonum Dei. Si enim vehementiùs inclinaretur in amorem Dei, ſine vlla difficultate hunc ſibi in omnibus præponeret, adeóque ad hoc non indigeret vlla gratia; quia nihil nobis facilius, quam ſequi naturalem noſtram inclinationem, præſertim eam quæ in nobis eſt ceteris vehementior, proſequendo ſcilicet id, ad quod hic & nunc vehementiùs inclinamur.

Prob. Secundò, quia ſi natura vehementiùs incli- 36
naret in amorem Dei, quàm in amorem ſui, non videtur probabile futurum fuiſſe vt vllus angelus aut homo in ſtatu innocentiæ conſtitutus vnquam peccaret; quia debuiſſent ſibi vim inferre ad peccandum, præſertim cùm iis ineſſet conſtans & vniformis naturæ inclinatio, & ratio perpetuò ſibi præſens. Confirm. quia ſi rationi eſſet conſentaneum, nobiſque à Deo

præciperetur, vt ſemper faceremus id ad quod natura nos magis impellit, omnino credibile eſt, imò certum, aut nullos aut vix vllos homines peccaturos: ergo ſi angeli aut homines in ſtatu innocentiæ naturaliter fuiſſent vehementiùs inclinati ad amandum Deum eiúſque beneplacitum, quàm ad ſe amandum, omnino credendum eſt nullum ex iis fuiſſe peccaturum.

37 Prob. Tertiò, quia aliàs ſequeretur, hominem conſtitutum in pura natura, ſi Deus ſolùm impediret ne diabolus eum tentaret, poſſe ſine vlla alia gratia conſtantiſſimè amare Deum ſuper omnia, & omnia eius præcepta ſeruare, etiamſi propterea grauiſſima ei eſſent patienda; quia eius voluntas ſemper in omni caſu vehementiùs inclinaretur ad ſeruanda Dei præcepta, quàm in contrarium: nulla autem nobis opus eſt gratia vt faciamus id, ad quod vehementiùs inclinamur: illud autem eſt apertè falſum: ergo & id vnde ſequitur.

Prob Quartò, quia aliàs non eſſet actus heroicus in angelo aut in homine, quem præſertim nulla corporis paſſio turbaret, malle æternis ac grauiſſimis pœnis ſine peccato cruciari, quàm admittendo vnum peccatum mortale æterna quadam naturali felicitate perfrui: ſicut de facto non eſt opus difficile aut heroicum ex duobus grauiſſimis malis illud eligere, à quo natura minùs abhorret; hæc autem ſemper minùs abhorret ab eo quod contrariatur bono ad quod minùs vehementer inclinatur. ſi igitur natura noſtra ex ſe vehementiùs inclinaretur ad amandum Deum eiúſque beneplacitum, quàm ad amandum ſeipſam ſuumque commodum, ſequeretur, quòd vehementiùs inclinaretur ad fugiendum peccatum, quàm ad vitandam illam pœnam: & conſequenter minùs abhorret ab hac pœna, quàm à peccato; atque ita non eſſet ei difficile illam acceptare, vt hoc vitaret.

38 Dices, D. Thom. hîc ait naturam etiam irrationalem ſuo modo plus inclinare ad amandum Deum vt bonum vniuerſi, quàm ad amandum ſeipſam: ergo dum ait naturam magis inclinare ad amandum Deum, quàm ſeipſam, hoc non intelligit tantùm de ſecunda illa inclinatione, quæ eſt ad ſequendam rectam rationem, ſiue qua natura rationalis qua talis inclinatur; ſed etiam abſolutè de omni naturæ noſtræ inclinatione ipſi omnino naturali.

Reſpondeo, nego conſeq. quia D. Tho. ibi loquitur de natura irrationali, non per ſe ſpectata, ſed prout dirigitur ab intelligentia mundum gubernante. Qua ratione etiam manus excipit vulnus vt defendat caput, non priuata ſua inclinatione, ſed quatenus regitur à ratione (ſub qua comprehendo æſtimatiuam in brutis) quæ totum corpus gubernat.

Qua ratione manus exponat ſe vulneri vt defendat caput.

39 Ex his facile eſt ſoluere rationes initio dubij allatas: nam allatæ pro priore ſententia ſolùm probant priorem noſtram concluſionem. Ad primam itaque, Reſpondeo partem non per ſe, ſed quatenus regitur à ratione totum corpus gubernante, magis inclinare ad conſeruationem totius quàm ſui. Ad ſecundam, Reſpondeo ſolùm probare priorem concluſionem. Allatæ verò pro ſecunda ſententia ſolùm probant ſecundam concluſionem, ſcilicet naturam noſtram vehementiùs inclinare in amorem ſui quàm Dei: vt facilè patet diſcurrenti per ſingula.

DVBIVM IV.

An debeamus ex caritate magis diligere nos ipſos quàm proximum.

40 *D. Thom.* D. Thom. 2. 2. q. 26. a. 4. quem communiter Doctores ſequuntur, docet nos ex caritate debere nos ipſos magis diligere, quàm proximum, Quia cùm caritas fundetur ſuper communione in eadem beatitudine, poſt Deum, qui eſt principium huius beatitudinis, debemus primò diligere eos qui ſunt magis vni nobiſcum in illa beatitudine; nos autem nobiſcum ſumus magis vni (quippe realiter & phyſicè) quàm cum proximo, cui propriè ſolùm ſumus vniti. Patet etiam clarè ex Scriptura, in qua Matth. 22. iubemur diligere proximum ſicut nos ipſos. *Matth. 22.* Vbi cùm dilectio noſtri ſtatuatur exemplum & regula dilectionis proximi, apertè inſinuatur nos teneri poſt Deum primò diligere nos ipſos; quia rectitudo & perfectio regulæ & exemplaris debet priùs & magis conuenire regulæ & exemplari, quàm regulatis. Similiter Eccleſiaſtici 14. dicitur: *Qui ſibi nequam, cui alij bonus erit?* quaſi nemo poſſit bene amare alios, qui ſeipſum primò non amat. vnde ſubditur: *Qui ſibi inuidet, nihil eo nequius.* *Eccli. 14.* Vbi dum dicitur nequiſſimus eſſe qui ſibi inuidet, ſiue ſeipſum non amat, apertè inſinuatur nos teneri amare plus nos ipſos, quàm alios.

41 Quare loquendo de amore in genere res hæc eſt clara. ſed cùm, vt patet ex dictis n. 2. vna dilectio tripliciter poſſit eſſe maior altera, ſcilicet obiectiuè, intenſiuè & appretiatiuè; quæritur qua dilectione debeamus nos diligere præ proximo. Et quidem quod ſpectat ad intenſionem nullus hîc eſt præceptus ordo, vt facilè patet ex dictis dub. 1. ſed aliqua eſt difficultas de aliis duobus modis. Item cùm habeamus bona ſpiritualia, corporis & externa, dubium eſt in quibus debeamus nos diligere præ proximo.

Difficultas igitur eſt Primò, an in bonis ſpiritualibus debeamus nos magis appretiatiuè diligere quàm proximum. Secundò, an etiam magis obiectiuè. Tertiò, qua ratione in bonis fortunæ aut vitæ debeamus nos diligere præ proximo. Quartò, qua ratione bona ſpiritualia proximi debeamus præferre vitæ noſtræ. Quæ ſequentibus dubiis explicabuntur.

DVBIVM V.

Qua ratione in bonis ſpiritualibus debeamus nos appretiatiuè & obiectiuè magis diligere quàm proximum.

42 Nota, varia eſſe bona ſpiritualia, in quibus hîc poteſt fieri comparatio. Primò, eſt euitatio omnis peccati, & periculi peccandi. Secundò, exercitium boni operis, præſertim actus caritatis Dei. Tertiò, fruitio beatifica, ſiue æterna beatitudo. Quartò, habitualis ſanctitas ad æternam beatitudinem neceſſaria. Quintò, maior perfectio. Sextò, ſtatus ad maiorem perfectionem conducens. Et de hoc vltimo Auctores hîc communiter expreſsè non diſputant, tamen ex iis quæ de aliis dicunt, facilè hoc poteſt colligi. Item in his omnibus diſputari poteſt tam quid ſit præcepti, quàm quid ſit conſilij.

43 *Lorca.* Lorca 2. 2. ſect. 3. diſp. 28. n. 2. docet, caritatem non exigere vt diligamus nos obiectiuè magis, quàm proximum: quia honeſtè poſſumus aliis velle excellentiorem gradum gratiæ & gloriæ, quàm nobis. Probat Primò, quia pium eſt quòd placeat nobis excellentior gradus ſanctitatis & gloriæ, quem B. Virgo & Apoſtoli præ nobis conſecuti ſunt, ita vt de eo gaudeamus. Secundò, quia pium eſt deſiderare vt ordo diuinæ prædeſtinationis, qua aliquos ad maiorem ſanctitatem & gloriam præ nobis prædeſtinauit, impleatur; & oppoſitum eſſet affectus inuidentiæ & auerſionis à diuina voluntate. Et deinde reprehendit Sotum, quòd l. 5. de Iuſtit. q. 1. a. 6. dicat eſſe contra inclinationem caritatis deſiderare quòd Deus me minùs diligat quàm alium. *Sotus.*

44 Pro horum autem reſolutione ſuppono Primò,

In quę caritas inclinet.

caritatem primò & per ſe inclinare ſubiectum ſuum ad amandum Deum,& omne bonum Dei qua tale,& conſequenter ad procuranda ea quæ Deo magis placent,& quatenus ei magis placent; & ad deteſtanda ea,quæ ipſi diſplicent,quatenus & quia ei diſplicent. Per ſe patet,& ex dictis dub.1.

Suppono Secundò,nos duplici deſiderio poſſe deſiderare bonum Dei,ſiue ea quæ Deo placent,ſcilicet efficaci & inefficaci,illúdque per ſe eſſe meliùs & Deo gratius.Patet per ſe,& ex dictis diſp.24.dub.8.n.136. His ſuppoſitis ponemus primò concluſiones aliquot clariores,ex quibus reliquas deducemus.

45 Quid ſit caritatem ad aliquid inclinare.

Rom.3. Auguſt.

CONCLVSIO I. Caritas nunquam me poteſt inclinare vt faciam aliquod peccatum,etiam veniale,etſi per hoc poſſit totus orbis ſaluari. Dicitur autem hoc loco caritas me ad id inclinare, quod requirit à me fieri, ſiue quod ad ſeruandum decentem caritatis ordinem hîc & nunc fieri debet.Concluſio eſt communis & certa.Probatur Primò,quia Apoſtolus ad Rom. 3. abſolutè tanquam blaſphemos damnat eos, qui dicunt, *Faciamus mala, vt eueniant bona*. Vnde etiam D. Auguſtinus libr. de Mendacio c. 20. docet, nec pro tuenda pudicitia, nec pro vlla alia re vnquam licere mentiri. Ratio eſt, quia caritas nunquam poteſt me inclinare vt faciam aliquid quod neceſſariò diſpliceat Deo,omne autem peccatum Deo neceſſariò diſplicet; quantumuis ob bonum finem fiat. Et quamuis fieri poſſit, vt aliquid, quod aliàs eſſet peccatum ratione circumſtantiarum, ſiue eo quod ad aliquem finem acquirendum hîc & nunc ſit neceſſarium,deſinat hîc & nunc eſſe peccatum, atque ita licitè ob eum finem fieri poſſit(nam ad conſeruandam vitam meam aut alterius licitè aliena ſurripio, quando hoc ad illud eſt neceſſarium:) tamen fieri nullo modo poteſt vt licitè faciam aliquid quod hîc & nunc verè eſt peccatum, quantumuis ob bonum finem id faciam, & conſequenter eſt impoſſibile Deo placere me hoc facere, aut caritatem Dei me ad hoc inclinare.

46 Caritas me ſemper inclinat vt ſatisfaciam maiori obligationi.

Hinc ſequitur, caritatem me ſemper magis inclinare ad faciendum id quod hîc & nunc facere obligor, quàm ad quodcumque aliud bonum, quantumuis magnum, ſi ad id non obligor, vel etiam minus obligor quàm ad aliud. Atque ita magis me inclinat vt dem debitam pecuniam diuiti creditori, quàm pauperi indigenti cui nihil debeo, cùm vtrique dare nequeo, niſi fortè hic ſit in extrema aut valdè graui neceſſitate. Item magis me inclinat vt operando lucrer victum egenti familiæ,quàm vt diebus non feſtis audiam Sacrum,aut toto die feruenter orem,quando vtrumque facere nequeo.Item vt dem operam ad conſeruandam valetudinem, quàm vt continuem longam & feruentem contemplationem; quando hæc ſine illius notabili læſione à me haberi nequit.Ratio eſt, quia, cùm obliger ad illa facienda, pecco ea omittendo, & hæc ponendo illorum obligationi non facio ſatis. Vnde ſi hæc non poſſum facere niſi illa omittendo, non poſſum hæc facere ſine peccato.quare ſicut caritas nequit me inclinare ad peccandum,ita nequit me obligare vt hæc illa omittendo faciam.

47 CONCLVSIO II. Caritas ſemper magis inclinat in illud opus vel deſiderium, quod hîc & nunc Deo magis placet. Prob. quia caritas ſemper abſolutè inclinat in id quod Deo placet, ſolùm & præciſè quia Deo placet; ſicut amor ſanitatis inclinat in id quod conducit ad ſanitatem præciſè quia conducit; ergo ſemper magis inclinat in id, quod Deo abſolutè magis placet; ſicut amor ſanitatis magis inclinat in id quod ſanitati magis conducit, & quia amor in genere inclinat in amabile ex ſe ſemper magis inclinat in magis amabile.

CONCLVSIO III. Caritas ex ſe ſemper magis inclinat in deſiderium efficax eorum quæ Deo hîc & nunc abſolutè placent,quàm in inefficax. Sequitur ex dictis,quia deſiderium efficax eſt præſtantius & Deo magis placet,quàm inefficax;adeóque Deo magis placerem ſi efficaciter deſiderarem ei paruum honorem, quàm ſi magnum inefficaciter:atqui,vt iam dixi,caritas ex ſe ſemper inclinat in id quod abſolutè Deo magis placet:ergo magis inclinat in deſiderium efficax, quàm in inefficax. 48

Dices,Gratior eſſet regi, qui ipſi magno deſiderio optaret monarchiam orbis, quàm qui illi procuraret exiguum bonum:ergo ſimiliter dicendum eſt in amore Dei. 49

Reſpondeo feruens tale deſiderium non poſſe eſſe omnino inefficax,aliàs enim non eſſet feruens: quare ſubditum etiam excitabit vt procuret bonum ipſius regis vbicumque poterit:& hac ratione multùm cedet in bonum regis,cui nihil melius eſt quàm habere promptos ſubditorum animos ad ſuum bonum procurandum: aliàs ſi illud deſiderium ex ſe eſſet inefficax, nec ſubditum ad aliquid faciendum excitaret, nullius eſſet momenti & indignum nomine veri amoris,iuxta illud: *Amor magna operatur, vbi eſt; vbi operari deſinit,ibi amor non eſt.*

Nota igitur nos hîc omne illud deſiderium vocare efficax, quod homines incitat ad procurandum aliquod bonum Dei, quantum in ſe eſt, etſi fortè reddatur inefficax ob externa impedimenta.

CONCLVSIO IV. Deſiderium efficax diuini honoris & ſalutis proximi ſæpe eſt in præcepto, & conſequenter tunc caritas ad illud neceſſariò inclinat: inefficax verò nunquam eſt in præcepto. Prima pars prob.quia iubemur Deum & proximum opere & veritate diligere, Ioan. 3. atqui hoc fit per deſiderium ſiue amorem honoris Dei efficacem:ergo hic eſt aliquando in præcepto. 50

Præcipitur nobis amor boni efficax non autem inefficax. Ioan.3.

Secunda pars prob.quia tale deſiderium eſt inutile ſi ex ſe ſit inefficax: quando verò ſolùm eſt inefficax ob impedimenta aliqua extrinſeca, aut ob defectum poteſtatis,tunc,etſi ſit vtile ad oſtendendum & fouendum affectum in Deum; tamen communiter ſaltem non eſt neceſſarium,ideóque nec præceptum, quando res deſiderata noſcitur impoſſibilis deſideranti,ideóque caritas non neceſſariò ad illud inclinat. Et quidem hactenus dicta etſi (excepta 1. concluſ. & priore parte 4.quas communiter omnes expreſsè docent)non ita expreſsè à Theologis doceantur, tamen non credo aliquem ea negare:nam per ſe nota ſunt,& videntur ab aliis vt talia ſupponi.

CONCLVSIO V. Caritas numquam inclinat hominem vt ob quemcumque finem abſolutè deſideret vel omnino Deo non frui, vel minùs eo frui: ſed ſemper inclinat in contrarium. Hæc eſt apertè D. Tho.2.2.q.26.art.4. quem alij communiter Theologi ſequuntur. vt videre eſt apud Malderum in dictum artic.Lorcam 2.2.ſect.3.dub.28.n.15. Valent. diſp.3.q.4.p.3.Turrian.diſp.75.dub.2.Eſt autem concluſio vera non ſolùm poſito quòd nemo ſine ſua culpa poſſit carere beatitudine, ſed etiamſi hæc priuatio ſine noſtra culpa poſſet contingere. Ratio eſt, quia illud ad nullum omnino finem poteſt eſſe vtile, aut in Dei honorem cedere,atque ita nec poteſt Deo vllo modo placere:ſed contrà,cùm maior noſtra beatitudo ex ſe ad maiorem Dei gloriam ſpectet,ideóque Deo magis placeat, caritas nos ſemper ad eam deſiderandam inclinat. 51

D.Thom. Lorca. Valentia. Turrian.

Peres,quomodo ergo Moſes Exodi 32.petierit deleri de libro vitæ:& D.Paulus ad Rom.9. optarit eſſe anathema à Chriſto pro fratribus. 52

Exod.32. Rom.9.

Omiſſis variis ſententiis quas adferunt Lorca, & Mald.ſuprà, & Cornel. in Comment. in Pentateuch

Lorca. Malder. Cornel.

& in epiſtolas Paulinas in explicatione dictorum locorum.

Quomodo Moſes aptarit deleri de librovitæ,& Paulus eſſe anathema. Reſpondeo neutrum optaſſe ſimpliciter excidere à beatitudine; ſed Moſem vſum quadam erga Deum confidentia immiſcuiſſe ſe quodammodo cauſæ populi, quem Deus volebat delere; vt Deus aut ipſum cum populo perderet, quod ſciebat non futurum, aut vtroſque ſeruaret. ſicut ſi filius regis videns patrem iratum alicui multitudini rebellanti paratum immittere in eos milites qui eos occiderent, ſe eidem multitudini immiſceret & ad patrem clamaret, vt aut illis parceret, aut ſe cum illis occideret, ſciens patrem hoc nullo modo facturum. Ita D. Auguſt. q. 147. ſuper Exodum. *Auguſt.*

53 Paulus verò ſolùm habuit tale deſiderium conditionatum: Si per impoſſibile poſſet eſſe ordinatum medium ad ſalutem aliorum, ſcilicet Iudæorum omnium, & fieri poſſet ſine vllo meo peccato, vellem carere viſione Dei, vt fratres mei Iudæi, qui iam pereunt, ſalui fierent. Et ita fortè etiam poſſet explicari deſiderium Moſis, ita vt vterque exceſſiuo quodam & qui ſupra hominem ſit deſiderij & amoris feruore, tanto ſuo damno voluiſſet procurare proximi ſalutem, & maiorem Dei gloriam: quæ maior relucet in multorum, quàm in vnius ſanctitate, ſi illud potuiſſet ad hæc eſſe neceſſarium medium, & ſimul poſito quòd non obſtante illa priuatione beatitudinis ipſi potuiſſent non minùs Deo placere eúmque amare. Vide Chryſoſtomum in illud D. Pauli. Optauit itaque S. Paulus ſub illa conditione ſalutem Iudæorum emere priuatione ſuæ beatitudinis, non præcisè quatenus illa erat Iudæis bona, ſed præcipuè quatenus ſpectabat ad maiorem Dei gloriam, atque ita ex caritate amabat bonum Dei magis quàm ſuum. *Chryſoſt.*

54 Et tale deſiderium conditionatum poteſt eſſe laudabile, & caritas poteſt ad id inclinare, quatenus, vt dixi, proximi ſalus cedit in maiorem Dei gloriam, & eius damnatio ac peccata hanc conſequentia in Dei & paſſionis Chriſti quandam iniuriam. Quia tamen eiuſmodi conditiones ſunt omnino impoſſibiles, nunquam eiuſmodi deſiderium abſolutum poteſt eſſe honeſtum, aut ex inclinatione caritatis; quæ nunquam poteſt nos inclinare, vt deſideremus aliquid coniunctum cum noſtra culpa, aut aliàs Deo minùs placere, eúmve minùs amare. Imò eiuſmodi deſiderium etiam conditionatum communiter non eſt ſuadendum, quia in imperfectis poſſet eſſe periculum, ne tranſiret in deſiderium abſolutum, quod eſſet inordinatum & periculoſum: quia facilè excitaret ad negligentiam propriæ ſalutis.

55 Conclvsio VI. Contra caritatem eſt ob quemcumque finem velle ſibi minorem ſanctitatem, vel eandem ſibi minùs velle, quàm ipſi proximo. Quia caritas inclinat ſemper ſuum ſubiectum vt omnibus modis optet magis placere Deo, cúmque magis amare, quod fit per maiorem ſanctitatem ſiue caritatem. Ita Valentia ſuprà puncto 5. & Sotus citatus n. 43. *Valent. Sotus.*

Prima pars prob. quia velle ſibi minorem ſanctitatem nequit eſſe vtile ad vllum finem bonum, ideóque nec poteſt placere Deo: imò deſiderium quo deſiderarem me aliis eſſe minùs ſanctum, ex ſe natum eſt me excitare ad negligentiam procurandi maiorem perfectionem; quæ ſine dubio Deo diſplicet, & multa bona impedit.

Prob. Secundò, quia eſt contra ordinem caritatis eligere quod minùs Deo placet, vt patet ex concl. 2. atqui qui eligit minorem perfectionem, eligit id quod minùs Deo placet: ergo facit contra ordinem caritatis.

56 Secunda pars prob. Primò, quia caritas nos ſemper excitat, vt quæramus ea quæ Deo placent, & conſequenter vt ea magis quæramus, quæ Deo magis placent: atqui deſiderium meæ ſalutis & perfectionis eſt efficacius ad promouendum honorem Dei, & conſequenter Deo magis placet quàm deſiderium ſalutis alienæ: ergo caritas me ad illud magis inclinat. Minor prob. quia efficaciùs poſſum me ipſum promouere ad perfectionem quàm alios: ergo cùm maior noſtra perfectio pertineat ad maiorem Dei gloriam, ſequitur, deſiderium meæ ſalutis & perfectionis magis & efficaciùs pertinere ad Dei gloriam, quàm deſiderium ſalutis alienæ. *Deſiderium propriæ perfectionis magis promouet honorem Dei quã deſiderium alienæ ſalutis.*

57 Prob. Secundò, quia deſiderium propriæ perfectionis eſt medium ex ſe aptiſſimum ac omnino neceſſarium vt Dei gloriam tam in aliis quàm in me promoueam: ergo magis Deo placet, quàm deſiderium perfectionis alienæ. Conſequentia patet, quia illud Deo magis placet quod natum eſt ipſius gloriam in nobis ac aliis magis promouere. vnde vlteriùs infertur caritatem ad tale deſiderium maximè inclinare.

Antec. prob. quia quo aliquis perfectior eſt, eo in ſe magis Dei gloriam promouet, & aptior eſt vt perfectionem & ſalutem aliorum magis promoueat; cùm contrà qui in ſe imperfectus eſt, vix vnquam poſſit eſſe aptum inſtrumentum vt aliorum ſalutem ac perfectionem promoueat: ergo propriæ noſtræ perfectionis cura ac deſiderium, eſt medium magis neceſſarium ad Dei gloriam in nobis aliíſque promouendam, quàm deſiderium perfectionis alienæ.

58 Prob. Tertiò, quia vnicuique incumbit maior cura ſui, quàm aliorum; nam quiſque magis & immediatiùs habet ſuas actiones in ſua poteſtate quàm aliorum: quare etiam magis obligatur promouere Dei gloriam in ſe, quàm in aliis; ſicut Superior magis tenetur curare perfectionem ſuorum ſubditorum, quã aliorum: ergo caritas magis inclinat me vt procurem meam ſalutem, quàm aliorum: quia, vt patet ex dictis ſuprà, ſemper magis me inclinat ad id, ad quod magis obligor.

Nota, caritatem nos ſemper inclinare ad amandum bonum Dei cum quodam reſpectu ad ſubiectum cui ineſt: rectus enim ordo omni in re poſtulat vt quiuis primùm & maximè curet quæ ad ipſum ſpectant, alia verò deinceps prout magis vel minùs ad ipſum ſpectant: iuxta illud Matth. 7. *Hypocrita, eiice primùm trabem de oculo tuo*, &c. Quare caritas, quæ ordinatiſſimè agit inclinat ſuum ſubiectum, vt primò curet ſatisfieri propriis obligationibus, quia hæ magis ad ipſum ſpectant, quàm alienis. Et hoc vult dicere D. Tho. ſuprà ad primum, cum ait caritatem non tantùm habere quantitatem ex parte obiecti, ſed etiam ex parte ſubiecti. *Caritas fertur in bonũ cũ reſpectu ad ſuum ſubiectum.* *Matth. 7.*

59 Dices, Sæpe non obligor vt velim maiorem meam perfectionem: ergo tunc caritas æquè me inclinabit vt velim perfectionem proximi ac meam, & magis vt huic maiorem velim, quia hæc ad maiorem Dei gloriam ſpectat.

Reſpondeo Primò, etſi non ſemper obligor ex vero præcepto quærere maiorem meam perfectionem, ita vt eam non quærendo peccem, tamen ſemper aliquo modo obligor ex quadam decentia, quam caritas etiam ſpectat, quæ maximè decenter operatur.

Reſpondeo Secundò, nego conſeq. ob primam & ſecundam rationem ſuprà allatam. Adde Primò, etſi ad maiorem Dei gloriam ſpectet, vt proximus habeat potiùs magnam caritatem, quàm paruam: tamen non ſpectat ad maiorem Dei gloriam, vt ipſe habeat potiùs magnam, quàm ego, excepta ſaltem B. Virgine; quare nulla eſt ratio cur proximo optem maiorem gratiam quàm mihi. Adde Secundò, cùm deſiderium propriæ perfectionis ſit ex ſe magis efficax & promotiuum honoris Dei, quàm deſideriũ alienæ perfectionis, vt oſtendi n. 56. ſemper magis eſſe ex gloria Dei, vt primò & præcipuè deſiderem & procurem meam perfe-

perfectionem, & deinde alienam. Hæc tamen obiectio bene probat inuerſionem huius ordinis non eſſe graue peccatum, modò non ita negligam meam perfectionem, vt exponam me periculo grauiter peccandi: quod facilè poſſet accidere in eo qui magis curat ſalutem proximi quàm ſuam.

60 Hinc patet non eſſe verum quod docet Lorca citatus n. 43. ſcilicet caritatem nos non inclinare vt in bonis ſpiritualibus nos hîc diligamus obiectiuè magis quàm proximum; contrarium enim clarè patet ex dictis, & expreſsè docetur à D.Thoma 2.2. q. 26.a.13. vbi docet hac ex parte mutandum ordinem caritatis in patria, quòd ibi, quia ampliùs non erit locus merendi, optabimus maiorem gloriam ſanctioribus, quàm nobis; ſecùs tamen eſſe dum ſumus adhuc in via, vbi gratiam & gloriam poſſumus augere.

D.Thom.

61 Ad primum ipſius argumentum, Reſpondeo Primò, eſſe quidem pium vt placeat nobis excellens illorum ſanctitas, tamen non eſſe pium nobis placere nos nõ eſſe tam ſanctos, quàm ipſi ſunt; cùm optimum ſit contrarium deſiderare, ſcil. nos tantum Deum amare eique placere, quantum illi eum amant eique placet. Atque adeò (excepta ſaltem B.Virgine, reſpectu cuius propter honorem Chriſti non facilè huiuſmodi comparationes inſtituendæ ſunt) debemus appretiatiuè magis nonſolùm aliquam gratiam & gloriam; ſed & maiorem gratiam & gloriam optare nobis quã Apoſtolis, vt patet ex dictis. Sicut enim caritas me inclinat vt magis velim me, quàm Apoſtolos abſolutè placere Deo eumque amare, vt etiam Lorca fatetur; ita etiam me inclinat vt velim me magis Deũ amare eique magis placere, & vt ad hoc toto conamine contendam.

Merito nobis placere Apoſtolorũ ſanctitas, malè tamẽ gaudemus nos eſſe minùs ſanctos.

Ad ſecundum, Reſpondeo Deum non elegiſſe ſingulos homines ad certum gradum gloriæ ante præuiſa merita, quare quamdiu ſumus in hac vita debemus ſemper aſpirare ad maiorem ſanctitatem & gloriam, vt omnes fatentur. cuius contrarium probaret argumentum Lorcæ, ſi aliquid probaret, ſcilicet nos non debere abſolutè hîc deſiderare perpetuò in ſanctitate magnis paſſibus progredi, & ad hoc toto conamine contendere, ne fortè acquiramus, aut ſaltem deſideremus & conemur conſequi maiorem gloriam, quàm Deus nobis prædeſtinauit: quod ſecundùm Lorcam eſſet malum. Quare omnino dicendum Deum quantum eſt ex parte ſua, ſi per nos noſtrámque tepiditatem ac ſocordiam non ſtaret, cupere quemque noſtrûm peruenire ad longè maiorem ſanctitatem quàm ſit ea ad quam de facto ſumus peruenturi: atque adeò ad æqualem cum ea quam habent maximi Sãcti. Et hoc debemus deſiderare & omni modo ad id conari. Nec hac ratione inuidemus maioribus Sanctis ſuam gloriam, ſed nobis ſimilem aut etiam maiorem optamus, & appretiatiuè magis quàm illis: quod honeſtiſſimè & ſine vlla inuidia fieri poteſt: ſicut honeſtè & ſine inuidia poſſumus nobis ipſam gloriam appretiatiuè magis velle, quàm illis, vt Lorca cum communi ſententia fatetur.

Deus nulli ita prędeſtinauit certũ gradum gratię aut gloriæ, vt nolit ipſum hîc maiorẽ mereri.

Luca.

62 Conclvsio VIII. Caritas numquam inclinat ad opus ex quo per ſe ſequitur minor perfectio operantis, quàm ex eo quod huius cauſa omittitur: quandoque tamen ratione grauis neceſſitatis proximi, aut alterius alicuius obligationis inclinat nos ad id, ex quo per accidens ex vitio operantis ſequitur minor perfectio.

Prima pars probatur, quia aliàs ipſa inclinaret ad minorem perfectionem operantis: quod enim inclinat ad cauſam, inclinat etiam ad effectum per ſe ex ea ſequentem: ſed illud eſt abſurdum, vt patet ex concl. 6. ergo & id vnde ſequitur.

Secunda pars prob. quia caritas multos inclinat, vt relicta contemplatione, iiſque operibus quæ ordinantur ad propriam perfectionem, dent ſe concionibus, confeſſionibus audiendis, &c. imò quandoq; vt omiſſa Religione ſuſcipiant dignitatem Eccleſiaſticam; cũ tamen communiter homo plus proficiat ſtudẽdo ſuę perfectioni, quàm ſtudendo alienæ, & in Religione quàm in ſeculo. Quò etiam videtur poſſe referri illud D. Aug. l. 9. de Ciuit. c. 19. *Otium ſanctum quærit caritas veritatis; negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas caritatis.*

Coninck de act. supernat.

Auguſt.

63 Dices Primò, Videtur caritas hoc modo inclinare ſimpliciter ad minorem perfectionem operantis; quia inclinat ad ſtatum abſolutè minùs aptum acquirendę perfectioni: præſertim ſi ob publicas neceſſitates inclinet aliquem vt relicta Religione matrimonium ineat; quia hic ſtatus ſimpliciter illo eſt imperfectior: & tamen ſi id eſſet neceſſarium ad impedienda grauiſſima bella, & regni euerſionẽ, aut ne aliàs hæreticus cũ periculo euerſionis ſubditorum in regnũ ſuccederet, teneretur quis ex caritate relicta Religione matrimonium inire, vt olim fecit Caſimirus rex Polonorum.

Dices Secundò, Contemplatio maximè hominem perficit, iuxta illud Lucæ 10. ***Maria verò optimam partem elegit:*** atqui caritas ſæpe auocat nos à contemplatione ad opus Marthæ, vt ſcilicet proximi neceſſitatibus ſuccurramus: ergo ſæpe nos inclinat ad opus ex quo per ſe ſequitur minor perfectio operantis.

Luca 10.

64 Nota ex dictis diſp. 21. n. 47. & 50. hominis perfectionem primò & præcipuè conſiſtere in vnione cum Deo, & conformitate voluntatis ipſius cum prima ſua regula, quæ eſt voluntas diuina: loquor autem de perfectione morali ſiue in ratione virtutis, quia ad hanc præcipuè caritas inclinat, vt quæ maximè Deo placet, & ad eius gloriam pertinet. Vnde maxima hominis perfectio conſiſtit in maxima & perfectiſſima vnione ſiue conformitate voluntatis ipſius cum voluntate Dei: idque Primò, extenſiuè, vt ſcilicet homo velit omnia quæ Deus vult eum velle non modò præcipiendo, verùm etiam ſuadendo. Secundò, intenſiuè, vt ſcilicet eadem feruentiſſimè velit. Tertiò, vt quantum poteſt efficaciter & conſtanter ea velit. His poſitis,

In quo conſiſtat hominis perfectio.

65 Reſpondeo ad primam obiectionem, ſtatum Religioſum eſſe quidem ex ſe perfectiſſimum (quia non ſolùm in præparatione animi, verùm etiam ipſo facto, quantum in ſe eſt, ſubiicit hominem eiúſque voluntatem totaliter voluntati Dei) non tamen ſemper facere hominem perfectiorem. Sicut etſi datio eleemoſynę centum aureorum ſit in ſe melior datione vnius aurei, tamen illa non ſemper meliùs fit, aut magis eſt meritoria: vt patet Lucæ 21. in vidua conferente duo minuta. Item communiter quidem bona voluntas, quæ actum externum coniunctum habet, perfectior eſt illa, quæ eum non habet; tamen ſimpliciter fieri poteſt, vt hæc ſit perfectior, vt ſi ſit intenſior, & quantum eſt ex ſe efficacior in eo, cui actus externus eſt impoſſibilis. Et ſimili modo fieri poteſt, vt is, qui ex aliqua neceſſitate proximi epiſcopatum ſuſcipit, aut coniugium init, vniat voluntatem ſuam diuinæ extenſiuè & intenſiuè tam perfectè & quantum eſt ex parte ſua, tam efficaciter & conſtanter, quàm faceret ſi Religionem ingrederetur: imò & hoc eo caſu addet, quòd ſpiritualia commoda & animi delicias quæ in Religione experiretur purè propter Deum velit commutare cum ariditate & moleſtiis, quas in epiſcopatu aut regno adminiſtrando experietur.

Quãdoque ob circumſtantias minùs perficiũt quæ ex ſe ſũt magis perfectiua.

Luca 21.

66 Dices, Etiamſi ante executionem poſſit voluntas æqualiter diſpoſita, cui externus actus eſt impoſſibilis, eſſe tam perfecta, quàm ea, quæ eſt habitura effectum, non tamen poſtea: quia actus internus per externam executionem natus eſt magis excitari, & ita maiore intenſione & duratione perfici: maximè in Religione, vbi omnia exercitia comparata ſunt

Mm 3 vt

vt hominem magis in virtute perficiant.

67 Reſpondeo hinc bene ſequi, ex natura rei actum externum, & maximè Religionis ingreſſum, cauſare perfectiorem actum voluntatis, atque ita magis hominem perficere; tamen in eo qui ex parte ſua habet firmum & efficax deſiderium ingrediendi Religionem, hæc poſſunt aliunde compenſari. Primò, eo quòd res valdè deſiderata ſi negetur ſoleat maius deſiderium excitare. Secundò, quia cùm talis neceſſariò valdè apprehendat ſublimitatem perfectionis Religioſæ, & facilitatem & ſecuritatem huius ſtatus: & contrà ſuum ſtatum apprehendat vt imperfectum, laborioſum & periculoſum, excitatur continuò ad ſui contemptum, & ſtatus ſui faſtidium, & ad ſtatus Religioſi magnam æſtimationem concipiendam, & ita non facilè honoris aut libertatis amore capitur; & ex difficultatis & periculorum apprehenſione ſibi diffiſus totum ſe ad Deum confert, ſéque in eum magna fiducia erigit conſcius ſibi ſe illa pericula ac moleſtiã propter Deum ſuſcipere. Vnde etiam, quod præcipuum eſt, Deus talibus dat maiorem gratiam, quia numquam committit vt alicui damno ſit propter ſe aliqua bona reliquiſſe, aut pericula prudenter ſuſcepiſſe. Poſſunt hæc confirmari plurimorum ſanctiſſimorum Pontificum exemplo, v.c. Auguſtini, Ambroſij, Baſilij, Gregorij, &c. qui epiſcopalibus curis & functionibus ob proximi neceſſitatem implicati tanta ſanctitate, vitæ innocentia, ac caritatis feruore enituerunt, vt plurimos etiam perfectos Religioſos in iis ſuperarint.

Qua ratione neceſſitate cogente Religioſum ſtatum propter Deum deſerens poſſit non minùs ideo proficere.

68 Vnde patet, caritatem dum ex talibus cauſis auocat aliquem ex Religioſo ſtatu ad ſecularem, nec inclinare ad minorem perfectionem (quia non inclinat ad minorem voluntatis noſtræ cum diuina coniunctionem) nec etiam ad id, ex quo neceſſariò ſequitur minor perfectio; cùm homo poſſit abſolutè in vtroque ſtatu æqualiter ſe Deo vnire: quamuis hæc vnio extra Religionem ſit longè difficilior, & ferè inconſtantior: atque ita ſecundùm legem ordinariam nequit tam perfecta haberi extra Religionem ab eo, quem nulla neceſſitas à Religione auocat, quia impoſſibile eſt actum internum ſine externo eſſe verè ex ſe efficacem, vbi hic eſt moraliter poſſibilis. Hinc omnes ferè Sancti quantum in ipſis fuit, Religioſum ſtatum expetierunt, nec niſi coacti dignitates Eccleſiaſticas ſuſceperunt. ideóque nullum in perfectione damnum ſenſerunt, quia cùm retinerent perpetuum & feruens Religionis deſiderium, eius meritum non amiſerunt, ſed voluntas iis pro facto reputata fuit.

Nequit tãtũ proficere in ſeculo, quàm in Religione, qui hanc ſponte non ingreditur. Sancti non niſi coacti Eccleſiaſticas dignitates ſuſceperunt.

69 Hinc patet ſolutio ſecundæ obiectionis: licet enim contemplatio in ſe ſit melior actione, tamen ratione circumſtantiarum hæc poteſt eſſe melior, magíſque hominem perficere: vt docet D. Thom. 2.2. q. 182. a. 2. idque ratione duplicis neceſſitatis, ſcilicet noſtræ & proximi. Ex qua naſcitur in nobis obligatio Primò, tuendi vitam & valetudinem noſtram, & eorum, à quibus eam accepimus. Secundò, ſatisfaciẽdi creditoribus; Tertiò, obediendi Superioribus; Quartò, proſpiciendi ſaluti proximi. ad quæ caritas nos magis inclinat, quàm ad meditationem, vt patet ex dictis 1. concluſ. Idque Primò, quia illa ſine peccato omitti non poſſunt. Secundò, quia melior eſt illa voluntas, quæ propter Deum, qui vult nos his obligationibus ſatisfacere, meditationem quantum in ſe eſt efficaciter volitam relinquit, quàm quæ ipſius dulcedini nimiùm inhæret. Vnde D. Auguſt. ſerm. 27. de verbis Domini in illud Chriſti, *Maria optimam partem elegit*, fusè docet, omiſſa actione continuam contemplationem ſectari eſſe ſecundùm ſe optimum, tamen propter neceſſitatem proximi opera caritatis non eſſe omittenda, ſine quibus caritas Dei in nobis eſſe non poteſt teſte S. Ioanne epiſtolæ 1. c. 3. v. 17. Vnde etiam D. Auguſtinus ſuprà per Mariam optimam partem eligentem vult intelligi & laudari æternam vitam, vbi nulla erit miſeria, & conſequenter nec opus miſericordiæ.

D. Thom.

Quæ cauſæ nos meritò à contẽplatione ad actionẽ auocent.

Auguſt.

1. Ioan. 3.

Huc accedit, quòd opera pia ſuccedentia meditationi magis perficiant caritatem, quàm cõtinuata meditatio. Primò, quia cùm corporis imbecillitas non ferat continuam meditationem, hæc diutiùs continuata langueſcit; quare tunc melior eſt magíſque caritatem excitat feruida actio, quàm tepida contemplatio. Secundò, quia perfectius eſt deſiderium boni diuini, quod eſt magis efficax, & ad hoc caritas magis inclinat: atqui is efficaciùs deſiderat Dei gloriam, qui eam de facto iuxta ſuam conditionem in proximo promouet, quàm qui eam ſolùm inter contemplandum deſiderat: ergo illius deſiderium eſt perfectius. Tertiò, quia præſtantius eſt pluribus modis Dei gloriam optare & procurare; vt docent D. Thom. 2.2. q. 188. art. 6. & S. Bernardus ſerm. de natiu. S. Ioannis paulò poſt initium, vbi ait: *Eſt enim tantùm lucere vanum; tantùm ardere parum; ardere & lucere* (ſcilicet alios ad perfectionem ducendo, eóſque ita illuminando) *perfectum eſt*: atqui caritas ſoli contemplationi vacans tantùm in ſe ardet; quæ autem ſimul incumbit in ſalutem proximi ſimul etiam illuminat: ergo hæc eſt perfectior. Quartò, quia caritatis perfectio in eo conſiſtit, quòd noſtram voluntatem perfectiſſimè vniat Deo, eiúſque voluntati conformet: hoc autem nequit perfectè conſequi per ſuos actus ſolos; ſed indiget ſubſidio omnium virtutum, ſine quibus illi ferè ſunt languidi & inefficaces: atqui multæ virtutes, v.g. patientia, fortitudo, tolerantia iniuriarum & laborum, &c. ſine actione acquiri nequeunt: ergo nec caritas poteſt ſine his omnino perfici (quia ipſa neceſſariò eſt patiens, benigna, &c.) & conſequenter nec ſine actione ad illas virtutes acquirendas neceſſaria perfici poteſt. 70

Miſcere actionẽ contemplationi ad perfectionẽ conducit.

D. Thom.

Bernard.

Multæ virtutes ſola contemplatione acquiri nequeũt, ſine quibus tamen caritas non eſt omnino perfecta.

Vnde patet Primò, illam vitam ex genere ſuo eſſe perfectiorem, quæ vtilem ſaluti proximi actionem contemplationi adiungit: quia nec feruens in Deum caritas ſola actione comparari poteſt: nec caritas poteſt fieri patiens, efficax, benigna, &c. ſine actione. vnde etiam D. Baſilius in regulis fuſiùs diſputatis c. 7. docet, in vita ſolitaria & plus periculi eſſe, & ad neceſſarias virtutes comparandas minus facultatis. vide D. Thom. ſuprà a. 6. & 8. 71

Perfectiſſima vita actionẽ contemplationi coniungit.

D. Baſil.

D. Thom.

Patet Secundò, ſtatum Religioſum ſemper ſecundùm ſe & quantùm in nobis eſt, eſſe eligendum præ ſeculari, & contemplationem præ actione, quia illa ſecundùm ſe meliora ſunt, & magis hominem perficiunt, & ideò caritas ad illa per ſe inclinat; ad hæc ſolùm per accidens ratione alicuius circumſtantiæ, ſcilicet neceſſitatis propriæ aut alienæ.

Vita religioſa ſeculari & contemplatio actioni præferenda.

Conclvsio VIII. Caritas numquam inclinat vt quis aliquid faciat, ad quod aliàs non obligatur, ſolùm quia proximi ſalus ſperatur inde promouenda, ſi probabile ſit ſuam ferè tantumdem lædendam aut impediendam; ſed ſemper contrà nos inclinat, vt quantum in nobis eſt eas actiones aſſumamus, quibus noſtra perfectio magis promouenda eſt. Sequitur ex conclu. 6. eámque apertè innuunt Auctores ibi citati. nam aliàs inclinaret ad præferendam ſalutem proximi ſaluti propriæ. 72

Malè curas ſalutem alienam cũ periculo perdendi tuam.

Hinc contra caritatem eſt Primò, ſuſcipere aliquod officium quantumcumque neceſſarium ſaluti proximi, cum euidenti periculo perdendi propriã aut peccandi mortaliter: quia hoc eſſet moraliter eligere peccatum mortale. Si tamen periculum ſit remotum & probabiliter creditur euitandum, tunc grauis neceſſitas proximi, cui aliter nequit ſuccurri, videtur præponenda. Patet, quia victus lucrandi cauſa poteſt quis ſuſcipere aliquod munus quod coniũctum eſt cum

Prudenter ſubis periculum remotũ peccãdi vt proximi aut tuæ neceſſitati ſuccurras.

eiuſmodi

eiuſmodi periculo peccandi (nam alias non liceret exercere militiam,mercaturam,& quædam ſimilia officia, in quibus communiter ſunt eiuſmodi pericula peccandi:)ergo multò magis cum eiuſmodi meo periculo licitè procuro proximi ſalutem,quæ cuiuis lucro temporali præponenda eſt. Cùm igitur id licitè facere poſſim, tanta proximi neceſſitas & debita ei caritas à me exigit vt hoc faciam.

Quando verò proximi neceſſitas leuis eſt, etſi licitè cum tali periculo ei ſuccurram, caritas tamen magis me inclinat vt meæ ſecuritati proſpiciam; quia inclinat vt, quantum fieri poteſt, omne periculum mortaliter peccandi vitem,etiam in caſu,vbi alias magnus ſperatur fructus: niſi fortè periculum ſit etiam valde leue, & longè probabilius ſit me id omnino euaſurum; quæ prudenti iudicio expendenda ſunt. Vbi tamen non eſt notabile periculum peccati, peruerſio ordinis non eſt peccatum mortale.

73 Secundò, contra caritatem eſt extra grauem proximi neceſſitatem, aut quando ei aliter poteſt ſuccurri, exponere ſe euidenti periculo peccandi ſæpiùs & grauiter venialiter;ſi tamen hoc periculum ſit remotum, vel peccata quæ timentur ſunt leuia, & quibus vix tardabitur propria perfectio, videretur ingens proximorum profectus præponendus,qui alias impediretur. Ratio eſt, quia, cùm ſine huiuſmodi leuibus peccatis hîc viuere non poſſimus,non tenemur eorum periculum tanti facere,vt eius vitandi cauſa magnum aliquod bonum omittamus.Alias qui cõmuniter non orant ſine diſtractionibus in quibus venialiter peccant, numquam deberent orare, præſertim quando ad hoc non obligantur, quia diu orando exponunt ſe periculo peccandi, venialiter per culpabilem diſtractionem; illud autem apertè abſurdum eſt. Non eſt tamen mortale hîc ordinem peruertere, vt per ſe patet:quando nihil omittitur alias obligatorium.

An ob periculum peccati venialis deſerẽda ſit cura proximi.

74 Tertiò,eſt contra caritatem etiam extra periculum frequentiùs peccandi, ſuſcipere officium quo ferè tantum impedienda eſt perfectio propria, quantum proximi promouenda.ſequitur ex concl.6. & Auctoribus ibi citatis. Quamuis per ſe loquendo hic ordo ſine peccato tunc inuerti poſſit: quia non tenemur ſub peccato poſitiuè velle maiorem noſtram perfectionem, & conſequenter non tenemur poſtponere maiorem proximi perfectionem noſtræ. Tamen ea inuerſio non poteſt eſſe actus virtutis,quia deeſt ordo ad hanc requiſitus.Et hac ratione dixi eſſe contra ordinem caritatis. Quare talis actus erit naturalis proximi amor aut ſimilis. Quòd ſi magno valdè exceſſu proximi perfectio crederetur magis promouẽda quàm mea retardanda, non eſt improbabile caritatem tunc poſſe inclinare ad hoc opus ſuſcipiendum, quatenus ex eo tanta promotio ſalutis proximi, & conſequenter maior Dei gloria ſequetur, quam videmur honeſtè poſſe procurare cum aliquo periculo incommodi noſtri ſpiritualis, ſiue minoris perfectionis acquirendæ. colligitur apertè ex Valentia 2.2.diſp.3. quæſt.4. puncto 3.Et hac ratione aliqua ex parte vera eſt ſententia Lorcæ citati num.43.docentis nos poſſe in bonis ſpiritualibus proximum obiectiuè magis diligere quàm nos ipſos. quamuis generaliter intellecta eius ſententia,& prout ipſe eam intelligit, vera non ſit,vt oſtendi concl.6.

Imprudẽter tuum profectum deſeris,vt alienum promoueas.

Valentia.

75 Dices Primò, Ergo caritas aliquando inclinat in minorem perfectionem propriam. Reſpondeo nego conſeq.quia non inclinat in opus,ex quo per ſe ſequitur minor perfectio propria,nec vt opus eo modo fiat vt hæc ſequatur; ſed ſolùm vt fiat quatenus eſt promotiuum honoris Dei in proximo, etſi ex operantis negligentia ſequatur minor eius perfectio,vt dixi ſuprà concl.7.

76 Dices Secundò, Ergo caritas inclinabit etiam ad opus ex quo ſolùm paulò magis promouenda ſit perfectio proximi,quàm mea retardanda;quia ex eo ſimpliciter ſequitur maior Dei gloria. Reſpondeo, nego conſequentiam, quia caritas non inclinat abſolutè in maiorem Dei gloriam, ſed cum aliquo reſpectu ad operantem, quem decet priùs magiſque procurare gloriam Dei in ſe quàm in alio. vt patet ex tertia ratione concluſionis 6. atque ita niſi aliunde magna ſit indiſparitas, ſemper nos incitat vt noſtram perfectionem magis promoueamus quàm alienam.

Conclvsio IX. Caritas inclinat ad præferendam ſalutem & perfectionem proximi omnibus donis animi naturalibus & gratiis gratis datis. Eſt communis,& per ſe patet: quia ſalus & perfectio proximi per ſe Deo placent, & hominem meliorem efficiunt: alia verò illa ſolùm per accidens,quatenus ad noſtram aut aliorum perfectionem promouendam iuuant. vnde patet in cogitationibus ſuis euaneſcere eos, qui magis quærunt bene ſcire quàm bene viuere,aut proximorum ſalutem promouere. 77

DVBIVM VI.

Vtrùm in bonis temporalibus, ſiue fortunæ, ſiue corporis, teneamur nos ipſos magis diligere quàm proximum?

NOn quærimus hîc, vtrùm is qui habet aliquos v. c. liberos aut parentes, quos ex pietate aliaúe virtute tenetur decenter iuxta eorum ſtatum ſuſtentare, poſſit bona ad hoc neceſſaria alijs dare. de hoc enim diſputabimus infrà dubio 8. ſed agimus ſolùm de eo,qui ab huiuſmodi obligationibus liber eſt. 78

Hac autem in re conſtat Primò,quemque in graui neceſſitate teneri in eiuſmodi bonis plus amare rempublicam cuius eſt pars,quàm ſeipſum,atque adeò etiam vitam ſuam pro eius conſeruatione profundere, vt ex communi ſententia docet D. Thom. 2.2.quæſt. 26.a.3.in corpore. *D. Thom.*

Conſtat Secundò, nos in eiuſmodi bonis in pari neceſſitate licitè plus amare nos ipſos,quam quemuis alium priuatum.Nam D. Thom.ſuprà a.4.ex eo,quòd quiſque ſibi propior eſt quàm alteri, bene probat caritatem vnumquemque inclinare vt magis amet ſe quàm proximum; quod etiam in bonis corporalibus habet locum. 79

In bonis tẽporalibus licitè amas te præ aliis. D. Thom.

Conſtat Tertiò,nos in ijs bonis externis, quæ non ſunt neceſſaria ad conſeruationem vitæ,poſſe plus diligere proximum quàm nos ipſos, hæc ei in pari neceſſitate largiendo; etiam ea quæ ad ſuſtentationem noſtri ſtatus nobis ſunt neceſſaria. Quia nullo iure tenemur aut illa bona, aut ipſum ſtatum nobis integrum conſeruare: imò ob multos fines poſſumus nos his omnibus honeſtè ſpoliare.

Licitè largimur aliis nobis neceſſaria ad vitæ ſtatum.

Dubium autem eſt,an per ſe loquendo, & ſecluſo aliorum damno poſſim, vitam meam pro vita amici priuati exponere euidenti mortis periculo; v.c.in extrema neceſſitate dando ei panem ad vitæ ſuſtentationem mihi omnino neceſſarium, aut in naufragio cedendo ei tabula,qua poſſem enatare,&c.

Vtrum licitè me pro altero exponam periculo vitæ,

Quidam id negant. Primò, quia caritatis ordo poſtulat vt nos amemus præ proximo: atqui qui illud faceret amaret proximum præ ſe; ergo faceret contra ordinem caritatis.Secundò,quia cùm non ſimus vitæ noſtræ domini, non poſſumus eam ſine neceſſitate perdere, ſed tenemur eam conſeruare quamdiu licitè poſſumus: atqui talis poteſt eam licitè conſeruare: ergo ad hoc tenetur. Tertiò,quia non poſſumus vitam ſpiritualem pro alteriùs ſalute ſpirituali exponere euidenti periculo:ergo nec corporalem pro corporali. Quartò,quia D. Auguſt.lib.de Mendacio cap.6.ait: 80

Auguſt.

Si pro illius temporali vita ſuam ipſam temporalem perdit; non eſt iam diligere ſicut ſe ipſum, ſed pluſqua ſeipſum: quod ſanè regulæ doctrinam excedit. Ita Palud. in 4. diſt. 15. quæſt. 3. art. 2. concluſ. 3. Gabriel ibidem diſt. 16. quæſt. 4. art. 2. concluſ. 1. & quidam alij. Pro eadem ſententia citatur Durand. in 4. d. 17. quæſt. 6. in reſponſ. ad 2. Sed ibi apertè contrarium dicit; nam docet nos honeſtè exponere vitam periculo, ſicut pro republ. ita etiam pro amico: & quamuis inde ſequatur mors, hanc tamen non eligi pro republica aut amico, ſed ſolùm functionem boni ciuis aut amici, ex qua mors per accidens ſequitur.

Palud. Gabriel. Durand.

81 Conclvsio. Per ſe loquendo, ſiue niſi ex alia obligatione teneamur vitam noſtram conſeruare, licitè eam exponemus euidenti periculo pro vita alterius ſaluanda, iuxta modos ſuprà dictos. Ita expreſsè D. Thom. in 3. d. 29. quæſt. vnica art. 5. ad 3. Durand. ſuprà citatus, S. Antoninus 4. part. tit. 6. cap. 3. §. 8. Victoria relect. de homicidio num. 27. Tolet. lib. 5. Summæ cap. 6. Petrus Nauarra lib. 2. de Reſtit. cap. 3. n. 27. Leſſius de Iuſtit. cap. 6. dub. 6. num. 30. Azor tom. 2. l. 12. c. 4. q. 2.

D. Thom. Durand. S. Antonin. Victoria. Toletus. Nauarra. Leſſius. Azor.

Probatur Primò, quia ſancti Patres laudant Damonem & Pithiam, quorum vnus ſe tyranno vadem pro vita alterius obtulit: vt patet ex D. Hieron. in cap. 7. Michææ, D. Ambroſ. l. 3. offic. cap. 12. D. Auguſt. l. 4. Confeſſ. cap. 6. Lactantio l. 5. de Inſtitut. cap. 18. & aliis. Idem docet Ariſtoteles lib. 9. Ethic. cap. 8. vbi ait: *Verum eſt, quod de ſtudioſo dicitur, complura inquam ipſum agere amicorum & patriæ gratia, & ſi opus fuerit mortem obire.*

Hieron. Ambroſ. Auguſt. Lactantius. Ariſtot.

Quidam vt hoc argumentum eludant, reſpondent tales ab iis viris laudari, non quia vitam ſuam exponunt pro vita amici conſequenda, ſed quia in eo actu expetunt honeſtatem, & hanc ſuæ vitæ præponunt. Sed hoc parum conſequenter, quia ille actus nequit eſſe honeſtus, niſi quia eſt honeſtum exponere vitam ſuam pro vita amici: ergo hoc debet neceſſariò eſſe honeſtum, vt in eo actu poſſit honeſtas expeti. Adde, Ariſtotelem ibi apertè eodem modo loqui de exponente vitam pro patria, & exponente eam pro amico: atqui illud eſt ſimpliciter honeſtum: ergo & hoc.

Probatur concluſio Secundò, quia poteſt quis exponere vitam ſuam certis periculis pro conſeruatione ſui ſtatus ac honoris: ergo magis pro vita amici & amicitiæ honeſtate.

82 Tertiò, quia famuli pro tuenda vita ſui domini licitè exponunt ſe certiſſimis vitæ periculis, & accepto ſtipédio licitè ad hoc ſe obligant: quare igitur non liceat id facere pro honeſtate amicitiæ, quæ melior eſt eiuſmodi lucro? & ſi quis pro ſtipendio & amore lucri poſſit ſe ad illud obligare, quare non etiam amore honeſtatis poſſit ſe amico gratis ad hoc obſtringere?

Quartò, quia, etſi furioſum te inuadentem licitè occidas, vt vitam tuam tuearis, tamen laudabiliter permittis te potiùs occidi: quo caſu tamen perdis vitam tuam vt conſerues vitam alterius.

83 Ad primum argumentum contrarium D. Thomas ſuprà negat min. quia talis in eo actu non amat proximum præ ſe, ſed bonum virtutis præ vita. Adde, caritatem in ſolis bonis ſpiritualibus nos obligare vt nos diligamus præ proximo, in aliis verò id ſolùm permittere, quare neganda eſt maior ſi loquamur de poſtulatione inducente obligationem reſpectu bonorum corporalium.

Caritas in ſolis bonis ſpiritualibus nos obligat vt amemus nos præ aliis.

Ad ſecundum, nego maiorem ſemper eſſe veram: quia multæ poſſunt occurrere cauſæ, ob quas honeſtè definimus conſeruare vitam, etiam eo caſu, quo eam licitè poſſumus conſeruare: vt patet ex dictis, & cum aliis bene docet Leſſius l. 4. de Virtut. card. c. 3. num. 12. & patet vel ex inſtituto Carthuſianorum, qui licitè ſe obligant ad non edendas carnes, etſi ratione morbi id eſſet neceſſarium ad vitæ conſeruationem.

Ob multas cauſas licitè definimus conſeruare vitam. Leſſius.

Ad tertium, nego conſequentiam: quia longe magis tenemur vitare mortem noſtram ſpiritualem, quia grauiſſimum malum eſt, quod nullum ob finem poteſt honeſtè appeti; quàm mortem corporalem, quæ ſæpe habet rationem boni, & ob finem honeſtum poteſt appeti, v. c. vt liberemur à periculis peccandi, vt citiùs fruamur Deo: quamuis enim non poſſimus nobis ob has cauſas inferre mortem, licitè tamen ob eas optamus mori. 84

Ob multas cauſas licitè optamus mortem, licitè tamẽ eam nobis inferimus.

Ad quartum, Reſpondeo S. Auguſtinum non dicere hoc eſſe contra eam regulam, ſed eam excedere; quia nimirum talis plus diligit proximum, quàm illa regula præcipiat. Nec refert quòd contraria explicatio, ſcilicet, quòd Auguſtinus ibi velit innuere hoc eſſe illicitum, videatur magis conſona adiunctis; quia hoc non ita hîc curandum eſt; nam ipſe Auguſt. lib. 1. Retract. cap. vltimo fatetur in hoc libro multa obſcurè & confusè à ſe dicta eſſe magis inquirendo quàm aſſerendo.

Auguſt.

Hinc patet nos licitè exponere vitam noſtram euidenti periculo pro conſeruatione vitæ alicuius perſonæ etiam priuatæ, quæ concionando aut alia ratione multum prodeſt ſaluti animarum; atque adeò hoc eſſe valdè laudabile, & ex caritate theologica, quatenus cedit in honorem Dei, appetibile.

Nota tamen, eum qui habet vxorem & liberos, quibus alendis aut moribus Chriſtianis inſtruendis vita ipſius valdè neceſſaria eſt, contra caritatem his debitam facturum, ſi vitam ſuam pro priuato amico tali periculo exponeret. Quod etiam inſinuat D. Th. 2. 2. quæſt. 32. art. 6. dum dicit neminem debere dare eleemoſynam ex pane ſuæ & filiorum vitæ ſuſtentandæ neceſſario. Vbi nullo modo (vt aliqui putant) contradicit iis, quæ docuit in 3. citatus ſuprà num. 81. vbi dicit amicum honeſtè pro amico vitam periculo exponere. Sed vtrumque commodiſſimè poteſt conciliari, ſi vnum intelligas de homine omnino libero, ſiue cuius vita non eſt alteri obligata; & alterum de eo qui vxori & liberis alendis obligatur. Sic etiam perſona publica, cuius vita eſt valdè neceſſaria reipublicæ, malè faceret exponendo eam certo periculo pro priuato.

D. Thom.

DVBIVM VII.

Qua ratione, ſiue quibus caſibus ſalus proximi eſt præferenda ſaluti corporis noſtri, ita vt hanc pro illa teneamur profundere?

Divus Thom. 2. 2. quæſt. 26. art. 5. abſolutè docet, animam proximi magis eſſe diligendam, quàm corpus noſtrum, quia caritas fundatur ſuper participatione bonitatis Dei, & beatitudinis æternæ; quam magis participat anima, quam corpus. Ex quo ſequitur, nos teneri aliquando vitam ſpiritualem proximi præponere vitæ noſtræ corporali, hanc pro illa profundendo. In quo omnes conſentiunt: nam clarè ex Scripturis conſtat. Nam Chriſtus Iohan. 15. ait: *Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.* & oſtendens in quo hæc dilectio conſiſtat ſubdit: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis.* Vbi apertè inſinuat, nos debere pro proximi ſalute animam ponere, ſicut ipſe ſuam pro noſtra ſalute poſuit. Vnde S. Iohannes epiſtolæ 1. cap. 3. ad hunc locum alludens ait: *In hoc cognouimus caritatem Dei, quoniam ille animam ſuam poſuit pro nobis, & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Ratio huius eſt, quia caritas poſtulat vt ſubeamus paruum damnum ad auertendum ingens damnum proximi, præter 85

D. Thom.

Certum eſt nos aliquãdo teneri vitam corporalem perdere pro ſpirituali proximi ſaluanda. Iohan. 15. 1. Iohan. 3.

præſertim ſi hic illud nulla ratione poteſt auertere: & ita teneor facere iacturam alicuius pecuniæ vt ſeruem vitam proximi: mors autem corporis comparata cum morte animi, præſertim æterna, eſt valdè exiguum malum: & conſequenter præ illo eſt negligendum.

Poſito igitur quòd aliquando teneamur ponere animam pro fratribus, quæſtio eſt quando ad id teneamur. Poteſt autem hoc diſputari vel reſpectu priuatorum, vel reſpectu ſuperiorum quibus ſingulariter animarum cura incumbit.

86 Conclvsio I. In extrema proximi neceſſitate ſpirituali quiuis tenetur ei ſuccurrere etiam cum certo periculo vitæ; ſi ſit probabilis omnino ſpes eum iuuandi. Sequitur apertè ex iam dictis: nam ſi aliquando teneamur vitam corporis exponere certo periculo pro ſalute proximi, ad id maximè tenemur in dicto caſu. Vnde etiam communiter Doctores in hac concluſ. conſentiunt, vt patet ex Bañez, Caietan. & Malder. 2.2. quæſt. 26. art. 5. Turrian. diſp. 87. dub. 2. concluſ. 3. Valentia diſp. 3. quæ. 4. puncto 4. aſſert. 5. Lorca ſect. 3. dubio 28. memb. 2. Toleto l. 4. Summæ cap. 10. Azor tom. 2. l. 12. c. 4. Nauarr. c. 24. n. 9. & aliis.

Bañez. Caietan. Malder. Turrian. Valentia. Lorca. Toletus. Azor. Nauarr.

Dixi, *ſi ſit probabilis ſpes eum iuuandi.* Quia ſi hæc ſpes ſit exigua aut valdè dubia: omnes fatentur nos non teneri vitam pro altero tanto periculo exponere.

87 Quis dicatur eſſe in extrema neceſſitate.

Nota Doctores communiter docere, eum eſſe in extrema neceſſitate ſpirituali conſtitutum, qui conſtitutus in periculo æternæ damnationis non poteſt ſe ex eo vllo modo eripere, ita vt ſine mea opera ſalus ei aut omnino aut ſaltem ſecundùm moralem æſtimationem poſſit dici impoſſibilis.

In tali autem neceſſitate, vt omnes fatentur, conſtitutus eſt Primò, exiſtens in mortali peccato, qui dormiens aut phreneſi laborans ſubito ab inimicis aut etiam à ſeipſo eſt occidendus, niſi ego id impediam, quare ſi poſſum etiam cum periculo vitæ teneor id impedire, modo ſit valdè probabilis ſpes, quòd ea ratione poterit euadere damnationem, v.c. ad ſe poſtea redeundo & confitendo, &c.

88 *Nauarr. Silueſt. Lorca.*

Secundò, infans non baptizatus iam iam moriturus. Nauarr. tamen c. 24. n. 9. Silueſt. verb. *Bellum*, 2. q. 4. Lorca 2.2. ſect. 3. diſp. 28. n. 32. & quidam alij docent, nos non teneri talem cum periculo vitæ baptizare, niſi ſit filius hominis Chriſtiani. Quia filium hominis Ethnici non poſſumus baptizare inuitis parentibus. Sed hæc ratio nec eſt generatim vera (nam, vt oſtendi tom. 1. de Sacram. q. 68. ar. 10. n. 76. multis caſibus filius hominis infidelis inuito parente licitè baptizatur præſertim in articulo mortis) nec etiam generatim ex ea infertur intentum: nam fieri poteſt, vt pater infidelis infantis conſentiat in baptiſmum filij, & hic quia eſt in loco infecto peſte nequeat ſine periculo vitæ baptizari. Quare illorum aſſertum ſolùm eſt verum, quando talis infans nequit baptizari niſi vis iniuſtè inferatur parentibus, aut cum alia graui ac iniuſta eorum perturbatione: quo caſu ille infans licitè baptizari nequit.

Licitè quãdoque baptizatur infans parentibus infidelibus inuitis.

89 Tertiò, multi aſſerunt in extrema neceſſitate eſſe conſtitutum peccatorem qui proximus morti timens ſe non eſſe contritum inſtanter petit confeſſarium; atque ita deficiente Parocho quemuis ſacerdotem etiam cum periculo vitæ teneri ipſius confeſſionem audire. Quia etſi talis per contritionem ſaluari poſſit, hæc tamen ei eſt difficilis, & ipſe meritò timet ne non ſit contritus. Ita Lorca ſuprà & Bañez 2.2. q. 26. a. 5.

Lorca. Bañez. An moriturus exiſtens in mortali, qui creditur non eſſe cõtritus ſit in extrema neceſſitate.

Sed hoc aliis videtur difficile: nam hinc ſequeretur, tempore peſtis aut inuaſionis hoſtilis quemuis ſacerdotem in defectu aliorum teneri ſe pro quouis exiſtente in periculo mortis (præſertim ſi ſit ei probabile eum fortè eſſe in peccato mortali) exponere periculo vitæ: & multo magis pro eo, qui non petit inſtanter confeſſarium, quàm pro eo qui petit: quia de illo magis timendum eſt, ne in malo ſtatu moriatur, quàm de hoc. Communiter tamen Doctores docent, tali tempore ſolos eos quibus incumbit cura animarum, teneri infectorum confeſſiones cum periculo vitæ audire. Vnde Lorca ſuprà num. 38. vult tunc alios in defectu Parochorum non teneri cum maximo, ſed ſolùm cum graui detrimento corporali audire confeſſiones peſte morientium: in quo non loquitur conſequenter.

Hinc meritò Nauarr. c. 24. n. 9. hunc caſum limitat 90
ad exiſtentem in peccato mortali, qui omnino ignorat ſibi neceſſariam eſſe contritionem extra ſuſceptionem Sacramenti, aut omnino ignorat quid ſit contritio, & quomodo eam poſſit in ſe excitare: atque ita non curat ſe ad eam habendam excitare. Et omnino probabile eſt ſacerdotem qui certò illius ſtatum ſciret, & omnino ſperaret ſe poſſe eum iuuare etiam cum periculo vitæ ad hoc teneri. nam, etſi talis faciendo omne quod in ſe eſt, poſſet maiorem à Deo illuminationem accipere, & ita conteri; tamen in homine rudi & mortis anguſtiis preſſo hoc eſt difficillimum, ideóque ſecundùm communem Doctorum ſententiã talis poteſt dici in extrema neceſſitate conſtitutus.

Nauarr.

Quartò, Bañez ſuprà docet eſſe in extrema neceſſi- 91
tate hominem ſimplicem, qui ab hæretico ſeducitur. Sed hoc generatim ſumptum non eſt probabile. Quia vel talis laborat ignorantia vincibili, & ſic non eſt in extrema neceſſitate, quia poteſt ſe iuuare: vel laborat ignorantia inuincibili, & tunc in eo errore non peccat. His adde, talem poſtea ſæpe habiturum occaſiones cognoſcendi veritatem, ſi ad hoc prout poteſt & debet voluerit laborare. quare nullo modo poteſt dici conſtitutus in extrema neceſſitate. Melius Nauarr. c. 24. n. 10. ait in tali neceſſitate conſtitutum, qui inuincibiliter ignorat res fidei aliáue neceſſitate medij ad ſalutem neceſſaria, & eſt in articulo mortis conſtitutus. Et iuxta dicta n. 90. is qui poteſt talem iuuare, videtur etiam cum periculo vitæ ad hoc teneri.

Seducendus ab hæretico non eſt in extrema neceſſitate. *Nauarr.*

Opinioni Bañez fauet Lorca ſuprà num. 33. vbi 92
docet, quando hæreticus ſeducit plebem, deficientibus aliis quemcumque ad hoc aptum teneri ei reſiſtere, etiam cum periculo vitæ. Quod quidem omninò credo verum eſſe, quando eſſet euidens periculum ne multi ſeducerentur, & probabilis ſpes illud impediendi ſi quis ad hoc aptus ſe ei opponeret: nam hic adhoc obligabitur: non tamen ex eo præciſè, quòd ſeducti ſint tunc in extrema neceſſitate, vt Lorca inſinuat (hoc enim, vt iam oſtendi, non eſt probabile) ſed quia tunc ipſa communitas, atque adeò fides Catholica in iis locis abſolutè periclitatur: pro quorum defenſione etiam priuati tenentur vitæ diſcrimen ſubire: hoc enim à quouis fideli & membro Eccleſiæ exigunt tam caritas debita communitati (cuius bonum longè magis tenemur procurare, quàm priuatum) quàm honor fidei, cuius confeſſionem in tali caſu tenemur non erubeſcere. vt in ſimili oſtendi diſput. 15. num. 92. & 107.

Lorca. Quando cũ periculo vitæ teneamur nos opponere hæretico plebem peruertenti.

Quintum caſum aliqui ponunt, quando aliquis 93
& præſertim plures in aliqua communitate ex ignorantia vincibili putarent aliquem contractum eſſe iuſtum, qui tamen eſt vſurarius, & crederentur in ea ignorantia perſeueraturi.

Sextò, quando pater ob paupertatem filiam inuitam eſt proſtituturus, & hæc creditur niſi impediatur vſque ad mortem in eo peccato perſeueratura.

Septimò, quando aliqua adultera, niſi impediatur, videtur continuò in adulterio perſeueratura. putant enim illi tunc quemuis qui id probabiliter facere poteſt, cum periculo vitæ teneri ea impedire.

Sed hæc parum ſunt probabilia, ideóque meritò 94
ab aliis hi caſus aut omittuntur (vt à Nauarro, Bañez

Maldero

Maldero citatis num. 86.) aut expreſsè negantur, vt à Lorca ſuprà. De quinto caſu patet, quia vel illa ignorantia eſt iis moraliter vincibilis, & tunc nullo modo poſſunt dici eſſe in graui neceſſitate, cùm abſolutè voluntariè eam ignorantiam patiantur; vel eſt omnino inuincibilis, & tunc eum contractum ſine vlla culpa exercent. Adde, quòd tales in articulo mortis, aut etiam dum alias confitentur, vel inuincibiliter non recordantur illius peccati quod ex vincibili ignorantia commiſerunt, & ita poſſunt verè atteri & per Sacramentum iuſtificari ſine illius peccati confeſſione, aut maiore notitia: vel illius aliquo modo recordantur, & dubitant an licitè eiuſmodi contractum exerceant; & tunc facilè poſſunt confeſſarium conſulere & ipſius conſilium ſequi. Vnde conſtat tales ne quidem eſſe in graui neceſſitate.

95 In ſexto & ſeptimo caſu etiam clariſſimum eſt tales non eſſe in extrema neceſſitate. Nam illa adultera omnino ſponte peccat, atque ita ne quidem eſt in graui neceſſitate. Illa autem filia etſi initio ſecundùm quid inuita peccet, tamen abſolutè voluntariè id facit, & volendo ſuſtinere patris iram, aut vt ſummum periculum vitæ, poteſt ab omni periculo peccandi liberari: nemo autem præcisè ex caritate tenetur vitam ſuam exponere periculo vt perſonam priuatam à periculo vitæ liberet. His adde, illam paulò poſt aut morte parentis omni eiuſmodi neceſſitate liberandam, aut facilè reperturam occaſionem ſe aliqua via illis moleſtiis liberandi, ſi ad hoc velit ſeriò conari, aut etiam contracto grauiore morbo ab eiuſmodi peccatis neceſſariò ceſſaturam.

Confirmatur, quia alias ſequeretur, me non poſſe vt vitam defendam, occidere inuaſorem qui ab alio metu adigitur vt me occidat; quia hic eſt in longè maiore neceſſitate, quàm illa filia: & tamen certum eſt licere talem inuaſorem cum moderatione inculpatæ tutelæ occidere.

96 Conclvsio II. Extra extremam neceſſitatem caritas quidem ſuadet, vt homini particulari in periculo ſalutis conſtituto etiam cum euidenti periculo vitæ noſtræ ſuccurramus, quando eſt ſpes eum iuuandi; tamen perſonas priuatas ad hoc non obligat. Ita Bañez, Malderus, & Lorca ſuprà, & videtur communior ſententia.

Bañez, Malder. Lorca.

Prior pars probatur, quia eſt actus heroicæ virtutis, proximi ſalutem & honorem Dei, qui per alterius peccatum, & fortè etiam damnationem, grauiter eſſet lædendus, propriæ vitæ præponere. Cùm enim illa ſint bona longè excellentiora, quæque Deo magis placent, quàm vita noſtri corporis, non poteſt non eſſe laudabile & Deo gratum pro illorum defenſione vitam corporalem periculo exponere. Excipiendus tamen caſus, quo alicuius vita eſſet communitati valdè neceſſaria, ita vt multorum ſalus ab ea penderet, tunc enim talis etiam in extrema neceſſitate pro priuati ſalute eam imprudenter certo periculo exponeret; quia ſic vt vnum ſeruaret multos periculo exponeret.

97 Secunda pars prob. Primò, quia cùm conſtitutus in graui neceſſitate ſalutis poſſit adhibendo diligentiam ſe ex ea eripere; non poteſt me obligare vt cum tanto meo incommodo eum eripiam.

Secundò, quia conſtitutus in periculo vitæ corporalis, ex quo etſi difficulter, tamen abſolutè poteſt ſe eripere, non poteſt me obligare, vt ei ex caritate ſuccurram cum diminutione mei ſtatus, ſiue ex bonis ad huius conſeruationem aliquo modo neceſſariis: ergo nec conſtitutus in periculo damnationis, ex quo etiam moraliter loquendo, etſi difficulter, poteſt ſe eripere, nequit me obligare vt ei cum periculo vitæ ſuccurram: videtur enim par vtriuſque ratio:

Tertiò, quia cùm hæ neceſſitates ſint ſatis frequentes, nimis eſſet graue, & contra ſuaue caritatis iugum, quemuis obligare vt eas cum tanto ſuo periculo tollat; præſertim cùm non vulgaris, ſed omnino heroicæ caritatis ac fortitudinis ſit vitam ſuam pro alterius ſalute ſponte morti exponere.

Quartò, quia alias priuati in ſimilibus periculis tantum obligarentur aliorum ſaluti proſpicere, quantum Paſtores: atqui hoc eſt falſum & contra apertam ſententiam D. Auguſtini epiſtola 180. vbi oſtendit, tempore perſecutionis aut peſtis longè aliter obligari Paſtores ne ſuas oues deſerant, quàm alios ne ſuos ciues deſerant: ergo dicendum eſt priuatum non teneri talibus ſuccurrere cum periculo vitæ.

In concluſione dixi Primò, nos eo caſu non teneri ſuccurrere hominis particularis neceſſitati; quia quando ipſa communitas laboraret ſimili neceſſitate, vt ſi ab hæreticis magna ex parte peruerteretur, tenerer ei etiam cum periculo vitæ ſuccurrere, quando eſſet probabilis ſpes eam iuuandi. vt dixi num. 92. Et confirmatur, quia quiuis ciuis tenetur ſuæ reipublicæ in graui neceſſitate temporali conſtitutæ etiam cum periculo vitæ ſuccurrere: ergo multò magis in neceſſitate ſpirituali ad hoc tenetur. 98

Communitati graui periculo ſpirituali laboranti teneor cum periculo vitæ ſuccurrere.

Dixi Secundò, me ad illud non teneri cum euidenti periculo vitæ. Quia ſi periculum illud eſſet leue & parum probabile, tenerer eo contempto proximo in graui neceſſitate ſpirituali cõſtituto ſuccurrere; quando eſſet ferè certa ſpes eum iuuandi; quia illud vitæ periculum non eſt tanti faciendum, vt propterea poſſim æternam proximi ſalutem in eo caſu negligere. Ita Azor tom. 2. Moral. l. 12. c. 4. q. 2. & Toletus l. 4. Summæ c. 10. & Valentia tom. 3. diſp. 3. q. 4. puncto 3. aſſert. 5. quamuis ipſi aliquanto generaliùs loquantur; tamen hanc ſententiam apertè docent, & fortè ſecundùm eam explicari poſſent. Quando autem proximi neceſſitas & vitæ periculum talia ſunt, vt hoc præ illa ſit neceſſariò contemnendum, prudenti iudicio ſpectandum eſt: nam generalis regula dari nequit; cùm ſecundùm varias circumſtantias hæc in omnibus caſibus poſſint variari. 99

Azor. Toletus. Valentia.

Ex quibus ſequitur Primò, me teneri ſuccurrere, quando poſſum, tali neceſſitate laboranti cum aliqua iactura bonorum; non minus, imò multò magis, quàm teneor ſuccurrere laboranti extrema neceſſitate corporali: quia illius periculum ſine comparatione eſt grauius. 100

Teneor grauiter laboranti ſuccurrere cum iactura bonorum.

Sequitur Secundò, me cuiuis proximi neceſſitati ſpirituali, præſertim quando agitur de vitanda morte ipſius ſpirituali, ſiue de vitãdo peccato mortali, quantumuis ei voluntario, teneri ſuccurrere, quando id poſſum ſine meo incommodo facere, vt per ſe patet, & fuſiùs oſtendam in materia de correptione fraterna diſp. 28. dub. 6.

Conclvsio III. Superiores, quibus cura animarum commiſſa eſt, ratione ſui officij tenentur etiam cum periculo vitæ grauibus ſuorum ſubditorum neceſſitatibus ſuccurrere. Ita Valentia, Malder, Lorca citati num. 86. 101

Ad quid obligentur Superiores in ſpirituali ſuorum periculo.

Colligitur hæc concluſio clarè ex Iohann. 10. vbi ſingulariter de paſtoribus dicitur, quòd teneantur animam ſuam ponere pro ſuis ouibus; & dicuntur mercenarij, qui lupo veniente fugiunt. Vnde etiam S. Auguſtinus epiſt. 108. ad Honoratum valdè fusè probat, eos ſingulariter obligari ne ſuas oues tempore perſecutionis aut in ſimilibus periculis deſerant. Ex quibus ſic argumentor, Priuati tenentur cum certo periculo vitæ ſuccurrere proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto: atqui Paſtor ſecundùm iam dicta longè magis & in pluribus caſibus obligatur ſuccurrere ſubdito, quàm priuatus proximo: ergo ille tenetur ei ſuccurrere etiam in graui neceſſitate cum certo periculo ſuæ vitæ.

Valent. Malder. Lorca. Iohan. 10. Auguſt.

Probatur

Probatur Secundò, quia Paſtores ideò præcipuè accipiunt à ſubditis ſtipendium ſiue ſuam ſuſtentationem ac præbendam, vt iis in ſimilibus neceſſitatibus ſuccurrant, & conſequenter quaſi ex contractu ſe ad hoc obligant: ergo ad hoc tenentur etiam cum certo vitæ periculo; ſicut famulus ad id conductus etiam cum certo periculo ſuæ vitæ tenetur dominum ſuum periclitantem defendere.

102 Nota Primò, Paſtorem inſtante tali neceſſitate non poſſe inuitis ſubditis renunciare ſuo officio, ſicut nec miles inſtante pugna poteſt renunciare militiæ; nam alias licitè vterque fugeret, veniente lupo aut inimico, renunciando ſuo officio.

Quādo aliqui dicendi ſint conſtituti in graui neceſſitate ſpirituali.

Nota Secundò, talem neceſſitatem eſſe Primò, quando hæretici peruertunt plebem, præſertim quando multis, & conſequenter ipſi communitati, periculum imminet; quo caſu etiam priuati tenentur cum periculo vitæ ei malo occurrere, quando poſſunt.

Secundò, quando in perſecutione aut hoſtili incurſione fugiente Paſtore tota plebs eſſet deſtituēda ſacerdotibus, à quibus Sacramenta poſſent percipere, & in fide cōfirmari. Vide dicta diſp. 15. n. 103. & 104.

Tertiò, quando tempore peſtis eſt periculum ne aliqui ſine confeſſione moriantur; quos Paſtor aliis deficientibus tenetur etiam cum periculo vitæ audire: ne alias periculo damnationis exponantur, ſi fortè non ſunt contriti; vt in rudibus præſertim facilè poſſet accidere.

Nota Tertiò, quando Paſtor poteſt ſuis ouibus per alios ſufficienter prouidere (quod tempore peſtis omnino quantum poteſt fieri conuenit, ne Paſtor ſanos propter ægrotos teneatur deſerere) eum non teneri ſe exponere periculo, vt ex S. Auguſtino notaui loco mox citato: & ratio eſt, quia tunc ceſſat neceſſitas.

DVBIVM VIII.

Qua ratione vnus proximus ſit magis diligendus, quàm alter?

103 Magiſter. QVidam apud Magiſtrum in 3. d. 29. §. *Vnde etiam* docent, nos quoad affectum debere omnes proximos æqualiter diligere; ſed in operis exhibitione eſſe differentiam; ita ſcilicet vt aliquibus ex caritate plus teneamur bene facere, quàm aliis. Mouetur præcipuè

Auguſt. auctoritate D. Auguſtini, qui l. 1. de Doctrina Chriſtiana c. 28. ait: *Omnes autem homines æquè diligendi ſunt; ſed cùm omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum oportunitatibus, conſtrictius tibi, quaſi quadam ſorte iunguntur.* Item in expoſitione c. 6. ad Galatas explicans illud: *Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei*, ait: *Omnibus enim pari dilectione vita optanda eſt: etſi non omnibus eadem poſſint exhiberi dilectionis officia.* Quam ſententiam Magiſter nō omnino reijcit, licet §. *Verùm quia.* contrariā præferat.

104 D. Thom. Sed plurimi Doctores ſecuti D. Thom. 2. 2. qu. 26. a. 6. hanc ſententiam putant eſſe improbabilem. Primò, quia caritas non minùs eſt ordinata, quàm natura: atqui in naturalibus interior inclinatio reſpondet exteriori effectui; nam ſicut terra de facto deſcendit infra aquam, ita intrinſecam habet ad hoc inclinationem: ergo ſicut caritas inclinat vt ſecundùm exteriorem affectum vnum præ alio diligamus; ita etiam inclinat vt ſimiliter ſecundùm internum affectum vnum præ alio diligamus.

Secundò, quia externa caritatis oſtenſio non debet eſſe ficta, ſed debet procedere ab interiorere vero affectu: ergo ſicut caritas inclinat, vt vni præ altero aliquod bonum conferamus: ita inclinat vt illud ipſi præ altero optemus; & conſequenter vt eum interiùs magis amemus: nam ſicut aliquem interiùs amare, nihil eſt aliud, quàm ei velle bonum, qua ei bonum eſt; ita ipſi magis velle bonum quàm alteri, eſt cum interiùs magis amare quàm alterum. Et ſanè ſi prior ſententia ita generatim intelligatur, eſt ſine dubio falſa, vt dicta argumenta probant, & præſertim ſecundum. Sed non credo eius Auctores eam vnquam ita generatim intellexiſſe.

Durandus verò in 3. d. 29. q. 1. a. 1. diſtinguit duplicem affectum caritatis, ſcilicet complacentiæ, quo nobis placet bonum proximi iam ab eo adeptum: & deſiderij, quo deſideramus ei bonum nondum adeptum. docétque quòd ſicut vnus Beatus in cælo de facto habet maiorem gloriam quàm alter, ita hoc nobis debeat placere: loquendo tamen de bono nondùm acquiſito, nos debere omnibus æqualem gratiam & gloriam optare. Primò, quia tantum cuique bonum deſiderandum eſt, quanti eſt capax: ſed omnes æqualis gloriæ ſunt capaces: ergo omnibus æqualis eſt deſideranda. Secundò, quia deſiderare alicui minorem beatitudinem quàm alteri videtur prouenire ex aliqua inuidia aut æmulatione: præſertim cùm vnius beatitudo nequeat alteri obeſſe, eiúſque beatitudinem minuere. 105 Durand.

Eidem ſententiæ valdè fauet Magiſter ſuprà, nam docet Auguſtinum citatum num. 103. ideo dicere nos omnes æquè ac pari dilectione debere diligere; quia debemus omnibus optare vt paria bona mereantur, iiſque tantum bonum deſiderare quantum nobis, etſi non pari affectu. Quia nimirum debemus dicta bona appretiatiuè magis velle vni quàm alteri; ita ſcilicet vt poſito caſu, quo non poſſint omnes æqualiter idem bonum participare, id optemus nobis præ aliis, & vni proximo præ altero. Et quamuis alij D. Auguſtinum aliter explicent; hic tamen videtur omnino fuiſſe ipſius ſenſus. Nam cùm cap. 27. dixiſſet Deum ſuper omnia diligendum, & proximum magis quàm corpus noſtrum: eo quòd ille poſſit nobiſcum Deo frui, corpus verò noſtrum non ita; ſiue eo quòd noſtrum corpus non ſit capax eiuſdem beatitudinis cum anima, ſubdit: *Omnes autem homines æquè diligendi ſunt*, &c. vt ſuprà citaui. Vbi apertè inſinuat, ſicut ideo corpus noſtrum minus diligimus quàm proximum, quia non eſt ſimiliter capax beatitudinis; ita ideo nos debere æquè omnes homines diligere, quia omnes æqualiter ſunt capaces beatitudinis. Item cùm ſubiungat nos ideo non debere omnibus æqualiter, ſed vni magis quàm alteri conſulere ſiue benefacere, eo quòd nobis ſit impoſſibile omnibus æqualiter prodeſſe; apertè inſinuat nos ex parte noſtra debere optare omnibus æqualiter prodeſſe, ſi qua ratione id fieri poſſet; & ideò præcisè poſſe id non omnibus æquè efficaciter velle, ſiue ideo poſſe velle vni præ altero conſulere, quia non poſſumus omnibus æqualiter conſulere. 106 Magiſter.

Hanc ſententiam omnino reiicit Lorca 2. 2. q. 26. in explic. a. 6. n. 8. Primò, quia qui cupit ſuum amicum eſſe ſanctiorem alio ſibi ignoto, nihilfacit inordinatum. Secundò, quia ſecundùm ſententiam Durandi deberemus cuiuis optare tantam gratiam & gloriam, quantam habet anima Chriſti: atqui hoc eſt abſurdum: ergo & illud vnde ſequitur. Tertiò, quia non debemus ſingulis optare tantam gloriam, quantam per diuinam potentiam habere poſſent; ſed ſolùm tantam quantam habere poſſunt ſecundùm diuinam diſpoſitionem, & propriam cooperationem: qua ratione varij inter eos ſunt gradus. Vnde infert Primò, nobis non licere aliis optare tantam gloriam quantam habent B. Virgo & Apoſtoli: quia ſecundùm legem Dei ordinariam alij ad eam peruenire non poſſunt. Secundò, nos licitè vni præ altero optare præſtantiorem gloriam inter eos, de quibus non conſtat quis eorum ad maiorem gloriam ſit prædeſtinatus. 107 Lorca.

Nota Primò, nos variis modis poſſe alicuius bonum amare. 108

Varijs modis alterius bonum amamus. amare. Primò, ſolùm complacendo nobis in bono quod habet. Secundò, deſiderio inefficaci ei aliquod bonum optando. Tertiò, id efficaciter ei procurando, ſaltem quantum in nobis eſt.

Item poſſunt hæc omnia fieri Primò, ſimpliciter & ſine comparatione cum altero, v.c. optando Petro tantam gloriam, non curando an hæc ſit æqualis alterius gloriæ necne.

Secundò, comparatiuè, v.c. expreſsè optando, vt Petrus habeat æqualem gloriam cum Paulo, aut etiam hoc maiorem. Quod rurſum varijs modis fieri poteſt. Primò, optando vt Paulus habeat minorem gloriam, aut ne habeat maiorem, vt hac ratione Petrus habeat ei æqualem aut maiorem. Secundò, optando vt ſine vllo damno Pauli Petrus ſit ei æqualis, aut maior in gloria. Tertiò, optando vt Petrus habeat tantam gloriam quantam Paulus de facto habet, ſimul tamen huic optando maiorem quàm de facto habeat.

109 Nota Secundò, nos poſſe alicui præ altero velle aut bona neceſſaria ad ſalutem animæ vel corporis, vel etiam ad decentiam ſtatus ſuſtinendam: aut talia quæ ad hæc ſimpliciter non ſunt neceſſaria; vt ſunt maior ſanctitas, maiores diuitiæ, &c. Hoc autem dubio præcipuè agimus de bonis ſpectantibus ad ſalutem ac beatitudinem animæ, quia de his eſt præcipua quæſtio, ex occaſione tamen ſimul etiam de alijs agemus.

Nota Tertiò, hic poſſe quæri. Primò, ad quid caritas obliget. Secundò, ad quid magis inclinet, ſiue quid ſecundùm eam magis deceat. Tertiò, quid licitè fieri poſſit, etſi fortè contrarium magis deceat.

110 Conclvsio I. Caritas nec obligat, nec inclinat nos vt vnum proximum intenſius amemus quàm alium; ſed potiùs inclinat vt omnes quàm poſſimus inteſiſſimè amemus propter Deum. Hæc iam eſt communior ſententia, & apertè patet ex dictis dub. 1. concluſ. 3. vbi ex communiore ſententia oſtendi nos proximũ honeſtè tam intenſè amare quàm ipſum Deum, & hoc à Beatis fieri. vbi etiam nu. 2. oſtendi D. Thomam & quoſdam alios dum aliquando videntur contrarium docere, accipere *intenſiuè* pro *appretiatiuè*.

111 Conclvsio II. Etſi, vt patet ex dictis diſp. 24. n. 61. & 62. non teneamur vnquam proximum explicitè in ſe amare amore omnino inefficaci, & conſequenter nec eiuſmodi amore abſolutè teneamur vnum præ altero amare: tamen poſito quòd eiuſmodi actus eliciamus, ſæpe vnus præ altero nobis eſt amandus tam amore complacentiæ, quàm deſiderij. De priore amore id docent Durandus ſuprà & S. Thom. ſuprà a. 7. & 13. Et per ſe patet, quia poſito quòd velim elicere actum complacentiæ circa gloriam quam Sancti de facto habent, debet mihi placere quòd ſanctior habeat maiorem: quia non poteſt mihi diſplicere quòd habeat tantam gloriam, quantam de facto habet: & quamuis abſolutè loquendo poſſim deſiderare vt is, qui de facto habet minorem gloriam, ſit ſanctior, & ita habeat æqualem gloriam alteri; tamen nequeo gaudere eum habere æqualem cum eo gloriam: quia non poſſum meritò gaudere de gloria alicuius Beati niſi quam de facto habet: cùm igitur ſanctior habeat maiorem, ſi velim circa diuerſorum gloriam gaudere, debet mihi placere maior gloria ſanctioris. Idem apertè docent communiter Doctores de affectu deſiderij appretiatiuè maioris reſpectu vnius quàm alterius, vt patebit ex dicendis.

Durand. D. Thom.

112 Conclvsio III. In bonis ad ſalutem ſiue animæ ſiue corporis neceſſarijs tenemur aliquando vnum proximum præ altero appretiatiuè diligere, tam affectu interno quàm externo opere. Ita D. Thom. 2. 2. q. 26. art. 6. & Caietan. Bañez, Lorca, Malder. ibidem, Turrian. diſp. 76. Valentia diſp. 3. q. 4. puncto 4. & alij communiter. De opere externo, eſt expreſsè D. Auguſtini ſuprà, eámque omnes fatentur. Et per ſe clarum eſt quòd quando pater & alius ignotus ſunt in periculo ſalutis animæ aut corporis, ſi non poſſim vtrique ſuccurrere, me teneri potiùs ſuccurrere patri quàm externo, præſertim mihi alias ignoto. De affectu interno prob. quia fieri nequit, vt tunc patri magis quàm alteri liberè ſuccurram, niſi id velim facere, & conſequenter niſi velim ſiue amem ſalutem patris præ ſalute alterius.

D. Thom. Caietan. Bañez. Lorca. Malder. Turrian. Valent.

Ex quo vlteriùs patet, quòd ſi extra tale periculum velim mecum ſtatuere vtri ex iis duobus in dicto caſu vellem ſuccurrere, me teneri velle potiùs ſuccurrere patri, & conſequenter huius ſalutem præ ſalute alterius appretiatiuè amare. Nam cùm apertè malum ſit in eo caſu velle potiùs ſuccurrere externo quàm patri, aut etiam velle vni non magis ſuccurrere quàm alteri (quia hoc eſſet virtute velle vtrumque perire, cùm, vt ſupponitur, fieri nequeat vt alteruter ſaluus ſit, niſi ei velim præ altero ſuccurrere) ita etiam malum eſt alterutrum horum velle ſub conditione, ſi talis caſus occurreret; & conſequenter ſi velim ſtatuere, quid tali caſu eſſem facturus debeo ſtatuere potiùs ſuccurrere patri, quàm alteri. Ex quo etiam patet vltima pars, concluſ. 2. 113

Conclvsio IV. In bonis ad ſalutem corporis aut animæ non neceſſarijs, caritas quandoque præcipit, quandoque ſolum ſuadet vnum præ altero diligere. ſequitur ex dictis. 114

Prior pars patet, quia quandoque aliqui ex officio obligantur alijs eiuſmodi bona procurare, v.c. Superior in Religione tenetur procurare quantum poteſt non ſolùm ne ſubditi damnentur, ſed etiam vt in ſpiritu proficiant. Item tutor tenetur ſui pupilli bona non ſolùm conſeruare; ſed etiam augere, quando commodè poteſt. Quare ſicut illi tenentur his præ alijs eiuſmodi bona procurare, ita iuxta dicta concluſ. 3. tenentur hæc iis magis quàm alijs ad ipſos non pertinentibus velle, & conſequenter eos præ his in ordine ad dicta bona amare.

Secunda pars probatur, quia quandoque abſolutè non tenemur eiuſmodi bona nobis aut alijs procurare, ita vt peccemus ea non procurando (nec enim ſemper ſub peccato teneor aut mihi aut alijs maiorem ſanctitatem, aut maiores diuitias procurare) quo caſu certum eſt quòd non teneor ea vni præ altero procurare; & conſequenter nec teneor cum ex hac parte appretiatiuè magis quàm alterum amare. Sicut tamen tunc caritas inclinat ſiue ſuadet, vt eiuſmodi bona ſpiritualia & mihi, & ſi poſſim, alijs procurem, ita etiam ſuadet vt ea mihi magis procurem quàm alijs. vt oſtendi dub. 4. concl. 6. & conſequenter etiam inclinat vt ea mihi magis coniunctis, ſiue quibus magis ſum obligatus, magis procurem quàm alijs, quando ea vtriſque non poſſum æqualiter procurare; atque ita etiam inclinat, vt in ordine ad ea bona illos præ his appretiatiuè amem. Contrarium tamen facere non eſt peccatum, ſed minus decens, vt ex dictis ſatis patet. 115

Conclvsio V. Numquam mihi licet optare alicui minorem gratiam aut gloriam quàm de facto habet; aut etiam optare ne acquirat maiorem gratiam quàm habet. hoc enim eſſet aperta inuidia fraternæ caritatis. Cuiuis tamen poſſum optare maiorem gratiam ac gloriam quàm de facto habet; & caritas ad hoc me inclinat. Videtur per ſe clara. Primò, quia caritas me ſemper inclinat vt velim Deum tam à me quàm ab alijs ſemper magis ac magis diligi; & ſicut numquam poſſumus eum tantum amare, quin mereatur adhuc magis à nobis amari; ita nunquam eum tantum amamus, quin quantum in nobis eſt debeamus deſiderare eũ magis amare: atqui quo quis habet maiorem gratiam hîc, & gloriam in cælo, eo Deum magis amat: ergo ſicut caritas nos inclinat ad prius nobis aliiſque deſiderandum, ita & ad hæc deſideranda. 116

Secundò,

Si te virginem inuenero,ſi intelligatur per aſpectum matronarum,vel aliam iuſtam indaginem , non reiici , ſed ſuſpendere.Quia eſt conditio honeſta.Si verò intelligatur per concubitũ,eſſe turpem. Quia incitat ad peccandum:& quãuis conditio virginitatis honeſta ſit,at quando apponitur ac turpiter exploranda,eſt turpis & inhoneſta:vnde merito ea reiecta remanet contractus purus Sic *Card.c.Per tuas,n.4.de condit.appoſ.*vbi *Alex.de Neuo,n.9.& 11.Prępoſ.n.6. Aretin.conſ.82.col.penult.Roſella Matrimonium 5.n.8.Angel.Matrimoniũ 3.impedim.3.n.7.Sylueſt. Matrimoniũ.3.q.8.Nauar.ſum.lat.& Hiſp.c.22.n.66.Couar. 4.decret.2.p.c.3.§.2.n.12.Tabien. Matrimonium,2.q.11.n.12. Ant.Cucus lib.5.inſtitut.maior.t.11.n.51.* Et ex Theologis, *Petr.de Soto lect.3.de matri.ad fi.Enriquez lib.11. de matri, c.12.n.6.Lud.Lop.2.p.inſtructory,de matrim.c.43.ad fin.& c. 42.f.1087.& ſeq.Barth.à Ledeſma dub.25.de matri.poſt 10. concl.Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.lib.2.c.1. Petr. de Ledeſ. de matrim.q.47.a.5.dub.3.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c. 244. concl.8.n.8.*

8 Hinc fit eam conditionem,Si mihi in primo concubitũ placueris,reiici tanquam turpem. Quia ſemper eſt talis,concubitus ſub ea conditione experiendi, an placeat fœmina,numquam potuit eſſe matrimonialis : cum animus eſſet anceps,ſecus de illa conditione,Si mecum cõcubueris.Quia poteſt concubitus eſſe illicitus, vt ſi ante matrim.vel licitus, vt ſi intelligatur ſtatim matrimonio contracto.

9 Tandem ſi quis dicat,Contraham tecum,vel dabo tibi centum,ſi mecum coieris,non erunt ſponſalia , nec matrim.ſecuta copula,nec per eam videtur receſſum à conditione. Quia habet electionem vel ducendi eam in vxorem,vel dandi centum:iuxta *reg.In alternatiuis,de regul. iur.6.*nec hæc facultas eligendi tollitur per carnalem copulam ſubſecutam : quia hoc nullo iure cautum reperitur.Sic *Sylueſt.Matrimonium 3.q.7.Angel.Matrimonium 3. impedim.3.n.8.Euerard.in ſuis topicis,loco à natura alternatiuorum,n.1.*vbi & alios refert.Et ex Theologis *D.Anton.3. p.t.1.c.19.§.5.ad finem.*

DISPVTATIO XVII.

An ſicut conditiones turpes , & impoſſibiles reiiciuntur à matrim. ita etiam reiiciantur à ſponſalibus?

SVMMARIVM.

Refertur opinio quadam dicens non reijci n. 1. Et vera opinio contraria,n.2.

Soluuntur argumenta, num.3.

1 HANC quæſtionem mouet *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.47.a.5.ad fin.*& refert aliquos Theologos doctiſſimos ex Salmantina ſchola ſenſiſſe non reiici à ſponſalibus:& ipſe dicit hanc ſententiã eſſe probabilem:at contrariam longe probabiliorem. Ducuntur 1. quia ſecluſo iure Eccleſiaſt.habenti eas conditiones pro non appoſitis,non reiicerentur conditiones impoſſibiles,ſed annullarent,& turpes ſuſpenderẽt matrimonium:ergo ius Eccleſiaſt. id ſtatuens tanquam correctorium iuris naturalis & diuini,eſt reſtringendum.Quę enim à iure communi exorbitant,reſtringenda ſunt,*reg.Quæ à iure cõmuni, de reg.iur.in 6.*Cùm ergo *c.fin.de conditio.appoſ.*ſolum in matrim.ſtatuat eas conditiones reiici,extẽdendum minimè eſt ad ſponſalia.Secundò, quia *d.cap.fin.* aſſerit Pontifex reiici fauore matrimonij,at ſponſalia non ſunt in iure fauorabilia,ſicut & matrim.vt conſtat,nam in *c,Series,& c. Cũ in tua,de teſtib.& atteſt.*deciditur poſſe poſt publicatas atteſtationes recipi teſtes ad improbandum impedimentum obiectum contra matrim.contractum. Quod eſt in matrimonij fauorem,vt notat *gloſ.c.Iurauit,verb.Patribus, de probat.& ibi Abb.n.2.*& tamen in ſponſalibus non admittuntur teſtes publicatis atteſtationibus:vt habetur *d. c.Iurauit*,docẽtque ibi *gloſ.verb.Patribus , Abb.ibi,n.2.* & omnes.Cùm ergo ſponſalia non ſint fauorabilia, ac matrimonium,fauor conceſſus *d.cap.fi.*matrimonio, non eſt extendendus ad ſponſalia.

Fateor rationes has vrgentes eſſe,ni ex alia parte inue- 2
nirem concordem omnium DD.ſent.tamquam quid indubitatum ſupponentium reiici conditiones turpes ac impoſſibiles,tam à matrim.quam à ſponſalibus:à qua receptiſſima ſent.nullo pacto recedendum eſt. Cuius ratio eſt,quia ſponſalia ſunt initium quoddam matrimonij,atque ita diſpoſitum in matri. cenſetur diſpoſitũ in ſponſalibus,*l.Oratio,ff.de ſponſal.*& quamuis fatear hanc rationem non multum vrgere,& facilè dilui poſſe:at ea , adiuncta communi omnium DD.intelligentia illius *c.fin.*& ita ab initio receptum eſſe,fortiſſimè vrget.Et ita conditiones turpes pariter reiici à ſponſalibus,vt Contraham tecum,ſi mecum coieris,intelligendo de coitu turpi,vel Si te inuenero virginem,intelligẽdo turpiter:attuli diſp. præced. num. 5. 6. & 7. multos auctores concorditer id tamquam notiſſimum ſupponentes, & ſolum inter illos eſt diſcordia, quando illa conditio turpis fit.Et præter illos id docent *D.Th.4.d.27.q.2.a.1.corp.D.Bonau.4.d.28.q. 3.n.13.Ricard.4.d.27.a.3.q.2.D.Anto.3.p.t.1.c.18.§.2.Turrec.cap.Vbi non eſt,30.q.2.art.3.n.4. Palud.4.d.29.q.2.art.5. concl.7.n.36.Sylueſt.verb.Sponſalia,q.5.Roſella ibi fine,Tabie. ibi,q.2.n.3.Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui , materia de matrim .c. 42.fine. Et Roſella,Syllueſt.Tabiena ibi,cum Angelo verb.Spõſalia,num.*18. dicunt circa conditiones , eodem omnino modo iudicandum eſſe de ſponſalibus , ac de matrimonio. Et præterea reiiciendas eſse tam à matrimonio, quàm à ſponſalibus conditiones impoſſibiles , & turpes docent *Lex fin.tit.4.p.4.Adrian.4. materia de matrim. qu.3. dub.7.verſ.Reſpondeo in foro iudicij.: Paludanus 4. d.29.q.2. a.3.concl.7.n.22.D.Anton.3.p.t.1.c.19.§.5.paulo poſt principium,Sotus 4.d.29.q.2.a.2.verſ.Mens ergo Pontificis, Viguerius lib.inſtit.c.16.§.7.verſ.6. ad finem , Philiarcus de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.1.§.Tres conditionum,Barth.à Led.dub.25. de matri.concl.7.*

Ad argum.propoſita, n. 1.reſp.Ad 1. dico,quando de- 3
cretum correctorium non eſt in pœnam, nec in alicuius odium,ſed declaratorium voluntatis , ob bonũ commune,& fauorem cõtractus, extendi debere ad caſum ſimilem,& in quo ſimilis ratio militat:at *c.fi.*non ſtatuit reiici cõditiones impoſſibiles,ac turpes à matrimonio in odiũ & pœnam adiicientium:nam ſimiliter reiiceret à cæteris contractibus:ſed id definit fauore matrimonij,vt potius conſeruetur,quàm pereat:vt ibi dicitur:cum ergo ſponſalia,diſpoſitio ad matrim.& via ſint , idem fauor ad ea extendi debet:expedit enim ad matrimonij bonum conſeruari ſponſalia. Ad 2.dico non probari ex iis textibus, ſponſalia nõ eſſe cõtractum fauorabilem, ſicut eſt matri. nam etiam in matrim.non ſemper publicatis atteſtationibus admittuntur alij teſtes:quare *d.c. Cum in tua*,non abſolutè id definitur,ſed cũ limitatione,ſcilicet,in hoc caſu,& notat *ibi gloſ.verb.In hoc caſu*,id eſt, cum probata eſt conſanguinitas,vel aliud impedimentum contra matri. iam celebratum,poteſt altera pars publicatis atteſtationibus id impedimẽtum improbare:ſecus in aliis caſibus. Et ratio eſt,vt docet *gloſ.c.Iurauit,verb.Patribus, de probat. & ibi Abb.n.2.*quia in diſſoluendis ſponſalibus nõ ſubeſt animæ periculum , cum poſſint etiam mutuo conſenſu diſſolui, ſicut ſubeſt in diſſoluendo matrim. contracto. Quare vt bene ait *Abb.*quando in ſponſalibus ſubeſt ſimile periculum animæ , admittuntur etiam teſtes poſt publicatas atteſtationes : vt ſi impedimentum contra ſponſalia nondum probatum eſſet,& publicatis atteſtationibus producerentur teſtes ad id probandum, admitterentur vtique,ne ſequatur animæ periculum, ſi impediti perficerent ſponſalia,per matrimonum.

DISPVTATIO XVIII.

An conditiones impertinentes habeantur pro non adiectis in matrim. vel potius illud ſuſpendant?

SVMMARIVM.

Refertur opinio dicens reyci, n. 1. Et ita reiici hanc conditionem, Si es pulchra, bene morigerata: ſecus Si non es cæca, cocles, aut alia inſigni fœditate notata, n. 2.

Opinio contraria authoris, n. 3. Et ſoluitur argum. n. 4.

1 ALIQVI cenſent reiici. Idque nullo iure, aut ratione probant. Sed in gratiam eorum poteſt adduci, tales conditiones turpes videri: turpe enim apparet contractui tam ſancto, & qui ſacramentum eſt, impertinentem conditionem adiicere. Sic tenent *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 3. paulo poſt princ. concl. 2. Barth. à Ledeſma dub. 25. de matri. concl. 9.* Et videntur tenere *Roſella verb. Sponſalia, fine, & ibi Syluest. q. 5. D. Anto. 3. p. t. 1. 18. §. 2.* vbi aſſerunt, ſi cõditio ſit honeſta, vel vtilis, valere conditionem: vnde oppoſitum videntur ſentire, quando eſſet inutilis atque impertinens.

2 Hinc inferunt *Sotus eo a. 3. poſt 3. concl. verſ. Tandem quod de virginitatis, & Barth. à Ledeſ. eo. dub. 25. concl. 3. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matri. c. 43. fine*, ſi quis contrahat cum aliqua, hac conditione, Si non es cæca, muta cocles, leproſa, aut alia inſigni turpitudine deformata, vel hanc edocta es artem ad alendam vitam: validas eſſe huiuſmodi conditiones. Quia ſunt honeſtæ, multúmq; ad perpetuam cohabitationem, & generationẽ conducunt: ſecus ſi minus ad matrimonij finem conducerent: vt Si es pulchra, aut bene morigerata, Quia non ſunt admittendæ in foro Eccleſiæ huiuſmodi conditiones tamquam matrim. annullantes, ſi non verificentur.

3 Cæterùm nullo modo placet hæc ſent. ſed cenſeo huiuſmodi conditiones ſuſpendere contractum matrimonij, neq; aliter eſſe validum, niſi illis ſtantibus. Prob. quia omnis conditio iure non improbata poteſt apponi matrimonio: vt colligitur à contrario ſenſu, ex *c. Super eo, de condit. appoſ.* ibi, *ac conditionem ipſam canonica non improbent ſtatuta.* Et ita per eum text. docet *ibi Abb. n. 4. Alex. de Neuo, n. 6. Lancelot. inſtit. iuris cano. l. 2. t. de ſponſal. §. Sponſalia contracta ſub conditione, verſ. Sub conditione*: ſed hæ conditiones impertinentes nullo iure reprobantur: ergo poſſunt validè apponi. Prob. minor, quia *c. fin. de condit. appoſ.* reiicit conditiones turpes, quia incitant ad peccandum, (vt diximus hoc 5. l. diſp. 15. n. 4. & 5.) ſed conditio impertinens ad nullum peccatum inducit: ergo nullo modo eſt reiicienda. Pro hac ſent. eſt *Henric. cap. fin. n. 4. de appoſ.* vbi ait hanc conditionem, ſi nauis ex Aſia venerit, ſuſpẽdere matrimonium. Pro eadem ſunt DD. quos hoc 5. lib. diſp. 2. num. 7. retuli aſſerentes conditiones quæ nõ ſunt neceſſariæ à natura, vt ſi Antichriſtus naſcetur, ſuſpendere matrimonium: quæ tamen impertinentiſſimæ ſunt ad matrimonium.

4 Ad argum. propoſitum n. 1. dico, quamuis conditionem impertinentem adiicere matrimonio, culpa aliqualis ſit, non tamẽ eſt ex turpibus quæ reiiciuntur à matrim. quia non obligat, neque incitat alterum contrahẽtem ad aliquod peccatum in futurum admittendũ, qualis eſt illa, ſi furtum feceris. Vt docet *Couar. c. Cũ tibi, n. 13. verſ. Hæc tamen, de teſtam.* in alio ſimili: dicit enim hãc inſtitutionem, Inſtituo te hæredem, ſi me hæredem inſtituas, eſſe turpem, & captatoriam: at eam conditionem minimè eſſe turpem, quia nullibi prohibetur hæres hic inſtitutus teſtatorem hæredem inſtituere.

DISPVTATIO XIX.

An idem quod de conditionibus eſt dictum, cenſendum quoque ſit de modo, & demonſtratione, & cauſa, ita vt ſi hæc contrarientur matrimonio, illud vitient: ſi ſint honeſta, illud ſuſpendant: ſi turpia, aut impoſſibilia, reiiciantur?

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerens demonſtrationem & cauſam vitiare matrimonium, quando aduerſatur eius ſubſtantiæ, n. 1.

Opinio auctoris, nunquam vitiare qualiſcumque conditionis ſint, nec ſuſpendere, ſed ſtatim valere matrim. niſi adſit error conditionis ſeruilis, aut perſonæ, n. 2.

Quid ſi apponantur per modum conditionis? num. 3. Et ibi, explicatur quando demonſtratio, & cauſa cenſeantur conditiones.

Circa modum refertur opinio, dicens: non vitiare matrim. quamuis eius ſubſtantiæ aduerſetur, n. 4.

Modus contrarius ſubſtantiæ matrimonij, ipſum annullat, n. 5.

Reprobatur quædam concordia, qua hac opinio, & contraria conciliantur, n. 6.

Modus ſi impoſſibilis, vel turpis, omnino reyicitur, ſicut conditio, n. 7.

Modus ſi ſit neceſſarius, habetur ſtatim pro impleto, n. 8.

Modus honeſtus, & poſſibilis non ſuſpendit matrimonium, ſed ſtatim eſt validum, n. 9. Et ibi, an alter teneatur modum ſeruare.

Refutatur quædam opinio circa modum honeſtum, n. 10.

Si ſponſalia contrahantur in diem, ſunt ſtatim abſoluta, quamuis ante aduentum diei non obligent, n. 11.

Soluitur argumentum, n. 12.

QVID ſint modus, demõſtratio, & cauſa, qualitérque differant: dixi hoc 5. l. diſp. 1. n. 2. Circa demonſtrationem *Nauar. ſum. c. 22. n. 62.* ait, quamuis demonſtratio, & cauſa numquã ſuſpendant matrim. annihilare tamen, quando ſunt contra ſubſtantiam, & matrimonij bona: & videntur fauere *D. Th. & reliqui DD.* citati hoc 5. l. diſp. 9. n. 6. aſſerentes annullare matrim. ipſi repugnantem conditionem, quamuis ſit de præſenti, cum tamen illa non ſit propriè conditio, ſed demonſtratio. Fundamentum ſuæ ſent. nullum affert *Nauar.* ſed poteſt eſſe: quia eo ipſo q non abſolutè, ſed ſub ea cauſa, & demonſtratione conſentit, quæ ſubſtantiæ matrimonij aduerſatur, non videtur abſolutè conſentire in matrim. 1

Cæterùm omnino tenendum eſt, demonſtrationem, vel cauſam per ſe ſumptam, numquã ſuſpendere, nec vitiare matrim. cuiuſcumq; ſit qualitas, ſiue ſit turpis, ſiue contraria ſubſtantiæ matrimonij, ſiue vera ſit, ſiue falſa: ſed ſemper habetur pro non adiecta, ac firmum manere matrim. Vt Accipio te, quæ vel quia es ſterilis, vel quia procuras venena ſterilitatis, &c. Prob. 1. quia falſa demõſtratio nõ vitiat legatum, *l. Falſa, 35. ff. de condit. & demon.* ergo nec matrimonium, quod eſt fauorabilius. 2. Quia quæ matrimonium variant, vel vitiant, debent ad ſubſtãtiã ſeu vim cõtractus ſpectare, ſed demonſtratio & cauſa non ſpectant ad ſubſtantiam conſenſus contractus matrimonij, ſicut ſpectat cõditio, ſed tantũ pertinet ad opiniones rerum quas cõtrahentes conceperunt, vel ad cauſas quæ ad contrahendũ ipſos mouent: ergo nullo modo variant matrimonium. Et confirm. quia error demonſtrationis, aut cauſę, qualiſcumq; ſit, nõ vitiat matrim. niſi ſit error perſonæ, aut conditionis: vt ſuo loco dicemus: non enim tollit conſenſum abſolutum. Tandẽ, quia demonſtratio, aut cauſa non ſe habet vt obiectũ vel pars obiecti contractus, ſed antecedenter, & quaſi motiuũ: ergo non irritat. Sic *Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 1. concl. 1. n. 5. & a. 2. cõcl. 1. n. 11. D. Ant. 3. p. t. 1. 19. §. 5. paulo poſt princ. Syluest. Matrimoniũ 3. q. 12. Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 1. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matri. c. 42. paulo poſt princ.* Idem colligitur ex *Angelo Matrimonium 3. imped. 3. fin. Roſella Matrimoniũ 3. n. 9. Tabien. Matrimonium 2. q. vlt. Petr. de Ledeſ. de Matrimonio q. 47. a. 5. dub. 3. fin.* vbi generaliter dicunt matri. nõ vitiari ex falſa demõſtratione, aut cauſa. Dixi per ſe, quia ſi reducatur ad perſonæ, aut conditionis errorem, annullabit matrimonium. Vt Contraho tecum, quia, vel quæ es libera, vel primogenita Petri, ſi non eſſet libera, aut filia primogenita, eſſet nullum matri. non ratione falſitatis cauſæ, aut demonſtrationis, ſed ratione erroris perſonæ, aut conditionis. Quia, quamuis ea cauſa aut demonſtratio non adiiceretur, adhuc ex tali errore contractum matrim. inualidum eſſet: vnde deſeruit demonſtrationis aut cauſæ appoſitio ad transferendum probationis onus in alterum. Vt, Contraho tecum, quia, vel quæ es libera, tenetur fœmina probare eum ſciuiſſe eſſe ancillam. Sic *Sotus ea concl. 1. Palud. eo art. 1. concl. 5. n. 9.* 2

Intellige tamen, quando apponuntur per modũ cauſæ, aut demonſtrationis, nam ſi apponantur per modum conditionis, iudicandum eſt de illis, ſicut de conditionibus. Vt, Contraho tecum, quæ dabis tantam dotem: tunc licet videatur demonſtratio, at eſt ſenſus conditionalis. 3

Sic

ita tamen vt quantum eſt in nobis his etiam æqualem optemus,& ſimus parati eam procurare, ſi commodè poſſemus: iuxta dicta num.131. Ita vt caritas eatenus ſolùm, ſiue ea ſola ratione nos inclinet, vt nobis, nobiſque propinquioribus magis aut maiorem optemus gratiam quàm aliis, in caſu, quo non poteſt vtriſque æqualiter contingere. Quod non eſt abſolutè mihi maiorem optare gratiam quàm aliis; ſed eandem ſiue paruam, ſiue magnam optare magis mihi, mihique propinquioribus quàm aliis: idque quaſi ſub conditione, ſcilicet poſito quòd non poſſit vtriſque æqualiter contingere. Cùm quo optimè conſiſtit, quòd abſolutè ſiue ſublata tali conditione optem omnibus æqualem gratiam, & conſequenter obiectiuè æqualiter omnes amem: quare tam intenſiuè quàm obiectiuè honeſtè omnes æqualiter amamus; modò iuxta dicta ſit inæqualitas in appretiatione. Excipe tamen caſum quo aliquibus opto maiorem aut minorem gloriam cùm aliqua reduplicatione; ſic magis ſanctis qua tales ſunt, ſiue poſito quòd ſint magis ſancti, debeo maiorem gloriam optare quàm minùs ſanctis qua tales ſunt. cum quo poteſt conſiſtere, vt his optem æqualem ſanctitatem, atque ita vtroſque æqualiter obiectiuè amem. Et hanc omnino credo eſſe ſententiam Durandi, Magiſtri, ac ipſius D. Auguſtini. quos citaui num. 103.105.106.

DVBIVM IX.

Quoſnam & in quibus bonis debeamus præ aliis diligere?

134 *D.Thom.* HAnc difficultatem tractat D.Thom.2.2.q.26.ar. 7.8.9.10.11.12.in quibus partim ab eo, partim ab ipſius interpretibus variæ tanguntur difficultates, quas hoc dubio paucis explicabimus.

Prima difficultas eſt, vtrùm teneamur nobis coniunctiores præ aliis amare. Secunda, vtrùm teneamur ſanctiores magis amare quàm eos qui nobis ſunt coniunctiores. Tertia, vtrùm parentes ſint magis amandi quàm filij vel vxor, & pater præ matre, & filij præ vxore. Quarta, vtrùm in bonis ſpiritualibus pater aut filius carnalis ſit amandus præ ſpirituali. Qua in re *Caietan.* Caiet.q.26.a.8. docet, patrem ac filium ſpirituales in ſpiritualibus abſolutè præponendos eſſe carnalibus. *Bañez.* Contrà Bañez ibid.dub.2. docet, in iis quæ ſpectant ad ſalutem, præponendos eſſe carnales. Quinta, vtrùm in aliquo caſu inſignis benefactor, qui v.c. me conuertiſſet ad fidem, & liberaſſet à certiſſimo mortis periculo, idque cum periculo vitæ ſuæ, ſit amandus præ patre vxore aut filiis. Sexta, vtrùm magis amandus ſit benefactor, quàm is cui bene fecimus.

135 *D.Thom.* Nota Primò, cum D.Thoma ſuprà art.8. homines varias inter ſe habere coniunctiones; & vnamquamque poſtulare, vt certo ordine ſeſe ament, ac ſe mutuo iuuent in iis quæ ad illam coniunctionem ſpectant. v.c. ciues in iis quæ ſpectant ad officia ſuæ reipubl. magis amant & promouent ſuum ciuem, quàm alium ſuum conſanguineum, qui non ſit illius reip. ciuis: v.c. magis debeo optare vt is qui fungitur in mea ciuitate magiſtratu, bene & vtiliter remp. regat, quàm vt id ita faciat meus conſanguineus, qui fungitur magiſtratu in alia ciuitate: & ſi poſſim debeo priorem magis in ſuo munere iuuare quàm ſecundùm, præſertim quando hoc reip. magni intereſt. ſimiliter milites in rebus ad militiam ſpectantibus præponunt ſuos commilitones aliis, illis magis optando victoriam, & eos in ea acquirenda magis iuuando, quàm alios etiam ſuos conſanguineos. Ratio eſt, quia hoc ſpectat ad eorum officium; & cùm ſint ſimul membra

Variæ hominum inter ſe coniunctiones varium amorem exigũt.

vnius communitatis, in rebus ad hanc ſpectantibus, bonum vnius eſt bonum alterius.

Nota Secundò, cognationem ſpiritualem eſſe multiplicem. Prima, qua omnes Chriſtiani dicuntur fratres, & vnius Chriſti ac Eccleſiæ filij. & hæc cognatio inter omnes verè fideles eſt æqualis. Secunda, qua omnes exiſtentes in gratia ſingulariter ſibi coniunguntur. Tertia, qua membra eiuſdem Religionis inter ſe coniunguntur. Quarta, quæ eſt inter eos quorum vnus alium ad fidem conuertit, aut eius eſt Paſtor, vel confeſſarius, &c. & tunc vnus dicitur alterius pater ſpiritualis. 136

Multiplex cognatio ſpiritualis.

Nota Tertiò, aliquem tripliciter reſpectu alterius poſſe dici patrem ſpiritualem. Primò, præcisè quia eum ad fidem conuertit, aut eius confeſſionem ſolitus ſit audire, eúmque in rebus ſpiritualibus inſtruere ſine vlla id faciendi obligatione. Secundò, quia ipſius eſt Paſtor, in ſeculo tamen. Tertiò, quia eſt eius Superior in Religione. Inter quos primus ex ſola caritate tenetur ſuo filio ſpirituali in neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere: alij verò duo etiam ex officio, quod eos ſpecialiter obligat, vt alterius bono ſpirituali proſpiciant, etiam in caſibus in quibus primus ad hoc nullo modo obligatur. vt quando eorum opera non eſt alteri ad ſalutem neceſſaria, ſed ſolùm vtilis ad maiorem profectum ſpiritualem. tunc enim filius ſpiritualis habet ius exigendi à duobus poſterioribus auxilium, & hi tenentur hoc ei, quantum ſine notabili incommodo poſſunt, non negare: ſecùs eſt de primo, qui tarò in tali caſu abſolutè obligatur alteri ſuam operam impendere. 137

Triplex ſpiritualis pater.

Diuerſa eorum obligatio.

Nota Quartò, filium carnalem quandoque emancipari; atque ita deſinere omnino eſſe ſub poteſtate & cura patris; quamdiu tamen non emancipatur manet ſub poteſtate & cura parentis, ita vt hic ſingulariter non ſolùm ex caritate, ſed etiam ex officio paterno obligetur illius habere curam ac ipſius bono conſulere, non ſolùm in temporalibus, ſed etiam in ſpiritualibus: pater enim ex officio ſingulariter obligatur filiũ ſub ſua cura cõſtitutũ per ſe vel alios in fide aliiſque rebus ad ſalutem ipſius pertinentibus inſtruere, & quantum poteſt ipſius ſaluti conſulere; non minùs quàm Paſtor tenetur conſulere ſaluti ſuorum ſubditorum. Quare talis parens ex officio ſuo non ſolùm eſt filij ſui pater carnalis, ſed etiam ſpiritualis. Quod adhuc clarius eſt, quando ſimul ipſius eſt Paſtor aut Superior in Religione: vt ſi poſt matrimonium & filios ſuſceptos fiat ſacerdos, aut etiam Religioſus, & filius carnalis ſit ei ſubditus. 138

Pater ex officio tenetur filio tã in ſpiritualibus, quàm in tẽporalibus proſpicere.

CONCLVSIO I. Ceteris paribus nobis coniunctiores, ſunt nobis magis amandi. Ita D.Thomas 2.2.q.26.a.7.& alij communiter. Probatur Primò, ex 1.ad Timoth.5. vbi Apoſtolus ait: *Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum, curam non habet fidem negauit, & eſt infideli deterior.* Vbi Apoſtolus oſtendit nos obligari habere curam domeſticorum magis quàm aliorum, & conſequenter nos obligari eos appretiatiuè magis diligere, ſiue iis præ aliis bene velle, iuxta dicta num.104. Per domeſticos autem ibi præcipuè intelligit nobis ſanguine aut alia ratione coniunctos. Secundò, quia quo aliquis nobis eſt coniunctior, eo magis ad nos pertinet, & quodammodo vnus nobiſcum efficitur. ſicut igitur caritas inclinat, vt poſt Deum primò nos ipſos amemus, ac noſtri curam habeamus, præſertim in ſpiritualibus: ita etiam inclinat, vt poſt nos primò ac magis amemus eos qui maximè nobiſcum ſunt vni ac ad nos pertinent. Tertiò, quia communiter ex alia etiam virtute obligamur tales magis amare, v.c. ex pietate filiali erga parentes; aut ex officio paterno erga filios; aut ob accepta beneficia ex gratitudine, &c. 139 *D.Thom.* *1. Tim 5.*

CONCLVSIO II. Etſi ſanctiores eatenus nobis 140

obiectiuè magis diligendi ſunt, quàm coniunctiores, quatenus non poteſt nobis diſplicere quòd Deus habenti maiora merita det maiorem gratiam aut gloriam;ſed hoc potiùs debet nobis placere,poſito quòd velimus eiuſmodi actus cum ea reduplicatione circa eos elicere,iuxta dicta n.133. nihilominus loquendo de amore abſoluto, ſiue eo qui fertur in obiectū ſine eiuſmodi reduplicatione, tenemur coniunctiores appretiatiuè magis diligere.Ita apertè Durand.ſuprà & Bañez,Malder. Turrian. Lorca, Valentia, aliique D. Thomæ interpretes in illum articulum.

Durandus. Bañez. Malder. Turrian. Lorca. Valentia.

Prob quia,vt patet ex iam dictis,coniunctio adfert per ſe obligationem aliquem præ aliis diligendi, & maior coniunctio eum magis diligendi. Secùs eſt de ſanctitate:nec enim eſt vlla cauſa,quæ me obliget,vt aliquem præcisè quia eſt ſanctus,ſingulari affectu diligam, & conſequenter nec maior ſanctitas obligat me vt eum magis diligam.

141 Ex quibus patet,cùm,vt dixi dub.8 obligatio,qua abſolutè tenemur vnum proximum præ altero diligere, ſit intelligenda de dilectione appretiatiuè maiore,abſolutè dicendum eſſe nos teneri magis diligere nobis magis coniunctos. Loquor hîc autem ſemper de dilectione,qua aliquos expreſsè & diſtinctè in particulari diligimus;non de dilectione qua diligendo Deum,& optando ei omne ſuum bonum tam intrinſecum, quàm extrinſecum, omnes homines, & præſertim ſanctos,implicitè diligimus,& conſequenter magis ſanctos magis diligimus; quia ipſi maius Dei bonum ſunt.

Dices,Bonum eſt diligibile qua bonum:ergo ſanctiores ſunt magis diligendi,quia ſunt magis boni.

Non tenemur ſemper magis bonum magis amare.

Reſpondeo,nego conſeq.loquendo de obligatione diligendi:quia ſicut non teneor omne bonum in particulari diligere,ita nec teneor magis bonum magis diligere.

142 CONCLVSIO III. Ceteris paribus Chriſtiani magis diligendi ſunt præ infidelibus.Sequitur apertè ex dictis,& communi ſententia; quia Chriſtiani nobis ſunt magis coniuncti, quàm infideles,& conſequenter magis amandi.Eſt etiam apertè ipſius Apoſtoli ad Galatas 6.vbi ait: *Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes,maximè ad domeſticos fidei*. tales autem ſunt omnes Chriſtiani; quibus docet nos præ ceteris debere benefacere.

Galat. 6.

143 CONCLVS.IV. In bonis quæ ad ſalutem ſiue corporis,ſiue animæ non ſunt neceſſaria,ſed tantùm conferunt ad maiorem profectum ſiue in ſpiritualibus, ſiue in corporalibus, ceteris paribus præ aliis nobis amandi ſunt qui noſtræ curæ commiſſi ſunt, præſertim in iis rebus,in quibus noſtræ curæ commiſſi ſunt. Ita Turrian.2.2 diſp.76.dub.2.

Turrian.

Prob.quia ex officio noſtro tunc ſpeciatim obligamur illorum profectum in iis bonis quærere:atqui,vt oſtendi num.46.caritas me ſemper inclinat ad magis amandum ſiue volendum id, ad quod hîc & nunc magis obligor:ergo inclinat me vt illorum profectum magis procurem.& conſequenter efficaciùs ac magis amem,quàm profectum aliorum.

Dixi,*præſertim in iis rebus*, &c. Quia ludimagiſter non debet procurare bona temporalia ſui diſcipuli, ſed ſolùm eum inſtruere in moribus ac in iis diſciplinis,in quibus erudiendum ſuſcepit.

144 CONCLVSIO V. In dictis bonis etſi caritas me inclinet, vt inter eos qui meæ curæ non ſunt cōmiſſi, ceteris paribus magis amem mihi coniunctiores; tamen hunc ordinem inuertere aut nullum aut leue peccatum eſt.

Probatur prior pars,quia,vt patet ex dictis concl.1. & communi ſententia,caritas inclinat vt coniunctiores magis amem, & conſequenter vt ceteris paribus eorum bonum magis procurem ac amem.

Secunda pars probatur,quia non obligor abſolutè procurare maiorem profectum eorum qui meæ curæ non ſunt commiſſi;quia per ſe loquendo,nec ſub peccato abſolutè obligor meum maiorem profectum procurare: ergo multò minùs obligor vnius profectum procurare præ profectu alterius.

Hinc ſequitur Primò, patrem in eiuſmodi bonis tam ſpiritualibus quàm corporalibus debere poſt ſe amare filium non emancipatū præ omnibus aliis,etiam præ ſuo patre Ita D.Thom.ſuprà a.9.& q.31.ar.3.ad 4. & patet apertè ex Apoſtolo 2. ad Corinth.12. vbi ait: *Nec enim debent filij parentibus theſaurizare,ſed parentes filiis*.Ratio eſt,quia parentes tùm ratione officij, tum etiam ratione maximæ coniunctionis tenentur eiuſmodi filiorum profectum in vtriſque bonis procurare. Quare cùm inter omnes quorum ipſi curam habent filij ſint ipſis coniunctiſſimi, tenentur hos præ omnibus aliis in his bonis amare: videtur autem eadem ratio nepotis defuncto patre ſub aui cura conſtituti,quia is eſt inſtar filij. 145

Obligatio patris in filium. *D. Thom. 2.Cor.12.*

Dixi *filium nondum emancipatum*, &c. Quia alia eſt ratio filij emancipati, ſiue non ampliùs ſub patris poteſtate conſtituti,vt patebit ex dicendis.

Sequitur Secundò.in vtriſque dictis bonis eos qui ſub noſtra cura conſtituti ſunt, ſecundùm eam rationem qua ita conſtituti ſunt, præferendos eſſe aliis, etiam conſanguineis, qui ſub noſtra cura non ſunt. Quia illis hac in re ſumus ſpeciatim obligati, non autem his. Excipiendus tamen videtur pater in bonis temporalibus, quia hæc ſunt aliquo modo etiam bona ipſius filij; cùm ad ipſum per hæreditatem ſaltem ex parte ſint ventura; atque ita dum ea curat, curat etiam ſua bona: quiſque autem licitè præfert bonum ſuum alieno,nec cenſetur ſe quiſquam velle obligare vt cum neglectu ſuorum bonorum aliena curet; exceptis ſaltem iis qui pretio ſuam operam aliis elocarunt,quam ſine iniuſtitia iis nequeunt ſubtrahere: de quibus hîc non agimus. 146

Licitè tua curas præ alienis.

Poſſet etiam probabiliter ſimili ratione excipi filius emancipatus:videtur enim pater hunc poſſe in huiuſmodi bonis temporalibus præferre alteri cuius eſt tutor, quando vtriuſque commodis non poteſt æqualiter proſpicere. Quia cùm filius ſit aliquid ipſius patris, dum ipſe huius bona curat, videtur aliquo modo curare bona propria. Et huius ſententiæ videtur fuiſſe Bañez citatus ſuprà nume.134. vbi abſolutè docet, in bonis ſpiritualibus pertinentibus ad vltimum finem filium carnalem præferendum eſſe filio ſpirituali: ergo multò magis cenſet patrem in bonis temporalibus ſimpliciter poſſe præferre filium ſuo pupillo. Excipiendus tamen eſt Superior alicuius Religionis,qui rem ſui monaſterij tenetur magis curare,quàm proprij filij.quia ſuæ Religioni arctiſſimè obligatur. 147

An tutor licitè præferat filium pupillo. *Bañez.*

Notandum tamen, cùm hæc bona nec ad vitam corporalem, nec ad ſpiritualem ſint abſolutè neceſſaria, peruerſionem huius ordinis non facilè eſſe peccatum mortale: niſi fortè vbi agitur de damno vitando; vt quando timetur diſſolutio morum aut diſciplinæ in Religione, aut amiſſio bonorum temporalium ſiue monaſterij, ſiue pupilli; quale etiam damnum cenſetur quando pecunia Religioſæ domus aut pupilli; qua reditus aliaue res fructifera commodè emi poſſet, relinqueretur diu otioſa. Hæc enim damna Superiores & tutores tenentur ex officio impedire. Item niſi aliquis ingens bonum eorum quorum habet curam, pro exiguo alterius bono negligeret procurare, cùm facilè poſſet. Aut niſi aliquis omittat aliquam actionem, ad quam ſpeciatim hîc & nunc grauiter obligetur: vt ſi Parochus nolit adminiſtrare Sacramentum petenti ſubdito: præſertim cùm hic id alibi nequeat ſine incommodo recipere. 148

pere.Ratio autem horum eſt quia in aliis caſibus non eſt facilè ita grauis obligatio ſuis hæc bona procurandi, & conſequenter nec inuerſio ordinis eſt facilè peccatum mortale.

149 CONCLVS. VI. In bonis ad vitam temporalem abſolutè neceſſariis, præſertim in extrema huius neceſſitate, primò amandus eſt pater carnalis, ſecundò mater, tertiò vxor, quartò filij, quintò reliqui conſanguinei ſuo ordine, ſiue prout magis minúſue coniuncti ſunt; aut etiam ij, qui noſtræ curæ ſunt commiſſi, qui ſecundùm dicta concluſ.4. ceteris paribus etiam in his bonis præponendi ſunt. Ita D. Tho. ſuprà a.9.10.11.& communiter Doctores. (*D. Thom.*) Quamuis aliqui velint filios præponi vxori. Sed alij meliùs contrarium aſſerunt. Ita Bañez & Caietan.2.2.q.26.a.12. Malderus & Lorca a.11.& alij. (*Bañez, Caietan. Malder.. Lorca.* Vxor in extrema neceſſitate præponenda filiis.) Ratio eſt Primò, quia, vt docent Caietan.& Bañez, vxor amatur tamquam bonum præſtantius, ſcilicet tamquam principium ipſorum filiorum. Secundò, quia vxor videtur etiam ſimpliciter eſſe viro coniunctior, quàm ſint filij; quia eſt facta vna caro cum eo, idque vinculo omnino indiſſolubili. Tertiò, quia cùm ſe totam viro tradiderit, meretur vt vir ei in tali neceſſitate poſt parentes, præ reliquis ſuccurrat.

150 Dices, Vxor amatur propter filios: ergo filij præ ea amandi ſunt. Reſpondeo Primò, nego antecedens: nam etſi vxor aſſumatur præcipuè, vt proles generentur, non tamen propter hos ſolos aſſumitur, ſed etiam ad vitæ ſocietatem & ſolatium: vnde etiam non ſolùm propter proles, ſed propter ſe amatur. Hinc etiam etſi vſus matrimonij ſaltem præcipuè propter ſolas proles adhibendus ſit, & conſequenter non adhibendus vbi deeſt ſpes prolis, niſi quatenus iudicatur neceſſarius ad ſedādas periculoſas carnis tentationes: tamen vxor æquè eſt amanda, præſertim in neceſſitate, ſiue ſit ſterilis, ſiue non: quod eſſet falſum, ſi ſolùm amaretur propter liberos. Reſpondeo Secundò, nego conſequentiam, quia etiam arbor amatur propter fructus, & tamen magis amatur quàm ipſi fructus, quia horum eſt principium.

151 (An noſtræ curę cōmiſſi ſint præferendi cōſanguineis.) Solùm hîc poſſet eſſe dubium, vtrùm in extrema aut ferè extrema neceſſitate noſtræ curæ commiſſi debeant præferri conſanguineis. Sed dicendum eſt Primò, eos abſolutè poſſe præferri conſanguineis extra primum gradum nobis coniunctis. Quia, vt docet Lorca ſuprà a.8.n.4. (*Lorca.*) non eſt tanta obligatio tales aliis præponēdi, quin ob alias cauſas hic ordo mutari poſſit.

Dicendum Secundò, nos tamen poſſe nobis coniunctiores illis præponere. Quia eorum curam ſuſcipiendo non cenſemur nos voluiſſe obligare, vt in tali caſu nobis ſanguine coniunctos deſeramus; nec hoc ipſi à nobis potuerunt exigere. Vtros autem ex dictis in tali caſu aliis honeſtiùs præferamus, ex variis circumſtantiis ſpectandum eſt. Ego ſanè communiter crederem coniunctos in ſecundo gradu præferendos omnino extraneis noſtræ curæ commiſſis. Excipe caſum, quo ſtipendio ad horum cuſtodiam conducti ſumus.

152 (Superior Religionis tenetur in extrema neceſſitate ſibi ſubditos omnibus aliis ptęferre, exceptis ſolis cōiunctis in primo gradu.) Excipe etiam Superiorem Religionis, qui in tali neceſſitate tenetur ſuos Religioſos præferre eiuſmodi conſanguineis, non ſolùm in diſtributione bonorum monaſterij (in qua in pari neceſſitate etiam extrema, tenetur eos etiam parenti præferre, quia hæc ſunt bona illorum Religioſorum quatenus communitatem conſtituūt, quare in pari neceſſitate Superior non poteſt ea ipſis eripere, vt parenti det) ſed etiam in diſtributione eleemoſynæ, ab aliis impetratæ, cuius Superior aliàs habeat liberam diſpoſitionem. Ratio eſt, quia Superior reſpectu ſuorum Religioſorum non ſolùm eſt pater ſpiritualis; ſed etiam eſt iis loco patris carnalis in rebus temporalibus. Cùm enim Religioſi in vtriſque bonis ſe ei ſtrictiſſimè ſubmiſerint, ac ſe totos eius curæ commiſerint, alter ſtrictiſſimam habet obligationem in vtriſque bonis quantum poterit & ratio poſtulabit, iis prouidendi. Imò credo Superiorem, vt minimum meliùs facturum ſi in tali caſu ſuum Religioſum præponeret etiam proprio fatri, quia ille ei eſt abſolutè loco filij, & valdè probabile eſt poſſe æquari proprio filio. Quia, vt infrà oſtendam, multi docent ſingularem benefactorem poſſe præferri omnibus aliis excepto parente. Imò Lorca ſuprà docet, (*Lorca*) ſingularem amicum poſſe præferri fratri carnali. Sanè videtur Superior magis obligari ſuis Religioſis, quàm vlli alteri, quantumuis ſingulari amico aut benefactori.

153 CONCLVSIO VII. Nullus vnquam benefactor neceſſariò præponendus eſt parenti, ſiue patri, ſiue matri: quamuis aliquo caſu probabiliter his poſſit præponi. Videtur aperta ſententia D. Thom. qu.19.a.9. (*D. Thom.*) vbi clarè docet, parentes debere in neceſſitate amari præ omnibus aliis conſanguineis. & art.8. ad 1. docuit, conſanguineos præ aliis amandos. Idem docent Bañez, Caietanus, Valentia, Malderus, Lorca, aliique D. Thomæ interpretes in dictum articulum. (*Bañez. Caietan. Valentia. Malder. Lorca.*) Probatur id ratione D. Thomæ ſuprà art. 6. §. *Sed contrà.* Quia eum tenemur præ aliis diligere, contra cuius dilectionem faciendo grauiùs peccamus: (*D. Thom.*) atqui grauiùs peccamus faciendo contra dilectionem parentum, quàm contra dilectionem aliorum: ergo eos præ omnibus aliis tenemur diligere. Minor probatur, quia Leuitici 20. iubentur occidi qui maledixerint patri aut matri: (*Leuit.20*) & Exodi 20. iubemur honorare parentes; (*Exodi 12.*) idеſt in neceſſitate iis ſuccurrere, vt ſimus longæui ſuper terram, vbi Deus implicitè minatur repentinam mortem iis qui parentes non honorant, ſiue qui eos in neceſſitate deſerunt. Qua ratione nullibi iubemur aliquos alios priuatos honorare. Item Eccleſiaſtici 7. (*Eccli.7.*) ſingulariter & efficaciſſimis verbis præcipitur nobis amor parentum. vbi dicitur: *In toto corde tuo honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris: memento quoniam niſi per illos natus non fuiſſes: & retribue illis quomodo & illi tibi*: ſcilicet te totum illis impendendo, ſicut tu totum ab iis accepiſti. (Honorare Hebræis etiam ſignificat ſuſtentare, aut ſtipedia dare.) Honorare autem ibi phraſi Hebræa non ſignificat ſolùm exhibitionem externæ reuerentiæ, ſed præcipuè ſuſtentationem, & beneuolentiæ ac auxilij exhibitionem. Patet ex Mathæi 15. verſ. 4. & 5. (*Matth.15.*) vbi Chriſtus reprehendit Scribas, quòd contra hoc præceptum docerent, filios debere potiùs offerre munera in templo quàm ſuſtentare parentes. Simili ratione Eccli. 38. dicitur, *Honora medicum* (id eſt, da ei ſtipendium) *propter neceſſitatem.* (*Eccli.38.*) & 1. ad Timoth.5. (*1. Tim.5.*) *Qui bene præſunt presbyteri duplici honore digni habeantur*, id eſt duplici ſtipendio.

154 Probatur Secundò, quia cùm pietas poſt religionem ſit longè excellentior virtus, quàm gratitudo, etiam longè magis obligat, quàm gratitudo erga homines: atqui obligamur ex pietate amare parentes; alios verò benefactores ſolùm ex gratitudine: ergo tenemur illos præ his amare.

Tertiò, quia, vt ponderat etiam Eccleſiaſticus ſuprà, plus accepimus à parentibus, quàm ab vllo alio homine poſſimus accipere: (Plus accepimus à parentibus, quàm ab vllo alio homine.) nam ab illis accepimus ſimpliciter quòd ſimus, ſiue totum noſtrum eſſe ſecundùm animam & corpus: nam etiamſi ſolus Deus animam creet, tamen parentes ſunt etiam cauſa cur Deus eam creet. Ab aliis verò hominibus, vt ſummum poſſumus accipere vitæ corporalis conſeruationem, aut ſpiritualis reſtaurationem, dum nos à peccatis Deo cooperante conuertunt. Sed nec hoc poſſent facere niſi parentes nos priùs genuiſſent: quare etiam hoc parentibus ſuo modo debemus.

155 (Aliquo caſu poteſt bene factor præ-) Dixi: *Quamuis aliquo caſu*, &c. Quia, ſi pater, præſertim ex malitia, me hæreſi maliſq; moribus imbuiſſet, aut

ferri patri, nunquã tamen neceſſariò præfertur. aut diabolo conſecraſſet; aut vitam mihi iniuſtè voluiſſet eripere; & alius cum magno labore ac moleſtia,& præſertim cum vitæ ſuæ periculo me illis malis eripuiſſet, & in fide ac bonis moribus inſtituiſſet, ſine dubio hic valdè multùm me ſibi obligaſſet; & contrà parens valdè multùm ſuum in me ius minuiſſet; ideóque nullo modo poſſet iure ægrè ferre, ſi hunc in extrema neceſſitate ipſi præponerem; atque adeò videor hoc honeſtè facere poſſe. Ad hoc tamen obligarer, quia, etſi poſſem ob illam iniuriam aliquid de iure ipſius parentis detrahere; tamen ad hoc non teneor; ſed poſſum id ei integrum relinquere, eúmque eo loco habere, ac ſi nihil in me vnquam peccaſſet. Ita Turrian.diſp.8.dub.2.& Lorca ſuprà.& Bañez a.8.in fine dub.1. Malder.ibid.& alij.

Turrian. Lorca. Bañez. Malder.

156 Cõparatiò ſingularis amici aut benefactoris cũ conſanguineis. Addit ibid.Bañez,& ex eo Turrian.Primò, remotiores conſanguineos non neceſſariò præponi ſingularibus amicis; quia erga illos non eſt tanta obligatio. Secundò, ſingularem valdè benefactorem pari neceſſitate neceſſariò præponendum cognatis in tertio aut quarto gradu, quia circa hos non habemus ſingularem obligationem, qua multùm obligemur eos aliis ſingularibus amicis præponere; eiuſmodi autem benefactori ſingulariter & quidem grauiter obligamur, vt eum aliis præponamus.

Docet Tertiò, eum qui nos cum vitæ ſuæ periculo certæ morti eripuiſſet, etiam fratri in neceſſitate eſſe præponendum: quia talis eſt quaſi alter parens. Quæ ſunt rationi ſatis conſona.

157 *Lorca.* Addit Lorca ſuprà ar.9. nu.4 ſolos conſanguineos in primo gradu neceſſariò aliis præponendos. *In quo,* inquit, *comprehendo parentes, filios & vxores. Quod attinet enim ad fratres, contingere poteſt, vt abſque peccato poſtponantur amicis aut benefactoribus: & rarò & in paucis euentibus erit peccatum mortale eos poſtponere: iuxta illud Prouerb.18. Vir amabilis ad ſocietatem magis amicus erit, quàm frater.* *Prou. 18.* Quibus meritò præponit ſe hæc in aliis non legiſſe; nam ſimpliciter & prout iacent improbabilia ſunt, & contra communem ſenſum. Et in primis id quod apertè inſinuat, ordinem caritatis non obligare niſi vt parentem, vxorem & filios aliis in neceſſitate præponamus, videtur non ſatis probabile; quia omnes communiter iudicarent eum grauiter contra caritatem fratri debitam peccaſſe, qui in neceſſitate graui vel extrema eum desereret, vt extraneum ſibi familiarem in pari neceſſitate conſtitutum iuuaret.

158 Confirmatur Primò, quia quando volumus ſignificare aliquos ſingulariter ſe amare, dicimus eos ſe habere pro fratribus; quo modo loquendi ſignificamus, fratres debere ſibi mutuo ſingularem amorem, & naturam ad hoc (vt etiam experientia docet) ſingulariter inclinare. Confirmatur Secũdò, quia vt oſtendi concl.1. cùm debeamus nobis coniunctiores magis amare, ſequitur, ibi particularem, & quidem magnam, eſſe obligationem vnum præ ceteris amandi, vbi eſt ſingularis & magna præ ceteris coniunctio: atqui fratres nobis præ aliis ſingulariter & multùm coniuncti ſunt: ergo eſt particularis & magna obligatio eos præ aliis amandi. Quare alij Auctores (vt patet ex eorum locis ſuprà citatis) communiter ſupponunt eſſe ſingularem obligationem fratres præ aliis amandi: & conſequenter non licere in extrema aut graui neceſſitate ſolius amicitiæ cauſa alium iis præponere.

159 Locus autem à Lorca citatus ex Prouerb.18. nihil facit ad rem: nam ibi ſolùm ſignificatur aut nos ſæpe magis delectari amici familiari vſu, eiúſque conſiliis magis vti, quàm fratris: vt inſinuat D. Thom. ſuprà a.8.ad 1. *D. Thom.* Aut ſæpe contingere, vt amicus ſit nobis in neceſſitate fidelior, & maiori auxilio quàm frater. Ex quo nullo modo ſequitur, nos in neceſſitate non obligari fratribus magis proſpicere, quàm extraneis amicis: vt bene aduertit D.Thom. ſuprà. Solus igitur is amicus poteſt præponi fratri, qui ſimul eſt omnino ſingularis benefactor, ita vt poſſit dici alter pater. iuxta n.153. & 156.

CONCLVS. VIII. In extrema aut graui neceſſitate ſpirituali, parentes ſunt omnibus præponendi. Ita Valentia 2.2.diſp.3.a.4. puncto 5. §. *Quintò ſequitur.* Richard.in 3.d.29.q.9.Bañez ſuprà a.8.dub.2. Malderus ibid. §. *Tertiò tamen.* Lorca n.8. & alij.& apertè D.Thom.a.6.§. *Sed contrà.* & a.9.ad 3.& q.31.a.3. ad 3. Vbi generatim docet, in neceſſitate magis eſſe ſuccurrendum parenti quàm vlli alteri priuato; nec vllibi contrarium inſinuat. 160 *Valentia. Richard. Bañez. Malder. Lorca. D.Thom.*

Probatur clarè rationibus allatis pro concl.6. quia cùm pater ſit nobis ſimpliciter principium eſſendi, non ſolùm ſecundùm corpus, ſed etiam ſecundùm animam, vt ibidem oſtendi, & multùm etiam ponderat Eccleſiaſticus ibi citatus, quia ſine eo nullo modo eſſemus: atque ita ab eo initialiter habemus quòd poſſimus æternùm viuere, ideoque etiam præ omnibus aliis, tam ſecundùm corpus, quàm ſecundùm animam à nobis diligendus eſt. *Eccli. 7.* Atque ita etiam hanc in partem valet argumentum D. Thomæ quo a.9. probat patrem poſt Deum præcipuè eſſe diligendum, quia habet rationem principij, & conſequenter bonitatem ſimillimam diuinæ. cui planè conſonat Eccleſiaſticus cap.7. ſuprà citatus: cùm enim ibi probaſſet, nos debere parentes honorare ex toto corde, quia ſine illis non eſſemus, ſubdit: *In tota anima tua time Dominum, &c. in omni virtute tua dilige eum qui fecit te.* Inſinuans nos ſolum Deum debere præponere patri.

Nota hanc concluſ. eſſe planè certã ac claram quando pater functus eſt officio paterno educando filium more Chriſtiano, & in moribus ac in pietate inſtituendo, ſiue id per ſe, ſiue per alios fecerit; quia tunc eſt etiam pater ſpiritualis. 161 Sed videtur aliquod dubium quando neglexit omnino ſalutem filij: & in eo caſu intelligendus videtur Caiet.2.2.q.26.a.8. vbi docet, in ſpiritualibus patrem ſpiritualem præferendum eſſe carnali. *Caietan.*

Sed meliùs alij docent, etiam in hoc caſu præferendum in neceſſitate ſpirituali patrem carnalem; & hoc ſatis probant argumenta ſuprà allata. quia ſicut non poſſemus æternùm viuere, niſi pater ſpiritualis nos genuiſſet Chriſto; ita nec hic potuiſſet nos Chriſto gignere, niſi alter nos genuiſſet carnaliter. Confirmatur, quia, ſi vnus mihi non habenti miraculosè dediſſet dextram manum, & alter docuiſſet me ſcribere; prior etiam in ordine ad hanc artem plus mihi contuliſſet quàm ſecundus, præſertim ſi ſine priore nullo modo potuiſſem vnquam habere manum aut diſcere ſcribere; ſicut ſine patre numquam ab alio potuiſſem gigni, aut ad pietatem conuerti; genitus autem & habens manum poſſum à pluribus conuerti ac diſcere ſcribere: quare priores etiam quo ad hos effectus plus mihi contribuerunt quàm ſecundi. 162 Pater etiam in ordine ad vitam ſpiritualem plus nobis tribuit quã pater ſpiritualis.

Quòd ſi pater ex odio erga me, & ex certa intentione perdendi meam ſalutem neglexiſſet me inſtruere, aut curare baptizari, aut etiam infidelitate me inſtruxiſſet, aut dæmoni conſecraſſet, ſicut ſagæ ſuas proles ſæpe conſecrant; & præſertim ſi adhuc pertinaciter in ſua impietate perſeueraret: tunc pater ſpiritualis, qui magno labore me ab impietate conuertiſſet, poſſet alteri in neceſſitate ſpirituali præferri: quia alter ſuum erga me beneficium quantum in ſe erat mihi ſuſtuliſſet, atque ita plurimùm ſuum in me ius minuiſſet. Abſolutè tamen non tenerer ei alterum præferre, vt in ſimili dixi nu.155. 163

CONCLVSIO IX. In extrema aut valdè graui neceſſitate ſpirituali pater tenetur primò omnium ſuccurrere filio carnali, ſub ſua cura ac poteſtate adhuc conſtituto. hæc ſequitur clarè ex dictis, quia pater ex officio 164

officio tenetur huic tam in ſpiritualibus, quàm in corporalibus prouidere, atque ipſius eſſe pater non tantùm corporalis, ſed etiam ſpiritualis. quare de hac concluſione nequit eſſe dubium.

165 Sed aliqua eſt difficultas, quando filius carnalis non eſt ampliùs ſub cura parentis. Caietan. enim ſuprà, & quidam alij abſolutè docent, tunc patrem magis teneri ſuccurrere filio ſpirituali, quàm carnali. Probant Primò, auctoritate D. Ambroſij, qui lib. 1. Officiorum c. 7. ait: *Neque enim minùs vos diligo, quos in Euangelio genui, quàm ſi in coniugio ſuſcepiſſem. non enim vehementior eſt natura ad diligendum, quàm gratia. Plus certè diligere debemus quos perpetuò nobiſcum putamus futuros, quàm quos tantùm in hoc ſeculo.* Quem citat & ſequitur D. Thom. ſuprà art. 8. ad 2. Probant Secundò, quia debemus magis diligere nobis magis coniunctos ſecundùm eam rationem, qua nobis coniuncti ſunt: atqui filius ſpiritualis in ſpiritualibus nobis eſt magis coniunctus quàm carnalis: ergo debemus illum in ſpiritualibus magis diligere quàm hunc. Tertiò, quia Paſtor ex officio ſpecialiter obligatur, vt ſuas oues in ſpiritualibus paſcat, & quidem præcipuè in neceſſitate: ergo facit iis iniuriam, ſi eas tunc propter alium quemcumque deſerat.

Quæ ſit obligatio patris circa filium emancipatum.
Caietan.
Ambroſ.
D. Thom.

166 Contrà verò Bañez ſuprà a. 8. dub. 2. & Lorca ibid. nu. 8. Richard. d. 29. a. 1. qu. 9. generatim docent, filium carnalem in eo caſu præponendum ſpirituali. Primò, quia hic magis nobis eſt coniunctus, etiam in ordine ad vltimum finem. Nam reſpectu huius finis coniunctio eſt communis ad omnes proximos, cùm omnes in eum finem ſint creati. Secundò, quia dilectio filij eſt ſimilis dilectioni noſtri: debemus autem nosipſos etiam in ſpiritualibus præ aliis diligere. Tertiò, quia aliàs ſola dilectione naturali, non autem ex caritate filius carnalis eſſet præ aliis diligendus; quia caritas primò & præcipuè ſpiritualia reſpicit. Quartò, quia caritas in via non inuertit, ſed perficit naturam: ſed ſecundùm ordinem naturæ filius carnalis aliis eſt præferendus: ergo etiam ſecundùm caritatem. Quintò, quia nullus rectè ſentiens opinabitur, licitum eſſe negligere ſalutem ſpiritualem patris aut filij, vt ſubueniatur Paſtori aut Religioſo eiuſdem Ordinis in pari neceſſitate: ergo ſimiliter illicitè relinquis filium carnalem, vt ſubuenias ſpirituali. Sed vtraque ſententia, vt vera ſit, imò prior vt aliquo modo ſit probabilis, videtur aliquo modo limitanda.

Bañez,
Lorca.
Richard.

Pro quo Nota, vnum tripliciter poſſe eſſe patrem ſpiritualem alterius. Primò, præciſè quia ille huius confeſſiones ſolet audire, & eum in ſpiritualibus inſtruere, aut quia eum baptizauit, aut etiam ab infidelitate ad fidem conuertit; ita tamen vt non ſit eius Superior, & conſequenter ex officio ad ſupradicta non obligetur. Secundò, ita vt ſit ipſius Paſtor in ſeculo. Tertiò, ita vt ſit eius Superior in Religione.

Pater ſpiritualis triplex.

167 C o n c l v s i o X. Certum omnino eſt, eum qui ita eſt alicuius pater ſpiritualis, vt tamen ex officio non obligetur eius ſalutem procurare, prout tenentur ſpirituales Paſtores, Superiores ac ſimiles, teneri in neceſſitate plus proſpicere ſaluti filij carnalis, quàm ſpiritualis. Patet, quia talis habet ſpecialem obligationem ceteris paribus plus procurandi ſalutem filij carnalis, quàm aliorum, vt omnes fatentur; & contra nullam habet ſpecialem obligationem procurandi ſalutem ſui filij ſpiritualis (nam ex hoc quòd ſponte ſiue ex mera caritate, ei vnum aut etiam plura beneficia præſtiterit, eum ab impietate conuertendo, aut ſæpius eius confeſſiones audiendo, nullam contrahit obligationem ei plura beneficia conferendi:) ergo plus obligatur priori, quàm ſecundo; & conſequenter in pari neceſſitate magis tenetur ſuccurrere illi, quàm huic.

Per hoc præciſè quod alicuius cõfeſſiones ſolitus ſis audire, aut ſimili modo eius ſis pater ſpiritalis, nullam erga eum obligationem contrahis.

Ex quo etiam patet ſolutio quæſtionis, quam proponit D. Thom. ſuprà art. 12. ſcilicet an benefactor ſit magis diligendus quàm beneficiatus. Dicendum enim, quantumuis ſæpe magis inclinemur ad amandum beneficiatū, tamen nos magis obligari ad amandum noſtrum benefactorem, quàm eum cui benefecimus: quia beneficia accepta nos ſpeciatim obligant, vt amemus benefactorem: per hoc autem quòd alicui beneficium contuli, nullo modo ad eum amandum obligor.

D. Thom: Magis obligor amare meum benefactorē, quàm beneficiatum.

C o n c l v s i o XI. Verius eſt Paſtorem ſecularem poſſe in extrema neceſſitate præferre ſalutem ſui filij carnalis etiam emancipati, ſaluti ſui filij ſpiritualis ſiue ſui ſubditi. Probatur, quia ſi quid obſtaret, eſſet ſpecialis obligatio procurandi ſalutem ſubditi: atqui hæc in eo caſu videtur omnino ceſſare: ergo nihil obſtat quo minùs id poſſit. Minor probatur Primò, quia Paſtor ſuſcipiendo illam obligationem iuuandi ſuos ſubditos, ſecundùm prudens iudicium videtur excepiſſe dictum caſum, nec tanto filiorum ſuorum periculo voluiſſe ſe aliis obligare. Et confirmatur, quia, vt patet ex dictis ſuprà, neceſſariò dicendum eſt, eum tacitè excepiſſe caſum extremæ neceſſitatis ſui parentis, cui tunc debet præ omnibus aliis ſuccurrere: ergo idem videtur dicendum de extrema neceſſitate filij: quia hæc coniunctio eſt ferè æqualis illi. 168

Probatur Secundò, Paſtor ex ſuo officio præciſè non obligatur ſtrictiùs ſuccurrere ſuis ſubditis in neceſſitate conſtitutis quàm proportionaliter obligetur debitor ſoluere ſuo creditori; quia hic ex ſtricta iuſtitia obligatur: atqui hic non obligatur ſoluere ſuo creditori etiam extremè indigenti, cum certo periculo vitæ corporalis ſui filij, vt cum aliis docet Leſſius de Iuſtitia c. 16. n. 14. ergo nec Paſtor tenetur ſuccurrere ſuo ſubdito in extrema neceſſitate ſpirituali, deſerendo filium in ſimili neceſſitate.

Leſſius.

C o n c l v s i o XII. Valdè probabile eſt, Paſtorem ſecularem tali caſu etiam teneri potiùs ſuccurrere filio carnali quàm ſubdito. Et ſic intellecta ſententia Bañez allata nu. 166. eſt valdè probabilis, eámque non malè probant 1. 2, & 4. argumentum ex ibidem allatis. Et maximè confirmatur argumento ſecundo, pro concl. præcedente allato. nam pater habens & filium & creditorem in extrema neceſſitate conſtitutos, non ſolùm poteſt, ſed etiam tenetur ſua pecunia creditori aliàs debita, potiùs ſuccurrere filio, quàm eam ſoluere creditori: ergo ſimiliter Paſtor potiùs tenetur in dicto caſu ſuam operam impendere filio extremè ea indigenti, quàm ſuo ſubdito: videtur enim eſſe omnino par vtriuſque ratio. 169

Pater magis tenetur ſuccurrere filio, quàm ſoluere creditori, ſi vterque ſit in extrema neceſſitate.

Ad primum argumentum propoſitum num. 165. Reſpondeo Primò, S. Ambroſium ibi non agere de eo, ad quod quis obligetur, ſed ſolùm ſuis velle ſignificare quantum eos de facto diligat, ita ſcilicet vt tantum pro eorum ſalute ſit paratus laborare, ac ſi eos omnes in coniugio genuiſſet. Reſpondeo Secundò, tam eum ibi quàm D. Thomam agere de opera à Paſtore ſubditis impendenda extra tempus neceſſitatis ſuorum conſanguineorum: quo caſu, vt oſtendi concl. 5. plus diligendi ſunt ſpirituales ſubditi, quàm filij carnales non ſubditi. 170

Ad ſecundum, nego minorem loquendo de bonis hîc & nunc neceſſariis ad vitam æternam, ſiue in caſu extremæ neceſſitatis: nam ſicut filius carnalis à patre habet non ſolùm vitam corporalem, ſed etiam initialiter vitam ſpiritualem, & officium paternum exigit, vt in vtraque conſeruanda vel acquirenda filio aſſiſtat vt patet ex dictis n. 162. & 164. ita filius carnalis non modo carnali, ſed etiam ſpirituali coniunctione ipſi proximus eſt. Et quamuis per emancipationem hæc obligatio patris in filium aliquo modo minuatur, nullo modo tamen omnino deſinit; præſertim in tali

neceſſitate, in qua potiùs ex parte deſinit obligatio erga filium ſpiritualem: vt oſtendi n. 168. in primo argumento.

171 Conclvs. XIII. Valdè probabile eſt Superiorem Religionis in extrema ſpirituali neceſſitate debere potiùs ſuccurrere ſuo Religioſo, quàm filio carnali ſibi non ſubdito. Et ex hac parte veriorem credo ſententiam Caietani. Ratio eſt, quia, cùm Religioſus totum mundum & quidquid in eo habebat, atque adeò & patrem & matrem, Dei ac Religionis cauſa deſeruerit, & ita ſe Religioni totum manciparit, omnémque ſuam ſalutem ei crediderit, vt nihil ſibi proprium, imò nec ſuam voluntatem ſibi retineret, & ſub ea ratione Religio eum in ſuam fidem acceptarit; arctiſſima inter eos debet eſſe cōiunctio preſertim in ſpiritualibus; atque adeò arctior quàm inter filium & patrem carnalem eſſe vllo modo poſſit. Vnde etiam filius in eligendo ſtatu patri ſimpliciter non eſt ſubditus, & conſequenter minùs hac ex parte ei eſt coniunctus, quàm Religioni. Ex quo vlteriùs ſequitur, Religionem ſe ei viciſſim obligaſſe vt præ ceteris ei in neceſſitate ſpirituali ſuccurrat. Locum autem ipſius Religionis hac ex parte Superior ſuſtinet. Ex quibus patet argumenta allata nu. 166. nihil facere contra hanc concluſionem. Nam ex dictis conſtat hanc coniunctionem ſuperare coniunctionem patris & filij carnalis: & conſequenter ex ea maiorem naſci obligationem diligendi, & rationem naturalem id etiam oſtendere.

172 Dices, hinc ſequi Superiorem Religionis debere etiam in extrema neceſſitate præponere ſuum Religioſum proprio parenti. Reſpondeo negando hoc ſequi: quia, etſi inter illos maior ſit coniunctio in ſpiritualibus; tamen hac in re præponderat obligatio quam filius habet reſpectu parentis, ob ſummum beneficium ab eo acceptum. vnde etiam ad ſubleuandam ipſius extremam inopiam tenetur ad tempus Religione egredi, quando ei aliter nequit ſuccurrere, vt cum communi ſententia docet Leſſius de Iuſtit. c. 41. n. 34. *Leſſius.*

173 Nota Primò, omnes ſupradictas concluſiones eſſe intelligendas ceteris paribus: nam ex variis circumſtantiis res poteſt mutari. Primò enim quando aliqua perſona publica, à qua ſalus communitatis pendet, laborat extrema neceſſitate corporali, tenetur quis ei magis ſuccurrere quàm proprio parenti; quia tenetur ſalutem reip. vitæ parentis, imò etiam propriæ, præponere. Secùs eſt de perſona publica ex cuius morte reſp. nullum aut exiguum damnum eſſet acceptura; quia non aliter tenemur pro publica perſona vitam noſtram aut parentum certis periculis exponere, niſi quatenus hoc eſt neceſſarium ad reip. conſeruationem; niſi fortè ratione officij ſpeciatim obligemur vitam illius publicæ perſonæ defendere.

174 Ex his ſequitur Primò, Paſtorem pro nullius ſibi coniuncti neceſſitate poſſe ſuum gregem in graui neceſſitate ſpirituali omni ope deſtitutum deſerere; quia debet publicum bonum priuato præponere.

175 Secundò, ceteris paribus aliis præponendi ſunt, qui maiore neceſſitate laborant: adeò vt etiam extraneus in extrema neceſſitate ſiue ſpirituali ſiue corporali poſitus, ſit præponendus patri parua neceſſitate laboranti. Item is, qui ſine ſua culpa neceſſitatem patitur præponendus eſt ei qui ſimilem ſua culpa patitur præſertim quando cetera non ſunt valdè diſparia.

Tertiò, ceteris paribus præponendi ſunt ij, quibus noſtra opera probabiliùs eſt profutura.

Quartò, aliis etiam præponendi ſunt, ex quorum ſalute maior aliorum ſperatur fructus. Quando autem hæ circumſtantiæ in diuerſis diuerſæ ſunt, videndum quænam præponderent, & maiorem hîc & nunc obligationem inducant: quæ certis regulis definiri non poſſunt.

Nota Secundò, D. Thom. ſuprà art. 13. diſputare an ordo caritatis maneat in patria? & docere eum partim manſurum, quatenus ſcilicet ibi amabimus Deum ſuper omnia, nos ipſos poſt Deum appretiatiuè præ aliis: partim verò non manſurum, quatenus ibi meliores abſolutè magis amabimus, quàm eos qui carnaliter nobis ſunt coniunctiores, idque tum appretiatiuè, tum etiam obiectiuè, optando iis maiorem gloriam quàm aliis minùs bonis. Quia cùm ibi ampliùs non poſſimus aut noſtram aut alterius ſalutem promouere, ceſſabit omnis obligatio ſanguine coniunctos iuuandi, & conſequenter eorum ſalutem præ ſalute aliorum optandi: atque ita præcipua ratio eos diligendi, erit coniunctio cum Deo; & conſequenter huic magis coniunctos magis amabimus. 176 *D. Thom.*

DISPVTATIO XXVI.

De tribus effectibus caritatis internis, gaudio, pace & miſericordia.

Diuus Thom. cùm explicuiſſet naturam ac ordinem caritatis tam actualis quàm habitualis quæſt. 28. vſque ad 33. incluſiuè diſputat de ſex eius effectibus, ſcilicet tribus internis, gaudio, pace & miſericordia; & tribus externis, beneficentia, eleemoſyna & correptione fraterna; hac autem diſputatione explicabimus tres effectus internos, duabus ſequentibus externos. *D. Thom.*

DVBIVM I.

Vtrùm gaudium ſit effectus caritatis & vera actio voluntatis à caritate diſtincta?

Conclvsio I. Gaudium de bono Dei qua tale, ſiue quo gaudeo Deum hoc vel illud bonum ſiue internum ſiue externum habere, eſt verus effectus caritatis ſiue amoris Dei. Ita D. Thom. q. 28. a. 1. & ferè communiter alij. Pro quo Nota, me quadrupliciter poſſe aliquod bonum apprehendere. Primò, conſiderando illud præciſè ſecundùm ſe, & hinc in voluntate naſcitur quædam ſimplex complacentia, qua illud mihi ſecundùm ſe placet. Secundò, apprehendendo illud vt aut mihi aut amico meo bonum, abſens tamen, & hinc naſcitur deſiderium. Tertiò, conſiderando illud ſimul vt acquiſitu poſſibile, & hinc naſcitur ſpes. Quartò, apprehendendo illud vt præſens, & hinc naſcitur gaudium: quod nihil eſt aliud quàm poſitiua quædam quies ſiue ſuauis animi affectus in bono à ſe vel amico adepto quieſcentis. 1 *D. Thom.* *Bonum apprehendimus quadrupliciter. vnde quadruplex oritur affectus.* *Gaudium quid ſit.*

Sicut igitur complacentia ſiue amor boni abſentis in voluntate excitat deſiderium quo ad id conſequendum contendat; ita amor boni iam adepti in eadem excitat ſuauem quendam affectum, quo in illo conquieſcat, & quantum poteſt ſibi coniunctum detineat. Sicut contra odium rei malæ impendentis, excitat in animo timorem quo illud fugit, & quando illa res præſens eſt quandam triſtitiam: quæ eſt quædam moleſtia & inquietudo animi contra illud malum luctantis & conantis illud excutere. Igitur caritas, qua Deus nobis in ſe placet, quâque omne bonum ei deſideramus, hoc ipſo quo videmus eum habere bonum quod ei optamus, cauſat in nobis gaudium, voluntatem ad hoc eliciendum efficaciter impellendo; ferè ſimili modo atque intentio efficax finis cauſat in voluntate electionem medij. 2 *Triſtitia quid ſit.*

Contra hæc vltima dicta ſentiunt Scotus in 3. diſt. 3 *Scotus.*

Gabriel. Occam. diſt. 15. q. vnic. §. *Aliter poteſt dici.* Gabriel in 1. diſt. 1. q. 3. art. 2. Occam ibid. & quidam alij, putantes gaudium aut triſtitiam non eſſe veras actiones voluntatis, nec ab ea produci, ſed vel ab ipſo obiecto (vt Scotus) vel immediatè ab ipſo actu amoris; vel odij, vt alij volunt voluntate ſe habente merè paſſiuè.

Probant Primò, quia omnis actio voluntatis eſt volitio vel nolitio: atqui gaudium & triſtitia nec ſunt volitio nec nolitio: ergo non ſunt actiones voluntatis. Minor prob. quia Deus & Beati res aliquas, v. c. peccata hominum, ſummè nolunt eſſe, & tamen nullo modo triſtantur: ergo triſtitia non eſt nolitio. Secundò, quia omnis actio voluntatis eſt libera, & in voluntatis poteſtate: atqui non eſt in poteſtate voluntatis non gaudere poſita præſentia rei valdè amatæ, aut non triſtari poſita præſentia rei quam odit: ergo gaudium & triſtitia non ſunt actiones voluntatis.

4 *Caietan. Vaſquez. Banez.* Conclvs. II. Gaudium (eadémque eſt ratio triſtitiæ) eſt vera actio voluntatis. Ita Caiet. 1. 2. q. 4. ar. 1. & q. 31. a. 4. Vaſquez ibid. diſp. 14. c. 2. Bañez 2. 2. q. 28. a. 1. & ferè communiter alij.

Probatur, quia, vt patet experientia, voluntas gaudendo ſiue per ipſum gaudium vitaliter tendit in obiectum: percipimus enim nos ſimili modo tendere in obiectum per gaudium, ſicut per deſiderium au ſimiles animi affectus: atqui hoc eſſet falſum ſi non produceretur immediatè à voluntate: ergo neceſſariò dicendum eſt ita produci. Minor prob. quia aliàs poſſem intelligere & velle per intellectionem & volitionem à ſolo Deo in meo intellectu productas: ſed hoc eſt abſurdum: ergo & id vnde ſequitur. Aliqui negata minore huius ſyllogiſmi concedunt maiorem: ſed hanc eſſe falſam, vel inde patet, quòd aliàs ſequeretur, voluntatem poſſe aliquid velle volitione ſibi nullo modo volūtaria, eo quòd nullo modo procederet ab intrinſeco. Item aliàs poſſet voluntas in ſuis volitionibus abſolutè & propriè vim pati & cogi ad volendum, non minùs quàm grauia poſſunt cogi vt ferantur ſurſum. Illa autem ſunt apertè abſurda, vt patet ex iis quæ D. Tho. 1. 2. q. 6. a. 1. & 4. & alij communiter docent. Poſſent hæc pluribus facilè clarè probari, ſed res non eſt huius loci.

Nihil poſſum velle aut intelligere niſi actionibus à me productis.

D. Thom.

5 Ad primum argumentum contrarium, nego minorem, ſi volitionem & nolitionem generatim ſumas, prout in maiore ſumuntur; ſi autem volitionem ſpeciatim & ſtrictè ſumas pro ſola volitione finis, prout eam quandoq; aliqui ſumunt, ſicut intellectus etiam ſumitur pro ſola cognitione principiorum: ſic nego maiorem. quia aliàs electio medij non eſſet actus voluntatis, quia non eſt volitio ita ſtrictè ſumpta.

Ad probationem minoris, nego conſequentiam; quia inde ſolùm ſequitur, non omnem mali nolitionem eſſe triſtitiam, ſed eam ſolam quam ſuprà deſcripſi, quæ in Beatos non cadit.

Ad ſecundum, nego Primò maiorem. nam amor beatificus eſt vera actio voluntatis: & tamen nullo modo eſt liber. Nego Secundò minorem generatim ſumptam; nam etſi gaudium & triſtitia quandoque non ſint nobis libera, quando nimirum amor boni, vel odium mali præſentis non ſunt nobis libera: tamen quoties hæc nobis libera ſunt, etiam illa ſunt libera. eodem modo quo electio medij ad finem intentum neceſſarij, eſt nobis libera, iuxta dicta ſuprà diſput. 2. n. 87. & ſequentibus.

Gaudium & triſtitia quandoque ſunt nobis libera, quandoque non.

6 Conclvsio III. Gaudium de bono Dei præſente eſt actio voluntatis diſtincta ab actu caritatis, quo Deo illud bonum opto. Hæc videtur aperta ſententia D. Thomæ ſuprà ar. 1. & 4. & omnium eorum, qui fatentur hoc gaudium eſſe effectum caritatis; nam effectus debet à ſua cauſa diſtingui.

D. Thom.

Probatur Primò, quia triſtitia eſt actio diſtincta ab odio mali præſentis: ergo gaudium eſt actio diſtincta ab amore rei præſentis: eſt enim par vtriuſque ratio. Antecedens probatur, quia tam Deus quàm Beati vehementiſſimè oderunt ac deteſtantur quædam mala præſentia, v. c. iniuriam quæ Deo per peccata infertur, & tamen de ea nullo modo triſtantur. quod fieri nullo modo poſſet, ſi triſtitia non diſtingueretur ab odio rei malæ præſentis: tunc enim nullo modo poſſet vnum ſine altero reperiri.

Probatur Secundò, quia gaudium poteſt etiam de facto ſeparari ab amore boni præſentis: vt contingit in iis, qui vehementi triſtitia abſorpti ſunt. qui etſi cogitent de bono aliquo à ſe poſſeſſo, illúdque actu ament, tamen de eo, triſtitia id impediente, gaudere non poſſunt.

Vbi Nota, me non dicere gaudium diſtingui ab omni amore rei præſentis; hoc enim apertè dictis repugnat: nā cùm iuxta dicta gaudium ſit quædam volitio boni præſentis, neceſſariò eſt etiā aliquis eiuſdem amor: nam omnis volitio boni eſt amor boni. Solùm itaque dicimus gaudium diſtingui Primò, ab amore ipſius boni, quo hoc ſiue abſens, ſiue præſens ſecundùm ſe mihi placet. Secundò, ab eo amore quo mihi aut meo amico illud bonum opto, qui amor etiam fertur tam in bonum abſens, quàm in præſens; nam per eum opto mihi acquiri bonum abſens, & præſens conſeruari. & ex hoc amore naſcitur gaudium poſita ipſius boni præſentia, iuxta dicta n. 2. 7

Ex dictis ſequitur Primò, caritatem hîc in nobis cauſare non ſolùm gaudium, ſed etiam triſtitiam: nam ſicut per eam amamus bonum Dei, ita etiam impellimur vt oderimus malum ei contrarium, & eo in nobis aut proximo exiſtente triſtemur. hinc contritio eſt verus effectus caritatis. 8 *Caritas & gaudium & triſtitiam gignit.*

Sequitur Secundò, reſolutio duarum difficultatū, quas D. Tho. reſoluit ſuprà a. 2. & 3. ſcilicet vtrùm gaudium quod naſcitur ex caritate, habeat admixtam triſtitiam? & vtrùm hoc gaudium poſſit impleri. 9 *D. Thom.*

Ad primum, Reſpondet ſi reſpiciamus præcisè bona Deo intrinſeca, nos ſolùm poſſe de iis gaudere: quia cùm in illis nullus poſſit eſſe defectus, nulla poteſt eſſe cauſa triſtitiæ. Si verò reſpiciamus bona Deo extrinſeca, caritatem generare in nobis non ſolùm gaudium, ſed etiam triſtitiam, qua dolemus hæc bona in tam multis deficere, ab iiſque negligi ac violari.

Ad Secundum, Reſpondet gaudium duobus modis poſſe eſſe plenum, Primò, ita vt ſit tantum quantum eſt bonum, de quo gaudemus: docétque ſic ſolum Deum poſſe habere plenum de ſuo bono gaudium: quia omne gaudium creaturæ neceſſariò eſt finitum, & conſequenter minus bono infinito. Secundò, ita vt voluntas in eo omnino conquieſcat, nec vllam ampliùs inquietudinem patiatur, aliquid aliud deſiderando: & ait noſtrum gaudium hac ratione hîc impleri non poſſe; quia ſemper hîc eſt aliquid quod nos inquietat. Imò cùm hîc tanquam exules ad æternam patriam tendamus, quo maior in nobis eſt caritas, eo magis ad eam aſpiramus, & conſequenter animus noſter eo minùs hîc poteſt in gaudio conquieſcere. Addit D. Thom. id implendum in altera vita, vbi omni bono fruemur. 10 *Gaudium dupliciter plenum.*

DVBIVM II.

Vtrùm gaudium de bono Dei ſit particularis virtus diſtincta à caritate?

Diuus Thom. ſuprà a. 4. reſpondet non eſſe virtutem diſtinctam à caritate; quia idem caritatis habitus, vt patet ex dictis, nos inclinat ad amandum bonum diuinum, & ad gaudendum de eo; ſicut idem habitus inclinat nos ad intentionem finis & electionem medij. Et hæc eſt ferè communis ſententia & certa, 11 *D. Thom.*

certa;tamen duæ ſunt obiectiones hîc explicandæ,ad quas non omnes eodem modo reſpondent.Prior eſt, Triſtitia inordinata eſt particulare vitium:ergo ordinatum gaudium eſt particularis virtus ab aliis diſtincta. Secunda, Spes non minùs ſequitur ex amore, quàm gaudium: atqui illa eſt particularis virtus diſtincta ab amore:ergo & hoc.

12 *Ex duplici capite poſſunt aliqui actus dici diſtinctæ virtutes.*

Pro reſolutione Nota, duos actus dupliciter poſſe dici eſſe diſtinctas virtutes. Primò, quia eliciuntur à diuerſis habitibus. Et ratio D. Thomæ bene probat gaudium hac ratione non eſſe diſtinctam virtutem à caritate.Sed,vt oſtendi ſuprà diſp.19.dub.9. nu.128. etiam ſpes theologica hac ratione videtur poſſe dici eadem virtus cum amore concupiſcētiæ circa Deum, imò cum gaudio beatifico de Deo iam poſſeſſo:quia ab eodem habitu procedit.Secundò,quatenus habent eandem ſpeciē bonitatem moralem,& conſequenter eandem rationem virtutis:qua ratione etiam intentio finis & electio mediorum,etſi phyſicè loquendo ſint diuerſæ ſpeciei, quia habent obiectum formale proximum diſtinctum; tamen habent eandem ſpeciē bonitatem moralem: quia bonitas moralis electionis ſuam ſpeciem accipit à bonitate finis: atque ita in ratione virtutis intentio & electio ſunt eiuſdem ſpeciei.

Intentio & electio etſi phyſica ſpecie differāt, moralem bonitatis ſpeciem habent eandē.

13 *D. Thom.*

Et D.Thomas intendit docere,gaudium & caritatem etiam hac ratione pertinere ad eandem virtutem. Quod tamen in reſponſ.ad 2 negat de virtute ſpei reſpectu ſimplicis amoris concupiſcentiæ circa Deum. Quia, vt ait, *ſpes addit ex parte obiecti quandam ſpecialem rationem,ſcilicet arduum & poſſibile adipiſci.* Quod non eſt ita intelligendum, quaſi hæc ingrediantur formalem rationem ſpei (hoc enim verum non eſt,vt oſtendi diſp.19. dub.2.) ſed quia hæ conditiones ſicut multùm variant modum potentiæ tendendi in obiectum, & reddunt eum longè difficiliorem ac alterius rationis;ita dant actui ſingularem honeſtatem. vt dixi loco citato num.24.Secùs eſt de gaudio quod perfectum amorem boni adepti naturaliter conſequitur; ideóque non habet ſpecialem bonitatem ab illo diſtinctam. Et hinc patet reſponſio ad ſecundum argumentum ſuprà allatum.

Cur ſpes potiùs habeat ſpecialem rationē virtutis quàm gaudium.

14 Ad primum,Reſpondet D.Thomas eam triſtitiam naſci ex inordinato amore ſui, qui non eſt ſpeciale vitium, ideóque inordinatam triſtitiam debere eſſe particulare vitium. ſecùs verò eſſe de dicto gaudio quod naſcitur ex caritate,quæ eſt ſpecialis virtus.

Sed hæc reſponſio habet difficultatem, quia, etſi inordinatus ſui amor in genere ac in abſtracto ſumptus non ſit ſpeciale vitium: tamen quiuis eiuſmodi amor in particulari eſt neceſſariò ſpeciale vitium.nam ſicut nihil poteſt exiſtere niſi ſit certæ ſpeciei,ita nihil poteſt actu eſſe malum, niſi malitia certæ ſpeciei. Cùm igitur inordinata triſtitia neceſſariò oriatur ex certo amore inordinato actu malo, neceſſariò oritur ex amore habente malitiam certæ ſpeciei.

Omne malum exiſtēs habet malitiam certæ ſpeciei.

Reſpondeo D.Tho. non negare quin ille inordinatus amor à parte rei,ſiue prout hîc & nunc ponitur, ſit malus malitia certæ ſpeciei,ſed ſolùm negare,iſtum amorem habere ſemper hanc malitiam à ſe,ſeu ex ſuo obiecto,quod directè reſpicit;ſicut caritas habet ſuam bonitatem.

Inordinatus amor non ſemper eſt malus ex obiecto.

15 Pro quo Nota,triſtitiam inordinatam, qua voluntas de aliquo bono opere debito, ſiue quod tenetur ſuſcipere,triſtatur quia laborioſum eſt, & qua tale id auerſatur; communiter naſci ex amore ſuiipſius ſecundùm ſe non malo, ſed ideo ſolùm inordinato ac malo, quia nimius eſt, atque ita illam triſtitiam cauſat,ſiue quia eſt interpretatiua huius volitio,& conſequenter tunc accipit ſuam malitiam ab hac triſtitia tamquam ab obiecto interpretatiuè volito: ſicut intentio boni finis cauſans electionem mali medij ab hac ſuam malitiam accipit. vnde ſequitur, in illis caſibus tam dictam triſtitiam, quàm hanc electionem, quatenus priùs natura quàm exiſtunt per modum obiecti reſpiciuntur ab intentione finis, aut ab illo inordinato amore,habere malitiam obiectiuam certæ ſpeciei,priùs natura,quàm eam habeant illi amores ex quibus ſequuntur, qui ſine his mali non eſſent.ſecùs autem contingit in actu caritatis, ex quo gaudium naſcitur, vt per ſe patet. Et hoc ſolùm, intendit D. Thomas.

Amor ſæpe ſolùm eſt inordinatus & malus ratione alterius actus quem cauſat, & hic eſt obiectiuè malus priùs quàm ſua cauſa.

DVBIVM III.

Quid ſit pax: & qua ratione ſit effectus caritatis?

NOta Primò,pacem opponi bello, diſſentioni ac turbationi,& ſignificare quandam ab illis omnibus quietem; vbi enim illa ſunt, pax eſſe non poteſt. hinc etiam mare dicimus eſſe pacatum, quando non eſt turbulentum,ſed omnino quietum. 16

Quibus pax opponatur.

Nota Secundò,hominem poſſe dupliciter turbari, ſcilicet exteriùs per diſſentionē cum aliis, & interiùs per inordinatas paſſiones quibus turbatur,appetendo ea quæ aut nullo modo,aut non niſi illicitè poteſt aſſequi; aut etiam cupiendo res inter ſe pugnantes, v. c. honorari ab hominibus, ſcientiam ac dignitates conſequi; & tamen ſectari ignauiam ac vitia,quæ ei infamiam pariunt,& ad illa conſequenda ineptum reddunt, Ex quibus naſcitur magna in animo inquietudo,& quaſi quædam diſtractio ac ſedito ſiue conflictus affectuum ac cupiditatum pugnantium, tam inter ſe quàm cum recta ratione. Ex quo ſequitur,duplicem hominis eſſe pacem, ſcilicet internam & externam, & vt quis abſolutè fruatur pace vtramque requiri. 17

Inordinato amore pax noſtra omnino turbatur.

CONCLVSIO I. Interna hominis pax conſiſtit in perfecta conſenſione voluntatis ipſius cum diuina,& omnium appetituum tam inter ſe quàm cum recta voluntate.externa verò pax conſiſtit in ordinata conſenſione voluntatis ipſius cum voluntate eorum quibuſcum ei agendum eſt. Et conſequenter abſoluta hominis pax in vtraque dicta pace conſiſtit.Ita apertè D.Aug l.19.de Ciuit.c.13.vbi ait: *Pax animæ rationalis ordinata cognitionis actionisque conſenſio. Pax hominis mortalis & Dei immortalis ordinata in fide ſub æterna lege obedientia.* Quibus apertè internam hominis pacem deſcribit,quam homo habet ſecum,& cum Deo. Subdit, *Pax hominum ordinata concordia.* Vbi deſcribit externam pacem. 18

In quibus cōſiſtat pax interna. *Auguſt.*

Res etiam per ſe patet: nam poſitis illis conſenſionibus homo ab omni turbatione ac diſſenſione perfectam quietem habet.Prior enim conſenſio tollit omnem turbationem,quam poſſit in ſe habere ratione diſſenſionis appetituum inter ſe aut cum ordinatione diuina; & ſecundò tollit ei omnem diſſenſionem,quam poſſit habere cum hominibus. 19

Ex quo etiam apertè ſequitur id, quod docet D. Thom.q.29.a.1.pacem ſuperaddere aliquid concordiæ ſiue conſenſioni diuerſarum voluntatum, in qua conſiſtit externa pax:ſcilicet ipſam internam pacem. *D. Thom.*

CONCLVS. II. Caritas primò & præcipuè operatur pacem internam:externam verò illa mediante;nec abſolutè,ſed quantum hæc poteſt cum illa conſiſtere; vnde etiam aliquando hanc tollit,quando cum priore nequit conſiſtere. 20

Prima pars patet ex dictis diſp.21.n.29.& 55.vbi oſtendi caritatem noſtram voluntatem perfectiſſimè ſubiicere diuinæ,ac inter vtramque efficere maximam conſenſionem.Item adiuuante Dei gratia & exercitio aliarum virtutum continuò contendit omnes animi affectus ac deſideria ad vltimum finem & Dei honorem ordinare,ac ita ea rectæ volūtati planè ſubiicere.

Qua ratione caritas cauſet pacē

Secunda

n. 1.)donata viro à cõſanguineis vxoris,cẽſentur in dubio donata vxori,& ita ad ipſam ſoluto matrimon. pertinent:& hoc non alia ratione, niſi quia non contemplatione viri,ſed ipſius vxoris donata ſunt. Cũ ergo in hoc caſu non donaretur cõſanguineo religioſi:niſi ipſius religioſi contemplatione, videtur ipſi religioſo donatum & acquiſitum:& per ipſum, datum conſanguineo:& ita erit contra motum proprium,& votum paupertatis. His tamen non obſtantibus,dicendum eſt,nec aduerſari motui proprio,nec voto paupertatis,quãdo religioſus profitetur ſe nolle acceptare,vt ſi dicat ſic:Ea re non indigeo, ſi tibi placuerit,gratum mihi facies, ſi dederis meo conſanguineo. Secus quando religioſus expreſsè, vel tacitè acceptaret,& peteret dari conſanguineo. Vt ſi offerenti donum gratias agat,petatque ab eo vt tradat conſanguineo:quia in priori caſu nulla eſt acceptatio religioſi, & ita nihil ipſe donat ſed tantùm intercedit vt alius donet. In poſteriori autem,religioſus acceptat,mittitq; per manum donantis,conſanguineo. Præterea quia motus proprius,& votum paupertatis tantùm obligant religioſum, ne ſibi acquiſita alienet abſque debita licentia,non verò vt acquirat: at in hoc caſu nihil ſibi acquiſitum alienat, acquirere enim non poteſt abſque acceptatione,& tantũ abeſt vt acceptet, vt potius proteſtetur contrariũ, & hoc non ficte, ſed vero animo nihil acquirẽdi:ergo. Deinde, quia ſimiliter eſt prohibita donatio inter virũ & vxorẽ, & tamen(vt diximus,n.2.)nõ eſt donatio,quando vir volentẽ ſibi donare rogat,vt det vxori,niſi ſit aliquis actus occultatus, quo tacite acceptans iubeat vxori tradi:ergo ſimiliter non erit donatio aduerſus illũ motũ proprium, aut votũ,quando religioſus nullo modo acceptare vult, rogãs vt donatio fiat cõſanguineo. Sic tenet *Soſa in libel.* quo expoſuit d.motũ propriũ Clemẽtis 8.*n.*73. vbi tamẽ addit aduerſari motui proprio, ſi conuentus abſque alia iuſta cauſa repudiet legitimã monachi iam delatã. At hoc tantum eſt verũ,quando hęreditatẽ illam acceptarat monaſterium,vel illi cederet in alicuius fauorem:includitur enim ibi tacita acceptatio,(vt dicemus,n.17.)Quia ante acceptationẽ tacitã,vel expreſſam nõ acquiritur hæreditas illa monaſterio,& ita eam repudiare non eſt alienare nec donare, (vt probauimus n.11.& 12.quare nec erit contra motum proprium,nec contra votum paupertatis. Peccabit tamen contra charitatem,ſi abſque cauſa iuſta religioſus priuatus rem ſibi donatam nollet acceptare ſed rogaret alij dari.Quia impedit bonum monaſterij in cuius vtilitatem donatio illa cedit.Sicut precibus abſque iuſta cauſa impedire bonum proximi, cui aliquis legare volebat,aiunt communiter DD. peccatum eſſe charitati aduerſum:ſecus ſi illa res nullo modo in bonum monaſterij cedere debebat.Nec obſtant argum.cõtraria. Non primum quia id non eſt donare cum religioſus nihil re vera acquirat.Et illa *l.Prætor ait*,non dicit abſolute,quod in gratiam mei datur meum eſſe:ſed quodammodo eſſe meum: *vbi gloſſ.verb. Meum*,inquit,non quod ſit meum, vel commune,ſed quia vtilitas mea ibi conſiſtit.Ad confirm.dic eſſe donationem indirectam, quando eſt tacita acceptatio,& iuſſus vt donans tradat alteri: vel quando eſt tacita donatio ſub mutui ſpecie,& nomine:vt ſi religioſus mutuet nummos animo non recuperãdi:vt bene ait *Soſa d.n.*73. Vel dic ea verba,directe,nec indirecte apponi ,vt religioſi intelligant quam exacte ſibi munerum largitio interdicatur. Vt cum hiſpanè dicimus,*ni os paſe por penſamiento hazar eſo*.Ad 2.dic includi ibi tacitam acceptationem: cum iuſſio vt alteri detur, importet rem prius iubenti eſſe acquiſitã. Vt explicuimus n.2.Ad vltimum, dic eam doctrinam eſſe veram in dubio, vbi non conſtat de intẽtione donantis,& donatarij.At in noſtro caſu manifeſta eſt intentio donantis, vt non acquiratur religioſo:cum ipſe repudiet,& acceptare nolit.

8 VII.Infertur intellectus ad *l. Qui autẽ 6.ff.quæ in frau. credit.verſ.Proinde*, ibi, *proinde & qui repudiauit hæreditatẽ, vel legitimam,vel honorariam,vel teſtamentariam,non eſt in ea cauſa,vt huic editio locũ faciat. Noluit enim acquirere,non ſuũ propriũ patrimonium diminuere.*Et *paulo inferius,verſ.Sed & illud,ibi,ſed & illud probandũ eſt ſi legatum repudiauit: ceſſare hoc edictum. Quod Iulianus quoque ſcribit.Et reg. Nõ fraudantur,177.ff.de reg.iur.*ibi,*nõ fraudãtur creditores,cum quid non acquiritur à debitore,ſed cum quid de bonis diminuitur.*Huius enim deciſionis ea eſt ratio. Quia talis debitor nil alienat,cum nil acquiſierit: ius enim hæreditatem adeundi, antequam ea acceptetur,non eſt in bonis noſtris,*l.Pretia rerum,ff.ad legem Falc.*ſed tantũ deſinit acquirere.Et quãuis legatum conſiſtẽs in ſpecie tranſeat à morte teſtatoris in legatarij dominiũ, nec ad id expectetur aditio hęreditatis. *l.A Tertio ff.de furtis,l.1.§.Sed vtrum,ff.Si quid in fraudem patroni, & l.35.t.9.p. 6.* merito idem diſponitur ea *l.Qui autem verſ.Sed & illud*, in legato repudiato per debitorẽ.Quod verum habet etiam poſtquam ceſſit dies legati.Vt bene docent *Molinæus in conſuet. Pariſ. tit.1.§.1. gl.3.q.1.n.13,Conar.4. decret.2.p.c.7.§.1.n.12.*Cuius deciſionis ea eſt ratio quia quamuis legatarius factus ſit iam dominus illius legati, & ita videatur ea repudiatio, diminutio proprij patrimonij,& alienatio.Re vera tamen talis non eſt, quia acquiritur dominium legati imperfecte;& reuocabiliter ante acceptationem, & ſub tacita conditione, niſi repudietur vnde cum poſtea repudiatur, fingitur non eſſe quæſitum dominium:vt bene docent *gl.d.l.Qui autem,verb. Legatum, & ibi Bart.paulo poſt prin.Iaſon inſtit. de actio. §. Item ſi quid n.*121.Et fuit ante reſponſio *Iuriſconſulti,l.1.verſ.Vtrum autem,ff.ſi quid in frau. part.*ibi,*quãuis enim legatũ retro noſtrũ ſit niſi repudiet:attamẽ cũ repudiatur,retro noſtrũ non fuiſſe, palã eſt.* Aliqui tẽperãt hãc deciſionẽ,vt poſſit debitor repudiare hęreditatẽ,vel legatũ,quando mere perſonalis debitor eſt,ſecus quando bona eius sũt hypothecata.Sic *Anchar.& Socinus quos refert Tello l.4.Tauri,n.*55.*Ripa* vero dubius manet,vt refert ibi *n.*56.Sed merito hanc limitationẽ reiicit *Tello ibi à n.* 57.& maxime *n.*60.*& Bald.* quẽ refert, & ſequitur *Ioan. Lup.rubr.de donat.§.47.n.9 Vincent de Franchis in ſua deciſ.* 101.lateq; probat *Tello ibi.*2.alij limitant;niſi repudiatio fiat ſecuta cõdẽnatione ob delictũ ad sũmã aliquã pecuniariã:nõ enim poteſt fieri in fraudẽ huius condẽnationis repudiatio hęreditatis aut legati.Sic videtur ſentire *Greg.Lop.l.12.ver Engañoſamẽte t.10.p.5.*& in quadã lite pronũciatũ fuiſſe in ſupremo Regis cõſilio affirmat.Sed contrariũ tenẽdum eſt. Quia potiori priuilegio gaudent creditores habẽtes hypothecas,in quorũ præiudiciũ poteſt debitor repudiare. Nã ex delicto ſola obligatio perſonalis abſq; hypotheca aliqua conſurgit.Sic *Tello ea. l.4. n.60 fin.& ſeq.*Nec obſtat ſent.illa ſupremi ſenatus. Quia ea minimè legẽ efficit.Immo nec ſemper ſent.principis, teſte *Couar.4.decr.2.p.c.7.§.4.n.*15. Quia magiſtratus electi per Principẽ ad ius reddendũ, non poſſunt inducere ſtylũ cõtra ius:vt bene aduertit *Greg. Lop.l.9.verb.Como a los ricos,t.28.p.3.* 3.alij temperant,niſi facta ſit condẽnatio fiſco applicanda:per *l.In fraudem, ff.de iure fiſci.*Sed oppoſitum eſt verius. Nam ſi hæreditas poteſt repudiari in fraudem creditorum:ergo à fortiori in fraudem fiſci. Nam cauſa creditorum potior eſt:tractãt enim de damno vitando,quam fiſci, qui quoad pœnam tractat de lucro captando:& creditor priuatus potioris eſt conditionis,quã fiſcus pœnã exigens,*l. 1.C. de pœnis fiſc.cred.præfe. l.*10.Et ita nullo in hac re priuilegio gaudet fiſcus:nam ante ſent.nulla illi hypotheca cõceditur.Quia tunc non eſt creditor,*l.Si qua pœna,& l. Aliud,§. Inter multa,ff.de verb.ſign.* Poſt condẽnationẽ vero reſpectu aliorũ creditorum ex contractu,nullã habet hypothecã,*l. Quod placuit,ff. de iure fiſc.*eam tamẽ habet reſpectu aliorũ creditorum ex delicto,ipſiſq; præfertur: vt bene docet *Couar. variar.c.*16.*n.*8. Præterea probatur ex *l.Cum quidam,ff.de iure fiſci,*ibi, *reſcriptũ eſt non videri in fraudẽ fiſci factũ quod acquiſitũ non eſt.*Sic tenent *Alberic.tract.ſtatutorũ,l.3.q.24. Decius,conſ.445.à n.65.Nelus tractat.bannitorum,1.p.ſecũdi tẽporis p.30. Barbarius conſ.22.à n.9. l.3.Ruinus conſ.23.l.5.*

Vin

Vincentius de Franchis deciſ. Neapol. 101. *n.* 5. *Canchus repeti. l. Haredes mei.* §. *Cũ ita* 4. *p. n.* 88. *ff. ad Trebel. Tello l.* 4. *Tauri, à n.* 62. & pręcipue *n.* 64. vbi bene ſatisfacit, *l. In fraudẽ, ff. de iure fiſci*, cõtariũ probanti: *Merces de maior.* 4. *p. q.* 23. *n.* 45. *Azebedo lib.* 4. *recopil. t.* 10. *l.* 3. *n.* 140. *Auẽdano, l.* 4. *Tauri, gloſſ.* 7. *n.* 6. Tandem alij limitant, niſi in filio familias qui eſt hæres ſuus, hic enim nõ poterit repudiare hęreditatẽ in fraudem creditorũ. Quia hæc repudiatio non eſt circa bona quærenda, ſed iam, quęſita: cum hæredibus ſuis adhuc ignorãtibus ſtatim mortuo patre, ipſo iure acquiratur hæreditas, *l. Nolẽtibus, & l. Si fratris, ibi, ſtatim C. de iure delib. l.* 1. §. *Qui ſunt in poteſtate, ff. ſi quis omiſſa cau. & l. In ſuis, ff. de ſuis, & legit. hæred.* Sic *Anchar. conſ.* 101. Sed oppoſitũ eſt dicendum: quia illa acquiſitio eſt reuocabilis, & quaſi ſub conditione, niſi hęres repudiare velit: quæ repudiatio retrotrahitur ſicut proxime de legato diximus. Sic docẽt *Alberic. l.* 3. *ſtatutorum. q.* 24. *Alex. Paul.* quos referũt & ſequuntur *Ant. Gom.* 1. *var. c.* 9. *n.* 22. *& l.* 50. *Tauri*, n. 76. *Tello l.* 4. *Tauri, n.* 64. *Matienzo l.* 5. *recop. tit.* 9. *l.* 5. *gloſſ.* 9. *fine, Gutier. de pactis, in princ. n.* 24. *Ceruantes l.* 6. *Tauri, nu.* 86. *Molinato.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 180. *fol.* 1078.

9 Hucuſque diximus quod ſeruatur in foro externo circa repudiationem hæreditatis, vel legati in fraudem creditorum. Dubium autẽ eſt, an idem procedat in foro cõſcientiæ, ita vt liceat debitori, id efficere, quãdo alias nõ eſt creditoribus ſoluendo, & hęreditas eſt lucroſa, eique vtilis, & proinde illã acceptaret, niſi debitis aſtrictus eſſet? Quæ quæſtio ſatis vtilis eſt, & neceſſaria: contingit enim debitis aſtrictum, vel ob delicta, vel ob cõtractus, vel quia fideiuſſit, ne creditores capiant hæreditatẽ, vti hoc repudiationis remedio, vt ita in ea ſuccedãt filij, qui alias ſucceſſuri erant, fraudenturque creditores. Conſtat talem repudiationem in vtroque foro validam eſſe, & proinde ſucceſſorem tuta conſcientia poſſidere. Quia hæc nõ eſt alienatio, vel donatio, vt poſſit reuocari tamquam facta in creditorum fraudem, ſed tantum eſt non acquiſitio. Et hoc eſt, quod proprie definit *l. Qui autẽ, ff. quæ in frau. credit. & reg. Non fraudãtur, ff. de reg. iur.* & quãuis hic repudians, cõtra iuſtitiã delinqueret, at ſucceſſor in hæreditate, minime particeps fuit illius iniuſtitiæ: cũ nihil conſoluerit. Et (vt optime tradit *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 1. *n.* 12.) ſuccedens in ea hęreditate, nihil à repudiãte capit: ſolum enim teſte *Molinęo in cõſuet. Pariſ. t.* 1. §. 1. *gl.* 3. *q.* 1. *n.* 15. obſtaculum tollit, quo alter à ſucceſſione impediebatur, quo ablato ſuccedit ille qui alias ſucceſſurus erat. Difficultas igitur eſt, an hic repudians, eo legũ beneficio vtens, peccet? Et videtur non peccare. 1. quia idẽ in vtroq; foro ſentiendum eſt, quando ſententia iudicis non innititur falſæ præſũptioni, nec eſt in delicti pœnã: (vt diximus, l. 1. diſp. 5. n. 20.) ſed in foro externo hic debitor repudiãs hæreditatem abſoluetur, nec ſent. illa innititur falſæ præſumptioni, aut eſt in delicti pœnã: ergo idem dicendum eſt in foro conſcientiæ. Et confirm. quia ſi ante repudiationem conueniatur, à creditoribus, vt eũ cogat iudex non repudiare, abſoluetur, nec ad id coget iudex: ergo ſimiliter in foro externo. 2. quia *l.* 60. *Tauri, hodie l.* 9. *t.* 9. *l.* 5. *noua recop.* decernitur poſſe mulierem medietati lucrorum cõſtante matrim. acquiſitorum renunciare, ne partem æris alieni per maritum contracti, ſoluere ãſtringatur, quæ tamen non renuncians ſoluere tenebatur: ergo ſimiliter debitori fas erit renunciare hęreditati, vt à debitis ſoluendis eximatur. 3. quia multi DD. grauiſſimíque abſolute docent poſſe debitorem renunciare hęreditati, ne ſoluat debita: vt *Ioã. Lup. rubr. de donatio.* §. 47. *n.* 9. Omnes ſcribentes, *d. l. Qui autem, Iaſon inſt. de act.* §. *Itẽ ſi quis, n.* 121. *Molineus in cõſuet. Pariſ. t.* 1. §. 1. *gloſſ.* 3. *q.* 1. *n.* 13. *Socinus iunior cõſ.* 124. *à n.* 3. *Vinc. de Frãchis dec. Neapol.* 101. *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 1. *n.* 12. *Ant. Go.* 2. *var. c.* 14. *n.* 14. *Tello l.* 4. *Tauri, à n.* 57. *Gut. de pactis, in princ. n.* 20. *&* 24. *Azebedo l.* 5. *recop. t.* 3. *l.* 1. *n.* 5. *Cernãtes l.* 6. *Tauri, n.* 75. At ſi eſſet peccatum, non ita abſolute dicerent, cum id poſſimus, quod iure poſſumus. Immo *Anton. Gom.* explicans leges hoc permittẽtes, *l.* 52. *Tauri, n.* 66. *verſ. Quintus eſt, &* 2. *var. c.* 4. *n.* 24. *verſic. Quinto infero*, ait licitè debitorẽ repudiare hęreditatem, vel legatũ in fraudẽ creditorum. Et videtur facere pro hac ſent. quod docent *Palud.* 4. *diſt.* 38. *q.* 3. *a.* 2. *n.* 15. *& Angel. verb. Religioſus n.* 7. vbi dicunt religioſũ profitẽtẽ minime teneri in religione artem exercere, vt debita ſoluat eo quod per profeſſionem bonis ceſſerit: nec credentem bonis in ſeculo, teneri eam autem exercere. Et innituntur fundamento, quod aſſumit *D. Th.* 2. 2. *q. vlt. a.* 6. *ad* 3. nimirum, perſonam liberam non eſſe alligatam pro ære alieno ſoluendo, ſed eius bona: ergo hic debitor modo non abſcondat bona quę poſſidet, immunis erit à culpa, licet minime operam det ad acquirendum, acceptando hæreditatem. His tamen non obſtantibus, credo hunc repudiantem peccare mortaliter contra iuſtitiam. Probatur, nam eadem lege qua aliquis tenetur ad finem, tenetur adhibere media neceſſaria ad illum finem comparandum, quando media ſunt facilia: v. g. eadem lege qua teneor audire ſacrum, teneor cõfluere in templum, quando non excuſor legitime, vbi ſacrum celebratur. Et eadem lege qua teneor ad votum religionis implẽdum, teneor adhibere media, vt petere, & adire ea loca in quibus eſt ſpes probabilis me admittendum: ergo eadem lege iuſtitiæ qua debitor tenetur ſoluere debita, tenetur adhibere media, vt ſoluat, quando media non ſunt valde difficilia: at in hoc non potente alias ſoluere, eſt medium neceſſarium, & facillimum acceptare eam hæreditatem, quando eſt lucroſa, & expediens: ergo contra iuſtitiæ legem delinquit nõ acceptãs. Et cõfirmatur, ſi quis in die feſto careret pallio, & ſic excuſaretur à ſacro audiendo, ſi illi accommodaretur palliũ, quis dubitat quin teneretur acceptare, vt audiret ſacrum, & eius pręcepti fractorem eſſe, ſi abſque legitima cauſa ſolum ne audiret ſacrum, nollet acceptare? Ergo ſimiliter in noſtro caſu. 2. quia filius habens maxima egeſtate preſſos parentes, nec potentes alimenta quærere, ſi nollet artem qua poſſet lucrari ad eis alimẽta exhibenda, peccaret vtique contra legem pietatis, qua tenetur parentes alere carẽtes alimentis, nec potẽtes quęrere: peccaretque mortaliter ſi poſſet alimenta acquirere, acceptando hæreditatem ſibi relictam, ſi abſque cauſa ſufficienter excuſante repudiaret: eadem enim lex quæ obligat alere parentes, vel filios, obligat ad curandum acquirere alimẽta mediis conuenientibus: ergo à fortiori peccabit debitor contra legem iuſtitiæ, qua tenetur ſoluere debita, ſi non adhibeat media conuenientia, & nolit, potens facile, vt acceptando hæreditatem, acquirere vt ſoluat. Et confirmatur, quia ſtrictiori iure tenetur debitor ſoluere, quam filius alere patrem, illa enim eſt iuſtitiæ, & abſoluta obligatio: hæc autem pietatis, & non abſoluta, ſed in ſubſidiũ, nempe, quando pater eſt inops, nec habet vnde ſe alat. Dices, argumenta nil probare: quia quando debitor nõ habet vnde ſoluat, non tenetur lege iuſtitiæ ſoluere, cum nemo obligetur ad impoſſibile, & ſic non tenebitur adhibere id medium acceptandi hæreditatem. Sed ſolutio eſt friuola? quia is non eſt abſolute deobligatus à ſolutione debitorum, alias pinguiorem nactus fortunam nõ teneretur ſoluere, ſed tãtum pro tunc excuſatur à ſolutione, quia non habet vnde ſoluat. Cũ ergo adhuc maneat lege iuſtitiæ aſtrictus ad ſoluendum, quam legem facile implere poteſt acceptando hæreditatem tenebitur ad id: alias ſimiliter diceremus habentem filios preſſos egeſtate non peccare repudiando hæreditatem: quia dum pater eſt pauper, nec habet vnde alat filios, excuſatur: ſicut ergo dicimus hunc patrem peccare mortaliter, quia potuit acquirere quo ſuam obligationem impleret, & nõ impleuit: ſimiliter in noſtro caſu dicemus. 3. quia ſi quis videret proximum fame perire, & extremum iam agentem ſpiritum, vel grauiter indigentem, & aliquis offerret illi bona quibus poſſet illi indigentiæ ſubuenire, quis negaret hunc mortaliter delinquere contra legem charitatis,

hunc

(quale eſt bonum proximi qua huic bonum) ſit honeſtus,& conſequenter vt ſit actus virtutis, voluntas debet illud bonum appetere,quia honeſtum eſt illud appetere;quare iuxta illam obiectionem voluntas debet illam honeſtatem ſibi appetere, nec poterit actu honeſto appetere bonum proximi quia huic bonum eſt,ſed ſolùm quia ſibi bonum eſt.quod apertè abſurdum eſt.Quare quòd aliquis ſibi appetat honeſtatem alicuius actionis, nullo modo impedit quin alteri eodem actu velit bonum qua ei bonum eſt,& vero actu beneuolentiæ:ſed potiùs illud eſt neceſſarium vt hic actus ſit vera virtus beneuolentiæ.

39 Dices Tertiò, Miſericordia non reſpicit malum proximi abſolutè ſumptum, ſed tanquam ſubleuandum, in quo reperitur particularis difficultas, ne aut nimia compaſſione deflectamus à iuſtitia, aut contrà ex imprudenti nemeſi iudicantes miſeros digna ſuis factis recipere,atque ita non eſſe ſubleuandos, deflectamus ad crudelitatem.

1.Ioan.3. Reſpondeo Primò,veram caritatem,quæ non ſolis verbis diligit,ſed opere & veritate, vt dicitur 1.Ioan. 3. ſimiliter reſpicere malum proximi vt ſubleuandum:atque ita eſt eadem vtriuſque ratio. Reſp. Secundò,hoc argumentum vt ſummum probare ſecundam noſtram concluſionem,ſcilicet,vt rectè ac ordinatè proximi miſereamur nos indigere aliquo habitu moderante paſſiones, quæ poſſent rectum hac in re ordinem impedire. Quod nihil omnino facit contra quartam noſtram concluſionem.

40 Coloſſ. 3. Dices Quartò, Ad Coloſſ. 3. cùm Apoſtolus eos adhortatus eſſet vt induerent viſcera miſericordiæ; ſubdit, *Super omnia autem hæc caritatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* ergo ſentit miſericordiam eſſe virtutem diſtinctam à caritate.

Reſpondeo,nego conſequentiam: ſolùm enim ſignificat caritatem habere varios alios actus ſiue effectus,quos in ſe non continet miſericordia. Aut etiam & fortè magis ad ſenſum Apoſtoli,dici poteſt eum ibi accipere miſericordiam pro externo ipſius opere ſiue elargitione eleemoſynæ, & caritatem pro amore interno.Item poteſt miſericordia ibi accipi prout prouenit ex beneuolentia erga proximum,atque adeò prout eſt virtus moralis;& caritas pro virtute theologica.

DISPVTATIO XXVII.

De duobus prioribus actibus caritatis externis, ſcilicet beneficentia & eleemoſyna.

DVBIVM I.

Quid ſit beneficentia, & quibus exhibenda?

1 Beneficētia per ſe pertinet ad caritatē Dei aut proximi. D.Thom.

CONCLVSIO I. Beneficentia eſt actus externus caritatis; vel theologicæ, ſi proximo benefiat propter Deum; vel virtutis moralis, ſi proximus ametur propter ſe, & vero actu beneuolentiæ erga ipſum.Ita D.Thom.q. 31.a. 1. & 4. vbi id etiam bene probat; quia beneficentia exterior ex ſe nata eſt proficiſci ex actu interno, quo alteri bene volumus: atqui bene alicui velle eſt actus caritatis, alterutro ex modis iam dictis:ergo ſimiliter bene alicui facere eſt actus caritatis.

Per accidēs pertinet ad alias virtutes.

Notat tamen D.Tho.nos ob alios varios fines honeſtos poſſe aliis bene facere:& ſic beneficentia pertinebit ad diuerſas virtutes denominatione extrinſeca:

qua ratione etiam quiuis alij externi virtutum actus poſſunt à variis virtutibus imperari.

CONCLVSIO II.Debemus,quantum eſt in nobis, omnibus benefacere, ſaltem in genere pro omnibus hominibus quandoque orando; & in particulari iis, quibus neceſſitatem patientibus hìc & nunc benefacere poſſumus, magis tamen nobis coniunctioribus: quia hos tenemur præ aliis diligere, niſi aliorum neceſſitas aut aliæ circumſtantiæ contrarium ſuadeant. Ita D.Tho.ſuprà a.2.& 3. vide dicta diſp. 25. dub. 9. vbi hæc ſatis explicui: eodem enim ordine tenemur vni præ altero benefacere, quo tenemur vnum præ alio amare. 2

Quis ordo ſeruādus in beneficētia. D.Thom.

DVBIVM II.

Quid ſit eleemoſyna, ſeu cuius virtutis ſit actus?

NOta Primò,eleemoſynam venire à Græco ἐλεέω, id eſt miſereor,atque idem ſignificare cum miſericordia,ſeu potiùs ſignificare ipſum exercitium, ſiue externum opus miſericordiæ;nam miſericordia communiter ſumitur pro actu interno,& eleemoſyna pro externo opere.Sicut etiam à D.Tho.q. 30. & 32. ſumuntur. Sicut igitur miſericordia (vt dixi diſp. 26. dub.4.concl.3.) eſt propriè diſplicentia miſeriæ alienæ,& voluntas eam ſubleuandi, ita eleemoſyna eſt propriè ipſa ſubleuatio alienæ miſeriæ, ſiue ipſum opus quo hæc ſubleuatur. 3

Eleemoſyna eſt actus externus miſericordiæ. D.Thom.

Hinc quidam apud D.Tho.q.32.a.1. eam ita definiunt: *Eleemoſyna eſt opus,quo datur aliquid indigenti, ex compaſſione propter Deum.* In qua definitione verbū *compaſſio* dupliciter poteſt ſumi. Primò, propriè pro vera paſſione,ſiue commotione partis inferioris animi alterius miſeriæ compatientis; & ſic illa pars definitionis non eſt eſſentialis,aut omnino neceſſaria:nā,vt ſatis patet ex dictis diſp.26.dub. 9. tā actus internus, quàm externus miſericordiæ poteſt eſſe ſine huiuſmodi compaſſione; ſed ſolùm indicat quid communiter in nobis fieri ſoleat: communiter enim dantes eleemoſynam,aliqua eiuſmodi compaſſione ad id faciendum incitantur. Secundò, *compaſſio* poteſt ſumi minùs propriè,pro interna voluntatis diſplicentia,qua ei aliena miſeria diſplicet:& in hac ſignificatione cōpaſſio miſericordiæ eſt eſſentialis; vt ſuprà oſtendi. Item quod ibi dicitur *propter Deum*, ſolùm eſt neceſſarium, vt eleemoſyna ſit actus caritatis theologicæ. Nam vt ſit verus actus miſericordiæ,& conſequenter vera eleemoſyna,ſufficit quòd fiat vt proximi miſeria ſubleuetur, ſiue ex amore beneuolentiæ erga ipſum proximum,vt patet ex dictis diſp.26.dub.4. 4

Vtrùm eleemoſyna debeat fieri ex cōpaſſione & propter Deum.

Nota Secundò, eleemoſynam tam in communi ſermone, quàm in ſacris Litteris, ſæpe ſumi pro re quam damus indigenti, vt eius inopiam ſubleuemus; ſic vnus dicitur dare & alter accipere eleemoſynam. Hinc Lucæ 12.dicitur: *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam.*& Actor.3.*Rogabat autem vt eleemoſynam acciperet.* 5

Eleemoſyna accipitur pro ſuo obiecto. Luc. 12. Actor. 3.

Nota Tertiò, D.Thomam q.32.a.1.in corpore dicere,*quod actus exteriores ad illam virtutem referuntur, ad quam pertinet id,quod eſt motiuum ad agendum huiuſmodi actus.* Poteſt autem hoc dupliciter fieri. Primò, ita vt actus externus ordinetur ad finem ſiue motiuum ſibi intrinſecum. Secundò,vt ordinetur ad finem ſibi extrinſecum. Finis autem ille dicitur alicui actui externo intrinſecus, ad quem hic ſua natura ordinatur, ita vt hic illum ex ſe natus ſit cauſare.ſic ſumptio medicinæ eſt nata cauſare ſanitatem, & datio eleemoſynæ nata eſt remouere miſeriam pauperis; & ideo hi ſunt fines intrinſeci illarum actionum: 6

S.Thom. Quis finis ſit actui intrinſec° & quis extrinſecus.

fines verò extrinſeci ſunt alij ab his diſtincti, ad quos pro voluntate operantis illæ actiones ordinantur: vt ſi quis det alteri medicinam vt inde lucrum aut honorem conſequatur: aut ſi quis det eleemoſynam vt ſatisfaciat pro peccatis, velvt aliquid à Deo impetret. Ratione prioris finis, actus externi habent intrinſecam honeſtatem, & ex ſe ſunt actus certæ virtutis: at ratione finis extrinſeci, ſolùm ſunt boni denominatione extrinſeca, eáque ſola ratione ad aliquam virtutem pertinent. Hinc quando aliquis dat eleemoſynam, vt aliquid ad ſalutem pertinens à Deo impetret, illa datio intrinſecè & ſecundùm ſe, ac prout præſcindit ab actu imperante, eſt actus miſericordiæ; extrinſecè verò & prout moraliter informatur ab actu imperante, eſt actus ſpei. vide dicta ſuprà diſp. 3. dub. 3.

Vnde actus externus accipiat intrinſecam honeſtatem.

7 Ex his patet eleemoſynam propriè & ex ſe eſſe actum caritatis erga proximum: nam (vt iam oſtendi) eſt propriè & ex ſe actus miſericordiæ: hic autem, vt oſtendi diſp. 26. dub. 4. eſt propriè actus caritatis in proximum: nam omnis voluntas remouendi alterius malum, prouenit ex amore, quo ipſius bonum amamus, & vtraque voluntas ad eandem virtutem pertinet.

8 Cùm autem, vt dixi diſp. 24. dub. 1. proximus poſſit amari, vel propter Deum tanquam aliquod bonum ipſius Dei, & conſequenter caritate theologica; vel propter ſeipſum & ex amore beneuolétię erga ipſum, & conſequenter ex caritate, quæ ſit virtus moralis; ſequitur eleemoſynam ex ſe natá eſſe ab vtraque virtute proficiſci. Patet, quia eleemoſyna ex natura ſua, nata eſt cauſare bonum ipſius proximi, ſubleuando ipſius miſeriam, qui eſt finis amoris beneuolentiæ erga proximum. Cùm autem proximus ex natura ſua ſit res & mancipium ipſius Dei, bonum proximi ex natura ſua eſt bonum extrinſecum ipſius Dei, ſicut bonum equi, eſt bonum heri ipſius equi: & conſequenter eleemoſyna eſt ex natura ſua, cauſatiua vtriuſque boni tam proximi quàm ipſius Dei, & tanquam talis appetibilis, atque ita ex ſe pertinet tam ad amorem Dei, quàm ad amorem proximi: quamuis ſicut magis immediatè ſpectat ad bonum proximi, ita magis immediatè ex huius amore proficiſcitur, idque vel amore amicitiæ erga ipſum proximum, quando hic propter ſe amatur; vel ſaltem ex amore concupiſcentiæ, quando proximus amatur propter Deum, ſiue eo amore qui erga Deum habeat rationem amicitiæ, & erga proximum ſolùm ſit amor concupiſcentiæ.

Qua ratione eleemoſyna nata ſit imperari ab amore Dei.

9 Nota Quartò, D. Thomam ſuprà in reſponſione ad ſecundum dicere eleemoſynam quando ordinatur ad placandum Deum, habere rationem ſacrificij, & imperari à latria. Mouetur autem, quia ad Hebræos 13. dicitur: *Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur* (id eſt placatur ac nobis beneuolus redditur) *Deus.* Simili ratione Eccleſiaſtici 35. dicitur, *Qui facit miſericordiam, offert ſacrificium.*

D.Thom. *Hebr.13.* *Eccli.35.*

Quæ difficultatem habent. Primò, quia ſicut deſiderare habere Deum ſibi placatum, non eſt actus latriæ, ſed ſpei; ita actus externus quo aliquid facimus, vt Deus nobis placetur, non procedit à latria, ſed à ſpe.

Secundò, quia vnicum eſt legis nouæ verum ſacrificium ab eleemoſyna omnino diſtinctum: ergo hæc non eſt verum ſacrificium.

10 Ad primum Reſpondeo, D. Thomam non intendere docere, eiuſmodi actum ſemper & neceſſariò proficiſci, ſiue imperari à virtute latriæ: ſed tunc ſolùm, quando fit per modum ſacrificij, ſiue ad teſtandam ſubiectionem noſtram erga Deum, ipſiúſque in nos dominium.

Ad ſecundum Reſpondeo, hoſtias & ſacrificium tam à Scriptura quàm à D. Thoma ibidem latè ſumi, pro quauis actione qua Deus quacumque ratione colitur ſeu honoratur: qualis eſt omnis actio bona, præſertim ſi in eum finem exerceatur vt Deus per eam colatur. Iuxta illud D. Auguſtini lib. 10. de Ciuitate, c. 6. *Sacrificium verum eſt omne opus bonum, quod agitur vt ſancta ſocietate inhæreatur Deo.* Vide quæ dixi to. 1. de Sacram. q. 83. a. 1. dub. 1.

Qua ratione eleemoſyna ſit ſacrificium. *Auguſt.*

Ratione autem eorum quæ D. Thomas docet in eadem reſponſione, diſputant hîc multi an actus virtutis ſuperioris poſſit imperari à virtute inferiori, v.g. actus caritatis à virtute ſpei. Negant id Lorca, Caiet. & Bañez in dictum art. dub. 2. præſertim loquendo de actu virtutis formaliter ſumptæ. Primò, quia imperare eſt ſuperioris: ergo virtus inferior nequit imperare virtuti ſuperiori. Secundò, quia actus virtutis debet ferri in obiectum ſuum propter propriam honeſtatem: actus autem imperatus ab alia virtute, non in propriam, ſed in honeſtatem, ſiue finem virtutis imperantis refertur. Quare Caietan. & Lorca concedunt virtutem inferiorem poſſe imperare actum virtutis ſuperioris materialiter ſumptum. Malderus verò ibid. § *Quæres tertiò.* etſi initio videatur generatim aſſerere, virtutem inferiorem poſſe imperare actum virtutis ſuperioris, tamen poſtea id reſtringit ſecundùm limitationem Caietani. 11

Lorca. *Caietan.* *Bañez.* *Caietan.* *Lorca.* *Malder.*

Sed abſolutè dicendum eſt, virtutem inferiorem poſſe imperare actum virtutis ſuperioris etiam formaliter ſumptum, atque adeò actum internum talis virtutis. Ita Valentia 2. 2. diſp. 3. q. 9. puncto 1. vbi id etiam bene probat; nam vnam virtutem imperarę actum alterius, nihil eſt aliud, quàm voluntatem ex deſiderio obtinendi finem vnius virtutis, moueri ad eliciendum actum alterius virtutis, quatenus ad illum finem eſt vtilis: atqui fieri poteſt vt actus virtutis ſuperioris etiam formaliter ſumptus ſit vtilis, aut etiam hîc & nunc ſit neceſſarius, ad obtinendum finem alterius virtutis: ergo hic poterit ob illum finem à voluntate eligi; atque ita ab illa virtute imperari. Minorem ſatis probaui diſp. 3. dub. 9. & clarè patet in eo qui conſcius ſibi peccati mortalis, & non habens confeſſarium, inſtante mortis periculo ex timore inferni, ſiue ex amore vitæ æternæ cupit iuſtificari, & ſcit ad hoc neceſſariam eſſe contritionem, ideóque eam in ſe excitat. quo caſu ille ex deſiderio vitæ æternæ, quod eſt actus ſpei, imperat ſibi actum formalem caritatis (omnis enim vera contritio ſupponit actum formalem caritatis, à quo procedat) tanquam neceſſarium ad finem virtutis ſpei, & conſequenter virtus ſpei imperat formalem actum caritatis, vt patet ex dictis. 12

Virtus inferior imperat actū virtutis ſuperioris. *Valentia.* *Quid ſit vnū actum imperare alterū.*

Ad primum argumentum contrarium, Reſpondeo antecedens ſolùm eſſe verum in eo qui propriè & ſua auctoritate alteri imperat: ſecùs autem eſſe in eo qui imperat aliquid impropriè & auctoritate aliena; vt fit in noſtro caſu, vbi vna virtus imperat non per ſe immediatè & vi ſua, ſed mediante voluntate, & virtute ipſius; quæ habet ſuos actus in ſua poteſtate, & hac ratione eſt iis ſuperior. Sicut etiam rex ſæpe per inferiorem imperat aliquid huic ſuperiori, ſibi tamen ſubiecto. 13

Ad ſecundum, Reſpondeo eundem actum voluntatis poſſe directè ferri in ſuum obiectum, ob propriam ſuam honeſtatem, & tamen ſimul alio actu referri in alium finem, vt patet in exemplo allato: nam contritio deteſtatur peccata præciſè quia diſplicent Deo, & tamen ab eliciente per actum ſpei refertur in finem ipſius ſpei.

Actus imperatus poteſt habere obiectū formale toto genere diſtinctū ab obiecto actus imperantis.

Nota tamen actum imperatum eo caſu non accipere vllam bonitatem ab actu imperante; hoc enim ſolùm conuenit actibus externis reſpectu actus interni,

à quo

à quo immediatè imperantur. vt oſtendi diſput. 3. dub. 10.

DVBIVM III.

Vtrùm eleemoſyna rectè diuidatur in ſeptem corporales & ſeptem ſpirituales?

14 D.Thom. RESpondeo, ex communi omnium ſententia rectè ita diuidi: quod pulchrè oſtendit D. Thomas ſuprà art. 2. omnéſque his duobus verſibus comprehendit:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo,
Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Priore comprehenduntur opera miſericordiæ corporalia, ſecundo ſpiritualia: ita tamen vt ſub verbo *conſule* ſubintelligatur etiam *doce ignorantes*, vt monet D. Thomas ſuprà.

15 Vbi etiam in reſponſione ad 2. bene notat, poſſe diuerſa alia dari opera miſericordiæ, quæ ſtrictè loquendo à ſupradictis diſtinguantur. Qualia ſunt ducere cæcum per rectam viam, liberare oppreſſos ab opprimentibus, ſuccurrere patienti naufragium, aut ſimili aliqua ratione in periculo exiſtenti; defendere læſam aliorum famam, aliáque ſimilia, quæ plurima enumerari poſſent. Cùm enim omnis honeſta ſubleuatio miſeriæ proximi ſit eleemoſyna, ſicut nobis tam in corpore quàm in anima ferè innumeræ poſſunt occurrere miſeriæ, ita innumera ferè deberent recenſeri miſericordiæ opera, ſi omnia diſtinctè eſſent recenſenda. Communiter tamen ſola ſupradicta ſolent recenſeri, ac aliis proponi; tum quia maximè communia ſunt, tum etiam quia alia aut poſſunt ad ea facilè reduci, aut ex iis intelligi.

16 Vbi præterea Notandum eſt, per viſitare infirmos, non intelligi ſolam viſitationem quatenus hæc adfert aliquod ſolamen ægro, qua ratione videtur potiùs pertinere ad conſolationem mœſtorum: ſed præcipuè intelliguntur opera & cura ægris impenſa, quibus eorum morbus aliqua ratione ſubleuari poſſit.

17 D.Thom. Addit præterea D.Tho.a.3. eleemoſynas ſpirituales ex genere ſuo, eſſe præſtantiores corporalibus. Primò, quia dona ſpiritualia ſunt nobiliora corporalibus. Secundò, quia per illa ſubleuatur ſpiritus, qui melior eſt corpore. Tertiò, quia actus ſpirituales, quibus exhibetur eleemoſyna ſpiritualis, ſunt nobiliores corporalibus. Subdit tamen ratione circumſtantiarum & ob indigentiam proximi, corporales quandoque eſſe præferendas ſpiritualibus; extrema enim fame laborans potiùs paſcendus eſt quàm erudiendus. Item cùm corporales ferè fiant cum maiore incommodo dantis, eo quòd dando fiat pauperior, ſunt etiam difficiliores, & ex hac parte ſæpe earum laus & meritum multùm creſcit; præſertim quando aut magnæ ſunt, aut fiunt ab iis qui re quam dant etiam notabiliter indigent.

18 His poſitis ſolùm hîc reſtat aliqua difficultas, vtrùm ſepultura mortuorum debeat numerari inter opera miſericordiæ. Quidam enim hæretici noſtri temporis apud Bellarm. lib. de Purgatorio cap. vlt. inter multa alia, quæ Catholici in ſuorum ſepultura vſurpare ſolent, hoc etiam reprehendunt, quòd credamus ſepulturam mortuorum eſſe opus miſericordiæ, pium & Deo gratum,

Bellar. *Error hæreticorũ circa ſepulturam.*

Matth. 25. Primò, quia Matth. 25. Chriſtus enumerans ſex alia opera miſericordiæ corporalia nullam facit mentionem ſepulturæ: ergo cenſet eam non eſſe opus miſericordiæ. Secundò, quia opera miſericordiæ dicuntur exhiberi creaturæ rationali, quale non eſt cadauer. Tertiò, quia ſepultura nullo modo prodeſt defunctis,

nec ea carere iis vllo modo obeſt: ergò eos ſepelire non eſt opus miſericordiæ.

Antecedens patet Primò, ex cap. *Sacris.* de ſepultura. vbi dicitur iuſtis non obeſſe ſepulturam nullam vel vilem. Secundò, quia S. Auguſtinus lib. 1. de Ciuitate cap. 12. ait: *Quia iſta, id eſt curatio funeris, conditio ſepulturæ, pompa exequiarum, magis ſunt viuorum ſolatia quam mortuorum ſubſidia.* Quartò, quia Chriſtus Lucæ 12. docet non eſſe timendos tyrannos, qui corpus occidunt, & poſtea non habent quod faciant; quod verum non eſſet, ſi mortuo obeſſet carere ſepultura.

c.Sacris. *Auguſt.* *Lucæ 12.*

Sed ſepulturam defunctorum eſſe verum opus miſericordiæ erga defunctos, non ſolùm omnes Catholici aſſerunt, ſed Scriptura apertè teſtatur: nam 2. Regum 2. cùm nuntiatum eſſet Dauidi quòd viri Iabes Galaad ſepeliuiſſent Saül, miſit ad eos nuntios qui ſuis verbis iis dicerent, *Benedicti vos à Domino, qui feciſtis miſericordiam hanc cum domino veſtro Saül, & ſepeliſtis eum.* Vbi Dauid expreſsè vocat ſepulturam opus miſericordiæ erga defunctum, docétque illos viros ob eam Saüli exhibitam eſſe benedictos à Domino, ſiue à Domino aliquam benedictionem meruiſſe. Item Tobias in Scripturis plurimùm laudatur, quòd inter cetera miſericordiæ opera tam ſedulò defunctos ſepelierit. 19

2.Reg.2.

Probatur Secundò, ex Patribus, quos fusè citat Valentia 2.2. diſp. 3. q. 9. punct. 2. Vnus hîc mihi ſufficiet Ambr. qui lib. de Tobia c. 1. ait: *Nihil hoc officio præſtantius, ei conferre* (ſcilicet beneficium) *qui tibi iam non poſſit reddere: vindicare à volatilibus, vindicare à beſtiis conſortem naturæ.*

Valentia. *Ambroſ.*

Probatur Tertiò, ratione. Primò, quia aliquem honeſtè ſepeliri, pertinet ad honorem & famam defuncti; ſicut contrà priuari ſepultura eſt ei ignominioſum; vnde hoc etiã affectis ſupplicio, tãquam ipſo ſupplicio ignominioſius, ſolet pro graui pœna infligi. Confirmatur, quia ſecundùm commune iudicium, cenſemur honorare defunctos, eorum imagines aliáſve res ad eos pertinentes, honorificè aſſeruando; & contrà cenſemur eos afficere dedecore, ſi hæc viliter & neglectim habeamus, aut etiam abiiciamus; quanto igitur magis ad eorum honorem aut contemptum pertinet, ſi hac vel illa ratione eorum corpora tractemus? Vnde D. Auguſt. lib. 1. de Ciuitate c. 13. *Non contemnenda*, inquit, *nec abiicienda ſunt corpora defunctorum, maximè iuſtorum & fidelium, quibus tamquam organis & vaſis ad omnia opera bona ſanctus vſus eſt Spiritus. Si enim paterna veſtis, aut annulus, aut ſi quid huiuſmodi, tanto carius eſt poſteris, quanto erga parentes maior extiterit affectus; nullo modo ipſa aſpernanda ſunt corpora, quæ vtique familiarius atque coniunctius, quàm qualibet indumenta geſtamus.* Et paulò infrà: *Vnde & antiquorum iuſtorum funera officioſa pietate curata ſunt, & exequiæ celebratæ, & ſepultura prouiſa; ipſique dum viuerent de ſepeliendis vel etiam transferendis ſuis corporibus filiis mandata dederunt.* Vbi deinde pluribus probat hoc opus eſſe pium, & Deo gratum. 20

Auguſt.

Probatur ex ratione Secundò, ex communi affectu & cura quam morituri circa ſuam ſepulturam habent. vt patet ex verbis D. Auguſtini, & exemplis antiquorum Patriarcharum; cui affectui per ſepulturam ſatisfit. Tertiò, quia Eccleſiaſtica frui ſepultura per accidens multum ſæpe defunctis prodeſt, ratione precum quæ pro fidelibus talibus locis ſepultis particulatim funduntur. Quod pulchrè & fusè docet D. Auguſtinus lib. de Cura pro mortuis gerenda c. 4. vbi inter alia ait: *Quoniam ſi nonnulla religio eſt vt ſepeliantur, non poteſt nulla eſſe, quando vbi ſepeliantur attenditur.* Deinde docet hoc prodeſſe mortuis, quia alij, *dum recolunt vbi ſint poſita eorum, quos diligunt, corpora, iiſdem Sanctis* (quibus ſcilicet illa ſepul- 21

Eccleſiaſtica ſepultura qua ratione proſit. *Auguſt.*

turæ loca conſecrata ſunt) *illos tamquam patronis ſuſceptos hoſpites apud Dominum adiuuandos orando commendant.*

Valentia. Banez. Quale peccatū negligere ſepulturam.

Ob huiuſmodi rationes Valentia ſuprà ſecutus Bañez docet, eſſe peccatum mortale, ſine vlla iuſta cauſa omittere ſepulturam, cùm ea defuncto commodè poſſit exhiberi, quia eſt quædam inhumanitas erga naturam humanam.

22 Ad primum argumentum poſitum n. 18. nego conſequentiam, quia Chriſtus ibi non intendit omnia miſericordiæ opera enumerare; ſed illa ſola, quæ frequentiùs occurrunt, & ab hominibus negliguntur: aut etiam poteſt dici ipſum ſolum intendiſſe recenſere ea, quæ ex ſola miſericordia ſolent alienis exhiberi, & ſub iis voluiſſe reliqua intelligi; ſepultura autem communiter ab amicis curatur tamquam aliquid ſpectans ad honorem familiæ, adeóque rarò aliis incumbit onus eam curandi ex miſericordia.

Ad ſecundum, Reſpondeo ſepulturam exhiberi non tam in gratiam cadaueris, quàm ipſius animæ, cui, vt patet ex dictis, ea ratione officium & miſericordiam præſtamus.

Ad tertium eiuſq; probationes, Reſp. ſolùm probare, ſepulturam per ſe non poſſe prodeſſe defunctis, efficiendo eos felices, ſicut nec eius carentia poteſt eos reddere infelices, quaſi animæ tamdiu loco Beatorum excluderentur, donec eorum corpora ſepeliantur, vt olim quidam Gentiles credebant; quos refutat D. Auguſtin. loco in argumento citato, & præcipuè lib. de Cura pro mortuis gerenda cap. 2. & hoc ſolùm vult Chriſtus Lucæ 12. vnde etiam ſubiungit eum ſolùm timendum, qui poteſt animam mittere in gehennam, & à cælo excludere. Per accidens tamen ſepulturam prodeſſe defunctis, tum ad illorum honorem ac venerationem augendam, tum etiam vt viuentium precibus magis iuuentur. patet ex dictis, & ipſe Auguſt. ſuprà citatus docet.

Auguſt. *Luc. 12.*

23 Obiiciunt præterea aliqui id, quod Chriſtus dicit Lucæ 11. *Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum, patres autem veſtri occiderunt illos: profectò teſtificamini quod conſentitis operibus patrum veſtrorum: quoniam ipſi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum ſepulchra.* Qui locus ſatis obſcurus eſt, & varij variè ad eum reſpondent, quorum reſponſiones fusè recenſet Turrianus 2.2 diſp. 81. dub. 1. Sed his omiſſis Reſpondeo Primò, hunc locum nihil facere contra præſentem materiam: & vt ſummum quadam externa apparentia ibi videri improbari cultum reliquiarum Sanctorum. Reſpondeo Secundò, eum locum etiam omnino nihil facere contra cultum reliquiarum, ſed potiùs eum probare, tanquam opus ab omni antiquitate habitum pium.

Luc. 11. *Turrian.*

24 Pro eius explicatione Nota, Lucæ verba eſſe valdè conciſa, & quædam relinquere ſubintelligenda, quæ ſupplet S. Matth. c. 23. vbi Chriſtus ait: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum; & dicitis, Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocij eorum in ſanguine Prophetarum. Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filij eſtis eorum qui Prophetas occiderunt.* Ex quibus patet Primò, Iudæos tunc vulgò exiſtimaſſe eſſe opus pium ſepulchris & ornatis monumentis venerari Sanctorum reliquias: quia Chriſtus Scribas ibi vocat hypocritas, quòd ex hoc opere, ſicut ex decimatione menthæ & anethi, & aliis ſimilibus operibus ex ſe bonis vanam gloriam & opinionē ſanctitatis ſibi quærerent. Nec Chriſtus ea opera ſecundùm ſe reprehendit, ſed ſolam eorum malam intentionem, & quòd dum illa facerent, grauiora præcepta negligerent; vt ex toto contextu capitis patet, & præſertim v. 23.

Matth. 23.

25 Patet Secundò, Scribas & Phariſæos oſtendiſſe ſe eſſe filios eorum qui Prophetas occiderant, non quidem ædificando horum ſepulchra (hoc enim nulla apparentia id probat, ſed potiùs contrarium; vnde etiam, vt patet ex verbis S. Matthæi, ipſi eiuſmodi operibus volebant oſtendere ſe abhorrere omnino à factis patrum ſuorum) ſed Primò, vocando eos, qui occiderant Prophetas, ſuos patres; Secundò, ſimiliter occidendo Prophetas, quos Deus tunc ad eos mittebat, ſcilicet Chriſtum eiuſque diſcipulos, vt tam Matthæus quàm Lucas ſubiungunt. Illa igitur verba apud S. Lucam. *Quoniam ipſi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum ſepulchra*; non debent referri ad illa proximè præcedentia, *Profectò teſtificamini quòd conſentitis operibus patrum veſtrorum.* ſed ad alia præcedentia, *Væ vobis,* &c. Reddit enim ibi Chriſtus rationem cur ſint hypocritæ & reprobi: quia nimirum cùm tam verbis quàm etiam ædificatione ſepulchrorum, damnarent occiſores Prophetarum, nihilominus ipſi eos imitabantur, ſimiliter occidendo Chriſtum eiuſque diſcipulos à Deo ad ſe miſſos; atque ita ſeipſos condemnabant, & apertè oſtendebant ſe grauiſſimis ſuppliciis dignos eſſe: ſcilicet verbis & factis grauiter in ſuis maioribus damnando ea, quibus ipſi ſimilia atque etiam peiora perpetrabant. Hanc explicationem pulcherrimè paucis tradit D. Ambroſius lib. 7. in Lucam in fine cap. 11. vbi de Scribis loquens, ait: *Qui ædificando ſepulchra Prophetarum, ſuorum patrum facta damnabant: æmulando autem paterna ſcelera in ſeipſos ſententiam retorquebant. Etenim propheticorum ædificatione tumulorum, ſceleris eos qui occiderant arguebant, & ſimilium æmulatione factorum ſe quoque declarabant paternæ iniquitatis heredes. non igitur ædificatio, ſed æmulatio loco criminis æſtimatur.* Quibus nihil pulchrius & breuius pro huius loci explicatione dici potuit. *Ambroſ.*

DVBIVM IV.

Qua ratione eleemoſyna operetur in dante remiſſionem peccatorum alióſve effectus ſpirituales?

D. Thom. q. 32. a. 4 tribuit eleemoſynæ duplicem effectum ſpiritualem: Primum eum quem producit ratione ſuæ cauſæ, ſiue ratione affectus ex quo fit, vt quando fit ex vera caritate Dei vel proximi; tunc enim certum eſt eam ratione actus à quo imperatur habere eoſdem effectus, quos habet dilectio Dei aut proximi. 26

D. Thom. Duplex eleemoſynæ effectus.

Secundum quem habet ratione ſui effectus, ſcilicet quatenus excitat recipientem vt pro dante oret; & ſic intelligitur id quod dicitur Eccleſiaſt. 29. *Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* *Eccli. 29.*

Et de his ſatis conſtat inter Catholicos, qui omnes fatentur Primò, eleemoſynam factam ex vera caritate theologica, ratione huius per modum vltimæ diſpoſitionis valere ad remiſſionem peccati: quia omnis actus veræ caritatis Dei elicitus à peccatore, hunc vltimò diſponit ad gratiam iuſtificantem, vt communiter omnes fatentur, & fuſiùs oſtendi tomo 2. de Sacramentis diſputatione 2. dubio 1. 2. & 3. Secundò, eleemoſynam factam à iuſto ex vera caritate mereri augmentum gratiæ & gloriæ. Idémque dicendum eſſe de omni ea, quæ à iuſto fit ex quouis fine aliquo modo ſupernaturali, ſiue tendente in Deum, ſatis oſtendi ſuprà diſput. 8. dub. 9. Tertiò, eandem eſſe ſatisfactoriam pro pœnis poſt peccatum remiſſum adhuc reſtantibus, ſatis oſtendi tom. 2. de Sacramentis diſp. 10. dub. 3. & 4. vbi oſtendi id generatim conuenire omni operi bono facto à iuſto. 27

iuſto. Quibus locis etiam refutatur hæreticos noſtri temporis, negantes nos ſiue per eleemoſynam, ſiue per vlla alia bona opera poſſe quidquam apud Deum mereri, aut pro peccatis ſatisfacere.

28 Reſtat hîc ſolùm explicanda difficultas, qua ratione eleemoſyna non facta ex amore Dei ſuper omnia, ſed ex alio fine honeſto valeat ad remiſſionem peccati mortalis. Qua in re præcipua difficultas eſt cum quibuſdam hæreticis, qui olim tempore D. Auguſt. vt ipſe teſtatur lib. 21. de Ciuitate c. 22. putabant eam tantam habere vim remittendi peccata, vt quicumque fidelis daret eleemoſynas, modò ex animo remitteret offenſas omnibus iis qui ipſum offenderant, quoties hi veniam peterent; quantumuis ipſe in aliis peccatis perſeueraret, nullo tamen modo perpetuò damnaretur: ſed ſaltem pœnis Purgatorij poſt exiguum vel longum tempus, ab omnibus peccatis purgatus tandem perueniret ad cælum. *Auguſt.*

Probant autem ſuum errorem ex Scripturis. Primò, quia Lucæ 11. Chriſtus dicit Scribis, *Verumtamen quod ſupereſt date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Secundò, quia Chriſtus Matthæi 6. iubet nos in quotidiana oratione dicere Deo, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* & deinde ſubiungit: *Si enim dimiſeritis peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis peccata veſtra.* Vbi Chriſtus videtur generatim promittere remiſſionem peccatorum omni remittenti alteri quæ in ſe peccauit: quæ remiſſio eſt quædam ſpiritualis eleemoſyna. Tertiò, quia Tobiæ 4. dicitur, *Eleemoſyna ab omni peccato & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.* Quartò, ſanctus Iacobus c. 2. ait: *Iudicium enim ſine miſericordia illi qui non fecit miſericordiam: ſuperexaltat autem miſericordia iudicium.* Vbi indicatur ſolis illis futurum iudicium ſine miſericordia, qui miſericordiam non fecerint. quò etiam pertinet illud Matthæi c. 5. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Quintò, 1. Petri 4. dicitur: *Caritas operit multitudinem peccatorum.* Eleemoſyna autem eſt actus caritatis. Sextò, quia Chriſtus Matth. 25. reddens rationem cur aliqui ſaluentur, alij verò æternum damnentur, hanc ſolam adfert, quòd illi fecerint opera miſericordiæ, hi verò non. Alia ſimilia multa habentur pluribus Scripturæ locis.

Lucæ 11. Matth. 6. Tob. 4. Iacob. 2. Matth. 5. 1. Pet. 4. Matth. 25.

29 Pro eadem opinione videntur facere plurima dicta Patrum, qui videntur eleemoſynæ tribuere eandem aut etiam maiorem vim delendi peccata, quàm habet baptiſmus. Hinc D. Ambr. ſerm. 31. ait: *Ita igitur eleemoſyna extinguit peccata, ſicut aqua baptiſmi gehennæ extinguit incendium.* Et paulò infrà: *Ergo eleemoſyna quodammodo animarum aliud eſt lauacrum, vt ſi quis fortè poſt baptiſmum humana fragilitate deliquerit, ſuperſit ei, vt iterum eleemoſynis emundetur: ſicut ait Dominus, Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Niſi (quod ſalua fide dixerim) eleemoſyna eſt indulgentior quam lauacrum. Lauacrum enim ſemel veniam pollicetur; eleemoſynam autem quoties feceris, toties veniam promereris.* Item S. Cyprianus ſermone de opere & eleemoſynis ſub initium, citans illud Eccleſiaſtici 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis; Hic quoque*, ait, *oſtenditur & probatur, quia ſicut lauacro aquæ ignis extinguitur; ita eleemoſynis atque operibus iuſtis delictorum flamma ſopitur: & quia ſemel in baptiſmo remiſſio peccatorum datur, aſſidua & iugis operatio baptiſmi inſtar imitata Dei rurſus indulgentiam largitur.* Similia habent & alij Patres. vide S. Chryſoſtomum homilia 33. ad populum Antiochen. S. Leonem ſerm. 2. de collectis, Nazianzenum in orat. de pauperum amore ſub finem, Auguſtinum ſerm. 50. de tempore, cap. 10. in illud Matth. 25. *Venite benedicti, &c. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, &c.*

Ambroſ. Cyprian. Eccle. 3. Chryſoſt. Leo. Nazianz. Auguſt. Matth. 25.

30 CONCLVSIO I. Certa fide tenendum eſt peccata actualia, ſine vera pœnitentia ſaltem virtuali, ſimilique propoſito emendationis, nullo modo vnquam remitti; atque adeò in peccatis perſeuerantem, nullo modo per ſolas eleemoſynas, aut ſine vera illorum pœnitentia ſaluari poſſe. Ita expreſsè Tridentinum ſeſſione 14. c. 4. vbi ait: *Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius.* Vbi contritionem latè accipit, prout complectitur etiam attritionem, quam iunctam Sacramento inferiùs docet ſufficere ad remiſſionem peccati. *Trident.*

Eandem apertè docet Scriptura: nam Lucæ 13. Chriſtus ait Iudæis: *Niſi pœnitentiam egeritis, ſimul omnes peribitis.* Item Actorum 2. Iudæis petentibus quid ſibi eſſet neceſſarium ad obtinendam remiſſionem ſui peccati, S. Petrus ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm.* Vbi pœnitentiam tamquam medium ad remiſſionem peccati omnino neceſſarium exigit. Item Apoſtolus 1. ad Corinth. 13. *Etſi*, inquit, *diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. caritatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Vbi expreſsè docet, elargitionem eleemoſynarum quantumuis magnam non prodeſſe perſeuerantibus in diſſenſione aliiſque ſimilibus peccatis. *Luc. 13. Actor. 2. 1. Cor. 13.*

Eòdem pertinent alia loca Scripturæ, quæ ad ingreſſum in vitam æternam requirunt obſeruationem omnium præceptorum, & ab eo peccatores excludunt. Matthæi 19. *Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* & 1. ad Corinthios 6. *Neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, &c. regnum Dei poſſidebunt.* *Matth. 19. 1. Corint. 6.*

31 Eandem communi ſenſu docent omnes Patres; fuſéque eam probat D. Auguſtinus lib. 21. de Ciuitate c. 27 & in Enchiridio c. 75. & 76. & in epiſt. 48. ad Vincentium. vbi in fine ait: *Nec quemquam putes ab errore ad veritatem, vel à quocumque ſeu magno ſeu paruo peccato, ad correctionem ſine pœnitentia poſſe tranſire.* Item D. Gregorius in Paſtorali p. 3. c. 21. *Ne*, inquit, *venalem Dei iuſtitiam æſtiment, ſi cùm curant pro peccatis nummos tribuere, arbitrentur ſe poſſe inultè peccare.* Vbi etiam pulchrè rationem noſtræ concluſionis reddit, contrarium errorem refutando; quia nimirum qui putant ſe quantumuis in peccatis perſeuerent, poſſe tamen dando eleemoſynam impetrare veniam, putant iuſtitiam Dei eſſe venalem, & ſe poſſe impunitatem peccandi à Deo emere. quæ maxima in Deum eſt iniuria: ſicut grauiſſimam alicui iuſto principi aut iudici faceret iniuriam, qui nummos ei offerret vt emeret ab eo licentiam quæuis ſcelera impunè faciendi. Quæ pulchrè etiam proſequitur D. Auguſtinus locis citatis. *Auguſt. Gregor. Auguſt.*

32 CONCLVSIO II. Eleemoſyna facta à peccatore ex fine honeſto, confert ad remiſſionem peccati. Primò, quatenus homo ſua liberaliter pauperibus elargiens paulatim erga res temporales minùs afficitur (quo enim eas magis à nobis abiicimus, eo animus iis minùs adhæreſcit:) atque ita fit aptior vt diuinam recipiat gratiam eique cooperetur. Secundò, quia hac ratione excitat recipientem vt Deum pro ipſo oret, ac gratiam qua conuertatur ei impetret. Tertiò, quia eleemoſyna ex gratia Dei præueniente facta eſt ſingulariter impetratiua gratiæ præuenientis, qua homo ad veram pœnitentiam ac veniam peccatorum facilè, ſi velit, poſſit peruenire: iuxta illud Matthæi 5. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* & Eccleſiaſtici 29. *Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* quod tam de ſecundo quàm de tertio modo ex iam dictis intelligi poteſt.

Qua ratione eleemoſyna cõferat ad remiſſionẽ peccati. Matth. 5. Eccli. 29.

Quamuis autem peccator etiã per alia opera bona

ex gratia præueniente facta mereatur de congruo maiora auxilia, quibus à peccato poſſit reſurgere; ea

Per opera miſericordiæ ſingulariter meremur gratias præuenientes.

tamen præcipuè & ſingulari ratione meretur per opera miſericordiæ. Primò, quia miſericordia per ſe & ſingulariter meretur miſericordiam, iuxta illud; *Beati miſericordes*, &c. Secundò, quia, cùm Deus eleemoſynam reputet ſibi factam (iuxta illud Matth. 25. *Amen dico vobis quamdiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis:*) qui eam debitè facit, ſingulariter Deum ſibi quodammodo obligat ad gratiam retribuendam: iuxta illud Prouerb. 19. *Fœneratur Domino qui miſeretur pauperis; & viciſſitudinem ſuam reddit ei.* Atque ita Deus ratione ſuæ promiſſionis tenetur ei cum fœnore, atque adeò abundantiorem gratiam retribuere.

Matth.25.

Prou.19.

34 *Lorca.* Quidam apud Lorcam 2.2.ſect.3.diſp.34.n.7. addunt eleemoſynam ex infallibili Dei promiſſione habere ſibi annexam gratiam efficacem, ita vt eam faciens infallibiliter ſit conuertendus. Sed hoc ſine vllo fundamento & planè improbabiliter, atque adeò periculosè dicitur: tum quia nullibi talis promiſſio exſtat, nec eam Patres vnquam cognouerunt: nam D. Auguſtinus & D. Gregorius, atque adeò ipſe Apoſtolus 1. ad Corinth. 13. citati num. 30 & 31. apertè docent, poſſe fieri vt aliquis dans eleemoſynas perſeueret in peccatis & de facto damnetur. & ipſa experientia hoc etiam docet; cùm videamus non ſolùm malos Catholicos vſque ad finem vitæ, in concubinatu aliiſve ſimilibus peccatis perſeuerantes, ſed etiam hæreticos ſæpe dare eleemoſynas: hæc autem eſſent falſa, ſi omnes dantes eleemoſynam infallibiliter acciperent gratiam efficacem, qua conuerterentur. Tum etiam quia illa opinio præbet hominibus occaſionem ſine timore damnationis perſeuerandi in peccatis, modo dent eleemoſynas, quia ſecundùm illam tandem infallibiliter conuertentur, & ſaluabuntur.

Eleemoſyna non ſemper impetrat gratias efficaces. *Auguſt. Gregor. 1.Cor.13.*

35 Ad loca autem Scripturæ & Patrum ſuprà allata varij variè reſpondent. Quidam volunt in iis ideo dici eleemoſynam delere peccata, quia propter eam iuſtis remittuntur pœnæ ob peccata ſecundùm culpam remiſſa adhuc debitæ. Sed quamuis hoc verum ſit, tamen loca citata longè plus innuunt: quia agunt etiam de eleemoſyna data à peccatore, & conſequenter de vera remiſſione ipſius culpæ; vt legentibus erit facilè videre. Igitur Lorca ſuprà num. 11. vult ea omnia teſtimonia loqui de eleemoſyna facta ex vera caritate theologica, ſiue coniuncta cum vera contritione; atque hac ratione promittere facienti infallibiliter remiſſionem peccati. Probat, quia Scripturæ opera miſericordiæ vocant opera caritatis, & totam perfectionem caritatis proximi in eiuſmodi operibus conſtituunt. vt patet 1. Ioan. 3. v. 17. & 18. & alibi. Vnde etiam D. Auguſtinus lib. 21. de Ciuitate c.27. & in Enchiridio c.76. loca Scripturæ promittentia remiſſionem peccati intelligit de eleemoſyna, vt ait, ordinatè facta, quam ſcilicet quis primò ſibi facit conuertendo ſe toto corde ad Deum, iuxta illud Eccleſiaſt. 30. *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Similia habet S. Leo ſerm. 2. de collectis. & quidam alij.

Lorca. *1.Ioan.3. Auguſt.* *Eccli.30. Leo.*

36 Sed etſi certum ſit, per eiuſmodi actus peccata remitti, & quædam Patrum loca poſſint hoc modo explicari; tamen tam Scripturæ quàm alij Patres plus videntur velle. Primò, quia tam Scripturæ quàm Patres videntur ſingularem aliquam vim tribuere hac in re eleemoſynæ: ſecundùm illam autem explicationem non plus ei tribuerent quàm cuiuis alteri externo operi; quoduis enim opus ex caritate theologica factum, ratione huius habet vim remittendi quæuis peccata. Secundò, quia ſic ipſa datio eleemoſynæ propriè numquam vlla ratione remitteret peccata, nec ad eorum remiſſionem iuuaret: ſed eam præſupponeret iam factam per actum internum caritatis, à quo proficiſcitur; quique eam neceſſariò non modò natura, ſed etiam tempore præcedit: cùm ille actus eliciatur in inſtanti, donatio autem eleemoſynæ fiat in tempore illud inſtans ſequente.

37 Imò non ſolùm externam dationem eleemoſynæ, ſed etiam ipſam voluntatem eam dãdi propter Deum neceſſariò, præſertim in peccatore, ſaltem priùs natura præcedit verus actus caritatis Dei, ſicut electionem medij neceſſariò præcedit intentio finis; vt oſtendi ſuprà diſput. 24. num. 137. Vnde ſequitur, non ſolùm ipſam externam eleemoſynæ dationem, ſed etiam voluntatem eam dandi propter Deum ſecundùm dictam explicationem numquam operari remiſſionem peccati; ſed eam per actum caritatis à ſe diſtinctum iam priùs natura factam præſuppонere.

Probatur Tertiò, quia cùm, vt iam oſtendi, ipſe amor quo Deus amatur propter ſe, ſit cauſa & via eliciendi amorem proximi propter Deum, atque adeò debeat per illum ad hunc perueniri, non contrà; ſicut per intentionem debet perueniri ad electionem, non contrà; ſecundum illam explicationem homines non eſſent excitandi, vt per eleemoſynarum largitionem conarentur peruenire ad reconciliationem cum Deo, & ſic ad eius amorem ac amicitiam; ſed priùs eſſent excitandi ad amorem Dei, vt hac ratione permouerentur vt proximum amarent eique benefacerent propter Deum; ſicut priùs excitamus homines ad amorem finis, quàm ad electionem mediorum. Vnde etiam D. Auguſtinus in Enchiridio c. 76. vult peccatorem priùs ſibi dare eleemoſynam reconciliando ſeipſum Deo, & deinde eam dare proximo: cùm tamen Scripturæ ferè omnibus locis ſuprà citatis, & aliàs ſæpe peccatores excitent vt dent eleemoſynas, vt per has veniam peccatorum obtineant: ex quo ſequitur eas aliter debere intelligi. *Auguſt.*

Reſpondeo igitur, tam Scripturas quàm Patres tribuentes eleemoſynis vim delendi peccata communiter id dicere Primò, quia eleemoſyna facta à iuſto habet ſingularem vim ſatisfaciendi pro pœnis, ob peccata priùs facta & iam ſecundum culpam remiſſa adhuc infligendis: ídque ob rationes allatas n.33. Secundò & præcipuè, quia ipſa ob honeſtum finem ex pręueniente Dei gratia facta habet ſingularẽ vim impetrandi abundantiores gratias præuenientes, ac hominem diſponendi vt eas vtiliter recipiat, quibus peccator facilè poſſit ad veram pœnitentiam peruenire, atque omnino ſit peruenturus, niſi nimia malitia & obſtinata voluntate vim diuinæ gratiæ, prout poteſt, impediat: iuxta dicta concluſ. 2. Cùm igitur eleemoſyna dicta ratione data, præſertim ab homine aliquo modo bonæ voluntatis, habeat ex natura ſua ſingularem vim impetrandi à Deo talem gratiam qua peccator ad reconciliationem cum Deo, ſi velit, facilè perueniat, & qua etiam de facto plurimi ad eam perueniunt; atque adeò omnes peruenirent, niſi ſua obſtinatione omnino ſponte Dei gratiæ obicem ponerent eámque negligerent; Scriptura generatim dicit eleemoſynam delere peccata, nec permittere animam ire in tenebras. Solet enim Scripturæ ſæpe generatim dicere aliqua fieri, quæ vt plurimum fiunt, aut quæ quantum eſt ex ſe nata ſunt ex tali cauſa fieri, niſi aliunde impediantur. Sic Ioël. 2. v. 28. dicitur tempore Chriſti ſpiritum Dei effundendum ſuper omnem carnem, ita vt omnes prophetent. Et Ioan. 6. v. 45. ex Iſaię 54. v. 13. dicuntur omnes fore docibiles Dei, ſcilicet quantum eſt ex vi meritorum & gratiæ Chriſti: etſi multi ob ſuum defectum Dei cognitionem & ſpiritum non participent.

38 Qua ratione Patres & Scripturæ tribuant eleemoſynę vim delendi peccata.

Quę vt plurimum fiũt Scripturæ generatim aſſerunt. *Ioël. Ioan 6. Iſaia 54.*

His

39 His adde Tertiò, eleemoſynam peccatoris, etiam eius qui ſe non conuertit ex toto corde ad Deum,ſed adhuc hæret in ſuis peccatis, ſæpe valere ad remiſſionem aut ſaltem dilationem pœnarum temporalium, quas Deus ipſi in hac vita, alias eſſet ob peccata inflicturus;etſi nec culpa, nec pœna æterna ei remittatur. Et ſic etiam videtur poſſe intelligi dictum Danielis cap.4.ad Nabuchodonoſor,*Peccata tua eleemoſynis redime.* Imò teſte Hieronymo in eum locum, ipſe Nabuchodonoſor de facto per eleemoſynas impetrauit dilationem illius pœnæ per integrum annum, donec relapſus in ſuperbiam rurſum vindictam contra ſe excitauit. Ex quibus patet facilis reſponſio ad omnia loca Scripturæ & Patrum ſuprà citata n.28.

Quam vim habeat eleemoſyna in perſeuerantibus in peccato.

Daniel.4.

Hieron.

40 Ad primum, Reſpondeo Chriſtum ibi hortari Phariſæos, vt, qui exteriùs ſe ſæpius lauabant & volebant videri mundi, cùm intus eſſent pleni rapina & iniquitate;etiam darent operam & quidem maiorem, vt interiùs in conſcientia eſſent mundi; & inde ſuggerere medium quo id poſſent aſſequi. Nam ſubdit: *Quod ſupereſt* (ſcilicet poſt reſtitutionem iniuſtè ablatorum,ſiue,vt Græca habent, τὰ ἐνόντα, inexiſtentia, ſiue quæ inſunt, id eſt ſecundùm ea quæ vobis inſunt, ſiue quæ in poteſtate veſtra ſunt) *date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Quia ſcilicet reſtituendo ablata,& dando eleemoſynam, primò liberabitis vos ipſos à rapinis,& iniqua alienorum poſſeſſione,& purgabitis cor ab auaritia, & à Deo impetrabitis gratiam, qua poſſitis plenè ad eum conuerti; & ſic non modo exteriùs, ſed etiam interiùs eritis mundi;& conſequenter omnia erunt vobis munda.

41 Ad ſecundum,Reſpondeo eam Chriſti promiſſionem intelligendam eſſe cum aliqua conditione, ſicut multæ aliæ ſimiles; ſcilicet niſi noſtra obſtinatione & impœnitentia Dei miſericordiam impediuerimus. Solùm enim vult, primò Deum non remiſſurum nobis vllo modo peccata noſtra, niſi proximo remiſerimus ea quæ contra nos peccauit; & deinde ſi hoc fecerimus,Deum facilè remiſſurum nobis peccata quorum nos perfectè pœnitet; & daturum gratiam, qua facilè ad pœnitentiam poſſimus peruenire.

Ad tertium, Reſpondeo id dici propter gratias præuenientes,quas eleemoſyna ritè facta nobis impetrat, quibus, ſi velimus,facilè perueniemus ad pœnitentiam & peccati remiſſionem; aut etiam qua eleemoſyna facta à iuſto delet pœnas peccatis remiſſis adhuc debitas.

42 Ad quartum,Reſpondeo in illo loco tam S.Iacobi quàm S.Matthæi ſolùm ſignificari Deum rigidè acturum cum immiſericordibus, & liberaliter cum miſericordibus, ſcilicet dando his liberaliter gratiam, qua facilè ad pœnitentiam & perfectionem perueniant, ſi velint.

Ad quintum, Reſpondeo aut id intelligendum eſſe de amore proximi procedente ex vera Dei caritate; aut dicendum ibi ſolùm ſignificari dilectionem proximi valere ad remiſſionem peccati, modo iam dicto.

Ad ſextum Reſpondeo,Chriſtum ibi ſolùm facere mentionem operum miſericordiæ, non quòd non ſit ibi habiturus rationem aliorum operum, ſiue bonorum ad præmiandum, ſiue malorum ad puniendum (nam Matth.12.v.36. expreſsè dicitur ibi exigendam eſſe rationem de omni verbo otioſo:)ſed quia eo loco volebat homines ſingulariter excitare ad opera miſericordiæ exercenda,eóſque ex iis,quæ de hîs factis aut omiſſis ibi dicuntur,intelligere quid de aliis operibus bonis,aut malis ſit dicendum.

Matth. 12.

43 Ad loca verò citata ex S.Ambroſio & S.Cypriano, Reſpondeo ea nullo modo probare eleemoſynam delere peccata, quorum nos non pœnitet; nam nec baptiſmus delet peccata actualia, niſi eorum nos pœniteat. Dicunt igitur tam illi quàm alij Patres eleemoſynam delere peccata, aut quia hæc omnia delet, quoties procedit ex vera caritate erga Deum (quia tunc ſupponit ſaltem virtualem de peccatis omnibus contritionem:)aut quia delet pœnas peccatis per pœnitentiam iam remiſſis adhuc debitas; aut etiam quia impetrat gratiam,qua ad pœnitentiam perducimur.

DVBIVM V.

Quinam poſſint dare eleemoſynas?

HAc in re certum eſt Primò, eos liberè poſſe dare eleemoſynas, qui habent res aliquas quarum habent abſolutum dominium ac liberam adminiſtrationem:quia in vſu ac alienatione honeſta harum rerum à nullo dependent. Secus autem eſt de iis, qui aut huiuſmodi res non habent, aut ſi habeant carent iure eas adminiſtrandi; qui ideo in earum alienatione pendent ab iis, apud quos eſt earum dominium aut ius adminiſtrandi.Hinc inter Doctores naſcitur controuerſia, circa nouem genera perſonarum qua ratione iis licitum ſit dare eleemoſynas. Scilicet circa mancipia & Religioſos profeſſos, qui abſolutè carent omni eiuſmodi rerum dominio,ſaltem propriè dicto; circa famulum reſpectu bonorum ſui heri;circa vxores & filiosfamilias; circa pupillos & minores conſtitutos ſub tutore aut curatore; circa prodigos ſub curatore conſtitutos;& demum circa eos qui commiſerunt aliquod crimen ob quod eorum bona ipſo iure ſunt confiſcata. Nam Medina tractatu de eleemoſyna, quæſt. *De quibus bonis & à quibus*, &c.putat tales nihil ex ſuis bonis, niſi quantum eſt neceſſarium ad ſuam & ſuorum ſuſtentationem, poſſe alienare. & conſequenter hi nec poterunt dare eleemoſynas. 44

Medina.

Secundò,certum eſt ſupradictos poſſe facere eleemoſynas,Primò,in iis caſibus,in quibus ob extremam aut valdè grauem alicuius neceſſitatem licet capere alienum ad dandam eleemoſynam, iuxta dicenda infrà dub.9.Tenentur tamen,ſi fieri poſſit, priùs petere veniam ab iis, à quorum voluntate in ea donatione alias penderent. In ſequentibus igitur reſolutionibus ſemper excipimus hunc caſum. Secundò, ex expreſſo vel tacito conſenſu eorum, apud quos eſt dominium vel ius adminiſtrandi ea bona, ex quibus dant eleemoſynas, aut quibus alias ſubiecti ſunt. 45

Ex dictis ſequitur Primò,mancipia non poſſe dare vllas eleemoſynas ſine tacito vel expreſſo conſenſu ſuorum dominorum: quia nullius rei habent verum dominium,ſed tam ipſi quàm omnia quæ habent ſunt ipſius domini vt ex communiore ſententia docet Leſſius de Iuſtitia cap.4.dub.4.Cenſetur autem dominus conſentire,Primò, vt aliquando dent paruas aliquas eleemoſynas ex reliquiis ciborum, aliarúmque ſimilium rerum, quarum diſpenſatio eorum curæ eſt abſolutè commiſſa: niſi expreſsè de contraria mente ipſius domini conſtaret. Ita cum communi ſententia Azor tomo 2.Moralium lib.12.cap.10.quæſt.2.Turrianus 2.2. diſput.84.dub.2. & ipſe D. Thomas in 4. diſt.16. quæſt. 2. artic.5. Secundò, quando dominus ſeruo concedit certam quantitatem ciborum aut pecuniæ pro ſua ſuſtentatione, nec vnquam inquirit quid de illis agat,ſi hic totum non conſumat, cenſetur ille conſentire, vt quod ſupereſt ſuo arbitrio honeſtè inſumat, & conſequenter vt ex eo det eleemoſynam. Tertiò, dominus cenſetur conſentire vt ſeruus de ſuo priuato peculio, quod cum domini conſenſu,aut alia ratione licitè habet,faciat eleemoſynas; imò contingere quandoque poteſt vt dominus nequeat ei licitè eiuſmodi peculium auferre, aut eius honeſtam diſpenſationē prohibere;præſertim quando ipſe 46

Quas eleemoſynas aut poſſint aut nō poſſint facere mancipia.

Leſſius.

Azor.

Turrian.

D. Thom.

ipſe hoc ei abſolutè dedit in compenſationem iniuriæ ei factæ, aut extraordinarij laboris ſuſcepti, aut quando ei ab aliis aliquid ea ratione donatum eſt, vt in poteſtatem domini venire non poſſet. Vide Leſſium ſuprà. *Leſſius.*

47 *Quas eleemoſynas poſſint facere Religioſi.* Sequitur Secundò, Religioſum qui eſt abſolutè Superior, poſſe ex reditibus monaſterij ſuorum decenti ſuſtentationi non neceſſariis facere eas eleemoſynas, quas ei ſuæ conſtitutiones permittunt: alios verò ſubordinatos officiales poſſe facere eas eleemoſynas, quas aut Superior aut officij regulæ iis expreſsè permittunt facere; aut quas eorum deceſſores communiter palam nemine contradicente facere ſunt ſoliti; quia quamdiu Superior expreſsè non contradicit, cenſetur in hoc conſentire. Poteſt tamen Superior eorum poteſtatem ſuo arbitrio reſtringere. Similiter priuatus Religioſus dum proficiſcitur, aut extra monaſterium in ſtudiis aut ſimilem ob cauſam commoratur, poteſt ex iis quæ ei ad viaticum aut ſuſtentationem dantur, paruas aliquas eleemoſynas facere; quia Prælati cenſentur in hoc conſentire. Ita ex communi ſententia Leſſius de Iuſtitia c. 18. dub. 11. n. 85. *Leſſius.*

48 Extra huiuſmodi autem caſus non cenſetur Superior priuatis Religioſis vllam tribuere facultatem eleemoſynas faciendi, quia bonæ ſubordinationi & gubernationi domus Religioſæ conuenit, vt ipſius res non diſpenſentur, niſi per eos quibus ea cura à Superiore demandata eſt. Vnde Lorca 2. 2. ſect. 3. diſp. 36. num. 6. cum aliis bene infert, Religioſum exiſtentem in monaſterio non poſſe ex iis, quæ ipſi ad victum & veſtitum dantur, facere eleemoſynam, ſine ſpeciali Superioris conſenſu. Additque in hoc differre monachum à mancipio aut etiam à famulis, qui ex iis quæ ipſis dantur ad victum, poſſunt ſibi aliqua ſubtrahere & dare pauperibus. Et rationem reddit, quia monachus tam eſt incapax propriè dicti vſus rerum, quàm dominij, niſi quatenus à Superiore conceditur. *Lorca.*

49 *Turrian.* Sed meliùs Turrianus 2. 2. diſp. 84. dub. 2. nullum hac in re inter dictos agnoſcit diſcrimen: quia tam dominus poteſt ſuis mancipiis ac famulis, quàm Superior ſuis Religioſis quotidie dare certam portionem pro eorum præciſè ſuſtentatione, ea conditione vt totam quidem poſſint conſumere, ſi iis neceſſaria ſit; nullo tamen modo poſſint ex ea quidquam aliis elargiri, imò ferè communiter hac conditione iis quotidianum victum dant: faciliùs tamen dominus ſuis ſeruis aut famulis concedet vt ſuperflua ſuæ portionis poſſint dare pauperibus, quàm Superior ſuo Religioſo; quia hoc nullo modo expedit (ſaltem communiter) vt omnis ſpecies proprietatis euitetur. vnde ſerui ſæpe prudenter præſumunt eam eſſe ſui domini voluntatem: Religioſi verò vix vnquam poſſunt ſimilem ſui Superioris voluntatem præſumere, niſi expreſsè de ea conſtet; aut extra monaſterium commorentur.

50 Sequitur Tertiò, famulos poſſe dare eleemoſynas ex bonis quorum ſunt domini, quia horum habent liberam diſpenſationem: de bonis verò ſuorum dominorum non aliter poſſunt facere eleemoſynas, quàm quatenus id ipſis dominus tacitè vel expreſsè concedit. iuxta dicta num. 46. de mancipiis: eſt enim hac ex parte eadem vtrorumque ratio.

51 *Quas eleemoſynas poſſit vxor facere.* Sequitur Quartò, vxorem omnino liberè poſſe facere eleemoſynas ex bonis quorum non ſolùm habet dominium, ſed etiam liberam diſpenſationem: qualia ſunt, Primò, ea quæ maritus ei concedit, vt ea pro libitu expendat. Secundò, ſi quæ habeat bona paraphernalia, ſiue quæ ſecum attulit ſupra dotem, aut quæ labore ſuo, ad quem, eo quòd ſufficientem attulerat dotem, non tenebatur, lucrata eſt; hæc enim ſecundùm Ius Cæſareum, tam ſecundùm proprietatem quàm ſecundùm vſum ac liberam diſpoſitionem ſunt omnino ipſius. Sed ſecundùm multarum regionum ius priuatum & receptum vſum, etiam hæc bona ſunt communia vtrique coniugi, & mariti diſpoſitioni ſubiecta: quare in his locis de illis bonis, ſicut de ceteris, eſt iudicandum.

Quintò, eandem ex reditibus ſuæ dotis aut aliis bonis communibus, honeſtæ familiæ ſuſtentationi ſuperfluis, poſſe facere moderatas eleemoſynas, quales aliæ ſuæ conditionis feminæ ſolent facere: quia hoc communis vſus ei concedit. Ita Palud. in 4. diſt. 15. quæſt. 3. art. 6. Silueſter v. *Eleemoſyna*, quæſt. 5. Angelus ibidem num. 7. & Turrian. 2. 2. diſp. 84. dub. 1. & alij infrà citandi. Nauarrus tamen in Manuali cap. 17. num. 153. docet, id ſolùm eſſe verum, quando maritus cenſetur aliquo modo conſentire: nam ſi hic expreſsè id vetet, vult ei non licere vllas facere eleemoſynas; quia diſpenſatio iſtorum bonorum omnino ad maritum pertinet. Sed Petrus Nauarra lib. 3. de Reſtitut. cap. 1. num. 83. Molina de Iuſtitia diſp. 274. Leſſius de Iuſtitia cap. 12. dub. 14. num. 48. & quidam alij meliùs docent, eam etiam hoc caſu poſſe eiuſmodi eleemoſynas facere, quibus videntur Paludanus, Silueſter & Angelus iam citati conſentire, qui illimitate loquuntur. Et probatur Primò, quia communis conſuetudo tribuit ei ad hoc ius, idque non minus efficaciter quàm priuilegium hoc ei tribueret, quo maritus eam inuitam nequit priuare. Secundò, quia vir tenetur vxori pro ſua conditione præſtare honeſtam ſuſtentationem: ad quam inter cetera pertinet, vt poſſit quandoque quædam in eleemoſynas aliáſque res honeſtas expendere, ſicut aliæ ſuæ conditionis feminæ facere ſolent; & contrarium ipſius honori apud æquales ac notas multum detraheret. Tertiò, quia vir non debet vxorem tractare vt mancipium, ſed vt ſociam in domus gubernatione, atque ita ei aliquam rerum adminiſtrationem credere; ita tamen vt ad ipſum ſpectet hanc in omnibus rationabiliter moderari, ſicubi illa excedat. 52 *Palud. Silueſt. Auguſt. Turrian. Nauarr. Petr. Nau. Molina. Leſſius. Vxor poteſt etiam inuito marito facere aliquas eleemoſynas.*

Dices, D. Auguſtinus epiſt. 199. ad Ecdiciam ait: *Nihil ergo de tua veſte, nihil de tuo auro vel argento, vel quacumque pecunia, aut rebus vllis terrenis tuis ſine arbitrio eius* (ſcilicet viri tui) *facere debuiſti.* & infrà: *Mulierem coniugatam non licet dicere, Facio quod volo de meo, cùm & ipſa non ſit ſua, ſed capitis ſui, hoc eſt viri.* Reſpondeo hæc ſolùm probare vxorem non poſſe pro libitu ſine viri conſenſu ita de rebus ſuis diſponere, vt eas aut magna ex parte eo inconſulto profundat (prout illa fecerat, ad quam S. Auguſtinus ibi ſcribit) aut etiam vt tam multa, eáue ratione ex iis largiatur, vt vir meritò offendatur. vnde D. Auguſtinus prioribus verbis ſubiungit: *Ne ſcandalizares hominem*, ſcilicet virum tuum. In noſtro autem caſu vir nequit eiuſmodi eleemoſynis iuſtè offendi, vt iam oſtendi; & quamuis mulier ſit aliquid viri tamquam capitis; tamen non eſt eius mancipium, ſed in gubernatione ſocia, etſi ſub viro: iuxta iam dicta. 53 *Auguſt.*

Sextò, eandem de bonis communibus poſſe facere eleemoſynas, quando maritus eſt amens, aut diu abſens, quia tunc gubernatio domus ad eam ſpectat. Ita Auctores citati num. 52. Nauarrus tamen num. 154. docet, eam tūc non poſſe facere maiores eleemoſynas, quàm vir dum vtebatur ratione, ac præſens erat, ſolebat facere. Sed alij hanc limitationem non addunt: vnde Leſſius docet, eam tunc poſſe facere eleemoſynas, prout prudentia dictabit. Quod videtur omnino clarum, quando vir eſt amens, quia tunc ipſa ei nullo modo ampliùs ſubeſt; atque ita gubernatio domus ei abſolutè eſt commiſſa. Idémque credo eſſe verum quando vir diù abeſt; niſi expreſsè prohibuerit ne det eleemoſynas maiores, quàm ipſe ſoleat dare: quod eum poſſe facere eſt ſatis probabile, cùm maneat abſolutè eius ſuperior; præſertim ſi habeat iuſtam cauſam timendi ne vxor in iis dandis ſit indiſcretior. 54 *Nauarr. Leſſ.*

Addunt

55 Addunt iidem Doctores vxorem inſcio marito poſſe dare eleemoſynas, vt auertat graue mariti damnum ne ſcilicet Deus eum ob peccata puniat, aut vt impetret eius conuerſionem. Probatur Primò, quia hoc modo agit vtiliter rem ſui mariti. Secundò, quia ſi maritus corpore periculosè laboraret, & ex auaritia nollet facere neceſſarias expenſas in medicos & medicinas, poſſet vxor eo inſcio ex bonis communibus eas facere, vt periculum ab eo auerteret: ergo ſimiliter poterit dare eleemoſynas, vt auertat ab eo periculum animæ. Tertiò, quia Abigail 1. Regum 25. inſcio marito licitè & laudabiliter dedit Dauidi munera, vt ab eo auerteret imminens periculum: ergo ſimiliter vxor poterit dare eleemoſynas, vt euaſionem periculi, aliúdue bonum à Deo marito impetret.

1. Reg. 25.

56 Quæ ſententia eſt probabilis ob Doctorum auctoritatem; argumenta tamen allata eam non probant. Ad primum, Reſpondeo me non quouis modo alterius negotium vtiliter agere, quando ipſe inuitus eſt: nec enim poſſem inuito domino accipere ipſius pecunias ad reditum, quas ſeruat otioſas, vt ipſe ea ratione aliquid lucretur. Item alias poſſet vxor inuito marito ſemper omnia ſtatui eorum non neceſſaria dare in eleemoſynas vt ei maiorem gratiam à Deo impetraret; quia ſecundùm illos vtiliter ageret eius negotium.

An vxor poſſit maiores facere eleemoſynas vt marito gratiam à Deo impetret.

Ad ſecundum & tertium, nego conſequentiam: quia in illis caſibus illa vxorum elargitio eſt medium omnino neceſſarium, & moraliter certò creditur hîc & nunc futurum efficax ad ea pericula euitāda: ſecus eſt de illa datione eleemoſynæ, quia mulier aliis viis, v. g. precibus ac piis operibus, poteſt non minus viri ſalutem promouere, quàm dictis eleemoſynis: & quamuis eas faciat, valdè incertum eſt an periculum à marito auertet. Huc accedit, quòd, loquendo prout dicti Auctores videntur loqui, de datione eleemoſynæ, vltra eam menſuram, quam num. 52. diximus vxorem poſſe dare etiam inuito marito; hac ratione nimium videatur laxari libertas vxorum, darique iis occaſio multa imprudenter largiendi, dum facilè apprehendent hoc eſſe vtile medium vt viri ab aliquibus vitiis, quæ ipſis valde diſplicent, emendentur. Quare putarem hac ſententia nonniſi rarò & valde cautè vtendum, præſertim quando manifeſtè non conſtat virum eſſe notabiliter negligentem in dandis eleemoſynis, & ſuo officio hac in re nullo modo ſatisfacere.

57 Addit Paludanus ſuprà, vxorem inſcio marito poſſe ex bonis communibus tantum expendere in eleemoſynas, quantum ad eam eiúſue nomine ad liberos mortuo marito rediturum eſt. Sed meritò alij hac in re ei contradicunt; eſt enim apertè falſum; quia iſtorum bonorum tam vſusfructus quàm diſpenſatio ad maritum pertinet, quibus ipſum vxor per eiuſmodi eleemoſynarum diſtributionem iniurioſè priuaret. Poſſet tamen hæc ſententia habere ex parte locum, quando maritus bona communia diſſipat, ea in compotationibus, luxuriis, aliiſue rebus inutilibus immoderatè expendendo; qua in re cùm apertam vxori faciat iniuriam, hæc poteſt tantumdem ex bonis communibus clam ſurripere vt ſe indemnem ſeruet, & hoc ſibi ſeruare, aut etiam in pias cauſas ex parte aut totum expendere; niſi neceſſarium ſit ad ſuam ſuorúmque ſuſtentationem, qua proles non poteſt priuare. Vide Leſſium de Iuſtitia cap. 12. dub. 14. n. 87. & Petrum Nauarram lib. 3. de Reſtit. c. 1. n. 114.

Paludanus.

Quid liceat vxori ſi maritus bona prodigè expendat.

Leſſius. Pet. Nauar.

58 Sequitur Septimò, filiumfamilias ex bonis caſtrenſibus aut quaſi caſtrenſibus poſſe omnino liberè facere eleemoſynas: quia horum tam dominium quàm diſpenſatio ad eum pleno iure pertinet. Quod maximè locum habet in puberibus; nam impuberes in donationibus ob iudicij imbecillitatem magis reſtringuntur: quare his non ita facilè permitterem dare magnas eleemoſynas ſine conſenſu, eorum quibus ſubſunt. Vide Leſſium de Iuſtitia c. 18. n. 78.

Quid liceat filiofamilias.

Leſſius.

59 Ex bonis verò aduentitiis & profectitiis filiusfamilias poteſt dare eleemoſynam. Primò, ex iis, quæ parentes ipſi concedunt ad honeſtas recreationes, aut vt ea pro libitu expendat. Secundò, quando verſatur in ſtudiis, aliáue ex cauſa degit extra domum parentis, ex tacito huius conſenſu, ex iis quæ ipſi ad ſuſtentationem à parente dantur, poteſt facere moderatas eleemoſynas, ſicut alij eiuſdem ſortis facere ſolent: nam, vt oſtendi num. 47. etiam Religioſi extra monaſterium verſantes poſſunt hac ratione facere eleemoſynas. Vide Leſſium de Iuſtitia c. 12. dub. 13.

Leſſius.

60 Vbi cum eodem cap. 4. dub. 3. Nota, filiumfamilias habere quadruplicia bona. Primò, caſtrenſia, quæ ratione militiæ accipit. Secundò, quaſi caſtrenſia, quæ ex beneficiis aut ratione publici officij non mechanici, v. g. iudicis, aduocati, notarij, &c. aut ratione profeſſionis artis liberalis, accipit: & horum tam dominium quàm diſpenſatio ad ipſum pertinet. Tertiò, aduentitia, quæ ei nec ex cauſis iam dictis, nec à parente aut eius intuitu proueniunt: quorum dominiū ipſius eſt, vſusfructus & diſpenſatio parentis. Quartò, profectitia, quæ ei à parente vel eius cauſa proueniunt: quorum filius ſolum habet vſum ea ratione quâ ei à parente conceditur. Vide plura apud Leſſium.

Quadruplicia bona filij familias

61 Sequitur Octauò, pupillos & minores in dandis eleemoſynis, præſertim magnis, pendere à conſenſu ſuorum tutorum aut curatorum; nam etſi ſint abſolutè domini ſuorum bonorum, tamen in eorum adminiſtratione pendent à conſenſu tutorum. Dixi *præſertim magnis,* &c. quia vt dent moderatas, & quales alij eiuſdem ſecum ſortis ſolent facere, quæque ſine notabili incommodo rerúmve ſuarum diminutione fieri poſſunt, tutor & curator cenſentur, imò etiā tenentur conſentire; & ſi agatur de eleemoſynis dandis ex bonis caſtrenſibus aut quaſi caſtrenſibus, minores præſertim in his nullo modo pendent à ſuis curatoribus. Vide Leſſium de Iuſtitia cap. 18. dub. 11. & Lorcam 2. 2. ſect. 3. diſp. 36. n. 10. Vbi etiam n. 11. citans Paludanum, Armillam & Azor, notat tutorem poſſe nomine pupilli ex eius bonis facere moderatas eleemoſynas. Quod probabile eſt quando id ſine notabili pupillorum incommodo fit. Quando tamen pupilli vtuntur ſufficienti ratione, tutiùs hoc cum eorū conſenſu fit, imò multò conuenientius eſt vt tutores incitent pupillos vt per ſe huiuſmodi eleemoſynas faciant ex tutoris directione. & hi ſine dubio habent ad hoc aliquod ius, ſi id ita fieri velint: quia hoc iis vtilius eſt; nam hoc modo magis merentur, & piorum operum exercitio aſſueſcunt; & etiam ad eorum honorem & decentem ſuſtentationem pertinet.

Quid liceat pupillo aut minori.

Leſſius. Lorca.

62 *Palud. Armilla. Azor.*

Quid tutoribus liceat circa bona pupilli.

63 Quod autem attinet ad prodigos, quibus datus eſt curator, eadem eorum eſt ratio atque aliorū ſub curatore conſtitutorum. Illi autem, qui commiſerunt crimen, ob quod eorum bona ſunt de iure confiſcata, quamdiu hæc ipſis per ſententiam eiuſque executionem non auferuntur, poſſunt ex iis dare eleemoſynas ſicut priùs; quia tamdiu retinent eorum vſum & poſſeſſionem, poſſuntque iis ſicut antea frui. Ita Suarez lib. 5. de Legib. c. 8. n. 5. Vaſquez 1. 2. diſp. 170. cap. 3. vbi plurimos citat. & colligitur apertè ex cap. *Cum ſecundùm* de hæreticis, in 6. vbi hæreticorum bona decernuntur ipſo iure confiſcata; & tamen principes prohibentur ea de facto dominis eripere ante ſententiam declaratoriam criminis. Lata tamen ſententia, poteſt princeps omnes donationes, ſicut & alias bonorum alienationes poſt commiſſum crimen factas reuocare, præſertim quando ſunt magni momenti; quamdiu tamen non reuocantur, valent, vt docent Auctores citati.

Quid prodigis liceat.

Quid reis læſæ maieſtatis.

Suarez. Vaſquez. c. Cùm ſec.

DVBIVM

DVBIVM VI.

Quibus danda ſit eleemoſyna?

64 Reſpondeo, dandam eſſe pauperi ſiue indigenti. Per ſe patet, quia datio eleemoſynæ, vt oſtendi ſuprà, eſt opus miſericodiæ; hæc autem propriè eſt voluntas ſubleuandi alienam miſeriam; & conſequenter vt aliqua donatio ſit vera eleemoſyna, ſiue datio eleemoſynæ, debet eſſe ſubleuatio miſeriæ alienæ; atque adeò debet fieri iis qui aliquam miſeriam ſiue neceſſitatem patiuntur.

65 Vt autem tota res hæc ſit clarior, Notandum eſt triplex eſſe genus pauperum. Primò enim quidam ſunt omnino inuoluntariè pauperes. Secundò, alij ſunt planè voluntariè pauperes, quales ſunt Religioſi, qui ex amore virtutis & vt Chriſtum perfectiùs ſequerentur, ſe omnibus diuitiis exuerunt. Tertiò, aliis paupertas quidem eſt inuoluntaria ſecundùm ſe, quia eam planè oderunt, & cuperent habere diuitias, ſi eas ſine labore conſequi poſſent; eſt iis tamen voluntaria in cauſa, quatenus ex amore otij fugiūt laborem, quo facilè poſſent ſibi neceſſaria acquirere, ſi vellent. *Triplex genus pauperum.*

66 His poſitis difficultas eſt Primò, vtrùm omnibus his pauperibus danda ſit eleemoſyna. videtur enim ſecundi & tertij generis pauperibus non eſſe dandam eleemoſynam: quia cùm paupertas iis ſit voluntaria, non videntur eſſe in vlla neceſſitate: nam in eo quod quis voluntariè patitur, non poteſt dici pati neceſſitatem.

Secundò, vtrùm pauperibus malis ſiue viuentibus in peccatis mortalibus danda ſit eleemoſyna; videtur enim iis non eſſe danda. Quia Eccleſiaſtici 12. dicitur: *Da bono, & non receperis peccatorem; benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari, ne in ipſis potentior te ſit,* &c. Secundò, Lucæ 16. dicitur: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; vt cùm defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Item Matth. 25. Chriſtus ait, *Quamdiu feciſtis vni ex fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Quibus Euangelij locis Scriptura nos ſolùm hortatur vt demus eleemoſynas fratribus Chriſti, & iis qui nos poſſunt recipere in æterna tabernacula; quales ſunt ſoli iuſti. *Eccleſ. 12.* *Luc. 16.* *Matth. 25.*

Tertiò, eſt difficultas vtrùm eleemoſyna ſit danda inimicis.

Quartò, an in danda eleemoſyna ſit aliquis modus ſeruandus.

Quintò, vtrùm donatio eleemoſynæ facta ei qui fingit ſe eſſe pauperem, ſit valida: multi enim abſolutè docent eſſe inualidam, quia fit ex errore circa principale motiuum dandi, atque ita eſt omnino inuoluntaria, & conſequenter irrita.

67 Conclvsio I. Non ſolùm pauperibus primi, ſed etiam ſecundi generis ex recenſitis num. 65. danda eſt eleemoſyna. Eſt communis omnium Catholicorum. Probatur Primò, quia hi patiuntur veram neceſſitatem eorum quæ ad corporis ſuſtentationem ſunt neceſſaria idque ob amorem Chriſti & veræ perfectionis: vnde tanto magis miſericordia digni ſunt, quo cauſa ob quam illam neceſſitatem patiuntur eſt magis digna amore & fauore. Secundò, quia Chriſtus eiúſque diſcipuli erant ſimili ratione voluntariè pauperes, & viuebant ex piorum liberalitate, ſiue eleemoſynis: vt patet Ioban. 12. v. 6. & tamen quæ iis dabantur, habebant veram rationem eleemoſynæ. Tertiò, quia tota Eccleſia hoc cenſet, dum approbat inſtitutum Religioſorum mendicantium, & laudat eos qui ipſis dant eleemoſynas. *Ioan. 12.*

68 Ad argumentum contrarium, nego aſſumptum eiúſque probationem generatim ſumpta; tunc enim ſolùm ſunt vera, quando aliquis non habet iuſtam cauſam voluntariè ſuſcipiendi paupertatem, aut aliquid ſimile ex quo ſequitur indigentia victus: ſecus eſt quando quis eiuſmodi habet cauſam, ſiue quando compellitur pati inediam ne perdat maius bonum: vt patet in nobili, qui caſu exutus omnibus bonis, mauult pati indigentiam rerum neceſſariarum, quàm exercere artem mechanicam ſuo ſtatu indignam, ſiue cum periculo perdendi nobilitatem: qui ſine dubio dignus eſt miſericordia, & obiectum eleemoſynæ. Eadémque imò multò potior ac fauorabilior eſt cauſa Religioſorum, qui eam neceſſitatem viuendi ex eleemoſynis ſubeunt, ne perdant perfectionem Euangelicam, & vt operam quam aliàs impenſuri eſſent quærendo victui, impendant diuinis laudibus decantandis, & proximorum ſaluti procurandæ. *Quãdo dicatur quis pati neceſſitatẽ in eo quod voluntariè patitur.*

69 Conclvsio II. Pauperibus tertij generis, quando tales eſſe ſciuntur, non eſt communiter danda eleemoſyna, niſi fortè repentè in aliquam grauem neceſſitatem inciderint, ex qua ſe aliter expedire non poſſint: aut niſi data aliqua eleemoſyna putarentur ad meliorem frugem reducendi. Ita Lorca 2. 2. ſect. 3. diſp. 37. num. 10. Sotus in deliberatione in cauſa pauperum, cap. 3. & Vaſquez tract. de Eleemoſyna c. 2. dub. 1. vbi pulchrè variorum hac de re ſententias conciliat. Probatur Primò, quia, cùm talibus ipſa paupertas ſiue indigentia ſine vlla ſufficienti ratione ſit voluntaria in ſua cauſa, non poſſunt dici verè pati neceſſitatem, atque ita in eos valet argumentum allatum num. 66. Secundò, quia tales homines ſunt communiter pleni vitiis, ac ita nociui reipublicæ; à quibus auocarentur ſi nemine iis dante eleemoſynam compellerentur vtili labore victum quærere: & contrà per eleemoſynas in otio, deſidia, vitiiſque quæ ex his naſcuntur, fouentur. Vnde in eiuſmodi etiam bene conuenit quod ſcribit S. Auguſtinus epiſtola 48. ad Vincentium Donatiſtam, aliquantò poſt initium. vbi ait: *Vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligebat; quàm eſurienti panis frangitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat.* De ſimilibus etiam poteſt intelligi Apoſtolus 2. ad Theſſal. cap. 3. vbi ait: *Audiuimus enim inter vos quoſdam ambulare inquietos, nihil operantes, ſed otioſè agentes,* &c. Propter quos priùs dixerat, *Nam & cùm eſſemus apud vos, hoc denunciabamus vobis, quoniam ſi quis non vult operari nec manducet.* *Lorca.* *Sotus.* *Vaſquez.* *Auguſt.* *2. Theſſal. 3.*

Cauendum tamen ne mendicos occurrentes nimis facilè credamus eſſe tales: atque ita exponamus nos periculo negandi eleemoſynam iis qui verè grauem neceſſitatem patiuntur; in quo longè grauiùs erratur quàm in contrario. Quare præſtat ex errore ſæpiùs dare eleemoſynam non indigenti, quàm ſemel eam negare indigenti.

Conclvsio III. Etſi peccatoribus, quà tales ſunt, non ſint dandæ eleemoſynæ, ita nimirum vt eos in ſuis peccatis foueamus, ſiue id intendamus, ſiue etiam ſolùm apertè aduertamus hoc per noſtram dationem de facto fieri; extra dictum tamen caſum ſunt iis dandæ eleemoſynæ quatenus ſunt homines, ſiue quatenus id neceſſarium eſt vt vitam ſuſtentare poſſint. Ita cum communi ſententia Bellarminus lib. 3. de bonis operibus cap. 12. 70 *Bellarm.*

Prior pars patet, quia ſicut bonum eſt ac opus caritatis aliquem à peccatis abſtrahere, ita malum eſt & contra caritatem ipſum in iis fouere. Et hanc partem apertè probant verba D. Auguſtini allata num. 69. qui dicta epiſtola fusè eam probat, ex eáque etiam præcedens concluſio confirmatur.

71 Secunda pars probatur Primò, ex cap. 6. ad Galatas, vbi iubemur operari bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei, ſiue ad fideles: vbi Apoſtolus apertè iubet nos etiam Ethnicis benefacere, qui tamen mali erant. Secundò, quia Matth. 5. Chriſtus iubet vt bene faciamus etiam iis qui nos oderunt, & ſubdit: *Galat. 6.* *Matth. 5.*

ſubdit: *Vt ſitis filij Patris veſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Vbi expreſsè nobis præcipit, hac in re Deum imitari benefaciendo etiam iniuſtis. Deinde hæc pars ſatis patet ex dictis diſp. 24. dub. 5. & 6. vbi oſtendi nos etiam inimicos noſtros debere diligere, qui tamen communiter ſunt peccatores.

72 Ad locum Eccleſiaſtici contrà allatum num. *66.* Reſpondeo eum ſolùm probare priorē partem concluſionis, ne ſcilicet ita impio benefaciamus, vt eum in impietate foueamus. vt patet vel ex vltimis eius verbis. *Ne in ipſis potentior te ſit*, ſiue ne in ſua impietate præualeat contra te. Adde, Eccleſiaſticum videri ibi loqui non de danda eleemoſyna verè indigenti, ſed de iis quibus conuenit nos benefacere extra eorum neceſſitatem.

Ad locum S. Lucæ, aliqui reſpondent per amicos ibi intelligi angelos, quos nobis demeremur, dum iis qui eorum curæ commiſſi ſunt, hîc bene facimus. Ita *Ambroſ.* S. Ambroſius in dictum locum. Alij volunt nobis ibi ſuaderi vt demus præcipuè eleemoſynas pauperibus ſanctis, & præſertim iis qui ſua omnia propter Chriſtum deſeruerunt, quorum eſt regnum cælorum, quique in eo theſauros habent, & cum Chriſto in nouiſ-

Matth. 5. ſimo die futuri ſunt iudices, vt dicitur Matth. 5. v. 3. &

Hieron. c. 19. v. 21. & 28. Ita S. Hieronym. contra [illegible] in

Auguſt. c. 5. & S. Auguſt. ſerm. 35. de verbis Domini.

73 Sed etſi hæ explicationes probabiles ſint, tamen hæc ſecunda ita intelligenda eſt, non quaſi Chriſtus velit nos his ſolis dare eleemoſynas (hoc enim cum [illegible] verbis Scripturæ apertè pugnat) ſed ſolùm quòd [illegible]deat, vt quando non poſſumus omnibus dare eleemoſynas, ceteris paribus demus potiùs dictis quàm aliis. Veriùs igitur & magis literaliter ad dictum locum

Qua ratione pauperes dicātur recipere in æterna tabernacula eos, à quibus acceperunt eleemoſynas.

Reſpondeo, Chriſtum ibi non velle vt demus eleemoſynas ea intentione vt ipſi pauperes per ſe nos in cælo recipiant (hoc enim facere non ipſorum, ſed ſolius Dei eſt, præſertim cùm ſæpè diutiùs viuant, quàm ipſi dantes; & conſequēter needum ſint in cælo, cùm alij in eo eſſent recipiendi) ſed vt ipſe Chriſtus (qui in iis eleemoſynas recipit, ſibique eas factas cenſet, vt

Matth. 25. dicitur Matth. 25.) eorum etiam nomine nos in cælo recipiat. Quod etiam locum habet, quando propter Chriſtum damus malis eleemoſynam. vt mox oſtendam.

74 Ad locum Matthæi, Reſpondeo omnem hominem viatorem; & præſertim fidelem, quantumuis malum, ibi vocari fratrem Chriſti: nam, vt oſtendi diſput. 24. dub. 5. omnis talis dicitur noſter frater & proximus, & iubemur eum diligere. quamuis autem impij, præ-

Qua ratione impij poſſint dici membra ac fratres Chriſti.

ſertim infideles, non ſint actu verè fratres ac membra Chriſti; ſunt tamen tales ex voluntate & deſiderio Chriſti, qui cupit eos eſſe bonos, & fieri viua ſua membra, adeò vt etiam in hunc finem ſuum ſanguinem fuderit. His adde, Chriſtum ibi dicere, *Quamdiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis*, &c. quod vltimum verbum probabiliter videtur addidiſſe, vt ſignificet ſe etiam loqui de fratribus impiis; ideòque eos

Matth. 5. vocet minimos, ſicut Matth. 5. v. 17. dicit eum qui bene docet & malè agit, vocandum minimum in regno cælorum, id eſt futurum reprobum, tamquam qui minus habeat; quia conſtat talem non intraturum cælum.

75 Ex his tamen omnibus ſatis patet, quando non poteſt dari eleemoſyna omnibus, longè præſtare eam dari piis, & præſertim iis qui propter Chriſtum paupertatem ſponte ſunt amplexi, quàm impiis; niſi fortè hi ſine comparatione grauiore neceſſitate premātur, aut etiam credantur per acceptionē eleemoſynæ certò conuertendi: tunc enim horum ſalus ſpiritualis videtur præponenda aliorum bono corporali.

Pij in eleemoſyna præferendi impiis. Excipiendi certi caſus.

76 Conclvsio IV. Danda eſt etiam eleemoſyna inimicis, quando ea indigent. Eſt communis Doctorum, & clarè patet ex dictis diſp. 24. dub. 5. & 6. vbi oſtendi etiam inimicos eſſe amandos, iiſque benefaciendum eſſe, prout Chriſtus expreſsè præcipit Matth. 5. v. 44. *Matth. 5.*

Excipiunt communiter DD. Primò caſum, quo inimicus in ſua contra nos malitia ea ratione foueretur, & fieret potentior ad nos opprimendos. vnde inferunt etiam, ſi viderem inimicum meum extrema fame laborantem, & certò ſcirem eum mihi illaturum mortem ſi diutiùs ſuperuiueret, me poſſe eum non paſcere, quia ſubtractio eleemoſynæ eo caſu eſſet iuſta defenſio vitę meæ. Et hoc ſatis patet ex dictis n. 72. huc enim propriè ſpectat locus Eccleſiaſtici 12. Sed *Eccli. 12.* ille caſus vix poteſt accidere, quia vix poſſum vmquam habere vlla clara argumenta ex quibus ſufficienter colligam, inimicum meum extremè indigentem, ſi iam à me paſcatur ac in vita conſeruetur, permanſurum mihi mortalem inimicum, & non potiùs tanto beneficio conuertendum ad amicitiam; niſi fortè ſit publicus latro aut ſimilis facinoroſus, quales rarò condonatione vitæ fiunt meliores.

Addit Lorca 2. 2. ſect. 3. diſp. 37. num. 20. non eſſe 77 *Lorca.* dandam eleemoſynam hoſtibus reipublicæ etiam extremè indigentibus, quamdiu cum iis iuſtum bellum geritur; ſecùs verò eſſe quando cum iis induciæ factæ ſunt. Probat, quia in priore caſu poſſum hoſtem reipublicæ iuſtè occidere, & conſequenter negare cibum indigenti; ſecùs autem ait eſſe in ſecundo caſu.

An hoſtibus reipub. ſit danda eleemoſyna.

Sed neutrum eſt generatim verum; nam ſi durante ex parte noſtra iuſto bello reperirem vnum ex hoſtibus extrema fame laborantem, & crederem me dando ei cibum omnino poſſe efficere vt in poſterum deſerat hoſtes, aut ſaltem numquam ampliùs noceat meæ reipublicæ, tenerer ei dare cibum, ſi poſſem, non minùs quàm meo priuato inimico: quia cùm ſim priuatus non poſſum alia ratione hoſtem occidere, quàm quatenus id neceſſarium aut ſaltem valdè vtile eſt ad bonum meæ reipublicæ promouendum, aut ad malum auertendum: quod in hoc caſu non accidit. Contrà verò ſi tempore induciarum reperiam hoſtem reipublicæ extremè laborantem fame, quem credo ſi conualeſcat finitis induciis iniuſtè grauiter nociturum reipublicæ meæ, non ſolùm poſſum, ſed etiam teneor ei non ſuccurrere.

Quare per ſe loquendo hæ diſtinctiones non videntur facere ad rem præſentem; nam ſi inimicus ſiue publicus ſiue priuatus, ſiue durante bello, ſiue tempore induciarum extremè egeat, teneor ei, ſi poſſum, ſuccurrere, poſito quòd credatur in poſterum ampliùs non nociturus; ſecùs ſi credatur mea eleemoſyna adiutus aut mihi aut reipublicæ grauiter nociturus; atque ita ex hac parte videtur eadem horum ratio. 78

Per ſe quoad dandā eleemoſynā non eſt diſtinctio inter hoſtem publicū & priuatum.

Per accidens tamen poteſt hîc aliqua reperiri differentia. Primò, quia, etſi inimico priuato extremè laboranti, à quo mihi meritò timeo graue malum ſi periculum euadat, poſſim nolle ſuccurrere; tamen ad hoc non obligor, ſed licitè etiam ei ſuccurro. Secùs eſt de inimico reipublicæ, à quo, ſi periculum euaſerit, meritò grauia mala timeo reipublicæ: teneor enim huic non ſuccurrere. Ratio eſt, quia poſſum priuatum meum bonum corporale contemnere, & alterius bono poſthabere; ſecùs eſt de bono reipublicæ. Secundò, quia faciliùs contingit me ſine meo incommodo ſuccurrere inimico priuato extremè laboranti, qui tali beneficio allectus communiter futurus eſt amicus; quàm hoſti reipublicæ; quia huius hoſtes ob ſimilia priuata beneficia communiter non deſinunt partem aduerſam tueri, cuius cauſam etiam cum certo vitæ periculo credunt ſibi eſſe defendendam: atque ita rarò cōtingit me iis ſine periculo reipublicæ poſſe

79 Eſt tamen aliqua per accidens.

poſſe ſuccurrere. Item rariùs id contingit durante ipſo bello, quàm tempore induciarum. vnde etiam conſequenter ob has cauſas communiter ferè contingit quòd debeā ſuccurrere inimico priuato extremè laboranti: non tamen hoſti reipublicæ. & faciliùs contingit quòd huic debeam ſuccurrere tempore induciarum quàm durante bello, quia in hoc caſu rariùs ceſſat omne periculum. Et cum his conditionibus & reſtrictionibus intellecta ſententia Lorcæ eſt vera.

Ordo ſeruandus in danda eleemoſyna.

80 CONCLVSIO V. In danda eleemoſyna hic ordo ſeruandus eſt, vt quando non poſſumus omnibus ſuccurrere, ceteris paribus priùs ſuccurramus magis coniunctis, quàm aliis; & melioribus priùs quàm minùs bonis; & maiorem neceſſitatem patientibus priùs quàm minorem patientibus: prout diſp. 25. dub. 8. dixi de ordine dilectionis eſt enim hîc eadem ratio; imò ordo dilectionis præcipuè obligat vt in neceſſitate vni præ altero ſuccuram ipſiúſve bonum promoueā: & rarò obligat ad aliquid aliud poſitiuè agendum. Quando autem hæ conditiones diuerſæ in diuerſis reperiuntur, vt ſi melior aut cōiunctior minùs indigeat, prudenter diſcernendum quæ præualeat.

81 CONCLVSIO VI. Etſi propter Doctorum auctoritatem ſit valdè probabile eleemoſynam omnino inualidè dari fingenti paupertatem; tamen credo communiter eam donationem eſſe validam, & ſolùm irritabilem prò voluntate dantis. Ita Soto lib. 9. de Iuſt. q. 7. art. 3. ſub finem.

Soto.

Alexand. *Altiſiod.* *Adrian.* *Nauar.* *Medin.* *Scotus.* *Angelus.*

Prior pars prob. quia eam docet Alexander in 4. p. q. 86. membro 3. art. 3. Altiſiodor. lib. 4. cap. de reſtitutione. Adrianus in 4. tractatu de reſtitutione, §. *Conſequenter quæro vtrùm indiſtinctè tenetur homo.* Nauarrus in Summa c. 17. num. 107. & in Apologia contra Sarmientum q. 1. monito 28. n. 1. Medina q. 24. Cod. de reſtitut. Scotus in 4. diſt. 15. q. 2. art. 3. Angelus v. *Reſtitutio*, 1. & v. *Turpe lucrum*, §. 3.

Secunda pars probatur, quia, vt fuſiùs oſtēdi tom. 2. de Sacramentis diſput. 14. num. 95. & diſp. 23. dub. 9. contractus & pacta, quibus error aut dolus cauſam dedit, ſi error non verſetur circa ſubſtantiam actus, ſunt omni iure valida, & ſolùm pro volūtate decepti irritabilia. In dicto autem caſu error non verſatur circa ſubſtantiam actus, ſed ſolùm circa rationem motiuam dandi. Eodem planè modo, ſicut quando aliquis intendit contrahere cum aliqua præcisè vt ſuſcipiat ex ea filios, & quia putat eam eſſe fœcundam, eò quòd fingat ſe eſſe iuuenculam ac habuiſſe filios ex priore marito; cùm tamen ſit ſenex & ſterilis: quo caſu matrimonium eſſe validum nemo dubitat. Nec refert quòd ille donator ſolùm intendat eleemoſynam dare, quia vt ipſius donatio habeat veram rationem & meritum eleemoſynæ, ſufficit quòd accipiens inuincibiliter putetur eſſe pauper, & tanquam tali ei aliquid detur.

Ad rationē eleemoſynę ſufficit quòd accipiens credatur pauper.

82 Ex quo patet ſolutio argumenti poſiti n. 66. nam cùm talis error non verſetur circa ſubſtantiam actus, quæ præcisè conſiſtit in eo quòd talis res per modum eleemoſynæ detur huic præſenti perſonæ, in quibus talis dans non errat; actus non eſt inuoluntarius ſecundùm ſubſtantiam, ſed ſolùm ſecundùm quaſdam circumſtantias, ſcilicet quatenus datur perſonæ quæ falsò putatur eſſe pauper; ob quod non redditur de facto irrita donatio, ſed ſolùm irritabilis, vt fusè oſtendi locis ſuprà citatis.

Tenetur tamen accipiens aperire alteri dolum, quia tenetur tollere deceptionem, in quam alium iniuſtè induxit, & relinquere ipſi liberum vt rem datam ſi velit recipiat. Aut ſi deceptor nolit hoc facere, tenetur rem acceptam reſtituere. Quæ fuſiùs oſtendi tomo 2. de ſacramentis diſp. 31. dub. 1. Vbi etiam explicui quando error verſetur circa ſubſtantiam actus, & quando non.

Diſputant hîc etiam Doctores, cui talis debeat reſtituere acceptam eleemoſynam. Et quidam dicunt eam pauperibus eſſe reſtituendam, non autem ipſi danti, qui iam eius dominium à ſe abdicauit, intendendo eam ſimpliciter dare pauperibus. Ita Nauarrus cap. 17. num. 107. Scotus in 4. d. 15. q. 2. art. 3. Adrianus in 4. tractatu de reſtit. §. ſuprà citato in fine. Sed meliùs Leſſius de Iuſtitia cap. 18. dub. vlt. in fine, putat per ſe loquendo reſtituendam eſſe donatori, ſi commodè fieri poſſit, & credatur ipſe cognita fraude hoc deſideraturus. Quod præſumendum eſt quando res eſt magni momenti, quia, vt patet ex dictis, ipſe habet ad hoc ius, nec alij pauperes vllum ius in eam eleemoſynam acquiſiuerunt. Quando autem res eſt parui momenti, aut donatori, quia incognitus aut procul abeſt, reſtitui nequit; danda eſt aliis pauperibus, quia præſumendum eſt hanc donatoris eſſe voluntatem. Hoc inquam faciendum ſequendo eam ſententiam, quòd donatio illa ſit omnino inualida: poſita autem noſtra ſententia, faciendum eſt quod ſuprà dixi. quòd ſi deceptor nequeat vlla ratione deceptum adire aut conſulere, eiue reſtituere rem acceptam, licitè eam retinet: optimè tamen faciet confeſſarius ſi pro pœnitentia ei iniungat, vt eam det pauperibus, & veritate palàm cognita à magiſtratu ad hoc cogendus. 83

Nauarr. *Scotus.* *Adrian.* *Leſſius.*

DVBIVM VII.

Vtrùm ſit obligatio dandi eleemoſynam, & qualis?

DVplex hîc eſt difficultas. Prima, vtrùm ſit vera obligatio ſiue præceptum dandi aliquando eleemoſynam. Secunda, vtrùm aliquando obligemur ex iuſtitia dare eleemoſynam conſtituto in extrema neceſſitate. Multi enim putant habentem ſuperflua teneri ex iuſtitia dare eleemoſynam conſtituto in extrema neceſſitate. Ita Turrecremata in cap. *Si fœneraueris*. diſt. 86. Sarmiento lib. de Eccleſiaſticis reditibus puncto 3. cap. 4. n. 3. & ſequentibus. Caietanus 2. 2. q. 118. art. 4. Aragon ibid. q. 32. art. 5. 84

Turrecrem. *Sarmient.* *Caietan.* *Aragon.*

D. Thom.

Probant Primò, quia D. Thomas 2. 2. q. 118. art. 4. ad 2. vocat hoc debitum legale; vt autem patet ex q. 80. art. 1. in corpore, idem eſt apud eum debitum legale & debitum iuſtitiæ. Secundò, quia in extrema neceſſitate omnia ſunt communia: ergo qui ſibi ſuperflua non dat extremè indigenti, retinet bona pauperis, & peccat contra iuſtitiam. Antecedens probatur, quia iure naturæ omnia ſunt communia, & rerum diuiſio ſolo iure poſitiuo introducta eſt, quæ in extrema neceſſitate ceſſat, ne iuri naturæ præiudicet. Tertiò, quia aliàs magiſtratus non poſſet diuites cogere vt extremè indigenti darent eleemoſynas: hoc autem eſt falſum. ergo & id vnde ſequitur.

Ambroſ. *Baſilius.* *Auguſt.*

Probatur Quartò, ex Patribus, qui paſſim docent, diuitem ſibi ſuperflua non dantem pauperibus retinere aliena, & ſimiliter peccare, ac ſi ea raperet; quæ ſunt apertè contra iuſtitiam. Hinc ſanctus Ambroſius ſerm. 81. ſub finem: *Sed ais*, inquit, *Quid iniuſtum eſt, ſi, cùm aliena non inuadam, propria diligentiùs aſſeruem? ô impudens dictum! propria dicis? quæ? Ex quibus reconditis in hunc mundum detuliſti?* & infrà: *Non minus eſt criminis habenti tollere, quam cùm poſſis & abundes indigentibus denegare.* Baſilius orat. in diuites, in illud Lucæ 12. *Deſtruam horrea mea*, &c. ſub finem ait: *At tu nónne ſpoliator es, qui, quæ diſpenſanda accepiſti, propria reputas? eſt panis famelici, quem tu tenes*, &c. Auguſt. in Pſal. 147. explicans illud: *Confortauit ſeras portarum tuarum*, ait: *Superflua diuiti neceſſaria ſunt pauperi, aliena retinet, qui iſta tenet.* Similia habent plures alij Patres. Alij volunt hanc ſententiam eſſe

veram reſpectu Eccleſiaſticorum habentium reditus Eccleſiaſticos honeſtæ ſuæ ſuſtentationi ſuperfluos: ſed de his meliùs agemus dub. 10.

85 Vt autem hæc clariùs explicentur, priùs nobis diſputandum eſt, vtrùm & qua ratione omnia iure naturæ olim fuerint, aut etiam iam in extrema neceſſitate ſint communia.

Qua ratione omnia dicantur iure naturæ communia.

Vbi Nota Primò, varias eſſe res, quæ ſub alienum dominium poſſunt cadere, aut etiam poſſunt eſſe omnibus communes. Primò, ſunt ipſi homines, qui poſſunt fieri ſerui, & ita eſſe ſub dominio alterius; Secūdò, actiones hominum externæ; Tertiò, fructus harum actionum, ſiue res induſtriâ & labore hominum confectæ; qualis reſpectu figuli eſt olla; Quartò, ſunt campi ſiue agri, maria, & flumina; Quintò, res ab his ſponte productæ, v. g. mineralia, piſces, ac ſilueſtria animalia, ac plantæ, earumque fructus; Sextò, res, quas terra induſtriâ ac labore hominum culta producit, vt ſunt frumentum, vinum, &c. Et hæc non ſunt fructus ſolius terræ, ſiue naturæ, ſed maxima ex parte ſunt ſimul fructus induſtriæ hominum.

Varia cadētia ſub hominum dominium.

86 Nota Secundò, res, quas terra aut aqua ſponte producit, eſſe duplices. Quædam enim omnibus obuiæ ſunt, ita vt iam natæ ſine labore à quouis poſſint occupari, ſi id nemo prohibeat; qualia ſunt gramina, ſiluarum ligna, & ſimilia, quæ paſſim vbique ſine vllo cultu naſcuntur. Aliæ verò non poſſunt acquiri ſine magno labore ac induſtria: tales ſunt feræ, piſces maris aut fluminum, mineralia, & ſimilia. & his etiam ſaltem ex parte ſimiles debent reputari res priores, ſiue quæ quibuſdam in locis omnibus obuiæ naſcuntur, reſpectu locorum aut temporum in quibus reperiri nequeunt, niſi ſingulari hominum induſtria ad ea loca aut tempora transferantur aut conſeruentur. qualia ſunt mala granata, aromata, &c. reſpectu regionum in quibus non naſcuntur: & omnes ferè fructus reſpectu hiemis, in qua non naſcuntur, ſed æſtate nati hominum induſtria colliguntur, conduntur & in hiemem conſeruantur.

87 Inter dictas autem res hæc præterea eſt differentia, quòd priores res ſecluſa rerum diuiſione, antequam colligantur poſſint dici communes ſiue ipſius communitatis, quia ſunt plenè in huius poteſtate, cùm quiuis pro libitu poſſet eas capere, iiſque pro arbitrio vti; ſecus eſt de ſecundis rebus, quas nemo poteſt pro libitu capere: nam ſæpè quantumuis homines ad hoc maximè conentur; fruſtra tamen id faciunt, nec eas capiunt quas volunt, ſed quas ſors obtulerit. Ideóque hę res antequam capiantur, etſi poſſint dici eſſe communitatis, quatenus hæc habet ius eas capiendi; tamen propriè loquendo potiùs nullius ſunt, ſicut feræ quæ iam ſunt in magna & aperta alicuius domini ſilua in qua ipſe ſolus poteſt venari, non ſunt verè ipſius, ſed nullius: vnde etſi illi, qui eas inuito domino ſiluæ in hac capiunt, peccent contra ipſius ius in ea venando, tamen acquirunt feræ captæ dominium tamquam rei adeſpotæ, quæ ideo fit primò occupantis. vt cum communi ſententia docet Leſſius de Iuſtitia c. 5. dub. 9. concl. 3. vnde etiam eiuſmodi feræ antequam capiantur dicuntur communiter liberæ, quaſi ſub nullius poteſtate ſiue dominio conſtitutæ.

Quædā res nulli' ſunt.

Leſſius.

88 Conclvsio I. Quiuis homo iure naturæ eſt liber, ita ſcilicet vt ſpectato ſolo iure naturæ ſub nullius ſiue particularis hominis ſiue communitatis ſit dominio. Et conſequenter quiſque iure naturæ eſt dominus ſuarum actionum, ita vt excepto Deo nemo alius in has poſſit ſibi vendicare aliquod dominium aut ius, ſaltem iuſtitiæ. Quod addo propter ius paternum in actiones filij, qui tum ratione beneficij à parentibus accepti, tum quia filius eſt quaſi aliquid patris, eſt huic naturaliter ſubiectus, & tenetur ei obedire, quamdiu ſub eius eſt poteſtate, & conſequenter pater habet ius ei certas actiones imperandi: ſed hoc ius ad præſentem materiam propriè non ſpectat; quia non eſt ius dominij.

Qua ratione ſimus iure naturæ liberi.

Prior pars concluſionis per ſe patet, & ab omnibus admittitur. Secunda autem apertè ex ea ſequitur: quia idem ſunt hominem eſſe liberum ſiue ſui iuris, & ipſum eſſe dominum ſuarum actionum, ſiue nullum alium habere earum dominium, aut ius iuſtitiæ eas imperandi. Nec refert quòd ſimus omnes iure naturæ res ac mancipia Dei, quia dominium quod Deus habet in nos ac omnia noſtra, cùm ſit altioris ordinis, non impedit quo minùs ſimus abſolutè liberi ac rerum noſtrarum domini.

Conclvsio II. Homo liber cuius opera ab alio conducta non eſt, iure naturæ fit dominus earum rerum, quas labore & induſtria ſua conficit, ſaltem ſi harum materiam licitè ſibi priùs vſurparit, vt quia aút ipſius erat, aut nullius; ſic figulus iure naturæ eſt dominus ollæ, & faber ſedis quam conficit; & ſic in aliis ſimilibus. Sequitur apertè ex concl. 1. nam iure naturę eiuſdem eſt fructus cuius eſt arbor, aliáve res ex ſe fructificans: atqui eiuſmodi res ſunt fructus operæ & induſtriæ eas conficientis: ergo idem eſt dominus harum, qui eſt dominus illius operæ & induſtriæ, qui poſt Deum eſt ipſe homo operans, vt ſuprà oſtendi. 89

Iure naturæ homo eſt dominus rei à ſe confectæ.

Conclvsio III. Agri, maria, flumina, ſicut etiam aër, & ſimilia iure naturæ ſunt hac ratione cōmunia, quatenus eo ſolo ſpectato, ſiue ſecluſo omni omnino iure poſitiuo ſub nullius particularis hominis ſunt dominio, & quiuis habet ius iis prout neceſſitas ipſius exigit vtendi. Idémque dicendum eſt de rebus quæ ſponte, ſiue ſine hominum induſtria in iis naſcuntur; quales ſunt plurimæ plantæ & earum fructus, piſces ac feræ. Et hæc eſt etiam communis ac certa; & clarè patet, quia Deus tamquam communis naturæ auctor res priores in communem hominū vtilitatē procreauit, deditque iis vim animalia ac plantas fructiferas tāquam quendam ſuum fructū producendi, vt homines iis, prout eorū neceſſitas ac ratio poſtularent, vterentur: non ſolùm præciſè ad naturæ ſuſtentādæ neceſſitatem, ſed etiam ad ſuas commoditates & honeſtas recreationes. quod vel inde patet, quòd natura eiuſmodi res copioſiùs producat, quàm præciſè ſit neceſſariū ad naturæ noſtræ ſuſtentationem; & quidem multas, quæ ſolùm honeſtæ recreationi deſeruiunt. 90

Qua ratione mare, flumina, agri, &c. ſint iure naturæ cōmunia.

Ex his ſequitur Primò, quemque ſpectato præciſè iure naturæ, poſſe dictas res ſibi vſurpare, iiſque vti quantum requiritur non ſolùm præciſè ad neceſſariam, ſed etiam ad commodam naturæ ſuſtentationem & honeſtam recreationem, præſertim quando id fieret ſine aliorum detrimento; vt quando iis ſufficientia relinquerentur, quæ ſi vellent ſimili modo vſurpare poſſent. 91

Qua ratione liceat vti rebus communibus.

Sequitur Secundò, neminem ſpectato præciſè eodem iure poſſe ſibi tantum ex iis rebus communibus vſurpare, ſaltem quando eo ad naturæ ſuſtentationem abſolutè non indiget, vt non relinquat aliis ſufficientes quas ſibi vſurpare poſſint, quia aliàs apertè faceret aliis hominibus iniuriam, eos impediendo quò minùs poſſent neceſſaria ſibi ex bonis communibus ſumere.

Sequitur Tertiò, eum qui ſibi legitimè aliqua ex dictis vſurpaſſet, acquirere in ea particulare ius, ita vt aliis non liceat eadem ipſi ſurripere ac ſibi vſurpare, quamdiu poſſunt alibi reperire vnde ſe ſuſtentent. Quia ratio apertè dictat, facturos Petro iniuriam qui poſtquam hic laborioſè collegiſſet eiuſmodi fructus, hos ipſi eriperent, eo quòd eos tæderet laboris illos ſibi ſimiliter colligendi, cùm id facilè facere poſſent. Et ratio eſt, quia, etſi fructus nondum collecti ſint hac ratione communes, quatenus quiuis habet ius eos colligendi; tamen labor quo collecti ſunt non 92

Fructus ex communi agro collecti iure naturæ fiunt colligentis.

eſt communis, ſed proprius ipſius colligentis, cuius quaſi quidam fructus eſt ipſa collectio, quo ſine iniuria ſpoliari nequit: quare fructus ita collecti iure naturæ fiunt propriì ipſius colligentis, ſaltem quamdiu alij poſſunt, ſi ad hoc velint adlaborare, ſufficientes reperire quos colligant, vt ſeipſos ſuſtentent.

93 Confirmantur hæc omnia ex communi hominum vſu in ſiluis aut paſcuis communibus alicui communitati, ex quibus quiuis poteſt tantum lignorum & herbarum abſcindere ſibique vſurpare, quanto indiget, modò relinquat aliis ſufficientia, quæ ſibi colligere ſiue vſurpare pro ſua neceſſitate poſſint: & quãuis illa ligna & herbæ ante collectionem ſint communia; tamen poſt collectionem ſunt propria colligentis, idque iure quodam naturali; ita vt alius qui ea collectori eriperet, huic faceret iniuriam. Et ſimile omnino eſt in caſu concluſionis 2. & 3.

94 Quod autem hactenus dixi de rebus vſu conſumptibilibus, idem etiam dicendum de vſu aliarum rerum: v. g. ſi ſint communes equi alicui communitati, quiuis ciuis poterit ex iis vnum equum ſibi ſumere ad certum vſum pro aliquo tempore, præſertim ſi interim relinquat ſufficientes aliis, quibus vti poſſint; & donec iſte vſus finitus ſit, v. g. iter confectum, alij facient vtenti iniuriam, ſi ipſum in illo vſu impediant aut velint vti eo equo, & non alio: vnde patet eum pro illo tempore & vſu acquiſiuiſſe ſingulare ius in eum equum, ſiue in eius vſum, ſimile ei quod iam acquirimus in equum quem conducimus.

95 Conclvsio IV. Res ſexti generis, ſiue quæ vt naſcantur indigent ſingulari hominis labore ac induſtria, etiam ſpectato ſolo naturæ iure, non ſunt communes omnibus, ſed propriæ iis, quorum induſtria & labore prouenerunt. Sequitur apertè ex dictis: nam tales fructus aut totaliter aut longè maxima ex parte proueniunt ex re propria ipſi laboranti, & fiunt huius fructus: ergo ſunt ipſi laboranti ſimpliciter proprij. Conſequentia patet ex dictis, & per ſe clara eſt. Antecedens probatur, quia totus labor omniſque induſtria ex quibus illi fructus tanquam ex cauſa partiali proueniunt, ſunt ipſius laborantis: terra autem ſiue ager, ex quo proueniunt, etſi per ſe communis ſit, tamen alter eum pro tempore ad certum vſum, v. g. ad ſeminandum, legitimè occupando, acquiſiuit in eum ſingulare ius, & quodammodo ſuum effecit; ſimili ferè ratione atque is qui iam terram aliquam à domino conducit, qui fructus in ea natos facit ſuos, & ſicut ſuprà dixi de legitimè vſurpante communem equum ad certum vſum.

96 Confirm. Primò, quia hi fructus non naſcuntur ex terra per ſe ſumpta, qua ratione hæc eſt communis, ſed ex terra vt laborata ac ſeminata: qua ratione hæc non eſt communis, ſed, vt iam oſtendi, pro tempore propria ipſius laborantis. Confirmatur Secundò, quia ſi, vt dixi ſuprà, faceret iniuriam Petro, qui fructus ab eo collectos ipſi eriperet, vt ſic vitaret laborem alios ſibi colligendi cùm id facere poſſet; multò magis faceret ei iniuriam, qui triticum ab eo ſeminatum eo inuito meteret, cùm ipſi eſſet ſufficiens terra relicta, quam poſſet colere, ſi vellet.

Nec refert quòd quando quis ſine domini conſenſu aliquid ſeminat in alieno agro, id quod creſcit non ſit ſeminantis, ſed domini ipſius agri, qui perſoluto pretio laboris & impenſarum alterius, poteſt id ſibi vſurpare: quia eſt longè diuerſa ratio in noſtro caſu, in quo ſeminans nec ſerit, nec ſibi vlla ratione iniuſtè vſurpat agrum alienum; ſed iure ſuo vtendo vſum alicuius agri non alieni eum ſerendo ſibi pro tempore legitimè vſurpat, & pro eo tempore quoad hunc vſum facit quodammodo ſuum, vt patet ex dictis.

97 Et hac ac præcedentib. concluſionibus ſequitur Quartò, piſces maris ac fluminum, aues, lepores aliaſque feras, etſi ante capturam propriè nullius ſint, tamen etiam ſpectato præcisè iure naturæ fieri omnino proprias capientis, alióſque non poſſe eas ipſi ſine iniuria eripere. Quia ſi, vt dixi ſuprà, nemo poſſit alteri eripere res alias, quas terra ſponte producit, poſtquam hic eas collegit, ne eum iniurioſè ſpoliet fructu ſui laboris: multò minùs poterit ei has eripere, quas longè maiore labore cepit. His adde, has res nunquã vlla ratione fuiſſe propriè ipſius communitatis, ſed ante captionẽ planè erant nullius, vt oſtendi n. 85. quare poſtea ſingulariter fiunt capientis. Idémque dicendũ de gẽmis argento, auro, ceteriſque mineralibus, quæ magno labore & induſtria eruuntur & purificantur.

Feræ iure naturæ fiũt capientis.

Sequitur Quintò, in illo axiomate, Quæ nullius ſunt iure gentium ſunt primò occupantis, ſi intelligatur de rebus mobilibus, & præſertim vſu conſumptibilibus; ius gentium non debere ſumi theologicè, prout differt à iure naturæ, ſed in ſenſu Iuriſtarũ, ita vt ſignificet ipſum ius naturæ, prout Theologi hoc ſumunt: vt enim ex dictis patet, eiuſmodi res iure naturæ fiunt primò occupantis, ſaltem quando earum occupatione nullum aliis præiudicium infertur: vt fit quando ſufficientes eiuſmodi res aliis relinquuntur, quas ſibi occupare poſſint, ſi laborem & induſtriam debitam adhibeant. 98

Quod Theologi vocãt ius naturæ Iuriſtæ vocant ius gentium.

Sequitur Sextò, res alicuius induſtria illatas in regiones vbi non naſcuntur; aut conſeruatas in tempus, quo non naſcuntur, & in quod ſine induſtria ſeruari non poſſunt, non debere eo loco aut tempore dici communes, ſed proprias eius qui eas ita detulit aut conſeruauit. Quia vt ſic delatæ aut conſeruatæ, non ſunt fructus communis naturæ, ſed propriæ induſtrię deferentis aut conſeruantis. 99

Sequitur Septimò, quòd iam in extrema neceſſitate omnia dicantur redire ad ius naturæ & eſſe communia, non ita eſſe intelligendum, quaſi tunc quiuis amittat dominium rei ſibi ſuperfluæ, illúdque pauper ea indigens ſibi acquirat, (hoc enim ne quidem in lege puræ naturæ verum fuiſſet: & ex eo ſequerentur plurima incommoda) ſed per hoc ſolùm ſignificatur, diuitem teneri eam rem pauperi dare; & pauperem, quando nequit aliter eam obtinere, habere ius eam ſibi inuito domino vſurpandi; iuxta dicta n. 90. quæ etiam n. 128 & 159. fuſiùs probabo. 100

Qua ratione in extrema neceſſitate omnia ſint communia.

Sequitur Octauò, res acquiſitu valdè difficiles, vt ſunt feræ, mineralia, &c. non fieri in extrema neceſſitate communes; & ſimiliter res quę certis locis aut tẽporibus nequeunt ſine magna induſtria & labore haberi, tunc non debere dici cõmunes pro dictis locis & tẽporibus, patet ex dictis n. 87. & 97. & 99. vbi oſtendi talia iure naturæ non eſſe communitatis, ſed ſingulari ratione fieri capientis, deferentis aut conſeruãtis.

Conclvsio V. Certum eſt habentes ſuperflua obligari ea elargiri iis qui his grauiter indigẽt. Eſt cõmunis, & habetur clarè in Scripturis; nam Matth. 25. Chriſtus expreſsè docet, in die iudicij aliquos damnandos, quia neglexerunt eſurientes paſcere, &c. Item 1. Ioan. 3. dicitur: *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo* (ſcilicet nihil ei dando) *quomodo caritas Dei manet in eo?* Vbi Apoſtolus apertè docet, talem eo caſu omittendo dare eleemoſynam, non poſſe retinere caritatem Dei, & conſequenter peccare mortaliter. Idem clarè teſtatur S. Iacobus c. 2. vbi docet fidem ſine operibus nihil prodeſſe, & iudicium ſine miſericordia futurum illi, qui non fecerit miſericordiam. & hoc ſaltem apertè probant auctoritates Patrum allatæ n. 82. Fuſiùs hæc ex Scriptura & ratione probantur infrà n. 125. 126. 127. 101

Matth. 25. 1. Ioan. 3. Iacob. 2.

Diſputant præterea hîc Doctores, ad quod præceptum decalogi hoc præceptum debeat reduci. Quidam enim volunt illud non pertinere propriè ad vllũ præce- 102

præceptum decalogi: ſed ad præceptum generale caritatis, quo iubemur proximum diligere ſicut noſipſos; quod præceptis decalogi præſupponitur tamquam aliquod generale præambulum. Ratio eorum eſt, quia, vt oſtendi ſuprà, datio eleemoſynæ eſt actus
D.Thom. caritatis D.Tho. verò 2.2.q.32.a.5.ad 4. reducit illud ad quartũ præceptum, quo iubemur parentes honorare, id eſt in neceſſitate alere; vult autẽ ibi ſubintelligi idem faciendum eſſe reſpectu cuiuſuis proximi neceſſitatem patientis, etſi parentes tamquam præcipuum huius obligationis obiectum ſoli exprimantur.

Albertus. Aſt Albertus in 4. diſt. 15.a. 16. cum quibuſdam aliis vult hoc præceptum reduci ad ſeptimum præceptum decalogi, *non furaberis*. Nam qui cùm facilè poſſit nõ largitur pauperi ea quibus hic extremè indiget, ſecundùm quandam moralem conſiderationem videtur ei ſua furari retinendo ea quæ tenetur ipſi dare: cui etiam valdè fauent Patres citati n.84.

103 Quartò, eadem ratione poſſet reduci ad quintum præceptum *non occides*: quo prohibemur vitæ aut ſanitati corporali proximi vllum nocumentum inferre; qui autem cùm facilè poteſt non dat indigenti eleemoſynam, eſt moralis cauſa ægritudinis, aut etiam mortis, quæ ex negatione eleemoſynæ ſequitur. ſicut ſi quis videret aliquem coram ſe ſubmergi, & cùm facilè poſſet nollet eum iuuare, ſecundùm moralem æſtimationem eſſet cauſa mortis ipſius.

Nec his obſtat quòd præceptum dandi eleemoſynam ſit affirmatiuum, quintum autem & ſeptimum ſint negatiua: quia etſi hæc præcepta formaliter & expreſsè ſint ſolùm negatiua, tamen virtute ſunt ſimul affirmatiua; quatenus præcipiunt quoſdam actus, quorum omiſſio aliquo modo aſſimilatur actibus quos vetant: nam præcepto *non furaberis* præcipitur ſolutio debiti, vt per ſe patet: quæ tamen eſt actio poſitiua.

Nec etiam hinc ſequitur, non dantem eleemoſynam peccare contra iuſtitiam; nam non omnis qui quacumque ratione peccat contra dicta præcepta, peccat contra iuſtitiam, vt patet in nolente iuuare eum qui coram ſe ſubmergitur.

Omnes hæ ſententiæ poſſent probabiliter defendi, quare quiſque poterit eligere ſibi magis arridentem. Verius tamen videtur hoc præceptum per ſe primò pertinere ad præceptum dilectionis proximi, & ratione diuerſarum materiarum poſſe reduci ſub diuerſa conſideratione ad omnia dicta præcepta.

104 Conclvsio VI. Etiamſi quis habeat ſuperflua non tenetur etiam extremè indigenti dare eleemoſynam ex iuſtitia; ſed ſolùm ex caritate. Ita Nauarrus c.
Nauar. Medina. Couarr. Turrian. Sotus. Lorca. Azor. Reginald. Bellar.
24.n.7. Medina. Cod. de Reſtit. q.3. cauſa 1. Couarr. ad reg. *Peccatum*. §.3.n.5. Turrianus 2.2. diſp 82. dub. 3 Sotus lib.5. de iuſtitia q.3.a.4. ante ſolut. argumenti. Lorca 2.2. ſect.3. diſp.39. n. 45, Inſinuátque Azor p. 2.l.12.c.9.q.3. Reginaldus p.1.l.4.c.20. ſect.4.n.264. & ſeqq Bellarm. lib.3. de bonis operibus c.6. in fine. Et eſt iam ferè communis.

Probatur Primò, quia fundamentum, quo contraria ſententia nititur, ſcilicet diuites in extrema neceſſitate amittere dominium rerum ſibi ſuperfluarum, & has fieri bona indigentium, non eſt verum. Quia eiuſmodi bona ſunt ab iis, qui ea iam iuſtè poſſident, aut ab eorum maioribus proprio labore ac induſtria parta, aut collecta ex terris quas ſeminauerant, aut ex quibus habebant ius colligendi fructus & conſequenter etiam iure naturæ facta ſunt propria ea acquirentis, nec vnquam fuerunt verè communia, vt patet ex dictis concl. 4. Confirmatur, quia, ſi ob extremam aliquorum indigentiam alij deberent perdere rerum aliquarum dominium, deberent maximè perdere dominium agrorum, & hi deberent fieri indigentium; quia hi ſoli ex omnibus rebus quas diues poſſidet, fuerunt aliquando propriè loquendo communes, vt ex dictis patet: atqui nemo docet, diuites tunc perdere horum dominium, aut teneri ex iuſtitia hos dare pauperibus; ergo multò minùs perdunt dominium pecuniarum, veſtium aut ciborum, quia hæc aut proprio labore compararunt, atque ita ſua fecerunt, aut ita à maioribus comparata acceperunt.

Probatur Secundò, quia, etſi concederem ea bona tunc fieri verè communia, cùm tamen diues ea iuſtè poſſideat, nec ex vllo pacto obligetur ea pauperibus dare, inde nullo modo ſequeretur, eum ex iuſtitia teneri ea dare pauperi: ſed ſolùm pauperem habere ius ea ſibi vſurpandi, & diuitem teneri hoc permittere. Sicut ſi liber aut alia res communis mihi & Petro eſſet apud me, hic quidem haberet ius eam à me petendi, aut etiam eam accipiendi, eáque vtendi quoties ea indigeret, præſertim eo tempore quo ego ea non indigerem, & peccarem contra iuſtitiam eum in hoc impediendo; tamen quantumuis ſcirem ipſum grauiſſimè ea indigere, non tenerer ex iuſtitia eam ipſi dare, ſed ſolùm permittere vt eam ſibi vſurparet: quamuis peccarem fortè contra honeſtatem nolendo eam ipſi petenti dare, ſed iuberem ipſum eam ſibi quærere. Vtrùm autem diues peccet contra iuſtitiam, pauperem extremè indigentem impediendo, ne quæ ei ſuperflua ſunt, ſibi vſurpet; dicam dub.9.n.169. 105

Ad primum argumentum contrarium poſitum n. 106
84. nego D. Thomam per debitum legale ibi intelligere ſolum debitum iuſtitiæ: nam per id intelligit omne debitum, *ad quod reddendum aliquis lege aſtringitur*: vt ipſe teſtatur dicta q.80.a.1. quod non conuenit ſoli debito iuſtitiæ. Vnde illud debitum diſtinguit contra debitum morale, quod vult non ſtrictè, ſed ſolùm ex decentia ſiue honeſtate virtutis obligare. nec ibi dicit omne debitum legale eſſe debitum iuſtitiæ: ſed omne debitum iuſtitiæ eſſe debitum legale. Quod nihil contra nos facit, ſed potiùs nobis fauet: nam eo modo loquendi ſatis innuit debitũ legale eſſe genus, aut aliquid latiùs patens reſpectu debiti iuſtitiæ. D.Thom.

Ad ſecundum, Reſpondeo in extrema neceſſitate omnia dici communia ſolùm impropriè, ſiue ſecundùm quid, quatenus habens ſuperflua tunc ex caritate & præcepto diuino tenetur ex iis indigenti ſuccurrere, & hic habet ius ex iis ſibi neceſſaria ſumendi: nec aliud probat allata ibidem probatio. ex quibus nullo modo ſequitur, diuitem ex iuſtitia teneri illa pauperi dare; vt patet ex dictis.

Ad tertium, nego maiorem: nam magiſtratus poteſt ſubditos ad multa compellere, ad quæ ex iuſtitia non tenentur, v.g. vt ſe non inebrient, vt non fornicentur, &c.

Ad quartum, Reſpondeo Patres in eo modo loquendi vti aliqua auxeſi, & vocare ea bona pauperum, & diuites eorum diſpenſatores, quia hi ex caritate & diuino præcepto tenentur ex iis pauperum neceſſitati ſuccurrere.

DVBIVM VIII.

Quando obliget præceptum dandi eleemoſynam?

Cvm hoc præceptum ſit affirmatiuum, clarum eſt ipſum non obligare pro quouis tempore, ſed ſolùm in certis circumſtantiis, ſicut alia omnia præcepta affirmatiua obligant. Secundùm communem igitur omnium ſententiam requiritur Primò, ex parte obligati dare, vt habeat aliqua quæ dare poſſit ſine periculo vitæ ſuæ. Certum enim eſt, neminem obligari ad dandam eleemoſynam, qui aut omnino nihil habet, aut iis quæ habet extremè indiget, ita vt ſine periculo vitæ iis carere non poſſit. niſi fortè eſſet neceſſariũ cum hæc dare ad ſeruandam vitã alicuius perſonæ, 107

ſonæ, à qua publica ſalus pendet: pro huius enim ſalute, ſicut pro ſalute reip. tenemur vitam profundere. Nunquam tamen tenemur vitam profundere pro ſalute corporali alicuius priuati: etſi id quandoque laudabiliter poſſimus facere. vt oſtendi diſp. 25. dub. 2. niſi fortè particulari aliquo contractu nos ad illud obligauerimus, prout aliquando famuli ad hoc conducti ſe obligant, vt domini vitam cum certo periculo ſuæ vitæ defendant Secundò, requiritur ex parte alterius, vt hic egeat ſaltem ſecundùm æſtimationem eius à quo eleemoſynam petit; nemo enim tenetur, imò nec propriè poteſt dare eleemoſynam ei, qué ſcit nullo modo egere. vt patet ex dictis dub. 5.

Ex quibus ſequitur, ad hanc obligationem requiri in dante vt habeat aliquo modo ſuperflua & in accipiente vt patiatur neceſſitatem. Quæſtio igitur eſt quale requiratur in illo ſuperfluum, & qualis in hoc neceſſitas.

108 *D.Thom.* Quæ dicantur ſuperflua naturę; quæ ſtatui ſint ſuperflua.

Pro horum explicatione notant communiter Doctores cum D. Tho. 2.2.q.32.a.6. Primò, aliquem dupliciter poſſe habere ſuperflua. Primò, reſpectu naturæ: qua ratione dicuntur ei ſuperflua ea omnia, ſine quibus ſe & ſuos poteſt ſuſtentare; ſicut dicuntur neceſſaria naturæ ea, ſine quibus ſe & ſuos nequit alere. Secundò, reſpectu perſonæ ſiue ſtatus: qua ratione dicuntur ei ſuperflua ea omnia, quæ ei non ſunt neceſſaria vt decenter ſecundùm ſuum ſtatum viuat. Et hæc ſola propriè debent dici ſuperflua; nam quæ ſolùm priore modo ſunt ſuperflua, cùm ſint neceſſaria ſtatui, potiùs abſolutè ſunt dicenda neceſſaria, & ſolùm ſuperflua ſecundùm quid.

109 Notant Secundò, cum eodem ſuprà, neceſſaria ſtatui non conſiſtere in indiuiſibili, ſed pati quandam latitudinem, vt v.g. cui centum annuè ſunt neceſſaria ad ſtatum, etſi ei addantur decem aut duodecim, non dicetur ſtatim habere ſuperflua ſtatui; quia etſi dicta omnia quotannis ſe ſuiſque alendis impendat, non poterit ſtatim dici ſuum ſtatum in expenſis excedere. Sicut etiam contrà diligentiùs rei familiaris adminiſtrationi inuigilando poterit decenter ſecúdùm ſuum ſtatum viuere; etſi ipſi aliqua ex iis detrahantur.

Idémque proportionaliter dicendum eſt de neceſſariis naturæ: nec enim ea ſola debent dici naturæ neceſſaria, quibus ſi careas breui moriturus ſis, ſed etiam ea ſine quibus nonniſi cum grauiſſimis miſeriis, aut euidenti earum periculo vitam poſſis traducere.

110 Neceſſaria ad ſtatum vnde ſpectanda.

Notant Tertiò, neceſſaria ad ſtatum ſpectanda eſſe non ſolùm ex præſenti hominis conditione: ſed etiam ex iis, quæ ei probabiliter obuentura ſunt. Hinc licet aliqua reſeruare vel ad dotandas filias, ſi quis eas habet, aut credit ſe habiturum; vel ad ſuſtentandam ſenectutem; vel ad occurrendum neceſſitati probabiliter obuenturæ ex morbis, bellicis caſibus, aliíſque ſimilibus; aut vt heredibus relinquas, vnde ſecundùm ſuum ſtatum viuere poſſint, &c. Item ſi quis ſit dignus altiore ſtatu, & ad eum probabiliter promouendus, in quo maiores opes ei erunt neceſſariæ, has coaceruando non dicetur habere ſuperflua.

111 *Lorc.*

Ex quibus patet difficile eſſe decernere, quænam huic vel illi præſertim ſeculari ſint ſuperflua aut neceſſaria ſtatui, ideóque hac de re ſatis fusè aliqui diſputant. vt patet apud Lorcam 2. 2. ſect. 3. diſp. 39. memb. 1. Sed hæc certa regula definiri non poſſunt, & potiùs ex omnibus cuiuſque perſonæ circumſtantiis, quæ in ſingulis caſibus variari poſſunt, prudenti iudicio ſpectanda ſunt, & potiùs alieno, quàm ipſius cuius res agitur: quia in rebus ſimilibus proprius amor nos facilè decipit, efficiendo vt fingamus nos dignos eſſe altiore ſtatu, & facilè ad eum peruenturos, aut nobis imminere aliquos caſus, in quibus pecuniæ nunc ſuperfluæ ſunt futuræ neceſſariæ, atque ita contra præceptum Domini ſimus ſolliciti in craſtinum.

Notant Quartò, indigentium neceſſitatem eſſe triplicem, ſcilicet extremam, grauem, & communem. 112 Triplex neceſſitas indigentium. Quæ neceſſitas ſit extrema.

Extrema laboratis, cui deficiút neceſſaria vitæ ſuſtentandæ, ita vt ſit in euidenti periculo mortis, aut grauiſſimæ miſeriæ corporalis, quæ morti comparari poſſit: qualis eſt valdè grauis & perpetuus morbus, & ſimilia. Alii vocant hanc neceſſitaté quaſi extremá; ſed parum facit ad rem, quia ipſi admittunt eandem eſſe vtriuſque in præſenti materia rationem.

113 Aliqui verò requirunt, vt hęc neceſſitas proueniat indigenti ab intrinſeco, ſiue ex defectu alicuius rei vitæ ſuſtentádæ neceſſariæ. Vnde aiunt eú non eſſe in extrema neceſſitate, qui à latronibus captus occidédus eſt niſi aliquis pro eo certum lytrum ſoluat. Sed alii inter hæc non diſtinguunt: & per ſe loquendo inter ea non eſt diſtinguendum, quia vtraque neceſſitas eſt æqualiter extrema, & per ſe æqualiter ad ſuccurrendum obligat: per accidens tamen hæc quandoque minùs obligat. vt dicam n. 143.

114 *Lorca.*

Addit Lorca ſuprà n.9. eum debere dici eſſe in extrema neceſſitate, qui eſt in certo periculo ita decidendi ex honeſto ſtatu, vt non poſſit vitam ſuſtentare niſi diſcendo artem mechanicam, aut mendicando; quia multis hoc ita ignominioſum eſt, vt malint mori quàm ita viuere. Sed hac in re eſt ferè ſingularis. Nam alij communiter definiunt extremam neceſſitatem ex defectu rerum neceſſariarum naturę ſiue ſine, quibus hæc ſuſtentari nequit: atque ita ſecundum eos, ſupradicto ſolùm deficiunt neceſſaria ad ſtatum, cùm operando aut mendicádo poſſit habere neceſſaria naturæ; idque ſine vlla miſeria, quæ ſit miſeria ipſius naturæ aut etiam abſolutè grauis miſeria; nam aliàs quicumque coguntur laborando aut mendicando vitam ſuſtentare, eſſent in graui miſeria. Eſt igitur dicta miſeria ſolùm miſeria reſpectiua & ſecundùm quid, ſiue cum reſpectu ad ſtatum. Vnde D. Thomas in 4. diſt. 15. q. 2. a. 1. quæſtiunc. 3. in corpore, dicit hanc neceſſitatem non eſſe abſolutam, ſed ſolùm conditionatam, ſiue cum reſpectu ad conditioné & ſtatum perſonæ. *D.Thom.* Argumentum autem Lorcæ ſolùm probat, talem miſeriam reſpectu huius perſonæ & ob ſtatum ipſius eſſe valdè duram ac difficilem, ideoque ipſum hanc vt grauiſſimum malum apprehendere, ac magna commiſeratione eſſe dignum; præſertim ſi eam innocenter ſeu ſine vlla ſua culpa patiatur.

115 Quæ neceſſitas ſit grauis.

Graui neceſſitate laborat, qui ex defectu rerum neceſſariarú eſt in certo periculo incidendi in grauem miſeriam, v.g. in grauem morbum aut diuturnam infirmitatem, in longam incarcerationem, &c. aut etiam is, qui eſt in periculo probabili incidendi in extremam neceſſitatem, aut qui eſt in certo periculo ex honorabili ſtatu decidendi ad infimam fortunam, ita vt debeat mendicando aut laborando vitam tolerare.

Communis neceſſitas.

Communi neceſſitate laborant communes mendici aliique pauperes, qui cum notabili difficultate aliíſque operariis extraordinaria, poſſunt ſibi comparare ad vitam neceſſaria.

116 Notant Quintò, vt ego in particulari abſolutè tenear alicui in particulari hîc & nunc ob eius neceſſitatem ſuccurrere, debere mihi eſſe probabile quòd nemo alius ſit qui ei hîc & nunc poſſit & velit ſuccurrere, ita vt niſi ego ſuccurram, talis in ſua neceſſitate & miſeria ſit permanſurus. Quia ſi alius ei ſit ſuccurſurus, mea eleemoſyna ei non eſt determinatè neceſſaria, cùm ſine ea eius miſeria ſit ſubleuanda; atque ita talis non eſt in extrema neceſſitate reſpectu mei. Ita D. Thomas in 4. d. 15. q. 2. a. 1. quæſtiunc. 3. ad 4. & Nauarrus c. 24. n. 5. cum aliis quos citat. *S.Thom. Nauar.* Eſt tamen ſignum animi à miſericordia alieni, occurrenti grauem neceſſitatem patienti negare eleemoſynam quam facilè dare poſſes, præcisè quia credis alios ei ſuccurſuros.

His

117 His poſitis conſtat inter Auctores Primò, eum qui habet abſolutè ſuperflua etiam ſtatui, teneri ſub mortali ſuccurrere illi omni qui eſt in extrema neceſſitate reſpectu ipſius, ſiue ita vt niſi ipſe ſuccurrat, nemo alius id probabiliter ſit facturus. Per ſe patet, quia ſi vnquam obliget præceptum eleemoſynæ, tunc ſine dubio maximè obligat; & apertè eſt inhumanum, ac directè contra illud præceptum, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*, tantum malum ab ipſo non auertere, cùm facilè poſſis.

Secundò, conſtat me non teneri proximo in vllo caſu ſuccurrere, quando id nequeo facere niſi cum æquali meo incommodo, ſiue exponendo me certo periculo incidendi in idem malum quod ab eo volo auertere. Quia, vt patet ex dictis de ordine caritatis, nunquam teneor amare proximum pluſquam meipſum. Excipiendus tamen eſt caſus, quo, niſi proximo ſuccurram, bonum publicum notabiliter periclitabitur; teneor enim hoc præponere priuato.

118 Eſt igitur difficultas Primò, an aliquando abſolutè teneamur facere eleemoſynam extra extremam neceſſitatem proximi?

Secundò, an tenear, ex neceſſariis ad ſtatum ſubuenire laboranti extrema neceſſitate? Qua in re valdè variæ ſunt Doctorum ſententiæ, & aliqui tam obſcurè loquuntur, vt difficilè ſit videre quid ſentiant, ideóque à diuerſis pro contrariis ſententiis citantur. & præſertim D. Thomas loco iam citato ſuprà, & 2.2.q.32.a.5.& 6.& q.66.a.7. in cuius ſenſu eruendo varij laborarunt, & à diuerſis in ſenſu omnino contradictorio intelligitur, vt videre eſt apud Lorcam 2.2.ſect.3.diſp.39 n.11.& ſeqq. quem ſi lubet conſulas, quia longior neceſſario eſſem ſi hæc vellem exactè explicare.

D.Thom. *Lorca.*

119 Primò igitur quidam docent, nos numquam abſolutè obligari dare eleemoſynam extra caſum extremę neceſſitatis proximi. Citantur pro hac ſententia Maior in 4.diſt.15.q.7.Gerſon 2.p.alph.32.lit.O.Alenſis 4.p.q.penult.membro 1.Roſella v.*Eleemoſyna*.n.1. Panorm.in c. *Si verò*, de Iureiurando. Medina Cod. de Pœnitentia tract.5.q.*De neceſſitate dandi eleemoſynam*. §.*Quod in controuerſia eſt*. Sed aliqui ex illis hoc non dicunt; ſed potiùs contrarium. Eidem ſententiæ fauet Gabriel in 4.diſt.16.q.4 a.2.concl.4.vbi docet, nos in extrema neceſſitate eiúſve probabili periculo teneri dare de iis, de quibus liberè dare poſſumus. & concl. 5.ait extra tempus neceſſitatis, ſolùm eſſe conſilij dare eleemoſynam. vbi ſolùm agnoſcit obligationem dandi eleemoſynam in extrema neceſſitate. Nec refert quòd concl. 2. doceat, extra caſum extremæ neceſſitatis non eſſe dandam eleemoſynam de omnino neceſſariis ad ſtatus conſeruationem, ſecùs autem eſſe de aliis, quia ibi non agit quando teneamur dare eleemoſynam, ſed quādo eam laudabiliter dare poſſimus.

Maior. *Gerſon.* *Alenſ.* *Roſella.* *Panorm.* *Medina.* *Gabriel.*

Probatur Primò, quia, cùm non laborans extrema neceſſitate poſſit ſine mea eleemoſyna viuere, hæc ei non eſt neceſſaria vt abſolutè ſit, ſiue vt viuat; ſed ſolùm vt ei meliùs ſit: atqui caritas non obligat me, ſaltem grauiter, vt procurem vt alter meliùs habeat: ergo nec me obligat vt tali dem eleemoſynam.

Secundò, quia talis non tenetur ſeipſum ea miſeria liberare, etſi facilè poſſit, ſed poteſt eam velle propter Deum pati: ergo nec ego teneor ipſum ea miſeria liberare.

2.Cor.8. Tertiò, quia Apoſtolus 2. ad Corinth. 8. excitans eos vt Hieroſolymitanis grauiter laborantibus mitterent eleemoſynas, dicit ſe hoc non imperare: ergo ipſi ad hoc non tenebantur.

120 Secunda ſententia docet, nos teneri, etiam in graui neceſſitate proximo ſuccurrere ex ſuperfluis ſtatui, non tamen in communibus neceſſitatibus. Ita Palud. in 4.diſt.15.q.3.a.2. Silueſter v. *Eleemoſyna*.q.1. Armilla ibid.n.3.Sotus lib.5.de Iuſtitia,q.8.a.1. & in eam inclinat Durandus ſuprà.

Palud. *Silueſt.* *Coninck de act. ſupernat.* *Armilla.* *Sotus.* *Durand.*

Priorem partem huius ſententiæ probabimus infrà n.125. Secundam verò partem probant Primò, quia vel tenemur omnibus eiuſmodi neceſſitatibus ſuccurrere, vel ſolùm aliquibus. Prius dici nequit (quia cùm hæ innumeræ ſint, hoc fieri nō poteſt) nec etiam ſecundum, quia non eſt ratio cur magis teneamur vni ſuccurrere, quàm alteri. Secundò, quia aliàs nemo poſſet aliqua ſuperflua ſibi retinere, cùm vbique occurrant pauperes communi neceſſitate laborantes, atque ita maxima pars diuitum eſſet damnanda. Nec ſufficit ſi dicas eos non obligari ſub mortali: quia videtur etiam valdè durum dicere eos toties peccare venialiter, quoties occurrenti eiuſmodi pauperi non dant eleemoſynam. Tertiò, quia aliàs malè facerent qui ſuperflua expenderent in ædificandis eccleſiis, aut monaſteriis, aliiſque publicis operibus, cùm teneantur ea pauperibus erogare.

121 Tertia ſententia docet, aliquem teneri ex duplici capite dare eleemoſynam. Primò, ratione extremæ neceſſitatis proximi: quo caſu tenetur ita indigenti in particulari dare eleemoſynam. Secundò, præcisè quia habet ſuperflua ſuo ſtatui: & hoc caſu quamdiu non occurrit extremè indigens, poteſt dare cui voluerit, nec tenetur dare alicui in particulari. Ita Caietanus in Summa v. *Eleemoſyna*. & tomo 2. opuſcul. tract. 5. c.2. Nauarrus c.24. n.5.& alij. Hanc partem probant Primò, quia Chriſtus Lucæ 11. ait Phariſæis, *Quod ſupereſt date eleemoſynam*. Secundò, quia iure naturæ omnia ſunt communia, & inſtituta vt quiſque ex iis ſibi neceſſaria ſumeret, & reliqua daret indigentibus: quare qui habet ſuperflua, non debet ea æſtimare tanquam ſua, ſed tanquam ſibi commiſſa vt ea pauperibus det.

Caiet. *Nauar.* *Luc. 11.*

122 Sed quidquid ſit de hac ſententia, hæ rationes parum probant: nam Chriſtus in eo loco non dat aliquod præceptum, ſed ſolùm conſilium, oſtendendo illis viam, qua poſſint à peccatis ſuis mundari iuxta dicta ſuprà dub. 3. n. 40. Secundum argumentum falſum ſumit, ſcilicet omnia iure naturæ dicta ratione eſſe communia, quia ſecundùm id nemo poſſet verum alicuius rei dominium acquirere, & ea quæ quis iam habet ſuperflua, non eſſent verè ipſius propria. Quare illud dictum in eo ſenſu ſumptum dubio 6. ſatis refutaui. Vnde etiam patet, verum non eſſe aliquem obligari dare eleemoſynam præcisè quia habet ſuperflua: quia hoc ex nullo capite probari poteſt; & inde ſequerentur multa incommoda. Tota igitur ratio nos obligans ad eleemoſynam eſt indigentia proximi, cui ex caritate tenemur ſubuenire: & nos habere ſuperflua eſt ſolùm conditio, ſine qua non teneremur, quatenus efficit, vt ſine notabili incommodo poſſimus proximo ſubuenire.

Nemo obligatur dare eleemoſynā præcisè quia habet ſuperflua. Sola indigētia pauperis nos obligat ad eleemoſynam.

Verum etiam non eſt, quòd extra extremam neceſſitatem non teneamur vnquam dare eleemoſynam alicui in particulari: vt infrà oſtendam.

123 Quarta ſententia docet, nos etiam cum euerſione noſtri ſtatus teneri ſuccurrere proximo in extrema neceſſitate conſtituto. Huius ſententiæ videtur Caietanus ſuprà tract.5 c.2. §. *Fundatur autem*. Probatur Primò, quia caritas obligat me vt bonum meum minus perdam ad ſeruandum bonum proximi notabiliter maius: atqui bonum ſtatus eſt notabiliter minus bono vitæ: ergo teneor pro ſeruanda vita proximi perdere ſtatum. Secundò, quia ſicut ſe habet vita corporalis ad ſpiritualem; ita ſe habent bona externa, in quibus computatur ſtatus, reſpectu vitæ corporalis: atqui in extrema neceſſitate teneor perdere vitam corporalem vt ſaluem vitam ſpiritualem proximi: ergo ſimiliter teneor perdere ſtatum, vt ſeruem vitam proximi corporalem.

Caietan.

An diues teneatur ingẽtem ſummã profundere pro ſeruãda vita proximi:

124 Vt autem tota hæc materia ſufficienter intelligatur, imò vt difficultates propoſitæ poſſint clarè reſolui, neceſſarium eſt præterea explicare quãdam aliam difficultatem, quam Doctores communiter non ita ex profeſſo diſputant: ſcilicet vtrùm habens ſuperflua teneatur pro ſeruanda vita proximi periclitante expendere etiam valdè magnam pecuniam, v.g. aliquot millia aureorum: quando ſine diminutione ſui ſtatus id poſſet facere. Eum enim teneri videtur probari Primò, argumentis allatis n. 123. pro quarta ſententia. Secundò, quia Auctores communiter docent, nos teneri in extrema neceſſitate ſuccurrere proximo ex ſuperfluis: atqui tali tot millia ſunt ſuperflua: ergo tenetur hæc pro vita proximi ſeruanda expendere. Tertiò, quia caritas obligat me vt proximi valdè graue malum tollam, quoties id facere poſſum ſine graui meo incommodo: atqui talis poteſt eos aureos pro vita proximi dare ſine ſuo graui incommodo: ergo ad hoc tenetur. Confirmatur, quia talis diues quandoque minore ſuo incommodo poterit dare tot aureos, quàm communis mechanicus vnum florenum: atqui hic tenetur hunc dare pro vita proximi liberanda: ergo ille etiam tenetur dare iſtos aureos.

Richard. Couarr. Bellarm. Angel. Azor. Valentia. Turrian. Vaſquez. Lorca.

125 Conclvsio I. Habens ſuperflua tenetur ſub peccato mortali dare eleemoſynam non ſolùm laboranti extrema neceſſitate, vt omnes fatentur, ſed etiam laboranti graui neceſſitate, quando non eſt ei omnino probabile, & aliquo modo moraliter certum, ſe deficiente alium ei ſuccurſurum. Ita Richard. in 4. d. 15. a. 2. q. 2. Couarr. lib. 3. Variarum reſolut. c. 14. n. 5. Bellarm. lib. 5. de bonis operibus, c. 7. Angelus v. *Eleemoſyna* n. 1. Azor puncto 2. l. 12. c. 7. Valentia 2.2. diſp. 3. q. 9. puncto 4. §. *Quæ ſine controuerſia.* Turr. 2.2. diſp. 82. dub. 1. Vaſqu. opuſc. de Eleemoſyna, dub. 3. n. 24. Lorca 2.2. ſect. 3. diſp. 39. n. 22. Et eſt iã ferè cõmunis.

Matth. 25. 1. Ioan. 3.

Probatur Primò, ex Scripturis. Quia Chriſtus Matth. 25. docet, aliquos in iudicio damnandos eo quòd non ſuſceperint hoſpites, aut nudos non operuerint; qui ſanè non videntur eſſe in extrema neceſſitate: nam ex nuditate, aut eo quòd debeat foris pernoctare non facilè quis moritur. Item 1. Ioan. 3. dicitur, *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo?* Ac ſi dicat, Fieri non poteſt vt caritas Dei in eo maneat: atqui clarum eſt laborantem graui neceſſitate habere veram neceſſitatem (quia grauis neceſſitas eſt vera neceſſitas:) ergo qui habet ſuperflua, quæ commodè ei dare poſſit, & hoc non facit, non manet in caritate; & conſequenter peccat mortaliter. Alia adferam n. 127.

Bellar. Valentia.

126 Probatur Secundò, ex Patribus, qui paſſim grauis peccati & tamquam iniuſtos detentores rei alienæ damnant diuites non dantes eleemoſynas; quorum aliquos citaui ſuprà n. 84. & plures fusè citant Bellarminus & Valentia citati n. 125. atqui illi omnes non poſſunt intelligi loqui de his ſolis, qui negant eleemoſynam iis qui extrema neceſſitate laborant, quia hi non ita multi ſunt; & ſi quis eorum verba diligentiùs expendat, facilè videbit eos omnino aliud velle: ergo debent intelligi etiam de iis qui non tribuunt graui neceſſitate laborantibus.

127 Probatur Tertiò, ex ratione. Primò, quia, vt conſtat ex dictis diſp. 24. & omnes fatentur, tenemur proximum ex vera caritate ſiue amicitia diligere: atqui grauiter contra amicitiam peccaret, qui videns amicum graui neceſſitate laborantem, & eſſe in certo periculo incidendi in graue malum, v. g. in grauem ac moleſtum morbum, aut amiſſionem ſui ſtatus, nollet ei ſuccurrere, cùm facili negotio & exiguo ſuo ſumptu poſſet: ergo ſimiliter non ſuccurrere per eleemoſynam proximo ea grauiter indigenti, eſt contra caritatem ei debitam.

Deut. 22. Exodi 22.

Confirmatur, quia Deut. 22. dicitur: *Si videris aſinum fratris tui aut bouem cecidiſſe in via, non deſpicies, ſed ſubleuabis cum eo.* Item Exodi 22. *Si pignus à proximo tuo acceperis veſtimentũ, antè ſolis occaſum reddes ei: ipſum enim eſt ſolum, quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: ſi clamauerit ad me,* (ſcilicet anguſtiatus eo quòd ei nõ reddideris pignus) *exaudiã eum, quia miſericors ſum.* Vbi apertè Scriptura docet, eſſe contra caritatem proximo debitam, ei etiam in neceſſitatibus non ita grauibus nolle ſuccurrere.

Deus bona externa nobis cõceſſit ad cõmunẽ noſtram ſuſtentationẽ.

Prob. ratione Secundò, quia etſi, vt oſtendi dub. 6. 128
non ſolùm iure gentium, ſed etiam iure naturæ, multarum rerum verum dominium poſſimus acquirere, atque adeò eorum quæ iuſtè poſſidemus maneamus veri domini, non obſtante pauperum neceſſitate etiam extrema; tamen cùm omnia externa bona nobis proueniant à Deo naturæ auctore, qui ea primò & per ſe inſtituit in communem hominum ſuſtentationem & neceſſarium vſum; nullo modo videtur alicui conceſſiſſe ius ea ſibi appropriandi cum peruerſione illius intentionis; quod contingeret, ſi mihi omnino ſuperflua licitè ita appropriarem, vt aliis grauiter iis indigentibus nihil eorum tenerer concedere, etiam cùm id ſine notabili meo incommodo facere poſſem. Hinc pulchrè D. Ambroſ. ſerm. 81. ſub finem alloquens diuitem auarum, qui Lucæ 12. dicebat, *Deſtruam horrea mea*, &c. ait, *Numquid iniquus eſt Deus, vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia, vt tu quidem eſſes affluens & abundans; aliis verò deeſſet, & egerent?* Deinde pergit oſtendere, ea quæ diues poſſidet ſuperflua, eſſe bona indigentium, quia nimirum Deus ea ipſi dedit cum obligatione ea cum indigentibus communicandi. Vnde ſubdit: *Neque enim minus eſt criminis habenti tollere, quàm cùm poſſis & abundes, indigentibus denegare*, &c.

Ambroſ.

Quo ſenſu bona diuitũ dicãtur indigentium.

Ad primum argumentum contrarium poſitum n. 129
119. nego maiorem, eam accipiendo propriè ſecundùm communem loquendi modum, quo ea ſola ſolemus dicere eſſe præcisè nobis neceſſaria vt meliùs nobis ſit, ſine quibus nobis bene eſſe poteſt; qualis non eſt tua eleemoſyna reſpectu patientis grauem neceſſitatem, quia huic ſine ea non poteſt bene eſſe; quare ipſi omnino eſt neceſſaria vt ei bene ſit, vel potiùs ne ei grauiter malè ſit. Ad quod auertendum caritas nos obligat: vt iam oſtendi.

Ad ſecundum, Reſpondeo Primò, antecedens non eſſe generaliter verum, quia is, qui ex indigentia eſt in periculo perdendi aliquod membrum, aut etiam incurrendi grauem morbum, tenetur hoc à ſe auertere ſi commodè poteſt, & peccaret qui eiuſmodi pericula ſponte accerſeret, aut à ſe non auerteret, cùm facilè poſſet. Reſpondeo Secundò, negando conſequentiam: quia quiſque poteſt velle pati miſerias propter Chriſtum aut ad exercitium virtutis, & cedere ſuo iure quod habet vt legitima via eas euadat: nemo tamen alius poteſt eum ad hoc compellere, niſi id fiat via iuris propter commiſſa crimina. Adde, quando aliquis grauia & toleratu difficilia ſponte propter Chriſtum & virtutem patitur, ipſum hac ex parte non eſſe propriè miſerum, quia iis malis in animo non affligitur: ſecùs eſt, quando ea inuitus patitur.

Inuitus mala patiẽs eſt miſer, non tamẽ ſpõte ea patiens.

Ad tertium, Reſpondeo id nihil facere contrà nos. Primò, quia valdè veroſimile eſt Corinthios illos Chriſtianos, non habuiſſe abſolutè ſuperflua aut abundaſſe, ſed ſolùm ſecundùm quid, ſiue reſpectu Hieroſolymitanorum, qui in valdè graui erant penuria. Nam de illis Apoſtolus ait epiſt. 1. c. 1. v. 26. inter eos non fuiſſe multos potentes aut nobiles. Secundò, quia, etſi Corinthij habuiſſent ſuperflua, cùm domi haberent ſufficientes pauperes in quos ea erogarent, non tenebantur ea aliò mittere, præſertim, tam procul à ſe remotis.

1. Corint. 1.

Con

130 *Quæ dicẽda ſuperflua ſtatui.* CONCLVSIO II. Quod ad hunc caſum attinet, dicenda ſunt ſuperflua ſtatui, non ſolùm ea quæ ſtatui nullo modo neceſſaria ſunt, ita vt ſine prodigalitate in eo ſuſtinendo nequeant impendi, ſed etiam ea quæ non ſunt ei ita neceſſaria, quin ſine vllo illius detrimento poſſint ei ſubtrahi. Cùm enim, vt dixi n. 109. neceſſaria ad ſtatum patiantur magnam latitudinem, non omnia ad eum ſpectantia ſunt ei ita abſolutè neceſſaria, quin quibuſdam ſine ſuo detrimento poſſit carere: præſertim rebus non ita magnis. Ita Bañez 2. 2. quæſt. 32. a. 6. dub. 2. Turrian. diſp. 82. dub. 4. Lorca diſp. 39. n. 35. *Bañez, Turrian. Lorca.*

Probatur Primò, quia aliàs vix vllus teneretur vnquam dare eleemoſynã grauiter indigenti, quia pauciſſimi ſunt, præſertim ſæculares, qui habent ita ſuperflua vt illis nullo modo pro ſuo ſtatu indigeant. Secundò, quia tenemur à proximo amouere graue damnum, quando ſine notabili noſtro incommodo id facere poſſumus: atqui poſſumus de rebus eiuſmodi ſine notabili noſtro incommodo dare eleemoſynas, quibus graue malum à proximo auertamus: ergo ad hoc tenemur.

131 *Qua ratione communiter indigentibus teneamur dare eleemoſynam.* CONCLVSIO III. Tenemur etiam ex huiuſmodi bonis per eleemoſynas ſubuenire cõmunibus pauperum neceſſitatibus, non quidem ita vt ſingulis eas patientibus, aut etiam eleemoſynam à nobis petentibus teneamur aliquid dare, (hoc enim eſſet nimis graue) ſed ita vt pro opum magnitudine aliquando aliquas eleemoſynas faciamus, prout prudens caritas dictabit faciendas. Ita Valentia, Bellarminus, Turrian. Lorca citati n. 124. & multi alij. *Valentia. Bellarm. Turrian. Lorca.*

Probatur Primò, quia hoc etiam ſuadent auctoritates Scripturæ & Patrum allatæ pro prima concluſ. Nam Patres ob hanc obligationem paſſim dicunt ſuperflua diuitum eſſe bona pauperum ac indigentium: iiſque eſſe data vt his diſpenſent. Patientes autem communes eiuſmodi neceſſitates ſunt verè pauperes ac indigentes: & cùm toties tam Scripturæ quàm Patres damnent diuites qui ſibi ſuperflua non dant pauperibus, nullibi tamen inſinuant ſe loqui ſolùm de iis qui negant eleemoſynas extremè aut grauiter indigentibus; imò Scripturæ allatæ n. 127. ex Deuteronomio & ex Exodo apertè inſinuant indigentibus in communibus neceſſitatibus eſſe neceſſariò ſuccurrendum, ne amicitia lædatur. Nam cuius aſinus iacet ſub onere, aut qui ob defectum induméti non poteſt noctu ſufficienter tegi, non eſt in ita graui neceſſitate, ſed in ea in qua cõmuniter eiuſmodi pauperes ſunt; & tamen Scriptura præcipit vt iis ſuccurramus cùm facilè poſſumus.

132 Probatur Secundò, quia ſi omnes habentes ſuperflua numquam darent eleemoſynas iis qui ſolùm cõmunem patiuntur neceſſitatem, multi ex his breui inciderẽt in grauem, aut etiam extremam neceſſitatem: quod eſſet graue malum tam ipſorum pauperũ, quàm etiam reipublicæ, quæ poſtea illorum miſeriis ſubleuandis multùm grauaretur.

Quando grauiter peccet non dans eleemoſynam communibus pauperibus. Ex quo patet, etſi non ſit graue habentẽ ſuperflua præterire aliquos pauperes, quibus facilè poſſet dare eleemoſynam; eum tamen ſi ſtatuat numquam eam dare communibus pauperibus, aut de facto numquã det, grauiter cõmunitati nocere, ſubtrahendo ei debita ſubſidia, & ſuo exemplo alios ad idem excitando. Vnde etiam tales communiter ſuis ciuibus ſunt exoſi, & paſſim auari, inhumani ac crudeles audiunt. Et ſanè ſecundùm commune iudicium, propoſitum numquam aliquid pauperibus elargiendi, niſi in graui aut extrema neceſſitate, in homine opibus abundante eſt omnino inhumanum: & idem eſt cenſendum de executione talis propoſiti, aut etiam de perpetua omiſſione eleemoſynæ, quantumuis ſine expreſſo eiuſmodi propoſito fiat: quare hoc ita proponere aut conſultò facere videtur eſſe peccatum mortale.

Ex his facile eſt reſpõdere argumẽtis allatis n. 119. 133
Ad primum, Reſpondeo nos nec teneri omnibus cõmuni neceſſitate laborantibus, nec etiam vlli determinato dare eleemoſynam, ſed aliquibus indeterminatè prout iudicauerimus expedire. Sicut qui peccauit mortaliter, & habet multos quibus confiteri poteſt, non tenetur illis omnibus confiteri, nec vni magis quàm alteri; tenetur tamen aliquem ex iis eligere cui confiteatur. Et in hoc differt hæc obligatio dandi eleemoſynam ab ea, quæ oritur ex graui aut extrema proximi neceſſitate; tunc enim cuiuis ea laboranti tenemur ſuccurrere ſi poſſimus.

Ad ſecundum, nego aſſumptum; quia tales, vt iam dixi, non tenentur omnibus dare eleemoſynã; quamquam ſi habeant aliqua ſibi omnino ſuperflua, quæ nullo honeſto vſui deſtinant, clarum eſt eos peccare nimio pecuniæ amore, ſi omnino ſtatuant ea ſibi ſeruare, nec velint pauperibus elargiri. ſed hoc vix contingit, niſi in valdè auaris: alij enim aut vix habent eiuſmodi pecunias, aut ſtatim eas alicui honeſto vſui deſtinant, ſaltem aliquantò pòſt futuro.

Ad tertium, nego aſſumptum; nam hoc ipſo quo tales ſuas pecunias eiuſmodi vſui deſtinant, non ſunt iis ſuperfluæ, ſed vtili vſui neceſſariæ.

CONCLVSIO IV. Etſi extremè aut etiam valdè grauiter indigenti teneamur ſuccurrere ex bonis ad conſeruationem ſtatus hac ratione neceſſariis, quatenus ſine iis non poſſumus eum ita commodè ſuſtinere, vt patet ex dictis; tamen numquam perſonæ priuatæ etiam extremè indigenti tenemur ſuccurrere ex bonis ita ad conſeruationem ſtatus neceſſariis, vt hic ſine iis nullo modo conſeruari poſſit. Ita Auctores citati concl. 2. & eſt apertè D. Thomæ 2. 2. q. 32. art. 6. ſaltem quoad ſecundam partem: apertè enim docet, nos non teneri vnquam dare eleemoſynam ex iis ſine quibus non poſſumus viuere decenter ſecundùm noſtrum ſtatum. Priori autem parti videtur ibi contradicere; ſed poſſet intelligi loqui de communibus neceſſitatibus; opus enim ibi eſt aliqua benigna interpretatione. 134 *D. Thom.*

Probatur Primò, quia caritas non obligat me, vt cum tanto meo incommodo efficiendo me miſerum, alienam vitam ſeruem: hoc enim eſſet valdè durum, vt magis infrà patebit; caritatis autem præcepta ſunt ſuauia. 135

Secundò, quia non obligor magis ſeruare vitam proximi quàm meam: atqui nemo tenetur ſuã vitam ſeruare cum euerſione ſui ſtatus: ergo nec tenetur ita ſeruare vitam alterius. Maior patet, quia in iis bonis quæ teneor mihi cõſeruare, qualis eſt vita, numquam minùs obligor amare meipſum quàm proximum. Minor probatur, quia alias ſequeretur, nobilem ab inimicis captum teneri omnes ſuas opes dare pro lytro, & ſe ac ſuos ad mendicitatem redigere potiùs, quàm permittere ſe ab iis occidi. Item ſequeretur, periculosè ægrotantem teneri ſimiliter omnia ſua in medicos expertiſſimos vndequaque accerſendo, & pretioſiſſimas medicinas comparando expendere, ſi hac ratione eſſet certa ſpes ſalutis recuperandæ, & aliàs immineret certum mortis periculum. quæ ſunt apertè falſa, & contra communem ſenſum: omnes enim communiter hoc facientes tamquam nimium vitæ amantes vituperarent. *Nõ teneor meam aut alienã vitã ſeruare cũ euerſione mei ſtatus.*

Ratio autem horum eſt, quia, etſi vita ſecundùm ſe & abſolutè ſumpta ac phyſicè loquendo ſit bonum incomparabiliter maius omnibus bonis fortunæ, atque adeò ipſo ſtatu, ſi hæc ſecundùm ſe ſumas; ſecùs tamen eſt, ſi hæc moraliter & ſecundùm communem hominum ſenſum inter ſe comparentur, & ex vna parte cogitetur vita vt coniuncta cum magna miſeria, qualis eſt eius, qui honeſto ſtatu & omnibus fortunis 136 *Qua ratione vita cum bonis fortunæ poſſit conferri.*

fortunis excidit: & ex altera ſtatus ac diuitiæ conſiderentur quatenus reddunt vitam ipſam commodam ac iucundam, atque ita ſunt quodammodo quædam pars ipſius vitæ, quatenus vitam efficiunt bonam ſiue expetibilē, quæ aliàs eſſet miſera & quaſi longa mors. vnde multis grauius eſt amiſſo ſtatu viuere, quàm eo integro mori.

137 Secundò, quia vita neceſſariò eſt breuis & poſt aliquot annos finienda, quare eiuſmodi profuſione non conſeruatur abſolutè, ſed ſolùm pro aliquo tempore prolongatur, ſtatus autem & diuitiæ quatenus ſunt inſtrumenta virtutis & nominis comparandi, item quatenus in poſteros ſiue heredes propagantur; ſunt quodammodo æterna, & vitam hominis in poſteris ac in fama etiam poſt mortem ſuo modo perpetuant. quod multi ipſa vita pluris faciunt.

Tertiò, quia in Chriſtianis, qui benè moriuntur, mors non tam eſt vitæ priuatio, quàm in meliorem commutatio: nam per illam ad meliorem vitam tranſimus.

138 Probatur concluſio. Quartò, quia contrarium eſſet ſæpè damnoſum reipublicæ, quæ euerſione ſtatus honeſti ciuis longè plus læditur, quàm morte alicuius pauperis. Imò illa ratione reſpublica facilè tota euerteretur, ſi diuites tenerentur vel omnes vel magnam partem ſuarum fortunarum pro conſeruanda vita cuiuſuis pauperis expendere; quia ſæpè contingit, præſertim ſerpente aliqua contagione, multos pauperes mori, qui valdè probabiliter curarentur ſi magnis ſumptibus ad eos curandos expertiſſimi medici vocarentur, & reliqua omnis curatio adhiberetur, qualis valdè opulentis ſolet adhiberi; & ſecundùm contrariam ſententiam diuites eo caſu ſimilia iis exhibere tenerentur etiam cum euerſione ſui ſtatus; atque ita omnes reipublicæ opes breui exhaurirētur. Idem contingeret tempore belli aut graſſantibus latronibus, qui facilè caperent pauperes, eiſque minarentur mortem niſi diuites ingens lytrum pro iis ſoluerent, atque etiam quoſdam ex illis occiderent, vt hos efficaciùs ad ſoluendum pro cæteris lytrū compellerent: atque ita exiguo tempore omnes opulentos ſuis opibus ſpoliarent, totámque rempublicam euerterent. Quæ etiam notanda ſunt pro concl. ſexta, vbi hæc concluſio magis confirmabitur.

139 Ex his facile eſt ſoluere argumenta allata n. 123. Ad primum, nego maiorem eſſe vniuerſaliter veram: nam fallit quando bono meo minore non poſſum ſine valdè graui incommodo carere; & non agitur de amittenda vita æterna proximi. Minor etiam non eſt generatim vera, vt patet ex iam dictis.

Ad ſecundum, nego maiorem: quia vita æterna eſt abſolutè & ſemper bona, adeóque bonum ſummum & æternum; & contrà eius amiſſio eſt ſemper & abſolutè mala, atque adeò extremum malum: quare nec illi vllum bonum temporale; nec huic vllum malum temporale vlla ex parte, vlláue ratione comparari poteſt. Secus eſt de vita corporali; quæ nec ſemper nec omni ratione eſt expetenda; nec mors omnimodo fugienda, nec inter illam & bona fortunæ tanta eſt diſtinctio, vt nulla ratione poſſint comparari inter ſe: vt patet ex dictis n. 136.

140 Conclvsio V. Eſt tamen valdè laudabile etiam ſtatui decenter conſeruando omnino neceſſaria pauperibus erogare, quoties id ſine aliorum præiudicio fieri poteſt. Hæc eſt ſentētia D. Thomæ 2.2. quæſt. 32. a. 6. & communis. Eſtque clara ex ipſo Euangelio, vbi Chriſtus ſuadet ad ſe venientibus, vt vendant omnia quæ poſſident, & conſequenter etiam ſtatui conſeruando neceſſaria, & dent pauperibus. Quod conſilium plurimi Sancti ſecuti ita ſua ſunt pauperibus elargiti, vt ex ditiſſimis facti ſint ita pauperes, vt debuerint labore manuum, aut aliorum eleemoſynis

D. Thom.

vitam ſuſtentare: eáque ratione ſummam laudem à Deo ac hominibus conſecuti ſunt.

Dixi, *quoties id ſine aliorum præiudicio fieri poteſt.* 141
Quia paterfamilias malè faceret ſi ſine vxoris ac prolium conſenſu ita omnia ſua elargiretur, vt non relinqueret his neceſſaria ad ſe ſecundùm ſuum ſtatum ſuſtentandum. Cùm enim hi, vt patet ex concl. 4. non teneantur in gratiam pauperum facere iacturam ſui ſtatus, malè facit paterfamilias ſi indiſcretis eleemoſynis eos ad hoc cogat. Item Paſtor, concionator, publicus doctor, non poteſt ita ſua elargiri pauperibus, vt non retineat libros ſibi omnino neceſſarios, ſine quibus non poſſit docere aut concionari, aliáue officia obire; ſiue ita vt tempus quod debet impendere ſtudiis, aut officio paſtorali, debeat neceſſariò impendere operi manuum quo victum quærat, niſi ſimul poſſit & velit ea officia deſerere: aliàs enim ſuis ſubditis aut auditoribus præiudicat, retinendo officium quod conuenienter nequit exercere.

Et ſic intellige D. Thomam ſuprà dicentem eſſe 142
inordinatum, aliquem tantum dare pauperibus, vt non retineat ſufficienter vt poſſit ſecundùm ſuum ſtatum decenter viuere: hoc enim eſt intelligendum quando hoc fieret cum aliorum præiudicio. Nam aliàs honeſto loco natum, aut etiam nobilem, ita ſua largiri pauperibus, vt cogatur pauperum more viuere & veſtiri, etiamſi ſæcularis maneat, & conſequenter propriè ſtatum non omnino mutet, quando id fit ſine vllo alterius præiudicio, nihil continet inordinatum aut reprehenſibile; ſed opus maximæ caritatis, quódque in S. Martino ſummopere laudatur; qui cùm aliud non haberet quod dare poſſet pauperi, mediam partem ſuæ chlamydis ei dedit, cùm tamen reliqua parte non poſſet prout ſtatus eius exigebat decenter veſtiri, quæ bene etiam notauit Lorca 2.2. ſect. 3. diſp. 39. n. 42. & 43.

D. Thom.

Conclvsio VI. Valdè opulentus non tenetur 143
ſuccurrere priuato indigenti, expendendo pro eo aliquot aureorum millia, etſi hoc neceſſarium ſit vt hic ex certo vitæ periculo eripi poſſit, & quamuis ille id poſſit ſine alio vllo graui incommodo facere: v. g. captus ſit aliquis pauper ab hoſtibus, & hi exigant ingens pro eo lytrum, v. g. ter mille aureos, ni dentur, certò eum occiſuri; & ſit aliquis diues, qui tantum & amplius habet, quo ſine detrimento ſui ſtatus poſſit carere; dico eum non teneri illos dare, ne pauper occidatur:

Probatur, quia ſi diuites ad eiuſmodi lytrum tenerentur, id eſſet nociuum reipublicæ, quia hoſtes facilè aliquos eius pauperes caperent, & minando iis aliàs mortem cogerent opulentos ingentia pro iis lytra ſoluere, & ſic opes reipublicæ magna ex parte exhaurirentur, dum illi cogerent diuites ſibi dare ea omnia, quæ ſtatui ſuo ſuſtinendo non eſſent abſolutè neceſſaria. Quod ſine dubio reipublicæ eſſet valdè damnoſum, cui valdè expedit habere in ſe viros opulentos: nam hac ratione ipſius vires creſcunt, & alia ratione diminuuntur.

Et hac ratione puto motos quoſdam Auctores, vt dicerent nos teneri per eleemoſynam ſuccurrere extrema neceſſitate laboranti, ſi hæc ei proueniat ab intrinſeco, v. g. à fame, ſiti, morbo, &c. non tamen ſi ab extrinſeco proueniat, v. g. à malitia latronis lytrum ab eo exigentis. cuius rationem etiam reddit Bañez 2.2. quæſt. 32. art. 6. dubio 2. §. *Secundò eſt notandum.* Quia neceſſitati ab intrinſeco prouenienti paucis ſubueniri poteſt, proueniens verò ab extrinſeco menſuram non habet: vbi implicitè noſtram concluſionem inſinuat, ſcilicet nos non teneri niſi moderata quædam pro proximi vita conſeruanda expendere.

Bañez.

Iſta tamen differentia non eſt generatim vera. Patet Primò, quia contingere poteſt vt lytrum quod exigitur

exigitur exiguum ſit, & tunc ab iis qui facilè poſſunt ſoluendum eſt, præſertim quando inde non imminet periculum ne hoſtes ea occaſione plures, & ſæpiùs alios atque alios pauperes capiant, & hoc modo ciues ſuis opibus ſpolient. Hinc Imp. Mauritius quòd ab Auarum rege exiguo valdè lytro, ſcilicet quatuor ſiliquis, quibus hic ſingulos redimendos offerebat, captiuos noluit redimere, grauiter à Deo punitus eſt. vt refert Baronius anno Chriſti 560. & 562. *Baron.*

Secundò, quia, etſi communiter neceſſitati ab intrinſeco venienti poſſit paruis impenſis ſuccurri, non tamen ſemper; quia fieri poteſt vt aliquis laboret morbo periculoſo, cui ſanando neceſſarij ſunt valdè periti medici aliunde magnis expenſis aduocandi, & pretioſæ valdè medicinæ; & conſequenter opus erit maximis ſumptibus.

145 Ex his probatur concluſio Secundò, quia aliàs opulenti qui habent ſuperflua, in dicto caſu tenerentur eiuſmodi ſumptus pauperi aliàs certò morituro impendere, ſi valdè probabile eſſet eum iis impenſis poſſe ſanari: hoc autem eſt contra communem omniũ ſenſum; nemo enim putat ſe ad talia obligari, nec vllus ſiue Paſtor, ſiue Doctor, ſiue concionator quantumuis opulentos reprehendit, quòd pauperibus eiuſmodi non procurent: ſed omnes putant eos ſatisfacere ſi eam curam iis impendant, quæ communiter pauperibus ægrotis ſolet impendi, procurando vt habeant ſufficientia ad victum & communes medicinas, & vt aliquis, qui ibi reperiri poteſt, medicus eorum curam agat: nec vllibi in more eſt, vt pro iis aliunde præſtantes aut medici aut medicinæ accerſantur. Ratio autem horum eſt, quia caritas ſolùm à nobis exigit vt proximo ſuccurramus ex iis, quæ natura aliquo modo voluit eſſe communia: inter quæ computanda eſt etiam communis hominum induſtria, quam Deus vt auctor naturæ etiam in hunc finem eis largitus eſt; eiuſmodi autem rara & exquiſita, quæque remotis ex locis tanto labore ac expenſis accerſenda ſunt, non ſunt iis locis communia; vt notaui ſuprà n. 85. vnde etiam eiuſmodi magnos ſumptus facere, magis ſpectat ad magnificentiam, quàm ad miſericordiam. Confirmatur, quia opulentus tantam ſummam in vnius leuamen effundendo priuat ſe poteſtate faciendi alia maiora in vtilitatem reip. v. g. ſuccurrendi plurimis aliis pauperibus non ita grauem neceſſitatem patientibus; quorum multorum miſeriam poſſet iis impenſis notabiliter iuuare. quod videtur omnino eſſe opus melius & reipublicæ longè vtilius, quàm ſic curare vnicum ægrum; quare diuitem obligare vt eas opes in vnum profundat, videtur nociuum reip. & contra æquitatem, quia nemo videtur obligandus vt propter bonũ minus priuet ſe poteſtate faciendi maius bonum.

Ex quibus & qua moderatione teneamur proximo ſuccurrere.

Ingẽtes impẽſæ ad magnificentiã ſpectant.

146 Ad primum argumentum allatum num. 124. reſpondi ſuprà n. 139.

Ad ſecundum, Reſpondeo Auctores illos ſolùm loqui de ſuccurſu, qui communi modo & per media vſitata fieri poteſt; nemo autem dicit me eiuſmodi mediis extraordinariis teneri proximo ſuccurrere, præſertim priuando me poteſtate faciendi maiora bona; imò, vt iam oſtendi, cõmunis ſenſus eſt contrarius.

Ex quo etiam patet reſponſio ad tertium: maior enim eſt intelligenda in caſu, quo ſecundùm communem modum agẽdi poſſum mala à proximo auertere. Ad confirm. nego conſequentiam, quia, vt iam oſtendi, hac in re non ſolùm ſpectanda eſt incommoditas, quam ſubeo iuuando proximum, ſed etiam modus quo eſt iuuandus: nam, vt iam oſtendi, non teneor eum quouis modo iuuare. His adde, etſi valdè opulento non ſit fortè hîc & nunc valdè incommodum ac difficile huic indigenti tãtis impenſis ſuccurrere; tamen generatim omnes qui ita poſſunt ſuccurrere exiſtenti in periculo vitæ, ad hoc obligare, foret valdè graue & incommodum reipublicæ, vt iam oſtendi; & conſequenter talis obligatio inducenda non eſt.

DVBIVM IX.

Vtrùm, quando obligat præceptum eleemoſynæ, hæc neceſſariò ſit gratis danda: an verò ſufficiat rem qua proximus indiget, dare mutuo, aut vendere dilata ſolutione?

Nota, dupliciter aliquem poſſe noſtra re indigere. Primò, ita vt ſolùm indigeat breui aliquo eius vſu, qui ſalua rei ſubſtantia haberi poteſt: v. g. indiget quis vſu tui equi, vt imminentes hoſtes fugiat. Secundò, ita vt re ipſa ſimpliciter egeat, vt eam poſſit conſumere. Et quidem in priore caſu certum eſt quòd non teneris ei dare equum; ſed ſufficit ei vſum equi permittere. 147

Quandoque indigemus re aliena, alias ſolo vſu rei alienæ.

Solùm poſſet hîc quæri, vtrùm ſi equus eo vſu pereat, alter teneatur concedenti pretium reſtituere. Reſpondet Leſſius de iuſtitia c. 16. dub. 2. nu. 10. ſi ipſe eo modo vtatur equo, ex quo non eſt natus ſequi equi interitus, eum non teneri ſoluere equi pretium; ſed ſolùm pretium vſus, ſi is fuerit diuturnus, aut coniunctus cum notabili domini incommodo: ſi verò eo vtatur eo modo, ex quo natus eſt ſequi interitus equi, vt ſi cogat eũ celeriùs ac diutiùs currere quàm ſine notabili periculo currere poſſit, aut per talia loca in quibus equo à latronibus certum periculum imminet; docet, ipſum teneri pretium equi ſoluere, quia in hoc caſu ipſe cenſetur cauſa interitus equi: ſecùs verò eſt in priore caſu, in quo interitus equi cenſetur fortuitus, atque ita domino ſuo perit. Et hæc quidem vera ſunt quando vtens equo habet ſufficientia media vt ſoluat eius pretium. Quando verò ipſe eſt omnino pauper, idem dicendum eſt de eo ac de quouis alio qui rem alterius in eiuſmodi neceſſitate conſumpſiſſet, de quo dicemus n. 152. 148

Leſſius.

Nota Secundò, quandoque contingere, vt qui re noſtra abſolutè hîc & nunc indiget vt eam conſumat, nec quidquam apud ſe habet, quod poſtea poſſit rependere, habeat tamen alibi ſufficientia media, aut ſit in ſpe ea paulò pòſt habendi, aut ex arte quam nouit, aut alia ratione ſi laborare velit, facilè poſſit ſibi comparare neceſſaria, non ſolùm vt tranſacta hac neceſſitate viuat, ſed etiam vt pecuniam iam mutuo acceptam reſtituat; aut rei conſumptæ pretium ſoluat. Quo caſu omnes communiter fatentur ſufficere ſi ei detur mutuum, aut ſi res, qua indiget ipſi dilata ſolutione vendatur: aut ſaltem ſi hæc ei detur cum obligatione reſtituendi conditionata, ſi nimirum peruenerit ad pinguiorem fortunam: iuxta dicenda n. 151. Quia talis non eſt abſolutè pauper, ſed tantùm ſecundùm quid, & pro hoc tempore & loco. Aliàs verò indigens re noſtra quãdoque eſt abſolutè pauper, ita vt nec hîc, nec vllibi aliquid habeat quo ſe poſſit ſuſtentare, nec in ipſius poteſtate ſit id breui habere, quia aut non poteſt laborare, aut etſi poſſit vtcũque laborare, ita vt poſſit ſibi aliquo modo victum comparare; tamen nonniſi cum ſumma difficultate poterit ſibi tantum acquirere, vt mutuo accepta poſſit reſtituere. nec etiam ex hereditate, aut alia ratione vllas diuitias expectat. Et de hoc eſt tota quæſtio. 149

Prima igitur ſententia docet, ſufficere tali dare mutuũ. Ita Nauarr. c. 17. n. 61. Couarr. reg. *Peccatũ*. p. 2. §. 1. n. 4. Adrianus quodl. 1. a. 2. circa medium. Toletus in Summa l. vlt. c. 37. Probant Primò, quia eleemoſynæ præceptum non ſolùm obligat vt liberemus proximum à neceſſitate quam patitur: ſed hoc fit etiam per mutuum: ergo per hoc illi præcepto ſatisfacimus. 150

Nauarr. Couarr. Adrian. Toletus.

Secundò,

Secundò, quia ſublata neceſſitate proximi tollitur obligatio ei ſubueniendi, quacumque tandem ratione ea auferatur: ſed per mutuum, aut per eiuſmodi venditionem eius neceſſitas aufertur: ergo tollitur etiam obligatio ſubueniendi.

151 Secunda ſententia docet, in extrema neceſſitate dandam eſſe eleemoſynam gratis; in graui verò ſufficere mutuare. Ita Lorca 2.2. ſect. 3. diſp. 39. n. 53. citans pro ſe Cordubam, Iohannem Mediná & Bañez. ſed hi duo tenent ſententiam explicandam n. 152.

Lorca. Corduba. Medina. Bañez.

Prior pars probatur Primò, quia extremè indigenti iure naturæ debetur ſuſtentatio: ergo fit contra caritatem, ſi res ipſi ſuſtentando neceſſaria ei detur cum onere reſtituendi. Secundò, quia ſi ſufficeret mutuare, hoc fieret, quia hac ratione ſine conceſſione dominij rei neceſſariæ, poſſet tolli neceſſitas proximi, ſed in iis quæ vſu conſumuntur, ipſo vſu perit eorum dominium: ergo qui eiuſmodi rem dat extremè indigenti, non poteſt ſibi reſeruare eius dominium.

Secundam partem probant Primò, quia Tobias Gabelo grauiter indigenti ſolùm dedit mutuum. Item Ioſephus Ægyptiis graui fame laborantibus, non dedit frumentum gratis, ſed vendidit. Secundò, quia his non eſt debita ſuſtentatio eodem modo ac prioribus: ergo quomodocumque iis ſubueniatur, ſatisfit obligationi.

152 Tertia ſententia docet, non ſufficere communiter dare eiuſmodi pauperibus mutuum propriè dictum, quod inuoluit abſolutam obligationem reſtituendi accepta in æquiualenti. Quia hac ratione accipiens obligaretur poſtea laborare, quantum moraliter poſſet, vt haberet vnde reſtitueret, atque ita non poſſet ſuſcipere voluntariam paupertatem, aut Religionem ingredi, præſertim ſi eſſet ſpes quòd breui poſſet lucrari ſufficientia ad reſtituendum. quod videtur nimis durum.

Ait tamen ſufficere dare illis neceſſaria cum obligatione ea reſtituendi códitionata, ſi nimirú aliquando ad pinguiorem fortunam peruenerint: quo caſu hic ſecundùm eos poterit quidem, ſi velit, voluntariam paupertatem ſequi; ſi hoc tamen non faciat, tenebitur laborando aut alia ratione dare operam vt habeat vnde reſtituat. Citatur pro hac ſententia Medina Cod. de Eleemoſyna, q. 6. ſed hoc ſolùm ibi aſſerit de iis qui non ſunt re & ſpe pauperes, eò quòd laborando facilè poſſunt acquirere vnde accepta reſtituant. Et ſatis certum eſt nos abſolutè loquendo præcepto eleemoſynæ ſatisfacere talibus dando neceſſaria cum eiuſmodi conditionata obligatione. ſed nos hîc loquimur de eleemoſyna danda iis qui abſolutè pauperes ſunt.

Medina.

153 Conclusio. Probabilius longè eſt in extrema aut graui neceſſitate conſtituto, ſi re & ſpe ſit pauper, iuxta dicta n. 149. dandam eſſe eleemoſynam gratis, & abſolutè ſine onere reſtituendi. Ita Medina ſuprà. Bañez 2.2. q. 32. a. 6. Valentia 2.2. diſp. 3. q. 9. puncto 4. §. *Septimò certiſſimum.* Turrian. diſp. 82. dub. 6. & 7. & plures alij.

Medina. Bañez. Valentia. Turrian.

Probatur Primò, quia hæc videtur communis ſententia Patrum, qui, vt patet ex dictis dub. 6. initio, docent diuites teneri dare eleemoſynam, ac ſi non ſua ſed pauperum bona diſpenſarent: quod nullo modo videtur futurum verum, ſi ſolùm tenerentur iis neceſſaria mutuare: nam qui ſolùm dat mihi pecuniam mutuam, aut etiam is qui mihi vendit cibos dilata ſolutione, nullo modo agit perſonam bona mihi debita diſpenſantis: ſed illa mihi mutuat, aut vendit tamquam ſibi omnino propria, nec mihi vllo modo debita: ergo ſecundùm ſententiam Patrum non ſatisfacit præcepto eleemoſynæ. Nec hîc eſt facienda diſtinctio inter grauem & extremam neceſſitatem: nam, vt probaui dub. 7. concluſ. 1. Patres ſupra dicta docentes, loquuntur etiam de caſu grauis neceſſitatis.

Probatur Secundò, quia vel tales creduntur omnino impotentes vlla ratione acquirere vnde poſtea reſtituant; & tunc fruſtra talis obligatio iis imponeretur. vel creduntur quidem poſſe acquirere vnde reſtituant, ſed cum magna difficultate, multùm laborando, & quantum poſſunt parum conſumendo; & eos velle ad hoc obligare videtur inhumanum; vnde omnes qui vellent pauperes obligare vt pretium panis aut veſtis, aut pecuniolam in eleemoſynam acceptam cum ea difficultate reſtituerent, haberentur ab omnibus auari ac inhumani. Vel demum creduntur ſine notabili difficultate poſſe acquirere vnde reſtituant; & tunc non ſunt re & ſpe pauperes.

Ex quibus ſequitur Primò, etiam non ſufficere iis dare cum obligatione reſtituendi conditionata, explicata n. 151. Quia hac etiam ratione obligarentur ad dictam difficultatem ſubeundam. 154

Dices, Poterit iis dari eleemoſyna cum obligatione eam reſtituendi, ſi caſu aliquo ad pinguiorem fortunam venerint, nolendo interim eos ad dictam difficultatem conſtringere. Sed etſi hoc minùs durum ſit, nec poſſit ita improbari in eo, qui cum aliqua notabili difficultate daret eleemoſynam ex rebus quibus ipſe etiam indigeret: tamen in aliis videretur etiam non ſatis humanum, & ſignum nimij affectus erga pecuniam: & videtur repugnare ſententiæ Patrum, qui, vt oſtendi, volunt eleemoſynam gratis & abſolutè dari. His adde, hunc modum dandi cum tali conditione magis ad ſpeculationem, quàm ad praxim pertinere; quia rarum valdè eſt eiuſmodi pauperes ad talem fortunam peruenire, vt ſine magna difficultate poſſint accepta reſtituere: quare vix operæpretium eſt in rebus præſertim non ita magnis, eiuſmodi obligationem exigere, & conſequenter eam exigere, vt minimum vilis aut auari eſt animi.

Sequitur Secundò, probabilius eſſe idem eſſe dicendum de obligatione dandi eleemoſynas in communibus pauperum neceſſitatibus; ad quas dandas diuites obligari dixi dub. 7. concl. 3. Quia hoc apertè etiam innuunt Patres, & ſine dubio communiter vilis, inhumanus ac auarus haberetur, qui tales eleemoſynas, quales eiuſmodi pauperibus homines ſolent communiter dare, vellet dare cum ſimili obligatione reſtituendi. 155

Excipiunt hîc aliqui caſum, quo ſumma in eleemoſynam danda eſſet valdè notabilis, v. g. 50. aureorum: quia nemo videtur poſſe ægrè ferre ſi eiuſmodi ſummam nolis omnino gratis dare, ſed ſolùm cum obligatione reſtituendi, quando id ſine graui difficultate fieri poterit. 156

Sed etſi hoc ſit valdè probabile: tamen vix poteſt huic concluſioni accommodari. Primò, quia, vt oſtendi dub. 7. concl. 6. quæ tenemur dare in eleemoſynam extremè aut grauiter indigenti, non ſunt ſaltem communiter tanti pretij.

An magnæ ſummæ debeat gratis dari.

Secundò, quia vel accipiens illam pecuniam ſperatur facilè poſſe ad talem fortunam peruenire, vt ſine notabili difficultate valeat eam reddere; prout ſæpe contingit quando ſimilis ſumma datur exercentibus mercaturam, & ſubitò aliquod damnum paſſis, aut iis quibus perierunt inſtrumenta magni pretij, quibus artem ſuam exercere debent. Et hi non ſunt abſolutè re & ſpe pauperes, nec tam indigent rei donatione, quàm ſolo mutuo, cùm hoc habito poſſint facilè diuitias ſibi neceſſarias acquirere. Vel ea ſumma datur tali, de quo non eſt talis probabilis ſpes; & tunc, vt iam oſtendi, parum humaniter eiuſmodi obligatio ei imponeretur ab eo qui eam eleemoſynam ſine notabili difficultate abſolutè dare poſſet. Qui autem ſine notabili difficultate eam ita dare non poſſet, non

tenere

teneretur eam dare etiam ſub tali conditione: quia cùm vix vlla ſit ſpes vnquam recipiendi ſuam pecuniam, tali ferè æquè graue eſſet dare ſuam pecuniam ſub ea conditione, ac dare eam abſolutè: eam tamen ſic dando ſuo officio ſatisfaceret.

157 Ad primum argumentum poſitum nu. 150. nego maiorem abſolutè & generatim ſumptam: nam obligamur non ſolùm vt ſubleuemus miſeriam proximi, ſed etiam vt eam debito modo & ſufficienter ſubleuemus, prout caritas requirit; hoc autem non fit per mutuum. Vnde etiam patet reſponſio ad ſecundũ, quia neceſſitas proximi nec ſufficienter, nec debito modo per eiuſmodi mutuationem ſubleuabatur.

Ad primum argumentum Lorcæ allatum n. 150. pro ſecunda parte ſuæ ſententiæ, Reſpondeo nihil facere ad rem, quia nec Gabelus nec Ægyptij erant abſolutè pauperes; ſed tantùm pro certo loco ac tempore, aut reſpectu certæ rei: nam Ægyptij habebant ſaltem terras quibus triticum emerent.

Ad ſecundum, nego antecedens: ſumit enim quod probandum eſt, ſcilicet talibus minùs deberi ſuſtentationem dari gratis, quàm extremè indigentibus; aut ſi aliud velit, nihil facit ad rem.

DVBIVM X.

Vtrùm in extrema aut graui neceſſitate liceat aliena ſurripere, eáue conſumere ſine obligatione reſtituendi?

158 Hac in re certum eſt Primò, egentem non poſſe aliena inuito domino ſurripere, quando ea rogando aut ſimili ratione cum ipſius beneplacito habere poteſt. Quia talis eo caſu non habet neceſſitatem aut iuſtam rationem aliena inuito domino ſurripiendi. Nec refert quòd ipſum valdè pudeat mendicare eò quòd honeſtæ ſit familiæ, quia hic pudor in tanta neceſſitate vincendus eſt, nec tanti faciendus vt excuſet neceſſitatem patientem quo minùs teneatur ſaltem aliquibus diuitibus ſuam neceſſitatem indicare priùs quàm eorum res ſurripiat. Quia cùm eiuſmodi neceſſitas poſſit ſine vlla culpa euenire, nihil verè pudendum continet: vnde eiuſmodi pudor ex vana apprehenſione naſcitur.

159 Secundò, certum eſt exiſtentem in extrema neceſſitate, cui ipſe alia ratione nequit occurrere, poſſe aliena clàm aut etiam palàm ſi commodè poteſt ſurripere. Hoc enim communiter Doctores infrà citandi docent. Ratio eſt, quia, vt dixi dub. 7. in extrema neceſſitate bona ad vitæ ſuſtentationem neceſſaria ſunt communia, non quidem quaſi eorum dominus amittat eorum dominium ſiue proprietatem; ſed quatenus, vt ibidem dixi, tunc ex inſtitutione auctoris naturæ cuique tribuitur ius ex iis ſuam vitam ſuſtentandi: in quem finem eæ res à Deo primò & per ſe productæ ſunt, & cum eiuſmodi onere ad certorum dominium tranſlatæ. Talis autem rem alienam ita ſurripiens propriè eam non furabitur, quia non accipiet eam domino rationabiliter inuito.

Accipiẽs in extrema neceſſitate alienum non furatur.

Tertiò, certum eſt non licere in communibus, ſiue non ita grauibus neceſſitatibus aliena ſurripere; quia cùm plurimæ ſint eiuſmodi neceſſitates, talis licentia omnia furtis & rapinis repleret.

160 Eſt igitur difficultas Primò, vtrùm etiam in graui neceſſitate liceat aliena ſurripere, quando aliter ei ſuccurri non poteſt? Sotus lib. 5. de Iuſtitia q. 3. a. 4. Caietanus 2. 2. qu. 66. art. 7. Couarr. reg. *Peccatum*, puncto 2. §. 1. n. 3. & quidam alij id negant.

Sotus. Caietan. Couarr.

Primò, quia putant hanc eſſe ſententiam D. Thomæ 2. 2. q. 66. art. 7. Secundò, quia extra extremam neceſſitatem proximi diues non tenetur dare eleemoſynam alicui in particulari; ſed poteſt ex variis eligere, vt det cui velit. Tertiò, quia extra extremam neceſſitatem proximi nemo poteſt cogi vt det eleemoſynam. Quartò, quia c. *Si quis*. 3. de furtis dicitur: *Si quis propter neceſſitatem famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria, veſtem vel pecus, pœniteat hebdomadas tres, & ſi reddiderit non cogatur ieiunare:* vbi ſupponitur, ſurripientem aliena in graui neceſſitate peccare, aliàs non imponeretur ei pœnitentia.

c. Si quis.

161 Secundò, eſt difficultas, vtrùm qui rem alienam in graui vel extrema neceſſitate ſurripuit aut cõſumpſit, teneatur eam poſtea reſtituere, ſi ad pinguiorem fortunam venerit.

Quidam id abſolutè affirmant, ſcilicet illi omnes qui dicunt diuites non teneri talibus gratis rem qua indigent donare, ſed ſatisfacere dando iis mutuum, aut cum obligatione conditionata reſtituendi, quos citaui n. 149. & 151. & illud ex hoc neceſſariò ſequitur: nam pauper non poteſt rem alienam alia ratione accipere, quàm quatenus diues tenetur eam petenti dare: ergo ſi diues non tenetur eam omnino gratis & ſine onere reſtitutionis dare, nec pauper poteſt eam aliter accipere, niſi ſimul ſuſcipiendo illud onus eam reſtituendi, idque quaſi ex tacito quodam contractu.

Hinc etiam illi qui docent, diuitem in graui neceſſitate non teneri dare eleemoſynam abſolutè & ſine vlla obligatione reſtituendi, conſequẽter debent docere, pauperem tunc eius rem non poſſe ſine tali onere ſurripere.

162 Conclvsio I. Non ſolùm in extrema, ſed etiam in valdè graui neceſſitate cõſtitutus poteſt rem alienam, qua dominus non multùm indiget, ſurripere, ſi alia ratione eam obtinere, aut ſuæ neceſſitati ſatisfacere nequeat. Ita Nauarrus cap. 17. num. 5. Angelus v. *Furtum*. n. 36. Silueſter ibidem q. 5. §. *Secundum*. Petrus à Nauarra lib. 2. de Reſtit. c. 1. num. 374. & ſeqq. Leſſius de Iuſtitia cap. 12. dub. 12. Vaſquez de Eleemoſyna dub. 7. n. 60. & alij.

Nauarr. Angelus. Silueſter. Pet. Nau. Leſſius. Vaſquez.

Probatur Primò, quia Deus vt auctor naturæ res ad vitam ſuſtentandam neceſſarias primò & per ſe inſtituit non ſolùm ad tollendam extremam neceſſitatem, ſed etiam ad neceſſitates valdè graues propellendas, quales ſunt quando aliàs imminet periculum grauis morbi, aut æquiualentis miſeriæ corporalis: ergo ſicut voluit cuique in extrema neceſſitate eſſe ius etiam ex alienis ſibi vſurpandi neceſſaria ad vitam ſuſtentandam, ita etiã idem ius voluit eſſe in valdè grauibus. Confirmatur, quia etiam in graui neceſſitate diues tenetur gratis dare eleemoſynam in particulari eam patienti, vt oſtendi dub. 7. concl. 1. vbi etiã n. 128. tam ex ratione quàm ex ſententia Patrum oſtendi, ſuperflua diuitum etiam in graui neceſſitate aliquo modo dici bona pauperum, quatenus hi habent ius vt ex iis eorum neceſſitati ſuccurratur.

163 Ad primum argumentum poſitum n. 159. Reſpõdeo D. Thomam ibi potiùs noſtram ſententiam docere: nam expreſsè tam in corpore, quàm ad primum docet, in vrgenti neceſſitate licere aliena ſurripere; talis autem eſt neceſſitas valdè grauis.

Ad ſecundum autem & tertium, nego aſſumptum; contrarium enim apertè probaui dub. 7. concl. 1.

Ad quartum, Reſpondeo illud capitulum aut intelligendum eſſe de eo qui indebitè rem alienã vſurpauit, cùm eam alia ratione, ſcilicet rogãdo, potuiſſet obtinere, vt multi id explicant; vel potiùs de eo qui non erat verè in graui neceſſitate: nec enim omnis qui famet aut ex nuditate aliquod frigus patitur, eſt in graui neceſſitate, cùm hoc communibus omnibus pauperibus accidat, & ſæpè illis, qui facilè, ſi vellent, poſſent laborando ſibi neceſſaria comparare. Quare nulla eſt neceſſitas vt intelligamus illud capitulum

loqui

loqui de exiſtente in neceſſitate abſolutè graui. Adde, hoc non eſſe deſumptum ex vlla decretali Pontificum, aut ex vllo Concilio, ſed ex pœnitentiali Theodori.

164 Conclvsio II. Qui exiſtens re & ſpe pauper in tali neceſſitate rem alienã ad vitam ſuſtentandam ſibi neceſſariam conſumpſit, factus poſtea ditior non tenetur eã reſtituere. Ita Auctores citati dub.9.n.153. & ſequitur apertè ex ibidem dictis. Nam, ſicut tunc diues obligatur eiuſmodi rem neceſſitatem patienti abſolutè gratis dare, ita ſi id ille nolit facere, hic poterit eam ea ratione accipere. Sicut enim hoc ipſo, quo diues habet obligationem dandi eam rem pauperi, & non vult eam dare, hic acquirit ius eam ſurripiendi, ita etiam acquirit ius illam ſibi vſurpandi ea ratione qua alter eam tenetur dare. Cùm igitur diues teneatur eam dare gratis ſiue non obligando pauperem eam reſtituere, hic poterit illam eadem ratione ſibi vſurpare. Ex quibus patet reſponſio ad fundamentum contrariæ ſententiæ.

165 Excipiunt hinc aliqui caſum quo talis ante eam neceſſitatem rem iniuſto titulo, v.g. furto aut ſimili ratione, acquiſiuerat. Putant enim eum tunc quidem licitè in extrema aut graui neceſſitate eam rem conſumere; obligari tamen eam poſtea reſtituere ſi ad lautiorem fortunam perueniat: quia ante eam neceſſitatem habebat obligationem eam reſtituendi, non ſolùm ratione rei acceptæ, ſed etiam ratione iniuſtæ acceptionis, quæ per illam neceſſitatem ſopitur quidem, non tamen extinguitur. Ita Scotus in 4.diſt.15.q.2.§. *Ad argumenta* circa medium. Silueſt. verò v. *Reſtitutio.* 5.num.2. dicit id eſſe tutius, vnde videtur contrarium iudicare probabile. Pro quo etiam citat Richardum & Paludanum. Idem, ſcilicet talem non teneri reſtituere, docet Petrus à Nauarra de Reſtitut. l. 4. c. 4. n.24. & 25. & quidam alij.

Scotus. Silueſter. Richardus. Paludan. Petr. Nau.

166 Et credo hoc eſſe probabilius; quia talis videtur ſatisfacere obligationi reſtituendi quam antè contraxerat ratione iniuſtæ acceptionis, inſumendo dictam rem in eos vſus, in quos dominus eam tenebatur inſumere. Confirmatur, quia ſi eam rem domino clàm reſtituiſſet dum ea extremè indigebat, eamq; ſtatim iterum accepiſſet, non fuiſſet poſtea vnquam obligatus eam reſtituere: ergo nec in priore caſu ad hoc obligatur. Probatur conſequentia, quia ſi res furto ablata apud furem ſine eius culpa pereat eo tempore quo reſtituta domino eodem modo ei periiſſet, fur liberatur onere reſtitutionis, vt docet Leſſius de Iuſtitia c. 12.dub.15. atqui in dicto caſu apud furem ita periit, quia, etſi eam tunc domino reſtituiſſet, & ſtatim ſicut poterat recepiſſet, eodem modo domino ſine furis culpa periiſſet.

Leſſius.

167 Dices Primò, Si talis ante eam neceſſitatem illam rem accepiſſet mutuo, aut dilata ſolutione emiſſet, & demum in extrema neceſſitate eam conſumpſiſſet, poſt hanc tranſactam factus ditior fuiſſet obligatus reddere alteri ipſius pretium: ergo ſimiliter quando eam furto ſuſtulerat.

Cur pretiũ rei emptæ & in extrema neceſſitate cõſumptæ potiùs quam furtiuæ tenearis perſoluere.

Reſpondeo, nego conſequentiam: quia in priore caſu conſumpſiſſet rem ſuam, atque ita hæc ipſi periiſſet; ſicut etiam ei periiſſet, ſi periiſſet caſu fortuito ſine vllius culpa: in ſecundo caſu is cui res ablata eſt, manet eius dominus, ideóque ipſi perit, dum dicta ratione ſine eius iniuria conſumitur, ſecluſo omni expreſſo aut implicito contractu, qualis hîc nullus intercedit.

168 Hæc autem intelligenda ſunt, quando fur eam rem in extrema aut valdè graui neceſſitate conſumens eſt re & ſpe omnino pauper: nam ſi alibi haberet diuitias, aut poſſet facile habere, tunc non poſſet eam conſumere niſi volendo ſe obligare ad pretij reſtitutionem pro eo tempore quo hanc facere poſſet. Abſurdiſſimum enim eſſet hominem diuitem, carentem in aliquo loco pecuniis aliiſque rebus ſibi ad victum abſolutè neceſſariis; poſſe illas ſine obligatione earum pretium ſoluendi ab aliis accipere: quare omnes conſentiunt talem teneri poſtea rerum ita conſumptarum pretium ſoluere.

169 Dices Secundò, Si talis habet ius accipiendi rem alienam: ergo dominus peccabit contra iuſtitiam, ſi eum impediat ne rem ſuam accipiat; quia qui impedit ius alterius, peccat contra iuſtitiam.

Reſpondeo dominum poſſe dupliciter impedire ne extremè indigens rem ſuam accipiat.

An peccet cõtra iuſtitiam impediens ne extremè indigens rem ipſius accipiat.

Primò, eam priùs occultando, eò quòd timeat ne alter eam accipiat: & tunc ſolùm peccat contra caritatem, quia pauper nõ habet ſtrictum ius ne dominus illud faciat; atque ita hic hoc faciendo verè non impedit ius alterius, nec vllam ei infert iniuriam.

Secundò, inferendo vim ipſi pauperi volenti eam rem ſibi vſurpare, & tunc peccat contra iuſtitiam, eique iniuriam facit: vnde alter poteſt eam vim vi repellere, vt cum aliis docet Leſſius de Iuſtitia c.12.dub. 12.n.69. Simile eſſet ſi vnus impediret pauperem ne peteret eleemoſynam, ſcienter abducendo diuitem ad ea loca, vbi pauper ab eo non poſſet petere eleemoſynam: & alter vi pauperem impediret ne eleemoſynam peteret. Prior peccaret ſolùm contra caritatem, alter contra iuſtitiam.

Leſſius.

170 Ex dictis ſequitur, pauperem exiſtentem in graui aut extrema neceſſitate non poſſe à domino inuito accipere rem, qua ipſe ferè æqualiter indiget, aut quæ ei ad ſuum ſtatum ſuſtinendum omnino eſt neceſſaria. Item eum etiã ab homine valdè opulento illicitè clàm accipere rem valdè pretioſam aut magnã ſummam pecuniæ; niſi fortè haberet probabilem ſpẽ & ſinceram voluntatem ea poſt aliquod tempus reſtituẽdi. Ratio eorum eſt, quia pauper non aliter habet ius rem alterius ſurripiendi, quàm quatenus hic tenetur eam ipſi cognita eius neceſſitate dare: atqui, vt oſtendi dub.7. concl.4. & 6. nemo tenetur pauperi priuato, quãtumuis indigenti, rem qua æquè grauiter indiget, aut ita pretioſam, dare omnino gratis, etſi ea non ita indigeat: ſed ſummum tenetur hanc dare mutuo, quando eſt probabilis ſpes eam aliquando recipiendi: ergo ea indigens non poteſt eam alia ratione ſurripere.

Indigus ĩniuſtè alteri eripit rem ſtatui omnino neceſſariam, aut valdè magnam ſummam.

171 Dices Primò, Si deberem Petro decem millia aureorum, & captus à latronibus deberem his tantum dare, vel occidi, poſſem illa dare, etſi per hoc fierem omnino in perpetuum impotens ſoluere Petro: ergo ſimiliter potero ei tantum ſurripere, ſi hoc ſimiliter ſit neceſſarium ad ſaluandam meam vitam.

Reſpondeo negando conſequentiam: quia longè faciliùs occurrit iuſta cauſa nõ ſoluendi debita, quàm ſurripiendi rem alienam; nam qui non poteſt ſoluere debita, niſi priuando ſe re qua extremè indiget, ad hoc non tenetur, etſi creditor ea etiam extremè indigeat: quod verum, etſi res eſſet in ſpecie debita ſiue aliena, v.g. commodato accepta aut furto ablata; nullo tamen modo poteſt quis eiuſmodi rem accipere ab eo qui ea extremè indiget, vt cum aliis docet Leſſius de Iuſtitia c.16.dub.1.n.13. & Sotus lib.4. de Iuſtitia q.7.a.1. & Caietanus 2.2. q.62. art.5.§. *In reſponſione ad* 4. Lorca tamen hic diſp.38. n.11. putat eum, qui rem in ſpecie alienam poſſidet, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè eam acceperit, teneri eam reſtituere domino extremè ea indigenti, quantumuis ipſe eadem extremè indigeat; quia cùm alter ſemper maneat illius rei dominus, ipſe ſemper retinet ius eam ſibi vendicandi, & illa quodammodo violenter manet apud poſſeſſorem. Sed probabilius eſt talem poſſeſſorem eo caſu non teneri rem illam reſtituere; vt cum aliis docet Leſsius ſuprà: quia in extrema neceſsitate ceſſant hac ex parte rerũ dominia, & omnia fiunt communia: quare

Minor requiritur cauſa vt debita nõ ſoluam, quàm vt aliena ſurripiam.

Leſſius. Sotus. Caietan. Lorca. Leſſius.

quare melior eſt conditio poſſidentis, atque ita tunc illa res deſinit apud hunc violenter eſſe, & dominus perdit ius eam ſibi vendicandi. meritò tamen omnes excipiunt caſum, quo poſſeſſor rem illam à domino iniuſtè accipiendo hunc in extremam neceſſitatem coniecisset: tunc enim etiam cum certo vitæ periculo tenetur eam reddere. vide Leſſium ſuprà.

172 Adultera nõ tenetur propalare ſuũ crimen, ne ſpurius hereditatẽ adeat.

Dices Secundò, adultera poteſt permittere, vt filius ſpurius educetur ab inſcio marito magnis ſumptibus, & maximam hereditatem tamquam legitimus adeat, quando hoc eſt neceſſarium vt vitam aut famam tueatur: ergo ob ſimilem neceſſitatem poterit tantumdem alteri ſurripere. Reſpondeo negando conſequentiam; quia longè faciliùs habes iuſtam cauſam permittendi aliquod damnum, etiamſi tua culpa ei dediſti cauſam, quàm id inferendi; quia illud licet quoties eſt neceſſarium ad conſeruandum bonum ſuperioris ordinis: non tamen hoc. hinc ſi tua culpa ortum ſit incendium, non teneris id extinguere cum certo vitæ periculo; non potes tamen alienam domum incendere, quantumuis hoc ſit neceſſarium, vt certam mortem euadas, vt ſi latrones omnino vellent te occidere, niſi illud faceres.

Vt euadas mortem licitè nõ extinguis incẽdium tua culpa ortũ, illicitè tamen id excitas.

DVBIVM XI.

Vtrùm Eccleſiaſtici ſpecialiter, aut etiam ex iuſtitia obligentur ſuperflua pauperibus erogare?

173 *Nauar.* Triplicia bona Eccleſiaſticorũ.

VT hæc clariùs tractentur, Notandum cum Nauarro q.1. de Reditib. Eccleſiaſt. monito 19. Eccleſiaſticos beneficiatos poſſe habere triplicia bona. Primò, patrimonialia, inter quæ computantur etiam ea quæ donatione aut ſua induſtria eadem ratione ac ſi eſſent laici acquiſiuerunt. Secundò, quaſi patrimonialia, quæ ipſi quidem acquirunt, vt clerici, v.g. celebrando, confeſſiones audiendo, &c. non tamen ex vllo beneficio; inter quæ etiam computantur ea, quæ quandoque quibuſdam perſonis Eccleſiaſticis aſſignantur, præcisè ad eorum ſuſtentationem. Tertiò, ſunt ea, quæ ipſi percipiunt ex reditibus ſui beneficij. His Caiet. 2.2.q.185.a.7.§. *Ad ſecundum.* in fine, addit Quartum genus, ſcilicet dominium aliquarum ciuitatum, quarum Epiſcopus qua talis eſt princeps, vt contingit in multis Epiſcopis Germaniæ, qui ſunt abſoluti principes in ſua diœceſi, ita vt eis incumbat curare ea quæ pacis & belli ſunt, non minùs quàm aliis Imperij principibus.

Caietan.

174 Ex duplici capite Eccleſiaſticus præ laico obligatur ad eleemoſynam.

Nota Secundò, ex duplici capite poſſe videri naſci maiorem obligationem dandi eleemoſynam in Eccleſiaſtico quàm in ſeculari. Primò, ratione ſtatus ipſius. Sicut enim hic requirit in eo maiorem perfectionem, quàm requiratur in laico, ita videtur requirere in eo maiorem caritatem erga pauperes. Secundò, ratione ipſorum bonorum, quæ ipſe poſſidet: & ex hac parte conſtat inter Doctores, Eccleſiaſticos ratione bonorum primi & ſecundi generis, non aliter teneri dare eleemoſynas, quàm teneantur alij merè ſeculares: quia illi dicta bona eodem modo poſſident, atque hi ſua.

175 *Lorca. Caietan.*

Lorca verò 2.2.ſect.3.diſp.40.n.3. cui etiam fauet Caietan. ſuprà, putat eandem omnino cum his eſſe rationem bonorum quarti generis; atque ita Epiſcopum ex iis non aliter obligari ad eleemoſynam, quàm obligetur princeps ſecularis. Quia ea bona ſunt eis data, tum ad ampliandam Eccleſiæ maieſtatem, quæ multùm apud ſeculares per huiuſmodi dignitates augetur: tum etiam vt bonum publicum ſuæ prouinciæ curent, ac etiam armis quando opus eſt defendant, non minùs quàm ſeculares principes. Ideòque poſſunt etiã in hunc finem congregare theſaurum quantum neceſſarium iudicant, & ſtatum ſuæ dignitati conuenientẽ habere; quia hoc requirit bonum ipſius reipublicæ, cui præſunt. Quare his rebus primò debent prouidere, & ſolùm ex ſuperfluo ſuccurrere pauperibus.

Quæ poſteriora vera quidem ſunt, & ea ſola videtur intendere Caiet. ſuprà; tamen inde non ſequitur, eorum bonorum eſſe abſolutè eandem rationem, ac bonorum primi & ſecundi generis, aut Epiſcopum poſſe iis vti eodem modo ac princeps omnino ſecularis poteſt vti ſuis. Sed ſolùm ſequitur, tam Epiſcopum quàm alium principem eodem modo teneri ex his bonis primò conſulere bono ac dignitati ſuæ reipublicæ, & huic fini tantum impendere, quantum neceſſarium eſt. Quod autem his ſupereſt, id princeps Eccleſiaſticus non poteſt eodem modo impendere ac princeps ſecularis, ſed planè ſimili ratione atque alij clerici tenentur impendere bona tertij generis ſuæ ſuſtentationi ſuperflua. Quod vel inde patet, quia princeps ſecularis ex huiuſmodi bonis ſuperfluis licitè ditat ſuos amicos, & ſi ea in ſumptuoſa conuiuia aliáſve res non neceſſarias profundat, modò ideò non nimiùm negligat pauperes, non facilè ideò grauiter peccat. Secùs omnino videtur dicendum de Epiſcopis, in quibus talia grauiter reprehenſibilia ſunt, vt magis infrà patebit. 176

Præcipua igitur hîc quæſtio verſatur circa bona tertij generis. Circa quæ difficultas eſt Primò, vtrùm Eccleſiaſtici ea quæ ex his bonis habent honeſtæ ſuæ ſuſtentationi ſuperflua, teneantur ex iuſtitia dare pauperibus? Secundo, vtrùm ſaltem ſingularem habeant obligationem ea in pauperes aliáſve cauſas pias expendendi? Tertiò, quo iure ad hoc teneantur? 177

Pro harum autem explicatione notant Auctores Primò, decentem clerici ſuſtentationem non conſiſtere in indiuiſibili, ſed habere quandam latitudinem, vt dub.7. etiam dixi de ſecularibus. vnde is cui quingenta abſolutè ſunt neceſſaria, ita vt ſine iis nequeat decenter ſecundùm ſuum ſtatum viuere, poterit ſine notabili exceſſu expendere ſexcenta. Ex quo naſcitur quarta difficultas, vtrùm ſcilicet quo clericus eſt nobilior aut etiam doctior, eo plus poſſit inſumere in ſua ſuſtentatione? Et Quintò, vtrùm aliquando ad ſtatum clerici ſpectet, præcipuè quando ſit Epiſcopus, eleuare ſuos parentes pauperes ad altiorem ſtatum? Item Sextò, vtrùm, ſi clericus aliquid ſubtrahat honeſtæ ſuſtentationi, quod ſine peccato poterat in eam inſumere, poſſit id eodem modo expendere, atque alia bona patrimonialia? 178 Quæ ſpectẽt ad honeſtam clerici ſuſtentationem.

Notant Secundò, ex canone *De reditibus*, 12. qu.2. aliiſque multis eodem titulo, olim initio Eccleſiæ ſingulos clericos non habuiſſe proprios reditus: ſed omnes clericos vnius Eccleſiæ habuiſſe bona communia, quæ erant bona ipſius Eccleſiæ; & diuidebantur in quatuor partes: quarum vna dabatur Epiſcopo pro ſua ſuſtentatione; ſecunda impendebatur pro ſuſtentatione fabricæ, aliiſque Eccleſiæ impenſis; tertia dabatur pauperibus; quarta diuidebatur ſingulis clericis prout vnicuique erat opus. Poſtea tamen ob multas difficultates quæ hinc oriebantur, erecta ſunt beneficia, & ſingulis aſſignati ſunt proprij reditus. & tota difficultas eſt circa eos qui eiuſmodi bona iam poſſident. 179

Circa primam igitur difficultatem propoſitam num.177. aliqui putant Eccleſiaſticos non eſſe verè dominos illius ſuperflui. hinc ſi aliquis Canonicus ex ſuo beneficio recipiat, v.g. 400. aureos, & 200. ei ſufficiant ad honeſtam ſuſtentationem; aiunt eum reliquorum ducentorum non fieri dominum, ſed ſolùm diſpenſatorem, atque adeò ex iuſtitia teneri eos expendere in opera pia, eóſque reſtituere, ſi eos aliter impenderit. Ita Nauarr. libro de Reditibus Eccleſiaſt. quem ferè totum in hac quæſtione inſumit. Alenſis 3.p.q.36.a.2.n.5. Henricus quodlib.8.q.7. & quidam alij, quos citat Nauarrus ſuprà tractatu 2. 180 *Nauarr. Halenſis. Henricus.*

monito 7.vbi docet eſſe communem Iuriſtarum ſententiam.

Probant Primò, quia multi canones dicunt bona Eccleſiæ non eſſe ſacerdotum,ſed pauperum,illóſque ſolùm eſſe eorum diſpenſatores.c.*Res Eccleſiæ*.c.*Nulli*. c.*Si priuatim*.12.q.8. cap.*Fraternitatem*, de donationibus.

c.Res Eccleſiæ. c.Nulli. c.Si priuatim. c.Fraternitatem. c.Epiſcopi. c.Manifeſta c.Sint manifeſtæ. c.Quorumdam. c.Ad hæc. c.Placuit. c.Sacerdotes. Bernard.

Secundò, quia Eccleſiaſtici iure communi prohibentur teſtari ex eiuſmodi fructibus.c.*Epiſcopi*.c.*Manifeſta*.c. *Sint manifeſta*.12.q.1.c. *Quorumdam*.c.*Ad hæc*.de teſtamentis. ergo hoc eſt ſignum eos non eſſe horum bonorum dominos.

Tertiò, quia quæcumque Eccleſiaſtici ex reditibus Eccleſiæ emunt, ſecundùm ius commune non ſibi ſed Eccleſiæ acquirunt, vt habetur c. *Placuit*.12. q.3. & cap.*Sacerdotes*.12. q.4.ergo non ſunt iſtorum bonorum domini.

Quartò,quia D.Bernard.epiſt.2.ad Fulconem,circa finem ait: *Denique quidquid præter neceſſarium victum,ac ſimplicem veſtitum de altario retines, tuum non eſt,rapina eſt,ſacrilegium eſt.*

Quintò, quia illi,qui tantas diuitias Eccleſiaſticis dederunt, illas non dederunt vt hos ditarent (hoc enim fuiſſet imprudenter factum)ſed vt hi ſibi ſuperflua pauperibus diſtribuerent: ergo ipſi ad hoc ex iuſtitia tenentur.

Sextò, quia ante erectionem beneficiorum quarta pars bonorum Eccleſiæ debebatur pauperibus:atqui hæc videtur paſſim permiſta ipſis beneficiis:ergo beneficiarij tenentur quartam partem ſuorum redituum dare pauperibus.

181 *Lorca.* Circa quartam difficultatem (nam in 2. & 3. auctores ferè conueniunt) Lorca 2. 2. ſect.3. diſp.40. n.39. abſolutè negat clericos ratione maioris doctrinæ aut nobilitatis poſſe plus ex reditibus Eccleſiaſticis in ſua ſuſtentatione inſumere. Primò,quia omnes clerici debent eſſe eruditi,iuxta exigentiam ſui ſtatus. Secundò, quia ſtatus clericalis eſt ſtatus humilitatis: ergo ſecularis nobilitas in clericis debet ſubmitti clericali humilitati, non autem hæc trahi ad ſecularem faſtum. Tertiò, quia beneficia non ſunt inſtituta, vt ſecularis nobilitas & pompa foueantur; ſed vt miniſtrorũ Eccleſiæ honor pro dignitate officij cõſeruetur.

182 *Quid clerici poſſint dare ſuis cõſanguineis.* Circa quintam difficultatem Auctores communiter concedunt clericos ex eiuſmodi bonis poſſe dare ſuis conſanguineis pauperibus tantum, quanto indigent ne egeant; ſiue ita vt non modò naturam, ſed etiam ſtatum ſuum decenter ſuſtinere poſſint, ſi ipſi per ſe ad id ſufficientia acquirere nequeant. Item quando clericus natus ex parentibus vilis conditionis, vt qui quotidiano labore debeant ſibi victum comparare,ad honeſtum Eccleſiaſticum ſtatum aut dignitatem euehitur, ipſam ex huiuſmodi bonis poſſe ſuos parentes eleuare ad ſtatum paulò honeſtiorem: ita vt inter ciues aliquo modo honeſtos computari poſſint;quia hoc ad honorem & decentem clerici ſuſtentationem pertinet;cui communiter vitio dabitur, ſi ſuos parentes in ea paupertate permittat degere, vide Tabienam v. *Reſtitutio*. §.19. Molinam tractatu 2.de Iuſtitia diſp.146. Toletum lib.8. Summæ c.38. Lorcam ſuprà n.42.

Tabiena. Molina. Toletus. Lorca.

183 *Lorca.* Sed difficultas eſt, vtrùm iis liceat eleuare ſuos conſanguineos ad ſtatum nobilium, inſtituendo pro iis maioratum aut ſimilia. Lorca ſuprà videtur id abſolutè negare.Alij verò id concedunt fieri poſſe,modò non fiat ex iis bonis, quæ ipſe in vſus pauperum tenetur expendere. Item modò id fiat ſine ſcandalo, quod naſceretur quando alij putarent eos ditare ſuos ex bonis quæ tenentur pauperibus diſtribuere;at hoc ſufficienter vitatur, quando palàm conſtat eos ſufficienter pro qualitate ſui beneficij in pauperes expendere.Ita molina ſuprà citans alterum Molinam, Maiorem in 4.diſt.24.q.6. Nauarr.in Apologia q.1.monito 30.& 78.& Sotum lib.10.de Iuſtitia q.4.a.3.Sed aliqui ex his auctoribus id non dicunt apertè.Et hanc ſententiam puto veriorem, quia poſito quòd illi tantum in pias cauſas expendant quantum in eas tenentur expendere: nulla eſt ratio cur ex aliis bonis non poſſint ſuos conſanguineos locupletare. Quamuis enim hoc ſit minùs perfectum,ac vanitatem nimiúmque erga res huius mundi affectum ſapiat, ideóque minùs deceat perſonam Eccleſiaſticam, quæ deberet illa contemnere, tamen nullo iure eſt iis abſolutè prohibitum.Nec his obſtat Trident.ſeſſ.25.c.1.de reformat. prohibens ne clerici ſuos conſanguineos ditent ex reditibus ſui beneficij;quia hoc intelligendum eſt de iis,quæ tenentur pauperibus diſtribuere.Confirmatur,quia cur ipſi non poſſint ex bonis ſui beneficij ditare amicos, ſola hæc videtur eſſe ratio,quòd ea teneantur expendere in pios vſus:ergo bona,quæ non tenentur ita expendere, poſſunt dare ſuis conſanguineis.

Qua ratione clerici poſſint ſuos conſanguineos ditare. Molina. Maior. Nauar. Sotus. Trident.

Ex quibus patet,clericum non poſſe ſuos ita ditare ex bonis beneficij honeſtæ ſuæ ſuſtentationi ſuperfluis;quia hæc tenetur abſolutè in pias cauſas expendere;vt infrà dicemus.Quare vt videamus ex quibus bonis ſine graui ſaltem peccato poſſit ſuos ita ditare, primò reſoluenda eſt ſexta difficultas; ſcilicet vtrùm clericus iis bonis,quæ honeſtæ ſuæ ſuſtentationi ſubtrahit,minus ex ſuis reditibus expendendo quàm decenter poſſet expendere,poſſit vti tamquam patrimonialibus,& conſequenter ex iis ita ſuos amicos ditare. Lorca ſuprà n.43.id negat.Primò,quia D.Thom.2.2. q.185.ait clericum non peccare ſibi ſubtrahendo ex iis,quæ ſuo vſui ſunt deputata, eáque dando conſanguineis, modò id faciat moderatè,ne egeant,non autem vt ditiores fiant. Secundò, quia etiam illa bona ſunt ſacra:ergo non licet ea conuertere in vſum profanum,qualis eſt ita ditare conſanguineos. 184

Lorca. D. Thom.

Conclvsio I. Verius omnino eſt clericos ſeculares iam eſſe verè dominos omnium fructuum ſuorum beneficiorum.Ita Soto lib.10.de Iuſtitia q.4. a.3.concl.3.Driedo l.2.de Libert.Chriſtiana c.4.Couarr.in c.*Cum in officiis*.de teſtamentis,n.3.Sarmiento de Reditib.Eccleſiaſt. p.2.c.1.& 2.Leſſius de Iuſtitia c.4.dub.6.Lorca 2.2.ſect.3.diſp.40.n.23.Molina tractatu 2.de Iuſtitia diſp.143.& 144. Caiet.2.2.q.185. a.7.Idem ibid.tenere D.Thom.pulchrè docet Molina ſuprà. 185

Soto. Driedo. Couarr. Sarmient. Leſſius. Lorca. Molina. Caietan. D. Thom.

Probatur Primò, quia id apertè inſinuant, vel potiùs docent Bonifacius VIII.cap.vnico de clericis non reſidentibus & Trident.ſeſſ.22. c.3.de reformat. vbi ſtatuunt vt clerici qui non interſunt diuinis officiis, amittant diſtributiones; & quantumuis eas receperint,tamen non acquirant earum dominium, nec faciant eas ſuas,ſed teneantur eas reſtituere. Et ſeſſ.23. c.1.de reformat.ſtatuit vt Epiſcopi aliiue beneficiarij, qui vltra tempus ſibi conceſſum illegitimè à ſua Eccleſia abſunt, pro rata temporis abſentiæ non faciant fructus ſuos.Quibus locis apertè ſupponitur,illos qui legitimè reſident,ac diuinis officiis interſunt, facere fructus ſuos,ac eorum dominium acquirere.

Bonif. 8. Trident.

Reſpondent aliqui ibi ſolùm ſumi argumentum à contrario ſenſu,quod ſæpe fallit, & præſertim quando aliquod aliud Ius contrarium ſtatuit,vt fit in præſenti caſu. 186

Sed hi apertè falluntur: nam, vt oſtendam infrà, nec vllum eſt Ius,quo contrarium inſinuatur,nec hoc argumentum eſt à contrario ſenſu, ſed a priuatione ad habitum: ex eo enim quòd tam Pontifex, quàm Concilium eos,qui vel à ſua Eccleſia vel ab eius officio illegitimè abſunt, priuant dominio fructuum ſui beneficij, bene inferimus ipſos aliàs illorum dominium acquiſituros fuiſſe, alioqui enim eo priuari non poſſent,

poſſent, ſicut priuari nequit qui eius eſt incapax; & ridiculè in pœnam alicuius peccati quis priuaretur ea hereditate, quam quantumuis innocens numquam fuiſſet aditurus.

187 *Trident.* His adde, Trident. ſeſſ.24. c.12. de reformat. cùm ſtatuiſſet ne beneficiati in cathedralibus Eccleſiis vltra tres menſes à ſuis Eccleſiis abeſſent, ſubdere: *Alioquin primo anno priuetur vnuſquiſq; dimidia parte fructuum, quos ratione etiam prebendæ ac reſidentiæ fecit ſuos.* Vbi apertè docet, reſidentes fructus perceptos facere ſuos ſiue eorum dominium acquirere.

Probatur Secundò, quia ſi Eccleſia ſentiret tales non fieri dominos iſtorum fructuum, ſed eſſe meros diſpenſatores, deberet non ſolùm non inſinuare contrarium, ſed illud apertè aſſerere; præſertim cùm clarè videat beneficiarios ſibi contrarium perſuadere. Itē deberet reſcindere omnes donationes ac cōtractus non cedentes in vſus pios, quæ palàm videt quotidie fieri: atqui Eccleſia nec illud vllibi expreſſit (vt patebit ex ſolutione argumentorum) nec eiuſmodi contractus aut donationes reſcindit: ergo ſentit clericos eiuſmodi fructuum eſſe verè dominos, ac validè, etſi illicitè, eos in vſus non pios expendere.

188 Ad primum argumentum poſitum num.179. Reſpondeo ea Iura non loqui de illa portione redituum, quæ ſingulis ad ſui ſuſtentationem aut iam abſolutè aſſignata eſt, aut olim per Epiſcopum ſuis temporibus, prout quiſque indigebat, dabatur (nullibi enim Ius inſinuat clericos, aut iam non eſſe, aut etiam olim non fuiſſe, dominos illius portionis vnicuique priuatim aſſignatæ, aut per Epiſcopum diſtributę) ſed agere de maſſa communi redituum, quæ Epiſcopo eiúſque officialibus in vſus num.178. recenſitos diſtribuenda committebatur. Quare ſolùm dicunt illos huius maſſæ non eſſe dominos, ſed ſolùm diſpenſatores. quod nihil contra nos facit. Imò c. *Fraternitatem*, loquitur non de ipſis reditibus, ſed de fundis Eccleſiæ aliiſue bonis immobilibus: quæ negat per Epiſcopū in detrimentum Eccleſiæ alienari poſſe, vt patet apertè ex textu. Hæc enim poſſunt in Eccleſiæ vtilitatem aut detrimentum meliorari aut deteriorari, non autem fructus iam percepti, qui poſſunt quidem expendi in Eccleſiæ vtilitatem, non autem meliorari. Caput verò *Conuenior*, nullo modo loquitur de bonis Eccleſiæ, ſed de ipſa Eccleſia.

c Fraternitatem.

c. Conuenior.

189 Ad ſecundum, nego conſequentiam: inde enim ſolùm ſequitur, Eccleſiaſticos habere illud dominium aliqua ex parte iure poſitiuo impeditum; quod etiam iam magna ex parte præſertim in clericis non Epiſcopis vſu contrario abolitum eſt.

Ad tertium, nego conſequentiam ob rationem iam allatam; præſertim cùm iam videamus apertè contrarium vſu eſſe receptū: nam beneficiati bona ſic empta paſſim ad ſuos heredes tranſmittunt, niſi viuentes ſaltem teſtamento aliud de iis ſtatuerint: nec Eccleſia ea vllibi repetit. quod eſt apertum ſignum ipſos ea ſibi comparare; atque ita hinc etiam confirmatur noſtra concluſio.

Reſpondeo Secundò, ea Iura apertè loqui de iis, quibus erat commiſſa cura & diſtributio communium bonorum, & de emptione ex horum reditibus facta, vt patet ex cap. *Sacerdotes*, citato. Quare meritò eiuſmodi bona Eccleſiæ adiudicantur, vt quæ ipſius pecunia empta ſunt.

c. Sacerdotes.

Bernard. Ad quartum, Reſpondeo S. Bernardum hoc dicere ea ratione, qua Patres communiter dicunt omnia ſuperflua diuitum eſſe bona pauperum: vt oſtendi ſuprà num.82.

190 Ad quintum, Reſpondeo Primò, hoc totum poſſe conſiſtere cum eo quòd clerici ſint veri domini iſtorum redituum; nam ſi quis daret mihi agrum cum ea conditione vt quartam partem fructuum darem pauperibus, ego quidem fierem dominus omnium fructuum agri, & tamen ex iuſtitia obligarer quartam partem dare pauperibus.

Reſpondeo Secundo, nego conſequentiam. Quia etſi fuerit ea intētio donantium, ipſi tamen pro ſua in Eccleſiā reuerentia noluerunt Eccleſiaſticis eiuſmodi obligationem imponere, aut ſua bona ſolùm dare cum tali conditione: nam hac ratione oſtendiſſent ſe eorum probitati diffidere: ſed confidentes clericos hac in re facturos quod ratio poſtularet, abſolutè ſine vlla eiuſmodi conditione ſua bona Eccleſiæ tradiderunt.

Hoc tamen argumentum bene probat, Eccleſiaſticos iure naturæ ſingulariter obligari eiuſmodi bona ſuæ honeſtæ ſuſtentationi ſuperflua in pias cauſas expendere: nam qui aliter facit fundatores grauiter decipit, & eorum pietate & liberalitate male abutitur. Sicut qui in Vniuerſitatibus fruuntur burſis, ſiue annuis reditibus inſtitutis vt poſſint pauperes in ſtudiis ali, qui poſtea reipublicæ proſint; ſingulariter tenentur diligenter ſtudere, ne ſi totum tempus otio terant, fundatorum piam intentionem omnino defraudent; contrà tamen facientes non tenentur ad reſtitutionem.

Ad ſextum, Reſpondeo Primò, minorem eſſe valdè incertam: nam facilè fieri potuit, vt ea pars fuerit ratione nobis ignota pauperibus attributa, aut fortè ſolius Epiſcopi portioni permiſta. Reſpondeo Secundò, nego conſequentiam: quia illa quarta pars non erat ex iuſtitia debita pauperibus, ſed ſolùm ex Eccleſiæ præcepto: nam aliàs ſequeretur, quòd etiam ij qui non habent reditus ſuæ honeſtæ ſuſtentationi ſuperfluos, tenerentur quartam eorum partem dare pauperibus, præſertim ſi aliunde haberent vnde viuerent. Item quòd ea bona neceſſariò deberent dari pauperibus, nec poſſent in alia pia opera expendi. quæ apertè falſa ſunt. 191

Concl vs. II. Eccleſiaſtici ſingulariter iure naturæ & poſitiuo obligantur eiuſmodi bona ſuæ decenti ſuſtentationi ſuperflua in pias cauſas expendere: adeò vt mortaliter peccent, ſi notabilem ſummam in res profanas expendant. Eſt communis Doctorum, quos ſuprà pro vtraque ſententia citaui. 192

De iure naturæ probatur Primò, ex dictis n.190. vbi oſtendi contrà facientes grauiter decipere fundatores eorum intentionem fraudando. Secundò, quia, ſicut eorum ſtatus maiorem ab iis requirit perfectionem, ita etiam requirit maiorem erga pauperes miſericordiam, præſertim cùm ratione eorum bonorum, quæ tam pia fundatorum intentione tam largiter iis ſunt donata, & eorum quaſi fidei commiſſa, ſint ſingulariter patres pauperum conſtituti.

De iure Eccleſiaſtico idem patet, cùm ex pluribus canonibus id præcipientibus, tum maximè ex Trid. ſeſſ.25. cap.1. de reform. vbi grauiſſimis verbis iuxta Apoſtolorum, vt ait, canones prohibet ne beneficiarij, & præſertim Epiſcopi, ſuos conſanguineos ex reditibus Eccleſiæ ditent, aut hos in vllos profanos vſus expendant. Vide plura apud Leſſium de Iuſtitia c.4. num.47. *Trident.* *Leſſius.*

Ex quibus patet, hanc maiorem clericorum obligationem dandi eleemoſynas ex huiuſmodi bonis in duobus conſiſtere. Primò, quòd non dando eleemoſynam in iis caſibus, in quibus etiam laici tenentur eam dare, ipſi multò grauiùs peccent, & longè faciliùs mortaliter, ob maiorem & ſpecialiorem ſuam obligationem. Secundò, & quidem præcipuè, quòd laici non peccent mortaliter expendendo notabilem ſummam in res profanas aliàs non illicitas; modò ideò nō omittant dare eleemoſynas vllis grauiter indigentibus, & moderatè etiam dent communiter indigentibus: ſecùs eſt de clericis reſpectu eorum bonorū quæ ex beneficiis decenti ſuæ ſuſtentationi ſuperflua recipiūt. nam 193

In quo cōſiſtat ſingularis Eccleſiaſticorum obligatio dandi eleemoſynam.

peccant mortaliter, ſi etiam in dicto caſu notabilem ex iis ſummam in vſus profanos expendant: vt communiter Auctores ex Trident. aliiſque iuribus colligunt. Notabilem autem ſummam hîc vocamus, non quæ furto ſublata ſufficeret ad peccatum mortale: ſed quæ poſſit dici pars aliquo modo notabilis redituum ſuperfluorum ipſius beneficiati; vt ſi quis horum tertiam, quartam aut quintam partem in res profanas expenderet.

Quãdo dicatur clericus notabilem ſummã expendiſſe, in vſũ profanum.

194 CONCLVSIO III. Probabilius eſt, Eccleſiaſticum valdè nobilem aut magnæ literaturæ ceteris paribus poſſe plus aliis minùs nobilibus minúſque doctis in ſua ſuſtentatione inſumere. Ita Molina de Iuſtitia tract.2.diſp.145. Colligitur apertè ex c. *De multa*, de præbendis. vbi Innocent. III. cum Concilio Lateranenſi ſtatuit cum perſonis ſublimibus ſiue valdè noaut, bilibusliteratis, ſiue notabiliter doctis poſſe diſpenſari in obtinendis pluribus beneficiis, eo quòd tales perſonæ maioribus beneficiis honorandæ ſint. vbi apertè docet, tales ceteris paribus plus aliis poſſe in ſua ſuſtentatione inſumere; aliàs fruſtra darentur iis plura aut maiora beneficia. Ratio eſt, quia tales ratione ſuæ dignitatis ac æſtimationis, quam ob nobilitatem aut doctrinam obtinent, ceteris paribus plus aliis Eccleſiæ proſunt, eius dignitatem augendo, eámque auctoritate & conſilio tuendo: qui autem plus Eccleſiæ prodeſt, maiorem ab ea ſuſtentationem meretur: vt dicitur 1. Timoth.5. verſ.17. vbi dicitur: *Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore* (id eſt ſtipendio) *digni habeantur*.

Molina. *Innoc.III.* 1. *Tim.* 5.

195 Ex quibus patet, hæc intelligenda eſſe de iis, qui valdè notabiliter alios eaſdem ſecum præbendas obtinentes nobilitate aut eruditione ſuperant. Aliàs enim nequeunt notabiliter Eccleſiæ præ aliis prodeſſe; debet autem hic exceſſus ſuſtentationis eſſe moderatus, ita vt non excedat decentem Eccleſiaſticorum modeſtiam. Quare filij regum aut principum non poſſunt tantum ex ſuis beneficiis in ſua ſuſtentatione inſumere, quantum poſſent inſumere ex bonis ſecularibus, ſi ea illis æqualia haberent; quia alia ſuſtentatio decet principem ſecularem, alia Eccleſiaſticum. Item hæc ita intelligenda ſunt, modò tales ideo non negligant graues pauperum neceſſitates, aut debitam fabricæ ſuſtentationem ac ornatum, quando ad hæc procuranda tenentur aliquid ex ſuis præbendis dare, ſiue quando fabrica ad ſuam ſuſtentationem & decentem ornatum ſufficientia aliunde non habet. grauis enim eſt culpa, Deóque ac hominibus deteſtabilis, ſi Eccleſiaſtici neglectis Eccleſiæ fabrica ac ornatu ex eius bonis ſplendidè viuant. vide Molinam ſuprà & Bellarm.lib.2. de Gemitu columbæ, cap.5. ſub finem. vbi grauiter in eos inuehitur, qui munditiem & ornatum rerum ſacrarum negligunt.

Grauiter peccãt clerici ornatũ Eccleſiæ negligentes. *Molina.* *Bellarm.*

196 Ex his facile eſt reſpondere ad argumenta contraria poſita n.181. Ad primum, Reſpondeo non omnes clericos debere eſſe, aut etiam de facto eſſe eminentis doctrinæ; quales ſunt ij, de quibus loquimur.

Ad ſecundum, Reſpondeo hinc tantùm ſequi, filios principum non debere tanto ſplendore ex bonis Eccleſiæ viuere ac ſi eſſent principes ſeculares; quod ſuprà etiam monuimus.

Ad tertium, Reſpondeo etiam ad honorem & dignitatem Eccleſiæ, & ad congruentem miniſtrorum ipſius ſuſtentationem pertinere, vt perſonæ eminentes ex eius reditibus aliquanto ſplendidiùs viuant, vt ſuprà oſtendi. His adde, etiam in hunc finem plurimas pinguiores præbendas à principibus eſſe inſtitutas, vt illuſtres ac eminentes perſonæ poſſent in ſtatu Eccleſiaſtico pro ſua dignitate tractari. vnde etiam ſæpe non niſi tales ad eas poſſunt admitti. ex quibus etiam noſtra concluſio confirmatur.

197 CONCLVS. IV. Si clericus non tantum inſumat in ſua ſuſtentatione, quantum licitè poſſet inſumere, parciùs viuendo quàm alij ſuæ conditionis ac bonæ conſcientiæ clerici viuant, poteſt iis quæ ſibi ita ſubtrahit, eodem modo vti, ſicut bonis patrimonialibus, aut quaſi patrimonialibus. Ita Molina, Maior, Sotus, Nauarrus, citati num.183. & Leſſius de Iuſtitia cap.4. dub.6. n.39.

Molina. *Maior.* *Sotus.* *Nauar.* *Leſſius.*

Probatur Primò, quia hæc bona habent rationem ſtipendij, quod clerico inſeruienti ipſi Eccleſiæ debetur, & conſequenter computanda ſunt inter ea bona, quæ clericus ſuo labore ac induſtria acquirit. Secundò, quia clericus abſolutè non tenetur dicta impendere in pias cauſas, (quia aliàs non poſſet ea inſumere in ſuam ſuſtentationem non omnino neceſſariam:) ergo poteſt ea eodem modo expendere, quo patrimonialia; quia nulla poteſt eſſe ratio hoc negandi, quàm quia tenetur ea in cauſas pias expendere; ad quod, vt iam oſtendi, non tenetur.

Ex quibus patet, clericum ſaltem ſine graui peccato ex eiuſmodi bonis poſſe ſuos conſanguineos ditare, & ad ſtatum altiorem prouehere, iuxta dicta nu. 182. Quod tamen cum Molina ibid. citato intellige, modò non adſint graues pauperum neceſſitates, quibus ex iis bonis teneatur ſuccurrere, nec aliàs etiam negligat communibus pauperum neceſſitatibus ſuccurrere; & omne ſcandalum abſit; iuxta ibid. dicta. 198

Molina.

Ad primum argumentum Loreæ poſitum n.183. Reſpondeo D.Thom. loqui de bonis honeſtæ ſuſtentationi ſuperfluis; nam etiam hæc eo ipſo quo ex ipſius beneficio percipiuntur, eius vſui deputata ſunt. Aut ſi loquatur etiam de iis quæ clericus poſſet honeſtæ ſuæ ſuſtentationi inſumere, dicendum ideo ipſum inſinuare clericum peccare ex his ditando conſanguineos; quia, vt oſtendi n.183. hoc communiter parum conuenienter fit, & cum peccato veniali, aut etiam quandoque cum mortali propter ſcandalum. 199

Ad ſecundum, nego antecedens propriè loquendo: nam etſi fundi ex quibus illi reditus percipiuntur, dici poſſint res ſacra, quia Deo dicati ſunt, tamen ipſi fructus non ſunt tales: nam aliàs non poſſent vendi ſecularibus, qui eos in vſus profanos conuertunt. Item etſi ea pars redituum, quæ honeſtæ clerici ſuſtentationi ſupereſt, poſſit aliqua ratione dici res ſacra, quatenus debet impendi in cauſas pias; ſecùs tamen eſt de parte ipſius ſuſtentationi debita, vt iam oſtendi; niſi alia ratione probetur eam debere ita impendi.

Nota demum, dicta ſuprà concl.1. intelligenda eſſe de beneficiatis non Religioſis: nam Religioſi profeſſi aſſumpti ad aliquod beneficium ſiue regulare, ſiue ſeculare, nullum acquirunt fructuum ex eo perceptorum dominium, quia huius ſunt incapaces; ſolúmque habent ius illos fructus in honeſtam ſuam ſuſtentationem, & qui huic ſuperſunt, in vſus alios pios diſpenſandi: & conſequenter peccant contra iuſtitiam eos in vſus profanos expendendo, prout omnes fatentur de clericis Epiſcopo inferioribus. 200

Sed eſt aliqua difficultas de eiuſmodi Religioſis factis Epiſcopis: nam Sotus lib.10. de Iuſtitia, q. vltim. ar. vltim. cum quibuſdam aliis putat tales omnino abſolui voto paupertatis, & fieri capaces dominij.

Sotus.

Probant id primò, quia c. *Statutum*. 18. q.1. dicitur Religioſum factum Epiſcopum habere poteſtatem tamquam legitimum heredem vendicandi ſibi paternam hereditatem: quod dici nequit niſi eius acquirat dominium, aliàs eam non ſibi ſed ſuo epiſcopatui acquireret, & hic, non autem ipſe, eſſet heres. Nec refert quòd ibid. dicatur ipſum ea bona debere relinquere ipſi altari cui intitulatus eſt: quia inde ſolùm ſequitur, ipſum non poſſe de iis bonis teſtari, quo cum optimè conſiſtit ipſum eſſe dominum illorum bonorum.

c. Statutũ.

Secundò, quia, etſi cum voto paupertatis & carẽtia domi

tionarij poſſit conſiſtere ius diſpenſandi aliqua bona temporaneum,quod arbitrio Superioris poſſit auferri,quale eſt in Superioribus Religionis alicuius;ſecus tamen eſt de eiuſmodi iure perpetuo, quale habet Epiſcopus, cui hoc ius ſine graui valdè cauſa nequit inuito auferri.

Tertiò,quia niſi ipſe ſit dominus fructuum ſui beneficij dici nequit apud quẽ maneat illud dominium: ergo dicendum ipſum eſſe verè dominum illorum.

201 Sed communis Theologorum ſententia eſt contraria,ſcilicet talem manere obſtrictum voto paupertatis, & incapacem propriè dicti dominij eiuſmodi bonorum temporalium.Ita D.Thom.2.2.quæſt.185. art.8.Caiet.ibid. in fine ante ſolut.argument.& to.1. opuſc.tractat.25.q.2.Nauarr.in Apologia contra Sarmiento q.1.monito 11.Silueſt.v.*Religio* 6.qu.10.Couarru.in cap.1.de teſtamentis, num.18.Bonauent.in 4.diſt 38.a.2 q.3.ad vltim.Leſſius de iuſtitia c.41.dub. 11.n.92.Sarm.1. par.ſuæ defenſionis mon.11. nu.3.

D.Thom. *Caietan.* *Nauarr.* *Silueſt.* *Couarr.* *Bonauent.* *Leſſius.* *Sarmiento.*

Probatur,quia vota ſemel emiſſa perpetuò ligant, niſi ex legitima cauſa ac à legitima poteſtate in iis diſpenſetur: atqui cùm votum paupertatis poſſit ab Epiſcopo ſeruari,non minùs quàm ab Abbatibus quibus committitur adminiſtratio bonorum abbatiæ,aut ab aliis Religioſis aſſumptis ad aliquod beneficium ſeculare inferius epiſcopatu(quod ſaltem diſpenſante Pontifice fieri poſſe, ac tales manere obligatos paupertatis voto omnes fatentur;)nulla hîc poteſt occurrere neceſſitas, & conſequenter nec iuſta cauſa in eo diſpenſandi. Item, nullum apparet argumentum ex quo colligamus cum tali eſſe diſpenſatum, vt patebit ex ſolutione obiectorum: ergo dicendum eſt ipſum adhuc eo voto obligari.

202 Dicunt aliqui votum paupertatis ſolùm emitti in Religione, & pro eo ſtatu;atque ita per ſe deſinere obligare,quando quis ad aliam dignitatem extra Religionem aſſumitur. Sed hoc nullo modo dici poteſt. Primò,quia votum paupertatis eodem modo emittitur ſicut votum caſtitatis, &, vt patet ex dictis, non minùs quàm hoc poteſt ab Epiſcopo ſeruari: atqui certum eſt votum caſtitatis non minùs obligare poſt aſſumptionem ad epiſcopatum quàm antè(aliàs Religioſus profeſſus qui ante ſuſceptos Ordines ſacros aſſumeretur ad epiſcopatum,liberaretur à voto caſtitatis,& validè duceret vxorem:idémque eſſet de monacho ſacerdote,ſi lege Eccleſiaſtica non eſſet ſacerdotali ſtatui annexa continentia.quæ apertè abſurda, ſunt:) ergo ſimiliter votum paupertatis non minùs obligat iam factum Epiſcopum, quàm antea. Secundò,quia eadẽ hac ex parte eſt ratio Religioſi aſſumpti ad epiſcopatum, & aſſumpti ad aliud beneficium ſeculare; quia vterque æqualiter viuit extra Religionem, præſertim ſi collatio beneficij non poſſit ſine cauſa de nouo emergente reuocari: atque vterque æqualiter legibus Religionis obligatur,aut non obligatur, niſi cũ alterutro aliquo iure poſitiuo diſpenſetur, quod hîc nullum poteſt adferri, vt infrà oſtendam:atqui Religioſus ſi diſpenſante Pontifice aut alia ratione aſſumatur ad beneficium epiſcopatu inferius, pergit obligari voto paupertatis: ergo etiam factus Epiſcopus.

203 Probatur concl. Secundò, quia,vt cum aliis docet Vaſquez opuſc.de Redit.Eccleſ.c.3.dub.1. Religioſus factus Epiſcopus tenetur ferre habitum ſui Ordinis,aliáque ſtatuta obſeruare, quantum per ſtatum Epiſcopalem commodè poteſt: ergo multò magis ſimili modo tenetur ſuis votis.

Vaſquez.

Tertiò,quia id apertè inſinuatur cap.*Statutum*.19. q.1.vt oſtendam in reſponſione ad primum.

c.Statutũ.

204 Ad primum argumentum contrarium, Reſpondeo in illo capitulo dici Religioſum habere poteſtatem vendicandi ſibi hæreditatem paternam, non pro ſe,ſed pro ſua Eccleſia,& vt huic acquirat eius dominium.Patet hoc Primò,ex c.*Non liceat*.19.q.3.vbi dicitur,non licere parẽtibus filios factos monachos à paterna aut materna hæreditate repellere;ne ſcilicet hãc adeant,cùm tamen hi eam non ſibi,ſed monaſterio acquirant, & hereditatem nemo adeat niſi velut heres: & eadem ratione qua quis eam ita adit,eam ſibi vendicet. Secundò,& clariùs ex *l.Deo nobis*.56.§.*Hoc etiam*. C.de Epiſcopis & clericis.Vbi decernitur ne parentes liberos factos monachos priuent ſua legitima.& ſubditur: *Sin verò vltimam voluntatem parentes neque teſtamento,neque alio vltimo elogio declaraſſe monſtrati fuerint,omnem parentum ſubſtantiam heredes, quibus ab inteſtato competit, ſecundùm leges noſtras ſibi defendant* (quod idem omnino eſt ac ſibi vindicẽt)*nullo impedimento ex ſanctimoniali conuerſatione generato:ſiue ſoli,ſiue cum aliis ad ſucceſſionẽ vocantur*.Ex quibus apertè patet ex eo quòd Ius dicat monachũ ſiue in monaſterio degentem ſiue factum Epiſcopum tanquam heredem poſſe ſuccedere parentibus,aut hereditatem parentum adire, ſibique defendere aut vendicare, nullo modo ſequi, ipſum illius fieri dominum, ac ſibi non autem monaſterio aut Eccleſiæ ſuæ acquirere; cùm omnino certum ſit monachum exiſtentem in monaſterio nihil ſibi,ſed ſoli monaſterio acquirere.

c.Non liceat. *l.Deo nobis.*

Patet id clariſſimè Tertiò, ex eodem ipſo c.*Statutum*. contra nos citato: vbi in fine de monacho facto Epiſcopo dicitur: *Sed quidquid acquiſierat, vel viſus fuerat habere,*(ſcilicet antequam fieret Epiſcopus)*monaſterio relinquat, & Abbatis eius qui fuerat, ſecundùm regulam S. Benedicti arbitrio. Poſtquam enim Epiſcopus ordinatur,ad altare,ad quod ſanctificatur & intitulatur, ſecundùm ſacros canones,quod acquirere poterit,reſtituat*. Vbi non ſolùm(vt aduerſarij volunt) prohibetur tali Epiſcopo de eiuſmodi bonis teſtari:ſed apertè iubetur ea ſecundùm ſacros canones ſuo altari, ſiue Eccleſiæ reſtituere.quo verbo apertè ſignificatur ea bona non fuiſſe ipſius, ſed eorum ſolùm fuiſſe adminiſtratorem & diſpenſatorẽ.nam etſi noſtra poſſimus Eccleſiæ relinquere,non tamen reſtituere, niſi ea quæ ſunt Eccleſiæ.Confirm.quia ſicut ea,quæ viſus fuerat habere ante epiſcopatum iubetur relinquere monaſterio, ita quæ poſtea acquirit iubetur reſtituere Eccleſiæ ſuæ: atqui illa relinquit monaſterio non ſua dando, ſed quæ monaſterij erant ei reddendo:ergo ſimiliter hæc reſtituit ſuæ Eccleſiæ.Confir.Secundò,quia nulla ratio aut æquitas poſtulat, talem obligari vt bona à parentibus, nulla ratione ex beneficio ſibi obuenientia relinquat Eccleſiæ ſuæ,nec poſſit de iis aut teſtamento aut alia ratione diſponere,ſaltem in cauſas pias dando ea priori ſuo monaſterio,niſi quia ea non ſibi,ſed ſuæ Eccleſiæ acquirit:atqui in illo capitulo apertè dicitur, ipſum bona acquiſita poſt epiſcopatum non poſſe dare illi monaſterio, ſed teneri reſtituere ſuæ Eccleſiæ: ergo hæc non ſunt ipſius,ſed Eccleſiæ. 205

Ad ſecundum,nego aſſumptum; quia ius adminiſtrandi bona ſui beneficij quod habent Abbates,præſertim abbatiarum quæ non reguntur capitulariter, ſiue per capitula generalia, eſt perpetuum, nec ſine graui valdè cauſa poteſt hoc iis inuitis auferri: & tamen ipſi nullo modo ſunt domini illorum bonorum, ſed meri diſpenſatores. 206

Dices, eiuſmodi Abbatum ius ſolo iure humano eſſe perpetuum, ius autem Epiſcoporum eſſe perpetuũ iure diuino,ideóque non eſſe paritatem.Reſpondeo hoc nihil facere ad rem;nam ſi,vt in argumento ſumitur,ius perpetuum diſpenſandi bona ſui beneficij nequeat conſiſtere cum voto paupertatis & incapacitate dominij, ius humanum non poterit efficere vt in eodem ſimul reperiantur.

Ad tertium,Reſpondeo ipſam Eccleſiam cuius ipſe eſt Epiſcopus,eſſe dominam illorum fructuũ, ſicut

eſt domina fundorum, ex quibus percipiuntur:& ſicut monaſterium habet dominium non tantùm fundorum, ſed etiam fructuum ex iis perceptorũ,quamdiu non alienantur: & quidem etiam eorum qui in quibuſdam locis aſſignati ſunt menſæ Abbatis, quos hic ſuo arbitrio in cauſas pias poteſt diſpenſare.

DVBIVM XII.

Vtrùm poßimus dare eleemoſynam ex iniuſtè acquiſitis?

207 PRo huius dubij explicatione notant Doctores, bona iniuſtè ſiue iniquè acquiſita poſſe eſſe triplicia.Primò enim quædam acquiruntur cum iniuria domini, ita vt reſtitutioni ſint obnoxia. vt accidit in furto,rapina,vſura;& ex his non poteſt fieri eleemoſyna quoties aut in ſpecie ſunt aliena ſiue reſtituenda,aut obligatus reſtituere dando eleemoſynam,fieret impotens reſtituere;quia tunc eleemoſyna fieret cum iniuria alterius.Excipe caſum extremæ neceſſitatis, in quo,vt dixi ſuprà, etiam licitè aliena rapimus, vt per illa poſſimus laboranti ſuccurrere, quando hoc aliter fieri nequit.

208 Secundò, quædam ita acquiruntur, vt danti quidem non fiat iniuria, tamen eorum tam datio quàm acceptio eſt iniqua.vt quando emitur res ſpiritualis: nam pro hac tam dare quàm accipere pretium, iniquum eſt:quia hac ratione ipſa res ſpiritualis æſtimatur aliquo pretio,quæ ſupra omne pretium eſt:atque ita ipſi fit quædam iniuria,vel potiùs ipſi Deo rei ſpiritualis auctori ac domino.

Tertiò, quædam iniquè acquiruntur, quia opus propter quod dantur eſt malum,ipſa tamen acceptio ſecundùm ſe mala non eſt.qualia ſunt ea quæ à meretricibus acquiruntur. Et omnes communiter docent, ex his bonis fieri poſſe eleemoſynas,cùm ea poſſidens eorum ſit abſolutè dominus, ſicut aliorum ſuorum bonorum.

209 Eſt autem difficultas Primò, circa bona ſecundi generis:multi enim generatim docent,ita accepta eſſe reſtituenda,non ei qui dedit,ſed vel Eccleſiæ vel pauperibus, atque ita talia neceſſariò eſſe inſumenda in pios vſus.Alij volunt reſtituenda ipſi danti,ſaltem ante ſententiam. Alij inter varias ſimonias diſtinguunt. Quæ doctè diſputat Leſſius de Iuſtitia c.36.dub.28. 30.31.quæ conſulas, quia hæc res graues habet difficultates,ideóque paucis nequit explicari, & fuſiùs de ea diſputare non eſt huius loci. *Leſſius.*

210 Secundò,difficultas eſt in aſſignandis exemplis bonorum ſecundi generis. Lorca enim 2.2. ſect.3.diſp. 38.n.2.& quidam alij computant inter hæc ea omnia quæ acquiruntur ex contractu vtraque ex parte iniuſto,vt cùm iudici datur pecunia pro ſententia iniuſtè lata,aut teſti vt iniuſtum teſtimonium ferat. *Lorca.*

Sed in hoc falluntur.nam vel loquuntur de reſtitutione ita acceptorum facienda ante opus, propter quod dantur, expletũ:& tunc iure naturæ reſtituenda ſunt danti, non autem danda pauperibus:& ſimili modo data meretrici pro vſura corporis obtinenda, ante opus expletum reſtituenda ſunt danti; nam hic ea non dedit niſi ſub conditione operis explẽdi,quod tamen altera pars tenetur non explere. vel loquuntur de caſu quo opus promiſſum iam eſt expletum:& tunc multò verius eſt(exceptis ſaltem acquiſitis contractu ſimoniaco) ita recepta nulli eſſe reſtituenda. nam aliàs ſequeretur, militantem in bello quod nouit eſſe iniuſtum,teneri reſtituere omnia ſtipendia:& meretrix teneretur reſtituere ea quæ à coniugatis pro corporis vſura accepit. quæ tamen communiter negantur.Ratio eſt,quia,etſi ipſa promiſſio au datio pecuniæ vt opus iniquum fiat, ſit iniqua ac iniuſta,quatenus inducit ad opus iniuſtum faciendum,ſicut etiam illius promiſſionis aut dationis acceptatio eſt iniqua, quatenus ſit cum promiſſione operis iniqui: tamen opere iam expleto nec datio promiſſi præmij eſt iniqua, ſed iuſta ac debita, quia iam ampliùs ad nullum peccatum inducit; nec etiam eiuſdem acceptio, aut ante dati retentio eſt iniqua, quia non ſit cum vlteriore promiſſione operis iniqui, nec ad aliquid iniquum inducit.Et ſimili planè modo promiſſio au datio præmij eiúſque acceptatio pro ſimplici fornicatione obtinenda ſunt iniqua, & diſſoluenda ante opus expletum: hoc tamen expleto præmium promiſſum licitè datur & acceptatur,& iam datum retinetur:nec eſt inter dicta vlla hac ex parte diſtinctio.

Alij volunt hæc quidem vera eſſe ſpectato ſolo iure naturæ, aiunt tamen iure poſitiuo reſtituenda eſſe accepta pro opere, quod legibus prohibetur ac punitur. Probant id ex l.*Generaliter*.26.ff. de verb.obligat.& l.*Pacta* 6.C.de pactis.Sed hæc Iura ſolùm probant eiuſmodi pacta omnino inualida ac reſcindenda eſſe ante opus expletum, ob rationem ſuprà dictam, nec ex iis dari vllam actionem etiam poſt factum, idque in odium id perpetrantis.Vide Leſſium de Iuſtitia cap.14. dub. 8. ad quem locum horum tractatio ſpectat. 211 *l. Generaliter. l. Pacta. Leſſius.*

DISPVTATIO XXVIII.

De tertio opere miſericordiæ externo,ſcilicet de correptione fraterna.

DE hac diſputat D.Tho.2.2.q.33. vbi a.1. videtur correptionem & correctionem pro eodem accipere: ſed ſi vim vocis & communiorem eius vſum ſpectes, dicta omnino diuerſa ſunt; nam correptio ſignificat quandam reprehenſionem aut etiam caſtigationem alieni vitij, & tamquam medium ſolet aſſumi ad procurandam peccantis correctionem ſiue emendationem; vnde hæc eſt illius effectus. Hinc D. Auguſtinus ſerm. 16. de verbis Domini: *Ideo*,ait, *debemus amando corripere,non nocendi auiditate,ſed ſtudio corrigendi.* Tamen per metonymiam, qua cauſa ſignificatur nomine effectus, aut contrà, aut etiam quia dicta aut in re, aut ſaltem in intentione legitimè corripientis ſunt coniuncta, vnum pro altero ſæpe ſumitur. *D. Thom. Correctio eſt finis & effectus correptionis. Auguſt.*

DVBIVM I.

Cuius virtutis actus ſit correptio fraterna?

QVidam apud Turrian. 2.2.diſp.76. dub.1. volunt correptionem fraternam non pertinere ad particularem aliquam virtutem;ſed ad diuerſas,prout vitia,ob quæ alter corripitur, diuerſis virtutibus aduerſantur: atque ita ſi quis corripiat peccantem contra caſtitatem correptio erit actus caſtitatis; ſi verò corripiat peccantem contra ſobrietatem, erit actus ſobrietatis:& ſic de ceteris.Ratio eſt,quia ad eandem virtutem ſpectat proſequi propriam honeſtatem, & impedire vitia ſibi contraria. 1 *Turrian.*

Sed hoc ſolùm probat,correptionem poſſe aſſumi ſiue imperari ob honeſtatem ac finem proprium iſtarum virtutum,& ſingulas inclinare ſuum ſubiectum, vt vitia ſibi contraria etiam in aliis quantum poteſt impediat.Ex quo non ſequitur,correptionem fraternam ſecundùm ſe ſpectatam eſſe propriè actum illius virtutis, cui vitium reprehenſum contrariatur. Nam vt actio externa ſit propriè & intrinſecè actio alicuius 2

virtu

virtutis, non ſufficit quòd ſit commoda, aut etiam quandoq; neceſſaria ad huius finẽ perfectè aſſequendum (nam ſic ieiunium ex ſe & intrinſecè eſſet ſæpiſſimè actus caſtitatis) ſed neceſſarium eſt quòd per ſe & ex natura ſua ordinetur ad finem illius virtutis, atque ita ad eius honeſtatem conſeruandam ſit medium per ſe neceſſarium. Correptio autem fraterna ſolùm finem miſericordiæ ſiue caritatis hac ratione reſpicit: quod vel inde patet, quia ſola caritas ſiue Dei, ſiue proximi ad eam nos ſtrictè obligat; vt oſtendam dubio ſequenti.

Quid requiratur vt actus externus ſit talis virtutis.

3 CONCLVSIO I. Correptio fraterna eſt propriè actus miſericordiæ, ſiue caritatis. Ita D. Thomas 2.2.q.33.a.1.& communiter Theologi: quamuis aliqui ex his diſtinguentes virtutem miſericordiæ à caritate velint correptionẽ fraternam propriè & immediatè ſolùm eſſe actum miſericordiæ, & ſolùm remotè actum caritatis. Sed ſuprà diſp.26.dub.4. concl.3.& 4. ſatis oſtendi, virtutem miſericordiæ non diſtingui à caritate. Hanc autem concl. D.Thom. bene probat, quia eiuſdem virtutis eſt procurare alterius bonum, & remouere malum ei contrarium: atqui correptio fraterna ex natura ſua propriè & per ſe directè ordinatur ad amouendum ſiue impediendum malum proximi, ſcilicet eius peccatum: ergo eſt actus caritatis, cuius eſt procurare bonum proximi.

D. Thom.

Confirm. quia correptio proximi eſt quædam eleemoſyna ſpiritualis: vt autem oſtendi ſuprà diſput.27. num.7. eleemoſyna propriè & immediatè eſt actus caritatis erga proximum. vbi num. 8. oſtendi poſſe etiam eſſe actum caritatis erga Deum, quatenus proximi bonum eſt etiam bonum ipſius Dei, atque ita tanquam tale per ſe amabile. quod maximè locum habet in correptione fraterna, qua impediuntur peccata, quæ ſecundùm ſe immediatè ſunt quoddam externum malum Dei, cuius bonitati & auctoritati contrariantur.

4 Vt hæc meliùs intelligantur, Nota Primò, correptionem poſſe eſſe triplicem. Prima eſt iudicialis, quæ aſſumitur vt puniatur peccatum; & eſt actus iuſtitiæ, & ſolius Superioris auctoritate fieri poteſt. Secunda eſt fraterna, quæ aſſumitur præcisè fratris emendandi cauſa, & exercetur à pari in parem. Et de hac hîc propriè agimus, dicimúſque eam eſſe actum caritatis. Tertia eſt, quæ aſſumitur quandoque contra detractores aut blaſphemantes, vt honor Dei aut fama proximi per illos læſa, quantum in nobis eſt reparetur. Hoc ipſo enim quo reprehendo detrahentem, præſertim coram aliis, oſtendendo eum falſa dicere, reparo famam proximi per eum læſam. Et ſimiliter dum grauiter reprehendo blaſphemantem, præſertim coram aliis, reparo diuinum honorem per ipſum læſum. Ideóque ad illa, quoties commodè fieri poſſunt, caritas Dei & proximi me obligat, quatenus me obligat ad illorum mala auertenda: & conſequenter hæc correptio eſt etiam actus caritatis, non quidem erga correptum, ſicut ſecunda; ſed erga eum, cuius fama vel honor læſa ſunt. Vnde etiam hæc adhibenda eſt etſi non ſperetur emendatio peccantis, quia hoc manente in ſua malitia poteſt fama aut honor læſi apud alios reparari. Idem dicendum eſt de prima correptione, quæ ſpectat bonum publicum, cui expedit peccantes puniri. Secùs eſt de ſecunda correptione, quæ ſpectat præcisè bonum correpti.

Correptio iudicialis, fraterna, reſtitutiua & paterna.

5 Poteſt his addi quarta correptio quodammodo media inter primam & ſecundam, quæ ſolet dici paterna: qua quis alium peccantem corripit, in quem aliquam auctoritatem habet, & quatenus hanc habet, ſiue cum quadam auctoritate & ſignificatione ſuperioritatis. Hæc autem præcipuè quidem aſſumitur ob bonum peccantis, vt hic corrigatur (& in hoc conuenit cum ſecunda correptione, & participat virtutem caritatis) ita tamen vt verborum ſeueritate ſimul culpa puniatur; & in hoc conuenit cum prima correptione, & participat aliquo modo virtutem iuſtitiæ punitiuæ, & aſſumitur ex officio Superioris, & ab eo debita eſt inferioribus peccantibus. Dicitur autem paterna, quia maximè conuenit amori & curæ quam debet habere pater in filios; & conſequenter omnis Superior, maximè ſpiritualis, erga inferiores, quorum ille quodammodo pater eſt.

DVBIVM II.

Vtrùm & ex qua virtute obligemur proximum peccantem corripere?

QVidam olim Semipelagiani, contra quos agit S.Auguſt. lib. de Correptione & gratia, putabant obligationem corripiendi proximum peccantem non poſſe conſiſtere cum neceſſitate gratiæ ad peccatoris conuerſionem ac legis obſeruationem requiſitæ. Ita enim apud S.Auguſt. ſuprà cap.2. aiunt *Vt quid nobis prædicatur ac præcipitur, vt declinemus à malo, & faciamus bonum, ſi hoc nos non agimus, ſed id velle & operari Deus operetur in nobis?* Et infrà cap.4. *Præcipe*, inquiunt, *mihi quid faciam, & ſi fecero age pro me gratias Deo, qui mihi vt facerẽ dedit. Si non fecero, non ego corripiendus ſum, ſed ille orandus, vt det quod non dedit; id eſt ipſam, qua præcepta eius ſi ut, fidelem Dei & proximi caritatem.* Vbi Notandum, illos non negaſſe nos debere ob peccata noſtra corripi; ſed ſupponentes hoc eſſe neceſſarium, & in Scripturis præceptum inde volebant euertere ſententiam D. Auguſtini ac Eccleſiæ Catholicæ; quæ docet, nos ſine gratia Dei, qua ipſe in nobis operetur & velle & perficere bonum opus, non poſſe mandata implere. vt enim patet ex verbis citatis, & ſequentibus; ita argumentabantur: Aut enim habemus eam gratiam, qua Deus in nobis operatur velle & perficere impletionem legis, & ſic ſine dubio eam implebimus, nec correptione opus erit; aut eam non habemus, & ſic fruſtra arguimur, quia ſine ea non poſſumus implere legem; atque ita nos non ſumus arguendi, ſed Deus eſt orandus, vt eam nobis det. 6

Auguſt.

Sed argumentum nullius eſt momenti, quia etſi ad implendam legem nobis ſit neceſſaria Dei gratia; tamen ipſe ex parte ſua eſt paratus eam nobis dare, quanta ad hoc eſt neceſſaria, & de facto eam etiam dat, niſi nos noſtra malitia ponamus impedimentum malè vtendo gratiis iam acceptis, ac internos eius inſtinctus negligendo: quod ſi faciamus, peccamus & meritò arguimur. Secundò, quia non ſemper quacumque ratione vult dare nobis ſuas gratias bona nobis deſideria inſpirando, & deinde nos ad ea perficienda adiuuando: ſed ſæpè ad hoc requirit aliquorum operam, qui nos exteriùs admoneant & arguant; atque ita quodammodo planteñt & rigent, vt ipſe interiùs det incrementum. Vnde pulchrè D.Gregorius homil.17. in Euangel. in illud Lucæ 10. *Miſit eos binos ante*, &c. *Bene*, inquit, *ſubditur quia miſit eos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipſe venturus. Prædicatores enim ſuos Dominus ſequitur; quia prædicatio præuenit, & tunc ad mentis noſtræ habitaculum Dominus venit, cùm verba exhortantis præcurrerunt: atque per hoc veritas in mente ſuſcipitur. hinc namque iiſdem prædicatoribus Iſaias dicit: Parate viam Domini*, &c. Tertiò, quia Deus non dat nobis eas gratias quæ nos neceſſitent ad bene operandum: ſed quibus acceptis poſſumus aut operari, ſi velimus, aut iis reſiſtere non operando: vt docet Tridentinum ſeſſ.6. cap.5. Quare ſæpe noſtra culpa contingit, vt accepta gratia, qua poſſimus 7

Gregor.

Tridentin.

bene operari, ea neglecta operemur malè, ideóque corripiendi ſimus.

8 Omnes igitur Catholici docent, fraternam correptionem nobis eſſe præceptam; nam Scriptura multis locis hoc clarè docet. Nam Eccleſiaſtici 19. dicitur: *Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat, Non feci; aut ſi fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum, ne fortè non dixerit; & ſi dixerit, ne fortè iteret. Corripe amicum: ſæpe enim fit commiſſio.* Ac ſi dicat, Niſi eum peccantem corripueris, periculum eſt ne iteret peccatum.

Eccli. 19.

Hîc autem non dari ſolùm conſilium corripiendi proximum, ſed verum præceptum, patet Primò, ex tam crebra illius repetitione & ſolicita inculcatione; qua ſignificatur agi de re omnino neceſſaria. Secũdò, ex ratione, quæ ibidem ſubiungitur, ne ſcilicet proximus non correptus pergat peccare: quod iure naturæ quantum cõmodè poſſumus tenemur impedire ex caritate tam Dei quàm proximi; quia peccatum eſt vtriuſque graue malum, quod tenemur auertere. Tertiò, quia; vt dicitur ibidem cap. 17. v. 11. & Deus dedit homini legem vt attendat ſiue abſtineat ab omni iniquo, & mandauit vnicuique de proximo; vt ſcilicet eum quantum poteſt ab iniquitate auertat.

Eccli. 17.

9 Item Leuitici 19. dicitur: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo: ſed publicè* (id eſt clarè & apertè, ita vt intelligat peccatum ſuum) *argue eum; ne habeas ſuper eo peccatum.* id eſt, ne ſis particeps peccati ipſius, dum ſcilicet id non impediendo, cùm facilè poſſes, cenſeris in id conſentire, atque ita illud ſit tibi interpretatiuè voluntarium, adeóque tibi imputetur. Ex quo apertè patet, nos obligari data occaſione per correptionem fraternam proximi peccatum impedire. Hinc etiam meritò grauiſſimè ab omnibus reprehenditur iſta vox Cain: *Numquid ego cuſtos fratris mei ſum?*

Leuit. 19.

Tertiò, Matthæi 18. dicitur: *Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum*, &c. vbi apertè iubemur fratrem peccantem corripere. & ex ratione, ob quam iubemur eum corripere, ſcilicet vt eum aliàs periturum lucremur (quæ valdè grauis eſt) patet hoc præceptum etiam grauiter obligare. Idem præcipitur multis aliis locis, quæ hîc breuitatis cauſa omitto.

Matth. 18.

10 Inter Catholicos igitur ſatis conſtat dari aliquod tale præceptum. Item omnes ſatis conſentiunt hoc eſſe iuris naturæ; ſed eſt aliqua difficultas, ex qua virtute oriatur. Quidam apud Turrianum 2. 2. diſputat. 76. dub. 1. putant hoc præceptum oriri ex virtute miſericordiæ, à caritate diſtincta. Sed hoc ſatis refutaui diſputat. 26. dubio 4. concluſ. 4. vbi oſtendi virtutem miſericordiæ non diſtingui à caritate.

Turrian.

11 Alij volunt id non oriri ex particulari virtute, ſed ex diuerſis prout peccatum corripiendum diuerſis virtutibus repugnat. Quia ſicut vnaquæque virtus nos inclinat & obligat, vt in nobis propriam ipſius honeſtatem conſeruemus, & contraria vitia fugiamus, ita etiam nos obligat, vt idem faciamus in aliis. Sed hoc dici nequit; quia inde ſequeretur, eum qui, cùm facilè poſſit non corripit furem, peccare contra iuſtitiam: vnde vlteriùs ſequeretur, eum teneri ad reſtitutionem. quod apertè abſurdum eſt. Nimis enim videtur durum & contra communem ſenſum dicere, eos omnes qui non corripiunt fures, cùm facilè poſſent teneri ad reſtitutionem.

12 Dices, talem quidem peccare contra iuſtitiam, non tamen teneri reſtituere, quia non omnis qui peccat contra iuſtitiam tenetur reſtituere, vt patet in eo, qui conatur alicui inferre damnum irrito conatu, aut qui videns alium inferentem ſuo inimico damnum de eo gaudet; qui peccat contra iuſtitiam ſine onere reſtituendi. Reſpondeo illos omnes & ſolos teneri ad reſtitutionem, qui ſunt iniuſta cauſa damni de facto illati, quales ſunt omnes ij, qui ex iuſtitia tenentur impedire damnum inferendum, aut procurare vt illatum reparetur, ſi id ſua culpa negligant, ſaltem quando in eo mortaliter peccant. Quòd enim tales ſint verè cauſa iniuſta illius damni, patet, quia ex communi ſententia effectus qui per accidens ex mea actione aut omiſſione ſequitur tunc mihi dicitur voluntarius, & vt cauſæ imputatur, quando eum teneor impedire. Secundùm alteram autem ſententiam tenemur ex iuſtitia corripere furem, atque ita quantum poſſumus impedire ne damnum inferat, aut efficere vt illatum reſtituat. quare ſi id lata noſtra culpa negligamus, tenebimur ad reſtitutionem. Hinc patet exempla de conante inferre alteri damnum, aut de gaudente ob damnum alteri iniuſtè illatum nihil facere ad rem, quia tales non ſunt iniuſta cauſa damni.

Qui tenẽatur ad reſtitutionem.

13 Ad fundamentum illius ſententiæ, nego aſſumptum. Quia, etſi virtus caſtitatis v. c. me inclinet, vt in altero eius honeſtatem procurem, & prout poſſum conſeruem, & conſequenter vt impediam vitia ei contraria: tamen ad hoc me non obligat; præſertim obligatione ſtricta ſiue graui: ſicut etiam eadem virtus ſemper me inclinat ad heroicos eius actus exercendos; tamen ad hoc me non obligat, niſi quandoque per accidens, eo quòd illud ſit neceſſarium ne in vitium ei contrarium incidam.

Caſtitas, iuſtitia, ſimileſque virtutes nõ obligant me, vt eas in aliis conſeruem.

Ratio eſt, quia quæque virtus ſuum ſubiectum ſolùm obligat, vt eam in ſe conſeruet, nihil faciendo quod ei contrariatur; nec quidquam omittendo quod neceſſarium eſt vt eam in ſe conſeruet. Poteſt autem caſtitas (idem eſt de aliis ſimilibus virtutibus) optimè in me perſiſtere, etſi non procurem aliorum caſtitatem. quamdiu enim ego caſtè viuo quantumuis culpabiliter negligam impedire ne alij ſcortentur; tamen ideo non fio ſcortator aut incontinens. Secùs eſt de caritate proximi, quæ ſicut per ſe amat bonum proximi, ita nequit in me conſeruari, niſi id procurem quoties ille in graui eſt neceſſitate, & ego eum facilè iuuare poſſum. Et hæc eſt ratio à priori, tam cur illa ſententia non ſit vera, quàm concluſionis mox ponendæ.

Conclvsio. Obligatio corripiendi proximum oritur propriè ex caritate Dei & proximi. Ita D. Thomas 2. 2. q. 33. art. 2. Lorca ibid. & alij. Et ſequitur ex dictis dub. 1. & probatur, quia, ſicut caritas Dei & proximi nos obligat vt data occaſione vtriuſque bonum procuremus, ita nos obligat, vt impediamus ea quæ ipſis grauiter aduerſantur: atqui peccatum, præſertim mortale, grauiter vtrique aduerſatur: ergo caritas nos obligat, vt illud impediamus; quod fit per correptionem fraternam. 14

D. Thom. Lorca.

Hinc patet hanc obligationem ex ſe eſſe grauem & ſub peccato mortali, quãdo agitur de peccato mortali impediendo. Quia hoc eſt graue malum proximi; quod eum priuat vita ſpirituali & æterna beatitudine, & reddit reum æterni ſupplicij. Item eſt etiam grauis iniuria Dei, cui infinitè diſplicet peccatum, quóque eius maieſtas infinitè quodammodo deprimitur; dum eius peccata prohibentis auctoritas ac amicitia rebus creatis poſtponitur. Hinc D. Aug. ſerm. 16 de verbis Domini: *Ille*, inquit, *iniuriam fecit, & iniuriam faciendo ſeipſum graui vulnere percuſſit; tu vulnus fratris tui contemnis? tu eum vides perire, & negligis? Peior es tacendo, quàm ille conuiciando.* 15

Auguſt.

Dixi, *hanc obligationem per ſe eſſe ſub peccato mortali*, quia ſæpe ratione circumſtantiarum omiſſio correptionis erit ſolùm peccatum veniale, aut etiam nullum; vt patebit ex dubio ſequenti.

Dices Primò, Quando malum proximi eſt ipſi voluntarium, quódque facilè per ſe poſſit auertere, ſi velit, 16

velit, non teneor ei ſuccurrere; vt patet in eo, qui ſponte patitur paupertatem, nuditatem, ac miſerias eas ſequentes; quem non teneor hìs eripere, quia non cenſetur eſſe in neceſſitate: atqui omne peccatum ſaltem formale eſt peccanti voluntarium, & hic poteſt illud vitare, ſi velit: ergo non teneor ipſum ab eo eripere.

Reſpondeo Primò, hinc vt ſummum ſequi, me non teneri corripere peccantem præcisè ob bonum ipſius, ſiue quatenus peccatum ipſi præcisè malum eſt: cum quo optimè conſiſtit quòd teneat illud impedire ex caritate Dei, cui per peccatum fit grauis iniuria.

17 Reſpondeo Secundò, etſi peccatum qua voluntarium non mereatur miſericordiam, ſed potiùs indignationem & vindictam: tamen ex alia parte meretur etiam miſericordiam, quatenus habet multum inuoluntarij admiſtum. Fit enim communiter, aut ex aliqua ignorantia licet craſſa, aut ex inconſiderantia; aut ex aliqua animi perturbatione, aut graui tentatione, vel affectuum inclinatione in bonum delectabile peccato coniunctum. quæ reddunt eius vitationem valdè difficilem: & hac ratione eſt ex parte inuoluntarium. Sicut perditio ſarcinæ eſt ex parte inuoluntaria viatori, qui ob laſſitudinem & difficultatem eam ferendi ipſam abiicit, ac in via relinquit.

18 Reſpondeo Tertiò, etſi quis peccet omnino ſciens & ex pura malitia, adhuc peccatum eſſe ex aliqua parte inuoluntarium, quatenus ſcilicet priuat peccantem gratia Dei & æterna beatitudine, aut cauſat ei æternum ſupplicium; quæ peccans odit & cuperet effugere. Nec refert quòd hæc voluntariè ſibi acerſat, atque adeò videatur ea parui facere, cùm facilè ea vitare poſſet; hoc enim fit, quia non ſatis apprehendit quantum malum illa contineant; quod ſi, prout decet, apprehenderet, omnino non peccaret.

Adde, neminem ita peccare ex malitia quin aliqua tentatione, & ad bonum delectabile inclinatione, quam non ita facilè poteſt ſuperare, ad id incitetur: atque ita ipſum peccatum tum ex hac parte, tum etiam quatenus dicta mala adfert, eſt ei ſemper aliqua ratione inuoluntarium. Hoc tamen fatendum eſt, nos rariùs obligari taliter peccantes corripere, quia raró eſt ſpes emendationis: quando tamen hæc adeſt, ad illud tenemur.

19 *Matth. 7. 1. Cor. 4.* Dices Secundò, Matth. 7. v. 1. & etiam 1. Corinth. 4. v. 5. prohibemur alios iudicare: ergo prohibemur etiam eos corripere: quia antequam eos corripiamus, debemus eos iudicare peccaſſe. Reſpondeo, nobis illis locis ſolùm prohiberi, ne iudicemus de occultis aliorum factis ea ſine iuſto fundamento malè interpretando: correptio autem ſolùm debet fieri de peccatis manifeſtis, quæ non poſſumus non iudicare eſſe peccata.

Matth. 7. Adde, Matth. 7. vt patet ex v. 3. propriè reprehendi eos, qui paruos defectus in aliis notant, ac grauiter arguunt ex hypocriſi, vt ipſi videantur iuſti: & interim grauia ſua peccata diſſimulant.

DVBIVM III.

Quæ peccata teneamur in aliis corripere?

20 CVm varia ſint peccata, de quibus poſſimus alium corripere, variæ hìc occurrunt difficultates.

Origen. Prima eſt, vtrùm teneamur in proximo corripere peccata mortalia. Origenes enim tractatu 5. in Matthæum videtur id negare. nam docet correptionem ſolùm reſpicere leuiora aliorum peccata: non autem peccata quæ ſunt ad mortem; inter quæ numerat homicidia, idololatriam, fornicationem, & ſimilia.

Matth. 18. Probat ſuam ſententiam, quia Chriſtus Matth. 18. ſolùm præcipit, vt corripiamus fratrem in nos peccantem: atqui qui grauiora illa peccata committit, non eſt frater: ergo hic non eſt corripiendus. Minorem probat, quia 1. Corinth. 5. dicitur: *Si is, qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax*, &c. vbi Apoſtolus illum qui dicta facit, non dicit eſſe, ſed ſolùm nominari fratrem; inſinuans eum verè non eſſe fratrem. *1. Cor. 5*

Sed mens Origenis non eſt ſatis clara, tum quia non ſatis liquet an omnia peccata mortalia ibi vocet peccata ad mortem: an verò ſolùm aliqua grauiora, & quæ magnum ſcandalum aut perturbationem pariunt. nam inter peccata, de quibus tenemur alios corripere, numerat quædam, quæ ſolent inter mortalia cenſeri. Item videtur ibi ſolùm diſputando loqui: quia etiam contra alteram partem difficultatem mouet. *Origen.*

Quidquid autem ſit de ipſius mente, conſtat inter Doctores Catholicos peccata mortalia etiam grauiſſima eſſe materiam correptionis fraternæ. quod apertè colligitur ex dicto loco Matthæi: vbi Chriſtus ait: *Si te audierit* (ſcilicet peccator à te correptus) *lucratus eris fratrem tuum.* In quæ verba D. Auguſt. ſerm. 16. de verbis Domini: *Quid eſt, inquit, lucratus eſt te, niſi quia perieras, niſi lucraretur te? nam ſi non perieras, quomodo te lucratus eſt?* Certè non perimus niſi per peccatum mortale. Confirmatur, quia Chriſtus dicit eum, qui corripientem fratrem poſt inductos teſtes non audit, denunciandum eſſe Eccleſiæ; quam ſi non audierit, habendum tanquam Ethnicum & publicanum. quæ non conueniunt in ſolùm venialiter peccantem, quantumuis ab hoc non abſtineat. 21 *Auguſt.*

Argumentum autem Origenis nullius momenti eſt: nam phraſi Hebræa ibi dicitur nominari frater, qui verè talis nominatur, atque adeò verè eſt frater. Simili ratione angelus Lucæ 1. de Chriſto naſcituro ait: *Hic erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur*: id eſt erit. Et infrà: *Quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur filius Dei.* Et inferiùs Zacharias alloquens Baptiſtam ait: *Et tu puer propheta Altiſſimi vocaberis.* Quòd autem Chriſtiani quantumuis peccatores ſint verè noſtri fratres, patet 1. Ioannis 3. vbi dicitur: *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* Et S. Iacobus cap. 5. v. 19. exiſtentes in peccato mortali apertè vocat fratres. Ratio eſt, quia, etſi tales non ſint verè filij Dei quandiu tamen fidem retinent ſunt filij, communis matris Eccleſiæ: præſertim ſi non ſint excommunicati, & conſequenter ſunt fratres noſtri. 22 *Origen.* *Luca 1.* *1. Ioan. 3. Iacob 5.*

Secunda difficultas eſt, vtrùm in aliis teneamur corripere peccata venialia. Qua in re certum eſt nos ad hoc teneri, quando aliàs eſt notabile periculum ne peccans incidat in peccatum mortale: quia patet, nos teneri hoc quantum commodè poſſumus impedire. 23

Item certum eſt, Superiorem Religioſorum teneri in ſuis ſubditis corripere peccata venialia, quando aliàs imminet periculum ne diſciplina Religioſa magna ex parte diſſoluatur, quia tenetur quantum poteſt dare operam vt hæc integrè ſeruetur. Imò credo certum eſſe quemuis etiam priuatum, præſertim ſi ſit membrum illius Religionis, teneri ad eiuſmodi correptionem, quando commodè poteſt & ſperat fructum: quia talis diſſolutio eſt graue valdè malum ipſius Religionis ſiue totius communitatis; quod ille ex caritate & fide, quam debet matri ſuæ, ſcilicet ipſi Religioni, tenetur impedire. 24

Tertiò, ſatis conſtat, nos extra dictos caſus non teneri ſub mortali corripere peccantem ſolùm venialiter. Primò, quia minus teneor cauere peccatum alterius, quam meum, atqui non teneor meum peccatum veniale vitare ſub mortali: ergo nec ita teneor vitare pecca- 25

peccatum alterius. Secundò, quia magis peccat, qui ſuadet alteri vt peccet venialiter, quàm qui id ſponte permittit : atqui ille non peccat mortaliter : ergo nec hic.

Dices, Si proximus eſſet in periculo perdendi omnia ſua bona, aut etiam vitam, tenerer ſub mortali id impedire, ſi commodè poſſem : atqui peccatum veniale eſt grauius malum quàm illud : ergo teneor etiam ſub mortali hoc impedire, ſi commodè poſſim.

Reſpondeo, negando conſeq. Primò, quia peccatum veniale, etſi abſolutè ſit grauius malum, quàm amiſſio vitæ; tamen in genere bonorum ſpiritualium eſt leue, ideóque non ita obligamur id impedire: præſertim cùm facilis ſit illius reparatio, vnde multùm eius malum minuitur. Secundò, quia vt grauiter obliger proximi malum impedire, non tam ſpectandum eſt quàm graue illud ſit, quàm quàm ſit illi inuoluntarium, quantúmque ipſe hoc teneatur vitare: hinc etſi longè grauius damnum accipiat qui luſu perdit aliquot millia aureorum, quàm is qui caſu fortuito perdit centum; longè tamen aliter teneor hoc impedire quàm illud, quando vtrumque æquè commodè impedire poſſum. Peccatum autem veniale eſt peccanti voluntarium.

26 Tota itaque difficultas eſt, quando ſolùm eſt periculum ne quis aliàs ſæpius labatur in eadem peccata venialia, vtrum tunc ſub peccato veniali teneamur eum corripere.

Prior ſententia id abſolutè affirmat. Primò, quia laboranti aliqua neceſſitate corporali, etſi non ſit grauis, tenemur ſuccurrere quando commodè poſſumus: ergo idem dicendum eſt de laborante neceſſitate ſpirituali, etſi hæc non ſit grauis, quale eſt omne periculum peccati venialis. Secundò, quia eiuſdem rationis eſt impellere alium ad malum, & eum ab hoc non impedire, cùm facilè poſſis: atqui impellens alium ad peccandum venialiter, peccat venialiter.: ergo ſimiliter is qui ipſum ab eo non impedit. Tertiò, quia tenemur diligere proximum ſicut nos ipſos: atqui tenemur à nobis auertere peccata venialia : ergo etiam à proximo. Hanc tenent Caiet. in Summa verb. *Correctio fraterna.* §. *Eſt ergo.* Valentia 2.2. diſp. 3, q. 10. puncto 2. ſub finem. Soto de tegendo ſecreto, q. 2. concl. 3. Lorca hîc diſp. 41. n. 9.

Caietan.
Valentia.
Soto.
Lorca.

27 Secunda ſententia docet, nos nullo modo teneri talem monere. Ita Paludan. in 4. d. 19 q. 3. a. 2. Adrian. in 4. tractatu de correptione fraterna, §. *Quoad tertium.* Bañez 2.2. q. 33. art. 1. dub. 2. Angelus verb. *Correctio fraterna.* n. 1. Azor to. 2. inſtitut. Moralium l. 12. c. 14. Eandem inſinuant Nauarr. c. 24. n. 12. & 13. Silueſt. verb. *Correctio fraterna,* q. 1. non ſatis tamen ſe explicant, quia videntur etiam inſinuare eſſe obligationem ſub peccato veniali, dum negant eſſe obligationem ſub peccato mortali.

Paludan.
Adrian.
Bañez.
Angelus.
Azor.
Nauar.
Silueſt.

Matth. 18.

Probatur Primò, quia Matth. 18. vbi datur & explicatur præceptum de correptione fraterna, expreſsè agitur de corripiendo peccante mortaliter; quia hic ſolus poteſt dici periiſſe niſi corripiatur; & habendus tamquam Ethnicus, ſi Eccleſiam non audierit. Hæc enim nequeunt conuenire in peccantem ſolùm venialiter.

28 Secundò, quia nimis durum videtur, nos obligari, vt omnes peccantes venialiter corripiamus : idque Primò, quia eiuſmodi peccata frequentiſſimè & communiter ab hominibus committuntur: atque ita quaſi continuò, quoties inter homines verſamur, teneremur alios corripere quod videtur intolerabile. Secùndò, quia hoc turbaret valdè pacem tam internam quàm externam : nam vbique occurreret occaſio dubitandi an hîc & nunc talem aut talem venialiter peccantem teneremur corripere; quod in rebus ita obuiis, & quæ pendent à tot circumſtantiis difficile eſſet dignoſcere, atque ita talis obligatio redderet nos anxios. Deinde ipſi etiam reprehenſi facilè turbarentur, aut quia non agnoſcerent ſe in tali facto peccaſſe; nam iſta parua vitia non ita facilè in nobis aduertimus & facilè videntur nobis poſſe excuſari : aut quia indignarentur nos ea in ipſis reprehendere, quæ ipſi aut ſaltem iis ſimilia committimus, cùm ſine venialibus non poſſimus viuere; & fortè putarent nos id facere ex hypocriſi, vt videmur aliis ſanctiores.

29 Probatur Tertiò : nam, vt oſtendi ſuprà diſp. 27. nu. 132. extra caſum extremæ aut grauis neceſſitatis corporalis non tenemur certæ alicui perſonæ facere eleemoſynam; ſed ſufficit quòd pro noſtra facultate demus aliquando aliquibus eleemoſynam : atqui ij, qui ſolùm peccant venialiter, vt ſummum ſunt ſimiles pauperibus laborantibus communi neceſſitate: ergo nulli horum obligamur in particulari dare eleemoſynam ſpiritualem, eum corripiendo: ſed vt ſummum poſſumus obligari, vt aliquando aliquos corripiamus, qui magis videbuntur indigere correptione, & quando id facilè poterimus facere.

30 Probatur Quartò, quia prior ſententia non videtur niti ſatis firmo fundamento : nam eius argumenta facilè poſſunt ſolui. Ad primum, Reſpondeo Primo, nego maiorem; nam, vt iam oſtendi, nulli talium determinato tenemur dare eleemoſynam; ſed ſufficit quòd aliquando aliquibus eam demus. Reſpondeo Secundò, nego conſequentiam : quia tales pauperes omnino inuiti patiuntur eiuſmodi neceſſitates, nec poſſunt ſe ab iis expedire; ſecùs eſt de exiſtentibus in periculo perſeuerandi in peccatis venialibus, quia hi facilè poſſunt ſe ab eiuſmodi malo expedire ſi velint. Ad ſecundum, nego maiorem : videtur enim repugnare communi ſenſui; nam omnes iudicant me longè aliter obligari ne alium impellam ad peccandum, quàm ne omittam ipſum à peccando retrahere, quod vel inde patet, quia nulla poteſt dari iuſta cauſa ob quam alterum licitè incitem, vt peccet: plurimæ autem poſſunt dari, ob quas licitè omittam eum à peccando auocare. Ad tertium, Reſpondeo maiorem non eſſe ita intelligendam, quaſi in omnibus caſibus obligemur eodem planè modo procurare bonum proximi, & malum eius impedire, ſicut tenemur noſtrum malum ſpirituale impedire. nam quando agitur de vitandis peccatis; hoc apertè falſum eſt: nam ex eo ſequeretur, ſicut ob nullam cauſam poſſumus permittere ſiue non euitare proprium peccatum, ita nos ob nullam cauſam poſſe permittere peccatum alienum. quod apertè falſum eſt.

31 Sed credo neutram ex his ſententiis eſſe abſolutè & generatim veram; imò credo auctores earum non intendere eas ita abſolutè & generatim aſſerere: atque adeò puto eos poſſe conciliari. Reſpondeo igitur Primò, nos communiter non teneri fratrem corripere ob ſola peccata venialia, quando aliud non ſubeſt periculum. & hoc ſatis probant rationes pro ſecunda ſententia allatæ.

Qua ratione & quãdo teneamur corripere peccantes venialiter.

32 Reſpondeo Secundò, valdè tamen eſſe probabile, nos aliquando per ſe, & ſecluſo alio periculo ſub veniali teneri fratrem corripere ob peccata venialia, quando certæ adſunt conditiones. Scilicet Primò, quòd manifeſtum ſit ipſum peccaſſe, & quidem in genere peccati venialis aliquo modo grauiter. Secundò, quòd omnino commodè & ſine peccantis offenſione eum poſſim corripere, ita vt moraliter aliquo modo certus ſim correptionem profuturam & nullo modo obfuturam. Hæc autem obligatio maximè habet locum quando peccatum eſſet aliis ſcandalo, trahendo eos ad imitationem. Ratio eſt, quia, cùm eiuſmodi peccatum ſit notabile proximi malum, & vera Dei offenſa; ſincera Dei, proximique caritas

caritas exigit, vt id ab eo auertam quando id tam facilè facere poſſum. ſicut mala proximi corporalia etiā leuia teneor ab eo auertere, quando ſine vllo meo incommodo id facere poſſum. Ex quibus patet ſolutio rationum pro ſecunda ſententia allatarum, quæ huic ſententiæ ſic explicatæ non repugnant. Quia tamen hæ conditiones rarò adſunt, hinc etiam rarò adeſt eiuſmodi obligatio: niſi fortè in Superioribus, qui ratione officij multò ſtrictiùs obligantur ſibi ſubditos corrigere, eorúmque perfectionem procurare: & faciliùs ſine vllo incommodo, & cum fructu id facere poſſunt. Quibus proximè in hac obligatione ſuccedunt, qui magna apud alios auctoritate ſunt.

33 Tertiò, eſt difficultas, an teneamur ea peccata corripere quæ publicè aut magiſtratu permittente fiunt, qualia ſunt peccata publici vſurarij, aut publicæ meretricis.

Tenemur quandoque etiā publicos peccatores corripere.

Sed omnino dicendum eſt nos ad hoc teneri, quando id commodè facere poſſumus, & ſperatur fructus. Quia etiam eiuſmodi peccata cum graui Dei iniuria & proximi malo fiunt. Imò ſæpe, præſertim peccata meretricum & ſimilia poſitis iis conditionibus eo magis tenemur corripere, quo cum maiore aliorum ſcandalo & ad peccandum allectione fiunt. Nec refert quòd magiſtratus ea permittat, quia hoc ſolùm facit quia ſine grauiore incommodo ea nequit impedire.

34 Dices, Si ego publico vſurario perſuaderem, vt deſiſteret dare ad vſuram ſequeretur idem incommodum, quod magiſtratus intendit vitare, permittendo ei exercitium vſuræ, ſcilicet quòd multi grauiter indigentes mutuo & non reperientes mutuantes, premerentur grauiſſimis difficultatibus.

Cur magiſtratus quādoque minùs teneatur quædā peccata impedire quā priuati.

Reſpondeo, duplex eſſe diſcrimen inter magiſtratum permittentem publicum vſurarium & inter priuatum omittentem eum corripere quando ipſum ea ratione poſſet facilè emendare. Primò, quia ſi magiſtratus hunc vſurarium ab eo exercitio impediret, deberet omnes impedire, quia nulla eſt ratio cur id vni magis permittat quàm alteri atque ita dicta incommoda neceſſariò ſequerentur. Secùs eſt ſi priuatus alicui vſurario perſuadeat, vt ab vſuris deſiſtat; quia nunquam perſuadebit id omnibus, atque ita ſemper erunt ſufficientes, qui populo hac in re ſatisfaciant. Secundò, quia, etſi magiſtratus poſſit impedire ne huiuſmodi homines publicè vſuras exerceant: nequit tamen efficere, vt in animo à peccatis verè ad Deum conuertantur; aut etiam occultè peccare deſinant: quod tamen facit priuatus, qui eos efficaciter corripit, atque ita eorum animas lucratur: quod magiſtratus facere nequit.

35 Quartò, eſt difficultas, vtrùm peccata præterita, an verò futura ſint materia correptionis fraternæ.

Futura peccata tenemur impedire; præterita corripere, vt illa impediamus.

Sed dicendum eſt nos teneri quidem, quantum commodè poſſumus, proximi peccata futura impedire, ſola tamen præterita eſſe materiam correptionis: quia non poſſumus aliquem corripere ſiue reprehendere ob peccata, niſi ea iam aliquo modo commiſerit, ſaltem exponendo ſe notabili periculo ea committendi; quò caſu iam incepit peccare; finis tamen ipſius correptionis eſt propriè impedire futura peccata, ſiue ne proximus peccata commiſſa poſtea repetat, aut ſaltem diutius in commiſſis hæreat. Quare ob peccatum omnino præteritum, quando inde aliud non timetur malum, non tenemur quemquam corripere, vt dicam dubio 6. num. 117.

* * *

DVBIVM IV.

Quos peccantes teneamur corrigere?

CVm varia ſint genera peccantium, variæ occurrunt difficultates ſigillatim tractandæ.

Prima eſt, an teneamur corrigere peccantes ex ignorantia. Qua in re certum eſt peccantes ex ignorantia vincibili debere corripi, quia verè culpabiliter peccant. Sed eſt difficultas de peccantibus ex ignorantia inuincibili. 36

Quidam id generatim negant: nam ita peccantes verè non peccant, ſaltem culpabiliter. Pro hac citatur Nauarr. in Summa c. 24. n. 12. & in c. *Si quis.* de pœnitentia, dub. 7. nu. 71. Sed ipſe vt ſummum tenet tertiam ſententiam. *Nauar.*

Alij generatim affirmant tales eſſe corripiendos, quando ſperatur fructus. quia talis ignorantia ac peccatum eam conſequens, ſunt verè malum proximi, à quo tenemur eum eripere. Ita Siluester verb. *Correctio fraterna.* qu. 10. D. Antonin. 2. p. tit. 9. §. 4. Angelus verb. *Correctio fraterna.* num. 6. Lorca hîc diſp. 42. num. 15. *Siluest. D. Antonin. Angelus. Lorca.*

Alij dicunt priorem ſententiam eſſe veram reſpectu peccantium contra ſolum ius poſitiuum, ſecundam verò reſpectu peccantium contra ius naturæ. Pro hac citatur Bañez 2. 2. q. 33. art. 2. dub. 3. ſed ibi concl. 2. expreſsè docet, peccantem ex ignorantia iuris ſiue diuini ſiue humani corripiendum eſſe, quando ſperatur emendatio. *Bañez.*

Pro reſolutione Nota, hanc ignorantiam eſſe duplicem: vna eſt iuris, qua ignoramus aliquam legem ad nos ſpectantem, ſiue naturalem, ſiue diuinam, ſiue humanam. Alia eſt facti, qua ignoro aliquod factum, aut aliquā actionis meæ circumſtantiam; ex quo fit vt materiale peccatum committam; vt ſi volens comedere carnes ignorem eſſe feriam ſextam, aut ſi ignorem cibis, quos volo comedere, carnes eſſe permixtas. 37 *Ignorantia alia iuris, alia facti.*

CONCLVSIO I. Teneor monere eum qui peccat ex ignorantia inuincibili iuris tam naturalis quàm poſitiui, ſi ſperetur fructus; ſecùs, ſi non ſperetur fructus. Ita apertè Auctores ſecundæ ſententiæ. 38

Prima pars probatur, quia hæc ignorantia eſt graue malum proximi, quod quiſque prudens vellet à ſe auerti, & quod etiam quiſque quantum poteſt, tenetur euitare: nam quiſque tenetur diſcere ſcitu neceſſaria ad rectè viuendum: cognitio autem talis iuris eſt neceſſaria ad rectè viuendum; vt magis patebit ex dicendis.

Probatur Secundò, quia hanc ignorantiam conſequuntur grauia mala. Primò, peccata materialia, quæ multum dedecent naturam humanam, maximè quando ſunt contra ius naturæ. Secundò, periculum ne talis tandem etiam formaliter peccet, quando hæc ignorantia incipiet ei eſſe vincibilis. nam propter aſſuetudinem liberè eiuſmodi actus committendi, poſtquam incipiet de eorum malitia dubitare, difficulter ab iis abſtinebit: atque ita vel ex affectu circa tales actus, aut quia fortè pudebit ab aliis diſcere veritatem, atque ita ſuam fateri ignorantiam, perſeuerabit in antiqua inſcitia & conſuetudine; cum graui animæ damno. Tertiò, quia ſæpe eſt periculum ſcandali: facilè enim contingit talem ſimilia facere coram aliis qui eius exemplo, vt ſimilia faciant pertrahentur. Quartò, quia honor Dei obligat me, vt quantum commodè poſſum, vitem etiam peccata materialia, tam in me quàm in aliis. 39

Secunda pars probatur, quia, quando non ſperatur fructus; ne quidem teneor corripere peccantem formaliter, quia correptio eſſet inutilis. Nota tamen 40

fru

Ex quibus ſpectandus fructus correptionis.

fructum huius correptionis non eſſe ſpectandum ex ſola emendatione eius qui corripitur,ſed quandoque etiam ex aliis rebus. Hinc præſertim Superior peccantis tenetur eum corripere etiam aliquando cùm peccat ex inuincibili ſiue probabili ignorantia, adeóque excuſante à culpa, etiamſi vix vlla ſit ſpes eum correptione emendandum. Primò,quando eſſet periculum, ne is, qui ſibi non omnino certo perſuadebat ſuam actionem eſſe licitam, ideóque minùs audacter minúſque frequenter eam exercebat, videndo Superiorem eam non reprehendere, crederet ipſum hanc approbare, atque ita audaciùs eam faceret, & poſtea difficillimè poſſet de veritate inſtrui. Quod maximè locum habet in eo qui habet ſolùm probabilem opinionem, quòd ſua actio ſit licita; aut quando eius ignorantia non poteſt diu eſſe inuincibilis: quod in ignorantia iuris communiter accidit. Secundò, quando ex opere ita ignoranter facto natum eſt ſequi ſcandalum; quod communiter contingit quando aliqui vident aliquem coram Superiore talia facientem, nec ab eo corripi; facilè enim ſibi perſuadent Superiorem ea approbare.

41 Ex quibus patet, ſuperiorem ferè ſemper teneri tales corripere, præſertim quando coram aliis peccant; etſi probabilius putet talem ſua correptione non emendandum; quia alias grauiter aliis noceret, quos illum non corripiendo ſcandalizaret. Hinc S. Paulus Actor 20. Epheſiis ait: *Quapropter conteſtor vos hodierna die, quia mundus ſum à ſanguine omnium: non enim ſubterfugi, quo minus annunciarem omne conſilium Dei vobis.* Vbi inſinuat, ſe non futurum mundum à ſanguine ſiue interitu eorum,ſi eos quidquam celaſſet. Idémque dicendum de priuato,quando correptio neceſſaria eſt ad vitandum ſcandalum,aut graue malum alicuius tertij.

Act. 20.

42 Conclusio II. Laborantem inuincibili ignorantia facti, & ideò peccantem, præſertim contra ius diuinum vel naturæ, vt ſi contrahat cum cognata, teneor monere, ſi ſine vllo incommodo id facere poſſim, & ſperetur emendatio; ſi verò hæc non ſperetur, aut ſi grauia incommoda timeantur, teneor tacere, etſi Superior ſim, modò abſit ſcandalum. Hanc etiam tenent Auctores ſecundæ ſententiæ ſuprà citati.

Prior pars probatur ex rationibus allatis pro prima concluſione, & maximè quarta. quia iſta peccata materialia ſunt aliquod malum ipſius peccantis contrarium honeſtati,virtuti & honori Dei.

43 Dixi, *præſertim quando peccat contra ius diuinum, vel naturæ.* quia ſi tantùm peccet contra ius humanum, vt ſi ignorans eſſe feriam ſextam, ſolus, ſiue ita vt alij inde nequeant ſcandalizari, comedat carnes, cùm illa comeſtio per ſe non dedeceat humanam naturam, & materialis illa violatio iuris humani ſit parui momenti,aut parum aut vix obligor proximum ab eo facto auertere, maximè ſi vel leuem aliquam rationem habeam cur id non faciam. Ita Bañez 2.2. quæſt.33.a.2.dub.3.concl.4. & 5.& Nauarr. cap.24. num.12. Superior tamen præ aliis faciliùs obligatur, vt talem moneat; quiſque etiam tenetur in caſu ſcandali.

An teneat corripere peccantem ex ignorantia facti cōtra ius humanum.

Bañez. Nauarr.

44 Secunda pars probatur,quia hæc peccata materialia videntur aliquod minus malum quàm quod cum notabili aliquo proximi incommodo tenear impedire; nec etiam eſt illa obligatio in proximo diſcendi particularia facta,ſicut eſt obligatio diſcendi ius ſcitu neceſſarium ad bene viuendum. Item vix hîc locum habere poſſunt illæ rationes, ob quas ſuprà diximus Superiorem teneri monere ſubditum peccantem ex ignorantia iuris, etiam dum non eſt ſpes emendationis.

Differentia inter ignorantiam iuris & facti.

Hinc ſi ſciam aliquos propter cognationem aut affinitatem inualidè contraxiſſe, idque eos inuincibiliter ignorare,ſi ſperem eos facilè inducendos,vt impetrent diſpenſationem & ſine turbis rurſus contrahant,teneor ipſis veritatem aperire;ſi verò probabiliter metuam ne graues turbationes ſequantur (vt ſi alteruter cum graui alterius aut amicorum turbatione & prolium damno credatur facturus diuortium)teneor tacere ſi credam rem manſuram omnino occultam. 45

Idem dicendum in quibuſdam peccatis commiſſis ex ignorantia iuris,non ita paſſim noti, & quod non poteſt noſci pertinere ad hunc in particulari. v. g. confitetur aliquis ſe cognouiſſe conſanguineam vxoris ſuæ, hic ſecundùm communem ſententiam non poteſt petere debitum; confeſſarius tamen (niſi poſſit fortè cum eo diſpenſare, vt licitè debitum petat) communiter meliùs faciet relinquendo illum in ſua bona fide,qua putat ſibi licere petere debitum; quia ſi aperiat illi veritatem, poſtea formaliter peccabit petendo debitum & communiter non eſt veroſimile futurum, vt ideo abſtineat à petendo debito: quamdiu autem manet in bona fide, ſolùm peccat materialiter ſine vllo periculo ſcandali.Quòd ſi confeſſarius poſſit diſpenſare, aut certò credat alterum cognita veritate ante obtentam diſpenſationem non petiturum debitum, deberet illi aperire veritatem. 46

Qui cognouit conſanguineam vxoris communiter nō eſt docendus, quòd nō poſſit petere debitū.

Idem videtur dicendum de eo, qui iam deſponſaſſet ſibi aliquam, cuius conſanguineam occultè cognouiſſet, penitus ignorans id eſſe impedimentum dirimens: & iamiam inſtantes nuptiæ non poſſent ſine graui ſcandalo differri; poſſet enim confeſſarius eum relinquere in bona fide qua hîc crederet illud nullum præſtare impedimentum his nuptiis. Colligitur ex Valentia hîc quæſt. 10. puncto 2. §. *Certum eſt.* & ſequentibus. vbi abſolutè docet, non eſſe monendos peccantes ex inuincibili ignorantia iuris, quando non ſperatur emendatio: atqui in dicto caſu, vel nulla vel vix vlla eſt ſpes emendationis; vix enim credibile eſt talem poſſe induci, vt cum tanta ſua nota & criminis ſuſpicione, & graui ſuorum omnium offenſione à nuptiis abſtineat, aut eas differat, maximè ſi diu differri deberent. quod communiter contingit, ſi priùs diſpenſatio petenda ſit. His adde, etſi nuptiæ crederentur differendæ aut omnino impediendæ, ſi tamen id non poſſet fieri ſine graui multorum offenſione & ſuſpicione cauſæ, ob quam differantur, videri potiùs tacendam veritatem ob grauia incommoda, quæ poſſunt aliàs ſequi, v. g. odia grauia, turbationes familiarum, &c. quæ magis vitanda ſunt, quàm illa peccata materialia. Vnde Valentia ſuprà §. *Propter cuius.* putat rarò accidere, vt qui ex inuincibili ignorantia contraxerunt inualidè, ſint monendi. Eadem autem eſt ratio in caſu iſtorum ſponſorum. vt cum aliis expreſsè docet Sanchius libro 2. de Matrimonio diſput.38. num. 6. additque numero 7. confeſſarium in eo caſu non ſolùm poſſe, ſed etiam teneri tacere. 47

An ſit monendus qui contraxit ſponſalia cum occulto impedimento.

Valentia.

Valentia.

Sanchius.

Excipe caſum, quo confeſſarius facilè poſſet impetrare occultè diſpenſationem, vt ſponſi poſſent inter ſe contrahere, aut vt ij, qui ob occultum impedimentum inualidè contraxerunt, poſſent iterum ſecretò contrahere; & omnino crederet ſe id ſine turbis poſſe efficere. Eſt tamen hac in re ſatis magna difficultas, quando impedimentum eſt ortum ex crimine, cuius altera pars omnino ignara eſt. Qua in re quomodo procedendum ſit ſatis explicui tom. 2. de Sacramentis diſp.24.dub.10. 48

Secunda difficultas eſt, vtrùm teneamur corripere infideles peccantes. Videmur enim ad hoc non teneri 49

Matth. 18. teneri: quia Chriſtus Matthæi 18. ſolùm iubet nos corripere fratrem peccantem: atqui infidelis non eſt noſter frater, quia nec eſt filius Dei, nec Eccleſiæ.

Tenemur etiam infideles corripere. Sed omnino dicendum eſt nos teneri etiam tales corripere, quando eſt ſpes fructus, ac reliquæ conditiones adſunt, quas dub.6. requiremus vt hoc præceptum obliget; nam etiam in his militat eadem ratio; quia nimirum caritas Dei & proximi nos obligat vt, quantum commodè poſſumus, Dei iniuriam & proximi graue malum auertamus; quod per eiuſmodi correptionem fit: nam per eam impedimus peccata infidelis, quæ ſunt vera iniuria Dei, & graue illius malum, & ipſe eſt etiam noſter proximus per caritatem diligendus. vt patet ex dictis diſputat. 24. dubio 7. concluſ. 5. & poteſt etiam dici aliquo modo noſter frater ratione communis naturæ & originis ex Adamo. Et hæc eſt communis ſententia.

50 Tertia difficultas eſt, vtrùm teneamur corripere etiam eos, qui publicè & ex conſuetudine peccant, quales ſunt publici vſurarij, & quotidie ebrij, & ſimiles. Videmur enim ad hoc non teneri. Primò, quia cùm plurimi etiam viri boni videant eos peccantes, poſſumus ſupponere eos ab his corrigendos, atque ita noſtra correptione non indigere. Secundò, quia aliàs plurimi viri boni, qui eos vident peccantes, & non corripiunt, peccarent; quod tamen de illis non eſt præſumendum.

Publicè & ex conſuetudine peccantes corripiendi ſunt. Sed omnino dicendum eſt, nos teneri etiam hos corripere, quando id commodè & cum probabili ſpe fructus fieret. quia eſt eadem ratio corripiendi hos, quæ eſt in aliis, ſcilicet auerſio iniuriæ Dei, & mali proximi. Quia tamen eiuſmodi ſpes eſt rara, ideo rariùs ad eorum correptionem tenemur, ideóque etiam viri boni eos communiter non corripiunt. Ex quo patet refutatio ad ſecundum argumentum. Fieri tamen poteſt vt adſit aliquando eiuſmodi ſpes; & ratione circumſtantiarum credantur magis emendandi mea correptione quàm aliorum: & tunc ad hanc præ aliis teneor. Ex quo patet reſponſio ad priùs argumentum.

51 Quarta difficultas eſt, vtrùm teneamur corripere noſtros Superiores, quando videmus eos peccare. Videmur enim ad hoc non teneri. Primò, quia non ſunt noſtri fratres, ſed patres. Secundò, quia eiuſmodi correptio videtur repugnare reuerentiæ, quam Superioribus debemus.

52 *Tenemur quandoque Superiores corripere.* Sed omnino dicendum eſt inferiores etiam quandoque teneri ſuos Superiores peccantes corripere, quando id commodè & cum fructu fieri poteſt. Ita D. Thomas 2.2. quæſt. 33. art. 4. & cum eo communiter Theologi. *D. Thom.*

Galat. 2. Probatur Primò, exemplo S. Pauli, qui ad Galatas 2. dicit ſe S. Petro (qui tamen erat ipſius Superior) in faciem reſtitiſſe, id eſt eum coràm reprehendiſſe, quòd quædam minùs conuenientia faceret. Ad quorum facta alludens *Auguſt.* S. Auguſtinus epiſt. 19. ad S. Hieronymum, *Ipſe Petrus*, inquit, *quod à Paulo fiebat vtiliter libertate caritatis, ſancta ac benigna pietate humilitatis accepit; atque ita rarius ac ſanctius exemplum poſteris præbuit (quo non dedignarentur, ſicubi fortè recti tramitem reliquiſſent, etiam à poſterioribus corrigi) quàm Paulus; quo confidenter auderent etiam minores maioribus pro defendenda Euangelica veritate, ſalua fraterna caritate reſiſtere. Nam cum ſatius multo ſit in tenendo itinere in nullo, quàm in aliquo declinare; multò eſt tamen mirabilius & laudabilius libenter accipere corrigentem, quàm audaciter corrigere deuiantem.* Idem apertè docet epiſtola 109. ad monachas.

Gregor. Idem docet S. Gregorius relatus cap. *Sicut.* 2.q.7. vbi, *Sicut*, inquit, *laudabile diſcretumque eſt reuerentiam & honorem exhibere maioribus, ita rectitudinis, & Dei timoris eſt, ſi quæ in eis ſunt, quæ indigent correctione, nulla diſſimulatione poſtponere.* Idémque apertè etiam docet locis infrà citandis, vbi etiam modum, quo id fieri debet, explicat.

Probatur Secundò, ratione, quia, etſi Prælati qua tales ſint noſtri patres, atque ita magnam reuerentiam ac ſubmiſſionem à nobis exigant; ſunt tamen 53
etiam homines peccatis ac miſeriis ſubiecti, atque ita aliena ope qua ſubleuentur ſæpè indigent. Item qua homines, ac Dei ac Eccleſiæ filij, ſunt noſtri proximi ac fratres: & conſequenter caritas proximis debita exigit, vt iis peccati malo preſſis ſuccurramus: quod fit per fraternam correptionem. & hinc patet ſolutio proximi argumenti allati n. 51.

Item cùm peccatum repugnet honori Dei, cui cedere debet omnis reuerentia homini quantumuis ſuperiori debita, magis debemus moueri zelo diuini honoris, peccata impediendo, quàm deterreri ſuperioritate Prælati, ne eum peccantem corripiamus: atque ita hæc correptio quando debito modo fit, nulla ratione repugnat reuerentiæ Prælatis debitæ, dum per eam honor Dei, & ipſius Prælati bonum eius venerationi præponitur. Ex quo patet reſponſio ad ſecundum argumentum n. 51. poſitum.

In eiuſmodi tamen correptione quædam obſeruanda ſunt, vt bene monet D. Thomas ſuprà Primò, 54 *D. Thom.* *Modus in correptione Superioris ſeruandus.*
vt eiuſmodi correptio fiat cum humilitate, & oſtenſione ſubmiſſionis ac reuerentiæ erga Superiorem; ita vt abſint omnia verba duriora, nec fiat per modum increpantis, ſed potiùs per modum rogantis ac obſecrantis.

Quod etiam præcipit Apoſtolus 1. ad Timoth. 5. *1. Tim. 5.* vbi ait, *Seniorem ne increpaueris: ſed obſecra vt patrem.* Et S. Gregorius in Paſtorali p. 3. cap. 1. admonit. 5. *Gregor.* *Pia*, inquit, *ſubditorum mentes Præpoſitorum vitia nullo linguæ gladio percutiunt, etiam dum de imperfectione reprehendunt.*

Secundò, vt nunquam reprehendantur coràm 55
aliis, etiam iis quibus eorum vitia nota ſunt; quia hoc reuerentiæ iis debitæ repugnat, & auctoritatem minuit, atque ita communiter potiùs mentem exaſperat, quàm vitia corrigat. vnde patet principum ac magiſtratuum vitia, multò magis Prælatorum, non eſſe publicè pro concione reprehendenda, quia ea ratione illi grauiùs exacerbantur, & ſubditi à reuerentia & obedientia iis debita auertuntur. *Superiorum vitia non debent publicè reprehendi.* Excipe caſum quo illi alios à vera in Deum fide, aut à reuerentia & obedientia Eccleſiæ debita auerterent: tunc enim vt impediatur aliorum ruina publicè arguendi ſunt, præſertim quando priuata monitione nihil proficeretur.

Tertiò, vt non quiuis officium eos corripiendi 56
ſibi aſſumat; ſed illi qui aliqua auctoritate apud eos valent ob probitatem morum, aut opinionem prudentiæ, &c. nam ſi alij eos corriperent, nihil proficerent.

Quartò, vt captentur commoda tempora, quando illi creduntur optimè diſpoſiti ad correptionem ſuſcipiendam: & hæc quandoque per ambages, quibus eorum animus ad eam diſponatur, inchoëtur: prout fecit Nathan reprehenſurus Dauidem 2. Regum 12. *2. Reg. 12.* Poſſet etiam iſtic diſputari an teneamur corripere peccantem, quando nullum eſt periculum relapſus; ſed de hoc commodiùs agam dub. 6.

DVBIVM V.

Quinam obligentur hoc præcepto?

SVppono hic Primò, non ſolos Prælatos ad corripiendos peccantes obligari, ſed generatim omnes 57

eos qui ad hoc idonei ſunt, & ſperant ſe poſſe proximum ſua correptione emendare, modò id commodè fecerint. Quia, vt dicitur Eccleſiaſtici 17.v.11. *Deus mandauit vnicuique de proximo ſuo*, vt ſcilicet peccantem corrigat: vt oſtendi ſuprà numer.8. & Matthæi 18. iubemur corripere fratres peccantes. Et ratio eſt clara, quia omnes omnino tenentur amare Deum & proximum, & conſequenter quantum commodè poſſunt, tenentur iniuriam Dei & malum proximi impedire; peccatum autem, præſertim mortale, continet iniuriam Dei, & graue malum proximi.

Eccli.17. Matth.18.

58 Prælati præ aliis tenentur peccantes corripere. Auguſt. Ezech 33.

Suppono Secundò, Prælatos ſiue Superiores præſertim Eccleſiaſticos præ aliis longè grauiùs obligari ad corripiendos ſubditos peccantes. vnde D. Auguſtinus lib.1.de Ciuitate c.9.de hac correptione agens: *Qua in re, inquit, non vtique parem, ſed longè grauiorem habent cauſam, quibus per Prophetam* (ſcilicet Ezechielem cap.33.) *dicitur: Ille quidem in peccato ſuo morietur, ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requiram. Ad hoc enim ſpeculatores, hoc eſt populorum Præpoſiti, conſtituti ſunt in Eccleſiis, vt non parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab huiuſmodi culpa penitus alienus eſt, qui licet Præpoſitus non ſit, in eis tamen, quibus vitæ neceſſitate coniungitur, multa monenda vel arguenda nouit, & negligit.* Quo loco vtrumque noſtrum ſuppoſitum aſſerit. Ex quibus autem capitibus Superiores præ aliis ad hoc obligentur, dicemus inferiùs.

59 An peccatores teneantur peccantem corripere. Pſal.49.

His poſitis eſt difficultas, Primò, an peccatores teneantur alios corripere. Videntur enim ad hoc non teneri, ſed ab eo potiùs prohiberi Primò, quia Pſalm. 49. dicitur: *Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* vbi talis quaſi malè agens reprehenditur. Peccator autem alium peccantem reprehendens, enarrat Dei iuſtitias, ſiue legem & mandata, oſtendendo peccantem contrà hæc facere. Item Roman.2. dicitur, *Propter quod inexcuſabilis es, ô homo, omnis qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas*: atqui qui corripit peccantem, hunc iudicat: ergo ſeipſum condemnat, ſi in iiſdem peccatis ſit. Similia habent quidam Patres, quos citat D.Thomas 2.2.q.33.a.5.

Rom.2. D.Thom.

60

Probatur deinde ratione. Primò, quia qui alterum corripit, ſuo facto oſtendit ſe eo eſſe perfectiorem, aut ſaltem carere eo peccato quod in illo reprehendit: atqui hoc in peccatore eſt falſum & hypocriticum: ergo eſt peccatum. vnde etiam Matth.7.v.4. vocatur hypocrita, qui habens in oculo ſuo trabem, id eſt, grauius peccatum in ſua conſcientia, monet fratrem vt eiiciat feſtucam, ſiue leuius peccatum ex oculo, ſiue conſcientia ſua: & iubetur priùs eiicere trabem ex ſuo oculo, quàm monere fratrem: ergo ii ſaltem, qui grauioribus peccatis ſunt obſtricti, malè faciunt corripiendo alios, niſi priùs ſe emendent. Quem locum tractans D. Auguſtinus lib.2.de ſermone Domini in monte col.11. ante finem, dicit: *Et bene ait, hypocrita; accuſare enim vitia officium eſt bonorum virorum & beneuolorum: quod cùm mali faciunt, alienas partes agunt: ſicut hypocritæ qui tegunt ſub perſona quod ſunt, & oſtentant in perſona quod non ſunt.*

Matth.7. Auguſt.

61

Probatur Secundò, quia peccator eſt ineptus qui alium corripiat, ſaltem eum qui eius peccatum nouerit; quia hic non mouebitur illius auctoritate vt ſe emendet; ſed eius dicta tanquam ridicula excipiet. Si enim ebrius velit alteri perſuadere abſtinentiam, riſum potiùs quàm ebrietatis odium concitabit. Imò correptus ſæpè putabit alterum id facere ex hypocriſi, vt ſe oſtendat ſanctiorem, atque ita eum potiùs ſcandalizabit quàm corriget. Nec enim facilè poterit cogitare ipſum hoc facere ex caritate, aut zelo honoris Dei; nam ſi his ageretur, ſeipſum priùs corrigeret, cùm ad hoc magis obligetur, & facilius ſit corrigere ſeipſum quàm alium.

Sed cum D.Thoma ſuprà & communi ſententia dicendum eſt, peccatorem quandoque ex caritate teneri alios corripere, quando commodè & cum ſpe fructus id facere poteſt. Probatur, quia, ſicut peccatores ratione ſui ſtatus non excuſantur quo minùs teneantur Deum & proximum opere & veritate diligere, prout præcipitur 1.Ioh.3.v.18. ita nec excuſātur, quo minùs Dei & proximi mala teneantur impedire, quando commodè poſſunt: quia ſi hoc non faciunt, non diligunt opere & veritate. eſſe autē hoc quandoque ita facere poſſe, patebit ex ſolutione obiectorum. 62

1.Iohan.5.

Ad primum locum Scripturæ ex Pſalm.49. Reſpondeo ibi propriè non reprehendi peccatorem quòd enarret iuſtitias ſiue mandata Dei: ſed quòd tali modo ea enarret; ſcilicet, Primò, manendo in ſuis peccatis, & contraria omnia faciendo. vnde ſubiungitur: *Tu verò odiſti diſciplinam, & proieciſti ſermones meos retrorſum*, &c. Secundò, ex quadam hypocriſi & iactantia, vt ea ratione oſtendat ſe eſſe iuſtum & Deo placere, nec debere timere eius punitionem. vnde ſubiungitur: *Exiſtimaſti inique, quòd ero tui ſimilis*: (ſcilicet perpetuò diſſimulando & occultando tuam impietatem, nec eam per punitionem vnquam propalando) *arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.* ſcilicet peccata tua, ea palàm puniendo. Idem eſt ſenſus loci citati ex Apoſtolo: ſolùm enim vult tales ſe commendare, ſiue palàm oſtendere ſe eſſe dignos ſupplicio, dum in aliis iudicant, quæ ipſi pergunt facere: atque ita ſe reddunt omnino inexcuſabiles. 63

Pſal.49. Quo ſenſu peccator dicatur ſe condemnare dum alios iudicat.

Hinc patet malè aliquos ex hoc loco colligere, iudicem peccatorem ſiue ſecularem ſiue Eccleſiaſticum peccare ſi alios iudicialiter corripiat ſiue puniat: hoc enim verum non eſt. niſi fortè quando eius peccata ſunt publica, & ex tali facto graue ſcandalum creditur ſecuturum: quod rariſſimum eſt, præſertim in iudice ſeculari,

Ad argumenta ex ratione allata, Reſpondeo ea ſolùm probare, peccatorem aut peccare, aut inefficaciter alios corripere, quando minùs recta intentione, aut modo minùs conuenienti id facit. quare vt id ritè faciat, ipſe debet hoc facere cum magna humilitate, & oſtenſione diſplicentiæ proprij peccati: prout pulchrè docet D. Auguſtinus lib.2. de ſermone Domini loco ſuprà citato, vbi ait: *Si autem cogitantes noſmetipſos inuenerimus in eo eſſe vitio, in quo eſt ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque obiurgemus; ſed tamen congemiſcamus, & nos illum ad obtemperandum nobis, ſed ad pariter cauendum inuitemus.* fatendo ſcilicet nos ſimiliter atque illum peccaſſe, ſed ſimul ſignificando nos iam pœnitere peccati, ac nos firmiter ſtatuere hoc in poſterum cauere; eúmque hortari vt idem propoſitum nobiſcum ſuſcipiat. Quo facto non poſſumus alium non bene ædificare; & ſi ſeriò agamus, ſæpè continget vt eum efficaciter ad pœnitentiam moueamus. 64

Auguſt. Modus quo peccator alios debet corripere.

Nec ad hæc opus eſt nos interiùs verè de peccatis conteri: ſed ſufficit nos exteriùs oſtendere dolorem de peccato commiſſo, & propoſitum id in poſterum vitandi, eáque, ne mentiamur, aliqualiter interiùs concipiamus. 65

Vltimum tamen argumentum ſatis probat peccatorem quandoque per accidens excuſari ab altero corripiendo, cui ſuum peccatum eſt notum, eò quòd hac ratione eius auctoritas apud eum exigua planè ſit; atque ita ipſius correptio aut verè futura ſit inefficax, aut ſaltem credatur futura talis. Et hac ratione ſæpe multi præſertim rudes ac viles homines alios non corripientes à peccato ſaltem graui excuſantur. Sæpè tamen contingit contrarium, vt

vt quando corripiendus eſt ſatis bonæ voluntatis, & ex ſola infirmitate, aut data occaſione peccat: maximè ſi alterius exemplo ad hoc fuit inductus: aut ſi hunc valdè amet, aut aliquam ob cauſam magni faciat: tunc enim eius auctoritate facilè in bonum flectetur.

66 Poſſet hîc præterea diſputari, vtrùm exiſtens in peccato mortali poſſet alios pro concione corripere: Caietanus enim 2.2.quæſt.187.art.1. Nauarrus in Summa cap.25.n.141.& quidam alij aiunt id facientem peccare mortaliter. Sed ex alio fundamento, quia nimirum putant omnem exercentem actum Ordinis Sacri in peccato mortali peccare mortaliter, & concionari eſſe actum Ordinis ſacri: quatenus ex præcepto Eccleſiæ ſolis Sacerdotibus & Diaconis licet concionari. Sed hoc fundamentum ſatis refutaui tomo 1. de Sacramentis quæſt.64. art.6. dubio 1. vbi oſtendi exercentem actum Ordinis in ſtatu peccati mortalis, non peccare mortaliter, niſi conferat aliquod Sacramentum: niſi fortè ſit aliquod ſcandalum. Nam ratio cur ita adminiſtrans Sacramenta in peccato mortali peccet mortaliter, eſt, quia talis in perſona Chriſti, eius merita & ſanguinem diſpenſat, quæ moraliter in Sacramentis continentur; quod maximè dedecet fieri ab inimico Chriſti & mancipio diaboli. quæ ratio nullo modo conuenit in exercentem alios actus alicui Ordini annexos; qui cùm non contineant in ſe tantam ſanctitatem, hanc non ita requirunt in eo qui illos exercet.

Caiet. *Nauarr.* Non omnis exercens actum Ordinis in peccato mortali peccat mortaliter.

67 Secunda difficultas eſt, vtrùm Prælati hac in re ad aliquid obligentur, ad quod non obligantur alij. Qua in re cum D.Thoma 2.2.quæſt.33. art.2. ad 4. & communi ſententia dicendum eſt, Prælatos aliósque Superiores teneri non ſolùm corrigere peccata, quæ caſu aliquo vident à ſubditis fieri, aut ab iis facta cognoſcunt, ſed etiam inquirere in vitam ſubditorum, vt videant ſi quæ in iis fortè corrigenda ſint. Niſi enim hoc facerent, ſubditi facilè impunè peccarent, cùm facile ipſis eſſet cauere ne in conſpectu Prælati peccarent; & facilè ſibi perſuaderent alios per ſe ſine Superioris inquiſitione ipſos non delaturos: atque ita cum maximo boni communis (quod Superiores tenentur conſeruare) detrimento omnia ſcaterent peccatis, & rigor diſciplinæ omnino diſſolueretur. Confirmatur ex D.Gregorio, qui libr.2. Regiſtri epiſtola 52.ait: *Quæ poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oues comedat, & paſtor neſciat?* Vbi docet, Superiorem non corrigentem ſuorum vitia non excuſari per hoc, quòd neſciat ea fieri (quoties ſcilicet aliqua ratione id ſcire potuerit:) quod verum non eſſet, ſi non teneretur in vitam ſubditorum inquirere. Ad quod non tenentur ij qui Superiores non ſunt: de quibus ait D.Auguſtinus ſermone 16. de verbis Domini initio: *Admonet nos Dominus noſter non negligere inuicem peccata noſtra; non quærendo quæ reprehendas, ſed videndo quæ corrigas.* Præterea tenentur quandoque Prælati corripere ſubditos, etſi non ſperent emendationem; vt dicam dub.6.num.106.& ſequentibus.

D.Thom. Ad quæ præ aliis obligentur Prælati quoad correptionem fraternam.

Gregorius.

Auguſt. Soli Superiores tenẽtur inquirere vitia, quæ corrigant.

68 Hinc naſcitur Tertia difficultas, vtrùm, quòd Superiores ſtrictiùs, & ad plura hac in re obligentur, naſcatur ex virtute caritatis, an verò ex virtute iuſtitiæ. Caietanus 2.2.q.33.a.2. putat eam obligationem qua illi tenentur ad inquirendum in peccata ſubditorum, vt ea corrigant, naſci ex ſola virtute iuſtitiæ.

Caiet.

Probatur Primò, quia illi ratione ſui officij ex iuſtitia obligantur procurare non modò bonum communitatis, ſed etiam cuiuſque ſubditi in particulari: ad quod omnino neceſſaria eſt eiuſmodi inquiſitio: vt oſtendi num.67.& patet experientia.

Secundò, quia Superior non tenetur ad eiuſmodi inquiſitionem niſi quatenus Superior eſt, & ratione officij: atqui officium non inducit erga alios nouam obligationem caritatis, ſed obligationem iuſtitiæ: ergo illi ad eiuſmodi inquiſitionem non tenentur lege caritatis, ſed lege iuſtitiæ.

Tertiò, quia præceptum dandi eleemoſynam corporalem neminem obligat vt quærat aliquos quibus eam det, ſed ſolùm vt ſibi occurrentibus indigis eam det: ergo præceptum correptionis fraternæ, quatenus eſt præciſè præceptum dandi eleemoſynam ſpiritualem, neminem obligat vt quærat quod in aliis corripiat; ſed ſolùm vt ea indigenti, quando ipſi occurrit, eam impendat.

Contrà verò Lorca hîc diſp.42. numer.4. putat hanc obligationem prouenire ex ſola virtute caritatis. Primò, quia officium Superiores obligat vt etiam ex caritate ſubditos corrigant. Secundò, quia cùm correptio fraterna qua talis ſit actus caritatis, eius obligatio non poteſt oriri niſi ex virtute caritatis. Vnde ipſe infert, Superiorem culpabiliter omittentem correptionem fraternam ſubditi peccare quidem notabiliter grauiùs, quàm peccaret ſi non eſſet Superior: non tamen peccato alterius ſpeciei. 69

Lorca.

Sed dicendum eſt Prælatum ſiue Superiorem Eccleſiaſticum ex vtraque virtute teneri & ad corripiendum ſubditos peccantes, & ad inquirendum in eorum vitia vt ea corrigat. Ita cum aliis Valentia hîc diſp.3.q.10.puncto 3. 70

Valentia.

Vbi Nota Primò, Prælatum ratione officij ſui non ſolùm eſſe ſubditorum ſuorum Superiorem, acquirendo in eos aliquam iuriſdictionem, ſed etiam conſtitui eorum ſpiritualem patrem. Hinc ratione prioris acquirit quoddam ius eos gubernandi, iiſque quædam imperandi; & viciſſim hi acquirunt in eum ius vt ipſe primò bonum commune, deindè etiam cuiuſque in particulari pro ratione ſui officij procuret. Ad hoc enim eiuſmodi officia ſunt inſtituta, & cum hac conditione conferuntur & acceptantur; atque ita mutua hæc obligatio inter Superiorem & communitatem naſcitur ex quodam quaſi tacito contractu, atque ita eſt obligatio iuſtitiæ. Ratione verò ſecundi acquirit nouam quamdam coniunctionem & quaſi ſpecialem cognationem cum ſuis ſubditis: ex quo fit vt ex virtute caritatis obligetur longè ſtrictiùs & appretiatiuè magis eos diligere, & eorum bonum procurare, quàm aliàs obligaretur, vt communiter omnes fatentur, & patet ex dictis diſp.25. dub.8. vbi ex ſententia D. Thomæ, & ferè communi oſtendi nos teneri appretiatiuè magis diligere nobis coniunctiores; hîc autem eſt maxima ſpiritualis coniunctio.

Prælatus eſt ſimul Superior & pater ſubditorũ, ideóque dupliciter obligatur iis proſpicere.

D.Thom.

Nota Secundò, priuatum, cui aliorum cura non eſt commiſſa, non ſolùm non obligari inquirere de aliorum vitiis vt ea corripiat; ſed communiter malè facturum ſi id faceret: nam hac ratione alios turbaret, & ad indignationem & varias ſuſpiciones concipiendas excitaret. vnde Prouerb.24. v.15. monemur, ne quæramus impietatem in domo iuſti, neque vaſtemus requiem eius. 71

Priuatus communiter illicitè inquirit vitia quæ in aliis corrigat.

Prou.24.

Ex quo ſequitur, Superiores ratione ſui officij acquirere quamdam facultatem vtendi aliquo medio vtili ad alios emendandos, ſcilicet illa inquiſitione in eorum mores, quo medio non Superiores vti non poſſunt.

Nota Tertiò, ex dictis ſuprà diſput.24. numer. 139. & alibi ſæpiùs, amorem appretiatiuè maiorem, ſiue quòd vnus alio magis appretiatiuè aliquid amet, in hoc propriè conſiſtere, quòd ipſe pro ea re acquirenda paratus ſit plura facere aut pati, ſiue maiores difficultates ſubire, quàm alius. Ex quo ſequitur, eum qui tenetur emendationem proximi præ aliis magis appretiatiuè amare, etiam teneri pro ea 72

procuranda plura facere pluráque media aſſumere. Sicut quia filius Petri ex caritate tenetur huius vitam præ extraneis appretiatiuè magis amare, tenetur pro ea conſeruanda multa facere, ad quæ alij non obligantur.

73 Nota Quartò, ſæpè contingere vt quis per accidens ratione ſuæ conditionis, quæ dat ei maiorem facultatem aliquem iuuandi, ex caritate teneatur huic aliquid præſtare, ad quod alij, qui eam facultatem non habent, non tenentur. Hinc diues ſæpe tenetur alicui indigenti dare eleemoſynam, cui pauperes nihil tenentur dare: & qui magna eſt auctoritate apud aliquem ſæpè tenetur eum peccantem corripere, cùm alij ad hoc non teneantur; eò quòd illius correptio credatur profutura, & horum potiùs obfutura. Quibus caſibus dictos ad illa præ aliis facienda non obligant diuitiæ vel auctoritas; ſed hæc ſunt ſolùm conditio quædam requiſita, qua poſita caritas eos immediatè obligat vt iſta faciant.

74 Et ex his patet clara ratio noſtræ aſſertionis. Nam ex priore parte notabilis primi apertè ſequitur Prælatum teneri ex iuſtitia procurare emendationem ſubditorum & quantum ad hoc neceſſe eſt, eorum vitia corripere, & in eorum mores prudenter inquirere, ſaltem quatenus hæc valdè neceſſaria ſunt aut multùm conducunt ad bonum commune procurandum & conſeruandum, cui omnino expedit, imò neceſſarium eſt, vt particularium vitia emendentur. Atque ita Prælatus ad hæc facienda ex iuſtitia obligatur ſaltem ipſi communitati.

Prælatus ad corrigenda ſubditorũ vitia ex iuſtitia obligatur ipſi communitati, raro tamen ita obligatur ipſis corrigendis.

75 Quod addo, quia mihi valdè probabile eſt eum ſaltem communiter non obligari ex iuſtitia ipſis peccantibus vt eos corripiat; quia hi hoc communiter non cupiunt fieri: nemo autem mihi obligatur ex iuſtitia aliquid præſtare quamdiu non cupio ipſum hoc mihi præſtare; ſicut non teneor meo creditori ſoluere quamdiu non cupit me hoc facere.

Quandoque tamen contingit, vt ipſi ſubditi cupiant ſibi eiuſmodi officia impendi, vt ita iuuentur ac emendentur: quando ſcilicet ſunt bonæ voluntatis & cupiunt emendari & ad hoc iuuari; præſertim quando peccant ex aliqua ignorantia etiam culpabili, quæ tamen ſit cauſa ipſius actus mali. Et hoc caſu credo Superiorem etiam his in particulari obligari ex iuſtitia eos corripere, & in eorum vitam inquirere.

76 Ex aliis verò notabilibus apertè ſequitur, Prælatum teneri etiam ex caritate non ſolùm ad delinquẽtis ſubditi correptionem, quod omnes fatentur, ſed etiam ad inquirendum in ipſius mores, quantum hoc ad eius correctionem neceſſarium eſt. Ad hoc autem caritas eum ex duplici capite præ aliis obligat. Primò, quatenus ratione ſui officij habet facultatem vtendi eiuſmodi medio ad alterius correctionem commodo: quam facultatem alij non habent, ideóque ad illud non obligantur; iuxta dicta numer. 73. Quamuis autem officium Prælati ſit conditio requiſita, atque adeò cauſa cur habeat facultatem vtendi eo medio ad emendationem fratris valdè commodo; tamen poſito quòd eam facultatem habeat, non ſolùm officium, ſed etiam caritas eum obligat, vt eo medio, dum expedit, vtatur. Secundò, quatenus ratione maioris coniunctionis cum peccante tenetur huius emendationem appretiatiuè magis amare, & conſequenter ad eam procurandam vti quibuſdam mediis, ad quæ alij non tenentur.

Prælatum caritas ex duplici capite præ aliis obligat vt inquirat ac corrigat ſubditorum vitia.

77 Ex his etiam facile erit reſpondere argumentis Caietani & Lorcæ, quatenus noſtræ ſententiæ repugnant.

Caiet. Ad primum argumentum Caietani poſitum n. 68. Reſpondeo id ſolùm probare, Prælatos teneri ex iuſtitia ad eiuſmodi inquiſitionem, quod etiam nos concedimus: nullo autem modo probare ipſos ad idem non teneri ex caritate.

Ad ſecundum, nego minorem, nam officium ex duplici capite ad aliquid de nouo ex caritate Superiorem obligat, vt oſtendi n. 76.

Ad tertium, nego conſequentiam. Et ratio diuerſitatis eſt, quia non teneor ſaltem communiter dare eleemoſynam corporalem ei qui non cupit eam à me recipere. Cupientes autem eam recipere communiter ſatis ſe offerunt ad eam recipiendam, ideóque non eſt opus eos quærere. Secùs eſt in correptione fraterna: nam qui hac indigent, non ſolent ſe ad eam recipiendam offerre; & communiter teneor eam impendere etiam iis, qui non cupiunt eam ſibi impendi: nam peccantes communiter non cupiunt corripi. Idem ſæpè contingit in docendis rudibus myſteria fidei ſcitu neceſſaria, quos ſæpè tenemur in agris, ſiluis ac tuguriolis latentes quærere; immò quando ad hoc adeſt poteſtas, quandoque cogere vt eiuſmodi eleemoſynam recipiant: qui aliàs numquam talia diſcerent. 78

Cur caritas potiùs obliget Prælatũ vt quærat quæ corrigat, quam quibus det eleemoſynam. Tenemur ſæpè quærere ignorantes res fidei, vt eos doceamus.

Adde, antecedens non eſſe generatim verum: nam quando aliquis diues probabiliter ſciret in ſua vicinia aliquos ab omnibus deſertos laborare extrema inedia, qui non poſſent egredi ac eleemoſynam petere; teneretur eos inquirere, ac eleemoſynam ipſis impendere. Item ſi ſcirem aliquem in loco ſecreto ſe abſcondiſſe, vt ibi ſeipſum inedia, laqueo, aut alia ratione interficeret; tenerer ex caritate, quantum ſine graui incommodo poſſem, eum inquirere, vt eius vitam ſeruarem, atque ita ei eleemoſynam corporalem impendere. Quæ maximè locum habent in Prælatis reſpectu ſuorum ſubditorum. 79

Tenemur quandoque quærere indigentes eleemoſyna corporali.

Ad primum argumentum Lorcæ poſitum n. 69. Reſpondeo id ſolùm probare, obligationem correptionis fraternæ, præciſè qua talis eſt, oriri ex ſola caritate, quia hæc vt ſic conſiderata præciſè reſpicit fratrem, qua talem, & quatenus corripienti nullo modo ſubiectum; cum quo optimè conſiſtit correptionem delinquentis, etiam quatenus immediatè præciſè ſpectat huius emendationem, (& quoad hoc habet rationem correptionis fraternæ, & ex caritate eſt debita) eſſe ſimul actum iuſtitiæ, & corripiendi Superiorem ad eã ex iuſtitia obligari; vt patet ex dictis ſuprà. 80 *Lorca.*

Ex dictis ſequitur Primò, præſertim quod attinet ad obligationem caritatis, eandem eſſe rationem omnium eorum, quibus ex officio incumbit procurare aliquorum ſalutem & profectum ſpiritualem. Quales ſunt non modò Paſtores, reſpectu eorum qui in ipſorum parochia habitant; ſed etiam confeſſarij, reſpectu pœnitentium, ſiue ſibi confitentium, præſertim dum hi confitentur; parentes, reſpectu filiorum; tutores, reſpectu pupillorum; ludimagiſtri, reſpectu diſcipulorum; patresfamilias, reſpectu domeſticorum, &c. hi omnes ſaltem ex caritate, & ſaltem ij, qui pro ſuo officio ſtipendium recipiunt, etiam ex iuſtitia, tenentur pro ratione ſui officij ſubditorum vitia corrigere, & quantum ad hoc eſt neceſſarium, & prudenter iudicatur expedire, in eorum vitam inquirere. quia tenentur horum emendationem præ aliis appretiatiuè magis diligere; atque adeò cùm ratione officij ſui habeant ius ad eiuſmodi inquiſitionem, tenentur ad illorum emendationem, prout ratio dictat, eo iure vti, iuxta dicta n. 72. & 73. 81

Sequitur Secundò, Prælatos, aliόſque, præſertim qui ex iuſtitia tenentur ſubditos delinquentes corripere, ſi id culpabiliter omiſerint, debere hanc circumſtantiam, ſiue quòd eo modo ſibi ſubditos omiſerint corrigere, in confeſſione explicare. quia hæc circumſtantia mutat ſpeciem peccati: niſi fortè ex notitia perſonæ & circumſtantiis confeſſarius hanc circumſtantiam per ſe facilè intelligat. Ita Valentia 2. 2. diſput. 3. quæſt. 10. puncto 3. ſub finem. Imò quia 82 *Valentia.*

quia in aliis Superioribus hæc circumſtantia ſaltem valdè aggrauat peccatum, valdè probabile eſt ipſos teneri eam in confeſſione explicare iuxta ea quæ docui tom.2. de Sacram.diſp.7.dubio 5. concl.1.

83 Sequitur Tertiò, Religioſos, Sacerdotes, aliósque qui vitam perfectiorem ſuo ſtatu profitentur; etſi non obligentur inquirere peccata quæ corripiant; ſtrictiùs tamen quàm alios ex caritate obligari vt occurrentes ſibi peccantes corripiant. Primò, quia hi ratione ſui ſtatus ſtrictiùs tenentur Dei honorem, & proximi ſalutem ſpiritualem diligere & procurare. Secundò, quia ipſi ſunt communiter maiore auctoritate apud alios, atque ita maiore libertate & ſpe fructus poſſunt alios corripere, atque ita ſæpe ad hoc obligantur, quando alij ob defectum talis ſpei à correptione excuſantur. Et hæc ſecunda ratio militat in omnibus iis, qui magna ſunt auctoritate apud peccantes. Tertiò, quia communiter ſunt, aut ſaltem deberent eſſe, ditiores, & inſtructiores in rebus ſpiritualibus, ideóque aut habent, aut deberent habere, maiorem facultatem dandi eiuſmodi eleëmoſynas ſpirituales, & conſequenter ad hoc præ aliis obligantur, ſicut diuites magis obligantur dare eleëmoſynas corporales, quàm pauperes. Et ex his etiam capitibus Prælati præ aliis tenentur alios peccantes etiã non ſubditos corripere: quia quod hic dixi de profitentibus vitam perfectiorem, omni ex parte etiam in Prælatos conuenit; quibus ipſum officium magnam auctoritatem confert, & ab iis vitam perfectiorem exigit.

Profitentes ſtatum vitæ perfectiorẽ præ aliis tenentur peccantes corrigere.

84 Nota tandem eos, quibus ex officio competit in aliorum mores inquirere, hoc ita moderatè & prudenter debere facere, vt non dent aliis iuſtam cauſam turbationis. Quod facilè accideret ſi nimis ſæpè, præſertim ſine graui cauſa, in aliquorum vitam particulatim inquirerent, nam ſic ſignificarent ſe de his habere malam opinionem. Item ſi nimis facilè quibuſdam leuibus indiciis, aut alium leuiter deferentibus crederent; atque ita ad correptionẽ procederent: & præſertim ſi accuſato ſuam innocentiã probanti, aut nullo modo aut difficulter, crederent. Item ſi nulla præcedente infamia, alióue probabili indicio inquirerent an talis aut talis in particulari hoc aut illud peccatum commiſiſſet. Talis enim inquiſitio eſt ſignum inquirentẽ ſuſpicari alterum id commiſiſſe, (quod ſine iuſta cauſa iniuſtè, & cum alterius iniuria faceret) item dat interrogatis minùs prudentibus cauſam aperiendi aliqua ſecreta alterius peccata, quæ aperire non poterat; quod inquiſitor, quantum commodè poteſt, debet cauere. Plura hac de re vide apud Leſſium de Iuſtitia c.19.dub.12.13. &c. vbi fusè explicat modum, quem Superiores in ſubditorum vitam inquirentes debeant ſeruare, cuius explicatio propriè ad hunc locum non ſpectat.

Prælati debent moderatè & prudenter inquirere quæ corrigant.

Leſſius.

DVBIVM VI.

Quando obliget præceptum correptionis fraternæ?

85 CVm hoc præceptum ſit affirmatiuum, ſatis conſtat id non obligare pro quouis tempore (clarum enim eſt nos non teneri continuò proximum corripere) ſed ſolùm poſitis certis quibuſdam conditionibus: quare hîc quæritur quænam conditiones requirantur, vt hoc præceptum obliget.

Quidam has conditiones valdè multiplicant, & ponunt primò quaſdam in quibus non obligat, deinde alias in quibus obligat. Sed priores fruſtra ponuntur: nam quando conſtat de ſecundis, ſiue quando ſatis conſtat quænam conditiones requirũtur, vt obliget, facile erit videre quando non obliget, ſcilicet quoties vna ex ex his deerit. Alij quaſdam inter has conditiones enumerant, quæ verè non ſunt tales, ſed ſolùm ſpectant ad modum, quo in hac correptione procedendum eſt.

Alij eaſdem valdè contrahunt, & ad paucas redigunt, ſed ſub vna plures comprehendunt, quæ tamen ſub illa non omnino continentur; vt ex dicendis patebit; & alias ſub alio titulo explicant. Quare omiſſis eorum ſententiis, quas licebit videre apud Lorcam hîc diſp.44.& Valentiam diſp.3.q.10. pun. 2. eas conditiones hîc ponam, quas puto maximè ad rem pertinere: quæ circa eas controuerſa ſunt, in earum explicatione diſcutiam.

Lorca. Valent.

Reſpondeo igitur, vt hoc præceptum obliget, requiri ac ſufficere quinque conditiones infrà ponendas. Priùs tamen notandum eſt, nos hîc præcipuè agere de caſu, in quo proximus eſt corripiendus ob peccatum mortale. nam quando ſolùm peccauit venialiter, non ita conſtat an obligemur eum corripere. Et poſito, prout ſuprà docui, quòd quandoque ad hoc teneamur, facilè ex dicendis colligetur quando ad hoc teneamur. 86

Prima cõditio eſt, vt moraliter aliquo modo conſtet proximũ tale peccatũ, quod ſtatuimus corripere, cõmiſiſſe. Ita Sot.l. de tegẽdo ſecreto, membr.2.q.2. concl.4 Gerſ.tract.24.de Vita ſpirit. Aſtenſis in Sum. lib.2.t.6.cap.4. Nauar.c.24.n.12.& Lorca ſuprà n.4. 87

Soto. Gerſon. Aſtenſ. Nauarr. Lorca

Quidam tamen putant ſufficere quòd dubitemus an alter tale peccatum commiſerit. Primò quia tenemur dare eleemoſynam corporalem ei, de quo dubitamus an ea indigeat: ergo tenemur etiam corripere eum de quo dubitamus an peccarit. Secundò, quia caritas exigit vt non relinquamus proximum in periculo ruinæ, quando dubitamus an peccauerit. Ita cum quibuſdam aliis Adrianus in 4. tract. de corrept. fraterna §. *Sed hæc opinio.*

Adrian.

Sed hæc argumenta vt ſummum probant, caritatem poſtulare, vt, quando dubitamus, aut ſaltem probabiliter ſuſpicamur proximum eſſe in aliquo graui malo aut periculo, conemur eum eruere, quando id facilè & ſine vllo incommodo alicuius momenti fieri poteſt. Secùs eſt quando id fieri nequit ſine graui incommodo, & præſertim ſi ſit maius periculum ne ei noceam, quàm ſpes vt proſim; tunc enim, vt patebit ex dicendis, teneor correptione abſtinere. Illud autem in præſenti caſu accidit, quoties eſt dubium, aut etiam vtrimque æquè probabile, an proximus illud peccatum commiſerit, quod in eo videtur reprehendendum. 88

88 Periculosè corripis peccatum, de quo dubitas an factum ſit

Patet autem hoc Primò, quia correptio eſt per ſe odioſa, & communiter dura ei qui corripitur, & plurimis valdè difficile eſt eam, præſertim ab æquali, æquo animo ferre; vnde niſi valdè prudenter fiat, facilè correpti animum exaſperat, maximè ſi hic de facto ſit innocens, aut credat alteri non conſtare de ſuo peccato; tunc enim facilè eum habet pro calumniatore, aut ſaltem nimis ſuſpicioſo. 89

Hinc illud prob. Secundò, quia ſi corripiamus proximum quando eſt dubium an peccauerit, exponimus nos periculo, ne aut ſimus calumniatores, aut nimis ſuſpicaces, aut ſaltem ne tales ab aliis arguamur. Item exponimus alterum periculo, ne vehementiùs in nos commotus grauius peccatum committat, quàm ſit illud quod volumus corrigere. Hinc etiam Eccli. 11. Scriptura optimè nos monet; *Priuſquam interroges* (id eſt antequam rem certò exploraueris) *ne vituperes quemquam: & cùm interrogaueris, corripe iuſtè.* Et ob hanc etiam cauſam Prouerb.24. monemur non quærere iniquitatem in domo iuſti, vt ſcilicet diſcamus nos multò minùs eam tamquam inuentam debere arguere, antequam conſtet eam ibi eſſe. ſi enim ſit valdè odioſum, ideóque communiter illicitũ, aliquẽ priuatim inquirere an alius peccauerit, multò magis

Eccli.11.

Prou.24.

odioſum eſt ipſum arguere fratrem tamquam peccatorem, antequam hoc ei conſtet.

90

Secunda conditio eſt, quòd ſit probabilis ſpes fructus ſiue emendationis ipſius fratris. Hanc communiter omnes requirunt. Et ratio eſt clara, quia aliàs eſſet omnino inutilis correptio, & corripiens eſſet ſimilis medico qui daret ægro inuito amaram medicinam, quam ſciret nullo modo ei profuturam: quare corripiens hoc ſolum videretur agere, vt alterum in ſe conciter, & gratis inuidiam ſubeat, & iniurias audiat. Hinc Prouerb. 9. Scriptura nos monet: *Noli arguere deriſorem, ne oderit te; argue ſapientem, & diliget te*, Et Matth. 7. *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi diſrumpant vos.*

Prou. 9.
Matth. 7.

91

Hinc patet multò minùs corripiendum eſſe proximum peccantem, quando per correptionem creditur excitandus vt grauiùs peccet, v.g. blaſphemando, aut nos graui odio proſequendo, &c. tunc enim correptio eſſet grauiter noxia, ideóque eam ſcienter adhibens grauiter peccaret, ſicut is qui daret ægro medicinam, quam ob certam huius diſpoſitionem, ſciret ipſi mortem allaturam. Hinc etiam D. Auguſt. lib. 2. de Ciuit. cap. 9. monet nos, vt eo caſu abſtineamus à correptione. defectu autem huius conditionis multi ſæpè, & præſertim ij qui apud peccantes non ſunt magna auctoritate, excuſantur à peccato, dum hos non corripiunt; quia perſuadent ſibi ſe fruſtra id facturos. Et ſimiliter ferè communiter excuſamur à corripiendis iis, qui publicè & ex conſuetudine peccant: quia raró eſt ſpes hos emendandi.

Auguſt.

92
An teneat corripere quando eſt dubia ſpes fructus.
Valentia.
Bañez.
Lorca.

Circa hanc conditionem dubitatur Primò, vtrùm corripiendus ſit peccans, quando dubium eſt an ipſe hac ratione ſit emendandus, ita vt vtraque pars ſit ferè æquè probabilis.

Sed cum Valentia 2.2. diſp. 3. q. 10. puncto 2. Bañez q. 33. a. 2. dub. 4. concl. 2. Lorca diſp. 44. n. 9. & communiore ſententia eſt hîc diſtinguendum. Nam quando ex mea correptione omnino credo nullum damnum proximo cauſandum, aliudúe notabile incommodum ſecuturum, teneor eum corripere, quoties eſt probabile eum per hoc emendandum. Primò, quia quando medicus corporalis putat medicinam profuturam, etſi hoc ſit dubium, tenetur eam ægro dare, modò ſciat non poſſe obeſſe: ergo idem dicendum in medicina ſpirituali. Secundò, quia aliàs vix vnquam teneremur corripere peccantes, quia vix vnquam poteſt nobis aliquo modo certò conſtare illos noſtra correptione emendandos.

93

Contrà verò ſi ferè æquè probabile ſit meam correptionem obfuturam, ac profuturam; meliùs eam omitto: quia medicus imprudenter dat ægro amaram medicinam, quando æquale eſt dubium an oberit aut proderit. & tunc ferè maius eſt periculum in huiuſmodi correptione adhibenda, quàm in omittenda: quia ſi omittas, peccans ſolùm in ſuo peccato continuando aut repetendo perſeuerabit; ſi verò adhibeas, fortè multò grauiora prioribus adiunget.

94
In emendando mox morituro extrema tentanda.

Excipe caſum, quo peccans ceſſante correptione omnino crederetur in peccato ſuo moriturus, vt ſi mors ei inſtaret: tunc enim quia extremum imminet periculum, non ſolùm æterni ſupplicij, ſed etiam infinitorum & grauiſſimorum peccatorum, quæ talis damnatus tota æternitate committet, extrema etiam tentanda ſunt: ſicut etiam ægro prudenter datur periculoſa medicina cum aliqua ſpe ſalutis, quando aliàs eius deſperata eſt ſalus. Ita Adrian. in 4. tract. de correptione fraterna, §. *Quoad 2. partem*. & Bañez ſuprà concl. 3.

Adrian.
Bañez.

95

Dubitatur Secundò, quando correptio putatur initio quidem obfutura, quia peccans ex ea accipiet occaſionem indignationis, & iniurias in corripientem ingerendi, aliaúe peccata committendi: putatur tamen poſtea ſedata iam ira profutura, vtrùm tunc ſit adhibenda.

Quid agendum quando correptio initio oberit, & poſtea proderit.
Adrian.
Valentia.
D. Thom.

Adrianus ſuprà videtur abſolutè docere, talem eſſe corripiendum, quem ſequitur Valentia hîc q. 10. puncto 2. §. *Quarta circumſtantia*. verſ. *Eſt autem hæc*. Quibus videtur fauere D. Thom. in 4. diſt. 19. q. 2. a. 2. quæſtiunc. 1. ad 5. Et videtur probari, quia minus malum eſt fratrem iam aliqua peccata committere, & poſtea omnino emendari, quàm ipſum pergere in ſuis peccatis hærere.

16
Lorca.

Lorca verò hîc diſp. 44. n. 11. docet, Primò, conſiderandum eſſe an ſit certa omnino ſpes futuræ emendationis; deinde quanto correptus fiet in præſenti deterior, vt ſi putetur blaſphematurus Deum, aut aliquem occiſurus, aut ſimile graue peccatum commiſſurus: & tunc credit abſtinendum correptione. Secùs ſi ſolùm leue aliquod peccatum putetur commiſſurus.

97
Bañez.
Lorca.

Idem docet Bañez 2.2. q. 33. a. 6. concl. 5. (quem Lorca malè citat pro ſententia Adriani) imò putat priorem partem illius aſſertionis eſſe veram, etiamſi peccans crederetur per eiuſmodi correptionem certò emendandus & ſaluandus, & ſine ea certò damnandus. Quod probat, quia mihi hîc & nunc incumbit Dei honorem, & proximi vitam defendere, & impedire blaſphemiam ac homicidium, prout potero, & diu poſt futura relinquere diuinæ prouidentiæ.

98
Non teneor alium corripere cum periculo vitæ proximi.

Sed etſi hæc vltima poſſint probabiliter dici, quando correptus ratione meæ correptionis omnino creditur aliquem occiſurus (quia ſicut non teneor eum corripere cum periculo vitæ meæ, vt infrà in 5. conditione oſtendam, ita nec teneor eum corripere cum periculo vitæ proximi;) tamen quando ſolùm creditur blaſphematurus, aut ſimile peccatum commiſſurus, quo non ſit ita grauiter nociturus innocenti, aut bono communi; credo omnino dicendum, talem corripiendum eſſe, ſi planè credatur poſita correptione tandem aliquando emendandus & ſaluandus, & aliàs damnandus. Et in hoc caſu puto intelligendos D. Thomam, Adrianum & Valentiam ſuprà citatos.

D. Thom.
Adrian.
Valentia.

99

Probatur clarè; quia ex duobus malis ſemper eligendum eſt minus, quando vtrumque nequit vitari, præſertim ſi vtrumque immineat iiſdem perſonis: atqui tam reſpectu Dei, quàm reſpectu ipſius corripiendi, minus eſt malum hunc aliquot eiuſmodi peccata, licet grauia & Dei honori directè repugnantia, committere; quàm ipſum in æternum damnari: ergo illud præ hoc eſt eligendum. Minor reſpectu corripiendi eſt clara, quia apertiſſimum eſt tali homini eſſe melius poſt eiuſmodi peccata commiſſa emendatum ſaluari, quàm ſine iis in prioribus ſuis peccatis hærentem perpetuò damnari, & in inferno infinita odia Dei, blaſphemias, aliáque peccata, illis quæ hîc creditur commiſſurus, grauiora, magíſque diuino honori repugnantia committere. Ex quo patet dictam minorem etiam eſſe veram, reſpiciendo illud vtrumque malum præciſè vt repugnat honori ac venerationi Deo debitis; quibus minùs repugnat hominem dicere aliquot blaſphemias, aut odia Dei elicere, & de his poſtea dolere, atque ita ſaluatum in æternum Deum laudare; quàm ſine vlla pœnitentia in prioribus peccatis morientem, æternùm Deum odiſſe ac blaſphemare.

100

Ad argumentum Bañez, Reſpondeo me non magis obligari impedire peccata repugnantia Dei honori mox futura, quàm futura poſt multos annos, ſi æqualiter conſtet ea futura niſi impediam, & æqualiter ſit in mea poteſtate vtraque impedire. Quod tamen credo humanitus & moraliter loquendo contingere non poſſe.

Vbi

101 Vbi Nota, quod ad rem præſentem attinet, longè eſſe aliam rationem peccatorum, quibus aut bono communi aut proximo grauiter nocetur, eum occidendo aut mutilando, &c. aliam verò peccatorum quibus diuinus honor etiam directè læditur, ſine læſione proximi: nam per hæc non infertur Deo verè à parte rei damnum; & iniuria, quæ ei fit, per pœnitentiam quatenus hæc nititur meritis Chriſti, & ab iis vim accipit, aliqualiter reparatur. Et in caſu præſentis difficultatis eius permiſſio abunde compenſatur euitatione infinitorum peccatorum, quæ talis aliàs in inferno committeret. Secùs eſt de damno proximo illato, quod à parte rei verè ipſi grauiſſimè nocet, & eſt irreparabile. quare caritas ipſius poſtulat vt potiùs permittam alterum in ſuis peccatis hærere, ex quibus ſi vellet poſſet ſurgere, quàm huic ſciens dem occaſionem illum certò occidendi.

Diuerſitas inter peccata nociua proximo, & aduerſantia ſoli honori Dei.

102 Nec refert quòd Dei honor alterius perſeueratione in peccatis, & blaſphemiis quas in inferno committet, grauiter ſit lædendus; quia cùm Deus hinc nullum à parte rei damnum patiatur, illáque facilè ſi vellet impediret, non vult me obligare vt cum tanto proximi damno ea impediam. Secùs fortè eſſet quando proximo ſolùm immineret periculum fortunarum, præſertim ſi non eſſet tale, quo aliquis nobilis aut perſona honeſto inter ſuos loco eſſet ad ſummam paupertatem redigenda: qualia pericula reſpectu patientis ferè æquantur periculo vitæ: vt oſtendi diſp.27.n.135.

103 Quod autem dixi de caſu quo alter ex mea correptione eſſet accepturus occaſionem grauiter nocendi proximo in vita aut corpore, idem credo dicendum quando ipſe crederetur ea occaſione alium & præſertim plures omnino inducturus in hæreſin aut in alia grauia peccata, cum præſenti periculo damnationis ipſorum. Nec enim vt alterum ſponte ad damnationem pergentem eripiam, debeo aliquid facere, quod ſcio aliis futurum occaſionem perditionis, quantumuis hoc contra meam intentionem futurum ſit.

104 Hactenus hæc ſpeculatiuè & fingendo caſus metaphyſicos, aut fortè impoſſibiles, diſputaui, vt clariùs ex iis colligi poſſet quid ordo caritatis poſtulet.

Quòd ſi agamus de praxi, puto veriſſimum eſſe, quod docet Bañez ſuprà concl. 1. ſcilicet quoties valdè probabiliter creditur proximus ex mea correptione hîc & nunc non emendandus, ſed ſumpturus occaſionem peccandi (excipio caſum allatum n. 94. de quo hîc non agitur) me communiter, &, vt puto, moraliter loquendo, ſemper teneri abſtinere à correptione. Quia humano modo loquendo, & abſtrahendo à diuina reuelatione, nequit contingere, vt ſciam peccantem mea correptione pro præſenti tempore futurum peiorem, ſiue excitandum ad grauiùs peccandum, & tamen poſtea per eam emendandum: quia etſi prius ſæpè ex eius naturali conditione, & præſenti conſtitutione moraliter certò poſſim conijcere; nullo tamen argumento poſſum conijcere ſecundum, ſaltem in eo caſu, quo mea correptio hîc & nunc adhibita ei ad emendationem eſt neceſſaria:

Bañez.

105 Quod addo, quia ſunt aliqui eius naturæ, vt quidem ſubitò ex aliqua re commoueantur ad indignationem, & poſtea ad ſe reuerſi ſtatim de ſuis factis doleant. Quos probabiliter poſſum conijcere initio mea monitione turbandos, & poſtea ſedata paſſione compungendos, ſed his longè vtilius eſt ſi correptio differatur, donec ſedata paſſione putentur illius futuri capaces: atque ita pro tempore quo peccant correptio iis non eſt neceſſaria, ſed noxia. Nec refert quòd credas te poſtea non habiturum occaſionem eos admonendi: quia ſi ſint talis naturæ, vt poſt peccatum facilè ad ſui conſiderationem reuertantur, omnino credibile eſt eos alia occaſione facilè ex peccato reſurrecturos. Nec vllo argumento poſſum probabiliter colligere eos ſine mea correptione grauiùs in poſterum peccaturos, quàm peccabunt ſi cum dictis circumſtantiis eos corripiam. Multo minus poſſum vllo modo probabiliter conijcere, eos ſine mea correptione eſſe damnandos, & ea adhibita ſaluandos, prout in dictis caſibus ſupponitur.

Quæ hactenus de ſpe emendationis ipſius corripiendi, vt tenear eum corripere prærequiſita dixi, 106
intelligenda ſunt de correptione merè fraterna qua frater fratrem ob eius præcisè bonum tenetur corripere: nam in aliis correptionibus hæc ſæpè patiuntur exceptionem. Primò, in correptione iudiciaria, quæ aſſumitur vt peccata delinquentis puniantur, non tam ob huius bonum, quàm ob bonum publicum, cui expedit peccata puniri, vt alij ab iis deterreantur: adeóque hæc correptio à Superioribus, ad quos ſolos pertinet, ſæpè neceſſariò aſſumitur, quantumuis ſciant corripiendum per eam nullo modo emendandum, ſed grauiùs peccaturum: quia ipſi magis debent curare bonum commune, quàm vnius particularis, præſertim cùm hic ſua malitia ſit cauſa cur illa correptio ipſi non proſit.

Correctio iudiciaria adhibenda etſi deſit ſpes emendandi correptum.

Huc etiam referri poteſt illa correptio, qua quandoque tenentur vti etiam non Superiores, quantumuis non ſperent emendationem corripiendi, ſed credant hunc ob eam grauiùs peccaturum: quando nimirum illa eſt neceſſaria vt Dei iniuria, puſillorum ſcandalum, aliorum peruerſio, aut graue innocentis damnum impediatur. Vnde hæc correptio propriè aſſumitur, non ad emendationem aut punitionem delinquentis, (prout aſſumuntur fraterna & iudicialis) ſed ad defenſionem innocentis, & ad dicta mala impedienda. 107

Vt ab aliis auertam damnum; teneor peccantē corripere, etſi credam peiorem futurum.

Hinc quando audio aliquem coram aliis laudantem hæreſim, aut eleuantem rationes quibus noſtra fides probatur, aut dicentem, aut exercentem turpia cum periculo ne illi peruertantur; teneor eum reprehendere, quantumuis credam eum ideo ſecundùm ſe peiorem futurum: modò ſit ſpes impediendi aliorum peruerſionem. 108

Item ſi audiam aliquem coram aliis viro honeſto grauiter detrahentem, teneor eum corripere, modò ſperem hac ratione impedire ne alij ipſi credant; quantumuis credam ipſum ideo grauiùs peccaturum.

Item ſi audiam aliquem coram aliis blaſphemantem, ſi ſine notabili incommodo poſſim, teneor eum corripere, etſi deſperem eius emendationem; quia hac ratione quodammodo Deo ſuum honorem reſtituo. Ad hoc tamen non videor teneri, quando alter ideo eſſet grauiùs blaſphematurus; quia tunc mea correptio non cederet in Dei maiorem honorem, niſi fortè eſſet neceſſaria ad impediendum aliorum ſcandalum.

Ex his patet, hanc correptionem eſſe propriè defenſiuam innocentis iniuriam patientis, aut graue periculum incurrentis, & ſimilem ei actioni, qua defendo vitam innocentis ab iniuſto inuaſore: quod vtendo moderamine inculpatæ tutelæ licitè facio cum inuaſoris interitu: vt cum communiore ſententia docet Leſſius de Iuſtitia c. 9. dub. 13. 109

Correptio defenſiua.

Leſſius.

Secundò, dicta patiuntur exceptionem in correptione paterna, quæ etſi præcipuè aſſumatur vt correptus corrigatur; tamen Superior tenetur ea quandoque vti, etſi deſperet peccantis emendationem; vt colligitur apertè ex Ezech. 33. vbi cùm Dominus conſtituiſſet Ezechielem ſpeculatorem (quales ſunt Superiores reſpectu inferiorum) ait illi: *Si me dicente ad impium, Impie morte morieris; non fueris locutus vt ſe cuſtodiat impius à via ſua: ipſe impius in iniquitate ſua* 110

Correptio paterna quandoque adhibenda ſine ſpe emendationis.

Ezech. 33.

morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Vbi Deus apertè docet, ſe repetiturum mortem ſubditi pereuntis de manu Superioris, ſi hic videns eum peccantem non corripuerit: idque etiam eo caſu quo hic eius correptione non fuerat emendandus, vt colligitur ex ſequentibus: nam ſubditur ſpeculatorem fore innoxium ſi corripuerit peccantem, & hic ſe non emendauerit. vnde patet priora intelligenda eſſe etiam in caſu, quo ſcitur correptum non emendandum. præſertim cùm Ezechiel ibi iubeatur corripere Iudæos, quos ſatis ſciebat non conuertendos.

111 Quòd autem Superior ad illud eo caſu teneatur etiam præcisè ex obligatione erga corripiendum, patet, quia ibi dicitur aliàs ſanguinem nō correpti pereuntis, & non ſolùm aliorum quos ipſe ſcandalizauerit, de manu Superioris requirendum. Et ita hunc locum apertè intellexit D. Hieronymus in commentariis in Ezechielem. vbi eum explicans ait. *Non reſpondeamus, Quid prodeſt docere, ſi nolit auditor facere quod docueris? vnuſquiſque enim ex ſuo animo & officio iudicabitur; tu, ſi locutus non fueris, ille, ſi audire contempſerit.*

Hieron.

112 Horum ratio eſt Primò, quam inſinuant Scriptura & S. Hieronymus; ſcilicet quia hoc ſpectat ad officium Superioris, qui ideo à Deo ſpeculator conſtitutus eſt vt peccantes corripiat, cui ſatisfacere tenetur. Secundò, quia aliàs Superior non corripiens ſubditum coram ſe peccantem cenſebitur in huius peccatum conſentire, aut ſaltem timere peccantem, ideóque à reprehenſione ceſſare: atque ita ſubditus in malitia confirmabitur, & Superiorem contemnet; quem putabit aut approbare ſuum peccatum, aut ſaltem timidum eſſe, & audacibus non audere reſiſtere atque ita ſublato timoris fræno liberrimè peccabit. Quòd ſi ſubditus putaretur non ſolùm non emendandus correptione, ſed eius occaſione grauiùs peccaturus, prudenter diſpiciendum eſt, vtrùm maiora mala timeantur ex correptione, quàm ex eius omiſſione: & tunc faciendum eſt id quod prudens caritas ſuadet. Iuuerit etiam quandoque ſubditum ex graui paſſione peccantem non ſtatim corripere, ſed exſpectare donec illa tranſierit.

Hieron.

Quid agendum Superiori, quando ſubditus creditur occaſione correptionis grauiùs peccaturus.

113 Quando autem ex omiſſione correptionis timeretur aliorum ſcandalum (quod facilè contingeret quando peccatum eſt publicum, & correptio non ſolùm differretur in commodius tempus, ſed omnino omitteretur) tūc ceteris paribus illius vitandi maior habenda eſt ratio, quàm ipſius corripiendi; præſtat enim hunc ſolùm peccare, quàm multos cum eo. Hinc etiam concionatores tenentur publica peccata, aut quæ ſciuntur in iis locis crebrò fieri, plublicè reprehendere, etſi ea committentes credantur non emendandi: niſi fortè grauiora mala timeantur; vt ferè accidit quando Superiorum peccata publicè reprehenduntur. vide dicta num. 55.

114 Tertiò, caſus allati n. 96. & 97. quos num. 104. dixi reſpectu correptionis fraternæ non habere locum in praxi. faciliùs in hac paterna correptione, ſaltem aliqua ex parte, poſſent habere locum; præſertim quando Superior peccantem non ſolùm verbis corriperet, ſed non obedientem etiam carcere aliiſue pœnis coërceret, aut priuaret officio, quod ei erat occaſio peccandi. Quod ſæpè etiam ſpectando præcisè emendationem ſubditi prudenter facit, etiam eo caſu, quo ſcit ſubditum per hoc initio grauiter exaſperandum, & aliqua etiam grauia peccata commiſſurum; quia probabiliter poterit coniicere ipſum tandem pœnis frangendum, & ad cor rediturum, iuxta illud vulgare, *Vexatio dat intellectum.* & illud Pſalm. 82. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Peccanti autem multò melius eſt initio paululùm turbari, atque ita aliqua peccata committere, & poſtea perfectè emendari, quàm perpetuò in iiſdem peccatis hærere. Alia eſt ratio non Superiorum, qui dictam poteſtatem non habent.

Pſalm. 82.

Tertiò, vt teneat fratrem peccantem corripere, requiritur, vt hoc ſit hîc & nunc neceſſarium ad eius emendationem. Vt contingit quando niſi eum corripiam creditur numquam emendandus, aut nimis diu in peccato hæſurus, aut ſæpè idem repetiturus, aut alia eius occaſione facturus. Si enim ſit omnino probabile ipſum aut per ſe, aut per aliorū correptionem emendandum, ſine periculo vlteriùs ob meam omiſſionem peccandi, non eſt in neceſſitate reſpectu mei: atque ita non obligor, ſaltem grauiter, ei dare eleemoſynam ſpiritualem. Sicut proximo patienti neceſſitatem corporalem non teneor dare eleemoſynam, quando ipſe per ſe poteſt ſibi neceſſaria acquirere, aut alij creduntur ſufficienter ea ſubminiſtraturi. Non ſufficit tamen quòd adſint alij, qui poſſint, aut etiam magis quàm ego teneantur talem ex corporali aut ſpirituali neceſſitate eripere, niſi omnino probabiliter credam eos hoc facturos: nam aliàs ſicut quòd illi hoc poſſint & teneantur facere, non iuuat indigentem, niſi id de facto faciant; ita non ſoluit me ab obligatione, niſi ego meritò credam eos hoc facturos. 115

Non teneor corrigere peccantem alia ratione emendandum.

Præcipua hîc eſt difficultas, vtrùm teneat corripere fratrem peccantem, quando credo eum aliàs diu manſurum in peccato commiſſo, etſi nullum ſit notabile periculum, ne ob meam omiſſionem in alia peccata incidat, aut in iam commiſſo moriatur. Quam difficultatem alij ita proponunt: 116

An teneat alium corripere quādo abeſt periculum relapſus.

Vtrùm materia correptionis fraternæ ſit peccatum omnino actu præteritum, quod adhuc manet reatu ſine periculo relapſus. Adrian. in 4. tractatu de corrept. fratern. §. *Secunda propoſitio.* & quidam alij docent, nos in tali caſu teneri corripere proximum, quia eſſe in peccato mortali habituali eſt grauis miſeria, ex qua teneor proximum eripere, cùm facilè poſſum.

Adrian.

Sed omnino dicendum eſt, me eo caſu ob peccatum actu omnino præteritum non obligari ſaltem grauiter corripere proximum, niſi ſit morale periculum ne aliàs non reſurgat ex eo, quando ad hoc ſub peccato mortali obligabitur, v.g. quando inſtabit periculum mortis, aut vrgebit præceptum confitendi aut communicandi, &c. Ita Angelus v. *Correctio fraterna.* n. 1. Siluester ibidem q. 1. Lorca hîc diſp. 41. n. 13. Turrian. diſp. 86. dub. 2. & paſſim alij. 117

Angelus. Silueſter. Lorca. Turrian.

Probatur, quia ego non magis obligor vt procurem emendationem proximi, quàm ipſe obligatur procurare ſuam: atqui, vt cum aliis oſtendi tom. 2. de Sacram. diſp. 3. dub. 3. ipſe dicto caſu medio illo tempore non tenetur ſub mortali reſurgere à peccato: ergo nec ego grauiter obligor per correptionem procurare vt reſurgat.

Confirmatur, quia ſi ſine contemptu ſacrorum, aut aliquo alio fine grauiter malo, ſuaderem exiſtenti in peccato mortali ne confiteretur, antequam ad hoc præcepto naturæ, aut poſitiuo Dei vel Eccleſiæ teneretur, non peccarem mortaliter, etſi omnino crederem eum ante confeſſionem non iuſtificandum: ergo non pecco mortaliter ſi ex negligentia omitto eum monere vt priùs confiteatur: quia minùs peccat non ſuadens emendationem, quàm eam diſſuadens. 118

Antecedens probatur, quia per ſe loquendo, & abſtrahendo à malo fine, ac ſimilibus circumſtantiis, non eſt peccatum mortale ſuadere alicui id quod poteſt ſine peccato mortali facere: atqui talis ſine peccato mortali poteſt tam diu abſtinere à confeſſione: ergo ſine mortali potero hoc ei ſuadere.

Dices Primò, Per eleemoſynam corporalem ſæpè teneor 119

teneor eripere proximum ex aliqua miſeria corporali, ex qua non tenetur ſeipſum eripere: ergo ſimiliter potero teneri eum eripere ex dicta miſeria ſpirituali, etſi non teneatur ſeipſum ex ea eripere. Reſpondeo, negando conſequentiam: quia dicta miſeria ſpiritualis eſt patienti voluntaria, nam poteſt ſe ex ea eripere, ſi velit: corporalis verò eſt ei inuoluntaria, nec poteſt ſe ea liberare, ideóque caritas exigit vt eum iuuem. Quòd ſi poſſet ſe ex hac quando vellet facilè & ſine maioris boni damno ſine mea opera liberare, non tenerer eum iuuare. Quare quantum hoc exemplum facit ad rem, noſtram potiùs ſententiam probat quàm contrariam, ſcilicet me non teneri proximum liberare ex aliqua miſeria ſpirituali, niſi ipſe aut nequeat ſeipſum ea liberare, aut ſecluſa omni ignorantia obligetur ſe ab ea liberare: quia nulla alia poteſt adferri ratio, cur ad hoc obliger. In præſenti autem caſu ſine mea monitione poteſt ſe facilè à peccato liberare, ſi velit; nec tamen ad hoc intra dictum tempus grauiter obligatur.

120 Dices Secundò, eſſe diuerſam rationem proximi exiſtentis in peccato & mei; nam ipſe ſemper quando volet, poterit habere occaſionem reſurgendi à peccato per pœnitentiam; poteſt autem facilè contingere, vt, niſi eum iam moneam vt reſurgat, poſtea non ſim habiturus occaſionem eum monendi: ergo obligor eum ſtatim monere, ne fortè poſtea eam occaſionem non habeam. Reſpondeo negando conſequentiam. Quia, vt teneat exiſtentem in peccato iam monere vt reſurgat; non ſufficit quòd credam me aliàs non habiturum commoditatem eum monendi: ſed requiritur vt etiam credam eum ſine mea monitione non acturum pœnitentiam, quando ad hoc tenebitur; aliàs ſi credatur tunc acturus pœnitentiam, non eſt in neceſſitate reſpectu meæ monitionis. Quòd ſi tamen eo caſu omnino crederem eum aliàs non acturum pœnitentiam, dum ad hoc tenebitur, aut in peccato moriturum, tenerer eum ſtatim monere vt legitimè pœniteat. Sed hoc vix poteſt contingere niſi inſtante periculo vitæ, aut illo ſuſcipiente periculoſam peregrinationem, aut cùm videam illum ſine confeſſione circa tempus paſchæ parare iter ad locum vbi non poterit confiteri: aut in ſimilibus caſibus; in quibus fateor me teneri eum ſtatim monere. ſed tunc etiam ſemper eſt periculum, ne non monitus in peccatum mortale aut damnationem incidat.

121 Ex quibus patet, peccatum præteritum proximi eſſe propriè materiam correptionis, iuxta dicta n. 36. tamen, præſertim extra periculum mortis, ſolum peccatum impendens eſſe cauſam cur tenear fratrem ob peccatum actu omnino præteritum corripere.

Solum periculũ imminentis peccati aut damnationis obligat vt corripiã peccantem.

122 Quartò, requiritur temporis ac loci opportunitas: quæ diligenter captanda eſt, vt cum fructu peccantem corripiamus. Nam correptio, quæ vno loco aut tempore adhibita eſſet venenum, aliàs eſſet optima medicina. Vnde Sapiens Prouerb. 25. ait: *Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo.* Hinc ſæpè contingit quòd proximus non ſit corripiendus ſtatim ac peccauit, aut quamdiu paſſio adhuc durat, aut aliis præſentibus: ſed poſtea ſecretò quando ad hoc erit meliùs diſpoſitus; aliàs verò ſtatim ac coram aliis erit corripiendus, vt confundatur, & ita ipſum ſui peccati pudeat, illúdque poſtea fugiat: præſertim quando corripiens eſt eius Superior, aut quando aliàs eſſet futurum ſcandalum. Qua in re matura corripiendi aliæque circũſtantiæ ſpectandæ ſunt.

Opportunitas corripiendi captanda eſt.
Prou. 25.

123 Dices, Hæc conditio continetur ſub ſecunda, nam tunc ſemper eſt opportunitas corripiendi peccãtem, quando inde ſperatur fructus; & hæc deeſt quando non ſperatur fructus: ergo hæc conditio non debet diſtingui à ſecunda, nec ſeparatim explicari.

Reſpondeo, nego antecedens; nam ſæpè poteſt contingere vt ſperem fructum, ſi iam corripiam; maiorem tamen & certiùs eum ſperem, ſi paulò pòſt id faciam: quo caſu prius tempus non erit opportunum correptioni, quantumuis ex ea ſperetur fructus; ideóque ſecundum erit expectandum. Adde, etſi hæc cõditio includeretur in priore, poſſe tamen atq; adeò debere maioris claritatis gratia ſeparatim explicari.

Quintò, extra extremam fratris neceſſitatem vt obliger eum peccantem corripere, requiritur vt id poſſim facere ſine graui periculo vitæ, famæ aut etiã fortunarum. Ita Nauarr. cap. 24. n. 12. Valentia 2. 2. diſp. 3. q. 10. puncto 2. §. *Tertia ſententia eſt media.* Lorca ſect. 3. diſp. 45. n. 7. & alij plures, quos illi citant. & eſt apertè ipſius S. Auguſtini lib. 1. de Ciuit. c. 9. vbi docet, eos, qui ob ſimilem metum deſinunt corripere peccantes, etiam eo caſu, quo ſperant aliquos ſua correptione emendandos, non peccare damnabiliter: quamuis inſinuet eos quandoque peccare venialiter. quod facilè poteſt intelligi de caſu, quo ipſi illa mala minùs prudenter timent, aut quando mala quæ timentur non ſunt ita grauia: nam de eiuſmodi etiam timore ibi apertè loquitur. Probatur, quia extra caſum extremæ neceſſitatis non teneor cum tanto meo dãno proximi ſalutem procurare: vt fusè oſtendi diſp. 25. n. 96. Secùs eſt in caſu extremæ neceſſitatis ſalutis ſpiritualis ipſius, vt oſtendi ibidem n. 86. vbi in ſequentibus etiam explicui quando proximus dicatur eſſe in extrema neceſſitate ſpirituali. 124

Non tenemur cõmuniter corripere fratrẽ cum graui noſtro incommodo.
Nauar.
Valentia.
Lorca.
Auguſt.

Dixi, me aliàs non teneri corripere fratrem, quia hac in re non eſt eadem ratio Superiorum reſpectu ſubditorum, quibus graui neceſſitate laborantibus tenentur etiam cum graui ſuo periculo ſuccurrere: vt oſtendi diſp. 25. n. 101. Quod etiam indicat S. Auguſtinus ſuprà vbi ait: *Qua in re* (ſcilicet in correptione proximi peccantis, *non vtique parem, ſed longè grauiorem habent cauſam* (id eſt obligationem) *quibus per Prophetam dicitur, Ille quidem in peccato ſuo morietur; ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requiram. Ad hoc enim ſpeculatores, id eſt, populorum præpoſiti, conſtituti ſunt in Eccleſiis, vt non parcant obiurgando peccata.* Agit autem ibi de grauitate peccati, quod committunt ij qui ob timorem alicuius grauioris mali ſibi inde imminentis deſinunt corripere peccantes. 125

Auguſt.

Ex quibus patet, Prælatos, quando ſperatur fructus, etiam cum notabili ſuo periculo, teneri corripere ſubditorum vitia, ob quæ hi ſunt in graui neceſſitate, vt ſi aliàs credantur omnino damnandi, præſertim ſi non peccent ex mera malitia: & maximè quando communitas putaretur illis inficienda eſſe.

Superior ſæpè etiam cum graui ſuo incommodo tenetur ſubditos corripere.

Imò in eiuſmodi caſibus etiam priuatus tenetur alios corripere cum periculo notabilis alicuius incommodi, non tamen ita graui; niſi fortè aliàs communitas crederetur magna ex parte corrumpenda aliqua hæreſi, aut etiam aliis grauibus vitiis; ob quæ multi putarentur damnandi; quæ etiam priuati ſæpè cum periculo vitæ tenentur impedire. vide dicta diſp. 25. n. 97. & 98. 126

Tenemur grauia mala communitatis etiam cum periculo vitæ auertere

In communibus verò neceſſitatibus priuatus tenetur corripere peccantem etiam cum aliquo ſuo incommodo, v.g. etſi credat ſe ideò deridendum, aut aliquas iniurias auditurum, aut aliquod odium non ita ſibi nociuum ſubiturum. Ad id tamen non tenetur cum graui ſuo incommodo, niſi fortè aliter omnino crederetur alius in peccato ſuo moriturus, & ſperaretur per correptionem emendandus. Sed hoc vix habet locum niſi in mox morituris: & ſic intellige S. Thomam 2. 2. q. 33. a. 2. qui videtur docere, nos etiam cum graui noſtro periculo teneri corripere proximum. In omnibus autem his caſibus, quo ſpes profectus eſt minor, eo cum minore meo incommodo teneor alios corripere, & faciliùs excuſor.

D. Thom.

Ex quibus patet, priuatos non ita ſæpè peccare, 127
præſertim

Priuati non ita ſæpe peccant mortaliter omittendo correptionem. D.Thomas. Nauarr. Auguſt.

præſertim mortaliter, omiſſione correptionis fraternæ, quando ex aliquo timore humano eam omittunt: quia facilè ſibi perſuadent, & quidem ſæpè cum aliqua probabilitate, aut ſe nihil profecturos, aut alium ſine ſua opera emendandum. vt inſinuat S.Thomas ſuprà ad 3. Nauar.c.24. n.12. & S.Auguſt. ſup. vbi docet, priuatos omittentes corripere peccantes; eò quòd timeant eos offendere, temporaliter ideo, non autem æternùm puniri. Loquitur autem, vt ex contextu patet, de caſu in quo alij ſunt in communi, non autem in valdè graui neceſſitate correptionis.

DVBIVM VII.

Quam diligentiam teneamur adhibere vt reddamus nos aptos vt alios corrigamus?

DVplex hîc poteſt eſſe difficultas. Prima, circa iuſtos, vtrùm teneantur aliquando mutare ſtatum, aut ſtudere, vt poſſint eſſe apti, vt alios corrigant. Secundò, circa peccatores, vtrùm ſingulari præcepto caritatis obligentur vitam emendare, vt proximum poſſint efficaciter corrigere.

128 CONCLVSIO I. Prælati ſimileſque quibus ex officio incumbit procurare aliorum ſalutem, ſi rudes aut indocti ſint, tenentur aut officium dimittere, ſi hoc in eorum ſit poteſtate; aut quantam poſſunt diligentiam adhibere vt ſint apti, qui pro officij exigentia concionando aliaúe ratione commiſſum ſibi populum ad iuſtitiam erudiant, & à peccatis auocent. Ita expreſsè Trident. ſeſſ.5. c.2. & ſeſſ.24.c.4. de reform. Et per ſe patet, quia quiſque tenetur ſe reddere aptum ad præſtanda ea ad quæ ex officio obligatur; cùm illi igitur ex officio obligentur procurare emendationem eorum qui ipſis commiſſi ſunt; ipſi tenentur ſe ad hoc reddere aptos. vide dicta diſp.14. dub.10.

Trident.

129 Hinc ſequitur, tales ſi ob malam ſuam vitam ſint inidonei qui alios corrigant, ſingulariter obligari aut officium dimittere, aut vitam corrigere, ſaltem quantum neceſſe eſt, vt ad illud fiant idonei: quia apertè eſt iniquum te velle adminiſtrare officium, ad quod ineptus es. tales autem ſua vitia ſæpè magis ineptos reddunt ad fungendum ſuo officio, quàm ignorantia aut ſimilis defectus. His adde, tales aliàs grauiter ſubditos ſcandalizare, ſi vitioſi permaneant.

Prælati ſingulariter obligantur ſua vitia emendare, vt alios efficaciter corripiant.

130 CONCLVSIO II. Priuati, quibus non eſt aliorum cura ſpeciatim commiſſa, hac in re ſuæ obligationi ſatisfaciunt, ſi moralem diligentiam adhibeant, vt quos ſciunt in peccatis hærere corrigant, quando datur occaſio; iuxta dicta dub.6. Nec vt ſe ad id reddant idoneos, tenentur ſtudere, aut ſtatum ſuum ſiue rationem viuendi mutare. Ita Lorca hîc diſp.45. n.8. Et probatur, quia aliàs omnes tenerentur ſtudere, aut fieri Eccleſiaſtici, vt poſſent faciliùs alios à peccatis retrahere. quod abſurdiſſimum eſt.

Lorca.

131 Hæc concluſio communiter quidem atque adeò ferè ſemper habet locum: poſſet tamen aliquando ſecùs in quibuſdam particularibus caſibus ac perſonis contingere. Vt quando in aliqua prouincia eſſet extrema Paſtorum inopia, & ideo vel omnis vel magna ex parte communitas perſeueraret in errore contra fidem, aut in ignorantia rerum neceſſariarum ad ſalutem, aut in grauibus vitiis. & eſſet aliquis laicus qui ſentiret ſe idoneum vt eos doceret ac conuerteret ſi fieret eorum Paſtor, nec eſſet alius modus iis ſuccurrendi; hic obligaretur ad ſuſcipiendum ſtatum Eccleſiaſticum, ſi id poſſet côſequi. Sed hæc rariſſima ſunt. Idémque poſſet contingere in iis qui apertè ſentiunt ſe à Deo ad eum ſtatum vocari, in quo poterunt plus proximi ſaluti prodeſſe; qui eiuſmodi vocationem ob res humanas valdè periculosè negligunt.

VocatioDei ob res humanas periculosè relinquitur.

CONCLVSIO III. Priuatus, cui non incumbit ſpecialiter aliorum cura, viuens in peccatis, ſi alium ſuo malo exemplo non pertraxit ad peccatum, communiter non obligatur ſingulari præcepto caritatis erga proximum vitam ſuam emendare, vt hunc peccantem poſſit corrigere. Ita Bañez 2.2.q.33.a.6. in dub. concluſ.1. citans Sotum. Lorca ibidem diſp.42. n.12. Malder.q.33.a.5. concl.3. 132

Bañez. Lorca. Malderus.

Probatur, quia quando alterum meo exemplo vel auctoritate non induxi ad peccandum, tunc non mihi, ſed ipſius malitiæ imputandum eſt, ſi nolit ſe emendare niſi ego me emendem: nec enim teneor quouis modo alterius emendationem procurare; ſed ſufficit quòd medijs ordinariis vtar, eum ad emendationem adhortando, quando hoc opportunum eſt, & adeſt ſpes fructus: præſertim cùm ille reſpectu meæ correptionis in particulari non ſit in magna neceſſitate, cùm aliis modis, ſi velit, poſſit facilè iuuari: & cùm multorum aliorum bonorum exemplo, & vitiorum reprehenſionibus factis à concionatoribus non iuuetur, vix poterit eſſe probabilis ſpes, quòd mea correptione emendaretur, ſi ego me priùs emendarem. Confirmatur, quia pauper, etſi diligentiùs laborando & parciùs viuendo, poſſet facilè acquirere diuitias, ex quibus daret eleemoſynas; tamen ad illud non tenetur in communi aliorum neceſſitate: quia non tenemur eiuſmodi proximi neceſſitati ſatisfacere modo nobis ita difficili: ergo nec pauper ſpiritualiter tenetur laborare vt habeat ſpirituales diuitias, vt ita communem neceſſitatem ſpiritualem patiẽtibus det eleemoſynam ſpiritualem. Probatur conſequentia, quia ſæpè peccatori difficilius eſt vitam ſuam corrigere, quàm eſſet illi extraordinariè laborare, ac parciùs viuere. Nec refert, quòd peccator tenetur ſua vitia corrigere quatenus hæc repugnant legi Dei & naturæ: quia inde non ſequitur, eum ad hoc teneri in gratiam proximi corripiendi: & hîc ſolùm contendo eum ſub hac ratione non teneri.

Dixi, *ſi alium non pertraxit ad peccatum*, &c. Quia is qui alium ex ſe non peccaturum, & à vitiis alienum ſuo malo exemplo ad flagitioſam vitam pertraxit, ſingulariter obligatur ad illius emendationem laborare; atque adeò ſi eum poteſt aliter non corrigendum, tenetur etiam eius cauſa vitam ſuam corrigere. quia tunc ſemper præſumendum eſt, quòd alter pergat eius exemplo ad peccandum moueri, quamdiu ipſe vitam ſuam non corrigit: nam aliàs vix poteſt fieri, vt hic probabiliter credat eum emendandum, ſi ipſe prior ſuam vitam emendet, & contrà non emendandum niſi ipſe ſe emendet. Sed hoc vix contingit, niſi in iis qui magna ſunt auctoritate apud alios, ita vt ſuo exemplo eos facilè in vtramque partem mouere poſſint: qui ideo etiam eodem præcepto, quo vetamur alios ſcandalizare eos ad peccatum pertrahendo, obligantur vitam ſuam ſaltem exteriùs emendare, ne aliis ſcandalo ſint eos in peccato continendo. 133

Qui alium ad peccandum induxit, ſingulariter obligatur eius emendationem curare.

Dixi, *communiter non obligatur*, &c. Quia qui omnino crederet proximum in peccato moriturum, niſi ipſe ſuam vitam emendaret, eúmque ita ad meliora hortaretur; teneretur ex caritate vel ideo vitam ſuam emendare, vt extremum ab eo malum auerteret: ſed hoc vix fieri poteſt, niſi in eo qui eſt ſumma apud aliquem auctoritate, & hunc exemplo ſuo ad peccandum pertrahit; & vix vnquam niſi in peccatis contra fidem. Maximè autem tales tenerentur vitam corrigere, quando hinc penderet multorum emendatio; vt contingit in iis qui ſuo exemplo continent alios in peruerſa doctrina, aut in Superioribus, præſertim Eccleſiaſticis, qui ſuo exemplo ſæpè multos peruertunt. Sed hi maximè tenentur ad emendationem ſui ratione ſcandali, quod aliis dant. 134

DVBIVM

DVBIVM VIII.

Vtrùm ordo à Chriſto Matthæi 18. præſcriptus in fraterna correptione ſit neceſſariò ſeruandus?

135 *Matth. 18.* VErba quibus Chriſtus Matth. 18. præſcribit ordinem in correptione fraterna ſeruandum, ſunt hæc: *Si autem peccauerit in te frater tuus, vade, corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum; ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos; vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Vbi præſcribitur vt fratrem peccantem in nos primò moneamus ſecretò: & deinde ſi hoc non iuuet, ſiue ſi ille non emendetur, adhibeamus vnum vel alterum teſtem, qui eum ſimul nobiſcum moneant: & tertiò, ſi hoc modo non emendetur, deferamus eum ad Eccleſiam, ſiue ad Superiorem. Circa cuius loci intelligentiam occurrunt variæ difficultates, quæ partim hoc dubio, partim ſequentibus explicandæ ſunt.

136 Dubitatur ergo Primò, vtrùm hic ordo ibi præcipiatur, an verò ſolùm ſuadeatur.

Bernardin. de Areualo. Bernardinus de Areualo in libello de Fraterna correptione fusè contendit hunc ordinem ibi non præcipi, ſed ſolùm ſuaderi. Primò, quia ibi ſolùm agitur de peccato in nos commiſſo ſiue nobis iniurioſo, pro quo poſſumus ſemper iuridicè exigere ſatisfactionem: ergo non tenemur de eo proximum ſecretò monere. Secundò, quia non poteſt ſufficienter probari hîc ferri præceptum: ergo id non eſt aſſerendũ. Tertiò, quia hoc præceptum nec eſt merè poſitiuum (quia in lege noua nulla dantur præcepta diuina merè poſitiua, niſi circa ſuſceptionem & adminiſtrationem Sacramentorum:) neque etiam eſt iuris naturæ; nam ad nullum præceptum decalogi poteſt reduci; nec fuit in veteri teſtamento, vbi potiùs contrarium *Leuit. 5.* præcipitur. nam Leuitici 5. præcipitur, vt qui audierit vocem iurantis falſum, id ſtatim indicet iudicibus. *Leuit. 19.* Et c. 19. dicitur: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argue eum*, Imò etiam in nouo teſtamento *1. Timoth. 5.* idem præcipitur: nam 1. ad Timoth. 5. dicitur: *Peccantes coram omnibus argue; vt & cæteri timorem habeant.* Quartò, quia viri ſancti eum ordinem non obſeruarunt. *Geneſ. 37.* nam Ioſeph Geneſ. 37. accuſauit fratres ſuos de crimine peſſimo nulla præmiſſa ſecreta monitione. *Actor. 5.* Et ſimili modo S. Petrus Actor. 5. publicè arguit ac puniuit peccatum Ananiæ & Saphiræ. Addit prætereà quædam dicta Patrum & conſtitutiones Religionum, quæ infrà examinabuntur.

137 Dubitatur Secundò, vtrùm hic ordo ſit ſeruandus in omnibus peccatis corripiendis; an verò ſolùm in his, quæ contra nos ſiue cum noſtra iniuria committuntur. Videtur enim in his ſolis neceſſariò ſeruandus: *Matth. 18.* nam dicto loco Matth. de his ſolis id præcipitur. ibi enim dicitur: *Si peccauerit in te frater tuus*, id eſt, contra te. Nec ſufficit dicere, eum omnem qui peccat coram nobis, peccare contra nos, eò quòd quantum eſt in ſe ſuo peccato nos ſcandalizat. Quia Chriſtus videtur ibi apertè loqui de pecato nobis iniurioſo. *Luca 17.* vt patet ex Lucæ 17. vbi hîc dicta ex parte repetuntur, & dicitur: *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum; & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi: & ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te dicens, Pœnitet me: dimitte illi.* Vbi iubemur fratri pœnitenti dimittere peccatum, quod nequit intelligi niſi de peccato nobis iniurioſo, & ratione iniuriæ in nos commiſſæ; quia quatenus eſt contra Deum nequit ab homine remitti, niſi hic ſit ſacerdos, & in Sacramento *Matth. 18.* Pœnitentiæ. Idem confirmatur, quia in Matthæo ſuprà paulo inferiùs, Chriſtus, vt nos excitet vt fratri in nos peccanti remittamus offenſam, adfert parabolam ſerui coniecti in carcerem, eò quòd noluerit remittere conſeruo debitum, ac ſubdit: *Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.*

CONCLVSIO. Cum D. Thoma 2.2. q. 33. a. 7. & 8. & communi Theologorum ſententia, omnino dicendum eſt Matth. 18. præcipi ordinem, quem in correptione debeamus ſeruare: atque adeò quando adſunt conditiones ad hoc requiſitæ, nos ſub peccato obligari eum ſeruare. Probatur Primò, quia eſt communis ferè omniũ Doctorum, pauciſſimis exceptis, qui nulla probabili ratione contrariũ aſſerunt, quamquam nec illos credo generaliter contrarium velle aſſerere, ſiue nos numquam obligari ad eum ordinem ſeruandum; ſed fortè ſolùm voluerunt non ita ſæpè occurrere omnes circumſtantias neceſſarias vt obligemur eum ſeruare. Secundò, quia hæc videtur etiã communis ſententia Patrum, vt patet ex S. Auguſt. ſerm. 16. de verbis Domini, vbi hunc ordinem explicat. Chryſ. hom. 62. S. Gregorio lib. 4. Regiſtri epiſt. 36. vbi ait: *Et nos quidem ſeruamus, quod Veritas præcipit dicens, Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum.* Idem docent cæteri. Tertiò, quia hoc in Iure canonico ſæpè à Pontificibus aut aſſeritur, aut tamquam certum ſupponitur. nam Innocentius III. c. *Cum ex iniuncto.* 12. de hæreticis, §. *Nec quiſquam.* ait: *Cùm aliud ſit fratrem in ſe peccantem occultè corripere, quod quiſque tenetur efficere ſecundùm regulam Euangelicam*, &c. Et c. *Nouit.* 13. de iudiciis. cùm recitaſſet dictum locum Matthæi, vocat eum regulam Euangelicam. Cùm igitur omnis regula obliget, ſequitur eo loco dari præceptum. Item c. *Licet Heli.* 31. de ſimonià. apertè dicitur ſecundùm regulam Euangelicam correptionem caritatiuam neceſſariò præcedere denuntiationem. 138 *D. Thom.* *Auguſt.* *Chryſoſt.* *Gregor.* *Innoc. III.* c. Nouit. c. Licet Heli.

Quartò, probatur ratione. Quia non ſolùm caritas, ſed etiam iuſtitia nos obligat, vt famam proximi quantum commodè poſſumus ſeruemus illæſam, ideóque occulta eius peccata aliis non prodamus ſine notabili neceſſitate. Item ſicut medicus corporalis grauiter peccat, cùm infirmum ſanat amputãdo ei membrum, aut cum ſimili aliquo incommodo, aut dando ei medicinam periculoſam, quando eum ſine eiuſmodi incommodis, aut modo magis certo ac ſecuro ſanare poteſt: ita etiam medicus ſpiritualis, quãdo infirmum ſine vlla aut cum exigua læſione famæ, aut etiam modo magis ſecuro ſanare ſiue à peccatis eripere poteſt, grauiter contra caritatem peccat, ſi ſine alia neceſſitate eum tentet ſanare cum graui læſione famæ, aperiendo eius occultum peccatum pluribus quàm neceſſe ſit ipſum id aperire: & multò magis ſi id faciat cum periculo grauiter irritandi proximum, & eum reddendi peiorem. atqui fieri poteſt vt proximus à me poſſit emendari per ſolam ſecretam correptionem, nec alia occurrat neceſſitas eius occultum peccatum aliis aperiendi: ergo facio tunc contra iuſtitiam illud aliis aperiendo. Item fieri poteſt vt corripiendo eum ſecretò poſſim eum valdè probabiliter emendare ſine alio incommodo, & eius peccatum alicui alteri aperiẽdo grauiter eum ſim irritaturus, & in peccato obſtinatiorem redditurus: ergo tunc contra leges correptionis fraternæ grauiter peccabo, ſi id aliis aperiam. 139 Et caritas & iuſtitia nos obligant vt in correptione fraterna quantum fieri poteſt conſulamus eius famæ.

Ex his patet Primò, hoc præceptum eſſe iuris naturæ, ac oriri partim ex caritate proximi, quę nos obligat vt eum curemus cum minimo, quantum fieri poterit, eius incommodo aut periculo; partim etiam ex virtute iuſtitiæ, qua obligamur proximum non infamare, quando nulla nos neceſſitas ad hoc compellit. 140 Ordo in correptione ſeruãdus eſt iuris naturæ.

Sequitur Secundò, quando proximus nequit emendari, 141

Tenemur quandoque proximi peccata publicare ne alias pereat. *Auguſt.*

emendari, niſi eius crimē aperiatur vni atque alteri, aut etiam Eccleſiæ, id eſſe faciendum ſecundùm præceptum Chriſti, ne proximus aliàs pereat, cuius ſalus pluris facienda eſt quàm eius fama. Vnde D. Aug. in ſua Regula de hac denunciatione agens, ait; *Nec vos iudicetis eſſe maleuolos, quando hoc indicatis: magis quippe innocentes non eſtis ſi fratres veſtros, quos indicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittatis. Si enim frater veſter vulnus haberet in corpore, quod vellet occultare, cùm timeret ſecari, nónne crudeliter abs te celaretur, & miſericorditer indicaretur? Quanto ergo potiùs debes manifeſtare, ne deteriùs putreſcat in corde?*

142 Nō teneor alterius famam cum damno boni communis ſeruare.

Ex quibus ſequitur Tertiò, hanc manifeſtationem multò magis eſſe neceſſariam, quando bonum commune eam notabiliter exigit, quātumuis cum aliqua infamia peccantis aliàs ad eius emendationem non neceſſaria coniuncta ſit: quia bonum commune præponendum eſt priuato; nec quiſquam habet ius vt eius famam cum huius notabili incommodo conſeruem: niſi quando ſigillum confeſſionis id exigit.

143 Sequitur Quartò, hunc ordinem in certis circumſtantiis, ſiue quando vtilis eſt ad proximi emendationem, & aliunde non occurrit ratio eū mutandi, non ſolùm eſſe ſeruandum in peccatis contra nos cōmiſſis, ſed etiam in aliis. quia ratio ſuprà allata in omnibus æqualiter militat: tum etiam quia nulla poteſt adferri probabilis ratio, cur potiùs ſit ſeruandus in illis quàm in his. Nec his obſtat quòd Chriſtus Matth. 18. ſolùm fecerit expreſſam mentionem peccati in nos commiſſi, quia hoc non fecit vt ſuum decretum, quatenus ſpectat neceſſitatem corripiendi & ordinis in eo ſeruandi, ad id genus peccati reſtringeret; ſed ſolùm exempli cauſa attulit tale genus peccati, de quo maximè poterat dubitari an in eius correptione hic ordo ſeruandus ſit, & in quo difficillimè ſeruetur ob innatam multis cupiditatem vindictæ. Item quia intendebat nos præcipuè docere, qua ratione deberemus iniurias nobis illatas remittere, & erga eas inferentes nos gerere.

Matth.18.

Ex his etiā patet ſolutio difficultatis propoſitæ n. 137. & reſponſio ad argumentū ibidem allatum; & ex iiſdem facile erit reſpondere argumētis allatis n.136.

144 Ad primum, nego priorem partem antecedentis, quia, vt iam oſtēdi, ibi præſcribitur ordo per ſe, &, niſi bonū cōmune aliaúe ratio contrariū poſtulet, ſeruādus in correptione cuiuſuis peccati. Nego etiā ſecundam partē: quia ſæpe contingit quòd per ſecretā monitionem poſſum mihi iniuriā inducere vt mihi planè ſatisfaciat, quo caſu nec opus eſt, nec licitum eum vocare in iudicium, vt hac ratione cogā eum ſatisfacere.

Ad ſecundum, nego antecedens: iam enim ſufficienter probaui, ibi ferri aliquod præceptum. Ad tertium, nego ſecūdam & tertiam partem aſſumpti. nam iam oſtendi hoc præceptum eſſe legis naturæ, & pertinere ad præceptum dilectionis proximi. Poſſet autem reduci ad octauum præceptum decalogi, quo prohibemur non ſolùm dicere falſum teſtimonium, ſed etiam proximum iniuſtè infamare. Et conſequenter hic ordo fuit etiam in veteri lege præceptus: nec in ea quidquam huic ordini contrarium præcipitur. Loca autem ex Scriptura allata nihil faciunt ad rem.

Ordo correptionis fuit etiam in veteri lege ſeruādus.

145 *Leuit.5.* Ad primum, ex Leuit.5. nego hoc ibi præcipi: ſolùm enim præcipitur vt is qui legitimè adiuratur, aut ſub iuramento interrogatur circa res inter alios controuerſas, verum teſtimonium proferat. Vide Cornelium Cornelij in dictum locum.

Cornel. Cornelij.

Ad ſecundum, Reſpondeo *publicè* ibi idem ſignificare ac clarè & apertè exponendo ei quæ habes cōtra eum in corde. patet, tum quia ibi publicè corripere opponitur occulto odio; tū quia nulla eſt ratio cur præcipiamur proximum publicè corripere, quando aliàs poſſumus illum ſecretò emendare, & ſatisfactionem obtinere. Vnde in Hebræo habetur, *corripiendo corripies eū.* quo oſtenditur aperta & clara correptio.

Ad tertium, ex epiſtola ad Timoth. Reſpondeo ibi agi de correptione iudiciali, qua corripiuntur peccata publica, aut in iudicio ſatis probata. quare nihil facit ad rem.

Ad quartum argumētum, nego ſanctos viros eum ordinem non obſeruaſſe in circumſtantiis, quibus erat ſeruandus: nec exempla allata contrarium probant. Nam nec ſatis conſtat, Ioſephum non monuiſſe priùs ſecretò ſuos fratres antequam eos accuſaret: & ob odium, quo in eum ferebantur, facilè poterat ſibi perſuadere ſecretam correptionem fore omnino inutilem, atque ita hîc & nunc non eſſe neceſſariam. S. Petrus verò Actor.5. auctoritate diuina & ex particulari Dei inſtinctu ad terrorem aliorum, illorū fraudem puniuit, quia hoc tunc Eccleſiæ expediebat: & Deus cùm ſit dominus noſtræ famæ ac vitæ, poteſt ea pro ſua voluntate nobis auferre, quoties id iudicat expedire, & ad id aliis dare facultatem. 146

Actor.5.

Nota, Valentiam hîc diſp.3. quæſt.10. puncto 5. §. *Quarto certum eſt.* adferre ſex caſus (qui etiam ex noſtra concluſione poſſunt colligi, & ad eam clariùs explicandam iuuant) in quibus hic ordo in correptione fraterna non eſt ſeruandus. 147

Valentia. Sex caſibus dictus ordo non eſt ſeruandus.

Primò, quando peccatum proximi eſt publicum: quia tunc per denunciationem immediatè Superiori factam ille non infamatur, quia iam infamis eſt.

Secundò, quando eius peccatum eſt grauiter nociuum reipublicæ, vt ſi agat de eius proditione.

Tertiò, quando eius peccatum eſt grauiter nociuum alicui innocenti; quia caritas ſuadet vt huius bono magis proſpiciam, quàm famæ nocentis.

D.Thomas q.33.a.7. in his duobus excipit caſum, quo per ſecretam monitionem poſſem damnum tam publicum, quàm priuatum innocētis ſufficienter impedire. Quæ exceptio vera eſt, quando mihi ſufficienter conſtat, me priuata monitione poſſe eiuſmodi dāna ſufficienter auertere. quod in priuato damno poteſt non rarò habere locum; cùm enim hoc non ſit tanti momenti, vt de eo vitando debeam modo valdè extraordinario eſſe ſollicitus, faciliùs poſſum mihi prudenter perſuadere ad id ſufficienter cauendum, non eſſe opus fratris peccatum alicui aperire; & vt hoc licitè omittam non requiritur vt omnino certus ſim me ſine eiuſmodi reuelatione poſſe illud damnū impedire: non tamen ſufficeret me id probabiliter credere; ſed requiritur, vt ſim moraliter aliquo modo certus me id poſſe ſine illius peccati reuelatione impedire, ſaltem proximum generatim monendo vt ſibi proſpiciat, aut certum locum euitet, &c. Nam aliàs quamdiu eſt probabilis timor illud damnū non poſſe euitari ſine reuelatione id machinantis, caritas ſuadet vt magis proſpiciam bono innocentis, quàm famæ nocentis: modò illud bonum ſit magni momenti. 148

D.Thom.

Magis debeo proſpicere bono innocentis, quàm famæ nocentis.

149 Raro contingit vt machinantem malum publicum non teneat denunciare.

Quandò verò agitur de impediendo graui malo publico, teneor aperire imminēs periculum iis, qui id poſſunt impedire: quamdiu non ſum moraliter omnino certus me id aliter poſſe penitus impedire. quod rarò poteſt contingere: quia qui eiuſmodi res animo conceperunt rarò omnino deſiſtunt eas moliri quamdiu affulget aliqua ſpes eas conficiendi. quare quantumuis ipſi priuatim moniti aſſerant, aut etiam iurent ſe ab eiuſmodi molitione omnino ceſſaturos, non poſſumus illis fidere, quia facilè fingent pœnitētiam, vt animum malum occultent, aut etſi eos iam verè pœniteat, facilè poſtea data occaſione redibunt ad ingenium & ad priores conceptus: & tanti mali magnitudo exigit vt in eo cauendo via ſecuriſſima incedamus, nec ita curemus malum impēdens priuato, præſertim nocēti, & qui ſua culpa id ſibi accerſiuit. Sæpè tamen non erit opus vt proditor aperiatur, quando

magiſtratus

magiſtratus alia ratione poteſt ſufficienter moneri de periculo imminenti, & huic proſpicere; obſtruendo vias quibus ciuitati malum parabatur. Dicta autem præcipuè habent locum, quando is qui inſidiabatur bono publico, promittit emendationem, eo quòd deprehenſus timeat accuſari: ſecùs videtur dicendum, quando ipſe ſponte conſilij petendi cauſa rem alicui viro bono aperit: tunc enim promittenti mutationem conſilij faciliùs poteſt haberi fides; cùm hæ circumſtantiæ clarè oſtendant eum ſincerè agere.

150 Quartus caſus eſt, quando peccatum natura ſua eſt tale, vt niſi efficaciſſimè ei proſpiciatur, ſoleat cõmunitatem inficere: qualis eſt hæreſis: nam, vt dicitur 2. ad Timoth. 2. hæreticorũ ſermo ſerpit vt cancer; vnde multis locis vbi viget inquiſitio, omnibus ſcientibus aliquem quantũuis occultè incidiſſe in hæreſim abſolutè præcipitur vt ſtatim eum denuncient inquiſitoribus, etiam non præmiſſa ſecreta monitione. vt cũ aliis docet Lorca hîc diſp. 47. n. 23. & Bañez q. 33. a. 8 dub. 2. ad 7. Vbi duas reddunt rationes cur id poſſit potiùs præcipi in hoc peccato, quã in aliis. Primò, quia ex hoc peccato maximum imminet communitati periculum niſi ſtatim opprimatur. Secundò, quia vix vnquam eſt ſpes tales priuata monitione poſſe conuerti; nam qui non mouetur auctoritate Eccleſiæ vt rectè ſapiat, non mouebitur auctoritate alicuius priuati eum monẽtis. Monent autem iidem Doctores hæc intelligenda de formaliter hæretico; non autẽ de eo, qui ex ſola ignorantia verſatur in errore contra fidem, qui veritatem edoctus paratus eſt credere: talis enim non eſt verè hæreticus, quia non eſt pertinax.

2. Tim. 2. *Lorca.* *Bañez.*

151 Sed ſecunda eorum ratio non eſt generalis: nã ſæpe contingit aliquos adhærere quibuſdã erroribus, quos ſciunt pugnare cum doctrina Eccleſiæ Catholicæ, atque ita eſſe formaliter hæreticos; qui tamen id non faciunt ex mera malitia, ſed quia vehemẽter apprehendunt quædam loca Scripturæ aliáve ſibi inſolubilia argumenta euidenter probare ſuam doctrinam eſſe veram, & Eccleſiam errare: quæ ſi ipſis clarè ſoluantur, ſtatim conuertuntur; vt quotidiana multis locis docet experientia: nam in Belgio, Germania, Gallia, Anglia, videmus tales aliquos quotidie cõuerti, etiam ex iis qui priùs hæreſim docuerant. Quare viri docti talium conuerſionem nõ debent facilè deſperare, niſi cùm ſecundùm monitionem Apoſtoli eos ſemel aut iterum mouerint, eorúmque rationes diſſoluerint, & viderint eos tunc manere pertinaces. Prior tamen ratio, & quia tales præſertim in locis vbi viget inquiſitio, facilè ſimulant ſuam conuerſionem, vt ita faciliùs lateant & periculum fugiant, ſufficiens eſt cauſa cur in locis adhuc incorruptis, in quibus hóc cõmodè fieri poteſt, inquiſitores abſolutè præcipiant tales omnes ad ſe deferri, quantumuis aliàs ſperetur eorum conuerſio poſſe procurari per ſecretam monitionẽ. Quia hoc bono communi valdè expedit, quod priuato præferendum eſt, & ei potiùs proſpiciendum eſt quàm priuatæ aliquorum nocentium famæ.

152 Quintus caſus eſt, quando proximus ob maiorem ſuum in ſpiritu profectum aliámve iuſtam cauſam tacitè vel expreſſè ceſſit iure, quod hac ex parte habet in ſuam famam, vt ſcilicet in eius correptione dictus ordo ſeruetur, & quoties eſt ſpes fructus priùs ſecretò admoneatur, quàm ad Superiorem eius peccatum deferatur. de quo agam dub. 11.

Sextus caſus eſt, quando ob naturam peccantis aut aliàs ob cauſas prudenter credo me omnino inutiliter per me aut alios priuatos proximum moniturum antequam eum denunciem Superiori: tunc enim poſſum eum ſtatim huic denunciare, quia fruſtra illa præmitterem. Quod maximè locum habet, quando obſeruatio illius ordinis crederetur non ſolùm inutilis, ſed etiam nociua futura, eo quòd alter monitus in odium monentis exardeſceret, aut emendationem ſimulando correptionem eluderet.

DVBIVM IX.

Qua ratione teſtes adhibendi ſint in correptione fraterna, quando proximus per ſecretam correptionem nequit emendari?

NOta Primò, nos hîc teſtem accipere pro omni eo quem quis adhibet ſibi ſocium vt ſecum fratrem peccantem priuatim corripiat. 153

Nota Secundò, me hos ſocios ſiue teſtes ob varios fines poſſe adhibere huic correptioni. Primò, vt ſimul iũcti maiore efficacia poſſimus alterum arguere, & ita multorũ auctoritate frangatur, qui vnius correptione motus non eſt vt à peccato deſiſtat: aut vt conuincatur eſſe peccatum id, quod fatetur ſe feciſſe, ſed negat eſſe peccatum. Secundò, vt illi teſtentur me eſſe functum officio meo priùs illum corripiendo priuatim, quàm illum Eccleſiæ denunciem. Tertiò, vt, ſi, quando eum poſtea denunciaui, neget ſe illud peccatum feciſſe, poſſit teſtibus conuinci. *Cur teſtes in correptione adhibendi ſint.*

Nota Tertiò, hanc adhibitionẽ teſtium fieri poſſe in triplici caſu. Primò, quãdo peccatũ proximi eſt publicum, vt ſi notũ ſit maximæ parti ciuitatis aut viciniæ, aut ſaltẽ alicuius cõmunitatis, in qua ſunt plures quã decem. Secundò, quando eſt quidem occultum, probabile tamen in iudicio, eo quòd mihi & duobus aliis cognitum ſit. Tertiò, quando mihi ſoli cognitum eſt. 154 *Triplici caſu poſsũt teſtes adhiberi correptioni.*

Quando autem peccatũ eſt omnino publicum, tunc facile eſt adhibere teſtes: quãquam hoc non ſit omnino neceſſarium, quia non eſt tunc neceſſariũ ante denunciationẽ, præſertim paternam, præmittere ſecretã monitionem, vt oſtendi n. 147. Item quando peccatũ corripiendi præter me eſt vni vel alteri notum, etiam facile mihi eſt hos poſt primã correptionẽ adiungere mihi ſocios ac teſtes ſecundæ correptionis. Cùm enim hi non minùs quàm ego eius peccatum nouerint, æqualiter poterunt ipſum de hoc corripere, illúdve poſtea, ſi opus ſit, coram Superiore teſtari. Quare cõmuniter omnes cenſent in eo caſu teſtes eſſe adhibendos, ſi prima correptio non fuerit efficax. Sed tota difficultas eſt, quando peccatum eſt mihi ſoli notum. Qua in re triplex eſt ſententia.

Prima docet, quando tunc proximus nõ emendatur ſecreta mea monitione, non eſſe vlteriùs progrediendũ. Ita quidam apud D. Tho. q. 33. a. 8. Idémque quoad teſtiũ inductionem docet Durand. in 4. diſt. 19. q. 4. Addit tamen, ſi peccans habeat Superiorem prudentem, cui ſine alio incommodo poſſit aperiri proximi peccatũ, quíque illum poſſit in poſterum à peccando impedire, v. g. ſubtrahendo ei peccandi occaſiones aut ſimili ratione, illud huic aperiendum eſſe. 155 *D. Thom.* *Durand.*

Probatur autẽ dicta ſententia, quia vel illi teſtes eſſent adhibendi vt teſtentur proximũ peccaſſe, aut me functum eſſe meo officio ipſum antè ſecretò monendo; & neutrũ poſſunt teſtari, quia neutrũ ſciunt. Aut vt mecum ſimul alterum corripiant; & hoc etiam nequeunt facere, quia, vt ex cõmuniore ſententia dixi n. 87. non poſſum corripere proximũ ob aliquod peccatum niſi mihi conſtet eum hoc feciſſe. hîc autem hoc illis inductis teſtibus conſtare nõ poteſt, cùm hoc nequeant ſcire niſi ex mea relatione, cui nõ tenẽtur hac in re credere, præſertim ſi alter neget ſe id feciſſe; cui tũc tenentur potiùs credere quàm mihi, quia quiuis præſumitur bonus, donec probetur malus. Aut tãdem adhibebuntur, vt explorent an alter ſæpiùs illud peccatum committat; & hoc etiam dici non poteſt, quia priuati nõ debent inquirere in vitam alienã, vt habeãt quæ corripiant. vt ex D. Auguſt. oſtendi ſuprà n. 67. 156 *Teneor ceteris parib⁹ magis credere negãti crimen, quam accuſatori.*

157 Secunda ſententia docet, poſt ſecretam monitionẽ inefficacem eiuſmodi teſtes eſſe inducendos quando correptus continuat ſuum peccatum, v. g. detinendo apud ſe concubinam aut rem quæ poteſt probari eſſe aliena, aut quando eſt periculum relapſus, vt notent an proximus pergat peccatum continuare, aut an iterum ſimile peccatum committat, & tunc eum ſimul cum alio reprehendant; & ſi non emendetur, Superiori denuncient, eiúſque crimen probent. numquam tamen eſſe à me inducendos quando non eſt periculum relapſus, aut præciſè vt eum de peccato quod ſolus vidi, mecum corripiant. Ita Adrianus in 4. diſt. 19. tract. de corrept. fraterna. §. *Pro huius deciſione.* in fine. Eandémque videntur tenere Paludan. ibidem q. 4. & Caiet. 2. 2. q. 33. a. 8. in priore dubio, quatenus dicunt teſtes inducendo vt obſeruent an proximus iterum peccet, eúmque tunc moneant: nec inſinuant eos aliàs eſſe inducendos, quando peccatum eſt vni tantùm notum.

Adrian. *Paludan.* *Caietanus.*

158 Prior pars probatur. Primò, quia Chriſtus Matth. 18. iubet vt, quando frater peccauit contra nos, & noſtra correptione non emendatur, inducamus teſtes à quibus nobiſcum corripiatur; & videtur loqui de caſu, quo proximi peccatum mihi ſoli notum eſt. Primò, quia hoc inſinuant ea verba, *Si peccauerit in te.* Quod multi Patres ac Doctores aiunt idem valere ac coram te ſolo. Secundò, quia ideo iubet vt eum corripias inter te & ipſum ſolum, ne aliàs eius famam coram aliis lædas; quod locum non haberet ſi plures eſſent conſcij peccati ipſius.

Matth. 18.

Secundò, quia id apertè docet D. Auguſt. in ſua Regula. Agens enim de peccato, quod vnus ſolus vidit alterum committentem, docet, hũc, ſi ipſum poſt correptionem videat id ſecundò committentem, debere ſibi adhibere alios qui idem ſecum aduertant, vt eum poſtea corripiant, & ſi neceſſe ſit denuncient. Reſp. Durand. ſuprà D. Auguſt. ibi ſolùm lóqui de curioſo aſpectu mulierum, qui non eſt in ſe peccatum, nec infamat, ſed ſolùm eſt occaſio peccandi. Sed hoc verum non eſt; quia Augu. ibi apertè agit de aſpectu arguente animum libidinoſum, qui & in ſe peccatum eſt, & Religioſo infamis: & ibidem paulò inferiùs docet, idem dicendum eſſe de quouis alio peccato.

Auguſt. *Durand.* *Auguſt.*

Tertiò, quia eiuſmodi inductio teſtium poteſt aliquando eſſe vtilis ad emendationem fratris, qui aliàs emendari non poterat: ergo tunc eſt adhibenda etiam cum aliqua læſione famæ fratris: quia pluris facienda eſt ſalus animæ quàm famæ integritas.

159 Et quamuis communiter non deceat nos inquirere in vitam proximi, hoc tamen ſolùm eſt verum quando id non iudicatur prudenter neceſſarium vt iuuemus eum hærentem in peccatis, prout in dicto caſu fit. Item etſi vnius aſſertio non ſufficiat, vt ſine alia cauſa certò credam proximum aliquod peccatum commiſiſſe, atque ita eum de hoc arguam; ſufficit tamen vt de eo habeam ſufficientem ſuſpicionem vt id explorem quatenus putatur hoc neceſſarium ad eius emendationem. Nec etiam eſt timendum ne proximus grauiter irritetur videndo alios ſua facta obſeruare; quia hæc obſeruatio & facilè poteſt & debet ita fieri, vt alter non aduertat ſe obſeruari.

Quãdoque priuatus licitè explorat alienam vitam.

160 Secunda pars probatur Primò, quia quando ſolùm agitur de peccato actu omnino præterito, talis inductio teſtium videtur omnino inutilis ad finem fraternæ correptionis, vt probat argumentum allatum n. 156. Secundò, quia alter facilè mihi grauiter indignabitur, ſi videat me eius factum omnino ſecretum aliis aperuiſſe, & pudore impellente illud negabit; cùm ſciet me non poſſe id probare: hoc enim in talibus qui in ſecreto moniti nolunt ſe emendare, communiter eſt præſumendum: atque ita inductio teſtium non ſolùm non proderit, ſed etiam oberit. Tertiò, quia eiuſmodi peccati reuelatio ac inductio teſtium erit etiam mihi valdè perículoſa. quia alter communiter negabit ſuum crimen, & accuſabit me tanquam calumniatorem, qui ipſum apud alios inſimulauerim alicuius criminis, quod ipſe negabit ſe feciſſe, & ego id probare non potero. Atque ita poterit me vt calumniatorem apud Superiorem accuſare, & eoſdem illos teſtes contra me producere: qui poterunt teſtari me hoc crimen illi obieciſſe; & tamen non poterunt teſtari ipſum hoc feciſſe.

Reſpondent aliqui ex Auctoribus tertiæ ſententię dictos teſtes non poſſe eo caſu teſtari me falsò hoc crimen ei obieciſſe; nam ipſi neſciunt ipſum hoc non feciſſe, & ſicut non tenentur credere mihi aſſerenti eum id commiſiſſe, ita nec tenentur credere alteri id neganti. quare ſolùm poterunt teſtari me iuxta ordinem fraternæ correptionis, eum de hoc crimine coram ſe corripuiſſe, in quo nullum eſt peccatum. 161

Sed hoc non ſatisfacit. Primò, quia vt ego eo caſu habear calumniator, præſertim in iudicio fori externi, non eſt opus vt ille probet ſe eſſe innocentem, ſed ſufficit quòd probet me ſibi obieciſſe crimen quod probare non poſſum. Nam in eo foro paſſus obiectionem criminis ſemper habetur innocens donec probetur nocens, & obiiciens punitur vt calumniator niſi probet obiecta. Quod æquiſſimum & omnino neceſſarium eſt; quia aliàs quiuis impunè poſſet alteri quantumuis innocenti ſecretum aliquod crimen affingere, & coram aliis obiicere, quia hic non poſſet probare ſe id non feciſſe. 162

Vt habear calũniator ſufficit me obieciſſe crimẽ quod probare nequeo.

Secundò, quia illi eo caſu poterunt quidem teſtari me tale crimen coram ipſis alteri obieciſſe; nullo tamen modo poterunt teſtari me id feciſſe iuxta præceptum ac ordinem fraternæ correptionis. Tum quia non poterunt teſtari me ipſum primò ſecreto monuiſſe; hoc enim non ſciunt: tum etiam quia non poterunt teſtari me in obiectione illius criminis vlla ratione verè functum eſſe officio fraternæ correptionis; quia ad hanc requiritur, vt alterum corripiam ob crimen quod verè commiſit; illi autem nullo modo poſſunt ſcire illum hoc crimen verè commiſiſſe; & conſequenter nec ſcire, nec teſtari poſſunt me eum fraternè corripuiſſe: atque adeò in iudicio tamquam calumniator meritò condẽnabor. Confirmatur, quia niſi eo caſu correpto me accuſante poſſem tãquam calũniator puniri, quiuis poſſet quẽuis impunè apud duos vel tres infamare affingendo ei falſum crimen, & dicẽdo ſe id facere vt ipſum fraternè corã iis corripiat. 163

Tertia ſententia docet, nos etiam in caſu, quo fratris peccatum non poteſt ratione ſuæ continuationis, aut iterati lapſus ab aliis notari, teneri eum corripere coram teſtibus, quando priuata monitio nihil profuit: & illa creditur profutura. Ita Bañez 2. 2. q. 33. a. 8. dub. 3. & cum aliis Valentia diſp. 3. q. 10. puncto 5. Et eſt ſatis apertè ſententia D. Tho. dicto a. 8. Probant id variis rationibus, ſed quæ facillimè poſſunt ſolui; & adferunt quaſdam Patrum auctoritates, ſed hi apertè loquuntur in caſu ſecundæ ſententiæ. 164

Bañez. Valentia. D. Thom.

Quare hæc ſententia hac ſola ratione poſſet probabiliter perſuaderi, quia talis inductio teſtium poſſet aliquando eſſe vtilis ad proximi emendationem, & ſine vllo incommodo fieri: ergo caritas proximi tunc exigit vt eam adhibeamus. Antecedens probatur, quia fieri poteſt vt noſcam aliquem virum pium & prudentem, cui ſine vllo periculo poſſum alterius peccatum aperire, quique corripiendo magna amicitia coniunctus eſt, ita vt hic non ſit ægrè laturus, ſi illi ipſius peccatum aperiam; & qui rurſum apud hunc ſit magna auctoritate, ita vt eius monitione credatur omnino inducendus ad pœnitentiam. quo caſu inductio talis teſtis poterit eſſe vtilis, & nullo modo periculoſa aut nociua.

165 Conclvsio I. Quando proximus perſeuerat in aliquo peccato ex ignorantia ſiue culpabili, ſiue inculpata, & à me admonitus non credit eſſe peccatum; teneor aliquos adducere, qui ei teſtentur hoc eſſe illicitum, quorum auctoritate credam eum permouendum vt hoc credat, & ab eo opere abſtineat. Per ſe patet, quia hac ratione poſſum eum liberare ab ignorantia ipſi noxia, quatenus eſt rei quã tenetur ſcire, & auertere à peccato ſaltem materiali, aut etiã formali, ſi ignorãtia ſit vincibilis. Potéſtque hoc fieri ſine graui incommodo, aut alterius vlla notabili infamia, ſi illis non dicam hunc aliquid ſolitum facere, ſed ſolùm eum putare hoc non eſſe illicitum, adeóque poſſe eſſe periculũ ne id fortè aliquando faciat. Quãuis hæc ſæpe commodiùs fierent, ſi ex aliquibus Auctoribus impreſſis ei illa veritas probaretur, quãdo ita fieri poſſet.

166 Conclvsio II. Quoties inductio teſtium putatur neceſſaria & profutura ad proximi emendationem, & poteſt ſine graui incommodo fieri, hi adhibẽdi ſunt, etiamſi peccatum iam actu omnino tranſierit, & non putetur reiterandum: atque ita ſub his terminis puto tertiam ſententiam ex ſuprà relatis eſſe veriorem. Et patet, quia ex caritate teneor procurare proximi emendationem, quoties hic aliàs non eſt emendandus, & id commodè facere poſſum: atqui in eo caſu hæ circumſtantiæ adſunt: ergo tunc teneor proximi emendationem ea ratione procurare.

167 Conclvsio III. Etſi hæc inductio teſtium poſſit in praxi ſæpe habere locum, quando proximus actu continuat ſuum peccatum, detinendo apud ſe concubinam, aut rem quæ poteſt probari aliena: aut quando ſępiùs in idẽ peccatũ incidit iuxta dicta n. 158. & 159. quando tamen neutrum horum fit, ciúſque peccatum eſt mihi ſoli notũ, eiuſmodi teſtium inductio rariſſimè erit ſaluti proximi vtilis ac neceſſãria, aut mihi non grauiter periculoſa: atque ita rariſſimè erit ſuadenda. Et cum hac limitatione puto veram ſecundam ſententiam ſuprà allatam, eiúſque rationes allatæ n. 160. & ſeq. hoc clarè, & nihil aliud probant. Et confir. quia, vt oſtendi n. 117. in eo caſu non teneor corripere proximum, niſi prudenter credam eum aliàs in peccato moriturum, aut dum ad hoc tenebitur non acturum pœnitentiam. Quod extra periculum mortis vix contingit niſi videam eum in paſchate non confiteri, quo caſu iam in aliud peccatum incidit: ergo rariùs adhuc accidet vt tunc tenear inducere teſtes.

168 Poſſet autem hæc inductio eſſe neceſſaria quando ſcirem exiſtenti in occulto peccato inſtare periculum mortis, cúmque, quia hoc ſibi nullo modo perſuadet, aut aliam ob cauſam, non eſſe vllo modo ſollicitum de pœnitentia agenda, nec velle confiteri: tunc enim ſi ſine graui valdè meo incommodo cum aliqua probabili ſpe fructus poſſem aliis ipſius ſtatũ aperire, & inducere eos vt ipſi ſuaderent confeſſionem, ad hoc tenerer ob grauiſſimũ & præſentiſſimum alterius periculum. Idémque poſſet dici quando talis extra periculum mortis eſſet ſuſcepturus aliquod Sacramentũ, v. g. Ordinem, Matrimonium aut Confirmationem, non præmiſſa confeſſione, aut neceſſaria contritione (quod tamen mihi rarò, præſertim de omittenda cõtritione, conſtare poteſt niſi ex eius dictis:) tũc enim ſi poſſem cõmodè ſtatum eius alicui aperire, cui ipſe eſſet valdè amicus, ita vt non ægrè ferret me huic eius ſtatum aperire: & ſi crederem hoc fore neceſſarium & vtile ne alter in ſtatu peccati Sacramentum ſuſciperet; ad id tenerer, vt ea ratione impedirẽ tam ipſius peccatum, quàm grauem Sacramenti Deique iniuriam.

169 Dices, Ad proximi emendationem in dictis caſibus ſufficeret aliquos magna apud eum auctoritate inducere qui ipſi perſuaderent confeſſionem nulla facta mentione peccati, in quo ille eſt: ergo hoc non eſt illis aperiendum.

Reſpondeo, hoc quidem communiter eſſe verum, non tamen ſemper: nam poſſet contingere quòd is qui inducendus eſſet, non poſſet ei efficaciter perſuadere confeſſionem, niſi ſciret eius ſtatum vt inde poſſet accipere occaſionem clarè ei oſtendendi quanto periculo ſe exponat niſi confiteatur, & hoc faciendo ei eſſet perſuaſurus. Et hæc quidem pro defenſione illius tertiæ ſententiæ ſpeculatiuè poſſunt dici. Agendo tamen de praxi puto facilè quidem poſſe fingi caſum in quo omnes eæ conditiones concurrant, & ſufficienter mihi de iis conſtet, vt obliger ad eiuſmodi inductionem teſtis: credo tamen hoc rariſſimè aut vix vnquam de facto contingere.

Poſſet tamen hæc inductio aliqua ratione habere locum, quando aliqua perſona commiſit aliquod ſecretum peccatum cuius ſum conſcius, & cuius eam valdè pudet: & ex eius conditione aut etiam dictis prudenter iudico quòd in confeſſione id præ pudore omittet, atque ita ſacrilegè confitebitur ac communicabit. Tunc enim ſępe conſultũ eſſet rem aperire eius cõfeſſario, quando hic eſſet prudens, & qui tali cognitione numquam niſi in bonum alterius eſſet vſurus. qui deinde in confeſſione quaſi aliud agendo, & diſſimulando ſe quidquam ab alio audiuiſſe, poſſet pœnitentem circa eiuſmodi peccatum examinare, ac efficaciter hortari ad integram confeſſionem, ac ita ſenſim eum inducere vt illud peccatum exprimat. Quo caſu vtile fuerit ſi confeſſarius initio confeſſionis conciliet ſibi animum pœnitentis, oſtendendo magnum erga ipſum amorem & deſiderium ſalutis ipſius. & deinde captet aliquas occaſiones ac indicia, quibus probet eius conſcientiam ſibi videri minùs tranquillam ac grauiter exponat quàm graue ſit peccatum non integrè confiteri, & quantum ſit confeſſionis ſecretum, quámque ſine vllo incommodo peccata quantumuis grauia ibi poſſint aperiri. & conſequenter quàm ſtultus ſit ille pudor, qui ſuadet ea hîc tacere quæ in extremo iudicio cum maxima peccatoris verecundia & æterna damnatione toti mundo aperienda ſunt. & alia ſimilia. Sed in hoc caſu ac ferè etiam in præcedentibus non tam agitur de emendando peccato præterito, quàm vitando futuro. 170

Conſultum quandoque alicuius ſecretum crimẽ aperire eius confeſſario.

Qua ratione tunc cõfeſſario ſit agendũ cũ pœnitente.

Ad eiuſmodi hominum emendationem ſine incõmodo conſequendam ſæpe etiam vtile fuerit adire aliquem concionatorem, quem illi ſolent concionantem audire, eíque in genere dicere eſſe aliquẽ ex eius auditoribus in tali ſtatu ac periculo conſtitutum, eúmque rogare, vt accepta aliũde occaſione hac de re verba pro concione faciat, ac grauiter valdè oſtendat in quanto periculo tales verſentur, & quàm grauiter Deum offendãt, idque ob rem nullius momenti, aliáque ſimilia quæ poſſint alium ad emendationem mouere. Hoc tamen medium communiter eſt minùs efficax magíſque incertum, quàm præcedens; fit tamen cum minore peccantis infamatione, minúſque odioſum eſt. Prudentis autem eſt iudicare quid in his aliíſve circumſtantiis expediat. 171

Qua ratione aliter poſſint iuuari qui in occultis peccatis hærent.

DVBIVM X.

Vtrùm peccatum proximi ſit aliquando aperiendum Superiori priuſquam adhibeantur alij teſtes, aut etiam antequam ſecreta monitio ſit præmiſſa?

NOta, hac in re certum eſſe Primò, nõ eſſe neceſſarium ſeruare dictum ordinem, quando peccatum proximi eſt omnino publicum. Secundò peccata ſecreta non poſſe denunciari Superiori vt iudici, niſi dictus, ordo ſeruetur, quantum fieri poteſt. Tertiò, poſſe peccatum proximi immediatè deferri Superiori vt patri ſiue præciſè in ordine ad bonũ & emendationem peccantis, non præmiſſa priuata monitione 172

aut adhibitione aliorum teſtium, quando hæc ſciuntur non profutura, aut ſine graui incommodo fieri non poſſunt. Idémque, vt dubio ſequenti oſtendã, eſt dicendum, quando peccans expreſsè vel tacitè conſenſit vt eius peccatum ita ad Superiorem deferatur.

173 Tota igitur difficultas eſt, quando alterius peccatum eſt mihi ſoli notũ, & ſperatur fructus ex priuata monitione aut teſtium inductione; vtrùm his omiſſis ſine peccantis conſenſu poſſim id immediatè aperire eius Superiori vt patri, ſolùm quia puto id ſaluti peccantis aut bono communi magis expedire. Qua de re variæ ſunt ſententiæ.

174 Prima docet, quoties ſpero Prælatum maiore cum fructu ſpirituali proximi hunc poſſe corrigere, atque adeo quoties prudenter iudico ſaluti ipſius ſpirituali magis expedire, vt omiſſa teſtium inductione, ac ſecreta admonitione eum ſtatim ad Prælatum tamquam ad patrem deferam; me poſſe illis omiſſis huius peccatum illi tamquam patri primò aperire, modò ſciam ipſum hoc omnino ſecretum habiturum, nec peccantem odio habiturum, aut alia ratione ei nociturum. Ita Richardus in 4.diſt.19.a.4.q.1.in corpore. vbi etiam docet, peccatum fratris, quando hic à me correptus eſt emendatus, debere deferri Prælato, quando id putatur vtile vt præſeruetur à relapſu. Et in reſponſ. ad 2. docet, hæc communiter habere locum in Religioſis, qui Prælato, præſertim id præcipienti, tenẽtur alterius peccatum etiam ante ſecretam monitionem aperire, prout obiiciebatur in argumento. Item Angel. v. *Denunciatio*, n.10. vbi alios pro ea citat, docétque eſſe communem ſententiam Doctorum ſui Ordinis. Item Roſella v. *Inquiſitio*. ſub initium. Bonauent. in c.17. Lucæ, §. *Secundò quantum*. Eandem fusè docet Bernardinus de Areualo in libro de fraterna correptione: & ſatis apertè videtur eandem docuiſſe D. Thom. quodlibeto 11.q.9.a.13. vbi ait: *Vtrùm autem ſtatim cùm quis ſcit fratrem ſuum peccaſſe, debeat denunciare Prælato: dico quòd in his diſtinguendum eſt de conditionibus ſubditi & Prælati. Nam ſi ego ſcio quòd frater per me corrigetur, tunc non debeo hoc denunciare Prælato. Si autem videtur quòd hoc meliùs fiat per Prælatum, & Prælatus nihilominus ſit pius, diſcretus & ſpiritualis, non habens rancorem ſeu odium aduerſus illum ſubditum: tunc licitè poteſt hoc denunciare ſibi; & tunc non dicit Eccleſiæ, quia non dicit ei ſicut Prælato ſed ſicut perſonæ proficienti ad correptionem proximi & emendam. Sed quia propter conditiones diuerſas Prælatorum & ſubditorum, non poteſt in hoc dari generale iudicium, quia aliquando Prælatus vel mouetur ad odium aduerſus ſubditum, vel ſubditus non bene ferret verba Prælati; ideò tenendum eſt hoc pro regula, quòd in omnibus iſtis ſemper ſeruanda eſt caritas, & quod meliùs & magis expedire videtur; & ſi hoc intendat* (nimirum corripiens aut deferens proximum) *ſcilicet emendam proximi, ſeruet quantum poteſt bonum caritatis, tunc denunciando non peccat.* Vbi vt omiſſa priuata monitione poſſim alterius peccatum ſtatim denunciare Prælato, non requirit vt credam me per illam nihil effecturum; ſed ſolùm quòd Prælatus meliùs ſiue cũ maiore eius fructu ſpirituali eum emendabit: & quòd aliàs ei non nocebit. Vnde quod priùs dixit me non debere eum denunciare, quando per me poteſt corrigi, ne ſequentibus contradicat, intelligendum eſt, quando hoc æquè bene per me fieri poteſt; aut quando Prælatus timetur nociturus.

Richardus. Angelus. Roſella. Bonauent. Bernard. de Areualo. D. Thom.

175 Confirmatur, quia dum ibidem adfert rationes cur peccatum fratris non ſit ſtatim deferendum ad Prælatum, nec dicit, nec inſinuat id ideo non eſſe faciendum, quia frater ea ratione magis infamatur. *Sed quia aliquando Prælatus vel mouetur ad odium aduerſus ſubditum, vel ſubditus non bene ferret verba Prælati.* Quæ non ita accipienda ſunt quaſi ipſe nolit vllam haberi hac in re rationem famæ fratris (clarũ enim eſt etiam ex illius mente hanc quantum commodè fieri poteſt integram eſſe ſeruandam) ſed quòd velit hîc primò & præcipuè haberi rationem maioris profectus ſpiritualis ipſius fratris, & huic poſthabendum eſſe aliquod nocumentum famæ, quod illi ex illa denunciatione obueniet. quod, quando aliud incommodum non ſequitur, non videtur tanti faciendum, vt propterea maior ille profectus debeat negligi. Vnde infrà docet, in hoc negotio generatim ſpectandum vt ſeruetur *caritas, & quod melius & magis expediens videtur.* Et deinde oſtendens quid hoc ſit, ſubdit: *Et ſi hoc intendat, ſcilicet emendationem proximi.* apertè docens, illud melius & magis expediens eſſe maiorem emendationem peccãtis. & ſubdit: *Seruet quantum poteſt bonum caritatis, tunc denunciando non peccat.* Ac ſi dicat, Quando ſpectat maiorem proximi emendationem, modò ſeruet ipſius famam quantum poteſt fieri, ſimul ita procurando eius maiorem profectum, non peccat denunciando Prælato eius peccatum, ſcilicet ante ſecretam monitionem: in quo caſu tota quæſtio procedit.

176 Vbi Notanda ſunt illa S.Thomæ verba: *Et tunc non dicit Eccleſiæ.* vbi apertè inſinuat Chriſtum Matth. 18. iubentem præmittere ſecretam monitionem & teſtiũ inductionem antequam peccatum fratris denuncietur Eccleſiæ, loqui de denuntiatione facienda iudici & in ordine ad punitionem (vt verba Chriſti etiam ſatis inſinuant.) Et conſequenter ſentit denunciantem Prælato vt patri peccatum fratris, ſpectando huius præcisè perfectiorem emendationem, non facere contra præceptum Chriſti, etſi nec teſtes nec ſecretam monitionem præmiſerit.

D. Thom. Matth. 18. Dicere Eccleſiæ eſt dicere Prælato vt iudici.

Ex quibus etiã patet, hunc locum non contradicere iis quæ idem docet 2.2. q.33.a.7. & 8. vbi docet, eſſe contra præceptum Chriſti peccatũ fratris ante ſecretam monitionem & teſtium inductionem denunciare Prælato: quia hîc apertè agit de denũciatione huic facienda vt iudici: vt clarè patet ex a.8. ad 4. S.Tho. citat & ſequitur Gabr. lect.74. in canon. §. *Quintus caſus*.

D.Thom. Gabriel.

177 Hæc ſententia poteſt probari ratione quam S.Tho. ſupra, vt oſtendi, inſinuat. Quia nimirũ cùm hæc correptio fraterna qua talis eiúſque ordo ſint præcipuè inducta ob bonum corripiendi, in ea ille modus ſiue ordo ſeruandus eſt, ex quo maximum fratris bonum prudenter ſperatur: atqui maius ipſius bonum eſt ipſum cum aliqua iactura famæ, quæ ex illa denunciatione Prælato facta naſcetur, certiùs & perfectiùs corrigi, & à periculo recidendi præſeruari; quã ipſum ſine illa iactura minùs certò minúſque perfectè corrigi: ergo etiam cum eiuſmodi iactura ille ordo ſiue modus corripiendi eligendus eſt, ex quo certior & perfectior fratris emendatio ſperatur futura.

D.Thom.

178 Dices, Meliùs etiam eſt proximo proficere in ſpiritu cum iactura pecuniæ, quàm hac abundare ſine illo profectu, & tamen non licet mihi eam clàm ſurripere, ac ex ea dare eleemoſynam, vt ſic illi impetrem maiorem gratiam & profectum in ſpiritu: ergo ſimiliter quando aliter poteſt corrigi à peccato, illicitè eius occultum peccatum denuncio Superiori, vt ita meliùs & perfectiùs corrigatur.

Reſpondeo, ſi hoc argumentum valeret, probaret me illicitè deferre proximi occultum peccatum ad Prælatum, etiam quando hoc eſt neceſſarium ad eius emendationem, ſicut illicitè ex eius pecuniis clàm acceptis pro eius emendatione do eleemoſynam, etiamſi hoc iudicem neceſſarium ad eius emendationem, quam aliis viis fruſtra tentaui procurare. Quare neganda eſt conſequentia: quia illa denunciatio eſt ſæpe medium ex natura rei & Dei decreto ordinatum ad proximi peccantis correctionem: quare quoties ad hãc eſt neceſſaria, habeo ius vt ea in hunc finem vtar. Videtur autem ad eum finem eſſe neceſſaria, non ſolùm quando hic ſine ea nequit haberi, ſed quoties ſine

ea

ea minùs certò minùſque perfectè habendus eſt: præſertim ſi hæc differentia ſit notabilis. Secùs eſt de illa datione eleemoſynæ ex pecunia aliena clàm accepta inuito domino. Poterunt hæc etiam confirmari ex iis quæ dicemus dub. 11. n. 202.

179 Secunda ſententia huic omnino contraria docet, antequam proximus denuntietur Prælato etiam vt patri, ſemper præmittendam eſſe non ſolùm ſecretam monitionem, ſed etiam teſtium inductionem, quando ille per hæc putatur corrigendus. Hanc videtur tenere Bañez 2.2.q.33.a.8.ad 6. & quidam alij apud Valentiam 2.2. diſp. 3. q. 10. puncto 5. §. *Alij autem ſimpliciter.* malè tamen tribuitur Hugoni de S. Victore, vt infrà oſtendam, & fortè etiam Nauarro. Nam cùm hic pro ſe citet Sotum & Adrian. qui tenent tertiam ſententiam, videtur etiam idem cum his ſentire.

Bañez, Valentia. Hugo de S. Victore. Nauarr. Sotus. Adrian. Matth. 18.

Probatur Primò, quia Chriſtus Matth. 18. præcipit vt illa duo præmittantur antequam peccatum fratris Superiori denuncietur: ergo hoc faciendum eſt. Secundò, quia frater debet corripi quantum fieri poteſt cum minima iactura ſuæ famæ: atqui hoc fit quando dictus ordo omnino integrè ſeruatur: ergo hoc ſemper eſt faciendum, quoties frater per vnum ex prioribus mediis ſperatur corrigendus. Minor probatur, quia, vt patet ex communi ſenſu hominum pluris eſt habere bonam famam apud Superiorem, quàm apud multos alios non Superiores: ergo fama fratris multò plus læditur dum eius peccatum denunciatur Superiori, quàm ſi dicatur duobus aliis qui ad eius correptionem poſſunt iuuare. Probant eam Tertiò, auctoritate Hugonis à S. Victore, qui ſuo tempore maxima fuit auctoritate & tamquam alter Auguſtin. habitus. Sed, vt infrà oſtendam, hic potiùs contrarium docuit.

Hugo de S. Victore.

180 Tertia ſententia docet, quando ego ſecreta monitione non proficio apud fratrem peccantem, me poſſe eum ſtatim denunciare Superiori vt patri, vt per eum emendetur. Ita D.Tho. ſuprà a.8. ad 4. Adrian. in 4. tractatu de correptione fraterna ſub finem. Sotus in relect. de ſecreto, memb. 2. q. 4. ad 3. Silueſt. v. *Correctio fraterna.* q. 5. Gabriel in canon. lect. 74. lit. T. & potiore ratione eam tenent Auctores citati pro prima ſententia, ſaltem quatenus hæc ſententia ſolùm docet, me tunc poſſe rem ſtatim deferre Superiori.

D.Thom. Adrian. Sotus. Silueſter. Gabriel.

Probatur autem ratione ſuprà allata pro prima ſententia, quia nimirum frater ea ratione videtur maiore cum fructu ſuo ſpirituali poſſe corrigi; tum etiam auctoritate S. Auguſt. qui eam apertè docet in ſua Regula. Vbi cùm dixiſſet eum, qui vidiſſet fratrem peccantem, & fruſtra admonuiſſet, debere inducere teſtes qui eum obſeruent, ſubdit: *Sed antequam aliis demonſtretur, per quos conuincendus eſt ſi negauerit, priùs Præpoſito debet oſtendi, ſi admonitus neglexerit corrigi, ne fortè poſſit ſecretiùs correptus non innoteſcere aliis.* Vbi expreſsè docet, talem priùs debere indicari Prælato vt patri, quàm teſtibus. Et quamuis ibi præcipuè loquatur de teſtibus adhibendis non tam in ordine ad priuatam monitionem, quàm vt peccans poſſit publicè de crimine ſuo conuinci in ordine ad punitionem; ad hos tamen ſuam aſſertionem non reſtringit. nam cùm abſolutè dicat peccatum fratris priùs eſſe indicandum Prælato quàm aliis per quos conuincendus eſt, nec meminerit aliorum quibus debeat peccatum indicari priùs quàm ipſi Prælato; apertè ſignificat id huic poſt ſecretam monitionem inefficacem primò omnium indicandum eſſe.

Auguſt.

181 Reſpondent aliqui, illud *antequam aliis*, &c. non reſpicere teſtes, per quos peccans conuincendus eſt, ſed alios, coram quibus à Prælato palàm arguendus eſt. Ita vt S. Auguſt. ſolùm velit rem debere priùs indicari Prælato, vt peccans per hunc ſecretò, ſi fieri poſſet, emendetur, quàm omnibus publicetur. Et húc eſſe ſenſum Auguſtini probant Primò, quibuſdam coniecturis ex eius verbis deſumptis; ſed quia facilè ſolui poſſunt, eas hîc omitto adferre. Secundò, quia Hugo à S. Victore videtur S. Augu. ſic intellexiſſe, qui in commentariis illius regulæ c.6. citatis dictis Auguſtini verbis ſubiungit: *Culpa cùm occultè committitur, ab aliis fratribus, qui eius culpæ conſcij ſunt, hic qui deliquit frater debet ſecretò corrigi; quos ſi neglexerit audire, patri monaſterij debet indicari, vt ipſe fratrem ſecretò corrigat: quatenus culpa quæ adhuc latens eſt, ſi fortè ſecretiùs corrigi potuerit, non omnibus innoteſcat. Si autem negauerit, tunc teſtes adhibeantur, vt conuictus diſtrictiùs iudicetur. & hoc eſt quod Auguſtinus ait, ſi autem negauerit, vſque debebit emendatoriam ſubire vindictam.*

Auguſt. Hugo de S. Victore. Auguſt.

Sed verba S. Auguſtini ſunt clariora, quàm vt cum aliqua veritatis apparentia poſſint in eo ſenſu explicari. Cùm enim expreſsè dicat: *Antequam aliis demonſtretur per quos conuincendus eſt,* &c. ſine aperta verborum & contextus violentia, per *aliis* nequeunt hîc alij intelligi, quàm ij per quos peccans conuincendus eſt, quos antea dixerat poſt ſecretam monitionem in eum finem eſſe adhibendos. Obiiciunt tamen verba paulò antè præcedentia quæ ſic habent: *Si autem poſt admonitionem iterum vel alio quocumque die idipſum facere videritis, iam velut vulneratum ſanãdum prodat* (ſcilicet Prælato, vt illi volunt) *quicumque hoc potuerit, priùs tamen & alteri vel tertio demonſtratum, vt duorũ vel trium poſſit ore conuinci, & competenti ſeueritate coërceri.* Vbi Auguſtinus docet, peccantem priùs vni vel alteri priuato demonſtrandum quàm prodatur Prælato. Sed hæc nihil faciunt ad rem: nam Auguſt. ibi apertè agit de denunciatione vel accuſatione facienda non Prælato vt patri, ſed Eccleſiæ ſiue Prælato vt iudici, & in ordine ad publicam punitionem, vt patet ex ſequentibus, & ex ipſo verbo *prodat*, quod non tam ſignificat ſecretam denunciationem ſoli Prælato ſub ſecreto factam, quàm publicam accuſationem. Iubetur autem prodere ſanandum, non per ſuauem vulneris vnctionem, ſed per ſeueram ſectionem; vt patet ex verbis quæ Auguſt. ibidem mox ſubdit. 182

Auguſt. Auguſt.

Hugo autem ſuprà citatus nihil contra nos dicit, ſed apertè noſtrum ſenſum probat. nam docet, peccantem primò ſecretò eſſe corripiendum per eos qui culpæ conſcij ſunt, quales ſunt propriè ij qui peccantem primò deprehenderunt, ſiue vnicus, ſiue plures ſint: & deinde denunciandum Superiori vt patri; ac poſtea adhibendos teſtes, qui eum obſeruent, prout tertia hæc ſententia docet faciendum. Nec Hugo vllo verbo vel leuiſſimè indicat talem primò demonſtrandum eſſe teſtibus, quàm Prælato vt patri. 183

Vt autem videamus quænam ex his ſententiis ſit verior, eáſve quantum fieri poteſt conciliemus, puto hîc diſtinguendum inter ſeculares & Religioſos; nam credo regulariter alio modo procedendi hac in re vtendum erga hos, alio erga illos. Quod expreſsè etiam docet Innocent. III. c. *Quando, & æqualiter.* 24. de accuſationibus, vbi in fine cùm dixiſſet quòd accuſationem debet præcedere inſcriptio, & denunciationem caritatiua monitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio; ſubdit: *Hunc tamen ordinem contra regulares perſonas non credimus vſquequaque ſeruandum, quæ (cùm cauſa requirit) faciliùs & liberiùs à ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoueri.* 184

In correptione fraterna aliter procedendum cũ ſecularibus, aliter cum Religioſis. *Innoc. III.*

Huius ratio eſt Primò, quia communiter longè minùs eſt natum nocere Religioſo ſi Prælatus eius ſecretum peccatum ſciat, quàm ſit natum nocere ſeculari, quòd Prælatus huius occultum peccatũ ſciat. Secundò, quia, vt docet Pontifex ſuprà, Religioſi poſſunt faciliùs ſiue minore ſuo incommodo, & magis pro voluntate Superioris à ſuis officiis, quæ ſine incõmodo propriæ ſalutis aut boni publici adminiſtrare nequeunt, amoueri. Tertiò, quia Prælatus regularis 185

Diuerſitas inter Religioſos & ſeculares quo ad famam apud Superiores ſeruandam.

poteſt longè faciliùs, efficaciùs & cum minoribus incommodis ſuum ſubditum ſecretò ad ſe delatum emendare, quàm Prælatus ſecularis ſuum ſubditum.

Morbus alicuius mēbri magis nocet cōmunitati Religioſæ quàm ſeculari.

Quartò, quia ad conſeruationem boni communis longè magis neceſſarium eſt cœtui Religioſo quàm communitati ſeculari, vt vnumquodque ipſius membrū ęgrotum in ſpiritu perfectè & modo quo fieri poteſt efficaciſſimo ac certiſſimo ſanetur, & à futuro lapſu præſeruetur; & cōſequenter cùm bonū commune debeat præponi bono priuato; faciliùs contingit vt in corrigendis Religioſis omnino expediat vti remedio efficaciori, etſi coniuncto cum infamia aliquo modo maiore ipſius corrigendi, quàm in ſecularibus.

186 Prima autem ratio ex iam allatis probatur Primò, quia, cùm in cœtu Religioſo maior ſit coniunctio omnium membrorum inter ſe & cum ſuo capite, & bonum totius magis pendeat à bono ſingulorū, quàm in communitate ſecularium, fit vt illius Superior communiter magis amet ſuos inferiores, & ſingulorum bonum, quàm Prælatus ſecularis amet ſuos ſubditos. & conſequenter ille communiter maiore cum amore, beneuolentia ac circumſpectione, ne qua ratione pluſquam neceſſe ſit noceat famæ ſui ſubditi, aut quacumque alia ratione ei obſit, hunc corriget, quàm ſecularis corriget ſuos.

Secundò, quia cùm Religioſo ſit ſchola perfectionis, quæ ſuos præcipuè doceat domare, & penitus quantum fieri poteſt exuere omnes paſſiones ac inordinatos affectus, & inter eos hac in re maximè debeant profeciſſe Superiores; rariùs continget hos aliqua ratione abduci vt minùs diſcretè vtantur dicta notitia peccati ſui ſubditi, quàm contingeret in Superiore ſeculari.

187 Secunda ratio probatur Primò, auctoritate Pontificis ſuprà citata. Secundò, quia cùm Religioſi ſæpe ſine vlla ſua culpa aut defectu ſoleant ob alios varios fines à ſuis officiis remoueri, nullum iis ex eiuſmodi amotione imminet periculum infamiæ. Tertiò, quia cùm Religioſis à ſuis officiis amotis non minùs à monaſterio de omnibus ad eorum ſuſtentationem neceſſariis prouideatur quàm anteà: item cùm per adminiſtrationem eiuſmodi officij non poſſint ſibi aliquas diuitias comparare, eo quod nequeant habere aliquid proprium; ex eiuſmodi ab officio amotione aut nullum aut vix vllum ſentiunt incommodum. Præſertim cùm ſæpe facile ſit Prælato eis committere aliud officium, quod iis non minùs commodum futurum ſit. Quæ ſecùs omnino ſe habent in ſecularibus.

188 Tertia probatur, quia Prælatus regularis poteſt faciliùs & ſæpe ſine vllo ſubditi incommodo huic ſubtrahere occaſiones peccandi, vt iam oſtendi. Secundò, quia Religioſus cùm ſit ſuo Superiori magis coniunctus, magis eum ſolet amare, ideóque eius correptionem æquiore animo communiter accipiet. Item cùm ei ſit magis ſubiectus, ab eóque in omnibus pendeat, & quodammodo ſit ſemper in eius oculis, ita vt Superior, quando diligenter inuigilat, poſſit facilè ipſius defectus deprehendere, eius auctoritate, aut ex amore, aut ex timore vehementiùs ad emendationem excitabitur. Quæ communiter non habent ita locum in ſecularibus.

189 Quarta probatur, quia, (vt omittam ſeminationem hæreſeos, proditionem, & ſimilia, quæ directè oppugnant bonum communitatis aut innocentis, ideóque, vt oſtendi n. 147. & ſequentibus, debent communiter ſtatim aperiri Superiori) alia peccata, quæ ex ſe directè & immediatè nocent ſoli peccanti, & ſolùm indirectè & per accidens aliis, communiter magis nocent bono communi facta à Religioſo, quàm ſi fiant ab alio. Primò, quia in Religione eſt maior coniunctio membrorum inter ſe, & conſequenter vnius modū magis dolet ac nocet aliis. Secundò, quia cùm Religioſi profiteantur ſtatum perfectionis, quæuis vitia in iis faciliùs notantur, alióſque ſcandalizant, ac grauem infamiam Religioni pariunt, ſi qua ratione ſecularibus innoteſcant. Quando autem aliquis ſenſim aſſueſcit committere aliquod peccatum, facilè illud coram aliis committet, atque adeò etiam coram ſecularibus, ſi cum iis habeat vllam conuerſationem; aut deſtitutus gratia Dei apparebit carere omni ſpiritu, ac moribus diſſolutior, & ita minuet bonum odorem ſuæ Religionis: nam ſeculares facilè ex malis moribus vnius Religioſi cum magna cęterorum iniuria coniiciunt omnes eſſe tales. Tertiò, quia cùm Religioſi ex regula & conſuetudine teneantur ſæpiùs confiteri & communicare, ſi incipiant alicui peccato aſſueſcere, facile continget vt ſine ſufficiente dolore id confiteantur, aut etiam præ pudore taceant, eo quòd pudeat eos toties repetere idem, præſertim cùm teneantur ſemper eidem confiteri; atque ita ſæpe cum magna Dei iniuria Sacramenta ſacri legè ſuſcipient. Quæ non habent ita locum in ſecularibus, qui & variis & rariùs confiteri poſſunt.

Conclvſio. In corrigendis peccatis ſecretis ſe- 190
cularium Eccleſiaſticorum ſiue laicorum, poſt ſecretam admonitionem fruſtra factam communiter primò adhibendi ſunt alij priuati, qui eum relabentem obſeruent & ſimul corrigant, ſi commodè fieri poſſit, & ſperetur emendatio; & deinde ſi hos non audiat, admonendus Superior vt pater, aut vt iudex, prout res exiget. in Religioſis verò poſt ſecretam admonitionem fruſtra factam communiter admonendus eſt Superior vt pater, antequam moueantur alij teſtes. Atque hac ratione puto ſecundam & tertiam ſententiam ex ſuprà relatis reſpectu diuerſorum eſſe veras, eáſque poſſe hac ratione conciliari. & hæc concluſio ſequitur apertè ex iam dictis.

Etſi autem primam ſententiam, præſertim reſpe- 191
ctu Religioſorum, reddant non improbabilem tum Doctorum, & maximè D. Thomæ, quos pro ea citaui, auctoritas, tū etiam rationes pro ea allatæ; tamen, quia alij ferè communiter ei contradicunt, non putarem ea vtendum niſi fortè rariſſimè, & quando ita valdè notabiliter maior ſperaretur fructus ipſius corripiendi. maximè autem habet locum quando eſt probabile periculum ne proximus priuatim monitus ob metum denunciationis ſimularet emendationem, & poſtea occultus maneret in ſuis peccatis; aut ad horam emendatus, eo quòd manerent eædem occaſiones peccandi, poſtea iterum in eadem peccata relaberetur: tunc enim putarem eum ſtatim ad Prælatum deferendum, tamquam probabiliter deſperetur eum aliter poſſe ſufficienter emendari. quia cùm, vt oſtendi ſuprà n. 117. & 121. correptio fraterna maximè adhibeatur, vt vitetur futurum fratris peccatum, ipſa cenſetur non ſatis efficaciter adhiberi ea ratione, qua hoc non ſperatur ſufficienter impediendum, atque ita quantum poſſum debeo eam adhibere, ea ratione qua ſpero hoc impediendum.

Confirm. quia ſi poſt ſecretam monitionem de- 192
prehenderem eum in idem peccatum recidiſſe, tenerer eum deferre Prælato vt patri, vt ex D. Auguſt. Auguſt.
docet ſecunda ſententia; idque non ob aliam rationem, quàm quia tunc probabiliter timeo eum aliter in poſterum non euitaturum peccata (nam ſi per ſecundam aut tertiam monitionem poſſet tolli omne periculum recidendi, non deberem eum deferre Prę lato:) ergo idem erit dicendum quando ante primam monitionem prudenter timeo, me non poſſe ei auferre periculum rurſus peccandi, niſi eum ſtatim deferam ad Prælatum.

In omnibus tamen his caſibus diuerſitas conditionum ac morum tam corripiendi, quàm Prælati, aliæque circumſtantiæ, ſæpe ſuadent alio atque alio ordine

D. Thom. ordine vti; quo caſu, vt docet D. Thom. citatus n. 174. vtendum eo ordine, quem prudens caritas ſuadet.

193 Ex his etiam erit facile ſoluere rationes quas ſuprà pro vnaquaque ſententia attulimus, quatenus noſtræ concluſioni poſſent repugnare. Ad rationem allatam pro prima ſentent. n. 177. Reſpondeo eam vt ſummum probare, Religioſos poſſe aliquando ſe mutuo ſtatim denunciare Prælato vt patri, omiſſa ſecreta monitione, qua creditur quidem emendandus, ſed minùs perfectè ac certò; de quo quid ſentiendum ſit iam dixi. Et puto illius ſententiæ auctores de his ſolis loqui; quia poſito caſu quòd frater ſperetur mea ſecreta monitione emendandus, ſi ſecularis ſit, vix vmquam poteſt prudenter ſperari eum meliùs corrigendum per immediatam denunciationem factam Prælato; vt ſatis probant rationes allatæ n. 185. Quare cùm hoc ferè ſemper fieret, cum magno corripiendi incommodo illicitè fieret, quoties aliter ſperaretur emendandus.

194 Ad primum argumentum ſecundæ ſententiæ allatum n. 179. Reſpõdeo Chriſtum ibi loqui de denunciatione facienda Prælato vt iudici, vt clarè inſinuat
D. Thom. S. Thomas 2.2. q. 33. a. 8. ad 4. & in 4. citatus n. 174.

Ad ſecundum, Reſpondeo maiorem intelligendam eſſe quantum fieri poteſt cum æquali aut ferè æquali fructu ſpirituali ipſius corripiendi, & bono communi; aliàs hæc famæ ſunt præponenda, præſertim quando hæc non eſt ita notabiliter magis lædenda in vno caſu quàm in alio, vt hîc fit. Nam quando Prælatus Religioſus eſt talis, qualis eſſe debet, & hîc eſſe ſupponitur, eiuſmodi cognitio ab eo habita vix poteſt plus nocere ſubdito, quàm ſimilis cognitio habita ab alio ſubdito; imò cùm hic ſæpè ſit minùs tenax ſecreti, fortè magis nocebit. Ideóque quiuis ferè prudens, & qui non agitur quadam ambitione, aut ſimilibus prauis affectibus, communiter mallet ſuum peccatum cognitum eſſe prudenti Superiori à quo poſſit in ſpiritu aptè dirigi, præſertim quando ipſe cupit ſe emendare, & ita ruſum ſuam vitam ei probare, quàm cuiuis alteri non Superiori, à quo non poterit ita iuuari. Quare quòd aliqui Religioſi ita horrent imperfectiones à Superioribus ſuis cognoſci quando hi prudentes ſunt, ferè prouenit ex affectu aliquo non ſatis mortificato, & minùs propẽſo in ſtudium perfectionis, qui in iis non fouendus, ſed corrigẽdus eſt. Ad Hugonem reſpondi n. 183. vbi oſtendi eum pro nobis facere. Argumenta autem allata n. 180. pro tertia ſententia ſolùm probant ſecundam partem noſtræ concluſionis. Nam S. Auguſt. apertè de ſolis Religioſis loquitur.

DVBIVM XI.

Vtrùm & qua ratione quis poſſit hac ex parte cedere iure quod habet in ſuam famam, dando aliis veniam, vt ipſius occulta peccata extra confeſſionem cognita ſtatim Superiori deferant, antequam eum ſecretè moneant?

195 Lorca. LOrca hîc diſput. 47. num. 13. negat id fieri poſſe. Primò, quia eiuſmodi generalis ceſſio iuris, qua vnus aliis generatim concedit vt occulta eius peccata ante ſecretam monitionem ad Superiorem quemcumque deferant, & imprudens & prodiga honoris profuſio eſt; quia ſæpè eiuſmodi delatio non eſt ad noſtram emendationem vtilis, ſed pernicioſa, & conſequenter eiuſmodi conceſſio eſt inualida.

Secundò, quia præceptum Chriſti de præmittenda ſecreta monitione ante denunciationem, datum eſt non ſolùm in fauorem ipſius corripiendi, ſed etiam in fauorem ipſius correptionis, vt hæc meliùs & conuenientiùs fiat; & in fauorem quietis & pacis communitatis; & vt vitentur incommoda ſpiritualia quæ ex eiuſmodi manifeſtatione oriri poſſunt: & hoc iure non poteſt cedere priuatus quiſque.

Tertiò, probari poteſt: quia Caiet. 2.2. q. 73. a. 2. docet, nos non eſſe dominos noſtræ famæ: ergo non poſſumus cedere iure quod habemus vt ea nobis illæſa conſeruetur. Caietanus.

196 Addit Lorca ſuprà, vt quis poſſit cenſeri hac ex parte cedere iure quod habet in ſuam famam, non Lorca. ſufficere quòd faciat profeſſionem in aliquo Ordine, in quo viget aliqua conſtitutio, qua omnes iubentur eſſe contenti, vt eorum defectus extra confeſſionem cogniti dicta ratione ad Superiorem deferantur; ſed requiri ſpecialem renunciationem, qualis requiritur in Iure ad effectus minoris momenti. Exempla autem eiuſmodi nulla adfert. Sed poſſet adferri exemplum eius qui dedit alicui generatim poteſtatem agendi omnia ſua negotia, aut etiam quærendi ſibi commodam vxorem, qui non cenſetur ei dediſſe poteſtatem cum aliqua ſuo nomine contrahendi, niſi id ſpeciatim exprimat, vt ex l. *Generali.* 34. ff. de ritu nuptiarum, l. Generali. docui tom. 2. de Sacram. diſp. 24. dub. 9.

197 CONCLVSIO. I. Validè quis cedit hac ex parte iure quod habet in ſuam famam, dando alteri facultatem vt occulta ſua peccata dicta ratione ad Superiorem deferat, quando hoc non cedit in præiudicium tertij qui ea ratione infamatur. Ita Bañez 2.2. q. 33. a. 8. dub. 2. ad 7. Valentia diſput. 3. q. 10. puncto 5. §. *Quintus caſus.* Sairus in Claui conſcientiæ lib. 11. c. 4. n. 9. §. *Quintus caſus.* & n. 20. & cum multis aliis Turrian. diſput. 89. dub. 4. Eandem neceſſariò tenent ii quos citaui dub. præced. pro prima ſententia, docentes nos licitè fratris occulta peccata deferre ad Superiores, quoties id iudicamus ad eius profectũ expedire. Item ij qui docent nos validè ei qui nos infamauit, remittere famæ reſtitutionem; quos infrà citabo. Bañez. Valentia. Sairus. Turrian.

Prob. Primò, quia, vt docent Sotus lib. 4. de Iuſtitia q. 2. a. 3. Bañez ſuprà. Couarr. lib. 2. Variarũ cap. 2. n. 8. Adrian. in 4. q. de reſtitut. ſub finem. Leſſius de Iuſtit. cap. 4. dub. 11. & plurimi alij; homo eſt verè dominus ſuæ famæ: ergo poteſt cedere iure quod habet ne alteri eius occulta peccata reuelentur; ſicut, quia eſt dominus aliorum ſuorum bonorum, poteſt alteri dare veniã, vt ex iis aliqua ſibi accipiat aut alicui alteri det, quando hoc non cedit in præiudiciũ tertij. Sotus. Bañez. Couarr. Adrian. Leſſius.

Secundò, quia, vt docet Sotus lib. 4. de Iuſtit. q. 6. art. 3. & Leſſius de Iuſtit. cap. 11. dub. 24. ab alio iniuſtè infamatus validè ei condonat reſtitutionem famæ: eiuſdem autem poteſtatis eſt dare alicui veniam non reſtituendi nobis ablata, & dare ei veniam ea auferendi; & conſequenter qui poteſt vnum poteſt aliud. Sotus. Leſſius.

Tertiò, quia ipſe Lorca ſuprà diſp. 45. in appendice n. 14. docet, pœnitentem poſſe dare veniam confeſſario, vt peccata ſua in confeſſione audita alicui alteri narret, atque eſſe communiorem ſententiam: ergo multò magis poterit alteri dare veniam reuelandi occulta ſua peccata alia ratione cognita. Quæ adhuc magis infrà probabuntur. Lorca.

198 CONCLVSIO II. Eiuſmodi iuris renunciatio non ſolùm validè, ſed etiam licitè ac laudabiliter fit, quando bonus finis intenditur, qualis eſt maior ſui mortificatio, aut in ſpiritu profectus, aut vt quis hac ratione excitetur ad vitãda peccata, aut vt Superior poſſit eum faciliùs dirigere, & auferendo ei occaſiones peccandi, aliáue ratione ipſius relapſum impedire; aut etiam quia hoc bono alicuius communitatis expedit. quæ omnia commoda ex ea renunciatione communiter præſertim in Religione prudenter ſperantur. Hanc etiam tenent auctores citati pro 1. concl.

Probatur, quia laudabiliter ob dictos fines meos omnes defectus meo Superiori etiam extra confeſſionem aperio: ergo etiam laudabiliter do alteri facultatem

tatem eos eidem aperiendi.

Anteced. probatur, tum quia nulla poteſt hîc adferri ratio, cur id,cùm ad tales fines vtile ſit, nec aliàs aliquid mali contineat,laudabiliter fieri nequeat,tum etiam quia D. Auguſtinus in ſuis Confeſſionibus ob aliquos ex his finibus laudabiliter ſuos defectus toti orbi aperuit: ergo multò magis poſſum meos defectus honeſtè aperire meo Superiori, quia hoc ad dictos fines poteſt eſſe vtilius, & minora poteſt habere incommoda.

Auguſt.

199 Conſequentia probatur, quia quod per me alicui poſſum ſignificare,nulla eſt ratio cur id nequeam honeſtè ſignificare per alium: quod in hoc caſu facio, dum ei do facultatem vt defectus quos in me norat, meo Superiori quaſi meam vicem hac in re ſupplẽdo aperiat ea intentione vt me in iis corrigendis iuuet.

Confirmatur, quia non ſolùm honeſtè poſſum ſemel aut iterũ meos defectus ita Superiori aperire, ſed etiam ob dictos fines me voto obligare vt eos ipſi ita ſemper ſtatis tẽporibus aperiam:cùm enim hoc facere ſit honeſtum,& ad profectũ meum ſpiritualem valdè vtile, nulla eſt cauſa cur nequeam id honeſtè vouere. ſicut igitur poſſum me obligare vt eos per me Superiori ſemper aperiam, ita potero me obligare vt id faciam per alium dando ei facultatem vt quoſcumque cognouerit Superiori meo aperiat.

200 Dices,eſſe diuerſam rationem. Primò, quia quando aperio meo Superiori meos defectus, numquam id faciam eo tempore quo meus animus erit malè affectus circa eiuſmodi delationem, aut quando id valdè horreo fieri,aut quando animus non erit aliquo modo paratus ad Superioris admonitionem ſuſcipiendam; atque ita numquam poſtea turbabor ob eiuſmodi delationem factam, aut delatorem odio habebo: quæ ſæpè contrà accident ſi alter me deferat, qui id ſæpè faciet quando id cupiam non fieri:atque ita hinc turbationes & odia naſcentur. Secundò, ego mihi facilè cauebo meos defectus narrare ei Superiori, qui creditur ea cognitione abuſurus, me apud alios diffamando, aut odio perſequendo, aut indiſcretè alia ratione puniendo: alter verò facilè poterit eos tali Superiori narrare, ſi eiuſmodi generalem facultatem conceſſero.

201 Sed hæc nullo modo probant diverſitatem eſſe talem, quæ dictam conſequentiam euertat ſaltem commodè intellectam.

Ad ſecundam probationem, Reſpondeo eam pro me facere, quia ſolùm probat eſſe medium ad meam emendationem longè efficacius ſi alteri eam facultatem dem, quàm ſi eam mihi reſeruem, & ſolùm ſtatuam meos defectus Superiori ita aperire. Quia ſi id non voueam, ipſum tunc maximè omittam, quando eo medio ad meam emendationem maximè egebo; ſcilicet quoties non habebo voluntatem me emendandi. Imò ſi id voueam, erit quandoque periculum ne votum violem, quia affectus qui me trahet ad alia peccata mortalia committenda,quandoque etiam poterit me trahere ad violationem voti. Quando verò alteri eam facultatem concedo, hic deferet me etiam tunc cùm nolo me per me emendare, aut carere aliquo officio, in quo ſæpè habeo occaſiones peccandi, ideóque ſæpiùs pecco:atque ita coget me ad emendationem. Et cùm illi eam facultatem conceſſero, numquam potero merito ægrè ferre ſi ea vtatur, aut ſi id ægrè feram aut inde turber irrationabiliter faciam, & mihi imputare debebo. Et ſicut quantũcumque horream Superiorem noſſe meos defectus, nihilominus tenerer eos ipſi aperire ſi hoc vouiſſem;ita ille hoc non obſtante & quamuis videat me ideo turbandũ, quando alia mala inde non timentur, poterit eos ipſi aperire;quia hoc & meo & communitatis bono expedit. Vtriſque enim eſt melius me initio nonnihil turbari, & poſtea oblata occaſione peccandi aut alia ratione cõpulſum abſtinere à peccatis,quàm aliter in iis perpetuò herere;& cõſequẽter melius eſt me eo caſu deferri ad Superiorem,quàm nõ deferri. vide dicta n. 114.

Dices,hæc ſolùm probare, melius eſſe in eiuſmodi caſibus me ad Superiorem deferri, quando aliàs priuatim monitus, me non emendarem: ſecùs verò eſſe quando hac ratione me emendarem. 202

Reſpondeo, Religioſum communiter longè meliùs & perfectiùs & certiùs poſſe emendari per ſuum Superiorem (ſaltem quando hic eſt talis qualis eſſe debet,prout hîc ſupponimus eum eſſe) quàm per aliquem priuatum. Primò,quia huius auctoritatem non tanti facit,nec ab eo timet pro peccatis puniri. Secundò,quia hic nequit ei perſiſtenti in peccato huius occaſiones auferre. Tertiò, quia ſi ab hoc ſemel deprehenſus timeat,ſi iterum coràm eo peccet,ad Superiorem deferri, facilè ſimulabit emendationem, & cùm volet peccare eius conſpectum fugiet; atque ita omnem correptionẽ eludet. Quibus malis Superior facilè poterit occurrere, aut ſtatim ab eo amouendo occaſiones peccandi; quod ſæpè ſuauiſſimè, ita vt alter id nõ ſentiat,facere poterit, v.g. applicãdo eum alteri officio,quo nõ minùs libenter fungetur. Aut ſi id ſine incommodo ſtatim fieri nequeat, poterit ſingulariter per ſe aut etiam per alios emendando non ſuſpectos circa eum inuigilare. Quod Superior ſæpè poteſt ita facere vt nec alter id deprehendat, nec apud eos qui ipſum obſeruant diffametur, aut reddatur ſuſpectus antequam relapſus deprehendatur. vt ſi non dicat expreſsè vt obſeruent an tale aliquod peccatũ committat (quod communiter imprudenter faceret) ſed ſolùm hortetur vt in eius familiaritatẽ ſe inſinuent ſæpiùs cum eo familiariter agendo,& deinde quandoq; eos circa eius aliorumque mores & propenſiones interrogando ſub generalibus terminis,ſub quibus Superiores de ſuorum etiam non ſuſpectorum vita ſolẽt interrogare. Ex quibus patet peccantem non ſolùm hac ratione per Superiorem communiter perfectiùs corrigi, ſed etiam id ſemper eſſe præſumendum, niſi de contrario clarè conſtet: quod vix vnquam fieri poteſt,niſi conſtet Superiorem ad regendum eſſe omnino ineptum,aut valdè malè erga corrigendum affectum,de quo mox dicam.

Religioſus meliùs emẽdatur per Superiorẽ, quàm per priuatum.

Ad ſecundam probationem, Reſpondeo quando Superior prudenter creditur ea cognitione abuſurus alterum publicè contra iuſtitiam diffamando,aut valdè grauiter ac indiſcretè puniendo; tunc facultatem ſupradictam ad hunc caſum non extendi; atque ita tunc peccantem non debere ad Superiorem deferri, niſi omnino prudenter crederetur hoc ad eius emendationem aut alia grauiora mala emendanda eſſe neceſſarium; ita vt omnibus ſpectatis crederetur minus eſſe incommodum talem eo caſu deferre, quàm id omittere. Sed talia de Superiore numquam ſunt præſumenda aut etiam timenda,niſi ex aperta experientia conſtet eum eſſe talem. Ita cum aliis Turrianus hîc diſp. 89. dubio 4. §. *Addendum vero.*

Turrian.

Nec conceſſio talis facultatis poteſt cenſeri imprudens, eò quòd timeri poſſit ne is,cui conceſſa eſt, aliquando ex malitia aut imprudentia ea in tali caſu vtatur;tum quia hoc non facilè de aliquo eſt præſumendum niſi conſtet eum eſſe ita imprudentem aut malum;cui etiam fatemur talem facultatem non eſſe ſpeciatim concedendam: tum etiam quia qui talis eſt,ferè eadem facilitate abutetur notitia,quam habet de alterius peccato ſine tali conceſſione,quàm cũ ea;atque ita ex ea conceſſione vix imminebit vllum periculum. 203

Conceſſio talis facultatis vix poteſt eſſe imprudens.

Ex his erit facile ſoluere argumenta allata pro Lorca ſuprà num. 195. Ad primum,nego aſſumptum, ſcilicet talem conceſſionem fore imprudentem aut prodigam: nam prudentiſſimè pro maiore & ſecu- 204

Lorca.

riore

Prudenter ſubeo aliquã famæ iacturã, ob ſpem maioris profectus ſpiritualis. riore noſtro ſpirituali profectu aliquod periculum aut damnum famæ ſubimus: ad illum autem finem, vt iam oſtendi, eiuſmodi conceſſio ferè ſemper eſt vtilis, & ſæpiſſimè neceſſaria. Et quòd poſſit aliquando ex imprudentia aut deferentis aut Superioris contingere aliquod incommodum, non ita curandum eſt, illique periculo vitando ſpes boni ſpiritualis prudenter præfertur, præſertim cùm eiuſmodi delatio abſolutè ſemper ceſſura ſit in bonum correpti, niſi hoc ſuo vitio impediat (quod ſibi imputare debebit) præſertim quando hæc delatio non fit tali Superiori, quem apertè conſtat ob odium erga corripiendum aut aliam ob cauſam ea notitia malè vſurum: ad quem caſum, vt ſuprà dixi, hæc conceſſio non cenſetur extendi. Ex quo patet etiam reſponſio ad illius argumenti probationem.

205 **Ordo correptionis fraternæ in ſolius corripiendi fauorem obligat.** Ad ſecundum, Reſpondeo Primò, illud præceptum de ordine in correptione ſeruando in ſolius emendandi fauorem obligare: nam in eius etiam fauorem ipſa correptio fit. Reſpondeo Secundò, eiuſmodi cõceſſionem & modum corrigendi fratrem, præſertim Religioſum, ſaltem extra caſum allatum num. 203. (ad quem hæc conceſſio non extenditur) ex ſe nata eſſe iuuare ad meliorem emendationem & fructum ſpiritualem corrigendi, ac etiam ad maius bonũ commune; nec vmquam aliter fieri niſi ex vitio corrigendi: quod ſibi, non illi conceſſioni imputare debet. Adde, etſi inde quandoque turbationes aliquæ correpti aut etiam aliorum ſequantur ex horum infirmitate, aut fortè ex aliqua imprudentia denunciantis aut Superioris; hæc eſſe longè minora ipſo fructu qui ex illa conceſſione eiúſque vſu communiter ſequitur, etiam eo caſu, quo initio tales aliquæ turbationes inde oriuntur, vt oſtendi num. 201. & 202. magiſque patebit ex dicendis infrà in caſu, quo talis ceſſio iuris, ac praxis deferendi aliorum defectus immediatè ad Superiorem vſurpatur in aliqua communitate.

206 CONCLVSIO III. Vt quis hac ex parte ſufficienter cenſeatur ceſſiſſe omni iure quod habet ne ipſius occulti defectus ſiue peccata deferantur ad Superiorem antequam ipſe de iis ſit priuatim monitus, ſufficit quòd liberè emittat vota in Religione, in qua nouit eſſe & ſeruari regulam, qua ſtatuitur vt omnes ſint contenti vt ſui defectus ſiue peccata dicta ratione ad Superiorem deferantur per quemuis, qui extra confeſſionem ea nouerit: præſertim ſi ea regula initio ſui ingreſſus & antequam vota emittat, ſpeciatim ipſi proponatur, tamquam ab eo in poſterum cum reliquis obſeruanda. Ita Turrianus & Valentia ſuprà. *Turrian. Valentia.* Eadémque ſine dubio eſt ſententia aliorum quos citaui in 1. concluſ.

Probatur, quia ſi eſſet aliquis defectus in ea ceſſione, eſſet aut quia talis non ſatis nouit quid agat; aut quia talis ceſſio ex vi illius voluntatis, qua talem regulam cum cæteris acceptat à ſe obſeruandam, non cenſetur ad omnia peccata ea ratione ad Superiorem deferenda extendi; aut demum, quia non ſatis liberè in eam conſentit: nec enim poteſt alia cauſa fingi cur eiuſmodi ceſſio non ſit abſolutè valida & ſufficiens: atqui nihil horum dici poteſt: ergo illa debet abſolutè dici valida & ſufficiens.

Minor probatur, quia cùm emiſſuro vota talis regula apertè proponatur tamquam ab aliis ſeruata & ab eo ſeruanda, in qua clarè exprimitur quòd ipſe debeat eſſe contentus vt omnia eius vitia ſiue peccata ad Superiorem deferantur per quemuis, qui extra confeſſionem ea cognouerit, non poteſt ignorare in quid conſentiat, dum eam acceptat. Item cùm verba regulæ apertè generalia ſint, idque eam acceptans intelligat, voluntas qua eam acceptat, quáque conſequenter iure ſuo cedit, eſt neceſſariò generalis & ad omnes caſus ſub ea contentos extenditur. Rurſum cùm nihil eum cogat eam Religionem ingredi, aut eam regulam acceptare, ſufficienti libertate eam acceptat; & aliàs eius vota eſſent irrita, quia hæc non requirunt minorem libertatem quàm illa acceptatio.

Ad rationem Lorcæ allatam numero 196. Reſpondeo ſecundùm omnia Iura eiuſmodi ceſſionem eſſe ſufficientem, vt habeat generalem effectum reſpectu omnium caſuum ſub regula contentorum, præſertim cùm & praxis eam ita explicet, & eius totalis obſeruatio (vt infrà oſtendam) cedat in magnum bonum tum ipſius Religionis, tum etiam ipſius Religioſi ita ſuo iure cedentis, niſi hic ſuo vitio eius vtilitatem ac fructum impediat, vt oſtendi ſuprà; atque adeo cùm illa generalis ceſſio eiúſque integra obſeruatio ſint ex ſe vtiles tam Religioni quàm ipſi cedenti, & conſequenter fauorabiles, ſicut reliqui fauores debent extendi, quantum regulæ verba & aliæ eius Religionis conſtitutiones patiuntur. Nec earum fauori debet obeſſe vitium cedentis, ex quo quandoque per accidens & præter illarum naturam contingit ex illa obſeruatione aliquod incommodum ipſi cedenti oriri; quia æquum eſt vt cuique priuato potiùs ſuum vitium noceat quàm ipſi Religioni ſiue communitati, cui omnino expedit integra regulæ obſeruatio, vt ſuprà oſtendi, & magis infrà patebit. 207

Exemplum autem procuratoris requirentis ſpeciale mandatum vt ducat alterius nomine vxorem, nihil facit ad rem, quia ſub aliis illis verbis hæc commiſſio ſecundùm communem hominum procuratores ſibi conſtituentium ſenſum non cenſetur comprehendi. Quod locum non habet in dicta ceſſione iuris.

Dices, *In generali conceſſione non veniunt ea quæ quis non eſſet veroſimiliter in ſpecie conceſſurus.* Vt habetur regula Iuris 81. in 6. atqui multi ſunt caſus in quibus talis ſpeciatim de iis interrogatus nollet ſua peccata peccata ita ad Superiorem deferri (quoties ſcilicet hoc eſſet cum notabili ipſius turbatione futurum:) ergo non cenſetur in his caſibus hanc delationem concedere. 208

Reſpondeo, nego minorem: nam omnis bona fide petens in Religionem admitti, in obſeruationem regulæ ſibi expreſsè propoſitæ conſentit ea ratione, qua neceſſe eſt eum conſentire vt admittatur, ſiue excludendo omnes exceptiones cum quibus ſcit ſe nullo modo fore admittendum: atqui petens admitti in talem Religionem nullo modo admitteretur, ſi ſciretur nolle conſentire vt in dictis caſibus eius vitia poſſent ad Superiorem ita deferri. & id ſatis clarè per ipſius regulæ & communem in ea Religione praxim, quam nouitius poteſt facilè intelligere, ipſi ſignificatur: ergo ſi bona fide pergat petere admiſſionem, & cenſetur & tenetur ſine eiuſmodi exceptionibus eam conceſſionem facere. Si autem mala fide agat, hoc ipſi, non autem Religioni, nocere debet.

DVBIVM XII.

Vtrùm poſſit in aliqua Religione fieri generalis conſtitutio, vt quiuis peccatum alterius extra confeſſionem ad Superiorem deferat, quantumuis peccans credatur ſecreta monitione poſſe corrigi, aut de facto correctus eſſe?

Nota Primò, nos hîc agere præcipuè de denunciatione facienda Superiori vt patri, & in eum finem vt peccans optimo quo fieri poterit modo emendetur, aut etiam vt bono communi Religionis proſpiciatur. 209

Nota Secundò, eiuſmodi conſtitutionem dupliciter fieri poſſe. Primò, independenter à conſenſu ſubditorum,

ſubditorum, vt ſi aut iam admiſſis in Religionem & ea de re non requiſitis imponatur eiuſmodi regula; aut iam antè condita iis qui in Religionem eam admittuntur, priùs non proponatur; ita vt dum profeſſionem faciunt ignorent talem regulam eſſe, aut obſeruari.

Secundò, ita vt non imponatur niſi ſcientibus & conſentientibus, vt fit quando omnibus volentibus Religionẽ ingredi ante emiſſa vota ea regula vt ab iis in poſterum obſeruãda proponitur. atque ita iuxta dicta dub. 11. acceptãdo eam regulam iure, quod hac ex parte habent, cedunt; ſecùs autem fit in priore caſu, quo hoc iure non cedentibus ea regula imponitur. Et de vtroque caſu hæc quæſtio poteſt procedere.

210 Prima ſententia abſolutè negat, eiuſmodi conſtitutionẽ legitimè fieri aut obligare poſſe, ſiue in priore ſiue in ſecundo caſu. Hanc acriter defendit Lorca hîc diſp. 47. n. 8. & putat contrarium non eſſe probabile. *Lorca.*

Probat eam præcipuè, quia iure naturæ à Chriſto explicato Matth. 18. tenemur fratrem peccantem ſecretò admonere, priuſquam eum ad Superiorem deferamus, quoties illa monitione ſperatur poſſe corrigi. Cuius ratio eſt, quia hac ratione cum minore ſua infamia, & ſæpè etiam cum minore ſua turbatione poterit corrigi. Nec refert quòd acceptando illam regulam iure ſuo videatur hac in re ceſſiſſe, quia hoc præſertim ratione tam generali validè facere non poteſt. Quod ipſe probat argumentis allatis num. 195. & 196. Deinde citat pro ſe S. Thomam, qui 2. 2. quæſt. 33. artic. 7. ad 5. docet, Prælatum præcipiẽtem ſubditis vt ſibi denuncient ſecreta aliorum peccata ante ſecretam correptionem, facere cõtra præceptum Chriſti Matth. 18. citat etiam Sotum relect. de ſecreto, membr. 2. quæſt. 4. concluſ. 3. Adrianum, Paludan. Siluestrum, Nauar. ſuprà à me citatos num. 180. Deinde eam probat auctoritate S. Auguſt. & Hugonis à S. Victore, qui docent fratrem peccantem priùs ſecretò admouendum antequam deferatur ad Prælatum. quorum verba citaui n. 180. & 181. *Matth. 18. D. Thom. Sotus. Adrian. Paludan. Silueſter. Nauarr. Auguſt. Hugo de S. Victore.*

211 Secunda ſententia huic omnino contraria generatim docet, talem conſtitutionem in vtroque caſu licitè fieri, & obligare ſubditos, quamdiu Prælatus eſt, ſiue creditur eſſe talis, qui eiuſmodi notitia non vtetur aliter quàm debet: prout debet præſumi, quamdiu non conſtat de contrario. Hanc tenent Auctores citati ſuprà n. 173.

Probatur autem Primò, ratione allata ſuprà n. 177. quia ſcilicet bono ſpirituali ipſius peccantis expedit eius peccatum ita ad Superiorem deferri; quod præponendum eſt euitationi illius detrimẽti famæ, quod ipſi inde accidit. quæ magis confirmaui n. 202.

Qua ratione eiuſmodi conſtitutio ſit vtiliſſima bono communi. Secundò, quia hoc valdè expedit bono communi ipſius Religionis; præſertim quando aliàs eſſet periculum ne Superior inſcius defectus illius ſubditi cõmittat ei aliquod officium aliúdve negotiũ, quod cum aliorum ſcandalo aliòve ſpirituali detrimento ſit adminiſtraturus. quod facilè poſſet contingere niſi ſubditi fratrum peccata, præſertim aliquo modo grauia, ſtatim ac ea ſciunt ad Superiorem deferant; maximè in Religione quæ varia officia erga proximos externos exercet, v. g. concionando, audiendo confeſſiones, docendo pueros, &c. Semel enim deprehenſus aliquod peccatum committere, probabiliter poteſt præſumi, id ſæpiùs data occaſione commiſſurus, niſi hæc ei omnis quantum fieri poteſt tollatur. Ex quo tandem natum ſequi aliquod ſcandalum cum graui Religionis infamia & laicorum offenſione.

212 *Priuatus ſæpè nequit alium efficaciter corripere.* Dices Primò, Huic periculo poterit ſufficienter occurri ſi peccans per ſecretam monitionem emendetur per eum, qui peccati conſcius eſt. Sed hoc non ſatisfacit. Primò, quia priuatim eum corripiens nunquam poterit ſcire an alter ea ratione ſufficienter ſit emendatus; cùm hic timens deferri ad Superiorem facilè poſſit fingere emendationem (vt ſæpè continget) & interim ſecretò aut coram aliis eadem peccata perpetrare. Atque ita fieri poterit vt idem à diuerſis ſæpè ſecretò reprehẽſus credatur à ſingulis emendatus. Secundò, quia, vt patet ex dictis, ſecretò fratrem corripiens ſæpè putat eum tantùm ſemel ex occaſione & fragilitate peccaſſe, atque ita facilè à ſe poſſe corrigi; cùm interim ſæpiùs & ex conſuetudine peccet, nec poſſit corrigi niſi amoueatur ab officio aut ſimili ratione, Tertio, quia fieri poteſt vt vel peccans vel eum corripiens mittatur ad alium locum; & ſic hic non poterit alterum obſeruare an pergat poſt ſuam correptionem peccare.

Quibus omnibus malis maxima ex parte facilè occurritur, ſi omnes videntes fratrem peccantem eum ſtatim deferant ad Superiorem, qui ex variis poterit facilè intelligere an ille ſæpiùs & ex conſuetudine peccet, aut ſemel correptus ſe emendet an non; atque ita facilè ei conueniens remedium adhibebit.

Quæ commoda, ſpectando tam bonum commune Religionis, quod maximi faciendum eſt, quàm priuatum ipſius corrigendi, videntur præponderare alicui famæ detrimento, quod peccans inde poſſit pati: quod ſibi etiam imputare debebit, vt qui voluntariè peccando ei cauſam dedit.

Dices Secundò, Etſi ea commoda ſint magni momenti, non debent tamen procurari per iniuſtam læſionem famæ proximi. Reſpondeo hoc nihil facere ad rem, niſi priùs probetur illam delationem eſſe iniuſtam: quod Auctores illius ſententiæ negant. nam ſicut non obſtante læſione famæ proximi poſſum eũ deferre ad Superiorẽ quando aliter putatur nõ poſſe corrigi, nec cenſeor hoc faciendo eius famam iniuſtè lædere, quia bonum eius ſpirituale præponendum eſt bono famæ: ita videor eum, etiamſi credatur aliter emendandus, ſine iniuſtitia poſſe deferre ad Superiorem, quoties maius eius ſpiritale ac etiam communitatis bonum inde ſperatur: præſertim ſi Superior hoc ob dictos fines præcipiat. 213

Confirm. quia, eò quòd id publico bono communiter valdè expediat, præſertim in locis non ita multùm hæreſi infectis, inquiſitores iuſtè præcipiunt omnes cognitos hæreticos, quantumuis occulti ſint, & ſperentur priuata monitione poſſe corrigi, ſtatim ad ſe deferri, vt hac ratione poſſit efficaciùs & certiùs occurri periculo, quod aliàs reipublicæ immineret, ſi illi priuatim admoniti non corrigerentur, vt cum communi ſententia docet Lorca hîc diſp. 47. n. 23. & Bañez q. 33. a. 8. dub. 2. ad 7. Ergo ſimiliter Superiores Religionis alicuius, cui valdè expedit omnia peccata ſubditorum coram aliis facta denunciari Prælato, poterunt præcipere vt hoc fiat. *Lorca. Bañez.*

Probatur Tertiò, quia Innocentius III. cap. *Qualiter & quando.* 24. de accuſat. in fine, cùm dixiſſet denunciationi præmittendam eſſe caritatiuam monitionem; ſubdit hunc ordinem in perſonis regularibus non eſſe vſquequaque ſeruandum; apertè oſtendens ob bonum publicum in his contrarium poſſe obſeruari. 214 *Innoc. III.*

Quartò, quia eiuſmodi conſtitutio apertè habetur in regulis Fratrum Minorum, quos vocant Barcinonenſes: vbi, vt refert Bernardinus de Areualo, ſic habetur: *Debeant fratres exeuntes in reditu ſuo Guardiano notabiles exceſſus ſociorum ſuorum intimare. Quòd ſi non fecerint, per Superiorem cui hoc conſtiterit, in ieiunio panis & aquæ, vel aliàs puniantur. Et ſi vnus frater alterius fratris exceſſus ſciuerit per duas vias, vtpote per confeſſionem & aliter, nihilominus ſic Guardiano vt dictum eſt dicere debeat.* *Bernardin. de Areualo.*

Similia habentur in regulis Prædicatorum diſt. 1. c. 18. §. 6. vbi dicitur: *Si quis tale quid* (ſcilicet peccatum 215 *Regula Prædicatorum.*

catum ex recenſitis paragraphis præcedentibus) *extra monaſterium commiſerit, frater qui cum eo eſt ſtudeat eius exceſſum Prælato quantociùs intimare.* Deinde iubet eum qui peccauit vlteriùs ad eum locum non redire, niſi poſtquam legitimè fuerit iudicatus ſe ſufficienter emendaſſe. Quod ob ſequentia videtur intelligẽdum, quando peccatum coram aliquibus externis fuit commiſſum. Deinde ſubdit: *Si verò eiuſmodi peccatum occultum fuerit* (ita ſcilicet vt ſolus ſocius, qui id iubetur denunciare Prælato, id ſciuerit) *diſquiſitione ſecreta* (qua ſcilicet Superior accepta alterius denunciatione, ſecretè veritatem inquirit) *ſecundùm tempus & perſonam condignam agat pœnitentiam.* Cùm igitur hæ regulæ toti Ordini poſt maturam deliberationem ſint præſcriptæ, & in praxim redactæ, & à tot viris doctiſſimis receptæ, & à Summis Pontificibus aut expreſsè aut ſaltem tacitè ſint approbatæ; non videntur poſſe prudenter accuſari tanquam aliquid contineant naturæ ac Chriſti legibus contrarium.

216 *Lorca.* Reſpondet Lorca ſuprà, eas regulas ita intelligendas eſſe, vt iubeant ſocij exceſſus denunciari Superiori præmiſſa priùs correptione ſecreta iuxta ordinem Matth. 18. præſcriptum, & quando hæc fruſtra adhibita fuerit. *Matth. 18.*

Sed hoc dici nequit. Primò, quia vtraque abſolutè & generatim iubet tales defectus deferri, nec vllum caſum excipit. Secundò, quia regula Prędicatorum iubet eos *Prælato quantociùs* (ſiue ſtatim) *intimare.* Secundùm illam autem explicationem, ſæpè non deberent eos deferre ad Prælatum; quoties nimirum alter crederetur priuatim monitus corrigendus: quod de illo primùm peccato deprehẽſo ferè ſemper deberet præſumi, præſertim ſi admonitus diceret ſe emendaturum delictum, quod timore denunciationis ferè ſemper faceret, atque ita rarò, niſi quis ſæpiùs ab eodem in talibus peccatis deprehenderetur (quod non ita ſæpè contingit) eæ regulæ haberent locum. Item ſecundùm illam explicationem nunquam fratris peccatum deberet quantociùs ad Superiorem deferri, ſed ſemper eſſet exſpectandum donec frater primò data commoda occaſione ſecretò corriperetur, & deinde ſecundò ab eodem in eiuſmodi peccato deprehenderetur. Quod quàm ſit alienum à verbis & mente illius regulæ, quis non videat?

217 Tertiò, dicta explicatio alia ratione apertè repugnat regulæ Barcinonenſi: vbi dicitur id peccatum deferendum ad Superiorem etiam ab eo cui peccans id fuit ſacramentaliter confeſſus, modò id etiam alia via ſciat. Quod apertè eſſet falſum, ſi ille tunc ſolùm deberet illud deferre quando ſcit fratrem non poſſe ſecreta correptione à ſe corrigi; quia cùm ipſe ſciat alterum hoc iam eſſe ſacramentaliter confeſſum, debet ſupponere eum hoc cum vero propoſito emendationis feciſſe, ne aliàs temere ſuſpicetur eum ſacrilegè Sacramentum accedere, imò aliàs ei non potuiſſet dare abſolutionem. Et conſequenter debet ſupponere eum iam eſſe ſecundùm præſentẽ voluntatem emendatum; imò ipſa regula id vt minimum tanquam probabilius ſupponit, ne fratres temerè ſacrilegos iudicet; & tamen præcipit eum deferri ad Superiorem. Ex quo patet, eam in hoc præcepto non tam ſpectare præſentem fratris correctionem quatenus priuatim fieri poteſt; quàm ſternere certam viam in poſterum præcauendi futura eius peccata, & omnibus imponendi quandam neceſſitatem cauendi eiuſmodi peccata metu denunciationis.

218 *Bonauent.* His conſonant quædam conſtitutiones à S. Bonauentura editæ in quodam Capitulo generali, vbi dicitur: *Dogmatizare quòd frater qui fratrem correxit de aliquo exceſſu ſecundùm formam Euangelij in occulto, non tenetur reuelare Superiori, qui poteſt & debet prodeſſe, & animarum pericula præcauere. Ex ſententia totius Capituli definitum eſt doctrinam eſſe peſtiferam.* Vbi, vt putat Lorca, non agitur ſolùm de eo qui fruſtra, *Lorca.* ſiue ſine ſpe emendationis fratrem peccantem ſecretò corripuit, ſed de eo qui *fratrem correxit*, id eſt efficaciter corripuit, ita vt ſperet emendationem: quem, vt oſtendi n. præc. conſtitutiones Barcinonenſes hoc non obſtante iubent deferri ad Superiorem, vt pericula peccandi in poſterum meliùs præcaueantur, aliiſque incommodis obuietur.

Tertia ſententia docet, eiuſmodi conſtitutionem eſſe quidem licitam, poſito quòd ſubditi omnes ſaltem tacitè liberè renuncient ſuo iuri, quod habent ne eorum occulta peccata deferantur ad Superiorem priuſquam de iis fruſtra ſint ſecretò moniti. Quod probat, quia ſcienti & volenti non fit iniuria; & quia ille ordo eſt præſcriptus in fauorem corripiendi, cui poteſt renunciare. Addit tamen eiuſmodi conſtitutionem videri duram, & quæ neceſſariò multis non ita perfectis ſit occaſio grauium turbarum. Ita Bañez 2.2.q.33. *Bañez.* a.8.dub.2. ad 7. in reſponſ. ad 1. confirm. 219

Conclvsio I. Certum omnino eſt in aliqua Religione licitè poſſe condi eiuſmodi regulam, qua omnes eius Religioſi iubeantur eſſe contenti vt omnes eorum defectus ſiue peccata extra confeſſionem ab aliis cognita, Superiori ab his poſſint aperiri, etiam in caſu quo ſperãtur per ſecretam omnino correptionem emendandi, ſaltem quando ſubditi in eiuſmodi regulam liberè conſentiunt: quod fit hoc ipſo quo petunt in eam Religionem admitti, in qua ſciunt eiuſmodi regulam eſſe ac obſeruari, quia hoc ipſo cedunt iure, quod habent ne alij eos deferant ad Superiorem non ſeruato ordine correptionis. Ita omnes Auctores citati ſuprà dub. 11. concluſ. 1. Et ex dictis ibidem & duabus ſeqq. concl. & ex rationibus iam allatis pro ſecunda ſententia clarè patet; quæ vt minimum hanc concluſionem apertè probant. 220

Deinde confirm. Primò, quia in noſtra Societate eſt de facto eiuſmodi regula à multis Pontificibus vnà cum reliquis conſtitutionibus approbata: quam accuſare tanquam continentem aliquid iuri diuino ac naturali repugnans, eſt accuſare craſſi erroris non ſolùm S. Patrem Ignatium noſtræ Societatis ac regulæ auctorem, ſed ipſos etiam Summos Pontifices, qui noſtrum inſtitutum eaſque regulas approbarunt. nam ſi illa aliquid tale contineret, eſſet regula iniqua iuri naturali ac diuino repugnans: & conſequenter Summi Pontifices eam approbando, approbaſſent aliquid iuri diuino ac naturali repugnans. quod ſine eorum inſigni nota dici nequit. 221

Noſtras cõſtitutiones reprehendens Pontificibus eas probãtibus iniurius eſt.

Reſpondet Lorca, Pontifices approbaſſe quidem generatim totum inſtitutum, non tamen ſingulas eius regulas. Quod confirmat, quia nullum Religionis inſtitutum maiore plauſu à Summis Pontificibus confirmatum eſt, quàm Carthuſianorum; & tamen diſputatur an regula quæ eos iubet abſtinere carnibus etiam cum periculo vitæ, ſit licita; multique opinantur eſſe illicitam. 222 *Lorca.*

Sed hæc dici nullo modo poſſunt de noſtris conſtitutionibus. Primò, quia, cùm noſtrum inſtitutum fuit approbatum primò à Paulo III. deinde à Iulio III. id fuit factum cum ſumma multorum contradictione, & in id omnéſque eius conſtitutiones exactiſſima diſquiſitione; vt patet ex Ribadineira in Vita S. Patris noſtri lib. 2. c. 17. & lib. 3. c. 21. Ex quo patet, nihil in iis à Pontifice approbatum niſi ſigillatim bene perpenſum. 223

Deinde cùm poſtea multi multa in noſtro inſtituto eiúſque conſtitutionibus reprehenderent, ac ſiniſtrè interpretarentur; Gregorius XIII. edita bulla *Greg. XIII.* quam integram refert Ribadineira lib. 3. Vitæ S. P. noſtri cap. 23. inter cetera ait: *Præcipimus igitur in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub pœnis excommunicationis*

latæ

latæ ſententiæ, necnon inhabilitatis ad quauis officia, & beneficia ſæcularia, & quorumuis Ordinum regularia, eo ipſo abſque alia correptione incurrendis, quarum abſolutionem nobis ac ſucceſſoribus noſtris reſeruamus, ne quis cuiuſcunque gradus, ſtatus ac præeminentiæ exiſtat, dictæ Societatis inſtitutũ, conſtitutiones, vel etiam præſentes (ſcilicet litteras Apoſtolicas) *vel quemuis earum, vel ſupradictorũ* (ſcilicet inſtituti & conſtitutionum) *articulum, vel aliud quiduis ſupra dicta concernens, quouis diſputandi, vel etiam veritatis indagandæ, quæſito colore directè vel indirectè impugnare, vel iis contradicere audeat.* Videat igitur Lorca, an per hanc Pontificis bullam ei licuerit aliquam regulam, in noſtris conſtitutionibus tanquam iuri diuino ac naturæ contrariam reprehendere. Sed credo virum bonum id facturum non fuiſſe, ſi hanc bullam legiſſet.

Lorca.

224 Ad confirmat. Reſpondeo Primò, conſtare quidem aliquos impugnare decretum Carthuſianorum, quo prohibetur ægris comedere carnes, etiam eo caſu quo id iudicatur neceſſarium ad euadendum mortis periculum; ſed inde non probatur, hoc decretum eſſe illicitum, aut imprudenter factum, niſi priùs probetur illos Auctores bene ſiue rationabiliter facere tam ſanctum inſtitutum impugnando tanquam irrationabile, & iuri naturæ ac diuino repugnans: ſi enim contineat aliquid irrationabile & iuri diuino ac naturali repugnans, ipſum etiam ſimpliciter erit tale; ſicut lex eſt ſimpliciter impia, quæ vel vnum articulum impium continet, etiamſi alios habeat laudabiles. Cùm igitur hoc non niſi ſummè temerariè & cum grauiſſima in ſanctiſſimum Ordinem iniuria dici poſſit, ego ſanè non video quomodo illa regula tanquam rationi repugnans prudenter impugnari poſſit.

225 Reſpondeo Secundò, longè eſſe aliam rationem illius regulæ Carthuſianorum & noſtræ. Primò, quia illud tam rigidum decretum de non comedendis vnquam carnibus fuit ſtatutum in Capitulo quodam generali anno 1254. multis annis poſt inſtitutionem Ordinis, eiuſque per Alexandrum III. & Cæleſtinum III. approbationem. vide Petrum Sutorem lib. 1. tract. 3. c. 8. Quare Pontifices approbando inſtitutum non approbauerunt ſimul illud decretum. Conſtitutiones autem noſtræ, & in iis illa regula, quam Lorca impugnat, erant exactè conſcriptæ quando inſtitutum vnà cum conſtitutionibus fuit approbatum, præſertim à Iulio III. & Gregorio XIII.

Petr. Sutor.

Lorca.

Secundò, eſt magna inter hæc differentia: nam inſtitutum Carthuſianorum non habuit initio tam acres oppugnatores, qui exactiſſimè in ipſum eiuſque conſtitutiones inquirerent, ac Pontifici proponerent quæcunque poſſent videri aliqua ratione minùs conuenientia; ſicut habuit noſtra Societas; quare huius omnes regulæ à Pontificibus ante eius approbationem fuerunt exactiùs examinatæ.

226 Tertiò, quia non eſt ita ſigillatim ac ſtrictè prohibitum impugnare inſtitutum aut conſtitutiones Carthuſianorum, ſicut eſt prohibitum à Gregorio XIII. impugnare conſtitutiones noſtræ Societatis.

Quartò, quia illa regula quam Lorca impugnat, fuit olim à quodamè Societate noſtra dimiſſo, libello ad id conſcripto impugnata, tanquam contraria dicto Chriſti præcepto & à Gregorio XIII. defenſa damnato illius libelli auctore, vt refert Alphonſus Rodrigues in Exercitio perfect. 3. p. tract. 8. c. 6. cuius facti ſunt etiam multi teſtes in Societate, vt refert Turrian. hîc diſp. 89. dub. 4.

Lorca.

Alphonſ. Rodrig.

227 Reſpondet Lorca, hoc nihil probare, quia nullum tale decretum Pontificis in aliqua bulla exſtat. Additque quoſdam è noſtra Societate negare eiuſmodi confirmationem illius regulæ. Sed hæc Reſponſio nullo modo ſatisfacit. Primò, quia, vt Pontifices factum alicuius particularis hominis damnent, non eſt ſemper opus vt aliquam bullam ad hoc edant; nec damnatio ideò eſt minoris momenti, aut ideò minùs probat ſententiam, quam damnatus impugnat. Quòd autem aliqui ex noſtris ignorent eiuſmodi factum, nihil facit ad rem, quia non omnes debent omnia ſcire: ſed ad id probandum ſufficit eſſe aliquos fide dignos qui id teſtentur. Secundò, quia ſpeciali ratione ad damnationem illius impugnatoris, & confirmationem illius regulæ nulla particulari bulla fuit opus, cùm ad vtrumque abundè ſuffecerit bulla citata. n. 223. quæ expreſsè ſub grauiſſimis pœnis prohibet impugnari noſtras conſtitutiones, in quibus illa regula continetur. Et valdè probabile eſt illa verba ſpeciatim eſſe addita, propter factum auctoris illius libelli, aliorumque ſimilium. Atque ita Lorca habet ibi expreſſa verba bullæ quibus impugnatio illius regulæ prohibetur, & conſequenter quibus ipſa regula confirmatur.

Lorca.

Lorca.

Conclvsio II. Eiuſmodi regula in circumſtantiis concluſ. 1. expreſſis non ſolùm licitè condi poteſt, ſed etiam valdè ad bonum ipſius Religionis, & profectum ſpiritualem ſubditorum conducit. Hanc etiã (ſaltem excepto Bañez, qui videtur ſentire eiuſmodi regulam minùs expedire communitati) tenent omnes Auctores citati dub. 11. concl. 1. & apertè patet ex dictis n. 177. 198. 202. 211. &c. vbi ſatis oſtendi ad cauenda plurima peccata, & ad conſeruandam integritatem Religionis valdè conducere vt omnia peccata, præſertim aliquo modo notabilia, Religioſorum deferantur ad Superiorem, vt ipſe paterno affectu proſpiciat infirmitati peccantium, ac peccandi occaſiones tollat, & vt ſubditi hac ratione tanquam quodam fræno à peccando auocentur. Nec hoc magis durum debet videri iis, quorum peccata ad Superiorem deferuntur, quàm perpetuò ſeruare caſtitatem, paupertatem & obedientiam & ſtrictum diſciplinæ rigorem; quæ tamẽ omnes Catholici docent ad profectum in ſpiritu valdè conducere, ideóque laudabiliter in Religione voueri ac præcipi. Quæ non ita dico, quaſi ſine eiuſmodi regula nequeat Religio eiuſue diſciplina conſiſtere: hoc enim verum non eſt; ſed quia illa ad hæc promouenda multùm conducit. Vnde etiam tam Prædicatores quàm Minoritæ ſaltem in quibuſdam caſibus eiuſmodi regulam condiderunt: vt oſtendi n. 214. 215. & 218. 228

Bañez.

Dixi in priore concl. *ſaltem quando ſubditi in dictam regulam conſentiunt*, &c. Quia an talis regula poſſit imponi nullo modo conſentientibus, diſputari poſſet; & id multi negant (quos Lorca ſuprà malè citat contra noſtram priorem concluſionem; nam ipſi nullo modo loquuntur de caſu illius concluſionis) multi tamen id etiam aſſerunt, quos citaui ſuprà n. 173. Et valdè huic opinioni fauent allata hoc dubio pro ſecunda ſententia, præſertim duæ illæ regulæ, & decretum Capituli generalis, allatum n. 218. niſi dicamus hæc non obligaſſe niſi poſt promulgationem ab omnibus qui tunc erant de facto in iis Religionibus profeſſi, fuerint acceptata, vt ipſi poſſint ea ratione cenſeri ex ea parte ſuo iure ceſſiſſe. De iis autem qui poſtea admiſſi ſunt, facilior eſt ratio, cùm illi ſponte admiſſi ſint in Religionem in qua ſciebant eiuſmodi regulas eſſe. Sed ſiue hac ratione, ſiue alia illæ regulæ conditæ ſint, nullo modo poſſum dubitare quin iuſtiſſimè conditæ ſint. 229

Lorca.

DISPVTATIO XXIX.

De odio Dei ac proximi.

Cvm D. Thomas in 2. 2. quæſt. 23. & ſeqq. explicuiſſet naturam caritatis, eiúſque effectus, quæſt. 34. & ſeqq. diſputat de diuerſis vitiis caritati eiuſque effectibus repugnãtibus: ſcilicet de

D. Thom.

de odio, acedia, inuidia, diſcordia, ſchiſmate, & ratione harum de bello, rixa, ſeditione & ſcandalo. de quibus hîc etiam ſequentibus diſputationibus agam.

DVBIVM I.

Quomodo diſtinguantur odium inimicitiæ, & odium abominationis?

Caiet. Vaſquez. Salas. Turrian. Odiũ aliud inimicitiæ, aliud abominationis.

1 NOta Caiet. 1.2.q.29.a.1. & cum eo Vaſquez 1. p.diſp.84.c.3. Salas 1.2.tract.9.diſp.3.ſect. 2. & Turrian. 2.2. diſp. 88. dub. 1. diuidere odium in odium inimicitiæ, & odium abominationis. Quæ diuiſio ab omnibus ſuſcipitur, eſt tamen difficultas quomodo hæc inter ſe diſtinguantur, & in quo vtriuſque ratio conſiſtat.

Caiet. Odium inimicitiæ opponitur amori beneuolentiæ, alterum amori concupiſcentiæ. Prius fertur in ſolas perſonas alterũ etiam in res.

2 Quàm difficultatem vt explicet Caiet. ſuprà, docet Primò, odium inimiciæ opponi propriè & directè amori amicitiæ ſiue beneuolentiæ, quo alicui volumus bonum, quia ipſi bonum eſt, & odium abominationis opponi directè amori concupiſcentiæ, quo aliquod bonum nobis aut alteri optamus. Vnde infert odiũ inimicitiæ reſpicere ſiue ferri propriè in perſonas, quibus aliquod malum volumus: odium verò abominationis ferri directè in res aliquas quas odimus. Deinde inferiùs ſibi obiicit odium abominationis quandoque in perſonas ferri: & reſpondet hoc ferri in perſonas non qua tales, ſed quatenus quædam res ſunt.

3 Docet Secundò, vtrumque odium in modo tendendi in ſua obiecta tam inter ſe, quàm etiã ab vtroque dicto amore multùm differre. Nam vterque amor fertur in ſua obiecta, ſcilicet tam in perſonam cui bonum appetitur, quàm in bonum appetitum per modum proſecutionis: vtraque enim hæc verè amamus. Odium verò inimicitiæ fertur in perſonam per modum fugæ, hanc auerſando; in ipſius autem malum per modum proſecutionis, quia optat hoc eſſe vt illi malè ſit. Contrà odium abominationis fertur in malum hoc fugiendo, & optando id non eſſe: in perſonam verò, cuius malum deteſtamur, ferimur per proſecutionem ſiue eam amando; nam amare alicuius bonum & auerſari eius malum qua ei malum eſt, ex eodem ipſius perſonæ amore proueniunt.

Qua ratione vtrumq; feratur in obiectum.

4 Sed hæc nec omnia generatim vera ſunt, vt ex dicendis patebit, nec ſufficienter vtriuſque odij naturam ac differentiam explicant. Hinc quidam dictis principiis nimiùm inhærentes ex iis quædam minùs probabilia inferunt. Primò enim inde deducunt omnem volitionem, qua volumus alicui malum qua ei malum eſt, eſſe odium inimicitiæ reſpectu illius cui illud malum volumus. Secundò, iudicem decernentem reo iuſtam pœnam hunc odiſſe odio inimicitiæ; quia vult ei aliquod malum, v.g. mortem, quatenus habet rationem pœnæ, & conſequenter quatenus patienti mala eſt; quia de ratione pœnæ, qua talis, eſt quòd ſit mala patienti; quare qui vult alicui aliquid, quatenus habet rationem pœnæ, vult hoc quatenus ei malum eſt. Tertiò, Deum peccatores vero & propriè dicto odio inimicitiæ odiſſe: quia vult eis damnationem, quatenus habet rationem pœnæ, & conſequenter quatenus iis mala eſt.

D.Thom.

5 Sed hæc apertè repugnant D. Thom. lib. 1. contra Gentes cap. 96. vbi ex profeſſo docet, Deum nullam creaturam odiſſe odio propriè dicto ſiue odio inimicitiæ. Reſpondent D. Thomam ibi dicta reuocaſſe in 1.p.q.20.a.2.ad 4. vbi docet Deum odiſſe peccatores qua tales. Sed D. Thom. ibi potiùs confirmat priore loco dicta: nam docet, Deum amare omnia quæ habent verum eſſe, atque adeò etiam ipſos peccatores quatenus habent aliquod eſſe, quia vult eos hoc habere, & ſolùm odiſſe eos qua peccatores. *Quia, inquit, inquantum peccatores ſunt, non ſunt, ſed ab eſſe deficiunt: & hoc in iis à Deo non eſt, vnde ſecundùm hoc ab ipſo odio habentur.* vbi inſinuat, Deum non odiſſe propriè ipſam perſonam peccatoris, ſed ſolùm ipſius peccatum. Hinc etiam 2.2.quæſt. 34.a.3. docet, omne odium proximi eſſe peccatum: & nos ſolùm peccatum in eo licitè odiſſe. vnde ibidem ad 2. docet, Deum in peccatore ſolam culpam odiſſe.

D.Thom.

Deinde dicta videntur ſatis apertè repugnare rationi. Nam verũ odium inimicitiæ nequit conſiſtere cum vero amore illius perſonæ quæ odio habetur, quia amor & odium ſibi mutuo contrariantur, ideóque fieri nequit vt eandem perſonam ſimul abſolutè oderim & amem: atqui fieri poteſt vt iudex reum quem vult pro meritis punire, abſolutè amet: ergo dici nequit quòd eum tunc odio inimicitiæ verè oderit. Minor probatur, quia fieri poteſt, quòd reus ſit ſanguine iunctus ipſi iudici, ideóque aut aliàs ob cauſas valdè ab eo ametur; & hic nihilominus quia iuſtitia id exigit, quodammodo coactus ne contra iuſtitiam peccet; eum merita pœna plectat. Quo caſu cùm iudex ex amore iuſtitiæ velit reo pœnam, vult ipſi malum qua ipſi malũ eſt, & rurſus cùm doleat ſe debere ei hanc pœnam infligere, ipſum neceſſariò amat; quia ideo de eius pœna dolet, quia ipſũ amat. 6

Nequeo eũdem ſimul amare & odiſſe.

Poſſum alicui velle malum qua ei malum eſt, & ſimul eũ amare.

Confirmatur, quia ſæpe contingit aliquem conſiderando ſua peccata, quibus tam grauiter Deum offendit, ex zelo honoris Dei, & deſiderio reparandi læſam ipſius auctoritatem, velle ea in ſe punire, ideóque graues à ſe pœnas exigere; quo caſu vult ſibi aliquod malum qua ſibi malum, & tamen verè ſeipſum non odit odio inimicitiæ. Quæ ex infrà dicendis clariùs patebunt.

Pro reſolutione Nota Primò, etſi non poſſimus vnquam velle aliquod malum, niſi ſub ratione aliqua boni, quæ in eo aut eſt aut eſſe creditur, nos tamen ſæpe velle aliquod malum etiam qua tale, eò quòd in eo etiam ſub dicta ratione apprehendatur aliquod bonum ſiue verum, ſiue falſum. Patet, quia qui alterum abſolutè odit, optat ei malum qua ipſi malum eſt, quia hoc apprehendit ſibi bonum, vt mox oſtendam. Item qui vult alterum legitimè & ex amore iuſtitiæ punire, vult ei malum pœnæ qua tale, quia vult illud quatenus vtile eſt ad puniendum alterius peccatum; nec ad hoc eſt vtile, niſi quatenus eſt patienti aliqua ratione malum, v.g. priuando eum aliquo bono, aut infligendo ei dolorem, &c. tota tamen ratio hoc volendi eſt bonum iuſtitiæ, quod ex illa punitione exurgit. 7

In malo qua tali poteſt reperiri ratio boni.

Puniẽs vult pœnam qua mala eſt.

Nota Secundò, bonum quod in malo alieno appetimus, reſpectu huius ſe dupliciter habere poſſe. 8

Duplex bonum in malo appetitur.

Primò, tanquam effectus reſpectu ſuæ cauſæ à ſe omnino diſtinctæ. Quo caſu ſæpe ita appetitur præciſè propter illud bonum quatenus eſt medium ad hoc acquirendum neceſſarium, vt tamen ſecundùm ſe diſpliceat. ſicut proiicienti merces è naui nè ipſe aliàs cùm iis pereat, hæc iactura ſecundùm ſe diſplicet, etſi eam velit, quia neceſſaria eſt vt finem ſiue ſalutem ſuam obtineat. Sic quandoque aliqui occidunt ſuum inuaſorem, quia aliter vitam ſuam ſeruare nequeunt; & iudex occidit reos, quia aliter iuſtitia ſeruari nequit, cùm tamen vtriſque horum mors ſecundùm ſe diſpliceat.

Secundò, ita vt quis alienum malum apprehendat immediatè ſecundùm ſe ſibi bonum; ita vt illud ſecundùm ſe ſibi placeat præciſè quia alteri malũ eſt. 9

Ex apprehẽſione boni complacentia, ex apprehẽſione mali auerſio naturaliter excitatur.

Nota Tertiò, ſicut ex eo quòd apprehendimus aliquid in ſe bonum & dignum amore naturaliter, niſi reſiſtamus, in nobis naſcitur quædam illius complacentia, qua ipſum in ſe nobis placeat, quáque excitamur ad id proſequendum: ita ex eo quòd aliquid

apprehendimus, aut nobis, aut rei quam amamus contrarium, atque ita malum, naſcitur in nobis quædam illius diſplicentia, qua illud in ſe diſplicet, quaque excitamur ad hoc auerſandum & fugiendum; in qua animi auerſione propriè conſiſtit deteſtatio ſiue abominatio rei malæ. Nos enim rem aliquam deteſtari ſiue abominari nihil eſt aliud quàm nos eam vt malam auerſari. Quamuis abominatio aut etiam deteſtatio ſæpe ſoleat ſumi non pro quauis, ſed ſolùm pro vehementi animi auerſione, qua aliquid tanquam omnino & grauiter malum auerſamur. Abſolutè tamen loquendo, & ſumendo ea verba generatim, quidquid verè auerſamur, poſſumus dici id verè deteſtari ac abominari.

Abominatio in quo conſiſtat.

10 Nota Quartò, etſi bonitas alicuius perſonæ, v.g. ſcientia aut virtus quæ ei ineſt, ſit cauſa ſiue ratio formalis cur ipſam amemus; tamen non amamus hanc ſolam, ſed etiam ipſam perſonam ſecundùm ſe. Et ſimili modo in aliis non ſolùm ipſa vitia, ſed propter hæc etiam perſonam cui inſunt, deteſtamur, iuxta illud Sapientiæ 14. *Similiter odio ſunt Deo impius & impietas eius.* Ratio eſt, quia bonitas vel malitia ſicut efficiunt bonum vel malum, ſubiectum cui inſunt, ita reddunt illud amabile vel odibile.

Bonitas & malitia perſonæ ſunt cauſa cur eã ſecundũ ſe amemus aut oderimus. *Sap.* 14.

11 Sicut tamen dictæ qualitates non efficiunt ſemper ſua ſubiecta omni ex parte bona, aut omni ex parte mala (nã idem homo poteſt in ſe ſimul habere quaſdam virtutes, & quædam vitia; imò quantumuis ſcateat omnibus vitiis, tamen eius natura ſecundùm ſe, & vt à vitiis præſcindit, bona eſt) ita nec ſemper reddunt ea omni ex parte amabilia, aut omni ex parte deteſtabilia: atque ita quædam res ſunt partim odio ſiue deteſtatione, partim amore dignæ. Imò quantumuis aliquis ſit nequam, ideóque dignus quem deteſtemur, tamen quatenus eſt homo redemptus Chriſti ſanguine, præſertim quamdiu eſt in hac vita, eſt amore dignus.

Quędã partim amore, partim odio digna ſunt.

Homo nũquam omni ex parte odibilis.

12 Ex quo ſequitur, quamdiu amor aut odium alicuius in nobis moderata ſunt, nos eos, quos amamus aut odimus, non ſemper abſolutè & ſub omni ratione amare aut odiſſe; ſed ſæpe ſub vna ratione amare, & ſub alia auerſari aut improbare. ſic deteſtamur peccatores qua tales; & eos amamus qua homines ad æternam beatitudinem creatos, & optamus eos à vitiis conuerſos hãnc conſequi. Quandoque tamen contingit illa immoderatè excreſcere, & nos impellere vt amati etiam vitia probemus, aut eorum quos odimus bona auerſemur, eóſque ſimpliciter & omni ex parte oderimus.

Amor & odium immoderata efficiunt vt vitia amemus, & bona oderimus.

13 Nota Quintò, quòd, ſicut amor perſonæ, quando hanc verè ſecundùm ſe amamus, efficit vt eius bona qua talia, ſiue præcisè quia ei bona ſunt, & quamuis nullum aliud inde commodum nobis exſpectemus, iudicemus nobis eſſe amanda & quodãmodo ad nos pertinere, ita vt ea apprehendamus ac ſi eſſent propria noſtra bona, atque ita non aliter excitemur ad ea proſequenda, ac illi optanda ac procuranda, quàm ſi verè noſtra eſſent: ita ſimiliter verum & abſolutum odium, quo aliquem tanquam nobis inimicum proſequimur, efficit vt eius mala apprehendamus tanquam nobis bona præcisè quia ipſi mala ſunt, etiamſi nullum aliud commodum nobis inde ſequatur, & conſequenter efficit vt illa ſub illa ratione amemus. Sic diabolus & nobis & Deo optat & quantum poteſt procurat malum, præcisè quia nobis aut Deo malum eſt, etſi ſciat ſe inde nullum aliud commodum poſſe conſequi. Vnde etiam quidam ſuis inimicis & optant & procurant interitum cum ſuo euidenti periculo, ſine ſpe alterius commodi, & verum credunt illud Deianiræ apud Senecam in Hercule Oetæo: *Felix iacet* (ſcilicet occiſus) *quicunque, quos odit, premit*, ſcilicet ſub ſe interfectos.

Odium efficit alienum malum vt bonum apprehendi.

Seneca.

14 Ex quo ſequitur, quòd, ſicut quia nobis bona per ſe & præcisè quia nobis bona ſunt amamus, ideò ea ſine menſura ſiue ſine fine amamus, ita vt quantũtis multa accedãt, adhuc plura nobis optemus: præſertim quando eſt ſpes ea obtinendi: ita nos etiam ſine menſura optemus bona ei, quẽ vero amore amicitiæ amamus: & ſine menſura mala optemus ei, quẽ abſoluto odio inimicitiæ proſequimur; quia tã huius mala qua talia, quàm illius bona qua ipſi bona, apprehendimus tanquam quædam noſtra bona. Quia tamen humana natura ex ſe ad humanitatem & miſericordiæ erga homines miſeros affectum inclinatur, rarò odium eſt tam ingens vt omnẽ humanitatis ſenſum extinguat; ideóque in grauiſſimis inimicorum malis etiã ipſos inimicos ſæpe aliqua ſubit miſeratio: atque ita eorũ pœnis ſatiantur. Quando tamen odium eſt valdè ingens, vt cõtingit in dæmonibus reſpectu noſtri, & in multis etiam hominibus adhuc viuentibus, nunquã vllis inimicorum pœnis ſatiatur. Et hoc per ſe omni vero odio inimicitiæ conuenit; atque adeò quando quis eius quem ita odit ſatiatur pœnis, hoc fit quia odium naturali ad commiſerationem inclinatione hac ex parte vincitur. Et ex his erit facile definire & naturam vtriuſque odij, & differentiam inter ſe.

Cur odium velit inimico malum ſine menſura.

Rarò odium omnem cõmiſeratione excludit.

15 Conclvsio. Odium abominationis conſiſtit in quadam animi auerſione, qua aut rem aut etiam perſonam aliquam, tanquam nobis, aut rei, aut perſonæ à nobis amatæ contrariam, & qua talem auerſamur & refugimus, aut etiam cupimus non eſſe. Odium verò inimicitiæ propriè eſt, quo alicui perſonæ quam deteſtamur volumus malum, præcisè quia ipſi malum eſt, hoc ipſum qua tale præcisè apprehendentes tanquam noſtrum bonum, ſine vllo alio noſtro commodo quod ex eo poſſimus conſequi, iuxta dicta num. 13.

Quid ſit odium abominationis.

Quid odiũ inimicitiæ.

Priorem partem apertè tradunt Auctores initio dubij citati, & patet ex dictis n. 9. vbi oſtendi abominationem (quæ idem eſt cum odio abominationis) nihil eſſe aliud quàm vehementem animi ab aliqua re auerſionem.

16 Secundam partem videtur tenere Salas ſuprà nu. 35. & alij. Et quidem omnes admittunt tale odium eſſe quidem verum odium inimicitiæ; aliqui tamen negant illud ſolùm eſſe odium inimicitiæ, voluntque talem eſſe omnem voluntatem qua volumus alicui malum qua ipſi malum eſt, etſi hoc ob alium finem honeſtum velimus. Sed hoc non ſufficere ad verum odium inimicitiæ, ſed requiri vt velimus alicui malum præcisè quia ipſi malum eſt, in hoc ſiſtendo, ſiue nullum aliud commodum nobis inde exſpectando, patet ex dictis n. 5. & 6. vbi attuli incommoda quæ ex illa ſententia ſequuntur.

Salas.

17 Confirmatur vtraque pars concluſionis, quia hac ratione & non aliter apertè patet, qua ratione odiũ abominationis directè opponatur amori concupiſcentiæ, & odium inimicitiæ amori amicitiæ: nam ſicut priore amore amo aliquã rem propriè quia mihi aut amico commoda, ita priore odio auerſor aliquid præcisè quia mihi aut rei vel perſonæ amatæ contrarium. Item ſicut vt aliquem amem amore amicitiæ, neceſſariò volo ei bonum præcisè quia ipſi bonum, ſine reſpectu ad aliud commodum inde conſequens, ſiue ita vt bonum amici qua tale appetatur propter ſe, non autem purè propter aliud, ſicut amatur bonum equi aut famuli propter bonum ipſius domini. Ita vt oderim aliquem vero odio inimicitiæ, dico neceſſariò requiri, vt velim ei malum præcisè qua ipſi malum eſt, ita vt ipſius malum qua tale propter ſe appetam, quatenus id qua tale apprehendo vt meum bonum, iuxta dicta n, 13.

18 Confirmatur ſecunda pars Secundò, quia referendo malum alterius volitum ad alium finem, poſſum alicui

alicui velle malum qua ipſi malum, referendo hoc ipſum ad ipſius bonum, atque ita eodem ipſo actu implicitè eum amare: ergo vt aliquem oderim odio inimicitiæ, nō ſufficit quòd velim ei malum qua ipſi malum: ſed neceſſe eſt vt illud velim propter ſe, ſiue propter bonum ſecundùm meam apprehenſionem ei intrinſecum; & non ſolùm propter bonitatem ei extrinſecam. Conſequentia patet, quia non poſſum aliquem eodem actu verè odiſſe & amare.

Antecedens probatur, quia pater flagellans filium vt ipſum hac ratione à peccando deterreat, & ad bonum compellat; vult ei verbera qua dolorifera, & conſequenter quatenus ei ſunt mala: nam hac ratione continent malum pœnæ; quia tamen pater hac ratione intendit magnum filij bonum, eodem illo actu eum verè amat, quia implicitè vult ei bonum ſine comparatione maius eo malo quod ipſi vult: nec vult ei malum, niſi quatenus ad illud bonum obtinendum eſt neceſſarium.

19 Odium inimicitiæ neceſſariò ſupponit odiū abominationis.

Ex dictis patet Primò, odium inimicitiæ ſemper ſupponere, atque adeò ſecum coniunctum habere odium abominationis erga inimicum; nam ideò malum alterius qua tale præciſè apprehendimus nobis bonum, ac illi optamus, quia ipſum auerſamur, aliàs id numquam facturi.

20 Secundò, quando alterius malum etiam qua ipſi malum non optamus propter ſe, ſed propter finem ab eo diſtinctum, eiuſmodi voluntatem non ſemper continere aliquod odium erga eum cui id malum optamus; nam, vt oſtendi, poteſt cum vero & abſoluto ipſius amore conſiſtere, imò ex hoc proficiſci. vnde vlteriùs ſequitur, quando ſiue Deus, ſiue aliquis homo iudex ex amore iuſtitiæ vult reo infligere meritas pœnas, hunc affectum ſub hac præciſè ratione non continere vllum odium erga reum.

Confirm. quia Deus habet eiuſmodi voluntatem erga viros ſanctiſſimos & ſibi dilectiſſimos hinc decedentes cum aliquo leui peccato veniali, quibus ita vult malum pœnæ, & tamen non poteſt dici eos vllo modo odiſſe.

21 Differentia odij à cupiditate vindictæ.

Patet Tertiò, qua ratione odium inimicitiæ differat à cupiditate vindictæ, quia ſcilicet quantùuis hæc irrationabilis aut etiam iniuſta ſit, tamē proponit ſibi quandam ſpeciem iuſtitiæ ſeruandam, & quandam æqualitatem ponendam inter peccatum quod verè aut falsò imputat alteri, & malum quod cupit ei infligi: vnde hoc non optat propter ſe, ſed quatenus id apprehendit neceſſarium vt illa æqualitas ponatur, ſiue vt illius peccatum condignè puniatur. Odium verò optat inimici malum propter ſe, & tanquam immediatum ſuum bonum; ideóque ex ſe id optat ſine menſura & inſatiabiliter, iuxta dicta ſuprà.

Ex quo patet illud odium hac ratione multò magis differre à deſiderio vindictæ procedente ex vero amore iuſtitiæ, quale eſt in iuſto iudice.

22 Deus erga nullum habet odium inimicitiæ.

Sequitur Quartò, Deum nullum hominem vel angelū odiſſe odio inimicitiæ, quia, etſi aliquos propter ſuam iniquitatem deteſtetur, atque adeò oderit odio abominationis, vt infrà oſtendam, ideóque etiāſi ex amore iuſtitiæ velit illis malum, tamen nullius malum vult propter ſe, ſiue non referendo hoc ad alium finem ab eo diſtinctum. Quia, vt infrà oſtendam, malū ſub hac ratione non poteſt rationabiliter appeti; atque ita talis appetitus nequit cadere in Deum. His adde, quòd ſi Deus odiſſet aliquem vero odio inimicitiæ, vellet ei malum ſine vlla menſura, & conſequenter tantum quantum ei inferre poteſt. quod abſurdum eſt. Et hæc eſt aperta ſententia D. Thom. lib. 1. contra Gentes ca. 96. vbi docet, Deum nullam creaturā vero odio proſequi: loquitur enim de odio inimicitiæ. Sic etiam intellige illud Sapientiæ 11. de Deo: *Nihil odiſti eorū, quæ feciſti*; ſcilicet odio inimicitiæ: agit enim ibi Sapiens de affectū Dei erga peccatores, docétque eum quantumuis hos puniat, tamen hoc non facere ex odio erga eos; cùm quantū eſt ex ſe omnes homines diligat, omniúmque miſereatur, optans eorum pœnitentiam & ſalutem, vt in præcedentibus dicitur, atque ex ſolo amore iuſtitiæ; ne hæc contemnatur, aut ne hanc videatur omnino neglexiſſe quaſi coactum ipſis pœnas infligere. Quibus conſonat illa vox Dei apud Iſaiam ca. 1. verſ. 24: *Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Vbi oſtendit ſe vehementer dolere, quòd Iudæorum peccatis compellatur eos punire, & ita ſatisfacere ſuæ iuſtitiæ. Sic etiam facilè conciliatur locus ex Sapiente iam citatus cum cap. 14. verſ. 9. vbi dicitur: *Similiter autem odio ſunt Deo impius & impietas eius.* Vbi agit de odio abominationis, quod poteſt eſſe honeſtum, atque adeò reperiri in Deo.

D.Thom. Sap. 11. Quo ſenſu Deus nullū oderit & tamen oderit impium. Deus aliquo modo inuitus & coactus malos punit. Iſai. 1. Sap. 14.

DVBIVM II.

Vtrùm aliquis poſſit Deum odiſſe?

23 D. Thom. 1. 2. q. 34. a. 1. reſpondens huic difficultati docet Primò, Deum ſpectatum præciſè ſecundùm ſe ſibique intrinſeca non poſſe ab vllo haberi odio; quia odium neceſſariò tendit in aliquod obiectum apprehenſum vt malum: Deus autem ſecundùm ſuprà dicta præciſè conſideratus nihil continet quod poſſit apprehendi vt malum. D.Thom.

24 Secundò, neminem etiam poſſe odiſſe Deum conſideratum præciſè quatenus eſt nobis auctor vitæ, intelligendi, beatitudinis, aut ſimilium. quia ſicut hæc non poſſumus per ſe odiſſe, ita nec poſſumus odiſſe Deum præciſè quia nobis hæc largitur.

Dices, Multi, vt patet in dānatis & aliis volentibus ſe occidere, oderunt vitam ſuam, & omnimodo cupiunt deſinere viuere, ac etiam numquam vixiſſe: ergo poſſunt odiſſe vitæ auctorem & conſeruatorē.

Reſpondeo, tales non odiſſe ſuam vitam ſecundùm ſe conſideratam, ſed ſolùm quatenus eſt connexa multis miſeriis, quas durante vita nequeunt effugere, atque ita non poſſunt odiſſe Deum quatenus eſt præciſè auctor vitæ, ſed ſolùm quatenus conſecutiuè hanc conſeruandō eos neceſſitat eas miſerias pati. Et Deum hac ratione poſſe odio haberi D. Tho. etiam docet. D.Thom.

25 Docet Tertiò, quoſdam odiſſe Deum ratione quorumdam effectuum ipſius, quos ipſi oderunt, vt quia vetat ac punit peccata, quæ ipſi amāt; aut quia apprehendunt eum vt cauſam miſeriarū quas patiuntur, & ſic eum oderunt multi homines impij, & præcipuè damnati in inferno. Idque primò odio abominationis, qua eum tanquam ſibi repugnantē ac contrariū auerſantur; ex quo naſcitur apprehenſio, qua ipſius malum qua tale, tanquam ſuum bonū apprehendant, ideóque ex odio inimicitiæ hoc ei optent. Sic dæmones optant & procurant hominum peccata & damnationem, præciſè quia hæc cedunt in iniuriam Dei, & ita ſunt quoddam Dei malum, quantumuis nullum aliud commodum ſibi inde ſperent.

26 Vbi Nota cum Caiet. in dictum art. etſi tota ratio cur impij Deum oderint, ſint eiuſmodi aliqui ipſius effectus, tamen ipſi non ſolùm hos oderunt, ſed etiam ipſum Deum quatenus horum eſt cauſa. Nec hoc D. Thom. negat; ſed ſolùm Deum poſſe odio haberi præciſè ſecundùm ſe conſideratum, ſine reſpectu ad eiuſmodi effectus; ſiue rationem formalem, qua illi mouentur vt oderint Deum, non poſſe eſſe aliquid Deo omnino intrinſecum, ſine reſpectu ad eiuſmodi effectus; atque adeò Deum non poſſe vllo modo haberi odio, ſi non apprehenderetur cauſa talium effectuum.

Caiet. Impij oderunt verè ipſum Deū. D.Thom.

27 Docet Quartò, fieri nullo modo poſſe, vt ij qui Deũ clarè vident hunc oderint, quia nihil in eo poſſunt videre quod ipſos ad Dei odium moueat. Quod ſatis clarum eſt conſiderando præſentem eorum ſtatum, & Dei decretum, quo ſtatuit tales ita in æternum beare, vt nihil vnquam aduerſi paſſuri ſint.

Sed difficultas eſt, vtrùm videns clarè Deum poſſit de potentia abſoluta conſtitui in iis circumſtantiis in quibus poſſit odiſſe Deum.

28 Quidam id affirmant. Primò, quia Deus poſſet aliquem eleuare ad claram ſui viſionem ſolùm pro aliquo tempore, qui poſtea rediturus ad hanc vitam eſſet peccaturus mortaliter, & ita æternùm damnandus: poſſetque Deus hoc ei reuelare. Imò poſſet Deus alicui exiſtenti in peccato mortali, aut etiam patienti pœnas inferni, nec peccatum remittendo, nec eas pœnas aliter relaxando, concedere pro aliquo tempore ſui viſionem, & interim ei reuelare quòd ſtatim pòſt æternùm deberet pœnas damnatorum pati. nec enim poteſt hîc oſtendi vlla implicantia. Ergo tales in iis circumſtantiis poſſent Deum clarè à ſe viſum odiſſe. Conſequentia patet, quia tales poſſent apprehendere Deum vt ſibi contrarium, ſicut damnati eum apprehendunt; & conſequenter cùm clara Dei viſio ex natura ſua neminem neceſſitet ad amandum Deum, poſſent illi Deum odiſſe. Pro hac ſententia citatur Holcot in ſuis determinationibus q.9. art.3. Item Gabriel in 1. diſt. 1. qu. 6. art. 2. & Supplementum eius in 4. diſt. 49. q. 2. art. 3. dub. 5. Sed neutro loco hoc dicitur. nam in priore, concl. 4. Gabriel ſolùm dicit, videntem Deum, quando hic ei reuelaret ipſum hac viſione perpetuò priuandum, poſſe ſuam voluntatem conformando diuinæ nolle videre Deum pro eo tempore, quo Deus vult eum ſua viſione priuare. Supplementum verò eius ſatis intricatè loquitur, & ſolùm videtur dicere, videntem Deum poſſe eum non amare, ſi Deus cum eo nolit concurrere, aut eum ad hoc alia ratione non impellat; ex quo non ſequitur, ipſum poſſe odiſſe Deum.

Holcot. Gabriel. Supplem. Gabriel.

29 Vt hæc difficultas poſſit meliùs diſcuti, primò videndum vtrùm videns clarè Deum, ex vi huius viſionis neceſſitetur ad eum amandum, ita vt ipſi ſit impoſſibile non amare Deum ſuper omnia.

An Deum videns eum neceſſariò amet.

Scotus in 4. diſt. 49. q. 6. id negat: putatque videntem Deum ſolum ab extrinſeco neceſſitari, vt continenter amet Deum, atque ita fiat impeccabilis; ſcilicet quia Deus eius voluntatem ad continuum ſui amorem impellit: quo impulſu ceſſante putat illum poſſe ceſſare ab amore, & de facto peccare, aliquid inordinatè amando. Eum communiter tota eius ſchola ſequitur; & idem videtur docere Supplementum Gabrielis ſuprà. Ratio eorum eſt, quia voluntas eſt intrinſecè libera, & per illam viſionem in ſe non mutatur: ergo illa non obſtante manet libera, & conſequenter potens ab amore ceſſare.

Scot.

Supplem. Gabriel.

30 Conclvsio I. Videns clarè Deum ab intrinſeco ex vi ipſius viſionis neceſſitatur eum quantum poteſt amare, ita vt ipſi omnino impoſſibile ſit Deum non amare. Ita D. Thom. 1.2. q. 4. ar. 4. & q. 5. art. 4. & cum eo longè maior pars Theologorum.

D. Thom.

Probatur, quia omne bonum, præſertim ſi ſit notabile, nec vllam rationem mali in ſe habeat, voluntati clarè propoſitum, allicit hanc in ſui amorem, & eò vehementiùs, quo ipſum eſt maius magíſque amabile; ita vt quando voluntati proponitur aliquod magnum bonum ſub ratione valdè amabili, ipſa naturaliter ita in eius amorem rapiatur, vt ſibi debeat inferre vim, ſi velit ab eo abſtinere: ergo poterit dari tam ingens aliquod bonum, quod voluntati clarè ſub ratione amabili propoſitum eam tam vehementer trahat, vt nequeat reſiſtere, atque adeò neceſſariò illud amet. Quòd ſi vllum tale dari poteſt, certum eſt tale eſſe Deum clarè viſum qui omnem bonitatem etiam imaginabilem infinities ſuperat.

Voluntas naturaliter rapitur in amoré boni propoſiti.

31 Antecedens patet clara experientia; experimur enim quædam bona creata ab intellectu vehementiùs apprehenſa nos ita in ſui amorem rapere, vt non poſſimus huic tractioni diu reſiſtere, niſi intellectum auertendo.

Conſequentia probatur Primò, quia voluntas noſtra habet finitam vim in reſiſtendo bono ita allicienti: ergo poterit aliquod dari, quod eam tam vehementer alliciat, vt ipſa reſiſtere nullo modo poſſit: quia omne finitum à fortiori ſuperari poteſt.

32 Confirmatur, quia poteſt dari tentatio tam vehementer nos alliciens ad amorem inordinatum alicuius rei creatæ, vt ſine gratia voluntatem confortante nequeamus ei reſiſtere, vt communiter Theologi docent, & probant in materia de gratia: atqui hoc eſſet falſum, ſi quantumcumque magno bono, & quantumuis vehementer ad ſui amorem allicienti, poſſemus naturaliter reſiſtere (quia cùm tota vis tentationis conſiſtat in illa allectione ad conſenſum, ſi huic poſſemus reſiſtere, poſſemus reſiſtere tentationi) ergo poteſt dari aliquod bonum tam vehementer voluntatem ad ſui amorem alliciens, vt hæc nequeat reſiſtere: & conſequenter neceſſariò tale bonum eſt Deus clarè viſus, cuius bonitas infinities ſuperat omne bonum creatum, & per claram ſui viſionem vehementiùs vt amabilis apprehenditur, quàm vllum bonum creatum poſſit à nobis vt amabile apprehendi.

33 Confirmatur, quia negare nullo modo poſſumus quin Deus clarè viſus aliquo ſaltem modo & quidem notabiliter voluntatem ad ſui amorem alliciat, ita vt opus ſit vt ipſa aliquam ſibi vim afferat vt ei tractioni de facto reſiſtat continendo ſe ne Deum amet: atqui hoc ei eſt omnino impoſſibile: ergo neceſſariò eum amat.

34 Maior eſt clara, quia, vt quotidie experimur, aliqua bona creata nos ita in ſui amorem trahunt, vt debeamus nobis adferre aliquam vim vt reſiſtamus; quanto magis id poterit Deus clarè viſus. Minor patet, quia vt id faceret deberet id efficaciter velle facere, & conſequenter deberet in ea deſiſtentia ab amore videre aliquam rationem boni & quidem notabilem, ob quam vellet ab eo amore deſiſtere; quia nihil poſſum velle, præſertim efficaciter, niſi aliqua ratio boni me ad hoc moueat; imò cùm, vt iam oſtendi, videnti Deum ſit vt minimum difficile ab eius amore deſiſtere, neceſſariò requiritur vt quis in ea ceſſatione apprehendat notabile aliquod bonum vt eam efficaciter poſſit appetere: atqui cùm videnti Deum ſit ſummè delectabile eum amare, atque ita de ipſius bono delectari, nec vllam videat in eo amore rationem mali, nulla poteſt ei occurrere cauſa cur iudicet bonum eſſe ab eo ceſſare, & conſequenter non poteſt hoc efficaciter velle.

Nulla vidẽti Deum poteſt occurrere ratio cur velit ab ea viſione deſiſtere; ideóq; id velle nequit.

Dices, Poterit velle ceſſare vt oſtendat ſe eſſe liberum. Sed contrà, cùm clarè videat omni ratione 35 melius & delectabilius ſibi eſſe in eo amore perſiſtere, quàm ita ſuam libertatem oſtendere, nec hoc poſſe eſſe vtile niſi vt ſe ea oblectatione quam ex eo amore percipit, priuet, nulla eſt ratio cur illam oſtenſionem apprehendat vt hîc & nunc ſibi bonam.

36 Dices Secundò, hæc vera quidem eſſe in Beatis de ſua beatitudine omnino ſecuris, ſecùs tamen fore in vidente temporaliter Deum, etſi hic reuelaret ipſum paulò pòſt reuerſurum ad vitam, & ob peccata, quæ commiſſurus eſſet, æternùm damnandum; quia hic poſſet apprehendere Deum vt cauſam tanti ſui mali futuri, & ſibi aduerſantem, & conſequenter poſſet eum apprehendere vt ſibi malum ac non amabilem, ſed potiùs odibilem.

Reſpon

Reſpondeo talem apprehenſurum neceſſariò Deum, non ſolùm ſecundũ ſe, ſed etiam in eo facto ſummè bonum; atque adeò etiam dignum amore: nam clariſſimè videret Deum futuram illam punitionẽ nullo modo ex ſe, aut ex vllo odio ipſius puniendi velle, ſed ex ſolo amore iuſtitiæ, & ipſius puniendi peccatis quodammodo compulſum; vt quæ non niſi derogando aliquo modo ſuæ iuſtitiæ nequit relinquere impunita. Atque ita talis dictam punitionem nullo modo Deo, ſed ſibi ſuæque malitiæ imputaret, qua voluntariè Dei auctoritatem violando, eius iuſtitiam ad ſuam punitionem compelleret.

37 Conclvsio II. Fieri nullo modo poteſt, vt quis ſimul Deum amet ſuper omnia, eúmque oderit. Hanc credo eſſe communem & negari non poſſe. Quia amare Deum ſuper omnia, eúmque odiſſe dicunt apertam inter ſe repugnantiam, non ſolùm contrarietatis, ſed etiam contradictionis. nam vtrumque negationem alterius includit.

Adde, omnem peccantem mortaliter neceſſariò præponere aliquid Deo, ſiue aliquid magis amare quàm ipſum Deum; nam mauult illud peccando conſequi, quàm Dei amicitiam conſeruare, atque ita hoc ipſo deſinit amare Deum ſuper omnia: omne autem odium Dei eſt peccatum mortale.

38 Ex quo patet longè eſſe aliam rationem triſtitiæ, quæ etſi naturaliter nequeat conſiſtere cum gaudio beatifico; tamen ſupernaturaliter etiam valdè intenſa cum eo conſiſtere poteſt, vt patuit in Chriſto tempore paſſionis. Sed inde nullo modo ſequitur, odium Dei diuina virtute poſſe conſiſtere cum eiuſdem amore ſuper omnia; tum quia gaudium & triſtitia cùm reſpiciant diuerſa obiecta, non dicunt inter ſe repugnantiam contradictionis, ſicut eam dicunt dictus amor & odium Dei. Tum etiam quia triſtitia poteſt eſſe abſolutè bona ac laudabilis, adeóque Deus poteſt ad eius productionem ſingulariter concurrere; ſecùs eſt de odio Dei, ad quod hic nequit ſupernaturaliter concurrere.

Cur triſtitia poſſit potiùs conſiſtere cum gaudio, quam odium Dei cum eiuſdẽ amore.

39 Conclvsio III. Fieri nullo modo poteſt vt videns clarè Deum ipſum oderit. Ita D. Thom. citatus n. 27. & cum eo omnes eius interpretes. Eſt etiam apertè Scoti, qui in 2. diſt. 6. q. 2. nu. 13. putat ne quidem viatorem poſſe Deum odiſſe, ſed ſolùm poſſe odiſſe aliquos eius effectus. Quare puto iam nullum eſſe Theologum qui hanc neget.

D. Thom.

Scotus.

40 Sequitur apertè ex dictis. Nam cùm videns clarè Deum eum neceſſariò amet quantum poteſt: item cùm odium Dei nequeat vllo modo cum eiuſmodi amore conſiſtere; apertè ſequitur, videntem Deum non poſſe hunc odiſſe.

Dices Primò, Deus poteſt tali ſubtrahere concurſum neceſſarium ad ſui amorem, quo caſu ille non poterit Deum amare: ergo poterit eum tunc odiſſe.

Molina.

Secundò, quia, vt docet Molina 1. p. q. 14. art. 13. diſp. 18. memb. 4. §. *Illud deinde.* Deus poteſt voluntatem Beati ita interiùs corroborare, vt non neceſſitetur ad amandum Deum, & conſequenter vt poſſit aliquid à Deo vetitum tanquam ſibi bonum apprehendere, ac id appetendo peccare: ergo in tali caſu videns Deum poterit eum odiſſe. Antecedens probatur, quia videns clarè Deum, ſicut naturaliter neceſſitatur ad eum ſummè amandum, ita etiam neceſſitatur ad amanda ea omnia quæ videt Deo placere, & ad eius honorem promouendum multùm conferre, & conſequenter neceſſitatur vt de his nullo modo triſtetur, quantumuis cum proprio incommodo coniuncta ſint: atqui ſupernaturaliter fieri poteſt, vt videns clarè Deum valdè triſtetur de quibuſdam ſibi incommodis, quæ videt Deo ita placere, & ad eius honorem conferre: ergo ſimiliter fieri poteſt vt non neceſſitetur amare Deum.

Ad primum, nego conſequentiam: quia, etſi talis actu non amet Deum ob defectum concurſus neceſſarij, tamen ratione viſionis beatificæ manet ad illud in actu primo continuò determinatus; non minùs quã corpus graue, quod obſtante impedimento nequit deſcendere, ex ſe manet in actu primo ad hoc determinatum, & conſequenter etiam ad non aſcendendum. quare ſicut hoc non obſtante illo impedimento nequit niti in aliquem motum deſcenſioni repugnantem: ita videns clarè Deum quantumuis ob defectum concurſus impediatur eum amare, nequit tamen niti in aliquem actum amori Dei repugnantẽ. 41

Ad ſecundum, quidquid ſit de antecedente quod grauem habet difficultatem, quæ paucis explicari nequit, & à plurimis negatur, nego conſeq. nã etſi talis eo caſu poſſet appetere aliquod bonum ſibi vetitum, & ita deſinere amare Deum ſuper omnia; nullo tamen modo poſſet odiſſe Deum, quamdiu eum clarè videret. Nam fieri poſſet vt videns Deum rem ſibi vetitam apprehenderet ſibi valdè bonam. v. g. ſi Deus ei præciperet vt per multa annorum millia ſuſtineret grauiſſima tormenta cum ſumma triſtitia, qualem in horto expertus eſt Chriſtus; talis autem in caſu illius antecedentis, ſicut illorum paſſionem apprehenderet vt vehementer graue malum, ita apprehenderet eorum fugam vt ingens valdè bonum, atque ita poſſet hanc contra Dei voluntatem appetere, præſertim ſi crederet ſe ea etſi cum peccato efficaciter vitare poſſe: & poſtea eiuſdem peccati per pœnitentiam veniam impetrare, atque ita in ea fuga apprehenderet magnam rationem cur appeti poſſet. 42

Contrà verò cùm clariſſimè videret & vehementiſſimè etiam apprehenderet Deum ſub omni ratione ipſi competenti, atque adeo etiam quatenus eſt iuſtus vindex peccatorum, eſſe ſummè bonum & amabilem, non poſſet eum vlla ratione apprehendere dignum odio ſiue odibilem, & conſequenter non poſſet eum odiſſe: quia ſicut non poſſum aliquid amare niſi apprehenſum ſub ratione amabilis, ita nihil poſſum odiſſe niſi apprehenſum ſub ratione odibilis.

Ex quibus patet ſolutio argumentorum quæ attuli n. 28. Nam etſi concedamus, fieri poſſe quæ ibi ſupponuntur, negandum tamen erit fieri poſſe, vt videns Deum eum oderit, quia etiam in tali caſu neceſſariò apprehendet eum vt ſummè amabilem, & nullo modo odibilem; & conſequenter nequibit eum odiſſe, ſed naturaliter ex vi illius viſionis determinabitur vt eum ſummè amet, atque adeò eum de facto ſummè amabit, niſi ſubtractione concurſus aliáve ratione ab eo impediatur. 43

Ex dictis ſequitur, odium Dei inter omnia peccata ex genere ſuo eſſe longè grauiſſimum. Primò, quia directiſſimè repugnat ſummæ bonitati, hominíſque voluntatem penitus ab ea auertit. Secundò, quia qui odit Deum expreſsè ac directè vult ſummum malũ, ſcilicet Deum non eſſe, eiúe malè eſſe. quo nihil peius cogitari poteſt. Secundò, quia, ſicut, vt oſtendi diſp. 21. dub. 5. illa virtus eſt perfectiſſima ac optima, quæ voluntatem noſtram perfectiſſimè ac maximè vniuerſaliter primæ ſuæ regulæ, ſcilicet diuinæ voluntati, conformat, quod facit amor Dei ſuper omnia; ita illud peccatum eſt peſſimum, quod voluntatem hominis maximè, directiſſimè ac vniuerſaliſſimè ab eadem regula auertit, ac ei difformem facit: tale autem eſt odium Dei, quod ex ſe directiſſimè, efficaciſſimè ac vniuerſaliſſimè voluntatem hominis incitat ad faciendum ea omnia quæ Deo diſplicent, atque ita primæ noſtræ regulæ aduerſantur, & quatenus ei diſplicent ac dictæ regulæ aduerſantur. 44

Odium eſt grauiſſimũ peccatum.

Nota D. Thom. 2. 2. q. 34. a. 2. ad 1. docere, odium Dei eſſe peccatum in Spiritum ſanctum, quia fit ex certa malitia; quod verum eſt ſi omne peccatum 45

D. Thom.

An odium ſit peccatũ in Spiritum ſanctum.

quod fit ex certa malitia, voces peccatum in Spiritū ſanctum, prout meritò vocari poteſt, quia ſic directè aliquo modo repugnat ſummæ bonitati, quæ appropriatur Spiritui ſancto: & hac ratione odium Dei ſicut maximè repugnat bonitati Dei, ita eſt maximum & quidem propriſſimè peccatum in Spiritum ſanctum. Si verò loquamur præcisè de peccato in Spiritum ſanctum, de quo loquitur Chriſtus Matth. 12. 32. & Marci 3. 29. tunc peccatum in Spiritum ſanctū dicitur ſola oppugnatio agnitæ veritatis, qua miracula in confirmationem fidei facta, aliqui calumniantur fieri vi diabolica, prout tunc Phariſæi calumniabantur miracula Chriſti, vt fuſiùs oſtendi tom. 2. de Sacrament. diſp. 2. dub. 1. n. 8. Et hac ratione odiū Dei non eſt formaliter peccatum in Spiritum ſanctum, ſed radicaliter, quatenus ſæpè eſt huius cauſa; eóque peius eſt magiſque irremiſſibile; quia voluntatem magis elongat à Deo, eiúſque bonitati ſe opponit: atque ita quantum eſt ex ſe præcludit omnem viam, qua homo ad Deum poſſit conuerti: quamuis non tollat homini libertatem, qua per gratiam Dei conuerti poſſit, ſi velit. quare abſolutè loquendo non eſt omnino irremiſſibile, quamdiu homo eſt adhuc in vita, ac ratione vtitur: ſicut nec vllum aliud peccatum, vt oſtendi loco ſuprà citato.

Matth. 12. Marc. 3.

DVBIVM III.

Vtrùm omne odium proximi ſit peccatum?

46 *D. Thom.* D. Thomas 2. 2. qu. 34. art. 3. docet, eſſe illicitum odiſſe proximum ſecundùm ea quæ habet à Deo, ſcilicet gratiam & naturam; licitè tamen nos eum odiſſe, ſecundùm ea quæ habet à ſe, aut à diabolo, ſcilicet vitia & peccata.

Quæ duplicem poſſunt habere ſenſum. Primò, vt illud *ſecundùm ea*, ſignificet rationem formalem odij; ita vt quis oderit proximum, quia à Deo naturam & gratiam accepit, qua ratione diabolus homines odit. Et clarum eſt tale odium ſemper eſſe graue peccatū; nam naſcitur ex odio Dei. Secundò, illud *ſecūdùm ea*, poteſt ſignificare ſolùm obiectum materiale odij, ita ſcilicet vt quis oderit quidem verè ipſam perſonam proximi, non tamen propter ſe, ſed propter vitia quæ in ſe habet, aut propter iniuriam ab eo acceptam.

47 *Lorca. D. Thom.* Lorca autem in commentariis in illum art. & quidam alij intelligunt D. Thom. in ſecundo ſenſu, docéntque abſolutè eſſe peccatum, proximum etiam hoc modo odiſſe; nec vllum caſum excipiunt; atque ita videntur velle id nulla vnquam ratione licitum eſſe. *D. Thom.* Probatur, quia D. Tho. ibidem ſubdit: *Sed ipſam naturam ac gratiam fratris non poteſt quis habere odio ſine peccato.* vbi videtur æquiparare odium naturæ proximi, & odium gratiæ ipſi à Deo datæ: atqui nunquam licet in eo odiſſe gratiam ipſi à Deo datam: ergo nec naturam.

48 *Maldon. Salmeron.* Contrà verò Maldon. in c. 5. Matth. n. 21. & Salmeron to. 5. tract. 41. apertè inſinuant nos licitè aliquādo aliquos odiſſe: nam docent Iudæis fuiſſe permiſſum tanquam omnino licitum ac rationi conforme, quaſdam gentes odiſſe, ſcilicet Ammonitas, Chananæos, & poſtea etiam Samaritanos. vnde etiam Eccleſiaſticus c. 50. v. 29. loquens in perſona Iudæorum, docet ſe odiſſe Idumæos, Philiſtæos & Samaritanos; quæ referens Salmeron dicit id tunc fuiſſe licitum. *Eccl. 50.* Item Tolet. in Sum. l. 4. c. 11. n. 1. expreſsè docet, licere aliquando aliquos odiſſe ob ſuam iniquitatem. *Tolet.* Probátque ex illo Pſal. 118. v. 113. *Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi.* *Pſal. 118.* vbi Propheta teſtatur ſe ex amore legis odiſſe iniquos, ſcilicet propter ſuam iniquitatem, qua legem violant; apertè oſtendens id eſſe laudabile.

49 Confirmatur Primò, quia habendo hoc modo impios odio imitamur ipſum Deum, de quo dicitur Sap. 14. 9. *Similiter autem odio ſunt Deo impius & impietas eius.* *Sap. 14.* vnde etiam Chriſtus Luc. 14. ait: *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuū & matrem, &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus.* *Luce 14.* vbi iubemur odiſſe etiam nobis coniunctiſſimos, ſi nos impediant ne ſeruiamus Deo.

Dices, Deum non odiſſe perſonas, ſed ſolùm vitia earum, & ſimiliter ſolùm iubere vt hæc præcisè oderimus. Sed hoc non ſatisfacit. Nam Sap. 14. expreſsè dicitur Deum odiſſe non ſolùm ipſam impietatem, ſed etiam ipſum impium. *Sap. 14.*

Confir. Secundò, quia omne malum qua tale honeſtè habetur odio: atqui non ſolùm ipſa impietas, ſed etiam ipſe impius, ſicut abſolutè impius eſt; ita eſt verè & abſolutè malus: ergo qua talis honeſtè odio habetur.

Pro reſolutione Nota Primò, nos eandem rem 50 ſub vna ratione poſſe amare, & ſub alia odiſſe ſiue auerſari. Sic æger amaram medicinam qua talem auerſatur, & ſimul qua effectiuam ſanitatis amat.

Secundò, odium aliud eſſe inimicitiæ, quo alicui volumus malum quatenus ei malū, idque propter ſe, ſiue non referendo id in alium finem. Aliud verò eſſe abominationis, quo aliquam rem aut perſonam tanquam aut nobis aut amicis contrariā auerſamur, quod fieri poteſt etſi nihil mali ipſi velimus; ſed ſolùm fugiamus eius præſentiam ac conuerſationem.

Tertiò, quando moderatè aliquem auerſamur, nos 51 eum auerſari præcisè qua malum; ita vt ſæpe eum ſimul ſub alia ratione amemus, vt dixi ſuprà n. 12.

Quartò, quod ad rem præſentem ſpectat, magnum eſſe diſcrimen inter hominis mali naturam & perſonam; nam actiones & paſſiones ſunt ſuppoſitorum, *A vitiis non natura, ſed ſola perſona dicitur mala.* ita vt ab his, aut ab habitibus bonis vel malis per eas acquiſitis, ipſa natura propriè non denominetur bona vel mala, ſed ipſa perſona, ſiue homo cui ea inſunt, dicitur bonus vel malus. Hinc quantumuis homo ſcateat vitiis, ob quæ poſſit concipi odibilis, ſicut tamen eius natura ideo non dicitur mala, ita nec odibilis. Multò minùs habitus boni, quos fortè talis in ſe habet, poſſunt ideo dici odibiles.

Quintò, valdè diuerſum eſſe odium quo odimus 52 alicuius iniquitatem, quatenus hæc eſt quoddam malum ipſius iniqui; aliud verò quo eam odimus, quatenus eſt quoddam malum noſtrum aut ipſius Dei. nam prius odium ſupponit apprehenſionem, qua perſona iniqui apprehenditur vt omnino diſtincta à ſua iniquitate, & ſecundùm ſe bona; ac naſcitur ex huius actuali amore, ſecundum verò naſcitur ex amore Dei vel noſtri, & facit nos apprehendere ipſum iniquum tanquam cauſam ſuæ iniquitatis, eámque infectum, adeóque conſtituentem cum ea vnum compoſitum, atque ita tanquam nobis aut Deo malum, & hac ratione deteſtabilem; & hac ratione ipſa impietas nata eſt nobis ingenerare quandam auerſionem, ab ipſo impio qua talis eſt.

Ex quo ſequitur, prius illud odium nullo modo poſſe dici odium ipſius peccatoris, ſed ſolius peccati, cùm potiùs ſit verus amor ipſius peccantis, ſaltem implicitus. Confirm. quia qui odit morbū quatenus eſt malus ipſi ægróto, per hoc nullo modo poteſt verè dici odiſſe ipſum ægrotum, ſed abſolutè eum amare: ergo ſimiliter qui odit peccatum alicuius quatenus eſt malum peccanti, per hoc nullo modo poteſt dici odiſſe peccatorem: ſed debet abſolutè dici eum amare. Quare Scripturæ quæ dicunt Deum aut Sanctos odiſſe impios, nullo modo poſſunt intelligi de priore odio, ſed neceſſariò intelliguntur de ſecundo.

CONCLVSIO I. Semper eſt illicitū odiſſe aliquem 53 vero odio inimicitiæ. Hæc eſt aperta ſententia D. *D. Thom.* Thom. ſuprà, & vt puto, communis eorum, qui hoc odium definiunt, prout id definiui ſuprà dub. 1. n. 15.

Proba

Probatur, quia malum alterius, qua tale præcisè, & propter ſe nō eſt rationabiliter appetibile, quia vt ſic nullam habet rationem veri boni: atqui odium inimicitiæ hoc modo appetit alterius malum: ergo irrationabiliter id facit. Cōfirmatur, quia, vt oſtendi n. 13. & ſeqq. tale odium ſemper naſcitur ex immoderato odio abominationis, & quantum eſt ex ſe, vult alteri malum ſine vlla menſura: ergo ſemper eſt immoderatum, irrationabile, ac malum. Vnde etiam num. 22. oſtendi id non poſſe reperiri in Deo.

Ex quibus patet, nos ne quidem damnatos hoc odio licitè odiſſe, ſicut nec Deus eos ita odit.

Conclvsio II. Illicitè aliquem odimus qua hominem, ipſiúſve naturam ſecúdùm ſe, aut gratiam, aliáve bona, quæ in ſe habet: nam cùm hæc ſecúdùm ſe bona ſint, & Dei dona, nō ſunt rationabile obiectū odij: nam etſi vitia hominis hunc reddant malum, & odibilem, non efficiūt tamen ſuprà dicta in eo mala, aut odibilia; vt oſtendi n. 51. Et hæc eſt etiam aperta ſententia D. Thomæ ſuprà, nec illo loco aliud vult, quàm quod his duabus concluſionibus dixi. *D. Thomas.*

54 Dices, Aliqui dicuntur eſſe malignæ naturæ, ergo ipſa natura poteſt etiam dici mala. Reſpondeo, nego conſequentiam, ſi propriè loquamur: nam in antecedente natura accipitur pro naturali aliqua inclinatione, quæ immoderatè fertur in aliqua bona ſenſibilia, & conſequenter inclinat hominem, vt facilè alios apprehendat ſibi in ijs bonis conſequendis contrarios, atque ita de iis malam concipiat opinionem, eóſque oderit. Quæ inclinatio cùm ex ſe ſolùm feratur in bonum ſenſibile, non reddit ipſam naturam malam, aut odibilem; ſed ipſam perſonam, cuius eſt ipſam moderari, & ex cuius defectu, ac culpa fit, vt illa inordinatè in illa bona de facto feratur, & conſequentia illa vitia generet, quæ in ipſa odimus: quæ ideò non naturæ, ſed ipſi perſonæ eiuſmodi inclinationibus abutenti imputanda ſunt.

55 Conclvsio III. Licitè quandoque auerſamur, atque ita odio abominationis proſequimur aliquos impios qua tales; ita vt non ſolùm eorum vitia, ſed ipſos etiam qua impios auerſemur. Et hæc eſt mens Auctorum, quos citaui num. 48. & hanc clarè probant argumenta tam ibi, quàm num. 49. allata. Nec ei vllo modo contradicit D. Thomas citatus num. 46. ſed ibi ſolùm docet priores duas concluſiones. *S. Thomas.*

Confirmatur hęc cōcluſio Primò, quia hac ratione licitè abominamur omnes damnatos, quia hi ſecundùm omnes verè abominabiles ſunt: quod tamen verum non eſſet, ſi illicitè vllū hominem ea ratione odiſſemus, ſiue abominaremur: hæc enim in dicto ſenſu idem ſignificant. Ex quo vlteriùs ſequitur, nos etiam quádoque licitè ea ratione auerſari, ſiue odiſſe homines impios adhuc viuentes; quia hi etiam ſunt abſolutè, & ob impietatem ſuam odio digni, non minùs quàm multi damnati: nam damnatio non facit hominem dignum odio, ſed ſola ipſius impietas.

56 Confirmatur Secundò, quia quorumdam impiorum, præſertim qui nobis ſcandalo ſunt, nos ad peccata conantes pertrahere, conſuetudinem, ac præſentiam licitè eo modo auerſamur, immò ſæpe ad hoc ſub præcepto tenemur; quo caſu etiam ipſos auerſamur, ac fugimus: idem enim hæc ſunt, fugere alicuius præſētiam, & fugere ipſū. Item quando aliqui multis grauiter nocent aut in bonis tēporalibus, eos iniuſtè ſpoliando, aut occidendo, vt faciūt latrones; aut in bonis ſpiritualibus, eos ad hæreſim, aliáve grauia vitia pertrahendo, licitè cupimus eos non ſolùm longè à nobis, aut ab ijs, quibus nocent, amoueri; ſed etiam occidi, quando non eſt ſpes eos aliter ab inferendis eiuſmodi malis impediendi: quo caſu ſicut licitè ob dictos fines optamus eorum mortem, ita licitè odimus eorū vitam, quatenùs hæc eſt cauſa illorum malorum, atque ita Reipublicæ mala; quod eſt odiſſe eorum perſonam, quia hanc cupimus non eſſe. Ad eiuſmodi tamen odium licitè ſuſcipiendum nunquam eſt ſufficiens cauſa, ſola iniuria priùs accepta, quia caritas iubet hanc ex corde remittere.

Nota tamen nos non poſſe eodē modo odiſſe impios adhuc viuētes, ſicut odimus damnatos. Nam etſi hos nō poſſimus licitè odiſſe, niſi quatenùs ſunt impij, tamen licitè eos ita odimus, vt nulla ratione eos amemus, aut vllū ijs bonū optemus; quia ſcimus eos iam eſſe omnino cōfirmatos in ſua malitia, & ita addictos ęternæ miſeriæ, vt nullū ampliùs bonū poſſint cōſequi. Nam quòd adhuc pergant eſſe, & viuere, ijs non eſt computandū in bonis, cùm longè melius ijs eſſet abſolutè deſinere eſſe, quàm eſſe in tantis miſerijs. Impios autem adhuc viuentes, cùm eorum ſalus non ſit omnino deſperata (nam quamdiu hic ratione vtūtur, poſſunt ad Deum cōuerti; & nobis non conſtat, an non ſint cōuertendi) nunquam poſſumus ita odiſſe, vt nulla ratione eos amemus, ſaltem cōprehendendo eos ſub generali voluntate, qua omnes homines, aut communitatem, in qua cōtinentur, cupimus ad Deū conuerti; & vt hoc fiat, quandoque oramus; aut etiam, vt non ſimus animo parati ad eorum conuerſionē laborare, ſi effulſerit ſpes hanc noſtra opera procurandi. Vide dicta diſput. 24. dubio 6. concluſ. 3. 57 *Aliter impios adhuc viuos, aliter damnatos odimus.*

Ex dictis ſequitur Primò, odium inimicitiæ erga proximū ex genere ſuo eſſe grauiſſimū peccatū inter ea, quæ erga proximum committuntur, vt docet D. Thomas ſuprà art. 4. Ratio eſt, quia per illud aliquis vult proximo grauiſſima mala; quia ſine vlla menſura, (quando ſcilicet odium eſt abſolutum, & perfectum in ſua malitia) & ex peſſima intentione, quia ſcilicet proximo mala ſunt in eo ſiſtendo. 58 *D. Thomas*

Nota tamen, vnū odium inimicitiæ poſſe eſſe altero grauius. Primò, ex ratione, ob quam quis alterū oderit; vt ſi quis oderit alterum, quia eſt creatura, aut imago Dei: quod grauiſſimum, & diabolicum eſt, ac procedit ex odio ipſius Dei. Secūdò, ratione maioris, aut minoris intentionis. Tertiò, ratione maioris, aut minoris mali, quod talis proximo actu optat: quæ differentia ferè naſcitur ex ſecunda. Etſi enim odium inimicitiæ ex ſe natum ſit ſubiectū ſuum impellere, vt omnia omnino mala, & ſine vlla menſura exoſo optet; tamen quando non eſt valdè intenſum, cōmuniter aliqua ex parte vincitur à naturali inclinatione, qua omnes homines naturaliter inclinantur in aliquem amorem erga alios homines, & conſequenter ad compatiendum aliquo modo miſeris. Hinc niſi odium ſit valdè intenſum, ac ita omnino perfectum, ab illo affectu impeditur, ac ex parte continetur, ne laxet omnino frena crudelitati, ſed moderato aliquo proximi malo ſit contentum, eóque minore, vel maiore, prout eſt magis, vel minùs intenſum. 59 *Ex varijs capitibus vnū odium eſt alio peius.*

Ex quo ſequitur Secūdò, odium proximi propter ſuam imperfectionem in ratione odij ſępe eſſe leuius peccatum, quàm ſunt multa alia, quæ in proximum cōmittuntur; qualia ſunt, homicidium, adulteriū, vis illata pudicitiæ feminæ, &c. Immò Caietan. in Summa, verbo *Odium*. §. 1. & Valentia hîc diſput. 3. q. 11. puncto 2. in fine, docent, odium proximi, non ſolùm ob defectum deliberationis, ſed etiam ob ſuam imperfectionem, & quia tam leue malum proximo optat, poſſe ſolùm eſſe peccatum veniale; ſed eiuſmodi affectus non videtur propriè eſſe odium, ſed appetitus vindictæ, aut quædam inuidia. 60 *Caietanus. Valentia.*

Faciliùs contingit odiū abominationis erga proximum eſſe ſolùm veniale peccatum, vt ſi quis alterum ſine iuſta ratione ob morum diſcrepantiam, aut quia ab eo aliquid paſſus eſt, leuiter auerſetur, eiúſque conſuetudinem fugiat, ita tamen vt nullum malum ipſi optet; ſic ſæpe ij, qui grauiter ab alijs læſi ſunt, poſt *Odiū abominationis ſæpe ſolùm eſt peccatum veniale.*

poſt remiſſam iniuriam ſentiunt adhuc quamdam in animo auerſionem, qua illorum cõuerſationem horrent, quam ob ſuam infirmitatem non poſſunt ita ſtatim ſuperare, ideóque illos fugiunt; qui ideò non ſunt condemnandi peccati mortalis, modò nullum malũ ijs optent, & ſint parati eis in omni neceſſitate ſuccurrere, prout caritas poſtulat, nec exteriùs vlla ſigna inimicitiæ oſtendant, verbi cauſa nolendo occurrentes ſecundùm morem patriæ ſalutare, aut loquentibus reſpondere, &c.

61 Qua ratione odia diſtinguantur inter ſe.

Sequitur Tertiò, odium Dei diſtingui ſpecie ab odio proximi, præſertim in genere malitiæ, & moris: eſt enim illud planè alterius ordinis, & ſine comparatione grauius, quàm hoc. Item vnũ odium proximi ſaltem hac ratione diſtingui ſpecie ab alio proximi odio. Primò, ob diuerſam rationem formalem vtriuſque, vt ſi vnus oderit proximum, quia creatura, aut imago Dei eſt, alter verò ob iniuriam ab eo acceptam. Secundò, ratione diuerſi mali, quod proximo actu optatur; vt ſi vnus optet ei ęternam damnationem, alter mortem, præſertim valdè crudelem, alter ſolùm amiſſionem ſtatus, &c. ſicut enim hæc velle inferre proximo continet diuerſa ſpecie peccata, ita etiam ea proximo optare. Quare omnino ſunt explicanda in confeſſione, quia ſic optimè natura ipſius odij explicatur, & ad hanc explicandam id videtur eſſe omnino neceſſarium.

Qua ratione odium in confeſſione explicandum.

DISPVTATIO XXX.

De acedia, inuidia, diſcordia, contentione, ſchiſmate.

DVBIVM I.

Quid ſit acedia, & quale peccatum?

1 Nota, hoc vitium à varijs variè nominari, quidam enim vocant *accidiam*, alij *acidiam*, deducúntque ab acido, eo quòd ſuum ſubiectum reddat frigidum, & torpidũ. Ita S. Thomas 2.2. q.35. art. 1. & ex eo Nauarr. c.23. n.124. Silueſter verbo *Acidia*. & alij. Meliùs alij *acediam* vocant, deducúntque à Græco κηδὸς, quod curam, & ſollicitudinem ſignificat; hinc ἀκηδία, ſiue *acedia* ſignificat incuriam, negligentiam, & quamdam triſtitiam auertentem nos à labore, ac torporem inducentem. Quare acedia generatim accepta poteſt ſignificare omnem eiuſmodi triſtitiam inducentem torporem circa res agendas; hîc tamen ſpecialiùs ſumitur pro triſtitia circa bonum ſpirituale.

D. Thomas. Nauarrus. Silueſter.

2 D. autẽ Thomas ſuprà art. 2. docet, nos dupliciter poſſe triſtari de bono ſpirituali. Primò, generatim ſumpto, quatenùs eſt moleſtũ, ac laborioſum; atque triſtitiam ſic ſumptam non eſſe ſpeciale peccatum, ſed poſſe ad varia vitia pertinere, prout bonum, de quo quis triſtatur, ad diuerſas virtutes pertinet. Secundò, de bono ſpirituali diuino, & ſic ſumptam acediam docet eſſe ſpeciale vitium cõtrariũ caritati, quæ incitat nos ad gaudendum de eiuſmodi bono.

Dupliciter poſſumus triſtari de bono ſpirituali.

Caietanus autem in dictum art. & ex eo Bañez, ac Nauarrus cap. 23. n. 124. notant nos tripliciter poſſe triſtari de bono diuino. Primò, quatenùs hoc bonum eſt in Deo; & aiunt hoc pertinere ad odium Dei. Secundò, quatenùs hoc eſt in proximo; & dicunt hoc pertinere ad inuidiam, aut odium proximi. Tertiò, quatenùs illud eſt in triſtante; & tunc aiunt eſſe propriè acediam: vnde Caietanus hanc ita definit, *Acedia eſt triſtitia de bono diuino in eo, qui cõtriſtatur.* Nauarrus verò docet *eſſe vitium inclinans ad triſtandum de bono ſpirituali diuino, quatenùs eſt diuinum in eo, qui triſtatur.*

Caietanus. Bañez. Nauarrus. Triplex triſtitia de bono diuino.

3 Sed hæc patiũtur difficultatem, quia vel illud, *quatenùs eſt bonum diuinũ*, ſignificat rationem formalem, cur quis triſtetur de bono diuino, ita vt ideò de eo triſtetur, quia eſt bonum diuinum, & hoc non poteſt prouenire niſi ex odio Dei: nam ſicut nequeo triſtari de bono Ioannis, pręciſè quà tali, ſiue quia eſt Ioãni bonũ, niſi ex odio Ioãnis; ita nequeo triſtari de bono Dei, præciſè quà tali, ſiue quia eſt bonum Dei, niſi ex odio Dei. Vel illud, *quatenus eſt bonũ Dei*, ſignificat aliquem triſtari de bono Dei præciſè ſecũdùm ſe cõſiderato, & prout abſtrahit ab omni moleſtia, labore, alióve incõmodo extrinſecùs ſibi coniuncto. Et hoc fieri nullo modo poteſt, nam ſicut Deus ſecũdùm ſua intrinſeca præciſè ſpectatus nemini poteſt diſplicere, vt docet D. Th. 2.2. q.34. art. 1. ita bonũ Dei ſecũdùm ſe præciſè conſideratum, & abſtrahendo ab eo, quòd eius conſeruatio ſit aliqua ratione moleſta, nemini diſplicere poteſt; qui nihil cõtinet in ſe, quod habeat vel apparentem rationem mali. Cui enim poteſt diſplicere, quòd ſit in gratia, quòd ſit Filius Dei, futurus ipſius heres? Hæc autem ſunt maxima bona diuina, quæ in nobis ſunt, nec poſſũt nobis magis diſplicere, quàm ipſa beatitudo. Idémque eſt de quouis alio bono Dei nobis cõmunicato, ſiue actuali, ſiue habituali, quod nullam in ſe vel apparentem poteſt habere rationem mali, niſi quatenùs apprehenditur cum aliqua moleſtia coniunctum, vt quòd ſit laborioſum nobis, aut contrarium rei à nobis amatæ.

D. Thomas.

Pro reſolutione Nota Primò, bona ſpiritualia diuina in nobis eſſe duplicia: quædam enim non ſunt ſecundùm ſe neceſſaria ad ſalutem, nec in nobis eſt vlla per ſe, & independenter à noſtra volũtate obligatio ea ſuſcipiendi; qualia ſunt, ſtatus Religionis, ſacerdotij, &c. Alia verò ſunt abſolutè neceſſaria, ita vt obligemur ea nobis velle, & in nobis cõſeruare, qualis eſt ſtatus Chriſtiani hominis, & filij Dei adoptiui, & cõſequenter ea omnia, quæ hic includit; vt ſunt, gratia iuſtificans, ac habitus aliarũ virtutum, amicitia inter Deũ & hominem, &c. Quamuis autẽ dicta bona præciſè ſecũdùm ſe ſpectata nihil cõtineant, cur poſſint alicui diſplicere, quatenùs tamen cõſtituunt hominem in neceſſitate obſeruandi omnia mandata, ita vt neceſſariũ ſit nos aut horũ omnium obſeruatione dicta bona in nobis cõſeruare, aut æternis ſupplicijs addici; dictus ſtatus habet aliquid ſibi annexũ, quod laborioſum, ac moleſtum eſt; atque ita ratione huius poteſt apprehendi vt malus, ac nobis diſplicere. 4

Bona diuina in nobis ſunt duplicia.

Nota Secundò, etſi Deus, ac eiuſmodi bona ſpiritualia non poſſint nobis diſplicere, niſi quatenùs habent annexam eiuſmodi neceſſitatem ſubeundi aliqua nobis moleſta, aut cupiditatibus noſtris repugnantia; tamen odium huius moleſtiæ, ac neceſſitatis ſæpe aliquos excitare, vt illa bona, quibus apprehendunt hæc connexa, ſecundùm ſe oderint, iuxta dicta diſput. 29. num. 10. & 26. 5

Quando igitur D. Thomas ſuprà docet, acediam, prout eſt ſpeciale vitium, non refugere bonum ſpirituale, prout eſt laborioſum, ſed bonum ſpirituale diuinum, ſolùm intendit docere, eam refugere non ſolùm ipſum laborem, qui reperitur in cõſeruatione illius boni, ſed etiam ipſum bonum diuinum; ita vt hoc, quamuis propter illum laborem coniunctum, tamen verè ſecundùm ſe homini diſpliceat.

Reſpondeo igitur, acediam, prout eſt vitium ſpeciale oppoſitũ caritati, conſiſtere in quadam triſtitia, ac diſplicentia, qua ob tædium laboris, ac difficultatum, quas quis experitur in cõſeruanda Dei amicitia, eum huius tædet, dolétque ſe ita à Deo eſſe creatum, vt neceſſariò debeat aut per fugam vitiorũ, & mandatorum obſeruationem eſſe æternùm beatus, aut ſi illa recuſet, æternùm damnari; adeóque vellet ea eſſe conditione, vt neque cælum, neque infernum bene, aut malè viuendo mereri poſſet. Hæc videtur aperta ſententia D. Thomæ ſuprà art. 2. in corpore, vbi docet, 6

Quid ſit acedia.

docet, tunc eſſe acediam contrariam caritati, quando *quis triſtatur de bono diuino, de quo gaudet caritas*; id eſt, de quo neceſſariò, & ex obligatione gaudet, vt patet ex art. 3. ad 2. Eamdem tenet Valerius Reginaldus in Praxi conſcientiæ, lib. 17. num. 107. Poteſt itaque acedia, vt eſt ſpeciale vitiũ, hoc modo definiri: *Acedia eſt triſtitia de bono ſpirituali diuino, quod ex fine creationis noſtræ tenemur in nobis conſeruare*: qualia bona ſunt, amicitia Dei, & ſtatus filij adoptiui: in hunc enim finem creati ſumus, vt ſimus amici, ac filij Dei.

Reginaldus.

7 Acedia eſt graue peccatum.

Hinc patet Primò, acediam, vt eſt vitium ſpeciale, ex genere ſuo, atque adeò ſemper eſſe peccatũ mortale, & quidem valdè graue, niſi per inaduertentiam excuſetur; quia continet apertum contemptum amicitiæ diuinæ, ac ſtatus filij, æternæque beatitudinis, dum quis æſtimat hæc indigna, quæ tantillis laboribus comparentur, adeòque dolet ſe ad hoc metu ſuppliciorum cogi: quod fit cum graui Dei iniuria, qui hac ratione etiam grauiter contemnitur; ſicut grauiſſimè contemneret maieſtatem Regiam, qui doleret ſe à Rege in amicum, & familiarem aſſumi; eo quòd hac ratione impediretur à ſcurrarum conſuetudine, qua ipſe delectaretur.

8 Acedia quando ſit vitium generale.

Patet ſecũdò, quando quis dolet de bono aliarum virtutũ, ſiue præceptorum iuris naturæ, aut poſitiui, eo quòd cum aliquo labore, & fuga voluptatũ teneatur bonũ virtutis in ſe cõſeruare, & præcepta obſeruare, eſſe vitiũ acediæ generale, & diuerſis virtutibus repugnare ratione materiæ, de qua quis particularim dolet; & tunc eſſe peccatũ mortale, quando quis ob eam deliberatè ſtatuit violare aliquod præceptum grauiter obligans, aut dolet ſe eſſe creatum, aut optat eſſe animal irrationale, vt liber à præceptis poſſit ſine timore ſuis cupiditatibus, ac otio indulgere.

9 Dolere ſe eſſe Sacerdotem, aut Religioſum, quale ſit peccatum.

Patet Tertiò, quãdo aliquis triſtatur ſe eſſe factum Sacerdotem, aut Religioſum, eo quòd experiatur magnas moleſtias in ſeruandis ijs, ad quæ ex ſuo ſtatu obligatur, eſſe ſolùm generale acediæ vitium; immò non eſſe peccatum mortale, quamdiu abeſt morale periculum, ne talis moueatur ad violandum aliquod præceptum grauiter eum obligans: nam ſicut priùs non tenebatur velle eum ſtatũ ſuſcipere, ſed poterat id nolle; ita iam ſaltem ſub graui peccato non obligatur gaudere ſe eũ ſuſcepiſſe, aut de eo non dolere. Hoc tamen ſemper cõtinet aliquam inordinationem affectus, quo cum aliqua illius ſtatus iniuria, aut quies ab illa moleſtia, aut alia bona terrena ei præponuntur: eſtque valdè periculoſum, quia cùm tales incipit ſui ſtatus pœnitere, valdè tepidè eum colunt, & exponuntur ſummis periculis eum deſerendi.

Talis dolor eſt valdè periculoſus.

10 Acedia eſt vitium capitale.

Patet Quartò, acediam eſſe vitium capitale, ex quo varia alia nata ſunt gigni: nam cùm aliquis nullam iucunditatem, ſed magnam triſtitiam experitur in proſecutione boni ſpiritualis, eamque voluntariè fouet, ſtatim inclinatur ad deſperandam perſeuerantiam in mandatorum obſeruatione, & vt tradat ſe vitijs, in quibus voluptatem, & animi quietem ſperat. Vide S. Thomam ſuprà art. 4.

D. Thomas.

DVBIVM II.

Quid ſit inuidia, & quale peccatum?

11 *D. Thomas.* Inuidiæ definitio. *Martin. de Magiſtris. Caietanus. Lorca. Ariſtoteles.*

NOta Primò, inuidiam ex mente D. Thomæ 2.2. q. 36. art. 1. hoc modo à Doctoribus definiri: *Inuidia eſt triſtitia de bono alterius, in quantũ æſtimatur diminutiuum propriæ gloriæ.* Quam definitionem impugnant Martinus de Magiſtris apud Caietanum in dictum art. & Lorca ibid. Primò, quia repugnat definitioni, quam tradit Ariſtoteles lib. 2. Rhetoric. c. 10. vbi ait: *Inuidia eſt dolor quidam, quoniã ſimiles boni aliquid adepti videantur, nõ vt quidquã ſibi, ſed propter illos.* Quibus verbis volunt Ariſtotelẽ ſignificare inuidum dolere de alterius bono, non quia inde ſibi aliquod incommodũ timet, ſed præcisè quia alteri bonũ eſt. Secundò, quia dolere de alterius bono vt diminutiuo proprij, eſt effectus timoris procedẽs ex amore boni proprij, quod timemus minuendũ: qui dolor ſecundùm D. Thomam in dicto art. diſtinguitur ab inuidia.

Volunt hi igitur inuidiam eſſe dolorem de bono 12
alterius, præcisè quia ipſi bonum eſt; & naſci ex eiuſdem odio, & ab hoc diſtingui, quòd per hoc velimus alteri malum, qua ipſi malum; per illam verò doleamus de eius bono, qua ei bonum eſt. Sed alij meliùs aſſerunt vtrumque hunc actũ eſſe odij, quia eiuſdem omnino vitij eſt, velle alteri malum, & dolere de eius bono, qua ei bonum eſt. Item ſecundùm eam ſententiam malè tam Ariſtoteles locis iam citatis, quàm communiter alij dicerent inuidiam neceſſariò eſſe inter aliquo modo æquales, aut ſimiles, nec poſſe exiſtere inter omnino inæquales, ac diſpares; ſed deberent eam conſtituere inter inimicos: horum enim bonum, præcisè quia ijs bonum, nos contriſtat, abſtrahendo planè, an nobis ſint æquales, an inæquales: Ariſtoteles autem ſuprà cap. 9. expreſsè docet, quòd, ſicut nemeſis dolet de bono alieno, præcisè quia accidit indigno, ita inuidia de bono alieno dolet, quia accidit pari: quæ ex dicendis clariora fient.

13 *D. Thomas.* Quadruplex dolor de alieno bono.

Nota igitur Primò, cũ D.Th. ſuprà, a. 2. nos quadrupliciter poſſe dolere de bono alterius. Primò, eo quòd timeamus nobis ex eius proſperitate aliquod nocumentũ, & ait hunc dolorem poſſe eſſe non malum; quando ſcilicet & prudenter illud timemus, & dolor eſt moderatus. Secundò, quando dolemus, non quia alter tale bonũ habet, ſed quia nos eo caremus; & hic dolor eſt zelus, poteſtque eſſe bonus, quando verſatur prudenter circa bonũ ſpirituale: poteſt etiam eſſe malus, quando eſt imprudens, ac immoderatus, aut circa res non appetendas. Tertiò, quando dolemus, eo quòd aliqua bona accidant indignis, & vocatur nemeſis; quod ſolùm poteſt habere locum in diuitijs, honoribus, & ſimilibus bonis, quæ æqualiter bonis, ac malis poſſunt obtingere: nam bonũ virtutis nequit indignis contingere. Quartò, quando aliquis dolet de bono alterius, eo quòd timeat ab eo in eiuſmodi bono æquari, aut ſuperari, & tũc eſt inuidia. Quibus addi poteſt Quintò, quando quis dolet de bono alterius, præcisè quia ipſi bonũ eſt; qui eſt actus odij.

Quid ſit nemeſis.

Circa hos dolores eſt difficultas Primò, quia pri- 14
mus, & quartus non videntur ſatis diſtingui: nam qui dolet quarto modo de alterius bono, ideò dolet, quia inde ſibi timet aliquod malũ, ſcilicet obſcurationem ſui nominis: ideò enim timet ab alio æquari, aut ſuperari, quia timet, ne hac ratione ſua gloria apud alios obſcuretur, nec tanti fiat, quanti antè fiebat, dum apparebat ceteris omnibus in eo bono excellere.

Nec refert, an hic, vel ille timor ſit prudens, an imprudens, iuſtus, an iniuſtus, mali impendentis veri, an ſolùm apparẽtis. Quia hæc nõ variant naturam timoris, aut doloris eum ſequentis ſecũdùm ſe, ſed ſolùm in ratione aliqua morali bonitatis, aut malitiæ.

Eſt difficultas Secundò, circa tertium dolorem, an 15
ſit bonus, vel malus. Ariſtoteles ſuprà, cap. 9. docet eſſe bonum; quem ſequuntur Lorca 1.2. q. 36. art. 2. & Martinus de Magiſtris apud Caietanum in eumdem art. Probant Primò; quia meritò dolemus de omni iniuſto, ſiue iniquo; atqui indignos frui illis bonis, eſt aliquo modo iniquum, quia in eo non ſeruatur æquitas, ſiue debita proportio: ergo meritò de eo dolemus. Secundò, quando is, cui incumbit publica officia, aliáve ſimilia bona diſtribuere, ea indignis confert, meritò indignamur: ergo etiam meritò indignamur, quando bona fortunæ indignis contingunt. Contrarium docet D. Thomas ſuprà, art. 2. vbi Ariſtotelis ſententiam reprehendit.

Ariſtoteles. Lorca. Martin. de Magiſtris. D. Thomas.

Nota

16 Dupliciter potes alteri ſuum bonum eripere.

Nota Secundò, aliquem dupliciter poſſe meum bonū mihi eripere, illúdve minuere. Primò, per actionem directè mihi nociuam, inferendo rebus meis aliqua ratione vim; quod facit etiam is, qui famæ meæ detrahit. Secundò, ſolùm indirectè, & per accidens, nullam vim rebus meis inferendo, nec bonum, quod poſſideo, mihi propriè auferendo, aut ſecūdùm ſe minuendo, ſed ſolùm aliquid efficiēdo, ex quo ſequitur, vt meū bonū ſit apud alios minùs illuſtre, minúſque appareat. Sicut quando ingens, ac lucida fax paruæ candelæ adiūgitur, huius lucem nullo modo ſecundùm ſe imminuit, ſed ſolùm efficit, vt alijs minùs illuſtris appareat. Et ſimili ratione quando aliquis aliquo loco omnibus illius incolis in aliqua arte, ſcientia, rebus geſtis, aut opibus multùm excellit, eius gloria, vtpote ibi rara, eſt omnibus admirationi, & tamquam candela in loco aliàs obſcuro apparet valdè illuſtris. Quòd ſi alij ipſi in rebus illis ęquales, aut ſuperiores acceſſerint; ſicut res eius ſunt magis cōmunes, ita minùs ſunt admirationi, minúſque ſplendent: omnia tamen, quæ priùs habebat, manent ſecundùm ſe integra, & in hoc differt hic caſus à priore.

17 Bonum vnius dupliciter deſtruit alienum.

Hinc ſequitur Primò, bonum alterius dupliciter poſſe eſſe deſtructiuum mei boni. Primò, ſolùm mediatè, quatenùs auget potentiam eius, qui mihi malè vult, atque ita efficit, vt mihi iam faciliùs, & grauiùs nocere poſſit, quàm anteà poterat. Secundò, immediatè, & per ſe, vt fit in ſecundo caſu, quando ſolùm nocet, bonum meum in aliorum oculis, ſiue apprehenſione obſcurando, quod ſuo ſplendore per ſe immediatè facit.

18 Sequitur Secundò, quòd, ſicut in priore caſu non apprehendimus bonum alterius nobis per ſe malum, ſed ſolùm ratione alicuius mali, quod ex eo per accidens ratione malæ volūtatis inimici noſtri ſequitur; ita de eo non dolemus propter ſe, ſed propter effectū per accidens ex eo ſequuturum. Secùs eſt in ſecundo caſu, in quo apprehendimus bonum proximi per ſe immediatè imminuere noſtrum bonum, atque ita id apprehendimus per ſe immediatè nobis malum, non quidem præciſè quatenùs eſt bonum proximi, ſed quatenùs eſt diminutiuum noſtri boni; ideóque de eo dolemus propter ſe, tamquam de re nobis per ſe mala: Et hoc ſolùm volunt Ariſtoteles, & quidam etiam Patres, dum dicunt inuidum dolere de alterius bono, non quia aliquid mali ſibi inde accidit, ſcilicet omnino diſtinctum ab ipſo bono alterius, ſed propter ipſum bonum.

Qua ratione inuidus de alieno bono doleat.

19 Sequitur Tertiò, priorem dolorem poſſe eſſe valdè varium, & modò bonum, modò malū, ac ex varijs virtutibus, aut vitijs, aut etiam ex varia merè naturali affectione, non vitioſa naſci. Quare nec certum nomen habet, nec ad certum genus vitij, aut virtutis referri poteſt. Ideóque tam D. Thomas, quàm Ariſtoteles ſuprà, cap. 9. eum ad timorem referunt tamquam huius effectum. Secùs eſt de ſecundo dolore, qui ſemper vitioſus eſt, & in ratione vitij eiuſdem rationis; quia etſi poſſit verſari circa varia bona proximi, & naſci ex vario inordinato amore noſtri boni; tamen ſemper verſatur circa bonum proximi ſub eadem ratione, ſcilicet quatenus hoc apprehenditur tamquam boni proprij dicta ratione diminutiuum; & ſub hac ratione ſemper ſecundùm ſe vitioſus eſt, & conſequenter ad certum aliquod vitium pertinet.

D. Thomas. Ariſtoteles. Talis dolor ſemper eſt vitioſus, & ad certum vitium pertinet.

20 Quid ſit inuidia. *D. Thomas. Ariſtoteles.*

Conclvsio I. Propriè loquendo tunc eſt inuidia, quando quis dolet de bono alterius, quia apprehendit ſuum per id obſcurari. Ita D. Thomas ſuprà, & apertè etiam Ariſtoteles ſuprà, cap. 10. vbi cùm docuiſſet, inuidiam neceſſariò eſſe inter aliquo modo æquales, ſubdit: *Propterea magna gerentes, & felices inuidi ſunt;* πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὐτῶν φέρειν, id eſt, *omnes enim credunt ſua auferre*; ac ſi dicat, Tales ideò ſimilia ſecum gerentibus, aut obtinentibus facilè inuident, quia credunt ſibi auferri quidquid his accedit. Idémque eſt ferè communis omnium ſenſus.

Probatur, quia ita dolere de alterius bono, vt per ſe patet, eſt vitioſum: cùm enim proximū ſuo ſplendore aliquo modo obſcurare meū nullo modo mihi ſit iniurioſum, nullam habeo iuſtam cauſam de eiuſmodi eius bono dolendi. Item, vt oſtēdi n. 19. omnis talis dolor eſt aliquo modo eiuſdē rationis in ratione vitij, & conſequenter ad idem vitium pertinet: atqui nullum eſt vitium, ad quod directè poſſit referri, præter inuidiam; ergo dicendum eſt eſſe inuidiam.

Ad primum argumentum contrarium poſitum n. 11. Reſpondeo, definitionem Ariſtotelis eſſe ſatis obſcuram, Græcè autem ſic habet: εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ δ' ἀπραγία φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους. quæ verbotenus Latinè ſic ſonant: *Siquidem eſt inuidia dolor, qui in felicitate apparente* (ſiue ob felicitatem apparentem) *dictorum bonorum* (ob quæ ſcilicet alijs contingentia dixerat cap. 9. aliquos alijs inuidere) *circa ſimiles* (ſiue quia hæc contingunt ijs, qui ſimiles ſunt inuidenti) *non vt aliquid ipſi, ſed propter illos.* Quæ vltima verba obſcura ſunt, & à varijs variè accipiuntur, ſed ex capite præcedente eorum ſenſus accipiendus eſt. Vbi docet, inuidum dolere de alieno bono: *Non quòd ipſi aliquid acciderit* ἕτερον, *alterum* (id eſt, contrarium bono, de quo dolet) *ſed propter ipſum propinquum.* Id eſt, quia alter ipſi hac ratione propinquat, eúmve ſuperat in poſſeſſione talis boni, atque ita eius bonum aliquo modo obſcurat; ſiue, vt dicitur cap. 10. paulò inferiùs, quia inuidi putant ſibi auferri, quæ alijs accreſcunt. Ex quo patet, eam definitionem non repugnare noſtræ ſententiæ, ſed eam confirmare. 21

Ad ſecundum, ſicut & ad obiectionem poſitam num. 14. patet reſponſio ex dictis num. 18. & 19. vbi oſtendi, non omnem dolorem de bono alterius procedentem ex timore perdendi proprium, diſtingui ab inuidia; ſed illum ſolùm, qui procedit ex metu, quo timetur aliquod malum omnino diſtinctum à bono alterius, & quod ex eo ſolùm remotè, & per accidens procedit.

22 Gaudere, quòd habeas ſocium in pœna, eſt inuidia.

Ex his patet Primò, illum etiam affectum ad inuidiam pertinere, quo incidentes in aliquam calamitatem gaudent alios eiuſdem ſecum ſortis in eandem incidiſſe, aut dolent, ſi non inciderint: hoc enim fit, quia apprehendunt aliorum felicitate ſuam calamitatem magis notabilem reddi, & eorum infelicitate aliqua ex parte obliterari, atque ita hanc apprehendunt vt ſibi bonam, & illam vt ſibi malam.

23 Vtrùm dolens vicini officinam frequentari, ſit inuidus.

Patet Secundò, quando mercatores dolent, dum vident emptores vicini officinam ſimiles merces vendentis frequentare; ſi doleant, præciſè quia illi ſuas officinas non frequentant potiùs, quàm alienas; hunc affectum non eſſe inuidiam, ſed æmulationem, immò poſſe aliquando fieri ſine peccato: ſicut enim ſine peccato poſſunt licitis modis procurare, vt illi ſuas potiùs officinas frequentent, quàm vicini; ita licitè poſſunt id optare, & conſequenter dolere id non fieri, præſertim quando ideò magnis anguſtijs, ac rerum neceſſariarum penuria premuntur. Eiuſmodi tamen affectus communiter eſt valdè periculoſus, quia ita dolentes, niſi valdè ſibi caueant, communiter excitat, aut vt malis artibus, verbi cauſâ detractionibus, aut ſimili ratione conentur emptores ab alijs ad ſe auertere; aut etiam vt abſolutè doleant eos frequentare vicini officinam, adeò vt optarent eos hanc non frequentare etiam eo caſu, quo ideò non eſſent frequentaturi ipſorum officinam, vt ſcilicet hac ratione haberent ſocium in calamitate: qui affectus eſt vera inuidia.

Patet

24 Patet Tertiò, ratio, cur inuidia ſolùm ſit inter eos, qui aliquo modo ſimiles, aut inter ſe comparabiles ſunt in bonis, quæ vnus alteri inuidet. Quia ſcilicet inter eos, qui in nullis bonis inter ſe comparantur tamquam aliquo modo ſimiles, vnius ſplendor alterius luci nequit officere.

Quare inuidia nequeat eſſe inter valdè diſpares.

25 Patet Quartò, inuidiam eſſe peccatum cõtra caritatem, & quidē ex genere ſuo mortale; quia ſicut caritati grauiter repugnat ſine iuſta cauſa velle alterius bonũ deſtruere, ita eidem grauiter repugnat optare id eſſe deſtructũ; ſiue, quod idem eſt, dolere id nõ eſſe deſtructum. Ob inaduertentiam tamen, ſiue imperfectum cõſenſum, vt ſæpe cõtingit in ſubitis motibus, aut etiam ob leuitatē materiæ, vt ſi paruũ ſit bonum alterius, de quo ita dolemus; vt tamen nullo modo optemus eum in re grauiore lædi, poteſt fieri, vt ſit ſolùm veniale. Hæc tamen periculosè voluntariè admittuntur, & facilè prorumpunt ad maiora.

Patet Quintò, inuidiam natam eſſe ex ſe gignere multa alia peccata, atque adeò eſſe peccatum capitale, vt ſufficienter docet S. Thomas ſuprà, art. 4. quæ ſi lubet conſulas, quia res maiore explicatione non indiget.

D. Thomas.

26 Conclvsio II. Dolere, quòd mali abundent bonis fortunæ, præcisè ſub ea ratione, quia hæc indignis contingunt, non eſt actus virtutis, ſed vitioſus. Ita D. Thomas ſuprà, art. 2. Caietanus ibidem, aliique ipſius interpretes.

Nemeſis eſt vitium.

D. Thomas. Caietanus.

Probatur, quia vbi nulla eſt ratio veri mali, ibi nulla eſt cauſa iuſta dolendi; atqui in eo præcisè, quòd aliquibus cõtingant bona fortunæ, qui his ſunt indigni, ſi aliud malum indenon ſequatur, nulla eſt ratio veri mali: ergo nulla eſt cauſa iuſta dolendi.

Maior per ſe patet, minor probatur, quia hoc nec eſt malum ipſis poſſeſſoribus, ſed eſt ipſis potiùs commodum; nec etiam alijs, quia per hoc præcisè, quòd illi iſta bona poſſident, nullum alijs malum infertur, vt clariùs patebit ex ſolutione obiectorum. Quare ſatis clarum eſt eſſe contra caritatem de eo ſub ea ratione dolere. Confirmatur, quia ſi aduerterem talem ex incendio, aliáve ratione eſſe in præſenti periculo omnia ſua bona perdendi, tenerer ex caritate, ſi commodè poſſem, eum hoc periculo liberare, vt omnes fatentur: hoc tamen apertè eſſet falſum, ſi licitè dolerem eum illa bona habere; quia ſic licitè optarem ipſum ijs priuari, & conſequenter licitè id nollem impedire.

27 Dices Primò, ideò malum eſſe tales ea bona poſſidere, quia hac ratione viri boni ijs priuantur.

Reſpondeo Primò, aſſumptum non eſſe generatim verum, ſed ſolùm quandoque per accidens: nam ſi mali incendio, inundatione, aut ſimili ratione ſua bona perderent, non ideò iuſti ea poſſiderent, aut meliùs haberent.

Reſpondeo Secundò, Etſi id eſſet verum, nihil tamen faceret ad rem: nam inde ſequeretur, ſolùm nos licitè dolere iniquos eiuſmodi bona poſſidere, quatenùs hoc eſt cauſa, cur iuſti ijs priuentur; ita vt non doleamus propriè illos ea poſſidere, ſed hos ijs priuari: qui actus non eſt nemeſeos, ſed commiſerationis erga iuſtos. Nos autem hîc ſolùm negamus, nos licitè dolere malos ea bona poſſidere, præcisè quia his indigni ſunt.

Vnde etiam ſequitur, nihil facere contra nos, quòd licitè quandoque doleamus malos eiuſmodi bona habere, eo quòd ijs ad ſuam damnationem, aliorúmve perniciem abutantur, quia hic actus non pertinet ad nemeſim.

28 Ad primum argumentum contrarium poſitum n. 15. nego minorem: nam cùm illa à Deo non ſint creata, vt dentur in præmia meritorũ, ſed ad naturæ ſuſtentationem, quòd eorũ poſſeſſio ſit improportionata improborũ meritis, nihil cõtinet iniuſtitiæ etiam latè ſumptæ, aut quod habeat veram rationem mali. Cõtrà verò, cùm in improbis maneat natura rationalis integra, cui ſuſtētandæ illa bona apta ſunt; horum poſſeſſio habet iuſtam proportionem cum illorum natura, & fini, ob quem creata ſunt, congruentem.

Ad ſecundum, nego conſequentiam; quia in caſu antecedentis cùm illa bona debita ſint dignioribus, cum horum, aut ſaltem cum Reipublicæ graui iniuria, & nocumento ea indignis conferuntur: ſecùs eſt, vt oſtendi, in caſu conſequentis.

DVBIVM III.

Quid ſit diſcordia, & quale peccatum?

Nota Primò, ex D. Thoma 2. 2. q. 29. art. 3. & q. 37. art. 1. diſcordiam propriè ſumptam nõ ſignificare diſſenſionem opinionum; ſed ſicut concordia ſignificat conſenſionem diuerſarum voluntatum, ita diſcordiam ſignificare earumdem diſſenſionem. Quare diſſenſio opinionum neque eſt diſcordia, neque eſt peccatum, niſi contineat aliquid contrarium rebus fidei, aut cognitioni ad bene viuendum neceſſariæ; aut alia ratione ſit cauſa alicuius mali. 29

D. Thomas.

Nota ſecundò, ex eodem ſuprà, nos in varijs rebus poſſe ab alijs diſcordare. 30

Primò, in rebus, quas nulla ratione tenemur promouere, vt ſi quis mecum velit ire ambulatum, aut quando ad id non obligor audire Sacrum, & ego nolim. Et tunc diſcordia non eſt ex ſe peccatum, ſed ſolùm quandoque per accidens ratione inimicitiarum, aut ſimilium malorum, quæ ob aliquas particulares circumſtantias ex ea natæ ſunt ſequi; vt ſi is, à quo diſcordo, aut alij id videntes crederent me id facere ex odio ipſius, aut quia contemnerem res ſacras, & inde ſcandalizarentur.

Diſcordia quandoque non eſt peccatum.

Secũdò, in rebus malis, & hæc diſcordia eſt potiùs bona, & optanda, quàm vitanda; quia eſt mali impeditiua: ſicut contrà, concordia in malis eſt mala, & vitanda, ac impedienda; quia ipſa promouet malum. Sic S. Paulus Actorum 23. cùm videret Phariſæos, & Saducæos in ſuam necem conſpiraſſe, dixit ſe Phariſæum eſſe, & de reſurrectione iudicari, vt hac ratione eos diſcordes faceret, prout factum eſt. 31

Quãdoque eſt bona.

Act. 23.

Tertiò, in rebus bonis, quas obligamur procurare; & tunc diſcordia eſt peccatum in eo, qui ſine iuſta ratione ab alio diſcordat, quia hac ratione, quantum eſt in ſe, impedit illius boni promotionem, & pacem turbat. Eſt autem hoc peccatum grauius, aut leuius, prout grauis, aut leuis eſt obligatio illam rem promouendi, & prout multùm, aut parum illius promotionem natum eſt impedire, aut communem pacem turbare. 32

Quãdoque eſt peccatum.

Ex quibus patet, hoc peccatum maximè habere locum in ijs, quibus incumbit communiter rem aliquam procurare, præſertim quando hæc ad religionem, aut ad animarum, aut communitatis bonum ſpectat; quales ſunt Senatores, Conſiliarij, & ſimiles, quorum diſcordiâ ſæpe maxima damna Reipublicæ inferuntur. Item in Religioſis communiter viuentibus, quorum diſcordiâ communis pax facilè grauiter turbatur.

DVBIVM IV.

Quid ſit contentio, & quale peccatum?

Nota, contentionem generatim ſumptam ſignificare quemuis vehementem conatum. Communiter tamen accipitur pro aliqua concertatione, ſiue hæc pugnis, ſiue verbis, aut armis fiat; hîc autem accipitur pro ea, quæ verbis fit, & ſignificat quamuis diſputationem præſertim acriorem, quam Græci λογομαχίαν vocant. 33

Vt autem

34 *D.Thomas.* Quæ contentio licita, quæque illicita. Vt autem notat S.Thomas 2.2,q.38. art.1. poteſt hæc contentio ex varia intentione aſſumi. Primò, pro defenſione veritatis; Secundò, ſolùm exercitationis cauſa, oppugnando veritatem, vt hæc magis eluceſcat, aut etiam vt in dubijs poſſit veritas agnoſci. Et vtraque hæc contentio eſt laudabilis, ſi cum debita moderatione fiat; eſt verò peccatum contra modeſtiam, ſi debita moderatio non ſeruetur; aut etiam contra caritatem, ſi contendens aduertat hac ratione pacem lædi, aliorúmque animos exacerbari. Poſſet etiam eſſe contra virtutem fidei, quando de eius articulis ita cum hæreticis diſputatur, vt periculum ſit, ne auditores magis moueantur rationibus hæretici, quàm Catholici: quod facilè fit, quando hæc diſputatio fit publicè, & Catholicus eſt minùs doctus, aut minùs promptè ſe poteſt explicare, præſertim ſi auditores ſint rudes. Hinc Apoſtolus 2. ad Timoth. 2. *2.Timoth.2.* *Noli*, inquit, *contendere verbis, ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium.*

35 Tertiò, poteſt aſſumi, vt veritas ſeriò oppugnetur, ac opprimatur, aut ſaltem obſcuretur; & tunc eſt peccatum mortale, ſi illa veritas ſpectet ad fidem, aut ad bonos mores; vt ſi quis conetur probare vſuras eſſe licitas. Quòd ſi illa veritas nullo modo ſpectet ad fidem, aut bonos mores, ita vt ſine horum periculo in ea poſſit errari, illa contentio eſt peccatum veniale contra veracitatem.

Quartò, poteſt aſſumi præcisè, vt alter irritetur, aut publicè confundatur, eiúſque authoritas euertatur; & tunc eſt contra caritatem, niſi confundendus ſua authoritate alios in errore detineat, aut alia ratione fidei, boniſve moribus noceat.

DVBIVM V.

Quid ſit ſchiſma, & quale peccatum?

36 NOta Primò, ſchiſma idem eſſe, quod ſciſſio, & generatim ſignificare omnem diuiſionem; à Patribus tamen, ac Theologis ſumitur pro ſciſſura, ſiue diuiſione, qua aliqui ſe ab Eccleſia ſeparant, nolendo cum reliquis Catholicis communicare; atque ita eius vnitatem ſcindunt, ac diuidunt.

In quibus conſiſtat vnitas Eccleſiæ. Nota ſecundò, vnitatem Eccleſiæ conſiſtere Primò in vnitate fidei, qua omnes Catholici eadem de Deo, Chriſti incarnatione, aliíſque fidei myſterijs credunt. Secundò, in externa communione in Sacramentis, ac cultu diuino, & ſubiectione reſpectu eiuſdem capitis, qua omnes fideles ſubijciuntur Chriſto, eiúſque in terris Vicario Pontifici Romano. Sicut enim omnes, qui ſunt in eadem Republica propter communem vſum eorumdem iurium, ac legum, & ſub eodem magiſtratu, ſiue Principe ſubiectionem, cum mutua inter ſe connexione, dicuntur vnum corpus; item ſicut hæc connexio eſt fundamentum, & cauſa ſingularis cuiuſdam inter eos amoris, quo quiſque ceteris paribus magis amat ſuum ciuem, quàm alios, quibuſcum eiuſmodi neceſſitudinem non habet: ita ſuprà dicta vnio, & connexio inter omnes fideles eſt fundamentum ſingularis, ac mutui inter eos amoris.

37 Vnitas Eccleſiæ dupliciter ſcinditur. Ex quibus patet, vnitatem Eccleſiæ duobus modis ſcindi poſſe, vel potiùs aliquos dupliciter poſſe ſe ab ea abſcindere, ita vt deſinant eius eſſe membra; cùm tamen Eccleſia in ſe ſemper maneat vna, ac indiuiſa, nec ſcindi poſſit. Primò, per hæreſim, quando aliqui deficiunt ab vnitate fidei. Secundò, quando quis permanendo in eadem fide cum Eccleſia, non vult tamen cum ea in Sacramentis, ac cultu diuino communicare, aut renuit eius capiti ſubeſſe, atque ita ſponte deſinit eius eſſe membrum.

38 Quamuis autem priores longiùs, & magis totaliter ab Eccleſia recedant, ſéque ab ea abſcindant, quàm ſecundi; (nam hi adhuc ei vniuntur in eadem fide, priores verò etiam hanc deſerunt, atque ita omnino, & totaliter ab ea ſeparantur, & conſequenter maius ſchiſma efficiunt) quia tamen priores directè ſolùm intendunt inducere aliam fidem, ideò directè contra hanc peccant, & dicuntur hæretici. Alij verò intendunt directè ſe ab Eccleſia ſeparare, idque aut omnino expreſsè, vel ſaltem implicitè, faciendo aliquid, quod directè tendit ad ſciſſionem Eccleſiæ; vt fit, quando quis conatur inuito Pontifice congregare generale Concilium, vt notat Caietanus verbo *Caietanus.* *Schiſma*: ideóque per appropriationem dicuntur ſchiſmatici, & hoc nomine tamquam ſibi proprio ab hæreticis diſtinguuntur. Hinc S. Auguſtinus lib. de *Auguſtin.* Fide, & Symbolo, cap. 10. initio: *Hæretici, inquit, & ſchiſmatici congregationes ſuas vocant Eccleſias: ſed hæretici de Deo falſa ſentiendo, ipſam fidem violant; ſchiſmatici autem diſciſſionibus iniquis à fraterna caritate diſſiliunt, quamuis ea credant, quæ credimus.* Vbi apertè diſtinguit ſchiſmaticos ab hæreticis; & docet, ſchiſma poſſe eſſe ſine vlla hæreſi.

Idem multi probant ex magnis commentarijs S. Hieronymi in cap. 3. epiſt. ad Titum, vbi ait: *Inter hæreſim & ſchiſma hoc intereſſe arbitramur, quod hæreſis peruerſum dogma habeat, ſchiſma propter epiſcopalem diſſenſionem ab Eccleſia pariter ſeparet.* Sed alia exemplaria hæc verba aliter referunt: nam pro *arbitramur*, ponunt *arbitrantur*. Ita vt S. Hieronymus ibi non *Hieronymus.* ſuam, ſed aliorum referat ſententiam; & hæc lectio habet aptiorem connexionem cum ſequentibus, ſubdit enim: *Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi poteſt; ceterùm nullum ſchiſma non aliquam ſibi fingit hæreſim, vt rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur.* Vbi priorem ſententiam videtur aliqua ex parte corrigere. Sed quidquid hac de re ſit, hæc vltima verba ſatis oſtendũt ipſum ſenſiſſe, ſchiſma poſſe aliquando eſſe ſine hæreſi, atque ita ab hac iuxta iam dicta diſtingui.

Nota Tertiò, ex Valentia tomo 3. diſput. 3. q. 15. 39 *Valentia.* Varijs modis poteſt quis fieri ſchiſmaticus. puncto 2. & alijs, aliquos etiam ſine hæreſi poſſe ſe varijs modis ab Eccleſia ſeparare. Primò, immediatè, & directè, ſeparando ſe à ſummo Pontifice, quem tota Eccleſia habet pro tali, nolendo ei communicare, eive ſubeſſe, cauſando eum eſſe malè electum, aut in hæreſim incidiſſe, aut ſimilem ob cauſam; aut etiam conando Concilium generale contra eum congregare, quia hoc faciens implicitè ſe eius obedientiæ ſubtrahit. Secundò, volendo ſe directè ſeparare à tota Eccleſia tamquam polluta idololatria, aut communicatione cum idololatris; ideóque nolendo cum ea communicare, prout olim ſe tandem ſepararunt Donatiſtæ. Tertiò, ſeparando ſe ſolùm directè ab vna particulari Eccleſia communicante cum tota Eccleſia. Sic olim Nouatiani initio ſeparauerunt ſe directè, & expreſsè à ſola Eccleſia Carthaginenſi, eiúſque Epiſcopo Cæciliano, quem accuſabant tradidiſſe ſacros codices; ideóque nolebant cum eo, aut cum ijs, qui ipſi communicabant, communicare.

Sed hæc ſchiſmata non videntur differre eſſentialiter, aut intrinſecè, ſed ſolùm per accidens, ac extrinſecè ratione diuerſarum occaſionum, ob quas illa exorta ſunt; aut quatenùs aliqua minùs, vel magis expreſsè ſe à tota Eccleſia ſeparant, idque vel ſubitò, vel paulatim: nam etſi fieri poſſit, vt aliqui initio ſolùm intendant ſe ſeparare à communione alicuius particularis Epiſcopi, & cleri ipſi adhærentis; hi tamen non ſunt perfectè ſchiſmatici, niſi ita affecti ſint, vt nolint communicare cum alijs Eccleſijs, poſito quòd hæ cum dicto Epiſcopo, eiúſque clero communicare pergant: quamdiu enim habent voluntatem abſolutè permanendi in obedientia, ac communione ſummi Pontificis, ac reliquæ partis Eccleſiæ ei adhærentis, non obſtante quòd hi cum 40

Nõ eſt quis ſimpliciter ſchiſmaticus, donec ſaltem indirectè ſe ſeparet à tota Eccleſia Catholica.

dicto

dicto Epiſcopo communicent, non ſeparant ſe abſolutè ab Eccleſia. Vnde Valentia ſuprà, §. *Item eadem ratione.* bene probat omnem verum ſchiſmaticum ſaltem implicitè ſe ſeparare à tota Eccleſia.

41 Hinc patet, etiam Summum Pontificem poſſe fieri ſchiſmaticum, vt cum aliis docet Valentia ſuprà propoſ. 4. Quia abſolutè loquendo fieri poteſt vt ipſe nolit cum reliquis omnibus Eccleſiæ membris communicare, ſed nouum aliquem cœtum ſibi congregare; quo caſu ſine dubio Eccleſiam ſcinderet. Sed quia vix poteſt humanitus accidere aliqua cauſa qua Pontifex poſſet moueri ad illud volendum, eiuſmodi caſus poſſet quidem fingi, ſed moraliter loquendo vix poteſt contingere.

Poteſt Pontifex fieri ſchiſmaticus.

Adde, ſicuti diuina prouidentia impedit ne Pontifex fiat hæreticus, ita etiam impedire ne fiat ſchiſmaticus. Quòd ſi tamen aliquis Pontifex palàm ſe ita à tota Eccleſia ſepararet, deſineret eſſe Pontifex, ſicut ſi palàm fieret hæreticus. Ita cum aliis Valentia ſuprà puncto 3. & apertè docet S. Cyprianus epiſt. 52. aliàs lib. 4. epiſt. 2. ad Antonianum. vbi agens de Nouatiano, qui dicebat ſe Romanum Pontificem, paulò ante finem ait, *Epiſcopatum autem tenere non poſſet etiamſi Epiſcopus prius factus à Coëpiſcoporum ſuorum corpore, & ab Eccleſiæ vnitate deſciſceret.* & paulò inferiùs: *Qui ergo nec vnitatem ſpiritus, nec coniunctionem pacis obſeruat, & ſe ab Eccleſiæ vinculo, atque à ſacerdotum collegio ſeparat, Epiſcopi nec poteſtatem poteſt habere nec honorem, qui epiſcopatus nec vnitatem voluit tenere nec pacem.*

Si Pontifex palàm fieret ſchiſmaticus deſineret eſſe Pontifex. *Valentia. Cyprian.*

42 Nota Quartò, ex Caietano 2.2.q.39.a.1. in fine, & in Summa v. *Schiſma*, & Valentia ſuprà, vt quis ſit ſchiſmaticus non ſufficere quòd in re aliqua particulari nolit obedire Pontifici, quia ipſi videtur nimis difficilis, aut contra ſuum honorem, aut temporalem vtilitatem; aut quia putat Pontificem non poſſe ſibi ſimilia præcipere, aut ſimilem ob cauſam; modò agnoſcat eum ſuum Superiorem ac caput Eccleſiæ. Nam ad ſchiſma requiritur inobedientia coniuncta cum quadam rebellione, qua quis vult ſe omnino ſubtrahere à ſubiectione eius, quem nolit certò eſſe Pontificem, aut ſaltem nullam habet probabilem rationem de eo dubitandi. Qui enim habet probabilem rationem dubitandi an alter ſit verus Pontifex, ſiue an ſit verè & validè à Cardinalibus electus, non eſſet ſchiſmaticus ſi ei nollet ſubiici, vt docent Auctores citati.

Caietan. Valentia. Non omnis nolēs obedire Pontifici eſt ſchiſmaticus.

43 Vnde bene etiam monet Caietanus ſuprà §. *Si autem.* quando plures Pontifices eliguntur, neminem teneri alicui determinato ex illis adhærere, donec ſufficienter ei conſtet, ita vt non habeat iuſtam rationem de eo dubitandi quis ex iis ſit canonicè electus; imò ſi quamdiu eorum ius eſt dubium, alicui eorum particulariter vt Pontifici adhæreret, peccaret, & eſſet aliquo modo ſchiſmaticus; quia ſua auctoritate ſibi caput Eccleſiæ conſtitueret, atque ita ſe diuideret ab iis omnibus, qui illum non agnoſcerent Pontificem.

Caietan. Electis pluribus Pontificibus, cui adhærēdum ſit.

44 Vnde vlteriùs, ſequitur, quando inter plures electos nequit cognoſci quis canonicè electus ſit, Eccleſiam poſſe omnes cogere, vt iuri, quod quiſque prætendit, renuncient; quia verè tunc nullus eorum habet ius retinendi pontificatum, quamdiu nequit Eccleſiæ ſufficienter probare ſuam electionē eſſe canonicā. Quamdiu enim Eccleſiæ non conſtat ſufficiēter aliquem eſſe validè electum, non tenetur eum vt Pontificem acceptare, & conſequenter nec alter habet ius eam ad hoc cogendi; adeóque nec habet ius exercendi munus Pontificis, quia ad hoc ſpectat alios compellere vt ſibi tamquam Pontifici obedientiam præſtent. Quare bono communi id exigente, poteſt compelli vt omni iure Pontificio, quod ſe habere prætendit, cedat, vt Eccleſia hac ratione de certo capite ſibi prouideat, quo ſine grauiſſimo ſuo incom-

Eccleſia nullum tenetur acceptare Pontificē donec cōſtet eum canonicè eſſe electū.

modo diu nequit carere. Ita Caiet. to. 1. opuſc. tract. 1. c. vltimo, in reſponſ. ad 3. & 4. caſum. *Caietan.*

Quòd ſi autem inter dictos vnius ius inceperit eſſe clarū, ita vt prudenter iam nequeat dubitari quin canonicè ſit electus, omnes ei tenebuntur adhærere vt vero Pontifici; nec talis poteſt à Concilio deponi. Quamuis fieri poſſit vt ob Eccleſiæ pacem, quæ aliter obtineri non poteſt propter potentiam aduerſæ partis electum Pontificem acceptare recuſantis, eiſque adhærentes grauiter perſequentis, ipſe ex caritate obligetur ſuo iure cedere, ac ſeipſum pontificatu abdicare; quando hac ratione crederetur omnis turbatio ſine alio notabili incommodo ſedanda. Patet, quia, cùm, vt habetur Iohannis 10. bonus paſtor teneatur ponere animam ſuam pro ſalute ouium, multò magis pro eadem tenetur ponere honores. Et ſic Gregorius XII. in Concilio Conſtantienſi pontificatum depoſuit. Plebs autem in eiuſmodi caſibus debet ſequi iudicium Prælatorum ſuorum, donec ei conſtiterit ipſos iniquam cauſam fouere. 45

Legitimè electus ob pacē Eccleſiæ tenetur quandoque ſuo iure cedere. *Ioan. 10.*

Quid plebeiis in ſchiſmate agendum.

Ex his patet Primò, ſchiſma eſſe peccatum contra caritatem, ad quam pertinet procurare vnitatem animorum, quam ſchiſma penitus turbat. 46

Patet Secundò, eſſe peccatum valdè graue, tum quia maximo bono nos priuat, ſcilicet illa coniunctione animorum, omnino neceſſaria ad promouendam ſalutem animarum & conuerſionem infidelium, ac bonum religionis Chriſtianæ, tum etiam quia grauiſſimas turbas, aliáque mala in Eccleſiam inducit; & communiter gignit hæreſim, vt docet D. Hieronymus citatus n. 38. vnde ipſum etiam in Core, Dathan & Abiron Num. 16. grauiſſimè & inuſitata pœna à Deo punitum eſt.

Hieron. Num. 16.

Patet Tertiò, Eccleſiam illud etiam meritò grauibus pœnis punire, & præſertim excommunicatione maiore, vt patet ex Bulla cœnæ. Vnde etiam ſchiſmatici amittunt poteſtatem Iuriſdictionis, non tamen ordinis; hinc validè quamuis illicitè conferunt Sacramenta, quæ non requirunt iuriſdictionem, vt oſtendi tom. 1. de Sacram. q. 64. a. 6. dub. 2. & a. 9. & tom. 2. diſp. 14. dub. 5. vbi ſequentibus dubiis enumeraui plures pœnas quas excommunicati incurrunt. Vide etiam Valentiam ſuprà puncto 3. 47

Valentia.

DISPVTATIO XXXI.

De Bello.

DVBIVM I.

Vtrùm bellum ſit aliquando licitum?

SAtis per ſe conſtat, bellum non eſſe per ſe expetendum, ſed potiùs quantum ſine periculo grauioris mali fieri poteſt vitandum, ob multorum cædes, vrbium direptiones, aliáſque grauiſſimas calamitates, quas bellum neceſſariò ſecum trahit, quibuſque non modò nocentes, ſed etiam multi innocentes communiter inuoluuntur. Quia tamen multa ſunt per ſe quidem tamquam mala omnino fugienda, quæ tamen per accidens quatenus neceſſaria ſunt ad vitanda maiora mala, ſæpe prudenter ac honeſtè expetuntur; qualia ſunt cauteria, aut alicuius membri amputatio, periculoſæ medicinæ, & ſimilia; quæ vitæ tuendæ cauſa laudabiliter vſurpantur; hîc quærimus vtrùm aliquando poſſint occurrere iuſtæ cauſæ, quæ bellum reddant licitum. 1

Multa ſecūdum ſe fugienda, per accidēs expetēda ſunt

2 *Auguſt.* Manichæi olim teſte D. Auguſtino lib. 22. contra Fauſtum c.74. docuerunt bellum numquam eſſe licitum, ideóque reprehendebant antiquos Patriarchas, Abraham, Ioſue, Dauid & ſimiles quòd bella geſſiſſent; ſicut etiam antiquum teſtamentum in quo illi laudantur, & Iſraelitis bella præcipiuntur.

3 *Eraſmus.* Alij docuerunt ſaltem Chriſtianis iam per legem nouam numquam licere bellare. Ita Eraſmus in annotationibus ad c.3. & 22. S. Lucæ: quem videntur ſequi Anabaptiſtæ.

Iſaia 2. Probatur Primò, quia Iſaiæ 2. dicitur, quòd tempore Meſſiæ *conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces, & non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltrà ad prælium.* Similia habentur Oſeæ 2. v. 18. & Micheæ 4. v. 3. & alibi. Secundò, quia Matthæi 5. iubemur diligere inimicos, & benefacere iis qui nos oderunt; percutienti vnam maxillam præbere aliam, &c. quibus omnino contraria fiunt in bello. Tertiò, quia Matth. 26. dicitur Petro: *Conuerte gladium tuum in locum ſuum; omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Quartò, ad Roman. 12. dicitur, *Nulli malum pro malo reddentes.* & infrà: *Non vos defendentes cariſſimi, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim, Mihi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus.* Quintò, quia 2. ad Corin. 12. v. 4. Apoſtolus docet, arma militiæ noſtræ non eſſe carnalia, ſed ſpiritualia: vnde ad Epheſ. 6. v. 11. & ſeqq. iubet nos aſſumere armaturam Dei, ſcilicet loricam iuſtitiæ, ſcutum fidei, galeam ſalutis, gladium ſpiritus quod eſt verbum Dei. Sextò, quia Concilium Nicenum canon. 11. ait: *Si qui per Dei gratiam vocati primò oſtenderunt fidem ſuam, depoſito militiæ cingulo; poſt hæc autem ad proprium vomitum reuerſi ſunt, vt & pecunias darent, & ambirent rurſus redire ad militiam, iſti decem annis ſint inter pœnitentes,* &c. Septimò, quia S. Leo epiſt. 90. aliàs 92. ad Ruſticum c.10. ait: *Contrarium eſt omnino Eccleſiaſticis regulis poſt pœnitentiæ actionem redire ad militiam ſecularem, cùm Apoſtolus dicat, Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus: vnde non eſt liber à laqueis diaboli, qui ſe militiæ mundanæ voluerit implicare.* Similia habentur c. *Falſas.* de pœnitentia, diſt. 5. Octauò, quia S. Martinus, vt legitur in eius vita Iuliano iubenti vt pugnaret, reſpondit: *Ego Chriſtianus ſum, mihi pugnare non licet.*

(*Oſea* 2. *Michea* 4. *Matth.* 5. *Matth.* 26. *Rom.* 12. 2. *Cor.* 12. *Epheſ.* 6. *Concil. Nicen.* *S. Leo.* c. *Falſas.*)

4 Error Lutheri. *Roffenſis.* Lutherus verò, vt refert Roffenſis a. 34. olim aſſeruit non licere Chriſtianis pugnare contra Turcas ipſos inuadentes; quia Turcæ ſunt flagellum Dei, quo ipſe peccata noſtra punit, quod illicitè conamur à nobis vi auertere. Sed hoc nullius momenti eſt: nam aliàs probaret non licere nobis quærere vlla remedia contra peſtem, aliáque ſimilia mala, quibus Deus noſtra peccata punit. Quamuis igitur Deus ad punienda noſtra peccata nobis ſæpe eiuſmodi mala immittat, tamen nullibi prohibet, quin quauis ratione aliàs licita, ea à nobis conemur auertere. Præſertim cùm ipſe communiter ea non immittat nobis poſitiuè & directè ea procurando, ſed ſolùm ea ob peccata noſtra permittendo, quæ aliàs impediret. vnde etiam ipſe Lutherus poſtea ſuam ſententiam mutauit, omnéſque hortatus eſt vt Turcis reſiſterent. vt docent Valentia to. 3. diſp. 3. q. 16. puncto 1.

(Licitè conamur à nobis auertere mala, quibus Deus peccata noſtra punit. *Valentia.*)

5 Conclvsio. Omnino certum eſt, nec à Catholico negari poteſt, aliquando, ſiue quando adſunt conditiones, quas in fine dubij recenſebamus, licitum eſſe bellare etiam Chriſtianis. Eſt communis omnium Catholicorum & ſenſus totius Eccleſiæ.

Probant id multi ex variis locis antiqui teſtamenti, in quibus narrantur viri ſancti etiam iubente Deo multa bella geſſiſſe. Sed etſi hæc Catholicis firmiſſimè ac clariſſimè probent bella in ſe non eſſe ſemper illicita; tamen contra hæreticos non videntur habere multum roboris. Nam nec vrgent Manichæos, qui vetus teſtamentum non admittunt, & dictos omnes qui in eo ob bella geſta laudantur, tamquam iniuſtos condemnant: nec etiam vrgent aſſertores ſecundæ opinionis, qui concedunt veteribus bellum fuiſſe licitum, ſolúmque negant id licere Chriſtianis in lege gratiæ. Nihilominus tamen dicta argumenta contra Manichæos vim ſuam obtinebunt, ſi (quod facilè poteſt fieri) ex nouo teſtamento (quod illi recipiunt) probauerimus vetus teſtamentum fuiſſe verè verbum Dei, & tamquam tale ſæpiſſimè in nouo teſtamento citari; & eos ipſos qui in eo laudantur, etiam laudari in nouo teſtamento. vt patet ad Hebræos 11. *Hebr.* 11.

6 *Luc.* 3. Probatur Secundò, quia Ioan. Baptiſta Lucæ 3. rogatus à militibus quid ipſis eſſet agendum, vt euaderent Dei iudicium ac vltionem, non iuſſit eos arma deponere, ac militiam deſerere; ſed ne quemquam concuterent, ne calumniam facerent, ac ſtipendiis contenti viuerent; apertè oſtendens licitè eos perſeuerare in militia: aliàs non potuiſſent ſtipendia accipere; vt bene notat S. Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum c. 74. vbi etiam addit Manichæos ideo S. Ioannem Baptiſtam apertè blaſphemare, ſiue iniuſtum arguere. Sed in hoc apertè contradicunt nouo teſtaméto, quod non modò pluribus locis illum laudat, adeò vt ipſe Chriſtus teſtetur illum eſſe pluſquam Prophetam, & maximum inter natos mulierum: ſed S. Lucas etiam apertè approbat ea quæ dicto loco à Baptiſta dicta & facta refert; nam verſu 2. antequam ea referat, dicit verbum Domini factum eſſe ſuper Ioannem, apertè ſignificans ea quæ ipſe ibi dixit & fecit, ex verbo ſiue inſpiratione Dei dixiſſe & feciſſe. quare ipſi nequeũt dicta Baptiſtæ improbare, niſi aut Deum accuſent, aut Euangeliſtam mendacem faciant. *Auguſt.*

7 Quamuis autem Baptiſta ibi non ageret cum Chriſtianis; cùm tamen eos quibus concionabatur diſponeret vt Chriſtiani fierent, ac legem nouam ſuſciperent, ipſóſque doceret quænam ad hoc eſſent neceſſaria; ſi Chriſtianis futura erat illicita militia, debebat hoc iis inſinuare, eóſque hortari vt quàm citiſſimè poſſent eam desererent, ne quid eos à ſuſcipienda noua lege retardaret.

8 *Matth* 8. Probatur Tertiò, quia Matthæi 8. Chriſtus laudat fidem Centurionis, & apertè inſinuat ipſum aptum eſſe regno cælorum, ſiue legi gratiæ ſuſcipiendæ, cùm tamen ipſe eſſet miles, & dicto loco coram Chriſto hoc profiteretur, dicendo ſe eſſe in poteſtate, ſcilicet militari, poſitum, & habere ſub ſe milites, in quo à Chriſto nullo modo reprehenditur, nec iubetur militiam deſerere; quod tamen tunc Chriſtus omnino feciſſet, ſi militia Chriſtianis fuiſſet illicita. Similiter Actorum 10. Cornelius Centurio dicitur vir religioſus ac timens Deum, cùm tamen actu militaret, ac caput eſſet militum. Item ibidem v. 6. à Deo iubetur acceſſere S. Petrum, vt ab eo diſcat quænam ipſum oporteat facere, vt ſcilicet fiat bonus Chriſtianus ac vitam æternam obtineat. Deinde v. 36. & ſeqq. S. Petrus ipſum dicta omnia docet; ac v. 44. ipſe accipit Spiritum ſanctum, & v. 48. baptizatur; & tamen nulla ibi fit mentio deſerendæ aut deſertæ militiæ, cùm tamen hæc primò fuiſſet deſerenda, ſi Chriſtianis eſſet illicita. *Act.* 10.

9 Probatur Quartò, quia etiam in nouo teſtamento ſemper fuerunt plurimi milites Chriſtiani, qui tamen ideo numquam fuerunt ab Eccleſia reprehenſi; ſed multi inter eos fuerunt habiti ſancti, & inter ſanctos poſt mortem fuerunt relati. Item Deus ſæpe multos Chriſtianos principes ad bella contra infideles ac tyrannos ſuſcipienda excitauit, iiſque victoriam promiſit ac miraculosè contulit, vt patet ex vita Conſtãtini Magni, Theodoſij & aliorum. Hunc etiam ſemper fuiſſe ſenſum omnium ſanctorum Patrum fusè probat

probat Bellarm.l.3.de Membris Eccleſiæ,ſiue lib. de Laicis c.14.

10 Probatur Quintò,ratione,quia cuique iure naturæ licitum eſt iniuſtam vim ſibi illatam vi repellere : atqui, vt reſpublica hoc faciat ſæpe ei neceſſarium eſt ſuſcipere bellum:ergo hoc tunc licitè facit.Maior eſt lumine naturali clara,& communi hominum ſenſu ac vſu approbata ; & aliàs boni omnes paterent vbique iniquorum violentiæ, & hi in illos omnia impunè poſſent;poſſetque vna gens ſibi vicinam bonis omnibus,atque adeò liberis ac vxoribus,& quos vellet vita ſpoliare ; nec huic liceret ei reſiſtere ; ſed deberet hæc quieta ſpectare.quæ abſurdiſſima ſunt.

11 Quamuis autem hæc præcipuè probent licitum eſſe bellum defenſiuum, quo vim illatam repellimus; habent tamen etiam locum in bello offenſiuo,quo reparationem læſi iuris repetimus;tum quia qui iniuſtè noſtrum ius violauit, & illud ſine cauſa renuit reparare, pergit aliquo modo rebus noſtris vim inferre, continuãdo iniuriam nobis illatam;quam illator cenſetur moraliter continuare, quamdiu iniuſtè renuit læſionem reparare: atque ita qui ipſum bello ad hoc cogit,quodammodo vim ſiue iniuriam repellit. tum etiam quia eiuſmodi bellum ſæpe eſt neceſſarium vt impediantur iniuriæ aliàs poſtea inferendæ.Nam niſi eiuſmodi bellum eſſet licitum, quiuis populus ſuis vicinis ſubitò poſſet quaſuis iniurias impune inferre, modò ſtatim ac alij arma caperent ſe in ſua reciperent, & poſtea ſtatim ac hi arma poſuiſſent,eaſdem incautis inferrent,nec quidquam ſibi inde timerent. Ex quibus patet omne bellum iuſtum,eſſe aliquo modo defenſiuum.

Omne bellũ iuſtũ eſt aliquo modo defenſiuum.

12 Ad primum argumentum poſitum n.3.Reſpondeo Primò,id nihil facere ad rem:nam dictis locis non dicitur lege Chriſti prohibenda bella Chriſtianis, ſed adueniente Chriſto nulla futura:quare ſi quid probarent,probarent Chriſtum nondum veniſſe.Reſpõdeo Secundò,dictis locis prædici tempore Chriſti ac legis nouæ futuram ſummam pacẽ. Primò,propter pacem quæ fuit eo naſcente,Secundò,& præcipuè,vt oſtendatur Chriſti regnum non futurum temporale, quod armis & bellis deberet augeri, prout Iudæi imaginabantur:ſed ſpirituale;quod prædicatione ac clara oſtẽſione veritatis,miraculis,probitate ac innocentia vitæ eorum qui id annunciarent, eſſet inchoandum, promouendum ac conſeruandum. Hinc Chriſtus miſit ſuos Apoſtolos euangelizatum regnum Dei ſine baculo & pera, ſimplices vt columbas, tamquam oues in medio luporum.Tertiò, quia qui in regno Chriſti perfecti ſunt,ciúſque præceptis ac conſiliis ſe penitus conformant,ac terrena omnia arbitrantes vt ſtercora ſolum Deum quærunt ; ſummam ac perpetuam hîc pacem habent. nam ſiue in proſperis, ſiue in aduerſis ſemper ſunt læti & animo quieti, iuxta illud ad Philipp.4.*Gaudete in Domino ſemper, iterum dico gaudete; modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus.* Et illud Iacobi 1.*Omne gaudium exiſtimate fratres mei,cùm in tentationes varias incideritis.* Cum quibus optimè conſiſtit Chriſtianos aliquando ſuſcipere bella, quibus ſe ſuáque ab alienis iniuriis defendant.

Quo ſenſu Prophetæ dixerint tẽpore Chriſti futurã ſummã pacem.

Philip.4.

Iacobi 1.

13 Ad ſecundum,Reſpondeo aliquem gerere iuſtum bellum optimè conſiſtere cum debita dilectione erga eos,contra quos illud geritur;ſicut(vt dixi diſp. 29.n. 6. & 8.) iudicem punire reum optimè conſiſtit cum huius debita dilectione;imò vtrumque ſæpe proficiſcitur ex vero amore erga eos qui puniuntur,aut bello petuntur: nam iniquis ſæpe expedit aut bello ſuperari,aut à iudice puniri, vt hac ratione aut conuertantur(prout ſæpe multis infidelibus ac hæreticis cõtingit)aut ſaltem minùs peccent, & conſequenter in inferno minùs puniantur.vide S.Auguſt.epiſt. 48. ad Vincentium,vbi id fusè probat.

Auguſt.

Quod autem additur vt percutienti vnam maxillam præbeamus alteram, &c. non obligat vt id ſemper & in omni caſu agamus;nec ea mens eſt Chriſti, qui Iohannis 18.v.23. percuſſus à famulo pontificis non præbuit alteram maxillam, ſed iuſta ratione ſe defendit. Solùm igitur ibi nobis præcipitur ne acceptis iniuriis inardeſcamus cupiditate vindictæ, ſed ſimus animo ita comparati, vt potiùs ſimus parati maiores ferre, ſi id ratio poſtulet, quàm quidquam contra rectam rationem aut caritatem proximo debitam agere.Vide S.Auguſtinum lib.22. contra Fauſtum cap.76.& epiſt.5.ad Marcellinum.

Quo ſenſu percutienti vnã maxillã iubeamur dare alterã. *Ioan.18.*

Auguſt.

14 Ad tertium, Reſpondeo ibi ſolùm prohiberi ne quis priuata auctoritate & cupiditate vindictæ in alios gladium ſuum ſtringat, aut etiam ad defenſionem innocentis,quando id ob potentiam aduerſariorum eſt omnino inutile, prout S.Petrus tunc faciebat, qui cùm ſolus eſſet erat inſufficiens tot turmis reſiſtere. Adde, fuiſſe contra expreſſam Dei ordinationem tunc velle Chriſtum armis ab iniuriis hoſtium liberare,vt ipſe ibidem indicat.

Ad quartum, Reſpondeo ſimiliter ibi ſolùm prohiberi priuatam vindictam,& *defendere* ſumi pro *vindicare*:græcè enim eſt *ἐκδικοῦντες,vindicantes*. Quando autem vindicta fit publica auctoritate ſeruatis debitis circumſtantiis, tunc fit à Deo, quia à miniſtro iuſtitiæ Dei vicem gerente : vt ipſe Apoſtolus ibidem docet cap.13.initio.

15 Ad quintum, Reſpondeo ea nihil omnino facere ad rem.Quia Apoſtolus ibi non agit de armis quibus principes Chriſtiani debent vti contra hoſtes ſuos; ſed priore loco de armis quibus ipſe aliique Prælati Eccleſiæ debent ſibi ſubiectos coërcere, & contradicentes conuincere. Secundo loco agit de armis quibus contra dæmonem & vitia certare debemus, quæ ſine dubio ſpiritualia ſunt.

16 Ad ſextum,Reſpondeo Concilium ibi ſolùm agere de iis qui ſub Diocletiano & Licinio ne fidem negarent cingulum militiæ depoſuerãt, & poſtea idem conati fuerant recuperare,oſtendentes ſe paratos eſſe iuſſis Imperatorum obedire,ac idolis ſacrificare,vt patet ex initio illius canonis, & clariùs ex aliis eiuſdem verſionibus, quæ habentur tomo 1. Conciliorum in Concilio Niceno.

Cõcil.Nice.

17 Ad ſeptimum,Reſpondeo tam S.Leonem, quàm dictum canonem ſolùm dicere, militiam olim fuiſſe prohibitam iis, qui aut ex præcepto Eccleſiæ ob ſua ſcelera publicam agebant pœnitentiam, aut ſtatum pœnitentium mutato habitu & vitæ genere ſponte ſuſceperant:vt indicat S.Leo ibidem cap.11. vbi ſignificat tales etiam debuiſſe abſtinere coniugio, niſi fortè immineret iis graue periculum incontinentiæ, quo caſu hoc iis ex indulgentia permittebatur.Deinde c.12. cum docuiſſet monachis illicitam eſſe militiam & coniugium,ſubdit : *Quia etſi innocens militia, & honeſtum poſſit eſſe coniugium, electionem tamen meliorem deſeruiſſe,tranſgreſſio eſt.* Vbi apertè docet,militiam non minùs quàm coniugium poſſe licitè ſuſcipi ab iis qui ſtatum eis repugnantem non ſunt profeſſi. Similiter d.c. *Falſas*, dicitur pœnitentes vrgente neceſſitate ob cauſam piam poſſe ex conſilio Epiſcopi ſuſcipere militiam.

S.Leo.

Eadem eſt reſponſio ad nonum : nam S.Martinus non dixit ſibi illicitum eſſe pugnare quia erat Chriſtianus, (nam iam triennio catechumenus militauerat)ſed quia militiæ Chriſti iam aſcriptus erat, ſcilicet voto Religionis ſiue monachiſmi, quod tenebatur implere.

Obiiciuntur præterea quædam alia loca Patrum, ſed quæ facilem ex adiunctis ac iam dictis habent ſolutionem.vide etiam Bellarm.ſuprà.

18 Nota tandem vt bellum aliquod ſit iuſtum tres

Ad belli iuſtitiam tres requiruntur cõditiones.

requiri conditiones. Primò enim requiritur legitima auctoritas in eo qui id indicit; Secundò, iuſta cauſa; Tertiò, rationabilis in eo gerendo moderatio. Quas dubiis ſequentibus explicabo, ita tamen vt ſecundam conditionem primò explicem, quia ab eius cognitione multum pendet cognitio prioris. Addunt aliqui Quartam conditionem, ſcilicet rectam intentionem; ſed hæc non requiritur propriè ne bellum ſit iniuſtum, nam ſi tres priores conditiones perfectè obſeruentur, bellũ erit iuſtum quãtumuis mala intentione geratur; ſed ſolùm eſt neceſſaria ne gerens bellum peccet, quod eſt commune aliis omnibus externis actionibus. Sic pœna quam reus meritus eſt, iuridicè ei inflicta nullam continet iniuſtitiam quantumuis iudex eam ex odio infligat, atque ita grauiter peccet contra caritatem.

DVBIVM II.

Quænam ſit iuſta cauſa inferendi alteri bellum?

19 NOta Primò, duplici hominum generi poſſe inferri bellum. Primò, iis qui ſubditi ſunt inferenti, vt quando aliquis princeps infert bellum ſuis ſubditis ſibi rebellantibus, & tunc nemo dubitat quin ipſa rebellio, ſiue quòd illi nolint obedire iuſto ſui principis imperio, ſit iuſta cauſa belli, quando illi nequeunt aliter ad obedientiam compelli. Secundò, iis qui nullo modo ſunt ſubditi illi qui bellum infert, vt fit quando vnus rex infert bellum alteri, ſibi nullo modo ſubiecto. & de hoc caſu eſt præcipua difficultas.

20

Quod bellũ dicatur merè defẽſiuũ, & quando licitum ſit.

Nota Secũdò, bellum aliud eſſe merè defenſiuum, quo aliquis ſolùm conatur repellere vim ſibi aut rebus ſuis actu illatam ab aliquo inuaſore. Et quãuis in eo ſæpe neceſſe ſit aliquam vim hoſti inferri, aut eum etiam occidi; quia tamen hoc non fit niſi quia neceſſarium eſt vt vis actu illata repellatur, tota illa actio habet rationem meræ defenſionis. Et hoc ſemper eſt iuſtum, quoties alter iniuſtè vim infert, eique non infertur maior vis, quàm præcisè ſit neceſſaria vt eius violentia repellatur, ſiue vt repellens ſe ſuáque ſeruet integra, quia ad hoc quiuis iure naturæ habet ius.

Quod bellũ dicatur offenſiuum.

Aliud eſt offenſiuum; quo quis vim infert illi, qui nec ipſum nec res eius actu inuadit. Et quãuis omne eiuſmodi bellum, quod quis iuſtè infert ſibi nullo modo ſubditis, neceſſariò contineat aliquam iuris proprij defenſionem, atque ita ſit aliquo modo defenſiuum (vt oſtendi ſuprà n. 11. & ex dicendis magis patebit) quia tamen talis inuadit eum à quo iam actu non inuaditur, dicitur gerere bellum offenſiuum: & de hoc hîc maximè quærimus, quæ ſit eius iuſta cauſa.

21

Peccata quibus innocẽtes non læduntur, non ſunt iuſta cauſa inferendi bellũ nõ ſubditis.

Suppono hîc autem, ad alicui non ſubdito inferendum bellum non ſufficere quòd hic committat grauia peccata contra ius naturæ per idololatriam, ſodomiã, aliáve ſimilia vitia, quamdiu nullam infert innocenti iniuriam, nec innocentes etiam volentes occidit, falſis diis eos immolando, aut ſimili ratione. Quæ ſatis probaui diſp. 18. dub. 12. concl. 5. ex eo quod poteſtas coërcitiua aut punitiua non competat pari in parem, ſed ſolùm Superiori in ſubditos: committens autem eiuſmodi peccata, vt iam ſuppono, non eſt ſubditus illi qui deberet inferre bellum; nec tunc poteſt eſſe alia cauſa inferendi bellum, niſi vt eiuſmodi peccata puniantur, eáque committens compellatur ab iis deſiſtere.

22

Auguſt.

Iuſtam igitur belli cauſam varij variè definiunt S. Auguſtin. l. 6. quæſt. in vetus teſtamentum c. 10. ait: *Iuſta autem bella definiri ſolent, quæ vlciſcuntur iniurias, ſi qua gens, vel ciuitas, quæ bello petenda eſt, vel vindicare neglexerit quod à ſuis improbè factum eſt, vel reddere quod per iniurias ablatum eſt.* Hinc Bañez 2.2. q. 40. art. 1.

Bañez.

dub. 4. §. *Circa ſecundam*. colligit duas cauſas iuſti belli. Prima eſt, quando reſpublica aut princeps negligit vindicare quod à ſuis improbè geſtum eſt. Secunda, ſi illi neglexerint reſtituere per iniuriam ablata. Lorca verò ibidem diſp. 52. n. 2. affert tres. Prima eſt, ſui rerúmve ſuarum defenſio; Secunda, vindicatio iniuriæ acceptæ; Tertia, recuperatio eius quod ablatum eſt. Cui videtur conſentire Molina tract. 2. de Iuſtitia diſp. 102. vbi ex Victoria ait iuſtam cauſam belli eſſe iniuriam vel impediendam, vel reſarciendam, vel vindicandam.

Lorca. *Molina.* *Victoria.*

In quibus quædam certa ſunt, quædam verò explicatione indigent. Certum enim eſt iniuriam repellendam ſiue defenſionem innocentis eſſe iuſtam cauſam belli: vt omnes fatentur. Sed tale bellum eſt merè defenſiuum. Secundò, certum eſt iniuriam reſarciendam, ſiue res ablatas, famã honorémve læſum, quando hæc per veram iniuriam facta ſunt, & eorum reparatio aliter obtineri nequit, eſſe iuſtam cauſam belli: quia, vt oſtendi ſuprà n. 11. qui nobis petentibus eiuſmodi reparationem iniuſtè negant, continuant iniuriam prius illatam, atque ita pergunt nobis iniuriam facere, quam iuſtè armis repellimus. Tertiò, certum eſt priorem cauſam Bañez vt vera ſit, non eſſe ita intelligendam, quaſi vna reſpublica poſſit alteri inferre bellum quoties hæc renuit punire à ſuis quacumque ratione improbè facta, ſed neceſſariò debet intelligi de improbè factis cum aliorum iniuria, vt oſtendi n. 21. & locis ibi citatis. 23

Circa dictas autem cauſas occurrit dubium. Primò, circa ſecundam & tertiam cauſam Lorcæ, & conſequenter circa primam Bañez: ſcilicet circa iniuriam vindicandam, quam aiunt eſſe iuſtam cauſam belli. Poteſt enim hæc vindicta dupliciter intendi. Primò, præcisè quatenus eſt neceſſaria vt reparetur læſus honor iniuriam paſſi, quem lædentes ſponte reparare nolunt; aut vt eorum aliorúmque iniquorum audacia comprimatur, qui aliàs bonis pergerent inferre iniurias, ſi viderent ſe id impune poſſe facere. Et hac ratione ob violatos ſuos legatos 2. Reg. 10. Dauid iuſtè intulit bellum filiis Ammon, qui non ſolùm non erant parati iniuriam illatam reparare, ſed parabant ſe etiam ad reſiſtendum Dauid volenti ſatisfactionem exigere. Satiſque inter omnes conſtat hanc eſſe iuſtam cauſa belli. 24

Iniuria ex duplici intẽtione poteſt vindicari.

2. Reg. 10.

Secundò, poteſt intendi præcisè quatenus habet rationem iuſtæ vindictæ, ita vt hæc etiam expetatur in caſu, quo aliter ſufficiens ſatisfactio pro iniuria illata obtineri poſſit. Vt ſi aliqua reſpublica iniuſtè inuaſiſſet aliquam alterius reipublicæ vrbem, eámque cum multorum cæde ac fæminarum rerúmque ſacrarum violatione vaſtaſſet, ita vt tam eius princeps quã præcipui nobiles eſſent meriti mortem, eáque iuſtiſſimè poſſent plecti, ſi haberent Superiorem, qui iure in eos agere poſſet. Idémque deinde metu belli ſibi inferendi offerrent læſis reſtituere omne damnum illatum, quantum fieri poſſet; ac ſiue pecuniis, ſiue veniæ petitione, aliáve ſimili ratione pro illata iniuria ſatisfacere; ac datis pignoribus aliáve ratione ſufficiẽter cauere ſe in poſterum nihil ſimile auſuros. Læſi autem his non contenti vellent ſibi dedi principem, alióſve præcipuos nobiles, iniuriæ auctores plectendos morte; & negantibus bellum inferrent. Quo caſu ſicut illa vindicta non eſſet neceſſaria ad reparandum damnum aut iniuriam illatam; ita ab inferentibus bellum non poſſet prudenter intendi niſi præcisè quatenus habet rationem vindictæ. 25

Et ſatis quidem conſtat eiuſmodi bellum non fore contra iuſtitiam quando læſores ſunt ſubiecti læſis, ſiue iis qui vltionem exigunt, vt ſi vrbs vaſtata, eiuſque vaſtatores ſubeſſent eidem regi; cùm enim hic eſſet verus Superior, ac iudex auctorum illius iniuriæ, 26

haberet

habeLet ius eos plectendi merita pœna, nec ex iuſtitia teneretur alia ſatisfactione eſſe contentus. Quoties tamen illi eſſent tanta potétia, vt non poſſent ad ſubeundam pœnam niſi bello cogi, communiter eſſet contra caritatem, nolle aliam ſatisfactionem acceptare, propter multorum etiam innocentium ab vtraque parte cædes, aliáque ingentia mala, quæ bella ſecum trahunt, quibus eiuſmodi vindicta non eſt digna emi. Eſſet etiam ſæpe contra prudentiam politicam; quia facilè continget, vt læſores in deſperationem acti mortem omniáque pericula contemnentes audaciſſimè pugnent, atque ita fundant copias ſe longè fortiores, & ſuos oppugnatores euertant: cuius rei exempla in hiſtoriis vbique obuia ſunt.

Bellũ alias iuſtum poteſt eſſe cõtra caritatẽ aut prudentiam.

27 Tota itaque difficultas eſt, vtrùm eiuſmodi bellum in eo caſu ſit licitum, aut ſaltem non iniuſtum, quando læſores nõ ſunt vllo modo ſubiecti læſis, vt ſi Francus eiuſmodi iniuriam intuliſſet Hiſpano, aut contrà.

Quidam aſſerunt, principem læſum ſine vlla iniuſtitia poſſe illo caſu exigere, vt auctores iniuriæ ſibi dentur morte plectendi, aut renuentes ad hoc bello cogere. Probant Primò, quia S. Aug. citat. ſuprà n. 22. docet eſſe iuſtum bellum quo vlciſcimur iniurias illatas, idque diſtinguit ab eo quo ablata repetimus. Secundò, quia læſus eo caſu eſt verus ac directus iudex læſoris: ergo habet abſolutè ius, vt eum morte quam meritus eſt plectat, nec tenetur alia ſatisfactione eſſe contentus; & conſequenter poteſt reſiſtentes bello cogere, vt permittant ipſum ſuum ius exequi: ſicut alius iudex poteſt reum ſibi ſubiectum meritum mortem velle hac plectere, nec alia ſatisfactione eſſe contentus, poteſtque reſiſtentes ad hoc vi & armis cogere.

Auguſt.

Confirmatur Primò, quia ſicut pœna debetur nocenti qui habet Superiorem, ita etiam debetur nocenti non habenti Superiorem, nec expedit hunc potiùs manere impunitum quàm illum: atqui hunc nemò poteſt punire niſi reſpublica iniuriam paſſa: ergo hæc poteſt eum punire. Confirmatur Secundò, quia ob eiuſmodi cauſam 2. Regum 10. & 12. ſub finem, Dauid bello vaſtauit, diriſque ſuppliciis affecit Ammonitas, eorúmque ciuitates euertit. Item filij Iſraël Iudicum 20. iuſtè indixerunt bellum Beniaminitis, quia noluerunt tradere necandos Gabaonitas maximi ſceleris reos.

2. Reg. 10. & 12. *Iudic. 20.*

28 Hanc ſententiam tenet Lorca 2.2. q. 40. art. 1. diſp. 49. n. 6. & diſp. 52. n. 3. & diſp. 53. n. 12. & quidam alij. Eandem videtur tenere Bañez ibid. dub. 2. concl. 4. vbi docet, principem iniuriam paſſum eo caſu eſſe directum iudicem principis illam inferentis. Probant Primò, quia bellum eſt ſupremus actus iuſtitiæ: ergo illud iuſtè indicens eſt iudex eius cui indicitur. Secundò, quia bello vlciſcimur iniurias, vt docet S. Auguſt. citat. num. 22. Tertiò, quia, vt dicitur Ieremiæ 52. v. 9. Nabuchodonoſor victum Sedeciam curauit ad ſe adduci, & locutus eſt ad eum iudicia: ergo erat eius iudex.

Lorca. *Banez.* *Auguſt.* *Ierem. 52.*

29 Sed hæc ſententia mihi videtur valdè difficilis. Primò, quia vni reipublicæ aduerſus alteram ſibi non ſubiectam conceſſum eſt bellum, non vt puniat huius peccata; ſed ſolùm quia hoc ſæpe eſt neceſſarium, vt illa poſſit ſe ſuáque, alióſue innocentes contra aliorum iniuriam integra conſeruare: ergo illud eſt ipſi illicitum quoties ad hoc non eſt neceſſarium; vt contingit in dicto caſu. Conſequentia clara eſt. Maior probatur; quia aliàs nulla eſſet ratio cur vna gens non poſſet alteri indicere bellum ob idololatriam & alia ſimilia crimina; cùm hæc non minùs ſint punibilia quàm iniuriæ innocenti illatæ.

Bellum ergo nõ ſubditos ſolùm conceditur vt nos ac noſtra integra conſeruemus.

Secundò, quia punitio alicuius peccati, vt iuſta ſit, neceſſariò debet fieri à Superiore puniendi, vt oſtendi diſp. 18. dub. 12. concl. 5. & communiter etiam aduerſarij fatentur: atqui reſpublica quæ paſſa eſt iniuriam non eſt Superior eius quæ intulit, vt in caſu ſupponitur: ergo illa non poteſt hanc propriè punire, & conſequenter non poteſt ad hoc præciſè conſequendum illi bellum indicere.

Per hoc quòd quis alteri infert iniuriã non fit ei ſubiectus.

Dices, Etſi talis reſpublica non ſit alteri ſubiecta ante commiſſam iniuriam, per hanc tamen fit ei ſubiecta; quia vt, dicitur cap. vlt. de foro competenti, ratione delicti ſortitur quis forum. 30

Reſpondeo, nego aſſumptum; nec enim per hoc præciſè quòd alicui facis iniuriam fis illi vllo iure ſubditus, aliàs quiuis poſſet punire illum, à quo paſſus eſt iniuriam. quod apertè falſum eſt. Nec ſatisfacit ſi dicas illud ſolùm habere locum in principibus aut rebuſpublicis non agnoſcentibus Superiorem, non autem in priuatis: quia hæc diſtinctio quo ad hoc punctum nullo iure aut firma ratione probari poteſt; vt magis patebit ex dicendis n. 34.

Ad probationem Reſpondeo, hoc capitulum nihil facere ad rem: nam ibi non dicitur facientem iniuriam fieri ſubiectum paſſo; ſed peccantem quoad iudicium illius peccati fieri ſubiectum ei, qui habet iuriſdictionem in eo loco in quo ille peccat, idque non abſolutè, ſed ſolùm quamdiu peccans eſt in eo loco. Quare ſi ante citationem eo loco egrediatur, iudici illius loci nullo modo ſubiectus eſt, ſi priùs non fuerit; vt patet ex Clement. *Paſtoralis* de ſententia & re iudicata, verſ. *Vt illud.* vbi dicitur Imperatorem inualidè citaſſe exiſtentem extra fines Imperij. Adde, illud capitulum non continere ius naturæ, ſed poſitiuum, quo iudices vtantur in priuatos peccantes in loco ſuę iuriſdictionis, non autem quo vnus princeps vtatur erga alium: nam aliàs quando aliquis rex pacificè tranſiret per fines alterius regis, ibique committeret aliquod peccatum legibus huius regni punibile, quod aliàs nullo modo alicui eſſet iniurioſum, vt ſi committeret ſodomiam aut aliquid ſimile; ſequeretur hunc regem acquirere ius ad illum pro illo peccato iuxta ſuas leges puniendum. quod apparet omnino abſurdum, & contra communem ſenſum. 31

Clem. Paſtoralis.

Probatur Tertiò, quia, vt docet S. Aug. epiſt. 205. ad Bonifacium, *Pacem habere debet voluntas, bellum neceſſitas; vt liberet Deus à neceſſitate: & conſeruet in pace.* Vbi apertè docet, nos quantum in nobis eſt, debere ſemper optare pacem, nec aſſumere bellum niſi neceſſitate coactos: ergo quoties poſſumus ſine bello noſtra omnia conſeruare integra, illicitè illud ſuſcipimus; quia nos ad hoc nulla tũc cogit neceſſitas. Quartò, quia ex illa ſententia ſequeretur, regem eiúſque præcipuos nobiles, quando eiuſmodi iniuriam alteri regi intuliſſent, quantumuis aliam iuſtam ſatisfactionem offerrent, nihilominus teneri ſeipſos alteri regi id petenti necandos tradere, aut fugere in eas regiones, vbi hic non poſſet eos perſequi; nec vllo modo poſſe ſe vi defendere, quantumuis ad hoc vires ſuppeterent; imò ſequeretur, quamuis nationem ad quam illi fugiſſent teneri ipſos tradere læſis hoc petentibus nec enim eſt vlla ratio, cur hæ minùs ad id obligentur, quàm illa reſpublica cuius læſores ſunt pars. Dicta autem nimis dura ſunt, nec humanis vſibus aut moribus accommodata. 32

Auguſt.

Ad primum argumentum poſitum n. 27. Reſpondeo S. Aug. ibi non loqui de quacumque vltione acceptæ iniuriæ, ſed de ea quæ neceſſaria ſit, vt læſis violatus honor reparetur, ac in poſterum ſecuritas præſtetur: iuxta dicta n. 24. vt patet ex eius epiſt. 205. citata nume. 32. vbi apertè docet, bellum non debere aſſumi niſi ex neceſſitate. Per ablata autem, quæ bello iuſtè repetimus, intelligit damna illata bonis aliis corporalibus ab honore diſtinctis, aut etiam bona noſtra, v. c. diuitias aut regiones, ab aliis iniuſtè poſſeſſa. 33

34 Ad ſecundum, nego antecedens: nam, vt patet ex dictis, rex qui ante iniuriam illatam alteri non erat ſubiectus, per hanc non fit ei ſubiectus: nemo autem poteſt eſſe verus iudex ſibi non ſubiecti.

Non omnis iudex cauſæ in iudicium adductæ eſt iudex partium.

Vbi Nota, hæc eſſe valdè diſtincta: *Me eſſe legitimum iudicem cauſæ, quæ verſatur inter Petrum & Paulum*: &, *Me eſſe legitimum iudicem perſonæ ipſius Petri aut Pauli.* Nam quando Eccleſiaſticus petit aliquod debitum à ſeculari, magiſtratus ciuilis eſt legitimus iudex illius cauſæ; nullo modo tamen eſt iudex perſonæ illius Eccleſiaſticæ, nec in hanc vllam poteſtatem habet.

35 Confirmatur, quia aliàs ſequeretur, quoties inter duos reges naſcitur aliqua controuerſia circa res iniuſtè ablatas aut poſſeſſas, vtrumque alterius eſſe legitimum iudicem, & conſequenter Superiorem; quia vterque eſt legitimus iudex illius controuerſiæ; vt ex communi ſententia infrà oſtendam. Imò ſequeretur, eum qui iniuriam intulit eſſe iudicem eius qui eam paſſus eſt: nam ipſe eſt etiam legitimus iudex in hac cauſa: ad ipſum enim etiam pertinet iudicare vtrùm verè iniuſtè facta ſint, quæ alter dicit eſſe iniuſtè facta, nec vllam tenetur offerre ſatisfactionem, quamdiu inuincibiliter iudicat ea non eſſe iniuſtè facta; vt oſtendam n.43.& ſeqq.

36 Ad primam confirm. nego minorem, quatenus inſinuat rempublicam læſam habere poteſtatem talem puniendi. Quantumuis enim is qui iniuriam intulit ſit dignus pœna, & expediat eum puniri; ſi tamen nulli homini ſit ſubiectus, per nullum hominem propriè puniri poteſt, ſed à ſolo Deo. & aliàs ſequeretur talem committentem alia peccata poſſe ab aliquo homine puniri; quia etiam propter hæc eſt dignus pœna, & expedit eum puniri, ne in ſimilibus committendis fiat audacior; præſertim quando ipſius ſubditi eius exemplo ad peccandum trahuntur: & tamen in hoc caſu ea punitio Deo relinquenda eſt. Idémque dicendum eſt de priore punitione, quatenus habet præciſè rationem punitionis, nec eſt neceſſaria ad reparationem damni accepti in honore aliiſue bonis.

37 Ad ſecundam confirm. Reſpondeo, Dauidem intuliſſe bellum Ammonitis, vt læſum ſuum honorem defenderet, non autem vt eos puniret. quamuis poſtea cùm victoria iam adepta eos iuſtè bello ſibi ſubieciſſet, aliqua per modum iuſtæ punitionis in eos exercuerit: filij verò Iſraël Iudicum 20. iuſtè intenderunt punire Beniaminitas, tamquam ſibi ſubiectos, quia cùm omnes tribus conſtituerent vnum populum, ſingulæ erant reliquæ communitati ſubiectæ.

38 Molina. Ad quid teneatur inferes bellum quādo hoſtis offert ſatiſfactionē.

Hinc ſequitur, bene docuiſſe Molinam t.2. de Iuſt. diſp.103. ſub finem, inferentem bellum ſemper teneri ab hoc deſiſtere ſtatim ac ei offertur ea reparatio omnis iniuriæ, quam poteſt ex iuſtitia exigere, modò ea ita offeratur vt ſine periculo poſſit eam acceptare, ac ab armis deſiſtere: quia nulla eum cogit neceſſitas vlteriùs bellum inferre, nec vllum ad hoc habet ius; atque ita iniuſtè illud continuaret, & conſequenter teneretur reparare omnia damna poſtea ſecuta. Nec hîc, vt aliqui putant, diſtinguendum vtrùm bellum ſit inchoatum nec ne, aut vtrùm exercitus vtrimque ſit in actuali pugna nec ne, quia dicta ratio in omnibus his caſibus idem probat, vt notat Molina ſuprà. Niſi quòd poſt inchoatum bellum ratione impenſarum quas læſus in eo coactus fuit facere, & periculorum quibus ſe expoſuit, ac moleſtiarum quas ipſe cum ſuis ſubiit, creuerit hoſtium iniuria, atque ita meritò poſſit maior peti ſatisfactio. Item quòd in ardore pugnæ difficiliùs poſſit ſtatim ab ea deſiſti, & ardor militum cohiberi; atque ita dux faciliùs excuſatur, ſi hũc ſtatim efficaciter non cohibeat. Item tenetur tunc hoſtis ſtatim arma deponere; eamque cautionem præſtare, vt læſus ſine vllo periculo perdendi victoriam poſſit ſuos à pugna cohibere. quæ in praxi ſæpe difficilia ſunt.

Eſt difficultas Secundò, vtrùm, quando vnus rex intulit alteri damnũ ſine ſua culpa, eo quod inuincibiliter ignoraret ſe iniuſtè agere, hic poſſit bello reparationem illius damni exigere. In quo ſatis conſtat iniuſtè hoc bellum inferri quando alter ex illatione illius damni nullo modo factus eſt ditior, quia tunc ad nullam reſtitutionem tenetur; quia nec ratione rei acceptæ, quia hæc non extat; nec etiam ratione iniuſtæ acceptionis, quia hæc non obligat ad reſtitutionem, niſi ſit formaliter iniuſta ſiue coniuncta cum vera culpa. vide Leſſ. de Iuſtitia cap.7.dub.5.& 6. Idémque dicendum quando ipſe paratus eſt reſtituere in quantum factus eſt ditior. 39 Leſſius.

Item ſatis patet, talem poſſe bello cogi ad reſtitutionem quando factus ex illa iniuria quantumuis materiali ditior poſtea edoctus veritatem renuit reſtituere ea in quibus factus eſt ditior: quia tunc nolendo hæc reſtituere facit alteri formalem iniuriam, atque ita culpabilis eſt.

Sed eſt difficultas quando talis nequit ita de rei veritate inſtrui quin pergat inuincibiliter ignorare ſe aliquid alienum aut verè alteri debitum poſſidere; vtrùm ſi tunc rogatus nolit reſtituere, poſſit ad hoc bello cogi. v.c. poſſidet vnus rex aliquam vrbem aut regionem, quam inuincibiliter credit ſe iure poſſidere: alter verò certò ſcit eam eſſe ſuam, & conatur hoc alteri perſuadere, nequit tamen ad hoc eas rationes afferre quæ illum conuincant, ita vt ipſe his non obſtantibus ſibi perſuadeat ſuum ius eſſe certum, aut ſaltem valdè probabile, ideóque renuit re poſſeſſa cedere. Et quæritur vtrùm is qui certus eſt rem hanc eſſe ſuam poſſit eam bello repetere: non obſtante quòd ipſe poſſidens quamdiu habet hanc ignorantiam licitè inuaſori reſiſtat, atque adeò ratione ignorantiæ tunc detur bellum ex vtraque parte formaliter iuſtum, ex vna tamen materialiter iniuſtum. 40

Malderus 2.2.q.40.a.1.dub.2.poſt 2. aſſertionem. Lorca ibid. diſp.52.n.3. & quidam alij abſolutè affirmant talem iuſtè rem illam bello repetere, atque ita poſſe ea omnia facere, quæ ad hoc neceſſaria ſunt, adeóque & hoſtes occidere. & vrbes expugnare, &c. nullum tamen damnum poſſe hoſti inferre ad ſua recuperanda non neceſſarium, & conſequenter his recuperatis debere à bello ceſſare; nec poſſe repetere ſumptus in eis recuperandis factos. Quibus fauet Abulenſis in c.11. Ioſue q.12. Malder. Lorca. Abulenſ.

41 Probatur Primò, quia hac ratione Iudæi duce Ioſue iuſtè intulerant bellum Chananæis aliiſque populis, ad quorum terras occupandas ex Dei donatione habebant ius: quod tamen hi populi omnino ignorabant ideóque etiam iuſtè Iudæis reſiſtebant. Secundò, quia iudex iuſtè inuito poſſeſſori etiã adhibita, ſi opus ſit, vi aufert rem, quam hic inuincibiliter putat eſſe ſuam, ſi altera pars ſufficienter probet eam eſſe ſuam: atqui ſupremus princeps in controuerſiis quæ ei cum alio principe oriuntur, eſt verus iudex: ergo etiam poteſt licitè vi huic auferre rem, quam certò ſcit eſſe ſuam, etſi alter id ignoret. Tertiò, quia Doctores communiter aſſerunt, dari aliquando bellum ex vtraque parte formaliter iuſtum ratione ignorantiæ: atqui non videtur dari in alio caſu: ergo debet admitti in iam dicto.

42 Sed ex his argumentis primo & tertio, nullo modo probant intentum: nam primum ſumit falſum, ſcilicet Iudæos habuiſſe iuſtam cauſam inferendi bellum Chananæis ex eo præciſè capite, quòd Deus horum terras ipſis dederat; nam Deus ſimul iis conceſſerat ius illos inuadendi, omnéſque penitus delendi in pœnam grauiſſimorum ſcelerum: quod ius Deus tamquam ſupremus omnium Dominus ac iudex iis concedere poterat, ſine qua conceſſione non videntur

iuſtè

iuſtè potuiſſe illis populis bellum inferre. Ad tertium, neganda eſt minor, vt patebit ex dicendis.

Secundum verò ſi quid probet, potiùs contrarium probat: nam quando in aliqua cauſa ſunt plures iudices, & auditis vtrimque rationibus tot iudicant rem controuerſam aut certò aut probabiliter eſſe poſſeſſoris, quot ſunt qui iudicant eam eſſe petitoris; tunc illa debet adiudicari poſſeſſori, nec poteſt ei iuſtè auferri: atqui in dicto caſu is qui poſſidet rem, & inuincibiliter iudicat eam ſaltem probabiliter eſſe ſuam, non minùs eſt iudex in hac cauſa, quàm petitor, qui eam certò credit eſſe ſuam; atque ita tot ſunt iudices pro poſſeſſore quot pro petitore: ergo illi, non autem huic, res eſt adiudicanda, quia ceteris paribus, aut ferè paribus, melior eſt conditio poſſidentis. quæ ex dicendis magis patebunt.

Ius rem aliquam ſibi vindicandi, eſt valdè diſtinctum ab eius dominio, nec huic neceſſariò connexum.

43 Pro reſolutione Nota hæc duo valdè inter ſe diſtingui: *Hæc res eſt mea*; &, *Habeo ius hanc rem mihi vindicandi*: vt vel ex eo patet, quòd quando eſt æquè probabile hanc eſſe Petri, ac ſit eam eſſe Pauli, ſi hic eam poſſideat, hic ſolus habeat, non ſolùm probabile, ſed omnino certum ius eam ſibi totam vindicandi. quæ fuſiùs oſtendi tom. 2. Sacramentis diſp. 34. dub. 10. num. 92.

Iudex nequit iudicare ex priuata ſcientia. *Leſſius.*

44 Nota Secundò, vt iudex rem, quam bona fide poſſides, mihi legitimè adiudicet, non ſufficere quòd aut ego, aut ipſe priuatim certò ſciamus, eam eſſe meam; ſed requiri vt hoc iuridicè ſit probatum; quia iudex non poteſt proferre ſententiam ex priuata ſcientia, vt communiter Doctores docent. vide Leſſ. de Iuſtitia cap. 29. dub. 10. Ex quo ſequitur, quando rem aliquam bona fide tamquam meam incepi poſſidere, me habere ius eam mihi retinendi, eiúſque poſſeſſionem tuendi contra quemuis inuaſorem, quantumuis ipſe dicat ſe certò ſcire eam eſſe ſuam, donec id mihi ita probet, vt nequeam prudenter credere contrarium; aut donec alteri iudicis auctoritate legitimè adiudicetur.

45 Sequitur Secundò, quamuis dominus illius rei certò ſciens eam eſſe ſuam poſſit eam ſibi occultè ſine vlla vi vindicare; tamen, quamdiu illud nequit iuridicè probare, neque ipſum neque iudicem licitè eam mihi vi auferre: tum quia ipſi nequeunt ea iuſtè ita auferre, quæ nequeunt mihi iuridicè ſiue per iudicialem ſententiam abiudicare; tum etiam quia aliàs daretur bellum ſimpliciter, ſiue tam materialiter quàm formaliter vtrimque iuſtum, ſcilicet circa illius rei poſſeſſionem. nam & ego haberem verum ius eam vi tuendi contra inuaſores, & ipſi haberent ius eam mihi vi auferendi, idque ſine vlla ignorantia, quæ verſaretur circa rem de qua immediatè eſt concertatio, quæ eſt poſſeſſio illius rei mihi auferenda, & à me conſeruanda.

46 Nec refert quòd eo caſu meum ius oriretur ex ignorantia, qua inuincibiliter ignorarē, eam rem non eſſe meam, quia illa concertatio non verſaretur immediatè circa dominium rei, ſed circa eius poſſeſſionem, quam vterque conaretur ſibi vindicare; nec mihi vllo modo incumberet probare eam eſſe meam; ſed vt ius meum mihi integrum maneret, ſufficeret alterum non poſſe probare eam eſſe ſuam.

Molina. Lorca.

Confirmatur, quia, vt docent Molina de iuſtitia diſp. 103. §. *In ſecundo verò*. & Lorca 2. 2. ſect. 3. diſp. 53. num. 4. & alij. quando eſt controuerſia inter duos reges circa rem aliquam quam neuter poſſidet, quámque vterque veroſimiliter probat eſſe ſuam; ſi vterque haberet ius eam ſibi adiudicandi ac bello vindicandi, daretur bellum vtrimque abſolutè, ſiue tam materialiter quàm formaliter iuſtum: cùm tamen hoc oriretur ex aliqua ignorantia, qua ſcilicet ignoraretur cuius illa verè à parte rei eſſet: ergo idem eſſet in altero caſu, ſi ego haberem ius vi tuendi poſſeſſionem illius rei, & alij haberent ius eam mihi vi auferendi:

Nota Tertiò, dupliciter poſſe contingere vt aliquis 47
rex rem aliquam ob inuincibilem ignorantiam bona fide poſſideat, quam alter rex certò ſcit eſſe ſuam. Primo, quia hic nequit id ſufficienter probare, ita ſcilicet, vt quiuis prudens iudex ex allegatis & probatis iudicaret eam moraliter certò eſſe petitoris, eámque poſſidenti auferret, ſi eius eſſet Superior.

Secundò, ita vt petitor poſſit clarè probare eam rem eſſe ſuam, adeò vt quiuis prudens ac communis vtriuſque iudex, ſi quis talis daretur, eam ipſi adiudicaret, ac alteri auferret. Ab altera tamen parte poſſeſſor ob ignorantiam iuris, ac mentis hebetudinem, ac propter perſuaſionem aliquorum, quos putat eſſe viros intelligētes ac probos, aut alia ex cauſa non ſatis capiat rationes petitoris, ac ſibi bona fide omnino perſuadeat, eas nihil probare; & conſequenter ſe licitè eam rem ſibi retinere, ac contra inuaſores defendere.

Reſpondeo igitur Primò, petitorem in hoc ſecun- 48
do caſu poſt explicatas alteri ſuas rationes, ſi hic nolit rem petitam reddere habere ius eam ſibi bello vindicandi; tum quia tunc communiter prudenter poteſt ſibi perſuadere alterum mala fide agere, & ſimulare ignorantiam veritatis: tum etiam quia cùm habeat clarum ius, non ſolùm circa dominium, ſed etiam circa poſſeſſionem rei, quæ ei verè à parte rei apertè debita eſt, alterius hebetudo ac ignorantia non debet ei obeſſe: per ſe enim apparet iniuſtum me ideo præciſè debere priuari meo iure, quia alter hebes ac ignorans eſt. Et in hoc caſu poteſt dari bellum vtrimque formaliter iuſtum, veráque eſt ſententia allata num. 41. quamquam aliqui ex iis qui eam tuentur plus videantur velle dicere. Cum iiſdem tamen Auctoribus Notandum, petitorem eo caſu non poſſe alteri plus damni inferre, quàm præciſè neceſſarium eſt, vt ſua recuperet: nec poſſe exigere vllam compenſationem iniuriæ illatæ, quia nulla formalis iniuria ei illata eſt. niſi fortè ratione ignorantiæ, eo quòd ſibi omnino perſuadeat poſſeſſorem fingere ignorantiam veritatis, atque ita ſibi formaliter eſſe iniurium.

Reſpondeo Secundò, in priore caſu, ſiue quando 49
petitor nequit clarè probare rem illam eſſe ſuam, ita vt quiuis prudens ac rerum intelligens, qui nullis in eo negotio ducitur affectibus, meritò iudicet eam certò eſſe ipſius, ipſe nullum habet ius eam ſibi vi vindicandi, & conſequenter iniuſtè poſſeſſori eius recuperandæ cauſa bellum infert. Et hoc clarè probant dicta num. 42. in reſponſione ad 2. & num. 45. & ſequentibus.

Nam omnis prudens ac rerum intelligens iudex, ſi quis daretur vtrique parti communis, eam rem adiudicaret poſſeſſori, quantumuis priuatim ſciret eam à parte rei eſſe petitoris: vt patet ex Leſſio citato num. 44. & communi ſententia docente iudicem non poſſe ferre ſententiam ex ſcientia priuata. Item quia quando iudicum ſententiæ auditis allegatis & probatis, meritò ſiue prudenter variant, tunc res adiudicanda eſt poſſeſſori, aut ſaltem nullo modo adiudicanda eſt petitori. Imò, vt dicitur regula 11. Iuris in 6. *Cùm ſunt partium iura obſcura, reo eſt potiùs fauendum quàm actori.* Hîc autem partium iura ſunt obſcura, cùm petitor nequeat ſuum ius ſufficienter probare; atque ita iudicum ſententiæ meritò variant: nam poſſeſſor in ea cauſa non minùs eſt iudex, quàm petitor, & vterque pro ſe iudicat: & conſequenter fauendum eſt reo ſiue poſſeſſori.

Leſſius.

Reg. Iuris in 6. **In dubio fauendum reo.**

Ex hac cauſa ita generatim aſſignata facile eſt col- 50
ligere quænam ex variis cauſis belli, quæ particulatim

Molina. ſæpe occurrunt, ſint iuſtæ. quas Molina de iuſtitia tractatu 2. diſputatione 104. varias recenſet, & exemplis ex ſacra Scriptura petitis probat. Breuiter hîc aliquas perſtringam.

Iuſtæ cauſæ belli. Bellum igitur iuſtè ſuſcipitur Primò, ad arcendam vim iniuſtè illatam. Secundò, ad occupandum nobis debita, quæ alius iniuſtè detinet: iuxta dicta num.23.& 48. Tertiò, ad reprimendos iniuſtè rebellantes. per ſe patet. Quartò, ad obtinendam reparationem iniuriæ illatæ, iuxta dicta num. 23.& 29. ac ſequentibus. Quintò, contra eos, qui iuuant eos quibuſcum iuſtè bellum gerimus; quia illi nobis iniurij ſunt. Sextò, quando aliquis iniuſtè ac in
51 re magni momenti rumpit fœdus cum alio initum: quia huic facit iniuriam. Septimò, quando alicui regi ab alio negantur quæ iure gentium omnibus ſunt licita. cuius exēplum *Molina.* Molina ſuprà cum aliis aſſignat, quando alicui populo neceſſarius eſt tranſitus per alienam patriam, & hic ei ſine iuſta cauſa negatur. *Num.21.* Sic Numerorum 21. Iſraël iuſtè intulit bellum regi Amorrhæorum. Sed eiuſmodi tranſitus armatis ſæpe iuſtè negatur, niſi præſtent ſufficientem cautionem eum fore omnino innoxium. *Victoria.* Hinc Victoria 2. parte relectionis de Indis & inſulanis infert, iuſtam eſſe cauſam belli, quando vnus populus non permittit hominibus alterius populi in ſuis terris peregrinari, mercaturam exercere, aurum aliáſue merces exportare, ad portus ſuos appellere, per flumina nauigare, in littoribus gemmas piſcari, aut ex locis publicis aurum vel argentum aliáue mineralia effodere; ſaltem quando hæc aliis populis permittit: quia ipſe putat iure gentium hæc omnibus externis debere æqualiter permitti.

52 *Molina.* Sed meritò eum refutat Molina ſuprà diſp.105. quia reſpublica poteſt habere iuſtas cauſas cur hæc aut nullis externis aut ſaltem non omnibus permittat: *Non tenetur quæuis gens cum quauis exercere commercia.* tum quia nullo iure probari poteſt, quamuis gentem cum quauis quantumuis aliàs non hoſtili, teneri exercere commercia, aut ei negotiationem in ſua patria permittere. Item cùm ius piſcandi margaritas in ſuis fluminibus aut littoribus ſit proprium illi populo, cuius ſunt illa littora aut flumina, nulla eſt cauſa cur *Non tenemur omnibus æqualiter beneficia cōferre.* teneatur id cum aliis communicare; aut ſi id aliquibus communicet, cur teneatur id omnibus communicare: nec enim ex eo, quòd aliquibus aliquid gratiæ impendam, vllo modo ſequitur, me teneri id omnibus æqualiter impendere: præſertim cùm ille populus ſæpe poſſit habere iuſtas cauſas cur nolit vlli externo quidquam ex his concedere: aut cur aliqua concedat aliquibus, & aliis neget. Vide Molinam ſuprà.

53 Octauò, multi aiunt eſſe iuſtam cauſam belli, quando aliqua reſpublica non vult aliquos ſceleſtos punire, & aliam volentem eos punire impedit. quod vt verum ſit debet intelligi iuxta dicta n.24. 26.& ſeqq.

Cauſa iuſti belli neceſſariò debet eſſe grauis. Notant autem hîc communiter Doctores, vt aliqua cauſa inferendi belli ſit iuſta, eam debere eſſe grauem, quæque talis ſit, ob quam meritò res tot támque grauibus incommodis, malis, periculiſque coniuncta, qualia ſecum neceſſariò affert bellum, ſuſcipiatur; aliàs hoc contra omnem rationem ſuſcipitur: non ſecùs ac ſi medicus, vt leuem morbum ab ægro pelleret, ei cum periculo vitæ crus abſcinderet.

54 Ex dictis patet Primò, non eſſe ſufficientē cauſam belli inferendi non ſubditis, quòd ſint infideles, ac multa ſcelera committant contra legem naturæ, modò non faciant aliis iniuriam. Aut quòd aliqua natio ſit ſummè barbara, & inepta vt ſeipſam regat, atque ita magis apta, vt aliis ſeruiat. Cùm enim per dicta aliis nulla infertur iniuria, his nullum competit ius illorum ſcelera puniendi, eóſue ſibi ſubiiciendi, nec alia iuſta belli cauſa datur, vt fusè probat Molina ſuprà diſp.105.& 106. *Molina.*

Patet Secundò, quando aliqui particulares ciues vnius reipublicæ intulerunt damna ciuibus alterius reipublicæ, & nolunt ea reparare; hanc non poſſe ſtatim iis bellum inferre, ſed debere eos priùs citare coram iis qui illam rempublicam regunt, & hos admonere, vt illos cogant ſatisfacere: quod ſi facere noluerint, tum demum erit iuſta cauſa belli; vt docet S. Aug. citat. n.22. 55 *Auguſt.*

DVBIVM III.

Cuius ſit indicere bellum?

Dixi ſuprà, ad iuſtitiam belli inter cetera requiri, vt legitima auctoritate indicatur, quærimus hîc igitur apud quem hæc reſideat. 56 Tota autem difficultas eſt in bello offenſiuo; nam ſatis conſtat bellum merè defenſiuum licitè ſuſcipi ab omni etiam priuato, cui iniuſtè vis infertur; quam, vt lumen naturæ docet, vi repellere poteſt, etiam inuadentem, ſi hoc ad ſui rerúmue ſuarum defenſionem ſit neceſſarium, occidendo. Quæ autem hac in re licita ſint, vide Leſſium de Iuſtitia cap.9. dub.8. & ſeqq. vbi hæc fusè diſputat. *Leſſius.*

Ius autem inferendi bellum offenſiuum Doctores ſequentes S. Aug. lib.22. contra Fauſtum c.75. communiter concedunt ſoli principi qui in rebus ciuilibus non habet Superiorem, cui ſubſit. 57 *Auguſt.* Quod addunt, quia nihil refert quod habeat ſuperiorem dignitate, qua ratione Imperator omnibus aliis principibus Chriſtianis eſt ſuperior: nam ſicut hoc non obſtat, quo minùs multi alij principes ei nullo modo ſint ſubiecti, ita etiam non obeſt quo minùs hi ſua auctoritate poſſint indicere bellum. Eiuſmodi autem principi hac in re omnes æquant rempublicam, quæ integra ſit ſiue quæ non ſit pars alterius reipublicæ, & nullum habet principem cui in ciuilibus ſit ſubiecta: qualis ante Imperatores erat reſpublica Romana, & iam eſt Veneta, & ſimiles.

Huius etiam rationem communiter reddunt, eo quod cùm tales principes aut reſpublicæ non habeant 58 vllum in ciuilibus Superiorem, qui poſſit iis ius dicere & iniurios ad ſatisfactionem cogere; iniuriam paſſi neceſſariò ſibi ipſis hoc officium præſtare debent; aliàs numquam ſe ab iniuriis tutos præſtare, ac ſibi ablata recuperare poſſent. Secùs eſt de iis qui Superiorem habent, quia cùm huius auctoritate ſibi ablata recuperare, & pro illatis iniuriis ſatisfactionem obtinere poſſint; nulla eſt ratio cur horum cauſa aliis ſua auctoritate bella indicant.

Sed dicta ratio non videtur ſufficienter ac generatim hanc ſecundam partem probare: 59 quia ſæpe poteſt contingere, vt aliqua ciuitas quæ eſt pars integræ reipub. aut regni, patiatur ab alia ciuitate, ſiue eiuſdem ſiue diuerſi regni graues iniurias; & princeps requiſitus nolit eas vindicare, aut iniurios ad ſatisfactionem compellere: quo caſu, vt illa ius ſuum obtineat neceſſarium ei erit ſua auctoritate bellum indicere. Victoria relect. de Iure belli n.9. docet, talem ciuitatem eo *Victoria.* caſu poſſe propria auctoritate ius ſuum bello proſequi; quem citat ac ſequitur Molina ſuprà diſp.100.§. *Idem Victoria.* *Molina.*

Quod valdè probabile eſt, quando eiuſmodi ciuitas ſæpe tales iniurias patitur, ita vt meritò ſemper in poſterum nouas timeat, 60 *Vtrùm ciuitates ſubditæ principibus poſſint quandoque bellum indicere.* quia tunc bellum ita ſuſceptum habet rationem belli merè defenſiui, quantumuis ipſa fines hoſtium ingrediatur, agróſque eorum vaſtet ac munitiones expugnet; quia hoc totum poteſt eſſe neceſſarium, vt ſe in poſterum ab iniuriis tutam ſeruet; atque ita poteſt habere rationem belli

belli merè defenſiui. Sicut dicitur ſuum inuaſorem occidiſſe cum moderamine inculpatæ tutelæ, qui videt parantem arma ad ſe occidendum, eumque præuenit ac occidit, eò quòd aliàs deſperet mortem euadere.

61 Sed puto non eſſe ſatis tutum in caſu quo vna ciuitas alteri grauem quidem iniuriam, quæque eſſet iuſta cauſa belli, intuliſſet, & requiſita nollet pro ea ſatisfacere, nullum tamen in poſterum eſſet periculum, ne vlteriùs vllam vim inferret. Quia aliàs ſequeretur, quemuis priuatum, aut ſaltem patremfamilias, quoties ob negligentiam aut corruptelam iudicum non poſſet per hos ſuum ius, præſertim clarum, obtinere, poſſe id ſibi armis vindicare. Quod apertè videtur abſurdum: nam facilè daret cuiuis, qui lite cecidiſſet, occaſionem ita ſua repetendi, quoties vi polleret, ſeque in eo excuſandi quòd iudices pecunia corrupti contra ſe iudicaſſent. *Molina.* Vnde Molina ſuprà docet, doctrinam Victoriæ non eſſe extendendam: atque ita inſinuat eam non habere locum, niſi in caſu allato n. 60.

62 Reſpondeo igitur, rationem à priori ac vniuerſalem communis illius doctrinæ petendam eſſe ex ipſa origine ac inſtitutione rerum publicarum.

Cur reſpub. primùm ſint inſtitutæ. Pro quo Nota has primò eſſe inſtitutas, vt homines commodiùs ac tutiùs vitam agerent, dum in rebus agẽdis communi conſilio, in vitæ vſibúſque ſuis neceſſariis comparandis communi opera, & in ſe ſuáque ſarta tecta conſeruãdo communibus viribus vterentur. Ad quod omnino neceſſarium erat vt ſinguli ius, quod quiſque naturaliter habet v[illegible]e ſuaque dirigat, magna ex parte transferrent in communitatem, cuius auctoritate dirigeretur; & quidem præcipuè quando agitur de diiudicandis & dirimendis controuerſiis, quæ vni cum altero circa ablata aut aliter debita recuperanda iniuriaſúe vindicandas poterant accidere. Si enim in his liceret cuique communitatis membro priuata auctoritate procedere, maximæ turbationes orirentur, cum certa totius communitatis euerſione. Inter omnes autem eiuſmodi cauſas præcipua, & quæ maximè indiget communitatis conſilio & auctoritate dirigi, eſt quando agitur de bello indicendo; quod nequit fieri ſine periculo aliquo totius corporis ipſius communitatis: atque ita neceſſarium fuit, vt huius indicendi ac gerendi auctoritas in nulla priuata aut etiam partiali republica, qualis in regno eſt vna ciuitas aut prouincia, ſed in tota communitate conſiſteret, aut in iis, quibus hæc ſuas vices commiſiſſet; quales ſunt magiſtratus in republica libera, aut principes in iis quæ his ſubiectæ ſunt. Quare ad hos ſolos ſpectat iudicare non ſolùm vtrùm iniuria alicui illius communitatis membro illata ſit talis, ob quam meritò bellum inferri poſſit; ſed etiam vtrùm id hîc & nunc inferri expediat. Et conſequenter quæuis illius communitatis pars alienam iuriſdictionem ſibi vſurpat, ſi ſine illorum auctoritate bellum alicui indicat. Nec refert quòd illi fortè deſint ſuo officio non indicendo bellum iis quibus expediret indici, quia ideò ſubditi non acquirunt ius illorum iuriſdictionem ſibi vſurpandi: quia hoc eſſet natum parere grauiſſimas in aliqua republica turbationes; dum quodque membrum ob eiuſmodi prætenſiones vellet Superiorum iuriſdictionem ſibi vſurpare. Quare minus malum eſt particularia aliqua membra in iis caſibus aliqua incommoda pati, quàm ſingulis eiuſmodi ius concedere.

63 Hinc ſequitur Primò, quando aliqua natio eſſet ita barbara, vt nullam haberet formam reipublicæ, ſed ſinguli pagi aut etiam familiæ eſſent ita ab aliis diuiſæ, vt nullam cum aliis communitatem conſtituerent, nec vllum alium Superiorem agnoſcerent; tunc occurrente iuſta cauſa ſingulas familias habere ius bellum alteri indicendi; quia haberent ſe hac ex parte tamquam integra reſpub. & eius caput eſſet inſtar principis Superiorem non agnoſcentis. Ita cum aliis Molina ſuprà diſp. 100. §. *Dubium verò.* *Molina.*

Sequitur Secundò, principes alteri ſubiectos poſſe ex huius conceſſione, aut aliàs legitima præſcriptione acquirere ius indicendi bellum. 64 Ius indicẽdi belli poteſt præſcribi. Quia cùm ex voluntate humana hoc ius in ſupremum principem ſit tranſlatum, poſſet eiuſdem etiam voluntate aut aliàs legitima præſcriptione in inferiores refundi. Ita Victoria relect. de iure belli n. 9. Molina ſuprà diſp. 100. Caietan. 2.2. q. 40. art. 1. Lorca ibidem diſp. 50. num. 12. *Victoria. Molina. Caietan. Lorca.*

DVBIVM IV.

Qua ratione princeps teneatur examinare cauſam belli, ac iudicare an iuſta ſit antequam id indicat?

NOta Primò, in hoc examine duplex poſſe incidere dubium. 65 Primò, vtrùm res, de qua controuertitur, ſit huius an illius principis; ſiue an huic vel illi aliquid debeatur; aut etiam an is, qui dicitur alteri intuliſſe iniuriam, eam verè intulerit. Secundò, vtrùm in his circumſtantiis re ſufficienter examinata huic vel illi liceat inferre bellum. Prius dubium eſt ſpeculatiuum, ſecundum practicum, & eius reſolutio ex ſolutione prioris petenda eſt.

Nota Secundò, quando agitur eiuſmodi aliqua 66 controuerſia inter duos ſupremos principes (idem dicendum de duabus liberis rebuſpublicis) vtrumque in ea diiudicanda obtinere locum iudicis; ac conſequenter in eo munere exequendo, teneri omnes iuſti iudicis partes explere. Qua ratione in hoc examine procedendum ſit. Quando igitur inter eos controuertitur, vtrius hæc aut illa res ſit, aut vtrùm tali hoc illudúe ius competat; tenetur vterque rem ſepoſito omni inordinato affectu examinare, adhibitis viris prudentibus & bonæ conſcientiæ, qui credantur ſtatum cauſæ bene intelligere, & de ea liberè & ſine reſpectu perſonarum, pro veritate iudicaturi. Item quando vtraque pars in ſententiis diſcrepat, tenentur ſibi mutuo ſuas rationes proponere, mutuaſque ſuper iis reſponſiones audire ac perpendere: alioqui iuſtitia cauſæ bene examinari non poteſt. Quòd ſi his factis clarè appareat, vtrius illa res ſit, aut vtri illud ius competat, hæc huic ſimpliciter adiudicanda ſunt. Quòd ſi res vtrique parti appareat dubia, nec ſperetur veritatem poſſe certiùs inueniri, ſi alteruter rem illam aut ius bona fide inceperit poſſidere, tunc illi integrè adiudicanda ſunt; vt patet ex dictis n. 43. Quòd ſi neuter illa inceperit bona fide poſſidere, tunc inter eos diuidenda ſunt: aut ſi diuidi nequeant, vnus debet totam rem totumúe ius ſibi accipere, & alteri in aliis rebus dare dimidium pretij, quo illa res aut ius æſtimantur; idque prout vel ſponte vel ſorte inter eos conuenerit. Quòd ſi alterutra pars in hoc caſu nolit eiuſmodi iudicio acquieſcere; altera ei iuſtè bellum infert.

Et hactenus dicta per ſe clara ſunt, & omnes Doctores in iis conueniunt. 67 hoc ſolùm notandum eſt in eiuſmodi iudicio ferendo, præſertim in ordine ad inferendum bellum, non eſſe procedendum ex ſcientia merè priuata; ſed ſolùm ex iis, quæ iuridicè allata & probata ſunt, vt oſtendi ſuprà n. 43. & 49.

Lorca tamen 2.2. quæſt. 40. diſp. 53. n. 4. mouet hîc 68 aliquod dubium, quando vtraque pars probabiliter *Lorca.* probat rem controuerſam eſſe ſuam, ac neutra eam poſſidet; quia tunc vtraque pars videtur licitè ſibi eam rem adiudicare ſequendo probabilem ſententiam, ſcilicet eam eſſe ſuam. Probatur, quia in cauſis priuatis quando ius vtriuſque partis eſt verè probabile, iudex poteſt eam adiudicare vtri voluerit: ergo cum

dicti

dicti principes in ea cauſa ſint iudices, vterque eam poterit ſibi adiudicare, ac etiam bello vindicare. Ipſe autem negat conſequentiam, docétque eam rem inter eos principes diuidendam eſſe, ac ſi ius vtriuſque eſſet dubium; quia ob grauia incommoda quæ ex bellis ſequuntur, aliter in iis eſt procedendum, quàm in cauſis priuatis.

Sed poſita veritate antecedentis, hinc vt ſummum ſequeretur, tales ex caritate teneri ad eiuſmodi compoſitionem, aliàs loquendo de iuſtitia, non video cur illa conſequentia non ſit bona.

Quãdo diſceptantium ius eſt dubiũ res inter eos eſt diuidenda.

Reſpondeo igitur negando antecedens: nam, vt oſtendi fusè tomo 2. de Sacram. diſp. 34. n. 91. & ſeqq. multò verius eſt iudices in eo caſu teneri eam rem inter diſceptantes diuidere, quia vtraque pars habet ad eam rem æquale ius, quod illi neutri poſſunt demere, aut alteri maius concedere, quàm habeat.

69 Lorca.

Addit Lorca ſuprà, quando agitur de iniuria, quam vna pars ab altera ſibi illatam dicit, ſi vtrimque probabile ſit, tam hanc illi verè iniuriam intuliſſe, quàm non intuliſſe, ſed iure feciſſe quæ fecit, tunc arbitrorum iudicio compoſitionem eſſe faciendam, ita ſcilicet vt iniuria, quæ dicitur illata, ex parte reparetur.

Iniuria quæ dicitur alteri illata nõ eſt compenſanda niſi id probetur.

Sed verius credo hîc nulla opus eſſe reparatione, quando is qui dicitur iniuriam intuliſſe, nullo modo inde factus eſt ditior, quia, vt dicitur regula 11. Iuris in 6. *Cùm ſunt partium iura obſcura, reo eſt potiùs fauendum, quàm actori:* atqui in dicto caſu iura partium ſunt obſcura, quia non liquet vtrùm reus verè iniuriam alteri intulerit: ergo ei fauendum eſt, ac ab omni alterius actione abſoluendus eſt.

70

Quòd ſi poſt eiuſmodi examen varient vtriuſque partis iudicia, & vterque iudicet ſuum ius eſſe omnino certum, idque inuincibiliter ſibi perſuadeat, communiter Doctores aſſerunt, vtrumque poſſe pro ſe ſententiam ferre, atque ita bellũ erit ex vtraque parte formaliter iuſtum; quamuis ex vna parte ſit futurum iniuſtum materialiter. Quia vtraque pars in hac cauſa eſt ſupremus iudex, nec tenetur eam alterius alicuius iudicio aut arbitrio deferre. Vide Molinam ſuprà diſp. 103. §. *Quãdo inter.* Victoriam relect. de iure belli n. 27. & Lorcam 2. 2. ſect. 3. diſp. 53. n. 3. ſub finem.

Quãdo detur bellum vtrimque licitum.

Molina. Victoria. Lorca.

71 Molina.

Bene tamen ibidem notat Molina Primò, hoc ſolùm habere locum quando vtraque pars ita ſibi videtur certa de ſuo iure, vt ſimul certò putet alteram partem nullo probabili niti fundamento, adeò vt meritò credat eam mala fide procedere, atque ita formaliter ſibi eſſe iniuriam; aut ſi bona fide procedat, id prouenire ex ingenti ſtupiditate ac rerum omniúmque iuris inſcitia, quæ ſibi non autem aliis debet obeſſe. Sed hoc vltimum raro inter gentes cultas poteſt habere locum.

Vnde infert, quando in dicto caſu vtraque pars credit alteram bona fide procedere, eamque non eſſe tam hebetem, ac rerum omnium ignaram, vt nihil eius iudicio tribuendum ſit, vtramque debere ſibi perſuadere poſſe contingere ſe non minùs in ea re poſſe decipi, quàm illam; atque ita eas teneri aut inter ſe componere ac ſi vtriuſque cauſa eſſet probabilis, aut arbitros neutri parti ſuſpectos admittere.

72

Notat Secundò, quando ex eiuſmodi Chriſtianorum bellis timerentur grauia aliqua extraordinaria mala, præſertim quæ toti chriſtianiſmo imminerent, vt ſi ea ratione multùm creſcerent hæreſes, aut vires hoſtium fidei augerentur, & fidelium minuerentur, atque ita hi fierent impotentes illis reſiſtere; eos principes tunc obligandos vt inter ſe componerent, & potiùs iure ſuo ex parte cederent quàm religionem Chriſtianam eiuſmodi periculis exponerent. Additque Pontificem eo caſu poſſe eos ad id cenſuris compellere.

73

Nota demum ſæpè poſſe contingere vt ſit iuſta cauſa inferendi bellum, & hoc tamen ſit illicitum.

Quædam circumſtantiæ bellum aliàs iuſtũ reddunt illicitum.

Primò, quando aut nulla aut exigua eſt ſpes victoriæ obtinendæ; tunc enim princeps bellum indicens ſuis inferret iniuriam eos præſentiſſimis grauiſſimiſque exponendo periculis, ſine ſufficiente neceſſitate, aut ſpe vtilitatis.

Secundò, quando ex eiuſmodi bello grauiſſima religioni Chriſtianæ imminerent pericula: iuxta dicta nu. 72. Quia tunc amor religionis & caritas debita bono communi, eiuſmodi principem obligarent, vt ad vitandum grauius malum commune patienter ferret damnum aliquod proprium.

DVBIVM V.

Vtrùm liceat militare in bello de cuius iuſtitia dubitatur; aut nullo de hac examine præmiſſo?

Quædam hîc ſunt certa, quædam dubia. Doctores enim communiter aſſerunt Primò, tam principem, quàm eius conſiliarios, quorum eſt de indicendo bello dicere ſententiam, iniuſtè id indicere aut ſine debito cauſæ examine iuxta dicta dub. præcedenti, aut quoties de iuſtitia cauſæ dubitant. quæ ex ibidem dictis diſcerni debent. Quare ſi id fecerint tenentur reparare omnia damna inde ſecuta, non ſolùm hoſtibus, ſed etiam ſuis ciuibus; quia vtriſque in eo fuerunt iniurij. Secundò, ſubditum qui non debet de bello indicendo ſententiam dicere, licitè ſine vllo cauſæ examine in eo militare; quia hoc ad eum non ſpectat, ſed poteſt ſuum iudicium ſubiicere iudicio ſui principis & conſiliariorum, quamdiu nulla occurrit ei ratio, cur meritò dubitet an bellum ſit iuſtum. Statim autem atque aliqua eiuſmodi cauſa occurrerit, tenetur aut bello abſtinere, aut de iuſtitia eius inquirere conſulendo viros ea in re peritos & bonæ conſcientiæ, quorum auctoritatem ſequi poteſt. vide Valentiam tom. 3. diſp. 3. q. 16. puncto 2. Vaſquez 1. 2. diſp. 66. c. 9. Gabrielem in 4. diſt. 15. q. 4. concl. 4. Molinam de Iuſtitia tract. 2. diſp. 113. Lorcam 2. 2. ſect. 3. diſp. 53.

74 Quid agendũ principi ac conſiliariis.

Iniuſtè indicẽtes aut conſulẽtes bellum tenentur omnia damna inde ſecuta reparare.

75 Quid ſubditis agẽdum.

Valentia. Vaſquez. Gabriel. Molina. Lorca.

76

Videtur autem eſſe cauſa ſufficiens dubitandi, quando aut nulla aut ſaltem parum probabilis apparet, aut publicè circumfertur cauſa belli, præſertim ſi princeps ſciatur eſſe laxæ conſcientiæ & parum curare qua ratione aliena occupet, ſuáſue opes amplificet, aut iniurias vlciſcatur. Quia in hoc caſu ſubditus non poteſt prudenter præſumere ſuum principem non ſuſcepturum bellum iniuſtum. Hæc autem maximè habent locum quando eiuſmodi bello iuuantur hæretici aliiue infideles contra Catholicos: debemus enim omnino præſumere iuſtitiam ab his ſtare, donec clarè appareat contrarium.

Cauſa iuſta dubitãdi de iuſtitia belli.

In dubio ſemper præſumendum pro Catholicis contra hæreticos pugnantibus.

Quòd ſi poſt eiuſmodi examen cauſa deprehendatur iuſta, clarum eſt tam ſubditum quàm externum licitè militare: ſi verò deprehẽdatur iniuſta, patet neque hunc neque illum in eo bello militare poſſe.

Sin autem iuſtitia belli appareat dubia, nec poſſit certò cognoſci an ſit iuſta cauſa nec ne, tũc ferè communiter docent ſubditum licitè militare; ſubditos autem vocant etiam extraneos, qui iam antè inceperant ſub eo principe ſtipendia mereri. Probant id Primò, auctoritate S. Auguſt. qui l. 22. contra Fauſtum c. 75. ait: *Cùm ergo vir iuſtus, ſi fortè ſub rege homine etiam ſacrilego militet, rectè poſſit eo iubente bellare, ciuica pacis ordinem ſeruans: cui quod iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum certum eſt, vel vtrùm ſit certũ non eſt. Ita vt fortaſſe reum regẽ faciat iniquitas imperandi, innocentẽ autem militem oſtendat ordo ſeruiendi.* Vbi apertè docet, ſubditum iubente rege licitè bellare quoties conſtat cauſam belli eſſe iniquam: atqui quoties de eo dubitatur, hoc non conſtat: ergo ille tunc licitè bellat. 77

Subditus licitè militat quamdiu cauſa belli ſufficienter perpenſa nõ apparet iniuſta.

Auguſt.

Probant

Probant Secundò, ratione quam etiam inſinuat ibid. S.Auguſt. quia ſcilicet ſubditus in dubio an res ſit licita tenetur parere Superiori, ne huic aliàs faciat iniuriam ei non parendo, atque ita ſpoliando eum iure quod legitimè poſſidet: quo poſſeſſor in dubio non eſt ſpoliandus.

78 *Silueſter. Caietan.* Multi verò ſecuti Silueſtrum v. *Bellum*, 1. q. 9. concl. 2. & 3. & Caietan. ibidem §. *Secundò*. ſecùs putant dicendum de non ſubdito, aiuntque hunc numquam poſſe principi non ſuo offerre ſuam operam ad militandum, niſi priùs cauſam belli examinauerit, ac de eius iuſtitia ei aliquo modo conſtet; atque adeò quando hæc eſt dubia, docent ipſum non poſſe militare; quia hic non excuſatur ratione obedientiæ.

79 *Vaſquez. Lorca.* Vaſquez verò 1.2. diſp. 66. cap. 9. ſub finem. Lorca 2.2. ſect. 3. diſp. 53. n. 7. & alij non agnoſcunt hîc diſcrimen inter ſubditum & non ſubditum, docéntque Primò, neutrum poſſe militare quando omnibus ſpectatis dubitat de belli iuſtitia; quia in dubiis tutior pars eſt eligenda. Secundò, fieri poſſe vt vterque dubitet de iuſtitia belli, ſi eam ſolùm ſpectet ex cauſis intrinſecis ſibi notis; & ſimul tamen omnino ſibi perſuadeat id eſſe iuſtum propter auctoritatem principis & conſiliariorum eius, qui id tale eſſe decernunt; quorum auctoritatem tamquam virorum prudentium & bonæ conſcientiæ militaturi ſequi poſſunt, quamdiu iis de contrario nō conſtat. præſertim cùm facilè poſſint credere principem habere multas iuſtas belli cauſas, quas ipſi ignorant, quáſque ipſe aperire aliis nec vult nec tenetur: atque ita ob huius auctoritatem poterunt dubium aliunde ortum deponere. vnde inferunt, nec ſubditum nec externum teneri de iuſtitia belli inquirere, ſed poſſe auctoritatem principis id indicentis ſequi, quamdiu nulla ei occurrit iuſta cauſa de illius iuſtitia dubitandi.

Sed puto hos Auctores conciliari poſſe, ſi bene explicentur.

80 Dico igitur Primò, hîc nullam eſſe faciendam diſtinctionem inter ſubditum, & non ſubditum; ſed inter ſubditos (quales ſunt etiam ij, qui iam antè ſub eo principe inceperunt facere ſtipendia) qui principis imperio ad bellum compelluntur; & alios ſiue ſubditos, ſiue non ſubditos, qui omnino liberè ac ſponte dant nomina militiæ, aut ad eam ſocios ſe offerunt; quia nulli ex his, quamdiu ad bellum non compelluntur, præ aliis poſſunt per neceſſitatem obediendi excuſari. & hæc etiam videtur aperta mens Caietani & aliorum.

81 Dico Secundò, omnes dicti quamdiu credunt principem indicentem bellum, eiúſque conſiliarios eſſe viros probos, qui nullo modo contra ſuam conſcientiam vellent bellum iniuſtum indicere; poſſunt ſine vllo examine ſub illis militare, quamdiu iis non occurrit vlla particularis ratio ob quam meritò de iuſtitia belli dubitet; qua occurrente tenentur eam examinare, aut per ſe diligenter omnes vtriuſque partis rationes expendendo, ſi has ſcire poſſint, eáſque expendere valeant; aut alios, quos eſſe viros prudentes & probos credunt, de iuſtitia belli conſulendo.

82 Dico Tertiò, ſi poſt eiuſmodi examen cauſa belli ſecundùm rationes intrinſecas ſpectata maneat iis dubia, ita vt nequeant iudicare an verè à parte rei ſit potiùs iuſta quàm iniuſta; quamdiu tamen omnino ſibi perſuadent principem eiúſque conſiliarios eſſe viros prudentes ac bonæ conſcientiæ, qui nullo modo vellent aliis facere iniuriam, & fortè habere ſecretas iuſtas belli cauſas, quas ipſi ignorant; poſſunt propter horum auctoritatem ſibi perſuadere bellum eſſe iuſtum, ſuum iudicium eis ſubmittendo: & quamdiu hoc ſibi verè perſuadent, omnes dicti licitè illi militiæ nomen dant. Ita apertè Vaſquez & Lorca ſuprà; nec credo alios hoc negaturos. *Vaſquez. Lorca.*

Dico Quartò, quando militaturis & cauſa belli dubia eſt & principis conſiliariorúmque auctoritas aliquo modo ſuſpecta, ita vt hæc nequeat eos ſufficienter mouere vt prudenter ſaltem omnino probabiliter ſibi perſuadeant bellum eſſe iuſtum; qui imperio principis ad id non compelluntur, illicitè in eo militant. Ita omnes Doctores ſuprà citati, & puto eſſe communem. Probatur, quia, cùm tales abſolutè dubitent an illud bellum hîc & nunc ſit iniuſtum, nec habeant vllam probabilem rationem qua moueantur vt credant id ſibi hîc & nunc licere; nòn poſſunt hoc prudenter iudicare: nihil autem licitè facio, quod non poſſum prudenter iudicare mihi omnibus ſpectatis hîc & nunc licere. 83

Dico Quintò, quando aliqui imperio ſui principis ad bellum compelluntur, quantumuis nec rationibus ob quas credunt bellum ſuſcipi, nec auctoritate ſui principis aut conſiliariorum (de quibus dubitant an ſint tam bonæ conſcientiæ, vt nollent vllum bellum ſuſcipere, niſi quod prudenter crederent eſſe iuſtum) poſſint ſibi abſolutè perſuadere illud bellum eſſe iuſtum, atque ita omnibus ſpectatis dubitent an verè à parte rei iuſtum ſit; nihilominus probabile eſt eos prudenter ſibi poſſe perſuadere ſibi hîc & nunc licere ita militare, atque ita hoc licitè facere, quamdiu iis ſaltem probabiliter non conſtat bellum eſſe iniuſtum, ſiue principem ſuum id mala fide gerere. Hæc videtur aperta ſententia eorum, quos citaui n. 78. & Victoriæ relect. de iure belli n. 25. & 26. Gabrielis in 4. diſt. 15. q. 4. concl. 4. Molinæ de Iuſtitia tract. 2. diſp. 113. eandem etiam aſſerit Lorca ſuprà n. 9. nec credo Vaſquez ſuprà diſſentire, qui ſolùm docet, ſubditum illicitè parere Superiori quandò omnibus ſpectatis dubitat an ſibi liceat parere. 84 *Victoria. Gabriel. Molina. Lorca.*

Probatur Primò, quia eſt plurium grauiſſimorum Auctorum. Secundò, quia cùm Superior ſit in poſſeſſione præcipiendi, non debet ea priuari niſi conſtet eum malè imperare, præſertim quando ſubditus nequit non parere, niſi oſtendendo publicè ſe nolle parere, & ita accuſando ſuum principem quaſi iniuſta imperet. Tertiò, quia, vt definitur cap. 2. de ſecundis nuptiis, coniux dubitans de validitate ſui matrimonij, quantumuis mala fide contraxerit, ideóque nequeat petere debitum; tenetur tamen id reddere ne marito iniuriam faciat, cùm tamen dubitet vtrùm hæc externa actio ſit fornicatio, aut etiam adulterium, vt ſi dubitet an prior maritus ſit mortuus: ergo ſimiliter ſubditus tenetur obedire Superiori præcipienti bellum, etſi dubitet an hoc à parte rei ſit iuſtum. Quartò, quia hæc videtur aperta ſententia D. Auguſtini citati n. 77. vt patet ex ibidem dictis. *Auguſt.*

Contrarium tamen omnino dicendum eſt, quando ſubditus ſaltem probabiliter credit, ſiue ſuſpicatur, bellum eſſe à parte rei iniuſtum; quia tunc eius iniuſtitia non eſt ei dubia. Meritò autem hoc ſemper præſumit, quoties agitur de iuuandis in bello hæreticis contra Catholicos, aut ſubditis rebellantibus ſuis Superioribus, qui ſua poſſeſſione ſiue iuriſdictione in ſubditos iniuſtè ſpoliantur, quamdiu non conſtat ipſos eam iniuſtè poſſidere. 85

DVBIVM VI.

Quibus liceat in bello iuſto pugnare, eiúe intereſſe?

Circa hanc difficultatem conſtat Primò, omnibus licere in bello iuſto conſentiente eius imperatore pugnare, quibus id ſpeciali iure non eſt interdictum. Secundò, omnibus clericis ſaltem in ſacris conſtitutis iure Eccleſiaſtico prohibitum eſſe in bello propria manu pugnare, aut milites ducere ac pugnam inſtruere, 86 *Clericis prohibita eſt militia.*

instruere, aut tormenta in hoſtes dirigere, iiſue qui ea dirigunt præeſſe. Patet ex c.4. & 6. 23. q.8. & cap. *Sententiam.* 9. ne clerici vel monachi. vbi ſub grauibus pœnis, dicta prohibentur. quare omnes conſentiunt in ſacris conſtitutos dicta ſine neceſſitate facientes peccare mortaliter. Ratio huius prohibitionis eſt, quia, cùm clerici exemplo Chriſti debeant maximè eſſe mites, valdè dedecet ipſos eſſe miniſtros effuſionis ſanguinis.

c. Sententiam.

An cōſtituti in minoribus illicitè pugnent. *Molina.*

Sed eſt difficultas, vtrùm dicta ſint prohibita clericis conſtitutis in minoribus Ordinibus. P. Molina tract.2. de Iuſtitia diſp.108. ſub finem docet Primò, verendum eſſe ne eiuſmodi clerici, ſi actu habeant beneficium Eccleſiaſticum dicta faciendo mortaliter peccent, quia reddunt ſe ad officium, ad quod obligantur, inidoneos. Vbi non dicit abſolutè eos peccare mortaliter, ſed ſolùm inſinuat id eſſe probabile. Secundò, clericos non habentes beneficium gaudentes tamen priuilegio clericali, vt ſi geſtent clericalem habitum, & aut miniſterio Eccleſiaſtico deputati ſint, aut in ordine ad illud de Epiſcopi licentia ſtudeant, docet dicta facientes peccare venialiter; quia faciunt aliquid ſuum ſtatum dedecens. idémque inſinuat de Religioſis non conſtitutis in ſacris; quamuis putet hos grauiùs peccare quàm illos, venialiter tamen. Tertiò, docet, alios clericos ſeculares in minoribus conſtitutos non peccare dicta faciendo, quia hi habentur ex hac parte quaſi laici.

87 *Lorca.* Lorca verò 2.2. ſect.3. diſp.51. n.12. putat his omnibus vi canonum non prohiberi pugnam; atque adeò eos pugnando in bello iuſto non peccare, niſi fortè per accidens quatenus ſe exponunt periculo incurrendi irregularitatem, atque ita reddendi ſe inhabiles ad ſuum officium.

Sed credo ſententiam Molinæ eſſe veriorem, quia tales valdè dedecet pugnare, præſertim ſi ſint beneficiati aut Religioſi deputati ad ſacros Ordines. quare etſi canones primariò & per ſe pugnam ſolùm prohibeant ſacris Ordinibus inſignitis; tamen videtur eorum eſſe mens etiam dictos, etſi non tam ſtrictè, ad idem obligare.

88 Tertiò, conſtat clericos exiſtentes in ſacris licitè intereſſe pugnis vt milites iuuent in ſpiritualibus, eos exhortando ad pietatem, & eorum præſertim morientium audiendo confeſſiones, qui aliàs grauiſſimis damnationis periculis exponerentur. Imò licitè eos hortantur vt fortiter contra iniquos hoſtes, præſertim infideles, pugnent, modò non hortentur vt aliquē in particulari occidant. Vt patet ex c. 7. 8. 9. & 10. 23. q.8. ex quibus id Gratianus ibidem & Doctores communiter bene colligunt; & ipſa praxis docet. Nec his obſtat cap. *Quod in dubiis* 5. de pœnis. Vbi dicuntur grauiter peccare clerici qui alios ad pugnandum incitant; quia hoc intelligendum eſt de iis qui incitant alios vt occidant aliquos in particulari, aut incitant eos ad iniuſtam pugnam. vt Gloſſa id explicat.

Qua ratione ſacerdos licitè milites hortetur ad pugnam.

c. Quod in dubiis.

Gloſſa.

89 Eſt tamen hîc aliqua difficultas, vtrùm clerici vt dicta intentione bello interſint indigeant conſenſu Superiorum ſuorum: & præcipua difficultas eſt de clericis ſecularibus, vtrùm debeant habere facultatem à ſuis Epiſcopis, & hi à Summo Pontifice: nam ſatis patet, Religioſos ſubditos non poſſe conferre ſe ad exercitum ſine venia, ſaltem tacita, ſui Superioris, quia in omnibus ab huius voluntate pendent. Plurimi autem Doctores affirmant olim fuiſſe clericis ſpeciatim prohibitum dicta ratione conferre ſe ad bellum, ſiue ad exercitum, ſine venia ſui Superioris, vt patet apud Molinam ſup. diſp.108. & Lorcam diſp.51. n.18. & apertè inſinuat S.Thomas 2.2. q.40. art.2. ad 2. Probant id ex c. *Reprehenſibile.* & c. *Quo auſu.* 23. q.8. Vbi in priore dicitur valdè reprehenſibile eſſe quòd Epiſcopi Galliæ vocati à Pontifice non venerint ad Concilium, eò quòd cum aliis fidelibus regis debuerint vigilare contra maritimos piratas: & ratio redditur: *Cum militum Chriſti ſit, Chriſto ſeruire; militum verò ſeculi, ſeculo.* In ſecundo dicitur nullum Epiſcopum inconſulto Rom. Pontifice debere ad comitatum proficiſci. Addunt tamen Molina & Lorca ſuprà, hos canones videri iam contrario vſu eſſe abrogatos.

Molina. *Lorea.* *D.Thom.* c. Reprehenſibile. c. Quo auſu.

Molina. *Lorca.*

90 Quæ probabilia ſunt ob Doctorum auctoritatem; dicta tamen Iura ea nullo modo probant. Nam in priore ſolùm reprehenduntur Epiſcopi in caſtris more aliorum militantes propria manu pugnando, ideóque ſua officia deſerentes, prout tunc temporis erat moris, vt inſinuat S. Thomas ſuprà. & apertè patet ex textu illius capituli, & ratione, ob quam dicuntur reprehenſibiles; in qua ſignificatur eos inſtar aliorum ſeruiuiſſe ſiue militaſſe ſeculo, ideóque deſiſſe venire ad Concilium. Qui autem inuigilant præcisè ſaluti ſpirituali militum, iuxta dicta n.88. non militant ſeculo, ſed Chriſto, cui conantur lucrari militum animas.

D. Thom.

Saluti militū ſeruientes non ſeculo, ſed Chriſto militant.

In ſecundo verò non dicitur Epiſcopos ſine conſenſu Pontificis non poſſe ire ad exercitum, ſed comitatum, ſiue ad aulam Imperatoris eiuſue qui loco Imperatoris prouincias regit. patet ex dicto capitulo: nam iſte Epiſcopus reprehendebatur eò quòd iuerat Rauennas, vbi tunc Exarchi habitabant, qui loco Imperatoris regebant Italiam. Et clariùs ex canone 11. Concilij Antiocheni, & 8. Sardicenſis; vbi etiam redditur huius prohibitionis cauſa, non quia dedecet Epiſcopos alióſve clericos intereſſe pugnis; ſed vt reprimeretur multorum ambitio gratiam principum quærentium, ideóque eorum aulas frequentantium, vt ea ratione ad maiores honores ac digniores cathedras poſſent prouehi.

Quid ſit ire ad comitatum.

Concil. Antiochenum. *Concil. Sardicenſ.*

91 Quartò, conſtat vrgente graui neceſſitate clericos qui licitè bello iuſto interſunt, etiam licitè propria manu pugnare: vt ſi aliàs ab inuadente hoſte eſſent occidendi, aut ciuitas, caſtrum, aut nauis in qua ſunt, eſſent expugnanda, aut victoria magni momenti certò amittenda: tunc enim ius naturæ dat illis facultatem & ſe & communitatem defendendi; imò quando agitur de auertendo tam ingenti communi damno, ad hoc obligat: cui ius humanum nec intendit nec poteſt derogare. Ita Auctores ſuprà citati. Quidam tamen putant ita pugnantes, niſi hoc ſit neceſſarium ad vitæ propriæ defenſionem, incurrere irregularitatem ſi aliquos occidant. Sed meliùs contrarium docent Molina & Lorca ſuprà, & ſatis probaui tomo 2. de Sacram. diſput.18. numer.88.89. & 97. vbi oſtendi ob alterius occiſionem numquam à clerico incurri irregularitatem niſi illa ſit ei culpabilis.

In graui neceſſitate clerici licitè pugnant.

Molina. *Lorca.*

Clericus in ſacris cōſtitutus licitè pugnās nō fit irregularis occidendo.

92 Demum Notandum clericos, qui ratione ſui beneficij aut alia ex cauſa ſunt ſimul etiam principes ſeculares in ſua ditione ſupremi, ita vt ſua auctoritate poſſint bella indicere, iuſta exiſtente cauſa id licitè facere, atque adeò per ſuos duces ea gerere ſine periculo irregularitatis; modò ipſi per ſe exercitum non ducant aut propria manu aliquem occidant aut mutilent, aliúmque ad hoc in particulari adhortentur. Eſt communis; & apertè colligitur ex c. *Epiſcopus.* ne clerici vel monachi, in 6. vbi Pontifex docet, Epiſcopum aliúmue clericum obtinentem dominium temporale licitè & ſine periculo irregularitatis conſtituere miniſtros iuſtitiæ, iiſque præcipere vt in malefactores inquirant ac lege agant, etſi inde mors malefactorum ſequatur; idque etiam in caſu quo agitur de inquirendo auctore particularis criminis; vnde Auctores meritò inferunt eoſdem eodem modo per alios poſſe gerere bellum. vide Molinam ſup. diſp. 100. in fine, & diſp.108. §. *Clerici licet.*

Clerici qui ſunt ſupremi principes licitè bellum indicunt.

c. Epiſcopus.

Molina.

DVBIVM

DVBIVM VII.

Quis modus ſeruandus ſit in gerendo bello?

93 NOta, ad bellum varias perſonas concurrere, ſcilicet Principem bellum indicentem, duces, ac milites, auxiliares copias, amicos, in quorum terris milites hoſpitantur, & à quibus neceſſaria percipiunt; ac denùm hoſtes & ij omnes, qui inter hoſtes commorantur. Quæritur igitur hîc, qua ratione Princeps, & milites inter ſe, & cum dictis omnibus debeant, aut poſſint in gerendo bello procedere.

Ex quo patet valdè varia hîc quæri, ſcilicet Primò, quæ ſit obligatio Principis erga ſuos duces, ac reliquos milites? Secūdò, quæ horum erga ſuū Principem? Tertiò, quæ militum erga amicos, apud quos hoſpitantur, & qua ratione peccent hos nimiùm grauando; & quæ hi rurſus teneantur præſtare militibus? Quartò, an Princeps fidelis licitè vtatur auxilio infidelium, aut illos viciſſim in ſuis bellis iuuet? Quintò, quæ inter confligendum, ac in belli progreſſu liceat facere cōtra hoſtes? Sextò, an liceat vti inſidijs? Septimò, vtrùm innocentes verſantes inter hoſtes poſſint occidi, in ſeruitutem redigi, aut ſuis bonis ſpoliari? Octauò, cui cedant bona à militibus capta in bello? Nonò, vtrùm bona, quæ hoſtes ab alijs iniuſtè acceperunt, licitè capiantur, ac retineantur ab ijs, qui iuſtè contra eos bella gerunt? Decimò, vtrùm ciuitas hoſtilis licitè tota tradatur deprædanda militibus? Vndecimò, vtrùm licitum ſit diebus feſtis pugnare? Duodecimò, quæ licita ſint, obtentâ victoriâ?

Gabriel. Victoria. Couarruu. Silueſter. Molina. Caietanus. Bañez. Turrianus. Lorca. Malderus. Valentia.

De his fusè ſcribunt Gabriel in 4. diſt. 15. quæſt. 4. Victoria relect. de iure belli, num. 15. & n. 34. Couarruuias regula *Peccatum.* part. 2. §. 11. Silueſter verb. *Bellum.* 1. quæſt. 8. & ſeqq. Caietanus ibidem, §. *Tertiò.* Molina de Iuſtitia, tract. 2. à diſput. 116. vſque 122. Bañez 2. 2. q. 40. art. 1. dubio 10. & ſeqq. Turrianus ibidem, diſp. 90. dubio 3. & 4. Lorca ibidem diſp. 54. Malderus dubio 6. Valentia diſput. 3. q. 16. puncto 3. & alij, qui hæc communiter fusè, & multis dubijs tractant. Sed vt breuitati conſulam, & quia multa ex his non habent difficultatem, omnia vno dubio complectar; ita vt ea, in quibus communiter conſentiunt, paucis perſtringam; ea verò, in quibus plures diſſentiunt, aliquanto fuſiùs explicem.

94 CONCLVSIO I. Princeps ex iuſtitia tenetur militi promiſſa ſtipendia perſoluere, idque ſtatutis temporibus, quantum fieri poteſt. Eſt communis, & patet, quia qui alterius operam conduxit, tenetur ex iuſtitia promiſſam mercedem ei perſoluere; quòd ſi non faciat, peccat grauiſſimo peccato, quod Iacobi 3. verſ. 4. dicitur in cælum clamare: atqui Princeps ſtatuto ſtipendio tamquam mercede conduxit operam militis, & quidem in re difficili, laborioſa, & valdè periculoſa: ergo ex iuſtitia tenetur hoc ei perſoluere. Quòd autem hoc teneatur ſoluere ſtato tempore, probatur Primò, quia quiuis tenetur ſtare iuſtis pactis, præſertim oneroſis: atqui Princeps hoc ita eſt pactus, ergo, &c. Secundò, quia aliàs communiter impoſſibile eſt militi ſine graui miſeria, aut ſine furtis, ac iniuſtis rapinis ſe ſuſtentare; quæ ſi neceſſitate compulſus committat, Principi ſtipendium ſua culpa non ſoluenti imputantur. Tertiò, quia Dominus Deuteron. 24. iubet mercenario indigenti reddi mercedem diurnam eodem die: *Ne*, inquit, *clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.*

Iacobi 3.

Deuter. 24.

95 Dixi, *quantum fieri poteſt*, quia nemo tenetur ad impoſſibile.

Ad quid teneatur Princeps culpabiliter non ſoluens ſtipendia.

Ex quo ſequitur, Principem, qui ſua culpa ſtato tempore non ſoluit militi ſtipēdium, teneri reſarcire omnia damna, quæ inde fuerint ſequuta. Primò, ipſi militi, ſi oppreſſus inedia, ſua vili pretio debuerit vendere; aut ſi grauem morbum ideò incurrerit, & multa coactus fuerit expendere in Medicos contrahendo debita; aut membrum aliquod amiſerit, aliàve ratione inutilis ad aliquid lucrandum factus fuerit. Secundò, alijs ſuis ſubditis, aut etiam extraneis non hoſtibus, quos milites coacti inopia ſpoliarunt; quia ipſe huic damno cauſam dedit, militem ad id inferendum per ſubtractionem ſtipendij compellendo; præſertim cùm ipſe ex officio teneatur, quantū poteſt, talia impedire. Tertiò, ipſi Reipublicæ ſimiliter, ſi ob defectū ſolutionis rebellauerint, aut ſuo officio fungi non potuerint; atque ea ratione aut victoria fuerit amiſſa, aut bellū diutiùs cum maioribus Reipub. impenſis, aut incōmodo protractū, aut ſi clades, aliáve incōmoda accepta fuerint. Quia Princeps tunc horum omnium ſua culpa eſt cauſa; non ſecùs ac œconomus, qui ſtatam mercedem ſua culpa non ſoluit cōductis operis, ideóque hæ deſinunt terras domini colere, & conſequenter hic earum fructu priuatur.

Eadem eſt ratio miniſtrorum Principis, quibus incumbit procurare, vt militi tempeſtiuè ſoluantur ſtipendia; aliáve ad bellum gerendum neceſſaria comparentur. Qui ſi officio ſuo culpabiliter defuerint, aut pecunias ad illa deſtinatas aliò conuerterint, tenentur dictis reſarcire omnia damna inde ſequuta; quia hæc ipſis tamquam eorum cauſis imputantur. Quæ diligenter notanda ſunt Confeſſarijs, qui eiuſmodi conſcientias tractant. 96

Ad quid teneantur officiales, per quos ſtat, quominùs militi ſoluatur.

CONCLVSIO II. Milites tenentur ſuis ſtipendijs eſſe contenti, bona fide, ac debita diligentia munus ſuum obire, etiam cum vitæ periculo; nec poſſunt ob metum mortis quantumuis certò imminentis ſuam ſtationem, aut pugnam, aut loca ſibi demādata deſerere, aut hoſti tradere, quādiu eſt ſpes eos poſſe hoſti reſiſtere, illáve conſeruare. Patet, quia ad hæc ita ſeruanda mercede conducuntur, & ſacramento ſe obligant. Quare etiam ſi quid in eiuſmodi rebus peccarint, iure apud omnes gentes recepto morte plectūtur; idque meritò ob grauiſſima pericula, ac damna, quæ ex eiuſmodi defectibus Reipub. eueniunt, cùm vnius militis culpa integer quādoque exercitus profligari poſſit. Vnde l. 2. 3. ad legem Iuliam maieſtatis, eiuſmodi deſertores dicuntur rei læſæ maieſtatis. 97

Ad quid obligentur milites.

CONCLVSIO III. Erga amicos, apud quos diuerſantur, tenentur ſtrictè ſeruare illud S. Baptiſtæ Lucæ 3. *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris.* Contra quæ grauiter, & cum onere reſtituendi peccant milites Primò, qui aliquid ruſticis, aliiſve, apud quos hoſpitantur, aut per quos tranſeunt, ſurripiunt, aut ab inuitis extorquent præter ea, quæ ex conſtitutione Principis debent ijs ſubminiſtrari, quæ ſeruitia vocare ſolent; vt ſunt lumen, ignis, lectus, paleæ, &c. Nec excuſantur, ſi ruſtici petentibus, aut quandoque etiam vltrò ijs offerant pecuniam, aut ſimilia; quia donationes illæ communiter non ſunt ſpontaneæ, ſed coactæ, metu maioris mali: atque ita peccant accipientes, niſi conſtet eas omnino liberè fieri. 98

Lucæ 3.

Peccata militum erga eos, apud quos diuerſantur.

Secundò, quando aſtu, aut fauore ab ijs, qui ipſis hoſpitia debent præſcribere, obtinent plures ſchedulas, quibus ijs diuerſæ domūs pro hoſpitio aſſignantur, & deinde ab aliquibus pecunias accipiunt, vt apud eos non hoſpitentur: qua ratione multi iniuſtè grauantur.

Ex priore dicto excipe caſum, quo milites ob defectum ſolutionis ſunt in extrema, aut graui neceſſitate, ita vt ſe ſuſtentare nequeant, niſi à ſuis hoſpitibus ſibi neceſſaria extorqueant: tunc enim iuxta dicta diſput. 27. dubio 10. id licitè faciunt. Quæ hîc maximè locum habent, cùm aliàs milites neceſſariò deberent aut perire, aut caſtra deſerere; quod fieret cum maximo totius communitatis, atque adeò eorum, à quibus dicta accipiunt, damno. Cùm igitur eorum 99

Quid militi preſſo inopia liceat.

eorum vita, ac opera ſint his neceſſaria, meritò coguntur eos ſuſtentare. Duo tamen hîc obſeruanda ſunt. Primum, vt milites nihil ab alijs extorqueant, quod ijs non ſit neceſſarium ad ſuam ſuſtentationem. Secundum, vt Princeps, aut reliqua pars Reipublicæ compenſet ea grauamina illis hoſpitibus, quatenùs ipſi præ reliquis fuerunt grauati: nam cùm militum ſuſtentatio cedat in bonum totius patriæ, communibus ſumptibus fieri debet; nec vna pars præ alia debet grauari, præſertim ita notabiliter. Ita cum Caietano, & Driedone Molina diſput. 116. ſub finem.

Caietanus. Driedo. Molina.

100 Peccata officialium militiæ.

Similiter militum duces, aliique Regij miniſtri, quibus incumbit caſtrametari, aut militibus ſtipendia perſoluere, peccant cum onere reſtituẽdi Primò, quãdo iter cum militibus faciẽdo tenent vicina loca ſuſpẽſa, quandiu ſint trãſituri; & ſic ab aliquot oppidis, vel pagis pecunias accipiũt, ne per eorũ fines trãſeant, aut apud eos hoſpitentur: hoc enim modo patria valdè, ac omnino iniuſtè grauatur. Secundò, quando ſimulant ſe habere plures milites, quàm reuera habeãt, & inter luſtrandũ aliquot fictos veris immiſcẽt, vt ea ratione pluriũ ſtipendia accipiant, ac ſibi reſeruent. Eſt autem hoc iniquiſſimũ, non ſolùm quia ea ratione furantur pecunias ſui Principis, ſed etiã quia ea ratione Rempublicam grauiſſimis periculis exponunt, ac grauiſſimi damni ſæpe ſunt cauſa, dum Princeps eorũ fraude deceptus, ac putans ſe habere plures milites, quàm verè habet, deſinit ijs alios milites ſubmittere, qui tamen ijs neceſſarij ſunt, vt poſſint hoſti reſiſtere, aut victoriã obtinere, aut tutari loca, quibus præſidio ſunt: atque ita ſunt cauſa, cur aut exercitus cædatur, aut dicta loca in hoſtiũ poteſtatem veniant. Quæ ipſi poſteà tenentur omnia reſarcire. Quæ diligenter notanda ijs, qui talium confeſſiones audiunt.

101 Conclvsio IV. Princeps fidelis pugnans contra infideles licitè vtitur auxilio infidelium, eóque iuſta bella cõtra alios infideles gerentes licitè iuuat. Per ſe patet, quia nulla eſt hîc ratio, cur id non liceat. Sic olim Machabæi inierunt cum Romanis ſocietatem, vt ſe mutuò in bellis iuuarent, & ſæpe aliquos Reges infideles contra alios pugnantes iuuerunt.

102 Turcæ vix licitè in auxilium contra fideles vocantur.

Conclvsio V. Quando aliquis Princeps fidelis contra alium populum fidelem bellum gerit, etſi per ſe non ſit illicitum vocare infideles milites in ſuum auxilium, per accidens tamen hoc ſæpe eſt illicitũ, ac Chriſtiano nomini ignominioſum, ac valdè noxium: præſertim quando illi, qui in auxilium vocantur, ſunt Chriſtianorum hoſtes, quales ſunt Turcæ. Quia hac ratione datur ijs occaſio templa, ac monaſteria diripiendi, ſacra prophanandi, virgines Deo dicatas violandi, & in Chriſtianos barbaricam crudelitatem exercendi, aliáque ſcelera patrandi. Quibus & eorum in Chriſtianos vires, ac audacia creſcunt, & horum vires, ac nomen minuuntur, & authoritas, ac religio in deſpectum veniunt. Quæ mala maiora ſunt quouis bono, quod eiuſmodi bello poſſit obtineri.

103 Iniquè Chriſtianus iuuat infideles contra fideles.

Multo autem iniquius, ac Chriſtiano Principe omnino indignum eſt infideles (quales etiam ſunt hæretici) oppugnantes Catholicos adiuuare, etiam in caſu, quo illi iuſtum bellum putantur fouere; quod tamen, niſi res omnino clara ſit, rarò eſt præſumendum.

Probatur, quia hac ratione res Chriſtiana, atque ipſa religio paulatim opprimuntur, ac vires infidelium, atque ipſa infidelitas mirum in modum augentur; dum integræ Chriſtianorũ regiones infidelibus ſubjiciuntur, omniáque, quæ in ijs ſunt, loca ſacra aut euertuntur, aut prophanantur, & ſacrilegis ritibus deſtinantur; dum omne exercitium Chriſtianæ religionis ibidem impeditur, ac Chriſtiani aut à fide deficere, aut libertatem, omniáque bona amittere cogũtur, ac eorũ liberi in infidelitate educantur; aliáque ſimilia fiũt, prout videmus fieri in locis, quæ Turcæ, aut hæretici occupant. Quæ quàm impiè fiant ope, ac auxilio Chriſtiani Principis, quis Chriſtianus non videat? Nec eſt iuſta excuſatio, ſi quis iudicet id expedire ad ſuum ſtatum augendũ, aut cõſeruandum, eo quòd ea ratione minuat æmuli ſui potentiam; niſi priùs probet ſuum ſtatum ſibi debere pluris eſſe religione Chriſtiana, ac ſalute tot millium animarum, atque adeò Chriſti ſanguine, quo illæ emptæ ſunt.

Huius occaſione Doctores hîc diſputant, vtrùm 104
Chriſtiani captiui licitè in triremibus Turcarum Chriſtianos oppugnantium remigent. Sed quid dicendum ſit, ſatis patet ex dictis ſuprà diſput. 18. dubio 13. num. 219. Hoc ſolùm hîc Notandum, nullo modo ijs licere deprædari, aut incendere res Chriſtianorum; quia hoc per ſe malum, ac iniuſtum eſt, vt bene notat Lorca ſuprà diſput. 51.

Lorca.

Conclvsio VI. Si hoſtes ante inchoatum bellum petant pacem, ac ſufficientem ſatisfactionem 105
offerant pro damnis, ac iniurijs eouſque illatis, & ſint parati cauere de iniurijs in poſterum non inferendis; illicitè illis infertur bellum, quia iam nulla reſtat neceſſitas, aut iuſta cauſa id inferendi. In hanc concluſionem omnes conſentiunt.

Quidam tamen cõtrarium aſſerũt, quando hoſtes 106
dicta offerunt, poſtquam bellum iam aliquo cõflictu inchoatum eſt, putántque eum, qui iuſtam cauſam fouet, tunc non teneri deſiſtere à bello, niſi hoſtis ſe ipſi totum permittat eius iudicio pro præteritis iniurijs puniẽdum. Quia ille tunc reſpectu hoſtis obtinet perſonam Iudicis, & hic perſonam rei; ideóque non eſt ampliùs in ſtatu ſatisfaciendi, ſed tenetur ſe illius tamquam ſui Iudicis arbitrio permittere. Ita Caietanus in Summa, verb. *Bellum. §. Tertiò.* & quidam alij.

Caietanus.

Sed meliùs Molina ſuprà diſput. 103. ſub finem, & 107
Lorca diſput. 53. num. 11. docent, hîc nullam eſſe faciendam diſtinctionem, an bellum ſit inchoatum, néc ne: quandocumque enim, antequàm ſit omnino debellatum, hoſtis offert ſufficientem ſatisfactionem pro omnibus iniurijs, ac damnis vſque ad illud tẽpus datis, & debitam cautionem de pace in poſterũ ſeruanda, tenetur alter hæc acceptare, & bello deſiſtere; quia deeſt omnis neceſſitas, & iuſta cauſa illud cõtinuandi, nec id poteſt quidquam vlteriùs ab illo exigere. Vide dicta ſuprà n. 29. 35. & 38. vbi etiam n. 34. & 36. oſtendi, Principem fouentem iuſtum bellum nullo modo eſſe iudicem alterius partis, antequàm eam omnino deuictam ſibi iuſto bello planè ſubiecerit, & conſequenter antequàm ſit omnino debellatum. Quo caſu hoſtis iam omnino debellatus, ac in poteſtatem victoris redactus, fit huic iure belli ſubditus, atque ita tamquam talis tractari poteſt.

Molina. Lorca.

Sufficiens ſatisfactio etiam bello iam inchoato oblata acceptanda eſt.

Concl. VII. Quamdiu hoſtis recuſat exhibere de- 108
bitam ſatisfactionẽ iuxta iam dicta, qui iuſtam cauſam fouet, poteſt facere ea omnia, quæ ad victoriam obtinẽdam, illúmq; debellandũ iudicantur neceſſaria, niſi aliàs iuri naturali, aut diuino repugnent, vt ſũt peccata, quæ intrinſecè mala ſunt, aut ea, quibus grauiſſimè religioni Chriſtianæ nocetur, iuxta dicta nu. 102. & 103. Hinc poteſt hoſtes occidere, eorum bona diripere, regiones vaſtare, loca munita occupare, aut euertere, aliáque ſibi opportuna in eorum terris extruere, prout prudẽter iudicabit ad ſuũ finem neceſſariũ, aut valdè expediens; ita tamen, vt quantũ fieri poteſt, ſit ſemper memor Chriſtianæ modeſtiæ, ac clementiæ, eiúſque rationem habeat. Eſt cõmunis, & per ſe patet, quia aliàs finis belli obtineri non poſſet.

Hinc fouentes iuſtam cauſam licitè in bello vtun- 109
tur inſidijs, quia hoc nec per ſe malum eſt; & ſæpe ad obtinendam victoriam aut neceſſarium, aut valdè vtile eſt. Vnde etiam Ioſue cap. 8. contra vrbem Hai ijs vſus legitur. Non licet tamen vti mendacijs, vio-

Ioſue 8.

lando

lando pacta cum hoſte inita:hoc enim apertè malum eſt & principe indignum.

110 *Qua ratione licitè aut illicitè occidantur innocentes.*

CONCLVS. VIII. Innocentes cogniti tales nunquã licitè directè & per ſe occiduntur;quia hoc abſolutè malum eſt,ac omni caſu ſine ſpeciali Dei cõmiſſione illicitum:indirectè tamen & per accidens ſæpè licitè occiduntur.Sic fouentes iuſtam cauſam licitè explodunt tormenta in hoſtiles cuneos aut munitiones, ignem in ædes iniiciunt, turres ac mœnia tormentis aut ſuppoſito ſulphureo puluere euertunt; etſi credant, aut etiam certò ſciant hac ratione aliquos innocentes occidendos; quia hoc fit præter eorum intentionem,& vt illos ſeruent non tenentur permittere victoriam ſibi elabi. Eſt communis eorum, quos ſuprà citaui.

111 *Qui inter hoſtes verſantes cenſendi ſint innocẽtes.*

Innocentes autem hic certò ſũt pueri omnes,qui per ætatem arma ferre nequeunt,aut alia ratione nocere iis qui iuſtam cauſam fouent.tales etiã,niſi de cõtrario conſtet,præſumuntur feminæ,Eccleſiaſtici,ruſtici,externi caſu inter hoſtes verſantes, quãdiu non deprehenduntur armis aut alia ratione illos iuuare. Hinc quòd Ioſue 6.& 1.Reg.15.Iſraëlitę licitè occiderint omnes incolas vrbis Iericho, & Amalecitas etiã infantes,factum eſt ex ſpeciali Dei cõmiſſione, qui in omnes homines habet vitæ & necis poteſtatẽ.Quòd ſi dicti deprehendãtur armis aut alia ratione hoſtem iuuare, eóſque qui iuſtã cauſam fouent oppugnare, cenſentur nocentes etiãſi credãtur hoc facere inculpabiliter ob inuincibilẽ ignorantiã:quia ipſi alios de facto verè oppugnãt,iíſque nocẽt,quare occidi poſſunt quamdiu pergunt ita nocere;ſicut pro vitæ defenſione poteſt occidi ſtultus ab eo quem inuadit.nõ tamen poſtquam obtenta iam victoria nocere deſinunt:quia tunc nulla eſt neceſſitas eos occidendi.

Ioſue 6. 1.Reg 15.

112 *Vtrùm innocentes licitè ſpolientur bonis aut libertate.*

Et in hac concluſione Doctores ſuprà citati alíique communiter conſentiunt.Eſt tamen aliqua difficultas,vtrùm innocentes licitè ſpolientur ſuis bonis, aut etiã in ſeruitutem redigantur.Quidam enim docent hos non poſſe aliter ſpoliari ſuis bonis ac libertate,quam vita,ſcilicet indirectè & per accidẽs,quatenus aut creduntur nocentes, aut eorum bona nequeunt à bonis nocentiũ diſtingui, aut hi nequeunt oppugnari niſi illorũ bona,domus, agri deſtruantur.

Lorca. Molina. Valentia.

Probant, quia aliàs hi punirentur ſine vlla culpa, quod illicitum eſt.Ita Lorca ſup.diſp.52.n.16.in fine & diſp.54. n.11.20. ac 23. Molina tamen ſup. diſp. 120.& 121.ac Valentia diſp.3.q.16.puncto 3.§.*Quartò infero.* & ſeqq. & plurimi alij, docent, tales licitè etiam directè ſpoliari ſuis bonis ac libertate. Et hoc credo probabilius quando aliter nequit ſufficiens ſatisfactio obtineri pro iniuriis & damnis acceptis, quia ſcilicet bona nocentium, aut ad hoc non ſufficiunt,aut capi nequeunt.

113 *Quod facit reip. imputatur ſingulis eius membris.*

Pro quo Nota, omnes ciues alicuius reip. ſimul conſtituere vnum corpus, atque ita cenſeri aliquid vnum;adeò vt quod reſp. qua talis facit, cenſeantur omnes facere, atque ita hac peccante cenſentur omnes & ſinguli peccaſſe ac eſſe punibiles in iis bonis, quæ cenſentur bona reip.eiúſque dominio ac diſpoſitioni ſubſunt. Qualia ſunt omnia bona fortunæ nõ ſolùm communia, ſed etiam priuata ſingulorum ciuium.Nam exigẽte valdè notabili bono publico poteſt ea etiam his inuitis, & ſine eorum culpa auferre, idque etiam ſine vlla cõpenſatione quando hæc fieri nequit;vt patet in tributis ac aliis exactionibus, quæ ob publicam neceſſitatem imponuntur ſæpè adeò graues, vt priuati notabilem partem bonorum teneantur in vſum publicum conferre.

114 Ex his ſequitur Primò,quando aliqua reſp.peccauit ac punitionem merita eſt,eam totam omnino poſſe puniri, adeò vt etiam ij qui in ea ſunt innocentes, puniantur in iis bonis quæ cenſentur bona reip.iuxta dicta. Quod patet ex vſu receptiſſimo & cõmuni omnium conſenſu approbato,quando princeps alicui ſuæ prouinciæ ob rebellionem aliudue commune peccatum, nouum aliquod vectigal imponit; quod ſecundùm omnes iuſtè in pœnam illius peccati,& ab ipſo imponitur, & ab omnibus illius ciuibus ſaltem ſecularibus etiam innocentibus exigitur;atque ita hi ob commune delictum cuius non ſunt priuatim participes,in dictis bonis puniuntur.

Sequitur Secundò,& quidem multò clariùs,quãdo 115
vna reſp.per contractum,aut ſua culpa contraxit debitum ingentem ſummam alteri reip.perſoluendi, omnes eius ciues etiã innocentes,quatenus ſunt illius quædam pars, contrahere aliquam obligationem vt contribuant ad eã ſolutionem,quatenus hoc neceſſarium eſt vt illa fieri poſſit. Cùm enim omniũ ciuium bona ſint etiam bona ipſius reip. ipſiúſque diſpoſitioni in caſu neceſſitatis ſubiecta, iuxta dicta n.113. poteſt quiuis eius ciuis compelli vt ex ſuis bonis contribuat, vt ipſa dictæ ſuæ obligationi ſatisfaciat, quando hoc aliter nequit fieri. Sicut ſi reſp.aliquorum culpa incidiſſet in aliquam aliam neceſſitatem, qua ſe aliter expedire non poſſet,poſſent omnes eius ciues etiam innocentes cogi vt illam ſuis opibus iuuarent,vt ita poſſet ſe ea neceſſitate liberare.

Sequitur Tertiò, ſententiam Molinæ eſſe veram, 116
ſcilicet in bello iuſto etiam innocentes poſſe ſpoliari bonis fortunæ, quando hoc eſt neceſſarium vt poſſit integra ſatisfactio obtineri; quia cùm ſint pars reip. tenentur contribuere ad ſatisfaciendum pro debito ab ea contracto, quando hoc aliter ſolui nequit; & conſequenter princeps,cui debetur ſatisfactio,poteſt eos ad hoc compellere, ipſos ſuis bonis ſpoliando, quæ magis confirmabuntur infrà dub.8.

Ex quibus patet reſponſio ad rationem Lorcæ allatam n.112.Quia etſi innocentes numquam ob aliorum culpam poſſent puniri, poſſent tamen compelli vt ſatisfacerent pro debito, quod tamquam pars illius reip.contraxerunt,prout in dicto caſu fit.

Adde,eos,qui ſecundùm ſe innocentes ſunt,poſſe reputari nocentes quatenus ſunt pars reip. atque ita vt tales in bonis reip. dominio aliqua ratione ſubiectis puniri:iuxta dicta n.114.

Priuatim innocens poteſt reputari culpabilis vt eſt membrũ reip. & ita in bonis externis puniri.

Fatendum tamen omnino eſt eos, qui culpabiles ſunt, in omnibus dictis caſibus teneri innocentibus reſtituere omnia damna, quæ hi ratione illius culpæ incurrũt;quia illi ſunt horum omnium iniuſta cauſa. 117
Imò credo eos,qui iuſtum bellum gerunt,non poſſe ſcientes vllum damnum inferre innocentibus,quãdo aliter poſſunt omnino integram ſatisfactionẽ obtinere;quia cùm tunc nulla ſit neceſſitas cur hi aliorũ culpa grauentur,æquitas non patitur hoc fieri. Quæ apertè ſatis docet Boniſac.VIII.regula Iuris 23. in 6. vbi ait:*Sine culpa,niſi ſubſit cauſa,non eſt aliquis puniendus.* vbi puniri accipitur generatim prout quoduis grauamen ſignificat,quod ex aliquorum culpa ortum habet: quia propriè loquendo fieri nequit vt innocens puniatur.Quæ regula apertè inſinuat iam ſuprà dicta, ſcilicet exigente id iuſta cauſa poſſe vnum ob culpam alterius, & maximè totius reip. cuius ipſe eſt pars,grauari,atque ita aliquo modo puniri.

Fatendum Secundò,ab hac ſententia omnino ex- 118
cipiendos Eccleſiaſticos,quos, ſi innocentes ſint, ob aliorum culpam grauari videtur eſſe contra honorẽ religioni,Eccleſiæ, ipſique Deo,cui ſingulariter ſunt dicati,debitum.Præſertim cùm ipſi ſint quædam pars reip.omnino diſtincta à parte ciuili,nec huius diſpoſitioni ſubiecta,cùm ſint exempti à iuriſdictione ſeculari;quare ſecularium delicta etiam publica auctoritate commiſſa iis nullo modo poſſunt imputari, aut in eorum grauamen cedere. Quod clariſſimum eſt ſi agamus de bonis ipſius Eccleſiæ, qualia ſunt

Eccleſiaſtici innocentes illicitè ſpoliantur.

omnia ipſius ornamenta, ac ſacra ſupellex, & bona immobilia, ex quibus eius miniſtri, ipſa fabrica, ac reliqua onera ſuſtentantur; quæ non ſunt priuatorũ, ſed ipſius Eccleſiæ, atque adeò peculiari quadam ratione ipſius Dei; quæ magis confirmabuntur infrà dub. 8.

Excipiendi ſunt etiam ij, qui ab hoſtibus ad iuſtè pugnantes iam antè defecerant; quia hi nullo modo poſſunt inter hoſtes computari.

119 Quidam concedunt quidem, rationes ſuprà allatas ſatis probare innocentes ob delictum reip. poſſe priuari bonis externis, non tamen libertate. Sed credo, eandem eſſe rationem vtrorumque quamuis difficiliùs poſſint hac ſpoliari quàm illis.

Prob. Primò, quia etiam ipſa libertas ciuium computanda eſt inter bona ſubiecta iuriſdictioni ac diſpoſitioni reip. nam occurrente graui neceſſitate, qua ſe aliter expedire non poſſet, ipſa licitè aliquos ciues etiam innocentes priuaret libertate tradendo eos in ſeruos hoſti id petenti & mináti ſe aliter remp. euerſurum. ſicut vſitato more ſolet reſp. vt pacẽ obtineat ſuos ciues hoſti tradere obſides magna parte vitæ, aut fortè etiam tota arctæ cuſtodiæ mancipandos, in qua ferè tota libertate priuabuntur. Confirmatur, quia pater iure naturæ graui neceſſitate eum vrgente, licitè vendit filium in ſeruum; cur non poſſit quid ſimile reſp. reſpectu ſui ciuis?

120 Prob. Secundò, quia vbi ius poſitiuum id non prohibet, licitè debitor, qui non eſt ſoluendo, rapitur in ſeruitutem: atqui, vt ſup. oſtẽdi, quiuis particularis ciuis ſaltem in defectum aliorũ eſt debitor illius ſatiſfactionis, quam eius reſp. tenetur præſtare: ergo, quãdo hæc aliter obtineri nequit, poteſt pro ea in ſeruitutem rapi. Sed hæc nequeunt habere locũ in Chriſtianis, qui ab aliis Chriſtianis ratione belli quod iniuſtè gerunt aut ob debita in ſeruitutem redigi nequeunt: quod conſuetudine communi conſenſu, ac legitima præſcriptione iam diu introductum eſt.

121 Conclvsio IX. Bona mobilia hoſtium bello iuſto capta, in præmium laboris cedunt capienti; niſi alicubi introductum ſit vt toti exercitui diuidantur, aut eorum certa pars principi cedat, in ſubleuamen oneris quod ſubit ſoluendo ſtipendia militi: in quo variæ ſunt, variis locis ac caſibus leges militibus ſatis notæ, quæ ſeruandæ ſunt.

Bona verò immobilia ab hoſte capta cedunt ipſi principi aut reip. iuſtum bellum gerenti, in ſatisfactionem pro iniuria ac damnis acceptis, ac belli expẽſis, ac in præmium laboris ac induſtriæ: item in compenſationem periculorum quæ ſubiit. Qua ratione vnus princeps iuſtè alterius iam deuicti regnum ſibi vindicat, quando hoc eſt neceſſarium vt pro dictis omnibus ipſi plenè ſatisfiat. Eſt communis DD. imò omnium nationum ſenſus vſu communi receptus.

122 Concl. X. Ea quæ hoſtes iuſtè ab aliis ceperant, atque adeò ſua iam fecerant, eodem modo fiunt capientis aut principis iuſtum bellũ fouentis, ſicut alia hoſtiũ bona: iuxta dicta concl. 9. Quæ verò hoſtis iniuſtè aliis eripuit, ſi quando venerint in poteſtatem eorũ qui iuſtũ bellum fouent, iure naturæ reſtituenda ſunt iis quibus erepta ſunt; ſicut bona quæ fures aut latrones aliis eripuerunt, ſi quando in aliorum poteſtatem venerint, reſtituenda ſunt ſuis dominis.

123 Iure tamen Cæſareo (quod Caſtellæ aliarumque quarundam nationum priuatis legibus receptum eſt) eiuſmodi bona mobilia, ſi hoſtes ea intra ſua præſidia aliaúe loca tuta deportauerint, cenſentur hac ex parte quaſi iam eſſent ipſorum hoſtium; atque adeò eodẽ modo fiunt capientis, ac ſi eſſent verè ipſorum: ſecùs eſt de iis, quæ hoſti eripiũtur antequam ad eiuſmodi loca ſint trãſlata. Patet ex l. *Si quid bello* 18. iũcta l. *Poſtliminij* 5. ff. de captiuis & poſtliminio reuerſis, totóque hoc titulo. Excipiuntur ibidem l. 2. & 4. homines

L. Si quid bello. L. Poſtliminij.

ſiue liberi ſiue ſerui, ac naues vſibus bellicis aptæ; item equi, vel equæ fræni patientes. quæ quacumque ratione ex hoſtium poteſtate euaſerint, eodem loco habentur, quo erant ante captiuitatem: atque ita aut ſuæ libertati, aut prioribus dominis, ſi quos habuerint, reſtituenda ſunt. Ideóque dicta in Iure dicuntur gaudere iure poſtliminij.

Quænam gaudeant iure poſtliminij.

Quod autem Ius Cæſareum ſtatuit de rebus, quæ ab hoſtibus in præſidia tranſlatæ ſunt, idem quorundam aliorum locorum iura ſtatuunt de iis quæ fuerunt vna nocte in hoſtium poteſtate. vt docet Molina ſup. diſp. 118. §. *Vt verò.* & §. *Hinc fit.* *Molina.*

Qua diſp. idem benè docet, principes hoc iuſtè potuiſſe ſtatuere, quia bono publico hoc videtur expedire; tum vt hac ratione euitentur multæ lites ac difficultates, quæ aliàs militibus ob res bello captas potuiſſent exhiberi; ac etiam ad vitandos ſcrupulos, quibus potuiſſent ipſi vexari dubitando an res à ſe capta priùs fuiſſet iuſtè ab hoſte poſſeſſa, aut etiam cui eſſet reſtituenda: tum etiam vt hac ratione militum animi magis excitarentur vt hoſtes ſpe prædæ inuadant. quæ cauſæ ſunt ſufficientes vt Ius rem vnius poſſit alteri tribuere, vt patet in præſcriptione. 124

Et quamuis (vt ibidem cum aliis bene notat Molina) dictæ leges ſupponant falſum, ſcil. dictas res ab hoſte captas fieri ipſorum, ac iuſtè ab iis poſſideri; nihilominùs omnino præſumendum eſt legiſlatores non voluiſſe eas ſolo illo fundamento niti, ſed quocumque alio, quo poſſent iuſtè ferri: quod cùm, vt iam oſtendi, ſufficiens ſubfuerit, omnino dicendum eas in vtroque foro eſſe validas. *Molina.*

Idem ibid. §. *Obſtrua* & §. *Illud poſtremò.* bene notat Primò, dicta ſolùm poſſe habere locum reſpectu bonorum, quæ hoſtes ceperunt à ciuibus illius reip. in qua illæ leges vigent, & cui illi, qui eas hoſtibus eripiunt, militant. Quia Hiſpanus nihil poteſt conſtituere circa bona, quæ Turcæ v. c. eripiunt Francis aut Germanis; nec hi circa bona Hiſpanis erepta. Quare ſi Gallus eripiat Turcis eiuſmodi bona Hiſpanorum, aut Hiſpanus bona Francorum; vterque debet ea ſuis dominis reſtituere, niſi aliud recepta inter ipſos conſuetudine introductum ſit. 125

Notat Secundò, eiuſmodi priuilegium ſolùm concedi militibus ea bona hoſti eripientibus. Quare ſi qui ea alia ratione, v. c. emptione aut donatione, ab hoſtibus accipiant, tenentur ea prioribus dominis reſtituere. 126

Notat Tertiò, quando eiuſmodi bona ab hoſtibus ita capta ſunt, vt nulla ſit ſpes priorem dominum ea poſſe recuperare, quęuis ex præſumpta huius voluntate licitè ea vili pretio (prout communiter præda à militibus venditur) emere, ea intentione vt domino comparenti, ipſáque repetenti ea reſtituat, recepto pretio quod pro iis dedit, quod, cùm huius (qui aliter rem ſuam nunquam fuiſſet recuperaturus) negotium vtiliter geſſerit, & quidem ex voluntate eius prudenter præſumpta, ab eo meritò repetit. Quod notandum eſt pro Catholicis Hollandis, qui aliquando ex præda Indica aliqua à nautis emunt.

An licitè emantur bona ab hoſtibus iniuſtè capta.

Conclvs XI. Per ſe loquendo licitè quandoque tota aliqua ciuitas datur militi diripienda. Quando ſcil. ipſa obſtinatiùs reſiſtẽdo id meruit, iudicatúrque neceſſarium aut valdè expediẽs vt milites ſpe prædæ eam feruentiùs oppugnent, ac alię vrbes deterreãtur, ne tam obſtinatè reſiſtant. Eſt communis, & patet ex communi praxi à principibus ſine reprehenſione vſurpata. Bene tamen multi notant, id ſæpe minùs conuenire ob multa ſcelera quæ milites ea occaſione communiter perpetrant, multos vt pecunias extorqueant, crudeliter torquendo, matronis ac virginibus vim inferendo, &c. Ob quæ ea conceſſio per accidens eſt illicita, quoties ad ſupradictos 127

fines

fines non eſt aliquo modo neceſſaria. Et, ſi quando concedatur, duces tenentur eiuſmodi ſcelera quantum poſſunt impedire ea ſeuerè priùs prohibendo, ac demum puniendo eos qui in iis fuerint deprehenſi.

128 Licite pugnatur die feſto.

Concl vs. XII. Quando milites non impediuntur ea ratione audire Sacrum, licitè pugnatur diebus feſtis aut Dominicis; quia hoc non eſt opus ſeruile. Imò quoties id eſt neceſſarium vt damnum vitetur, aut victoria multùm promoueatur, licitè id fit etiam cum omiſſione Sacri, quia præcepta Eccleſiæ non obligant cum tanto incommodo; quale eſſet ſi exercitus aliàs aut cladem acciperet, aut occaſionem notabiliter promouendi victoriam amitteret. Nec his obſtat cap. *Treuga*. de treuga & pace. quia hoc non eſt vſu receptum. vide Molinam diſp. 111. §. *Dicendum deinde*. & Lorcam q. 40. a. 4.

c. Treuga. *Molina. Lorca.*

129 Concl vs. XIII. Obtenta iam victoria ac hoſte debellato, per ſe loquendo ea licent quæ neceſſaria ſunt ad plenã ſatisfactionem pro iniuriis ac damnis acceptis ac impenſis factis toto belli tempore; itẽ pro pace ac ſecuritate in poſterũ ſtabilienda. Qualia ſunt priuare victos etiam innocẽtes ſuis bonis, aut etiã aliquos libertate, ſi non ſint Chriſtiani: quatenus hoc ad dictos fines neceſſariũ eſt, iuxta dicta n. 116. 117. & 118. Item extruere in eorum terris munitiones ac præſidia imponere; item imperare iis tributa & ſimilia. His adde, cùm victor iam hoſtes ſibi ſubiecerit obtinere reſpectu illorũ abſolutè perſonã iudicis, atque poſſe eos ſecundùm merita punire etiã morte. In his tamẽ omnibus, quantum fieri poteſt, oportet victorem eſſe memorem Chriſtianæ clementiæ: tum in ſpoliatione bonorum ac libertatis, præſertim innocentium, tum etiam in occiſione nocentium. Hinc quando multi ex victis ſunt meriti mortem, etſi eos ſine vera iniuſtitia poſſit omnes occidere, hoc tamen communiter ſaperet crudelitatem, ac eſſet grauiter reprehẽſibile; niſi in particulari aliquo caſu putaretur ad fines aliquos maximi momenti eſſe neceſſarium. vt ſi illi non poſſent tutò in cuſtodiis ſeruari, & dimiſſi crederentur omnia rurſum turbaturi. Aliàs aliquibus aut nocentioribus aut ſorte delectis priuatis, reliquis parcendũ; ita ſaltẽ vt pœna mortis in mitiorem mutetur.

Victor fit ſuperior, de victorum iuſto bello.

D V B I V M VIII.

Vtrùm repræſaliæ ſiue pignorationes ſint licitæ?

130 Nota, repræſalias ſeu pignorationes dici, quando vna reſp. accipit bona ciuis alterius reip. vt hac ratione compenſet damnum quod aliquis ex ſuis ciuibus paſſus eſt à ciue alterius reip. Cõſtat autem Primò, vnam remp. ob iniuſtam occiſionem ſui ciuis illicitè occidere innocentẽ ciuem illius reip. à qua alter occiſus eſt. patet ex dictis n. 100. Secundò, vnã remp. in dicto caſu illicitè accipere bona alterius innocentis, quando alia ratione ſine magno incommodo poteſt haberi reparatio damni illati. Tertiò, ſeruato aliàs iuris ordine licitè accipi bona eius qui iniuriam intulit, vt ex iis reparetur damnum acceptum.

Sed tota difficultas eſt, vtrùm quando aliter ſine grauibus incõmodis nequit obtineri reparatio damni accepti, reſp. in ſe aut ciue ſuo læſa licitè accipiat bona cuiuſuis ciuis etiam innocentis illius reip. à cuius ciuibus damnum datum eſt?

131 Lorca.

Lorca ſup. diſp. 52. n. 15. id negat: Primò, quia eæ pignorationes tamquã odibiles & æquitati naturali cõtrariæ ſunt Iure ciuili prohibitæ, vt dicitur c. vnico de iniuriis, in 6. & patet ex præf. & c. 1. Authenticæ. *ut non fiant pignorationes*. collat. 5. Nouella 52. & l. vnica C. *vt nullus ex vicaneis*. vbi dicitur: *Graue eſt non ſolùm legibus, verùm etiam æquitati naturali contrarium pro alienis debitis alios moleſtari*. vbi etiam ratio illius ſententiæ redditur, quia ſcilicet iniquum eſt vnum pro alterius debito aut culpa vexari aut ſpoliari.

c. 1. *Authẽt. Nouel. 52.*

Coninck de act. supernat.

Communis tamen ſententia tam Iuriſtarum quàm Theologorum eſt, eiuſmodi pignorationes eſſe licitas, quando adſunt requiſitæ circumſtantiæ. vt patet apud Bart. tractatu de repræſaliis. Couar. reg. *Peccatum*. p. 2. §. 9. Nauar. c. 27. n. 136. Caiet. Silueſt. Angel. alióſque Summiſtas v. *Repræſaliæ*. Gabriel. in 4. diſt. 15. q. 4. a. 3. dub. 2. Molin. ſup. diſp. 121. & alios: adeò vt Lorca ſuprà fateatur, neminem ſe excepto contradicere. Ex quo etiam patet, hanc ſententiam eſſe vt minimum probabilem & tutam in praxi. Quòd autem à parte rei ſit verior, patebit ex dicendis. 132

Bartol. Couarr. Nauarra. Caiet. Silueſter. Angelus. Gabriel. Molina.

Nota igitur, vt eiuſmodi repræſaliæ ſint licitæ, requiri ſex conditiones. Prima, quòd manifeſtè conſtet ciues vnius reip. feciſſe iniuriam ciuibus alterius reip. v. g. aliqua eorum bona capiendo aut detinendo, nolendo ſoluere clarè ex iuſtitia debita: aut ſimili ratione. Debet autem hæc iniuria eſſe notabiliter grauis; quia cũ repræſaliæ ſint ſatis graues, & ſæpe natæ cauſare incommoda, debent habere grauem cauſam. Secundò, vt Superiores illius reip. cuius ciues iniuriã intulerunt, rogati vt faciant iuſtitiam, id recuſent aut negligant: quo facto ſunt alteri reip. iniurij, & conſequenter tam ipſi quàm tota eorum reſp. ſunt alteri obligati ad reſarciendum damnum acceptum, iuxta dicta n. 113. & 114. Tertiò, vt apertè cõſtet illos culpabiliter nolle facere iuſtitiam; quia nullus puniri poteſt niſi cõſtet eum deliquiſſe. Quartò, vt ſupremus princeps reip. læſæ adeatur, & cauſa cognita concedat facultatem capiendi repræſalias. Is enim ſolus has poteſt concedere, qui poteſt bellum indicere; vt omnes fatentur. Quintò, vt non inferatur alteri reip. plus damni quàm ſit neceſſe ad plenam ſatisfactionem pro iniuria ac damnis acceptis. Sextò, vt non concedantur in perſonas Eccleſiaſticas, quæ nocentes non ſunt; hoc enim expreſsè ſub pœna excommunicationis prohibetur c. vnico, de iniuriis, in 6. 133

Sex conditiones requiſitæ vt repræſaliæ ſint licitæ

Solus poteſt concedere repræſalias qui poteſt bellum indicere.

His poſitis prob. communis ſententia Primò, quia, vt oſtẽdi ſuprà n. 113. quando aliqua reſp. alicui alteri obligatur ad aliquam ſolutionem aut ſatisfactionẽ, omnes eius ciues ad eandem, præſertim in defectum communitatis, obligantur; adeò vt non ſatisfaciente communitate debitum poſſit à ſingulis exigi: atqui, vt patet ex dictis, hoc ipſo quo reſp. requiſita recuſat ſuos ſubditos noxios cogere vt ſatisfaciant læſis, ipſa horum loco tenetur ſatisfacere: ergo in huius defectum ſinguli eius ciues ad hoc tenentur: non quidem ita vt per ſe ſiue ſponte teneantur ſatisfacere (hoc enim eſſet nimis durum reſpectu innocentium) ſed vt poſſint à læſis ad hoc compelli. & hi ex eorum bonis poſſint ſibi auctoritate legitimi iudicis compenſationem ſumere. 134

Debitum reip obligat ſingula membra.

Prob. Secundò, quia, vt ſuprà oſtendi, in bello iuſto bona innocentium licitè diripiuntur, quando hoc eſt neceſſarium ad obtinendam plenam ſatisfactionem: ergo idem fieri poteſt per repræſalias; eſt enim omnino eadem ratio. Nec refert quòd bellum requirat grauiorem cauſam quia eius damna & incommoda ſunt etiam longè grauiora & acerbiora quàm repræſaliarum.

Tertiò, quia cõmuni vſu & approbatione tãquam iuſtum ac licitum receptũ eſt, vt, quando aliqua reſp. ob acceptum mutuum, venditũ cenſum, aut ſimilem cauſam debet aliquid ciuibus alterius reipubl. & ſuo tẽpore rogata nõ ſoluit; hi in vtroque foro licitè quẽuis illius ciuem, etiã illius debiti aut defectus ſolutionis omnino ignarum, eiúſue bona arreſtent, atque ita eum ad ſolutionẽ compellant. Atqui quando aliqua reſp. legitimè requiſita vt ſuos ſubditos compellat vt mihi mea reddant, aut pro damnis illatis ſatisfaciant, id iniuſtè negat, mihi non minùs ex hoc 135

delicto tamquam iuſta cauſa damni quod patior obligatur ſatisfacere, quàm obligaretur ex contractu: ergo in vtroque caſu in illius defectu licitè per legitimam auctoritatem compello quemuis eius ciuem mihi ſatisfacere, eum eiuſue bona vbi commodè poſſum arreſtando, aut apprehendendo: eſt enim omnino eadem ratio, nec in vno caſu magis quam in alio, vnus ob alterius culpam aut debitum grauatur: quare ſi id in vno non repugnat æquitati naturali, nec etiam repugnat in alio. In vtroque tamen caſu reſp. quæ negauit ſolutionem aut iuſtitiam, tenetur ſuis ciuibus ideò læſis omne damnum quod paſſi ſunt reſarcire.

136 *Quas repræſalias iura prohibeant.* Ad iura allata n. 131. Reſpondeo ea apertè loqui de caſu, in quo ſine auctoritate ſupremi principis vna ciuitas contra aliam ſub eodem principe ſecum conſtitutam concedit repræſalias: quo caſu nullo modo ſunt neceſſariæ, cùm creditores ſub communi iudice poſſint ac debeant ius ſuum proſequi, & ideò eiuſmodi repræſaliæ meritò damnantur vt legibus odibiles, & æquitati naturali contrariæ. Vnde etiam patet ea iura nihil facere contra nos, qui agimus de caſu in quo illæ conceduntur auctoritate ſupremi principis contra ciuitatem, quæ cum læſis non habet communem iudicem, idque præcisè ideò, quia aliter ſatisfactio obtineri nequit: quod, vt patet ex dictis, æquitati nullo modo repugnat, cùm, vt oſtendi n. 113. & 135. is qui grauatur ſit huic grauamini obnoxius ratione reip. cuius eſt pars, & cui ſua bona obſtricta ſunt.

DISPVTATIO XXXII.

De rixa, duello, ſeditione & ſcandalo.

DVBIVM I.

Quid ſit rixa & quale peccatum?

1 *D. Thomas.* DIvvs Thomas 2.2.q.41.a.1. diſtinguit rixam à contentione; quòd hæc conſiſtat in contradictione verborum, rixa verò in contradictione quæ factis exercetur, quibus vnus alterum conatur lædere. Docétque eſſe quoddam bellum priuata auctoritate aſſumptum, ſiue quo duo aut pauci aliqui ſine legitima auctoritate inter ſe pugnant. vnde infert, rixam propriè dictam eſſe ſemper peccatum, & quidem mortale, niſi leuitate materiæ excuſetur: vt fit quando parui pueri inter ſe pugnant. Quæ ſatis clara ſunt: niſi fortè velit quis hic inſtituere quæſtionem de nomine, & conſtituere rixam in ſola pugna verborum, atque adeò eam confundere cum contentione, prout vulgò videtur confundi. Sed hæc quæſtio parui momenti eſt. Solùm itaque eſt hîc difficultas circa duellum, quod eſt quædam ſpecies rixæ, an ſcilicet ſemper ſit illicitum, de quo dubio ſequenti.

DVBIVM II.

Vtrùm duellum ſemper ſit illicitum?

2 *Duellum quid ſit.* NOta duellum propriè eſſe pugnam inter duos ex condicto ſuſceptam. vnde ſi quando duo ſibi occurrentes aut ſimul conſiſtentes, caſu aliquo oborta occaſione ſubitò inter ſe pugnent, non eſt propriè duellum; atque ita pœnæ in duellantes ſtatutæ, non habent in hos locum, vt communiter omnes fatentur. Per duos autem hîc intelligo non ſolùm duos homines, ſed duos etiam populos aut duas factiones. Hinc apud Horatium libr. 1. Epiſtol. 2. dicitur:

Græcia barbariæ lento colliſa duello.

Communiter autem iam ſolent vocare duellum pugnam, quæ inter duos aut paucos aliquos & ferè certo numero conſtitutos ex condicto committitur: & Iura vetantia ac punientia duella de his pugnis loquuntur. quare de iis ſolis hîc diſputamus. nam quid ſit cenſendum de pugna quæ inter duos populos aut principes committitur, ſatis dixi diſp. 31.

Nota Secundò, eiuſmodi duella quandoque ſuſcipi cum certa ſolemnitate, datis loco & fide ſecuritatis pro eo qui ſocium occiderit, & adhibitis ſponſoribus quos patrinos vocant: & tunc dicitur publicum ſiue ſolemne. Aliàs fit ſine eiuſmodi cæremoniis, & dicitur priuatum. 3 *Duellum aliud ſolêne, aliud non ſolemne.*

Nota Tertiò, duellum poſſe ſuſcipi ob varias cauſas. Primò, ob meram virium oſtentationem, aut vt aliis ſpectaculum exhibeatur: prout olim gladiatores certabant in theatris. Secundò, ad vindicandam iniuriam nobis illatam; vt contingit in illis, qui accepta iniuria inferentes ad duellum prouocant. Tertiò, vt quis defendat ſuum honorem, quem exiſtimat lædi ſi oblatum duellum non acceptet; eò quòd ab omnibus habendus ſit ignauus. Quartò, ad explorandam rei alicuius, quæ ſiue in iudicio, ſiue extra illud inter aliquos controuertitur, veritatem; ita vt ille cenſeatur fouere iuſtam cauſam, qui in duello victor euaſerit. Poteſt autem hoc iudicium eſſe vel criminale, vt quando aliquis de aliquo crimine accuſatur, quod actor ſufficienter nequit probare per teſtes, ideóque prouocat reum id negantem ad duellum, vt veritas hac ratione probetur: quod olim erat valdè frequens. aut etiam ciuile, vt quando agitur de quibuſdam bonis, & nequit probari cuius ſint, aut an reus actori verè aliquid debeat. Quintò, poteſt id committi inter veros hoſtes vt hac ratione paucorum ſtrage, bellum finiatur, aut vt aliqui milites ſua virtute aduerſarios profligantes oſtendant, hos non eſſe timendos, & ita ſuorum animos erigant, aut efficiant ne hoſti ſint contemptui: qua ratione Dauid iniit duellum cum Goliat. Sextò, ad reprimendam audaciam alicuius Deum blaſphemantis, atque ita ad propugnandam Dei gloriam. vt ſi Mahometanus diceret Chriſtum eſſe impotentiorem Mahomete, nec poſſe ſuos contra cultores Mahometis protegere, idque vellet duello probare. Septimò, ſi quis inimicum ſuum in arcto deprehenſum vt fugere non poſſet, prouocaret ad duellum, ipſum niſi id ſtatim acceptaret ac ſe defenderet occiſurus, & hic vt vitam ſuam tueretur id acceptaret ſuſcipiendo arma ab alio oblata, aut ſe ad pugnam præparando, & deinde pugnando. ſed tunc non eſt verè duellum, ſed ex vna parte iniuſta alterius inuaſio, & ab altera iuſta ſui defenſio; ideóque de hoc caſu nequit eſſe dubium. 4 *Duelli variæ cauſæ.*

Satis autem conſtat Primò, in tribus prioribus caſibus duellum omnino illicitè ſuſcipi. De primo patet, quia ſuæ vitæ periculo & aliena occiſione velle ſuas vires oſtentare, aut aliis ſpectaculum præbere, omnino barbarum & immane eſt trahens ſecum & corporis & animæ perniciem. Vt dicitur cap. 1. de torneamentis, & in Tridentino ſeſſ. 25. cap. 19. de reformat. 5 *In tribus caſibus duellum apertè illicitum eſt.* *Trident.*

De ſecundo caſu prob. quia vindicta iniuriæ eſt illicita niſi fiat publica auctoritate & legitimo iudicij ordine, & ita vt ſolus nocens ſine aliorum periculo pro meritis puniatur; quæ in duellis non ſeruantur, quæ priuata auctoritate fiunt, & vtriuſque partis periculo; adeò vt in iis tam paſſus iniuriam poſſit occidi, quàm is qui intulit, vnde etiam à iudice iniquè permitterentur.

De

De tertio caſu id multi probant, quia recuſare duellum eò quòd ſit illicitum, non eſt ignominioſum apud homines prudentes & cordatos, ſed ſolùm apud homines vanos & res ſuis momentis non expendentes, quorum iudicium contemnendum eſt.

6 Sed hæc ratio patitur difficultatem. Primò, quia multis locis vſu quantumuis reprehenſibili, tamen à parte rei iam inductum eſt, vt ſi quis miles aut nobilis recuſet oblatum ſibi duellum, quantumuis dicat ſe id facere quia illicitum eſt, habeatur ab omnibus ignauus & indignus nobilitate ac militia; ita vt nonniſi cum rubore inter nobiles aut milites comparere audeat, nec vlla ſit ei ſpes vllius promotionis. Quod ſine dubio valdè graue eſt, & à plurimis ipſa morte grauius æſtimatur. Secundò, quia ſi quis militem aut nobilem inuadat, eum læſurus niſi ſe defendat, poteſt hic illum ſi neceſſe ſit occidere, quantumuis fugiendo poſſit omne incommodum euadere, eò quòd fugere ſit ei ignominioſum: ergo cùm prouocato ad duellum ſit ignominioſum id recuſare, poterit id acceptare vt vitet ignominiam.

7 Reſpondent aliqui negando conſequ. eò quòd recuſare duellum ſolùm ſit ignominioſum apud homines vanos, ſecùs autem eſſe de illa fuga. Sed ego videre non poſſum, cur apud homines cordatos & prudentes debeat alicui verti ignominiæ, ſi malit ſine vllo periculo inuaſorem fugere, quàm cum periculo vitæ ſuæ ei reſiſtere, aut eum in peccato mortali exiſtentem occidere, atque ita ad infernum mittere. Quiuis enim vir cordatus talem ob eiuſmodi fugam valdè laudaret.

Addunt aliqui, talem facilè ſine acceptatione duelli poſſe euadere omnem infamiam, ſi dicat ſe id non recuſare ob timorem mortis, ſed præciſè quia illicitum eſt, aliàs ſe aduerſarium non timere, ipſúmque hoc facilè experturum, ſi eum alicubi palàm inuadat.

Sed hoc remedium ſæpè in eiuſmodi locis ac caſibus erit inefficax, cùm alij ſibi perſuadebunt, prouocatum ſolo metu à pugna prohiberi.

8 Nihilominus tamen omnino dicendum eſt, ita prouocatum etiam in dictis circumſtantiis illicitè duellum acceptare. Primò, quia eſt communis Doctorum. Secundò, quia occiſio alterius quando non fit iuridicè & legitima auctoritate, eſt omnino illicita, niſi quando eſt neceſſaria vt tueamur nos noſtráque contra iniuſtum inuaſorem nobis rebúſque noſtris vim inferentem: atqui in dicto caſu prouocans non inuadit vitam aliáſve res prouocati, huic vim inferendo: ergo hic illicitè vult illum occidere, prout facit acceptando & demum committendo duellum.

Maior patet. Minor prob. quia prouocans nullam infert vim corpori prouocati, aut bonis eius ſiue diuitiis, vt per ſe patet: nec etiam famæ aut honori, quia hoc deberet fieri per detractionem aut contumeliam, quas prouocans non adhibet: ſed ſolùm aliquid facit, quo alter ne peccet neceſſitatur recuſare duellum, ob quam recuſationem in aſtantium animis, per accidens & ex horum malitia prouocati æſtimatio minuitur: quod ille multis caſibus ſine vlla huius vera iniuria facere poteſt. vt patet, quando aliquis alium prouocat ad æquales hauſtus in locis vbi habetur dedecori prouocanti non reſpondere. aut ſi domicella coram aulicis lubricis & Deum non curantibus inuitet iuuenem ad oſcula aliáve minùs honeſta. tunc hi inuitantes ponunt aliàs in neceſſitate aut peccandi, aut ab aliis ludibria patiendi, & tamen illi his nullam veram iniuriam inferunt.

Poteſt quis ſine ſua iniuria eſſe occaſio cur à vanis hominibus vilipendatis.

9 Adde, ſæpè contingere vt aliquis alteri veram iniuriam faciat, & quidem cum graui eius damno coniunctam, & tamen non poſſit dici ei aut eius rebus vim inferre, ita vt patiens iniuriam poſſit illum priuata auctoritate vi ab ea continuanda compeſcere cum occidendo aut etiam lædendo. Patet, quando aliquis mihi debens multa millia non vult ſoluere, aut ſua omnia inutiliter conſumit, ita vt poſtea ſoluendo non ſit: qui ſine dubio mihi valdè iniurioſus eſt, nec tamen dicitur mihi rebúſve meis vim inferre, nec poſſum eum priuata auctoritate vi cohibere ne iſtud faciat, aut compellere vt mihi ſoluat; & ſi id facerem, non dicerer vim repellere, ſed alterum inuadere, & hic me lædendo diceretur vim vi repuliſſe, etiam eo caſu, quo aliter nequirem ſolutionem obtinere.

Non omnis iniuriam faciens vim infert.

Ex quo patet, longè aliam eſſe rationem eius qui inuaſorem occidit, quando non poteſt aliter mortem euadere, niſi cum dedecore fugiat; & aliam eius qui prouocatur ad duellum, quia priori verè vis infertur, non tamen ſecundo.

Cur potiùs liceat inuaſorem occidere, quàm acceptare duellum.

Probant hanc ſententiam aliqui præterea, quia ſi liceret in eiuſmodi caſu acceptare duellum, ſequerentur inde plurimorum cædes, aliáque damna ac animarum certa pericula, tum reſpectu prouocantis, qui cùm ſit in peccato mortali, ſi occidatur, certò damnatur; tum etiam prouocati, quem ſæpè etiam continget in peccato mortali occidi. 10

Sed hinc ſolùm ſequitur, prouocantem grauiter peccare cui eiuſmodi damna ſunt imputanda. Item acceptantem duellum tunc peccare quando probabiliter credit ſe eſſe in peccato mortali, & antequam duellum ineat non elicit contritionem, aut etiam non confitetur, ſi poſſit. Aliàs ſi in dicto caſu acceptare duellum aliunde non eſſet illicitum, ob dicta incommoda non eſſet illicitum ei qui omnino ſperat ſe eſſe in ſtatu gratiæ, aut antequam id iniret confiteretur; nam ex bellis multò maiora ſequuntur incommoda, & tamen ideò non ſunt illicita ex parte eius qui iuſtam cauſam habet.

Omnino tamen credo dicta incommoda eſſe ſufficientia, vt acceptatio duelli in dicto caſu quantumuis iure naturæ eſſet licita, poſſet iure poſitiuo prohiberi, ita vt hæc prohibitio obligaret etiam eos, qui ſine eiuſmodi incommodis non poſſent oblata ſibi duella non acceptare. Quia lex etiam humana poteſt obligare ad ſui obſeruationem etiam cum periculo non ſolùm famæ, ſed etiam vitæ, quando eius obſeruatio eſt neceſſaria ad euitanda grauia reip. incommoda, & præſertim animarum pericula, prout contingit in obſeruatione legis prohibentis eiuſmodi duella. 11

Lex humana quando, quæ obligat cum periculo famæ & vitæ.

Hinc etſi ſpectato ſolo iure naturæ non ſit improbabile quod docent Bañez 2.2. quæſt. 64. a. 7. dub. 4. concl. 2. & in reſponſ. ad 2. Nauarra l. 2. de Reſtit. c. 3. n. 289. & 290. Sanch. l. 2. in præcepta c. 39. num. 7. & alij; quando inter duos lis agitur ſiue criminalis ſiue ciuilis, modò hæc ſit magni momenti, & vnus conatur falſis inſtrumentis, aut teſtibus ſubornatis innocentem opprimere, hunc, ſi id ipſi certò conſtet, poſſe alium ſecretò interficere, ſi id poſſit commodè facere, nec alia ſit ratio euadendi periculum, quod ipſi ab alio iniuſtè imminet: quia hæc occiſio habet rationem iuſtæ defenſionis contra iniuſtum inuaſorem. Etſi, inquam, hoc ſpectato ſolo iure naturæ non ſit improbabile, tamen credo iure poſitiuo poſſe id prohiberi: atque adeò de facto eſſe prohibitum legis prohibentis homicidia ad hunc caſum extenſione. vſu enim videtur receptum vt in quauis rep. bene conſtituta talis occiſor deprehenſus morte puniatur, nec credo vllibi admittendam eſſe excuſationem, quòd id ob neceſſariam ſui defenſionem feciſſet. Et meritò: nam ſi eiuſmodi exceptio admitteretur, grauiſſimi inde ſequerentur abuſus: cùm enim litigantes communiter ſibi perſuadeant ſe habere certum ius, 12

Bañez. Nauarra. Sanchius.

Illicitè eſt occidi eum qui in iudicio conatur te calumniis opprimere.

quoties viderent eſſe periculum ne cauſa caderent, facilè ſibi perſuaderent, ſe aduerſæ partis machinationibus iniuſtè opprimi, cúmque conarentur clàm tollere: & ſic infinitis cædibus daretur occaſio. Quare meritò ius poſitiuum eiuſmodi cædes etiam in caſu quo fortè iure naturæ aliàs eſſent licitæ, prohibet ac morte punit. vide quæ de hac re in ſimili diximus tom. 2. de Sacram. diſp. 16. n. 21.

13 Illicitè occulta veritas exploratur duello. *c. 1 de purg. c.* Monomachiam.

Conſtat Secundò, duellum illicitè indici aut ſuſcipi ad explorandam occultam veritatem, iuxta quartum caſum n. 5. poſitum. Patet ex c. 1. de purgat. vulgari, & c. *Monomachiam.* 2. q. 4. Ratio eſt, quia id medium & in ſe crudele eſt, cùm alterius aut quandoque etiam vtriuſque morte conſtet, & ad talem finem omnino inutile; cùm ſæpè innocentes in eiuſmodi certamine occumbant, vt patet ex c. 2. de purgat. vulgari. Vnde etiam c. *Monomachiam*, citato, tales dicuntur tentare Deum, volendo eum quantum in ſe eſt compellere, vt miraculosè ſeruando innocentem oſtendat à quo ſtet veritas. idque ſine vlla neceſſitate, cùm alia ratione lites finiri poſſint ac debeant, ſcilicet per legitimas probationes ab actore allatas; aut ſi in his deficiat, per abſolutionem rei, prout iura præſcribunt.

c. 2. de purg. c. Monomachiam.

14 Quare communiter iam omnes fatentur grauiter peccare tam magiſtratus eiuſmodi duella præcipientes aut permittentes, quàm etiam eos, qui aliqua ratione eorum ſunt ſpontanea cauſa.

Dubium tamen eſt Primò, quando in iudicio ſiue criminali ſiue ciuili actor deficiens in probatione petit à magiſtratu vt per duellum poſſit ſuam cauſam probare, & hic conſentit, ita vt reus cogatur aut duellum ſuſcipere, aut condemnari tanquam legitimè probatus reus, prout olim multis locis fuit receptiſſima conſuetudo; vtrùm hic tunc licitè duellum acceptet. Secundò, quando ei qui in iudicium trahitur, conſtat actorem mala fide agere, & falſa inſtrumenta contra ſe fingere, aut falſos teſtes ſubornare, atque ita ſe neceſſariò cauſa caſurum, niſi permittente id magiſtratu aduerſarium ad duellum prouocet, vtrùm id licitè faciat in cauſa criminali, aut etiam in ciuili valdè magni momenti.

15 *Abulenſ. Salon. Silueſter. Malder.*

Quidam abſolutè negant in his caſibus licitè aut ſuſcipi aut offerri duellum. Ita Abulenſis 1. Regum cap. 17. q. vlt. Salon 2. 2. q. 64. art. 3. controuerſ. 3. Silueſter v. *Duellum* q. 2. & probabilius putat Malderus 2. 2. q. 41.

Prob. Primò, quia ſi tunc licitè acceptaretur duellum, id fieret ob neceſſariam vitæ defenſionem: atqui, cùm talis ſponte acceptet duellum, non eſt defenſor vitæ, ſed aggreſſor: ergo illicitè id facit. Secundò, quia committens duellum inuadit aduerſarium, & conatur eum occidere indemnatum: hoc autem eſt illicitum: ergo, &c. Confirm. quia talis non poſſet ſua ſponte alterum extra duellum ob eam accuſationem occidere: ergo nec poteſt id facere quando iudex mãdat vt cum eo duellum ineat. Tertiò, quia talis exponit ſe periculo mortis, idque ſolùm ex coactione conditionata, quæ conſiſtit cum voluntario. Quartò, quia talis vult per duellum explorare occultam veritatem; quod eſt tentare Deum; vt patet ex dictis n. 13. Quintò, quia aliàs liceret etiam ſacerdoti in eiuſmodi caſu ſuſcipere duellum: atqui hoc eſt falſum: ergo & illud. Sextò, quia Trident. ſeſſ. 25. c. 19. de reformat. generatim omnia duella prohibet: ergo ſaltem iam ſunt omnino illicita.

Tridenti

16 Alij docent Primò, talem licitè ſuſcipere duellum in cauſa criminali, quando aliàs nequit euadere iniuſtam mortem aut mutilationem. Secundò, eum iniuſtè id ſuſcipere, quando ſolùm agitur de perditione bonorum temporalium. Ita Caiet. 2. 2. q. 95. a. 8. circa ſolut. tertij. Nauar. c. 11. n. 39. & alij. Probant, quia in priore caſu accuſator alterum iniuſtè inuadit gladio iudicis conando eum occidere, cõtra quem hic licitè armis defẽdit, eligens incertũ vitæ periculũ præ certa morte. In ſecundo verò caſu actor non inuadit alterum armis, quare hic non poteſt ſe armis defendere.

Caietan. Nauarr.

Tertiò, alij docent in vtroque caſu licere ei, qui 17
aut à iudice ad id modo iam dicto cogitur, aut falſis teſtibus ita opprimitur, non ſolum ſuſcipere oblatum duellum, ſed etiam alteri hoc offerre, quando aliter nequit euitare, quin in re valdè magni momenti iniuſtè damnetur. Ita Bañez, Nauarra & Sanchez citati ſup. n. 12. Quamuis Nauarra ſolum affirmet in iis caſibus licitè acceptari duellum, de prouocatione autem nihil dicat; ex eius tamen principiis, puto eum idem ſentire de prouocante, quando non eſt alius modus euadendi condemnationem. Et hanc ſentent. credo veriorem.

Bañez. Nauarr. Sanchez.

18 Licitè acceptas duellũ vt te ab iniuſta morte liberes.

Quòd autem dicta liceant in cauſa criminali quãdo reus nequit aliter euadere iniuſtam mortem aut mutilationem, probatur, quia ſecundùm communem omnium ſententiam licitè occidimus inuaſorẽ quando id eſt neceſſarium ad tuendam vitam aut membra noſtra: atqui talis actor ſua accuſatione iniuſtè inuadit reum, & ſine dubio eum gladio iudicis occidet, niſi hic acceptando aut offerendo duellum ſe tueatur: ergo hæc reo licent, etiãſi probabiliter mors accuſatoris inde ſecutura ſit. Confirm. quia ſi quis in me incitaret ferocem canem, aut ſicarios, qui me certò eſſent occiſuri niſi ipſum incitantem priùs occiderem, licitè id facerem ſi poſſem: ergo idem dicendum quando aliquis falſis accuſationibus iudicem contra me incitat, à quo certò ſim occidendus, niſi occidam accuſatorem.

Nec hîc diſtinguendum eſt inter reum ſuſcipientem & offerentem duellum; quia vtrumque eodem modo hîc & nunc ordinatur ad neceſſariam ſui defenſionem contra iniuſtum inuaſorem. quæ magis patebunt ex ſolutione argumentorum, quæ pro contraria ſententia allata ſunt n. 15.

19 Ad primum, nego minorem. quia talis non ſponte, ſed alterius iniuria & metu mortis aliàs certò imminentis compulſus duellum ſuſcipit. Nec refert quòd id liberè faciat; nam etiam is, qui defenſionis cauſa occidit latronem ſe inuadentem, id liberè facit; & tamen hæc occiſio non eſt inuaſio, ſed iuſta defenſio: ergo idem dicendum eſt de illo duello.

20 Cur potiùs liceat calũniantem in iudicio prouocare ad duellum, quàm clàm occidere.

Ad ſecundum, nego maiorem: nam, vt patet ex dictis, talis non eſt inuaſor alterius, ſed vitæ ſuæ defenſor. Ad confir. quidquid ſit de antecedẽte, quod multi graues Auctores citati n. 12. negant, nego conſequ. Primò, quia priùs ſaltem per leges ei prohibetur, vt oſtendi n. 12. ſecùs eſt de ſecundo: nam hîc agimus de locis in quibus publica auctoritate eiuſmodi duella permittuntur: quod olim erat valdè frequẽs. quæ nequeunt ibidem iure ciuili prohiberi; nec etiã iure Eccleſiaſtico prohibẽtur ita cõpulſo, vt infrà oſtendam. Secundò, quia, etſi etiã ſpectato ſolo iure naturæ fortè ſit illicitũ clàm occidere eiuſmodi falſum accuſatorem; inde tamen non ſequitur eſſe illicitũ inire cum eo duellũ præſertim publica auctoritate. Primò, quia prius ſapit maiorem crudelitatem, & à ciuilibus moribus magis abhorret. Secundò, quia ea ratione certò omnino ſequitur mors accuſatoris; in duello autem ſæpè contingit alterutrum ſolùm vulneratum proſterni ſeruata vita. imò ſæpè fieri poteſt vt accuſator priùs pertinax aduertens periculum ſibi ex duello iam imminens, ab inceptis deſiſtat. Tertiò, quia ſi accuſator ita clàm occidatur, certò mittitur ad infernum, cùm ſit in peccato mortali: in duello autem, præſertim publico, rarò contingit aliquem ita ſubitò occidi, vt iam læſus non poſſit ante mortem confiteri, & ita ſaluari.

Ob

21 Ob has cauſas nullo modo poſſū probare id, quod docet Nauarra ſuprà; ſcil. innocentem ita prouocatum ad duellum teneri id non acceptare, ſi poſſit accuſatorem occultè occidendo omne periculum euadere, cúmque tunc teneri hoc medium ſe liberandi eligere, ne acceptando duellum ſit prouocanti occaſio noui peccati ſine neceſſitate: hoc enim non eſt tanti faciendum, præſertim cùm ille per ipſam prouocationem id peccatum iam in voluntate commiſerit. Et quamuis ratione duelli commiſſurus ſit fortè alia peccata, tamen hoc minoris eſt momenti, quàm ſit ipſius damnatio, quam clàm occiſus certò incurret, & per duellum fortè euitabit.

22 Ad tertium, Reſpondeo nos ſæpè licitè nos exponere periculo mortis ad graue aliquod damnum euadendum etiam in rebus temporalibus; aliàs nunquam pro his defendendis liceret ſe opponere graſſatoribus, quoties id fieret cum periculo vitæ: imò, illicita eſſent omnia bella quæ pro dominio temporali geruntur, cùm in iis plurimi ſint certò occidendi. Adde, in cauſis criminalibus accuſatum ſuſcipiendo duellum, non exponere ſe periculo vitæ, ſed dubium periculum præ certa morte eligere, atque ita ſe ex parte periculo eximere.

Ad quartum, nego priorem partem aſſumpti: talis enim ſuſcipit duellum non tam vt probet ſe innocentem, quàm vt certam damnationem euadat, ac ſe contra inuadentem tueatur.

Ad quintum, nego minorem: nec enim eſt vlla ratio cur ſacerdoti eo caſu non liceat duellum acceptare, quando aliàs tamquam conuictus de enormi crimine deberet infami morte plecti, hoc inquam illi licet, non quidem ita vt per ſe pugnet (quod ſtatum eius valdè dedecet, nec neceſſarium eſt, ideóque multi negant hoc ei licere) ſed vt alium ſuo loco pugnaturum ſubſtituat, prout in locis, in quibus viguit ea conſuetudo, ſemper fuit permiſſum.

23 Ad ſextum, Reſpondeo Trident. ibi ſolùm agere de veris duellis iure naturæ illicitis, & quorum vſus ex ſe deteſtabilis à diabolo introductus eſt; vt patet ex initio capitis. Pugna autem quam hîc dicimus licere, etſi ex parte tam iniuſti accuſatoris, quàm ipſius magiſtratus habeat rationem duelli iure naturæ & poſitiuo prohibiti, ex parte tamen rei, qui neceſſitate compulſus id ſuſcipit, non habet rationem duelli, ſed iuſtæ defenſionis ſuiipſius ac rerum ſuarum contra iniuſtum inuaſorem.

24 Quòd autem dicta etiam liceant in cauſa ciuili magni momenti, ſiue quando reus aliàs iniuſtè eſſet ſpoliandus magna ex parte omnibus fortunis; probatur, quia, vt bene docent Auctores citati n. 12. & cum aliis Leſſius de Iuſtitia c. 11. licitè occidis iniuſtè conantem tibi eripere bona fortunæ magni momenti, quando aliter ea ſeruare nequis, vt apertè etiam habetur c. *Dilecto*, 6. de ſent. excommun. in 6. vbi dicitur quemdam decanum licitè armis defendiſſe ſua bona contra vim cuiuſdam balliui ea inuadentis. Vt autem patet ex dictis, ſuſceptio talis duelli eo caſu eſt vera rerum ſuarum defenſio contra iniuſtum inuaſorem.

Leſſius.

c. Dilecto.

25 Ad argum. poſitum nu. 16. Reſpondeo nos licitè noſtra etiam armis defendere contra quemuis iniuſtum inuaſorem conantem nobis ea eripere, qualis eſt talis actor; nam aliàs non liceret armis inuadere furem noſtras res auferentem, quem tamen licitè occidimus quando aliter res noſtras magni momenti ſeruare non poſſumus; vt cum aliis docet Leſſius ſuprà.

Leſſius.

26 Notandum res quas actor conatur nobis in iudicio eripere, debere eſſe valdè magni momenti, vt propter eas licitè ſuſcipiamus duellum; nam aliàs imprudenter pro iis ſeruandis & noſtram & alterius vitam periculo exponimus. Imò puto debere notabiliter maioris eſſe momenti quàm ſint eæ, quæ ſufficerent vt quis armis aggrediatur eum, qui extra iudicium eius bona vi inuadit: tum quia hic maiorem magiſque apertam iniuriam infert, quàm alter; tum etiam quia defenſor communiter minore ſuo periculo oppugnat eiuſmodi inuaſorem; quia poteſt in hoc vti melioribus armis & aliorum auxilio, & conari alterum ex improuiſo aggredi. Suſcipiens autem duellum ſolus & paribus armis debet alterum ad id paratum aggredi.

Ex dictis ſatis patet illicitè ſuſcipi duellum in ſexto caſu ex recenſitis n. 4. quia hoc fieret ad probandam controuerſam veritatem; & poſtularetur à Deo vt miraculoſa ſua protectione palàm faceret vter foueret iuſtam cauſam. quod eſſet tentare Deum, vt patet ex dictis n. 13. 27

Illicitè ſuſcipis duellū contra blaſphemantē.

In quinto autem caſu quidam negant ea duella licitè vmquam ſuſcipi. Sed communior & verior ſententia docet, id licitè fieri in iis circumſtantiis, in quibus creditur aut neceſſarium aut valdè vtile ad bellum feliciter finiendum, aut promouendum: vt ſi iuſtam cauſam fouens crederet ſe toto exercitu non poſſe niſi cum ſuorum periculo ac ſtrage confligere; & ſperaret ſe ſingulari aut paucorum cum paucis conflictu poſſe minore periculo bellum feliciter conficere. Item quando credit eiuſmodi paucorum inter ſe conflictu ſe poſſe aut ſuorum animos aliàs deiiciendos multùm erigere, & contrà hoſtium audaciam comprimere; licitè eiuſmodi conditiones, aut ab hoſte oblatas acceptat, aut etiam ipſe offert: nam cùm licitè bellum gerat, poteſt id facere eo modo aliàs non illicito, quem hîc & nunc credit magis commodum: nec vlla eſt ratio cùr minùs ei liceat confligere ſola parte exercitus, quàm toto: & ſicut poteſt totum exercitum exponere dubiis belli caſibus, ita etiam partem. Nec refert, quòd alij milites ſe obligent non ſuccurrere ſociis periclitantibus; quia hoc iuſtis ex cauſis licet; præſertim cùm pugnaturi ſponte ad id ſe offerant, eáſque conditiones ſuſcipiant. vide Sanchez ſuprà n. 13. 28

Sanchez.

Nota ſuſcipientibus iniuſta duella, aut in ea conſentientibus grauiſſimas pœnas à Tridentino ſeſſ. 25. c. 19. de reformat. eſſe ſtatutas: Primo enim principes cuiuſcumque dignitatis concedentes locum ſecuritatis duellum ineuntibus ſunt ipſo facto excommunicati. Secundò, ſi locum, ſiue caſtrum ſiue ciuitatem, in quibus vel apud quæ duellum permittunt, ab Eccleſia aut ab aliis feudi nomine obtineant, eius dominio priuantur, idque redit ad dominum directum. Tertiò, duellum ineuntes & eorum patrini ſunt excommunicati, perpetuò infames, & vt homicidæ puniendi, & eorum bona fiſco addicta. Quartò, in eo occiſi carent Eccleſiæ ſepultura. Quintò, qui auxilium aut conſilium ad duella dederint, aut ea alicui ſuaſerint, aut ſpectatores ſe præbuerint (ſcil. ex compoſito & ita vt in duellum cenſeantur conſenſiſſe, vt patet ex motu Gregorij XIII. infrà citando, & docent Nauarr. c. 15. n. 9. & Sanch. ſup. n. 31.) ſunt excommunicati. 29

Trident. Pœnæ duellantium.

Nauarr. *Sanchez.*

Quamuis autem Concilium ſolùm loquatur de ſolemnibus duellis, tamen Gregorius XIII. in bulla quæ incipit: *ad tollendam deteſtabilem.* promulgata anno 1582. dicta extendit ad duella priuata, ſiue non ſolemnia. Plura hac de re vide apud Sanchium ſup. n. 18. & ſequentibus; vbi has pœnas tum ex Tridentino, tum ex bullis Gregorij XIII. Pij IV. & Clementis VIII. fuſe explicat.

Sanchez.

DVBIVM III.

Quid ſit ſeditio?

DE hac tractat S. Thomas q. 42. docétque ſeditionem eſſe ſpeciale peccatum paci ac caritati 30

D. Thom.

contra

contrarium; quia quietem communitatis politicæ turbat,& ita eius bono aduerſatur:quod cùm ſit graue malum, bene infert id ex genere ſuo eſſe peccatum mortale.

Eſt autem propriè ſeditio quando partes vnius communitatis inter ſe diſſentiunt,vnáque ſe ab altera ei aduerſando eámque tentans oppugnare ſeiungit;ita vt quæque ab altera ſeorſim eat. vnde volunt ſeditionem ita dictam quaſi ſeorſim itionem.

Quomodo ſeditio differat à diſcordia, ſchiſmate, & rixa.

Differt autem à diſcordia,quia hæc eſt aliquid generalius, & ſignificat propriè diſſenſionem animorum tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus:ſeditio autem externam diſſenſionem ſignificat inter partes eiuſdem communitatis temporalis,& quidem talem quæ ad pugnam tendit.vnde differt etiam à ſchiſmate, quod ſignificat diſſenſionem in communitate ſpirituali; & à rixa, quæ ſolùm eſt inter paucos, nec reſpicit membra eiuſdem communitatis.

DVBIVM IV.

Quid ſit ſcandalum, & quale peccatum?

31 *D.Thom. Hieron.*

DE hoc tractat S.Thomas 2.2.q.43.Vbi art.1. ex commentariis S.Hieron. ſuper c.15. S.Matth. definit ſcandalum eſſe dictum vel factum minùs rectum(ſiue quod ob aliquam circumſtantiam à debita rectitudine deficit) præbens occaſionem ruinæ. Ex quo patet,ſcandalum ſolùm poſſe conſiſtere in actibus externis,& quidem coram aliis factis; quia aliàs nequeunt alicui eſſe occaſio ruinæ. Vbi etiam art.2. diſtinguit ſcandalum, in actiuum,quod dicta definitione deſcribitur;& paſſiuum, quod nihil eſt aliud, quàm ipſum peccatum,ad quod committendum aliquis alieno facto inducitur.

Scandalum in ſolis actibus externis eſſe poteſt. Scandalum actiuum quid ſit. Quid ſcandalum paſſiuum.

32 Scandalum aliud per ſe ſiue datum:

Præterea art.1.ad 4. notat vnius factum dupliciter poſſe eſſe alteri occaſionem ruinæ ſiue peccandi.Primò, per ſe, vt fit quando aliquis coram aliis aliquid facit, aut ea intentione vt inducat eos in peccatum; aut quod ſit peccatum vel peccatum appareat, ideóque ex ſe ſit natum ſpectantes ob eorum infirmitatem inducere in peccatum. & hoc dicitur ſcandalum datum ex parte agentis; & ex parte patientis ſcandalum puſillorum. Secundò, merè per accidens; vt quando aliquis ex alterius facto ex ſe non inductiuo ad peccatum,& præter operantis intentionem, ex ſua malitia accipit occaſionem peccandi: & dicitur ſcandalum Phariſaicum, ſiue ſcandalum acceptum, & non datum.Ex quibus infert, poſſe aliquando eſſe ſcandalum paſſiuum ſine actiuo, vt in hoc vltimo caſu: & quandoque ſcandalum actiuum ſine paſſiuo, quando quis facit opus natum ſcandalizare,& tamen de facto nemo ſcandalizatur: quandoque autem vtrumque eſſe ſimul, vt quando aliquis ex eiuſmodi opere ſcandalizatur.

Aliud per accidens, ſiue acceptũ & Phariſaicum.

Poteſt eſſe ſcandalum actiuum ſine paſſiuo, & contrà.

33 Quæ requirantur ad rationem ſcandali.

Ex quibus patet Primò, ad rationem ſcandali non ſufficere quòd aliquis ob factum alterius incipiat ee eo habere malam opinionem, iudicando eum eſſe hominem impudicum,ebrioſum,&c. quem priùs putabat eſſe virum pium;quia hoc poteſt fieri ſine peccato proximi;ſed requiritur vt vnius factum ſit alteri occaſio peccandi. Quod fit tripliciter. Primò, quando vnus alterius exemplo inducitur ad ſimile peccatum committendum. Secundò, quando quis alteri perſuadet vt peccet. Tertiò, quando vnus ob alterius peccatum concipit malam opinionem aut de religione Catholica (vt fit quando infideles vident Catholicos grauia aliqua peccata committentes, indéque colligunt Catholicos vel omnes, vel magna ex parte eſſe nequam, atque adeò noſtram religionem eſſe malam) aut laici incipiunt malè ſentire de perſonis Eccleſiaſticis vel Religioſis; & quia vident aliquos ex iis grauiter peccantes colligunt eos magna ex parte eſſe tales;& ita paulatim ſtatum Eccleſiaſticum aut Religioſum contemnunt, & minùs erga pietatem afficiuntur. Qua ratione multi ſæpè à fide Catholica ad hæreſim deficiunt: imò hæc fuerunt præcipua argumenta quibus Lutherani & Caluiniſtæ indoctis hominibus apoſtaſiam à fide perſuaſerunt.

Ex quibus patet Secundò,eorum peccata qui apud alios in auctoritate,aut pietatis æſtimatione ſunt,maximè eſſe nata parere ſcandalum, ſi coram aliis fiant: peccata autem vilium hominum rarò ſcandalum parere, niſi ipſi ſimul adhortatione aut irriſione alios ad peccandum incitent. 34 Magnorum peccata maximè nata parere ſcandalum. Vilium non ita.

Patet Tertio,ſcandalum actiuum ſemper eſſe peccatum mortale, ſi inducat ad peccatum mortale, & ſufficiens adſit aduertentia; nam ſi (vt oſtendi diſp. 28.n.15.) teneamur ſub peccato mortali impedire alterius peccatum mortale, multò magis tenemur ei non dare occaſionem, quando id vitare poſſumus. Quòd ſi deſit ſufficiens aduertentia, aut ſi alter tantùm ſit inducendus in peccatum veniale, ſcandalum tantùm erit peccatum veniale;niſi fortè in vno caſu, de quo agam n.51. Ita cum communi ſententia D. Thomas ſuprà a.2. *D.Thom.*

Quando ſcandalum ſit peccatũ mortale; quando veniale.

DVBIVM V.

Quid requiratur vt ſcandalum ſit ſpeciale peccatum contra caritatem?

NOta Primò,aliquem ex triplici intentione poſſe alterum ſcandalizare.Primò,directè intendendo ipſam ruinam ſiue mortem ſpiritualem proximi, ſiue ideò cupiendo eum hoc aut illud peccatum cõmittere vt reatum illius incurrat. Secundò, directè intendendo eum inducere ad actum malum, non tamen quia hoc ei malum eſt, ſiue vt ipſe peccati reatum incurrat,ſed ob alium finem:vt quia ipſe ſine alterius ope nequit perficere actum quem cupit committere;qua ratione vnus alium aut aliam inducit,vt ſecũ furetur aut fornicetur. Tertiò,faciendo aliquod peccatum,aut ſpeciem peccati habens,quo credit aliũ inducendum ad peccatum, nullo tamen modo id expreſsè intẽdendo,ſed ſolùm interpretatiuè,quatenus vult facere id, ex quo videt alterum ſumpturum occaſionem peccandi. Fatentur autem communiter omnes DD. omnem inducentem alterum aliquo ex dictis modis ad peccandum peccare, tenerique hoc expreſsè & diſtinctè confiteri;nec in his aut in modo illud peccatum confitendi inter ſe diſſident, vt bene notant Bañez & Lorca infrà citandi.Quare reſtat ſolùm difficultas magis ſpeculatiua quàm practica, quænam ex dictis intentionibus requiratur aut ſufficiat vt ſcandalum ſit ſpeciale peccatum contra caritatem.in qua variæ ſunt ſententiæ. 35 Triplex intentio ſcandalizantis.

Prima docet, vt ſcandalum ſit ſpeciale peccatum contra caritatem, ſemper requiri primam intentionem.ita Angelus v. *Scandalum*, n.2.in fin.Zecchius in Summa morali,p.1.tract. de caritate c.21.n.5. fauetque Durand.in 3.d.38.q.3.a.3.& quidam alij.Pro eadem ſententia plures citant D.Thom.ſup.a.3.& in 4.d.38.q.2.a.2.quæſtiunc.2.vbi dicit,vt ſcandalum ſit ſpeciale peccatum, ruinam proximi debere intendi. Alij tamen reſpondent eum loqui de intentione interpretatiua;qua ratione cenſetur velle ruinam proximi,qui aduertens facit aliquid natum alterum ad lapſum inducere. Colligunt id ex a.1. ad 4.vbi tale ſcandalum vocat ſcandalum per ſe; & art.3. in corpore abſolutè docet,ſcandalum per ſe habere ſpecialem malitiam, & in eo intendi ruinam proximi.& in fine articuli ait: *Vnde ſicut furtum eſt ſpeciale peccatum,* 36 *Angelus. Zecchius. Durand. D.Thom.*

aut

aut homicidium, propter ſpeciale nocumentum proximi quod intenditur; ita etiam ſcandalum eſt ſpeciale peccatũ, propter hoc quod intenditur ſpeciale proximi nocumentũ. Vbi apertè ſignificat, vt ſcandalum ſit ſpeciale peccatum, nocumentum proximi non aliter debere intendi, quàm debeat intendi in furto & homicidio, vt hæc ſint ſpecialia peccata: atqui in his ſufficit hoc intendi interpretatiuè, vt patet in homicidio ſolùm voluntario in cauſa, & communiter in omni furante, qui id facit non vt alteri damnum inferat, ſed præciſè vt rem illam habeat; vnde ſi fieri poſſet cuperet alium ſuo furto nullum damnum pati. Hinc etiam D.Thom. in 4. loco ſup. citato in reſponſ. ad 3. docet ſcandalum accipere ſpeciem ex fine ad quem ordinabile eſt: inſinuans id non debere expreſſo actu ordinari in damnum proximi, vt ex eo ſpeciem accipiat; ſed ſufficere quòd ex ſe natum ſit cauſare ruinam proximi, atque ita ad eam ſit ordinabile.

D.Thom.

37 Dicta autem ſententia probatur Primò, quia ſcandalum poteſt dari per quoduis genus peccati: ergo non eſt ſpeciale peccatum: niſi ruina proximi expreſsè intendatur. Secundò, ſcandalum paſſiuũ aliàs non eſt ſpeciale peccatum: ergo nec actiuum. Tertiò, quia ſi ſcandalum ratione dãni ſpiritualis, quod proximus incurrit, eſſet ſpeciale peccatum, etiã quãdo hoc expreſsè non intenditur, deberet alicui virtuti ſpeciatim opponi: ſed hoc dici nequit: ergo non eſt ſpeciale peccatum. Minor prob. quia nec opponitur iuſtitiæ, quia cùm ſcandalizatus ſponte peccet, nulla ei fit iniuſtitia, nec etiam caritati Dei aut proximi, quia vt aliquis actus ſit actus caritatis in Deum aut proximum, eliciens debet in eo expreſsè intendere bonũ Dei aut proximi: ergo vt aliquis actus ſit directè contra caritatem Dei aut proximi, in eo expreſsè debet intendi malum Dei aut proximi. Quartò, quia aliàs ſequeretur, eum qui ſuo facto aut ſuaſione inducit alium vt hominem occidat, grauius peccare eo qui per ſe alium occidit: hoc autem eſt falſum: ergo & id vnde ſequitur.

Addunt aliqui ex dictis Doctoribus, quando in ſcando non intenditur ruina proximi, illud eſſe peccatum eiuſdem ſpeciei cum peccato ad quod alter inducitur; v. g. contra iuſtitiam, ſi hic inducatur ad furtum, &c.

38 Alij docent Primò, ſcandalum eſſe ſpeciale peccatum contra caritatem, quando proximi ruina expreſsè intenditur. quod per ſe patet.

Secundò, quando proximus ſcandalizatur per actum ex ſe alias non malum, ſed tantùm habentem ſpeciem mali, tunc illum actum reductiuè eſſe ſpeciale peccatum contra caritatem: quia cùm tunc aliunde non habeat malitiam, primam malitiæ ſpeciem accipit ex ruina proximi.

Tertiò, ſecùs aiunt eſſe quando actus, quo proximus ſcandalizatur, ex ſe malus eſt: quia tunc ex ſuo obiecto habet primam ſpeciem malitiæ; quare ea quæ ipſi accedit habet ſolùm rationem circumſtantiæ. Ita Caiet. in Sum. v. *Scandalum.* & Bañez 2.2. q. 43. art. 4. dub. 1. & alij.

Caiet. Bañez.

Sed dicta ratio ac differentia in ſecundo & tertio caſu data nullius eſt momẽti; quia quòd actus habeat ex obiecto ſpecialem malitiam, nullo modo impedit quin ex circumſtantiis aliã ſpecialem contrahat, quãtumuis hæ non intendantur. nam fornicatio habita in loco ſacro contrahit ſpecialem malitiam ſacrilegij non minùs quàm actus coniugalis ibidem habitus.

39 Pro reſolutione tam huius quàm quarundam aliarum difficultatum, Nota Secundò, hæc valdè eſſe diſtincta; *Hic actus ex tali circumſtantia contrahit ſpecialem malitiam:* &, *Hic actus ex tali circumſtantia contrahit malitiam quæ ab aliis actibus malis diſtinguitur, ſiue quæ in aliis actibus malis non reperitur.* nam fieri poteſt vt aliqua circumſtantia reperiatur in omnibus actibus malis, & hi tamen ab ea accipiant aliquã malitiam ſpecialiter alicui virtuti repugnantem, quam non haberent ſi illa circumſtantia abeſſet. v. c. omne omnino peccatum eſt à Deo prohibitum, ideóque eum offendit, atque adeò hoc eſt commune omnibus peccatis; & tamen ſingula hinc contrahunt ſpecialem malitiam obedientiæ Deo debitæ repugnantem, quam non haberẽt ſi per impoſſibile Deus ea numquam prohibuiſſet, nec iis offenderetur. Item omne peccatum affert homini aliquod nocumentum ſpirituale, quod ipſe ex caritate ſui tenetur vitare, & tamen hinc contrahunt ſpecialem malitiam, quam non haberent, ſi ex iis tale nocumentum non ſequeretur. Quis enim dubitat, quin peccata noſtra ſint contra obedientiam Deo debitam, ita vt ea committendo ſimus verè Deo inobedientes? Item quin omnia, præſertim mortalia, ſint contra caritatem Dei, quæ ſicut nos obligat ad amandum Deum ſupra omnia, ita nos obligat ne faciamus aliquid ipſi tantopere diſplicens, & quod cum eius amicitia nequit conſiſtere? Imò, vt oſtendi to. 2. de Sacram. diſp. 2. dub. 3. & diſp. 10. dub. 2. omne peccatum mortale hinc accipit quòd ſit infinitæ malitiæ, & pœnam abſolutè infinitam mereatur: quæ non haberet, ſi Deus illo nullo modo offenderetur. Si enim furtum v. c. nullo modo à Deo prohiberetur eiúe diſpliceret, quantumuis pergeret non minùs quàm modò, repugnare iuſtitiæ; tamen nullo modo mereretur pœnam æternam; & conſequenter non contraheret omnem malitiam, quam modò contrahit. Item ſi Deus nollet propter furtum priuare hominem vita ſpirituali; fur longè minùs peccaret contra caritatem ſui quàm iam peccet. Si enim grauiter peccet contra caritatẽ ſui, qui ſine iuſta cauſa facit aliquid, ex quo ſcit ſibi certò imminere mortem corporis; quomodo non peccabit contra caritatẽ ſui, qui facit aliquid ex quo ſcit ſibi certò imminere mortem animæ, quæ morte corporis ſine comparatione peior eſt, quámque ideò longè magis etiam tenemur vitare? Quia tamen hæ circumſtantiæ omnia peccata, præſertim mortalia, afficiunt; inde fit quòd nulli tribuant aliquam malitiam, qua ab aliis peccatis mortalibus diſtinguatur.

Quædã ſpecialis malitia reperitur in omni peccato.

Omne peccatum eſt contra obedientiam.

Peccata nõ mererentur æternã pœnam, ſi non prohiberentur à Deo.

Nota Tertiò, aliquod peccatum dupliciter poſſe alicui virtuti repugnare. Primò, præciſe, quia repugnat eius præceptis ſiue obligationi quam nobis ea virtus inducit. Sic omne peccatum, præſertim mortale, eſt contra caritatem & obedientiam Deo debitam, & omnis actus, quo ſine iuſta cauſa infertur proximo nocumentum, eſt contra eius caritatem. Secundò, quia non ſolùm obligationi ſiue præceptis virtutis, ſed ipſi virtuti ſecundùm ſe directè contrariatur: qua ratione odium Dei aut proximi contrariantur caritati Dei & proximi; & facere aliquid quia prohibitum eſt, aut omittere quia præceptũ eſt, repugnat obedientiæ. Quia autem hæc peccata continent ſpecialem quandam repugnantiam cum virtute, quam non continent priora; ideo hæc dicuntur ſpecialem malitiam contra illam virtutem continere, & priora ſolùm generalem. Cum quo tamen optimè conſiſtit, quòd priora contineant etiam veram repugnantiam cum dictis virtutibus, & conſequenter inde veram malitiam contrahant diſtinctam ab omni malitia, quam aliunde fortè contrahunt. patet ex iam dictis. 40

Peccata dupliciter virtuti repugnant.

Confirm. quia qui omittit procurare bonum Dei aut proximi quando ad hoc ex caritate tenetur, peccat contra caritatem Dei aut proximi, & ſpecialem inde contrahit malitiam: ergo idem dicendum quando aliquid facit, ex quo ſequitur aliquod malum Dei aut proximi; quale eſt omne peccatum, præſertim mortale, reſpectu caritatis Dei. 41

Reſpondent aliqui illud ſolùm eſſe verum in peccatis

catis omiſſionis, non autem in peccatis commiſſionis. Sed huius differētiæ nulla poteſt probabilis reddi ratio; & contrarium prob. Primò, quia caritas Dei & proximi non minùs prohibet inferre malum Deo aut proximo, quàm id non impedire: ergo illud non minùs repugnat caritati, quàm hoc. Secundò, quia qui ſine iuſta cauſa facit aliquid ad quod habet ius, ex quo videt ſecuturum nocumentum proximo; vt ſi creditor, cùm ſine notabili ſuo incommodo poſſet diutiùs carere ſua pecunia, cogat debitorem vt cum magno ſuo incommodo ſtatim ſibi ſoluat; talis inquam peccat ſpeciali peccato contra caritatem, idque actu poſitiuo, etiamſi non intendat expreſsè proximi incommodum: ergo vt quis actu poſitiuo committat ſpeciale peccatum contra proximi caritatem, non eſt opus vt proximi damnum intendat.

Nec poteſt dici hoc ſolùm habere locum in actibus, qui aliàs ex obiecto ſuo non ſunt mali; ſecùs autem eſſe in actibus ex obiecto malis, quia, vt oſtendi n. 38. nulla eſt ratio cur actus ex obiecto ſuo malus non tam poſſit ex circumſtantiis contrahere ſpecialem malitiam, quàm actus ex obiecto ſuo non malus. nec enim caritas minùs prohibet per vnum actum, quàm per alium dare occaſionem damno proximi.

42 Dices, Hinc ſequitur in quouis peccato contineri varias malitias ſpecie diſtinctas, atque adeò quoduis peccatū virtute cōtinere multa peccata diuerſæ ſpeciei, v.c. furtū eſſe Primò, contra iuſtitiā quatenus eſt iniuſta vſurpatio rei alienæ. Secundò, contra caritatē proximi quatenus huic eſt damnoſum; Tertiò, cōtra caritatē Dei quatenus ei diſplicet; Quartò. cōtra eiuſdem obedientiā quatenus ab eo prohibitū eſt; Quintò, contra caritatem qua peccans ſe tenetur amare, quatenus peccādo priuat ſe vita ſpirituali; Sextò, cōtra gratitudinem Deo ob accepta beneficia debitā.

43 *In omni peccato cōtinētur plures malitiæ.* Reſpōdeo concedendo totum, nec hoc vllo modo eſſe abſurdū, ſed veritati ac rationi maximè conſonū: vt ſatis patet ex dictis n.49. Hoc ſolùm addam, clarū eſſe apud omnes Petrū inferendo Paulo contra iuſtitiam aliquod damnū cæteris paribus grauiùs peccare, quo magis obligatur hunc amare: quod nō poteſt aliunde oriri niſi quia grauiùs peccat contra caritatē ei debitam: nam ſi in eo facto ſpectemus præciſè rationē iniuſtitiæ, ille æqualiter contra iuſtitiā peccat, ſiue multùm, ſiue parum teneatur Paulum amare.

Ex quo apertè ſequitur, idem peccatum poſſe eſſe contra iuſtitiam & contra caritatem proximi; & ex vtroque capite diuerſam malitiam contrahere. Item quis non videat noſtra peccata contrahere ſingularem aliquam malitiam per hoc, quòd offendant Deum à quo tot beneficia accepimus, quam non contraherent, ſi aut ipſe his non offenderetur, aut nulla ab eo beneficia accepiſſemus?

44 *D.Thom.* Ex dictis patet id, quod S.Thom. quibuſdam locis docet, ſc. vt aliquod opus ſit ſpeciale peccatū contra obedientiam aut gratitudinem, requiri, vt id fiat quia prohibitum eſt, aut in deſpectum beneficij accepti; non ita intelligendum eſſe quaſi aliàs illud opus nō contraheret veram malitiam inobedientiæ aut ingratitudinis formaliter omnino diſtinctam ab omni alia malitia: ſed quia aliàs non contraheret ſpecialem illam malitiam inobedientiæ aut ingratitudinis, quæ non ſolùm præceptis illarum virtutum, ſed directè ipſis virtutibus opponitur, quámq; nulla alia peccata contrahunt, quæ dicto modo nō fiunt. Confirm. quia quando aliquis poſt multa ab alio homine accepta beneficia omittit ei referre gratias prout tenetur, aut facit aliquid aliàs non malum, benefactori tamen ingratum, quódque ideò teneretur omittere: etſi hæc non faciat vt oſtendat ſe beneficia accepta contemnere, tamen verè peccat immediatè contra aliquam virtutem; non contra aliam, quàm contra gratitudinem: ergo poteſt quis ſpeciali peccato peccare immediatè contra gratitudinē ſine ſuprà dicta intentione.

Similiter hominem ſæpe peccare immediatè contra obedientiam, & conſequenter peccato ſpeciali inobedientiæ, ſine eiuſmodi intentione, oſtendi to.2. de Sacram. diſp.7. dub.4. Quia tamen omnia noſtra peccata ſunt contra obedientiam ac gratitudinem Deo debitam, ideo quandoque dicuntur ſine eiuſmodi intentione non conſtituere ſpeciale peccatum contra obedientiam aut gratitudinem, quia ſine ea non contrahunt ſpecialiſſimam illam malitiam, quæ in aliis peccatis non reperitur. His poſitis ſit

Conclvs. I. Vt aliquis actus ſit ſpeciale peccatū ſcandali contra caritatem, ſufficit quòd videns proximum inde ſumpturū occaſionē peccandi eum nihilominùs ſine iuſta cauſa faciat; ſiue illud opus ſit aliàs malum, ſiue non. Ita Petr. Soto l.9. de Confeſſ. ſub finem. Silu. v. *Scandalū* q.2. Val. to.3. diſp.3. q.18. punct. 2. Lorca 2.2. ſect.3, diſp.56. qui alios plures citant. 45 *Poteſt eſſe peccatū ſcādali ſine explicita intētione ruinæ proximi. Petr. Soto. Silueſt. Valent. Lorca*

Patet ex dictis, quia cùm caritas nos obliget vt quantùm commodè poſſumus, impediamus peccatū proximi, vt patet ex dictis de correptione fraterna, multò magis nos obligat ne ſponte demus ei occaſionem peccandi: atqui non impediendo peccatum proximi cùm facilè poſſumus, peccamus ſpeciali peccato contra caritatem; ergo eodem modo peccamus dando ei ſponte occaſionem peccandi.

Confirm. quia, vt omnes fatentur, qui ſuo facto, ſiue aliàs malo ſiue indifferenti, dat ſponte ſiue ſciens ſine iuſta cauſa alteri occaſionem peccandi mortaliter, ex eo contrahit nouam malitiam mortalem in confeſſione exprimendā; quam ſine eiuſmodi circūſtantia non contraheret: atqui ea non eſt immediatè contra aliam virtutem, quàm contra caritatem Dei & proximi, qua obligatur vtriuſque malum quantum commodè poteſt vitare: ergo contra hanc virtutem ſpecialem malitiam contrahit. 46

Minor patet, quia ſi illud peccatum, ad quod ille præter ſuam intentionem alterum ſuo facto inducit, eſſet præciſè contra caſtitatem, aut temperantiā, aut ſimilem virtutē, nec vllo modo Deo diſpliceret, aut proximo peccanti aut alteri vllū malū inferret; ipſe præciſè per hoc quòd hunc ſuo facto ad peccatū induceret, aut nullo modo, aut nō niſi leuiter peccaret. nam etſi eiuſmodi virtutes grauiter nos obligent vt vitia ipſis contraria nullo modo committamus, ſiue per nos, ſiue per alios, hæc iis ſuadēdo aut mādando: tamen vt ſummū ex aliqua decentia nos obligant, vt ea in aliis impediamus, aut ne ſimus iis præter intentionē occaſio ea committendi. vt oſtendi diſp.28. n. 11.12.13. Confirm. quia aliàs qui ſuo facto eſſet Petro occaſio furandi à Paulo, hoc ipſo, & quāuis eius opus aliàs nullo modo eſſet iniurioſum Paulo, committeret iniuſtitiam in Paulum, & in defectum Petri teneretur hunc reſtituere ablata, non minùs quàm ſi Petro ſuaſiſſet furari à Paulo, aut commodum hoc faciendi docuiſſet: illud autem eſt apertè abſurdū: ergo & id vnde ſequitur. vide dicta ſup. loco iam citato. *Caſtitas ſimileſq; virtutes non obligant me grauiter vt vitia iis cōtraria in aliis vitem.*

Conclvsio II. Per hoc præciſè quòd quis ſuo facto expreſsè intendat alium inducere ad peccandum, ipſius opus non contrahit propriè nouā malitiā in ratione ſcādali, ſed illius peccati ad quod proximū intendit inducere, aut etiam odij erga proximum, ſi huius ruinā, qua talem ſiue qua ipſi malam intendat. Hanc concluſionē Auctores citati n.45. expreſsè quidem non tenent, puto tamen eſſe ex eorum mente, & ſatis ſequitur ex iam dictis, & ex ipſa ſcandali definitione ex D. Hieronymi & D. Thomæ ſententia allata n.31. quam omnes communiter approbant. 47

Ex qua patet Primò, malitiā ſcandali in hoc conſiſtere, quòd opus aliquod ſit natum hîc & nūc aliquo modo cauſare proximi ruinam cum inducendo ad peccan-

peccandum. Secundo, cùm ſoli actus externi poſſint alios ad peccandum inducere, hos ſolos per ſe continere malitiam ſcandali, internos verò actus ſolùm quatenus eorum ſunt cauſa, quia non aliter poſſunt cauſare ruinam proximi.

Actus externus habet malitiā intrinſecam dinſtinctam ab ea quam accipit ab interno.

Deinde Nota ex dictis diſp. 5. dub. 3. actus externos intrinſecam ſuam malitiam moralem, quamquam ſolùm materialem, habere propriam & diſtinctam à malitia, quā accipiunt ab actu interno ratione finis ad quem ordinantur, quæ iis extrinſeca eſt.

48 Quòd actus meus externus ſit natus parere ſcandalum nullo modo pēdet ab intētione.

Prob. igitur prima pars concluſionis, quia ſiue meo facto expreſsè intendam alium inducere in peccatum, ſiue id non intendam, ſi actus externus eodem modo fiat ſecundùm omnes externas circūſtantias, eodem modo erit natus inducere proximum ad peccatum, itáque cauſare eius ruinam: ergo eodē modo contrahet malitiam ſcandali. Prob. Secundò, quia, vt iam oſtendi, opus externum per hoc præcisè quòd ſit natum inducere alios in ruinam, eſt propriè ſcādaloſum, & contrahit malitiam ſcandali, quæ ei intrinſeca eſt, & ex qua voluntas, qua tale opus eſt volitum, contrahit malitiam ex obiecto. Item, vt oſtendi dicta diſp. 3. dub. 3. intentio qua opus externū fit non mutat huius malitiam intrinſecam: ergo cùm malitia ſcandali ſit propriè immediatè in actu externo, & ab hoc vt ex obiecto deriuetur ad internum, quacumque intentione opus externum fiat, ſi reſpectu proximi æqualiter ſit inductiuum ad peccatum, æqualem habebit malitiam in ratione ſcandali.

49 Secunda pars prob. quia eodem præcepto quo vetamur aliquid facere, etiam prohibemur velle id fieri: atqui hoc ipſo quò aliquis intendit alterum inducere ad aliquod peccatum ipſe vult hoc ab ipſo fieri: ergo peccat contra idem præceptum, contra quod peccat hoc faciens.

Nota, hoc dupliciter fieri poſſe. Primò, ita vt vnus expreſsè ſuadeat alteri vt faciat tale aut tale peccatū, aut doceat eum modū quo hoc facere poſſit; & tunc ipſe externus actus ſecundùm ſe, & præſcindēdo ab illa intentione participat malitiam illius peccati ad quod alter inducitur: atque adeò externus actus ita inducentis alium vt faciat mihi iniuriam, eſt mihi ſecundùm ſe iniurioſus, & obligat ad reſtitutionē damni ſecuti. Secundò, ita vt actus exterior ſecundum ſe non ſpectet ad vitium, ad quod alter inducitur: vt ſi quis cū alio cōpotando ſit ei cauſa conſumendi omnes ſuas pecunias, probabiliter ſciens eū ideò poſtea furaturū alienas, & hoc etiam intendat, nullo tamen modo id ei ſuadendo, eúmve ad hoc incitando. Quo caſu exterior compotatio ſecundùm ſe & intrinſecè non eſt cōtra iuſtitiam, nec illi à quo alter poſtea furatur vllo modo iniurius, ſed ſolùm eſt cōtra iuſtitiā denominatione extrinſeca ratione intentionis, qua imperatur, ideóque non inducit obligationem reſtituendi; quia ad hanc non ſufficit intentio nocendi, niſi ſequatur aliquis actus externus, qui ſecundùm ſe ſit alteri iniurioſus ac iniuſta cauſa damni. vt cum aliis bene docet Leſſius de Iuſtitia c. 9. dub. 16. n. 113.

Intentio nocendi non inducit obligationem reſtituendi.

Leſſius.

50 Tertia pars concluſionis, ſcil. intentionem qua quis directè & expreſsè intēdit ruinam proximi, qua talē, ſiue qua malam proximo, eſſe verum actum odij erga proximum, prob. quia ſicut velle bonum proximi qua tale in hoc ſiſtendo, eſt actus amoris erga proximum; ita ſimili modo velle ei malum qua tale, eſt actus odij erga eundem: vt oſtendi diſp. 29. n. 15.

Dices, ad actum odij non ſufficere quòd velim alicui malum, ſed requiri vt id velim ex diſplicentia perſonæ: talis autem poteſt ita expreſsè velle ruinam proximi non ex diſplicentia perſonæ, ſed ob alias cauſas: ergo, &c.

Ruina proximi dupliciter intendi poteſt.

Reſpondeo nego minorem. vbi Nota, dupliciter aliquem poſſe intendere ſiue velle ruinam ſiue ſpiritualem ſiue corporalem proximi. Primò, ſolùm interpretatiuè & in cauſa, quatenus ob delectationem aut vtilitatem quam inde ſperat, cupit eum inducere vt faciat aliquem actum cum quo illa neceſſariò cōiuncta eſt, interim cupiens, ſi fieri poſſet, ipſum hunc facere ſine vllo peccato: qua ratione omnis peccans vult ſuam ruinam. Secundò, expreſsè & directè ſecundùm ſe optando ruinam ſeu mortem ſpiritualem proximi, ita vt velit eum hoc vel illud facere vt ruat ſiue peccet: & hoc fieri nequit, niſi ex odio ipſius Dei aut proximi. quia ſicut hoc ad alios fines nequit eſſe vtile, niſi vt Deo aut proximo ægrè ſit, ita nequit ob alios fines appeti, niſi fortè quis id velit vt placeat diabolo. quo caſu aliam ſpeciem malitiæ contraheret: ſed tunc non vellet eam ruinam in ea ſiſtendo, ſed quatenus ad alium finem eſt vtilis.

Sed quacumque intentione ex iam dictis quis velit ruinam proximi, patet eum contrahere malitiam diſtinctam à ſcandalo.

Hinc etiam patet ſolutio alterius quæſtionis, quam hîc multi proponunt; vtrùm ſit peccatū mortale alterum inducere ad peccatū veniale expreſsè ipſius ruinam ſiue peccatū qua tale intendēdo. Reſpondendū enim eſt affirmatiuè: quia talis intentio neceſſariò procedit aut ex odio Dei vel proximi, aut ex deſiderio placendi diabolo. Quamuis igitur inducere alterum ad peccandum venialiter per ſe loquēdo ſit ſolùm peccatum veniale, quia hoc malū in ſuo genere leue eſt, nec ita grauiter obligamur illud in nobis aut aliis vitare: tamen illa intentio neceſſariò grauem inordinationem continet: nā etſi appetere ipſam delectationem peccato coniunctam ſit humanum; tamē expetere ipſam peccati malitiam aut ſpirituale malum quod nobis aut aliis inde ſequitur, eſt diabolicū. 51

Intendere alterius peccatum veniale, præcisè quia peccatum eſt, eſt mortale.

Appetere peccatum qua tale diabolicum eſt.

Ad primum argumentum poſitum n. 37. nego antecedens: nam malitia ſcandali nullis cōuenit peccatis merè internis, nec externis omnino ſecretis, nec etiā factis corā iis quibus ſcitur inde nullum imminere ſcandali periculum. Adde, conſequentiam eſſe nullam; nam, vt oſtendi n. 39. ex circūſtantiis omni peccato communibus poteſt ſpecialis malitia contrahi. 52

Ad ſecundum, nego conſeq. quia aliquem peccare ob alterius exemplum nihil malitiæ addit eius peccato ſecundùm ſe ſumpto; ſed hanc potiùs minuit: ſuo autem peccato alium ad peccandum inducere nouam malitiam peccato addit, vt iam oſtēdi. Quòd ſi ſcandalum paſſiuum accipias pro ipſa peccantis ruina, ſiue morte ſpirituali, quam quiuis peccans mortaliter incurrit, abſtrahendo an peccet ab alio inductus, necne; ſic nego antecedens: nam ratione huius omne peccatum mortale contrahit ſpecialem malitiam contra caritatem ſui, vt oſtendi n. 42.

Ad tertium, negò minorem: quia, vt iam oſtendi, inducere alium ad peccandum repugnat caritati Dei & proximi, quæ nos obligat vt vtriuſque malū, quale eſt peccatum, quantum cōmodè poſſumus impediamus, & conſequenter ne illud cauſemus, eiúe occaſionem demus. Ad probationē minoris, nego conſequentiam: quia vt aliquis actus ſit bonus, ipſius honeſtas debet directè & in ſe intēdi; vt autē ſit malus, ſufficit quòd eius malitia ſit indirectè & in ſua cauſa volita. Reſpondent aliqui hoc verū eſſe in aliis peccatis, non tamen in peccato inobedientiæ aut ingratitudinis, aut quod eſt contra caritatem Dei aut proximi; quæ peccata non contrahunt ſpecialem malitiam, niſi certa intentione ipſi virtuti directè repugnante fiant. Sed hoc ſine fundamento dicitur, & contrarium eſſe aſſerendum ſatis oſtendi n. 41. & 44. 53

Honeſtas debet directè intendi vt actus ſit bonus, non tamen malitia vt actus ſit malus.

Ad quartum, nego minorem loquendo de eo, qui ſua ſuaſione eſt vera cauſa cur alter occidat. nam illa ne quidem in ſententia aduerſariorum poteſt eſſe vera, qui aſſerunt, ſuo facto inducentem aliū ad 54

peccatum peccare eadem ſpecie peccati qua peccat inductus. quod verum eſt, quando quis ſuadendo inducit alterum ad peccandum: quo caſu ex duplici capite contrahit malitiam homicidij, atque ita duplicem. Primò, quatenus eſt cauſa actus iniuſti, quem alter facit; Secundò, quatenus eſt etiam vera cauſa mortis occiſi.

Secùs omnino dicendum eſt de eo, qui ſolùm ſuo aliquo facto dat alteri occaſionem occidendi: tum quia cū ſolùm ſit occaſio illius homicidij, hoc multo minùs ei imputatur, quàm ipſi occidenti qui eius eſt vera cauſa: tum etiam quia prior ſolùm peccat cōtra caritatem, alter verò etiam contra iuſtitiam, & quidē hic ſtrictiſſimè obligantem. Quæ vera ſunt etiam eo caſu, quo alterius mors occidenti ſolùm volita eſt in cauſa, vt ſi iaculetur in aues ſciens eſſe periculum ne hominem occidat: nam etiam in hoc caſu hic eſt verè cauſa mortis ſecutæ, ac contra iuſtitiam peccat.

55 *Inducens complicem vt ſecū peccet, hoc debet in confeſſione exprimere.* Hinc ſequitur Primò, eum qui induxit aliam perſonam ad ſecum fornicandum, quantūuis aliàs ad ſimilia paratam, non ſatisfacere dicendo in confeſſione ſe eſſe fornicatū, ſed teneri dicere ſe illam induxiſſe ad fornicandum ſecum: quia per hoc præciſè commiſit peccatum mortale diſtinctum à ſua fornicatione. Quod maximè locū habet quando fæmina induxit virum ad fornicandum: quia cùm hæ non ſoleant id facere nec fornicari niſi inductæ; niſi exprimant ſe alium ad fornicandum induxiſſe, confeſſarius id ex earum confeſſione non colliget. ſecùs communiter eſt in viris, qui cùm ſoleant fœminas ad fornicandum inducere, hoc ipſo quo dicunt ſe fornicatos, niſi circumſtantiæ aliud ſuadeant, intelliguntur complicem ad hoc induxiſſe. Quia tamen hoc non eſt perpetuum, tutius id in confeſſione exprimitur.

56 *Confitens debet exprimere ad quod peccatum alium induxerit.* Sequitur Secundò, eum qui induxit alium ad peccandū, teneri exprimere in cōfeſſione ad quod peccatum ipſum induxerit quod verum eſt non ſolū in eo qui verbis aut ſuo facto expreſsè intendit aliū ad peccandum inducere, qui peccat eodē ſpecie peccato cum eo, ad quod inducit: ſed etiā in eo qui ſuo facto ſciens quidē ſed præter intentionem alium ad peccandum induxit: quia etſi propriè hic ſolùm peccet contra caritatē Dei & proximi; tamen quia varia peccata diuerſiſſimè caritati Dei & proximi repugnant, confeſſarius non ſatis ipſius ſcandali grauitatem ſiue malitiam intelliget, niſi pœnitens explicet ſpeciem peccati, ad quod alterum induxit. præſertim cùm in confeſſione non ſolùm ſint explicandæ circumſtantiæ mutantes ſpeciem peccati, ſed etiam eæ, quæ hoc notabiliter aggrauant. vt probaui tom. 2. de Sacram. diſp. 7. dub. 3.

DVBIVM VI.

Vtrùm cum aliquo noſtro incommodo ſpirituali aut temporali teneamur vitare aliorum ſcandalum?

57 Satis hìc conſtat Primò, numquam ob vllam cauſam licere aliquid facere ea intentione vt proximus inducatur in peccatum; quia ſicut numquam licitè peccamus, ita numquam licitè optamus proximum peccare.

Secundò, numquam licere facere aliquod peccatum etiam veniale vt impediamus alterius ſcandalum: quia, vt patet Rom. 3. v. 8. non ſunt facienda mala vt eueniant bona. Imò omnino implicat aliquid eſſe verè peccatum, & tamen licitè fieri. Poteſt tamen ſæpe contingere quòd ad vitandùm aliorum ſcandalum licitè aliquid faciamus, quod aliàs illicitè faceremus. vt infrà oſtendam. *Rom. 3.*

Tertiò, conſtat bona ſpiritualia ſaluti neceſſaria numquam propter vllum ſcandalum poſſe relinqui, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 43. ad 7. tum quia illa ſine peccato relinqui non poſſunt: tum etiam quia, vt oſtendi diſp. 25. dub. 5. ex caritate tenemur plus amare noſtram ſalutem, quàm aliorum. Ea tamen quæ ad ſalutem neceſſaria non ſunt, poſſumus aut etiam tenemur aliquando ob vitandum puſillorum ſcandalum differre aut omittere, vt infrà oſtendam. *D. Thom.*

Tota igitur difficultas hìc eſt, quando ad vitandū aliud incommodum ſit licitum aut illicitum aliquid facere aliàs ex ſe non malum, quod ſcimus proximo futurum occaſionem peccandi. Eſt autem hæc difficultas duplex. Prima eſt, vtrùm ad vitandum ſcandalū teneamur aut poſſimus aliquando aliqua omittere, ad quæ aliàs iure poſitiuo aut naturæ obligamur. 58

Secundò, vtrùm ob vitandum ſcandalum teneamur aliquando omittere bona corporalia aut ſpiritualia ad ſalutem non neceſſaria; ſiue cum quanto noſtro incommodo ſpirituali aut corporali teneamur vitare ſcandalum.

Circa priorem quatuor ſunt ſententiæ. Prima docet, ob nullum ſcandalum licitè aliquid omitti præceptum iure naturæ: ſolo autem iure poſitiuo præcepta ad vitandum ſcandalum omittenda eſſe. quia iure naturæ tenemur vitare ſcandalum, quod fortiùs ligat quàm ius poſitiuum. Pro hac ſententia citatur Couar. reg. *Peccatum*, p. 1. n. 4. ſed ipſe ibidem v. *Quintò manifeſtum*. expreſsè contrarium docet. *Couar.*

Secunda docet, ob vitandum ſcandalum nihil vnquam omittendum quod ſit præceptum iure naturæ aut diuino; præcepta autem iure humano ſemper omittenda. Ita Innoc. Imola, & Anton. apud Couarruuiam ſuprà. *Innoc. Imola. Anton.*

Tertia docet, nihil vnquam etiam iure humano præceptum eſſe omittendum ob vitandum ſcandalū. Pro hac ſententia citantur D. Th. ſup. a. 7. Richard. in 4. d. 18. a. 1. q. 4. ſed hic ibi hac de re ne verbum habet, ſed eam tractat d. 38. a. 10. q. 2. Item Palud. ibid. q. 6. Durand. q. 4. Silueſt. v. *Scandalum*. q. 3. Angel. ibid. n. 3. Armilla n. 6. & quidam alij. Deinde probatur ex c. 2. de noui operis nunciatione. vbi dicitur illa opera quæ ſine peccato omitti nequeunt, ob ſcandalum vitandum non eſſe omittenda. Idémq; & nihil aliud dicunt Auctores iam citati. Sed hoc nihil facit ad rē: nam hìc non quærimus vtrùm ad vitandum ſcandalum poſſimus omittere ea quæ hìc & nunc ſine peccato omittere non poſſumus, ſed vtrùm aliàs præcepta in tali caſu ſemper obligent. Prius Pontifex dicto c. & Auctores citati negant, ſecundum verò nullo modo aſſerunt. Imò Richard. ſup. §. *Sed contrà*, & in reſponſ. ad 1. argumentum ibi poſitum; & Angel. ſuprà, apertè docet, ad vitandum ſcandalum licitè omitti ea quæ aliàs erant præcepta. *D. Thom. Richard. Palud. Durand. Silueſt. Angel. Armilla. Richard. Angelus.*

Quarta docet, quandoque contingere vt aliàs præcepta etiam lege diuina aut naturali ob ſcandalum vitandum ſint omittenda, non tamen ſemper: & hanc infrà probabo.

Pro reſolutione Nota, vt patet ex dictis dub. 5. obligationem vitandi ſcandalum inde oriri, quia ex caritate Dei & proximi tenemur quantum commodè poſſumus vitare peccatum proximi cui per ſcandalum damus occaſionem; adeò vt ſi illud nullo modo teneremur vitare, nullo etiam modo teneremur vitare ſcandalū. Sicut, quia nō tenemur impedire ne proximus aliquid faciat quod licitè & ſine alterius incōmodo facturus eſt, non tenemur etiam vitare ne demus ei occaſionē id faciendi. Ex quo ſequitur, me ceteris paribus eo minùs teneri cauere ne proximo dem occaſionem peccandi quo aut peccatum eius futurum eſt minus, vt per ſe patet; aut quo ipſe magis voluntariè ac liberè ſiue minore tentatione incitatus eſt peccaturus: quia cum tunc ſit in minore neceſſitate, caritas minùs me obligat vt ego ei ſuccurram. 59 *Eo minùs teneor vitare proximi peccatum, quo id futurum eſt minùs, aut magis liberum.*

Nota

Nota Secundò, opus meum quo credo proximū inducendum ad peccatum, poſſe eſſe duplex. Primo, tale quod ſpectata communi hominum infirmitate ex ſe natum eſt alios inducere ad peccandū. Secundò, quod ex ſe non ſit inductiuum ad peccandū, ſed ſolùm per accidens ratione particularis infirmitatis aut malitiæ eorum coram quibus illud agam.

Opus quandoq; per ſe, aliàs per accidens eſt inductiuū ad peccatum.

60 Nota Tertiò, cum D.Thom. 1.2.q.6. a.3. & Vaſq. ibid.diſp.24.ca.3. vt aliquis effectus ex mea actione aut omiſſione per accidens & præter meam intentionem ſecutus ſit mihi voluntarius mihíque imputetur, neceſſariò requiri vt tenear eum vitare. Ex quo confirmatur dictum primo notabili, ſcilicet peccatum proximi ex mea actione præter meam intentionem ſecutum eatenus ſolùm mihi imputari quatenus tenebar illud euitare.

D Thom. Vaſquez.

Deinde ex eodem ſequitur Primò, peccatum proximi ex mea actione præter meam intentionem ſecutum eo ceteris paribus minùs mihi imputari, quo magis per accidens ex mea actione ſequitur; nam tunc eius minùs ſum cauſa; quia cùm cauſa per accidens ſit cauſa deficiens à ratione cauſæ, quo aliquid magis per accidens eſt cauſa, eo magis deficit à ratione cauſæ, & minùs poteſt dici cauſa; & conſequenter eiuſmodi effectus operanti eſt eo minùs voluntarius minúſque imputabilis.

Peccatum alterius eo minus mihi imputatur, quo magis per accidēs ex mea actione ſequitur.

Sequitur Secundò, quo opus ex ſe minùs eſt natum alios inducere ad peccandum, eo ceteris paribus horum peccatum ex eo ſecutum minùs imputari operanti; & conſequenter ipſum eo minùs teneri illud omittere ne hi peccent; & contrà ceteris paribus eo magis teneri illud vitare, quo ex ſe magis natum eſt alios inducere ad peccatum.

61 Nota Quartò, ex dictis de ordine caritatis me lōge minùs teneri vitare aliorum peccata quàm mea. quod vel inde patet, quia ne vel minimum peccatū veniale poſſum committere, etſi omnia aliorū peccata poſſem per id impedire; nec vlla poteſt mihi vnquam eſſe iuſta cauſa peccandi: ſæpe autem occurrunt iuſtæ cauſæ permittendi peccata aliena, etiam cùm ea abſolutè loquendo poſſem impedire.

D.Thom.

Nota Quintò, cum D.Thom.2.2.q.33.a.2.in corpore, præcepta affirmatiua etiam iuris naturæ non obligare pro quouis tempore, ſed ſolùm poſitis quibuſdam circumſtantiis ad eorum obligationem requiſitis: quod etiam præceptis negatiuis humanis ex parte conuenit; quæ communiter non obligant, quando impleri nequeunt ſine graui noſtro incommodo; vt Auctores communiter docent. Hinc die prohibito licitè comedo carnes, quando ſine graui meo periculo nequeo iis abſtinere.

Præcepta affirmatiua non obligāt pro ſemper.

Præcepta humana cōmuniter nō obligant cū graui incōmodo.

Nota Sextò, tripliciter poſſe contingere vt aliis ex meo facto immineat periculum peccandi. Primò, ita vt communitas vel tota vel magna ex parte credatur paſſura ſcandalum. Secundò, vt vnus aut alter determinatè credatur ſcandalizandus. Tertiò, vt ſolùm credatur aliquis in confuſo ſcandalizandus, ita vt de nullo in particulari id poſſit colligi. Item quandoque poterit certò videri futurum ſcandalum, aliàs ſolùm probabiliter. His poſitis ſit

Tripliciter ex meo facto poteſt imminere ſcandalum.

62 CONCLVS. I. Non ſolùm præcepta humana, ſed etiam diuina, imò & affirmatiua iuris naturæ, quando nequeunt ſine ſcandalo puſillorum impleri quandoque deſinunt obligare. Hanc expreſsè docent Couar. citatus n.58.& Valent.2.2.diſp.3.q.18.punct.4.v. *Dixi autem*. eámque videtur tenere Richard. ſup.n.58. citatus ſub finem quæſtionis. nam dicit ob ſcandalū quandoque omittendum eſſe quod aliàs de iure erat faciendum. Idem de iure humano docent Angelus ibid.citatus, & D.Thom.in Supplemento q.8.a.4.ad 5.de præcepto iuris diuini. Idem docent Nauar.c.17. n.4.Adrian.in 4.tract.de confeſſ.q.4.§. *Ad argumentum*.Henriq.l.2.de Pœnitentia c.12.n.5.Scotus in 4.d. 18.q.2. a.5. in reſponſ. ad 3.& plurimi alij quos citat Turrian.2.2.diſp.96.dub.1. §. *Tertiò docet*. docentes licere alicui confiteri non integrè, quando aliqua peccata nequit confiteri ſine ſcandalo confeſſarij, qui ex iis ad peccandum incitandus eſt.

Couar. Valentia. Richard. Angelus. D.Thom. Nauar. Adrian. Henriq. Scotus. Turrian.

Sequitur etiam apertè ex dictis notab.5. nam cùm dicta præcepta ſæpe ob aliquas circūſtantias deſinant obligare, maximè videntur debere deſinere quando ſine graui aliorum ſcandalo nequeunt obſeruari. 63

Et de præceptis poſitiuis videtur res ſatis clara: nam cùm hæc communiter non teneamur implere cum valdè graui noſtro incommodo, multò minùs tenebimur ea implere cum graui aliorum ſcandalo & multorum ruina; cùm hanc tenear vitare etiam cū valdè graui meo incommodo. De præceptis naturæ patet, quia Superior iure naturæ tenetur punire ſubditos peccantes; & tamen ad hoc non tenetur quando hoc nequit fieri ſine graui aliorum turbatione ac ſcandalo. vt docet D.Thomas quæſt.43.art.7.

D Thomas.

Dixi, dicta præcepta eo caſu quandoque deſinere obligare, quia, vt bene notat Couar.ſupr.hoc non eſt ſemper verum. nam qui ſcit ſuum Paſtorem eſſe in peccato mortali, & ſi ipſi confiteatur peccaturum adminiſtrando Sacramenta, nec alium habet à quo poſſit hæc accipere, non debet in paſchate confeſſionem & communionem omittere, ne det ei occaſionem peccandi. vt cum aliis oſtendi to.1.de Sacram. q.64.a.6.dub.2. Vt autem ſciamus quando deſinant obligare, & quando non, ponderandum eſt ab vna parte quàm grauiter præceptum obliget; & quantum hîc & nunc bono communi aut meo ſpirituali expediat illud impleri: & ab altera ſpectanda eſt grauitas futuri ſcandali, & ex duobus malis eligendum eſt minus. 64

Couar.

Teneor quandoque præcepta poſitiua implere etiam cum aliorū ſcandalo.

Ad quod diſcernendum multùm iuuabunt dicta notab.1.in fine & notab.6.ex quibus iunctis concluſionibus mox ponendis facile erit particulares caſus colligere.

CONCLVSIO II. Extra grauiſſimam neceſſitatem illicitè coram aliis facimus aliquod opus, quod ex ſe ſpectata communi hominum infirmitate inductiuū eſt ad peccatum, quantumuis aliàs in ſe non ſit malū: quia ita operans ſecundùm moralem æſtimationem cenſetur alios inuitare ad peccandum, eique horum peccatum imputatur. Tale opus ſecundum Caiet.2. 2.q.169.a.2.in reſponſ.ad 1.dub.& Nauar. ca. 23.nu. 19.cenſetur, ſi quis, & præſertim femina coram aliis ita incedat vt pudenda appareant. Et ſimile crederem eſſe edere libros notabiliter laſciuos, quia hi lectorem valdè incitant ad libidinem. Ob grauiſſimam tamen neceſſitatem ſimilia quandoque licent: vt contingit cùm femina in ſecretioribus partibus læſa ea debet medicis nudare. 65

Caiet. Nauarr.

Edere libros laſciuos maximè ſcandaloſum eſt.

CONCLVS. III. Quando ex aliquo opere, quantumuis aliàs bono, crederetur magna hominum multitudo ex infirmitate aut ignorantia inducenda in grauia peccata, illud omittendum eſt etiam cum iactura vitæ, & bonorum ſpiritualium ad ſalutem non neceſſariorum. Ita Valent.ſuprà v. *Nam ad tuendam*. & patet ex dictis diſp.25.dub.4.concl.7.vbi oſtendi ad ſuccurrendum periclitanti communitati aliquem teneri etiam deſerere ſtatum Religioſum, quando illud aliter fieri nequit. vbi etiam probaui hoc non repugnare cum eo, quòd caritas magis inclinat ad perfectionem propriam, quàm ad alienam. 66

Valentia.

Ex quo patet, ad euitandum eiuſmodi communitatis ſcandalum communiter licitè omitti præcepta poſitiua, aut etiam iuris naturæ affirmatiua; quia hæc communiter cum tam graui communitatis incommodo non obligant. Quamuis vix poſſit contingere vt ex opere bono, qualia ſunt omnia opera præcepta, eiuſmo

eiuſmodi ſcandalum naſcatur, quod aliter euitari nequeat, ſi veritas clarè aliis exponatur.

67 Conclvsio IV. Quando ex meo opere aliàs non malo aut inductiuo ad peccatum creduntur vnus atque alter in peccatum inducendi, tunc id omittendum eſt etiam cum aliquo meo incómodo ſpirituali aut temporali, & quidem eo maiore quo alter grauiùs aut cum maiore periculo æternæ damnationis peccaturus eſt: vt ſi eſſet peccaturus inſtante iam morte, aut ad infideles defecturus, &c. quia ſicut ex his cauſis augentur & miſeria & neceſſitas proximi, ita in me augetur obligatio eum ex his eruendi, vel potiùs cauendi ne in eam miſeriam incidat.

Non tamen teneor illud omittere cum iactura vitæ aut aliàs valdè graui famæ bonorúmve temporalium aut ſpiritualium, v. g. omittendo ingreſſum Religionis, aut ſuſceptionem ſtatus Eccleſiaſtici, &c. Quia cùm proximus ſi velit poſſit vitare ea peccata, & miſeriam ea conſequentem, non eſt in extrema, imò nec in valdè graui neceſſitate ſpirituali, & conſequenter non teneor eum cum tanto meo incommodo ex ea eripere. vide quæ dixi ſup. diſp. 25. dub. 4 & 5. & diſp. 28. n. 124. & quæ docet Valentia ſuprà in regula 3.

Valentia.

Ex quo patet, me eo cum minore meo incommodo obligari vitare proximi peccatum, & faciliùs ab eo excuſari, quo eius peccatum futurum eſt leuius aut minùs probabiliter futurum, aut cum minore tentatione magíſque liberè ac ex malitia lapſurus eſt; quia eo eſt in minore neceſſitate, eiúſque peccatum mihi minùs poteſt imputari. vt patet ex dictis notab. 3.

68 Conclvsio V. Quando opus non eſt ex ſe inductiuum ad peccatum, nec mihi poteſt probabiliter conſtare de aliquo in particulari quòd per id ſit inducendus in peccatum, etſi credam fortè aliquos in confuſo per id ad peccatum inducendos, non teneor id ſub peccato mortali omittere. Ita Nauarr. c. 23. n. 19. & Caiet. ſuprà, docentes mulierem vanè ſe ornantem, modo tamen non inhoneſto, non mala intentione, non peccare mortaliter, etſi credat fortè aliquos inde accepturos occaſionem peccandi mortaliter. Ratio eſt, quia cùm ferè ſemper aliqui ſint qui ex alienis operibus, quantumuis non malis, ſumant ſibi occaſionem peccandi, nimis eſſet difficile & plenum ſcrupulis ſi teneremur omnes eiuſmodi occaſiones vitare. Adde, vix vnquam in dicto caſu poſſe nobis moraliter aliquo modo certò conſtare ex hac vel illa actione aliquos ad peccandum inducendos.

Nauarr. Caiet.

Quare minus teneat vitare ſcandalum alicuius in cófuſo quam perſonæ certæ.

69 Secùs hæc ſe habent quando ex noſtra aliqua particulari actione crederetur aliquis in particulari ad peccandum, præſertim ex infirmitate incitandus; tunc enim eam, ſi ſine notabili noſtro incommodo id fieri poſſet, teneremur omittere. Quod probatur, quia ſi poſſemus illius peccatum commodè impedire eum corripiendo, ad id ſub peccato mortali teneremur: atqui caritas non minùs nos obligat vt impediamus peccatum alterius ſubtrahendo ei peccandi occaſionem, quàm eum corripiendo, quando vtrumque æquè commodè fieri poteſt, vt patet ex dictis ſuprà n. 45. & ſeq. ergo ad hoc nos obligat ſub peccato mortali, quando id commodè facere poſſumus. Ita Valentia ſup. in 3. reg. Nauar. c. 14. n. 30. Silueſt. v. *Scandalum.* q. 2. & alij. Et hac ratione poſſunt conciliari hi Auctores cum aliis quos citat & ſequitur Sanchez l. 1. in Præcepta c. 6. n. 17. qui docent, mulierem ſine mala intentione aut neceſſitate egredientem ad locum vbi credit aliquem ſua præſentia excitandum ad peccandum, non peccare mortaliter. Poſſunt enim hi intelligi de ea quæ ſolùm credit aliquem in confuſo peccaturum mortaliter, & alij de ea quæ credit de aliquo in particulari eum peccaturum mortaliter.

Valentia. Nauar. Silueſt.

Sanchez.

In hoc tamen omnes conſentiunt eiuſmodi mulierem ne ſit alicui etiam in particulari occaſio peccandi, non teneri ſæpiùs aut diu abſtinere publico, aut aliàs etiam cum aliquo notabili incommodo: quia hoc eſſet nimis graue.

Mulier non tenetur diu abſtinere publico, ne ſit alicui occaſio peccādi.

Ex his ſequitur Primò, id quod docet Valentia ſuprà v. *Secundò ſequitur.* ſcilicet mulierem quæ credit ſe hoc die adeundo templum futuram alicui determinato occaſionem ex infirmitate peccandi mortaliter teneri etiam die feſto omittere Miſſam vt hoc vitet, ſi nullum aliud ſequatur incommodum; præſertim ſi ille eſſet aliàs caſtus & non ſolitus in eiuſmodi peccata incidere. Quia tunc dando ei eam occaſionem peccandi eſſet ei occaſio grauis mali, & fortè cur ſæpiùs in eiuſmodi peccata poſtea laberetur. quod magis tenetur cauere, quàm omiſſionem Sacri. Non teneretur tamen ideò ſæpiùs Sacrum deſerere, quia hoc nimis graue eſſet, & cum notabili iactura ſpiritualis profectus fieret. Similiter ne vel ſemel teneretur templo abſtinere, quando alter eſſet ex mera malitia lapſurus, aut eſſet talis, qui ſæpiùs ſit ſolitus eiuſmodi peccata committere: quia quòd hic ſemel ampliùs labatur non eſt tanti æſtimandum, nec ita à nobis debet vitari, ſicut lapſus aliàs innocentis. 70

Valentia.

Mulier tenetur quandoque omittere Sacrum ne alicui ſit occaſio peccandi.

Sequitur Secundò, faciliùs poſſe contingere vt quis ad vitandum confeſſarij lapſum teneatur non integrè confiteri, quando commiſit aliquod peccatum ex cuius confeſſione omnino credit illum inducendum ad grauiter peccandum, quam vt teneatur omittere confeſſionem & communionem in paſchate, quando ſcit confeſſarium ea ſibi miniſtraturum cum peccato mortali. Quia hæc nequit omittere ſine notabili ſuo damno ſpirituali; tum quia eorum gratia, quam aliàs percepiſſet, priuabitur; tum quia probabiliter perget hærere in ſtatu peccati mortalis ob defectum contritionis, quam non ita facilè poterit in ſe excitare: ideóque etiam grauior longè requiritur cauſa vt hæc Sacramenta teneatur in paſchate omnino omittere, & obligatio ea tunc ſuſcipiendi grauiùs ligat, ob maiorem neceſſitatem rei perceptæ. Contrà verò omiſſio vnius peccati mortalis in confeſſione per ſe ſiue quando ſine peccato fieri poteſt, non ita nocet confitenti; cùm poſſit ea non obſtante iuſtificari, & ſacramentalem gratiam ſuſcipere. Vnde faciliùs ad alienum malum vitandum poteſt ad hanc omiſſionem obligari; & præceptum integrè confitendi minùs ſtrictè obligat, & faciliùs poteſt eſſe iuſta cauſa non integrè confitendi. 71

Faciliùs in paſchate nō integrè cōfiteris, quā confeſſionē omittas.

Diſputant hîc præterea aliqui, quando peccet vendens aliqua quibus emens creditur abuſurus ad ſuperſtitionem, aut iniuriam proximo inferendam aliáve vitia. Sed hanc difficultatem ſatis explicui diſp. 18. dub. 13.

Item de præceptis caritatis egi diſp. 24. Quare huic operi hîc finem imponam, rogans Deum opt. max. vt id ſibi ad gloriam, & lectori ad ſalutem velit cedere.

FINIS.

INDEX
LOCORVM S. SCRIPTVRÆ,
quæ in hoc opere explicantur.

Prior numerus paginam, alius numerum marginalem indicat.

Ex Geneſi.

CAp. VIII. *Recordatus eſt Dominus Noë.* pag. 399. num. 117

Ex Exodo.

Cap. XX. *Honora patrem, &c.* 425.153
Si pignus acceperis à proximo, &c. 450.127
XXXII. *Dele me de libro tuo quem ſcripſiſti.* 411.52
XXIV. *Caue ne vmquam cum habitatoribus terræ illius iungas amicitias.* 398.110. & 400.124

Ex Leuitico.

Cap. V. *Si peccauerit anima, & audierit vocem iurantis.* 467.136. & 480.145
XIX. *Non oderis fratrem tuum, &c.* 484.81.82
Sed publicè argue eum. 464.9. & 480.145

Ex Deuteronomio.

Cap. VI. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* 388.25. & 389.33
XVII. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris, &c.* 182.53
XXII. *Si videris aſinũ fratris tui aut bouem cecidiſſe, &c.* 450.127
XXIII. *Non facies cum iis pacem, nec quæres iis bona.* 398.110. & 400.124

Ex libro II. Regum.

Cap. XVI. *Dominus enim præcepit, &c.* 153.21

Ex libro III. Regum.

Cap. XXII. *Decipies & præualebis, &c.* 153.21

Ex Pſalmis.

Pſal. XVI. *Exaudi Domine iuſtitiam meam.* 106.22
XVIII. *Timor Domini ſanctus, permanens in ſeculũ ſeculi.* 324.58
XXV. *Iudica me Domine, quoniã ego in innocẽtia mea, &c.* 106.22
XLIX. *Quare tu enarras iuſtitias meas, &c.* 470.63
L. *Cor mundum crea in me, &c.* 86.45.47
LXXXI. *Ego dixi, Dij eſtis, &c.* 340.28
LXXXII. *Imple facies eorum ignominia, &c.* 395.83. & 476.114
CXVIII. *Confige timore tuo carnes meas.* 319.31
Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. 498.48

Ex Prouerbiis.

Cap. IV. *Iuſtorum ſemita quaſi lux, &c.* 367.75
VIII. Hoc capite *ſapientia* accipitur modò pro increata, modò pro creata. 337.6
Deliciæ meæ eſſe cum filiis, &c. 340.29
IX. *Noli arguere deriſorem, &c.* 464.9
XIV. *Errant qui operantur iniquitatem, &c.* 14.66
XXIV. *Ne quæras iniquitatem in domo iuſti, &c.* 471.71
XXV. *Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur, &c.* 477.121
XXXI. *Mulier timens Dominum ipſa laudabitur, &c.* 318.11

Ex Canticis.

Cap. II. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* 340.31
VIII. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem.* 375.129

Ex libro Sapientiæ.

Cap. IX. *Mitte eam de cælis, &c.* 76.47
XI. *Nihil odiſti eorum quæ feciſti.* 495.22
XIV. *Similiter odio ſunt Deo impius & impietas eius.* 494.10. & 495.22. & 498.49

Ex Eccleſiaſtico.

Cap. I. *Initium ſapientiæ timor Domini.* 331.10
Plenitudo ſapientiæ eſt timere Deum. ibid.
VII. *In toto corde tuo honora patrem tuum.* 425.153
XII. *Da bono, & non receperis peccatorem.* 442.66. & 443.72
XVII. *Et mandauit illis vnicuique de proximo ſuo.* 464.8. & 469.57
XVIII. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari* 356.5
XIX. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet.* 370.97. & 373.112
XIX. *Corripe amicum ne fortè non intellexerit.* 464.8
XXXVIII. *Honora medicum.* 425.153
L. *Duas gentes odit anima mea.* 398.110. & 400.124

Ex Iſaia.

Cap. I. *Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, &c.* 495.22
II. *Conflabunt gladios ſuos in vomeres, &c.* 506.2. & 507.12
VIII. *Timorem eius ne timeatis.* 324.58
XI. *Replebit eum ſpiritus timoris Domini.* 424.58
XLVIII. *Non eſt pax impiis.* 431.24
LIX. *Viam pacis neſcierunt.* ibid.
LXIV. *Facti ſumus vt immundus, &c.* 106.22

Ex Ezechiele.

Cap. XXXIII. *Speculatorem conſtitui te.* 470.58

Ex S. Matthæo.

Cap. V. *Odio habebis inimicum.* 398.106. & 400.124
Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? 404.161
Minimus vocabitur in regno cælorum. 443.74
Diligite inimicos veſtros, &c. vt ſitis filij Patris veſtri, &c. 394.73. & 506.3. & 507.13
VI. *Si oculus tuus, &c.* 41.145
VII. *Omnia ergo quæcumque vultis vt faciant vobis homines, &c.* 392.59
Omnis arbor, &c. 173.83
Eiice primum trabem de oculo tuo, &c. 412.58
Vbi eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum erit. 340.31
Neque mittatis margaritas ante porcos. 474.90
VIII. *Multi ab Oriente & Occidente venient, &c. filij autem regni eijcientur, &c.* 357.13
X. *Non veni pacem mittere, ſed gladium.* 431.20
Qui dicantur aliquid facere propter nomen Chriſti, prophetæ aut diſcipuli. 113.66
XI. *Qui autem minor eſt in regno cælorum, &c.* 367.75. & 79
XV. *Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque eſt ex me.* 425.153
XVI. *Tu es Petrus, &c. & tibi dabo claues, &c.* 175.1. & 2
XVIII. *Serue nequam omne debitum dimiſi tibi, &c.* 397.96
Si peccauerit in te frater tuus, &c. 397.102. & 465.20. & 466.27. & 479.135
XIX. *Si vis perfectus eſſe vade & vende, &c.* 369.92
Multi autem erunt primi nouiſſimi. 357.10
XX. *Voca operarios, & redde iis mercedem, &c.* 6
XXII. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde.* 388.25. & 389.33
Hoc eſt primum & maximum mandatum. 343.54
Diliges proximum tuum ſicut teipſum. 392.56.59. & 410.40
XXV. *Omni habenti dabitur, &c.* 124.135
Quod feciſtis vni ex fratribus meis, &c. 442.66. & 443.74
XXVI. *Omnes enim qui accipiunt gladium, gladio peribunt.* 620.3. & 622.14

Ex Euangelio S. Marci.

Cap. XII. *Vidua hæc pauper plus omnibus miſit.* 404.159
XIII. *De die autem illo, &c.* 155.36

Ex Euangelio S. Lucæ.

Cap. V. *Exi à me, quia homo peccator ſum Domine.* 325.61
Repleti ſunt timore dicentes, quia mirabilia vidimus. ibid.
Accepit omnes timor & magnificabant Deum. 61. & 63
X. *Maria vero optimam partem elegit.* 505
XI. *Quod ſupereſt date eleemoſynam, &c.* 449.121. &c.
XII. *Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, &c.* 318.9. & 324.55
XIII. *Intrate per anguſtam portam, &c.* 357.10
XIV. *Compelle intrare.* 295.243

Si quis venit ad me,& non odit patrem ſuum,&c. 395.80.& 405.1.& 611.49
XVI. Facite vobis amicos de mammona. 442.66.& 443.73
XXIV. Oportebat Chriſtum pati. 315.141

Ex Euangelio S.Ioannis.

Cap.I. De plenitudine eius,&c. 136.22
III. Sicut Moyſes exaltauit,&c. 217.150.& 220.168
IV. Qui biberit ex aqua,quam ego dabo ei,&c. 375.129
VII. Ego non aſcendo,&c. 155.36.& 51
VII. In peccatis veſtris moriemini. 347.89
X. Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. 418.101
Mercenarius autem. 106.26
Et non peribunt in æternum, & nemo rapiet eas de manu mea. 374.124
XIII. Quod facis,fac citius. 153.21
XIV. Manſionem apud eum faciemus. 340.29
XV. Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem. 393.63.& 416.85
Sine me nihil poteſtis,&c. 119.103
Maiorem hac dilectionem nemo habet. 271.66.& 416.85
XVII. Hæc eſt autem vita æterna,&c. 215.139.& 220.168
Vt ſint vnum,ſicut & nos,&c. 340.29

Ex Actis Apoſtol.

Cap.XX. Quia mundus ſum à ſanguine omnium,&c. 468.41

Ex Epiſtola ad Romanos.

Cap.I. Sine affectione. 392.56
II. Propter quod inexcuſabilis es ô homo omnis qui iudicas. 576.59.63
III. Faciamus mala vt eueniant bona. 411.45
VIII. Quicumque ſpiritu Dei aguntur, ij ſunt filij Dei. 351.120.& 355.161
Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis,&c.232.11.& 321.30
Non ſunt condignæ paſſiones,&c. 107.32
Ipſe enim ſpiritus. &c. Item, certus enim ſum quia neque mors, &c. 232.261.& 263.& 374.125
IX. Optabam enim ego ipſe anathema eſſe pro fratribus.411.52
X. Sed numquid non audierunt,&c. 227.228
Corde creditur,&c. 249.2
XI. Si autem gratia,&c. 105.17
XII. Spe gaudentes. 321.38
Non vos defendentes,&c. 506.3.& 507.14
XIII. Plenitudo legis eſt dilectio. 343.54
Caritas nunquam excidit. 374.119.& 375.129.& 380.11
XIV. Omne autem quod eſt ex fide. 268.42

Ad Corinthios I.

Cap.VI. Audet aliquis,&c. 283.151
Qui adhæret Domino,vnus ſpiritus eſt. 340.29
VII. Non habens neceſſitatem,&c. 5.4.& 6
IX. Omnibus omnia factus ſum. 431.20
X. Si quis vocat vos,&c.De eſu idolothyti. 241.54
XIII.Quo ſenſu dicatur nec fidem nec alia valere ſine caritate, 113.67
Caritas non quærit quæ ſua ſunt. 339.22
Caritas numquam excidit. 374.119.& 375.129
XV. Gratia eius in me,&c. 76.47

Ad Corinthios II.

Cap.III. Litera enim occidit,&c. 179.32
IV. Leue & momentaneum,&c. 107.32
V. Vt referat vnuſquiſque prout geſſit in corpore. 368.85
XII. Nec enim debet parentibus filij theſaurizare.&c.424.145

Ad Galatas.

Cap.II. Viuo ego,iam non ego,&c. 340.31
In faciem ei reſtiti. 512.52
V. Omni homini circumcidenti ſe,&c. 272.68

Ad Epheſios.

Cap.I. Creati in Chriſto,&c. 86.45.& 47
IV. Deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ. 328.87

Ad Philippenſes.

Cap.III. Non quòd iam acceperim,aut perfectus ſim. 369.92

Ad Coloſſenſes.

Cap.I. Qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum.351.120.& 355.161
III. Vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. 340.31

Ad Theſſalonicenſes I.

Cap.V. Omnia autem probate,&c. 287.183

Ad Theſſalonicenſes II.

Cap.I. Vt digni habeamini regno Dei. 106.24
III. Si quis non vult operari, nec manducet. 442.69

Ad Timotheum I.

Cap.V. Si quis ſuorum,& maximè domeſticorum, curam non habet. 253.40.& 423.139
Qui bene præſunt presbyteri,duplici honore digni ſunt. 425.53
Seniorem ne increpaueris,&c. 468.45
Peccantes coram omnibus argue. 479.136.& 480.145

Ad Timotheum II.

Cap.I. Et fide non ficta. 254.42
II. Sermo eorum vt cancer ſerpit. 481.150
Noli contendere verbis,&c. 504.34
III. Omnes qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. 431.21
IV. In reliquo repoſita,&c. 117.94

Ad Titum.

Cap.I. Omnia munda mundis,&c. 269.43

Ad Hebræos.

Cap.VI. Non enim iniuſtus,&c. 117.94
XI. Oportet enim accedentem,&c. 164.18.&c.
Eſt autem fides,&c. 166.34.& 197.2

Ex Epiſtola S.Iacobi.

Cap.II. Tu credis quoniam vnus eſt Deus,&c. 266.31

Ex Epiſtola S.Petri I.

Cap.III. Timorem autem eorum ne timeatis. 324.55

Ex Epiſtola S.Petri II.

Cap.I. Vt per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ. 339.26
Vlt. In quibus ſunt quædam difficilia intellectu. 180.35

Ex Epiſtola S.Ioannis I.

Cap.II. Si fuiſſent ex nobis,manſiſſent vtique nobiſcum.374.120
Qui autem ſeruat verbum eius, verè in hoc caritas Dei perfecta eſt. 369.92
Et vos vnctionem,quam,&c. 144.82.& 86
Qui dicit ſe noſſe,&c. 254.42
Si quis diligit mundum,non eſt caritas Dei in eo. 324.55
III. Similes ei erimus,&c. 343.60
Omnis qui natus eſt ex Deo,peccatum non facit. 374.119.& 475.128
Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi,&c. 392.60.& 546.101
Non diligamus verbo,neque lingua. 396.90
Et nos debemus pro fratribus animas ponere. 416.85
IV. Qui nouit Deum,&c. 140.52.&c.
Deus eſt caritas. 337.5.& 380.11
V. Spiritus eſt qui teſtificatur,&c. 138.35

Ex Apocalypſi.

Cap.II. Quòd caritatem tuam primam reliquiſti.124.137.& 370.97.& 373.112
III. Non enim inuenio opera tua plena,&c. 124.137
III. Ambulabunt mecum in albis,quia digni ſunt. 106.24
Vlt. Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc. 356.5

INDEX PRÆCIPVARVM RERVM,

quæ hoc libro continentur.

Abominatio.

ABominatio in quo conſiſtat. 493.9
Abominationis, & inimicitiæ odium quid ſit. 494.15. hoc ſupponit illud. 19

Accidens.

Accidentia quædam dicuntur propriè, & abſolutè ſupernaturalia. 52.12
Cur extra ſubiectum ſupernaturaliter conſeruentur. 13
Accidens eamdem intenſionem habet extra ſubiectum,& in ſubiecto.258.22. an ſit accidentis ineſſe. 359.25.24 gradus gradui additus non conſtituit nouũ accidens.25

Accuſator.

Accuſatori an minùs credendum,quàm neganti. 481.156

Acedia.

Acedia quid ſit. eſt graue peccatum. quando ſit vitium generale. 500.6.7.8
Acedia eſt vitium capitale. 10

Acta.

Acta facere qui dicantur. 149.119

Actus, ſiue actio, agere.

In noſtris actionibus quatuor conſideranda. 2.10
Actiones noſtræ includunt triplicem reſpectum. ibidem
Actio eſſentialem ordinem dicit tam ad potentiam,quàm ad obiectum. 4.19
Omnis aduertens quid agat tenetur conſiderare, an licitè agat. 3.14
Ad agendũ prærequiſita quæ dicantur.7.18. Quandoque ſunt in poteſtate eius,qui debet agere,aliàs non. 19
Quæ requirantur, vt aliquis verè dicatur poſſe agere, aut non agere. 7.21
Non omnia neceſſaria ad agendum influunt in actum. 22.136
Sæpe Patres dicunt nos non agere id, quod non agimus liberè. 29.52
Aliud eſt agere cum aliquo, aliud agere per aliquem. 76.47
Actio immediatè libera quæ dicatur. 21.128. Quæ dicatur mediatè libera. 129. Vide *Liberum.*
Actio quid ſit.22.135.dupliciter conſiderari poteſt. ibid.
Aliquid dupliciter poteſt eſſe cauſa actus voluntatis, aut intellectus. 67.107
Actio ſuam perfectionem accipit non à ſolo obiecto,ſed etiam à ſuo principio, atque circa obiectum imperfectius poteſt verſari perfectior actus.70.2.3.4.Imperfectior poteſt eſſe nobilior.70.5.Ab eodem accipit perfectionem,& eſſe. 8. Accipit ſuam perfectionem præcipuè à potentia. ibidem
Actus naturalis, & ſupernaturalis ſæpe habent idem obiectum formale. 72.19
Quãdo actio dicatur eſſe intra latitudinem actiuitatis potentiæ.77.54.Quid requiratur,vt tota ſit vitalis. 78.66
Poteſt ab aliquo pendere ſecundùm ſuam eſſentiam, etſi non pendeat ab eo eſſentialiter. 95.110. Res poteſt vna actione produci,& alia conſeruari. 96.111
Actio diſponens ad habitum ab eodem conſeruatur. 93
Vtrùm actio mutato agente ſemper mutetur. 94
Facilitas actionis non eſt modus ab ea diſtinctus. 97.2
Actio nequit durare ſolo inſtanti.127.154.A ſolo Deo in intellectu producta nec aſſẽſus eſt,nec diſſẽſus.154.29
Actio non cõtrariatur habitui niſi ratione effectus. 297.36
Non omnis actio hominis eſt actio humana. 1.1
Actio dupliciter homini propria. ibidem
Actio humana quæ dicatur. 5
Actio moralis quæ dicatur. 6
Cur nulla actio non libera ſit moralis. 9
Non omnis moralitas facit actionem moralem. ibidem
Actio moralis eſt immediatum genus actionis bonæ, & malæ. 3.13
Moralitas actionis in quo conſiſtat. 13.& 16.& 4.20
Includit in ſe duplicem habitudinem. 4.20
Non reperitur formalis niſi in actu formaliter libero. ibid. Magis reſpicit potentiam, quàm obiectum. 19
Reperitur in actu indifferente. 21
Solus actus voluntatis eſt intrinſecè formaliter moralis. 4.22
Omni actui eſt accidentale habere eſſe morale. 23
Actio poteſt eſſe mala, quam operans iudicat bonam, & contrà. 26.19
Eadem poteſt eſſe modò formaliter bona,aut mala,modò non. 27.27
Qua ratione actio accipiat bonitatem, aut malitiam ab obiecto. 28.38
Actio ignoranter facta poteſt eſſe moraliter bona, vel mala. 40
Item intrinſecè mala,& extrinſeca denominatione bona, & contrà. 30.53.& 54
Aliud eſt actionem à certa virtute elici, aliud eam huius participare honeſtatem,& vnde hoc habeat. 37.118
Actio humana ſæpe habet duplicem malitiam, aliquando etiam duplicem honeſtatem. 33.109. & 113
Actioni humanæ dupliciter aliqua accidunt. 47.158
Sola actio interna eſt formaliter intrinſecè bona, aut mala. 25.8.& 38.67.68.74. qua ratione actio interna, & externa ſibi mutuò bonitatem, aut malitiam communicent. 27.30.& 33.78.80.81
Nullus actus externus,excepto aſſenſu fidei diuinæ,fertur in obiectum ſub ratione neceſſariò honeſta. 31.66
Actio externa,prout præſcindit ab interna, ab obiecto,& circumſtantijs accipit bonitatem, aut malitiam ſibi intrinſecam,ſed ſolum materialem. 29.49.54.& 32.73
Nec vlla malitiam ſibi intrinſecam accipit ab interna. 33.81
Malitia materialis, & obiectiua eſt priùs in actu externo, quàm in interno,contrà formalis eſt priùs in interno.85
Actus externus actui interno ex ſe perfectè efficaci addit aliquid malitiæ, aut bonitatis materialis, nihil tamen formalis. 86.& 87. Ille tamen communiter,cur hic in ſe melior,aut peior ſit,idque ex triplici capite. 34.89
Communiter actum externum comitantur quædam mala, aut bona,quæ non comitantur internum. ibidem
Cur actus externus ſit in confeſſione exprimendus. 90
Actus externus ab interno imperante informatur, & bonitatem,ac malitiam accipit:ſecùs de interno. 38.121
Quando actio externa pertineat ad eamdem virtutem cum interna, quando non. 194.61
Actio externa dupliciter poteſt vitiari. 199.18
Solus actus externus accipit bonitatem ab imperante.38. 121. Cuius ratio redditur. ibidem
Non omnis actus imperatus ob aliquem finem eſt electio. 41.142

Actus imperatus ſæpe non reſpondet perfectioni imperantis. 42. 156

Quæ actio ſit ſupernaturalis ſecundùm ſubſtantiam, quæ ſecundùm modum. 52.16. Prioris generis ſunt actus virtutum theologicarum. 56.39

Supernaturalitas actus nequit conſiſtere in ſolo aliquo modo,aut moralitate. 57.44.45

Dantur etiam actus virtutum moralium ſupernaturales in ſubſtantia. 48

Actus dupliciter poteſt dici ſupernaturalis ratione duplicis dependentiæ à principio ſupernaturali. 67. 108

Non omnis actus cauſæ ſupernaturalis eſt ſupernaturalis. 109

Actus exigens cauſam ſupernaturalem,quando ſit ſupernaturalis. 68.117

Actus multipliciter poteſt eſſe ſecundùm modum ſupernaturalis. 122

Dantur hîc aliquæ actiones ad ſalutem conducentes tam externæ, quàm internæ ſolùm ſecundùm modum ſupernaturales. 69.129.& 70.130

Actus naturalis, & ſupernaturalis ſæpe habent idem obiectum formale. 72. 19

Quòd actus ſupernaturalis ſit altioris ordinis, quàm naturalis, habet formaliter à ſua eſſentia,effectiuè à gratia. 74.31.32

Actus ſupernaturalis eſt totus omnino, ſiue ſecundùm omnem ſuam partem ſupernaturalis, & totus vitalis à gratia. Item totus à potentia procedit. 75.43.44.47

Quo ſenſu dicatur produci à gratia qua ſupernaturalis,& à potentia qua vitalis. ibidem

In eius productione potentia ſe habet ſolùm materialiter,malè dicitur. 76.51

Procedit à potentia,& gratia ex parte ſimiliter,ex parte diſſimiliter,quàm Spiritus ſãctus à Patre,& Filio.78.61

Potentia eſt improportionata,vt ſola producat actum ſupernaturalem, non tamen vt eum producat cum gratia. 62

Cur nequeamus hîc diſtinguere,an habeamus actum naturalem,an ſupernaturalem. 67.& 100. 22

Potentia poteſt ad actum ſupernaturalem eleuari principio ſibi extrinſeco. 78. 70

Actus ſupernaturales non requirunt alias ſpecies intelligibiles,quàm naturales. 86.75

Ratio cur actus ſupernaturales nequeant producere habitus ſupernaturales. 100. 22

Potentia eodem modo ex parte ſua influit in actum naturalem, & ſupernaturalem, & eodem omnino modo ab vtriſque afficitur. 88.68.& 100.22

Ideò actus ſupernaturales quoad vim producendi habitum planè ſimiles ſunt actibus naturalibus. 100.23

& ſolùm moraliter ad habitus ſupernaturalis infuſionem,aut augmentum concurrunt. 101.24

Actus ſupernaturalis gignit habitum naturalem. 27

Qui remanet in hæretico, & facilitat in iuſto actus ſupernaturalis productionem. 26

Quid requiratur,vt actio ſit vitalis. 98.7

Debet neceſſariò à potentia,cui ineſt,produci. 8

Malæ actioni cooperans quando peccet. 290.207

Actiones aliæ neceſſariò bonæ, aliæ neceſſariò malæ; aliquæ communiter bonæ,aliæ communiter malæ. 208

Actio hîc, & nunc nata ſignificare malam intentionem, aut malum producere,ſecundùm ſe mala eſt. 291.209

Ex duplici capite actio eiuſmodi ſignificationem accipit. 210

Actus differentes poſſunt ab eodem habitu elici. 313.128

Actus quomodo repugnent habitibus. 129

Actus plures non ſubordinatos an eadem eliciat potentia ſimul. 351.137

Actus vniuoci poſſunt verſari circa obiecta æquiuoca. 319. 17

Actum non theologicum an poſſit elicere habitus non theologicus. 323. 49

Actum eum licitè nolo elicere, quem nunquam teneor elicere. 331.109

Quomodo poſſis te habere circa actum reuelatum, licitum, vel illicitum eliciendum. 333.127

Actu alio amo amicum,& alio mihi opto eius amicitiam. 339.23

Actus habens melius obiectum non ſemper eſt melior. 342.45 Actus bonitas alia phyſica, alia moralis. 46

Actus voluntatis boni faciunt hominem bonum, non tamen actus intellectus. ibidem

Actus aliarum virtutum ex ſe diriguntur in finem caritatis. 344.62

Actio vt ſit vitalis, quid requiratur. 68

Ex actibus voluntatis naſcitur in appetitu quædam inclinatio. 356.2

Agens an ſibi ſimile intendat. 361.38

Actus caritatis in via non reſpondent perfectioni habitus. 364. 54

Actum commendat perſonæ dignitas. 57

Actus vnde deficiat à perfectione. ibidem

Actio an immediatè tendat in priuationem. 376.136

Actus caritatis qua ratione maneat in patria. 382.10.12

Actus caritatis in quouis Beato eſt appretiatiuè, & ſubſtantialiter perfectior quouis actu cuiuſuis viatoris. 383. 18

Actus caritatis in eodem ferè ſemper eſt intenſior in patriâ,quàm hîc. 384.22.24

Actum amoris ſupernaturalis potiùs, quàm naturalis non eſt in noſtra poteſtate elicere. 389.32

Ad actum caritatis eliciendum tenemur per ſe, aut per accidens. 391.47

Actus optimus quis ſit. 402.136

Actus habens melius obiectum non eſt ſemper melior. 404.159

Actus magis debitus non ſemper eſt melior. 161

Actus caritatis inuoluit aliquam comparationem Dei ad creaturas. 586. 13

Actionem quæ perſuadeant, relicta contemplatione. 414.69

Actus externus vnde accipiat intrinſecam honeſtatem. 435. 5

Actum vnum imperare alium quid ſit. 434. 12.13

Actus externus quid requirat,vt ſit talis, aut talis virtutis. 462. 2

Actus externus habet malitiam intrinſecam diſtinctam ab ea,quam accipit ab interno. 528.47.48

Honeſtas debet directè intendi,vt actus ſit bonus;non tamen malitia,vt actus ſit malus. 529.53

Adamus.

Adami peccato eſt in nobis imminuta potentia bene operandi. 57.45

In paradiſo indiguit gratia ad merendum. 47

Et habuit veram fidem. 256. 13

An habuerit explicitam incarnationis,incertum.257.19

Adoptio, adoptiuus.

Deus adoptando aliquem in filium neceſſariò confert ei aliquod ius ad hereditatem, non tamen quale nos habemus. 110.49

Adorare.

Vt prudenter adores Hoſtiam,ſufficit quòd ſis moraliter certus, eſſe conſecratam. 150.127

Adulterium.

Adultera non tenetur propalare ſuum crimen, ne ſpurius hereditatem adeat. 457. 172

Affectus.

Affectus Dei erga iuſtos. 340.29

Affectum quadruplicem excitat bonum quadrupliciter apprehenſum. 428.1

Ambiguum, amphibologicum.

Licitè aliquando vtimur verbis ambiguis. 155. 33. & 48 ſine cauſa illicitè. 157. 47

Ex varijs cauſis ſæpe obligamur non vti amphibologia.44

Tam

Tam peccat contra iuſtitiam, qui ambiguis verbis alteri detrahit, quàm qui claris. 257.15

Amor, amare, amicus, amicitia.

Vt aliquid non amem, nulla requiritur ratio ad hoc mouens. 12. 54. Vix vnquam bonum tantum amamus, quantum poſſumus. 42. 157
Amor Dei naturalis, & ſupernaturalis habent idem obiectum formale. 73.21
Amor beatificus eſt æqualis in æqualiter videntibus Deum. 80.80. quòd voluntas fiat huic proportionata, non eſt ex ſolo habitu caritatis. 81
Alios aliter amamus, quàm nos ipſos. 297.6
Amando alios propter nos, magis noſipſos amamus. 7
Varia bona, ob quæ alios amamus. ibid.&c.
Aliter meum, aliter amici bonum amo. 298.10
Cur hic amor ſit potiùs amicitiæ, quàm prior. 11.&c.
Amore eiuſdem ſpeciei opto amico diuerſa bona, non tamen mihi. 13
Nequit amor haberi niſi erga perſonas. 296.2
Non omnis amor continet amorem amicitiæ. 297.4
Ad amorem beneuolentiæ non ſufficit, quòd per eum alicui bene volumus. 5
In quo præciſè differat amor amicitiæ ab amore concupiſcentiæ. 298. 13
Amor amicitiæ non variat ſpeciem moralem ob diuerſa bona, quæ amo, ſecùs de amore concupiſcentiæ. ibid.
Qua ratione differat ab amore amicitiæ. ibid. Variatur eius ſpecies ob diuerſa bona, quæ mihi opto. ibidem
An Beati ament ſuam beatitudinem quatenùs ſibi bonam. 315.135. An poſſint naturaliter ceſſare à gaudio beatitudinis. ibidem
Cur neceſſariò Deum ament. 136
Omne odium ſupponit amorem. 317.3
Timoris cauſa, amor. 1
Amat Deum priùs natura voluntas, quàm deteſtetur peccatum. 3
Quæ nullo modo amamus, eorum malum nec odimus, nec timemus. 4
Amor virtutis non eſt amor concupiſcentiæ. 318.14
Amor mundanus quid. 324.55
Qua ratione ſit malus. 56. An ſit in Beatis. 57
Amare an poſſimus id, cuius proſecutionem odimus. 326.73
Caritas eſt amor amicitiæ, per quam volumus Deo bonum, præciſè qua ipſi bonum, ac conſequenter qua maximè ipſi bonum eſt. 338.14
Amor naturalis, & liber quò nos inclinent. 17
Amor naturalis ſit talis, qui reſpondeat beneficijs naturalibus; ſupernaturalis, qui ſupernaturalibus, & ſit proportionatus fini ſupernaturali. 19
Amici, & filij Dei verè, & propriè dicimur. 339.21
Amoris amicitiæ quinque conditiones. 22
Amor inimici qua ratione habeat rationem amicitiæ. 24
Amicitia eſt redamatio non latens. 339.25
Fundatur in alicuius rei communione. 340.26
Amicitia vera inter Deum & hominem àn potuiſſet eſſe in ſtatu naturali. ibidem
Qualis ſit inter Regem & ſubditum. 27
Amicitia ſupereminentiæ, ſeu excellentiæ. ibidem
Amicitiæ effectus. 29
Amoris motiuum. 341.38
Gratia iuſtificans non poteſt dici amor Dei erga nos. 346.82
Amorem duplicem inuoluit amicitia. 346.89.90
Dignum amore eſſe, & de facto amari, differunt. ibid.
Ad amicitiam non ſufficit velle alicui aliquod bonum. 348.98.99
Quomodo intelligendum, quòd Deus non cedat nobis in amore. 364.55
Amans plus appretiatiuè quis. 57
Amor patriæ an ſit intenſior habitu ſuo. 369.90
Creatura Deum non amat, quantum amabilis eſt. 91
Vnus plura propter Deum amat, quàm alius. 369.94
Minùs amat Deum, qui præter eum alia amat, non propter Deum. ibidem
Amor Dei qua ratione in nobis perficiatur. 95
Amicitia diuina quomodo differat ab humana in diminutione. 373.117
Amicitia quomodo differat à beneuolentia. 380.1.2
Modus amandi non ſemper ſequitur modum cognoſcendi. 381.4.6. Amari actu caritatis poteſt Deus propter vitam æternam. 8
Amoris perfectio alia eſt intenſiua, alia appretiatiua. 382.15
Cur ſæpe amemus minùs intenſè ea, quæ appretiatiuè amamus magis. 16
Beati æquè intenſè amant Deum, & proximum. ibidem
Beatus appretiatiuè magis amat Deum, quàm vllus viator. 383.18
Amari poteſt proximus quadrupliciter. 385.2
Amicitia facit, vt amemus quidquid amicus amat. 385.4.5
Amantur Deus & proximus quandoque eodem, quandoque diſtincto habitu. 7
Amor proximi propter Deum an differat ſpecie ab amore, quo Deus in ſe amatur. 387.17
Amor proximi propter ſuam bonitatem non elicitur à virtute theologica. 19
Quis amor proximi habeat rationem amicitiæ erga eum. 20.& 23
Amare Deum ex toto corde, anima, virtute, quid ſit. 388.26
Amare Deum actu interno teneris ſpeciali præcepto. 28
Amoris Dei defectus, peccati eſt cauſa. 30
Amor actualis, & affectuoſus quid ſit. 31
Ad amoris ſupernaturalis actum non obligamur niſi aliquo modo indirectè. 389.32
Amare ex toto corde quid ſit. 35
Amoris ſingularia ſigna quando teneamur oſtendere inimicis. 397.93.97.98
Amor appretiatiuè maior, eſt melior. 402.136
Amor obiecti materialis ſupponit amorem obiecti formalis, quando hoc ab illo diſtinguitur. 137
Amor medij eſt virtute duplex. 138
Amor Dei ſuper omnia in confuſo facilior, quàm ſi ſingula ſpeciatim conſideres. 402.143
Amans magis ipſum medium, ſæpe minùs amat ipſam vtilitatem medij. 145
Amicus quandoque eſt iniuſtus, & inimicus iuſtus. 146
Amare poſſum aliquos varijs modis. 403.147
Non omnis amor Dei eſt efficax amor inimici. 148
Amans Deum ſuper omnia appretiatiuè eum amat præ alio. 149
Amans inimicum propter Deum, hunc appretiatiuè magis amat, quàm amans amicum. 403.150
Amor Dei ſuper omnia quid requirat. 151
Amare inimicos propter Deum ſolùm eſt iuſtorũ. 404.162
Amor vnus poteſt tripliciter eſſe maior altero. 405.2
Amor amicitiæ, & amor ſuper omnia differunt. 406.7
Appretiatiuè ſuper omnia amare quid ſit. 8
Amoris appretiatio & intenſio differunt. 9.& 10
Poſſum tripliciter Deum amare appretiatiuè ſupra creaturas. 11
Qua ratione Deus ſit neceſſariò ſummè amandus. 12
Amor amicitiæ, vel concupiſcentiæ ſupra Deum, repugnant præcepto eum amandi ſuper omnia. ibid.
Honeſtum, ac laudabile amare proximum, ac res alias propter Deum, aut ex alio fine honeſto, tam intenſè, quàm ipſum Deum. 407.17
Amare aliquid præ Deo magis intenſiuè, quàm appretiatiuè, cur liceat. 18
Amare proximum propter Deum non poſſum, niſi amem Deum ſecundùm ſe. 408.27.28
Vnde naſcatur in nobis difficultas purè in omnibus amandi Deum. 409.35

Natura

Natura vehementiùs inclinat in amorem ſui, quàm in amorem Dei. ibidem
Amas teipſum licitè præ alijs in bonis temporalibus. 415.79
Amari an debeat proximus vnus præ alio. 419.103.110
Amore appretiatiuè tantùm maiore tenemur vnum hominem præ alio diligere. 422.133
Amorem varium variæ exigunt coniunctiones. 135
Amandi magis nobis coniunctiores ceteris paribus. 423.139
Non tenemur ſemper magis bonum magis amare. 141
Amici, aut benefactoris cum conſanguineis comparatio. 426.156
Amor inordinatus non ſemper eſt malus ex obiecto. 430.14
Amor inordinatus, & malus ſæpe eſt ratione alterius actus. 15.& 17
Amor Dei qua ratione imperet eleemoſynam. 434.8
Amare, & odiſſe ſimul eumdem nequeo. 493.6
Quædam partim amore, partim odio digna. 11
Amor & odium immoderata efficiunt, vt vitia amemus, & bona oderimus. 494.12
Videns Deum an eum neceſſariò amet. 496.29.30.34 & 497.39
Amare nullus poteſt Deum ſuper omnia, cúmque odiſſe. 498.37

Anathema.

Anathema eſſe quomodo cupiat Paulus. 411.52.53

Angelus.

Angeli creabiles non ſuperioris ordinis, quàm ij, qui creati ſunt, ſed ſolùm ſpecie perfectiores: quare quidquid illi naturaliter videre poſſent, etiam hi poſſunt videre, licèt minùs perfectè. 55.33
Angelus indiguit gratia ad eliciendos actus meritorios. 57.47
An poſſit creari Angelus ita perfectus, qui naturaliter eliciat actum caritatis tam perfectum, quàm hîc elicimus, 63.85
Angelus euidentiùs cognouit res ſibi reuelatas eſſe veras, quàm nos res vllas naturales cognoſcimus. 165.23 & 269.53.& 270.59.63
Clarè cognoſcit quis ſibi loquatur, ſiue Deus ſit, ſiue creatura. 169.53
Vtrùm D. Auguſtinus ſentiat eos ſtatim ab initio vidiſſe Deum. 254.3
Sentit bonos, & malos initio æqualiter potuiſſe perſeuerare, aut cadere. ibidem
Qua ratione doceat, eos priùs vidiſſe res in Verbo, quàm in ſeipſis. 5.& 6
Sentit etiam, dæmonem ante lapſum habuiſſe eiuſmodi cognitionem. ibidem
Quarum rerum Angelus initio habuerit fidem. 7.& 315.16
In via peregrinabatur à Domino. 17
An explicitè crediderit myſterium incarnationis, incertum. 19

Anima.

Animæ rationalis in corpus infuſio cur naturalis. 53.14
Animæ in Purgatorio eliciunt veros actus ſpei theologicæ. 316.146
Anima rationalis longè aliter eſt intellectiua, quàm corpus ſit quantum. 345.72

Apoſtaſia, apoſtata.

Apoſtaſia ad quamuis infidelitatis ſpeciem pertinere poteſt. 270.54
Quid propriè ſit apoſtaſia, & varia apoſtatarum genera. 55
Apoſtaſia grauat infidelitatem, ſed non mutat eius ſpeciem. 271.62
Apoſtaſiam quid perſuaſerit quibuſdam. 526.33

Apoſtolus.

Apoſtoli vnà cum ſacra doctrina eius ſenſum à Chriſto acceperunt, & poſteris tradiderunt. 176.8

Appetitus.

Ex actibus etiam ſupernaturalibus gignitur in appetitu quædam inclinatio iuuans ad illos eliciendos. 102.31
Appetitus ſenſitiui impetum ſequitur voluntas. 383.16
Appetitus ſenſitiuus cur non inclinet propriè contra rationem, ſiue in malum. 409.34
Appetuntur multa per accidens, quæ ſecundùm ſe fugienda ſunt. 505.1

Appretiatio.

Appretiatiuè quis magis amet. 364.57
Appretiatiuè vnus præ alio Deum magis amat. 369.93
Appretiatiuè ſæpe amamus magis ea, quæ intensè minùs amamus. 383.16
Appretiatiua perfectio eſt principalior, magíſque ſubſtantialis ipſi actui. 17
Appretiatiuè ſuper omnia aliquem amare quid ſit. 406.8
Amare appretiatiuè vnum proximum præ altero tam affectu interno, quàm externo opere aliquando tenemur. 420.112.114.& 422.133

Arduum.

Quod bonum dicatur arduum. 299.18
Nihil appetitur quia arduum appetenti. 300.28.&c.

Ariſtoteles.

Ariſtoteles nullibi docet, omne quod mouetur, ab alio moueri, ſed ſolùm hoc aſſerit de inanimatis. 10.41
Non docet, potentias rationales eſſe indifferentes ad oppoſita. 12.50
Non definit virtutem diſpoſitionem perfecti ad optimum. 252.23. Cur fidem inter virtutes non numeret. 28

Aſſenſus. Vide *Fidei aſſenſus, & Theologia.*

Aſſenſus Catholici, & hæretici circa eumdem fidei articulum quomodo differant. 67.106
Aſſenſus præmiſſarum non influit effectiuè in aſſenſum concluſionis. 68.114
Aſſenſus naturalis & ſupernaturalis eodem modo inclinant, ac ſenſibiliter afficiunt intellectum. 116
Nullus aſſenſus nitens euidentia conſequentiæ eſt fides. 150.121. Actus à ſolo Deo in intellectu productus nec aſſenſus eſt, nec diſſenſus. 154.29
Aſſenſus non dicitur verus, aut falſus per reſpectum ad ſuam cauſam, ſed per reſpectum ad obiectum. 160.69
Nequit eſſe certior ſuo obiecto formali. 238.27
Differentia inter aſſenſum & imaginem. 191.43
Aſſenſus ſupernaturalis nequit eſſe falſus, poteſt tamen eſſe dubius. 202.46
Dupliciter contingit aſſenſum eſſe firmum. 47
Incertus poteſt eſſe firmior certo, & liber certiôr neceſſario. 203.53
Aſſenſu infirmo obiecto aſſentiens iudicat hoc eſſe incertum. 278.114

Apprehendere, apprehenſio.

Bonum apprehenſum velle poſſumus. 15.72
Apprehenſio duplex: alia iudicio contraria, alia ei neceſſariò coniuncta. 79. Prior non ſufficit ad volitionem. 78. Secùs eſt de ſecunda. 16.82
Congrua apprehenſio obiecti facilitat operationem. 89. 75.77.& 192.50. Taliſque etiam in actibus ſpiritualibus in imaginatione gignitur. 102.31
Vt aliquid meliùs apprehendamus, non ſemper eſt opus nouis ſpeciebus. 250.13

Arbitrium.

Arbitrium tam voluntatis, quàm intellectus actum ſignificat. 4.1

Arbor.

Quo ſenſu Matthæi 7. dicatur arbor mala non poſſe facere fructus bonos. 268.42

Atheus.

Quòd aliqui ſint athei, prouenit ex mala voluntate. 264.16
Nunquam ſunt ſine ſcrupulis. ibidem

Attritio.

Attritio propter metum pœnæ æternæ, eſt donum Dei, ſitque

ſitque ex impulſu Spiritus ſancti. 321.30

Auaritia.

Auaritia Mauricij Imperatoris punita. 451.144

Auctoritas.

Auctoritate propria, & cupiditate vindictæ nullus in alium gladium ſtringere poteſt. 500.14

Auerſio.

Auerſio quando ſit graue peccatum. 396.88

Auerſio ex apprehenſione mali excitatur, complacentia ex apprehenſione boni. 494.9

S. Auguſtinus.

Non diſtinguit gratiam actualem in eam, quæ dat poſſe; & eam, quæ dat operari. 74.69

Sed hanc diſtinguit à libero arbitrio, & lege. ibidem

Aut à gratia habituali Adami. 75.74.&c.

Qua ratione diſtinguat gratiam datam Adamo à gratia Chriſti. ibidem

Cur dicat Angelos ſtetiſſe per liberum arbitrium. 75

Cur dicat Deum ſua gratia nos facere operari, non tamen Angelos, aut primum hominem. ibidem

An ſenſerit Angelos ab initio vidiſſe Deum. 254.5

Quid ſenſerit de eorum gratia, & poteſtate perſeuerandi, & cadendi. ibidem

Qua ratione dicat eos vidiſſe creaturas in Verbo. 5.& 6

Nec fuiſſe peregrinatos à Domino. 256.18

Quo ſenſu tam ipſe, quàm aliqui alij Patres dicant omnia opera infidelium eſſe peccata, & virtutes vitia. 269.44. 48. &c.

Auxilium.

Auxilium Dei nobis ad bene viuendum neceſſarium, partim internum, partim externum. 69.126

Auxilium neceſſarium ad ſeruandam legem naturæ in ſtatu puræ naturæ fuiſſet homini connaturale, iam tamen eſt ſecundùm modum ſupernaturale. 128

Auxilium diuinum, & potentia vt cauſæ partiales producunt effectum ſupernaturalem. 75.43.47

Auxilia ad ſalutem quo caſu poſſent alicui negari. 331.112

Quænam illa ſint. 115.& 116.117

Azyma.

An licitè veſcamur azymis. 151.168

Cur Trullani canones prohibeant veſci azymis Iudæorum. ibidem

Baptiſmus, baptizatus.

BAptiſmus cur dicatur Sacramentum fidei. 245.78

Nullum implicitum votum continet. 271.64

Quandoque licitè baptizatur infans, parentibus infidelibus inuitis. 417.88

Barbarus.

Barbaris, & infidelibus an poſſit bellum inferri. 512.54

Beatus, beatitudo.

Beati cur neceſſariò ament Deum. 12.54. & 315.136

Fides in ijs non manet. 260.42

Beatitudinis amor ſolùm eſt liber quoad ſpecificationem. 6.10. Non poſſumus eam nolle, quia nihil mali in ea poſſumus apprehendere. 11.45

Beatitudo noſtra eſt præmium infinitum, omne meritum ſuperans. 107.32

Beatitudinis deſiderium in Beatis eſt communiter actus amicitiæ. 314.130

Beati in cælo non habent verum ſpei actum. ibidem

Et quare. ibid. An in eis maneat habitus infuſus ſpei. 131

Beatitudinem alijs optant Beati. 315.139

Beatitudo corporis an naturaliter manet ex animæ beatitudine. 316.144

Beatitudinem acquirunt animæ Purgatorij per graues cruciatus. 146

An in Beatis ſit timor mundanus, & ſeruilis. 324.57

In ijs eſt duplex timor. 325.62

Apprehendunt valdè peccati malitiam. ibidem

In ijs eſt timor reuerentialis. 64

Beatitudinem nemo poteſt odiſſe. 326.70.71

Beatitudinem quis deſperet. 327.80

Beatitudinem non ſperamus vt poſſibilem, ſed vt futuram. 330.105

Beatitudinem quis implicitè contemnat. 331.110

Beatitudinis an homo naturaliter ſit capax. 355.156

Beatitudo nulla eſt homini naturalis. 157.& 158

Beatus minimus qua ratione ſit maior quouis viatore. 367.79

Beguardi.

Quid Beguardi ſenſerint de viſione Dei. 55.19

Bellum.

Bellum defenſiuum, & etiam offenſiuum licitũ eſt. 507.11

Omne bellum iuſtum eſt aliquo modo defenſiuum. ibid. Quo ſenſu Prophetæ pacem tempore Chriſti futuram dixerint. 12. Militia quibus olim vetita. 17

S. Martinus cur militiam abdicarit. ibid. Ad belli iuſtitiam tres requiruntur conditiones. 18.& 508.22

Bellum merè defenſiuum quodnam ſit, quod bellum dicatur offenſiuum. 20

Peccata, quibus innocentes non læduntur, non ſunt iuſta cauſa inferendi bellum non ſubditis. 21

Iniuria ex duplici intentione vindicari poteſt. 24

Bellum aliàs iuſtum poteſt eſſe contra caritatem, aut prudentiam. 509.26. Bellum erga non ſubditos ſolùm conceditur, vt nos, ac noſtra integra conſeruemus. 29

Pacem habere debet voluntas, bellum neceſſitas. 32

Bellum Dauidis contra Ammonitas. 37. Bellum inferens offerenti ſatisfactionem ad quid teneatur. 510.38

Belli cauſæ iuſtæ. 628.50. Debent eſſe graues. 512.53

Bellum an poſſit inferri infidelibus, & barbaris. 54

Bellum inferre offenſiuum ad quem pertineat. 57

Vtrùm ciuitates ſubditæ Principibus poſſint quandoque bellum indicere. 60.& 61

Bellum indicendi ius poteſt præſcribi. 613.64

Belli cauſæ prudenter examinandæ. 68

Quando diſceptantium ius eſt dubium, res inter eos eſt diuidenda. 68. Iniuria, quæ dicitur alteri illata, non eſt compenſanda, niſi id probetur. 514.69

Bellum vtrimque licitum quando detur. 70

Compoſitio inter Principes quando ſuadenda. 72

Bellum aliàs iuſtum quæ circumſtantiæ reddant illicitum. 73. Conſiliarijs Principum quid agendum in bello indicendo. 74

Bellum iniuſtè indicentes, aut conſulentes tenentur omnia damna inde ſequuta reparare. ibidem

Quid ſubditis hîc agendum. 75. Cauſa iuſta dubitandi de iuſtitia belli. 76. In dubio ſemper præſumendum pro Catholicis contra hæreticos pugnantibus. ibid.

Subditus licitè militat, quamdiu cauſa belli ſufficienter perpenſa non apparet iniuſta. 77.& 80

Bellum hæreticorum contra Catholicos in dubio præſumitur iniuſtum. 515.85

Qua ratione Sacerdos licitè milites hortetur ad pugnam. 516.88

Clerici licitè pugnant in graui neceſſitate. 91

Bellum licitè indicunt Clerici, qui ſunt ſupremi Principes. 92

Ad bellum variæ perſonæ concurrunt. 93

Ad quid teneatur Princeps culpabiliter non ſoluens ſtipendia. 94.& 95

Et officiales, per quos ſtat, quominùs militi ſoluatur. 96

Militi inopia preſſo quid liceat. 517.99

Princeps fidelis pugnans contra infideles licitè vtitur auxilio infidelium, eóſque iuſta bella contra alios infideles gerentes licitè iuuat. 518.101

Turcæ vix licitè in auxilium contra fideles vocantur. 102

Iniquè Chriſtianus iuuat infideles contra fideles. 103

Chriſtiani remigantes in triremibus Turcarum Chriſtianos oppugnantium an licitè id faciant. 104

An offerentes ſatisfactionem de damnis ad pacem debeant admitti. 105

Fouentes iuſtam cauſam licitè in bello vtuntur inſidijs. 109

Qua ratione

Qua ratione licitè, aut illicitè in bello occidantur innocentes. 110.& 111. & 114
Eccleſiaſtici innocentes illicitè ſpoliantur. 519.118
Regnum iuſtè deuicti an occupare poſſit victor. 520.121
Bona, quæ vna nocte fuerunt in hoſtium poteſtate, cui cedant. 122.&123
An tota ciuitas poſſit tradi militibus diripienda. 127
Licitè pugnatur die feſto. 521.128
Victor fit Superior deuictorum iuſto bello. 129
Repreſaliæ an licitæ.133. Quis eas poſſit concedere. ibid. Quæ vetitæ. 522. 136

Benefactor, beneficentia.

Benefactor an præponendus patri in neceſſitate. 425.153
Benefactor parenti poteſt aliquo caſu, non tamen neceſſariò præferri. 155. & 156
Benefactorem plus amare debemus, quàm beneficiarum. 427.167
Beneficentia per ſe pertinet ad caritatem Dei, aut proximi. 433.1. Quis ordo in ea ſeruandus. 2
Beneficia non tenemur omnibus æqualiter conferre. 512.52

Beneficia, beneficiarij.

Beneficiati tenentur fidem profiteri. 245.81
Beneficiatorum bona triplicia. 457.173
Beneficia plura à quibus poſſint haberi cum diſpenſatione. 460.194.195
Beneficij fructuum dominium non acquirit Religioſus beneficiatus. 200.206

Beneuolentia.

Beneuolentia quomodo differat ab amicitia. 380.1.2
Beneuolentiæ ſigna quando teneamur inimico oſtendere. 397.93.97.98

S.Bernardus.

Locus eius difficilis de libertate explicatur. 6.14

Blaſphemia, blaſphemus.

Teneor blaſphemantes corripere, etſi non ſperem emendationem. 245.80
Blaſphemi correptio. 463.4. Ad eam teneris, etiamſi non ſperes eius emendationem. ibidem
Blaſphemia an poſſit duello reprimi. 522.4.& 524.26

Bonus, bonum, bonitas.

Bonum in communi, ac neceſſariò ei connexa liberè hic amamus. 12.51. Quare id nequimus odiſſe. ibid.
Bonum ex duplici cauſa deſerimus. 14.69
Eadem res vni bona, alteri mala, & peior quo perfectior. 24.2
Actio ſæpe eſt bona, quam operans iudicat malam, & contrà.26.19.20. Poteſt eſſe modò bona formaliter, modò non bona formaliter, phyſicè inuariata. 27.27
Quis actus in quauis virtute ſit optimus. 131.179
Bona communitati diſtribuenda ſunt duplicia. 116.84
Quando ex eorum mala diſtributione oriatur obligatio reſtituendi. ibid. & 85
Bonitas alia tranſcendentalis, alia reſpectiua. 24.1
Priore actus peior poteſt eſſe melior minùs malo, aut etiam bono, ſoláque priuatio ei opponitur. ibid.
Bonitas reſpectiua in quo conſiſtat. 6
Bonitas alia phyſica, alia moralis. 7. Hæc ſolam naturam rationalem, ſiue intellectualem reſpicit. ibid.
Alia eſt formalis, alia materialis. 8. Hæc etiam externæ actioni intrinſeca prior ſolis internis. ibidem
Vtraque neceſſariò fundatur in tendentia potentiæ in obiectum. 25.9. In quo conſiſtat. 26.16.&32.27
Bonitas formalis includit libertatem. 27.27
Bonitas obiectiua in quo conſiſtat. 32
Ad bonitatem actus plus requiritur, quàm ad malitiam. 31.60
Bonitas moralis non eſt pars eſſentialis actus. 35.97
Et formalis eſt ei omnino accidentalis. 100
Materialis quoſdam actus eſſentialiter comitatur. 102
Bonitas actus interni præcipuè creſcit ex maiore appretiatione obiecti formalis. 131.179
Difficultas obiecti per ſe eam potiùs minuit, quàm auget. 180. Per accidens eam ſæpe auget. 182.&c.
Bonum voluntati propoſitum an eam naturaliter in ſu rapiat amorem. 314.136
Bonum eſt, quod ex ſe natum eſt excitare ad ſolum bonum. 321.32
Bona ſummæ excellentiæ quomodo excitent horrorem. 324.61
Bonum natura ſua in Deum refertur, quia ipſe eſt finis rerum. 339.23
Bonitas moralis actus vnde augeatur. 342.46
Bonum nolle alicui, qua ei bonum, eſt eum odiſſe. 395.85
Bonorum iacturam teneris pati, vt grauiter laboranti ſuccurras. 418.100
Bonum alterius varijs modis optamus. 420.108
Bonum apprehendimus quadrupliciter, vnde quadruplex oritur affectus. 428.1
Bona communia cùm maritus diſſipat, quid circa ea liceat vxori. 441.57
Bona quadruplicia filijſfamilias. 60
Bonorum alienationes poſt commiſſum crimen factas an poſſit Princeps reuocare. 63
Bonum publicum priuato præferendum. 449.117
Bona caſtrenſia quomodo expendere poſſit filiusfamilias. 441.58
Bona qua ratione iure naturæ ſint communia. 445.85.87
Bona cur nobis à Deo data. 450.128
Bona diuitum quo ſenſu dicantur eſſe indigentium. ibid.
Bona fortunæ & vita quomodo inter ſe poſſint conferri. 451.136.137.138
Bona Eccleſiaſticorum triplicia. 457.173
Bona Clerici ſuſtentationi ſuperflua quomodo expendi debeant. 457.184
Bona an Eccleſiaſticis data ſint cum conditione, ſuperflua dandi pauperibus. 458.190
Bonorum Eccleſiaſticorum quarta pars an debeatur pauperibus. 191
Bona ſuperflua decenti ſuſtentationi tenetur Clericus in pias cauſas expendere. 192
Bona ſua an laicus poſſit expendere in res prophanas. 193
Bona iniuſtè acquiſita ſunt triplicia. 560.207.208
Bonum innocentis præponderat famæ nocentis. 561.148
Bonum communitatis magis pendet à Religioſorum bona vita. 485.185
Bono communi vtile, vt defectus aperiantur. 490.211
In malo qua tali poteſt reperiri ratio boni. 493.7
Bonum duplex in malo appetitur. 8
Bonitas, & malitia perſonæ, ſunt cauſa amoris, vel odij. 10
Triplex triſtitia de bono diuino. 506.2
Bona diuina in nobis ſunt duplicia. 4
Quadruplex dolor de alieno bono. 517.13
Dupliciter potes alteri ſuum bonum eripere. 16
Bonum vnius dupliciter deſtruit alienum. 17
Qua ratione inuidus de alieno bono doleat. 18
Bonis an iuſtè ſpolientur innocentes in bello. 519.112.115
Bona mobilia in bello iuſto capta cedunt capienti. 520.121
Bona verò immobilia ab hoſte capta an cedant Principi, aut Reipublicæ. ibidem
Bona, quæ vna nocte fuerunt in hoſtium poteſtate, cui cedant. 123
Bona ab hoſtibus iniuſtè capta an licitè emantur. 126
Bonorum tuorum inuaſorem an poſſis occidere. 525.25
Bona duellantium, & eorum patrinorum ſunt fiſco addicta. 29

Brutum.

Cur brutum nequeat eleuari, vt intelligat. 54.22

Burſæ.

Burſis fruentes tenentur diligenter ſtudere. 459.190

Cæremoniæ.

CÆremoniæ legis in Scriptura dicuntur iuſtitiæ. 106. 22

Numquam licitè vteris cæremoniis falſæ religioni propriis. 239.39

Cæremoniis Iudaicis initio Chriſtiani licitè vtebantur. 240.42. Iam verò id nullo modo licet. 240.47

Infidelium cæremoniis an licitè interſumus. 242.61.&c.

Calor, calidum.

Caloris inductio & frigoris expulſio ſunt ſimul natura. 92. 87. & 93.96. Item caloris productio & in ſubiecto receptio. 97

Quomodo ſe habeat expulſio frigoris reſpectu inductionis caloris, & contrà. 95.106

Calor & frigus an in eodem poſſint conſeruari. 352.132 & 353.146.

Calor quomodo in inſtanti poſſit perire. 359.28

Calumniator.

Calumniator habetur qui crimen obiicit quod probare nequit. 482.162

Calumniantem in iudicio cur potiùs liceat prouocare ad duellum, quàm clam occidere. 524.20

Caritas.

Nequit procedere ab habitu ad quem diſponit. 93.99 Ab eodem tamen poſtea conſeruatur. 96.113

Actus caritatis minùs intenſos eliciens non regreditur, ſed progreditur. 124.137

Melius eſt actum caritatis media hora continuare, quàm plures interruptos eo tempore elicere. 127.153.

Caritatis habitus infunditur peccatori non, vt conteratur, ſed quia contritus. 94.103. quare eius augmentum potiùs quàm gloria ſtatim conferatur. 125.140. eſt vita animæ ac virtutum. 208.88. qua ratione in ea fundemur ac radicemur. 89

Cur quouis peccato mortali pereat. 267.38

Caritas augetur quouis opere bono hominis iuſti. 153. 125. idque ſtatim atque opus fit. 126.147

Caritas & ſpes cur pereant pereunte fide. 316.149

Ab eius habitu timor filialis in iuſtis elicitur. 320.24

Caritatis actum præſupponit timor filialis. 320.25

Caritate aucta, an augeatur timor filialis. ibid.

Caritate creſcente an creſcat timor. 322.39

Caritas an conſiſtat cum timore ſeruili. 323.50

Caritas nobis inhærens in iuſtificatione infunditur. 336.2

Deus verè & eſſentialiter eſt caritas; non tamen eſt ea qua nos eum diligimus, ſed qua ipſe nos diligit. 337.6. Deus non eſt ſolùm obiectum caritatis quatenus eſt auctor rerum ſupernaturalium. 9. Obiectum formale caritatis eſt bonitas Dei, qua in ſe infinitè bonus & perfectus eſt ſecundùm omnem rationem entis. 338.12

Caritate amamus Dei conſpectum, non quatenus per eum beamur, ſed quatenus per eum Deum nobis præſentem ſiſtimus. 15

Caritas mutua inter Deum omnéſque iuſtos habet rationem veræ amicitiæ. 339.20

Caritas tam infuſa quàm acquiſita eſt vera virtus. 341. 37

Caritas qui differat à fide & ſpe. 38

Caritas vt facilè operetur, indiget ſæpe auxilio aliarum virtutum. 42

Caritas perfectiſſima inter virtutes eſt: in quo conſiſtat hæc maior perfectio. 44

Caritatis actus inter virtutum actus eſt in genere moris ex genere ſuo perfectiſſimus, ſiue optimus. 343.54

Caritas virtutum omnium perfectionem in ſe continet. 343.54.55

Caritas etiam phyſicè eſt perfectiſſima virtutum. 343. 57

Caritatis actus cur ſint perfectiores. 58

Caritas tribuit aliis virtutibus quòd ſint meritoriæ. 344. 62

Caritas qua ratione ſit forma aliarum virtutum. ibid.

Caritas qua ratione diſtinguatur à gratia iuſtificante. 65

à Caritatis habitu an gratia iuſtificans diſtinguatur. 346. 79. 81

Caritas qua ratione ſit cauſa, vt ſimus filij Dei. 349.110

Caritas an ſit in voluntate. 355.1

Caritas an ſit æqualis in omnibus iuſtis, & an in iis augeri poſſit. 3

Caritas poteſt eſſe maior in vno quàm in alio, & in eodem augeri. 358.18

Caritas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. ibid.

Caritas quomodo augeatur. 19

Caritatis actus eliciens poteſt ſe quadrupliciter habere. 364.56. caritatis actus habet duplicem perfectionem. 57

Caritatis actus non recipit tot gradus gratiæ habitualis, quot ipſe habet. 58

Caritas in via augeri poteſt. 365.64

Caritas poteſt à Deo magis ac magis in infinitum intendi. 366.72

Caritatis perfectio quoad oſtenſionem ſiue exhibitionem externi operis in quo conſiſtat. 365.66

Caritatis habitus an ſit ſemper intenſior in patria quàm in via. 366.73

Caritas noſtra cur hîc ſit imperfecta. 367.78

Caritatem an habeant multi viatores intenſiorem quàm aliqui Beati. 369.88

Caritas quomodo poſſit perfici, aut dici perfecta. 91

Caritas quadrupliciter dicitur perfecta. 91.& 93

Caritatis habitus an per peccata venialia poſſit minui. 370. 96.99

Caritatis habitus intenſio non minuitur per peccata venialia. 99

Caritas eſt ſemen gloriæ. 372.105

Caritatem æqualem habentes an æqualiter à Deo amentur. 373.117

Caritas an quouis peccato mortali tollatur. 118.& 121.& 375.130

Caritas eſt vita animæ. 375.130

Caritatis actus qua ratione maneat in patria. 380. 10. 12

Caritatis præceptum dicitur primum, quia præcipuum. 388.28

Ad caritatis actum eliciendum tenemur per ſe vel per accidens. 391. 47. quando incipiat caritas Dei nos per ſe obligare ad ſuum actum. 50

Caritatis actum tenemur per ſe elicere circa articulum mortis. 51. & aliàs ſæpe. 53

Caritas ſolùm imperat dilectionem proximi quando in eius bonum cedit. 393.61.63

Caritatis ordo. 405.1

Caritatis actus inuoluit aliquam comparationem Dei ad creaturas. 406.13

Caritatis actus non requirit certam intenſionem. 407. 19.

Caritas in quæ inclinet. 410.44.45.46

Caritas ſemper inclinat in illud opus, vel deſiderium, quod hîc & nunc Deo magis placet. 411.47

Caritas fertur in bonum cum reſpectu ad ſuum ſubiectum. 412.58. ordo caritatis an in patria mutetur. 60

Caritas non inclinat ad opus, ex quo per ſe ſequitur minor perfectio operantis, quàm ex eo quod huius cauſa omittitur. 413.62

Caritas in ſolis bonis ſpiritualibus nos obligat, vt amemus nos præ aliis. 416.83

Caritas inclinat nos, vt proximum quemlibet quàm poſſumus intenſiſſimè amemus propter Deum. 420. 110 112

Caritatis ordo an maneat in patria. 428.176

Caritas & gaudium & triſtitiam gignit. 429.8

Caritas primò & præcipuè operatur pacem internam. 430. 201.

Ex caritate, non autem ex iuſtitia, ſuperflua debent dari indigenti. 447.104

Caritas non manet in eo qui non ſuccurrit proximo. 450. 125

Caritas Dei & proximi obligat ad correptionem fraternam. 464 14.15

Caritas ex duplici capite præ aliis obligat Superiorem, vt inquirat ac corrigat ſubditorum vitia. 472.76.78

Schiſma eſt peccatum contra caritatem. 511.46

Charitas obligat, vt ab altero amoueas peccandi occaſionem. 530.69

Caro.

An liceat Catholicis die prohibito veſci carnibus, ſi id ſit neceſſarium, vt vitent graue periculum. 241.50

Carthuſiani.

Carthuſiani an licitè abſtineant à carnibus cum vitæ periculo. 416.83

Carthuſianorum inſtitutum vetat comedi carnes etiam in mortis periculo. 492.224

Caſtitas.

Caſtitatem vtrùm tenear in altero conſeruare. 464.13

Caſtitas ſimiléſque virtutes non obligant me grauiter, vt vitia iis contraria in aliis vitem. 528.46

Catholici.

Pro Catholicis contra hæreticos pugnantibus in dubio ſemper præſumendum. 514.76

Cauſa.

Cauſa agit poſteriùs natura quàm ſit. 93 93. Et conſequenter poſteriùs natura quàm ſint ea à quibus in ſuo eſſe pendet. 94

Cauſa partialis poteſt eſſe imperfectior ſuo effectu, & cum alia producere effectum ſimilem ſuæ cauſæ æquiuocæ. 102.4

Qua ratione poſſit aliquid eſſe cauſa ſuæ cauſæ. 122.123

Cauſa alicuius effectus, eſt cauſa eius quod hunc immediatè conſequitur. 160.68

Deus non eſt cauſa actus mali. 70. Quare. 162.83. Non omne concurrens ad aliquem effectum eſt huius cauſa. 81.&c.

Poteſt aliquis eſſe cauſa alicuius actus, etſi non ſit cauſa cur ſit talis ſpeciei. 76.44

Qua ratione poſſint ac non poſſint duæ res ſibi mutuo eſſe cauſæ. 91.82

An ſimus cauſa malorum quæ præter noſtram intentionem ab aliis fiunt. 329.98.99

Certus, Certitudo.

Alia eſt certitudo materialis quæ conuenit propoſitioni, alia formalis quæ conuenit aſſenſui. 201.137

Propoſitio poteſt dici certa ſecundùm ſe, incerta quoad nos, non tamen aſſenſus ibid. Ex eo quòd meus aſſenſus procedat ab habitu ſupernaturali, aut nequeat eſſe falſus, non eſt neceſſariò certus. 201.39.&c.

Quid ſit certitudo formalis, quæque ad eam requirantur. 44. Cur nequeat eſſe in aſſenſu quo hæretici credunt obiecta fidei. 45

Quæ cognitio dicatur moraliter certa. 233.273

Non ſumus omnino certi nos credere præciſè ob auctoritatem Dei. 274

Certum eſt Deum dare gratiam facienti quod in ſe eſt, non ſumus tamen certi nos facere quod in nobis eſt. 234.276

An poſſim certò ſcire me eſſe Chriſtianum. 277

Actus voluntatis ſolùm metaphoricè dicuntur certi. 308. 86. quæ requirantur, vt actus voluntatis ſit certus. 87

Qua ratione noſtra ſpes ſit certa. 309.93

Chriſtianus.

An poſſim certò ſcire me eſſe Chriſtianum. 234.277

Chriſtianus peccat dicendo ſe eſſe Lutheranum, aut geſtando pileum flauum; ſecùs eſt in Iudæo aut Lutherano. 244.69.70.71

Chriſtiani magis diligendi præ infidelibus cæteris paribus. 214.142

Chriſtianorum bella quando compoſitione ſedari debeant. 514.72.73

Chriſtiani in Scriptura dicuntur liberi, non à ſubiectione, ſed à peccato. 283.155

Chriſtus.

Qua ratione Chriſtus fuerit liber. 19

Merita Chriſti per noſtra magis illuſtrantur. 106.23. quia ipſe nobis vim merendi meruit. ibid. Qua ratione noſtra merita ex ipſo dignitatem accipiant. 108.35

Vt nobis de condigno mereretur indiguit promiſſione, ideóque nec infinitam nec omnibus efficacem gratiam meruit. 111.51. Hoc non obſtante eius merita ſunt peccato potentiora. 53. Quomodo meruerit antiquis de condigno. 54

An Chriſtus ante mortem actum ſpei elicuerit. 315.141. 143

Omnis operans ob finem ſupernaturalem id facit propter Chriſtum. 113.66

Chriſtus in ſola noſtra opera ſupernaturalia influit. 69

Per Dei potentiam potuit mereri aſſumptionem humanæ ſuæ naturæ. 122.127

Opera noſtra fieri in Chriſto quid ſit. 125.142

Aliter Chriſtus ſuis omnibus operibus meruit noſtram redemptionem, aliter nos noſtris meremur gloriam 143

Quo ſenſu dixerit ſe ignorare diem iudicij, aut non aſcenſurum ad templum. 158.53

Qua ratione circa natiuitatem poterat credi natus aut naſciturus. 161.79. Tribus modis olim potuit credi Chriſtum venturum. 123.130. Sine eius fide ac meritis nemo ſaluatur. 216.147.& 217.154.&c. Quæ dicatur fides in Chriſtum. 118.157. Statim à lapſu Adami promiſſus. 159. Quomodo fides in Chriſtum comparetur viſioni ſerpentis. 219.168

Cibus.

An ad vitandum periculum liceat veſci cibis prohibitis. 241.50

Circumciſio.

Chriſtianis iam omnino illicita & Abaſſini eam vſurpando grauiter peccant. 240. 47. Quo ſenſu ad Galat. 5. dicatur circumciſus obligari ſeruare totam legem. 272. 68

Circumſtantia.

Circumſtantia actionis quid ſit. 43.158. Actioni eſt accidentalis. ibid. Alia huic accidit in natura, alia in eſſe moris. ibidem. Actionem neceſſariò aliqua ratione immutat. 159. Quædam ſub vna ratione ſunt actioni eſſentialia, ſub alia circumſtantiæ. 160.& 161.&c. Qua ratione det quandoque primam ſpeciem. 162. Quando transferat ad aliam ſpeciem, quando non. 164.& 167. Illud ſit tripliciter. 165

Qua ratione quantitas rei aut ratio moralis ſint eius circumſtantiæ eámque immutent. 44.170.171.

Circumſtantiæ actus ſæpe ſunt eſſentiales interno. 176

Cur aliquid volitum poſſit eſſe circumſtantia reſpectu volitionis, non tamen aliquid cognitum reſpectu cognitionis. 179

Circumſtantiæ mutantes ſpeciem ſunt neceſſariò aliquo modo volitæ: ſecùs de aliis. 180

Dantur veræ circumſtantiæ actus interni. 45.184

Non omnis circumſtantia bonitatem aut malitiam actus augens eſt volita. 183

Actus externus poteſt habere primam bonitatem aut malitiam ex circumſtantiis. 186. Internus nequit inde habere primam bonitatem. 187. bene tamen malitiam. 46. 188

Circumſtantia peccati ad quod alium inducis, quomodo in confeſſione explicanda. 528.47.

Inducens cõplicem, vt ſecũ peccet, hoc debet in cõfeſſione expri

exprimere. 589.55

Ciuitas, ciuis.

Ciuitates ſubditæ principibus an poſſint bellum indicere. 512.60.61

Ciues reipub. ſimul conſtituunt vnum corpus, atque ita cenſentur aliquid vnum. 519.113

Ciuitas an poſſit tempore belli tradi militi diripienda. 510. 127

Claues.

Qualis poteſtas per claues in Scriptura ſignificetur. 175.3

Clericus.

Clerici communiter nullum omnino habent ius ad beneficia ſibi conferenda. 115.80

Clerici honeſta ſuſtentatio quid exigat. 457.178

Clerici quid poſſint dare ſuis conſanguineis. 182. & 183

Clerici ſuſtentationi ſuperflua bona quomodo debeant expendi. 485. 184. ſunt domini fructuum ſuorum beneficiorum. 185

Clericorum obligatio ſtrictior dandi eleemoſynam in quo conſiſtat. 459.193

Clericus quando dicatur notabilem ſummam expendiſſe in vſum profanum. 193

Clericis prohibita eſt militia. 459.86. quia decet eos eſſe mites. ibid.

Clericus in ſacris Ordinibus conſtitutus licitè pugnans non fit irregularis occidendo. 445.91

Clerici licitè pugnant in graui neceſſitate. ibid.

Clerici qui ſunt ſupremi principes, licitè bella indicunt. 516.92

Cognatio.

Cognatio ſpiritualis multiplex. 423.136

Cognitio. Vide *Intellectio.*

Cognitio non influit in actum voluntatis. 21.136

Non omnis cognitio ad libertatem neceſſaria eſt cauſa cur agam. 139

Cognitio non dat voluntati vim agendi, aut non agendi, ſed ſolùm eſt conditio ad hæc requiſita. 141

Diuerſitas formalitatum ob quas aliquid appetitur, non eſt in cognitione, ſed in obiecto. 23.142

Diuerſitas inter volitionem & cognitionem quoad circumſtantias. 45. 179

Accipit ſuam perfectionem præcipuè à potentia cognoſcente. 71.8. Quando poſſit niti obiecto formali obſcuro. 143.73

Cognitio nixa alieno teſtimonio poteſt eſſe ſcientia à poſteriori. 149.115

Quædam cognitiones ex ſe honeſtę ſunt. 196.79

Naturalis & ſupernaturalis reddunt obiectum voluntati æqualiter appetibile. 211. 109. Qua ratione naturalis dicatur improportionata volitioni ſupernaturali. ibid.

Quid requiratur vt cognitio ſit practica. 251.17

Cognitio tripliciter ſe habet reſpectu obiecti appetitus. 302.43

Cognoſcere in Scriptura ſæpe ſumitur pro approbare. 253.41

Cognoſcendi modus non ſemper præcedit modum amandi. 317.4

Cognoſcens Deum nequit directè cû nolle videre. 314.129

Cognitio falſi ſupponit cognitionem veri. 317.4

Cognitio Dei obligat nos ad eius amorem. 391.50

Comminatio.

Comminatoria reuelatio quid ſit. 331.120

Commune.

Communia qua ratione ſint omnia iure naturæ. 445.85. 90

Communibus rebus qua ratione vti liceat. 445.91

Communia omnia qua ratione ius naturæ faciat. 446.100

Communio.

Communio ſacra in paſchate an aliquando poſſit omitti. 530.71

Communitas.

Communitati graui periculo ſpirituali laboranti teneor cum periculo vitæ ſuccurrere. 418.98

Communitatis grauia mala tenemur etiam cum periculo vitæ auertere. 450.116

Communitati quando tenearis ſuccurrere etiam ſtatu Religioſo dimiſſo. 530.66

Complacentia.

Complacentia ex apprehenſione boni naturaliter excitatur. 593.9

Complex.

Complicem inducens vt ſecum peccet, hoc debet in confeſſione exprimere. 529.55

Compoſitio.

Compoſitio inter diſceptantes principes quando ſuadenda. 514.72.73

Conceſſio.

Conceſſio generalis an includat quæ non eſſet quis in ſpecie conceſſurus. 489.208

Concilium.

Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 5. Ita vt tangente, &c. 9.30

Ibid. & can. 4. Meréque paſſiuè, &c. 86.52. & 87.57

Seſſ. 6. c. 7. Vnde & in ipſa iuſtificatione, &c. 20.83.23. &c.

Ibid. Hæc omnia ſimul, &c. 86.52

Seſſ. 6. c. 8. Gratis autem iuſtificari, &c. 206.77. &c.

Seſſ. 6. c. 16. Quomodo opus meritorium debeat fieri in Chriſto. 113.69

Concilium Trullanum illegitimum fuit, nec vmquam à Romana Eccleſia receptum, ſicut nec eius canones. 285. 168

Concilium Arauſicanum quo ſenſu damnet hanc ſententiam: Sine gratia Dei credentibus, deſiderantibus, pulſantibus nobis miſericordiam conferri. 65.97

Conciliorum aliquid definientium verba propriè intelligenda. 82.19

Quid requiratur vt cenſeatur Concilium aliquid definiuiſſe. 82.14.15.18.19

Concil. Trident. definiuit nos iuſtificari per formam nobis permanenter inhærentem. 84.31. atque adeò per veros habitus. 32. Cur hîc in ſua definitione non vtatur nomine habitus. 35

Sentit fidem & ſpem ſæpe nobis infundi ante caritatem. 86.52

Quo ſenſu dicat fidem, ſpem & caritatem nobis ſimul infundi. 86.57

Concio, concionator.

Concionator ſæpe vtiliùs catechiſtica quàm Euangelium explicaret. 223.195. & 227.229

Conciones hæreticorum adire quando abeſt periculum & ſcandalum, ex iuſta cauſa licet, non tamen ex ſola curioſitate. 242.55. tribus caſibus repugnat confeſſioni fidei. 56. &c.

Concionator an teneatur peccata publica publicè reprehendere. 476.113

Concionator quomodo iuuabit eos qui in peccatis occultis iacent. 483.171

Concluſio.

Concluſio Theologica quæ dicatur. 66.103

Concluſio tripliciter poteſt inferri ex præmiſſis de fide. 150.119

Duplici conſequenita poteſt inferri ex alia propoſitione. 120

Concurſus.

Cur aliquis concurſus Dei ſit naturalis, alius ſupernaturalis. 52. 12

Tam Deus quàm homo licitè concurrit ad actum ex ſe bonum, mala voluntate imperatum. 200.30

Condemno.

Condemnare ſeipſum quo ſenſu dicatur peccator dum alios iudicat. 470.63

Condignum meritum. vide *Meritum condignum.*

Meritum de condigno inducit obligationem iuſtitiæ, aut ſaltem fidelitatis. 114. 10. Quomodo differat à congruo. 12

Meritum abſolutè ſumptum ſignificat condignum. 103. 7

Opus dupliciter dicitur condignum præmio. 107. 29. Differentia inter has condignitates. ibid. 30. Qua ratione noſtra merita ſint condigna vita æterna. 32. Vnde noſtra opera habeant quòd ſint condigna præmio æterno. 108. 34. Qua ratione opera Deus remuneret ſupra condignum. 368. 87

Conditio.

Conditionatæ promiſſiones. 439. 41

Conducere.

Quando conducens alienam operam medio pretio teneatur id ſupplere. 112. 58

Confeſſarius, confeſſio.

Cur externus actus in confeſſione exprimendus. 34. 90

Quid confeſſario agendum circa ignorantes res fidei. 227. 231. &c.

Confeſſarius quid iniunget iis qui inimicitias fouent. 396. 92

Confeſſarius quomodo ſe geret cum pœnitente cuius crimen alius ei reuelauit. 483. 170

Confeſſarij ſcandalum vitandum. 529. 62

Odium qua ratione in confeſſione explicandum. 61

Confitens debet exprimere ad quod peccatum alium induxerit. 56

Faciliùs in paſchate ex cauſa non integrè confiteris, quàm confeſſionem omittas. 532. 71

Confeſſio non integra an poſſit fieri ad cauendum confeſſarij lapſum. 71

Congruum meritum. vide *Meritum congruum.*

Differt à condigno, & à vero merito deficit quia nullam veram obligationem parit. 104. 12. Promiſſionem non requirit, ei tamen non repugnat. 14. Quod ei rependitur poteſt eſſe gratuitum & liberale. 15. Non eſt verum meritum, ſed ſolùm ſecundùm quid. 105. 17. In quo conſiſtat. 113. 69

Connexa.

Quando duo ſunt inſeparabiliter connexa, ſi vnum non ſit in mea poteſtate, nec alterum erit. 17. 99. & 22. 104.

Conſanguinei.

Conſanguinei an præferendi noſtræ curæ commiſſis. 407. 151

Conſanguineis ſuis quid poſſint dare clerici. 485. 182. 183

Conſiliarij.

Conſiliarij principum belli cauſas diligenter examinent. 631. 74

Conſilium.

Conſilium aut auxilium ad duella dantes ſunt excommunicati. 525. 29

Conſtantia.

Conſtantia in rebus arduis vnde oriatur. 370. 95

Conſtitutio.

Conſtitutio, vt quilibet ſuum peccatum extra confeſſionem ad Superiorem referat, an ſit iuſta. 490. 211

Conſtitutiones S. Bonauenturæ de defectibus aperiendis. 602. 218

Conſtitutiones Societatis Ieſu reprehendens iniurius eſt Pontificibus eas probantibus. 221. conſtitutiones Societatis eiuſdem à pluribus ſunt Pontificibus approbatæ. 223. & 225

Conſuetudo.

Conſuetudinem & præſentiam impiorum quando licitè auerſemur. 499. 56

Contemplatio.

A contemplatione quæ cauſæ nos meritò auocent ad actionem. 414. 69

Contemplationem cum actione miſcere perfectionem iuuat. 70. & 71

Contemptus.

Poteſt quis ſine ſua iniuria eſſe occaſio cur à vanis hominibus vilipendatur. 523. 8

Contentio.

Contentio quænam licita, quænam illicita. 526. 34

Contingens.

Contingens aliud generatim, aliud ſpeciatim ſumptum. 277. 107

Contractus.

Contractum an irritet error. 444. 81. 82

Contradictoria.

Contradictoriæ quale inſtans reſpiciant. 379. 163

Contritio.

Contritio nequit produci ab habitu ad quem diſponit. 93. 99. Diſponit ad gratiam quatenus eſt libera actio. 94. 101. Secundùm quoddam eſſe morale eſt hac poſterior. 123. 130. Meretur de condigno primam gloriam. 131

Conuerſatio.

Conuerſationem & præſentiam impiorum quando licitè auerſemur. 499. 56

Conuertere.

Conuertere nos ad Deum an teneamur in primo inſtanti rationis. 390. 39. 48

Cornelius Centurio.

Fuit iuſtificatus ante baptiſmum, & habuit implicitam fidem Chriſti. 221. 179

Correctio, correptio.

Correctio iudiciaria adhibenda, etſi deſit ſpes emendandi correptum. 475. 106

Correctio eſt finis & effectus correptionis. 462. 1

Correptio fraterna eſt propriè actus miſericordiæ ſiue caritatis. 3

Correptio iudicialis, fraterna, reſtitutiua, paterna. 463. 4

Correptionis præceptum eſt iuris naturæ. 464. 10. Caritas Dei & proximi ad eam obligat. 14

Correptio fraterna verſatur circa peccatum mortale proximi. 465. 20

Corripere venialiter peccantem quando tenearis. 466. 31. 32

Corripere teneris peccata præterita, futura impedire. 467. 35. 38.

Correptionis fructus vnde ſpectandus ſit. 467. 40

Corripere infideles an tenear. 468. 49

Corripere teneris publicè & ex conſuetudine peccantes. 50

Corripere Superiorem peccantem ſubinde teneris. 469. 52. 53. modus in ea re quis ſeruandus. 54. & 55

Corripere peccantes præ aliis tenetur Superior. 58

Corripere alios qua ratione debeat peccator. 470. 64

Corripere peccantem an peccator teneatur. 59. & 62

Correptionis fraternæ præceptum quando obliget. 473. 87 & ſeqq.

Corripis periculosè peccatum de quo dubitas an factum ſit. 88

Corripere alium non teneor cum periculo vitæ proximi. 474. 98

Correptionem quando poſſim omittere. 475. 104

Corripere teneor vt auertam ab aliis damnum, etſi credam correptum peiorem futurum. 107

Correptio defenſiua quid. 109. correptio paterna quandoque adhibenda ſine ſpe emendationis. 110

Corripere tenetur Superior ſubditum, etiamſi ſciat non emendandum. 111. & 112

Corripere non teneor peccantem alia ratione emendandum. 115. & 116. & 117

Corripere teneor peccantem in periculo peccati aut damnationis. 477. 121. 122. non teneris communiter corripere fratrem cum graui tuo incommodo. 124. Superior ſæpe tenetur ſubditos corripere etiam cum graui ſuo incommodo. 125

Corripere omittens priuatus non ita ſæpe peccat mortaliter. 127

Correpturus alium an ſe ad id aptum teneatur reddere. 128

Correptionis ordo à Chriſto præſcriptus an neceſſario ſeruandus. 587. 135. 138. famæ correpti conſulendum. 139
Ordo in correptione ſeruandus, eſt iuris naturæ. 479.140
Correptionis ordo in ſex caſibus non ſeruandus. 480.147
In correptione fraterna cur teſtes adhibendi. 481.153. 154.& 483.166
Correptio fraterna aliter inſtituenda cum ſecularibus, aliter cum Religioſis 485.184
Correptionis fraternæ ordo in ſolius corripiendi fauorem obligat. 488.205
Corripere alium efficaciter ſæpe nequit priuatus. 490.212

Credere.

Quando prudenter credamus dicenti ſe eſſe veracem. 139.41
Cur potiùs Deo quàm homini dicenti ſe eſſe credamus. 43
Credens alicui quatuor format iudicia. 141.58
Qua ratione auctoritas Dei moueat me vt credam eum aliquid reuelaſſe. 144.75
Nec Deo nec homini poſſum credere ſi nihil mihi dicant. 160.74
Credere Deum eſſe etiam doctis neceſſarium eſt ad ſalutem. 164.18
Cur Patres dicant nos credere non viſa, & non credere viſa. 166.35.&c.
Leuiter credens quomodo peccet. 195.69
Quæ dicamur explicitè, quæ implicitè credere. 211. 112
Quæ fidelis peccator teneatur explicitè credere vt iuſtificetur. 211.114. & quæ infidelis. 115
Nequeo credere implicitè quæ ſecluſa ignorantia nequeo credere explicitè. 213.126. Quænam teneamur explicitè credere. 211.115.&c. *vide* Fidei internæ neceſſitas.
Quomodo differant credere Deo, Deum, & in Deum. 228. 234. Secundùm phraſim Scripturæ idem ſignificant, atque adeò peccatores dicuntur credere in Deum & nos in Sanctos. 218.236
Sine ſpeciali reuelatione nequeo credere mihi remiſſa peccata. 230.253
Credo obiectum meæ fidei eſſe certò verum, non tamen credo me credere. 233. 272
Non ſumus omnino certi nos credere præcisè ob auctoritatem Dei. 274
Cur ad Rom. 10. dicamur credere corde. 249. 2
Poſitiuè nolens credere eſt poſitiuè infidelis. 262.5

Credibilitas fidei prærequiſita.

Euidentia credibilitatis quandoque parit euidentiam veritatis, quandoque non. 262.47
Credibilitas rerum fidei euidenter demonſtrari poteſt per notas Eccleſiæ. 171.71.&c.

Creditor.

Creditori extremè egenti non tenetur pater ſuccurrere in pari neceſſitate filij. 427.169

Creare, creatio, creatura.

Vtrùm aliquis poſſit mereri ſuam creationem. 122. 121
Omnis creatura nobis Deum eiúſque prouidentiam annunciat. 263.10. & facilè cuiuis aliquam Dei ſuſpicionem iniicit. 263.14
Parentes ſunt etiam cauſa cur Deus animam creet. 425.154

Crimen.

Crimen qui obiicit, quòd probare non poteſt, calumniator habetur. 482.162. crimen ſecretum alicuius aliquando aperiendum eius confeſſario. 170

Culpa.

Nihil habet rationem culpæ, cuius malitia eſt omnino non voluntaria ratione ignorantiæ. 226.223
Culpa eſt obiectum materiale filialis timoris. 320.23
Culpam an abſolutè deteſtemur propter pœnam. 28
Ob eam poſſum timere à Deo vel ab homine. 29. & 30
Culpam an debeamus plus timere quàm pœnam. 322. 41

Cupiditas.

Cupiditas inordinata qua ratione excluſa ab Adamo & à B. Virgine. 383.19

Cura.

Curam magnam iuſtorum gerit Deus. 340.31
Curam animarum habens tenetur peſte infectorum confeſſionem audire cum vitæ periculo. 417.89.97
Curæ noſtræ commiſſi magis amandi cæteris paribus, in rebus quæ ad maiorem profectum conferunt. 424. 143
Curas licitè tua præ alienis. 424. 146

Dæmon, damnati.

DÆmon inuitus neceſſitatur aſſentiri rebus fidei. 165. 23.& 27. nec ipſe tamen nec alij damnati veram fidem habent. 257.22.&c. habent tamen fidem impropriè dictam. 26. habitus fidei in iis deſinit Deo ſubtrahente concurſum, ſicut etiam aliæ virtutes infuſæ, quæ aliàs perpetuò eſſent otioſæ. 22
Illicitè oramus pro damnatis. 49.217
Damnati ſuis peccatis merentur augmentum pœnæ, non tamen recipiunt. 114.72
Fides quam videntur habere, tripliciter diſtinguitur à fide fidelis peccatoris. 258.28. In quo conueniat. 31
Damnati carent habitu ſpei. 316.150. & quare: velleitas eorum. ibid.
Damnatio ſua an viuenti poſſit à Deo reuelari. 328.91.93. & 330.106.
Damnatos aliter odimus, quàm impios adhuc viuentes. 499.57

Damnum.

Damnum paruum ſubire teneris ad auertendum ingens malum proximi. 416.85
Damnum ab aliis auertere teneor peccantem corripiendo, etſi credam peiorem futurum. 475.107
Damna per bellum illata tenentur refundere illa indicentes vel conſulentes. 514.74
Damna illata compenſare volentes an bello vrgendi. 518. 105.107
Damna quomodo à deuicto hoſte exigenda. 521.129

Debitum.

Debiti coniugalis petendi impedimentum an tenearis aperire id ignoranti coniugi. 468.46
Non omnis debitor qua talis eſt inferior ei cui debet. 117. 92
Debitum legale, & morale. 447.106
Debita non ſoluere poſſum ex minore cauſa quam aliena ſurripere. 456.171
Debitum reip. obligat ſingula eius membra. 521.134.135
Debita reipublicæ an etiam innocentes teneantur ſoluere. 637.115.116

Defectus.

Defectus alienos Superiori aperire extra confeſſionem an licitum ſit. 407.198.199.200.203.& 491.218.& 492. 228

Defendo.

Defendere ſubinde ſumitur pro *vindicare*. 508.24

Definitio.

Quid requiratur vt aliqua propoſitio probetur à Conciliis definita. 82.19. Eccleſiæ definitio eſt infallibilis veritatis, non tamen Scriptura aut verbum Dei. 141.60. quomodo ab his differat. 61. nequit eſſe formale obiectum fidei. 142.65

Delectatio.

Delectatione terrena cur ſe priuent Sancti. 369.94

Denarius.

Denarius diurnus cur æqualis detur. 356.6
Denarius diurnus quid. 357. 15. qua ratione vnus omnibus detur. 16

Denuntio.

Denuntiare teneris machinantem malum publicum. 480. 149

Deſero.

Deſerit priùs Deum homo, quàm ab eo deſeratur. 374 123

Deſiderium.

Deſiderium efficax diuini honoris & ſalutis proximi ſæpe eſt in præcepto. 411.50

Deſiderium conditionatum priuationis propriæ beatitudinis. 412.53.54.56

Deſinere.

Nihil poteſt deſinere per vltimum ſuum eſſe. 127.154.& 380.166

Deſperatio.

Qua ratione peccet deſperans proximi ſalutem. 306.68

Poteſt quis de ſua aut alterius ſalute deſperare, etſi non credat fore defectum ex parte Dei. 69. Item deſperans etiam temere de ſalute alterius, poteſt ſperare ſuam. 306.70

Deſperatio non eſt omne peccatum ſpei contrariũ. 325.68

Deſperatio eſt actus voluntatis. 69

Deſperans qua ratione recedat à beatitudine. 326.73.

Deſperatio quid ſit:in quo conſiſtat. 74.& 76.& 78

Deſperatio non eſt nolitio beatitudinis. 327.77. beatitudinem quis deſperet. 80.& 81. connotat deſperatio iudicij abſentiam. 82

Deſperatio vnde proueniat. 327.84.85. 86. quàm graue peccatum ſit 87

Deſperat implicitè qui vult in peccato perſeuerare. 335. 151

Determinare, determinatio.

Creatura libera poteſt ſe determinare ad agendum. 10.40

Determinatio actionum cauſarum creatarum. 359.46

Detrahens.

Quando teneamur corripere detrahentem. 583.108

Deus.

Deus neceſſariò aliqua, multa tamen liberè vult & videt. 6.11.

Secundùm S.Auguſt.non ideo aliquid facturi ſumus, quia videt nos id facturos: ſed contra:aliàs auferret nobis libertatem. 13

Multæ noſtræ actiones nequeunt referri in Deum tamquam in earum auctorem. 10.42

Deus formaliter eſt liber. 11.46. Neceſſariò intelligit omne verum. ibid.

Res prius ratione eſt vera, quam talis à Deo iudicetur. 48

Sola Dei voluntas eſt cauſa cur hic mundus præ alio fuerit creandus. ibid.

Deus immediatè poteſt neceſſitare voluntatem. 12.54

Deus tripliciter noſtra opera prædefinire poteſt. 17.96

Deus nequit odiſſe aut prohibere actum voluntatis ex ſe honeſtum. 36.104

Deus quatuor modis poteſt velle nos aliquid velle. 48.208 Quæ ſolùm permittit non vult. ibid. Quædam vult voluntate antecedente, alia conſequente. 49.209

Item quædam immutabiliter & abſolutè, alia mutabiliter & ſub conditione. ibid. Qua ratione teneamur velle quæ ipſe vult. 210.&c.

Vtrùm laudabiliter velimus omnia quæ Deus vult. 50. 221

Si naturaliter videri poſſet, non habitaret lucem inacceſſibilem. 54.27

Deus non eſt obiectum amoris amicitiæ quatenus eſt auctor rerum naturalium aut ſupernaturalium; ſed quatenus in ſe bonus eſt. 71.21. Qua ratione vt auctor ſupernaturalium ſit obiectum ſupernaturale. 73.26. Eum propter ſe poſſe amari amore naturali malè aliqui negant. 27

Quo ſenſu verum ſit quod aliqui dicunt, Deum vt auctorem ſupernaturalium amari amore ſupernaturali. 29

Producit totam noſtram actionem, non eſt tamen cauſa cur ſit talis ſpeciei. 75.44

Nos bene operari cur ſit potiùs Dei miſerentis quàm hominis currentis. 76.48

Quoſdam ob eorum defectum non ſanat perfectè. 87. 57

Nequit nobis obligari ex gratitudine. 103.8. & 110.47

Non facit neceſſariò omne quod ex ſe fieri conuenit. 104.13

Deus etiam amore concupiſcentiæ rectè amatur. 106.26

Deus iuſtis obligatur dare promiſſam gloriam. 117.90. non tamen ex iuſtitia. 93. Nulli poteſt ex iuſtitia obligari. ib. Cur dicatur iis reddere gloriam vt iuſtus iudex. 94. In eo non exercet iuſtitiam diſtributiuam. 95

Aliter Deus, aliter homo vult aliena merita ac præmia. 121.115. Deus merita noſtra non ſolùm ob noſtrum bonum, ſed etiam ob ſuum externum bonum vult. ibid.

Quid ſit Deum nobis aperire cor. 140.53

Quare Deus non diſcurrat. 146.93

Deus nullo modo poteſt mentiri. 152.5. Et aliàs non teneret ei credere. 10. *Vide plura in* Mendacium.

Implicat Deum non ſtare promiſſis. 153.15

Poteſt alicui dare occaſionem peccandi: ſed nequit hoc intendere, etſi hic ſolùm materialiter peccaturus ſit. 18

Comminationes & promiſſiones Dei conditionatæ ſunt. 153.20

Poſſum ex conſcientia erronea ad aliquid obligari quod Deus nequit mihi præcipere. 154.25

Dupliciter poteſt in nobis cauſare aliquem actum. 26. Nequit in nobis cauſare aſſenſum falſum. 28.& 29

Qua ratione & cur in Scriptura vtatur oratione ambigua aut obſcura, aut reſtrictione mentali. 159.61

Deus non eſt cauſa actus mali. 160.70.& 169.56

Deus non eſſet Deus, ſi eius naturam ac potentiam comprehenderemus. 172.74

Naturaliter excitamur ad agnoſcendum & timendum Deum. 263.9. Eúmque ac eius prouidentiam omnis creatura prædicat. 10. Quare etſi quis perueniens ad vſum rationis, poſſit hæc aliquanto tempore inuincibiliter ignorare, non tamen diu. 12. Talibus tamen non abſolutè impoſſibile eſt iuſtificari. 263.13

Facile ex creaturarum aſpectu quiuis excitatur vt ſuſpicetur eſſe Deum, quo poſito tenetur ſeriò eum inquirere. 14. Nemo poteſt diu inuincibiliter credere ſolem eſſe Deum. 15. Aut ſine ſcrupulo diu credere nullum eſſe Deum. 264.16. Facilius eſt credere falſos deos eſſe verè deos, quàm nullum eſſe Deum. 17. quamuis nec illud poſſit diu eſſe inuincibile. ibi.

Nequit aliquis diu ſine culpa dubitare de Deo. 18. Poteſt tamen ſine culpa id non credere fide theologica. 19

Deum cognoſcere an quis poſſit, ſi nolit eum videre. 314. 129

Deum ſummè amare debemus obiectiuè & appretiatiuè. 406.12.13

Deus erga nullum habet odium inimicitiæ. 495.22

Dij Gentilium qua ratione æſtimarentur ab iis. 321. 36

Diabolus.

Diabolum damnatum non dolemus, quia eum non amamus. 317.4

Dicere, dictio.

Dictio alia interna, alia externa. 137.26. hæc neceſſaria vt alteri loquar. 27. atque etiam vt Deus loquatur nobis. 28

Aliquid dicens implicitè dicit ſe id dicere. 141.57

Dicere alicuius peccatum Eccleſiæ eſt dicere Prælato vt iudici. 484.176

Differentia.

Differentia ſpecifica vnde deſumatur. 363.49

Difficultas aut facilitas operis.

Ex variis capitibus actio facilior aut difficilior redditur. 131.177. Cur difficulter acquiſita magis amemus. 132. 181. Cur magnanimi ament difficilia. ibid.

Difficultas operis per ſe huius bonitatem & meritum potiùs minuit quàm augeat. 180. Per accidens ſæpe eam auget. 182. & 183. &c.

Difficultas noua quandoque eodem, quandoque diſtincto habitu ſuperatur. 381.13

Dignum,

Dignum, dignitas.

Dignum amore eſſe & de facto amari differunt. 347. 90.
Dignitas actus conſideratur ex dignitate perſonæ. 364. 57
Dignitates Eccleſiaſticas Sancti ſuſcepere coacti. 414. 68

Dilectio.

Dilectio ex toto corde & ex tota anima quænam ſit. 384. 33
Dilectio inimici & non inimici ex virtute caritatis an eodem modo nos obliget. 393. 67
Dilectio interna erga proximum quando præcipiatur. 395. 84
Dilectio inimici qualis ſit præcepta. 396. 89
Diligendus Deus ſuper omnia. 405. 1
Diligere alios præ aliis, quoſnam, & in quibus bonis debeamus. 423. 134

Diſcordia.

Diſcordia quandoque non eſt peccatum: quandoque eſt bona: quandoque eſt peccatum. 503. 30. 31. 32. in quibus locum habeat. ibid.

Diſcurſus.

Quænam ad diſcurſum requirantur. 146. 93. Quare non reperiatur in Deo. ibid. In eo aſſenſus conſequentis neceſſariò diſtinguitur ab aſſenſu conſequentiæ. 95
Fides noſtra non nititur diſcurſu. 96

Diſpoſitio.

Diſpoſitio partis inferioris ſæpè facit vt facilè aut difficulter amemus Deum aut proximum. 380. 14
Diſpoſitio actualis ſæpè difformis ab habituali. 402. 142

Diſputatio.

Quando, ſiue in quibus circumſtantiis cum hæreticis diſputandum ſit 281. 139. Quando id illicitum ſit. 140. Quis ad hoc dicendus idoneus. 141. Sæpè popularis & eloquens ad hoc aptior magis docto. ibid.
An licitè de fide diſputetur veritatis inquirendæ cauſa. 142. Cum quibus de fide diſputandum ſit. 282. 143. Quæ in eiuſmodi diſputatione obſeruanda. 144
Laici etiam docti prohibentur cum hæreticis de fide diſputare. 145. Vtrùm hæc lex vbique obliget. 147. &c.

Diſſentire.

Vt gratiæ diſſentias, debent gratia & diſſenſus eſſe ſimul. 9. 30.
Impediens gratiam ponendam ei propriè non diſſentit. 32

Diſtributio.

Diſtributiones quando non faciant ſuas clerici. 458. 185

Diues.

Diues an teneatur ingentem ſummam profundere pro ſeruanda vita proximi. 450. 124
Diuitum bona quo ſenſu dicantur eſſe indigentium. 450. 128
Ditiſſimus non tenetur maximo lytro captiuum redimere. 452. 143
Ditare ſuos conſanguineos an poſſint clerici. 458. 183

Diuiſio.

Quando diſceptantium ius eſt dubium, res inter eos eſt diuidenda. 513. 68

Docere.

Docibiles Dei qua ratione ſint omnes. 438. 38
Teneris ſæpè ignorantes quærere quos doceas. 472. 78

Dolere.

Dolere ſe eſſe ſacerdotem aut Religioſum eſt valdè periculoſum. 501. 9. quadruplex eſt dolor de alieno bono. 13
Qua ratione inuidus de alieno bono doleat. 502. 18. talis dolor ſemper eſt vitioſus, & ad certum vitium pertinet. 19

Dolus.

Dolum an teneatur detegere qui ſe fingit pauperem. 444. 82

Dominium.

Aliud politicum, aliud deſpoticum. 283. 149. An infideles id poſſint habere in fideles. ibid. *vide* Infidelis.
Dominium Dei abſolutum in hominem. 342. 50
Dominium hominum ad varia ſe extendit. 444. 85
Dominium Dei in nos non impedit quo minùs ſimus liberi. 445. 88
Iure naturæ homo eſt dominus rei à ſe confectæ. 89
Dominia quatenus ceſſent in extrema neceſſitate. 456. 171
Dominium differt à iure rem ſibi vindicandi. 511. 43
Dominium temporale obtinens clericus licitè conſtituit miniſtros iuſtitiæ. 516. 92

Donare, donatio, donum.

Donans rem ſibi inutilem non meretur laudem. 34. 93
Donatio rei vtilioris maiorem amorem arguit. ibid.
Donare rem meliorem aut infinitam non arguit maius aut infinitum meritum, niſi hæc ſit vtilior, aut infinite vtilis donanti. 94. & 95
Donatio rei liberaliter promiſſæ eſt liberalis. 105. 16
Ratione donorum ſuorum S. Spiritus creſcit in vno plus quàm in altero. 337. 5
Dona ſua Deus prout vult, diſtribuit. 356. 7

Dubitare, dubitans, dubium.

Motus dubitationis non ſemper arguit incertitudinem. 204. 60
Dubitans iudicat rem de qua dubitat eſſe dubiam. 265. 23, & 274. 87. Et qua ratione dicatur hærere pendulus, aut aſſenſum continere. ibid.
Voluntariè dubitans de veritate propoſitionis quæ eſt de fide, eſt hæreticus. 276. 102
In dubio fauendum eſt reo. 511. 49

Duellum.

Duellum quid ſit. 522. 2. aliud ſolemne, aliud non ſolemne. 3. eius variæ cauſæ. 4. in tribus caſibus apertè illicitum eſt. 5. duellum oblatum an poſſis acceptare. 6. an ſit conſultum fugere. 7. & 8. occidere inuaſorem cur potiùs liceat quàm acceptare duellum. 9. illicitè occulta veritas duello exploratur. 357. 13. licitè acceptas duellum vt te ab iniuſta morte liberes. 18
Calumniantem in iudicio cur potiùs liceat prouocare ad duellum quàm clàm occidere. 524. 20. Innocens prouocatus an teneatur non acceptare duellum. 21. Illicitè ſuſcipis duellum contra blaſphemantem. 525. 27. pœnæ duellantium. 29. etiam extenduntur ad duella priuata, ſeu non ſolemnia. ibid.

Duratio.

Duratio rerum per ſe quomodo menſuretur. 378. 154. 153. 157
Duratio inſtantis diſcreti qua ratione ſit diuiſibilis. 378. 157.

Dux.

Dux militibus præmia diſtribuens quam iuſtitiam exerceat. 116. 88

Eccleſia.

Eccleſiæ auctoritas bene probatur per Scripturas, & hæc per illam. 144. 80
Deus propriè non loquitur nobis per Eccleſiam, eius tamen definitio eſt infallibilis veritatis, non tamen verbum Dei. 141. 60. Quomodo ab hoc differat. 61. Nequit eſſe obiectum formale fidei. 142. 65. ſed eſt infallibilis regula rerum credendarum. 66. Qua ratione fides in eam reſoluatur. 67
Eccleſia dupliciter conſiderari poteſt. 143. 68. Qua ratione eius teſtimonium participet auctoritatem diuinam. 69. Eius auctoritate aliter fideles, aliter infideles diriguntur. ibid. Eáque mouemur vt credamus Euangelio. 70. Meritò ad eam hæreticos prouocamus, & contra eam diſputare inſanum eſt. ibid.
Demonſtrari poteſt quæ ſit vera Eccleſia. 71. Ad Deum ſpectat talem inſtituere Eccleſiam quæ poſſit agnoſci. ibid.

ibid. Notæ quibus vera Eccleſia diſcernitur, conueniunt ſoli Romanæ. 72. Quænam hæ ſint. 73.&c.
Eccleſiæ caput ac fundamentum fuit conſtitutus S. Petrus. 175. 1. & 2. Cui in hoc munere ſuccedunt Romani Pontifices. 179. 28
Eccleſia dupliciter nititur Chriſto vt fundamento. 175.1 Qua ratione habeat S. Petrum ac ſucceſſores pro fundamento. 2. Numquam deficit. 176. 14. Sola Catholica à Chriſto huc vſque ſine interruptione continuatur. 177. 15
Si in definiendis rebus fidei errare poſſet, Chriſtus ei falsò promiſiſſet ſpiritum veritatis. 178. 24. & portæ inferorum contra eam præualerent. 25
Secundùm S. Auguſt. dementia eſt ab Eccleſia accipere Scripturas, & ab aliis harum ſenſum quærere. 180. 35
Eccleſiæ definitio impropriè efficit vt aliquid incipiat eſſe de fide. 184. 67. &c. Qua ratione Chriſtus teſtatus ſit omnia eſſe vera quæ Eccleſia definit. 185.70
An ſit de fide Eccleſiam non poſſe errare definiendo aliquam propoſitionem eſſe erroneam, &c. 281.134
Eccleſia præcipua parte ex Gentibus conſtituta: hinc ſcandalum Iudæorum. 357.17
Eccleſiæ dicere alicuius peccatum, eſt dicere Prælato vt iudici. 484.176
Eccleſiæ vnitas in quo conſiſtat. 504. 36. dupliciter ſcinditur. 37
Eccleſia nullum tenetur acceptare Pontificem, donec conſtet eum canonicè eſſe electum. 505.44.45

Eccleſiaſticus.

Eccleſiaſticorum bona ſunt triplicia. 457.173
Eccleſiaſticus in res profanas notabilem ſummam expendens peccat mortaliter. 458.192.193
Eccleſiaſtica perſona non ſubeſt iudici ſeculari. 510. 34
Eccleſiaſtici innocentes tempore belli illicitè ſpoliantur. 637.118

Ecſtaſis.

Ecſtaſis amicitiæ effectus. 340.41

Effectus.

Effectum ſequi debiliorem partem cauſæ, quando verum, & quando falſum. 74. 36. 37. 38. Idem poteſt ita à duabus cauſis procedere, vt totus producatur à ſingulis. 75.42. &c.
Effectiuè peccatum expellit gratiam. 377. 145
Effectus qui per accidens ex mea actione aut omiſſione ſequitur, mihi dicitur voluntarius, quando eum teneor impedire. 464.12
Effectus ex mea actione aut omiſſione ſecutus quando mihi imputetur. 529.60

Electio, eligere.

An electio neceſſariò reſpiciat varia media. 16.84
Electio medij neceſſarij eſt immediatè libera in efficaciter intendente. 88. & formaliter in ſe bona aut mala. 89
Eligentes ſunt duplicis generis. 17. 91. Quinam eligant neceſſariò medium vtiliſſimum. 92. Qui non. 93
Non eligentes viam ſalutis ſecuriſſimam, hanc non ſincerè deſiderant. 92
Electio ſæpè habet duplicem malitiam. 37.109. aliquando etiam duplicem honeſtatem. 115
Electio eſt implicita volitio finis, & hic partiale illius obiectum. 39. 128. Reſpicit neceſſariò determinati finis electionem. 129. Ex duplici intentione ſequens neceſſariò cum ſingulis ſeorſim habet connexionem, ſecùs eſt de conſequente reſpectu præmiſſarum. 40. 134. Nequit ſequi ex intentione honeſta, alteráque inhoneſta. ibid. Hinc mala electio etiam per accidens nequit ſequi ex bona intentione. 133. & 136
Electio mala nulli honeſtati eſt vtilis. 137. nec vmquam vitiat intentionem ex ſe non malam. 138
Omnis electio medij mali aut facta ob malum finem eſt mala. 141
Vna electio eſt dupliciter melior altera. 41. 42. 151. Dupliciter deficit à bonitate finis intenti. 152. Sæpè eſt remiſſior intenſione. 154. huius bonitatem dupliciter participat. ibid.
Electio ad gloriam fit poſt præuiſa merita. 332. 119
Eligens aliquod medium habet duplicem amorem finis. 402.138
Electio in appretiatione finis non ſemper aſſequitur perfectionem intentionis. 403.144
Electis pluribus Pontificibus cui adhærendum ſit. 528. 43. Eccleſia nullum tenetur acceptare Pontificem donec conſtet eum canonicè eſſe electum. 44.
Legitimè electus, ob pacem Eccleſiæ tenetur quandoque ſuo iure cedere. 528. 45
Eligere ſtatum poteſt filius patre inuito. 428. 171

Eleemoſyna.

Cur eleemoſyna præcipuè laudabilis & meritoria. 27. 33. & 35. 93.
Bonitas eleemoſynæ externæ non creſcit ex bonitate maiore aut infinita rei datæ, niſi hæc ſit magis aut infinitè vtilis danti. 34.94.95
Eleemoſyna data ex furto quomodo huius malitiam augeat. 42.149

Eleemoſynæ obiectum & præceptum.

Quod ſit eleemoſynæ obiectum, & cur laudabilis. 27. 33
Eleemoſyna eſt actus externus miſericordiæ. 433. 3. an debeat fieri ex compaſſione & propter Deum 4. accipitur pro ſuo obiecto. 5
Eleemoſyna qua ratione nata ſit imperari ab amore Dei. 434. 8
Eleemoſyna qua ratione ſit ſacrificium. 10
Eleemoſynæ ſeptem corporales & ſeptem ſpirituales. 435. 14
Eleemoſynæ ſpirituales non ſemper præferendæ corporalibus. 17
Eleemoſynæ effectus duplex. 436. 26. qua ratione valeat ad remiſſionem peccati. 27
Eleemoſyna qua ratione conferat ad remiſſionem peccati. 437.32
Eleemoſyna non ſemper impetrat gratias efficaces. 34. & 38. & 40
Eleemoſyna qua ratione deleat peccata. 438. 38
Eleemoſyna quam vim habeat in perſeuerantibus in peccato. 438.39
Eleemoſynam qui poſſint dare, 44. & 46
Eleemoſynam an poſſit Religioſus dare. 440.47.48
Eleemoſynas quas poſſit vxor facere. 51. & 52.53.54
Eleemoſynas quas poſſint facere filiusfamilias, pupillus, & minor. 441.60
Eleemoſynam quam poſſit facere prodigus, & reus læſæ maieſtatis. 63
Eleemoſyna quibus ſit danda. 442. 68. 69. 70
Eleemoſyna ceteris paribus potiùs danda bonis. 443. 73
Eleemoſyna an potiùs ſit danda piis quàm impiis. 75. etiam inimicis danda. 76. & 77
In eleemoſyna danda an ſit diſcrimen inter hoſtem publicum & priuatum. 78. & 79
In eleemoſyna danda quis ordo ſeruandus. 444. 80. fingenti paupertatem an validè detur. 81
Eleemoſynæ fictè perceptæ cui facienda reſtitutio. 83
An & qualis ſit obligatio dandi eleemoſynam. 444. 84
Superflua habentes tenentur ea dare grauiter indigenti. 446.101
Eleemoſyna ad quod præceptum referatur. 446. 102. 103
Ad eleemoſynam nos obligat ſola pauperis indigentia. 449.122
Eleemoſynam maximam an teneatur diues dare pro ſeruanda vita proximi. 124. eleemoſynam tenetur dare etiam

etiam graui neceſſitate preſſo, is qui habet ſuperflua. 125

Eleemoſynam qua ratione teneamur dare communiter indigentibus. 451. 131. quando grauiter peccet non dans eleemoſynam communibus pauperibus. 132

Eleemoſynæ præcepto an ſatisfieri poſſit per mutuum, vel venditionem dilata ſolutione. 453. 147. probabilius eſt etiam in graui neceſſitate conſtituto dandam eſſe eleemoſynam gratis & abſque onere reſtituendi. 153. an magnæ ſummæ debeant gratis dari. 156

Eleemoſyna obligat Eccleſiaſticum præ laico, duplici ex capite. 457.174

Eleemoſynam dandi obligatio ſtrictior in clericis in quo conſiſtat. 458.193

Eleemoſyna ſpiritualis eſt correptio proximi. 459.3

Subinde teneris quærere pauperes quos eleemoſynis ſubleues. 472.79

Eleemoſyna corporalis an præponenda ſubinde ſpirituali. 584.119

Emptio.

An licitè emantur bona ab hoſtibus iniuſtè capta. 520. 126.

Epiſcopus.

Qua ratione teneatur Epiſcopus res fidei ſcire ac poſſe explicare. 223. 198

Inconueniens eſt eum non poſſe hæc per ſe facere. 223. 200

Variæ in Epiſcopo requiruntur conditiones. 202. Minùs eruditus quandoque vtiliter eligitur. 203. Ad quid talis teneatur. 204. Minùs periculosè gubernat minùs doctus, quàm minùs prudens. 203

Epiſcopus Religioſus tenetur voto paupertatis. 488. 201. 202

Errare.

Qua ratione omnis peccans erret. 14.65

Non ſolo intellectu, ſed etiam voluntate erratur. 66

Errans ex ignorantia craſſa non eſt hæreticus. 275.97.

Vtrùm errans affectatè ſit hæreticus. 276.100

Errores.

Error Kemnitij & Buceri circa iuſtificationem. 349. 111

Error Iouiniani, Lutheri, Caluini. 356.4

Error Beguardorum circa caritatem. 365.63

Error Iouiniani & Caluini dicentium caritatem amitti non poſſe. 373.118

Error putantium caritatem ſolo peccato infidelitatis amitti. 374.120

Error Antonij Burgenſis & Bartoli, qui putant nos non teneri remittere iniuriam non petenti. 395.82

Error hæreticorum circa ſepulturam mortuorum. 435. 18.19

Error Lutheri docentis non licere Chriſtianis pugnare contra Turcas ipſos inuadentes. 506. 4. & alius error. 320. 26

Deus nequit nobis infundere habitũ erroris. 154. 30 Cur poſſit eum potiùs conſeruare, quàm infundere. 32

Qui errores poſſint cum fide implicita conſiſtere circa eumdem articulum: & qui non. 266.29.&c.

Error quiſnam contractum irritet. 444.81.82

Eſſentia.

Eſſentia diuina in ſuo intrinſeco conceptu quid includat. 351.122.126

Eſſentiam diuinam quomodo participemus. 128

Et.

Et ſumitur ſubinde pro ſiue. 345.77

Euidentia, euidens.

Poſſum euidenter cognoſcere propoſitionem ſecundùm ſe mihi obſcuram eſſe veram. 148.108

Euidens Dei atteſtatio parit euidentem cognitionem circa rem atteſtatam. 148.110

Cognitio nitens obiecto formali euidenti qua tali neceſſariò eſt talis. ibid. Sola euidentia ſecluſo voluntatis imperio neceſſitat intellectum ad aſſenſum. ibid.

Veritas euidens in atteſtante Deo eſt abſolutè euidens. 111.

Reuelatio facta angelo qua ratione euidens aut obſcura ſit. 112

Nullus aſſenſus nitens euidentia conſequentiæ, eſt fides. 152. 12

Euidentia credibilitatis quando pariat euidentiam veritatis. 168.47

Senſu cognita dicitur nobis euidentia, etſi ille ſupernaturaliter aut arte dæmonis poſſit falli. 169.55

Euidenter probabile determinat intellectum ad aſſenſum opinatiuum. 191.41

Excommunicatio.

Excommunicatio lata in duella ſpectantes, ea permittentes, dando locum ſecuritatis, & in duellantes. 525.29

Exercitus.

Exercitum quinam non poſſint ſequi. 590. 90

Exiſto.

Exiſtere in tempore aut inſtanti quid. 379. 158. Exiſtere ſimul quæ dicantur. 162

Extrema neceſſitas.

In extrema neceſſitate proximi ſpirituali, teneor ei cum certo vitæ periculo ſuccurrere. 417.86

Extrema neceſſitas quænam dicatur. 417.87

Extrema neceſſitate vrgente quis magis iuuandus. 425. 149

Extremæ neceſſitatis tempore Superior an ſuos præferet conſanguineis. 425.152

Extremè indigentem impediens ne rem ipſius accipiat, an peccet contra iuſtitiam. 456.169

Facere quod in ſe eſt.

FAcienti quod in ſe eſt Deus dat gratiam, quo ſenſu Catholici aſſerant, & quo Semipelagiani aſſeruerint. 63.82.85.& 64.88

Infideli facienti quod in ſe eſt Deus dabit gratiam, qua ad fidem perueniet. 210.105

Certum eſt Deum dare gratiam facienti quod in ſe eſt; ſed non ſumus certi nos facere quod in nobis eſt. 234. 276

Falſitas, falſum.

Diuturnus multorum in falſum conſenſus eſſe nequit. 143. 68

Deus nequit in nobis cauſare aſſenſum falſum. 154. 28. 29

Res falſa poteſt eſſe euidenter probabilis ſiue credibilis. 168.45

Nequit tamen fieri vt miraculo probetur. 169.57

Fama.

Famam alterius non teneor ſeruare cum damno boni communis. 480. 142. 144. 148

Fama Religioſorum quomodo ſeruanda apud Superiores. 485. 185

Iure quod quiſque habet in ſuam famam quando cedere poſſit. 487.197.198.& 488.206

Famæ aliquam iacturam prudenter ſubeo, ob ſpem maioris profectus ſpiritualis. 204

Familia.

Familia neglecta an poſſit quis pro priuato homine vitam ſuam exponere. 416.84

Famulus.

Famulus licitè comitatur dominum infidelem euntem ad ſuorum idolorum templa, ac cum eo horum cæremoniis intereſt; modò his nullam reuerentiam exhibeat. 243. 62

Fera.

Feræ iure naturæ fiunt capientis. 446. 97

Feſtum.

Licitè pugnatur die feſto. 521.128

Feudum.

Feudum.

Feudo priuat duellum. 525.29

Fidelitas.

Fidelitatis virtus. 317.5

Fides.

Omnis doctrina fidei eò tendit vt cognoſcamus quis & qualis ſit Deus, & quomodo colendus. 135.5

Fides neceſſariò dicit reſpectum ad aliquod teſtimonium qua tale. 138.38

Qua ratione fides noſtra reſoluatur in teſtimonium Eccleſiæ, aut cognitionem per ſenſum hauſtam. 142.67. In quod obiectum formale vltimò reſoluatur. 143.71. Cur dicatur Catholica. 145.89. Non nititur diſcurſu. 146.96. Cur humana potius nitatur diſcurſu quàm diuina. 147.102

Non omnis cognitio nixa alieno teſtimonio eſt fides. 149.115

Fides qua credimus Deum eſſe, eſt fundamentum omnis actionis meritoriæ. 164.20

Qua ratione dicatur argumentum non apparentium. 166.32. Cur Patres dicant eam verſari circa non viſa. 35. &c.

Fides humana non conſiſtit cum clara ſcientia. 167.41. Aut etiam cum fide diuina. 43

Demonſtrari poteſt quænam inter varias fides quas varij ſequuntur, ſit vera. 171. Qua ratione vera à falſa ex operibus eam ſectantium cognoſcatur. 173.83. Solius noſtræ fidei nequit oſtendi aliud initium quàm à Deo. 134.88

Dupliciter aliquid dicitur eſſe de fide. 184.64. per quid fiat aliqua propoſitio propriè de fide. 65. Qua ratione Eccleſia faciat vt aliquid incipiat eſſe de fide. 67. &c.

Quo ſenſu fides dicatur viſio ac lumen. 187.14. & 250.14. Eſt initium ac fundamentum ſtatus ſupernaturalis. 207.84. Supernaturalis fides eſt ad iuſtificationem neceſſaria. 210.106 & 210.107

Fides myſteriorum, miraculorum & promiſſionum, qui differant. 228.237

Fides promiſſorum & miraculorum naſcitur ex feruido erga Deum affectu. 268.48. Quadruplex eſt hæreticorum fides. 240

Hæreticum eſt dicere nos fide ſola iuſtificari. 229.244. Poteſt eſſe ſine caritate. 247

An poſſimus ſcire aut credere nos habere fidem. 233.271. 273.&c.

Antiqui Doctores vocant eam theologicam. 250.11

Fides dupliciter dicitur vera aut falſa. 253.39. Item dupliciter eam aliquis dicitur negare. 40. Informis dicitur ficta quia infructifera. 42

Variis modis poteſt eſſe maior in vno quàm in alio. 254. 45. ac etiam perfectior. 47. Vnde proueniat quòd in vno promptiùs exeat in actum quàm in alio. ibid.

Poteſt quis ſine culpa carere fide theologica. 264.19. Hoc tamen vix poteſt contingere in eo qui ſeriò conatur credere fide diuina. 21

Quo ſenſu ad Rom. 14. dicatur peccatum quidquid ſine fide eſt. 268,42

Fidei diuinæ obiectum materiale.

Eſt id omne quod à Deo reuelatum eſt, quantumuis ex ſe contingens. 135.9. Non tamen omne reuelabile. 10

Vtrùm omnia obiecta fidei æqualiter ad eam pertineant. 11

Obiectum fidei quadrupliciter concipitur. 12.

An ſit ſimplex an complexum. 13. &c.

Negans fidei articulos à Deo eſſe reuelatos huic facit iniuriam. 143.74

Qua ratione id debeat eſſe obſcurum. 166.31. & 162.4

Non poſſumus euidenter probare omnia fidei myſteria eſſe vera. 169.52. Qualem de iis cognitionem habuerint Apoſtoli ac Prophetæ. 170.65. aliique viri pij. 171.68. Qua ratione poſſimus clarè refutare argumenta obiectis fidei repugnantia. 69

Aliquid dupliciter dicitur eſſe de fide. 179.64. Per quid fiat propriè de fide. 65. & 279.121. Qua ratione Eccleſia faciat vt aliquid incipiat eſſe de fide. 184.67. &c.

Fidei diuinæ obiectum formale.

Aliud eſt ratio formalis aſſentiendi, aliud id quod concipitur eſſe cauſa illius rationis. 136.21. Aliud eſt obiectum formale fidei, aliud viſionis beatificæ. ibid.

Deus qua ſummè verax, eſt obiectum formale fidei. 22

Ipſa etiam reuelatio eſt partiale obiectum formale fidei. 138.35

Integrum obiectum formale fidei ex quibus conſtet. 139.40

In quod obiectum formale fides vltimò reſoluatur. 143.71

Tam publica quàm priuata reuelatio poteſt eſſe obiectum formale fidei. 147.84. & 87. Eius euidentia non ingreditur obiectum formale fidei. 91

Qua ratione debeat eſſe obſcurum. 166.31. & 167.40

Poteſt circa id verſari actus merè naturalis. 197.7. Quod ſæpè fit in hæreticis. 9. quandoque etiam in Catholicis contingit. 198.13

Reſpectu omnium actuum fidei eſt omnino vnum ac idem. 251.20

Fidei ſubiectum attributionis.

Fidei ſubiectum primarium eſt Deus abſolutè ſumptus. 134.4. Secundaria ſunt plura. 135.8. Quæ meliùs dicuntur ſubiecta propoſitionis quæ de fide eſt. ibid.

Fidei propoſitio : ad eam prærequiſita. Vide *Propoſitio fidei.*

An neceſſariò ſit omnino infallibilis. 160.75

Qualis ad actum fidei requiratur. 185.4. &c. Alia requiritur pro doctis, alia pro indoctis. 186.8

Reſpectu obiecti fidei ſibi ſufficienter propoſiti poteſt quis quadrupliciter ſe habere. 262.5

Quando aliquod obiectum cenſeatur mihi ſufficienter propoſitum vt tenear ipſum credere. 273.79

Fidei regula ac nota.

Fidei regula eſt auctoritas Eccleſiæ. 142.66. &c. idque duplici ratione. 68. non tamen ſola. 318.38

Eccleſia à Deo data eſt infallibilis fidei regula. 178.24. Magis implicat fallere notas fidei quàm ſcientiam. 203.49. Veris fidei notis nemo poteſt falli, ſed ſolùm apparentibus. 51

Fidei actus ſiue aſſenſus.

Actus fidei inter externos ſolus fertur in obiectum ſub ratione neceſſariò honeſta. 51.66. Præſupponit duplex iudicium. 140.55

Iudicium de credibilitate rei credendæ non eſt fides humana, ſed hanc ſæpè ſupponit. 56

Qua ratione aſſenſus fidei poſſit vltimo niti obiecto formali ſecundùm ſe obſcuro. 143.73. Non nititur diſcurſu. 146.96. quomodo differat ab aſſenſu theologico. 147.99

Aſſenſus fidei nequit eſſe falſus. 160.73. Non magis poſſum dubitare de huius, quàm de obiecti ipſius veritate. 75

Nequit etiam eſſe propriè cauſa aſſenſus falſi. 161.81. aut elici ob vanam gloriam. 162.85

Actum ſcientiæ partim ſuperat, partim ab eo ſuperatur. 163.10

Cum eo in eodem poteſt conſiſtere. 164.15. Non tamen cum viſione beatifica. 11

Qua ratione neceſſariò verſetur circa obiectum obſcurum. 166.31. &c.

Qua ratione dicatur viſio aut lumen. 187.14

Sola fides eſt fundamentum & initiũ ſtatus ſupernaturalis, & omnis noſtræ iuſtitiæ. 188.21. & 205.69. & 206.77. & 207.

& 207.84.&c.

Aſſenſus fidei non ſolùm remotè, vt ſcientia, ſed proximè liber eſt. 190. 35. Idque etiam quoad ſpecificationem actus, ad quam intellectus à voluntate determinatur. 36. Secus accidit in angelis qui obiecto fidei ſibi propoſito diſſentire non poterant. 37. Qua ratione his aſſenſus fidei fuerit liber. 39

Aliter voluntas impedit aſſenſum fidei; aliter inducit diſſenſum. 38

Cur fides diuina ſit magis libera quàm humana. 191. 42

Aſſenſus fidei eſt intrinſecè honeſtus. 193.56. In quo eius honeſtas conſiſtat. 194.63. Poteſt habere idem obiectum formale, etſi ſit naturalis. 197.7. quod ſæpe in hæreticis contingit. 9. & quandoque in Catholicis. 198.13

Nequit imperari à mala voluntate. 199.23. aut vitiari à circumſtantiis. 25. aut à Deo prohiberi. 26. &c. aut eſſe vtilis ad malum finem. 200. 31. Quæ vera ſunt, etſi is actus ſolis naturæ viribus eliciatur. ibid. Nequit imperari niſi à voluntate actu piè primæ veritati affecta. 32

Eſt certior quauis cognitione naturali. 202.48

Magis implicat ipſum fallere quàm ſcientiam. ibid.

Eſt ſolùm meritorius ratione actus voluntatis quo imperatur. 204.63.&c.

Cur fides informis à Patribus potiùs dicatur meritoria, quàm actus boni eam præcedentes. 207.80

Fides eſt medium neceſſarium ad iuſtificationem. 209.95

Aliter eſt neceſſaria quàm baptiſmus. 97. Eſt neceſſaria ſupernaturalis. 110. 106. & 107. Deus poſſet efficere, vt quis ſine ea actus ſpei & caritatis ſupernaturales eliceret, & ita iuſtificaretur. 108. quamuis id minùs conueniat. 209. 97. 99. Iuſto vt in iuſtitia perſeueret ſolùm eſt neceſſaria neceſſitate præcepti. 211. 113

Fides alia implicita, alia explicita. 112. Quarum rerum fides explicita requiratur in peccatore fideli, vt iuſtificetur. 114. & quarum in infideli. 115

Quando teneamur eum elicere. 224.205.207.& 215.&c.

Vix in eo peccant fideles. 213

Nullus hîc actus diſtinctus à fide hanc implicitè continet. 216.

Non relinquit alias ſpecies in intellectu quàm ſi eſſet merè naturalis. 250.15

Omnes aſſenſus fidei diuinæ ſunt eiuſdem ſpeciei. 18

Ex ignorantia vni articulo fidei diſſentiens, eidem implicitè aſſentitur. 259 32

Aſſenſus fidei poteſt dirigi alia regula quàm auctoritate Eccleſiæ. 259.38. Quare voluntariè diſſentiens vni articulo non efficiat ſibi impoſſibilem aſſenſum circa alios. ibid.

Actus fidei poteſt eſſe in vno firmior ac certior quàm in alio. 260.46. Ac variis perfectior ac facilior, & vnde hoc proueniat. 47. Per eum ſubiicimus nos non auctoritati Eccleſiæ, ſed Dei. 279.119

Qualem voluntatem prærequirat.

Aſſenſus fidei diuinæ prærequirit actum voluntatis intellectum determinantem. 189.30. Secus eſt de fide humana. 268.40

Hic actus eſt ſupernaturalis. 191. 47. etiam in ſubſtantia. 48. Ideóque requirit gratiam diſtinctam ab illuſtratione intellectus. 192.51. Dicitur communiter actus fidei. 194. 63. & 195. 71. Habet ſpecialem honeſtatem ab aliis virtutibus diſtinctam. 194. 67. & 195. 71. Non eſt ſtudioſitas. 68. nec religionis aut obedientiæ propriè dictæ. 70. Sed illis valdè affinis. ibid. Non eſt virtus theologica, niſi quatenus cenſetur quid vnum cum aſſenſu fidei. 71. Elicitur à diſtincto habitu. 74.

Voluntas imperans aſſenſum fidei nequit eſſe vitioſa. 199. 23. Cur minùs quàm voluntas imperans prophetiam. 24

Cum quo errore circa fidem poſſit conſiſtere, & cum quo non. 266.29

Iudicium aſſenſum fidei præcedens.

An poſſit niti regula fallibili. 161.76

Quale iudicium prærequirat fides. 185. 3. Nihil teneor fide diuina credere de quo meritò dubito an ſit reuelatum à Deo. 4. Cur hoc iudicium debeat eſſe omnino certum. 6

Cur poſſim credere rem eſſe veram firmiùs quàm ratio probet; ; non tamen ita iudicare eam eſſe credibilem. 186.7

Quali euidentia hoc iudicium nitatur in hominibus rudibus. 8

Hoc iudicium non elicitur ab habitu fidei. 187.13. Nec eſt actus prudentiæ. 15. ſed cognitio ſpeculatiua. 16. Eſt ſolùm ſupernaturale ſecundùm modum. 188.21. Ex quibus capitibus ſit ſupernaturale. 22

Non nititur ſola aut neceſſariò auctoritate Eccleſiæ. 259. 38

Fides explicita, & implicita.

Quæ ſit fides explicita, & quæ implicita. 211.112

Quorum fides explicita ſit neceſſaria ad ſalutem. 115. &c. & 216. 145. &c. Non omnis fides implicita mediatoris poteſt dici fides in Chriſtum. 217.157

Ex ignorantia negans vnum articulum, eundem implicitè credit. 259.32

Quidam errores etiam vincibiles poſſunt conſiſtere circa eundem articulum cum fide implicita, alij non. 266. 29. &c.

Fidei habitus certitudo.

Aſſenſus fidei eſt certior magiſque implicat eum fallere quàm ſcientiam. 202.48. Quod poſſet fieri etiam in aſſenſu ſecundùm ſubſtantiam naturali. 203.55

Aſſenſus fidei eſt incertior viſione beatifica. 56. Cur potiùs compatiatur motus dubitationis quàm ſcientia. 204. 60

Quo ſenſu S. Thom. dicat fidem ex parte ſubiecti, & quoad nos eſſe incertiorem ſcientia. 61

Fidei habitus.

Fidei & ſpei habitus ſæpe infunduntur ante iuſtificationem. 86.51

Poſſunt eſſe in eodem iuſto intenſiores aliis habitibus infuſis, non tamen remiſſiores 87.60. In peccatore augentur ſine caritate. 62. In iuſto communiter cum caritate augentur, non tamen ſemper. 61

Habitus fidei adulto non infunditur ante actum. 95.108. Non ſupplet defectum obiecti formalis. 62, Cur non ſicut lumen gloriæ, faciat nos immediatè obiecto aſſentiri. 63

Habitus fidei nequit producere aſſenſum falſum. 162. 84

Cur antiqui Theologi dixerint hunc habitum eſſe vnicum in voluntate & intellectu. 195.72

Habitus imperans aſſenſum fidei eſt diſtinctus ab aliis habitibus. 73

Cur potiùs maneat in peccatore quàm habitus prudentiæ. 199.24

Non efficit ſuum aſſenſum certum. 201 39

Qua ratione ſit initium noſtræ iuſtitiæ, ac radix & fundamentum ſtatus ſupernaturalis. 205. 69. & 206. 77. & 207.84.&c.

Habitus fidei eſt propriè in intellectu, requirit tamen alium in voluntate. 249. Cur hæretici eum ponant in voluntate. ibid.

Eſt qualitas diſtincta à ſpeciebus intellectualibus. 250.12. Non facit nos obiecta perfectiùs apprehendere. ibid. Non habet coniunctas ſpecies infuſas. 13. nec aliud lumen. 14. Cur dicatur lumen. ibid.

Eſt formaliter ſpeculatiuus & practicus. 251. 16. & tamen vnicus,

vnicus & ſimplex in intellectu. 251.18.19

Cur ſit ſimplicior habitu ſcientifico. ibid.

Habitus fidei qui eſt in voluntate, eſt vera virtus, non tamen theologica. 252.25. qui eſt in intellectu, eſt vera virtus intellectualis. 26. Qua ratione ſit diſpoſitio perfecti ad optimum. 27. Cur ab Ariſtotele non numeretur inter virtutes. 252.28

Nec perficitur, nec informatur phyſicè à caritate. 32. ſed ſolùm moraliter. 36. Qua ratione id fiat. ibid.

Manet in peccatore. 253.37. Non tamen in hæreticis. 259. 33. Per eum propriè ſumus fideles. 35

Nequit partim amitti, niſi amittatur totus. 259.39.

Fides informis, & formata.

An fides informis ſit virtus. 251.29. Manet ſine caritate. 253.37. Cur dicatur ficta. 42. Cur dicatur ſimilis fidei dæmonum. 254.43

Informis & formata eſt eadem numero qualitas. 44. Illa non eſt intrinſecè imperfectior hac. 45

Subiectum inhæſionis fidei, ſiue quibus inſit fides.

Adam in paradiſo habuit veram fidem. 256.13. atque etiam angeli in via. 16. Vtrùm explicitè crediderint myſterium incarnationis. 19

Fides propriè dicta nullo modo manet in damnatis. 257. 22. &c. Aſſentiunt tamen rebus fidei, conuicti notarum euidentia, aſſenſu omnino neceſſario. 26. &c.

Fides fidelis peccatoris tripliciter diſtinguitur à fide damnatorum. 258.28

Non manet in hæreticis fides infuſa. 259.33

Fides non manet in Beatis. 260.42. &c. Manet in exiſtentibus in Purgatorio. 44

Quibus actibus creſcat.

Augetur primò per actus fidei formatæ habitu intenſiores. 261.50. Secundò, per actus ſimiles fidei inform. 52.

Idque etſi hi actus ſint habitu remiſſiores. 53. Per actus autem aliarum virtutum in iuſto quandoque augetur, quandoquè non. 54

Quibus actibus, & qua ratione pereat.

Perit in damnatis per ſubtractionem concurſus Dei. 257, 25. Item in Beatis. 260.43. ac deficientibus à fide. 267, 35

Non perditur ob infidelitatem omnino inculpabilem. 259. 32. Aut per merè priuatiuam, ſed per ſolam poſitiuam pertinacem. 265.25, Cur voluntariè diſſentiens vni articulo amittat fidem circa alios. 259.39. Vt infidelitas fidem expellat, tria requiruntur. 266.26. Talis infidelitas poteſt eſſe quadruplex; & quarta eſſe ſine vllo errore intellectus. ibid.

Aliqui errores contra fidem vincibiles poſſunt conſiſtere cum voluntate ad fidem prærequiſita, alij non: hi repugnant omnino fidei, eámque perimunt, illi non. 266. 29. &c.

Per infidelitatem ſolùm moraliter tollitur, per modum demeriti aut repugnantis diſpoſitionis. 267.35

An poſſit minui.

Fides nequit minui ſecundum perfectionem intrinſecam: ſed ſolùm ſecundùm rationes extrinſecas ac accidentarias. 261.49

Interna fidei neceſſitas ac præceptum.

Interna fides ſupernaturalis fuit omni tempore neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medij. 209.95. & 210. 106. 107

Neceſſitate medij neceſſariò credenda. 211.115. &c. & 216. 145.147. & 218.161. & 219.163.

Ex præcepto dupliciter obligamur aliqua explicitè credere. 221.181. Vnus plus altero ratione ſui ſtatus tenetur explicitè credere, aut ſcire. ibid.

Error dicentium ſufficere in confuſo credere quæ credit Eccleſia. 181

Quænam omnes fideles teneantur ex præcepto explicitè credere aut cognoſcere. 222.187.188.191. &c. Non omnes tenentur ſcire circũſtantias ac ſubtilitates Symboli. 188

Qua ratione omnes teneantur ſcire Sacramenta. 222.191. &c. Item orationem Dominicam, & præcepta decalogi ac Eccleſiæ. 222.193. Nec tenentur, nec iis ſufficit dicta conceptis verbis poſſe recitare. 194

Qua ratione teneantur parentes ſuos liberos, & Parochi ſuos ſubditos dicta docere. 195

Quæ teneantur Parochi & ſimiles ſcire. 196. &c.

Quæ teneantur Epiſcopi ſcire. 198

In ruſticis ignorantia rerum fidei non tam ignorantibus quàm horum heris ac Paſtoribus ſæpe imputanda eſt. 227.29

Quando cenſeatur mihi aliquid ſufficienter propoſitum, vt tenear ipſum credere. 274.79

Error in fide. Vide *infidelitas.*

Aliquis error circa articulum fidei poteſt conſiſtere cum implicita fide circa eundem, alius non; hic repugnat voluntati fidei prærequiſitæ, ille non. 266.29. &c.

Errans pertinaciter circa vnum articulum, reddit ſe inhabilem, vt credat reliquos 267.33. Quo ſenſu tollat ſibi obiectum formale fidei. 32

Fidei externa confeſſio, ac negatio.

Pertinet ad virtutem fidei, habétque eandem honeſtatem cum actu interno, & moraliter eſt idem cum eo actus. 235.2.3

An cenſeatur negare fidem qui interrogatus an ſit Chriſtianus non vult reſpondere. 246.91. & 248. 111. Qui tempore perſecutionis fugit, implicitè fidem confitetur. 247.100

Dupliciter quis dicitur negare fidem. 253.40

Qua ratione peccatores dicantur negare fidem. ibid.

Ex ignorantia negans vnum articulum fidei implicitè eundem credit. 259. 32. Imo voluntariè eum negans non reddit ſibi impoſſibilem fidem circa alios. 38. cur amittat habitum fidei circa alios. 259.39

Præceptum non negandi, aut confitendi fidem.

Præcipitur fidei confeſſio præcepto affirmatiuo & negatiuo. 236.6

Contra hoc variis modis peccatur ibid. & 9. Impiè ſemper fides negatur. 8. In quibuſdam caſibus ſine negatione fidei negas te Chriſtianum aut Papiſtam. 10. aut te eſſe clericum aut Religioſum. 11

An licitè negetur fides quoad ſolam externam apparentiam. 236.13. & 14. Graue ſemper fuit iudicatum peccatum, aliquid facere vt appareas abnegaſſe fidem. 237.18. & 247.108.

Numquam licitè falſam fidem ſimulas. 239.38. Ideóque ſemper illicitè vteris cæremoniis falſæ religionis. 39. An ſit tale inter hæreticos veſci cibi prohibitis. 241. 50

An Caluiniſta fatendo ſe talem neget fidem. 244.69

Quibus caſibus per ſe obliget præceptum affirmatiuum confitendi fidem. 244.78. Prouiſi de certis beneficiis, & quidam alij tenentur iure poſitiuo fidem profiteri. 81. Hoc præceptum obligat ratione aliarum virtutum. 82

Non omnis honor Dei, aut proximi vtilitas me obligat, vt fidem profitear. 246.92. &c.

Teneor etiam cum vitæ periculo impedire multorum à fide defectionem. 247.104. &c.

Interrogatus de fide illicitè ambiguè reſpondet. 247. 108

An poſſit nolle reſpondere. 246.91. & 248.109. &c. An licitè data pecunia aut aliter impetret ne compellatur negare fidem, aut de ea reſpondere. 248.112. &c.

Fidem occultare ſeu diſſimulare, falſámue ſimulare.

Quis factis dicatur ſimulare falſam fidem, & quis diſſimulare ſuam. 237.21. Vtrumque fieri poteſt aut vſu alicuius cæremoniæ, aut geſtatione veſtis. 22. Varia genera cæremoniarum aut veſtium, quibus falſa fides ſimulatur aut vera diſſimulatur. 23. &c.

Fides variis modis occultatur. 245.83. Non ſemper tenemur euitare ne alij putent nos eſſe infideles. 86. &c.

Sæpe poſſum, aut etiam teneor, occultare fidem. 246.92. 95.&c.
Fuga tempore perſecutionis etiam Paſtoribus quandoque licita. 247.98. & 103. quandoque præcepta. 247.101. Quandoque illicita. 104. & 107. In dubio præſtat aliorum quàm ſuo iudicio dirigi. 106
Interrogatus de fide illicitè ambiguè reſpondet. 108. An poſſit nolle reſpondere. 246.91. & 248.109. An data pecunia aut precibus licitè impetret ne compellatur negare fidem, aut de ea reſpondere. 112.&c.
Fides non tam armis quàm clara veritatis & virtutum oſtenſione propaganda. 294.229.&c.
In iis quæ ad fidem ſpectant nihil poſſunt decernere principes ſæculares. 234
Fides dicit imperfectionem ſibi intrinſecam. 311.107
Fides & ſpes non vniunt nos perfectè Chriſto, ſine charitate. 317.147
Fides eſt radix & fundamentum ſalutis. 148. an ſine ea poſſit charitas & ſpes ſubſiſtere in hæreticis. 149
Fidei Catholicæ alibi periclitanti teneris cùm vitæ periculo ſubuenire. 417.92

Fidelis.

Fidelis peccator eſt ſimilis arbori in hieme. 208.87
Conſtituimur propriè fideles per habitum fidei. 259.35
Hæreticus nequit dici fidelis. 36
Omnis fidelis ſaltem non excommunicatus eſt membrum Eccleſiæ. ibid.
Vnus plura etiam implicitè credit quàm alius. 260.45. Variis modis vnus dicitur habere maiorem fidem quàm alius. ibid.

Filius.

Filij proprium eſt timere diſplicere patri, ex amore. 320.23
Filij & amici Dei verè & propriè dicimur. 339.
Filium Dei eſſe, & ab eo amari an differant. 347.90
Filio quale ius ad hereditatem competat. 355.159
Filij regni quinam dicantur. 357.13
Filio tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus tenetur pater ſuccurrere. 423.138
Filio in extrema aut valdè graui neceſſitate ſpirituali tenetur pater primò ſuccurrere. 426.164
Filio emancipato ad quid teneatur pater. 165.& 166
Filio magis ſuccurrere tenetur pater in extrema neceſſitate, quàm ſoluere creditori. 427.169
Filiusfamilias quid poſſit dare in eleemoſynam. 441.58
Filijfamilias bona quadruplicia. 60
Filij actiones ſubſunt parenti. 445.88

Finis. Vide *Intentio.*

Finem etiam vltimum hic liberè amamus. 12.51
Finis honeſtus dupliciter poteſt intendi. 39.127. & quandoque intentione mala. ibid. Secundùm eſſe obiectiuum eſt cauſa mediorum, & ſecundùm eſſe reale eorumdem effectus. 95.106
Finis amor an ad media excitet. 317.7
An poſſim vti medio quo ſcio me eum non adepturum. 332.124
Intentio finis & electio medij habent obiecta formalia immediata diſtincta. 386.15
Finis amorem duplicem habet eligens aliquod medium. 402.138
Finis amor quiuis non impellit efficaciter ad quoduis vtile medium eligendum. 139
Finis quis ſit actui intrinſecus, & quis extrinſecus. 433.6

Forma.

Quæ forma ſit ſubiecto naturalis, quæ ſupernaturalis. 52.15
Forma ſupernaturalis naturaliter à ſubiecto ſuſtentatur. Item quid ſit formam à ſubiecto ſuſtentari. 53.17. & 99.15
Forma non eſt prior materia, nec eius cauſa, ſed compoſiti. 92.86
In omni ſua cauſatione ſupponit materiam eſſe. 93.95
Quod facilitat formæ ſuſceptionem, facilitat eiuſdem productionem, ſiue inductionem. 95.104
Duæ formæ, quarum vna alteram eminenter perfectè continet, nequeunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto. 163.7
Forma virtutum aliarum eſt caritas, & qua ratione. 344.62
Formæ quædam habent duplicem effectum formalem. 347.92
Formalitas moralis cum ente phyſico nequit habere phyſicam repugnantiam. 376.134
Forma caritati phyſicè repugnans an ſit in peccato. 376.137

Frater.

Fratres & membra Chriſti qua ratione dicantur impij. 443.74

Frigus.

Expulſio frigoris & inductio caloris, ſunt ſimul natura. 92.87. & 93.96. Illa ad hanc non diſponit, ſed eſt conditio ſimul natura requiſita. 95.106

Fructus.

Fructuum beneficij ſui clericus eſt dominus. 457.185
Fructus ex communi agro collecti iure naturæ fiunt colligentis. 445.92
Fructus fundorum Eccleſiaſticorum non ſunt res ſacræ. 460.199
Fructuum menſæ Abbatis dominium habet monaſterium. 461.206

Frui.

Caritas numquam inclinat hominem, vt ob quemcumque finem abſolutè deſideret Deo non frui, vel minùs eo frui. 411.51

Fugere.

Tempore perſecutionis fugere quando licitum. 247.98. etiam Epiſcopis. 103. quandoque id præceptum. 101. Fugiens perſecutionem implicitè confitetur fidem. 100. Quando fuga ſit illicita. 104.& 107
Fugere an tenearis ad vitandum duellum. 523.7.& 8.

Fundator.

Fundatores non ſunt fruſtrandi ſua intentione. 455.160

Furtum.

Furto ablata & conſumpta in graui neceſſitate an ſubiaceant reſtitutioni. 456.166.167

Gaudium.

GAudium quid ſit. 428.1.4,5.10
Gaudium & triſtitia quandoque nobis libera ſunt, quandoque non. 429.5
Gaudium dupliciter plenum. 10
Gaudere quòd habeas ſocium in pœna, eſt inuidia. 339.22

Generatio.

Generatio ſupernaturalis qua ſimus filij Dei, terminatur immediatè ad potentias. 352.129

Gentes.

Qua ratione ad Rom. 2. dicantur naturaliter ſeruare legem. 210.104

Gloria.

Gloria cæleſtis, eſt ſimul hæreditas & merces. 105.21. Eius initium eſt hæreditas, augmentum pura merces. ibid. Cur dicatur corona iuſtitiæ. 217.94. Non datur ex iuſtitia diſtributiua. 95
Sepoſito Dei decreto vnus gradus gloriæ maximis meritis remunerandis ſufficeret. 368.84
Gloriæ ſemen eſt caritas. 372.105. non poſſum optare ne Apoſtoli habeant maiorem gloriam quàm nos habebimus. 375.129
Gloriam maiorem aut minorem alicui reduplicatiuè optare an liceat. 432.33

Gradus.

Gradus qui perit, nequit alium producere. 359.28.29. & 360.33
Gradus quomodo conſtituantur. 360.34
Gradus intenſionis vnde dicatur primus aut ſecundus. 35
Gradus ſuperiores cur primò pereant cùm qualitas remittitur.

titur. 362.47

Gratias referre, aut agere.

Cur & qua ratione debeant maiores gratias referre pro opere externo quàm pro ſolo interno. 34.91.& 35.96

Cur Deo ob maiora beneficia debeamus maiores gratias referre. 96

Ob noſtra opera bona debemus Deo agere gratias, non ipſe nobis. 110.47. vbi id exemplis explicatur.

Gratia iuſtificans ſiue habitualis.

Gratia iuſtificans eſt neceſſariò forma realis. 82.21. nequit eſſe gratia actualis aut actio. 82.21.23

Educitur de potentia materiæ obedientiali. 86.46. & ſolùm tropicè dicitur creari. 48

Gratia habitualis nos non excitat ad agendum. 91.83. Nequit eſſe initium conuerſionis peccatoris. 84. Non eſt priùs natura quàm nobis inhæreat. 94.99. Infunditur peccatori non, vt conteratur, ſed quia contritus eſt. 103

Primam gratiam habitualem meremur de congruo. 118.96

Gratia actualis ac præueniens.

Gratia præueniens quid ſit. 8.30

Vt gratiæ diſſentias debent diſſenſus & gratia eſſe ſimul. 8.30

Ponens impedimentum gratiæ ponendæ ei propriè non diſſentit. 9.32

Nequeo efficere vt Deus nullam gratiam videat cui ſim conſenſurus ſi detur. 17.98

Poſſum ſingulis Dei gratiis reſiſtere, non tamen omnibus copulatim ſumptis. 19.112

Quòd non eliciamus actus perfectiores, non ſit defectu gratiæ. 41.157

Cur gratia præueniens dicatur fieri in nobis ſine nobis. 56.40

Ad difficultates operi extrinſecas tollendas non eſt neceſſaria gratia quam Deus in cordibus noſtris immediatè operatur, ideóque ex huius neceſſitate bene infertur ſupernaturalitas actus in ſe. 42

Cur gratia ſit neceſſaria ad omnia opera meritoria. 57.49

Cur dicamur non poſſe elicere actum virtutum vt oportet ſine gratia. 58.50

Deus poteſt in nobis operari reuelationes ſine interna gratia. 59.57

S. Auguſtinus non diſtinguit gratiam præuenientem quæ dat ſolùm poſſe ab ea quæ dat operari. 61.69

Cur Deus dicatur nos ſua gratia facere operari, non tamen angelos aut primum hominem. 62.75

Cur magis quàm Adam egeamus gratia actuali. ibid

Gratia præueniens efficit, vt potentia vehementiùs in actum tendat. 78.69

Gratia actualis nequit eſſe forma iuſtificans. 82.21

Primam gratiam nullo modo mereri poſſumus. 118.96

Actus malus nequit ab ea procedere. 199.23

Deus dat omnibus adultis ſufficientem gratiam qua poſſint paulatim ad ſalutem peruenire, idque ea intentione, vt perueniant. 205.73

Gratia efficax ad ſalutem neceſſaria. 331.115.116.115.116

Qua ratione caritas diſtinguatur à gratia iuſtificante. 344.65

Gratia non poteſt dici operari per virtutes à ſe diſtinctas. 345.75.76

Gratia & caritas an idem ſint. 346.77

Probabilius eſt gratiam iuſtificantem non diſtingui ab habitu caritatis. 346.79.81

Gratia iuſtificans non poteſt dici amor Dei in nos. 346.82

Gratia iuſtificans & peccatum an ſimul poſſint in eodem exiſtere. 448.102.103

Gratia an ſit formaliter amicitia Dei in nos. 347.91

Gratia habitualis ſiue caritas eſt vnica cauſa formalis, qua conſtituimur ſupernaturaliter iuſti: & poſita abſentia omnis peccati mortalis neceſſariò ſuum ſubiectum conſtituit ſine vlla alia Dei acceptatione aut fauore extrinſeco. 347.95

Gratiæ receptio quid ſit. 349.107

Gratiæ infuſio & remiſſio peccati an ſint partes integrantes iuſtificationem. 349.108

Gratia & peccatum quo modo repugnent. 352.130 131

Gratia iuſtificans an poſſit cum peccato naturaliter conſiſtere. 354.151

Gratia iuſtificans an natura ſua expellat peccatum. 354.155

Gratia iuſtificans an natura ſua conſtituat nos filios Dei. 355.162

Gratia an ſolam gratiam habitualem ſignificet. 354.154

Gratiæ habitualis gradus non tot recipit actus, quot habet 364.58

An ad Chriſti aut B. Virginis ac quorumdam Sanctorum gratiam peruenire poſſimus. 365.65

Gratiæ augmentum an poſt hanc vitam de nouo conferatur. 368.85

Gratias frequentes præuenientes impedit peccatum veniale. 373.112

Gratia & peccatum mortale an in eodem temporis inſtanti de facto ſint ſimul. 379.165

Gratias tales dat Deus quibus poſſimus ad maiorem ſanctitatem peruenire. 422.127

Gratias præuenientes ſingulariter operibus miſericordiæ meremur. 437.33.38

Gratiam vt impetret marito vxor, an poſſit magnas eleemoſynas facere. 441.56

Gratiæ Dei neceſſitas ad bene operandum. 463.6.7

Gratitudo.

Gratitudo exigit vt benefactori pro viribus compenſemus, incommodum quod pro nobis ſubiuit. 34.91

Deus nequit nobis obligari ex gratitudine. 103.8

Gratitudo neceſſariò reſpicit liberale beneficium. ibid.

Exigit vt conſilia Euangelica ſequamur, aliáque Dei cauſa faciamus aliàs non præcepta. 112.57

Ex gratitudine obligamur magnum benefactorem amare. 304.56

Gubernare.

Quando recta gubernatio exigat, vt operibus bonis decernantur præmia, & malis pœnæ; & quando non. 110.47

Habitus.

Habitus virtutis nequit producere actum vitioſum. 30.58

Habitus concurrit etiam ad actus quos difficulter facimus. 35.103

Habitus virtutis qua ratione eſſentialiter ſit bonus. 36.107

Habitus principiorum eſt diſtinctus ab habitu ſcientiæ. 36.120

Cur habitus infuſi & acquiſiti ſibi non contrarientur. 85.41

Habitus eſt agens omninò neceſſarium. 88.65. Nihil poteſt agere ſine cooperatione potentiæ. 66. eſt indirectè in voluntatis poteſtate. 67. non autem immediatè. 68. Neceſſariò influit in actum quem potentia circa eius obiectum formale elicit. 90.79

Vt vnus habitus alium expellat, quid requiratur. 76

Priùs natura recipitur in potentia quàm cum ea agat. 93.99

Quomodo concurrat ad productionem actus se intenſioris. 95.107

Cur infuſus potiùs augeatur actu remiſſo, quàm naturalis. 124.136

Qua ratione habitus bonus aut malus augeat vel minuat bonitatem ac meritum actus. 132.184.&c.

Actio non contrariatur habitui niſi ratione effectus. 108. 36. nec habitus acquiſitus infuſo. ibid.
Habitus in conſeruari nullo modo pendet ab obiecto formali. 267.37

Habitus infuſus, ſiue ſupernaturalis.

Habitus & potentia vt cauſæ partiales producunt actum ſupernaturalem. 75.43.& 47
Nobis in iuſtificatione infundi habitus virtutum theologicarum certum eſt. 80.4
Nec de eo vnquam in Eccleſia dubitatum, niſi de paruulis ante Innocentium III. & Concil. Viennenſe. 5. & 6. Olim tam certum fuit nobis infundi habitus, quàm gratiam informantem. 81.7
Aliquos habitus nobis infundi videtur de fide. 84.32
Dantur habitus infuſi virtutum moralium. 85.38
Quare habitus infuſi non expellant acquiſitos. 41
Nec dant facilitatem operandi, ideo eos in nobis non percipimus. ibid.
Qua ratione habitus infuſi educantur de potentia materiæ. 46. Solùm tropicè dicuntur creari. 86.48
Non ſemper hi habitus infunduntur omnes ſimul. 86.51
Habitibus, non actibus, conſtituimur membra Chriſti. 54
Illi ſoli in eodem ſunt ſemper æquè intenſi qui inter ſe dependentiam habent. 87.59
Habens habitum infuſum quoties circa eius obiectum formale operatur, elicit actum ſupernaturalem. 88.70
Habitus ſupernaturalis non facilitat actionem. 72. Hinc poteſt quis eos habere intenſos, & tamen difficulter operari. 73
Quomodo concurrat ad productionem actus ſe intenſioris. 95.107
Habitus ſupernaturales, nequeunt produci noſtris actibus. 99. 12. Naturaliter recipiuntur & ſuſtentantur à ſubiecto. 53.17.& 99.15. Non indigent vlla phyſica diſpoſitione vt in eo recipiantur. 100.17.&c.
Ratio cur actus ſupernaturales nequeant producere habitus ſupernaturales. 22
Nulla prærequiritur aut dari poteſt ad eorum infuſionem phyſica diſpoſitio. 24. Cur potiùs augeantur per actus remiſſiores, quàm acquiſitos. 151.124.136
Illis ſolis actibus meremur habitus infuſi ablationem, cum quibus huius actus nequeunt conſiſtere. 167.38

Habitus theologicus. Vide *Theologia. Habitus acquiſitus.*

Concurrit ad ſubſtantiam, & non ad ſolum modum actionis. 978.3. In eo acquirendo plus valet conatus potentiæ, quàm actus perfectio. 5. Qua ratione in nobis producatur. 7.& 10
An eius productio ſit actus vitalis. 98.7. Eſt quoddam veſtigium ipſius, & habitualis potentiæ in obiectum inclinatio. 9. Aliter producitur in intellectu, aliter in voluntate. 99.11
Facilitat productionem actus ſupernaturalis. 101.26
Habitus infuſus manens idem habet diuerſos actus. 313. 128
Habitus quomodo expellantur ab actibus. 313. 129
Habitus infuſus quo hîc actus ſpei elicimus, an maneat in Beatis. 313.131.136
Habitus ſpei non amittitur quouis peccato mortali. 315. 147
Habitus idem inclinat ad amorem boni, & fugam mali. 320.24
Habitus theologicus poteſt elicere actum non theologicum. 323.49
Habitus infuſi fidei & ſpei an phyſicè expellantur per actus contrarios. 335.148
Habitus poteſt ex duplicibus partibus componi. 341. 36
Habitus caritatis acquiſitæ diſtinguitur ſpecie ab habitu caritatis infuſo. 341.40
Habitus infuſi non dant facilitatem operandi, ſed ſolùm potentiam operandi ſupernaturaliter. 42
Habitus caritatis an ſit ſemper intenſior in patria quàm in via. 366.73.82
Habitus caritatis intenſio per peccata venialia non minuitur. 371.99
Habitus acquiſiti non contrariantur infuſis. ibid. Perdere vel exiguam partem habitus caritatis eſt grauiſſimum malum. ibid.
Habitus vitioſi minuunt habitus virtutum acquiſitos, & impediunt naturalem inclinationem in bonum. 373. 116
Habitus caritatis an poſſit eſſe cum mortali peccato. 376. 133.
Habitus infuſi non habent partes heterogeneas extenſiuas. 386.10
In ſolis habitibus acquiſitis requiritur nouus habitus occurrente noua difficultate. 386.12.15
Habitus quidam ponuntur in concupiſcibili & iraſcibili. 431.27
Habitum ſui Ordinis tenetur ferre Religioſus factus Epiſcopus. 461.203

Hæreditas.

Hæreditas quo iure filio competat. 355.159
Hæreditate non poteſt priuari filius Religioſus. 461.203
Hæreditatem ne adeat ſpurius, adultera non tenetur crimen ſuum propalare. 457.172

Hæreſis.

Omnis hæreſeos oſtenditur initium non à Deo. 174.88
Hæreſis inter omnes infidelitates communiter peſſima, quia Chriſti armis ſub huius ſigno, contra ipſum militat. 272.71
Hæreſis generatim ſignificat electionem, & conſequenter opinionem quæ ſequenda eligitur. 74. Catholica fides nequit dici hæreſis, quia à nobis non eligitur. ibid. Ab Eccleſiaſticis etiam communiter accipitur pro errore in fide. ibid. Ad eam tria requiruntur. 75
Hæreſis obiectiua aut materialis non dicunt pertinaciam: ſecùs eſt de formali. 273.77. Ad eam impertinens eſt baptiſmus aut defectio à fide. ibid.
Qualis pertinacia requiratur ad hæreſim. 78. &c. & 275. 93. Non ſufficit diſpoſitio voluntatis merè habitualis. 94. Nec requiritur vllus verus actus voluntatis. 96
Cur ignorantia craſſa potiùs excuſet ab hæreſi, quàm ab homicidio, &c. 275.98
Malitia hæreſis conſiſtit in eo quòd quis renitatur auctoritati Dei, non autem Eccleſiæ. 279.119
Vt propoſitio ſit hæretica, impertinens eſt quòd eius contradictoria ſit clarè aut obſcurè reuelata. 279.124

Hæreticus.

Hæretici aliis verbis negant, quod aliis concedunt. 5.5
Secundùm hæreticos omnes adhuc ſeruiunt peccato. ibid.
Hæreticus nequit habere aſſenſum theologicum. 67.111
Hæretici in ſuis aſſertionibus inconſtantes. 105.18. & 217.253
Abſurdi eorum errores ac fraudes. 272.73.& 75.&c.
Nullus ad eos deficit vt melior fiat. 137.81
Non dant operam vt infideles conuertant, ſed vt fideles peruertant. 82. nulla poſſunt facere miracula. 85. Ideóque noſtra miracula calumniantur ſicut olim Iudæi. 86
Abſurdiſſimè contra antiquorum auctoritatem diſputant. 175.6.&c.
Vt manifeſtè rei iudicem fugiunt. 177.18. Variæ eorum de iudice controuerſiarum ſententiæ. 179.27. Cur ſint inſtabiles, ac inter ſe diſcordes. 29. Cur quærant obſcurum iudicem. ibid. Statuunt hunc ſpiritum interiùs loquentem. 181.39. Indoctos omni iudice deſtituunt. 41.& 182.49. Eorum ſtupor & arrogantia. 183. 57. Antequam de aliis cum iis diſputes, primùm age de iudice controuerſiarum. 61
Hæretici ſimiles ſunt iis qui omnia tribunalia auferunt, ac ſolas leges iudicem conſtituunt: ideóque clarè conuincuntur ſuæ cauſæ diffidere. 62
Quædam credunt præciſè ob auctoritatem Dei. 197.9

Cur hic aſſenſus in iis non ſit certus.202.45.Poteſt eſſe firmior aſſenſu Catholici,ſed ſemper incertior.203 53
Sunt ſimiles arbori eradicatæ & bis mortuæ. 208.87
Quadruplicem fingunt fidem.229.240. Docent implicantia.230.253.&c. Fides qua ſe credunt iuſtificari,eſt neceſſariò falſa. 231.256
Qua ratione liceat aut non liceat hæreticorum conciones adire.241.55.&c.An liceat eorum templa adire aut precibus intereſſe. 242.61.&c. An famuli licitè cum ſuis dominis his interſint.62. An licitè interſimus eorum nuptiis ac funeralibus.ibid.Illicitè coram eorum Miniſtris nuptias contrahimus.63. Licitè tamen coram magiſtratu hæretico. ibid.
Vtrùm Lutheranus aut Caluiniſta peccet fatendo ſe eſſe talem. 244.69
Hæreticus nec eſt fidelis,nec membrum Eccleſiæ.259.36. Cur vno actu amittat fidẽ circa alios articulos. 259.39
Quo ſenſu dicatur,hæreticum errando circa vnum articulum tollere ſibi obiectum formale circa alios. 266.32
Hæretici ſub Chriſti ſignis eiúſque armis contra ipſum militant.272.71. Poteſt quis eſſe hæreticus,etſi numquam à fide defecerit, nec omnis à fide deficiens eſt hæreticus. 271.59.&c.& 273.77
Errans ex ignorantia craſſa contra fidem non eſt hæreticus. 275.97
Homo poteſt præſumi hæreticus, non tamen propoſitio. 276.103
Vt aliquis ſit hæreticus tria requiruntur.278 116. Definitio hæretici.ibid. Negans propoſitionem ſibi priuatim à Deo reuelatam,eſt hæreticus.279.118. vtrùm incurrat pœnas in hæreticos ſtatutas. 120
Vt diſſentiẽs propoſitioni reuelatę ſit hęreticus,eſt impertinens eius reuelationem Eccleſiæ eſſe manifeſtã. 124
Quando quibuſúe circumſtantiis cum hæreticis ſit diſputandum.281.139.&c. *vide* Diſputatio.
Frequens cum hæreticis conuerſatio periculoſa. 286.173
An eorum libri legi poſſint.174.&c. Quando incurratur excommunicatio ob illorum lectionem vel aſſeruationem.176.&c.Cur etiam doctis eorum lectio prohibeatur. 287.180
Eorum ritus, vt maiora vitentur mala, permitti poſſunt. 289.195
Idem faciunt quod in Catholicis culpant. 293.224
Hæretici non retinent habitum ſpei. 302.148
Hæreticum iudicium præſumptionis Pelagianæ & Lutheranæ. 335.144.146.150
Hæreticum fieri non eſt ſemper probabile ſignum numquam fuiſſe fidelem. 375.117
Hæretico plebem peruertenti quando tenearis reſiſtere cum vitæ periculo. 417.92
Hæreticos iuuantes in bello dubio contra Catholicos, præſumuntur iniuſtè agere. 85

Heterogeneum.

Heterogeneæ partes alicuius habitus nec acquiruntur,nec perduntur omnes ſimul. 382.11

Homo.

Homini qua rationali, naturale eſt viuere ſecundùm rationem,& ſequi virtutem.70.123.Quatuor hoc ei reddunt difficile & impoſſibile ſine gratia.ibid. Cur difficulter apprehendat ſpiritualia. ibid.
Sicut homini qua animali ab auctore naturæ naturaliter debita ſunt neceſſaria vt viuat vita animali, ita qua rationali debita ſunt auxilia neceſſaria vt viuat vita rationali.73.27. Hinc in lege puræ naturæ eiuſmodi auxilia fuiſſent homini connaturalia, iam tamen ſunt ſecundùm modum ſupernaturalia. 128
Homo an naturaliter ſit capax beatitudinis. 355.156
Homo numquam omni ex parte odibilis. 494.11
Homicidæ punitio non facilè impedienda. 398.105

Honeſtum, honeſtas.

Nequeo actu illicito ſciens appetere honeſtatem. 36. 150
Nequeo aliquid appetere propter honeſtatem quod culpabiliter ignoro eſſe inhoneſtum. 106
Honeſtas nequit me impellere vt eam imprudenter appetam, quare imprudenter ſiue inordinatè aliquid appetens numquam mouetur amore honeſtatis. 106
Actus honeſtus qua talis,poteſt eſſe vtilis alteri fini acquirendo, eóque referri.37.112. Et eſt quoddam Dei bonum eique placet. 38.118.Vt ſit honeſtus non ſemper debet honeſtas propter ſe appeti. 119
Omnis actus voluntatis honeſtus ſupponit duplex iudicium.186.5. Quod eum immediatè dirigit debet eſſe moraliter certum. ibid.
Honeſtas debet directè intendi vt actus ſit bonus; non tamen malitia vt actus ſit malus. 529.53

Honor, honorare.

Honoratur Deus in ſe,excellentiore cultu quàm in ſuo vicario aut in Sanctis. 383.18
Cur potiùs eodem cultu interno quàm externo honoremus Deum in ſe & in ſuo vicario. ibid.
Honorare Hebræis etiam ſignificat ſuſtentare aut ſtipendia dare. 523.153
Honori tuendo an duellum neceſſarium. 641.6

Horror.

Horrorem ſui excitant res optimæ. 324.61

Hypoſtaſis.

Qua ratione hypoſtaſis requiratur ad agendum. 20.123

Idolothyta.

IDolothyta qua ratione licitè comedantur. 241. 54. & 243.64.quando illicitè. ibid.

Idolum.

Idolum ad vitandam mortem conficere non licet. 291. 213

Iehu.

Grauiter peccauit ſimulando cultum Baal,nec in hoc à S. Scriptura laudatur. 177.19

Ignis.

Ignis expellit frigus vt calorem inducat,nõ contrà.92.88

Ignorantia, ignorans.

Inuincibilis legis ignorantia excuſat tranſgredientem à culpa,non tollit tamen obligationem. 29.47
Ignoranti inuincibiliter ſuum matrimonium eſſe inualidum,quandoque licitè ſuadeo vt reddat debitum, non tamen vt petat. 48
Ignorantia inuincibilis non impedit ne actio ſit verè moraliter mala, & materiale peccatum, ſed ſolùm ne ſit culpabilis. 47.49.& 211.222
Datur inuincibilis ignorantia rerum fidei etiam inter fideles.226.221. Qui ignorantes dicantur ignorandi & puniendi.227.228. Quid requiratur vt ignorantia ſit culpabilis. 229
Ignorantia rerum fidei ſæpè in ruſticis magis imputanda horum heris aut Paſtoribus, quàm ignorantibus. ibid.
Ignorantia putantium ſolem eſſe Deum nequit diu eſſe inuincibilis. 15
Duplex vincibilis ignorantia, quarum vna conſiſtit cum ſincero affectu erga veritatem, altera non. 200. 30.&c.
Ignorantia craſſa excuſat ab hæreſi. 275. 97. Non tamen ab homicidio.98. Quid dicendum de affectata. 100
Ignorantia alia iuris,alia facti. 467.37.38.42.44
Ignorantia inuincibilis circa iuſtitiam belli. 510.40

Imaginatio.

Rudi modo ipſa actus intellectus in ſe exprimit, & appetitum ad obiecta voluntatis allicit. 107.31

Imago.

Imago quid ab exemplari, quid à pictore accipiat. 74. 33. Conculcantes imagines an tenear reprehendere. 246.93

Imagines ad quid iuuent. 386.14

Impeccabilis.

Poteſt quis à Deo reddi impeccabilis illæſa libertate. 20.127

Poteſt quis dupliciter dici naturaliter impeccabilis. 55.32

Impedimentum.

Impedimenta ſponſalium occulta an tenearis contrahenti indicare. 468.47

Imperium, imperare.

Imperium intellectus voluntatem determinans libertatem euertit. 15.76

Imperare actum vnum, actum alterius virtutis quid. 434.12. & 13

Impij.

Impij qua ratione poſſint dici membra ac fratres Christi. 443.74

Impij verè oderunt Deum. 495.26

Impium qua talem odio proſequi potes. 499.55

Implicare, implicantia.

Vnum poteſt magis implicare quàm aliud adeóque infinities magis implicat Deum fallere, quàm ſcientiam, 202.48

Magis implicat notas fidei fallere, quàm ſcientiam. 49

Impoſſibile.

Non ideò aliquid eſt impoſſibile, quia ex eo ſequitur abſurdum; ſed inde ſequitur abſurdum, quia impoſſibile eſt. 127.155

Vnum eſt magis impoſſibile quàm alterum. 202

Iuſtificari nulli vtenti ratione abſolutè impoſſibile. 263.13

Impotens.

Impotens non agere, non peccat agendo, etſi ſua culpa ſit factus impotens. 8.27

Reddens ſe impotentem implere præceptum, contra hoc peccat. 47.197

Quis dicatur ſe reddere ita impotentem. 199

Imprecari.

Imprecari inimico malum, qua ipſi malum, non licet. 395.83

Quo ſenſu Sancti quandoque imprecentur ſuis inimicis mala. ibid.

Inaduertentia.

Peccata inaduertenter facta non continent ingratitudinem. 371.104

Incendium.

Incendium tua culpa ortum licitè non extinguis vt mortem euadas. 457.172

Inclinatio.

Inclinatio naturalis quæ ſit. 409.31.32.34

Inducere, inductiuum.

Inducens alium ad peccandum, ſingulariter obligatur eius emendationem curare. 478.133

Inducere alium ad peccatum veniale quale peccatum ſit. 529.51

Inducens complicem vt ſecum peccet, hoc debet in confeſſione exprimere. 55.& 56

Inducentia alios ad peccatum quomodo tenearis vitare. 530.60

Inductiuum peccati opus, licet aliàs in ſe non malum, quando tenearis vitare. 65.& 66

Infamia.

In duello pugnantes ſunt infames. 525.27

Infans.

Infans vt baptiſmi fructum percipiat, nec per ſe, nec per alios quidquam neceſſariò credit. 210. 174

Infidelitas, infidelis.

Nulla datur propriè merè negatiua. 262.2. Alia eſt priuatiua, alia poſitiua. 3. Vtraque eſt vel vincibilis & ita culpabilis, vel inuincibilis & inculpabilis. ibid.

Priuatiua alia eſt infidelitas ſecundùm quid, priuans ſolo actu debito: alia abſoluta, priuans etiam habitu. 4. Prior eſt multiplex. ibid.

Infidelitas quadrupliciter committitur. 5. Poſitiuè nolens credere eſt poſitiuè infidelis. ibid.

Infidelitas eſt in intellectu, vt tamen ſit culpabilis ſupponit malam voluntatem, à qua habet malitiam formalem. 265.22.

Nulla infidelitas merè negatiua, aut quæ non ſit pertinax expellit fidem. 25. Ad hoc tria requiruntur. 266.26

Infidelitas fidem expellens eſt quadruplex. ibid.

Infidelitas diuiditur in paganiſmum, iudaiſmum & hæreſim. 270.52. Qua ratione hæc diuiſio ſit ſufficiens. 54. Dubitatio in fide & apoſtaſia ad quamuis ex his ſpeciebus pertinere poteſt. ibid.

Vt iudicemus an aliquis ſit Iudæus, paganus, aut hæreticus, videndum non quid crediderit, ſed quid iam credat. 271.59. Quomodo hæ ſpecies infidelitatis inter ſe diſtinguantur, ac definiantur. 62

Vtrùm dicta diuiſio ſit propriè generis in ſuas ſpecies. 63. & 272.69

Diuerſæ infidelitates non continent diuerſa ſpecie peccata ob diuerſam fidei prædicationem. 67. ſed ob diſtinctas blaſphemias quas continent. 69. Qua ratione diuerſæ hæreſes, aut diuerſi paganiſmi diuerſa ſpecie peccata contineant in confeſſione explicanda. ibid.

Quænam ex dictis infidelitatibus ſit peior. 272. 70. & 71. &c.

Infidelitas an ſit grauior quàm deſperatio. 327.87

Infideles an tenear corripere. 468.49

Infidelibus & barbaris an poſſit bellum inferri. 512. 54

Infidelis accepta Dei gratia poteſt aliqua bona opera facere, quibus ad conuerſionem paulatim diſponatur. 206. 74. Per ea vlteriorem gratiam de congruo meretur. 75

Quo ſenſu Patres dicant in infideli nulla reperiri opera bona. 206.78. &c.

Statim ac res fidei ſufficienter ei ſunt propoſitæ, tenetur eas credere. 224. 205. Aliàs contra Chriſtum militat. 106. Cur teneatur potiùs ſtatim conuerti ab infidelitate, quàm ab aliis peccatis. 224.210

Ad quid teneatur audito Euangelio. 213. & 227.230

Infidelium cæremoniis aut precibus an licitè interſimus. 242.61. &c.

Vtrùm infidelis rogatus an ſit Lutheranus, Caluiniſta, Turca, Iudæus, &c. peccet ſi veritatem affirmet. 244.69

Infidelitas eſt in intellectu; vt tamen ſit culpabilis; ſupponit malam voluntatem, à qua habet malitiam formalem. 265.22. &c.

Poteſt infidelis facere aliqua opera bona ac veræ virtutis. 268.40. Sæpe ſuis operibus aliqua à Deo impetrat. 41. Quo ſenſu quidam Patres dicant omnia eius opera eſſe peccata. 44. &c. & 269.48. & 50. Quo ſenſu vocent ea mendacia. 270.50

Non omnia opera infidelium fiunt ob malum finem. 51

Infideles ſunt triplicis generis. 283.149. An poſſint habere dominium in fideles. ibid.

Infideles Chriſtianis principibus non ſubiecti licitè retinent dominium in fideles. 284.157.159

Et illicitè hoc dominio per Chriſtianos priuantur. 160. niſi ſint in ſubiectos iniurij. ibid.

Chriſtianis principibus ſubiecti, illicitè inter Chriſtianos publicis præficiuntur officiis, aut in fideles iuriſdictionem accipiunt. 284.158. & 162

Cur potiùs cedat in iniuriam fidei, ſi infideles dominentur fidelibus inter Chriſtianos, quàm in terris ſuis. 284.158

Cum infidelibus illicitè communicamus in ſacris. 285.164. An poſſint noſtris ſacris intereſſe. ibid. Qua ratione poſſimus cum iis contrahere matrimonia, aut in ciuilibus communicare. 165

Conuerſatio cum infidelibus eſt ſæpe periculoſa. 286.172

Infidelium libri an legi poſſint. 174. &c.

Infidelium baptizatorum peccata per Eccleſiam puniri, & peruerſi ritus impediri debent. 288.186

Principes debent impedire & punire ritus aliáque peccata legi naturæ contraria infidelium ſibi ſubiectorum. 187. ritus verò legi naturæ non contrarij in non

baptizatis permittendi 288.190
Non baptizati nec Chriſtianis ſubditi ob ſua peccata ab his puniri nequeunt, quamdiu innocenti non faciunt iniuriam.196. Iniuſtè tamen aliis eorúmque rebus vim inferentes licitè vi comprimuntur. 289.197
Infideles baptizati poſſunt ad fidem compelli. 293. 223. etiãſi per iniuriam ad baptiſmũ compulſi ſint. 224. Secùs eſt de nõ baptizatis.293.285.& 231.Poſſunt tamen vi compelli ne euangelij prædicationem aut fidem ſuſcipere volentes iniuſtè impediant. 226. &c. Quæ præmittenda antequam ob hanc cauſam iis bellum inferatur. 228. Poſſunt etiam indirectè compelli vt fidem ſuſciniant, eiúſque annuntiationem audiant. 294. 238. & 295.240

Infirmus.

Infirmi qua ratione viſitandi. 435.16
Infirmus non tenetur ad pretioſiſſimas medicinas ſibi comparandas. 451. 135.& 453.145

Influxus.

Influxus Dei in actu primo. 353.148

Infundere.

Actiones aliàque à nobis producta impropriè dicuntur nobis infundi.83.23. Secùs de iis quæ non liberè producimus. 24

Inimicus.

Inimici amor quo reſpectu habeat rationem amicitiæ. 339.24
Inimici & non inimici an eodem modo diligendi. 393.67
Inimici quo iure diligendi. 70. & 72
Inimicus nobis eſt proximus. 394.75
Inimicum licitè odimus qua talem præcisè. 79
Inimicus non poteſt excludi ſine iuſta cauſa à generali affectu, vel beneficiis communibus. 395.85
Inimicum non potes odio inimicitiæ proſequi. 81
Inimicus quibus caſibus excludatur à generali beneficio. 396.87
Inimicos occurrentes an ſalutare teneamur. 91
Inimici dilectio qualis ſit præcepta. 89.& 91
Inimicis quando teneamur ſingularia amoris ſigna oſtendere. 397.93.97.98
Inimicorum odium Iudæis ob eorum infirmitatem olim permiſſum. 400.122
Inimicorum odium quale Iudæis aut præceptum aut permiſſum. 124
Inimicum amans propter Deum, hunc appretiatiuè magis amat quàm amans amicum. 403.150
Inimici amor exigit procedere à maiore amore Dei. 153. & 154
Inimicis etiam danda eleemoſyna. 443.76
Inimico cur odium velit malum ſine menſura. 494.14

Initium.

Initium quid ſit. 318.11
Initium ſapientiæ qua ratione ſit timor. ibid.

Iniuria.

Iniurias tenemur aliis remittere, etiam non petentibus. 395.82
Iniuriis ſatisfactionem, vel pœnam debitam non ſemper tenemur remittere. 397.95.& 96
Iniuria ex duplici intentione vindicari poteſt.495.24. Iniuriæ auctores an tradi debeant principi læſo. 27
Per hoc quod quis alteri infert iniuriam, non fit ei ſubiectus. 509.29
Iniuria quæ dicitur alteri illata, non eſt compenſanda niſi id probetur. 514.69
Non omnis iniuriam faciens vim infert. 461. 6

Innocentes.

Innocentes qua ratione licitè aut illicitè in bello occidantur.519.110.& 111. An iuſtè ſpolientur bonis.112. & 114
Innocens priuatim, poteſt reputari culpabilis, vt eſt membrum reip. 519.116
Innocentibus ſpoliatis tenentur ciues nocentes reſtituere damna. 117
Innocentes Eccleſiaſtici tẽpore belli illicitè ſpoliantur. 118

Inquirere inquiſitio.

Inquirere in vitam ſubditi tenetur Superior. 471.67
Inquiſitionem prudenter in ſuos faciat Superior. 373.84

Inſidia.

Inſidiis licitè vtuntur in bello qui cauſam iuſtam fouent. 518.109

Inſtans, inſtantia.

An aliquid poſſit eſſe & non eſſe, intra vnum inſtans diſcretum. 378.151
Inſtans diſcretum quid ſit. 156
Inſtans diſcretum alteri ſuccedens facit aliquid maius. 379. 164
Inſtantia naturæ non ſunt partes inſtantis temporis. 168

Intellectio, intelligere. Vide *Cognitio.*

Intellectio non influit in actum voluntatis. 40.136
Aliqua eſt accidentaliter vera aut falſa. 35.101
Intellectio eſt viua imago obiecti. 74. 33. Quid ab obiecto, & quid ab intellectu accipiat. ibid. Qua ratione ſpeciem ab obiecto accipiat. 34
Poteſt à ſolo Deo in intellectu produci. 98. 8. *vide* Intellectus.
Aliter actus intellectus ab obiecto accipit ſuam veritatem, quàm actus voluntatis ſuam bonitatem. 161.78
Difficultas intelligendi naſcitur ex defectu claræ propoſitionis. 149.4

Intellectus.

Intellectus non eſt formaliter liber. 11.46. Neceſſariò aſſentitur euidenti veritati ſibi propoſitæ. ibid. Nequit firmiùs alicui rei aſſentiri, quàm apparens ratio ſuadeat, niſi ex imperio voluntatis. ibid.
Intellectus non eſt ex ſe indifferens ad oppoſita. 12. 50
Intellectus minùs indiget voluntate, quàm hæc intellectu, hic tamen illi ſubiectus. 51
Quomodo intellectus excitetur vt aliquid cogitet. 15.75
Intellectus illuſtratus lumine gloriæ qua talis, naturaliter videt Deum.53.20. Sine hoc tamen nullus eſt poſſibilis qui eum naturaliter videat. 54.27
Intellectus hominis poteſt ita perfici vt æquet angelicum. 54.23
Cur nullus intellectus poſſit naturaliter videre Deum. 55. 34.& 60.78
Non ſola imperfectio reddit potentiam improportionatam alicui obiecto. 55. 34
Variæ ſunt cauſæ cur actus intellectus varient ſpeciẽ.72.15
Intellectus eſt inſtar pictoris.74.33. Quomodo ab eo differat.35. Nequit intelligere per actum à ſe non productum licet ſibi inhærentem.98.8. In ſuis actibus ex alio planè capite ſentit difficultatem quàm voluntas. 99.11. Qua ratione ab hac ad aſſenſum cogatur. 143. 73. Hoc fit dupliciter. 188.25
Intellectus motus ab obiecto formali claro poteſt quãdoq; moueri ab obiecto obſcuro, quandoque non. 167.39
Obiectum tripliciter poteſt obiici intellectui. 190.33. ſine vlla apparente probabili ratione ei nequit aſſentiri. ibid. quando ab obiecto, & quando à voluntate determinetur ad aſſenſum. ibid.
Qua ratione determinet voluntatem ad ſpecificationem actus. 191.43. Huic non ſeruiliter, ſed ciuiliter paret. 200.32. Vehementer apprehendit ea quibus voluntas valdè afficitur. 200.32
Intellectu perfectior eſt voluntas habens habitum caritatis. 343.59.60
Quæcumque intelligimus etiam modo corporeo imaginamur. 356.2

Intenſio.

Intenſio qualitatum fit per intenſionem gradus ad gradum. 360.31
Intenſio & appretiatio amoris differunt. 406.9
Intenſiuè amare Deum ſuper omnia non tenemur. 407. 14.& 7

Inten

Intenſionem certam non requirit actus caritatis. 19

Intendere, intentio.

Intentio nequit perſeuerare efficax niſi ſequatur electio. 16. 86. Non neceſſitat tamen electionem, quia poteſt deſinere eſſe efficax. 88

Non omnis intentio finis boni eſt bona. 39. 127

Intentio eſt voluntas finis efficax, ideoque implicita volitio medij, & hoc habet pro partiali obiecto. 128. Non neceſſario reſpicit determinati medij electionem, niſi quando hanc actu cauſat, & tunc habet illud pro obiecto. 129. Qua ratione cauſet electionem. 130. Nequit eſſe initio ſine ordine ad certum medium, & deinde cum tali ordine niſi in ſe mutetur. ibid.

Intentio honeſta nequit cauſare malam electionem. 132

Intentio honeſta nequit ſimul cum inhoneſta cauſare eandem electionem. 134. Hinc bona intentio nequit per accidens cauſare malam electionem. 133. & 136. Nec vnquam vitiatur mala electione. 40. 138

Intendere finem honeſtum tripliciter poſſum. 139

Numquam intentio boni finis facit opus aliàs malum licitum. 41. 144. Excuſat tamen operantem quandoque à culpa. 145. Item minuit malitiam electionis. 148

Qua ratione bona intentio faciat omnia opera bona. 147

Intentio dupliciter poteſt eſſe melior opere electo. 42. 151. Sæpè non reſpondet bonitati finis intenti. 152

Qua ratione poſſimus ſimul intendere repugnantia, & quæ tunc intentio ſit abſoluta. 50

Intentio & electio etſi phyſica ſpecie differant, moralem bonitatis ſpeciem habent eandem. 430. 12

Intentio ſcandalizantis triplex. 526. 35. & 528. 45. & 47

Intentio nocendi non inducit obligationem reſtituendi. 529. 49. 50

Ruina proximi dupliciter intendi poteſt. ibid.

Honeſtas debet directè intendi, vt actus ſit bonus; non tamen malitia, vt actus ſit malus. 53

Interpretatio.

Interpretationes legis peruerſas correxit Chriſtus. 401. 131

Inuidia.

Inuidiæ definitio. 494. 11. & 20. qua ratione inuidus de alieno bono doleat. 18

Inuidia eſt gaudere quòd habeas ſocium in pœna. 22. dolens officinam vicini frequentari an ſit inuidus. 495. 23

Inuidia cur nequeat eſſe inter valdè diſpares. 24

Inuitus.

Inuitos nemo poteſt nos à Deo diſiungere, poſſumus tamen ſponte ab eo diſcedere. 374. 12

Ioannes.

Ioanne Baptiſta adhuc viatore quiuis Beatus maior. 367 79

S. Ioannem Baptiſtam immeritò arguebant Manichæi militibus præcepta dantem. 506. 6

Irregularis.

Irregularis non fit clericus in ſacris conſtitutus licitè pugnans, ſi aliquem occidat. 516. 91

Iudæi.

Quo ſenſu dicantur ſerui Chriſtianorum. 284. 163. &c.

Qualis communicatio aut familiaritas nobis cum Iudæis licita, aut illicita ſit. 166. &c. An licitè eorum conuiuia adeamus. 285. 169

An Chriſtianæ licitè eorum proles lactent. 170

An licitè iis aliquid legetur. 172

Eorum ritus cur permittantur. 288. 190. &c. hi per ſe & directè nihil falſi ſignificant. 191. &c. Eos principes Chriſtiani ſolùm per accidens prohibere ac impedire poſſunt. 194

Iudæi acceperunt ſpiritum timoris ſeruilis; nos autem filialis. 388. 30. 31

Iudæi primi vocati in vineam. 357. 15

Iudex, iudicare.

In Eccleſia eſt certus iudex controuerſiarum. 178. 24. Quæ conditiones in tali iudice requirantur. 179. 27. &c.

Iudex cuius ſententia eſt ambigua, eſt inutilis. 28

Cur Scriptura nequeat eſſe iudex controuerſiarum. 180. 35.

Indocti hæreticorum iudice vti nequeunt. 180. 41

Chriſtus peſſimè conſuluiſſet Eccleſiæ, ſi ſolam Scripturam ei dediſſet controuerſiarum iudicem, quod exemplo apto explicatur. 181. 48. Qualem ei iudicem dederit. 188. 50. Quiſnam hic iudex ſit. 51. In lege veteri erat ſummus pontifex. 53

Ad iudicem controuerſiarum non ſpectat condere nouos articulos fidei, aut etiam nouas leges. 182. 55.

Conditiones in iudice controuerſiarum requiſitæ conueniunt ſummo Pontifici & Concilio generali. 183. 56. Hinc tamen non ſequitur quòd ſint ſupra Scripturam. 57

Non omnis iudex cauſæ in iudicium adductæ eſt iudex partium. 510. 34

Iudex nequit iudicare ex priuata ſcientia. 511. 43

Iudicare de aliorum occultis non debemus. 465. 19

Iudicium.

Iudicium voluntatem determinans non requiritur ad volendum, ſed libertatem euertit. 13. 57. & 59

Iudicium præcedens omnem volitionem non eſt liberum. 60

Ad volitionem non requiritur iudicium practicum. 16. 83

Prudens aut prudentium iudicium poteſt eſſe cauſa cur iudicem aliquid eſſe verum aut iuſtum, nequit tamen eſſe cauſa cur ſit verum aut iuſtum. 25. 11. niſi aliquando remote & per accidens. 26. 18. & 27. 25

Iudicium non ideò eſt rectum, quia conforme diuino. 25. 13

Iudicium operantis non efficit actionem externam bonam aut malam, atque adeò actio quam iudicat malam, eſt ſæpè bona, & contra. 26. 19. Quod quandoque etiam accidit actioni internæ. 20

Iudicium de credibilitate rei credendæ non eſt fides humana, ſed hanc ſæpè ſupponit. 141. 56

Iudicij abſentiam connotat deſperatio. 327. 82

Iudicium hæreticum præſumptionis Pelagianæ & Lutheranæ. 335. 144

Iuriſdictio.

Iuriſdictionis, non autem ordinis, poteſtatem amittunt ſchiſmatici. 505. 47

Ius.

Ius nullum habemus naturaliter ad beatitudinem. 355. 157

Iure naturæ qua ratione ſint omnia communia. 368. 85

Ius naturæ vocatur à Iuriſtis ius gentium. 446. 98

Ius Superioris in ſubditum. 471. 70

Iure ad famam qua ratione quis cedere poſſit. 487. 197. 198. & 489. 206

Iure ſuo quandoque ob pacem Eccleſiæ cedere tenetur legitimè electus in Pontificem. 505. 45

Ius rem aliquam ſibi vendicandi, eſt valdè diſtinctum ab eius dominio, nec huic neceſſariò connexum. 510. 43

Iure poſtliminij quænam gaudeant. 520. 123

Iuſtificare, iuſtificatio.

Nos ſolo extrinſeco Dei fauore ſine peccatorum remiſſione iuſtificari contra apertas Scripturas hæretici aſſerunt. 80. 1

In iuſtificatione habitus virtutum theologicarum infundi certum eſt. 4. ſemperque certum Catholicis fuit de adultis, & vt tale à Concilio Viennenſi & Innocentio III. ſupponitur. 5. & 6. De paruulis tamen fuit aliquando dubitatum. ibid.

Eſt de fide nobis in iuſtificatione infundi formam inhærentem. 82. 20. eámque eſſe aliquid reale. 21. Hæc nequit eſſe aut gratia actualis, aut aliqua actio. 21. & 83. 23

Solus Deus eſt cauſa efficiens noſtræ iuſtificationis; quòd eſſet falſum ſi iuſtificaremur noſtris actibus. 26
Eſt de fide in iuſtificatione infundi formam permanentem. 84.31. atque adeò veros habitus. 32
In iuſtificatione infunduntur nobis virtutes morales. 85.38
Qua ratione iuſtificari gratis opponatur iuſtificari ex operibus. 118.100. Non repugnat merito de congruo. 102. Hinc etiam contriti dicuntur gratis iuſtificari. ibid. & 206.77.&c.
Qualis fides ad iuſtificationem ſit neceſſaria. 210.106.&c. & 230.251
Quarum rerum fides ad eam neceſſaria. 211.111.&c. qualis amor ad eam requiratur. 212. 118. An ad eam per Sacramentum acquirendam ſufficiat deteſtatio peccati ob ſuam turpitudinem. 120
Hæreticum eſt nos ſola fide iuſtificari. 229. 244. Implicat nos iuſtificari ea fide qua credimus peccata nobis eſſe remiſſa. 231.255
Iuſtificari nulli vtenti ratione abſolutè impoſſibile. 263. 13
Iuſtificamur per aliquam qualitatem nobis à Deo infuſam ac inhærentem. 344.65
Iuſtificationis noſtræ cauſa formalis. 349.109
Error Kemnitij & Buceri circa iuſtificationem. 349. 111

Iuſtitia.

Qua ratione iuſtitia exigat peccata puniri, & qua ratione eius executionem poſſimus impedire. 49.215
Debitum iuſtitiæ reſpicit ius in creditore. 104.9
Iuſtitia reſpicit medium rei. 115.77. & ſtrictam obligationem. 82. Diſtributiua eſſentialiter ſpectat proportionem geometricam, & ita differt à commutatiua. 83. Eam violans quandoque iis quibus aliquid debebat diſtribui, quandoque communitati tenetur reſtituere. 116.84. 85. Reſpicit neceſſariò rem diſtribuendam & finitam. 86. Semper ſupponit obligationem commutatiuæ. 87. Reperitur quandoque in ſolutione debitorum. 89
Deus eſt eſſentialiter iuſtitia, non qua nos iuſti ſumus, ſed qua ipſe iuſtus eſt. 337.6
Iuſtitia augetur per bona opera. 356.5
Iuſtitia vera ſemel habita poteſt tolli. 371. 11
Nemo obligatur ex iuſtitia mihi aliquid præſtare, quamdiu id non cupio. 471.75
Iuſtitia belli tres requirit conditiones. 507. 18.22
Iuſtitiæ adminiſtratores licitè conſtituit Epiſcopus, vel clericus obtinens dominium temporale. 516.92

Iuſtus.

Omnes ferè actus virtutum hominis iuſti ſunt ſupernaturales in ſubſtantia. 112.63
Iuſtis Deus obligatur dare gloriam, & hi ad hoc habent ius, quod tamen ſit etiam ſub dominio Dei. 117. 90. 91.94. Deus poteſt illis hoc ſine iniuria auferre. ibid. ideóque non obligatur iis ex iuſtitia. 93. Nequit aliquis mori iuſtus, & regno Dei priuari. 220.175
Iuſto an poſſit damnatio ſua abſolutè reuelari. 328.93.96. 98
Iuſti auidè appetunt vnionem ſapientiæ diuinæ. 340. 29
Iuſtum eſſe, præter formam poſitiuam dicit negationem iniuſtitiæ. 347.94
Iuſto iuſtior eſt alius. 356.5

Labor.

Labore magno acquiſita cur magis amemus. 221. 181

Læſus.

Læſus an poſſit punitionem lædentis exigere. 397. 102. 104

Lex.

Aliud eſt nos non obligari lege, ſiue ab ea excuſari, aliud nos ſine culpa eam tranſgredi. 29.47
Legis impletionem omnéſque virtutes continet caritas, quia generaliſſimè voluntatem Deo ſubiicit. 343. 55. 56.
Lege naturæ tenemur Deum diligere. 389.32
Lex omnis naturæ non poteſt naturæ viribus impleri. 394. 76
Lex variis modis poteſt corrigi. 399.119.120
Lex vetus qua ratione à Chriſto dicatur immutata. 400. 126
Lex humana quandoque obligat cum periculo famæ & vitæ. 523. 12

Libellatici.

Quinam olim dicti ſint libellatici. 237. 18. & 248. 115. &c. grauiter ſemper fuerunt reprehenſi. 237 18

Liber.

Quomodo Moſes optet deleri de libro vitæ, & Paulus eſſe anathema. 411.52.53
Libros laſciuos edere maximè ſcandaloſum eſt. 530.65

Liberalitas.

Liberalitas S. Martini laudata. 452.142

Liberum, libertas.

Liberi arbitrij ſignificatio malè inquiritur ex eius deriuatione. 4.1
Liberum variè definitur. 2
Libertas variè ſumitur. 3. Eſt triplex. 5.4. & 5
Quam libertatem hæretici in nobis negent. 5
Sumus in agendo liberi à neceſſitate. 6
Sola libera actio digna præmio aut pœna. ibid.
Libertas à coactione etiam in brutis & amentibus reperitur. ibid.
Idem poteſt nobis eſſe liberum & neceſſarium ſub diuerſa conſideratione. 7.8
Ad veram libertatem quid requiratur. 8. 23. & 18. 108. & 19. 114
Vt ſis liber, debes poſitis ad agendum prærequiſitis in ſenſu compoſito poſſe non agere. 8. 26. & 18.107
Libertas non conſiſtit cum prædeterminatione. 8. 29
Liberè agens determinat ſe ad agendum. 10.40
Libertas alia contrarietatis, alia contradictionis. 45. Radicaliter conſiſtit in intellectu. ibid. Formaliter in voluntate. 46. Formaliter eſt perfectio ſimplex, & reperitur in Deo. 47
Liberè hîc amamus finem etiam vltimum. 12. 51. Sicut etiam bonum in communi, eaque quæ cum eo neceſſariam habent connexionem. 53
Libertas conſiſtit præciſè in facultate voluntatis. 55
Quæ actio dicatur ſolùm mediatè libera. 16. 89. & 21. 129. Quæ dicatur immediatè libera. 128. & 130. 168
Liberè operari ſignificat modum operanti intrinſecum, ideóque nil tollit libertatem quod hunc non variat. 19. 169. Nihilque tollit libertatem quod nullo modo de facto ad operationem concurrit. 115
Sola voluntatis actio eſt immediatè libera. 21.129
Eſſe liberum propriè & intrinſecè ſoli potentiæ conuenit, actioni verò per denominationem extrinſecam. 130. Verùm eadem actio manens phyſicè ſecundùm ſe inuariata, poſſit modò eſſe libera, modò non libera. ibid. Qua ratione aliquæ actiones dicantur formaliter liberæ. 131
Actio aliqua eſſentialiter, alia accidentaliter non libera, aut non vitalis. 22. 137
Quando actio libera & non libera poſſit procedere ab eadem potentia, quando non. 138
Libertas ſolùm moraliter mutat bonitatem aut malitiam actus. 23.143
Actio non libera poteſt eſſe moraliter bona aut mala, Deóque placere aut diſplicere. 143
Eſſe liberum eſt formalis ratio cur actio mala ſit culpabilis. 32.76.78
Libertas an impediatur per reuelationem peccati futuri. 333.128

Libertatem an impediat præſcientia. 335.140
Libertatem requirit perfectio actus moralis. 342.46
Libero arbitrio poſſumus à Deo ad peccatum auerti. 374. 122
Qua ratione iure naturæ ſimus liberi. 445.88
Libertate an poſſint priuari innocentes ciues tempore belli. 520.119.120. Chriſtiani à Chriſtianis in bello iniuſto non poſſunt in ſeruitutem redigi. ibid.

Lis.

Lite iniuſta & falſis inſtrumentis te vexantem non potes occidere. 523.12.& 524.20.26

Lumen gloriæ.

Cur lumen gloriæ nulli creaturæ poſſibili ſit naturaliter debitum. 55.36
Omnes habentes æquale lumen gloriæ æqualiter vident Deum. 62.78
Lumen gloriæ aliter perficit potentiam quàm ſpecies intelligibiles. 79
Lumen beatificum an poſſit eſſe in peccatore. 350.113
Lumen expellit tenebras, hæ tamen non expellunt lumen. 376.139

Lutherus.

Lutheri error. *Vide* Error.

Luxuria.

Luxuriam quæ prouocent. 530.65

Lytrum.

Lytrum ingens non tenetur ditiſſimus dare ad liberandum captiuum. 452.143
Lytro exiguo non voluit redimere captiuos auarus Mauricius Imp. ideò fuit etiam à Deo punitus. 144

Magiſtratus.

MAgiſtratus an ſemper teneatur quædam peccata plus impedire quàm priuati. 467.34

Magnanimus.

Cur magnanimi ament difficilia. 132.181
Qua ratione magnanimi appetant difficilia. 300.29. & 301.38

Magnificentia.

ad Magnificentiam ſpectant ingentes impenſæ. 453.145

Malum, malitia.

Malitia alia tranſcendentalis, quæ conſiſtit in ſola priuatione: alia reſpectiua, quæ poteſt conſiſtere in poſitiuo. 24.1.& 2. Atque ita res aliqua per ſe alteri eſt mala, eóque peior quo in ſe melior. ibid.
Vna res alteri per ſe immediatè mala. 3
Malitia reſpectiua in quo conſiſtat. 6
Malum aliud phyſicè, aliud moraliter. 7. Hoc ſolam naturam rationalem ſiue intellectualem reſpicit. ibid.
Malitia moralis alia formalis, alia materialis. 25.8. Prior ſoli actioni voluntatis intrinſeca, alia etiam aliis. ibid. Vtraque neceſſariò fundatur in tendentia potentiæ in obiectum, & ſine ea eſſe nequit. 9. In quo conſiſtat. 27. 27.31
Actio poteſt eſſe mala quam operans iudicat bonam, & contrà. 26.19.& 20. Et modò mala, modò non mala. 28.25
Malitia formalis includit libertatem. 27
Malitia obiectiua in quo conſiſtat. 27.32
Actio ignoranter facta poteſt eſſe moraliter mala. 28.40. Et intrinſecè bona poteſt denominatione extrinſeca eſſe mala. 30.54
Eſſe effectiuum mali eſt malum. 32.70
Malitia materialis & obiectiua eſt priùs in actu externo quàm in interno: formalis priùs eſt in interno. 27.28 Item illa eſt in actu externo antequam exiſtat, non tamen hæc. ibid.
Malitia moralis non eſt pars eſſentialis actus. 35.97. & formalis eſt ei omnino accidentalis. 100
Mala actio nequit procedere à gratia. 199.23
Secùs de ea quæ ex obiecto bono mala voluntate imperatur, cuius tam Deus quam honeſtas ſunt cauſa. 200.30
Vix vllus tam malus quin aliqua bona faciat. 260.41
Malæ actioni cooperans quando peccet. 290.207
Actio externa variis modis poteſt eſſe mala. 291.208 &c.
Malitia quædam ſpecialis reperitur in omni peccato. 527.39
Malitiæ plures in omni peccato reperiuntur. 528 43.47
Actus externus habet malitiam intrinſecam diſtinctam ab ea quam accipit ab interno. 528.47.& 48
Lapſum alterius ex malitia an teneat impedire. 551.70
Mali deteſtatio præſupponit amorē boni contrarij. 317.4
Malum abſolutè quid ſit. 319.16
Malum non imminens qua ratione fugiamus. 324.60
Mala qua ratione velit à nobis Deus. 329.96
E duobus malis minus eligitur. 333.133
Malum, qua ipſi malum, imprecari inimico numquam licet. 395.83
Mala communitatis grauia etiam cum vitæ periculo tenemur auertere. 477.126
Malum publicum machinantem debes denuntiare. 480. 149
Malum qua malum poſſum alicui velle, & ſimul eum amare. 493.6. in malo qua tali poteſt reperiri ratio boni. 7
Mala quibus Deus noſtra peccata punit, licitè conamur à nobis auertere. 506.4

Mancipium.

Mancipia quas poſſint eleemoſynas facere. 439.46

Mandatum.

Mandata ſeruans eſt ſapiens. 318.11

S. Martinus.

S. Martini liberalitas laudata. 452.142

Matrimonium.

Illicitè contrahitur coram hæretico Miniſtro. 241.63. an licitè contrahatur cum hæretico ibid.
Matrimonij vſus quando adhibendus. 425.150
Matrimonij impedimenta orta ex ignorantia an tenear impedire. 468.44.45
Matrimonij impedimenta quando poſſint aperiri coniugibus. 468.47.48

Maxilla.

Maxillam vnam percutienti qua ratione iubeamur alteram dare. 507.13

Medicina medicus.

Medicina tropicè dicitur ſana, non tamen denominatione extrinſeca. 32.72
An licitè vtamur medico Iudæo aut Saraceno. 285.168

Medium.

Medium amoris finem ſupponit. 317.7
Media quibus finem ſcio me non adepturum, an queam eligere. 332.124
Media proportionata ſuo fini Deus inſtituere ſolet. 343. 57
Medij amor eſt virtute duplex. 402.138
Medium quandoque amatur purè propter finem, aliàs ex parte propter ſe. 145

Mendacium, mentiri.

Deum mentiri poſſe ac mentitum eſſe docuerunt Priſcillianiſtæ. 151.1. Quid de hoc ſenſerint aliqui Catholici. 2
Quatuor modis poteſt concipi Deum per alios mentiri. 3
Nullo modo poteſt propriè mentiri. 4.5. &c. aut alteri præcipere vt mentiatur. 153.16. eúmque ad hoc directè incitare. 17
Si Deus poſſet mentiri, non tenerer ei credere. 152.10
Cur Deo potiùs quàm homini ſit iniurius dicens eū poſſe mentiri. 154.23. Æqualiter implicat eum mentiri per alium, ac per ſe. 153.14
Nullam ob cauſam licet mentiri. 16. Etſi homini id ob aliquam liceret, non tamen Deo. 154.24. Quia aliàs non eſſet prima veritas. ibid.
In quo conſiſtat mendacij ratio. 157.50. Qua ratione ab eo poſſint excuſari multa Sanctorum dicta. 158.54

Merces.

Merces, mercenarij.

Stipendium operarij propriè dicitur merces. 103.6

Idem poteſt eſſe merces & hæreditas. 105.21

Vile eſt operari ob mercedem temporalem, non tamen ob æternam. 16.26. Solique priores, non autem ſecundi, vt mercenarij reprehenduntur. ibid.

Merces poteſt præcedere meritum. 120. 108. Poteſt dari futuro digno. 112. Promittens aut dans mercedem ante meritum, id facit quia videt hoc futurum ſi illud fecerit. 121.116

Licitè benè operamur ſpe mercedis. 376.72. Quando hoc ſit vile & mercenarium. 306.78

Mereri, meritorium opus.

Cur volens feciſſe omnia opera bona quæ fecit S. Paulus, non æqualiter cum eo mereatur. 34.92

Nihil meretur ſeipſum aut ſuum formalem effectum. 83.26

Iuſti merentur vitam æternam. 105. 20. idque de condigno. 106.24

Ex duplici capite opus aliquod poteſt eſſe meritorium. 107.27. Dupliciter dicitur præmio condignum. 29. Opus in ſe inuariatum ratione circumſtantiarum fit dignum maiore præmio. 31

Qua ratione opera noſtra de condigno mereantur vitam æternam. 32

Peccantes longè aliter merentur pœnam æternam, quàm benè operantes vitam æternam. 108.37

Vt aliquod opus ſit de condigno meritoriũ quas requirat conditiones. 109.40.41.42.&c. Quid ei conferat promiſſio. 110.46.47.48. Non neceſſariò elicitur aut imperatur à caritate, 113.64. Ob quem finem debeat fieri. 113.69. Requirit caritatem habitualem, non tamen actualem. 67

Cur opera non viatoris non ſint meritoria. 114.71

Varia operis meritorij difficultas, aut facilitas. 131.177

Quodnam opus in quauis virtute ſit magis meritorium. 189. Ex quibus capitibus eius meritum augeatur. 180. Per ſe, id non auget difficultatem. ibid. Sæpè tamen per accidens. 182.&c.

Qua ratione poſſimus aut non poſſimus mereri perſeuerantiam, aut reſuſcitationem à peccato. 132.186.&c.

Meritum. Vide *Condignum & congruum.*

Homo ferè merita ſpectat ex commodo inde accepto, Deus ex affectu merentis. 34.91

Meritum eleemoſynæ in quo præcipuè conſiſtat. 92

Ad omne opus meritorium requiritur gratia, quia ſecundùm ſe noſtras vires ſuperat. 57. 49. Cur omne opus meritorium debeat eſſe ſupernaturale in ſubſtantia. 49

Habentes æqualia merita æqualiter vident Deum. 79.72. Illiſque datur æquale lumen gloriæ. 74

Actus virtutum quædam merentur directè, quædam ſolùm indirectè & per accidens. 88.63

Solæ liberæ actiones ſunt meritoriæ. 102.1

Meritum neceſſariò reſpicit debitorem. 2. Quale debitum reſpiciat. 3. Meritum abſolutè ſumptum ſignificat condignum. 105.17

Merita noſtra illuſtrant merita Chriſti. 23

Aliter Deus, aliter homo meriti valorem ſpectat. 107. 28

Meritum dupliciter dicitur condignum præmio. 29. Noſtra merita non ſunt abſolutè adæquatè condigna vita æterna. 32. Vnde habeant quòd ſint ei condigna. 108. 34.36. Qua ratione accipiant dignitatem ex meritis Chriſti. 35

Si Deus aliter ſtatuiſſet, potuiſſet noſtra merita minore præmio de condigno remunerari. 37

Meritum de condigno quas requirat conditiones. 109. 40.41.&c. 110.47.48. Cur requirat potiùs promiſſionem, quàm demeritum. 111.50

Magis requirit præmij promiſſionem quàm acceptationem, & qua ratione hæc requiratur. 52. Exigit actum in ſubſtantia ſupernaturalem. 112. 60. non neceſſariò elicitur aut imperatur à caritate. 113.64. requirit caritatem habitualem, non tamen actualem. 67

Cur ſoli viatores poſſint mereri. 114.72

Meritum de condigno natum eſt parere ius iuſtitiæ erga Deum, tamen id non facit. 117.94. gratiam abſolutè primam nullo modo. 96. primam gratiam iuſtificantem ſolùm de congruo mereri poſſumus. 98. De potentia Dei abſoluta poſſumus vtramque de condigno mereri. 120.109

Nos mereri peccati remiſſionem Patres modò negant, modò aſſerunt. 119.102

Meritum quandoque ſequitur præmium. 110.108. Sub conditione futurum tam poteſt mouere voluntatem ad dandũ præmium, quàm abſolutè futurum. 120.112

Principium meriti poteſt cadere ſub meritum. 121.117. Quamuis de facto hoc in gratia non fiat. 122.121

Prima gratia faciliùs cadit ſub meritum, quàm creatio; quamuis hoc non implicet. 121

Vno titulo nobis debita poſſumus alio mereri. 123.132

In quibus caſibus hoc ſit conueniens, & in quibus non. 125.144

In merito ac demerito plus inchoatio quàm continuatio actus valet. 130.169

Qua ratione creſcat meritum ex inchoatione ac continuatione actus. 171.& 172.&c. Melius eſt actum meritorium continuare quàm interrumpere. 131.175. Cur actus continuatus mereatur præmium finitum. 176

Miles, Militia.

Miles inſtãte pugna non poteſt renũtiare militiæ. 419.102

Militans in bello iniuſto non tenetur reſtituere ſtipendia. 462.210

Militia quibus olim vetita. 507.17

Miles ſubditus licitè militat quamdiu cauſa belli ſufficienter perpenſa non apparet iniuſta. 514.77

Militia clericis prohibita. 515.86.& 68

Milites tenentur ſuis ſtipendiis eſſe contenti. 517.97

Militum peccata erga eos apud quos diuerſantur. 98. quid militi inopia preſſo liceat. 99. peccata officialium militiæ. 518.100

Militi quandoque licitè datur aliqua ciuitas diripienda. 638.127

Minutum.

Minuta duo in gazophylacium mittentis viduæ actus excellens. 404.159

Miraculum.

Res falſa nequit probari miraculo; quia ita probata Deus teſtatur eſſe vera. 169.57.&c.

Miracula vera in ſola Eccleſia Catholica reperiuntur. 173. 85. falſa verò apud hæreticos, & quomodo illa ab his diſcernantur. 174.87

Miſer, miſericordia.

Miſer quiſnam dicatur. 450.129

Miſericordia alia eſt paſſio, alia virtus: 436.25

Miſericordiæ virtus propriè conſiſtit in voluntate, & eſt alienæ miſeriæ diſplicentia, ſiue nolitio efficax. 437.29. ea eſt in Deo. ibid. ea eſt aliquid diuinum, quo ſcilicet ſumus Deo planè ſimiles. ibid. tria continet 30. ea eſt caritas proximi. 32

Miſericordiæ opera quot ſint. 435.14.& 15

Miſericordiæ operibus ſingulariter meremur gratias præuenientes. 438.33.38

Miſericordiæ actus eſt correptio fraterna. 465.3

Miſſa.

Miſſam tenetur mulier quandoque omittere ne alicui ſit occaſio peccandi. 530.70

Morale opus.

Moralis actio quæ dicatur. 2.6

Non omnis moralitas facit actionem moralem. 9

Moralis actio genus immediatum actionis bonæ & malæ. 3.13

Moralitas actionis non conſiſtit in ſola libertate. ibid. In

quo

quo conſiſtat.4.20. Includit in ſe duplicem habitudinem. ibid.
Magis reſpicit potentiam quàm obiectum.19.Non reperitur formaliter in actu non libero. 20
Eſſe morale qua ratione reperiatur in obiectis. 3.18. Non reperitur in iis eſſe morale genericum abſtrahens à bono & malo.ibid. Qua ratione præciſè actui conueniat. 3.19
Eſſe morale reperitur in actu indifferenti. 4.21. Intrinſecè & formaliter eſt in ſolo actu voluntatis. 4.22
Omni actui eſt accidentale habere eſſe morale. 23

Mors.

Tenemur per ſe elicere actum caritatis circa articulum mortis. 391.51
Morte inſtante nitendum ad ſumma & ſecuriſſima. 51. & 52
Mortem ex cauſa optare poſſumus;illicitè eam nobis inferimus. 416.84
Moriturus exiſtens in peccato mortali qui creditur non eſſe contritus,an ſit in extrema neceſſitate. 417.89
Mortem repentinam Deus minatur parentes non honorantibus. 425.153
Mortem vt euadas licitè non extinguis incendium tua culpa ortum:illicitè tamen excitas. 457.172
Morte inſtante an debeas moribundum corripere. 446.94
Licitè acceptas duellum vt te ab iniuſta morte liberes.502. 18.Mortis periculo quando liceat ſe exponere.22.& 24.

Mos.

Mos dupliciter ſumitur. 13

Moneri,motus.

Motus localis ex duplici capite requirit continuationem aliquam. 129.166
Motus quomodo intendatur. 359.25

Mulier.

Mulier non tenetur diu abſtinere publico,ne ſit alicui occaſio peccandi. 530.69. tenetur autem quandoque omittere Sacrum. 70

Mundanus timor.

Mundanus timor quis ſit. 317.9.12

Naaman.

NAaman ingrediens cum ſuo rege templum Remnon non ſimulauit falſum cultum. 240.46

Natura,naturale,naturaliter.

Tripliciter vnum alteri dicitur naturale.51.8.Qua ratione opponatur ſupernaturali. ibid.
Quid creaturæ dicantur naturaliter exigere. ibid.
Naturale dicit quadruplicem reſpectum 52.15.Quis effectus ſit naturalis. ibid.
Naturis rerum ſe accommodat Deus. 343.57.
Gratia non reddit naturam aptam vt recipiat virtutes, aut per eas operetur. 345.76
Naturæ viribus non omnis lex naturæ impleri poteſt.394. 76
Natura rationalis non inclinat ad amandum ſe magis appretiatiuè quàm Deum,ſed potiùs contrà. 409.33
Natura vehementiùs inclinat in amorem ſui quàm in amorem Dei. 409.35
Natura non facit perſonam malam,ſed vitia. 498.30.53

Neceſſitas.

Neceſſariò agens iniuſtè punitur,aut præmiatur. 5.6
Idem poteſt eſſe liberum & neceſſarium ſub diuerſa conſideratione. 6.8
Neceſſarium tripliciter dicitur. 9
Neceſſitas alia medij,alia præcepti. 208.91
Neceſſaria nobis ad vitæ ſtatum licitè aliis largimur. 415. 79
Neceſſitatis extremæ caſus varij. 417.88.& ſeqq.
Neceſſitati graui proximi teneris cum leui vitæ periculo ſubuenire. 418.99
Neceſſitas ſpiritualis grauis quænam ſit. 419.102
Neceſſitatem quomodo quis patiatur in eo quod voluntariè patitur. 442.68
Neceſſitas extrema qua ratione faciat omnia communia. 447.100
Neceſſitas triplex indigentium. 448.112
Neceſſitas grauis:neceſſitas communis. 115
Neceſſitate graui preſſo teneris ex ſuperfluis dare eleemoſynam. 450.125
Neceſſitas communis & grauis obligat nos diuerſimodè. 451.133
Neceſſitas pauperis ab intrinſeco proueniens cur potiùs remedium exigat, quàm ea quæ prouenit ab extrinſeco. 452.143.144
Neceſſitate extrema vrgente aliena capiens non furatur. 455.159.162.conſumpta ab eo qui re & ſpe pauper eſt, non ſunt reſtituenda. 164

Negatio.

Negatio priuationis rei nihil eſt aliud quàm rei præſentia. 124.5

Negotiatio.

Non tenetur quæuis gens cum quauis exercere commercia. 512.52

Nemeſis.

Nemeſis quid ſit.501.13. eſt vitium. 503.26

Nobilis.

Nobiles & literati plura beneficia poſſunt habere cum diſpenſatione. 487.194.195

Nomen.

Idem nomen apud diuerſos diuerſa ſignificat. 1.4
Nominis ſignificatio vnde petenda ſit. ibid.

Nota.

Notæ veræ Eccleſiæ quæ ſint. 172.73

Notitia.

Notitia peccati extra confeſſionem quomodo vtendum. 488.203

Nouiſſimi.

Nouiſſimi in regno cælorum qui. 357.10
OBedientia in dubio ſuperiori deferenda. 515.84.85
Non omnis nolens obedire Pontifici eſt ſchiſmaticus. 505.42

Obiectum.

Obiectiua malitia aut bonitas quid ſit. 27.32
Quid ſit obiectum actionis.33.Eſt varium. ibid.
Quod ſit obiectum eleemoſynæ. ibid.
Obiecti ineptitudo reſpectu actionis quid ſit.34. Eſt duplex. 35
Quoduis obiectum reſpectu diuerſorum actuum poteſt dici bonum & malum:ſola tamen amore digna dicuntur abſolutè bona,& odio digno mala. 36
Qua ratione actus accipiant bonitatem aut malitiam ab obiecto. 38
Obiecta quædam non niſi bene,alia non niſi malè, alia & bene & malè poſſunt appeti. 36.& 57
Obiectum proportionatum potentiæ imperfectiori poteſt eſſe improportionatum perfectiori. 55.35. Qua ratione debeat eſſe præſens potentiæ. 55.30
Obiectum non quo perfectius, ſed quo magis proportionatum potentiæ, eo perfectiorem actum cauſat. 71.7. Circa obiectum imperfectius ſæpe verſatur actus perfectior. 70.3.4
Vnde oriatur maior proportio obiecti cum potentia. 71.10
Obiecti quando eſt cauſa cur minùs perfectè cognoſcatur. 70.11
Actus ſæpe diſtincti poſſunt habere idem obiectum formale. 15
Quomodo obiectum differat à ſubiecto attributionis.134.1
Quid ſit obiectum formale alicuius actus. 136.16. Aliud eſt obiectum rei intrinſecum, aliud extrinſecum;& hoc duplex. 17
Obiecti formalis triplex officium. 163.9. Commoda eius apprehenſio facilitat operationem. 192.50
Obiectum formale ſpei. 313.126
Obiectum formale caritatis eſt bonitas Dei,qua in ſe infinitè bonus & perfectus eſt ſecundùm omnem rationem entis.

entis. 338.12
Actus habens melius obiectum non ſemper eſt melior. 342.5
Obiectum melius non ſemper facit actum meliorem. 416. 159
Obiectum formale diſtinctum ab obiecto actus imperantis poteſt habere actus imperatus. 434.13

Obligatio.

Obligatio caritatis in Deum quando incipiat nos ſtringere. 391.50
Caritas ſemper me inclinat, vt ſatisfaciam maiori obligationi. 411.46
Obligatio Paſtorum tempore peſtis grauior eſt quàm aliorum. 418.97
Obligatio patris in filium. 424.145
Obligatio erga patrem ſpiritualem quænam ſit. 427.167
Obligatio Eccleſiaſticorum ſingularis dandi eleemoſynam in quo conſiſtat. 459.193

Occidere.

Occidere inuaſorem cur potiùs liceat, quàm acceptare duellum. 434.9
Occidere iniuſta lite te perſequentem non potes. 523.12. & 524.24

Odium.

Odium ſupponunt timor & triſtitia. 317.1
Odium an amorem præſupponat. 2
Odij noſtri obiectum. 4
Odimus licitè inimicum qua talem præcisè. 307.79
Odiſſe propinquos noſtros qua ratione iubeamur. 80
Odium omne inimici non eſt malum. 108.81
Odij actus eſt excludere aliquem à generali beneficio. 86
Odium aliud inimicitiæ, aliud abominationis, aliud internum, aliud externum. 312.117
Odium inimici propriè dictum numquam licuit. 313.123
Odium Eccleſiaſtici erga aliquas gentes quomodo intelligendum. 314.132
Odium inimicitiæ, abominationis. 493.1. illud fertur in perſonas, hoc in res. 2. qua ratione vtrumque feratur in obiectum. 3. nequeo eumdem ſimul amare & odiſſe. 6
Homo numquam omni ex parte odibilis. 494.11.12
Odium efficit alienum malum vt bonum apprehendi. 13. Cur odium velit inimico malum ſine menſura. 14
Odium rarò excludit omnem commiſerationem. ibid.
Odium abominationis quid. ſit. 15 quid odium inimicitiæ. ibid.
Oderunt verè Deum impij. 6
Odium eſt grauiſſimum peccatum. 497.44. an ſit peccatum in Spiritum ſanctum. 45
Odiſſe aliquem vero odio inimicitiæ ſemper eſt illicitum. 498.53
Odium inimicitiæ non habet Deus erga vllum. 495.22. Quo ſenſu Deus oderit impium. ibid.
Odium vnum ex variis capitibus alio eſt peius. 499.59
Odium abominationis ſæpe ſolùm eſt peccatum veniale. 60. Odia qua ratione inter ſe diſtinguantur. 61. Odium qua ratione in confeſſione explicandum. ibid.
Odij actus quid requirat. 529.50

Offenſa.

Offenſæ ſatisfactionem quando quis cenſeatur remittere. 397.100.101.

Officialis.

Officiales militiæ quomodo peccent. 518.100

Officium.

Officium non ſuſcipiendum cum periculo tuæ ſalutis. 414.72
Officio inſtante neceſſitate ſpirituali ſuorum an poſſit Superior renuntiare. 419.102
Officio exequendo neceſſaria non debent dari pauperibus. 424.141
Officio teneris te reddere aptum, vel illud dimittere. 585. 128

Omiſſio.

Omiſſio actus præcepti communiter habet coniunctum actum malum qui eius ſit cauſa, non tamen ſemper. 48. 201
Actus internus nequit eſſe cauſa omiſſionis, niſi hæc ſit per illum aliquo modo volita. 202
Vtrùm actus qui eſt cauſa omiſſionis vetitæ, ſit peccatum commiſſionis an omiſſionis. 203. Sufficit communiter confiteri ipſam omiſſionem. 205
Omiſſio actus minùs boni eſt peior omiſſione actus melioris, ſi ille ſit magis debitus. 427.161

Opinio, opinans.

Nequit conſiſtere cum euidenti cognitione aut fide diuina. 167.41.&c.
Si quis de articulo fidei ita opinaretur, vt nullo modo iudicaret eũ eſſe incertũ non peccaret. 274.89. Tripliciter poſſum aliquid opinari. 277.106. In opinione infirmitas aſſenſus poteſt ex triplici capite contingere. 108
Quando infirmitas aſſenſus prouenit ex parte intellectus, ita opinans iudicat obiectum non omnino certum. 108. & 278.111.114.
Qui articulo fidei ſufficienter ſibi propoſito opinatiuè aſſentitur, eſt hæreticus. 277.105
Quæ dicitur opinio erronea aut errori proxima. 280.130. quæ dicatur opinio ſapere hæreſim, aut de ea ſuſpecta. 131. quæ dicatur proxima fidei, aut hæreſi. 132, quæ malè ſonans aut temeraria. 133
An ſit de fide Eccleſiam non poſſe errare in qualificatione harum propoſitionum. 134

Optare.

Optamus ſubinde id quod ſcimus impoſſibile. 421.122

Opus.

Omnia noſtra opera eſſe peccata aut mala, eſt hæreſis. 106. 22
Quas conditiones opus requirat, vt ſit meritorium. 109. 40 41.&c. *Vide* Mereri.
Opera noſtra bona nihil conferunt Deo, nec ipſum nobis, ſed nos ipſi obligant, vt grati ſimus. 110.47. vbi id aptis exemplis explicatur.
Vix vllus tam malus, vt nulla bona opera faciat. 298.41
Opera noſtra qua ratione Deus remuneret ſupra condignum. 368.87
Pugnare non eſt opus ſeruile. 521.128
Opus inductiuum ad peccatum quando tenearis vitare, quantumuis id aliàs in ſe non ſit malum. 529.65

Oratio ſiue locutio.

Oratio ſolum ſignificat ſecundùm exteriùs prolata. 155. 37. Ex circumſtantiis eſt interpretanda. 156.38. Merè interna homini loqui nequeo. 39. Eius ſignificatio non pendet ab intentione loquentis. ibid. Sola externa homini aliquid dico 40 ideóque hæc ſola ſignificat. ibid. Eſt ſignificatiua præcisè quatenus exteriùs profertur. 41
Merè interna nequit integram orationem componere cum externa. aut huius ſignificationem complere. 156.41. & 42.
Externa oratio ratione circumſtantiarum variat ſignificationem. 156.43
Illicitè vteris oratione quæ ſpectatis omnibus externis eſt abſolutè falſa, etſi iuncta internæ ſit vera. 157.49
Externa locutio non eſt vera locutio, niſi informetur ab interna. 235.3

Ordo.

Tribus modis aliquid reſpectu alterius poteſt dici ſuperioris ordinis. 54.22
Ordo in caritate ſeruandus. 418.1
Ordinis actum exercens in peccato mortali quando peccet mortaliter. 470.

Ornatus.

Ornatum Eccleſiæ negligentes clerici grauiter peccant. 456.195.

Otium.

Otium ſanctum quærit caritas veritatis; negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas caritatis. 413.62

Pagani.

PAganus quis dicendus.271.62.Talis etiam dicitur Turca. 270.54

Par.

Parem non habere eſt ſolùm bonum in participatione boni finiti. 422.125

Parabola.

Parabolæ explicandæ ſcopus priùs ſpectandus. 356.8

Quid in parabolis intendat Chriſtus. 357.12

Parens.

Parentes non honorantibus Deus repentinam mortem minatur. 378.153

A parẽtibus plus accepimus quàm ab vllo alio homine.154

Parentes omnibus præferendi in extrema aut graui neceſſitate ſpirituali. 379.160.161

Parochus,ſiue Paſtor.

Quod ſit officium Paſtoris. 182.51. Qua ratione teneatur ſcire ſuóſque docere res fidei.223.195.& 196.&c.Quæ ſuis ſubditis,præſertim ruſticis,teneatur inculcare.227.229

Paſtor ſecularis in extrema neceſſitate an præferet filium carnalem ſpirituali. 456.168

Paſtor gregem non poteſt in neceſſitate deſerere.457.174

Pars inferior & ſuperior hominis.

Qua ratione ob mutuam connexionem altera alterius inclinationes participet,& actiones facilitet. 107.31.

Paruum.

Parua qui ſpernit,paulatim decidit. 370.98.& 99.

Pater.

Pater ſpiritualis triplex. 523.137. Pater ex officio tenetur filio tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus proſpicere. 138

Patris in filium obligatio. 424.145

Pater poſt Deum præcipuè eſt diligendus, quia habet rationem principij,& conſequenter bonitatem ſimillimam diuinæ. 426.160.162

Pater primò tenetur ſuccurrere filio non emancipato, in extrema aut valdè graui neceſſitate ſpirituali. 164

Pater ſpiritualis eſt triplex.166.quæ ſit erga eum obligatio. 167

Paterfamilias eleemoſynas indiſcretas facere non debet. 424.141

Paternus.

Paterna correptio cur ſic dicatur. 463.5

Pati.

Pati multa non eſt ſignum deſertionis,ſed dilectionis Dei. 374.125

Pati neceſſitatem an quis poſſit in eo quod voluntariè patitur. 442.68

Patrini.

Patrini duellantium ſunt excommunicati, perpetuò infames,vt homicidæ puniendi,& eorum bona fiſco addicta. 525.29

Pauper,paupertas.

Pauperum genus triplex. 442.65

Pauperes quomodo recipiant in æterna tabernacula eos à quibus acceperunt eleemoſynam. 443.73

Paupertatem fingenti an validè detur eleemoſyna. 444.81

Pauperis ſola indigẽtia ad eleemoſynã nos obligat.449.122

Pauperibus communibus non dans eleemoſynam quando grauiter peccet. 450.132

Pauper iniuſtè alteri eripit rem ſtatui omnino neceſſariam aut valdè magnam ſummam. 456.170

Pauperes fouere præcipuè tenetur clericus. 459.192

Paupertatis voto tenetur Epiſcop. Religioſus.488.201.202

Pauperes indigentes eleemoſyna quandoque teneris quærere. 472.79

Pax.

Pax opponitur bello,diſſentioni,turbationi. 430.16

Eam turbat amor inordinatus. 17

Pax interna in quo conſiſtat. 18.& 20

Pacem cauſat caritas.20.hîc numquam habemus omnimodam pacem 21.Pax non eſt ſpecialis virtus.22. eam omnes appetunt.23. mali eam non habent.24. Quomodo teneamur eam cum aliis ſeruare. ibid.

Pacem ſummam futuram tempore Chriſti quo ſenſu dixerint Prophetæ.507.12.Pacem quantum poſſumus quærere debemus. 509.32

Peccare,peccatum,peccator.

Repugnat ſanæ doctrinæ dicere alicui eſſe honeſtum aut abſolutè melius aut neceſſarium peccare. 13.58

Qua ratione omnis peccans erret. 14.65

Poteſt fieri vt quis bene operetur credeus ſe peccare.26.20

Peccatum aliud formale,aliud materiale.14.46.Hæc diuiſio eſt analoga. 51. Ideóque peccatum abſolutè ſumptum communiter ſumitur pro ſolo formali.52.& materiale dicitur eſſe peccatum. ibid.

Peccatum in genere tripliciter. ſumitur. 50

Peccatũ materiale non continet particulam alienantem. 51

Peccatum actuale non formaliter, ſed effectiuè facit nos habitualiter iniuſtos. 83.28

Peccati remiſſio qua ratione dicatur prior ſuſceptione gratiæ. 91.85

Peccati magnitudo in ordine ad punitionem aliter ſpectatur à Deo,aliter ab hominibus. 107.30

Peccantes mortaliter longè aliter merentur pœnam æternam,quàm bene operantes vitam æternam. 108.37

Peccatorum remiſſionem nos mereri Patres quandoque negant,aliàs aſſerunt. 119.102

Deus non eſt cauſa actus mali,aliàs eſſet cauſa peccati.160.70

Qualis peccati deteſtatio requiratur ad ſuſceptionem Sacramenti. 212.120

Ad eundem pertinet punire peccata,& remunerari virtutem. 121

Peccatoris conuerſio ab actuali,non ab habituali gratia incipit. 91.84

Nequit quouis inſtanti conteri, ideóque aliquando breui tempore neceſſariò perſeuerat in ſtatu peccati. 128.159

Peccator fidelis eſt ſimilis arbori in hieme.208.87.Qua ratione dicatur non noſſe Deum,eúmue negare. 254.42. Cur eius fides comparetur fidei dæmonis.43. tripliciter ab hac differt.258.28.In eo vtraq; cõuenit,quòd ſit otioſa & infructifera,& conſequenter mortua.31.Poteſt facere aliqua opera veræ virtutis ac bona.268.40,Vix poteſt eſſe tam nequam,vt nulla opera bona faciat. 41

Peccator non amittit habitum ſpei quouis peccato mortali. 316.147

Peccatum cauſat timor mundanus. 318.9

Peccatum odiſſe propter turpitudinẽ eius,an ſit ſeruile.13

Tria in eo conſiderari poſſunt.319.20.quomodq ſit voluntarium reſpectu pœnæ. ibid.

Peccatum qua ratione ſit obiectum timoris. 21

Peccati frenum eſt pœnæ timor. 321.31

Peccati malitiam valde apprehendunt Beati,ſed ſine anxietate. 325.62

Peccati amor deſperationis cauſa. 327.86

Peccatũ futurũ qua ratione poſſit reuelari.332.120.121.126

Peccatum vt vitẽ non teneor media inutilia aſſumere.125. peccatũ certò futurũ quot modis poſſit reuelari 333.126

Peccata qua ratione deleat caritas, & nos filios Dei faciat, etſi finita. 337.7

Peccata cur ſola expellat caritas. 343.55

Peccatum an ſit formaliter inimicitia Dei erga nos.347.91

Peccatum, & caritas an ſimul poſſint in eodem exiſtere. 348.102.103.

An in quouis peccatore ſit ſolùm vna priuatio gratiæ.349.105

Peccati remiſſio, & acquiſitio formæ iuſtificantis an connexa. 350.112

Peccatum & gratia quomodo inter ſe pugnent.352.130. & 354.152.153.155

Peccatum an bene dicatur remitti per gratiam. 154

Peccato veniali perfectio actũ caritatis minuitur.370 96

Peccati venialis damna. 370.97

Peccata inaduertenter facta non continent ingratitudinem. 371.104
Peccata venialia qua ratione inferant mortem, diſponendo ad mortale. 373.112
Peccatorum venialium pericula. 113.114
Peccato quouis mortali an caritas tollatur. 118
Peccato quouis mortali expellitur caritas. 375.131. demeritoriè. 131
Peccati malitia & damna. 132. expellit gratiam ſeu caritatem demeritoriè. ibid.
Peccatum & gratia an ſimul eſſe poſſint. 377.142.143
Peccatum quando conſummetur. 378.150
Peccatores ſe oderūt dum ſua peccata in ſe amant. 395.80
Peccati venialis periculum an retrahat me à cura ſalutis proximi. 415.73
Peccata actualia ſine pœnitentia dimitti non poſſunt. 437.30.31 32
Peccata qua ratione eleemoſyna deleat. 438.38 39
Peccatoribus an ſit danda eleemoſyna. 442.70. & 71.
Peccatum ſuum non tenetur propalare adultera, ne ſpurius hereditatem adeat. 456.172
Peccatum proximi etiam inuoluntarium teneor impedire ex caritate Dei;& etiam quia multum habet inuoluntarij admiſtum. 465 17.18
Peccantem venialiter an teneat corripere. 466.23
Peccantem venialiter quando teneat corripere. 31. & 32.
Peccatores publicos tenemur quandoq; corripere. 467 33
Peccata futura teneris impedire, ſed præterita corripere. 35
Peccantem ex ignorantia inuincibili iuris tam naturalis quàm poſitiui, teneris monere, ſi ſperetur fructus. 38
Peccātes publicè & ex cōſuetudine, corripiēdi ſunt. 469.50
Peccatores an teneantur peccantem corripere. 470.59.62
Peccator quomodo alios peccatores debeat corripere. 64
Peccata inferiorum tenetur Superior emendare. 472.74
Peccata nociua proximo, & aduerſantia ſoli honori Dei differunt. 475 101
Peccata publica an teneatur concionator reprehendere. 476.113
Peccantē alia ratione emendandū non teneor corripere. 115
Qui alium ad peccandum induxit, ſingulariter obligatur eius emendationem curare. 478.133
Peccata proximi quandoque teneris publicare ne pereat. 479.141
In peccatis occultis qua ratione alios iuuabis. 483.171
Peccatum alicuius dicere Eccleſiæ, eſt dicere Prælato vt iudici. 484.167
Peccata Religioſorū magis nocent quàm aliorum. 486.189
Peccatum grauiſſimum eſt odium. 497.44. An ſit peccatum in Spiritum ſanctum. 45
Peccata quibus innocentes non læduntur, non ſunt iuſta cauſa inferendi bellum non ſubditis. 502.21
Peccatum odio proſequi debes, non naturam. 496.33
Peccata officialium militiæ. 518.100
Peccata Catholicorum quibus maximè noceant. 526.33
Peccata magnorum maximè nata parere ſcandalum, vilium non ita. 34
Malitia quædā ſpecialis reperitur in omni peccato. 527.39
Peccata non mererentur pœnā æternam, ſi non prohiberentur à Deo. ibid. Peccata dupliciter virtuti repugnant 40 In omni peccato continentur plures malitiæ. 528.43
Peccandi occaſionem ſuo facto alteri præbens an peccet mortaliter. 528.46
Appetere peccatum qua tale, diabolicum eſt. 529 51
Inducere alium ad veniale peccatum, præciſè quia peccatum, eſt mortale. ibid.
Peccatum proximi quando teneat vitare. 59. Opus quandoque per ſe, quandoque per accidens eſt inductiuum ad peccatum. ibid.
Peccata aliorum minùs teneor vitare quàm mea. 61
Peccatum alienum ortum ex meo opere non malo quando teneat impedire. 530.67.68

Pelagiani, & Semipelagiani.

Vt ſuos errores tegerent, ſæpe ambiguè & alieno ſenſu locuti ſunt, vnde multi in eorum ſententia explicanda errant. 58.54
Quæ ſit præcipua difficultas circa ſententiam Pelagianorum. 55. Per gratiam quæ dat poſſe, intelligunt liberum arbitrium, per eam quæ faciliùs poſſe legem. ibid.
Nullam gratiam internam agnouerunt, ſed ſolam externam. 59.60
Gratiam Chriſto propriā ponebant in eius exemplo. 60.64.
Cur admiſerint gratiam, qua iuuetur poſſibilitas, non tamen qua operatio, & cur hanc S. Aug. ab iis exigat. 66
Quæ fuerit præcipua quæſtio inter Pelag & Catholicos. 67
Non fuit inter eos quæſtio de diſtinctione gratiæ efficacis à ſufficiente. 61.72
Pelag nullos hîc agnouerunt actus ſupernaturales. 75.76
Quid ſenſerint de bonis operibus infidelium. 289.46
Iulianus Pelagian docebat Fabricium, Scipionem, &c. fuiſſe verè iuſtos, nec eſſe damnatos. 47
Semipelagianorum fraus qua errores ſuos tegunt. 61.78
Quid ſenſerint de neceſſitate gratiæ. 79.&c
Quo ſenſu aſſeruerint facienti quod in ſe eſt Deum dare gratiam. 63.83.& 64.88
Triplex circa eorum ſententiam difficultas 63.83. Cur in hac explicanda multi decepti ſint. ibid.
Semipelag. agnouerunt verum meritū in operibus naturæ viribus factis 64.88. Imò opera facta ex vera præueniēte gratia nec laude nec præmio digna putauerunt 91. eo quòd ſecundùm illos ea gratia euertat libertatem. 65.92
Ideóque negarunt eiuſmodi gratiam nobis neceſſariam, ſed totam gratiam conſtituerunt in prædicatione Euangelij, &c. 98
Solis ferè verbis in controuerſia de gratia à Pelagianis diſſentiunt. 66.101. Nullos actus meritorios ſupernaturales agnoſcunt. 102

Pendere, ſiue dependere.

Aliud eſt aliquid ab alio pendere immediatè ſecundùm ſuā eſſentiam, aliud verò illud ab hoc pendere eſſentialiter. 95.110

Per.

Per an ſignificet cauſam formalem. 354.154

Percutio.

Percutienti maxillam quo ſenſu iubeamur alteram dare. 501.13

Perfectio, perfectus.

Perfectior eſt Deus ſpectatus ſecundùm ſe, quàm quatenus dicit ordinem ad nos. 338.13.14
Perfectio maior caritatis inter virtutes in quo conſiſtat 342.44
Perfectior eſt res, quo ſuæ regulę conformior. 342.47 &48
Actus virtutis ſecundùm ſpeciem imperfectior poteſt in indiuiduo eſſe altero perfectior. 53
Perfectior cæteris virtutibus cur ſit caritas. 343 & 56
Perfectionem duplicem habet actus caritatis. 364.57
Perfectorum caritas tota in Deum fertur. 369.91
Perfectio appretiatiua eſt principalior magíſque ſubſtantialis ipſi actui. 383.17
Perfecti non obligātur ad plura quàm imperfecti. 394.71
Perfectionis proprię deſiderium magis promouet honorem Dei quàm deſiderium alienæ ſalutis. 412.56.57
Perfectio hominis in quo conſiſtat. 64
Subinde minùs perficiūt quæ ex ſe ſūt magis perfectiua. 65
Perfecta vita actionem contemplationi coniungit 414.71. hinc ad eam conducit miſcere actionem contemplationi. 414.70
Perfectionem & ſalutem propriam priùs quærere oportet quàm alienam. 415.72.& 74
Perfectionis ſchola eſt Religio. 486.186

S. Petrus.

Chriſtus eum conſtituit caput Eccleſiæ ac vicarium fundamentum. 175.1. & 2. Aliter ipſi quàm aliis Apoſtolis promittitur poteſtas ligandi & ſoluendi. 3. Aliter dicitur fundamentum Eccleſiæ quàm alij Apoſtoli. 4

In quo

In quo fuerit par aliis Apoſtolis. 176.11. Quando exercuerit officium Superioris. 176.12

Periculum.

Periculum remotum peccandi prudenter incurris, vt proximi aut tuæ neceſſitati ſuccurras. 414.72
Periculum peccati venialis an me retrahat à cura ſalutis proximi. 73
Periculo vitæ an licitè me pro altero exponã. 415.79.81.84
Periculo ſuorum ſpirituali quomodo teneantur Superiores ſuccurrere. 418.101

Perſeuerantia.

Dupliciter ſumitur. 222.186. qua ratione cadat ſub meritum. 187.& 188

Perſona.

Perſonam Chriſti non poteſt Deus velle non eſſe. 348.100
Perſonæ dignitas actum commendat. 364.57

Pertinacia.

Qualis pertinacia requiratur ad hæreſim. 273.78. & 275. 94.&c.

Peſtis.

Veniens ex loco peſte infecto an poſſit id iuratus negare. 158.60
Peſte ſæuiente curam habens animarum, tenetur confeſſionem infecti audire cum vitæ periculo. 417.89

Pœna.

Qua ratione pœnæ quibus Deus peccata punit, nobis placere aut diſplicere poſſint. 49.211.212.&c. Cur honeſtè auertamus pœnas quibus Deus nos punit, atque ita executionẽ diuinę iuſtitię conemur impedire. 49.214.& 215
Pœna æterna eſt propriè & abſolutè mala patienti. 319.16
Culpam timere propter pœnam, & propter amorem & reuerentiam, filiorum eſt. 320.27
Pœna an ſit abſolutè cauſa cur culpam deteſtemur. 28
Pœnæ malum quo moueor ad timendum culpam, poteſt eſſe duplex. 29
Pœnæ à Deo inferendæ timor an ſit bonus. 30
Attritio propter metum pœnæ æternæ eſt donum Dei. an ſit actus virtutis. 321.37
Pœna an ſit ratio formalis timoris Dei. 33
Pœnæ metus quid efficiat. 34. an poſſit eſſe nimius. 35
Pœnę metus cum voluntate peccandi, ſi impunè fieri poſſet, an ſit bonus. 322.40
Pœnam an debeamus plus timere quàm culpam. 41
In proportione pœnæ cum peccato, non reſpicitur incommodum quod per accidens ex ea ſequitur. 372.106
Pœnam aut debitam ſatisfactionem non ſemper tenemur remittere. 397.95
Pœnæ remiſſio quandoque non eſt ſuadenda. 398.105
Pœnam qua mala eſt, vult puniens. 493.7
Gaudere quod habeas ſocium in pœna eſt inuidia. 502.22
Pœnæ graues meritò infligũtur ſchiſmaticis. 505. 47. amittunt poteſtatem iuriſdictionis, non tamen Ordinis. ibid.
Pœna, peccati ſubinde eſt vectigal. 519.114
Pœnæ duellantium. 525.29
Pœnam æternam non mererentur peccata, ſi non prohiberentur à Deo. 527.39

Pœnitens, pœnitentia.

Pœnitens an cogendus vt petat veniã ab offenſo. 397.100
Pœnitentia neceſſaria ad remiſſionem peccati actualis. 437 30.31.32
Pœnitentiam publicam agentibus olim vetitum militare. 507.17

Polygamia.

Polygamia an iuri naturæ repugnet. 400.122

Pontifex.

Romanus Pontifex S. Petro in primatu ſuccedit. 177.18
Summus Pontifex in lege veteri erat iudex controuerſiarum. 182.53
Pontifex poteſt fieri ſchiſmaticus: ſi palàm fieret ſchiſmaticus, deſineret eſſe Pontifex. 505. 41. Non omnis nolens obedire Pontifici eſt ſchiſmaticus. 42. electis pluribus Pontificibus cui adhærendum ſit. 43
Eccleſia nullum tenetur acceptare Pontificem donec conſtet eum canonicè eſſe electum. 44

Portio.

Portionem certam poteſt Superior Religioſo dare, an hic ex ea poſſit dare eleemoſynam. 440.49

Poſſeſſio.

Res ipſiúſque poſſeſſio per modũ vnius appetũtur. 302.42
Poſſeſſio bona fide inchoata quid conferat. 511.44.& 47

Potentia.

Non ſola imperfectio reddit potentiam improportionatam alicui obiecto. 55.34
Potentia eſſentialiter perfectior producit actus eſſentialiter perfectiores. 58.51.& 71.9. Res entitate imperfectior poteſt eſſe perfectior in ratione potẽtiæ. ibid. Actio magis ab ea quàm ab obiecto ſuam perfectionem accipit. 71.8
Vnde oriatur maior proportio obiecti cum potentia. 10
Potentia & gratia tamquam cauſæ partiales producunt actum ſupernaturalem. 75.43. 47. Illa nequit dici ſe habere ſolùm materialiter in huius productione; & quid hoc ſit. 76.51. Quid ſit eam habere vim remotã producendi actum. 53. Quid ſit actum eſſe intra latitudinem actiuitatis potentiæ. 77.54. Quare potiùs dicantur cauſæ partiales ſui actus, quàm Pater & Filius & Spiritus ſanctus. 77.61
Potentia eſt improportionata vt ſola producat actũ ſupernaturalẽ, non tamẽ vt producat ſimul cum gratia. 78.62
Quid requiratur vt potentia vitalis perfectiùs tendat in obiectum. 66
Potentia hîc eodem modo influit in actum naturalem & ſupernaturalem. 68
Quandoque tamen contrarium accidit. 69. Non eſt opus vt principium quo eleuatur ad actum ſupernaturalem, ipſi inhæreat. 79.70
Eſt ex ſe minùs improportionata actibus ſupernaturalibus viæ quàm patriæ. 80.82. Eſt naturaliter apta in ſe ſuſcipere formam ſupernaturalem ſi quod agens eam ſit potens in ea producere. 99.15
Potentia an ſimul plures actus non ſubordinatos eliciat. 315.137
Potentiæ animæ an ab ea diſtinguantur. 344.68

Potentia Dei.

Potentia Dei non poteſt exhauriri, nec effectum ſibi adæquatum habere. 366.70
Quomodo differat potẽtia Dei ordinaria ab abſoluta. 151.4
Impoſſibile ſecundùm potentiam ordinariam, eſt abſolutè poſſibile. 8

Poteſtas.

Quædam ſunt immediatè in noſtra poteſtate, quædam ſolùm mediatè. 88.64

Practicum.

Vt cognitio ſit practica quid requiratur. 251.17

Præceptum, præcipere.

Non omnis actus præcepto implendo incompoſſibilis eſt prohibitus, aut illicitus, niſi huius omittendi ſit cauſa. 46. 192. Et quinam tales ſint. 46. 195
Reddens ſe impotentẽ implendo præcepto contra hoc peccat. 197. Quis dicatur ſe ita reddere impotentem. 199
Omiſſio actus præcepti communiter cõiungitur actui malo, qui eius ſit cauſa, non tamen ſemper. 48.201. An talis actus ſit peccatũ omiſſionis an commiſſionis. 203. Sufficit communiter confiteri ipſam omiſſionem. 204
Præcepta implenti nec dominus ſeruo, nec Deus homini vllam gratiam debet. 103.8
Nequis tua auctoritate præcipere ea, de quibus nequis iudicare. 294.235
Præceptum ſpeciale datur amandi Deum actu internõ. 388.28
Præceptum amandi Deum hîc poſſumus implere cum ipſius gratia, prout præcipitur. 389.34
Præceptum diligendi Deum ſuper omnia quando obliget. 391.48

Præcepta aliqua negatiua, virtute ſunt ſimul affirmatiua. 447.103
Præceptum dandi eleemoſynam quando obliget. 107
Præceptum correptionis fraternæ obligat. 473.87.&c.
Præcepta affirmatiua non obligant pro ſemper. 530.61. Præcepta humana communiter non obligant cum graui incommodo.ibid. Quando deſinant obligare. 61
Præcepta poſitiua teneris ſubinde implere etiam cum aliorum ſcandalo. 64
Præceptum integrè confitendi an minùs obliget quàm præceptum vitandi ſcandalum. 71

Præda.

Prædam Indicam an poſſit Catholicus à nautis emere. 520. 126

Prædefinitio.

Deus tripliciter noſtra opera prædefinire poteſt. 17.96
Differentia inter præuiſionem & prædefinitionem. 18.100
Quòd Deus poſſit prædefinitionem tollere, non efficit vt mihi fiat magis poſſibile non operari. 103
Prædefinitio operis conſiſtit cum libertate. 107
Ad quid teneatur qui ſcit ſuam actionem à Deo prædefinitam. 49.218

Prædeſtinatio.

Prædeſtinatio certi gradus gratiæ aut gloriæ non eſt ita facta, vt Deus nolit nos maiorem hîc mereri. 413.61

Prædeterminatio.

Prædeterminatio nequit conſiſtere cum libertate. 8.29

Præmiſſæ.

Qua ratione ſe iuuent in cauſanda concluſione. 74.38

Præmium.

Poteſt dari ante meritum. 120.108. Ab operante reſpicitur vt finis, ab præmiante vt medium. 120.113

Præſcientia.

Præſcientia & reuelatio futuri peccati vt differāt. 334.137
Præſcientia voluntatem non neceſſitat. 334.140

Præſcribere.

Præſcribi poteſt ius indicendi bellum. 513.64

Præſumptio.

Præſumptio duplex; Lutherana periculoſior. 335.143.144
Præſumptio an tollat habitum ſpei. 146

Pretium.

Pretium rei emptæ & in extrema neceſſitate conſumptæ cur tenearis perſoluere, potiùs quàm furtiuæ. 456.167

Primus.

Qua ratione vltimi fiant primi. 357.17
Primum præceptum caritatis qua ratione dicatur. 388.28

Princeps.

Secularis Principis poteſtas ſolùm ſe extendit ad ea quæ naturali & politico fini accommodata ſunt. 295.236
Vnde nequit ſuos ſubditos directè cōpellere vt fidē ſuſcipiāt. 251. Poteſt tamē indirectè ad hoc cōpellere. 295.238

Principium primum.

Quid requiratur vt aliquid ſit primum principium. 10.42
Principium ſeu initium quid ſignificet. 318.11

Priuatio.

Quædam priuationes homini experendæ. 24.3
Priuatio negationis rei nihil eſt aliud quā rei præſentia. 5
Cuius priuatio mihi per ſe bona, hoc mihi per ſe malum eſt. ibid.

Prius & poſterius, prioritas, &c.

Vt vnum ſit altero prius natura, quem ordinem debeant dicere. 90.81
Requiritur inter ea dependentia non mutua. 92.90
Quid ſit prioritas naturæ. 89. Eſt duplex. ibid.
Cur mutua dependentia tollat prioritatem, & faciat ſimultatem naturæ. 92.91
Prius natura & prius tempore quid. 380.168.169

Probabile & improbabile.

Euidenter probabile determinat intellectum ad aſſenſum opinatiuum. 191.41
Auctoritas humana facit aliquid euidenter probabile. ibid.
Probabile generatim ſumptum dicitur etiam de eo quod certum eſt: propriè ſumptum ſolùm de eo quod non eſt certum. 447.107. Fieri nequit vt quod ſcio certò eſſe verum, iudicem propriè eſſe probabile. 448.110. Aliud eſt me iudicare aliquid eſſe ſecundùm ſe probabile, & eſſe probabile præciſè vt ſubeſt huic probationi. 109

Prodigus.

Prodigus an poſſit facere eleemoſynam. 441.63

Profectus.

Profectus noſter ſemper poteſt augeri. 365.66
Qui non conatur proficere, in feruore caritatis deficit. 457. 114
Profectus in Religione ſemper eſt maior. 442.68
Profectum tuum ne deſere vt alienū promoueas. 507.74

Promiſſio, promittere.

Promiſſio oneroſa inducit obligationem iuſtitiæ. 103.7
Qua ratione requiratur ad meritum de condigno, eiúſve cum præmio proportionem augeat. 110.46.47
Cur potiùs requiratur ad meritū præmij, quā pœnæ. 110.50
Promiſſio præmij ad meritum magis neceſſaria, quàm operis ad illud conſequendum oblatio. 111.52
Ficta promiſſio nō obligat eam iniuſtè extorquēti. 111.55
Promittens aut dans mercedem ante meritum, id facit quia videt hoc futurum ſi illud fecerit. 121.116
Promiſſiones conditionatæ. 439.41

Propheta, prophetia.

Cur prophetia poſſit eſſe ſine recta voluntate potiùs quàm actus fidei. 199.24

Proportio.

Alia arithmetica, alia geometrica 115.77. Vtriuſque deſcriptio. ibid. Geometrica alia eſt per ſe & ſtrictè ſumpta, alia per accidens & latè ſumpta. 116.83
In proportione pœnæ cū peccato quid attendatur. 372.106

Propoſitio.

Propoſitiones contradictoriæ quædam directè, quædam indirectè & conſecutiuè. 81.13. Directè contradicens propoſitioni definitæ eſt hæretica. 14. Directè contradicens propoſitioni damnatæ eſt de fide. 15. Secùs eſt de indirectè contradicentibus. ibid.
Quid requiratur vt aliquæ propoſitiones ſint contradictoriæ. 82.16. Vna dupliciter ex alia infertur. 17
Vt propoſitio ſit de fide, ſufficit quòd definita ſit verbis idem ſignificantibus ſiue ſynonymis. 18
Dupliciter poteſt vna ex alia inferri. 150.120. Quando illata ex præmiſſis de fide ſit de fide. 150.121. quando non. 122
Propoſitio fidei an ſit neceſſariò omnino infallibilis. 161.76
Propoſitio aliqua dupliciter dicitur de fide. 184.64. Per quid fiat propriè de fide. 65. Eccleſiæ definitio impropriè id efficere dicitur. 184.67.&c.
Propoſitiones variè qualificantur, prout variis modis fidei repugnant. 280.125. Quæ propoſitio dicatur hæretica, quæ Iudaica, quæ pagana, quæ athea. 126
Aliud eſt hæreſis, aliud propoſitio hæretica. 128
An propoſitio hæretica fuerit ſemper talis. 129
Eadem propoſitio diuerſo tempore prolata, diuerſa ſignificat. 280.129

Propter.

Propter ſe amari Deum quid ſit. 297.3.&5

Proſecutio.

Proſecutionem rei tria retardant. 326.75

Proximus.

Proximus poteſt quadrupliciter amari. 317
Proximum an teneamur amare actu interno. 324 56.& 325.63
Proximi dilectionem ſolùm imperat caritas quando in eius bonum cedit. 61
Proximum poſſum duplici amore diligere. 65
Proximi dilectio diſtincta qua ratione per accidens ſit neceſſaria. 69
Inimicus nobis eſt proximus. 326.75
Proximum quando debeam actu interno diligere. 327. 84.

Proximi

Proximi ſaluti quando debeam vitam meam poſtponere. 416.85
Proximus vnus an præ alio amari debeat. 419.103.& 110
Proximi omnes intenſiſſimè amandi propter Deum. 420.110.112.114.& 422.133
Proximo ex quibus rebus,& qua moderatione teneamur ſubuenire. 453.145

Prudentia, & imprudentia.

Actus prudentiæ eſt practicus,& neceſſariò verus;ſupponit tamen actum ſpeculatiuum, qui poteſt eſſe falſus. 161.80
Non omne iudicium prudens eſt actus prudentiæ. 161. 80
Omnem actum voluntatis prudentem præcedit duplex iudicium. 186.5

Pugnare.

Licitè pugnatur die feſto. 521.128

Punire.

Punire peccata, & virtutes remunerare, eſt eiuſdem. 212.121
Nemo poteſt puniri niſi à ſuo Superiore. 284.156
Peccata prius prohibenda,quàm punienda. 288.188
Poteſtas punitiua Reipublicæ conceſſa,vt ſe incolumem ſeruet; ideóque ea ſola punit, quæ eius ſtatum aliqua ratione turbant, ſaltem diuinam iram in ſe concitando. 222.188
Soli Superiori conuenit punire, & ſolos ſubditos. 289.196
Licitè conamur à nobis auertere mala, quibus Deus peccata noſtra punit. 522.4

Punitio.

Punitionem lædentis an poſſit læſus exigere. 329.102. & 104
Punitionem peccati ſubditi, ad quam tenetur Superior, quando poſſit omittere. 530.63

Pupillus,

Pupillo an tutor licitè filium in neceſſitate præferat. 424.147
Pupillus, aut minor quas eleemoſynas facere poſſint. 441.60

Qualitas.

QValitas debet in ſe perfici, vt perfectiùs inhæreat. 358.22
Qualitas per agens contrarium ſucceſſiuè remittitur. 359.27
An inter qualitates creabiles detur perfectiſſima. 366.70

Quantitas.

Quantitatem duplicem habet rerum duratio. 379.160

Quies.

Quies animi ex parte conſiſtit in negatione mali. 24.3

Rationis dictamen.

RAtionis dictamen qua ratione ſit regula noſtrarum actionum. 27.29

Reflexus actus.

Quis dicatur actus reflexus, & quod habeat obiectum. 274.86

Regnum.

Regni filij qui dicantur. 357.13
Regnum Dei quid ſit. 14
Regnum deuicti bello iuſto an poſſit vſurpare victor. 520.121

Regula actuum humanorum.

Qua ratione recta ratio ſit regula noſtrorum actuum. 27.27
Regula perfectionis rerum duplex. 342.48.& 49
Regulæ perfectio, & exemplaris debet prius, & magis conuenire regulæ, & exemplari, quàm regulatis. 410.40

Regula Religioſa.

Regula Prædicatorum, & Fratrum Minorum defectus aperiri iubent. 490.214.215.& 218
Regula condi poteſt in Religione de defectibus ad Superiorem deferendis. 491.220

Relapſus.

In relapſus periculo an tenear alium corripere. 476.116. 117

Religio.

Religio eſt ſchola perfectionis. 486.186
Religionem Chriſtianam quid opprimat. 518.103

Religioſus.

Religioſum ſtatum ob cauſas deſerens an poſſit profiteri. 414.67.68
Religioſa vita ſeculari, & contemplatio actioni præferenda. 71
Religioſo an præponet Superior fratrem in extrema neceſſitate. 425.152
Religioſo cur Superior teneatur præ alijs ſubuenire. 428.171
Religioſus quas poſſit facere eleemoſynas. 440.47.& 48
Religioſi ſunt voluntariè pauperes. 442.65.& 68
Religioſi beneficiati non acquirunt dominium fructuum beneficij ſui. 460.200
Religioſi peccata venialia quando teneatur Superior corripere. 465.24.& 466.32
Religioſi tenentur præ alijs peccantes corripere. 472.85
Religioſi fama quomodo apud Superiorem ſeruanda. 485.185
Religioſorum peccata magis nocent,quàm aliorum. 486. 189
Religioſus meliùs emendatur per Superiorem, quàm per priuatum. 488.202
Religioſum Ordinem quæ iuuent, & conſeruent. 492. 228
Dolere ſe eſſe Religioſum,aut Sacerdotem,quale ſit peccatum. 506.9
Talis dolor eſt valdè periculoſus. ibidem
Religioſi ſubditi non poſſunt ſequi exercitum ſine venia Superioris. 515.89

Remigare.

Remigare in triremibus Turcarum an liceat captiuis Chriſtianis. 292.219. & 518.104

Remunerare.

Opera noſtra qua ratione Deus remuneret ſupra condignum. 368.87

Repreſaliæ.

Repreſaliæ, ſiue pignorationes licitæ ſunt, ſi adſint ſex conditiones. 521.135
Quis poſſit eas concedere. ibidem
Quænam ſint iure veritæ. 136

Res.

Res quædam nullius ſunt. 445.87.90
Res ſpiritalis cur vendi non poſſit. 462.208

Reſignatio.

Reſignare nos in Dei voluntatem cur debeamus. 342. 50.51

Reſpublica.

Reipublicæ ſalus vitæ parentis, immò propriæ præponenda eſt. 428.173
Reipublicæ hoſtibus an danda eleemoſyna ſit. 443.77
Reipublicæ vni aduerſus alteram quando liceat bellare. 509.29
Reipublicæ damna illata quando eius ciues poſſint curare reſtaurari. 512.55
Reſpublicæ cur primùm ſint inſtitutæ. 515.62
Quod facit Reſpublica,imputatur ſingulis eius membris. 519.113
Quando punitionem merita,tota ſimul poteſt puniri. 114
Eius debita quis perſoluere debeat. 115
Reipublicæ debitum obligat ſingula membra. 520.134. 135

Reſtitutio, reſtituere.

Reſtitutio eleemoſynæ fraude perceptæ cui facienda. 444.83

Reſtitutionis vinculum quoſnam liget. 464.12
Reſtituere debent innocentibus ciues nocentes, qui eis fuerunt cauſa damni. 519.117
Reſtituendi obligationem non inducit intentio nocendi. 529.49

Reſtrictio mentalis.

Qualis ſit licita, qualis non. 157.49.& 158.55
Interrogatus faciliùs ea licitè vtitur, quàm alius. 158.56
Sæpe vtentes reſtrictione ſibi fidem abrogant. 158
Faciliùs contingit hominem licitè vti reſtrictione, quàm Deum. 159.64

Reuelare, reuelatio.

Externa Dei reuelatio eſt partiale obiectum formale fidei. 139.40
Deus varijs modis nobis aliqua reuelat. 141.59
Iam tamen non reuelat nobis nouos fidei articulos. 60
Quomodo Dei reuelatio me moueat, vt ipſam credam. 144.75
Priuata reuelatio non neceſſaria eſt, poteſt tamen eſſe formale obiectum fidei. 145.84.87
Non mouet ad aſſenſum fidei, quia euidens eſt. 146.91
Reuelatio, & res reuelata vno actu creduntur. 147.100
Euidens Dei reuelatio parit euidentem cognitionem rei reuelatæ. 148.110
Reuelatio facta Angelo qua ratione fuerit obſcura, & qua euidens. 112
Inter Dei reuelationem & veritatem rei reuelatæ eſt neceſſaria connexio. 113
Deus initio res fidei omnibus Angelis per ſe reuelauit. 170.61
Illi, quibus myſteria fidei initio fuerunt reuelata, clarè cognouerunt ea eſſe vera. 64
Alij tamen alijs perfectiùs. 65
Magis explicita reuelatio rerum fidei ſolùm inducit maiorem neceſſitatem præcepti eas explicitè credendi. 219.165
Reuelatio damnationis comminatoria quæ, & quomodo ſit. 328.90.92.93.98.& 332.120
Quot modis poſſit Deus reuelare alicui peccatum futurum. 333.126
Reuelationes peccati futuri quænam non impediant libertatem. 128
Reuelatio, & præſcientia futuri peccati vt differant. 334.137

Reus.

Reus læſæ maieſtatis an poſſit aliquam dare eleemoſynam. 441.63
Reo in dubio potiùs fauendum eſt, quàm actori. 511.49

Rigor.

Rigor nimius in exigenda ſatisfactione cauendus. 397.96

Ruina.

Ruina proximi dupliciter intendi poteſt. 529.50

Sacerdos.

SAcerdotes tenentur præ alijs peccantes corripere. 473.83
Dolere ſe eſſe Sacerdotem, aut Religioſum, quale ſit peccatum. 501.9
Sacerdos qua ratione licitè milites hortetur ad pugnam. 516.88.89

Sacramentum.

Sacramenta qua ratione deleant peccata. 354.153

Sacrificium.

Sacrificium qua ratione eleemoſyna ſit. 434.10

Salus, ſaluus.

Salutis fundamentum, & radix eſt fides. 316.148
Salutem an poſſit ſperare, cui ſua eſſet reuelata damnatio. 330.108
Salutem alienam malè curas cum periculo perdendi tuam. 414.72.74
Salus proximi quando ſit præferenda ſaluti corporis noſtri. 416.85
Saluti neceſſaria ignorantem tenetur quis cum vitæ periculo inſtruere. 417.91
Saluos fieri omnes homines deſiderat Deus. 421.121
Saluti militum ſeruientes Sacerdotes, non ſeculo, ſed Chriſto militant. 516.90
Saluti neceſſaria bona ſpiritualia nunquam propter ſcandalum relinqui poſſunt. 529.57

Salutare.

Salutare occurrentes inimicos an teneamur. 396.91

Sanctus, ſanctitas.

Sancto vno ſanctior eſt alius. 337.5
Sancti cur ſe priuent terrena oblectatione. 369.94
Sanctitatem maiorem velle proximo, quàm ſibi, eſt contra caritatem. 412.55.57
Sanctitas aliorum meritò nobis placet, ſed malè gaudemus nos eſſe minùs ſanctos. 413.61

Sapientia, ſapiens.

Sapientiæ initium qua ratione ſit timor. 318.11
Sapiens eſt, qui ſeruat mandata. ibidem
Sapientia creata eſt quædam participatio increatæ. 337.6

Satisfactio.

Satisfactionem, aut pœnam debitam non tenemur ſemper remittere. 397.95.100
Satisfactionem offerenti bellum inferens ad quid teneatur. 510.36.37
Satisfactionem de damnis illatis offerentes an bello vrgendi. 518.105.107
Satisfactio damnorum quomodo ab hoſte deuicto exigenda. 521.129

Scandalum.

Scandalum Iudæorum de vocatione Gentium ad Eccleſiam. 357.17
Scandalum in ſolis actibus externis eſſe poteſt. 526.31
Actiuum ſcandalum quid ſit, paſſiuum quid ſit. ibid.
Scandalum aliud per ſe, ſiue datum; aliud per accidens, ſiue acceptum, & Phariſaicum. 32
Quæ requirantur ad rationem ſcandali. 33
Scandalum quando ſit mortale, quando veniale. 34
Intentio ſcandalizantis eſt triplex. 35
Poteſt eſſe peccatum ſcandali ſine explicita intentione ruinæ proximi. 528.45
Scandali malitia in quo propriè conſiſtat. 47
Scandali grauitas vnde æſtimanda. 529.56
Scandalum aliorum an cum noſtro incommodo teneamur vitare. 57
Bona ſpiritualia ſaluti neceſſaria nunquam propter ſcandalum relinqui poſſunt. ibidem
Scandalum vitandi obligatio vnde naſcatur. 59
Tripliciter ex meo facto poteſt imminere ſcandalum. 530.61
Quando deſinant præcepta obligare ad vitandum ſcandalum. 62
Confeſſarij ſcandalum vitandum. ibidem
Teneris quandoque præcepta poſitiua implere, etiam cum aliorum ſcandalo. 64.& 65
Scandaloſum maximè eſt libros laſciuos edere. 65
Scandalum communitatis diligenter vitandum eſt. 66
Scandalum alicuius in confuſo cur minùs tenear vitare, quàm perſonæ certæ. 68.& 69
Mulier non tenetur diu abſtinere publico, ne ſit alicui occaſio peccandi. 70

Schiſma.

Schiſma poteſt eſſe ſine vlla hæreſi. 504.38
Varijs modis poteſt quis fieri ſchiſmaticus. 39
Non eſt quis ſimpliciter ſchiſmaticus, donec ſaltem indirectè ſe ſeparet à tota Eccleſia Catholica. 40
Poteſt Pontifex fieri ſchiſmaticus. 505.41
Si Pontifex palàm fieret ſchiſmaticus, deſineret eſſe Pontifex. ibidem
Quid plebeijs in ſchiſmate ſit agendum. 45
Schiſma eſt peccatum contra caritatem. 46
Eccleſia meritò illud pœnis grauibus punit. 47

Scientia,

Scientia, ſcire, ſcibile.

Habitus ſcientiæ non facit nos aſſentiri concluſioni niſi propter præmiſſas. 142.64
Scientia omnem perfectionem opinionis aut fidei humanæ perfectè continet, non tamen fidei diuinæ. 163.10
Ideò cum hac in eodem actualiter conſiſtit. 164.15. non tamen cum illis. 167.41
Scientia clara habitualis neceſſariò tranſit in actualem, quoties ſciens de eius obiecto perfectè cogitat. 165.25
Omnis noſtra ſcientia eſt ex aliqua parte hîc incerta & fallibilis. 203.57
An ſcientia ſit habitus ſimplex. 249.4.& 250.9.& 251.19
Vt ſcientia ſit practica quid requiratur. 251.17
Scire, ſubinde ſignificat diligere. 374.125
Iudex nequit iudicare ex priuata ſcientia. 505.45.49

Scopus.

Scopus parabolæ primò ſpectandus. 356.8

Scriptura ſacra.

Qua ratione quidam modi loquendi in ea intelligendi ſint. 153.21
Non omnia, quæ Sancti in ea dicuntur dixiſſe, dixerunt inſtinctu Dei. 22
Apoſtoli ſuis ſucceſſoribus ſimul cum Scripturis earum etiam ſenſum tradiderunt. 176.8.9
Quare eæ intelligendæ ſint ſicut hi eas intellexerũt. 177.17
Cur Scripturæ litera dicatur occidere. 179.32. Cur ipſa nequeat eſſe iudex controuerſiarum fidei. 35
Dementia eſt ab Eccleſia accipere Scripturas, & ab aliis earum ſenſum quærere. 35
Quædam ſcripturæ ſunt obſcuræ. 180.37
Scripturæ verba pro diuerſitate materiæ varium habent ſenſum. 209.100
Scriptura ſæpe viam vocat nomine termini, & illam accipit prout hunc includit: ideóque iuſtificationem modò fidei, modo caritati tribuit. 231.259
Scriptura res laudandas generatim ſolet ſumere, prout abſtrahunt à particularibus rationibus. 380.11
Scriptura variis verbis idem ſignificat vt fortiùs inculcet. 389.33
Scriptura generatim aſſerit quæ vt plurimũ fiunt. 439.38

Scrupuloſus.

Scrupuloſis hominibus minùs nocet timor. 321.35

Seditio.

Seditio quomodo differat à diſcordia, ſchiſmate & rixa. 525.30

Seductio.

Seducendus ab hæreticis non eſt in extrema neceſſitate. 417.91

Senſus.

Senſus quandoque pro quauis animi potentia, atque adeò pro actu voluntatis accipitur. 4.2

Senſus pro ſignificatione.

Senſum compoſitum duplicem aliqui ponunt. 7.15
Quis propriè dicatur ſenſus compoſitus. 16
Quod ſolùm eſt poſſibile in ſenſu diuiſo, eſt impoſſibile ei qui nequit hunc ponere. 35.101

Sepultura.

Error hæreticorum noſtri temporis circa ſepulturam. 435.18.& 19
Eccleſiaſtica ſepultura qua ratione proſit. 21
Sepulturam omittere quale ſit peccatum. ibid.
Sepultura Eccleſiaſtica priuantur in duello occiſi. 524.29

Seruilitas, ſeruus.

Seruilitas timoris in quo conſiſtat. 321.27
Deus ſua gratia eleuat nos ſupra cõditionẽ ſerui. 339.26.28
Seruus quam poſſit dare eleemoſynam de bonis domini. 439.46
Chriſtiani Chriſtianis in bello iniuſto non poſſunt in ſeruitutem redigi. 520.120

Significatio.

Significatio nominis vnde petenda ſit. 1.4

Simul.

Simul quænam dicantur exiſtere. 379.162

Societatis IESV.

Societatis IESV inſtitutum à pluribus Pontificibus fuit approbatum. 491.223.& 225

Species.

Quæ res inferioris ſpeciei poſſit eleuari ad perfectionem ſuperioris ſpeciei, & quæ non. 54.24

Species intelligibilis.

Non perficit intellectum in ratione potentiæ, ſicut lumen gloriæ. 80.79
Iuuat vt obiecta apprehendamus. 250.12. Non eſt ſemper opus nouis ſpeciebus, vt obiectum meliùs apprehendamus. 13
Generantur hæ ex actibus quatenus hos perceptibiliter elicimus. 250.15
Cur actus ſupernaturales non generent ſpecies ſupernaturales. ibid.
Quid requiratur vt aliqua inter ſe ſpecie differant. 363.49
Speciei certæ malitiã habet omne malum exiſtens. 430.14

Spectator.

Spectatores duellantium ſunt excommunicati. 542.29

Spes, ſperare.

Spes eſt propriè amor concupiſcentiæ. 298.14. Nobis propriè ſperamus bona, non aliis. ibid.
Obiectum ſpei primarium ac ſecundarium quod ſit. 299.23. Quas id conditiones debeat habere. 24
Neceſſariò fertur ſpes in bonum arduum. 24. &c. In quo conſiſtat hæc arduitas. 28.&c.
Obiectum ſpei formale eſt ſola bonitas rei ſperatæ. 26
Vnde nec abſentia, nec poſſibilitas, nec arduitas rei ſperatæ illud ingrediuntur. 27. &c. Non omnis actus ſpei habet idem obiectum formale. 300.31
Alienum auxilium nequit eſſe obiectum formale ſpei. 32
Speramus etiam ea quæ per nos acquirere poſſumus. 33
Quid ſit ſperare in Deo vel homine. 34. Qua ratione liceat ſperare in homine. ibid.
Quid ſit ſpes, & quid ſuperaddat deſiderio efficaci. 35.&c.
Cur nequeat eſſe in Deo. ibid. Eſt vera virtus. 37. Indiget magnanimitate & audacia, & ab iiſdẽ differt. 301.38
Deus eiúſque viſio ſunt obiectum primarium ſpei theologicæ 302.44. ſecundarium omnia ad hanc obtinendam conducentia. 49
Obiectum formale ſpei Theologicæ eſt bonitas Dei qua nobis bonus. 303.52
Non autem Dei gratia, aut omnipotentia. 53. Qua ratione ſpe theologica poſſimus res creatas à Deo ſperare. 304.58
An poſſim alteri ſperare beatitudinem. 305.64
Licitè facimus bona opera ſpe mercedis. 306.72. ac in noſtris bonis operibus ſpem aliquam reponimus. 307.75. Qua ratione hoc fieri debeat. 76.&c. Qua ratione liceat à Deo ſperare temporalia. 308.80.&c.
Qua ratione noſtra ſpes ſit certa. 309.93.&c. In quibus eius certitudo deficiat. 96.&c. Quorundam ſpes certior quàm aliorum. 97
Vtrùm ſpes neceſſariò ſupponat fidem. 310.101.&c. Poteſt tempore præcedere caritatem. 103. eſt perfectior fide. 311.106. non dicit imperfectionem ſibi intrinſecam ſicut fides. 107. magis nos vnit Deo quàm fides. 108
Spes eſt neceſſaria ad bene viuendum. 312.113. Quando obligemur ſperare. 114. Actus ſpei neceſſariò bonus eſt. 119

Spei habitus.

Sæpe habitus ſpei infunditur ante iuſtificationem. 86.51
Poteſt in eodem eſſe intenſior caritate, non tamen remiſſior. 87.60
In peccatore augetur ſine caritate. 62. In iuſto augetur communiter cum caritate, non tamen ſemper. 61
Cur pereat non ſolùm deſperatione, ſed etiam infidelitate. 259.38
Spei obiectum formale. 313.126
Spei habitus quomodo perdatur. 126
Spei verum actum non habent Beati in cælo. 130. cur nequeant ſperare. ibid.

Spes an ſit propriè in Beatis. 315.138
Spei actum an Christus ante mortem habuerit. 125.145. cur potuit ſperare beatitudinem plus quam alij Beati, & nominis ſui exaltationem. 142.& 143
Spei theologicæ actus eliciunt animæ in Purgatorio. 316.146. & habent etiam habitum ſpei. ibid.
Spei habitum non retinent hæretici. 148
Spes & caritas cur pereant pereunte fide. 149
Spei habitu carent damnati. 150
In ea tria diſtinguuntur, vt & in timore. 321.38
Non omne peccatũ contrarium ſpei eſt deſperatio. 325.68
Vt aliquid ſperem, debeo id apprehendere vt probabiliter futurum. 330.106. Spes quid ſit. 107
Spem impoſſibilem an potiùs reddat reuelatio damnationis, quàm reprobatio. 331.113
Spei habitum an tollat præſumptio. 335.146
Spei habitum quid expellat. 149
Spes cur potiùs habeat ſpecialem rationem virtutis quàm gaudium. 430.13

Spirituale.

Spiritualia hîc difficulter & obſcurè cognoſcimus. 69.123. & 70.4
Spiritualia bona ſaluti neceſſaria numquam propter ſcandalum relinqui poſſunt. 530.57

Spiritus.

Spiritus ſanctus quomodo in cordibus diffundatur. 338.15
Spiritus Eliæ qua ratione duplex in Eliſæo fuerit. 5

Sponſalia.

Sponſalium occulta impedimenta an tenearis ei qui ea contraxit indicare. 468.47

Status.

Statum virtutis omnino perfectum non habent reliquæ virtutes ſine caritate. 344.63
Statum Religioſum deſerens propter Deum an poſſit proficere. 414.67.68
Statui neceſſaria bona quæ ſint. 448.108.110
Statui ſuperflua quænam. 448.108.& 450.130.138
Status noſtri conſeruatio an præferenda extremæ pauperis neceſſitati. 451.134. Non teneor meam aut alienam vitam ſeruare cum euerſione mei ſtatus. 135
Status quid boni conferat reip. & homini. 452.137
Statui neceſſaria laudabile eſt pauperibus erogare, cùm id fieri poteſt ſine aliorum præiudicio. 140
Status perfectioris profeſſio ſtrictiorem inducit corripiendi obligationem. 473.83

Stipendium.

Stipendium duplex quibus debeatur. 425.153
Stipendium militi non ſoluens princeps ſua culpa, ad quid teneatur. 517.94.95
Ad quid teneantur officiales, per quos ſtat quo minus militi ſtipendium ſoluatur. 96. Milites ad quid obligẽtur. 97. Militũ peccata erga eos apud quos diuerſantur. 98

Studioſitas.

Quod ſit eius officium. 194.68. Nimis leuiter aſſentiens alicui propoſitioni, non peccat contra ſtudioſitatẽ. 69

Studium.

Studiis ſe diligenter dare debet qui burſa fruitur. 562.190

Suadere, ſuaſio.

Licitè alteri ſuadeo actionẽ quã illicitè facerẽ, ſi illi licita ſit. 28.41. niſi iure poſitiuo hoc mihi prohibitum ſit. 42
Suaſio an dependeat ab intentione. 529.49.54

Subditus.

Per hoc quòd quis alteri infert iniuriam, non fit ei ſubditus. 509.29
Subditus licitè militat, quamdiu cauſa belli ſufficienter perpenſa non apparet iniuſta. 514.77.& 515.80

Subiectum, ſubiectus.

Subiectum inhæſionis fidei, ſiue quibus fides inſit. 254.1
Fides eſt in intellectu, quamuis requirat aliquem habitum in voluntate. 249.1. Cur antiqui Theologi dixerint eam eſſe ſimul in voluntate ac intellectu. 195.72
Quæ forma ſubiecto ſit naturalis, quæ ſupernaturalis. 52.15
Subiectum non debet ex parte ſua eleuari vt formam ſupernaturalem recipiat. 50.17. Item quid ſit ſubiectum formam ſuſtentare. ibid.
Subiectum aliud inhæſionis, aliud attributionis, & quomodo hoc differat ab obiecto. 134.1
Eſt id de quo aliquid cognoſcitur. ibid. Quodnam ſit ſubiectum cuiuſque ſcientiæ. 2. & 4. Subiectum fidei eſt Deus qua Deus. 4
Propoſitio nequit eſſe ſubiectum doctrinæ. 135.6
Subiecta fidei ſecundaria ſunt plura. 8
Subiectum non eſt capax formæ, quæ nulla ratione poteſt vlteriùs perfici. 163.7
Subiectum cum quouis calore poteſt à Deo integrum conſeruari. 366.71
Subiectus nulli per nullum hominem propriè poteſt puniri. 510.36.37

Subintelligere.

Qua ratione variis locutionibus varia ſubintelligantur. 157.51.&c.

Subſtantia.

Nulla eſt abſolutè mala, ſed aliqua alicui mala. 24.6
Item nulla ſupernaturalis. 52.11. Nec propriè dicitur naturalis, ſed natura, niſi ſit incompleta. ibid. Eius tamen productio eſt naturalis aut ſupernaturalis. 52.15

Sum.

Eſſendi principium nobis eſt pater, etiam ſecundùm animam. 426.161

Superflua.

Superflua habentes obligantur ea dare grauiter indigenti. 446.101
Superflua debent dari extremè indigenti non ex iuſtitia, ſed ex caritate. 447.104
Superflua naturæ & ſtatui quæ dicantur. 448.108. neceſſaria ad ſtatim vnde ſpectanda. 110.& 111
Superflua ſtatui quænam ſint. 451.130

Superior.

Superior ex iuſta cauſa poteſt compellere ſubditum vt aliquid faciat quod rectè facere poteſt, etſi ſciat malè facturum. 295.237
Superior offenſus quomodo ſe geret erga petentem veniam. 397.94
Superiores ad quid obligentur in ſpirituali ſuorum periculo. 418.101
Superior tenetur magis curare res ſui monaſterij quàm proprij filij. 424.147
Superior in extrema neceſſitate tenetur ſubditos aliis præferre, exceptis ſolis coniunctis in primo gradu. 425.152
Superior non ſolùm eſt pater ſuorum ſpiritualis, ſed etiam eſt iis loco patris carnalis in bonis temporalibus. ibid.
Superior quando teneatur peccata venialia Religioſorum ſibi ſubditorum corripere. 465.24.& 466.32. & 468.41
Superiorem quandoque tenetur inferior corripere. 469.52.53.54.55
Superiores præ aliis tenentur peccantes corripere. 470.58
Superior tenetur in vitam ſubditi inquirere. 471.67. Et ſimul Superior & pater ſubditorum. 70.& 74.&78
Superior prudenter in ſubditorum inquirat vitia. 473.84
Superior tenetur corripere etiam eum quem ſcit non emendandum. 476.111.112
Superior ſæpe tenetur ſubditos corripere etiam cum graui ſuo incommodo. 477.125
Superior ſingulariter tenetur vitia ſua emendare, vt alios efficaciter corripiat. 478.129
Superior Religioſorum quomodo differat à Superiore ſecularium. 485.185
Superiorum virtus valdè neceſſaria ſubditis. 487.194
Superiori aperire defectus extra confeſſionem conſultum eſt & vtile. 198.& 488.199.200.202.& 491.218.& 492.228
Superiori in dubio parendum. 515.84.85
Victor fit ſuperior bello iuſto deuictorum. 521.129

Supernaturale.

Supernaturale al: abſolutè,aliud ſecundùm quid. 51.7
Quid dicendum abſolutè ſupernaturale. 9. Neceſſariò dicit reſpectu ad aliud 11. Eúmque quadruplicem. 52.15
Cur nulla ſubſtãa ſit ſupernaturalis. 11. Quæ propriè dicantur ſupeaturalia. 12. Quædam accidentia ſunt abſolutè ſupeaturalia. ibid.
Quæ dicantur ſernaturalia ſecundùm ſubſtantiam, quæ ſecundùm mum. 14
Quis effectus dtur abſolutè ſuperniaturalis. 15
Actus fidei,ſpec caritatis ſunt ſupernaturales ſubſtantia. 56.39
Dantur hîc alii actus tam interni quàm externi ſolùm ſecundùm odum ſupernaturales. 69. 129. & 70.130
Supernaturalictio nequit eſſe mala aut falſa. 169. 56
Non omnis vitio in ſubſtantia ſupernaturalis prærequirit cognitiem in ſubſtantia ſupetnaturalem. 187.18
Cur actus caatis & ſpei requirãt fidem ſupernaturalẽ. 19

Suſtentatio.

Suſtentatio 'neſta clerici & decens quid exigat.457.178
In ſuſtentanem ſuam plura poteſt expendere clericus nobilis vdoctus,quàm alij. 487.194.& 195
Suſtentatio ſuæ aliquid ſubtrahens clericus, qua ratione poſſit illl expendere. 197

Tabernaculum.

TAbernacula æterna quomodo pauperes, alios recipiant. 443.73

Temperamentum.

Temperaentum animalis non ſolùm defectu, ſed etiam exceſſlæditur. 24.2

Tempus.

Datur tepus tam breue quod nequimus diſtinguere ab inſtai. 378.157
Tempduplex datur,reale, & non reale. 378.152.153. & 1;
Tempnõ reale an per ſe ſit mẽſura durationis. 379.161
Inſtans naturæ non ſunt partes inſtantis tẽporis.380.168

Tenebræ.

Tenelæ non expellunt lumen:hoc autem expellit tenebr. 376.139

Tentatio.

Tentioni,maximè graui,ſine gratiæ auxilio reſiſtere neqimus. 315.136
Tetationes qua ratione timeantur. 319.21
Tetationi quomodo reſiſtendum. 332.124
Tetatio Dei eſt, velle explorare veritatem per duellum. 24.13

Teſtari, teſtimonium, teſtis.

Teimonium Dei eſt obiectum formale fidei. 138.35
Nn habet ſe ſolùm per modum proponentis veritatis.37
Ahquid teſtans implicitè teſtatur ſe id teſtari. 141.58
Nn omnis cognitio nixa alieno teſtimonio eſt fides, ſed aliquando ſcientia à poſteriore. 149.115
Teſtes cur adhibendi ſint in correptione fraterna. 481. 153.154.& 483.166

Theologicus.

Theologica concluſio quæ dicatur. 66.103
Ad aſſenſum Theologicum qualis requiratur aſſenſus præmiſſarum. 67.110
Nequit is elici ab hæretico. 111
Sequitur de facto ſemper ex aſſenſu ſupernaturali præmiſſarum; hoc tamen ex natura ſua non requirit. 112.
Non eſt is propriè ſupernaturalis. 113
Habitus theologicus eſt naturalis, & diſtinctus ab habitu fidei. 68.118.119
Poteſt manere in hæretico, non tamen habere ſuum actum. 121

S. Thomas.

Nullibi docet contritionem produci à gratia habituali ad quam diſponit.91.83. Vbi difficilis eius hac de re locus exponitur.

Timor.

Timor quid ſit.317.1. ſupponit ſemper odium. ibid.
Timor reſpicit malum contrarium bono amato. 3
Timor cur caſtus vocetur. 318.8
Timor diſtinguitur in ſeruilem, mundanum & filialem 8.&9
Timorem quem Chriſtus ſuadeat, quem diſſuadeat. ibid.
Timor qua ratione ſit initium ſapientiæ. 11
Timor filialis & initialis an duas conſtituant ſpecies timoris. 319.18
Quomodo peccatum ſit eius obiectum. 319.21
Timoris filialis obiectum materiale eſt culpa. 23
Timor filialis in iuſtis elicitur ab habitu caritatis. 24
Timor filialis præſupponit actum caritatis. 320.25
Timor filialis an aucta caritate augeatur. ibid.
Timemus Deum timore filiali, tamquam obiectum cui timemus diſplicere. ibid.
Timor ſeruilis an ſit bonus.26. duo hic includit. 27
Timor cur alius dicatur filialis,& alius ſeruilis.ibi. ſeruilitas eſt ſeruili extrinſeca, in quo ea conſiſtat. ibid.
Timoris ſeruilis ſpiritum accepere Iudæi, nos autem filialis. 30.& 31
Timor Dei incitat ad honeſtum. 321.32
Timoris Dei an pœna ſit ratio formalis. 33
Timor Dei,etiam ſeruilis,an poſſit eſſe nimius. 35
In eo, vt & in ſpe, tria diſtinguuntur. 38. Timor qua virtus,an conſiſtat in fuga peccati. 321.38
Timor an creſcente caritate creſcat. 39
Timor pœnæ cum voluntate peccandi,ſi impunè fieri poſſet,an ſit bonus. 40
Timor ſeruilis an eliciatur ab habitu ſpei. 44.& 45
Timor pœnæ æternæ an ſit virtus theologica. 323.47.48
Timor pœnæ damni an ſit actus theologicus.48. an etiam timor pœnæ ſenſus. 49
Timor ſeruilis manet cum caritate, non tamen eius ſeruilitas. 50
Timor initialis quis dicatur. 323.52
Timoris filialis obiectum an cum obiecto timoris filialis conſtituat vnum obiectum formale. 51
Timor ſeruilis quatenus dicatur initialis. 52
Timor initialis cur dicatur conflari ex ſeruili & filiali. 53. Cur non detur timor ſeruilis initialis. 54
Timor mundanus quid ſit. 55. Qua ratione ſit malus. 56. An ſit in Beatis. 57
Timoris filialis actus an in Beatis remaneat. 58
Timor ſtrictè & completè quid ſit. 324.59. quid timor mali non imminentis. 60
Timor admirationis quid. 61. Timor in Beatis eſt duplex. 62
Timor reuerentialis eſt in Beatis. 64. à quo habitu procedat. ibid.

SS. Trinitas.

SS.Trinitas paucis olim fuit explicitè reuelata. 218.161

Triſtitia.

Triſtitia per ſe homini mala eſt. 24.3
Triſtitia quid ſit.317.1.& 428.2.5. Supponit odiũ. 317.1
Triſtitiam inordinatam cauſat amor ſui. 430.15
Triſtitia cur potiùs conſiſtere poſſit cum gaudio, quàm odium Dei cum eiuſdem amore. 493.38
Triſtari de bono ſpirituali dupliciter poſſumus. 500.2

Turcæ.

Turcæ ad Paganos referendi. 440.54

Tutor.

Tutor an in neceſſitate licitè præferat filium pupillo. 424. 147
Tutori quid liceat in bonis pupilli. 441.62

Vectigal.

VEctigal peccati eſt pœna. 519.114

Venditio.

Venditio rei, qua alter malè vſurus eſt, ex duplici capite poteſt eſſe mala.290.206. Quando ſit illicita. 211. &c. 292.214. &c.

Venia

Venia.

Veniam petenti ſubdito quid debeat Superior offenſus præſtare. 397.94

Veniam vter prior teneatur petere cùm duo ſe inuicem læſerunt. 99. & 100

Veracitas.

Summa veracitas duo includit. 137.24

Verbum.

Verba primò inuenta ſunt, vt ſignificent res maximè obuias, deinde ad alias tranſlata ſunt. 130.6

Veritas.

Veritati vni multi errores directè aut indirectè opponuntur. 341.43

Veritas illicitè duello exploratur. 524.13

Videre, viſio. Vide *Gloria.*

Videre in Scriptura ſæpè ſignificat probare. 253.41

Viſio beata eſt omni intellectui poſſibili ſupernaturalis. 54.27. Cur ſit omni intellectui ſupernaturalis. 55.34. & 62.78. Secundùm ſe eſt noſtra merces. 61.73. & 105.21

Poteſt quis non filius, & ſine iure ad regnum, eſſe potens videre Deum. 55.31

Habentes æqualia merita æqualiter vident Deum. 79.72

Beati non ſpeciali concurſu, ſed ſolo lumine gloriæ eleuantur ad videndum Deum. 76. & habentes æquale lumen æqualiter Deum vident. 79.78

Viſio beatifica an perfectior actu caritatis. 343,60

Vidés Deũ an eum neceſſariò amet. 510.29. & 509.34.39

Vidua.

Actus viduæ duo mittentis minuta in gazophylacium, excellens. 404.159

Vindicta, vindicare.

Vindictam qua ratione cupiant Sancti exerceri in impios. 395.83

Vindictæ cupiditas & odium quomodo differant. 508.21

Vindicta quando licita, quando illicita. 507.14

Vindicari poteſt iniuria ex duplici intentione. 508.24

Vindicta iniuriæ à quo licitè fiat. 506.5

Vinea.

Vineæ operariorum merces pulchrè explicata. 357.9.10.11.22

Violentum.

Violentum quid ſit. 345.71

Viri eminentes.

Viri magni peccantes grauiter nocent. 510.34

Virtus. Vide *Habitus.*

Virtutis amor numquam poteſt eſſe cauſa imprudẽtis electionis, aliuſúe actus vitioſi. 364.105

Virtutis habitus qua ratione ſit eſſentialiter bonus. 107

Aliud eſt actioné ab certa virtute elici, aliud eam participare huius honeſtaté: & vnde hoc habeat. 111. & 235.4

Actus virtutis dupliciter eſt vtilis ad aliã acquirendã. 37.112. Electus ob alium finem honeſtũ quandoque ſimplicé, quandoque duplicem habet honeſtaté. 114. & 115

Amans virtuté amat eius honeſtaté etiam in aliis. 386.118

Vix vmquam virtutem tantum amamus quantum poſſumus. 42.157

Virtutis viam quatuor efficiunt difficilem. 69.123. Hæc difficultas oritur ex noſtra natura. 125

Virtutes morales in iuſtificatione infunduntur. 85.38

In virtute plus proficit, qui plus conatur. 98.6

Actus habentes eandem honeſtatem pertinent ad eandem virtutem. 235.2

Idem actus poteſt pertinere ad diuerſas virtutes. 235.5

An definiatur ab Ariſtotele diſpoſitio perfecti ad optimum. 252.23

Virtus intellectualis quæ dicatur. 26. Caietanus malè diſtinguit inter virtutem intellectualé & intellectus. 24

Nulla virtus habet ſtatum perfectæ virtutis niſi ſit coniuncta caritati. 252.30

Non ſemper diſponit ſuum ſubiectum omni modo optimè. 301.37

Virtutis amor non eſt amor concupiſcentiæ. 318.14

Virtus eadem ſiue habitus an inclin[ad] intentionem finis & electionem medij. 320.24

Virtutis definitio. 341.37

Virtus perfectior & melior quæ ſit. 342.51

Virtutis actus ſecundùm ſpeciem imp[er]ectior poteſt in indiuiduo eſſe in altero perfectior. 343.53

Virtutum aliarum forma qua ratione ſit [ca]ritas. 344.62

Virtutis ſtatum perfectum non habent [a]liquæ virtutes ſine caritate. 63.64

Virtus agendi ad quid data rebus creatis 361.38

Virtutes infuſæ intenſione ſua ſubiecto [o]bſunt. 366.71

Virtutis theologicæ actus nullus habet r[atio]nem amicitiæ erga proximum. 384.23

Virtutes multæ ſola contemplatione ac[qu]iri nequeunt. 414.70

Virtutes diſtinctas quomodo aliqui actus c[on]ſtituant. 430.12

Virtus inferior imperat actum virtutis ſupe[rio]ris. 434.12

Virtus ſuum ſubiectum obligat, vt eam ſi[bi] conſeruet, nihil faciendo quod ei contrarietur. 464.13

Virtuti repugnant peccata dupliciter. 527.40

Vis.

Iniuſtam vim licitè vi repellimus à nobis a[t]que id petentibus. 289.197

Non omnis iniuriam faciens vim infert. 523.9

Vita, vitalis.

Vita actualis in actibus conſiſtit. 6.9

Vitalis vt ſit actio quid requiratur. 344.68

Vitam animæ eſſe ſoli virtuti actiuæ conuenit. 346.82

Vitæ periculo an licitè me pro alio exponam. 415.79.81.84

Vitam quando poſſimus non conſeruare. 416.[?] & eam exponere pro alio. 84

Vitam meam aut alienam non teneor ſeruare c[um] euerſione mei ſtatus. 451.135. & [4]3.145

Vita qua ratione poſſit cum bonis fortunæ confer[ri]. 451.136.137.138

Vitæ æternæ nullum bonum poteſt comparari. 139.

Vitam alienam quando liceat priuato explorare. 4[?].159

Vitam ſuam quatenus oderit damnatus. 4[?].24

Vitæ iacturam an poſtponere debeas periculis pecca[ti] aliorum. 5[?].66

Vnio hypoſtatica, vnire.

Vnio hypoſtatica non habet phyſicam repugnantiam [c]um peccato. 20.19

Repugnat peccato ſolùm mediatè ratione perſonæ vitæ.

Error Origenis circa vnionem hypoſtaticam. 22

Vnio hypoſtatica efficit naturam humanam intrinſecèm[?] peccabilem. 21.25

Qua ratione hoc fiat. 26

Fides & ſpes non vniunt nos perfectè Chriſto, ſine ch[ari]tate. 316.17

Vnio animorum amicitiæ effectus. 340.29. Ea eſt triplex. ibid.

Vnio hypoſtatica quomodo repugnet peccato. 350.1[?]

Hominis perfectio primò & præcipuè conſiſtit in vnio[ne] cum Deo. 413.64.7[?]

Vnitas.

Vnitas Eccleſiæ in quo conſiſtat. 504.36. Dupliciter ſcin[?]ditur. 3[?]

Vocatio.

Vocationis gratia ad fidem & fides dicuntur regnum Dei. 357.14

Vocatio Dei ob res humanas periculoſè relinquitur. 478.131

Voluntarium, voluntas, velle, velleitas, volitio.

Velle eſſentialiter dicit tendentiam voluntatis in obiectum. 3.19

Tam intrinſecè dicit ordinem ad potentiam quàm ad obiectum. ibid.

Solus voluntatis actus eſt intrinſecè formaliter moralis. 4.22. *Vide* Actio humana & Liberum.

Sola

Sola voluntas eſt formaliter libera. 11.46. Nihil poteſt velle niſi ſub ratione boni, aut nolle niſi ſub ratione mali. 45
Per ſolam voluntatem habemus immediatè actus noſtros in noſtra poteſtate, eorúmque dominium. 12.51
Voluntas poteſt immediatè à Deo neceſſitari. 54. Nequit ad aliquid trahi ſine vllo actu. 15.63
Cur voluntas dicatur potentia rationalis. 64
Voluntas nihil facit ſine iudicio, multa tamen contra iudicium teſte S. Bernardo. ibid.
Quomodo voluntas multa temere velit. ibid.
Poſſumus velle quæ ſcimus minùs bona ac fugiẽda. 15.71
Poſſumus velle bonum minùs apprehenſum. 72
Voluntas non impeditur ab amore boni cogniti, niſi per amorem boni contrarij. 74
Qua ratione voluntas poſſit aut non poſſit impedire ne intellectus de re propoſita iudicet. 16.81
Voluntas in ſe inuariata ob ſolam variationem cognitionis fit potens aut impotens operari ac non operari. 22.138
Quando voluntas deficiente poteſtate reputetur pro facto 42.157
Noſtra voluntas quatuor modis diuinæ conformari poteſt. 48.106. Qua ratione teneamur velle omnia quæ Deus vult. 49.110.211.&c.
Vtrùm laudabiliter velimus omnia quæ Deus vult. 50.221
Voluntas quædam immediatè habet in ſua poteſtate, quædam ſolùm mediatè. 88.64
Quare nequeat velle incognitum. 92.93. potentia nequit velle per actum à ſe non productum, quamuis ſibi inhærentem. 98.8
Aliter ſe habet in inchoatione ſui actus quàm in continuatione, in qua magis rapitur quàm agat. 130.170
Qua ratione voluntas determinet intellectum ad aliquem aſſenſum. 143.73. Hoc fit dupliciter. 188.25
Qua ratione determinetur ab intellectu ad ſpecificationem actus. 191.43
Voluntas merè habitualis nec vitiat actum, nec imputatur ad culpam. 275.95
Cenſemur interpretatiuè velle quod non impedimus cùm tenemur. 96
Voluntas credendi intellectum determinans requiritur ante fidem. 189.30. eſt ſupernaturalis. 191.47.&c. requirit particularem gratiam. 192.51. dicitur actus fidei. 194.63. habet ſpecialem honeſtatem. 194.67. & 195.71. qualis ſit virtus. 194.68.&c.& 195.71. elicitur à proprio habitu. 295.73. nequit eſſe vitioſa. 198.23
Eſſe voluntarium non eſt per ſe malum, eſt tamen formalis ratio cur actus aliàs malus ſit culpabilis. 32.76.78
Vt aliquid ſit voluntarium quid requiratur. 226.224
Nihil imputatur ad culpam quod non eſt voluntarium. 275.94
Ad actum voluntatis ſufficit intellectio merè ſpeculatiua. 15.71.& 16.83. Nullus datur ſine aliquo iudicio. 82
Sólius voluntatis actus eſt immediatè liber. 21.129. aut formaliter ac intrinſece bonus aut malus. 25.8.& 31.67.68.& 32.74
Actus voluntatis efficax ſub duplici ratione ſuum obiectum reſpicit, atque ita ex duplici capite ex eo bonitatem aut malitiã accipit, ſecus de inefficaci. 31.66.& 32.70.& 33.80. Qua ratione accipiat bonitatem aut malitiam à ſuo effectu. 70.& 33.80
Actus voluntatis alius realis, alius interpretatiuus. 32.75
Actus voluntatis per accidens eſt perfectè voluntarius, & conſequenter formaliter bonus aut malus. 35.100.101. Boni ſunt eſſentialiter, mali materialiter. 102. Vnus per ſe non impedit alium. 36.105. Malitia etiam materialis communiter iis accidentaliter conuenit, quandoque tamen neceſſariò. 108
Idem actus voluntatis nequit eſſe modò bonus, modò malus aut indifferens. 107
Actus voluntatis non accipit bonitatem ab imperante. 38.121.& ex obiecto bonus nequit vitiari ab imperãte. 221
Voluntatis actus non accipit ſuam bonitatem aut malitiam quatenus ſupra ſe reflectitur, ſed quatenus tendit in obiectum. 45.184
Actus voluntatis ex variis cauſis variat ſpeciem. 72.15. Poteſt à ſola voluntate produci, hæc tamen per eum non volet. 98.8
Actus voluntatis nequit durare ſolo inſtanti. 127.154
Eſt quidam impetus voluntatis in obiectum, & in eo ſimilis motui locali. 130.167. Quandoque facilè, quandoque difficulter continuatur. ibid.
Aliter actus voluntatis accipit ſuam bonitatem ab obiecto, aliter actus intellectus ſuam veritatem. 161.78
Volitio ſupernaturalis ex natura rei non requirit neceſſario cognitionem ſupernaturalem. 211.109
Voluntas an rapiatur naturaliter in bonum propoſitum. 315.138
Velleitas in damnatis eſt, non habitus ſpei. 316.150
Voluntarium quomodo in peccato reperiatur reſpectu pœnæ. 319.21. eſt ei id voluntarium indirectè. 21
Voluntas noſtra ſine Dei auxilio nequit tentationi reſiſtere. 332.124
Voluntatis actus boni faciunt hominem bonum; non tamen actus intellectus. 413.64
Voluntas Dei eſt regula voluntatis noſtræ. 50
Voluntas quænam ſit optima. 52. Voluntas obiecti difficilioris cur ſit melior. ibid.
Volitio ſupponit intellectionem, non tamen voluntas intellectum. 351.125
Peccata inaduertenter facta minora ſunt in Sanctis, quia minùs voluntaria. 371.104
Voluntatis actus quomodo aliũ imperet, ſiue cauſet. 381.8
Voluntas ſequitur impetum appetitus ſenſitiui. 383.16
Voluntas naturaliter vehementiùs inclinatur in amorem obiecti formalis quàm materialis. 408.25
Voluntatis inclinatio duplex. 409.32
Voluntas naturaliter vehementiùs inclinatur in bonum ſuum quàm in bonum Dei. 409.34
Voluntatis noſtræ conformitas cum Dei voluntate, perfectionem dicit. 413.64.& 414.70
Voluntatis noſtræ cum diuina conſenſio pacem cauſat. 430.18.20
Voluntas naturaliter rapitur in amorem boni propoſiti. 496.30.& 34

Voluptas.

Trahit ſua quemque voluptas, & quomodo. 315.136

Votum.

Sine proprio conſenſu nemo poteſt vouere, ideóque infantes eius ſũt incapaces; nec in baptiſmo quis vouet. 271.64
Fornicatio contra votum facta non continet diuerſam ſpeciem peccati contra caſtitatem, ſed contra religionem. 271.65

Vſus.

Vſus ius reſtringit. 458.189

Vulnus.

Vulneri cur ſe manus exponat, vt defendat caput. 410.38

Vxor.

Vxorum pluralitas an ſit contra legem naturæ. 400.122
Vxor in extrema neceſſitate filiis præponenda. 425.149
Vxor quas poſſit eleemoſynas facere. 440.51. an aliquas faciet inuito marito. 52.53.& 54. an poſſit maiores facere eleemoſynas, vt marito gratiam à Deo impetret. 56
Vxor quid poſſit circa bona cùm maritus eſt prodigus. 441.57

FINIS.

5-3-74

Digitized by Goo